Digitized by Google

ALPHONSI

A CARRANZA

IC. HISPANI

Tractatus Nouus & accuratiſſimus,

DE PARTV

NATVRALI ET

LEGITIMO:

Vbi controuerſiæ Iuridicæ, Philologicæ, Philoſophicæ, Medicæ diſcutiuntur, ad FORI vſum & PRAXIM,

DE PARTVS CONCEPTIONE, FORMATIONE:

de Fœtu in vtero, de Poſtumis, de Conditione partus, Expoſitione, Suppoſitione, Ventre exſecto, Tempore partus vario (vbi & de ANNI *computatione prolixè agitur) Abortiuo, Monſtruoſo, Numeroſo partu, Superfœtatione, Generatione, Succubis.*

CVI PROPTER ARGVMENTI SIMILITVDINEM, additæ ſunt duæ Exercitationes

CAROLI ANNIBALIS FABROTI,

Anteceſſoris Aqui-ſextienſis, de Tempore humani partus, & de Numero puerperij.

Item eiuſdem

ALPHONSI A CARRANZA DIATRIBA,

Super prima TEMPORVM doctrina, aduerſus DIONYSIVM PETAVIVM: vbi agitur de ANNO Hebræorum, Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum.

BIBL. SOC. IESV COLL. ROM.
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Ca Legato
Mattini: Foccini

Sumptib. IOANN. DE TOVRNES, ET IACOBI DE LA PIERRE.

M. DC. XXIX.

ILLVSTR.

NATALIVM

SPLENDORE, ET INGENII ATQVE CONSILII LVCE SPECTATISſimis Viris, Senatus Supremi Hiſpani PRAESIDI & CONSILIARIIS: IVSTITIAE inclytum regentibus Clauum: STATVS PVBLICI Tutoribus: IVRIS & ÆQVI Vindicibus: munificentiſſimis Patronis

ALFONSVS CARRANZA I.C.
Hiſpanus, Cliens obſequentiſſimus

DICO.

IN FOECVNDISSIMO, *& perquàm lato campo* IVRISPRVDENTIAE, *humanarum ſupremæ ſcientiæ, excelſioris Philoſophiæ*, Virtutum omnium diſciplinæ; in Publicis ſimul & Priuatis offi- [A Geſ. li.] cijs excellentis, Ciuitates & Rempublicam, ſi nihil prohibeat, conſtanter, fortiter, & peritè adminiſtrantis (*in quo excelſiorum omnis æui ingeniorum, tractu nec interrupto, cultores multi*

Digitized by Google

fuerunt, illi luſtrando & illuſtrando intenti, & pro viribus operam impendentes) *Ego*, AVGVSTISSIME SENATVS, *profectus meos qualeſcunque iam confeceram, cùm plantulam iſtam interſeueram: nec quidem, vt ab iiſdem auſpicor, præcoci intempeſtiuitate, maximè poſt trigeſimum quintum annum ex quo* ALMA *iſta ſuis me amplis exceperat vlnis: cumq́ nec paucis abhinc annis, ingenij noſtri conſimile quid expoſtulari viderim, & quidem à primis* EIVS *Antiſtitibus, reſponſa & cõſultationes noſtras ſuper occurrentib. negotiis non parum mirantibus. Et ſanè cùm rem præſentaneam peragendam deſtinaſſem, conceptæ de me opinioni non aliter facturum ſatis exiſtimaui, quã ſi omiſſis tritis, & quæ paſſim circunferuntur,* INVIA, *& nobis ſcitu neceſſaria ſine vllo ductore aggrederer enucleanda. Nec enim quidquam hodie iam adeò ſuperuacuum eſt, quàm vbique* OBVIA, *& à quamplurimis diſcuſſa perſequi, & ſæpe ſæpiúſque, vt eſt in vetere prouerbio,* actum agere. *Ideoq́ ad eas quæſtiones & controuerſias, quæ ab aliis intactæ, vel tantùm delibatæ, quæq́ ad præſentis Reipublicæ formam, & Fori conſuetudinem cum fructu deflecti queant, præcipuè aduigilaui. Harum verò potiſſimas in perſonarum* SVBSTANTIA *conſiſtere: & iſtarum primores circa* CONCEPTIONEM, *&* NATALITIVM, *ſeu* PARTVM *verſari, cuiuis in aperto eſt. Nam quò magis legum ſcientia* NATVRAE *vicinior tanto excellentior & ſublimior, vt pluribus adſtruit* Cicero. *Hinc factum, vt eius primam, & omnium præcipuam hanc partem* DISPVTANDAM *& inluſtrãdam deliberauerim. Et ſimul effectum,*

vt à

vt à quo tempore ſcriptionis iſtius prouinciam ſuſcipiendam duxeram, animo firme deſtinauerim, eam ALTITVDINIS VESTRAE *Auguſtiſſimo & inſigni* NOMINI *ſacràre. Non vt à tanti Protectoris auctoritate & poteſtate obtrectatio & maledicentia deterreantur, & Zoilorum, inceſſanter repetitorũ, morſus vitentur (cùm eorum licentia & libera, quin & facilis, vt aiunt diſerti* Iſocrátes & Lucianus, *erodendi libertas, nullius quantumuis ampli territorij finibus præcludatur) ſed vt A.* VESTRAE *inſcribantur & conſignentur, quæ vel in* VESTRIS *Subſelliis & Palatiis didici, vel ijſdẽ aptior redditus in lucem proferenda curaui. Et inſuper vt* PVBLICAE VTILITATIS *coram. A.*VESTRA *omni fortè an æuo ſim firmus adſertor. Et ſubinde, vt tanto* SENATVI, *in cuius* IVSTITIA *&* SAPIENTIA *ſpes bonorum prope virorum & ingeniorum omnium poſitæ ſunt, velut innoteſcant vires, qualeſcunq; ſient, ingenij noſtri quoquam litterarum genere, in media negotiorum mole, & vſus forenſis inceſſanti praxi: Hiſpalenſi primùm Senatu (inſigni ſane Iudicum & Aduocatorum Gymnaſio à variis negotiorum inextricabilib. formis) poſt in* VESTRAE. *A. maiorum primo, ceteriſque Regiis. Ecce igitur,* EXCELSE SENATVS, *hoc ſtudiorum meorum* SPECIMEN *pedibus. A.* VESTRAE *peruolutum à prædictis cauſis: quæ & iuſtiſſimo quidem hortamento mihi fuere, vt ad omnis* IVSTITIAE *fontem & Parentem, &* CHRISTIANI NOMINIS *Vindex, Auguſtùmque Tribunal. A.* VESTRAE *cum hiſce meis qualibuſcunque recurrerim. Vt quæ itidem litteras ſic diligeret,*

vt NEMO MAGIS: *ſic intelligeret, vt* NEMO MELIVS: *ſic condigno poſſet afficere & condonare præmio, vt* NEMO APTIVS. *Nunc veſtri officij candoris & ingenitæ nobilitatis erit, iſta, ſi quæ ſint, æſtimare. Etenim illud magnum, & inter cetera. A.* VESTRAE *laudandum decus, ingeniis fauiſſe præſentibus, ea prout res expoſtulauerit cenſendo. Vt verè ſemper illud de. A.* VESTRA *prædicetur:* Satis laudib. eminet ingenij proprij, qui fautor eſt alieni. *Accedit iſtis veſtra velut à Natura inſita in ſubditos, præmaximè litteratos, propenſa, & iuſtitiæ addicta benignitas, quæ* MAIESTATEM REGIAM *ſupra vulgarem hominum conditionem quodammodo locatam, etiam ad inferiorum adceſſionem traducit, vt cum dignitate inter primos prior* VESTRA *ſumma. A. verè exiſtat,* COMITATE *tamen &* FACILITATE, *nihilo ſuperior inferioribus videatur; ita ſumma* VESTRA *grauitate cum iucunda humanitate velut concertante.* CONGRATVLENTVR *ergo inde me omnes, & præclarè mecum aptum, fortunatumq; me eſſe dijudicent, qui dum præſtantibus Dignitate viris honorem habendum dignouerint* AMPLITVDINI *A.* VESTRAE, *quæ nulla in Hiſpaniis maior, nulla inter togatos illuſtrior, imò nec par, noſtra litteraria attenderint dicata. Qui dum legum libros ad* IVRIS *Primates iure referendos æſtimauerint, nuperum apud me conceptum & editum fœtum huius* DISPVTATIONIS *Legis & Iuris Patrij* CVSTODI *vero,* ANTISTITI *inſigni, &* SACERDOTI (*vt* Vlpianus *loquitur*) *ſummo oblatum, &* ante fidem Claudianus. Solis, iudiciumque Poli *præpoſitum perpenderint: & inſuper*

inſuper glorioſius eſſe à tanto CENSORE *iuſtè excludi, quàm à turba populari, vel inferioris iudicij viris in aſtra ferri. Qui dum litteratis litteraria monumenta offerenda duxerint* VESTRAE. *A.* (*inſignioribus, & hac parte citra omnem controuerſiam viris* COHONESTATAE) *hac noſtra ſubmiſſa prænotarint. Quæ inde longe magis & mihi ipſi debent, quàm ab aſſiduo labore, & interminatis vigiliis. Sub hac aliorum ſtylo nobis concedentibus extollenda ſeſe offerebant* INTEGRITAS, & IRREFRAGABILIS *ſeu incorrupta* IVSTITIAE *diadoſis, ceteraq́ animi dotes, quibus. A.* VESTRA *præpollet. Et ſanè ſi mea hunc iam pauliſper nacta campum euagaretur oratio,* EPISTOLAE *modum, terminoſque prætergredi, & Librum* DISPVTATIONE *hacce iuſtiorem & ampliorem edere cogeremur, dum ſingula perſequi deſtinaſſemus. Idque ipſum eueniret, ſi* VNIVS, *aut* ALTERIVS *laudanda delibaremus, & ſubinde* OMNIVM *vndique parium conſimilia perpendere velut neceſſaria conſequentia adſtringeremur.* DEMVM (*dum iſta aliorum hiſtorijs & monumentis pleniore, cultiore, & feliciore calamo proſequenda relinquimus, ne intempeſtiua loquacitate, & inexpiabili penè peccato commoda* PVBLICA *morari videamur*) VESTRAM. *A. obnixè & ſubmiſſè exoramus, vt tantis meritis & dignitati debitum huiuſmodi* OBSEQVIVM, *ſupplicemq́ non deſpiciat* LIBELLVM *mearum lucubrationum, quas duorum annorum ſubſeciua ſtudia cum ſumma contentione & aſſiduitate penè incredibili edere potuerunt. Munus adhuc, fateor exiguum: & tanto* FASTIGIO & DIGNITATE *indignum; cum*

Digitized by Google

tamen promptiſſimo animo. A. VESTRAE *deuotiſſimo* NOMINI *inſcribatur futurum confido, vt pro ſingulari* VESTRA *in præclaros cuiuſque conatus adfectione benignè ſit fouendum & ſuſcipiendum. Quo certè ſolo meorum ſtudiorum excelſo præmio in vmbraculo & bibliotheca mea ſecurè & ex animo deliteſcam, conquieſcam & conſeneſcam tantis támque felicibus auſpicijs hunc inſtitutum curſum peruidens abſolutum. Ita ſimul fiet, vt plura* VESTRAE. *A. poſthac & forſan maiora debeamus. Neque enim hèic ſtabimus, ſi vitam eius* AVCTOR DEVS *nobis produxerit. Quem* PRIMITVS *deprecamur, vt præclara* CONSILIA, COGITATIONES & CONATVS. *A.* VESTRAE *ad Monarchici iſtius Imperij &* CHRISTIANI *nominis ſecuritatem* OPTATO EVENTV *dignetur ſecundare.*

***

LICEN-

LICENTIATI

DON DIDACI

VILLAVETA, CASTRO ET RAMIREZ, QVONDAM IN HISPALENSI Academiæ Publici Iuris Canonici Profeſſoris in Cathedris Decreti & Veſpertina: nunc Aduocati Tribunalis ſanctæ Inquiſitionis in Regnis Hiſpaniarum, in ALFONSI à CARRANZA I. C. Hiſpani DISPVTATIONEM de vera humani partus deſignatione

PRÆFATIO.

QVI ALIORVM ſcriptis Præfationes præfigunt, ſolent ea vel ab operis ipſius fructu atque vtilitate, vel ab Auctorum ſcientia, induſtria, vigilijs, & alijs conſimilibus commendare. Vnde communi concedentes ſtylo, iſthæc commixtim breui noſtrâ Præfatione proſequemur, & forſan alijs aptiùs, vt qui teſtes (velut aiunt) oculati præponendorum multis ab hinc iugiter annis. Et quidem orationis noſtræ initium deſumendum ducimus à plurimorum turbido & clamoſo conqueſtu altam librorum Iuris ſcientiæ copiam incuſante, & ingentem *Commentariorum*, *Repetitionum*, *Tractatuum*, *Summarum*, *Deciſionum*, & *Conſiliorum* molem præopponente: & ab his ſubinferente, iam librorum nouam editionem interdicendam, cùm ſatis ſuperque conſultum ſit tantis in quauis materia editis. Sed conſideratio iſta (quæ ingenia præſentia & futura, per quæ Ius creſcere & illuſtrari voluit Iuſtinianus, clarè præcludit & obterit) à recti ſimul quàm longè deuiat tramite, cùm mutatâ Reipublicæ vbique gentium paſſim formâ, & multis inde legibus antiquatis, opus ſit nouis rerum ſtatui adaptioribus, & ſub-

inde Interpretum illuſtrationibus. Sed & Ius Romanorum (quod trito vocabulo *Ciuile & Commune* vocitamus) plurimi ſuperuacuis, aut parum aptis interpretationibus adeò deformarunt, vt aliorum diſertioribus, ineuitabili velut fato, indiguerit. Nec dubium vlli eſt, quanto plus eidem Iuri his noſtris temporibus lucis acceſſerit, quàm quingentis & quinquaginta anterioribus annis à milleſimo Natalitij DOMINI initis & computatis. Sed ne adhuc perfectionis culmen ſcientiam iſtam conſequutam quis rectè dixerit: Ardua quippe non ſolùm, perdifficilis, operoſa & confragoſa eſt Iuris Ciuilis tractatio, ſed & pluribus inexplicabilibus plena, & inexhauſtæ adſecta profunditati, quam librorum tantum vndique pullulantium inſtrumento, ceu *cortice* (vt eſt in prouerbio) *tractare* datur. Concedo facile magno cum incommodo ſtudioſorum tot libros comparari, & maiore admodum euolui: ſed diſcant quique, ſimul cum prima Iuriſprudentia, quorum electioni & lectioni aſſiduè ſit incumbendum. Omnis ergo qui perfectam, quoad fieri poſſit, Iuriſprudentiam deſiderat, noua de Iure ſemper conſcribi, edíque permittat, per quæ indies ſcientia iſta incrementum & perfectionem recipiat, præſertim ab inſequentibus primæ notæ Interpretibus. Inter quos verè eminet, & totius noſtræ præſentaneæ Iuriſprudentiæ primâ claſſe reſidet inſignis iſtius DISPVTATIONIS AVCTOR, nouam iniens viam illuſtrandæ & enucleandæ Iuris Ciuilis & Patrij potiſſimæ partis, in conceptione & conceptorum editione poſitæ: idque perficiens rationibus & auctoritatibus varijs & egregiis, non ſolùm à Iuriſprudentia, verùm à Philoſophia, Medicina, & bonis artibus, litteriſque elicitis, vt ſecurè polliceri poſſimus, operam in hiſce ab EO impenſam omnium ſcientiarum, ſeu litterarum amatoribus perquàm gratam futurã: maximè Iuris ſtudioſis, ſiue in Scholis, ſiue in Foro verſantibus. Cùm enim duplex tractandi Iuris ratio in vſum vitæ recepta ſit, vna Theorica, quâ DEFINITIONES, DIVISIONES, DISTINCTIONES, ORIGINES, ſeu ETYMOLOGIÆ continentur (quæ Scholarum propria eſt) altera Practica, quâ SPECIES, QVÆSTIONES, & DECISIONES comprehenduntur (quæ ad Praxim iudiciorum refertur:) cúmque hæc duo ſimul, in quibus tota vniuerſæ Iuriſprudentiæ ratio conſtituta eſt, vnus aut alter in ſcriptionibus ſuis difficulter & ſæpiùs parum aptè coniunxerint, AVCTOR noſter, nulli ſecundus, ſumma cum facilitate & felicitate hac pereleganti DISPVTATIONE vtramq; aptiſſimè & exactiſſimè adeò perſequitur, vt Theorica Iuris

pertra-

pertractauerit,ac ſi vnquam ab Scholis non diſceſſerit,& ad Praxim conducentia, vt qui in negotijs & cauſis arduis & prioris gradus Aduocationis omnia munia exactiſſimè pluribus annis, & ſemper magna cum laude in excelſioribus Hiſpan. Tribunalibus abſoluerit: primò Hiſpali,vbi negotiorum &cauſarum ingentem illam molem, ac alter Atlas, humeris ſuis diu reportauit: mox in Supremo Hiſpaniarum Subſellio, ceteriſque Regijs & Eccleſiaſticis ſelectiores cauſas illuſtri & mirandâ attentione propugnauit,vt clarè demonſtrant eius non ſatis laudatæ in omnigena negotiorum diſcuſſione & tractatione conſultationes inceſſantes: vſque dum quaſſatis & confrictis viribus (præ nimio Aduocationis labore hominem ferreum expoſcentis) & rei domeſticæ magna iactura à contemporanea CONIVGIS, miris virtutibus præditæ, & PRIMOGENITI ſtudiorum conſocij (viri ſanè magnæ ſpei) amiſſione, receptui canere deſtinauit; non vt otio iam debito tantis vigilijs perfrueretur, ſed vt intentiore & liberiore (quod nec hodie ipſi datur) animo ſtudijs bonum publicum reſpicientibus vacare poſſet:ac fecit præſenti DISPVTATIONE, quam in medio negotiorum conflictu fuerat aggreſſus, & nunc feliciſſimè peregit. Magna profectò res: vt quæ primoribus Iuris lucem adeo luculenter dederit,vt impoſterum quæque ad partiones humanas naturales& legitimas occurrentia in Scholis & Foro (inſuperhabitis Medicorum & Philoſophorum concertationibus & conſultationibus, ad quas, & perſpicaciores Iuris Antiqui Auctores,& eius omnes Profeſſores vſque dum recurrebant) ab hac ſola DISPVTATIONE veniant enodanda. Quâ partem iſtam certè illuſtriorem Iuriſprudentiæ (anteà valdè ſterilem,& velut pro derelicto habitam) AVCTOR ita ditauit, vt iam nullam opulentiorem, nullam maiore induſtriâ & arte tractatam adinuenire facilè quis poſſit. Nam ſi Ciuilia EIVS reuoluas, iſta ſanè à primis fundamentis, firmíſque Iuris principijs, & vera Pop.Rom.hiſtoriæ, morum, & rituum conſummatiſſima dignoſi eruta reperies. Si Medica & Philoſophica, hàc DISPVTATIONE contenta (quæ plura quidem ſunt & reconditiora) conſideraueris,Hippocratem,& aliorum inſigniorum Medicorum cœtum, itidemque Philoſophorum poſt eorum Principem Ariſtotelem ſummâ vigilantiâ perluſtratos, & dexterrimè illuſtratos: & horum quidem primos ſæpiùs in ſuis exemplis natiuâ linguâ conſcriptis adinuenies, Quæ res quantum ſubſidij, & adiumenti ad hoc negotij,& lubricũ ſtudij genus perficiendũ contulerit, malo ex re ipſa depromatur, quàm eorum, quorum me expenſioni

permiſi, iudicio anteuertere. Quid dicam de CHRONOLOGICIS, & dimenſione menſium in parturitionibus inſumptorum? Quæ (cùm obſcuris dubitationum, alijs inſuperabilium, tenebris inuoluta diù mentibus hominum ſe ſubtraxerant, ignotáque delituerant) in apertum adeò feliciter AVCTOR noſter protulit, vt quæſtionis iſtius aſperitates, & impendentium montium altitudines, quorum aſcenſu plures vſque dum ſudarunt & alſerunt, plenè impoſterùm complanauerit. Quid de omnigena LITTERATVRA? In qua ita ſolitos aliorum limites prætergreditur, vt his ſolis ſemper intentus vacaſſe videatur. Nec enim aliter Iuris Ciuilis hiſtoriam, & Iuriſconſultorum omni tempore munia & poteſtatem ita exactè perſequi potuiſſet, niſi hiſce, & iudicio prudenti, prouidóque præpollêret. Sed præ ceteris ſanè (vt ad Ciuilia redeam) acerrimi eius ingenij vim certo velut indice demonſtrant, quæ de POSTHVMIS & PARTV FVRTIVO (quæ duo in Iuriſprudentia difficillimorum difficiliora, & nutantibus opinionibus plena ſemper fuerunt) ita exactè & quidem ſuis aptis locis pertractauit, vt ei ſoli (præ aliis, quibus iſta tantùm in cura, voto & ſtudio) ab Antiquitate deſtinata videatur harum rerum elucidatio. Adeò enim iſthæc arte digeſſit, ordine certo ea diuiſit, & ſuis claſſibus collocauit, vt leges plures ſub vmbra adhuc degentes in lucem ſplendidam inde reuocauerit. Idque tam hiſce, quàm alijs præſtitit, verborum ciuilium & communium verum ſenſum aliquando intentiſſimè inueſtigans & eruens, & cum Quintiliano attendens bonam Iuriſconſultorum partem in vi & proprietate verborum explicanda poſitam fuiſſe: & inde priores Iuris Conditores verborum vero ſignificato maximopere ſtuduiſſe, ciúſque rei obſeruantiſſimos fuiſſe. Et ab his ſanè NOSTER Antiquæ & Patriæ Iuriſprudentiæ ILLVSTRATOR cùm Naturalia, Medicáve tractat (præſertim ad conceptionem & generationem pertinentia) nec minutulis parcit, quæ initæ tractationis propria ſunt: & in hoc certè laudandus, quòd perpolito, & auribus præcautorum modeſtis accinenti ſtylo pertractauerit, quæ alij vel diſſono, vel minus puro. Vnde fiet, vt quibus oratio Latina, & verborum puritas maximè placuerit DISPVTATIONIS iſtius Latium ſermonem ex integro reſponſurum facilè repromittamus. Niſi quo caſu genus hoc ſcriptionis impeditum, & ingenij magis quàm eloquentiæ capax, terminis communibus ſcientiæ noſtræ, & dicendi modulis vbique receptis præciſe fuerit aptandum. Quid quòd AVCTOR (quo cum mihi propter ſingulare animi mei de excelſo eius ingenio, doctrináque iudicium, in re præcipuè

littera-

litteraria, ſæpiſſima fuit confabulatio) naturâ bene ſentiendi, iudicandíque potiùs quàm nudo dicendi ſtylo tenetur: & alieniſſimus ſemper fuit ab omni oſtentatione, quod Iuriſconſulto magno dignum imprimis eſt. Vt inde perlecturis hanc DISPVTATIONEM ſummâ fiduciâ adſeuerare poſsîmus, longè plura in receſſu adinuenturos, quàm primâ fronte EIVS promittat oratio.

ADHÆC, qui cum AVCTORE conuerſati fuerint, vel EIVS vndequaque notitiam habuerint, clarè dignoſcent SVAM velut innatam animi ingenuitatem, temperantiam & candorem, & VERITATIS ingenitum & intentiſſimum amorem, quem ego verâ & certâ ſcientiâ (ſi *illi ſciunt, qui planè vident*) atteſtari facilè poſſum. A quibus fit, vt dum EAM ſuis ſcriptis eruere curauerit, hoc vnum tantùm attenderit. Id quod dictum ideò velim, vt inde omnes planè eliciant, non incaſsùm, aut contradicendi ſtudio diſceptationes cum variis Iuris Ciuilis ſcientiæ, & omnigenæ litteraturæ Auctoribus ab eo initas, ſed ſolius veritatis indagandæ, & fouendæ potiſſima cauſa, quin vnico prætextu. Indéque virorum prioris notæ opiniones EVM aliquando inſuperhabêre, aliorúmque inferioris non deſpicere, & vtrumque firmis rationibus & argumentis irrefragabilibus, clarè quidem præſeferentibus ILLVM vi veritatis, ab omni affectione liberæ tantùm ſuccubuiſſe & paruiſſe. Quo factum, vt ab ingenij ſui præſtantia & acumine, & attentiſſima rerum expenſione, inceſſantíque ſtudio varij ſine vllo fuco retegantur lapſus & notæ in *Cuiacios*, *Hotmanos*, *Donellos*, *Fabros*, & ſimiles Neotericos; noſtróſque itidem: quin & in *Papinianum* ſummum iuris Antiſtitem, *Iulianum*, *Scæuolam*, cum *Vlpiano*, *Paulo* & *Tryphonino* eius præcipuis conditoribus. Id quod nec vlli anteà ita exactè in mentem venerat, & AVCTOR huius DISPVTATIONIS à firmiſſimis (ni omnes fallimur) cauſis egregiè præſtitit. Nam quis ab hac DISPVTATIONE clarè non eliciet, *Vlpianum* (quod exempli gratiâ dictum velim) in *l. cùm quidam, §. ſuum heredem, D. de adquirenda hereditate*, ſuperfœtationis aliquâ parte inſcium fuiſſe? Et monſtrorum inſuper cauſæ in *l. quæret aliquis, D. de verborum ſignificatione?* Et *Iulianum* ſeptem cellulas, aut receptacula in matrice mulieris adſtruente in *l. pater, D. de ſolutionibus*, Ariſtotelem malè ab eo ibi expenſum (vt qui contrarium apertè docet) non calluiſſe? Et ſubinde *Paulum* latuiſſe communius & frequentius pariendi tempus in *l. antiqui, D. ſi pars hereditatis petatur?* Et *Tryphoninum* in *l. Arethuſa, D. de ſtatu homin.* gemellorum editionem vno impetu ſæpè contingentem? quam certè pleniſſimè ab Hippocrate, & aliis Me-

dicis, Philoſophis, ſanctis Patribus, quin & ab Apoſtolo comprobat AVCTOR huius DISPVTATIONIS. Et verò aliquando de aliorum ſcientijs Iuriſconſulti primores à communi & vulgari adſenſu centuriatim quædam tradiderunt, quæ deruncinari iam oportebat. Id quod in propria, & rerum naturalium ſcientia accidit præſtantiſſimo illi Hippocrati (quem nec fallere nec falli poſſe exiſtimauit Macrobius) ab Ariſtotele interdum re vera notato; & itidem iſti ipſi à Nouioribus, alia eius doctrinæ contraria ex rerum naturali euentu (cuiuſuis auctoritati anteponendo) attentè obſeruantibus. Cæcutiunt namque & ceſpitant aliquando dexteriores & ſublimiores. Vnde Quintilianus aptiſſimè ait: *Neque id ſtatim legenti perſuaſum ſit, omnia quæ magni Auctores dixerunt, vtique eſſe perfecta: nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati, nec ſemper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur, cùm Ciceroni dormitare interim Demoſthenes, Horatio etiam Homerus ipſe videatur. Summi enim ſunt homines, tamen accidit his qui, quidquid apud illos repererunt, dicendi legem putant, vt deteriora imitentur (id enim eſt facilius) ac ſe abundè ſimiles putent, ſi vitia magnorum conſequantur.*

ECQVIS ignorat, Platonem longè ſapientiorem & perſpicaciorem fuiſſe Solone atque Dracone, & tamen Athenienſes (Athenæo teſte) huius Diuini planè aliàs Viri, leges irriſerunt, Draconis & Solonis præpoſitis, ſempérque receptis. Id quod pluribus alijs aptiſſimis exemplis facile erat comprobare. Vt ergo iſta concludamus, Lectorem admonemus, vt omnia hac DISPVTATIONE contenta peræquo iudicio perlegat & penſitet, vt firmiori VERITATI tantum cedat, in qua apprimè eruenda AVCTOREM noſtrum attentiſſimum ſemper adinueniet, nec aliud vnquam quid curaſſe. Nulli namque Scriptorum aduerſus eſt, ſed in omnes æquè propenſus, qui ſuam ſententiam omni adfectu, obſequio, aut perſonarum adceptione liberam profert: quod vtinam ſemper omnibus in voto fuiſſet. Tunc enim ſcientijs benè conſultum debemus æſtimare, cùm omnes facultatem liberè dicendi quid ſentiant, ſibi nullo caſu, aut cauſa præreptam agnouerint.

In referendis cuiuſque ſententiæ Auctoribus miram NOSTER ab alijs Scriptorum notitiam prædemonſtrauit: & ſimul velut arguit quorundam ſicca & arida, vt ſuo tantùm ducti captu, ſine vllo delectu, & facillimo negotio quæque ipſis obuia poſſint edicere, non aduertentes huius ſcientiæ (Practicæ præſertim ſtudioſis aliter ſatisfieri non poſſe, quàm ſi rerum & ſententiarum Auctores & laudatores

tores referantur. Et ſanè in hac itidem parte DISPVTATIONIS iſtius AVCTOR dexterrimè verſatus eſt: nam vbi res obuia aut trita occurrit, primum aut præcipuum laudat Auctorem ſimul cum vno aut altero nouiſſimo ceteros cumulante. Vbi autem leges rem diſcuſſam expreſsè decidentes deficiunt,& ab Auctorum diſperſorum auctoritate res agenda eſt, eos omnes colligit & allegat, quos aſſiduâ lectione euoluit, & tractationis illuſtrationi, ſeu comprobationi aptiores reputat, & ad eorum ſcripta conciſſioris ſcriptionis gratiâ implurimùm,& aptè quidem ſeſe refert:nam ſi contenta in tanto & adeò vaſto librorum cumulo diſertâ & abſolutâ oratione nouis ſcriptis eſſent tractanda,hoc nihil aliud certè pareret, quàm ſuperbam, tenebroſam & tædioſam quandam tractationem. Hoc enim tunc tantùm indulgendum eſt, cùm conciſſior ad aliorum ſcripta relatio obſcuritatis diſpendio eſſet ſubpoſita, vt inde & ſimul ad vigorem & ornatum orationis aliquando, non ſolùm Auctorum dicta latiùs referre liceat,ſed & eorundem ipſiſſima verba,ac NOSTER fecit:cùm interdum non parum iuuet(his præſertim qui libros omnes præ manibus habêre non poſſunt) aliorum ſententias ſicut proprijs cogitationibus conceptas, ita verbis proprijs enatas conſpicere. Citationibus ergo & interdum diſertioribus,& ampliorib. ad aliorum ſcripta relationibus opus eſt. Ita vt in hoc docendi,ſcribendique genere hi ſolùm mihi peccare videantur,qui aliorum auctoritates ad complēdas ſuas paginas vſurpant & tranſcribunt:& hi peius, fœdius, & ineptius,qui propoſitiones legibus Iuris Communis,Ciuilis, ſeu Canonici (quod ipſos latet) comprobandas, Auctorū Iuris, & ſæpiùs inferioris gradus,relationib.fulcire fruſtrà contendunt. His demum ſubaddo, AVCTOREM huius DISPVTATIONIS in gratiam eorū,quibus orationis attentiori continuationi impedimēto eſſe poterant Auctorū citationes,eas diuerſis charactęribus,& quidē aptè,vt nūc in vſu eſt, deſignandas attendiſſe,vt omni tædio huius DISPVTATIONIS prælectio libera eſſet, & cuiuis in facili filū orationis velut continuâ ſerie obſeruare in EIVS progreſſu. Attentū(fateor)& virilis ingenij requirente Lectorem. Adeò enim extra hominū communem captū ſunt EA implurimū contenta,vt propria,cōciſſa& clara AVCTORIS oratio, & rerum controuerſarū debito loco collocatio eas ab *omni tellure* (vt eſt in prouerbio)adhuc *ferri* omnino non ſinant:multoq; minus æſtimari & cēſeri,vti iam cuique,& plures ſcutica digni curāt. Qui enim fieri poterit,vt primis nondum initiati IVRIS principiis EIVS reconditiora & excelſiora hac DISPVTATIONE diſcuſſa diſcernere queant?Id

quod fortiore cauſâ dictum velim de Grammaticorũ nulli ſcientiæ addictorum ſuperbâ turbâ (quam illuſtri *Cultorum*, ſeu *Criticorum* vocabulo vulgus ineptè inſigniuit) quandoquidẽ his cæcâ ignorantiâ, & improuidâ garrulitate ductis, & in aliena cuiuſuis ſcientię, & altioris tractationis ſcripta Cenſoris munia illicò velut *manu Regia*, vel *Militari* adſumentibus, id vnicum eueniat, vt ab eorum prima præcognitione, ſeu delibatione penitiſſimè arceantur. Hoc & pręcedens genus hominum ego ex animo certè conſulo, vt iſthanc & ſimiles ſcriptiones æquo perlegant animo, & ad diſcendum pararo: ita ſanè fiet, vt hi, quibus in voto eſt Iuriſprudentiæ ſcientia, doctiores, & ſimul aliis Iuris partibus percipiendis aptiores ab iſta DISPVTATIONE euadant. Et qui hiſtoricis NATVRÆ tantùm capeſſendis ſint apti, ad mira EIVS alia opera ab hiſce aditus pateſiat.

MIRENTVR ergo iſta omnes quotquot de litteris benè merentur, & quâ decet attentione & intentione ea perlegant & euoluant, quãdo nihil felicius quàm conſimilibus alienis perfrui laboribus: ab AVCTORE vltimæ perfectioni datis in ſumma, vt prænotati rei familiaris iactura: eius verè conſtantiam præferente & clarè demonſtrante, in ſuis mœroribus nil in rebus humanis illi dulcius (ac alteri M. Tullio) fuiſſe otio litterario. Iam, vt par erat, præpeditiſſimo aduocationis muneri libello dato, poſt tot annorum indefeſſam & acerrimam iuſti & æqui defenſionem, vt nemo deteriùs, inculpabiliùs, ac ſimul conſtantiùs. Vidimus namq; EVM pro tuenda vera fide vltimæ cuiuſdam diſpoſitionis quadraginta mille ducatorũ in fauorem Piæ cauſæ, & pro codicillorum, à falſariorum quorũdam noxia caterua confictorum, demonſtranda falſitate, Hiſpali, euidenti mortis periculo contempto, ſimul cum improborum minis, conſtanti animo oppoſitum: & ſæpè hocce tempore à Tyrtæo in Plutarcho dicentem audiuimus, *ſe per virtutem & iuſtitiam mori malle quàm viuere*: ô ſententia tanto adſertore digna! ſæpe & ſæpiùs repetenda. Nec minus Publicis, & quidem debitis, honoribus & præmiis cohoneſtandus, qui iſta & illa PVBLICÆ CAVSÆ ſacrauit: ſcitè enim atque concinnè ATHALARICVS gentis noſtræ Rex in Caſſiodoro de Aduocato in Magiſtratum promoto, voto noſtro occurrit dicens: ADVOCATIONIS *te campus exercuit: te iudicij noſtri culmen elegit*: & iterum, atque diſertiùs idem: *Nunc* CAVSAS *glorioſe iudicas*, QVAS *laudabiliter anteà perorabas. Aſſideat tibi propria & exercita doctrina. Modò eſt felix & certa conditio negotiorum, quando ille ſententiam dicit, qui non poteſt ignorare quod eligit.*

CENSV-

CENSVRA DEL LICENCIADO DON FRANCISCO DE LA CVEVA I SILVA por comiſſion del Vicario General de Madrid.

ESTE Libro que ſe intitula: De vera humani partus naturalis & legitimi deſignatione, *he viſto por decreto i orden del ſeñor Dotor don Iuan de Mendieta Vicario General en eſta Corte. I propiamente es parto natural i legitimo de toda buena Iuriſprudencia i erudicion. I quanto contiene no ſolamente correſponde a nueſtra Religion, i al Eſtado Publico, ſino que puede ſeruir de admiracion a todas las naciones. I aſsi deve imprimirſe para inmortal memoria de quien tanto merece. En Madrid 21. de Nouiembre, de 1626.*

L.do don Franciſco de la Cueua i Silua.

NOS el Dotor don Iuan de Mendieta Vicario General de la villa de Madrid i ſu partido hemos hecho ver i examinar eſte libro, i no ai en el coſa contra nueſtra ſanta Fe Catholica i buenas coſtumbres, i por lo que a nos toca ſe puede imprimir. Dada en Madrid a 23. de Nouiembre, de 1626. años,

El D.or Iuan de Mendieta

Por ſu mandado Iuan Perogila, Notario.

c

Digitized by Google

Decreto del Conſejo.

COMETESE A LE RETOR I CLAVSTRO DE LA VNIVERSIDAD DE ALCALA, QVE HAGAN CENSVRAR ESTE LIBRO POR ALGVNO DE LA FACVLTAD DE THEVLVGIA, I POR OTRO DE LA DE CANONES, I POR OTRO DE MEDICINA, A QVIENES LES PARECIERE. *En Madrid, a Dizìembre 7. de 1626.*

EN la villa de Alcalà de Henares à doze dias del mes de Deziembre de mil i ſeiſcientos i veinte i ſeis años, en cumplimiento del auto de los Señores del Real Conſejo de ſuſo contenido, eſtando junta la Vniuerſidad deſta dicha villa en Clauſtro pleno, como lo tiene de vſo i coſtumbre, eſpecial i nombradamente el ſeñor Dotor don Gaſpar Alfaro Zapata, Retor, i los Dotores Franciſco Garcia Iague, Diego Lopez Eſpinar Dotores en Theulugia: i los Dotores Antequera, Cogollos de Aguilera, don Pedro de Quiroga, Dotores en Canones: i los Dotores Caſtro Boyo, Montaluo, Dotores en Medicina, todos graduados por eſta Vniuerſidad. En eſte Clauſtro ſe cometio el ver i cenſurar el Libro que pretende imprimir el Licenciado Alfonſo Carrança, al Padre Maeſtro frai Antonio de Viedma i Chaues Obiſpo de Petra, i Catedratico de Prima de Theulugia, il al Dotor don Pedro de Quiroga i Moya Catedratico de Viſperas de Canones deſta dicha Vniuerſidad, i al Dotor Miguel de la Barreda Catedratico de Prima de Medicina deſta dicha Vniuerſidad, i en fè dello lo firmè.

Ante mi *Luis de la Serna, Notario i Secretario.*

APRO-

APROBACION DEL PADRE MAESTRO F. ANTONIO DE Viedma-Chaues, Obiſpo de Petra, Catedratico de Prima de Theulugia.

H*E viſto eſte Libro i Diſputacion*, De vera humani partus naturalis & legitimi deſignatione, *por orden de la Vniuerſidad (à quien ſe remitio por los Señores del Real Conſejo) i en particular los capitulos primero, tercero en ſu principio, i los ſiguientes. I de verdad digo, que aunque el Autor es mui conocido por ſu gran ingenio, i auentajadas letras, he quedado marauillado de la erudicion, deſtreza, facilidad i claridad con que trata i reſuelue coſas tan dificiles i extraordinarias. De que infiero, que como en todos tiempos dà Dios hombres eminentes en letras,* ita vt poſteritati (*como dize vn Autor mas agudo que pio*) ſemper aliquid relinquatur à ſuperioribus, quod aut emendatore, aut illuſtratore indigeat, *nos ha dado en los nueſtros, (i en Eſpaña para nueſtro ornamento, i mayor prueua de lo mucho que en ella preualecen la letras i grandes ingenios) al Autor deſta obra, para que de oi en adelante à todos ſea perceptible i facil la buena inteligencia de materia tan dificil, i caſi inaceſſible. I aſſi de mi parecer iuſtiſſimamente ſe le debe dar la licencia que pide para ſu impreſſion. En Alcalà 11. de Enero, de 1627. años.*

Fr. ANTONIO de VIEDMA CHAVES, Obiſpo de Petra.

APROBACION DEL DOTOR DON PEDRO DE QVIROGA I MOTA, Colegial Mayor del Colegio de ſan Ileſonſo, i Catedratico de Prima de Canones à la hora de Viſperas.

POR orden de la Vniuerſidad (dada en conformidad de la comiſſion que ha tenido del Real Conſejo) he viſto con toda

atencion eſta Diſputation, ô Tratado, *De humani partus naturalis & legitimi deſignatione.* En que he conſiderado iluſtradas las leyes del Derecho Comun i del Reino con tanto fundamento, como aguda elegancia, pues ſi con ſutileza pienſa el Autor, con facilidad i felicidad diſpone, i aduierte coſas mui particulares para inteligencia del vno i otro Derecho en materia ſingular, haſta aora no tratada con tanta exaccion i arte. Pago en admiracion ſu obra, pues diſputa lo theorico como ſi nunca huuiera ſalido de las Eſcuelas, i lo pratico como quien ha tanto tiempo que lo ze en tan grandes Tribunales. Mezclado vno i otro con gran erudicion en otras ciencias i buenas letras, produze parto tan feliz, i digno del ingenio del Autor, que à el dà gloria, i a nueſtra nacion luſtre. Porque tengo por mui conueniente ſe dè à la eſtampa, i ſalga à luz parto tan legitimo. Dandoſele al Autor la licencia que pide. En eſte Colegio Mayor de Alcalà de Henares ocho de Enero de 1627. años.

Dor don Pedro de Quiroga i Moya
Catedratico de Prima de Canones.

APPROBACION DEL DOTOR MIGVEL DE LA BARREDA CATEDRATICO DE Prima de Medicina.

HE *viſto con particular cuidado eſta Diſputacion*, De humani partus naturalis & legitimi deſignatione, *por orden de la Vniuerſidad, à quien los Señores del Conſejo la remitieron. I hallo, que en lo tocante à las ciencias de Medicina i Filoſofia el Autor las trata i exorna con gran excelencia, dando luz à varias coſas mui ſelectas i reconditas, como lo es la materia principal del libro. I aſsi juſtamente ſe le deue conceder la licencia que pide para imprimirle. En Alcalà de Henares à quatro de Enero, de 1627. años.*

Dor Miguel de la Barreda, Medico de ſu Magd i Catedratico de Prima de Medicina.

NOMEN-

NOMENCLATOR,

SIVE

INDEX CRITICVS

AVCTORVM, QVI HAC DISPVTATIONE VEL EXPENDVNTVR SVB SIGNO ET LITTERA. E. VEL illuſtrantur ſub littera. I. vel notantur ſub littera. N. è regione, ſeu margine cuique Auctori obpoſitis.

NOTA. *In cuiuſque lineæ principio aliorum loca præfigi & deſignari: & ſubinde à verſ.* I N. *locum Diſputationis diuerſis characteribus referri.*

A

ABRAS *Panormitanus*
E Super cap. vni. n.2. C. de infant. expoſ.*in cap.4.num.145.*
N Super cap.cùm haberet,num.8.de eo qui duxit in matrim.*in c.3.§ 4.num.26.*
ACCVRSIVS
E Super rubr.C.de poſthum.heredib.*in cap.1.§.2.num.63.*
N Super l.non ſunt liberi, D.de ſtatu homin.*in cap.17.num.86.*
L.Paulus §.1.D.de vſur.*in c.3.§.3.num.53.*
L.quod dicitur, D. de liber. & poſthu. *in cap.6.num.3*
L. Lucius, D.de heredib.inſtituendis: *in cap.2.§.1.num.300*
L.cùm quidam, §.ſuum heredem, D.de adq.her.verb. *poſt certum tempus: in c.19.num.12*
L.1.§.ſi quis proximior, D.vnde cognati: *in cap.1.§.2.num.5*
L 4.§.de illo,D.de vſuc.*in c.3.§.1.n.31*
L.2.D.de verb.obl.*in cap.18.num.44*
N ÆGIDIVS verſibus quibuſdam tempora partus dimetiens:*in cap.1.§.2 n.41*
N AFFLICTIS deciſ.236.*in c.11.num.60*
I AFRICANVS *I.C.* l. quod conſtitutum 21.de milit.teſt.*in c.2.§.4.n.45.in fi.*
N ALBERICVS l.qui in vtero, D. de ſtatu hominum: *in cap.2.§.4 n.44*
N ALB. *Gentilis* lib. de diuerſ.temp.appell. cap.4.*in cap.12.§.4.n.21*
Idem d.c.4.*in c.12.§.5.n.42.48.& 50*
ALCIATVS
N L.qui mortui.de verb.ſign.*in c.11.n.59*
Lib.3.Paradox cap.7.*in cap.14.n.22*
ALEXANDER *Imperator*
I L.1.C.de partu pign.*in c.3.§.2.n.34*
L.3.C.de teſtam *pag.142.in fi.& ſeqq.*
L.5.C.de fideicom.*in cap 2.§.1.n.24*
L.1.C.de infantibus expoſitis:*in cap.4.num.140.& ſeqq.*
ALEXANDER
N L.cum quidam 30.§.ſuum heredem,D.de adquir.hered.*in c.19.n.15.& 16*
L.ſi mulier,§.ſi heres,D.ad Trebell.*in c.3.§.2 num.55*
D.AMAIA
N Lib.1. obſeruat. cap.1. n.18. *in cap.2.§.1.pag.138*
Lib.1. obſeruat. c.2.§.1. *in pag.138. verſ.* Poſthæc.
Lib.1. obſeruat. cap.3.*in cap.2.§.1.ex num.212*
Lib.3. obſeru. c.1. §.2.ex num.22. *in c.2.*

num.23 & 26.per toi & in § 1.pag. 142.
Lib.3.c.1.§.3 ex n.18.*in c.3.§.1.n.25.*
Idem d.§.3.n.41. *in d.c.3.§ 1.n.71.*
N D ANGVIANVS lib.2.de legib.contr.29. *in cap.2.§.1.num.245.*
ANTONINVS *Imperator*
E L.1.C.de verb.ſign.*in c.2.§.1.n 219.*
L.3.C.de Maleſ.& Mathemat. *in cap. 11.§. vnico,num.19.*
L.1.C.ad leg.Cornel.de falſis: *in cap.5.n.4. 11.& 41.*
I L.3.C.de inoffic.teſt.*in c.2.§.1.n.161.*
L.1.C.ſolut.mat.*in cap.5.§.2.n.10.*
L.1.C.de poſthum. hered. inſtit. *in cap.2. §.1.num.57.*
L.1.C.de fal.cauſa adi.*in c.5.nu.25.*
L.1.C.de his qui ex offic. quod adm. lib. 11.*in cap.2.§ 4.n.45.*
E ARCADIVS *Imperas.* l.3 tit.4. lib.4.Cod. Theod.*in cap.2.§.1.n.290.in fine.*
N AVFRERIVS ad Capel.Tholoſ.deciſ.3.*in cap.2.§.4.num.23.*
E ANT. AVGVSTINVS lib.1.de legibus: *in pag.144.*
N AZEVEDVS in l.2.tit.8.lib.5.n.7.*in not.ad l.13.Tauri,ſchol.12.*

DIVERSORVM.

N ABENZ. lib.3. Theiſ.c.1. tract.3. *in cap.1. num.33.*
E ACHMETETES Oneirocrit. cap.126. *in cap.4.num.31.*
E ADAGIVM Hiſpanum: *Bien cuenta la madre,*&c.*in Prolegom.cap.2.*
ÆLIANVS
E Lib.2.var.hiſt.c.7.*in c.4.n.92.& 103.*
Lib.5.var hiſtor.*in cap.1 §.4.n.12.*
Lib.9.de animal.c.28.*in c.17 n.83.*
Lib 12.de animal.*in cap.16.n.35.*
E P.ÆRODIVS lib.2. rerum iudic.tit.4.c.5. *in cap.15 num.3.*
A GELLIVS
E Lib.1.Noct.Attic.cap.10.*in cap.1.nu.9. & in cap.12 num.19.*
Lib.3.cap.16 *in Proleg n.11 & in c.9.n.3.& in c.10.n 9.& in cap.11.n.5.& 18.*
Lib.10.cap.22.*in cap.10.num.4.*
Lib.12.cap.1.*in cap.3.§.4.n.29.*
Lib.15.cap.19.*in cap. . num.26.*
Lib.16.cap.16.*in cap.10 n.19.*
Lib.19.c.2.ex Hippoc.*in cap.20 n.88.*
I Lib.3.cap.16.*in cap.11.num.10.*
N Lib.2.cap.16.*in cap.2.§.1.n 65.& 66.*
N ALBERTVS *Magnus* lib.9. de animal. *in cap 11.num.23.*
D. ALCHIMVS *Auitus*
E Lib.2.cap.13.*in cap. . n 27.*
Lib.4.c.4.*in cap.17.num.56.& 57.*

Lib 3.de parentum à parad. expul. c.7. *in cap.20.num.91.*
N ALEXAND.*ab Alexand* lib.6.dier.gen.cap. 23.*in cap.1.§.2.pag.137.verſ.* A quibus.
E ALEXANDER *Aphrodiſ.* lib. de anima, cap.20.*in cap.2.num.5.*
D.AMBROSIVS
E Lib.5.Hexamer.c.10.*in Proleg.num.2.*
Epiſtola 64.*in cap.1.num.36.*
ANDREAS *Laurentius*
N Lib.8.de hiſt. anat. c.9.*in c.12.§.4.n.29.*
Eodem cap.9.q.29.*in cap.6.n.1.*
E APPIANVS in Syriacos: *in cap 5.n.102.*
E APVLEIVS lib.5. de aſino aur. *in cap.4. num.138.*
N *Io.* ARGENTERIVS in Method. parua: *in cap.1.§.2.n.22.*
ARIAS *Montanus*
E Libel.Daniel,ſeu de ſeculis: *in cap.12. §. 2.num.27.*
N Lib.eod.de ſeculis:*in d.c.12.§.2.n.11.*
ARISTOTELES
E Lib.2.de hiſtor.anim. cap.17. *in cap.12.§.4. num.10.*
Lib.3. de hiſtor.animal. cap.20. *in cap. 1. num.30.*
Lib.6.de hiſt.anim *in cap.12 §.4 n.10.*
Lib.7.de hiſtor.animal.c 2. *in c.1.n.26.*
Lib.7. de hiſtor.animal.c.3. *in cap. .n.9.18. & 23.& in eod. .§.2 n.26.& 58. & §.3.n. 3.& in c.12.§.4.n.10.*
Lib.7.de hiſt animal. cap.4. *in Proleg nu.2. & in cap.19.n.13.& 14. & iterum num.19. & in cap.20.num.13*
Lib.7.de hiſtor animal.cap.10. *in cap.9.nu. 26.& in cap.10.nu.24.*
Lib.1. de gener. animal.cap.19. *in cap.20. num.60.verſ.* Huius.
Lib.2.de generat animal. cap.2. *in cap.20. num.7.*
Lib 3.de gen.anim.c.11. *in c.1.§.1.nu.7.*
Lib.4.de gen.anim.*in c.17.n.6.& 33.*
Lib.4. de gener.anim.cap.8.*in cap.5. nu.82. & in cap 9 num 5.*
Lib.4.de gen.anim.c. .*in cap.19.n.6.*
Sect.10.problem.48.*in cap 17.n.33.*
Ead.ſect.probl.60.*in cap.17 n.94.*
Lib.2.Polit.ad finem,*in cap 10.n.60.verſ.* Et Ariſtoteles.
Lib.7.Polit.cap.16. *in cap 1.§.1.num.19. & in cap.4.num.31.*
Lib.8.c.8.*in notis ad l.13.Tauri.ſchol.1.*
I Lib.6.de hiſt. animal cap.10. *in Prolegom. num.7.& in cap.12.§.4 n 10.*
Lib.7.de hiſt.anim.c.4. *in cap.11. nu.18 & quatuor ſeqq. & iterum num.50. & in cap. 12.à n.9 & in c.20.n.23.*
Lib.8.de hiſt.animal.c.1.*in c.11.n.29.*
Lib.2.de generat. animal. cap.3. *in cap. 1. §.2.*

Digitized by Google

§.2 num.2.& 3.
Lib.4.de gener.anim.c.3.*in cap.20.n.69.*
Lib 4.de generat.anim. cap 4. *in Prolegom. num.3.& in c.11.nu.29.*
Lib.1.de part.anim.c.1.*in c.20.n.48.*
Sect.11.problem.2.*in cap.9 n.26.*
Lib.7.Polit.c.16 *in cap.1.§.2.n.4.*
N Lib.1.de gener. animal. cap 19 & 20. & lib 2.c 1 *in c.1.§.1.n.15.verſ.*Sub hæc: *& in cap.17.ex num 4.*
Lib.2.de gen.anim.c.4.*in c.1.§.1.n.2.*
Dict.lib.2. cap.3. & lib.5.c.1. *in d.cap.1.§.2. num.10.*
Lib.4.de gener.anim.c.1.*in c.17.ex n.4.*
ARISTOPHANES
E In Pluto actu 1.ſce.1.*in c.3.§ 3 n.19.*
In Βατράχοις actu 5.ſce.2.*in cap.4 n.3.*
In Θεσμοφοριαζούσαις;*in cap.5.à num.6.*
I In Νεφέλαις actu 1.ſcena 1.& 3.*in cap.12.§. 4. num.2 .& 28.*
E ARNOBIVS lib.8.*in cap.4.num.138.*
ARTEMIDORVS
E Lib.1.Oneirocriticorum cap.14.*in cap 3. num.20 .& in cap.8.n.8.& 9.*
Eodem lib.c.16.*in cap.3.§.4.n.43.*
Eodem lib.cap.17.*in cap.1.num.37.*
Lib.3.cap 32.*in cap.4.n.8.& 9.*
N Lib.1.cap.17.*in cap 1.num.30.*
E ATHENAGORAS in Apolog. pro Chriſtianis: *in cap.16.§.vni.num.1.*
E ATHENÆVS l.14.Dipnoſ.*in c.9.num.1*.
Hor. AVGENIVS
E Lib.1.de hom.partu:*in Prolegom.n.2.*
Eodem lib.1.c.21.*in cap.9.nu.10.*
N Lib.2.c.9. *in c.10.nu.12 .& in not.ad l.3 §.fin. D.de ſuis & legit.ſchol.1.*
Eodem lib.cap.2 .*in cap.14.num.12.*
D.AVGVSTINVS
E Lib 4.de Ciuit.Dei,c.8.*in cap.9.n.26.*
Lib.5. de Ciuit. cap.5.*in cap.9.num.8.verſ.* Sed &.
Eod.lib.c.6.*in c.18.n.26.& in c.19.n.5.*
Lib 14.de Ciuit.cap.26. *in cap.20.num.89. & 90.*
Lib.15.de Ciuit.cap.10.& 14.*in cap.1.2.§.2. num.25.& 26.*
Dict.lib.15. cap.23. *in cap.17.num.51. & in cap.20.num.98.*
Lib.4.de Trin.c.5.*in c.12.§.5.n.54.*
Quæſt.80.ſup.Exod.*in c.1.§.2.n.17.*
Lib.quæſt.cap.23.relat.in cap.Moyſes 32. q.2.*in cap.1.§.2.à num.13.*
In Enchirid. ad Laurent.cap.86. Et lib.6. cont. Iulian c.5. relatus in c.ſi ad matris 114.de conſ.*in c.2.n.4.*
Epiſt.23.relata in cap.queris 129.de conſec.diſt.4.*in cap.1.num.42.*
Epiſt. 75. relata in cap.ſi habes 24.q.3. *in cap.1.num.42.*
Lib.5.de Ciu.c.6.*in c.19.n.5.8.16 & 23.*
I Lib.15.cap.23.*in cap.17.n.53.& 55.*
In Enchirid.*in cap.1.§.2.num.17.*
Epiſt.75.relata in cap.non imputantur 1. quæſt.4.*in cap.1.num.42.*
AVICENNA
E Varijs locis,*in cap.1.ſect.1.num.23.*
Lib.3.Fen.21.tract.1.c.1.*in c.20.n.5.*
Eod.li.Fen.21.tract.1.c.2.*in c.11.n.7.*
Lib.3.Fen.21.tract.2.c.1.*in c.9.nu.3.& in c. 10.num 2 .& in c.12.n.18.p.479.*
E AVSONIVS Ædylio 12.*in c.11.n.8.*
N Idem dict.Ædylio 12.*in cap.1.§.2.n.42.*

B

BALDVS
N L.ius naturale,D.de iuſtit.& iure: *in cap.1.§.4.à num.8.*
L.ea quidem,C.de accuſ.*in c.11.n.58.*
N *Eguin.* BARO ſuper l.7.D.de ſtatu homin. *in cap.2.num.6.*
N P.BARBOSA l.14.par.num. 65. D. ſolut. matrim.*in cap.2.§.4.ex num.16.*
Auguſt. BARBOSA
N De offic.Epiſc.allegat.51.num.139. *in cap. 16.§.vnico,num.46.*
Idem d. allegat.51. num.138. *in d.§.vnico, num.59.*
BARTOLVS
E L.Gallus, n.13. D.de liber. & poſthum. *in cap.20.num.73.*
L.ſi pater,C.de hered.inſt.*in c.5.n.27.*
N L.Centurio, de vulg. *in cap.2. §.1. num. 287*
L demõſtratio, §.quod autem,D.de condit.& demonſt *in cap.5.n.25.*
L.exemplo,C.de Decurionib.lib.12.*in cap. 3 § 3.num.17.*
N *Auguſt.* BEROVS in cap.in præſentia,num. 142.de probat.*in cap.20.num.40.*
BIBL.SACR.

EXPEND. SEV EXPLIC.

Geneſ.cap 3.verſ.16.*in cap.20.n.91.*
Geneſ. cap.6. *in cap.17. numer.50. & duobus ſeqq.*
Geneſ.cap.7.& 8.*in cap.12.§.2.num.3.4.5.7. & ſeqq.& 16.vſque ad 31.*
Geneſ.cap.25.*in cap.18.num.25.*
Geneſ. cap 30. *in cap.17. nu.verſ 91.* Sub hæc.
Exodi cap.21.*in cap.16.§.vnic.n.5.*
Leuit. cap.12. *in cap.1.§.1.ex numer.17. & 22.*
Numer.cap.23.*in cap.17.n.49.& 50.*
Reg 1.cap.1.*in cap.1.num.16.*
Iob cap.10.*in cap.20.num.7.*

Pſalm.118.verſ.73.*in cap...§.1 num 14*
Pſalm.1,8.*in d.cap.1.n.1.§.14.verſ.* 1.
Sapientiæ cap.7. *in cap.4 nu.15. & in cap.9. num.26.& in cap.12 n.13*
Iſaiæ cap.34.*in c.17 n.71.& 76*
Ierem.cap.1 *in cap.1.§ 2.n.23*
Lucæ cap.2.verſ.3.*in cap.5.n.102*
Act.Apoſt.cap.7.verſ 19.*in c.4.n.57.*
Paul.ad Theſſ.1. cap.4.*in c.13.n.32.*
BVDÆVS
E In commentar. ling. Græcæ: *in cap. 34. num.34.*
N In notis ad l.antiqui, D.ſi pars hered.petatur: *in cap. 19.num.5.& 9.*

DIVERSORVM.

E *D.Mich.* BARREDA *Medicus Regius, & Primarius Complut.in c.1.§.1.n.7*
Ioan BARCLAIVS
N Lib.4.Argenid.*in cap 4.num.96*
Idem d.lib.4.*in cap. .n.7*
BASILIVS *Legionenſis*
E Lib.de Agno typico,cap.6. *in cap.12. §.2. num.29*
N Ibid.cap.3.& *6.in d.§.2.num.14*
BISCIOLA
N Lib.5.horar.ſubſeciu.cap.4.à num.8.tom.2. *in cap.2.§.1.num.86*
Lib.18 cap.8.*in cap.20.num.29*
E BODINVS in Methodo hiſt. c.5.& lib.5. de Repub.c.1.*in cap.19.n.19*
BOETIVS
E Elenchor.Sophiſt.*in c.1 §.2.n.3*
De diſcipl Schol.*in cap 3.§.4.n 3*
E *Gaſp.* BAVHINVS lib.1. de Hermaph. cap.7. *in cap.1.§.1. num.15. verſ.* His adcedit..
Fed. BONAVENTVRA
E Lib.3.cap.6.*in c.11.num.56.*
Eod.lib.c.6: & 64.*in c.11.n.50.& 51.*
Eod.lib.c.86.*in c.18.n 23.verſ.*Sed his
Lib.5.cap.66.*in c.16.n 35.*
Lib.7.cap.1c.*in c.12.§.4.n.22.*
Eod. lib.cap.12. *in d.§ 4.n.23. vbi partim notatur.*
Lib.8.cap.28.*in c.17.n.55.*
L.b.9.cap.51.*in cap.1.n.22.*
In compend.diſputatione de octom.partu.cap.10.*in c.11.n.37.*
N Lib.3.cap.92.*in cap.1.§.1.num.6. & §.2.n.8. & 14.*
Eodem lib.c. 101. *in d.§.2.n 23.& 37.*
Eodem lib.cap.102.*in d.§.2.num.8.& 14.*
Lib.7.cap.9.*in d §.2.n.30.*
Eodem lib.cap.27. *in c.9.n.48.*
Eodem lib.4.cap.54.*in c.12 §.4.n.5.*
Eodem lib.7.cap.105.*in c.1.ex n.6. & iterum ex num.15.*
Eodem l.b.cap.107.*in d.cap.1.n.19.*
Lib.9.cap 23 *in cap 18.num.17.*
Eod.lib.cap.32.& 33.*in c.19.ex n.11.& iterum num.17 ad finem.*
Eod lib.cap 48.53. & 56. *in append.adnotat. ad cap.14.ſuper n.19.*

C

N CAGNOLVS in l.1.n.190. D.ſi certum pet.*in c.11.num.62.* Et in l.ſi prægnans, n.5. D.de euict.*in c.1.ſect.1. num.33.*
I CALISTRATVS *Iuriſconſ.* l.etiam 45. D. de mino.*in c.2.§.1.n.18.& §.4.n.54.*
CASTILLO
E Lib.4.quotid.c.59 *in c.2.§.1 pag.167.*
N Lib 2 quotid c. 9 n.51.*in c.4.n.49.*
CELSVS *Iuriſconſultus*
I L.Clemens 81. D.de hered. inſtituend. *in cap.18 ex num.43.*
L.vel ſi v.uo 7.D.de ſuis & legit. heredib. *in cap.2.num.14.*
L.cum biſſextum 98.D de verb ſign. cum ſuis §§.*in cap.12.§ .à nu.12.ad 16.*
N P.CASTRENSIS in l.libera, C. de ſuis & legit.hered.*in cap.1 n.43.*
N *Fr* CERVANTES ſuper c.7. Sapientiæ: *in cap.4.num.11.*
N CHARONDAS lib.2. veroſimil.cap.3.*in c.3.§.2.num.55.*
N CHOPPINVS ad leges And.lib.1. cap.44. *in cap.5 num.35.*
I *Ter.*CLEMENS *I.C.* l.intelligendus 153. D.de verb.ſign.*in cap.2.n.15.*
I CLEMENS III. *Pont.* cap.cum haberet, de eo qui dux.in matrim. *in cap.3. §.4. ex num. 6.*
I CONCILIVM *Africanum* relatum in c.1. de pact. *in cap.2.§.3.num 6.verſ.* Tertiò, *& ſeqq.*
E *Agathenſe* relatum in cap.non oportet, 28. q.1.*Vide Symmachus.*
Vaſenſe relatum in cap.ſi expoſitus, 87.diſtinct.*in cap.4.n.45.*
Nannetenſe relatum in cap.quando, 24. diſtinct.*in cap.4.num.50.*
Mediolanenſe 3.in tit.de Baptiſmo: *in d.cap.4.num.55.*
E *Ant* CONTIVS in lib. ſingul. de hered. & bon.poſſeſ.*in cap.16.n.4.*
CONSTANTINVS *Imperator*
I L.1.tit.7.lib.5.C.Theod.*in c.4.n.114.*
E L.1.tit.8.lib.5. C.Theodoſ. *in cap.4.nu 150. & 151.*
L.vni.tit.15.lib.9. Cod. Theodoſ. quæ eſt l.vnica,C.de his qui parent.aut lib occid.*in cap.4.n.71.& 83.*
L.3.tit.16.li.9.C.Theod.*in c.16.§.vni n.19.*
L.1.

L.1.tit.27.lib.11.Cod.Theod. *in cap.4.nu.* 104.
L.2.C.de patrib.qui fil.diſt. *in c.4. nu.*150. *&* 151.
L.quoniam,C.de teſtam.*in c.2.§.1.*
N *Ioan.*CORASIVS in rubr. D. de ſtatu homin.*in cap.3.§.3.n.11.*
N D.CORNEJO in addition.ad Ant.Gomez in l.13.Tauri.*in cap.6.num.9.*
N COVARRVVIAS in pract.c.3. *in cap.2.§.1.* *pag.*145.
*Iac.*CVIACIVS
B In notis ad Paul.lib.4.Sent.tit.9.§ ſeptimo menſe: *in cap.10.n.28.*
Ad l.deducta, §.hereditatem, D. ad Trebel.*in c.3.n.21.*
Ad l.iura ſanguinis, D. de diuerſ.reg.iuris: *in c. 3.§.3.n.32.*
Lib.19.quæſt.Papin. *in c.2, num.*13. 14. 15. *&* 18.
In comment.ad lib.19.reſponſ.Pauli: *in c.* 10. *num.*19.
Lib.11.obſeru.c.30.*in c.4.num.*11.
Lib.17.obſeru.c.27. *in c.1.n.39.*
I Lib.4.Sent.tit.9.§.mulier:*in cap.17.d n.37.* *& ibi defenditur à Merillio.*
N §.ſi quis à non domino, inſtit. de rerum diuiſ.*in cap.3.§.1.pag.231.*
Ad Paul.lib.4. Sentent.tit.1.§.fideicommittere:*in cap.2.§.1.n.195.*
Ad Paulum lib.5. Sent. tit.9. §.ſeptimo menſe:*in c.1.n.65.*
Ad lib.5.Sentent.tit.6.§.fin. *in cap.4. num.* 40.*variis locis.*
Ad l.25. D. de lib. & poſth. *in c.2.§.1.num.* 204.
Ad l.deducta,§.hereditatem, D.ad Treb. *in cap 3.num.23.*
Ad l.4 §.lana, D.de vſucapio. *in cap.3.§.1.* *num.6.&* 11.
d l.4.§.de illo:*in c.3.§.1.n.33.*
Ad tit.C.de teſtam.*in c.2.§.1.n.*288.
L.6.C.de nuptijs:*in cap.4.n.44.*
Ad tit.C.de infant.expoſ. *in cap.4.num.64.* *&* 154.
Ad lib.1. quæſtion. Papin.in notis ad l. fin. D.de his qui not.infam. *in cap.* 13. *num.*31.
Lib.3.obſeruat. cap.4. *in cap.2. §.1. ex numer.*45.
Lib.11.obſeruat.c.30.*in cap.4.n.13.*
Lib.21.obſeruat.c.12.*in cap.13.num.25.*
ANT.*Sylu.*CLARVS
I Ad leges xij.Tabularum, c.3. *in cap.*18. *numer.*47.
Ad leg. xij.Tabul. c.5. *in cap.12. §.5. numer.*11.
Ad leg.xij.Tabul.c.13.*in c.1.num.*17.
N Ad leg.xij.Tab.c.24.*in c.13.n.11.*

DIVERSORVM.

N M.CAGNATVS lib.4.var.obſeruat. *in c.1.* *§.1.num.1.*
E CAIETANVS apud Pererium Valent. *in cap.12.§.2 n.2.*
B CALPVRNIVS *Flaccus* Declamat.49. *in c.* 4. *num.*57.
N P. *And.* CANONHERIVS in Aphoriſm. Hippocr.cap.1.*in cap.1. num.4.*
CAPITOLINVS
I In Antonino. *in cap.5. num.*101.*&* 102.
Idem in Antonino: *in ſchol.*
CENSORINVS
E Cap.5.de die natal.ad fin.*in c.20.n.3.*
Cap.7. *in cap.10. num.9. pag.459.verſ.* Nec tamen.
Cap.8.*in cap.11.num.8.*
Cap.11.*in cap.1.§.2.n.17.*
Cap.18.*in cap.12.§.1.n.2.*
Cap.19.*in cap.12.§.1. nu.6.*
Cap.20.*in cap.12.§.5.n.1.*
Cap.22,*in cap.12.§.5.num.8.*
I Cap.11.*in c.12.n.19.*
Cap.20.*in c.12.§.1.n.1.*
E CAPIVACEVS lib.4.de affect.cap.8. *in c.* 11.*num.6.*
N CARDANVS lib.2.contrad.tract.6.cap.6. *in cap.17.n.91.*
E CHALCIDIVS in Timæo Platonis:*in c.* 1.§ 2.*num* 4.*&* 6.
E CHRYSOSTOMVS Sermone 141.*in cap.3.§.* 5. *num.*19.
CICERO
E Lib.1. de Orat.*in cap 2.§.1.n.228.*
Lib.2.de Orat.*d.§ 1.num.233.*
5.in Verrem.Et in Familiarib. Et ad Atticum. *in cap.4 num.* 34. *ad finem, & in c.2.* *§ 1.n.260.ad finem.*
Pro A. Cluentio:*in cap.13.n.10.*
Idem ibidem.*in c.16.§.vni n.16.*
Contra Rullum.*In notis ad l.3.C.de poſthum. heredib.ſchol.*10.
Pro L.Muræna:*in cap.2.§.1.n.239.*
Idem ibidem: *in d.§.1.n.265.*
Pro Domo: *in cap.* 4. *numer.* 26. *&* 141. *pag.*362.
De Haruſpicum reſponſ.orat.30.*in cap.18.nu.* 23.*verſ.*Sed his.
In Hortenſio:*in c.12.§.5.n 27.*
Lib.3.de finibus:*in cap.3. nu.21.*
Lib.2.de nat.Deorum.*in cap.17.nu.71.*
Lib.de Amicitia:*in cap 2 §.1.n.54.*
I Lib.3. de legib.*in cap.17.num.23.*
E CLAVDIANVS: *in cap.18.n.23.*
CLEMENS *Alexandrinus*
E Lib.1.Stromat.*in cap.4.num.1.*
Lib.6.Stromat. *in c.16.n.27.*

Lib.1.de Pædagogo, cap.6. *in cap.13.numer.15.*
Lib.3. de Pædagogo, cap. 4. *in cap.4. num.61.*
Idem eodem cap.*in cap.17.num.45.*
N Lib.2.de Pædag.cap.10.*in c.17.n.69.*
E CLEOBOLVS in Diogen.Laert.*in cap.12. §.1.num.7.*
N COLVMELLA lib.6.de re ruſtica, cap.28. *in cap.10.num.83.*
N *Iacob.* CONCENATIVS lib.2.ſing. queſtion. iuris,q.4.*in cap.18.n.2.& 3.*
E CONSTANTINVS *Manaſſes* in Annalibus,pag.42.*in cap.4.num.57.*
Idem ibidem *in cap 6.num 13.*
E *Adam* CONTZEN lib.4. Polit. cap.3. §.2. *In cap 5.num.9.*
E Q.CVRTIVS lib.9.*in cap.4.n.138.*

D

E DALNERVS dè iure hominis, part.7. num.22.*in cap.18 num.33.*
N *Philip.* DECIVS conſ.222. numer.2.& 3. *in cap.2.§ 4.num 40.*
DIOCLETIANVS *Imperator*
E L.1. C.de patrib. qui filios diſt. *in cap.4. num.18.*
L.3.C.de repud.*in cap.2.§.1.num.219.*
L.2.C.de poſthum.hered. *in cap.9.num.18. & in cap.11.num.38.*
L.querela 12. Cod ad leg. Corneliam de falſi :*in cap.5.num.35.*
I L.inciuile 12.C.de rei vendicat. *in cap.3. §.2.num.37.*
L.certum 22. C. eodem tit.*in d.cap 3. §.1. pag.253.*
L.ſi res tuas,C.ad exhib.*in cap.2.n.16.*
L.non nudis 16.C. de probation. *in cap.5. num.101.*
L.ſtatum, C de fide inſtrument. *in cap.5. num.102.*
L.Curabit 5. C.de action.empt. *in cap.3. § 2 num.69.*
L.patrem, C.de nuptiis: *in cap.4.num.38. per totum.*
L.2, C.de poſthumis hered. *in notis ad l.3. C.de poſthum.hered ſchol.5.*
L.nutritoribus, C.communia de ſucceſſion.*in cap.4.num.40.*
L filiam 16. C. de collation. *in cap 2. num. 6.*
L.ſi tradita 5.C.de his qui à non domino manum.*in cap.2.§.3.n.5.*
L.nec filium 9. C.de patria poteſtate: *in cap.3.§.4.num.25.*
DONELLVS
E Lib.5.commentar.cap.35.*in cap.3.§.1.numer.39.*

N Lib.5.cap.25.*in cap.3.§.1. num.24.& 39. & iterum num.47.50.59.& 61.*
Ad l.1.C.de precario:*in c.3.§.2 n.33.*
E DVARENVS lib.2.diſputat.cap.38.*in cap.2. §.1.num.72.* & 259.

DIVERSORVM.

P.Mart DELRIVS
E Lib.3.diſquiſition.p.1, quæſt.4.ſect.3. *in cap.15.num.14.*
N Super cap.8.Geneſ.*in c.12.§.2.n.29.*
Lib.2.diſquiſit.q.5. *in c.1. ex num.97.*
Dio CASSIVS
E Lib.48.*in cap.6.num.4.*
Lib.53.*in cap.2.§.1.num.143.*
Lib.56.*in d.cap.2.§.1.num.149.ad fin.*
I Lib.56.*in cap. §.1.pag.147.148.*
Lib.57.*in cap.12.§.5.num.8.*
Lib.60.*in cap.13.num.20.*
Lib.60.*in cap.4.num.7.*
N Lib.66.*in cap.20.ex num.77.*
E DIODORVS *Sicul.* in lib.2.rerum antiquarum,cap.3 *in cap.2.§.4.n.22.*
I DIOGENES *Laërt.*lib.1. in Solone: *in cap.12.§.4.num.27.*

E

N *Gab.* ENRIQVEZ Magiſter: *in cap.2. §.1. ex num.125.*

DIVERSORVM.

*Sext.*EMPIRICVS
E Lib.5.aduerſus Aſtrologos: *in cap.1.num.16. & 26.*
Lib.1.aduerſus Mathemat.*in cap.5.n.2.*
Lib 2.de Philoſoph.*in cap.1.num.30.*
I Lib 1.aduerſus Mathemat.*in c.3.n.30.*
Lib.2.de Philoſoph.*in d.cap.1.num.30.*
Lib.2.Pyrrhon.hypotypoſ.cap.24.*in cap.4. num.24.*
E ERASMVS in Dialogo de Eutrapelo & Fabula:*in cap.3 § 4.n.19.in fine.*
E EVRIPIDES in Medea.*in cap.20.n.17.*
N EROTIANVS in notis ad Hippocratem: *in cap.19 num.2.*
I EVSEBIVS lib.4.de vita Conſtantini, cap. 26.*in cap.2.§.1.num.290.verſ.*Vt inde.

F

Anton. FABER
E Lib.9.coniectur. cap.1. *in cap.2. §.1. numer.250.*
Eod. lib.9.cap 17.*in d.§.4.num.253.*
In Rational.ad l.Paulus, D.de ſtatu hominu.*in cap.2.§.4.num.20.*
In Rationalib.ad l.g.ea,D.de his qui notan.

tan.infam.*in cap.2.§.2.num.*31.
In Iuriſprudent.Papin.tit.4.prin.3.*in cap.* 2 *§.4.num.*13.49 *&* 50.
N Lib. 4. coniect. cap.17. *in cap.*3. *§.*1.*pag.* 231.
Lib.9.coniect.cap.1.*in cap.*2.*§.*1.*num.*245. *&* 249
Lib. 9. coniect. cap.2. *in d.§.*1. *ex numer.* 203.
In Ration. ad l.ſi ego, *§.*partus,D.de Publici. *in cap* 3.*num.*22.
In rational. ad l.ſi ego *§.*interdum, D.de Publici.*in cap.*2. *num.* 20.23.31.32.43.44. 45.60.61.66.68.*&* 69.
In Ration. ad l.ſi conuenerit 18. *§.*ſi fundus,D.de pignor.actio.*in cap.*5.*§.*2.*num.* 38.39.40 *&* 43.*verſ.*Sub hæc.
De error.pragmat.decade 60.errore 1. *in cap.*3.*§.*2.*num* 34.
Eadem decade, errore 4. *in d. §.*2. *numer.*26.
In Iuriſprud. tit.2.in princ. *in cap.*3. *§.*4. *num.*12.*&* 23.
Idem d.tit.2.princip 9. *in cap.*2.*§.*1.*n.*239. *&* 245.
In Iuriſprud.tit.4.princ.3.illat.3. *in c.*2. *ex num* 6.*& in §.*1.*n.*22.*&* 23.
Idem d.princ.3.illat.3.confut.3. *in d.§.*1.*nu.* 139.*& ſeq.*
Idem d.princ. 3. illat.3. confut.4. *in d.§.*2. *num.*264.
Idem d.princ.3.illat.6. *in d.§.*1.*nu.*31.
Idem d.princ.3. *in cap.*2. *§.*4. *numer.*14. *verſ.* Quæ verò *& num.ſeq.*
E FLORENTINVS *Iuriſconſ.* in l.ſi alienum, *§.*in extraneis , D.de heredib. inſtit. *in cap* 2.*§.*1.*num.*278.
I d.l.ſi alienum, *§.*in extraneis : *in appendicib.*
FORVS IVZGO
E L.1.tit.5.lib.4 *in cap.*4.*num.*144.
L.17. & 18.tit.2. lib.4. *in cap.*9. *numer.*27. *&* 32.
FORI LEGES
E L.2.tit.7.lib.3.*in cap.*3.*§* 2.*num.*60.
L.3.tit.8.lib.3.*in cap.*3.*§.*4.*num.*36.
L.3.tit.23.lib.3.*in cap.*4.*num.*90.
L.1.tit.23.lib.4 *in cap.*4.*n.*144.
I L.fin.tit.3.lib.3.*in cap.*3.*§* 2.*num.*12.
L.3.tit.6.lib.3. *in cap* 9.*n.*28. *& in cap.*11. *num.*43 *& in notis ad l.*13.*Tauri*, *ſchol.*10.
FORNERIVS
E Lib.1.rerum quotid. cap.20. *in cap.*4. *numer.*60.
I Lib.1.rer.quotid.*in cap.*5.*num.*36.
N FVLGOSIVS ſuper l.Paulus, *§.*1. D.de vſuris: *in cap.*2.*§.*2.*num.*54.
E *Annib.* FABROTVS in not. ad l.21. Codic. Theodoſ. de Paganis ſacrif. & templ. *in notis ad l.*3. *Cod. de poſth. hered. inſtit. ſchol.*2.

DIVERSORVM.

FERNELIVS
E Lib.7.Phyſiolog.cap.8.*in cap.*1.*num.*4.
Idem lib.7.cap.10. *in d.cap.*1.*§.*1.*num.*14. *verſ.*Cùm autem.
*Sext.Pomp.*FESTVS
E De verbor.ſignif.*in cap.*4.*num.*130.
Idem:*in cap.*13.*num.*32.
I Idem:*in cap.*2.*§.*1.*num.*232.
Thom. FIENVS
N In lib.de format. fœtus, quæſt 7.*in cap.*1. *§.*1.*num.*15.*verſ.*Idémque.*& §.*2.*n.*12. 17.*&* 20.
Idem d.lib.de formar.fœtus, quæſt.8. *in cap.*23.*num.*61.
Idem in lib.de virib.imagin. *in cap.*17.*numer.*91.
Idem eodem lib. *in d.cap* 17. *numer.*91. *ad finem.*
E *Iul.* FIRMICVS lib.9. Matheſ. *in cap.*5. *num.*16.
N *Am.*FORSIVS ſuper lib.de carnib.*in cap.* 1.*§.*1.*num.*1.

G

GAIVS *Iuriſconſultus*
E L.præterea 20.D.de rei vindic.*in c.*3. & *§.*2.*num.*7.
I L.in pecudum 28.D.de vſuris: *in cap.*3.*nu.* 21.*&* 22.
L.2.D.ad leg.Aquil.*in c.*3 *§* 3.*num.*20.
L. & quæ nondum 15. D. de pignorib. *in cap.*3.*§.*2.*num.*40.*& tribus ſeqq.*
L.potior 11.*§* ſi de futura,D.qui potiores in pign.*in d.§.*2.*num.*35.
L.ſi venditor,D.de ædil.edict. *in cap.*12.*§.* 5.*num.*40.
L.quidam relegatus 5. D.de reb dub. *in c.* 2.*§.*1.*ex num.*187.
L.vtrum 7. D.de reb.dub. *in cap.*18. *ex numer.*7.
L. demonſtratio 17. D. de condit. & demonſtrat.*in cap.*5.*num.*25.
L. ſi duobus 12. D. de bonor. poſſ.cont. Tab.*in c.*2.*§.*.*pag.*176.
L.ſylua Cædua,*§.*3.D.de verb.ſignif.*in c.*3. *num.*16.
Lib.2.inſtitut.tit.6.*in cap.*2.*§.*1.*n.*27.
N Dicto lib 2.inſtitut.tit 3 *§* 3 *in cap.*2.*d.§.*1. *num.*64.
N GAMA deciſ.135.*in cap.*3.*§.*2.*n.*75.
E I.GARCIA de expenſis, cap.3. num.31. *in cap.*3.*§.*4.*num* 31 *&* 32.
N P. GILKENIVS in l.Gallus, numer.10.

Digitized by Google

in cap. 1. *§.* 2. *num.* 258.

M. GIVRBA

N Deciſ. 76. *in cap.* 1. *num.* 48.

Idem in conſuetudin. Meſſan. cap. 8. gloſ. 2. num. 10. *in cap.* 1. *n.* 27.

Eâdem gloſ. num. 7. *in d. c.* 1. *n.* 30.

Cap. 1. gloſ. 4. num. 38. *in cap.* 11. *numer.* 66.

N *Io.* GOEDDÆVS ſuper l. partum, n. 4. D. de verb. ſignif. *in cap.* 1. *num.* 23. *&* 24. *& in cap.* 3. *§.* 1. *n.* 38.

GORDIANVS *Imperator*

E L. dominium, Cod. de rei vendicat. *in cap.* 4. *pag.* 368.

I L. decreto, C. ex quibus cauſis infam. irrog. *in cap.* 17. *nu.* 33.

GOTHOFREDVS

E Super l. pater, D. de ſolution. *in cap.* 18. *numer.* 23.

Et ſuper Nouel. 39. *in cap.* 15. *num.* 3.

GOVEANVS

N Lib. 1. varior. cap. 1. *in cap.* 2. *num.* 17.

Idem ſuper l. 9. D. ad leg. Falcid. *in d. cap.* 2. *num.* 17.

N *Thom.* GRAMMATICVS in addition. ad deciſ. 236. Afflict. *in cap.* 11. *num.* 64.

GREGORIVS IX. *Pont.*

I In cap. 2 de pact. *in cap.* 2. *§.* 3. *numer.* 6.

Cap. fin. de conuerſ. infidel. *in cap.* 3. *§.* 4. *num.* 36.

Cap. vni. de infant. expoſitis: *in cap.* 4. *num.* 7. *verſ.* Et verò *& num.* 127.

N GREGORIVS *Lopez* in l. 4. tit. 20. p. 4. gloſ. 2. *in cap.* 4. *num.* 48.

E P. GREGORIVS lib. 13. Syntagmat. c. 7. n. 2. & 3. *in cap.* 2. *§.* 2. *num.* 16.

Lib. 1. part. Iuris Can. in ſchol. ad c. 6. lit. 8. *in d. cap.* 2. *§.* 4. *num.* 23.

Lib. 14. de Republ. c. 1. n. 8. *in cap.* 5. *n.* 9. *& iterum in cap.* 16. *§. vnic. n.* 68.

Eodem lib. cap. 3. n. 6 *in cap.* 4. *n.* 62.

N *Matth.* GRIBALDVS ſuper l. Gallus: *in c.* 2. *§.* 1. *n.* 131. *&* 132.

DIVERSORVM.

GALENVS

E Lib. 1. de ſemine, cap. 4. *in cap.* 1. *n.* 4.

Eod. lib. cap. 8. *in cap.* 1. *num.* 25. *& in cap.* 13. *num.* 16.

Eodem lib. c. 9 *in cap.* 1. *§.* 1. *num.* 10.

Lib. 1. de ſemine cap. 5. *in cap.* 20. *nu.* 50.

Lib. 1. de fœt. format. in principio: *in cap.* 1. *§.* 1. *num.* 14.

Eodem lib. cap. 1. *in c.* 9. *n.* 26.

Lib. An animal ſit quod in vtero eſt? *in c.* 2. *n.* 3. *& in §.* 1. *num. vltim.*

Lib. An omnes partes fiant ſimul? *in c.* 1. *§.* 1. *n.* 14.

Lib. 2. de diebus decretor. cap. 2. *in Prolegom. numer.* 2.

Lib. 3. Epidem. comment. 1. textu 4. *in cap.* 20. *num.* 88.

Lib. 6. Epidem. ſectio 2. *in c.* 12. *§.* 4. *numer.* 11.

I In lib. Quòd animi mores corp. ſequ. temp. *in append. ſuper cap.* 3.

N Lib. 1. de ſemine, c. 8 *in c.* 1. *nu.* 13.

Lib. An animal ſit quod in vtero eſt? *in cap.* 2. *§.* 1. *num* 267. *& in cap.* 16. *§. vnico, num* 11.

Ad lib. de ſeptimeſtri partu: *in cap.* 12. *§.* 4. *num.* 19. *ad finem.*

Pet. GARCIA

E De locis affectis diſput. 69. c. 3. num. 11. *in cap.* 1. *num.* 16. *&* 17.

Idem diſputat. 72. cap. 5. *in cap.* 19. *num.* 13. *&* 14.

N De locis affectis diſput. 36. c. 5. & 6. *in cap.* 20. *num.* 11. *in fine.*

Idem diſputat. 69. cap. 1. *in cap.* 1. *num.* 12. *&* 13.

Idem in Auicen. diſput. 38. cap. 2. num. 14. *in cap.* 1. *§.* 2. *n.* 7.

Idem d. diſputat. 38. cap. 1. & 2. *in cap.* 1. *numer.* 14.

E GEMINVS in apparentijs: *in cap.* 12. *§.* 4. *num.* 12.

GENEBRARDVS

E Super Pſalm. 138. *in cap.* 1. *§.* 1. *n.* 10.

Lib. 4. Chronolog. *in notis ad legem* 4. *tit.* 23. *p.* 4. *in princ.*

Io. GORRÆVS

E In commentar. ad lib. de natura pueri: *in c.* 1. *n.* 12.

Idem lib. 19. definit. *in cap.* 11. *num.* 89.

E S. GREGORIVS in cap. ad eius vero, 5. diſt. *in cap.* 3. *§.* 4. *num.* 29.

H

HARMENOPOLVS

E In Προχείρῳ lib. 1. tit. 14. *in cap.* 3. *§.* 3. *num.* 21.

Idem lib. 4. tit. 6. *§* 60. *in cap.* 13. *numer.* 17.

HILLIGERVS

N Ad Donel. lib. 5. cap 26. *in cap.* 3. *§.* 1. *numer.* 15.

Lib. 5. cap. 25. *in d. §.* 1. *n.* 34. *&* 2. *ſeqq.*

HOTMANVS

N Lib. 6. obſeruation. cap. 14. *in cap.* 3. *§.* 1. *num.* 13. *&* 14.

Lib. 9. obſeruat. cap. 9. *in cap.* 14. *numer.* 9.

Lib. 10. obſeruation. cap. 1. *in cap.* 2. *§.* 2. *pag.* 147.

Idem quæſt. 6. illuſtrium: *in cap.* 2. *§.* 3. *à num.* 5.

DIVER-

DIVERSORVM.

Dionyſ. HALICARNASEVS
E Lib.2.*in cap.4.num.28.*
I Lib.2.*in cap.2.§.1.p.136.*
Dict.lib.2.*in c.4.numer.20. & duobus ſequentibus.*
Lib.4.*in cap.2.§.1.pag.*140.
N HENRICVS *de Gandauo* quodli.15. quæſt. 13. *in cap.12.§.5.num.55.*
HERODOTVS
E In Euterpe lib.2. cap.4. *in cap.12. §.3.numer.4.*
Idem in Clio: *in d.c.12.§.4.n.3.*
I In Euterpe:*in d.cap.12. §.4.num.15. & ibi emendatur.*
In Melpomene lib.4.cap.23.*in cap.17. num.42.in fine.*
N In Euterpe:*in cap.12.§.3 n.5.*
HESIODVS
I In ἔργοις κ ἡμέραις: *in c.12.§.4.n.4.*
Idem ibidem:*in cap.15.num.5.*
D.HIERONYMVS
E In cap ſicut 32.quæſt.2. *in cap.1. §.2.numer 17.*
Lib.1.contra Iouinian.*in c.2.§ 4 n.1.*
I in vita Pauli Eremitæ: *in c.17.num.71.75. & 78.*
HIPPOCRATES
E In lib.de ſeptimeſt.partu: *in Prolegom. numer.2.*
Dict.lib.de ſeptimeſt.partu,in princ. *in c.12.§.4.n.19.& 26.*
Idem eodem lib.*in c.1.n.5.*
Eod.lib.*in cap.12.§.4.num.9.*
De octom partu:*in cap.6.n.1.*
Eodem lib *in cap.11.num.6.*
Eod.lib.*in cap. 14.nu.4.5.& 6.*
De genitura:*in cap.1.ſect.1.num.23.*
De natura pueri, *in c.1.§.1.n.6.*
Eod.lib.*in d.cap.1.§.3.n.2.5.& 6.*
De carnibus.*in cap.9.num.9.*
Eodem lib.*in d.c.9.n.26.*
Eodem lib.*in c.10.n.9*
De princip.*in cap.12.§.4.num.9.*
De ſuperfœtatione: *in c.18. num.21. verſ.* Inque.
Eodem lib *in d.cap.18.n.27.*
Eodem lib. *in cap.19. num.6. & iterum numer.19.*
Lib.2. Epidem.ſect.3. *in cap.12. §.4.numer.9.*
Idem lib 6.par.7.textu 29. *in cap.12, numer.6.*
Lib.de diæta:*in cap.18.num.23.*
I Lib.de ſeptimeſtri partu: *in cap.1.num.15. 1 & 18.*
De octom. partu ad finem: *in cap. 14.*
numer.4.5. & 6.
Lib.de alim. ſeu princip. *in cap.11.num.5. & 76.*
Lib.de natura pueri:*in cap.6.num.1.*
Lib.de carnibus:*in cap.1.§.2.n.11.*
N Lib. de carnib.dupl.loco: *in cap.1.§.1.numer.1.*
E A.HIRTIVS lib.1.de bello Hiſpan.ad finem:*in cap.12 §.5.n.39.*
HOMERVS
I Citatus ab A Gellio lib.3.cap.16.*in cap.13. num.6.& 7.*
Odyſ.lib.1.*in cap.20.n.60.*
Eadem Odyſ.*in cap.20.n.39.*
Eadem Odyſ.*in c.15.n.1.2.4.& 7.*
HORATIVS
I Satyra 1.lib.1.*in cap.3.num.9.*
Lib.2 Carmin.Ode 15.*in c.3.n.11.*
N *D.Io.*HVARTE in exam.ingen. cap.19. *in cap.17.num.91.*

I

I IAVOLENVS l. eius ſeruum 64. D.de hered.inſtit.*in c.2.§.1.n.207.& ſeqq.*
INNOCENTIVS III. *Pontifex*
E In cap.fin.de præſcript. *in cap.3. §.1. num.56.& 76.*
I In cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi:*in c.3.§.4.n.57.& ſeqq.*
IVLIANVS *Iuriſconſultus*
E In l.item Prætor 8.D.de ſuis & legit.*in c.1.num.55.*
I L.qui in vtero 26. D. de ſtatu hominum *cap.2.§.4.ex n.1.& in cap.3. §.1.num.21. & 22.*
L.iudicium 8.D.de euictione. *in c.2.numer.17.*
L.qui ſcit,§.fin.D.de vſuris: *in c.3. num.7. pag.231.*
L. ſi ita ſcriptum 13. D. de liberis & poſthumis:*in cap.1.ex n.42.*
L.non quocumque,§.Iulianus, D de lege 1.*in cap.2.num.17.*
L. Titius, D. de ſuis & legitimis hered. *in cap.2.§.1.num.263.& ſeqq.*
L.qui abſenti, D. de adquir. poſſeſſione: *in c.2.§.3.n.6.in fine.*
L.qui duos, §.1.D.de manum. teſtam. *in cap.2. §.1. num.247. verſ.* Nec, *& verſ.* Adhæc.
L. qui ob pactionem cum ſeq. D. pro emptore: *in cap.3.§.1 ex n.39.ad 40.*
L. ſi quis merces, D. pro derel. *ſup. numer.61.*
L.1. D.de Saluiano interdicto: *in cap.3.§.2.num.29.& tribus ſeqq.*
N In l. ſi pater, D. de ſolutionibus: *in cap.18.n.10.& 22.*

Digitized by Google

E IVLIVS *Clarus* in §.donatio, q.11.*in cap.3.* *§.4.num.69.*

IVSTINIANVS *Imperator*

E. In §.reſponſa Prudentum, inſtitut. de iure nat. *in cap.2.§.1.n* 125.

§.ſi aduerſus, inſtitution.de nuptiis: *in c.* *3.§.3.num.4.*

§.poſthumo,inſtitution. de legatis:*in cap.* *2.§.1.ex nu.36.*

L.fin.C.de legibus: *in cap.2 §.1. num.219.* *&* 232.

L.15.C.de vſufructu:*in cap.2.num.17.*

L.20.C.de donation.ante nupt.*ibid.*

L.25.C.de nuptiis:*ibidem.*

L.22.§.cùm autem,C.de furtis:*ibidem.*

L.quod certatum, C.de poſthum. hered. *in Prolegom.num.14.*

L.2.C.de iur. deliber. *in cap.2. §.1. numer.* 244.

L.2.C. de indicta viduitate tollenda: *in* *cap.20.num.23.*

L.cum veteres,Cod.de fideicomm.libert. *in cap.3 §.3.num.10.*

L.1.C.commun.de leg.*in cap.2.n.17.*

L.vnica,C.de caducis tollend. *in d. cap.2.* *num.17.*

L.aſſiduis, Cod. qui potiores in pignore: *in cap.2.§.1.num.162.*

L.3 C.de infantib.expoſ.*in cap.4.n.65. & in* *cap.16.num.5.& in cap.17.n.27.*

L.vlt.C.eodem tit.*ibidem.*

L.ſi maior,C.de legit.hered. *in cap.11. numer.82.*

Nouella 17.cap.12.*in cap.5.num.27.*

Nouella 18.*in cap.20.num.6.*

Nouella 39 *in Proleg.num.13.*

I §.reſponſa,de iure naturali:*in cap.2.§.1.n.* *230.& 237.*

§.Senatuſconſulta, inſtitut. eodem tit. *pag.138.*

§.Prætorum,inſtit.eod.*ſup.num.126.*

§.ſed & quod Principi, inſtitut. eod. *ſup.* *pag.142.*

§.ſed & ſi quis, inſtitution. de ingen. *in* *cap 1.num.45.*

§.ſeruus,de heredib.inſtituend.*in cap.2.§.* *1.num.207.& ſeqq.*

§.in extraneis, inſt.eod. & inſt.de hered. qualit.*in d.§.1.num.279.*

§.poſthumo,inſt.de legat. *in c.2.§.1.nu.76.* *& 171.179.271.274 & pag.172. & §.2. in* *fine,& in append.*

§.poſthumus,inſtitut.de legat. *in cap.2.§.* *1.n.165.& 272.274.& numeris ſeqq.*

§. incertis, inſtitut. eod. *in cap.2.§.1. num.* 178.

§.ſed nec huiuſmodi, inſtitut.eod. *in cap.* *2.§ 3.num.5.*

§. nihil autem, inſtitution. de teſtam. *in cap.2.§.1.num.290.ante finem.*

§.ita demum, inſtit.de hered. quæ ab inteſt.*in cap.2.§.1.num.64.& 81.*

Princ.inſtit.de bonor. poſſeſſ. *in d.§.1. ex* *num.120.& 274. & in cap.2.§.3.num.5. &* *in §.4.num.9.*

L.1. §.ſed & hoc, Cod. de veter.iur.enuc. *pag.142.*

L.in teſtamentis,C.de teſtam.*in cap.2.§.1.* *num.291.*

L.2.C.commun. de leg. *ſup. numer.295. &* *ſeq.*

L.3.C.de poſthum. hered. inſtit. *in cap.6.* *num.3.& ſeqq.& in cap.9. num.11.25.37. &* *38.& cap.11.num.39.*

L.2.§.ſed nec,C.de iure delib.*in cap.2. §.1.* *num.244.*

L.lege xij. Tabul. C.de legitim.hered. & l.maximum vitium, C.de liberis præter.*in cap 20.num.11.*

L.cùm inter,C.de fideicomm.libert.*in cap.* 18.*numer.36. & in cap.2. §.1. numer.* 19. *&* 25.

L.1.C.de adſert.toll.*in cap.4.num.42.*

Authent.ex complexu,C.de inceſtis nup. *in cap.3.§.4.num.40.*

Nouella 39. *in cap.1.num.21. & cap.14. ex* *numer.15. ad 22. & in appendi. ſuper d. numer.15.*

Nouella 89.cap.12.*in cap.3.§.4.n.47.*

N In l.2.§.nulla itaque. C.de veter. iure enucl.*in cap.3.§,2.num.56.*

In l.quod certatum, C.de poſth.heredib. *in notis ad eam leg.ſchol.6.*

DIVERSORVM.

*Fl.*IOSEPHVS

E Lib.1.antiquit.Iud.*in cap.17.num.51.*

Idem lib.2. antiq.cap.5.*in cap.4.n.4.*

N Lib.1. antiq. Iudaic. cap.4.*in cap.12. §.pr.* *num.23.*

ISIDORVS

E Cap.fin.32.q.4.*in cap.3.§.3.num.13.*

Lib.9.Etymolog.c.3.*in cap 6.num.13.*

I In cap.qui in maternis, 115. de conſecr. diſt.4.*in cap.2.§.4.num.42.*

IVSTINVS

E Lib.44.*in cap.4.num 93.*

Idem eodem lib.*in cap.12 §.5.nu.39.*

Idem eodem lib.44.*in cap.20.num.85.*

IVVENALIS

E Satyra 2.*in cap.20.num.31.*

Eadem Satyra:*in cap.16.num.6.*

Satyra 6.*in cap.4.n.33.& 138. & in cap.5.nu.* *9.& cap.16.§.1.n.46.*

Satyra 7.*in cap.4.num.149.*

Satyra 9.*in eodem cap.num.33.*

Satyra 10.*in cap.2.§.1.pag.140.*

Satyra 13. *in cap.17.num.*59.
I Satyra 5. *in cap.17.num.*54.

L

I LABEO *I.C.* in l.oſtentum 38.D.de verbor.ſignific. *in cap.17.ex n.*9.
E LEON. LESSIVS lib 2. de iuſtit.& iure, cap.9.num.65. *in cap.1. §.2.num.*6.
Ia. LANGLÆVS
E Lib.11.ſemeſt.cap.2. *in cap.2.§.4.num* 30.
I in d.lib.11. ſem.cap.5. *in cap.12. §.4.num.* 23.
N *Perez de* LARA lib.1. de anniuerſ. cap.21. n.70.& 76. *in cap.4.n.40.&* 135.
§. LEGES *xij.Tabul.*
E Relata ab A Gellio lib.3.cap.16. *in Proleg. num.*11.
Relata à Saluiano de iud.& prouid. Dei: *in cap.4.num.*73.
Relata à Prateio in Iuriſp.vet. *in cap.17. num.*22.
Relata à Palæoto: *in cap 3.§.4.num.*63.
Relata à Lipſio: *in c.4.n* 19.
N LLAMAS in Methodo 3. p. *in cap.4.num.* 128.
LORIOTVS
E De iuris arte,tract. de natiuit.axio.10.& 11. *in c.2.§.1.n.*150.
N Tract.1.de concept.axiom 1.2.3.& 8 *in c.2. §.4.num.*4.

DIVERSORVM.

LACTANTIVS
E Lib.5.diuin.inſtit. *in cap.4.n.*138.
Lib.6.cap.20. *in d.cap.4.num.*57.
Lib.de Ira cap.13. *in c.3 num.*21.
LALAMANTIVS
E In comment.ad lib.2.dier.decret.Galeni, cap.2. *in cap.1.§.2.n.39.& in c.11.nu.53. & in c.20.n* 9.
N Dicto cap.2. *in Prolegom.n.*2.
LAMPRIDIVS
I In Alexandro Seuero: *pag.*147.
E Idem in eod. Alexandro Seuero: *in cap.2. §.1.n.*221.
N *I.* LIPSIVS in notis ad cap.16. Senecæ de Conſolat. *in c.13.n.*11.
LIVIVS
E Decade 1.lib.1. *in c.4.n.*93.
Eadem decade lib.3. *in cap.17.n.*69.
LVCRETIVS
E Lib.4. *in c.1.num.29. & in c.9.num.16. & in c.20.n.*58.
Lib.5. *in cap.17.num.33.& 71.& in cap.20. num.*5.
I Lib.2. *in c.17.n.*54.
Lib 3.varus locis: *in c.1.§.2.n.*5.

N Lib.4. *in c.17.num.*94.
N LYDIATVS lib. de varijs annorum formis,cap.17. *in c.15.§.2.n.*2.

M

E MACER *I.C.* in l.milites, §. deſertorem,D.de re milit. *in cap.4. num.* 79.
E *Dom.Greg.Lop.* MADERA lib.ſing. animaduerſ.cap.32. *in cap.3.§.4.n.*53.
MARCELLVS
E In l.2.D.de mort. infer. *in cap.2.num.*5.
I L.2.D.de mort.infer. *in d.cap.2.n.*7.
L.2.D.de diuerſ.& temp.præſcript. *in c.12. § 5.ex num.*16.
MARCIANVS
E L.2.D.de Carbon.edicto: *in cap.5.n.*39.
I L.& ſeruorum, §.ingenui, D. de ſtatu hom. *in cap.2.§.4.n.19.& 22. & in cap.3. §.2. num.1.& ſeqq. & in notis ad l.3.§ fin. D.de ſuis & legit.ſchol.vlt.*
L.vel ex parte, D. de interd. & relegat. *in cap.2.§.5.nu.191.& ſeq.*
L.3.§.ex Senatuſcõſulto, D.ad leg.Corn. de ſicar. *in c.16.§.vni.num.*44.
L. Diuus, D.ad leg. Pompei. de parric. *in cap.4.num.*77.
E MARCVS *Ant.Eugen.* conſ.28.à nu.1. *in cap. 16.num.31.& ſeqq.*
N MARCVS MANTVA ſingul.1c. *in cap.2.§. 4.num.*36.
MASCARDVS
E Concluſ.1146. *in cap.1.§.1.num.*13.
N Concluſ.1125.n.5 *in cap.1.num.*26.
Concluſ.1146. *in c.1.§.1.n.*9.
Concluſ.1147.num.42. *in cap.5.n.*47.
N MENCHACA lib.2. de ſucceſſ. creat.1 p.§. 20.n 311. *in cap 3.§.4.n.11 &* 22.
MENOCHIVS
N De arbit.caſ.89.num.7. *in cap.20. num.37. &* 38.
Dicto caſu 89.n.7 *in cap.5. n.*90.
Caſu 357.n.13. *in cap.16.§.vnic. num.*12.
Caſu 396.num.5 *in cap.4.num.*110.
Lib.5.præſumpt.24.n.15. *in cap.5.num.*72.
Dict.præſumpt.24.num.29. *in d.cap.5.numer.*90.
N *Io.* MERCERIVS lib.2. opinion. & obſ. *in cap.13.num* 14.
E MIERES de maiorat.3.p.q.2.num 3.& 4. *in c.2.§.4.nu.*41.
MODESTINVS
I L.ius agnationis, D.de pactis: *in cap.3.§.3. num.*25.
L.quod ſi artificem 32. D. de rei vend. *in cap.4.pag.*264.
L.2.§.qui autem, D.de excuſat.tutor. *in c. 2.§.4.num.2.&* 5.

Digitized by Google

L. filius 15. D. de ritu nupt. *in cap. 4. numer. 34.*
L. in tempus 62. D. de hered inſtituen. *in cap. 2. §. 1. n. 2. 7. & ex n. 277. & in d. cap. 2. §. 4. n. 6. & in appendic.*
L. 2. D. qui ſine manumiſ. ad lib. *in cap. 4. num. 34.*
L. vnica, D. ad leg Iul. de amb. *in cap. 1. pag. 139 ad finem.*
N Molina lib. 4. cap. 2. ex num. 58. *in c. 2. §. 3. num. 6.*
E *Pat.* Molina de iuſtit. & iur. diſputat. 27. *in c. 16. § vnic. n. 63. & ſeqq.*
E Montalvvs ſuper l. 3. tit. 6. lib. 3. Fori: *in cap. 2. nu. 10.*
N Mornativs, ſuper l. 3. C. ſi minor maio. ſe eſſe dixerit: *in c. 1. n. 39*
E Mvnsinoervs in princip. inſtitutio. de bonor. poſſeſſ. *in c. 2. §. n. 9.*

DIVERSORVM.

Macrobivs
E Lib. 1. in ſomn. Scip *c. 6. in cap. 1. num 11.*
Lib. 1. in ſomn. Scip. *in c. 12. §. 3. n. 6.*
Eodem lib. 1. c. 16. *in c. 12. §. 1 n. 2.*
Lib. 1. Saturn. c. 12. *in c. 12. §. 5 n. 3.*
N Lib. 1. in ſomn. Scip. cap. 8. *in cap. 10. numer. 15.*
E *Hieron.* Magivs lib. 2. miſcel. cap. 20. *in cap. 17. n. 33.*
Manilivs
E Lib. 2. Aſtronom. *in cap. 17. num. 94.*
Lib. 4. *in d cap. 17. n 91. verſ.* Quinta.
I Lib. 3. *in cap. 2. n. 9.*
Non. Marcellvs
E De propr. ſermon. cap. 1. *in c. 3. §. 4. num. 3. ad finem.*
Idem cap. 2. *in cap. 12. §. 5. num. 27.*
N Marsilivs *Cagnatus* lib. 4. var. obſeruat. cap. 13. *in cap. 1. §. 1. in princ.*
Martialis
E Lib. 6. epigr. 22. *in cap. 13. n. 23.*
I Lib. 6. epigr. 39. *in cap. 17. num. 45.*
N *Pomp.* Mela lib. 3. de Orbis ſitu: *in cap. 20. num. 77.*
N *Ferd.* Mena ad lib. de ſeptimeſtr. partu Hippocr. *in c. 1. nu. 10. & in eod. cap. 2. n. 7. & in c. 10. n. 14.*
E Menander apud Stobæum: *in cap. 4. nu. 31. & in cap. 20. num. 39.*
N *Lud.* Mercadvs lib. 3. de mulier. affecti. c. 6. *in c. 1. num. 3. 10. 11. & 12. & in §. 1. num. 5.*
E *Io.* Mevrsivs lib. 1. Attic. lection. cap. 21. *in cap. 3. §. 4. num. 56.*
E Minvtivs *Felix* in Octauio: *in c. 4. n. 93.*
N *Ant.* Mvsa 4. ſect. aphoriſmo 4. *in cap. 1. §. 1. num. 3.*

N

N Narbona in l. 9. tit. 10. lib 6. Recop. gloſ. 7. n. 10. *in c. 2. in princ. n. 28.*
N *Adr.* Negvsantivs in ſylua reſponſ. quæſt. 400. *in c. 1. §. 2. n. 12.*
E Nerativs *I.C.* in l. fin. §. fin. D. de oper. libert. *pag. 365.*

DIVERSORVM.

E Nicephorvs lib. 12. Hiſtor. Eccleſ. cap. 37. *in cap. 17. num. 61.*

O

E Ordinamenti l. fin. tit. 4. li. 5. *in cap. 3. §. 3. n. 12. & 14.*

DIVERSORVM.

E *Iul.* Obseqvens lib. de prodig. cap. 20. *in c. 17. num. 69.*
N Olerivs lib. 1. de morb. intern. cap. 58. *in cap. 1. §. 2. num 7.*
N *Laur.* Operarivs anatom. lib. 2. cap. 16. quæſt. 37. & ſeqq. *in cap. 11. nu. 29.*
Ovidivs
E Lib. 4. Metamorph. *in cap. 1. num. 42.*
Lib 6. Metamorphoſ. *in cap. 17. n. 60.*
Lib. 5. Faſtorum: *in c. 4. n. 57.*
Epiſtola 11. *in cap. 1 n. 28.*
Ead. epiſt. *in c. 4. n. 134. & in c. 9. n. 26.*
Elegia *in cap. 3. §. 2. n. 73.*

P

Palæotvs
E De nothis. cap. 21. *in cap. 20. num. 71.*
Cap. 63 *in c. 3. §. 3. n. 36.*
E P. Pantoja ad l. 2. D. de aleat. *in c. 3. §. 4. n. 5. in fine.*
Papinianvs
E L. 1. D. de probation. *in cap. 4. num. 51.*
L. cum pater 77. §. dulciſſimis, de legat. 2. *in c. 6. num 21.*
I L. ſunt perſonæ, D. de relig. & ſumpt. funer. *in c. 2. n. 16.*
L. 1. §. cum prædium, D. de pignorib. *in c. 3. §. 2. n. 40. & 41.*
L. verbis 7. D. de vulg. *in c. 2. §. 1. n. 293.*
L. ventre 84. D. de adqu. hered. *in cap. 2. §. 4. num. 52. & in cap. 18. ex n. 7.*
L. illud, §. 1. D. de iur. cod. *in c. 2. §. 1. numer. 288.*
L. ſi quod ex Pamphila 73. D. de leg. 2. *in cap. 2. n. 16. & in d. c. 2. §. 1. num. 18.*
L. fin. D. ſi à parente quis fuerit manumiſ. *in cap. 4. num. 72.*

L.iuſto, §.& ſi poſſeſſionis, D.de vſucap. *in cap 3.§.1. num.51.& 52.*

N L.deducta 58. §.hereditatem. D ad Treb. *in c.3.§.2 ex n.52.& maximè nu.58.*

N D. Pareja in ſch dijs manuſcriptis ad §.ſi quis à nõ domino, inſtit.de rerum diuiſ.*in c.3 §.1 pag.231.*

N Pariſivs conſ 56 num.6.& duob. ſeqq *in cap.11.num.68.*

Parladorivs

N Lib.2.rerum quotidian.cap 20.*in cap.12.§.5.num 26.*

Differenti. 118.num.5.*in c.3.§.2.n 3.*

Partitæ *leges*

E L. 7 tit. 1.part.2 *in cap.3 §.4.num.7.*

& L 2 tit.15.part.2.*in c 6.num.11*

I L.2.tit 21 part.2 *in cap.3. §.3. numer.15.*

L.20.tit.11 part 4 *in cap.3. §.2 nu.11.*

Proœm.tit.19 p.4 *in cap.3. §.4 n.7.*

L.4.tit.2 .part.4. *in cap 4.numer.115.144. & 148.*

L 2.tit.21.part.4.*in cap.3 §.3. num.14.*

L.4.tit.23.p.4.*in cap.9.num.29.& 33 & in c.11.n.4, & 45 & in c.14 n.8.& 12.*

L.fin.tit.7.part.6.*in cap.5.num.27.*

L 3.tit.7 part.7 *in c.5.n.21.& 24.*

L 8.tit.8.p.7 *in cap.16. §.vnic.n.56.& ſeqq. & iterum ex num 63.*

N L.5.tit.29.part.3.*in cap.3.§.1.n 70.*

*Iul.*Pavlvs

E L.non ſunt liberi, D de ſtatu hominum: *in cap.1 .num.9.& plurib.ſeqq.*

L.antiq u,D.ſi pars hered.*in cap.18.num.5. & 19 & in c 19 n.3.*

L.repetundarum 15.D.de teſtib. *in c.17.ex num.67.*

L . D.de lib.agnoſc.*in cap.4. numer 58.*

L.T ta, D.de Carb.edict. *in cap.5.num.44.*

L.4 §.ſi antequàm, D.de vſucapio. *in c.2. numer.11.*

L.ter enixa 137. D.de verb.ſignific. *in c.17. n 40.& in c.18 n.38.& 40.*

Lib 2.Sent.tit.24 § 2 *in cap 1.num.45.*

Lib.4.Sent.tit.1.§.4. *in cap.2.§ 1.num.297.*

Lib.4 Sent.tit.9 § 3 & 4. *in cap.6. numer.8. & in c.10.n.12.pag.461.*

Dict. tit.9.§.mulier: *in cap.17 ex nu.9 & num.17.20 21.24. & ſeqq & n.36.& ſeqq. & num 57.*

Dicto t 9 §.quæ ſemel:*in d.c.17.n.40 & in c.18 n.38 & 40.*

I L.qui in vtero 7 D de ſtatu hominum: *in cap.2 .§.4.ex num 2.*

L.Paulus 11. D.de ſtatu homin. *in d.§.4. num 20.*

L Septimo menſe,D.de ſtatu.homin *in c. 9 n 3.5.17 & 24*

L quia ſemper, D.de in ius vocando: *in cap 3.§.3.num.4.*

L.adoptiui, §.ſeruiles, D. de ritu nupt.*in d.§ 3.num.22.*

L.ſolet 10.D.de his qui notan. infam. *in cap. 13: num 28.*

L.planè 38 D.de petitione heredit. *p.366.*

L.ſi conuenerit,§.ſi fundus, D.de pignorat.act.*in cap.3 § 2.num.34.*

L.ex argento 13 D.de condict. furtiu. *in cap.4.n.140.& ſeqq.*

L.Paulus 14.§. .D.de vſur.*in cap.3. §.2.nu. 51 in fin & ſeqq.ad 56.& in cap.4 num 8 .*

L.cùm fundus,D.ſi cert.petat. *in cap.3.§.2. num 63.*

L.Paulus.§.1. D.de pignorib. *in c.3.§.2.ex n 24 & n 34.38.51.& ſeqq.vſque ad 58.*

L in ſuis, D de liberis & poſthum. *in cap. 4.num.19*

L.Titius.§ Lucius,D de liber.&poſthum. *in c.2.§ 1.n.20 2.*

L.heredi 51. D.de adquir hered. *in d.§.1. num.205*

L.necare,D.de liber.agnoſcendis.*in cap 4. num 95*

L.penult.D.de legatis 1. *in cap.2. § 1. ex num 254.*

L.Falcidiæ legis 24. §.1.D.ad legem Falcid.*in c 3.§.2 n 23.*

L Lucius,D de cond.& demonſt. *in cap.3. §.3. num.6. & in c.20 ex n.33.*

L.3.D.de bonor. poſſ.ſecund. Tabul. *in c. 2.§.1.pag.176.*

L ſi prægnans.D.de euiction. *in c.2.n.18. & in eod.cap.§ .n.34.*

L.bonæ fidei 4 §.fin.D.de adqu.rer.dom. *in cap.3 § 1.n 6.*

d.l bonæ fidei,in princ *ſup num 7*

L 4 § fructus, D.de vſucapion. *in c.3 §.1. num.8*

Dict l 4 § heres: *ſup num 28*

Dict.l.4.§.de illo:*ibid & num ſeqq.*

Dict.l.4.§.ſed etſi vt ſeruum: *in cap.3.§.1. n 41.& 42*

Dict l.4 §.ſi antequàm pararet *ibid.*

L 2 § ſi ſeruus,D.pro emptore: *in cap 3.§. 1.num. 9.*

L.1 D.pro donato:*d § 1.n.61.*

L.1.D.pro legato: *ibidem.*

L.2.D.pro ſuo:*in cap. .n.25.& in cap.3.§.1; n 9.per totum.*

L ſi quis aliquid, § qui ab rtionis, D de pœnis:*in cap 1.§ 2 n.21.& in c.16.§.vni. n. 7 & 19 & in c 2.§ 4 n.vlt.*

L.qui falſam §. .D ad leg.Cornel. de falſis:*in cap 5 numer.35.& 39.*

L.pater § ſexaginta, D ad leg Iuliam de adulter.*in cap.12.§.5. numer 49*

L fin. D.ad legem Pompeiam de parric. *in cap.5.nu.36.*

L. anniculus, D. de verbor. ſignificat.

6

in cap.6.num.1.
L.ter enixa, D. de verbor. ſignificat. *in cap. 18.nu.41.*
L.vbi lex, D.de diuerſis regulis iuris: *in cap. 12.§.1.num.49.*
Lib.4. Sentent.tit.1. § fideicommittere: *in c.2.§.1.n.295.*
Lib.4 Sent.tit.9 § 2.*in cap.18.num.38.*
Lib.4 Sentent.tit.14. in princ. *in cap 2.§.1. num 20.*
Lib.5.Sententt.tit.6. §. fin *in cap.4.num.40. per totum.*
Lib.5.Sentent.tit.25.§.fin. *in cap.5. num.13. & 4.*
N In l.antiqui, D.ſi pars hered petatur: *in c. 18.ex n.6.& 12.*
L.ter enixa, D.de verb.ſignificat. *in cap.18. num.41.*
Lib.4.Sentent.tit.9 §.2.*ſuprà.*
N D.Chriſtophorus de [illegible] in tractatu 2.cap.60 ex num.42 *in c.11.num.70.*
N Pegvera *in c.8.n.12.*
N Pereira in l.ſi curatorem habens, verbo.ſine curatore, num.29. *in cap 2. §.1. num.59.*
N Perotvs à Bonauentura relatus & probatus lib.9.de oct. menſt.partu, cap.49. *in appendic.ſuper cap.14.num.19.*
N D.Pichardvs
In relectione ad leg. Gallus in præludi. cap 1.num.31.*in cap 2.§.1 n.83 & iterum ex num.:67.*
Idem ad l.Gallus.cap.4. à num.101. *in d. § 1. num. ex num.274.*
Idem d.cap.4.n.19.*in d.§.1.n.213.*
In §.ſi quis à non domino, inſtit.de rer. diuiſ *in cap 3.§ 1.pag.131.*
In tract. de nobilit. com.à num.12. *in cap.3.§.3.à num.13.*
N Benedi[illegible]
Lib.[illegible] lect.cap.1.ex num.8.& 30. *in cap. 2 num.13.*
Lib.3. select.c.1.n.79.*in c.3 §.1.n.5.*
Pivs V.
E In Motu proprio 117.*in cap. 3. §.4. nu.15. & 20.*
I In Bulla de contractib. in ſociet. offic. *in c.20.n.32.verſ.*Ab his.
N Plaza de delict.lib.1.*in cap.1.§.2.num.20.*
Pomponivs I.C.
E In l.2 § 1.D.de origine iur.*in cap.2.§.1.nu. 20.*
Dicta l.2.§. deinde, & §.eodem tempore: *pag. 41*
Dicta l.2.§ nouiſſimè: *pag.142.*
Dicta l.2 § exactis: *in d.§.1.pag.137.*
Dicta l.2. § & vt obiter: *in d.§.1. numer. 40.*
Dicta l.2.ad fin.*in d.§.1.num.241.*
L.ſi mihi 12.§.regula, D.de legat.1. *in cap. 2.§.1 n.207.*
L.verbis legis, D.de verb.ſignific. *in cap.2. §.1.n.265.*
I L.2.§.deinde, D.de orig.iur. *in c.2.§.1.pag. 130.ad finem.*
L.fructus 45. D.de vſuris: *in cap.3. §.1. num.7.*
L.ſi mora.[illegible] D.ſoluto matrimonio: *in cap. 3.§.2 num.67.*
L.fil[illegible]uſtamilias, D.de teſtamentis: *in cap. 2 §.1. ex num.205.*
L.ſi [illegible] eum 16.§.vnico, D.de vulg. *in d.§. 1.num.199*
L.ſubſtitui, D.de vulgari: *in d.§.1. ex num. 197.*
L.ſi duobus 17.§.finali, D.de legat.1. *in d. §.1. nu.182.*
L.quod in rerum 24.D.de legatis 1.*in cap. 1.§ 2.num 36.*
L.[illegible]que, D.pro herede: *in cap.3 §.1.numer.6.*
L.4 D.pro ſuo: *in cap.2.num.25. & in cap.3. §. [illegible]num.57.64 & 65.*
L.verbis legis 120.D de verbor.ſign. *in c. 2.§.1.num.2.6.*
L.iura ſanguinis, D.de diuerſ. reg. iur. *in c 3 §.1.n.31.& 33.*
E Pragmatica anni 1623. §.22. *in cap.4. num.135.*
I Procvlvs I.C.l.Licinius 48. D.de leg. 2. *in cap.3.§.2.n.65.*

DIVERSORVM.

E *Latinus* Pacatvs in Panegyrico ad Theodoſium: *in cap.18.n.23 pag.667.*
E *Ambroſ.* Paraevs lib.24. cap.1. *in cap.17. num.15.*
E *Pet.*Pavv in lib.de humani corporis oſſibus,par.4.cap.3.*in cap.20.n.17.*
E Pavsanias lib.3.*in cap.4. num.130. pag. 355.in fine.*
Peramatvs
E De animæ facultatib.cap.4. *in cap.1. §.2. num.3.*
N De hominis partu cap. 19. *in cap. 15. numer.11.*
Persivs
E Satyra 5.*in cap.9.nu.15.*
Satyra 6.*in cap.19.nu.8.ad finem.*
E Petavivs ad Epiphan.to.1.lib.1.hæreſ. 51.*in cap.12.§.4.num.14.*
N Philander in notis ad Vitruuium, lib. 1.cap 9.*in cap.20.n.18.*
Philo
E De mundi opificio.*in c.4.num.8.& in c.10. nu.9.& in c.11.n 18.*
De Temulentia: *in cap.3.§.4.n.3.*

De cha-

De charitate Môſis : *in cap.2.§.4.n.23.*
Lib. de ſpecial. leg. *in cap.1.§.2. num.6. & 15. & in cap.4. num.91. & 13°.*
N Lib. de mundi opificio prope finem : *in c. 20. num 9.*
I PICVS *Mirandulanus* in carmine ad Virginem: *in cap.12. § 5. num.56.*
E PIERIVS *Valerianus* in Hieroglyph. lib 39. *in cap.12 §.3. nu.6.*
E *Steph.* PIGHIVS Annal. Rom. lib.13 *in c. 4. n.130. pag.355.*
N P. PINEDA lib.1. de reb. Salomonis, cap. 12. num.4. *in cap 4. num.15.*
PLATO
E In Theag. *in cap.3. numer.17. & in cap. 13. num. 16*
In Theæteto: *in cap.1. nu.37.*
In Charmide: *in cap.9. n 9.*
In Timæo: *in cap.3. numer.17. & in cap 12. § 1 num.2. & 9.*
In Epinomi: *in cap. 12. §.3. num.5*
Idem Plato apud Plutarch *in cap.1. num.5.*
PLAVTVS
E In Amphitr. actu 1. ſcena 2. *in cap.19. numer. 2*
In Amphitr. actu 2. ſce.2. *in cap.4 n.32.*
In Aulular. actu 2. ſcena 1. *in cap.2. §.1 numer 44.*
In Ciſtel. actu 1. ſcena 3. *in cap.4. num. 50.*
In Milite: *in cap.3 §.4 num.3.*
In Trucul. acta 1 ſce.2. *in cap.1. n 28.*
In Trucul. act.2 ſce.5. *in cap.5 n 6.*
In Trucul. act.4. ſce.2 *In cap 5. num.21.*
In Trucul. actu 5. *in c.3 §.4. d. n.3*
I In Menech. *in c.3. §.4. n 3*
PLINIVS
E Lib.7. in Proœmio : *in cap.3. num. 21. & d. cap.3 §.4 n.7.*
Lib 7 cap.5. *in Proleg. num.2.*
Lib 7. cap 8. *in cap 6. num.1*
Lib.7. cap.11. *in cap 19 num. 20. & 22.*
Lib.7. cap 13. *in cap 5 num 64.*
Lib.7. cap.14. *in cap 5. num.65.*
Lib.14. cap.18 *in cap.4 n.129.*
Lib.28 cap.6 *in c.20. nu. 88.*
Lib.34. cap.6. *in cap.12 §.4. num 6*
I In proœmio lib 7 *in cap.4. nu 14 & in c.9. nu.26. pag.444*
Lib.7. cap 5 *in c.15. n 2 & 8.*
Lib.7. cap.16. *in c.17. num. 4.*
N Lib.7. cap.4 *in c.1 §.2 n.40.*
Lib 7. cap 5 *in c 10. n.17. & 18.*
Lib.7. cap.6 *in cap.1. n.27*
Lib.7. cap 9. *in cap 6. n 13.*
Lib.7. c.48 *in c.12. §.2 n 26. in fine.*
Lib.8 cap.42. *in cap.2 num.53.*
PLINIVS *Minor, ſeu Iunior*
E In Panegyr. Trajani: *in cap.4. n.25.*
I Lib.10 epiſt.70 *in cap 4 nu 42.*
N PLOTINVS Ennead.1. cap. vlt. *in cap.1. §. 2 numer.3.*
PLVTARCHVS
E Lib 5 de placit. Philoſoph. c.3 *in cap.18. num 16.*
Eod. lib cap 15 *in c.2. n.2.5. & 11.*
Eodem lib. cap.16. *in cap.20. n.8. in fine.*
Eod. lib. cap 17. *in cap.1 §.1 n.10.*
Eod lib. cap 18 *in cap.11. num 9. & 49.*
De amore prol. *in cap 3. §.4. num.67. & 25.*
Eod. lib. *in c.4. n.56. & iterum n. 100.*
Eodem lib. *in c.20. num. 17*
Lib de ſera numi vind *in c.2 § 4 n.22.*
Lib de Roman. *in cap.4. num.3. & iterum num 129. in fine.*
In Romul *in cap. 5 num 21.*
In Numa: *in cap 12 § 5. num & 7.*
In Solone: *in cap 3. § 4 n.63*
I In lib de curioſ. *in c.17 n 47.*
In Solone: *in c 12. § 4. n 27. & 28.*
E POLYBIVS lib 6. *in cap. §.1 pag.137.*
E PONTANVS lib 5. de obed. cap 3 *in c 17. num 56.*
P POZA
N Lib 1. iſagog. ad Chronog. Elucid. *in cap. 12. §. 2. num. 32. & iterum in d. cap.12. §.3. num 9.*
In Elucid Deiparæ lib 3. tract.6 c.5. *in c.1. §.1 n.15. verſ.* Denique, & ſeqq. *& in §. 2. num 12.17 & 20.*
Dicto lib 3. tractatu 13. cap.4 & 5. *in cap.1. n.31. & 32*
N *Theod.* PRISCIANVS lib.3 ad Veſtoriam, cap 3 *in cap.16 § vnic. n 47.*
E PROVERBIVM Hiſpanum : *in Proleg. numer. 2.*

Q

DIVERSORVM

E QVINTILIANVS *auus Declamator* Declamat. 276 *in cap 4. num 38.*
Declamat. 270. *in d. cap.4 num 138*
Dicta declamat. 278. *in d. cap 4 num. 147.*
Declamat. 306. *in d. cap.4. num 36.*
Dicta declamat. 306. *in cap 4 numer. 58.*
Declamat. 330. *in cap 2 num. 5.*
Dicta declamat. 338. *in cap 4 numer. 147.*
E QVINTILIANVS *Orator* lib.3. inſtitut. oratur cap.13. *in cap.7. n 2.*

R

D. Laur. RAMIREZ
N In Pentecontarcho cap.3 *in cap 12. §.4. numer 32*
Idem d. cap 3 *in cap.13 n.25.*

Idem d.cap.3.*in cap.14.nu.9.*

N RAVARDVS lib.1.var.cap.20.*in cap.13.nu.* 30.31.*&* 32.

RECOPILATIONIS *Leges*

E L.14.tit.. lib.4 *in cap.3.§.3.n.26.*

L.6.tit.8 lib.5.*in cap.3.§.4.n.17.*

L.9.tit.8.d.lib.5.*in cap.1.num.43.*

L.11.tit.15.d.lib.5.*in cap. 2.§.1.n.2.*

L.3 tit.17.lib.6.*in cap.2.n.28.*

I L.19 tit.3.lib.1.*in cap.4 nu.52.& 53.*

L.21.cum duabus ſeqq. tit.3. d.lib.1. *ſup. num.54.*

L.11.tit.6.lib.5.quæ eſt l.13.Tauri: *in cap. 2.§.4.n.55.*

L.4.tit.9.d.lib.5.*in cap.3.§.2. nu.12.*

L.2.tit.16.d.lib.5. *in cap.2. §.3.n.6 per totum.*

POLIDORVS *Ripa*

N De nocturno temp. cap.162.num.55. & 36 *in cap.5.num.90.*

De actis in art.mort.cap.3.num.12. *in cap. 11.num 67.*

N *Ioſeph.de* RVSTICIS lib.4. cap.15.nu.17. *in cap 1.n.16.*

DIVERSORVM.

E RHENANVS lib.7.de prodig.partub.cap. 3. *in cap.17.n.69.*

RODOLPHVS *Magiſter*

E Lib.de limit. humani partus, ſect.1.c.2. *in cap.1.n.24.*

N Eod.lib.ſect.1.cap.2.*in cap 1.num.4.*

Eodem lib.ſect 1.c.3.4 & 5. *in cap.1. §. 1.numer.8.*

Eodem lib.ſect.4.cap.8.*in c.12.§.4.n.18.*

S

N SALOMONIVS in l.Gallus, §.in omnibus:*in c.2 §.1.n.2*[illegible]*2.*

N SALICETVS ſuper l.filium, C.de ſuis & legitimis *in cap 1.n.43.*

N SALMANTICENSES *Neoterici,in cap 2. §. 1. num.247.*

Et in d §.1 pag.175. à verſ.4. Et in appendic. cap.1.

SCÆVOLA

E In l.quidam referunt, D.de iure codicill. *in c 2.§ 1.num 39.*

In l.Gallus cum ſuis §§. *in cap. 2. d. §.1.ex num.214.& 25[illegible].& 269.*

I In l.Imperatores 29 § 1.D de prob.*in cap. 5.num.102 verſ Alia,& ſeqq.*

L.Gallus D.de lib.& poſthu. *in cap.2.§. 1.ex num.214.247.277.298. & in cap.1 §. num.3. & in notis ad l.4. tit.23.par 4.ſ[illegible] 4.& 15.*

Dict. l.Gallus,§.in omnibus: *in d §.1. numer.299.*

D.l.Gallus §.ſequenti capite: *in d. §.1.nu.* 274.*verſ.*Hanc.

Dict.l.Gallus,§ ille caſus:*in d.§.1.n.270.*

L.Lucius 85.D.de hered.inſtit. *in d.§.1.n. 19 & ſeqq.maximè 20. & 201.*

L.vxorem, §.codicillis: *in cap.4. num.42. verſ.*Ne obſtabit.

Dict.l.vxorem 41 §.ſorori, D.de leg.3. *in cap.3 numer.23.& 24.& in d.c.3.§.2.n.51. & ſeqq.& num.65.*

L.filium 21. D.de optione leg. *in cap.3.§. 2.num.51.& ſeqq.& num.65*

L.Aurelius,§ quidam ita,D.de liber.leg. *in c.2.§.1.num.295.*

L.Lucius 70.§.filiam, D.ad Senatuſconſ. Trebel *vbi ſuprà*

N Expenſus ab Vlpiano in l.ſi aliena 10.§. Scæuola,D.de vſucapion.*in cap.1.num. 21.& ſeqq.*

N SARMIENTO lib.1.ſelect. cap.5. *in cap.1. num.43.*

N SCHIFORDEGHERVS diſputat. forenſ. tract.16.q.3.*in cap.2.num.9.*

E SIXTVS V. conſtit. 87. *in cap.16. §.vnic. num.4.*

N SOCINVS *Iunior* in l.cùm auus,num.110. *in append.ad cap.9.*

SOLORZANVS

N In diſputat.de parricid.lib.2. cap.5.*in cap. 4.num.38 & 109.*

Lib.2.cap.9.*in cap.4 num.78.*

Lib.2.cap.11.*in c.16 §.vnic.n.25.*

Lib.2.cap.20.*in c 5.nu.36.*

*Io.*SPANOCHIVS.*Vide Gab.Enriquez.*

N F.STEPHANVS deciſ.14.num.8.*in c.1.§.2. n.146.*

E SYMMACHVS *Pont.* in cap. non oportet 18.quæſt.1.*in c.3.§.4 n.36.*

DIVERSORVM.

H.SALMASIVS

N Super Lamprid.*in cap.2.§.1.n.221.*

Super Spartiano in vita Nigri: *in cap.3. num.18.*

N P.SANCHEZ lib.7.diſput.24. *in cap.3. §.3. ex num.18.*

D SANCTA CRVZ

N De Hippocr.Philoſ.ſuper textu 43.*in c. 1. §.1.n.15.verſ.*Prædictis.

Idem ſuper tex. 44. *in c.1.§.2. numer.7. in princ.& verſ.*Nec quidquam.

Idem ſuper tex.71.*in cap.12.§.4.num.17.*

*Ioſeph.*SCALIGER

N Lib.1.de emendat. temp.cap. de anno: *in cap.12.§.2. num.3.vſque ad* 10.

Lib. 1. tit.de annis:*in d.§.2.num.28.*

Lib.1.tit. de anno minore æquali Græco *in cap.12.§.4.num.33.*

Lib.2.

Digitized by Google

Lib 2.tit.de vetere anno Roman.*in c.1 2. §.5.num.2.& 3.*
Lib.3.ti.de anno priſco Hebræor. *in cap.12. §.2 n.3.ad 10*
Ad lib. 3.Manilij: *in cap 2.num.9.*
N SCRIBANVS in Polit. Chriſt. cap.10. *in cap.3 §.3. num. 30.*
Io. SCCHENKIVS
E Lib 4.obſeru.tit.de concept. *in cap.1.num. 26.*
Eod.tit.obſeru 2 *in cap.20.num.30.*
E *Io.Duns* SCOTVS lib.3. Sent. diſt.3.q.1. *in cap.1.num.7.*
SENECA
E Lib. 1. de Ira cap.15.*in cap.4.num.31.*
Eodem lib.4.c 1 *in d cap.4.num.138.*
De benefic.lib.2.cap.29.*in c.3.numer.21.*
Epiſt.47.*in cap.3.§.3.num.20.*
Epiſt 5?.*in c.17.num.58.in fine.*
Epiſt.63.*in cap 12. n.10.*
Epiſt.94.*in cap . § 1.num.243.*
De morte Claudij:*ibidem*
I Lib.3.de benef.cap.11.*in cap.4.num.73.*
Epiſt.19.*in cap.4. num.141. pag.364. è margine.*
Epiſt.27.*ibidem.*
N Lib.7.de benef.cap.1.*in cap.17.num.23.*
SENECA *Declamator*
E Lib.4 contr 26.*in c.4.nu.37.41.42.& 135*
Lib.5 controu.33.*in d.c.4.num.41.& 42.pag. 330.& num.135*
Lib 9 controu.3.*in d cap.4 n 37.*
Lib.10.*in c.4 n.37.*
E SEPTVAGINTA INTERP. ſuper Exod. cap.1.*in c.1. §.2.n 14.*
SESTVS *Empiricus.*Vide,*Empiricus.*
N SILIVS *Italicus* lib.3. de bello Punico *in cap 20.nu.83.*
SOLINVS
I In Polyſtore,cap.4.*in cap.17.num.32.*
Cap.52 *in d.cap.17.n.72.*
I SOLONIS l.9.in Prateio: *in c.1.§.2.p.124.*
N SORAPAN 2.p.ſuor.prouerb. adag.1.*in c 15. num.15.& in c.19.ex n.4.*
SPARTIANVS
E In Adriano:*in c.20.n 81.*
In Ælio Vero:*in cap.2.§.1.num.221.*
In eodem Ælio Vero:*in cap 6. nu.13.*
I In vita Piſc.Nigri imp.*in cap 3.num 18.*
E SPERON SPERONI in Dialogo de tempo.part. *in cap.9.num.7.*
E STATIVS lib.2.ſylu.1.*in cap.4 num 35.*
STRABO
E Lib.3.Geographic *in c.20.num.24*
Lib.5.*in c.4.n.138.*
I Lib.vltimo:*in cap.12.§.3.num.7.& 8.*
SVETONIVS
E In Auguſto,c.3.*in cap.12.§.5.num.20.*
In Claudio,cap.10.*pag.144.*
In Caligula:*in cap.2.§.1.num.243.*
In eodem,cap.14.*pag.144.*
In Nerone cap.8.*ibid.*& cap.32. *in d.cap.2. § 1.num.243.*
In Galba,cap.10.& 11.*ibidem.*
In Othone,cap.5.*ibidem.*
In Vitellio,cap.8.*ibidem.*
In Veſpaſiano,cap.7.*ibidem.*
I In Auguſto,cap.34.*pag.146.*
In eodem,cap.83. *in cap.17.n.47.*
In Claudio,cap 25.*in cap.4. num 7.*
In Nerone,cap.20.*in cap.9. nu.26.*
De illuſtribus Grammaticis, cap.7.*in cap. 4.n.42.verſ.*Et ab his.
Ibid.c.21.*vbi ſupr.verſ.*Necobſtabit.
N In Veſpaſiano, 7.*in cap.20.num.79.*
E SVIDAS verbo Κυνόσουρα; *in cap.4.n.129.*

T

E TAVRI *leges*
L.11.Tauri:*in cap 1. n.43.*
L.13.*in Prolegom numer.16. & 17.*
Dicta l.13.*in cap 8.n.6.*
I Dicta l.13.*in Proleg num.15. & in cap.9 nu. 30.34.& 40.*
Dicta l.13.*in cap.11.num.46.& 57.*
TELLVS *Fernand.*ad l.10.Tauri:*in cap.3.§. 4.num 10.& 21.*
TERENT. *Clem.I.C.Vide Lit.C.*
I TERTVLLIANVS *I.C.* l.filiusfam.33. D. de mil.lit.teſtam. *In cap.2.§.1.num.164.*
THEODOSIVS *Imperator*
I L.1 tit 4.lib.1 C.Theodoſ.*in c.2.§.1.num. 243 & ſeq.*
L.2.tit 7.lib.5 C Theodoſ *in cap.4 n.45.*
L.1 tit 10. de equis Curulib. lib.15. Cod. Theodoſ.*in c.20.n.86.*
L.ſi infanti,C.de iur.deliber.*in cap.1. §.2. num.124.*
E THEOPHILVS
Princ. inſtit. de iure nat. gent. & ciuili: *in cap 1.in princ.*
§.legari,inſtitut.cod.tit.*in d.§.1 n.274.*
§.poſthumus, inſtitut. de legat.*in cap.2.§. 1 n.99.*
§.pupillus,inſtitut.de inutil. ſtipulat. *in cap.4.n 127.*
N *Ant* THESAVRVS deciſ.12.num.5. *in cap. 16.§.vnic.num.23.*
N TIRAQVEL.in l.ſi vnquam, C.de reuoc. donat.verb.ſuſceperit liberes,nu. 205. *in c.11.n.69*
N TORREBLANCA lib.2.de Mag. c.43.nu. 27.28.& 39.*in c.9 n.2.*
I TRIDENTINVM ſeſſ.23.de reformat.cap. 5 & 7 *in cap.4.num.50.*
TRYPHONINVS
I L.filius 28. §.ſi quis ex certa. D.de liber.

& poſth. *in cap. 1. §. 2. num. 145.*
L. Cicero, D. de pœnis: *in cap. 2. num. 5. & c. 16. §. vnico à n. 10. & iteram n. 27.*
N In l. Arethuſa, D. de ſtatu hominum: *in cap. 18. numer. 29.*

DIVERSORVM.

TACITVS
E Lib. 1. *in cap. 2. §. 1. pag. 139.*
Lib. 2. *in pag. 142.*
Lib. 5. hiſtor. & lib. de motib. German. *in cap. 4. num. 25.*
E THALES in Diogen. Laërt. *in cap. 12. §. 4. num. 7.*
TERENTIVS
E In Andr. actu 2. ſce. 2. *in cap. 1. n. 27.*
In Heautont. actu 4. ſce. 1. *in cap. 4. num. 146.*
I In Andr. actu 1. ſce. 3. *in cap. 4. nu. 17.*
Actu 2. ſcena 3 *in cap. 4. num. 34. in fine.*
Actu 3. ſcena 2. *in cap. 1. num. 37.*
Actu 4. ſcena 1. *in cap. 1. num. 35.*
Actu 5. ſcena 1. *in cap. 20. nu. 21.*
TERTVLLIANVS
E Lib. de anima, cap. 22. *in cap. 1. §. 2. num. 12.*
Lib. de anima, cap. 37. *in Prolegom num 6 & in cap. 2. num. 4. & in cap. 10. num. 8. & in c. 12. num. 19. & in c. 13. num. 5. & in cap. 16. §. vnic. num. 5.*
Eodem lib. cap. 39. *in cap. 4. num. 11. & in cap. 6. n. 12.*
In Apologet. *in cap. 4. num. 57.*
De corona milit. *in cap. 17. num. 5.*
De præſcript. *in cap. 4. n. 57.*
I Lib. de anima, cap. 37. *in cap. 1. § 2. num. 6.*
E THEMISTIVS lib. 1. de anima, c. 22. *in c. 1. §. 2. num. 12.*
N THEODORVS in verſione Ariſtotel. *in c. 1. §. 2. n. 2.*
THEODORVS *Gaza*
I Lib. de mẽſib. tit. Περὶ ἑμβρύων τῶν μηνῶν: *in cap. 12. § 4. n. 31.*
N Eod. lib. tit Περὶ χρόνου τῶν μηνῶν: *in d. §. 4. num. 32.*
E THEODOTVS in Epit. *in cap. 4. n. 134.*
THEOPHRASTVS
E De cauſ. plant. lib. 1. cap. 11. & lib. 4. cap. 15. *in cap. 1. §. 2. nu. 3.*
Lib. 1. de cauſ. plant. *in cap. 20 num. 70.*
E TIBVLLVS lib. 4. ad Meſſal. *in cap. 12. §. 5. num 39.*
N TOLETVS lib. 2. de anima, cap. 4. *in cap. 1. §. 2. num. 7.*
D. THOMAS
E Lib. 3. Sentent. diſtinct. 3. quæſt. 1. *in cap. 1. §. 2. num. 7.*
3. part. Summæ, quæſt. 33. art. 2. ad 3. *in cap. 12. num. 18.*

Lib. 2. cont. Gentes, cap. 89. *in c. 1. §. 2. numer. 2.*
N TORNIELVS in Annalib. anno 1656. *in c. 12. §. 2. num 12 & 13.*
N TRAPEZVNTIVS in verſione Ariſtot. *in cap. 1. §. 2. num. 2.*

V

N *Io. Bapt.* VALENZVELA conſ. 96. num. 2. *in cap. 2. §. 2. num. 22 & 23.*
I VALENS *Imp.* l. ſi quis 8. C. ad legem Cornel. de falſ. *in c. 16. §. vnic. n. 21.*
I VALENTINIANVS *Imp.* in l. nati 29. cũ ſimil. C. de Decurion. lib. 10. *in cap. 3. §. 3. ex num. 16.*
I VALERIVS & GALIENVS *Imperatores* l. nec profeſſio cum ſimilib. C. de teſtamentis: *in cap. 5. num. 101.*
VENVLEIVS
E L. continuus 137. §. cùm ita, de verb. obligat. *in cap. 4. numer. 145.*
I L. fin. D. de adquirendo rerum dominio: *in cap. 3. §. 2. n. 37.*
L. fin. §. Proculus, D. quæ in fraud. credit. *in d. §. 2. num. 63.*
N VILLADIEGO in l. 1. tit. 5. lib 4. Fori juzgo: *in cap. 4. numer. 48.*
VLPIANVS
E L. quæritur, D. de ſtatu homin. l. ſed eſt quæſitum. §. Hermaphroditus, D. de lib. & poſth. *in cap. 17. num 67. & ſeqq.*
L. filium 6. D. de his qui ſunt ſui: *in cap. 5. nu. 70.*
L. emancipatum 7. cum ſimilib. D. de Senator. *in c. 1. num. 41.*
L. item veniunt §. petitam D. de petit. hereditatis *in cap 3. §. 1. pag. 231.*
L 6. D de ædilit. edict. *in cap. 20. nu. 14.*
L. quæritur, §. 1. D. de ædilit. edicto: l. 2. §. 4. D. ſi quis caution. *in c. 20. n. 12. & 30.*
Dict. l. quæritur, §. 1. *in cap. 10. n. 30.*
Dicta l. quæritur, in principio: *in d. cap. 20. nu. 31. in fine.*
L. 1. D. de hered. inſtit. *in cap. 2. §. 1. num. 283.*
L. cum quidam, §. ſuum heredem, D. de adquir. heredit. *in cap. 19 num. 3. & 10.*
L. 1. D. de agnoſcend. & alend. libetis: *in c. 1. n. 35.*
L. 1. in princip. D. de ventre inſpiciendo: *in cap. 1. num. 35.*
Dicta l. 1. §. de inſpiciendo: *in d. cap. 1. num. 32. & 35.*
Dicta l. 1 §. 1. *ſupr. num. 34.*
Dicta l. 1. §. ex hoc reſcripto: *in cap. 2. n. 5.*
Dicta l. 1 §. ſed ſi ſeruus: *in cap. 5 num. 72.*
L. 1. §. ſi pater in poteſtate, D. de coniung. cum emanc. lib. *in cap. 2. §. 1. num. 82.*
L. 1. §. & generaliter, D. de vent. in poſſeſ. *in cap.*

Digitized by Google

in cap. 2. num 2.

L.Diui fratres, D.de iure patronatus:*in cap.9.num.20.*

L. 1. §.poſt decem, D. de ſuis & legit. *in Prolegom.n. 10.*

L.1.§.ſed ſi matris,D.ad Tertullian. *in c. 2.§.1. num.156.*

L.proſpexit 12.D. qui,& à quibus: *in cap. 2.§.1,nu.226.*

L.cum verò 26.§.apparet,D.de fideicommiſ.libert.*in c.3 §.3.nu.8.*

L prægnantis,D.de pœnis:*in cap.2.§.2.numer 25.*

L .§ ſed & obſtetricem , D.de extraord.n.cogni.*in cap. 1 .num.37.*

L.quæret aliquis 135. D.de verb.ſignific. *in cap 17.ex num.9 & iterum nu.17.19.24. & ſeqq & iterum à num ,5.*

L.nomen 164 D.de verb ſignific. *in c.2.§. 1.num.55.*

In fragmentis,tit.11. in fine:*in c.2.§.4.n.50. ante finem.*

L.non ambigitur,D.de legib.*in cap.2.§.1. pag.123.verſ.*Sublæc.

I L . D.de conſtit.Princ.*pag. 142.*

L.filium 6.D.de his qui ſunt ſui:*in c.20.n. 35 39.& 42.*

L.lex naturę,D.de ſtatu hominum:*in cap. 3 §...num.12.& ſeqq.*

L.Imperator 1. D.de ſtatu hominum: *in cap.2.§.4.n.21.30.& 31.*

L.2.§ ſi non propter, D.ſi quis caut. *in d. §.4.num.32.33.& 35.*

L. notatur, D de his qui notan. infam. *in c. 1.§ 2.num.30.*

L.liberorum. D.de his qui notan. infam. *in cap. 3. ad n.13.ad 26.*

L.item veniunt 20.§.7.de petit. hered.*in cap.2.§.1. nu.2 9.*

L.ancillarum 27.D.de petiti.hered.*in cap. 3.num.21.*

L.ſed & ſi lege 26.§.ſi ante,D.eod.tit.*in c. 3 §.1. pag.232.*

L.item veniunt 20. §. ſed & partus,& l. 27.D de petit.hered.*in cap. 3.§.2.n.23.*

L.3.§.hæc verba,D.de negor.geſtis: *in cap. 2. §.4.num.44.& 45.*

L.poſthumus, D. de inoffic. teſtament. *in cap. 1.num.49 & in cap.6.num.12. & in cap.2.§.1.num.163.263.& 274.& pag.171.*

L.ſi ego,§.idem Iulianus, D.de Publiciana: *in cap.3.§. 1 .num 53.*

Dicta l.ſi ego,§.interdum:*ſupr.nu.72.*

Dicta l.ſi ego,§.partus:*in cap.6.ex num.12.*

L.1.§.fin. D ſi pars hered.petatur: *in cap. 18.ex num.7.*

L.verus 68. D. de vſufr.*in c.3.ex num.19. & in §.1.num.4.*

L. 6. & 8. D. de pignorib. cum ſimilib. *in cap.4.num.40.*

L.ſi ſeruus 27. §.ſi mulier,D.ad legem Aquil.*in c.16.§.vnic.nu.50.& 51.*

L.3.§.vnde Marcellus, D.de iureiur.*in cap. 2.§.2.n.30.*

L.1.§.ſi is qui nauem,D.de exercit. actione:*in cap.2.§.4. num.45.*

L.2.de in diem adiect. & §.1. *in cap.3.§.2. num.17.*

L.1.§.7.D.de ædilit.edicto: *in cap.20.num. 13.23.& 39.*

L.quod ſi nolit 31.§.ſi ancilla. D.de ædilit.edict.cum al.*ſupr.num.18.*

L.quæritur,§.de ſterili,D.eodem : *in cap. 20.num.31.*

L.ſi vt certo 5 §.vſque adeò, D.commod. *in c.2.n.27.*

L.ſed addes 19.§ ſi quis mulierem, D. locati:*in cap 20.num. 7.per totum.*

L.plerumque 10.§.ſi ſerui,D.de iure dot. *in cap 3.§ 2.num.6 .*

L. ſi quis 16.D.de teſtament.tutela:*in cap. 2.§.1.ex num.59.*

L.heredes 21.D.de teſtam. *in cap.2.§.1. nu. 282.& 289.*

L.placet,D.de liber.& poſth. *in cap.2. §.1. ex num.146.& iterum num.156.*

L.ſed eſt quæſitum 6.D.eod. *in d.§.1.num. 160.*

L.quod dicitur,§.1.D.de libe.&poſthum. *in cap.6.numer.8.& 12.& in cap 9.num.14. & 16.& in cap.11 .num.40.*

L.3.§.1.D.de iniuſto rupto: *in cap.2.§.1.nu. 54.& 56.*

Dicta l. §.nominatim:*in d.§. 1 .num.63.*

L.poſthumus 12.D.eod.*ſupr.num.59.*

L.cum quidam, §. ſuum heredem, D.de adquir.hered.*in cap.18.numer.7.*

L.ſiue contra 5. §.quia Plautianum,D.de liber.agnoſc.*in cap.1.num.35.*

L.ſi quis à liberi .§.ergo, D.eod tit. *in cap. 3.§. 1 .nu 51.*

L.1.§.fin.D de legat.præſt.*in cap.1. §.2.nu. 32.& vide in append.ſuper eodem num.*

L.1.§.fin.D.de legat.præſtand. *in append. pag.718.*

L ex facto 17.§.ſi quis rogatus,D.ad Trebel *in c.3 §.4 n.45.& 50.*

L.ex facto 17.§.ex facto,D.ad Treb. *in cap. 1 n.42.*

L.ſi mulier 22.§.ſed enim, D.eod. *in cap.3. §.1.ex n.52.*

L.non eſt ambigendum 12. D. de bonor. poſſeſ.*in cap.2.§ 1.n.167.*

L.1.D.ſi vent.nom.& l.1.D.ſi mulier vent. nom.*in cap.2.§.1.ex numer.28.*

L.vbicunque 7.D.de vent. in poſſeſſ.mitten.*in cap.2.§.4 num.9.*

L. extraneo, D. de vent. in poſſeſſ.mitt.

in cap.2.§.1.num.233.& pag.173.174.
L.1.§.ſi ea,D.eod.*in cap.2. §.2.nu.22.*
L.1.§.quare, D.de vent.in poſſeſſ.mit. *in cap.16.num 35.*
L.1.§.fin.D.de Carbon.edict.*in cap.5.nu.41. 42.& 98.*
L.1 §.ſi quis proximior, D. vnde cogn.*in c.1.§.2.num.5.& 9.& in cap.2.n.13.*
L.Diui fratres, D.de iure patronat. *in c.2. §.1.n.220.*
L.1 §.ſi qua prægnans, D.vnde cogn. *in cap.6 num.12.*
L.3 §.fin.D.de ſuis & legitim. *in cap.9.n.3. 17.20.& 22.& in cap.10.n.12.*
Dicta l.3.§.eſt autem:*in c.18.n.7.*
L.ſed & matris,D.ad Tertul.*in c.6. à n.12.*
L.12.D.de donat. cum alijs: *in cap 2.§.3. num.5.verſ.*Quod autem.
L.qui ſaxum 6.D.eodem:*in d.§.3.n.5.in fin.*
L.ſi aliena 10.§.finali,D.de vſucapio. *in c.3.§.1.numer.10.*
L.ſi aliena 10.§.fin. D.de vſucap. *in c.2. n.19.20.& 21.*
L.ait Prætor 10.§. per hanc, D. quæ in fraud.cred *in c. 3.§.2.n.63.*
L.qui vas 48.§.ancilla,D.de furtis: *in c.3. §.1 n.11.ad 18.*
L.qui vas,§.ſi ancilla, verſ. Sed ſi concepit:*in c.2.n.26.*
L.2.D.ad leg.Cornel.de falſis: *in cap.4.nu. 73*
L.3. § Medicos, D.de varijs & extraordinar.cognition *in cap.9.num.8.verſ.* Et ab his.
L.etiam ea 141.D.de verb.ſignific.*in cap.6. nu.12.& ſeqq.*
L.non eſt pupillus 161.D.eod.tit. *in c.2. §.4.n.6.*
L.ſeruitutem 209.D.de diuerſ.regulis iuris:*in c.3.§.3.num.21.*
In fragmentis tit.20. §.1.*in cap.2. num.1. pag.181.*
N L.Cùm quidam,§.ſuum heredem,D.de adquirenda hered.*in cap.19.num.15.*
L.mulier 22. §.ſed enim, D.ad Trebellianum:*in cap.3.§.2.n.52.ad 8 per totum.*
L.quæreret aliquis 135. D.de verb. ſignific. *in cap.17. num.85.& 87.*
VVLTEIVS
N In §.ſed quod Principi, num.6. inſtit.de iure natur.gent. & ciuili: *in cap.2.§.1. pag.148.verſ.*Ab his.
In princip. inſtitutio. de patria poteſt. *in cap.4.num.84.*

DIVERSORVM.

I VALLESIVS
De ſacra Philoſop.cap.18.*in c.1.n.19.*
N Dicto cap.18.*in cap.1.§.2.num.7.*
Lib.2.controuerſ.cap.10.*in cap.1.§.1.nu.4.*
VALERIVS *Maximus*
E Lib.1.cap fin.*in cap.2.num.7.*
Lib.3 cap 4.*in cap.1.num.37.*
N VALVERDE lib.2. anatomæ.cap.14. *in c.19.ex n.4.*
Io. VARANDÆVS
E Lib.2.de affect.mulier.cap.6.*in c.18.n.23.*
N Dicto cap.6. *in cap.19.ex num.12.*
M.VARRO
E Lib.2.de re ruſtica:*in Proleg nu 2.*
Idem dicto lib.2.cap.13. *in cap.20. numer.4.*
Lib.4.de ling. Lat.*in cap.3 num.18.*
Lib.5. de ling.Latin.*in c 4.num.130.in fin.*
Eodem lib.5.*in cap.12.§.1.num 90.*
Apud A Gellium lib.1. Noct.Artic.cap. 16.*in c.15.n.10.*
N *Hier.* VECCHIETTVS de anno primit. mundi,cap 13.*in cap.12.§.1.n.2.verſ.*Nouiſſimè.
E VEGETIVS lib.1.de re milit. cap.1. *in c.12.§.1.n.59.*
N VERSVS paſſim adducti, & alij relati à Burgaſio:*in c.1.§.2.n.35.*
E *Andreas* VESSALIVS lib.5.de corpor. humani fabrica,cap.15. prope fin. *in c.18. num.20.*
N *Ælias* VENETVS in Auſon.ædyl.12.*in cap.15.2.num.26.*
VIRGILIVS
I Lib 1.Æneid.*in c 3.§.4.n.41.*
Lib.4.*in cap.4.num.34.ad finem.*
Eod.lib.4.*in d.c. 4.n.130 pag.355.*
Lib.6 *in cap.2.§.1.n.46.& 66.*
Lib.1.Georgic.*in cap.17.num.54.*
I VITRVVIVS lib. 2. de architect. cap 9. *in cap.20.n.21.& 28.*

Z

Paul. ZACCHIAS
N In Medico-legal.lib.tit.2.quæſt.5. *in Prolegom.n 2.*
Eod.tit.2.quæſt.1.*in Proleg.num.7.*
Eod.tit.2.quæſt.1 *in cap.1 §.1.num.13.*
Eod.tit.2.quæſt.9.num.2. *in cap.16 §.vnic. num.25.*
N ZEBALLOS commun. cont. communes, quæſt 757.*in c.3 §.4.num.26.*
ZENON *Imperator*
E L.licet,C.de inceſt.nupt.*in c.2.§.1.n 219.*
I L.fin.C.de diuerſ.reſcript.*in cap.9.num.28.*

DIVERSORVM.

N ZERDA in comment. ad lib.6. Æneid. *in c.2 §.1.n.43.*
E ZONARAS tomo 2. *in notis ad leg.3. Cod.de poſthum.heredib.inſtit.ſchol.2. p.726.*

INDEX
ARGVMENTORVM
CVIVSVIS CAPITIS DISPVTATIONIS: QVO CVIQVE IN promptu ſient in ea contenta.

ARGVMENTVM
PROLEGOMENΩN.

PRINCIPIO proponitur antiquam inter omnes fuiſſe quæſtionem circa partus naturalis & legitimi deſignationem. Eiúſque magna difficultas commendatur, & à Natura proueniſſe comprobatur ex *Ariſtotele*,& aliis Et ab iiſdem differentia (quod attinet ad incertitudinem) inter partum humanum & aliorum animantium variis exemplis illuſtratur, & Adagio Hiſpano confirmatur. *Lalamantii* contraria opinio redarguitur:& ratio verioris ſententiæ ex *Ariſtotele* ſumitur:& alii alias adducentes referuntur. Demum verior ſubiungitur,& ex *Tertulliano* confirmatur. Ea verò incertitudo, quam nouiſſimè *Paulus Zacchias* in generatione ceterorum animalium (humanæ ſimilem) excogitauit,damnatur,& omnino diluitur: & *Ariſtoteli* lux datur. Et ſubinde partus humani varietatem in cauſa fuiſſe elicitur, vt tam varia Philoſophi & Medici excogitauerint circa partus humani definitionem: & præcipuæ *Hippocratis* & *Ariſtotelis* opiniones expenduntur.

Subhæc à Philoſophorum & Medicorum ſententiis rem iſtam diſtrictius tractantibus, Iuriſconſultos ſecuriorem, & caſibus occurrentibus frequentiorem præfinitionem mutuatos notatur. Et reſponſa Prudentum, Imperatorum conſtitutiones, & leges Patriæ huius propoſiti vſque ad *l.* 13. *Tauri* recenſentur. Et ab iſtius deciſione (ad tollenda dubia latæ) maiores pullulaſſe diffi-

cultates adnotatur. Et demum DISPVTATIONIS ſcopus præmonſtratur.

ARGVMENTVM
Cap. I.

CONCEPTIO hominis, & ceterorum animantium diuerſa eſt, ac partus tempora. Quid ſub eius nomine veniat, explicatur: & vera definitio traditur. Et non fieri momento, ſed tempore diiudicandam demonſtratur: & ſeptimum vſque diem implurimùm protrahi ex *Hippocr.*& alijs notatur. Plurium ſententiæ circa tempora conceptionis refelluntur. Regularis quædam propoſitio *Hippocr.* circa prædicta tempora expenditur. Et ab eodem effluxiones intra ſeptimum diem contingentes inter abortus non eſſe connumerandas demonſtratur. *Nouella de reſtit. & ea quæ parit in vnd. menſe* illuſtratur.. Et conceptum poſt mortem viri poſſe contingere clarè elicitur.

SECT. I. *De ſignis conceptionis.*

VARIA conceptionis ſigna enarrantur, & nullum eorum præciſum eſſe concluditur. De ſignis conceptionis, quod attinet ad iudicia, & cauſarum deciſiones tractatur, & res iſta inſigni diſtinctione componitur. Et quid præſtent obſtetricum declarationes: déque earum arte & eius antiquitate agitur. Neque illarum dictis ſtandum circa probationem virginitatis diſertè conſideratur.

SECT. II. *De effectibus conceptionis.*

PLVRES iuris ſingulares effectus à dignoſi conceptionis adnumerantur.

§. I. *De formatione hominis.*

FORMATIONIS hominis varia tempora ex quorumdam Medicorum & Philoſophorum ſententia enarrantur & refelluntur. Duplex formationis cauſa, alijs omiſſis, adſtruitur. Et quid prius & poſterius in homine formetur, in dubium vertitur. Idque demum hominibus incognitum inſignibus auctoritatibus comprobatur.

§. II. *De animatione.*

DVPLEX in homine animatio, eius formationi correſpondens, deſignatur. *Ariſtoteles* (qui in homine animam vegetatiuam conſiderauit)

ſiderauit) ab impugnationibus in Scholis verſantium defenditur. *Eidem* multitudinem filiorum vitandam conſulenti vera interpretatio ſubditur. *Vlpianus* Iuriſconſultus declaratur. Et *Ieremiæ* inſuper verba illa cap. 1. *Priùs quàm formarem in vtero, noui te, &c.* Sub hæc maris & fœminæ ſecundæ animationis varia & diuerſa tempora ab *Hippocr. Ariſtot.* & aliis recenſentur. Et Theologorum communis adſenſus ſubnectitur. Quid Iuriſprudentibus in hiſce tenendum, arbitrio cauti iudicis committitur. Et obiter cauſæ tardioris feminæ animationis adferuntur. Et demum computationes in conceptus & eius editione ab *Auſonio* & alijs metricè decantatæ exploduntur.

§. III. *De motu.*

SENTENTIÆ *Hippocr.* & *Ariſtot.* circa motum conceptionis adducuntur. Contrarij itidem demonſtrantur. Et nihil certi circa iſta ſtatui poſſe reſoluitur: & obiter cauſa ocyoris motus in mare, & tardioris in femina deſignatur ab eodem *Hippocrate.*

ARGVM. Cap. II.

FOETVM dum in vtero eſt Iuriſprudentibus ad iuris effectus animal non eſſe, nec in rerum, vel hominum natura æſtimandum præmonſtratur. *Ant. Fab. Ioſeph. Scaliger*, & alij notantur. Varijs legibus, quæ contrarium innuere videbantur, lux datur. Et qualiter intelligendum partum partem eſſe matris, improbato *Scæuola*, & nouiſſimis *Ioanne Gæddæo*, *Ant. Fab.* & *D. Amaja*, clarè oſtenditur. Et demum eodem themate retento aliquæ leges Iuris Communis, & Patrij illuſtrantur.

§. I.

EX QVO fœtus nobis in hominum, rerúmve natura non eſt, plura hoc §. inferuntur.

PRIMO, gradum non facere.

SECVNDO, non eſſe in patris poteſtate.

TERTIO, ante editionem donationem ad terminos *l. ſi vnquam, C. de reuocand. donation.* non infirmare.

QVARTO, eidem ius retractus non dari.

QVINTO, excuſationem à tutela, & alijs muneribus ciuilibus ex capite multitudinis filiorum non præſtare.

SEXTO, ei tutorem non dari.

SEPTIMO, nec priuilegium pupillis competens in bonis tutorum ei præſtari.

Octavò, nec beneficio reſtitutionis iuuari, cum declarationibus quibuſdam.

Nonò, nec libertatem ei relinqui poſſe: quod latè declaratur.

Decimò, nullum eſſe legatum partus ex ancilla naſcituri: quod itidem declaratur.

Vndecimo, ancilla vendita partum venditum non cenſeri.

Dvodecimo, inde infertur, poſthumo (qui in rerum natura non eſt) legari non poſſe. Et cùm poſthumorum tractatio propriiſſima ſit huius Diſputationis quàm quæ proprior, hîc de poſthumi etymo, vero ſignificato, diuiſionib. & definitionibus, ſeu deſcriptionibus late agitur.

Decimotertiò, ab eodem principio & cauſa elicitur vera ratio vetitæ inſtitutionis poſthumorum. & ſimul quia incertæ erant perſonæ. Et ab his plura inferuntur. *Theophilus* (qui poſthumum incertæ perſonæ ſimilem dixit) declaratur: Et plures leges primâ facie poſthumi alieni inſtitutionem adſtruentes expenduntur. Et Præceptoris *Gabrielis Enriquez* ſententia pro poſthumi alieni admittenda inſtitutione (quæ fuit *Spanochij* & aliorum) refertur, & refellitur.

SECTIO I.

Legibus dictis in contrarium adductis fit ſatis. Et primò poſthumi incertitudo exactius adſtruitur, improbatis *Spanochio. Matthæo Gribaldo*, & *D. Pichardo*. Et ratio premiſſæ poſthumi ſui inſtitutionis obiter adaperitur. Eiúſque fauorabiliorem cauſam eſſe quam nati demonſtratur. Et ab iiſdem matrem poſthumum ex ſe naſciturum non poſſe heredem inſtituere ſubinfertur. Et pluribus ex aduerſo adductis reſpondetur. Et demum deuenitur ad ſolutionem plurium iurium ex aduerſo adductorum ad fundandam poſthumi alieni inſtitutionem.

SECTIO II.

Et maximè notiſſimæ diſpoſitioni *l. Gallus, D. de liberis & poſthumis* reſponſio paratur. Et primò à ſolutionibus aliquorum in dubium vertitur, An *Gallus Aquilius* illius legis Auctor ius nouum in ea conſtituerit? Et an Iuriſconſultis ius facere permitteretur? latè diſcutitur & negatiuè reſoluitur contra nouiſſimum *Antonium Fabrum*, & alios. Et ab his ſumptâ occaſione Iuriſconſultorum munia & poteſtas, adhibitâ temporum diſtinctione, nouè referuntur & demonſtrantur. Et ſimul apud quos omni tempore iuris condendi

fuerit

fuerit poteſtas: cum ſingulari Hiſtoriæ Iuris Ciuilis methodicâ enarratione:& nouâ originis & progreſſus Legis Regiæ deſcriptione: pluribus quæ hucuſque Interpretes hiſce omnibus comminiſcebantur improbatis.

SECTIO III.

Obici antea in poſthumi alieni vetitam inſtitutionem expenſo,& à *l. penult. D. de legat.* 1. diducto ex integro fit ſatis, & alia intermiſcentur.

SECTIO IV.

Argvmenta poſthumi alieni inſtitutionem adſtruentia, & præmaximè à *D. Pichardo* expenſa, diluuntur, cum noua eius conſideratione à *Maſinio* elicita. Et alijs obiectiunculis ab eodem adductis in *legem Gallus* fit ſatis. Et illa eius verba: *Si filius meus viuo me morietur*, inſtitutionem filij præſeferre nouè demonſtratur: & iuribus ex aduerſo adductis reſpondetur. Et ſubſtitutionem quibuſuis verbis animum denotantibus conceptam ſuſtinêri Iure Ciuili oſtenditur apertè. Et *Bartoli* doctrina à communi impugnatione vindicatur.

Illatio XIV.

Decimoqvarto & vltimo loco poſt prædicta omnia à præpoſita illa reſolutione,quæ habet,fœtum nec in hominum,nec in rerum eſſe natura,elicitur,ventrem, ſeu poſthumum ſuum verè non eſſe. Nec legitimam ei debêri. Nec pupillum dici poſſe. Nec hominem. Nec animal. Nec ei moram fieri. Nec ipſum eam committere. Nec donari ei poſſe.Nec ſtatuto occiſores puniente comprehendi.

§. II.

Prætorem nondum natis propter ſpem naſcendi fauiſſe: & plùs quàm natis præmonſtratur. Et ſimul cuique ventri inſtituto bonorum poſſeſſionem ſecundum Tab. conceſſiſſe, & inſuper alimenta ante editionem & miſſionem in poſſeſſionem, ſummariâ tantùm præuiâ informatione. Eius miſſionis effectus, & plura alia adnotantur. Et demum in fine §. & in Appendicibus diſcutitur exactè, An legata alieno poſthumo relicta Iure Prætorio ſuſtinerentur?

§. III.

Ad Iuſtinianæum nouiſſimum Ius Ciuile deuenitur,& eo,nihil ferè innouatum eorum quæ in cauſis partus Ius Ciuile anterius

ſtatuerat, prænotatur, exceptâ inſtitutione & legato, quorum poſthumus alienus à noua *Iuſtiniani* conſtitutione capacem fuiſſe effectum, omnibus ferè in confeſſo eſt. Sed nec poſthumo alieno inter viuos donari poſſe poſt *Iuſtinianum* firmè reſoluitur. Secus attento Iure noſtro Patrio *l.2.tit.16.lib.5. Recopilationis*. Cuius vera interpretatio expenditur. Et ſimul elicitur, ab eius diſpoſitione abſenti donationem factam ante acceptatiônem tenêre. Et *D. Molinæ* argumentis ex integro fit ſatis.

§. *IV.*

Ius etiam Ciuile partui nondum edito in pluribus fauiſſe præoſtenditur ob procreationem, & curandam ciuium multitudinem. Et ab his proletarios priuilegiarios fuiſſe oſtenditur. Et latiùs inde in Iure Ciuili in vtero exiſtentes pro natis habêri & fingi. Et fictio iſta Iuris Ciuilis nouè pluribus adductis illuſtratur. Et præcipuè de prægnante non punienda agitur. Et demum alia varia huius propoſiti diſcutiuntur: & quid hiſce tenendum ſit Iure Canonico attento notatur.

ARGUM. Cap. III.

PARTUS nominis adceptiones & extenſiones principio expenduntur. Et partum humanum in fructu nôn eſſe hinc inde aliquibus adductis clarè elicitur.

§. *I.*

A PRÆPOSITA reſolutione partus humani cauſam à fructu excipiente infertur, & ancillæ bonæ fidei poſſeſſori partum quæri non poſſe, niſi mediâ vſucapione: etſi aliter ſe res habeat in fœtib. pecorum: & varia iura illuſtrantur, & ſimul adhibitis quibuſdam diſtinctionibus & concluſionibus partus ancillarum vſucapionis difficultas enodatur.

§. *II.*

PARTUM humanum (qui in fructu non eſt) ius, normamq; fructuum ſequi demonſtratur: & adquiri illicò domino directo, vel vtili ancillæ, vel ex capite ADCESSIONIS (cuius natura perpenditur, & plura iura ſimul elucidantur) vel CAUSÆ aut MORÆ, ſiue ÆQUITATIS.

§. *III.*

ADISCUSSIS in §. antecedenti partus matris ſequi conditionem

nem reſoluitur,& ratio deſignatur. Idque locum habêre etiam in partu ex legitimo matrimonio procreato, quod attinet ad ſtatum libertatis & ſeruitutis oſtenditur: ſecúſque eſſe in dignitatibus & honoribus:& varia hùc attinentia diſcutiuntur,illudque præcipuè, An filius naturalis viro nobili ex ancilla concubina natus nobilitatis paternæ particeps fiet? Quæ negatiuè reſoluitur, pluribus adductis contra *Patrem Thomam Sanchez.*

§. *IV.*

De obligatione matris filium lactandi, & patris ipſum tranſacto priore triennio alendi latè agitur,& certis concluſionibus vtraque dextrè præfinitur. Et pluta conducentia diſcutiuntur & exornantur. Et varijs legibus Iuris Ciuilis,Canonici,& Patrij lux datur.

ARGVM. Cap. IV.

OMNIBVS temporibus,&apud omnes peræquè gentes expoſitiones vſitatiſſimas fuiſſe perpenditur & probatur:& earum moduli notantur.Et inſuper qui propriè dici poſſint *expoſiti.* Et leuandi,ſuſcipiendique filios terrâ ſuperimpoſitos ritus expenditur: & ſubinde Romanorum antiquitùs in filios maxima poteſtas, & eorum libera expoſitio. Expoſitione patriam poteſtatem Iúre Ciuili Digeſtorum non amitti nouè ſimul & verè eruitur, pluribus iuribus illuſtratis, & bonis ſimul Auctoribus vſque dum ſub vmbra degentibus. Et de reuerentia educatoribus debita, & alumnorum diuerſa conditione agitur. Diſpoſitiones Iuris Canonici antiquioris, & in Decretalibus contenti circa expoſitos elucidantur cum lege Conſtantini, & nouioribus Iuſtiniani, & lege itidem Patria. Expoſitos hodie legitimos reputandos,& ad ſacros ordines liberè promouendos reſoluitur:& an debeant admitti ad Ecclesias,Confraternitates & Collegia ſtatutaria, & ad beneficia patrimonialia? diſquiritur exactè.

SECTIO I.

IMMANITAS exponentium exprobratur, & morti comparatur:imò peiores homicidis exiſtimandos à *Iuſtiniano* perpenditur. Et de ſubpoſitione variè ſupplicium ſumendum notatur. Et ſubinde de pœnis tam filios, quàm ſeruos exponentibus latè agitur, duplicis expoſitionis diſtinctione, ſeu modo perpenſo. Et nullam demum expoſitionem à pœna immunem reſoluitur, præter eam quæ coactè, & maiore vi patratur. Et inde varia

ſubinferuntur & declarantur, & quid in iure poli tenendum animaduertitur.

SECTIO II.

Antiqvitvs Athenis & Romæ loca publica fuiſſe expoſitionibus deſtinata prænotatur: & de Columna Lactaria agitur: & *Goltzij* numiſmati ad eam à *Rauardo* relati propria lux (iſto improbato) datur. Et omnibus temporibus, noſtriſque præcipuè expoſitis velut innatâ pietate occurri oſtenditur: & *Pater Llamas* ei verè aduerſatus refellitur: & omni tempore inſignes fuiſſe expoſitos comprobatur. *Perez de Lara*, qui Bartolum expoſuit, notatur. Et demum quid in Antiquitate de iſtis actum fuerit: & quos hodie reſpiciat obligatio alendi expoſitos, exactè diſcutitur.

SECTIO III.

De ſumptuum in expoſitos erogatorum cauſa & repetitione agitur, adhibitâ temporum & legum diſtinctione. Et latiùs de impenſis à fure, vel ſurreptore infantis factis, & leges ſingulares Digeſtorum & Codicis huius propoſiti nouè illuſtrantur. Et quid hoc caſu tenendum poſt leges *Iuſtiniani*, & attento Iure Patrio ſubinde notatur. Et demum de æſtimatione ſumptuum ineunda agitur, & de probatione filiationis, & obligatione patris illicò filium expoſitum repetendi.

SECTIO IV.

Sangvinolentos ab expoſitis longè differre demonſtratur, & qui propriè ſanguinolenti ſint, & cur *Iuſtinianus* eorum mentionem non fecerit, & *Cuiacius* ſemel atque iterum circa iſthæc impugnatur.

ARGVM. Cap. V.

Partvs ſubpoſitionem falſi ſpeciem eſſe principio probatur, & leges Digeſtorum, Codicis, Iuris Canonici & noſtri ſubpoſitioni obcurrentes expenduntur. Et eam omni tempore variis thecnis patratam monſtratur. Et *Ioannis Barclai* in Argenide inconſulta & parum apta ſubpoſitio exploditur. Mediâ ſubpoſitione magna Imperia & Regna occupata enarratur. Et plura inde obuenientia mala expenduntur. De pœnis ſubpoſitionis omni tempore latè agitur: & ſimul de inſtitutione ſubpoſitorum infirmanda, vel ſuſtinenda.

SECTIO

SECTIO I.

VARIA ſpecialia à Doctoribus in partu ſubpoſito conſiderata enumerantur,& omnia ſimul rejiciuntur. Poſthæc de actionis partus ſubpoſiti præſcriptione,& alijs tractatur.

SECTIO II.

PLVRES coniecturæ ſubpoſiti partus referuntur,& ſimul ferè omnes eliduntur. Et inter cetera quid operetur matris confeſſio in cauſa ſubpoſitionis enodatur. Et plura conſimilia ſubinde adducuntur. Et demum coniecturarum valorem apud nos in arbitrio iudicis reſidêre adnotatur: & varia partus ſubpoſitionem excludentia expenduntur.

SECTIO III.

AN res iudicata contra matrem de ſubpoſitione conuictam rei iudicatæ exceptionem in filium pariat? diſcutitur. Et ſubpoſitionem fieri non ſolùm recens editi partus, ſed & in maiore ætate conſtitutorum notatur. Et inde ſimul profeſſiones parentum de origine & ſtatu liberorum omnium primum ImperatoremM. AntoninumPhiloſophum adinueniſſe. Et in quo profeſſio iſta ab alijs (quarum in Iure & omnigenâ Hiſtoriâ mentio eſt) differat, dextrè diſquiritur: & plures leges,& inſignia loca ſacræ Paginæ, & bonorum Auctorum intelliguntur.

ARGV.M. Cap. VI.

SERIES & connexio totius DISPVTATIONIS præponitur. Partuum alios naturales eſſe,alios non naturales notatur: idque ex triplici capite, ſeu cauſa prouenire. Partus inſuper naturalis definitio traditur. Et quis apud Iuriſconſultos partus naturalis & legitimus ſit,oſtenditur. Et nomina iſta, *perfectus, maturus, iuſto tempore editus*, ſynonoma eſſe demonſtratur à pluribus. Et errores varij noſtrorum, & Medicorum reteguntur. Et *l. 3. C. de poſthumis heredibus inſtituendis* inſigni commento, ſeu paraphraſi illuſtratur. Et *Vlpiano* itidem lux datur in *l. quod dicitur*, §. 1. *D. de liberis & poſthumis.*

SECTIO I.

De partu qui execto ventre lucem vidit.

AN execto ventre editus partus ſit naturalis, legitimus, & ad

ſucceſſionem admittendus? latè diſcutitur. Et omnium ſucceſſionum capax oſtenditur. Et de cæſonibus plura ab antiquitate repetita expenduntur. Et textus in *l. anniculus*, §. 1. & *l. etiam ea*, *D. de verbor. ſignificat.* enodantur: & in potiſſima ratione decidendi *Vlpianum* & *Paulum* contrarios fuiſſe oſtenditur: & *Tribonianus* notatur. Et demum in dubium vertitur, duobus maſculis exciſſo matris vtero ſimul editis, quis in primogenio, vel indiuiduo fideicommiſſo ſit præferendus? & bona diuidenda reſoluitur. Et hoc in Regni ſucceſſione non admittendum, & aliter rem agendam contra *Molinam* adnotatur. Et Ariſtocratia, Polycratiâ damnatâ, commendatur.

ARGVMENT. Cap. VII.

CVR à bimeſtribus tractatio iſta temporis legitimo partui deſignandi ineatur, principio aperitur, & bimeſtrem citra omnem controuerſiam naturalem non eſſe hoc capite notatur.

ARGVM. Cap. VIII.

TRIMESTRES & quadrimeſtres partus in operibus Naturæ non inueniri ſecurè reſoluitur, improbato *Iacobo Concenatio* contrarium adſerente, & malè *Ariſtotelem* pro ſua ſententia expendente. Et partus trimeſtres Druſilæ vxoris Auguſti ad verum patrem refertur ex *Dione*, *Suetonio* improbato. Et demum leno quidam patientiſſimus notatur.

ARGVM. Cap. IX.

PRIMO loco referuntur plures Auctores Iuris, & aliqui Medici has partiones admittentes. Et ſubinde Philoſophorum, Medicorum & Iuriſconſultorum communem adſenſum in eas ſtare notatur. Et plures Antiqui illas improbantes citantur. Et cauſæ ab aliquibus adſignatæ referuntur, & rejiciuntur. Et mox quinquemeſtres & ſemeſtres naturales partus in Natura aliquando euenire demonſtratur, & hoc ignotum fuiſſe *Hippocrati* & *Ariſtoteli*, pluraque ſimilia eos latuiſſe. Et ſimul animaduertitur, hoc in iure admitti hodie non debêre poſt longam diſputationem & propugnationem ſententiæ Proculianorum à vocis emiſſione ſignum deducentium, & plura de voce recèns natorum contra Sabinianos &

nos & Iuſtinianum adducuntur. Et modi à legibus Patrijs antiquis & nouioribus admiſſi in diiudicando partu naturali & legitimo expenduntur. Et demum diſtinctione temporum & legum tota res iſta componitur, & varia huius propoſiti enarrantur, & exploduntur.

ARGUM. Cap. X.

PRÆMITTITUR antiquitùs dubitatum, An partus ſeptimeſtres eſſent legitimi? Et controuerſiam ſedare *Hippocratem* oſtenditur: idemque ab eo *Vlpianum & Paulum* Iuriſconſultos reſpondiſſe. Et cur ab iſto, & non ab *Ariſtotele* ſententiam ſuam comprobauerint, diſquiritur. Et plures rationes ſententiam *Hippocratis* obfirmantes referuntur. Et toto menſis ſeptimi ſpatio ſeptimeſtres vitales naſci adnotatur, improbatis diuerſis ſententijs *Plinij, Galeni, Macrobij, Ferdinandi de Mena, & Menochij* contrarium adſtruentibus. Septimeſtres implurimùm imbecilles euadere obſeruatur, & cauſa adſignatur, & perfectiorem ſubinde generationem præuenire notatur: & quā itidem ex cauſa id eueniat, remiſſiuè traditur. Et demum *Cuiacius* ab iniuſta nota *Horatij Augenij* vindicatur.

ARGUM. Cap. XI.

MAGNA de octomeſtribus Philoſophorum, Medicorum, Aſtrologorum, & Iuris demum profeſſorum concertatio præponitur, & plures ex noſtris octomeſtres impugnantes referuntur, & contra eos expenditur *Hippocrates*, & plures antiqui Philoſophi, maximè *Philo*, *Plutarchus*, *Galenus*, *Cenſorinus*, & alij: & variæ rationes à varijs ſcientijs adducuntur, cum quattuor à *Socino* traditis. Poſthæc propugnatores contrariæ ſententiæ octomeſtribus fauentis congeruntur, & eius præcipuus adſertor *Ariſtoteles* refertur cum *Plinio*, *A Gellio*, & alijs. Et variæ rationes à Naturæ lege deſumptæ nouè præponderantur, maximè à rerum euentibus, & mox aliæ à Iuris Ciuilis ſcientia. Et demum à varijs legibus Digeſtorum, Codicis, & Iuris Patrij omnium temporum, opinio iſta comprobatur. Subhæc tertia ſententia media inter priores adſertur. Et prima octomeſtres exterminans communior dignoſcitur. Et infelicitatis octomeſtrium cauſæ adſeruntur ab *Hippocrate*, *Ariſtotele & Bonauentura* iſta exactè

perſequente. Sed nihilomagis ſecunda ſententia octomeſtres admittens certior in Natura, & verior in Iure diiudicatur. Et ſimul minus vitales, rarioréſque eſſe ceteris partionibus naturalibus agnoſcitur: & contra eos mulieres in computatione menſium aberrare notatur. Et demum concluditur, octauo menſe editum partum legitimum eſſe, & ſucceſſionis capacem. Et plures errores *Baldi, Alciati, Afflictis, Sforciæ, Cagnoli, Thomæ Grammatici, Cuiacij, Marij Giurbæ, Polydori Ripæ, Pariſij, Tiraquelli, Menochij, Chriſtophori de Paz*, & *Torreblancæ* enarrantur, & exploduntur: nec in minores incurriſſe communis ſcholæ Medicæ ſectatores adnotatur. Et ſubinde auctoritatibus & rationibus in octomeſtres adductis reſpondetur. Et modi computandæ editionis octomeſtris adducuntur. Et huius rei deficiente probatione tractationem iſtam octomeſtrium Iuris profeſſoribus parum conducere oſtenditur. Et vltimo loco exectum octauo menſe, & lucem videntem eodem iure cenſendum, quo & ceteri partus legitimi & naturales reſoluitur.

ARGVM. Cap. XII.

OMNIBVS in confeſſo eſſe, nonomeſtres legitimos & naturales eſſe præmonſtratur: & in dubium vertitur, An hi, decimeſtréſve ſint perfectiores & frequentiores? Et hinc inde re diſcuſsâ quæſtio pro decimeſtribus reſoluitur ab *Ariſtotele* benè perpenſo, *Philone, A Gellio*, & alijs. Et pro iſta ſententia expenditur *Paulus lib. 3. Sententiarum, tit. 9.* Et ab his CHRISTVM DOMINVM (omnium ſecundum carnem perfectiſſimum) decimeſtrem fuiſſe obſeruatur. Cùm autem menſium diuerſæ ſint rationes, & attentis Solaribus, CHRISTVS verus DEVS & HOMO natus fuerit decimo menſe, attentis verò Iulianis, in nono. Hinc ſumptâ occaſione, anni, menſiúmque dimenſionis chronologica initur tractatio.

§. I.

PLVRES anni dimenſiones adducuntur, & diuiſiones, & communior admittitur, annum diſtinguens in Cæleſtem & Ciuilem: & ſubinde Cæleſtem in Solarem & Lunarem: & de omnibus ſigillatim agitur. Et mox menſium in genere tractatio initur, & plures ſpecies adnumerantur. Et demum tota diſputa-

ſpuratio reducitur ad annorum & menſium HEBRÆORVM, ÆGYPTIORVM, GRÆCORVM, & ROMANORVM dignoſin.

§. II.

HEBRÆIS annum fuiſſe Solarem 365. dierum, & Lunarem itidemque communem 360. præmittitur: & annus communis Hebræorum à *cap.* 7. *&* 8. *Geneſeos* communiter comprobatur. Et computationes plures impugnantur, maximè tradita à *Ioſepho Scaligero* multipliciter à vero deuiante: & alia *Ar. Montani* cum alijs *Auguſtini Torniel.* & adducta à *Baſilio Legionenſi*, & plures aliæ remiſſiuè, & communis *Chryſoſtomi*, *Epiphanij*, *Euſebij*, & aliorum adſenſus adſtruitur: & noua computatio à d. *cap.* 7. *&* 8. *Geneſeos* elicitur: & à variis comprobatur: & his quæ in contrarium adduci poterant, reſpondetur: & annos antiquos priorum Parentum Solares vertentes fuiſſe 365. diebus & ¼. conſtantes ex *D. Auguſtino*, & alijs adſtruitur. Et demum paraphraſis quædam ad dictum *cap.* 7. *&* 8. *Geneſeos* adducitur ad eorum faciliorem captum.

§. III.

ÆGYPTIIS annum multiplicem præ ceteris gentibus fuiſſe prænotatur, & ratio traditur. Et ipſis annum Solarem communem 360. dierum fuiſſe ab *Herodoto* comprobatur (qui, dum Ægyptios anni inuentores facit, exploditur.) Et ſubinde eidem *Herodoto* (quod attinet ad annum communem Ægyptiorum) adcinentes referuntur *Macrobius*, *Baſilius Legionenſis*, & *Vbbo Ennius*. Et ab Ægyptijs Græcos anni, menſiúmque rationem habuiſſe plurium auctoritate comprobatur. Et Ægyptiorum Thebanorum annis communis ad Solarem 361. dierum cum ¼. reductio ab *Strabone* comprobatur, *Pierio*, & *Ioſepho Scaligero* impugnatis. Et eundem annum Solarem Ægyptijs Alexandrinis conceſſiſſe *Pat. Bapt. Pozam* adnotatur, & ſimul improbatur auctoritate *Dionis*: & alia.

§. IV.

GRÆCIS annum Lunarem fuiſſe præponitur: & deinde eos communi vſos probatur ex *Herodoto*, *Heſiodo*, *Demetrio Phalereo*, in *Plinio*, *Cleobulo*, in *Diogene*, *Thalete*, in eodem *Diogene*, *Hippo-*

g 3

crate, & *Ariſtotele* in pluribus locis, *Galeno*, *Gemino*, & alijs. Sed & *Hippocratem*, *Ariſtotelémque* regulariter intelligendos de anno communi 360. dierum, & menſibus itidem communibus tricenis æqualibus adnotatur, improbatis *Doctore Sancta Cruz*, & *Rodolpho Magiſtro*: & inſuper quibuſque adſeuerantibus prædictos annos & menſes Græcis fuiſſe incognitos. Demum *Hippocratis* in contrarium expenſo in *lib de ſeptimeſtri partu in initio*, lux datur. Itidemque *Plutarcho in Solone*, & *Diogeni Laertio in eodem*, & *Ariſtophani in* Νεφέλαις, & cur *Soloni* triceſima menſis ἕνη καὶ νέα appellaretur, exactè commonſtratur: & alia.

§. *V.*

Anni antiquiſſimi Romanorum difficillimam eſſe computationem principio adnotatur, & decem fuiſſe menſium adſtruitur ab *A Gellio*, *Cenſorino*, *Macrobio*: & ex noſtris *Alciato*, *Briſſonio*, *Hotmano*, & alijs. Et *Ioſephus Scaliger*, *Thomas Lydiatus*, & *Hieronymus Vecchietus*, *Macri* & *Feneſtella* opinionis renouatores, exploduntur pluribus adductis. Et mox annum Romanis triplicem fuiſſe ex *Roſino* notatur. Sed & anno & menſibus communibus vſos ſemper fuiſſe à temporibus Numæ, & poſt emendationem itidem Iulianam adſtruitur latè, & comprobatur à *Plutarcho*, & *Cenſorino*. Et *Dio* emendatur. Et ſubinde diuerſas anni computationes Romanis in cauſa fuiſſe, vt alijs atque aliis vterentur ſuppletionibus & intercalationibus animaduertitur: & hoc negotij Pontificibus demandatum, qui poteſtate ſibi conceſſa, & poſt emendationem Iulianam abuſi demonſtrantur. Et inde Iulium Cæſarem occaſionem emendationi temporum introducendæ præripuiſſe. Inde ad biſſexti ab anno Iuliano prouenientis tractationem, & ad interpretationem *l. cùm biſſextum*, *D. de verborum ſignificatione* cum ſuis §§. & *l. 2. D. de diuerſis & tempor. præſcriptionibus* deſcenditur. Et ſubinde de admiſſione anni Iuliani in Prouincijs, maximè in Hiſpania agitur. Et de Æræ computatione tunc iniri cœpta: déque vocis iſtius etymo & aliis hùc ſpectantibus. Et demum concluditur, leges de parturitionibus humanis mentionem facientes intelligendas de communibus æqualibus tricenis, adhibitis quorumdam Auctorum limitationibus maiore ex parte improbatis. Et poſttemo à prædictis omnibus infertur, Natalitium Domini, & Deiparæ eius Matris, & Præcurſoris Ioannis decimo à conceptionis menſe conti-

contigiſſe, & *Henricus de Gandavo*, qui *Diuum Auguſtinum* non calluit, improbatur.

ARGUM. Cap. XIII.

DECIMESTRES partiones perfectiores & frequentiores repetitur. Et hinc formulam enatam in cautione *Galli Aquilij* contentam. Et pro natis decimo menſe omnem ſtetiſſe Antiquitatem pluribus bonorum Auctorum dictis comprobatur. Et inde annum luctus decem tantùm menſium à principio fuiſſe vſque ad *legem Theodoſij* elicitur. Et *Lipſij* error ab eius ignoratione detegitur. Et cur mulieri intra annum luctus nubere prohiberetur, latè tractatur. Et *l. liberorum*, *D. de his qui notantur infamia* lux datur, aliorum interpretationibus exploſſis, & alia pertractantur, in quibus *Cutacium* & *Reuardum* erraſſe clarè oſtenditur. Et demum ferè omnia quæ de anno luctus Antiquitas diſpoſuit, iam hodie attento Iure Canonico & Patrio ceſſaſſe notatur.

ARGUM. Cap. XIV.

PHILOSOPHOS priores, vno excepto *Ariſtotele*, vndecimeſtres exploſſiſſe. Et ab eo plures illos admiſiſſe prænotatur. Et *Hippocratem* malè expenſum ab iiſdem & aliis. Sed à Sapientiſſimo Rege noſtro ALPHONSO rectè perceptum probatur. Et ſub initium vndecimi menſis partum naturalem poſſe contingere concluditur, exploſſis hinc inde adductis ab Interpretibus Iuris, Medicis & aliis. Et *Nouella Iuſtiniani* 39. *de reſtitutione & ea quæ parit in vndecimo menſe* latè diſcutitur, & verè illuſtratur.

ARGUM. Cap. XV.

PLVRES Antiqui & Neoterici ex omni diſciplina partionum 12. 13. & 14. menſium adſertores, exiſtimantes eas naturales & vitales, recenſentur, & ſimul improbantur, maximè quod attinet ad iuris diſpoſitiones. Et *Homero* (cuius auctoritate innitebantur) reſpondetur. Et demum maleficio tempus grauidationis ad duodecimum menſem & vltra progredi poſſe conceditur.

ARGVM. Cap. XVI.

PRincipio diuerſæ abortus acceptiones, modique referuntur. Et noua eius definitio illuſtratur, & à pluribus, leuibuſque cauſis ſæpè procedere notatur. Et abortiuum partum inter naturales non eſſe connumerandum reſoluitur. Et plures illius coniecturæ recenſentur, & ferè omnes improbantur. Et ad quattuor caſus tractatio iſta cum *M. Ant. Eugenio* reducitur. Et ex *l.13. Tauri* iam ceſſare abortus coniecturas ferè ſemper concluditur: & varia huius materiæ demum adnotantur.

§. *Vnicus.*

ABORTVS procurati deteſtandum ſcelus reprobatum omnibus temporibus & gentibus: & pœnis lege Diuinâ *Exodi cap.21.* & Ciuili, Patriáque inditis coërcitum oſtenditur. Nouiſſimè conſtitutiones *Sixti Quinti*, & *Gregorij Decimiquarti* expenduntur, & ſuis caſibus intelliguntur. Pœnæ dictis legibus impoſitæ in ſpecie pertractantur, & communis diſtinctio fœtus animati & exanimis attento Iuris Ciuilis rigore examinatur, & æquior, praxique admittenda notatur, iuxta communem ſententiam. Idque præciſe attento Iure Canonico & Patrio. Et de ea quæ viſceribus ſuis pretio vim intulit, vltimo ſubplicio damnandâ, latè agitur ad interpretationem *l.Cicero, D.de pœnis.* Et ad pœnas infligendas varij caſus diſtinguuntur: & plura in his arbitrio iudicis (qui ferè nunquam abortum impunitum ſinet) committuntur. Multa in medicamenta & pocula ſubminiſtrantes ad aborſum adnotantur. Et an grauidæ ad ſalutem poſſint ſubminiſtrari abortionis periculo inſuperhabito? diſcutitur. Plures leges Hiſpanæ ſuper abortionibus latæ expenduntur: & maximè *l.8. tit.8. part.7.* elucidatur. Et an fœtus abortiuus præſumatur animatus? perquiritur, cum aliis pluribus conſimilibus.

ARGVM. Cap. XVII.

DE monſtri etymologia, & ſignificato quædam præmittuntur. Et in plantis propriè, in animantibus propriùs, in homine propriſſimè dari adnotatur. Et inſuper nobis oſtenti generale nomen, monſtrum & oſtentum velùt ſpecies ſub ſe continêre: & vtriuſque ſpeciei triplex caſus adaptatur, & tam generis quàm ſpecierum

clerum definitiones adſignantur: & oſtentoſas partiones nobis legitimas & ſubceſſionis capaces euincitur, non ſic monſtroſas, quas nullius vnquam effectus in iure fuiſſe, niſi ad vitandas pœnas *legis Papiæ* clarè demonſtratur. Et in ea quæſtione ſerioſa, An monſtroſus partus debeat baptizari? & in ea, An obcidens monſtroſum partum teneatur de homicidio? & in ea, An monſtroſus partus ſit vitalis? aptæ reſolutiones traduntur: petitæ à præhabita diſtinctione partionum oſtentoſarum à monſtroſis. Et à vera dignoſi vtrarumque elicitur, infantem cum dentibus natum, vel illicò ab editione gradientem, ſeu loquentem, & ſimiles (ſi vnquam fuerunt, quod credere par non eſt) monſtris, ſeu oſtentis non eſſe connumerandos Idémque dicendum de Varis, Valgis, ſeu Compernibus, & de Furioſis, Stupidis, Sanionibus, & ſimilibus: & inſuper de Morionibus, Gigantibus & Pygmæis (de quibus omnibus plura traduntur:) & de multiplici & abortiuo partu, monſtro, ſeu oſtento non adnumerando. Ex cõtrario ſex digitos habentes, vel quomodocunq; membra humana ampliantes, vel diminuentes, monſtris, ſeu portentis adcenſendos ex præfatis infertur: & de Hermaphroditis id ipſum dicitur, déque iſtis plura perluſtrantur: & ſimul de Centauris, Hippocentauris, Satyris, Faunis, Lemnijs Syrenibus, Tritonibus, Nereadibus, Hyæna, & quamplurimis alijs. Et cauſæ oſtentorum & monſtrorum ſuperiores, & inferiores deſignantur: & inferiorum maximè inſignis tractatio initur. Et omnium latius diſcutitur, quando monſtra ab imaginatione procedant? Et demum plura alia ad hanc tractationem pertinentia intermiſcentur.

ARGVM. Cap. XVIII.

MVLTIPLICIS partus plures leges mentionem facientes referuntur. Et ſubinde de gemellis agitur (præmaximè de contentis in vna ſecundina, & vno concubitu conceptis, & ſimul eodem tempore editis) Et inſuper de tergeminis. Et deciſio *l. Antiqui D. ſi pars hered. pet.* examinatur. Adhæc quatrinos & quinos vno partu editos naturales eſſe ab *Ariſtotele*, *Paulo*, *Gaio* & *Iuliano* Iuriſconſultis comprobatur. Et numeroſiores itidem partiones regulariter monſtris tribuendas notatur. Et ſimul cur Iuriſconſultis naturales non ſint? Et figmentum ſeptem cellularum, ſeu receptaculorum in matrice, à peritioribus Medicis & Anatomicis exploditur. Cauſæ multiplicis partus adſignantur, & aliqua inci-

denter in laudem Hiſpaniæ delibantur. Multiplicum parturitionum aliqui caſus ab Auctoribus noſtris, & alijs enumerantur. Et multiplici partui in iure fauendum ex varijs legibus expenſis & illuſtratis clarè probatur: & alia obiter pertractantur. Et demum tria notanda, & ad multiplicem partum pertinentia in calce capitis adnotantur.

ARGVM. Cap. XIX.

PRÆMITTITVR differentia inter ſuperfœtationem & multiplicem partum. Et librum *de ſuperfœtatione* operibus *Hippocratis* inſertum ad eum referendum, improbato *Erotiano*. Et leges de ſuperfœtatione agentes referuntur. Doctores *Valuerde* & *Sorapan* ſuperfœtationem negantes improbantur. Nec huius ſententiæ *D. Auguſtinum* adſertorem fuiſſe (vt quidam putant) clarè probatur. Et à *Budæo*, & alijs impoſtoribus defenditur, & ſuo vero caſu intelligitur cum *Bonauentura* & *P. Garcia*. Et de ſtellarum influxus vi in conceptione & parturitione incidenter agitur. Et an ſuperfœtatio certis ſtatiſque temporibus adcidat poſt primum conceptum exactè diſcutitur & reſoluitur. Et demum ſuperfœtationis cauſæ deſignantur: & caſus ſingulares remiſſiuè traduntur cum alijs huius tractationis.

ARGVM. Cap. XX.

PRINCIPIO vaſtum eſſe humani partus diſputationis mare præponitur, & aliquas tantùm communes quæſtiones diſcutiendas proponitur. Et ſubinde primò quæritur, An & femina in generatione hominis concurrat? Et improbato *Ariſtotele* quæſtio affirmatiuè reſoluitur, & varijs *Iuſtiniani* locis vltra alia comprobatur. Et mulieri itidem plus tribuendum in generatione quàm viro ex pluribus demonſtratur.

Secundò dubitatur, An grauidatio mulieris morbus ſit? & propoſita *Sabini* morbi definitione & alijs, negatiuè (ſaltem nobis) reſoluitur, & contrarijs reſpondetur: & demum ex contrario ſterilitatem morbo implurimum tribuendam eruitur.

Tertiò controuertitur, an mors à partu proueniens ſit naturalis, ad cauſam praxi occurrentem? & reſoluitur affirmatiuè.

Quartò in dubium vertitur, an per rerum naturam fieri poſſit, vt partui adſignetur certus genitor? Et reſoluitur negatiuè ex varijs: & *l. Lucius D. de cond. & demonſt.* elucidatur.

Quintò illa exactè examinatur quæſtio,cur partus humanus non ita ſimilis ſuis genitoribus,ac cęterorum animantium? Et ſimilitudinis & diſſimilitudinis natorum cauſæ latè pertractantur, cum alijs ad ſimilitudinem pertinentibus, quæ noſtri confuſo ſtylo fuerant proſequuti.

Sextò quæſtio illa de partu ad primum,vel ſecundum virum referendo eius, quæ illicò poſt mortem primi nouas init nuptias, à noua conſideratione Auctoris ex *Ariſtotele* deſumpta, pluribus inſuperhabitis,reſoluitur.

Septimò inueſtigatur, An euenire poſſit, vt mulier abſque viri congreſſu concipiat? & ſecurè res iſta negatiuè reſoluitur, & contraria ſententia cacodæmonis inuento tribuitur: Sicuti miracula à Veſpaſiano & Hadriano patrata: & *Suetonium, Tacitum* & *Dionem* priorum enarratores in multis contrarij demonſtrantur: & inde infertur meris nugis tribuenda quæ de equabus Hiſpanis Zephyro flante concipientibus enarrant *Virgilius*, *Silius Italicus*, & alij.

Octauò in controuerſiam deducitur, Vtrùm rei venereæ vſus ad ſalubritatem aliquando conferat? & reſoluitur negatiuè. Et aliquo ſingulari caſu occurrente, vel ad remedium Apoſtoli occurrendum, vel mortem oppetendam, ſubeundamque. Et peccare Medicos,qui aliter conſuluerint,animaduertitur.

Nona dubitatio eſt, an prioribus parentib. in ſtatu innocentiæ perſeuerantibus genus humanum propagandum foret ſine corruptione integritatis mulierum? Et reſoluitur affirmatiuè ex *D. Auguſtino*. Et ſimul ab eodem defenditur conceptionem & generationem abſque vllo libidinis morſu aut calore eo ſtatu euenturam fuiſſe.

Decimo & vltimo loco diſquiritur, An à congreſſu hominum cum dæmonib. incubis,ſeu ſubcubis generatio prouenire valeat? Et hinc inde pluribus adductis ab *Sprengero, Martino Delrio, Bauhino, Torreblanca*, & alijs reſoluitur negatiuè: & varijs medijs, à *Nicolao Remigio, Ambroſio Pareo*, & alijs diductis & expenſis,clarè comprobatur.

PROLE-

Digitized by Google

PROLEGOMENA.

SYNOPSIS.

1 Antiqua eſt decertatio: Quis ſit partus legitimus & naturalis?

2 Humanæ partionis magna eſt incertitudo à natura, idq; omnib. in cõfeſſo eſt.

3 Eius rei rationem adſignauit Ariſtoteles.

4 Plures alias alij: & num. 6. aliã cauſam à plurimis comprobatam refellit Auctor.

5 Aliã notat & deſignat à ceterorũ ſententijs diuerſam.

7 Pauli Zacch. nouam ſententiam improbat.

8 De tẽporibus humani partus varij varia excogitarunt.

9 Diſſenſionis cauſam adducit Auctor.

10 Philpſophorũ & Medicorũ opiniones recenſet.

11 Iuriſconſultorũ in hiſce placitum, & anterioris legis XII. Tab. oſtendit.

12 Ius patrium Septem partitum communi concinens demonſtrat.

13 Iuſtinianum in Nouella 39. nil derogaſſe iuri communi euincit.

14 Eundem Iuſtinianum in l. 3. C. de poſthum. hered. inſtit. interpretatur.

15 L. 8. tit. 33. part. 3. intel.

16 Lex 13. Tauri iuri communi conformis eſt.

17 Leges noſtræ nil à Romanis in naturalis partus cõſtitutione deuium continent.

18 Hodie à l. 13. Tauri maiores pullulant difficultates circa partus naturalis deſignationem & limites.

19 Inſtituti ſui rationem Auctor adperit.

20 Quæ tractanda ſunt in hac diſputatione enarrat.

21 Eorum profunditatẽ & difficultatem agnoſcit.

22 Aliquorum in publicãdis libris excuſationes irridet.

23 Quod ipſi in voto fuerit huius diſputationis editione declarat.

NOBILIS *eſt & antiqua † anxieque agitata inter Philoſophos & Medicos illa quæſtio: Quis ſit partus* NATVRALIS? *Et inter Iuriſprudentes: Quis ſit* LEGITIMVS? *quo nomine naturalem etiam, & portenti, monſtri, abortioniſve expertem* 1

2 *intelligunt. Huius autem diſquiſitionis incertitudo* † *(vt ita loquar) maxima eſt: nam qui nihil ignoraſſe putantur, viri ſummi, & ferè in cenſu Deorum habiti, hac de re obſcurè adeò ſcripſerunt, vt nihil videantur poſteris reliquiſſe, quod certò ſequerentur: demúmque eam dubiam & nutabundam edixerunt, vt inde omni tempore magnos ſemper viros exercuerit, Imperatores, Reges, Iuriſconſultos, Medicos, Philoſophos & Aſtronomos. Quorum omnium adeò lubricus fuit liber, vt* DEO *potiùs quàm* HOMINE *ad hanc ipſam rem exactè edocendam & demonſtrandam opus eſſe videretur. Et ſanè omnium potiſſimus* Philoſophus lib. 7. de Hiſtor. animal. cap. 4. *hoc incerti à Natura proueniſſe teſtatur, dicens:* Cuncta animalia perfectionem partus vno modo efficiunt, nimirum quia vnicum partus tēpus vniuerſis eſt præfixum (etenim, *καθ᾽ ἕκαστον ζῶον ἢ τοῦ γένους οἰκεία προθεσμία τοῖς κυουμένοις ἅπασιν ἀκριβῶς φυλάττεται*, cuique animantium data eſt in ſuo genere propria & præfinita conſtitutio, & eandem in ſuo conceptu regulam obſeruant, *vt ait* Galen. lib. 2. de dieb. decretor. c. 2. & M. Varro in diuerſis capit. lib. 2. de re ruſt. *confirmat. Nam in* c. 4. *notat ſcrophas quaternis menſibus ventrem ferre: & in* c. 5. *oues pragnantes eſſe diebus centum & quinquaginta, id eſt, menſes quinque; vaccas menſibus decem. & in* c. 6. *aſinas duodecimo menſe conceptum ſemen reddere. & in* c. 7. *equas menſe duodecimo die decimo parere: & in* c. 8. *hinnum, qui ex equo & aſina eſt, in ventre eſſe menſes etiam duodecim. Et mulum, qui ex equa & aſino procedit menſe duodecimo itidem gigni aſſerit* Plin. lib. 8. c. 44. *Ad hac gallinaceis pullus bis denis diebus opus eſt vt excludantur, Pauoninus ter nouenis, ait idem* Plin. lib. 10. c. 59. Varro lib. 3. ca. 9. *Et demum aliarum auium vniforme tempus eſt concipiendi, & pullos edendi, vt adnotauit* Athenæ. Dipnoſ. lib. 9. Solus homo (*vt ad* Ariſt. *reuertar*) multa pariendi tempora nactus eſt, cùm & Septimeſtres, octomeſtres & nonomeſtres edat mulier, quin etiam & decimeſtres, & vndecimeſtres. *Idem repetit* Problematon ſect. 10. probl. 40. *vbi hoc inter alia in cauſa eſſe ait, vt homines ſoli inter cetera animantia claudi naſcantur. Et antea diuerſis in locis docuerat* Hippocrates, *Pythagora diſcipulus (qui Medicinā quingentis annis latentem à morte Aeſculapij in lucem reuocauit) in* libello de ſeptimeſt. partu. *Sed & in* lib. de aliment. *varia partus humani efformationis, motus & editionis tempora, & proportiones recenſet. Et demum ſubiungit notiſſima illa,* οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, NON EST, ET EST, *ad inſinuandam (ſi ad præcedentia omnia referas) cum* Valle. in ſac. Philoſ. c. 8. *inſuperabilem eorum difficultatem, & Natura luxuriantis in*

homine

homine miram varietatem: eius verba ſunt hæc: Ad figuram ſoles triginta quinque, ad motum ſeptuaginta ſex, ad exitum ducenti & decem. Alij ſic: Ad formam quinquaginta, ad primum ſaltum centum, ad perfectionem trecenti. Alij ſic: Ad diſcriminationem quadraginta, ad tranſitum octoginta, ad elapſum ducenti quadraginta, NON EST, ET EST. *Idémq; innuit* lib. de morb. popul. ſect. 3. *Et ab iſtis* Plin. lib. 7. natur. hiſtor. c. 5. *hanc varietatem Natura eleganter ita deſcribit:* Ceteris animantibus ſtatum, & pariendi & partus gerendi tempus eſt, homo toto anno, & incerto gignitur ſpatio: alius ſeptimo menſe, alius octauo, & vſque ad initia decimi, vndecimique. *Quæ omnia reſpexiſſe videtur illud* D. Ambroſ. lib. 5. Hexamer. c. 10. Omnia animantia præſcripta habent pariendi tempora, homo ſolus indiſcreta atque confuſa.

Et certè Hiſpania noſtra adagium hac ipſa confirmat, & partionum humanarum naturam velut imperceptibilem ſupponit, dum ait: BIEN CVENTA LA MADRE, MEJOR CVENTA EL INFANTE*: quaſi diceret, nullam mortalium computationem circa partus tempora conſtantem eſſe, ſed eam tantùm quam Natura, varijs in caſibus, velut ludens, diuerſimodè facit. Quo ſenſu accipienda ſunt (vt procedant) quæ nouiſſimè adducit* Doctor Sorapan in explicatione huius adagij, 2. p. ſuorum prouerbiorum Hiſpan. Medicin. *Quæ certè magna & recondita ſunt eruditionis in* Naturalibus, *ac reliqua ferè Hiſpanica in Moralibus & Politicis præ ceteris aliarum gentium.*

Sed & propoſitionem prædictam (rerum ab exordio mundi viciſſitudine comprobatam) latè proſequuntur & exornant Hippocr. Ariſtotelisque *commentatores; & omnium maximè noſter* Franc. Vallef. de ſac. philoſ. c. 33. *& poſt eum alij Medicæ Scholæ Auctores, vno ferè excepto* Ioan. Lalamant. *qui in* comment. ſup. li. 2. de dieb. decretor. Gal. d c. 2. fol. 148. 173. & 295. *aſſerit feminis, ac ceteris animantibus ſtatum, ſeu legitimum tempus pariendi à* NATVRA *ſeu* PROVIDENTIA *adſignatum,* NONVM *ſcilicet* MENSEM*: intra quem terminum, ſi mulier parere anteuortat, vel vltra eum tardet, iam non ſtato & præfixo à Natura tempore, ſed præter tempus parere ait: & quidem peſſimè, vt quod ex pluribus (hac diſputatione proſequendis) quàm euidentiſſimè refellitur; & inſpecte impugnauit* Horat. Augen de hom. part. li. 1. c. 13. *Nobis ſat ſit velut in genere nunc adnotaſſe metam ab iſto* Auctore *poſitam, certam non eſſe: & ſubinde perfectiores, omniúmque frequentiores, partus eſſe decimeſtres, vt exactè comprobabitur in* c. 12. & 13. *Nec enim menſes nouem, id eſt, ad parturitionem humanam apti appellaten-*

tur Hippocr. Ariſt. *&* Gal. *& aliis* SEPTIMVS *&* DECIMVS *menſis anni ſi partus illis contingentes eſſent extemporanei in ordine Naturæ, vt iſte* Lalamant. *voluit contra* Hippocr. Ariſt. & Plin. *ſup. relatos. A quibus facilè corruunt, quæ pro eo nouiſſimè adduxit* Paul. Zacch. in quęſt. Medico-legalibus, tit. 2. q. 5.

Præmonſtratæ autem differentiæ inter partum humanum & ceteros,
3 *rationem deſignauit ipſe* Ariſt. li. 4. † de gen. anim. c. 4. *dum ait*: Homo cum omnibus generibus AMBIGIT: nam & vniparum: & pauciparum, & multiparum interdum eſt. *Vnde paulò inferius ſubiungit & infert iuxta verſionem Theodori*: Hinc tempus vteri ferendi enorme, hoc vnum animal ſortitum eſt. *Vel vt meliùs & clariùs vertit* Georg. Trapezunt. Et idcircò geſtationis quoque tempora huic ſoli animalium inæqualia eſſe accidit. *Græca namque oratio ſic ſe habet*, διὰ δὲ τοῦτο τοὺς τῆς κυήσεως χρόνους μόνῳ τῶν ζώων ἀνωμάλως εἶναι συμβέβηκε, *quaſi diceret Philoſophus (his duobus locis ſimul iunctis vel commiſtis) cum ceterorum animantium cuique in ſuo genere vnus & idem modus pariendi à Natura ſit conſtitutus, homini, qui cum illis hac in parte*, ἐπαμφοτερίζει *variéque operatur (nunc* μονοτοκίαν *Elephantis; nunc* διδυμοτοκίαν *ouis; nunc* πολυτοκίαν *Leanæ, vel Vrſæ imitatus) coæqualis, conueniénſve natura eſſe debuit in temporibus partus, ſeu vteri ferendi; vt quà animal* VNIPARVM *eſt, tardiore termino eniteretur; quà* PAVCIPARVM, *breuiore: quà* MVLTIPARVM *breuiſſimo.*

In originali Græco legitur ἐπαμφοτερίζει, vt eſt, in vtranq; partem vergit, *aut* vtrinque cingit, *vel* attingit, *vt ex* Strabone *notat* Bud. in cômẽt. linguæ Græcæ.

4 *Aſt iſti varij partus humani Ariſtotelicæ cauſæ aliam † non contemnendam adiungit erudiſſimus* Ioan. Gorræus *Medicus Pariſ.* in annotat. ſup. lib. Hippoc. de nat. pueri. *Alias (his quæ in Scholis ediſſeruntur aptiores)* Hieron. Mercur. li. 2. de morb. muli. Franc. Valeriola li. 3. enarrat. Medic. c. 7. Hieron. Capivac. li. 4. de vteri affect. c. 8. Feder. Bonau. Vrbinas lib. 3. de partu octomeſt. c. 2. & plur. ſeqq. Trineauel li. 1. conſ. 34. Ludou Mercad. li. 4. de mulier. affect. c. 1. And. Laurent. lib. 8. de hiſt. anatom. c. 9. q. 31. Horat. Augen. in li. quòd homini non ſit certum naſcendi tempus. *Nouiſſimè* Paul. Zacch *poſt alios* in quæſt. Medico-legal. tit. 2. q. 1. n. 5. *quinque rationes adducens* n. 6. *& alias in numer. ſeqq. Et demũ doctiſſ.* Pet. Garc. in lib. de locis affect. diſp. 75. c. 5. *Ariſtotelis rationem disertè adſtruit, ceteráſque explodit. Cui demum adde aliam eiuſdem Philoſophi* lib. 4. de gener. animal. c 6. *cum alia priùs inſinuata ab* Hippocrate in libro de octomeſtri partu ad finem.

5 *Sed certè mihi † Iuriſconſulto præ omnibus hiſce arridet valdè iſta referre ad mira, & vltra humanum captum contingentia Dei & Naturæ*

tura opera(ac de cauſa efficienti conformationis hominis dicemus in hoc c.1.§.1.ad fin.) *Quandoquidem nec* Ariſt. *cauſam aptam inuenio; nec vnitatem, aut multiplicitatem (vt ita loquar) partus quicquam ocyori, aut ſeriori editioni conducere: cùm quotidie videamus vniparum multiparo,& in eadem muliere præcotius.*

Quid quod † *nec huic diuerſitati in cauſa eſſe poteſt (vt multi putarũt)varia fœtus proportio ad acceptabula,aut membranas,ſiue ſecundinas,quibus inuoluitur; ita vt iſtorum principium (quibus conſtat partus)varia diſpoſitione,varietur & idem. Nam id eſt quod quærimus, & ſcire deſideramus , qui iſta variè in partu humano , & non in alio, eueniant? cúrve in eo maior in agente virtus , aut in paſſo editionem properat?Et vbi eſt virtus iſta? quæ omnia certè ignoramus,cùm videamus eandem ab eodem viro iiſdem viribus & ſtatu conſiſtentem varios producere partus; & à ſemine ſenis & mulieris protractæ ætatis præcotiores,maioréſque ſæpè prodire quàm à viro forti cum iuueni coeunte: vt inde his mirè aptaberis illa* Tertul.*de anima*, c.37. Omnem hominis in vtero ferendi, ſtruendi, fingendi paraturam aliqua vtique POTESTAS DIVINÆ VOLVNTATIS miniſtra modulatur. *Iunctis his quæ latiore ſtylo pertractantur infr.*in cap.1. §.1.n.10.& ſeqq. 6

Quinimò & in ceteris animantibus †, *nunc nouè* Paul.Zach. *contra omnia* ſup. *tradita diuerſa tempora vteri gerendi, & quidem imperceptibilia(ac ipſe putabat)conſtituit in* Medi.legal.tit.2.q.1. *dicens, canem(quem bimeſtrem* Ariſt.*facit*) Varroni,li.2.de re ruſt. *trimeſtrem eſſe. Quin & in ouibus diuerſa tempora pariendi* Plin. *deſignaſſe* li.8.c. 47. *Sed iſta nullius ſunt momenti. Etenim* Ariſt. li.6. de hiſt. anim.c. 20.*agnouit Laconicas tantùm canes ſexta parte anni, id eſt, ſexaginta diebus vterum gerere. Id autem in aliis canum generibus aliter contingit ex eod.* Ariſt.d.c.20.in prin. Athen Deipnoſ.li.3. Ælia. li.8. de animal.c.1.*Et eod.ſenſu accipiendus eſt* Plin. (*expenſus à* Zachia)d.c. 47. *Quò loci egit de duobus ouium diuerſis generibus. Ad hæc interuallum minimum temporis, velut editio canum ſexageſimo contingens die*; aut vno vel altero plus minúſve (*vt ſupponit* Ariſt.d.c.20.)*vniformem ceterorum animalium parturitionem ab eodem, & aliis iam relatis excogitatam non excludit. Non eſt ergo cur ab inueterato & communi Philoſophorum & Medicorum adſenſu ob vnius* Zacchiæ *minus aptam conſiderationem deuiemus:& eandem,vel communem (quod attinet ad varietatem , aut certum naſcendi tempus cum quadam latitudine,vt ille ait)faciamus cauſam partus humani,canum, ouium & ceterorum animantium,cùm reuera iſta longè in* NATVRA *differant.* 7

Digitized by Google

Cùm enim eius omnia opera ad generationem tendentia mira ſint valdè, & cognitu ſimul difficilia, ſanè præ ceteris imperſcrutabiliora ſunt quæ ad hominis generationem, & editionem attinent. Videmus namque (ex iam dictis & adnotatis) quaſi adhibito ſtudio NATVRAM hæc extra hominum captum poſuiſſe, vt inde anſam ipſi præriperent ſummum Opificem ob tantum opus magis ac magis admirandi & laudandi.

Hæc demum quæ tam variè NATVRA in ſolo HVMANO PARTV pro-
8 duxit † in cauſa fuerunt, vt Philoſophi & Medici varia etiam exco-
gitauerint circa partus naturalis veram temporis præfinitionem. Qui-
dam enim ex his, quin & ex noſtris (quibus tractatio iſta non inconue-
nit, quicquid alij dixerint) naſci hominem natura poſſe quinto vel ſexto
menſe à conceptione affirmant. Quidam ſeptimo tantùm, nono, aut deci-
mo. Quidam octauo ſimul cum nono & decimo. Quidam vndecimo. A-
lij duodecimo, decimotertio, quin & decimoquarto.

9 Et ſanè harum opinionum diſſonantiæ & varietati † cauſam præ-
bere diuerſi naturæ ſucceſſus, quorum meminit Hippoc. in lib. de nat.
pue. & in lib. de alim. Ariſt. lib. 7 de hiſt. anim. d. c. 4. Plin. lib. 7. nat.
hiſt d. c. 5 Plut. lib. 5. de plac. Philoſ per varia capita, A. Gel. lib. 3.
noct. Atti. c. 16. Tert. in lib. de anima. var. in loc. Macr. li. 1. in ſomni. Scip. c. 6. Valleſ. de ſac. Phil. c. 18. Et ex noſtris Tiraq. in l. ſi vnquam, verb. ſuſceperit liberos, n. 210. C. de reuoc. don. Alciat. li. 3. Parad. c. 7. Balduin. ad leges Romuli, c. 17. Rhen. Choppi. de priuil. ruſt. li. 3. c. 8. n. 5. Diony. Gothof. in not. ad Nouel. 39. de reſtit. & ea quæ parit in vnd. men. §. fi. Gaſp. Torrebl. in epit. delict. lib. 2. cap. 43. cum alijs infra referendis.

10 Omnium verò, quos præ manibus habemus, primi † & præcipui humanæ & naturali partioni terminos deſignarunt Hippocr. & Ariſt. iam relati, qui tempora pariendi à ſeptimo decimum vſque menſem, vel principium vndecimi (iuxta ea quæ ſuis locis tractabimus) præfiniunt, & poſt eos Cenſorin. de die natali ad Q. Cærellium, cap. 7. & 8.

Plin. autem & A. Gel. (pluribus adducti) metas vltra ponunt, & partum decimumquartum menſem contingere poſſe rentur: ſed & alij hùc & illùc vagati in diuerſas abierunt opiniones, dum quique ſuas ſibi cauſas, ingenióq; ſuo aptas confingunt, & è ſuis diſciplinis non ſolùm hauriendam definitionem exiſtimant, ſed & pro veris, certíſque ſuas ſententias mordicus tenent.

A Medicis verò & Philoſophis (qui ſtrictiùs rem ipſam præfinierunt) ſecuriorem & caſibus occurrentibus frequentiorem definitionem Iuriſ-

conſulti

conſulti † *ſunt mutuati: & terminos partus naturalis à ſeptimo ad finem vſque menſis decimi, ab* Hippocr. & Ariſtot. *proximè relatis, præfixerunt, vt patet ex lege xij. Tab. in* A. Gel. lib. 3. c. 16. *ita aiente:* Decem viri in DECIMO MENSE gigni hominem, non in vndecimo: *& Vlpia.* in l. inteſtato liberto 3. §. poſt decem, D. de ſuis & legit. here. *Paulo in* l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin. *eodem Paulo* lib. 4. Sent. tit. 9. ad Senatuſc. Tertul. §. 5. *iuncto notiſſimo Scæu. reſpon. in* l. Gallus Aquilius 29. in prin. D. de liber. & poſthum. *in illis verbis:* Si filius meus me viuo morietur, tunc ſi quis mihi ex eo nepos, ſiue quæ neptis poſt mortem meam in DECEM MENSIBVS proximis, quibus filius meus morietur, natus natáve erit, heredes ſunto: *& in* l. fin. C. de poſth. hered. inſt. *vbi* Iuſtinia. *iiſdemmet ferè verbis vtitur dicens:* Si filius vel filia intra DECEM MENSIVM ſpatium poſt mortem meam editi fuerint, heredes ſunto: vel ita dixit, filius vel filia, qui intra DECEM MENSES proximos mortis meæ naſcentur, heredes ſunto: *& iterum ibi*, Intra DECEM MENSES à morte teſtatoris numerandos. 11

Et hoc apertiùs nobis deciſum extitat in l. 4. tit. 23. p. 4. † *quæ partus naturalis tempore à ſeptimo menſe decimum vſque dinumerat, & diſertis verbis alium protractiorem excludit, dum ait:* Ipocras fue vn Filoſofo en arte de la fiſica, y dixo, que lo mas que la muger preñada puede traer la criatura en el vientre ſon diez meſes, è porende ſi deſde el dia de la muerte de ſu marido faſta diez meſes parieſſe ſu muger, legitima ſeria la criatura que naciere: è ſe entiende que es de ſu marido, maguer en tal tiempo ſea nacida, ſolo que ella viuieſſe cõ ſu marido à la ſazon que finò. Otroſi dixo eſte Filoſofo, que la criatura que naciere faſta los ſiete meſes, que ſolo que tenga ſu nacimiento vn dia del ſeteno mes, que escumplida è viuidera, è debe ſer tenida tal criatura por legitima del padre è de la madre que eran caſados è viuen en vno à la ſazon que la concibio. Eſſomiſmo debe ſer juzgado de la que nace faſta los nueue meſes. Eſte cuento es mas vſado que los otros. Mas ſi la nacencia de la criatura tañe vn dia del onzeno deſpues de la muerte del padre, non debe ſer contado por ſu hijo. 12

Et quamuis his vltimis legis Partitæ verbis contrariari videatur (vt hac nunc obiter dicam) text. in Authent. de reſtit. & ea quæ parit in vnd. men. poſt mort. viri, §. ſecundum verò illud: † *quæ eſt* Nouell. 39: *in illis verbis:* Vndecimo menſe perfecto peperit: *& illis:* Ante luctus tempus peperit mulier circa terminum anni: *ducto argumen-*

to à contrario (vt aiunt) ſenſu (quod fortiſſimum *dicitur in* l. 1. §. huius rei, D. de offic. eius cui man. eſt iuriſdict. *&* euidentiſſimum *appellatur in* l. ſi quis locuples 57. D. de manum. teſtam. *eóque attento viſus fuerit* Iuſtinian. *adprobaſſe partum ſub initium vndecimi menſis editum contra* d. l. Partitæ. *Certè iſta parum obſtant, eiſque ex integro faciemus ſatis in* c. 14. *quando verum intellectum Iuſtinianea ſententiæ demonſtrauerimus (quem prius etiã delibabimus infr.* c. 1. in pr.) *Nunc velut per indicem & generali oratione adnotaſſe ſufficiat, nil noui* Iuſtinianum in d. Nouella *ſtatuiſſe circa tempora partus.*

Nec prædictorum quicquam innouauit idem Iuſtin. *in* l. quod certa-
14 tum. 3. C. de poſt. her. inſt. † *vbi Sabinianorum ſententiæ adhærens, illámque laudans, eum qui viuus natus eſt, etſi vocem non emiſerit (cùm mutus eſſe poſſit) partui naturali & legitimo adſcribit, dicens:* Cúmque Sabiniani exiſtimabant, ſi viuus natus eſſet, etſi vocem non emiſerit, rumpi teſtamentum; apparétque quòd etſi mutus fuerat, hoc ipſum faciebat, eorum illam nos laudamus ſententiam; & ſancimus, ſi viuus perfectè natus eſt, licèt illicò poſtquam in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis deceſſit, nihilominus teſtamẽtum rumpi: hoc tantummodo requirẽdo, ſi viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium. *Nam ſententia iſta* Iuſtiniani *ex communi noſtrorum adſenſu adaptari non debet, cuique nato & edito quouis tempore, puta quarto, quinto, aut ſexto menſibus, quibus partus viuos mulieres aboriri frequentius aſſolent; ſed de eo tantùm intelligi debet, qui tempeſtiuo & maturo tempore naſcitur, vt probari videtur apertè in verbis illis iam relatis,* perfectè natus eſt, *iunctis his quæ cum* Tiraquello *& alijs reſoluemus in* cap. 6. & ſeqq. *vbi & alia tentabimus.*

Lex ergo iſta declaratoria videtur aliarum antiquarum partus naturalis & legitimi tempora deſignantium, ita vt non ſufficiat quoad effectus ciuiles, naſci quem legitimo tempore, puta ſeptimo aut nono menſe, niſi viuus totus proceſſit ad nullum declinans monſtrum vel prodigium. Id quod latiùs ſuo loco proſequemur.

15 *Et iſto eodem ſenſu nobis accipienda eſt* l. 8. tit. 33. part. 7. † *in illis verbis.* Otroſi dezimos, que los hijos que nacen muertos, que ſon anſi como no nacidos ni criados, è por eſſo no ſe quebranta por ellos el teſtamento, que el padre, o la madre ouieſſen fecho; *vt qua à contrario ſenſu idem diſponunt, quod* Iuſtinianus *ſtatuerat ex ſententia Sabinianorum in* d. l. quod certatum, *ita vt filij legitimo tempore editi ad nullum declinantes monſtrum vel prodigium, quamuis nati*

nati illicò deceſſerint, paternum teſtamentum rumpant.

Hoc ipſum † *alia declaratione & moderamine adhibito ſanxit* l. 13. 16
Tauri, *dum ait*: Por euitar muchas dudas, que ſuelen occurrir, cerca de los hijos que mueren rezien nacidos, ſobre ſi ſon naturalmente nacidos, ò ſi ſon abortiuos: Ordenamos i mandamos, que el tal hijo ſe diga que naturalmente es nacido, i que no es abortiuo, quando nacio viuo todo: i que alomenos deſpues de nacido viuio veinte i quatro horas naturales, i fue baptizado antes que murieſſe. I ſi de otra manera nacido murio dentro del dicho termino, ò no fue baptizado: Mandamos, que el tal hijo ſea auido por abortiuo, i que no pueda heredar à ſu padre, ni à ſu madre, ni à ſus deſcendiẽtes. Pero ſi por auſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento claramente ſe probaſſe que nacio en tiempo que no podia viuir naturalmente: Mandamos, que aunque concurran en el dicho hijo las calidades ſuſodichas que no ſea auido por parto natural i legitimo. *Quæ verba clarè præ ſe ferunt, hodie non ſufficere tempeſtiuo tempore partum maturum naſci, niſi vixerit vigintiquattuor horas, & ſacro fuerit baptiſmate ablutus, vt poſt alios notat* Azeued. in l. 2. tit. 8. lib. 5. Recop. num. 3.

Remanet ergo ex his, hodie per leges Codicis & huius Regni nil ferè noui videri inductum † *circa tempora partus naturalis & legitimi: &* 17
ſtandum eſſe diſpoſitionibus iuris antiqui, quæ partus ſeptimeſtres, nonomeſtres & decimeſtres inter naturales & legitimos dinumerant. Ita vt hodie ſub iudice (vt aiunt) lis ſit, an partus editus quinto, ſexto, octauo & vndecimo menſe ſub initium, ſit naturalis & legitimus ex iure Romanorum noſtróque Patrio?

Sed &, quod plus eſt, ex l. illa prædicta 13. Tauri (*quæ ad tollenda dubia circa partus naturales & abortiuos fuit lata, vt patet ex illis verbis proœmialibus:* Por euitar muchas dudas, que ſuelen occurrir cerca de los hijos que mueren rezien nacidos, ſobre ſi ſon naturalmente nacidos, ò ſi ſon abortiuos) *maiores hodie pullulant* † *diffi-* 18
cultates circa natos quinto, ſexto & octauo menſe, viuentes vigintiquatuor horas, à quibus noſtri non benè ſeſe expediunt in re tam ſeria.

Quæ potiſſima fuit cauſa in medium proferendi, quæ ipſe in propoſito ab aſſidua & varia lectione obſeruaui, quibúſque prædicta enodari poſſe putauerim.

Ergo inſtituti mei præcipua ratio in eo verſabitur, † *vt partus na-* 19
turales & legitimos deſignem: eóſque à violentis & abortiuis, monſtroſiſve itidem ſecernam. Ob idque attentè videndum, qui menſes ad par-

Digitized by Google

tum naturalem apti ſint, qui verò inepti: computatione à firma & perfectæ conceptionis tempore facta. Id diſquirere & definire præcipuè in animo eſt,& hac de cauſa per viginti capita diſcurrere.

In primo agam DE CONCEPTV, ſeu conceptione, & eius SIGNIS, déque FORMATIONE, ANIMATIONE, ſeu Viuificatione fœtus (liceat nobis his vocibus vti, ac ceteris iſta tractantibus)& eius MOTV.

In 2. cap. de FOETV, qui Iuriſprudentibus VENTER dicitur.

In 3. DE PARTV IN GENERE.

In 4. DE PARTV EXPOSITO.

In 5. DE PARTV SVPPOSITO.

In 6. PARTVS NATVRALIS maturi & perfecti rationem & tractationem inibo.

In 7. cap. DE BIMESTRIBVS tractabo.

In 8. DE TRIMESTRIBVS & QVADRIMESTRIBVS.

In 9. DE QVINQVEMESTRIBVS & SEMESTRIBVS.

In 10. cap. DE SEPTIMESTRIBVS.

In 11. DE OCTOMESTRIBVS.

In 12. DE NATIS NONO MENSE diſſeram.

In 13. DE EDITIS DECIMO.

In 14. De videntibus lucem in VNDECIMO.

In 15. De his qui DVODECIMO, DECIMOTERTIO, & QVARTODECIMO menſibus naſci poſſe quidam autumant.

In 16. cap. DE PARTV ABORTIVO erit ſermo, velut per ſequelam dictorum in capitibus præcedentibus.

In 17. capit. DE MONSTROSO & Prodigioſo partu diſputabo.

In 18. MVLTIPLICIS PARTVS(quem Græci πολυτοκίαν appellant) Cauſas diſquiram, & Varios Caſus à Iuriſconſultis & aliis Scriptoribus relatos expendam.

In 19. cap. SVPERFOETATIONIS (nec incognitæ iuris Auctoribus)materiam proſequar.

In 20. & vltimò, vt quoad fieri poſſit tractatio iſta omnibus ſiet numeris (vt aiunt) abſoluta, MISCELLANEA quædam ad partum (vt Iuriſconſultum decent) genericè attinentia percurram.

Et demum in calce operis SCHOLIA non inutilia ad l. ſeptimo menſe,

Digitized by Google

menſe, D. de ſtatu homin. cum l. 3. §. penult. & fin. D. de ſuis & legitim. hered. t.t ad d. l. 3. C. de poſthum. hered. inſtituend. Et d. l. 4. tit. 23. part. 4. Et d. l. 13. Tauri ſubiungam.

TRACTATIONES *iſtas (quas Iuriſconſulto non ſolùm vtiles, verùm & neceſſarias duco) non tantùm in argumentis ab auctoritate ductis (ac fecerunt* Domitius, Vlpianus, & Iulius Paulus) *ſed & rationibus aptis (ni fallor) comprobabo.*

Magnam, fateor, † me Prouinciam ſuſcipere non cuiuſuis viribus parem. Nec enim me latet rei omnium in IVRISPRVDENTIA, PHILOSOPHIA, MEDICINA *& omni* LITTERATVRÆ *genere difficillimarum difficilioris altioriſque ordinis & ſpeculationis rationem hac noſtra* DISPVTATIONE *iniri. Sub hæc non dubito iuſtam veniam eos non mereri, † qui ſui ſpecimen* FAMÆ *in publicum dantes, vel importunis amicorum precibus (vt eſt in dicterio) coacti, vel dum alia meliora lucem vident, ſua vel parum apta, vel extemporanea, nec repetita proferunt, vel profundunt, hiſce protritis & paſſim vſurpatis excuſationis modulis aliiſque ſimilibus innixi: & illos tantùm agnoſco laudandos, qui viribus ingenij & eruditionis pollentes, & quæ potuerunt præhabita cura, ſua in publicum &* PVBLICO *edunt. Hos (quorum bonam partem ætas noſtra* IVRISPRVDENTIÆ *maximè illuſtranda tulit) miror: hos veneror: hos ſequi μιμεῖσθαί, vellem.* DEVS *vota noſtra ſecundet, vt hæc* PVBLICÆ *(quod vnum præcipuè nobis in † voto eſt) cedant vtilitati.* 20 21 22

CAPVT I.

DE CONCEPTIONE, ET EIVS SIGNIS ET EFFECTIBVS IN Iure: déque Efformatione & Animatione fœtus, & eius Motu.

SYNOPSIS.

1 *Conceptio hominis incerta.*
2 *Eius cognitio Iuriſconſulto maximè neceſſaria.*
3 *Varias conceptionis definitiones refellit Auctor.*
4 *Traditam à Ioanne Fernelio probat & illuſtrat: & inde differentiam inter ſemen, genituram & conceptionem eruit.*
5 *Conceptio velut morbus & mors tractu temporis contingit: & numer.* 16. *iſta comprobat.*
6 *Hæc ex diuinis litteris probare nixus fuit Bonauentura, ſed malè: Et nu.* 7. *improbantur quæ ab Scoti ſententia idem Bonauent. deducebat.*
8 *Hominis incertum conceptum & partum à Philoſophis & Medicis comprobat Auctor.*
9 *Conceptio in ſeptimum diem implurimùm protrahitur ex Hyppocr. Ariſtot. & Plinio Cenſorino & alijs: & num.*18.
10 *Ferdin. Mena & Ludou. Mercad. contrarium adſeuerantes taxantur.*
11 *Mercadus Macrobium non calluit, & eiuſdem vera mens demonſtratur.*
12 *Mercad. & Pet. Garſia ab ignoratione linguæ Græcæ decepti ſunt in acceptione vocis* conceptio.
13 *Conceptionis terminos Galenus aptè non deſignauit.*
14 *Opinionem communiter in Medicorum Scholis circumlatam Auctor impugnat.*
15 *Aliam Bonauent. adſignantis conceptioni terminum certum explodit.*
17 *Regulariter mulieres plures dies in purgatione abſumentes tardiùs concipere notat: & rationem deſignat à P. Garſia.*
19 *Nec ab his diſſentit Valleſius malè perpenſus a Bonauent.*
20 *Effluxiones impropriè dicuntur abortus.*
21 *Intellectus ad Nouellam de reſtitutione & ea quæ parit in vnd. menſ. cap.*2.
22 *Conceptio & poſt viri mortem contingere poteſt.*

NVLLVM negotium ſine PERSONA, RE, & hominis ACTIONE explicari poſſe diſertè dixit *Theophilus in princ. inſtitution. de iure naturali gentium, & ciuili.* Vnde omne ius quo vtimur (hominum tantùm cauſa conſtitutum) ad PERSONARVM SVBSTANTIAM (*l. quod dicitur, D. de liberis & poſthum.*) QVALITATEM (vt in tit. *D. de ſtatu homin.*) vel RERVM ACQVISITIONES, A-

ctionvmqve formvlas & nomina pertinet, vt cuique iuris ciuilis libros euoluenti in propatulo erit. Perſonæ (quæ dignior eſt) propria eſt animi & corporis tractatio. Et quidem prior Theologos & Philoſophos reſpicit, ſecũda communis quodammodo Iuriſprudentibus, cum iiſdem Philoſophis, & rei Medicæ diſceptatoribus. Etenim corpori præcipuè inſunt svbstantia & qvalitas. Subſtantia verò (quæ omnium prædicamentorum præcipua eſt) in conceptione, natalitio, sexv, valetvdine, aetate, & morte conſiſtit. Nos de primoribus conceptione ſcilicet & natalitio, ſiue partus humani editione acturi tantùm ſumus, prout Iuriſcõſultum decet Philoſophiæ non ignarum.

Et ſanè incertæ rei tractationem aggredimur, noſtrum, imò & cuiuſuis hominum captum ſuperantem: nam vt varium, multiplicem atque irregularem iã probauimus in *Prolegomenis* cum *Hyppocr.* & *Ariſtot.* partum humanum & nulli ceterorũ animantium adſimilantem, ita & de
1 conceptione † hominis eiúſque temporibus dicere poſſumus; cùm enim reliquis animalibus à natura ſtatuta ſint tempora concubitus, homini ſoli datum omnibus anni diebus, & quibuslibet diei ac noctis horis coire: ceteris ſatietas obuenit, homini propè nulla eſt, vt notarunt ſancti *Augustinus*, *Hieronymus & Iſidorus* relati in *cap. nuptiarum. 27. q. 1* & in *cap. origo 32. q. 4.* & in *cap. non ſolùm, in fin. ead. cauſa, q. 7. Iacob. Pontanus lib. . ſymb. ad Virg. 2. Georg. Petr. Gregor. ſyntagmaton iuris vniuerſi lib. 9. cap. 25. n. 25. Andreas Dalner. de iur. hominis p. 6.*

Hvivs verò ſubobſcuræ rei cognitio (Iureconſulto apprimè neceſſaria
2 † vt à die conceptionis firmæ & fixæ partus poſtea editi menſes dinumeret, & naturalem legitimúmque ab abortiuo ſecernat: & ad varios alios caſus & effectus in *ſect. 2 huius capit.* adnumerandos) à Philoſophis & Medicis petenda eſt. Noſtri enim iuris Interpretes rem ieiunè & ſub aliorum fide tractant. Fateor Iuriſconſulti munus non eſſe, ſed Philoſophorum & Medicorum iſta exactè proſequi & diſputare: eorum tamen notitiam non excuſat, qui diuinarum & humanarũ rerũ eam habere debet, teſte *Vlpiano* in *l. 10. in fin. D. de iuſtit. & iure.* Nobis ergo ciuilis ſcientiæ profeſſoribus (vt in *Prolegomenis* notauimus) aditus ad ſcriptionẽ & tractationem iſtam non præcluditur, quamuis multa in medium adducendorum à Philoſophis & Medicis mutuemus, ipſos velut imitati qui noſtra huius propoſiti proſequuntur, & pro libito probant vel refellunt.

Sed in hoc fortè an dispvtatio iſta noſtra iuridica (quam ab iniuſtis poſſeſſoribus vindicamus, & eorundem ſcientiis obiter illuſtramus) præponderanda, quòd eam (velut gregarim à Philoſophis & Medicis noſtra non callentibus diſcuſſam, & à noſtris maiori ex parte incognitam, & ob id omiſſam, aut *ſummis*, vt eſt in dicterio: *labris*, delibatam) primi ſine dvce ore ex profeſſo (vt aiunt) pertractauerimus Iuriſperitorum more & ſtylo, nec in hiſce contemnendo. Vnde velut iure à candidatis eruditorum quorumque beneq; morigeratorum animis exigimus, vt in arduis & inuiis nobis quandocunque ceſpitantibus facilè ignoſcant.

Principio præmittendum ducimus concepti, vel conceptionis nomen latiſſimè † patère, & pluribus 3 propriè aptari actionibus principium generationis præuenientibus, & ſigillatim enarratis à *Laurent. Operar. Capinat. Fernelio* & aliis relatis à noſtro *Petro*

Petro Garcia de locis affectis diſput. 69. *cap.* 2. Varia namq; nomen hoc complectitur fœtui contingentia à prima ſeminis immiſſione vſque ad generationem, quæ diſertiſſimè præ ceteris proſequitur idem *Petr. Garc. d. diſp.* 69. *c.* 1.

Et ſanè eorum plura voluit comprehendere *Ludou. Mercad.* ſua illa definitione *lib.* 3. *de mulier. ſteril. & prægnant. affect. cap.* 6. Conceptio *eſt attractio ab vtero ſeminis commiſtio cum ſanguinis menſtrui puriori parte, in quam locellorum calor natiuus ita agit, quòd viuificato ſeminis genitalis calore, fœtus demum generatio ſequitur.* Quæ ſanè definitio dictis à *Plutarcho lib.* 5. *de placitis Philoſophorum, cap.* 6. coincidit: & meritò refellitur à d. *Petro Garcia* & aliis nouioribus: cùm ſupponat in principio ſemina cum ſanguine permiſceri, contra placitum *Hyppocratis* & ceterorum, qui finita omnino purgatione menſtrua, conceptionem contingere verius adſeuerarunt.

At definitio ab eod. *Petro Garcia* tradita *d. c.* 1. animationi tantùm conuenit (de qua, & huius Auctoris ſententia *infr.* §. 2. latior erit ſermo) nos autem nunc de conceptione agimus, prout eſt principium generationis, ſiue productionis fœtus, & eam cum communiore ſententia diuerſam facimus à principali animatione, ſiue animæ infuſione, cuius tractationem *d.* §. 2. vt aptiore loco, inimus.

4 Vnde valdè arridet, deſcriptio *Ioannis Fernelij lib.* 7. *Phyſiol.* ſiue *de hominis procreatione, cap.* 8. vt conceptio ſit *vteri propria actio, qua fœcundum ſemen exſuſcitatur, & iniunctum ſibi munus reipſa obit & exequitur*: Quam definitionem aptiſſimè ille comprobat, ducta comparatione à terra fœcunda exceptum ſemen ſuo calore fouente, deinde excitante, & ad parturiendum demum impellente. Et nouiſſimè iſta illuſtrauit *Rodulphus Magiſter* Archiater Regis Galliarum in *tract. de limitibus partus humani, ſect.* 1. *cap.* 2. dicens: *Virile ſemen ſtatim vt emiſſum eſt, delatúmque ad os vteri, ac fundum ceruicis, mox eodem muliebre concitato curſu confluit; inde vtrumque pari momento (ſi futura conceptio eſt) ad interiorem ſinum rapitur: arreptum vterus auidiſſimè complectitur: ſeſe ó, que ſuum ita coarctans, & ſic firmo adhæſu cuncta componens, vt nihil prorſus exſpiret. Eo pacto non ſolùm fouet ſemen, ſed etiam ingenita facultate ſopitam ac deliteſcentem in eo poteſtatem excitat, educitque in actum, quæ verè ac propriè conceptio appellatur. Vt enim ventriculus tractum contentúmque alimentum concoquit, quia propria illius actio eſſe dicitur, ſic vterus inſito ſibi munere & officio ſemen attractum contentúmque concipit ita vt nihil ſit aliud conceptio, quam propria & naturalis vteri actio, qua poteſtas educitur in actum.*

A quibus facilè quiuis dignoſcet differentias inter ſemen & genituram, & inter iſtam & conceptum: licèt enim antiqui ſemen, & aliàs genituram pro eodem ſæpè vſurpaſſe videatur *Hyppocr. in lib. de genit. pueri*, & in *lib. de natura fœtus*, & clariùs *Ruffus Epheſius* Græcus Medicus antiquus *lib.* 1. *de appel. part. corp. hum c.* 26. tamen ſecundùm Philoſophos, & eorum principem *Ariſtotelem lib.* 1. *de gener. anim. c.* 15. & iuxta *ſup.* tradita, ſemen eſt quoddam perfectum ex duobus principiis rerum naturalium conſtãs: genitura verò eſt principium generationis à perfectis prouenieus animalibus. Vel, vt voluit *Galenus* (Hyppocratem interpretatus *lib.* 1. *de ſemine cap.* 4.) ſemen eſt quod vaſis ſeminarijs adhuc continetur; genitura verò quæ ab vtriuſque parentis corpore excidit, & in vterum prolabitur, ſe-

minis adhuc ſpecies ſeruans. At conceptio vltra progreditur ex *Fernel.* & *Rodolpho Magiſtro* proximè relatis iunctis his quæ in adſtruenda differentia inter geniturãm & conceptionem latiſſimè notarunt *Federic. Bonauent. de partu octomeſt. lib. 7. c. 94 & ſeqq. Petr. Garcia d. cap. 1. Iacobus Guillemaus de generat. titul. de ſemine, §. 1. fol. 201.*

ID autem omnium potiſſimè ab iſta vera & illuſtrata conceptionis definitione adnotandum cenſeo: eam
5 non fieri momento, † quo ſemen in vtero recipitur, vt eſt communis adſenſus Philoſophorum & Medicorũ, & eorum Coriphæi *Hyppocratis* in *libello de ſeptimeſtri partu*, vbi ita ait: *Verumenimuero embryonum conceptio, & abortus & partus mulieribus in eo tempore iudicantur, in quo & cunctis hominibus morbus, ſanitas, & mors.* Ex quibus verbis perſpicuum eſt conceptionem tempore iudicari, ſicut abortus & partus, & quiuis morbus, ita vt aliquot diebus quemadmodum & morbus (iuxta cõmuniorem Philoſophorum & Medicorum ſententiam) contrahatur: & idem innuit *lib. 5. aphor. 41.* & in *libello de genitura*, & *lib. de natura pueri*: *Cenſorinus* optimè *de natali die, cap. 11. in princ. & in fin.* & diſertè probat *Garcia d. diſput. 69. cap. 2. & 3.* ex pluribus, quæ comprobare itidem potuit ab *Auicen. lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 2.*

QVIN & *Bonauent. lib. 7. de octomeſt. partu, cap. 105.* hoc probare contendit ex diuinis litteris, *cap. 1. lib. 1.*
6 *Regum*, † vbi Annam ab Elcana viro ſuo poſt aliquem dierum circulum (ſecundùm iſtum) cõcepiſſe legimus: *Cognouit autem* (ait Scriptura) *Elcana Annam vxorem ſuam, & recordatus eſt eius Dominus, & factum eſt poſt circulum dierum concepit Anna, & peperit filium.* Quæ verba *Bonauent.* ad circulum dierum in conceptione abſumptorum refert in ſuperhabita *Septuag. Interp.* verſione, καὶ ἐγενήθη τῷ καιρῷ τῶν ἡμερῶν καὶ ἔτεκεν υἱόν, quibus planè verbis *LXX. Interpr.* circuitum dierum textus ſacri ad geſtationem retulerunt. Ait enim iſte vulgatam lectionem Hebraicæ magis conuenire, vt à peritis in lingua ſancta didicit. Sed hæc mihi (etsi Hebraicæ linguæ ignaro) non probantur: video enim in tranſlatione ex Hebræo Sanctes Pagnini ita legi: *Et fuit, in reuolutione dierum concepit Chanaah, & peperit filium*: vnde *Vatabl.* & *Abulenſis in lib. 1. Geneſeos* verba iſta interpretantur, vt non ſtatim ac Anna rediit è Silo conceperit, ſed aliquot poſt diebus aut menſibus ab Elcana viro cognita, imò poſt anni reditum ſiue reuolutionem, vt ait *Gloſ. Interlin.* Nil ergo minus probat d. *cap. 1. Reg.* quàm quod ei imponit *Bonauent.*

Ad hæc ipſe *Bonauent.* in idem adducit notiſſimum *Ioannis Duns* (cognomento *Scoti*) locum illum *lib. 3. Sentent. Diſtinct. 3. qu. 1.* † de conce- 7
ptione B. VIRGINIS Deigenitricis, Angelorum Reginæ & Dominæ noſtræ: *Et ſi arguatur, quod ibi fuerit libido, falſum eſt de conceptione naturarum; licèt poſſet concedi fuiſſe in conceptione & commiſtione ſeminum.* At certè verba iſta Theologi, de conceptione quam vocant, hominis efformati, intelligunt contra iſtum *Bonauentur.* Et ſanè duplicem actionem (quæ ſub lato nomine CONCEPTIONIS continetur) inſinuant, commiſtionem ſcilicet ſeminum (in qua voluptatem *Scotus* concedit) & productionem naturæ virginalis ab omni labe mundam.

SED etſi iſta *Bonauenturæ* non cõſiſtãt, prænotata tamen *Hyppocr.* ſententia (adſeuerantis conceptionem fixam ſucceſſiuo tempore fieri, & non iiſdem, ſed diuerſis terminis diebúſve mulie-

mulieribus contingere) certiſſima † eſt, eamque Medici & Philoſophi admittantur & laudant, & ferè omnes ſequuntur.

SPATIVM verò iſtud dierum, ſeptinum † vſque implurimùm protrahitur *ex Hyppocrate* in *lib. de ſeptimeſtri partu*, cui concinit *Ariſtot. lib. 7. de hiſt. animal. c. 3.* vbi *Si ſemẽ* (inquit) *in ſeptinum diem intùs permanſerit, conceptum eſſe iam certum eſt.* Eundemque dierum periodum conceptioni tribuiſſe videtur *Plin. lib. 10. nat. hiſt. cap. 63.* ita ſcribens: *Et mulier ſeptima die concipere facillimè creditur.* Cẽſori. *de die natali ad Q. Carellium, d. cap. 11. in princ. & fine.* Sed & *Marci Varronis* hæc fuit ſentẽtia. *A. Gel. lib. 3. noct. Attic. ca. 10.* ita referẽte: *Ad homines quoq; naſcẽdos vim iſtius numeri* (loquitur de ſeptenario) *porrigi pertineréque ait M. Varro: nam vbi in vtero mulieris genitale ſemen datum eſt, primis ſeptem diebus cõglobatur, coagulatur, fitque ad capiendam figuram idoneus.* Et eam ex pluribus (quibus non immoror) poſt *Valleſium de ſacra Philoſophia cap. 18.* comprobat doctiſſimus *Pet. Garcia* cum communi Philoſophorum & Medicorum Scholâ *d. diſput. 69. cap. 3. num. 9.* & ex noſtris *Andrea. Neguſant.* nouiſſimè *in ſylua reſpon. q. 40. n. 52.*

A quibus venit refellendus † *Ferdin. Mena*, qui *in comment. ad lib. Hyppoc. de partu ſeptimeſtri, coment. 7.* conceptionem momẽto ipſo fieri, quo ſemen recipitur in vterum, malè putat; & in eodem fermè errore verſatur *Ludou. Mercad.* dum *lib. 3. de mulier. affect. c. 6.* ita ait: *Cùm verò ſeminalia hæc recremẽta in vtero conſtiterint, atq; etiã intra ſeptenas horas poſt eiaculatione in effuſionem relapſa neutiquam fuerint, ſi vteri calore conſeruentur, regantúrque, cõcepiſſe fœminam credendũ eſt.* Quæ ſanè à *Macrobio* (malè † percepio deſũpſit in *lib. 1. in ſomn. Scipion. cap. 6.* eius verba ſunt. *Hoc tamen prætereundum nõ eſt, quia ſemen quod poſt iactũ ſui intra horas ſeptem non fuerit in effuſionem relapſum, fuiſſe in vitam pronuntiatur: verùm ſemine ſemel intra formandi hominis metam locato hoc primùm artifex natura molitur, vt die ſeptimo ſolliculũ genitiuũ circundet humori, ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriori teſta clauditur, & intra ſe claudit liquorem. Hoc cũ a Philoſophis deprehẽſũ ſit, Hyppocrates quoque ipſe, qui tã fallere quam falli neſcie, experimentiq; certus aſſeruit, referens in libro qui de natura pueri inſcribitur, tale ſeminis receptaculũ de vtero eius eiectum, quale ſeptima poſt conceptum die intellexerat.* Quæ planè demonſtrant *Macrobium* Hyppocratis ſententiæ & doctrinæ de conceptione adhæſiſſe. Et quod ait, ſemen intra ſeptem horas à iactu non relapſum in vitam hærêre, referri quidẽ non poſſe ad conceptionem perfectam, ſed perficiendam. Et concepti nomine in finalibus verbis *ſupra* relatis τὸ κύημα, id eſt, fœtum ſeu germen intellexiſſe, non verò præuiam conceptionem. Nimauis verba illa, *Septima poſt conceptũ die*, cõiũctim ſumere, & dictioni maſculinæ *conceptũ* ſubaddere, vel ſubaudire *exiſtentem*, aut *contingentem*; vt ſit ſenſus, poſt conceptum ſeptimâ die contingentem id ab vtero eiectum, quod Socrates experimẽtis iam edoctus præcogitauerat. Quod veriſſimũ puto, ne aliàs Auctor iſte ſibi ipſi non conſtet in præcitatis verbis.

Etenim *Mercad.* ſup. & nouiſſimè
Pet. Garc. d. diſp. 69. c. 1. decepti † ſunt, 12
dum exiſtimauerunt cõceptionis nomen à comprehenſione tantùm ductum, idque *Galenum* affirmaſſe *lib. 1. locorum commun. cap. 18.* quo loci in Græco originali ait: συλλαμβάνειν τὸ σπέρμα, &c. (à quo σύλληψις) quam Latinus interpres optimè *conceptionẽ* appellat (vt ex *Budæo* noſtro *in cõmen-*

tar. linguæ Græcæ quàm aptiſſimè cõprobarur)addens de ſuo, vt ſeſe magis explicaret verbũ *comprehenſionẽ*, quòd iſtis (alioquin magnis in re Medicâ viris)latè diuagãdi, errãdiq; cauſã prębuit. Sed cùm iſta adſtruimus, non ideò negamus cõceptioni cõprehẽſionem conuenire (vt voluit idem *Galenus lib. 1. de ſemine, cap. 4.*) ſed & vltra extendi eam à ſuprà dictis clarè elicimus, & conſtanter adſeueramus.

13 Sed nec feliciùs † terminos conceptionis abſoluerat ipſe *Galenus lib. 1. de ſemine, cap. 8.* ex dictis facilè explodendus.

14 Svb hæc audiui, in Medicorum † Scholis validâ opinione circũferri & adprobari illam diſtinctionem, quæ habet, omnes conceptionis actiones (vt quæ ſucceſſiuæ ſunt)in tẽpore fieri, conceptionem verò(quæ in vnione animæ conſiſtit) momento contingere, & quidem breuiſſimo tẽpore poſt ſeminum commiſtionem vtero illicò operari incipiente. Et in hoc ſenſu accipiendos *Menam* & *Mercad.* ſup. relatos. Sed certè iſta ſententia (quam placuiſſe video *Petro Garcia in Auic. diſputat.* 38. *cap.* 1. & 2. & deinceps alijs *in hoc c.* §. 2. referendis ſupponit conceptionem præcotiorem contra *Hyppocr. Ariſtot.* & alios primę notæ. Et quod plus eſt animæ rationalis cũ priore conceptione ſimultaneam infuſionem, quod *in d.* §. 2. nos, *Ariſtotelem, D. Thomã*, alioſque inſignes Philoſophos ſecuti, refellimus. Inſuper negat primam fixã, ſtabilemque conceptionem principium generationis conſtituentem, quam nunc cum *Hyppocr. Ariſtot. Plinio Cenſor.* ſup. & alijs relatis adſtruimus, & de qua re vera loquitur *Mercad.* ſuprà: etſi *Mena* (impugnandus *d.* §. 2.)prædictę diſtinctioni & adſertioni primus omnium cauſam dederit.

Sententiâ ergo *Hyppocratis* & cæterorum retentâ, cùm *Bonauent.* † *lib. 7. de octomeſt. partu, cap.* 105. conſideraſſet, id quod ſecundùm naturam eſt, ordinem ſemper habêre(vt ait *Ariſt. lib. 3. de gener. animal. c. 10.*)& generationis opus naturaliſſimũ eſſe(teſte eod. *Philoſ. de anima lib. 2. tex.* 34. inde cõſequens fieri putauit, vt conceptio (quæ generationis eſt principium, & maxima eius pars) ſummũ etiã à Natura ordinẽ debeat ſortiri, ita vt cõceptionis dies eius lege ſint definiti. Et ſubinde aſſerit, hoc Naturæ arcanum *Hyppocratẽ* aperuiſſe in *d. lib. de ſeptimeſtri partu*, illis verbis: *Oportet mulieri tempus dare menſis, in quo ipſi ſolet purgatio contingere*, quæ de tẽpore ad concipiendum & ad abſoluendã conceptionẽ à Natura datum intelligit: & ſubdit *Hyppocratẽ* (qui antea in eodẽ libro edixerat: *Plurimis mulieribus eſſe neceſſarium in ventre concipere poſt menſtrua purgamẽta*)magnum Naturæ arcanum præcedentium verborum aperuiſſe, id eſt, mulierem poſt tot dies concepturam poſtquam ſemen vtero ſuſceperit, in quot ſolent ei fluere mẽſtrua. Et exemplo eſſe eam ait, cui tribus diebus purgatio durat, quę ſi cum viro coierit, geniturámque ſuſceperit & retinuerit, tertia die concipiet, non primâ, ſecundâ, aut quartâ. Cùm autẽ non omnibus idem tempus purgationis ſit, ſed aliæ pluribus, aliæ paucioribus diebus liberentur à menſtruo, inde fit à nouiſſima huius Auctoris doctrina, vt aliæ ſeriùs, aliæ ocyùs pro menſtruorum ratione concipiant ex eodem *Hyppocrate*, id clarè, vt iſte vult, illis verbis denotante: *Et non eſt poſſibile in paucioribus partibus fieri, nec menſtruorum ſolutionem, nec fœtuum cõceptionem.* Et demum concludit, quòd cùm menſtrua ſeptem dies implurimùm durent, hinc regularis cõceptio illum vſq; protrahatur dierũ terminũ. 15

Sed iſta ſuſtinêri non poſſunt; nulla

Digitized by Google

lus enim præter *Bonauent.* ſimilem legem & proportionē excogitauit conceptionis cum menſtrua euacuatione; hæc namque longiſſimè diſtant, & à diuerſis principijs proficiſcũtur, quia euacuationis mēſtrui maior duratio à redundantia ſanguinis ſimul cum maiore, aut minore viarum apertura prouenit; conceptio verò præcocior aut ſerior (vt latiùs illicò probabimus) virtute vteri fortiore aut debiliore, & maiore ſimul aut minore eiuſdem fœcunditate innititur. Quid ergo iſta inter ſe habent commune? Ad hæc verba illa Hyppocratis: *Oportet mulieri tempus*, &c. non video quo pacto *Bonauent.* ſuæ confictæ propoſitioni & proportioni adaptari potuerit contra omnium mentem, & eorũ apertum cōtextum & ſenſum inferiùs expēdendum. Illis verò *Hyppocratis*, *Et non eſt poſſibile in paucioribus partibus*, &c vim manifeſtam infert, lōgè enim diuerſum habēt ſenſũ, quippe loquitur Sapiētiſs. Senex de annis ętatũ (quos vocat partes) in quibus mulieres concipere poſſunt, & eos dimetiēdos docet à duratione menſtruæ purgationis, & hoc quidem non in particulari, ſed generali quadam & abſoluta regula eſt intelligendum.

16 Vnde tu cum communiore † Philoſophorum & Medicorum adſenſu, quem aliàs optimè confirmat *Petrus Garcia d. q. 69. cap. 3. n.* 11. præpoſitam quæſtionem negatiuè reſolue, & ſecutè tene, nullum certũ & fixum à Natura in conceptione tempus conſtitutum: quæ cùm ad ſeptem dies ad plurimùm, vt prędiximus, differatur, plures tamen ineſſe poſſunt cauſæ, ob quas plus minúſve retardetur, prouenientes à maiore aut minore ſeminis, vtriſque virtute ac fœcunditate (vterus enim à Natura tale neceſſarium agendi principium in ſe habet, vt ſemine eo omnino egeat ad ſummum opus perficiendum, *Garcia* poſt alios *d. diſput. 69. cap. 2. n. 6.* iunctis his quæ latiore ſermone proſequemur infra in *cap. 20.*)

Et ab hiſce ego aptè elicio meritò *Sextum Empyricum lib. 5. aduerſ. Aſtrologos* impugnaſſe Horoſcopi conſtitutionem à Chaldæis obſeruatam in iudicijs quæ ſuper partubus à conceptione edicebant, cùm ait: *Ortum eorum, qui cadunt ſub conſiderationem, aut ab ipſo initio ſumunt, aut à deiectione ſeminis & conceptione, aut à partu. Sed à ſeminis quidem deiectione & conceptione nequaquam dicent: exactè enim comprehendi non poteſt eius tempus, & meritò. Nec enim poſſumus dicere, an ſimul cum deiectione ſeminis facta fuerit conceptio, an non. Poteſt enim hoc euenire, vel cum ſola cogitatione ſicut adeps, quæ ardentibus clibanis eſt immiſſa, nam ſtatim conglutinatur. Poteſt etiam poſt aliquot tēpus: nam ſemina etiam, quæ iaciuntur in terra, non ſtatim agentia radices connectuntur cum ſubiectis ceſpitibus. Et cùm ſit interuallum ab ore matricis vſque ad fundum (in quo dicũt Medici fieri conceptus) ſeminis quæ deycitur natura, vt omnino in aliquo tempore hoc ſpatium conficiat oportet. Qui hoc autē ignorāt Chaldæi, nempe quanto tempore hoc fiat, nunquam perfectè comprehendunt conceptũ. Nam cum ſemen quidem aliquando rectà iaciatur, & in ipſos locos matricis incurrat in his qui apti ſunt natura, aliquando autē ſparſim incidat, & in ipſa matrice non poſſit in vnum locum cogi, eſt ignotũ quando fiat primum, & quando ſecundũ, & quantum temporis conſumatur in illa conceptione, & quantum in hac. Ea autē ſi ignoretur, perit etiam & exacta comprehenſio conceptionis. Etſi, vt nonnulli dicunt Phyſici primò coctũ, & prius mutatum ſemen in matrice, tunc accedit ad reſerata eius vaſa, hinc neſcientes quanto tempore fiat mutatio, nec ſcient etiā tempus cōceptionis. Præterea ſicut in reliquis*

Digitized by Google

partibus corporis in partium operationibus differunt inter ſe mulieres, ita etiam veriſimile eſt eas differre in operatione matricis, vtpotè quia aliæ quidem citiùs, aliæ tardiùs concipiant. Nec verò eſt admirabile, ſi etiam ſibi ipſis cōparatæ, nūc quidē cernantur faciliùs, nunc vero difficiliùs, aut non omnino cōcipere. Hoc autem cùm ita ſe habeat, planè fieri non poteſt, vt accuratè, exactéque dicatur, quādo ſemen deiectum ſit retentum: vt ex eo tempore ortus Horoſpicum conſtituant Chaldæi Hactenus *Empyricus* (à nemine eorū, quos viderim, citatus) diſertè incertū conceptionis proſequutus.

Hæ autem cauſæ ab *Empyrico* expenſæ, & aliæ ſimiles ita poſſunt eſſe ad citiùs agendum diſpoſitę, vt quàm breuiſſimo tempore fixa conceptio contingat, ſicuti in viridibus palmitibus, aliiſque delicatioribus videmus lignis quæ à magna vaſtáque ignis deuorantis mole quàm citiſſimè abſumuntur, & ignis fiunt: & hoc ſanè caſu ſaluari poteſt ab *Empyrico* in prioribus verbis proximè relatis propoſitum. Id quod mirè comprobatur ab his quæ diſertè adnotauit *Anto. Ponce Sancta Cruz* Protomedicus & à cubiculo Regis Catholici *in ſua Philoſophia Hyppocratica*, ſeu *Commentar. ad lib. Hyppocratis de diæta, in comment. ſuper text. 1.* & latiùs *ſuper tex. 43.*

Quod ſi adſuetum rerum ordinem
17 attendas, regulam † falſē illam (cum *Hyppocr. d. lib. de ſeptim. partu*, in verbis illis ſuprà relatis, *Oportet tempus dare menſi*) cōſtituere poteris, vt plures dies in purgatione abſumētes tardiùs cōcipiāt, pauciores verò breuiore tēpore. Cuius rei ea ratio eſt ex *P. Garcia* ſup. *Quia ad formationem ſubſtantialem oportet facultatem formatricem vincere ſanguinem, quam victoriam in tēpore contingere cōſtat: eſt autem ille materia; quo autē copioſior eſt purgatio, diutius durat pugna, minus vero cùm fluxus ſanguinis minus durat; nam quò diutius durat, ſolet eſſe copioſior, & conſequenter materia frigidior, & magis reſiſtens tranſmutationi: quò autem minùs durat minor materia copia, eſt calidior, & ſic minus reſiſtens.* Ab his tamen in neceſſariā prolabi proportionem cū *Bonauent.* & tot dies cōceptioni dare, quot in menſtrui fluxu excurrūt, merum figmentū & delirium eſt: *Cùm hoc poßit* (ait *Garcia* ſuprà) *habere variam agendi vim, vt ſi mulier, cuius menſtrua purgatio fuit longioris temporis, coeat cū viro, cuius ſemen habeat maiorem actiuitatem, quam aliud, poſſit conceptio fieri eodem tempore, quam mulier breuioris purgationis, ſi coeat cum viro minoris virtutis.* Et ab hac veriſſima conſideratione veniunt concilianda diuerſa loca *Hyppocr.* à *Garcia* relata, *d. diſput. 69. c. 4. in princip.*

Cùm autem in naturæ arcanis hæc ita ſeſe habeant, temporibus tamen *Hyppocr.* noſtriſq; & omnibus experientia docuit, fixam certámque conceptionem implurimùm ad ſeptimū
vſque protrahi † diem à ſeminis eia- 18
culatione, etſi ocyùs aliquando contingat, vt iam adnotauimus.

Et inde ſecurè venit interpretandus *Hyppocr. d. lib. de ſeptimeſt. partu*, dum ait: *Abortus plurimos intra dies ſeptem fieri, quos propriè* ἐκρύσεις *id eſt, effluxiones, non abortus oporteat appellare*: quaſi diceret: Cùm ante diem ſeptimum conceptio implurimùm non fiat, ideò eam vteri deperditionē, quæ ad diem vſque ſeptimum contingit, non propriè abortum, ſed effluxum appellandam. Quod diſertioribus verbis docuit *Philoſophus d. lib. 7. de hiſt. animal. ca. 3.* vbi poſt illa verba (iam ſup. relata) *Si ſemen in ſeptimum diem intus permanſerit, conceptum iam eſſe certum eſt*, paulò inferiùs ſubdit: *Effluxiones vocātur, quæ intra ſeptimū diem corruptiones incidunt; abortiones autem, quæ intra*

quadra-

quadrageſimũ. Et quidem plurimi fœtus
intra tot numero dies deprauantur. No-
mina ergo iſta ἔκρυσις,& ἐκτρωσμὸς ſiue
τρῶσμος(quibus *Hyppoc.* & *Ariſtoteles*
præcitatis locis vtuntur)ſic diſtinguē-
da ſunt(ac fecerunt *Henricus Stepha-*
nus & alij poſteriores lexicographi)
vt deperditiones conceptus, quæ in-
tra ſeptimum diē contingunt ἐκρύσεις
i EFFLVXIONES vocitemus(quod mi-
rè comprobabis ex traditis à *Ioanne*
Gorræo in definitionibus Medicis, ver-
bo ἔκρυσις)quæ verò poſt ſeptimum ad
quadrageſimũ vſque diem eueniunt,
ἐκτρώσμους,ſiue τρώσμους appellemus,id
eſt ABORTIONES, vel ABORTVS. Qui
(vt ait *Hyppoc.* ſup. in primo quadra-
genario crebriores ſunt: *Quiſque enim*
(ait) *primos quadraginta dies tranſmi-*
ſerit, abortus effugit ex omni cauſa con-
tingentes, plures autem fiunt in primo
quadragenario abortus, quam alijs die-
bus. Quod nos quidem latiore proſe-
quemur ſtylo in *cap.16.*

Et certè prædicta mirè proſequitur
19 & cõfirmat † noſter *Franciſc.Valleſius*
in ſacra Philoſophia d.ca.18. poſt princ.
cui *Bonauent.d.lib.7.c.107.* ſiniſtrè im-
ponit,ſeptimam à ſeminis eiaculatio-
ne atq; à conceptione diē cõfundiſſe,
& putaſſe poſt conceptionem factam
ad diem vſque ſeptimam effluxionem
durare: cùm enim *Valleſius ait: Septi-*
nam diem certam firmamq; iam perfe-
ctæ conceptionis notam præſtare, certè
intelligit conceptionem regulariter
ſeptima die perfici, nec antea ho- no-
men mereri: quod clariùs expreſſit
paulò inferiùs,dicens, conceptionem
certam ſeptem dierum eſſe, & quod
immiſſum in ventrem in certam fir-
mámque conceptionem non perue-
nit intra ſeptem dies effluere & peri-
re. Omitto nunc quæ idem *Valleſ.* de
delineatione à *libri de carn. Auctore*
deduxit & tradidit inf. *hoc cap.* §.1. *&*
2.examinanda.

Illud autem prætereundũ non eſt,
huiuſmodi effluxiones impropriè † & 20
largo modo ABORTVS à Phyſicis ap-
pellari,exẽplo *Hippoc.* eorum Anteſi-
gnani, qui d. *lib.1. de ſeptim.partu*, eas
hoc nomine cohoneſtauit,licèt illicò
ſeſe correxerit aut declarauerit, dum
ait:*Nã plurimi abortus in his diebus*(ſci-
licet intra ſeptimum)*fiunt:nominantur*
autem tales EFFLVXIONES,*non* ABOR-
TVS: & ita effugies contradictionem
quam aliqui hoc caſu inter *Hippocr.*
& *Ariſt.*inſciè confingunt.

Remanet ergo ex prædictis ſatis
ſupérque probatum, non ſtatim à ſe-
minis effuſione conceptionem regu-
lariter perfici, ſed ſerius aut ocyùs in-
tra ſeptimam diem pro temporis ni-
mirum ratione, in quo menſtrua ob-
ueniunt & fluunt, & pro qualitate ſe-
minis,vteríque fœcunditate, cum ce-
teris ſuprà adductis.

Et ab hac reſolutione pendet vera
ratio † *tex.in authen.de reſtit.& ea quæ* 21
parit in vnd. menſe(quæ eſt *Nouel.39.c.*
2.)in illis verbis: *Nodum enim comple-*
to anno,vndecimo menſe perfecto peperit,
vt non eſſet poſſibile dicere, quia de de-
functo fuiſſet partus. Quæ à contrario
ſenſu(vt diximus in *Prolegomenis*)cla-
rè demonſtrant, natum ſub initiũ vn-
decimi menſis legitimũ reputari.Quę
fuit ſentẽtia *Gloſ.in l.Gallus*, vbi *Bart.*
Socin. & alij exiſtimant, natũ poſt de-
cimum menſem & duos dies à morte
viri legitimũ eſſe. Nã etſi cõcedamus
partum vltra decimum menſem pro-
trahi non poſſe ex communi ſenten-
tia,à nobis examinanda in *cap.14.*)na-
tus tamen poſt decimum menſem &
duos dies ſequentes ab effuſione &
commiſtione ſeminum: quin & vſq;
in diem ſeptimum, legitimus & con-
ceptus intra eundem decimum men-
ſem æſtimandus eſt, vt notabimus in
dict.*cap.14.* impugnantes contrariam
ſententiã *Hieronymi Tornelij in quæ-*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſtion.ad l.Gallus: & limitationem examinantes *Menochij lib.2. de arbitrarijs, caſu* 89.*nu*.48. Interim ſat ſit adnotaſſe conceptionem regulariter à ſeptimo die computandam, vt numerus iſte dierum à decimo menſe, & quolibet alio partus legitimi, ſit ſubtrahendus, ſi computationem ineas à die eiaculationis ſeminis.

Demum ex dictis elicies, *Federicum Bonauenturam* omnium (quos ego viderim) primum egregiè adnotaſſe in *lib.9. de partu octomeſtri cap.*51. conce-
22 ptioné poſt mortem † viri fieri poſſe. Quod tunc maximè eueniet, cùm vir ſubitò moritur: vel repentè fuit occiſus: vt in ſimili dixerat *Menochius d. caſu* 89.*num*.48. Cùm enim conceptio aliquibus abinde diebus, ſeminum commiſtionem ſubſequentibus, contingat (vt ex *Hippocr. Ariſtot.* & alijs adnotauimus & poſt eundem *Ariſto.* & alios antiquos ſenſit ieuera *Plutarchus de placitis Philoſoph. lib.*5. *cap.* 6.) inde velut euidens ſit conceptionem poſt mortem patris poſſe patrari ſępè & ſæpiùs ex *Bonauentura* ſuprà relato.

SECTIO I.

De ſignis conceptionis.

SYNOPSIS.

23 *Signum naturale conceptus ab Ariſtotele, & antea ab Hippocrate depromptum refertur.*

24 *Signorum conceptus comprobatio vix fieri poteſt, vt a declaratione pregnantis non dependeat.*

25 *Mulieres circa conceptionem facilè, paſſimq́; falluntur.*

26 *Menſtrui ceſſatio ſignum eſt conceptionis, ſed fallax.*

27 *Alia ſigna a maculis in facie, vertigine oculorum, &c. refert a Philoſophis & Iuriſprudentibus, eáque ſimul explodit Auctor.*

28 *Aliud ab intumeſcentia ventris. Et n.*29. *aliud ab eius motu adducit, & vtrumque refellit.*

30 *Aliud a lacte in mammillis expendit, ſed nec fixũ firmumq́; eſſe demonſtrat.*

31 *Improbatur Pater Poza, qui in lactatione Annæ miraculũ, & quidem magnum ſupponit. Et ibidem nu.*32. *dum miraculoſiorem eam facit quam* MARIÆ *Reginæ Angelorum Dominæq́; noſtræ.*

33 *Nullum ſignum proprium & certum conceptionis datur.*

34 *Ex propoſitis vſquedum ſignis & indicijs coniectura cõceptionis oriuntur. Et n.*33.*(nouam viam Auctor aggreſſus) earum rationem init.*

36 *Obſtetricum manus ſæpè falli notat.*

37 *Earum artem primis mundi exercitam temporibus commendat: & alia de obſtetricibus notanda adducit.*

38 *Obſtetrices iuratæ debent deponere de mulieris conceptione.*

39 *Virginitatis probatio obſtetricum aſſertionibus committi non debet.*

ABSOLVTIS his quæ ad certam, fixamq́; conceptioné ſpectant, ad ſignorum eiuſdé ſcriptionem ex ordine deueniendum eſt. Hanc Philoſophi & Medici, quin & noſtri ex profeſſo tractarũt, vt claiè demonſtrant tradita ab *Ariſt.lib.7.de hiſt.anim.c.*3. & 4. *Plin.li.7.c.6.* & prius ab *Hippoc. in lib.de genit. Auic.li.3.fen.21.tract.1.c.*11. A quo multa ſunt mutuati Neoterici, maximè *Ambroſ.Pareus lib.23.c.*25.*And.Laurent.de hiſt.anatom.li.3.c.4. ad fin.* nouiſſimè *Ioan.Heurn. Inſtitut. Medic.lib.5.de homin.procreat.*& *Iacob. Guillemaus in li. de regim.mulieris tẽp. pragnat.* (Gallorum vernaculo ſtylo conſcripto) *c.*1 Et ex noſtris (poſt antiquos & omniũ pręcipuũ *Rofred.* ſuper Edicto, *Si mulier ventris nomine in poſſeſſionem mittatur*) iſta latè proſequitur

Ioan.

Ioã.Cagnol.in l.ſi prægnãs 42*.D.de inſpiciendo ventre*... *Ioã.Cagnol.in l.ſi pregnãs 42.D.de eui-ſtion.* & in *l. ſi quis pregnantẽ* 187*.D.de diu.reg.iur.Tiraq Boſſ.Ioſeph.de Ruſtic. Menoch. Maſc. Alex. Raud. Mar. Giurba* cum alijs inferiùs referendis.

Sed omnium potiſſimum, & quod attinet ad cauſam naturalẽ certius fir-
23 miuſque † ſignũ notaſſe videtur *Ariſt. lib.7.de hiſt.animal.d.c.3.*docens, quòd *ſi in ſeptimũ diem intùs genitura permã-ſerit, manifeſtum eſt mulierem concepiſſe.* Aptiùs (& Græcis illis ἐὰν δ' ἑπτὰ ἐμμείνῃ ἡμέρας, φανερὸν ὅτι εἴληπται) *Iul.Cæſar* Scaliger: *igitur ſi ſeptem diebus conti-neatur, manifeſtum indicium eſt conce-ptionis.* Et ſanè hoc idem ſignum præ-ciſiùs antea videtur feciſſe *Hippocr. in d.lib.de genitura,* dicẽs: *Si mulier a-liquando partũ experta fuerit, & aduer-tit quando genitura non exciderit, ſed intùs remanſerit, tunc enim ſcit qua die conceperit.* Vnde *Galen.lib.1.de ſemine, cap.2. Dixerunt mihi mulieres, vbi ſemẽ conceperint, quandã ſe in vulua motionẽ ſentire, quæ quaſi conuellat ac paulatim in ſe illam contrahat,*&c.

Sed cùm huius ſigni & conſimiliũ
24 probatio vix † fieri poſſit, vt à ſola mulieris declaratione non pendeat; ei verò aſſerẽti ſe prægnantẽ eſſe credẽ-dũ non ſit, cùm in ſuo deponat (vt no-ſtri aiunt) facto, & ex propria adſeue-ratione cõmodum reportare curet, vt aliàs aduertũt *Iuriſconſulti* in pluribus reſpõſis ſitis ſub titulis *D.de inſpic.vẽt. cuſtod.q.partu,* & *D ſi ventris nom.mul. in poſſeſſ.miſſ.* & *D. de vent. in poſſ mit.* & notarunt *Angel.in l.illud, D.ſi pars hered.pet.Marius Giurba* (poſt *Paulum* & *Ioſeph de Ruſticis*) *in conſuetud.Meſ-ſan.cap.*8.1 *par gloſ.2. num.*5. Cùmque mulieres in aſſertionibus iſtis ſibi ipſis nõ conſtent, & paſſim fallantur, † *l.1. §.ſi mulier, D.de liberis agnoſc.l.1.§.per calumniam, D.ſi mulier ventris nomine, Bart. in l. Gallus num.* 14*.D.de liber.& poſth.*& ibi *For.Garc.n.*117*.Pet.Gilk.n* 61. cũ alijs relatis à *Giur.* & nouiſſimo *Paulo Zachia in ſuis Medico-legalib. tit.2. quæſt.2.*(etenim geniturã adfluẽ-tem ſæpè mulieres non ſentiunt, & ex contrario multæ eis ſuperfluæ humi-ditates, quas genituram putant, eâ re-tentâ præterfluunt, vnde conceptio-nẽ ſæpè & ſæpiùs nõ ſentiunt, vt poſt *Boẽr.deciſ.*220. in fine dixit *Ioſeph. Lu-dou. in commun. concluſ. tit. de nato in octauo menſe, concluſione vnica.*) Ideò ad alia ſigna conceptionis externa eam apertius indicantia nobis confugien-dum videtur, præſertim in primoribus concepti diebus (quo caſu loquuntur *Hyppocrates* & *Ariſt.*ſuprà) tunc enim nil certi hac in re extrinſecùs datur, vt poſt *Rofred.* ſup.& alios antiquos ad-notauit *Cagnol.in d.l.ſi quis prægnãtem* 187*. D. de diuerſ. reg.iur.Menoch.conſ.* 284*.num.*42*.lib.*3.

Et ſanè illud primo loco externorũ conceptus ſignorum, nec cõtemnen-
dum videtur, quod à menſtrui † ceſſa- 26
tione noſtri deſumũt, maximè *Ruſtic.* & *Pacia.*relati à *Giur.d gl.2.n.9.* Quod tunc forſan validius erit, cùm aliàs fe-minæ menſtrua nunquã deficerent, & bono fuerit habitu corporis à morbis (qui detentioni mẽſtruæ cauſam præ-bere ſolent) liberi. Sed hoc fallaciſſi-mũ eſt, quãdoquidem ſæpiùs euenit, menſtrua extra conceptũ ſiſtere: & eo ſubſequuto, itidem effluere, vt varijs auctoritatibus Philoſophorũ & Me-dicorũ cõprobat *Tiraq.in l. ſi vnquã, verb.ſuſceperit liberos, n.*210*.C.de reuoc. donat. Alexãd.Raudẽſis de Analog.lib.* 1*. c.* 30*. n.* 31. Optimè *Ioan.Schenchius li.* 4*.obſeruat.tit.de cõceptione:* vbi ab *Hip-pocrate* refert hiſtoriã vxoris Gorgiæ, quæ cùm quattuor annis purgationis eſſet expers, poſtea cõcepit. Deq; his mulieribus *Ariſt.lib.7. de hiſt.anim.c.* 2. acutiſſimè dixit; tunc concipere cũ tantum collegerint humoris, quãtum ijs, quæ purgantur, ad aptã conceptio-

nẽ reſtare ſolet. Deniq; de iſto & ſimilibus ſignis *Sext. Empyr. li.* 5. *adu. Aſtrologos* ita in propoſito ediſſerit: *Sed nec dici poteſt, quòd tempus conceptus cõprehendi poſſit per aliqua ſigna, vt ex quo poſt coitum exſiccati ſunt ſinus muliebres aut obſtructum fuerit os matricis, ceſſaritq; menſtrua purgatio, pica autem aduenerit. Nam primùm quidem hæc quoque omnia ſigna communia ſiunt his quæ non conceperunt.*

Sub hæc *Mar Giurba* ſup. ex *n.* 10. ab aliorum Iuris Interpretum placito alia quædam conceptus dinumerat
27 † ſigna: vt ſi mulieres faciei maculæ (quas nos *Paño* appellamus) ſuperueniãt. Si res inſolitas, quas comedere nõ liceat, appetierit. Si vertigines oculorũ, pallores, aliáve ſimilia paſſa fuerit: nã vt dixit *Plin. lib.* 7. *d. c.* 6. in princ. *A cõceptu decimo die, dolores capitis, oculorũ vertigines, tenebraque, faſtidiũ in cibu, redũdatio ſtomachi, indices sũt* HOMINIS INCHOATI. Sed & ſigna iſta optimè ex *Galeno* & alijs velut perfunctoria exploſit *Paul. Zacch. in Medico-lega. lib. tit.* 3. *q.* 2. *n.* 33. *&* 35.

Vero autem proximius iudiciũ ſiue ſignum forſan videbitur, ſi venter (vt notat *Ariſt. lib.* 7. *de hiſt. animal. d. c.* 3.)
28 in bona valetudine creſcere † & intumeſcere incipiat (ab hoc namque ſigno *Plautus in Trucul. actu* 1. *ſcen.* 2. *verſ.* 95. ita arguit:

Quæ nunquã fuit prægnans, qui parere potuit?
Nam equidem vterum illi nunquã extumeſcere ſenſi.

Et Ouid. epiſt. 11.

Iãq; tumeſcebant vitiati põdera vẽtris,
Ægraq; furtiuũ mẽbra grauabat onus.

Sed & ab his metaphoticè Iuriſcõſultus *Alfenus in l. ſi quando* 17. *D. ſi ſeruit. vendic.* parietẽ procubẽtẽ VENTREM facere dixit) ¶ Iſtiq; conſimile ſignũ
29 eſt, ſi mulier in vtero fœtum moueri† ſentiat, & motus iſte ab alijs itidẽ percipiatur. Hoc enim poſt perfectã conceptionẽ euenire, quin & poſt partus animationẽ ſupponit *tex. in c. quod verò*, iunct. *glo.* 32. *q.* 2. *Cagnol.* cũ *Boſſio* & alijs relatis à *Giurba d. c.* 8. *glo.* 2. *n.* 13.

Sed & ſigna iſta eluſoria inueniet, quiſquis à Medicorum paſſim obuijs ſcriptis adnotauerit, ventris tumorem ſæpè à mala mulieris diſpoſitione prouenire. Quin & à violentis medicamentis à fabuloſis & deceptricibus mulierculis adhibêri ſolitis, his, quæ magno conatu filios concipere & edere curant, inhiantque. Videmus itidem tumores iſtos multoties à menſtrui inſolita retentione prouenire, & decimo, vndecimo alijſq; vlterioribus menſibus aquoſi & retenti humoris ſuperueniente prolapſu euaneſcere: vt de Maria Angliæ inclyta Regina Prudentis Philippi II. Regis Dominique noſtri vxore, *teſtatur Mencha. lib.* 2. *de ſucceſſ. creat.* §. 20. *n.* 114.

Nec quicquã iuuat humores à vero cõceptu alienos morboſos eſſe & plenos faſtidij; in grauidatione verò naturali nullũ malũ in vtero sẽtiri, ex quo in vtero exiſtẽs, pars eſt viſcerum matris, *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto, D. de vent. inſp. d. l. ſi prægnans, vbi Gl. D. de eui*ct.

Et ſua cuique homini nullo ſunt pondere membra, Lucret.
Nec caput eſt oneri collo, nec deniq; totum
Corporis in partibus põdus sẽtimus ineſſe.

Nam & prægnationes primis præcipuè & vltimus temporibus graui ſunt oneri, & primiparis impluri mum toto geſtationis tempore. Adhæc plures mulieres luxuriantis & laſciuientis naturæ tumores aquoſos in ventre patiuntur, qui non tantum cuiq; rei agendæ impedimento nõ ſunt, quinimo tale quid paſſæ expeditiores, ſaniores, robuſtioreſque ſeſe eo tempore ſentire prædicant. Aliæ inſuper conceptum medicamentis affectãtes præ nimio deſiderio & affectu nil põderis ſen-

ſentiunt. Quòd ſi inſtes, humorem extra prægnationem prouenientem vel durum eſſe vel improuiſum: vtpotè procedentem à viſcerum ſcirrho; vel mollem & expeditum, vt qui ab hydropeſia producitur, grauidationis verò acutū eſſe & paulatim creſcere: reſpondet (& quidem rectè) *Zacch. in Medico-legal. tit. 3. q. 1.* has ſubtilitates & ſpeculationes facilè in libris explicari, in practico verò vſu nequaquam inueniri, quin potiùs omnino euaneſcere.

Quod verò attinet ad motum in ventre contingentem, *Mar. Ginrba, ſup. d. n. 13.* ex *Galeno*, affirmat, id etiam euenire poſſe ratione alicuius ventoſitatis (vt iſte ait) quæ etiam in corpore mortuo motus cauſa eſt, vt disertè notauit *Bart. in tract. teſtim. Ioan. Langlois q. 19. deciſ. 1. n. 2.* Et ex *Boſſio* comprobat *Maſcar. concl. 1147.* illis verbis: *Euenire poteſt illam quæ aſſeritur fuiſſe prægnantem, habuiſſe vẽtrem durum & tumefactum ex aliquo morbo, vt in multis videre eſt, quæ non ſunt prægnantes. Præterea ſi inſpexerint & tetigerint vterum tectum veſte, vel etiam interula, potuit enim mulier aliquo ſuperimpoſito reddere ventrem ſuum tumidiorem. Nec plena fides eis eſſet adhibenda, etiamſi dicerent dum tetigerunt, ſe ſenſiſſe puerum in ventre, & ita mouendo dicere tangenti,* SENTIS NE? *& eam inducere ad credulitatem. Et minus ei eſſet credendum, ſi tactus iſte eſſet factus inſtante ipſa muliere. Et minus etiam quando apparet ex proceſſu ipſam fuiſſe ſolicitam circa hoc, ſcilicet vt tangeretur. Etenim credibile eſt, eam omni actu vſam fuiſſe, vt ſe grauidam fingeret, & maximè tunc temporis dum volebat tangi, omnes artes paraſſe, quo tangentes induceret ad credendum grauidam eſſe.* Et poſt alios ita nouiſſimè notant *Hadri. Neguſ. in ſylua reſpon. d. q. 400. n. 103. Paul. Zacch.* poſt *Fortunat. Fidel.* & alios in *Medico-legal. tit. 3. q. 2. num. 40.* vbi plurimas fuiſſe grauidas atteſtatur ſeptimum menſem prætergreſſas, conceptum, ab immotione, ignorantes. Idque ſæpè & ſæpiùs harum rerum experientiam demonſtraſſe.

Omnibus demum inſignius & firmius ſignum eſſe videtur, ſi mammillas tumidas, & lac † ſimul in eis mulier denuò habêre incipiat, maximè 30
accedente ventris tumore, & eius augmento vltra procedente, vt poſt *Bald.* & alios notat *Menoch. lib. 1. præſ. q. 3. n. 3. Ginrba d. gloſſa. 2. n. 7.* His addo *Sextum Empyricum* (alia ſigna ſuprà, vt vidimus, irridentem) iſtud tantùm (poſt plura, quæ de ſigno in genere diſſeruerat) adprobaſſe *aduerſus Mathematicos lib. 2. de Philoſophia*, his verbis: *Oportet q; ſignum non ſolùm eſſe antecedens in recto connexo, ſed etiam habere naturam, quæ appareat, ac releuet id quod deſinit, ſeu conſequens: cuiuſmodi eſt in his connexis: SI ISTA HABET LAC IN VBERIBVS, CONCEPIT*, &c. Etenim citra venereum coitum nunquam lac habêri poſſe firmauit *Artemidorus lib. 1. Oneirocriticorum, cap. 17.* dicens: ἡ γὰρ ἄνευ συνουσίας ἀφροδισίων γάλα ποτὲ σχοίη. Sed veriùs eſt, ſignum iſtud ac cetera ſuprà enarrata fallax eſſe: nam & in mulieribus natu maioribus conceptioni ineptis lac exuberans aliquando *prodiit: & tanta copia* (vt ait *Philoſophus lib. 3. de hiſtor. animal. cap. 20.*) *vt infantem enutrire potuerint*. Idemque accidit virginibus, *Ioubertus lib. 5. errorum popul. cap. 3. Andreas Laurentius lib. 8. de hiſto. anatom. q. 2. Nacel. in analogiis, Microc. ad Macrob. lib. 4. cap. 5.* Imò & maribus, *Ariſtot. d. cap. 20. & lib. 1. eiuſdem hiſtoriæ, cap. 12.* Faciunt tradita ab *Hippocrate ſectio. 5. aphoriſmo* 39. cum aliis adductis à *Zacchia ſup. n. 21.* Qui *n. 26.* rectè reſpondet obijcientibus, lac iſtud virgineum & ſimile boni lactis

conditione deſtitutum, & quantitate modicum: dicens, hoc ipſum ſæpè euenire prægnantibus, ex *Galeno lib.1. de ſanit.tuen.cap.6.* Et ego addo ab hac obiectione liberum eſſe omnino caſum mulierum natu maiorum, *ex Ariſtot.lib.3.de hiſt.animal.d.c.20.* expenſum. Qui niſi obſtaret lac albàs à bedine, craſſitie, ceteriſque qualitatibus & conditionibus conſtans, ſignum firmum, certumque conceptionis (vt voluit *Sextus Empyr.* cum *Artem.*) clarè exhibêret. Et planè itidem procederent quæ *Zacch.* adſeuerauit in *Medico-legal.tit.3.q.2.a.nu.19. vſque 28.* & iterum *nu.49.50.* & ſeqq. vbi alia ſigna adducit rem Medicam plurimùm ſapientia. Tu eum (ſi animus iſta pernoſcendi, aut opus fuerit) adito: latiſſimè enim & exactiſſimè Medicus homo Medicis præmaximè, tem hanc diſcuſſit.

Ab his tamen non priùs diſcedam, quàm ex *Ariſtot.li.3.de hiſtor.anim.d.ca.20.* impugnauerim ſententiam *P.*
31 *Ioannis Baptiſtæ* † *Poza*, qui in *Elucidario Deiparæ lib.3. tract.13. cap.4.* nouiſſimè aſſerit lactationem Annæ aliud nouum miraculum ſupra partum & conceptum præ ſe ferre; vt enim ad conceptum inepta, Dei voluntate apta reddita eſt, ita conceptum ſubſequentia, ei naturalia fuerunt, & *exigua tranſmutatione* (vt ait alibi *Valleſ.in ſac.Philoſ.c.83.*) contigêre, ac in Sara & Eliſabeth; maximè cùm natu maioribus etiam ſine grauidatione magna lactis copia (ſufficiens cuiuſuis infantuli enutritioni) obuenire ſoleat, vt iam notauimus ex *Ariſt.d.c.20.* Quis demùm concedet ex ſingulis Annæ conceptum ſubſequentibus diuerſa fore conſtituenda miracula, vt iſte vult, aut ſaltem ſupponit?

Ab hiſdem multominus aſſentiri
32 poſſum eid. *P.* † *Pozæ*, qui *d.tract.13. cap.5.* miraculoſiorem putat Annæ lactationem, quam MARIÆ eius filiæ Angelorum Reginæ, Dominæque noſtræ; non attendens menſtrua retenta, quæ fœtus enutritioni antea deſeruiebant, in ſanguinem album conuerſa, id eſt, lac (vt ex Philoſophis & Medicis probabimus infr. c.13.) recenti partui à natura per mammillas, eâdem duce, ſubminiſtrari omnibus vnâ exceptâ MARIA: vt quam, idem *Poza d.lib.3. tract.12.c.2.* cum *Tolet.in Luc.c.2.* aſſeruit communē menſtruorum affectionem nunquam expertam fuiſſe. Vt inde eius lactatio omnibus fuerit longè admirabilior. Ecquis non videt Virginis conceptum, geſtationem, partus editionem, & lactationē à communi natura omnino alienam, & ſtupendis hominibus, quin & Angelis, ignotiſque miraculis plena: Annæ verò, Saræ & Eliſabeth nihil vltra conceptum præternaturale accidiſſe?

Sed ad ſigna conceptûs, vnde paululùm digreſſi ſumus, redeuntes, ex prædictis vſque dum apertè conſe-
quimur, † nullum eſſe σημεῖον ſignum 33
PROPRIVM (vt aiunt Logici) & *Diui Auguſt.* notiſſimæ definitioni conueniens, quòd certo fixoque modo prægnationem, conceptionemque demonſtret. Et prænumeratorum quodque eſſe ÆQVIVOCVM (de quo in *Prorib.Ariſt.* agunt iidem Logici) habens ſeſe ad eſſe & non eſſe, ac iſti eloquuntur. Et inde inuenies ipſos *Hippoc.* & *Ariſt.* rei Medicæ & Philoſophicæ Principes (illum *d.lib.de nat.pueri*, hunc *lib.7.d. hiſt. anim.ca.3. & 4.* & alibi ſæpè) meritò hæſitaſſe de aliquibus, an eſſent prægnantes. Et *Abenz.* inſignis Medicus Arabs, propriæ vxoris grauidationem ignorans, eidem ſolutiuum propinauit medicamentum, vt ipſe ingenuè faſſus eſt *lib.2.Theiſir.c.1.tract.3.* Et ita ſanè tenendum eſt (quicquid *Cagnolus* noſter omnium

omnium Philoſophorum & Medicorum captum ſuperare contendens animosè aſſeruerit in *d.l.ſi pregnans,n.* 5.*D.de euict.*)cum *Andr.Laur.de hiſt. anato.c.* 4. & cum aliis quos nouè referr & ſequitur *Paulus Zacchias* in ſuis *Medico-legal.tit.*3.*q.*1.*n* 15.

Sed his omnibus nihil obſtantibus Iuriſconſulti(qui ſimul ac Philoſophi Medicique nullum eſſe ſignum firmum, fixumque conceptionis rati ſumus) conſtanter admittimus ex pro-
34 poſitis † indiciis & ſignis coniecturas,aut præſumptiones conceptionis oriri.

Omnium autem præcipuę & à iure approbatæ(vt iſta velut ad artem no-
35 bis redigamus) † vel ab aſſertione mulieris conſtante matrimonio, diuortióve facto prægnantem ſe aientis)pendenti: vel ab adſeueratione eiuſdem mulieris poſt mortem viri: vel ab adfirmatione viri contra mulierem negantem.

Prioris aſſertionis exemplum habemus apud *Vlpian.* in *l.*1. *D. de agnoſcendis & alen lib.* deſumptum ex Senatuſconſulti *Plautiani de liberis agnoſcendis* (quod ibi interpretatur) prima parte vel ſpecie, eorum ſcilicet qui partum agnoſcunt; vt ſi mulier putans ſe prægnantem, paréntve in cuius eſt poteſtate intra triginta dies à diuortio connumerandos, marito eiúſve parenti,ſub cuius eſt poteſtate, aut domo, ſi nullius copiam habeat, denunciet; quo facto, ſiue maritus mittat cuſtodes futuro partui,ſiue nō mittat,hac denuntiatione factâ,ex eo prægnans præſumitur mulier, & poſtea natus intra legitima tempora filius eius. Et inde partum agnoſcere cogitur maritus,& ſi non agnouerit,extra ordinem coërcetur; quo caſu denuntiationi ſibi factæ non contradixerit: quæ fuit ſententia *Vlpiani* in *d. l.*1. *in principio*,& in §.1.§. *denunciare*, §. *pœna,D.de agnoſcend. & alend. liberis*: & Imperatoris *Diocletiani & Socij in l. nec filium* 9. (quam diſertè emendat *Cuiacius lib.*19. *obſeruat.cap.*40.) *C.de patria poteſtate*,*Pauli* Iureconſulti *lib.* 2.*Sententiarum. tit.*24. *Gloſ.in d.*§.*pœna*,& *Alberici ibidem num.*1. *ad finem*, *Menochij lib.*2.*de arbitrariis*, *caſu* 396. *à n.*3.*Cuiacij d.c.*40.*Iacobi Reuardi lib.* 1.*varior.iuris*,*cap.*18. *Barboſa* poſt *Speculatorem*,& alios in *rubr.*1. *par. nu.* 18. *D.ſoluto matrimonio:* vbi optimè conſiderat damnum mulieri obueniens ex omiſſa denuntiatione,ad interpretationem *tex. in d.l.*1.§. *quinimo*,& §. *ex his apparet*. Et hiſce adde inferiùs aduerſa in *cap.*4. *num.*109. cum traditis à *Stephano Gratiano* (prædicta optimè ab aliis declarante & limitante) .2.*p.diſceptat.forenſ.c.*267.*nu.*31. *&* 32.

Quæ verò Plautianum hoc Senatuſconſultum ſtatuerat circa partum poſt diuortium editum,id ipſum alio Senatuſconſulto (Hadriani Imperatoris temporibus facto) diſpoſitum extabat ad cognoſcendos partus cōſtante matrimonio editos, vt teſtatur idem *Vlpianus* in *l.ſiue contra* 5. §. *quia Plautianum, D.de agnoſcendis & alendis liberis.*

At in ſecunda aſſertione mulieris mortuo marito facta, Prætor (vt ait *Vlp.*in *l.*1.§.*de inſpiciendo, D de inſpic. ventre,cuſt.q; partu*)ita cautè edixit: *Si mulier mortuo marito prægnantem ſe eſſe dicet, his, ad quos ea res pertinebit procuratorive eorum bis in menſe denuntiandum curet, vt mittant, ſi velint, quæ ventrem inſpicient: mittantur autem mulieres liberæ dumtaxat quinque. Hæq; ſimul omnes inſpiciant, dum ne qua earum dum inſpicit inuita muliere, ventrem tangat. Mulier in domo honeſtiſſimæ feminæ pariat, quam ego conſtituam. Mulier ante dies triginta quam parituram ſe putat, denūtiet his ad*

Digitized by Google

quos ea res pertinet procuratoribúſque eorum vt mittant, ſi velint, qui ventrem cuſtodiant. In quo conclaui mulier paritura erit, ibi ne plures aditus ſint quam vnus; ſi erunt ex vtraque parte tabulis præfigantur. Ante oſtium eius conclauis liberi tres, & tres liberæ cum binis comitibus cuſtodiant. Quotieſcunque ea mulier in conclaue, aliudue quod, ſiue in balneum ibit, cuſtodes, ſi volent, id antè proſpiciant, & eos qui introierint, excutiãt. Cuſtodes qui ante conclaue poſiti erunt, ſi volent, omnes qui conclaue aut domum introierint, excutiant. Mulier cùm parturire incipiat; his ad quos ea res pertinet, procuratoribuſve eorum, denuntiet, vt mittant quibus præſentibus pariat. Mittantur liberæ mulieres duntaxat quinque, ita vt præter obſtetrices duas in eo conclaui, ne plures mulieres liberæ ſint quam decem; ancillæ quàm ſex. Hæ quæ intùs futuræ erunt, excutiantur omnes in eo conclaui, ne qua prægnans ſit. Tria lumena, ne minus, ibi ſint: ſcilicet quia tenebræ ad ſubijciendum aptiores ſunt. Quod natum erit; his ad quos ea res pertinet, procuratoribuſve eorum, ſi inſpicere volent, oſtendatur. Apud eum educatur, apud quem parens iuſſerit. Si autem nihil parens iuſſerit, aut is apud quem voluerit educari, curam non recipit: apud quem educetur, cauſa cognita, conſtituam. Is apud quem educabitur quid natum erit, quoad trium menſium ſit, bis in menſe, ex eo tempore quoad ſex menſium ſit, ſemel in menſe: ſex a menſibus quoad anniculus fiat alternis menſibus: ab anniculo, quoad fari poſſit ſemel in ſex menſibus, vbi volet, oſtendat. Si cui ventrem inſpici, cuſtodirive adeſſe partus licitum non erit, factumve quid erit quominus ea ita fiant, vti ſupra comprehenſum eſt, ei quod natum erit, poſſeſſionem cauſa cognita non dabo; ſiue quod natum erit, vt ſupra cautum eſt, inſpici non licuerit, quas vtique actiones me daturum polliceor, his quibus ex edicto meo bonorum poſſeſſio data ſit, eas, ſi mihi iuſta cauſa videbitur, eſſe ei non dabo. Et his ſanè accinit illud *Terentij in Andria, actu 4. ſcena* 1.

> *--Dis Pol habeo gratias,*
> *Cùm in pariundo aliquot adfuerunt*
> *liberæ.*

Hoc autem Prætoris edictum tranſcripſit *l.17. tit.6. p.6.* Et in quibuſdam admiſit *l.3. tit.6. lib.3. fori.* Eiuſque interpretationem proſequuntur *Bart. Lucas de Penna & alij* in *l. vnica, C. de mulier. & in quo loco, lib.10. Petr. Loriot. de iuris arte tract.2. de natiuit. c.3. axiomate 7. Aſcanius Clemens in tract. de patria poteſt. c.4. Federicus Brukmanus in tract. de different. ſexus, 1. p. memb.3. art.10.* & *11. Georg. in d.l.17.* Qui *gloſ.1.* hæc (quæ in vſu non ſunt) obſeruanda ait iuxta morem regionis (*d. l. 3. fori* ab ipſo non expenſa) ſi à propinquis marit[illegible]a in iudicio petatur: & vidimus obſeruari in opulentis hereditatibus, quibus venientes ab inteſtato inhiare ſolent pudicitiæ optimæ matronæ notam inurere non verentes auri ſacra fame.

Quæ & mulieres aliàs inculpatæ vitæ ad partus ſuppoſitionem aliquando coëgit. Quod vnum (vti frequentiùs) forſan adnotauit Rex noſter Alphonſus Sapiens, dum in initio *dictæ legis* 17. ita ait: *Mugeres ì algunas, que deſpues que ſus maridos ſon muertos, dizen que ſon preñadas dellos: è porque en los grandes heredamientos, que fincan deſpues de la muerte de los omes ricos, podria acaecer que ſe trabajarian las mugeres de fazer engaño en los partos, monſtrando fijos agenos, diziendo que eran ſuyos; porende moſtraron los Sabios antiguos manera cierta para que ſe puedan los omes guardar deſto*, &c. Quibus adde quæ longiore tractatione proſequemur infrà *cap.5.*

De tertia mariti inſolita aſſertione contra mulierem quæ ſe prægnantem negat:

Digitized by Google

negat (vt accidit Rutilio Seuero cum
Domitia eius vxore) exſtat reſcrip-
tum Diuorum Antonini & Veri ad
Valerium Priſcianum Prætorem vr-
banum (relatum in *l. 1. in prin. D. de
inſpic. vent. cuſt. q; partu*) quo ita cau-
tum eſt: *Nouam rem deſiderare Ruti-
lius Seuerus videtur, vt vxori quæ ab eo
diuerterat, & ſe non eſſe prægnantem
profiteatur, cuſtodem adponat. Et ideò
nemo mirabitur, ſi Nos quoque nouum
conſilium & remedium ſuggeramus. I-
gitur ſi perſtat in eadem poſtulatione,
commodiſſimum eſt, eligi honeſtiſſimæ fe-
minæ domum, in qua Domitia veniat,
& ibi tres obſtetrices probatæ artis &
fidei, quæ a te aſſumptæ fuerint eam in-
ſpiciant: & ſiquidem vel omnes, vel duæ
renuntiauerint* PRÆGNANTEM *videri,
tunc perſuadendum mulieri erit, vt per-
inde cuſtodem admittat, atque ſi ipſa hoc
deſideraſſet. Quod ſi enixa nõ fuerit, ſciat
maritus ad inuidiam exiſtimationemq;
ſuam pertinere, vt non immeritò poſſit
videri captaſſe hoc ad aliquam mulieris
iniuriam: ſi autem vel omnes vel plures
non eſſe grauidam renuntiauerint, nulla
cauſa cuſtodiendi erit.* Concordat *l. 8.
verſ. E otroſi tit. 14. part. 3.* facit *tex. in
cap. propoſuiſti 4. de probation.* & in *cap.
fraternitatis 6. de frigidis & maleficiis.*
His ergo tribus aſſertionum ſpeciebus
præſumptio prægnationis vel exſtat
pro muliere, vel contra eam.

In prima pro muliere præſumitur
ex ſola eius aſſertione & denuntia-
tione intra triginta dies à diuortio
connumerandos facta, vel quocun-
que tempore matrimonio conſtante,
dum tamen cuſtodes à marito vltrò
oblatos admittat, *d. l. 1. §. ſed ſi mari-
tus, D. de agnoſcend. & alendis liberis.*

In ſecunda, adſeuerationis ſcilicet
mulieris viduæ cum obſtetricum de-
clarationibus (dum tamen ſeſe cuſto-
diri patiatur: quâ formâ diſpoſitum
exſtat in *d. l. 1. §. de inſpiciendo, D. de in-
ſpiciẽdo ventre, d. l. 17. tit. 6. par. 6.*) idem
dicendum & tenendum eſt.

In tertia, dicto viri & trium obſte-
tricum, vel maioris partis, etiam mu-
liere negante, ſtandum eſt.

Cùm enim iſtarum (vt aiunt *Cy-
prianus* ad Pomponium, relatus in
cap. nec aliqua 27. q. 1. & *Innocentius III.*
in *c. cauſam matrimonij 14. de pro-
bat.*) manus & oculi ſæpè fallantur:
† hinc factum, vt tres adhibeantur 36
probatæ & fidei, vel quinque, in
caſibus *d. l. 1. in princ. & in d. §. de in-
ſpiciendo.*

A quibus facilè explodnntur quæ
circa atteſtationem vnius obſtetricis,
aſſertioni mulieris, ſeſe prægnantem
aientis concinnant; reſoluunt *Ioſephus
de Ruſticis lib. 4. cap. 15. n. 17. Maſcardus*
(poſt *Speculatorem*) *concl. 125. n. 5.* Ete-
nim *Vlpian. in d. l. 1. in princ.* apertè do-
cet, adſeuerationem prægnantis dua-
rum ſaltem obſtetricum dicto obfir-
mandam: & ita ferè omnes iuris In-
terpretes, iſta tractantes, ſupponunt
cum nouiſſimo *Thoma Actio in tract.
de legali infirmit. 1. p. c. 20. nu. 14.* Et in
ſpecie firmat *Menoch.* poſt *Bart. A-
lexand. Decium, Rebuf.* & alios *lib. 1. de
arbitrar. caſu 114. n. 27. & in tract. de a-
dipiſc. poſſeſ. remed. 5. n. 162. & conſ. 284.
num. 26. li. 3.*

Et ego addo, etiam tot obſtetricum
numero multum iura indulſiſſe in
hiſce quæ adeò vult imperceptibilia
ſunt: ſed non immeritò. Earum enim
ars (quæ etiam primis fuit exercita
mundi temporibus, † vt patet *Gene-* 37
ſeos cap. 35. verſ. 17. & cap. 38. verſ. 28.
ſemper neceſſaria viſa eſt, *Petr. Grego.
lib. 14. de Republica, cap. 2. an. 3. Thomas
Actius de infirmitate legali, cap. 26. ex
nu. 14. Farinac. q. 41. nu. 85.*) antiquitus
longè fuit excellentior. Erant enim
olim obſtetrices iſtarum rerum noti-
tiâ & ſcientiâ, his quæ hodie hoc no-
mine inſigniuntur, longè ſuperiores,

vt colligitur ex *cap.1. Exodi, verſ.19.* & ex *l. item & obſtetrix, D. ad l. Aquiliā, l.1. §. ſed obſtetricem, D. de extraordin. cogn.* vbi *Vlpian.* conſulit, obſtetrices audiendas, *quæ vtique medicinam exhibere videntur.* Quò tendunt illa *Terentij in Andria, act.3. ſcena 2.*

Adhuc Archillis, quæ adſolent, quæque oportet,
Signa ad ſalutem, omnia huic eſſe video.
Nunc primùm fac iſthæc vt lauet, pòſt deinde,
Quod iuſſi ei dare bibere, & quantum Imperaui
Date, mox hùc reuertar.

Et clariùs prædicta confirmantur ab *Artemidoro lib.1. Oneirocrit. cap. 7.* ita dicente: *Obſtetrix arcana & occulta perſcrutatur, educit enim ex continente ſemper contentum ipſumq; terræ committit: eos vero qui ab aliquo violenter detinentur, liberat: nam contentum corpus a continente exſoluit, atque ſic contentum corpus a continente liberans, corpus leuius facit.* Et faciunt tradita à *Galeno 5. aphor.62.* & à *Theodoro Priſc. in proœmio, ad Geneſia.* & in c.5. Et à *Platone*, triplex munus & ſcientiam obſtetricū commendante in *Theæteto.* Vbi plura huius propoſiti diſertè & pluribus verbis aſſerit in perſona *Hippocratis* (& fortè an in eius gratiam, vt qui matrem habuit obſtetricem nomine *Phænaretem*, vt teſtatur *Valerius lib.3. cap.4*) Ab his Medici, qui γυναικεῖα ſcripſerunt, horum libros obſtetricibus potiſſimum dicabant, vt optimè probat *Cuiacius lib.27. obſeru. cap.27.* Et fortè an non multis ab hinc annis inde earum examen ἀρχιάτροις & Medicis Regiæ Cameræ Primis committebatur, vt colligitur ex *Gregor. gloſ.8. in d.l.17. tit.6. par.6.* Quod vtinam nobis hodie in vſu eſſet, & ars iſta à matronis non infimæ notæ exerceretur. Quales fuiſſe antiquitùs deprehenditur ex *Vlpiano* in *l.3. §. duæ autem, D. de Carboniano edicto.*

Ad hæc obſtetrices iſtæ in caſibus prædictis & ſimilibus debent deponere iuratæ † inſtar teſtium, *Bart.* & 38
Alberic. in l.1. D. de inſpicien. ventre, idem *Bart.* in *l. Theopompus, D. de dote prælegata*, cum pluribus alijs quos refert & ſequitur *Maſcardus de probatio. concl.1209. n.6. Gregor. in d.l.8. tit.24. p.3. gloſ.6. Daniel Mouerus ad conſtitutiones Saxoniæ, p.4. tit.31. Paulus Zacchias in quæſtionibus Medico-legalibus tit.3. p.1. q.1.* Sed quæ dicta ſunt ſuprà de numero obſtetricum, limitanda ſanè ſunt in locis vbi iſta obſtetricum copia deficit, vt optimè notat *Menochius d. conſ.284. n.16.*

Quæ verò in probanda conceptione à iure (vt vidimus) obſtetricibus conceduntur cum iuramento (quod noſtri appellant de credulitate) deponentibus non procedunt (vt hæc obiter dicam) in probatione virginitatis, quæ non ſolùm difficilem, verùm & penè impoſſibilem reputat *Cuiacius d. cap.27.* quod concludit dicens: *Nec huic rei vnquam legitur obſtetricibus delatum arbitrium.* Et hoc ſanè intelligendum eſt tam attento iure Ciuili quàm Canonico *capit. cauſam matrimonij, in fine, de probation.* vbi dictum *Cuiacij* mirè comprobatur: vt meritò veniant improbandi relati à *Maſcardo concl. 412. n.16.* & à *Menochio lib.6. præſumpt.89. à n.12.* contrarium tenentes, & verum ſenſum *tex. in cap. propoſuiſti 4. de probation.* & in *cap. fraternitatis, de frigidis & maleficiatis*, non callentes: & re vera adſtruentes inaniter, quòd *d. cap. cauſam matrimonij*, & *d. cap. nec aliqua 17. q.27.* improbarunt & *Diuus Ambroſius epiſt.64.* Vbi pluribus adductis auctoritatibus ſacræ Paginæ hoc genus probationis in eruenda & comprobanda virginis deflotatione refellit. A quibus etiam

inſuper

Digitized by Google

inſuperhabenda ſunt quæ magno verborum apparatu nouiſſimè enarrauit *Anton.Mornat. in l.3.C.ſi min.ſe mai.dix.* Maximè attenta veriore,& iam receptiore ſententiâ exiſtimantium, nullum virginibus ineſſe thecmerium, ſiue ὑμένην, vt poſt *Ludou. Baſſaum in tabulis Anatomicis, Paraum lib.23. cap.22. Valleſ.de ſacra Philoſophia,cap.25. Fernel.lib.1. Phyſiologia, cap.7.* notat *Andreas Laurentius lib.2. de hiſt.anat.q.11.*

SECTIO II.

De effectibus conceptus.

SYNOPSIS.

40 *A dignotione conceptus, naturalis partus ſecernitur ab abortiuo.*

41 *Partus conditio attenditur ad conſequendam patris dignitatem.*

42 *Filius a nota patris poſt eius conceptionem delinquentis liberatur.*

43 *Naturalis filius ab inceſtuoſo diſtinguitur, tempore conceptionis attento. Et num.44. huius rei diſquiſitio (nobis Hiſpanis maximè neceſſaria propter l.1.tit.11.p.7.) commendatur.*

45 *Seruus ab ingenuo filio ex tempore conceptionis diſcernendus.*

46 *Conceptionis notitia ad cauſam tranſmiſſionis legitima hereditatis conducit. Et num. 47. ad ſuſtinendam vel excludendam pupillarem ſubſtitutionem conceptio conſideratur.*

48 *In quaſtione de nato ab ea qua ſecundo nupſit viro illicò poſt mortem primi conceptio valdè attendenda.*

49 *Et in cauſa retractus conſanguinei à lege indulti.*

50 *Et in concepto viuo vel mortuo patre de aui hereditate agente.*

51 *Et in danda vel deneganda bonorum poſſeſſione naſcituro.*

52 *Et in ea qua proximioribus ex titulo* vnde cognati *defertur.*

53 *Et in vſucapione partus ancilla. Et eiuſdem partus vendicatione, ſi fuerit oppignerata.*

54 *In enodando communi illo dicterio:* Qui in vtero eſt, pro nato haberi debet.

55 *Non tantùm conceptionem, ſed eam pracedentia Iuriſprudentes fauore partus aliquando conſiderarunt.*

SVPERIORIBVS (vt diſceptatio iſta nobis vtilior euadat) addo, varias eſſe in iure cauſas, quibus tempus & effectus conceptionis præcisè attendi oportet.

Velut in ineũda ratione partus naturalis & abortiui † ſub initium vndecimi menſis, vel eo progrediente, iuxta ſuperius tradita *n.21.* & infra latiùs dicenda in *cap.14.* 40

Secundò, in conditione † lucem videntium præſumenda (ſi melior eorum ſit à tempore conceptus) *l. emancipatũ*, in princ. *& §. ſed & ſi quis, l.liberos, D.de Senatoribus, l.vel viuo, D.de ſuis & legitim hered. l.ſi quis Decurio 55. l.doctiſſ 63.* ibi: *Adhuc in ea dignitate patre ſuo poſito gignuntur, l. diua memoria 65.* ibi: *Cum liberis ſuis quandocunque progenitis, l.fin.* ibi: *Sed progeniti filij antequam ad fiſci patronatum peruenerint, in conditione priſtina remaneant, C.de Decur. li.10.l.quicunq; C.de prapoſitis agentium in rebus lib.12. l.ſi Senator C.de dignit.lib.12. Gloſ.* verbo *filiis* in *Extrauagan. execrabilis Ioannis XXII.* cum aliis adductis in *cap.ſeq.* Quibus adde inſignem huius propoſiti reſolutionem (traditam ad terminos *l.ſi qua illuſtris, C.ad Orphic.*) à *Ben. Aegidio de priuil.honeſtatis, art. 13.n.8.* 41

Tertiò, in effugienda † nota ſceleris 42

à patre vel à matre poſt filij conceptionem patrati, *ca. ſi habes* 24.*q*.3.ibi: *Quicquid poſteaquam eum genuit, peccati pater eius admiſerit, vbi particeps ipſe non fuit, ad eum non pertinere, quis ambigit? cap. quæris* 129. *de conſecr. diſtinct*.4. in illis verbis: *Semel generatus per aliorum voluntatem, non poteſt macula aliena iniquitatis obſtringi, cui nulla voluntate conſentit*. Quibus concinit *l.6. tit.27. par.2.* ibi: *Pero esto no ſe entiende con los fijos que huuieſſen fecho antes que erraſſen, mas de los que deſpues fizieſſen, ſiendo ellos de tan mala ventura, que viuos fincaſſen*: & in hoc ſenſu intelligendi ſunt *tex. in c. non imputantur*, ibi: *Poſt eorum natiuitatem*, adde, *vel conceptionem*, 1.*q*.4. & in *l. ex facto* 17.*§. ex facto, D. ad Trebellianum*, ibi: *Poſt deportationem ſuſceptos* (id eſt, *conceptos*, vt interpretatur *Gothofredus* ad illum *textum*, poſt *Cuiacium*, quem ibi refert) Etenim à conceptione, non à natiuitate, dependet ratio excludendi filios ſceleratorum iuxta illud *Ouidij* 4. *Metamorph.*

Qui viret in foliis, venit à radicibus humor,
Et patrum in filios abeunt cum ſemine mores.

Quartò, in comprobanda cauſa &
43 qualitate filij naturalis, † cuius pater matrimonium cum alia conceptioni contemporaneum init: aut ordines ſacros ſuſcipit: aut religionem ingreditur: (hoc eſt, ſolemnem emittit profeſſionem) ad tradita per *Palacios Rub. in l.9. Tauri*, *Couarruuiam* cum aliis quos refert & ſequitur *Garcia de nobilitate, gloſ.* 2. *nu*.31. *& ſeqq. Parlad. in ſexquicenturia, differ*.145. §.2. ad finem. Nam licet iure antiquo dubium fuerit exortum (à ſiniſtro intellectu *l. Paulus, D. de ſtatu homin.* de qua ſuo loco agemus) an tempus conceptionis vel natiuitatis eſſet inſpiciendum: & pluribus placuerit natiuitatis, (in quibus *Paulus de Caſtro poſt Cynum in l. ex libera, C. de ſuis & legitimis hered. Salicet. in l. filium, C. eodem*, & probari ita videtur in *l. ſi contra, cum Gloſſa, C. de nuptiis, D. Franciſ. Sarmiento*, enixè huic adhærens ſententiæ *lib.* 1. *ſelect. cap.* 5. *num*. 10.) Verius longè eſt, & iure communi attento, tempus conceptionis (ſi fœtui hoc vtilius foret) inſpiciendum: quæ fuit ſententia *Ioannis Andreæ, Antony & Cardinalis in cap. tanta, qui filij ſint legitimi, Couar. in* 4.2.*p.c*.8. §.2. *num*.2. Et nobis expreſsè probatur in *l*.11. *Tauri*, quæ eſt *l.9. tit.8. lib.5. Recop.* in illis verbis: *Porque no ſe pueda dudar quales ſon hijos naturales: Ordenamos, que entonces ſe digan ſer los hijos naturales, quando al tiempo que nacieren, o fueren concebidos, ſus padres podian caſar con ſus madres juntamente ſin diſpenſacion.* Et hoc ipſum, quod attinet ad computationem à tempore conceptionis faciendam, diſpoſitum erat in *l.8. tit.* 13. *par.6.* ibi: *E que fueſſe el fijo engendrado en tiempo que el non ouieſſe muger legitima.*

Huius autem conceptionis diſquiſitio & cognitio nobis Hiſpanis † ap- 44
primè eſt vtilis hoc caſu, cùm habeamus *legem primam* (iuris communis derogatoriam) *tit.*11.*p.7.* quæ in naturales nobilitatem paternam transfundit, *Garcia*, poſt *Tiraq. Couar. Sarm. Meneſes*, & alios, *de nobilit. gloſ.*20. *num.*36.

Et demùm notitia conceptionis generaliter proderit ad dignoſcendũ quis ſit filius naturalis, iuxta terminos *d.l.*11. *Tauri, & d.l.9. tit.8. lib.5. Recop.*

Quintò, in eruenda à ſeruitute † il- 45
lius natiuitate, qui matrem tempore conceptionis ingenuam aut liberam habuit, *l. & ſeruorũ* 5. *§. ingenui, l. Imperator Hadrianus*, 18. *D. de ſtatu hominũ, d.l.*4. *C. de pœnis, Iulius Paulus lib.*2. *ſenten. tit.*24. §.2. §. *ſed & ſi quis, inſtit. de in-*

de ingenuis, *l. 2. tit. 21. p. 4.* Quod benignè fuiſſe inductum, notat *Cuiac.* ad *Paul. lib. 4. ſentẽt. tit. 24. d. §. 2.* & probat apertè verbũ placuit, *d. § ſed & ſi quis*, iunctis his quæ communiter notantur in *l. placet*, *D. de liberis & poſthumis*, & in *l. placet*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* & colligitur ex *d. l. Imperator*, *d. l. 4. & d. tit. 24. Pauli*. Et clariùs ex *Vlpiano* cõtrariũ clarè ex mero iure adſerente & reſoluente in *fragmentis tit. 5. §. in his*, *& in l. 3. §. fin. D. de ſuis & legitimis hered. Neratio in l. cum 9. D. ad municip. & de incolis*; *Philippo* Imperat. *in l. pariũ 7. C. de rei vindic.* (quæ deſumpta fuit à *lib. 3. tit. 2. l. 4. C. Theod.*)

46 Sextò, in tranſmiſſione † hereditatis legitimæ aſcendentis vel agnati, prædefuncti, iam concepto heredi legitimo tempore delatæ, vel non concepto, deneganda, iuxta conſiderationem & diſtinctionem *Iuliani* in *l. Titius 6. cum ſeq. D. de ſuis & legiti. heredibus.*

Septimò, in ſuſtinẽda vel explodẽ-
47 da pupillari † ſubſtitutione, & adſignatione tutoris, iuxta dicenda in *cap. 2. §. 1. num. 155.*

Octauò, in enodanda & reſoluen-
48 da perdifficili illâ quæſtione † de nato ab ea quæ ſtatim repetito nuptiarũ fœdere peperit decimo vel vndecimo menſe, an prioris vel ſequentis mariti filius ſit æſtimandus? Quam latè diſcutiunt noſtri in *l. Gallus*, *D. de liberis & poſthu.* & nos, Deo duce, exactè pertractabimus inferiùs in *cap. 20.*

49 Nonò, in retractu indulgendo † vel denegando rei venditæ proximiori in vtero exiſtenti tempore alienationis: qui concedendus eſt iam concepto, iuxta ea quæ de aliorum ſententiâ reſoluit *Tiraq. de retractu lignager*, *§. 1. gloſ. 8. ex num. 82.* *Marius Giurba* poſt plures relatos *deciſ. 76. num. 1.* & 9. Quibus locis malè cõfundit terminos, & eandem cauſam eſſe putat concepti & non concepti tempore alienationis.

Decimò, in cõcepto viuo vel mortuo auo, † qui primo caſu ſubintrat lo- 50
cum patris, ſecundo verò nõ ita, *l. vel ſi viuo, 7. D. de ſuis & legit. hered. §. cũ autem, verſ. & licèt, & verſ. planè, inſt. de hered. quæ ab inteſtato defer.* vbi omnes, & *Anton. Gomez. 1. tomo variar. cap. 1. n. 8.* *Morquechus* poſt *Craſſum* & alios, *in tract. de diuiſione bonorum, lib. 3. cap. 9. n. 37.* & *lib. 4. cap. 6. n. 12.* *Anton. Fab. lib. 6. coniecturarum, cap. 1. poſt princ.* Ex cuius dictis ibi & in *cap. ſeq.* dignoſces plurimùm prodeſſe conceptionis notitiam ad conſtituendam & aſſignandam differentiam inter poſthumum ſuum & alienum. Imò iuxta tradita ab *Schiferdeghero li. 3. tract. 16. q. 1.* poſthumus ſuus ex tempore conceptionis dignoſcitur. Et ab his etiam dependet cauſa poſthumi, qui defuncti (quo tẽpore in vtero erat) teſtamentum inofficioſum dicit, iuxta *tex. in l. poſthumus, 6. in princ. D. de inoffic. teſtam.* (detracta negatione legendum iuxta *Pandectas* Florentinos, vt optimè notat & adſtruit *Anton. Auguſtin. lib. 4. emendation. ca. 17.*) Quem ab impugnatione *Gregorij Holoandri* defendit *Cuiac. in commentar. ad illam tex. Gothofredus* ibidem *D. Pichard in lectura ad l. Gallus, in pri. cap. 4. n. 11.*

Vndecimò, in danda vel deneganda bonorum poſſeſſione † Prætoriâ 51
naſcituro, *l. verum eſt, D. de bonor. poſſ. l. 1. §. & l. fin. D. de ventre in poſſ. mit.* notauit *Raphaël Fulgoſius in l. Gallus, §. ille caſus, D. de lib. & poſthum. Eman. Coſta* optimè *in §. poſthumus, num. 14. inſtit. de legat.*

Duodecimò, in bonorũ † poſſeſſio- 52
ne vnde cognati delata proximioribus: quo nomine venit conceptus viuo eo de cuius bonorum poſſeſſione agitur. ex ſingulari deciſione *tex. in l. 1. d. §. ſi quis proximior, D. vnde cognati.*

Digitized by Google

Decimotertiò, in vſucapione par-
53 tus ancillæ furtiuæ: † nam ſi apud furem concipiat, edito partu apud bonæ fidei poſſeſſorem, eius vſucapio non datur (*l. qui vas* 48. §. *ancilla, D. de furtis, l. non ſolùm* 33. *D. de vſucapion. l. qui in vtero* 26. *verſ. propterea. D. de ſtatu homin.*) ac ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem conceperit, ex dictis *legibus*: & *l. ſi ego* 11. §. *ſi partus, D. de Publiciana in rem actione*, cum aliis adductis, & latè tractandis infrà, *capit.* 3. §. 1.

His addo ancillæ pignori obligatæ partum conceptum apud debitorem poſſe à creditore vendicari, conceptum verò apud emptorem non ita, *l. fideiuſſores* 26. §. 1. *l. Paulus*. 29. §. 1. *de pigno. l. ſi conuenerit* 18. §. *ſi fundus, D. de pignorat. actione.* Et hac eadem diſtinctione adhibita procedit deciſio *text. in l.* 1. *D. de Saluiano interdicto*, ex notandis in d. *cap.* 3.

Prænotatis ergo caſibus (qui mihi occurrunt) cum aliis (quos alij adnotabunt) conceptionis certæ & firmæ cognitio valdè vtilis, imò & neceſſaria erit ad eorum exactam reſolutionem.

Sed omnium maximè vtilior erit ad plures caſus decidendos ex con-
54 tentis in regula *l. qui in vtero* † 7. & 26. *D. de ſtatu homin.* cum ſimilibus. Velut ille de origine recens nati in ciuitate, qua eius parentes domicilium nondum habebant, qui ſi conceptus fuerit in loco originis ſuorum parentum, etſi alibi naſcatur, habetur pro nato à quo tempore conceptus eſt, iuxta ea quæ de ſententia *Ripa* & *Rebuf.* reſoluit *Maſcard. de probation. conclu.* 1141. *n.* 7.

Et ſanè adeò vera & conſtans eſt dictæ *l. qui in vtero* 7. & 26. præcipua deciſio, *eum qui in vtero eſt pro nato haberi*, vt ex quo quis conceptus eſt, & animal adhuc non eſt (longè enim diſtat conceptionis tempus à ſubſequenti, quo anima infunditur, ex dicendis infrà *hoc cap.* §. 2.) pro nato tamen habeatur; ita vt quo tempore animatus non eſt, non ſolùm pro animato, ſed & pro nato habeatur, vt diſertè conſiderat *Anton. Faber in Iuriſpruden. Papin. ſcien. tit.* 4. *princ.* 3. *conſut.* 4. *verſ. adeo autem.*

Quinimò non tantùm embryo fixa & certa conceptione coagulatus, ſed & genitura in primis conceptionis partibus vel actionibus conſiſtés, velut in prima ſeminum commiſtione (iuxta notata in initio *huius cap.*) pro ventris conceptu, quin & pro filio nato, haberi debet, ſi poſtea maturo tempore naſcatur, ex dicendis latè in *c. ſeq.* Vt ab his ea quæ dicta remanent in hac *ſect.* 2. *de effectibus conceptionis*, locum habeant, & ſecurè procedant, etiam in prima generationis actione, ſeu ſeminis in vtero retentione; dum tamen poſtea fixa conceptio, efformatio & articulatio ſubſequatur, & tempore perfecto partus editio. Quæ ſummè notanda cenſeo in re iſta, omnium naturæ prima & præcipua: vt quæ in perſonæ humanæ ſubſtantia conſiſtit (ac notauimus in initio *huius cap.*)

Quámque nec Iuriſconſultos † la- 55
tuiſſe, imò inſigniter prænotaſſe video in *l. item Prætor*. 8. *D. de ſuis & legitim. hered.* & in *l. Paulus* 47. §. *Paulus, in* 1. *D. de bonis libert.* Sed & conceptum aliquando melioris eſſe conditionis, quàm natum, voluerunt in *l. antiqui* 3. *D. ſi pars hered. petatur*, & aliis iuribus ſuo loco *hac diſputatione* expendendis.

§. I.
DE FORMATIONE hominis.

SYNOPSIS.

1 *Sententiam Auctoris libri de carnibus circa formationem refert & refellit. Et eundem librum Hippocrati falsò adſcribi varÿs rationibus demonſtrat Auctor. Et nu. 2. aliam Ariſtotelis doctrinam in materia formationis adducit. Et num. 3. alias Anton. Muſæ, Braſauolæ & aliorum. Et num. 4. aliam Valleſy. Et num. 5. aliam Ludou. Mercadi. Et num. 6 aliam Bonauenturæ.*

7 *Præfatas opiniones improbat. Et num. 8. aliam Rodolphi Magiſtri.*

9 *Aliam opinionem doctiß. D. Michaëlis Barredæ Primary Complutenſis enarrat. Et num. 10. conſimilem aliam Galeni.*

11 *Suam ſententiam ſubiungit Auctor, formationem in primam & perfectam diſtinguens.*

12 *Primam formationem cum priori fixa conceptione: & perfectam cum ſecunda animatione concurrere ait.*

13 *Ioſephi Maſcardi ſententiam circa efformationem impugnat.*

14 *Quæ partes formentur in homine prius: & an omnes ſimul, diſcutit.*

15 *De conformationis humanæ cauſa efficienti agit.*

INSTITVTI noſtri ratio poſtulat, vt quæ fœtui à conceptione (iam abſoluta) editionem vſque contingunt, proſequamur, his obiter, quæ leges huius propoſiti ſtatuunt, lucem dantes.

Et quidem primo loco adnotandum eſt, conceptionem, de qua vſquedum egimus, ſubſequi fœtus formationem. Quam *Auctor* † *libri de* 1
carnibus (inter opera *Hippocratis* collocati) prioribus ſeptem diebus à ſeminis immiſſione ſubeſſe dôcet, & tanquam teſtis oculatus adfirmat: *Porro* (inquit) *vita hominis ſeptem dierum eſt. Primùm enim cùm genitura in vteros peruenit, in ſeptem diebus habet, quæcunque corpus habere debet. Mirari autem quis poſſit, quomodo id ſciam; verùm multa ego vidi hoc modo. Meretrices publicæ, quæ ſæpè de ſeipſis periculum fecerunt, vbi cũ viris rem habuerint, ſciũt quando in ventre concipiant, & poſtea conceptũ intra ſe perdunt. Poſtquam autẽ iam perditus eſt, elabitur velut caruncula: hanc carunculam in aquam coniectam, ſi conſpicatus cõſideraueris, omnia membra habere reperies, & oculorum regiones, & aures & manus, & manuum digitos, & crura, & pedes, & pedum digitos, & pudendum, & reliquum totum corpus manifeſtum.* Sed hæc quã manifeſtò falſa ſunt, & veriori experientiæ cõtraria. Quin & his quæ *Hippocr.* tradidit in *lib. de natura pueri*, & in *libello de octomeſtri partu*: vbi membrorum diſcretionẽ poſt dies quadraginta apparêre diſertis verbis atteſtatur. Vt inde par ſit credere *librum* illum *de carnibus* ab *Hippocrate* nõ fuiſſe cõſcriptum, vti ex hoc ſolo capite intrepidè adſeuerauit *Horat. Augenius lib. 1. de hominis partu, cap. 8.* ob idq; à *Galeno* prætermiſſum ait in ſuis ad *Hippocratem* cõmentis. Quod vltimum parũ vrget cum alia *Hippocratis* opera intacta iſte reliquerit. Niſi ſubaddamus huius libri *de carnibus* rationem, aut mentionem nec vllam apud *Galenum* vllibi eſſe. Aſt ego in horum comprobationem noto in eodem *libro de carnibus in fine*, commentitiam illam propoſitionem: *In ſeptem annis ſunt ratione & numero exacta hebdomadum decades trecenta & ſexaginta*: ἐςὶ ῟ (ait) λόγῳ ἐ ἀειθμῷ ἀτρεκέως δεκάδες ἑβδομά-

δων ἑξήκοντα καὶ τριακόσιαι. Si enim communem aliàs apud *Hippocratem* hebdomadum computationem attendas & ineas, quinquaginta hebdomades, aut quinque hebdomadum decuriæ annum conſtituunt, vt notauit *Anutius Foeſius* ad *Hippocr. in ſcholijs* ad dictum *librum de carnibus*, *ſcholio vltimo.* Vnde eſt, vt trecentum & quinquaginta tantùm hebdomadum decades ſeptem annos integrent, nec earum aſcendat numerus ad trecentum & ſexaginta, vt in *lib. illo de carnibus*, exprimitur. Nec ſuſtineri debet *Foeſius* ſup. poſt *Allemantium*, quem refert, dum voluit loco prædictorum verborum textus Græci illa reponere: ἑβδόμαδες πεντήκοντα καὶ τριακόσιαι, vel δέκαδες ἑβδομάδων πέντε καὶ τριάκοντα (vnde ipſe vertit: *Et ſeptem annos pleno & iuſto numero exactè trecenta & quinquaginta hebdomades conficiunt.*) Nam hęc ex capite ſunt, & diuinationis plena, & contra omnium codicum fidem conficta, vt prædictam *Hippocrati* malè impoſitam ſententiam *iſti* ſaluarent. Quam nec à nota noſtra vindicabit, qui hebdomades tantùm ſeptem diebus conſtantes fecerit. Harum namque trecentum ſexaginta & quinque annos ſeptem vertentes exactos conficiunt, non trecentum ſexaginta, vt prædicto *libro de carnibus* ſcriptum extat.

Non eſt ergo cur cum *Marſilio Cagnato lib.4. variar. obſeru. cap.13.* diu agemus & torqueamur in conciliandis diſtantiſſimis illis locis *lib. de carnibus*, & *lib. de natura pueri*. Nec emendatio textus Græci ad libitum ab eo itidem facta in *cap. ſeq.* quicquam conducit, cùm adhuc vrgeant tradita ab eodem *Hippocrate* in d. *lib. de octomeſt. partu*: & ideò *Cagnatus* parum de conciliatione ſua fidens, & velut deſperās demum idem ratus eſt in d. *cap.13. ad fin.* quod *Horatius Augenius ſuprà.*

Sub hæc *Ariſtoteles* † *lib.2. de generat. animal. c.4.* duplicem facit conformationem, vnā partium interiorum, aliam exteriorum: & ibidem contra *Democritum* diſputat, & elicit internas partes, vt cor, iecur, cerebrū priùs formari; ſed neutrius formationis tempora deſignat. 2

Vnde ſententiā *Auctoris libri de carnibus* exploſâ, ex iam dictis ſimul cū dicendis in §. *ſeq.* & prætermiſsâ generali ſeu vaga doctrina *Ariſtotelis d. c. 4.* videndum eſt, quid ceteri Philoſophi & Medici nouiores (poſt *Galenum* infrà referendum) circa hominis formationem excogitauerint & ſequendum putauerint.

Et quidem *Antonius Muſa*, † *Braſau. 4. ſectione, aphoriſmo 4.* triplex tempus cōformationis conſtituit, à triplici tempore motus, numeris quibuſdā multiplicatis. Alij verò duplex à duplici motu confingunt. At his (quæ à Neotericis meritò impugnantur) immorari ſuperuacuum duco. 3

Sed & *Franc. Valleſius* † Ἀρχιατρὸς *lib.2. controuerſ. c.10.* formationem vnicam agnouit conceptioni velut contemporaneam; & poſt eam tres inſignes mutationes, figurationem ſcilicet, motum & partum certis quibuſdam temporibus contingere ait. In quo ſanè diuerſus non eſt ab his quæ (ab Auctore *libri de carnibus*) ſcripſit in d. *cap. 18. ſac. Philoſoph.* vbi conceptionem & delineationem ſimultaneas facit, licèt parum aptè, ex dicendis in §. *ſeq.* 4

Ait *Ludo. Mercad. lib. 3. de mulier. affect. ca. 6.* poſtquam multa præ cæteris Neotericis de formatione diſputauerat, quadruplex † in ea conſtituit tempus. Primum ſex aut ſeptem dierum ſpatio intercludit, quibus conceptionem GENITVRAM appellat, & rudem quandam ſortiri vitalium principiorum delineationem adſerit, 5

iecoris.

iecoris primùm, mox cordis, deinde cerebri. Secundum à nono vſque ad decimum quintum diem, iuxta maiorem aut minorem facultatis formatricis efficaciam conſtituit, tempuſque iſtud naturam conterere ait in carnificatione & eius partibus (quæ ſunt membra, colores, durities & mollicies) conſtituendis, & iam tunc (ait iſte) GENITVRA non dicitur, vt primo tempore, ſed FOETVS. Tertium eſſe ait cùm euidentior fit formatio, & reliquorum membrorum delineatio, & partium ventris & brachiorum & crurium dictinctio; & hoc temporis RAMIFICATIONEM adpellaſſe *Hippocratem* ſcribit. Quartum demum tempus ex iſto Auctore illud eſt, quo interiora membra perfectè & conſpicuè ſunt delineata, & brachia diſtincta, & tunc non FOETVS, ſed INFANS iam dicitur quod in vtero geſtatur, ex ſententia *Hippoc.* ab eo relati. Et demum Auctor iſte in fine diſputationis ita rem abſoluit: *Ad inſtitutum igitur rediens, totum formationis tempus hac lege partiri oportet: ſex enim Soles ſpumificationi dicare Auctores ſolent, quattuor lineationi, octo lineationis appletioni, quattuor & decem carnificationi, tredecim efformationi quoque attribuunt, quibus proculdubio quadraginta quinque dierum numerus conſtat: quem eſſe maiorē formationis terminum omnes aſſeuerant, ſicuti minorem triginta dierum vel trigintaquinque ſpatio conſtare; quoniam Soles ſex ſpumificationis, duo lineationis, quattuor lineationis repletionis, nouem carnificationis, totidem formationis ſunt, neque his pauciores eſſe poſſunt. Quod quidem computationis genus de maris generatione ſubaudiendum eſt: ſecùs quidem res ſe habet. de femina conceptu & formatione; quippe qui longioribus temporum impendijs abſoluatur, decem namque dierum ſpatium licèt non deſint qui paucioribus formari referant) vltra maſculi ſpatia ad ſui efformationem expoſtulant.*

Omnia verò prædicta eleganti & breui ſtylo *is Auctor* complexus poſtea fuit *lib. 4. de mulier. affect. cap. 1.* dum ait: *Præcedenti libro quattuor temporibus partitam eſſe* diximus *vniuerſam formandi hominis conceptionem; quorum primum ſeptem dierum ſpatio circunſcribitur* GENITVRAM *appellatam effingunt ſecundùm carnem & oſſea ſubſtantiæ molem præparans eſſe conſtat, licèt integram delineationem ante triginta dies non adipiſcatur. Tertium quidem principia viuentis effingit ac efformat. Quartum verò & vltimum perfectionem omnium membrorum præmiſſa delineatione præſtat, præſtaturum deinceps infantis nomen.*

Frideric. verò *Bonau. lib. 3. de octomeſtri partu, cap. 92.* quadruplicis efformationis † vel articulationis diuerſa 6
à *Mercado* tempora deſignat, & ait, primam eſſe quæ ſeptimo à conceptionis die terminum ſumit, & rudem adhuc maleque digeſtam molem repræſentat, cuius meminiſſe ait *Hippocr.* & *Ariſtot.* illum in *lib. de principijs*, iſtum *lib. 2. de generat. d. c. 4.* vbi eam περιγραφὴν, CIRCVMSCRIPTIONEM appellat ſimilem prioribus pictorum delineamentis eſſe ſupponens. Secunda huius Auctoris articulatio eſt, quam *Hippocrates* πρώτην πῆξιν, id eſt, PRIMAM EFFORMATIONEM, ſeu COAGVLATIONEM ait nominaſſe *d. lib. de natura pueri*, dum ait: *Femela quidem quadraginta & duobus diebus primam coarticulationem recipit.* Et appellatio eam PRIMAM aſſerit; quoniam inter perfectiores articulationes, & quæ diſtinctiorem partium effigiem nobis offerunt, principem locum tenet. Eueniteque articulationem iſtam (quę *Hippocrat.* eſt doctrinæ ratione ſecunda) in mare tri-

geſimo die, in femina quadrageſimo
ſecundo, ex eod. *Hippocrate d. lib.1. de
natura pueri.* De tertia verò articula-
tione (quam PERFECTIONEM vocat)
ita ſcripſiſſe ait eundem *Hippocrat.
lib.1. de diata. Non autem in aquali tem-
poris ſpatio omnes fœtus exornantur, ſed
aly citius, aly tardius, prout ſinguli &
ignem & alimentum fuerint nacti: ali-
qui itaque in quadraginta ac tribus die-
bus ſcaturiunt ac formantur, aly in quat-
tuor menſibus.* Vbi verbum SCATV-
RIVNT (Græco ἴχει reſpondens) non
ſolùm articulationem, ſed & motum
denotat. Et dum *Hippocrates* ſuperio-
ribus verbis aſſerit, fœtus pro ratione
ignis & alimenti varios habêre termi-
nos articulationis & motus (denota-
tos per dictum verbum ἴχει) cla-
rè (vt iſte ait) oſtendit, mares tan-
quam calidiores quadrageſimoter-
tio die, feminas verò tanquam frigi-
diores tertio menſe exacto, & ineun-
te quarto articulari. Et hùc reſpice-
re quæ *Diuinus iſte Senex in opuſculo
de ſeptimeſtri partu* ſcripſit, maris par-
tes die quadrageſimo à conceptione
valdè conſpicuas apparêre, feminas
verò carnis exortus ſolos & proceſ-
ſus habêre. Quarta demum articula-
tio *Bonauentura* illa eſt, quæ cum fœ-
tus perfectione coincidit, quam *A-
riſt. d. lib.7. de hiſt. animal. cap...* τελείω-
σιν, PERFECTIONEM, paſſim appellat:
quæ ſanè articulatio perfectam: & o-
mnibus numeris abſolutam mem-
brorum efformationem & compoſi-
tionem demonſtrat, quam fœtus ſe-
ptimo menſe, & reliquis ad naſcen-
dum aptis, habent.

Hæc autem quæ *Bonauentura* con-
fixit (ad effugiendam contrarietatem
inter *Hippocr.* & *Ariſtot.* in his quæ
de formatione, quin & motu fœtus
animati, diſſeruerunt, ex dicendis inf.
§.2. & 3.) *Mercadique* & aliorum præ-
citatorum Medicorum ſententię (tan-
tas tamque varias conſtituentium ef-
formationes & articulationes) mihi
non probantur, qui video vnicam
† eamque omnibus numeris perfe- 7
ctam & abſolutam *efformationem* (hoc
nomine condignam, ex dicendis inf.
*num.*11.) à ſanctis Patribus conſiderari
& adſignari in fœtu ſimul cum animę
rationalis infuſione, vt probabimus
in §. *ſeq.* ex *Auguſtino, Hieronymo, D.
Thoma*: & inſuper ex *ſacra Pagina,
Philone* & alijs, à quibus non diſſen-
tiunt *Hippocr.* & *Ariſtot.* ſed tan-
tùm iſti eorum noui interpretes, qui
ſuo ductu & marte efformationis
& articulationis iam perfectæ duos
gradus conſtituunt, & poſt pri-
mam (quæ animæ rationali conſocia-
tur) aliam perfectiorem adſtruunt,
ſuperuacuè quidem: nam & eodem
modo plures alias fœtus poſſent ſu-
peraddere efformationes, vſquedum
lucem videt, & magis ac magis perfe-
ctè formatur. At certè dici non po-
teſt iſta nouam efformationem con-
ſtituere, ſed perfectiorem & firmio-
rem tantùm, vt mihi clarè probat
*Philoſophus lib. 3. de generat. animal.
cap.* 11. dum appoſitè in horum com-
probatione ait: *Aliud eſſe efformari
perfectè, aliud magis ac magis perfici ad
partum:* & mox: *Eſt enim* (inquit) *con-
ceptus perfectio quadam, quamobrem
exit, permutátque generationem, vt qui
iam ſua recipit, nec praterea accipit:* qui-
bus nihil in propoſito expreſſiùs dici,
excogitaríve potuit.

Vltimo demũ loco à prædictis ve-
niunt improbanda quę nouiſſimè *Ro-
dulph. Magiſter* in *tract. de limitib. hu-* 8
mani partus, ſect.1. c.3.4. & 5. circa iſta &
eiſdem connexa non tam verè quàm
eleganter ita ediſſerit: *Materia ſeminis
vtero cõcepti variè a Natura & faculta-
te illa cõformatrice diſtrahitur, tenuiores
eius calidioreſq; partes intima ſede, me-
dioq; totius molis coërcẽtur; craſſa autẽ ac
magis*

Digitized by Google

magis terrena illas ambiunt, ex quibus vel calore, vel contagione uteri ſenſim coactis, atque obduratis poſtea membranæ fœtus inuolucra producuntur; interiora porro incaleſcunt, magis ac magis, ſummámque tenuitatem adepta, ſpiritúmque de ſe excitant. Qui deinceps à quoquo verſum diffuſus, cunctáque permeans calorem inſitum regit, facultates moderatur: & verus procreationis Auctor partes omnes conformat conſeruátque, craſſiores materiæ portiones fingendis oſſibus, tenuiores venis, arterijs, ac neruis formandis adcommodat. Et operis quidem in elio tres velut bullas conſpicuas, rudimenta cordis, iecoris & cerebri: quas formator ille ſpiritus in ſua loca ſeiuncta, propria figura & ſpecie deinde exornat perficitq; cetera. Iam ſeptimo die apparet quadam rudioris forma diſpoſitio: quintodecimo partes ſubſtantiæ ſituque manifeſtius diſcretæ: at decimoſeptimo formam penitus abſolutam conſequuta & concreta, etiam cute iam decenter contecta. Prolectus inde ex vtero ſanguis & circùm iecoris fibras inhæreſcens, totam illius molem primum conſtituit: mox longè tráſmiſſus, variéque diſtributus nutriendo cetera corporis carne replet ac perficit. Tum per calorem exhauſtis paulatim humoribus & mucis partium exſiccatis, robur vniuerſo corpori ac firmitudo conciliatur: fœtus ſenſus prior accedit, motus verò poſterior. Ad ſecundum & quadrageſimum diem primos conatus tentare ſolet; quos menſe tertio vel quarto validiores crebris calcitratibus teſtatur; nam ſemen calore quodam cæleſti præditum animum in ſe, eúm naturalem, tum ſenſus motúſque participem poteſtatem continet; quæ quidem primis diebus veluti ſopita deliteſcens tandem rumpit in actum, & ſeſe factis oſtentat. quam ſeu vegetalem animam, ſiu naturam vocites, perinde eſſe arbitror. Mens autem & præſtans illa ratio nullis conſorcij vinculis corpori adnexa, demiſſáque cælitùs terreum ſubijt ac mortale caduci corporis domicilium: ipſa diuerſa penitùs conditione cæleſtis atque immortalis. Et illabendi tempus menſis quartus, vt quidam prodidere, cùm omnes fœtus partes iam abſolutæ conſummatæque fuerint.

Cùm autem hæc tam variè apud Medicos & Philoſophos ſeſe haberent curioſè cœpi inueſtigare, quid hodie in Medicis Scholis ſuper hiſce circumferretur (quando in Philoſophicis iſta & alia potiſſima ſcitúve digna, nugarum cauſâ, quibus tempus conteritur, prætermitti non ignorarem) ob idque in Complutenſi Academia, quæ valdè in Hiſpanijs prælucet, doctiſſimum Michaëlem Barredam† Medicinæ Primarium profeſſo- 9
rem, omnium quos tulit noſtra ætas acutiſſimum, & reconditæ Philoſophiæ diſquiſitorem conſului: à quo ſequens reſponſum: *Cuique datum eſt formationis tempus iuxta inſignes mutationes in ea contingentes aliter atque aliter diuidere, dum tamen ſingulis partibus terminum certum præfiniat, ego autem tres inſignes mutationes in formatione reperio: primam in qua quaſi fabricatur domus fœtus adcōmoda cum portis per quas alimentum intret, & hæc erit formatio* MEMBRANARVM, *ſiue* INVOLVCRORVM, *quibus fœtus obtegitur: quæq; prima formari omnes Anatomici ex Hippocrate obſeruant. Quæ prima formatio, & intùs contentum* GENITVRA *propriè dicitur: Secundam, in qua interna partes principales delineantur, & quodammodo perficiuntur (externis rudem quandam tantùm delineationem habentibus) quæ ad introductionem animæ ſunt neceſſaria, de quo loquuntur Sancti, & iſta* EMBRYO *appellatur: Tertiam denique, in qua omnes partes etiam externæ, crura & ſimilia apparent perfectè delineata, & hæc* PVER *nūcupabitur.*

Quæ certè (tantò viro digna) velut

Digitized by Google

10 incidere † videntur dictis & notatis hoc propoſito à *Galeno lib. 1. de ſemi. c. 9.* vbi generaliter tempus quo ſeminis ſpecies præpollet γονὴν, id eſt, GENITVRAM, ex *Hippocr.* appellat (nihil enim ex *Galeni* ſententia eo tempore præter ſemina coagulata, & cruſtula obducta apparet.) Secundum κύημα, id eſt FOETVM, vocat, quo rudis partium quædam adumbratio, & moles quaſi carnea conſpicitur. Tertium verò, quo partium omnium ſpermaticarum prima ſtamina cernere datur, ἔμβρυον, EMBRYONEM, ſeu RAMIFICATIONEM indigitauit. Quartum verò cùm omnium partium deſcriptio, & delineatio perfecta apparet, παιδίον, ἢ κόρον, id eſt, INFANTEM, nuncupauit.

Quod ſi mea inter tot inſignes Philoſophos & Medicos ſententia alicuius eſſet ponderis;
11 ego † ſanè duplicem tantùm formationem & longè diuerſam conſtituerem, vnamque appellarem *primam*, quę FORMATIO dicetur, aliam *perfectam*, quæ EFFORMATIONIS nomine communiter deſignatur, quam *Valleſ figurationem*, appellat ſuprà. Ita vt prima formatio cum prima & fixa, perfectaque conceptione & animatione (communi homini cum plantis, ex dicendis in §. *ſeq.*) conueniat; perfecta verò efformatio animæ rationalis infuſioni velut contemporanea ſit, veréque ſimultanea, ex dicendis in §. *ſeq.* Quo fiet, vt harum formationum prima (quæ accidit tempore conceptionis) ſit EMBRYONIS; ſecunda autem (quæ obuenit tempore infuſionis animæ rationalis) ſit HOMINIS: ita vt eas his nominibus *formatio* & *efformatio* aptè diſtinguamus. *Delineatio* verò, *repletio* & *carnificatio* (quæ ſunt loquelæ communes in Scholis Medicorum; quarumq; meminit *Mercadus* in locis *ſupra* relatis) termini quidam ſint, vel mutationes ad perfectam efformationem tendentes, vt clarè ſupponit *D. Hieronymus in Epiſtola ad Pammachium*, relatus *in capitul. naſci, 56. diſtinctione*, & *Leuinus Lemnius lib. 4. de occultis naturæ miracu. cap. 23. verſic. Poſtremo.*

De prioris formationis tẽpore intelligẽda † ſunt quæ *ſuprà* notauimus 12
de tempore perfectæ cõceptionis (cũ qua cõcurrit) De ſecundæ verò efformationis termino agemus *inferiùs*, cũ perfectæ animationis tẽpus deſignauerimus.

Sed nõ prius vltra progrediar quàm errorẽ *Ioſephi* † *Maſcar.* notandũ rete- 13
gam, exiſtimãtis in ſuo *tract. de probat. concl.* 1146. *n.* 18. ante ſeptimum menſem partum nec organizari, nec articulari: quod ab *Ariſt. lib. 7. de hiſtor. animal. c. 9.* peſſimè comprobare contendit. Nec deniam iſtam adſertionem quicquam iuuat ſubauditio *Zacchiæ* in ſuis *Medico-legal. lib. 1. tit. 2. q. 2. n. 40.* Longè namque differt vltima perfectio ad editionem & vitam neceſſaria (in qua *Zacchias Maſcardum* putat intelligendum) ab articulatione & organizatione, in qua is ipſe diſertis verbis loquitur.

QVID verò prius, † quid poſterius in 14
fœtu Natura effingat poſt primam formationem, & ante ſecundam (quã efformationis nomine condecorauimus) in difficili eſt, imò Philoſophis ipſis & Medicis, qui Anatomicam non tractarunt, adeò incognitum, vt *Galen. in lib. de fœt. form. in prin.* Philoſophos irrideat, qui nullam ex diſſectione conſiderationem adhibentes rem iſtam agunt: & *Hippocrati* ideò forſan notam fuiſſe ait; *quia non ratione tantùm, mixtiſve opinionibus quæſtionem hanc proſequutus ſuit, ſed ſenſui expoſitis euidentijs, atque his non paucis*: & repetit *cap. 5. & 6.* vbi plura adducit huius propoſiti, & ceteris deinceps capiti-

capitibus *illius libri*; & proſequitur *Auicenna lib.3.fen.21.tract.1.cap.2.* Sed ego rem hanc (quam *Galenus* & *Auicenna* ſibi velut vendicaſſe videntur) Philoſophos ſæpiùs tractaſſe inuenio, maximè *Ariſtotelem lib.3.de partibus animal.cap.4.* vbi cor primum formari ait, *Plinium lib.10.cap.43. Cenſorinum de die natali, c.6. Solinum in Polyhiſt.c.4. Baſi. Magnum in Pſal.1. in princ. Lactan.Firmian.de opificio Dei, c.12. Plutarc.* (varias antiquorum opiniones referentem *lib.5. de placit. Philoſ.c.17.*) his verbis: *Ariſtoteles primùm lumbos in vtero formari ait, tanquam carinam nauis; Alcmæo caput, partẽ ſcilicet principalem; Medici cor, in quo ſunt venæ & arteriæ; Alij magnum pedis digitum, Alij vmbilicum.* Diſſentit tamen *Galenus*, qui (ea quæ de corde *Plutarchus* Medicis tribuit) ipſe ad *Chryſippum*, alioſque *Stoicos*, & ad *Peripateticos* refert *li.de fæt.form.c.4.* Qui antea in *c.2.* iecur omnium prius efformari obnixè contenderat. At *Genebrard. ſup. Pſal. 138. verſ.13.* verbis illis: *Quia tu poſſediſti renes meos, ſuſcepiſti me de vtero matris meæ* (in Hebræo *Sanct. Pagnini: Texiſti me in vtero*, &c.) meminiſſe ait, Diuinum *Pſaltem* renum quòd primum formentur, velut duæ Sphæræ Poli.

Cùm autem nihil certo experimento compertum vnquam fuerit, inque eo diſſidentes ſint *Ariſt. Galen.* & *Auicenna*, vt rectè notat *Pet. Garc. in eundem Auicen.diſput.38.c.1.num.10. verſ. Ad vltimum*: hinc *Ioan. Fernel.* omnium, quos viderim, primus anſam arripuit, vt contenderet in *lib.7. Phyſiolog.cap.10.* omnes hominis partes ſimul in vtero efformari. Cumque humani corporis quibuſque partibus idem principium tribuiſſet, perfectionis verò terminos diuerſos adſeueraſſet, ſubdit hæc in *fine* capit. *Quoniam magna eſt partium tum in dignitate, tum in facultatum robore varietas, fieri omnino nequit, vt gubernatrix omnium* NATVRA *omnes æquè promoueat: ſed dum ipſa vniuerſim in omnes vires ſuas exerceat, accidit, vt aliæ partes citiùs, aliæ tardiùs formam conſequantur, & genitæ appareant. Ac tum primum viſu quodam dicere ſolemus Naturam eas partes procreaſſe. Proinde ſi quis a veteribus conformatarum partium propoſitus eſt ordo, non agentis eſt Naturæ, ſed effecti operis.* Et hanc conſiderationem (quâ diſſidentes antiquorum ſententias velut ad concordiam reducit) aptè comprobat ex *Hippocr.* & proſequitur *Andreas Laurentius lib.8. de hiſtor. anatomica, cap.5.q.11. & ſeqq.* & *Mercad. lib.1. de princip. p. 4. claſ. 1. art. 2. Pet. Garc. in Auic.diſp.38.c.1.ex nu.5. Iacob. Guillem.* (ab *Hipp. in d.libel.de locis*) *in opere Chirurg. lib.1. de gener. tit. de ſemine, fol.206. in prin. & 213. Tho. Fienus* (de internis & externis, ſupernis & inferioribus partibus corporis loquutus (in *li.de format.fœt.q..* & poſt iſtos (quorũ nomina ſuppreſſit) *D. Sancta-Cruz de Hippocr. Philoſoph. ſuper tex. 44.ab Hippocr. eodem loci* dextrè comprobare conatus.

Sed mihi, his omnibus inſuperhabitis, certius & verius videtur iſta hominibus omnino incognita eſſe, vt clarè Regius *Propheta* tatus eſt d. *Pſ.138. verſ.14. & ſeqq.* dum ait: *Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcit nimis. Non eſt occultatum os meum a te, quod feciſti in occulto: & ſubſtantia mea in inferioribus terræ. Imperfectum meum* (in tranſlatione Hebr. *Sanct. Pagn. embryonem meum*) *viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur, dies formabuntur, & nemo in eis.* Quibus verbis (vt concinè interpretatur *Genebr.*) velut quodam paradigmate perſpicacitatis Diuinæ mirabile artificium in membrorum in-

Digitized by Google

ternotum compagine (hominibus ignotum) *Propheta* inſinuat. In his ergo nil certi mortalibus noſſe datum eſt. Nihil enim in humanis rebus humanâ formatione diuinius, nil admirabilius, nil denique magis reconditum. Id quod *Galenum* (harum rerum diligentiſſimum indagatorem) demum agnouiſſe video in *libello*, *An omnes partes animalis fiant ſimul*, vbi apertè faſſus eſt hoc ſoli DEO & NATVRÆ cognitum. Et inde is *ipſe* in *lib. de fœtus format. cap. vlt.* humanæ generationis perfectionem conſiderans, eam nec ab anima vegetatiua, nec à temperamento patrari poſſe, ſed vel à DEO, vel ab aliqua SAPIENTISSIMA INTELLIGENTIA adſeuerauit. Et ante iſtum *Plato in conuiuio*, ita ait: *Viri ſanè mulieriſq; congreſſu fœtus partuſq; prouenit. Eſt autem opus hoc* DIVINVM, *& in animali ipſo mortali immortale*, *hoc eſt*, CONCEPTIO *ſcilicet &* GENERATIO. His mirè concinit inſignis *Tertulliani* locus expenſus *ſup. in Proleg. n.6.*

ET ab iſtis ſanè (& iterum atque aptiùs à *Propheta Pſal.*118. *verſ.*73. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me*, & *Iob. cap.*10. cum traditis ab *Scoto* 2. *Sentent. d.* 8. & antea à *D. Auguſt. lib.*16. *de Ciuit. Dei, cap.*8. & alibi *inferius* expendendo) facilis & prôpta ſubminiſtratur reſolutio illius perarduæ, valdeque agitatæ inter Philoſophos & Medicos diſquiſitionis,
15 † quæ in deſignanda efficienti conformationis humanæ cauſa verſatur. In ea enim varij & nutantes fuerunt Principes rei Philoſophicæ & Medicæ *Ariſtot.* & *Galenus*, ille ſiquidem in *libris de anima*, variis locis anxiè dubitat, quid ſit illud quod fœtum conformat? an anima? an pars animæ? an animam habens? an facultas animæ vegetans? Et *lib.*12. *Metaphyſ. c.*18. hoc tribuit intelligentiæ cæleſti. Et *lib.*2. *de gener. animal. c.*3. cæleſti cuidam vi cum cæleſti calore in ſpiritu ſeminis reſidenti. *Galenus* verò *lib.*1. *de vſu partium cap.*1. *& lib.* 9. *de placitis*, *cap.*5. *& lib.*1. *de facultat. natur. cap.*5. & alibi, plura inuoluit. Demumque in *d. libro de fœtus formatione, cap.*6. omnibus vndique perpenſis concludit, ſe cauſam humanæ conformationis ignorare: qualiſcunque tamen ea ſit, infinitâ potentiâ & ſapientiâ præditam rarus eſt, & ſubdit, ſe nullos vnquam Philoſophos repperiſſe, qui veram ſibi conformatricem deſignauerint: indeque rogat omnes vt ſi de ea quicquam certi repererint, id ſibi velint communicare.

Sin autem ſubſequentium Philoſophorum & Medicorum ſcripta attentè perlegeris, plures inuenies, qui intelligentias, effluxus cæleſtes, & animam mundi conformationis humanæ cauſam efficientem putent. Alij calorem natiuum. Alij generatiuam parentum. Alij vterum. Alij ſemen ſolius viri vel vtriuſque parentis. Alij demum animam rationalem poſt conceptionem fœtui aduenientem.

Sed certè omnia iſta facilè refelli poſſe puto à quoquam ſcripta Auctorum ſuper hiſce inter ſe diſſidentium euoluenti: maximè ea quæ lato calamo nouiſſimè congeſſit & digeſſit *Thomas Fienus* Medicus Louanienſis *in libro de formatrice fœtus.*

Quæ nos quâ potuerimus breuitate proſequuti, & alia inſuper addentes, adnotamus, intelligentiis influxibus, animæve mundi formatricem neutiquam adſcribi poſſe, cùm ſubſtantiæ abſtractæ non inducant formas in materiam, ſed ſolæ corporeæ materia & forma præditæ, vt colligitur ex *Ariſt. lib.*12. *Metaphyſ. cap.*2. & probat:

probat apertè *D.Tho.1.p.qu.96.art.2.* Vnde eſt, vt nullum prædictorum poſſit ſeminis partes alterare, immutare, exſiccare, calefacere, & ad formam oſſis, carnis & nerui diſponere.

Generatiuam verò parentum (quam fatemur cauſam eſſe efficientem diſpoſitionum & alterationum animæ introductionem neceſſariò præuenientium) non poteſt eſſe cauſa efficiens ipſius formationis: nam quod non eſt actu, non poteſt eſſe cauſa in actu; generatiua parentum poteſt non eſſe actu tempore conformationis: quinimò & poteſt tunc temporis in rerum non eſſe natura: planè ergo conſequimur à generatiua cauſam actualem conformationis humanæ prouenire non poſſe.

At calor ſolus natiuus ſeminis efficientem cauſam prædictare conformationi præſtare non poteſt (quicquid nouiſſimè dixerit *D. Sancta-Cruz de Hippocr. Philoſoph. ſuper tex.* 43 *diſcur.*5. ab *Hippocrate ibidem*) cùm tanta tamque diuina & admirabilis actio nudæ ac ſimplici caloris qualitati adſcribi non poſſit. Maximè ſi notes in conformatione velut infinitas particulas concurrere, in quarum ſingulis peculiaris *figura, quantitas, ſitus* & *numerus*, ad amuſſim obſeruantur. Quis autem ſanæ mentis iſta omnia nudo tantùm tribuet caloti? cùm re vera virtutem aliquam diuiniorem aut longè excellentiorem exigant.

Quid quod vteri virtus non poteſt eſſe cauſa principalis efficiens, niſi concedas viri ſemen in generatione paſſiuè concurrere (quod contra cõmune Philoſophorum & Medicorum placitum quidam incaſſum adſerere non ſunt veriti) & ſimul admittas, mulieri (quæ ſimul cum viro concurrit, & ſemen aptum, neceſſariúmque conceptui ſubminiſtrat, ex dicendis in *c.*20. & ſpiritus calorem, quem vocant, natiuum, & alimentum pro toto tempore geſtationis in vtero præſtat) velut totam hominis generationem debêri; cum alioquin communis Philoſophorum Schola, *Ariſtotelem* Anteſignanum ſequuta, vix minimam ei concedat particulam. Adde oua auium extra vterum conformari; quæ res clarè præ ſe fert, ſemen animantium à ſola vteri vi conformationem non accipere. Demum in iſta nota, vterum in generatione eodem ſe habêre modo, quo terra in plantis, quæ nullam certè habet virtutem eas conformandi.

Sub hæc opinionem illam (quæ habet, vtriuſque ſemẽ aut virile tantùm conformationi hominis in cauſa eſſe, *ex Ariſtot. lib.*1. *de generat. animal. cap.* 20. *& lib.*2. *cap.*1. *Galeno de fœtuum format. cap.*2.3.5. *&* 14. *& lib.*1. *de ſemine, cap.*8. *&* 18. & *lib.*2. *cap.*1.2.5. *&* 14. & *lib.*1. *de vſu partium c.*7. *&* 8. omnium maximè inualuiſſe video, vt quæ à Neotericis primæ notæ viris tam in re Philoſophica quàm Medica comprobatur, & præcipuè à *Fernelio lib.*6. *Phyſiolog. c.*4.6. *&* 9. *Mercuriali in lib. de hominis procreatione, cap.*6. *Valleſio lib.*2. *controuerſ. cap.*7. *Schola Conimbricenſi lib.*1. *de generat. c.*4. *Andrea Laurentio lib.*8. *de hiſtor. anatom. q.*2. *&* 12. *Sancta-Cruz ſuper d. tex.*43. Hi enim & alij ab iiſdem relati in ſemine principium actiuum (vt aiunt) generationis, id eſt, quandam vim admirabilem & diuinam teſtibus impreſſam, & ab anima parentum procedentem ab *Ariſtotele* & *Galeno ſup.* adponunt. Dein ſententiam ſuam (ab illa ſeſe illicò obiiciente impugnatione arentium, actionem & paſſionem ſimul in eodem, his attentis, concedendam ſubiecto) variis vindicant mediis

& ſubterfugiis: ſed infeliciter quidem, vt *Fienus* dicto *lib. de formatrice fœtus, quæstio.6.* per totam validiſſimis adſtruit mediis. Quorum quintum ad litteram proponendum duco, vt quod ſingulare & excludens omnino quæ paſſim ab huius ſententiæ adſertoribus circunferuntur. Ait enim ſic: *Quinto: ſi in ſemine eſſet principium actiuum conformationis, ſeu generationis, vt alij confundunt, ſemen ageret in ſeipſum, vt docet* Ariſtot. 1. de generat. & corrupt. cap. 7. *Ergo. Quia ſi aliquid ageret, in ſeipſum eſſet agens & patiens actu & potentia reſpectu eiuſdem, quod eſt impoßibile; quia eſſet deſtructiuum ſui ipſius, & maximè ſemen, quia illa actio eius tenderet per ſe ad deſtructionem ipſius: tenderet enim ad generationem viuentis, quæ fieri non poteſt abſque ſeminis deſtructione.* Scotus in 2. Senten. diſtin. 18. *in fine, poſtquam dixiſſet, ſemen non eſſe principium actiuum vltimæ formæ, ſcilicet animæ rationalis: quærit, an ſaltem poſſit eſſe principium præuium alteratiuum corporis organici, quod generatur? & concludit, quod non, & inter alias ponit hanc rationem: quia (inquit) ſequeretur hoc abſurdum, quod aliquod ageret in ſeipſum. Quod argumentum tanti fecit, vt eo coactus dixerit pro inueniendo principio conformationis, ad virtutem diuinam ac cæleſtem eſſe confugiendum. Ad ſaluandum hoc argumentum ſolet communiter reſponderi, in ſemine eſſe diuerſas ſubſtantias, vnam tenuem & ſpirituoſam, aliam craſſam & terreſtrem: in illa reſidere virtutem actiuam, hanc eſſe materiam & principium paſſiuum: & illam virtutem actiuam ex ſpirituoſa parte agere in partem ſeminis craßiorem tanquam in materiam: & hac ratione vnum & idem non agere in ſeipſum, ſed in diuerſa: nec vnum & idem habere rationem principij actiui & paßiui reſpectu eiuſdem, ſed ſolùm reſpectu diuerſorum, quod non eſt abſurdum. Actiuum illud principium, ſeu illam virtutem reſidere in ſpiritu ſeminis docet* Ariſtotel. 1. de generatione animalium cap. 3. &c. *idem docet* Diuus Thomas 1. par. quæſt. 118. art. 4 ad 3. *his verbis*: Et ideò non oportet quòd illa vis actiua habeat aliquod organum in actu, ſed fundatur in ipſo ſpiritu incluſo in ſemine, quod eſt ſpumoſum, vt teſtatur eius albedo: *quæ eadem dicit* 2. contra Gentes, cap. 89. *& nonnullis aliis locis. Verùm ſolutio non valet, & in rei veritate non eſt, niſi mera euaſio inuenta ad argumenti eluſionem, quia non eſt verum talem virtutem in ſpiritu ſeminis reſidere. Quod probatur primo, quia ſpiritus qui in ſemine eſt, vel eſt pars eſſentialis eius, vel non eſt. Si eſt, ſequeretur vnam partem eſſentialem alicuius entis eſſe deſtructiuam alterius partis eſſentialis eiuſdem. Hoc eſſe non poteſt. Primò, quia infinitæ res inueniuntur in mundo conſtantes diuerſis ac heterogeneis partibus in quibus tamen non videtur vna vnquam deſtruere alteram, ſeu vna eſſe ordinata ad deſtructionem alterius. Etenim ſi vna eſſet ordinata ad deſtructionem alterius, ſequeretur quod eſſet ordinata ad deſtructionem totius: & conſequenter ſui ipſius: vna enim parte eſſentiali deſtructa, totum deſtrueretur. At contra eſt, quia partes eſſentiales vnius entis non ſunt comparatæ ad pugnandum inter ſe, ſeu ſe mutuò deſtruendum, ſed vt concordi nexu colligentur, & amica vnione valeant formam ſuſtentare; & forma viciſſim comparata eſt, vt partes illas teneat vnitas & regat, ne à ſe mutuò ſecedant, vel mutuò deſtruant. Niſi enim ita eſſet, nunquam poſſet forma in rebus heterogeneis vel ad minimum tempus ſubſiſtere ac permanere. Accedit, quod actio omnis permanet ab ente toto, & ab ente perfecto & a ſuppoſito: partes autem eſſentiales vnius entis non ſunt ens totum, neque ens perfectum, nec ſuppoſitum.*

poſitum, & ita per ſe non agunt. Si non eſſet pars eſſentialis ſeminis, ſequeretur quòd illa virtus non eſſet in ſemine, niſi vt in continenti & vt in loco, & ꝙ non eſſet in ſemine, ſed in aliquo alio corpore in ſemine contento: & quod ſemen non eſſet vnum ens de per ſe, ſed aggregatũ ex diuerſis entibus: & ens vnum per aggregatiõnẽ, & non per eſſentialem cõpoſitionẽ, quod eſt abſurdũ. Secũdò, ſi virtus illa reſideret in ſolo ſpiritu, & nõ in toto ſemine, hoc natura non feciſſet propter aliã cauſam, quam quia in vna & eadem ſubſtãtia nõ poſſet eſſe principiũ actiuũ & paſſiuum ſimul. Si ergo propter illã cauſam eſſet in ſpiritu, ſequeretur ꝙ propter eandem deberet quoque eſſe in ſpiritu ſeminũ reliquorum omnium viuentium: at nõ eſt in ſpiritu ſeminis piſcium, auium & plantarum, quare nec in ſpiritu ſeminis aliorũ animalium. Minor probatur, quia in ouis auium, quæ habent rationem ſeminis, & in ſeminibus piſcium & plantarum nulla talis eſt ſubſtantia ſpirituoſa. Nam quæ ſubſtantia eſt ſpirituoſa in albumine oui natura frigido & humido, & iã ab aëre multos dies actuali frigidatione refrigerato? quæ autem ſubſtantia ſpirituoſa eſt in ſeminibus plantarũ tam diu in ſcrinio cuſtoditis & exſiccatis, & interim adhuc fœcũdis. Tertiò ad hoc vt illa virtus poſſet eſſe principiũ actiuum cõformationis aut generationis deberet ineſſe talis ſubſtantia, quæ ſemini maximè eſſet intrinſeca, eiq; eſſentialiter vnita, quo in eius omnes partes ageret, eiſq; firmiter adhæreret, ab eiſq; nũquã recederet, ac diuelli poſſet: at ſpiritus non ſunt ſemini ſic intrinſeci, nec ſunt ſemini eſſentialiter vniti: Ergo. Etenim propter ſuã tenuitatẽ & flexibilitatẽ non poſſent ſubſtantiæ ſeminis ſic vniri, intrinſecari atque adglutinari, quin poſſint ab ea ſemper auolare. Et de facto nõ eſſe ſic vnitos, & intrinſecatos ſpiritus, ex eo patet, quod quam citiſſime in aërem euaneſcunt: & ſuo receſſu relinquũt ſemen aqueum albedine ſua deſtitutũ, & infœcundum, quod nõ eſſet, ſi ei eſſentialiter vniti, & penitus eſſent intrinſecati. Quartò, virtus illa, quæ nos in vitæ exordio formauit, primamq; carnẽ, oſſa, neruos produxit, eſt abſque dubio illa eadem, quæ adhuc nunc aliquando in nobis partes deciduas reponit, & nondum genitas producit, vt iam oſtenſum eſt. Hactenus *Ficinus* in hoc quinto & irrefragabili medio. Quo penitus euertit communem hodiernum adſenſum exiſtimantium, ſemen cauſam efficientem conformationis præſtare.

Nec vim eius effugiunt concedentes omnes ſeminis partes formationi deſeruire: & addentes, ſemen ex *Ariſtotele lib.9. Metaphyſ. cap.9.* eſſe ſubſtantiam quandam imperfectam omnino, à natura intentam propter finem generationis, & non propter ſeipſam. Et inde in *libro* incerti Auctoris *de definitionibus Medicis, c. 2.* ſemen ita definiri, vt ſit *ſpiritus calidus in humido, qui in ſeipſo mouetur, potens generare, quale eſt id a quo deciſum eſt:* à quo mirum vidêri non debet, ſi propriâ operatione ad alium finẽ principaliter ordinata, ſeſe deſtruat, nullo ob id incõuenienti conceſſo, vt putabat *Ficinus*. Nam hac ſolutione (quæ non ratione, ſed *Ariſtotelis* auctoritate iam hiſce inſuper habitâ, præcipuè innititur) admiſſâ, in aliud maius incidimus abſurdum. Siquidem *ineuitabili* (vt eſt in dicterio) *Fato* cogimur fatêri, aliquid ſine cauſa fieri. Ex quo enim in inſtanti quo fit viuens, iam nõ eſt ſemen, cùm duæ formę in eâdem materia admitti non poſſint, clarè conſequimur, ad ſemen causâ efficienti generationis relatâ, eam in ſuo priori inſtanti abſque cauſa cõſiſtere. Quòd ſi inſtes, ſemen in generatione, quę in inſtanti fit, non concurrere, ſed in organizatione tantùm: affectata ſanè deuia & ridicula erit euaſio, vt quæ à ſemine abſtrahit, quod eius eſt, & ꝙ

principaliter intendit, & illud indulget, quod ei aptari nec vllo modo poteſt, ex iam dictis. Vltra quam quòd euaſio iſta confictum quid & improbabile tanquam certum ſupponit: & velut idem per idem probat.

Denique anima rationalis fœtui poſt conceptionem aduenicns, non poteſt eſſe cauſa efficiens conformationis, vt nouè & paradoxè exiſtimauit *Thom. Fien. de format. fœtus, quæ. 7. concl. 8.* & nouiſſimè poſt eum ſentit *Ioan. Bapt. Poza.* (iiſdem medijs & rationibus vſus) *in Elucid. Deiparæ lib. 3. tract. 6. c. 5.* Hoc enim prædictis omnibus incertius & inuerofimilius eſt, varijſque ex cauſis ob id à *D. Sancta-Cruz* exploſum de *Hippoc. Philoſoph. ſuper tex. 43.* vbi argumentis *Fieni* reſpondet, & cauſam erroneam quæ ipſum mouit, retegit.

Et ego adductis in contrariũ à *Sancta Cruz* addo, *Fienum*, dũ conformationis ſeu organizationis cauſam animæ rationali adſcribit, generationis (quam ſua argumenta propriùs reſpiciunt) velut oblitum cauſæ, quæ ſanè ad animam rationalem referri nõ poteſt, cùm generatio (vt omnes Philoſophi paſſim ex *Ariſtotele* varijs locis atteſtantur) ſit formæ productio, vel vnio in materia: cùm autem anima non poſſit eſſe cauſa ſui ipſius, *Fien.* planè obſtringitur nobis deſignare cauſam efficientem immediatam, ab anima rationali diuerſam, in formæ productione vel vnione eius cum materia cõcurrentem, quæ ſit etiam cauſa efficiens conformationis (ſeparandæ dubio procul ab animæ introductione, cuius vltimæ diſpoſitiones ſunt organizatio, & perfecta hominis conformatio.)

Secundò, viuẽtia omnia (vt ex *Philoſopho lib. 1. Phyſic. cap. 3.* notant ceteri) terminos habent magnitudinis & paruitatis, vt ipſi loquuntur, hoc eſt, certam requirunt materiæ quantitatem, à qua primum ſui eſſe recipiant, & hoc quidem in inſtanti intrinſeco ſuę conceptionis, in quo verum eſt dicere. *Nunc ſunt, & antea non erant.* At determinata iſta quantitas ad inceptionem & primum eſſe requiſita, & ad formandum diuerſa organa neceſſaria, non datur in anima: clarè ergo conſequimur, eam conformationi in cauſa efficienti eſſe nõ poſſe: alioquin enim ſi ſaluari & conſeruari poſſet anima in materia non organica, cur etiam & in quauis parte carnis ſeparata non conſeruabitur aliquo tempore? quod magnum certè præ ſe fert abſurdum.

Tertiò, ſi anima rationalis conformationem molitur, planè ipſa introducit, & producit omnia organa & membra humana, iuxta ſpecies in ſemine virtualiter tantùm contentas. Quî ergo fieri poteſt, vt anima rationalis à ſemine tantùm humano monſtra conformet, & hominem aliquando producat aliquibus membris belluæ ſimilem, aut belluam membra aliqua humana habentem? Et vbi eſt virtus animæ ad iſta efformanda? cùm in ſemine tantummodo ſint ſpecies illud emittentium.

Ad hæc *Fienus* ſupponit perfectam corporis efformationem & organizationem ante animę rationalis infuſionem contingere non poſſe: interque eam & cõceptus coagulationem, primámve formationem, de qua egimus *ſup.* vix aliquod tempus conſiderabile admittit. Et ab his eò prolabitur, vt adſerere auſus fuerit, animam rationalem ſecundo aut tertio à conceptionis die fœtui infundi: quod quàm falſum ſit, & deuium in §. *ſeq. n. 6.* clarè comprobabimus.

Dum tamen hîc quinto & vltimo loco non prætereamus *Fienum*, & ab eo valdè notãdum, quòd conceptum

inter-

interuallo illo duorum, triúmve dierum, quod ante animæ infuſionem deſignauit, ocioſum facit contra ea quæ *Fernel.* diſertè aduerterat *lib. 7. Phyſiologia*, cap. 10.

Quid quod & in Fide Orthodoxa magna forſan ab hac opinione *Fieni* reſultant inconuenientia, quæ Theologi melius præuidebunt.

Nec quicquam prædictum *Fieni* hac de re nouum iudicium iuuant alia argumenta, quibus id adſtruere conatus fuit *d.q.* 7. Primum enim ab enumeratione (vt aiunt) partium conſtructum facilè in eum retorquetur, attentis ſuperiùs traditis. Secundum verò idem ferè concludit: Eique, cum alio ducto ab exemplo plantarum (in quibus animæ introductionem ſubſequitur conformatio) ex integro ſit ſatis à traditis quàm dexterrimè per *Doctorem Sancta-Cruz ſuper dicto textu* 43. Vltimo demũ *Fieni* medio ducto ab auctoritate *Ariſtotelis* & *Galeni* (vltra quam eius inductione non parum torquentur) Reſpõdeo ipſum paulò antea agnouiſſe & notaſſe iſtorum varietatem: vt vnde nil mirandum, ſi hinc illinc errantes, dum cauſam conformationis inquirerent, eam vel animæ introductioni, inter cætera adſcripſerint.

Cùm ergo à prædictorum omnium enarratione & cõfutatione planè demõſtrauerimus, nullã ab illis congruã conformationis effectricem cauſam poſſe deſumi, clarè conſequimur, eam ad DIVINAM POTENTIAM & SAPIENTIAM referẽdam ex *Propheta*, *Tertulliano*, *Scoto*, *Platone* & *Galeno* ſupr. adductis. Ita vt Deus ſit cauſa efficiens prima formationis humanæ, in qua interueniunt velut cauſæ proximè adiuuantes, *intelligentia mouens cœlum*, & *cœlum ipſum*, cum ſuis *influentibus qualitatibus*, & cætera ſuprà relata; maximè *vterus* ſuo calore & loci commoditate eidem conformationi apprimè aptus. Id quod placuiſſe video *Doctori Sancta-Cruz ſuper d. text. 43. diſcur.* 5. & demum velut in noſtra incidiſſe *conſider. 1. verſ. accedamus*, & alibi.

Nec quicquam his obſtat conſideratio *Fieni de format. fœtus q.* 1. inquiẽs in conformatione humana monſtra contingere non poſſe, ſi Deus eſſet eius cauſa proxima, cùm errare non poſſit. Hic namque obex (quo ſuperatus *Fienus* nouã cauſam in caſum excogitauit) facilè diluitur ex traditis à *D. Auguſt. lib. 16. de Ciuit. Dei, d. cap.* 8. ita in propoſito egregiè ediſſerente: *Deus Creator eſt omnium, qui vbi & quãdo errari quid oporteat vel oportuerit, ipſe nouit: ſciens vniuerſitatis pulchritudinem, quarum partiũ vel ſimilitudine, vel diuerſitate contexat. Sed qui totum inſpicere nõ poteſt, tanquam deformitate partis offenditur: quoniã cui cõgruat & quò referatur, ignorat. Pluribus quàm quinis digitis in manibus & pedibus naſci homines nouimus, & hac lenior eſt quàm illa diſtantia. Sed tamen abſit vt quis ita deſipiat, vt exiſtimet in numero humanorũ digitorum erraſſe Creatorẽ, quamuis neſciens cur hoc fecerit; ita & ſi maior diuerſitas oriatur, ſcit ille quid egerit, cuius opera iuſtè nemo reprehendit.* Idem *Diuus* iterum de monſtroſis partionibus loquutus *lib. 21. de Ciuit. Dei. cap* 8. ita ait: *Nobis autem iſta quæ velut contra naturam fiũt: & contra naturam fieri dicuntur (quo more hominum loquutus eſt & Apoſtolus, dicendo:* Contra naturam in olea inſitum oleaſtrum factum eſſe participem pinguedinis oleæ*) & monſtra, oſtenta, portenta, prodigia nũcupantur: hoc monſtrare debent, hoc oſtendere vel præoſtendere, hoc prædicere, quod facturus ſit Deus, quæ de corporibus hominum ſe pronuntiauit eſſe facturum, nulla impediente difficultate, nulla præſcribẽte lege naturæ.* Vnde *Hieronym relatus in cap. naſci. 56. diſtinct.* ita ait: *Inter ſecre-*

tas ventris anguſtias Dei munus ſemper operatur, idemq; eſt corporis Creator & animæ. Noli deſpicere bonitatem figuli tui qui te plaſmauit & fecit vt voluit.

His accedit primam & præcipuam intra noſtrum captum monſtroſorum partuum cauſam ad DEI OPT. MAX. iuſtitiam & prouidentiam referendam, vt optimè poſt *Iacobum Rueffum lib. 5. de conceptu, cap. 3. Gaſparum Peucerum lib. 15. de diuinat. generib. cap. 2.* notat *Gaſparus Bauhinus lib. 1. de Hermaphroditis, cap. 7.* Deus enim (vt iſte ait) eiuſmodi partiones *vel in ſcelerum vindictam, vel in futuræ mox vltionis ſignum generari* PERMITTIT: *idq; vel propter parentum impietatem: vel propter errorem in coniunctione commiſſum, dum à concubitu eo tempore quo lex diuina & honeſta prohibent, homines non abſtinent, vel vago & nefando concubitu ſeſe miſcent* (vnde *Eſdra lib. 4. cap. 5. feminas ſanguine menſtruo conſpurcatas monſtra parituras* prædicitur) *vel ob alias cauſas mortalibus ignotas.*

Aliter loquitur *Auguſtin.* ſuprà.

Prædictis omnibus demum addo ad DEVM OPT. MAX. immediatam conformationis cauſa relata, vitam conformatricem ſopitam, iterum in adultioribus ſuſcitatam, & dentes gignentem & proferentem ex *Fernel. lib. 7. Phyſiol. c. vlt.* & aliis. Quos dum effugere deſtinaſſet *D. Sancta-Cruz* incongruum ſanè huic obiici reſponſum adſignauit *ſuper d. tex. 41. fol. 74. verſ. quarta, & fol. 82. verſ. ad vndecimum,* vbi iterum iſta *ſummis* (vt aiunt) *labris* delibauit. Nec feliciùs certè vim 5. *argum. Fieni* (vt hæc obiter dicam) effugit *d. fol. 74. verſ. quintum,* diuerſas in ſemine partes conſtituens; id quod planè refellitur ex dictis *ſupr.*

Demum veriſſima iſta ſententia admiſſa, & aliorum nugis exploſis, vitabimus diuerſam conformatricem, quam velut coacti fatentur alij, qui in ſemine, calore, vtero & aliis *ſuprà* relatis eam à principio ponebant.

§. II.
DE ANIMATIONE.

SYNOPSIS.

1 *Duplicem velut conſtituit Auctor animationem, duplici formationi reſpondentem.*

2 *Hominem vita plantæ prius viuere plures ab Ariſtotele adfirmantes Auctor citat: & in id vltra omnes, Hippocr. & Chalcidium expendit.*

3 *Quod Ariſtoteles de vita Plantæ dixit, declarat & illuſtrat.*

4 *Nullus in homine datur animarum concurſus.*

5 *Vita & anima differunt.*

6 *Nullam verè animam ante rationalem in corpus introduci fatetur Auctor.*

7 *Improbat ſententiam Olerij, Petri Garciæ ſequentis Menam, & alios, & ab eorum impugnationibus Ariſtotelem & D. Thomam vindicat.*

8 *Diuiſionem formationis in internam & conſpicuam explodit.*

9 *Ad veram & nouam interpretationem l. 1. §. ſi quis proximior, D. vnde cognati, ex dictis infert.*

10 *Senſitiuam animam non eſſe tempore priorem, nec à rationali diuerſam tenet cum Neotericis.*

11 *Sententiam adponentium animam in ſemine, refellit, & qui iſtud intelligi & procedere poſſit, declarat.*

12 *Quoſdam animationem ante corporis humani conſtructionem malè ſupponentes refert. Et num. 13. adducitur, & probatur contraria ſententia Diuorum Auguſtini, Hieronymi & aliorum. Et num. 18. confirmatur Auguſtini*

Auguſtini ratione. Et num.19. pro ea Auctor expendit Hippocr. & Ariſt. Et numer. 14. probatur auctoritate Exodi iuxta lectionem LXX. Interp. Et num.15. & 16. defenditur ab impugnatione Fieni (cui arriſit P. Ioann. Baptiſta Poza) & comprobatur ex Philone & alijs.

17 *Pater Poza conatus fuit reſpondere Auguſtino & Hieronymo, ſed nil minus praſtitit: & ab alijs eorundem locis, & Tertull. cum Lactantio refellitur.*

20 *Tumultuaria euaſiones Fieni, à Poza adprobata, reyciuntur.*

21 *A dictis Auctor lucem dat l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis, D. de pœnis.*

22 *Opinionem Argentery falſam & erroneam eſſe à dictis demonſtrat.*

23 *Ieremia cap. 1. communi opinioni non obſtare, quinimo eam adſtruere oſtendit.*

24 *Secunda animationis tempus varium deſignat.*

25 *Hippocrates maſculum triginta diebus, feminam vt longiſſimè quadrageſimo ſecundo die efformari docuit.*

26 *Ariſtoteles vero maris efformationi quadraginta dies, fœmina nonaginta deſignauit.*

27 *Hippocrates & Ariſtoteles non ſolùm diſsident in tempore efformationis, ſed & motus.*

28 *Auicenna & aliorum plurium opiniones circa tempora introductionis anima rationalis recenſet.*

29 *Leuinus Lemnius aliud diuerſum efformationis tempus adpoſuit.*

30 *Bonauentura certum tempus animationi a Leuitici c.12. praſiniens, refellitur.*

31 *Opinionem quorundam Theologorum refert & refellit. Et num. 32. diuerſas aliorum Theologorum ſententias adducit Auctor.*

33 *Quid in his Iuriſprudentes ſenſerint, declarat.*

34 *Hippocratis doctrinam à Valleſio probatam ſequitur.*

35 *In deciſione cauſarum rem iſtam iudicis arbitrio deferendam concludit.*

36 *Tardioris efformationis fœminea rationem reddit ab Hippocrate.*

38 *Franc. Valleſius ab iniuſta nota Bonauentura vindicatur.*

38 *Ariſtotelem lib. 7. de animal. hiſt. c. 3. feliciter à Valleſio emendatum diiudicat.*

39 *Tardioris partus fœminei editionis rationem cum Lalamantio à dictis eruit.*

40 *Plinium in hiſce valdè errantem notat. Et numer. 41. ridiculos verſus Aegidy terminos efformationis & animationis decantantis. Et numero 42. alios Auſony cum notis Elia Veneti.*

43 *Cupidos alia, efformationem & animationem attinentia, pernoſcendi, ad Auctores iam relatos remittit.*

SVPERIORE §. duplicem hominis formationem adſignauimus, primam imperfectam, quæ cum conceptione concurrit, ſecundam perfectam, cui ſimultanea eſt animæ rationalis infuſio. Nūc addimus velut † duplicem in homine eſſe animationem, 1 duplici formationi quodámodo reſpondentem, ita vt priore, conceptionis & formationis primæ tempore contingente, fœtus viuat *vita* (vt aiūt ferè omnes) *planta*. Secundo verò tépore, vita perfecta (quam vocant *ſenſitiuam*) & rationali ſimul, vt nunc ſentiunt plures. Et primum quidem clarè comprobant ex † *Ariſtot. lib. 2.* 2 *de gener. animal. cap. 3.* ita intelligendo in illis verbis, *Conceptum enim inanimatum eſſe nemo ſtatuerit vita omnibus modis priuatum: quippe cùm nihilominus ſemina & conceptus animalium viuant quàm ſtirpes, & aliquando prolifica ſunt.* Et mox ita clarius ait: *Prin-*

cipio enim hac omnia vitam ſtirpis viuere videntur. Et idem repetit *libro* 5. *de generat. animal cap.* 1. & comprobat *Galenus lib.* 1. *de ſemine, cap.* 9. *& in lib. de format. fœtus, cap.* 3. doctiſſimus & inſignis Philoſophus *D. Thom. lib.* 2. *contra Gentes. cap.* 89. vbi rationem reddit (à *Pet. Garc. in Auic. diſput.* 38. *c.* 2. *nu.* 13. *&* 14. optimè defenſam) & demum ita ait: *anima igitur vegetabilis, quæ primo ineſt, dum embryo viuit vita plantæ, corrumpitur, & ſuccedit alia perfectior,* &c. & repetit 1. *p. in quæſt. vnica de anima, art.* 1. *ad* 1. *& q.* 3. *de potentia, art.* 9. & ſenſerat ead. 1. *p. qu.* 76. *art.*.. *ad* 3. & *q.* 118. *art.* 2. *ad* 2. Cardinalis *Tolet.* (exemplo ab amygdala ducto in qua prius eſt aqua, poſtea lac, & demum coagulatio, & induratio eam perficiens) *lib.* 2. *de anima, cap.* 4. *q.* 7. *Fernel. lib.* 5. *Phyſiolog. cap.* 18. *& lib.* 7. *c.* 5. Et poſt plures alios ita nouè ſtabiliuit *Schola Conimbricen. lib.* 2. *de anima, cap.* 1. *q.* 4. *art.* 2. Et ante omnes id innuiſſe & ſenſiſſe mihi videtur *Hippocr. in lib. de genitura,* dicens, *Si genitura ab vtroque parente perfecta in mulieris vtero permanſerit, primùm quidem, cùm mulier minimè quieſcat, ſimul permiſcetur, condenſatur, & calore craſſeſcit, deinde ſpiritum concipit.* Et hunc, mox calidum in principio, deinde frigidum eſſe ait, eoque genituram nutriri, vt contingit in lignis, leguminibus, &c. Et demum concludit: *Quæcunque enim inualeſcunt, ſpiritum emittunt, & alium frigidum viciſſim, quo nutriuntur, attrahunt. Atque hæ quidem à me adductæ rationes neceſſariò efficiunt, vt genitura in vtero incaleſcens ſpiritum habeat, & emittere videatur, ſimùlque à matre ſpirante ſpirationem habere.* Nec ab his diſſentit *Chalcidius in Timæum Platonis.*

Cùm autem *Ariſtoteles,* & priores eum ſequuti edixerunt, hominem vita ſtirpis aut plantæ viuere, non ita intelligendum † eſt, vt eadem homo 3
tunc temporis viuat vita quà planta, ſed inſtar plantæ (quæ animal nõ eſt, vt malè exiſtimabant relati à *Plutarcho lib.* 5. *de placitis Philoſ. cap.* 26.) adnaſcendo alimentum ſibi deſumere, & ad vltimam tendere perfectionem, vt docet idem *Ariſtot. lib.* 3. *de generatione animal. cap.* 2. vbi cùm docuiſſet, principio vita plantæ viuere, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur, vt hæc aptiùs perciperentur, ſubdit: *Adhærendo enim capiunt primum & incrementum & alimentum:* quaſi diceret, auium & animalium cæterorum nutritionem ei conſimilem, quam damus in plantis ab incremento & alimento prouenientem. Et hoc mirè confirmat *Petrus Garcia in Auicen. diſputat.* 38. *cap.* 2. *num.* 12. ab eodem *Ariſtotele lib.* 5. *Metaphyſ. cap.* 4.

Et inde quàm euidentiſſimè elicio, vitam plantæ apud *Ariſtotelem* pro facultate quadam vitali, & verè nutritiua, vel pro operatione vitenti, & vitali deſumendam, non pro vera vita, quæ nec in plantis eſt: cùm enim is & alij *vitam plantæ* dixerunt impropria ſanè, & velut ſimilitudinaria quadam elocutione vſi ſunt, vt mihi aptiſſimè probat *Theophraſt. lib.* 4. *cap.* 5. dicens: δοκεῖ ὁ βίος τ̃ φυτῶν εἶναι, *vita in plantarum productione ineſſe videtur.* Et conferunt quæ *is ipſe* tradidit *lib.* 1. *cap.* 11. & *ibidem* commentatus eſt *Iulius Scaliger:* & demum notauit *Ambr. Pareus lib.* 23. *c.* 11. Sed & iſto in ſenſu ſimilitudinario plantas in mares & feminas diſtinxerũt *Plin. lib.* 21. *cap.* 2. *Theophraſt. de cauſis plantarum lib.* 3. *cap.* 10. *Galen. lib.* 6. *de ſimplicibus. Dioſcorides libro* 4. *capit.* 5. & *D. Ambroſ. in Hexamer.* addentes, in hiſce integrum concurſum paterno & materno ſimilem dari: quæ omnia (ſimul cum alijs adductis per *Stobæum*

Digitized by Google

baum, à Platone, Ariſtot. & alijs, in *Eclog. Phyſic. tit. Quomodo ſtirpes alentur*) ad nutritiuam iſtam facultatem virentem ſeu viralem ſunt referenda. Ea enim in cuiuſuis mortalium generatione præexiſtit, & animæ rationalis infuſionem præit, nullo ab hac regula excepto præter primum Parentem quem eâ contentum malè putauit *Valleſ. in ſacra Philoſoph. cap.* 4. (in hoc iuſtè notatus à *D. Sancta Cruz de Hippocr. Philoſoph. ſuper tex.* 44.)

Et ab iiſdem clarè itidem infero, nul-
4 lum † in homine dari animarum con-
curſum eum efformantium, & conſe-
quenter plurium formarum in eodem
ſubiecto: vna enim tantùm eſt anima
& vita, ſeu principalis animæ efforma-
tio ab animæ infuſione poſt vltimam
corporis perfectionem (vt inferiùs
probabimus) proueniens: anima enim
vegetatiua, ſiue facultas nutritiua, &
ſimiles, habent ſe (vt ſtrenuè ait *Pera-
matus in lib. de animæ facultat. cap.* 4.)
tanquam præparamentum ad animã
intellectualem, quæ *verus eſt actus* (vt
iſte ait) *& hominis entelechia.* Hinc cla-
rè percipies rationem qua motus fuit
Ariſtot. lib. 7. Politic. cap. 16. vt in mul-
titudine filiorum gẽtilitio ritu vitan-
da, & deperditione (quam ἀμβλωσιν
appellãt) inferenda edixerit: FAS ES-
SE VEL NEFAS: PIVM ET RELI-
GIOSVM VEL NON: deperditionem
iſtam curare, FAS ſcilicet ſi fieret pri-
mis concepti, & prioris iſtius anima-
tionis temporibus cùm fœtus viuit
vita, vt aiunt, *plantæ*: poſtea verò, id
eſt, poſt animæ rationalis aduentum,
NEFAS.

Et ſanè ab iſtis (obiter) tegitur error Athæi *Luciani*, duplicem in homine animam adſtruentis in *Demonactis vita.* Quæ fuit ſententia *Plotini* 1. *Ennead. cap. vlt.* & ante iſtos *Philonis in lib. Quod deterius potiori inſidiari ſoleat*, quem optimè refellit *Valleſ. in ſacra Philoſoph. cap.* 5. poſt *D. Gregor. Niſſen.* ſtrenuè iſta explodentem in *lib. de creatione homin. cap.* 15.

Quid quod ſupponentes (ab *Ariſt.*)
in homine & plantis animam vegeta-
tiuam, id malè deſumunt ab eius ad-
ſertione & oratione de vita plantæ,
cùm *vita* & † *anima* non conuertan- 5
tur (vt aiunt Logici) idémve ſint, vt
diſertè notauit *Boëcius ſuper elenchis
Sophiſt. Ariſtot. cap.* 4. & ſenſit *Lucre-
tius* (inſignior in Phyſicis quã in Poë-
ticis) dum *vitam* ſæpiùs *animæ poteſta-
tem* appellat *lib.* 3. dicens:

Quod genus noſtris membris & corpore toto
Mixta latens animi vis eſt, animæque poteſtas.

Idem:

Conquaſſata enim tunc mens, animæque poteſtas.

Idem:

Poſtquam diſtracta eſt natura animæq; poteſtas.

Et demum idem:

Denique corporis atque animæ viuata poteſtas
Inter ſe coniuncta valent, vitáque fruuntur.

Sed & à prædictis facilè diluuntur
argumenta mordicùs tenentium, nul-
lam in corpore animam † ante ratio- 6
nalem introduci, quod & nos planè
fatemur, dum tamen facultatem nu-
tritiuam à tempore primæ fixæque
conceptionis, ſeu prioris formationis
vſque ad animæ rationalis introdu-
ctionem iſti admittant.

Neque enim ferendi † ſunt qui cum 7
Olerio lib. 1. *de morbis internis, cap.* 58.
dicunt, priore tempore fœtui dari *eſſe
vegetatiuum*: & eo plures deinde per-
fectiones gradus recipiente dare *eſſe
ſenſitiuum*, & demum *rationale*. Quod
abſurdiſſimum eſt, & contra ſanctorũ
Patrum vetum & tenendum adſen-

ſum (de quo *infrà*) & meritò refellit *Petrus Garcia in Auicen. diſput.* 38. *d. c.* 2. *num.* 12. Licèt ipſe velut in eandem paulò pòſt reciderit ſententiam, probabiliùs diiudicans *d. cap.* 2. *num.* 14. fœtum in ſua prima formatione illicò habêre formam perfectam ſimilẽ generanti. Quæ fuit ſententia *Ferdinadi Mena in librum de ſeptimeſt. partu, ſuper tex.* 14. Inde improbantis communem adſenſum exiſtimantium in aborſu ante trigeſimum diem procurato, homicidium non patrari, cùm frequentiſſimum ſit, vt *iſte* ait, die ſeptimo à ſeminis immiſſione diſponi materiam ad animæ rationalis introductionem. Et hoc demum arriſit *Toleto lib.* 2. *de anima, c.* 4. & *D. Sancta-Cruz ſuper d. tex.* 44. *Hippoc.* Sed certè iſtorũ ſentẽtia nullo apto fulcitur medio: omnia enim quæ pro eâ adſtruendâ adduxit *Mena* nullius ſunt ponderis vel momenti. Nititur enim argumentis tantùm ab auctoritate ductis; & primò id cõprobat ab *Hippocrate in libro de carnibus* loco illo iam per nos expenſo *ſupr. hoc cap.* §. 1. *in princ.* Sed reſpondet *Garcia*, argumentum hoc nec ab auctoritate quicquã concludere, quãdoquidem *Auctor libri de carnibus* ſolummodo firmauerit, ſeptimo die cõceptum habêre diſpoſitionem & organizationem aptam animæ rationalis introductioni. Sed melius reſpondiſſet, *librum* illum *de carnibus* nõ fuiſſe *Hippocratis*, & in eo commentitiũ iſtud inter alia adnotandum, vt clarè probauimus d. §. 1. *in princ.* Quæ ſanè ſi doctiſſimus *Valleſius* itidem aduertiſſet, non ita in tempore humanæ delineationis à vero deuiaſſet in *ſacra Philoſophia cap.* 18. *poſt princ.* Ad hæc impugnatio prædicta *Garciæ* mihi perquàm ridicula eſt, cùm in ſola ſeminum commiſtione & ante primam fixam conceptionem (de qua iam ſuo loco egimus) vitam ſeu facultatem nutritiuam & vegetatiuam eâdem normâ dari poſſe ſupponat, ac poſt primam formationem ſeu conceptionem. Secundò *Mena* pro ſua ſententia expendit *Ariſtotel. lib.* 2. *de generat. animal. c.* 3. ſed malè, vt notat *Garcia ſupr. d. n.* 14. *in fine.* Vbi alij argumento à ſententia *D. Thom.* ſumpto ex integro facit ſatis.

Supereſt vt rationes proſequamur, quibus hanc ſentẽtiam obfirmare conatus fuit idem *Petr. Garcia ſupr. num.* 15. à verſ. *Quicquid autem.* Vbi primò arguit ab auctoritate *Ariſtotelis*, principium generationis fœtus in corde cõſtituentis *lib.* 3. *de partib. animal. c.* 4. Sed reſpondetur, hanc ſententiam *Ariſtotelis* veram non eſſe, vt ex pluribus probauimus *ſupr. hoc cap.* §. 1. *num.* 14. & ideo corruit argumentum iſtud ab auctoritate.

Sub hæc, rationibus ſententiã *Ariſtotelis, Diui Thomæ*, & aliorũ ſup. relatorũ ſeſe impugnaturum pollicitus fuit *Garcia*, ſed nil minus re vera præſtitit: arguit enim tantummodo ab experimento, dicens, nullo in tempore ſolam animam vegetatiuam inueniri, aut eius operationes: in quo doctiſſimus iſte vir apertè fallitur; quandoquidem poſt primam perfectam conceptionem & ſimultaneam formationem ſeptimo die & ſequentibus vſq; ad trigeſimum in maribus, & quadrageſimũ vel vltra in feminis (ex dicendis *infra*) videamus aborientium ſanguineas, ſiue carneas tantũmodo coagulationes (quas *offas* appellauit *Iuuenalis* expendendus in *cap.* 16.) & cruſtula quædam informia: quæ pòſt à trigeſimo vel quadrageſimo die omnium membrorum perfectione, organizatione & figuratione cõſtãt. Quorum omnium mihi teſtis eſt *Hippocr.* (quem miror hos tantos viros prætermiſſe) in *lib. de natura pueri*, & in *libello de octomeſtri partu.* Sed &, quod plus

plus eſt, hoc quàm apertiſſimè comprobatur *Exodi cap.* 21. & à *Philone*, *D. Auguſtino*, *Hieronymo* & alijs inferiùs expendendis *hoc* §. *ex n.* 14. Quæ clarè demonſtrant erroneam eſſe ſententiam *Ferdinandi Mena* adſerentis, homicidium in abortu poſt ſeptimum diem patrari.

Nec quicquam egit *D. Sācta-Cruz*, cùm pro ſua & *Mena*, *Toleti* & *Petri Garcia* (quos ſubiicuit) ſententiâ expendit *D. Auguſtinum* in *lib. de ſpiritu & anima*, ita edifferentem: *Habet quoque anima vires, quibus corpori commiſcetur, quarum prima eſt naturalis, ſecunda vitalis, tertia animalis. Et ſicut Deus trinus & vnus, verus & perfectus omnia tenet, omnia implet, omnia ſuſtinet, omnia ſuperexcedit, omnia complectitur: ſic anima his tribus viribus per totum corpus diffunditur, non locali diſtenſione, ſed vitali intenſione. Naturalis namque virtus operatur in hepate ſanguinem & alios humores, quos per venas ad omnia corporis membra tranſmittit, vt inde augeantur & nutriantur. Vis itaque quadrifariam eſt, diuiditur namque in adpetitiuam, retentiuam, expulſiuam, diſtributiuam*, &c. (quibus verbis Auguſtinum controuerſiam de anima vegetatiua diremiſſe, & præcedentem in fœtu vitam plantæ exploſiſſe ſecurè adſerit *D. Sancta Cruz ſuper dicto textu* 44.) Erenim *Diuus Auguſtinus* de animæ tantùm viribus ibi egit, eaſque triplici conlocauit claſſe, quo tempore homo iam conſtat corpore & animâ rationali. An verò ante animæ rationalis infuſionem fœtui inſit vel non, naturalis vegetabiliſve aliqua vita ſeu facultas, nec *Auguſtinus* docuit, nec ſuppoſuit, ac nec reliqui *Sancti Patres* à *D. Sancta-Cruz vbi ſup.* relati. Sed & quod plus eſt, vitam plantæ in fœtu agnouit *Auguſtinus q.* 80. *ſuper Exod.* (relatus à *Sancta-Cruz ſuper textu* 43. *fol.* 93.) per *Nos ibidem*, & *alibi* expendendus *infrà numero* 16.

Quod verò alij commenti ſunt, duplicem formationem adſtruentes, vnā partiū internarum † ſenſibus imper- 8
ceptibilium, aliam verò conſpicuarū, merum figmentum eſt: & in id nos aptiùs retorquemus, experimētum nullum eſſe; vltraquàm quòd magnam ingerunt violentiam *Exodi c.* 21. *Philonis* & ceterorum ſententiæ, ſi eam referri curent ad primam internam partium configurationem & conformationem.

Demum vt hîſce aliqua noſtra intermiſceamus, ego à communis ſententiæ prioris animationis noſtrâ propugnatione interpretor † *Vlpianum* in 9
l. 1. §: *ſiquis proximior*, *D. vnde cogn.* (cuius *ſuprà* mentionē fecimus in hoc *cap.* 1. *ſect.* 2. *illat.* 11. *num.* 51.) vbi cùm adſeruiſſet Iuriſconſultiſſimus iſte vir proximiorem cognatum; qui naſci ſperatur, in ea conditione eſſe, vt dici debeat obſtare eum ſequentibus in ſucceſſione bonorū defuncti, ex *cap. vnde cognati*, ſubdit: *Sed hoc ita demum erit accipiendum, ſi hic qui in vtero eſſe dicitur, viuo eo, de cuius bonorum poſſeſſione agitur, fuit conceptus: nam ſi poſt mortem non obſtabit alijs, nec ipſe admittetur, quia non fuit proximus cognatus ei quo viuo nondum animax* (ita legendū cum *Florentinis*) *fuerit*. Vbi doctiſſimus *Vlpianus* Philoſophorum ſubtilitates, & communem ſententiam ſequutus ANIMAX, aut ANIMATVM (iuxta aliam lectionem, quā ſequitur *Cuiac ad l.* 19. *quæſt. Papin. in cōment. ad l. in lege Falcidia*, *D. ad l. Falc.*) vocat fœtū animę rationalis adhuc expertē, qui *vita plantæ* viuit, aut nutritur, primamque viuentis exercet operationem: vt inde reſpuenda ſit communis lectio illius textus: *Nondū animal fuerit*. Et clariùs ex dicendis in *cap. ſeq. in princ. ex num.* 3. Niſi dicas, *Vlpianum*

ſubtilitate Peripateticorum inſuperhabita (vt qui Stoicus) animal appellaſſe fœtum ſola vita plantæ viuentē. Sed vtcunque legas, locus iſte *Vlpiani* primam dubio procul animationem hominis (de qua noſter eſt ſermo) reſpicit, & ad eam comprobandam eſt inſignis: retenta autem veriore lectione *Pandectarum* Florentinorum inſignior & elegantior ex proximè dictis. Quæ planè demonſtrant quàm longè à vero deuiauerit *Accurſij* interpretatio ad illum textum, dum ſupponit, fœtū antequam naſcatur, animatum non eſſe: id quod directò contrariatur *Vlpiani* ſententiæ, & vero ſenſui illius textus.

In eo autem Neotericis Philoſophis
10 † & Medicis aſſentimur, vt ſenſitiuam animam à rationali non ſeparemus (ac voluit & docuit *Ariſtotel. lib. 2. de generat. animal. d. cap. 3 & lib. 5. d. cap. 1. ſanct. Thom. 2. contra Gentes d. cap. 89.*) quod multis ſanè irrefragabilibus medijs comprobare facile foret, ni plus debito diuagaremur, quando iam adſertionem illam, animę vegetatiuæ, ſiue vitæ plantæ fœtui in ſua priore formatione contingenti, ſatis ſuperque comprobauerimus tam rationibus quàm auctoritatibus.

Illud inſuper huius propoſiti vltimo loco adnotādū moneo, vitandā &
11 reſpuendā † omnino eſſe eorum opinionē, qui in ſemine ipſo ante conceptum, quin & in teſtibus parentū prę-exiſtenti animam concedunt, è quorum numero fuêre *Franciſc. Valleſ. lib. 2. controuerſ. cap. 9. Ioan. Argenterius ſuper arte parua, tit. de temperamentis teſtiū, Chriſtophorus Vega lib. de arte medendi, cap. 5. Peramat in lib. de animæ facultat. cap. 5. Ioubertus in cōment. ad lib. 1. Galeni de facult. natur. cap. 5. Mercad. lib. 1. Phyſiolog. p. 4. claſ. 1. q. 98. Cardan, & Capiuaccius*, cum alijs quos refert & ſequitur *Thomas Fienus de formatrice fœtus q. 5. fol. 50.* Nam contrarium longè verius eſt, idque *Auicenna, Auerroi*, alijſque placuit, relatis & laudatis à *Fernel. lib. 7. Phyſiolog. d. cap. 5. Andr. Laurent de hiſtor. anatom. lib. 8. q. 12. Segar. de facult. natur. cap. 5. Iacob. Guillem in lib. de generat. tit. de ſemine fol. 204. Sancta Cruz* (ab *Hippocr.*) *de Philoſoph. Hippocr. ſuper tex. 43. fol. 61.* & *D. Tho.* ante eos *1. p. q. 119. art. vlt. & q. 3. de potentia dicto art. 9. & lib. 2. contra Gentes d. cap. 89. in ſolutione ad 11 argumentum, Scoto in 4. Sentent. diſtinct. 44. q. 1. Conimbricenſibus lib. 1. de generat. cap. 4. q. 25. art. 2.* nouiſſimè *Pet. Garcia* (*Galeno* lucem dans) in *Auicen. q. 38. d. c. 2. n. 15.* Neque his obſtat *Hippocrates*, dum in *libro de Diæta* ait: *Si quis non credit animam animæ miſceri, vehemens eſt*: nam iſta ita ſunt intelligenda, vt ſemen in potentia ſit animatum, non in actu. Et eodem ſenſu percipiendi ſunt *Ariſtot lib. 1. de generat. cap. 18. & lib. 2. cap. 1. & d. cap 3. Galenus in lib. de Maraſmo*, vbi tria eſſe ait viuentium genera, *animalia* ſcilicet *plantas* & *ſemina*. Et hoc ipſum innuit *lib. 1. de facultat. natural. d. cap. 5. & lib. 1. de ſemine, cap. 7.*

HÆc de prima animatione, ſiue facultate virenti & nutritiua fœtus dixiſſe ſufficiat.

Ad ſecundam (quæ in animæ rationalis infuſione conſiſtit) deueniens, noto valdè dubium omni tempore fuiſſe, an ipſa ante vel poſt corporis efformationem, & organizationem contingat, pluribus hinc inde contrarium adſeuerantibus. Et ſanè animationem iſtam ante † corporis perfe- 12
ctam conſtructionem ſtabilire ſunt conati *Alexand. Aphrodiſæus lib. 1. quæſtionum natural. cap. 25.* vbi *organicum corpus organicū eſſe* (dicit) *ab anima, & animā præexiſtere organizationi.* Themiſt. lib. 1. de anima, cap. 22. *Anima* (inquit) *fabricatur, architectatúrque ſibi domi-*

domicilium, & adcommodatum inſtrumentum: & Marſil. Ficin. in Timæum Platonis: *Prius* (ait) *quam adultum ſit corpus, anima tota in illius fabrica occupatur.* Idque *Fienus* & alij inferiùs referendi probare contendunt *Ariſtotelis* auctoritate *lib. 2. de generat. anim. c. 3.* & *Galeni in lib. de fœtus format. c. 17. 19. & 21.* Nec diſplicuit ſententia iſta *Bonauenturæ*, quadruplicem efformationem vel articulationē conſtituenti *lib. 3. de octomeſt. partu, cap. 92.* vt adnotauimus in §. *præcedenti, num. 5.* Et eam ſanè apertè ex noſtris amplexus fuit nouiſſimus *Hadrianus Negu, ant. in ſylua reſponſorum, qu. 400. nu. 3.* His addit *Fienus* in ſuo *lib. de formatrice fœtus, quæſt. 7. & 8.* tantum abeſſe vt anima rationalis poſt corporis perfectionem introducatur in fœtum, quin potiùs ipſa, corpus (cuius eſt forma) conformet & organizet. Id quod *Patri Ioanni Baptiſtæ Pozæ*, relato in §. *præcedenti*, non parum arriſit Demum iſta ampliandi licentia eò deuenit, vt *Ioannes* quidam *Argenterius* in ſua *methodo parua*, & alibi, adſerere auſus fuerit, animam rationalem adhuc in teſtibus exiſtere, & ſemen eſſe homũculum, non expreſſis membris conſiſtentem.

Et ſanè prior illa opinio *Alexandri Aphrodiſæi* & ceterorum comprobari poſſe videtur ab illo *Ieremiæ* cap. 1. *Prius quam te formarem in vtero, noui te: & ante quam exires de ventre, ſanctificaui te*: vbi in tanti Prophetæ voto efformationem videtur præcedere animatio.

13 At cõtraria † ſententia ſtatuẽtium, eam poſt perfectam corporis formationem velut ſubſequi, eíque cõtemporaneam, vel vt propriùs loquar, ſimultaneam eſſe, verior eſt & tenẽda, vt quam amplexi ſunt inſignes ſanct: Patres *Auguſtinus* & *Hieronymus*, ille in *libro quæſtion. veteris & noui Teſta. cap. 23.* relato in *cap. Moyſes 32. q. 2.* iſte in *Epiſt. ad Pamachium*, relata in *cap. naſci, 56. diſtinct. D. Thom. lib. 2. contra Gentes, cap. 89. Henricus de Gandauo quodlib. 15. quæſt. 13.* & nouè poſt alios Theologos iſtam ſententiam adſtruit & aliquibus auctoritatibus confirmat *Leonardus Leſſius lib. 2. de iuſtit. & iure, cap. 9. dub. 10. num. 65.* Et ex noſtris ita ſenſit *Petr. Gregor. lib. 36. ſyntagm. iuris, cap. 5. num. 18. Paulus Borgaſius de irregularitate part. 6. tit. de beneficijs, num. 4. in fine.* E Philoſophis (poſt *Ariſtotelem, Philonem* & alios infrà referendos) *Occamus libro 2. de generat. animal. cap. 3. Leuinus Lemnius lib. 1. de occult. Naturæ mir. c. cap. 11.* E Medicis *Auicenna lib. de anima part. 1. cap. 5. & lib. 16. de animal. cap. 1. Fernelius lib. 7. Phyſiolog. cap. 13. Ambroſ. Pareus lib. 25. cap. 1. Iacobus Guillemaus in lib. de gener. tit. de ſemine, fol. 208. in princi. & fine, & fol. 211. in princip.* nouiſſimè *D. Sancta Cruz de Hippocrat. diſcip. in commentar. ſuper text. 43. diſcur. 5.* vbi plura in confirmationem huius ſententiæ adducit.

Quæ (cum rationibus euidentiam, vt aiunt, faciẽtibus, nec firmis experientijs poſſit confirmari) mihi præ ceteris aptiſſimè † probatur *Exodi* 14
capit. 21. iuxta interpretationem LXX. Interpretum, quæ in originali Græco ita ſe habet: ἐὰν δὲ μάχωνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξωσι γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ ἐξέλθῃ τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται, καθ' ὅτι ἂν ἐπιβάλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς, καὶ δώσει μετὰ ἀξιώματος. Ἐὰν δὲ ἐξεικονισμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, χεῖρα ἀντὶ χειρὸς, πόδα ἀντὶ ποδός. *Si duo viri pugnam inierint, & mulieris fœtum percuſſerint, ſi infans non figuratus egreſſus fuerit, multa illa percuſſor multabitur, quæ ei a viro mulieris fuerit impoſita, illámque cum poſtulatione exſoluet. Quod ſi figurà in-*

Digitized by Google

fans habeat, animam dabit pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, pedem pro pede. Quæ verba clarè ſupponunt, imò demõſtrãt corporis humani perfectionem ſeu figurationem, & animę rationalis infuſionem, velut contemporaneas eſſe, ſimúlque ſtare.

At *Thomas Fienus* (qui omnia huius propoſiti percurrit) eiúſq; Μιμητὴς *P. Poza* his ſatisfacere conantur, dicẽtes, id quod de figuratione dicitur in trãſlatione LXX. Interp. in textu Latino (cui ſtandum) ita ſe habere: *Si duo viri rixati fuerint, & vnus percuſſerit mulierem prægnantem, & abortum fecerit, ſed ipſa vixerit, ſubiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, &c. ſin autem mors eius fuerit ſubſequuta, dabit animam pro anima, &c.* Et addit *Fienus* iſtis adcinere tranſlationẽ illã *Sanctes-Pagn.* ex Hebræo: *Et ſi rixati fuerint viri, & vnus percuſſerit mulierem prægnantem, & egreſsi fuerint nati eius, & non fuerit mors, puniẽdo punietur, quemadmodum impoſuerit ei maritus mulieris, & dabit vt ſtatuerint iudices. Et ſi mors fuerit, dabit animã pro anima, &c.* Ex quibus verbis *Fienus* (cui iſta obſcurare in animo tantùm) colligi non poſſe, ait, de cuius morte ſit ſermo, an mulieris, an fœtus? Sed hæc probari non poſſunt: nam & le-

15 ctio † Græca LXX. magnæ eſt auctoritatis, & à ſanctis Patribus Latinis recepta, maximè *Auguſtino* & *Hieronymo ſup.* relatis. Et hiſce ego addo *Philonem* (legum *Exodo* contentarum ſcientiſſimum) in *lib. de ſpecialib. legib.* dictum *c. 21.* hiſce verbis commentatum: Ἐὰν δὲ συμπλακῇ τις γυναικὶ ἐγκύῳ, καὶ πληγὰς ἐμφορήσῃ κατὰ τὴν γαστέρα, ἡ δ' ἀμβλώσῃ, ἐὰν μὲν ΑΠΛΑΣΤΟΝ, καὶ ἀδιατύπωτον τὸ ἀμβλωθὲν τύχῃ, ζημιούσθω, καὶ διὰ τὴν ὕβριν, καὶ ὅτι ἐμποδὼν ἐγένετο τῇ φύσει ζωογονῆσαι τὸ κάλλιστον τεχνιτευούσῃ καὶ δημιουργούσῃ ζῶον, ἄνθρωπον. εἰ δ' ἤδη ΜΕΜΟΡΦΩΜΕΝΟΝ, ἁπάντων μερῶν τὰς οἰκείας τάξεις καὶ ποιότητας ἀπειληφότων, θνησκέτω. τὸ γὰρ τοιοῦτον ΑΝΘΡΩΠΟΣ ἐστιν, ὃν ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διεχρήσατο, μήπω καιρὸν εἶναι νομιζούσης εἰς φῶς προαγαγεῖν, ἐοικὸς ἀνδριάντι ἐν πλαστικῇ καταλειπομένῳ, πλέον οὐδὲν ἢ τὴν ἔξω παραπομπὴν καὶ ἄνεσιν ἐπιζητοῦντι. *Sin autem quis rixãdo cum muliere grauida pugnos in ventrem inflixerit, ita vt abortus ſequatur, ſi abortiuum* INFORME *fuerit, multetur, tum propter violentiam, tum quia fuit impedimento naturæ hominis animalis pulcherrimi opificiũ exorſæ. Quòd ſi* FORMATVS *fœtus abſoluta membra, & in ordinem digeſta habuerit, moriatur percuſſor: iam enim erat* HOMO, *qui in Naturæ officina interemptus eſt, nondum ab ea prolatus in lucem, ſimilis ſtatuæ latenti apud fictorem ſuum, & nihil aliud exſpectanti, quàm dum illi libeat, populo ſpectandam proponere.*

Vnde *Fienus*, qui Græci textus fidem & auctoritatem non ignorabat, ſecundò reſpondet, eo non exprimi fœtum nondum organizatum non eſſe animatum, ſed non eſſe adhuc hominem perfectum, & ideò qui illius interemptioni cauſam dederit, non eſſe puniendum morte, ac ſi perfectum occidiſſet hominem, ſed ſolùm graui aliqua multa multandum. At hoc falſum † eſt, & apertè con- 16 uincitur ex *Philone ſupr.* Neque enim quidquam clarius, certiúſve eſt, quàm habentem animam rationalem hominem eſſe, & per conſequens homicidium dari in eius deperditione. Ad hæc quis vno excepto *Fieno* dicet figurationem ſolam & vltimam perfectionem grauiori & capitali pœnæ eſſe in cauſa, cùm aliàs multa tantùm eſſet imponenda, nec quidem ſemper grauiſſima, vt *Fienus* ex capite ſubponit.

Sub hæc *P. Ioan. Bapt. Poza* (cui nulli fuit impedimento text. Græcus LXX. attenta prima ſolutione *Fieni*) animum

animum vertit vt *Auguſtino* & *Hieron.* in locis *ſupr.* relatis congruum re-
17 ſponſum daret, ſed nihil † minus certè præſtitit, vti eius verba apertè demonſtrant.

Quod verò ex *D. Auguſt. in Enchir. ad Laurentium* adducit, prædicta non perturbat: verba enim ſũmi Eccleſiæ *Doctoris* ab eo expenſa id ſolum concludunt & euincunt, certò ſcilicet ſciri non poſſe principium vitæ in vtero exiſtentis, id quod nec vllus vnquam negauit.

Sed hæc alia res eſt. Et ſanè eam *P. Poza* iſtis intermiſcuit nil minus curans quàm ex integro facere ſatis, ac propoſuerat, illis *Auguſtini in d. cap. quod* Moyſes. *Si formatum fuerit, det animam pro anima: ſi autem informatum fuerit, mulcetur pecunia.* Et quid, quæſo, reſpondebit aliis eiuſdem *Auguſtini* conſimilibus in *eod. Enchirid. ad Laurent.* adſeuerantis, informes fœtus in die iudicij non reſurrecturos, quia animati non fuerint. Et illis itidem eiuſdem *Diui* huius propoſiti, *quæſt.* 80. *ſup. Exod. Quod verò non formatum puerperium noluit ad homicidium pertinere: profectò nec hominem deputauit, quod tale in vtero geritur. Hic de anima quæſtio ſolet agitari: vtrùm quod formatum eſt, nec animatum quidem poſſit intelligi, & ideò non ſit homicidium, quia nec examinatum dici poteſt, ſi adhuc animam non habet,* Quid inſuper reſpondebit illis *Hieronymi* in d. *cap. ſicuti*, 2. *quæſt.* 2. *Sicuti ſemina paulatim formantur in vteris & tandiu non reputatur homo donec elementa confecta ſuas imagines, membraq. ſuſcipiant?* Quid *Lactantio de opificio Dei, cap.* 7. vbi non ſtatim poſt conceptum animam inſinuari ait, ſed cùm fœtum in vtero neceſſitas diuina formarit? Quid aliis pluribus conſimilibus veterum ſanctorumque Patrum, maximè è Græcis *Gregorio Nyſſeno lib. de homin. cap.* 29. & 30. *Chryſoſtom. homilia* 12. & 13. *in Geneſ.* è Latinis * *Damaſcen. lib.* 2. *de Fide orthod. cap.* 12. & *D. Thomæ* 1. *part. quæſt.* 91. & aliis nouioribus textum illum *Exodi* concordi voto ita interpretantibus? Licèt enim differant, dum alij exiſtimant, corporis efformationem priùs TEMPORE procedere, alij verò priùs tantùm NATVRA: conueniunt tamen, & æquè concinunt, corpus organicum perfectum animæ infuſionem præcedere. Quid demum *Pater Poza* reſpondebit plurium Theologorum primæ notæ inferiùs referendorum communiori & veriori ſententiæ, ſtatuenti animam rationalem quadrageſimo die maſculis, & vlteriore tempore ſeminis infundi? Hæc enim irrefragabilia ſunt, & ab euaſionibus *Fieni* & *Poza* vndequaque immunia, quicquid ipſe *Fienus* huc & illuc vagatus inaniter excogitarit, vt ex eius ſcriptis (quorum impugnatione non immoror) cuique liquidò patefiet.

* *Latinos hic intelligas Eccleſiæ Romanæ Dogmatum adprobatores & defenſores; quorum numero adcẽſendus* Damaſcenus, *qui* (*vt refert* Baron. *in* Annal. CHRISTI *ann.* 727.) *Romanam Fidem & doctrinam ab incunabulis, à* Coſma *quodam Italo, cum lac purum, ebibit.*

Secundo loco veram ſententiam (quæ poſt corporis efformationem illicò animæ rationalis admittit infuſionem) *D.* † *Auguſtinus in d. c. Moyſes* comprobat à *Gen. cap.* 1. vbi Deus fecit Adamum de limo terræ, 18
& eo constructo & figurato ſpirauit ſpiraculum vitæ: à quibus ſanctiſſimus & diſertiſſimus *Doctor* Eccleſiæ elicit animam non introduci ante lineamenta corporis compacta, nec priùs habitatorẽ induci poſſe, quàm habitatio facta ſit. Nec ſatisfacit *Fienus* dicens, hoc mundi exordio eueniſſe, quando Deus aliter res ex nihilo creauit, ac nunc aliæ ab aliis producuntur: alioquin (iſte ait) eodem tempore ceteræ omnes animæ infunderentur. Vim namque argumenti *à ſimili* deducti (& ſæpè apud Logicos & Rhetores vſurpati) non calluit, quæ in eo conſiſtit, vt exiſtimemus,

Digitized by Google

quòd quemadmodum Protoplaſto
Deus poſt membrorum perfectam
compaginem animam infudit, crede-
re par ſit idem accidere ceteris ab eo
deſcendentibus. Quinimò id argu-
mento præciſo & neceſſario eueni-
re contendit *D. Sancta-Cruz ſup d.*
tex.43.diſcur.5.fol.93.verſ.ſed tempus.

Tertiò, prædictam ſententiam vt
19 certam ſubpoſuit *Hippocr.* & con-
tractam *Fieni* & aliorum velut præui-
derat & damnauerat, quando in *lib.*
de natura pueri, grauidæ pſaltriæ ſua-
ſit, vt intra ſextum diem ſemen re-
ceptum ſaltando excuteret: quaſi cla-
rè ſentiret eo tempore vtero muliebri
retentum, anima rationali carêre: aliàs
enim terminum illum dierum non
præfixiſſet, nec abortum ſuadêret, qui
tale quid ſuo ſolemni & notiſſimo iu-
reiurando inter alia cauerat. Et hoc
ipſum colligitur ex *Ariſtotele lib.2. de*
generat. animal. cap.3. & lib.2. de anima,
cap.1. & 2. & clariùs ex *lib.7. Politicor.*
cap.16. iam ſuprà relato: vbi fœtus
ἀμβλωσιν deperditionem in multitudi-
ne filiorum admittit, quandiù ſenſu
ac vitâ præditus non eſt, quaſi ſubpo-
nat aliquo notabili ſpatio, fœtum
ſine vita eſſe: ſi enim ſecundo, ter-
tio, aut quarto die animari & vi-
uere credidiſſet, vix vllo tempo-
re prædictam deperditionem admi-
ſiſſet.

20 His *Fienus* & *Poza* tumultuario †
quodam ſermone omnia conturban-
te reſpondent, *Hippocratis* & *Ariſto-*
telis doctrinam circa hanc rem eſſe ob-
ſcuram, verbaq; talia, vt in omnem opi-
nionem trahi poßint: proinde ab eorum
auctoritate non poſſe quoque validum
contra ſuam concluſionem depromi ar-
gumentum. Ab his in *Galenum* (hiſce
maximopere varium adſeuerantes)
ſeſe diuertunt: & ſubinde ad varias
opiniones conſtituentium & adſi-
gnantium diuerſos terminos animæ
introducti. Et demum concludit *Fie-*
nus, in re tam dubia, & tam difficili, &
de qua omnes ambigunt, non eſſe multum
auctoritati tribuendum. Hoc autem nil
aliud eſt, quàm *Hippocrate* & *Ariſto-*
tele conculcatis ſuam obſtinatè ob-
firmare ſententiam: quam vti falſam
& erroneam prædamnauerat *Schola*
Conimbricenſis lib.2. de anima, quaeſt.14.
art.1.

IN eamque ſtat demum quarto lo-
co auctoritas Iuriſconſulti *Iulij*
Pauli † *in l. ſi quis aliquid 38. §. qui ab-* 21
ortionis (qui ſumptus fuit à *libro 5. Sen-*
tentiar. eiuſdem Pauli tit.23.) *D. de pœ-*
nis: vbi abortionis aut amatorij po-
culi propinator, etſi dolo non fecerit,
morte punitur, ſi fœtus animatus
deperierit, vt probare videntur illa
verba (alio itidem in ſenſu inluſtran-
da in *cap.16. §.1. num.17.*) *Quod ſi eo*
mulier vel homo perierit, ſummo ſuppli-
cio punitur. Hominem enim adpellat
Paulus fœtum efformatum & anima-
tum, velut eum ab informi diſtin-
guens, & membrorum perfectam
conformationem, animationemque
ſimultaneas ſubponens. His adde
conſimilem *legem* partiam *8. titulo 8.*
par. 7. idem clariùs diſponentem
illis verbis: *Dezimos, que ſi era ya*
viua la criatura en el vientre, eſtonce
quando ella eſto fiziere, que deue morir
por ello.

A dictis quàm apertiſſimè eli-
cies *Argentery* † opinionem *ſuprà* 22
relatam (homine impuro & perfri-
catæ frontis dignam) ſuſtineri non
poſſe. Quem enim Philoſophum,
imò è media plebe hominem i-
ſtius error (quem *D. Sancta-Cruz ſu-*
pra a digreßione prima præ alis re-
fellit) non deterrebit? Demus in
ſemine humano vim quandam in-
eſſe Diuinam, vt *Ariſtoteles* & *Theo-*
phraſtus, aliique relati à *Sancta-Cruz*
adſe-

Digitized by Google

adſeuerarunt: quis, quæſo, ſanæ mentis in vi iſta animam rationalem collocabit? aut in ſemine animato, quod ſtruebat *Iulius Scaliger libro de ſubtilitat. aduerſus Card. exercitatione 280?* qui ſanè intelligendus eſt de animatione in potentia, non in actu, iuxta *ſupr.* tradita: aliàs eius dicta non tenent.

Denique nobis non obſtat illud
23 *Ieremiæ* † *citato cap. 1. Prius quam te formarem, &c.* quæ velut ſupponere videntur, animationem præambulam eſſe efformationi. Nam (præter quam quod præcipè conſiderari debet allegoricus, prædictorum verborum ſenſus enodatus à *Diuo Thoma lib. 3. Sententiarum, diſtinctione 3. quæſt. 1. in reſponſione ad 1. quæſtiunculam*) ſi litteralem adtendamus, clarè percipiemus, ibi tantum exprimi, animationem editione priorem fuiſſe, in illis verbis, *Et antè quam exires de ventre, ſanctificaui te*: nam præcedentia illa: *Prius quam te formarem in vtero, noui te*, Domini DEI noſtri præſcientiam denotant, & præuiam bonorum adprobationem, ex *Diuo Thoma ſuprà.* Qua veriſſima & plana interpretatione admiſſa, neceſſarium non eſt ad aliam violentam *Bonau.* (ſuam quadruplicem articulationem de qua egimus in §. anteriore, adtendentis) recurrere. Quid quod prædicta verba (eodem ſenſu, quo in obice proponuntur) percepta, & argumento ab ſpeciali ducto, iuxta *l. quod vero contra l. ius ſingulare, D. de legib. l. . D. ad municip. & de incolis* (quod frequens, forte & vtile eſt, *Euar. in Topic. loco 68.*) clarè demonſtrant veterum & ſanctorum Patrum doctrinam, & aliorum *ſupra* relatorum (qui efformationem & animationem ſimultaneas adſeuerarunt) regularem & veriſſimam eſſe.

Reliquum eſt, vt iſtius ſecundæ animationis (de qua ſunt intelligendi *text. in ca. ſicut ex literarum, de homicidio*, & in *cap. aliquando*, cum *duobus ſeqq. 32. q. 2.*) tempus & terminos adſignemus, & per conſequens efformationis perfectæ, vt prædiximus, ita vt quæ in poſterum de efformatione dixerimus, de animatione æquè ſint intelligenda: & ſanè in hoc variæ † ſunt Theologorum, Philoſo- 24
phorum & Medicorum ſententiæ, quin & noſtrorum.

Et omiſſis aliorum antiquorũ opinionibus (quas ſigillatim recenſuit *Plutarchus lib. 5. de placitis Philoſophorum, c. 21.*) ſolos *Hippocratem* † *&* *Ari-* 25
ſtotelem ab antiquitate repetam: quorum primus (poſtquam in *li. de Diæta tex. 7.* fœtum inæquali temporis ſpatio efformari dixerat, & alium citiùs, alium tardiùs, prout rationem ignis & alimẽti fuerint nacti) aliam diuerſam iniit rationem *in li. de natura pueri diuerſis locis*, docens, maſculum trigeſimo die efformari, feminam verò vt longiſſimè quadrageſimo ſecundò. Idque comprobat argumento ab expurgatione ducto, quæ poſt maſculi partum durat diebus triginta, poſt feminæ verò, quadraginta & inſuper diebus. Et ſanè in his velut talionem à Natura rependi ſenſit dum ait: *Iam verò genitus eſt infans, eóque peruenit, vt femina quidem primam concretionem duobus & quadraginta diebus cùm longiſſimè accipiat, mas verò triginta diebus, quod longiſſimum. Nam & purgatio a partu fit mulieribus vt plurimum, iis quidem, quæ feminam ſuſceperunt, duobus & quadraginta diebus, in maſculo vero purgatio diebus triginta contingit.* Et mox: *At verò purgationes à partu ea de cauſa mulieribus contingunt, quod primo tempore ad duos & quadraginta dies in femina, in*

maſculo verò ad dies triginta pauciſſimus ſanguis in pueri alimentum cedit, ex eò vero ad partum vſque copioſior. Et infrà: *Pleraq; autem iam mulieres fœtum maſculum paulo antè trigeſimum diem obortione reddidere, ſed is diſtinctus conſpectus eſt. Qui verò paulò poſt, aut eo ipſo die reiecti ſunt, omnes diſtinctis membris viſi ſunt.* Inque horum illuſtratione multa adducit *Andreas Laurentius lib.8. de hiſt. anatom. c.5. q.19.*

26 Sed *Ariſtot.* † *lib.7. de hiſt. animal. c.3.* mares circa quadrageſimum diē, femellas circa nonageſimum efformari & moueri ſimul putat: in quo iſti rei Medicæ & Philoſophicæ Coriphæi inuicem pugnant, vt notat *Lælius Biſciola lib.18. horar. ſubſeciuar. cap. 21. to.1.* Nec conciliationem admittunt *Federici Bonauent. lib.3. de octomeſt. partu, cap 92. & ſeqq.* duplicem illam conſtituentis (vt his & aliis *ſuprà* notatis occurreret) articulationē, & *Hyppocratem* de vna, *Ariſtotelem* verò de alia intelligentis: quandoquidem hæc concordia iſtorum ſententiis aptari non poſſet, cùm vterque loquatur de perfecta articulatione & efformatio-
27 ne hominis. Quin & ibidem † diuerſa ſentiunt circa motum hominis conformati: & *Ariſtoteles* efformationem & motum ei obuenire eodem tempore exiſtimat contra *Hippocr.* Inde eſt, vt tam in efformatione, quàm in motu diſſentiant, ac alij Philoſophi relati à *Plutarcho lib.5. de placit. Philoſoph. cap.21.*

28 Poſthæc *Auicen.* † *lib.16. de animal. d.c.1.* aliam longè diuerſam in efformatione & animæ rationalis introductione rationem & computationem init. Aliam *Auerroes* in *libris de anima*, exiſtimans, tunc infundi, quando pueri patrem & matrem poſſunt adpellare. Aliam *Soranus* Epheſius Medicus in ſua *Iſagoge cap.17.* vbi aſſerit, animam rationalem tertio menſe intetſeri fœtui. Aliam *Occamus lib.2. de generatione animal. cap.3. Fernel. lib. 7. Phyſiolog. cap.13.* qui animæ rationalis infuſionem contingere putant tertio aut quarto menſe, cùm primùm fœtus perfectè fuerit creatus.

Lauinius † verò *Lemnius lib.1. de* 29
occultis Naturæ miraculis cap.11. animam infundi maribus quinto ac quadrageſimo à conceptu die, feminis verò (quarum natura magis flacida eſt) ad quinquageſimum diem animationem porrigi adſeuerauit: idque comptobat ex *Hippocrate in lib. de nat. fœtus*, cui certè iſta imponit.

At *Franciſcus Valleſius in ſacra Philoſophia cap.18. & lib.2. controuerſiarum dicto cap.10.* ex *Hippocrate* in *libello de alimento*, nunc triginta diebus: nunc triginta & quinque: nunc quadraginta: nunc quinquaginta terminari efformationem & animationem ſcribit.

Ferdinandus verò *Mena in comment. ad lib. de ſeptimeſtri partu, cap.14.* animam ſeptimo die infundi dixit, & probat ex *Auctore libri de carnibus*, cuius ſententiam refellimus *ſup. hoc c. §.1. n.1.*

Demum *Federicus* † *Bonauentura* 30
libro 7. de partu octomeſtri, cap.90. efformationi & animationi certum tempus à natura conſtitutum aſſerit, cuius metas iſta prætergredi non poſſe contendit, idque probari ex *Leuitici cap.12.* (à quo *textus in cap. 1.5. diſtinctione*) vbi ita ſcriptum eſt: *Mulier ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculum, immunda erit ſeptem diebus iuxta dies ſeparationis menſtruæ, & die octauo circuncidetur infantulus. Ipſa verò triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ.* Et mox: *Sin autem femina pepererit, immunda*

munda

munda erit duabus hebdomadibus, iuxta ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Quibus verbis (iunctis his, quæ ſuprà ab *Hippocrate in libro de natura pueri* expendimus) mirâ breuitate & claritate (reiectis longiſſimis Philoſophorum & Medicorum commentis) nos edoceri ait, menſtrua à partione maris triginta & tres dies perdurare, totque conſumi in eius perfecta efformatione & animatione; & à partu feminæ ſexaginta & ſex dies effluere, totidemque terminari eius animationem.

Sed hæc *Bonauenturæ* conſideratio & ſubputatio facilè eliditur conſideranti in ea deeſſe ſeptem priores dies immundi ſanguinis addendos ſubſequentibus triginta & tribus, relatis in *Textu ſacro*, qui omnes ſimul iuncti quadraginta dies efficiunt: & inde VIRGINIS Purificationem Eccleſia eodem dierum termino concelebrat. Et forſan à Iudæis Græci conſimili ritu ſunt vſi, teſte *Cenſorino libro de die natali ad Q. Cerelium*, capit. 11. qui *in Græcia* (ait) *dies habent quadrageſimos inſignes: namque prægnans ante diem quadrageſimum non prodit in Fanum, & poſt partum pleraq; fœta grauiores ſunt, nec ſanguinem interdum continent.*

Et ſanè ab iſta vera computatio-
32 ne nonnulli † Theologi, ducti auctoritate dicti *cap. 12. Leuitici*, exiſtimarunt, maſculorum animationem quadrageſimo die, feminarum verò octuageſimo accidere; idque poſt alios adfirmarunt inſignes Ieſuitæ *Maldonadus ad cap. 2. Lucæ*, & ibi, *Toledus adnotat. 34.* & *Pater Franciſc. Suarez tom. 2. in 3. par. diſputatione* 10. *ſectione* 2. Sed quis ſibi poterit ſuadêre tam longè diuerſam maris materiæ diſpoſitionem eſſe à feminea, vt iſtius efformatio duplicato tempore abſumatur?

Vnde communior † Theologorum adſenſus efformationem & animationem, ſiue maris ſiue feminæ diem vſque protrahit quadrageſimum, ex notatis à *Bonauentura lib. 7. de octomeſt. partu, cap. 109.* Alij alia excogitarunt, vt *Henricus de Gandauo*, qui maſculis triginta, feminis verò quadraginta & duos dies præfixit. Id quod placuiſſe video *Peramato lib. de hominis procreatione, cap. 3. Mercado lib. Phyſiologiæ part. 5. Andreæ Laurentio lib. 8. de hiſtor. anatom q. 18.*

Sub hæc omnia, qui Iuriſperitos conſuluerit, eoſdem itidem longè di-
uerſos † adinueniet. Nam *Gloſ. final.* 33
in ſumma, 5. diſtinct. femineum fœtum à maſculo eodem modo, quo Theologi ſuprà relati, diſtinguit numero quadraginta & octuaginta dierum. Quod pluribus placuiſſe video: & ex noſtris *Anton. Gomez tomo 3. variar. cap. 3. num. 32. verſi & talis anima, Petro Plaza de delictis lib. 1. cap. 9. ex num. 7.* Idque iſti *Ariſtoteli, Plinio* & aliis (quos non viderunt) imponunt. *Gregorius* verò *Lopez in l. 8. titul. 8. part. 7. gloſ. 2.* eundem terminum feminis præfinit, maſculis verò ſexaginta dies cum *Bartol.* & *Angel.* quos ibi refert. Subinde *Antonius Theſaurus decis. 2. n. 2.* mari trigeſimo die, feminæ quadrageſimo animationem contingere, teſtatur poſt alios. Demùm plura in propoſito comminiſcuntur *Gothofred. in ſchol. ad l. 3. §. fin. D. de ſuis & leg. hered.* & in *l. Cicero, D. de pœn.* & latiùs *Zacchias in Medico-legali lib. tit. 2. quæſt. 9. & 10. Lalius Zecchius de caſibus reſeruat. ſuper caſu 9. Gambarupta in eodem tract. fol. 191. num. 6. Quaranta in ſumma Bullarij, verb. Abortus, nu. 5.* nouiſſimè *Auguſtinus Barboſa de officio*

Digitized by Google

& poteſtate Epiſcopi, allegatione 51. *nu.*
137.

Omnibus denique hinc inde pen-
34 ſatis, mihi † omnium verior videtur
præpoſita *Hippocr.* ſententia in *lib.*
de Diata dict. text. 71. & *Valleſij* ſuprà
citati, rectè exiſtimantis præcocioris
aut ſerioris tam maſculi, quàm femi-
næ animationis cauſas à ſeminis & v-
teri maiore minoréve virtute & fœ-
cunditate pendêre: quam rationem
malè ſibi arrogaſſe *Horatium Augen.*
rectê notauit *D. Sancta Cruz in com-*
ment. ſuper dict. tex. 71. Sed his nihilo
ſeciùs ſuperaddendum duco effor-
mationis & animationis regulare tem-
pus menſtruis adſimilari, vt docuit
Hippocr. in dicto libro de natura pueri,
& ita tenendum, poſtquam pluribus
perlectis, & inſignibus ſuper hac re
Medicis & Anatomicis conſultis, nil
certi ab eis didicerim vel deduxe-
rim.

35 Et ab his, ego † Iuriſperitis rem
iſtam (cognitu perquàm neceſſariam
ad pœnas abortioni infligendas, de
quibus acturi ſumus in *c.* 16.) totam
in arbitrium iudicis deferrem, qui ad-
ſcitis & examinatis Medicis, Anato-
micis & peritis obſtetricibus anima-
tionis tempora diſtinguet: perpenſis
itidem his quæ *ſupra* tradidimus. Dum
ſimul partum femineum ſerioris ani-
mationis eſſe ad pœnalia maximè
præcaueat, ex *Hippocrate* & aliis iam
adductis.

Quibus adiunge cauſam tardio-
36 ris † feminæ animationis ab eodem
Hippocrate dict. lib. de natura pueri, ita
edifferente: *Quod autem femella poſte-*
rius conformatur, ac coarticulatur, cau-
ſa hæc eſt, quod genitura feminea debi-
lior eſt ac humidior quam maſcula, &
iuxta hanc rationem neceſſe eſt poſterius
conformari puellam, quam maſculum.
Idque confirmat *Ariſtoteles libro* 4.
de generatione animal. cap. 6. dicens;
Sunt enim feminæ ſua natura debiliores
frigidioréſque, & ſexum femineum qua-
ſi læſionem naturalem & detrimentum
eſſe, putandum eſt: intùs igitur tarde præ
ſua frigiditate diſcernuntur: hæc etenim
diſcretio concoctio eſt, calor autem con-
coquit, & quod calidius, id concoctu
facilius eſt. Meritò ergò tardior ar-
ticulatio & efformatio feminis tri-
buitur, ex ratione ab *Hippocrate* &
Ariſtotele deſignata, quam ſtrenuè
illuſtrat *Fredericus Bonauentura de*
octomeſtri partu libro tertio, capite
102. Et ibidem malè improbet ſen-
tentiam *Valleſij*, † qui *dicto capite* 37
decimooctauo ſacræ Philoſophiæ hoc ab
humiditate prouenire dixit, vt iſte
putat. Mihi autem, & cuiuis, at-
tentè *à Valleſio* dicta legenti idem
probant quod *Federicus* adſtruit, &
ab humiditate cum frigiditate ſimul
tardiorem procedere articulationem
femellæ.

Et hoc ipſum, & ab eâdem cauſa
(quod valdè notandum) facit Natu-
ra in lactis indicatione, quæ in mare
accidit trigeſimo, in femina quadra-
geſimo die, vt docuit *Ariſtoteles* † *li-* 38
bro 7 *de animal. hiſtor. dict. capite* 3.
(cuius verba illa: *Purgationes autem*
accidunt plurimis cùm conceperint ad
tempus quoddam, ſcilicet triginta die-
rum, maxime ſi concepta femina eſt,
quadraginta ſi mas) feliciter reſtituit
Valleſius d. cap. 18. vbi legit: *quadra-*
ginta dierum, maximè ſi concepta ſemi-
na [illegible]*t, triginta ſi mas.*

Et ab his (vt hæc obiter dicam) eli-
cit *Lalamant.* † *in lib.* 2. *dierum decret.* 39
cap. 2. *fol.* 300. cauſam tardioris editio-
nis partui femineo implurimum con-
tingentis.

Ex quibus omnibus valdè venit
notandus *Plinius*, † *qui lib* 7. *naturalis* 40
hiſtor. cap. 4. *in fine*, contra naturales
iſtas rationes tantorum virorum: &
contra rerum firmiſſimos ſucceſſus
exiſti-

Digitized by Google

existimauit, fœminas celeriùs gigni
quàm mares.

Demum ex prædictis facilè colli-
41 ges quàm ridiculi † & à vero deuij
ſint verſiculi illi (qui paſſim circum-
feruntur) *Ægidy*:

Sex in latte dies, ter ſunt in ſanguine
trini,
Bis ſeni carnem, ter ſeni membra figu-
rant.

Quin & illi, quos ex *Rayner.* refert
Paulus Borgaſ. de irregularitate 6.par.
d. tit. de beneficiis, num. 14.

Suſceptum ſemen ſex primis crede die-
bus,
Est quaſi lac, reliquiſq; nouem fit ſan-
guis; & inde
Conſolidat duodena dies, bis nona dein-
ceps
Effigiat, tempuſq; ſequens producit ad
ortum.

Nec feliciùs animationem antea de-
42 ſignauit *Auſonius* † *Edylio* 12. dum il-
lis verſibus:

(Aſt vbi conuerſis poſt menſtrua tempo-
ra habenis
Scandit purpureo iam tertia ſidera cur-
ru
Obliqua exilem demittit linea lucem,
Aſpirans tenues per inertia pondera
motus.)

innuit eam ſimul cum motu perfici
& obuenire menſe tertio.

Sed multo peius *Elias Venetus*
ibidem in ſcholys, efformationem cum
motu confundit, & eam mari con-
tingere tertio menſe à conceptu,
feminæ verò menſe quarto, putat
ab *Hippocrate*, cui iſta re vera im-
ponit:

Qui plura alia de efformatione &
43 animatione vidêre † cupit, adeat &
perlegat ſuprà relatos, maximè *D.*
Santta-Cruz in commentar. ſuper dicto
text. 43. & 71. Hippocratis, vbi aliqua
alia adduxit.

§. III.

DE MOTV.

SYNOPSIS.

1 *Auctores aliquos de motu tractantes allegat Auctor.*

2 *Hippocratis hac de re ſententiam refert. Et n. 3. aliam Ariſtotelis. Et nu. 4. eorum diſſenſum demonſtrat.*

5 *Ocyoris vel tardioris motus cauſas aperit. Et num. 6. ſerioris feminei motus rationem ab Hippocrate deducit.*

SVPERIORIBVS §§. formatio-
nis & animationis humanæ ratio-
nem (Iuriſprudentibus & omnibus
ſcitu dignam) exactiore, quà potui-
mus, ſcriptione proſequuti ſumus:
& quidem ſeiunctim facilioris do-
ctrinæ, & rei difficillimæ aptioris per-
ceptionis cauſa; quamuis, vt iam ad-
notauimus, prima formatio cum fixa
conceptione, & ſecunda cum ſecun-
da animatione coincidat. Nunc de
motu fœtus iam efformati ſuccedit
tractatio, in qua multa comminiſcũ-
tur † Philoſophi & Medici, maximè ex 1
noſtris *Franc. Valleſ. lib. 2. controuerſ.*
cap. 10. Ludou. Mercad. lib. 4. de mu-
lier. affect. cap. 1. Et ex Iuriſprudenti-
bus *Petr. Gregor. lib. 36. ſyntagm iuris,*
cap. 15. num. 8. Dionyſ. Gothofred. ad l.
Cicero, D. de pœnis. At in re iſta (nobis
parum conducente) ſat ſit in medium
afferre quæ *Hippocrates* † & *Ariſto-* 2
teles edocuerunt; *Hyppocratis* ſequẽ-
tia ſunt in *lib. de natura pueri: Cùm ita-*
que extremitates corporis pueris foras
ramos ſparſerint, & vngues ac pili ra-
dices egerint, tunc iam etiam mouetur,
& tempus ad hoc fit maſculo quidem
menſes tres, femella vero quattuor: ſic
enim vt plurimum contingit: ſunt
autem aliqui pueri, qui ante hoc tem-
pus mouentur. Ariſtoteles † verò 3

*lib.7.de hiſtor.animal.dict.cap.3.*ita ait: *Mares fœtus magna ex parte circa quadrageſimum diem dextro potiùs latere mouentur,femellæ ſiniſtro circa nonageſimum; nihil tamen certè in his adfirmari licet,multis enim ferentibus feminam, motus agitur in dextro, & contrà in ſiniſtro gerentibus marem: ſed enim hæc & reliqua huiuſcemodi, vt differunt, eoq; magna ex parte, & magis minúſve accidit,ſic accipimus.* Ecce *Hippocra-*
4 *tem* & † *Ariſtotel.* contrarios (quicquid alij comminiſcantur & ſubplcăt, vt iam adnotauimus in §. *præcedenti, num.* 27.) circa regularem fœtus animati priorem motum, quem *Hippocrates* in maſculo conſtituit menſe tertio,in femina verò quarto: *Ariſtoteles* autem in mare circa diem quadrageſimum,& in femina circiter nonageſimum.Conueniunt tamen dum vterque difertis verbis fatetur, nil certi in hoc ſtatui poſſe:quod ego veriſſimum reputo, & motum poſt efformationem & animationem fœtui obuenire, prout vires ei à matre & natura ſubpetunt. ita vt indebilis & malè affectæ mulieris prægnatione quarto aut quinto menſe non moueatur,qui in robuſta ἴσχει καὶ ſentitur & mouetur menſe tertio.† Maior
5 ergo minórve fœtus animati vigor ocyori vel tardiori motui in cauſa erit:vt accidit in principali eius motu, id eſt,in calcitratu & diſruptione pelliculatum, de quibus *Hippocrates in libro de natura pueri*, ita ait: *Quando verò mulieri partus adpropinquat, tunc puero ſe mouente,& manibus & pedibus calcitrante, pelliculam quandam internam rumpi contingit.* Nam ſeptimeſtres (naturæ ratione perfecti & maturi ex *Hippocrate in libello de ſeptimeſtri partu,* & *Ariſtotele lib.4. de generatione animal. cap. 6. l. ſeptimo menſe 12. D. de ſtatu hominum, l.3.§.fin. D. de ſuis & legitim.hered. Paulo lib.5. Senten. tit.9.§.5.*) motu iſto præcipuo præmiſſo lucem vident in ſeptimo menſe; nonomeſtres verò & decimeſtres ſeriote tempore maturam perfectionem huic motui conuenienientem recipiunt. Vt inde motus in puerperio nulla ratio eſſe poſſit ad dignoſcendum eius ſtatum, tempus & ſimilia. Nobis igitur ad nihilum proderit hiſce amplius vagari, & priorem fœtus motum exactiùs perquirere. Qui reliqua huius propoſiti ſcire deſiderat,adeat perquam difertum *Ioannem Fernelium lib. 7. Phyſiologiæ, cap. 11.*& alios nouiores.

Nobis ſat ſint propoſita. Dum tamen eis finem demus redditâ inſuper cauſâ ocyoris † motus in mare,& tar- 6
dioris in femina: quam diſertè demonſtrauit *Hippocrates in d. libello de natura pueri*, his verbis: *Mouetur autem primò maſculus, quia fortior eſt quàm femella,& primùm quoque conformatur maſculus, nam a fortiore & craſſiore genitura fit:* Et conferunt latiùs tradita in §. *præcedenti.*

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

DE FOETV, QVI IVRISPRVdentibus Venter dicitur.

SYNOPSIS.

1 Venter *Iuriſprudentibus mulierem prægnantem denotat.*

2 *Medici* fœtum *vocant per vlteriores dies à conceptione.*

3 *Iidem* fœtum *animal dicunt, in quo à Iuriſprudentibus differunt.*

4 *Idem ſentiunt Theologi quod Medici.*

5 *Stoici non concedunt* fœtum *animal eſſe. Et ab his idem Iuriſconſulti ſentiunt. Et num. ſeqq.*

6 *Antonius Faber (qui* fœtum *Iuriſconſultis in rerum natura eſſe exiſtimauit) notatur. Et iterum num. 8. dum poſthumum heredem inſtitui poſſe adſtruit, quia in rerum natura eſt. Et nu. 9. eiuſdem Fabri differentia inter res non exiſtentes in rerum natura, vel in rebus humanis, refellitur.*

7 *L. 2. D. de mortuo inferendo declaratur cum alijs.*

10 *Plures leges expenduntur, quibus probatur vel ſupponitur fœtum non eſſe animal, ſed partem quandam matris accidentalem.*

11 *In quibus conueniant Stoici & Iuriſconſulti, & in quibus diſſentiant, notat Auctor.*

12 *Fœtus ante editionem Iuriſconſultis non eſt in conſideratione, vt qui pars accidentalis: quæ longè differt ab integrali, quotitatiua & numerali.*

13 *L. 1. §. ſiquis proximior, D. vnde cognati illuſtratur.*

14 *L. vel ſi viuo 7. D. de ſuis & legitimis heredib. declaratur.*

15 *L. intelligendus 153. D. de verb. ſignif. ſuo vero caſu intelligitur.*

16 *L. ſi quod ex Pamphila 73. D. de legat. 2. latè expendit, eique lucem dat Auctor.*

17 *L. non quocumque 82. §. Iulianus, D. de legat. 1. declaratur cum alijs.*

18 *L. ſi prægnans 42. D. de euiction. declaratur itidem cum alijs.*

19 *Duabus legibus in Digeſtis compilatis (quæ ſunt Sceuolæ) partus vt res à matre ſeiuncta conſideratur.*

20 *Initium bonum & iuſtum in vſucapione requiritur, maximè partus ancillæ furtiuæ.*

21 *Solus partus conceptus & editus apud bonæ fidei poſſeſſorem contrectationis eſt expers.*

22 *Sceuolæ ſententia in vſucapione partus ancillæ ex pluribus improbatur.*

23 *Subauditiones Ant. Fabri & D. Amaiæ ad Sceuolæ ſententiã exploduntur: & Ioannes Gœddæus reijcitur.*

24 *Euaſio Gœddei ad ſaluandum Sceuolam quicquam non prodeſt.*

25 *Antonius Faber exiſtimans partum partem ancillæ, refellitur. Et l. 2. D. pro ſuo cum alijs illuſtratur.*

26 *D. Amaia partum nondum editum cum edito confundens, impugnatur.*

27 *L. ſed addes, §. ſi quis mulierem, D. locati cum ſimilibus interpret.*

28 *L. 3. titul. 17. lib. 3. Recopil. declaratur.*

VENTER Iuriſconſultorum *idiῳ* phraſi mulierem prægnantem denotat † in ti-
1 tulis *D. de ventre inſpiciendo, cuſtodiendoq́; partu*, & *D. ſi ventris nomine mulier in poſſeſſionem miſſa, eadem poſſeſſio dolo malo ad alium tranſlata eſſe dicatur.* Et *D. ſi mulier ventris nomine in poſſeſſione calumniæ cauſa eſſe dicetur.* Et *D. de ventre in poſſeſ. mitten. vel curatore eius.* Vnde ventrem in poſſeſſionem mittere in prædictis titulis, & in *l. Fulcinius, §. adeo, verſ. planè, D. ex quibus cauſis in poſſeſ. eatur*, *l. non eſt ambigendum* 12. *D. de bonorum poſſeſ.* idem eſt ac ſi diceres, mulierem prægnantem (quæ heredem ſe parituram adſerit) mittendam in poſſeſſionem, *l.* 1. *in princ. D. de ventre in poſſeſſ. mitten.* Et ab hiſdem venter pro naſcituro poſthumo ſumitur, cùm de eo inſtituendo vel exheredando agitur apud diſertiſſimum *Papinianum in l. ventre præterito* 84. *D. de acquir. heredit.* & *Iuſtinianum in l. fin. C. de inſtit. & ſubſtitut.* Et cùm de curatore ei dando tractat *Vlpian. in l. ſi ventri* 9. *D. de priuileg. creditor.*

Et in ſumma apud nos venter nuncupatur, qui Philoſophis & Medicis dicitur *fœtus* per vlteriores dies à cō-
2 ceptione † vſque dum edatur. Siue vt ait *Hippocrat. in libello de natura puer. in fin.* γονὴ χωρισθεῖσα, id eſt, *genitura ſeorſum conſiſtens*, quæ vitam & enutritionem habet diſtinctam à matre, cuius vtero geſtatur.

Quæ fuit ſententia *Galeni* in *libello* εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός; *an animal ſit quod in vtero eſt? c.* 2. 3. 4. & 5. & ceterorum Medicorum exiſtimantium, fœtum vel embryonem viuū animal propriè
3 dici, † & per ſe moueri & enutriri. Id quod probarunt etiam Philoſophi, maximè *Ariſtot. qui lib. 7. de animal. hiſtor. cap.* 1. duas in homine conſtituit generationes, primam cùm fœtus cōcipitur, ſecundam cùm naſcitur & lucem videt. Et in idē recidit *Plato apud Plutarchum lib. 5. de placit. Philoſophor. cap.* 15. cùm ita ait: Πλάτων τὸ ἔμβρυον, ζῷον· καὶ γὰρ κινεῖσθαι ἐν τῇ γαστρὶ, καὶ τρέφεσθαι, *Plato animal cenſet embryonem, quia & moueatur in vtero & alatur*: & conferunt alia quæ à veteribus eruditè obſeruauit *Edmund. Merillius lib. 1. obſeruat. cap.* 16.

Prædictis Theologi adſentiunt, † & 4
inter alios primæ notæ *Tertullian. in Apologet. cap.* 9. & in *lib. de anima c.* 37. *Ex eo autem* (ait) *fœtus in vtero homo, à quo forma completa eſt.* Lactant. *lib. de opific. Dei, cap.* 17. *D. Auguſtin. in Enchir. ad Laurentium, cap.* 86. & *lib.* 6. *contra Iulian. cap.* 5. quod habetur in *cap. ſi ad matris* 114. *de conſecrat. diſtin.* 4. vbi (qua ſolet ingenij dexteritate) ita ediſſerit: *Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertineret, ita vt eius pars deputaretur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt, aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum geſtaret in vtero. Nunc verò cùm etiam ipſe baptizatur, non vtique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus, cùm eſſet in vtero, pertinebat.* Quibus verbis ſanctiſſimus & doctiſſimus Doctor velut incuſat Iuriſprudentum receptiorem ſententiam illicò referendam.

Indéque abacti partus vel abortus grauiſſimæ ſunt pœnæ legibus Chriſtianorum tam Ciuilibus quàm Canonicis, vt dicemus ſuo loco.

At ex Philoſophis Stoici (quorum doctrina apud Iuriſcōſultos ferè ſemper inualuit) fœtū animal eſſe negant,
† & mulieris partem eſſe adſerunt, 5
quemadmodum arboris pars eſt fructus ab ea pendens, teſte *Plutarcho ſuprà*, his verbis: οἱ Στωικοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ (loquitur de embryone) τῆς γαστρὸς, οὐ ζῷον, ὥσπερ γὰρ τοὺς καρποὺς μέρη τῶν φυτῶν ὄντας πεπαινομένους, ἀπορρεῖν, οὕτω καὶ

τὸ ἔμβρυον *Stoici fœtum partem matris eſſe putant, non animal; vtque fructus qui ſtirpium partes ſunt, vbi maturuere, defluunt, ita rem quoque ſe habere de fœtu.* Vel vt ait *Alexander Aphrodiſeus* Stoicos ſequutus, *in libro de anima, cap.* 20. fœtus eſt vteri animatus, vel vteri portio. Et *Vlpianus* eoſdem imitatus in *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto, D. de ventre inſpic.* fœtum dum in vtero eſt mulieris, vel eius viſcerum portionem eſſe dixit. Et eodem ſenſu *Tryphoninus* aptè fuit loquutus in *l. Cicero, D. de pœnis*, dum ait: *Sed & ſi qua viſceribus ſuis poſt diuortium, quod prægnans eſſet, vim intulerit.* Et itidem *Seneca*, qui Epiſt. vlt. *Maternorum viſcerum latens onus*, adpoſitè fœtum vocat. Et huc etiam tendunt illa *Quintiliani* declamat. 338. *Filium matri eripere conatus, & partem viſcerum auellis.*

Ab iſtis *Marcellus in l.* 2. *D. de mortuo inferendo*, fœtum *ſpem animantis* adpellat. Et Paulus nondum natum in poteſtate parentis non eſſe dixit in *l. fin. D. de collat. bonor.* Et *Papiniano* partus nondum editus homo non rectè fuiſſe creditur in *l. in lege Falcidia 9. D. ad leg. Falcid.* Et *Vlpianus* poſthumum in rebus humanis non eſſe (id eſt, rem humanam per ſe ſubſiſtentem) dixit in *l. ſed ſi plures* 10. §. 1. *D. de vulgar. & pupil. & in l. vbicunque* 7. *D. de vent. in poſſ. mitt.* & in *l. nomen filiarum* 164. *D. de verb. ſigni.* & in *l. generaliter* 24. §. *ſeruo eius, D. de fideicom. libert.* Nec in rerum natura eſſe adfirmauit *Pompon.* in *l. quod in rerum* 24. *D. de legat.* 1. *Iuſtinian. in* §. *ea quoque res, inſtit. de legat.*

Vt meritò veniat notandus *Eguinarius Baro*, qui in *l.* 7. *D. de ſtatu homin. Accurſium* improbat (dicentem *in l. antiqui, D. ſi pars hered. peta.* & in *d. l. fi. D. de collat. bonor.* eum qui in vtero eſt Iuriſconſultis animal non eſſe) & malè adſerit, eos tale quid nec vnquam reſpondiſſe: idque verum tunc tantum fuiſſe, cùm nondum conceptio fuit conſequuta ex *l.* 1. §. *ſi quis proximior, D. vnde cogna.* cuius verum ſenſum enodauimus *ſup.* in *Prolegomenis*, & in *cap.* 1. §. 2. & proſequemur *inferiùs num.* 13.) Sed nec id quod de conceptionis tempore Auctor iſte generaliter tradidit, verum eſt, attentis his quæ diſſeruimus *ſuprà* in *d. cap.* 1. *in princ. num.* 22.

Et ab his venit itidem refellendus
Anton. †*Faber in Iuriſpr. Papin. ſcient.* 6
ſub tit. 4. *de ingenuis. princ.* 3. *& illat.* 3. eiuſdem principij, in §. *poſtremū, verſ. illud ſanè:* vbi nouè adſtruere conatur poſthumū in HOMINVM tantùm dici, *non eſſe natura*, nō æquè IN REBVS HVMANIS, vel IN RERVM NATVRA, quod cōprobare nititur ex d. *l.* 2. *D. de mortuo inferen.* Vbi propter ſpem naſcēdi (ait) ventris haberi rationem. Et *confutatione ſequenti* pro iſta ſua ſententia expendit *tex. in l. ſed & ſi ad tempus* 20. *D. ad Trebel. & in l. ſi quis prægnantem* 148. *alias* 187. D. *de de diuerſ. regul. iur.* & in *l. intelligendus* 153. D. *de verb. ſignificat.* Et plura ab hac ſua doctrina infert *refutationibus ſequentibus.* Sed ſuſtineri non poteſt, vt quæ expreſsè cōtrariatur præcitatis iuribus, in quibus exiſtens in ventre, nec in rebus humanis, nec in rerum natura eſſe dicitur. Nec contrarium probat d. *l.* 2.
D. *de mort. inferen.* †quæ tantùm ſpem 7
animantis non rem præexiſtentem in fœtu grauidæ conſiderat. Agit enim ibi *Marcellus* de prægnante viuo fœtu defuncta non humanda antè quàm partus ei exſcindatur, & qui contrà fecerint, ſpem animantis cum grauida peremiſſe videri ait, ex *lege Regia* (quę Numæ fuit) relata à *I. Lipſio* & alijs, his verbis: *Mulierem ſi prægnans mortua ſuat, niſi exſciſſo partu, ne humato. Qui ſecus faxit quaſi* SPEM *animantis perimit, ita eſto.* Quod idē eſt ac ſi di-

ceres cum *Papiniano*, parrum nōdum edirum non eſſe hominem, ſiquidem ſpes animalis non eſt animal. Er ſanè prædicto caſu ſpem in re tam miſeranda *Marcellus* poſt *legem Regiam* prouidè arrendit, id præuideus, quod euenire potuit. Et videmus in *Valerio Maximo lib.* 1. *c. vlt.* accidiſſe Gorgiæ illi Epirotæ forri & claro viro, in funere matris ſuæ vtero elapſo, qui inopinato vagitu lectum ferenus conſiſtere coëgit: & ita euenit matrem fato functam peperiſſe Gorgiam, & ex ipſius rogo non tantùm lucem, ſed etiam cunas adſequutum: *Et antè elatum* (vt ait *Valerius*) *quàm natum*. At d. *l. ſed & ſi ad tempus* 20. *D. ad Trebel.* & d. *l. ſi quis prægnantem* 187. *D. de diuerſ. reg. iur.* in fœtu poſtea edito loquuntur, iuxta terminos *l. qui in vtero* 7. & 26. *D. de ſtatu homin.* de quarum inrellectu larè inferiùs agemus in §. 4.

Deciſio verò *tex. in l. intelligendus* 153. *D. de verbor. ſignif.* aliam longè diuerſam habet cauſam paulò inferiùs adnotandam.

8 In eo verò quod † dict. *princip.* 3. priùs is Auctor edixerat, poſthumum vt qui in rerum eſſet natura inſtitui poſſe, ex *l. conficiuntur* 14. §. *ſi poſt factum, verſ. nam & ſi, D. de iure codicillor. l.* 4. *D. de his quæ pro non ſcript. habent.* toto (vt aiunt) errauit cælo, quandoquidem longè diuerſa eſt theſis & ratio *illius tex.* Quin hâc improuidâ reſolutione attentâ, poſthumi alienι inſtitutio tenêret, quod iſte cum communi & ſaniore Interpretum ſententia (inferiùs reſoluenda) non admittit.

Et ſupra omnia reijcienda eſt differentia † ab iſto Auctore conſtitura 9
inter res non exiſtentes in rerum natura, vel in rebus humanis, quæ re vera in idem recidunt, *d. l. ſed ſi plures*, §. 1. *cum alijs, D. de vulgar. & pupil. ſubſtit. d. l. quod in rerum, cum ſimilibus, D. de legat.* 1.

Et præ omnibus deſidioſæ culpæ adnumeranda eſt allegatio & expenſio à *Fabro* facta *dicta l.* 4. *D. de his quæ pro non ſcript. haben.* etenim ab eo dicta, *tex. ille* omnibus penitiùs proterit & euertit: cùm ibi *Vlpian.* non vtatur phraſi illâ: *In rerum natura* (quam alterius naturæ iſte facit) ſed illâ alterâ: *in rebus humanis*, vt patet ibi: *In rebus humanis non erat*; & tamen pro non ſcripto habendum ait legatum harum rerum.

Ergo tenendum eſt, in vtero exiſtentem, nec in hominum nec in rerũ (quod idem eſt) natura eſſe, iuxta mẽtem & adſenſum Iuriſconſultorum & Imperatorum ſimul: quicquid nouè excogitauerit *Faber* & eius μιμίτης *Schifordegher. diſputat. forenſ. tract.* 16. *q.* 3. contra præcirara Iuriſprudentum reſponſa. Quibus adde *Iuſtiniani* conſtitutionem in *l. cùm inter veteres, C. de fideicommiſ. libert.* in illis verbis: *Et homo fieri ſperaretur*. Et inſignem *Manilij* locum ita *lib.* 3. dicentis:

Omniaq; INTRANTVM *mixta nutritia turba.*

Vbi *Ioſeph. Scalig.* (qui noſtra nõ percepit) malè legit *infantum* pro *intrantum*; & tã ſecurè quã peſſimè ſequentia ſubiungit: *Qui naſcuntur non intrãt, ſed prodeunt in lucem: vnde* Γένεσις *ab Aſtrologis dicitur* ἐπιφορὰ, *id eſt, exitus, vt etiam vertunt Arabes: ineptum ergo intrantum, quod proculdubio falſum, Manilius namque ſcripſit, infantum.* Ego enim idiomatis Arabici ignarus, & in Aſtrologia vix initiatus, iſta nihilominus ſecuriùs derideo ex prædictis. Quibus inſuperaddo, nutritia & educationem vltra infantiam extendi, vt inde nec aptè nec verè legi poſſit, *infantum*, in præcitato *Manilio*. Et ſanè ad iſta reducenda ſunt, quæ *Brodi. lib.* 10. *cap.* 5. adnotauit in quæſtione

noſtra

noſtra, an partus nondum editus homo ſit? aliàs non conſtabunt, iuxta *ſupr.* tradita.

Quibus ſubnecte pluribus alijs Imperatorum auctoritatibus, aut Iureconſultorum reſponſis (congeſtis diligenter ab *Hotbmano lib. 7. obſeruat. c.* 18. & mutilatis à *D. Franciſco Amaia cum referente lib. 3. obſer-*
10 *uat. cap.* 1. §. 2. *ex num.* 5.) probari † aut ſubponi fœtum vel ventrem non eſſe animal, ſed partem quandam matris accidentalem, vt in *l. equus* 9. *l. partum* 10. *l. reſpondit* 14. §. 1. *D. de vſur.* & in *l. ſi quis cum totum*, §. 1. *D. de except. rei iudic.* vbi *Papinian. Paul.* & *Vlpian.* eum qui prægnantem petit ancillam, partum petijſſe videri aiunt, tanquam ipſius partem (quicquid alij eliciant ex §. *de fructibus eiuſdem legis*, cui reiectâ emendatione *Zangeri* 3. *par. de exception. c.* 17. *à n.* 18. plenè ſatisfacit *Oſuald. Hilliger. ad Donel. lib.* 22. *comment. iur. cap.* 5.) *l. fin. D. de acquir. rer. domin.* vbi natus illius eſſe dicitur, qui tempore partus dominus erat ancillæ: *l. ancillarum* 27. *D. de petit. hered.* vbi partus ancillæ hereditariæ hereditarius eſt: *l. cùm pater* 77. §. *pater D. de legat.* 2. vbi partus ancillæ legatæ legatarij eſſe dicitur: *l. cùm poſt*, §. *vlt. D. de iur. dot. l. ſi marito* 31. §. *vlt. D. ſolut. matrim.* [illegible] *C. eod.* vbi ancillæ dotalis inæſtimatæ partus dotalis eſt: *l. vlt.* §. *Proculus, D. quæ in fraud. creditor.* vbi partus ſimul cum ancilla in fraudem creditorum alienata reſtituitur, quia pars ipſius eſt: *l. ſi quod ex Pamphila* 73. *D. de legat.* 2. *l. in bello* 12. §. *vltim. D. de captiu. & poſtlim. reuer.* vbi emptorem ancillæ prægnantis partum emiſſe dicunt *Papinia.* & *Triphon. l. ancilla* 60. *D. de furtis*, vbi ancilla fugitiua non tantùm ſui corporis, ſed & fœtus partúſve furtum facere videtur, ex ſententia *Africani: l. ſi conuenerit* 18. §. 2. *D. de pignor. actione*, *l.* 1. *D. de Saluiano interd. l. Paulus* 29. §. 1. *D. de pignorib. l.* 1. *C. de partu pignor.* vbi partus ancillæ pignori datæ apud creditorem editus eidē pignori ſubiacet. Idemque probatur in *l. Licinius* 48. *D. de legat.* 2. *l. ſi mancipia* 18. *D. de iure dotium, l. in his rebus* 66. §. *mancipia, D. ſoluto matrimon. l. penult. C. de action. empti, l. ancillarum* 27. *D. de petit. hered.* Et vltra alios iſta proſequuntur *Tiraquel. in l. ſi vnquam*, verb. *ſuſceperit liberos*, *num.* 149. (vbi plura adducit) *C. de reuoc. don. Iacob. Cuiac. in li.* 19. *quæſt. Papinian. ad l.* 9. *D. ad l. Falcid.* & in *l.* 2. poſt med. *D. de excuſation. tutor. Petrus Gregor. lib.* 7. *ſyntagmat. iur. cap.* 1. *n.* 10. & 11. *Adrian. Neguſant. in ſylua reſponſ. q.* 100. *num.* 35. & 36. *Andr. Fachin lib.* 1. *controuerſ. iur. cap.* 95. *num.* 4. Et ex noſtris *Montaluus.* (diſertè interpretatus *d. l.* 2. *D. de mortuo inferen.* & partum nondum editum, vt qui pars matris, cum ea ſimul ſepeliendum adfirmans) *in l.* 3. *ti.* 6. *li.* 3. *fori*, verb. *naſciere. Azeu. in l.* 1. *tit.* 4. *li.* 4. *recop. n.* 45. *Valen. conſ.* 96. *n.* 7.

Conuenit ergo Iuriſconſultorum communis Schola † cum Stoicis, dum 11 partum nondum editum partem matris faciūt, quemadmodum & fructus pendentes partem arboris vel fundi, cenſeunt ijdem Stoici. Differunt tamen (quod valdè vltra omnes notandum) in ineunda ratione huius fœtus: nam Stoici, teſte *Plutarcho ſupra*, eum partem matris faciunt: ὥσπερ οἱ καρποὶ μέρη τῶν φυτῶν εἰσι, ad modum fructus (vt diximus) ab arbore pendentis, qui re vera pars arboris eſt, ſiue maturus ſit, ſiue immaturus, vt argumento *text. in l. fructus* 44. *D. de rei vindic.* probat latè *Tiraquel. de retract. lignag.* §. 1. *gloſ.* 7. *à nu.* 37. *Barboſa in l. diuortio, in princ. num.* 79. *D. ſoluto matrim.* Ita vt acceſſione fructus maturi, aut immaturi arbor pretioſior reddatur. Iuriſconſultis verò ancilla non ideò maioris eſt

valoris & æſtimationis quòd prægnans ſit, vt in *l. ſi prægnans* 42. *D. de euiction.* vbi ancillæ prægnantis venditor partu euicto de euictione ob hanc cauſam non conuenitur, id eſt, quia fœtus non venditur venditâ ancillâ prægnante. Quod expreſsè itidem probat *l.* 4. §. *ſi antequam,* ibi: *Sicut in emptis rebus placuit, D. de vſucap.* Non enim vendi poteſt homo, vel animal, quod nondum eſt, vt ait *Papinian. in d. l.* 9. *D. ad leg. Falcid.* Et his concinit *tex. in l. inter ſtipulantem* 53. §. *fin. D. de verbor. oblig.* Fœtus ergo vel ventris (qui tam Stoicis, quàm Iureconſultis pars mulieris eſt) maior ratio eſt apud Stoicos, qui eum fructum æſtimatione dignum faciunt, quàm apud
12 Iuriſprudentes, quibus † interim dum editur, in conſideratione non eſt: præter vnum aut alterum caſum ſummæ rationis & æquitatis, de quibus *infra* agemus.

Quòd ſi opponas, velut contraria vidêri cenſenda, fœtũ partem matris eſſe, & in rerum vel hominum natura non eſſe, reſpōd. Iuriſconſultos (dum ventrem aut fœtum partem aut portionem matris, vel eius viſcerum eſſe dicunt) intelligi non poſſe de parte *ſubiectiua* quam Logici *prædicamentalem* adpellant, quæ ſub toto vniuerſali continetur, & de ſuo genere prædicatur: velùt homo, bos & vrſus, pars ſunt animalis) Nec de parte *integrali* (quæ integrat ſuum totum, ex *Bart. in l. ſi mater,* §. *ſi quis iter, D. de except. rei iudic.* velùt paries pars eſt domus, *l. cum qui ædes, D. de vſucapion.* & vſusfructus pars eſt fundi) Nec de parte, vt aiunt, *quotitatiua* (de qua in *l. ſeruum* 50. § *fin. D. de heredib. inſtituen.* & in §. *hereditas, inſtit. eod. tit.*) Nec de parte *numerali* (de qua agit *Alciat. in l. adpellatione, D. de verbor. ſignific. num.* 5.) Sed de parte *accidentali,* quæ (vt tradunt Noſtri poſt Logicos & Philoſophos in *l.* 1. *D. de legat.* 1.) adeſſe & abeſſe poteſt præter totius corruptionem: vt pupillaris ſubſtitutio pars eſt paterni teſtamēti (quod ſine tabulis pupillaribus ſubſiſtere poteſt, *l. penult. D. quemadm. teſtam. aperian.*) & dies pars dicitur obligationis, *l.* 1. §. *diem, D. de edendo:* cùm tamen ſine die ſtipulationem fieri poſſe, certiſſimum ſit, §. *omnium, inſtit. de verb. obligation.*

Nec prædictis aduerſatur *Vlpian.* in d. *l.* 1. § *ſi quis proximior, D. vnde cognati,* ibi: *Quia non fuit proximus cognatus ei, quo viuo nondum animal fuit:* quæ à contrario ſenſu conceptum, animal eſſe prædicant. Nam verba iſta
† in *Pandectis* Florentinis aliter ſe habent, & pro *animal* legitur *animax,* vel *animatum.* Vt adnotauimus in *cap. antecéd.* §. 2. vt ſit ſenſus (ita eleganter ediſſerente *Iacobo Cuiac. lib.* 19. *quæſt. Papin. ad d. l. in lege Falcidia*) tantùm abeſſe non conceptum animal eſſe, vt nec ſit animatum, ſiue animationis capax, quo ſignificatur, vel præſupponitur, quod conceptum eſt animatum dici poſſe, non verò animal, vel hominem. 13

Hæc mirè comprobantur † in *l. vel ſi viuo* 7. *D. de ſuis & legitimis heredibus*: vbi *Celſus* conceptum *quodammodo* in rerum natura eſſe dixit: *Hoc enim articulo adhibito facilè feram* (dixit *Cuiacius* ſuprà) *quemlibet dicere conceptum partum quodammodo animal eſſe.* 14

Sub hæc *Papiniani* ſuperiori ſententiæ nihil obſtat, *l. intelligendus* 153. *D. de verbor ſignific.* † vbi *Terentius Clem.* ait, intelligēdum mortis tempore fuiſſe, qui in vtero relictus eſt: *Nam illa vox* (vt ait *Cuiac.* ſupr.) *non eſt generaliter accipienda, ſed aptanda proprijs caſibus adcommodatis & congruis; pertinet ergo ea lex ad leges caducarias Iuliā & Papiam, quibus orbi, hoc eſt, qui non habent* 15

bent liberos, quaſi incapaces aliquatenus repelluntur à commodis teſtamentorum, & quæ eis relicta ſunt in fiſcum rediguntur. Finge propter iſtas leges non habenti liberos, quidam legauit in tempus liberorum, id eſt, quandocunque habuerit liberos: is deceſſit vxore prægnante relicta, exſtitiſſe videtur conditio legati, & habuiſſe liberos, odio ſcilicet legum caducariarum, vt legatum tranſeat ad poſthumum, & eius commodo cedat.* Quæ fuit ſententia *Vlpiani in l. ſed & ſi 20. D. ad Trebel. & Iuliani in l. is cui 18. D. quando dies leg. cedat.* Addo iſtam, *l. intelligendus*, idipſum præſupponere, quòd omnes ſuprà citatæ, & fœtum nondum editum partem eſſe matris, quãdo ad effugiendam pœnam prædictam *legis Iuliæ & Papiæ* fictione vtitur, & natum ſubponit, vel fingit, eum qui in vtero eſt, quod clarè denotant illa verbà, *Intelligendus eſt mortis tempore fuiſſe.* Quaſi aliud ſentiat *Conſultus* extra caſum odioſum, de quo ibi, & in *l. non eſt ambigendum 12. D. de bonor. poſſ. ß.* Vel ſummæ æquitatis.

Quâ ſolâ innititur *Papiniani* reſpõſum in ſuis *quæſtionibus*, relatum in *d. l. ſi quod ex Pãphila 73. D. de legatis 2.*
16 †vbi ait: *Si quod ex Pamphila naſcetur, legatum mihi fuerit* (quod legatum valet, §. *ea quoq; res, inſtit. de legat.*) *& ego Pamphilam emã, eáque apud me ſit enixa, ratione ſumma reſponſum eſt: non ex cauſa lucratiua partum intelligi meum factum, idcóque petendum ex teſtamento, tanquam iſtum emiſſem, vt ſcilicet pretij contributione facta, conſequar tantũ, quanti puerũ, deducta matris æſtimatione, cõſtitiſſe mihi, iudex ex cauſa legati datus æſtimauerit*, expenſis verbis illis: RATIONE SVMMA *reſponſum eſt*: quæ ſtrictam iuris rationẽ excludunt, & ęquitatem præſeferunt. *Papiniano* ita diſertis verbis nos edocente in alio illo ſuarum *quæſtionum reſponſo*, quod habemus in *l. ſunt perſonæ, D. de religioſ. & ſumpt. funer.* ibi: *Propter publicam vtilitatem, ne inſeptula cadauera iacerẽt ſtrictam rationem inſuperhabemus: quæ nõnunquam in ambiguis religionũ quæſtionibus omitti ſolet: nam* SVMMAM *eſſe* RATIONEM, *quæ pro religione facit.* Ecce ſtrictam iuris rationem, ſummæ rationi, id eſt æquitati, obpoſitam. Sed & hoc ipſum expreſsè denotarunt *Imperatores* in *l. filiam 16. C. de collationib.* ita dicentes: *Filiam cum fratribus ſuis coheredibus inteſtato patri ſuccedentem, vltra relictum codicillis non conferentem dotem iudicio familiæ erciſcundæ nihil poſſe conſequi* SVMMA *cum* RATIONE *placuit* (expenſo itidem verbo illo *placuit*, denotante diſpoſitionem æquitate fundatam, & contra ſtricti iuris regulas inductam, iuxta notata in *l. placet 5. C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. placuit 8. C. de iudic. Alciat. in l. Gallus in princ. num. 4. D. de liber. & poſthum.*) Et ſanè ſtricti iuris regulæ (cui ſumma ratio illius *tex.* opponitur) meminêre ijdem Imperatores in *l. a patre 10. C. illo tit. de collation.* Qui ipſi ſummam iſtam rationem ÆQVIT TIS RATIONEM adpellarunt in *l. ſi res tuas 8. C. ad exhib.* in illis verbis: *Intelligis nullam te eius pacto contra quem ſubplicas, actionem ſtricto iuri habere, vtilis autem tibi propter* ÆQVITATIS RATIONEM *dabitur depoſiti actio.* Vnde eſt, vt benigna interpretatione (de qua in *l. 2.* & in *l. quidam cùm teſtamentũ 5. §. ſed cùm veteres, C. de neceſſar. ſer. hered. inſtit.*) vel (vt aiunt *Imperatores* in *l. 2. C. de inoffic. teſtam.*) AVXILIO ÆQVITATIS (cuius præcipuam eſſe rationem, quam iuris ſtricti dixit *tex.* in *d. l. placuit*, & in *l. fin. D. de Publician. in rem actione*) partus non diiudicetur ex cauſa lucratiua, id eſt, per legatũ damnationis (de quo *infr.*) adquiſitus in *d. l. ſi quod ex Pamphila*: ſed quadam æqua fictione cenſeatur ſimul cum ancilla prægnante emptus,

Digitized by Google

vt innuunt illa verba, *tanquam iſtum emiſſem*; ita vt ſpes animantis, de qua in illo *tex.* ſimul cum ancilla SVMMA RATIONE videatur empta: vt partus æſtimationem ineat iudex in cauſa legatorum datus (de quo in *l. non quocunque* 81. *§. fundus*, *D. de legat.* 1. & apud *Cuiac. lib.* 23. *quaſt. Papinian. ſuper hac lege*) cui ante oculos æquitas eſſe debet, *l. quod ſi Epheſi* 4. *D. de eo quod certo loco*, cum ſimilibus.

Huic autem veriſſimæ interpretationi obſtare videtur *text.* in *dict. l. non*
17 *quocunque* † *§. Iulianus*: vbi eadẽ propoſita theſi Iulianus euicto partu actionem ex empto competere ait. Et hoc ipſum pro regula tradidiſſe videtur in *l. venditor* 8. *D. de euiction.* ita vt ex ſententia *Iuliani* iſto caſu actio pro partu detur, etiam ſtrictis iuris regulis attentis, nec opus ſit ad æquitatem recurrere, vt ſupponebat *Papinian.* in *d. l. ſi quod ex Pamphila*. Sed reſpondetur, actionem ex empto, de qua in his iuribus, longè differre ab actione ex teſtamento, cuius meminit *Papinian.* Hæc enim in legato damnationis (in quo ipſe loquitur ex dicendis *infr.* cum *D. Pichardo*, *hoc eod. cap.*) perſonalis tantùm erat *Papiniani* temporibus, vt colligitur ex *l.* 1. *C. commun. de legat.* & ex *§. ſed noſtra*, *inſtit. eod. tit.* & pro eiſdem tantùm rebus legatis dabatur etiam poſt *Iuſtinianum* in *d. l.* 1. id expreſſè adſerentem in illis verbis: *Quare eis liceat eaſdem res ſiue per quodcunque genus legati, ſiue per fideicommiſſum fuerint derelicta, vendicare*, &c. Ita vt nec pro fructibus & vſuris, & acceſſionibus ipſius rei legatæ per damnationem competeret antiquitùs, vt probabimus in *cap. ſeq.* Illa verò non tantùm dantur pro re empta & vendita, verùm & pro eo quod emptioni accedit, *l. cuſta re* 16. *D. de euiction.* Partus verò adceſſionis iure ad eum pertinet, ad quem & mater, ex dicendis in *cap. ſeq.* Et inde eſt, vt euicto partu actio ex empto pro eo detur. Et quia in actione ex empto (quæ bonæ fidei eſt, *§. actionum*, cum vulgaribus, *inſtit. de action.*) id quod intereſt officio iudicis venit æſtimandum, *l. ex empto* 11. *l. qui per colluſionem* 49. *§.* 1. *D. de action. empti*: inde eſt, vt pro partu ancillæ (non vendito ex *l. ſi pragnans* 42. *D. de euiction.* cum dicendis *infra*; pertinente tamen ad emptorem adceſſionis iure) detur eidem actio ex empto in *d. l. non quocunque*, *§. Iulianus*, & in *d. l. venditor*: non verò detur ſummo iure attento actio ex teſtamento in *l. ſi quod ex Pamphila*, vt in qua tantùm res legata iure actionis venit, ex iam dictis. Et ad iſta reducenda ſunt quæ in propoſito notantur *ab Ant. Fabro de errorib. pragmat. decade* 60. *error.* 4. *ad fin.* & meliùs & exactiùs à *Cuiac. ad lib.* 23. *quaſt. Papinian.* ſuper *d. l. ſi quod ex Pamphila*; quamuis neuter eorum veram *illius textus* adtigerit ſententiam: nec iterum idem *Faber* (illicò referendus in ſua *Iuriſpr. Papin. ſcient.*) & multominus *Goueanus* (plura inutilia disfundens) in *l.* 9. *D. ad leg. Falcid.* & *lib.* 1. *varior. cap.* 1.

Nec prædictis contrariatur *text.* in *l. ſi pragnans* 42. *D. de euict.* † vbi pro 18
partu ancillæ euicto non poteſt venditor de euictione conueniri: nam vt diſertiſſimè probat *Cuiac.* in *d. l. ſi quod ex Pamphila*, longè etiam differt actio ex empto ab euictione; illa enim datur pro re vendita, & eius adceſſione ex *l. non quocunque*, *§. Iulianus* & *d. l. venditor*; iſta verò (quæ ſtricti iuris eſt, & ab ſtipulatione duplæ prouenit, vt disertè poſt *Gloſ.* in *d. l. ſi pragnans*, probat *Cuiac.* illam *legem* iungẽs cum ſequenti) ex ſtipulatu agi non poteſt pro euicto partu, qui expreſſè in conuentionem ſtipulatione obfirmatam deductus non fuit. Id quod eleganter probat

probat is *Auctor* à *l. ex mille* 64. *D. de euiction.* vbi re vendita meliore, minore, deterioréve facta euictionis obligatio non augetur, nec minuitur ex *l. bonitatis* 13. *iuncta gloſ.* & *l. nam et* 36. *D. illo tit. de euiction.* cum aliis ibidem per iſtum adductis. Quæ planè & plenè probant, ſi actionis ex ſtipulatu de euictione (quæ ſtricti iuris eſt) naturam inſpiciamus, partum in d. *l. ſi prægnans* venditum non fuiſſe: & ob id euicto partu ſtipulationem non committi, nec enim iure ſtricto inſpecto, adceſſio (qualis eſt partus) in ſtipulationem venit, ac in actione ex empto: hæc enim (cùm bonæ fidei ſit) pro adceſſionibus datur, d. *l. venditor*, cum traditis *ſuprà*.

Quæ omnia clarè demõſtrant, partum ſiue fœtum, dum in vtero eſt, cõſiderari non poſſe velut rem à matre diſtinctam, & per ſe in *rerum* exiſtentem *natura* vel *hominum*, ſed vt quid accidentale matri inhærens, quod in iure tunc regulariter incipit eſſe, cùm editum fuerit, non antè.

Fateor in *Digeſtis duas* eſſe *leges* (nõ *plures*, quicquid nouiſſimè adferat & adſtruere conatus fuerit *Doctor Amaia* inferiùs referendus & refellendus) quibus expreſſè dicitur, partum
19 † non matris partem, imò rem eſſe diuerſam; eæ ſunt *l. partum* 26. *D. de verbor. ſignific.* vbi (*Vlpiano teſte lib.* 16. *ad Edictum*) partum *non eſſe partem rei furtiuæ Scæuola lib.* 11. *quæſt.* ſcribit. Et hoc ipſum *eod. lib.* 16. *ad Edictum* teſtatur ab eodem *Scæuola* idem *Vlpian.* in *l. ſi aliena* 10. § *fin.* incip. *Scæuola, D. de vſucapion. & vſurpat.* cùm ait: *Scæuola libro vndecimo quæſtionum ſcribit, Marcellum exiſtimaſſe ſi bos apud furem concepit, vel apud furis heredem, pariátque apud furis heredem, vſucapi ab herede diſtractum iuuencum non poſſe: ſic* (*inquit*) *quemadmodum nec ancillæ partus: Scæuola autem ſcribit, ſe putare vſucapere poſſe & partum. Ceterùm ſi eſſet pars, nec ſi apud bonæ fidei emptorem peperiſſet, vſucapi poterat.* Sed in his legibus *Scæuola* ſententiam retulit *Vlpianus*, non verò eam adprobauit, vt optimè conſiderant *Cuiac. lib.* 16. *obſer. c.* 20. *Hotmanus lib.* 7. *obſeruat. d. cap.* 18. *Ciſnerus in d. l. ſi aliena*, & ibidem *Gothofredus.*

Sed vt communem Iuris Interpretum errorem lector euitet, & faciliùs quæ *Neoterici* à d. §. *finali* malè deducunt, euertat: & tam ad prædictorum, quàm dicendorum in *cap. ſequenti* §. 1. circa vſucapionem partus ancillæ, lucem: operæ meæ pretium facturũ exiſtimo, ſi pro vero ſenſu demonſtrãdo contentorum in d. §. *fin.* (vbi principaliter de partus ancillæ furtiuæ vſucapione agitur) paululum immoratus adnotauerim, initium bonum vel iuſtum † in vſucapione regulariter deſi- 20
derari, *l. ſi liberam, C. quod cum eo, l. vicius* 15. *C. de probationib.* Et omnium maximè in vſucapione partus ancillæ furtiuæ, *l.* 4. § *ſi antequam*, d. *l. ſi aliena* 10. *in principio*, dict. *l. iuſto* 44. §. *etſi poſſeſſionis*, *D. de vſucapion.* Nam cùm partus ancillæ nondum editus, quod attinet ad vſucapionem, pro nato haberi debeat, d. *l. qui in vtero* 26. *D. de ſtatu hominum* (iunctis his quæ latiore ſermone poſt *Accurſium*, *Bartolum, Paulum* & alios *inferiùs* ſumus proſequuturi in §. 4. & iterum in *capit.* 3.) ſanè ſi apud furem ſit conceptus, vſucapi nullo modo poteſt, deficiente bono & iuſto initio in vſucapione adprimè neceſſario.

His *Faber* (*inferiùs* exacta cura examinandus, an verus, ac ſubtilis?) addit in *Rationalibus* ad *l. ſi ego*, §. *interdum*, *D. de Publiciana in rem actione*, partum nõdum editum partem eſſe viſcerum matris, *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto*, *D. de ventre in poſſeſſ. mitten.* cum alijs per nos *ſupra* adductis. Indéque fieri, vt ſi bo-

Digitized by Google

na deſit fides poſſeſſoris in initio, hoc eſt, tempore conceptionis, partus ancillæ furtiuæ ſit furtiuus, & ventrem ſequatur, & ad eundem dominum pertineat, ad quem & mater tanquam portio viſcerum eius: ita vt in inſtanti conceptionis ancillæ furtiuæ partus ſit furtiuus. Licèt enim (ait *Faber*) vſucapio non incipiat à die conceptionis (quando nulla interuenire poteſt traditio) ſed à quo die partus editus eſt, *l.*4. §. *ſi anteaquam pariat, D. de vſucap.* quia tamen tunc incipit poſſideri, vel poſſe tradi (ſi traditio neceſſaria ei eſt, qui ancillam penes ſe habet) ideò, inquit iſte, bona fides requiritur poſſeſſoris, etiam tempore conceptionis ancillæ: ne aliàs partus vitio rei furtiuæ adfecti vſucapio impedita remaneat contrectatione: quæ incipit à conceptione, iuxta ſententiam *Iuliani* & *Vlpiani*, aliorumque ſuæ ætatis Iuriſconſultorum in *l. non ſolùm* 32. *D. de vſucap.* & in *l. qui vas* 48. §. *ancilla, D. de furtis*, & *Impp.* in *l. ancilla* 11. *C. eod.* cum aliis pluribus in *cap. ſeq.* latè expendendis.

Solius ergo partus concepti & editi apud bonę fidei poſſeſſorem nul-
21 la fit fraudulenta contrectatio, † iuxta *ſuprà* tradita ex *Fabro*: vt meritò in illo nil impedimento eſſe videatur legitimæ vſucapioni, cùm omnia tempora & extrema inueniantur habilia, & ad eam apta. Et licèt à tempore quo partus editus eſt, vſucapio incipiat, *dict.* §. *ſi anteaquam:* vires tamen adſumit, & fundamentum à bona fide tempore conceptionis interueniente, *dict. l. ſi ego* §. *partus, D. de Publiciana in rem actione*, *dict. l. qui vas* 48. §. *ancilla, D. de furtis*, cum ſimilibus. Ita vt caſus iſte liber omnino ſit à diſpoſitione *legis xij. Tabul.* & *Attiniæ*, de qua in dicta *l.*4. §. *quod autem*, & in *dict. l. non ſolùm* 33. *D. de vſucap.* Cuius Auctor eſt. *Iulianus* relatus & probatus ab *Vlpiano* in *dict. l. ſi ego*, §. *idem Iulianus, D. de Publ. in rem act.*

Ab his ergo planè & plenè nunc deducimus malè argumentari *Scæuolam* † contra *Marcell.* in *d. l. ſi aliena*, §. 22
Scæuola, D. de vſucap. dum ait, partum, ſi pars matris eſſet, nec à bonæ fidei poſſeſſore vſucapi poſſe: nam quo tempore matris portio, aut pars adcidentalis eſt, id eſt, dum in vtero eſt, bona fides (ſummè neceſſaria) poſſeſſoris ancillæ prægnantis cauſam vſucapioni legitimam præſtat. Cùm verò partus editus eſt, & alia res à matre eſſe incipit (vt diximus *ſuprà*, & demonſtrabimus in *cap. ſequenti* §. 1.) incipit & vſucapio iam antea fundata in bona fide interueniente in ipſo inſtanti conceptionis, vt ex *Papiniano*, *Vlpiano* & aliis, non ſine nauſea, obſeruauit *Anton. Faber in Rationalibus ad dict.* §. *idem Iulianus.*

Secundus error, & quidem maximus, eſt in propoſitione illa *Scæuolæ*, qua contendit, partum conceptum apud furem, vel conceptum & editum apud furis heredem, matris partem non eſſe: licèt enim in partu iam edito (conſiderato prout nunc) hoc tam certum ſit, quàm quod certius, ex dicendis *inferius*; in partu vero, cuius conceptum ſimul cum editione conſideramus ad bonum, iuſtumque in eodem initium legitimæ vſucapionis, ex *dict. l. qui in vtero* 26. *D. de ſtatu homin.* cum traditis *ſuprà* (& adtendiſſe videmus *Marcellum*, & poſt eum *Vlpianum* & alios *inferius* referendos) conſtantiſſimè ſimul eſt tenendum, eum partem matris diiudicandum, ex pluribus iuribus iam *ſuprà* per nos expenſis; cum *Hotomano num.* 10. & ex traditis *proximè*.

Tertiò, deuiat à vero Scæuola, dum

dum ſubponit, partum ſi eſſet pars ancillæ, vſucapi non poſſe, nec à bonæ fidei emptore: nam quo tempore viſcerum matris portio pårſve adcidentalis erat, bonum initium (ex iam dictis) vſucapio adſumit: eamque impoſterum perfici videmus poſt partus editi legitimam poſſeſſionem.

Quartò, confundit, & eandem peſſimè facit cauſam & caſum partus editi (quem ſi vlteriùs ab editione conſideremus, certiſſimum eſt à iam dictis partem matris non eſſe) & nondum editi, vel conſiderati tempore conceptionis, vel ad illud relati: in quo ſolo inerat dubium Iuriſconſultorum, Philoſophorum & Medicorum, an eſſet animal? an eſſet pars matris?

Quintò, ipſum fugit regula & ratio notiſſima *tex.* in *l. qui in vtero 7. & 26. D. de ſtatu homin.* vbi partus ancillæ prægnantis ſubreptæ editus apud bonæ fidei poſſeſſorem vſu non capitur: quia cùm in vtero eſt, habetur pro nato, vt (exempla illius *textus* proſequuti) latè comprobamus *infra* in §. 4.

Sextò, ſententia principalis *Scæuolæ* (quod adtinet ad partus ancillæ furtiuæ vſucapionem) longiùs aberrat à certa & firma *Iuliani*, *Vlpiani* & aliorum reſolutione (proſequenda *infr.* in *cap.* 3.) vt qui vſucapionem admittit partus concepti apud furem & furis heredem, nulla conſtituta differentia inter bonæ vel malæ fidei poſſeſſorem tempore conceptus: quando in vtroque re vera, partus vſucapionem ex eo tantum dari, ait, quia partus pars non eſt, ſed res à matre diuerſa. Nec enim eius ſententia ſubauditiones Interpretum Iuris admittit:† maximè con-
23 fictam à *Fabro* poſt alios in d. *l. ſi ego*, §. *interdum*, & refellendam d. *c.* 3 cum pluribus aliis nouiſſimè adductis à *D. Amaia lib. 3. obſeru. c. 1. §. 3.* Etenim quotquot *Scæuolæ* ſententiam defendere ſunt conati, in magnos, varioſque velùt ineuitabili fato prolapſi ſunt errores.

Interque eos valdè eminet ille *Ioan. Gæddæi* in *l. partum, num. 4. D. de verb. ſign.* vbi exiſtimat, partum aut ventrem non eſſe partem mulieris prægnantis, eo nixus fundamento, quòd non ſit pars integri, nec vniuerſi: in quo is *Auctor.* & *Bened. Pinel. lib. 2. ſelect. c. 1. ex n. 8.* & iterum *nu.* 30. cum *D. Amaia* (non parum nutante *lib. 3. obſeruat. c. 1. §. 2. ex n. 22.*) partes Philoſophorum & Medicorum adſumunt, qui fœtum animal eſſe dicebant; non callentes in Iuriſconſultorum ſcientia (quam profitentur) fœtum aut partum nondum editum portionem viſcerum matris, partémve adcidentalem tantùm eſſe, non prædicamentalem, integralem, aut numeralem, vt iam *suprà* enodauimus.

Nec quidquã agit *Gæddæus* † *ſuprà*, 24
adſerens, partum ancillæ furtiuæ conceptum apud furem, & editum apud bonæ fidei poſſeſſorem non vſucapi, quia adceſſio eſt (non quia pars) rei furtiuæ, *l. de adceſſionibus, D. de diuer. & temper. præſcript. l. qui ſuccum 77. D. de furtis*: nam etſi concedamus in partu ancillarum adceſſionem & rationem cauſæ (de quibus agemus in *cap. ſeq.*) hoc intelligi tantùm debet in partu iam edito, vt in *l. præterea* 2c. *D. de rei vindic. l. ancillarum 27. D. de petit. heredit. l. 2. l. equus 8. D. de vſuris*, cum aliis. In eo verò qui nondum editus eſt, adhuc vigent diſpoſitiones iurium *ſupra* relatorum, quæ eo potiſſimùm nituntur fundamento, quòd venter vel partus nondum editus pars eſt mulieris prægnantis. Qui enim fieri poteſt,

Digitized by Google

vti re vera *Auctor* iſte ſubponit, vt fœtus vel venter ſit adceſſio, ſi non eſt homo? d. *l. in lege Falcidia 9. D. ad legem Falcidiam.* Si non eſt res (vt aiunt *Phyſici*) in facto eſſe, ſed in fieri? & ſpes eſt ſola animantis, *d. l. 2. D. de mortuo inferendo:* vel hominis: *d. l. cùm inter veteres, C. de fideicommiſſar. libertat.* qui in fructu non eſt. Quod verò *Auctor* iſte ſubdit *nu. 6. Scæuolam relatum* in *d. l. ſi aliena, D. de vſucapionibus*, refutaſſe tantùm rationem decidendi *Marcelli* (quòd venter vel fœtus ſit pars matris) non tamen eius deciſionem, longè etiam diſtat à vero: nam (præterquàm quòd in *Marcello* de hiſce nec vllum eſt verbum, vt *infra* in *Doctorem Amaiam* adnotabimus) *Scæuola* diſertis verbis adſeriit contra *Marcellum* non tantùm fœtum ſed & partum vſucapi poſſe. Ex quibus facilè corruunt iſta *Gœddæi.*

25 Secundus, & quidem maximus error fuit *Antonij Fabri* † *1. 10. ration. in ſchol. ad l. ſi ego, §. interdum, D. de Public. in rem act.* vbi ſtat pro *Scæuola* contra *Papinianum*, *Vlpianum* & alios, ea ſolùm motus cauſa, quòd vendita ancilla, aut vacca prægnante, ſi partus aut vitulus fuerit euictus, non datur emptori actio de euictione: quod nulla alia cauſa fieri poſſe ait, niſi quia partus non ſit pars rei venditæ: aliàs enim euictio daretur, vt quæ competit etiam re pro parte euicta, *l. 1. D. de euiction.* Etenim Conſultiſſimus iſte vir cum *Gœddæo* ſubponit, fœtum partem eſſe ſubiectiuam aut integralem, vel quotitatiuam (vt aiunt) matris, qui ſolùm eſt adcidentalis, & nullius æſtimationis vſque dum editus eſt, vt qui interim homo non eſt, dicta *l. in lege Falcidia 9. D. ad legem Falcidiam:* nec in rerum natura, dicta *l. quod in rerum, D. de legatis 1.* cum aliis *ſupra* relatis. Quæ plenè euincunt, venditorem ancillæ prægnantis fœtum nec vt partem eius, nec alio vllo modo videri vendere. Vnde eſt, vt pro re non vendita, imò pro ea quæ vendi non poteſt (qualis eſt partus nondum editus: dicta *l. 4. §. ſi antequam, in fin. D. de vſucapionibus*) agi non poſſit contra venditorem de euictione. Quæ ſi *Faber* (aliàs vir ſingulari doctrina & eruditione præditus) aduerteret, non ita facilè à communi Iuriſprudentum adſenſu deuiaret, & vnum *Scæuolam* ab eis improbatum ſequeretur.

Deuiat itidem à vero idem *Faber* in dict. §. *interdum*, & in §. *ſequenti*, dum ſecurè adfirmat, *Paulum* & *Pomponium* ſenſiſſe cum *Scæuola*, ventrem vel fœtum non eſſe partem mulieris prægnantis in *l. 2. & 4. D. pro ſuo:* nam *Paulus* in dicta *l. 2.* totum contrarium ſubponit, quando fructus ſeparat à partu, vt fecerat idem *Paulus*, & eodem loco (*libro* ſcilicet 54. *ad Edictum*) relatus in dicta *l. 4. §. fructus*, & in aliis §§. eiuſdem *legis*. Et ſanè hanc differentiam in Digeſtis paſſim inueniri optimè notauit *Cuiacius* in *lib. 54. Pauli ad Edictum ſuper d. l. 4. §. heres.*

Nec quidquam iuuant *Antonij Fabri* ſententiam verba illa *d. l. 2.* ***Item quæ ex rebus alieno nomine poſſeſſis nata poſſidemus, veluti partum hereditariæ aut emptæ ancillæ pro noſtro poſſidemus:*** nam referri debent iuxta communem Interpretum adſenſum, ad vſucapionem pro ſuo (quæ datur in partu hereditariæ aut emptæ ancillæ) aut quouis alio titulo poſſeſſæ, puta pro herede, aut pro donato (quod denotant illa verba *textus alieno nomine*, vt optimè notat *Gothofredus* ibi) Ex his enim & ſimilibus titulis partus vſucapionem admittunt *Vlpianus*, *Iulianus* & *Papinian.* iuxta terminos *tex. in l. ſi ego, §. partus, D. de Pub. in rem acti.*

act. l. qui vas 48. §. ancilla, D. de furtis, l. non ſolùm 33. & in *l. iuſto 44. §. etſi poſſeſſionis, D. de vſucapionibus*, cum alijs adnotatis in *cap. ſequenti* circa partus vſucapionem: & ſimul per nos nouè conſiderandis in §. 1. *num.* 9. illius *capitis*, circa intellectum dicta *l. 2. D. pro ſuo.*

Pomponius verò nec dixit nec ſenſit (quod ei *Faber* imponit) in dicta *l. 4. D. pro ſuo*: vbi vſucapionem partus admittit contra *Trebatium*, vel *Neratium* his ſolis caſibus, in quibus *Papinianus, Vlpianus, Paulus* & ceteri ſuæ ſectæ eam concedunt, vt quam euidentiſſimè demonſtrabitur in *ſeq. capite.*

Nouiſſimus demum error fuit *D.*
26 *Amaia*, † qui *lib. 3. obſeruation. cap. 1. d. §. 2. ex d. nu. 22.* partum nondum editum (de quo noſter ſermo & ceterorum) cum iam edito confundens, adhæret ſententiæ *Scæuolæ*, & contrariam (quam *Marcello* conſtanter adſcribit) impugnare contendit. Cumq; id auctoritatibus & rationibus eruere conaretur: primo loco in d. §. 2. *nu.* 12. & latiùs in §. 3. *à num.* 31. ex *Vulteio* & *Nicolao Genoa* putat, & mordicùs tenet *Vlpianum Scæuolæ* ſententiæ adhæſiſſe, quia eam vltimo retulit & conſtituit loco. At conſideratio iſta parum vrget, quandoquidem *Vlpianus* (aptiùs quamplures ex noſtris ſine delectu & ordine temporum, Auctores referentes) vltimo loco *Ceruid. Scæuolæ* (*Marcellum* ſubſequentis) ſententiam refert. Et ſanè ſi *Auctor* iſte ab hac conſideratione *Triboniani* adſenſum argueret & deduceret (*Vlpiani* ſcripta *lib. 16. ad Edictum* pro libito libris Digeſtorum aptantis in dicta *l. ſi aliena, §. Scæuola*, & in *l. partum 26. de verb. ſignif.*) facilè eidem ego adſentirem. Cùm autem videam de eadem re & *Sibi* egiſſe *Vlpianum* in his legibus, & in *l. ſi ego, §. partus, D. de public. in rem act.* (quæ omnes deſumptæ fuerunt ab ſcriptis per iſtum Iuriſconſultum ſuper dict. *lib. 16. ad Edictum*) planeque in dict. §. *partus* vſucapionem denegaſſe, illo eodem caſu, in quo *Scæuola* eam admittebat, inde velut certum & euidens fit, *Vlpianum* ei non adtiſiſſe, ac *D. Amaia* putauit.

Ecquis dicet, *Vlpiano* placuiſſe deuium à iure medium (ſatis ſuperque à nobis iam *ſupr.* impugnatum) quo ſuam ſententiam *Scæuola* conabatur adſtruere: & deductã à prædicto peſſimo antecedenti inlationem & principalem concluſionem & propoſitionem non adprobaſſe? Credant alij, quibus iſta ſuadere potuerit *D. Amaia*. Qui nihil itidem agit, dum ait, *Vlpian.* in dict. *l. qui vas, §. ancilla, verſ. ſed ſi concepit*, docuiſſe partum furtiuæ ancillæ conceptum & editum apud bonæ fidei poſſeſſorem vſucapi poſſe, & per conſequens ſubpoſuiſſe, non eſſe partem matris: nam ab his (latiùs proſequendis *infra c. 3. in principio*) facilè expedior conſiderans *Vlpianum* loquutum de partu apud bonæ fidei poſſeſſorem concepto & edito, & legitimo tempore poſſeſſo, & poſt perfectam & impletam vſucapionem eidem bonæ fidei poſſeſſori adquiſito, qui tempore adquiſitionis res eſt ſeiuncta à matre, nec vlterius pars illius vllo modo dici poteſt, vt agnouit *Vlpianus* & ceteri, qui, cùm partum matris partem faciunt, eum ad tempora conceptionis, legitimam vſucapionem impedientis interueniente mala fide, referunt, ex traditis *ſupra*. A quo malo initio fit, vt conſideretur pars matris etiam poſt editionem, quod adtinet ad vſucapionem.

Sed & in eodem partu iam edito loquitur *Celſus* in *l. ſi ancillas 63. D. de*

legatis 1. (quem malè *D. Amaia* opinionis *Scæuola* adſertorem facit, dict. §. 2. *num.* 13.) Quod verò de adſceſſione ibidem, & *numero ſequenti* ſubiungit, alterius tractationis eſt, quam nos *infra* ſuo loco apto proſequimur in *capite* 3. §. 2. Sed nec *Vlpianus*, quiſve quis auctor eſt *l.* 4. §. *ſi res*, *alias l.* 5. *D. de in diem adiectione*, & in *l. proinde* 33. §. *final. D. de ædilitio edicto*, ſtant pro *Scæuola*, vt *D. Amaia* putat, cùm in prędicto caſu, partus iam editi loquantur. Itidémque *Paulus* in *l. ſi ancilla* 62. *D. de legatis* 1. & in *l.* 3. *D. de peculio legato*, & in *l. iuſtiſſimè* 44. *D. de ædilitio edicto*, & in *l. ſi prægnans*. 12. *D. de euiction.* & in *l.* 2. *D. pro ſuo.* & *Pomponius* in *l.* 4. *D. eodem.* At idem *Paulus* in *l. inter ſtipulantem* 83. §. *finali*, *D. de verborum obligatione*, tantum abeſt vt *Gœddæi* ſententiæ concinnat, vt potiùs eam euertat, ex dictis per nos *ſupra num.* 11.

Quæ verò ipſe *Doctor Amaia* ediſſerit *num.* 21. (ratione naturali, vt ipſe ait, prædictam ſententiam obfirmás) nullius ſunt momenti, cùm tantùm euincant, fœtum vel partum adeſſe & abeſſe poſſe à matre, nec eius ſubiectum, vt partem ſubſtantialem vel integralem complêre, aut integrare, quod nos non negamus: quinimò apertè contra *Gœddæum ſupra* latè adſtruximus.

Sub hæc *Doctor Amaia dict.* §. 2. *à num.* 25. reſpondet iuribus ab eo adductis ex *num.* 5. (clarè comprobantibus, ventrem eſſe matris partem) dicens, intelligenda, dum fœtus in vtero eſt, idque ſæpe & ſæpiùs repetit *numeris ſeqq.* noſtræ adhærens ſententiæ, & *Gœddæi* contrariam, quam adſtruendam ſuſceperat, deferens: qui cùm ad iſta deſcendere in animo habuerit (vt re vera fecit) incaſsùm ſanè *Scæuolæ* ſententiam antea confirmare, & contrariam euertere fuerat conatus, poſtea taturus & faſſurus (ac ingenuè facit) partum nondum editum partem matris eſſe, contra *Scæuolam*: cuius dicta & ad partum nondum editum referri debent, ex iam dictis *ſuprà*.

Ad hæc aduertere debuerat *Auctor* iſte nouiſſimus (qui cęterorum ſcripta perlegit, vt clarè ſua non vulgaris eruditionis demonſtrant) nulli vnquam iuris conditorum, vel eius interpretum in mentem veniſſe, partum iam editum partem matris eſſe, quod is malè adtribuit *Marcello*, tale quid non adſerenti, nec ſubponenti, nec excogitanti, quidquid alij ſomniarint, vt patet ex dicto §. *Scæuola*, iunctis his quæ in *dicto cap.* 3. nos latè adnotaturi ſumus. Vt inde adſertore egeat ſententia iſta, quam *D. Amaia* eidem imponit: & cùm nullum putem vnquam futurum, ſuperuacua duco, quæ pro *Marcello* iniecta ſententia iſte latè tradidit dicto §. 2. *à nu.* 5. & latiùs diluit ex *nu.* 24. Præterquàm quòd aliò tendunt expenſæ ab eo deciſiones *l. ſi quis* 7. §. *ſi ancillam*, & §. *de fructibus*, *D. de exception. rei iudicatæ*, & *l. quamuis*, *D. de precario*, cum ſimilibus, & *l. fin.* §. *Proculus*, *D. quæ in fraudem creditor.* & *l. iuſto* 44. §. & *ſi poſſeſſionis*, *D. de vſucapionibus* (de quorum vero ſenſu agemus in *cap.* 3.) & dictæ *l. ſi quod ex Pamphila*, iam per nos illuſtratæ *ſuprà num.* 16. & 17.

Ab his diſcedam hoc vno ſuperaddito *Bart.* quem pro ſua ſententia citat *D. Amaia n.* 21. loqui in partu edito. Sed & *Alciatus* in *l. partum*, *D. de verb. ſign.* neutiquã dixit quod ei *Auctor* iſte adſcribit, imò totũ cõtrarium, dum partum apud furem conceptum rei furtiuæ partem facit, & viſcerum maternorum portionem. Sub hęc *Oſualdus*, ab *Amaia* citatus ſuper *Donello lib.* 5. *ca.* 25. *lit. B.* pedem non fixit. De

vaga

vaga verò illius *allegatione d. num. 21.* illis verbis concepta, HANC PARTEM TVENTVR FERE OMNES, curandum non eſt. Vt enim ex iam dictis patet, ſingulares ferè *Scæuolæ* propugnatores fuerunt *Ioannes Gœddæus* & *Antonius Fab.* Et ſingularior ſanè *D. Amaia*, qui cùm à communi Iuriſconſultorum & Interpretum Iuris ſententia (exiſtimantium partum nõdum editum partem vel portionem eſſe matris, editum autem rem aliam eſſe) re vera non deuiauerit, bellum verbo tenus indidit *Marcello* Iuriſcõſulto (quem contrariæ ſententiæ primum & præcipuum adſertorem ſiniſtrè facit) Eam enim aptiùs referret ad *Papinianum* & ceteros ſuæ ſcholæ, id diſertis verbis (quæ in *Marcello* non inuenies) adſeuerantes in iuribus *ſuprà* citatis. Cetera quæ attinent ad interpretationem *l. ſi aliena, §. Scæuola, D. de vſucapion.* nos aptiùs proſequemur *infra in cap. 3. in princip. & in §. 1.*

Demum his quæ de partu iam edito (vt res à matre diſtincta conſiderando) *ſuprà* reſoluimus, & nondum editum tantùm eius partem dici; & (vt omnia huius propoſiti vno velùt ductu proſequamur) noto grauiter
27 videri obſtare † *text. in l. ſed addes 19. §. ſi quis mulierem, D. locati*: vbi naulo pro muliere prægnante conſtituto id non augetur, nec quid aliud debetur, ſi infans in naui natus ſit: quaſi ſentiat Conſultus editum etiam partum partem matris eſſe. Quod & nobis probare videtur *l. 9. cap. 7. titul. 10. lib. 6. Recopilationis, tomo 3.* ibi: *Con que eſto no ſe entienda en las criaturas que lleuarẽ a ſus pechos ſus madres, ò otras qual eſquier mugeres: que por ellas no ſe ha de pagar porte alguno, fuera de lo que pagaren por ſi las mugeres que las lleuaren al reſpeto dicho.* Et iiſdem adcinunt *l. quamuis 10. D. de precario* (vbi ſi quis ancillam precario rogauerit, id actũ videtur, vt etiam quod ex ancilla natum eſſet, in eadem cauſa haberetur) & *l. ſi vt certo 5. §. vſque adeò, D. commodati* (vbi equa commodata, ad pulli matrem comitantis cuſtodiam commodatarius tenetur, vt inde ipſe pro pullo, vel equuleo furti agere poſſit) *l. eum qui emit 14. §. non ſolum, D. de furtis.*

Et ſanè horum iurium argumento *Bald. in cap. tranſlato, num. 3. de conſtit. Angelus, Albericus, Fulgoſius* & alij in d. §. *non ſolum* (quos refert & ſequitur *Antonius Gomez. in 2. tomo, cap. 2. num. 14.*) in ea quæſtione, an ancilla, vacca, vel equa ſimpliciter vendita, veniat partus iam editus, vt quid matri cohærens? diſtinguunt: & partum in emptione tunc tantùm comprehendi non putant, cùm à matre puer non lactatur, & vitulus vel hinnulus iam paſcunt herbam: quod ſi à matre lactentur, vna & eadem res cum ea eſſe videantur, vt iſti aiunt: ita vt nec à matre debeant ſeparari, *l. plerumque, D. de ædilitio edicto.* Dura enim (dicunt) ſeparatio eſt inter ſimilia, *l. poſſeſſionum, C. communia vtriuſque iudicij, l. item filium, C. de patria poteſtate* (deque iſta & coniugum dura ſeparatione plura notatu digna ſtrenuè diſſeruit *Rodulphus Fornerius rerum quotidianarum lib. 5. c. 4.*) Sed hæc ſententia (quam video etiam placuiſſe *Cardinali Mantica de tacitis & ambiguis conuention. lib. 4. tit. 9. n. 17.* & aliis nouioribus, quos nouiſſimè refert & ſequitur *Alphonſus Narbona in d. l. 9. Recop. gloſ. 7. n. 7.*) mihi non probatur. Stat enim cõtra eam propoſita veriſſima reſolutio, quæ partum editum à matre diſtinguit, & rem diuerſam facit, nõ tãtùm in homine, verùm & in ceteris animalibus. Sed & reſolutio iſta communis apertè refellitur ex *l. legatis 65. §. omnibus*, & *l. ſeruus legatis*

81.§.*omibus*,*D.de legat.3.* vbi ouium legato agnos non continêri. *Martianus* & *Modeſtinus* diſertè adfirmarunt & docuerunt. Facit *l. cùm quæreretur 60. D.illo tit.* vbi agnorum legato *Alfenus* continêri ait, & qui minores anniculi eſſent, quaſi clarè ſentiat hoc legato recèns etiam natos ſolos abſque matribus venire. Adde pro iſta ſententia *textum* ſingularem in *l.3.D. de peculio legato:* vbi defunctâ ancillâ, quæ ſimul cum natis legata fuerat, liberi ad legatarium pertinent; vt enim ait *Paulus* ibi: *Duo legata ſunt ſeparata.*

Neque quidquam obſtat d. *l. ſed addes,§.ſi quis mulierem,D.locati*,cum aliis adductis *ſupr.* in quibus nec verbum vnum de alienatione & translatione dominij partus recès editi. Imò ex quo partus (de quibus in illis iuribus) quid diuerſum à matre re vera conſtituunt, nata fuit dubitandi ratio,an commodati, furtique actio daretur pro nato ex ancillâ commodatâ?& an naulum pro recèns edito deberetur? & an partus apud eum, qui ancillam rogauit, in eâdem causâ cũ ancillâ eſſet? Et viſum fuit commodati & furti actionem commodatario concedi debêre, qui cuſtodia partus editi ad eum pertineat ex bona fide: quæ in hoc contractu ineſſe debet. Sed & æquitate adtentâ reſponſum fuit in d.§.*ſi quis mulierem,l.ſed addes*, nil nauli causâ pro recèns nato exſoluendum, vt clarè probant verba illa: *Cùm nec vectura eius magna ſit, neque his omnibus vtatur,quæ ad nauigantium vſum parantur.* Facit *tex.in l.3 in principio*,iunctâ *l.omnino 12. D. de impenſis in res dôt.fact.* Demum & eâdem æquitate innititur deciſio d. *l. quamuis 10. D. de precario*, vt innuunt illa verba,*id actum videtur*. Etenim æquitatis proprium eſt ſupplere quod expreſſim in conuentionem deductum non eſt, vt *Neoterici* optimè adnotarunt *in l.8.C.de iudiciis*,& alibi.

Ad hæc nemo ex beneficio in alium conlato damnum ſentire debet: nec rem ſuam commodato aut precario quiſquam conceſſiſſe cenſendus eſt, vt eâ commodatarius, vel is qui precario rogauit, abuteretur, vt re vera accideret,ſi partui recèns edito,ad dominum ancillæ indubiè pertinenti, curam competentem vterque non adhibêret.

Hæc autem ceſſant, cùm quis vendit,legátve ancillam aut oues, vel alia pecora: qui ſimili venditione aut legato partum non contentum, curandum ſubponit, vel à ſe vel ab herede: quod mirè comprobabis ex *l.Ædiles 38. §. ſi plura,cum ſeq.D.de ædilitio edicto:* vbi res quæ commodè ſeparantur, ſimul redhibêri debent, cùm tamen ſeparatim poſſint vendi: Et hùc reducenda ſunt, quæ poſt iſta ſcripta verborum multiloquio, & parum apto video tractaſſe *D.Amaiam lib.3.obſeruat.cap.1.§.2.ex num.32.* horum iurium prætextu: quæ ipſe (pro iniectâ ab eodem poſt alios *Marcello* ſententiâ) ſuperuacuè adduxit & diluit, oleum, operamque deperdens.

Sed & à dictis certè pendet vera ratio *l. patria 3. titul. 17. lib. 6. Recop.*
† in illis verbis: *La lei que diſpone,* 28
que no ſe pueda hazer execucion en las yeguas de vientre, ſe entienda i pratique en las crias: ita vt hac nouâ deciſione & declaratione opus fuerit, ne hinnuli executioni creditoris ſubiecti eſſent. Hoc enim prouidus PRVDENSQVE (iuſto cognomento) PHILIPPVS II. Rex noſter ſtatuit, inter multa legibus noſtris indulta pro conſeruatione bonæ indolis equitij Hiſpani, vt patet ex aliis *legibus* illius *tituli 17.lib.6. Recopilationis.* Quæ cùm ceſſent in hinnulo

nulo ſimul vendito cum matre ſellæ & fræno adſuefacta, inde fiet, vt ex venditione hinnuli gabella debeatur, quamuis ab eius exſolutione matris venditio ſit immunis, ex *l.34.titul.18. lib.9. Recop.* quidquid dicant *Meſsia* & *Laſarte* laudati à *Narbona* in d. *l.9. tit.10.lib.6.Recop.gloſ.7.num.* 10. Differt namque ſubſtantiâ & quantitate hinnulus à matre, & diuerſam conſtituit emptionem, ex traditis *ſuprà*. Sed & alia huius generis ab iſto *Auctore* in d. *gloſ.* tradita (quibus non immoror) à prædictis facilè & quàm euidenter veniunt impugnanda.

Nobis ſat ſit euiciſſe, & demõſtraſſe, partum nondũ editum partem matris adcidentalem eſſe, editum verò (qui natura vnum totum conſtituit) matris partem non eſſe, aut cenſeri debere in iure, maximè cùm de dominij tranſlatione agitur. Idque (poſt iſta ſcripta) ita adnotaſſe video *Stephanum Forcatulum in iuris Ciuilis auiario, ca.6. num.6.* Et dictis adde *Franciſcum Connan.* & *Iulium Pacium* (licèt diſſentiẽtes) illum *lib.7. commentar. cap.8.n* 14. iſtum *de contractib. tract.4.de depoſito, c.3. in fine.*

§. I.

DIVERSAS INlationes (à prædictis & reſolutis de fœtu ſiue ventre, nec in hominũ, aut in rerum natura Iuriſprudentib. æſtimando) continens.

SYNOPSIS.

1 *Partus nondũ editus gradum non facit.*

2 *Partus nondum editus non eſt in poteſtate patris. Et num. 3. teſtamentum ante natiuitatem non rumpit.*

4 *Venter donationem, ad terminos* l. ſi vnquam, C. de reuocand donat. *non infirmat.*

5 *Partui nondum edito ius retractus non competit. Et num.6. hoc remiſsiuè limitatur.*

7 *Venter ad excuſationem tutelæ ex capite multitudinis filiorum non prodeſt. Et nu.8. idem in alijs muneribus.*

9 *D. Marta, qui ventrem in numero quinque filiorum reputat, refellitur.*

10 *Ventri non datur tutor. Et nu.11. redditur ratio.*

12 *Qui in vtero eſt, ſub tutela matris eſt.*

13 *Poſthumo ſuo teſtamento tutor dari poteſt.*

14 *Mater exſecando ventri tutorem non poteſt adſignare. Tenetur tamen ventri ac filio iam edito curatorem petere.*

15 *Ventri non competit priuilegium alias pupillis conceſſum in bonis tutorum.*

16 *Curator ventris ad certos tantùm effectus deſignatur. Et numero 17. limitatur in dato ventri & bonis ſimul: & agitur de differentia inter curatorem ventris & furioſi, prodigive.*

18 *Partus, ſiue fœtus ante aditionem non reſtituitur.*

19 *Libertas ventri mero iure relinqui non poterat.*

20 *Senatuſconſulto Orficiano opus fuit vt ventri libertas relinqui poſſet.*

21 *Hac interuerint Iuſtinianus in* l. cùm inter veteres, C. de fideicom. libert.

22 Antonius Faber, *qui varia excogitauit circa libertat. in fideicommiſſariam ventri relictam, notatur.*

23 Ant. Faber *diſtinguens inter libertatem directam, & fideicommiſſariam ventri conceſſam, refellitur.*

24 L. minor 5. & l. cùm inter vete-

res, C. de fideicomm.libert. *decla-rantur.*

25 Ant. Fabri *explicationem*, *ad fina-lia verba d.* l.cùm inter, *laudat* Au-ctor.

26 Antonij Fab. *rationes,cur iure Ciui-lis libertas ventri non poterat dari, probat.*

27 *Legatum vendicationis ventri relin-qui non poterat,damnationis verò te-nebat.*

28 L. quod in rerum 24. D.de legat.1. *cum ſimilibus enodantur.*

29 *Legati damnationis diuerſa ratio de-monſtratur.*

30 *Cur ancilla prægnante vendita partus non cenſetur venditus ad interpreta-tionem* l.ſi prægnans 42.D.de euict. *notat* Auctor. *Et numero 31.eiuſdem rei rationem reddit ab* Ant. Fabro *excogitatam ſubtilem & inanem ſi-mul oſtendit.*

32 *Partus non pertinet ad emptorem tan-quam pars matris,vt putabat* Anton. Faber.

33 *Idem* Faber *dum ſubponit partum matris partem integralem fallitur & refellitur.*

34 *Dicta* l.ſi prægnans,D.de euiction. *declaratur:& in num.ſeq.*

PLVRA ſunt valdè inſignia & nota-tu digna, quæ à prænotata Iuriſ-prudentum ſentẽtia) aiente, ventrem aut partum nondum editum in re-rum natura, aut in rebus humanis non eſſe) deducuntur.

Inlatio prima.

1 ET quidem primo loco ab ea in-fertur, partum iſtũ gradum † non facere, vt poſt alios nouè notat *Chri-ſtophorus de Paz de tenuta tract.2.c.68. num.30.*

Inlatio ſecunda.

SECVNDÒ ab his prouenit partum prædictum, ſiue ventrem, non eſſe in patris † poteſtate, *l.vltim. D.de col-* 2
lat.bonorum, *l. fin. D.de adſignand.li-bertis*, *Marius Giurba* poſt alios *de-ciſio.76.numer.* 14. *Valençuola conſ.96. num 7.*

Et ex eodem principio ſubinfertur ante natiuitatem partum iſtum teſta-mentum paternum non rumpere, † *l.* 3
3.in princ.& in §.*ex his adparet*, *D.de iniusto,rupto,irritóve fact.teſtam. Ti-raq.in l.ſi vnquam,verb.ſuſceperit libe-ros,n.145.C.de reuoc.donat.*

Inlatio tertia.

TERTIÒ ab hac ſola cauſa, partus nondum editus donationem † ad 4
terminos *l.ſi vnquam. C.de reuoc.donat.* factam non infirmat, ex latè traditis, & de multorum ſententia per *Tira-quell.in d.l.ſi vnquam, verb.ſuſceperit liberos,à num.*144.

Inlatio quarta.

QVARTÒ, inde etiam fit, vt ven-tri non detur ius retractus † in 5
rebus conſanguineorum venditis, *De-cius conſ.*222. cum pluribus relatis à *Mario Giurba ſup. n.* 1. & alijs *inferius* adnotatis. Quod à dicendis *infra* §.4.
*n.*41. limitationem † & interpretatio- 6
nem recipit.

Inlatio quinta.

QVINTÒ venter ad excuſationem
tutelæ † ex capite multitudinis 7
filiorum, cùm in rerum vel hominum non ſit natura, patri non proderit, *l.*2. §.*qui autem*, *D.de excuſat.tutor.* Imò
nec aliorum munerum ciuilium † ex- 8
cuſationem præſtabit, d. §.*qui autem*, *Anton.Fab.in ſua Iuriſpruden.titul.de ingenuis*, *confutat.* 1. *&* 4. *illation.*4. Cùm tamen hæc Πολυπαιδία inſigni-

bus

bus aliàs iuris priuilegiis cohoneſte-
tur: in *titul. C. qui numero liberorum ſe
excuſ.* & in *l. cùm ratio 7. §. cùm plures,
D. de bon. damnator.* & alibi. Vt meritò
9 veniant notandus *Doctor Marta*, † qui
nouiſſimè in ſua *ſumma ſucceſ. legal.
part. 1. quæſt. 25. art. 2. num. 5.* adſerit, ven-
trem computari in numero quinque
filiorum, etiam ſi veniat caſus antè
quàm ſit natus. Nec *Bartol. conſ. 22.
num. 3. & 4. lib. 1.* dicit quod ei *Marta*
imponit.

Inlatio ſexta.

SExtò, ob hanc eandem rationem
10 ventri non datur tutor, † *l. ſi nemo,
19. §. vlt. D. de teſtament. tutela, l. 1. §. ſi
quis quaſi, D. de eo qui pro tutore.* Tutor
11 enim † datur perſonæ, partus verò nõ
editus animal non eſt, iuxta commu-
ne Iuriſprudentum placitum, quod
ſuprà reſoluimus. Ad hæc perſona (vt
ait *Petrus Gregor. lib. 13. ſyntagmat.
cap. 7. in princ.*) eius qui in vtero eſt ſa-
12 tis † ſub tutela matris eſt, cùm ſit por-
tio & pars viſcerum eius, *l. 1. §. 1. ex hoc
reſcripto, D. de ventre inſpiciend.* Pro-
ſequitur eleganter *Anton. Fab. in Iu-
riſprud. Papin. ſcient. titu. de ingenuis,
princ. 3. inlat. 5.* Ab hac tamen regula
13 excipiendus † eſt poſthumus ſuus, qui
qua ratione inſtitui heres poteſt, ex
dicendis *infra*, ei itidem teſtamento
tutor dari poteſt, *l. 1. §. 1. D. de teſta-
ment. tutela, §. penult. inſtit. qui teſtam.
tutores dari poſſ.* cum dicendis *infr. in-
lat. 12. & 13.* Matri verò, quæ liberos
non habet in poteſtate, talis ex hoc
ſolo capite deſignatio exſecando ven-
14 tri † non conceditur. Ob id tamen a-
liàs non excuſabitur curatorem pete-
re ventri, velut infanti filio; quod ſi
non fecerit æquè multabitur, ac ſi
filio iam nato eum non periiſſet, *l. 2.
§. quid ſi cùm prægnans, D. ad Senatuſ-
conſ. Tertul.* Et poſt *Bart. Bald.* & plu-
res alios adnotauit *Stephan. Gratian.
1. part. diſceptat. cap. 72. num. 1.* Qui *nu-
mer. ſeqq.* huius rei rationes varias
adducit.

Inlatio ſeptima.

SEptimò, ex eodem capite ventri
non competit priuilegium conceſ-
ſum pupillis in bonis ſuorum † tuto- 15
rum, *l. ventri 9. D. de priuileg. credit.*
Vt qui re vera tutorem non habet ſed
curatorem. Et hunc quidem ad caſus
& effectus certos † & determinatos: 16
vt cibum ſcilicet, potum, veſtitum,
tectumque mulieri præſtet pro facul-
tatibus defuncti, & pro dignitate e-
ius atque mulieris, *l. 1. §. mulier. D. de
ventre in poſſeſſ. mitten. l. penultim. D.
de ritu nuptiar. l. bonorum 8. D. de curat.
furioſ.* & aliis. Niſi curator ventri &
bonis † datus ſit, *d. l. 1. §. quoties, l. cu-* 17
rator, in princ. & in *§. 1. D. eod. titul.* Sed
& iſte bonis datus, longè differt à cu-
ratore minoris, furioſi, aut prodigi,
quibus plena rerum adminiſtratio
conceditur, d. *l. bonorum, Petrus Gre-
gorius d. cap. 7. num. 3. Thom. Cormerius*
(plura diſertè proſequutus circa in-
ſtitutionem & officium curatoris vẽ-
tris) in *Codice iuris Romani & Gallici
lib. 24. tit. 14. c. 3. p. 1. & 2.*

Inlatio octaua.

OCTAVÒ, & ex eadem cauſa,
& à proximè dictis velut ne-
ceſſariò infertur, partum ſiue fœtum
ante editionem beneficio reſtitu-
tionis † in integrum non iuuari. Nam 18
cùm eo tempore quo quis in vtero
eſt, nihil geſſerit, nec omiſerit, nec
amiſerit, inde eſt vt reſtitui non
poſſit. Nec obſtat *text.* in *l. etiam
45. D. de minor.* vbi *Calliſtratus* ex
Labeone *etiam ei, qui priùs quam naſ-
ceretur, vſucapium amiſit, reſtituendam*

actionem ſcribit. Nam (omiſſa *Antonij Fabri* diuinatoriâ interpretatione, & ſuperuacuâ ſubpoſitione, qui in *Rationalibus ad d.l.etiam*, vt ſaluaret verbũ illud, *amiſit*, exiſtimauit, neceſſariò ſubplendum & ſubaudiendum hereditatem ibi aditã fuiſſe per tutorem; alioquin, vt iſte ait, ab vſucapione nihil eum, ſi heres non eſſet, vidêri amiſiſſe quo tempore naſceretur. In quo ſanè multa abſurda, & à iure deuia is *Auctor* ſubponit. Maximè tutorẽ dari poſſe poſthumo, qui ſuus & neceſſarius heres non eſſet, contra ea quæ reſoluimus *ſupr*. ex *num*.10. Vel dictam *l. etiam*, neceſſariò intelligendam in poſthumo herede ex teſtamento, cùm eius deciſio ſimul & æquè procedat in poſthumo alieno herede legitimo, de quo in *l*... §.*vtique*, *l. Titius* 6.*cum ſeq. D.de ſuis & legit. hered.* cum alijs. Et inſuper retrotractionem *l.qui in vtero* 7. *&* 26. *D.de ſtatu homin.* ei denegandam; & pro nato non habendum, quo tempore in vtero fuiſſet, cõtra ea quę verè & ſolidè reſoluemus *infr*. §.4.*ex num*. 28.) mihi valdè arridet *Accurſij* interpretatio (quam immeritò *Faber* impugnat) verbum illud, *amiſit*, diſertiſſimè explicantis, id eſt, *inuenit poſtea amiſſum*: quaſi diceret, eum, qui poſtea editus & natus eſſet, reſtituendum eſſe contra vſucapionẽ inceptã in defunctum, à quo cauſam habuit, & completam quo tempore eſſet in vtero. Iſtum enim nec nos negamus reſtituendum, ac reſtituitur quilibet minor aduerſus vſucapionẽ ſuo tempore perfectam & completã, *l.*1.*C.ſi aduerſus vſucapion.* cum alijs pluribus (quæ lato & prolixo ſtylo poſt alios proſequitur *Petrus Gilken.* contrarijs reſpondens in *tract. de præſcription*.3.*p.cap*.1.per totum) Nã cùm editus eſt (vi retrotractionis & fictionis dictæ *l. qui in vtero* 7. *&* 26.D. *de ſtatu homin.*) intelligitur natus tẽpore impletæ vſucapionis. Quod in eo qui lucem non vidit ſecùs eſt, quia nec in rerum nec hominum naturâ fuiſſe cenſendus eſt, ex iam dictis.

Inlatio nona.

NOnò, ab eodem principio fit, li-
bertatem ventri relinqui † non 19
poſſe; cùm enim liberum eſſe qualitas
ſit, quæ ſine ſubiecto eſſe non poſſit:
inde fit, vt exiſtenti in ventre (qui nec
homo eſt, nec in rerum natura eſſe re-
putatur) libertas dari non poſſit. Ad-
de *legem Caniniam* (quæ libertatibus
teſtamento relictis modum impoſuit)
ſimul cauiſſe libertatem ſeruis nomi-
natim teſtamento relinquendam, vt
docet *Vlpianus lib. ſingulari Regular.*
tit.1. §.*vlt*.*Gaius in l.nominatim* 24. D.
de manumiſ.teſtam Libertas autem no-
minatim relinqui non poteſt, niſi ſub
nomine expreſſo, ex regula *l*.1.cũ aliis
D.*de liber.& poſthum.* vel indubitabili
ſigno, *l.quoties*, §.*ſi quis nomen*, D.*de he-*
red. inſtituend. Vnde factum eſt, vt li-
bertas ventri vel poſthumo relinqui
non poſſit: vt quæ incerta erat perſo-
na, §.*libertas*, *inſtit.de legat.* Quò reſpe-
xiſſe videtur *Iuſtinianus* in *l.cùm inter*
veteres 14.*C.de fideicommiſſar.libert.* in
illis verbis: *Fauore libertatis cenſemus,*
& fideicommiſſariam, necnon directam
libertatem ſuam firmitatẽ habere, ſiue in
maſculo, ſiue in fœmina, qui, quæue adhuc
in ventre vehitur; & clariùs in §.*ſin au-*
tem, *eiuſdem legis*. Nec enim certa per-
ſona illius eſt, qui in vtero portatur;
cùm incertum ſit, quis, quæue naſci
debeat: & an vnus, duo, vel plures, an
nullus naſceretur. Vnde opus fuit Se-
natuſconſulto *Orficiano* † (cuius me- 20
minit *Paul.lib*. 4.*Sent.tit*.14.*in princ*.)
vt libertas relinqui poſſit ventri, vti
clarè probant verba illa *Pauli*: *Cùm*
autem obſonatorẽ, vel qui ex ancilla illa
naſcitur, liberum eſſe volo, ex Orficiano

Sena-

Senatusconſulto perinde libertas compe-tit, ac ſi nominatim data ſit. Quod poſtea ad alium caſum extendit *Iuſtinianus* in *l. fin. C. ad Senatuſconſ. Orfician.*

Qui adtenta ſumma ratione libertatis(cuius fauore multa contra iuris rigorem ſunt conſtituta, *l. generaliter, 24. §. ſi quis ſeruo, D. de fideicōmiſſ. liber.*) & verus iurgium Iuriſconſultorū diſſidētium reſoluens, hæc omnia in-
21 teruenit † in *d. l. cùm inter veteres 14. C. de fideicommiſſ. libert.* Vbi amplioribus fauoribus libertatem proſequutus ſtatuit deinceps non tantùm fideicommiſſariam, ſed & directam exiſtenti in vtero relinqui poſſe: ita vt ſimul cum libertate fœtus editus Solē adſpiciat. Quod ſingulari iure, & à Iuriſconſultorū communi ſenſu longè diſtāti factum videmus apertè: & verba dictæ *l. cùm inter veteres*, ita clarè præſeferunt. Vt meritò miremur, *Antonium*
22 *Fabrum* † tam varia, & à vero aliena excogitaſſe in ſua *Iuriſprudentia* ſub *dict. tit. de ingenuis, princip. 3. illation. 3.* in adſignanda ratione, cur ventri libertas fideicommiſſaria relinqui non poſſit.

23 Sed maiore admiratione dignum † eſt, quod ibidem adſtruere conatur, diſtinguens inter libertatem fideicōmiſſariam & directam, adſerens illam exiſtenti in ventre relinqui ante *Iuſtinianum* non potuiſſe, iſtam verò poſſe. Quod dubio procul à veris & certiſſimis deuiat iuris principijs. Qui enim fieri poterat, vt directa libertas relinqueretur ei, qui nondum erat? In quo ſanè *Faber* qualitatem ſine ſubiecto ſupponit. Aut quis concedit aut inuenit caſum, in quo datio libertatis directæ teneret, fideicommiſſariæ verò non item? Quod *Faber* certè ſolus excogitauit contra verba illa *d. l. cùm inter: Fideicommiſſariam, necnon directā libertatem ſuam firmitatē habere:* quaſi diceret Imperator, deinceps exiſtenti in ventre non ſolùm fideicōmiſſariam libertatem (quæ non tam iuris ſolemnitatis, quàm voluntatem dantis reſpicit, ex legibus *illius tituli*, & ſimilibus in *Digeſtis*) ſed & directam (quæ certis formulis concipiebatur, ex adductis *ſupra*) relinqui poſſe. Et hoc velùt genere argumenti vtitur *Alexand.*
Imperator in l. minor † 5. *C. illo tit. de fi-* 24
deicommiſſ. libert. in illis verbis: *Minor annis lege definitis, nec per fideicommiſſum libertatem ſupremis ſuis elogijs relinquere poteſt*, quaſi ſupponens, vt indubitatum, directam eum non poſſe. His adde *Iuſtinianum* directæ etiam libertatis meminiſſe in *d. l. cum inter veteres*: vt inde penitus euertas *Fabri* conſiderationem dicentis in d. *l. cum inter veteres* in princ. *Iuſtinianum* egiſſe tantùm de fideicommiſſaria libertate: id enim ei impedimento non fuit, quominùs & obiter caſum propoſitum adaptatus fuerit, vel extenderit ad libertatem directam, ac fecit Imperator in d. *l. minor*, ex communi Doctorum ſententia. Nec iſta perturbat interpretatio *Fabri* ad ea verba prædictæ legis: *Cenſemus & fideicommiſſariam, necnon directam libertatem ſuam firmitatem habere:* vim namque manifeſtam & ſummam reſtrictionem illis infert, vt clarè præſeferunt, quæ is ipſe incaſsùm adducit & comminiſcitur.

Cùm verò iſta miramur & improbamus, ſimul miranda & laudanda † cē- 25
ſemus, quæ is *Auctor* eadem inlatione ſtrenuè proſequitur circa interpretationē eiuſdem *l. cùm inter*, in illis verbis: *Suam firmitatem habere, ſiue in maſculo, ſiue in femina.* Et quæ edixerit, differentiam conſtituens inter deciſionē illius *l. & l. generaliter 24. § ſeruo eius, D. de fideicommiſ. libert.* quam diſertè intelligit in ventre, qui dominus eſt ſerui manumiſſi (ex regula *l. qui in vtero 7. & 26. D. de ſtat. homin.*) cui ni-

hil impedimento eſſe debet in fideicommiſſaria libertate conſequēda. Et
26 quæ † demum diligentiſſimè diſquirit, & in lucem profert, veram rationem demonſtrans, cur iure Ciuili vetere libertas dari non poſſet ei qui in vtero eſt: ita vt partus pro iam nato habeatur hoc caſu, ac alijs pluribus commodum eius reſpicientibus (de quibus *infrà* ſuo loco agemus) Quod valdè notandum, cùm aliàs omnium maximus ſit libertatis fauor. In hiſce enim & ſimilibus plura ſingularia, ſubtilia & notanda animaduertit *Auctor* iſte.

Ab his demum quàm euidentiſſimè refellitur *Accurſ. in §. fin. verb. diſcrimine, inſtitut. de libert.* qui contra iuris principia & regulas notiſſimas ſecurè tenet, ventrem manumitti poſſe. Quod nouiſſimè placuiſſe video *Didaco Cuellar de manumiſ. 2. par. n.* 58. niſi *Accurſ.* & ſequaces excuſes & intelligas, attento nouiore iure *Iuſtiniani.*

Inlatio decima.

DECIMÒ, ex eodem principio fit, nullum eſſe legatum partus naſcituri ex ancilla, quando per vendi-
27 cationem relinquitur, licèt ſecùs † ſit in legato damnationis, vt vtrumque optimè probat, & rationem nobis aptam ſubiungit *Gaius*, quiſve quis iſta compilauit, *lib. 2. inſtitutio. tit. 6. Illa etiam res* (ait) *quæ in rerum natura non ſunt, per dānationem legato dimitti poſſunt, velùt ſi ita teſtator in teſtamento ſcribat: Fructus qui ex illo agro nati fuerint, aut illud quod ex illa ancilla natum fuerit: quod in legato vindicationis fieri non poteſt, quia non poteſt hæc legatarius teſtatore mortuo continuò vindicare,* quaſi diceret, partum qui in rerum nec hominum natura eſt, legari non poſſe per vindicationem, qua legatarius (teſtamento morte teſtatoris confirmato) experiri in heredem non poteſt prætextu rei nec ſuæ nec alterius, vt quæ non eſt.

Quæ verò leges legatum illud: *Si quod ex Pamphila naſcetur*, admittunt, (eę ſunt *l. quod in rerum* † 24. *D. de legat.* 28
1. *d. l. ſi quod ex Pamphila* 37. *D. de legat.* 2. *l. etiam* 17. *D. de legat.* 3. *l.* 1. *§. ineſt, D. de condition. & demonſtrat.*) de legato damnationis præcisè intelligendæ ſunt, vt optimè notat D. *Antonius Pichard. in § ea quoque res* 8. *num.* 2. *inſtitution. de legat.* & mihi probant verba illa: *Ideòque petendum ex teſtamento*, d. *l.* 73. *de legat.* 2.

Addo, legatum iſtud per damnationem † rei velùt certæ eſſe, vel ſaltem 29
ſub certa demonſtratione comprehēſę: quandoquidem legatum ita conceptum: *Quod ex Pamphila ancilla mea naſcetur, heres meus Titio dare damnas eſto*, omnes primo partu ex ancilla editos comprehendat: & certo certiùs ſit legari poſſe ea quæ in rerum non ſunt natura, & futura certò aut veroſimiliter ſperantur, ex dictis iuribus, & d. *§. ea quoque res* 8. *inſtitution. de legatis*, iuncto §. 13. *tit.* 6. *lib.* 3. *Sententiar. Pauli.* In quo differt legatum rei incertæ perſonæ certæ relictum, à legato rei incertæ in certam perſonam conlato, ex dicendis in *ſequenti inlatione*, ex *num.* 38.

Sed an id quod diximus de legato vindicationis, hodie locum habeat attenta generali deciſione *l.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *Recop.* colliges ex his quæ circa donationem reſoluemus latè *infr. hoc eodem cap.* §. 3.

Inlatio vndecima.

VNDECIMÒ, ab eadem cauſa pendet ratio *tex.* in *l. ſi pragnās* 42. *D. de euiction.* vbi ancilla prægnante vendita, partus non † intelligitur vendi- 30
tus,

tus, id eſt, quia nec in hominum nec
in rerum eſſe naturâ dicitur. Quæ ve-
31 rior & concludentior † ratio eſt eâ
quam tradit *Antonius Faber* in ſuâ
*Iuriſprud. Papinian. ſcient. tit. 4. d.
princ. 3. inlat. 3. 6.* his verbis: *Si præ-
gnans ancilla vendita & tradita ſit non
idcircò partus venditus eſſe intelligitur,
non quia ad emptorem non pertineat
(cùm enim ſit pars & portio viſcerum
matris, fieri nequit, vt non ſpectet ad eum
ipſum ad quem & mater, l. ſi quod ex
Pamphila 73. D. de legat. 2.) ſed vt ſi for-
tè euictus ſit, ſiue cum matre, ſiue ſine ma-
tre, non idcirco venditor de euictione te-
neatur, d. l. ſi prægnans. Nimirum, quia
nondum habetur pro nato. Alioquin tot
cenſerentur eſſe ſtipulationes & actiones
de euictione, quot eſſent res venditæ, l.
quia dicitur 32. D. de euiction. l. ſcire de-
bemus 29. D. de verbor. obligat.* Quæ ſa-
nè ſubtilia ſunt ſimul & inania: imò &
32 à vero deuia. † Nec enim ad emptorē
pertinet partus tanquam pars matris,
vt iſte putat, ſed tanquam adceſſio, ex
dicendis in *cap. 3. §. 2.* & ex iam dictis
per nos *ſupr. hoc cap. in princ. num. 16. &*
17. circa interpretationem huius *tex.*
& d. *l. ſi quod ex Paphila 73. D. de legat.*
2. *l. venditor 8. D. de euiction.* cum alijs.
33 Ad hæc † Iuriſconſultiſſimus iſte vir
admittere non debuit, partum ancillæ
partē eſſe integralem (vt ſubponit &
malè ex dictis per nos ſub initium hu-
ius *capitis*, vbi iſtum improbauimus)
Alioquin euicto partu venditor ancil-
læ teneretur pro parte euicta, *l. 1. D.
de euiction.* Cuius deciſione adtentâ
huius propoſiti non eſt *Fabri* præcau
tum abſurdum ex d. *l. quia dicitur*, cū
alijs: nullus enim vnquam dixit, ancil-
lâ prægnante vendita duas res vendi-
34 tas videri, † nec id *Paulo* Auctori d. *l.
ſi prægnans*, in dubio fuit, ſed id tantū
an fœtus eſſet pars ancillæ? In quo
clarè ſenſit, partem non eſſe, cùm ait:
Partum venditum non eſſe: quod non
dixiſſet, ſi pars ancillæ eſſet, ſicut nec
rectè quis diceret fundo ſimpliciter
vendito viridarijs eius euictis vendi-
torem non teneri de euictione, con-
tra d. *l. 1. D. de euiction.* † Ratio ergo 35
potiſſima, imò & vnica, d. *l. ſi prægnans*
ea eſt, quia partus nondum editus in
rerum vel hominum naturâ non eſt,
& pro nihilo reputatur, quod adti-
net ad Iuriſprudentes. Cur autem e-
uicto partu de euictione non agatur,
vti ex empto actione experitur em-
ptor, iam diximus *ſuprà* in initio *huius
cap. n. 18.*

Inlatio duodecima.

SYNOPSIS.

36 *Poſthumo alieno (vt qui non eſt) legari non poteſt.*

37 *Poſthumus incertis perſonis, vel ſimilibus incertis adcenſendus.*

38 *Legatum rei incertæ, perſonæ certæ relictam, differt a legato rei certæ, perſonæ incertæ facto.*

39 *Legatum rei incertæ ſua natura conditionale eſt.*

40 *Ad confirmationem legati requiritur capacitas adcipientis.*

41 *Tractationem poſthumorum exactam adgreditur, & cauſas reddit* Auctor.

42 *Huius vocis* poſthumus *communis etymologia perpenditur.*

43 *Nullum eſt apud Græcos dictioni* poſthumus *nomen correſpondens.*

44 *Varijs auctoritatibus* poſthumi *etymologia comprobatur.*

45 Fortunius *Garcia* poſthumum *adpellat & viuo patre natum.*

46 Iacob. Cuiacius *omnium primus vocem* poſthumus *aliter deducit.*

47 Cuiacio *plures politioris litteraturæ viri adcinunt.*

48 Adrianus Turnebus *& alij aliter rem componunt.*

49 Vulteius *Cuiacium notat, & Turnebum, alióſque verè ſequitur.*

50 *Iuriſconſulti his nominibus* poſthumus, *&* poſtumus *nunquam vſi ſunt promiſcuè.*

51 Poſthumi *nomen his tantùm conuenit, qui poſt mortem patris naſcuntur. Et num.67.*

52 *Nullibi apud Iuriſconſultos inuenitur* poſtumi *nomine cohoneſtatus is qui poſt mortem patris naſcitur.*

53 Cuiacius *& eum ſequuti ſolummodò euicerunt & probarunt, vocem* poſtumus *vltimum aut poſtremum denotare.*

54 L. 3. §. 1. D. de iniuſto, rupto, irritóque teſtam. *declaratur. Et num. 56. & 57.*

55 *Pluribus iuribus comprobatur communis ſententia exiſtimantium* poſthumi *vocem ad natum poſt mortem patris referendam.*

58 L. 1. C. de poſthum. hered. inſtit. *explicatur.*

59 L. poſthumus præteritus 12. D. de iniuſto, rupto irritóque teſtam. *intelligitur.*

60 L. ſi ita quis 16. § fin. D. de teſtam. tutela, *inluſtratur. Et n. 61. & 62.*

63 L. 3 §. nominatim, D. de iniuſto, rupto, irritóque teſtam. *enodatur.*

64 §. ita demum. inſtitut. de hered. quæ ab inteſt. defer. *interpr.*

65 §. 3. tit. 3. lib. 2. inſtitut. Gai *perpenditur.*

66 Virgilius lib. *6.* Æneid. *declaratur.*

68 *Varia genera poſthumorum* Gloſ. *& alij* DD. *excogitarunt.*

69 *Alia addunt* Bald. Iaſ. Bologn. Maſſinius D Pichard. *& alij.*

70 *Quos, Iuris Interpretes diuerſis caſibus* poſthumos *adpellant, melius* poſthumis ſimiles *dixiſſent.*

71 *Statutum de* poſthumis *loquens, intelligi tantùm debet de natis poſt mortem patris ex* Bart. *ſed alia longè diuerſa ex cauſa.*

72 *Poſthumorum diuerſionem à* Duareno *traditam probat* Auctor.

73 Schifordegherus *ſuperuacuam reputat eorum diſquiſitionem, qui anxiè quærunt, an* poſthumus Aquilianus *ſit ſuus vel extraneus.*

74 *Interpretes Iuris, docendi gratia varia poſthumorum genera excogitarunt.*

75 *Omnia de poſthumis deinceps tractanda, ad illa tria genera poſthumorum* Duareni *uni reducenda.*

76 *Definitio poſthumi alieni, tradita in* §. poſthumo quoque alieno, inſtitution. de leg. *declaratur, & quattuor numeris ſequentibus.*

81 *Definitionem poſthumi ſui traditam à* Iuſtiniano *in* §. ita demum, inſtitutionum de hered. quæ ab inteſt. defer. *(alia Antonij Fabri impugnata) defendit & inluſtrat* Auctor. *& n. ſeq.*

83 *Poſthumus ſuus ex proprio & alieno corpore eſſe poteſt.*

84 *Qui in ventre eſt* poſthumus ſuus *ex varijs cauſis dici non poteſt.*

85 *Poſthumus Aquilianus ex diuerſis cauſis & conſiderationibus ſuus & alienus eſt.*

86 Pater Biſciola *in his quæ de poſthumis tractat ſæpè & ſæpius fallitur.*

87 *Quæ de poſthumis vſquedū dicta ſunt proderunt ſimul dicendis* inlat. ſeq.

DVODECIMÒ, ab eodem principio prouenit ratio & cauſa inutilis legati † alieno poſthumo relicti, de quo 36
loquitur *Iuſtinianus* in §. *poſthumo quoque alieno 26. inſti. de legat.* Quia ei qui nondum eſt, ſed eſſe tantùm ſperatur, nil dari poteſt. Tum etiā, quia poſthumus iſte de incertis † perſonis eſt, vel 37
ſimilibus incertis (vt *infra* notamus) quibus legare vetitum erat in §. *incertis eod tit. de legat. Vlpian. lib. ſingular. regul. tit. 24. Paul. d. lib. 3. Sententiar. tit. 6.*

tit.6. Quòd ſi dicas, eadem de cauſa
nec poſthumo ſuo legatum relinqui
poſſe; reſpondeo, poſthumos ſuos ab
hac regula exceptos fuiſſe, ex dicendis
inlat.ſeq.a num.136.

Nec etiam obſtabit, ſi obponas, rei
incertæ legatum valêre ex *l.quod in re-*
38 *rum, D.de legat.1.* cum alijs. † Nam lõ-
gè differt rei incertæ veroſimiliter fu-
turæ legatum certæ perſonæ factum,
de quo in illo *tex. & ſimilib.* à rei cer-
tæ legato incertæ perſonæ facto; in
primo enim caſu legatur res, id eſt,
ſpes, quæ legari (vt in d.*l.quod in rerũ*)
& promitti poteſt, *l.interdum 73.D.de*
verb. obl. vbi Conſulius de ſtipulatio-
ne eius quod in vtero eſt, loquitur.
39 † Adhæc ſimilis promiſſio ſeu legatũ
rei incertæ conditionale eſt, ex natura
ſua, d. *l. interdum, l.1.in fine, vbi Bart.*
q.4.D.de condit.& demonſtr licèt purũ
reputetur quoad tranſmiſſionem, *l.*
conditiones extrinſecùs, D.illo tit.de con-
dit. & demonſtr. proſequitur *Oſuald.*
Hillig.in Donel li.8.c.11.lit. C.in notis.
Et ideò ex vno & altero capite rei in-
certæ promiſſio vel legatum ſuſtine-
tur. At ſecundo caſu legatur res certa
perſonæ incertæ, quę neſcitur: vel ſpes
hominis (*l.2.D.de mortuo infer.*) qui re
vera non eſt: legati verò munificentia
exerceri non poteſt, ſi deficiat adci-
piens, *Seneca lib.2. de benefic.cap.33.&*
ſeqq. Iulian. *in l.2. §.1.* Martianus in *l.*
Diui, 6.§.pen. Scæuola in *l.quidam reſe-*
runt 14. in illis verbis: *Nullius momenti*
eſt legatum quod datum eſt ei, qui tem-
pore codicillorum in rebus humanis non
eſt. Eſſe enim debet cui detur, D.de iure
codicill. l.ſi eo tempore 4.D. de his quæ
pro non ſcript. habentur.

Quin, ſimul cum exiſtentia, requi-
40 ritur † capacitas adcipientis, d.*l.ſi eo*
tempore, §.1.l.ſi ſeruo 101 in fin.D de le-
gat.1.§.legari 24.inſtitut.de legatis. Sed
hæc & ſimilia *ſequenti inlatione* aptiùs
proſequemur.

CVM autem in legato poſthumo
alieno relicto hîc inciderimus, &
in ſequenti *inlatione* agendum ſit, ve-
lut in ſua ſede, de iſtius, † & poſthumi 41
etiam ſui inſtitutione. Et cùm noſtrũ
proprium muſius ſit de cauſis poſthu-
morũ adnoſcere, vt nouè ait inſignis
Medicus *Rodolphus Magiſter in proœ-*
mio libri de limitibus humani partus.
Cúmque eorumdem tractatio) om-
nium iuris difficilior) noſtræ ſcriptio-
nis proprior ſit quàm quæ magis: non
abs re erit in tractatione iſta perdiffi-
cili, noſtrique ῥήματος, præmittere
POSTHVMI etymologiam, diuiſiones
& definitiones, ſiue deſcriptiones, vt
aptè & exactè tota res iſta explicata
maneat.

Et primò, quod adtinet ad Etymo-
logiam: trita & nota eſt huius vocis
deriuatio à particula POST, & dictio-
ne HVMVS, vt verbum, POSTHVMVS,
natum poſt humationẽ † patris deno- 42
tet, ex *Azone in rubr.C.de poſthumis he-*
redibus inſtit. Accurſ. in l.3. §.1. verb.
dumtaxat, D.de iniuſto, rupto. A quibus
& aliis illicò referendis, non multum
diſtat *Fortun.in d.l. Gallus, nu.29.Spa-*
nochius ibidem particula 8.num.14. Qui
poſthumum dicunt, quaſi poſtea hu-
matum. His ergo † hoc vnum addo ſi- 43
mile aliud ſubſtantiuum in Græca
lingua nõ inueniri. Non enim ei ple-
nè correſpondet (quidquid dixerit
Cuiacius illicò referendus) vox κυοφο-
ρέμενος denotans tantùm in vtero ge-
ſtatum mortuo patre: vnde *Plutarch.*
in Coriol. ad deſignãdum poſthumum
illo vtitur verborum multiloquio,
Τεθνηκότος πατρὸς γένηται: & *in Sulla:*
ὕστερον τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς. Verbum
enim Ποσθοῦμος, Græcum non eſt, ſed
adſcititium & barbarum, quidquid
(parùm diſtinctè loquutus) ſubponat
Ludonicus Cerda in Comment.ad 6.Ae-
neid.

Hæc autem communis & veriſſima

poſthumi/denominatio notiſſimis lo-
44 let inluſtrari auctoritatibus † *Marci Terentij, Varronis, Sex. Pompei Feſti.*
Et Iuriſconſultorum *Gai* & *Vlpiani* in
l.3.§.poſthumos, D. de iniuſto, rupto, &
in *l.nomen 164.D.de verb.ſignific.* Et *D. Iſidori lib.9. Etymologiarum, cap 3.* Et
comprobari itidem adſolet ex *Plauto in Aulular. actu 2. ſcena* 1. qui, de ducente vxorem poſt mediam ætatem,
& filios ex ea habente, ait:

> *Quid dubitas, quin ſit paratum nomen puero* POSTHVMI?

Et ita poſt *Azonem* & *Accurſium ſupra,* ſentiunt, *Perot. in Cornucopia. Duaren. ad titulum D.de liberis & poſthum. cap.de poſthumis, Zucard.* in *l.poſthumo nato num.4.C.de bonor.poſſeſ.ſecund.tab. Conan.lib.11. commentar.c.1.num.8. Forcatul. dialogo 8.num.3. Robert.lib.3.animaduerſion. cap.3. & 2.Gœddæus ad d.l. nomen 164.D.de verb.ſignifi.n.1.& ſeqq. Vulteius ad §.1. num.12. inſtitut. de exhered.liber.*

45 Sed diſſentit *Fortuni. Garcia,* qui in
d.*l. Gallus n.96.* adfirmat, poſthumũ
dici & eum qui viuo patre natus eſt.

His *Iacobus Cuiacius* (variis bonorum Auctorum locis adductis *lib. 3. obſeruat.cap.4.* & ad d.*l.1.D.de iniuſto, rupto,* & ad *l.4.D.de liber. & poſthum.* & *lib.2. notarum in Ioannem Robertum*
46 *cap.2.*) addit, & omnium primus † exiſtimauit, *poſthumum* dici quòd pòſt
natus ſit: & in hac voce nil aliud adnotandum adfirmat, præter dictionem *poſt*, ita vt ſequens illa *umus*, ſit
productio verbi, vt ab *extra, extumus,* & à *citra, citumus.* Et ideò ſcribendum cenſet *poſtumus*, non *poſthumus:*
ita vt poſtremum ex natis denotet. Quód mirè comprobari putant *Cuiacius*, & eius adſeclæ ex illis *Virgilij*
verſibus 6. Æneid.

> *— Surget*
> *Siluius, Albanum nomen, tua poſtuma proles,*
> *Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux*
> *Educet ſiluis Regem, Regumq; parentem.*

Ex quo & aliis *Cuiacius d.lib.3. cap.4. ad finem*, omnibus poſthac edicit, vt
poſtumum ſine aſpiratione ſcribant. † 47
Eiuſque edicto in ſcriptionibus ſuis plures politioris litteraturæ viros obtemperaſſe videbis, vbi vocis iſtius ratio eorum ſcriptis inciderit. Et *Cuiacij*
ſententiam diſertis verbis comprobant *Goclen.lib.2.controuerſ. grammatic.cap.6. Albertus Gentilis lection. Virg.cap.6.* Et ex noſtris *Briſſon. Hotman. Vulteius, Spanochi,* & alij quos refert *Gilkenius in rubr. C. de poſthum. hered.inſtit.num.2.* nouiſſimè *Maſinius in d.l. Gallus in princ. num.26.* & *Ioan. Ludouic.de la Cerda,* poſt alios, in *Virg. ſupr.* expenſus.

At *Adrian.Turneb.* † vir eruditio- 48
nis non vulgaris, & *Iacobus Pamelius* omnigena lectione eruditus (quos refert & ſequitur *Pater Lelius Biſciola lib.5. horarum ſubſeciuar.cap.4.tom.2.*) rem ita componunt, vt nomina *poſthumus* & *poſtumus* ſint verè Latina: & quæ communis noſtrorum adſenſus de poſthumo adfirmat, ſimul cum his quæ de poſtumo *Cuiacius* enarrauit, laudant. † Nec diſſentit *Her-* 49
man. Vulteius, quamuis *Cuiac.* notet dum in §.*poſtumi, inſtitution. de exheredat. liber. num.2.* ait, antiquos teſte *Quintil.lib.1.inſtit. Orator.cap.9.* conſueuiſſe in his vocibus aſpirationem omittere; id comprobans ex *Pandectis Florẽt.* vbi pro *hominis*, legitur *ominis,* in *l.liberi 70. D. de cont.empt. umanis* pro *humanis* in *l.ſed ſi plures 10.§.1.D. de vulg. & pupil. abeo* pro *habeo.* in *l. venditio 7.§.1. D.de contrah. empt. ero* pro *hero* in *l.item Mela 1.§.legis, D. ad leg. Aquil.* & alium demum addit locum à *Cuiacio* adnotatum *lib.11. obſeruat.cap.21.*

Ego

Ego verò (qui iſtorum ſententiam non improbo, quod attinet ad diuerſam nominum *poſthumus* & *poſtumus* rationem, conciliationem tamen non admitto vnius & alterius ſententiæ
50 *ſupr.* relatæ. † Et veriùs diiudico prædictis nominibus nec Iuriſconſultos, nec bonos Auctores vnquã promiſcuè vſos, vt quẽ *poſthumum* dicimus, eundem *poſtumum* adpellent: ſicuti ne c proprio nomine deſignaretur, qui poſt mortem patris natus *poſterus*,
51 *poſterior*, aut *poſtremus* vocitaretur. † Nomen ergo *Poſthumi* proprium & aptum tantùm puto iis, qui poſt mortem patris, aut alterius naſcuntur. *Poſtumi* verò latiùs vagari exiſtimo: quemadmodum & coincidentia illa, *poſterus, poſterior*, aut *poſtremus*, quæ vltimum rei ſtatum denotant, *leg. ſi ea* 23. *D. de donation. l. ſi mater* 6. *C. ne de ſtatu defunct. poſt quinq. l. fi.* §. *ſin verò, C. de iure deliberan. l.* 4. *C. de ſecund. nupt.*
52 cum aliis. † Nec vllibi apud Conſultos aliósve Auctores Latinos inuenies *poſtumum* adpellatum qui naſcitur poſt mortem patris, aut alterius de cuius bonis agitur, vna excepta *l.* 3. §. *ex his, D. de iniuſto, rupto*, iuxta varias eius lectiones in illis verbis: *Ex his apparet, aliam cauſam eſſe filiorum ſuperſtitum, aliam poſtumorum*, aliàs *poſteriorum* aut *poſterorum*: quæ iſta ratione attenta ad communiorem ſunt redigendæ, quæ habet *poſthumorum*, & quæ meliùs etiam adaptatur ſubſequentibus: *Illi iniuſtum faciunt, hi rumpunt, illi ſemper, hi ſi naſcantur*, &c. † Nec enim *Cuiac.* &
53 poſt eum & alios *Briſciola* & *P. Cerda* aliquid aliud egerunt, quàm varios concinnare Auctorum antiquorum locos, in quibus verbo *poſtumus* (vltimum quid, & ſupremum denotante) illi ſunt vſi, quod nemo negabit.

54 Prædicta mirè nobis comprobat † *Vlpiani* auctoritas in dict. *l.* 3. §. 1. *D. de iniuſto, rupto*, in illis verbis: *Poſthumos autem dicimus eos* DVMTAXAT, *qui poſt mortem parentis naſcuntur*, expenſa dictione *dumtaxat*, quæ diſpoſitionem ad caſum expreſſum reſtringit, & alios excludit, ex *Gloſſa* ibi: & probatur in *leg. fin. C. de patrib. qui filios diſtrah. l. fin. C. de prædiis minorum, Cicero de Amicitia: Coluntur autem ſimulatione amicitiæ dumtaxat ad tempus.* Et idem importare quòd aduerbium *ſolùm*, probat expreſſus *textus* in *l. cum plures* 12. §. *cùm tutor, D. de adminiſtr. tutor.* vbi *Paulus* ait, tutorem *non* rebus *dumtaxat*, ſed etiam moribus pupilli præponi, vbi *non dumtaxat* ſtat pro *non ſolùm*: faciunt tradita à *Bart. in l. cùm ita, D. de condit. & demonſtr.*

Item expendi poteſt † pro com- 55
muni *textus* in dicta *l. nomen filiarum* 164. *D. de verbor ſignific.* vbi *nomen filiarum & in poſthumam cadere quæſtionis non eſt, quamuis poſthuma non cadere in eam, quæ in rebus humanis ſit, certum ſit*: quò tendit deciſio *l. ſi quis filiabus, D. de teſtamentaria tutela*: facit *l. ſi quando* 10. *C. de bonis proſcriptorum*: vbi ſuperſtitibus liberis Theodoſius & Valentinianus *Poſthumos* opponunt. Et in *l. finali, C. de poſthumis hæredibus inſtituendis*: vbi ex cauta (*inferius* expendenda in interpretatione *l. ſi ita quis* 16. §. *fin. D. de teſtamentaria tutela, l.* 3. §. *ſi nominatim D. de iniuſto, rupto, irrito, facto, teſtamento*) poſthumi adpellatio ad natum viuo teſtatore extenditur. Et in *l. poſthumorum* 13. *D. illo titulo de iniuſto, rupto*, & § *poſthumorum, inſtit. tit. de exheredatione liberorum* (quibus concinit *l.* 20. *tit.* 1. *partita* 6. vbi poſthumorum loco habentur (cùm re vera non ſint) nepotes locum patris ſubintrantes. Vt inde poſthumus ille propriè ſit, qui poſt mortem intra decem menſes

naſcitur, vt ait *Lorietus de iur. arte, axiomate 6.*

Nec prædictis obſtat *l.3.d.§.1.verſi. ſed & hi, D. de iniuſto, rupto* (quo adductus fuit *Fortunius*, vt exiſtimaret, poſthumos eos etiam dici, qui in vita patris poſt conditum teſtamentum
56 naſcuntur) † Nam *Vlpianus* in illo *textu* non adpellat poſthumum viuo teſtatore natum filium, ſed tantùm ait, non ſolùm poſthumos nominatim exheredandos, ne agnaſcendo rumpant teſtamentum paternum (vt in *principio dicta leg.3.* iam exſtabat deciſum) ſed & nepotes, qui viuo teſtatore parentum ſuorum locum occupant, ad exemplum poſthumorum exheredari debere nominatim ex *legis Velleæ* prouiſione. Vnde eſt, vt verſiculus *ſed & hi* coniūgendus ſit cum initio *legis*, vel ad illud referendus, vt optimè, quamuis nutans, notauit *Forcatulus dialogo 35.*
57 Addo, referri non poſſe † ad immediata; nam hoc non patitur aduerbium *dumtaxat*, quod *ſuprà* expendimus. Si enim *Vlpianus* (qui poſthumos eos dumtaxat eſſe adſeruit & docuit, qui poſt mortem patris naſcuntur) illicò dixiſſet: *Sed & hi poſthumi adpellandi ſunt, qui poſt teſtamentum factum in vita naſcerentur*, ſibi contrariaretur, quod in tanto Iuriſconſulto nullus admittet.

Secundò, communi Doctorum adſenſui non aduerſatur *textus* in *l.1. C. de poſthumis heredibus inſtituendis*, ibi enim Imperator Antoninus idem conſulit quòd *Vlpianus in dicto verſiculo, ſed & hi*, & rationem reddit, *Cum agnatione poſthumi vel poſthuma, cuius non meminit, teſtamentum ruptum ſit*:
58 † quaſi diceret eum qui in vtero vxoris eſt, tempore conditi teſtamenti, vel inſtitui, vel exheredari debere, ne natus ſiue poſt teſtamentum, ſiue poſt mortem patris, rumpat eius teſtamentum: quod plerumque poſthumi agnatione rumpitur.

Tertiò, non obeſt *Vlpiani* reſponſum in *l.poſthumus præteritus 12. D. illo titulo de iniuſto, rupto*: vbi poſthumus adpellatur is, qui viuo teſtatore natus eſt. Nam † is ibi *poſthumus* ideò dicitur, quia teſtamenti facti tempore talis futurus ſperabatur & adpellabatur. Idque per Prolep in fit, quemadmodum *emptio & venditio* dicitur in *l.ſi rem 18.§.ſi cùm mihi, D. de præſcriptis verbis*, quæ ita futura erat: & *dos* adpellatur, quæ ſperatur talis eſſe in *l.ſi ſerua 39. D. de iure dotium.* 59

Quartò, non obſtat deciſio *textus* in *l.ſi quis ita dederit 16.§.finali, D. de teſtamentaria tutela*: nam omiſſa interpretatione *Alexandri* & *Iaſonis* in *rubrica D. de liberis & poſthumis*, & altera *Socini* ibidem, cum alia *Pereira* in *l.ſi curatorem habens, verbo ſine curatore, nu.49. C. de in integrum reſtitutione, verſi. nec obſtat textus* (exiſtimantis textum illum loqui in diſpoſitione hominum, qui cùm abuſiuè, vt iſte ait, loquantur *l.non aliter 67.§.1. D. de legat.3.* inde eſt, vt poſthumi nominenatum viuo patre denotent, ſecùs vero eſſe ſi adponatur in legibus, aut ſtatutis: quod perquam ridiculum eſt) † Tu tene, ibi potiùs probari 60
communem Interpretum ſententiam, quod facilè colliges ex implicita illius *text.* ratione dubitandi, quæ illa ſola eſt, quòd poſthumi adpellatio ad natos poſt mortem patris tantùm refertur: qua tamen non obſtante contrarium in illo *textu* deciditur propter præſumptam voluntatem teſtatoris, vt optimè notat *Forcatulus dialogo 8.num.4.* Voluntas autem ibi planè deprehenditur ex mentione poſthumorum à patre teſtante facta, eiſque prouidente in caſum, quem euenturum putabat poſt mortem ſuā

Fit

Fit enim teſtamentum ferè ſemper mortis cogitatione: quin eâ inſtante, impendente & imminente; & ideò tutelæ datio extêditur ad natum poſt teſtamentum viuo patre, vt notat *Sarmiento in rubrica, nu. 8. D. de liberis & poſthumis, Alciatus lib. 8. Parergon, cap. 13.* facit *tex.* in *l. Titius 25. §. Lucius* (de cuius interpretatione latior *inferius* erit ſermo in *ſequenti inlatione*) *D. illo titulo de liberis & poſthum. hered. inſtituen.*

61 His vltra omnes addo † verba dicti *§. finalis* (*Si poſthumis dederit tutores, hiq; viuo naſcantur; an datio valeat? Et magis eſt, vt vtilis datio fiat, etiam ſi viuo eo naſcatur*) clarè præſeferre, poſthumum eum tantùm propriè & verè dici, qui poſt mortem patris naſcitur: & ſummo iure natum viuo teſtatore non comprehendi in diſpoſitione teſtamentaria prouidente & adſignante tantùm tutores poſthumis.

62 † Sed quia, vt diximus cum *Alciato & Sarmiento*, taeita ſubeſt hoc caſu voluntas teſtatoris naſcituros reſpicientis & attendentis, ideò vtilis datio tutoris fit, id eſt, ex æquitate tutor adſignari debet nato, viuo teſtatore. Quo ſenſu *vtilem perſecutionem* adpellant Imperatores, quæ ex æquitate, ad exemplum ordinariarum actionum, conceditur in *l. cùm res 5. C. ſi aliena res pignori data ſit*, in illis verbis: *Sed tamen æquitatem facere, vt facilè vtilis perſequutio exemplo pignoratitiæ detur.* Et *vtilis vindicatio*, in *l. ſi vt proponis 8. C. de rei vindicatione*, dicitur, quæ ſubgerente æquitate datur, ibi: *Præſes Prouinciæ vtilem vindicationem obtentu militiæ tibi, eo nomine impertiri deſideranti partes æquitatis, non negabit.* Et *vtilis actio*, quæ ſola nititur æquitate, *l. actio 47. D. de negotiis geſtis, l. ſi ex voluntate 7. C. de donationibus inter vir. & vxor. l. vnica, §. taceat, C. de rei vxor. actione.*

Quintò, non obſtat deciſio *textus* in dicta *l. 3. § nominatim, D. de iniuſto, rupto, irritoq; teſtamento*, † qui eandem recipit dubio procul interpretationem, quam proximè cum *Alciato & Sarmiento* adſignauimus ad dictam *l. ſi quis ita dederit, §. finali, D. de teſtamentaria tutela*: conſtat enim ibi de teſtantis voluntate & prouiſione, quod attinet ad naſcituros, & ideò poſthumorum exheredatio in teſtamento, mortis cogitatione facta, extenditur ad natos viuo teſtatore. 63

Sextò, ſententiæ communi non aduerſatur *textus* in dicto *§. ita demum, verſiculo poſthumi, inſtitution. de hereditatibus quæ ab inteſtato deferuntur*: † qui non dicit natos viuo teſtatore poſthumos eſſe, ſed eos qui poſt mortem patris naſcuntur, ita demum ei ſuos heredes eſſe, ſi talis ſint conditionis, vt ſi viuo eo nati eſſent, in ſua poteſtate futuri eſſent, ex fictione *l. intelligendus. D. de verborum ſignificatione, l. qui in vtero 7. & 26. D. de ſtatu hominum*, vt ex *Pinelo*, & aliis optimè notat *Doctor Pichard. in dicto §. ita demum, numero finali.* 64

Septimò inſuper vltimoque loco *Fortunij & Cuiacij* opinioni mirè fauet *§. 3. tit. 3. lib. 2. inſtitution. Gai*, illis verbis: *Poſthumorum duo genera ſunt: poſthumi appellantur hi qui poſt patris mortem de vxore nati fuerint, & illi qui poſt teſtamentum factum naſcûtur.* † Sed hæc non ſunt *Gai*, & à Iureconſultorum eleganti phraſi deuiant, ibi: *Poſthumorum duo genera ſunt*, & multo magis illa: *De vxore nati*: quin & illa quæ ſequuntur: *Et idcò niſi is qui teſtamentum facit, in ipſo teſtamento comprehenderit.* Quod facilè ſuadebimus, his qui ad iudicium ſuper iſtis inſtitutionibus à doctiſſimo *Cuiacio* factum in *præfatione ſuper Codice Theo-* 65

doſiano (adprobatum à *Gothofredo*, & alijs) recurrerint, & epitomen iſtam inſtitutionum *Gaij* ab *Aniano* Alarici Gothorum Regis Conſiliario (imò Cancellario, vt aſſerit *Ioannes Tilius*) conſtructam (quo tempore barbaries plurimum irrepſerat) ſibi perſuaſerint: eamque adeò deformem & prototypo *Gaio* diſſimilem euaſiſſe, vt inter lateres *Aniani* malè coctos, vix *Gaio* aliquid dignum, aut proprium inueniamus, iuxta notata à *Dionyſio Gothofredo in præfatione harum inſtitutionum.*

Poſtuma verò proles *Virgilij*, omiſſis pluribus adductis ab *A. Gellio lib. 2. noctium Atticarum, c. 16. Alciato lib. 8. Parergon, cap. 3. Conano lib. 10. commentariorum, cap. .. num 8. Ioanne Roberto lib. 2. animaduerſionum capit. 1. Turnebo lib. 19. aduerſariorum capit. ..)*
66 † nihil nos remorari debet, imò facile retorquetur in *Caiacium* & ſuos ſectatores: *poſtuma* enim Poëtarum Principi dicitur *proles* Syluius, vltimus Æneæ longævi & ſuperſtitis (quidquid contra elaborauerit *AGellius ſupra*) natus. Longæuus enim eſt qui diu viuit, non qui mortuus eſt: vnde eſt, vt Syluius dici propriè non potuerit *poſtuma* proles, ſed poſterior, aut *poſtuma*, vt eſt in *Virgilij* terſiore lectione: & hoc verò ſenſu admiſſo facilè refelles quæ *Ioannes Caluinus Vveteranus* circa horum verborum interpretationem in ſuo *Lexico Iuridico* ſomniauit.

Evicimvs ergo veram eſſe communem Doctorum adſertionem quę habet, poſthumum dici eum tãtùm,
67 † qui poſt mortem patris natus eſt: & ſimul demonſtrauimus huius nominis posthvmvs, propriam ſignificationẽ, etymologiam & orthographiã, non ſine fructu (vt mos eſt Grammaticorum) ſed pluribus legibus paſſim obcurrentibus lucem dantes.

Quam à dictis itidem adcipiunt, quæ interpretes Iuris circa varia genera poſthumorum comminiſcũtur, præmaximè *Gloſſa in rubrica. C. de poſthumis heredibus inſtituendis*: † vbi 68
quinque eſſe ait, quæ (vna excepta ſuperiore poſthumi acceptione) elegã: i & compendioſo ſermone velut comprehẽdiſſe, aut ſaltem innuiſſe, videtur *Tryphoninus in l. filius a patre 28. §. filiusfamilias, D. de liberis & poſthumis*, in illis verbis: *Non quidem ado , tamen nec hoac ei natus eſt filius; nec priore ſubducto de poteſtate ſuo herede vlterior ſucceſſit in proximum locum: ſed tamen in poteſtate ſua habere cœpit, quem non habebat; ſimulque paterfamilias factus eſt, & filius ſub eius recidit poteſtate.* † Alia addit *Baldus in l. filius* 69
a patre, §. 1. D. de liberis & poſthumis: alia *Iaſon in rubric. D. huo tit. de liber. & poſthum. num. 2. & ſequentibus*: alia *Bolognetus a numer. 8.* alia *Angelus Spanochius lib ſingulari ad leg. Gallus in prothertu, particula ., num.* Et hiſce multa demum addunt nouiſſimè *Maſinius ad l. Gallus, in principio, à num. 107. D. Picharaus in prælud. cap. 2. numero 26. 27. 40 & ſequentib* Quæ omnia inluſtrantur ex adductis à *Tiraquello, in l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, num. 70.*

Sed mihi iſtorum ſententiæ abſolutè non probantur, qui ex *ſupra* traditis, & verè reſolutis video eum tantùm propriè poſthumum dici, qui poſt mortem patris naſcitur. Quos autem *Accurſius*, & alij, poſthumos adpellant, † veri is poſthumis ſimiles dicerent, quod attinet ad Iuris effectus. 70

Et ita dubio procul procedit doctrina *Bartoli* in *dicta l. Gallus, in principio, numero 7.* vbi adſerit, † ſtatutum de poſthumo mentionem faciens, intelligi tantùm debere de eo qui poſt mortem patris naſcitur: quæ 71

pòſt

pòſt fuit ſententia eum ſubſequentiũ, maximè *Alexan.* & *Soci. in rubr. D. de lib. & poſthumis*, *Pereira in l. ſi curatorem habens, verbo, ſine curatore, num. 49. C. de in int. grum reſtitutione*: & mihi valdè adridet, non tamen ex ratione quam iſti adducunt quam probauit *Antonius Faber*, rigidus aliàs communium iuris ſenſuum impugnator, in ſua *Iuriſprudentia* ſub titulo. *De ingenuis, princ. pio 3. in initio*, & nos *infra* §. 4. *num.* 47. impugnamus) quòd ſtatuta ſunt ſtricti iuris: ſed ex deciſione *textus* in *l. 3. §. poſthumos, D de iniuſto, rupto, irrito, quo teſtam.* cum traditis per nos *ſupra*

Vnde mihi omnium aptior & diſertior videtur diuiſio, quam fecit *Franciſcus Duarenus libro 2. diſputationum, capit.* 8. & ad dictam *leg. Gallus*, 72 *in princip.* † dum conſtituit tria genera poſthumorum, S V O S, qui quandocunque nati fuerint, primum in ſucceſſione occupant locum, ne vllo modo alieni eſſe poſſunt (de quibus in dicto §. *poſthumus*, & alibi ſæpè) A L I E N O S, qui quandocunque nati ſint, non poſſunt eſſe ſui (de quibus *Iuſtinianus* in §. *poſthumo* 26. *inſtitutionum de legatis*, à quo *Hotmanus lib. 9. obſeruationum, ca.* 10. *ad finem*, malè delet verba illa *ex emancipato*) S V O S & A L I E N O S, qui poſſunt naſci ſui præmortuo eorum patre, & alieni, ſi viuat & præoccupet primum locum, de quibus in dicta *l. Gallus*, cum traditis à *Vulteio lib. 1. Iuriſprudentiæ, cap.* 73. *numero* 63. *Ioanne Roberto libro* 1. *receptarum lectionum, cap.* 3. *Schifordegher.* latè dicto *lib. 3. tractatu* 16. *quaſt.* 73 1. & 2. † Vbi optimè (poſt *Antonium Fabrum lib. 9. coniecturarum cap.* 1. *Andream Fachinaum lib.* 10. *controuerſiar. cap.* 42.) notat, ſuperuacuam eſſe Interpretum diſquiſitionem an poſthumus à Gallo inſtitutus ſit ſuus, vel alienus? cùm certo certius ſit, *alienum* eſſe, ſi eum ſimpliciter (vt aiunt) conſideremus, *ſuum* verò attento effectu & formula inſtitutionis, per quam non alienus, ſed ſuus verè poſthumus inſtituitur. Vt inde veniat omnino admittendum tertium membrum prædictæ diuiſionis.

Hæc cùm in Iure ita ſe habeant, eius † Interpretes docendi gratia a- 74 lia poſthumorum genera conſtituunt, vt patet ex Auctoribus relatis *ſupra*, præmaximè *Gloſſa in dicta rubrica*, *C. de poſthumis heredibus inſtituendis.* Quæ inter alia A D R O G A T V M poſt teſtamentum, poſthumum vocat, adtenta ſimilitudine. Ad quam reducendi ſunt varij alij caſus *Gloſſæ*, & aliorum poſthumorum ſimilitudinariorum: velut P R I M V S *poſthumus* V E L L E A N V S, de quo in *l. Gallus*, §. *nunc de lege* (is eſt qui viuo auo, mortuo tamen patre, poſt eius teſtamentum natus eſt) Vel S E C V N D V S (is eſt qui natus ante aui teſtamentum viuo auo & filio, eius patre, poſtea teſtamento facto, & mortuo patre, deinde auo, eidem ſuccedit) de quo in dicta *l. Gallus* §. *ſequenti parte.* Adde alium improprium, & ſimilitudinarium poſthumum, quem *Neoterici* I V L I A N V M vocant: is eſt nepos poſt aui teſtamentum natus viuo auo, & filio (eius patre) ante auum decedente, de quo in dicta *l. Gallus*, §. *alic caſus*: quem ibi conſiderauit *Iulianus* duobus *legis Vellea* capitibus commiſtis. Demum his addi ſolet poſthumus C O R N E L I A N V S (is eſt qui poſt fictam patris teſtantis mortem, id eſt, captiuitatem, naſcitur) de quo in *l. leg. Cornelia* 2. vbi *Cuiacius*, D. *de teſtamentis*, *l. lex Cornelia* 28. D. *de vulgari*, *Antonius Faber libro* 10. *coniecturarum*, *capite* 9. & *ſequentibus*, *Melchior de Valencia tractatu* 3. *cap. octauo.* D. *Pichard. poſt Maſinium dicto capite* 1. *numero* 1.

Qui numeris antecedentibus optimè agnoſcit, hos verè poſthumos nõ eſſe,ſed impropriè, quamuis ad ſimilitudinem *Aquiliani*, qui verus eſt, adpellentur à nouioribus,poſthumus *Velleianus*, *Iulianus*,& *Cornelianus*, qui ante mortem & humationem aui vel patris,de cuius hereditate agitur,nati ſunt. De quibus hæc tantùm prænotaſſe ſufficiat,dum ſimul lectores ad-
75 monitos † velim,vt deinceps,quæ de poſthumis dixerimus, ad illa tria genera poſthumorum (quæ *ſupra* cum *Duareno*,& aliis adduximus)referantur: ni de poſthumo *Veleano*, aut de aliis impropriis ſpeciali notâ mentionem fecerimus.

Præmiſſis ergo poſthumorum diuiſionibus,ad definitiones,vel deſcriptiones deueniens, ex ordine me facturum puto, ſi primo loco poſthumum alienum cum *Iuſtiniano* definiã
76 † in §. *poſthumo quoque*, *inſtitutionum de legatis*,dicẽte *Poſthumus alienus eſt qui natus inter ſuos,heres teſtatoris futurus non eſt*:quæ lectio ab *Antonio Goueano*, *Cuiacio*, *Donello*, *Fabro* & *Schifordeghero* (eos referente) dicto *tract.* 17.*q.*1.recepta eſt:ſimul cum interpunctione *Taurelli* poſt verbum , *natus:* quam laudauit *Spanochius ad l.Gallus parte* 12.*n.*25.& optimè tuetur *Maſinius ibi à n.*113.vt ſit ſenſus(poſthumus alienus eſt, qui ſi natus eſſet viuo teſtatore, & ſuſceptus ab aliquo, qui eius eſſet heres,ſuus nihilomagis teſtatori heres futurus eſſet: vt qui præcederetur à patre vel auo, primum gradum in patria poteſtate & ſucceſſione
77 occupante. Quòd † ſi communem ſequaris lectionem & interpunctionem,vnoque ductu legas, *Natus inter ſuos heredes*, hæc interpretanda erunt cum *Donello in lect. poſthuma ad l.Gallus*,id eſt,*in ſuis heredibus*,vel *in numero ſuorum* (hoc eſt,primum locum occupantium) is non eſt, quia eum pater præcedit.Porro is ſolus ſuus eſt,quem nemo antecedit, §.*ſui*, *inſtitution. de hered.qualit.& differentia*.

Vt inde ab hac definitione rectè inferat †*Iuſtinianus* in dicto §. *poſthumo*, *verſiculo ideò: Ex emancipato filio conceptum nepotem extraneum eſſe poſthumum auo.* Id quod latè proſequitur 78
& comprobat *Schifordegherus dicto tractatu* 16.*quæſt.* 2. diſtinguens inter † poſthumum ante vel poſt emanci- 79
pationem concepto. Ibique ſimul laudat *Fabri* Anteignani definitionem *lib.*9.*coniecturarum*, *cap.*1. dicentis, *poſthumum alienum eſſe qui teſtamenti tempore iam conceptus, inter ſuos heredes teſtatoris futurus non eſſet*. Quæ definitio eadem † eſt cum tradita à 80
Iuſtiniano: niſi quòd illa elegantioribus & conciſſioribus verbis prolata eſt,hæc autem *Fabri* clarioribus, & tyronibus aptioribus.

Sub hæc à definitione poſthumi alieni,velut per conſequentiam,infertur,† quis ſit ſuus: quem *Iuſtinianus* 81
poſtea diſertiùs deſcribſit in §. *ita demum verſic. poſthumi*, *inſtitution. de hereditatibus quæ ab inteſtato deferuntur*, dicens,*poſthumum ſuum eum eſſe*, *qui ſi viuo parente natus eſſet*,*heres eius*, *& in poteſtate futurus foret*. Quæ definitio verior & aptior eſt ceteris omnibus ab Interpretibus Iuris ſedulò in *Iuſtinianum* excogitatis,quas vel ſuperfluitatis, vel deminutionis vitio laborare video.Et præ aliis,explodenda eſt illa *Antonij Fabri libro* 9. *coniecturarum*, *cap.*1.*in principio*, poſthumos ſuos aientis,*qui ſi eo tempore naſcerentur*,*quo teſtamentum fit*,*dummodo iam tunc concepti ſint*, *inter ſuos heredes teſtatori futuri eſſent*. Licèt enim eam miretur *Schifordegherus*,& ſuo *Fabro* dignam, & omnium clariſſimam adſerat, ego planè video definitionem iſtam mancam & deminutam, vt quæ non comprehendat expreſſas Iuris deciſiones in *l.*

in *l. placet* 4. *cum duabus ſequentibus*, *D. de liberis & poſthumis*, vbi poſthumus ſuus nondum conceptus teſtamenti tempore iuſtè heres inſtituitur, quod latè comprobatur *infra* ex *numero* 143. & iterum *num.* 154. Sanè *Fabrum* decepit deciſio *textus* in *l.* 1. §. *ſi pater in poteſtate*, *D. de coniungend. cum emancip. liberis eius*, qui alterius eſt propoſiti, & lōgè diuerſæ cauſæ. Ex quibus velùt euidens fit, quantis ſeſe periculis exponant, qui ſtudio ſolius nouitatis, & vt ſingulares adpareant, à certo & vſitato tramite deſiſtentes, inuium ſponte adgrediuntur. Non eſt ergo cur à veriſſima, & omnibus numeris perfecta *Iuſtiniani* definitione deuiemus.

A qua ſubinde clarè infertur, id quod *ſupra* innuimus, ſcilicet poſthumū emancipati filij ante emācipatio-
82 nem cōceptum ſuum verè † auo heredē eſſe, d. *l.* 1. §. *ſi pater in poteſtate*, *D. de coniungen. cum emancip. libe. eius*, in illis expreſſis verbis: *Sed et ſi poſthumus natus ſit ex emancipato, ante emancipatio nem conceptus, idem erit dicendum.* Ita vt poſthumus ſuus ex *proprio* vel *alieno*
83 *corpore* detur † (vt ſtrennè ait *D. Pichard.* in *Relettione ad l. Gallus in præludijs, cap.* 1. *nūm.* 3.) Etenim *ex proprio* diceretur is qui ex marito & vxore naſcitur, *l. placet* 4. *D. de lib. r. & poſthum.* cum alijs pluribus iuribus *illius tituli*. *Ex alieno* verò erit nepos, qui ex filio prædefuncto vel emancipato ſub aui poteſtate natus eſt, *l. quid ſi nepotes* 6. *ad finem D. de teſtam. tutela*: vel conceptus, d. §. *ſi pater in poteſtate*. Is autem ex alieno corpore ſuſceptus poſthumus ſuus differt à poſthumo Galli Aquilij (quem deinceps aliorum more & ſtylo *Aquilianum* vocabimus) quòd iſte teſtamenti aui tempore ex defuncto in poteſtate filio, aut viuo & emancipato, ante emancipationem conceptus fuerat. Aquilianus verò poſthumus, viuo patre teſtamenti tempore, vel poſt, conceptus ſit. Quò ducenda ſunt quæ in propoſito edilerit *D. Pichard. ſupra num.* 32. & quæ ſubdit *num.* 33. vbi de poſthumo *Velleano* loquitur, ab iſto *ſuo*, diſtinguendo; aliter enim ſuſtineri non poſſunt diſtinctiones ab eo traditæ: vt quæ à iuris principijs omnino deuiæ remanerent.

Secundò, ex prædicta poſthumi ſui definitione infertur, † nullum dum in 84
vtero eſt poſthumum ſuum dici poſſe; cùm, quia natus non eſt, tum quia in poteſtate teſtatoris tūc temporis non eſt, d. *l. fin. D. de collation. bonor.* d. *l. fin. D. de adſignan. libertis*, notat optimè poſt alios *Anton. Faber lib.* 10. *coniectur. cap.* 10. *ad fin. verſ. itaque ſuū poſthumū.* Poſthumus ergo *ſuus*, ille poſtquam editus fuerit, dicetur, qui ſi viuo patre aut auo natus eſſet, ſuus heres & in poteſtate futurus foret, d. *verſ. poſthumi*, collatis ſcilicet omnibus iuribus in tempus naſcendi, vt dixit *Conſultus* in *l. antiqui* 3. *D. ſi pars hered. petatur*, *l. qui in vtero* 7. & 26. *D. de ſtatu hominum*, *l. intelligendus* 153. *D. de verbor ſignific.* cum alijs: & agnouit noſter *Antonius Gomez* in *l.* 13. *Tauri*, *num.* 2. ſimul cum his addendus dicendis *infrà numero* 151.

Poſthumus verò *ſuus* & *alienus*, id eſt, Aquilianus, † quâ parte alienus 85
eſt, ſub poſthumi alieni definitione continebitur, qua verò ſuus, ſub deſcriptione poſthumi ſui comprehendetur: vt inde aliam eius propriorem definitionem meritò Iuris Interpretes nec vnquam diſquiſierint.

Ex his autem (quæ plures doctiſſimi Iuris Interpretes non calluerunt) obiter & meritò venit intidendus *Pater Lælius Biſciola*, † qui circa poſthumorum diuiſiones & definitiones cęcus vagatur, dicto ſuo 2. *tomo horarum ſubſecinarum*, *lib.* 5. *cap.* 4. *à num.* 8. *ad*

16. id ipſum ſibi forſan in iure adtribuens (vt dictorum confidentia demonſtrat) quod *Angelus Politianus*, qui (cũ gloriaretur ſe facilè in Iuris Romani gloſſematis *Accurſium* ſuperare poſſe) interrogatus à *Socino* quid eſſet *ſuitas*, vel *ſuus heres*, obmutuit, teſte *Alciato lib. 4. de verb. ſign.* prope finem: quod & *Biſciola* euenturum par eſt credere, ſi tanquam diſcipulus interrogaretur, qui ita audenter decidit, & docet vt magiſter.

87 Hæc enarraſſe † operæpretium duximus in re tam difficili quàm trita, vt euidentius ratio & cauſa conſtaret, cur poſthumo legari non poſſet, quod ſimul proderit dicendis *inlatione ſeq.* circa eius vetitam inſtitutionem.

Inlatio decimatertia.

SYNOPSIS.

88 *Poſthumi alieni vetita inſtitutio nititur ea ratione, quòd poſthumus, dum in vtero eſt, non eſt in rerum natura. Et n. 91.*

89 Iuſtinianus *primus poſthumi alieni inſtitutionem admiſit.*

90 *Leges Iuris Ciuilis expenduntur, quæ poſthumi alieni inſtitutionem explodebant.*

92 *Rationem præfatam, cur poſthumus inſtitui non poterat*, Coſta *&* Schifordeghetus *comprobarunt poſt alios.*

93 *Aliam ex aliorum ſententia addit* Coſta *ab incertitudine deſumptam. Et nu. 95.*

94 *Duplex eſt in poſthumo incertitudo.*

95 *Cum incertis perſonis non eſt teſtamenti factio, nec legatum aut donatio eiſdem facta tenet.*

96 *Incertus tutor non datur.*

97 *Nec incerta libertas.*

98 *Conſilium teſtantis certum eſſe debet.*

99 Theophilus *poſthumum incertæ perſonæ ſimilem eſſe ait.*

100 *Poſthumus eſt quid incertum futurum: & incertitudinis in eo maior viget ratio, quàm in aliis.*

101 *Rationem* Auctor *reddit à* D. Pichard.

102 *A qua ipſe poſtea diſcedit*, Maſinij *fundans ſententiam.*

103 *Aliam* Matthæi Gribaldi *(inferius expendendam) ſub nube* Auctor *refert.*

104 *Plura iura congerit & digerit, quæ alieni poſthumi inſtitutionem concedere videbantur.*

105 Doctor Gabriel Enriquez, *Auctoris Magiſter, alieni poſthumi inſtitutionem Salmanticæ defendit & docuit.*

106 D. Ant. Pichard: *communem Magiſtrum* Gabrielem Enriquez *fuit ſequutus.*

107 *Ante iſtos alieni poſthumi inſtitutionem enixè adſtruxit* Angelus Spanochius.

108 *Et ante* Spanoch. *alij, à quibus, eorum nominibus ſubpreſſis, multa deſumpſit.*

109 *Rationem ab incertitudine prouenientem refellit* Spanoch.

110 *Et* Matthæus *itidem* Gribaldus *ab aliis cauſis.*

111 *Principium* inſtitut. de bonor. poſſ. *verſ.* nam ſi alienus *interpretatur* Spanoch. *Sed refellitur num. 112. & 113.*

114 Doctor Gabriel Enriquez *aliter interpretatur dictum verſ.* Nam ſi alienus. *Et n. 116.*

115 Doctor Gabriel Enriquez *poſthumum cum infante, furioſo & aliis comparat.*

117 D. Gabriel Enriq. *ſuam interpretationem ab inconuenienti vel abſurdo vitando vindicare contendit.*

118 *Tempo-*

118 *Temporibus Theodoſij aliter rem deciſam adfirmat* D. Gab. Enriq.

119 *Opinionem* D. Gabr. Enriq. *improbat* Auctor, *& communem defendit.*

120 *Princip.* institut. de bonor. poſſeſ. *verſ.* nam ſi alienus *declar. Et nu.* 121. *&* 125.

122 *Infanti, furioſo, muto & alijs, nec tutore, curatore, patréve auctoribus hereditatem adire concedebatur.*

123 *Iuris rigorem pupillorum fauor temperauit.*

124 L. ſi infanti, C. de iur. deliber. *interp. Et nu.* 126.

127 *Cauſæ, ob quas* Iuſtiniani noua conſtitutio *ſuper inſtitutione poſthumorum lata in ſuo nouo Codice fuerit prætermiſſa, ſubinfert* Auctor.

DECIMOTERTIÒ, concluſione illa in initio huius capitis propoſita (quæ habet, eum qui in vtero eſt nec hominem, nec animal Iure Ciuili eſſe, nec in hominum vel rerum natu-
88 ra) innititur † poſthumi alieni vetita inſtitutio ante *Iuſtinianū* in *§. poſthumus, inſtitut. de legat.* & in *principio inſtitut. de bonor. poſſeſſ.* in verſ. *nam ſi alienus poſthumus:* vbi poſthumi alieni inſtitutionem noua ſua conſtitutione
89 (in dictis locis relata) indulſit, † quā
90 Ius Ciuile antea non admittebat, † *l. poſthumus 6. verſ. hoc planè, D. de inoff. teſtam. l. quid ſi nepotes 6. D. de teſtam. tutela, l. placet 4. l. ideóq; 5. l. ſed eſt quæſitum 6. l. ſi quis poſthumus 9. in princ. & in §. ſed ſi ex ea, & §. ſi ex ea quam,* & in *§. ſed ſi per adoptionem, l. commodiſſimè 10. l. ſi ita ſcriptum 13. l. cùm poſthumus 22. l. poſthuma 24. l. poſthumum 27. l. filius 28. §. ſi quis ex certa. & §. ſi quid eo tempore, & §. quid autem, D. de liber. & poſthumis, l. cùm quidam 50. §. ſuum heredem, D. de adquir. hered. l. 1. D. de iniuſto, rupto,* cum aliis. Nimirum, vt diximus, quia † is qui in vtero eſt, ho- 91
mo non eſt, imò nec in hominum vel rerum natura, iuris intellectu: quam rationem comprobauit communis † 92
Interpretum apud *Coſtam in d. §. poſthumus num. 8. inſtit. de legat. Schifordegher lib. 3. d. tract. 16. quæſt. 3.* vbi ſtrenuè dicit, hanc vocem POSTHVMVS *naturalem perſonam* non ſubponere (quæ eſt qualitas poſita in moribus & fortuna) nec *ciuilem* (quæ caput & ſtatum in ciuitatem deſignat, quo ſenſu ſeruus dicitur *ἀπρόσωπος*) & per conſequens poſthumus alienus heres inſtitui non poterat, ex regula *tex.* in *leg. quidam referunt, verſ. eſſe enim debet, D. de iure codicil.*

Addit & illam † *Coſta*, poſt alios, 93
ſuprà, huius vetitæ inſtitutionis rationem, quòd poſthumus alienus incerta perſona eſt, & quidem † du- 94
plici incertudine (omitto aliam, quam in *Aquiliano* ſubtiliter excōgitauit *Maſinius in leg. Gallus num.* 251. quam ſuo loco diſcutiemus) Prima an naſcetur, *leg. 1. §. quare. D. de ventre in poſſeſſ. mitten. Satius eſt enim ſub incerto eius qui editur ali etiam eum. l. antiqui 3. D. ſi pars hered. petat. Dum incertum eſt, an naſci poſſit.* Secunda, an vnus vel plures naſcantur, vt in iiſdem legibus probatur, & in *l. 1. §. fin. D. illo titul. ſi pars hered. petatur. Quia quot edantur fratrum defunctis filij, incertum eſt.* Proſequitur *Edmundus Meril. in expoſition. ad 90. Cōſtitut. Iuſtiniani, c.* 24. & innuit *Choppin. ad leges Andium lib. 1. c. 10. nu. 2. in fine.* Vnde ex capite incertitudinis nec legatum, nec inſtitutio poſthumi alieni tenet: quia † cum incertis 95
perſonis nō eſt teſtamenti factio, *§. legari, inſtitu. de legat.* Et ideò Nec legari eis poteſt, *§. incertis, eod. ti.* nec heredes inſtitui poſſunt, *l. alienum, §. 1. D. de hered. inſtit. Vlp. in frag. ti. 22. §. incerta:*

Nec donari eiſdem poterit, vt in *Guidonem. Papium deciſ.* 167. optimè adſtruit *Hotmanus* (his & alijs innixus medijs) *lib.4 obſeruat. cap.*28. & 29. (cuius dicta *inferius* proſequemur latiùs) Et inde nec incertus itidem tu-
96 tor † datur, *l.tutor* 20. *D. de teſtament.*
97 *tutela.* Nec incerta libertas, † *l.nominatim D. de manumiſ. teſtam.* §. *incertis, verſ. libertas, inſtit. de legat.* Quæ omnia planè & plenè comprobantur in *tit. C. de incertis perſonis* (nouioribus *Iuſtinianai Codic.* editionibus ſuperaddito) maximè in *l.1. illius tit.* Et ho-
98 tum inſuper ratio eſt † quam deſignat *Vlpian.* in d. §. *incerta: Quoniam certum conſilium debet eſſ. teſtantis. Hermogian.* in *l. ſub conditione* 18. *verſi. certo enim iudicio, D. de bonor. poſſeſſ. contra tabul.*

Nec his obſtabit, ſi obponas, alienum poſthumum incertam perſonam
99 non eſſe, ſed incertæ ſimilem † ex ſententia *Theophili* in §. *poſthumo, inſtit. de legat.* dum ait : ὁ ἀλλότριος πόσθυμος ἔοικε ἐν ἀνεπιτηδείοις προσώποις : quaſi dicat, poſthumos incertas perſonas reuera non eſſe, vt ſenſit *D. Pichard. in d.l. Gallus, in princ. cap* 4. *n.*62. argumento *tex. in l quod Neru.*32. *D. depoſiti.* Ideò enim *Theophilus*, ſubtilis Iuris Ciuilis Interpres, poſthumum perſonæ incertæ ſimilem facit, quia perſona non eſt, vt nos adſtruimus. Eſt autem
100 quid incertum futurum, † quod incertis perſonis (de quibus loquitur *Iuſtinianus* in d. §. *incertis*) ad imilatur. & in quo maiore cauſa militat ratio deciſionis illius §. cùm duplex in eo incertitudo inueniatur, an futurus ſit, & quotus, vt iam diximus. At † nil
101 incertius eſſe poteſt, quàm quod ſuper incerta perſona non tantùm verſatur, verùm & ſuper non ente, vt diſertè argumentatur *D. Pichard. d. cap.* 4. *num.*19. Qui ab his paulò inferiùs
102 ex *num.*102. vltrò diſcedit, † *Maſinij* fundans incertitudinem, & nouam poſthumorum inſtituendorum rationem ſtatuens, de qua ſuo loco tractabimus. Sed & poſt eam cauſam *Matthæi Gribaldi* † prædictam iti- 103
dem rationem (ab incertitudine deſumptam) impugnantis examinabimus ſuo loco. Nunc enim latiùs vagari non licet, ſed inlatione propoſita perſiſtere.

Quam *Neoterici inferius* referendi varijs obicibus impugnant : † & in- 104
ter alia obſtare ei videntur iura ſequentia, quæ partim poſthumi alieni inſtitutionem, partim legatum eidem poſthumo factum, admittere videntur.

PRIMÒ *tex.* (huiuſce rei præcipuus) in d. § *poſthumus autem, inſtitution. de legatis.*

SECVNDÒ, *l. ſi duobus* 17. §. *fin.* cum *l. qui filiabus* 17. *in princip. D. de legat.*1. *l.*1. § *ſed ſi ſeruo, D. ad leg. Falcid.*

TERTIÒ, *l. quidam relegatus* 5. §. *fin.* cum *l. ſeq. D. de rebus dubiis, l. qui quartam* 35. *in fin. D. de legat.*1.

QVARTÒ, *l. ſubſtitui* 17. *D. de vulga. l.*1. §. *ſed etſi, D. ad leg. Falcid. l. Lucius* 85. *D. de hered. inſtituen.*

QVINTÒ, *l. Lucius* 25. §. *Lucius, D. de liber. & poſthum.*

SEXTÒ, *l. heredi cum poſthumo* 31. *D. de adquir. heredit. l. ſi filius* 16. *D. de teſtament.*

SEPTIMÒ, *l. non eſt ambigendum* 12. *D. de bonor. poſſeſſ.*

OCTAVÒ, *l. eius ſeruum* 64. *D. de hered. inſtituen.* §. *ſeruus, inſtit. eod. titul.* iuncta *l. ſi mihi & tibi* 12. §. *regula, de legat.*1. *l. non eo minus* 31. *D. de hered. inſtituen. l.*1. §. *ad eos, D. ad leg. Falcid.*

NONÒ, *l. ſi extraneo* 6. *D. de ventre in poſſeſ. mitten.* iuncta inductione *D. Pichardi in d. cap.*4. *n.*92.

DECIMÒ, *l. Gallus* 29. *D. de liberis & poſthumis.*

VNDECIMÒ, *l. penult. D. de legat.*1.

DVODECIMÒ, poſthumo a-
lieno proximioris agnati legitima
hereditas defertur, *l. 5. vtque, l. Ti-
tius 6.* cum *l. ſeq. D. de ſuis & legitim.
hered. l. cùm quidam 30. §. verſ. & in eo
ventre, D. de adquir. her. dit.* ex quo a-
periè videtur inferri, & teſtamento
hereditatem poſthumo alieno dari
poſſe.

HORVM iurium argumento, vel
plurium ſaltem ex eis, poſthumi a-
lieni inſtitutionem Iure Ciuili ad-
miſſam defendebat olim Salmanri-
cæ, me auditore, *D. Gabriel Enriquez*
105 † (Præceptor communis omnium
ferè qui his Regnis hodie in Iuriſ-
prudentia pollent, vir ſanè ſingu-
lari doctrina & eruditione prædi-
106 tus) quem ſequitur † *D. Anton Pi-
chard.* in *princip. inſtitut. de bonor. poſ-
ſeſ. d. verſ. nam ſi alienus poſthumus à
num. 4.* Et pro neruis ante iſtos hanc
107 opinionem defenderat † *Angel Spa-
nochius lib. ſingulari ad l. Gallus, parti-
cula 15. vſque ad 20.* plura (nominibus
108 ſubpreſſis) mutuatus à † *Hierony.
Tornel. ſuper d. l. Gallus à num. 5. Ron-
chegallo in princip. inſtitut. de bonor.
poſſeſſ. Ludouico Charonda lib. 1. vero-
ſimil. cap. 15.* (quibus antea eiuſmo-
di ſententia non diſplicuerat) Et
nouiſſimè ex pluribus eam adſtruit
idem *D. Pichard. ad leg. Gallus cap.
4. numer. 74. & ſeqq. poſt Maſin. ibi
num. 210.*

Nouam autem iſtam opinionem
& contra communem Interpretum
Scholam in *d. l. Gallus*, & alibi ſæpè
(quam omnium primo *D. Amaia
lib. 1. obſeruat. cap. 1. num. 8.* malè tri-
buit *D. Gabrieli Enriq.*) obfirmare
109 conatur *Spanochius* † *d. partic. 15. à
num. 9.* destructa communis ſenten-
tiæ ratione, quæ poſthumi alieni in-
ſtitutionem, tanquam incertæ perſo-
næ, non admittit: dum ait. poſthu-
mum incertam perſonam dici non
poſſe, cùm poſſit certo & indubita-
bili ſigno demonſtrari; idque colli-
gi ex dict. §. *incertis, inſtitution. de le-
gat.* & comprobari ex ſententia *Gloſſæ
fin. ad fi. in l. ſi pater 26. D. de vulg. &
pup. ſubſt.* Quinimo & ſi incerta eſ-
ſet perſona, addit is *Auctor*, incerta eſ-
ſet de certis, vt quæ res à futuro & in-
certo euentu ex certa perſona pende-
ret: quod heredis inſtitutioni certè
impedimento non eſt in d. *l. quidam
relegatus, l. vter ex fratribus 13. D. de
condit. inſtitution.* proſequitur latè *D.
Pichard. ad leg. Gallus in princ. d. c. 4. à
num. 102.*

His addit *Matthæus Gribald.* † præ- 110
dictam communem rationem refel-
lens *lib. 3. de ratione ſtud.* (vbi metricè
verſibus non ineleganiibus *l. Gallus*
explicauit) incerta dici quæ nec no-
mine, nec demonſtratione deſi-
gnantur, vt qui primùm Conſul
fuerit d. §. *incertis*; poſthumum ve-
rò alienum (qui heres inſtituitur)
certo ſigno demonſtrari, & ideò in-
ſtitutionem tenere: velùt & datio
libertatis ſuſtinetur in *leg. cùm inter
veteres 14. C. de fideicommiß. libert.*
quæ incertæ perſonæ dari non po-
terat, d. § *incertis, verſ. libertas*: & iſta
probaſſe video *Oſualdum Hilige-
rum in Donel. lib. 6. cap. 11. in notis*:
illiſque alia addit *D. Pichard. in d.
cap. 4. à numer. 102. inferius* diſcu-
tienda.

Et ne obſtent iura, quæ poſthumi
alieni inſtitutioni aduerſari videntur,
præmaximè deciſio *tex. in princ. inſti-
tution. de bonor. poſſeſ. verſ. nam ſi alie-
nus poſthumus*, reſpondit *Spanochius*
† *ſupr. partic. 16. à num. 23.* caſum par- 111
ticularem ibi referri: nec enim (ait)
Iuſtinianus abſolutè propoſuit, poſt-
humi alieni inſtitutionem non vale-
re, ſed quid agendum cùm non vale-
ret: quo ſolo caſu, poſthumum non
poſſe adire hereditatem, adfirmat.

Et ſubdit, hunc caſum dari,cùm quis
poſthumum inſtituit poſt mortẽ pa-
tris naſciturum,tunc enim(ſecundùm
iſtum)inſtitutio non valet,quia datur
votum aut deſiderium captãdæ mor-
tis:quod abhorret vtrumque ius,*l.fin.
C. de pactis*, *& cap.deteſtanda*, *cap. ne
captandæ. de præbend. in 6.* Quòd ſi
quis poſthumum alienum ſimpliciter
inſtituat, inſtitutionem valere ſecurè
tenet,quia ceſſat malum omen,& vo-
tum captandæ mortis.Sed hæc inter-
112 pretatio ſuſtineri non poteſt, † ridi-
culum ſanè eſt votum captandę mor-
tis in poſthumo exiſtenti in vtero cõ-
ſiderare, vt ſcitè hanc ſententiam im-
pugnantes notant *Fachin.lib.3.contro-
uerſiar.cap.41.Schifordegherus d. tract.*
113 *16. q.5.* Ad hæc poſthumi nomen † ad
natos viuo teſtatore propriè non per-
tinet:nec de aliis ſpeciebus enumera-
tis à *Gloſſa in rubr. C de poſthum. here-
dib. inſtituen.* & aliis iuris Auctoribus
iam per nos relatis, prædicatur, vt ſa-
tis ſuperque comprobauimus ſupe-
riore *inlatione ex num.51.*

Vnde dictus D. Præceptor *Gabriel
Enriquez*(quẽ ſequitur *D.Pichard.in
princ.inſtitution.de bonor.poſſeſ.ex num.
10.*& in *relectione ad d.leg.Gallus cap.4.
à num. 118.*) hac exploſa ſolutione ad
114 d.*verſ.nam ſi alienus*, reſpondet † ibi
ſuam, & *Spanochij* potiùs probari ſen-
tentiam in illis verbis: *Quaſi & Iure
Ciuili non incognitus*,quę idem impor-
tare ait,ac ſi *Iuſtinian.*diceret,poſthu-
mum alienum Iure Ciuili cognitum
fuiſſe, ſed impeditũ hereditatem ad-
ire,vt qui fari non poterat,*l.Pupillus ſi
fari*,D.*de adquir.hered.* non tamẽ inde
ſequi, inſtitutionem fuiſſe prohibitã;
cùm& mutus,ſurdus,furioſus & infãs
adire hereditatem nõ poſſent, eorum
tamen inſtitutio non eſſet vetita. Ad-
dit,prædictam inſtitutionem poſthu-
mi alieni non fuiſſe illis temporibus
omnino inutilem, cùm per Prætoris
beneficiũ poſthumo vel ventri bono-
rum poſſeſſio daretur, de qua in *l.1.§.
ſi filius,l.extraneo 6.D.de ventre in poſſ.
mitten.l.1.§.ſed ſi matris,verſ.argumen-
tum eſt,D.ad Senat.conſ.Tertul.*Et hoc
ipſum procedere ait † in infante, fu- 115
rioſo, muto, ſurdo & cæco, qui cùm
adire hereditatem nõ poſſent, ad eam
tamen admittebantur per Prætorem
ex titulo bonorum poſſeſſionis fu-
rioſo, infanti & ſimilibus perſonis
competenti, de qua in *tit. D.de bonor.
poſſ.furioſo,infanti.*

Et ne obſtent illa verba: *Cùm inſti-
tutio non valebat*,reſpondet hoc †ideò 116
à *Iuſtiniano* dictum, quia ſine effectu
erat talis inſtitutio ex parte poſthumi
adire hereditatem impediti,quãdiu à
Prætore non adiuuabatur, & in poſ-
ſeſſionem bonorum mittebatur. Sub-
hæc aiebat, † interpretationem iſtam 117
neceſſariam eſſe, ne dicamus,poſthu-
mum adire non poſſe, quia inſtitutio
non valeret: ex quo ſequeretur poſſe
poſthumum adire hereditatem, ſi in-
ſtitutio valeret,quod eſt abſurdum,&
contra *text.*in d *l.pupillus ſi fari.*

Demum aduertit, † iſta procedere 118
attenta media Iuriſprudẽtia vſque ad
tempora *Theodoſij*,& *Conſtitutionis* ab
eo editæ in *l.ſi infanti, C.de iure delib.*
vbi (ait) poſthumo alieno permiſſum
hereditatem adire,mediante patre vel
tutore.Ex quo factum putat, vt *Iuſti-
nianus* in emẽdatione ſui Codicis(cu-
ius meminit in *l. 1. C. de emendat. Cod.
Dom. Iuſt. & ſecunda eius edit.*) aliam
ſimilem ſuam Conſtitutionem, cõce-
dentem poſthumo alieno per patrem
vel curatorem hereditatem adire, ſu-
ſtulerit, adimplens quod promiſerat
in *§.ſupradictis* illius *legis*, nullam ſe
conſimilem aut ſuperfluam, nec inu-
ſitatam, contrariámve Conſtitutio-
nem ſuo nouo Codice inſerturum.

Sed hæc, quæ dexterrimè & inge-
nioſè à tanto Magiſtro ſunt dicta, &
adoleſ-

adoleſcenti mihi valdè placuerant, nunc ſeriò rem conſideranti in cauſa
119 eſſe non poſſunt, vt à communi † & inueterata interpretum ſententia (nō admittērium poſthumi alieni inſtitutionem) diſcedam. Quod enim principio ait *D. Magiſter*, poſthumū ex ſententia *Iuſtiniani* Iure Ciuili, quòd adtinet ad inſtitutionem, cognitum, nō benè adaptatur verbis illis dicti *verſ. nam ſi alienus*: *Quaſi & Iure Ciuili non*
120 *incognitus*: † quæ referri non poſſunt ad inſtitutionem: re namque vera rationem reſpiciunt, quam Ius Ciuile poſthumi alieni habebat in caſibus *l. qui in vtero 7. & 26. D. de ſtatu homin. & in l. intelligendus 153. D. de verb. ſign.* & alibi iuxta iam dicta, & *inferius* dicenda. Quaſi diceret *Iuſtinianus*, non omnino deuiam à Iuris Ciuilis regulis fuiſſe ſuam Conſtitutionem, quæ poſthumum alienum heredem inſtituere permiſit, cùm & Iure Ciuili quaſi non incognitus fuerit, id eſt, quodammodo cognitus, ex legibus præcitatis.

Quid quod antiquiſſimo iure legū *xij. Tabularum* (quod reſpexiſſe forſan potuit *Iuſtinianus* in prædictis verbis) poſthumi alieni inſtitutio prohibita non erat (ac poſt euenit medio Iuriſprudentum commento) imò conceſſa & contenta in generali diſpoſitione *l. verbis legis, D. de verbor. ſignific.* ex notandis per nos *inferius num.* 168.

Adhæc poſthumis alienis hereditates legitimę, & poſt mediam Iuriſprudentiam, *lege xij. Tabul* adtenta, deferebantur, *l. 3. §. vtique. l. Titius. 6. cum ſeq. D. de ſuis & legitim. hered.* cum dicendis *infr. à num.* 205. Sed & fideicōmiſſorum hoc tempore capaces erāt, vt latè *inferius* comprobabimus, à *nu.* 254. Demum Iure Prætorio (quod vel largo modo Iuris Ciuilis partem conſtituebat, *§. conſtat*, iuncto *§. Prætorum quoque edicta, inſtitutio. de iure naturali gentium & ciuili*) poſthumi alieni tam inſtituti, quàm ab inteſtato, bonorum poſſeſſionis auxilio adiuuabantur in *tit. de ventre in poſſeſ. mittendo*, & aliis relatis in *initio huius capitis*. Quæ omnia planè & plenè demonſtrant rectiſſimè vereque *Iuſtinianum* adſeruiſſe, poſthumos alienos, & ante eum quaſi Iure ciuili incognitos nō fuiſſe. Quinimò & dictionem *quaſi* (diminutionē & improprietatem aliàs denotantem, ex pluribus adductis à *Cenedo ſingular. 84.*) vitare potuit, ex prædictis.

Nec rectè inferunt *D. Gabr. Enriq. & D. Pichard.* inſtitutionem poſthumi alieni à *Iuſtiniani* ſententia ex eo non valere, quòd impeditus erat adire, ex *regula* dictæ *l. pupillus ſi fari*, niſi à Prętore bonorum poſſeſſione adiuuaretur. Nam Prætor (cuius officium in emendando, ſeu impugnando, & confirmando ſimul vetere iure cōſiſtebat, dicto *princip. inſtitution. de bonor. poſſeſ.* iuncto §. *aliquando, illius tituli.*) Ius Ciuile hac parte EMENDASSE adſerit *Iuſtinianus* in dicto *princip.* id eſt, impugnaſſe & correxiſſe, poſthumo alieno (cuius inſtitutio Iure Ciuili nō valebat) in poſſeſſionem miſſo. Non ergo rectè diceretur impeditus Iure Ciuili adire, qui hereditatis incapax erat omnino, & inde hereditatem adire prohibitus. Et ab his ſanè inſtitutio inutilis erat, vt clarè denotat *Iuſtinianus* illis verbis: *Cùm inſtitutio non valebat.* Cicero de finibus: *Quanquam hoc Chryſippo nō videtur valere in omnibus.* Ex quibus Præceptorum noſtrorum cōſideratio penitùs euertitur. Id quod & video partim adnotaſſe *D. Amaiam lib. 3. obſeruat. cap. 13. ex num. 13.*

Abſurdum verò quod excogitabat D. Magiſter *Gab. Enriq.* in caſu & ratione illorum verborum: † *Hereditatē* 121 *Iure Ciuili adire non poterat, cùm inſtitutio non valeret*, facilè euitabis, ſi conſideres, hereditatis aditionem, his qui

plenum iudicium non habent mero iure prohibitam, d. *l. pupillus ſi fari*: & hoc ideò, quia actus erat legitimus, *l. actus, D. de diuerſ. regul. iur.* qui per alium expediri non poterat, *l. nemo alieno, D. eodem titul.* (cuius illa verba: *Lege agere poteſt*, interpretantur ibi rectè contra *Gloſſam* & *antiquiores Petrus Faber* & *Briſſonius lib. 4. formular.* id eſt, *legitimum actum exercere*) nec enim hereditas per procuratorem adiri poterat, *l. Paulus*, aliàs *per procuratorem, D. de adquirenda hered. l. 1. §. vlt. D. de offic. Procuratoris Cæſaris, l. 15. tit. 6. part. 6.* & notat optimè *Cuiac. lib. 1. obſeru. cap. 34.* quidquid in contrarium dixerit *Duaren. lib. 2. diſputation. ca. 27.*

122 Et inde † (vt hæc obiter dicam) eueniebat, quòd cùm infanti, furioſo, muto & ſimilibus hereditatem nec tutore, curatore, patréve auctoribus adire liceret, his inſtitutis bonorum poſſeſſio ex Prætoris beneficio daretur, *l. vnica, D. de bonorum poſſeſ. furioſo, infanti, muto, ſurdo, cæco competente*: interim dum adire poterant, d. *l. vnica*. Et hoc ipſum ventri à Prætore concedebatur in d. *l. 1. §. ſi filius*, d. *l. extraneo 6. D. de ventre in poſſeſ. mitten. l. 1. d. §. ſed ſi matris, verſ. argumento eſt, D. ad Senatuſconſult. Tertull.*

Hunc tamen iuris rigorem tempe-
123 rauit † deinde fauor pupillorum, quo attento conceſſum eis fuit (vt teſtatur *Paulus* in d. *l. pupillus ſi fari, in fin*) tutore auctore hereditatem adire, dum tamen fari poſſent.

Poſtea fauorem iſtum ampliauit
124 *Theodoſius* † Imperator in d. *l. ſi infanti*, in eo qui fari non poteſt, vt patre vel tutore auctore poſſit hereditatem adire, cùm poſſet & ante dictam Conſtitutionem, tutore auctore, ſeſe pro herede gerere, *l. potuit 5. C. de iure deliberan. l. ſeruo 65. § ſi pupillo, D. ad Trebellian.* Poſthumo verò vel ventri nondum hoc conceſſum fuerat vſque ad Conſtitutionem *Iuſtiniani*, cuius ipſe meminit in dict. *princip. inſtitut. de bonor. poſſeſ.* & in dict. *§. ſed ne huiuſmodi, inſtitution. de legat.* † Verus 125
ergo ſenſus illorum verborum: *Hereditatem adire non poterat, cùm inſtitutio non valebat*, à dictis facilè eruitur; ideò ſcilicet ventri, vel poſthumo nõ fuiſſe conceſſum, curatore auctore, pro herede ſe gerere, vt in dict. *§. ſi pupillo*, & dict. *l. potuit*: nec hereditatem adire, vt in dict. *l. ſi infanti*; quia inſtitutio non valebat, vt quæ velùt in eius perſonæ fauorem fieret, quæ in rerum adhuc natura non eſſet: vel ſaltem non erat certa, vt pupillus qui fari poteſt, vel infans, quibus, iudicij tantùm defectus, auctoritate tutoris ſuppletur, *l. quamuis, §. vlt. D. de adqu. her.*

Quod autem vltimo loco D. Magiſter ait, † poſthumo alieno heredi 126
tatis aditionem, patre vel tutore auctore, indulgeri in dict. *l. ſi infanti*, omnino deuiat à verbis & diſpoſitione illius *text.* qui de iam natis tempore teſtamenti loquitur. † Vnde prætert- 127
miſſioni dictæ Conſtitutionis Iuſtinianææ in *nouo Codice*, vel cauſam dedit obliuio, vel eius repetita mentio in prædictis §§. vbi clarè & diſertis verbis *Iuſtinianus* poſthumi alieni inſtitutionem omnium primus admi[ſi]t, inſuper habitâ ratione incertitudinis, vel non exiſtentiæ (vt ita loquar) in rebus humanis ventris, vel poſthumi heredis inſtituti.

SECTIO I.

SYNOPSIS.

128 *Rationem incertitudinis, quæ impedimento eſt alieni poſthumi inſtitutioni, ab impugnatione* Spanochij *defendit* Auctor.

129 §. in-

129 §. incertis, verſ.ſub certa, inſtitut. de legatis, *interp.*

130 L. quidam relegatus, D. de rebus dubijs *cum alijs declarantur ſuo loco.*

131 *Quid* Iuſtinianus *præſtiterit in* l. cùm inter veteres, C. de fideicommiſ.libert.

132 *Rationem* Matthæi Gribaldi, *cur poſthumus alienus inſtitui non poſſit, explodit.*

133 D. Pichardo, & Doctori Gabr. Enriquez *excludentibus incertitudinis rationem, à poſthumi ſui valida inſtitutione, Reſpond. huiúſque inſtitutionis vera ratio adſignatur. Et 2. num.ſeqq.*

138 *Poſthumi ſui inſtitutio omni iure permiſſa eſt ex* Bartoli *ſententia.*

137 L.Gallus, §.ille caſus, D.de liberis & poſthumis *declar.*

138 *Naſciturus poſthumus patri vel auo (ſubducto filio) ſuus hæres actu non eſt, ſed potentia.*

139 *Poſthumi ſui à principio permiſſa præteritionis ratio* Ant.Fabro *ignota fuit.*

140 *Improbatur* Ant. Faber *exiſtimans, poſthumi ſui inſtitutionem fauore tantùm patris vel aui inductam.*

141 *Aliquando melior eſt cõditio poſthumorum, quam natorum. Et num.ſeq.*

143 *Fauor teſtamenti aliquando efficit, vt teſtamentum alias inutile ſuſtineatur.*

144 *Inſtitutio ventris cõprehendit quoſcunque natos poſt teſtamentũ aut mortem teſtatoris. Et ampliatur nu.* 146. *&* 147. *& limitatur num.*148.

145 L. filius à patre 28. §. ſi quis ex certa, *declaratur.*

149 *Eadem inſtitutio & exheredatio requiritur in ſuo herede naſcituro, qua & in iam nato. Et num.*150. *formula inſtitutionis & exheredationis adſignatur.*

151 *Cur poſthumi ſui dicantur. Et num.* 152. *cur tales reputentur in ſubſtitutione pupillari. Et numer.*53. *in adſignando eiſdem tutore teſtamentario. Et num.*154. *in ſucceſſione ab inteſtato poſthumis ſuis deferenda. Et num.*155. *iſta declarantur, & ſuis caſibus adaptantur.*

156 *Mater poſthumum ex ſe naſciturum heredem inſtituere non poteſt.*

157 *Ratio huius rei traditur.*

158 *Alia ibidem ab* Auctore *adſignatur.*

159 Socinus, Iaſon, Sarmiento, *& alij tenentes contrarium, impugnantur.*

160 L. ſed[illegible]t quæſitum, D. de liber.& poſthum. *intellig.*

161 L.3 C.de inoffic. teſtam. *declar.*

162 *Parturientium periculum maximum eſt.*

163 L.Poſthumus 6.verſ.ſimili modo, D.de inoffic.teſtam. *declar.*

164 L. filiusfam. verſ.ſecundum quæ, D. de teſtam.mil. *inluſtrat.*

165 *Interpretationem* Alc. *& aliorum ad* §. poſthumus, inſtitution. de legatis, *reijcit.*

166 *Aliam* Roberti *explodit.*

167 *Aliam* Gilkenij *refellit.*

168 *Et alteram* D Pichard.

169 *Communem intellectum d.*§.poſthumus, *amplectitur.*

170 *Eius verba interpretatur. Et nu.*175. 176.179.180. *&* 181.

171 §.poſthumo quoque alieno, inſtitution.de legat. *interpr.*

172 *Differentiam inter inſtitutionem & legatum alieno poſthumo factum* Auctor *agnoſcit cum* Spanoch.

173 *In ratione verò differentia ab eo diſſentit. Et num.*174.

177 Tribonianus *ſæpè & ſæpius cacutijt in Iuriſconſultorum reſponſis.*

178 *Enarrationem contentorum à* §. incertis, *vſque ad* §.poſthumus, *init.*

182 L.ſi duobus, §. fin. cum l. qui filiabus, D. de leg.1.l.ſed ſi, D. ad legem

Falcid. *declarantur.*

183 *Apta* Schifordegheri *verba adducit* Auctor, *ſuam interpretationem comprobantia.*

184 *Ex quo factum eſt, vt poſthumus ſuus heres inſtitui poſſit, conſequenter effectum eſt, vt eidem legari poſſit.*

185 Emanuelis Coſtæ *ſententia in propoſito commendatur.*

186 *Tradita ab* Schifordeg. *quo ſenſu adcipienda.*

187 *Interpretatio* Accurſij *ad* l. quidam relegatus, §. fin. *cum* l. ſeq. D. de reb. dub. *reijcitur.*

188 *Et alia* Forcatuli.

189 *Cum alia* Emanuelis Coſtæ.

190 *Et veram interpretationem ſubdit* Auctor.

191 *Et ad* l. vel ex parte, D. de reb. dubiis. *Et num.* 193. *&* 194.

192 *Legati & fideicommiſſi alieno poſthumo relicti diuerſa ratio eſt.*

195 L. vtrum, D. de reb. dub. *interpretationem ſubijcit.*

196 *Quæ fuerit principalis intentio & diſputatio Auctorum d.* l. quidam relegatus. §. fin. *cum* l. ſeq.

197 L. ſubſtitui, D. de vulg. & l. Lucius 85. D. de hered. inſtit. *interpret. &* Coſtæ *ſolutionem reijcit. Et numer.* 200.

198 *Subſtitutio alieni poſthumi Iure Ciuili fortè an prohibita non erat: & ratio.*

199 *Nepos in Galli formula inſtitutus fuit, non ſubſtitutus.*

201 *Opinionem* Gloſſæ, *exiſtimantis poſitos in conditione non cenſeri vocatos, reſpuit.*

202 *Intellectum* Cuiacij *ad* l. Titius 25. §. Lucius, D. de lib. & poſthumis *probat contra* Anton. Fabrum. *Sed rationem* Cuiacij *reijcit num.* 204.

203 *Interpretationem* Ant. Fabri *ad eum tex. explodit.*

205 L. heredi cum poſthumo 31. D. de adquir. hered. & l. filiusfam. 16. D. de teſtam. *declarantur.*

206 Emanuelis Coſtæ *interpretatio ad d.* l. filiusfam. *impugnatur.*

207 L. non eſt ambigendum 12. D. de bonor. poſſeſ. *intelligitur.*

208 *Interpretatio* l. eius ſeruum 64. D. de here. inſtit. *tradita a* D. Pichard. *adprobatur.*

209 *Heredis inſtitutio ab aditione hereditatis longè differt.*

210 *Seruus iuſſu domini hereditatem adijt.*

211 *Hereditate iacente ſeruus hereditarius adire non poteſt.*

212 *Quis adpelletur ſeruus ventris, ad interpretationem* l. eius ſeruum 64. D. de hered. inſtit. *cum alijs. Et dicta ab* Amaia *circa elucidationem horum iurium referuntur, & refelluntur.*

213 *Interpretationem ad* l. extraneo 6. D. de ventre in poſſeſ. mitten. *traditam à* D. Pichardo *probat.*

HÆc cùm ita ſe habeant, vnum illud præcipuum ſupereſt, vt rationibus & iuribus ex aduerſo adductis faciamus ſatis: quod pleniùs certè præſtabimus, ſi primùm rationem illam incertitudinis (qua nititur communis opinio, poſthumi alieni inſtitutionem reijciens). ab *Spanochij* impugnatione † vindicemus; adſerentis, 128 poſthumum non eſſe incertam perſonam, poſſeque indubitabili velut ſigno (ad terminos *tex.* in *l. quoties*, §. *ſi quis nomen, D. de hered. inſtituend.*) demonſtrari. Et ſanè iſta & alia *Spanochij*, *ſupra* adducta (quæ proſequitur *D. Pichard. d. cap.* 4. *à num.* 102.) longè diſtant à vero: nam, vt eiicimus *ſupra*, poſthumus naſciturus omnimodo incertus eſt, cùm incertiſſimum ſit, vnus pluréſve naſcantur, an nullus: nullibi autem permiſſa eſt inſtitutio vel legatum incertæ perſonæ, quæ certo iudicio demonſtrari non poteſt, ex ratione

tione *l. ſed ſub conditione* 18. *D. de bonorum poſſeſſion. contra tabul.* cum alijs iam adnotatis: quæ maximè militant in inſtitutione aut legato poſthumo relicto.

129 Ad hæc à denegato † incertæ perſonæ legato *Iuſtinianus in d. §. incertis, verſ. ſub certa, inſtitut. de legat.* excipit contra *Spanochium* perſonã incertam de certis, in illis verbis: *Sub certa demonſtratione, id eſt, ex certis perſonis, incerta perſona rectè legabatur, veluti ex cognatis meis, qui nunc ſunt: ſi quis filiam meam vxorẽ duxerit, ei heres meus rem illam dato.* Quibus verbis apertè innuit *Iuſtinianus* duo valdè notanda contra *Spanochium* & eius ſectatores: primũ certam demonſtrationẽ in re tantùm quæ exſtat (vt cognati *qui nunc ſunt*) dari poſſe, non in poſthumo qui nondum eſt (cuius cauſam iam definierat in generali diſpoſitione d. *§. incertis*) Secundum, ceſſare rationem incerti iudicij (de quo in d *l. ſed ſub conditione*) in legato incertæ perſonæ de certis facto, quæ, vt diximus, in poſthumo omnium maximè viget. Et ne his ob-
130 ſtet *text.* in *l. quidam relegatus* 5. † *in princ.* & in *§. fin. cum duabus legib. ſeqq. D. de rebus dubijs, l. vter ex fratribus* 15. *D. de conditionib. inſtitutio.* quas pro *Spanochio* expendit *D. Pichard. ſupr. n.* 103. videnda ſunt, quæ ad interpretationem d. *l. quidam relegatus*, adnotamus *infrà*.

Quæ verò *ſuprà* à *Matthæo Gribaldo* Poëta & Iuriſperito adduximus in comprobationem dictorum ab *Spanochio*, eo ſolo nituntur medio, quòd libertas incertæ perſonæ relinqui nõ poteſt, d. *§. incertis*; poſthumo verò dari poſſit, d. *l. cùm inter veteres, C. de fideicommiſ. liber.* Sed aduertere debue-
131 rat, † huius *legis* Auctorẽ fuiſſe *Iuſtinianum*, qui inter veteres id tantùm dubitatum ait, an poſthumo fideicõmiſſaria libertas relinqui poſſit, quaſi omnes ſubponerẽt, dari ei libertatem directam non potuiſſe teſtamento, d. *§ incertis*. *Iuſtinianum* verò libertatis fauore nõ ſolùm fideicommiſſariam, ſed & directam libertatem poſthumo in teſtamento relinqui poſſe, deinceps ſtatuiſſe, vt iam in *Antonium Fabrum* notauimus *ſuprà*.

Non ergo indigemus ratione † ab 132
Auctore iſto excogitata, dum ait, poſthumi alieni inſtitutionem non fuiſſe admiſſam, ne inſtitutio à dubia poſthumi natiuitate pẽderet: vnde infert, ſeruum ventris inſtitui poſſe in *l. eius ſeruum* 64. *D. de hered. inſtituen.* quia eo caſu adſignata ab eo ratio non militabat. Hæc enim (vt quæ metricè dicta) poëſin redolent; & ſanè in communem incidunt rationem, quæ habet poſthumi alieni inſtitutionem nõ permiſſam, quia incerta ſit perſona, vel incertæ ſimilis, vt dicebat *Theophilus*: nam cùm dicimus, poſthumum alienum inſtitui non poſſe, quia incerta perſona eſt, & ne à dubia poſthumi natiuitate inſtitutio pendeat, idem diuerſis elocutionibus denotamus. Ad hæc deciſio *text.* in d. *l. eius ſeruum*, ab alijs longè diuerſis pendet iuris principijs, vti in eius elucidatione *inferius* aduertemus.

Demum impugnationi † *D. Pichardi d. num.* 102 (dum ait, hac ratione incertitudinis admiſſa, idem dicendum in poſthumo ſuo, qui inſtitui nõ poſſet, cùm incertum ſit, an maſculus vel femina, an nullus, an vnus, pluréſve naſcituri ſint) facilè facies ſatis, ex dicendis illicò circa ea quæ Magiſter *Gabr. Enriquez* adſtruere conatus fuit contra priorem rationem *ſupra ex n.* 95. à nobis adſignatam huiuſce prohibitæ inſtitutionis, vel legati. 133

Vt ergo ad iſta deueniamus. Dominus Magiſter (cum impugnatione communis opinionis ex capite incertitudinis, inſtitutionem poſthumi nõ

admittentis nihil agi præuiderit, ſi potiſſima illa ratio ſubſiſteret, denegans alieni poſthumi inſtitutionem, quia ſcilicet in hominum vel rerum non eſſet natura) eam deſtruere conatur,
134 † adſerens, nec poſthumi ſui inſtitutionem, hac ratione admiſſa, concedendam fore, contra *textum* in *l. ſi quis poſthumos* 9. *l. commodiſſimè* 10. *l. ſi poſthumus* 14. *l. cùm poſthumus* 22. *l. poſthumum* 27. *D. de liberis & poſthumis*, *l. poſthumi* 3. *l. poſthumus præteritus* 12. *l. poſthumorum* 13. *D. de iniuſto, rupto, irrita facto teſtamento*, & contra varias *Ciceronis* & *Quintiliani* auctoritates huius propoſiti, relatas à *Boëtio Epone* in *l. Gallus, num.* 4. Sed nos inlationem iſtam Præceptoris facilè admittimus, & poſthumi ſui inſtitutionem mero iure, à Iuriſprudētibus inducto, non procedere planè fatemur; eo enim attento, poſthumus ſiue ſuus ſiue alienus, dum in ventre eſt, homo non eſt, & per conſequens nec inſtitutionis capax.
135 Fuit tamen admiſſa † prædicta poſthumi ſui inſtitutio benigna quadam interpretatione ipſius poſthumi fauorem principaliter reſpiciente (quidquid dixerit *Antonius Faber*, *inferiùs* refellendus, & poſt eum ſuus Adſecla *Schifordegherus*) quod facilè ſibi perſuadebūt, qui cōſiderauerint, nullum propriè poſthumū; de nato poſt mortē patris aut aui, mortuo filio, loquor) ſtricto iure ſuum heredē dici potuiſſe, cùm nemo antè quàm naſcatur, ſit in poteſtate patris vel aui, *l. finali, D. de conlatione bonorum*, *l. finali, D. de adſignand. libert.* Suus autem heres adpellari non poteſt, qui nō eſt in poteſtate & familia patris vel aui (*l. ſcripto* 7. *D. vnde liberi*) quo tempore induci poſſit continuatio illa dominij, de qua in *l. in ſuis* 11. *D. de liberis & poſthum. l. lege Cornelia* 12. *D. de teſtam.* §. *ſui inſtitut. de hered. qualitate & differentia*, §. *ſui*, *inſtitution. de heredit. quæ ab inteſt. defer.*

Quæ cùm non inueniatur in poſthumo nato poſt mortem patris vel aui, inde fit, vt illi ſuus heres eſſe non poſſit, iuris ſtricti regulis attentis.

Hæc cùm ita ſe haberent, & pater auúſve rectè & ritè rerum attento, præſenti ſtatu, poſthumo præterito teſtarentur, aliorſum eueniebat, vt non ſecurè vltimum ſuum ordinarent iudicium; nam agnatione poſthumi ſui, hoc eſt, primum in ſucceſſione prædefuncti locum occupantis teſtamentum rumpebatur, *l. 3. cum ſuis* §. §. *D. de iniuſto, rupto, irrito teſtam.* §. *poſthumi*, *inſtitution. de exheredatione liberor.* Iudicabant enim Iuriſprudentes, vt colligitur ex d. §. *poſthumi*, teſtatorem non inſtituentem vel exheredantem ventrem (*lege duodecim tabularum* agnitum ex iam dictis, & dicendis *inferiùs*) vel ignoraſſe conceptum, vel eius oblitum eſſe. Quo ex capite poſthumorum natiuitate, velùt ſui heredis agnatione, teſtamenta rumpi cœperunt.

Et ne id eueniret patri prouido, & naſcituris ex ſe proſpicere volenti, factum eſt quadam velut conſequentiâ, vt patres poſſent poſthumos ſuos, quin & deberent ad ſimilitudinem filiorum heredes inſtituere, vel exheredes facere, ni vellent teſtamenta ſua periculo rupturæ, poſtea eorum natiuitate euentuꝛæ, ſubponere, d. *l. 3. cum ſuis* §. §. *D. de iniuſto, rupto*, d. *l. poſthumus* 12. *D. eodem*, *l. poſthumus* 6. *D. de inofficioſo teſtamento*, *l.* 1. & 3. *C de poſthumis heredibus inſtituend. l. maximum vitium*, *C. de liberis præteritis*, d. §. *poſthumi*, & §. *poſthumorum*, *inſtitution. de exheredatione liberorum*, *Gaius lib. 2. inſtitution. tit. de exheredatione liberor.* Quibus concinit *l. 20. tit. 1. part. 6.* Aliàs enim legis crudelitas incuſari poſſet, ſi quos præterire impunè non ſineret, nec inſtituere permitteret, vt dixit

diſertè

diſertè *Matthæus Gribaldus lib.7.de ra-*
tione ſtud.

136 Vnde omni iure † poſthumi ſui in-
ſtitutionẽ fuiſſe permiſsã, dixit *Bart.*
in dict. *l. Gallus*, §.*nunc de lege*, & §.
ille caſus, *Coſta* in dicto §. *poſthumus*,
num.10.inſtitution. de legat. *Petrus Gil-*
ken. in d. *l. Gallus*, *num.* 3. *D.Pichard.*
hos & alios referens ibîdem *cap.* 4. *n.*
24. Qui *num.*27. & 28. nobiliſſima po-
ſthumorum ſuorum exempla ab an-
tiquitate adducit ex varijs locis *Liuij*,
Ciceronis, & *Quintiliani* (quæ antea cõ-
geſſerat *Boëtius Epo* in eadem *l.Gallus*
num. 4.) Et demum *num.* 41. obicem
137 remouet, † qui ex d. §. *ille caſus*, ob-
poni his ſolet, in illis verbis: *Porro*
procedere debet, vt vtiliter ſit inſtitu-
tus (*quod nullo iure potuit*) *qui non-*
dum natus erat: poſt alios optimè ad-
uertens, verba illa *nullo iure*, interpre-
tari debere *neutro iure*, hoc eſt, neu-
tro *legis Velleæ* capite. Et ego præ-
terea noto *Scæuolam* in dicto §. *ille ca-*
ſus, loqui de nepote inſtituto & nato
ante mortem patris, qui nullo tempo-
re poſthumus ſuus fuit, ſed *Velleanus*,
duobus, ex ſententia *Iuliani*, legis ca-
pitibus commiſtis; nos autem nunc
loquimur de poſthumo ſuo omni tẽ-
pore, quem inſtituere permittunt prę-
citata iura, & qui nullo tempore in-
digebat Prætoria bonorum poſſeſſio-
ne: cùm ipſo iure, ſine aditione, ex quo
natus eſſet, heres fieret, *l. more 8. verſ.*
(ita intelligendo) *de ea*, D. *d. adquiren.*
heredit. §. *poſthumi*, & §. *ſui*, *inſtitut. de*
heredit. quæ ab inteſtat. defer. D. *Pi-*
chard. d. c. 4. num. 21.

Sed his addere liceat interpreta-
tionem Prudentum (qua media, teſta-
mentum paternum aut auîtum agna-
tione poſthumi rumpebatur) poſthu-
mum ex patre vel auo (filio mortuo)
naſciturum ſuum heredem actu non
138 facere, † ſed tantùm potẽtia; alioquin
poſthumus ante natiuitatem teſtamẽ-
tum infirmaret, ſi præteritus fuiſſet,
quemadmodum & natus ſuus heres,
l. 1. D. de iniuſt. rupt. irrito teſtam. Nec
inſtitui poſſet ſub conditione caſuali
vel mixta, vt in *l. cũ poſthumus* 22. iũcta
l. poſthumus 24. *D. de liber. & poſth* (quę
ſanè inſtitutio, impleta cõditione an-
te natiuitatem, ſuſtinetur: cùm tamen
hoc in filio iam nato non admittatur,
l. 4. D. de hered. inſtit. l. filius 15. *l. fin.*
C. de condition. inſtitution.) Sed nec te-
ſtamentum, in quo poſthumus præte-
ritus fuiſſet, vllo momẽto valêret, vti
re vera valet & tenet ante natiuita-
tem, § *inſtitution. de exheredat. liberor.*
& vlterius omni tempore forſan ſuſti-
nebitur, ſi vxor vel nurus oboriantur
vel monſtroſum quid edant, vel mor-
tuum, vt ait *Hotmanus in. §. 1. inſtitut.*
de exheredatione liberor. Hoc ideo, quia
cùm ſpes eſt aliquo caſu valiturum
teſtamentum, in dubio ſuſtinetur fa-
uore vltimorum elogiorum, vt adno-
tauit *Viglius in §. poſthumi*, *inſtitution.*
de exheredatione liberorum, num. 2. *Ale-*
xand. Picenard. in rubr. illius tituli. Vel,
vt ego verius puto, quia poſthumus
ante natiuitatem nec in rerum, nec in
hominum natura eſſe dicitur iuris in-
tellectu, vt iam *ſupra* latè notauimus,
vt inde eo inſuperhabito rectè quiſ-
que teſtatus cenſeatur, dum editus
non eſſet. Hincque prouenire, po-
ſthumi poſtea nati præteritione teſta-
mentum paternum rumpi, quod vti-
que non fieret, ſi ipſo iure nullum eſ-
ſet, *l. nam etſi ſub conditione* 5. *D. de in-*
iuſt. rupt. irrito teſtam.

Huius autem à principio permiſſæ
poſthumi ſui præteritionis rationem
(quamuis per ſe clara & patens) † *An-* 139
tonium Fabrũ video latuiſſe, qui in ſua
Iuriſprudẽtia Papin. ſub *tit. de ingenuis*,
princip. 3. *inlat.* 3. *conſeq.* 3. exiſtimauit,
hoc ideò fieri, quia poſthumus ſuus
non habetur pro nato, alioquin eius
præteritio ab initio teſtamentũ infir-

maſſet,& iniuſtū faceret: quod dictū
prorſus tanto indignum eſt Iuriſcon-
ſulto. Quis enim vnquam dubitauit,
poſthumi ſui inſtitutionem natiuitate
vires adſumere, & *ll. qui in vtero* 7. &
26. *D. de ſtatu hom.* quæ poſthumos
pro natis habēt, intelligendas dū ta-
men poſtea naſcātur, nō aliter, vt pro-
batur in *l. ſi primo* 8. *D. de libe. & poſth.*
cum alijs *inferiùs* cum communi la-
tiùs proſequendis.

140 A dictis etiam pendet confutatio†
dictorum ab eodem *Fabro dicta confu-
tat.* 3. vbi ſecurè adfirmat, poſthumi
inſtitutionem, vel exheredationem,
non eius, ſed patris vel aui filio mor-
tuo decedentis, fauorem continēte, vt
qui non ſecurè teſtarentur, ſi poſthu-
mum præterijſſent *Non enim* (is Au-
ctor ait) *commodum poſthumi ſui eſt, poſſe
exheredari vel ex minima hæreditatis
parte* (id de quo *infrà* agemus) *here-
dem inſtitui poſſe, qui ſi non eſſet exhere-
datus, vel inſtitutus totam hereditatem
ab inteſtato eſſet habiturus.* Nam re be-
nè perpenſa Prudentium iuris in-
terpretatio maximo fauore cauſam
poſthumi *ſui* fuit proſequuta, qui cū
aliàs pro nihilo reputaretur ante na-
tiuitatem, eius cauſa de poſthumo
deinceps actum ferè fuit, ac de filio iā
nato, aut ſuo herede primum locum
obcupante. Nec enim quòd filius à
patre exheredari potuerit, ideò eius
cauſam in ſucceſſione paterna odio-
ſam aut non fauorabilem quis dicet:
inque his principaliter attendi fauo-
rem patris, qui filio præterito inuti-
liter teſtaretur. Vt inde id ipſum ve-
niat dicendum in poſthumi ſui inſti-
tutione vel exheredatione: ita vt con-
tra *Fabrum* præcisè cogamur adſere-
re, in his de cauſa poſthumi princi-
paliter agi: licèt inficias non eamus
in eiſdem fauorem dari, aut inueni-
ri patris, aliúque teſtantium, & rebus
ſuis prouidè in omnem euentum pro-
ſpicere volentium. Quod idem eſt ac
ſi dicas, non tantùm fauorem poſthu-
morum, ſed & teſtamentorum ſimul
Iuriſprudētibus in cauſa fuiſſe, vt po-
ſthumi ſui inſtitutionem, vel exhere-
dationem admitterent: ne agnatione
rumperentur, ex iam dictis, & dicen-
dis illicò ex *num.* 143.

Imò &, quod plus eſt, ab illa præ-
ſumptione iam *ſupra* per nos expen-
ſa, quæ ſubponit obliuionem in pa-
tre vel auo poſthumum, primum lo-
cum obcupaturum, prætereunte fit,
vt aliquando melior † ſit conditio 141
poſthumorum, quàm natorum, vti e-
uenit in poſthuma, quæ præterita, te-
ſtamentum rumpit, vt quæ per obli-
uionem præterita cenſetur, dicto §.
*poſthumi. inſtitution. de exheredatione li-
berorum.* Vnde neceſſe erat, vel eam
heredem inſtituere, vel exheredare,
vel aliquid eidem legare, vt obliuio-
nis præſumptæ ratio ceſſaret, dicto §.
poſthumi. Hæc autem in filiæ iam na-
tæ pręteritione locum non habebant:
ſola enim præteritio pro exhereda-
tione habebatur, *l. maximum vitium,
verſiculo filia autem, & verſic. cum enim,
C. de liberis præteritis*, §. *ſed non ita.
inſtitutionum de exheredatione liberorū,
Gaius lib.* 2. *inſtitutionum, tit.* 3. §. *ſi ve-
rò filiam, Vlpianus in fragmentis tit.* 22.
§. *ex ſuis heredibus, verſiculo reliqua ve-
rò perſona, Paulus lib.* 3. *Sententiarum,
titulo* 4. *de teſtamentis*, §. *filio & extra-
neo.*

Hoc ipſum (vt cauſa poſthumo-
rum fauorabilior ſit quàm natorum)
adcidit alio in caſu † ſubtiliter conſi- 142
derato ab *Vlpiano* in *l. nam & ſi ſub
conditione* 5. *ad finem, D. de iniuſto, ru-
pto, irritóque teſtamento*: vbi poſthu-
mus à primo gradu præteritus, à ſe-
cundo exheredatus, ſi eo tempore
naſcitur, quo aliquis ex inſtitutis in
primo gradu viuit, totum teſtamen-
tum infirmatur: quod ſecùs eſt, ex il-
lo *textu*

lo *textu*, in filio iam nato, qui præteritus à primo, à ſecundo verò exheredatus, teſtamentum non rumpit, & exheredationem à ſequenti gradu factam non vitabit. Hoc ideò tam variè, quia inſtitutio prioris gradus, à quo poſthumus præteritus eſt, mero iure tenet, dum natus non eſt: & inde eſt, vt agnatione, & natiuitate ſubſequuta, gradum præexiſtentem rumpat, & conſequentes ſimul, cum factum rumpentis alijs prodeſſe non debeat. At præteritio iam nati in primo gradu facta inſtitutionem à principio nullam reddit, ita vt exheredatio à ſecundo gradu facta, illicò ſuum ſortiatur effectum, dicta *l. nam etſi ſub conditione* 5. *D. de iniuſto, rupto*: & ita disertè adnotauit *Anton. Faber lib.* 8. *coniecturar. cap.* 20. & ante eum *Trentacinq. 1. p. tit. de ſubſtitution. cap.* 10. *nume.* 4. & adprobauit *Oſuald. Hilligerus* (hos referens) *lib. 6. cap. 16. in notis littera G.* Et inſequenti, ex his infert, ad præteritionem filiæ vel nepotis iam nati & cogniti, quæ pro exheredatione habebatur, incogniti verò non æquè.

Ex QVIBVS omnibus fit, vt poſthumus poſtea natus omnia iura ſui heredis conſequatur. Quin & aliquando eius cauſa fauorabilior ſit, & amplior, quod adtinet ad ſucceſſionem paternam vel auitam, filio tempore natiuitatis è medio ſublato.

143 Sed & fauor teſtamenti † vel teſtatoris conſideratus per *Fabrum ſupra*, quin & per Conſultos & Imperatores in *l. vel negare* 5. *D. quemadmodum teſtamenta aperiantur*, in *l. 1. D. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.* & in *l. 1. C. de ſacroſanctis Eccleſ.* (vltra primum & præcipuũ ventris vel poſthumi ſui fauorem) ſæpè in cauſa fuit, vt teſtamentum, aliàs mero iure inutile, ſuſtineretur, vt in *l. placet* 4. *cũ ſequenti, D. de liberis & poſthumis*: vbi cuilibet permiſſum eſt heredem inſtituere poſthumum quemcunque ſibi naſciturum, & agnatione aliàs rupturum teſtamentũ, vt notat ibi *Gloſſa*, verbo *ex quacunque* recepta per *Iaſonem num* 18. & per *Socinum* in *l. ſi cognatis num.* 25. *D. de rebus dubijs*, *Tiraquel.* in *l. ſi vnquam*, *verbo ſuſceperit liberos, num.* 105. *C. de reuocandis donationib. Menoch. lib.* 8. *præſumptio.* 21.

Quin attento fauore † prædicto in- 144
ſtitutio ventris comprehendit quoſcunque natos poſt teſtamentum aut mortem teſtatoris: quæ fuit doctrina *Ioann. Andreæ in additio. ad Speculatorem, tit. de teſtamentis, verſ. obcurrit alia quæſtio*, quem ſequuntur *Alexander* & *Socinus* in dicta *l. placet*, & ibidem *Iaſ. num.* 13. Et pro iſta ſententia allegari ſolet *text.* in *l. ſi quis ita dixerit* 16. *D. de teſtamentaria tutela*, *l. qui filiabus* 17. §. 1. *de legat.* 1. d. *l. cùm inter veteres*, *C. de fideicommiſſarys libert.* cum alijs notatis à *Mantica de coniectur. vltimarum volunt. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 6. *Frãc. Stephano decis.* 15. vbi plura cumulat ex *n.* 5. *Fachina. lib.* 4. *controuerſ. cap.* 89. Et is optimè notat hanc ſententiam aptiſſimè probari in dict. *l. placet*: dum tamen tu addas *l.* 3. § *nominatim*, *D. de iniuſto, rupto, irritóque teſtam.* vbi ventris & poſthumi inſtitutio & exheredatio adæquantur. Ex quo veniunt improbandi *Cuman. Paul* & *Aretin.* contrarium tenentes, quos ſequitur *Sarmiento* in d. *l. placet num.* 16. per *tex.* in *l. filius a patre* 28. § *ſi quis ex certa*, *D. de liber. & poſthum.* non adtendentes
† illud *Tryphonini* reſponſum referen- 145
dum eſſe ad naſciturum ex certa & determinata vxore, vt patet ex illis *textus* verbis: *Si quis ex certa vxore natum ſcribit heredem, in periculum rumpendi teſtamentum deducit ex alia ſuſceptis liberis*, quaſi diceret Conſultus, inſtitutionem ventris, aut poſthumi non relatam ad certam vxorem, om-

nem poſthumum poſtea naſciturum, & ex quauis alia vxore ſuſceptũ comprehendere. Qua veriſſima interpretatione admiſſa, vitabis duram & parum aptam *Franciſci Stephani d. deciſ. 14. num.* 8.

Sub hæc noto, quæ à d *l. placet*, & ſimilibus proximè deduximus, locum
146 habere, quamuis † teſtator ſciens vel ſuſpicans vxorem prægnantẽ, poſthumum inſtituat; adhuc enim inſtitutus cenſebitur quicunq; poſtea naſcetur, vt innuunt illa verba d. *l. placet: Cum maritus poſthumum heredem ſcribit, non vtique ſolus poſthumus ſcribitur videtur, qui ex ea, quam habet vxorem, ei natus eſt, vel qui tunc in vtero eſt, verùm is quoque qui ex quacunque vxore naſcatur:* cùm veroſimile non ſit, teſtatorem, de quo in illo *textu*, vxoris prægnationem ignoraſſe, contra regulam *textus* in *l. octaui gradus, §. 1. D. vnde cognati, l. de tutela 7. C. de in integrum reſtitutione.* Vt inde meritò veniant refellendi *Paulus* & *Sarmiento* ibi *n. 17.* & *Angel. conſ. 51. num. 3.* contrariam adſtruentes ſententiam contra illius *textus* verba, vel ſaltem verum & genuinum eius ſenſum.

Quinimò prædicta adeò procedũt, vt ventre vel poſthumo herede inſti-
147 tuto, ſi plures naſcantur, † omnes inſtituti cenſeantur, ex *Oldrado conſ. 212. Angelo d. conſ. 51. d. num. 3. Federico de Senis conſ. 42.* quos refert & ſequitur *Cardinalis Thuſcus tomo 8. littera V. concl. 78. n. 1. & 2.*

Qui *numero ſequenti* hanc amplia-
148 tionem limitat, † vt non procedat in odioſis, vt puta dato ſubſtituto ventri vel poſthumo inſtituto; natis ſiquidem pluribus poſthumis ſubſtitutionem euaneſcere rectè ait per *text.* in *l. vel ſingulis 37. D. de vulgari & pupillari.* Non tamẽ probo ſublimitationem ab eo traditam *numero* 4. quando ſcilicet cauſa pia ſubſtituta fuit, quo caſu ex ſententia *Baldi*, quem refert, *conſilio 122. libro 1.* tenet, pluribus natis ſubſtitutioni locum fore. Etenim nulla cauſa pia præponderat vocationi ſeu inſtitutioni propriæ prolis. Nec ego in conſilio prædicto *Baldi* inuenio quod *Tuſchus* ait. Vide tamen iſtum prædicta variis, & pluribus alijs modis ibidem ampliantem *numero 6. 10. 11. 12. 13. 16. 17. 18. & 20. ex Baldo dicto conſilio 122. & 128. libro 1. & 133. libro 4. & conſilio 113. & 233. lib. 5. Angelo d. conſ. 51. & 301.* horum enim ſcripta tranſcribere ſuperuacuum duco.

Sed in caſibus ab his Auctoribus adductis, & aliis per nos *ſupra* adnotatis (in quibus de poſthumi ſui, vel futuri ſui inſtitutione, aut exheredatione agitur, & aliis quibuſque ſimilibus) poſthumi ſui cauſa † inſtitutio- 149
nem, aut exheredationem eandem in caſu natiuitatis expoſtulat, quæ & in filio iam nato, heredéque neceſſario interuenire debet: ita vt inſtituendus ſit vel exheredandus ad modum nati filij, iuxta leges *tituli, D. de liberis & poſthumis, l. 3 cum ſuis §§. D. de iniuſto, rupto, irritóque teſtamento.* Ex quibus colligitur iſtius poſthumi inſtitutionem, vel exheredationem (quæ pro tyronibus dicta velim) ita concipiendam; † *Qui mihi ex vxore mea poſt mor-* 150
tem meam naſcetur, heres vel exheres eſto. Quòd ſi nepos, hoc modo: *Qui mihi ex nuru, quam decedens filius meus prægnantem reliquit, nepos poſt mortem meam naſcetur, heres vel exheres eſto,* vel aliis ſimilibus verborũ formulis, quibus inſtitutio, vel exheredatio poſthumi libera fiat à præteritione, vel vaga exheredatione: quæ ſicuti filio aut nepoti iam nato primum locum occupanti non obſtet, ita poſthumo ſuo præiudicio eſſe non poteſt, quin agnatione rumpat teſtamentum, ex iam dictis, & dicendis *infrà*, cùm expen-

expenderimus *l. Gallus*.

Dum tamen & pro iiſdem initiatis in iure nunc adnotemus cum *Petro Loriotode iuris arte, tract. de natiuitate, axiomate* 10. & 11. tribus implurimùm modis poſthumum ſuum (largè poſthumi ſumpto vocabulo) inſtitui ſolitum. Primò *ſi me viuo*, vel, *mortuo naſcatur*, & tunc nunquam rumpit, quia alio tempore naſci nõ poteſt. Secũdò *ſi me viuo naſcatur*, & rumpet quidem me mortuo natus, *l. commodiſſimè* 10. *D. de liberis & poſthumis*: quia caſus omiſſus ſub expreſſo non continetur, *l. ſi extraneus, D. de condict. cauſa data*: niſi perſonæ fauor ſubeſſet, *l. fin. C. de inſtit.* aut præter diſponentis mentem caſus eueniſſet, *l. finali, C. de poſthumis hered. inſtituend.* Tertiò poſthumus poteſt ſimpliciter inſtitui, ſi dicat teſtator, *poſthumum inſtituo*, & tunc non rumpet, ſiue viuo, ſiue mortuo teſtatore naſcatur.

Cùm autem poſthumus neceſſariò eſſet à patre inſtituendus, vel exheredandus, ne præteritus teſtamentum rumperet, hinc factum eſt, vt poſthumi (qui antè quàm naſcantur nõ poſſunt dici in poteſtate morientis fuiſſe, d. *l. fin. D. de ad ſignand. lib.* nec ſui heredes eſſe, cùm hoc nomen ijs ſolùm conueniat, qui in familia & poteſtate defuncti fuerint: vt iã diximus)
151 nihilominus *ſui* dicantur, † cùm nati fuerint fictione iuris, de qua in *l. qui in vtero* 7. & 26. *D. de ſtatu homi.* vel *futuri ſui* ante natiuitatem, vt optimè adſtruit *Valentinus Forſterus de ſucceſ. ab inteſtato, lib. 2. cap. 8. nu.* 27. & poſt eum *Oſualdus Hilligerus in Donello enucleato lib. 7. cap. 2. in notis, littera E.* & ex noſtris *D. Pichard. in §. poſthumi, num. 8. inſtitut. de exheredatione liberor.* Et iuxta iſta intelligendus eſt *Gomez Arias in l.* 11. (aliàs 13.) *Tauri num.* 4. dum in vtero exiſtentem ſub nomine filiorum venire ait.

Et vt tales ſui heredes reputantur in ſubſtitutione pupillari † eis à patre facta, *l.* 2. *verſicul. poſthumis*, *l. paterfamilias* 46. *D. de vulgari & pupillari ſubſtitutione*, §. *non ſolum. inſtitution. de pupill. ſubſtit.* ¶ Et in ſubſtitutione pupillari poſthumi ſui alteri filio facta ex eleganti ratione ab *Vlpiano* adnotata in *l. ſed ſi plures*, §. 1. *D. de vulga. & pupil.* 152

Et in adſignando eidem poſthumo ſuo teſtamentario tutore † (qui aliàs poſthumo tanquam perſonæ incertæ, & in rerum natura non exiſtenti regulariter dari non poterat, ex dicendis *inferius*) *l.* 1. §. 1. *d. l. ſi quis ita dederit* 16. §. *fin. D. de teſtamentaria tutela*, §. *vltimo, inſtitution. qui teſtam. tuto. dari poſſunt.* 153

Et in ſucceſſione ab inteſtato poſthumis ſuis † deferenda, qui remorantur in ſequentes ſibi agnatos, quibus præferuntur, ſi fuerint editi, *d. l. inteſtato* 3. §. *vtique. D. de ſuis & legitim. hered. l.* 4. *C. eod. tit. l. cùm quidam* 30. §. *quod dicitur, cum ſeqq. D. de adquir. hered.* §. *ita demum, d. verſic. poſthumi, inſtitut. de hered. quæ ab inteſt. defer.* facit *textus in l. fin. D. de ventre in poſſeſ. mittendo.* Quæ omnia iura loquuntur in ventre, qui ſuum heredem pariturus eſt, vt dixit *Vlpianus* in *d. §. quod dicitur.* Vbi hoc ipſum quod attinet ad ſucceſſiones legitimas locum habere in alieno poſthumo clarè demonſtrat illis verbis: *Et in eo ventre idem adcipias qui legitimum, vel conſanguineum pariturus eſt*, iunctis his quæ *infra* in reſpõſione ad 11. & 12. argumentum (huius rei cauſam adducentes) notabimus. 154

At præcedentes caſus à *num.* 152. enumerati intelligẽdi ſunt † de poſthumis, qui tempore ſubſtitutionis pupillaris, adſignationis tutoris, & ſucceſſionis ab inteſtato delatæ, iam erant concepti; aliàs enim ſubſtitutio pu- 155

pillatis, & reliqua non tenebunt, ex traditis è *Saliceto* in *l. ſi teſtamento, nu. 7. C. de impuber. & alius ſubſtitution. Iaſone in d. l. 2. nu. 4. D. de vulgar. & pupil. ſubſtitution.* & notant nouiores in *§. non ſolum, inſtitution. de vulgar. & pupil. ſubſtitut.* nouiſſimè *Anton Merenda lib 3. controuerſ. iuris cap. 3.* Qui iſto in caſu optimè intelligunt d. *l.* 2. & d. *§. non ſolum*, contra *Goffredum* & *Socin.* in d. *l. 2. num. 2. verſ. Sed contrarium*, & alios relatos à *Merenda ſupra.* Ita vt in pupillari ſubſtitutione: adgnatione tutoris & reliquis, in quibus de valore teſtamenti non contenditur nec periculo rupturæ patris diſpoſitio principalis ſubiacet, locum non habeat deciſio & regula dict. *l. placet*, & ſequentium, *D. de liber. & poſthum.* cum aliis *ſupra* adductis.

Ex dictis vſque dum de inſtitutione poſthumi ſui, ſiue exheredatione permiſſa, & cauſatiuè ſimul (vt noſtri aiunt) neceſſaria, perquàm euidens fit reſolutio illius quæſtionis anxiè à noſtris diſceptatæ, an mater (quæ liberos non habet in poteſtate, nec habere poteſt, *l. nulla 13. D. de ſuis & legitimis heredibus, §. feminæ, inſtitution. de adoptionibus*) poſſit poſthumum ex ſe naſciturum heredem inſtituere? In qua dubio procul tenendum eſt, non
156 poſſe († vt apertè ſentit *Vlpianus* in *l. 1. §. ſed ſi matris, D. ad Senatuſconſultum Tertullianum*: quem dilertè pro iſta ſententia expendit *Coſta* in *§. poſthumus, num. 6. inſtitution. de legatis.* Et clariùs probatur per illa verba *l. 4. D. de liberis & poſthumis*: *Placet omnium maſculum poſſe poſthumum heredem ſcribere*: quandoquidem à poſitione (vt noſtri aiunt) maſculorum ſequatur excluſio feminarum, *l. 1.* vbi *Cynus, Albericus, & Angelus, C. de legibus, l. ſcripturas in fine,* vbi *Bartolus, C. qui potiores in pign. habeantur, l.* Iuncta *Gloſſa verbo viriles, C. de veſtibus holober. & deaur lib. 11.* *Molina* in ardua & nota quæſtione *lib. 3. de Hiſpanorum primogenius cap. 5. num. 30.* Et in terminis ita firmat *Raphael Cumanus in d. l. placet, Emanuel Coſta in dicto §. poſthumus, Franciſcus Conanus lib. 10. commentarior. cap 3. num. 3. Cuiacius in l. ſed eſt quæſitum, D. de liberis & poſthumis*: ea mota ratione, † quia cùm feminæ 157
filios in poteſtate non habeant, poſthumus matri alienus eſt, & ideò inſtitui non poteſt. Ego addo † poſthu- 158
mi huius præteritione & agnatione poſt teſtamentum aut mortem matris eius vltimum elogium non infirmari, cùm talis præteritio tantum faciat quantum patris exheredatio *§. mater, inſtitutionum de exheredatione liberorũ, l. filiam 15. C. de inofficioſo teſtam. l. ſi inſtituta 27.* (hinc intelligenda) in *§. final.* cum *l. ſeq. D. eodem, l. illud notandum 4. §. ad teſtamenta, D. de bonorum poſſeſſione contra tabulas*, cum aliis adductis à *Coſta in dicto §. poſthumus num. 5.* Vnde eſt, vt in præteritione poſthumi à matre facta ceſſet fauor teſtamenti, quem *ſupra* in poſthumo ſuo conſiderabamus, & per conſequens eius inſtitutio, vt cuiuſuis alterius alieni poſthumi.

Nec audiendi ſunt † *Socinus num.* 159
2. Iaſon. num. 3. Sarmiento latiùs à *num. 2.* in d. *l. placet*, poſt *Gloſſam* ibi, verbo *poſſe, Duarenus ad titulum D. de liberis & poſthumis, tit. qui poſthumos inſtit. poſſ. Doctor Pichard. d. cap. 4. numer. 54. Oſualdus Hilligerus in Donello enucleato lib. 6. dict. cap. 11. in ſcholiis pag. 1. ad finem*, exiſtimantes, matrem poſſe poſthumum heredem inſtituere, per textum in d. *l. ſed eſt quæſitum, in fine, D. illo tit. de liberis & poſthumis, l. 3. C. de inofficioſo teſtam. l. poſthumus 6. verſ. ſimili modo. D. eodem tit. l. ſi filiusfam. 33. D. de teſtam. milit.* quibus ex ordine reſpondetur.

Primò

160 Primò, in *l. ſed eſt quaſitum,* † legendum eſſe cum *Pandectis Florentinis: Hermaphroditus planè ſi in eo virilia praualebunt, poſthumum heredem inſtituere poterit*, non *Hermaphroditus maximè*, &c. vt in vulgatis codicibus circunfertur. Quin & iſtorum attenta lectione, is *textus* nihil obſtat ex notatis à *Coſta* poſt *Cumanum* in dicto *§. poſthumus, num.* 5. *verſiculo, ſecundò arguitè dici poteſt*, iunctis his quæ ſtrenuè circa dictionem *maximè* adnotauit *Doctor. Pichard. ad leg. Gallus dicto cap.* 4. *num.* 57.

161 Ad *l.* 3. *C. de inoffic. teſtam.* † facilè reſpondetur, exploſis ſolutionibus *Sarmien. in d. l. placet, numer.* 2. *Coſta in dicto §. poſthumus num.* 15. *in fine*, ibi nouum ius inductum ab Imperatoribus Seuero & Antonino, vt clarè præſeferunt illa verba: *Repentini caſus iniquitas per coniecturam materna pietatis emendanda eſt*, & clariùs illa: *Quare filio tuo, cui nihil, præter maternum fatum imputari poteſt, perinde virilem portionem tribuendam eſſe cenſemus, ac ſi omnes filios heredes inſtituiſſet*, quæ fictam quandam heredis inſtitutionem inducunt *coniectura pietatis*, hoc eſt, commiſeratione parturientium, & ſeſe ob bonum publicum ſimili (omnium maximo) peri-

162 culo exponentium. † Quò reſpexit *Iuſtinianus* in vulgari *l. adſiduis, C. qui poti. in pign. hab. Quis earum* (dicens) *non miſereatur, propter obſequia quæ maritis praſtant, propter partus periculum? &c.* & in *§. ſed nos, inſtitution. de Senatuſconſulto Tertull.* ibi: *Matri ſubueniendum exiſtimauimus, reſpicientes ad naturam & puerperium, & periculum, & ſæpè mortem ex hoc caſu matribus inlatam.* Quin & præſumpti materni adfectus rationem habuiſſe Imperatores in illo *tex.* credendum eſt, vt in *l. ſi pactum* 9. *D. de probation. l. tale pactum. §. vltim. D. de pactis.* Ex quibus planum fit, in *d. l.* 3. nouum & ſingulare ius ex ſingulari pietatis ratione ſtatutum fuiſſe.

Legem verò *poſthumus* 6. † *verſ. ſimili modo*, ego cum *Coſta ſuprà* facilè pro noſtra & communiore retorqueo ſententia: ideò enim ibi datur querela inofficioſi, quia poſthumo, qui de Iure Ciuili (quod proſequimur) heres inſtitui non poterat, ſi inſtitutus eſſet Iure Prætorio bonorum poſſeſſio ſecundùm tabulas dabatur, *dict. l.* 1. *§. ſed ſi matris, D. ad Senatuſconſ. Tertullian.* Quæ mirum eſt *Oſualdum ſuprà* non aduertiſſe, & *textum* iſtum inrefragabilem pro materni poſthumi directa inſtitutione putaſſe. 163

Denique non obſtat *textus* in *d. l. ſi filiusfamil.* 33. † *verſ. ſecundum quæ, D. de teſtam. militis:* nam loquitur de poſthumo qui militi teſtatori liberato à patris poteſtate agnaſcitur ſuus heres: quem filiusfamilias miles, de quo ibi, conſilium (Galli Aquilij imitatus) prouidè inſtituere potuit heredem. Quod iure factum probabimus in reſponſione ad *l. Gallus, D. de liberis & poſthumis.* 164

A b h i s quæ in propugnatione communis rationis, poſthumi alieni inſtitutionem denegantis hucuſque ſunt dicta ſubinde inlata, facilior paratur deſcenſus ad reſponſionem iurium *ſuprà* ex aduerſo adductorum Vnde primo loco noto, vero & communi Interpretum iuris adſenſui deneganti alieni poſthumi inſtitutionem, non obſtare *tex.* in *§ poſthumus, inſtitution. de legat.* Nam (omiſſa ſolutione † *Alciati lib.* 9. *Parergon, cap.* 1 qui putat addendam negationem, & legendum: *Poſthumus autem non alienus heres inſtitui & antea poterat, & nunc poteſt*, nouè probata à *Vultеio in d. §. poſthumus*, & *Andrea* 165

P 2

Geiſhardo exercitat. Iuſtinian.d.cade 8. *quæſt.*2. quam meritò vt inſulſam, & à vero ſenſu & enarratione illius *textus* alienam poſt *Balduinum in d.* §. *poſthumus*, & *Ioannem Robert. Aurelianenſem lib.* 1.*recept.ar. ſentent. cap.* 1. improbat *Oſualdus ad Donellum lib.*1. *cap.* 11. in ſcholiis. Et reiecta inter-
166 pretatione eiuſdem *Roberti* † *ſupra* reſtringentis generalem deciſionem iſtius *textus* ad caſum ſingularem, & à iure deuium, quam ideò optimè impugnat *Petrus Gilkenius in l.Gallus in principio,nu.*8. Et exploſa ipſius
167 *Gilkenij* † nec feliciore reſponſione *ſupr.num.*9.qui textum illum intelligere tentat de tertio genere poſthumorum,per nos iam adducto ſuperiore *inlatione*,hoc eſt, de eo poſthumo qui ex diuerſis cauſis *ſuus & alienus* dici poteſt, cuius inſtitutionem admittit, quo ſenſu vel cauſa ſuus eſt, vel futurus eſt,iuxta terminos *dict.l.placet*, cum aliis, *D.de liberis & poſthumis*:etenim violenta iſta reſtrictio contrariatur generali illius *textus* deciſioni, quæ ei aduerſatiua eſt, quam de legatis alienis poſthumis relictis præpoſuerat *Iuſtinianus in* §.*poſthumo quoque alieno.* Et inſuperhabita interpreta-
168 tione *D. Pichardi* † *in d.cap.*4.*a num.* 113. nouam adſtruentis opinionem circa poſthumorum inſtitutionem, (de qua vna verborum ſerie agemus *infr.*) Valdè mihi adridet *Ludouici Charondæ* interpretatio, qui *lib.*1.*veroſimilium cap.* 15. verba illa,*antea poterat*, dicti §.*poſthumus* ad *legem xij. Tabularum*, refert ampliſſimam teſtantibus concedentem facultatem de rebus ſuis diſponendi; qua & poſthumorum alienorum inſtitutio comprehendebatur, ex dictis & notatis perquàm optimè à *Charonda* ibi, & per nos *ſupra* cum *inferius* adducendis *num.* 263. Ita vt poſthumi alieni(quos antea *lex xij. Tabul.* inſtituere permittebat) hodie ex noua *Iuſtiniani* Conſtitutione (liberam teſtandi facultatem, Prudentium ſubtilitatibus obpreſſam, reſtituente) heredes inſtitui poſſint.

Sed & reſponderi poteſt (poſt *Accurſium in d.*§.*poſthumus*, & communem antiquorum Doctorum) cum *Goueano* in *l.Gallus num.*17. *Boetio Epone.num.*19. *Cuiacio* ibidem *in principio*,necnon *Duaren.Balduin.* & *Coraſ. in anteludiis* ad eandem *l.num.*14. *Fachinæo lib.*10. *controuerſ. iur.cap.*41. *Viglio in d.*§.*poſthumus*, *Hortenſio in* §.*poſthumo inſtitution. de legat. Donello lib.*6.*commentarior.cap.*11. *Antonio Fabro lib.*9.*coniecturarum,cap.*2. *Schiforde ghero d. tract.* 16. *quæſt.*8. dictum §. *poſthumus* † ita intelligẽdum, vt poſthumus alienus inſtitui potuerit olim 169
ante *Iuſtinianum*, non quidem mero Iure Ciuili, ſed Prætorio tantùm attento:quod ei heredi inſtituto bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas concedebat,vt docet *Iuſtinianus* dict. *principio inſtitution. de bonorum poſſeſſ.* & probatur in *l.*1. §. *ſi filius*, *l.*6. *D.de ventre in poſſeſſ. mittendo.* Licèt enim Prætor heredem facere non poſſit §. *quos autem* cum notatis ibi disertè per *D.Pichardum*, poſt alios, illo *titul.de bonor. poſſeſ.* quia tamen bonorum poſſeſſorem heredis loco in omni cauſa habet; *l.Prætor* 117.*D.de diuerſis reg. iur. l. in omnibus* 2.*D. de bonor. poſſeſ.* Ideò *Iuſtinianus*,qui in poſthumo alieno bonorum poſſeſſore Prætoris Edicto (medio patre vel curatore) omnia quæ in vero herede Iure Ciuili inſtituto inueniebat, eum *antea* † id eſt. Iure Prætorio inſtitui poſ- 170
ſe adſerit: nam cùm effectus conſideratur bonorum poſſeſſionem, & poſſeſſorem bonorum *hereditatem* & *heredem* adpellarunt ipſi Iuriſconſulti in *l.conditionibus* 19. *D. de conditionib. & demonſtration. l.hereditatis* 138.*D.de verborum*

verborum ſignif. & ante *Iuſtinianum* Imperatores *Diocletianus* & *Maximianus* in *l.1.C. vnde liberi*, & *Conſtantius* in *l.finali, C. qui admitti ad bonor. poſſeſ.*

Prædicta euidentiora fient conſideranti *Iuſtinianum* in d. §.*poſthumo quoque*, *inſtitution.illo titul. de legatis*, poſthumo alieno inutiliter antea le-
171 gari adſeueraſſe;† quaſi diceret, legatum poſthumo alieno relictum nec Iure Prætorio vtile fieri: quod ex pluribus latè comprobat *Coſta* in dict.§. *poſthumus n.15.* In heredis verò inſtitutione ſecus erat: & ideò eā antea fieri potuiſſe(ſubaudi vtiliter)firmat idem *Iuſtinianus* in d.§.*poſthumus*. Nomina enim iſta, *vtile*, vel *inutile*, Ius Prætorium propriè & potiſſimè reſpiciunt: quod propter vtilitatem publicam introductum dixit *Papinianus* in *l.Ius autem Ciuile 7.§. Ius Prætorium*, *D.de iuſtit.& iure.*

Vt inde hoc vno ſaltem adſentiri
172 † *Spanochio* cogamur, & ſimul cum eo *part.9.n.15.* adſerere *Iuſtiniani*, propoſitum fuiſſe in dictis §§. *poſthumo 26.* & *poſthumus 28. inſtitution. de legat.* differentiam adſignare inter inſtitutiones & legata, quod adtinet ad alienum poſthumum. Sed in conſtituen-
173 da differentia valdè diſſentimus:† putat enim *Spanochius* verba illa dicti §. *poſthumus: Et antea poterat*, abſolutè intelligenda: peſſimè quidem & contra *Iuſtinianum* in *principio inſtitution. de bonor.poſſeſ.* vbi diſertis verbis adſerit, poſthumum alienum Iure Ciuili hereditatem adire non potuiſſe, cùm inſtitutio non valeret, ſed tantùm à Prætore adiuuaretur. Stat ergo diffe-
174 rentia † inſtitutionis & legati alieno poſthumo, Iure Ciuili attento, relicti, in eo ſolo, quòd legatum omnino inutile erat, quod clarè præſeferunt illa verba dict. §. *poſthumo: inutiliter antea legabatur*: inſtitutio verò à Prætore adiuuabatur, *l.poſthumus 6.D.de inofficioſo teſtamen.l.3.D.de bonor.poſſeſ. ſecundùm tabul.as, d.princip. inſtitution. de bonorum poſſeſſ.* Ex quo factum eſt, vt *Iuſtinianus* in d §.*poſthumus* ſcripſerit, poſthumum alienum & antea potuiſſe heredem inſtitui, cùm tamen ei legari non poſſet, vt adſeuerauit in d. §.*poſthumo.*

Quòd ſi † replicet aliquis, *Iuſtinianum* in dict. §. *poſthumus*, vna deter- 175
minatione dixiſſe, poſthumum alienum & antea & nunc inſtitui poſſe, id eſt, ex ſua noua Conſtitutione, ita vt eius verba vnam vel pariformem reſpiciant determinationem & inſtitutionem, *l.iam hoc iure, D.de vulgari.* Reſpondemus, illis verbis: *Et antea poterat, & nunc poteſt*, Imperatorem iſtum denotaſſe poſthumi alieni inſtitutionem, ex ſua noua Cōſtitutione inductam mirari quem non debere, cùm & antea ad omnes iuris effectus inſtitui poſſet, auxilio Prætoris, id eſt, bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas adiutus, quaſi diceret, poſthumus alienus, quod adtinet ad iuris effectus, antea heres inſtitui poterat, & ideò nunc (cùm iuris ſubtilitates reiicimus, & æquam rationem præ oculis habemus) poterit heres eſſe, vel inſtitui ſine auxilio Prætoris.

Non eſt ergo cur captemus voculas illas ANTE, &, NVNC, POTERAT, &, POTEST d.§.*poſthumus*, cum hæ verborum aucupationes Iuriſprudentibus † non conueniant, qui 176
ſolis verbis inhærere non debent, ſed vim eorum & effectum introſpicere, vt adpoſitè in propoſito adnotarunt *Vueſembeccius*, *Vulteius* & *Gilkenius* relati ab *Schifordeghero ſupr.d. q.8.ad fin.*

His addo, & intrepidè ſimul adſero, quæ dicta ſunt à §. *incertis*, vſque ad § *poſthumus*, *inſtitut. de legat.* clariùs

admittentis nihil agi præiuderit, ſi po-
tiſſima illa ratio ſubſiſteret, denegans
alieni poſthumi inſtitutionem, quia
ſcilicet in hominum vel rerum non
eſſet natura) eam deſtruere conatur,
134 † adſerens, nec poſthumi ſui inſtitu-
tionem, hac ratione admiſſa, conce-
dendam fore, contra *textum* in *l. ſi quis
poſthumos* 9. *l. commodiſſime* 10. *l. ſi po-
ſthumus* 14. *l. cùm poſthumus* 22. *l. poſthu-
mum* 27. *D. de liberis & poſthumis*, *l. po-
ſthumi* 3. *l. poſthumus præteritus* 12. *l.
poſthumorum* 13. *D. de iniuſto, rupto, ir-
rito facto teſtamento*, & contra varias
Ciceronis & *Quintiliani* auctoritates
huius propoſiti, relatas à *Boëtio Epo-
ne* in *l. Gallus, num.* 4. Sed nos inlatio-
nem iſtam Præceptoris facilè admit-
timus, & poſthumi ſui inſtitutionem
mero iure à Iuriſprudẽtibus inducto,
non procedere planè fatemur; eo e-
nim attento, poſthumus ſiue ſuus ſiue
alienus, dum in ventre eſt, homo non
eſt, & per conſequens nec inſtitutio-
nis capax.

135 Fuit tamen admiſſa † prædicta po-
ſthumi ſui inſtitutio benigna quadam
interpretatione ipſius poſthumi fauo-
rem principaliter reſpiciente (quid-
quid dixerit *Antonius Faber*, *inferiùs*
refellendus, & poſt eum ſuus Adſecla
Schifordegherus) quod facilè ſibi per-
ſuadebũt, qui cõſiderauerint, nullum
propriè poſthumũ (de nato poſt mor-
tẽ patris aut aui, mortuo filio, loquor)
ſtricto iure ſuum heredẽ dici potuiſ-
ſe, cùm nemo antè quàm naſcatur, ſit
in poteſtate patris vel aui, *l. finali, D.
de conlatione bonorum*, *l. finali, D. de adſi-
gnand. libert.* Suus autem heres adpel-
lari non poteſt, qui nõ eſt in poteſtate
& familia patris vel aui (*l. ſcripto* 7. *D.
vnde liberi*) quo tempore induci poſſit
continuatio illa dominij, de qua in *l.
in ſuis* 11. *D. de liberis & poſthum. l. lege
Cornelia* 12. *D. de teſtam.* §. *ſui inſtitut.
de hered. qualitate & differentia*, §. *ſui*,
inſtitution. de heredit. quæ ab inteſt. defer.

Quæ cùm non inueniatur in po-
ſthumo nato poſt mortem patris vel
aui, inde fit, vt illi ſuus heres eſſe
non poſſit, iuris ſtricti regulis attentis.

Hæc cùm ita ſe habẽrent, & pater
auúſve rectè & ritè rerum attento,
præſenti ſtatu, poſthumo præterito te-
ſtarentur, aliorſum eueniebat, vt non
ſecurè vltimum ſuum ordinarent iu-
dicium; nam agnatione poſthumi ſui,
hoc eſt, primum in ſucceſſione præ-
defuncti locum occupantis teſta-
mentum rumpebatur, *l. 3. cum ſuis* §§.
D. de iniuſto, rupto, irrito teſtam. §. *po-
ſthumi*, *inſtitution. de exheredatione li-
beror.* Iudicabant enim Iuriſpruden-
tes, vt colligitur ex d. §. *poſthumi*, te-
ſtatorem non inſtituentem vel exhe-
redantem ventrem (*lege duodecim ta-
bularum* agnitum ex iam dictis, & di-
cendis *inferiùs*) vel ignoraſſe conce-
ptum, vel eius oblitum eſſe. Quo ex
capite poſthumorum natiuitate, ve-
lùt ſui heredis agnatione, teſtamenta
rumpi cœperunt.

Et ne id eueniret patri prouido, &
naſcituris ex ſe proſpicere volenti, fa-
ctum eſt quadam velut conſequentiâ,
vt patres poſſent poſthumos ſuos,
quin & debẽrent ad ſimilitudinem fi-
liorum heredes inſtituere, vel exhe-
redes facere, ni vellent teſtamenta ſua
periculo rupturæ, poſtea eorum nati-
uitate eueuturæ, ſubponere, d. *l. 3. cum
ſuis* §§. *D. de iniuſto, rupto*, d. *l. poſthumus*
12. *D. eodem*, *l. poſthumus* 6. *D. de inof-
ficioſo teſtamento*, *l.* 1. & 3. *C de poſthu-
mis heredibus inſtituend. l. maximum vi-
tium, C. de liberis præteritis*, d. §. *poſthu-
mi*, & §. *poſthumorum*, *inſtitution. de ex-
heredatione liberorum*, *Gaius lib. 2. inſti-
tution. tit. de exheredatione liberor.* Qui-
bus concinit *l. 20. tit. 1. part. 6.* Aliàs e-
nim legis crudelitas incuſari poſſet, ſi
quos præterire impunè non fineret,
nec inſtituere permitteret, vt dixit

diſertè

Digitized by Google

diſertè *Matthæus Gribaldus lib. 7. de ratione ſtud.*

136 Vnde omni iure† poſthumi ſui inſtitutionẽ fuiſſe permiſsã, dixit *Bart.* in dict. *l. Gallus*, §. *nunc de lege*, & §. *ille caſus*, *Coſta* in dicto §. *poſthumus*, *num.* 10. *inſtitution. de legat.* *Petrus Gilken.* in d. *l. Gallus*, *num.* 3. *D. Pichard.* hos & alios referens ibidem *cap.* 4. *n.* 24. Qui *num.* 27. & 28. nobiliſſima poſthumorum ſuorum exempla ab antiquitate adducit ex varijs locis *Liuij*, *Ciceronis*, & *Quintiliani* (quæ antea cõgeſſerat *Boëtius Epo* in eadem *l. Gallus num.* 4.) Et demum *num.* 41. obicem

137 remouet, † qui ex d. §. *ille caſus*, obponi his ſolet, in illis verbis: *Porro procedere debet, vt vtiliter ſit inſtitutus (quod nullo iure poruit) qui nondum natus erat*: poſt alios optimè aduertens, verba illa *nullo iure*, interpretari debere *neutro iure*, hoc eſt, neutro *legis Vellææ* capite. Et ego prætetea noto *Scæuolam* in dicto §. *ille caſus*, loqui de nepote inſtituto & nato ante mortem patris, qui nullo tempore poſthumus ſuus fuit, ſed *Velleanus*, duobus, ex ſententia *Iuliani*, legis capitibus commiſtis; nos autem nunc loquimur de poſthumo ſuo omni tẽpore, quem inſtituere permittunt pręcitata iura, & qui nullo tempore indigebat Prætoria bonorum poſſeſſione: cùm ipſo iure, ſine aditione, ex quo natus eſſet, heres fieret, *l. more* 8. *verſ.* (ita intelligendo) *de ea*, *D. de adquiren. heredit.* §. *poſthumi*, & §. *ſui*, *inſtitut. de heredit. quæ ab inteſtat. defer.* D. *Pichard. d. c.* 4. *num.* 21.

Sed his addere liceat interpretationem Prudentum (qua media, teſtamentum paternum aut auctum agnatione poſthumi rumpebatur) poſthumum ex patre vel auo (filio mortuo) naſciturum ſuum heredem actu non

138 facere, † ſed tantùm potẽtia; alioquin poſthumus ante natiuitatem teſtamẽtum infirmaret, ſi præteritus fuiſſet, quemadmodum & natus ſuus heres, *l.* 1. *D. de iniuſt. rupt. irrito teſtam.* Nec inſtitui poſſet ſub conditione caſuali vel mixta, vt in *l. cũ poſthumus* 22. iũcta *l. poſthumus* 24. *D. de liber. & poſth.* (quę ſanè inſtitutio, impleta cõditione ante natiuitatem, ſuſtinetur: cùm tamen hoc in filio iam nato non admittatur, *l.* 4. *D. de hered. inſtit. l. filius* 15. *l. fin. C. de condition. inſtitution.*) Sed nec teſtamentum, in quo poſthumus præteritus fuiſſet, vllo momẽto valẽret, vti re vera valet & tenet ante natiuitatem, § *inſtitution. de exheredat. liberor.* & vlterius omni tempore forſan ſuſtinebitur, ſi vxor vel nurus oborianturl vel monſtroſum quid edant, vel mortuum, vt ait *Hotmanus in* §. *inſtitut. de exheredatione liberor.* Hoc ideo, quia cùm ſpes eſt aliquo caſu valiturum teſtamentum, in dubio ſuſtinetur fauore vltimorum elogiorum, vt adnotauit *Viglius in* §. *poſthumi*, *inſtitutien. de exheredatione liberorum*, *num.* 2. *Alexand. Picenard. in rubr. illius tituli.* Vel, vt ego verius puto, quia poſthumus ante natiuitatem nec in rerum, nec in hominum natura eſſe dicitur iuris intellectu, vt iam *ſupra* latè notauimus, vt inde eo inſuperhabito rectè quiſque teſtatus cenſeatur, dum editus non eſſet. Hincque prouenire, poſthumi poſtea nati præteritione teſtamentum paternum rumpi, quod vtique non fieret, ſi ipſo iure nullum eſſet, *l. nam et ſi ſub conditione* 5. *D. de iniuſt. rupt. irrito teſtam.*

Huius autem à principio permiſſæ poſthumi ſui præteritionis rationem (quamuis per ſe clara & patens) † *Antonium Fabrũ* video latuiſſe, qui in ſua 139 *Iuriſprudẽtia Papin.* ſub *tit. de ingenuis*, *princip.* 3. *inlat.* 3. *conſeq.* 3. exiſtimauit, hoc ideò fieri, quia poſthumus ſuus non habetur pro nato, alioquin eius præteritio ab initio teſtamẽtũ infir-

maſſet,& iniuſtũ faceret: quod dictũ
prorſus tanto indignum eſt Iuriſcon-
ſulto. Quis enim vnquam dubitauit,
poſthumi ſui inſtitutionem natiuitate
vires adſumere, & *ll. qui in vtero 7. &*
26. D. de ſtatu hom. quæ poſthumos
pro natis habẽt, intelligendas dũ ta-
men poſtea naſcãtur, nõ aliter, vt pro-
batur in *l. ſi primo* 8. *D. de libe. & poſth.*
cum alijs *inferiùs* cum communi la-
tiùs proſequendis.

140 A dictis etiam pendet confutatio†
dictorum ab eodem *Fabro dicta confu-*
tat. 3. vbi ſecurè adfirmat, poſthumi
inſtitutionem, vel exheredationem,
non eius, ſed patris vel aui filio mor-
tuo decedentis, fauorem continêre, vt
qui non ſecurè teſtarentur, ſi poſthu-
mum præterijſſent *Non enim* (is Au-
ctor ait) *commodum poſthumi ſui eſt, poſſe*
exheredari vel ex minima hereditatis
parte (id de quo *infra* agemus) *here-*
dem inſtitui poſſe, qui ſi non eſſet exhere-
datus, vel inſtitutus totam hereditatem
ab inteſtato eſſet habiturus. Nam re be-
nè perpenſa Prudentium iuris in-
terpretatio maximo fauore cauſam.
poſthumi *ſui* fuit proſequuta, qui cũ
aliàs pro nihilo reputaretur ante na-
tiuitatem, eius cauſa de poſthumo
deinceps actum ferè fuit, ac de filio iã
nato, aut ſuo herede primum locum
obcupante. Nec enim quòd filius à
patre exheredari potuerit, ideò eius
cauſam in ſucceſſione paterna odio-
ſam aut non fauorabilem quis dicet:
inque his principaliter attendi fauo-
rem patris, qui filio præterito inuri-
liter teſtaretur. Vt inde id ipſum ve-
niat dicendum in poſthumi ſui inſti-
tutione vel exheredatione: ita vt con-
tra *Fabrum* præcisè cogamur adſere-
re, in his de cauſa poſthumi princi-
paliter agi: licèt inficias non eamus
in eiſdem fauorem dari, aut inueni-
ri patris, auique teſtantium, & rebus
ſuis prouidè in omnem euentum pro-
ſpicere volentium. Quod idem eſt ac
ſi dicas, non tantùm fauorem poſthu-
morum, ſed & teſtamentorum ſimul
Iuriſprudẽtibus in cauſa fuiſſe, vt po-
ſthumi ſui inſtitutionem, vel exhere-
dationem admitterent: ne agnatione
rumperentur, ex iam dictis, & dicen-
dis illicò ex *num.* 143.

Imò &, quod plus eſt, ab illa præ-
ſumptione iam *ſupra* per nos expen-
ſa, quæ ſubponit obliuionem in pa-
tre vel auo poſthumum, primum lo-
cum obcupaturum, prætereunte fit,
vt aliquando melior † ſit conditio 141
poſthumorum, quàm natorum, vti e-
uenit in poſthuma, quæ præterita, te-
ſtamentum rumpit, vt quæ per obli-
uionem præterita cenſetur, dicto §.
poſthumi. inſtitution. de exheredatione li-
berorum. Vnde neceſſe erat, vel eam
heredem inſtituere, vel exheredare,
vel aliquid eidem legare, vt obliuio-
nis præſumptæ ratio ceſſaret, dicto §.
poſthumi. Hæc autem in filiæ iam na-
tæ prçteritione locum non habebant:
ſola enim præteritio pro exhereda-
tione habebatur, *l. maximum vitium,*
verſiculo filia autem, & *verſic. cùm enim,*
C. de liberis præteritis, §. *ſed non ita.*
inſtitutionum de exheredatione liberorũ,
Gaius lib. 2. inſtitutionum, tit. 3. §. ſi ve-
rò filiam, Vlpianus in fragmentis tit. 22.
§. ex ſuis heredibus, verſiculo reliqua ve-
rò perſona, Paulus lib. 3. Sententiarum,
titulo 4. de teſtamentis, §. filio & extra-
neo.

Hoc ipſum (vt cauſa poſthumo-
rum fauorabilior ſit quàm natorum)
adcidit alio in caſu †ſubtiliter conſi- 142
derato ab *Vlpiano* in *l. nam & ſi ſub*
conditione 5. *ad finem, D. de iniuſto, ru-*
pto, irritóque teſtamento: vbi poſthu-
mus à primo gradu præteritus, à ſe-
cundo exheredatus, ſi eo tempore
naſcitur, quo aliquis ex inſtitutis in
primo gradu viuit, totum teſtamen-
tum infirmatur: quod ſecùs eſt, ex il-
lo *textu*

lo *textu*, in filio iam nato, qui præteritus à primo, à ſecundo verò exheredatus, teſtamentum non rumpit, & exheredationem à ſequenti gradu factam non vitabit. Hoc ideò tam variè, quia inſtitutio prioris gradus, à quo poſthumus præteritus eſt, mero iure tenet, dum natus non eſt: & inde eſt, vt agnatione, & natiuitate ſubſequuta, gradum præexiſtentem rumpat, & conſequentes ſimul, cum factum rumpentis alijs prodeſſe non debeat. At præteritio iam nati in primo gradu facta inſtitutionem à principio nullam reddit, ita vt exheredatio à ſecundo gradu facta, illicò ſuum ſortiatur effectum, dicta *l. nam et ſi ſub conditione* 5. *D. de iniuſto, rupto*: & ita disertè adnotauit *Anton. Faber lib.* 8. *coniecturar. cap.* 20. & ante eum *Trentacinq. 1. p. tit. de ſubſtitution. cap.* 10. *nume.* 4. & adprobauit *Oſuald. Hilligerus* (hos referens) *lib. 6. cap. 16. in notis littera G.* Et inſequenti, ex his infert, ad præteritionem filiæ vel nepotis iam nati & cogniti, quæ pro exheredatione habebatur, incogniti verò non æquè.

Ex QVIBVS omnibus fit, vt poſthumus poſtea natus omnia iura ſui heredis conſequatur. Quin & aliquando eius cauſa fauorabilior ſit, & amplior, quod adtinet ad ſucceſſionem paternam vel auitam, filio tempore natiuitatis è medio ſublato.

143 Sed & fauor teſtamenti † vel teſtatoris conſideratus per *Fabrum ſupra*, quin & per Conſultos & Imperatores in *l. vel negare* 5. *D. quemadmodum teſtamenta aperiantur*, in *l. 1. D. ſi quis omiſſa cauſa teſtam.* & in *l. 1. C. de ſacroſanctis Eccleſ.* (vltra primum & præcipuũ ventris vel poſthumi ſui fauorem) ſæpè in cauſa fuit, vt teſtamentum, aliàs mero iure inutile, ſuſtineretur, vt in *l. placet 4. cũ ſequenti, D. de liberis & poſthumis*: vbi cuilibet permiſſum eſt heredem inſtituere poſthumum quemcunque ſibi naſciturum, & agnatione aliàs rupturum teſtamentũm, vt notat ibi *Gloſſa*, verbo *ex quacunque* recepta per *Iaſonem num* 18. & per *Socinum* in *l. ſi cognatis num.* 25. *D. de rebus dubijs*, *Tiraquel.* in *l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos, num.* 105. *C. de reuocandis donationib. Menoch. lib.* 8. *præſumptio.* 21.

Quin attento fauore † prædicto inſtitutio ventris comprehendit quoſcunque natos poſt teſtamentum aut mortem teſtatoris: quæ fuit doctrina *Ioann. Andreæ in addition. ad Speculatorem, tit. de teſtamentis, verſ. obcurrit alia quæſtio*, quem ſequuntur *Alexander* & *Socinus* in dicta *l. placet*, & ibidem *Iaſ. num.* 13. Et pro iſta ſententia allegari ſolet *text.* in *l. ſi quis ita dixerit* 16. *D. de teſtamentaria tutela*, *l. qui filiabus* 17. §. 1. *de legat.* t. d. *l. cùm inter veteres, C. de fideicommiſſarijs libert.* cum alijs notatis à *Mantica de coniectur. vltimarum volunt. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 6. *Frãc. Stephano decis.* 15. vbi plura cumulat ex *n.* 5. *Fachina. lib.* 4. *controuerſ. cap.* 89. Et is optimè notat hanc ſententiam aptiſſimè probari in *dict. l. placet*: dum tamen tu addas *l.* 3. § *nominatim, D. de iniuſto, rupto, irritóque teſtam.* vbi ventris & poſthumi inſtitutio & exheredatio adæquantur. Ex quo veniunt improbandi *Cuman. Paul* & *Aretin.* contrarium tenentes, quos ſequitur *Sarmiento* in *d. l. placet num.* 16. per *tex.* in *l. filius a patre* 28. § *ſi quis ex certa, D. de liber. & poſthum.* non adtendentes †illud *Tryphonini* reſponſum referendum eſſe ad naſciturum ex certa & determinata vxore, vt patet ex illis *textus* verbis: *Si quis ex certa vxore natum ſcribit heredem, in periculum rumpendi teſtamentum deducit ex alia ſuſceptis liberis*, quaſi diceret Conſultus, inſtitutionem ventris, aut poſthumi non relatam ad certam vxorem, om- 144 145

nem poſthumum poſtea naſciturum, & ex quauis alia vxore ſuſceptũ comprehendere. Qua veriſſima interpretatione admiſſa, vitabis duram & parum aptam *Franciſci Stephani d. deciſ. 14. num.* 8.

Sub hæc noto, quæ à d *l. placet*, & ſimilibus proximè deduximus, locum
146 habere, quamuis † teſtator ſciens vel ſuſpicans vxorem prægnantẽ, poſthumum inſtituat; adhuc enim inſtitutus cenſebitur quicunq; poſtea naſcetur, vt innuunt illa verba d. *l. placet: Cum maritus poſthumum heredem ſcribit, non vtique ſolus poſthumus ſcriptus videtur, qui ex ea, quam habet vxorem, ei natus eſt, vel qui tunc in vtero eſt, vtrum is quoque qui ex quacunque vxore naſcatur:* cùm veroſimile non ſit, teſtatorem, de quo in illo *textu*, vxoris prægnationem ignoraſſe, contra regulam *textus* in *l. octaui gradus, §. 1. D. vnde cognati, l. de tutela 7. C. de in integrum reſtitutione.* Vt inde meritò veniant refellendi *Paulus* & *Sarmiento* ibi *n.* 17. & *Angel. conſ.* 51. *num.* 3. contrariam adſtruentes ſententiam contra illius *textus* verba, vel ſaltem verum & genuinum eius ſenſum.

Quinimò prædicta adeò procedũt, vt ventre vel poſthumo herede inſti-
147 tuto, ſi plures naſcantur, † omnes inſtituti cenſeantur, ex *Oldrado conſ.* 212. *Angelo d. conſ.* 51. *d. num.* 3. *Federico de Senis conſ.* 42. quos refert & ſequitur *Cardinalis Thuſcus tomo* 8. *littera V. concl.* 78. *n.* 1. & 2.

Qui *numero ſequenti* hanc amplia-
148 tionem limitat, † vt non procedat in odioſis, vt puta dato ſubſtituto ventri vel poſthumo inſtituto; natis ſiquidem pluribus poſthumis ſubſtitutionem euaneſcere rectè ait per *text.* in *l. vel ſingulis* 37. *D. de vulgari & pupillari.* Non tamẽ probo ſublimitationem ab eo traditam *numero* 4. quando ſcilicet cauſa pia ſubſtituta fuit, quo caſu ex ſententia *Baldi*, quem refert, *conſilio* 122. *libro* 1. tenet, pluribus natis ſubſtitutioni locum fore. Etenim nulla cauſa pia præponderat vocationi ſeu inſtitutioni propriæ prolis. Nec ego in conſilio prædicto *Baldi* inuenio quod *Tuſchus* ait. Vide tamen iſtum prædicta variis, & pluribus alijs modis ibidem amplianrem *numero* 6. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 18. & 20. *ex Baldo dicto conſilio* 122. & 128. *libro* 1. & 133. *libro* 4. & *conſilio* 113. & 253. *lib.* 5. *Angelo d. conſ.* 51. & 301. horum enim ſcripta tranſcribere ſuperuacuum duco.

Sed in caſibus ab his Auctoribus adductis, & aliis per nos *ſupra* adnotatis (in quibus de poſthumi ſui, vel futuri ſui inſtitutione, aut exheredatione agitur, & aliis quibuſque ſimilibus) poſthumi ſui cauſa † inſtitutio- 149
nem, aut exheredationem eandem in caſu natiuitatis expoſtulat, quæ & in filio iam nato, heredéque neceſſario interuenire debet: ita vt inſtituendus ſit vel exheredandus ad modum nati filij, iuxta leges *tituli, D. de liberis & poſthumis, l.* 3 *cum ſeqq.* §. §. *D. de iniuſto, rupto, irritóque teſtamento.* Ex quibus colligitur iſtius poſthumi inſtitutionem, vel exheredationem (quæ pro tyronibus dicta velim) ita concipiendam; † *Qui mihi ex vxore mea poſt mor-* 150
tem meam naſcetur, heres vel exheres eſto. Quòd ſi nepos, hoc modo: *Qui mihi ex nuru, quam decedens filius meus prægnantem reliquit, nepos poſt mortem meam naſcetur, heres vel exheres eſto,* vel aliis ſimilibus verborũ formulis, quibus inſtitutio, vel exheredatio poſthumi libera fiat à præteritione, vel vaga exheredatione: quæ ſicuti filio aut nepoti iam nato primum locum occupanti non obſtet, ita poſthumo ſuo præiudicio eſſe non poteſt, quin agnatione rumpat teſtamentum, ex iam dictis, & dicendis *infrà*, cùm expen-

expenderimus *l. Gallus*.

Dum tamen & pro iiſdem initiatis in iure nunc adnotemus cum *Petro Lorioto de iuris arte, tract. de natiuitate, axiomate* 10. & 11. tribus implurimùm modis poſthumum ſuum (largè poſthumi ſumpto vocabulo) inſtitui ſolitum. Primò *ſi me viuo*, vel, *mortuo naſcatur*, & tunc nunquam rumpit, quia alio tempore naſci nõ poteſt. Secũdò *ſi me viuo naſcatur*, & rumpet quidem me mortuo natus, *l. commodiſſimè* 10. *D. de liberis & poſthumis*: quia caſus omiſſus ſub expreſſo non continetur, *l. ſi extraneus, D. de condict. cauſa data*: niſi perſonæ fauor ſubeſſet, *l. fin. C. de inſtit.* aut præter diſponentis mentem caſus eueniſſet, *l. finali, C. de poſthumis hæredib. inſtituend.* Tertiò poſthumus poteſt ſimpliciter inſtitui, ſi dicat teſtator, *poſthumum inſtituo*, & tunc non rumpet, ſiue viuo, ſiue mortuo teſtatore naſcatur.

Cùm autem poſthumus neceſſariò eſſet à patre inſtituendus, vel exheredandus, ne præteritus teſtamentum rumperet, hinc factum eſt, vt poſthumi (qui antè quàm naſcantur nõ poſſunt dici in poteſtate morientis fuiſſe, d. *l. fin. D. de ad ſignand. lib.* nec ſui heredes eſſe, cùm hoc nomen ijs ſolùm conueniat, qui in familia & poteſtate defuncti fuerint: vt iã diximus)
151 nihilominus *ſui* dicantur, † cùm nati fuerint fictione iuris, de qua in *l. qui in vtero 7. & 26. D. de ſtatu homi.* vel *futuri ſui* ante natiuitatem, vt optimè adſtruit *Valentinus Forſterus de ſucceſ. ab inteſtato, lib. 2. cap. 8. nu.* 27. & poſt eum *Oſualdus Hilligerus in Donello enucleato lib. 7. cap. 2. in notis, littera E.* & ex noſtris *D. Pichard. in §. poſthumi, num. 8. inſtitut. de exhæredatione liberor.* Et iuxta iſta intelligendus eſt *Gomez Arias in l. 11.* (aliàs 13.) *Tauri num.* 4. dum in vtero exiſtentem ſub nomine filiorum venire ait,

Et vt tales ſui heredes reputantur in ſubſtitutione pupillari † eis à pa- 152
tre facta, *l. 2. verſicul. poſthumis, l. paterfamilias 46. D. de vulgari & pupillari ſubſtitutione, §. non ſolum. inſtitution. de pupill. ſubſtit.* ¶ Et in ſubſtitutione pupillari poſthumi ſui alteri filio facta ex eleganti ratione ab *Vlpiano* adnotata in *l. ſed ſi plures, §. 1. D. de vulga. & pupil.*

Et in adſignando eidem poſthumo ſuo teſtamentario tutore † (qui aliàs 153
poſthumo tanquam perſonæ incertæ, & in rerum natura non exiſtenti regulariter dari non poterat, ex dicendis *inferius*) *l. 1. §. 1. d. l. ſi quis ita dederit 16. §. fin. D. de teſtamentaria tutela, § vltimo, inſtitution. qui teſtam. tuto. dari poſſunt.*

Et in ſucceſſione ab inteſtato poſthumis ſuis † deferenda, qui remoran- 154
tur in ſequentes ſibi agnatos, quibus præferuntur, ſi fuerint editi, *d. l. inteſtato 3. §. vtique. D. de ſuis & legitim. hered. l. 4. C. eod. tit. l. cùm quidam 30. §. quod dicitur, cum ſeqq. D. de adquir. hered. §. ita demum, d. verſic. poſthumi, inſtitut. de hered. quæ ab inteſt. defer.* facit *textus in l. fin. D. de ventre in poſſeſ. mittendo.* Quæ omnia iura loquuntur in ventre, qui ſuum heredem pariturus eſt, vt dixit *Vlpianus* in d. *§. quod dicitur.* Vbi hoc ipſum quod adtinet ad ſucceſſiones legitimas locum habere in alieno poſthumo clarè demonſtrat illis verbis: *Et in eo ventre idem adcipias qui legitimum, vel conſanguineum parturus eſt*, iunctis his quæ *infra* in reſpõſione ad 11. & 12. argumentum (huius rei cauſam adducentes) notabimus.

At præcedentes caſus à *num.* 152. enumerati intellegẽdi ſunt † de poſthu- 155
mis, qui tempore ſubſtitutionis pupillaris, adſignationis tutoris, & ſucceſſionis ab inteſtato delatæ, iam erant concepti; aliàs enim ſubſtitutio pu-

pillatis, & reliqua non tenebunt, ex
traditis è *Saliceto* in *l.ſi teſtamento, nu.*
7. C. de impuber. & aliis ſubſtitution. Ia-
ſone in d. l. 2. nu. 4. D. de vulgar. & pu-
pil. ſubſtitution. & notant nouiores in
§. non ſolum, inſtitution. de vulgar. &
pupil. ſubſtitut. nouiſſimè *Anton Me-*
renda lib 3. controuerſ. iuris cap. 5. Qui
iſto in caſu optimè intelligunt dict. *l.*
2. & d. 3. *non ſolum*, contra *Goffredum*
& *Socin.* in d. *l. 2. num. 2. verſ. Sed con-*
trarium, & alios relatos à *Merenda*
ſupra. Ita vt in pupillari ſubſtitutione:
adiugnatione tutoris & reliquis, in
quibus de valore teſtamenti non
contenditur, nec periculo rupturæ
patris diſpoſitio principalis ſubia-
cet, locum non habeat deciſio &
regula dict. *l. placet*, & ſequentium,
D. de liber. & poſthum. cum aliis *ſupra*
adductis.

Ex dictis vſque dum de inſtitutio-
ne poſthumi ſui, ſiue exheredatione
permiſſa, & cauſatiuè ſimul (vt noſtri
aiunt) neceſſaria, perquàm euidens fit
reſolutio illius quæſtionis anxiè à no-
ſtris diſceptatæ, an mater (quæ liberos
non habet in poteſtate, nec habere
poteſt, *l. nulla 13. D. de ſuis & legitimis*
heredibus, §. feminæ, inſtitution. de ad-
optionibus) poſſit poſthumum ex ſe
naſciturum heredem inſtituere? In
qua dubio procul tenendum eſt, non
156 poſſe († vt apertè ſenſit *Vlpianus* in *l.*
1. §. ſed ſi matris, D. ad Senatuſconſultum
Tertullianum: quem diſertè pro iſta
ſententia expendit *Coſta* in *§. poſthu-*
mus, num. 6. inſtitution. de legatis. Et
clariùs probatur per illa verba *l. 4. D.*
de liberis & poſthumis: *Placet omnem*
maſculum poſſe poſthumum heredem ſcri-
bere: quandoquidem à poſitione (vt
noſtri aiunt) maſculorum ſequatur
excluſio feminarum, *l. 1.* vbi *Cynus, Al-*
bericus, & Angelus, C. de legibus, l. ſcri-
pturas in fine, vbi *Bartolus, l. qui potio-*
res in pign. habeantur, l. iuncta *Gloſ-*
ſa verbo viriles, C. de veſtibus holober.
& deaur lib. 11. *Molina* in ardua &
nota quæſtione *lib. 3. de Hiſpanorum*
primogeniis cap. 5. num. 30. Et in termi-
nis ita firmat *Raphael Cumanus in d. l.*
placet, Emanuel Coſta in dicto §. poſthu-
mus, Franciſcus Conanus lib. 10. com-
mentarior. cap 3. num. 3. Cuiacius in l. ſed
eſt quæſitum, D. de liberis & poſthumis:
ea moti ratione, † quia cùm feminæ 157
filios in poteſtate non habeant, poſt-
humus matri alienus eſt, & ideò in-
ſtitui non poteſt. Ego addo † poſthu- 158
mi huius præteritione & agnatione
poſt teſtamentum aut mortem matris
eius vltimum elogium non infirmari,
cùm talis præteritio tantum faciat
quantum patris exheredatio *§. mater,*
inſtitutionum de exheredatione liberorũ,
l. filiam 15. C. de inofficioſo teſtam. l. ſi inſti-
tuta 27. (hinc intelligenda) in *§. final.*
cum *l. ſeq. D. eodem, l. illud notandum 4.*
§. ad teſtamenta, D. de bonorum poſſeſ-
ſione contra tabulas, cum aliis adductis
à *Coſta in dicto §. poſthumus num. 5.* Vn-
de eſt, vt in præteritione poſthumi à
matre facta ceſſet fauor teſtamenti,
quem *ſupra* in poſthumo ſuo conſide-
rabamus, & per conſequens eius in-
ſtitutio, vt cuiuſuis alterius alieni
poſthumi.

Nec audiendi ſunt † *Socinus num.* 159
2. Iaſon. num. 3. Sarmiento latiùs à *num.*
2. in d. *l. placet*, poſt *Gloſſam* ibi, verbo
poſſe, Duarenus ad titulum D. de liberis
& poſthumis, tit. qui poſthumos inſtit.
poſſ. Doctor Pichard. d. cap. 4. numer. 54.
Oſualdus Hilligerus in Donello enuclea-
to lib. 6. dict. cap. 11. in ſcholiis pag. 1. ad
finem, exiſtimantes, matrem poſſe
poſthumum heredem inſtituere, per
textum in d. *l. ſed eſt quæſitum, in fine,*
D. illo tit. de liberis & poſthumis, l. 3. C.
de inofficioſo teſtam. l. poſthumus 6. verſ.
ſimili modo. D. eodem tit. l. ſi filiusfam.
33. D. de teſtam. milit. quibus ex ordine
reſpondetur.

Primò

160 Primò, in *l. ſed eſt quaſitum*, † legendum eſſe cum *Pandectis Florentinis*: *Hermaphroditus planè ſi in eo virilia prauālebunt, poſthumum heredem inſtituere poterit*, non *Hermaphroditus maximè*, &c. vt in vulgatis codicibus circunfertur. Quin & iſtorum attenta lectione, is *textus* nihil obſtat ex notatis à *Coſta* poſt *Cumanum* in dicto *§. poſthumus, num.* 5. *verſiculo, ſecundò argutè dici poteſt*, iunctis his quæ ſtrenuè circa dictionem *maximè* adnotauit *Doctor. Pichard. ad leg. Gallus dicto cap.* 4. *num.* 57.

161 Ad *l.* 3. *C. de inoffic. teſtam.* † facilè reſpondetur, exploſis ſolutionibus *Sarmien. in d. l. placet, numer.* 2. *Coſta in dicto §. poſthumus num.* 15. *in fine*, ibi nouum ius inductum ab Imperatoribus Seuero & Antonino, vt clarè præſeferunt illa verba: *Repentini caſus iniquitas per coniecturam materna pietatis emendanda eſt*, & clariùs illa: *Quare filio tuo, cui nihil, prater maternum fatum imputari poteſt, perinde virilem portionem tribuendam eſſe cenſemus, ac ſi omnes filios heredes inſtituiſſet*, quæ fictam quandam heredis inſtitutionem inducunt *coniectura pietatis*, hoc eſt, commiſeratione parturientium, & ſeſe ob bonum publicum ſimili (omnium maximo) periculo exponentium.

162 † Quò reſpexit *Iuſtinianus* in vulgari *l. adſiduis, C. qui poti. in pign. hab. Quis earum* (dicens) *non miſereatur, propter obſequia qua maritis praſtant, propter partus periculum? &c.* & in §. *ſed nos, inſtitution. de Senatuſconſulto Tertull.* ibi: *Matri ſubueniendum exiſtimauimus, reſpicientes ad naturam & puerperium, & periculum, & ſæpè mortem ex hoc caſu matribus inlatam.* Quin & præſumpti materni adfectus rationem habuiſſe Imperatores in illo *tex.* credendum eſt, vt in *l. ſi pactum* 9. *D. de probation. l. tale pactum. §. vltim. D. de pactis.* Ex quibus planum fit, in d. *l.* 3. nouum & ſingulare ius ex ſingulari pietatis ratione ſtatutum fuiſſe.

Legem verò *poſthumus* 6. † *verſ. ſimili modo*, ego cum *Coſta ſuprà* facilè pro noſtra & communiore retorqueo ſententia: ideò enim ibi datur querela inofficioſi, quia poſthumo, qui de Iure Ciuili (quod proſequimur) heres inſtitui non poterat, ſi inſtitutus eſſet Iure Prætorio bonorum poſſeſſio ſecundùm tabulas dabatur, dict. *l.* 1. §. *ſed ſi matris, D. ad Senatuſconſ. Tertullian.* Quæ mirum eſt *Oſualdum ſupra* non aduertiſſe, & *textum* iſtum irrefragabilem pro materni poſthumi directa inſtitutione putaſſe. 163

Denique non obſtat *textus* in d. *l. ſi filiusfamil.* 33. † *verſ. ſecundum qua, D. de teſtam. militis*: nam loquitur de poſthumo qui militi teſtatori liberato à patris poteſtate agnaſcitur ſuus heres: quem filiusfamilias miles, de quo ibi, conſilium (Galli Aquilij imitatus) prouidè inſtituere potuit heredem. Quod iure factum probabimus in reſponſione ad *l. Gallus, D. de liberis & poſthumis.* 164

AB HIS quæ in propugnatione communis rationis, poſthumi alieni inſtitutionem denegantis hucuſque ſunt dicta ſubinde inlata, facilior paratur deſcenſus ad reſponſionem initium *ſupra* ex aduerſo adductorum Vnde primo loco noto, vero & communi Interpretum iuris adſenſui deneganti alieni poſthumi inſtitutionem, non obſtare *tex.* in § *poſthumus, inſtitution. de legat.* Nam (omiſſa ſolutione † *Alciati lib.* 9. *Parergon, cap.* 1 qui putat addendam negationem, & legendum: *Poſthumus autem non alienus heres inſtitui & antea poterat, & nunc poteſt*, nouè probata à *Vulteio in d.* §. *poſthumus*, & *Andrea* 165

Gerhardo exercitat. Iuſtinian. d. cade 8.
quæſt. 2. quam meritò vt inſulſam, &
à vero ſenſu & enarratione illius *tex-
tus* alienam poſt *Balduinum in d.* §.
poſthumus, & *Ioannem Robert. Aure-
lianenſem lib.* 1. *recep tar. ſentent. cap.* 1.
improbat *Oſualdus ad Donellum lib.* 1.
cap. 11. in ſcholiis. Et reiecta inter-
166 pretatione eiuſdem *Roberti* † *ſuprà*
reſtringentis generalem deciſionem
iſtius *textus* ad caſum ſingularem, &
à iure deuium, quam ideò optimè
impugnat *Petrus Gilkenius in l. Gal-
lus in principio, nu.* 8. Et exploſa ipſius
167 *Gilkenij* † nec feliciore reſponſione
ſupr. num. 9. qui *textum* illum intellige-
re tentat de tertio genere poſthumo-
rum, per nos iam adducto ſuperiore
inlatione, hoc eſt, de eo poſthumo qui
ex diuerſis cauſis *ſuus* & *alienus* dici
poteſt, cuius inſtitutionem admittit,
quo ſenſu vel cauſa ſuus eſt, vel fu-
turus eſt, iuxta terminos dict. *l. placet*,
cum aliis, *D. de liberis & poſthumis*: et-
enim violenta iſta reſtrictio contra-
riatur generali illius *textus* deciſioni,
quæ ei aduerſatiua eſt, quam de lega-
tis alienis poſthumis relictis præpo-
ſuerat *Iuſtinianus in* §. *poſthumo quoque
alieno.* Et inſuperhabita interpreta-
168 tione *D. Pichardi* † *in d. cap.* 4. *a num.*
113. nouam adſtruentis opinionem
circa poſthumorum inſtitutionem,
(de qua vna verborum ſerie agemus
infr.) Valdè mihi adridet *Ludouici
Charondæ* interpretatio, qui *lib.* 1. *ve-
roſimilium cap.* 15. verba illa, *antea po-
terat*, dicti §. *poſthumus* ad *legem xij.
Tabularum*, refert ampliſſimam te-
ſtantibus concedentem facultatem
de rebus ſuis diſponendi; qua & po-
ſthumorum alienorum inſtitutio
comprehendebatur, ex dictis & no-
tatis perquàm optimè à *Charonda* ibi,
& per nos *ſuprà* cum *inferiùs* addu-
cendis *num.* 263. Ita vt poſthumi alie-
ni (quos antea *lex xij. Tabul.* inſtitue-
re permittebat) hodie ex noua *Iuſti-
niani* Conſtitutione (liberam teſtandi
facultatem, Prudentium ſubtilitati-
bus obpreſſam, reſtituente) heredes
inſtitui poſſint.

Sed & reſponderi poteſt (poſt *Ac-
curſium in d.* §. *poſthumus*, & commu-
nem antiquorum Doctorum) cum
Goueano in l. Gallus num. 17. *Boetio E-
pone. num.* 19. *Cuiacio* ibidem *in princi-
pio*, necnon *Duaren. Balduin.* & *Coraſ.
in anteludiis* ad eandem *l. num.* 14. *Fa-
chinæo lib.* 10. *controuerſ. iur. cap.* 41. *Vi-
glio in d.* §. *poſthumus*, *Hortenſio in* §.
*poſthumo inſtitution. de legat. Donello
lib.* 6. *commentarior. cap.* 11. *Antonio Fa-
bro lib.* 9. *coniecturarum, cap.* 2. *Schifor-
deghero d. tract.* 16. *quæſt.* 8. dictum §.
poſthumus † ita intelligẽdum, vt poſt- 169
humus alienus inſtitui potuerit olim
ante *Iuſtinianum*, non quidem mero
Iure Ciuili, ſed Prætorio tantùm at-
tento: quod ei heredi inſtituto bono-
rum poſſeſſionem ſecundùm tabulas
concedebat, vt docet *Iuſtinianus* dict.
principio inſtitution. de bonorum poſſeſſ.
& probatur in *l.* 1. §. *ſi filius*, *l.* 6. *D. de
ventre in poſſeſſ. mittendo.* Licèt enim
Prætor heredem facere non poſſit §.
quos autem cum notatis ibi diſertè per
D. Pichardum, poſt alios, illo *titul. de
bonor. poſſeſ.* quia tamen bonorum
poſſeſſorem heredis loco in omni
cauſa habet; *l. Prætor* 117. *D. de diuer-
ſis reg. iur. l. in omnibus* 2. *D. de bonor.
poſſeſ.* Ideò *Iuſtinianus*, qui in poſthu-
mo alieno bonorum poſſeſſore Præ-
toris Edicto (medio patre vel cura-
tore) omnia quæ in vero herede Iure
Ciuili inſtituto inueniebat, eum *an-
tea* † id eſt, Iure Prætorio inſtitui poſ- 170
ſe adſerit: nam cùm effectus conſide-
ratur bonorum poſſeſſionem, & poſ-
ſeſſorem bonorum *hereditatem* & *he-
redem* adpellarunt ipſi Iuriſconſulti
in *l. conditionibus* 19. *D. de conditionib.
& demonſtration. l. hereditatis* 138. *D. de*

verborum

verborum ſignif. & ante *Iuſtinianum* Imperatores *Diocletianus* & *Maximianus* in *l.*2.*C. vnde liberi*, & *Conſtantius* in *l.finali, C. qui admitti ad bonor. poſſeſ.*

Prædicta euidentiora fient conſideranti *Iuſtinianum* in d. §. *poſthumo quoque*, *inſtitution.illo titul. de legatis*, poſthumo alieno inutiliter antea le-
171 gari adſeuerasse;† quaſi diceret, legatum poſthumo alieno relictum nec Iure Prætorio vtile fieri: quod ex pluribus latè comprobat *Coſta* in dict. §. *poſthumus n.*15. In heredis verò inſtitutione ſecus erat: & ideò eã antea fieri potuiſſe (ſubaudi vtiliter) firmat idem *Iuſtinianus* in d. §. *poſthumus*. Nomina enim iſta, *vtile*, vel *inutile*, Ius Prætorium propriè & potiſſimè reſpiciunt: quod propter vtilitatem publicam introductum dixit *Papinianus* in *l. Ius autem Ciuile* 7. §. *Ius Prætorium*, *D. de iuſtit. & iure.*

Vt inde hoc vno ſaltem adſentiri
172 † *Spanochio* cogamur, & ſimul cum eo *part.*9.*n.*15. adſerere *Iuſtiniani* propoſitum fuiſſe in dictis § §. *poſthumo* 26. & *poſthumus* 28. *inſtitution. de legat.* differentiam adſignare inter inſtitutiones & legata, quod adtinet ad alienum poſthumum. Sed in conſtituen-
173 da differentia valdè diſſentimus:† putat enim *Spanochius* verba illa dicti §. *poſthumus: Et antea poterat*, abſolutè intelligenda: peſſimè quidem & contra *Iuſtinianum* in *principio inſtitution. de bonor. poſſeſ.* vbi diſertis verbis adſerit, poſthumum alienum Iure Ciuili hereditatem adire non potuiſſe, cùm inſtitutio non valeret, ſed tantùm à Prætore adiuuaretur. Stat ergo diffe-
174 rentia † inſtitutionis & legati alieno poſthumo, Iure Ciuili attento, relicti, in eo ſolo, quòd legatum omnino inutile erat, quod clarè præſeferunt illa verba dict. §. *poſthumo: inutiliter antea legabatur*: inſtitutio verò à Prætore adiuuabatur, *l. poſthumus* 6. *D. de inoffícioſo teſtamen.l.*3. *D. de bonor. poſſeſ. ſecundùm tabulas, d. princip. inſtitution. de bonorum poſſeſſ.* Ex quo factum eſt, vt *Iuſtinianus* in d §. *poſthumus* ſcripſerit, poſthumum alienum & antea potuiſſe heredem inſtitui, cùm tamen ei legari non poſſet, vt adſeuerauit in d. §. *poſthumo*.

Quòd ſi † replicet aliquis, *Iuſtinianum* in dict. §. *poſthumus*, vna determinatione dixiſſe, poſthumum alienum & antea & nunc inſtitui poſſe, id eſt, ex ſua noua Conſtitutione, ita vt eius verba vnam vel pariformem reſpiciant determinationem & inſtitutionem, *l. iam hoc iure, D. de vulgar.* Reſpondemus, illis verbis: *Et antea poterat, & nunc poteſt*, Imperatorem iſtum denotaſſe poſthumi alieni inſtitutionem, ex ſua noua Cõſtitutione inductam mirari quem non debere, cùm & antea ad omnes iuris effectus inſtitui poſſet, auxilio Prætoris, id eſt, bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas adiutus, quaſi diceret, poſthumus alienus, quod adtinet ad iuris effectus, antea heres inſtitui poterat, & ideò nunc (cùm iuris ſubtilitates reiicimus, & æquam rationem præ oculis habemus) poterit heres eſſe, vel inſtitui ſine auxilio Prætoris. 175

Non eſt ergo cur captemus voculas illas ANTE, &, NVNC, POTERAT, &, POTEST d. §. *poſthumus*, cum hæ verborum aucupationes Iuriſprudentibus † non conueniant, qui 176 ſolis verbis inhærere non debent, ſed vim eorum & effectum introſpicere, vt adpoſitè in propoſito adnotarunt *Vueſembeccius*, *Vulteius* & *Gilkenus* relati ab *Schifordeghero ſupr. d. q.*8. *ad fin.*

His addo, & intrepidè ſimul adſero, quæ dicta ſunt à §. *incertis*, vſque ad § *poſthumus*, *inſtitut. de legat.* clariùs

eloqui, & aptiùs diſponere potuiſſe
177 *Tribonianum*. Nec mirum † eſt, in ſuis hoc non fuiſſe conſequutum, qui in alienis Iuriſconſultorum reſponſis ſæpè & ſæpiùs cæcutiens inania & iure deuia profudit *Iacobo Cuiacio, Antonio Fabro*, & aliis paſſim animaduerſa, maximè à *Petro Burgio lib.1. electorum, cap.10. & 11.*

Vnde verba d. §. *incertis*, vſque ad §. *poſthumus*, ita enodare & enarrare
178 mihi liceat: † *Incertis perſonis legata, aut fideicommiſſa nec à milite olim relinqui poterant. Imò nec libertas* (cuius fauore multa contra iuris rigorem ſunt conſtituta, *l. generaliter 24. §. ſi quis ſeruo, D. de fideicommiſſ. libert.*) *incerta perſona relinqui poteſt. Incerta verò perſona dicitur, quam incerta opinione teſtator animo ſuo obyciebat*, &c. *Si tamen perſonis incertis legata, aut fideicommiſſa ſoluebantur, repeti non poterant ex ſacris conſtitutionibus Principum. Poſthumo quoque alieno (vt quæ incerta perſona, vel incerta ſimilis) legari nec iure Prætorio poterat: eſt autem alienus poſthumus*, &c. *Noua autem noſtra Conſtitutione non ſolùm hereditates (ad quas poſthumi alieni iure Prætorio adiuti per bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas ius habebant) ſed & legata, fideicommiſſaq; his relinqui poſſe ſtatuimus. Tutor vero incertus, nec noſtra noua conſtitutione attenta, dari poteſt, quia certo iudicio debet quis pro tutela ſua poſteritati cauere. Poſthumus autem alienus (cui nec iure Prætorio vtiliter legabatur) heres inſtitui reuera antea poterat, cùm ex bonorum poſſeſſione ſecundùm tabulas eidem à Prætore conceſſa omnia commoda hereditatis conſequeretur. Et nunc noſtra prædicta Conſtitutione poterit ſine auxilio Prætoris. Niſi in vtero eius ſit, quæ iure noſtro vxor eſſe non poteſt.*

Quæ vltima verba (omiſſis variis Interpretum declarationibus, quas comminiſcitur *Coſta in d. §. poſthumus, num.21. & 22.*) excipiunt † à permiſ- 179
ſa per *Iuſtinianum* poſthumi alieni inſtitutione, eum qui ex muliere, quam nefas eſſet ducere, poſthumum quis heredem inſtitueret. Quod merito à *Iuſtiniano* ita diſpoſitum eſt, ne peioris ſit conditionis poſthumus alioquin ſuus (quem ex muliere alij nupta, quis inſtituere non poteſt, *l. ſi quis poſthumos, §. ſed ſi ex ea*, D. *de liber. & poſthumis*) quàm alienus ab ea habitus, quæ vxor teſtatori eſſe non poteſt, qualis iure antiquo erat peregrina, vt deducitur ex eodem *Iuſtiniano in principio inſtitution. de nuptijs*, & *Gaio lib.1. inſtitut. tit. 4.* & clariùs ex *Vlpiano in fragmentis tit. 15. Cicerone in Topicis*, & diſertiùs ex *Seneca lib.4. de benefic. cap.15. Promiſi tibi* (ait) *filiam in matrimonium, poſtea peregrinus adparuiſti, non eſt mihi cum extraneo connubium. Macrobius lib.2. Saturnal. cap.6, Briſſonius lib. ſingular. de iure connub. Paleotus de nothis & ſpuriis cap.3. nu.5.* Et hoc ipſum, *lege Solonis 36.* ex compilatis à *Pratcio*, prohibitum erat connubium: & Patritio itidem ex *iure Romanorum* cum Plebeia, *Dionyſ. Halicarnaſ. lib. 11. Liuius lib. 4. Rauardus* (hos referens) ad *leges xij. Tabular. c. 20.* Et multo magis cuiuis ciui Romano cũ ſerua, aut deportata, *l. Proculus 67. D. de iure dot. l. ſi neget 7. D. de agnoſc. liber. Hotmanus*, qui iſta & conſimilia latè proſequitur in *diſputatione de ritu nuptiarum, cap.2.* & in *l. ſi quis poſthumos 9. §. ſed & ſi. D. de liberis & poſthum. Cuiac. in l. filius a patre 28. D. eodem tit.*

Sed & hodie † idem erit in cognata, furioſa, vel moniali: harum enim 180
poſthumi inſtitui non poterunt ex *Iuſtiniani* ſententia, id ita iure decidente in prædictis illis verbis: *Niſi in vtero eius ſit, quæ iure noſtro vxor eſſe nõ poteſt.* Quorum vero iſto ſenſu atten-

to,

Digitized by Google

181 to, † ceſſant omnia abſurda & incon-
uenientia, quæ ab eis deducebant *Vul-
teius* in d. §. *poſthumus*, & *Gilkenius* in
*l. Gallus, num. 9. in fin. D. de liber. & po-
ſthum.* Sed & peruerſionem *textus* in
d. *l. ſi quis poſthumos*, à *Coſta* confictam
ſupra, ſimul euitamus.

Adhac communi opinione, quæ
ſtat contra poſthumi alieni inſtitutio-
nem non obſtat ſecundum argumen-
tum ductum à deciſione d. *l. ſi duobus*,
§. *fi.* cum *l. qui filiabus* D. *de legat. 1. l. 1.*
182 §. *ſed ſi*, *D. ad leg. Falcid.* loquutur † e-
nim ibi *Pomponius*, *Vlpianus* & *Pau-
lus* de legato poſthumo ſuo relicto,
vel filiæ naſcituræ: cuius agnatione,
ſicut & filij, teſtamentum rumpeba-
tur, §. *poſthumi quoque, inſtitution. de ex-
heredat. liber.* & ex iam dictis *ſuprà*:
183 † *Nil autem impedire poteſt* (vt ait *Schi-
fordegher. tractatu 16. q. 7.*) *ſi dicamus,
leges has adcipiendas eſſe (cùm ſimplici-
ter loquantur de poſthumo) de eo qui ſit
ſuus, & non alienus, quando nouum non
ſit, vt interpretationem ex aliis legibus
ducamus. Quæ cùm in propoſito diſertè
negent, poſthumo alieno legari potuiſſe,
quid ni quod in aliis locis ſimpliciter di-
citur, de legato poſthumo relicto, illud ex-
audiamus de poſthumo ſuo.* Ex quo au-
tem poſthumum ſuum IureCiuili he-
184 redem inſtitui licuit, effectum eſt † vt
ei etiam legari poſſit, vt non obſcurè
Iuſtinianus ſentit in d. §. *poſthumo quo-
que alieno, inſtitution. de legat.* Valet e-
nim conſequentia, vt quibus heredi-
tas relinqui poteſt, poſſit & lega-
ri (quidquid *Spanochius d. particula*
16. commẽtus fuerit ſuam nouam ad-
ſertionem circa poſthumi alieni inſti-
tutionem adſtruens). Et conferunt
185 † quę in propoſito de aliorum ſenten-
tia ſtrenuè notauit *Coſta* in d. §. *poſthu-
mus, nu. 10.* Et hùc inſuper reducenda
186 † ſunt quæ poſt *Hortenſium* in d. § *po-
ſthumo, inſtitution. de legat.* multilo-
quio, non ita apto, diſputauit & reſol-
uit *Schifordeger. d. tract. 16. q. 9.* per to-
tam. Et hoc demum neceſſario ſenſu
accipienda eſt deciſio d. *l. 1. §. ſed ſi ſer-
uo. D. ad leg. Falcid.*

Ad tertium de *l. quidam relegatus*,
§. *fin.* cum *l. vel ex parte*, ſequenti, *D. de
reb. dubiis* (omiſſa interpretatione *Ac-
curſij*, † deciſionem illam ad Ius Præ- 187
torium non aptè referentis: Et alia
Forcatuli † in *Necyomantia iuris, dialo-* 188
go 49. quam improbat *Coſta*, & rectè
in d. §. *poſthumus, num. 17. verſ. infertur.*
Et reiecta eiuſdem *Coſtæ* † diuinatio- 189
ne, qui verba illa: *Vel alieno*, d. *l. quidam
relegatus, §. fin.* in *textum* irrepſiſſe ait,
& addita fuiſſe à Compilatoribus Di-
geſtorum) Reſpondeo, iura iſta intel-
ligenda † de hereditate per fideicom- 190
miſſum poſthumo ſuo, vel alieno reli-
cta, vt clarè demonſtrant verba illa d.
§. *fin.* *Si tibi & poſthumo ſuo, vel alieno
hereditatem reſtituere quis rogauerit*: à
quibus neceſſariam recipiunt inter-
pretationem † *legis* ſubſequentis illa 191
verba: *Vel ex parte te, & ex parte po-
ſthumum heredem inſtituiſſet, legatum-
ve ſimiliter, vel fideicommiſſum dediſſet*,
vt intelligantur de poſthumo cui ex
parte per fideicommiſſum hereditas
relicta fuiſſet, vel res certa fideicom-
miſſo particulari: quòd merè com-
probat inſcriptio *Marciani*, ſeu *Matia-
ni* (eius legis Auctoris) *lib. 3. fideicom-
miſſorum.* Etenim fideicommiſſi di-
uerſa ratio eſt † à legato, de quo ſolo 292
loquitur *Iuſtinianus* in d. §. *poſthumo*,
vt optimè aduertit *Schifordegher.* d. q.
7. Quod verò *Marcianus* ſubdit † de 103
legato, intelligere oportet de legato
damnationis, vel ſinendi modo, quæ
fideicommiſſorum ſequuntur natu-
ram, ad tradita per *Vlpianum in frag-
mentis tit. 25. de legat. §. 7. & ſeqq. Ga-
ium lib. 2. Inſtitution. tit. 5.* Ni mauis
(† quod & ego magis probo, cùm 194
alibi in iure legata prædicta poſthu-
mo alieno relinqui poſſe nõ videam)

verbum illud dictæ *l.vel ex parte poſthumum heredem*, ad ſuum tantùm referre, cui etiam legatum (de quo ibi) iure directo conſequenter relinqui poteſt: ita vt poſteriore hoc caſu (hereditatis ſcilicet directò relictæ) *Martianus poſthumi* nudo nomine fuerit vſus, quod *alieno* iuxta iuris regulas & deciſiones aptari non poteſt. In priore verò reſtitutionis hereditatis (contento in dicto *§.fin.*) mentionem fecit Iuriſconſultus *Gaius* poſthumi alieni, vt qui capax eſt hereditatis fideicommiſſariæ tempore habili, (id eſt, poſt natiuitatem) à parte vel tutore Iure Ciuili percipiendæ. In vtroquis ſenſu & caſu (longè verò adpoſitiùs in pri-
195 mo) rectè procedunt, † quæ idem *Gaius* (Auctor d.§.*fin.*) & eodem *lib. 1.fideicommiſſorum* (in inſcriptione relatus) decidit in *l.vtrùm*, in non nato, vel nato poſthumo, cui hereditas per fideicommiſſum ex parte relicta eſt, iuxta primum intellectum dictæ *l.vel ex parte*: vel directo, iuxta ſecundum.

Quòd ſi obponas cum *Hortenſio* in d.§.*poſthumus d.l.quidam relegatus*, §.*fin.* loqui expreſsè de poſthumo alieno: deque eodem intelligendam d. *l.vel ex parte*, quæ eius eſt velùt ap-
196 pendix. Reſponde † cum *Schiſordeghero ſuprà*, in illis legibus, inuicem cōiunctis, principaliter diſquiri & decidi, quam partem faciat poſthumus cum aliis concurrens in hereditate, legato vel fideicommiſſo. Neque enim ibi Iureconſulti *Gaius* & *Martianus*, de legato poſthumo alieno facto diſputationem principaliter inſtituunt, alibi à Iuriſprudentibus deciſam. Et vtcunque ſit, à continuatione & veſtigio præcedentis legis non licet arguere, cùm pro libito *Tribonianus* leges amputauerit, mutilauerit, & ſæpè infeliciter, vt poſt alios notat *Schiſordegher. ſupra*, & iam aduertimus *num.*177.

SVBINTRAT reſponſio ad quartum obpoſitum ex *l.ſubſtitui* 17. *D. de vulg. & pupill. l.Lucius* 85. *D. de heredib.inſtituend.* de quibus ſeparatim agendum erit. Et mihi ſanè obuia & facilis ſolutio videtur ad dict. *l.ſubſtitui* († omiſſa *Coſtæ* interpretatione 197
eam referentis ad Prætoriam bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas pupillares, quarum nulla ibi mentio) vt dum ille *textus* ait *ſubſtitui liberis etiam poteſt, qui poſt mortem eius natus fuerit, cui ſubſtitutus heres fuerit*, intelligatur de poſthumo ſuo fratribus ſubſtituto. Et hæc non tantùm apta, verùm & neceſſaria interpretatio videbitur cuique conſideranti dictiones illas EIVS, & CVI, præciſe referri ad teſtantem, nec adaptari poſſe verbo LIBERIS, in plurali: vt ſit prædictorum verborum verus ſenſus & ſeries hæc: *Subſtitui liberis à patre, is etiam filius poterit, qui poſt mortem eius natus fuerit, ſuus heres.* Quòd ſi dictiones illas, EIVS, & CVI, referas ad vnum ex liberis inſtitutum, & primum locum in ſucceſſione occupantem, cui ſubſtitutus datus eſt, is qui nondum natus eſt, ſubintelligere debes, & ſubponere ſubſtitutum ſuum heredem futurum inſtituto, idque clarè præſeferre verba illa d.*l. Cui ſubſtitutus heres fuerit*, quæ alioquin ſuperuacua forent: vt ita *text.* ille vno & altero caſu loquatur de poſthumo filio vel nepote ſuo ſubſtituto.

Sin autem eum velis intelligere de poſthumo alieno ſubſtituto (quod ſanè verba non patiuntur) adhuc nobis non obſtat: nam loquitur † de 198
poſthumo ſubſtituto, id eſt, conditionaliter inſtituto: eſt enim ſubſtitutio (vti omnibus innoteſcit) conditionalis quædam inſtitutio, quæ in futurum incertum euentum confertur,

& ideò

& ideò EVENTVS dicitur in *l. cùm ex filio* 39. §. 1. *D. de vulgari & pupil. ſubſtitut.* & CASVS adpellatur in *l.* 4. *in princip.* & in §. *fin. D. illo tit. de vulgari & pupil. ſubſtitut.* & in *l. precibus*, *C. de impuber. & alijs ſubſtitution.* Vnde eſt, vt interim diſpoſitionem ſuſpendat, *l. hac conditio* 10. *in princip. D. de condition. & demonſt. l. cùm ad præſens* 37. *cum ſeqq. D de rebus creditis, & ſi certum petatur*, *l. conditio* 100. *D. de verbor. obligation.* § *ſi plures, institution. de heredib. inſtituen.* & vires ſumat diſpoſitio ea impleta, & nō antea, *l. ei qui ita* 13 *cum ſimilib. D. de condition. inſtitution.* Quibus merè conuenit elegans præ ceteris, & cōpendioſa definitio conditionis à *Bart.* traditæ in *l.* 1. *D. de condition. & demonſtration.* vt ſit *futurus euentus, in quem ſuſpenditur diſpoſitio.* Poſthumus ergo alienus (qui inſtitui purè non poteſt, vt qui non eſt, vel perſona incerta eſt, vel incertæ ſimilis, ex iam dictis) ſubſtitui fortè an poterit, hoc eſt, ſub cōditione inſtitui. Et inde erit, vt ſi tempore exiſtentis conditionis natus fuerit, admittatur Iure Ciuili, tempus impletæ conditionis reſpiciente, & ab eius exiſtentia ſubſtitutioni vires infundenti, d. *l. ei qui ita*, *D. d. condition. inſtitut.* cum pluribus alijs illius *tituli*, & inſuper *titu'i D. de condition. & demonſtrat.* Ita vt incertitudo, quæ inſtitutioni obeſt, ſubſtitutioni non aduerſetur, vt quæ ei omnibus rebus conuenientior d. *l.* 4. *in princip.* & §. *fin. D. de vulgari*, *l. precibus*, *C. de impuber. & alijs ſubſtitut.* cum reliquis *ſupra* relatis. Valida ergo videtur ſubſtitutio poſthumi alieni, qui à muliere certa prægnante & paritura ſperatur, id eſt, ſi tempore exiſtentis conditionis natus fuerit, & in rerum, hominumque natura inueniatur.

Quòd ſi replices, his attentis nil dari ſpeciale in poſthumo Aquiliano, qui in formula Galli inſtitutus re vera non fuit, ſed ſubſtitutus; quāuis *Scæuola* bis vſus ſit verbo, *inſtitui*, in principio illius *l. Gallus*, & in §. 1. interpretari namq; debet, id eſt, ſubſtitui, vt in *l. ſi pater* 25. *D. de vulgari & pupil. ſubſt.* vbi *Iulianus*, quod in principio ſubſtitutionem adpellauerat, in fine inſtitutionē vocitat, *l. mulier* 20. §. *fi. D. de condition. inſtitution. l. in ratione* 11. §. *quod vulgò, cum ſeq. D. ad leg Falcidiā*. Reſpondebis, verius † eſſe in prædicta 199 Galli formula nepotē inſtitutū fuiſſe, nō ſubſtitutum, vt ex pluribus optimè probāt *Duaren. Cuiacius & Hotmanus in d. l. Gallus*, vbi *Hieronym. Tornel nu.* 3. *Anton. Goncan. n.* 20. *Spanoch. particula* 9. *ex num.* 5. *Petrus Gilkemius a num.* 34. & omnium optimè *Boetius Epo ex num.* 22. & poſt iſtos & alios *D. Pichard. d. cap.* 4. *num.* 187. Qui *numeris ſeqq.* ex prædictorum ſcriptis optimè iſtam ſententiam adſtruit cōtra communem *Gloſſa* in d. *l. Gallus*, *verbo poſſe*, quam nouiſſimè defendūt *Hugo Donel. in lect. poſthuma ad eā l.* & *Maſinius* ibidem, *num.* 497. Eum verò mediæ Iuriſprudentiæ rigidum obſeruatorem, cui iſta non placuerint (& verius putarit, alienum poſthumum, qui non eſt in rerum, hominúmve natura, ſubſtitui non poſſe in teſtamento, morte teſtantis illicò vires adſumente) ad priorem ſolutionem dictæ *l. ſubſtitui*, admandamus.

A prædictis interpretationem † recipit *l. Lucius* 85. *D. de heredib. inſtit.* 200 (quam ſimul cum d. *l. ſubſtitui*, hac quarta obpoſitione expendimus) nam liberi naſcituri (de quibus ibi) admittentur impleta conditione, non aliàs, vt clarè probant illa verba *textus: Et liberos hereditatis adita tempore non habuerit*, & clariùs illa: *Prius quam hereditatem adiret, deceſſit, liberis relictis.*

Qua veriſſima interpretatione at-

tenta, ceſſat anxius Iuris Interpretum
labor in vero ſenſu illius *textus* inue-
ſtigando, in quo valdè torquentur, vt
patet ex traditis à *Coſta* in d. §. *poſthu-
mus*, *n.14. verſ. hinc etiam infero*. Et po-
201 tiſſimo ſimul deſtitura † manet fun-
damento opinio *Gloſſæ* communiter
receptæ in d. *l. Lucius* ex illo *textu* de-
ducentis negatiuū reſponſum, in quę-
ſtione illa valdè trita, & omnibus no-
ta, an filij poſiti (vt aiunt noſtri) in
conditione, cenſeantur vocati, quam
conciſè & auctorum velùt dicta de-
libantes, & legum Iuris Ciuilis veros
ſenſus & ſententias exactiùs proſe-
quuti reſoluemus *infra* loco aptiore,
& felici, vti ſpero, calamo, ex *numero*
283. ad 300.

QVINTO obici, ſumpto ex *l. Titius*
25. §. *Lucius*, *D. de liberis & poſthumis*,
ſtrenuè obcurrit *Iacobus Cuiac.* ibi, qui
202 ideò † ſuſtineri adſerit inſtitutionem,
quia pronepos, de quo in illo *textu*,
natus iam fuerat tempore conditi te-
ſtamenti. Vnde fit, vt loco eius qui ſu-
perſtes eſt, habeatur, & plus valeat
quod in re eſt, quàm quod in opinio-
ne, ita vt pronepos auxilio Prætoriæ
bonorum poſſeſſionis ſecundùm ta-
bulas non indigeat, & proauo ex te-
ſtamento ſuccedat, ſiue adeundo, ſi-
ue pro herede ſeſe gerendo.

203 Nec ſuſtineri † poteſt *Anton. Fab.
lib. 9. coniect. cap. 2.* qui *Cuiacium* refel-
lens (ex dicendis illicò) *textum* iſtum
intelligit de inſtitutione poſthumi a-
lieni iure Prætorio per bonorum poſ-
ſeſſionem ſecundùm tabulas admiſſi,
iuxta terminos *l. poſthumus 6. D. de in-
offic. teſtam. l. 1. §. ſi filius*, *l. extraneo 6.
D. de ventre in poſſeſ. mitten. l. 3. D. de bo-
nor. poſſeſ. ſecundum tabul.* nam atten-
dere debuerat Conſultiſſimus iſte vir,
Paulum in d. *l. Titius*, in principio, lo-
quutum fuiſſe de exheredatione libe-
rorum ritè facta per illa verba: *Ceteri
omnes filij, filiaeque meæ exheredes ſun-
to*: quæ & eum comprehendit, quem
pater deceſſiſſe putarat, niſi de eius
errore apud iudicem doceatur. Vn-
de ſubſequens reſponſum §. *Lucius*,
inſtitutionis caſum continens, intel-
ligi etiam debet de inſtitutione di-
recta, quæ fauore teſtamenti ſuſti-
netur. Et quia ibi conſtat apertè de
errore, aut ignorantia aui (qui ſci-
te non potuit neptem enixam) nil
mirum ſi ea attendatur in §. *Lucius*, fa-
uore inſtitutionis & valoris teſtamen-
ti, ſicut in principio illius *legis*, magni
eſt effectus in odioſa exheredatione,
ſi fuerit probata.

Quæ verò *Antonius Faber* in *Cuiac.*
adſtruit, nihil obſtant. Licèt enim ra-
tionem dubitandi d. §. *Lucius*, ex-
preſſerit *Iulius Paulus*, ibi: *Verba
quidem teſtamenti ad eum pronepo-
tem directa videri, qui poſt teſtamen-
tum factum naſceretur*: non tamen
denotauit Conſultus, quæ *Faber*
ſubponit, ſed directam pronepo-
tis poſthumi alieni inſtitutionem (a-
lioquin nullam) ibi ſubſiſtere, quia *ea-
dem die, qua teſtamentum factum eſt, ne-
ptis teſtatoris antè quam teſtamentū ſcri-
beretur, enixa eſt*: quaſi diceret, prone-
potem ante teſtamentum natum, iure
inſtitutum vidêri, cùm ſit perſona cer-
ta in rerum natura exiſtens: poſt te-
ſtamentum verò natum non ita, quia
perſona incerta erat, & in rerum na-
turâ non erat. Idque mihi probant vl-
tima illa verba *textus*: *Tamen inſtitu-
tionem iure factam videri rectè reſpon-
deri*. Quæ ſanè inſtitutioni, virtute
bonorum poſſeſſionis Prætoriæ ſe-
cundùm tabulas ſolùm validæ, ac *Fa-
ber* putabat, non benè adaptantur: di-
ceret enim Conſultus *inſtitutionem te-
nere*, vel *valere*, non verò *iure factam*,
quod proprium eſt inſtitutionis factæ
ſecundùm Iuris regulas. Et in hoc
ſenſu Imperatores IVRE FACTVM
teſtamentum dixerunt in *l. ſi teſtamen-*

tum

tum 10. & in *l. non idcirco* 11. *C. de teſtam.*
& IVRE PERFECTVM vel IVRE
CONSVMMATVM in *l. hac conſultiſſi-*
ma 21. *§. ſi quis autem, C. eod. tit.* Addo
nullibi inueniri hac vel ſimili phraſi
Iuriſconſultos vſos fuiſſe, cùm de te-
ſtamentis, aut inſtitutionibus Iure
Prætorio ſuſtinendis egerint.

Et demum in *Fabrum* conſidero,
toto illo *titulo D. de liberis & poſthum.*
heredibus inſtituend. vel exheredand.
de exheredatione & inſtitutione di-
recta poſthumorum agi, non de bo-
norum poſſeſſione ſecundùm tabu-
las, cuius tractatio aliena eſt ab eo *ti-*
tulo & propria *titulo D. de ventre in*
poſſeſ. mittend. & *D. de bonor. poſſeſ. ſe-*
cundum tabulas, vbi ſunt ſitæ leges
huius propoſiti *ſupr.* relatæ.

Remanet ergo libera *Cuiacij* inter-
pretatio ad d. §. *Lucius*, ab impugna-
tione *Antonij Fabri.*

Qui *Cuiacij* ſententiam (ſuſtinen-
tis inſtitutionem, quia plus eſt in ve-
ritate, quàm in opinione) non im-
204 pugnauit, vt potuiſſet, † per *textum*
huius propoſiti in *leg. is qui putat* 15. *D.*
de adquir. heredit. l. is qui vſumfructum
20. *D. quib. modis vſusfruct. amitt.* vbi
opinio veritati præualet. Quod ma-
ximè locum habet in his, quæ ab v-
nius dependent voluntate, vt ex *A-*
zone optimè notat *Gothofred. in ſcho-*
liis ad dict. l. 15. Vel in his, quæ iuris
publici ſunt, ac teſtamenta, ex addu-
ctis à *Ioan. Baptiſta Coſta in tract. de fa-*
cti ſcient. & ignorant. centur. 2. diſtin.
74. *num.* 9. Et certè iura quæ in contra-
rium adduci ſolent ſuis caſibus, pro-
prias habentibus rationes (quibus
non immoror) loquuntur. Conten-
tus adnotaſſe diſpoſitum à lege, vel
homine vno caſu, haberi pro diſpoſi-
to & deciſo in omiſſo, quem ſi lex
vel teſtator præuidiſſet, idem proui-
diſſet, *l. cùm auus* 102. *D. de condition.*
& demonſtration. l. tale pactum 40. *§.*
fin. D. de pactis, l. mulier 22. *verſ. Braſi-*
das quidam, D. ad Trebel. Cùm ergo
hîc conſtet de voluntate teſtatoris,
ventrem neptis inſtituere volentis,
idque curantis caſu in iure non per-
miſſo, & à Prætorio Iure tantùm ad-
miſſo: & ſimus in facto teſtatori
ignoto ex iuſta cauſa (quia filium
rure neptis fuit enixa albeſcente
cælo, id eſt, diluculo, vt ex bonis
Auctoribus ſcitè interpretatur *Cuia-*
cius, cùm ſex tantùm abinde horis
teſtamentum fuerat confectum, quo
tempore partus inſcius erat teſtator
ob diſtantiam loci, argumento *tex.*
in *leg. continuus* 137. §. *cum ita*, *D. de*
verbor. obligation.) planè conſequi-
mur, te ad eum caſum & tempus
deuenta, à quo bonum potuit adſu-
mere principium, inſtitutionem iu-
re factam videri, ab eo qui ſi euen-
tum præuidere potuiſſet, idem diſ-
poſuiſſet.

AD SEXTVM medium, quo *Spa-*
nochij opinio innitebatur, ductum à
diſpoſitione *textus* in *leg. heredi cum*
poſthumo 31. *D. de adquirend. heredit.*
l. filiusfamilias 16. *D. de teſtam.* Re-
ſpondetur, † leges iſtas, quæ de poſt- 205
humo indiſtinctè loquuntur, neceſ-
ſariò intelligendas de poſthumo ſuo,
qui tantùm hereditatis capax eſt, non
de alieno, qui maiori ex parte Iure
Ciuili incognitus erat, vt ſentit *Iuſti-*
nianus in d. *principio inſtitutionum de*
bonor. poſſeſſ. Quòd ſi poſthumus a-
lienus cuiuſuis hereditatis capax eſt,
ad quid, quæſo, conſilium *Galli* in *l.*
Gallus, *D. de liber. & poſthumis*? ad
quid permixtio capitum *legis Velleæ*,
de qua in d. *l. Gallus*, §. *ille caſus*? ad
quid excogitata poſthumi ſui futuri
inſtitutio in d. *l. placet cum ſeqq. D. illo*
eodem titulo? Vt meritò miremur † 206
Coſtam, qui in d. § *poſthumus*, *num.* 12.
intelligit d. *l. filiusfamilias*, de teſta-
menti factione, à bonorum poſſeſſio-

Digitized by Google

ne Prætoria proueniente, contra verba illa: *Teſtamenti factionem habere dicuntur*, pari & æquo modo determinantia, quæ præcedunt: *Filiusfamilias, & ſeruus alienus, & poſthumus & ſurdus.*

Addo in prædictorum comprobationem, ſimili elocutione *Pomponium* in illa lege ideò vſum, vt poſthumum ſuum à ſeruo alieno (de quo ibi) diſtingueret, aliàs enim diceret, detracta prima coniunctione: *Filiusfamilias, ſeruus & poſthumus alienus.* Vel ita: *Seruus, & poſthumus alienus.*

Septimi fundamenti ex aduerſo oppoſiti de *l. non eſt ambigendum 12. D. de bonor. poſſeſ.* vires nullæ ſunt, quia
207 *text.* ille apertè loquitur † in bonorum poſſeſſione Prætoria, ventri, ad excluſionem fiſci & aliorum, concedenda, vt demonſtrat *titulus* ſub quo dicta *lex* ſita eſt, & colligitur ex illis verbis: *Non eſt ambigendum, quòd plerumque & contra fiſcũ, & contra Rempublicam admitti debeant quidam, vt puta, venter*, &c. quaſi diceret, remedio bonorum poſſeſſionis vtili attento, ventrem admittendum, & fiſcum excludendum eſſe.

Ad octavvm oppoſitum, ſumptum ex *l. eius ſeruum 64. D. de hered. inſtituen.* & §. *ſeruus etiam, inſtitution. eod. tit.* quibus iuribus & in *l. 2. tit. 3. p. 6.* probatur ſeruum eius, qui poſt mortem teſtatoris natus eſt, heredem inſtitui poſſe, & per conſequens poſthumum naſciturum, cùm *regula Iuris Ciuilis* ſit (vt ait *Pomponius* in *l. ſi mihi & tibi 12. §. regula, D. de legat. 1.*) *vt quibus ipſis legare poſſumus, eorum quoque ſeruis legare poſsimus*, ex ratione *l. non minus 31. D. eodem tit. de hered. inſtit.* (etenim *teſtamenti factio cum ſeruis ex perſona dominorum inducta eſt*) omiſſis aliis ſolutionibus, quas proſequuntur *Fachinæus lib. 10. controuerſ. cap. 41. Benedict. Pinel. lib. 2. ſelect. cap. 11.* mihi omnium aptius reſpondet † *D. Pichar.* 208
in d. §. *ſeruus*, dicens, in eo *textu* & ſimilibus *ſuprà* relatis ſeruum poſthumi heredem inſtitui poſſe, non quia poſthumo alieno hereditas relinqui poſſit, ſed quia ſeruus iſte perſonam ſuſtinet defuncti, non heredis, *l. hereditas enim 34. l. hereditas eius 61. D. de adquir. rerum domin. principio inſtitution. de ſtipulatione ſeruorum*, cum pluribus ſtrenuè adductis ab *Hotmano lib. 3. obſeruation. ca. 19.* ita vt capacitatẽ domini (requiſitam in d. *l. non minus*) à perſona teſtatoris prædefuncti, non heredis futuri, metiamur. Nil ergo refert poſthumum inſtitui, vel non inſtitui heredem poſſe, quod attinet ad eius ſeruum, cùm antiqui & prædefuncti domini habilitas ſola requiratur tempore inſtitutionis: vt accidit in ſeruo hereditario, qui eadem cauſa heres inſtitui poteſt ante aditam hereditatem, d. *l. non minus, verſ. hereditarium, l. ſeruus 52. D. eodem.* Et cùm vtriuſque caſus eadem eſſet ratio, ideò eos ſimul iunxit *Iauolenus* in d. *l. eius ſeruum*, & *Iuſtinianus* in d. §. *ſeruus.*

Quòd ſi ſubtiliter quis inſtet, ſeruũ hereditarium ſine noui domini iuſſu hereditatem adire nõ poſſe, *l. ſi ſeruus 7. in fin. D. de heredib. inſtituend. l. Antiſtius Labeo 62. §. fin.* iuncta *l. ſi quis mihi bono 25. §. iuſſum, cum ſeq. D. de adquiren. heredit.* d. *l. hereditas 61. in fin. princip. D. de adquiren. rerum domin. §. alienus, inſtitution. de hered. inſtituen.* & ideò poſthumi iuſſum & capacitatem conſequenter requiri in inſtitutione & aditione ſui ſerui, & hac cõceſſa, neceſſum eſſe fateri, eum heredem inſtitui poſſe. Reſpondemus, † 209
longè diſtare heredis inſtitutionem, qui eſt actus teſtatoris, ab aditione hereditatis, qui eſt actus heredis; vterque verò eius capacitatem requirit, & eam (quod adtinet ad inſtitutionẽ) habet ſeruus ventris vel hereditarius,

dum

dum refert perſonam defuncti domini repræſentatione quadam ficta, vtilitatis cauſa, & rerum exigente vſu introducta, d. *l. hereditas* 34. *& 61. D. de adquir. rerum domin.* cum aliis *ſuprà* adductis; habet etiam ſeruus (de quo
210 loquimur) facultatem † adeundi hereditatem, dum tamen præcedat iuſſus domini in cuius eſt poteſtate tempore aditæ hereditatis, ne aliàs eueniat, vt inuitus dominus æri alieno per ſeruum obligetur, contra *l. qui in aliena* 6. *in princ. l. more* 8. *l. ſi quis mihi bona* 25. §. *iuſſum, D. de adquir. hered.* d. §. *ſeruus.* Ex quo obiter intelliges *l. ſi poſt diem* 5. §. *ſi cùm dies, D. quando dies legati cedat:* vbi ſeruus ei adquirit domino in cuius eſt poteſtate tempore mortis teſtatoris, non tempore aditionis heredis; quod nulla alia fit de cauſa, quàm quia in caſu illius §. (qui loquitur in legato, quod ſemper lucro eſt) nullum domino damnum ex agnitione legati per ſeruum facta reſultat, vt obuenire eidem poterat ex ſerui libera hereditatis aditione. Quò
211 fit, vt hereditate iacente, † vel poſthumo nondum nato aditio in ſuſpenſo ſit, effectum ſortitura aditione, vel natiuitate noui domini & heredis; qui ſi nolit adire, vel non naſcatur, iuſſus ſubſtituti, vel heredis ab inteſtato, vel cuiuſuis alterius domini, vſque ad milleſimam perſonam ſubintrabit, d. *l. Antiſtius Labeo* 62. §. *finali, D. de adquirenda hereditate*, *l.* 2. §. *finali D. de bonorũ poſſeſſione ſecund. tabulas.* Quin & ſeruus ipſe liber factus tempore aditionis, hereditatem ſuo arbitrio adibit & agnoſcet, *l. ſi ſeruus* 7. *D. de heredib. inſtit.*

Demum illud addo, ſeruum ad-
212 pellari † ventris in d. *l. eius ſeruum* 64. *D. hered. inſtit.* & in d. §. *ſeruus, inſtitut. eodem tit.* attento futuro euentu, & aditione eius iuſſu, id eſt, patris vel tutoris facienda poſt natiuitatem; nec enim nouum eſt aliquid rei nomine, quæ futura eſt, cohoneſtari, vt accidit in filio, vel nepote, quem viuo patre vel auo, ſuum heredem, dominumque dicimus, *l. in ſuis, D. de liber. & poſthum.*

Hæc ita typis eſſent demandanda, ni inciderem in *obſeruationum libros D. Franciſci de Amaia* (viri ſanè eruditi, & in Iuriſprudentia benemerentis) qui *lib.* 1. *c.* 3. (vbi multa circa interpretationem *l. eius ſeruum* non contemnenda comminiſcitur) tandem *n.* 28. communi adhęret interpretationi exiſtimantium cum *Bart.* hereditatem quam per ſe dominus ſerui habere vel adire non poteſt in caſu d. *l. eius ſeruum* (hoc vno impedimento, quòd perſona ſit incerta) per ſeruum ſuum (quæ certa perſona eſt) habere poſſe: cùm non ſit mirum, quòd quis ex ſua perſona habere non poteſt, media perſona alterius quandoque adquirere, *l.* 3. *in fin. D. quæ res pign. oblig.* cum aliis adductis ab *Hortenſio* (qui iſta illuſtrauit) in §. *poſthumo, inſtit. de legat.* His addit *Amaia* d. *n.* 28. vt mens *Labeonis* & *Iauoleni* in d. *l. eius ſeruum, clarius procedat*, ſubaudiendum ventrem in poſſeſſionem miſſum in illo *tex.* ita vt hereditas iacens ibi non detur; & demum alia pleraque ſimilia ſubdit. Sed interpretatio iſta, & eius confirmatio mihi nõ adrident: etenim abſtracta vel ſubducta incertitudinis cauſa, adhùc poſthumus ab illa priore inſtitui non poteſt, quod non eſt in hominum vel rerum natura, à qua & eius ſeruus futurus inſtitutionis incapax eſſet, niſi eius capacitatem (vt in quouis ſeruo) quod attinet ad inſtitutionem, à perſona defuncti domini metiremur, ac prædiximus.

Ea verò quæ *Amaia* in comprobationem huius interpretationis adducit, prorſus aliena ſunt à noſtra

Q 3

theſi: & illa ſanè aptiore adponeret loco, ſi de *Fachinæi* relati interpretatione impugnanda ageret. Nam quod adtinet ad capacitatem vel incapacitatem, nil intereſt, an venter (futurus dominus) miſſus ſit in poſſeſſionem vel non. Quid quod *D. Amaia* ſubponit, ſeruum ventris in poſſeſſionem non miſſi heredem inſtitui non poſſe, quod longiſſimè aberrat à mente *Labeonis* & *Iauoleni* eum laudantis, & exiſtimantis, ſeruum hereditatis iacentis heredem inſtitui poſſe: hocque exemplo videmus ab his Iuriſconſultis admiſſam & comprobatam inſtitutionem ſerui ventris poſt mortem teſtatoris lucem viſuri; quia vtroque caſu, à prædefuncti domini capacitate (quã hereditas iacens repræſentat, d. *l. hereditas* 34. cum *ſuprà* adductis) inſtitutio ſerui tenet. Omne enim illud futuro heredi per ſeruum hereditarium adquiritur, quod defuncto, ſi viueret, adquireretur, *l. in eo* 33 *in princ.* & in §. *fin.* dicta *l. hereditas* 61. *D. de acquiren. rer. domin. l. ſi ex re* 28. §. *illud. D. de ſtipul. ſeruor. princ. inſtitut. eod. tit.* Exceptis tantùm his, in quibus *factum perſona, operave ſubſtantia deſideratur*: ita diſertè adnotante *Hermogeniano* in d. *l. hereditas* 61. A quo fit, vt aditio hereditatis (quæ diuerſa res eſt ab inſtitutione) iuſſu noui domini neceſſariò fiat, iuxta *ſuprà* tradita: quæ ſimul cum his quæ nunc ſumus proſequuti, clarè demonſtrant ventris miſſionem in poſſeſſionem à morte defuncti illicò ſubſequutam vel retardatam, nil ad propoſita conducere. Quod verò is *Auctor nu. vlt.* ſubdit (dicens ſerui prædicti inſtitutionẽ ſuſtineri, vt in quo deficiant rationes incertitudinis & non entis, cùm venter intelligatur in rebus humanis exiſtere, quando agitur de eius cõmodo, *l. qui in vtero* 7. *&* 26. *D. de ſtatu hom.*) ſuſtineri non poteſt: admiſſa namque generali hac doctrina & interpretatione ad illam *legẽ*, nullus certè caſus daretur aut inueniretur vtilitatem ventris reſpiciens, in quo non haberetur pro nato, & ita poſthumus alienus ferè ſemper heres inſtitui poſſet, quod ſanè longè diſtat à vero, & inſuper à legitimo ſenſu d. *l. qui in vtero* 7. *&* 26. Et facilè euertitur attentis his quæ circa earum interpretationem dicturi ſumus *inferius hoc eod. cap.* §. 4. Demum *D. Amaia* his omnibus ſubponit in ſeruo perſonam ciuilem aditionis hereditatis capacem, quo tempore eius dominus incerta perſona eſt, quod ex pluribus (paſſim obuijs) facile cuique erit impugnare.

A d nonvm obicem ſumptum ex *l. extraneo* 6. *D. de ventre in poſſeſ. mitten.* Reſpond. † *Vlpianum* ibi loqui de 213
bonorum poſſeſſione Prætoria, ventri aut poſthumo extraneo inſtituto concedenda, vt ſentit *D. Pichard.* in *l. Gallus*, d. *c.* 4. *n.* 119. (immemor eorum quæ dixerat *eod. c. n.* 92.) vt clarè patet ex illis verbis: *Extraneo poſthumo herede inſtituto non aliter venter in poſſeſſionem mittitur*, & ibi: *Ne fortè ei qui natus bonorum poſſeſſor futurus eſt*: quæ potiùs præſubponunt, vel ſaltem denotant, inſtituto extraneo poſthumo opus ibi fuiſſe bonorum poſſeſſione Prætoria, vt commodo hereditatis frui poſſet: alioqui non neceſſaria, ſi ipſi, medio patre vel tutore, permiſſũ fuiſſet extranei adire hereditatem.

SECTIO II.

SYNOPSIS.

214 Gallus Aquilius *nouum ius conſtituit ex ſententia* Socini *& aliorum.*
215 Gallus Aquilius *Auctor fuit* legis Aquiliæ.
216 *Et ſtipulationis Aquilianæ.*
217 *Et varias adinuenit formulas.*
218 *Certo Iuriſconſultorum numero indultum*

dultum fuit ab Auguſto iura interpretari. Et num. 241.

219 *Iuriſconſulti adpellabantur* Legum Conditores, Auctores, *&c.*

220 *Iuriſconſultis magna olim cum Imperatoribus familiaritas fuit.*

221 Ælius Spartianus in Ælio Vero *declaratur.*

222 *Sed verius eſt Iuriſconſultis conceſſum non fuiſſe nouas leges tollere, aut veteres abrogari. Et num.* 224. 225. 226. 227. 228.

223 *Iuriſconſulti munus in quo antiquitus verſaretur. Et num.* 230. *&* 231. *vbi* Theophilus *declaratur.*

225 *§.* reſponſa Prudentum, inſtitut. de iure naturali gent. & ciuili *intellig. Et num.* 237.

227 L. iuris gentium, § ait Prætor, D. de pactis, *declar.*

229 Lex Aquilia *lata fuit à* Gallo, *cùm eſſet Tribunus Plebis.*

231 L. fin. C. de legat. *&* l. 1. C. de verb. ſignif. *cum ſimil. intellig. Et quid ſit ius condere declaratur. Et num.* 233.

234 *Iuriſconſulti* Iuris Auctores *nuncupati, & vnde.*

235 *Iuriſconſultorum auctoritatem probat ex* Pomponio *&* Cicerone.

236 L. verbis legis 120. D. de verbor. ſignific. *explic.*

238 *Iuriſconſulti in quintuplici fuerunt ſtatu vel differentia.*

239 *Quo caſu admitti poſſint quæ de Iuriſconſultorum facultate & auctoritate adſtruebat* Anton. Faber.

240 *Secundo tempore Iuriſconſulti vti homines priuati reſpondebant, auctoritate tamen quadam probabili, quamuis non neceſſaria.*

242 *Id poſtea Leo Imperator cum Aduocatis fecit.*

243 *Theodoſius in indicandis & decidẽdis cauſis ex reſponſis Iuriſconſultorum modum, formamque præſcripſit.*

244 *Iuſtinianus omnibus Iuriſprudentum ſententiis, contentis in ſuo Codice, auctoritatem legis dedit.*

245 *A dictis infert* Auctor *contra* Fabrum, *qui reſponſa Prudentum ius facere dixit.*

246 *Initio Romani Imperij legum ferendarum poteſtas apud Reges erat. & quid deinceps in eo fuerit obſeruatum enarrat.*

247 L. Gallus, D. de liber. & poſthu. *declarat. Et num.* 251.

248 *Ratio inducendæ formulæ Galli deſignatur.*

249 *Particula* TVNC *neceſſaria fuit in formula Galli.*

250 Anton. Fabei *perquàm diſertè ſentit de poſthumo Aquiliano.*

252 *Ratio* Salomonij *ad l.* Gallus, *& ad* l. Velleam, *& inductionem* Iuliani *impugnatur.*

253 *Ad quid*, lege Vellea *opus fuerit, demonſtratur.*

HIs ſuccedit vnus ille maximus obex decimus de *l. Gallus* 29. *D. de liber. & poſthum.* quo præcipuè *Spanochius* ſuam conatur adſtruere opinionem. Et ſanè eius effugiendi gratia *Bartholom. Socin* in d. *l. Gallus. §. & quid ſi tantum, n.* 2. & ibid. *Marian. Socin. n.* 20. *Salomonius n.* 11. *Alexand. nu.* 1. *Iaſ. n.* 11. *Æmilius Ferretus nu.* 3. *Alciat. lib.* 3. *Paradoxorum cap.* 2. *&* 3. *Viglius in §. poſthumorum num.* 2. *&* 3. *inſtitut. de exhæredat. liberor. Hugo Donel. lib.* 6. *commentarior. iuris cap.* 11. *Boetius Epo ad l. Gallus* in d. §. *& quid ſi tantum, n.* 73. in ea fuerunt ſententia, vt exiſtimauerint, *Gallum Aquilium* nouũ ius † in poſthumi alieni inſtitutione induxiſſe, & ob id *Paulum* in d. *l. penult. D. de legat.* 1. dixiſſe: *Obtinuit Galli ſententia alienos quoque poſthumos legitimos nobis heredes fieri*, contra inueteratã aliorum Iuriſcõſultorum ſentẽtiam alieni poſthumi inſtitutionem denegantium; & contra iuris regulas incertæ perſonæ inſtitutionem non admittentes, ex iam dictis. Idque *Galli* 214

Aquilio permiſſum fuiſſe aiunt, qui
215 *legis Aquiliæ* Auctor fuit,† vt teſtatur
Viglius in d. §. *poſthumorum*, *nu*.4. *Mi-*
ſyngerus & alij in *princ.inſtitut.de lege*
Aquilia. Et ſtipulationis Aquilianæ,
216 † de qua in *l. & vno* 18. §. 1. *D.de ac-*
ceptilat. & in §. 2. *inſtitution.quib.modis*
tollitur obligatio. Et variarum itidem
217 formularum † adinuentor: quarum
veſtigium exſtat in *l. ſi ita quis heres*
74. *D.de hered.inſtit*. Et quidem præ-
cipuè de dolo formulas conſcripſit
aduerſus dolum venditoris, & cuiuſ-
que alterius vim legis habentes, vt te-
ſtatur *Cicero lib* 3. *Offic*. Qui tuiſus in
Bruto, & *pro Cæcina* huius in cauendo
ſummam induſtriam laudat: & tantæ
auctoritatis eius cautiones fuiſſe ait,
vt pro iure publico reciperentur. Vn-
de *Pomponius* in d. *l*. 2. §. *poſt hos Quin-*
tus Mutius, *D. de orig.iuris*, magnam
Aquilij in Populo Romano auctori-
tatem fuiſſe ait. Fuit etiam eminentis
Servij Sulpicij magiſter: & *Ciceronis* a-
miciſſimus, ex traditis à *Gilkenio*, poſt
alios in dicta *l. Gallus nu*. 4. *Pancirol.in*
Theſ.lib.2.*c*.60.

Adhæc non ſolùm *Gallo Aquilio*
ſuis temporibus, ſed & aliis poſtea Iu-
riſconſultis, certo tamen numero in-
218 dultum † fuit ab Auguſto, ius inter-
pretari: deque eo reſpondere, dicta *l*.
2. §. *Iuris Ciuilis*, iuncto §. *& vt obi-*
ter, & §. *primus Diuus Auguſtus*. Ad
quæ certè reſpexiſſe videtur *Iuſtinia-*
nus in §. *reſponſa Prudentum*, *inſtitu-*
tion.de iure naturali gent.& ciuili. Eo-
rum enim tanta erat auctoritas (ſicu-
ti communis Interpretum ſchola ad-
firmat, ex dict. §. *reſponſa*) vt ab eo-
rum reſponſo iudici recedere non li-
ceret.

Et ab iſtis elici videtur, non imme-
ritò Imperatores eos adpellaſſe LE-
219 GVM CONDITORES † in *l.licet* 8. *C.de*
inceſtis nupt.l.fin.C.de legib. Et IVRIS
CONDITORES, *l.ſi furioſi* 25. *C. de nup-*
tiis, & in *l. cùm multa* 20. *C. de donatio-*
nibus ante nuptias, cum aliis. ET TE-
STAMENTORVM, in *l.vnica*, *in prin-*
cip. verſic. ſed & ipſis. *C. de caducis tol-*
lendis. *Eutropius lib*. 8. *ſuæ hiſtoriæ*. Et
IVRIS vel LEGVM AVCTORES in
l.manifeſtiſſimi 22. §. *cùm autem*, *C. de*
furtis, *l*.1.*C.de verborum ſignificatione*,
l.inter 15.*C.de vſufruct l*.3.*C.de repudiis*:
& in *Digeſtis* eſt *l. mora* 32. *D.de vſu-*
ris, *l*. 1. §. *interdum*, *D. de vſufruct. ad-*
creſcen. *Pomponius* in *l*. 2. §. *poſt origi-*
nem, *D.de origine iuris*, *Paulus* in *l*.
antiqui 3. *D.ſi pars hered. petatur*, *Mo-*
deſtinus in *leg. quæro* 39. *D.de action.*
empti, *Vlpianus* in *l.Diui fratres* 17. *D.*
de iure patronatus, *Cicero lib*. 1. *de Ora-*
tore. Sed & IVRA CONSTITVERE
dixit idem *Pomponius* in *l.verbis le-*
gis 120. *D.de verbor.ſignificatione*. Vn-
de Iuriſconſultos ius facere potuiſſe
nouè adfirmauit (licèt iſta non præ-
uiderit) *Anton.Faber lib*.9. *coniectura-*
rum, *cap*.1. & in ſua *Iuriſprudentia Pa-*
pin.ſcient. titul.2.*princip*.9. *& illatio-*
ne 1. *&* 3. & *Schifordegherus* eius pedi-
ſequa d. *tract*.16.*q*.5.*in principio*.

Quod mirum videri forſan non de-
bebit conſideranti, Iuriſconſultis ma-
gnam cum Imperatoribus † familia- 220
ritatem fuiſſe, vti ex *Lampridio* &
Xiphilino relatis à *Valentino Forſte-*
ro lib.2. *de hiſtoria Iuris Ciuilis*, *cap.*
81. *num*.8.) planè percipitur. Et inde
Imperatores eos AMICORVM nomi-
ne condecorabant, vt patet ex reſcri-
pto *Marci Antonij* Philoſophi, &
Aelij Veri relato ab *Vlpiano* in *l. Diui*
fratres 17. *D.de iure patronatus*, in illis
verbis: *Voluſius Mætianus amicus no-*
ſter, *& Iuris Ciuilis præter veterem &*
benè fundatam peritiam anxiè diligẽs:
& paulò inferiùs: *Sed cum ipſo Mætia-*
no & aliis amicis noſtris, *Iuriſperitis ad-*
hibitis plenius tractaremus. *Suetonius*
in Tito, *ca*.7. *Amicos elegit*, *quibus*, *etiã*
poſt eum Principes, *vt ſibi & Reipublicæ*
neceſſa-

neceſſarijs acquieuerunt, præcipueq; ſunt vſi. Capitolinus in Pio: Neque de vllis actibus quidquam conſtituit, niſi quod prius ad amicos retulit.

Et ne obſtet illud *Spartiani in Ae-*
221 *lio Vero*: † *Non amicos, aut comites ſolùm, ſed Iuriſconſultos*, &c. Reſponde cum *Iſaaco Cauſabono in eius notis*, AMICOS *Principis*, duobus modis adcipi, vt interdum eo nomine ſolùm illi comprehenderentur, quos in domeſtica & interiore vita, priuata amicitia ſibi iunctos haberent, quos *Spartianus* COMITES adpellat. Erant & alij Principibus dilecti, quorum conſilio regebantur: & hi Iuriſconſulti erant, proprio nomine ab *Spartiano* nuncupati & deſignati, cùm de his & interioris vitæ amicis ſimul ageret.

Et ſanè ab hiſdem *ſociorum* nomen (quod æquale ius in Imperio habentium proprium erat) Iuriſconſultis dabatur, *Lampridi. in Alexandro Seuero*, iuxta communiorem lectionem, noua *Henrici Salmaſij*, eiuſdem ſola innitenti fide, quę mihi valde ſuſpecta, exploſa) *Vt ſciat, qui viri in eius conſilio fuerint, Fabius Sabinus, Sabini inſignis viri filius, Cato temporis ſui, Domitius Vlpianus Iuriſperitiſſimus, Aelius Gordianus, Gordiani Imperat. pater, & ipſe re vera vir inſignis, Iulius Paulus Iuriſperitiſſimus, Alphenus, Africanus, Florentinus, Martianus, Calliſtratus, Hermogenes, Venuleius, Tryphonius, Metianus, Celſus, Proculus, Modeſtinus. Hi omnes iuris profeſſores diſcipuli fuere ſplendidiſſimi Papiniani, & Alexandri Imperatoris familiares &* SOCII, *vt ſcribit Acholius & Marius Maximus, Catilius Seuerus.*

Ex quibus omnibus, & aliis adductis à *Rauardo in lib. de auctorit. Prudentum, cap. 4. poſt principium*, ſatis ſupérque comprobari videtur vtriuſq; *Socini, Alexandri, Iaſonis*, & aliorum *ſuprà* relatorum ſententia exiſtimantium, *Gallum Aquilium* ius nouum in poſthumorum inſtitutionibus induxiſſe.

Sed hæc reſponſio ad propoſitam difficultatem ſuſtineri nō poteſt, cùm certo certius ſit, † Iuriſprudentibus 222
conceſſum non fuiſſe nouas leges cōdere, vt optimè adſtruunt *Franciſcus Connanus lib. 1. Commentariorum iuris, cap. 15. Duarenus, Cuiacius, Goueanus, & Gilkenius in commentis ad l. Gallus, Coſta in dicto* §. *poſthumus, num.* 10. (vbi & alij iuniores) *inſtitution. de legatis, Franciſcus Hotmanus in ſuo Iuriſconſulto*, ſiue *de optimo genere iuris interpr. poſt principium, Vulteius* latè in §. *reſponſa, inſtitution. de iure naturali gentium & ciuili, Forſterus dicto cap.* 81. Qui ex *Cicerone* 1. *de Oratore*, & alibi optimè tenent Iuriſconſulti munus
† verſari in reſpondendo conſulenti- 223
bus, etiam de rebus familiaribus, vtpotè de conlocanda matrimonio filia, & aliis minimis, teſte eodem *Cicerone lib. 1. de Oratore*. Maximè verò in negotijs & quæſtionibus Iuris Ciuilis enodandis & diſſoluendis, iuxta iuris regulas, quas adprimè in ſuis reſponſis adtendebant, vt poſt *Cuiacium* diſertè notat *Gilbert. Epiphanius li. 2. Enantiophanωn*. Et in interpretandis legibus aliquid ambigui habentibus, dicto §. *reſponſa*. In cautionibus, aut formulis, iuri conformibus, componendis. Quod vltimum acutè elicit *Gilkenius* ex dicta *l. Gallus*: in qua *Gallus Aquilius* oſtendit, quorum verborum conceptione teſtator vel poſſit, vt poſthumum inſtituendo teſtamentum ſuum in tuto conlocet. Et hoc ipſum demonſtrat deciſio *Pauli* in *l. penultima, D. de legatis* 1. in prædictis illis verbis: *Et obtinuit ſententia Galli alienos quoque poſthumos nobis legitimos heredes fieri*, vt

egregiè notauit ſubtilis *Coſta* in
dict. §. *poſthumus*, *num.* 10. Sed &
Iuriſconſultorum proprium erat,
*Scribere. In conſilium adhiberi à Ma-
giſtratibus. Eiſque adſidere. Præſcribe-
re. Libellos agere. Vadimonia concipere:*
vt ex *Briſſonio* notat *Caluinus* in *Lexi-
co Iuridico.*

Nullibi autem inuenies, Iuriſcon-
224 ſultis conceſſum nouas †leges Popu-
lo dare. Erubeſcere ergo debue-
runt, qui tantam Iuriſconſultis po-
teſtatem & auctoritatem (ſine lege
loquentes) dederunt. Quinimò con-
tra *Ciceronem ſuprà*, & eundem pro
A. Cecinna, dicentem: *Iuriſconſultorum
auctoritati obtemperari non oportere*, &
contra expreſſas *Iuſtiniani* conſtitu-
tiones in *l.* 1. *&* 2. *C. de vetere iure enu-
clean.* inferiùs expendendas.

Et contra *textum* in dicto §. *reſpon-
25 ſa † prudentum*, vbi *Iuſtinianus* præ-
dictis reſponſis nomen dedit, non *le-
gis*, ſed *ſententiæ* & *opinionis* eorum,
quibus ab Auguſto conceſſum fuit
(in dicta *l.* 2. §. *primus*, *D. de origine
iuris*) de iure reſpondêre: vel illud in-
terpretari, modo & forma *inferius* re-
ferenda. Cùm autem interpretatio ex
verbis naſcatur & concipiatur, *l. Gal-
lus*, §. 1. *D. de liberis & poſthumis*, *Cice-
ro de Oratore*: *Controuerſi vel contentio
ex ſcripti interpretatione naſcitur.* Pla-
num inde fit, longè differre legis in-
terpretationem ab eius promulgatio-
ne & rogatione.

Quid quòd ſi Iuriſconſultis leges
condere liceret *Vlpianus in vulgari l.
226 proſpexit* † 12. *D. qui & à quibus ma-
numiſſi liberi non fiant*, legem ibi rela-
tam (quæ omnino ſeruos manumit-
tere aut alienare vetabat) corrige-
re, vel limitare poſſet. Ex quo verò
hoc illi indultum non erat, & legis
vniuerſalia verba interpretationem
(quam ibi innuit, quod adtinet ad ſer-
uos tempore mortis domini longè de-
gentes) non admittebant, in ea ver-
ba Iuriſconſultus prorupit: *Quod qui-
dem perquàm durum eſt, ſed ita lex ſcri-
pta eſt*: quæ planè ſubponunt, Iuriſ-
conſultis eam tantùm interpretatio-
nem conceſſam, quæ ex iure ſit, & ver-
bis legis interpretatæ concinat.

His adde ex ſententia *Conani d. lib.
1. cap.* 5. † Prætorem (eodem *Vlpiano* 227
adſeuerante in *l. iuris gentium* 7.
§. *ait Prætor*, *D. de pactis*) pollicêri
ſe illa pacta ſeruaturum, quæ *neque ad-
uerſus leges, Plebiſcita, Senatuſconſulta,
Edicta Principum eſſent*: quaſi diceret,
pactis aduerſus leges initis Prætorem
nec vnquam fauturum. Quod ſi reſ-
ponſa Prudentum legem & ius face-
rent, eorum dubio procul Conſultus
ſimul meminiſſet.

Demum Iuriſconſultis datum non
fuiſſe propria auctoritate † ius no- 228
uum condere, vel ex eo facilè per-
cipies, quòd ipſis nec ius ſubplêre
conceſſum fuit, vt agnoſcit idem *An-
tonius Faber in ſua Iuriſprudentia Pa-
pin. ſcientia, dict. principio* 9. *inlatione*
2. dum (ſuam adſertionem explodens,
noſtramque adſtruens) ita diſertè
ait: *Si quando ſubplendum aliquid eſt
ſiue in lege, ſiue in Senatuſconſulto, ſi-
ue in Edicto, ſiue denique in hominum
contractibus, aut vltimis voluntatibus,
magna in eo eſt auctoritas Prudentum,
quibus ſcilicet datum eſt ius dumtaxat
interpretandi, non etiam ſubplendi. Pro-
inde fuit ſemper illis caſibus neceſſaria au-
ctoritas & conſtitutio Imperatoris, vt in
l. commodiſſimè* 10. *D. de liberis & poſt-
humis, iuncta l. vltima, C. de poſthumis
heredibus inſtituendis, l.* 4. *D. de vulgari
& pupillari ſubſtitutione, l. vnum ex fa-
milia* 67. §. *vltim. D. de legatis* 2. *l. qui fi-
lium* 74. *D. ad Senatuſconſult. Trebel.
Aut Senatus, vt in l. ex facto* 17. *D. eod.
titulo, l. filiusfamilias* 114. §. *vt quis he-
redem*, *D. de legatis* 1. *Extántque alia
innumera in libris noſtris huius rei e-
xempla.*

xempla. Longè namque aliud eſt interpretari, aliud ſubplere, l. Gallus 29. §. videndum, D. de liber. & poſthum. &c.

Quòd ſi Iuriſconſultis tanta tributa eiſſet auctoritas & poteſtas ac voluerunt *Socinus* & alij, non ita eorum ſcientiam & miniſterium contemneret & inſuperhabêret *Cicero*, dum 1. *de Oratore* ita ait: *Iuriſconſultus ipſe per ſe nihil, niſi leguleius quidam cautus & acutus, præco actionum, cantor formularum, auceps ſyllabarum: ſed quia ſæpè vtitur Orator ſubſidio iuris in cauſis idcircò iſtam iuris ſcientiam eloquentiæ tanquam ancillam & pediſequam adiunxiſti.*

Nec quidquam obſtat *legis Aquiliæ* Auctorem fuiſſe *Gallum*, id enim
229 euenit cùm eſſet Tribunus Plebis, † quo tempore *legem* illam rogauit, vt teſtatur *Vlpianus* in *l. 1. in fine, D. ad legem Aquiliam, Iuſtinianus* in *Authent. de triente & ſemiſſe* (quæ eſt *Nouella* 18. *cap.* 8.) & in §. *at nec plurimi, inſtitut. de lege Aquil.*

At ſtipulationis Aquilianæ formula (relata in dicta *l. & vno, §. 1. D. de acceptilation.* & in §. 2. *inſtitution. quibus modis tollitur obligatio*) Iuris Ciuilis regulis adcinit, vt ex ea clarè patet; vnde & formulas illas de dolo malo à *Gallo Aquilio* adinuentas, iuri conformes fuiſſe par eſt credere, nec in aliquo eius regulis potuiſſe obſeruari.

230 Interpretatio verò permiſſa † Iuriſprudentibus longè diſtat à lege, ſiue noua conſtitutione; aliud enim eſt ius prohibiro facere, aliud ius interpretari, vel de iure reſpondêre, vt in d. *l.* 2. § *Iuris Ciuilis*, & §. *& vt obiter*, & §. *primus*, & in d. §. *reſponſa Prudentum*. Etenim de iure reſpondêre, vel illud interpretari (quæ etiam diuerſa ſunt, vt notat *Vulteius* in d. §. *reſponſa, num.* 5.) ius interpretatum præexiſtens ſubponunt, cùm interpretatio ex verbis naſcatur & concipiatur, vt diximus *ſupr. num.* 225. ex *Cicerone* & alijs. Vt inde meritò reiecta ſit vetus illa lectio ad d. §. *reſponſa*, quę loco verborum *de iure reſpondere*, habebat, *iura condere*.

Niſi ſubaudias † κτ̀ πεῦσιν κ̀ ἀπόκρισιν, id eſt, iuxta interrogationem & reſponſionem vt ait Theophil. 231

In quo ſenſu percipi debent † d. *l. fin. C. de legibus, l.* 1. *C. de verbor. ſignific.* cũ alijs *ſupr.* adductis, in quibus Prudentes iſti *iuris Auctores*, & *iuris, legũ, teſtamentorumve conditores* nuncupantur. Niſi mauis dicere, Iuriſconſultos Ius Ciuile *condidiſſe*, hoc eſt, exornaſſe & ampliauiſſe ſuis interpretationibus & reſponſis ſignatis, de quibus *infra* agemus. 232

Condere enim (vt ait *Sextus Pompeius Feſtus de verb. ſignif.*) inter alia interpretatur *conſcribere* & *componere. Cicero pro domo: Rempublicam condere meo diſceſſu, quam omnium interitu obcidere malui.* Vnde *conditum* apud *Iſidor. lib.* 20. *cap.* 3. *Etymol.* adpellatur quod non eſt ſimplex ſed commiſtum, compoſitúmve. Idem ergo eſt leges aut iura condere, ac ſi dicas, Iuriſconſultos iſta componere & conſcribere. Id quod ab Auguſto & ſequentibus Imperatoribus eis conceſſum eſt, *l.* 1. (ita intelligenda) in §. *iubemus, C. de vetere iure enucleando* in illis verbis: *Antiquorum Prudentium, quibus auctoritatem conſcribendarum interpretandarumque legum Sacratiſſimi Principes præbuerant.* Et conferunt quæ in propoſito adnotauit *Hotmanus lib.* 10. *obſeruat. cap.* 1. dicẽs bonã iuris partẽ *in Iuriſconſultorũ* [illegible], *ſiue* [illegible], *hoc eſt, prudẽtia, diſquiſitione & inueſtigatione veri, & quaſi ſcholaſticis diſputationibus poſita* [illegible], *quas idē paſſim* VISIONES *adpellant, l.* 49. § *in omnibus, D. mandati, l.* 8. §. 2. *D. ad V*[illegible]

Ex quibus omnibus clarè pa[illegible]

riſconſultis indultum fuiſſe leges condere, conſerere & conſcribere, vt earum ſententia fieret apertior & aptior, & inde vocatos *legum conditores.*

Hæc autem interpretatio non ſolũ vera & admirenda, verùm & neceſſa-
233 ria videbitur cuique conſideranti, † quod dicitur Iuriſcõſultus eſſe IVRIS & TESTAMENTORVM *conditores* eodem ſenſu adcipi debêre: at *conditores teſtamẽtorum* dici aut intelligi nõ poſſunt alio ſenſu & intellectu præter adſignatum: in quo *Cicero 2. de Oratore, Scæuolam* irridens ita ait: *Nullum erit teſtamentum ritè factũ, niſi quod tu ſcripſeris; omnes ad te ciues cum tabulis venient: omnium teſtamẽta tu ſcribes vnus. Suetonius in Nerone cap. 32. Deinde vt ingratorum in Principem teſtamenta ad fiſcum pertinerent, ac ne impunè eſſet ſtudioſis iuris, qui ſcripſiſſent, vel dictaſſent.* Quo loci *ſtudioſi iuris*, vocantur *Iuriſconſulti*, vt in *l. 1. D. de offic. aſſeſſor.* & in *l. 1. D. de varijs & extraordinar. cognit.* IVRIS ergo vel LEGVM *Conditores* eodem ſenſu dicentur Iuriſconſulti, cùm leges interpretantur, componunt, aut conſcribunt.

Quo etiam ex capite dicuntur Iu-
234 ris AVCTORES † in iuribus *Codicis* & *Digeſtorum, ſuprà* allegatis: vt qui ſuis interpretationibus Ius Ciuile auxerint, vel AVTHORES, Grçcè αὐθένται, id eſt DVCTORES fuerint. Et ſanè vno alteroque ſenſu *A Gellius lib. 2. noct. Attic. c. 10. Seruium Sulpicium Auctorem*, vel *Authorem iuris* adpellat: & *Agge. Vrbicus in commentis Frontini*, eodem nomine condecorat *Caſſium Longinum.*

235 Et ab his prouenit † auctoritatem propriè Iuriſprudentibus tribui, ex *Pompon.* in *l. 2. §. his legibus*, & *§. ita in ciuitate, D. de orig. iur.* & variè apud *Cicer. in Topic.* cum traditis à *Ranard. d. c. 4.*

Et inde etiam interpretandus eſt idẽ *Põponius* in *d. l. verbis legis* † 120. *D. de* 236
verbor. ſignific. ibi: *S. d. interpretatione coangustatum eſt, vel legum, vel* AVCTORITATE *iura conſtituentium*: quaſi diceret, pleniſſimam heredis inſtituendi & legandi facultatem ex *lege duodecim tabularum* conceſſam poſtea *legibus*, vtpote *Falcidia, Fuſia*, & ſimilibus reſtrictam fuiſſe, quin & interpretationibus Iuriſprudentum auctoritate ſua iura conſtituentium; quando ſcilicet eorum interpretationes & reſponſa in foro & vulgo recipiebantur (vt ſuorum & emancipatorum filiorum, & poſthumi ſui & alieni differentiæ: inofficioſi teſtamenti querela: & alia) quod paulò *inferius* comprobabimus latiùs, cùm diuerſa Iuriſconſultorum tempora conſtituentes *textum* in *§. his legibus, l. 2. D. de origine iuris*, enodauerimus. Ni mauis dicere, illa verba *l. verbis legis: Auctoritate iura conſtituentium*, referenda eſſe ad Senatuſconſulta, velut *Trebellianum* & *Pegaſianum*. Vel ad leges Imperatorum, quæ propriè *Conſtitutiones* adpellabantur.

Demum noſtræ veriori adſertioni
non obſtat † d. §. *reſponſa Prudentum*, 237
in illis verbis: *Quorum omnium ſentẽtia & opiniones eam auctoritatem tenebant, vt iudici recedere à reſponſis eorum non liceret*: nam verbis iſtis, ego (vltra omnes quos viderim) noto, addenda eſſe illa ſequẽtia: *vt eſt cõſtitutũ.* Quæ referuntur ad *l. 1. tit. 4. li. 1. Cod. Theodoſ.* vbi *Theodoſius* & *Valentinianus Papiniani, Pauli, Gai, Vlpiani* atque *Modeſtini* vniuerſa ſcripta firmarunt: ſcientiamque *Scæuolæ, Sabini, Iuliani* & *Marcelli* ac omnium, quos iſti celebrarunt, ratã eſſe cenſuerũt: & quid tenendum eorum diuerſis concurrentibus ſententijs ſigillarim decreuerunt. Vt noſtris etiam temporibus diſpoſitum extabat circa opiniones & ſententias *Bartoli*,

toli,

Digitized by Google

toli, *Baldi*, *Ioannis Andreæ*, & aliorum in *vna* ex *legibus Matritenſ.* latis à Domina Regina Ioanna anno 1499. cuius & ipſa eadem mentionem facit in *l. 1. Tauri*. A reſponſis ergo Iureconſultorum recedere non licebat, imò eiſdem inhærendum erat, prout dicta *lege Theodoſij* & *Valentiniani* erat conſtitutum.

Vt inde facilè liberes *Iuſtinianum*, vel *Tribonianum* à calumnia *Pratei*, exiſtimãtis in ſuo *Lexico* confuſa eſſe munia Iuriſconſultorum, & ſine temporum diuerſa ratione enumerata in d. §. *reſponſa*. Et ſimul vites plures inanes interpretationes *Eguinarij Baronis*, *Cuiacij*, *Reuardi*, *Pyrrhi Alſani*, *Giffanij*, *Viglij*, *Conani*, *Vultei*, *Mſingeri*, *Alciati*, & aliorum ad d. §. *reſponſa*, quas diligenter recenſuit *Ant. Merenda cont. Iuris lib. 2. cap. 4.*

Vt autem iſta omnia clariùs comprehendantur, ego (vltra *Rauardum* aliter diſtinguẽtem in *lib. de auctoritate*
238 *Prudent. cap. 14. in princip.*) † quintuplicem Iuriſconſultorum differentiã, aut ſtatum iuxta diuerſitatem temporum conſtituendum cenſeo. Primo namque tempore fuerunt Prudentes, qui *leges xij. tabularum* interpretabantur, de quibus *Pomponius* in d. *l. 2. §. 5.* ita ait: *His legibus latis cœpit, vt naturaliter euenire ſolet, vt interpretatio deſideraret Prudentium auctoritate neceſſariã diſputationem fori. Hæc diſputatio, & hoc ius, quod ſine ſcripto venit compoſitum à Prudentibus, propria parte aliqua non adpellatur, vt cetera partes iuris ſuis nominibus deſignantur datis proprijs nominibus ceteris partibus, ſed communi nomine adpellantur Ius Ciuile*: quaſi diceret, ceteræ partes Iuris Ciuilis ſuum proprium habebãt nomen, *Leges*, *Senatuſconſulta*, *Plebiſcita*, *Edicta*, *Conſtitutiones*, hæc nullũ aliud habet quàm commune *Iuris Ciuilis*, quod Νομοθετικὴν πολιτικὴν adpoſitè vocat *Theophilus* in *tit. inſtitution. de adquiſit. per adrogationem*: hoc nomine deſignans ius iſtud auctoritate & interpretatione Prudentum, in foro vulgoque recepta & introducta, & tacito, inlitteratoque conſenſu omnium adprobata, inniti. Quod optimis exemplis, & legum auctoritatibus inluſtrat *Cuiac.* in *d. l. 2.*

Et ad has priorum Iuriſconſultorum interpretationes referenda ſunt
239 † quæ pro ſua ſententia adſtruit *Ant. Faber in Iuriſprud. tit. 2. d. princ. 9.* Vbi ex hiſce malè ſubinde concludit, Prudentum reſponſa: Imperatoriam auctoritatem præſeferre; legis enim aut iuris auctoritatem non habebant, niſi conſenſu vtentium comprobata legẽ imitarentur; ad normam iuris non ſcripti, de quo in §. *ſine ſcripto*, *inſtitut. de iure naturali gentium & ciuil.* Quod mirè comprobatur ex *Cicerone pro Lucio Murana*, dicente: *Cùm multa præclarè legibus eſſent conſtituta, ea Iuriſcõſultorum ingenijs pleraque corrupta ac deprauata ſunt.* Quæ verba clarè ſubponunt, ex inueterato vſu & ſubſequuta obſeruantia interpretationes & reſponſa Prudentum vim habuiſſe. Vt inde facilè reſpondeas his quæ ex aduerſo obponit, & ex Iuriſconſultorum interpretationibus inducta adſerit *Anton. Faber*, *ſuprà inlat. 1.*

Secundo tempore fuerunt Iuriſcõſulti, qui vt homines priuati
240 † reſpondebant cõſulentibus auctoritate quadã probabili, non verò neceſſaria, de quibus *Pomponius* in *d. l. 2. §. & vt obiter*, ita ait: *Ante tẽpora Auguſti publicè reſpondendi ius non à Principibus dabatur, ſed qui fiduciam ſtudiorum ſuorum habebant, conſulentibus reſpondebant: neque reſponſa vtiq. ſignata dabant, ſed plerumque iudicibus ipſi ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſulebant.* Et hi erant qui de minimis etiam rebus & familiaribus conſulebantur, vt ex *Cice-*

rone probauimus *ſuprà*. Et ab eorum reſponſis ſæpè & ſæpiùs in iudicandis cauſis iudices recedebant, vt clarè patet ex eodem *Cicerone* in *Orationibus pro A. Cecinna, pro C. Plancio* & *pro L. Murana*: *deinde* (aiente) *veſtra reſponſa atque decreta & euertuntur ſæpè dicendo, & ſine obſenſione Oratoris firma eſſe non poſſunt*. Et huius certè temporis fuit *Gallus* noſter *Aquilius*.

241 Tertio tempore † *Primus Diuus Auguſtus* (vt ait *Popon*. in d. *l. 2. ad ſi.*) *vt maior iuris auctoritas haberetur, conſtituit, vt ex auctoritate eius reſponderent: & ex illo tempore peti hoc pro beneficio cœpit. Et ideò optimus Princeps Hadrianus, cùm ab eo viri Prætorij peterent, vt ſibi liceret reſpondere, reſcripſit eis:* HOC NON PETI, SED PRÆSTARI SOLERE. *Et ideò ſi quis fiducia ſui haberet, delectari ſe, populo ad reſpondendū ſe præpararet*. Hoc ideò ab Auguſto conſtitutum forſan fuit, vt multitudinem ſine delectu paſſim de iure reſpondentium, & diuerſis ſectis (de quibus in §. *hi duo*.) inhærentium compeſceret, & ad numerum iuſtum certumque redigeret (vt cum Aduocatis multo poſt
242 fecit Leo † in *l. nemini* 11. *C. de Aduocatis diuerſor. iudicior.*) vel ſaltē aptiores huic muneri admitteret. Et certè ob id *ſua reſponſa ſignata dabāt*, d. *l. 2. §. & vt obiter*, id eſt ſigillo obſtinata, *l. videamus* 11. § *qui vnum*, *D. locati* (ſignare enim, quod Græci σφραγίζειν adpellant, eſt impreſſo aliquo charā obcludere, *l. Diuus Hadrianus* 6. *D. de cuſtod. & exhibit. reor.* vel annullo ſigillari, quo priſci Romani vtebantur, vt notat *Abraham. Gorlæus*, poſt alios, in *Dactylotheca prologuio*) & ita à iudicibus facilè dignoſcebantur reſponſorū Auctores, & an Cæſari eſſent probati. Sed & hac norma reſponſa emiſſa maioris tantùm erant auctoritatis, ſeu probabilis, non verò neceſſariæ (vt iam diximus) d. §. *primus*, in illis prioribus verbis (ita intelligendus) *vt maior iuris auctoritas haberetur*: quidquid nouè in contrarium adſtruere conatus fuerit *Vulteius* in d. §. *reſponſa*, *nu.* 4. & 16.

Quarto tempore, † quo Iuriſprudentes, cauſas clientū ſuſceptorúmve publicè defendebant (vnde *Patroni*, *Cauſidici* & *Aduocati* dici cœperunt) *Theodoſius* & *Valentinianus* ſummo honore habentes veterum Iuriſcōſultorum *reſponſa* (quo nomine *Quæſtiones*, *Sententias*, *Digeſta*, *Interpretationes*, *Edicta*, & alia huiuſcemodi veniunt) illa ſua Conſtitutione (relata in d. *l. 1. tit. 4. lib. 1. Cod. Theodoſiani*) in iudicandis & decidendis cauſis ſeruari voluerunt modum & formam in ea cōtentam cuius meminit *Iuſtinianus* in d. §. *reſponſa*. Quaque nouum ius inductū fuiſſe, facilè tibi perſuadebūt, qui verba illa, *firmamus, cenſemus, præcipimus*, attenderint *l. cenſeri*, *D. de verbor. ſignific. l. fin. D. de ſuis & legitim. heredib.* cū ſimilibus. Vt inde facilè explodas, *Vulteium ſuprà* relatum. Quamuis nō ignorem, magnā tunc temporis Iuriſconſultorum auctoritatem: ita vt nec reddita ratione eorum reſponſa implurimū fuerint admiſſa. *Seneca epiſt.* 94. *Quid quòd etiam ſine probationibus, ipſa monentis auctoritas prodeſt? Sic quomodo Iuriſconſultorum valent reſponſa, etiam ſi ratio non redditur*. Sed ex aduerſo eodem illo tempore, id eſt, ſub Imperio Claudij, vel ſit exterminatos, & ludibrio Iuriſcōſultos habitos clarè colliges ex eodem *Seneca de morte Claudij*, ita dicente: *Iuriſconſulti è tenebris procedebant, pallidi, graciles, vix habentes animam, tanquam qui cùm maximè reuiuiſcerent. Ex his vnus cùm vidiſſet capita conferentes, & fortunas ſuas deplorantes cauſidicos, accedit, & ait: Dicebā vobis: Non ſemper Saturnalia erūt*. Is enim Imperator adſiduè iuri dicūdo ſolus vacauit, Iuriſcōſultis inſuperha-

perhabiris, vt patet ex *Suetonio in eius vita, cap.*15.& ante eum C. Cæſar Caligula (teſte eodem *Suetonio in eius vita cap.*34.(*Quaſi ſcientia* Iuriſconſultorum, *omnem vſum aboliturus, ſæpè iactauit, ſe mehercle, effecturum, ne quid reſpondere poſſent præter eum:* ita enim legendum eſt cum *Beroaldo*, & *Cauſabono* à *Ioſepho Scaligero:* non verò *præter æquum*, vt voluit *Sabellicus*, quem notat *Horman.lib.*3.*obſeruation.cap.*10. Et ipſe notandus, qui *eccum* legit, ineptè quidem præpoſitioni *præter* antecedenti.

4 Quinto demum tempore † *Iuſtinianus* iudicandi formam datam ex dicta conſtitutione *Theodoſij* & *Valentiniani* (in illis verbis: *Vbi autem ſententia diuerſæ proferuntur, potius numerus vincat Auctorum, vel ſi numerus æqualis ſit, eius partis præcedat auctoritas, in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat*, &c.) reuocauit in *l.*1. §. 6. *C. de iur. enucl.* illis verbis (prædicta Theodoſij adtendentibus) *Sed nec ex multitudine Auctorum, quod melius & æquius eſt, iudicatote: cùm poſſit fortè & deterioris ſententia, & multas & maiores in aliqua parte ſuperare.* Addit autem & nouè *Iuſtinianus* ibidem in verſ. *& hoc ponere*, vt omnes in ſuo *Codice* relatæ *Aemilij Papiniani*, & aliorum Iuriſprudentum ſententiæ vim legis haberent, ac ſi Principis conſtitutione profecta fuiſſent ex ratione ibi deſignata: *Omnia enim meritò noſtra facimus*, &c. Plura autem ſunt Iuriſconſultorum reſponſa, præmaximè *Papiniani* (quem præ omnibus ibi commendat *Iuſtinianus*) quorum ipſe & alij Imperatores, legum in ſuo *Codice* contentarum Auctores, mentionem faciunt, vt in *l. in quæſtione* 13. *in principio*, ibi: *Remotis Vlpiani atque Pauli notis, Papiniani placet valere ſententiam, C. de ſententiis paſſis, l.*14. ibi: *Viri prudentiſſimi Papiniani reſponſo, C. de præd. & alijs rebus minorum, l. donaturum* 3. *C. de adquirend. & retinen. poſſeſ. l. generaliter, §. cùm autem, l. ſi teſtamentum* 8. *C. de inſtitutionib. & ſubſtitution. l. ſi quis ſeruum, verſ. Papinianus autem, C. de condict. indeb. l. cùm acutiſſimi* 30. *C. de fideicōmiſ. l. cùm Papinianus* 14. *C. de ſentent. & interlocut. omnium iudicum, l. cùm reſponſo* 12. *C. de legatis*, cum alijs pluribus reſponſis *Maſurij Sabini, Neratij, Marcelli, Iuuentij, Longini, Iuliani, Vlpiani* & *Pauli* in *Codice* illo *Iuſtinianæo* relatis, quibus non immoror.

Primus ergo omnium *Iuſtinianus* in d. §. *Sed nec ex multitudine*, reſpōſis *Papiniani* & aliorum Iuriſprudentum conlatis in ſuo *Codice*, auctoritatem legis conceſſit; nam *Theodoſius* & *Valentinianus* in d. *l.*1. *tit.*4. *lib.*1. *C. Theodoſiani*, id tantùm reſponſis *Papiniani*, ceterorumque Iuriſconſultorum indulſerunt, vt in iudicandis decidendiſque cauſis attenderentur & ſeruarentur, qua norma ibi ſtatuitur (ac in *lege* quadam relata in d. *l.* 1. *Tauri*, apud nos conſtitutum exſtabat circa deciſionem cauſarum peragendam, iuxta opiniones & ſententias *Ioan. Andreæ, Bartoli* & aliorum.)

Poſthæc idem *Iuſtinianus* in *l.* 2. *C. illo tit. de vetere iure enucleando*, Digeſtorum libris (à *Triboniano*, *Conſtantino*, *Theophilo*, *Dorotheo*, *Anatolio*, *Cratino*, & alijs compactis *l.* 2. §. *quæ omnia*, *C. illo titulo*) vim legum & conſtitutionum Imperialium reſponſis Prudentum (malo omine additis & diminutis ad iſtorum placitum) conceſſit, d. *l.*2. §. *tanta*, in illis verbis: *Hoc tantummodo à Nobis effecto, vt ſi quid in legibus eorum vel ſuperuacuum, vel imperfectum, vel minus idoneum viſum eſt, vel adiectionem, vel diminutionem neceſſariam accipiat, & rectiſſimis tradatur regulis, & in multis ſimilibus vel contrarijs, quod rectius habe-

re adparebat, hoc pro alijs omnibus poſitũ eſt: VNAQVE OMNIBVS AVCTORITATE INDVLTA, VT QVIDQVID IBI SCRIPTVM EST, HOC NOSTRVM ADPAREAT, ET EX NOSTRA VOLVNTATE COMPOSITVM, *nemine audente comparare ea, quæ antiquitas habebat, & quæ noſtra auctoritas introduxit.* Idem repetit in §. *mirabile.* §. *ſed quia,* §. *hac igitur,* & §. *leges.*

Vocat autem *Iuſtinianus* reſponſa Prudentum *leges* in §. *tanta*, & alibi, ex quo per eum ad normam legũ redacta ſunt, quo nomine nunquã ante *Iuſtinianum* ea condecorata videbis. Vt inde & ex omnibus prædictis facilè elicias, Iuriſconſultos quibus temporibus reſponſa dederunt, nec ius, nec leges vnquam facere potuiſſe. Quinimò *Iuſtiniani* tempeſtate eorũ auctoritas omnino ceſſauit, vt notat *Vulteius* in d. §. *reſponſa.*

Ab his (quæ ob ignorationem hiſtoriæ Romanæ plures ex noſtris erroneè & infeliciter tractarunt, ac nouiſſimè *D. Anguianus de legibus lib. 2. controuerſ. 29. à num. 6.*) quam euidenter refellitur noua ſententia *Antonij*
245 *Fabri* † *d. lib. 9. coniecturar. cap. 1. & in Iuriſprudent. Papin. ſcient. tit. 2. in prin. 9.* vbi antiquorum ſuſcitans opinionem adſerit, Iuriſconſultos ius facere potuiſſe, & eorum reſponſa Iuris Ciuilis partem conſtituere.

Cùm autem diſertiſſimum iſtum virum, poſt alios prioris notæ, hiſce deceptum viderimus, non abs re erit obiter, tyronibus præſertim, demon-
246 ſtrare † apud quos iuris condendi facultas fuerit in Romano Imperio, & vt ſimul euincamus, nec vnquam Iuriſconſultis ſimilem poteſtatem conceſſam.

Et ſanè in initio apud Romulum, Numam, ceteróſq; Reges fuiſſe, poſt *Liuium decade 1 lib. 1. Dionyſ. Halicar. Antiquitatum Roman. lib. 2. Plutarchum in Romulo*, enarrat *Pomponius* in *l. 2. §. poſtea, D. de origine iuris*: idque planè indicãt eorum leges, quas *Prateius, Roſinus, Lipſius, Andreas Schottus*, alijque concinnarunt. Eas autem Romulus & ſucceſſores non ad libitũ tulerunt (vt priores Reges, qui principio rerum, gentium, nationũmque imperium penes ſe habuerũt: *Quorum arbitria* (vt ait *Iuſtinus lib. 1. in princ.*) *pro legibus erant:* ſed calatis Comitiis, Populoque conſulto, vt notat *Pomponius* in d. §. *poſtea.* A quo interpretanda ſunt illa *Liuij* ſuprà: *Rebúſque diuinis ritè perpetratis, vocatáque ad concilium multitudine, quæ coaleſcere in populi vnius corpus nulla re, præterquam legibus poterat, iura dedit.*

Nec his obſtat *Halicarnaſ.* d. *lib. 2.* dicens: ὁ δὲ Ῥωμύλος, ἐπειδὴ διέκρινε τοὺς κρείττους ἀπὸ τῶν ἡττόνων, ἐνομοθέτει μετὰ τοῦτο, καὶ διέταττεν ἃ χρὴ πράττειν ἑκατέρους. Quæ, omiſſa *Sylburgij* verſione, ita aptius latinitati condonanda puto. *Romulus autem cùm Patres, ſiue Patricios à Plebeis ſecreuiſſet* (vt iſte paulò antè enarrauerat, & penes Patricios, exemplo ab Athenienſibus ſumpto, ciuitatis regimen fuiſſe;) *illico vtriſque praſcripſit, & ordinauit quæ facere voluiſſet.* Etenim verba, Νέμω, νέμομαι, νεμέθω, (quæ idem important) *paſcere, regere & adminiſtrare*, in priore, & potiore ſignificato (à quo tranſlatitiè νομος *lex*) denotant, *Nicet. Ther.* τοῖα μὲν ἰὸς ὀξὺς αἰεὶ νεμέθων ἐπιβόσκεται, vbi νεμέθων interpretari debet *depaſcens.* Vt inde error *Sylburgij* pateſiat, qui ἐνομοθέτει in *Halicarnaſſeo* verborum multiloquio inepto vertit *legibus latis præſcripſit*, ſubponens à ſolo Romulo, Populo inconſulto, leges principio ſui Imperij latas fuiſſe, contra *Pomponium* & *Liuium ſuprà* relatos: & contra eundem *Halicarnaſſeum* in ſubſequentibus illis, & immediatis, *Vt Patricij* (omitto Græca, vbi Latina conſtant)

conſtāt) *ſacra curarēt, Magiſtratus gererent, ius redderēt, ſecum Remp. adminiſtrarent, res vrbanas obirent: Plebei verò ab his negotijs immunes (quippe qui talium impertiti eſſent, nec vacare per inopiam eis poſſent) agros colerent, pecora alerent, exercerent quæſtuoſa opificia.* Quæ planè demonſtrant, Romulum ſibi ſoli legum ferendarum poteſtatem non feciſſe. Et clariùs demonſtratur à dictis paulò *inferius* ab eodem *Halicarnaſeo*, qui cùm Regis eximia munia referret, inter alia longè inferiora legumlationis non meminit, cùm ipſarum, conſuetudinúmque cuſtodiam penes ipſum conſtituta diſertis verbis adſeruiſſet. Quæ ergo *Halicarnaſeus* poſtea *eodem libro*, & *Plutarchus ſupra* in propoſito prædicant, intelligi debent (vt prædiximus de legibus à Romulo latis per ſententias Curiarum, vt ait *Pomponius* in d. §. *poſtea*, id eſt, conuocatis tribubus Ramnenſium, Tatienſium & Celerum: quarum *Halicarnaſeus* & *Plutarchus* antea meminerāt. Et ita Græcos hoſce Romanarum rerum ſcriptores cum *Liuio* Romanæ Hiſtoriæ Principe, & noſtro *Pomponio* compones. Et legem *Solonis* 49. (apud *Prateium* & *Plutarchum in Solone* ita conceptam: *Decretum nullum ſine concilio, ſiuèque populo rariſsimum eſto*) mirè dictis aptaberis.

A quibus facilè elicies, erraſſe omnes (maximè *Alexandrum ab Alexandro lib. 6. Dierum genial. capitul. 23.* cum eius Scholiaſte *Tiraquello*) qui prioribus ſeptem Regibus (quorum leges omnes compilauit *Sextus Papyrius* Iuriſconſultus dict. *l. 2. §. tulerunt*, *Rauard.* optimè *de auctoritate Prudentum cap. 1. Hotman. lib. 10. obſeruation. cap. 1.*) abſolutam & arbitrariam earum ferendarum, & à populo independentem conceſſerunt facultatem. Quinimo Romulus (vt memorat *Dionyſ. libro 2. Antiquitatum.*) *Plebi hac tria conceßit, vt Magiſtratus crearet: Leges ſanciret: De bello referente Rege decerneret.*

Exactis verò Regibus anno ab Vrbe condita 244. hanc legis condendæ poteſtatem Populus non multò pòſt (vt conſtat ex d. *l. 2. §. exactis*) ſibi ſoli conſeruauit, & omnium rerum vnicus arbiter & moderator eſſe cœpit, *Polybius* (præ cæteris) *lib 6. Solus enim in ciuitate Populus* PRÆMII *&* POENÆ *eſt arbiter: quibus ſolis, & Principatus, & Reipublica, & vniuerſa hominum vita continetur:* & mox: *Iudicia igitur inroganda: præſertim verò, vbi res eorum agitur, qui Magiſtratus maiores geſſerunt:* PVBLICA *verò* CAPITIS *ſolus:* & poſtea: *Legum quoque ſanciendarum, abdicandarúmve ius penes Populum eſt. Et quod longè maximum de bello & pace hic deliberat; ac ſiue de ſocietate agatur, ſiue de terminando bello, ſiue de pactis, Populus eſt qui ſingula hac firmat, & vel rata facit, vel irrita.*

Populus ergo (qui euerſa Regia tyrannide, rerum ſumma potitus ita fuerat) cùm Ciuitatem optimis regimentis ſtabilire deſtinauit, ob idque amplioris prouiſionis legalis cauſa, vel odio forſan legum ſub Regibus latarum, nec omnino *lege Terentia* abrogatarū, tres illos Legatos Sp. Poſthumium, M. Manlium & P. Sulpitium in Græciam miſit, anno V. C. 300. Qui cum alijs de numero Decemuirorum centuriatis comitiis poſtea procreatis (vt ex *Liuio* & *Dionyſio Halicarn.* notat optimè *Antonius Varro Pomponij Leti* inſignis diſcipulus, in d. §. *exactis*) leges duodecim Tabularum, ex adlatis, & Regijs, aliiſq; ſuperadditis, primo & inſequenti anno condiderunt, d. §. *poſtea*. Háſque ad tempora *A Gelij* & *Diui Cypriani* perduraſſe ex eorum ſcriptis diſertè elicit *Franciſcus Broeus* illicò referendus.

S

Poſthæc Conſules ceterique annui Magiſtratus, quotiens ex vſu erat, leges ad Populum ferebant, quæ ſi ab eo non adprobarentur, nullius exempli, nullarum que virium cenſebantur, vt optimè notat *Alexander ab Alexandro* videndus d. *cap.* 23. Vt inde apertè explodas quæ de Conſulum ſumma poteſtate malè ſubponit *D. Amaia*, eam ſimul Regali immediatam faciens *lib.* 1. *obſeruat. cap.* 1. *n.* 18. Etenim nec ad Senatum pertinentia Conſules proprio ductu gerebant, ſed ſola poteſtate ipſis à Senatu conceſſa: quæ, verborum temperamento, velut ceteris Magiſtratibus, indulgeri ſolebat, vt ex pluribus *Liuij* & *Ciceronis* ſtrenuè probat *Briſſonius de formulis lib.* 2. *fol.* 244. & 248. Et hoc ſanè ſenſu adcipienda ſunt quæ nouiſſimè *Franciſcus Broëus in Chronologica Hiſtoria Iuris* (poſt iſta viſa, poſitaque in principio ſuorum commentariorum *ſuper inſtitutionibus*) adnotauit de Conſulari poteſtate, ne aliàs conruant.

Prosternato verò Populari Imperio ab Imperatorio, ſimul legûlatio à Populo abdicata fuit, & in Principes *lege Regia*, vel *Imperij* (cuius mox mentionem faciemus) tranſlata: qui Constitutiones deinceps edere cœperunt ſolo nomine à *legibus* differentes, cùm Lex Populi Conſtitutio eſſet, & viciſſim Conſtitutio Lex Imperatoris, vt ait *Vulteius* in d. *§. reſponſa, nu.* 3. Et hoc nomine leges cohoneſtaſſe Imperatores par eſt credere (vti & Regis in Imperatorem commutarunt) ne Regij nominis, & actorum ab his memoriam (quæ Populo Romano erat odio, ex *Dione*, *Cicerone* & *Suetonio*, *infra* referendis) ſuſcitarent.

Hæc ſumma eſt poteſtatis legis ferendæ, ad quam reducenda ſunt Senatusconsulta, Plebiscita, & Magistratuum Edicta (relata in §. *conſtat, inſtitution. de iure naturali gentium & ciuili*) iuxta ſententiam *Pomponij* in *l.* 2. §. *deinde*, & §. *eodem tempore*, *D. de orig. iur.* Etenim *Senatuſconſulta* ad Populum referri debent: *Nam cùm auctus eſſet Populus Romanus in eum modum, vt difficilis eſſet in vnum eum conuocari, legis ſanciendæ cauſa æquum viſum eſt Senatum vice Populi conſuli* (teſte *Iuſtiniano* in §. *Senatuſconſulta*, *inſtitution. de iure natur. gentium & ciuili*), quod à *Pomponio* ſumpſit in dict. *l.* 2. §. *deinde*, *D. origine iuris*, ita aiente: *Deinde, quia difficilè Plebs conuenire cœpit, Populus certè multò difficiliùs in tanta turba hominum neceſſitas ipſa curam Reipublicæ ad Senatum deduxit: ita cœpit Senatus ſe interponere, & quidquid conſtituiſſet, obſeruabatur, idq; ius adpellabatur* Senatusconsultum, & probat *Appianus* in *lib.* 1. *de bello ciuili.*

Sed vt iſta penitiùs percipiantur, noto (quo tempore Populus Romanus *belli ac pacis dominus erat*, *Polyb.* d. *lib.* 6. *Liuius lib.* 4. Et *Triumphum decernebat*, *Liuius lib.* 18. *Legatos audiebat*, *Cicero in Vatin.* Et *Ærarij curam habebat*, *Cicero ſupr.* Diuerſique rogationibus conſulebatur, vt ex aliis pluribus locis *Liuij* & *Ciceronis* notat *Briſſon. lib.* 1. *de formulis*, *fol.* 145.) Senatuſconſulta minoris fuiſſe auctoritatis, vt quæ annalia, ſicut Edicta Prætorum: & inde paſſim fuere ſubpreſſa vnà cum Conſule, qui Senatum habuerat, *Dionyſ. Halicarnaſ. lib.* 6. *Antiquitat. Romana.* Sed & Tribunis Plebis (ideò ſic dictis quòd in tres partes populo diuiſo, ſinguli à ſingulis creabantur; vel, vt alij volunt, tribuum ſuffragio) concedebatur Senatuſconſulta reiicere: nec anteà rata erant, quàm litteram

T. con-

T, conſenſus indicem præſcripſiſſent. A quo & aliis ſimilibus poteſtatem Tribunitiam magis in impediendo, quàm in agendo poſitam fuiſſe diſertè dixit *Beroald.* ſuper *Sueton. in C. Caſar. c.* 11.

Subhæc Senatus poteſtas tam in legibus ferendis, quàm aliis publicam concernẽtibus curam maior, & ſimul Senatuſconſultorum auctoritas perpetua eſſe cœpit, dict. *l.* 2. §. *deinde*, in verbis *ſuprà* expenſis. A quibus interpretationem recipiunt illa *Vlpiani* in *l.* 9. *D. de legibus, non ambigitur Senatum ius facere poſſe:* vbi verbum, *poſſe*, præteritum dubio procul reſpicit tempus, quo nondum Imperatores ſummam Imperij nacti fuerant.

Sed nec iſta Senatus poteſtas tunc abſoluta fuit: vt enim Senatuſconſulta legis vim haberent, neceſſum erat ea ad Populum referri, ab eoque adprobari, vt colligitur ex *Cicer. ad Atticum lib.* 4. *Factum eſt* (inquit) *S. C. in meam ſententiam, vt cum Pompeio ageretur, vt eam rem ſuſciperet, lexq; ferretur: Quo S. C. recitato, cùm concio, more hoc inſulſo & nouo, plauſum meo nomine recitando dediſſet, habui concionem:* & clariùs patet ex Senatuſconſulti cuiuſdam exemplo relato à *Ioanne Sario lib.* 2. *de Senatu Romano*, in illis verbis: *Si quid de ea re ad Populum, Plebémve lato opus eſſet, vt Ser. Sulpicius, M. Marcellus Conſ. Præt. Trib. Pl. quibus eorum videretur ad Populum, Plebémve ferrent.* A quibus infero illa *Iuſtiniani inſtitutionum* ſub *titul. de iure naturali gentium & ciuili: Lex eſt quod Populus Romanus, Senatorio Magiſtratu interrogante, veluti Conſule, conſtituebat*, & ad iſta Senatuſconſulta referri poſſe, quæ verè leges erant.

Sed dum hæc adſtruo, ſimul concedo, illo æuo, puta ante Imperatores, & leges à Populo, nullo ſuper hiſdem præuio Senatuſconſulto, latas: idque ſæpius temporibus *Ciceronis* adcidiſſe videmus, vt ab *eodem* notat *Franciſcus Broeus in* §. *conſtat, num.* 7. *inſtitution. de iure natur. gent. & ciuili.*

Deiu Populo Romano, eiuſque ditione ab Imperatoribus obcupata: iis ſanè præ omnibus curæ fuit Popularis poteſtatis euerſio, maximè in rogandis legibus. Ob idque Populo comitia adimere valdè curarunt; & quidem primus Iulius Cæſar hoc partim ſaltem patrauit, qui, vt ait *Suetonius cap.* 41. *Comitia cum Populo partitus eſt.* Cumq; ea Triumviratus pòſt omnino aboleuiſſet, Auguſtus (teſte *Suetonio c.* 40.) *reuocauit & comitiorum priſtinum ius reduxit, Populoq; reddidit* (quo ſenſu ex *Dione lib.* 53. & 54. adnotarunt *Lipſius ad Tacitum lib.* 1. *Annal. in excurſibus littera E. Torrent. in notis ad Sueton. in Caligula cap.* 16. *Bulenger. de Imperatore Romano lib.* 2. *cap.* 10.) Tiberius verò ea à Populo in Senatum ambitioſa verſutia (*inferiùs retegenda*) tranſtulit, *Tacit.* d. *dict. lib.* 1. *Tum primùm* (ait) *è Campo comitia ad Patres tranſlata ſunt: nam ad eam diem, etſi potiſſima arbitrio Principis, quadam tamen ſtudiis tribuum fiebant.* Subinde Caligula *tentauit* (ait *Sueton.* d. *c.* 16.) *comitiorum more reuocato, ſuffragia Populo reddere:* id ꝙ re vera perfeciſſe teſtatur *Dio lib.* 59. dicens: *Comitia Populo, Plebiq; reddidit, abrogatis ea de re Tiberij conſtitutionibus.* Sed & ipſe rurſum *Caius Caligula comitia Populo ſuſtulit, Dio d. lib.* 59. Iſtum verò comitiorum vſum ſubſequentes Imperatores non ſolùm Populo, verùm & Senatui omnino ademerũt, vt *inferius* probabimus. Et ab hiſce nunc obiter venit intelligendus *Modeſtinus* in prioribus illis verbis *l. vnica, D. ad l. Iuliam de ambitu: Hæc lex in Vrbe hodie ceſſat, quia ad curam Principis Magiſtratuum creatio pertinet non ad Populi*

S 3

fauorem. Et idem diſertiſſimè dixit *Tertullian.in Apologet.aduerſus Gentes,c.6.* Vt inde ſuperuacanea ſit decidendi ratio ad illum *textum* à *Torrentio* conficta *in notis ad Sueton. in Cæſare,cap.41.*

Neque prædictis obſtat comitiorum ſuffragiorumque in his ferendorum norma adpoſitè & exactè deſcripta à *Dionyſ. Halicarnaſ. Antiquitat.Roman.lib.4.* qui (& dum ſimul ſæpè comitiis ſeſe interfuiſſe ratus eſt, dicens: ὡς ἐγὼ ταῖς ἀρχαιρεσίαις αὐτῷ πολλάκις παρών) intelligendus non eſt de ſuffragiis in Magiſtratuum creatione, & legibus ferendis anteà à Populo adhiberi ſolitis, ſed referendus eſt ad Annonam tantùm, & Ludos hiſceque ſimilia, quæ & ſubſequentibus temporibus inlæſa Populo perdurarunt, vt colligitur ex *l.plenum 12. §.equitij,D.de vſu & habitat.l.ciuitatibus 1.2. D.de legat.1.* Et clariùs comprobatur ab illis *Iuuenalis Satyra 10.*

——— ——— ——— Ex quo ſuffragia nulli
Vēdimus,effugit curas;nā qui dabat olim
Imperium,faces, legiones, omnia nunc ſe
Continet, atque duas tantùm res anxius optat
Panem & Circenſes.

Sed & iſta in multis ab Imperatoribus dependebant,vt conſtat ex *Dione lib.60. Bulengero de Circo cap.42.* & alibi.

Et ſanè ab his omnibus euenit, vt (ſublatis primoribus, præſtantioribuſque comitiis) Senatus in locum Populi ſubceſſerit omnino ex *Tacito, Suetonio* & *Dione,ſupr.* anſam primùm iſtis adtribuente prætextu illo,ſeu ratione quam *Pomponius* & *Iuſtinianus* reddiderunt.

Quæ mihi vera eſt in ſuo(vt aiunt) genere : quidquid in eam adſtruat *Broëus* poſt alios *ſupr.d.num.7.*dicens, temporibus Ciceronis leges adhuc à Populo ferri, cùm tamen eius ætate Romæ cenſitæ fuerint.xci. Myriades ciuium,quæ multitudo legi à Populo rogandæ (ait *iſte*) impedimento non fuit. Confundit namque tempora,& Senatus auctoritatem ante & poſt Imperatores eandem malè facit. Etenim Tiberium omnium primum, qua præditus erat verſutia & calliditate,aliquem par eſt credere quæſiuſſe colorem,vt à Populo in Senatum comitia transferret: quo facto faciliore modo ſummam Imperij ipſe & ſucceſſores tenerent,vt colligitur ex *Tacito,Suetonio,*& *Dione* iam relatis. Nullus autem melior eſſe potuit prætextus,quàm difficultatis tantum Populum in vnum conueniendi: quod in gratiam Imperatorum (à nota tyrannidis hoc mediò vindicandorum) cōmuniter dictum puto, & mihi velùt apertè ſuadent ſecura verba *Pomponij* & *Iuſtiniani ſupra* expenſa: maximè ſi eis adiungas rationem Imperatoriæ poteſtatis ſtabiliendę ab eodem *Pomponio* traditam in *l.2.§.nouiſſimè,D.de orig.iur.* de qua *infrà.* Qui verò plura alia de Senatus & Senatuſconſulti auctoritate videre cupit perlegat *Ioan. Sarium lib.2.de Senatu Romano* exactè iſta proſequutum.

Sed & à dictis, circa maiorem Populi antiquitùs poteſtatem, percipies, cur Plebiſcita, in ſeceſſu Plebis à Senatu lata legis vim non habuerint ante *legem Publiliam* (cuius meminit *Ioan. Sarius ſupra*) ſiue notiorem *legem Horatiam Hortenſiamve*, cuius meminit *Pomponius* in d.*l.2.§.Deinde cùm eſſet in ciuitate*, & *Iuſtinianus* in *§.Plebiſcita,inſtitution. de iure naturali gent.& ciuili,Plinius lib.16.cap.10. A Gelius lib.16. Noctium Attic.cap.27. Aimarus lib.2.hiſtoria Iur.Ciuil.Goueanus lib.1.variorum,cap.22.* & poſt iſtos cęteri *Neoterici* politioris litteraturæ. Et cur Tribunitiæ leges poſtea latæ (quarum meminit *Cicero contra Rullum,*

lum,

lum,& 1.*in Verrem*,& 3.*de legib.*) Populum tenerent; nimirum quia ab eo admiſſæ: bonam inde partem iuris conſtituentes ſub nomine PLEBISCITI (paſſim obuij) Quod leges iſtæ, poſtquam receptæ erant, adhuc retinebant, *Sueton.in C.Caſare cap.*28. & ibi *Laurus Torrent.* & probatur in §.*plebiſcitum*, *inſtitut. de iure naturali gent.& ciuili:* alioquin enim Tribuni nec ius veniendi in Curiam habebāt, ſed tantùm conuocandi Senatum, & ante valuas ſubſellijs poſitis decreta Patrum attentiſſima cura examinandi: vt ſi qua ex eis improbaſſent, rata eſſe non ſinerent, vt optimè notat *Beroald. ad Suetonium in Claudio cap.*10.

ET CVR Sp. Poſthumius & Socij *ſuprà* relati (qui leges à Græcis ciuitatibus petierunt) priore anno ſummũ ius cum ceteris Decem-viris habuerint: & facultatem & poteſtatem leges corrigendi, ſi opus eſſet: & interpretandi, ita vt ab eis prouocatio, ſicut à ceteris Magiſtratibus, non daretur. Nimirum, quia hæc ſumma poteſtas illis à Populo Romano eo anno conceſſa fuerit, d.*l.*2.§.*poſtea*, & §.*cùm placuiſſet* (vbi *Pomponius* itidem initium ſeceſſionis à Magiſtratuum aſpera dominatione Decem-virorum primam illam poteſtatem perpetuò retinere volentium, ortam ait.)

ET CVR apud Collegium Pontificum centum propè annis legum reſederit interpretatio, quæ ipſa rata & indubitata pro iure, ſiue lege habebatur, *l.fin.C.de legib.* longéque differebat ab interpretatione Iuriſconſultorum, iuxta tradita à *Vulteio* in d.§.*reſponſa*, *num.*4.& 16. Hoc enim Pontificibus à Populo conceſſum eſt, vt clarè innuit illa *Pomponij* in dict.*leg.*2.§.*omnium: Et ferè populus annis propè centum hac conſuetudine vſus eſt.* Et poſteà indultum fuit Prætoribus quod attinet ad actiones (de quibus in dict.*l.*2.§.*deinde ex his legibus*) vt colligitur ex *l.ſi finita* 15.§.*eleganter*, *D.de damno infecto.*

ET EX contrario cur Prætorum, Ædilium, aliorumque Magiſtratuum Edicta vim legis non habuerint perpetuam: quia temporaria ſcilicet Populi adſenſu innitebantur, vt elicitur ex *l.*2.§.*eodem tempore*, *D.de origine iuris*: & facilè comprobare poteris ex *Briſſonio lib.* 2. *de formulis*, *ſupra* relato, & ex pluribus traditis à *Vulteio in* §.*reſponſa Prudentum*, *inſtitut. de iure natur.gentium & ciuili.* Dum tamen ea quæ de Collegio Pontificum is *Auctor* intermiſcet, reſpuas, ex iam dictis.

Et ab hac veriſſima conſideratione planè elicies veram interpretationem illorum verborum *Iuſtiniani* in §.7.*inſtitution.de iure natur.gent.& ciuili: Prætorum quoque Edicta non modicam obtinent iuris auctoritatem*: quaſi clarè ſubponat, Edicta iſta ab initio non habuiſſe veram iuris auctoritatem, ac Senatuſconſulta & Plebiſcita, ſed poſt *legem Hortenſiam* latam. Et ab iiſdem dignoſces, quid fuerit in cauſa, vt Prætor *heredem* non faceret, §.*quos autem*, *inſtitution.de bonor.poſſeſ.* Nec *dominum*, *l.qui vſumfructum* 3.*D. ſi vſusfruct. pet. l.ſi finita*, §.*Iulianus*, cum ibi notatis, *D.de damno infecto.* Is namque ſolus dominus poteſt conferre, qui & legem condere, vel ius ſtatuere, *leg.eleganter*, *D.de pignoratitia actione*, *l.debitor ſub pignore*, *D.ad Senatuſconſult. Trebellian.*

DEMVM à ſæpiùs illa repetita Populi poteſtate dignoſces, quare ad ſolos Imperatores legum ferendarum

S 3

poteſtas fuerit deuoluta; in eos enim Populus, ſiue Senatus, qui vices Populi ſuſtinebat (lege quæ REGIA nũcupatur *in l.1. D. de conſtitution. Principum*, *l.1. §. ſed & hoc*, *verſ. cùm enim*, *C. de vetere iure enucleãdo*, *§. ſed & quod Principi*, *inſtitution. de iure naturali gent. & ciuili*. Et IMPERII in *l. ex imperfecto 2. C. de teſtamentis*) omnẽ ſuam poteſtatem tranſtulit. Cùm enim viſum fuiſſet: *Eam eſſe conditionem* imperandi (vt ait *Tacitus lib. 1. Annalium*) *vt non aliter ratio conſtet, quàm ſi vni credatur*: ideò placuit, vt Princeps legibus ſolutus, dein Populum à ſe latis, deuinceret, & in ſua & publica deuotione contineret. Indeque factũ fuit, vt legis condendæ poteſtas Principi ſoli à Populo, & ad libitum fuerit conceſſa, & quod ei placuiſſet legis vigorem habuiſſet, teſte *Pomponio*, in *l. 2. §. 11. D. de origine iuris*, vbi: *Nouiſſimè* (ait) *ſicut ad pauciores iuris conſtituendi via tranſiſſe ipſis rebus dictantibus videbatũr: per partes euenit, vt neceſſe eſſet per vnum Reſpublica conſuli: nam Senatus non perinde omnes Prouincias probè gerere poterat. Igitur conſtituto Principe datum eſt ei, vt ius quod cõſtituiſſet, ratum eſſet*: & mox: *Aut eſt principalis conſtitutio, id eſt, vt quod ipſe Princeps conſtituit, pro lege ſeruetur*, d. *l. 1. D. de conſtit. Princip.* d. *§. ſed & quod Principi*. Quò tendere videntur illa Caligulæ ad Antoniam auiam in *Suetonio cap. 29. Memento omnia mihi, & in omnes licere*. Et illa Iuliani in Encomio Conſtantij: *Imperatorem* καὶ νόμων κύριον, καὶ πολιτείαν καλιςῶσα, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς κοινῶν ἀχὰς ποιούμενον; *& legibus ſolutum, & Rempublicam conſtituentem, & vota pro Republica facientem*, cũ aliis conſimilibus quæ ad *legem Regiam* retulit *Bulengerus*, *inferius* referendus.

Cùm autem legis Regiæ ſeu Imperij ſermo nobis Romani iuris conſtruendi progreſſum deſcribentibus aptè inciderit: eiuſque inſignia extent reſponſa Iuriſcõſultorum & Imperatorum. Cúmque Iuris Interpretes Claſſici, & ſubinde Neoterici plura de *lege Regia* ſuis commentis intermiſcuerint, non abs re erit hîc aliquãtiſper immorari, & exactiùs fortè an ceteris perquirere & demõſtrare, quo tempore *lex* iſta *Regia* edita fuerit? quid inſuper eadẽ contineretur? Qua in re valdè præ cæteris inſudarũt priores Iuris Interpretes, Hiſtoriæ Romanæ non ignari, *Ludouicus Charondas*, *Fracíſcus Duarenus*, & alij quos refert dominus Præſes *Couarruuias in practicis c. 1. nu. 3.* *Franciſcus Broëus de Chronologica Hiſtoria Iuris*, ante commẽt. inſtitutionum poſita, *Conanus*, *Coraſius*, *Goueanus*, *Contius*, *Hotmanus*, *Petrus Gregorius*, *Antonius Faber* cum ſuo *Schifordeghero*, & aliis, quos nouiſſimè commemorat *D. Amaia lib. 1. obſeruationum*, *cap. 1. num. 19.* (vbi malè *Auguſtum priuilegium*, de quo in *l. vnica*, *ad fin. Cod. de caducis tollendis*, cum *lege Regia confundit*) Et ſanè ſententia *Coraſij lib. 7. Miſcellan. cap. 8.* (adprobati ab aliis, quos refert *D. Amaia ſuprà num. 20.* & à *Caluino in ſuo Lexico Iuridico*, & à *Bulengero lib. 1. de Imperatore Romano*, *cap. 31.* nec improbati à *Couarruu. ſupra*, dum *legem Regiam* ad Romulum refert, & temporibus Imperatorum renouatam adſerit) ſuſtineri non poteſt, longè enim differt *lex* iſta *Regia* re, origine & cauſa, quin & nomine, ex dicendis illicò, à *legibus Regiis*, quas *Sextus Papyrius* compilauit, *l. 2. §. tulerunt. D. de origine iuris*. Vnde crebrior eſt ſententia *legem* iſtam latam fuiſſe ſub Imperio Auguſti, vt notarunt ferè omnes *ſuprà* relati: qui hoc eueniſſe decimo Auguſti Conſulatu affirmant ex illis *Dionis Caſſij lib. 53. Auguſto, X. C. Norbano* Coſs. *Kalend. Ianua-*

Google

Ianuariis Senatus iuramento confirmauit, ſe eius acta adprobare, quúmque iam Vrbi adpropinquare diceretur (nam propter morbum diutius abfuerat) ac pollicitus Populo viritim centenos eſſet denarios, negaſſetq; ſe prius id proſcripturum, quam Senatus adſenſiſſet: omni eum legum neceſſitate Senatus liberauit, vt, veluti demonſtratum eſt à me, verè cum plena poteſtate, perfectéq; ſui iuris, legibúſque ſolutus, agere aut non agere omnia, ſuo poſſet pro arbitrio. Sed cùm hîc nulla ſit mentio *legis Imperij* in Auguſtum, & ſucceſſores perpetuos tráſlati (cuius meminere *Vlpianus* in dicta *l.* 1. *D. de conſtitutionibus Princip.* & *Iuſtinianus* in dicto §. *ſed & quod Principi. Aurelius Archadius* in *l. vnica, D. de officio Praefecti Praetorio*, ibi: *Regimentis Reipublicae ad Imperatores perpetuos tranſlatis*) huic ferè omnium communi adſenſui nunquam adquieſcere potui.

Nunc autem altiùs re conſiderata à prædictis *Dionis* verbis *legis Regiæ* tempora non eſſe dimetienda clarè video ex eodem *Dione* ſæpè & ſæpiùs illo *lib.* 53. adſeuerāte Μοναρχίαν, id eſt, *ſummam Imperij* penes Auguſtum ex voto Senatus fuiſſe, maximè quo tempore de deponendo Imperio ſplendida oratione egit, & Senatus, teſte *Dione*, adclamauit: *Vt* SOLVS IMPERII SVMMAM *gereret*; & mox ibidē: *Vt* PRINCIPATVM SOLVS *obtineret: & hac arte* (ſubdit *Dion*) *cùm ſe velle Imperium deponere ſimulaſſet, effecit vt ei a Senatu Populoq; confirmaretur.* Et paulò inferius, cùm de regimine Imperij & Prouinciarum per alios egiſſet, concludit dicens: *Hac eo ferè tempore ita ſunt inſtituta, at re ipſa Cæſar* VNVS IN OMNIBVS REBVS PLENVM *erat* IMPERIVM *habiturus*: & paulò pòſt: *Hoc pacto* OMNE *Populi, Senatuſq;* IMPERIVM *ad Auguſtum redit.* Sed & pleraque alia hiſce ſimilia *Auctor* iſte eodem *lib.* 53. ſuperaddidit, quæ tamen pro lege Imperij, Regiaque vel eodem concludunt modo, quo & ſuperiora verba à nouioribus Interpretibus Iuris, & alijs expenſa, vel multo magis: quandoquidem latiùs pateat *Imperatorem* SOLVM PRINCIPATVM *obtinere*. Vel *vnū in omnibus rebus* PLENVM IMPERIVM *habere*, quàm pro *ſuo arbitrio* omnia agere, vel LEGIBVS SOLVTVM à Senatu enunciari, vt ait *Dio*, & *Vlpianus* ei concinens in *l. Princeps* 31. *D. de legibus.* Maximè adtenta *Cuiacij* ſingulari & notanda ad vtrumque interpretatione *lib.* 15. *obſeruat. cap.* 30. & *lib.* 26. *cap.* 35.

VNDE ego vltra omnes noto, legē iſtā poſt vndecimū & vltimū Cōſulatum (quo ſeſe Auguſtus ſponte abdicauerat, cùm in Albanū exiiſſet) velut latam, cùm enim in locū ſuum L. Seſtium ſubrogaſſet, *Qui vir* (vt ait Dio d. *lib.* 53. *ad fin.*) *ſemper Bruti rebus fauerat, omnibúſque in bellis ei adfuerat, ac adhuc eius memoriam colebat, imagines eius habebat, eumq; laudare ſolebat: amicitiæ viro obſeruantiam, fidémque Seſtij, non modo non odio, ſed etiam honore habebat Auguſtus*: Διὰ ταῦτα ἡ γερουσία δήμαρχόν τε αὐτὸν διὰ βίου εἶναι ἐψηφίσατο, καὶ χρηματίζειν αὐτῷ περὶ ἑνὸς ὅπου ἂν ἐθελήσῃ καθ' ἑκάστην βουλὴν, κἂν μὴ ὑπατεύσῃ, ἔδωκε, τήν τε ἀρχὴν τὴν ἀνθύπατον ἐσαεὶ καθάπαξ ἔχειν· ὥστε μήτε ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ εἴσω τοῦ πωμηρίου κατατίθεσθαι αὐτὴν, μήτ' αὖθις ἀνανεοῦσθαι. καὶ ἐν τῷ ὑπηκόῳ τὸ πλεῖον τῶν ἑκασταχόθι ἀρχόντων ἰσχύειν ἐπέτρεψε. ΑΦ' ΟΥ ΔΕ ΚΑΙ ΕΚΕΙΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ ΕΝ ΝΟΜΩ ΔΗ ΤΙΝΙ ΤΟΙΣ ΤΕ ΑΛΛΟΙΣ ΚΑΙ ΤΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΤΗ ΔΗΜΑΡΧΙΚΗ ΕΧΡΗΣΑΝΤΟ. τὸ γὰρ τοι ὄνομα αὐτὸ τὸ τῶν δημάρχων οὔθ' ὁ Αὔγουστος, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς αὐτοκράτωρ ἔσχεν. καί μοι δοκεῖ τοῦθ' οὕτω τότε οὐκ ἐκ κολακείας ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τιμηθεὶς λαβεῖν. τά τε γὰρ ἄλλα ὡς ἐλευθέροις σφίσι προσεφ-

φερέτο. Obhac Senatus Tribunum Plebis toto vitæ ſuæ tempore decreuit Auguſtum, ipſiq́; de rebus ad libitum ſtatuere conceſſit, & Proconſulari ſimul imperio ſemper & in omnibus frui (ita vt intra pomœrium veniens, nec illud deponeret, nec renouatione vnquam indigeret) vtq́; præcipua, maiorq́; ipſi in Prouinciis quàm eorum Præſidibus eſſet poteſtas. ET AB HIS SANE EXORTVM EST, VT ILLE, QVIQVE IPSVM INSEQVVTI SVNT IMPERATORES, VELVT QVADAM LEGE HISCE ET ALIIS, TRIBVNITIAQVE PRÆSERTIM POTESTATE VSI FVERINT, *cùm antea Tribuni Plebis nomen nec Auguſtus, nec alius vnquam Imperator habuerit. Atque hæc quidem omnia Auguſto, non adſentatione, ſed, ex animo conceſſa exiſtimo, vt qui cum Senatoribus, tanquam liberis hominibus, cetera perageret.* Ex quibus (quæ Græcis longè aptiora ſunt, quàm *Leunclauij* & aliorum inuerſio) omnes planè deprehendent qualis, quoque tempore velùt lata fuerit lex iſta Regia: & ſubinde ab Hiſtoria Romana alienam eſſe cõmunem ſubpoſitionem exiſtimãtium fuiſſe perpetuam, & in Auguſti, eiuſque ſubceſſorum fauorem ſimul latam, cùm ex verbis relatis *Dionis* (quę manifeſtam præbent intelligentiam præcitatis dictæ *l. vnica, D. de officio Præfect. Præt.* & aliis ſimilibus *Suetonij in Auguſto cap.* 27.) clarè patet, amplum hoc à Senatu Auguſto delatum Imperium, vitalitium fuiſſe, nec deinceps renouatione indiguiſſe, vt quod velùt lege quadam habebat, qua & ſubceſſores ſimul frui voluerunt.

Et ob id ſanè defuncto Auguſto ſimile Imperium à Senatu Tiberio conceſſum videmus in eodem *Dione libro* 57. poſt principium: idque magna eius ſagacitate factum enarrat *Tacitus lib.* 1. *Annalium*: & itidem qua norma in illius ſeruitium primùm Conſules, dein Patres, Equites, ceterique ruiſſent, & in eius verba iuraſſent. Et de Caligula Tiberij ſubceſſore ita ait *Suetonius in eius vita, cap.* 14. *Ingreſſoq́; Vrbem, ſtatim conſenſu Senatus, & irrumpentis in Curiam turbæ, irrita Tiberij voluntate, qui teſtamento alterum nepotem ſuum prætextatum adhuc coheredem ei dederat,* IVS ARBITRIVMQVE OMNIVM RERVM ILLI PERMISSVM EST. Idemque adcidit Claudio poſt mortem Caligulæ, vt Auctor eſt idem *Suetonius in vita Claudij, cap.* 10. Et Domitio Neroni poſt mortem Claudij, *Suetonius in Nerone, cap.* 8. Et Galbæ poſt mortem Neronis, *Suetonius in Galba cap.* 10. & 11. Et Saluio Othoni poſt mortem Galbæ, *Suetonius in Othone, cap.* 7. Et A. Vitellio poſt mortem Othonis, *Suetonius in Vitellio cap.* 8. Et Tito Flauio Veſpaſiano poſt mortem Vitellij, *Suetonius cap.* 7. *Cùm vix* (ait) *fides eſſet rem vllo modo ſubceſſuram, ideoq́; nec experiri quidem auderet, extremo hortantibus amicis, palàm pro concione* VTRVMQVE *tentauit, nec euentus defuit.* Tacitus *lib.* 4. *Hiſtoriarum: At Romæ Senatus* CVNCTA PRINCIPIBVS SOLITA, *Veſpaſiano decernit, lætus, & ſpei certus.*

Et ſanè huius Imperij Veſpaſiano delati à Senatu inſigne Romæ viſitur teſtimonium in Diui Ioannis Lateranenſis ſacta Æde, cuius capita (teſte doctiſſimo noſtro *Antonio Auguſtino in libro de legibus*, à quo ceteri *Neoterici* deſumpſerunt, vſque ad nouiſſimum *Cæſarem Bulengerum de Imperatore Romano lib.* 1. dicto *cap.* 32.) hæc ſunt: à me (omnium forſan primo) ſuo loco aptata.

FOEDVS. CVM. QVIBVS. VOLET. FACERE. LICEAT. *ita vti licuit Diuo Aug. Ti. Iulio. Cæſari Aug. Tiberioq́;*

Tiberióque Claudio Caſari. Aug. Germanico, vtique ei Senatum habere, Relationem facere, Remittere. Senatuſconſulta per relationem, diſceſſionémque facere Liceat, ita vti licuit Diuo Aug. Ti. Iulio. Caſari. Augu. Ti. Claudio. Caſari. Auguſto. Germanico.

VTIQVE. *cùm ex voluntate, auctoritatéve, iuſſu, mandatúve eius, præſentéve eo, Senatus habebitur omnium rerum ius perinde habeatur, ſeruetur, ac ſi è Lege, Senatus Edictus eſſet, habereturque.*

VTIQVE. *Quos Magiſtratum poteſtatem, Imperium, curationémve cuius rei, petentes Senatui, Populóque Romano commendauerit, quibúſve ſubfragationem ſuam dederit, promiſerit, eorum comitiis, quibuſque, extra ordinem ratio habeatur.*

VTIQVE. *ei fines pomœrij proferre, promouere, cùm ex Republica cenſebit eſſe Liceat, ita vti licuit Ti. Claudio. Caſari, Aug Germanico.*

VTIQVE. *quacumque ex vſu Rei. Publicæ maieſtate Diuinarum, Humanarum, Publicarum, Priuatarúmque rerum eſſe, e. cenſebit ei agere, facere ius, poteſtáſque ſit, ita vti Diuo, Aug. Tiberióque. Iulio Caſari, Aug. Tiberióque. Claudio. Caſari. Aug. Germanico fuit.*

VTIQVE. *quibus legibus, Plebeiue-ſcitis ſcriptum fuit, ne Diuus Aug. Tiberiuſve. Iulius, Caſar. Aug. Tiberiúſque. Claudius, Caſar. Aug. Germanicus tenerentur iis Legibus, Plebeiíque-ſcitis. Imp. Caſar Veſpaſianus ſolutus ſit. Quaque ex quaque Lege, Rogatione, Diuum Auguſt. Tiberiúmve, Iulium Caſarem, Auguſt. Germanicum facere oportuit, ea omnia Imp. Caſari, Veſpaſiano, Auguſt. facere liceat vtique, quæ ante hanc legem, Rogatam, Acta, Geſta, Decreta, Imperata, ab Imperatore, Caſare, Veſpaſiano, Auguſto, iuſſu, mandatúve eius, à Quoque ſunt ea perinde iuſta, Ratáque ſint, ac ſi Populi, Plebiſve iuſſu acta eſſent.*

SI QVIS *huiuſce legis ergò aduerſus Leges, Rogationes, Plebiſcita, Senatúſve conſulta fecit, fecerit, ſiue quod cùm ex Lege, Rogatione, Plebiſve-ſcito, Senatúſve-conſulto facere oportebit, non fecit, huius legis ergò, id ei, ne fraudi Eſto, néve quid eam rem Populo dare debeto, néve cui de ea re actio, néve iudicatio, Eſto, néve quid ob eam rem apud ſe ius dici, Sinito.*

Et certè à prædictis velùt euidens fit tam verè quàm aptè *Dionem ſuprà* dixiſſe, Auguſtum inſequutos Imperatores eadem illa lege Imperij, illi ſoli conceſſa, vſos.

Dixi demum *ſuprà, legem* iſtam (vulgò REGIAM) à Senatu *velùt latam*, vt demonſtrarem hac de re nullam verè vnquam latam legem perpetuam à Senatu vel Populo, Senatorio Magiſtratu (ac opus erat, §. *lex eſt*, *inſtitutionum de iure naturali gentium & ciuili*) interrogante. Neque enim *Dio ſupra* relatus eam adpellauit abſolutè LEGEM, ait enim: ἐν νόμῳ δή τινι: quæ verba velut ſimilitudinem, & improprietatem certè denotant, ex his quæ de adiectiuo τὶς, *aliquis*, poſt *Budæum* noſtrum (inſignia *Ciceronis* loca huius propoſiti expendentem) adnotarunt ceteri Lexicographi. Vt inde ex *Dione* facilè elicias, legem ſolemniter de iure Imperij latam non fuiſſe, ſed decretum Senatus: quod cùm ad ſubceſſores *ex ſolitis Senatuſconſultis*, teſte *Tacito ſupra*, fuiſſet extenſum, ideò rectè *Arcadius* in dicta *l.1. D. de officio Præfecti Prætorio*, hæc nuncupauit REGIMENTA PERPETVA. Et à diuturno vſu legem imitante (§. *ſine ſcripto*, *inſtitutionum de iure naturali gentium & ciuili*) LEGEM IMPERII adpellauit Imperator *Alexander in l.3. C. de teſtamentis*. Et *Vlpianus* eius Præfectus Prætorio LEGEM REGIAM in dicta *l.*

1.*D.de conſtitution.Principum*. Et ſubinde *Iuſtinianus* in dict. §.*ſed & quod Princips*,& in dict.*l.*1. §.*ſed & hoc,C.de vetere iure enucleando* Niſi mauis iſtos nomine LEGI. Senatus decreta condecoraſſe, vt ſæpè adcidit (quæ mirum eſt,nullum adhuc adnotaſſe.)

Et ſanè ab his eludes anxiam *Couarru,in practicis* dict.*cap.*3. & aliorum diſquiſitionem, cur lex iſta fuerit adpellata REGIA? ſubponentes hoc nomine à tempore promulgationis cohoneſtatam, cùm nec fuerit lex aliqua ſuper Imperio ſolemniter lata, vt vidimus,nec par ſit credere hoc nomine à Senatu, Populoque in gnitam quo tempore REGI nomen adhuc magno erat ipſis odio, vt plures teſtatur *Dion Caſſius* d.*lib.* 53. *Cicero Philippica* 11. *Suetonius in Iulio Caſare cap.* 74. & alij alibi ſæpe. Ergo cùm Senatuſconſulta continua ſerie ſuper Imperio vni deferendo lata (poſt primum illud in fauorem Auguſti iam expenſum)vim legis obtinuerint, inde credere eſt ab effectu eiſdem, ab *Vlpiano* omnium primo nomen (alioquin Populo antea inuiſum) fuiſſe inditum. Id quod mirè comprobatur ex dictis iam per nos ſimul cum aliis in propoſito latè notatis à *Bulengero de Imperat. Romano lib.*2.*cap.*2.

Sed & *Lex* prædicta priuilegiaria, Auguſti perſonam tantùm adficiens certè & à ſui initio in cauſa fuit, & in poſterum, vt Octauianus Auguſtus Cæſar verus Rex Populi Romani (nomine tantùm immutato) fuiſſet, vt ait *Dio. d.lib.* 53. Imò maiorem quàm Reges exacti poteſtatem (omitto dilatiores Imperij fines) re vera habuit. Is enim ab vndecimo ſuo illo Conſulatu (vt prædiximus ex *Dione*) abſolutum & independens habuit Imperium, & poteſtatem leges condendi Populo aut Senatu inconſulto; quod prioribus ſeptem Regibus non fuit conceſſum, vt probauimus *ſuprà*.

Cùm autem iſta ſeſe ita haberent, nullibi tamen inuenimus, Auguſtum Cæſarem ſimili poteſtate vſum: licèt enim plures eum tuliſſe leges teſtentur, *Dion Caſſius* dicto *lib.*53. & *Suetonius in eius vita, cap.*34. & ab eo, vel patre (ni veriùs mauis patruo) nomen adceperint: hoc ideò factum certè fuit, quia eo Conſule fuerunt latæ (id quod aliàs videmus in *lege Falcidia*, & aliis pluribus *legibus*, *Senatuſveconſultis*, & ante prædictam velùt *legem Regiam* latis.) Et mihi apertiſſimè probatur ex *Suetonio ſupra*, qui inter alias leges ab Auguſto latas refert *legem Iuliam de ambitu*, quam *Modeſtinus* in *d.l.vnica*, *D.ad legem Iuliam, de ambitu*: *Iam hodie ceſſaſſe*, ait, *quia ad curam Principis Magiſtratuum creatio pertinet, non ad Populi fauorem.* Quod clarè præſefert, hanc legem, & alias in Digeſtis relatas, & commentis Iuriſconſultorum illuſtratas, latas fuiſſe ante vndecimum finitum Auguſti Conſulatum, quo tempore nondum obtinuerat Imperij ſummam, id eſt, pacis, bellique vniuerſale regimen.

Et ab his antiquæ Hiſtoriæ Romanæ amatoribus velut notandum elicio, in quibuſuis Inſcriptionibus *Ianni Grutteri*, & Nummis *Huberti Goltzij*, & aliorum (quorum nobis ſedula cura inſignem præſtitit copiam) titulum Tribunitiæ poteſtatis, poſt vndecimum Conſulatum, & non anteà inditum Auguſto, & ſubinde ſucceſſoribus in Imperio, Qui & inde in aliis variis inſcriptionibus & nummis adpellati ſunt.

ÆTERNI

ÆTERNI. IMPERATORES
PERPETVI. CÆSARES
RECTORES. ORBIS
TOTIVS. ORBIS. DOMINI

Quod nec *Goltzius*, ceteriq́ue nummorum deſcriptores & ſcalprores adnotarunt, nec nouiſſimus *Ludouicus Nonnius* plures adducens à *tabula* 13. & ſequẽtibus, nummos Auguſti cum inſcriptione Tribunitiæ poteſtatis, ſiue ἐξουσίας δημαρχικῆς, cuius meminit *Dion Caſſius* in verbis originalibus *ſupra* expenſis, de lege Imperij poſt vndecimum Conſulatum Auguſti lata.

Demum ſuper hiſce noto, hac ſumma poteſtate in condendis legibus, nec Octauium Auguſtum poſt *legem Regiam*, vt prædiximus, nec ſubſequentes Imperij ſubceſſores liberè vſos, abuſóſve vnquam fuiſſe. Quinimò Populum, Senatumq́ue captantes, leges tuliſſe de eius conſilio, & conſenſu, vt clarè colliges ex *Tacito lib.*13.*&* 14. *Appiano de bello ciuili, dicto lib.*1. Eoq́ue tandem res rediit, vt non aliter leges à Principibus promulgarentur, quàm conſulto Senatu, *l.leges* 3.*l.humanum* 8. *C. de legibus, Nouel.* 62. *Symachus lib.*10.*epiſt.*21. Quod ad tempora Leonis perdurauit: is enim Senatus auctoritatem funditùs euertit in *Nouella* 78. Sed & ante Leonem alij Imperatores leges ſanciebãt de conſilio Iuriſconſultorum & aliorum Sapientum in Senatuſconſulti locum ſubfectorum, *Lampridius in Alexandro: Leges de iure Populi & Fiſci moderatas, & infinitas ſanxit: nec vllam conſtitutionem ſanciuit ſine viginti Iuriſperitis, & doctiſſimis, ac ſapientibus viris, yſdemq; diſertiſſimis non minus quinquaginta, vt non minus in conſilio eſſent ſententia, quàm Senatuſconſultum conficerent.*

Nec ſolùm Senatuſconſulta Imperatores permittebant, vt Populus ipſis eſſet addictior, verùm & Edictorum Prætorum obſeruationem commendabant, adeò vt *D. Hadriani* iuſſu, & auctoritate *Saluius Iulianus* ea in ordinem redegerit, & nonaginta nouem libris compilauerit, *l.* 2. §. *ſed quia diuina, C. de vetere iure enucleando, l. penultima, C. de condictione indebiti, Eutropius lib.*8. *Nicolaus Bellon. lib.* 1. *ſubputation. iur. cap.*9. *Hotmanus lib.* 10. *obſeruation. d. cap.*1. Et ab eo tempore Edicti Perpetui (de quo in *l.*1. *D. de iure fiſci, l.*1. *D. commodati, l.*2. §. *ſed quia, C. de vetere iure enucleando, l.*2. *D. de ſtatu hominum, l. Edicta, C. de edendo*) nomen meruêre, *Bulengerus*, poſt alios, *de Imperatore Romano, lib.* 3. *cap.* 12. cui adde nouiſſimum *Ioannem Bertrandum lib.*1. *de Iuriſperitis, cap.*1. Qui hiſce alia notatu digna, & valdè concinentia ſubiungit: & ab eis lucem dat *Iuſtiniano Oratione* 2. *ad Senatum*: vbi Perpetui Edicti Auctorem facit Hadrianum. Et *Nicephorum* ſimul inluſtrat, qui *lib.*3. *Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, cap.*24. Hadrianum leges ad Draconis, & Solonis Atheniensium Legiſlatorum imitationem promulgaſſe ait.

Vt inde notaſit dignus *Hotman. lib.* 10. *obſeruation. cap.* 1. vbi, à ſuo *Q. Aſcon. Pediano in argumento Orationis pro C. Cornelio*, ductus *lege Cornelia* cautum adſeuerauit, vt Prætores ex Edicto Perpetuo ius dicerent. Nec enim *Dio Caſſius* (quem iſtius adſertionis teſtem facit) *lib.* 36 tale quid dixit, ſed id tantùm, Prætores ſine præſcripto decernere anteà conſueuiſſe: variéque prout gratia, odiúmve in quemquam; & in id C. Cornelium Tribunis Plebis rogationem tuliſſe, id eſt, Plebiſcitum ſiue legem Corneliam Tribunitiam:

ἐπηγγείλατο οὖν (inquit) κατ' ἀρχὰς τὰ δόγματα αὐτοῖς τὰ δίκαια, οἷς χρήσονται, προλέγειν, καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν παρατρέπειν. quæ ita ego aptiùs Latinitati condono: *Rogationem* Cornelius *tulit, vt Prætores ſimul ac Magiſtratum inirent, ius quo vſuri eſſent* (ſubaudi ſuo anno) *prædicerent, nec ab eo deinceps deflecterent.* Sed hæc res longè alia eſt ab Edicto Perpetuo, quod Hadrianum Imperatorem habuit Auctorem, vt proximè demonſtrauimus.

Video non defuturos, qui *Aſconium* & *Hotmanum* defendant, ſubaddentes, quod, iſti de Edicto Perpetuo, Corneliano Plebiſcito inducto adſenerarunt, intelligendum de Edicto toto anno Magiſtratus perduraturo, ita vt dictionem illam, PERPETVVM, ſubiectæ materiæ aptemur, iuxta doctrinam *Bartoli* in *l. annua, §. Titia, D. de annuis legatis, Corn. conſ. 59. lib. 2.* poſt *Gloſſam verbo perpetua* in *cap. ea enim 10. quæſt. 2. Cicer. de Oratore: Cato Pompeium oratione* PERPETVA *tanquam reum accuſauit.* Aſt certè iſta vim inferunt *Aſconio* & *Hotmano* abſolutè loquentibus; & aliorum Neotericorum eos adprobantium (maximè *Caluin in Lexico verbo, Perpetui*) fidei derogant. Nec nos inſuper ab *Aſconio* & *Hotmano* diſſentimus, prædicta ſubauditione admiſſa.

Ab his ergo omnibus quàm euidentiſſimè iam deinceps quibuſuis innoteſcet; quid LEGIS REGIÆ nomine *Vlpianus* & *Iuſtinianus* denotare voluerint: quid illa continuerit: quo demum tempore velùt fuerit lata: exploſſis pluribus diſertiorum Iuris Interpretum hallucinationibus. Et omnium præcipua *Vultei*, qui in d. §. *ſed quod Principi, num. 6. legem* REGIAM cum *iure* REGIO Samuelis intermiſcet, qua facilitate Sectarij adſolent ſacrorum Bibliorum auctoritatibus vti, & rebus prophanis confundere.

Et demum ab iiſdem ſingulari fortè an modò in re petuia per nos adnotatis, & à pluribus Iuriſprudentibus inſignis notæ, aliiſque humaniorum litterarum profeſſoribus aliter tractatis quilibet quàm apertiſſimè deducet (quando nec in toto contextu d. *l. 2. D. de orig. iur.* & d. *l. 2. C. de vet. iure enucleando*, nec alibi in iure, aut apud bonos, quos vocant, Auctores ſcriptum inueniamus, Iuriſconſultis conceſſam poteſtatem legis ferendæ à Populo, qui ſolus vel ea vſus eſt, vel delegare conſueuit) eos valdè aberraſſe, qui talem illis tribuunt facultatem, & ſimul adſerunt Gallum Aquilium ius nouum circa poſthumi inſtitutionem conſtituiſſe.

NEQVE his omnibus quidquam obſtat verbum *induxit*, † quo vtitur 147
Scæuola in illis verbis *l. Gallus: Sic poſſe institui poſthumos nepotes induxit:* nam reiecta interpretatione eorum Iuris Interpretum (quibus adcedunt *Fortun.* & *Alciat.*) qui iuris noui inductionem ex formula *Galli* admittebant. Et alia *Vigly* in §. *poſthumorum, num. 4. inſtitution. de exheredat. liberor.* qui deciſionem illam Plebiſcitum fuiſſe exiſtimat *legi Aquiliæ* ſimile. Et alia *Mary Salomony* in illa *lege*, quem refert & ſequitur *Gothofredus in eius ſcholiis*, qui putant *Gallum Aquilium* hoc ex *legibus xij. Tabularum* induxiſſe, ſic vt nepotes & poſthumi Aquiliani Prætorem adire deinceps non cogerentur pro bonorum poſſeſſione impetranda, facilè reſpondetur cum *Boetio, Maſimo,* & *Antonio Fabro*, quos refert & ſequitur *D. Pichar.* d. *c. 4. n. 193.* & *Donello* in *lectura Poſthuma* d. *l. Gallus in fin. princ.* vbi ita ait: *Ideò induxit Gallus nepotes poſthumos heredes inſtitui, qui antè non poterant, non quia lege non poterant, ſed quia*

hæc

hac ſententia inualuerat, vt non viderentur poſſe inſtitui tanquam alieni poſthumi, quos videlicet pater præcedebat. Non autem ius nouum fecit, ſed hoc modo ex lege fieri interpretans, vt ipſe præſcribit. Rationem autem nouam induxit: nam veteres putabant, tempus teſtamenti faciendi exſpectandum, quo tempore verum eſt poſthumum alienum heredem futurum: Gallus docuit exſpectandum tempus quo naſcatur: dum ergo eo tempore ſuus naſcatur, legi ſatisfactum eſt, §. nunc de lege Velleia. Cur id tempus exſpectandum? Quia non inſtituitur is qui nunc ſit, ſed qui poſtea futurus eſt: ergo qualis ſit tunc demum exſpectandum eſt, cùm in rerum natura eſſe cœperit. Gallus ergo Aquilius non induxit, nec inducere potuit alieni poſthumi inſtitutionem, ſed tantùm ſua noua formula quandam poſthumi futuri ſui à nullo excogitatam inſtitutionem legitimam adinuenit eaudendo, non legem condendo, & ſubtilitate quidem potiùs quàm auctoritate eam enim in lege roganda vel condenda non habebat.

Nec ſuſtineri poſſunt nouiſſimi Salmanticenſes, qui (agnoſcentes *Gallo Aquilio* Iuriſconſulto conceſſum non fuiſſe nouum ius aut legem facere) contendunt, in eius formula, quam proſequimur, nouum ius (quam *rem nouam* adpellant) inductum: adſerentes, prædicta formula ius antiquum parum fuiſſe obfenſum (licèt fuerit violatum) conlata nepotis inſtitutione in vltimum inſtans, quo filius moritur, poſt quod, alio ſubſequenti inſtanti nepos iſte ſuus eſt, & inſtitutionis capax. His, in comprobationem minutulæ oblæſionis iuris antiqui addunt, inſtitutionem nepotis in prædictum tempus conceptam non trahi retrò ad præteritum ex vi dictionis TVNC, retrotractionem impedientis, argumento *leg. ſi ego, 9. §. 1. D. de iure dotium*, & eorum quæ in illius *textus* inluſtratione tradit *Antonius Faber lib. 8. coniecturarum, c. 9.* & *tomo 2. de erroribus pragmaticorum, decade 47. errore 4.* Vt inde poſthumi inſtitutio ſemel (vt iſti loquuntur) purificata referri non poſſit ad tempus præteritum, quo poſthumus ille erat alienus, ex dictis ab eodem *Fabro lib. 9. coniecturarum, cap. 1.* Et ab iſtis demum concludunt, *Galli* conſilium (quo ius antiquum parum obfendebatur, & valori teſtamentorum maximè conſulebatur) ab aliis Iuriſconſultis admiſſum, & à Populo receptum, iuris poteſtatem habere cœpiſſe: atque ita non *ius nouum*, ſed *rem nouam* (quæ poſtea ius eſſe cœpit) induxiſſe. Hæc enim (quæ iſti minus apto quodam verborum multiloquio, eodem tamen laborante fuco, iuris initiatis ſuadere forſan potuêre) mihi nullo modo probantur, qui video Salmanticenſes re vera ratos fuiſſe, Galli formulam vtentium indiguiſſe conſenſu, vt iure ab eodem conſenſu elicito ſubſiſteret, & anteà è iure non fuiſſe, quod valdè miror hos adſeuerare auſos.

Nec alicuius ſunt momenti, quæ pro ſua adſtruenda ſententia adducunt; & ſanè quod primo loco componunt dilema (dicentes, nepotem poſt mortem filij, aut eius vita inſtitutum: & primo caſu tempus dari, quo teſtamentum eſſet ſine herede: ſecundo verò inſtitutionem non valere, cùm nepos, quem pater viuens & ſimul moriens, *l. qui duos 18. §. 1. D. de manumiſſ. teſtam.* præcedit, alienus ſit) facilè diluitur, ſi conſideres, nepotem in formula Galli nec poſt mortem, nec in vita filij fuiſſe inſtitutum, ſed quo caſu filius in vita

patris moreretur, id eſt, eo inſtanti quo filius eſſe deſiiſſet, & in quo nec inter viuos, nec inter mortuos æſtimari poſſet. Vt enim moriens nec velle nec nolle rectè dicitur, iuxta diſertè notata per *Georg. Acaccium*, poſt alios, *de priuil.iur.lib.3.c.3.ex nu.*12. ad interpretationem *l.4.D.locati.*& ſimilium: ita & de moriente dici poteſt, nec in viuis, nec in mortuis computandum: vt ſic inter vitam & mortem velut medier illud inſtans, in quo moriens nec viuus, nec mortuus ſit: vt inde ex quo filius moriens viuus non eſt, nepos ſubintret eius locum, & vti ſuus heres poſſit inſtitui. Neque enim in Iuriſprudentia (quæ iuſta diſtributione conſiſtit) admitti debent ſubtilitates illæ ſuperuacuæ, quæ in moriẽte vitam conſiderant, eas enim in *Anton. Fabrum* dextrè euertit *Pichard.* referendus *infr.num.*274.

Adhæc *tex.*in d.§.1.*l.qui duos, D.de manumiſ. teſtam.* loquitur de manumiſſione teſtamento competenti (ad differentiam eius quã *cenſu*, *vindicta*, *aut per epiſtolam* domini impartiebantur) quę niſi vera morte teſtantis competere non poterat, vtpote quæ à teſtamento (quod nullius eſt effectus in iure ante mortem teſtatoris) vires adcipiebat. Quò fiet, vt libertatis datio his verbis, CVM MORIAR, concepta, ex teſtamento quod poſt mortem eſſe incipit, competere mero iure non poſſit, ſed tantùm benigna interpretatione, vt ſubtiliter conſiderauit *Iulianus* in d.§.1. Secùs verò fiet in inſtitutione nepotis poſthumi vires adſumptura in vita aui, cùm filius moritur, & nepos ſubintrat eius locum, & heres neceſſarius fit auo eodem ſimultaneoque illo tempore, quo ſe inuenit inſtitutum. Hæc Iuriſconſulti & eorum acutiſſimus Gallus ita perceperunt, & Iuriſprudentiæ regulis adaptati ſunt. Non eſt ergo cur perſunctorias ſubtilitates exquiramus, vt formula Galli labefiat: rei per ſe valdè obſcuræ & reconditæ, ſpiſſiores tenebras inijcientes.

Quid quod dicitur, teſtamentum ſine herede eſſe, quo caſu nepos poſt mortem filij fuiſſet inſtitutus, verum non eſt: nam cùm teſtamentum, vt prædiximus, morte teſtantis eſſe incipiat, tunc mortuo filio, & nepote ſubinde ſuo herede intra decem menſes naſcituro herede inſtituto, teſtator auus reuera decedit cum herede in teſtamento, ex nunc (vt noſtri dicunt) nominato & inſtituto. Quod in teſtamento, quo ſuus heres inſtituitur, longè magis admittendum eſt, ex dicendis *infra ſect.6.num.*177.*& ſeqq.* Vt ab his omnibus confictum dilema omnino conruat.

Minus obſtat quod ſecundo loco expendunt, à deciſione *l.in tempus* 62. *D.de heredib.inſtituend.* inferentes, poſthumum nepotem mero iure in tempus heredem inſtitui non potuiſſe à Gallo: nam quæ de capacitate tribus temporibus requiſita à Doctoribus circumferri ſolent, in inſtitutione ſui heredis (qua ſumus) ceſſare, quàm euidentiſſimè probauimus dicta *ſect. 6.* ex *num.*277.

Demum Salmaticenſes formulam Galli ex iure antiquo non eſſe probare contendunt, ducto argumento ab abſurdo, quod ipſi ſubponunt dicentes, alioquin *legem Velleam* in primo capite ratione dubitandi & decidendi carere. Nam qua norma inſtitutio (aiunt) nepotis filij locum ſubintrantis ſuſtinetur poſt mortem aui ex cautione Galli, ita & in eius vita (qui caſus eſt *legis Velleæ*) locum habere debuit. Sed, ô bone Deus! quàm latum diuagandi ſpatium in codicum manuſcriptorum doctrinas iſta ſubpeditabant: ſed nobis ſat ſit velut per indicem nunc adnotare, *legis Velleæ* prouiſio-

uiſionem longè differre à *Conſilio Galli*, eaque opus fuiſſe, vt nepos, à patre præceſſus, inſtitutus vt extraneus ſuccederet vt ſuus, & teſtamentum rupturæ periculo non ſubiaceret, ex latè traditis ab *Anton. Fabro* & *D. Pichard.* telaris per nos *infr. num.* 253.

SI ERGO omnium prædictorum ſumma, poſthumi ſui inſtitutionem meo iure à Iuriſprudentibus adcepto vel conficto non tenuiſſe (vt qui non eſſet in rerum natura) admiſſam tamē fuiſſe quodam ſpeciali fauore, tam eorum quàm teſtamentorum, ne ſcilicet agnatione poſthumorum primum locum in ſubceſſione obcupantium in paterna vel auîta ſubceſſione rumperentur, vt diximus *ſuprà*. Huic autem
248 incommodo † cùm non plenè obcurſum vidiſſet Gallus, quandoquidē viuo teſtatore potuerit filius præmori, & naſci nepos ſubintrans eius locum, & auîtum inde teſtamentum rumpere; ideò ſubtilē illam excogitauit formulam, qua poſthumum nepotem à patre præceſſum, ex quo tempore ſuus heres auo eſſet, ſeſe inſtitutum inueniret: quod claiè demonſtrat dictio illa TVNC formulæ, quæ præſcindit & taxat temporis extremitatem, *l.* 4. *§. fin. D. de condition. & demonſtration. l.* 1. *§. rectiſſimè, D. de vi & vi armata, l. ſi ita ſtipulatus* 126. *in princi. D. de verborum obligat. Bart. in l. in illa, D. eodem tit.* & in *l. tutoribus, D. de teſtam. tutela*, & in *l. lecta, D. ſi cert. petatur.* ita vt excludat tempus anterius, quo nepos hic vt alienus inſtitui non poterat, & poſterius in quo ſerò & inutiliter inſtitueretur, rupto teſtamento per natiuitatem, & præteritionem eodem tempore, aliàs contingentem.

Ex quibus obiter inferri videtur, neceſſariam fuiſſe in formula Galli
249 particulam illam, TVNC, † adeò, vt ea omiſſa, inſtitutio non teneret, vt notat *Anton. Faber, lib.* 9. *coniecturarū. d. cap.* 1. Sed verius puto in verborum conceptione omitti poſſe, & ſufficere ſi teſtator ita dicat: *Si filius meus, me viuo, moriatur, nepos, vel neptis nati poſt mortem meam in decem menſibus proximis à morte filij, heredes ſunto* (non tamen inde concedo omitti in ſenſu & intellectu, qui ex prædictis verbis concipitur) quemadmodum omitti poteſt verbum, *moriatur*, vel ſimile (ſi dicas: *Si filius mihi heres non ſit, tunc ſi quis mihi ex eo nepos*, &c.) vt diſertis verbis dixit *Scæuola* in *§. quidam rectè:* quia ex propoſitis verbis, vel ſimilibus, mens teſtantis & præcauentis ſui teſtamenti rupturam, mortuo filio eo viuo, & nato nepote vel nepte intra prædictos decem menſes, facilè percipitur. Et hùc ſanè reducenda ſunt quæ latiore ſermone proſequutus fuit *D. Pichard.* dicto *capite* 4. *à nu.* 123. & *cap.* 5. *numero* 12.

His autem, in propoſito principali diſertè ſubdit idem *Faber* † d. *cap.* 1. 250
quòd ſi de poſthumo nepote Aquiliano quæratur, an ſuus heres ſit, vel alienus, neutrum reſponderi poſſit, quia duplex in eo cauſa & ratio eſt: vna poſthumi alieni, vt qui à patre præceditur tempore teſtamenti: alia poſthumi ſui eueniente caſu ſuæ inſtitutionis. Quæ ſi deficeret, teſtamentum agnaſcendo rumperet, cùm nemo eum mortis aui tempore præcederet, *l. ſi quis filio exheredato, D. de iniuſto rupto, l. ſcripto, D. vnde liberi.* Ex quibus & aliis iam per nos adnotatis quàm apertiſſimè comprobarur tertium genus poſthumorum, de quo in *inlatione præcedenti.*

Qua igitur ratione poſthumus iſte ſuus erat, vel eſſe poterat, illa noua formula Galli inſtituebatur, diuerſa quidem, non contraria iuri antiquo, poſthumi alieni inſtitutionem prohibenti, & eadem illa innitante cauſa, quæ poſthumi ſui inſtitutionē admit-

251 tebat:ne ſcilicet † agnaſcendo teſtamentum rumperet, vt apertè comprobatur in d.*l.Gallus*, §. *num ſi & filius*, ibi: *Ne ſubceſſione teſtamentum rumperetur*, & in §. *quod ſi qui filium*, ibi: *Rumperetq; præteritus*: & in §. *ſi enim*, ibi: *Sed cum teſtamentum ab eo non rumpitur*. Sed & eandem rationem adtendit Conſul *Iunius Velleus* in ſuæ *legis* rogatione, vt probatur ex verbis *Scæuolæ* in §. *nunc de lege*, ibi: *Dicendum eſt, non rumpi teſtamentum*: & in §. *ſequenti parte*, ibi: *Pronepos inſtitutus ſubcedens in ſui heredis locum, non rumpat*: & in §. *videndum*, ibi: *Subcedendo non rumpet*. Et demum *Iulianus* eandem reſpexit cauſam, teſte *Scæuola* in §. *ille caſus*, ibi: *Videtur rumpere*: & ibi: *Sed vetat rumpi*: & ibi: *Iuliano tamen videtur duobus quaſi capitibus legis commixtis in hoc quoque inducere legem, ne rumpantur teſtamenta*.

252 Vt inde meritò veniat refellendus *Marius Salomonius*, † qui in d. *l.Gallus* §. *in omnibus*, putauit, cautionem *Galli* & *legem Velleam* ſimul cum inductione *Iuliani*, de qua in d. §. *ille caſus*, eò tantùm reſpicere, vt omnes ſibi perſuaderent Iure Ciuili, & quidem antiquiſſimo xij. Tabularum, poſthumos ſubcedere poſſe, nec opus eſſe in eorum inſtitutionibus ad Prætoriæ poſſeſſionis beneficium recurrere, quod nec *D.Pichardo* (qui poſthumi alieni vel extranei inſtitutionem adſtruit) video placuiſſe in d.*l.Gallus, cap.4.num.12.* vbi pro communi ſtat ſententia; & prædicta *Galli, legis Velleæ* & *Iuliani* remedia eò reſpexiſſe ratus eſt, ne teſtamenta rumperentur.

253 Fateor, poſthumum *legis Velleæ* tam in primo, quàm in ſecundo capite ſuum non eſſe tempore inſtitutionis, ſicut Aquilianus, vt patet ex dict. §. *nunc de lege*, cum ſequentibus; ſed in comprobationem aliàs veritæ poſthumi alieni inſtitutionis, inde infero & conſidero: *lege* illa opus fuiſſe † (iuri communi derogante directo) quæ ideò formulis vſa non fuit, vt diſertè adnotauit *Antonius Faber lib.9.coniecturar.cap.17.* Vbi varias vtilitates ab illa *lege* prouenientes, & incommoda, quibus prouidit, recenſet. Et dictis ab eo adde notata in propoſito à *D. Pichardo ad l.Gallus, §.8.à n.9.ad n.12.*

Cetera quæ Interpretes Iuris in elucidatione dict. *l. Gallus*, & ſuorum §§. latè proſequuntur, negotij noſtri non ſunt, nec otij ſat fuerit ea diſputaſſe, quæ poſthumi ſui vel alieni inſtitutionem concernunt.

SECTIO III.

SYNOPSIS.

254 *Referuntur plures Auctores, qui* l.penult. D. de legat.1. *interpretantur.*

255 *Interpretationes* Bart. *&* Coſtæ *reijciuntur cum alia* Alciati.

256 *Lectionem* Taurel. Boët. Duareni, Cuiacij *& aliorum probat* Auctor, *& ſimul eorum interpretationem ad* d.l.penult.

257 *Id quod de ſententia* Galli *dicitur in* l.penult. *referri non debet ad formulam in* l.Gallus *contentam.*

258 *Interpretatio* Duar. Cuiac. *& aliorum ab impugnatione* Gilkenij *vindicatur. Et n.260.*

259 *Conſideratio* Duareni *perpenditur.*

261 *Nouam interpretationem & conſiderationem ad* l.penult. D. de lega.1. *adducit* Auctor.

262 *Alia interpretatio, recepta communi lectione, ab* Auctore *perpenditur.*

263 L. poſthumo 6. D. de inofficioſo teſtam.

teſtam. l.Titius 5.D.de ſuis & legitim.hered.*declar.*

264 Anton. Fabri *ratio cur poſthumus in cauſa inteſtati pro nato habeatur,in cauſa.vero teſtati non ita, impugnatur,& alia inſuper traditur.*

265 Lex xij. Tabul.*æquè prouidit poſthumis in cauſa teſtati ac inteſtati, ex ſententia* Auctoris.

266 *Quattuor tempora conſiderauit* Auctor *circa poſthumorum ſuorum & extraneorum inſtitutiones, attento Iure Ciuili.*

VNDECIMVS verò obex,ex d.*l. penult.D.de legat.*1. † nodum pri-
254 ma facie indiſſolubilem continere videtur in illis verbis: *Et obtinuit Galli ſententia alienos quoque poſthumos legitimos nobis heredes fieri.* Inque eorum vero ſenſu eruendo valdè fluctuãt Iuris Interpretes,& omniũ maximè poſt antiquos *Alciat.lib.*3. *Paradox.cap.*2. *Fortunius, Taurel. Duaren. Cuiac. Goueanus,*& *Gilkenius num.*10.in d.*l. Gallus,*idem *Duaren.lib.*2.*diſput. anniuerſ. cap.* 35. idémque *Cuiac.in commentar. ad l.*2.*D.de excuſation. tutor. Conan.lib.* 10.*commentar.cap.*3.*num.* 10. *Viglius in* §.*ſeruus etiam, num.*6.*inſtitution.de heredib. inſtituend. Coſta in repetitione* §. *poſthumus,num.*17. *verſ.ex ſuperioribus, inſtitution.de legatis, Forcatulus in Necyomantia iuris,dialogo* 8.*num.fin. Gallin.de verbor.ſignific.lib.*1.*cap.*10. *num.*5. *Forner.in l.lege obuenire. D. de verbor. ſignificat. Bellon.lib.* 3. *ſubputation. cap.* 3.*Cæſar Coſta lib.*1. *variar. ambiguitat. cap.* 5. *Robertus lib.*1. *receptæ lectionis, cap.*3.*Boetius in Protheorijs ad d.l. Gallus num.* 30. *Donel.in lectura Poſthuma, pag.*133. 134. & 136. nouiſſimè *D. Pichard.*ibidem,d. *cap.* 4. ex *num.*137. *Eduard.Caldeira lib.*1. *variar. lectionum, cap.*1.

Et ſanè omnium olim receptior
255 fuit *Bartoli,*† & aliorum, quos ſequitur *Fortun.* ad d.*l. Gallus,num.*4. & 6. qui putant eo *textu* id tantùm actum & deciſum,quòd fideicommiſſum relinqui poſſit vtiliter poſt Galli formulã poſthumo alieno, quemadmodũ & legatum. Sed eam meritò impugnauit *Coſta* in d. §.*poſthumus,num.*17. Vbi iſte exiſtimauit, *textum* illum intelligendũ de poſthumo alieno, non de ſuo; & nõ de quocunq; poſthumo alieno,ſed de poſthumo herede, hoc eſt, ab inteſtato iure legitimo ſubcedente (vt in *l.poſthumus* 6. *in principio, D. de inoffic.teſtam. l.* 1.§.*ſed ſi matris exſecto, D.ad Senatuſconſ. Tertull.* cum alijs *inferiùs* adducendis in reſponſione ad vltimum huiuſce rei obicem) Huic autem poſthumo alieno heredi legitimo fideicõmiſſum ab inteſtato codicillis dari poſſe,id eſt,à coherede, cui æquè inteſtati hereditas defertur, firmat idem *Coſta.* Et inde aptè ſubijci in cõtextu illa verba: *Sola enim voluntas ſeruatur in fideicommiſſis*, vt oſtenderet *Paul.* ab eo dicta ad legata non pertinere, vt quæ extra teſtamentum vel codicillos teſtamento confirmatos relinqui nequirent, *l. illud* 13. §. *tractari*, cum alijs, *D. de iure codicill.* Atque ita alieno poſthumo (qui teſtamento heres inſtitui non poteſt, nec legata percipere) poſſint tamen fideicõmiſſa ab inteſtato relinqui, quemadmodum & hereditas. Et in hoc ſenſu *Paulum Galli* ſentẽtiam (ait) induxiſſe, vt quemadmodum poſthumus alienus tempore teſtamenti poteſt inſtitui conlata inſtitutione in id tempus, in quo futurus eſt ſuus, ita poſthumo omnino alieno relinqui poſſit fideicommiſſum conlatũ in id tẽpus, quo futurus eſt heres legitimus ab inteſtato. Verùm hæc interpretatio nec ipſi *Coſtæ* fecit ſatis, nec mihi probari poteſt, cùm videam eã diuinatoriam, & caſui ſingulari adaptari tãtùm poſſe in prioribus verbis (quibus ſequẽ-

Digitized by Google

tia non conueniunt)denotato:& conuincitur apertè ex alio eiuſdem *Pauli* loco(à quo deſumpta eſt) quem *infra* expendemus.

Nec magis probari poteſt *Alciati* interpretatio d.*lib.3.Paradoxor.cap.2.* quam diſertè impugnauit *Forcatul.* d. *dialogo 8.num.vlt.*qui veritati aliam proximiorem adducit, ſed quorſum ibi *Galli* ſententia citetur à *Paulo* non adperit.

Quare retẽta lectione *Pandectarum*
256 *Florentinorum*,quæ habet: † *A fratris poſthumo fideicommiſſum dari poteſt* (quã recipiunt *Taurel. Boet. Duaren. Cuiac.* & *Robert. ſupra*,&poſt iſtos *Dionyſ. Gothofred.* cũ nouiſſima Interpretũ ſchola,præter vnum *D.Pichard.d.c.4. num.138.*) ego iſtorum ſententiã valdè probo, exiſtimantium, *textum* illum loqui de poſthumo omnino alieno, qui ſuus eſſe nec vllo modo poteſt, cui fideicommiſſum relictũ nõ eſt,ſed potiùs ipſe vti heres ab inteſtato futurus,grauatus fuit fideicõmiſſum alij præſtare: & hoc quidem tenere ait *Paulus* Iuriſcõſultus ex ſententia *Galli Aquilij*, qui poſthumos omnino alienos non prohiberi ab inteſtato heredes eſſe docuit, idq; ab aliis Iuriſprudentibus magis receptum,patet ex d. *l.poſthumus*,cum ſimilibus.

Hunc verò poſthumum alienum heredem legitimum poſſe fideicommiſſo prægrauati adſerit *Paulus*: quia cùm ſola volũtas ſeruetur in fideicõmiſſis,nil obſtat quominus ab heredibus legitimis quibuſcunque relinqui poſſint,ex regula generali *l. conficiuntur.8.§.1.D.de iure codicillorum*, *§.præterea,inſtit.de fideicommiſſar.hered.* Vt inde duo diluantur, quæ (ex ſententia *Duareni lib.2. diſputat. cap. 38.* à quo ſumpſit *Donel.* in *l.Gallus in princip.in lectura Poſthuma*)his obſtare videbantur; primum, quòd poſthumo alieno legari non poterat, *§.poſthumo, inſtit. de legat.* à quo clarè inferebatur, nec ab eo legari poſſe, iuxta regulam *l.ab eo. C. de fideicommiſ.* Alterum, quòd cùm patruus à poſthumo herede legitimo relinquit fideicommiſſum, tacitè vult poſthumum in alijs bonis ſuis ſuccedere, d. *l.ab eo.* Duo verò hæc remouet *Paulus*:nam etſi poſthumo iſti alieno legari non poſſit, fideicommiſſum tamen ei præſtari poteſt, ex dicendis *inferiùs*: & per conſequens ab eo alij fideicommiſſum relinqui. Quod autem de legitima hereditate diximus, nihil obſtat, cùm non rectè colligatur, *poſthumi alieni inſtitui non poſſunt: ergo legitimi heredes fieri non poſſunt*: ideò enim poſthumus alienus inſtitui non poteſt, quia in rerum natura non eſt, & incerta perſona,vel incertæ ſimilis eſt,ex iam dictis. Vnde in ſimili inſtitutione iudicium reſtantis certum eſſe non poteſt; alieni autem poſthumi legitimi heredes (qui per naturam cùm naſcẽtur,demonſtrabuntur) legi certi ſunt, quod in ſolutione ad ſequens argumentum latiùs probabimus.

Ex dictis velut neceſſe inferimus cum *Duareno, Cuiacio, Roberto, Boetio*, & aliis *ſupra* relatis, id quod de ſententia *Galli* adducit *Paulus* † in hoc 257
textu, non eſſe intelligendum de inſtitutione nepotis poſthumi, iuxta formulam ab eo præſcriptam in *l. Gallus, D.de liber.& poſthum.* ſed de illa diuerſa alienis poſthumis conceſſa ſucceſſione ſuorum proximorum ab inteſtato: quod denotat verbum illud,LEGITIMOS:nam *legitimus heres*, *legitima hereditas*,vel *ſucceſſio* illa propriè dicitur, quæ ab inteſtato defertur,vt in *titulo* D *de ſuis & legitim. heredib.* & in *tit. inſtitution. de legitima agnator. ſucceſſione*,& in *l.5.§.de illo,D. pro ſocio.*

Sed hunc nouiorum Interpretum communem intellectum ad d. *l.penult.* euerte-

euerte-

358 euertere conatur *Petrus Gilken.* † in d.*l.Gallus,num.*10. dicens: *Iuſtinianum* in d.§. *poſthumo*, & in §. *ſed nec huiuſmodi, inſtitut.de legat.* ſuo deberi beneficio adſeruiſſe, quòd poſthumo alieno hereditas, legatum & fideicommiſſum relinqui poſſit. Vnde eſt, vt fideicommiſſa poſthumo alieno relinqui non potuerint, quo tempore *Iulius Paulus* Iuriſconſultus, Auctor d. *l.penult.* floruit. Dein cùm iſte Auctor nullam aliam propoſita inueniret aptiorem ſolutionem ad d. *l.penult.* ſuæ ipſe ſatisfecit obiectioni, dicens, fideicommiſſa antiquitùs poſthumis alienis ab inteſtato relinqui poſſe, non tamen ex teſtaměto, vt nouè inductum putat à *Iuſtiniano*: vel ante eius tempora fuiſſe controuerſum, an fideicõmiſſorũ poſthumi iſti capaces eſſent? Et *Paulum* pro poſthumis ſtare ait cõtra alios iuris antiqui obſeruantiores, qui poſthumos alienos inſtitui, legatíſve aut fideicommiſſis honorari nõ concedebant: eorúmque ſententiam vſque ad tempora *Iuſtiniani* contrarium deinceps decernentis præualuiſſe exiſtimat *Gilkenius*: & inde *Tribonianum Pauli* reſponſum poſteà Pandectis inſeruiſſe, vt legis auctoritatem adciperet, vti fecit cum *Papiniani* reſponſo in *l. cùm auus* 102. *D.de condition.& demonſtrat.* attenta deciſione *l.generaliter*, §. *cùm autem, C. de inſtitution.& ſubſtitution.* & *Vlpiani* in *l.*1. *D. de legat.* 1. & in *l. qui teſtamento* 20. *in princip. D. de teſtament.* iuncto §. *ſed neque, inſtitution.de teſtam.* & aliis per iſtum *Auctorem* adductis d. *num.* 10. *in fine.*

Hæc autem omnia mihi non placent; nec enim vllibi dictum abſolutè inuenies poſthumis alienis fideicommiſſum iure antiquo ex teſtamento non poſſe relinqui, ab inteſtato poſſe. Sub hæc nullum in Digeſtis adeſt veſtigium dubitationis aut controuerſiæ ab iſto *Auctore* excogitatæ circa fideicommiſſa poſthumis alienis relicta: quod nobis clarum diuinationis ſuæ præſtat argumĕtum. Adde, ipſum malè arguere, quando concederemus alieno poſthumo fideicommiſſum relinqui non poſſe: aliud enim eſt ei relinqui fideicommiſſum, aliud relinqui à poſthumo alieno herede legitimo alteri, vt proponunt *Duaren. Cuiac.* & ceteri, & clarè denotat *Paulus* iuxta præinſertam lecturam *Florent.*

Vnde non ſolùm vera, ſed & neceſſaria videtur prędicta *Duareni* & aliorum interpretatio, & *Paulum* aliam, vt prædiximus circa poſthumorũ ſucceſſionem *Galli* ſententiam retuliſſe. Etenim par eſt credere, eum (qui nepotum poſthumorum cauſam ita diligenter diſcuſſit, & prouidit, & valdè ſingularia de hereditatibus excogitauit, vt innuit *textus* in *l.ſi ita quis* 74. *D.de hered.inſtituend.*) alia inſuper de aliis poſthumis reſpondiſſe vel adſeruiſſe, quod adtinet ad ſucceſſiones legitimas: ita vt controuerſia orta inter Iuriſprudentes, an poſthumi alieni legitimi eſſent heredes? quibuſdam id poſthumis (vt qui in rerum vel hominum non eſſent natura, ex iam dictis *ſupra*) denegantibus, & quod *lege xij. Tabularum* diſpoſitum fuerat, nõ adtendentibus, vel aliter interpretantibus: aliis contrà, id concedentibus in conceptis tempore defuncti ab inteſtato decedentis ex *l. xij. Tabularum*, & ex regula *l.qui in vtero* 7. & 26. *D.de ſtatu hominum*, obtinuerit ſententia *Galli*, exiſtimătis alienos quoque poſthumos (conceptos tempore mortis eius de cuius hereditate agitur) legitimos nobis heredes fieri, quam probauit *Vlpianus* in d. *l. poſthumus* 6. *D. de inoffic.teſtam.* & in *l.*1. d. §. *ſed ſi mati is excitto, D. ad Senatuſconſ. Tertull.* & in *l.inteſtato* 3. §. *vtique, D.de ſuis & legit.*

hered. Iulianus in *l. Titius* 6. & *Celſus* in *l. vel ſi viuo* 7. *eiuſdem tituli.* Argumentatur ergo *Paulus* in d. *l. penult.* ex ſententia *Galli* (quæ obtinuit) ita: *Alieni poſthumi legitimi nobis heredes fiunt* (id eſt, cùm nati fuerint) d. *l. qui in vtero* 7. & 26. & concepti viuo eo de cuius legitima hereditate agitur, d. *l. vel ſi viuo* 7.) *ergo a poſthumo iſto herede legitimo, velut a fratris poſthumo fideicommiſſum relinqui poterit*, neceſſaria conſequentia orta ex diſpoſitione d. *l. conficiuntur* 8. §. 1. *D. de iure codicil.* & d. §. *præterea, inſtitution. de fideicommiſ. liber.* Maximè cùm in fideicommiſſis ſola fideicommittentis, vt aptè aduertit *Paulus*, adtendatur voluntas, quam nemo eſt qui non videat in teſtatore à legitimo ſuo herede (quem hereditate priuare potuit) fideicommiſſum in codicillis relinquente.

Quod autem is loquatur de fideicommiſſo ab herede poſthumo legitimo relicto, indicat apertè ratio ſubſequens: *Et obtinuit Galli ſententia, alienos quoque poſthumos legitimos nobis heredes fieri*, quæ aliter intellecta prorſus eſſet inepta.

His autem ex ſententia acutiſſimi
259 *Duareni* † d. *lib. 2. diſputat. anniuerſ. c.* 38. addo, locum illum *Pauli* ſumptum fuiſſe ex *libro* ſingulari eiuſdem *de iure codicillorũ*, vt inſcriptio indicat, ita vt probabile ſit & veroſimile, *Paulum* ibi tractaſſe de fideicommiſſo in codicillis (quibus dari hereditas non poterat, *l.* 2. §. *fin. l. quod per manus* 10. *D. de iure codicil.* §. *fin. inſtitution. de codic.*) à legitimo herede relicto, iuxta terminos d. *l. conficiuntur* 8. §. 1. *D. de iure codicillor.*

160 Demùm his non obſtat *Gilkenij* † propoſita difficultas, ex d. §. *ſed nec huiuſmodi, inſtitution. de legat.* vbi nonè *Iuſtinianus* ſtatuit, fideicommiſſa poſthumis alienis relinqui poſſe, quaſi hoc antea vetitum fuiſſet: nam, vt iã diximus, aliud eſt poſthumo alieno fideicommiſſum relinqui poſſe, aliud ab eo legitimo herede alteri relinqui. His addo verbum illud: *Et fideicõmiſſis*, vel abũdare in eo *textu* (quod forſan non erat in cõſtitutione) vel dato quòd in ea eſſet, adpoſitũ fuiſſe à *Iuſtiniano*, vt planiùs & pleniùs prouideret poſthumis alienis tam in inſtitutionibus, quàm in legatis & fideicõmiſſis, quorum ſimul mentio fieri ab eo ſemper conſueuit vno verborum ductu. Quod ipsũ in prouiſione Prætoris inuenies, qui poſthumorũ cauſam curans tam ſuis (qui Iure Ciuili inſtitui poſſunt) quàm extraneis bonorum poſſeſſionem ſecundùm Tabulas concedit, iuxta *inferiùs* dicenda. Vt inde ſaluemus, quæ ad interpretationem *tex.* in *l. vel ex parte, D. de rebus dub.* aduertimus *ſupra* in reſponſione ad tertiam obiectionem. Adridentes verò ſecundæ ſolutioni ad illum *textum* per nos ibidem adductæ faciliùs ſeſe ab hac difficultate expedient, dicentes, *Iuſtinianum* in d. §. *ſed nec huiuſmodi*, loqui de legatis aut fideicommiſſis quæ poſthumis alienis in teſtamentis relinquuntur, quod antea vetitum fuerat (in quo neceſſum eſt vt tunc *Gilkenio* adſentiamur) *Paulum* verò intelligendum non de fideicommiſſo poſthumo alieno conferendo, ſed de fideicommiſſo ab eo, vt herede legitimo alij relinquendo, qui longè diſſimilis caſus eſt.

Quod ſi quis ſcrupuloſitati adeò indulget, vt adtenta *lege xij. Tabul.* nõ admittat controuerſiam ortam inter Conſultos circa legitimas hereditates poſthumis alienis delatas, & in ea obtinuiſſe ſententiam *Galli*, aientem legitimos heredes natiuitate fieri poſſe, & eſſe (ac par eſt credere attentis ſuperius traditis: & perpenſo verbo illo: *Obtinuit*, quo vſus eſt *Paulus*: vt

in alio

in alio propoſito *Vlpian*. in *l*. 3. *D.de conditionib. & demonſtration*. & in victoria cauſarum controuerſatū paſſim *Cicero*, maximè *in Verrinis*, & *ad Attică*, quando ait: *Pompeius malas cauſas ſemper obtinuit, in optima concidit*.) Ego
261 †vltra omnes, quos viderim, conſidero verba illa *l. penult*. *Et obtinuit Galli ſententia alienos poſthumos nobis heredes fieri*, ad *Galli* notiſſimam formulam in d. *l. Gallus* referri poſſe, ita vt verbum: *Legitimos heredes*, non intelligamus præcisè de proximis agnatis, quibus *lex xij. Tabularum* inteſtatorum hereditates concedit, d. *l*. 3. §. *vtrique*, *l. Titius* 6. *cum ſeqq. D. de ſuis & legit. heredib. l. legitimos* 5. *D. de legitim. tutor. l. ſed cùm patrono* 6. §. 1. *D. de bono rū poſſeſ*. imò in illo *textu* referamus ad eos poſthumos, quibus iuri communi, quin & legibus nouioribus, & Senatuſconſultis ex teſtamento, vel ab inteſtato iuſta defertur hereditas, *l*. 2. §. *fin. D. vnde legitimi*, *l*. 1. *C. de fideicommiſſar. libertat. l. vacantia* 4. *C. de bonis vacant. lib*. 10. *l. lege obuenire hereditatem* 130. *D. de verbor. ſignific*. quaſi diceret *Paulus*: *Poſthumo herede ab inteſtato fideicōmiſſū relinqui poſſe: quod mirū videri non debet conſideranti, ſolā voluntatē in fideicommiſſis attendi: & obtinuiſſe ſententiam Galli, qui alienos poſthumos iure heredes inſtitui poſſe, adinuenit* (ſuam enim vt probet ſententiā *Paulus*, *Galli* ſummæ auctoritatis viri adducit, vt aptè notat *D. Pichard*. d. *c*. 4. *num*. 140.) Vocat autem *Paulus* Aquilianos poſthumos *alienos*, habita conſideratione ad tempus inſtitutionis factæ quando nō ſunt ſui, nec primum locum obtinent (quod mirè cō probat tertium genus poſthumorum conſideratum à *Duareno* in d. *l. Gallus in princip*. & *lib*. 2. *diſputation. anniuerſ*. d. *cap*. 38. de quo per nos *ſupra*) vt ſit ſenſus: *Mirum videri non debet, ſi à poſthumo herede legitimo ex lege xij. Tabul. fideicōmiſſum (in quo ſola volūtas attenditur) relinquatur, cùm videamus ex noua formula & cautione Galli (qua obtinuit) alienos poſthumos ex teſtamento heredes legitimos*, id eſt, ſecūdùm *leges xij. Tabular*. vel iuris communis regulas. Quin & par eſt credere, verba *Pauli* (ex quibus prædicta aptè eliciuimus) *Tribonianum* vel conciſiſſe vel mutilaſſe, veſtigia tamen reliquiſſe prædictæ noſtræ adſertionis & propoſitionis.

Qua adtenta, ceſſat obiectio *D. Pichard*. d. *cap*. 4. *num*. 138. contra lecturam *Pandectarum* Florentinorum: *A fratris poſthumo*: imò & eius noua ſolutio ſiue interpretatio, qua non immoramur, vt rem ex bona fide cum diſertiſſimo Magiſtro abiecta conflictatione, quoad fieri poſſit, agamus.

At ſi aliquis fuerit communis lectionis † d. *l. penult*. adeò rigidus æſtimator, vt præcisè legendum putet in eius initio: *Heredi poſthumò fideicōmiſſum relinqui poteſt*, non vt in Florentinis: *A fratris poſthumo fideicommiſſum*, &c. (quæ lectio aptior multo eſt, & *Paulo* Iuriſconſulto dignior) neceſſum erit, vt verba illa: *Heredi poſthumo*, cum *Coſta* in §. *poſthumus*, d. *num*. 10. referat ad poſthumum heredem ab inteſtato prædefuncti, qui eum codicillis forsā (vt indicat inſcriptio legis cum adductis per nos ex *Duareno ſupra*) grauauit fideicommiſſo in fauorem coheredis eiuſdem gradus & iuris ſimilis: vt ſubinde verba illa, *Et obtinuit Galli ſententia, alienos quoque poſthumos legitimos nobis heredes fieri*, diuerſam conſtituant propoſitionem & deciſionē, & teſtentur tantùm formulam *Galli* circa poſthumi futuri ſui inſtitutionē præualuiſſe: ita vt duas ſolutas deciſiones, à *Paulo* deſumptas, *Tribonianus* verbis illis inuoluerit. Sed iſta mihi placēre ex integro nō poſſunt, cùm 262

videam nimis reſtringi deciſionem d. *l. penult.* & ad caſum qui vix euenire poteſt, ſolùm aptari, iuxta cõmunem iſtã lectionem ab antiquis Iuris Interpretibus adprobatã, vt qui *Florentinã* longè veriorem & aptiorem (vt prædiximus) callẽte non potuerunt, nec quid ſibi vellet *Paulus* in illis verbis: *A fratris poſthumo fideicõmiſſum relinqui* (quæ caſum obcurrentem fideicõmiſſi ſcilicet à patruo poſthumum ab inteſtato ſubceſſurum grauãte relicti innuunt) eorum enim inſcitia cauſam dediſſe mihi perſuadeo corruptæ illi lectioni, *Fratris poſthumo*, cuius meminit *Boëtius* in dicta *l. Gallus*, *num.* 30. & corruptiori illi: *Heredi poſthumo*, quæ in vulgatis codicib. circũfertur.

Vtcunque verò ſit, plenè & ex integro, ni fallor, fortiſſimo iſti obici, ex d. *l. penult* deſumpto, fecimus ſatis, omiſſis his quæ circa eius interpretationem adduxerunt noniores, maximè *Schifordegherus* d. *tract.* 16. *q.* 7. *&* 10. *D. Pichard.* d. *cap.* 4. *a num.* 137.

DEMVM non obſtat communi (quem defendimus) Interpretum Iuris adſenſui impugnanti poſthumi alieni inſtitutionem, quod vltimo & duodecimo loco adducebamus de ſubceſſione legitima poſthumis alienis conceſſa in d. *l. poſthu-*
263 *mus* 6. † *D. de inofficioſo teſtam.* d. *l.* 3. §. *vtique*, d. *l. Titius* 6. *cum ſeq. D. de ſuis & legitim. heredib.* cum alijs iam adductis: nam ab iſta ſubceſſione legitima (quæ ſpecialem habet cauſam & fundamentum in *l. xij. Tabularum*, & in d. *l. qui in vtero* 26. *D. de ſtatu hominum*) non licet arguere ad teſtamentariam, inter quas rationem differentiæ adſignauit perquã optimam *Schifordegherus* ex aliorum ſententia d. *tract.* 16. *q.* 4. dicens poſthumum alienum ab homine, hoc eſt teſtamento mero iure heredem fieri non potuiſſe, vt qui incerta perſona eſt, aut incertæ ſimilis, ex iam dictis. Quæ ratio ceſſat in ſubceſſione legitima, cùm legis iudicium (quæ agnato proximo hereditatem defert) ſemper certum ſit. Vt inde nõ ideò minùs agnatus proximus ſit is, qui nondũ natus eſt: & inſuper in vtero exiſtens pro nato habeatur. In cuius rei comprobationem ego expendo ſingulare *Vlpiani* reſponſum in *l. cùm quidam* 30. §. 1. *verſ. & in eo vẽtre*, *D. de adquir. hered.* vbi poſtquam Conſultus dixerat, legitimum vel conſanguineum naſciturum remorari in ſequentes conſanguineos, ſubdit ſequentia: *Quoniam mortis tempore, qui in vtero eſt, quantum ad moram faciendam inferioribus, & ſibi locum faciendum, ſi fuerit editus, pro iam nato habetur:* quaſi diceret naſciturum proximiorem poſthumum viuo eo conceptum, de cuius legitima hereditate agitur, remotioribus conſanguineis præferendum, vt qui legi(terum naturalium effectus præuenienti) notus ſit, & pro nato habeatur, d. *l. qui in vtero* 26. *D. de ſtatu homin.* ita intelligenda in prioribus illis verbis: *Qui in vtero ſunt in toto penè Iure Ciuili intelliguntur in rerum natura eſſe; nam & legitimæ hereditates his reſtituuntur*, &c.

Vt inde melior ſit conditio poſthumi alieni, quod attinet ad ſubceſſiones legitimas, ex ratione prædictorum iurium, quàm in teſtamentarijs, ad quas poſthumi iſti non admittebantur.

Quòd ſi inſtes, cur poſthumus in cauſa inteſtati pro nato habeatur, in cauſa verò teſtati non æquè? Reſpondet *Antonius Faber* † *in ſua Iuriſprud.* 264
Papinia. tit. 4. *de ingenuis, princ.* 3. *illat.* 3. *confutat.* 4. (quem refert & ſequitur *Schifordegher.* d. *q.* 4.) in cauſa teſtati neceſſum non eſſe fictionem inducere, vt poſthumus habeatur pro nato,

cùm

cùm ſubſiciat naſci poſſe, & voluntatem legantis poſthumo conferre in id tempus, quo poſthumus naſci poſſit, ita vt dies legati cedat, cùm poſthumus natus ſit, quaſi relictum ei fuiſſet ſub conditione. Ad quod expendit *Faber l. ſi duobus* 16. §. *fin. D. de legat.* 1. *l. vtrum* 17. *D. de rebus dubÿs*, cum *l. vſusfructus* 26. *D. de ſtipulat. ſeruor. l. ſi in perſonam* 21. *C. de fideicommiſ.* At in cauſa inteſtati neceſſe eſt (ait) habêri poſthumum pro nato, quia poteſtas legis, niſi aliter in ea exprimatur, ſtatim & primo inſtanti operatur, nec in ſuſpenſo vllo momento remanet, & primo actu, vice vel delatione conſumitur, vt accidit in ſucceſſione ſuis, vel agnatis delata, *l.* 1. §. *ſciendum, D. de ſuis & legitimis heredib.* §. *placebat, inſtitution. de legitima agnatorũ ſucceſſione.* Delatio verò ſucceſſionis, quæ ex voluntate fit teſtatoris tractũ ſucceſſiuum habêre poteſt, *l. fideicommiſſa* 11. §. *hoc autem legatum, D. de leg.* 1. cum alijs ab iſto adductis, & inde eſt vt in diſpoſitione hominis, qui eius effectum conferre poteſt in tempus natiuitatis poſthumi non admittatur fictio, quæ aliàs eum habet pro nato. Sed hæc *Ant. Fab.* ratiocinatio inſtitutioni poſthumi tantùm ſui, vel legato eidem facto adaptari vix poteſt; alieni verò poſthumi inſtitutioni vel legato nec vllo modo, cùm hæc Iure Ciuili tractum non habeat ſucceſſiuum, imò nec ab initio ſubſiſtat, vt quæ inutilis & nulla, ex *Iuſtinia in prin. inſtit. de bon. poſ.* & in d. §. *poſthumo quoque*, cum alijs *inferiùs* adducendis. *Textus* verò in d. *l. vtrum*, & *l. ſi duobus*, §. *fi.* in poſthumo tantùm ſuo loquuntur & procedunt, vt *ſupr.* in reſponſione ad tertium argumentum quàm manifeſtò probauimus. Et certè *Faber* (ſui oblitus, & eorum quæ *lib.* 9. *coniect. c.* 1. *& ſeqq.* reſoluerat contra poſthumi alieni inſtitutionem vel legatum eidem relictum) nunc præſupponit & adſtruit totum contrarium in cauſa prædictæ teſtati & inteſtati differentia conſtituenda.

Vnde ego rem aliter decidendã puto, & ex *lege xÿ. Tabul.* (relata in *d. l.* 3. §. *vtique*, & in *d. l. Titius* 6. *in fin. D. de ſuis & legitim. hered.*) expreſsè agnato proximiori in vtero exiſtenti (quo tẽpore is de cuius bonis quæritur, defunctus eſt) hereditatem legitimam deferri. *Lex* enim *xÿ. Tabular.* prouidè conceptis fauit, eos pro natis habens, d. *l. qui in vtero* 26. *D. de ſtatu hom.* Nõ tamen lex illa prouida præuidêre potuit Reſponſa Prudentum Stoicæ diſciplinæ ſectatorũ, qui poſtea poſthumos pro nihilo reputarunt, ac ſi in rerum vel hominum natura non eſſent, ex rationibus iam per nos expenſis in initio huius capitis. Quę in cauſa fuêre, vt inſtitutionem poſthumi, vel legatum eidem factum non admiſerint, ex regula *l. quidam referunt* 14. *verſ. eſſe enim debet, D. de iure codicillor.* adhærentes, nec latum vnguem extendentes verba *legis xÿ. Tabul.* de legitimis tantùm hereditatibus proximioribus poſthumis deferendis loquentis, & diſponentis.

Cùm autem iſtæ Iuriſconſultorum ſubtilitates magno eſſent præiudicio non ſolùm poſthumis ſuis, verùm & eorum parentibus, aut auis, quorum teſtamenta agnatione rumpebantur, factum eſt, vt iuſta interpretatione ijdem Iuriſconſulti huic mederentur malo, poſthumi ſui vel futuri ſui admittentes inſtitutionem, vel exheredationem, vt iam diximus.

Quid ſi inſtes & rationem adhuc diſquiras, † cur *lex xÿ. Tabular.* non 165 æquè in cauſa teſtati aut inteſtati poſthumis prouidit. Reſpondeo, generali illa alia *lege xÿ. Tabul.* quæ habet: *Vti legaſſet quiſque de ſua re, ita ius eſſe* (cuius meminit *Iuſtinian.* in *Auth. de*

nupt.conlat.4. quæ eſt *Nouella* 22. *verſ. diſponat itaque*, & *Pomponius* in *l. verbis legis* 120. *Vlpianus* in *l.lege obuenire* 130. *D.de verbor. ſignific.*) teſtantibus, latiſſimam fuiſſe poteſtatem tributam circa heredum inſtitutiones & legata, d. *l. verbis legis*: ita vt ampliſſima iſta conceſſione attenta, poſthumos quoque viuo teſtatore conceptos inſtituere liceret, & legata eiſdem relinquere, vt ſentiunt *Balduin.ad leg.Rom. c.26.n.28. Taurel.in præludys ad l.Gallus, Fortuni.* ibi *num*.3. *Angel. Spanoch.* ibidem *par*. 18. *Maſin. num*. 126. *Cæſar Coſta lib*. 1. *variar.ambiguit. cap*. 14. Et certè agnouit *Iuſtinianus* in d. *§. poſthumus, inſtitut.de legatis*, iuncta interpretatione *Charondæ* (illicò referendi) cum traditis per nos *ſupra num*. 168. Iuris verò Prudentes eam reſtrinxerunt ſuis ſubtilitatibus, vt nobis teſtis eſt *Pomponius* in d. *l. verbis legis*, in illis: *Sed id interpretatione coanguſtatum eſt, vel legum, vel auctoritate iura cōſtituentium*. Cicero *pro Murana*: *Nam cùm permulta præclarè legibus eſſent cōſtituta, ea Iuriſconſultorum ingeniis, pleraque corrupta aut deprauata ſunt*. Paulus *lib*. 4. *Sententiarum*, *titulo* 8. *§. femina*, *Balduin.de lege Voconia fol*. 17. *in fine*, *Charondas* optimè & in propoſito *lib*. 1. *veroſimil. c*.15. Nec enim *legibus xij. Tabular*. (quæ compēdio quodam ius Sacrum, Publicum & Priuatum continebant) neceſſaria fuit alia expreſſior facultas inſtituendi vel legandi poſthumis tempore teſtamenti conceptis, quā quæ generalibus illis verbis *ſupra* relatis continetur. Quæ cùm ad cauſam inteſtati referri non poſſunt, ideo opus fuit illa alia *lege xij. Tabular*. relata in d. *l*.3. *§. vtique*, & *l. Titius, D.de ſuis & legitim.hered*.) poſthumos viuo illo de cuius hereditate legitima quæritur, ſi proximiores ei ſint, admittente, & moram inferioribus agnatis, vel cognatis faciente.

Neque enim credere par eſt *legem xij.Tabul.* quę poſthumis proximioribus in ſucceſſionibus legitimis prouidit, eoſdem à teſtamentariis arcuiſſe. Quòd ſi auctoritas *Galeni* in *lib. An animal ſit, id quod in vtero eſt* (expenſi à *D.Pichar.* in *l. Gallus in prin. c*.3.*n*.27. & adſerentis poſthumos inſtitui potuiſſe ex *lege Draconis* atque *Solonis*) ſubſiſteret, hoc ſanè velut euidentiſſimo eſſet argumento, *legibus xij. Tabu.* idipſum conceſſum, quandoquidem illæ à *legibus* iſtorum, præcipuè *Solonis* (paulò ante Reges exactos latis, & decem Tabulis comprehēſis) fuerint mutuatę ex iam dictis per nos *ſupr.nu*. 245. Cùm tamen libellus ille: *An animal ſit quod in vtero eſt*, falsò adſcribatur *Galeno*, cum aliis, à nouioribus eius Interpretibus enumeratis. Inde eſt, vt ab auctoritate tanti viri hac in re non liceat arguere. Sed quiſve quis Græculus illius libri Auctor fuerit, conferunt tamen ediſerta per eum, & velut clarè ſubponunt apud Græcos (quorum ritus ſcriptori illi Romanis legibus dubio procul erant notiores) in vtero exiſtentibus hereditates relinqui poſſe, dum ait: *Quis perfectus iam, ac indubitatus homo ius exigens, cauſa eius qui vtero non homo, ac nec animatus quidem eſt, vnquam hereditatem demittet, ignarus an animal ſit quod in vtero eſt? Quid igitur animal eſſe quod in vtero eſt negare contendis? Quis ſucceſſor vtitur eo, quem nondum eſſe credimus? Quis ſibi dominum dicet eum, de quo dubitatio eſt?* &c.

Sed & his omnibus valdè concinit *lex* illa *Draconis* 11. inter compilatas à *Prateio*, ita concepta: *Cui voluerit quis, bona ſua dandi (niſi filios habeat) ius eſto*. Et à *Demoſthene* (quem citat) inluſtrata; à qua forſan pleniſſima teſtantibus facultas ex *lege xij. Tabul. ſupr.* relata.

Ex dictis perquàm euidēs fit quattuor

266 tuor fuiſſe tempora † quod ſadtinet ad Ius Ciuile (nunc omitto Prætorium ſuo loco tractandum) in inſtitutionibus & legatis poſthumis ſuis & extraneis factis.

Primum quod ad ius antiquum *legum xij. Tab.* referri oportet, quo inſtitui poterant poſthumi tã ſui, quàm alieni, eiſdémque legata relinqui, ex illa ampliſſima lege aiente: *Vti quiſque legaſſet ſua rei, ita ius eſto.*

Secundo verò tempore (quo Iuriſprudentum ſubtilitates obtinuerunt) poſthumi omnes pro nihilo reputabantur (vt qui in hominum vel rerum nõ eſſent natura) vnde tam ſui, quàm alieni poſthumi heredes inſtitui non poterant, nec legata percipere.

Tertium tempus (ex ratione à Iuriſprudentibus conſiderata, & à nobis *ſuprà* latè expenſa) poſthumorũ ſuorum dumtaxat inſtitutiones & legata admiſit.

Quarto demum tempore *Iuſtinianus* Imperator rem iſtam (inſuperhabitis Iuriſconſultorum ſubtilibus interpretationibus) ad terminos iuris antiqui xij. Tabularum reduxit, & ſua noua conſtitutione (relata in *princ. inſtitution. de bonor. poſſeſ.* & denotata in §. *poſthumus*, *inſtitution. de legat.*) poſthumis quibuſvis hereditates inſtitutionis titulo, legatáque & fideicommiſſa liberè relinqui poſſe ſtatuit, vt *inferiùs* ſuo loco iterum adnotabimus.

SECTIO IV.

SYNOPSIS.

267 *Ad ſolutionem argumentorum poſthumi alieni inſtitutionem admittentium deſcendit* Auctor.

268 *Poſthumi alieni inſtitutionem expreſſè vetitam ratione comprobat. Et numero* 269. *a* l. Gallus.

270 *Eum qui in vtero eſt pro nato haberi, quî ſit adcipiendum & intelligendum.*

281 *Teſtamentaria ſubceſſio in cauſa poſthumi longè differt à legitima remiſſiuè.*

272 *Capax aut incapax ſubceſſionis quis dicatur.*

273 L. 1. §. fin. & l. antiqui, D. ſi pars hered. pet. *cum alijs ſuis caſibus, theſibúſque intelliguntur.*

274 *Fundamenta noua opinionis* D. Anton. Pichardi *diſtinguentis inter poſthumum alienum & extraneum, qua conciſſione fieri potuit, enarrantur.*

275 *Opinio prædicta & diſtinctio* D. Pichardi *impugnatur varijs medijs.*

276 *Adductis in contrarium à* D. Pichardo *fit ſatis.*

277 L. in tempus, D. de hered. inſtit. *interpr.*

278 *In ſuo herede capacitas tantùm requiritur tempore delata ſubceſſionis.*

279 L. item veniunt, §. ait Senatus cum antequam, D. de pet. heredit. *declar.*

280 L. Gallus *intelligitur. Et numero* 281.

282 *Formula* Galli Aquilij *longè differt à ſubſtitutione vulgari, & a bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas.*

283 *Filium in formula* Galli *per illa verba:* Si filius meus viuo me morietur, *inſtitutum non fuiſſe adſerit* communis *cum* Gloſſa. *Sed contrariam* Bart. *ſententiam defendit* Auctor.

284 *Diuerſis verborum notis & conceptionibus heredes inſtituebantur.*

285 *Inſtitutio fieri poterat per verba obliqua, & quæuis alia. Et num.* 295. & 297.

286 *Quando verba obliqua fideicommiſſum inducant.*

287 *Diſtinctionem inter verba directa,*

obliqua & communia improbat.
288 L. illud, §. 1. de iur. codic. *declar.*
289 L. heredes palàm, §. 1. de teſtam. *interpr.*
290 L. quoniam, C. de teſtam. *intel. & inluſtratur.*
291 L. in teſtamentis, C. de teſtam. *elucid.*
292 *Præcautiones & formula in teſtamento per æs & libram adhiberi ſolita a quo tempore ceſſarint.*
293 L. verbis ciuilibus, D. de vulg. & pupil. *declar. late.*
294 Auctor *differentiam inter verba directa & inflexa non negat.*
296 L. 2. C. commun. de leg. *interpr.*
298 *Inſtitutio verbis directis ſubanditis fieri poteſt.*
299 L. Gallus, §. 10. D. de lib. & poſthum. & l. 16. §. 1. de vulg. *lucem dat.*
300 *Poſitos in conditione cenſeri vocatos* Auctor *contra communem à prædictis infert.*

EXPLICITIS iuribus, quæ communi interpretum ſententiæ alieni poſthumi inſtitutionem deneganti obſtare videbantur, ſupereſt vt
267 rationes & fundamenta † nouæ & ſingularis aliorum opinionis euertamus, quæ congeſſit *D. Pichard.* dict. *cap. 4. à num. 76.* Vbi à partium, vt aiunt, enumeratione (quod argumentum frequens, validum, & neceſſarium adpellat *Euerard. in topic, legal. loco 51.* argumento *textus* in *l. patre furioſo*, vbi *Bart.* & alij, *D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris*) ita argumentatur. Poſthumi alieni inſtitutionis incapaces non ſunt ex *lege xij. Tabular.* nec media Iuriſprudentia, aut aliqua ſubinde Imperatoria Conſtitutione, id expreſsè denegatum illis vnquam fuit, vt erat neceſſe, ne cenſerentur admiſſi, ex regula *l. cùm Prætor 12. D. de iudiciis*, iunctis aliàs his quæ tradunt *Menoch. lib. 1. de arbitrar quæſt. 37. num. 22. Crauetta conſ. 527. num. 5.* Ergo inſtitui poſſunt. Sed facilè reſpondebis attenta quartuor temporum ſerie & diuiſione, quam adduximus *ſupra in ſectione præcedenti ad finem.*

Adhæc negamus † poſthumi alieni inſtitutionem expreſsè non fuiſſe vetitam; nam cùm expreſſum id etiam dicatur, quod ex verbis generalibus colligitur *Bart.* & reliqui in *l. 1. D. de vulg.* & quod ex coniecturis elicitur, *l. quamuis, C. de impuber. Bald. in l. atè m quia, D. de pact.* Inde fit, vt cùm ex *l. 4. 5. 6. & 9.* cum ſuis §§. *& l. 10. 13. 22. 24. 27. & 28. §. ſi quis ex certa, D. de liberis & poſthumis*, & ex *l. 3. 12. & 13. D. de iniuſto, rupto*, & alibi ſuum tantùm poſthumum liceat heredem inſtituere: ex eiſdem apertè & expreſsè deprehendatur poſthumi alieni inſtitutionem non fuiſſe permiſſam. Alioquin nec Peregrinos diceres expreſſim à ſucceſſione excluſos: nulla enim lex eſt, quæ particularis ſanctio Quiritium, quæ Peregrinos inſtitui vetaret, vt adſerit verè *Oſuald. ſuper Donel. lib. 6. cap. 5.* Nullúmve inuenies Iuriſprudentum reſponſum, quo id tantùm principaliter decidatur, cum ſint plura hoc ipſum præſubponentia, *l. ſed ſi hac lege 10. §. ſed ſi per pœnam, D. de in ius voc. l. ſed ſi conditioni 6. § ſolemus D. de hered. inſtit. l. 1. C. eod.* cum aliis. Id ipſum euenit in ſeruo liberto Latino, qui expreſsè ex ſua perſona lege aut Senatuſconſulto particulari prohibitus non eſt hereditatem adire, & tamen eam adquirere non poteſt, *Vlpian.* in *fragment. titul. 17. in princ.* Non ergo opus eſt lege aliqua, quæ diſertis verbis poſthumi alieni inſtitutionem vetet, cùm clarè id præſubponant *ſupra* expenſæ Iuriſconſultorũ deciſiones cum aliis.

Inter quas eminet deciſio d. *l. Gallus* † *D. de libe. & poſthum.* vbi formula 269

mula inſigni poſthumis futurus ſuus (vt qui tempore teſtamenti alienus erat, ſuus verò tempore delatæ ſubceſſionis) ex lege inſtituitur. Porro ſuperuacua foret (vt iam memini me adnotaſſe *ſupra*) celebris illa & acutiſſimè excogitata cautio ſi tempore *Galli* permiſſa eſſet alieni poſthumi inſtitutio. Quæ ſola conſideratio, ni fallor *D. Pichardum* coëgit, vt ab *Spanochij* ſententia & Præceptoris *Gabrie. Enriqu.* (quam amplis vlnis amplexus fuerat in *comment. ſuper Conſtitut. Iuſtin.*) deuiaret, & aliam viam & rationem adſtruxerit in lectura ad *leg. Gallus cap.* 4. ex *num.* 101. quam paulò *inferius* diſcutiemus. Quòd ſi quis adhuc deſideret expreſſiorem prohibitionem inſtitutionis poſthumi alieni in media Iuriſprudentia, præter leges ſuprà relatas adnotet *Iuſtiniani* Cõſtitutionem primæ codicis editioni inſertam, & à ſecunda ſublatam, cuius ipſe meminit in *d. §. poſthumo, inſtit. de legat.* & in *prin. inſtit de bon. poſſ.* quæ clarè præſefert poſthumi alieni inſtitutionem anteà fuiſſe prohibitam. Quandoquidem eorum euaſio, qui dicebant prohibitionem non cadere (vt noſtri loquuntur) ſuper inſtitutione, ſed ſuper hereditatis aditione inanis ſit, ex iam dictis per nos *ſupra*. Quibus adde *D. Amaiam* prædictam diſtinctionem & conſiderationem optimè euertentem in *lib.* 1. *obſeru. cap.* 13. ex *num.* 15. Quinimo *Vlpian.* in *l. poſthumus* 6. *D. de inof. teſtam.* apertiſſimè docuit & demonſtrauit alieni poſthumi inſtitutionem Iure Ciuili ſui temporis vetitam fuiſſe, attentis his quæ adnotabimus *infr. num.* 276. *verſ. cùm autem.*

Secundò *D. Pichard. d. cap.* 4. *n.* 76. ſic argumentatur: ſi poſthumus alienus teſtamenti tempore fuiſſet natus, heres inſtitui poſſet, ſed dum in vtero eſt, pro nato habetur, *l. qui in vtero* 7. *&* 26. *D. de ſtatu hom.* ergo dum in vtero eſt, heres inſtitui poterit. Sed reſp. † Cùm dicimus eum qui eſt in vtero haberi pro nato, hoc non debere ita generaliter adcipi, vt in omnibus & per omnia (vt aiunt) habeatur pro nato, ſed in rebus & caſibus conſideratis *infr. hoc cap.* in §. 4. quo loci excipiemus inſtitutionem heredis ex legitima cauſa ibidem deſignanda, id quod innuit Conſultus in *d. l. qui in vtero,* 26. vbi quoad legitimas tantùm hereditates poſthumum haberi pro nato ait. 270

At *textus* in *§. ille caſus l. Gallus* in illis verbis: *Quod nullo iure potuit, qui nondum natus erat* (hoc eodem loco expenſus à *D. Pichardo*) nec attentâ eiuſdem interpretatione (iam *ſuprà* per nos expenſa) quidquam prodeſt contrariæ *Spanochij* & aliorum adſertioni, nec nouiori *D. Pichardi infrà* ex *n.* 274. recenſendæ.

Tertio loco *D. Pichard. ſupr. num.* 78. ait, faciliùs admitti teſtamentariam ſubceſſionem, quàm legitimam, cùm vnus aut alter à ſubceſſione teſtamentaria excludatur, ab inteſtato verò gradus certi conſanguineorum admittantur. At poſthumus alienus ab inteſtato admittitur, *l.* 3. *§. vtique, l. Titius cum ſeq. D. de ſuis & legitim. heredibus*, cum aliis *ſuprà* relatis. Ergo ex teſtamento à fortiori (vt aiunt) admitti debet. Sed hæc † parum obſtant, & facilè eliduntur adtentis his quæ in reſponſione ad *d. leg.* 3. *§. vtique*, adnotauimus *ſupr. ſect. praeced.* vbi legitimæ ſubceſſionis *lege* *xij. Tabularum* admiſſæ rationem enodauimus. 271

Quartò, in *num.* 79. ita ratiocinatur, qui Iure Ciuili ſubceſſionis incapax eſt, idem & Iure Prætorio talis eſt, vel è contrà *l. hi demum* 6. *D. de bonor. poſſeſ. ſecun. tab. l. non eſt ambigendũ*

Digitized by Google

11. §. *vbicunque*, *D. de bonor. poſſeſ.* At poſthumus alienus ſubceſſionis Prætoriæ capax erat, etiam ante *Iuſtinianum*, vt ipſe idem teſtatur *in princip. inſtitution. de bonor. poſſeſ.* ergo & ciuilis, ita vt inſtitui rectè poſſet, & ſimul ſubcedere Iure Ciuili alterô. Sed hæc argumentatio in priore propoſitione generaliter ſumpta laborat; nam quo
272 ſenſu † in ea incapax ſubceſſionis deſumitur, liberi naturales, adoptiui, vel emancipati præteriti ſubceſſionis paternæ Iure Ciuili ſunt incapaces, & tamen media bonorum poſſeſſione cōtra tabulas (de qua in *l. 1. & 3. cum ſuis §§. D. de bonor. poſſeſſ. contra tabulas*) commodum hereditatis paternæ conſequuntur. Ergo incapacitas de qua in d. §. *vbicunque* alio ſenſu adcipi debet, ita vt eos reſpiciat, qui legibus, Senatuſconſultis, aut Conſtitutionibus Principum ab hereditatibus arcentur, vt cœlibes & orbi, peregrini, ſerui pœnæ, vel alij quicunque ſerui ex ſua perſona, vt iam diximus in ſolutione ad primum argumentum. Poſthumus autem alienus non prohibetur inſtitui ex vitio & defectu perſonæ, ſed quia vel non eſt in rerum natura, vel incertus eſt, & teſtantis iudicium certum eſſe debet. Hanc rigidam ſubtilitatem amplexa non fuit æquitas Prætoria (poſthumum quoad teſtamentarias ſubceſſiones pro nato habens, dicta *l. non eſt ambigendum, in principio, & toto titulo D. de ventre in poſſeſſionem mittendo*, & *D. ſi mulier ventris nomine*) quemadmodum & Ius Ciuile eam admiſit quoad legitimas, *leg. qui in vtero 26. D. de ſtatu hominum.* His conſimilis eſt inſtitutio ſub conditione concepta, ea enim pendente heres adire non poteſt, *l. ei qui ita 13. D. de condition. inſtitut. l. qui heredi 44. §. Plautius, D. de conditionibus & demonſtrationib.* & tamen pendente conditione bonorum poſſeſſionem beneficio Prætoris idem adipiſcitur, dicta *l. hi demum 6. D. de bonorum poſſ. ſione ſecundùm tabulas.* Quod verò *Vlpianus* ibidem ait de bonorum poſſeſſione ſub conditione inutiliter inſtituto deneganda, ad hereditatem (quæ poſthumo alieno vtiliter relinquebatur in *principio inſtitutionum de bonorum poſſeſſione ſecundùm tabulas*, iunctis his quæ *ſuprà* adnotauimus ad interpretationem *textus* in *§. poſthumo quoque alieno, inſtitut. de legat*) trahi non poſſunt.

Quinto & vltimo loco *D. Pichar.* d. *cap. 4. num. 80.* contrariam *Spanochy* opinionem hoc ſyllogiſmo adſtruit. Iure Ciuili inſtitutio illius tenet, qui pro hereditate, eiúſve parte conſequenda remedia ciuilia habet nec ei opus eſt Prætoriis. Sed ante *Iuſtinianum* poſthumo alieno inſtituto actio familiæ erciſcundæ, & petitionis hereditatis dabatur, *l. ſi heres vnus 7. D. famil. erciſc. l. 1. §. finali, l. antiqui 3. D. ſi pars hered. petatur, l. finali, D. de coniungendis cum emancipato liberis eius*: ergo Iure Ciuili firma erat poſthumi alieni inſtitutio. Sed reſpond. † in ſecunda 273
propoſitione, quam Logici *minorem* vocant, vitium ineſſe; nam d. *l. antiqui*, loquitur apertè in poſthumo ſuo, vt conſtat ex finalibus eius verbis. Et in eodem intelligenda eſt d. *l. ſi heres*, terminis (vt aiunt) habilibus præſubpoſitis. *Textus* autem in d. *l. 1. § fin. D. ſi pars hereditatis petatur*, & in d. *l. finali, D. de coniungendis cum emancip. liberis eius*, loquuntur in ſubceſſione Prætoria, & ita argumentum corruit.

SVBHÆC expromiſſum adimplentes nouam docendi methodum *D. Pichard.* circa poſthumorum inſtitutionem ſumus diſquiſituri. Is ergo in lectura *leg. Gallus cap. 4.* à *num. 101.* ex *Maſinio* ibi ex *num. 251.* exiſtimauit

† (ſubti-

274 † (ſubtiliter ſanè) incertitudinem quæ poſthumorum inſtitutioni obeſt, non in eo conſiſtere, quòd incertum ſit (vt *ſuprà* reſoluimus cum cõmuni) an vnus vel plures, an nullus, an maſculus vel femina naſcantur, quo ex capite incertitudinis (ait) nec ſuus poſthumus heres inſtitui poſſet, aut poſthumi tam ſui quàm alieni inſtitutio non eſſet admittenda ex *Iuſtiniano* in d. §. *incertis, verſ. ſub certa, inſtitution. de legat.* (ſemper enim adiicitur aut denotatur, ex qua matre naſciturus ſit poſthumus, qui inſtituitur) ſed in eo tantùm hanc incertitudinem impedientem inſtitutionem verſari adſerit, an poſthumus Aquilianus (quem vocat alienum) naſcatur viuente patre, vel eo mortuo, cùm primo caſu naſcatur alienus, ſecundò ſuus. Et eandem incertitudinem inueniti firmat in poſthumo Velleano, qui etſi viuente patre natus ſit, incertum eſt, an pater prædeceſſurus ſit vel auus. Et ſuæ iſti incertitudini mirè fauere ait *Theophilum*, qui *poſthumum alienum ſimilem eſſe incertis perſonis*, dixit, *& ideò ei inutiliter legari:* non quia poſthumo alieno ac incertis perſonis legari non poſſet: *Eſſet enim* (inquit *D. Pichard.*) *eadẽ ratio cum dicto, ſed quia alia eſt incertitudo poſthumi alieni, alia aliarum perſonarum, in quibus generalis incertitudo verſatur circa plures perſonas.* Ex quibus infert, poſthumos omnino ſuos (id eſt, qui tempore teſtamenti concepti primum gradum obcupabunt nati) & extraneos (qui nullo modo ſui eſſe poſſunt, velùt nepotes ex filio emancipato aut conſanguineo, vel amico, quorum qualitas vna ſemper & certa eſt) liberè ante *Gallum* poſſe heredes inſtitui, alienos verò, hoc eſt, Aquilianos vel Velleanos non ita, cùm teſtator incertus ſit, an ſui naſcituri & extituri ſint vel non; quæ incertitudo inſtitutioni maximè obſtat, *l. ſub conditione* 18. *D. de bonorum poſſeſſione contra tabulas* (cum aliis *ſupra* per nos adductis, dum communem incertitudinem adſtruebamus.)

Hanc docendi rationem (quam ipſe vocat coniecturam *num.* 110.) probari contendit in *l. Gallus*, §. *ſequenti parte*, in illis verbis: *Sequenti parte ſubcedentes in locum liberorum non vult lex rumpere teſtamentum*, & in §. *ille caſus*, ibi: *Poſtremo capite non permittit inſtitui, ſed vetat rumpi: ne vel ob eam rem minus ratum eſſet, quod ſubcedit.* Ex quibus verbis (& aliis *l.* 2. *D. de vulgari & pupillari ſubſtitutione* ab eo ſummè expenſis) colligi ait, ante *legem Velleam* nepotem viuo auo natum à patre præceſſum teſtamentum rumpere, quamuis ſeſe inſtitutum aut exheredatum inueniat ab auo: quod ea ratione euenire ait, quia nepos inſtitutus, vel exheredatus patre ſuperſtite non poteſt videri inſtitutus, aut exheredatus tanquam ſuus (cùm eo tempore ſuus verè non eſſet) ſed tanquam extraneus: vnde immutata qualitate eſſentiali heredis cùm de extraneo fiebat ſuus, teſtamentum tanquam præteritus (hoc eſt, non inſtitutus cum qualitate ſui) nepos iſte rumpebat. *Igitur* (ait *D. Pichard.*) *incertitudo qualitatis poſthumi nepotis heredis inſtituti, an tanquam ſuus, an extraneus eſſet exſtiturus, certa illius iuris cauſa fuit, quod ante legem Velleam vigebat: & ab eadem poſtea teſtamentorum fauore fuit immutatum; quemadmodum & ante Galli conſilium, incertitudo eiuſdem qualitatis in eodem nepote poſthumo nondum nato, qui poſt patris & aui mortem naſceretur, eius inſtitutionem vitiabat.* Eſt ergo omnium prædictorum ſumma, poſthumos omnes ante *Gallũ* & ſubſequentem *legem Velleã* heredes Iure Ciuili inſtitui potuiſſe, exceptis

alienis (quo nomine intelligit Aquilianos & Velleanos tantùm) qui ob cauſam prædictæ incertitudinis (qua ceteri poſthumi non laborabant) inſtitui non poterant, niſi poſt *Gallum* & eius cautionem huic incertitudini ſeſe obponentem: & poſt latam *legem Velleam*, eam inſuper habentem, & teſtamentis plenè prouidere curantem.

Cùm autem *D. Pichard.* graui iurium mole iſtam ſuam nouam ſententiam obrui præuideret, & his facere ſatis conaretur, primo loco ad *l. poſthumus 6. D. de ino fic. teſtam.* reſpondet verba illa: *Poſthumus inofficioſum teſtamentum poteſt dicere eorum, quibus ſuus heres vel legitimus potuiſſet fieri, ſi in vtero fuerit mortis eorum tempore*: & illa: *Hoc planè et imputare poteſt, cur eum heredem non ſcripſerit, potuit enim ſcriptus heres in poſſeſſione mitti ex clauſula de ventre in poſſeſſionem mittendo*, intelligenda eſſe de poſthumo ſuo & de extraneo, quibus (Iure Ciuili rectè inſtitutis) Prætoria bonorum poſſeſſio ſimul concedebatur.

Ad *tex.* verò in §. *poſthumus, inſtit. de legat.* & ad §. *poſthumus eod. tit.* reſpondet, illum loqui in poſthumo alieno, cui ob incertitudinem legari non poteſt, hunc in poſthumo omnino extraneo (nulla incertitudine laborante) qui & heres inſtitui poterat, *niſi in vtero eius ſit* (vt ait *Iuſtinian.*) *qua iure noſtro vxor eſſe non poteſt*: quæ verba clarè indicant (ait *D. Pichard.*) in d. §. *poſthumus Iuſtinianum* loquutum de extraneo, vt exceptio ſit de regula, & prioribus verbis quadret.

Sub hæc ad *text. in d. princ. de bonor. poſſeſ.* reſpondet *n.* 118. vel intelligendũ de alieno poſthumo, de quo loquitur Imperator in d. *§. poſthumo*; vel ſi malueri̇mus eius deciſionẽ ad extraneum referre, retinendã eſſe ab eo traditam interpretationem in eod. *princ. n.* 10. vt intelligamus ibi non fuiſſe extraneis poſthumis bonorum poſſeſſionis beneficium conceſſum, quia eorum inſtitutio Iure Ciuili non valebat, ſed illud potiùs, eiſdem bonorum poſſeſſionem non competere, quamuis Iure Ciuili hereditatem adire non poterant, cùm inſtitutio non valebat, id eſt, quando inſtitutio effectum ſortiri non poterat: quaſi cùm primùm poſſent adire hereditatem, iuxta *l. pupillus ſi fari 9. D. acquiren. here.* integra eis eſſet adeundi facultas ex inſtitutione valida.

Deinde ad *l. Gallus* reſpondet, intelligẽdam de alieno poſthumo, qui propter incertitudinem heres inſtitui nõ poterat, non de illis (quos de cetero cum *Iuſtiniano* extraneos adpellandos ſuadet) ita vt cautio *Galli* non eò tendat, vt poſthumus alienus poſſet inſtitui, vt putat communis: nec vt poſthumi nepotes heredes fierent, vt *Donel.* & *Gilken.* ab eo relati exiſtimarunt: *Sed vt nepos poſthumus, qui tempore teſtamenti alienus erat, inſtitueretur ex eo tempore quo ſuus eſſe inciperet, ita vt non antea inſtitutus eſſet, quam ius ſui heredis nactus fuiſſet, & ex tunc inſtitutus inueniretur, ne præteritus rumperet teſtamentum.*

Demum his addit *n.* 131. *Paulum* in *l. penult. D. de leg.* 1. intelligendum de poſthumo omnino extraneo in illis verbis: *Et obtinuit Galli ſententia, alienos quoque poſthumos legitimos nobis heredes fieri*, quod ex pluribus comprobare nititur in *numeris ſubſeqq.*

Sed hæc (à nobis conciſè relata, & pluribus paginis à *D. Pichardo* d. *cap.* 4. à *num.* 101. vſque ad *num.* 131. expenſa) ex quo perlegimus, valdè diſplicuerunt: & communis opinionis propugnationi magis addixerunt, cùm nihil ex propoſitis videamus, quod facillimo negotio labefactari nõ poſſit, & demonſtratione velùt quadam ſimul oſtendi hac noua via iter peragendum

gendum non eſſe:ea tamen aliquibus mediis penitùs obtrudenda prius eſt, ne alius deinceps illam teneat, quod futurum ſperamus quibuſque ſequẽtia præ oculis habentibus.

Et primò, hanc *D. Pichardi* opinionem eneruat omnino deciſio *text.* in d. *§. poſthumo*, vbi Imperator præcautam iſtam differentiam poſthumi alieni ab extraneo funditùs euertit, & poſthumum alienum & extraneum pro eodem clarè vſurpat, dum ait: *Poſthumo quoque alieno inutiliter antea legabatur: eſt autem alienus poſthumus, &c. idcóque ex emancipato filio conceptus nepos extraneus erat poſthumus auo.* Quibus verbis *Iuſtinianus* tria denotat & docet. Primum, poſthumo alieno legari non poſſe. Secundum, quid ſit poſthumus alienus (quem regula generali demonſtrat, dicens eum eſſe, qui cùm natus fuerit, teſtatori heredum ſuorum numero non ſit) Tertiũ, inlationem & conſequentiam continet immediatæ præcedentis propoſitionis definitionem poſthumi præſeferentis, à quo Imperator elicit ex emancipato filio conceptum nepotem extraneum, vel alienum poſthumum eſſe auo. Vt inde quàm euidentiſſimè percipiamus, *Iuſtiniano* idem fuiſſe poſthumum *alienum* & *extraneum*, & nullam differentiam inter hæc conſtituiſſe, omnémque poſthumum citra ſuum *alienum* adpellaſſe, & *extraneum* ſimul. Ne aliàs neceſſum ſit dicere, à non propoſitis & ſeparatis (vt aiunt Logici) ipſum arguere & inferre in d. *verſ. & ideo.* Quò fit, vt certo certiùs mihi perſuadeam ibi *Tribonianum* vſum dictione *extraneus*, vt repetitionem effugeret illius, *alienus*, qua bis paulò ſuperioribus verbis vſus fuerat.

Secundò, iſta diſtinctio poſthumi alieni ab extraneo, & permiſſa inſtitutio in primo, & vetita in ſecundo euidentiùs refellitur à *l. extraneo poſthumo 6. D. de ventre in poſſeſ. mitten.* vbi extraneo poſthumo herede inſtituto venter in poſſeſſionem non mittitur, niſi in ſubſidium egeſtatis maternæ. Ex quo clarè conſequimur, *Vlpianum* vt certum & indubitatum in illo *textu* præſuppoſuiſſe, poſthumum extraneum heredem inſtitui non poſſe, ne cogamur fateri caſum in quo poſthumo extraneo ex lege herede inſtituto Prætoria bonorum poſſeſſio denegetur, quod nullus vſquedum dixit neque excogitauit.

Quòd ſi pro *D. Pichardo* aliquis dicat, mirum non eſſe ſi poſthumo extraneo miſſio in poſſeſſionem in illo *text.* non detur interim dum naſcitur, cùm multo longiore tempore ab hereditatis aditione ipſe idem legitimè inſtitutus arceatur, ex *l. pupillus ſi fari, D. de adquir. heredit.* cum aliis adductis *ſupra.* Replicamus, conſimili cauſa adiecta, nec poſthumum aut ventrem ſuum (qui à matre prioribus tribus annis ali debet, *l. nec filium, C. de patria poteſtate*, cum aliis ex profeſſo diſputandis in *cap. ſeqq.*) mittendum in poſſeſſionem vſquedum naſcatur. Quod quàm falſum ſit apertè patet ex *l. 1.* cum ſuis §§. & aliis *legibus* illius *tituli D. de ventre in poſſeſ. mitten.* vbi venter vel poſthumus ſuus illicò à morte patris in poſſeſſionem illam Prætoriam mittitur.

Nihil demum aget, qui pro *D. Pichardo* dixerit, extraneum poſthumũ in d. *l. extraneo* ſumi pro alieno, hoc eſt pro Aquiliano vel Velleano, qui non poſſunt heredes inſtitui: nemo enim ſimili euaſioni adridebit & patietur in d. *l. extraneo*, poſthumum extraneum pro alieno ſumi, & in *l. penult. D. de legat. 1.* & in *§. poſthumus, inſtitut. de legat.* alienum poſthumum pro extraneo vſurpari, vt adſerit *D. Pichard. ſupra.*

Adhæc nullam congruam rationem inuenies, cur poſthumus (quem Magiſter noſter vocat *extraneum*, & inſtitutionis capacem facit) inſtitutus ex beneficio Prætoris conſequatur poſſeſſionem poſt natiuitatem, & non ante, niſi quòd poſthumus ſiue alienus, ſiue extraneus Iure Ciuili inſtitui non potuerit, & æquitas Prætoria ei tantùm nato faueat, interim dum naſcitur à matre, cui ſubpetunt facultates, alendo: ab egena ſecùs. In quo etiam Prætor æquitatis rationem adtendit, & ventris conſeruationem.

Ex quibus apertiſſimè conſequimur, per dictum §. *poſthumo*, *verſ. & ideò*, & d. *l. extraneo* (in quibus ſolis extranei poſthumi mentio fit) iſtam extranei & alieni poſthumi nouam rationem & differentiam omnino excludi.

Quam cùm argumentis ab auctoritate ductis refellerimus, ſupereſt vt rationibus aliquibus conuincamus. Et primò improbatam poſthumi alieni inſtitutionem à præfata incertitudine facilè impugnamus, conſiderantes, ceſſante incertitudine, ceſſare etiam debere prohibitionem; hæc autem ceſſat cùm filio exheredato nepos naſciturus heres inſtituitur: ergo poſthumus iſte alienus ſiue viuo auo, ſiue eo mortuo natus auîta bona ex præuia, certa & generali inſtitutione (facienti aliàs ſatis diſpoſitioni *l. inter cetera* 30. *D. de liber. & poſthum.*) adquiret. Dices (& video) inſtitutio iſta non tenet, quia ſi mortuo patre viuo auo, nepos intra decem menſes à morte patris naſcatur, ipſe is qui vt extraneus heres inſtitutus fuit, non poteſt ſubcedere vt ſuus, quando ſe vt talem inſtitutum non inuenit, iuxta tradita *ſuprà num.*253. ab *Antonio Fabro lib.9. coniectur. cap.* 17. At nó ſecurè effugiſti, nam qua parte nepos poſthumus extraneus eſt, heres inſtitui poteſt, ex *D. Pichardo*, & ab eo dicendis paulò *inferiùs*: qua verò parte ſuus futurus eſt, poteſt ſimiliter, dict. *l. Gallus*: ergo inſtitutus nepos inſtitutione apta poſthumo ſuo, & non ſuo (qualis eſt *ſuprà* poſita) incertitudinem illam qualitatis poſthumi excludente, vno & altero caſu ſubcedet, ſiue alienus aut extraneus, ſiue ſuus ſit tempore delatæ ſubceſſionis.

Subhæc demus, inſtitutionem prædictam non procedere, ob ea quæ diximus *ſuprà* d. *n.*253. & abducenda *nu. ſeq.* Quis, quæſo, negabit adtenta hac noua opinione, auo permittendum poſthumum nepotem vt extraneum heredem inſtituere & ſubcedere mortuo auo, & viuo patre natum? Nec iſtum nepotem (qui inter ſuos heredes aui nec conceptus, nec natus eſt) peioris conditionis eſſe debere, quàm quilibet alius extraneus nepos velùt ex filio emancipato, aut quouis alio conſanguineo, vel non conſanguineo ſuſceptus? Cùm autem hanc nepotis poſthumi alieni vel extranei inſtitutionem concedere cogaris, ineuitabili velùt fato poſthumi alieni inſtitutionem concedis: *alieni* dico, qui ſuus & non ſuus eſſe poteſt, & incertæ eſt qualitatis, cuius prætextu *D. Pichard.* inſtitutionem explodebat.

Caue ne dicas, nepotis iſtius inſtitutionem non admittendam, quia potuit naſci viuo auo, & mortuo patre intra decem menſes proximos ab eius morte, & teſtamentum ipſum, in quo heres inſtitutus eſt rumpere, iuxta *ſuprà* tradita dict. *num.*253. nam argues ab omnino diuerſis & ſeparatis, alienū à propoſito caſum immiſcens: nec adtendens omnem hominis diſpoſitionem intelligendam rebus (vt noſtri aiunt) in eodem ſtatu manenti-

manentibus, *l. quod Seruius, D. de condict. cauſ. data. l. cùm quis* 38. *D. de ſolution.* iunctis his quæ latiſſimo ſermone congerit & proſequitur nouiſſimus *D. Caſtillo lib.* 4. *ſuarum quotidianar. controuerſ. c.* 59. *& ſeqq.* Nil ergo impedimento auo eſſe poterit, quominus poſthumum nepotem non ſuum heredem inſtituat, & ipſe idem nō ſuus tempore delatæ hereditatis eam adquirat: non percepturus ex illo teſtamēto ſi rerum mutetur ſtatus, & ſuus auo præmortuo patre agnaſcatur, ſiquidem nouum in iure non eſt ex ſuperuenienti cauſa, teſtantis diſpoſitionem infringi vel mutari, *l. in confirmando* 8. *l. vtilitatem* 10. *D. de confirmand. tut. l.* 3. §. *ſi parens, cum ſeqq. D. de administrat. tutor. Gloſſa* vulgaris in *l. tale pactum*, §. *final. D. de pactis.* Et in cauſa ſubſtitutionis poſthumi eſt inſignis deciſio *tex.* in *l. fin. C. de heredib. inſtit.*

Iſta mirè confirmabis: & ſubinde præfatam incertitudinē in cauſa eſſe non poſſe, vt poſthumus alienus non poſſet inſtitui, facilè euinces, ſi adnotaueris, filiosfamilias & ſeruos (qui eadem incertitudine qualitatis laborāt, & tēpore delatæ ſubceſſionis poſſunt ſui iuris eſſe, & ſibi, non patri vel domino, adquirere, *l. ſi ſeruus* 82. *D. de adquiren. heredi.* cum aliis) liberè heredes inſtitui poſſe, *l. filiusfamilias* 16. *D. de teſtamen. l. ſeruus alienus* 3. *l. ſi ſeruus communis* 7. *D. de hered. inſtituend.* cum aliis pluribus huius propoſiti. Prævideo te diſtinguentem & aientem, longè diuerſam eſſe rationem in incertitudine nepotis, à qua prouenit periculum rūpendi teſtamentum auitum, quod non datur in inſtitutione filiifamilias aut ſerui. At non plenè nobis ſatisfacis, nec aliis quibuſq; conſiderantibus rupturam teſtamenti diuerſum quid eſſe ab incertitudine quæ datur in inſtitutione poſthumi alieni, & ab ea differre tāquā effectus à cauſa: cùm ergo ſola incertitudine qualitatis prædicti poſthumi alieni innitatur *D. Pichard.* in conſtruenda ſua iſta noua docēdi ratione, clarè conſequimur, eandem incertitudinem qualitatis (imò ea maiorem, quæ in filiofamilias & ſeruo inuenitur) illis impedimētoeſſe debere, vt heredes ab alio inſtitui non poſſent. Aio, hanc *maiorem*, cū in poſthumo alieno incertitudo in eo verſetur, an is idē poſthumus ſubceſſurus ſit vt ſuus vel vt extraneus. At in filiofamilias vel ſeruo incertitudo latiùs vagatur, & in eo etiam verſatur, an filiusfamilias vel eius pater, an ſeruus vel eius dominus, aut alius nouus, (d. *l. ſi ſeruus* 82.) hereditatem ſint adquiſituri? Igitur planè & plenè videmus, hanc ſolam nouéque excogitatam incertitudinem impedimento eſſe non poſſe inſtitutioni vel legato poſthumo alieno relicto, ſed illam alteram communem incertitudinem, quæ verſatur in eius *natiuitate*, an naſcetur? aut mulier fluxum vel abortum patietur? & in *πολυτεκνίᾳ*, id eſt, an vnus vel plures? & *qualitate*, an maſculus vel femina naſcetur? cui ſoli adaptari poteſt deciſio *textus* in d. §. *incertis, inſtitution. de legat. cum ſeqq.* ex latè per nos iam adductis & probatis *ſupra hoc cap. ex num.* 37. & alibi.

SVPEREST vt ea, † quæ ab eruditiſſimi Magiſtri ſcriptis excerpſimus, & *ſupra* retulimus, quibuſdam velut notis & ſcholiis percurramus. 274

Et primò ea non probo, quæ d. *cap.* 4. *num.* 105. à *Theophilo* in §. *poſthumo, inſtitution. de legat.* rationatus eſt in comprobationem ſuæ incertitudinis poſthumi alieni inſtitutionem vetantis, dicens eandem eſſe *Theophili* rationē cū dicto (dū ita edifferit: *Alienus poſthumus ſimilis eſt incerta perſonæ, & ideo inutiliter legatur*) ſi quemadmo-

Digitized by Google

dum incertis perſonis legari non poteſt,ita nec poſthumo. Nam ego rationem à propoſitione diſtinctã planè video. Propoſitio eſt: *Poſthumus alienus incerta perſona ſimilis eſt*, à qua infert *Theophilus*(adtendens vniuerſalẽ propoſitioné ab eo factam in §.*legari*, cũ dixit ἀκερβεις προσώποις, οὔτε ληγάτα, οὔτε φιδεικομμίσσα καταλιμπάνειν ἔξεστι. i. *incertis perſonis nec legata,nec fideicommiſſa relinquere licet)& ideo ei inutiliter legatur.* Quod efficaciùs exprimit Græcum exemplar, Διὸ ἀχρήστως αὐτοῖς ληγατεύομεν. *Ob id inutiliter ipſis legamus*, id eſt, ob ſimilitudinem incertitudinis quam poſthumus alienus habet cum incertis perſonis in d. §. *incertis*,quibus nec legari,nec fideicommitti poterat.

Fatemur ante *legem Velleam* nepotem de quo in § *ſequenti parte*,& in §. *ille caſus l.Gallus*, teſtamentum rumpere, quamuis ab auo fuiſſet heres inſtitutus,ſed hiſce *D. Pichard*.nihil facit, nec prohibitam poſthumi alieni inſtitutionem à ſua adſerta incertitudine inde confirmat; cùm nepos iſte, qui viuo patre & auo natus eſt, verè poſthumus non ſit,ex iam dictis & ſatis ſuperque à nobis probatis *ſuprà num.*51.& 67. iunctis his quæ ipſe *D. Pichard*. diſertè ediſerit in *l. Gallus §. nunc de lege*, à *num.*9. At cùm de inſtitutione poſthumorum ſermo eſt, de his tantùm loquimur, qui poſt mortem teſtantis nati ſunt, quique inſtituebantur formula illa à *Iulio Paulo* relata in *lib.* 3. *receptar.ſentent. tit.*4. *Si qui poſt mortem meam poſthumi nati fuerint,heredes mihi ſunto*. quæ nullo modo referri poteſt ad poſthumos, quos Velleanos adpellamus, vt qui vno & altero capite *legis Iuniæ Velleæ* viuo auo teſtatore præſubponũtur nati; arguit ergo à diuerſis *D. Pichard.*

Concedamus,poſthumum Velleanum verum eſſe poſthumum, & auitum teſtamentum ante *legem Velleam* rumpere, quamuis fuerit inſtitutus: certè hoc ab incertitudine inſtitutionis à *D. Pichardo* excogitata non prouenit, ſed quia inſtitutus vt poſthumus iuxtá formulam præſcriptam & *ſuprà* relatam ſi viuo auo teſtatore naſceretur, inutiliter ſeſe inueniebat inſtitutum, hoc eſt, in caſu diuerſo, & à teſtatore omiſſo: imò nec permiſſo,ſi verus poſthumus eſſet, cùm tempore teſtamenti & inſtitutionis poſthumus alienus eſſet, vt notauimus *ſuprà num.*253.& (ſui oblitus) tatus fuit *D.Pichard*.in *l.Gallus*,§. *nunc de lege*, *num.*6. Sed & *num.* 11. (noſtra adſtruens) adſerit, *legem xij.Tabularum* noluiſſe naſcituros in vita patris inſtitui. Cùm ergo ante *legem Velleam* inſtitutio poſthumi tunc tantùm teneret cùm natus eſſet poſt mortem teſtantis, inde planè eueniebat, vt poſthumus Velleanus natus viuo auo teſtante ſubcedere non poſſet,ex regula *l.commodiſſimè,D.de liberis & poſthum.* & ita hac eadem *lege* expenſa fatetur idem *D. Pichard.* in dict. §.*nunc de lege*, *num.*7.& 13.& proſequitur latiùs, & diſertè quidem in §.*ſequenti parte*, *n.*10.Indeque fiebat,vt quamuis ſeſe poſthumus iſte ab auo inueniret inſtitutum, ſi agnatione ſuus ei fieret,hoc eſt, patris auo viuo præmortui locum ſubintraret, nihilomagis inſtitutio illa inualida teneret, quin potiùs agnatione teſtamentum auitum nepos (factus ſuus & neceſſarius heres) rumperet, §.*poſthumum,inſtitut. de exheredat. liberor.* §.*ſui,inſtit.de hered.qualitate & different.* d.*l.Gallus*,§.*ſciẽdum*. Ex quibus ceſſat expenſio verborum d. §. *ſequenti parte*,& d. §. *ille caſus*, quæ magni *D.Pichard*.faciebat d. *cap.*4. *num.*110. cùm alterius eſſent caſus & rationis diuerſæ ab eodem poſt alios deſignatæ in præcita-

præcitatis locis : ad quæ recurrere oportebit exactioris dictorum §§. elucidationis cupido, quæ negotij noſtri non eſt.

Dum tamen non prætermittamus, prædictam rationem deſignatam ad *legem Velleam* non impugnari (vt *Ant. Faber* exiſtimabat *lib.9. coniectur. cap. 19.*) *à l. ſi qui heres 18. D. de iniuſto, rupto, irritoq; teſtam.* & *l. filio 23. §. ſi Titius, D. de liberis & poſthum.* Quibus & deciſioni *textus* in *l. Gallus, §. fin.* & in *§. ſeruus autem à domino. inſtitutio. de heredib. inſtit.* optimè fecit ſatis ex mête eiuſdem *Fabri D. Pichardus* in d. *l. Gallus, §. ſequenti parte* ex *num.* 14. eiúſque ſolutioni & conſiderationi mirè fauet à *Iuſtiniano* adſignata ratio in d. *§. ſeruus autem*: vt ita euites infelicem *Fabri* ſubtilitatem dict. *cap. 19.* à *D. Pichardo* diſertè impugnatam d. *§. ſequenti parte*, à *num.* 21.

Cùm autem *D. Pichard. num.* 11. dictam *l. poſthumus 6. D. de inoffic. teſta.* intelligit in poſthumo ſuo & extraneo omnino, non in eo (quem vocat alienum, & nos Aquilianum adpellamus) generalem ſanè illius *legis* interpretationem nimis reſtringit, quæ ad omnes poſthumos ſiue ſuos, ſiue ſubceſſores legitimos, ſiue cognatos (qui inofficioſum etiam teſtamẽtum, quamuis difficulter dicere poſſunt, *l. 1. D. de inofficioſo teſtament.*) refertur, vt patet ex illis verbis: *Poſthumus inofficioſum teſtamentum poteſt dicere eorum, quibus ſuus heres, vel legitimus potuiſſet fieri, ſi in vtero fuerit mortis eorum tempore. Sed & cognatorum, quia & horum ab inteſtato potuit bonorum poſſeſſionem adcipere.* Nullus enim audebit dicere, ſubceſſionem legitimam (poſthumo conceſſam in *l. 3. §. vtique,* & in *l. Titius 6. cum ſequenti, D. de ſuis & legitimis heredibus*, & in *l. qui in vtero 26. D. de ſtatu hominum*) Aquiliano non competere; & qui fratrem (quod exempli gratia dictum velim) præferendum nepoti eo viuo concepto, & poſt mortem patris, deinde avi ab inteſtato decedentis intra decem menſes nato, vt reuera ſubponit *D. Pichard.* Quod euidentiſſimum nobis ſubpeditat argumẽtum contra eius interpretationem ad d. *l. poſthumus*, & clarè præfefert intelligendam de poſthumo quocunque agnato vel conſanguineo proximiore, qui querela inofficioſi teſtamenti agere poteſt. Imò diſpoſitio illius *textus* cuilibet poſthumo alieno *D. Pichardi* adaptari poteſt, extraneo verò cuicunque non ita, ſed ei tantùm, qui vt agnatus legitimus proximior ſubcedit defuncto ab inteſtato ex dictis *legibus*; velut cognatus defuncto propinquior ab inteſtato poteſt ex beneficio Prætoris bonorum poſſeſſionem petere ex d. *l. poſthumus*, in verbis proximè relatis.

Sed & ſequentia illa & immediata: *Quid ergo? eis imputatur, cur inteſtati non deceſſerant? ſed hoc apud iudicem nemo poteſt impetrare, non enim interdicitur teſtamenti factione* (quæ ex ſententia *D. Pichardi* referri debent ad poſthumos extraneos) clarè demonſtrant horũ inſtitutionem fuiſſe prohibitam, idem enim important ac ſi *Vlpianus* diceret vel obiiceret, poſthumo conſanguineo proximiori defuncti querelam nõn eſſe dandam, quandoquidem eum ſi voluiſſet heredem inſtituere teſtator non potuiſſet, vt qui extraneus erat poſthumus: teſtamento autem infirmato ab inteſtato deceſſiſſet, & per conſequens teſtamẽti factione interdiceretur is cui aliàs permiſſum eſt facere teſtamentum: his autem reſpondet *Vlpianus*: *Hoc planè ei imputare poteſt, cur eũ heredem non ſcripſerit, potuit enim ſcriptus heres in poſſeſſionem mitti, ex clauſula de ventre in poſſeſſionẽ mittẽdo. Item natus*

ſecundum tabulas haberet: quibus verbis planè *Vlpianus* ſubponit extranei poſthumi inſtitutionem non tenere Iure Ciuili. Imò id clarè expreſſit, dum ait, teſtatori imputari cur poſthumum agnatum vel cõſanguineum proximiorem heredem non adſcripſerit teſtamento ſuo, quod ſaltem Iure Prætorio ſuſtineretur, §. *poſthumus, inſtit. de legat.* euiſque virtute venter inſtitutus in poſſeſſionem mitteretur, d. *l. extraneo, D. de ventre in poſſeſ. mitten.* & natus bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas haberet, hoc eſt, beneficiis iſtis Prætoris adiuuaretur, qui Iure Ciuili omninò deſtitutus repetiebatur: alioquin *Vlpianus* ad ſola remedia Prætoria non recurreret. Vt inde quàm manifeſtiſſimè adpareat, nullum eſſe in *Digeſtis textum*, qui ita opinionem euertat *Spanochij*, & *D. Pichardi*, & communem confirmet ac d. *l. poſthumus, D. de inoff. teſtam.*

Quæ verò *D. Pichard.* d. *ca.* 4. *num.* 112. adducit circa interpretationem & conciliationem §. *poſthumo quoque* cum § . *poſthumus, inſtitution. de legat.* vt primus loquatur in poſthumo alieno, ſecundus in omnino extraneo, impugnatione non egent conſiderantibus *Iuriſconſultos* & *Iuſtinianum* vel has voces in eadem ſignificatione vſurpaſſe, ex iam dictis, vel malè illis vſos, & extraneum pro alieno, alienumque pro extraneo adcepiſſe, vt *ſupra* adnotauimus. Nec enim hac violenta interpretatione opus eſt ad illorum iurium conciliationem attenta communi, cui maior pars Interpretum antiquiorum & nouiorum iuris adſentit, & nos *ſupra* ex *num.* 169. latè comprobauimus, & ibidem verum ſimul ſenſum d. §. *poſthumus, verſ. & ideò* enodauimus.

Omnia itidem quæ ab iſto *Auctore* notantur d. *ca.* 4. à *n.* 118. circa interpretationem *tex.* in *princ. inſtit. de bonor. poſſeſ.* latè proſequuti ſumus, & refellimus *ſup.* veram & communem illius *textus* interpretationem firmis rationibus adſtruentes.

Fatemur cum *D. Pichardo* d. *cap.* 4. à *n.* 122. *Galli* conſilium intelligendum de alieno poſthumo, dum ſubaudias, *tempore inſtitutionis, & ſuo futuro, tempore delatæ hereditatis*: negamus tamen incertitudinem (quam omnium primi excogitauerunt *Salomoni.* & *Gorean.* in d. *l. Gallus in princ.* & fouit *D. Pichard.* poſt *Al. ſin.* in d. *l. Gallus. d. n.* 251.) in cauſa fuiſſe, vt ante cautionẽ *Galli* inſtitui non poſſet, quin potiùs iſta referimus ad incertitudinem ſæpè & ſæpi is iam repetitam, quam communis adprobauit, & quia poſthumus Aquilianus, alienus tempore teſtamenti inſtitui non poterat, vt qui non eſſet in rerum natura. Hæc autem præcauit *Gallus* ſua formula poſthumum iſtum inſtituens, quo tempore exiſteret, & ſuus ſimul heres eſſet: *lex* ergo iſta (quæ *D. Pichardo* poſt *Maſinum* anſam præbuit nouæ iſti adinuentioni) nil ſanè minus probat, quàm quod ipſe putarat, & ei apertè imponit.

Nec eſt cur inſiſtamus in impugnatione eorum quæ *num.* 123. & pluribus ſeqq. adducit circa interpretationem *l. penult. D. de legat.* 1. quæ planè ceſſant ex dictis per nos *ſupr.* à *nu.* 254.

MANEAT ergo deinceps firma & inrefragabilis communis Interpretum ſententia, quæ poſthumum alienum iure (à Prudentibus, conditoribuſque eius admiſſo) inſtitui vetat, ſuum verò non ita: & *Gallum* cautionem inueniſſe, qua poſthumus alienus futurus ſuus in teſtamento ſcriberetur heres, eamque à iure antiquo, id eſt, aptis Iuris Ciuilis regulis depromptam dein ſecurè dicamus cum

Scæuola

Scæuola, ita intelligendo in d. *l. Gallus*, *in prin.* & *§. ſi eius*: vt vites quæ in propoſito non ita aptè dixit *Anton. Fab. lib. 9. coniect. iur. c. 12.*

Ab his in *D. Pichard.* diſertiſſimum Magiſtrum adnotatis vltrò diſcedam, dum vnum illud notandum ſubaddam alienum poſthumum eum propriè dici in d. *l. penult. D. de legat.* 1. cū aliis, qui extraneus eſt omnino: ad ſimilitudinem alieni ſerui, de quo in *l. 2. §. codicillorum*, *D. de iure codicil. l. ſi alienum 49. D. de hered. inſtit. l. ſi alienum hominem 35. D. de legat.* 1. contra poſitione facta nominum *ſuus* & *alienus*, quæ tam ſeruo, quàm poſthumo concinnè adaptantur. Vt inde planū & euidens ſit nullum eſſe poſthumū non ſuum, qui non ſit alienus, quemadmodum nullus eſt ſeruus, qui non ſit alienus, ſi ſuus non eſt.

SED pro complemēto noſtræ huius tractationis de inſtitutione poſthumi: & omnino vendicanda communi opinione, quam defendimus ab aliorum impugnationibus: & magis ac magis obfirmanda communi & veriore interpretatione ad *l. Gallus ſupr.* adducta. Reſtat vt aliquibus aliis obiectiunculis, quas congeſſit *D. Pichard.* d. *cap. 4.* ex *num.* 132. ex integro fiat ſatis.

277 Et primò deciſioni *l. Gallus* † obponitur *textus* in *l. in tempus 62. D. de heredib. inſtituen.* vbi: *In tempus capiendæ hereditatis inſtitui poſſe heredem beneuolentia eſt*, id eſt, ex iure non eſt, vt benè interpretatur *Anton. Fab.* d. *lib. 9. coniectur. cap.* 20. & probatur apertè in *l. ab Anaſtaſio 25. in princ. C. mandati*, & in *l. quidam cùm teſtamentum 5. §. ſed cùm veteres, C. de neceſſar. ſeruis hered. inſtit.* & in *§. extraneis, verſ. ſciendum, inſtitution. de hered. qualit. & different.* vt inde nulla & infirma videatur inſtitutio poſthumi ſui & Aquiliani, quæ in tempus capiendæ hereditatis confertur. Sed facilè reſp. (ex *Florentino* Iuriſconſulto in *l. alienum 49. §. in extraneis, D. de hered. inſtit.* & *Iuſtiniano* in *§. in extraneis*, *inſtit. de hered. qualit. & diffe.*) regulam d. *l. in tempus*, tantùm procedere in herede extraneo, in quo capacitas inſpicitur tribus illis temporibus deſignatis in prædictis §§. *in extraneis*: in ſuo verò † tantùm exſpectatur & requiritur 278 tempore delatæ hereditatis, vt optimè notauit & diſtinxit bonus *Accurſius* communiter receptus in d. *l. ſi alienum*, *§. in extraneis*, *verb. hereditatem*, & in *§. in extraneis*, *inſtit. de hered. qualit. verb. tria tempora*: & probatur in d. *l. Gallus*, *§. forſitan*, ibi: *Hic enim ſuus heres naſcitur, & poſt mortem naſcitur*: & apertiùs in *§. nunc de lege*, ibi: *Quid enim neceſſe eſt tempus teſtamenti faciendi reſpici, cùm ſatis ſit obſeruari id tempus quo naſcitur?* & nobis apertiùs in *l. 22 tit. 3. part. 6.*

Et hoc planè denotauerunt *Florentinus* & *Iuſtinianus* in prædictis §§. dum quæſtionem habito reſpectu ad extraneos heredes decidunt, quaſi aliud ſit in ſuis, vt re vera eſt, ne aliàs teſtamenta infirmarent agnatione, vt optimè aduertit *D. Pichard.* in dicto *§. in extraneis*, *in fine*. Vel quia (vt notauit *Miſyngcr.* ibi *num.* 2.) non poteſt non eſſe cum ſuis & neceſſariis heredibus (cùm ipſis ſuitas, neceſſitaſque cohæreant) teſtamenti factio, quæ cum extraneis aliquando nobis eſt aliquando non eſt; & ideò in eis illa tria tempora requiruntur, in ſuis verò heredibus non ita.

Vt inde veniat improbanda communis aliorum ſententia in d. *§. in extraneis*, *inſtit. de hered. qualit. & differen.* (cui adhæret ibidem *D. Pichard. num.* 11. & in dict. *cap.* 4. *num.* 151.) aliter diſtinguentium; & ſimul exiſtimantium, in ſucceſſione ab inteſtato ſui heredis capacitatem requiri tantùm

tempore delatæ ſubceſſionis, in teſta-
mentaria verò tribus temporibus ex-
preſſis in d. §. *in extraneis* : nam iura
quibus iſtam ſuam adſtruunt opinio-
nem & diſtinctionem (ea ſunt, *l. ſi quis
poſthumos 9. §. ſi filium, D. de liber. &
poſthum. l. ſi quis filio exheredato 6. in
princ. D. de iniuſto, rupto, irrito fact. teſt.
l. 1. §. ſciendum, D. de ſuis & legitim. he-
red. l. ſcripto 7. D. vnde liberi, §. cùm au-
tem, inſtit. de heredit. quæ ab inteſt. de-
fer.*) apertè probant, in ſubceſſione le-
gitima capacitatem ſuorum heredum
tantùm attendi tempore delatæ ſub-
ceſſionis, non tamen exprimunt vel
requirunt aliam in teſtamentaria. Et
ideò in vtraque idem erit tenendum,
maximè attento §. *forſitan*, & §. *nunc de
lege*, in verbis *ſuprà* relatis.

Quæ verò *D. Pichar.* poſt *Ant. Fab.*
notat & ait (ex *Galli* formula poſthu-
mum ſuum, non alienum, inſtitutum,
& in eum caſum quo ſuus eſſet, non
antea, ita vt inſtitutio nunc incipiat,
cùm poſthumus verè ſuus eſt, & pri-
mum gradum in ſubceſſione obcu-
pat) beneuolentiam *l. in tempus* non
excuſat, cùm pariter iſta inſtitutio &
ad normam contentæ in d. *l. in tempus*,
conferatur in tempus habile, à quo
initium vtraque ſumit. Vt ergo bene-
uolentiam iſtam in conſilio *Galli* eui-
temus, neceſſum eſt fateri in ſui here-
dis inſtitutione capacitatem referen-
dam ad tempus delatæ ſubceſſionis,
nec vllo alio requiri, ex iuribus *ſupra*
adductis.

Secundo loco *Galli* conſilium im-
pugnatur ex *l. item veniunt 22. §. ait Se-*
279 *natus cùm antequam*, † *D. de petit. hered.
l. vnica in prin.* & in §. *& cùm triplici, C.
de caduc. tollend.* cum reliquis, vbi mor-
tuo primo herede inſtituto viuo teſta-
tore hereditas caduca efficitur, & fiſ-
co defertur. Sed *D. Pichard.* aptè ex a-
liorum ſententia obcurrit huic obie-
ctioni d. *cap. 4*, ex *num.* 157. aduertens,
legem Papiam Caduciariam poſt *Galli*
conſilium latam fuiſſe, & ideò ei non
potuiſſe obſtare. Item liberos teſtato-
ris vſque ad tertium gradum (quo po-
ſthumus Aquilianus includitur) præ-
dictam legem excipere, d. *l. vnica, §. &
cùm lex Papia, C. de caducis tollend.* His
ego addo, *legem Papiam* tunc fiſco lo-
cum facere, cùm teſtamentum morte
præmutata heredis in vita teſtantis
infirmabatur, nullo ei dato ſubſtituto,
*l. ſi in teſtamento 5. D. de vulgari, l. miles
ad ſororem 75. §. fin. D. de legat. 2. l. vni-
ca in princ. C. de caduc. tollend.* vel alio
non vocato ſimul & inſtituto, ac in
conſilio *Galli* facit *l. vnica, C. de his qui
ante apert. tabul. hered. tranſmit.*

Tertiò, in iſtud *Galli* conſilium ad-
duci ſolet, mortuo filio in vitá patris
teſtantis neminem ex eius teſtamen-
to heredem poſſe exiſtere, vulgari *l.
ſi nemo 9. D. de teſtam. tut.* iuncta *l. nam
etſi 5. verſ. poſt defectum, D. de iniuſto,
rupto, irrito fact. teſtam. §. 1. inſtit. quibus
modis teſtam. infirmen.* Sed facilè reſp.
teſtamentum in quo cautio *Galli* ad-
hibetur, mortuo filio ex inſtitutione
† nepotis iam expenſa ſuſtineri. Quòd 280
ſi inſtet aliquis, liberè poſſe auum
mortuo filio nepotem nouo teſta-
mento heredem ſcribere, nec opus
eſſe *Galli* cautione. Reſp. *D. Pichar-
dus ſuprà num.* 167. ex *Caſtren.* & *An-
ton. Fabro*, adhuc conſilium *Galli*
vtile fuiſſe, vt securè homines ab
initio teſtentur, ne poſteà morte
incauta impediti teſtamentum face-
re non poſſint, & ita inteſtati de-
cederent. At ego puto, † quinimo 281
clarè video, *Gallum* præueniſſe non
tam caſum in vita aui contingen-
tem (quo *D. Pichard.* loquitur, *Gal-
lus* verò non ita) quàm poſt mortem
eius euenturum; idque principali-
ter ſua formula & cautione ipſum
præcauiſſe, qua tantùm media ne-
pos poſt mortem patris, deinde a-
ui na-

ui natus heres inſtitus inueniretur.

Quartò, *Galli* conſilio obiicitur, eo opus non fuiſſe cum ſubſtitutione vulgari plenè cõſultum eſſet poſthumo nepoti ex ea ad hereditatem auitam admittendo patre inſtituto vel mortuo, vel deportato, vel ab hoſtibus capto: his enim & ſimilibus cauſis filius heres non eſt, & nepoti ſubſtituto locum planè facit. Sed
281 reſp. † *D. Pichardus* d. c. 4. nu. 168. ſubſtitutionis vulgaris longè aliam eſſe rationem, quia licèt ad omnes caſus impotentiæ in nepote Aquiliano referri poſſet, non tamen eum comprehendit, quem noſtri voluntatis adpellant, vt puta ſi filius inſtitutus mortuo auo heres eſſe nolit, in quo nepos omni tempore alienus inueniretur, & inſtitutus contra Iuris Ciuilis prohibitionem. Addit ex *Anton. Fabr. lib. 9. coniect. cap.* 11. in ſubſtitutione vulgari nepotem inſtituendum fore ſub conditione, tunc effectum ſortitura, cùm filius delatam hereditatem adquirere nollet, & repudiaret. Hoc autem euenire non poteſt, niſi auo priùs mortuo hereditas filio deferatur, & nepos omni tempore alienus poſthumus, & inſtitutionis, ſubſtitutioniſue incapax inueniretur: ſubſtitutio ergo vulgaris non plenè prouidet poſthumo naſcituro, & longè diſtat à conſilio & cautione *Galli*, qua nepos poſthumus velut inſtitutus videtur antè quàm natus & ſuus ſit, & verè inſtitutum ſeſe inuenit, cùm ſuus eſſe incipit, ex dictione illa, TVNC, poſita, ſiue ſubintelligenda in formula *Galli*, ex iam dictis *ſupra num.* 249. quæ vt diſertè adſerit *Faber ſuprà*, non idem operabitur in ſubſtitutione vulgari, cuius effectus confertur in tempus, quo filius heres nolit eſſe id quod morte aui & delata iam hereditate verificatur, non antè.

His ſubadde, poſthumum inſtitutum iuxta formulam *Galli* nec vllo modo vulgariter ſubſtitutum eſſe poſſe, vt colligitur ex d. *l. Gallus*, & probatur in *l. ſi mater* 33. §. 1. *D. de vulg. & pupil. ſubſtit.* Et ratio in promptu eſt, quandoquidem in conſilio *Galli* fieri non poſſit, vt hereditas ſimul filio & nepoti deferatur, vt optimè notant *Gouean. Cuiac.* & *Torniel.* in d. *l. Gallus num.* 30. *Gilken. num.* 35. *Spanochius p.* 9. *num.* 5. *Petr. Gregor. lib.* 42. *titul.* 11. *num.* 9. idem *Cuiac. tract.* 2. *ad African. in commẽt. ad* d. *l. ſi mater*, §. 1. Obcurrit namque *Gallus* caſui, qui in vita filij priùs inſtituti contingere non potuit, nec per vulgarem ſubſtitutionem prçuideri, & rupturæ inſuper teſtamenti aliàs euenturæ natiuitate poſthumorum: & inde eorum tantùm meminit. Summa ergo ſit (vt paucis rem comprehendamus) conſilium *Galli* caſui longè diuerſo à ſubſtitutione vulgari prouidere: eoque medio inſtitutionem poſthumi nondum nati inuentam, vbi ceteri Iuriſprudentes vel non cogitarunt, vel ſibi certò perſuaſerunt eam reſpuendam, velùt poſthumi, quem putabant alienum.

Quartò, *Galli* conſilium ſuperuacuum videtur, attento Iure Prætorio, inſtitutionem, legata & fideicommiſſa alieno poſthumo relicta ſuſtinente. Sed reſpondent nouiſſimi *Salmaticenſes* (quorum ſcriptis multò poſt iſta elaborata incidimus) teſtamentum (ab inſtitutione poſthumi, alieni nullum, §. *poſthumo*, *inſtitut. de legat. princ. inſtit. de bonor poſſeſ.*) iure Prætorio ſuſtineri, tamen ſine re, id eſt, effectu, ſi datus coheres fuerit alieno poſthumo (ex aſſe hereditatem conſequuturus. *l. ſi tu ex parte* 76. *D. de adquirend. heredit.*) vel ſi poſthumus ipſe ſolus fuerit inſtitutus, qui aliàs non erat ſucceſſurus ab inteſtato: nam legitimi (inquiunt) he-

redes tunc admittentur eo omnino excluſo, iuxta *princip. inſtitution. de legit. agnat. ſubceſ.* Vt inde clarè) ſecundùm iſtos) inferatur bonorum poſſeſſionis ſecundùm tabulas remedium Prætorium tunc tantùm poſthumo alieno heredi inſtituto competiiſſe, cùm ex aſſe eſſet inſtitutus, & ſuus inueniretur auo, vel aliàs ſubceſſurus ab inteſtato. Et hoc ipſum in legatis & fideicommiſſis procedere aiunt, quæ niſi poſthumo alieno heredi aliàs legitimo ab inteſtato nō deberi defendunt, ex *l. poſthumus 1. in princ.* & in *§. idem & circa, l. filio præterito 17. D. de iniuſto rupto, irrito facto teſtam. l. ſi duobus 12. §. ſi prius, D. de bonor. poſſeſ. cont. tab. l. 1. §. fin. D. de legat. præſt.* Ab hiſq; differentiam conſtituunt inter conſilium *Galli* & Ius Prætorium.

Sed iſta ſuſtineri non poſſunt, vt quæ à iure deuia & eius principiis; & ſubinde propoſitæ difficultati nō reſpondentia. Eſt enim longè verius bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas cuique ſcripto heredi à Iure Prætorio indultam fuiſſe, quamuis potior ipſe & ab inteſtato aliàs ſubceſſurus non eſſet: niſi quo caſu liberi (de quibus in *l. 1.* & in *l. illud 4.* cum aliis, *D. de bonor. poſſeſ. cont. tab.*) præteriti eſſent. Id quod apertè probatur in *l. 2. in prin.* & in *§. ſi primus, l. ſi ita ſcriptum 8. l. fin. D. de bonor. poſſeſ. ſecundùm tab.* & clariùs ex *Vlpiano* in *fragment. tit. 28. §. 3.* ita dicente: *Secundùm tabulas bonorum poſſeſſio datur ſcriptis heredibus, ſcilicet ſi eorum, quibus contra tabulas competit, nemo ſit, aut petere nolint.* Et in cauſa poſthumorum (de qua noſter præcipuus ſermo) eſt *textus* ſingularis in *l. 3. D. de bonor. poſſeſ. ſecund. tabul.* vbi *Paulus* ita ait: *Verum eſt,* OMNEM *poſthumum, qui moriente teſtatore in vtero fuerit, ſi natus ſit, bonorum poſſeſſionem petere poſſe.* Et apertiùs hoc ipſum edixit *Vlpian.* in *l. extraneo 6. D. de vent. in poſſeſ. mitten.* iunctis his quæ tradidimus *ſuprà nu. 175.* & dicemus in *§. ſeq. n. 12.* Nec contrarium probat d. *l. poſthumus 12.* cum aliis *ſuprà* adductis: quinimo ex iiſdem totum contrarium elicitur. ¶ Excepta vna illa, *l. ſi duobus 12. §. ſi prius, D. de bonor. poſſeſ. contra tab.* à cuius vitioſa ſanè lectione illud certè deprehenditur filio præterito bonorum poſſeſſionem contra tabulas dari in legitimos heredes aliàs patris teſtamento ſcriptos; eo verò non petente iiſdem ſecundùm tabulas competere, imò eius remedio præcisè vti debere attento *Edicto* & *titulo 4. libro 37. Digeſtorum: Si quis omiſſa cauſa teſtam.*

Adhæc prædicta *Salmanticenſium* ſolutione præpoſitæ difficultati (vt prædiximus) non fit ſatis, quandoquidem in conſilio *Galli* inſtituatur nepos aliàs ab inteſtato filio de medio ſubducto ſubceſſurus; vt inde mortuo filio in vita aui inſtituto nepoti bonorum poſſeſſionis ſecundùm tabulas remedium planè & plenè competat.

His ergo reiectis tu dic, *Gallum* cautelam ſiue formulam inueniſſe, qua poſthumus alienus tempore teſtamenti inſtitui potuiſſet, ac ſi ſuus eſſet, ita vt auxilio Prætoris non indigeret, qui Iure Ciuili & communi inſtitueretur. Quòd ſi inſtes, à conſilio *Galli* ſuperfluum fieri remedium & auxilium Prætoris, aliàs nepoti poſthumo heredi inſtituto competens. Reſpond. idipſum & poſthumo ſuo, & cuique mero iure legitimè inſtituto obponi poſſe: datur enim bonorum poſſeſſio ſecund ùm tabulas, & heredi ex lege iure ve inſtituto, id quod non ſine re & effectu fit, iuxta ea quæ cum *Mynſingero in Commentar. ad titulum inſtitutionum de bonorum poſſeſſione,* adnotabimus *inferius* pluribus adductis *hoc cap. §. 4. nu. 9.*

Quinto

Quinto demũ & vltimo loco *Galli* cautioni & formulæ obponi ſolet, filium in ea rectè inſtitutum non videri per illa verba: *Si filius meus viuo*
282 *me morietur*, † quæ enũciatiua ſunt, non directa & ciuilia, ac in heredis inſtitutione requiruntur, vt probari videtur. Primò in *l. heredes palàm 21. D. de teſtamentis*. Secundò in *l. quoniam 15. C. eodem tit.* vbi verba formalia, ad inſtitutionem neceſſaria, videntur deſignari. Tertiò in *l. in teſtamentis 26. C. eodem*. Quartò ex *Vlpiano in fragmentis tit. 20. §. in teſtamento*. Quintò in *l. verbis ciuilibus 7. D. de vulgari*. Sextò in *l. 2. C commun. de legat.* ¶ Hanc difficultatem vt effugeret *Gloſ.* in d. *l. Gallus*, verbo *poſſe*, præſubponit formulæ *Galli* inſtitutionẽ filij præceſſiſſe, quæ fuit ſentẽtia *Cyni, Baldi, Alberici, Angeli, Cumani, Aretini, Imolæ* ibidem, & aliorum plurium, quos referunt & ſequuntur *Bolognet. num. 133. Gilken. nume. 19. Maſin. à num. 602.* quibus adde *Spanoch partic. vlt. num. 9. Boëtium* ex *num. 50. Duaren.* & *Cuiac.* in d. *l. Gallus*, §. *idem credendum*, & in §. *in omnibus*, eundem *Cuiac. conſultat. 31. & 55. Fachin. lib. 4. controuerſ. cap. 51. & 76. & lib. 12. cap. 40. & lib. 13. cap. 45. Anton. Fabrum lib. 9. coniectur. cap. 10. & de errorib. pragm. decade 26. errore 1. & ſeqq. D. Pichard.* (qui hos refert & ſequitur) d. *cap. 4. n. 172.* Sed & is *n. 174.* filij inſtitutionem ab *Scæuola* omiſſam adſerit, quia trita & omnibus nota erat ſimul cum regula *l. inter cetera 30. D. de liber. & poſthum.*

283 Sed mihi ſemper probabilior † viſa fuit opinio *Bart.* in d. *l. Gallus num. 5.* & in §. *1. num. 2.* & in *l. ſi quis eum, §. 1.* & in *l. coheredi*, §. *fin. D. de vulgari & pupillari*, adſerentis ex prædictis illis verbis: *Si filius meus viuo me morietur*, inſtitutionem eiuſdem filij induci, nec alia præcedenti & ſeparata à formula *Galli* opus fuiſſe. Eiuſque ſententia (à *Saliceto, Paulo, Alciato, Fortunio Garcia, Lancelloto Galliaula*, & alijs recepta) valdè adridebit cuique conſideranti, nullibi in iure formulas inueniri obſeruatas & adhiberi ſolitas in inſtitutione heredis, ſiue ſui, ſiue extranei: quinimò ex quibuſuis verbis, animum teſtantis denotantibus, inſtitutionem induci, probat apertè *Vlpianus* in *l. 1. §. qui neque legaturus*, & in §. *ſi autem, D. de heredib. inſtituend.* vbi inſtitutio concipitur illis ſolis verbis: Lucius heres, vel Lucius esto: imò ex ſolo verbo Lucius, ante tempora *Marcelli* (hanc vltimam inſtitutionem ab aliqua fortè an lege vel conſtitutione ibidem impugnantis) facit *textus* in *l. errore 7. C. de teſtamentis.*

Inde eueniebat, vt diuerſis verborum notis † heredes inſtituerentur, 284
vt ſi dixerit teſtator: *Heres eſto*, vel: *Mihi heres ſit*, *l. ſi ita ſcriptũ fuerit 47. §. 1. D. de heredib. inſtituend. Hereditatis meæ dominus eſto*, *l. his verbis 48. eodem titulo: Heredem eſſe iubeo, Vlpianus in fragmentis tit. 21.* cum alijs pluribus adductis à *Barnaba Briſſonio lib. 7. de formulis fol. 662. & ſequentibus, verſic. rectè quidem.* Vt inde perquàm euidens fiat, formulas certas Iure Ciuili inſtitutas non fuiſſe in heredum inſtitutionibus, cùm verbis quibuſq; animum teſtantis denotantibus inſtitutio fieri poſſet, vt probant prædicta iura, cum alijs *inferiùs* expendendis. Ne aliàs fateri cogaris infinitas propè fuiſſe formulas ſuperinſtitutionibus heredum, & à ſyllaba cadentem inutiliter teſtari (quandoquidem is qui cadebat à ſyllaba, cadebat ſimul à cauſa, ex *Gloſſa* communiter recepta in *l. 1. C. de formul. & impetrat. ſublat.* verbo *aucupatione*, quàm ſequitur *Briſſon. lib. 5. de formul.* ductus auctoritate illa *Ciceronis* (vt ipſe ait) *lib. 2. de inuentione*: *Ita iti*

habemus conſtitutum vt cadat is qui non quemadmodum oporteret, egerit. Ni magis ſaltem errantem in prolatione formularum ab inſtantia cadere, vt alij mihi veriùs putant, argumento *textus* in *l. 1. §. ſi autem, D. ſi menſor falſ. mod. dixerit:* & clarè iusto probari in *l. libellorum, verſic. quod ſi libelli, D. de accuſationib.* (vt inde ſuſpicionem eorum confirment, qui *librum de Inuentione* falſo tribui *Ciceroni* putarunt) Vtcunque verò ſit, neceſſum erat, teſtantem à ſyllaba cadentem inutiliter teſtari, ſi verborum formulæ in inſtitutionibus heredũ eſſent neceſſariæ. Vel ſolemnia verba in eis ſemper eſſent adhibenda, vt poſt alios *infra* referendos, exiſtimauit *Cuiacius in commentar. ad titulum C. de teſtamentis*: nam à verbis ſolemnibus recedere non licebat, *l. 2. § deinde ex his legibus, D. de origine iuris, l. 2. C. de conſtituta pecunia, l. 1. C. de acceptilation. l. finali §. omnem. C. de adminiſtratione tutorum,* & ex *Cicerone pro Roſcio* firmat. *Briſſonius, ſuprà,* & mihi apertiùs probat *in Oratione pro Domo,* in illis verbis: *Si Tribunus Plebis verbis priſcis, & penè* SOLEMNIBVS *bona ciuis cuiuſpiam conſecrarit:* & hoc ſenſu ſacrificia adpellauit SOLEMNIA *lib. 4. de natura Deorum,* & *libris de legibus.*

Prædictis addo, heredum inſtitu-
285 tiones per verba obliqua † fieri poſſe & ſuſtineri, vt ſi quis dicat: TITIVM HEREDEM ESSE IVBEO, *Vlpianus in fragmentis,* dicto *tit. 21.* (verbum enim IVBEO, obliquum & precarium eſt, *l. Aurelius 28. § quidam ita, D. de liberatione legata,* iunctis his quæ contra *Alciatum* notat *Cuiacius ad lib. 4. Sententiarum Pauli, tit. 1. §. fideicommittere.*) Vel ita: TITIVM HEREDEM ESSE VOLO. *l. illud 3. §. 1. D. de iure codicillorum.* iunctis his quæ *inferiùs* ad interpretationem illius *textus* contra *Cuiacium* expendemus: nulli autem dubium eſt verbum, VOLO, inflexum eſſe & precarium, *§. fin. inſtitution. de ſingulis rebus per fideicommiſ. relict.* cũ alijs pluribus *inferiùs* adducendis. Vel ita: TITIVS HERES ERIT, *l. filij etiam 17. D. de liber. & poſth.* cùm tamen verbum, ERIT, directum non ſit, vt colligitur ex dicta *l. quoniam, C. de teſtamentis,* & firmat ibi *Petrus Gilkenius num. 2.*

Quod ſi obponas, verba obliqua, inflexa, aut precaria fideicommiſſis conuenire, vt de verbis PETO, VOLO, MANDO, FIDEI TVÆ COMMITTO, teſtatur *Iuſtinianus* in *§. finali inſtitution. de inoffic. teſtament.* & *Vlpianus in fragmentis tit. 25. §. verba.* Et de verbis ROGO, DEPRECOR, CVPIO, INIVNGO, DESIDERO & IMPERO, *Iulius Paulus lib. 4. Sentent. tit. 1. §. fideicommittere:* & de alijs atque alijs verbis *Vlpianus* & *Martianus,* ille in *l. etiam 115.* iſte in *l. ſi quid 117. D. de legatis 1.* Reſpond. verba prædicta † fideicommiſſum in- 286
ducere, cùm diriguntur in fideicommiſſarium, qui de manu heredis legitimi, vel ex teſtamento hereditatem, vel eius partem percepturus eſt, vt in *principio inſtitution. de fideicommiſſ. heredit.* Quando verò heres fideicommiſſi onere non prægrauatur, verbis etiam obliquis rectè & ciuiliter heres inſtituitur: dum tamen talia ſint, quæ animum denotent teſtantis hereditatem ſuam alicui relinquentis, vt in exemplis *ſupra* propoſitis Idemque dicas ita inſtitutione concepta: TITIVM HEREDEM MEVM ESSE MANDO: vel VOLO: CVPIO: INIVNGO: DESIDERO: IMPERO, &c. Vel ſi ita fiat heredis inſtitutio: HEREDITAS MEA PERVENIAT AD TITIVM: vel TITIVS IN HEREDITATE MEA SVCCEDAT: aut HABEAT HEREDITATEM; vel AD TITIVM DEVOLVATVR: aut RE-

VERE-

VERTATVR HEREDITAS MEA, & alijs ſimilibus modis, indirectis quidem & omnino alienis à formulis & conceptis verbis, quæ poſt alios neceſſaria putabant *Cuiacius ſuprà*, & *Donellus*, & *Gilkenius* in dicta *l. quoniam, C. de teſtam.* ille *num.* 5. iſte *num.* 1.

Quòd ſi prædictas inſtitutiones non admittis, cedo *textum* in *Digeſtis*, vbi improbentur.

287 Nec quidquam facies, ſi dicas, † verba illa: *perueniat: ſuccedat: pertineat: redeat: habeat: remaneat: deferatur: deuoluatur: reuertatur*, & ſimilia communia eſſe, vt voluerunt *Bartol.* & alij in *l. Centurio, D. de vulgari*; & in *l. precibus, C. de impuberum*, Canoniſtæ in *cap. ſi pater, de teſtament. lib. 6. Craſſus in lib. Sententiarum, §. ſubſtitutio, quæſt.* 4. *Gothofredus* in *l. 2. C. de codicillis.* Vel æquiuoca, vt poſt *Ioannem Fabrum* dixit *Mynſingerus* in §. *fin. num.* 10. & 11. *inſtitution. de pupil. ſubſtitutione*: & inde tam directæ quàm obliquæ ſubſtitutioni adaptari poſſe. Hoc enim euidens Interpretum Iuris commentum eſt, vt ab inſtitutione verbis directis (quæ ciuilia vocant) præciſè facienda non deſiſterent. Enimverò hac ſolutione admiſſa, nullam dare certè poterimus inſtitutionem per verba inflexa factam, cui vaga iſta reſponſio non obcurrat, quodcunque verbum inſtitutioni adpoſitum commune vel æquiuocum ad libitum faciens.

Minus obſtabit, ſi obponas, inſtitutionem vel ſubſtitutionem directā precariæ obponi in *l. quærebatur* 19. *verſic. quinimo, D. de teſtament. militis*, & in *l. Centurio* 15. *D. de vulgari & pupillari ſubſtitut.* Id enim nos non negamus: nec diuerſam cauſam & naturam, vel ſpeciem vtriuſque ſubſtitutionis. Sed alius eſt noſter ſermo; de abſoluta ſcilicet inſtitutione heredis, quam ex verbis quibuſque aptè induci adſerimus, videntes iura expreſſa *Digeſtorum* id comprobantia, nec vllam legem in eis inueniri, qua contrarium poſſit obfirmari.

Fallitur enim *Cuiacius* (quod tanti viri bona venia dictum velim) dum in *commentarijs* ſuper dicto *tit. C. de teſtamentis*, § *nunc tranſeamus*, putat ideò in dicta *l. illud* 13. §. 1. † *D. de iure codicil.* 288
inſtitutionem illam non ſuſtineri; TITIVM HEREDEM ESSE VOLO, quia verbum VOLO eſt precarium, non directum; nam vt prædicta inſtitutio ibi non teneret, illud tantùm in cauſa fuit, quòd inueniretur facta in codicillis, quibus hereditas nec dari, nec adimi poteſt, *l. Scæuola* 76. *D. ad Trebellianum*, §. *codicillis, inſtitut. de codicil.* Cùm ergo teſtator in eis ſimili verborum conceptione heredem reliquit, acutè dubitauit *Papinianus* in dicto §. 1. an ex illis data ſit fideicommiſſaria hereditas in codicillis (in quibus ab herede legitimo relinqui poteſt, dicta *l. Scæuola* 76. *l. 2. C. de codicillis*, §. *non tantùm, verſiculo ſed Diui*, & §. *directò*, cum alijs, *inſtitutionum de codicillis*, §. *præterea, inſtitutionum de fideicommiſſar. hered.*) an directò Titius ille ſit heres inſtitutus (quod in codicillis non permittitur) vt priore caſu fideicommiſſaria inſtitutio clarè procedat, ſecundo verò, hoc eſt, cùm hereditas alicui codicillis directò datur, ſecùs ſit dicendum. Vt inde quàm euidentiſſimè adpareat, inſtitutionem heredis in tabulis teſtamenti factam per illa verba: *Titium heredem eſſe volo*, non eſſe reſpuendam, vt *Cuiacius* putabat. Quin potiùs *textus*, in dicto §. 1. clarum nobis præſtet argumentum ad euertendam communem opinionem, & noſtram fulciendam validiſſima *Papiniani* auctoritate.

Fateor, *Papinianum* (qui de inſtitu-

tione in codicillis per illa verba: *Titium heredem eſſe volo*, dubitauit) in dicto §.1. vt clarum præſuppoſuiſſe, nullam vel infirmam eſſe inſtitutionem, ſi verbis illis directis, *Titius heres ſit*, ibidem conciperetur: hoc tamen non euincit, inſtitutionem heredis directam, hoc eſt abſolutam, non poſſe fieri in teſtamento per verbum, VOLO, imò ipſe *Papinianus* hoc apertè ſupponit in dicto §.1.

Cùm enim verba iſta, VOLO, MANDO, CVPIO, IVBEO, & ſimilia (aliàs obliqua) in inſtitutione abſoluta inueniuntur heredis nec grauati alij reſtituere, naturam certè adſumunt directorum & ciuilium (de quibus *infrà* erit ſermo) ita vt inſtitutiones illæ: *Titium heredem eſſe volo*, & ceteræ ſimiles legitimæ ſint ciuiles & directæ, ex *Vlpiano in fragm.* dicto *tit.21.* & *Papiniano* in dicta *l. illud, §.1. D. de iure codicil.*

Neque prædictis obſtat dicta *l. he-*
289 *redes palam 21.* † *D. de teſtamentis*, ibi enim Conſultus id tantùm decidit, heredes à teſtatore ſcribendos, vel palàm nuncupandos, ita vt exaudiri poſſint à teſtibus in ſolemni numero adhibitis: hæc autem nũcupatio fieri poterat verbis quibuslibet animum teſtantis exprimentibus, ex dictis *ſupr.* Et hoc ſanè apud omnes penè gentes ſemper fuit obſeruatum, & apud nos tenet, ex latè traditis à Neoterico *D. Caſtillo libro 4. quotidianarum controuerſiar. cap.27. num. 51.* Vt inde in hoc & hodie inſtitutio heredis differat à legato, de quo in *l. nutu, D. de legat.3.*

At *textus* in dicta *l. quoniam, C. de*
290 *teſtamentis*, † verborum formulas certas non ſuſtulit, ſed obſeruantiam nõ neceſſariam vſu verborum imaginario probatam, vt patet ex illis verbis (quæ ita intelligit ibi *Gilkenius num. 2.*) *Placuit ademptis his, quorum imaginarius vſus eſt, inſtitutioni heredis verborum non eſſe neceſſariam obſeruantiam.* Quam temporibus *Conſtantini* illius legis Auctoris fuiſſe introductã, mihi perſuadeo ex illis verbis ſubſequentibus & immediatis: *Vtrùm imperatiuis & directis verbis fiat, aut inflexis: nec enim intereſt, ſi dicatur: Heredem facio: vel inſtituo: vel volo: vel mando: vel cupio, vel eſto: vel erit:* quaſi diceret, tempore promulgationis illius *legis* dubitari de inſtitutionibus heredum, hiſce vel alijs conſimilibus verbis factis, cùm tamen iure antiquo omnes ferè tenêrent; vt de inſtitutione facta & concepta per verbum, IVBEO, teſtis eſt *Vlpianus in fragmentis* dicto *titulo 21.* Et per verbum, ESTO, idem *Vlpianus* ibidem, & *Africanus* in dicta *l. ſi ita ſcriptum 47. §. 1. D. de heredibus inſtituendis*, *Martianus* in *l. his verbis 48. D. eodem*: Et per verbum ERIT, *Florentinus* in dicta *l. filij etiam 17. D. de liberis & poſthumis*: Et per verbum, VOLO, *Papinianus* in dicta *l. illud, §.1. D. de iure codicillorum.* Dubium enim, aut controuerſia antiquitùs tantùm fuit circa illas inſtitutiones: HEREDEM INSTITVO, HEREDEM FACIO, ex *Vlpiano* in dicto *tit.21. in fine:* quia, vt ego opinor, poſt *Scholiaſtem* ibi *Vlpiani* lex ſola, vel teſtamentum ex lege conditum heredem facit: quam ſubtilitatem inſectatur *Saluianus Meſſanienſis libro 3. ad Eccleſiam Catholicam*, cuius notanda verba refert *Briſſonius in libro 7. de formulis fol. 663.* & penitiùs explodit *Conſtantinus* in d. *l. quoniam*; & inſtitutiones his verbis factas admittit: *Et quibuslibet confectas ſententijs, vel quolibet loquendi genere formatas, ſi modò per eas liquebit voluntatis intentio.*

Vt inde meritò veniat refellenda antiqua verſio *cap.26. lib. 4. Euſeby de vita Conſtantini*, vbi hanc *legem Euſebius*

Digitized by Google

ſebius extollens ait: Παλαιοὶ μὲν νόμοι ἐξ ἐπ' αὐτῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἀκριβολογεῖσθαι ῥημάτων λέξεσι τισι συντεθειμένας διαθήκας, τρόπους δέ τινας καὶ πείρας δεῖ φωνὰς ἐπιλέγεσθαι ᾤοντο, καὶ πολλὰ ἐκ τούτων ἐκακουργεῖτο ἐπὶ περιγραφῇ τῆς τῶν κατεαλοιπότων προαιρέσεως, ait enim (& quidem peſſimè) prima verſio Latina ſic: *Adhac ex vetere formula cum factum teſtamentum erat, ad omnes verborum anguſtias & litterarum angulos ibatur in verbis & voce modis certis: quæ de re circumſcriptio ſepultorum voluntatis ſæpius inſequuta eſt.* Nec magis feliciter ſecunda inquit: *Præterea cum è veteribus legibus, cautum eſſet, vt qui è vita excederent ipſo extremo ferè ſpiritu certus & conceptis verbis teſtamenta componerent, atque adeò leges ipſæ quibus ex ſententiarum formulis quibuſque verbis ſcriberentur, definirent, idque res non minima eſſet fraudi teſtatorum iam morientium voluntati*: non enim in textu Græco mentio aliqua eſt formularum aut conceptorum verborum in his verſionibus, aut euerſionibus *Euſebij* contentorum; eum enim veriùs & adpoſitiùs ita Latinum facies: *Antiquæ leges a conſtitutis in extrema reſpiratione condita teſtamenta perſcrutabantur, modóſque quoſdam & quales eligi voces oporteret, definierunt. Hæ autem defunctorum voluntatibus fraudi erant*, &c. quæ certè conueniunt cum diſpoſitione & verbis dictæ *legis quoniam.*

Quòd ſi per dictionem τρόπους *Euſebius* formulas denotare voluit, deceptus ſanè fuit (vt qui Iuris Ciuilis ignarus) quemadmodum in ſubſequentibus illis verbis: ἃ δὲ σοφιῶν βασιλεὺς, καὶ τοῦτον μετεποίει τὸν νόμον: nec enim legem vllam ſpecialiter abrogauit *Conſtantinus*, ſed imaginarium tantùm vſum.

Quod autem *Conſtantinus* ſubdit in dicta *l. quoniam*: *Neceſſaria non eſſe momenta verborum*, referendum eſt ad illa immediata ſubſequentia: *Quæ fortè ſemineces & balbutienti lingua profudit*: ita vt ſemineces, qui lingua balbutit, & vix articulatè loquitur, poſſit teſtamentum condere.

Quibus autem iſta non placuerint ſecundo loco ad *textum* in dicta *l. quoniam*, reſpondemus, ibi tria decidi. Primum, in inſtitutionibus heredum vſum libripendis, & emancipationis adimendum cum alijs ſolemnitatibus in teſtamento per æs & libram adhiberi ſolitis, ibi: *Placuit ademptis his quorum imaginarius vſus eſt*, referendo verba illa: *Imaginarius vſus*, ad teſtamentum per æs & libram, quod per *mancipationem imaginariam* fieri dixit *Vlpianus in fragmentis, titulo* 20. §. 1. & quibuſdam verbis ſolemnibus adhibitis in §. *in teſtamento*. Secundum, teſtamenta fieri deinceps poſſe per quæcunque verba, ſiue imperatiua, ſiue inflexa, vt patet ex verbis iam relatis. Tertium, in quacunque inſtrumenti materia teſtamenta licere ordinare, & conſcribere, vt probatur in finalibus verbis. Primum à *Conſtantino* ſtatutum, Ius Ciuile corrigit: nam teſtamenta per æs & libram (cuius mentionem fecit *Iuſtinianus in* §. 1. *inſtitutionum de teſtamentis*, & latiùs *Vlpian. in fragment. titul.* 20. d. §. 1 vſque ad 7.) omnino exterminauit. Quod autē ſecundo loco *Conſtantinus* decreuit, ius antiquum non corrigit eo ſenſu quo putāt communiter Interpretes ibi, & poſt cæteros *Cuiacius* & *Donellus num.*; & *Gilkenius numero* 2. adſerentes, ſolemnibus verbis (vti in ſtipulationibus adhibebantur) antiquitùs heredem inſtitui oportere, quod nullibi probatur, ſed totum contrarium in iuribus *ſuprà* adductis, clarè probantibus ex quauis verborum conceptione animum & voluntatem teſtantis denotante,

induci heredis inſtitutionem. Quinimò etſi verba ſint inflexa, vel obliqua, ex iam dictis & dicendis & probandis *inferius*. Ecquis præpoſita attentè conſiderans ſibi perſuadebit antiquitatem formulis & captionibus verborum liberam alioquin teſtantium voluntatem (*l. 1. C. de ſacroſanctis Eccleſiis*, & alibi) ſubpoſuiſſe? Exterminentur ergo formulæ & ſolemnia verba in heredum inſtitutionibus ab Interpretibus conficta, à conditoribus verò iuris nec exeogitata.

Ego enim à dictis eerto certiùs mihi perſuadeo, verba illa dictæ *l. quoniam*: *Verborum non eſſe neceſſariam obſeruantiam, vtrùm imperatiuis, an directis verbis fiat, aut inflexis*: vel formulas quæ in teſtamentis per æs & libram interuenire ſolebant, ex dictis & dicendis *infra numero* 252. abrogaſſe: vel poſita fuiſſe velut in conſequentiam abrogati teſtamenti per æs & libram, nec nouam ſanctionem continere. Idque vel ex eo manifeſtiùs fit, quòd inſtitutiones per verba inflexa factæ Iure Ciuili ſuſtinebantur, vt patet ex dicta *l. filij etiam*, *D. de liberis & poſthumis*. d. *l. illud*, §. 1. *D. de iure codicillor.* cum aliis.

Adhæc idem *Conſtantinus* tertio loco, vt prædiximus, teſtamenta in quacunque inſtrumenti materia conſcribi liberè concedit, quod multo ante permiſſum fuiſſe, patet ex *Vlpiano* in *l. 1. D. de bonorum poſſeſſione ſecundùm tabulas*, vbi ita ait: *Tabulas teſtamẽti adcipere debemus omnem materiæ figuram, ſiue igitur tabulæ ſint ligneæ, ſiue cuiuſcunque materia, ſiue charta ſiue membranea ſint, ſiue corio alicuius animalis, tabulæ rectè dicentur*: & poſt *Vlpianum* & *Conſtantinum* idem deciſum fuit à *Iuſtiniano* in §. *nihil autem, inſtitutionum de teſtamentis*. Et ante omnes iſtos id ipſum antiquitas vſu receperat, vt patet ex *Plinio lib. 13. cap. 11. Ioſepho lib. 12. antiquitatum, ca. 2. Alexand. ab Alex. lib. 2. dier. Genial. ca. 30. Pancirolo tom. 2. rerum memorabilium titulo* 13. vbi latè *Henricus Salmuth*, & omnium melius *Hotman. lib. 4. obſeruat. cap. 1.*

Demum prædicta mirè comprobantur ex *l. 3. titul. 4. de teſtamentis lib. 4. Codicis Theodoſiani*, in illis verbis: *Nec enim nouum promulgamus, ſed Diui Conſtantini ſanctionem & inclytæ recordationis ſententiam Patris Serenitatis noſtræ, noſtráque ſuper huiuſmodi cauſa, quæ ſunt ex antiquioribus propagata, ſicuti decreta ſtatuimus his qui extremas ordinant voluntates hæc eſſe ſeruanda*, &c. In quibus *Archadius* & *Honorius* Imperatores appertè demonſtrant ante *Conſtantinum*, & omni tempore commendatam fuiſſe liberam teſtandi, & heredis inſtituendi facultatem.

Tertiò non obſtat *textus* in *l. in teſtamentis* 26. † *C. de teſtamentis*, vbi *Iuſtinianus* omnem formalem obſeruationem in teſtamentis in ſcriptis faciendis amputauit: nam verba iſta referri non debent ad heredis inſtitutionem, ſed ad teſtamenti eonfectionem, vt ſenſit *Donellus* ibi, & *Gilkenius numero* 2. & probatur ex ſubſequentibus illis (quæ declarant præcedentia, iuxta doctrinam *Bart.* per *textum* ibi in *l. alimenta*, *D. de alimentis & cibarijs legatis*, & *Iaſon* in *l. qui filiabus*, *D. de legatis* 1. *Mantic. libro* 8. *capite* 13.) *etiamſi non ante huiuſmodi diſpoſitionem prædixerit teſtator, vel teſtatrix illa formalia verba*: IDEÒ EOSDEM *teſtes conueniſſe, quod ſine ſcriptis ſuam voluntatem vel teſtamentum componere cenſuit*: quò tendũt verba illa conſtitutionis dictæ *l. quoniam*: *In poſtremis ergo iudicijs ordinandis amota erit ſolemnium verborum* 291

rum neceſſitas: & quæ proximè ex *Arcadio* & *Honorio* expendimus à d. *l.* 3. *tit.* 4. *lib.* 4. *C. Theodoſiani.*

Ex quibus etiam præcipuè corre-
292 ctio inducitur præcautionum † & for-
mularum, quæ in teſtamento per
æs & libram adhiberi conſueuerant,
illius præſertim quæ in nuncupatio-
ne interueniebat, cuius meminit *Vl-
pianus in fragmentis* dicto *tit.* 20. § *in
teſtamento*, dicens: HÆC ITA VT
HIS TABVLIS CERISVE SCRI-
PTA SVNT, ITA DO LEGO, ITA
TESTOR, ITA VOS QVIRITES
TESTIMONIVM PRÆBITO-
TE. Ex quibus ceſſat quartum ar-
gumentum, & fundamentum com-
munis opinionis, ex propoſitis *ſuprà.*

Nec obſtat quintum ex dicta *l. ver-*
293 *bis ciuilibus*, † *D. de vulgari & pupil-
lari ſubſtitutione*, à quo *Interpretes*
communiter eliciunt, maximè *Lexi-
cographi Hotmanus* & *Caluinus*, inſti-
tutiones & ſubſtitutiones formulis
quibuſdam verborum fieri ſolitas,
denotatis per hanc dictionem: *Verba
ciuilia*, quæ (vt iſti putant) propriè
ſunt verba quædam legibus introdu-
cta, directò & imperatiuè diſponen-
tia, vt puta *heres eſto*, *damnas eſto*, *dato*,
facito, *præcipito*, *capito*, *ſumito*, *habeto*,
& ſimilia: quæ ad leges & Iuriſpru-
dentes referri ſolent, ex *Cicerone*, *Por-
phyrio*, & aliis adductis à *Iacobo Cuia-
cio lib.* 11. *obſeruationum cap.* 25. & re-
petitis in *commentariis ad titulum C.
de teſtamentis*, ita vt ex ſententia *Cu-
iacij* & aliorum non teneat ſubſtitu-
tio pupillaris impuberi filio facta per
hæc verba: *Si filius meus intra puber-
tatem deceſſerit, volo Titium mihi he-
redem eſſe, vel ei ſubſtitui.* Quod certè
ſuſtineri non poteſt, ex iam dictis.
Vnde tu dic, VERBA CIVILIA
non eo ſolùm ſenſu ſumenda, quo
putarunt *Cuiacius*, *Hotmanus*, cete-
rique, vt denotemus, verba directa
& imperatiua tantùm, ſed etiam quæ-
cunque alia à vulgi ſermone ſeparata, quibus Leges, Senatuſconſulta, Principum Conſtitutiones, & Iuriſprudentes communiter vti ſolebant, vt clarè mihi probatur in *l. ex quo* 12. *C. de ædific. priuat.* ibi: *Non multum autem à* CIVILIBVS VERBIS *receſſimus, ſed vulgo notioribus vti maluimus. vt ita quæcunque in eam* conſtitutionem *inciderit, alterius interpretis non egeant auxilio*: & hoc eodem ſenſu ACTIO dicitur CIVILIS in *l. cùm res* 22. *C. de donation.* & PETITIO in *l. iniquum* 17. *C. qui accuſare non poſſunt*: & DISCEPTATIO in *l.* 1. *C. ſi quis aliquem teſtar. prohib.* & IVS *l. ſi te* 10. *C. de iure deliberand.* & NEGOTIVM, *l. minimè*, *C. de appellationibus.* & RATIO, *l. nulli.* 3. *C. quorum appellatio. non recipia.* & OFFICIVM, *l.* 2. *C. de his qui latro. vel aliis crimi. reos occultauer.* cum dict. *l.* 2. Et AVXILIVM, d. *l.* 2. Et ADMINICVLVM, dict. *l.* 2. Quin & latiùs vagatur nomen iſtud *Ciuilis & le.* ita vt à primitiuo *Ciuitas*, denotet omnia quæ ciuitatis ſunt: velut CIVILIS ANNONA, & CIVILES PANES, de quibus in *l.* 1. §. *ſin autem*, *C. de rei vxoriæ actione*, *l. hac edictali*, §. *his illud*, *C. de ſecundis nuptiis*, *l. priuilegia* 17. *C. de ſacroſanctis Eccleſiis*, *l. finali*, §. *præterea*, *C. de iure dotium*: CIVILIA ONERA, *l.* 1. *in princip.* & alibi ſæpè, *D. de muneribus & honor.*

Et ab his planum fit, verba ciuilia in dicta *l.* 7. *D. de vulgari*, ea dici, quæ Iure Ciuili vigorem & effectum habent & obligationem vel præceptum omnino ſeruandum inducunt. Id quod (vltra prædicta) clarè probatur ex *Vlpiano* in *fragmentis titul.* 25. *in princ. Fideicommiſſum eſt quod non*

Digitized by Google

CIVILIBVS VERBIS, *ſed precatiuè relinquitur, nec ex rigore Iuris Ciuilis proficiſcitur, ſed ex voluntate datur relinquentis.* Quæ verba clarè denotant relictum in teſtamento per verba abſolutam voluntatem denotantia iuris rigore deberi velùt legata, quæ *legis modo, & imperatiuè*, hoc eſt, abſolutè relinquuntur, *Vlpianus* in *fragmentis tit. 24. in princ.* At relictum per verba precaria fideicommiſſi (adducta ab *Vlpiano* in *fragm.* d. *tit.* 25. & iuribus alijs *ſupr.* adductis) ex voluntate tantùm debetur relinquentis, teſte *Vlpiano* ibi: quaſi diceret, non deberi ex iuris rigore. Et hoc eſt quod *Iuſtinianus* ait in §. *ſciendum. inſtitution. de fideicom. heredit. Omnia fideicommiſſa primis temporibus infirma fuiſſe, quia nemo inuitus cogebatur præſtare id de quo rogatus erat*: non quia fideicommiſſa verbis ciuilibus non relinquebantur, vt putauit *Donel.* in d. *l. quoniam, C. de teſtam. num.* 4. ſed quia teſtator heredem tantùm rogabat, non verò adſtringebat fideicommiſſi onere, cùm verbis inflexis & precarijs vtebatur: quaſi ſecùs eſſet ſi verbis directis & abſolutis quibuſque vteretur: quamuis ſolemnia & formalia illa non eſſent, quæ Interpretes *ciuilia* malè adpellant.

Quod ergo *Papinianus* in d. *l. 7. D. de vulgari & pupil. ſubſtitut.* ait: *Verbis ciuilibus ſubſtitutionem poſt quatuordecimum annum fruſtrà fieri*, interpretari ita debet, vt ſubſtitutio pupillaris ciuilis & legitima intra quatuordecim annos (vt quę moribus Populi Romani legitimè introducta ex *Vlpiano* in *l. 2. D. de vulg. & pupil.*) vltra id tempus fruſtrà fiat verbis ciuilibus, hoc eſt, verbis Iure Ciuili ſubſtitutionem pupillarem abſolutam inducentibus vel denotantibus.

Demus in d. *l. 7. D. de vulgari & pupil.* verbis ciuilibus, velùt *heres eſto, ſumito, capito,* & alijs *ſuprà* relatis, ea tãtùm comprehendi & denotari quę dicta ſunt, nō verò abſolutis quibuſque, vt *deuoluatur, deueniat, reuertatur,* & ſimilibus (quæ Iuris Interpretes, *communia* adpellant, vt *ſupr.* notauimus) adhuc *textus* ille noſtræ adſeuerationi non obſtat, & ex eo tantùm euincitur, ſubſtitutionem pupillarem verbis directis vltra quattuordecim annos fruſtrà fieri, hoc eſt, *inutiliter*, *l. 3. C. familiæ erciſcundæ*, quo in ſenſu *Cicero pro Q. Roſcio Comœdo*, dixit: *Fruſtra tempus contero.* Et *ad Atticum*: *Illa quæ habes de Academicis, fruſtra ſcripta ſunt.* Ideò autem *Papinianus* ſubſtitutionem iſtam fruſtrà & inutiliter fieri poſt id tempus dixit, nam etſi filius poſt quattuordecimum annum vtiliter ſubſtitui poſſit ſubſtitutione compendioſa, & fideicommiſſaria, *l. Scæuola 76. D. ad Trebel. l. precibus, C. de impuber. & alijs ſubſtit.* cum notatis ab omnibus ordinatijs per *textum* ibi in *l. Centurio 15. D. de vulgari*, hoc tamen locum habet cùm de animo & voluntate patris obliquè ſubſtituere volentis conſtat ex dictis iuribus; cùm autem filium directò ſubſtituit poſt quattuordecimum annum *fruſtrà*, hoc eſt, nihil omnino egit ex ſententia *Papiniani*: nam directa ſubſtitutio pupillaris non tenet iure reluctante; nec fideicommiſſaria quidem, quæ ex verbis tantùm inflexis & obliquis, de quibus in *Vlpiano* d. *tit.* 25. & in *§. fin. inſtitut. de ſingulis rebus per fideicommiſ. relictis*, inducitur. Patet ergo in caſu *Papiniani*, quod potuit noluit, & quod voluit adimplere nequiuit, vt noſtri dicunt, argumento *textus* in *l. multum intereſt, C. ſi quis alteri vel ſibi.*

Nos autem ab his differentiam inter verba directa & inflexa non excludimus, imò eam ſuis caſibus ample- 294
ctimur iuxta *ſupr.* tradita, & dum tamen

verbis mens teſtantis ſemper præualeat, ita vt in ſubſtitutionibus filio puberi, ita factis: *Si filius intra xxv. annum deceſſerit, Titius heres eſto*, vel ita: *Si filius intra xxv. annum deceſſerit, volo, mando*, aut iubeo, *vt in hereditate mea ſubcedat Titius*, prima fruſtrà fiat: ſecunda verò (quæ fideicommiſſaria dicitur, & ex verbis illis obliquis, *volò, mando*, aut *iubeo*, inducitur) vtiliter. Sin autem pater eidem puberi filio, ita ſubſtituiſſet: *Si filius intra xxv. annum decedat, volo Titium mihi heredem eſſe*, vel *ei ſubſtitui*, decedente filio intra pupillarē ætatem, quamuis teſtator vſus fuerit verbo illo inflexo, *volo*, ſubcedet Titius, vt qui ſubſtitutus verbis ciuilibus, hoc eſt, verbis Iure Ciuili pupillarem ſubſtitutionem inducere aptis. Ex quibus (vt hæc obiter dicam) facilis & plana via eſt ducens nos ad interpretationem d. *l. Scæuola*, & d. *l. precibus*, cum ſimilibus.

295 Summa † igitur omnium prædictorum ſit, inſtitutionem vel ſubſtitutionem directam quibuſuis verbis animum declarantibus fieri ſemper potuiſſe, & verba inflexa ex voluntate teſtantis directè & abſolutè ſumenda; vt inde *verborum communium* ceſſet ratio ab Interpretibus Iuris fruſtrà conficta.

Et hac veriſſima ſententia admiſſa ad concordiā reducetur *Iuſtinianus* in *l. 2. C. comm. de legat.* (vbi verbū *iubeo*, directū adpellauit) cum *Scæuola*, qui obliquum eſſe dixit in *l. Aurelius* 28. §. *quidam ita, D. de liber. legat.* Et itidē *Paulus* (qui *lib. 4. Sent. tit.* 1. §. *fideicommittere*, verbum *relinquo*, directum eſſe adſerit) cum eodem *Scæuola* in *l. Lucius* 78. §. *filiam, D. ad Senatuſconſ. Trebel.* vbi precatium eſſe clatè ſupponit. Et ceſſabunt contrariæ ſententiæ, quas *Gothofredus* in his *iuribus*, & in *l. 2. C. de codicil.* & *Cuiac.* ſuper d. §. *fideicommittere*, & *lib.* 11. *obſeruation.* d. *cap.* 25 malè ſubponunt.

Sextò demum non obſtat noſtræ adſertioni *Iuſtiniani* noua conſtitutio in *d. l. 2. C. commun. de legat.* † ibi enim 296
exæquantur legata fideicommiſſis, & verba directa cum obliquis confunduntur, cùm anteà longè in multis differrent, quod nos non negamus.

Stat ergo firma noſtra propoſitio Iure Ciuili heredis inſtitutionem ex quibuſuis verbis aptis † & animum 297
teſtantis declarantibus induci, ſiue directa ſint, ſiue obliqua & inflexa, quæ (cùm heres de reſtituenda hereditate non grauatur) directa & abſoluta fiunt, d. *l. filij etiam* 17. *D. de liber. & poſthum.* d. *l. Aurelius* 28. §. *quidam ita, D. de liberat. legata*, d. *l. illud* 13. §. 1. *D. de iure codicil.* Cùm alioquin fideicommiſſariæ hereditati vel particularium fideicommiſſorum reſtitutioni deſeruiant, ſiue dirigantur in heredem grauatum, ſiue in ipſum cui fideicommiſſum relinquitur. Nam vt ait *Paulus* d. *lib.* 4. *Sententiarum tit.* 1. §. 4. *Qui fideicommiſſum relinquit, etiam cum eo cui relinquit loqui poteſt, veluti: Peto Cai Sei contentus ſis illa re: aut: Volo tibi illud præſtari.*

Quòd ſi cui noſtra non probentur, quod adtinet ad heredis inſtitutionem; & factam per iſta verba: *Titium heredem eſſe volo*, vel *iubeo*, iure directo ſuſtineri non poſſe firmet contra *Florentinum* in d. *l. filij*: contra *Scæuolam* in d. *l. Aurelius*, §. *quidam ita*: contra *Papinianum* in d. *l. illud*, §. 1. & contra ea omnia quæ *ſupr.* expendimus, ei tamen, & cuique communis opinionis acerrimo vindici primo loco propoſita non diſplicere confidimus, & hereditatem quibuſque verbis directis, ſiue expreſſis, ſiue ſubauditis † relinqui poſſe, dum 298
tamen ex illis animus teſtantis adpa-

reat, vt probat d. *l.* 1. *§ qui neque, cum ſeqq. D. de hered. inſtit.* Vt inde quàm euidenter inferatur illa verba *l. Gallus: Si filius meus viuo me morietur, tunc ſi quis mihi ex eo nepos*, &c. inſtitutionem filij continere & quidem apertè, vt quæ à contrario ſenſu ſumpto argumento (quod apertiſſimum vocat Conſultus in *l. ſi quis locuples* 57. *D. de manumiſ. teſtam.*) clarè denotant animum teſtantis, & filium heredem poſt mortem ſuam extantem inſtituentis; ita vt his verbis: *ſi filius meus viuo me morietur*, &c. implicitè illa veniant: *Filium heredem inſtituo*, vel *heres eſto* ne dicas, filij inſtitutionem conditionalem. Imò etsi dicta verba non ſubaudias, idem erit dicendum, ex ſingulari deciſione & regula *textus* in *l. aliquando* 107. *D. de condition. & demonſtrat.* Nec mirum erit inſtitutionem à contrario ſenſu induci, cùm hoc ipſum adcidat in legato (quod legis modo, & imperatiuè, id eſt, verbis directis teſtamento relinquebatur ex *Vlpiano* in *fragmentis* d. *titul.* 24. *in princip.*) *l. ſi legatum* 10. *l. legata inutiliter* 14. *D. de adimend. legat. l. quod purè* 6. *D. quando dies legati cedat*, *l. quibus diebus* 40. *§ quidam Titio, verſ. videamus, D. de condition. & demonſtrat.*

Ex quibus omnibus clarè patet, opinionem *Bart.* in d. *l. Gallus num.* 5. & alibi (dum contra *Gloſſam* firmat, in illa *lege* aliam inſtitutionem non
299 præceſſiſſe) veriorem eſſe † & tenendam.

Nec quidem ab ea dimouere nos debent valdè difficiles *textus* in d. *l. Gallus, §.* 10. vbi *Scæuola* ait: *In omnibus his ſpeciebus illud ſeruandum eſt, vt filius dumtaxat qui eſt in poteſtate, ex aliqua parte ſit heres inſtitutus*, & in *l. ſi quis eum, §. vnico, D. de vulg. & pupil. ſubſti.* illis verbis: *Sed ſi ſecundum teſtamētum ita fecerit pater, vt ſibi heredē inſtituat, ſi viuo ſe filius decedat, poteſt dici non rumpi ſuperius teſtamentum, quia ſecundum nō valet, in quo præteritus eſt.* Nam quod adtinet ad d. *§.* 10. Reſpon. loco illorum verborum: *In omnibus his ſpeciebus illud ſeruandum eſt*, in *Pandectis Florentinis* legi: *Ergo & ſi pronepos admittetur qui natus erit* (quę ſanè §. pręcedentis deciſioni conciniora ſunt) vt ita vires vim dictionis illius, *in omnibus*, nihil excludentis, *l. ſi is qui ducenta, §. vtrum, D. de reb. dub. l. à procuratore, C. mandati*: & inde aliàs aptandæ tam caſui mortis, de quo in d. *l. Gallus in princ.* quàm aquæ & ignis interdictionis, & emancipationis, & ceteris, in §§. ſubſeqq. contentis. Vel meliùs dic (& retenta communi lectione) ibi non probari neceſſariam fuiſſe aliam inſtitutionem filij præter expreſſam in formula *Galli*, ſed tantùm *Scæuolam* adnotaſſe eam concipi, defendique non poſſe filio exheredato: *Nam fruſtrà* (ait) *exheredabitur poſt mortem ſuam*: & ideò neceſſum eſſe, filium vel ex parte heredem inſtitui, ne rumpatur eius prætentione teſtamentum, ex dicēdis illicò in ſolutione ad d. *§. vnic.* An verò requiratur alia inſtitutionis concipiendæ formula præter expreſſam in cautione & conſilio *Galli*, *Scæuola* non adperit. Quòd ſi inſtes, filium ex parte heredem inſtitui non poſſe, retentis illis verbis Aquilianæ cautionis: *Si filius meus me viuo morietur.* Reſpond. ab his principalem noſtram adſertionem, quod adtinet ad inſtitutionem vniuerſalem, non vitiari: ex parte verò filio herede inſtituto oportere partem deſignari per alia verba extra contenta in conſilio *Galli*. Vel meliùs & ſubtiliùs dic, extraneo ex triente herede inſtituto poſſe nepotem poſthumū ſeruata formula *Galli* inſtitui: & natum mortuo patre in vita aui ex beſſe heredem futurum, vt in quo, pater per illa verba:

Si filius

Si filius meus viuo me morietur, fuerat inſtitutus.

Demum nobis non obſtat d. *l. ſi quis eum*, §. *vnico*, vbi *Pomponius lib. 3. ad Sabinum* (qui priùs in verſ. *nam etſi*, ait, patris teſtamentum, in quo filio pupillariter ſubſtituerat infirmari per poſterius, in qua nulla filio inerat ſubſtitutio, vt clarè demonſtrant illa verba: *Nam etſi ſibi & filio pater teſtamentum feciſſet, deinde ſibi tàtùm, vtrumque ſuperius rumpetur*) ſubdit, verba *ſuprà* expenſa, alium caſum præſeferentia (cùm ſcilicet teſtamentum ſibi ſoli pater fecit, & inſtituto extraneo filius præteritus eo viuo deceſſit) in quo ſecundum teſtamentum non valêre ait ex capite præteritionis filij ac adcidit in ſimili caſu deciſo à *Paulo* in ſuis itidem *comment. ad Sabinum* contenro in *l. ſi filius 7. D. de lib. & poſthu. Vlpiano* in *l. 3. §. ex his*, & in *l. poſthumus 12. in prin. D. de iniuſto, rupto, irrito fact. teſta.* Verba ergo illa: *Sed ſi ſecundum teſtamentum ita fecerit pater, vt ſibi heredem inſtituat*, vno ſunt legenda ductu, vt conreſpondeant præcedentibus illis: *Sibi & filio teſtamentum feciſſet, deinde ſibi tantùm*, ac ſi diceret *Pomponius*, patre decedente poſt mortem filij præteriti in ſecundo teſtamento primum non rumpi, inlæſumque permanſiſſe, ita vt verba illa: *Si viuo ſe filius decedat*, contextui adcommodes, nec ad formulam conſimilem Aquilianæ referas. In qua ſanè filij inſtitutio continetur, vt iam latè vltra omnes Iuris Interpretes pluribus comprobauimus.

A quibus ſubinde velùt per neceſſariam conſequentiam deducimus, in ea ſatis nota & trita quæſtione, An filij poſiti in conditione cenſeantur vo-
300 catiſaientium, † adhęrendum ſententiæ contra communiorem *Gloſſa* in d. *l. Lucius 85. D. de hered. inſtituend.* in qua verba illa: *Aut filium, filiámve ex ſe natum, natámve non habuerit*, ſubſtitutionem inducunt filiorum. Et hoc ipſum dicendum eſt de illis ſimilibus: *Si filius meus* (aut quilibet heres inſtitutus) *ſine liberis decedat*.

Ex quibus omnibus iam deinceps nulla oboriri dubitatio poterit circa inſtitutiones & legata, ſiue ſuo, ſiue alieno poſthumo ex Iure Ciuili facta. In qua re, omnium iuris difficiliore, quid (tumultuaria forenſium rerum mole obpreſſi) præ ceteris præſtiterimus, aliorum eſto iudicium.

INLATIO XIV.

SYNOPSIS.

301 *Poſthumus dum in vtero eſt nec* ſuus *eſt: nec* legitima *ei debetur: nec* pupillus *dici poteſt: nec* homo: *nec* animal: *nec ei* mora *fit: nec ipſe* eam *committere poteſt: nec donare: nec comprehenditur ſtatuto puniente occiſores.*

DEMVM à principali illa noſtra propoſitione in initio huius capitis adducta (quæ poſthumos Iure Ciuili in hominum vel rerum natura non eſſe adſtruit) decimoquarto & vltimo loco, & ſummo ſimul verborũ compẽdio inferimus, poſthumũ dum in vtero eſt nec ſuum † eſſe, vt proba- 301
uimus *ſupr. hoc cap. §. 1. n. 84.* Nec legitimam ei deberi, vt reſoluit *Tiraq.* in *l. ſi vnquam, verb. ſuſceperit liberos, n. 146. C. de reuocand. donat.* Nec *pupillum* dici poſſe, *Tiraq. ſupr. n. 147.* Nec *hominem*, *Tiraq. ſupr. n. 148. Adrianus Neguſantius*, poſt alios, in *ſylua reſponſor. q. 400. n. 35.* Nec *animal*, ex iam dictis per nos in initio *huius capitis*, maximè ex *n. 6.* poſt *Tiraq. ſupr. nu. 149. & 151. cum duobus ſeqq.* Et ideò ei *moram* non fieri, *Tiraq. ſupra num. 147.* Nec ipſum eam poſſe committere, ex iam dictis per nos *ſupr. §. 1. n. 18.* Nec donari ei poſſe, ex reſoluendis *infrà* in *§. 3. à num. 3.*

Digitized by Google

(vbi à reſolutione iſta ius patrium excipimus) Nec comprehendi ſub ſtatuto puniente occiſores, *Tiraqu. ſuprà d. num.* 148. Quod tamen limitandum & intelligendum eſt iuxta proximè tradita, & latiùs diſcutienda in *ca.* 16. §. *vnico.*

§. II.

SYNOPSIS.

1 *Prætor nondum natos propter ſpem naſcendi non neglexit.*

2 *Imò eis magis fauet quam natis.*

3 *Partui nondum edito, & heredi inſtituto Prætor bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas dabat.*

4 *Et non inſtituto bonorum poſſeſſionis contra tabulas beneficium impartiebatur.*

5 *Quod intellige ſi partus conceptus erat.*

6 *Nec fuiſſet exhæredatus.*

7 *Hodie verò quamuis exheredatus ſit, bonorum poſſeſſionis beneficio iuuabitur.*

8 *Mittitur etiam in poſſeſſionem emancipati filius naſciturus.*

9 *Et non tantùm legitimus ſed & naturalis.*

10 *Et adoptiui filius futurus.*

11 *Et incertus.*

12 *Et extraneus quinis inſtitutus.*

13 *Vtero gerens eum qui defuncto proximior eſt, alenda eſt ex bonis defuncti. Mater verò alterius extranei non ita, niſi aliunde non habeat.*

14 *Alimenta ventri ſubminiſtrat eius curator.*

15 *Tria debet prægnans apud iudicem petere.*

16 *Curator ſolet dari bonis & ventri ſimul, aliquando verò ſeiunctim.*

17 *Curator ventris ab aliis differt.*

18 *Curatoris ventris conſtitutio longè diuerſa res eſt à miſsione in poſſeſſionem ventris nomine.*

19 *Mulier prægnans petere poteſt vt fiat bonorum deſcriptio & inuentarium.*

20 *Effectus bonorum poſſeſſionis prædictæ demonſtrantur.*

21 *Miſsio iſta in poſſeſſionem ius nullum tribuit in proprietate. Et n.* 24.

22 *Ad miſsionem iſtam concedendam ſufficit ſummariè de grauidatione conſtare.*

23 *Differentia bonorum poſſeſſionis vnde liberi, & vnde legitimi traditur.*

25 *Nuda adſeueratio prægnantis ſufficiens non eſt ad concedendam eidem ventris nomine bonorum poſſeſſionem.*

26 *Calumnia non præſumitur in muliere bonorum poſſeſſionem petente.*

27 *At ſi manifeſtè calumnia ante miſſionem adpareat, venter non mittitur in poſſeſſionem.*

28 *Læſis, per miſsionem in poſſeſſionem dolo aut calumnia factam diuerſimodè conſulitur à Prætore.*

29 *Grauius coërcetur illius calumnia, quæ medio iuramento eidem delato in poſſeſſionem miſſa eſt, & cauſam adperit. nu.* 30.

31 *Quod dicitur de falſa adſertione mulieris intelligendum eſt de ea quæ ſciens prudenſque dolo decepit.*

32 *Legata & fideicommiſſa poſthumo alieno relicta Iure Prætorio ſuſtinebantur.*

CVM autem iſta ſummo iure, & eius attentis regulis ſic ſe haberét in cauſa ventris & poſthumi ſubinde, ac vidimus in initio *huius capitis*, & in §. *præcedenti* per plures *inlationes*, Prætor (cui ciuium Romanorum liberi magnæ erant curæ) eos etiam qui nondum nati ſunt, propter ſpem naſcendi † non neglexit, *l.* 1. *in princ. D. de ventre in poſſeſ. mitten.* Imò adeò eis fauit, vt fauorabiliorem Iure Prætorio attento iudicauerit *Vlpianus* cauſam

2 tam partus † quàm pueri iam nati, d. l.1.§. *& generaliter*, vbi eleganter ait: *Partui in hoc ſuccurri, vt producatur in lucem, puero, vt in familiam inducatur.* Et ideò partum curandum & alendum ſubdit, vt qui non tantùm parenti cuius eſſe dicitur, verùm & Reipublicæ naſcitur, quod ex pluribus poſt *Bald.* in *l.4.C.ad Senatuſconſ. Velleian.* optimè probant *Ianus Langlæus lib.11. ſemeſtrium, cap.fin. verſ.rurſum, Gratian. diſcepta. 1.p. cap.72. numer.3. Pontan. de aliment. cap.2. num.2. Rhenat. Choppi. de legibus Andium lib.1. cap.44. num. 6.& 7. Mieres de maioratu 3.p. quæſt. 2. num. 20. Zeuallos commun. contra commun. quæſt.183.num. 7.*& comprobatur apertè ex *Gaii lib.2. inſtitutionum tit.3.§.poſthumorum.*

Iuſtis ergo de cauſis motus Prætor partui nondum edito bonorum poſſeſſionem ſecundùm tabulas dabat,
3 cùm eum inueniebat † inſtitutum, *l. fin. D. de ventre in poſſeſ. mitten.* cum aliis *inferiùs* referendis. Et ſubinde
4 cùm inſtitutus † non erat, bonorum poſſeſſionis cõtra tabulas remedium eidem impartiebatur, ſi primum locum ſucceſſionis obcupabat, *leg.1. in princ.* cum ſuis §§. *l. vbicunque 7.* & ferè *per totũ, D. illo tit. de ventre in poſſeſ. mitten.* (vbi præcipuè agitur de bonorum poſſeſſione contra tabulas, vt diſertè notat *Cuiac. in paratitl. ſuper illo tit.*) Et demum ab inteſtato bonorum poſſeſſionem ex capite *vnde liberi, vnde legitimi & vnde cognati* eidem partui concedebat, *l.1.§. & generaliter*, dict. *l. vbicunque 7. l.fin. D. de ventre in poſſeſ. mitten. l.g. 7. vbi gloſ. 7. tit. 22. p.3.*

Cùm autem ventrem primum locum in ſucceſſione obtinentem ex omnibus partibus ſucceſſorij Edicti in poſſeſſionem mittendum dicimus, hoc ſanè intelligimus.

Dum tamen partus conceptus fuerit †, ante mortem teſtatoris, *leg.1.§.2.* 5
l.fin. D. de ventre in poſſeſ. mitten. Nec ab eo fuerit exheredatus, † *l.1. §. totiens*, 6
& *§. ſed & ſi quis, D. de ventre in poſſeſ. mitten.* (qui tamen alendus erat, vt poſt *Duennas, D. Molin. Menoch.* & alios reſoluit *Petrus Surdus de alimentis tit.1. quæſt.23. num.2.*) Hodie † verò venter (qui ingratitudi- 7
nis nullam cauſam præſtare poteſt) exheredari non poterit, ex nouiore *Iuſtiniani* iure, iuxta tradita à *Thoma Cormerio lib.24. Iuris Ciuilis Romani & Gallici titul.14. cap.2. verſ.8. poſt Vueſembec. in parati. ad tit. D. de ventre in poſſeſ. mitten.*

Mittitur autem in poſſeſſionem non tantùm venter futurus ſuus, ſed & emancipati † filius naſciturus, d.*l.1.* 8
§.etiam, & *§.ſi pater*: vt adcidit emancipato nato, *l.ſi emancipatus 6.§. nepote*, cum aliis, *D. de bon. poſſ. contra tabulas.*

Nec tantùm legitimus & naturalis, d.*l.1. in prin.* ſed & naturalis † tan- 9
tùm d.*l.1.§.rectiſſimè.* Quin & aui adoptiui † venter futurus, d.*l.1.§.ſi filius* 10
in adoptionem. Quemadmodum & iam natus ex adoptiuo filio mitteretur, *l. non putauit 3. §. in adoptionem, D. de bonor. poſſeſ. contra tab.*

Sed & incertus † quocunque du- 11
bio aut incertitudine mittendus eſt, d.*l.1 §.totiens, §. quare, §. idem, §. ſed et ſi ſub conditione, §. ſi venter, §. etiam, §. ſi ea, D. illo tit. de ventre in poſſeſ. mitten. Surdus,* poſt alios, *de aliment. tit.1. q.5. n.1.* Sicut alimenta Iure Ciuili debentur exheredato in dubio, *Colerus de aliment. lib.1. cap.2. ex num.56.* & inſtituto ſub conditione, *Coler. ſuprà à num.61.*

Extraneus † itidem mitti debet, ſi 12
fuerit inſtitutus, *l.extraneo 6. D. illo tit. de ventre in poſſeſ. mittend.* Extraneum verò ventrem dicimus eum qui in ſucceſſione primum locum non

obtinet,contra nouiſſimos *Salmanticenſes*, quos iam improbauimus in §. *antecedenti n.*281. Siue conſanguineus ſit,ſiue non,vt eodem *§.n.*275. latè notauimus in *D. Pichardum.* Quemadmodum *ſuus* in ſubceſſionibus Prætoriis dicitur qui potiorem locum in ſubceſſione tenet, d.*l.*1. §. *totiens*(ita interpretando in illis verbis) *Totiens mittitur in poſſeſſionem venter, ſi non eſt exheredatus, & id quod in vtero erit inter ſuos heredes futurum eſt*, hoc eſt, inter eos qui primum locum in ſubceſſione ſunt habituri, vt diſertè interpretatur ibi *Gothofredus*, ita vt vox illa, SVOS, proximiores in ſubceſſione denotet, non ſuos heredes Iuris Ciuilis,quos Prætor non adtendit.

Differt autem extraneus venter à ſuo, vel proximiore in ſubceſſione,
13 quòd †illius mater ſi aliunde habeat, ex bonis defuncti alenda non eſt, vt diximus *ſupra* dicto *nu.* 275. prægnans verò & vtero gerens eum qui defuncto proximior eſt, ex bonis eius alenda eſt, & cibus, potus, veſtitus & lectum ei præſtanda ſunt, pro dignitate ſua & facultatibus defuncti, d. *l.*1. *§. mulier autem, Pontan.de aliment.* d.*cap.* 2.*nu.*19.*Coler.in eod.tract.*1.*p.cap.*2.*num.* 33.& habitatio, *l.*4. *D.de ventre in poſſeſ.mitten.* etiamſi diues ſit,vel aliunde habeat vnde ſuſtentare ſe poſſit, *l.curator* 5.*D.illo tit.*

14 Alimenta autem iſta dantur † à curatore ventri adſignando, d.*§ mulier, l.ſi ventri* 9. *D.de priuileg.creditor.*& à matre petendo, d.*l.*1.*§.quotiens autem, Petrus Gregor.lib.*13.*ſyntagmat.cap.*7. *num.* 1. & ante eum *Bald.conſ.* 126. &
15 137.*lib.*1. vbi ait, mulierem tria † petere debere. Primum,ſe ventris nomine in poſſeſſionem mitti. Secundum, dari curatorem ventri. Tertium,quòd fiat inuentarium & deſcriptio bonorum defuncti. Quòd ſi curatorem non petat, ſubceſſione priuabitur poſteà nati & defuncti, *Bart.conſ.* 22. *num.*5. *lib.*1. excuſabitur autem ex quauis iuſta ſuperueniente cauſa, *Bart.ſupra.*

Solet etiam curator & ventri & bonis † dari ſimul, d.*l.*1. *§.hoc autem*: vel 16 diſiunctim, d.§. *quotiẽs autem*,& d.§. *item ſi periculum*, §.*ita igitur*, & *§.curatore autem*, *Montan. de iure tutelarum,cap.*8.*num.*34.*Petrus Gregor.* dict. *cap.*7. *num.*2. Qui *nu.ſequenti*,ex *Hermogeniano* in *l.inter bonorum* 48.*D.adminiſtrat.tutor.* optimè diſtinguit † in- 17 ter curatorem ventris, bonorúmque, & curatorem furioſi, prodigi, pupillive: cùm iſtis plena rerum concedatur adminiſtratio, duobus verò primis, ventris ſcilicet & bonorum, ſola cuſtodia, & rerum,quæ deteriores futuræ ſunt,venditio committatur. Sed & curator iſte ſoluendi debiti rationem habere debet, vtique eius quod ſub pena,vel pignoribus pretioſis debetur, *l.curator* 5.§.1.*D.de ventre in poſſeſ.mitten.* Et ſi periculum ſit, ne interim res vſucapiantur, vel debitores tempore liberentur, curator hoc curare debet.d.*l.*1.§.*item ſi periculum, D. eodem tit.*

Hæc velut obiter tractaſſe liceat de curatoris ventris vel bonorum conſtitutione(nec omnibus nota) etſi res alia † ſit à miſſione in poſſeſſionẽ mu- 18 lieris prægnantis ventris nomine: à qua enaſcitur alimentorum (de quibus *ſupra*) præſtatio:ſed & mulier ventris nomine in poſſeſſionem miſſa,vel mittenda agere poterit,†vt bonorum 19 defuncti fiat deſcriptio prædicta & inuentarium,d.*l.*1.§.*curatore.*

Aſt inter omnes iſtius in poſſeſſionem miſſionis effectus potiſſimi ſunt, † quod ea mediante interim alterius 20 heredis inſtituti aditio impeditur,iuxta tradita *per Bart.* in *l.*1. §. *neceſſario*, ante *nu.*1.*D.ſi ventris nomine mulier.* Et prægnans interim de adulterio accuſari non poſſit, *l.ſi ventris* 8. *D.illo tit.*

Digitized by Google

de ventre in poſſeſ. mitten. l. mulier 11. §. *quæ propter, D. ad leg. Iuliam de adult.*

Sed & ipſi miſſionis in poſſeſſionẽ effectus planè demonſtrant, eam ius
21 nullum in proprietate † tribuere, & quandam velut operari detentationem, in qua venter, & mater eius nomine eſſe debet, quandiù mulier aut pariat, aut abortum faciat, aut certum ſit eam non eſſe prægnantem, d. *l. 1. §. tandiù*, & notat bellè *Petr. Gregor. lib. 43. ſyntagmat. iuris, cap. 4. n. 9.*

Vnde eſt, vt in concedenda hac bonorum poſſeſſione mulieri prægnanti qualiſqualis ſummaria ſubficiat
22 probatio, † & citra cauſæ plenam cognitionem, d. *l. 1. §. ſi ea, D. de ventre in poſſeſ. mitten. l. 3. §. adquirere, l. ſeruus bonorum 7. D. de bonor. poſſeſ.* Dilata ea probatione, quæ altiorem indaginem requirit, in aliud tempus, dicto §. *ſi ea*; puta in tempus pubertatis, dict. *l. vbicunque §. 1.*

Vt hinc meritò veniat notandus *Ioann. Baptiſta Valençuela conſ. 96. num. 6.* vbi adſerit, ventrem mitti non debere in bonorum poſſeſſionem, niſi plena præcedente cauſæ cognitione, ex d. *l. vbicunque*, §. 1. qui potiùs dicit totum contrarium; dum enim cauſæ cognitionem exigit, intelligendus eſt de ſummaria illa cauſę cognitione, de qua loquitur *Vlpian.* in dict. §. *ſi ea*, vbi ſummatim cognoſcendum, & nihil noui decernendum ſtatuit, *ne præiudicium fiat ei quod in vtero eſt*: & paulò inferiùs, *ne præiudicium partui fiat.* Et hoc ipſum idem *Vlpian.* ſtatuit in d. §. 1. vbi cauſæ cognitione (ſcilicet quacunque) præmiſſa venter mittitur in poſſeſſionem, ſtatus controuerſia in tempus pubertatis dilata, quaſi diceret, interim partui præiudicium fieri non debere, vt in d. §. *ſi ea.* In quo ita ſunt adcipienda verba illa *ſuprà* relata: *ne præiudicium fiat ei quod in vtero eſt*, & illa ſubſequentia: *ne præiudicium partui fiat*, id eſt, priùs iudicandum eſſe ſuper miſſione in poſſeſſionem ventris, quàm de cauſa ſtatus: qui verus ſenſus eſt illorum verborum, & quorumque ſimilium, argumento *text.* in *l. ſi quis libertatem 7. in princip. D. de petit. heredit.* ibi: *Ne præiudicium de teſtamento cognituro faciat*, & *l. apud* 55. *D. de iure fiſci*, ibi: *Ne publicæ cauſæ præiudicetur.*

Quæ ſanè ratio (Interpretibus Iuris antiquis implurimum incognita) originem trahit à præiudiciorum origine, eorumque etymologia à præpoſitione *præ*, & verbo *iudico*, quaſi *ante iudico*, vel *ante iudicatum*, vt notat optimè *Ioan. Rauard lib. 1. de præiudic. cap. 1. & 2. Mynſinger.* & poſt eum reliqui, in §. *præiudiciales, inſtitution. de action.* Exemplum erit, ſi Titio agenti contra libertum, vt operas præſtet, libertus obponat ſe ingenuum: nam priùs eſt agendum & iudicandum ſuper exceptione (quod in iure dicitur præiudicium, ſeu præiudicialis exceptio) *l. fi. D. ſi liber. ingen. eſſe dicatur*, ibi: *Redditur præiudicium: l. ſi quis a liberis* 5. §. *ſolẽt iudices*, ibi: *Præiudicio certare poſſit, D. de liber. agnoſcend.* §. *præiudiciales*, cum aliis, *inſtitutio. de action.* Vt inde omnes cauſæ, quæ ante alias principaliores, vel altiorem requirentes indaginem, iudicantur PRÆIVDICIA, vel PRÆIVDICIALES adpellentur, quales ſunt contentæ in *l. ſi poſt litem* 13. *l. fundum Titianum* 16. *l. fundi* 18. *l. rei maioris* 21. *D. de exception. l. per minorem* 54. *D. de iudic. l. adoptiuum* 8. §. *patronum*, D. *de in ius vocando, l. 1. §. 1.* D. *famil. erciſcundæ, l. cùm aliquis* 21. *C. de iure deliberand. leg. quoniam Alexandrum* 26. *C. ad leg. Iuliam de adulter. leg.* 2. *C. de ordine cognit.* & alibi ſæpè; *Cicero* 1. *in Verrem*, & *pro Cluentio*, & variis aliis locis. Prætor enim, qui iudicem

dabat, ſi à reo obpoſita fuiſſet exceptio, quæ priùs deberet terminari, ſub hac nota & formula cauſam committebat: SI ILLI PRAEIVDICIVM NON FIAT, id eſt, niſi priùs iudicandum eſſet de exceptione præuiam cauſæ cognitionem requirente, vt doctè interpretatur *Revard. d. lib. 1. de praeiudiciis*, & optimè *Briſſon. lib. 5. de formulis*. Ex hoc diſertè inferens ad interpretationem *l. ſed & ea 35. §. non ſolùm, D. de procurat. Non ſolùm ſi actio poſtuletur à procuratore, ſed & praeiudicium vel interdictum*, & *l. 3. §. illud, D. de liber. agnoſc. Si viuo patre redditum ſit praeiudicium*. Idem ergo eſt partui præiudicium non fieri in *d. l. 1. §. ſi ea, D. de ventre in poſſeſ. mitten.* vel mitti in poſſeſſionem dilata cauſa ſtatus in tempus pubertatis, *d. l. vbicunque §. 1.* in ſuo primo caſu, ſcilicet bonorum poſſeſſionis ex capite *vnde liberi*.

23 Quod differt à ſecundo † *vnde legitimi* eiuſdem §. in quo etiam cauſa ſtatus differtur, ſed in primo dilatio fit miſſo ventre in poſſeſſionem, in ſecundo verò non ita, cùm non ſit *aequum in tempus pubertatis* (vt ait ibi *Vlpian.*) *ventrem veſci de alieno, in tempus pubertatis dilata controuerſia*, quaſi diceret, ventri primum locum in ſucceſſione obcupanti meritò dari poſſeſſionem, dilata controuerſia ſtatus (vt fit in *Carboniano*, & in *quaeſtione adulterij* contra prægnantem mota) Qua ſuſpenſa, venter qualiquali præuia cauſæ cognitione & probatione in poſſeſſionem mittitur, ne ei fiat præiudicium, vt ait *Iulius Paulus* in *l. ſi ventri, D. de vētre in poſſeſ. mitten.* id eſt, ne ei qui filius prædefuncti exiſtimatur, alimenta deficiant (non concedenda extraneo ventri, in quo non eadem alendi viget ratio) Et hac veriſſima interpretatione ad iſta iura admiſſa, ceſſant plures Interpretum diuinationes & hallucinationes (quibus non immoror) & miror *Gothofredo* placuiſſe in eorum *ſcholiis*.

Valençuelam verò *d. conſ. 96. nu. 6.* non ita miratet, niſi expreſsè eius reſolutio contrariaretur deciſioni *text.* in *l. 7. tit. 22. p. 3.* vbi Rex noſter ALFONSVS SAPIENS poſt definitionem eorum, quæ ad *Carbonianum Edictum* ſpectant, ita ait: *E eſto puſieron los Sabios antiguos por pro del huerfano, cà ſi los que lo han en guarda entienden q̃ es mas ſu pro dèl entrar luego en el pleito, porque ha las prueuas ciertas, è ſon viejas è ſe teme que ſe irán à tierras eſtrañas, es en ſu eſcogencia de poder ſeguir tal pleito luego. E ſi por auentura a aquella ſazon ouieſſe el huerfano enemigos, ò eſtorbadores, è non ouieſſe las prueuas è defenſiones tan ciertas como auia meneſter, entonces bien puede el huerfano callar, è non es tenudo de reſponder al pleito faſta que ſea de la edad ſobredicha, criandoſe en los bienes de que fue entregado: è deſpues quādo fuere deſta edad ſe podra mejor amparar por ſi ò por ſus parientes, ò por ſus amigos.* Et poſthæc ſubdit Legiſlator ſequētia huius propoſiti: *E eſto miſmo dezimos q̃ deue ſer guardado quando alguna muger fincaprenada de ſu marido que ſino, è demanda al judgador en nombre de aquella criatura que tiene en el vientre, q̃ le entreguen de los bienes q̃ fueron de ſu marido, è los tenedores dellos dizē que no fue ſu muger legitima, è que non fincara preñada del. Que dando ella prueua, ò praeſunciones que era ſu muger legitima, è q̃ fincara preñada del, maguer las prueuas fueſſē dudoſas, ò no lo dixeſſen claramente, deue ſer apoderada por juizio de aquellos bienes q̃ demanda en nome de aquella criatura de que es preñada, è puede viuir è mātenerſe en ellos. Pero ſaluo finca ſu derecho à aquellos q̃ eran tenedores dellos, ſi quiſiere deſpues moſtrar alguna razō derecha por q̃ no los deua heredar, anſi como dicho es.* Empero *tal pleito como eſte*

mo eſte no le puedan mouer faſta que ſea
de edad de catorze annos, ſi el huerfano
de ſu voluntad no quiſieſſe reſponder à
ello, vt in cauſa *Carbonian* iam edixerat
hiſcemet verbis. Ex quibus omnibus
perquàm euidentia fiunt quæ obij-
cimus dictis à *Valençuela*, iſto in caſu
requirente plenam cauſæ cognitio-
nem. Quæ tunc tantùm adhibetur,
cùm illo iudicio res omnino termi-
natur, nec aliud exſpectatur, *l. in bo-*
næ fidei 3. C. de reb. credit. l. 1. & 2. C.
de relation. l. 2. C. de adoption. At miſ-
ſione iſta regulariter res non per-
agitur, nec iudicium ſtatus cum ea
finitur, imò differt in commodius
tempus. ¶ Et inde iudicio principali
24 quidquam non oberit † deciſum in
ſummario miſſionis in poſſeſſionem,
etſi facta fuerit virtute iuramenti præ-
gnanti ab herede delati, *l. 1. in princip.*
D. ſi mulier ventris nomine, l. 3. §. vnde
Marcellus, D. de iureiuran. l. 18. tit. 11.
part. 5.

Cùm autem ventrē ſummaria cau-
ſæ cognitione & probatione in poſ-
ſeſſionem mittendum dicimus, aſſer-
tionem nudam prægnantis non ad-
25 mittimus, † *l. 1. §. 1. D. illo titulo de ventre*
in poſſeſ. mitten. ſed cauſæ ſimul cogni-
tionem requirimus, adhibito iudicio
& indagine indiciorum (de quibus in
cap. præcedenti latè egimus) vel mulie-
re iurante ſe prægnantem eſſe, ſi ab
herede delatum ſit ei iuramentum, d.
l. 1. in princ. D. ſi mulier ventris nomine,
d. *l. 3. §. vnde Marcellus, D. de iureiur.* d.
l. 18 tit. 11. p. 5.

Hæc ſi præceſſerint, calumnia aut
26 dolus non præſumitur † in muliere
miſſa in poſſeſſionem, quæ poſteà ad-
paruit prægnantem non fuiſſe; quin
potiùs falſa exiſtimatione fuiſſe dece-
ptam, *l. ea quæ 6. D. de his qui notant. in-*
fam. faciunt tradita à *Ma, cardo concluſ.*
63;. num :2. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu
309. num. 8. Et huius propoſiti eſt aper-
ta deciſio *tex.* in *l. 1. §. per calumniam,*
D. ſi mulier vent. nom. vbi ea ſola
mulier prægnans per calumniam
in poſſeſſionem miſſa eſſe dicitur, aut
videtur, quæ ſciens, prudenſque ſe
prægnantem non eſſe voluit in poſ-
ſeſſionem venire. Et conferunt tradi-
ta à *Gregorio Lopez glof. 4. in l. 5. tit. 6.*
p. 7.

Quòd ſi de manifeſta calumnia
ante miſſionem † adpareat, hoc 27
eſt, mulierem non eſſe prægnantem,
vel ex alio prægnantem eſſe, *l. cùm non*
prægnans 16. D. de his qui notan. infam.
nihil noui Prætor decernit, d. *l. 1. §.*
ſi ea, D. de ventre in poſſeſ. mitt. (id
eſt, decretum ſuum non interponit)
l. 3. §. cauſa cognitio, D. de Carbon. E-
dicto, Menoch. de retinen. remed. 1. num.
51.

Detecto verò dolo, aut calumnia
poſt miſſionem læſis diuerſimodè per
Prætorem conſulitur, & in mulierem,
† alioſque doli participes agitur in 28
titulo 5. lib. 25. Digeſtorum : Si ven-
tris nomine mulier in poſſeſſionem miſſa,
eadem poſſeſſio dolo malo ad alium tranſ-
lata eſſe dicatur, & in titulo 6. *eodem li-*
bro : Si mulier ventris nomine in poſſeſ-
ſione calumniæ nomine eſſe dicetur. Nam
dicto *titulo 5.* mulier miſſa in poſſeſ-
ſionem, quæ alium dolo admiſit, te-
netur ex nouiſſimo Prætoris Edi-
cto, cuius fit mentio in *l. 1. illius tituli,*
actione ſcilicet quadam in factum, in
id quod intereſt admiſſum, in poſſeſ-
ſione non fuiſſe, dicta *l. 1. §. 1.* Et *non*
ſolùm (vt ait ibidem *Vlpianus*) *mulie-*
rem Prætor coercet, verùm eū quoque in
cuius poteſtate ea fuerit, ſcilicet ſi dolo ip-
ſorum alius in poſſeſſionem fuerit admiſ-
ſus; actionémque in tantum pollicetur in
eos, quanti interfuerit eius qui experitur.
Quin & in patrem, auúmve paternū
doli non participem (in cuius poteſta-
te eſſet filia) actio dabatur, ſed pro eo
tantùm quod ad eos perueniſſet, d. *l. 1.*

§. *fin.*(ita intelligendo) *D. illo tit. ſi ventris nom. mul. in poſſeſ. miſ.* Si enim parens in cuius factis filia eſſet conſtituta doli particeps inueniretur, tunc ſanè ſiue filia, ſiue alius in poſſeſſionem miſſus fuiſſet, vterque inſolidum tenebatur d. *l.* 1. §. 1. iuncta *l. ſeq.* §. *ſi & patris.* Datur itidem hæc actio in quemcunque ad quem bona defuncti peruenerunt, d. *l.* 1. §. *neceſſariò*(ex dolo enim quidquam lucrátibus ſemper iura aduerſantur, *Couarr. lib. 2. variar. cap.* 16. *Tiraquel. de retract. proxi.* §. 1. *gloſ.* 10. *num.* 25.) & ideò rei perſecutoria dicitur. Et poſt annum competit, d. *l.* 1. §. *hac actio.* Et admiſſum de poſſeſſione decedere iubet, d. §. *neceſſariò.*

At in d. *tit.* 6. *D. ſi mulier vent. nom.* Prætor (qui facilis eſt circa bonorum poſſeſſionem dandam *l.* 1. §. *& hoc edictum, D. illo tit. ſi mulier vent. nomine*) mulieris (falſo adteſtantis iuramento, ex delatione heredis ſe grauidam à
29 defuncto) calumniam † coërcet; & grauiùs quidem quàm Edicto relato in præcedenti *titulo D. ſi vent. nomine mulier.* nam ibi datur actio in id quod intereſt actoris gratia principaliter, & ideò actio pro pœnali non habetur, nec anno finitur, vt quæ rei perſecutionem habet, d. *l.* 1. §. *hac actio, D. ſi ventr. nomine.* In dicto verò *tit.* 6. *D. ſi mulier ventr. nom.* actio Prætoris coërcitionem mulieris (falsò adſerentis ſe prægnantem eſſe) principaliter reſpicit, & ideo pœnalis eſt, vel quaſi, & vltra annum non datur, *l.* 1. §. *hanc autem eod. tit.* & infamiam ex delicto inrogat, *l. notatur* 15. cum *quattuor ſeqq. D. de his qui not. inf.* eſt enim conceptio atrocior in calumniam quàm in dolum & damnum tertij, vt optimis exemplis inluſtrat *Cuiac. ſuprà.*

Sed nec inſignis iſte vir, nec vllus (eorum quos ego viderim) cauſam adperit, † cur in d. *tit.* 5. mulier decipiens in id tantùm quod intereſt obligetur, *l.* 2. d. §. *ſed & patris, D. illo tit.* In *tit.* verò 6. *ſi mul. vent. nom.* mulier non tantùm ad intereſſe teneatur, *l.* 1. §. *ſimili autem modo*, & §. *competit*, ſed & actione pœnali conueniatur, d. *l.* 1. §. 1. & d. §. *hanc autem actionem, D. illo dicto tit.* Id quod fortiùs vrgebit attendentibus vtrumque Edictum ab eadem cauſa proficiſci, d. *l.* 1. §. *& Edictum, eodem tit.* Nec propoſito dubio ſatisfacit *Anton. Faber in rationalibus ſuper* d. *l. notatur* 15. *D. de his qui not. inf.* qui ideò Prętorem non relinquere impunîtam mulieris calumniam ait, quia ea miſſio magnam iniuriam defuncto & heredibus & legatarijs inrogat, cùm interim aditio hereditatis impediatur. Nam ratione iſta admiſſa idem dicendum erat in cauſa Edicti prædicti *tit.* 5. *D. ſi vent. nom. mulier*: cùm miſſio in poſſeſſionem mulieris, de qua ibi, eiuſdem ſit præiudicij heredibus & legatarijs, ex iam dictis *ſuprà num.* 20. 30

Vnde ego puto, mulierem adſeuerantem ſeſe ex defuncto grauidam in poſſeſſionem mittendam eſſe, præcedentibus prægnationis indicijs (de quibus in *capite præcedenti* egimus) quin & in dubio, quamuis ab herede defuncti ei obponatur & dicatur per calumniam poſſeſſionem petere, *l.* 3. §. *finali, D. ne vis fiat ei.* Dum tamen ab eodem herede iuramento delato iurauerit ſe prægnantem eſſe (quo caſu calumniam, medio iuramento, purgabit) vt vtrumque probat apertè *textus* in dicta *l.* 1. *in principio, D. ſi mulier ventris nomine*, & in dicta *l. ait Prætor* 4. §. *unde Marcellus* (qui ſingularis eſt) *D. de iureiurando*: & confectum tradita à *Seraphino de priuilegijs iuramen. priuileg.* 12. *num.* 1. *&* 4. & *Cranetta conſ.* 376. *num.* 2. Detecta autem ve-

tem veritate, & mulierem prægnantem non fuiſſe, aut ex alio grauida adparente, actio pœnalis in eam (falſo id antea iuramento adſeuerantem) dabitur, d. *l.* 1. §. 1. qui, ſimul cum ſequentibus hoc caſu ſunt intelligendi ex theſi in principio propoſita, & in ſequentia influente, ex regula *textus* in *l.* 3. §. *filius inter medias*, & §. *ante heredis*, cum ibi communiter notatis, *D. de liberis & poſthumis*. Et hoc eodem ſenſu adcipienda eſt d. *l. notatur* 15. *cum ſequentibus*, *D. de his qui notantur infamia*, vt innuit *textus* in illis verbis: *Dum ſe adſeuerat prægnantem*, & *textus* in d. *l. debuit* 17. *D. illo titulo*, ibi: *Debuit enim coërceri, quæ Prætorem decipit*. Quæ verba propriè adaptantur ei, quæ delato iuramento, & auctoritate Prætoris ſpreta, ſciens, prudenſque ſe prægnantem non eſſe, voluit medio iuramento in poſſeſſionem venire, d. *l.* 1. §. *per calumniam* (ita intelligendo) *D. ſi mulier ventris nomine*. Debent ergo omnia illa iura in d. *l.* 1. *D. ſi mulier ventris nomine in poſſeſſionem*, cum ſuis §§. (qui durant vſque ad finem *tituli* iuxta *Pandectas Florentinos*) & in d. *l. notatur*, & *l. Debuit, D. de his qui notantur infamia*, & d. *l.* 3. §. *vnde Marcellus, D. de iureiurando* (quæ eiuſdem ſunt Auctoris *Vlpiani*, decerpta ex eiſdem libris & commentariis ad Edictum Prætoris) intelligi de muliere medio iuramento in poſſeſſionem miſſa, Prætorem decipiente, ob calumniam coërcenda & punienda actione pœnali, d. *l.* 1. §. 1. & §. *hanc autem actionem*: & in factum ſimul ad intereſſe. Cùm tamen in *titulo* præcedenti *D. ſi ventris nomine*, actio rei perſequutoria tantùm detur in mulierem & doli participes.

Prædicta mirè confirmantur ex alio *Vlpiani* reſponſo in dictis libris ad Edictum, relato in *l. de ætate* 11. §. *qui tacuit, D. de interrogator. actionib.* vbi is qui à Prætore in iure interrogatus eſt, & reſpondere non vult ob contemptam Prætoris auctoritatem, hactenus coërcetur, vt inſolidum teneatur, non tamen pœnali actione, aut infamiæ nota, vti ille qui ſub iuriſiurandi religione contempta alium decipit, d. *l.* 1. §. 1. & §. *hanc actionem, D. ſi mulier ventris nomine*, facit *textus* in *l. furti* 6. §. *ſed et ſi iureiurando*, *D. de his qui notantur infamia*. Vt inde dignoſcatur ex falſa & iurata mulieris adſertione actionem pœnalem oriri, ex qua mendacij ſaltem adficietur pœnis, de quibus in *Capitio deciſ.* 19. *num.* 6. *Seraphino de priuilegiis iuram. priuileg.* 31. *num.* 41. *vſque ad* 49. *Saraina ad Conſtitutiones Siciliæ in Indice*, ſub verbo, *mendacys*.

Cùm autem falſam adſertionem dico, eam intelligo, † quam mulier 31 ſciens, prudenſque facit, non illam quæ à muliere falſa exiſtimatione decepta emiſſa eſt, dicta *l.* 1. §. *per calumniam, D. ſi mulier ventris nomine*, *l. ea quæ* 18. *D. de his qui notantur infamia*. vbi *Antonius Faber* diſertè ait, non videri eam voluiſſe Prætorem decipere, quæ ipſa decipitur; nec rurſus illam, quæ in dubio conſtituta mauult peccare in eam partem, quæ ſibi commodior futura eſt, & ideò velùt bona fide in poſſeſſionem miſſa ſumptus non reſtituet, *leg.* 1. §. *toties*, *verſ. ſed et ſi certum, leg. ſumptus* 3. *D. de vent. in poſſ. ſſion. mittendo*. *Pontanus de alimentis, c.* 2. *nu.* 19. vbi hæc impendia tanquam æs alienum deduci acutè denotat. Quæ omnia in cauſa ventris in poſſeſſionem mittendi (ab aliis *ſummus*, vt aiunt *labris*, notata) non inutile nobis viſum fuit exactiùs proſequi, præſertim cùm noſtri ſint ...ματος, & propoſiti.

His denique quæ de Iure Prætorio proſequimur circa poſthumi

alieni ſubceſſionem teſtamentariam, & legitimam finem damus, adnotantes, à prædictis in initio huius §. de ventris ſcilicet fauore à Prætore valdè
32 conſiderato, velùt elici legata † & fideicommiſſa (quorum itidem Prætor curam habuiſſe videmus in *lib.37. Digeſtorum tit. 5. de legatis præſtandis contra tabulas bonorum poſſeſſion. petita*) eidem poſthumo relicta Iure Prætorio ſuſtineri, id quod mihi probatur apertè à generali diſpoſitione *textus* in *leg. 1. §. finali, D. illo titulo de legatis præſtandis*, vbi *Vlpianus Poſthumis* (ait) *liberis legata relicta vtique præſtabuntur*: verbum namque illud LIBERIS referri debet ad quoſuis ſiue ſuos, ſiue extraneos heredes, vt apertè deprehenditur ex §. *generaliter eiuſdem legis* 1. ibi: *Vtrùm ex virili ſexu, an ex feminino deſcendant*. Vt inde propoſitio indefinita dicti §. *finalis* neutiquam reſtringi debeat cum *Emanuele Coſta* (illicò referendo, & refellendo) ad liberos ex emancipato filio ante emancipationem conceptos, iuxta *l. 2. dicto titulo, D. de legatis præſtandis*. Ideò enim ibi *Iulianus*, in poſthumo ante emancipationem concepto, in cuiúſque poteſtate exiſtente poſuit exemplum, quia aliàs legatum in nepotem ex filio emancipato, & illius retentum ſacris conlatum non teneret in eius perſona poſt natiuitatem, ſed in perſona tantùm patris, vulgari *l. placet 79. D. de adquirenda hereditate, l. cùm filio 11. D. de legatis 1.* Vnde cauendum eſt à *Coſta* in §. *poſthumus n. 15. inſtitutionum de legatis*: qui (mala innixus inductione d. *l. 2. D. de legatis præſt.*) adſeuerauit poſthumo alieno ex Iure Prætorio legari non poſſe.

Neque prædicta *Coſtæ* ſententia quidquam iuuatur quorundam conſideratione à *l. poſthumus 6. D. de inofficioſo teſtamento*, elicita, dicentes ibi teſtatori id tantùm imputari, cur eum qui inofficioſi querelam inſtituere tentat heredem teſtamento ſuo non ſcripſerit, quaſi ſentiat, vel ſubponat Iuriſconſultus, legatum (cuius titulo legitima illis temporibus relinqui poterat, *l. Papinianus 6. §. quoniam autem 4. D. de inofficioſo teſtamento*) nec Iure Prætorio relinqui potuiſſe poſthumo alieno, nec inofficioſi teſtamenti querelæ intentandæ impedimento eſſe debere. Nam reſpond. querelam prædictam ab obliuione, ſeu prætermiſſa inſtitutione filij emancipati, aut nepotis ex eo, aliarúmve perſonarum prouenire, hanc verò prætermiſſionem legatum prædictis perſonis factum non compurgare, vt quæ ad inſtar ſuorum heredum (de quibus in §. 1. *inſtitutionum de exheredatione liberorum, l. finali, C. de bonorum poſſeſſion. contra tabulas, l. 10. titulo 7. l. 1. titulo 8. part. 6.*) eſſent inſtituendæ, vel exheredandæ Iure Ciuili attento. Et ob id ſanè legatorum, ſeu fideicommiſſorum mentio nulla eſt in d. *l. poſthumus*. Daremus querelam inofficioſi teſtamenti ceſſare ob legatum, ſeu fideicommiſſum emancipato filio, vel nepoti ex eo, aut fratri teſtatoris relictum, quis non videt *Vlpianum* in d. *l. poſthumus*, id quod frequentius eſt in querela inofficioſi deneganda, vel danda, id eſt, inſtitutionem & exheredationem, aut præteritionem adtendiſſe?

Demum *Emanueli Coſtæ* non adſtipulatur §. *poſthumo quoque alieno*, ibi: *inutiliter antea legabatur*, iuncto §. *poſthumus*, ibi: *antea poterat* inſtitution. *de legatis*. Ita vt quemadmodum verbum ANTEA, dicti §. *poſthumus*, reſpicit Ius Prætorium (vt iam adnotauimus in §. *præcedenti* ex *num. 189.*) ita & in dicto §. *poſthumo*. Nam reſpond. dictionem ANTEA, in prædictis §§. diuerſimodè propoſita à *Iuſtiniano* adficere: nam in §. *poſthumo*

ſtat

ſtat negatiuè, & denotat temporibus mediæ Iuriſprudentiæ poſthumo alieno inutiliter legari, ſubaudi *& hereditatem relinqui*. At in *§. poſthumus* ſtat adfirmatiuè, quaſi diceret *Iuſtinianus*, illo eodem tempore, quo Iure communi (Iuriſconſultorum interpretationibus coangustato) alieno poſthumo nec hereditas, nec legatum relinqui poterat, vtrumque Iure Prætorio attento eum adquiſiiſſe: & nunc, id eſt, Iure Cæſareo, ab ipſo *Iuſtiniano* nouè inductо.

§. III.

SYNOPSIS.

1 *Temporum ſerie attenta hoc §. diſquirit* Auctor *quid Iuſtinianus nouè ſtatuerit in cauſa ventris, ac ſubinde poſthumi.*

2 *Quod adtinet ad ventrem nil ferè* per Iuſtinianum *innouatum breuiter demonſtrat.*

3 *In his verò quæ è re poſthumorum à* Iuſtiniano *nouè ſunt inducta, ad dicta* ſuprà inlatione 12. & 13. *ſeſe refert.*

4 *Quid in hiſce apud Hiſpanos praxi inconcuſſa obſeruetur, notat.*

5 *An ei qui in vtero eſt poſt* Iuſtiniani *conſtitutionem donari poſſit, inter viuos diſputat? & negatiuè reſoluit cum* Hormano.

6 *Sed attenta* l. 2. titulo 16. lib. 5. Recopilationis *donationem inter viuos valere contendit, &* eiuſdem legis *verum ſenſum adperit.*

7 *Iure Patrio plenius prouiſum eſt ventri & poſthumo, quam ex noua* Iuſtiniani *conſtitutione.*

1 SVBINDE temporum † ordine, & Iuris Ciuilis attento progreſſu, *hoc* §. 3. diſquirendum & reſoluendum ducimus quid nouè *Iuſtinianus* in cauſa ventris, itidemque poſthumi ſtatuerit?

Et verò ſumma † reſolutione exiſtimo, hunc Imperatorem nil ferè innouaſſe eorum quæ Iure Ciuili antiquo in cauſis ventris antea diſpoſita fuere, & à nobis tractata in *principio huius capitis*, & in §. 1. per *vndecim inlationes*. Dixi *ferè* ob ea quæ de libertate ſiue fideicommiſſaria, ſiue directa ventri relicta nouè impoſterum *Iuſtinianus* decreuit in *l. cùm inter veteres* 14. *C. de fideicommiſſariis libertatib.* vt iam adnotauimus d. §. 1. *inlatione* 9. ex *n.* 21. 2

Quod verò ad † cauſam poſthumorum adtinet, ſiue de illis inſtituendis agatur, ſiue de legaris, aut fideicommiſſis eiſdem relictis, iam ſatis ſuperque dicto §. 1. *inlatione* 12. *&* 13. demonſtrauimus *Iuſtinianum* mediam Iuriſprudentiam (cuius ipſe meminerat in §. *ceterum*, *inſtitution. de legitima agnatorum ſucceſſione*) abrogaſſe, ſuaque noua conſtitutione (in priore *Codicis* editione poſita, & relata in §. *ſed nec huiuſmodi*, *inſtitution. de legatis*) correxiſſe: Iuſque *xij. Tabularum* renouaſſe, cùm ſtatuit poſthumum alienum poſſe, ac ſuum heredem inſtitui, eidemque legatum, aut fideicommiſſum liberè relinqui: ita vt poſthumus iſte, in horum adquiſitione, Prætoris beneficio deinceps non indigeret, iam Iure Ciuili, & communi eorum capax, & legitimus adquiſitor effectus, ex quo natus fuerit. Id quod Patrij † Iuris Interpretes omnes admittunt, & praxis inconcuſſa recepit, licèt legem non habeamus expreſsè adprobantem *Iuſtiniani* conſtitutionem. 3 4

His autem omnibus ſic ſubpoſitis, hîc aptè diſquirendum duco, an poſt *Iuſtiniani* † conſtitutionem poſthumo alieno ciue qui in vtero eſt 5

vtiliter inter viuos donetur? Quam quæſtionem poſt *Boërium*, & ab eo relatos *deciſ.* 172. ex *num.* 4. exactè diſcuſſit *Hotmanus in lib. quaſtionum illuſtrium, quaſt.* 6. *in principio*, vbi pro parte aiente & negante plura expendit, demúmque concludit, donationem non valere, & rectè quidem, cùm donatio ſine acceptatione (*l. Seia* 42. *D. de mortis cauſa donat. l. quidam referunt* 13. *D. de iure codicillorum*) aut ſine adfectu & animo adcipientis (*l. in omnibus* 53. *D. de obligationib. & actionibus*) & ſine traditione (*l. fin.* §. *Lucius D. de donationibus l.* 1. *Cod. de iure fiſci lib.* 10. *l.* 4. *Cod. de contrahenda emptione* cum aliis) nec perfici, nec impleri poſſit. Horum autem omnium is qui in vtero eſt, expers eſt. Adde ex ſententia *Hotmani ſupra* donatore ante partus editionem defuncto dominium rei donatæ ab eo poſt mortem ſuam abire incipere, contra regulam *textus* in *l. ſi ego* 9. §. *ſi res*, *D. de iure dotium: Et vereor ne non poßint in dominio eius adfici cui data ſunt, quia poſt mortem incipiat dominium diſcedere ab eo qui dedit.*

Nec his obſtabit *textus* in dicto §. *ſed nec huiuſmodi*, & in dicto *principio inſtitutionum de bonorum poſſeſſion.* nam quod à Prætore primum, & pòſt à *Iuſtiniano* contra iuris regulas inductum eſt in inſtitutione & legato alieno poſthumo relicto, trahi non debet ad donationem diuerſum ius adquiſitionis conſtituente: verùm ex contrario à legis odioſa correctione licebit argumentari, & planè inferre, donationem iſtam non tenere, iuxta regulam *textus* in *l. præcipimus*, *C. de adpellation.* cum ſimilibus. Quòd ſi replices, legatum eſſe donationem, *l. legatum* 116. *D. de legat.* 1. §. 1 *inſtitut. de legat.* cum aliis. Reſp. eſſe quidem donationem à defuncto relictam, quæ longè differt à donatione inter viuos, de qua loquimur. Illa enim à ſola teſtatoris legantis voluntate pendet, & perfectionem adcipit, iſta verò vtriuſque adſenſu perficitur, ex dicendis *nu. ſequenti.* Sed & legatum ſpecies quædam donationis eſt, d. §. 1. & propriè *delibatio* dicitur hereditatis, d. *l. legatum*: ab eo ergo arguere non licet ad donationem quamcunque inter viuos, de qua noſter eſt ſermo, iuxta tradita ab *Euerardo in Topic. legal. loco* 80.

Quod autem dici ſolet rerum quæ nondum ſunt, ſed futuræ ſperantur, veluti fructuum pendentium, partus ancillæ, aut alterius fœtus naſcituri, & denique cuiuſque ſpei, emolumentíve obuenturi donationem tenere, *l. in ædibus* 9. §. 1. *D. de donationibus*, *l.* 3. *Cod. eodem titulo. Hotmanus* diluit *ſupra* dicens, iſtarum futurarum rerum donationem, dum non exiſtunt, in ſuſpenſo eſſe, ob idque moris fuiſſe donatarium ſibi in hiſce ſtipulatione cauere, vt illico donator Iure Ciuili adſtringeretur, in idque expendit *l. qui ex donatione* 11. *l. eum qui* 22. *l. id quod* 33. *D. de donationibus*, *l. ſi ſtipulata* 33. *D. de donation. inter virum & vxorem.* Sed longè in his omnibus *Auctor* iſte à vero deuiat; nam donatio iſthæc in ſuſpenſo non eſt, quoad ſui valorem, cùm potiùs pura ſit, dicta *l. in ædibus*, §. 1. dicta *l.* 3. *Cod. de donationibus.* Nec *textus* in dicta *l. qui ex donatione*, cum aliis ab *Hotmano* citatis, quidquam ad propoſiti obicis reſolutionem conducunt, vti ex eis clarè patet. Vnde ex iam dictis *ſuprà hoc capite*, §. 1. *à num.* 36. (vbi *num.* 38. differentiam conſtituimus inter legatum rei incertæ perſonæ certæ factum, & in incertam perſonã rei certæ conlatũ) tu dic, donationem rei incertæ illico tenere, d. *l. in ædibus*, §. 1. factam verò incertæ perſonæ velùt naſcituro, non ita, ex proximè dictis.

Nimi-

Ni mauis dicere in ſuſpenſo eſſe, hoc eſt, perſeuerante donatore in eadem voluntate editi ventris nomine poſſe patrem aut tutorem donationem poſteà adceptare, & rei donatæ adſequutione & traditione perficere, quod idem eſt ac ſi dieas, donationem in ſui principio non tenuiſſe, eique qui in ventre eſt fieri non potuiſſe.

Nec huius propoſiti ſunt *textus* ab *Hotmano* expenſi in *l. qui ſaxum. D. de donat.* & in *l. ſi tradita* §. *C. de his qui à non domino manum.* in quibus nil ſpeciale deciditur, ſed tantùm donationem ante traditionem ſuum integrum effectum non ſortiri, quo caſu nec perfecta dicetur, d. *l.* 1. iuncta *gloſſ.* & traditis ibi à *Cuiac. C. de iure fiſci lib.* 10. facit *text.* in *l. Titius*, *D. de reſc. vend. l. contractus, Cod. de fide inſtrum.* cum ſimilibus. Ex quibus omnibus planum fit, donationem ventri factam etiam poſt *Iuſtiniani* conſtitutionem non tenere, nec donantem adſtrictum eſſe, niſi in eadem perſtiterit voluntate vſque dum tempore congruo fuerit adceptata.

Sed an hoc ipſum locum habeat attenta *l.* 3. *tit. de las excepciones lib.* 3.
6 *Ordinam.* † (quæ eſt *l.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *Recop.*) in illis verbis: *Pareciendo q̃ vno ſe quiſo obligar a otro por promiſſion, ò por algun contrato, ò en otra manera, ſea tenudo de cumplir aquello a q̃ ſe obligò: i no pueda poner excepcion, que no fue fecha eſtipulacion, ò que fue hecho el contrato, ò obligacion entre auſentes.* Et ſanè ex prædictis verbis planè deprehenditur, Iure iſto Patrio donationem hodie perfici ſola voluntate donantis, ita vt reuocari non poſſit ante adceptationem, vt poſt *Rode. Xuar. Gregor. Lop. Ant. Gom. Ducnnas, Didac. Perez, Couar. & Parlad.* reſoluit *Zeuallos commun. cont. commun. q.* 54. *in fin. Matien.* in *l.* 7. *tit.* 1. *lib.* 5. *Recop. gloſ.* 2. *num.* 21. *Menoch. lib.* 3. *de ſucceſ. creat.* §. 21. *nu.* 43. *Angulo de melior.* in *l.* 1. *gloſ.* 5. *num.* 28. & *gloſ.* 8. *num.* 17. *in fine, Ludouic. Lopez in inſtruct.* 1. *par. cap.* 17. *ſecunda editionis*, *P. Molina* 2. *tomo de iuſtit. & iure, diſputat.* 263. *verſ. iuxta hæc, &* 264. *in fine, Chriſtoph de Paz ad leg. ſtyli in ſchol. ad l.* 187. *num.* 3. *Villadie. ad l.* 3. *tit.* 5. *lib.* 2. *Fori iuzg. Ioſ. Seſſe deciſ.* 189. *à nu.* 20. 2. *p.*

A quo planum fit donationem ventri factam illicò apud nos effectum ſortituram, quidquid *Molina lib.* 4. *de Hiſp. primog. c.* 2. ex *nu.* 58. *Villalob.* & alij relati à *Parlad. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 36. (quibus adceſſerunt *Gutier. in repet. cap. quamuis pactum n.* 53. *de pact. in* 6. *Azeu. in d. l.* 2. *n.* 2.) adſtruere conati fuerint, adſeuerantes, & hodie adtenta d. *l.* 2. *Rec.* donationem ante adceptationem non perfici, contendêréſque (maximè *Molina*) variis mediis reſpondere generali d. *l.* 2. diſpoſitioni in verbis *ſuprà* relatis: ſed parum feliciter.

Nam prima *Moli.* euaſio dicentis dictam *l.* 2. loqui in contractibus, & ideò ad donationem, quæ diuerſum adquiſitionis genus conſtituit non eſſe trahendam, facilè refellitur adtendenti verba illa: *Pareciendo que vno ſe quiſo obligar à otro por promiſſion, ò por algun contrato, ò en otra manera,* &c. expenſis illis verbis: *Por promiſſion,* & illis: *O en otra manera,* aptis quidem cõprehendere quemcunque actum ad inducendam obligationem idoneum, qui excogitari poſſit, *l. qui iure militari, D. de teſtam. Bald.* in *l. tres fratres,* 4. *notab.* D. *de pact.*

Secundò *Molina* ait, generalem d. *l.* 2. diſpoſitionem temperaſſe vel limitaſſe illa verba: *Pareciendo que vno ſe quiſo obligar à otro,* quæ animum requirunt in donante abdicandi à ſe & conferendi in alterum: qui (ſecundùm iſtũ) ceſſat in donatione facta abſenti vel non adceptanti, *l. qui abſens, D. de adq. poſ.* Sed debueras aduertere

Conſultiſſimus hic vir legem iſtam loqui in eo, qui contrahit per nuntium vel epiſtolam, vt patet ibi: *Qui abſenti ſeruo ſcribit*, quo caſu certum eſt, voluntatem in ſuſpenſo eſſe vſque dum ſeruus epiſtola vel nuntio certior ibi fieret: nam vt diſertè *Bald.* ait in *rubr. C. de dotis promiſ.* in fin. *Actus qui per litteras explicatur, non trahit ſecum ſuum effectum, niſi litteris receptis:* cùm autem contractus promiſſio aut donatio non fit per nuntium vel epiſtolam, voluntas iſta conficientis eſt illicò obligari, vt patet ad oculum, & probat optimè *Aretin.* in d. *l. qui abſenti num.* 3. Et quamuis iuxta ea quæ diſertiſſimus is *Auctor* ibidem reſoluit ex ſimili voluntate ante adceptationem iure Romanorum non contrahatur obligatio at ex d. *noſtra lege*, quæ ſolùm adtendit animum volentis ſeſe obligari, aliter eſt dicendum.

Tertiò reſpondet *Molin.* prædictam *l.* 2. ſolemnitatem ſtipulationis receſiſſe, remque ad æquitatem Canonicam reduxiſſe, & ad terminos *tex* in *cap.* 1. *&* 2. *de pactis:* ſubſtantialibus verò contractus vel promiſſionis (qualis eſt adceptatio in donatione) non derogaſſe. Sed hæc ſolutio incidit in dubium, hoc enim eſt quod quærimus, an illa lex voluerit ſolam ſtipulationis ſolemnitatem exterminare. Adhæc reſponſio iſta vtplurimum conueniet verbis illis d. *l.* 2. *I no pueda poner excepcion q̃ no fue fecha eſtipulacion*: at illis inepta eſt, *ò que fue fecho el contrato, ò obligacion entre auſentes*, quæ referri debent ad ſubſtantiam contractus, & clarè præſeferunt inter abſentes valere; nec vllo modo conueniunt prioribus verbis, in quibus Legiſlator egerat de ſtipulationis ſolemnitate, impoſterum penitùs inſuperhabenda. Niſi velis fateri iſta ſuperflua eſſe, contra *tex.* in *l. ſi quando*, cum ſimil. *D. de leg.* 1.

Quod autem *Molina* ait, Legiſlatorem reſpexiſſe ad diſpoſitionem vel æquitatem Canonicam d. *c.* 1. *&* 2. *de pact.* qua attenta hodie in donatione requiritur adceptatio (vltra quam quòd principalis propoſitio difficultate non careat, & contrarium magni nominis viri defenderint, maximè *Antoni Abb. Fortu. Garcia*, & *Andr. ab Egea*, quos refert *Matien.* d. *gl.* 2. *n.* 17.) facilè diluitur, ſi conſideres longè ampliorem eſſe deciſionem dict. *l.* 2. quàm d. *c.* 1. & 2. *de pact.* iuxta communem intellectum ab his iuribus deducentium ex pacto nudo actionem oriri: à quo nullus rectè inferet, in donationibus, aut promiſſionibus adceptationem de iure Canonico non requiri. Quinimò cùm pactũ ſit duorum, pluriúmve in idem placitum cõſenſus, *l.* 1. *D. de pact.* adceptatio Iure etiã Canonico erit neceſſaria. At cùm in d. *l.* 2. illud idem deciſum eſſet in illis verbis (Iuris Canonici diſpoſitionibus concinentibus) *E no pueda poner excepcion, q no fue fecha eſtipulaciõ*, ſubadduntur ſequentia, *o q̃ fue hecho el contrato, o obligacion entre auſentes:* quæ verba aliam latiorem diſpoſitionem continent, & re vera adceptationem (aliàs neceſſariam) excludunt, quod quidem Iure Canonico deciſum non fuerat.

Demũ *Molina* d. *c.* 2. *n* 63. in cõprobationẽ anteà dictorũ allegat *Paul. de Caſtro conſ.* 171. *in caſu præſenti lib.* 2. *n.* 1. ſecundũ nouiorem editionẽ, vbi credit, dixiſſe *Paulum*, quòd ſi ex forma ſtatuti alteri per alterũ quæratur obligatio, hoc debet intelligi dum tamen is, cui quærenda res eſt, eã adceptet: ſed deceptus fuit grauiſſimus & doctiſſimus iſte Vir, & *Paulus* apertè ſtat contra eum & ſuos fautores, cùm expreſsè loquatur in ſtatuto adceptationẽ requirente, vt patet ibi: *Nec ex forma ſtatuti, de quo ſupr. &c. Cum illud requirat, illum,*

illum, cuius nomine recipitur, conſentire, vt patet ante finem ibi: Conſentiente, &c. *Alexan.* verò & *Curtius Iun.* à *Molin.* ibidem adducti non dicunt quod eis voluit imponere.

Remanet ergo irrefragabilis deciſio d. *l.* 2. quæ iam hodie adceptationem in donatione non requirit, iuxta veriorem & verbis eius aptiorem ſenſum. Qui non parum coadiuuabitur, ſi adnotaueris ab ea lege abſentem fieri velut præſentem: at data præſentia non eſt neceſſaria extrinſeca adceptatio, iuxta ea quæ ab *Angel. Couarr. Mench.* & alijs reſoluit idem *Molina* dict. *lib.* 4. *c.* 2. *num* 76. & probatur in d. *l. qui abſenti, D. de adquiren. poſſeſ.* ibi: *Seruus certior factus fuit*; vt inde per neceſſariam conſequentiam inferamus ad propoſitam quæſtionem donationis ventri factæ, nobis, attenta d. *l.* 2. *Recop.* illicò vires eam ſortiri, nec poſſe ante editum partum reuocari: & ita cenſeo tenendum in hac re ſeria & praxi ſcitu digna, à nemine noſtrûm, quos viderim, in terminis diſcuſſa.

Sed & à prædictis illud ego prætet omnes nouè noto, Iure noſtro Patrio attento, ventri vel poſthumo ple-
7 nius † prouiſum, quàm per nouam *Iuſtiniani* conſtitutionem: quandoquidem apud nos hiſce donari inter viuos poſſit, quod ex lege *Iuſtiniani* eiſdem non fuit indultum, vt iam reſoluimus.

§. IV.

SYNOPSIS.

1 *Ius etiam Ciuile partui non edito in pluribus fauit, & nondum editos ſæpè pro natis habuit.*

2 *Imò in toto penè Iure Ciuili qui in ventre eſt pro nato habetur.*

3 *Ab his ad intellectum* l. qui in vtero 7. & l. qui in vtero 26. *infert* Auctor.

4 *Regula* l. qui in vtero *difficulter ſuis proprijs caſibus aptatur, ex traditis à Iuriſconſultis, & maximè ab Interpretibus Iuris.*

5 *Regula prædicta non procedit in his quæ tempore actus abſolutam recipiunt perfectionem.*

6 L. non eſt pupillus 161. D. de verb. ſignif. *intellig.*

7 *Fallit prænotata declaratio in poſthumo ſuo. Et n.* 8. *in ſucceſſione legitima.*

9 *Iure Prætorio naſcituri habentur pro natis, quod adtinet ad bonorum poſſeſſionem.*

10 *Qui in vtero eſt alijs regulariter non prodeſt antè quàm naſcatur.*

11 *Fallit in damno ſine culpa tertio contingenti vitando.*

12 *In omnibus diſpoſitionibus ſiue legis, ſiue hominis, quarum effectus differri poteſt in tempus natiuitatis, exiſtens in vtero habetur pro nato.*

13 *Fictio, quæ in vtero exiſtentem pro nato habet, fauore partus & Reipub. ſimul inducta fuit.*

14 *Propter legitimas hereditates admiſſa fuit prædicta fictio ex* Anton Fabro *ab* Auctore *laudato. Et num.* 15. *in ratione hiſce adſignanda circa teſtamentarias ſucceſſiones ab eo deuiat.*

16 *Qualiter in prægnante ab hoſtibus capta verificetur regula* l. qui in vtero.

17 *Et in ancilla prægnante ſubrepta, & enixa etiam apud bonæ fidei poſſeſſorem.*

18 *Et in iure patronatus libertorum.*

19 *Et in ea quæ cùm libera eſſet, concepit, dein ancilla facta parit.*

20 *Et in caſu* l. Paulus, D. de ſtatu hom. (*quam interpretatur* Auctor.)

21 *Et quo caſu prægnans vltimo ſuppli-*

Cc

Digitized by Google

cio damnata eſt, pœna vſque ad partum differtur. Quod à lege Aegyptiorum originem ducit, numero 22. & 23.

24 *Claudius Imperator damnatur, qui nec à ſupplicijs prægnantium abſtinuit.*

25 *Idem locum habet in quæſtione, quæ de prægnanti haberi non debet.*

26 *Sed nec terreri prægnans poteſt.*

27 *Et confeſsio a prægnante extorta in tormento vel comminatione nulla eſt.*

28 *Sed nec torqueri poteſt dum nutrix filio non inuenitur.*

29 *Nec membri amputationis pœna prægnanti imponi poteſt.*

30 *Nec relegationis.*

31 *Sed hoc intellige, quando ex exilio immineret partui periculum.*

32 *Improbatur eorum opinionem qui putant, mulierem prægnantem non poſſe compelli ad iurandum.*

33 *An prægnans in iudicio comparere debeat Et num.*35.

34 *Quod dicimus de prægnante, & in ea locum habet quæ ab amaſio concepit.*

36 *Improbatur* Marcus Mantua, *qui prægnantem bannitam impunè obcidi poſſe putauit.*

37 *Omnia quæ prædicta ſunt circa regulam* l.qui in vtero 7.& 26.D.de ſtatu homin.*procedunt attento Iure noſtro Patrio* l.2.tit.23.p.4.

38 *Conlatio & hodie cum eo qui in vtero eſt fieri non poteſt.*

39 *Nec iidem hodie à muneribus excuſantur ex multitudine filiorum qui inter eos ventrem connumerant.*

40 *Retractus ius competit in vtero exiſtenti.*

41 *Et in maioratibus Hiſpaniæ venter proximior vltimo poſſeſſori admittendus Et num.*51.

42 Cap. qui in maternis 115. de conſecr.diſtinct. 4. *declar. Et nu.*43.*qui naſci cœpit baptizari poteſt.*

44 *Limitatio* Alberici *ad* l.qui in vtero *in diſpoſitionibus ſtatutarijs improbatur.*

45 *Sententia communis exiſtimantium, ſtatuta eſſe ſtricti iuris impugnatur, & legibus, quæ in contrarium adducuntur, reſponditur.*

46 *Eadem militat ratio in ſtatuto ſine lege municipali, quæ in lege generali.*

47 *Quid fuerit in cauſa communi erroris exiſtimantium ſtatuta eſſe ſtricti iuris.*

48 *In quacunque diſpoſitione ſtatutaria, quod attinet ad poſthumos, interpretatio ſumenda eſt ac in qualibet lege generali.*

49 *Quod dicitur in vtero exiſtentem haberi pro nato, intelligendum eſt, ſi poſtea naſcatur.*

50 *In ineunda & computanda cuiuſuis ætate tempus natiuitatis inſpicitur, non conceptionis, & quare?*

51 *Venter vel fœtus in ſucceſsione maioratus gradum facit, ſi poſtea edatur.*

52 *Et præteritus rumpit, ſi poſtea naſcatur.*

53 *Et donationem ad terminos* l. ſi vnquam,C.de reuocand.donationibus *reuocat, ſi poſtea edatur.*

54 *Et eodem modo procedit reſtitutio ventri conceſſa.*

55 *Et fundationem maioratus factam contra formam* l.27. Tauri, *infirmabit natiuitate.*

56 *Et legitimatio per ſubſequens matrimonium, vel reſcriptum Principis ventri facta effectum ſortietur natiuitate.*

57 *Idémque dicendum in quibuſuis priuilegijs ventri conceſſis.*

58 *Exſecto ventre editus pro nato habetur.*

59 *Et in ventre colliſus aut mortuus, quod attinet ad punitionem, in conſideratione eſt.*

VLTIMO loco prædictis omnibus in cauſa ventris aut poſthumi addi-

addimus. Nec Ius Ciuile cauſam partus nondum editi (cui plura Prætorium & Iuſtinianæum indulſêre) omninò deſtituiſſe, quin po-
1 tiùs † Rempublicam Romanam prolem naſcituram inſignibus priuilegijs ſemper cohoneſtaſſe: velùt argumento eſt immunitas Proletariorum, ſiue Proletaneorum, hominũ infimæ plebis (quorum meminit *Pompei. Feſtus de verbor. ſignific.* verbo *Proletarium*) qui (vt aptiùs ſoboli gignendæ ſupereſſe poſſent) nunquam milites ſcribebantur, niſi in tumultu aliquo maximo, vt poſt *Nonium Marcel.* & ab eo relatos, *de propriet. ſermon. cap. 1. num. 342. & cap. 2. num. 666.* notat *Ioachim. Perionius de Magiſtr. Populi Roma. num. 35. & ſeqq.* & conferunt tradita à *Rauardo ad leg. xij. Tab. c. 9.* & melius *lib. 2. coniectur. cap. 20.* ¶ Nec mirum eſt Populum Romanum (cuius nerui, vireſque multitudine ciuium parabantur) ita vberiori proli conſuluiſſe, quando videmus & in animalium procreatione & multiplicatione hoc præcautum in *Athenæo*, qui *lib. 9.* ait: *Lege priſca ſancitum fuit in ſingulis gregibus, vt proli conſuleretur, Androtion ait, ne ouis aut intonſa, aut priùs quàm peperiſſet, occideretur.* Et idem *lib. 1.* Legis Atheniensium meminit, quæ agnorum vſum vetabat Et inde Imperator Valens (teſte *Hieronymo lib. 2. contra Iouianum*) nuper *legem per Orientem dederat. Ne quis vitulorum carnibus veſceretur, vtilitati agriculturæ prouidens:* Et ab iiſdem cauſis nobis plures ſunt leges Patriæ, internicionem agnorum & vitulorum prohibentes, vt in *l. 2. tit. 14. lib. 5. l. 12. tit. 8. lib 7. Recop.* cum alijs.

Et ſanè liberorum procreationis fauor (vt ad noſtra reuertamur) in cauſa fuit, vt conceptos nondum editos Ius Ciuile in fauorabilibus natos reputauerit, vt clarè probant *Iulij Pauli* reſponſa in *l. quod dicimus 231. D. de verbor. ſignific.* & in *d. l. qui in vtero 7. D. de ſtatu homin.* & clariùs adſeruit *Iulianus* in *l. qui in vtero 26. eod. tit.* in illis verbis (ita dubio procul intelligendis) *In toto penè Iure Ciuili intelliguntur in rerum natura eſſe:* † & idem 2
ſenſit *Vlpian.* in *l. cùm quidam 30. §. 1. verſ. & in eo ventre, D. de adq. hered.* & adnotauit *Modeſti.* in *l. 2. §. qui autem, D. de excu. tut* vbi ita diſertè ait: *Qui autem in ventre eſt, etſi in multis partibus legum comparetur iam natis, tamen neque in præſenti quæſtione* (excuſationis ſcilicet à tutela ob multitudinem filiorum) *nec in reliquis ciuilibus muneribus prodeſt patri, & hoc dictum eſt in conſtitutione Diui Seueri.*

Quæ verba claram præſtant lucem dictis *legibus qui in vtero 7. & 26.* vt earum deciſio non ita ſit intelligenda
abſolutè, † vt in Iure Ciuili, qui ſunt 3
in vtero omnino pro natis habeantur, ſed quo ſenſu dixit *Paulus* in *d. l. qui in vtero 7.* id eſt, cùm de cõmodis ipſius partus quætitur, non aliorũ. Vel (vt ait *Iulianus* in *d. l. qui in vtero 26.*) cũ agitur de legitima hereditate poſthumo ſuo iã nato debita agnaſcendo, vel cuique alij poſthumo heredi legitimo ſui agnati ab inteſtato prædefuncti, quẽ ſolùm ſenſum recipiunt illa verba: *Nã & legitimæ hereditates his reſtituuntur,* vt innuit, quamuis nõ ita expreſſerit, *Anton. Fab. lib. 9. coniectur. cap. 2.* Vel cùm ſumus in cauſa ſtatus, & libertatis naſcituri, & alijs ſimilibus, de quibus in eadem *l. qui in vtero 26.* in qua Conſultus ideò vſus fuit dictione illa PENE, vt denotaret non ſemper eum qui in vtero eſt pro nato habêri debêre.

Nec in hoc firmam adinuenies regulam conſtitutam per Iuriſprudẽ.es,
† nec per Iuris Ciuilis Interpretes, 4
aut Patrij, de quo in *d. l. 3. tit. 23. p. 4.* Horum enim multi (loca inuia alias

pluries ingreſſi) rem iſtam tritam & paſſim obuiam certis regulis obfirmare, vel omiſerunt, vel nō ſunt auſi. Qui verò id tentarunt, minus feliciter ſanè ſunt proſequuti: vt accidit *Petro Lorioto*, qui *lib. 2. de Iuris arte, tract. 1. de conceptione, axiomate* 1. 2. 3. *&* 8. variis modis regulam d. *l. qui in vtero 7. &* 26. iuriumque ſimilium adſtruere cōtendit: & demum ait, id quod dicitur in vtero exiſtentem habêri pro nato, intelligendum in diſpoſitionibus legis, non verò hominis, per *l. Arethuſa* 15. *D. de ſtatu homin.* (cuius verus ſenſus ab alijs pendet, per nos proſequendis *inferiùs* in *cap.* 18.) Nec feliciùs rem iſtam anteà cōmpoſuerat *Alberic.* poſt *Oldradum*, referendus & refellendus *infr. num.* 44.

Quòd ſi me mea non fallit opinio, ego rem iſtam valdè dubiam aliquibus concluſionibus ſic aptè componendam cenſeo.

Vt prima ſit, deciſionem d. *l. qui in vtero* 7. *&* 26. cum ſimilibus, in his
5 procedere, † quæ conferri poſſunt in tempus naſcendi, non in his quę tempore actus abſolutam requirunt perfectionem, ſiue cedant in commodū ventris, ſiue cuiuſuis alterius, velùt datio directa libertatis, quæ in vtero exiſtenti dari non poterat (vt quæ fictionem futuræ natiuitatis non admittebat ex *l. generaliter* 24. §. *ſi quis ſeruo, D. de fideicōmiſ libert. l. cùm inter veteres, C. eod. tit.*) Idē dicendum eſt illis caſibus in quibus cura & exiſtentia filiorum patri prodeſt ad excuſationē *tutelæ* d. *l.* 2. §. *qui autem, D. de excuſat. tutor. princip. inſtitution. eod. tit. l.* 1 *C. qui num. lib. r. ſe excuſant, l.* 2. *tit.* 17. *p.* 6. Vel aliorum *munerum* ciuilium, *l. nepotes* 3. *l. de perſonalibus* 5. *l. fin. C. de his qui num. lib. vel paup. excuſat. meruerunt, lib.* 10. *l.* 3. § *quamuis, &* §. *cura, l.* 4. *D. de mun. r & honor.* melior *tex.* in d. *l.* 2. §. *qui autem, D. de excuſation. tutor.* & in *l.* 2. §. *numerus* & §. *ſequenti, D. de vacat. muner. Gregor. Lop.* 2 in d. *l.* 2. *partita,* verbo, *cinco hyos, Couar. in* 4. 2. *par. c.* 8. *in princ. nu.* 1. *ad fin. Auendan. de exeq. mandat.* 1. *p. cap.* 19. *num.* 26. Nam cùm exemptioni à muneribus iſtis, in cauſa ſit cura rei familiaris, cui vix pater ſubficere poteſt, inde eſt, vt filij tantū viui & eorum πολυπαιδία (vno excepto caſu fauoris publici, de quo in *l. bello* 18. *D. de excuſat. tutor.*) proſint ad excuſationem, non ſic naſcituri, qui nec ſunt, nec ſcimus an futuri ſint: vnde eſt, vt pro natis non habeantur, nec attento iure noſtro Patrio, de quo *inferiùs* agemus.

Idemque eueniet in iure trium liberorum matri competenti ad ſubceſſionem filij, *Paul. lib.* 4. *Sentent. tit.* 9. *in princip. Iuſtinian.* in §. *poſtea autem, inſtitution. de Senatuſconſult. Tertullia. Cuiac.* in d. *l.* 2. *D. de excuſation. tutor.* quo caſu non proderit naſciturus, quemadmodum nec abortus, aut abactus venter, *Paul.* d. *tit.* 9. § *abortus.*

Ab his, ut hæc obiter dicam, interpretationem recipit *tex.* in *l. non eſt pupillus* 161. † *D. de verbor. ſignificat.* vbi 6
Vlpian. ait, non eſſe pupillum qui in vtero eſt, quia nomen hoc pvpillvs, exiſtenti in vtero adaptari non poteſt: pupillus enim dicitur, teſte *Pomponio* in *l. pupillus* 239. *D. illo tit. de verbor. ſignific.* qui cùm impubes eſt, deſiniit in patris poteſtate eſſe, vnde pupilli nomen (vt diſertè ait *Cuiac.* in dicta *l.* 2. *D. de excuſat. tutor.*) non ſolùm ætatem denotat, ſed & conditionem eius qui ante pubertatem deſijt eſſe in patris poteſtate, & cœpit eſſe in poteſtate tutoris. Cùm autem non poſſimus dicere eum qui in vtero eſt deſijſſe in patris eſſe poteſtate (qui in ea nunquam fuit ante natiuitatem, *l. finali, D. de conlat. bonor.* cum alijs iam adductis) neque etiā poſſit eſſe in poteſtate

tutoris antè quàm naſcatur, *l. ſi nemo 19. §. finali, D. de teſtament. tutela)* inde eſt, vt pupillus dici non poſſit, qui in vtero eſt, cùm eo tempore nec animal ſit, *l. in lege Falcidia 9. D. ad leg. Falcid.* cum alijs latis ſuperiùſque adnotatis *hoc capite.*

Demum in cauſa aditionis hereditatis, qui in vtero eſt Iure Ciuili (tot ſolemnia in ea requirente) pro nato non habetur, ex regula *l. illa inſtitutio 32. l. tempus 62.* (ita intelligenda in illis verbis: *beneuolentia eſt*) *D. de hered. inſtitu. n.*

Ab iſtis excipitur ſolus poſthumus
7 ſuus, † vel futurus ſuus, agnaſcẽdo paternum aut auîtum rumpens teſtamẽtum, qui pro nato haberi debet, ita vt inſtitui poſſit heres à patre, vel auo patre prædefuncto, ex rationibus per nos iam *ſupra* expenſis in §. 1. ex *num.* 136. Extra caſum verò iſtum & ſub-
8 ceſſionis legitimæ † (admiſſæ ex cauſa ſpeciali, iuxta *ſupr.* tradita in d. §. 1. à *n.* 254) poſthumus Iure Ciuili, quod adtinet ad alias ſubceſſiones, incognitus erat, nec pro nato habebatur, quod clarè denotant illa verba *Iuliani* in *l. qui in vtero 26. Nam & legitimæ hereditates,* &c.

Sed iſta, vt iam notauimus *ſupr.* in
9 §. 2. Ius Prætorium emendauit: † eo enim attento indiſtinctè poſthumi pro *natis habebantur in omnibus Edicti partibus*, d. *l. vbicunque*, *l. fin. D. de ventre in poſſeſ. mitten.* id eſt, omnibus partibus ſubceſſorij Edicti (ita rectè interpretante *Cuiacio* in d. *l. 2. D. de excuſ. tutor.*) ſic vt in omnibus ſubceſſionibus eis detur bonorum poſſeſſio ſecundum tabulas, & contra tabulas. Et cùm omnes dico, eas etiam comprehendo, quas poſthumis Ius Ciuile conceſſit; has enim Prætor, & ſua bonorum poſſeſſione confirmat, vt ait *Iuſtinianus* (ita intelligendus) *in princ. inſtitution. de bonor. poſſeſ.* in illis verbis: *Aliquando tamen nec emendandi, nec impugnandi veteris iuris, ſed magis confirmandi gratia Prætor pollicetur bonorum poſſeſſionem*: non inutilem futuram, vt diſertè adnotauit *Mynſingerus* ibidem, rationes illas reddens, quod iuſtior videatur poſſeſſor qui ad ſubceſſionem auctore Prætore peruenit, *l. iuſtè poſſidet, D. de adquiren. poſſeſ. Viglius* in §. *fin. inſtitution. de exheredat. liberor.* & quia commodius eſt plures habêre vias conſequendæ hereditatis, ita vt vna repudiata vel omiſſa, ſuperſit alia, *l. ſuum heredem 13. C. de iure deliber.* facit *tex.* in *l. quoties duplici iure 91. D. de diuerſis regul. iur. l. cùm miles 30. D. ex quib. cauſis maior. in integ. reſtit.* & in *l. nec is 17. D. de adquir. hered.*

Secunda concluſio ſit, eum qui in vtero eſt antè quàm naſcatur alijs † 10
non prodeſſe, quod pro regula (vt aiunt) tradit *Paulus* in d. *l. qui in vtero 7. in ſecundo reſponſo, D. de ſtatu homin.* proſequitur *Cuiac. lib. 19. quæſtion. Papinian. ad l. 9. D. ad leg. Falcid.* Et rationem optimam adſignat *Anton. Fab. in rational. ſuper illo tex.* quia priuilegia perſonalia ad alios non porriguntur, *l. quia tale 13. D. ſoluto matrimon. l. ex pluribus 42. D. de adminiſtrat. tutor.*

Fallit tamen in dãno ſine culpa tertio cõtingẽti vitando; † quo caſu qui 11
in vtero eſt ei prodeſt, *l. intelligendus 153.* iuncta inſcriptione, *D. de verbor. ſignific.* vbi ad vitandas *legis Iuliæ* & *Papiæ* pœnas orbis inflictas, qui in vtero eſt, habetur pro nato, ex iam dictis *ſupra in initio huius capitis.* Vnde eſt, vt ad euitandam propriam notam & pœnam is ipſe qui in vtero exiſtit fortiore ratione pro nato habeatur, ex ſingulari deciſione *tex.* in *l. non eſt ambigendum 12. D. de bonor. poſſeſ.* & in d. *l. qui in vtero 7. D. de ſtatu homin.*

Quam *Cuiac.* in d. *l. 2. D. de excuſat. tut.* diſertè intelligit (attenta inſcriptione) in bonis damnari, quæ eius liberis ex Conſtitutione, ſi tres ſunt, quattuor, vel quinque indulgentur. Etenim hoc caſu, qui in vtero eſt, ad replendum numerum pro nato habetur.

Tertia concluſio ſit, in omnibus diſpoſitionibus ſiue legis, ſiue hominis, quarum effectus differri poteſt in tempus natiuitatis, is qui in vtero eſt, pro nato haberi debet, in his quæ ſibi
12 vtilia † ſunt, d. *l. qui in vtero 7. in primo reſponſo*, d. *l. qui in vtero 16. per totam*, vbi plures caſus hanc concluſionem comprobantes dinumerat *Iulianus*, & proſequitur (hæc & alia perquàm optimè exornans) *Cuiac.* in d. *l. 2. D. de excuſat. tutor.* & nobis comprobantur in d. *l. 3. tit. 23. p. 4.*

Dixi, in ſibi vtilibus in vtero exiſtentem haberi pro nato, quod intelligas (vti pereuidens eſt) non fieri naturaliter, cùm nondum natus homo dici non poſſit, *l. in lege Falcidia 9. D.*
13 *ad leg. Falcid.* Sed ciuiliter, † hoc eſt, fictione quadam iuris velùt neceſſariò inducta, tam fauore patris propter ſpem ſcilicet naſcendi, *l. 1. in princip. D. de ventre in poſſeſ. mitten.* quàm fauore Reipublicæ, cui partus naſcitur, d. *l. 1. §. & generaliter.* Vt meritò dicere poſſimus iuſta & neceſſaria cauſa hàc fictionem à lege inductam fuiſſe, vt diſertè adnotauit *Anton. Fab. in ſua Iuriſprud. Papin. tit. 4. de ingenuis, princ. 3.* cum lex fictionem nunquam inducat, niſi eius admittendæ cauſa aliqua ſit iuſta ſimul & neceſſaria; fictionem enim (quæ falſum & mendax ſubponit, *l. denique 19. D. ex quibus cauſis maiores*) lex regulariter abhorret, *l. vltima, D. de rei vindicat.*

Fictionem autem iſtam inductam
14 potiſſimùm † fuiſſe propter legitimas hereditates ſecurè admitto cũ *Fabro* *ſuprà* ex d. *l. qui in vtero 16. D. de ſtatu homin.* ſimul cum primo exemplo legitimarum hereditatum ab eo adſignato, eius ſcilicet qui relictis fratribus & vxore prægnante deceſſit, in quo poſthumus habetur pro nato, & proximiore (cui aliàs *lex xij. Tabularum* hereditatem defert, *l. Titius, D. de ſuis & legitim. hered.*)

Quæ verò *Faber* ſubdit de fratre poſthumo ſimul cum alijs ad fratris inteſtati hereditatem admittendo, nõ video quo caſu poſſint admitti & verificari, cùm ſubponat fratris inteſtati parentes exſtãtes, qui & in bonis eius caſtrenſibus potiorem & meliorem ceteris conſanguineis habent cauſam & ius; & ideò in alijs tranſuerſalibus & remotioribus agnatis ab inteſtato & ſine aſcendentibus decedentibus hæc tantùm procedunt & veniunt admittenda.

Sed & quæ dicto *princip. 3.* is idem *Auctor* dixit de ſucceſſionibus teſtamentarijs, in quibus exiſtens in vtero non habetur pro nato, ab alijs longè diuerſis dependet † cauſis, omnino 15
petendis ab his quæ *ſupr. §. 1. ex n. 263. & 271.* tradidimus, cùm rationem differentiæ inter poſthumos ſuos & extraneos ab inteſtato ex *lege xij. Tabul.* ſubcedentes, & ab homine inſtitutos deſignauimus. A quibus pendet vera ratio, cur in teſtamentarijs ſubceſſionibus poſthumus alienus non habeatur pro nato. Et ſimul à dictis in concluſione præcedenti. Vltra quod ratio à *Fabro* in teſtamentarijs ſubceſſionibus adſignata ad cauſam tantùm poſthumi ſui referri poteſt, non ad extranei, qui heres inſtitui non poterat, & conſequenter nec pro nato haberi, ex ratione eiuſdem *Fabri*.

Nec minus elegans eſt ſecundum exemplum (vt omnia proſequamur) huius concluſionis adductum à *Iuliano* in

no in d. *l. qui in vtero 26.* vbi prægnan-
16 te † ab hoſtibus capta, & poſtliminij iure ciuitatem recuperante filius idem ius vindicat, ac ſi natus fuiſſet ante captiuitatem, non iure poſtliminij paterni, ſed proprio, vt quod ſibi vtile, ſi forſan pater tempore captiuitatis deceſſiſſet, *l. apud hoſtes 9. l. Diui 25. D. de captiuis & poſtlimin. reuerſ. l. 1. C. de poſtlimin.* Quibus addenda ſunt quæ eleganter in propoſito poſt *Anton. Fabrum* edicerit *D. Pichard.* in *l. Gallus*, §. 5. ex *num.* 8. *D. de liber. & poſthum.*

Aliud deinde ſubiungit exemplum *Iulianus* in d. *l. qui in vtero 26.* de an-
17 cilla prægnante † ſubrepta, cuius partus etiam ſi apud bonæ fidei poſſeſſorem fuerit editus, furtiuus dicitur, & vſucapi non poteſt, quo caſu (de quo in *cap. ſequenti* latè erit agendum) lex exiſtenti in ventre fauit, ſaltem in eo, vt matrem ſequatur, eiuſque conditionem; quod prioribus præſertim tribus annis à natiuitate maximo illius cedit commodo, iuxta *textum* in *l. nec filium*, cum ibi notatis, *C. de patria poteſtate, l. 3. tit. 19. part.* 4. id quod latiùs proſequemur in *cap. ſeq.*

Dictis ſubaddit *Iulianus* in d. *l. qui*
18 *in vtero 26.* caſum liberti, † qui quamdiu eius patrono prædefuncto filio naſci poteſt, eodem iure cenſendus eſt, quo & illi qui veros habent patronos: quod fauore exiſtentis in vtero, & eius commodo factum nemo negabit. Ex quo enim pro nato habetur, libertum habet, aliàs non habiturus. Licèt enim locupletior non fiat, qui libertum adquiſierit, vt ait *Vlpian.* in *l. nemo 126.* § 1. *D. de diuerſ. regul. iur.* cùm libertus re vera liber ſit, & in bonis non ſit noſtris, *l.* 3. §. *ſi id quod dari*, *D. de oblig. & action.* iuncta *l. rem in bonis* 2. *D. de adquir. rer. domin.* negari tamen non poteſt multum noſtra intereſſe habêre libertum propter operas obſequiales nobis præſtandas, de quibus in *tit. D. de oper. libert.* & propter ius, ſpemque ſuccedendi, de qua in *tit. de bonis libertorum.* Quæ & alia iura patronatus (de quibus in *titulo* 14. *lib.* 37. *Digeſtorum de iure patronatus*, & in *tit. D. de adſignand. libert.* & in *l. ſi adulterium* 38. §. *liberto*, *l. ſi is qui* 42. *D. ad l. Iuliam de adult.* & alibi ſæpè) patroni filius poſt mortem patris natus non conſequeretur, niſi viuo patre pro nato haberetur fictione iuris. Neque enim libertus quis eſſe poſſet, niſi patronum habêret, ita vt vno ſublato, neceſſum ſit & aliud tolli, ex regula *l.* 1. *C. de cupreſſis, lib.* 10. Patroni ergo filius hoc caſu habetur pro nato, ſuo tantùm commodo attento, non liberti, qui aliàs libertinitatem effugeret: cui non ita ac libertati lex fauet.

Ab hoc eodem principio, habendi ſcilicet pro nato eum qui in vtero exiſtit, pendet deciſio *tex.* in *l. & ſeruorum* 5. §. *ingenui*, *D. illo tit. de ſtatu homi.* vbi ſi qua mulier libera conceperit, deinde ancilla facta pepererit, natus ex ea liber † eſt, ſiue ex iuſtis 19
nuptijs procreatus eſt, ſiue vulgò fuerit quæſitus. Licèt enim in illa *lege Martianus* ea vtatur ratione, quod non debet calamitas matris ei nocêre, qui in vtero eſt, nullius ſanè ponderis eſſet ratio iſta, niſi præſupponeret præcedentem, quæ in vtero exiſtentem habet pro nato, vt optimè notat in propoſito *Anton. Faber. lib. 20. coniectur. cap.* 1 vbi & *duobus capitibus ſeqq.* multa huius propoſiti comminiſcitur intentus elucidationi & interpretationi *l. Arethuſa* 15. *cum ſeqq. D. de ſtatu homin* cuius verum ſenſum nos *inferiùs cap.* 18. feliciùs forſan proſequemur.

Sub hæc à dicto principio venit interpretanda *l. Paulus* 11. † *D. eod. tit.* 20

Digitized by Google

vbi nepos (auo materno ſemper iniuſtus, & eius ſucceſſionis incapax, iuxta veriorem illius *textus* interpretationem, quam poſt alios optimè adſtruit *Anton. Faber in ration. ſuper illo textu*) matri ſuæ legitimus erit heres, ſi non à tempore conceptionis (quo viuus erat auus) à tempore tamen quo in viuis eſſe deſiit, ita vt in vtero exiſtens ceſſante impedimento aui legitimus eſſe cœperit ob maius ſuum commodum ante natiuitatem: quo in ſenſu intelligenda dubio procul ſunt illa verba: *Iuſtum filium ei ex quo conceptus eſt non videri*, id eſt, ex tempore quo conceptus eſt. Qua phraſi vſi ſunt *Papinianus* in *l. pater* 10. *D. de captiu. & poſtlimin. reu. rſ.* ibi: *Ex quo captus eſt*, Triphoninus in *l. in bello* 11. *§.* 1. ibi: *Ex quo captus eſt, D. eodem titulo.* Cicero *Philippica* 1. *Ex eo die ex quo in ædem Telluris conuocati ſumus*, Liuius *lib.* 1. *Ab Vrbe condita duodequadrageſimo fermè anno ex quo regnare cœpit.*

Demum ab hac potiſſima ratione pendet deciſio *textus* in *l. Imperator* 18. *D. illo tit. de ſtat. homin.* vbi mulier vltimo ſupplicio damnata ſeruatur 21 indemnis, dum † partum edit, quod fauore ventris fit (vt optimè notat ibi *Bart.* qui puniretur, ſi antè quàm lucem videret, matri pœna mortis infligeretur, vt inde meritò dicere poſſimus hoc caſu exiſtentem in ventre haberi pro nato. Et idipſum probat *l. pregnantis* 3. *D. de pæn.* & ſenſit *Quintilian. declamat.* 277.

Sed liceat hiſce, quæ notabilia valde, & praxi obcurrentia ſunt, tantiſper immorari, & adnotare, leges iſtas (quæ partui ita fauent, vt non ſinant matris calamitatem nocere ei qui in ventre eſt, vt dixit *Martianus* in *l. & ſeruorum* 5. *D. de ſtatu homin.*) ab Aegy-22 ptijs † initium habuiſſe, & ab his Græcos eas deſumpſiſſe, teſte *Plutarcho in lib. de ſera Numinis vindicta*, vbi ita ait: *Aegyptiorum legem, quæ grauidam donec pariat, in mortis carcere cuſtodiri iubet, nonnè Græcorum quidam inconſultè vobis tranſcripſiſſe videntur? Et ſanè quidem illi aiebant*, &c. Et mox: *Nonne ſatius pœna erit ſuſpenſio, quàm inconſulta, adceleratáque vindicta? Mihi quidem ita videtur.* Vnde *Diodor. Sicul.* de iiſdem Ægyptijs loquutus hæc diſertiſſimè proſequitur, dicens *lib.* 2. *rerum antiq. cap.* 3. *Mulierum morti deſtinatarum ſi prægnantes eſſent, partus exſpectabitur. Quam legem multi Græcorum adceperunt, exiſtimantes, penitùs iniquum eſſe, eum qui nihil commiſiſſet vna cum facinoroſo pœnam pati, aut duos plecti, cùm vnus delinquiſſet, cúmque eo qui ſponte peccaſſet, criminis vacuum puniri. Inſuper cùm ſola peccaſſet mater, minimè æquum cenſebant filium patri, matríque communem maternam habere pœnam.* Ælianus *lib.* 5. *var. hiſtor. Iudices* (inquit) *Areopagitæ cùm veneficam mulierem deprehendiſſent, & eam morti tradere vellent, non priùs ipſam interemerunt, quàm partu liberaretur. Poſtquam verò peperit, comprehenderunt ipſam, & ſoluentes à damnatione innocentem infantem, eam quæ commeruerat ſupplicium ſolam morte multarunt.*

Hæc ſubinde omnia *Ianus Langlæus lib.* 11. *ſemeſtrium, cap.* 2. ad legem Moſaicam referenda exiſtimat, qua vetitum fuerat animalia mactari quæ vterum gererent. Sed ex loco *Philonis*, quem allegat, *libro de charitate Moſis*, contrarium † deprehenditur, dum ita 23 ait: *Certe vetitum eſt iiſdem legibus, ne templum ſubeat animans vlla grauida, néve mactetur, niſi partu leuato: quod latens in vtero fœtus non minoris æſtimetur, quàm in lucem editus. Licèt enim iniqua ſit hæc conlatio, prodeſt tamen ad compeſcendam temeritatem iſtorum, qui omnia confundunt nullo rerum diſcrimine.*

mine. Si enim cauetur, vt quæ plantarum more augentur, nunc vnita grauidis, ſeparanda poſt menſes aliquot, ea ſeruentur in ſpem futuram, & parcatur matribus, ne quod fiat piaculum, quanto maior ratio eſt iam editorum, & proprias animas habentium, propriaq; corpora? Proinde nefarium videtur eodem tempore, ac eadem die mactare matrem cum ſua ſobole. Et hoc eſt, opinor, cur quidam legem introduxerunt de damnatis mulieribus, ſi grauidæ crimen capitale admiſerint, ne ante partum luant ſupplicium, videlicet, vt maneat incolume, quod vtero geritur. Verba enim illa proximè relata: *Et hoc eſt, opinor, cur quidam legem introduxerunt*, ad legem Ægyptiorum referenda ſunt (vbi natus, educatus, & doctus iſte *Auctor* fuit, vt adſerit *Ioſephus lib. 18. antiquitat.* & in *lib. de vita prop.* & in *libro contra Apionem*, & *D. Hieronymus in Catalogo Scriptor.*) & clarius denotãt Græca, quæ illis conreſpondent: Συνιεῖν δ' μοι δοκῦσι· ὁρμηθέντες ἔνιοι τῶν νομοθετῶν καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς καταγνωσθείσαις γυναιξὶν εἰσηγήσασθαι νόμον, ὃς κελεύει τὰς ἐγκύους, &c. Et clariſſimè demonſtratur in verbis illis (præcedentia Latina à nobis proximè expenſa) *Verùm iſti hæc ſtatuerunt de hominibus, at noſter* (ſubaudi Moyſes) *æquitatem hanc & ad bruta extendit, vt in his præexercitati tanto magis humanitatem colamus mutuam, nec inferendo, nec referendo iniuriam, & communicando propria bona cum fratribus eiuſdem naturæ participibus.* Ecce legis Moſaicæ & Ægyptiæ diſtinctionem & contrapo tionem, à qua Sapiens iſte Iudæus ampliorem ſuæ legis prouiſionem fuiſſe acutè eliciebat. Et eius velut ſequelam facit legem Romanorum, *Clemens Alexandr. lib. 2. Stromat.* dicens; *Benigna lex* (intellige de Moſaica) *prohibet eodem die fœtum & matrem ſacrificare: hinc etiam Romani, ſi qua mulier prægnans fuerit damnata capitis, non priùs permittunt, vt ſupplicium ſubeat, quàm pepererit.*

Ex his graui immanitatis nota inurendus venit Claudius † Imperator, 14
qui nec à ſuppliciis etiam prægnantium mulierum abſtinuit, vti teſtatur *Dion Caßius in Claudio lib.* 60. Et inde ſimul damnari debet (cum *Aimonio Monacho*, & *Paulo Aemilio in vita Childerici II.* Regis Galliæ) impium facinus *Bodilli*, qui dictum *Childericum* (à quo palo adligatus virgis cæſus fuerat) inter venandum adortus occidit, & Reginam *Blitildem* vterum ferentem, ne vindex exoriri poſſet, & ad tollendam ſpem animantis, ſimul interemit.

Quod autem de vltimo ſupplicio diximus prægnanti differendo, meritò extendit *Vlpian.* ad quæſtionem † quã 25
de muliere haberi nõ debere ait, quãdiu prægnans eſt, & ita obſeruari adſerit in d. *l. prægnantis, D. de pœnis.* Et vtrumque ſanè caſum damnationis & quæſtionis æquiparat *Iul. Paul. lib. 1. Sentent. tit. 12. de indicijs §. prægnantes:* eadẽ enim in quæſtione ſubeſt ratio, ne ſcilicet in lucẽ prodituri hominis ſpes extinguatur. Et vbique gentium id obſeruari facilè comprobatur ex his quæ poſt antiquos notant *Marſil. in l. edictum n. 24. 26. & 27. D. de quæſtion. Carrer. in pract. criminali, in 2 tractatu de indic. & tortura*: Circa tertiũ, *quæ perſonæ torqueri poſſunt, numer. 33. Clarus in §. fin. ſuæ pract. quæſt. 64. verſ. quæro modò*, & ibi *Baiard. n. 76. & 77. Anton. Gomez tom. 3. cap. 13. num. 3. Farinac.* hos & alios referens, *2. p. q. 41. num 78. Thomas Actius in tract. legali de infirmit. cap. 2. nu. 3. Ianus Langlaus lib. 11. ſemeſtr.* dict. *cap. 2.* Quod procedit in grauida vndecunque, id eſt à marito legitimo, ſiue ab amaſio, vt ex pluribus probat *Farinac.* d. *quæſt. 41. num. 82.* Qui *num. ſeq.* hoc ex aliorum ſententia procedere etiam ait in re-

cèns grauida, & paucorum dierum, puta decem vel viginti.

Et non ſolùm torqueri non debet 26 prægnans, imò nec terreri, † vt ex *Gometio* d. *num*. 3. firmat *Farinac*. d. *quaſt*. 41. *num*. 84. & conferunt ab eo tradita ex *num*. 104.

Et confeſſio à prægnante in tormento, vel eius infligendi terrore ex-27 torta nocere ei non debet, † vt ex *Baldo* & aliis reſoluit *Baiard. ſupra.*

Et non tantùm intra quadraginta dies dum decúbunt parturientes torqueri non poſſunt, iuxta tradita per *Gloſſam, Dynum, Bartol. Albericum*, & alios in d. *l. prægnantis, Clarum, Gometium* & *Attium ſupra*; ſed nec poſt, dû 28 † nutrix partui non inuenitur, vt ex *Marſilio*, *Carrerio* & aliis adnotauit *Farinac*. d. q. 41. *num*. 80. & 81. *Attius* d. *cap*. 20. *num*. 5. *Langlaus* (qui iſta eleganter proſequitur) d. *cap*. 21. Quod fortiore ratione erit admittẽdum hoc caſu, qui fauorẽ partus potiſſimè reſpicit, quem prædicta iura tantùm attendunt, præcedens verò mulieris recèns enixæ ſaluti & vtilitati præcipuè conſulat.

Quamobrem nec membri ampu-29 tationis † pœna (licèt capitalis non ſit; *l. licèt capitalis* 103. vbi *Alciatus* & alij, *D. de verbor. ſignif.*) grauida damnari debet, quin ſubplicium iſtud differendum, donec enixa fuerit, tenet optimè *Alberic*. in d. *l. Imperator, D. de ſtatu hominum, Langlaus ſupra*; qui diſertè notat hoc caſu imminere fœtui mortis periculum: & addit membri abſciſſionem, quam proximè ad extremum ſubplicium accedere in *Authen. de conlat*. §. *adhac ſancimus*, cum aliis per eum adductis.

Demum hoc ipſum eodem ventris fauore procedit in muliere relegata, 30 † quæ in id vſque tempus detineri debet, quo partu leuata fuerit: licèt enim in Hadriani reſcripto, relato in d. *l. Imperator* 18. *D. de ſtatu homin.* cùm de protrahenda prægnantis pœna agitur, vltimi tantùm ſubplicij mentio fiat: déque eo intelligi debeat quod dixit *Vlpian*. in d. *l. prægnantis* (vt qui de prægnante loquitur, quæ conſumenda damnata eſt) Et quamuis idem *Vlpianus* (quod plus eſt) Hadriani reſcriptum referens in d. *l. Imperator*, & eius mulieris mentionem faciens, cui aqua & igni interdictum fuerat, nihil de differenda pœna edixerit, quia tamen hoc caſu eadem viget conſeruandi partus ratio, vixque fieri poſſit vt ſaluo & incolumi fœtu manente, exilium (quod ſecum multas affert incommoditates) grauida mulier ferre poſſit, ideò differendum putamus cum *Langlao* dicto *cap*. 2. *lib*. 11. *ſemeſtr*. vbi in propoſito optimè expendit *textum* in *l*. 1. §. *de inſpiciendo*, *D. de ventr. inſpic. cuſtodiendoq; partu.* quò loci *Vlpian*. obſtetricibus, quæ decreto Prætoris ad inſpiciendum ventrem mittuntur, ventrem inſpicere permittit, tangere verò vetat inuita muliere, quæ prægnans dicitur: quod nulla alia fit de cauſa, niſi quia aborſus ex leuiſſimis etiam cauſis ſæpiſſimè adcidit, vt diximus in *capitu. præcedenti*. At *textus* in dict. *l. Imperator, in ſecundo reſponſo*, quamuis aquæ & ignis interdictionis meminerit, nec dixit, nec negauit pœnam differendam, vt ait *Langlaus*. Sed tu melius dic, in verſ. *ſed ſi ei* (vbi ſecundum reſponſum d. *legis*) alium longè diuerſum caſum proponi, de ea ſcilicet quæ cùm ex iuſtis nuptiis concepiſſet, aqua & igni fuit interdicta, *ἢ ἄπολις*, & *ſine ciuitate*, tempore partus inuenitur: eius enim calamitas & ciuitatis amiſſio impedimento non eſt, quominus ciuem Romanum, non peregrinum, aut extorrem pariat, ex d. *l. & ſeruorum*, §. *ingenui*, *D. de ſtat. hom.* quę res alia eſt.

Sed quæ diximus de relegatione aut exilio mulieris grauidæ differendo vſque dum pariat, elegantem recipiunt interpretationem ab his quæ docet *Bald.* in d. *l. Imperator, in 1. lectu. n. 5. D. de ſtat. hom.* Vt intelligatur, quā
31 do ex tali exilio immineret † partui periculum: vt puta quia confinia vltra quæ relegabatur mulier, multum diſtabant à loco habitationis: vel magnus in itinere aſpero, licèt breui, eſſet ſubeundus labor: vel propè eſſet tempus pariendi, tunc enim ſententiæ executioni fauore partus ſuperſedebitur, donec damnata pepeterit. At fauor iſte ceſſabit, cùm nullum eſſet periculum, vt puta ſi ex contrario cōfinia eſſent propè, & partus longè diſtaret (exceptis prioribus menſibus, qui abortioni ex quauis cauſa paratiores ſunt, vt diximus in *cap. præcedenti*) tunc enim ſtatim ſentētia exilij in prægnantē lata, executioni demandabitur, ex *Baldo ſupra*, quem ſequitur *Pet. Caballus reſol. crim. cent. 1. caſu 79. n. 5.*

Ex his obiter infertur, quàm leui nititur fundamento opinio illa vul
32 garis † quæ habet, mulierem dum prægnans eſt non poſſe cogi iurare, & teſtimonium ferre, cuius meminit *Aufrer. in addition. ad Capel. Tholoſ. deciſ. 3. in apoſtil. Tunc enim vxor, poſt princ.* vel ſ. *quod facit pro vulgari opinione*: nam cùm hoc caſu nullum partus periculum ſubeat, præſertim ſi de re ad ſe non pertinenti deponat mulier, non video cur cogi non poſſit ad teſtificandum & iurandum per detentionem perſonę vel pignorum captionem in caſu contumaciæ: niſi in caſibus in quibus mulieres teſtes idoneæ non ſunt, nec admittuntur, quos latè connumerat *Farin. de teſtib. q. 59.* Et ita ex ſententia *Fulgoſ.* in *l. ius iurandum, §. procurator n. 2. D. de iureiur. reſoluit Caball ſupr. n. 8.*

Neque iſtis obſtat *tex.* in *l. 2. §. ſi nō propter valetudinem, D. ſi quis caution.* vbi prægnans tanquam infirma, vel valetudinaria non tenetur ire ad iudicem: idque ex illo *text.* ita tenet ibidē *Gloſ.* & *Bart.* & *Bald.* in d. *l. Imperator in 1. lect. n. 5. verſ. ſed nunquid mulier*, & in 1 *addit. n. 4. Guidon. Pap. deciſ. 256. in princ. num. 1.* & *deciſ. 445. n. 5. verſ. ſed an mulier grauida, Tremola ad praxim Bonacurſ. tit. quibus modis citatus impunè*, cum aliis, quos refert *Caball. d. caſu 79. n. 1.* Nam longè differt † iurare 33
& teſtificari (ad quod cogi grauida poteſt) à comparitione in iudicis tribunali, à qua ac ſi eſſet infirma) ex dicendis *infr. cap. fin.*) eximitur prægnās ab illo *textu* (quod mirum eſt *Thomā Actium in ſuo tract. de infirmitate c. 20.* cùm de prægnante ſermonem iniuit ſilentio præteriiſſe) Ita vt hoc caſu res cum grauida agenda ſit eo modo & ſtylo, quem Iuriſconſultus notat in *l. ad perſonas egregias 15. D. de iureiuran.* cum ibi notatis, miſſo per iudicem notario aut tabellione ad eius domum, coram quo iuret & deponat. Quod & cum ea fiet ex ſententia *Gloſſæ* & *Bartoli* in d. *§. ſi non propter*, quæ ab alio † quàm à iuſto marito 34
concepit, quia prægnatio ſola eſt quæ mulieri tali caſu debet imputari, vt quæ principaliter peccato fuerit patrāta ad malam explēdam libidinem, non verò animo impedimenti contrahendi ad euitandam comparitionem in iudicio, vt optimè notat *Capella Tholoſ. ſuprà*, & *Caball. d. caſu 79. num. 3.*

Sed ſi rem attentè conſideres, hæc (quæ praxi & ſtylo iudiciorum inrefragabile iam robur ſunt cōſequuta, *l. Labeo 21. D. de ſtat. lib. l. fin. C. de inutr.*) inuenies in iure non ſubſiſtere, & prægnantem coram iudice comparere † 35
debere, verius diiudicabis, nec ei excuſationis aut exceptionis (de qua

in d.l.2.cum ſuis §§. & in l.ſed & ſi quis cum aliis illo tit. D.ſi quis c.ation.) remedium ex capite valetudinis vel infirmitatis poſſe competere, cùm prægnans in iure ſana æſtimetur, vt probat apertus tex.in l.quæritur 14.§.1.D. de ædilitio edicto, & proſequemur latiùs infra cap.finali. Nec contrarium probat d.l.2.§.ſi non propter: nam illis verbis: *Exceptionem ei dandam*, addenda eſt negatio,& legendum: *Exceptionem ei non dandam*, vt poſt *Cuiacium* notat ibi *Gothofred.* quod mihi (non facilè aliàs admittenti legum ſimiles correctiones) vt veriſſimum perſuadeo, attenta deciſione illius textus. quæ aliàs ſibi non conſtat: imò apertè contrariatur cum verſ.ſi tamen, vbi decumbens poſt partum dicitur valetudine legitimè impedita, quaſi aliud antea dixerit Conſultus in prægnante non parturiente, vel præ doloribus & laſſitudine partus lecto decumbente.

Et hac lectione admiſſa dictus verſiculus *ſi tamen* ſtat (vti debet) aduerſatiuè, aliàs ſuperabundat. Et ſanè *Vlpian.* id ipſum in hoc §.reſoluit, quod in d l.quæritur, §.1.adſeuerat, ita vt vno & altero loco prægnans non reputetur infirma, quin potiùs ſana: niſi vuluæ vitio laboret, dict.l.quæritur,in prin.vel ei aliquid intrinſecùs adcidat aduerſæ valetudinis, ex his quæ poſt *Felinum* & alios notat *Thomas Actius in tractatu legali de infirmitate, c.20.n.1.* Ad hæc ſi illa verba, *Exceptionem*, &c legeris negatiuè, euitabis multa abſurda & diſſona, quæ argumento dicti §. *non propter*, comminiſcuntur *Doctores* ibidem. & *Florianus* maximè in l.inuiti, D.de teſtibus, quē refert & ſequitur *Menochius de arbitrariis,caſu 60.n.6.*

Demum à dictis facilè deduces, ſuſtineri non poſſe *Marcum Mantuam*
36 † ſing.10.vbi cùm multa ſingularia de prægnantibus concinnaſſet earum fauorem reſpicientia, veritus non fuit adſerere n.12. & 16.prægnantem bannitam relegari & obcidi impunè poſſe, vt meritò fuerit notatus à *Zacchia* contrarium adſerente in *Medico-legalib.* tit.3.q.1.& ante eum *Duenn.reg.68. limit.* poſt *Nellum* & alios.

Sed redeuntes ad illas tres concluſiones, quas ad interpretationem l. qui in vtero 7.& 26.D.de ſtat.hom.ſupr. adduximus (à quibus digreſſi ſumus ſequelas aliquas expendētes, vt deinceps inſuper habeantur confuſ. *Doctorum* commentarij ἀχρεῖα ad illas leges) demum adducimus, reſoluta in præcedentibus concluſionibus à iure noſtro Patrio non diſſentire: † nam 37
licèt generaliter diſpoſitum ſit in d.l. 5.tit. 23.p.4. eum qui in vtero eſt pro nato haberi in ſibi vtilibus, & ad euitanda damna, illis generalibus verbis: *Dementra q̃ eſtuuiere la criatura en el vientre de ſu madre, toda coſa q̃ ſe faga, ò ſe diga a pro della aprouechaſſe ende, bien anſi como fueſſe nacida: mas lo que fueſſe dicho, ò fecho a daño de ſu perſona, o de ſus coſas, no le empece*, debent tamē iſta intelligi ciuili modo, & iuxta tex. in d.l. qui in vtero 7. & 26. (à quibus fuerunt deſumpta) ita vt generalia illa verba, *Toda coſa que ſe faga, ò ſe diga* (quæ correſpondent illis: *Omnis res dicto aut facto comprehenſa*, aptis quoſcunque alios comprehendere caſus ex natura particulę *omnis*, quæ regulariter nihil excipit, l.a procuratore: cum aliis, C. mandati) intelligantur iuxta terminos tertiæ concluſionis adductę *ſupra* in actibus ſcilicet & diſpoſitionibus quæ conferri poſſunt in tempus natiuitatis poſthumi: nam ex cauſa dictio hæc *omnis*, limitationem & reſtrictionem recipit, l.ſed ſi compromiſſū 14.D.de recept.qui arbitr.l.1.§.ſi pecunia in ſacculo, ad finem, D depoſiti, l.ſi quid relictum 117.D.de legat.1.

Nec

Nec interpretationem iſtam ne-
ceſſariam deſpiciet, qui conſiderauerit,
leges noſtras Partitarum à Iure Ci-
uili deſumptas (vt in earum Prologo
innuit Dom. Rex noſter ALFONSVS
cognomento SAPIENS) in paucis eis
aduerſari, & in dubio idem concinere
cenſendas, nec correctionem indu-
cendam ni manifeſta ratio adpateat,
vt notat *Grego. Lop. in l. 9. per text. ibi
tit. 13. p. 6. gloſ. 2.* ita vt in earum intelle-
ctu & cōcordia cum legibus Iuris Ci-
uilis eadem ſint obſeruanda, quæ in
lege interpretata & interpretante, vel
in renouata & renouante, inter quas
correctio, quoad fieri poſſit, eſt eui-
tanda: *Cùm omnibus manifeſtum ſit o-
portere ea quæ adiecta ſunt per interpre-
tationem in illis valere, in quibus inter-
pretatis legibus ſit locus*, vt ait *Iuſtinian.*
in *Authen. de filijs ante dotalia inſtru-
menta natis*, quæ eſt *Nouella 19. ad fin.
prin.* Et huius propoſiti ſunt Iura
Canonica ſingularia in *cap. ex parte,
cap. quia intentionis, de priuil. in cap. di-
lecta*, cum ibi notatis, *de confirmat. vti-
li vel inutili.*

Ex quibus facilè elicimus, & ho-
die Iure noſtro Regio attento præ-
dictas tres concluſiones (vti iam eas
propoſuimus & elucidauimus) ad-
mittendas.

Vt inde nec hodie inſpectis his
quæ dicta ſunt in prima concluſione,
38 conlatio † fieri poſſit cum eo qui in
vtero eſt, quia nondum eſt perſona,
ſed futura ſperatur, ita vt hoc caſu ius
antiquum, de quo in *d. l. fin. D. de con-
lat. bon.* & in *l. poſthumo 11. C. eod. tit.* ſit
ſeruandum. Nec anteà poſthumus ad
cōlationem admittetur, quàm lucem
viderit, vt poſt alios iuris communis
Interpretes optimè adnotauit *Pet.
Loriot. de iur. arte, tract. 1. axiom. 2. per
tot.* & ex noſtris *Ferd. Gomez Arias* in
l. 17. Tauri num. 22. quem refert & ſe-
quitur *Valaſc. de partit. cap. 12. num. 51.*
Ita vt iudicio familiæ erciſcundæ cæ-
teri filij ſuperſtites inſtituti, aut here-
des eiuſdem veri gradus vel ficti, me-
dia repræſentatione, vbi ex lege vo-
cantur, poſſint illicò agere, & conue-
niri, relicta in ſuſpenſo parte naſcitu-
ro adiudicanda (qua quantitate con-
tra *Paulum* Iuriſconſultum in *l. anti-
qui 3. D. ſi pars hered. peta.* deſignaueri-
mus, ex *Vlpiano* in *l. vtrùm, D. de reb.
dub. infr. in c. 18.*) Quinimo iure noſtro
attento in *l. 13. Tauri* durior erit ho-
die cauſa poſthumi, quod attinet ad
conlationem, cùm antea & natus illi-
cò decedens partem faceret, ex regu-
la *l. 2. & 3. C. de poſth. hered. inſt.* cum a-
lijs: nobis autem cùm natus fuerit, &
vigintiquattuor horas vixerit, ſimul-
que baptizatus fuerit, & non aliter,
ex *Gomez Arias ſupra.*

Et in excuſatione ob multitudi-
nem filiorum à tutela & alijs mune-
ribus † ciuilibus (de quibus *ſuprà*) 39
idem hodie tenendum eſt attento iu-
re noſtro, in quo eadem viget ratio,
quæ antiquitùs, & per conſequens
eadem venit diſpoſitione termi-
nandus.

A dictis etiam in tertia conclu-
ſione dependet vera reſolutio illius
quæſtionis, an in cauſa & priuilegio
retractus † in vtero exiſtens habeatur 40
pro nato ad retrahendam per eius cu-
ratorem rem à conſanguineo vendi-
tam? in qua ancipiti quæſtione (quam
contra naſciturum intrepidè reſoluit
Phil. Dec. conſ. 422. num. 2. & 3. ea mo-
tus ratione, quia verba ſtatuti præfe-
rentia agnatum proximiorem tempo-
re venditionis, vt apud nos diſpoſitū
eſt *l. 13. titul. 10. lib. 3. fori, & l. 70. Tauri
cum ſeqq.* verificari non poſſunt in eo
qui tunc non erat natus, quia ante na-
tiuitatem quis nō dicitur agnatus, vel
conſanguineus, *d. l. fin. D. de cōlat. bon.*

Digitized by Google

addens, conſanguineũ vendentem requirere non poſſe eum qui in vtero eſt, *l.4. §.toties*, D. *de damno infect.* vbi denuntiatio Edicti de damno infecto toties à Prætore exigitur cùm adeſt perſona, cui fiat: quam *Decij* ſententiam ſequitur *Marianus Socinus Iunior conſilio 22. dubio 1. lib.1.* & ex noſtris nouiſſimè D. *Chriſtophorus de Paz 2. tractatu de Tenuta, capit.68.num.10. ad finem*) pro naſcituro ex ratione dictæ tertiæ concluſionis ſtandum eſt, cum *Tiraquello de retractu lignagier*, §.1. *gloſſa 9.nu 79.* qui rectè ait, retractum legibus ſubceſſionis per omnia ſubiacere, ex pluribus per eum adductis in illo tractatu, §.11. *&* 13. & ideò naſciturum pro nato haberi in his quæ ſui ſunt commodi, ita tamen vt retractus impendenti ſit, dum naſcitur in vtero exiſtens, dicta *l.antiqui, D.ſi pars hereditatis petatur*, cum ſimilibus. Et huius ſententiæ fuit *Ioann.Gutierrez lib. 2. practicar. quæſt.87. Mieres de maiorat. 3.p. quæſt.2. num.3. & 16. cum ſeqq.* Ea verò quæ *Tiraquellus* adducit, & ex ſententia aliorum reſoluit, in retractu ex ſtatuto (quod ſtricti iuris eſſe ait) à dicendis paulò *inferiùs* lucem adcipient.

Addo quæ dicta & reſoluta ſunt in materia retractus fortiore ratione procedere in ſubceſſione maioratus
41 † Hiſpani, cùm de vera ſubceſſione, non ſimilitudinaria tractetur, ita vt in proximiorem, qui in ventre eſt tẽpore vltimi poſſeſſoris, transferatur poſſeſſio ciuilis & naturalis miniſterio *legis 45. Tau.* & ei tenutæ remediũ cõpetat: quo ſanè experiri poſſunt & debent pater, vel curator intra tempora *l.8. tit. 7. lib.5. Recop.* vt reſoluunt *Greg.* in *l.3. tit.33. p.4. gloſ.1. Molina lib.3. de Hiſpan. prim. c.12. n.24.* & *in annotation. n.15.* vbi ita ſeruatum ait in ardua quæſtione *Auendann. reſponſo 28. D. Chriſtophor. de Paz de Tenuta, 2. tract.* d. c.68. n.18. & *ſeqq. Mieres de maiorat. 3. p. q.2.* quos ſimul cum *Tiraquel.* (relato à *Mieres num.3.*) rem latè diſcutientes Lector videre poterit in caſu occurrenti. Et quid tenendum, ſi ad ſubceſſionem maioratus vocatur tantùm maſculus, reſoluit optimè *Mieres ſuprà num.4.* multa latè & vtiliter proſequutus.

Demum vt iuri etiam Canonico prædictas concluſiones aptemus: à dictis & reſolutis in prima, dependet itidem vera ratio & cauſa deciſionis
tex. in *c. qui in maternis* 115. † *de conſecr.* 42
diſt.4. ſumpto ab *Iſidoro lib.1. Sentent. de ſummo bono, cap.24.* vbi, *Qui in maternis vteris ſunt, ideò cum matre baptizari non poſſunt, quia qui natus ſecundùm Adam non eſt, renaſci ſecundùm Chriſtum non poteſt: nec regeneratio in eo dici poterit, quem generatio non præceſſit.* Cui rationi addi & illa poteſt ex communi Theologorum adſenſu, ſacramentum Baptiſmi gratiam cõferre ex opere (vt aiunt) operato, *quod non ſaluat niſi iuſtificando, & abluẽdo ſordes peccatorũ*, vt ait *Bellarm. tom.2. controu. lib.2. de effect. Sacram. cap.5. verſ. ſecundum teſtimonium, Reginald. in Sum. to. 2. ſect. priore num.25 verſ. adcidit.*

Sed an hoc procedat in eo qui naſci cœpit, † ita vt aliquod tantùm mẽ- 43
brum adparens poſſit aqua ſalutis adſpergi, vide in Auctoribus, quos *Summiſtas* vocamus, maximè in *Angelo* poſt antiquos, verb. *Baptiſmus*, & adde *Pet. Gregor. lib.1. partition. Iur. Canon. in ſchol. ad c.9. lit. H.* vbi pro parte aiente expendit *textum* in *cap. nec quẽquam 127. de conſec. diſt.4.* & alia quæ apud eum videri poterunt: quibus adde *Tiraq. in l. ſi vnquam* verb. *ſuſceperit liberos* ex *n.155. ad 159. Giurbam in conſuet. Meſſan. cap.1. gloſ.4. num.13.* vbi plures refert.

Prædictis omnibus duo notanda addo, primum eſt ſuſtineri † nec vllo 44
modo poſſe ſententiam *Alberici* poſt

Oldra-

Oldra. qui limitat regulam *l. qui in vtero* ibi *num.7.* & in *1.p.ſtatutor.q.124.* in his quæ ſunt ſtricti iuris, in quibus eum qui in vtero eſt non haberi pro nato exiſtimat, *l. ſi prægnans* 42. *cum ſeqq. D. de euiction.*

Et inde infert (quòd cùm ſtatuta ſint ſtricti iuris, *l.3. §. hac verba, D. de negot. geſt. l. conſtitutionibus* 24. *D. ad municip. l. quod conſtitutum* 21. D. *de teſtam. milit. l.1. § ſi is qui nauem*, verſ. *in re igitur dubia, D. de exercit. actione*, notatur in *l. non dubium, C. de legibus*, & in *l. omnes populi, D. eodem titulo*) ſtante ſtatuto, quòd in loco Decurionis mortui adſumatur proximus, ſi moriatur Decurio relicto fratre & filia prægnãte præferatur frater vtero. Nec diſſentit *Tiraquel. de retractu lignag.* d. § *1. gloſ. 9. n. 80. & 81.* Mihi enim iſta non probantur, qui nullum video caſum, in quo ſtricta iuris ratio aut interpretatio poſthumum excludat hodie à ſucceſſione & commodo obuenturo, ita vt pro non nato, aut non exiſtente in rerum natura haberi poſſit. Nec quidquam faciunt *textus* in d. *l. ſi prægnans, cum ſeqq.* in quibus de commodo poſthumi non agitur, ſed alterius, ideò nil mirum, ſi non habeatur pro nato, ex dictis & reſolutis in *ſecunda concluſione.*

Quod verò *Albericus*, & turba Doctorum circa ſtatuta variis locis comminiſcuntur (eorum expendentes reſtrictionem, quia odioſa, & ſuo ſolo caſu intelligenda, maximè *Ancharran.* poſt alios, *lib. 1 quæſt. famil. Menoch. lib. 2. de arbitrar. caſu* 321. *a. nu.* 11. *Alderan. Maſcard. de ſtatutor. interpret. concl. 4.*) nec iuris communis diſpoſitionibus,
45 nec eius regulis conuenit. † Et *tex.* à quibus communiter iſta concluſio elicitur, tale quid non probant.

Nam *l.3. § hac verba, D. de nego. geſt.* aperiè potiùs ſtat pro contraria ſententia, in illis verbis: *Etſi ex his verbis non continentur, pro adiecto tamen debẽt adcipi. Lex* verò *1. §. ſi is qui nauẽ, D. de exerc. act.* ſolùm probat, verbis Edicti ſtari debere, quod æquè in *lege* procedit, vt optimè ex *Baldo* notat *addit. gl.* ſuper verbo *Edicti.* Adhæc *tex.* in *d. l. conſtitutionibus, D. ad munic.* in cauſa pœnali & odioſa vſurarum loquitur reliquorum non exigendorum, ab eo qui ex adminiſtratione honoris reliquatus eſt, attenta Conſtitutione Diuorum *Antonini* & *Veri* ibi relata, cui ferè ſimilis alia eſt eiuſdem *Antonini* in *l. vnica, C. de his qui ex offic. quod adminiſt. conueniuntur* (à qua *l. finalis, D. de Magiſtrat. conueniend. l. cùm quidam* 17. *§. eos, D. de vſuris*, & *l. vltima, D. de adminiſtrat. rerum ad ciuitatem pertinent.* veram recipiunt interpretationem & conciliationem cum d. *l. conſtitutionibus*, & *l. Lucius* 21. *§.1. D. illo tit. ad municip.*) Hiſce addo, in d. *l. conſtitutionibus* (quod ad nos adtinet) id tantùm principaliter probari, à forma ſcilicet Conſtitutionis Imperialis, & eius vſu & praxi non eſſe deuiandum, quod nihil nobis obſtat.

Demum *text.* in *l. quod conſtitutum*, D. *de teſtam. militis*, nõ loquitur de ſtatuto, ſed de priuilegiis iure ſingulari contra iuris regulas, & eius rationes introductis, & ideò verbis eorum ſtãdum eſt, *l. quod verò contrã* 14. *D. de legib. l.3. in fin. C. eod. l. quæ propter* 162. *D. de diuerſ. reg. iur. l.2. l.4. C. de adpellat.* Quidquid contra tentauerit *Georg. Accatius de priuil. lib.2. c.4. à n.4.* præſertim cùm eius dicta *nu.14. & ſeqq.* recidant in communem Doctorum adſenſum, quem reſoluit *Carolus de Tapia in rubr. D. de conſtitution. Princip. cap.6. in principio, Schrader. de feudis part.10. ſect. vltim. num.*180. Ex quibus perquàm euidens fit, nulla lege probari communem Interpretum Iuris adſenſum tenentium, ſtatuta ſtrictè debere interpretari.

Digitized by Google

46 Quòd ſi ratione † hoc caſu certemus, regulam aut cauſam iuris eandē inueniemus in *lege municipali*, quæ in generali Regni vel Prouinciæ: imò *Ius Ciuile* aptiùs dicitur, quod cuiuſque ciuitatis proprium eſt, *l. omnes populi*, cum aliis, *D. de iuſtit. & iure.* Regula verò aut ratio Iuris Ciuilis eadē eſt in *lege municipali* quæ in generali Regni vel Prouinciæ. Ergo nil impedimento eſſe poteſt ſtatuti ampliationi & extenſioni, quando in cauſa fauorabili diſponit (id quod legibus concedimus) quemadmodum & reſtrictioni, in cauſa odioſa, vti fateri videntur plures Doctores, quos longa ſerie enarrat *Alderan. Maſcard. ſupr. concl. 2. à n. 218.*

Huius tamen Interpretum Iuris cō-
47 munis placiti † cauſa ex eo mihi nata videtur, quòd cùm ſtatuta in plurimum ſint Iuris communis correctoria, & correctio iurium, quoad fieri poſſit, ſit vitanda, ideò ſtatutorum ſimilium ſtrictam rationem, & interpretationem (iuxta tradita à *Maſcardo d. concluſ. 2. n. 226.*) ad omnia ſtatuta ſine vllo delectu adplicuerunt, non aduertentes, id ipſum in legibus euenire, in quibus nouiſſimæ iuris correctoriæ interpretatio (vt quæ odioſa) reſtringitur. Stat ergo firma iuris ratio pro ſtatutis municipalibus non abrogantibus vel derogantibus iuri communi, ſed iuxta, vel præter illud diſponentibus, vt earum interpretatio fieri debeat, velùt alterius cuiuſuis legis iuris communis, vel generalis. Et inde fiet, vt in caſu ſtatuti ciuitatis Paduæ de ſubrogando proximiore in locum Decurionis demortui (de quo loquitur *Albericus ſuprà*) præferatur proximior exiſtens in ventre, & pro nato in re iſta ſibi fauorabili habeatur, velùt in qualibet alia ſimili, *d. l. qui in vtero 7. D. de ſtatu homin.* Et ita in terminis contra *Albericum* reſoluit *Alderan. Maſcard.* cum relatis dict. *concl. 2. n. 218. 220. & 221.*

Sed & in alia, quauis † diſpoſitio-
ne ſtatutaria id ipſum dubio procul 48
obſeruauimus, quod adtinet ad poſthumorum, & eorū qui in vtero ſunt, admiſſionem & excluſionem: nulla conſtituta differentia, vbi non eſt, nec inueniri vllo modo poteſt inter ius commune & municipale, ſeu ſtatutarium, vt iam aduertimus *ſupr. hoc c. § 1. n. 71.* contra *Bart.* & alios, exiſtimantes, poſthumi mentionem in ſtatuto factam, ad eum tantùm, qui poſt mortem natus eſt, referendam.

Secundo & vltimo loco prædictis addendū ſupereſt. Cùm dicimus in vtero exiſtētem haberi pro nato, intel-
ligendum eſſe † ſi poſtea naſcatur, *l. is* 49
cui 18. D. quando dies leg. ced. l. vlt. C. de poſth. hered. inſtit. l. 1. § ſi quis proximior, D. vnde cogn. Glo. in *d. l. qui in vtero 7.* & in *l. ſi quis pragnantem* 147. *D. de diuerſ. reg. iur.* notat diſertè *Pinel. in rub. C. de bon. mater. 2. p. n. 37. Balduin. in notis ad tit. D. de ſtatu homin. Petr. Franc. Linglois deciſ. 29. q. 5. nu. 1. & 2. Ricard. Vitus ad leges Decem-viror. n. 92. ad fi.*

Ita vt omnia omnino ceſſent, ſi partus poſtea editus non fuerit, quo caſu nihil eſt, *l. qui mortui 128. D. de verb. ſignif.* notat *Valent. Forſt. de ſucceſ. lib. 2. c. 18. nu. 29. D. Pichard* in *§ poſthumin. 9. inſtitut. de exhered. liber.* & in *§ ita demū, inſtit. de hered. quæ ab inteſt. defer.* & inde ſi mater abortū fecerit, vel oſtētum ediderit, non ſolùm non retrofingamus natum anteà fuiſſe, ſed nec conceptū, licèt vera fuerit conceptio, *quia fictionis inducendæ cauſa ceſſat* hoc caſu (vt diſertè ait *Anto. Fab. in ſua Iuriſpr. Papin. tit. 4. de ingen. princ. 3.*) *tùm non aliam ob cauſam partus fauēdum eſſet, quam propter ſpem naſcendi, l. 1. D. de ventre in poſſeſ. mitten. id eſt, quòd homo naſci ſperaretur, quo poſtea nunquam nato, nec ratio vlla ſupereſt propter quā haberi*

beri debeat pro aliquando concepto, l. is cui ita 18. D. quando dies legati cedat. Omne namque ius hominum dumtaxat gratia comparatum fuit, l. 2. D. de ſtatu hominum, hic autem nunquam homo fuit. Hactenus Iureconſultiſſimus *Faber.*

Qui in eodem *tit. princip.* 3. rectè deducit *inlat.* 7. in computanda ætate
50 † non haberi rationem temporis quo quis conceptus vel animatus in vtero fuit, ſed adtendendum diem & horam natiuitatis, *l. 3. §. minorum, D. de minoribus l. qui filium 74. in fine, D. ad Senatuſconſultum Trebellianum, l. 1. D. de manumiſſionibus*: quamuis vtilius ei fuiſſet computari à tempore conceptionis vel animationis (vt ita loquar) Vt cùm agitur de conficiendo teſtamento, *l. qua ætate 5. D. qui teſtamentum facere poſſunt*: vel de excuſatione à tutela & alijs muneribus publicis propter ætatem, dicta *l. qui filium, in fine, l. 1. C. qui ætate ſe excuſant*: cuius rei rationem innuit, non tamen ex integro adſignat *Faber*, dum ait: *Ratio eſt, quia commodum illud poſthumi propter quod haberi debeat pro nato, æſtimandum eſt & metiendum ex eo tempore quo adhuc in vtero eſt. Ex quo enim iam natus & editus eſt, cùm verè ſit homo, & citra fictionem vllam capax eorum omnium quæ ad ipſius fauorem & commodum expectare poſſunt, quid neceſſe eſt retrofingi, cum priùs natum fuiſſe, quàm de hoc, vel illo ipſius cõmodo, de quo nunc agitur, quidquã quæri oporteret. Denique niſi quis habeatur pro nato priùs quàm naſcatur, non niſi ſerò, fruſtráque poſſis inducere fictionem, quæ in præteritum tempus recurrat, poſtquam re vera & naturaliter natus eſt, quamuis è contrario non nato poſthumo adpareat quid retrò fuerit, non per fictionem, ſed re vera, l. Neratius 7. D. de manum. teſtament.*

Hæc enim *Fabri* (quæ referre libuit, vt quæ diſertiſſima) adhuc egent alia ratione in propoſito dubio, cur nati ætas computetur non à tempore conceptionis vel animationis, ſed à die natali? Et ea mihi eſſe videtur, quòd multiplex, varia & confuſa aliàs eſſet computatio, ſiue conceptionem adtendas (quæ diuerſis temporibus contingere ſolet, vt latè probauimus in *capite præcedenti*) ſiue animationem, quæ non ſolùm varia, & incerti temporis eſt, ex dictis ibidẽ, ſed & longè diuerſa inter marem & feminam. Nihil ergo mirum ſi Philoſophi, Politici & Iuriſconſulti ætatem à natalitio ſeu natiuitate, quæ ſola certa eſt, computarint, ambiguitates & incertitudines vitantes, quæ ex computatione à conceptionis & animationis tempore oriri poterãt. Præſertim cùm ex hoc nullum natis obueniat incommodum. Leges namq; tempora, quod adtinet ad maiorem & minorem ætatem, vel excuſationem munerum publicorum, ſtatuentes, aliter atque aliter eam præfinirent, ſi inſtans conceptionis, aut animationis conſiderarent, non natiuitatis. Nam ex qua cauſa maior quattuordecim annis pupillarem egreſſus ætatem pubes dicitur, *Varroni* (computatione facta à tempore natalitij) *libro 1. de lingua Latina, Galeno in 3. Aphoriſmorum, capit. 27. Franciſco Valleſio lib. 1. Medicarum & Philoſophicarum controuerſiarum, capit. 8.* (quia pubeſcere eo tempore maſculi in plurimum ſolent, *Plato lib. 11. de legibus, Vlpianus in fragmentis tit. 11. in fine*, & colligitur ex *principio tituli inſtitutionum, quibus modis tutela finitur*) & quo ex capite iuſta, matura & perfecta dicitur ætas vigintiquinque annorum, *l. 2. in princip. D. de vacatione munerum*, cum adductis à *Gothofredo in ſcholijs ad l. 1. C. quando tutor. vel curator. eſſe deſin. Beſciola lib. 1. horarum ſubſeciuarum, cap. 1.* eadem

Digitized by Google

etiam ratione ſi conceptionem aut animationem in computatione ætatis cõſideraremus, in pubertatis tempore conſtituendo annum decimumquintum vel circa, in iuſtæ verò ætatis præfinitione vigeſimumſextum vel circa annum adſignaremus. Hæc ergo ætatis computatio alia diſſimili innititur cauſa in iure ab ea quam Iuriſprudentes conſiderarunt, cùm in vtero exiſtentem finxerunt natum in *l. qui in vtero 7. & 26. D. de ſtatu hominum.*

Regula igitur horum iurium ita accepta & intellecta; vt vtero exiſtẽs habeatur pro nato, ſi poſteà re vera natus fuerit, ab ea primo loco infero, quod diximus *ſuprà n. 41.* cum *Gregorio Lopez* & aliis, in ventrem Iure Patrio transferri ciuilem & realem bonorũ maioratus poſſeſſionem miniſterio d. *l. 45. Tauri* (velùt tranſit in quemuis proximiorem in viuis agentem) intelligendũ eſſe de poſthumo qui poſtea natus & editus eſt. Quandiu enim in
51 ventre quis eſt, gradum † facere non poteſt: nec verus eſſe poſſeſſor, cùm in rerum, hominumque natura non ſit, *l. fin. D. de conlat. bonor. l. cùm inter veteres, C. de fideic. liber.* cum pluribus aliis ſub initium *huius cap.* adductis. At cùm primùm natus fuerit, gradum re & effectu faciet, & vltimi, veriq́ue poſſeſſoris nomen cõſequetur, quamuis illico moriatur, *l. 3. C. de poſthumis heredibus inſtituendis* (nobiſve viginti quattuor horas tantum vixerit baptizatus, iuxta *l. 13. Tauri*) vt ex *Gregorio Lopez* & *Mieres* adnotauit *D. Chriſtophorus de Paz de Tenuta* d. *cap. 68. n. 30. 31. 47. 48. & 52.*

Et ego dictis ab eo & ceteris addo, proximitatem (iam tempore conceptionis conſideratam) ſolo natalitio, vel (vt noſtri dicunt) natiuitate verificari & demonſtrari: id quod aptiſſimo exemplo ego ita comprobo. Demus aliquem maioratus dominum, poſſeſſoremque ſine liberis, parentibus, aut fratribus deceſſiſſe relicta vidua fratris germani prægnante, & itidem alia fratris patruelis, & priorem abortum feciſſe, monſtrúmve ſucceſſionis expers (iuxta dicenda *infr. cap. 17.*) edidiſſe: ac ſubinde viduã ex fratre patruele enixam filium, is certè (alio proximiore tempore delatæ ſucceſſionis non exiſtente) ad maioratum admittetur: inque eum ex *l. 45. Tauri* poſſeſſionem à morte prædeceſſoris verè tranſlatam dicemus, nec tempore vllo apud ventrem grauidæ ex fratre conſanguineo remanſiſſe. Quod ſummè notandum duco velut ſingulare, ſcituque dignum, & à nemine eorum iſta pertractantium, quos ego viderim, animaduerſum.

Secundò à prædictis infertur, quod
dicimus ventrem præteritum † teſta- 52
mentum rumpere, *l. ventre præterito 84.* cum ibi notatis, *D. de adquir. hered.* cum aliis *ſupra* adductis, intelligendũ poſtquam natus eſt is, qui teſtamenti paterni tempore in vtero erat, d. *l. antiqui, D. ſi pars heredit. petatur, l. vtrùm 7. D. de reb. dubiis, l. ſi duobus 16. §. ſi Titio, D. de legatis 1.* Alioquin non rũpit, vt iam adnotauimus *ſuprà hoc cap. §. 1. inlat. 2.* Quamuis, æquitate Prætoria attenta, etiam natus illicò decedens non rumpat, *l. poſthumus 12. in princ.* iuncto *verſic. idemq; D. de iniuſto, rupto, Petrus Loriotus de iuris arte, tit. 2. donatiui. axiom. 3. & 4.*

Tertiò ab hiſdem fit, ventrem re-
uocare donationem † à patre exteris 53
antea factam, cùm ſcilicet productus eſt, & in rerum inuenitur natura, vt iam diximus ex *Tiraquello* in *l. ſi vnquam* verbo *ſuſceperit liberos, à nu. 144. C. de reuocand. donation.* Alioquin non reuocat, vt probauimus iam *hoc ca. d. §. 1. inlat. 3.*

Quartò, idem dicas de reſtitutione
ventri competente, † *l. etiam ei, D. de* 54
minorib.

minorib. Bald. in rubr. C. de in integ. reſtitut. D. Chriſtophor. de Paz in tract. 2. de Tenuta, cap. 68. n. 20. ita vt natus omnia reſtitutionis commoda conſequatur, non ita ſi in lucem non edatur, ex dictis *ſupr. d. §. 1. inlat.* 8.

Quintò, venter & fœtus impugna-
55 bit fundationem † maioratus ad quē vocatus non eſt loco deſignato in *l. 27. Tauri)* quæ eſt *l. 11. tit. 6. lib. 5. Recopilat.*) ſi poſteà ſcilicet editus fuerit, alioquin illius nulla habebitur ratio: quemadmodum nec qui naſcuntur poſt mortem fundatoris impugnare poſſunt maioratus aui, vel proaui ſui inſtitutionem, ad quam non fuerunt inuitati, & præcisè eſſent vocādi, ſi tēpore fundationis nati fuiſſent. *l. ſi quis filio exheredato 6. D. de iniuſto rupto*, & notat in terminis *Parlador. quaſt. 6. ante Sexquicenturiam.*

Sextò, legitimatio per ſubſequens matrimonium, quæ in ventre datur, imò & quæ fit per reſcriptum Principis (*Bal. in fine tituli, ſi de feudo fuerit controuer. inter dom. & agnat. Tiraq. de nobilit c. 6. nu. 45.* & *in tract. de retract. lignag. §. 1. gl. 9. n. 77.* effectum ſortientur, † cùm natus fuerit filius, tūc enim ſeſe legitimum inueniet à tempore contracti matrimonij inter parentes, vel indulti à Principe beneficij. Et id ipſum dicas in quibuſuis fauorabilibus cauſis, in quibus exiſtens in vtero pro nato habetur.

57 Demum omnia contenta † in *inlationibus huius capitis*, & quæcunque in eo adnotauimus & reſoluimus circa exiſtentem in vtero habendū pro nato prædictam recipiunt interpretationem & limitationem.

Sed à prædicta regula, & certiſſima propoſitione, quam proſequimur, & habet in vtero exiſtētes pro natis habendos, duos ego ſingulares excipio caſus, in quibus is qui natus non eſt, pro nato tamen habetur. Primus erit, cùm execto † matris vtero partus edi- 58
tus eſt, qui (vt ait *Anton. Fab. in ſua Iuriſprud. Papin. d. tit. 4 princip. 3. conſut. 4. verſ. illud*) non ſolùm admittitur ad bonorum poſſeſſionem ex omni parte Edicti, tanquam qui in vtero erat mortis tempore, *l. 1. §. ſi qua pregnans, D. vnde cognati*, ſed etiam ad legitimā matris hereditatem, ex Senatuſconſulto *Orficiano, l. 1. §. ſed ſi matris, D. ad Senatuſconſult. Tertull.* ſiquidem etiā ea mulier cùm moreretur, creditur filium habere, quæ ſciſſo vtero edere poſſit, *l. etiam ea mulier 141. D. de verb. ſignifi.* Et inde ſic editus omnia iura nati, & à natura producti conſequitur, adeò vt abortiuus dici nequeat iuxta ea quæ latiore ſermone proſequemur in *cap. 6.*

Secundus caſus erit, ſi in vtero exiſtens fœtus animatus, quin & tantùm conceptus, ictibus, † medicamentis, 59
aut aliis violentis mediis ſeu inſtrumentis conliditur; nam quod adtinet ad punitionem fœtus iſtius conliſi, aut obciſi ratio in iure habita ſemper fuit, non quia nobis animal eſſet, ac *Galeno*, vel *Auctori libri, An animal ſit quod in vtero eſt*, (vbi magnificis verbis, *infra* expendendis in *cap. 16.* ſuæ ſententiæ velit adſertorem facit *Solonem*) ſed quia ex alia *lege Solonis* adducenda in *eodem cap. 16.* iſte ventris percuſſor grauiter delinquit, & ideò ſeuerè damnatur, vt latius adnotabimus in *d. cap. 16. §. vnico*: quò loci Lectorem admandamus ibi enim de abortione variis mediis & modis procurata, eiuſque punitione exactam tractationem inimus. Et aptam ſimul interpretationem ſubminiſtramus *Paulo* Iuriſconſulto in *l. ſi quis aliquid 38. §. qui abortionis, D. de pœnis*, qui in hoc propoſito ſingularis eſt, & ab iſtis inſignem recipit inluſtrationem.

CAPVT TERTIVM.

DE PARTV IN GENERE.

SYNOPSIS.

1 *Partitudo, partio, & partus pro eodem vſurpantur.*
2 *Partus dicitur ipſa proles, & actus pariendi.*
3 *Proles itidem quorumlibet animalium partus nuncupatur.*
4 Partus *nomen Iuriſconſulti ad partiones humanas referunt:* fœtus *verò ad proles ceterorum animalium.*
5 *Pariendi actionem homini à voluptate* natura *in deſiderio poſuit.*
6 *Magna res nec à* natura, *nec ab* arte *ſine magno labore aut dolore non patrantur.*
7 Natura *pulcherrimam pariendi actionem doloribus ſubpoſuit.*
8 *Græcis nomen* ὠδὶν *actionem pariendi doloribus plenam propriè denotat.*
9 *Tranſlatitiè* partum *dicitur quidquid labore quæritur.*
10 *Segetes, & fruges, & quilibet fructus ſub nomine* partus *communi loquendi vſu veniunt.*
11 Partus maturus *dicitur fructus congruo tempore editus.*
12 *Et* fœtus *inſuper adpellatur terra fructus.*
13 *Immaturos fructus ad inſtar imperfectorum fœtuum* tenues *vocat* Virgil.
14 *Agri dicuntur* effœti *ad modum mulieris grauida.*
15 *Et* falſus partus *dicitur ad ſimilitudinem ſubpoſiti partus.*
16 *Terra itidem* integra *dicitur, qua nunquam fuit arata vel depaſta.*
17 *Generationem hominum & fructuum perquàm bellè comparat* Anton. Silvius Clarus.
18 Fructus *dicuntur quæcunque iterato rerum ſucceſſu terra gignit & producit.*
19 *An partus ſit in fructu? vetus fuit quæſtio inter antiquos Principes Iuriſprudentia.*
20 *Mos antiquus fuit adponendi recènt natos in terra.*
21 *Mythologica & fabuloſa veritatem adumbrare non poſſunt.*
22 *Præpoſteram* Anton. Fabri *rationem cur partus non ſit in fructu, impugnat* Auctor.
23 Ceruidius Scæuola *ſententia* Publij Scæuolæ *(qui partum in fructu conſtituebat) non adhæſit, vt communiter exiſtimatur.*
24 L. vxorem 41. §. ſorori, D. de legat. 3. *interpret.*

SVBCEDIT ex ordine conſtituto partus in rerum, hominumque natura producti generalis tractatio.

PARTVS † (qui apud Latinos *partitudo*; & *partio* etiam adpellatur, vt ex variis locis *Plauti* in *Aulularia* & *Truculento*, & aliis Auctoribus probat *Nonius Marcellus de propriet. ſermon. c. 3.*) interdum apud Iuriſconſultos & Imperatores dicitur actus ipſe † pariendi (vt in *Virg. lib. 1. Aeneid.* 1 2

— — — Donec Regina Sacerdos
Marte grauis geminam partu dabat Ilia prolem.

Et

Et *lib.3 Georg.*

Poſt partum in vitulos cura tradu-
citur omnis.

Ouid. in epiſt. Canac.

Et rudis ad partus, & noua miles
eram)

Interdum & ſæpiùs ipſa proles ita
nuncupatur : vtrumque conſtat ex
Vlpiano in *leg.1.§ & generaliter, D. de*
vent. in poſſeſ. mitten. Iuſtiniano in *leg.*
nuper 11. poſt prin. & ibi : *Partus tem-*
pus: & mox : *Editionis tempus, C. de*
natural. liber. & in *l. ſi maior 12. C. de*
legitim. heredib. Vnde eſt, vt proles
quorumque animalium propriè di-
3 catur † PARTVS, *Plinius lib.7. cap.5.*
Ceteris animantibus ſtatum & pariendi,
& partus ferendi tempus eſt, & notant
Lexicographi, maximè *Barnaba Briſ-*
ſon. & ab eo *Ioan. Kaluinus* (quibus
addo ediſerenda *cap.6.*) Tametſi a-
4 pud Iuriſprudentes † *partus* nomen
ad partionem humanam ferè ſemper
referatur, & *fœtus* verbum ad prolem
ceterorum animalium, *l. qui vas 48. §.*
ancilla, D. de furtis, cum aliis; ſed &
ipſi idem nomen *partus* (ad prolem
relatum) pro iam edita & ſimul pro-
ducenda, lucemque viſura vſurpa-
runt infinitis propè locis, quorum bo-
nam partem *inferius hoc capite* expen-
demus.

Præfatam autem pariendi actio-
nem omnium naturalium primam (vt
qua media humani generis perpetui-
tas comparatur, *caduca mortalitate*
partus, ſubſtitutionemq; deſiderante, vt
diſertè dixit *Chalcidius in Timæi Pla-*
tonis comment.) homini in deſiderio
5 à voluptate † in actu generationis
NATVRA poſuit, vt poſt *Ariſtot. 4.*
ſect. problem.16. & alios antiquos, no-
uioreſque Philoſophos & Medicos
adnotauit; perquàm optimè *An-*
dreas Laurent. de Hiſtor. Anatomi-
ca lib.4. cap.5. quaeſt.19. alibique, &
nouiſſimè *Ioann. Schenckius* (qui ſe-
dem oblectationis in congreſſu ve-
nereo deſignauit) *lib.4. obſeruat. titul.*
de muliebrium gener. partionib. ob-
ſeruat.6.

Sed cùm magnas res † vix NATV- 6
RA vnquam producat, aut ARS in-
ducat, ſine magno labore aut dolore
(vt enim ſcriptum eſt in *Diuerſorum*
γνώμαις:

ἐκ μορέως τὰ καλὰ γίνεται πᾶσιν.

Multis laboribus, quæ pulchra ſunt, quæ-
runtur.

Vnde abiit in prouerbium à *Platone*
in Hippia Maiore, & aliis locis χαλε-
πὰ τὰ καλά, *difficilia quæ pulchra*) hinc
† ipſa eadem NATVRA iſtam pariendi 7
actionem inſignem, & pulcherrimam
ſimul (Parca enim & Lucina, teſte
Platone in conuiuio, *generationi pul-*
chritudo ipſa eſt) magnis laboribus, do-
loribus, anxietatibus & periculis im-
miſcuit atque ſubpoſuit *Plautus in*
Amphyt. actu 5. ſcena 1. verſu 40.

Vbi ex vtero exorti dolores (vt ſolent
puerperæ)

Inuocat Deos immortales, vt ſibi au-
xilium ferant.

Et Catullus *in carmine ſecul. ad Dianā*

Tu Lucina dolentibus
Iuno dicta puerperis.

Quinimò ab his prouenit, vt apud
Græcos nomen ὀδύνη † (quo dolores 8
corporis & animi denotantur, vt in
Homeri Odyſ. α:

ἐμοὶ δ' ὀδύνας τε γόους τε κάλλιπεν.

Idem *Odyſ. β & τ.*) ὀδυνωτικῶς, & vel ut
propriùs actionem pariendi denotet
& demonſtret : & inde iterum ad ma-
gnos animi, corporiſque dolores &
cruciatus transferatur, vt videmus in
eodem *Homero Iliad. λ.* Agamemno-
nis vulnerati dolorem cum parturien-
tium ὀδύναις *doloribus* conferente. Id
quod (præ ceteris) Sacræ Paginæ inſi-
gnioribus exemplis illuſtratum, maxi-
mè *Geneſios cap.3. & 5.* & *lib.1. Reg. cap.*
4. & *Ioan. cap.16.*

Hinc itidem factum, vt tranſlatitiè
9 PARTVM † dicatur quidquid labore quæritur: *quia nullus partus ſine dolore eſt ac labore*, vt iiſdem verbis dixit *Donatus in Phormione act.1.ſce.1.* Quò rédit & illud *Horatij lib.1. Satyr.1.ad fin.*

——— *Et finire laborem*
Incipias parto, quod auebas.———

Et inde demum prouenit, vt ſege-
10 tes, † frugéſque, & quilibet fructus ſub nomine PARTVS communi loquendi vſu venerint, *Vitruu.lib.2. Archit.cap.9. Verè enim omnes arbores ſunt pragnantes, & omnes ſua proprietatis virtutem efferunt in frondes anniuerſariòſque fructus.* Ariſtophanes in Νεφέλαις, *actu 3. ſcena 4.*

Εἶτα τὸν καρπὸν τικούσας ἀμπέλους φυλάξομεν.
Sic frugiparas cuſtodiemus vites.

Et ſanè frugiferas ſeu parientes arbores hîc adpellat *Comicus*, quas *generoſas*, & ad reponendum idoneas nuncupauit *Theophraſt.lib.2.de cauſ.plant.* & *pulchrarum* nomine inſigniuit *Homerus* ab earum fructibus, ceteras infructiferas *proceres* vocitans, vt diſertè notauit *Athenæus Dipnoſoph.lib.15.* *Marſilius Cagnatus* (alia proſequutus) *lib.2.variar.reſolut.cap.21.*

Sed omnium maximè Poëtæ hanc metaphoram proſequuntur; nã PAR-
11 TVS MATVRVS † apud eos dicitur fructus, qui tempore congruo editur, velùt ſatus Autumno vel Vere, & adultus ſequenti æſtate, vt in *Tibullo lib.4.ad Meſſalam:*

Tóndeturq; ſeges maturos annua partus.

Eadem inſuper tranſlatione aucta, arbores quæ ſitu commodo conlocantur (iuxta illud *Propertij lib.2. Eleg.32.*

Et creber pariter platanus ſurgentibus ordo.)

BENE MARITATAS dixit *M. Cato in libris de re ruſtica* id eſt, ad legem agriculturæ, vel naturæ coniugatas. Quin & iuxta *legem Solonis*, cuius meminit *Plutarchus in eius vita*, & *Gaius* Iuriſconſultus *in l. fin. D. finium regundorum.*

A quo obiter lucem adcipit illud *Horatij lib.2.Carmin.Ode 15.*

——— *Platanúſque cælebs.*

Quod ad ſterilitatem malè referebant *Gualtherius* & alij ibidem.

Sub hæc fruges vel fructus ab eadẽ
cauſa adpellantur FOETVS † Solin.*c.* 12
4. *Amittent arbores fœtus*, Virg.*lib.6. Æneid.*

Sed non ante datur telluris operta ſubire
Auricomos, quam quis decerpſerit arbore fœtus.

Et 1.*Georgic.*

Si ſuperant fœtus, pariter frumenta ſequentur.

Et alibi paſſim *eodem libro* nuces, aliáq; terræ fructus hoc nomine cohoneſtantur.

Sed & immaturos fructus adinſtar fœtuũ (qui ante perfectionem tenelli ſunt, & ad prolapſum καὶ ἔκρυσιν fa-
ciles) TENVES † adpellat idem *Virgil.* 13
d.lib.1.Georg.

Aut TENVES fœtus viciæ, triſtiſq; lupini
Suſtuleris, fragiléſque calamos.———

Et eodem libro *fœtus arboreos* vocat fructus nondum perceptos, quos *Ouidius* 4.*Faſtor.fœtus Autumni* nuncupauit.

Sed & ad modum mulieris † gra- 14
uidæ *agri* dicuntur EFFOETI, *Virg. eodem lib.1.*

Effœtos cinerem immundos iactare per agros.

Et in *Propertio lib.4.* terra *effœta* vocatur:

Terráq; nonnullas fœta miniſtrat aquas.

Egregiè *Claudius Marius in comment.in Geneſ.lib.2.*

Tunc ſe decoctis terra pinguiſſima glebis,
In fœtus mouit varios, quos imbre marito
Parturiens putri diſſoluit rura meatu.

Ele-

Digitized by Google

Elegantet *Tertullian. de pœnit. cap.12.*
Diſſiliunt (inquit) *ſuperbiſſimi montes*
ignis intrinſecùs fœta.

Velut ex contrario agri parum fru-
ctiferi *ſteriles* adpellantur in *rubric.* &
in *l. ſi quis auctoritate, C. de omni agro de-*
ſerto lib. 11. & *infœcundi* in *l. qui per po-*
tentiam, C. eod. tit. qui Græcè ἀτήμαρoι,
& ἄφοροι dicuntur in *Luciano* & aliis.

Quin & ad ſimilitudinem partus
15 ſubpoſiti, FALSVS dicitur partus † *ter-*
ra, cùm ex ſemine nil, parúmve præter
ſpem percipitur, vt in *Catulo*, & aliis
referendis in *initio quinti capitis.*

Et ab eadẽ μεταφορᾷ adpellatur TER-
16 RA INTEGRA † apud *Gaium* in *l. Syl-*
va cadua 30. §.3. D. de verborum ſignif.
quæ nunquam arata, vel depaſta eſt,
quam noſtro idiomate TIERRA VIR-
GEN adpellamus.

Demum his metaphoricis & tranſ-
latitiis addo, generationem humanã,
17 & fructuum † perquàm belle coaptaſ-
ſe vel comparaſſe *Antonium Siluium*
Clarum in leges Regias xij. Tabularum.
c. 1. 13. dum generatione hominis priùs
tractata, ita proſequitur fructuum: *At*
natura ex ſemine fructus per tempora
format cum ſiliquis, corticibus, ariſtis,
calamis: priùs enim radices agit: tum oc-
cultè creſcit ſub terra: deinde paulatim
ad Solem exſurgit. Et ſic Plutonis fur-
tum releuatur, & redit ad cælum Pro-
ſerpina. Nam ſubficit Plutoni ſemeſtre
tempus, quo ſemina terræ viſceribus ob-
ruta latent, & corrumpuntur, videlicet
per Autumnum & Hyemem: ſed vere
terra germinat, & Soli patri fœtum im-
perfectum oſtendit per totidem menſes,
vt quodquam ad id principium redeat,
vnde fluxit. Hinc patet, vnde dicta ſint
Græcis ἀνακαλυπτήρια, *quaſi dicas reuela-*
mẽta, quæ cõueniũt fabulæ matronæ illius
hoſpitis Deæ, quæ detectis veſtibus pu-
denda Deæ reuelauit: quod ad vim ſemi-
num pertinet, cùm poſt corruptionem e-
naſcuntur è terra. Et his addo earum
rerum quas terra gignit, educationem
quãdam & perfectionem eſſe ad nor-
mam partionum humanarum, & ce-
terorum animalium, vt perbellè no-
tauit *Cicero lib. 5. de finib.* Et ante om-
nes *Plato in Timæi Dialog.* fructus ar-
borum & partus mulierum coæquãs,
ita ait: *Viri & mulieris cupido, amórque*
quaſi ex arboribus fœtum, fructumve pro-
ducunt. Et iterum in *Theage.* vel *de Sa-*
pientia, ita edíſerit in propoſito: *Om-*
nes quidem plantæ eodem ſe modo habere
videntur, & quæ è terra naſcuntur, ani-
maliáque omnia, & homines denique i-
pſi. Vt enim in plantis facillimum hoc
nobis eſt, qui terram colimus, præparare
quidem omnia antè quam plantemus, &
ipſa etiam plantatio; poſtquàm verò quod
plantatum eſt, viuit, tunc cultus ipſius
varius eſt & difficilis; ſic in hominibus
videtur, &c.

Cùm autem fructus terræ *partus*
adpellari dicimus, non tantùm eos in-
telligimus, quibus homines veſcũtur
ceteráque animalia, ſed omnia † quæ 18
iterato rerum ſucceſſu terra gignit &
producit. Nam cùm fructus à *ferendo*,
vel *fruendo* dicantur (teſte *Marco Var-*
rone lib. 4. de lingua Latina) dubiũ non
eſt quin eos propriè fructus eſſe dica-
mus, qui ex corpore rei ad vtilitatem,
fruitionémq; hominum feruntur. Vn-
de eſt, vt quęcunque metalla (quo no-
mine veniunt non tantùm aurum, ar-
gentum commune & viuum, marga-
ritæ, & alij lapides pretioſi, vniones,
& quilibet conchi, ferrum, ſtagnum,
plumbum, & ſimilia, ſed & alumen,
quod *Vlpianus* cum Græcis *ſtipteriam*
adpellat in *l. 3. §. fin. D. de rebus eorum*,
gypſum, creta, tegula, later, & quæuis
lapidicinæ, *l. diuortio 8. §. ſi vir, D. ſo-*
luto matrimonio, ibi: *Cretifodinæ verò,*
vel auri, vel cuiuſuis materiæ, vel arenæ
in fructu habentur: *l. vſufructu legato 7.*
ibi: *Quæque obuentiones, ex ædificiis, ex*
areis, &c. *D. de vſufructu, l. æquiſſimum,*

Digitized by Google

§.inde quæſitum, ibi: *Et huiuſmodi metallorum*, *l.item fundi* 10. *§.ſed ſi lapidicina, verſ.ſed ſi hac metalla, D. illo titulo de vſufructu, l.*3. d. §. *fin. D. de rebus eorum*, ibi: *ſi lapidicinas, vel alia quacunque metalla pupillus habuerit)* ſub nomine fructus comprehendantur ex dictis iuribus id expreſsè comprobãtibus. Dicitur namque metallum *ἀπὸ τοῦ μετάλλειν*, hoc eſt fodere, & terræ viſcera perſcrutari, quæ verior & aptior denominatio eſt ea, quam tradit *Plinius lib.* 33. *de hiſtor. animal. cap.* 6. qui noſtra comprobat in *cap. ſequenti*, vbi *metallum minarium* adpellat, quod nos *bermellon*, vt & ille alter, qui in ſtatuam Piſcenij Nigri Imperatoris ludens Thebaidum lapidem, ex quo constructa eſt, *metallum* adpellat, dum ait apud *Aelium Spartianum in eius vita ad finem*:

Nigrum nomen habet, nigrumq; formauimus ipſi,
Vt conſentirent forma metalla ſibi.

Ita enim legendum puto cum *Iſaaco Cauſabono*, ſpreta noua, nec apta lectione *Claudij Salmaſij in ſchol. ad Spartianum, fol.*156. Ambo tamen ea quæ de metallis diximus, concordes velùt delibarunt.

Et verè à dictis ego (vt hæc obiter dicam) in Hiſpalenſi Senatu adoleſcens ſæpius obtinui immunitaté conceſſam venditoribus quibuſque, & diſtractoribus fructuum perceptorum, & adquiſitorum ſua cultura & cura, quod nos dicimus: *labrança i criança*, comprehendere ex lapidicinis, & cretifodinis, proprijs ſumptibus eruta, & tegulas, latereſque ex terræ venis informatos, & mox concoctos: in idque expendebam *Bartolum, Paulum, Angelum, Iaſon. Decium, Duaren. & Barboſam* in *l. diuortio, §. ſi vir, D. ſolut. matrim. Franciſc. Conan. lib.*4. *commen. iuris, c.*1. *n.*3. *Ioan. Garciam, Molinam*, & alios quos referunt & ſequuntur *Gutier. in tract. de tutel.*3. *p. ca.*25. & *D. Caſtillo in tract. de vſufructu, c.*37. Et ad iſta ſanè reducenda ſunt quæ nutans tradit *Cuiac. lib.*15. *obſeruat. cap.*21.

Sit ergo conſtans & certa reſolutio, *fructum* dici omnem obuentioné omnemque redditum, qui ex re aliqua percipitur, ex iuribus *ſupra* adductis: ſiue ea ſponte natura producat, velùt ligna cædua, fœnum (quæ vulgò naturales fructus adpellantur) ſiue hominis facto, & diligentia media producantur, velùt ſata, fœtus, lac, lana: qui fructus induſtriales dicuntur, licèt à natura proueniant: quia in his & aliis quibuſcunque fructibus ſimilibus, primus eſt hominis labor in terris colendis, & curandis animalibus. Imò & apud Græcos hoc nomine ſignificantur partus, ſiue fructus (quos noſtri ciuiles nominant) cùm *ὑπὲρ τόκους* adpellant.

Ab his etiam fit, quòd cùm fructus propriè ſit emolumentum ex fundo perceptum *l. item* 9. *D. de vſufructu*, vel quouis alio corpore, *l. vſura* 121. *D. de verb. ſignific.* etiam exanimi d. *l. item*, *§. ſed ſi lapidicinas, cum ſeq.* d. *l. diuortio*, *§. ſi vir, D. ſolut. matr.* quidlibet naturaliter renaſcens PARTVS & FRVCTVS promiſcuè ſit, atque dicatur, ex adductis *ſupra*. Et de fœtibus quidem pecorum plura ſunt iura hoc expreſsè adprobantia, præmaximè *l. equus* 8. & 39. *l. in pecudum* 28. *D. de vſuris*; d. *l. item* 9. §.1. *l. vetus* 68. §.1. *D. de vſufructu*, & alia, quibus conſonat *l.* 25. *tit.* 28. *p.*3. cum traditis à *Coppo* & *Lorsoto* in ſuis *tractatibus de fructibus*, ille *lib.*1. *cap.*1. iſte *axiom.*3. & 4.

Sed an partus humanus propriè dicatur *fructus*, vel in *fructu* eſſe? vetus fuit † quæſtio, vt adſerit *Vlpian.* in d. 19
l. vetus 68. *in princ.* & inter *Publiũ Mutium Scæuolam*, & *Marcum Manlium* Principes ciuitatis (id eſt, Iuris Ciuilis fundatores, vt ait *Pomponius* in *l.*2. *§.*

post

poſt hos fuerunt, D. de origine iuris) & *Marcum Brutum* ex aduerſo (ibidem à *Pomponio* eodem nomine condecoratum) agitata, teſte *Cicerone* in loco per quàm trito & noto *lib.* 1. *de finibus malorum & bonorum*. Et quidem ſententiam *Scæuolæ* & *Manilij* exiſtimantium partum ancillarum in fructu eſſe comprobare videtur mos ille anti-
20 quus, † quo partum recens editum, & *vitam vagitu ſalutantem* (vt ait *Tertullia. lib. de anima, Soranus Epheſ. cap.* 17.) obſtetrices terræ adponebant, vt matris communis opem implorantes (quod *infr. cap.* 4. ex pluribus comprobabimus) Et hac ſanè de cauſa recèns itidem mortui terræ adponebantur in *Artemidoro lib.* 1. *cap.* 14. ἐπεὶ καὶ οἱ ἀποθνήσκοντες ἐγχειριδίοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν, ὡς καὶ τὰ βρέφη, καὶ χαμαὶ τίθενται: *Quandoquidem mortui laceris inuoluuntur panniculis & linteolis, & velùt recèns nati, terræ adponuntur.* Quæ ratio melior ſanè & aptior ea eſt, quam protulit *Olympiodorus in Platonis Phædonem.* Maximè conſiderantibus, terram non ſolùm hominum, ſed & Deorum matrem vocari, vt in *Natali Comite lib.* 5. *Mythologiæ cap.* 20. teſtatur *Orpheus.*

Γαῖα θεὰ μήτηρ μακάρων θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

Alma Deum mater Tellus, matérque virorum.

Sed hæc Mythologica & fabuloſa
21 veritatem † adumbrare non debuerunt, nec rationem ſuperiorem (quæ innititur contraria ſententia adſerentium cum *Marco Bruto* partum humanum non eſſe in fructu) adſignatam ab *Vlpiano* in *l. ancillarum* 27. *D. de petit. hered.* & alteram inſigniorem traditam à *Gaio* Iuriſconſ. in d. *l. in pecudum* 28. *D. de vſur. Abſurdum enim* (inquit iſte) *videbatur hominem in fructu eſſe, cùm omnes fructus rerum, natura hominum cauſa comparauerit*, id eſt, fructus mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hominum cauſa fecit, vt interpretatur *Cuiac. ad lib.* 9. *reſponſ. Papiniani, ſuper l. deducta, §. hereditatem, D. ad Trebellian.* Quod diuinæ litteræ multo excellentiùs prædicant *Geneſeos c.* 1. *verſ.* 28 & *Paul.* 2. *ad Hebræos, verſ.* 8. alibique ſæpè. Et agnouit, viditque cæca antiquitas: vnde *Cicero lib.* 3. *de finibus*: *Præclarè enim Chryſippus* (ait) *cetera nata eſſe hominum cauſa & Deorum*, & *Seneca lib.* 2. *de beneficijs, cap.* 29. *Quanto ſatius eſt ad contemplationem tot tantorúmque bonorum reuerti, & agere gratias, quòd nos in hoc pulcherrimo domicilio voluerunt ſecundas ſortiri, quòd terrenis præfecerunt.* Lactantius *de ira Dei cap.* 13. *Intelligit profectò, quàm vera ſit ſententia Stoicorum, qui aiunt, noſtra cauſa mundum eſſe conſtructum, omnia enim, quibus conſtat, quæque generat ex ſe mundus, ad vtilitatem hominis adcommodata ſunt.* Addit *Plinius in proœmio lib.* 7. *naturalis hiſtoriæ*: *Principium iure tribuetur homini, cuius cauſa videtur cuncta alia genuiſſe natura.* Et inde eſt (vt diſertè notat *Cuiacius ſupra*) *hominis cauſa factum hominem non fuiſſe*: alioquin omnes homines ſub eodem genere non continerentur, vel omnes non eſſent homines, quia ex ſententia *Philoſophi*, id cuius cauſa quid comparatur, alterius eſt generis, quàm est id quod comparatur eius cauſa, ἀεὶ enim inquit, τὸ ἕνεκα τοῦ ἕτερον ἐστὶν, οὗ ἕνεκα ἐστίν.

Prædicta ergo mirabili & concludentiſſima *Gaii* ratione admiſſa, opus non eſt ea præpoſtera, & minus apta,
quam adduxit *Antonius* † *Faber in Ration.* 2. *tomo ſuper l. ſi ego §. partus, D. de Public. in rem act.* (& à *Cuiacij commentar. ſupra lib.* 54. *Pauli ad Edictum* in *l.* 4. *§. heres, D. de vſucapion.* deſumpſit) dicens, partum ideò in fructu non eſſe, quia pars eſt matris, & ne eadem 22

res ſui ipſius fructus eſſet, neceſſum fuiſſe partum adſerere in fructu non eſſe; mutat enim *Faber*, & confundit terminos tractationis iſtius: cùm enim dicimus partum in fructu non eſſe, partum editum conſideramus; nam qui editus non eſt, ex alio capite in fructu non eſt, hoc eſt, quia in rerum vel hominum natura non eſt, ex dictis ſatis ſupérque per nos probatis *ſuperiore capite*. Partus ergo ancillæ, qui iam lucem videt, & à matre ſeorſum viuit, & verè animal eſt, in fructu non eſt, quamuis ſæpè renaſci ſoleat (indéque fructuum adpellatione deberet comprehendi, d. *l. diuortio*, §. *ſi vir*, *D. ſoluto matrimon.*) ex ratione dictæ *legis in pecudum*: quæ adeò præualuit, vt paſſim videas omnes mediæ Iuriſprudentiæ Iuriſconſultos vnanimes adſeueraſſe partum non eſſe in fructu.

23 Et cùm omnes dico, *Ceruidium* † *Scæuolam* Gentilem (vt voluit *Cuiacius*, & ab eo *Antonius Faber*, & alij) alterius *P. Scæuolæ* (cuius meminit *Cicero ſupra*) non excipio: neque enim is vnquam dixit (quidquid ex communi aliorum adſenſu adſerant *Cuiacius* & *Antonius Faber ſupra* relati) partum in fructu eſſe, ita vt ancillæ vſufructuariæ partus ad dominum proprietatis non pertineret, quod nullibi *Scæuola* adſeruit, aut ſenſit. Nec credere par eſt rem ita deuiam à prædicto receptiſſimo adſenſu, tanto Iurecõſulto (quem Iuris Coryphæum adpellat *Modeſtinus* in *l. ſcire* 13. §. *aliud etiam*, *D. de excuſat. tutor. vel cur.* & *Prudentiſſimum omnium* Iuriſconſultorum *Arcadius* in *l.* 3. *tit.* 4. *lib* 4. *Codicis Theodoſiani*) placuiſſe poſt abſoletam ab inde multis annis opinionem *M. Manilij*, & *P. Scæuolæ*. Nec Gentilitatis adfectio in cauſa *Cerbidio* eſſe debuit ad ſuſcitandum ſimilem errorem. Quid quod nullibi conſtat, *Cerbidium* iſtum à gente *P. Scæuolæ* prouenire? Et ſanè *Cuiacij* coniectura à cognomine *Scæuolæ* ſumpta debilis eſt, vt optimè notat *Ioan. Bertrand. lib.* 1. *de Iuriſperitis*, *tit. de Cerbidio Scæuola*. Gentilis enim is dicitur, vel præſumitur, qui ſimili nomine adpellatur. At *Cerbidius* iſte *Mutij* nomẽ (quo propriè familiæ diſtinguebantur ex dicendis in *fine quinti capitis*) non habuit.

Quod verò *Cerbidius Scæuola lib.* 11. *quæſtionum* (relatus ab *Vlpiano* in d. *l. ſi aliena*, §. *Scæuola*, *D. de vſucapion.* & in *l. partum* 26. *D. de verborum ſignificat.* ſcripſit, partum partem non eſſe matris, alia res eſt, & adeò longè diuerſa, vt contrarium ſupponat, ſi eũ de partu nondum edito intelligas: ex quo enim adſerebat partum matris non eſſe partem, conſequenter adſeueraſſe videtur in fructu non eſſe, ſed quid diſtinctũ, & à matre diuerſum; quod enim pars rei non eſt, eiuſdem nõ poteſt eſſe fructus, vti pars arboris ſunt fructus tantùm in ea pendentes, *l. fructus* 44. *D. de rei vindicat. l. ſi pendentes* 27. *D. de vſufructu*, *l. quæſitum* 12. §. *ea verò*, *D. de inſtructo*, *vel inſtrument. legato*, *l. ſi ſeruus* 61. §. *locaui*, *D. de furtis*, & clarius omnibus *Venuleius* in *l. fin.* §. *fructus*, *D. quæ in fraudem credit.*

Quòd ſi inſtes, *Scæuolam* etiam loquutum (vt adnotauimus in *cap. præcedenti*) de partu ancillæ iam edito, déque iſto dixiſſe matris partem non eſſe, quemadmodum & fructus à ſolo ſeparati pars fundi non ſunt, quaſi à contrario ſentiat, partũ nondum editum partem matris exiſtimandũ, & in fructu eſſe. Reſpondetur, iſta nec *Scæuolam* dixiſſe, nec præſuppoſuiſſe, ſed tantùm adſeueraſſe, partum (vt volũt) iam editum partem matris non eſſe, quod nec nos (qui eum in fructu non eſſe rati ſumus) negauimus vnquam,

maximè

maximè attentis his quæ illicò, ab his expediti,reſoluemus.

Denique nec ex æquiparatione, quam *Scæuola* facit in cauſa vſucapionis fœtus humani, & pecorei, rectè colliges, partum ei in fructu fuiſſe, quandoquidem diuerſæ res ſunt vſusfructus & vſucapio, nec vna aliam inducat, vel ſubponat: quinimò ex quo ancillæ partus in fructu non eſt, is idem vſucapione adquiritur, vt dicemus *infrà*. Alioquin & *Marcellus* (qui eandem admiſit æquiparationem in d. *§. Scæuola*, illis verbis: *Sic inquit, quemadmodum nec ancillæ partus*) eſſet etiam ex eodem capite notandus cum *Scæuola*, quod nullus vnquam dixit.

Nec prædictis quidquam obſtat deciſio eiuſdem *Cerbidij Scæuolæ* in *l.*
24 *vxorem* 41. † *§. ſorori, D. de legatis* 3. Nam vt diſertè adnotauit *Cuiacius ſuper* d. *l. deducta* 8. *§. hereditatem, D. ad Trebellianum*, *Cerbidius* ibi nec dixit, nec ſenſit partum in fructu eſſe, ſed ius fructuum ſequi, quod longè diſtat; & aliis Iuriſprudentibus placuit, qui aliàs conſtanter adſeuerarũt partum in fructu non eſſe, maximè *Paulus l.* 14. *§.* 1. *D. de vſuris*, cum aliis *inferiùs hoc capite* apto loco enucleandis. Quinimò vt optimè adſtruit idem *Cuiacius* (qui priùs *Cerbidium* Publij Scæuolæ adſertorem faciebat, vt prædiximus) ex d. *§. ſorori*, clarè deprehenditur temporibus illius *Cerbidij Scæuolæ* (qui vixit ſub Antoninis) non tantùm præiudiciuſſe, verùm & inconcuſſam fuiſſe ſententiam *Marci Bruti* negantis partum ancillæ in fructu eſſe: quod apertè quidẽ ſubponit *Gaius* Iuriſconſultus in *l. poteſt* 36. *§. fin. D. de vſucapion.* vbi errare ait vſumfructuarium, qui partum ancillæ ad ſe pertinere exiſtimat. Quod ſanè ille non dixiſſet, vt ſtrenuè ſenſit *D. Amaia lib. 3. obſeruat. c. 1. §. 1. n. 9.* niſi iam velùt cõnſtitutiſſimi eſſet iuris partum non eſſe in fructu. Quæ omnia apertiſſimè demonſtrant nullum diſſidij inter *Brutum* & *Scæuolam* in *Pandectis* inueniri veſtigium, id quod optimè video adnotaſſe *Lud. Charond. lib. 2. veroſimil. c. 3.*

§. I.

DE VSVCAPIONE partus ancillæ.

SYNOPSIS.

1 *Partus non aliter bonæ fidei poſſeſſori adquiritur, quam media vſucapione.*

2 *Fœtus bonæ fidei poſſeſſori ſtatim quæritur. Et num. 5. & 7. Et ratio vtriuſque traditur num. 3. & 4.*

6 *Emendatio* Cuiac. *ad* l. 4. §. lana, D. de vſucap. *ſuperuacua eſt.*

7 *Latè tractatur de bonæ fidei poſſeſſore fructus adquirente tã naturales quàm induſtriales ad plurium iurium interpretationem.*

8 L. 4. §. fructus, D. de vſucap. *intelligitur cum* Bened. Pinel.

9 L. 2. *D.* pro ſuo, *reiectis alijs interpretationibus, nouè inluſtratur & declaratur ab* Auctore.

10 L. ſi aliena, *§.* Scæuola, D. de vſucapio. *intellig.*

11 L. qui vas 48. *§.* ancilla *negationem non admittit, & adfirmatiuè legitur in* Baſilicôn libris.

12 Cuiacius *negationem dicto §. ſuperaddens iuſte notatur a* Ioanne Roberto.

13 Cuiac. *à lectione negatiua d. §. ancilla deſtitit.*

14 Hotmani *interpretatio ad d. §.* ancilla *notatur. Et numer. 15. alia* Hilligeri.

16 Cuiacij *interpretatio probatur.*

17 *Aliam* Auctor *nouè inſinuat.*

18 *Dictus* §. ancilla *vtcunque adcipiatur clarè demonſtrat partum in fructu non eſſe.*

19 *Interpretes Iuris valdè torquentur in enodanda illa quæſtione, an & quando partus ancillæ vſucapi poſſit?*

20 *Partus ancillæ furtiuæ vſu non capitur Et num.* 21. *&* 22. *adſignatur ratio.*

23 *Et tradita ab* Ant. Fabro *impugnatur. Et n.*24. *alia* Donelli.

25 *Refelluntur plura, quæ in propoſito comminiſcitur* D. Amaia.

26 *Partus apud bonæ fidei poſſeſſorē conceptus & editus vſucapi poteſt.*

27 *Hoc fallit in herede furis. Et num.*28. *traditur ratio.*

29 *Secundò fallit in caſu* l. 4. §. de illo, D. de vſucap.

39 L. 9. & 10. D. de vſucap. pro empt. *valdè contrariantur dicto* §. de illo.

31 *Solutiones* Accurſij *ad* §. de illo *impugnantur.*

32 L. 4. §. ſi antè quàm *contra* Ant. Fabrum *intelligitur.*

33 *Alia ſolutio* Cuiac. *ad* §. de illo *reijcitur.*

34 *Alia* Donelli *impugnatur.*

35 *Et alia* Hilligeri, *quã inſequitur* D. Amaia. *Et num.*36. *alia eiuſdem* Hilligeri.

37 *Antinomiam quidam conſtituunt inter* §. de illo *&* l. 9. & 10. D pro emptore. *Et alij ſententiæ* Pauli, *alij* Iuliani *adhærent, num* 38.

39 *Nouam interpretationem ad d.* l. 4. §. de illo *excogitauit* Auctor.

40 *Obiectionibus, quæ obponi poſſunt, ſatisfacit. Et num.* 41.

42 *Concludit deciſionem dict.* §. de illo *fallentiam ſimilem continere adducta à* Paulo *in ead.* l. 4. §. heres, D. de vſucap.

43 Ant. Faber *impugnans* Paulum *Iuriſconſultum notatur.*

44 *Propoſitio Fabri*: Seruus domino nocet, quando ei adquirit, *in vniuerſum vera non eſt.*

45 Ant. Fabri *interpretatio ad* l. ſeruus, D. pro emptore *impugnatur.*

46 *Partus apud bonæ fidei poſſeſſorem conceptus, & poſtquam agnouit ancillam furtiuam editus vſucapi non poteſt. Et num.* 47. *ratio* Donelli *traditur. Et num.*48. *&* 49. *impugnatur. Et ſimul ab* Antonio Fabro *vera ratio dicitur.*

50 *Varij errores* Donelli *referuntur, & impugnantur.*

51 *Interpretatio* Cuiac. *ad* l. iuſto. §. etſi poſſeſſionis, D. de vſucap. *reijcitur. Et num.* 52. *tradita à* Donello *probatur.*

53 L. ſi ego, §. idem Iulianus, D. de Publiciana in rem actione, *declaratur.*

54 *Partus ancillæ furtiuæ & alienæ differentia ex varijs iuribus comprobatur.*

55 L. non ſolùm 33. D. de vſucap. *declaratur.*

56 *Ius Canonicum (omni tempore bonam exigens fidem) quæ à Iure Ciuili diſpoſita ſunt in partu ancillæ alienæ, corrigit.*

57 *Partus conceptus & editus apud bonæ fidei poſſeſſorem, qui, intra tempora à legibus vſucapioni præſtituta, agnouit ancillam furtiuam, vſu non capitur.*

58 *Cauſa partus in vſucapione à ceteris (quæ in initio bonam tantùm fidem exigunt) differre videtur. Et numero* 65.

59 *Rationem* Donelli *expendit. Et nu.* 60. *aliam ſimilem* Ant. Fabri.

61 Auctor *in his regulam generalē conſtituit, & adpoſitione caſuum aptè comprobat Et num.*64.

62 L. qui ſcit, §. fin. D de vſur. *interpretatur remiſſiuè. Et nume.* 66. *mala expenſio illius textus à* Fabro *excogitata refellitur.*

63 L. 4. D. pro ſuo *declar.*

67 *Diffe-*

67 *Differentia inter fructuum adquiſitionem & vſucapionem deſignatur. Et* l. bonæ fidei emptor, §. in contrarium, *cum al·s, int cuteg.*

68 *Subpoſitio* Ant. Fabri ad l. 4. §. ſi antè quàm partus, D. de vſucap. *impugnatur. Et num 6 .d clar.*

70 L. 5. tit. 29. p. 3. *praedictis contraria eſt.*

71 *Sed eis fauet* l. 21. tit. 31. eadem par. *cui ſtandum eſt exploſa* D. Amaiæ *ſententia.*

72 *In omnibus caſibus in quibus vſucapio partus admittitur, in eiſdem* Publiciana *locum habet.*

73 *Caſus adſignatur in quo* Publicianæ *locus eſt, vſucapioni verò non ita.*

74 *Cur in* Publiciana, *ancilla vendita, partus nondum editus cenſeatur venditus, oſtendit ex Fabro.*

75 *Quæ dicta ſunt de* Publiciana, *procedunt attenta* l. 3. tit. 1. p. 3.

76 *Sed attento Iure Canonico, & alijs legibus partit. explodenda ſunt ſimul cum dictis circa vſucapionem impletam poſt malam fidem ſuperuenientem.*

VIDIMVS vt partus in fructu non
ſit ex varijs iuribus & rationibus
ſupr. adductis (quæ propria tractatio
noſtrûm eſt, noſtrique propoſiti pro-
prior.) Nunc, iuris præſertim profeſ-
ſoribus, ſubaddimus, à prænotatis
fieri, vt ancillæ partus (quia in fru-
1 ctu † non eſt) non aliter bonæ fidei
poſſeſſori adquiratur, quàm media
vſucapione (de qua Iuriſconſulti exa-
ctiſſimè tractarunt in iuribus *infra* re-
ferendis) Quod ſecùs euenit in fœti-
2 bus, † quos ſtatim iſte adquirit, *l. qui*
vas 48. §. *ancilla*, iuncto §. *ex furtiuis*
(ſecundùm communem lectionem)
D. de furtis, vbi *Vlpian.* differentiam
iſtam conſtituens inter fœtum peco-
rum, & partum ancillarum, priorem,
ſtatim ac editus eſt, ad bonæ fidei em-
ptorem pertinere ait, vt qui ſub no-
mine fructus † venit; partum verò an- 3
cillæ apud bonæ fidei poſſeſſorem e-
ditum non ita, imò vſucapione indi-
gere, quia † non numeratur in fru- 4
ctibus. Idque diuerſæ ſectæ ſeu ſcho-
læ Auctoribus ita placuiſſe præclarè
teſtatur *Vlpian.* in *l. vetus* 68. §. 1. *D. de*
vſufr. cùm ait: *Fœtus pecudum Sabinus*
& Caßius opinati ſunt ad fructuarium
pertinere.

Ab his prouenit, vt fœtus pecorum
apud furem conceptus, ſi apud bonæ
fidei poſſeſſorem edatur, ipſius ſit in-
diſtinctè, † quidquid adſtruat *Ben.* 5
Pinel. li. 3. ſelectar c. 1. num. 79. (vbi ob-
uiam ire conatur generali deciſioni
textus in *l. bonæ fidei* 48. §. *fin. D. de ad-*
quirend. rer domin. l. 4. §. lana, D. de v-
ſucapion. poſt *Cuiacium*, qui in notis ad
d. *l. 4 §. lana*, & in *lib. 15. obſeruationum,*
cap. 20. ſuperuacuè † *textum* in d. §. *fi-* 6
nali emendare curauit) non adten-
dens, potiſſimam differentiæ ratio-
nem inter partus ancillarum (qui vſu-
capione quæruntur) & fœtus pecorum
(qui nullo † in caſu vſucapi poſſint) 7
Nam cùm bonæ fidei poſſeſſori quæ-
rantur, d. *l.* 4. §. *lana, D. de vſucap.* d. *l.*
qui vas, §. *fin. D. de furtis*, d. *l. bonæ fidei*
48. §. *fin. D. de adquir. rer. dom.* & quod
noſtrum eſt, amplius noſtrũ fieri non
poſſit (vt eſt in dicterio) inde planè
fit, vt ſuperuacaneæ vſucapioni hoc
caſu locus non detur, *Donel. lib. 5. com-*
ment. iur. cap. 26.

Cùm enim fœtus in fructu ſint, cõ-
ſequens eſt, vt quamuis eos inter fru-
ctus naturales connumeres (ex *Try-*
phonino in *l. ſi filius* 57. *in fin. D. de pe-*
cul. cum traditis diſertè à noſtro *Pinel.*
in *l. 2. p. 2. c. 4. n. 52. in fi. C. de reſc. vend*) il-
licò tamen bonæ fidei poſſeſſori quę-
rantur, ex generali deciſione *text.* in d.
l. bonæ fidei. Quidquid *Gloſ.* communi-
ter recepta ibi, & in *l. fructus* 45. *D. de*
vſur. & in *l. 2. D. pro ſuo*, & in §. *ſi quis*

Digitized by Google

à non domino,inſtit. de rer.diuiſ. diſtinxerit inter fructus naturales & induſtriales.Id quod placuiſſe video *Couar. lib.1.variar.c.3.*& *Ioan.Garc.in tractat. de expenſ. c. 23.num.* 20. nec malè quidem apud nos, attenta *l.* 39. *titul.*28. *part.*5.

Nam mero iure verius eſt bonæ fidei poſſeſſorem, non tantùm induſtriales (ac iſti, aliјque plures putant) verum & naturales fructus adquirere, d. *l. bona fides*, ibi: *Sed & omnes*, *l.qui ſcit*, *verſ.porro*, *D.de vſur.l.4.verſ.poſt litem*, *D.finium regundor.* d. §. *ſiquis à non domino*, ibi: *Pro cultura & cura.* Cultura namque ad induſtriales, cura verò ad naturales fructus refertur, ex Interpretum Neotericorum plurium adſenſu *Gloſſam* impugnantium, poſt *Pinel.* & antiquos ab eo relatos *ſupra num.*54.

Nec obſtat *tex.*in d.*l.fructus, D.de vſur.* nam omiſſis pluribus, quæ Doctores in eius interpretatione comminiſcuntur, mihi aptiſſimam ſolutionem ſubminiſtrat theſis illius textus loquentis in fructibus marito quærendis ex re ſibi ab vxore donata contra prohibitionem *l.*1.cum alijs, *D.de donat.int.vir.& vxor.* Is enim fructus naturales ex re ab vxore donata prouenientes non lucrabitur, vt qui eorum malæ fidei poſſeſſor eſt, *l.ſi vxor* 19.*D.de don.int.vir.* ¶ Obijcienti verò potuiſſe maritum ignorare iuris prohibitionem,& conſequenter bonæ fidei poſſeſſorem effici, ſaltem quoad fructuũ adquiſitionẽ,*l.ſed etſi lege 26. §.ſcire, D.de peti.hered.*Reſpon.cũ *Glo.* in *l.ſi fur*, §.1,*D.de vſucap.* & *Couar. lib.* 1.*variar.* d.*c.3.n.*8. longè verius eſſe erranté in iure non facere fructus ſuos, *l.iuris ignorantia, D.de iur.& facti igno.* facit *tex.*in d.§ *ſi fur*,& in *l.nunquã, D. illo tit.de vſucap.l quemadmodum, C.de agricol.& cenſ.lib.* 1.*cap.2.§.contractus de reb.Eccleſ.non alien.in 6.cap.qui contra de regul.iur.eod.lib.* cum traditis à *Pinel.ſupr.n.*59.Quibus omnibus non obeſt dictus §.*ſcire*, in quo errans in iure excipitur à multa, & condemnatione contenta in §.*quod ait, & ſeqq.* vſque ad d. §.*ſcire.* Ibi enim *Vlpian.* loquutus fuerat de prædone,qui non tantùm fructus verùm & fructuum fructus reſtituere tenetur ex ſingulari *l.illud* 40. §. *prædo, D. illo tit.de petit. hered.* Prædonis autem nomen ignorantem ſeu errantem in iure non comprehendit.

Quod verò ad fructus induſtriales ex cultura & ſumptibus mariti prouenientes adtinet, eidem verè ex bona fide quæruntur,d. *l.fructus*, & *l.de fructib.* 17. (in iſtis dubio procul intelligenda ex adductis perquàm diſertè à *Pinel.ſupr.n.*49.& 50.) *D.de donat. inter vir. & vxor.* Ex tali quippè donatione mulier nil diminuit de facultatibus ſuis (quo caſu donatio inter virum & vxorem tenet, *l.ſi ſponſus* 5.§.*fin.verſ.cùm igitur, D. illo tit.de don.int.*)Neque enim donatrix in caſu *l. fructus* ex re donata perceptura erat fructus, niſi media cultura,quam vel nolebat vel nõ poterat terræ aliàs incultę,aut agro forsã deſerto adhibêre.

Sed adhuc fortiter quoſdam vrgẽt verba illa d.*l.fructus*: *Sicuti nec cuiuſlibet bonæ fidei poſſeſſoris.* A quibus ego me facilè expedio,nec enim ibi *Pomponius* adfirmat, fructus naturales nullius eſſe bonæ fidei poſſeſſoris, ſed non cuiuslibet,ſunt enim partitiuè(vt noſtri dicunt)intelligenda,nam negatio vniuerſali propoſitioni adiecta orationem reddit parcicularem, vt ait *Philoſophus* in *lib.2.Peri-hermenias.cap.* 4.& inde quemadmodum hoc ſermone: *Non cuiuis licet adire Corinthum*, & illo: *Non quauis exheredatio remouet filium* (*l.non putauit*, §. *non quæuis, D.de bonorum poſſeſſione contra tabulas*) clarè intelligimus non omnibus, ſed ali-

aliquibus tantùm datum eſſe adire Corinthum: & non omnem, ſed aliquam exheredationem remouêre filium: ita dicendum eſt de bonæ fidei poſſeſſoribus, vt non omnes fructus naturales adquirant; quaſi velit *Pomponius* demonſtrare non iniquè agi cum marito fructus naturales ex re ſibi ab vxore donata non lucrante, quandoquidem nec omnis bona fides poſſeſſorum proſit ad naturalium fructuum adquiſitionem.

Qui ſint autem iſti bonæ fidei poſſeſſores, qui fructus naturales ſuos non faciunt, *Conſultus* non adperit; at tu dic, eos qui in iure errant, vt maritus (qui putabat eorum donationem valere) item emens à minore ſine decreto, & ſimiles, de quibus in dicta *leg. nunquam*, cum aliis *ſuprà* relatis (qui largo modo bonæ fidei poſſeſſores dici poſſunt, cùm re vera malam fidem non habeant) naturales tamen fructus non adquirent ex d. *l. fructus*.

Quo autem tempore fœtus pecorum alijque fructus bonæ fidei poſſeſſori quærantur? & an hoc intelligatur in perceptis necdum conſumptis? valdè dubitant noſtri, ſed primum proſequentes (quod proprius eſt nobis) breuiter dico, bonam fidem ad fructuum adquiſitionem per ſingula (vt aiunt) momenta neceſſariam eſſe, d. *l. bona fidei* 48. §. *in contrarium*, *D. de adquir. rer. dom.* Nec obſtat tex. in *l. qui ſcit* 25. §. *fin. D. de vſur.* Nam omiſſis pluribus ſolutionibus *Accurſij*, quas meritò nouiores explodunt, & reiecta interpretatione *D. Pichard.* in d. §. *ſi quis à non domino*, ducta à *l. emptorem* 12. (quæ ante rem euictam euictionẽ emptori nõ concedit, vt ipſe putabat) Et inſuperhabita ſolutione *D. Parcja in ſcholys*, quæ me audiente Salmãticæ dictabat ad d. §. *ſi quis à nõ domino*, vbi verba illa: *quandiu fundus euictus non fuit*, interpretatur. i. quandiu petitus non fuerit (in id expenſa *l. euictus* 35. *D. de euiction.* quæ totum contrarium probat, iuncto §. *fin. legis praced.*) Et neglecta ſolutione *Cuiac. in ſchol. ad* §. *ſi quis à non domino* (quæ nouioribus meritò diſplicuit, vno excepto *Fachin. lib. 1. controuerſ. iur. c. 59.*) Et abiecta opinione *Couar. Menoch.* & *Æguin. Baron.* relatorum à *Fachin. ſupr.* (qui iſta contraria eſſe dixerunt) Et exploſa ſuperuacanea & parum apta detractione dictionis *nec*, quam infeliciter & debilibus innixus rationibus adſtruere conatus fuit *Ant. Fab. lib. 4. coniect. c. 17.* Ego valdè probo ſolutionem quam innuit *Donel. lib. 4. commẽ. c. 24.* & video placuiſſe *Oſualdo in eundẽ Donel. lib. 19. c. 14. lit. O.* quẽ refert & ſequitur *D. Amaia lib. 3. obſeru. c. 2. ex n. 40.*) cũ tamen alijs nõ contemnẽdis inſuperadditis (quę iſti prętermiſerũt) rem cõponas. Præſubponendo, *Paulũ* in *d. l. qui ſcit*, §. *fin.* & *Iulianũ* in d. *l. bona fid.* §. *in contrarium*, concordes exiſtimaſſe bonam fidem per ſingula momenta in fructuum adquiſitione requiri, ex quo enim *Iulian.* dixit fructus poſſeſſoris eſſe, quandiu fundus euictus non eſt, conſequenter ſubponit, & interpretatur bonam fidem id temporis vſque perduraſſe, vt clarè probatur ibi: *Bona fidei emptor ad percipiendos fructus intelligi debet*, &c. Si qua ergo diſcordia eſt inter *Paulum* & *Iulianum*, in eo tantùm verſatur, quòd *Paulus* in d. §. *in contrarium*, malæ fidei poſſeſſorem quemque conſtituiſſe videtur, à quo tempore ſciuit, fundum alienum eſſe. *Iulianus* verò, etſi cognouit, fundum alienum eſſe, & ſuper eo iudicium adceptum fuerit, adhuc bonã fidẽ durare adſerit in d. §. *fin.* quandiu fundus euictus nõ fuerit. Cuius diuerſitatis mihi facilis eſt cõcordia, deſumenda certè ab *Vlpiano* in *l. item veniunt*, §. *petitam*,

D. de petitione hereditat. duplicem viam adſtruentis agnoſcendi rem alienam. Prima, quæ fit nulla aduerſarij nuntiatione, aut interpellatione præcedente, cùm quis certo iudicio ſcit, id eſt, videt (illi enim ſciunt, vt ait *Plautus*, qui planè v dent) rem ad ſe non pertinêre, & de hac ſanè ſcientia loquitur dictus §. *in contrarium*, in quo nullum verbum de ſcientia aut agnitione rei alienæ ex enuntiatione aut interpellatione iudiciali proueniente. Alia ſcientia inducitur per petitionem iudicialem, litiſve conteſtationem, deque iſta loquitur *Iulianus* in d. §. *finali*, vt patet ibi: *euictus*, quod nemo non ignorat iudiciorum proprium eſſe verbum, vti patet apertè ex toto titulo *D. & C. de euictionibus*. Ex hac autem rei alienæ cognitione, à partis petitione, aut litis conteſtatione prouenienie, malam fidem non induci ſentit *Iulian.* in d. §. *fin* & meritò quidem; non enim tenetur conuentus poſſeſſor credere denuntiationi aduerſarij, *l. ſi quis inficiatus, D. d. poſiti.* Quinimò ſimiles credulitates improbat *Vlpian.* in *l.* 1. §. *dolum*, *D. de eo per quem factum erit.* Quid quod ex litis conteſtatione regulariter mala fides non inducitur velût ſubponunt *l. ſi poſt adceptum* 18. *D. de rei vin. l. Iulianus* 9. §. *quantum, D. ad exhib. l.* 2. §. *fin. l. penul. D. pro empt Bart.* & *Bald.* in *l. Celſus*, D. *de vſucap.* ille *n.* 8. iſte *n.* 6. *Pinel.* poſt plures, in *Authent. niſi tricennale, num.* 14. *&* 15. *C. de bonis maternis.* Senſus ergo *Iuliani* eſt, bonæ fidei poſſeſſor (qui à denuntiatione actoris tantùm cognouit rem alienā) fructus ſuos facit, quandiù fundus euictus nō eſt, quia interim bonæ fidei poſſeſſor præſumitur, cùm aduerſario fidem adhibêre non teneatur: idque clarè denotant illa verba *Iuliani*: *Bonæ fidei emptor, quoad percipien os fructus intelligi debet, quandiù euict us fundus non fuerit.*

Nec obſtat d. *l. ſed et ſi lege* 26. §. *ſi antè, D. de petit. hered.* vbi ex litis conteſtatione mala fides inducitur ſimul cum obligatione fructus reſtituendi, id enim ſpeciali ratione adcidit in actione petitionis hereditatis, de qua ibi agitur: ea namque conuenti malæ fidei poſſeſſores ipſa conteſtatione fiunt, quia petitio hereditatis ſemper datur contra poſſeſſorem ſine titulo, *l. regulariter, D. de petit. hered. l. hereditatis, C. eod.* & ideò denuntiatione facta nullus ſupereſt titulus, cauſa, vel prætextus poſſidendi.

Denique non obſtat vulgaris deciſio *l. certum, C. de rei vindic. l.* 1. *verſ. poſt litem, C. de petitione heredit. l.* 4. *verſ. poſt litem, D. finium regundor.* vbi poſt litē conteſtatam omnes fructus reſtituūtur à poſſeſſore: quia fatemur veram, & tenendam illorum iurium regulam: non tamen reſtitutionem, de qua in eis agitur, faciendam ob malam fidē ab adteſtatione litis orta, ſed quia ab eo tempore omne id actori reſtitui æquum eſt, quod ipſe habiturus foret, ſi rem petitam ſibi poſſidere liceret, *l. præterea* 20. cum ſimilibus, D. *de rei vindicat.* iunctis his quæ nos latè diſcutiemus *inferiùs hoc cap.* in §. 2. Reddet ergo bonæ fidei poſſeſſor (in terminis d. *l. fructus.*) eos fructus, quos ante fundum euictum, & poſt litem conteſtatam percepit, vt adcidit bonæ fidei poſſeſſori, qui fructus extantes (iure optimo quæſitos, & re vera ſuos, *l. bona fidei, verſ. denique, D. de adquir. rer. dom.*) reſtituit, iuxta tradita à *Doctorib* per *textum* ibi in *l. certum, C. de rei vind.* & à *Bart.* & alijs in *l. ex diuerſo, D. illo tit. de rei vindica. Pinel.* d. *cap.* 4. *n.* 48. *Anton. Fab. lib.* 4. *coniecturarum, cap.* 17. quidquid ſomniarit *Donel. lib.* 4. *comment. iuris cap.* 24. *&* 25. quem optimè refellit *Oſuald.* poſt *Andream Fachinaeum lib.* 1. *controuerſiarum iuris, cap.* 57.

Sit er-

Sit ergo prædictorum omnium firma,certaque concluſio in fœtibus pecorum,& quibuſuis fructibus bonę fidei poſſeſſori vſucapione opus non eſſe ac in ancillæ partu requiritur.

Sed adhuc reſolutioni prædictæ plura obſtant, & primò *textus* in *l.* 4.
§. fructus, D. de vſucap. vbi fructuum
8 vſucapio datur. Sed reſpond. † cum
*Bened. Pinel.*d *c.* 1. *n.* 75. quæ *Paulus* ait
in illo §. intelligenda eſſe ſuo caſu, denotato per illa verba: *Si defuncti non fuerint*, hic eſt, de fructibus, non à bonæ fidei poſſeſſore perceptis, ſed ab eo in hereditate inuentis, cùm defunctus ex re commodata, vel depoſita eos percepiſſet, quos heres (iuxta terminos *tex.* in *l. poteſt. 36. §. fin. D. de vſucap.*) bonæ fidei poſſeſſori vendidit, & emptor vſucapit, non heres, vt malè parauit *Oſuald. Hilliger.* ad *Donel.*d. *cap.* 26.

Sed adhuc ſecundo loco obſtat
9 *tex.* in *l.* 2. † *D pro ſuo*, vbi *Paulus* partum hereditariæ ancillæ, & fructus rei emptæ aut donatæ, quod adtinet ad vſucapionem adæquaſſe videtur in illis verbis: *Veluti partum hereditariæ aut emptæ ancillæ pro noſtro poſſidemus, ſimiliter fructus rei emptæ aut donatæ*, &c. quæ manifeſtè explodunt *Bened. Pineli* interpretationem intelligentis *ſupr.* eum *textum* eodem modo & caſu quo loquitur *Paul.* in d. *l.* 4. *§. fructus*, & *Gaius* in d. *l. poteſt* 36. §. 1. *D. de vſucap.* Nec admitti poteſt *Accurſij* interpretatio (à pluribus *Gilkenium* vſque comprobata in *tit de præſcription.* 2. *p. memb.* 1. *c.* 22. *n.* 5.) qui verba illa: *Fructus rei venditæ*, ad naturales refert, quos ex eius ſentẽtia (*Bartolo* adcepta in *l. ex diuerſo*, *n.* 5. D. *de rei vindic.* & *Couar.* alijſque admiſſa, teſte *Ioanne Garcia de expenſis c.* 23. *n.* 14.) bonæ fidei poſſeſſor ſibi non adquirit d. *l. fructus* 45. D. *de vſuris*. Nam etſi daremus *Accurſij* ſententiæ ſtandum in bonæ fidei poſſeſſore ſine titulo, vt ab eo & aliis voluit *D. Pichardus* in §. *ſi quis à non domino*, ex *num.* 11. *inſtitution. de rerum diuiſione*, adhuc prædicta *Accurſij* interpretatio ad d. *l.* 1. non ſubſiſtit, cùm in ea *Paulus* agat de poſſeſſione bonæ fidei ex titulo emptionis, aut donationis, vt patet ex verbis *ſupra* expenſis.

Vnde his & alijs omiſſis, ego exiſtimo *Vlpianum* & *Paulum* in *l.* 1. & 2. D. *pro ſuo*, de vſucapione pro ſuo non egiſſe, ſed tantùm de generali poſſeſſione pro ſuo, qua poſſidemus quæcunque ad nos pertinent, ex ſingulari *l. ſi fur.*, 2. D. *de vſucap.* de qua iſta poſſeſſione *Vlpian.* in d. *l.* 1. ita ait: *Pro ſuo poſſeſſio talis eſt, cùm dominium nobis adquiri putamus & ex ea cauſa poſſidemus, ex qua adquiritur*, &c. Et ſubinde in §. 1. infert poſſeſſionem pro ſuo & ante vſucapionem dari. His autem *Tribonian.* aptè ſubpoſuit dictam *l.* 2. nam cùm in d. *l.* 1. *Vlp.* egiſſet de poſſeſſione ex generali titulo pro ſuo (puta ex cauſa emptionis, legati, aut donati, aut ſimili in iuſto poſſidendi titulo conſiſtente) ſubdit *Paul.* eſſe etiam alium titulum particularem, & nudum poſſeſſionis pro ſuo: eoque poſſideri ait, quæ nullius ſunt in bonis, & obcupantis fiunt, & quæ per alluuionem fundo noſtro adcreſcunt, & fructus, prouentuſque rerum quarũque, quas titulo emptionis, legati, aut ſimili poſſidemus (ſic enim diſertè interpretatur ibi *Cuiac.* illa, *alieno nomine*) & clarè præſefert verſic. *veluti* illius *textus*. cuius verba ex præhabitis luce meridiana clariora adparent: & ſimul longè diuerſam eſſe eius diſpoſitionem à cauſa adquiſitionis, vel vſucapionis fructuum, de qua noſter eſt ſermo.

Et ſanè hac noſtra veriſſima interpretatione attenta (quam innuit *Cuiac.* in d. *l.* 2. malè tamen confundens

Digitized by Google

cauſam poſſeſſionis & vſucapionis pro ſuo) ceſſant inſignes allucinationes *Franc. Duareni in commentarijs ad illum tit.* & *Gilkenij ſupr.* qui exiſtimarunt, verba illa dictæ *l.* 2. *Quæ mari, terra, cælo capimus*, intelligenda de gemmis alienis in littore maris deperditis, quas cepit aliquis putans à fluctibus expulſas, vel de ceruo manſueto, qui ire & redire ſolebat à ſylua, ab aliquo detento, quando iam velut erro eſſe cœpit; quo nihil violentius & inſulſius excogitari potuit, quandoquidem his inanibus figmentis fieri non poteſt ſatis illis verbis dictæ *l.* 2. *Aut quæ alluuione fluminis noſtra fiunt*, quibus ſimile ſubterfugium aptari non poteſt. Demum nihil obſtabit, ſi dicas, prædicta interpretatione admiſſa dictas *leges* 1. *&* 2. non conuenire *tit. vſucapionis pro ſuo*, ſub quo ſitæ ſunt, nam (præterquam quòd iſta in *Tribonianum* tantùm tendunt, & nihil euincunt ex dicendis per nos *infrà* §. 2. *num.* 56.) Reſpondetur, quòd cùm vſucapio media poſſeſſione vbique procedat, non abs re dici poteſt actum fuiſſe in illis legibus de poſſeſſione *pro ſuo*: vt inde clarum *Tribonianus*, & aptiorem deſcenſum pararet ad vſucapionem *pro ſuo*, de qua *legibus ſequentibus illius tituli.* Quinimò adeò connexæ ſunt poſſeſſionis & vſucapionis iſtius cauſæ, vt eas ſimul proſequutus fuerit *Vlpian.* in dict. *l.* . . §. 1. ac in *l.* 1. *D. pro legato*, & *Paul.* in *l.* 2. *D. eodem*, & alibi alij paſſim.

Tertiò *ſuprà* dictis, de fructibus ſine ope vſucapionis à poſſeſſore bonæ fidei quærendis obſtat *l. ſi aliena*, §.
10 *Scæuola* † *D. de vſucap.* vbi bonæ fidei poſſeſſor ex *Marcelli* ſententia nec vſu iuuencum capit, ac in d. §. *fructus.* Sed reſpondemus *Marcellum* loquutum de iuuenco ſubrepto, quem nullus poſſeſſor vſucapere poteſt, *l. vbi lex* 24. *in fin. D. de vſucapion.* §. *furtiuæ, inſtitut. eodem titulo*, *l.* 24. *in fine*, cum *l. ſequenti*, *tit.* 29. *part.* 3.

Demum his omnibus grauiter obſtat tex. in dict. *l. qui vas* 48. † §. *ancilla* 11
(in illis verbis: *Idem & in pecudibus ſeruandum eſt, & in fœtu eorum, quod in partu*) *D. de furtis.* Etenim dictio *idem* in hoc §. æquo lance penſitat & determinat partus ancillarum, & fœtus pecorum, vt inde velut euidéter conlabi videantur, quæ circa partum ancillæ à fœtu pecoris diſcernendum *ſuprà* adſtruebamus. Et ſanè difficultas iſta doctiſſimi *Cuiacij* ingenium mirandum adeò compreſſit, vt cùm animo concepiſſet, dictioni illi *idem* deeſſe præcedentem negationem, *libros* adierit *Baſilicῶν*, eam quæritans: quam quidem non inuenit, imò textum & interpretationem κατὰ πόδας, præcitatis verbis Latinis omnino conſimiles: ait enim textus τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ θρεμμάτων καὶ τῆς γονῆς αὐτῶν, quibus in ſcholio adduntur ſequentia, τὸ αὐτὸ, &c. λέγομεν, ὥσπερ ἐπὶ τῷ τοκετῷ τῆς θεραπαίνης εἰρήκαμεν, quaſi diceret textus: *Idipſum in pecudibus & fœtibus eorum*, & ſuperadderet gloſſema, ſeu interpretatio: *Dicimus, ſicuti in partu ancillæ dixeramus.* Sed iſta *Cuiacium* continere non potuerunt, quominus intrepidè non adſeuerauerit in *l.* 4. §. *lana*, *D. de vſucapionibus & vſurpationibus*, & in *lib.* 15. *obſeruationum & emendationum iuris*, *cap.* 20. legendum eſſe in verbis præcitatis d. §. *ancilla*: *Non idem & in pecudibus ſeruandum, & in fœtu earum.* In quo meritò fuit notatus † à *Ioan. Robert. Aurelian. lib.* 1. *re-* 12
cept. lectio. c. 6. & *lib.* 1. *animaduer. c.* 22. *Hotman. lib.* 6. *obſeruat. c.* 24. *Gœdd. in l. partum* 26. *n.* 12. *D. de verb. ſignific.* & friuolè defenſus à ſubpoſito *Anton. Mercatore lib.* 1. *notat. ad animaduerſ. Roberti*, *cap.* 22. nec iuſtè probatus à *Gothofredo ſupr.*

Quin-

Quinimò & ipſe *Cuiac.* ab hac opi-
nione deſtitit *lib.15.obſeru.*d.*ca.*20. vbi
13 vulgaram confirmans † lectionem,
verba illa, *idem in pecudibus*, referenda
eſſe ait ad caſum immediatum verſ.
ſed ſi concepit, in quo proponitur par-
tus conceptus & editus apud bonæ
fidei emptorem, & in eo idem ſeruan-
dum eſſe adſerit in pecudibus & fœ-
tu eorum, quòd in partu ancillæ *: ac
proinde*, ait (nec quidem ineptè, vt pu-
tabat *Robert.*d.*cap.*22.) verùm *erit eſſe
idem, & non eſſe idem : non eſſe omnino,
eſſe aliquatenus: non eſſe priore caſu d.§.
ancilla, eſſe in poſteriore.*

Sed nec iſta placuerunt *Hotmano*
d.*c.*24. vbi prædicta verba, *idem in pe-
cudibus*, ita intelligit, vt pariformiter
determinent partum & fœtum non
furtiuum qualis eſt editus & conce-
ptus apud bonæ fidei poſſeſſorem. At
14 interpretatio iſta reiicienda † eſt, ea e-
nim attenta, prædicta verba nulli (vt
noſtri aiunt) dubio deſeruirent. Sanè
diſertiùs *Hotmanus* dixiſſet, & in pro-
poſita theſi dicti *§. ancilla*, verſ *ſed ſi
concepit*, fœtum pecorum adhuc à
partu differre, quandoquidem fœtus
apud furem conceptus, & apud bo-
næ fidei poſſeſſorem editus furtiuus
non ſit, eique illicò adquiratur; par-
tus verò ancillæ nec media vſucapio-
ne, ex dicendis *infr.hoc* §.

Adhæc *Hilligerus* ad *Donellum lib.
5.cap.26.in notis*, dicta à *Cuiacio* ſuſti-
neri poſſe ait, ita vt fœtus quoque v-
ſucapiatur, non quidem à poſſeſſo-
re, cui ſtatim adquiritur, ſed ab a-
lio, ſi ad eum peruenit. Sed iſta in-
15 ania † ſunt, & tanto nouatore pro-
fectò digna, qui ſuo ſingulari caſui
deciſionem generalem aptari non
fuit veritus.

Vnde omiſſis his & aliis (quæ ad
interpretationem dicti §. *ancilla* ad-
notauit *Ioan.Gœddæus*, quæ impugnat
idem *Hilligerus*) ego puto, ſi verbis
textus ſtandū eſt, nullam aptiorem † 16
dari ei interpretationem poſſe, quàm
quæ fuit adſignata à *Cuiacio* in d.*c.*20.
(& nouè fuit admiſſa à *Benedicto Pi-
nel.lib.1.ſelectar.c.*2.& à *D.Amaia* ſtre-
nuè ab impugnationibus *Ioan.Roberti*
vindicata *lib.3.obſeruation. c.*1.§.1.ex *n.*
36.) vt quo caſu partus conceptus &
editus ſit apud bonæ fidei poſſeſſo-
rem, idem in eo ſeruandum ſit, quod
in fœtu, ita vt bonæ fidei poſſeſſori
partus quæratur (non ſtatim vt fœtus,
qui in fructu eſt) ſed media vſucapio-
ne, quaſi dicas, partum iſtum ad bonæ
fidei poſſeſſorem pertinere, vel ut fœ-
tus, ſed non ſtatim, & eodem modo,
quod clarè denotant verba immedia-
tè ſequentia: *Ex furtiuis equis nati ſta-
tim ad bonæ fidei emptorem pertinebunt,
meritò, quia in fructu numerantur: at par-
tus ancillæ non numerantur in fructu.*
Imò interpretatio iſta (his verbis im-
mediatis eiuſdem §. attentis) fit velùt
neceſſaria, ex regula *textus* in *l.qui fi-
liabus* 17.*D.de legatis* 1.*l.vxori* 33.§.*fin.*
vbi *Bartol.D.de legat.*3.& in *l.alimenta*
16.*D.de alimentis & cibar.legat.* iūctis
his quæ poſt alios denotauit *Mantica*
*lib.6.c.*12.*n.*3.*Surd.conſ.*215.*n.*14.& 344.
*n.*16.*lib.*3. *Peregrin.de fideicommiſ.art.*
16.à *n.*108.

Quòd ſi mihi veterem & receptam
lectionem aliquantulum interuertere
liceret, ego † eam à verſ. *idem* vſque 17
ad finem §. vel verſiculum *ex furtiuis*
vno verborum ductu (addita dictione
niſi quod, vel ſimili fortè an tempore
deperdita) ita continuarem: *Idem &
in pecudibus ſeruandum eſt, & in fœtu
eorum, quod in partu*, NISI QVOD *ex
furtiuis equis nati ſtatim ad bonæ fidei
emptorem pertinebunt, meritò, quia in
fructu numerantur: at partus ancillæ non
numerantur in fructu.* Quæ ita prolata
digna eſſent Iuriſconſulto *Vlpiano*, &
orationis aliàs ſolutæ & defectæ vi-
tium effugeremus.

Vtcunque verò ſit dictus §. *ancilla*, cum verſ. *ex furtiuis* ſubſequenti cla-
18 rum nobis alium † præſtat caſum (vſucapionis ſcilicet) in quo partus non habetur in fructu, quandoquidem in concepto & nato apud bonæ fidei poſſeſſorem vſucapio ibi requiritur, & in *l. in pecudum* 28. *D. de vſuris*, *l.* 4. §. *de illo* cum aliis *D. de vſucapion.* quæ ſuperuacua foret, ſi partus ac fœtus pecorum in fructu eſſet.

His, quæ in materia adquiſitionis fructuū tam ſtricta quàm difficillima, & circa vſucapionem partus conciſſo, nec inutiliter, vt ſpero, ſermone ſumus proſequuti, adnectenda eſt anceps illa quæſtio (quæ Iuriſprudentum, & Interpretum omnium Iuris eam tractantium ingenia torſit: & ab exteris, quibus vſui eſſe non poteſt, vt nobis Hiſpanis, enodandi iuris antiqui cauſa anxiè videmus pertractatam)
19 An † partvs ancillæ furtiuæ vſucapi poſſit? Et ſanè plures ſunt iuris deciſiones huius quæſtionis reſolutionem reſpicientia, præmaximè, *l.* 4. §. *fructus*, §. *heres*, §. *de illo quæritur*, §. *ſed etſi*, & §. *ſi ante quam*, *l. ſi aliena* 10. §. *Scæuola*, *l. iuſto* 44. §. *etſi poſſeſſionis*, *D. de vſucapion. l. ſeruus domino* 10. *D. de vſucap. pro emptore*, *l.* 2. & 4. *D. pro ſuo*, *l. ſi ego* 11. §. *partus*, §. *interdum*, & §. *idem Iulianus*, *D. de Publiciana in rem actione*, d. *l. qui vas* §. *ancilla*, *l. ancilla* 60. *D. de furtis*, *l. ancillæ* 12. *C. eodem titulo*, *l.* 3. *C. de vſucapion. pro emptore*: & nobis eſt huius propoſiti inſignis *lex* Patria 5. *titul.* 29. *par.* 3. Ego verò rem hanc quibuſdam concluſionibus ad faciliorem rei expeditionem & intelligentiam aptis, quo præciſſiore ſtylo adſequi potui, ſic reſoluo.

Prima ſit, partus ancillæ furtiuæ, vel ſubreptæ apud furem conceptus
20 † vſucapi non poteſt, ſiue apud eum edatur, *d. l. ſi aliena*, §. *Scæuola*, *in primo reſponſo*, *D. de vſucapion.* d. *l. qui vas*, §. *ancilla D. de furtis*, dict. *l. ancilla*, *C. eodem*: ſiue apud bonæ fidei poſſeſſorem, dict. §. *ancilla*, *l. qui in vtero* 16. *D. de ſtatu hominum*: idque probant omnes Iuris Interpretes quamuis in adſignanda ratione ſibi parum conſtent.

At nos iſta pendere adnotauimus in *capite præcedenti*, à bono initio in vſucapione requiſito, idque ex pluribus ibi comprobabimus in *principio* à *num.* 20.

Quibus nunc addimus, conceptum apud furem, & apud bonæ fidei poſſeſſorem editum vſucapi non poſſe, ex ratione † *textus* in *l. qui in vtero* 7. 21
iuncta d. *l. qui in vtero* 26. *D. de ſtatu hom.* Ait prima, eum qui in vtero eſt perinde haberi, ac ſi in rebus humanis eſſet, cùm de commodo ipſius partus quæritur. Ait ſecunda, illos qui in vtero ſunt in toto penè Iure Ciuili intelligi in rerum natura eſſe: & inter alia exempla huius regulæ ſubdit *Iulianus*: *Præterea, ſi ancilla prægnans ſubrepta fuerit, quamuis apud bonæ fidei poſſeſſorem pepererit, id quod natum erit, tanquam furtiuum vſu non capitur*: quaſi diceret, hunc conceptum apud furem in ſui commodum pro nato habendum, & ideò poſteà apud bonæ fidei poſſeſſorem editum vſucapi non poſſe. Commodum † autem, & qui- 22
dem maximum, partus verſatur in vitanda dura eius ſeparatione à matre, de qua in *l. quæſitum* 12. §. *vxores*, *D. de inſtruct. vel inſtr. legat.* *l. quòd ſi nolit* 31. §. *idem ait*, ibi: *Niſi fortè tale ſit, quod diuiſionem non recipiat, velut ancillæ partus*: *l. plerumque*, *D. de ædilitio edicto*, *l. ſi domus* 71. §. *qui confitetur*, *D. de legatis* 1. *l. poſſeſſionum* 11. *C. commun. vtriuſque iudic.* *l. definimus* 13. §. 1. *C. de agricolis & cenſitib. lib.* 11. Adhæc media fictione d. *l. qui in vtero* 26. filij (vt iam diximus in *capite præcedenti* §. 4. *num.* 17.), educantur à matribus (his

fideli-

fideliter præ ceteris intendentibus, *l. 1. vbi pupillus educari debeat*, *Nouella de nuptiis 22. cap. 36. Menoch. de arbitrariis lib. 2. caſu 63. à n. 2*) idque adcidit prioribus annis, quibus natura, iuſque matri educationem concedunt, *l. nec filium, C. de patria poteſtate*, cum his, quæ ſuo loco latiùs *infra* tractabimus *hoc cap.* §. 4.

Demum ei qui in vtero eſt ſæpè & ſæpiùs intereſt dominum non mutare, vt in propoſito diſertè adnotauit *Salicetus* in d. *l. ancilla, num. 1. C. de furtis*, facit *textus* in *l. 7 itius 43. circa medium*, & in *l. idq; 45. §. ſupereſt tertia deliberatio, D. de action. empti*, *l. generaliter 24. §. vltimo, D. de fideicommiſſar. libert.* & ita ſenſit *Accurſius* in d. §. *ancilla*, & alij relati à *D. Amaia* d. *cap.* 1. §. 3. *n.* 8.

Et his ſanè veriſſimis rationibus admiſſis, ceſſant complures à nouioribus Iuris Interpretibus confictæ, 23 maximè adducta ab *Antonio* † *Fabro in Rationalibus ad l. ſi ego, §. interdum, D. de Publiciana in rem actione*: ait enim (vti iam adnotauimus in *cap. præcedenti in princip.*) conceptum partem, aut portionem matris eſſe, *l. 1. §. ex hoc reſcripto, D. de ventre inſpiciendo*, cum alijs pluribus per nos adnotatis in d. *cap.* 2, indeque fieri, vt ad eundem dominum pertineat ad quem & mater, quæ ſi furtiua ſit, conceptus iidem furtiuus erit, quod adtinet ad vſucapionem. Quæ licèt incipiat à die quo partus editus eſt, bonam tamen fidem & tempore conceptionis requirit, ne partus vitio rei furtiuæ adfecti vſucapio impediatur à contrectatione, vires & initium adſumente à conceptionis prædicto tempore. Sed iſta (quæ ad bonum initium in vſucapione partus ſummè neceſſarium expendimus in d. *c.* 2. *in princ. nu.* 20. & in eo ſenſu aliqua ex parte conſiſtunt) veram tamen rationem bonæ fidei (quæ & tempore conceptionis partus interuenire debet) non exprimunt. Quinimò *Anton. Fab.* dum conceptum veréfurtiuum putat, quia eſt portio viſcerum matris, ſupponit partum nondum editum partem matris ſubſtantialem eſſe, quod nos in dict. *cap.* 2. *in princ.* ex pluribus in *eum*, & *Gœddaum* ibidem adductis, quàm euidentiſſimè refellimus.

Nec ferendus eſt *Hugo Donellus* † 24 *lib.* .. *comment. iuris, cap.* 15. argumento à ſimili ducto, dicens, quòd quemadmodum qui ſaccum nummorum contrectat lucrifaciendi cauſa, videtur & ſaccum contrectare, *l. qui ſaccum* 77. *D. de furtis*, ita qui ancillam prægnantem ſubripuit, partum (qui pars eſt eius viſcerum, dict. *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto, D. de ventre inſpiciendo*) ſubripuiſſe videatur. Hæc enim ratio inanis eſt, & inepta, vt quæ tantum conuenit partui ancillæ furtiuæ nondum edito, qui nec vllo modo vſucapioni ſubiacet, nos loquimur de eo, qui poſtea lucem vidit. Quòd ſi velis illam adaptari partui iam edito, ineptior ſanè erit, cùm res diſtincta ſit à matre, & duo corpora diuerſa, & per ſe exiſtentia, ambo iſta conſtituant, id quod de nummis & ſacculo, quo continentur, Iuriſprudentes neutiquam dicemus.

Demum audiendus non eſt nouiſſimus *D. Amaia* † Salmanticenſis, 25 qui in dict. §. 3. debilibus rationibus innixus commodũ partui obueniens, in habendo eo pro edito ſimul ac fuit conceptus, eludere conatur ab inani educationis externæ cauſa: eam enim priùs in matre conſiderare debuit (maximè prioribus tribus illis annis, dict. *l. nec filium, C de patr. poteſt.*) quàm in extero ancillæ detentore. Et vtcunque ſiet noui domini educa-

tionis ratio præponderare non debet aliis fortioribus iam per nos *ſuprà* deſignatis, & ipſi *Amaia* maiore ex parte non ignotis.

Adhæc noua ratio ab iſto excogitata in d. §. 3. *nu.* 18. *& ſeqq.* in pluribus à vero deuiat, & demum in noſtram, imò veriùs *Accurſij*, *Bart.* & aliorum ſententiam recidit. Ait enim, ab ancilla furtiua conceptum rebus furtiuis adſcribendum, quia pro nato habetur, quamuis nullum partui edendo inde commodum proueniat; nam & eo caſu, poſtquam natus eſt, fingitur retrò natus, à tempore ſcilicet cóceptionis, *l. qui in vtero* 7. D. *de ſtatu hom.* At iſta (quæ diffuſè proſequitur & comprobare nititur à *l. fin. §. non ſolùm, D. quæ in fraudem creditor.* & *l. iuſto* 44. §. *etſi poſſeſſionis*, D. *de vſucapion.*) ſuſtineri non poſſunt, vt quæ planè deficiunt in vero ſenſu d. *l. qui in vtero* 7. cui *Amaia* ſuo tantùm ductus Marte inauditam diſtinctionem, aut ſubauditionem adhibuit, dicens, conceptum haberi pro nato, ſimul ac cõceptus eſt in his quæ ſui commodi ſunt, quoad alios verò haberi pro nato, & à tempore conceptus media retrotractionis fictione ſi poſteà natus fuerit. Errat enim toto (vt aiunt) cælo tam in prima, quàm in ſecunda huius propoſitionis parte. In prima clarum & per ſe patens eſt, cùm nullus conceptus, quantumuis de rebus ſui commodi agatur, pro nato habeatur, niſi poſtea editus fuerit, vt ex pluribus quàm euidentiſſimè comprobauimus *ſuprà* in *cap.* 2. §. 4. At cùm nullum ipſi commodum reſultat, nec poſtquam editus eſt pro nato regulariter habetur, à quo tempore conceptus eſt ex generali deciſione *textus* in d. *l. qui in vtero* 7. *in ſecundo reſponſo*, *D. de ſtatu homin.* iunctis his quæ in propoſito adnotauimus in d. *c.* 2. §. 4. Neque enim illa verba: *Quamquam alij, antequam naſcatur, nequaquam proſit*, retrotractionem admittunt ad tempus conceptus, quam *D. Amaia* ſiniſtrè ſubpoſuit: alioquin inter primum & ſecũdum reſponſum illius textus nulla prorſus eſſet differentia. Concedit ergo Auctor iſte cõcepto, cùm de eius commodo non tractatur, id ipſum quod iuris fictione *Accurſius* ibidem, & ſanior Interpretum pars vbique concepto tribuunt, quando de eius commodo agitur. Quæ verò *D. Amaia* deducit à d. *l. fin. §. non ſolùm, D. quæ in fraudem creditor.* & d. *l. iuſto, §. etſi poſſeſſionis, D. de vſucapion.* aliò reſpiciunt, vt *inferius* ſuis aptis locis demonſtrabimus. Explodendi ergo ſunt *Anton. Faber, Donellus*, & *D. Amaia*, & quique alij confingentes alias rationes & cauſas noſtræ concluſionis, præter deſignatam: & quidem diſertis verbis à *Iuliano* in dict. *l. qui in vtero* 26. D. *de ſtatu homin.* ſimul cum tradita per nos in *capite præcedenti, in principio*, ex *num.* 20. vbi & alia huius concluſionis propria diſcuſſimus.

Sed propoſitæ concluſionis ita ſtabilitæ obponit *D. Amaia lib.* 3. *obſeruation.* d. *cap.* 1. §. 3. ex *num.* 30. d. l. *ſi aliena* 10. §. *Scæuola*, D. *de vſucapion.* & demum poſt multa *num.* 43. reſpondet *Scæuolam* in verſ. *ceterum*, intelligendum de partu concepto & edito apud bonæ fidei poſſeſſorem. Sed certè his Auctor iſte non ſaluat *Scæuolam* diſertis verbis paulò antè in *Marcellum* peſſimè adſerẽtem, diſtractum ab herede furis iuuencum, vel partum vſucapi poſſe, contra regulam *l.* 4. §. *quod autem*, *l. non ſolùm* 33. D. *de vſucapion.* §. *furtiuæ*, *inſtitution. de vſucapion.* cum pluribus aliis optimè expenſis ab eodem D. *Amaia lib.* 2. *obſeruation. cap.* 7. Vt meritò ex hoc capite & aliis nos *Scæuolæ* ſententiam latè improbauerimus *ſuprà* in *cap.* 2. *in princ. num.* 22. Et ſanè dicta per nos ibi iſtam D. *Amaiæ*

maiæ euaſionem non admittunt, quæ
nec ipſi fecit ſatis, cùm ad normam le-
gis commiſſoriæ eam propoſuerit, &
probauerit, dum alius ſcilicet a-
liam meliorem ſolutionem non ad-
tulerit.

Nec ſilentio inuoluere poſſumus,
quæ in *Vlpium Marcellum* relatum in
d. §. *Scæuola* malè adſtruit, vel ſuppo-
nit idem D. *Amaia ſuprà num.* 33. 34. &
45. dicens, *Marcellum* (qui iuuenci, &
ancillę partus cauſam coęquauit) mo-
tum illa potiſſima ratione fuiſſe, quòd
partus ſit pars matris: id enim (vt iam
adnotauimus d. *cap.* 2.) nec dixit nec
ſuppoſuit, aut ſenſit *Marcellus*, qui v-
ſucapionem ab eo tantùm capite de-
negauit, quòd iuuencus aut ancillæ
partus (quorum in hoc eadem condi-
tio & cauſa) apud furem, vel furis he-
redem conceptus fuerit & editus; quo
caſu (rei ſcilicet furtiuæ) optimè vſu-
capionem non admiſit, ex regula *d.* §.
furtiua, cum aliis *ſuprà* adductis. Quæ
ergo *Marcellus* docuit noſtræ con-
cluſioni mirè conueniunt; quæ autem
Scæuola (eum notaus) adſeruit, ei con-
trariantur, ſed inſuperhabenda ſunt
cum reliquis in d. *verſ. cæterum*, vel ex-
preſſis, vel denotatis: in quibus tot fe-
rè ſunt errores *Scæuolæ*, quot dictio-
nes, ex iam dictis per nos in *cap.* 2. *in
princ.* d. *num.* 22.

Secvnda concluſio ſit, partus a-
pud bonæ fidei poſſeſſorem conce-
26 ptus & editus † vſucapi poteſt, d. *l. qui
vas*, *§. ancilla*, D. *de furtis*, d. *l. ſi ego*, §.
partus, *§. interdum*, & § *idem Iulianus*,
D. *de Publiciana in rem actio.* *l.* 3. *C. de v-
ſucap. pro emptore.*

Hoc tamen fallit in herede furis,
27 † qui etſi bona fide ſubreptam ancillã
poſſideat, partum tamen apud eum
conceptum & editum vſucapere non
poterit, d. § *partus*, d. *l.* 4. § *heres*, D.
de vſucapion. non quia partus ſit furti-
uus, cùm talis dici nõ poſſit, qui bona
fide ſimul cum matre detinetur (bona
enim, vel mala fides in facto, non in
iure conſiſtit, *l. bona fides* 48. § *in con-
trarium*, D. *de adquir. rerum domin.* In
his autem quæ facti ſunt, fictionibus
iuris non eſt locus, *l. denique* 19. D. *ex
quibus cauſis maiores*, *l. in bello*. *§. facti*,
D. *de captiu. & poſtlimin. reuerſ.*) ſed
quia talis poſſeſſor eſt ſimul heres, qui
in ius defuncti ſubintrat, d. § *heres*, *l.
cùm heres*, D. *de diuerſ. & tẽp. præſcript.*
l. litigator, *C. de fruct. & lit. expenſ.* &
inde vitiorum eius ſucceſſor † eſt, d. 28
l. ſi ego, § *partus*, D. *de Publiciana in rem
actione.* Cùm enim dicimus heredem
in omne ius defuncti ſuccedere, per
conſequentiam enuntiamus in vitia,
virtuteſque defuncti commoda, & in-
commoda ſuccedere, *l. penult. Cod. de
adquiren. poſſeſ.* *Cuiac.* disertè ad *librum*
54. *Pauli ſuper* d. *l.* 4. § *heres.* Nec enim
(vt ait *Faber in Rationalib. ad* d. *l. ſi ego
§. partus*) titulus pro herede iuuat
heredem furis, tanquam cui mala fi-
des defuncti nocere debeat, potiùs
quàm propria prodeſſe, cùm titulus
pro herede, tunc proſit cùm defun-
ctus ideò vſucapere non poterat, quia
titulum nullum habebat, non ob id
etiam quòd eſſet in mala fide.

Secundò fallit ex ſententia *Pauli* in
caſu per eum diſcuſſo in d. *l.* 4. §. *de il-
lo* † *quæritur*, D. *de vſucapion.* vbi ait, 29
partum apud me conceptum ancillæ
à ſeruo ſubreptæ, & pro libertate ſua
mihi datæ vſucapere me non poſſe:
*Quia poſſeßio, quam ſeruus vitioſè nactus
eſt, domino nocet.* Qua ratione innititur
alia ſimilis eiuſdem *Pauli* deciſio in *l.*
2. § *ſi ſeruus*, D. *pro emptore.* Eſt enim
eadem poſſeſſio domini, quæ fuit ſer-
ui, *Gœddæus* in d. *l. partum* à *num.* 9. ne-
que ex noua cauſa dominus incipit
poſſidere, *Hilligerus ſuprà.*

Sed contrarium placuiſſe videtur
Iuliano in *l. qui ob pactionem* 9. † & in 30
l. ſeruus domino 10. D. *de vſucap. pro em-*

ptore, vbi vſucapionem hoc caſu admittit, quia velut quoddam genus emptionis & venditionis inter dominum & ſeruum in eo dari ait, vt clarè denotat ratio verbis illis finalibus d. *l.* 10. expreſſa, *Namque res ei abeſt pro hac muliere, & genere quodammodo venditio inter ſeruum & dominum contracta eſt*, ni mauis legere cum *Cuiacio lib.* 4. *obſeruation. c.* 8. *& genere quodam*, vt in aliis pluribus legibus & auctoritatibus ibi per eum adductis. Vtcunque verò ſit, prædicta ratio planè aduerſatur deciſioni dictæ *l.* 2. §. *ſeruus*, *D. pro emptore*, de ſeruo rem alienam peculio, quod domini voluntate adminiſtrat, emente, quam dominus vſu non capiet, ex rationibus *Gœddæi* & *Oſualdi* proximè adductis Quinimo prædictam *Iuliani* rationem reieciſſe videtur *Paulus* in *l.* 4. d. §. *de illo*, *D. de vſucapion.* (quæ ſimul cum d. *l.* 2. *D. pro emptore*, ſumptæ fuerunt iuxta *Pandectas Florentinos* à *lib.* 54. *ad Edictum*) vbi id ipſum ex ſententia *Sabini* & *Caßij* decidit in partu ancillæ à ſeruo ſubreptæ, & pro capite vel libertate domino (apud quem conceptus fuit) datæ: illa motus cauſa, *quia poſſeßio, quam vitioſè ſeruus nactus ſit, domino nocere debet*: ita vt in hoc *Paulus* omnino diſſentire videatur à *Iuliano* in d. *l. qui ob pactionem* 9. d. *l. ſeruus* ſequenti, *D. de vſucapio. pro emptore*. Quidquid ad concordiam illorum iurium cum
31 d. §. *de illo* excogitauerit *Accurſius* † in d. *l. ſeruus*, quem ibi ſequitur *Bart.* & communis *Schola*. Et quidem prima omnibus receptior ſolutio *Accurſij* exiſtimantis dicta in d. §. *de illo*, corrigi in ſequentibus (quam in effectu ſequitur *Anton. Faber.* 2. *tom. Rational. ad* d. *l. ſi ego* 11. § *interdum*, *D. de Publiciana in rem action.*, dum exiſtimat *Paulum* in d. §. *de illo* propoſuiſſe quæſtionem, & reſolutionem tantùm adduxiſſe *Sabini* & *Caßij*, ſuam verò expreſſiſſe in §. *ſi antè quàm*, vbi id ipſum decidit quod *Iulianus* in d. *l.* 9. & 10. *D. de vſucapion. pro emptore*) ſuſtineri nec vllo modo poteſt, & facilè conuincitur ex verbis illius §. vbi *Paulus* ſuam ſententiam diſertis verbis declarat, & auctoritate *Sabini* & *Caßij* confirmat, & ſubinde ratione comprobat, & demum addit, veram & tenendam eſſe, vt denotant verba illa: *& hoc verum eſt*: quæ infeliciter delenda edicit *Anton. Fab.* ac ſi rei de qua agebatur apta non eſſent, quàm quæ aptiora: nec animaduertens eadem vel ſimili phraſi *Paulum* vſum fuiſſe in eadem *l.* 4. §. *item Labeo*, ibi: *Quæ & vera eſt* & in §. *lana*, ibi: *Quod verum eſt*, & in §. *ſi rem*, ibi: *Quod puto rectius dici*.

Nec quidquā iuuat *Fabrum* dictus §. *ſi antè quam*, † qui referri debet ad 32
proximum § *ſed etſi* (qui mediat inter eum & dictum §. *de illo*) in quo *Paulus* aliam diuerſam proponit quæſtioné, quam decidit in d. §. *ſi antequam*. Ea eſt de ancilla à ſubripiente alicui data, vt ſeruum manumitteret, vel permutante eam cum ſeruo, cuius partus cōceptus & editus apud dominum ab eo vſu non capitur, ſi antè quàm pariat, alienam eſſe reſcierit emptor. Quæ longè differunt à quæſtione propoſita in §. *de illo*, de ſeruo ſcilicet qui pro libertate ancillam ſubreptam domino tradidit Nec enim vlla mentio fit ſerui in d. §. *ſed etſi cum ſequenti*, quinimò dictio *alius*, qua vtitur *Paulus* ad quemuis cum domino ſerui contrahentem referri debet: niſi manifeſtam vim, maximamque reſtrictionem ei velimus inferre Ex quibus omnibus planum fit, prædictam *Accurſij* ſolutionem aptari non poſſe d. §. *de illo*. Ceteræ verò ab eo traditæ in eadem *l.* 10. *D. de vſucap. pro emptore*, adeò ſunt futiles & diuinatoriæ, vt impugnatione non egeant.

Neque

Neque magis feliciter his obcurrit
33 *Iacobus Cuiacius* † in d. §. *de illo*, quem
poſt *Accurſium* intelligendum eſſe ait,
quo caſu ante partum ancillæ domi-
nus reſciuit furtiuam eſſe: *textus* verò
in d. *l. 9. & 10. D. pro emptore*, quando
ignorauit, ita vt tempore conceptio-
nis & editionis in bona fide eſſet: nam
iſta interpretatio, vel potiùs allucina-
tio (quæ etiam placuit *Roberto lib. 1. re-
ceptar. lection. cap. 6. & Iulio Paccio E-
nantiοφανῶν iuris, centur. 6. §. 96. Bene-
dicto Pinel. lib. 2. ſelectar. cap. 1. num. 24.*)
facilè deſtruitur ex ratione adducta à
Paulo in d. §. *de illo*, in illis verbis: *Quia
poſſeſſio, quam ſeruus vitiosè nanctus ſit,
domino noceret*, quæ clarè ſubponunt
bonam fidem, vel ignorantiam domi-
ni ad vſucapionem ibi non prodeſſe,
vt in d. *l. 2. §. ſi ſeruus*. Quòd ſi domi-
nus, de quo ibi ante partum ancillæ a-
gnouit eam furtiuam, ad quid, quæſo,
Paulus vſus fuit ratione illa alterius
caſus & propoſiti, & omiſit certam &
innatam decidendi cauſam à mala fi-
de ſuperueniente propriè, verè & po-
tiſſimè procedentem?

Quod verò ſubaudit *Cuiac.* ex d. §.
ſi antè quàm pariat, exiſtimans in eo
eandem proponi & decidi quæſtio-
nem iam ſatis ſuperque manet impu-
gnatum.

Nec ſuſtinêri poteſt alia concordia
34 *Donelli* † nimis reſtrigens generalem
deciſionem d. *l. 9. & 10. D. pro empt.* vt
agnouit eius inluſtrator *Hilliger. lib. 5.
cap. 25. in notis ad fin.*

Vbi nouiſſimè aliam excogitauit
adſerens in d. §. *de illo*, partum conce-
ptum fuiſſe antè quàm à domino an-
cilla adciperetur: & ne obſtent verba
illa: *partum apud me conceptum*, inter-
pretatur, id eſt, *domi mea*, dum adhuc
ſeruus ancillam teneret: & hac ſubau-
ditione admiſſa conuenire ait ratio-
nem *Pauli* propoſitæ ab eo quæſtioni:
cui aliàs aptari non poſſet, iuxta *ſupr.*
tradita. Sed hæc (quæ placuiſſe video
*D. Amaia lib. 3. obſeruat. cap. 1. §. 4. ex n.
13.* & præſenſiſſe *Accurſium*, alioſque
ab eodem *Amaia* relatos adprobaſſe)
† inania ſunt, quis enim nõ videt vim 35
maximam inlatam verbis illis: *apud
me cõceptum*? aut quis ſibi perſuadebit,
Paulum ſimili loquendi genere vſum
ad denotandum partum conceptum,
dũ ſeruus domi domini ancillam reti-
nêret? Ad hæc vel ſeruus ancillã ſub-
reptam apud ſe habuit: vel alienam
peculiari nomine, & mala ſimul fide
retinuit. Primo caſu, ſi apud eum con-
cepit, partus editus apud eius dominũ
& bonæ fidei poſſeſſorem vſucapi nõ
potuit, *l. qui in vtero 26. D. de ſtatu hom.*
cum alijs pluribus per nos *ſuperiore ca-
pite* adductis in *princip.* circa interpre-
tationem *l. ſi aliena, §. fin. D. de vſuca-
pion.* Secundus verò caſus omni pror-
ſus dubitandi caret ratione; nam ſi in
partu apud dominum & bonæ fidei
poſſeſſorem concepto & edito non
datur vſucapio ob malam fidem ſerui;
ex ſententia eiuſdem *Pauli* in d. *l. 2. §.
ſi ſeruus, D. pro emptore*, quis ſibi pote-
tit perſuadêre, *Paulum* quæſtionis in-
dubiæ reſolutionem tam ſeriò aucto-
ritate & ratione confirmaſſe: & quod
plus eſt, ratione deuia, omiſſa potiore
d. *l. qui in vtero*: & mali initij in vſuca-
pione iam per nos in alijs expenſa *ſu-
pra hoc capite*, & antea ſub *initium præ-
cedentis*.

Demum non eſt cur ſtemus † alte- 36
ri illi *Hilligeri* concordiæ (quam de-
ſumpſit ab *Accurſio* in d. *l. 10. D. pro
emptore*) dum ait, *textum* illum & præ-
cedentem intelligendũ de ancilla pro
capite à ſeruo poſt eius manumiſſio-
nem domino tradita, expreſsè enim
reluctantur verba d. *l. 9. Ob pactionem
libertatis ancillam furtiuam a ſeruo ad-
cepit*, & expreſſiùs verba illa *legis ſe-
quentis: Seruus domino ancillam, quam
ſubripuerat, pro capite ſuo dedit*, quæ

Digitized by Google

clatè præ ſe ferunt libertatis donationem contemporaneam ancillæ traditioni.

Ex quibus non abs re indiſſolubili *ἀντινομίας* nodo *Iulianum* in d. *l.* 9. *&* 10. *D. pro emptore*, pugnare cum *Paulo*
37 in d. *l.* 4. §. *de illo* | contendunt *Gothofred. in ſcholijs* horũ *iurium*, & *Ioannes Gœddæus* in d. *l. partum 26. num.* 1. *D. de verb. ſign. Ciſner.* in d. *l.* 4. §. *de illo*, *Nicolaus Genua in Antinom. ad* d. §. *de illo num.* 3.

Sed iſti inter ſe ſanè contrarij ſunt,
38 † nam *Ciſnerus Iuliani* adhæret deciſioni, *Gœddæus Pauli* ſequitur ſententiam, eamq́ue à Digeſtorum compilatoribus probari putat illis verbis d. §. *de illo*: *Et hoc verum eſt*: eoſdem verò contrariam *Iuliani* Iuriſconſulti antiquioris adpoſuiſſe, ſeu retuliſſe opinionem in Digeſtis, vt exſtaret aliquod indicium veteris diſſenſionis.

His addit idem *Gœddæus* leuibus & ſophiſticis rationibus, *Iulianũ* vſum fuiſſe. Et primam illam: *Quia res ei pro muliere abeſt*, de qua in d. *l.* 10. impugnat ducto argumento ab abſurdo: nam ea attenta quiuis emptor (ait) rei furtiuæ, quiuis malæ fidei poſſeſſor, cùm pro re ipſi pretium, vel alia res abſit, vſucapere poſſet. Secundam verò illam rationem *Iuliani*: *Et genere quodammodo venditio inter ſeruum & dominum contracta eſt*, refellit intrepidè, adſerens *falſam eſſe*, quia nec iure naturali inter dominum & ſeruũ extra cauſam peculiarem obligatio conſiſtat: *& à propoſito alienam*, quia omnino ab obligatione ſeparata eſt vſucapiendi conditio: quæ non tantùm requirit cauſam ſubeſſe, & negotium ex quo ſubſiſtat, ſed & vitium à re abeſſe, quod alioquin magno futuræ vſucapioni impedimento foret.

Sed iſta mihi non probantur, qui poſt *Hilligerum* d. *cap.* 25. *in notis*, video vnam & eandem *Iuliani* rationem à *Gœddæo* detortam, & in duas diſciſſam: vel, vt ait *Hilligerus ſupra*, prima eſt probatio poſterioris, vel ratio rationis; nam ratio illis verbis expreſſa: *& genere quodam venditionis*, &c. confirmatur verbis illis antecedentibus: *res ei abeſt pro hac muliere*. Et ſanè hæc omnia à *Iuliano* expenſa eò tendunt, vt euinceret vſucapionem illam titulo non carere, non quòd ſolum titulum ſufficere in vſucapione, alio vitio laborante, exiſtimauerit, ſed vt probaret vſucapionem iſtam (quæ prima facie à ſolo defectu tituli videbatur poſſe impugnari) eo non carere. At titulo dato, vſucapio dubio procul procedet: nam vt ait *Hilligerus ſupra*, nullum rei furtiuæ vitium hic inuenitur, cùm ſubponatur partus conceptus poſt ſerui furis traditionem, iuxta terminos *textus* in d. *l. qui vas*, §. *ancilla*, *D. de furtis*; & ob id ſerui poſſeſſio vitioſa domino huic nocere non poteſt. Hoc enim ſpeciale eſt in caſu *l.* 2. §. *ſi ſeruus*, *D. pro emptore*, vbi ſeruus peculiari nomine adeptus fuit poſſeſſionem. At in d. *l.* 10. *D. de vſucapion. pro empt.* ſeruus nunquam poſſedit, & ideò dominus vitioſæ eius poſſeſſionis ſucceſſor non fuit: *Quare* (vt ait *Hilligerus ſupra*) *cùm hic res à vitio pura ſit; fidé quæ bona non deſit, nihil obſiſtere poſſe videtur vſucapioni, ſi titulus adeſſe probaretur, de quo non leuis erat dubitatio, quam Iulianus expedit in d. l.* 10.

Vt inde concludendum videatur cum *Ciſnero* veriorem eſſe *Iuliani* ſententiam in d. *l.* 9. *&* 10. contra *Pauli*: quam ille auctoritate *Sabinianorum*, & ratione obfirmare conatus fuit in d. §. *de illo* contra *Iulianum*, qui *Procu-*

lianus

lianus erat, *l.* 2. in vltimis verbis, *D. de*
origine iuris.
Sed quoniam hæc ſcripta (vt ait *Do-*
nellus d. *lib.* 5. *cap.* 25.) *non iam ex ſen-*
tentijs Auctorum, ſed ex voluntate Iuſti-
niani adcipimus, qui ea ita ſua fecit, vt
velit omnem occaſionẽ capi, quæ faciat ad
horum locorum & ſimiliũ conciliationẽ,
l. 2. §. *tanta, &* §. *contrarium, C. de ve-*
39 *tere iure enucleando.* Ego vltra omnes †
quos viderim, noto, iure iſta ad con-
cordiam reduci fortè an poſſe, ſi *Pau-*
lus in d. §. *de illo* intelligamus de an-
cilla peculiari nomine à ſeruo adqui-
ſita, & domino pro ſuo capite data,
cuius partus conceptus & editus apud
dominum bonæ fidei poſſeſſorem v-
ſucapi non poteſt, ex ratione ab eo ad-
ſignata in illis verbis: *Quia poſſeſſio quã*
ſeruus vitioſè nanctus ſit, domino noceret,
quæ clarè ſubponunt, *Paulum* loquu-
tum de ancilla à ſeruo, peculium do-
mini voluntate adminiſtrante, adqui-
ſita, vt in d. *l.* 2. §. *ſi ſeruus, D. pro empt. l.*
ſi ſeruus 34. *D. de vſucapion.* & alibi. A-
lioquin ſeruus extra hunc caſum poſ-
ſeſſionem nanciſci non poterat, cùm
non poſſit vti ἀκέφαλος & Iure Ci-
uili incognitus ſine cauſa poſſidê-
re, *l. ſi me* 34. §. *ſeruum, D. de adqui-*
renda poſſeſſione, l. ſi ſeruo 28. *D. de*
vſucapion. cum traditis à *Iuſtiniano*
in princip. inſtitut. de vſucapion. At
Iulianus in d. *l. qui ob pactionem* 9. &
in *l. ſeruus* ſequenti, *D. illo titulo,*
loquitur in vſucapione ancillæ fur-
tiuæ & ſubreptæ, vt clarè præſubpo-
nit titulus ſub quo dictæ leges ſitæ
ſunt: & ſubinde indicant expreſsè
priora verba *l.* 9. *Qui ob pactionem li-*
bertatis ancillam furtiuam, &c. & *l.* 10.
Seruus domino ancillam, quam ſubripue-
rat: quæ non conueniũt adquiſitioni
ancillæ ex cauſa peculiari, ita vt an-
cilla à ſeruo ibi pro ſuo capite data,
nunquam ab eo fuerit poſſeſſa, & per
conſequens dici non poſſit dominum
continuaſſe eius poſſeſſionem vitio-
ſam, ſed à ſe ipſo bonum ſumpſiſſe ini-
tium independens à ſerui traditione.
Vnde eſt, vt poſſeſſio iſta, quæ nullo
laborat vitio, & titulo non caret, ex
d. *l. ſeruus* 10. iunctis his quæ proximè
cum *Hilligero* adnotauimus, proſit ad
vſucapionem partus concepti & edi-
ti apud dominum, eundemque bonæ
fidei poſſeſſorem in d. *l.* 9. & 10. non
profutura in caſu d. §. *de illo*, vt quæ
vitioſa in perſona ſerui, à quo domi-
nus cauſam habet, d. *l. ſeruus* 34. cum
alijs. Id quod patri etiam adcidit in
poſſeſſione quauis iniuſta filij, *l. heres*
43. §. *fin. D. de vſucap.*
Quòd ſi ſubtiliter diſquiras † & du- 40
bites de bona fide in domino, cui an-
cilla à ſeruo extra cauſam peculiarem
tradita fuit, quaſi bona fides in domi-
no adcipiente dari non poſſit, vt qui
videat nullam ſeruo ſubeſſe cauſam
ad ſimilem traditionem: poterit reſ-
pondêri, dominum forſan ſibi facilè
perſuaſiſſe ex ſerui adſertione, ancil-
lam hoc prætextu ſibi traditam, vt ca-
put redimeret, & hac ductus perſua-
ſione, & veri ignoratione durante
(quæ ſubficiens eſt, quamuis aliàs in-
iuſta, ad producendam bonam fidem,
iuxta ea quæ diſertè adnotauit *D.*
Pichard. poſt alios, in §. *ſi quis à non do-*
mino, inſtitut. de rerum diuiſ.) partum
ancillæ conceptum & editum, fuiſſe à
domino captum vſu.
Si verò obiicias, dict. *leg.* 4. §.
ſed etſi vt ſeruum, † vbi partus an- 41
cillæ furtiuæ ab extero (vt nos iam
diximus) pro libertate datæ vſu-
capio non admittitur; quo caſu ceſ-
ſat ratio mali initij & vitioſæ poſ-
ſeſſionis, qua noſtra interpretatio in-
nititur) ego ab his facilè me expe-
dio, qui planè video dominum in
caſu propoſito, & aliis contentis in

d. §. *ſed etſi*, partum vſucapturum, niſi reſcierit ancillam alienam antè quàm pariat, vt clarè demonſtrat iſtorum exceptio à *Paulo* poſita immediatis illis verbis verſ. aut §. ſequentis: *Si antè quam pariat, alienam eſſe reſcierit emptor, diximus non poſſe eum vſucapere, quod ſi neſcierit, poſſe*. Quæ referenda ſunt ad immediata & tractata in d. §. *ſed etſi*: nec refluunt in d. §. *de illo*, deciſionem: quæ diuerſæ cauſæ eſt, in qua ignorantia domini, nihil operatur, ex iam dictis. Et hunc puto veriſſimum eſſe ſenſum dicti verſic. aut §. *ſi antea quam*, quidquid in confirmatione ſententiæ *Accurſij*, *Cuiacij*, *Roberti*, & aliorum *ſuprà* relatorum Præceptores noſtri Salmanticenſes olim adſtruxerint, oleum, operamque (vt aiunt) deperdentes. Præſertim dum ad interpretationem *d. §. de illo* diſtinguunt vitioſam poſſeſſionem ancillæ à partus poſſeſſione iuſta, quam ſupponunt in §. *ſed etſi*, & in d. §. *ſi antea quam* ita vt prima impedimento non ſit vſucapioni prouenienti à ſecunda. Negari enim non poteſt partus poſſeſſionem (quam iuſtam malè ſupponunt) malo illo initio conſtare, de quo egimus in *cap. precedenti ſub finem principij*. Nec ratio vlla adſignari poteſt, cur in ſpecie d. §. *ſed etſi* cõceptus non habeatur pro nato, iuxta tradita *ſupr.* in *prima concluſione*, argumento *textus* in *l. qui in vtero 26. D. de ſtatu homin.*

Omiſſis tamen his & ſimilibus næniis, & hac noſtra vera (ni fallor) interpretatione & concordia iſtorum iurium admiſſa, remanet firma & cer-
42 ta propoſita ſecunda fallentia † ad regulam & concluſionem quam proſequimur de partu concepto & edito apud bonæ fidei poſſeſſorem regulariter vſucapionis regulis ſubiecto, d. *l. qui vas, §. ancilla, D. de furtis, l. 3. C. de vſucapion. pro emptore*: vt quemadmodum fallit in caſu *l. 4. §. heres, D. de vſucapion.* ex iam dictis *ſuprà*, ita etiam limitetur in caſu d. §. *de illo* immediatè ſequenti, ex ratione *Pauli*: *Quia poſſeſſio, quam ſeruus vitioſè nanctus ſit, domino noceret*: quæ valdè ad miſcetur veræ rationi decidendi d. §. *ſi heres*: traditæ ab *Vlpiano* in d. *l. ſi ego 1. § partus*: *Quia vitiorum defuncti ſucceſſor eſt*, *D. de Publiciana in rem actione*.

Sed hæc omnia nouiſſimè intervertere conatus fuit † *Ant. Faber. lib. 2. Rational. in comment. ad l. ſi ego, § interdum, in fine*, vbi audenter nimis improbat deciſionem *Pauli* (deſumptã ex *Sabino* & *Caſſio*) in d. §. *de illo*, & rationem ſimul ibi traditam. Nec parcit *Iuliano*, quem itidem erraſſe ait, & incongrua ſimul vſum ratione in dict. *l. ſeruus 10. D. pro emptore*. Et demum concludit, in hac quæſtione vſucapionis partus ancillæ iuriſconſultos contraria profiſdiſſe, & diſſentiendi cauſas probabiliſſimas habuiſſe; & demiratur id *Cuiacium*, alioſque Iuris Interpretes doctiſſimos latuiſſe. At re benè perpenſa, is ſolus fallitur, & toto (vt aiunt) aberrat cælo, dum (rationem *Pauli* in d. §. *de illo*: *Quod poſſeſſio, quam ſeruus vitioſè nanctus eſt, nocere domino debeat*) impugnans, expendit alteram illam *Iuliani* in d. *l. ſeruus*: *Et genere quodam venditio inter ſeruum & dominum contracta eſt*: non aduertens Conſultos diuerſis caſibus iam *ſupr.* per nos expenſis loquutos, & ideò diuerſis rationibus vſos. In eo verò quod *Faber* ſubdit (*Tunc enim dolus ſerui nocet domino, cùm ſeruus adquirit domino, l. in huiuſmodi 12. D. de cont. emp. non autem quando ſeruus cum domino ipſo ex iuſta cauſa contrahit, puta pro libertate*) ſibi ipſi non conſtat, nam ex quo ait, dolum ſerui domino nocere cùm ei adquiritur per

ſeruum

ſeruum, confirmat deciſionem *Pauli*: cùm verò adſerit, eius dolum domino non nocere, quando cum ipſo ex iuſta cauſa contrahit, comprobat deciſionem traditam à *Iulia*. in d. *l. ſeruus* 5. & eius rationem.

Quid quòd indefinita illa *Fabri*
44 propoſitio: † *Dolus ſerui domino nocet, cùm ei adquirit*, vera in vniuerſum non eſt, nec tale quid probat dict. *l. in huiuſmodi*, & facilè refellitur ex iam adnotatis *ſupr.*

Nec magis feliciter iſte verſatus
45 fuit in impugnatione † prædictæ rationis à *Iuliano* traditæ, dum exiſtimat ab illa alia pendere, quod partus ſit pars ancillæ venditæ, hoc enim illi imponit, vt iam aduertimus in *cap. præced.* Sed & hac ſubpoſitione admiſſa, tractatio illa, an partus ſit ancillæ pars (quæ partui nondum edito tantùm adaptatur, ex dictis per nos in dict. *cap. præced. in princ.*) aliena eſt ab hac theſi de partu iam edito, & vſucapionis regulis ſubiecto: & hac conſideratione attenta facilè eludes, quæ *Faber* lato calamo dictis ſubaddit vſque in fin. d. § *interdum*.

46 Subhæc ſit tertia concluſio, † partus apud bonæ fidei poſſeſſorem conceptus, & poſtquam cognouit ancillam à fure homine libero diſtractam editus vſu non capitur, d. *l.* 4. §. *ſed etſi vt ſeruum*, verſ. *ſi antè quam*, *l. non ſolùm* 33. *D. de vſucap.* Hoc
47 ideò (vt exiſtimat *Donel.* † & eius enucleator *Hillig.* d. *lib.* 5. *comment. cap.* 25.) quia etſi initium poſſidendi iuſtum & bonum fuerit, & à bona fide proueniens, ex reſcientia tamen iniuſtæ poſſeſſionis ancillæ ceſſat eius cauſa, & iuſtus titulus, ex pluribus per *Donellum* adductis, & in *ſequenti concluſione* expendendis.

48 Sed ratio iſta mihi non † probatur & alienam diiudico à propoſita concluſione, cuius veram cauſam ab his tantùm pendere duco quæ *ſuperio. cap.* diximus de concepto nondum edito, qui nec in rerum, nec in hominum natura eſſe exiſtimatur, à quo per neceſſariam conſequentiam fit, vt partus apud bonæ fidei poſſeſſorem conceptus, & poſt malam fidem ſuperuenientem editus vſucapi nõ poſſit, cùm tempore editionis (à quo incipit vſucapio) iam mala fides poſſeſſori ſuperuenerit, quæ vſucapionem omnino impedit † Licèt enim tem- 49
pore concepti partus bona fides requiratur in poſſeſſore, & ea deficiente partus ancillæ furtiuæ ſit furtiuus, & ventrem ſequatur, vt diximus in *c.* 1. *in princ.* & proſequuti *ſupr. hoc cap.* fuimus à *n.* 20. vſucapio tamen (vt eodem loci adnotauimus) non incipit à die conceptionis, quando non datur traditio, ſed à die editionis partus, cùm iam poſſit poſſidere; & inde deficiente eo tempore bona fide vſucapio ceſſat in propoſito caſu, inſuper habita illa quæ tempore conceptionis interuenerat, in quo *eam* (vt diſertè, licèt parum aptè, dixit *Fab. ſup. exigimus, non tam propter ipſum tempus conceptionis, a quo ſcilicet inchoari vſucapio nunquam poteſt, quam in ordine, vt ita dicam, ad tempus a quo partus edatur: & vt intelligamus non ſufficere tempus conceptionis, ſi non etiam partus tempore adſit bona fides, quia a tempore etiam conceptionis facilè poſſit deficiſſe, vt & more veritatis ipſam paulatim, & ſolo temporis lapſu tandem exteremus:* Quæ omnia apertè comprobantur ex *l.* 4. dict. *verſ ſi antè quam pariat, D. de vſuc. l. ſi ego*, §. *partus*, *D. de Publ. l. qui vas* 48. §. *ancilla*, *D. de furt. l.* 2. *D. pro ſuo*, *l. ancilla* 12. *C. de furtis.*

Hac ergo veriſſima, clara, & ſeſe prodeunte ratione admiſſa, ad noſtram concluſionem vſucapionis partus apud bonæ fidei poſſeſſorem con-

cepti, & poſt malam ſuperuenientem fidem editi facilè deteguntur va-
50 rij errores † *Donel. ſupr.* & *Hillig.* eum commentantis & adprobantis. Primò errant dum putant, initium iſtum, bonumque poſſidendi à tempore concepti partus dari, quādo poſſeſſio nulla eſt, nec eſſe poteſt. Secūdò errat *Donellus*, dum ſupponit partum iam conceptū tempore emptionis ancillæ furtiuæ vſucapi poſſe, etſi emptor tempore editionis reſcierit alienam, quia vnà cum matre emptus eſt, in quo expreſsè contrariatur deciſioni *l. ſi pregnans 42. cum ſeq D. de euict.* Tertiò fallitur *Donel.* dum ſpecialitatem (ſic liceat doctrinæ gratia loqui) adſtruit cum *Fabro (inferiùs* referendo & improbando) in partus vſucapione à defectu tituli, ex dicendis in *ſequenti concluſione*, ad quam velut ad propriam ſedem iſta referre licet, quæ *Donellus* hîc ex tempore comminiſcitur.

Nec prædictis obſtat deciſio *text.* in *l. iuſto*, §. *etſi poſſeſſionis*, D. *de vſucap.* vbi partus editi, quo tempore matris poſſeſſor eam ſciebat alienam, datur vſucapio ex ſententia *Papiniani*: nam o-
51 miſſis † his quæ *Cuiac. ad lib. 23. quæſt.* eiuſdem *Papin.* ſuper d. §. *etſi poſſeſſionis* commentatur & ſubponit de poſſeſſione recuperata, quę verbis illius *tex.* adaptari nequeunt. Quin & his quæ tradit argum. *tex.* in *l. qui in vtero 26. D. de ſtat. hom.* quæ vſucapioni bonam fidem requirenti tempore traditionis, vel editionis, ex iam dictis *hoc cap.* & *præcedenti*, non conueniunt. Et exploſa continuata poſſeſſione, quā iſte *Auctor* adſtruit, & fingit tempore inepto, quando partus editus non eſt. Et reiectis his quæ de aliorum ſententia adducit *D. Amaia* (quorum impugnatione immorari ſuperuacuum duco) *lib. 3. obſeruat.* § *3. nu. 20. & ſeqq.* quin &
52 alibi. Ego † veriorem exiſtimo interpretationem *Donelli* d. *lib. 5. comment.* *c. 25.* diſtinguentis ancillam furtiuam ab aliena, de qua loquitur *Papinia.* in d. §. *etſi poſſeſſionis* (poteſt enim ancilla aliena eſſe, vt non ſit furtiua, §. *ſed tamen, inſtitut. de vſucapion.*) *Qui enim cognouit ancillam furtiuam eſſe, partum* (vt verbis *Donelli* vtar) *non vſucapit, quia non tribuitur hoc ei in ancilla furtiua, vt videatur hunc partum emiſſe. Non tribuitur ei, vt bona fides, qua cœpit poſſidere matrem, proſit ei, ad hoc vt videatur partum quoque eadem fide cœpiſſe poſſidere, niſi verè & ipſam bona fide adprehenderet, & hoc odio rei furtiuæ. At qui cognouit ancillam tantùm poſtea fuiſſe alienam, quæ furtiua non erat, ideo partum poſtea editum vſucapit, quia videtur partum eodem iure poſſidere quo & matrem; quo fit, vt ſicut matrem vſucapere potuit, quamuis cognouiſſet eſſe alienam, ſic poſſit & partum: non enim vſucapio rectè cœpta idcò interpellatur, quia poſſeſſor rem alienam eſſe poſteà cognouerit, l. penult. D. pro emptore, l. vnica in fin. Cod. de vſucap. transfor.* Hactenus *Donellus.* Cuius demum dicta comprobat doctiſſimus *Cuiacius vbi ſuprà*, qui hac eadem diſtinctione adhibita inter ancillam alienam & furtiuam, in priore caſu intelligit dict. *§. etſi poſſeſſionis*, in ſecundo verò *tex.* in *l. 4. verſ. ſi antè quàm*, & d. *l. non ſolùm in princ. D. de vſucap.* vbi bona fides requiritur tempore etiam editionis, vt procedat vſucapio partus ancillæ furtiuæ, & ſanè ab hoc *textu* venit ſuplendus contextus d. *l. ſi ego*, §. *idem Iulianus* † *D. de public. in rem act.* in il- 53
lis verbis: *Ex qua cauſa matrem vſucapere poſſem, ſi furtiua non eſſet, ex ea cauſa me partum vſucapere, ſi furtiuam eſſe matrem ignorabam*, vt quæ deſumpta fuerunt per *Vlpianum* (Auctorem d. *l. ſi ego*) à *Iuliano* Auctore d. *l. nō ſolùm* vt iam aduertimus in *cap. præced. in princ. n. 21.* cùm iſta incidenter tractaremus.

Et hanc differentiam inter partum ancillæ

ancillæ furtiuæ & alienæ agnouiſſe,
54 vel innuiſſe videntur *Vlpianus* † in d. *l. ſi ego*, *§. partus*, & in *l. qui vas* 48. §. *ancilla*, *D. de furtis*, & *Imperatores* in *l.* 12. *C. de furtis*, & expreſſiùs *Iulianus* in dictâ *l. non ſolùm*, vbi comparatione facta ancillæ furtiuæ vſucapiendæ (ni *lex xij. Tabularum*, & *Attinia* obſtarent) cum partu ab ea edito: & cùm præuidiſſet in vſucapione bonum tãtùm initium deſiderari, iſtudque ſolùm attendendum, ſi ancillæ furtiuæ vſucapio admitteretur, & ne quis hiſce deciperetur, & putaret bonam fidem poſſeſſoris ancillæ furtiuæ ſufficere tempore conceptionis (in quo maximè attenditur, ex dictis *ſupr.* in *c.* 2. *in princ.*) ideò diſertis verbis edixit
55 *Iulian.* hoc ita intelligendum, † *Si apud eum conceptus & editus eo tempore fuerit, quo furtiuam eſſe matrem eius ignorabat*: ita vt odio rei furtiuæ (id eſt ancillæ ſubtractæ, à qua partus prouenit) bona fides poſſeſſoris requiratur vtroque illo tempore, conceptionis ſcilicet & editionis, vt dixit *Donel.* iam relatus, & probant *Cuiac. ſupra Ant. Fab. ad l. ſi ego*, §. *interdum*, *D. de Publici. in rem act. Bened. Pinel. lib.* 2. *ſelect. c.* 1. qui iſta variis rationibus illuſtrant: & conferunt quæ nouiſſimè lato ſermone ſequitur *D. Amaya lib.* 3. *obſeruat. cap.* 1. *§.* 4. ex *num.* 46.

Sed hæc omnia interuertit Ius Ca-
56 nonicum, † quod in vſucapionibus, ſeu præſcriptionibus omni tempore bonam fidem exigit, *c. fin. de præſcript.* nec vllam admittit diſtinctionem inter rem furtiuam & alienam. *Bened. Pinel. ſup.* d. *c.* 1. *nu.* 22. & 23. poſt alios.

57 Quarta demum concluſio † erit quã conſtituit *Pompony* ſingularis deciſio in *l.* 4. *D. pro ſuo*, vbi partus conceptus & editus apud bonæ fidei poſſeſſorem, agnoſcentem poſteà intra tempus vſucapioni conſtitutum ancillam ab eo emptam furtiuam eſſe, vſu non capitur, niſi quo caſu neſcierit cuius eſſet: aut ſi ſcierit, non potuit certiorem dominum facere: aut cùm potuit, certiorem fecit. Quo ſenſu accipienda ſunt verba illa d. *l.* 5. *tit.* 29. *p.* 3. *E ſi por auentura deſpues que la coſa ouieſſe parido ſupieſſe que era forçada, o robada, o furtada: è non lo ſupieſſe ante que parieſſe, ſi lo fizieſſe entonce ſaber a aquel cuya era, diziendole, q̃ ſi algun derecho auia en ella, que lo demandaſſe, ſi el otro non lo quiſieſſe fazer, dende adelante biẽ podria ganar el fruto de la coſa por tiempo. Eſſomiſmo dezimos que ſeria, ſi ge lo quiſieſſe fazer ſaber, è non lo fallaſſe, porque fueſſe tan alongado del logar que ge lo non pudieſſe embiar a dezir.*

In quo ſanè diuerſa cauſa † eſſe videtur vſucapionis partus à ceteris rebus, in quibus vſucapio rectè inchoata continuatur & impletur, non obſtante mala fide ſuperueniente, *l. ſi aliena* 10. *D. de vſucapion. l. alienam arcam* 13. *D. de vſucap. pro empt. l. vnica ad fin. C. de vſucap. transform.* cùm in partus vſucapione *Pomponius* bonam fidem perſeuerantem requirat, vel ſaltem legitimam cauſam ſiue excuſationem iam *ſuprà propoſitam*. 58

At in aſſignanda ratione variant Interpretes; omiſſis verò pluribus quæ inaniter paginas implerent, veritati propiùs accedere videtur *Donel.* † d. *lib.* 5. *comment. cap.* 25. *verſ. poſtremo*, vbi ex ſtimauit, ideo vſucapionem ritè cœptam regulariter ex ſuperuenienti ſcientia rei alienæ non interrumpi, quia etſi bona fides deficiat, adeſt tamen titulus *pro emptore*, vel ſimilis, qui ſubficiens eſt ad continuandam & ſupplẽdam vſucapionem: cùm autem intra tempora partus vſucapioni præſtituta poſſeſſori innotuerit ancillam furtiuam eſſe, nulla ſupereſt cauſa, nullus titulus, quo vſucapionis continuatio poſſit inniti: non enim poſſidere poteſt *pro empto-* 59

re (vt iſte ait) qui partum nõdum editum non emit, *l. ſi prægnans 42. D. de euict.* nec *pro ſuo*, cùm is tantùm huius tituli prætextu vſucapiat, qui cauſam habet, cur intelligat, ancillam illam ſuam eſſe, ex qua partus editus eſt, vt expreſsè dixit *Paul.* in *l. 2. D. pro ſuo*: poſſeſſor verò, qui ſciuit ancillam alienam eſſe, ſimul agnouit nullam ſibi cauſam, aut titulum in eius partu ſupereſſe. Cùm autem iuſtus titulus, vel cauſa poſſidendi deficit, vſucapio non procedit, *l. nullo, C. de rei vindicatione, principio inſtitution. de vſucapionibus*: ſublata ergo hoc caſu vſucapionis iuſta cauſa, vſucapio ceſſat ex ſententia *Donelli*.

Cum iſtis omnino (ni fallor) conueniunt quæ alio docendi ſtylo, & *Donelli* nomine ſubpreſſo dixit *Anto.*
60 *Fab.* † *in Ration. ad l. ſi ego, § interdum, D. de Publiciana in rem actione*, vbi adſerit, in hoc differre partus vſucapionem à ceteris, quod in illis mala fides ſuperueniẽs vſucapioni impedimento non ſit, d. *l. ſi aliena*, cum aliis iuribus *ſupra* adductis, in hac ſecùs. Eamq́ue ex *Accurſio* (vt ipſe ait) adſignat huius ſpecialis diſpoſitionis rationem, quod ceteræ vſucapiones habent titulum & bonam fidem, iſta verò præter bonam fidem nullum habet titulum, niſi generalem *pro ſuo*: qui, deficiente bona fide continua, ſufficiens non eſt, vt ceteri ad vſucapionem; & inde fieri, vt quod huic titulo deeſt, ſuppleri debeat longiore bonæ fidei continuatione. Et ab his itidem intelligendum eſſe *Pomponium* (adſerit *Faber*) in dict. *l. 4. D. pro ſuo*, vbi ait, non poſſe quem pro ſuo & clàm poſſidere, quaſi diceret titulum *pro ſuo* cum clandeſtina poſſeſſione non poſſe concurrere, & ceſſare ex mala, vel vitioſa ſuperueniente poſſeſſione, qualis eſt clandeſtina; cùm ergo titulus ad vſucapionem perpetuus eſſe debeat, & titulus *pro ſuo* dependeat à bona fide, neceſſum eſt (ait *Faber*) vt iſta ſit continua & perpetua, vt titulus ſit perpetuus & validus, qualis ſemper eſt titulus pro emptore: quo attento, bonæ fidei poſſeſſor eſſe non deſinit, qui ante vſucapionem completam cognouerit rem alienam eſſe, *quandiù res euicta non eſt*, vt dixit *Iulianus* in *l. qui ſcit 25. §. fin. D. de vſur.* His demum addit *Faber* contrariam *Trebatij* à *Pomponio* relati ſententiam (quam ſequitur *Paulus* in *l. 4. §. ſi antè quam pariat, D. de vſucap.*) nõ eſſe admittendam, & errаſſe *Paulum*, dum putat & hoc caſu initium vſucapionis intueri nos debere, ſicut in emptis rebus placuit.

Sed hæc quæ *Donellus* & *Faber* diffusè tractarunt in caſu partus ancillæ & vſucapionis *pro ſuo* (quem tantum proſequuti fuerunt) in ſe latiùs multo † patẽt, quàm ipſi opinati ſunt, quod 61
vt clariùs innoteſcat, & omnia vſucapionis initium & progreſſum reſpicientia circa propoſitam concluſionem proſequamur & abſoluamus, ego duos caſus conſtituo: aut enim agitur de vſucapione rei inductа ex titulo pro *emptore*, pro *ſoluto*, pro *æſtimato*, pro *dote*, pro *iudicato*, pro *ceſſo*, pro *tranſacto*, aut *noxæ deditionis cauſa*, vel alia ſimili oneroſa: aut de vſucapione eiuſdem rei titulo pro *herede*, pro *legato*, pro *donato*, pro *derelicto*, aut quouis alio lucratiuo, aut incompatibili cum ſcientia rei alienæ.

Primo caſu bonum tantùm initium vſucapionis attenditur, nec ſuperueniens mala fides eam impedit, d. *l. ſi aliena in princ.* cum aliis iuribus *ſupr.* adductis. Dum tamen aduertamus, titulum *pro emptore* in hoc ab aliis differre, quòd maiorẽ ceteris requirit cauſam, id eſt, bonã fidem, non ſolùm tẽpore traditionis ſed & contractus geſti, *l. penul. D. de vſucap. l. 2. D. pro empt. l. 3. D.*

*l.*3.*D.pro ſolut.*cuius rei rationem adſignauit *P.Gilkenius* poſt alios, *in tract. de præſcript.* 2.*p.memb.*1.*c.*14.*à nu.*2.

Secundo caſu, quando ſcilicet cum bona fide ſolus lucratiuus concurrit titulus, velùt pro *herede*, pro *donato*, &c. toto ſinè tempore vſucapionis requiritur bona fides ex ratione adducta à *Donello* & *Fab*. in caſu particulari vſucapionis ancillæ titulo *pro ſuo*; in quo & alijs lucratiuis ſimilibus mala fides ſuperueniens titulum omnino deſtruit, & ad nihilum redigit: at deficiente titulo, vſucapio non procedit, d. *l. nullo, C. de rei vĕd.* cum relatis. Nec enim titulo *pro legato* poſſidêre dicetur is qui reſciuit rem ſibi legatam non fuiſſe: nec *pro derelicto*, qui rei verum dominum agnouit. Vnde eſt, vt in his cauſis perſiſtens, continuaque requiratur bona fides, vti clarè denotat *Paulus* in *l.*1.*D pro donato*, & in *l. pro legato* 2. *D. pro legato*, *Pomponius* in *l. plerique D. pro herede*, *Iulianus* in *l. ſi quis merces* 7. *D. pro derelicto*: in his enim eadem militat ratio & cauſa, quæ in titulo *pro ſuo*, qui, vt prædiximus, ſeſe non compatitur cum mala fide, vel rei alienæ reſcientia, d. *l.* 4. *D. pro ſuo*. Nil eſt ergo cur non idem dicamus & reſoluamus in titulo *pro legato*, *pro derelicto*, & alijs ſimilibus lucratiuis, quod in titulo *pro ſuo Donellus* & *Antonius Faber* conſiderarunt.

Et ne iſtis obſtet *textus* in d *l. qui ſcit* 26. §. *fi. D. de vſur.* vide quæ in eius
62 interpretatione, † & circa adquiſitionem fructuum tam naturalium, quàm induſtrialium, & ad concordiam *l. bonæ fidei emptor* 48. *D de adquir. rerum domin.* & *l. fructus* 4. *D. de vſuris*, adnotauimus *ſupr. num.*7.

His ſic in re iſta à Doctoribus latè diſputata conſtitutis, quàm manifeſtò
63 adparet vera ratio *tex.* in d. *l.*4 † *D. pro ſuo*, in finalibus illis verbis: *Nec enim pro ſuo, & clam poſſidere poteſt.* Quod idem eſt ac ſi *Pomponius* dixiſſet, titulo *pro ſuo* malam, vel clandeſtinam poſſeſſionem adeò contrariari, vt ſimul, nec vllo modo concurrere poſſint, quin potiùs mala fides illum excludat, & inde poſſeſſione titulo deſtituta, vſucapio ceſſet.

Quod nō tantùm admittas cū *Donel* & *Antonio Fabro*, *ſupra* in vſucapione partus ancillæ furtiuæ, ſed & in quauis alia † re, quæ titulo *pro ſuo* poſ- 64
ſidetur & ab eo vſucapitur, adeò vt ſi ancillæ furtiuæ bona fide emptæ vſucapionem *lex Attinia* non prohibêret, vſucapio pro ſuo nihilo magis admitteretur ſuperueniente mala fide, quę admittenda foret, ſi titulo *pro emptore* poſſideretur ancilla, ita vt ex diuerſitate tituli (poteſt enim & *pro ſuo* poſſidêre is qui bona fide emit ancillam, *l.*1.*D. pro ſuo*) diuerſa ſit vſucapiendi cauſa & ratiō, vt inde cùm res titulo *pro emptore* poſſidetur, ſufficiat bona fides in initio, quando vero titulo *pro ſuo* eam omni tēpore requiramus.

Quinimò re benè perpenſa, hoc velùt ſpeciali iure † ancillæ partui cō- 65
ceditur, qui ſi in fructu eſſet, vt alij fœtus, illicò bonæ fidei poſſeſſori adquireretur. Ex quo autem partus ancillæ in fructu non eſt, cœpit vſucapionis regulis ſubijci. Et hinc factum eſt, vt in eius vſucapione ex titulo *pro ſuo* (iuxta *textum* in *l.* 2. *D. pro ſuo*) eadem obſeruemus, quæ in vſucapione alterius cuiuſuis rei.

Quæ verò *Faber* † relatus *ſupra n.*60. 66
in poſſeſſore titulo *pro emptore* ediſerit, (dicens, non deſinere bonæ fidei poſſeſſorem eſſe, qui ante impleram vſucapionem agnouerit rem alienam eſſe, quandiù ea euicta non fuerit, ex dicta *l. qui ſcit*, §. *finali*, D. *de vſuris*) à iure deuia omnino ſunt, & euidenti æquiuocatione tractata, cùm confundat rei emptæ vſucapionem cum adquiſitione fructuum ex ea percep-

torum (de quibus loquitur dictus §.
67 *finalis*) In qua certè omni tempore † requiritur bona fides, *l. ſed ſi lege* 25. §. *de eo autem, D. de petition. hereditatis, l. qui bona fide* 23. *verſicul. tandem, l. quæſitum* 40. *l. bonæ fidei* 48. §. *in contrarium, D. de adquirendo rerum domin.* vbi *Paulus*, differentiæ rationem inter hunc & ſuperiorem caſum vſucapionis ex titulo oneroſo cōſtituens, illum ad ius, hunc ad factum pertinere ait, quaſi diceret priore illo caſu vſucapionem bono initio, & titulo conſiſtere (quæ ad vſucapionem ſufficiūt) in hoc autem adeò per ſingula momenta bonam fidem requiri, quia *vſus fructus* (qui in rei fructu conſiſtit quotidie, vt ait *Vlpian.* in *l.* 1. §. *interdum. D. de vſufruct. adcreſc.*) *conſtituitur & legatur, non vt proprietas eo ſolo tempore quo vendicatur*: & in quotidiana fructuum perceptione conſiſtit, *l. vnica, D. quando dies vſuſfruct. legat. ced.* Et ideò ſuperueniens mala fides fructuum adquiſitioni contrariatur, vt quæ malo laborat initio. Hæc nobis adnotaſſe liceat, ne Lectores terminos, caſúſque confundant, vt accidit diſertiſſimo *Antonio Fabro ſupra.*

Vero autē longiùs diſtat, quod vl-
68 timo loco adſerit idē *Faber* † citatus *ſupra* d. *num.* 60. pro certo ſubponens, *Paulum* in d. *l.* 4. §. *ſi antè quàm pariat, D. de vſucap.* eiuſdem fuiſſe ſententiæ cū *Trebatio* (quem improbat *Pompon.* in d. *l.* 4. *D. pro ſuo*) etenim *Paulus* non agit de temporibus intermediis ante impletā vſucapionē, quo caſu loquutus fuit *Pomponius*, ſed de vſucapione iam perfecta & abſoluta, vt patet ex illis verbis: *Quod ſi cùm iam vſucaperet, agnouerit rem alienam eſſe*: & tūc *Paulus* initium vſucapionis adtendi debe-
69 re ait, ſicut *in emptis rebus placuit*: † ac ſi diceret, vſucapione partus completa malam fidem ſuperuenientem non obeſſe, & initium bonum adtendi debere, ſicut in vſucapione pro emptore: non tamen ideò *Paulus* excludit bonam fidem toto tempore vſucapionis partus requiſitam in d. *l.* 4. *D. pro ſuo.* Ideò autem de initio vſucapionis, & non de progreſſu mentionē fecit, vt comparatio partus, & rerum bona fide emptarum (qua vtitur *Paulus*) procederet: alioquin non admittenda, ſi ad vtriuſque vſucapionis tractum ſucceſſiuum referretur. His adde implurimum vſucapionem bono initio, & fide bona inchoatam eadem cōpleri & perfici: vt inde *Paulus* initij vſucapionis ad deciſionem quæſtionis propoſitæ meritò meminerit.

Hæc quæ de vſucapione partus ancillæ furtiuæ, vel alienæ diximus, & duximus à Iuriſprudentiæ fontibus & reſponſis Iuriſconſultorū fortè an verè elucidatis) admiſit † *lex* dicta Pa- 70
tria 5. *tit.* 29. *p.* 3. Niſi quòd eius auctores partium ancillæ & pecorum confundentes, vtriuſq; vnam & eandem conſtituunt rationem: non aptam iuris principiis, & præcipuè deciſioni *textus* in *l. in pecudum, D. de vſuris,* cum alijs *ſuprà* adductis: quibus concinit alia *lex partita* (iam *ſupra* citata) 23. *tit.* 31. *p.* 3. Cui ſtandum † eſt, & eius ratio- 71
ni contra d. *l.* 5. (quidquid *D. Amaia* in contrarium ſecurè adſeruerit *lib.* 3. *obſeruation. cap.* 1. §. 1. *num.* 45.)

Demum in cauſa vſucapionis partus illud vnum ſupereſt adnotandum in omnibus caſibus, in quibus vſucapio iſta cōceditur in eiſdem Publicianam † in rem actionem cōpetere, *l. ſi* 72
ego 11. § *idem Iulianus in fine, D. de Publiciana in rem actione.* Vnde cùm partus apud bonę fidei poſſeſſorem concepti & editi vſucapio datur, ex iam dictis, conſequenter & pro eodē partu Publiciana competit, d. *l. ſi ego*, §. *partus, cum ſequentibus*: etſi poſt partus editionem mala fides, vel ſcientia rei alienæ ſuperueniat, ex generali deci-

ſione

ſione *textus* in *l. eum qui*, §. *Publiciana*, *D. illo tit. de Publician.* cui conſonat dictus §. *interdum*, ſi ſubtiliter & feliciter cum *Cuiacio* ad d. *l.* 4. *D. de vſucapionibus*, vulgarem, & à iure deuiam lectionem eijcedes, & ibi: *Tempore quo experiar*, legas: *Tempore quo & pariat.* Et ſanè in ſententiam iſtam deductam à dicto §. *Publiciana*, omnes Iuriſprudentes conueniunt, vt rectè ait *Antonius Faber in Rationalibus ſuper* dicto *§. interdum*: quamuis in vſucapione diſſentire *Pomponium à Trebatio* & *Paulo* malè exiſtimet, id quod nos iam *ſupra* impugnauimus.

Sed & Publicianæ aliquando lo-
73 cus eſt, & quo † caſu vſucapio non admittitur, id quod facilè colliges ex d. §. *partus*, vbi pro partu etiam non poſſeſſo datur Publiciana, quemadmodum & alijs cauſis ſine poſſeſſione conceditur, dict. *l. ſi ego*, *§. idemait ædibus*, & in *l. ſeq. §. vtcum ex Trebelliano.*

Nec Publicianæ pro partu admiſſæ per nos, imò veriùs per Iuris Pruden-
74 tes, eiúſq; Conditores obſtabit, † ancilla vendita partum venditum non cẽſeri, vt qui in rerum natura non eſt, *l. ſi pregnans* 42. *& ſeq. D. de euictıon.* cum alijs adductis latè in *capite antecedenti in principio*, nam vt diſertè ait *Antonius Faber in Rationalibus ſuper* d. §. *partus*, quamuis partus cum ancilla venditus non fuerit, non tamen eò minus dominiũ partus ad emptorem peruenturum erit, ſi à vero domino emiſſet, cùm id quod ex re mea eſt, meũ ſit, *l. de eo* 12. § *ſi quis. D. ad exhibendum*, *l. praeterea* 20. *D. de rei vindicatione.* Cùm ergo quod adtinet ad Publicianam, idem ius in ea habeat, qui bona fide emit à non domino, quod habet in vera & directa vindicatione, qui à domino emit, inde meritò fit, vt pro partu concepto & edito apud bonæ fidei poſſeſſorem Publiciana detur.

Quod ipſum † apud nos locum ha- 75
bet ex *l.* 13. *tit.* 11. *p.* 3. *l.* 47. *tit.* 28. *ead. part.* & *l.* 50 *&* 54. *tit.* 5. *p.* 5.

Sed & in his, quę attero iure Communi & Patrio à nobis deciſa ſunt circa Publicianam partus, eiúſque vſucapionem bono initio & fide inchoatam, & rei alienæ ſciẽtia ſuperueniente compleram Ius † Canonicum, om- 76
nibus notiſſimum ſequi debemus, de quo in d. *cap. fin. de praeſcript.* & alibi, quod aliàs apertè comprobauit *l.* 3. *tit.* 2. *part.* 1. *l.* 2 *tit.* 23. *part.* 3. & d. *l.* 54. *tit.* 5. *part.* 5.

§. II.

AD QVEM PARtus ancillæ pertineat.

SYNOPSIS.

1 *Partus ius fructus ſequitur, ex* Modeſtino *qui male interpretatur* Auctor.
2 *Varias adceſſionis adceptiones refert.*
3 *De adceſſione quæ ex re principali ortum habet ſermonem inſtituit.*
4 *Quæ ex animalibus dominio noſtro ſubiectis nata ſunt, noſtra ſunt.*
5 *Ancilla partus ad eius dominum pertinent. Et numero 6 ampliat in habente dominium, quod noſtri vocant, vtile. Et iterum de his agit num.* 5. *&* 16.
7 L. præterea 20. D. de rei vend. *declaratur.*
8 *Maritus dotis aſtimatæ partus ſuos facit. Et num.* 9. *aliud in dote non aſtimata tenendum ait.*
10 L. 1. C. ſolut. matrim. *interpr.*
11 *In* l. 20. tit. 11. par. 4. *æſtimatio dotis ad partus adquiſitionem adtenditur,*

ac in l.1.C.ſoluto matrimon.

12 *Hodie nobis correcta eſt deciſio* d. l. 20. part. *per alias* Fori, *&* Nouæ Recop. *Et num.13.rationes* Gregor. *adducit,& primam impugnat Et n.* 14 Auctor *aliam ſubiungit. Et num.* 15. *declarat.*

17 L. .D de in diem adiectione *declaratur.*

18 L quod ſi nolit, §. ſi ancilla, D.de ædilit.edicto *interpr.*

19 *Ancilla redhibita partus non redhibetur in præiudicium tertij.*

20 *Retrouenditio a redhibitione differt, quod adtinet ad fructuum reſtitutionem.*

21 *Multum intereſt, an reſolutio emptionis & venditionis fiat ex cauſa pacti concepti ſub conditione caſuali,vel voluntaria,ſeu poteſtatiua.*

22 *In hereditatis petitione veniunt partus.*

23 L. Falcidiæ legis 24.§.1. D. ad leg. Falcid. *declar.*

24 *Ancillæ obpignoratæ partus eodem ſunt pignore,velut tacitè adfecti.*

25 *An partus editus apud emptorem, vel alium pignori cedat, quæritur hic, ad interpretationem* l.Paulus, §.1.D. de pignoribus, *&* l. ſi conuenerit, §.ſi fundus, D.de pignor.act. *Et n.* 26. *&* 27 *improbatur* Ant Faber, *veráque concordia traditur. Et num.*34. *eius rei ratio adducitur.*

28 *&* 30 L. 1.D. de Saluiano interd. *interpr. Et nu.*29. *impugnatur emendatio* Fabri.

32 L. .C. de precario *intellig. Et à* Donello *circa hunc textum excogitata impugnantur.*

33 *Plures errores* Donelli *ad* d.l.1.C. de precario *referuntur, & refelluntur.*

35 *Fundi & ancillæ hypothecas comparat.Et num.*36. *rationem reddit.*

37 L. inciuile 12. C. de rei vindicat. *de qua obponebat* Anton. Faber *interpr. Et num.*38.39. *&* 40. *reſpondet alijs à* Fabro adductis.

41 *Fructus percipiendi pignori dari poſſunt, & communiter partus.*

42 *Quod intellige quoad exſtantes, in quibus pignoris perſecutio datur.*

43 L.1. §. & quæ nondum, D.de pignor. *declar.*

44 *Plura* Antonij Fab. *remiſſiuè reijciuntur.*

45 L.16.tit.13.p.5. *Iuris Ciuilis diſpoſitionibus,quod adtinet ad partus pignus, conformis eſt.*

46 *Heres in diem grauatus interim fructus facit ſuos. Et nu.* 47. *& poſt diem ante moram. Et num.*48. *traditur ratio. Et num* 49. *limitatur in fideicommiſſo particulari. Et num.*50. *&* 51. *extenditur limitatio.*

52 *Agitur de intellectu* l.deducta, §.hereditatem, D ad Trebellian.l.mulier, §.ſed enim, eod.tit. *dum pugnāt cum* l. Paulus, §.1. D. de vſuris, l.in Falcidiæ legis 24. §. 1. D. ad legem Falcid. *Et num.*53. *communis Gloſſæ ſolutio impugnatur ab* Auctore *ex varijs cauſis. Et num.*54. *improbat aliam* Fulgoſij, *quæ placuit* Goueano, *& poſtea Salmanticenſi* Amaiæ. *Et num.*55. *aliam* Alexandri. *Et numero* 56. *demum concludit hæc iura inuicem pugnantia. Et incidenter irridet eos, qui nullam dari in Digeſtis & Codice antinomiam contendunt. Et num.*57. *ſententiam* Pauli *Iuriſconſulti ſequitur, & rationem adſignat. Et num.*58. *Auctores harum legum æquè ſentire ſub* reditus *nomine partus non venire, demonſtrat. Et num.*71. *&* 74.

59 *Cauſam ob quam detur Publiciana in partu oſtendit.*

60 *In quibus caſibus fructus vel eorum pars ad aliquem (non habentem dominium directum vel vtile) pertinēt, ancillæ partus ſub nomine fructus non veniunt.*

61 CAV-

61 CAVSA *multipliciter in iure ſumitur. Et num. 62. præcipuè ad omnes obuentiones, emolumentáque ratione rei prouenientia pertinet. Et numero 63.* Cauſa *apud Conſultos dicitur, quod Iuris Interpretes* intereſſe *adpellant* damni emergentis, & lucri ceſſantis.

64 MORA *in cauſa eſt, vt partus ei reſtituantur, qui tempore editionis ancillæ dominus non erat, cùm eſſe debuiſſet.*

65 L. Licinius, D. de legat. 1. l. vxorem 41. §. ſorori, D. de legat. 3. l. filium 2., D. de optione leg. *interpr.*

66 *Cùm dicimus fructus vel partus ex capite moræ reſtituendos, culpam præſupponimus.*

67 L. ſi mora 10. D. ſoluto matrimon. *interpret.*

68 *Ex capite æquitatis partus ancillæ editi ante moram aliquando ſunt reſtituendi.*

69 *Ratio* l. curabit, C. de action. empti *demonſtratur.*

70 *Æquitatis cauſa, ſeu ratio claras, certáſque præſtat regulas circa reſtitutionem aut retentionem partus.*

72 *Pluries in iure* reditus *nomen rem diuerſam à fructu denotat. Et nu. 73. aliquando latius euagari notat* Auctor, *& ad emolumentum quoduis annuum ex re ipſa, vel extrinſecùs perceptum referri.*

75 Gamam, Baeçam, Spinum & Gutierrez *improbat, de nomine* reditus *non rectè ſentientes.*

SVPERIORIBVS obſeruauimus, partum, quod adtinet ad cauſam vſufructuatij, ſiue fructus, ſiue obuentiones quouis titulo ex re percipientis, in fructu non fuiſſe omnibus Conſultis in iure, qui fundatoribus eius ſucceſſerunt, idque clarè comprobari ex *l. vetus 68. §. 1. D. de vſufructu*, vbi *Vlpianus* ait: *Fœtus pecorum Sabinus & Caſſius opinati ſunt ad fructuarium pertinere*, quaſi diceret, diuerſæ ſcholæ Auctores, id eſt, *Proculianos* & *Sabinianos* fœtus tantùm pecorum in fructu conſtituiſſe, hominum verò partum non ita.

Prænotauimus itidem in tractatione adquiſitionis ex capite vſucapionis partum ancillæ (qui in fructu non eſt) vſucapione non indigere.

Nunc ſubintrat illa diſquiſitio ad quem partus extra cauſam vſucapionis pertineat, & quo iure vel colore quæratur? Ex quo enim partus in fructu non fuit Iuris Conditoribus, liber ſanè Iuris regulis ab omni adquiſitione videbatur: ſiue ancilla à vero & perpetuo domino poſſideretur, ſiue à temporale, vtilĕue dominium habente. Sed certè Ius Ciuile, imò & gentium, ſolatium iſtud, inter alia, duræ ſeruituti denegauit, & partum hominis, ius † fructuum, quoad ad- 1
quiſitionem ſequi voluit. *Modeſtino* (ita intelligendo) in *l. quod his verbis* 83. ibi: *Item quæ fructuum vice ſunt, D. de legat.* 3. iuncta *Gloſ.* ibi communiter recepta, *Gama deciſ.* 155. *num.* 4. *Cuiac. lib. 9. reſponſ. Papin. in comment. ad l. iuſto, D. de vſucapion.* vt quaſi in odium libertatis partus ancillæ eadem ferè ſit cauſa, quæ & fructuum quorumlibet.

Adquiſitionis verò iſtius quattuor mihi (ſine vllo ductore) ſunt capita his nominibus præmonſtranda, ACCESSIO, CAVSA, MORA, & ÆQVITAS, quæ etſi aliquando confundantur, & vnum pro altero adſumatur, vt in *l. equis 8. D. de vſuris*, & alibi, ſeiunctum tamen habet ſignificatum, propriámque ſedem, vt ex dicendis illicò adparebit.

Digitized by Google

SECTIO I.

De adceſſione.

NON eſt nobis ineunda adceſſio-
nis diſputatio, quo ſenſu adcipi-
2 tur † in *l. obligationum ferè* 44. §. *ad-*
ceſſio, D. de oblegat. & action. l. ſi ſeruum
91. §. *nunc videamus, verſ. adceſſionis, D.*
de verbor. obligat. l. in omnibus 43. *D. de*
ſolution. l. Granius 71. *D. de fideiuſſor.*
Nec agendum eſt de adceſſione na-
turali, quæ extrinſecùs obuenit, velùt
per alluuionē. quam *Budæus* in notis
ad § *item ea quæ ex animalibus, inſtitut.*
de rer. diuiſ. CONCRETAM adpellat, de
qua in *l.* 3. *C. de alluuionib.* & in §. *præ-*
terea, inſtitution. de rerum diuiſ. Hotma-
nus lib. 6. obſeruat cap. 1 (hanc enim ad
cauſam *infrà* referemus) Nec de in-
duſtriali, quales ſunt INÆDIFICA-
TIO, §. *cùm in ſuo ſolo, inſtit. de rer. diui-*
ſione: SVBFVLTVRA, §. *ſi tamen*; IM-
PLANTATIO, §. *ſi Titius*: SATIO, §.
qua ratione autem: SCRIPTIO, §. *litteræ*
quoque: PICTVRA, §. *ſi quis in aliena ta-*
bula, inſtitution. eod. tit. Sed de ea tan-
3 tùm noſtra erit ſcriptio, quæ ex re †
principali ortum habuit, velùt fructus
ex fundo: mercedes ex ædibus: operæ
ex ſeruis: naulum ex naui: ac ſubinde
PARTVS ex ancilla, *l. frumenti* 12. *C.*
de vſuris, & in *rubrica D. de vſuris, &*
fructibus & cauſis, & omnibus ADCES-
SIONIBVS.

Hæc autem aptè definitur, vel deſ-
ſcribitur ab *Hertmano Vulteio* in §. *i-*
tem ea quæ ex animalibus, inſtitut. de
rer. diuiſ. dum ait, *Adceſſio eſt modus*
dominij adquirendi, quo res aliqua
ideò adquiritur, quod rei quæ alicuius eſt,
adcedat. Licèt enim adceſſio iſta diuer-
ſum quid, & ſeparatum à re principali
conſtituat, vt notauit *Parladorus tom.*
3. *different.* 118. *n.* 5. (& inde DISCRETA
adpelletur à *Budæo ſupr.*) ſola tamen
in ſe non adtenditur, ſed cum relatio-
ne ad principale, & loco adiuncti ſem-
per habetur; vnde fit, vt cui res princi-
palis competit, eidem & adceſſio in
iure deferatur, ex regula *l. cùm princi-*
palis, D. de diuerſ. reg. iur. & *cap. adceſſo-*
rium, eodem titul. in 6. Quibus conci-
nit vulgare Logicorum axioma, quo
docemur, adiunctum cedere ſubie-
cto.

Ab his (vt propiùs rei noſtræ ad-
cedamus) fit vt ea quæ ex animalibus
dominio noſtro ſubiectis, nata ſunt,
noſtra † fiant, d. § *item ea quæ ex ani-*
malibus, inſtitution. de rer. diuiſ. l. idem 4
5. §. *idem ſcribit in* 2. *D. de rei vindicat.*
Et inde etiam inferre voluerunt Iu-
ris Auctores, vt partus ancillæ ad eius
dominum pertineat, ita vt regula d. §.
item ea quæ ex animalibus æquè & pro-
priè procedat iam in animalibus ra-
tionalibus, quàm in irrationalibus, re-
iecta diſtinctione *Vulteii* in illo §. quã
facilè refelles ex deciſione *l. partum.* 7.
C. de rei vendicat. & §. *ſerus, inſtitution.*
de iure perſon. dum addas quæ ex ani-
malibus irrationalibus proueniunt
iure naturæ noſtra fieri, d. §. *item ea quæ*
ex animalibus, iuncto §. *item lapilli* pro-
ximè præcedenti *eod. tit.* quæ verò ex
rationalibus, non ita, ſed Iure Ciuili
tantùm, aut communi gentium. Sit
ergo prædictorum certa, firmaque
concluſio, † ancillæ partum ad domi- 5
num eius pertinêre, non tanquam
fructus (cùm homo in fructu eſſe non
poſſit, *l. in pecudum*, cum alijs adductis
ſupra D. de vſufructu) ſed tanquam ad-
hærens adiectum, vel adceſſio rei
principalis.

Et hinc fit, quòd cùm rei principa-
lis dominium habens integrum, vel
ſaltem illud, quod noſtrorum maior
pars VTILE † adpellant, dominus 5
etiam ſit cuiuſuis adceſſionis rei prin-
cipali adhærentis, ancillæ dominus
ſit & per conſequens dominus partus,
quem

quem illa ediderit.

A qua veriſſima propoſitione lucem adcipit *textus* in *l. præterea* 20.
7 † *D. de rei vendicat.* vbi poſſeſſor conuentus rei vendicatione tenetur reſtituere partum poſt litem conteſtatam editum, quia iam eo tempore ex re ſua non percepit, & ideò ad dominum ancillam vindicantem defertur ex hac ſola cauſa, quam clarè deſignat Iuriſconſultus *Gaius* in illis verbis: *Reſtituere debet poſſeſſor, & quæ poſt adceptum iudicium per eum ſeruum non ex re ſua adquiſiuit*: dicitur enim res actoris vendicantis, quod adtinet ad cauſam fructuum, ex quo poſt adceptum iudicium poſſeſſori mala fides ſuperuenit, & ſcit ad ſe non pertinêre, *l. niſi* 33. *D. de petit. heredit.* iunctis his quæ tradidimus *ſupra hoc cap.* §. 1. *num.* 7. *ad fin.*

Secundò, prædicta in cauſa ſunt, vt
8 maritus † (rerum dotalium dominus earum æſtimatione factus, *l. æſtimatis* 50 *cum ſeq. D. ſoluto matrimon.*) partus ancillarum ſuos faciat, *l. ſi mancipia* 18. *D. de iure dot. l. penult.* §. *mancipia*, *D. ſolu. matrim. l. Licinius* 48. *D. de legat.* 2. non quia rerum dotalium fructus ſibi adquirat ob onera matrimonij ſuſtinenda, *l. dotis fructum* 7. *l. ſi is qui Stichum* 56. §. 1. *D. de iur. dotium*, *Mantica deciſ.* 123. licèt ea fructus excedant (vt aliqui putant) ex *l. diuortio*, §. *impendia*, *D. ſoluto matrim.* maximè *Doctor Marta* in *l.* 1. *quæſt.* 11. *num.* 13. *D. illo tit.* vel quia vbi ſunt onera matrimonij, ibi debeant & fructus eſſe, *d. l. ſi is qui*, §. 1. *Angel.* in *l.* 1. *num.* 1. *C. de bon. qua liber.* (quandoquidem partus ancillæ in fructu non eſt) ſed quia ancillæ dotalis æſtimatæ maritus dominus eſt, & æſtimatione eius periculum in ſe ſuſcepit: ita tamen, vt quæ dicimus de pari cauſa partus & fructuum conſtante matrimonio ad maritum pertinentium, intelligenda ſint vbi dos æſtimata data eſt, & omne eius periculum & commodum maritū reſpicit, quo caſu expreſsè loquitur *Pomponius* in *d. l. ſi mancipia*, & *Iabolenus* in *d.* §. *mancipia*, *Proculus* in *d. l. Licinius.* Eadem enim (vt diſertè ait *Cuiac. in comment. ad tit. C. ſoluto mat.*) eſt ratio periculi & cōmodi, ita vt cuius periculo ancilla eſt conſtante matrimonio, eius etiam commodo cedat partus. At vbi dos æſtimata † non eſt 9
inter partus & fructus, fœtúſve quoſuis longa differentia eſt; nam partus ad mulierē ſoluto matrimonio ſimul cum ancillis redibunt, fructus verò vel fœtus maritus ſibi adquiret, vt docet diſertis verbis *Vlpian.* in *l. plerumque* 10. §. *ſi ſerui*, iuncto §. *ſequenti*, *D. de iur. dot. Iuſtinianus* diſertioribus in *l. vnica*, §. *cúmque ex ſtipulatu*, *C. de rei vxor. actione.* Et ratio in promptu eſt, cùm nec ratione fructus maritus partum adquirere poſſit, quia in fructu non eſt, nec ratione dominij, quod nunquam in ancilla habuit, nec prætextu CAVSÆ (*infra* tractandæ) quæ ceſſat vbi periculum vel damnum rei dotalis ad eum non pertinet.

Et hinc pendet vera ratio decidendi ad *textum* in *l.* 1. † *C. ſoluto matrim.* 10
vbi dotis æſtimatione facta partus ad mulierem ſoluto matrimonio redijt, quod ideò Imperatores ibi decreuerunt, quia *pactione* vel *ſtipulatione* ſibi mulier præuidit de reſtituendis *rebus ipſis* dotalibus ſi exſtarent, quorū verborum ſenſus eſt (ex doctiſſimo *Cuiacio ſupra*) vt rerum quę non exſtabunt, quæque extinctæ vel peremptæ ſint, æſtimatio nō reddatur mulieri & ei pereant: id enim ipſū operatur prædicta pactio, vel ſtipulatio, quod rerum nō æſtimatarum in dotem datio, *l. æſtimatis* 10. *in fin. D. ſoluto matrim.* Vt meritò veniat refellendus *Barboſa* contrariæ ſententiæ adſertor in *l. æſtimatis num.* 34. *in fine*, *D. ſoluto matrimon.*

contra *Paulum*, *Socin.* & *Couarru.* quos
ibi refert; falſo enim nititur funda-
mento ducto à *l. ſi res* 12. §. *ſi mulier*,
D. *de iure dot.* quæ huius propoſiti
non eſt.

Demum hac inlatione contentis
addo, in teſtitutione vel retentione
partus ancillæ dotalis ſoluto matri-
monio id ipſum diſpoſitum fuiſſe iu-
11 re noſtro Patrio in † *l. 20. tit. 11. part. 4.*
vbi Rex & dominus noſter ALFON-
SVS, cognomento SAPIENS, ita ait:
E dezimos, que ſi la muger diere algu-
na ſierua a ſu marido, è la apreciare
quando ge la diere, è el prometiere de
l' dar el aprouechamiento della, ſi el
caſamiento ſe partieſſe por muerte, ò
por juizio, que en tal caſo como eſte el
pro, o el daño que auiniere por razon
de aquella ſierua, ſea del marido. E aũ
dezimos, ſi acaecieſſe que tal ſierua ouieſ-
ſe fijos deſpues que fueſſe dada en dote, ſe-
rian otroſi del marido. Mas ſi por a-
uentura recibieſſe el marido ſobre ſi el pe-
ligro tan ſolamente del empeoramiento,
è non de la muerte, ò de la muerte, è non
del empeoramiento, en tal manera ma-
guer fueſſe apreciada la ſierua, non ſerian
los fijos, o fyo, que naciessen della del ma-
rido, mas de la muger. E ſi la muger no
dieſſe la ſierua apreciada, al marido per-
tenece el pro, ò el daño que vinieſſe por ra-
zon della, è ſira de la muger, è nõ del ma-
rido.

SED cùm hodie huius legis deciſio
12 correcta ſit † per contrarium vſum,
l. fin. tit. 3. lib. 3. fori (quæ eſt *l. 4. tit. 9.*
lib. 5. Recop.) quibus ſtatuitur bona,
fructus, & prouentus conſtante matri-
monio adquiſita, inter coniuges æquè
ſoluto matrimonio diuidẽda, meritò
quærunt Iuris noſtris Interpretes, An
partus dotaliũ ancillarum ſoluto ma-
trimonio debeant inter coniuges di-
uidi, ac ceteri fructus ſeu prouentus?
In qua quæſtione prudentiſſimus *Gre-*
gorius Lopez in d. *l. 20. verſ. Otroſi del*
marido, optimè reſoluit, partus ancil-
larũ diſpoſitioni dictarũ legũ (velùt a-
lij fructus) ſubiacêre; mala tamen à
principio ductus cauſa, ait enim, quòd
etſi in d. *l. fin. tit. 3. lib. 3. fori* mentio tã-
tùm fiat fructuum conferendorum in-
ter cõiuges ſoluto matrimonio (quo-
rum adpellatione partus nõ veniunt,
l. in pecudum, D. *de vſuris* cum alijs (at
in d. *l. fin. tit. 4. lib. 5. ordinam.* ratio ha-
betur redituũ, & in *reditu* (vt is putat,
ſed nõ aptè, ex dicendis *infra*) fructus
veniũt. Vnde (mihi) aliam aptiorem † 13
rationem addit idem *Gregor* dicens,
periculum ancillæ dotalis ad maritũ
pertinêre, etiam ſi æſtimata non ſit,
ex quo eius deterioratio vel amiſſio
ex lucris debeat reſarciri; vnde eſt, vt
commodum etiam marito cedat, iux-
ta proximè dicta. His etiam ego effi-
caciorem † aliam ſubiungo rationem 14
deſumptam ex d. *l. fin. tit. 4. lib. 5. ordi-*
namentis, vbi non tantùm fructus & re-
ditus, ſed & bona conſtante matrimo-
nio ſuperlucrata communicantur: du-
bium autem non eſt, partus ancillarũ
in bonis eſſe, & *bonorum* adpellatione
continêri, ſicut ancillæ: vt ex hac ſola
ratione meritò veniãt refellendi *Ioan-*
nes Garcia in tract. de coniug. quæſtu à *n.*
196. & *Gaſpar Rodrig. de annuis redit.*
lib. 1. quæſt. 1. num. 8. qui contrarium te-
nent, ea potiſſima moti ratione quia
partus in fructu non eſt, & alijs debi-
lioribus, quæ iure Ciuili, aut Partita-
rum attento procedunt, ad leges verò
Fori, Ordinamenti & Recopilationis
aptari non poſſunt, & ideò ſtandũ eſt
ſententiæ diſertiſſimi *Gregorij Lopez*,
quem ſequitur *Vilalobos communium*
opinion. littera D. *num.* 236. *Baeça* (qui
in Granatenſi Prætorio ita iudicatũ
adſerit) *de decima tutoris* d. *cap.* 25. *num.*
3. & 15. *Gutier. de tutel.* 3. *p. cap.* 30. *n.* 4.
& 14. *Morquecho de diuiſ. bonor. lib.* 2.
cap. 11. *num.* 48. *Matienço* & *Azeuedo* in
d. *l. 4. tit. 9. lib. 5. Recop.* quos & alios
cum

cum *Ioanne Garcia* & *Gaſpare Rodriguez* in hanc eandem ſententiam ſine delectu citat nouiſſimè *Marius Giurba ad conſuetudin. Meſſan. cap. 1. gloſ. 3. num. 15.*

Fateor, ſi in prædictis legibus Re- 15 gijs id tantùm † eſſet diſpoſitum, vt fructus conſtante matrimonio quæſiti cõmunicarentur, partus ancillarum in communionem & diuiſionem non venire, quia fructuum communicatio non inducit communionem rei dotalis (qualis eſt partus) ex traditis optimè à *Berreto conſ. 19. num. 4.* quem refert & ſequitur *Ioan. Bapt. Coſta de ratione rata quæſt. 41. num. 3.* At cùm ex *d. l. fin. tit. 4. lib. 5. ordinam.* bona à coniugibus ſint communicanda, inde fit, vt & partus ancillarum in eorum diuiſione contineantur.

Tertiò, à prædicta propoſitione elicio, quòd ſi in bonis forſan maioratus ſint mãcipia (vt euenire poteſt) à primo fundatore relicta, ea conditione, vt cum alijs rebus mobilibus vendãtur, & tutò pretium ſuper rebus immobilibus in cenſum conlocentur, vel vt ex eo emantur bona conſiſtentia, maioratu includenda, partus ante moram perceptos poſſeſſor maioratus ſuos faciet, vt qui dominus rerum maioratus. Quarum verum dominium (de quo per *Molin. lib. 1. de Hiſpanor. primog. cap. 19.*) mirè, clareque hoc caſu commonſtratur.

Et prædicta eodem iure & cauſa 16 procedunt in maioratu † temporali & regulari ad certos gradus & perſonas reſtricto, vt primo vocatus, & grauatus mancipia & alia bona ſequenti relinquere, partus ex his editos, dum viuit, ſuos faciat, vt in terminis ex pluribus optimè probat & reſoluit *Gama d. deciſ. 135. per totam.* Neque enim maioratus regularis differt à perpetuo, dum ſucceſſiones & vocationes durant, *Molina lib. 1. cap. 4. num. 1. & 11.* & alibi, *Petrus Anton. de Petra de fideicommiſ. quæſt. 5. num. 53.* per *l. quoties ab omnibus*, cum alijs, *C. de fideicommiſſ.*

Quartò, ab his pendet vera ratio *tex. in l. 2. † D. de in diem adiection.* iun- 17 cto *§. 1. eiuſdem legis*, vbi pacto additionis in diem ita concepto, vt puram conſtituat emptionem, fructus & *adceſſiones* (quo nomine partus continentur) lucratur emptor, non percepturus, ſi emptio perficeretur meliore conditione non adlata, & eſſet conditionalis, quo caſu ad venditorem & dominum ſimul rei emptæ pertinêrent.

Quintò, inde etiam fit, vt *Vlpianus in l. quod ſi nolit 31. § ſi ancilla, † D. de* 18 *ædilit. edicto*, ancilla redhibita, & quod ex ea poſt venditionem natum erit, reddi debêri ait. Nam cùm redhibêre nil aliud ſit, quàm facere vt rurſus habeat venditor, quod antè habuerat, *l. redhibere 21. D. illo tit. de ædilit. edicto:* & id quidem retrotractione quadam adhibita fiat, qua fingitur, neque emptionem, nec venditionem interceſſiſſe, *l. voluntate 10. D. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolu. l. quia redhibito 9. D. de alienat. iud. mutand. cauſ. fact. l. cùm autem 23. § Iulianus, l. facta redhibitione 60. D. de ædilit. edicto.* Inde fit, vt redhibito mancipio venditori fructus reſtituantur, non tantùm quos eius cauſa percepit emptor, ſed etiã quos aliunde per mancipium fuit conſequutus, *d. l. cùm autem, § vltimo.* Ex quo mirũ vidêri nõ debet, ſi partus ancillæ redhibitæ, ſiue vnus ſit, ſiue plures, ad vẽditorem iure dominij pertineant in d. *§ ſi ancilla*, quem *Anton. Fab. de erroribus pragmaticor. decade 59. errore 9.* malè cõiungit cum *l. 1. C. de partu pignor.* & *l. 1. D. de Saluiano interdicto*, & ſimilibus, in quibus agitur de ancilla pignori data à venditore apud emptorem manente, non verò redhibita, vt

ſiniſtrè ſubponebat *Faber*, in hoc *infr.* latiùs refellendus.

Quod autem dicimus, ancilla red-
19 hibita † partum ſimul cum ea ad venditorem pertinere, retroactis omnibus, & ad tempus venditionis reductis, d. *l. quia redhibito*, cum aliis, intelligendum eſt (vt hæc obiter dicam) ſine præiudicio obligationis in fauorem alterius tertij (cui ab emptore, veroque domino res pignori datur) redhibitione non diſſoluendæ, dict. *l. redhibere*, § 1. *l. bouem* 43. *§. pignus, D. de ædilitio edicto*: niſi ex voluntate creditoris, cui ancilla obpignerata eſt, redhibitio fiat, *l. ſi debitor* 4. *D. quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur.* Et ideò hoc caſu neceſſariæ cautiones præſtandæ ſunt venditori ab emptore, vt ancilla & partus apud emptorem ſecurè permaneant, d. *l. redhibere*, *§. 1. l. ſi poſt acceptum* 18. D. *de rei vendicat.* Huiuſque rei ratio eſt, quia venditor ancillæ, & alterius cuiuſuis rei ante redhibitionem verus eius dominus eſt, & ideò eam pignori dare poteſt. Quemadmodum & emptor rei cum pacto de retrouendendo, cuius, dum retrouenditur, dominus eſt: quinimò fructus ſuos facit, nec alios reſtituit, quàm quos poſt moram in reſtitutione percepit, *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit.*

Sed in hoc retrouenditio à redhi-
20 bitione differt, † quia hæc, vt prædiximus, omnia retroagit fauore emptoris & odio venditoris, cui regulariter inuito mancipium venditum redditur ex præſtatione ædilitiæ actionis, *l. 1. §. 1. D. de ædilit. edicto*, cum aliis (dixi *regulariter*, quia etiam venditori aliquando redhibitio datur, d. §. 1. *ad fin.* d. *l. redhibere*, *§. 1. l. item ſi ſerui* 30. *in princip. D. de ædilitio edicto*: ſed hoc velùt in conſequentiam fit iudicij principalis ædilitij in venditorem ab emptore ſuo libito inſtituti.) At in retrouenditionis pacto ſecùs eſt, id enim ex ſola venditoris voluntate locum habet, ab eaque pendet, & ideò quandiù emptionis & venditionis effectui & perfectioni contrariam non demonſtrauerit, emptor fructus & partus ſecurè percipiet, nec eos ante moram reſtituere cogetur, d. *l. 2. C. de pactis inter emptorem & vendit.* iunctis his quę latè & de plurium ſententia reſoluit *Mar. Giurba in conſuetudin. Meſſan. ca.* 10. *gloſ.* 10. à *n.* 15.

His adde aliam differentiam † re- 21
ſolutionis emptionis & venditionis ex neceſſitate pacti præcedentis, conceptique ſub conditione ambigua aut caſuali; vel ſub voluntaria & poteſtatiua: vt priori caſu reſoluatur pignus, *l. 3. D. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolu. l.* 4. aliàs *l. ſi ex duobus*, *§. ſed & Marcellus*, *D. de in diem adiect.* & omnes fructus & ſimul partus reſtituantur, ex regula *l. potior* 11. *§. 1. D. qui potior. in pign. hab.* iunctis his quæ notat *Barboſa* in *l. ſi mora* 10. *num.* 101. *D. ſolut. matrim.* poſteriore verò ſecùs dicendum ſit quoad fructus & partus (vt prædiximus) itidemque quoad pignus, d. *l. 2. C. de pact. inter empt. l. fin. §. fin. D. de fundo dotali*, *l. 4. D. de lege commiſ.* Vt enim conditio iſta pendens à voluntate emptoris non retrotrahitur, *l. qui balneum* §. 1. *D. qui potiores in pign. habean.* (ſicuti caſualis d. *potior.* §. 1. D. *eodem*) ita nec quoad adceſſoria & inſuper- uenientia retrotrahi debuit. Vt inde mirum non ſit, ſi reſolutio emptionis, virtute huius conditionis voluntarię, factæ fructus & partus interim ab emptore perceptos nō adficiat, vel comprehendat, aut pignoris nexu rem retrouenditam liberet.

Sextò, à prædicta propoſitione † 22
prouenit, vt ex capite adceſſionis & augmenti veniant partus in hereditatis petitione, vt ait *Vlpian. in l. item veniunt* 20. *§. ſed & partus*, *D. de petit. her.*

tit.heredit. & in *l.ancillarum* 27. D.*eod. titul.*

23 Septimo loco † inde venit intelligendus *Paulus* in d.*l.Falcidia legis* 24. §.1. *D.ad leg.Falci.* in illis verbis: *Eoſq; in quartam & quarta fructus computandos, ſi de lege Falcidia quæſtio intercedat*, vt partus (quos *in principio* §. dixerat pertinere ad heredes rogatos reſtituere hereditatem iuxta tradita per nos *ſupr.*) augeant hereditatem legatis & fideicommiſſis particularibus grauatam, & ex eis quartam Falcidiam deducat heres, vel in eam imputet: ita vt eadem ſit ratio hereditatis & augmenti, vel adceſſionis, quod adtinet ad deductionem quartæ Falcidiæ, iuxta doctrinam *Bartoli* communiter receptam in *l. ſi ex toto*, *D. de legat.* 1. iunctis his quæ reſoluit *Molina lib.*1. *cap.*26.

24 Octauò ab hac cauſa † adceſſionis prouenit, vt ancillæ obpignoratæ partus poſteà editi eodem ſint pignore velut tacitè adfecti, non vt fructus (cùm partus in fructu non ſit, vt ſæpè & ſæpiùs iam diximus) nec vt pars matris (vt malè exiſtimarunt *Cuiac.* & *Donel.* in *l.*1. *C. de partu pignor.* nam cùm editus eſt, alia res eſt principalis, vt diximus in *capite præcedenti*: quinimò & ante editionem pars non eſt ſubſtantialis, aut integralis matris ex latè ibidem adnotatis) nec quia id tacitè videtur actum inter contrahentes, vt partus quemadmodum fructus ex fundo pignori dato percepti, ſint tacitè obligati, *l.in prædiis* 7. cum aliis *D. in quib.cauſis pign.* & nouiſſimè voluit *D. Amaia lib.*3.*obſeruat.cap.*1.§.*n.* 41 (hoc enim eſt quod quærimus, cur partus, qui non ſunt in fructu tacitè cenſeantur pignerati? vel ut & quilibet alij fructus ex re pignori data percepti) ſed quia, vt prædiximus, partus adceſſionibus adcenſentur, d.*l.*1. *C.de partu pignor.l.Paulus* 29.§.*ſi mancipia* 1. *D. de pignor. l.ſi conuenerit* 18.§. *ſi fundus*, *D.de pignorat.actione*, *l.*1. *D. de Saluiano interdicto*, in quibus & aliis partus veniunt ſub pignore ancillarum: nam quæ poſtea naſcuntur, & adceſſoria ſunt, pignoris obligationi principali adcedunt, *l.grege* 13. *D. illo tit.de pignor.l.ſeruis* 81. §.*fin.D.de legat.* 3. Quò reducenda ſunt quæ *Amaia ſupr.n.*42. ſeſe omnium primum excogitaſſe gloriatur.

Sed ingens controuerſia eſt, An partus ancillæ pignori datæ editus apud emptorem pignori cedat, † vel liberè ad eum pertineat? In quo *Paulus* 25 diſtinguit in d.*l.Paulus*, §.1. dicens, partum eodem iure cenſendum quo ancilla pignori data, ſi dominium eius ad eum peruenit, qui obligauit, vel heredem eius. Ceterùm ſi apud alium dominum ancilla peperit, partum nō eſſe obligatum. At idem *Paulus* contrarium apertè decidiſſe & reſpondiſſe videtur, in d.*l.ſi cōuenerit* 18.§.*ſi fundus*, D.*de pignorat.actione*, dum ait: *Si fundus pignoratus venierit, manere cauſam pignoris, quia cum ſua cauſa fundus tranſeat, ſicut in partu ancillæ, qui poſt venditionem natus ſit:* & hæc adeò cōtraria & indiſſolubilia fuerunt *Antonio Fabro* † *de errorib. pragmatic. decade* 60.*errore* 4. vt eum coëgerint in- 26 teruertere litteram d. §. *ſi fundus*, & loco illorum verborum: *Sicut in partu ancillæ*, legere: *Secus in partu ancillæ*, quæ magis ſubtiliter, quàm verè, dicta puto, nec recedendum ab inueterata & recepta lectione ex vnius *Fabri* auctoritate.

Et ea retenta, ego valdè probo cōmunem † horum iurium ſolutionem, quæ fuit *Gloſſæ* in d. §. *ſi fundus*, verbo *natus*, ab omnibus ferè Interpretibus Iuris adprobatæ (& nouiſſimè à *D. Amaia* poſt *Mynſingerum*, *Donel.* & *Gothofredū*, *lib.*3.*ob ſeru.c.*1.§.2.*n.*44.) dum *tex.* in d.§. *ſi fundus* intelligit in partu

ancillæ concepto apud debitorem, & edito apud emptorem, *textum* verò in d. *l. Paulus*, §. 1. in partu concepto & edito apud emptorem ancillæ à venditore pignori obligatæ. Et hanc interpretationem à vitio diuinationis facilè defendes, ſi perpendas verba illa d. §. *ſi fundus*: *Sicùt in partu ancillæ, quę poſt venditionem natus ſit*, quæ præſeferre videntur poſt emptionem ancillæ ſolam partus editionem & natiuitatem obueniſſe. Quin & in d. *l. Paulus*, §. 1. verba illa: *Ceterum ſi apud alium dominum pepererint*, generaliora ſunt, & apta comprehendere cōceptionem & editionem partus apud emptorem cōtingentem. Adhæc quamuis verba d. §. *ſi fundus*, ampliora eſſent, reſtringenda tamen forent, & adaptanda iuris diſpoſitionibus in cauſis quibuslibet partus (in plurimum reſpicientibus tempus conceptionis) ex his quæ latiſſimo ſermone plures caſus dinumerantes reſoluimus in *cap. 1. in princ. ſect. 2. per tot.*

Demum prædictæ interpretationi
28 maximè fauet deciſio *text.* in *l. 1.* † *D. de Saluiano interdicto*, vbi *Iulianus* ita ait: *Si colonus ancillam in fundo pignoris nomine duxerit, & eam vendiderit, quod apud emptorem ex ea natum eſt, eius adprehendendi gratia vtile interdictum reddi oportet.*

29 Quæ verba † adeò ſimul ingenium *Fabri* torſerunt, vt diffiſus his (illicò impugnandis) quæ circa eorum interpretationem anteà dixerat, *de errorib. pragmaticor. decade 60. errore 2. & 4.* nó dubitauerit adſerere in *Rationalib. ſuper d. §. ſi fundus*, locum illum mendoſum eſſe, & legendum negatiuè hoc modo: *Nec vtile interdictum dari oportet*: nam cùm facilius ſit (ait *Faber*) vt interdictum vtile detur, quàm directum, *Iulianus* dubiorem caſum reſoluens, nec vtile interdictum pro partu apud emptorem edito competere dixit; alioquin enim & directum Saluianum locum habere deberet. Quod intelligendum adſerit, etiam ſi partus conceptus eſſet apud debitorem. Sed ô bone Deus! quàm malè ſibi conſulit iſte *Auctor*, qui à peruio & noto tramite diſcedens, ire per diſtentum funem (vt eſt in prouerbio) maluit, & cum *Euripide* dicere:

τὸ μὲν μ' ἔλιπε κῦμα, τὸ δ' ἐγκατελάμβανεν.

Hac me reliquit vnda, at illa corripit.

Quæ verò idem *Faber* glorioſus adſtruebat *de errorib. pragmaticor. decade 59. errore 8. 9. & 10.* circa intellectum *d. l. 1. D. de Saluiano interdicto*, diuinationem & ſubpoſitionem quàm manifeſtam continent, dum pluribus verbis ait, illum *textum* intelligendum de ancilla redhibita ſimul cum partu ad terminos *d. l. quod ſi nolit, 31. §. ſi ancilla, D. de adılit. edicto*: ita vt pro partu, qui pignori expreſſim obligatus non eſt, detur Saluianum interdictum vtile, de quo ibi, non verò directum, quod expreſſam requirit obpignerationem, *§. interdictum, inſtitut. de interdict.* iuncta *l. 1. §. penult. D. de migrando*. Etenim in ſe falſæ ſunt huiuſmodi adſertiones, nam ancilla redhibita partus eius, quamuis plures ſint, acceſſionis cauſa, & iuris poteſtate pignori adcedunt, d. *§. ancilla*, dict. *l. Paulus*, §. 1. ibi: *Ea quoque quæ ex his nata ſunt, eodem iure habenda ſunt*, & paulò inferiùs: *Siue ſpecialiter de his conuenerit, ſiue non*. Quis autem dicere, aut excogitare potuit in hypotheca iure & conſequentia neceſſario inducta, vtile Saluianum, non directum, dari? cùm omnibus innoteſcat, quæ vtilitatis cauſa iniure introducta ſunt, eius regulis & rigori non conuenire, vt ex variis iuribus comprobauimus *ſuprà cap. 2. in princ.*

Fatendum ergo eſt cum communi interdictum, de quo in *d. l. 1. D. de Saluiano*

30 *uiano interdicto*, ideò † vtile adpellatũ à Conſulto, quòd in emptorem, tertiumque poſſeſſorem ibi fuit conceſſum, vt cum cõmuni contra *D. Franc. Sarmientum*, *Menochium*, & alios reſoluit *Statilius Pacificus de Saluiano interdicto, inſpect. 3. c. . nu. 32.* poſt *Marcum Anton. Eugen. conſ. 65. n. 20.* & diſertè adnotauit *Iacob. Cuiac. li. 5. obſeru. c. 24.* idem *in lib. 29. Pauli ad Edictum ſuper* d. *l. ſi conuenerit*, §. 1. *D. de pignorat. actione*, & *in commentar. ad tit. C. de precario & Saluiano interdicto*: vbi ſtrenuè ait, Saluianum interdictum directum id eſſe, quod locatori competit in conductorem ad adipiſcendã poſſeſſionem rerum ab eo pignori obligatarum pro penſione prædij; quaſi Saluianum verò (quod ad inſtar quaſi Seruianæ actionis introductum eſt) dari creditori ad perſequendam poſſeſſionem rerum ſui debitoris pignori obligatarum vbicunque ſint Quod ideò *vtile* dicitur in d. *l. 1. D. de Saluiano interdicto* (quò loci tantùm huius vocis mentio fit) quia cùm omnia interdicta vi ipſa perſonalia ſint, *l. 1. §. interdicta, D. de interdict. & extraordinar. action.* & actionem perſonalem pariant, *l. competit 16. in fin. D. quod vi aut clam*, tertius rei obligatę poſſeſſor non poterit directo, ſed vtili tantùm quaſi Saluiano interdicto conueniri, de quo in d. *l. 1.* D. *de Saluiano interd.*
31 & in §. 1. *eiuſd. legis* (ita intelligendo † in illis verbis: *Singuli aduerſus extraneum Saluiano interdicto rectè experientur.*)

In quotum explicatione malè hæſitauit *Donel.* in d. *l. 1. C. de precario*, cùm aliàs non ignoraret, *Theophilum in §. interdictum quoque, inſtit. de interdict.* adſeruiſſe, Saluianum dari etiam aduerſus eum qui pignora emirà conductore, eodemque debitore, quod niſi de vtili interdicto intelligi non poteſt, quo *rectè* (vt ait *Iulianus* in d. *l.* 1. §. 1. D. *de Saluiano interd.*) in extraneum experimur. Nec enim Conſultus dictione illa *rectè* vteretur in caſu indubio, ſi interdictũ ſcilicet directũ in tertium rei poſſeſſorem daretur, quod expreſsè † denegandum firmauit Imperator *Gordianus* in d. *l. 1. C. de* 32
precario, in illis verbis: *Id enim tantummodo aduerſus conductorem, debitorémve competit*, quæ oratio diſiunctiua pro coniuncta adcipi debet, vt aliàs optimè aduertit *Donellus in comment. ad illum titulum.*

Errauit tamen iſte *Auctor* † toto 33
cælo, dum ſibi contrarius *nu. 5.* putauit ex prædictis verbis (per eum immutatis, vt *inferius* dicemus) elici directum Saluianum dari in quemcunque poſſeſſorem, deque eo intelligẽdum *text.* in d. *l. 1. §. 1. D. de Saluiano interd.* vbi vtilis interdicti ideò mentionem non fieri ait, vt *in principio legis*: nõ aduertens ob id tantùm nomen vtilis interdicti non repeti, quia in proximioribus, immediatiſque verbis Iuriſcõſultus illud expreſſerat; nec enim aliter aduerbium *rectè* conſtanter exſtaret, ex iam dictis. Fallitur etiam eodem *num. 5. Donellus*, dum ait, ſi directum Saluianum in quemcunque poſſeſſorem nõ daretur, ſuperfluum eſſe, cùm ſufficeret pignoratitia actio contraria pro conſequenda quauis re pignori data, quantumuis aliena, *l. 1. in fin. l. ſi rem 9. in princ. D. de pignorat. actione*: nam ad multa alia vtile eſt interdictũ Saluianum, eiuſque perſecutio, vt quæ ſummaria in iudicio poſſeſſorio (Iure Ciuili adpellationem non admittente, *Bart.* in *l. 1. D. de Saluiano interd. Lancell.* poſt alios, *de attentatis 2. p. cap. 11. limitat. 25. n. 11. Statilius Pacific.* ex pluribus, *de Saluiano interd. inſpect. 4. c. 1. & 2.*) Addit ibidẽ *Donellus* in comprobationem ſuæ ſententiæ, quòd ſi directum Saluianũ aduerſus conductorem, colonúmve tantùm

competeret, non ſeſe reſtrinxiſſet Legiſlator in d. *l.* 1. *C. de precario* ad rem coloni venditam, ſed generaliter loqueretur de quauis re coloni, quæ ab extraneo quocumque titulo, vel cauſa, vel abſque ea poſſideretur. In quo *Auctor* iſte ſibi ipſi non conſtat: mutat enim terminos, & quæ *Gordianus* in d. *l.* 1. Seruianæ tribuit actioni, vel quaſi Seruianæ (qua creditor experitur aduerſus emptorem pro re inuecta & illata, pignoriq; ſibi anteà ſuppoſita à venditore, §. *item Seruiana, inſtit. de a* [*ct*]*.* ad Saluianum interdictum peſſimè refert contra illa verba *tex. Non interdicto Saluiano, ſed Seruiana*, &c. Adhæc prædicta *Donelli* conſideratio (quando eſſemus in Saluiano) friuola eſt, ſi aduertas, *Gordianum* in d. *l.* 1. *C. de precar.* ideò emptionis mentionem feciſſe, quia cõmunior: vel quia ſub ea omnis alienatio continetur ex *lege xij. Tab.* iuxta ſententiã *Põponij* in *l. ſtatu liberi* 29. §. *Quintus Mutius ad ſi. D. de ſtatu liber*. Demũ addo verã ſententiam d. *l.* 1. *C. de precar. & Saluia. interd.* eam eſſe, quam eius verba clarè demonſtrant, ait *tex. Si te nõ remittẽte pignus, debitor tuus ea qua tibi obnoxia ſunt, venundedit, in integrum tibi ius eſt, ea perſequi, non interdicto Saluiano (id enim tantummodo aduerſus conductorem, debitorémve competit) ſed Seruiana actione, vel qua ad exemplum eius inſtituitur, vtilis aduerſus emptorem exercenda eſt*, quaſi diceret Imperator *Gordianus*, re in fundum inuecta vendita, aut donata, aut aliter alienata, & eius poſſeſſione in emptorem, donatariũ, aut quẽuis alium trãſlata, creditorem vel Seruiana, vel quaſi in poſſeſſorẽ experturũ iri, nõ verò Saluiano directo, quod in conductorem tantùm datur. Nec tamen inde inferas, Imperatorẽ vtile Saluianum (iam anteà à *Iuliano* interdictorum compilatore inter perpetua interdicta adpoſito, de quo & ipſe egerat in d. *l.* 1. *in prin.* & in §. 1. D. *de Salu. interd.*) excluſiſſe.

Hæc clarè demonſtrant, quàm deuia à Iuris tramite ſit interuerſio à *Donello* excogitata illorum verborum: *Aduerſus conductorem, debitorémve competit*, quorum loco d. *nu.* 5. reponere conatur: *Aduerſus conductoris rẽ, debitoriſve competit*, in quo erroneam quandam ſtabilire conatur ſententiã in cauſa interdicti Saluiani, ex traditis *ſupr.* Tum etiam quòd adſerit, vel ſaltem ſupponit paulò *inferius* eodem *num.* 5. interdicti Saluiani & actionum in rem eandem cauſam eſſe, contra *textum* in d. *l.* 1. §. *interdicta*, D. *de interdictis*, cum aliis *ſuperius* adductis.

Deſtructis ergo his, quæ in arena (vt aiunt) ædificauerunt *Hugo Donellus* & *Antonius Faber*, ſupereſt vt veram rationem † concordiæ ab Interpretibus adſignatæ inter dictam *l. ſi conuenerit* 18. §. *ſi fundus*, D. *de pignoratit. actione* cum *l. Paulus* 29. §. *ſi mancipia*, D. *de pignoribus*, in medium proferamus: & his, quæ ex aduerſo (præſertim à *Fabro*) adducuntur contra eam, faciamus ſatis. 34

Et ſanè omiſſa conſideratione *Cuiacij*, qui hoc caſu recurrit ad regulam *l. qui in vtero* 7. *&* 26. *D. de ſtatu hominum*, quam rectè impugnat *Antonius Faber* dicta *decade* 60. *errore* 1. *ad finem* (quamuis ibidem quædam erronea, & diſpoſitioni dictorum iurium aduerſantia ſupponat) ego rationem *textus* in dicto §. *ſi fundus*, & in dicta *l.* 1. *D. de Saluiano interdicto*, & in d. *l.* 1. *C. de partu pignoris* (vbi cauſa pignoris manet vendita ancilla, quę iuxta communem *Gloſſæ* & aliorum ſententiam apud venditorem concepit) petendam puto ab illo propoſito per nos *ſuprà* iuris principio, id eſt, extra cauſas vſusfructus & vſucapionis (in quibus ancillæ partus in fructu non eſt)

in aliis prædicti partus rationem habendam, ex titulis *adceſſionis*, *cauſa*, *mora*, aut *aquitatis*, iam propoſitis *ſupr.*
35 *n.*1. Vnde eſt, vt quemadmodum † fundo cum fructibus ſpecialiter vel nominatim pignori dato, exſtantes emptor creditori reſtituere cogitur, *l.*1. §. *cùm prædium*, D. *de pignor.* ita ancilla prægnante obpignerata, emptor creditori partum reſtituat: cùm hoc caſu eadem ſit ratio partus, quæ alterius cuiuſuis rei fructus, vt expreſsè probat *Gaius* Iuriſconſultus in d. *l. potior* 11. §. *ſi de futura*, D. *qui potior. in pignore habean.* vbi ita adpoſitè ait: *Si de futura re conuenerit, vt hypotheca ſit, ſicut de partu, hoc quæritur, An ancilla conuentionis tempore in bonis fuit debitoris? & in fructibus, ſi conuenit, vt ſint pignori, æquè quæritur, An fundus, vel ius vtendi, fruendi conuentionis tempore fuerit debitoris?*

36 Præterea ex quo † partus, dum in vtero eſt, portio viſcerum matris eſt, vt à *l.*1. §. *ex reſcripto*, D. *de ventre inſpiciendo*, & alijs probauimus exactè *ſupra cap.*2. *poſt princ.* & ex quo partus ſpes animantis eſſe dicitur in *l.*2. D. *de mortuo inferendo*, cum aliis ibidem adductis, hanc partem (adcidentalem licèt) matris, ſiue ſpem hominis ſimul cum ancilla pignori datam fuiſſe fatendum eſt: quin & vendi poſſe, ex iam dictis d. *cap.*2. Ita vt euicto partu, emptori detur actio ex empto, *l. non quocunque* 82. §. *Iulianus*, D. *de legat.*1. Quam diſertiſſimè interpretatur *Anton. Fab. de errorib. pragmat. decade* 60. *errore* 4. *ad fin.* differentiam valdè notandam conſtituens inter illum *text.* & *l. ſi prægnans* 42. D. *de euiction.* Et dictis ab eo adde per nos adnotata in *cap. præced. in princ. num.*17. & 18.

Nec prædictis quidquam obſtat (vt
37 *Faber* putat) *text.* in *l. inciuile* 12. † C. *de rei vendic.* & in *l. fin.* D. *de adquir. rer. domin.* vbi *Venuleius* ita ait: *Cùm prægnans mulier legata, aut vſucapta, aliove quo modo alienata pariat, eius fiet partus cuius ea eſt, cui emeretur, non cuius tunc fuiſſet, cùm conciperet:* nam hoc generale eſt in alienatione cuiuſuis rei fructiferæ, *l.*7. & 8. D. *de periculo & commodo rei vendita*, cum aliis: & tamen præuenti pignoris cauſa (in qua ſumus) ob id non excluditur.

Secundò, non obſtat conſideratio *Fabri in Rational. ſuper* d. §. *ſi fundus*, vbi ait, creditorem nullum ius † in partu habere, niſi ad dominium debito- 38
ris perueniat, vt ſcriptum eſt in d. *l. Paulus* 29. §.1. D. *de pignor.* quod aliter fieri non poſſe idem *Faber* ait, quàm ſi partus ex ancilla obligata, non tantùm conceptus, verùm & editus ſit apud debitorem. Nam reſpondetur, *Paulum* ibi caſum noſtrum ſingulare partus concepti apud debitorem, & editi apud emptorem non tractaſſe, ſed generaliores, & qui facilè euenirent, partus ſcilicet concepti & nati apud debitorem vel emptorem: & in hiſce adpoſitè ſubiungit obligatum manere creditori eum partum, cuius dominium ad ſuum debitorem peruenit, id eſt, pertinet, ſecùs ſi ad alium dominũ: & ſanè hac adceptione verbi PERVENIT pro *pertinet* (generalem *Pauli* propoſitionem enodante, vſus eſt *Vlpianus* in *l.*2. §. *peruenire*, D. *de hered. vel act. vend.* & *Pompon.* in *l. perueniſſe* 171. D. *de verb. ſignif.* Caſus verò omiſſus à *Paulo* decidendus eſt per d. *l. ſi conuenerit*, §. *ſi fundus*, cum aliis.

His addo, quòd ſi in prædictis illis verbis: *Si dominium eorum ad eum peruenit*, *Paulus* vti voluit verbo *peruenit* pro *adcipere*, vel *habere* cũ effectu (vt in *l. nomen filiarum* 164. §. *finali*, D. *de verborum ſignificatione*) referri quidem illa debent ad partum ſimul cum matre à debitore redhibitũ, iuxta terminos textus in d. *l. quia redhibito* 9. D. *de alienation. indic. mutandi cauſa fact.*

& in d. *l. redhibere* 21. *D. de ædilit. edicto*, cum aliis *ſupra* adductis. Vel intelligi in ancilla ſub conditione & pacto in diem adiectionis à debitore & emptore recuperata, iuxta *textum* in d. *l.* 2. 4. *&* 16. *D. de in diem adiect.* Vel ſub pacto legis commiſſoriæ, vt in d. *l. ſi fundus* 4. §. *ſed quod ait Neratius, D. de lege commiſſoria.* Vel in ancilla in dotem data cum pacto reſtitutionis faciendæ, ſi tempore ſoluti matrimonij exſtet, de quo in ſingulari *l.* 1. *C. ſolut. matrim.* & aliis ſimilibus, de quibus *ſupr.*

Tertiò, prædictæ communi interpretationi non obſtat alius obex, quo vſus fuit *Antonius Faber in Rational. ad dictam l. ſi conuenerit, §. ſi fundus*, di-
39 cens † partum dum editus non eſt, hominem non eſſe, *l. in lege Falcidia 9. D. ad leg. Falcidiam*, & ideò nec in vllius dominio, vel pignore eſſe poſſe, *l. vltima, D. de conlatione bonorum.* Nã etſi homo non ſit, nec ei hereditas, vt nato, conferri poſſit, vt in d. *l. vltima*, eſt tamen pars viſcerum matris, d. *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto, D. de inſpicien. vent.* & ſpes animalis naſcituri, d. *l.* 2. *D. de mortuo inferen.* & ideò velut adceſſionis iure tacitè ſubiicitur pignori, ex iam dictis.

Et ab iſtis fit etiam ſatis vltimæ
40 obpoſitioni † *Fabri* adſerentis *vbi ſupra*, pignus eius rei quæ in dominio & bonis debitoris, nec tempore naſcentis obligationis, nec poſteà vnquã fuiſſet, non tenere, ex d. *l.* 1. §. *cùm prædium, in fin. D. de pignorib.* Nam & fructus percipiendi pignori dari poſſunt, vt ex eodem §. *cùm prædium* (quamuis eſſet decurtatus, vt ſecurè ibi adfirmat *Gothofred.*) clarè colligitur: præſertim iunctis his quæ in eius elucidatione diſertè adnotauit doctiſſimus *Cuiacius in commentariis ad lib.* 11. *reſponſor. Pauli*, vbi optimè adſtruit fructuum hypothecam vel pignus, licèt nunquam in bonis debitoris fuerint, quia quæ ex fundo, ceteriſque bonis eius poſteà nata ſunt, hypothecæ ſubiici poſſunt, vt probatur apertè in *l. & quæ nondum* 15. *D. de pignoribus*, vbi *Gaius* ait: *Quæ nondum ſunt, futura tamen ſunt, hypothecæ dari poſſe, vt fructus pendentes, partus ancillæ, fœtus pecorum*, facit *tex.* in *l. nec emptio* 8. *D. de contrahen. emptione*, & in *l. interdum* 73. *D. de verbor. obligation. l. quod in rerum* 24. *D. de legat.* 1. Quas *Fabrum* latuiſſe mirum eſt valdè, & ſimul miranda eſt eius interpretatio ad dict. *l. & quæ nondum*, §. 1. quàm paulò *inferius* refellemus.

Vnum illud adnotare ſupereſt † 41
hoc caſu (quem ex d. §. *ſi fundus* cum aliis proſequimur) creditori actionem vel perſecutionem partus dari in emptorem, vel quemuis ancillæ poſſeſſorem, ſiue de partu pignori obligando nominatim conuenit d. *l.* 1. §. *cùm prædium, D. de pignorib.* ſiue ſola ancilla prægnans ſpecialiter: vel generaliter à debitore fuerit obpignerata, vt clarè probat *tex.* in d. *l. Panius*, §. 1. *D. eod. tit.* Nam his omnibus caſibus creditori ſaluum ſemper remanet pignus partus poſtea editi: & exſtantis
† in bonis debitoris, vel alterius: velùt 42
& fructuum quorumque natorum, & non conſumptorum pignoris perſecutio datur in *l. quidam heredem* 7. §. 1. *D. de trit. legato. l.* 1. *in fi. D. de condit. & demonſtr.* & d. §. *cùm prædium.*

Nec his quæ de tacito, ſiue expreſſo pignore partus & fructuum diximus, obſtat d. *l. & quæ nondum*: † nam verbum *conuenerit*, quo ibi Conſultus vtitur, referri debet ad quamuis conuentionem ſuper ancilla prægnante interpoſitam, vel ſuper fundo fructus pendentes habente: ſiue ea expreſſa ſit, ſiue tacita, d. *l. Paulus*, §. 1. *D. de pignor.* Licèt enim pactum ſpeciale interpoſi-

terpoſitum non fuerit ſuper partu obligando, iuris tamen poteſtate, & in conſequentiam præcedentis conuentionis, in qua ancilla fuerit opignerata, partus quoque obligatus cenſetur, vt fatetur *Anton.* ipſe *Faber de error. pragmat. decad.* 50. *erro. vlt.* errore tamen ſuo perſiſtens circa intellectum d. *l.* 1. *D. de Salu. interd.* cum alijs ſimilibus, de quibus *ſupr.* egimus.

Subhæc impugnanda venit diſtinctio eiuſdem *Ant. Fabri*, qui *in Ration* ad d. §. *ſi fundus*, diuerſam cauſam eſſe ait hypothecæ bonorum præſentium (in qua nos ſumus) ab ea quæ fit ſuper omnibus debitoris bonis, quæ habet quæque habiturus ſit (quam adpellamus *bonorum præſentium & futurorum*) in qua veniunt fructus, vt iſte ait, ex dicta *l. & quæ nondum*, §. 1. *D. de pignor.* & d. *l. finali*, *C. quæ res pign. obligari poſſunt.* Nam, vt prædiximus, dicta *lex & quæ nondum, in princ.* clarè probat, fructus pendentes, & partus ancillæ ſub hypotheca & pignore bonorum præſentium venire, nec opus eſſe generali præſentiũ & futurorũ obligatione, vt nexui hypothecæ ſubpoſitus videatur: ac ſuadêre conatur *Faber* ex dicta *l. & quæ nondum*, §. 1. qui alterius eſt caſus & propoſiti longè diſtantis à noſtro, deciſi in principio *illius legis*; quem, *Faber* in propoſito perſiſtens, præterijt, mẽdicatum inquirens ſubfragium à dicto §. 1. in quo fructuum & partus mentio nulla, ſed generalis regulæ, contentæ in *l.* 3. *in fine*, *D. de pignoribus*, & in *l. ante omnia* 23. *D. de probationibus*, quæ habet, rem quæ in bonis eſt, pignori dari poſſe: cuius declarationem, vel limitationem adducit *Gaius*, dicens, non procedere in ea obligatione, quæ quotidie cautionibus inſeri ſolet: *Vt ſpecialiter rebus hypothecæ nomine datis, cetera etiam bona teneantur debitoris, quæ nunc habet, & quæ poſteà adquiſierit, perinde ac ſi ſpecialiter ea res fuiſſent obligatæ.* ita vt principio, & §. 1. *illius legis* duplicem limitationem adduxerit *Gaius* ad dictam *l.* 3. *D. de pignoribus*, & ſimiles.

Stat ergo firma communis ſententia, interpretatioque & concilatio dictæ *l. ſi conuenerit*, §. *ſi fundus*, *D. de pignoratitia actione*, cum *l. Paulus*, §. 1. *D. de pignoribus*, & alijs præmaximè dicta *l.* 1. *D. de Saluiano interdicto.* Et ea admiſſa, & benè perpenſa iuxta tradita *ſupra*, facilè elides † plura alia 44 huiuſmodi propoſiti à *Fabro* in caſsũm effuſa in *decade* 60. *errore* 4. & 5.

Demum prædictis omnibus addo diſtinctionem communem, qua ad concordiam reduximus d. *l. ſi conuenerit*, §. *ſi fundus*, *d. de pignoratit. actione*, & ſimiles, cum dicta *l. Paulus*, §. 1. *D. de pignorib* apertè apud nos adprobari † in *l.* 16. *tit.* 13. *part.* 5. cùm ait: *Si* 45 *aquel que empeñoſu heredad ſeyendo el tenedor della la ſembrò, ò ſi ſe empreño ſi era ſierua, ò otro granado qualquier de aquellos que conciben è paren, maguer que deſpues deſto la vendieſſe, o la empeñaſſe à otro, ò la enagenaſſe de otra manera qualquier, dezimos, que tambien fincan obligados los frutos de qualquiera deſtas coſas ſobredichas a aquel que las tenia a peños, como la coſa miſma que le fue empeñada. Mas ſi aquel a quien es enagenada la coſa que es pueſta en peños, ſeyendo tenedor della la ſembraſſe, ò deſſe otro fruto de ſi, dezimos, que entonce los frutos no fincan obligados a aquel a quien era primeramente obligada la coſa en peños.*

Nonò, à principali themate huius primæ ſectionis deduco, heredẽ grauatum ad diem † de reſtituenda he- 46 reditate, non tantũ ſuos fructus ſuos interim facere, *l. poſtulante* 44. §. 1. *D. ad Trebel.* ſed etiam partus ab ancillis reſtituendis ante diem fideicõmiſſi cedentem editos, ex ratione prædicta.

Digitized by Google

quam innuiſſe videtur *Marcellus* in d.§.1.ibi:*Omnia ea hereditatis adpellatione continētur*, quaſi diceret, fructus, vſuras, penſiones & partus ad heredem pertinere, vt qui verus dominus eſt, *l.non idcò minus 66. D. de rei vendic.* notatur in *l fin.§.ſin autem, C.communia de legat. Gama* d. *deciſ.*135. *num.* 7. Qui *num.* 3. huius rei aliam rationem deducit ex *l. ſi ita relictum fuerit* 43.§. *Pegaſus, D.de legat.*2. iuncta *Gloſ.* communiter recepta, verbo *poſſunt*, in *l.1. D.de condit.& demonſtration.* quia dilatio reſtitutioni adiuncta gratia heredis grauati adpoſita cenſentur, ita vt fructus, adceſſiones, aliaque emolumenta medio tempore percepta non veniant in reſtitutione fideicommiſſi.

Imò non tantùm ante diem fidei-
47 commiſſi † partus ſuos faciet heres, verùm & adueniente die, vel exiſtente conditione ante reſtitutionem ſuſceptos, dum tamen in mora non fuerit (in qua conſtituitur poſt legitimā requiſitionem, *l.1.& fin.C.de vſuris, l.ſi quis bonorum* 23. *D de legat.*1. *Paulus* & *Salicetus* in *l.iubemus, C.ad Trebellianum*) interim enim dum ab herede fideicommiſſum non petitur, dominus dicitur ex *Bartolo* in *l.in fideicommiſſariam D.ad Trebellianum, Marzari.de fideicommiſſis*, 3. *parte, quaſt.*61. Subficit enim ſi paratus ſit heres voluntati teſtatoris obtemperare & hereditatem illicò reſtituere, cùm fideicommiſſarius voluntatem ſuam media requiſitione demonſtrauerit, ex his quæ in propoſito adnotarunt *Alex.conſ.*1.*n.*4. *volumine* 7. *Cephalus conſ.*240. à *num.*18. *volum.*2.

Hæc autem veroſimilia fient conſideranti, in fideicommiſſarium vniuerſalem non tranſire dominium ipſo iure † adueniente die, niſi ei reſti-
48 tuta ſit hereditas re vel verbo, *l.reſtituta* 37. *D.ad Trebellianum*, §. *reſtituta, inſtitution. eodem titulo*: & inde euenire, vt quidquid ex re ſua, id eſt, hereditate heres grauatus perceperit, ſuum faciat, iuxta tradita per omnes in *l.1. D.de legatis* 1. *Gama* d.*deciſ.*135. *n.*2. *Duaren.* in *l.ſi mora* 10. *in fine, D.ſoluto matrimonio*, & ibi *Barboſa n.*98. & 103. vbi hoc limitat in fideicommiſſo particulari † ex *l.*1. *C.commun. de lega-* 49
tu, ita vt non obſtante eius negligentia, cui reſtitutio facienda eſt, fructus ex re poſt diem percepti eidem ſint reſtituendi, *l.Herennius* 42. *D. de vſuris.* Et hoc ipſum locum habere ait
Barboſa, quamuis oblatum † ab here- 50
de fideicommiſſum adcipere recuſet fideicommiſſarius iſte: nam adhuc rem, & quidquid ab ea prouenit, ad eum pertinebit, non ad heredem, qui fructus, & quiduis aliud ex re aliena perceptum, ſuum non faciet, *l.qui ſcit*, §.*fin.* cum aliis, *D.de vſuris.* Addit demum is *Auctor*, hoc ipſum dicendum
& tenēdum etiā † in fideicōmiſſis vni- 51
uerſalibus, in quibus inuenitur præcauta trāſlatio dominij, aliàs ipſo iure inducenda, de quibus nouè per *Iuſtinianum* in *l.penultima*, §. *finali, C. ad Trebellianum*: in his enim eadem militat ratio, quæ in fideicommiſſis particulatibus, ex *Bartolo, Emanuele Coſta, Cephalo*, & aliis relatis à *Barboſa*: qui ſubinde, & per neceſſariam conſequentiam demum infert aliter dicendum in fideicommiſſis particularibus, in quibus dominium ipſo iure non transfertur, ex *Bart.* & aliis per eum adductis.

Sed hæc quæ in genere tractata ſunt in cauſa heredis grauati, ſi in ſpecie adaptari velis partui ancillæ ſpecialiter reſtituendæ, vel ſimul cum tota hereditate, valdè dubia, & difficultatibus implicita inuenies; nam etſi reſolutioni in fauorem heredis grauati *ſuprà* traditæ adcinere videatur *Paulus* Iuriſconſultus in *l.Paulus*

34.§.

14.§.1. *D. de vſuris*, & in *l.Falcidia legis* 24.§.1. *D. ad legem Falcidiam*, & *Scæuola* in d. *l. vxorem* 41.§.*ſorori*, *D. de legatis* 3.& in *l.filium* 21.*D.de optione legata*, vbi partus ancillarum ante aduentum diei reſtitutioni earum, dem præfiniti ad heredem pertinet,
52 apertè tamen contrarium † adſeruiſſe videntur *Papinianus* in *l.deducta* 58.§. *hereditatem*, *D. ad Trebellianum*, & *Vlpianus* in *l.mulier* 22. §.*ſed enim*, *D. eod.tit.* In quorum iurium cõciliatione valdè laborant Interpretes,vt conliges ex pluribus ſolutionibus congeſtis à *Flores de Mena* ad dictam *deciſionem Gama* 135.*col.*3.*vſque in finem*, & nouiſſimè à *D. Amaia lib.*3.*obſeru.c.*1. §.1.ex *n.*7.

53 Sed communior ſolutio † eſt *Gloſſæ* communiter receptæ, quæ *textum* in dicta *l. Paulus* §.1. cum ſimilibus intelligit in herede grauato nondum in mora conſtituto, *textum* verò in d. *l.deducta*, §. *hereditatem*, in herede moroſo: quam poſt alios nouiores probant *Coraſius lib.*5.*Miſcellanearum*, *cap.*8.*n.*5. *Gothofredus in ſcholiis ad dictum* §.1. Sed eam vti diuinatoriam optimè refellit ex aliorum ſententia *Gama* dicta *deciſione* 135.*num.*5. Et dictis ab eo adde, facilè explodi ex iiſdem ipſis iuribus: nam vt diſertè notat *Cuiac. lib.*9.*reſponſor.* Papiniani ad d.*l.deducta*, §.*hereditatem*, *textus* ille in thesi nihil differt à d. §.1. Ni velis differentiam conſtituere in eo quod *Paulus* egit de reſtituenda hereditate SINE REDITV, *Papinianus* EXCEPTIS REDITIBVS, in quo re vera nulla eſt, quidquid excogitauerint *Alexander*, & alij *inferiùs* referendi: vt inde manifeſtè adpareat, diuinationem & ſuppoſitionem maximam in ſe continere communem *Gloſſæ* ſolutionem. Quinimò eam mihi aperto Marte impugnat *Vlpianus* in d. *l.* *mulier* §.*ſed enim*: vbi loquitur de partubus medio tempore, hoc eſt, ante diem fidei cõmiſſi cedentem editis, vt clarè probatur ex §.*precedenti*, in cuius principio agitur de reſtitutione poſt moram facta: & à verſiculo *alia* (qui influit in dicto §.*ſed enim* immediatè ſubſequentem) loquitur de reſtitutione in diem, vel ſub conditione facienda, & de perceptione fructuũ medio tempore contingente. Vnde eſt vt dictus §. *ſed enim* veniat etiam intelligendus de partu, medio etiam illo tempore, edito, quidquid aliud in mentem venerit *Flores de Mena* ad dictam *deciſionem Gama* 135. *ante finem.*

Adhæc *Vlpianus* partem extantem ibi ait à rogato reſtituendum, quia in fructu non habetur, ergo de partu agit ante conditionem, vel diem fideicommiſſi cedentem edito: alioquin ex cauſa vel mora fideicommiſſario eſſet reſtituendus, ex dicendis *infr.*non quia in fructu non ſit heredi grauato.

Nec ſuſtineri poteſt interpretatio *Raphael.* † *Fulgoſ.* in d. *l.* Paulus, §. 1. 54
*D. de vſur.*quam ſuſcitauit *Anton.Goucan.*in d.*l. Falcidia legis* 24. *D.ad leg. Falcid.* & poſt alios ſequitur nouiſſimus *D. Amaia lib.*3.*obſeru.c.* 1 §.1.ex *n.* 18.qui illa verba Papiniani in d. §.*hereditatem: Ancillarum partus non retinebit,nec fœtus pecorum, qui ſubmiſſi gregem retinent*, referunt tam ad partus ancillarum,quàm ad fœtus pecorum, ac ſi familia ancillarum eſſet antiquitùs ad modum & normam gregis,quę ſubplenda eſſet ex agnaris, nimirum vt grex pecorum:nam vt diſertè notat *Cuiac.ſupr.*nuſquam tale quid factum fuit (quamuis mancipia pecoribus & iumentis aliàs adſimilarentur, *l.ædiles* 38. *D. de ædilitio edicto*, & alibi adnotauimus) vt pecudum nomine ſerui

Digitized by Google

comprehenderentur contra *l.2.D.ad leg.Aquil.* Addit *Cuiacius*,& rectè,nõ eſſe eandem in ancillis, quæ in pecoribus fœcunditatem, & eos qui gregem ſeruorum dicunt (quos diligenter recenſent *Hilliger.ad Donellum lib. 7.cap.28. Iulius Pacius centur. 5. quæſt. 43.D.Amaia* d.§.1.*nu.*19.) impropriè & figuratè loquutos, vt qui *gregem venalium, gregem amicorum, gregem Philoſophorum* dixerunt: quibus ſanè valdè conferunt tradita ab *Alexand. ab Alex.lib.3.Dier.Genial.cap.1.* Subaddo hac ſolutione *Fulgoſ.*& *Goæani* admiſſa,adhuc obſtare *tex.*in d.*l.mulier.§.ſed enim.*

Demum adſentiri non poſſum in-
55 terpretationi *Alexand.*† in d.*l.mulier, §.ſi heres, D.ad Trebel.* (quem vltimo loco poſt alios probant *Gama* d.*deciſ.* 135.*nu.*7. & eius *Additionator* ibidem *ad finem*,& *Rodrig. de annuis redit.lib.* 1.d.*quæſt.*1.*n.*6.)dicentis,*tex.*in d.§.*hereditatem* loqui in hereditate exceptis reditibus reſtituenda, quo caſu reditus tantùm expreſsè ſunt excepti, ac proinde omnia alia incluſa,ita vt partus, & quæcunque ex hereditate obuenientia, ſiue adcidentia, exceptis reditibus, veniant in reſtitutione ex vi verborum illorum:*Exceptis reditibus*:quæ inquiunt non inueniri in d.*l. Paulus,§.heres,* nec aliam ſimilem dictionem (vt iſti loquuntur) exceptiuam, ſed ſolùm verbum, *ſine reditu*, quod eſt enuntiatiuum, & velùt per tranſennam pronuntiatum,& habendum ac ſi dictum non fuiſſet, ſicque diſpoſitionem non mutare, vt in d. §. *hereditatem.*His addit *Flores de Mena*, prædictam dictionem *ſine reditu* ſaltem ambiguã eſſe quoad vim exceptiuam, & ideò ex ea non colligi voluntatem teſtatoris,vt ex verbis illis: *Exceptis reditibus.* At his omnibus nihil certè inſulſius,nihil à vero deuius dici,aut excogitari potuit, cùm verba: *Sine reditu* idem operentur,quòd illa: *Exceptis reditibus*, vt probauimus cũ *Cuiacio ſuprà.*Ecquis non videt dictionem *ſine* in iure, & vbique denotare negationem, *l.actor, C.de probationib. Chaſſaneus conſ.*24.*n.*12.& requirere (vt ex aliis ait *Cenedus ſingulari* 100. *num. fin.*) carentiam omnium,ad hoc vt verificetur? Quo ſanè in ſenſu Latini vſi ſunt ſemper hac dictione, præſertim *Cicero*,quiſve quis *de petitione Conſulatus* ſcripſit, dum ait, *Homo iners ſine officio, ſine ingenio, cum infamia, nullis ſeptus amicis*, & *in Oratione pro Cælio: Homo ſine re,ſine fide, ſine ſpe, ſine ſede, ſine fortunis.* I nunc tu, qui in lingua Latina haud verè initiatus es, & ſecurè adfirma vocem iſtã *ſine*, quod adtinet ad exceptionem, & excluſionem pro nihilo habendam.Et ita ſanè placuiſſe video erudito *D.Amaia* (*Alexandri* aliàs interpretationis nouiſſimo adſertori) qui dict.§.1.*num.*21.rectè interpretatur prædicta verba:*Sine reditu*,id eſt,ſine omni incremento.

Vnde reiectis his interpretationibus, & alia *Ludouici Charonda lib.2. veroſimilium iur.cap.*3.quam vt leuem admodum improbat *Menochius de arbitrar.lib.2.caſu* 49.*n.vltimo.* Et alia *Hotmani* in §.*in pecudum, inſtitut. de rerum diuiſ.* quam impugnat *Gilken.*in §.*ſi quis à non domino, cap.3.nu.5.inſtitutio.de rerum diuiſione.* Ego cum *Balduino ad Scæuolam ſuper l.eos* 4. *D. de captiuis & poſtliminio reuerſis*,& *Petro Gilkenio* (poſt *Choppum*, quem iſte citat)in d.§.*ſi quis à non domino, cap.3. n.* 5.& 7.*Cuiacio* in d.§.*hereditatem*, certò mihi perſuadeo, leges iſtas adeò contrarias, vt ineuitabilem *ἀντινομίαν* †, & pugnam inter ſe conſtituãt. 56
Video enim *Papinianum* & *Vlpianum* diſſidentes ab *Scæuola* & *Paulo*, qui in notis ad reſponſa *Papiniani* fixit aculeum, vbicunque rimula parebat, vt ait *Cuiacius*. Cuius dictis, & alio-

rum.

rum huius propoſiti, ego addo his quæ *Papinianus* & *Vlpianus* decidebant in fideicommiſſario vniuerſali in d. *l. deducta*, §. *hereditatem*, & in d. *l. mulier*. §. *ſed enim*, aperto Marte aduerſari *Paulum* in d. *l. Paulus*, §. 1. *D. de vſuris*, in illis verbis: *Nec intereſſe exiſtimo, an ancilla ſpecialiter, an hereditas in fideicommiſſo ſit.* Et præ omnibus adnotandum exiſtimo *Papinianum* & *Vlpianum* diuerſa ratione motos fuiſſe à denotata à *Paulo ſuprà*, & in d. *l. Falcidiæ legis*, §. 1. (quę deſumptæ fuerunt, vt inſcriptio indicat, ab eodem loco *Pauli lib.* 14. *reſponſorum*) & ab *Scæuola* in d. *l. vxorem*, §. 1. & *l. filium* 21. (quæ etiam deſumptæ ſunt ab eodem *Scæuola* loco *lib.* 22. *Digeſtorum*) nam *Vlpianus* ideò reſtitutionem partus denegat, quia ſub nomine *fructus*, reditúſve non continetur, d. §. *ſed enim*, ibi: *Quia in fructibus hi non habentur*: at *Paulus* & *Scæuola* à reſtitutione fideicommiſſarium eximunt; quia iuſta perceptione ante moram partum adquiſierit: quis ergo hæc tam deuia in deciſione, eiuſque ratione componet?

Dicent Salmanticenſes, & alij (quibus in voto eſt mordicùs defendere ex communi allegatione *l.* 1. §. *nulla itaque*, *C. de vet. iur. enucl.*) nullam eſſe in iure antinomiam, & ideò iſta non admittenda. Sed reſpondemus, id *Iuſtinianum* non adſeruiſſe in d. §. *nulla*, ſed tantùm declaraſſe id ex ſuo animo fuiſſe: quem cùm inter alia teſtari vellet, conſtitutionem illam, ſiue epiſtolam *Triboniano* ante nouiorem Codicem, compilationemque Digeſtorum conſcripſit, vt patet ex inſcriptione, & finalibus verbis, & ex *l. ſequenti*, §. *poſtea*, ibi: *Confectum eſt ſecundùm noſtra mandata.* Demus id poſt Codicis nouioris editionem & compoſitionem quinquaginta librorum Digeſtorum adſeruiſſe in *l.* 2. §. *poſtea*, & in §. *contrarium*, in *l.* 3. §. *contrariam*, *C. de iure delibe*r. ſcire ſimul debemus id à traditione *Triboniani*, & aliorum adſeueraſſe *Iuſtinianum*, qui nunquam percepit, imò nec legit, aut vidit Iuriſconſultorum libros, vt clarè colliges ex dict. *leg.* 2. §. *poſtea*, *C. de iure deliberandi*, cùm ait: *Sed cùm omnia percontabamur à præfato viro excelſo Triboniano, ſubgeſtum eſt, duo penè millia librorum fuiſſe conſcripta, & plus quam tricies centena millia verſuum à veteribus effuſa.* His adde *Tribonianum*, & ceteros id perquàm timidè adſeruiſſe, & excuſationem antinomiarum, & contrariorum opere ſuo contentorum, velut, præmeditatos fuiſſe in verbis illis dict. *l.* 2. §. *contrariam autem aliquid in hoc Codice*, &c. & in d. *l.* 3. §. *contrariam autem aliis legibus*, &c. Hoc autem quod nutantes adfirmarunt, re vera non perſtiterunt. Et (quod valdè notantandum) iſtis in nouioris Codicis confectione, & Digeſtorum compilatione id ipſum ſanè euenit, quod in priore Codicis promulgatione: quę ſine conſtitutionum diſcordia emiſſum adſeuerauerat *Iuſtinianus* in *l. vnica*, *C. de nouo Codice faciendo*, & in *l. vnica*, *C. de Iuſtinian. Codice confirm.* Et poſt iſta ſic incaſsùm pronuntiata, idem *Iuſtinianus* poteſtatem *Triboniano*, ceterìſque fecit contrarias leges, aut ſimiles (ſi quæ inuenirentur) tollendi: circuncidendi: & à noua Codicis editione excludendi: leges imperfectas replendi: & obſcuras, obductáſque noua eliminationis luce detegendi, *l. vnica*, §. *ſupra dictis*, *C. de emendat. Codicis.* Quam cum proximè citatis *Tribonianus* & *Socij* exterminare debuerant, vt vero eſſet ſimilius quod in dict. *l.* 2. §. *poſtea*, & in §. *contrarium*, & in *leg.* 3. §. *contrariam propoſuerant.* Nam cùm antinomias in ſola priore Codicis editione

effugere non potuiſſent, ac ipſi anteà *Iuſtiniano* propoſuerunt, aut promiſerunt, aut auctoritate ſua media obfirmauerũt, quis credet, in vaſtæ illius librorum Iuris Conditorum molis digeſtione id præſtitiſſe? Maximè ſi conſideret, eam à reſponſis Iuriſconſultorum contrariarum ſectarum conflatam. His demum ſubiungo, *Tribonianum* variè in cõpilatione illa peccaſſe, multa enim ad libitum transformauit, vt ipſe fatetur in d. *l.* 2. §. *tanta, C. de vetere iure enuclean.* quædam ſeria multiplicauit: pleraque ſupetuacua in Iuriſconſultorũ reſponſis addidit: alia non pauca malè conlocauit: nec etiam in paucis vitio matatheſeos, ſiue traiectionis laborauit: eadem reſponſa diuerſis titulis inſeruit: vt optimè notauit *Eguinarius Baro ad lib.* 1. *Pandectar. in princ. Petrus Burgius* diſertè *lib.* 1. *elector. cap.* 10. 11. 14. & 19. *Cuiac. & Anton. Fab.* paſſim. Vt inde nihil mirandum ſit, ſi omnes Iuriſconſultorum deciſiones ad vnam concordiam non redegerit *Tribonianus*, quod nec vllus diligentior, & Iuris Romani peritior à reſponſis diuerſis & contrariis vnquam elicere & præſtare poſſet. Hæc velut obiter perſequi deſtinaui, vt deinceps abeant ij, qui in verba *Triboniani* in dict. *l.* 2. §. *poſtea*, & §. *contrarium*, & in *l.* 3. §. *contrariam, Cod. de veter. iure enuclean.* animoſiores ipſo iurarunt, cæci ſanè, ſine delectu, & re vera decepti, ac in expenſione d. *l.* 1. §. *nulla, Cod. de veteri iure enuclean.*

Supereſt (ad noſtra redeuntes) reſoluamus, cui prædictorum Iuriſconſultorum ſententiæ ſtandum ſit? & ſanè poſt *Ioan. Coraſ.* (qui in hoc ſalebroſo loco ſe ſudaſſe & alſiſſe fatetur) *lib.* 5. *Miſcel. cap.* 8. & poſt *Balduinum ſupra* (qui iudici liberam concedit facultatem ſequendi quam magis probabilem harum opinionum diſſentientium Iuris Auctorum duxerit) Ego exiſtimo *Cuiac. vbi ſuprà* optimè æſtimaſſe *Scæuolæ* & *Pauli* ſententiam, velut æquiorem, ſequendam eſſe. Ratio verò qua ipſe mouetur (dicẽs iſtis partum licèt non fuerit in fructu, vt ſubindicat *Paulus* in d. §. 1. & propalàm fatetur *lib.* 3. *ſentent. tit. de legatis*, ius fructuum ſequi) alterius eſt propoſiti, quod *inferius* proſequemur. Vnde † ego valdè probo cauſam quã *ſupra* expreſſimus, dum fundauimus, heredem grauatum ante diem fideicommiſſi cedentem verum dominum hereditatis eſſe, & ideò partum eo tẽpore editum ad eum pertinere: & hoc adeò verum eſſe, vt grauato herede hereditatẽ reſtituere ſine reditu partus ancillarum (qui ſub hoc nomine non venit) adhuc adquiratur heredi & domino ancillæ tempore editionis, ſi ſpecialiter teſtator partus reſtitutione eum in fauorem fideicommiſſarij non prægrauauerit. Et hoc ipſum erit ex ſententia *Neratij*, ſi ancillam quis reſtituere grauatus ſit, nam adhuc partum (reſtitutioni expreſsè non obnoxium) retinebit, ita vt idem ſit ſiue hereditas in vniuerſum, ſiue ancilla ſit in reſtitutione: vt vtroque caſu heres partum (quem ſpecialiter vt erat neceſſum fideicommiſſario reſtitui teſtator non præcauerit) iure dominij retineat. Et hic verus eſt ſenſus verborum d. §. 1. 57

A quo principaliter deduco *Papinianum* & *Vlpianum* (qui in reſolutione principali propoſitæ quæſtionis differunt) æquè ſentire, † vt prædixi, ſub adpellatione fructus, aut reditus partum non venire, ac *Paulus* & *Scæuola*. At *Papinianus* partum ſusceptum ab herede grauato hereditatem exceptis reditibus reſtituere ad fideicommiſſarium redire putabat, quia ſub *reditus* nomine partus nõ contineretur; immemor rationedominij ex capite adceſ- 58

adceſſionis aut augmenti, vel cauſæ (de qua *infrà* agemus) partum iſtum heredi, veróque domino ante diem fideicommiſſi cedentem adquiri. *Paulus* verò ad heredem partum pertinere ſenſit ratione dominij, ex verbis illis teſtatoris, *ſine reditu*, nõ exceptum: ſupponens heredem grauatum reſtituere ſine reditu, voluntati teſtatoris facere ſatis, plenámque fidem exhibere, ſi res & corpora hereditaria reſtituat reditibus exceptis, ſiue emolumentis partuum, & aliis quibuſque illi iure obuenientibus, dum non conſtet de contraria voluntate teſtatoris. Quæ ſanè veriſſima diſſentiendi inter iſtos Iuriſconſultos cauſa *Balduinum* aufugit *vbi ſupr.* dum ait, *Papinianum* vim verborũ adtẽdiſſe, cuncta; vrſiſſe, & ab his voluntatem defuncti æſtimaſſe, *Paulum* verò voluntatis coniecturam potiùs ſequutum, quàm verborum ſignificatum: ſicque quæſtionem magis facti, id eſt, voluntatis, quàm iuris fuiſſe, vt inde tolerabilior fuiſſet iſta defenſio. In quo valdè aberrat *is Auctor*, cùm re vera *Paulus* ex iure, *Papinianus* verò contra ius reſponderit, attentis proximè dictis.

Decimò, propoſita adſertio & reſolutio, quæ habet partum ancillæ ad quemuis dominum pertinere in cau-
59 ſa eſt, cur poſſidenti † ancillam à non domino ex iuſta cauſa & titulo, etiam lucratiuo, nondum vſucaptam detur Publiciana pro partu in *l. ſi ego*, §. *partus*, & §. *interdum*, D. *de Publiciana in rem act.* (de quarum interpretatione actum eſt *ſupra* latè) nimirum, quia vice domini poſſeſſor iſte habetur, & fructus, adceſſioneſque rei poſſeſſæ iuſto titulo percipit.

Demum valdè notandum cenſeo, in quibus caſibus fructus, †vel eorum pars ad aliquem non habentem do-
60 minium directum vel vtile (vt noſtri aiunt) iure pertinent, velut ad patrem, maritum, tutorem, & quemuis alium vſufructuario ſimilem, ancillæ partum ſub nomine fructuum non venire, *l. plerumque* 10. §. *ſi ſerui* (qui de ſeruis inæſtimatis intelligendus eſt, ex §. immediatè præcedenti) D. *de iure dot. Cuiac. ad lib. 9. reſponſ. Papinian. in notis ad l. 58. §. hereditatem*, D. *ad Trebellian.* Exemplo etiam nobis ſit decima fructuum tutoribus & curatoribus debita, ex *l. 2. tit. 7. lib. 3. fori*, quin & ex antiquiſſima lege *Leonigildi* (abhinc annis mille & plus lata, vt conſtat ex *Roderico lib. 2. cap. 21. Ambroſ. Moral. lib. 11. c. 64.* quæ in foro antiquo (quem FVERO JVZGO adpellamus, eſt *l. 3. lib. 4. tit. 3.*) id ipſum fuerat ſtatutum: nam cùm in dictis legibus tutoribus decima pars fructuum minorum adſignetur, partus ancillarum pupillarium, quos nec in iure dominij, vel quaſi percipere poterunt tutores, ſed prætextu fructus tantùm ex dictis legibus, ad pupillum ſine diminutione aliqua pertinebunt, vt poſt alios reſoluit *Baeça de decima tutoris cap. 13. Gutierrez de tutel. 3. p. dict. ca. 30. num. 14.* & rectè quidem, cùm partus non ſint in fructu, ex dictis *ſupra*.

SECTIO II.

De cauſa.

VIDIMVS de adceſſione in partu ancillæ contingente. Nunc ex ordine propoſito agendũ eſt de cauſa (quæ cùm multipliciter † in Iure ſumatur, vt ex *Lexicographis, Hotmano,* 61
Briſſonio, Ioanne Caluino. & aliis patet) in propoſito noſtro emolumentum & vtilitatem denotat, quæ non ex re ipſa, vt adceſſio, ſed ab alia ratione extranea, & velut in conſequentiam prouenit, vt diſertè dixit *Parladorus tom. 3. dict. different. 118. num. 6.* vbi po-

nit exemplum in enecante ſeruum Titij heredem inſtitutum antè quàm adiret, qui non tantùm ad æſtimationem ſerui, ſed & hereditatis tenetur, *l. inde Neratius* 23. §. *idem Iulianus*, *D. ad legem Aquil.* cum aliis per *Auctorem* iſtum adductis. Quod intellige, dum tamen hoc verbum, *cauſa*, ad
62 omnes † obuentiones, emolumentaque ratione rei prouenientia referatur, vt in *l. proinde* 21. §. 1. *D. illo tit. ad legem Aquil.* vbi cauſæ corporis ſerui cohærentes æſtimantur, vt ſi forſan ſit *Comædus*, vel *Symphoniacus* (quod ſæpiſſimè apud Romanos adcidebat, vt ex pluribus optimè notat *Laurentius Pignorius de ſeruis fol.* 79. *&* 98.) quo caſu non ſolùm corporis perempti, & artificij æſtimatio facienda eſt, ſed & eius ratio haberi debet, quò cetera corpora depreciata ſunt. Vt inde clarè pateat, quid ſibi velit verbum hoc *cauſa*, in *tit. de vſuris, & fructibus & cauſis*, & in *tit. C. de partu pignor. & omni cauſa*, & in *l. ſed & partus* 12. *D. de eo quod metus cauſa* in illis verbis: *Sed & partus ancillarum, & fœtus pecorum, & fructus reſtitui & omnem cauſam oportet*.

Vt ergo vno verborem abſoluam,
63 *cauſa* † apud Conſultos id dicitur quod Iuris Interpretes *intereſſe* vocãt: nomine quidem nouo docendi gratia adinuento, ita vt cauſa ad damnum emergens, & lucrum (quod vocant) ceſſans referatur, *Parlador. ſupr. n.* 9. Vnde illud *Pauli* in *l. cùm fundus* 31. *D. ſi certum petatur: Cùm fundus, vel homo per condictionem petitus eſſet, puto hoc nos iure vti, vt poſt iudicium adceptum* CAVSA *omnis reſtituenda ſit, id eſt, omne quod habiturus eſſet actor, ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus fuiſſet*, d. *l. præterea* 20. *D. de rei vindicat. nec enim ſufficit corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt vt & cauſa rei reſtituatur*, id eſt, vt omne id habeat petitor, quod habiturus foret, ſi eo tempore, quo iudicium adcipiebatur, reſtitutus ille homo fuiſſet. Sic etiam adcipitur in *l. Iulianus* 9. §. *quantum*, *D. ad exhib.* in *l.* 2. *l. equis* 8. *D. de vſuris*, & in *l.* .. §. *hanc actionem*, *D. de poſiti*, & in *l. exhibitiones* 7. *C. ad exhiben.* Vbicunque ergo agitur de reſtituenda ancilla cum ſua cauſa, partus & omne lucrum venit in reſtitutione, velùt damni cuiuſque alterius emergentis refectio, expræcitatis iuribus & aliis, maximè *l. ait Prætor* 10. §. *per hanc*, ibi: *Cum ſua ſcilicet* CAVSA iuncto *verſ. partus*, & *l. fin.* §. *Proculus* (qui ab his lucem adcipit) *D. quæ in fraud. cred.* Nec parum iuuant (ſi ad iſta referas) quæ latè adnotauit *D. Amaia lib.* 3. *obſeruat. cap.* 1. §. 2. ex *n.* 49. circa interpretationem dict. §. *Proculus*.

SECTIO III.

De mora.

SEQVITVR vt videamus de mora:
& certè hæc in cauſa eſt, † vt par- 64
tus ei reſtituatur, qui tempore editionis ancillæ dominus non erat, cùm eſſe debuiſſet, ni mora ex parte ancillam cum partu retinentis interceſſiſſet, d. *l. Paulus* 14. *in princip. D. de vſuris*, vbi ait, mora in ſoluendo fideicommiſſo facta, partus quoque ancillarum reſtituendos, ex ratione ab *Vlpiano* tradita in *l. cùm res* 4[illegible]. §. *fin. D. de legat.* 1. iunctis his quæ tradit *Vincent. Carot. caſu* 374. *num* 10. *&* 12. *& caſu* 483. *num.* 3. Et ab his veniunt intelligendi
† *tex.* in *l. Licinius* 48. D. *de legat.* 2. & 65
in d. *l. vxorem* 41. §. *ſorori*, D. *de legat.* 3. & in d. *l. filium* 21. D. *de optione legata.* In quorum iurium interpretatione multa comminiſcitur D. *Amaia* dicto *cap.* 1. §. 1. *num.* 21. *ſupr.*

Tu

Tu verò dic, in illis, & ſimilibus ante commiſſam moram partum non reſtitui, imò & poſt diem fideicommiſſi cedentem, dum quis in culpa non eſt (vt quia interpellandus, ex notatis *ſupr. n.* 47.) fructus & partus reſtitutio ceſſabit. Nulla enim hoc caſu ſubeſt culpa, ex dictis ibi. At cùm ex ca-
66 pite moræ † fructus vel partus reſtituendos dicimus, culpam præſuppon imus, nec enim mora eſt, vbi dolus, vel ſaltem culpa non ſit, ad latè tradita per *ordinarios* in *l. quod te mihi, D. ſi certum petatur*, *Petrus Gregor. lib.* 21. *ſyntagmat. iur. cap.* 14. *num.* 6. *&* 7. *Barboſa* latè in *l. ſi mora* 10. *num.* 1. *& ſeqq. D. ſoluto matrimon.* Vnde cùm quis culpæ expers eſt, à mora & eius pœna ſimul erit liber, *l. ſi ſoluturus* 39. *D. de ſolution.* cum alijs.

67 Et ne obſtet *tex.* in d. *l. ſi mora*, † vbi fructus ex mora inculpata reſtituuntur, aduertere debes, quæ prædiximus intelligenda eſſe de eo qui iure dominij fructus vel partus percipit ante moræ commiſſionem, vel culpam in reſtituendo: at *textus* in d. *l. ſi mora*, loquitur de marito fructus rerum dotalium ſoluto matrimonio percipiente, qui eos vxori etiam mora vel culpa non interueniente reſtituere tenetur: cùm meum ſit, quidquid ex te mea ſupereſt, cuius vendicandi ius habeo, *l. ſolùm* 49. §. *meum, D. de rei vendic.* Quin & quo caſu res perierit ſine dolo aut culpa retinentis, ſubſicit actiones cedere furti vel damni, iniuriæ, & ſimiles, ex eleganti deciſione *tex.* in *l. etiam filios* 18. *verſ. ceterum, D. ſoluto matrimon.*

SECTIO IV.

De æquitate.

68 DEMVM ex capite æquitatis † partus ancillæ editi ante moram, & apud verum dominum extra cauſam redhibitionis (quam *ſuprà* tractauimus) aliquando ſunt reſtituendi, vt in caſu *l.* 4. §. 1. *D. de lege commiſſor.* vbi emptor ſub conditione poteſtatiua fructus ante reſolutionem emptionis perceptos ſuos facit, quando partem pretij traditam perdidit: quod humanitatis cauſa, & contra ius ſtrictum (quo attento fructus ſequuntur dominum, *l. & ex diuerſo* 35. d. *l. ſolùm* 49. §. *meum, D. de rei vendicat. l. fructus* 13. *C. de actionib. empti. Giurba*, plures referens, *in conſuetudines Meſſanenſ. cap.* 10. *gloſ.* 7. *num.* 11.) admiſſum fuit, vt probat *ille textus.* Quin & in odium legis commiſſoriæ, vt notat optimè *Gothofred. in eiuſdem §. ſcholijs.* Et hac certè æquitate † præcipuè innititur 69 deciſio *textus* in *l. curabit* 5. *C. de action. empti.* vbi nulla mora interuenit, vt vtrumque clarè conſtat ex *illo textu.* Ex cuius ratione, & generali deciſione venit etiam intelligenda *d. l.* 4. § 1. in perceptione & retentione partus ancillæ ſub pacto legis commiſſoriæ venditæ parte pretij ab emptore deperdita, cùm hoc caſu eadem militet ratio, quæ in fructibus.

Et ab his claras & certas quiuis deſumere poterit reſolutiones † circa 70 retentionem aut reſtitutionem concedendam, denegandámve partus ancillæ, omiſſis ſpinoſis *Antonij Fabri*, in vno aut altero propoſitis caſibus; quos tantùm ipſe proſequitur *decade* 59. *errore* 9. & *decade ſequenti, errore* 2. *& ſeqq.*

Superioribus omnibus pro coronide ſubiungo, ab his facilè inferri, nullibi in iure † partum ſub nomine 71 *reditus* venire: reditus nãq; & fructus vt implurimùm in eadē ſignificatione vſurpantur: maximè cùm à verbo *reddo* rectè deducatur, & ideò duplici *dd.* aptè iridē conſcribatur (quicquid poſt alios dicat *Rodrig. de annuis red.*

Mm

lib.1.queſt. 1. *n.*1.) Reddeɩe enim dici-
tur ager, qui depoſitum ſemen & ope-
ran culturæ impenſam teſtituit: ita vt
fructus è terra à domino percepti
propriè *readitus* adpellentur, vt ſtre-
nuè probat *D. Amaia* d *cap.*1. §.1.*num.*
27. *ib.* *obſeruat*. Idémque eſt, ſi reditus
à *redeundo* dicatur, ex relatis à *Rodri.*
ſupra: quibus adde *Brechaum* in *l.pru-*
gem. D.d. verb.ſignific. Conanum lib.
4.*cap.*3.*nu.*5 Reditus enim eſt fructus
& obuentio ex re quotannis proce
dens, vnde Græcè πρόσοδος dicitur in
Iſocrate, & alijs, quaſi *aduentum*, aut
progreſſum dicas.

Et quamuis pluries in iure *reditus*
72 † nomen rem diuerſam à fructu de-
notare videatur, hæc differentia in eo
præcipuè conſiſtit, quòd *fructus* no-
men ad natural a emolumenta fundi,
aut alterius rei fructiferæ refertur: *re-*
ditus verò propriè eſt in agro, qui
nummo locatur, vt clarè probat *text.*
in *l. fundi Abutiani* 38. *D. de vſufru.*
legato, & in *l.patrimonij* 22. *D.eod.tit.l.*
defuncta 58. §.1. *D.de vſufructu*. Fateor,
nomen hoc *reditus*, latiùs aliquando
73 † vagari, & ad emolumentum quod-
uis annuum ex re ipſa, vel extrinſecùs
perceptum referri, *l.magis puto* 5. §.*non*
paſſim, *D.de rebus eorum*, *l.penult. D.de*
vſu, & vſufr. legato, *l. æquiſſimum* 14. §.
1. *D. de vſufru. l. Titia* 48. *D. de ſolu-*
tion. quo ſenſu vſura reditus dicitur
Ouidio Elegia 3.

At reditus iam quiſque ſuos amat, &
ſibi quid ſit
Vtile, ſollicitis computat articulis.

Sed in nulla prædictarum ſignifica-
74 tionum *reditus* nomen † partui ada-
ptari poteſt: qui nec eſt in fructu: nec
emolumentum eſt in nummo, vel re-
ditu annuo conſiſtens: & ita clarè ſen-
tiunt *Papinianus* & *Paulus*, iſte in *d.l.*
Paulus 14. §. 1. *D. de vſuris*, ille in *d. l.*
deducta 58. §.*hereditatem*, *D.ad Trebell.*
(in hoc concordes, quamuis in deci-
ſione principalis quæſtionis ab eis
propoſitæ contrarij, vt probauimus
*ſupr. nu.*58.) Et ita poſt alios ſentiunt,
ſummis (vt aiunt) labris rem adtin-
gentes, *Menoch.lib.*1.*de arbitrar.* dicto
caſu 49. *num. vlt. Rodrig. de annuis re-*
*ditibus.lib.*1.d.*quæſt.* à *num.*3. Vt me-
ritò veniat refellenda † contraria a- 75
liorum ſententia, quam ex aliquibus
à iure deuiis, oleo & opera deperdi-
tis adſtruere conati ſunt *Gama* d. *de-*
*ciſ.*135. *num.* 4. *Baeça de decima tutor.*
*cap.*2. *num.*2. *Spino in ſpeculo teſtament.*
gloſ. 13. *in princip. num.*73. & *gloſ.* 18.
num. 99. *Gutierr. de tutelis* 3.*par. cap.*
30.*num.*3.

§. III.

DE PARTVS conditione in Iure.

SYNOPSIS.

1 *Partus conditionem matris ſequitur. Et num.* 3. *hoc intelligit de partu habito extra matrimonium. Et num.*4. *reddit rationem. Et nu.*5. *eam ex* Antonio Fabro *explicat. Et nu.*7 *alias rationes reijcit. Et num.*8.9. *&* 10. *fallentias quaſdam adijcit. Et num.*11. *alias improbat.*

2 *Filius ex ancilla patris ſeruus & filius eſt.*

6 *Interpretatio* Fabri *ad* l. Lucius 83. D. de condition. & demonſtration. *laudatur.*

12 *In partu ex iuſtis nuptijs regulariter patris conditio adtendenda videtur, ex* Celſo *&* Vlpiano.

13 *Sed reſoluendum eſt cum* D. Pichardo, *quoad ſtatum filium ſequi matris conditionem: quoad dignitates verò & honores patrem.*

14 L. cùm legitimæ, D. de ſtat. homin. *declar.*

15 *Natus*

15 *Natus ex patre nobili & matre plebeia apud nos adpellabitur* Hidalgo, *non verò* Nobilis.

16 L.nati 29. C.de Decurionib. lib.10. *cum alijs declaratur.*

17 *Statuto induci non poteſt, vt filius quoad nobilitatem ſequatur matris conditionem, iuxta* Bartoli *ſententiam, ſed contrarium eſt verius.*

18 Pater Sanchez *omnium primus eam mouit quæſtionem, An filius naturalis viro nobili ex ancilla natus, nobilitatis paternæ fiat particeps? quam reſoluit adfirmatiuè. At negatiuam ſententiam ex pluribus adſtruit* Auctor *num.* 19. *& ſeqq. miſerum ſeruorum ſtatum demonſtrans.*

20 *Primo capite* legis Aquiliæ *ſeruos pecudibus adæquari demonſtrat.*

21 *Morti ſeruitutem adſimilari notat.*

22 Iuſtinianus *ſeruis manumiſſis quoad ſucceſſiones fauit. Et num.*23.

24 *Qui ſe venundari paſſus eſt poſt manumiſſionem, libertinus fit, non ingenuus.*

25 L.ius agnationis, D.de pactis *intellig.*

26 *Nobilitati generis priuatorum pactionibus derogari non poteſt.*

27 *Nobilitas ex diuerſis cauſis, Iure Ciuili adprobatis, deperditur.*

28 Bald.*exiſtimans nobilem (quæ plebeio nupſit) pœna nobilium puniendam, impugnatur.*

29 *Iure Hiſpano nobilis ex aliquibus cauſis nobilitatem amittit.*

30 *Nobilitas mutabilis res eſt, vt aliæ.*

31 Pater Sanchez *exiſtimauit, nobilitatem ſanguini adhærere, impugnatur.*

32 *Iura ſanguinis per Ius Ciuile corrumpuntur.*

33 L.iura ſanguinis, D. de reg. iur. & l.3. D.de interdi. & releg. *declarantur.*

34 *Reſtitutio natalium à Principe facta in quæſtione* Patris Sanchez *qualiter intelligenda. Et num.*35. *hoc limitat* Auctor.

36 Palæotum in cap.62.num.2. *intelligit. Et num.* 37. Patri Sanchez *contrariari probat.*

HIS quæ de partu in genere proſequimur, aptè ſubcedit examinatio illius concluſionis à Iuriſprudentibus & Imperatoribus variis in locis ſummè commendatæ, quæ habet, partum ſequi † matris conditionem, maximè in *l.& ſeruorū* 5. §. *ingenui, l.cùm legitimæ* 19.*adſi.l. Herennius* 22.*l.lex natura* 24.*D.de ſtat. homi.l.iiād addes* 19.*§.ſi quis mulierem, D. locati, l. huiuſmodi* 84.§ *legatum, D de legat* 1.*l. fin.D.de adquir.rer.domin.l.partum* 7. *C.de rei vindicat. l.fin. C. de liber.cauſa, l.fin C.de agricol.& cenſit.lib.*11.*cap. fin.* cum *gloſſa de ſeruis non ordinan. Vlpia. in fragment.tit.*5. *§.ex Iure Romano, Iuſtinian.in princip.inſtitutio. de ingenuis,* & in *§ penult. inſtitution de iure perſon.* quibus concinit *l.*2.*tit.* 21. *p.* 4 Quod & in pecoribus procedit, *l.idem Pomponius* 5.*§.idem ſcribit, D.de rei vendic. l.ſi quis vxori* 52.*§.ſi quis aſinum, D. de furtis.* 1

Et ideò locum habet, vt ſi quis filium ex ancilla † propria habuerit, is 2
ſimul filius & ſeruus ſit, *l.*2.iuncta *glo.* verbo *filium, C.ſi mancipium ita fuerit alienatum,* & in *l.fin. C.commun.de manumiſ.* notat & reſoluit *D. Ant. Padilla,* poſt alios, in *l.naturalis num.*3 *D.de praeſcript. verb. Pater Sanchez lib.*7.*de matrim.diſput* 24.*num.*6.

Sed concluſionem iſtam Iuriſconſulti *Celſus* & *Vlpianus* limitaſſe † & 3
intellexiſſe videntur in d. *l.cùm legitimæ,* & d. *l lex natura* in partu extra legitimum matrimonium habito: in quo lex hæc naturæ eſt (teſte *Vlpiano*) vt matrem ſequatur. Idémque d ſertiùs edocuit *Vlpian. in fragment.* d.*tit.* 5. §.*ex cuie.*

Vt inde adpareat vera eiuſdem rei
4 ratio, † quam expreſſit *Paulus* in *l.
quia ſemper* 5. *D. de in ius vocan.* quia
mater *ſemper certa eſt, etiam ſi vulgo cō-
ceperit: pater verò is eſt, quem nuptiæ de-
monſtrant*, aliter verò incognitus eſt:
imò verò Iure Ciuili nullus. Licèt e-
nim per rerū naturam fieri non poſſit,
vt quis ſine patre naſcatur, cùm tamē
pater in iure ille ſolus ſit, quem iuſtæ
(hoc eſt, legitimæ & Iure Ciuili ad-
miſſæ nuptiæ) demonſtrant, d. *l. quia
ſemper*, in verbis proximè expenſis, *l.
item in poteſtate* 3. *cum ſeq. l. filium* 6. *D.
de his qui ſunt ſui vel alieni iuris*: hinc
fit, vt nullum Iure Ciuili patrem ha-
beat is qui extra matrimonium natus
eſt, §. *ſi aduerſus, inſtitution. de nuptijs*,
vbi *Iuſtinianus* hac eadē ratione vſus
ita diſertè ait: *Nam nec hi patrem habe-
re intelligūtur, cùm & his pater incertus
ſit: vnde ſolent ſpurij appellari* παρὰ τὴν
σπορὰν, *id eſt, à ſatione, &* ἀπάτορας, *quaſi
ſine patre filij*: & notauit perquàm di-
ſertè Cardinalis *Palæotus de nothis,
ſpurijſque filijs cap. 26. in princip.* Quòd
ſi obponas, iſta fictionem ſapere, aut
Iuris Ciuilis potiùs eſſe quàm Natura-
5 lis. Reſpondet *Anton. Faber* † *in Iuriſ-
prud. Papin. tit. 3. princip. 4.* (& quidem
diſertè) naturaliter fieri non poſſe, vt
qui magis ſine patre naſcatur, quàm
ſine matre, ſed tamen illud etiam iux-
ta *Vlpiani* ſententiam ex lege naturæ
eſſe, vt natus extra matrimonium nō
credatur patrem habêre, nam cùm iu-
ſtæ ſolùm nuptiæ patrē demonſtrent,
his deficientibus euenit, vt nec dici,
nec ſciri poſſit, quis ſit pater ſpurij,
vel vulgò quæſiti. Fit enim pater (vt
iſte *Auctor* ait, quem commēdat *Hil-
ligerus in Donello enucleato lib. 2. cap. 10.
in notis*) in inſtanti vnico conceptio-
nis, quod naturale quidem eſt: quando
tamen hoc fit per ipſam rerum natu-
ram, incertum eſt, ex iam dictis, & per
nos adnotatis in *cap.* 1. Et paria in iure
ſunt non eſſe & non adparêre, *l. Are-
thuſa* 15. *D. de ſtatu homin. l. ſed & in illo*
18. *D. de rebus dubijs*, cum alijs à *Fabro*
relatis.

Qui inde quàm dextertimè inter-
pretatur *l. Lucius Titius* 83. † *D. de con- 6
dition. & demonſtrat.* vt impoſſibilitas,
de qua ibi (iuxta communem intelle-
ctum per nos reſpōdendum *infr. cap* 20.)
non reſpiciat Ius Ciuile, quandoqui-
dem nuptiæ ab eo probatæ patrem
demonſtrent, ſed naturæ, quæ nul-
las filiationis nobis certas ſubpedita-
uit probationes. Vt inde meritò
veniat notandus & refellendus *Franc.
Conan. lib. 2. commentar. iur. cap. 16. num.*
3. qui lege naturæ parentes ex iuſta
vxore & concubina liberos ſuſcipien-
tes adæquat: nec adeò eius dictum
magnifaceret *Robles Salzedo de repræ-
ſentat. lib. 2. cap. 14. n. 3.* ſi præfata per-
pendiſſet.

Adhæc prædicta veriſſima cauſa
attenta, cur matris conditionem par-
tus extra matrimonium ſequatur (quę
ipſis Iuris Conditoribus placuit) inſu-
per habendæ vel reijciendæ ſunt ra-
tiones † aliæ, quas adducunt *Bald.* in 7
l. fin. poſt princip. C. de ſeruis fugitiuis,
Salicet. in d. *l. partum, in fin. Angelus* in
§. *ſed & ſi quis, num.* 1. *inſtitution. de
action.* Et ſimul irridenda illa eſt,
quam nouiſſimè expendit *Ioan. Gu-
tier. in tractatu de matrim. cap. 93. num.*
5. dicens, ſeruitutem ad corpus perti-
nêre, quòd recipit proles à matre
tanquam ſubminiſtrante materiam:
quod alio in propoſito dictum & no-
tatum fuit per eos, à quibus iſta de-
ſumpſit.

Prædictam verò concluſionem li-
mitabis cum *Vlpiano* in *l. cùm verò* 26.
§. *adparet, D. de fideicommiſſar. libertat.*
& in *l.* 1. §. *quæri poterit, D. de ſuis &
legitim. hered.* in eo partu, † qui ab ea, 8
quæ ex fideicommiſſaria libertate
moram paſſa eſt, conceptus & natus

ſit,

ſit, qui ingenuus & patri ſuus heres naſcitur.

Secundò limita ex eodem *textu* in
9 nato†ex captiua poſtliminio reuerſa, qui ex reſcripto Imperatoris ibidem relato ingenuus naſcitur.

Tertiò limita cum *Iuſtiniano* in *l. cùm inter veteres* 14. *C. de fideico. libert.* in ventre ancillæ, cui per fideicom-
10 miſſū†directòve libertas relinquitur.

His alias Interpretes Iuris addunt fallentias, in quibus manifeſtò fallun-
11 tur. † Præmaximè *Ioan. Coraſ.* qui in *rubrica D. de ſtatu homin. n.* 4. limitat in prægnante damnatione pœnæ ſerua effecta, quæ naturali (ait) cauſa inſpecta libera eſt, & ideò ingenuum parit, *l. Imperator* 18. *in fi. D. de ſtatu homin.* hoc enim (vt ait *Hilliger. in notis ad dict. cap.* 10.) è regula eſt *Iuſtiniani in princip. inſtit. de ingenuis*; cùm enim libera fuiſſet mater conceptionis tempore, ingenuus erit ex ea in ſeruitutẽ redacta natus filius, *l. ſi ante C. de pœnis*, cum alijs iam relatis. ¶ Et prædictę *Coraſij* fallentiæ conſimilis eſt alia *Ioānis Mercer. lib.* 1. *opinion. cap.* 8. ex d. *l. fin. C. commun. de manumiſ.* in natis ex ancilla concubina domini ſui. Sed tantum hoc abeſt à vero, vt potiùs totum contrarium probet ille *textus*, & filios ancillæ ſeruos eſſe patris, & vt tales in vita & morte ab eo poſſe alienari: hoc tantùm addito, vt ſi de illis nil diſpoſuerit, *& taciturnitate eos præterierit, tunc poſt mortem eius ad libertatem eripiantur, vt ſit mors domini libertatis eorum exordium.*

Cetera huius propoſiti proſequuntur *ordinarij* in d. *l.* 5. & alijs, *D. de ſtatu homin.* & in *princip. inſtitution. de ingenuis*, & ex nouioribus omniū optimè *Iacob. Cuiac. in recitat. ſolem. ad l.* 1. *§. huius ſtudij, verſ. diximus ſuperiore, D. de iuſtit. & iure*, *Petrus Gregor. lib.* 20. *Syntagmat. iur. cap.* 7. *num.* 2. *Ioan. Grinellus*, poſt alios, *deciſ. Dolana* 104. *num.* 2. 8. & 22. *Pater Sanchez*, *Ioan. Gutier.* *Ioan. Mercer.* *Anton. Faber*, & *Oſualdus Hilliger.* in locis iam *ſupr.* relatis. *Palaotus* d. *cap.* 26. *num.* 1. Qui *numeris ſequentibus* optimè limitat dicta per nos *ſupr.* à *num.* 3. vt procedant inſpecto Iure Ciuili & eius regulis, aliter verò ſit dicendum Iure Canonico attento, in eo enim illegitimi filij patrem oſtendunt, ex iuribus & rationibus per iſtum adductis.

His ſic conſtitutis in partu ſine matrimonio habito, ſupereſt examinate, quid tenendum in partu ex iuſtis nuptijs † procedenti? in quo etſi gene-
raliter *Celſus* & *Vlpianus* in d. *l. cùm le-* 12
gitimæ, & *l. lex naturæ*, D. *de ſtatu ho.* conſtituant conditionem patris attendendam, eamque iuſtum iſtū partum ſequi, Interpretes tamen Iuris rẽ hanc controuerſam faciunt. Sed pluribus omiſſis, ita componenda † eſt, 13
ex traditis poſt alios à D. *Pichardo in tractatu de nobilita. commun.* à *num.* 12. vt quod adtinet ad ſtatum libertatis, vel ſeruitutis, filij etiam ex legitimo matrimonio procreati matris conditionem ſemper ſequantur: in dignitatibus verò & honoribus patrem. Prior pars apertè probatur in d. *l. partum*, *C. de rei vindicat.* & alijs pluribus iuribus *ſuprà* relatis, vbi indiſtinctè deciditur, filium matris conditionem ſequi nulla adiectione, vel diſtinctione adhibita, an ex legitimo matrimonio ſuſceptus fuerit, vel extra illud habitus: & apertiùs demonſtrat *textus* in d. *cap. fin. de ſeruis non ordinan.* cum *gloſſa* ibi, verbo *ſequuntur*. Quibus aptanda eſt deciſio *tex.* in *cap. fin.* 32. *q.* 4. (quod à Diuo *Iſidoro lib.* 2. *Etymolog. cap.* 5. deſumptum eſt) ita vt filij, ex ſententia *Iſidori* ibi, ſequantur *deteriorem partẽ*, hoc eſt debiliorem, qualis eſt fœmina, iuxta *Gloſſam* ibidem communiter receptam, verbo *deteriorem partem*: quæ expoſitio (vt optimè notat *Pater San-*

chez d.lib.7.de matrim.diſput.24.n.8.) mirè adaptatur verbis illius *textus*, in quo cùm deciſum fuiſſet iuxta regulas Iuris Ciuilis filios ex homine libero, & ancilla habitos ſeruilis eſſe conditionis, ſubiungit ſtatim: *Semper enim qui naſcitur, deteriorem partem ſumit.* Et obieciunculæ illi, quòd *textus* iſte *in fine* adſtruat, illegitimos filios ſequi matrem (qua motus *Fr. Dominicus de Soto in 4. diſtinct. 45.quæſt.vnica, art. 4. concl. 1.* à communi illius *textus* interpretatione diſcedit) ſatisfacit idem *P. Sanchez vbi ſupr.* dicens, hoc intelligendum cum *Gloſſa* ibidem quoad conditionem, vt in d.*l.partum*, cum ſimilibus.

Nec prædictis obſtat *tex.* in d.*l.cùm*
14 *legitima*† *D.de ſtatu homin.* nam intelligi debet cum *Gloſſa* ibi verbo *ſequuntur*, ita vt filij ex matrimonio geniti ſequantur patrem quoad familiam & honores, iuxta ſecundam partem propoſitæ diſtinctionis: quæ etiam probatur in *l. eos 22. l. exemplo 36. l. nullus 44. C.de Decurionib.lib.10.l.1.§. qui ex duobus, D.ad municip.* & nobis apertiſſimè in d.*l.2.tit.21.p.4.* Et hæc eſt Interpretum Iuris concors ſententia in d.*l. cùm legitima*, quam probant *Pet. Gregor. Pater Sanchez, Anton. Faber* & alij iam relati, quibus adde *D. Antoniū Pichard.in tract.de nobilitate comu.* à *num.9.* Qui inde *num.ſeq.* optimè notat ex *l. Senatoris 6.l.lib.ros 10. D. de Senator.* cum alijs, legitimos tantùm filios patris conditionem ſequi.

Inde fit, vt cùm nobilitas ſit dignitas, natus ex patre nobili, & matre plebeia nobis adpelletur HIDALGO,
15 non verò† NOBLE, ex dicta *l. 2. tit. 21. part. 2.* quam optimè exornat *Otalora de nobilit. 2. par.* dicto *cap. 2.* à *num.4.*

16 Et ne his obſtet *lib. nati 29.*† *C. de Decurionib. lib. 10. l. hi qui 12. C.de murileg.lib.11.l.ex ingenuo 4. C.de agric.& man.dom.eod.lib.* vbi filij matris conditionem ſequi videntur quoad honores & dignitates, neceſſum erit recurras ad ea quæ diſertiſſimè adnotauit *D.Pichard.* in d.*tract.de nobilitate commun. num. 13.cum ſeqq.* quæ diſtinctionem iſtam communem ab omni difficultate vendicant.

ET adeò in ſecunda parte (quam proſequimur) locum habet, vt nec ſta-17
tuto† induci poſſit (ex ſententia *Bartoli* in d. *l. exemplo num. 21.* per *textum* ibi, *C. de Decurionib. lib. 10.* cum alijs, quos refert *Tiraq. de nobilit. cap.18. n. 22.*) vt filius quoad nobilitatem ſequatur matris conditionem. Sed contrarium longè verius eſt, ſaltem in ſtatuto à Ciuitate vel Principe ſuperiorem non recognoſcente facto, vel confirmato: & in conſuetudine legitimè inducta, ex adductis à *Tiraq. ſupra num.24.* Quibus adde plures lèges nobilitatem & honores à matre concedentes vel deriuantes, eæ ſunt d. *l.eos 22.l.nati 29. l. neque Dorotheum 61. cum ſeq. C. de Decurion. lib. 10.* d.*l.hi qui 12. l.penult. C. de murilegul. lib. 11. l.mulier 16. l. ne diutius 21. l. fin. C.de agricol. & cenſit. lib.11.* d.*l.ex ingenuo 4. C.de agricol.& mancip.eod.lib.* facit *tex.* in *l. 1. §. qui ex duobus, D. ad municip.* cum alijs notatis à *Tiraquel ſupr.num. 25.* & conferunt plura quæ circa propoſitam *Bartoli* ſententiam optimè ediſerit *Pater Sanchez d. diſputat.24. num.2.*

Qui *num ſeq.* illam inſignem omnium, quos ego viderim, primus mouet quæſtionem, † An filius naturalis 18
viro nobili ex ancilla concubina natus nobilitatis paternæ particeps fiat? Quæ quidem quæſtio apud Auctores Iuris Communis vel exteri ſuperuacua ſanè videtur, cùm in filium naturalem paterna nobilitas non deriuetur, vt ex pluribus optimè fundat & reſoluit *Tiraquel. de nobilit. cap. 15. num.*

num. 10. nobis tamen eius deciſio admodum neceſſaria eſt, attenta *l.* 1. *tit.* 11. *part.* 7. (quæ filium naturalem nobilitatis paternę participem facit) quam exornat *Greg. Lopez* ibi verbo *amiga*, *Couarru. in* 4. *Decretal.* 2. *p. cap.* 8. § 4. *num.* 3. *Didacus Perez* in *l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4. *Ordinam. Tellus Fernandez* in *l.* 11. *Tauri num.* 2.

Et propoſitæ quidem quæſtionis reſolutionem *Pater Sanchez vbi ſupra*, ita componit, vt ante libertatem is filius naturalis nobilis dici non poſſit, adeptione verò libertatis conſequatur ſimul nobilitatem, quæ eſt quoddam ius ſanguinis, & per conſequens incommutabile, *l. ius agnationis*, *D. de pactis*: & addit hoc ius cum eo comparari, quod à natura prouenit, & ob id adimi non poſſe, *l. iura ſanguinis*, D. *de diuerſis regulis iur. l.* 2. D. *de interdict. & relegatis*, vbi ait *Alphenus*: *Quæ non à patre, ſed à genere, à ciuitate, a rerum natura tribuuntur, ea manere eis incolumia.* Demum ſuam ſententiam comprobat auctoritate *Cardinalis Palæoti*, qui in ſuo eleganti *tractatu de nothis ſpuriyſque filijs*, *cap.* 62. *num.* 2. contra alios reſoluit (teſte *Sanchez*) ſpurium à patre nobili per Principem legitimatum eo ipſo nobilem fieri, ita vt obſcuritatis nota ſubtracta, media legitimatione, ad eam redeat dignitatem, quam ex ſanguine trahit.

Sed hæc quæ *Auctor* iſte piè (vt ipſe fatetur) reſoluit, Iure Ciuili attento, quin & noſtro, ſuſtinêri non poſſunt, & contrarium longè verius diiudico,
19 † ita vt ſeruus iſte factus liber vnus è plebe ſit, nec vllo modo inter nobiles connumerandus. Magna quippè iſta metamorphoſis inter res ita diſpares & diſtantes, ac ſeruitus & nobilitas (ex traditis ab *Adamo Comtzen lib.* 8. *polit. cap.* 20.) ita facile admitti non poteſt. Etenim qui in ſeruitute eſt, ἀπρόσωπος eſt, vt ait *Theoph.* in *prin. inſt. de ſtipulat. ſeruor.* hoc eſt, ciuilem perſonam non habet, quæ caput & ſtatum in ciuitate deſignet, *l. liberos* 4. *in fine*, D. *de capite minut.* vbi ab hoc diſertè *Paulus* infert, ſeruum non poſſe capite minui, facit *textus* in *l. quod attinet* 32. D. *de diuerſ. regul. iuris*. Vnde *Cicero lib.* 1. *Officiorum*: *Eſt autē* (inquit) *infima conditio & fortuna ſeruorum. Quidquid enim* (vt ait *Diuus Petrus Chryſologus* ſuauiſſimus pariter & eruditiſſimus rerum tractator *Serm.* 161.) *dominus indebitè, iracundè, libens, nolens, oblitus, cogitans, ſciens, neſcius circa ſeruum fecerit, iudicium, iuſtitia, lex eſt: imperantis ira ſubdito ius eſt, & ad libitum domini vocem non habet conditio ſeruitutis.* Et his concinunt illa *Ariſtophanis in Pluto actu* 1. *ſcena* 1.

Nam ita iniquè comparatum eſt, vt ſors inuida
Ius corporis non illi, qui ipſum poſſidet,
Sed ei, qui pretio eſt mercatus, cõceſſerit.

Et plura in propoſito adcuratè cõgeſſit *Laurẽtius Pignorius de ſeruis*, paulò poſt *initiũ*. Quæ omnia mirari nõ debemus conſiderãtes *legis Aquiliæ primum caput* ſeruos exæquaſſe pecudibus, † *l.* 2. *ad legem Aquil.* quam ibi 20
commentatus *Cuiac.* ita ait: *Vt igitur adparet, ſerui noſtris exæquat quadrupedes, quæ pecudum numero ſunt, & gregatim habentur, velut capræ, boues, equi, muli, aſini.* Et inde *Seneca Epiſt.* 47. poſt varia & multa ait: *Alia interim crudelia & inhumana prætereo, quòd nec tanquam hominibus quidem, ſed tanquam iumentis abutimur.*

Hinc ſeruitus † morti adſimilatur, 21
l. intercidit 59. *in fine*, D. *de conditionib. & demonſtration.* Et cum ea comparatur, *l. cùm hic ſtatus* 32. *ſi donator*, D. *de donation. inter virum & vxorem*, *l. ſeruitutem* 209. *de diuerſis regulis iuris*: vt quod iuris eſt in aliquo mortuo, id ipſum ſit in ſeruo, durante ſer-

Digitized by Google

uirute. Adeò, vt futurarum rerum, vt puta futuræ aliquando manumiſſionis rarionem non habeamus; *l. 1. D. de iure deliberan. l. 2. D. ad Tertullianum, l. 1. §. pertinet, D. vnd. cognati, l. hos accuſare 12. §. omnibus, D. de accuſationibus*, & inde vox FERE (qua vtitur *Vlpianus* in dicta *l. ſeruitutem*, & *Conſtantinus Harmenop. in* Προχείρῳ *lib. 1. tit. 14.* dum ait: ἡ δουλεία σχεδὸν ἔστι θανάτῳ) vel denoret ab hoſtibus captum (qui cùm Iure gentium non Ciuili, libertatem amittat, iure poſtliminij ſperatur in ciuitatem reuerſurus, *l. fin. §. quod inquit, D. de adſignandis libert.*) vel ſerui cuiuſuis operas, vel adquiſitiones domino vtiles, & ſimilia (quæ domino proſunt, ſeruo non ita) demonſtrat.

In aliis autem ſerui pro mortuis habentur, d. *l. quod adtinet, D. de diuerſis regulis iuris*, cum ceteris ſuprà adductis: adeò vt ſerui (qui cognationis nomina retinent, ex *l. Iuriſconſultus 10. §. non parcimus, D. de gradibus*, cum aliis *infertus* adducendis) quod adtinet ad ſubceſſiones, cognationis
22 † ius non haberent, etiam poſt manumiſſionem, *l. 1. §. pertinet. D. vnde cognati*: vſque dũ *Iuſtinianus* iſtis derogauit ſua quadam conſtitutione & fauore liberorum ab ipſo edita, & à *Cuiacio* (cui eam debemus) relata *lib. 20. obſeruation. cap. 34.* & poſt ampliore alia prouiſione & conſtitutione relata & deducta in *princip. inſtitut. de ſeruili cognat.* abrogauit; ea enim effectũ eſt, vt ſeruiles cognationes (quæ Iure Ciuili in nuptijs tantùm contrahendis conſiderabantur, *l. adoptiui 14. §. ſeruiles, D. de rit nupt.*) iam hodie ex *Iuſtiniano* adtēdãtur & in materia ſubceſſionis. Cùm autem ſeruiles cognationes dico, nolo eas referre ad cognationis nomina, de quibus in d. §. *non parcimus*, ſed ad cognationē libertorũ, vel manumiſſorũ, de qua loquitur *Vlpian.* in d. §. *pertinet*, & *Iuſtinian.* in dictis locis; nam cùm Iuriſconſultus in d. §. *ſeruiles*, cognationes iſtas nuptiis contrahendis impedimento eſſe dixit, dubio procul de nuptiis libertorum loquitur, non verò ſeruorum, inter quos connubium eſſe non poterat, *l. filius 28. §. ſi quis eo tempore, D. de lib. & poſthu. l. 3. C. de inceſt. nupt. Nouel. 22. de nuptijs. ca. 8.* ſiue §. *quod autem.* Id quod apertè probat d. §. *ſeruiles*: ibi: *Manumiſſus non ducet vxorem*, & ibi: *Si ex ſeruitute manumiſſi ſint.*

Hæc autem quæ de ſeruilis cognationis progreſſu perpendimus, clarè demonſtrant, Iuſtinianæa conſtitutione relata in dicto *princ. inſtitut. de ſeruili cognat.* opus fuiſſe, vt manumiſſi ad ſubceſſiones cognatorum tãquam iuſti filij inuitarentur. Vnde velut euidens fiat propoſitam *Patris Thomæ Sanchez* quæſtionem conſimili conſtitutione, aut iuris expreſſa diſpoſitione indiguiſſe, vt filius liber effectus paternæ nobilitatis capax efficeretur. Etenim diſpoſita à *Iuſtiniano* in cauſa ſeruilis cognationis, velut ſpeciali libertatis fauore, ad alia trahi non debet, vbi talis indulgentia non inuenitur.

Ex his ergo omnibus perquàm euidens fit, ſeruum ab homine † nobili 23
ex ancilla procreatum (de quo in quæſtione *Patris Thomæ Sanchez*) nobilem non euadere (ac ipſe putabat) ex quo liber factus eſt, niſi aliqua lege ſpeciali hoc ei fuerit indultum, quemadmodum *Iuſtinianus* in ſubceſſionibus ſtatuit. Cùm enim ſeruus manumiſſione incipiat eſſe, & libertũ ſeſe tantùm inueniat, qui anteà nihil erat, inde eſt, vt quæ libertinorum propria ſunt, ſola conſequatur pòſt quàm ſeruitutis infimam exuit conditionem & notam.

Nec mirum eſt, ſi hoc tempore non conſequatur, quæ à genere deriuantur,

tur, cùm nec eandem ipſam ingenui-
tatem, quæ homini libero ſeſe ve-
nundari paſſo anteà competebat,
poſt manumiſſionem ſeruus conſe-
24 quatur, quin potiùs † libertinæ con-
ditionis fiat, vt diſertis verbis adſe-
rit *Modeſtinus* (reſolutionem prædi-
ctam *Pat. Sanchez* penitùs euertens)
in *l. homo liber* 21. *D. de ſtat. hom.* quem
ab impugnatione *Balduini* relati à
Gothofredo ibi, optimè vendicabis ex
notatis ab *Ant. Fabro in Ration. ad d. l.*
libertini 6. *D. illo tit. de ſtatu homin.* Et
ab eo dictis adde, Iure Ciuili adten-
to manumiſſum nouum hominem eſ-
ſe *Paulo* Iuriſconſulto in *l. qui res* 98.
§. aream, *D. de ſolut.* Quinimò & ſer-
uus manumiſſus iterum in ſeruitutem
redactus, nouus homo adpellatur ab
eodem *Paulo* in *l. ſeruus* 27. *§. fin. D de*
adim. legat. & rectè quidem, quidquid
in contrarium adſeruerit *Celſus* in *l. ſi*
chorus 79. *§. fin. D. de legat.* 3. quem o-
ptimè refellit *Anton. Sylu. Clar. libro*
ſingulari ad leges xij. Tabul. cap. 13.

Quæ verò *Pater Sanchez* in ſuæ ſen-
tentiæ comprobationem adſciſcit, ei
nihil proſunt; neque enim *l. ius agna-*
25 *tionis* † *D. de pact.* probat nobilitatem,
aut agnationem ius quoddam ſangui-
nis eſſe incommutabile, vt *Auctor* i-
ſte ſubponit, ſed ius agnationis, vel
ſuitatis pacto repudiari non poſſe:
nam quæ à lege habemus, vel ut agna-
tionem & ſuitatem iuris publici ſunt,
cui pacto priuatorum derogari non
poteſt, *l. ius publicum* 38. *D. de pactis*, *l. ne-*
mo poteſt 55. *D. de legat.* 1. Sed hoc non
vetat, quin iura agnationis, vel ſuita-
tis, quæ ciuilia ſunt, amittantur, mo-
dis & medijs quæ Ius Ciuile adproba-
uit, veluti emancipatione, deportatio-
ne & ſimilibus. Et hoc ipſum dices
in nobilitate generis, cui priuatorum
26 pactionibus † derogari non poteſt, vt
poſt *Anton. Gomez*, *Ciſuentes*, *Otalo-*
ram, *Menoch. Didac. Perez*, & plures
alios optimè reſoluit *Zeuallos* (impro-
bata diſtinctione *Ioannis Garciæ*) *in*
ſuis communibus, quæſt. 688. Et ita iam
hodie deciſum exſtat expreſsè *Regia*
pragmatica (quam deſiderauerat *Ze-*
uallos ſupr.) lata anno 1604. quæ eſt *l.*
14. *tit.* 2. *lib.* 6. *Recop. in tomo* 3. Hoc ta-
men impedimento non eſt, quominùs
nobilitas diuerſimodè in filios & deſ-
cendentes deriuetur, iuxta diuerſos
mores & leges regionum: & quando-
que naturalibus liberis paterna com-
petat nobilitas, vt apud nos exſtat
deciſum d. *l.* 1. *tit.* 11. *p.* 7. quin & na-
tis ex plebeia, *l.* 3. *tit.* 21. *p.* 2. aliquan-
do verò à matre etiam deſcendat in
liberos, vt in d. *l. eos*, *l. nati* 29. *C. de*
Decurion. lib. 10. cum alijs iam *ſuprà* re-
latis.

His adcedit nobilitatem ex diuer-
ſis cauſis Iure Ciuili inductis vel ad-
miſſis deperdi † veluti SENTENTIA, 27
Bald. in *l.* 1. *C. de Dign. lib.* 12. *Roman. conſ.*
73. *num* 4. *Neguſant. in ſylua reſponſ. q.*
25. *num.* 9 *Garcia de nobilitate gloſ.* 1. *nu.*
17. INFAMIA *l.* 2. ibi, *Nobilitaq; perſona*
decore & iure priuetur, *C. de ſecund. nupt.*
l. penult. in fin. princ. C. de Dignit. *lib.* 12.
l. 1. *in fin. C. vbi Senatores, vel Clariſſimi.*
NVPTIIS *inhoneſtis & inæqualibus*,
vt ſi nobilis nubat plebeio, quæ inde
ignobilis fit, ex traditis à *Ioanne Vaud.*
lib. 2 *quæſt. vlt. Hilligero*, eum referen-
te, *lib.* 1. *ad Donellum cap.* 21. *in notis*, v-
bi ex *Liuio lib.* 10. notat, Virginiam
Auli filiam, quòd Patricia plebeio
nupſiſſet, factis Pudicitiæ Patriciæ
matronas arcuiſſe.

Vt inde valdè dubia obiter redda-
tur ſententia *Baldi* † in *l. cùm quædam* 28
puella D. de iuriſdict. omnium iud. exiſti-
mantis, nobilem quæ viro nupſit po-
pulari regulariter pœna nobilium pu-
niendam eſſe, ita vt habeatur ratio
naturalis nobilitatis: nam (præter
quam quòd iſta non conueniunt de-
ciſioni generali *l. mulieres. C. de Digni-*

tat. lib. 12. & pluribus aliis conſideratis à *Tiraquello de nobilitate*, dict. *cap.* 18. *num.* 43.) ipſe idem *Bald.* ibidem ſentit poſſe per legem & ſtatutum nubentem plebeio ignobilem fieri.

Nobis etiam CRIMINE perduellionis commiſſo nobilis amittit
29 † claritatem generis, *l.* 24. *titul.* 21. *part.* 2. Et hoc ipſum partim euenit ſi exactor tributorum fiat, *l.* 4. *titul.* 2. *lib.* 6. *Recop.* vbi *Azevedo num.* 26. poſt Commentatores *legum Tauri*, in *l.* 79. & *Auend. in dictionario*, verbo *Caualleros*.

30 Adhæc, quis nobilitatem † mutationi non ſubiectam adſeret, cùm vbique gentium cotidie tempora demonſtrent familias clariſſimas, quæ paulò antè ignotæ & ſubobſcuræ fuerant, ſplendidiores verò ſubprimi & eleuari? Vt omni ætate verum fuerit *Platonis* dictum, neminem Regum, non aliquando è ſeruis, ſeruorum neminem non aliquando è Regibus fuiſſe prognatum: *Omnia* enim (vt diſertè ait *Pater Scribanus in inſtitut. Politico-Chriſtiani, cap.* 10.) *longa ætatum varietas miſcuit, & omnem partem Fortuna verſauit, benè Stoicus, ſi ad vetera reuocas, nemo non inde eſt, ante quod nihil*; quibus alia plura adiungere poteris, quæ latè proſequitur *Ioann. Garcia de nobilitate gloſ.* 7. §. 2. *num.* 27. Quid ergo mirum, ſi morte ciuili (qualis eſt ſeruitus) nobilitas amittatur contra *P. Thom. Sanchez*?

Quod verò ſubdit, dicens, nobi-
31 litatem † ſanguini adhærere, & comparari cum his quæ proueniunt à natura, de quibus in d. *l.* 3. *D. de interdict. & relegat.* & in *l. iura ſanguinis, D. de diuerſis regul. iur.* & ideò immutabilem eſſe (quæ fuit ſententia *Tiraquel. de nobilit. cap.* 25. *num.* 5. & *cap.* 35. *Ioan. Garcia de nobilit. gloſ.* 7. *num.* 17. & *Oſorij de nobilitate ciuili lib.* 4. *cap.* 14. aientis, abſolutam nobilitatem nunquam loco dimoueri) ſuſtineri non poſſunt, quia nobilitas (quæ à bono genere prouenit, *Ariſtot. lib.* 1. *de hiſtor. animal. c.* 1. *ad fin.*) vel à virtute generis (vt ipſe idem ait *lib.* 2. *art. Rhetor. cap.* 15.) ius ſanguinis non eſt, de quo loquitur d. *l. iura ſanguinis*, vbi *Pomponius* iura ſanguinis vocat (vt diſertè notant ibi *Pet. Faber. Cuiac.* & ceteri nouiores) iura cognationis & proximitatis, *l. qui in adoptionem* 23. (inde intelligenda) *D. de adoption.* cùm ait, adoptionem adferre ius agnationis, non ſanguinis, id eſt, cognationis, *l. vel ſi ſanguine* 12. *D. manumiſ. vindicta*, *l. hac parte* 2. *D. vnde cognati.* Quæ quidem cognatio nullo Iure Ciuili dirimi poteſt; nec enim fieri poteſt, quin filius emancipatus, & ab alio adoptatus naturale ius liberorum retineat, *l.* 2. *D. vnde liberi*, §. *minus, inſtitution. de heredit. quæ ab inteſtato deferuntur.* Et in hoc ſenſu adcipienda ſunt verba ſupra relata *Alpheni* in *l.* 3. *D. de interdict. & relegat.*

Sed &, quod plus eſt, iura iſta ſanguinis † per Ius Ciuile corrum- 32
puntur, aut impediuntur, media ſeruitute: nam vt optimè ait *Cuiac. ſupr.* poſt *Pet. Fab. Me ſeruo vel peregrino effecto, mater mea ceſſat mater mea eſſe. l.* 2. §. 1. *D. ad Tertul. ratio eſt, quia maxima & media capitis diminutione videtur amitti libertas; vtraque enim morti adſimilatur, atque ideò cognatio tam ciuiliter, quam naturaliter deperditur, ex quo ſeruitus & peregrinatio mors eſt: adeo vt nec ſemel perempta cognatio recipiatur manumiſſione, l. is qui* 7. *D. vnde cogn.* Ex quibus argumento à maiore ducto (quod in iure frequens, forte & vtile eſt, *Euerar. in Topic. loco* 66.) perquàm euidens fit, ſeruitute nobilitatem amitti omnino.

Et ne dictis à *Fabro* & *Cuiac.* ob-
33 ſtet d. *l. iura ſanguinis*, † & d. *l.* 3. *D. de interd.* verbum illud, *dirimi*, interpretari debet cum *Fabro*, id eſt, in totum tolli, & impediri non poſſe, ceterùm poſſe naturali morte vel ciuili, vt ſeruitute, ac denique pœna legitima, quę inroget ſeruitutem, vel libertatem adimat.

Ex dictis ſecurè inferimus, filium habitum à nobili viro ex matrimonio cum ancilla inito (quod validum eſt *cap.* 1. *& fin. de coniug. ſeruor.*) cum libertate ex manumiſſione obuenienti nobilitatem non recuperare: etenim manumiſſio, quæ ex *Cuiacio ſupra* non reſtituit ius ſanguinis vel cognationem, multo minus reſtituet qualitatem bonæ cognationis vel generis.

Quinimò in caſu propoſito nec indulgentia, aut reſtitutio natalium à
34 Principe facta quidquam proderit, † vt manumiſſus iſte nobilitatem paternam & auitam conſequatur: nam cùm reſtitutio ſit in primum ſtatum repoſitio, *l. quod ſi minor* 24. §. *reſtitutio, D. de minoribus*, beneficio Principis ad nobilitatem, quam anteà nunquam habuit, non reſtituetur, ſed nouam & priuilegiariam à Principe conſequetur, *l. fin. ad fin. C. de ſentent. paſſis & reſt.*

Cuius deciſione attenta aliter di-
35 cendum eſt de eo † qui cùm liber & nobilis erat, ſeruus vel pretio vel pœna effectus eſſet, & poſteà à Principe natalibus reſtitueretur; is enim nobilitate ſimul & ingenuitate beneficio reſtitutionis potietur, non quia natalium reſtitutio, nobilitatem cuiuis plebeio reſtitutio à Principe concedat, vt malè probat *Budæus* ad *l. fin. D. de Senatoribus, pag.* 55. (meritò notatus à *Palæoto de nothis ſpuriisq; filiis* d. *cap.* 62. *num.* 4.) ſed quia reſtitutio iſtum in priſtinum ſtatum reponit, in quo ingenuus & nobilis ſimul erat.

Ab his etiam venit intelligendus *Palæotus* † in dicto *cap.* 61. *num.* 1. (ex- 56
penſus à *Patre Sanchez* pro ſua ſententia) Neque enim indiſtinctè, ait, legitimatum à Principe Nobilem obſcuritatis nota deleta euadere, ſed legitimato labem ex inlegitimitate (vt ita loquar cum noſtris) prouenientem deleri, ita vt natalibus reſtitutus eorum ſequatur conditionem, & plebeium ſeſe tantùm inueniat, ſi maiores ſui è plebe erant, nobilem verò, ſi ex clara & nobili ſtirpe originem ducat (vt ipſe *Palæotus* clarè ſenſit dicto *cap.* 62. *à numer.* 3.) niſi ſpurio ab ignobilibus orto Princeps priuilegiatim concedat nobilitatem, vt is *Auctor* ait *num.* 4.

Sed hæc omnia longè diſtant à quæſtione propoſita per *Pat. Sanchez*: ni velis dicere ei potiùs contra-
tiari. † Ex quo enim *Palæotus* homi- 37
nem liberum quamuis ſpurium natalibus reſtitutum, eorum ſequi conditionem adſerit, ſimul præſubponit ſerui reſtituti diuerſam eſſe conditionem, vt qui ex reſtitutione nouus homo fit, & à mortalitate, ex ſeruitute contracta, reuocetur in libertatem: qua ſola (media reſtitutione) incipit frui; nec eſt extremum aliquod ingenuitatis & nobilitatis (vt in homine quouis libero reſtituto) ad quod reſtitui & redintegrari poſſit, ex iam dictis per nos ſuper iſta quæſtione *Patris Thomæ Sanchez*: quam (vt nouam & notabilem, & admodum neceſſariam) proſequi latiùs & exornaſſe nobis licuiſſe negabit nemo.

***

§. IV.

DE PARTVS E-diti educatione.

SYNOPSIS

1 *Educatio ad morum directionem, & vitæ inſtitutionem propriè refertur, deq; iſta præcipuè tractantes refert* Auctor.

2 *Subinde de partus editi educatione, hoc eſt, de liberorum procreatione ſermonem inſtituit.*

3 *Educatio iſta victui æquiparatur.*

4 *Educatio partus, ex quo editus eſt, ad parentes iure naturæ pertinet. Et n.5. hoc ius ad cetera animalia extendi ait: Et num.6. iſtius a natura animalibus inſiti amoris exempla refert. Et num.7. hoc ius naturale præſtantius in homine reſidere firmat: ex pluribus adſtruens, hominem recens editum parentum ope magis indigere.*

8 *Obligatio alendi ex lege naturæ proueniens priuatorum pactionibus tolli non poteſt, ex aliquorum ſententia. Et num.6.* Barboſam & Zevallos *citat, exiſtimantes, lege vel ſtatuto ſpuriis alimenta non poſſe denegari. Et num.10.* Telli Fernandez *contrariam ſententiam adducit. Et num. 21. improbat. Et num. 11. diſtinctio Menchaca refertur. Quæ num.22. refellitur. Et num.12. ſententia nouiſſima* Antonij Fabri *in medium profertur. Et num. 23. impugnatur. Et num. 64. reſolutio traditur quam*

13 *piſſima.*

lures ſunt iuris diſpoſitiones filiis ali-

14 *menta denegantes.*

Ratio & obligatio naturalis alendi ab alia ſuperiore quandoque vincitur, & ceſſat. Et num. 15. hinc rationem Motus proprij Pij V. *pendere ait. Et num.16. declarat d. Motum proprium cum* Nauarro. *Et n.20. iuſtum & rationi naturali conuenientem eſſe concludit.*

17 *Lex eſt apud Hiſpanos ſimilis deciſioni dicti Motus proprij, quam miratur* Barboſam & Zeuall. *præteriiſſe. Et nu.18. prædictam legem praxi ſeruari contendit. Et 19. eius obſeruantiam in cauſa eſſe vſitatæ cautelæ committendi alterius fidei reſtitutionem bonorum filiis incapacibus faciendam.*

24 *Caſus, temporaq; diſtinguit, atque recenſet per concluſiones circa cauſam alimentorum filiis præſtandorum.*

25 *Priora alimenta primo ætatis triennio filiis quibuſque debentur & præſtantur a matribus.*

26 Abbas Panormit. (*qui matrem filij illegitimi ab obligatione lactandi liberabat*) *impugnatur.*

27 *Caſus ſunt, in quibus mulieres immunes ſunt ab iſta obligatione, velut ſi lac noxium habeant. Et num.28. ſi adeo mulier pauper ſit, vt dum victum propriis quærit manibus, educationem filij curare non poteſt. Et num. 29. ſi adeo nobilis ſit, vt dedecori ei eſſet lactare filium. Quod diſtinctione demum adhibita* Auctor *admittit. Et num. 30. 31. 32. & 33. de hiſce, & aliis varia traduntur.*

34 *Mulieres inferioris gradus notat, quæ filiorum lactationem dedignantur.*

35 *Hæretica non tenetur filium lactare, & alere, quinimo ab ea debet ſeparari.*

36 Cap. fin. de conuerſ. coniugat. *declaratur.*

37 *Filius apud matrem ſuſpectam de machinatione mortis eiuſdem educari non debet. Et num.38. nec apud matrem tranſeuntem ad ſecundas*

cundas nuptias. Et ibidem prædicta omnia circa obligationem maternam alendi liberos limitat & declarat.

39 *Ceſſante obligatione matris ſubintrat obligatio patris. Et nu. 40. hoc idem locum habere ait in caſu* Authenticæ ex complexu, *prioribus tribus lactationis annis.*

41 *Tranſactio priore triennio ſubintrat obligatio paterna alendi liberos quoſuis, exceptis aliquibus caſibus.*

42 *Sed ceſſante patris obligatione, ſubintrat materna.*

43 *Matris obligatio ſubſidiaria eſt, & regulariter matri in patrem recurſus pro erogatis datur: & alia.*

44 *Pater attento antiquo Iure Ciuili non tenebatur filios inlegitimos alere.*

45 L. ex facto, §. ſi quis rogatus, D. ad Trebellianum *cum aliis interpret. & n. 50.*

46 L. 1. C. de naturalibus liberis *intellig.*

47 L. 2. C. de naturalibus liberis, & l. 1. tit. 6. lib. 4. Codicis Theodoſ. de naturalibus filiis, & matribus eorum, *explicatur.*

48 L. ſi quis naturalem 3. C. de naturalib. liber. *cum aliis declar.*

49 Nouella 89. Iuſtin. cap. 12. *elucidatur.*

51 *Mater attento Iure Ciuili quoſcunque filios, & vndecunque habitos alere tenetur.*

52 *Filius naturalis ex conſtitutionibus Valentis & Valentiniani, & ſucceſſorum capax eſt bonorum paternorum certo modo.*

53 *Lege Iuſtiniani pater filios ex damnato coitu alere non tenetur.*

54 Lex Patria 5. tit. 10. part. 4. *anterioribus Archadij & Honorij conſtitutionibus, & ſubſequentibus Iuſtiniani derogauit.*

55 *Ius Ciuile omnes inlegitimos ex damnato coitu facit, præter naturales: at nobis ex* l. 9. Tauri *aliter dicendum eſt.*

56 *Iure Canonico adulterinis, & quibuſuis ex damnato coitu liberis alimenta debentur. Et quid Athenis antiquitùs fuerit obſeruatum oſtenditur. Et nu. 58. & 59. hoc admittendum ait* Auctor *in terris Imperij, non obſtante quacunque lege, vel ſtatuto in contrarium.*

57 Cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, *interp.*

60 *Pontificiam determinationem in cauſa alimentorum limitat* Auctor.

61 *In legibus Partitarum idem diſpoſitũ erat quòd in aliis iuris communis circa cauſam alimentorum. Et n. 62. ex* l. 9. Tauri *aliter deciſum oſtendit. Et Ius Ciuile interuerſum demonſtrat. Et nouiores noſtras leges Ius Canonicum amplecti probat.*

63 *Quibus caſibus parentes ex natalitio iniuſto filios alere non tenentur, eiſdem & filij liberi ſunt ab obligatione alendi parentes.*

6[illegible] *Vera ratio detegitur, quare alimentis regulariter renuntiari non poſsit. Et num. 66. cur renuntiatio legitimæ imploriminùm non excludat filium à petitione alimentorum. Et n. 67. cur reuocari poſsit donatio ob ingratitudinem donatarij alimenta donanti denegantis.*

68 *In extrema neceſsitate pater, filiiſue (alias a præſtatione alimentorum immunes) ad vitæ conſeruationem neceſſaria ſubminiſtrare ſibi inuicem tenentur.*

DICTIS in §. præcedenti adfinis eſt tractatio educationis partus, quæ iuxta inſtitutum noſtrum adcipienda eſt alio ſenſu, & longè diuerſo, ab educationis filiorum cauſa, prout morum † directionem vitæque inſtitutionem præſefert, quam 1

ideò παιδοτροφίαν adpellat *Caliſtratus* in *l. ſemper* 5. §. *demonſtratur*, *D. de iure immunitatis* (de qua multa in ſacris litteris *Geneſeos cap.9. verſ.23.* & *lib.1. Regum, cap.23. & 28.* & *Tobia cap. 4. & lib.1. Paralip. c.28.* & *Eccleſiaſtici cap.7. & 30.* & in *D. Ambroſio*, aliiſque ſanctis Patribus, poſt *Platonem* optimè ediſerentem in *Theage* ſiue *de Sapientia*, & in *Lachete* vel *de Fortitudine*, & in *Lyſi* ſiue *de Amicitia*, & *lib.4. de Republ. Ariſtot. lib.5. Politic. ca.9.* & *lib.8. cap.1. Xenophont.* egregiè *in Pædia Cyri*, *Diogenem Laertium lib.2. cap.8.* & *lib.1. c.1. & 5. Plutarchum in libello* Περὶ παίδων ἀγωγῆς, *Ælianum lib.3. de hiſtoria animalium cap.40.* & *lib.12. de varia hiſtoria*, *Diodorum Sicul. lib.2. c.8. Senecam epiſt.95. Quintilian.* in variis locis *ſuar. inſtitut.* Quibus addo *Alexand. ab Alex. lib.2. cap.25. Eraſmum lib.3. & 6. Apophtegmat.* Deque iſta liberorum educatione & diſciplina omnium primi leges tulerunt *Dracon* & *Solon*, vt teſtatur *Demoſthenes oratione in Timarchum poſt princip.* & multa ſtatuerunt Iuriſconſulti & Imperatores, & poſt eos adnotarunt Iuris Interpretes in *titulis D. & C. vbi pupillus educari debeat.* Politici paſſim, & ex nouioribus *Pater Adamus Contzē*, & *Carolus Scribanus*, ille latè *lib. 3. Politicorum cap.1. & ſequentibus*, iſte conciſè & diſertè, *in inſtitutione Politico-Chriſtiana*, *c.5. Franciſcus Floridus lib.1. ſubſeciu. lection. cap.1.*) Nos enim de educatione, hoc eſt, de liberorum procreatione,
2 † quæ iuris naturalis eſt, deque eadem ad obligationem & neceſſitatem redacta, prout Iuris Ciuilis eſt, *hoc §.* acturi tantùm ſumus.

Principio conſtituentes educationem, de qua noſter eſt ſermo, victui
3 † æquiparari, vt ait *Paulus* in *l. fin. D. de alimentis & cibariis legatis*, *l.3. C. de alend. liber.* ſub nomine verò VICTVS contineri ea quæ eſui, potui, cultuiq; corporis (vt veſtitus) quæque ad viuendum homini neceſſaria ſunt, & cetera, quibus tuendi, curandive corporis noſtri gratia vtimur, *l. verbo 43. l. & cetera 44. D. de verbor. ſignificat.* ita vt tectum, vel habitatio ſub nomine VICTVS veniant, *l. diary 21.* D. *de aliment. & cibar. legat. 1. l. ſi quis à liberis*, §. *non tantùm*, iuncta *Gloſ. D. de liber. agnoſcendis*, *l.2. tit.1. part.1.* & *l.2. tit. 19. part.4.* quin & pharmaca, vt innuit dicta *l. & cetera*, & dict. *l.2. partita*, & notat *Rebuf. in tract. de ſententiis prouiſional. art.1. gloſ.5. Surdus de aliment. tit. 4. queſt.5. num.* 11. cum pluribus aliis quos refert & ſequitur *Marius Giurba in conſuetudin. Meſſanen. 1 par. cap.7. gloſ.15. num.2. Donel. lib.12. comment. c.4.* Vt inde adpoſitè *Plautus* in educandis infantulis multa requirat *in Trucul. act.5. verſ.* 16. vbi

Puero (inquit) *opu'ſt cibo, opus eſt matri*
autem, quæ puerum lauit,
Opus nutrici autem, vtrem vt habeat
veteris vini largiter,
Vt dies noctesq; potet, opu'ſt igne, opus
eſt carbonibus,
Faſciis opus eſt, puluinis, cunis, incunabulis,
Oleum opus eſt, farina puero opus eſt, opu'ſt totum diem.

Quinimò educādi verbum latius eſt, quàm alendi apud Latinos, vt ex illo eiuſdem *Plauti*: *Non homines alit, ſed educat*, adnotauit *Cuiac. ad l.43. de verborum ſignific.* & potuit allegare eundem *Plautum* diſertiùs *in Menech.* ita dicentem: *Hic homo conuiuas non alit, ſed educat.*

Et ab his fit, vt in educationem iſtam incidat etiam præcauta à parentibus adhibenda cura & ſolicitudo in liberos, ne damnum illis inferatur, velùt ne cadant, ne crura frangant, &c. ita vt incuria efficiat

Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut brocchum filium,
vt ait

vt ait idem *Plautus in Milite glorioſo,*
actu 3. *ſcena* 1. *verſ.* 125. Vt enim ait *Philo*
in lib. 1. *de Temulentia:* Κήδεται γὰρ ἀδι-
δάκτῳ τῇ φύσει τὸ πεποιηκὸς ἀεὶ τοῦ γενο-
μένου, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ διαμονῆς τὴν
εἰσάπαν πρόνοιαν ἔχει, *Natura abſque præ-*
ceptore docet, vt nati curæ ſint genitori-
bus, ipſorum ſaluti, diuturnitatique pro-
ſpicientibus: & idem *Philo* alibi: Μηδὲν,
(ait) τῶν εἰς ὑγείαν προσφόρων, ἐπιτηδεύειν
ἀξιοῦν, *eorum quæ ad vitam, ſanitatemq;*
tuendam conducunt, nil vnquam prætęr-
mittunt parentes. Et iſtis mirè concin-
nunt illa *Boëtij de diſciplina Scholar. c.*
1. *Cùm autem indiſcreti, & impotentis*
ſeptennis infantia ducitur ad imbuẽdum,
cauendum eſt, ne membrorum indecens ſit
diſpoſitio, vtpotè integralium; & ne aeris
intemperies (vtpotè conſtringentis hye-
mis obtuſitas, & comburentis æſtatis pro-
funditas) periculi generet incrementum.
Legitur enim Timothei filium lepra in-
cumbentem caſtratum loripidem: gibbo
tumentem doctrinæ mancipatum, plebe-
iam extitiſſe obiectionem, ſuorúmque ſo-
ciorum detractionem ridiculoſam. Simi-
liter Pictory *ſuburbani filium canicula*
inſtigante litteris vidimus mancipatum.
Cùm autem ſolita non gauderet vmbrel-
la, propria virtute deſtitutus ictericiæ
pœna permollitus ex vitabilibus tandem
ſpiritibus adtenuatus lymphatico morbo
obcubuit. Ecce quantum difficultatis mẽ-
brorum indecens diſpoſitio, & aëris in-
temperies teneritati puerili contulerunt.
¶ Et hæc quidem nutricum ſunt pro-
pria, quæ inde *aſſæ* dicuntur, hoc eſt,
quod aſsint his, quos nutriant, nec vel exi-
guò diuellantur, vt ait *Nonius de pro-*
priet. ſermon. cap. 1. & exornat *Ludou.*
Carrio lib. 2. *emendat. cap.* 9. Et demum
vno velùt verbo rem ipſam abſolues,
ſi cum Pet. *Pantoja in comment. ad l.* 2.
D. de aleatorib. ſuper verbo *currendo,*
dixeris, omnium animantium homi-
nem alterius indigentiorem auxilio
in præcauta procreationis, nutritio-
niſque cuſtodia adhibenda, quod mi-
rè comprobabis ex dicendis paulò
inferiùs num. 7.

Hæc autem vniuerſalis educatio
partui, ex quo editus † eſt, & lucem vi- 4
det, iure naturali à parentibus debe-
tur, *l.* 1. §. *ius naturale, D. de iuſtit. & iur.*
princip. inſtitution. de iure natur. gent.
& ciuili, l. fin. §. *filiis, Cod. de bonis quæ*
liber. l. 1. §. *taceat, C. de rei vxor. actione,*
cap. ius naturale, 1. *diſtinct.* & concor-
dat prœmium cum *l.* 1. *&* 2. *titul.* 19.
part. 4. *Bald.* optimè in d. §. *filiis,* & in
l. Nenſenius num. 2. *D. de negot. geſtis.*
Nec mirum, *cùm videamus* (vt ait *Vl-*
pianus in d. *l.* 1. §. *ius naturale*) † *cetera* 5
quoque animalia, feras etiam iſtius iuris
perita cenſeri, hoc eſt (vt omnium
melius interpretatur *Cuiac.* in dicta *l.*
1. §. *huius ſtudij, D. de iuſtit. & iure*)
hanc eandem peritiam habere, quod mi-
rè comprobat ex *Plinio in Panegyrico,*
& A. Gelio alibi, & ex *l. fin. Cod. de*
ſuis & legitim. hered. l. de alimentis 8.
C. de tranſact.

Sed & in tractatione de peritia iſta,
& iure naturali in animalibus nullus
ex noſtris eſt cum *Cuiacio* comparan-
dus, vt qui hæc à fontibus Stoicorum,
& Iuriſprudentum ibidem deducit.
Eius tamen dictis omnino addas ad-
notata, vel potiùs congeſta ab *Hilli-*
gero ad Donel. lib. 1. *cap.* 7.

Natura verò inſiti † animalibu ſa- 6
moris & curæ erga ſuam prolem plura
& inſignia inuenies teſtimonia apud
Tiraquel. in præfat. l. ſi vnquam, num. 13.
& 14. quibus adde nobilem *Plutar-*
chi locum *in libro de amore prolis in*
princip. vbi de Alcyone ita ait: *Ob-*
currit primo loco Alcyon, quæ poſt
quam concepit, nidum componit è ſpi-
nis marinæ acus, quas inter ſe com-
plicans atque conſerens formam cir-
cumfractam, qualis eſt retis piſcatorij,
& prælongam ſtruit, concinnéque den-
ſa ſerie ſpinis inter ſe accuratè contex-

tis opus illuuiei vndarum ſubponit, vt paulatim percuſſum atque ſtipatum textum, olidum nanciſcatur ſuperficiem: & mox alia ſubdit de leæna, vrſa, perdice, gallina, quibus ſimilem adfectionem & curam naturam ingeneraſſe teſtatur.

Sed quanto præſtantius ius naturale, eiuſque ratio in homine reſidet, ex notatis à *Cuiacio vbi ſupra*, tanto for-
7 tius † ad liberorum educationem is tenetur, vt optimè adnotauit dictum *Proœmium tit. 19. part.* 4. in illis verbis: *Ca ſi las beſtias, que non han razonable entendimiento, aman naturalmente, è crian ſus hyos, mucho mas lo deben fazer los omes, que han entendimiento è ſentido ſobre todas las otras coſas.*

Adhæc iſta partus humani educatio vrgentiori alia homini præ ceteris animantibus ratione incumbit, quam optimè conſiderauit *Cicero*, dum ita ait: *A natura ipſa compellimur, vt eos quos genuimus, nutriamus & amemus: & ſic cuncta animalia ſtatim cùm naſcuntur maxima præſidia, plurima ornamenta, quibus cooperiantur, natura tribuit, & victum ſibi ipſis, non alieno auxilio, ſtatim quærentes. At homines his omnibus nudi & deſtituti in æuum prodeunt, ita vt niſi alieno præſidio fruantur, vitam ſeruare non poſſent.* His adcinit *Plinius in proœmio lib. 7. de naturali hiſtor.* dicens: *Non ſatis* eſt *æſtimare parens melior homini, an triſtior nouerca fuerit* natura. *Ante omnia vnum animantium cunctorum alienis velat opibus: ceteris varie tegumenta tribuit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera: truncos etiam, arboreſque cortice interdum gemino, à frigoribus & calore tutata eſt. Hominem tantùm nudum, & in nuda humo natali die abiecit, ad vagitus ſtatim & ploratum: nullúmque tot animalium aliud ad lacrymas, & has protinus vitæ principio.* Vnde *Plutarchus in lib. de amore prolis:*

οὐ μὲν γάρ τι πού ἐστιν ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς
πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε καὶ ἕρπει.

Quando nihil ſpirat terra, neque repit in alma
Tam miſerum, quàm ſunt homines.

Id quod (ait *Plutarchus*) *de infante recèns nato dictum minimè fallit: nihil enim eſt tam imperfectum, inops, nudum, informe, ſpurcum, vt homo a partu ſtatim conſpectus: cui ſoli ferè ne exitum quidem in lucem & mundum natura conceſſit, ſed ſanguine inquinatus, taboque oppletus, & obceſo magis quam nato ſimilis a nemine tangi, tolli, ſuauiari ſinit; at nec amplexu foueri poteſt, niſi natura inſitum gerente amorem. Itaque aliis animalibus infra ventrem vbera in mammas deſinunt, mulieri ſupernè ad pectus naſcuntur, vt in promptu ſit oſculari amplecti & fouere infantem; nimirùm quia pariendi & alendi finis eſt, non neceſſitas, ſed amor.*

Faciunt quæ in alio propoſito ex dicto loco *Plinij* & aliis bonorum Auctorum tranſcripſit *l. 2. tit. 1. part. 2.* dum ita ait: *Todas las coſas que ſon viuas traen conſigo todo lo que naturalmente han meneſter, que no conuiene que otro ge lo acarree de otra parte: ca ſi ſon de veſtir, ellas ſon veſtidas de ſuyo, las vnas de pendolas, las otras de cabellos, otras de cueros, otras de eſcamas, otras de conchas, cada vna dellas ſegunt ſu natura, porque non han meneſter que texan para hazer veſtidos. Otroſi para defenderſe, las vnas traen picos, otras dientes, otras cuernos, ò aguyones, ò eſpinas. Otroſi lo que comen i beben, cada vno lo falla ſegun que le es meneſter, de guiſa que no ande a buſcar quien ge lo adobe, ni lo ha de comprar, ni ira labrar por ello: mas el ome de todo eſto non ha nada para ſi, à menos de ayuda de muchos que le buſquen è lleguen aquellas coſas que le conuienen.*

Hinc videmus liberorum procreationis

tionis rationem ſemper & vbique habitam, *Petr. Gregor. lib. 1. de Republ. cap. 11. num. 2. & ſeqq.* Imò, in parentum gratiam, & miſeram conditionem recèns editorum, ad artem redactam in *Euchario Rhodione de partu hominis cap.* 10. & alijs Medicis. Vt inde meritò veniat damnanda noua conſideratio *Andreæ Laurentij*, qui *lib... de hiſtor. anatomica cap.* 3. adnotata *ſuprà* ex *Cicerone*, *Plinio* & *Plutarcho* maiori hominum perfectioni tribuit: & nudum hominem creatum adſerit, vt rerum omnium, quæ naturæ lege, imperioque continentur, Princeps eſſet: & alia ſimilia comminiſcitur, quæ à *Peramato* (eius nomine ſubpreſſo in *lib.* 1. *de hominis procreat.*) maiore ex parte deſumpſit & ab euidenti indigentia hominum recèns editorum ſunt prorſus aliena.

Ex quo autem hæc alimenta indigentibus filijs à tempore natalitij natura debentur, communis Doctorum inferi lege ciuili obligationem
8 iſtam alendi tolli † non poſſe: quæ fuit ſententia *Bald.* in *l. ius naturale, D. de iuſtit. & iure*, *Lara*, poſt alios, in *l. ſiquis à liberis*, §. *idem reſcripſit*, *Surdi de aliment. tit.* 8. *privileg.* 85. *num.* 8. *Molina lib.* 2. *de Hiſpanor. primog. cap.* 1. *num.* 14. cum pluribus alijs, quos nouè refert & ſequitur *Zeuallos part.* 3. *commun. contra commun. quæſt.* 757. *à num.* 4. & poſt iſtum *Philipp. Paſchal. de virib. patriæ poteſtat.* 2. *par. cap.* 3. *n.* 4. *Marius Giurba in conſuetudin. Meſſanen. cap.* 7. *gloſ.* 12. *par.* 1. *num.* 3. In idque communiter expendi ſolet *l. ſcripto, D. vnde liberi, l. cum ratio, D. de bonis damnat. l. eas obligationes, D. de capitis diminut. l. iura ſanguinis, D. de regul. iur. l. ius agnationis* (quæ certè huius propoſiti non eſt, ex iam dictis *ſuprà* §. 3. *num.* 25 circa eius interpretationem) *D. de pact.*

Sed an iſta procedant in filijs illegitimis, inceſtuoſis, & ex nefario, vel damnato congreſſu ſuſceptis (quos non ſolùm Ius Ciuile, ſed & naturalis ratio odio habet, ex dicendis *infra*) nō leue dubium eſt, à quo *Zeuallos ſuprà* facilè ſeſe expedit, & ex *Barboſa* in *l.* 1. 4. *par. num.* 64. *D. ſoluto matrimon.* poſt *Fortun. Dueñas*, *Couar. Rojas*, & alios ſecurè tenet, lege vel ſtatuto fieri † 9 non poſſe, quominus hiſce alimenta non concedantur. Quo ex capite in *d. quæſt.* 757. *num.* 19. non adſentit rigoroſæ (vt is ait poſt *Barboſam*) *Conſtitutioni Pij V.* aduerſus ſpurios Clericorum laicæ.

At ex noſtris *Tellius Fernandez* † in 10 *l.* 10. *Tauri*, *num.* 4. iſta aliter intelligit, & ex profeſſo (vt ipſe loquitur) negat alimenta filijs iure naturali deberi: & quod communiter dicitur, filios iure naturæ alendos, intelligendum eſſe ait, non de neceſſitate alimenta ſubminiſtrandi, ſed de instinctu parentibus à natura inſito alendi liberos, *d. cap. ius naturale*, 1. *diſtinct.* ibi: *Inſtinctu naturæ*: idque comprobare nititur ex *Decio*, *Cagnolo* & alijs in *d. l. iura ſanguinis*: & demum pro ſua ſententia expendit *textum* in *d. l.* 1. & 2. *tit.* 19. *part.* 4.

Ferdinandus verò *Menchaca lib.* 2. *de ſucceſſion. creat.* 1. *par.* §. 0. *num.* 311. diſtinguit † inter communes opinio- 11 nes. quas ibi refert, & parentes lege naturæ iûc teneri ait, cùm liberi eius ſunt ætatis, vt victum ſibi quærere nō poſſint, quod comprobat ex *d. cap. ius naturale*, ibi: *Puerorū educatio*, quo nomine adpellantur (vt iſte ait) nati vſq; ad decimum quartum annum, *l. fin.* §. *vbi autem, C. de bonis quæ liberis.* Idque comprobat exemplo omniū animantium, qui filios educant vſque dū ipſi apti ſint victumquærere, & pro ſua ſententia expendit *l.* 2 & 4. *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordina.* & potuiſſet allegare (vt opti-

mè notat *Zeuallos ſupr.num.26.)* d.*l.* 10.*Tauri*, quæ eſt *l.8.tit.8. lib.5. Recopilat.* in illis verbis: *Mandamos, que en caſo que el padre, ò la madre ſean obligados a dar alimentos a alguno de ſus hyos illegitimos en ſu vida, o en el tiempo de ſu muerte, que por virtud de la dicha obligacion no pueda mandarle mas que la quinta parte de ſus bienes*: quæ vltima verba ponderat *Zeuallos ſupra* pro *Menchaca*, ſed melius & aptius dubio procul expendiſſet priora, ex dicendis *infrà*.

Nouiſſimè *Anton.Fab.in ſua Iuriſprudent. Papin. ſcient. tit. 2. in princip.*
12 † exiſtimauit educationem illam tantùm iuris naturalis eſſe, quæ cum ratione fiat: vnde cùm liberi ex concubitu inceſtuoſo, nefario, damnatóve procreati, ſint abominabiles, in eiſque ceſſet ratio alendi, ceſſabit etiam obligatio naturalis, vt probatur in *Nouella* 89.*cap.vlt.* vnde ſumpta eſt *Auth.ex complexu, C.de inceſtis & inutil.nupt.* Idque comprobat *Faber* exemplo coniunctionis maris & feminæ, quæ iuris naturalis eſt, dum tamen fuerit congruens & iuſta, matrimonio ſcilicet inter eos inito, d.*l.1.* §. *ius naturale*, *D.de iuſtit. & iure*, ibi: *Maris & feminæ coniunctio, quam nos* MATRIMONIVM *adpellamus*: vt inde educatio liberorum iuſta ſit iuris naturalis, iniuſta verò non ita. Id quod comprobare potuit à *Palæoto*, iſta optimè proſequente, *de nothis ſpuriiſq; filiis*, *cap.1.* ex *num.8* & *cap.ſeq.* ferè per totum.

Sed harum opinionum nulla vnquam mihi placere potuit: non prima *Baldi* (quam noſtri communiter ſequuntur) cùm videam generales iu-
13 ris † diſpoſitiones contrarium expreſsè ſtatuentes in filios ex complexibus nefariis, inceſtis, & damnatis procedentes, eæ ſunt d. *Nouella* 89.*cap.vlt.* & *Nouella* 115. *cap.3.* aliàs *Authent.vt cùm de adpellatione cognoſc.* §. *aliud quoque capitulum*, vbi ex diuerſis cauſis ingratitudinis ibi deſignatis filij priuantur legitima patris ſucceſſione; at ex quibus cauſis permiſſum eſt filios exheredare, ex illis pariter poſſunt parentes alimenta eiſdem denegare, *Bart.* in dict.*l.ſi quis a liberis*, §. *ſi quis ex his*, *D.de liber. agnoſcend.* & in *l.Diuus*, *D.ad leg.Pomp.de parricid.* & in *l ſi patrem*, *C.de alendis liber.* Quinimò legitima magis debita eſt filiis poſt mortem patris, quàm eo viuente alimentorum præſtatio, vt adſerit *Menoch vbi ſupr. Surd. de aliment.tit.* 9 *qu.2.n.2.* & faciunt ab eo latè tradita *tit.1.quaſt.19. nu.7.* & *quaſt.31.num.12.* & *quaſt.35.nu.15.* & *tit.3.quaſt.1.num.36.* & *quaſt.12.n.6.*

Sed tam legitima, quàm alimenta,
† quæ ex ratione naturali debentur, 14
alia ſuperueniente ratione naturali ſuperiore (quales ſunt deſignatæ in d. §.*aliud quoque capitulum*, & quæ *Iuſtinianum* mouit in d.*Nouella* 89. *cap.vlt.* & in d. *Auth.ex complexu*, effrænandi ſcilicet concubitus iniuſtos) denegari poterunt à parentibus. Clarè ergo contra *Baldum*, eiuſque ſectatores conſequimur, alimenta filiis ex lege denegari poſſe.

Et hac certè innititur ratione & poteſtate dictus Motus † proprius 15
Pij V. qui eſt 117. *in Bullar.mag.tom.2.* incipit: *Quæ ordini*, vbi irritantur priuilegia & indulta ex ſpeciali iure perſonis Eccleſiaſticis conceſſa teſtandi, legandi, donandi, vel alio quocunque modo diſponendi ex bonis, ſiue intuitu Eccleſiæ adquiſitis, ſiue patrimonialibus, in fauorem ſuorum filiorum illegitimorum: hoc ideò, quia tales filios Eccleſia odio habet: tum etiam quia per eos ſolet periclitari ſubſtantia Eccleſiarum, *cap.de Syracuſana*, 28.*diſtinct.* Et Epiſcopi, aliíque Eccleſiaſtici ſolent eſſe cæci erga nepotes,

potes, vt ait *Gloſ.* in *cap. peruenit* 1. *qu.* 3. & vtrumque probat *Trident. ſeſ.* 25. *de reform. cap.* 1. in illis verbis: *Vt* Eccleſiaſtici *omnem humanum erga fratres, nepotes, propinquoſq; carnis adfectum, vnde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium exſtat, penitus deponant*, proſequitur hæc & alia *Nauar. de Spol. Clericor.* §. 19. *n.* 1. *tom* 2.

Qui *num.* 9. optimè ex plutibus re-
16 ſoluit † illius Bullæ deciſionem iuris communis diſpoſitiones non tollere, ſed tantùm habilitationes (vt cum noſtris loquar) ex iure ſpeciali prouenientes. Et ita *Rota* declaratum inuenio *deciſ.* 487. *part.* 1. *diuerſ.* & apud *Seraphin deciſ.* 478. *num.* 3. & 1358. *num.* 4. Vt meritò veniant impugnandi *Barboſa* ad d. *l.* 1. 4. *pag. num.* 65. qui hanc conſtitutionem rigoroſam adpellauit (ſupponens eius diſpoſitionem generalem eſſe) & multo magis *Zeuallos*, qui in d. *quæſt.* 757. non ſolum eam adpellat rigoroſam *num.* 9. ſed & contrariam iuri naturali, *in ſummario num.* 10. Ob idque non fuiſſe vnquam receptam adſerit in *num.* 31. In quo apertè fallitur, & contra dictas deciſiones *Rotæ* loquitur: quin & contra *deciſionem* 214. *pag.* 2. *diuerſor.* quam malè cum *Barboſa* adlegat pro ſua ſententia.

Et ſanè eſt, quod imputetur his Auctoribus noſtris in ſua ſingulari adſertione contra dictum Motum
17 proprium, cùm ei ſimilem legem † habeamus Regis & domini noſtri IOANNIS Primi, quæ eſt 6. *titul.* 8. *lib.* 5. *Recop.* lata anno ſalutis 1380. quæ ita ſe habet: *Otroſi por no dar ocaſion, que las mugeres, anſi viudas como virgines ſean barraganas de Clerigos, ſi ſus hijos heredaſſen ſus bienes i de ſus padres, o ſus parientes, por priuilegio, o cartas que tuuieſſen: Ordenamos, que los tales hijos de Clerigos no ayan, ni hereden, ni puedan auer ni heredar los bienes de ſus padres Clerigos, ni de otros parientes de parte del padre, ni ayan ni puedan gozar de qualquier manda, donacion, o vendida que les ſea hecha por los ſuſodichos, aora ni de aqui adelante. I qualeſquier priuilegios o cartas que tengan ganadas, o ganaren de aqui adelante en ſu ayuda contra lo que* Nos *anſi ordenamos, Mandamos; que les no valan, ni ſe puedan dellas aprouechar ni ayudar, ca* Nos *las reuocamos i damos por ningunas.* Vide *text.* expreſsè idipſum decidentem quod poſteà à ſanctiſſimo *Pio V.* ſtatutum eſt dicto ſuo *Motu proprio* 117. 2. *tomo Bullary magni.*

Nec vllum ex noſtris Patrij Iuris Interpretibus inuenies, qui *legem* iſtã 6. praxi non ſeruati † adfirmet: quin 18 potiùs omnes, vno aut altero excepto (vt patet ex traditis à *Gutierrez. lib.* 2. *practic. quæſt.* 102.) eius diſpoſitionem intelligunt etiam in ſubceſſione bonorum maternorum filiis Clericorum non concedenda, ex verbis illis: *Si ſus hijos heredaſſen ſus bienes, i de ſus padres.* Et id ipſum ſtatuit *l.* 9. *Tauri*, quæ hodie eſt *l.* 7. *tit* 8. *lib.* 5. *Recop.* iuxta ſingularem inductionem *Ciffuentes quæſt.* 5. *n.* 5. & *Antony Gomez. n.* 15. in d. *l.* 9. qui hoc verè probant, dicentes, d. *leg.* filiis inlegitimis conceſſiſſe maternam ſubceſſionem, dumtamen non procedant ex damnata coniunctione pœna mortis vendicanda, vel filij ſint Clericorum, aut Regularium: quo caſu, etſi pœna mortis non veniat parentibus infligenda, præcipit lex illud idem obſeruari, quod anteà diſpoſitum erat per dominum Regem IOANNEM Primum in d. *l.* 6. Ex quo planè infertur, vna & altera lege Patria filios Clericorum à paterna & materna ſimul ſubceſſione arceri (excepta hodie quinta parte, de qua in d. *l.* 9. *Tauri*) etiam ſi ex priuilegio ſpeciali hoc indultum eis

alioquin fuerit, d. *l.6.* praxi ſemper recepta.

Quinimò eius inconcuſſa obſer-
19 uantia cautelæ illi † vulgari cauſam præbuit, qua Clerici paſſim vtuntur, bona ſua directò relinquentes amicis, aut aliis integræ famæ, quorum fidei committunt conuentam ſecretò reſtitutionem eorumdem bonorum filiis ſuis impunè hoc medio faciendam. In quo ſanè falluntur ita paciſcentes; & tam hi, qui putant ſe plenam & bonam fidem exhibere reſtitutione facta, quàm hi quibus reſtitutio fit, in foro conſcientiæ tenentur bona reſtituere fiſco (ad quem pertinent, *l.* 1. *l.* 3. §. *cùm ex cauſa, l. penult. D. de iure fiſci, l. cum quidam* 17. §. *Diuus Pius, verſ. in tacito, D. de vſuris, l. poſtulante* 44. §. *fin. D. ad Trebel. l.* 13. *tit.* 7. *part.* 6.) vt optimè notat & probat *Anto. Gomez.* in d. *l.* 9. *Tauri, n.* 28.

Ex quibus planum & perquàm euidens fit, Motum proprium *Pij V.*
20 iuſtiſſimum, iuri naturali & rationi † conſentaneum eſſe, & iuſtè in eo contenta, aliaque ſimilia potuiſſe decerni, vt in d. *Auth. ex complexu*, & aliis adductis *ſupra:* quibus *Zeuallos* nullum reſponſum dedit, quod valdè mirandum, cùm expreſsè contrarientur ſuæ adſertioni, & reſolutioni communi *Baldi* & aliorum, quos refert *ſupra*. Quam poſtea ſine delectu aliquo adprobauit *Ximenez in ſcholiis ad dict. Authent. ex complexu, tom.* 2. errans in nomine Auctoris Motus proprij, hoc ipſo ſubponens nec illum peruidiſſe.

21 At opinioni *Telli Fernandez* † adſerentis, alimenta filiis iure naturæ non deberi, aduerſantur verba dicta *l.* 1. §. *ius naturale, D. de iuſtit. & iur.* cum aliis pluribus *ſupra* adductis. Sed & *leges* 1. *&* 2. *tit.* 19. *part.* 4. quas iſte citat, contrarium expreſsè probant; illa enim verba dict. *l.* 1. *Claras razones i manifieſtas ſon, porque los padres i las madres ſon tenudos de criar à ſus hijos, la vna es el mouimiento natural*, &c. clarè exprimunt obligationem naturalem patri ex inſtinctu (vt iſte ait) naturæ iniunctam, neque enim aliud denotat verbum illud, *ſon tenudos*, & illud, *el mouimiento natural.* Sed & hoc clariùs, & diſertioribus verbis dictum eſt in dict. *l.* 2. ibi: *Piedad è deudo natural debe mouer a los padres para criar a los hijos:* quo nihil expreſſius dici potuit contra diſtinctionem à *Tello* in propoſito malè confictam inter inſtinctum & obligationem naturalem alendi. *Decius* autem & *Cagnolus* non dicunt quod eis *Tellus* imponebat, vt *inferiùs* demonſtrabimus.

Sub hæc *Ferdinandi Vaſquij* † *Menchacenſis* opinio facilè impugnatur ex generali diſpoſitione d. *l.* 1. §. *ius naturale*, & d. *l. cum ratio*, & aliis *ſupr.* adductis. Quibus addo, filio cuiuſuis ætatis habenti vnde ſe alat, patrem non teneri alimenta præſtare, ex dicendis *inferiùs*: teneri tamen ea ſubminiſtrare filio adoleſcenti & maiori viginti quinque annis, ſi facultates ei deſint, vel induſtria, vel qualitas, & conditio ei impedimento ſit, vti victum manibus opificióve quærat, ex traditis à *Tiraquel. de primogen. quæſt.* 7. *num.* 2. & in *tract. de nobilit. quæſt.* 20. *nu.* 104. *Matthia Colle*r*o lib.* 1. *de aliment. cap.* 2. ex *num.* 7. Et ab his dubio procul interpretationem recipiunt verba illa d. *l.* 10. *Tauri: En caſo que el padre, o la madre ſean obligados a dar alimentos à alguno de ſus hijos illegitimos*, &c. Vnde educationis vel alimentorum cauſa (quæ eadem vel conſimilis eſt) diſtinctioni à *Vaſquio* nouè inuentæ ſubiacere non poteſt. 22

Quæ verò *Anton. Faber* † vltimo loco dixit, ſuſtineri non poſſunt, & 23

contra

contra eum apertè ſtat *tex.* in d. §. *ius naturale*, in iiſdemmet verbis, quæ ipſe expendit, illis ſcilicet: *Hinc deſcẽdit maris atque feminæ coniunctio, quam nos* MATRIMONIVM *adpellamus hinc liberorum procreatio, hinc educatio:* quamuis enim *Vlpianus* eam tantùm hîc adpellet naturalem coniunctionem maris & feminæ, quæ matrimonium conſtituit, quod verò ad liberorum procreationem & educationẽ adtinet, ſeſe non refert ad eos, qui ex congreſſu, matrimonio cohoneſtato, ſunt ſuſcepti, quin potiùs liberorum quorumlibet procreationem & educationem iuri naturali adtribuit, eiuſque peritia cetera animalia, feras etiam, cenſeri ait. Quid quòd ſi educatio liberorum ex matrimonio tantùm procreatorum iuri naturali, eiuſque obligationi tribueretur, & ceteros (vt vult *Faber*) æquali odio Ius Ciuile inſequeretur, certè matres filiis ſpuriis alimenta præſtare non tenerentur. Nec filiis naturalibus ex concubina ſoluta domi retenta, vel alia quacunque aliquid alimentorum nomine Iure eodem Ciuili relinqui poſſet à parentibus: imò alimenta eſſent eiſdem deneganda. Quorum neutrum tenet: in primum enim ſtat deciſio *textus* in *l. ſi quis à liberis, §. ergo, D. de liber. agnoſcend.* in ſecundum verò illa præcipua conſideratio, quòd filij naturales (qui iure antiquo extraneorum numero habebantur) poterant heredes inſtitui à patre, velùt quilibet extraneus, ex his quæ eleganter probat & reſoluit *Palaotus de nothis ſpuriisq; filiis cap. 36. & 38.* vbi ſcitè ſatisfacit his quæ communiter circumferri ſolent ex *Iuſtiniano* dict. *Nouella* 89. quæ eſt *Authent. quib. mod. natur. effician. sui, in princ.* adſerente, naturales filios vſque ad tempora *Conſtantini* ignotos, & neglectos fuiſſe: & iterum in *cap.* ſeu §. *diſcretis. eiuſd. Nouella*, adfirmante, Primos *Valentem* & *Valentinianum* Imperatores in eos humanitate vti cœpiſſe, quæ inter ſe ex diametro videbantur pugnare.

His addo, naturales filios, & quoſuis inſuper alios ſpurios, & vulgò quæſitos, quod adtinet ad matres Iure Ciuili cognitos fuiſſe; nam inuicem filius matri, & mater ipſi ab inteſtato heredes legitimi erant, *l. 1. §. ſed vulgò, D. ad Senatuſconſ. Tertullian.* Sed & Prætor eiſdem bonorum poſſeſſionem ex capite vnde cognati concedebat, vt ſentit *Gaius* in *l. 2. D. vnde cognati.* Huiuſque rei ea mihi certiſſima ratio eſt (quam præſenſiſſe videtur *Palaotus* d. *cap 36. num. 4.*) quia coniunctionis, ſeu conſanguinitatis ratio (quæ clarè datur in ſpurio eiuſque matre, vt quæ ſemper eſt certa, d. *l. quod ſemper, D. de in ius vocando*) maximè attenditur in ſucceſſionis cauſa.

Et licèt propoſitam generalem reſolutionem, eiuſque proximè traditam rationem correxerit, vel limitauerit *Iuſtinianus* in d. *Nouella 89. cap. vltimo* (vnde ſumpta fuit d. *Authentica ex complexu*) in his qui ex damnato procedunt congreſſu, quibus alimenta denegauit, & ſimul patribus interdixit, ne quidquam vltimis elogiis in cauſam alimentorum eiſdẽ relinquere poſſent, naturalium tamẽ aliorum ius illæſum ſeruauit in eadem *Nouella* d. *cap. 12.* verſ. *ſi vero filius*, & verſ. *ſi quis autem defunctus*, & verſ. *ſi quis antẽ oportet:* vbi non tantùm eos heredes ſcribi permiſit, ſed & ſucceſſores, velùt neceſſarios ab inteſtato fecit, ſi filij legitimi & naturales patribus non ſupereſſent: illiſque exſtantibus alimenta hiſdem conceſſit ſecundùm ſubſtantiæ paternæ menſuram, id eſt,

à bono viro arbitrandam, vt poſt alios obſeruat *Surd. de aliment. titul.* 1. *quæſt.* 9. & nos *infra* proſequemur. Ex quibus omibus planè plenéque remanet exploſſa *Ant. Fab.* conſideratio *ſuprà* adducta. Itidémq; apertè deprehenditur, malè eum cõfundere Conſtitutiones Imperatorias, maximè Iuſtinianæas cum Iure Ciuili antiquo, dum indiſtinctè ait, legibus alimenta denegari his, qui ex damnato, ſeu nefario concubitu procedunt. Contrarium enim longè verius eſt, ſi Ius antiquum, ſeu Digeſtorum attendamus, vt omnes Iuris Interpretes, vno excepto *Fabro*, firmant vel ſupponunt, & præ ceteris *Paleotus* in dict. *cap.* 36. & 38. Alioquin enim ſuperuacua foret *Iuſtiniani* conſtitutio in dict. *Nouella* 89. *cap. vlt.* vbi nouè filios iſtos alimentorum incapaces fecit.

VIDIMVS, qua breuitate & conciſſione fieri potuit, quæ Iuris Interpretes in cauſa educationis & alimentorum tradiderunt. Reſtat, vt præpoſitis difficultatibus ſuperiores, quæ alij vada trajicere non potuerunt, nos Deo duce, facilè ſuperemus, conclu-
24 ſionibus † aliquibus adductis, caſus, tempora & iura diſtinguentes.

25 SIT igitur † prima concluſio. Priora alimenta cuiuſuis nati, ſiue ex legitimo, ſiue ex damnato & reprobo quocunque concubitu (quæ in lactatione conſiſtunt iure) naturæ debita ſunt, & matrem reſpiciunt tribus primis annis, *l. nec filium*, vbi *gloſ. Cod. de patria poteſt.* cui conſonat *l.* 3. *titul.* 19. *pag.* 4. *l.* 3. *titul.* 8. *lib.* 3. *Fori*, & ex pluribus latè probat *Pet. Surd. de aliment. tit.* 1. *q.* 14. à *num.* 1. *Pater Molina de iuſtit. & iure, tract.* 2. *diſput.* 168. *verſ. mater*, *Pat. Sanchez de matrimon. lib.* 10. *diſput. vlt. Gregor. in proœmio tit.* 19. *part.* 4. & in *l.* 19. *tit.* 16. *part.* 6. *Montalv.* in d. *l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 3. *Fori*, *Ioan. Garcia* poſt *Molin.* & alios, *libr. de expenſ. cap.* 3. *num.* 29. *Philippus Paſchal.* poſt multos, *de viribus patriæ poteſt.* 2. *part. cap.* 3. à *num.* 48. nouiſſimè *P. Ioan. Bapt. Poza in Elucidario Deipara tract.* 13. *cap.* 1. & *ſequentibus*, & ante omnes iſtos *Gloſſa* verbo *poſt triennium*, in *cap. final. de conuerſ. infidel.* vbi verſus illos vulgares adducit:

Mater alit puerum trimum, trimóque minorem,
Maiorem verò paſcere patris erit.

Huius veriſſimæ concluſionis rationem optimam adſignauit *Surdus* d. *quæſt.* 14. *num.* 2. alia *Baldi* & aliorum improbata, dum ait, natura inſitam rationem edocere omnia animalia à matribus ali debere, dum latè viuunt. Et hoc præceptum, ſignis euidentibus eam demonſtraſſe probant optimè *Philo in lib. de opificio mundi*, dicens: *Natura ſcaturientes mammas addidit, præparans alimenta naſcituris infantibus.* Plutarchus *in libr. de amore prolis*, vbi mitè ita ratiocinatur: *Natura quouis ſolertior colono ſanguinem ad alios identidem deriuans vſus, paratos habet quaſi ſubterraneos fontes quoſdam, qui latícem adfluentem recipiant, & quidem recipiant non ocioſe aut ſine adfectione aliqua, ſed ſpiritus leni calore, muliebrique mollitie, excoquant, leuigent, ant mutent. Hoc autem modo vbera internè ſunt adfecta atque temperata. Lac autem ex his non per tubulos confertim effunditur, ſed in carnem ſcaturiginum plenam ac ſenſim exilibus meatibus per viam deſinentia vbera infantis ori tactu ſuaue & lene penu præbent.* Et mox: *Tot inſtrumenta, tot adparatus, tantúmque ſtudium, tantáque prouidentia, nihil erant profutura, niſi parentibus natura amorem, procreationémque ſui fœtus ingeneraſſet.* Et conferunt tradita à Phauorino (*inferius* referendo)

referendo) apud *Aul. Gelium libr.* 12. *Noct. Attic. cap.* 1. quem & alios laudat *Couarruu.in* 4.2.*par.cap.*8. §.6.*num.* 13. Et ab eo relatis demum adde *Anton. de Guiuara in horolog. Princip.lib.* 2.*cap.* 23. *Michaelem Hippolyt. lib.*3.*epiſt.*2. Et ſimul obiter nota, ab hiſce dubio procul pendere rationem *textus in l. ſi extran.* 6. *D. de ventre in poſſeſſ. mitten.* iunctis his quæ tradit *D.Pichard.ad leg.Gallus*, *cap.* 4. *num.* 92. *D.de liber.& poſthum.*

Et hac veriſſima, naturaliſque ratione attenta, meritò venit refellen-
26 dus *Abbas Panormitanus* † *in* d. *cap. cùm haberet*, *num.* 9. *de eo qui duxit in matrimon.* dum obligationem iſtam lactandi (ſoli matri iniunctam) limitat in filio inlegitimo, cui pater & mater æqua obligatione obſtricti ſunt alimẽta præſtare, vt ex dicto *cap. cùm haberet* deducit is *Auctor*: nõ adtendens lactationis cauſam diuerſæ rationis eſſe, deq; ea nil actum in illo *textu*, qui tantùm de alimentis in genere loquitur à parentibus præſtãdis, modo ſcilicet & regulis à iure inductis, vt diſertè ait *Surdus* d. *quæſt.*14.*n.* 6. poſt *Palæotum* d. *cap.* 48. qui ſimul cum *Surdo Abbatis* opinionẽ notant; eamq; communiter improbari firmat *P.Molina diſp.*168.*verſ.Panormit.* Nec enim vlla congruens ratio adſignari poteſt inter lactationem filij legitimi & inlegitimi, vt illa matrem iure naturę reſpiciat, hęc non ita: & quas rationes ſiue cauſas excogitauit *Abbas*, meritò impugnarunt *Palæotus* & *Surd.ſupra.* Quin is matrẽ magis obſtrictam filio inlegitimo conſiderat, vt quem & tranſacto triennio alere teneatur, d.*l.ſi quis a liberis*, §. *ergo*, *D. de liber. agnoſcẽd.* de quo *inferius* agemus, matri demum non concedi minus æſtimare nothum, quàm legitimũ filium, ex pluribus rectè comprobat *Stobæus in locis commun.ſerm.*75.

Cùm autem nulla ſit adeò præciſa & neceſſaria alendi cauſa † & obliga- 27
tio, à qua parentes ex pluribus vrgentibus rationibus non ſint liberi & immunes, vt adcidit his, quibus facultates ad alimenta non ſufficiunt, *l. penult. D.de liber. agnoſc.* & ex alijs varijs rationibus, quas latiſſimo ſermone proſequitur *Surd.* per plures quæſtiones *tituli* 7. *ſui tractatus de aliment.* Inde fit, vt ex alijs ſuperioribus ſuperuenientibus cauſis mulier ab obligatione lactationis libera ſit, quarum potiſſima erit, ſi lac nullum vel noxium habeat, vel morbo corruptum, iuxta tradita per *Galenum lib.* 1. *de ſanit.tuen.* Tunc enim ratio & obligatio, quam noſtri adpellant, lactandi, proculdubio ceſſat, vt poſt *Azon.Couarruu.*& *Laram* notat *Valaſcus conſultat.* 92. *num.* 4. *Molina ſupr.* dict. *diſput.* 168. *ad fin.*

Secunda cauſa erit, ſi mulier adeò pauper † ſit, & egeſtate laboret, vt dũ 28
victum proprijs manibus quęrit, educationem filij curare non poſſit: quo in ſenſu intelligenda ſunt quæ tradit *Surdus*, poſt alios, d.*tit.*14. *num.*7. *Pat. Molina ſupr. Valaſcus* d. *conſultat.*92. *num.*3.

Qui *num.*5. cum *Molina* & *Surdo ſupra* prędicta tertiò limitant in muliere nobili, † cui dedecori eſſet lactare 29
filium: quę fuit ſententia *Azonis, Bart. Baldi, Pauli de Caſtro*, & aliorum pluriũ, quos refert *Tiraqu.de nobilitate gloſ.*20. *nu.* 78. & 79. Sed de hac limitatione meritò dubitauit *Tiraquel.* d. *cap.*20. à *nu.*28. *Couarruu. in* 4.2.*p.c.*3. §. 6. *num.* 13. *Ioan. Garcia de expenſis cap.* 3. *num.* 29. Nec ego video, cur nobiles præmaximè ſobolem extra matrimonium habentes excuſari valeant ab iſta obligatione lactandi. Nullibi enim ſcriptum eſt, maritum tenẽri filio ſuo, qui propriæ matris lacte ali poteſt, nutrices adhibẽre: nam *l.*1.§.

ad nutritia, D. de variis & extraordin. cognition. antiquitùs filios liberè (ac fit hodie, & forſan liberiùs) nutricibus tradi tantùm probat, quod nos non negamus, & olim & hodie in vſu eſſe; dum tamen & nobis concedatur, hoc omni tempore improbatum fuiſſe, in huncque morem grauiter inuectos & ſanctos Patres & Philoſophos, qui plura miranda, & præ oculis (hoc præſertim miſero ſeculo) habenda dixerunt, præſertim *Sancti Ambroſius* & *Gregorius*, iſte *in reſponſione ad decimam interrogationem Auguſtini Cantuarienſis Epiſcopi*, cuius eſt *cap. ad eius vero, 5. diſtinct.* qui malè *Auguſtino* in vulgatis codicibus adſcribitur) ille verò *ſuper Geneſeos cap. 21. & lib. 7 Hexamer cap. 18. & Epiſt. 82. Plutarch. in lib. de educat. liberor. Columel. lib. 7. rei ruſtica cap. 12.* & melius *Phauorinus* Philoſophus Græcus apud *A Gellium* d. *lib. 12. Noct. Atticar. cap. 1.* cuius verba retulit *Tiraquel.* d. *cap. 20. nu. 86.* & vt miranda dictis ſubnectenda duxi: *Nuntiatum* (ait) *quondam eſt Phauorino Philoſopho, nobis praſentibus, vxorem auditoris ſectatoriſq; ſui paululum antè enixam, auctumq; eum eſſe nato filio. Eamus, inquit, & puerperam viſum, & patri gratulatum. Is enim erat loci Senatorij, ex familia nobiliori. Imus vna, & qui tum aderamus proſequuti cum ſumus ad domum quo pergebat, & cum eo ſimul introgreſſi ſumus. Tum in primis adibus complexus hominem, congratulatuſq; adſedit: atque ibi percontatus eſt, quam diutinum puerperium, & quam laborioſi nixus fuiſſent: puellamq; vbi defeſſam labore ac vigilia, ſomnum capere cognouit, fabulari inſtituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Sed cùm mater puella parcendum eſſe ei diceret, adhibendaſq; puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet, munus quoque nutricationis graue, ac difficile adcederet. Oro te, inquit, mulier, ſine eam totam ac integram eſſe matrem filij ſui. Quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum, atque dimidiatum matris genus, peperiſſe ac ſtatim ab ſeſe abieciſſe? Aluiſſe in vtero ſanguine ſuo, neſcio quid, quod non videret; non alere nunc ſuo lacte quod videat iam viuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? An tu quoque (inquit) putas naturam feminis mammarum vbera quaſi quoſdam naeuulos venuſtiores, nō liberorum alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? Sic enim quod a vobis ſcilicet abeſt, pleraq; iſta prodigioſa mulieres fontem illum ſanctiſſimum corporis generis humani educatorem areſacere & extinguere, cum periculo quoque auerſi, corrupti q; lactis laborant: tanquam pulchritudinis ſibi inſignia deuenuſtet. Quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibuſdam commentitiis fraudibus nituntur: vt fœtus quoque ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur, ne aquor illud ventris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiſcat. Quod cùm ſit publica deteſtatione, communiq; odio dignum in ipſis hominum primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipſas artificis natura manus interfectum iri: quantulum hinc abeſt, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprij atque conſueti, atque cogniti ſanguinis alimonia priuare? Sed nihil intereſt (hoc enim dicitur) dū alatur & viuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iſte, qui hoc dicit, ſi in capeſſendis natura ſenſibus ita abſurduit, nō id quoque nihil intereſſe putat, cuius corpore, curiſq; ex ſanguine cōcretus homo & coalitus ſit? An qui a ſpiritu multo & colore exalbuit, non idem ſanguis eſt nunc in vberibus, qui in vtero fuit? Nonne hac quoque in re ſolertia natura euidēs eſt, quod poſteaquam ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partu, tempore, in ſuperna ſe parteis profert, & ad fouenda vita,*

atque

atque lucis rudimenta præſtò eſt, & recèns natis notum & familiarem victum offert? Quamobrem non fruſtra creditum eſt, ſicuti valeat ad fingendas animi atque corporis ſimilitudines, vis & natura ſeminis, non ſecùs ad eandem rem, lactis quoque ingenia & proprietates valere. Neque in hominibus id ſolùm, ſed in pecudibus quoque animaduerſum. Nam ſi ouium lacte hædi, aut caprarum agni alerentur: conſtat fermè in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus maior plerumque vis & poteſtas eſt ad eorum indolem vel detrectandam, vel augendam aquarum atque terrarum quæ alunt, quam ipſius, quod iacitur ſeminis: ac ſæpe videas arborem lætam & nitentem in locum alium tranſpoſita deterioris terræ ſucco deperiſſe. Quæ (malum) igitur ratio eſt nobilitatem iſtam nati modo hominis, corpuſque & animum benignè ingenitis primordiis inchoatum inſitiuo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? Præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis aut ſerua aut ſeruilis, & vt plerumque ſolet externæ atque barbaræ nationis: ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. Nam plerumque ſine diſcrimine quæcunque id temporis lactans eſt, adhiberi ſolet. Patiemur ne igitur infantem hunc noſtrum pernicioſo contagio infici, & ſpiritum ducere in animum, atque in corpus ſuum ex corpore & animo deterrimo? Id herclè ipſum eſt, quod ſæpenumero miramur, quoſdam pudicarum mulierum liberos parentum ſuorum neque corporibus, neque animis ſimiles exiſtere. Scitè igitur & peritè noſter Maro, quod cum verſus illos Homeri conſectaretur,

οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεύς,
οὐδὲ Θέτις μήτηρ γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα,
πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

non partionem ſolam, tanquam illam quam ille ſequebatur, ſed altituram quoque feram, & ſanam criminatus eſt. Addit enim de ſuo:

Hyrcanæque admorunt vbera tigres.

Quoniam videlicet in moribus inoleſcendis magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet, quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem quis illud etiam negligere aſpernarique poſſit, quòd quæ partus ſuos deſerunt, ablegantque a ſeſe & aliis nutriendos dedunt: vinculum illud coagulúmque animi atque amoris, quo parentes cum filiis natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem diluunt deteruntque: nam vbi infantis alio orſum dati, facta ex oculis amolitio eſt, vigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atque paulatim reſtinguitur, omniſque impatientiſſimæ ſolicitudinis ſtrepitus conſileſcit. Neque multò minor amandati ad nutricem aliam filii, quam morte amiſſi obliuio eſt, ipſius quoque infantis adfectio animi: amoris conſuetudinis in ea ſola, vnde aliter occupatur: & proinde (vt in expoſitis vſuuenit) matris quæ genuit, neque ſenſum vllum, neque deſiderium capit. Ac propterea oblitteratis & abolitis natiuæ pietatis elementis, quidquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam ferè partem non naturalis ille amor eſt, ſed ciuilis & opinabilis.

Sed & *Ambroſ. Pareus* diſerrè quidem in propoſito ita ait: *Optimum eſſet, vt matres omnes nutricatus officium liberis præſtarent: eſt enim lac maternum fœtui longè familiarius alimentum, quam cuiuſuis alterius nutricis, quia illud nihil aliud eſt quam ſanguis ille in mammas dealbatus, quo antè in vtero alebatur.* Et ſanè ab his & aliis *Eraſm.* in *dialogo de Eutrapelo & Fabula*, ita adpoſitè in propoſito dixit: *An non expoſitionis genus eſt infantulum tenerum*

adhuc à matre rubentem matrem ſpirantem, matris opẽ ea voce implorantem, quæ mouere dicitur & feras, tradere mulieri, fortaſſis nec corpore ſalubri, nec moribus integris? Denique cui pluris ſit pecunia pauxillum quàm totus infans tuus?

Hæc autem quæ diſertè dixerunt *Phauorinus*, *Plutarch.* & ceteri, & alia plura, quæ ex varijs Auctoribus adducit *Tiraq de nobil.* d.c.20. à *n.* 78. vſque ad 93. *Couar.* d. §. 6. *n.* 3. clarè probant
30 omnes mulieres † cuiuſuis ſtatus filios ſuos lactare debere, exemplo *Hecubæ* Reginæ præſtantiſſimæ, quæ *Hectorem* filium lactauit: & *Theſſalonices*, *Antipatrum*: *Penelopis*, *Telemachum*: *Anna*, *Samuelem*: *Sara Iſaac* cum alijs à *Tiraq. ſupra* congeſtis.

Addit *Ioan. Garc* d.c.3. *n.* 31. (quem ſequitur *Marius Italicus in tract. de immun. Eccleſ. lib.* 1. *c.* 5. § 3. *n.* 12.) opinionẽ exiſtimantium nobilibus mulieribus dedecori eſſe filios lactare, nec auctoritate nec ratione ſubſiſtere: *Ipſam enim*(ait)
31 *Reginam Hiſpaniæ* † (*qua nihil maius videt*, nec vidit *oriens & occidens Sol*) *filios ſuos nutrire decet: idq; obſeruata ratione naturæ, quæ Reginis & reliquis communis eſt.*

Sed & iſta *Garciæ* (rerum præſenti
32 ſtatu attento) hyperbolem † notiſſimam continent: cùm hodie non ſolùm Reginis, verùm & his (quas adpellamus Duciſſas Marchioniſſas, aut Comitiſſas) & alijs mulieribus ſimilem gradum aut dignitatem habentibus communis populorum adſenſus permittat filios nutricibus tradere.
33 In his enim plura ceſſant † abſurda & inconuenientia eorum quæ *Phauorinus* & *Auctores ſupr.* relati conſiderarunt, nam cùm dominæ iſtæ nutrices iudicio Medicorum eligãt, & morum generiſq; præuio exacto examine, nil ferè in educatione & lactatione peccatur, excepta auerſione à filio, quæ etiam in hiſce (magnis implurimum rebus intentis) minus culpæ adnumerari debet. Vnde eſt, vt diuortio facto, vel matrimonio viri morte diſſoluto harum illuſtrium feminarum filij ex patrum bonis ſint lactãdi, hoc caſu & ſenſu admiſſa ſententia *Molinæ* d. *diſp.* 168. verſ. *ſi mater.*

Secùs autẽ dices in quibuſq; † mu- 34
lieribus, maximè inferioris gradus, quæ (aliarum altioris ordinis velùt ſimiæ) vbera diſtenta, & maternis, quæ imbiberunt conſimilia, exſiccant: & quæſitis medicamentis obturant: filios ſuos nutricibus ex ima plebe tradentes: à quo magna & multa proueniunt mala. Peccatur nãque in prima educatione, lactis materni vi (quam maximè commendat Habidis Hiſpanorum Regis lactatio in *Iuſtino li.* 44.) partu deſtituto, & mulierculis deperditis implurimũ ex amarijs filios concipientibus concredito & tradito. Adhæc infimæ mulieres (quibus Reſpublica abundare ſolebat operis ſeruilibus cuiuſque domus) maioribus inhiantes præmijs & ſalarijs, ſimul cum vita commodiore & ignauiore, luxum in quæſtu habẽt, & filios proprios deperdunt, vbi non ſunt brephotrophia, de quibus in *l. illud* 19. *l. ſancimus* 22. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* eóſve, feris immaniores, inconſultò, immaniterque exponunt. Quæ omnia, qui publica curant, quàm attentè præcauere & quàm ſeuerè corrigere deberent.

Quartò, quæ diximus de triennali lactatione apud matrem peragenda, limitantur in coniugio fidelis (quod
nullum eſt à principio, vel conuerſio- 35
ne alterutrius irritandum, *cap. fin. de conuerſ. infidel.*) vel cũ hæretica (quod iure quidem conſiſtit, *cap. decreuit, de heret. in* 6. cum pluribus adductis à *P. Thom. Sanchez lib.* 2. *diſput.* 72. à *num.* 2. *Rebello de obligat. iuſtitiæ* 2. *p. q.* 9. *n.* 4. & nouiſſimè à *Baſilio Pontio Legionen. de matrimon. lib.* 7. *cap.* 46. & 47. & in ad-
pendice

pendice *cap.1.& ſeqq.*)Nam apud matrem talem filius educari non debet, nec priore triennio ſuæ ætatis, ne eius imbibat impietatem, ex generali diſpoſitione *text*.in *cap.Iudæi* 28.q.1.(qui ex *Concilio Toletano IV.cap.62.tom.2.p.2.generalium* deſumptus eſt)vbi ſtatuitur,filios doli non capaces fidem & conditionem ſequi debere coniugis fidelis ſeparandi ab infideli,quod aliter fieri nequit niſi tales filij patri aut matri fideli tradantur. Et ita eum *textum* intelligunt *Hoſtien.*in d.*cap.fin.ad fin. Ioannes Andr. nu.*7. *Anton.nu.*9. *Abbat.n.*8.& alij ibidem illã ſubiungẽtes rationem, quia eo ipſo quòd alterutrer coniux fidem noſtram veram ſequitur,ius habet Eccleſia eum compellendi, vt filium doli non capacem aqua ſalutaris baptiſmi abluat,ex præcitatis Doctoribus.Simul enim ac parens conuerſus eſt, de Eccleſiæ foro eſſe incipit, & per conſequens eius filij doli non capaces, *cap.cùm multa*, cum ibi notatis.15. *q.vlt.* Siue conuerſus ſit maritus,ſiue vxor; nam hoc caſu fauori fidei cedit ratio, ſiue ætatis, ſiue patriæ poteſtatis, ex *Gloſ.* & reliquis in d.*cap fin.Sanchez* poſt *Abulenſem*,quem refert, *lib.7. diſput.3. nu.fi.* Et multa ſingularia hanc limitationem valdè comprobantia inuenies in *Baſilio Legionen. ſupr.* præmaximè in *c.7. adpendicis.*

36 Nec prædictis obſtabit *tex.*† in d. *cap.fin.de conuerſ.infidelium*,vbi id tantùm concedi videtur marito conuerſo ad fidem, vt puerum poſt triennium alat, iuxta *textum* in *l. nec filium, C. de patria poteſtate*, cum aliis *ſuprà* adductis:nã reſpondetur,*Gregorium IX.*ibi quæſtioni ex facto propoſitæ de filio quadrienni educãdo, reſpondiſſe iuxta iuris communis regulas, dum vult, filium in patris poteſtate conſtitutum eius ſequi familiam, & non matris, & poſt triennium apud eum ali & morari debere:ideóque ei adſignandum: maximè cùm hoc caſu pro patre, ſimul cum iure communi, ſit fauor Fidei Chriſtianæ. Quod verò Pontifex ibi decidit iure communi attento eo caſu, in quo neceſſum non fuit ad ius ſpeciale recurrere(vt denotat verbum illud *maximè*, quo vtitur in fine *tex.*) impedimento non eſt ſuperiori, & multò anteriori diſpoſitioni Conciliari dictæ *Toletanæ Synodi IV.* ſub *Honorio I.* habitæ, & celebratæ anno Domini 633.(vt patet ex notis Archiepiſcopi *Garſiæ de Loaiſa*) de qua in d. *cap.Iudæi* 28.q.1. Et hac veriſſima interpretatione attenta ad d. *cap. fin. de conuerſ.infidel.* ceſſat nota, qua Pontificiam illam deciſionem inurere contendit *Hoſtienſis* relatus & probatus ab *Abbate* ibi *nu.* 8. Et in ſpecie quòd filius triennio minor apud matrem infidelem vel hæreticam non ſit educandus,ſed apud patrem fidelem (ita vt hoc caſu veniat limitanda deciſio dictæ *l.nec filium, C.de patr.poteſt.* cum aliis) firmauit *Gloſ.fin.* in d.*cap.fin.de conuerſ.coniugator.Sanchez*, poſt alios, d.*qu.*73.*nu.fin.*vbi meritò refellit *Lancellotum* cõtrarium adſerentem *in Inſtitutionibus Iuris Canonici, titul. de diuortijs,* §.*item ſi aliter*,verbo *adſignabitur*,& nobis apertè probatur in *l.*3.*tit.* 8 *lib.*3. *Fori*, in illis verbis: *Ca ſi fuere hyo de Chriſtiano* (ſubaudi ad Fidem veram poſt matrimonium conuerſo) *ò de Mora,ò de Iudia,ò de muger de otra lei: Mandamos que el Chriſtiano lo tenga ſiempre.*

Et prædicta mirè confirmat *Concilium Agathenſe* ſub *Symmacho Papa I.* celebratum *cap.*67.relatum in *cap.non oportet.*28.*qu.*1.in illis verbis:*Non oportet cum omnibus hæreticis miſcere connubia, & vel filios vel filias dare, ſed potiùs adcipere*; quæ clarè præſeferunt hæretico coniugi fidelem ſubeſſe non debere, & per conſequens nec matri-

monij prolem eiuſque educationem. Ab eo verò *textu* vellem (vt hæc obiter dicam) deleas verbũ *infideles*, quod in *textu Gratiani* irrepſit, nec aptè quidem ibi: *Sed potius infideles adcipere*, quãdoquidem cum infideli matrimonium non conſiſtat (ac cum hæretico) ex pluribus Concilijs & textibus ab eis deſumptis & conlocatis à *Gratiano* d. *cau.* 28. *q.* 1. & alijs latè congeſtis à *Patre Sanchez* d. *lib.* 7. *diſput.* 71. *per totam.*

Quintò, excuſabitur à lactatione mater illa, quæ filium occultè ex furtiuis amplexibus edidit, quæ ſine famæ labe & dedecore manifeſto vbera eidem ſubminiſtrare non poſſet, vt notat *Molina* d. *diſputat.* 168. *verſ. ſi mater.* Quod ſecùs eſſet in alijs infimæ notæ. Sed & in illis ego iſta limitarem quo caſu hiſce miſeris & deceptis implurimùm mulieribus, vltra ſumptus neceſſarios, non ſupereſſent reditus & prouentus annui ad filiorum lactationem neceſſarij.

Sextò, prædicta triennalis lactatio
37 limitatur † in matre filio recèns nato
ſuſpecta, apud quam is educari non debet, ſed aliò traduci, vbi imminens periculum ceſſet, vt argumento *textus in l.* 1. & 5. *D. vbi pupil. educ. deb.* & *l.* 3. *tit.* 19. *p.* 4. notauit *Ioan. Garc. de expenſ.* d. *cap.* 3. *num.* 32.

38 Septimò & vltimò limitatur † in
matre tranſeũte ad ſecundas nuptias, cui inter alias pœnas filiorum educatio interdicitur in *Authent. de nuptijs*, §. *eiuſdem quoque Principis* quæ eſt *Nouella* 22. *cap.* 38. & ita in terminis firmat *Bald. conſ.* 37. *ad finem, verſ. item & alius effectus, lib.* 11. Et ne hoc caſu ex culpa propria mulier commodum reportet, filius ad triennium vſque eius expenſis ab alia lactandus & educandus erit mero iure: quod vix (fateor) in praxi obtinebis.

Sed quæ dicta ſunt de obligatione matris alendi intra triennium, intelligenda & declaranda ſunt, vt procedant tantùm quoad nutrimentum lactis, cetera verò pater tenetur ſubminiſtrare, vt optimè notat *Valaſc.* d. *conſult.* 92. *num.* 6 in id expendens *legem Regni Luſitani*, eiuſque praxim.

His autem caſibus, & quibuſque alijs ſimilibus, in quibus matres liberæ ſunt ab onere & obligatione la-
ctandi, ſubintrat † obligatio pater- 39
na, ex traditis à *Surdo*, poſt alios, *tit.* 1. d. *q.* 14.

Ex quo infero etiam attenta diſpoſitione d. *Authent. ex complexu*, *C. de inceſt. nupt.* cum alijs iam *ſupr.* adductis,
teneri patrem † filijs ex damnato, nefa- 40
rio & inceſtuoſo congreſſu ſuſceptis intra triennium prædictum præſtare neceſſaria ad lactationem & educationem in caſibus *ſuprà* exceptis: nam cum in eis matres horum filiorum (quæ primo loco lege naturæ tenebantur) liberæ ſint, ex iam dictis, inde meritò fiet, vt ſubſecta patrum obligatio, eiuſdem ſit qualitatis ex natura ſubrogationis, vulgari *l. quod debitori* 24. cum ſimil. *D. de mort. cauſa donation.* Et hæc de prima concluſione.

SECVNDA erit. † *Tranſacto priore* 41
triennio (de quo *ſuprà*) *patris ſubintrat obligatio alendi liberos ex matrimonio ſuſceptos*, de qua in *l. ſi quis à liberis* 5. *D. de liber. agnoſcen.* Siue ſui ſint, ſiue emancipati, d. *l. ſi quis a liberis*, §. *ſed vtrum.* Siue ciues ſint Romani, ſiue capite minuti & deportati, *l. cùm Vlpianus* 16. (ex Baſilicis reſtituta) *D. de interd.* & *releg.* vbi deportato cui hereditas, legatum, vel fideicõmiſſum relinqui à matre non poteſt, ex illo *tex.* poſsũt tamẽ ad victũ & alios vſus neceſſarios ſubficientia demãdari ex reſcripto *Antonini* relato in illa lege: quã optimè cõciliat cũ *lege præced. Guliel. Ranchin. de ſubceſ. ab inteſt.* §. 7. *n.* 3. Hinc Senatuſconſultum factum eſt *Hadriani* tempori-

pori-

Google

potibus de alendis liberis aduerſus ἀϛόργης & feris immaniores parentes, qui conſtante matrimonio alimenta filijs ſuis denegabant, *l. ſiue contra* 3. §. 1. *D de lib. agnoſcen.* Et in eoſdem latæ fuit conſtitutiones Imperatorum, præſertim *l.* 2. & . *C. de alend. liberis*. Et ante iſta omnia latum fuit *Senatuſconſultum Placianum*, ad eos partus cognoſcendos, qui poſt diuortium eduntur, de quo in *l.* 1. *in princ.* & in §. *eleganter*, & in d. *l.* 3. §. 1. *D. illo tit. de lib. agnoſcen.*

At ab iſta prima & omnium potiſſima obligatione alendi, *l. non quemadmodum. D. de liberis agno cendis* (quam optimè depinxit *Virgilius Æneidos lib.* 1.

Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis)

liberatur pater, qui inops eſt, & non habet vnde filium alat. d. *l. non quemadmodum.* Vel cùm filio bona ſuppetunt, vel opificium ſimul cũ bona valetudine habet, d. *l. ſi quis a liberis*, §. *ſed ſi filius*. Vel cũ pater habeat aliquid ob quod filiũ meritè alere nolit, quia eũ forſan detulit, vel aliam grauem patri iniuriam irrogauit, d. *l. ſi quis a liberis*, §. *idem iudex*, & d. *Nouella* 115. (quę eſt *Authenticũ vt cùm de adpellatione cognoſcitur* §. *aliud quoque capitulum.*) Ex his enim & alijs cauſis latè congeſtis à *Surdo de aliment. tit* 7. *q.* 1. & *ſeqq.* meritò excuſantur patres ab obligatione alendi.

42 Quæ in matre ſubſiſtit † etiam tranſacto priore triennio ſuæ obligationis, d. *l. non quemadmodum*, d. *l. ſi quis a liberis*, §. *virum in* 1.

Sed hæc obligatio adeò ſubſidiaria 43 eſt, vt regulariter poſſit mater † à marito, qui ob contumaciam filio cõmuni alimenta non præſtitit, erogata pro eis repetere, d. *l. ſi quis a liberis*, § *ſi mater*, & ex pluribus latè probat *Franc. Burſ. conſ.* 420. *per tot. volu.* 4. *Menoch. de arbitr. caſu* 88. *n* 22. *Aluar. Valaſc. lib.* 1. *conſult.* 92. *num.* 7. Vt inde velùt dicere poſſimus cum *Artemidoro Oneirocrit. lib.* . *cap.* 16. *Triſtitia ex nato eſt tempus in omne patri.*

His ſubnectenda videbatur tractatio alimentorum, filiis legitimis per ſubſequens matrimonium aut per reſcriptum Principis, & alijs modis, concedendorum. Sed iſta (quæ noſtræ diſputationis propria non ſunt) latè proſequuntur poſt alios *Surd. de alim. tit. tit.* 1. *q.* 111. à *n.* 9. & *tit.* 8. *priu.* 67. *Valen. Forſter. lib.* 6. *de ſucceſ. ab inteſt. ex cap.* 20.

Orta verò inter parentes contentione matrimonio conſtante, vel diuortio facto, ſuper liberorum educatione, qui ſcire cupit apud quem liberi ſint educandi? videat *Vlpianum* in *l.* 1. §. *ſi verò mater*, & in *l.* 3. § *Iulianus*, & §. *ſi verò maximè*, *D. de liber. exhib.* Imperatores *Diocletianum* & *Maximianum* in *l.* 1. *C. diuortio facto apud quem liberi morari vel educari debeant*, & *Iuſtinianum* in *Nouel.* 117. *cap.* 7. & 156. *cap.* 1. & 162. *cap.* 3. Interpretesque noſtros ſuper dictis iuribus: & demum *Patrem Thomam Sanchez*, poſt alios, *lib.* 10. *de matrim. diſp.* 20. Sed ad noſtra redeuntes.

Tertia concluſio ſit. † *Pater Iure Ciuili antiquo inſpecto & eius regulis non tenetur filium extra matrimonium habitum alere & educare, non tantùm ex damnato coitu procedentem, ſed nec naturalem*: & ratio erat, quia filij extra nuptias (quæ ſolæ eos demonſtrant *l.* 4. & 6. *D. de his qui ſunt ſui*, d. *l. quia ſemper* 5. *D de in ius vocando*) ἀπάτορες erant, vel ſaltem nullum patrem habêre præſumebantur, & impoſſibilis reputabatur filiationis huiuſmodi probatio, d. *l. Lucius*, *D. de condition. & d. maſtr.* cum alijs ſupr. adductis c. 3. *n.* 6. Et inde erat, vt patres naturales qui Iure Ciuili erant inco- 44

gniti, obſtricti non eſſent filijs extra matrimonium ſuſceptis alimenta præſtare in toto Iure Ciuili antiquo, nec ipſi patri, ex ratione & regula correlatiuorum, à qua licet arguere hoc caſu & ſimilibus, d.*l.ſi quis a liberis*, §. *ergo*.

Nec prædictis obſtat *l. ex facto* 17.
45 *§.† ſi quis rogatus, D.ad Trebel.l.Lucius* 41.*D.de vulg.l.cum pater* 77. §.*volo*, *l. Lucius* 88. §. *fin. D.de leg.* 2.*l.fin.D.de iure deliberan.l.naturali* 7. *D.de confirman.tutore*, in quibus, *Iabolenus*, *Paulus*, *Hermogenianus* & alij earum Auctores, inſtitutiones, ſubſtitutiones, & legata relinqui poſſe filijs naturalibus, vel expreſsè adfirmant, vel clarè præſubponunt; nam pluribus omiſſis quæ à Doctoribus in hac tractatione adducuntur & conſiderantur, ego valdè probo ſententiam Cardinalis *Palaoti*, qui in ſuo *tractatu de nothis, ſpurijſque filijs cap.* 35. *&* 36. omnium, quos ego viderim, diſertiùs rem hanc abſoluit, dicens, vſque ad *Conſtantini Magni* tempora nil in Iure diſpoſitum inueniri de naturalium ſubceſſione, eorumque nomen legibus Romanis in ſtudium non fuiſſe, nil tamen impedimento fuiſſe eiſdem artentis filijs naturalibus dare vel relinquere titulo inſtitutionis aut legati, velut cuilibet extraneo, cùm ciues eſſent Romani, & teſtamenti vtriuſque factionis capaces ex dictis legibus, quæ clarè demonſtrant prædictam permiſſionem.

46 Huic autem ſubceſſit interdictio † *Conſtantini*, qui, ſimul ac rerum potitus eſt, animum ad multa veterum moderanda, & alia de nouo conſtituenda adpulit, & legibus quidē ſeueriſſimis, (vt Auctores ſunt *Eutropius*, *Victor* & *Sabellicus*) inter quas omnium primus duas de naturalium ſubceſſione leges tulit, vnam habemus in Codicis *Iuſtinian.lib.* 5. *tit.* 27. ea eſt *l.* 1. *C.de natural.liber.* qua Senatorum & illuſtrium virorum dignitate præditorum cōnubia cum ancillis, libertis & earum filiabus, & alijs mulieribus infimæ notę damnauit, & liberos ex tali coniunctione procreatos, ſiue legitimos, ſiue naturales incapaces bonorum paternorum fecit. Altera lege idem *Conſtātinus* prohibuit naturales filios quidquam ex patrum teſtatorum, ſiue inteſtatorum hereditate conſequi. Et huius legis (quæ non exſtat) mentio fit ab Imperatoribus *Valente* & *Valentiniano* in *l.*1.*Codic.Theodoſ.lib.*4.*tit.* 6. *de natural. liber.* & in *Nouella Theodoſij, tit. de Decurion. & natural. fil.* & in *Nouella Mar. tit. de matrimon. Sen.* §.*finali*.

At dictæ legis rigorem temperaūt *Valens* & *Valentinian.* in d. *l.* 1. *Codic. Theodoſ. tit. de natural.filijs & matrib. eorum*, qui eſt 6.*lib*.4. & naturali filio, relictis legitimis patre aut matre, vnciam à patre relinqui permittunt, & eis non exſtantibus, tres vncias: & hoc ipſum ferè ſtatuerunt *Arcadius* & *Honorius* in *l.matre* 4.†*C.de natural.li-* 47
ber. hoc addito, vt & concubinæ poſſet ſemiunciam pater relinquere exſtantibus filijs & alijs deſcendentibus, ſeu aſcendentibus legitimis.

Poſthæc Imperatores *Theodoſ.* & *Valentinian.* † in *l.ſi quis naturalem*, & 48
Anaſtaſius in *l.iubemus* 6.*C.de naturalibus liberis*, nulla relicta ſobole legitima liberam patribus heredes ſcribendi filios naturales facultatem conceſſit. Quod poſtea *Iuſtinianus* limitat in *l.legem Anaſtaſij* 7.*C.de naturalib. liberis*: & ſubinde aliam legem tulit, quæ eſt *l. humanitatis* 8. *C. illo titulo*, vbi (*Valentis*, & *Valentiniani* legem tres prædictas vncias permittentem relinqui naturalibus, non exſtantibus legitimis) ad ſex vncias ampliauit, dū tamen eam quantitatem tam filijs naturalibus, quàm eorum matri relicta exce-

excedere non poſſent. Demum idem
49 *Iuſtinianus*† in *Authent. quibus mod. natur. effician. ſui*, §. *ſi verò filios* (quæ eſt *Nouella 89. cap.* 12.) ſtatuit licère parentibus ſine legitima ſobole decedétibus, naturalibus totam ſubſtantiam inter viuos, vel teſtamento relinquere, legitima aſcendentibus, ſi ſuperſint, portione relicta, & ab inteſtato eoſdem naturales hoc caſu duarum vnciarum ſucceſſores facit. Quòd ſi filij legitimi exſtant, naturales boni viri arbitrio paſci debère ait.

Et hæc ſunt, quæ tam variè conſtitutionibus Imperatorum diſpoſita fuère circa filios naturales (vt agnoſcit *Iuſtinianus* in dicta *Nouella 89. in principio*) cùm nihil vnquam vſque ad Conſtantinum Romanorum legibus cautum fuiſſet de naturalium paterna ſucceſſione: à qua primus eos arcuit, quamuis ſequentes Imperatores ſeueram eius legem diuerſimodè temperarint, quo ſenſu adcipi debent verba illa dictæ *Nouellæ* in principio: *Naturalium nomen Romanæ legislationi dudum non erat in ſtudium, ſed tanquam alienigenum aliquid, & omnino alienum à Republica putabatur: à Conſtantini verò piæ memoriæ temporibus in conſtitutionum ſcriptum eſt libris: deinde paulatim in mediocritatem, clementémque ſententiam Imperatores tranſierunt leges poſuerunt*, &c.

Quòd ſi inſtes, Ius Ciuile Romanorum antiquum rationem habuiſſe filiorum naturalium, quando videmus *Papinianũ* (ex ſententia *Vlpiani*) in d.
50 *l. ex facto*. §. *ſi quis rogatus* † *D. ad Trebel.* adſeruiſſe, naturalem filium efficere vt deficiat conditio reſtituendæ hereditatis relictæ ſub conditione, ſi ſine liberis heres deceſſerit: quo caſu nulla à teſtatore naturalium filiorum mentio facta fuit. Reſpondere poteris cum eodem *Vlpiano* ibi, hanc non iuris, ſed voluntatis eſſe quæſtionem, quæ maximè in fideicommiſſis attendi debet, *l. penultima*, cum alijs, *D. de legatis* 1. Vnde eſt, vt ratio & intentio veroſimilis teſtatoris in fideicommiſſaria iſta reſtitutione adtendi tantùm debeat, an ſenſerit, vel non de filijs naturalibus heredis grauati, quod à coniecturis, de quibus in illo *textu* elici debet: quæ omnia probantur in illis verbis (ita intelligendis) *Mihi autem quo ad naturales liberos adtinet, voluntatis quæſtio videbitur eſſe, de quibus liberis teſtator ſenſerit: ſed hoc ex dignitate, ex voluntate & ex conditione eius qui fideicommiſit, adcipiendum erit*, quaſi Iuriſconſultus pro conſtanti ſupponar, deficiente tacita vel præſumpta teſtatoris voluntate inuitantis ad fideicommiſſariam hereditatem filios naturales heredis grauati eorum nullam haberi rationem Iure ſolo Ciuili inſpecto. Et conferunt quæ in propoſito latiore ſermone proſequitur nouiſſimè *Anton. Merenda lib. 4. controuerſ. cap.* 18.

QVARTA concluſio. † Mater 51
eodem Iure Ciuili attento tenetur alere filios quoſcunque extra matrimonium habitos, ſiue hi naturales ſint, ſiue adulterini, ſiue inceſtuoſi, vel ex alia quauis damnata coniunctione procedant, vt clarè probat d. §. *ergo*, expenſo aduerbio *præſertim*, quo ibi vtitur *Vlpian.* dum ait *Matrem cogemus præſertim vulgo quæſitos alere*, quod clarè innuit hac obligatione matrem erga omnes liberos teneri, ſed præcipuè in fauorem vulgò quæſitorum, quo nomine *Vlpianus* naturales intelligit: licèt enim vulgò quæſiti & ſpurij hi propriè ſint, qui ex ſtupro, inceſtu, ſcortatione & adulterio procedunt, ex eodem *Vlpiano in fragm. tit.* 4. *de his qui ſui iuris ſunt*, *Gaio in inſtitut. lib* 1. *tit.* 4. *de matrim.* § *quod ſi quis Iuſtinian. in* §. *penult. inſtitution. de nuptijs*, & naturalis filius, quem Græci

νόϑον adpellant, is ſit, qui ex concubina, & libera muliere ſuſceptus eſt: hæc tamen differentia non ſemper ſeruatur, & paſſim videmus naturalem, ſiue nothum pro ſpurio, ſpurium verò, vel vulgò quæſitum contrà pro naturali ex concubina domi retenta nato vſurpari, vt Auctor eſt *Feſtus* in verb. *nothus*, & probatur in *l. cùm tabulis*, §. *quoniam, D. de his quæ vt indig.* Vt inde vires correctionem *Cuiacij lib.5. obſeruat. cap 6.* qui pro *vulgò quæſitum*, reponit perfunctoriè *vulgo quæſitum feciſſe*, dum iſta non attendit. Quæ etiam clarè colliguntur ex *l. cùm legitimæ 19. D. de ſtatu homin.* & *l. 4. in fine. D. de in ius vocan.* & *l. patrona 8. D. de bonis libertor. l. 6. ad fin. D. ad municip. & de incol. l. 2. §. 1. D. ad Senatuſconſult. Tertullian.* & clariùs ex d. ꝉ. §. *ergo*: in quo dictio *præſertim* qua vtitur *Vlpianus*, implicat caſus maioris dubitationis, filiorum ſcilicet ex inceſtuoſo & damnato congreſſu pronenientium, in quibus idem ius ſubponit *l. 5.* & ibi *Gloſ.* verb. *præſertim. D. de lib. hom. exhib. Panormit. in cap. per tuas, num. 5. in fin. de ſimon. Caſſador. deciſ. 4. num. 8 ſub titul de conceſſ præbend.* cum pluribus aliis adductis à *Petr. Cenedo ſingul. 83. per tot. Cicero in Tuſcul. Proprijs enim & ſuis argumentis tractanda quæque res eſt, tanta præſertim* Hoc autem ideò in matre diuerſimodè ius ſtatuit, quia in ea ceſſat ratio concluſionis præcedentis: ſemper enim certa eſt, dict. *l. quia ſemper, D. de in ius vocando*, cum notatis *ſuprà num. 23.* Et eodem iure ſit matres iſtas à ſimilibus filiis alendas, d. §. *ergo. in fine.*

52 QVINTA concluſio, † Filius naturalis ex iure & conſtitutionibus *Valentis* & *Valentiniani*, *Arcadij* & *Honorij*, *Theodoſij* & *Valentis*, *Anaſtaſij* & *Iuſtiniani*, quarum mentionem fecimus in *tertia concluſione*, capax eſt bonorum paternorū, ea norma & quantitate, quæ in dictis conſtitutionibus continetur. Quin ei ex *Iuſtiniano* in d. *Nouella 89. cap. 12.* (vnde ſumpta eſt *Authent. licet. C. de natur. liber.*) alimenta debentur ex bonis patris, cum iuſta ſobole decedentis, & ei nihil relinquentis, patre verò mortuo ſine filiis legitimis ſextans bonorum eidem filio naturali defertur.

SEXTA. Filios ex nefario, † inceſtuoſo & damnato complexu procedentes nullo Iure Ciuili pater alere tenetur, imò noua *Iuſtiniani* ſanctione in d. *Nouella 89. in fin.* (vnde ſumpta eſt d. *Auth ex complexu, C. de inceſt. & inut. nupt.*) patri prohibetur huiuſmodi filiis aliquid relinquere, vel eos alere, notat *Surdus*, poſt alios, *de alim. titul. 1. qu. 10. num. 1.* Et rationem ſubdit, quòd etſi nil ſit, quòd filio ex adulterio habito imputetur, *cap. naſci, 56. diſt. inct.* quia tamen pater punitur in filio, *l. iſti quidem in fi. D. de eo quod met. cauſa*, ideò lex vt parentes ab huiuſmodi concubitu abſterreat, filios plectit, vt in eis pater diſcat ab inhoneſto & damnato concubitu abſtinere: faciunt quæ in propoſito, & in propugnanda deciſione dictæ *Authent. ex complexu*, latè & diſertè adnotauit eruditiſſimus dominus *Gregor. Lopez Madera* à Conſilijs Regis & Domini noſtri PHILIPPI QVARTI in *libro ſingulari animaduerſ. cap. 32.* per tot. vbi optimè notat in *num. 10. & 11.* minùs cum his filijs actum in *l.* noſtra *5. tit. 19. p. 4.* eiúſque diſpoſitione attenta patri & aliis inceſtuoſi filij conſanguineis non vetari, quin ſi voluerint eum alant: matrem verò, & eius conſanguineos teneri alimenta præſtare. 53

In quo ſanè derogatur d. *Nouell. 89.* † & anterioribus conſtitutionibus *Arcadij* & *Honorij* in *l. ſi quis inceſti, C. de inceſt. & inut. nupt.* & *Anaſtaſij* in *l. fin.* 54

l. fin. C. illo tit. & *Nouella* 12. *Iuſtiniani*, hos partus inſequenti, & ſimul cũ præcitatis legibus vetãti patrem & matrẽ aſcendentéſve tam ex paterna, quàm ex materna linea aliquid eis relinquere, quin & ipſos prohibenti capere tã ex teſtamento, quàm ab inteſtato, vt notat *Forſterus de ſubceſſion. ab inteſtato lib. 6. cap. 50. concl. 1. & 2.* Qui in *concl. 4.* hoc extendit ad tranſuerſales. Et probatunt alij plures, quos refert & ſequitur *Robles de Salzedo de repræſentat. lib. 2. cap. 14.* ex *num.* 15. vbi (oblitus eorum quæ malè contra dom. *Gregor. Lopez Maderan* reſoluerat *n.* 3.) rectè ait cum communi, natum ex damnato coitu neutrius parentis filium cenſeri, nec fratrem, aut patruum, aut fratrem patruelem tranſuerſalium; & hiſce plura eiuſdem propoſiti addidit in *numeris ſeqq.*

Cùm autem adulterinos filios, & ex damnata coitione procreatos ali
55 non debêre dicitur, de omnibus † præter naturales intelligendum eſt cum *Cuiacio conſult.* 2. *Hotomano in diſputat. de ſpurijs* per diuerſa capita, & *conſ.* 18. *Reuard. lib.* 2. *coniectur. cap.* 5. per totum, *Ant. Cont. lib. 2. lect. cap.* 11. Nobis autem aliter res ſe habet, ex notiſſima deciſione *l.* 9. *Tauri*, quæ eſt *l. 7. tit. 8. li. 5. Recop.* Sed hæc (quæ latiſſima ſunt aliamque & quoad nos petunt exactiorem diſquiſitionem *infr. num.* 61. & 62. iterum delibandam) latè diſcuſſa ſunt à *Hieronymo Leone Valentino deciſ.* 68. 69. 80. & 81. & nouè, nec minus diſertè à *Benedicto Ægidio de priuileg. honeſt. art.* 13. ex *num.* 4. vbi ſtrenuè interpretatur *l. ſi qua illuſtris, C. ad Senatuſconſ. Orficianum*: & à *num.* 39. *ordinationem Regiam Luſitanam lib. 4. tit.* 92. admittentem naturalem plebei ſimul cum legitimis, & nobilis, à ſubceſſione paterna excludentem.

56 Septima concluſio, † Non tantùm filijs naturalibus, ſed & adulterinis, & quibuſuis alijs ex damnato congreſſu habitis alimenta debentur Iure Canonico, iuxta communem intellectum *Gloſſæ* in *cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrim. quam pol. per adulter.* quam ſequuntur *Abbas* & reliqui, cum pluribus alijs, quos refert & ſequitur *Surdus d. q. 10. num.* 5.

Id quod antiquitùs Athenis fuit receptum. Quinimò mortuo patre, ex eius facultatibus cuiuis ſpurio inlegitimo ſeu adulterino, mille drachmæ, tanquam iure debitæ, exſoluebantur (quę inde Νοθεῖα adpellabantur) *Harpocrat.* Νοθεῖα, τὰ τοῖς νόθοις ἐκ τῶν πατρῴων διδόμενα οὕτω καλεῖται. ἦν δὲ μέχρι χιλίων δραχμῶν. *Nothëia dicuntur ſpurijs à patribus relicta ad taxam mille drachmarum*: quò reſpexêre *Ariſtophanes, Iulius Pollux, Suidas*, & alij relati à *Ioan. Meurſio* (iſta latè proſequuto) *lib. 1. Attic. lect. cap.* 21.

Sed ad noſtra redeuntes, propoſitæ reſolutioni & concluſioni ex Iure Canonico deſumptæ obſtare grauiter videtur *tex. in cap. per venerabilem* † *in* 57
fin. qui filij ſint legitimi, vbi Summus Pontifex *Innocentius III.* amplecti videtur, quæ concluſione præcedenti reſoluimus, per *textum* in *Authent. ex complexu* & aliis contra filios ex damnata coniunctione procreatos. Cui difficultati *Gloſſa* & communis Interpretum ſatisfacit, dicens in *d. cap. cùm haberet*, rem deciſam à *Clemente III.* attenta æquitate: at in *d. cap. per venerabilem* ab *Innocentio III.* ſecundùm ſummum & ſtrictũ ius. Sed hanc concordiam meritò refellit *Cardin. Palæotus de nothis filijs cap* 46. ex pluribus & inrefragabilibus ibi per eũ adductis. *Baldus vero* in *d. Authent. ex complexu* adſeruit, Ius Pontificium, de quo in *d. cap. cùm haberet*, non omnibus ſpurijs conſuluiſſe, ſed his tantùm, qui nõ ex nefarijs & odioſis congreſſibus con-

cepti eſſent, in quibus Ius Ciuile ſeruandum hodie ait, cùm & Iure Canonico filiorum nomen non mereantur, *cap.* 1. 35. *quaſt.* 7. Et hoc ipſum tenet *Cuiacius* in d. *conſult.* 2. vbi ſuam & *Baldi* (ſubpreſſi) opinionem comprobat ex *l. qui in prouincia* 57. §. 1. *D. de ritu nuptiarum.* in quo *textu* ex ſimili diuturnitate temporis, quo matrimonium ſtetit, acin d. *l. cùm haberet*, & propter numerum liberorum alia pleniore indulgentia eoſdem cohoneſtauit reſcriptum Imperatorum ibi relatum. Sed hæc admitti non poſſunt, cùm omnes liberi ex inlicita coniunctione procreati præter naturales, eodem ſint iure cenſendi, ex d. *Nouella* 89. *c. fi.* & d. *Auth. ex complexu* ab eo ſumpta, iunctis his quæ cum *Cuiacio* reſoluimus *in fine concluſionis præcedentis.* His accedit longè diuerſam eſſe theſin d. *l. qui in prouincia*, §. 1. vbi bona fides interuenit mulieris & eadem diuturnitas temporis quadraginta annorum præſumptum matrimonium (de quo ibi) adprobabat quoad legitimationem liberorum; ad quam inducendam vtriuſuis coniugis bona fides ſufficiens eſt, *cap. ex tenore*, *qui filij ſint legitimi.*

Ex quibus facilè dilues quæ in comprobationem ſententiæ *Baldi* adducit *Palæotus ſuprà*, conſiderans, filios, de quibus in d. *cap. cùm haberet*, non fuiſſe adulterinos, nec ex damnato coitu, & ideò mitiùs cum eis actum; nam etſi adulterini non fuerint, negari non poteſt ex damnato coitu, & Canonibus improbatò proceſſiſſe, maximè cùm vox iſta, *damnati coitus*, quæ Iuris Ciuilis eſt, omnem congreſſum legibus improbatum comprehendat.

Vnde ego exiſtimo, à recepta interpretatione d. *cap. cùm haberet* non eſſe recedendum, & eius deciſione attenta (quamuis incidenter à *Clemente III.* Pontifice Maximo fuerit emiſſa) quoſcunque inlegitimos ex benignitate & pietate canonica alendos, *cùm enim hæc educatio à iure naturali proficiſcatur*; *Quid æquius eſt* (vt ait *Palæotus ſuprà*) *quam putare, Ius Pontificum cunctis his animantibus proſpicere voluiſſ., quod totum naturali quadam nititur æquitate. Accedit, quòd hoc fauore filiorum inductum eſſe ſcimus, ne ij qui nihil deliquerunt, tam acriter puniantur, d. cap. naſci, 36. diſtinct. Cur non ergo hoc ad omnes quomodocunque conceptos pertineat; cùm vbique eorum æqualis ſit venia, æqualis innocentia?*

Nec dictis obſtat d. *cap. per venerabilem*, in quo *Innocentius III.* nil contrarium ſtatuit præcedenti diſpoſitioni & deciſioni *Clementis III.* in d. *cap. cùm haberet*: nam vt optimè notat *Palæotus* in d. *cap.* 45. *Innocentij* diſpoſitio eò principaliter tendit, ne natis ex adulterio facilè & ſine delectu & leui cauſa iura legitimorum concedantur: in idque expendit varias ſacræ Paginæ auctoritates: & demum vtitur Ciuilium conſtitutionum teſtimonio: à quarum ratione (etſi antiquatæ ſint) licet arguere, *Gloſ.* in *cap. nouit, de iudic.* cum alijs adductis à *Palæoto ſuprà.*

Ex dictis duo notanda inferuntur. PRIMVM, diſpoſitionem Canonicam d. *cap. cùm haberet*, etiam in terris (vt aiunt) Imperij † vel cuiuſuis domini 58
temporalis admittendam eſſe, cùm apud omnes peræquè gentes militet ratio æquitatis & & pietatis, qua motus fuit *Clemens III.* in illo *capite*, vt optimè poſt *Couarruu. in* 4. 2. *p. cap.* 8. §. 6. *num.* 6. & alios reſoluit *Palæotus de notis ſpurijſque filiis cap.* 47. (improbata ſententia *Imolæ*, *Iaſonis* & aliorum, quos ibi refert) *Valentin. Forſter. de ſubceſſion. ab inteſt. lib.* 6. *cap.* 50. *num* 4. Qui *num.* 5. & 6.

Digitized by Google

& 6. pluribus adductis reſoluit, id fauore animæ inductum fuiſſe, & ideò filiam ex damnato complexu habitam dotandam eſſe: & meritò, cùm dos inter alimenta computetur, ex eodem *Forſtero*, poſt alios, dict. *lib.* 6. *cap.* 47. *num.* 28. Et inde etiam adulter tenetur alere & educare filium, & in foro conſcientiæ patri putatiuo reſtituere tenetur, quæ cum eo i pendenderit, ex traditis à *Ioan. Gutier. lib.* 1. *Canonic. quaſt. cap.* 38. *num.* 37.

Et ab his etiam fiet, vt hodie Iuris Canonici æquitas apud omnes qui Eccleſiæ veræ Catholicæ & Romanæ ſubſunt, hoc habeat roboris &
59 efficaciæ, † vt etiam ſi quacunque lege vel ſtatuto patri interdicatur alimenta filiis ex damnato vel ſimili coitu ſuſceptis impertiri, poſſit nihilominus hæc impunè præſtare, *Bald.* in *l. id quod pauperibus*, *num.* 24. *C. de Epiſcop. & Cleric. Iaſon conſ.* 26. *ad fin. lib.* 1. *Couar. ſuprà*, *Forſteru* dict. *lib.* 6. *cap.* 47. *num.* 27. nouiſſimè *Doctor Marta in ſumma ſucceſſionis legalis*, 1. *p. quaſt.* 18. *art.* 2. *num.* 9. & 10.

SECVNDVM (quod à nemine adnotatum video, vno excepto *Couar. ſup. num.* 17. in caſu ſingulari) illud eſt
60 prædictam ſcilicet legem † Pontificiam ceſſare in filiis, qui in cauſas exheredationis (de quibus in d. *Nouell.* 115. quod eſt *Authent. vt cùm*, *de adpellat. cognoſc.* §. *aliud quoque capitulum*) inciderint: quod alia ſuperiore ratione fiet, quandoquidem filij impunè in patres ingrati eſſent, & illis manus imponerent, & alia ſimilia perpetrarent, ſi ipſi nullo ex his caſibus legitima ſucceſſione priuare poſſent, & per conſequens nec alimenta eiſdem denegari, ex iam dictis cum *Menchaca* & *Surdo ſupr.* à *num.* 10.

OCTAVA demum & vltima concluſio † ſit. Iure noſtro Patrio diuer- 61
ſimodè cauſam alimentorum deciſam fuiſſe; *leges* enim *tit.* 19. *part.* 4. & *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *Fori*, idem ſanxerunt quòd ciuiles; nam in *l.* 3. d. *tit.* 19. & in d. *l.* 1. *Fori* idem diſpoſitum exſtat quòd in *l. nec filium*, *C. de patria poteſt.* circa educationem triennalem maternis, de qua *in prima concluſione.* In *Proœmio* verò & *l.* 1. 2. & 4. d. *tit.* 19. *part.* 4. id ipſum deciſum eſt quòd in *legibus tituli D. de liber. agnoſcen.* & *C. de alendis liberis*, de quibus actum eſt *in ſecunda concluſione ſuprà.* At in *l.* 5 *illius tituli*, & in *l.* 10. *tit.* 13. *part.* 6. & in *l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 3. *Fori*, idem diſpoſitum eſt circa alimenta filiis naturalibus præſtanda, & inceſtuoſis & ſimilibus deneganda, & circa maternam obligationem alendi ſpurios, quæ Iure Ciuili ſancita fuere in legibus & Authenticis, aliiſque conſtitutionibus relatis *in tertia concluſione & ſeqq.* Nec in dictis legibus aliiſve Septem partiti iuris aliquid deciſum exſtat circa diſpoſitionem *text.* in d. *cap. cùm haberet*, de quo *in præcedenti concluſione.*

Tandem nouioribus *legibus Tauri* † iſta interuerſa ſunt, quod adtinet ad 62
alimenta filiis naturalibus, aliiſque inlegitimis ex quouis congreſſu procedentibus concedenda; & ſanè *lex* 9. *Tauri*, quæ eſt *l.* 7. *tit.* 8. *lib.* 5. *Recop.* nō tantùm matrem grauat onere filios iſtos alendi, verùm & eoſdem illi heredes neceſſarios facit quibuſuis aſcédentibus inſuper habitis, dum tamen filios & deſcendentes legitimos non habeat, & filij iſti ex damnato & puniбili coitu procreati non fuerint, hoc eſt (vt prædicta lex declarat) ex concubitu ob quē pœna mortis ſeſe immiſcentibus impoſita ſit: vel ex congreſſu cum Clerico in maioribus ordinibus conſtituto, vel Regulari, qui

ſolemnem vel legitimam profeſſionem emiſerit. Sed & his quintam bonorum ſuorum partem mater tam per contractum, quàm teſtamentum & aliam vltimam diſpoſitionem relinquere poterit. Cum patre verò aliter actum eſt in *l.10. Tauri*, quæ eſt *l.8.tit.8.lib.5.Recop.* is enim his legibus attentis cuiuis inlegitimo filio, ſiue naturali, ſiue ex quauis coniunctione procedenti, quintam ſuorum bonorum partem in vita & morte relinquere poterit ex cauſa alimentorum, hoc addito, vt pater, cui nulli ſunt ſuperſtites filij legitimi & naturales, ſimul poſſit naturalibus omnem ſuam ſubſtantiam impertiri, quamuis ipſe legitimos habeat aſcendentes.

Ex quibus apertè deprehenditur, pietatem & æquitatem canonicam d. *cap.cùm haberet* (cuius leges *Partitæ* mentionem non fecerunt ac potuiſſent, vt quæ triginta & vno ab inde annis latæ poſt collectionem & promulgationem Decretalium à *Gregorio IX.* factæ) amplexas fuiſſe dictas *leges 9.& 10.Tauri*, & *l.7.& 8.d.tit.8.lib.5.Recop.*

ET HÆC demum ſunt quæ longo & prolixo ſermone noſtri tractarunt in dictis *legibus*, præſertim *Gregorius* in *legibus Partitæ* iam citatis, & dominus Præſes *Couarruuias in 4.2.p. cap.8.§.6.* *Molina*, *Matienço*, *Gutierrez*, cum aliis relatis à *Zeuallos 3. p. commun.contra commun.* dict. *quæſt.757.* & iterum latiùs *quæſt.779.* vbi varia poteris videre ab iſto ſtrenuè, poſt aliis, reſoluta in hac materia alimentorum: quæ adeò is *Auctor* inluſtrauit, vt ea hîc repetere hominis prorſus eſſet otio abutentis.

Dum tamen vltimo loco velùt
63 pro regula adnotemus, quibus † caſibus ob inlegitimum natalitium parentes filios alere non tenebantur olim, iiſdem & filios cogi non potuiſſe parentibus alimenta præſtare, quam ſanè definitionem aptiſſimè comprobabis ex *lege xij. Tabul.* relata à *Palæoto de nothis, ſpuriiſq; filiis cap.46.in princip.* ita aiente: *E meretrice natus patrem ne alito.* Quæ planè referenda eſt ad aliam illam *Solonis in Plutarcho*: μηδὲ τοῖς ἐξ ἑταίρας γενομένοις, ἐπάναγκες εἶ), τοὺς πατέρας τρέφειν, quæ in *Pratei Iuriſprudentia vetere*, eſt ſexta in ordine, & ita concepta: *Spurij patres alere neceſſe ne habeanto*: ita vt eadem ſit ratio parentum erga filios, & filiorum in parentes. Vt enim ait *Heraclides Ponticus* apud *Plutarchum ſuprà*: *Qui in compreſſione mulieris decorum non ſeruat, non prolis, ſed libidinis gratia eò impelli ſe liquido oſtendit*: notant *Palæotus* & *Prateius ſuprà*. Et pro relatiua iſta obligatione alendi, vel libera non alendi facultate expendi poſſunt *l.ſi quis à liberis in princ. D. de liberis agnoſcend. l.fin.§.ipſum autem, C.de bonis quæ liberis*, cum aliis adductis à *Surdo de aliment.tit.1.quæſt.17.* Et huius propoſiti maximè ſunt quæ iſte tradit dict. *tit.1. quæſt.3.*

Ex dictis facilè reſoluo quæſtionem illam, † An lege vel ſtatuto filio 64
poſſint alimenta denegari? Etenim ex iuſta cauſa denegari poterunt etiam filio legitimo & naturali: vt ſi aliunde habeat bona, ex quibus ali poſſit: vel artificium ex quo poſſet victum quærere, vt iam diximus cum *Surdo ſupr. num. 41.* Denegabantur etiam Iure Ciuili antiquo alimenta naturalibus, quia ἀπάτορες, vel nullum ſaltem patrem habere præſumerentur, vt diximus *num.44.* Denegabantur filiis adulterinis, inceſtuoſis & ſimilibus, in deteſtationem damnati coitus (quæ omnia

lex

lex Canonica æquitate & pierate in-
nixa ſubuertit.) Denegabantur olim
& hodie filiis cauſas ingratitudinis
committentibus, de quibus in dicta
Nouella 115. (quæ eſt *Authentic. vt
cùm, de adpellat. cognoſc.* §. *aliud quo-
que capitulum.*) Et multo magis fi-
liis hæreticis, aut rebellibus, hoſti-
buſque patriæ, *Surdus* (plura addu-
cens) *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 51. *num.* 25.
& 26.

Ex iuſta ergo cauſa, lege adproba-
ta alimenta denegari poterunt hodie
& ſemper, vt optimè reſoluit *Philip-
pus Decius* in *l. iura ſanguinis num.* 3. *&*
4. *D. de diuerſ. reg. iur.* quidquid ibi re-
nuat eius Scholiaſtes impius *Moli-
næus*, & nouiſſimè *Philippus Paſchalis
de viribus patria poteſtat.* 2. *p. cap.* 3. *nu.*
4. poſt dom. Præſidem *Couarru. in* 4. 2.
p. cap. 8. §. 6. *num.* 17. improbatum à
Molina lib. 2. *de Hiſpanor. primogen.
cap.* 15. *nu.* 3. adſtruente perquàm opti-
mè in *n.* 1. *&* 4. alimenta filiis, ac deſ-
cendentibus ingratis, à maioratuum
inſtitutoribus ſeu poſſeſſoribus non
deberi.

Vbi autem iuſta cauſa deficit, nec
lege, nec ſtatuto alimenta iſta tolli
poſſunt, vt quæ iure naturæ debita: &
hoc caſu procedit communis Docto-
rum opinio in fauorem filiorum, quã
reſoluit *Couar.* in d. §. 6. *num.* 3. *Lara* in
l. ſi quis à liberis, §. *parens, D. de liberis
agnoſcend. Surd. de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 1.
Zeuallos d. *quæſt.* 757. à *n.* 21. *Intrigliol.
ſingul.* 136. *n.* 1. *lib.* 2. *Paſchal.* d. *cap.* 3. *nu.*
4. Et hoc ſenſu adcipienda eſt *Baldi*
doctrina communiter recepta in *l. id
quod pauperibus, num.* 38. *C. de Epiſcop.
& Cler.* vbi innuit, patrem in ſuo te-
ſtamento prohibere non poſſe, quin
filio naturali alimenta præſtentur:
quod ſingulare quidem dixit, & pau-
cis notum, *Marſil. ſingul.* 358. *in fine.*
Idemque in ſpurio attenta æquitate
Canonica reſoluit *Iaſon. conſ.* 26. *nu.* 13.
vol. 1. Et addunt *Aloiat. conſ.* 18. *num.* 18.
lib. 9. *Socin. conſ.* 130. *num.* 4. *vol.* 2. *Me-
noch. conſ.* 60. *n.* 8. *lib.* 1. nec ſtatuto id in-
duci poſſe in filios ſpurios. Et omnes
hi cum aliis, quos refert *Marta de
ſubceſ. legali par.* 1. *quæſt.* 18. *art.* 2. *nu.* 9. *&*
10. auctoritate *Baldi* innituntur, qui
dubio procul intelligi debet de patre
filio naturali ſine cauſa alimenta de-
negante. Non enim latebat conſum-
matiſſimum *Baldum* ex cauſa iuſta a-
limenta etiam filiis legitimis & natu-
ralibus poſſe denegari, ex notiſſima
deciſione dict. §. *aliud quoque capi-
tulum*, *Authentici vt cùm de adpellat.
cognoſc.*

Ab his demum pendet vera ratio
communis illius reſolutionis, quæ
habet, † alimenta regulariter non 65
poſſe renuntiari, de qua per *Doctores*
in *l. cùm hi* 8. *D. de tranſact. Surd. tit.* 8.
priuil. 56.

Et dubitationis illius, † An re- 66
nuntiatio legitimæ excludat filium
à petitione alimentorum? quam
optimè in fauorem filij reſoluit
Molina lib. 2. *de Hiſpanor. primo-
gen. cap.* 15. *num.* 74. etiam in renuntia-
tione iurata.

Et inſuper alterius illius quæſtio-
nis † motæ per *Iulium Clarum* in §. 67
donatio, quæſt. 21. *num.* 3. vbi optimè
reſoluit, donationem reuocari ob de-
negata alimenta à donatario ingrato:
tum quia donans huic iuri ſibi in do-
natarium competenti renuntiare ſine
iuſta cauſa non poteſt, vt ego puto;
tum quia nec pactum tenet de non
reuocanda donatione ex capite ingra-
titudinis, *Surd. de aliment. titul.* 1. *quæſt.*
55. *n.* 21. etiam cum iuramento, *Seraph.
de priuileg. priuil.* 108. *Borrel. conſ.* 114.
num. 19.

Illud demum pro coronide præ-
dictorum omnium ſubnotandum eſt,
cùm patres ab alimentorum præſta-
tione ex cauſa ingratitudinis filij, &

aliis *ſuprà* enumeratis liberos enunciamus, & ſubinde filios ab onere alendi patentes, intelligendum eſſe,
68 dum tamen † in extrema neceſſitate conſtituto filio pater neceſſariis eidem ad vitæ conſeruationem obcurrat, vel è contra pater filio: hac enim obligatione (cui quiſque proximus tunc temporis ſub reatus pœna facere ſatis debet) pater in filium, & filius in patrem primo loco tenentur. Et ſanè hoc caſu ego indubiè admitto, quæ *Couar.* adſeruit d. §. *6. nu.* 8. *&* 17. *Pat. Molina de iuſtit. & iure tract.* 2. *diſputat.* 168. *ad fin.* Qui pro iſta ſententia optimè expendunt *textum* in *l.6. in fine, tit.* 19. *partit.* 4.

CAPVT QVARTVM.

DE PARTV EXPOSITO.

SYNOPSIS.

1 *Antiquiſſimus & vſitatiſſimus apud omnes peræque gentes fuit mos exponendi filios.*
2 *Apud Græcos frequentes fuerunt expoſitiones. Et n.3. apud Romanos.*
4 Thomas Dempſerus *impugnatur.*
5 *Qui dicantur expoſiti.*
6 *Grandiores eiecti differunt ab expoſitis.*
7 *Serui itidem expoſiti ab habitis pro derelicto differunt. Et quid Iure Canonico & Patrio tenendum.*
8 *Mos antiquus fuit adponendi recèns editos in terra.*
9 *Partum Antiqui ad matrem* TERRAM *referebant.*
10 *Recèns natorum conſtitutio in Apio apud Græcos fiebat. Et num.11.* STATINÆ *Deæ ſacrabatur.*
12 *Nimij ſunt Auctores in diſquiſitione & expoſitione moris adponendi recèns natos ſuper terra.*
13 Cuiacij *& aliorum interpretatio ad* l. 3. C. de poſthum. hered. inſtit. *impugnatur. Et num.* 14. *alia ſimilis* Delecampij ad Plinium. *Et num.* 15. *alia* P. Pinedæ ad cap. 7. Sapientiæ.
16 *Qui verum ſenſum ſacræ Paginæ incaſſum ad Gentilitios ritus trahunt, notantur.*
17 Patres *antiquitùs quos volebant, tollebant.*
18 *Romanis licitum erat filios obpignerare, vendere & donare. Et num.* 19. *vitæ, neciſq; poteſtatem in eos habebant. Et num.* 20. *maiorem Romanorum, quàm Græcorum in liberos poteſtatem probat ex* Halicarn. *Et num.* 21. *maiorem itidem Romanis in filios, quam in ſeruos poteſtatem fuiſſe ex eodem* Halicarnaſ. *probat.*
22 Dionyſium Halicarnaſ. lib. 2. *nouè interpretatur contra* Sylburgium.
23 § 2. inſtitut. de pat. poteſt. *declar.*
24 Sexti Empyrici *locus expenditur pro*

pro patria poteſtate Romanorum. Et nu.25.alius Taciti.

26 *Pater adrogator eandem habebat poteſtatem in filios, quam naturalis iure Romanorum.*

27 *A nimia parentum poteſtate in liberos, libera & ad libitum erat expoſitio apud Romanos.*

28 Lex Romuli *de expoſitis* (*relata à* Dionyſ. Halicarn. *lib.2.*) *declar.*

29 *Cauſam nouè excogitauit* Auctor, *ob quam Romulus expoſitionem coercuit. Et num. 30. cur filiarum extra primogenitas expoſitionem permiſerit. Et num.31. libera monſtroſorum expoſitionis cauſam ex* Seneca *adperit.*

32 *Omnibus temporibus filios mares parentes exoptarunt.*

33 *Parentes antiquitus liberos terra impoſitos ſuſcipiebant & fouebant: hoc ritu ſpem familiæ & heredem habere innuentes.*

34 *Frequens eſt mentio ſuſcepti filij in legibus Romanorum.*

35 *Leuationis olim apud Antiquos vſitatiſſima varia teſtimonia.*

36 *Leuationem iſtam (patri & matri communem) Veteres Deæ* LEVANÆ *dicebant.*

37 *Non ſublati à parentibus* ἀπάτορες *dicebantur, & ab educatoribus detinebantur.*

38 Pro *alimentis nuda tantùm detentio competebat, &* l.patrem, C de nup. *declar. Et n.123.*

39 *In ſeruis expoſitis aliter ſe res habebat, hi enim educatoris fiebant.*

40 L. obligatione generali, D de pignor. *cum aliis quæ loquuntur de alimentis, declarantur: & qui ſint* alumni *ad interpretationem plurium legum perpenditur.*

41 Seneca & Quintilianus *variis locis declarantur.*

42 Plinius Secundus & Suetonius *inluſtrantur.*

43 L.1. & 2. tit. 7. lib. 5. C. Theodoſ. & l.2. C. de infant. exp. *decl. Et nu.*111. *Et n.112. ratio traditur.*

44 L.24. C. de Epiſc. audient. & l.3. C. de infant. expoſ. *intelliguntur. Et n.113. ratio adſignatur deciſionis earundem.*

45 *Iure antiquo Canonico ante tempora* Iuſtiniani *expoſiti occupantium fiebant.*

46 *Hodie* lex Iuſtiniani & Canonica *vniformes ſunt. Et num.47.* Ius Patrium *illis concinens expenditur.*

48 Gregor. Lopez & Villadiego *impugnantur.*

49 *Expoſiti reputantur legitimi.*

50 *Expoſiti ad ſacros ordines promouentur.*

51 *Puritas ſanguinis ex lege vel ſtatuto in plurimum requiſita in expoſitis non datur.*

52 *Expoſiti reputandi ſunt naturales horum Regnorum etiam ad obtinenda beneficia. Et num. 53. declaratur* l.19. titul. 3. lib. 1. Recop. *Et num. 54. iſta limitatur in beneficiis quæ apud nos* patrimonialia *nuncupantur.*

55 *Quid ſeruandum in expoſitis baptizandis.*

SECTIO I.

56 *Immane committunt ſcelus exponentes. Et num. 59. homicidis peiores demonſtratur.*

57 *Expoſitio crudelior eſt abdicatione.*

58 *Exponere & occidere in idem incidunt.*

60 *Ratio quædam adducitur ob quam* titulus C. de infant. expoſ. *fuerit collocatus in media homicidiorum diſputatione. Sed alia verior adſignatur n.126.*

61 *Pœna exponentibus indicenda naturali ratione & cauſa innititur.*

62 *Cautè procedendum eſt in punitione exponentium.*

63 *De expoſitione variè ſumitur ſupplicium habita ratione euentus, modi & cauſa.*

64 Iacob. Cuiac. *circa pœnas exponentibus imponendas refellitur.*

65 *Ex* lege Conſtantini *dominus expoſitione dominium ſerui amittebat. Et num. 66. ex* lege Iuſtiniani *expoſitus libertatem conſequitur. Et num. 67. alia extraordinaria pœna pro modo expoſitionis apud nos puniendus eſt.*

68 *Antiquo iure, & priorum Imperatorum tempore omnes expoſitiones impunitæ erant.*

69 Lex Romuli *(quæ patri in filium vitæ neciſq; poteſtatem fecit) inſequentibus temporibus abolita fuit contrario vſu. Et num. 70. licentia ſubinde exponendi poſtea coërcita fuit.*

71 *Primus omnium* Conſtantinus *legem tulit in patrem filium occidentem. Et n. 83.*

72 L. fin. D. ſi quis à parente fuer. manum. *declar. Et num. 73. & 76.* l. 2. D. ad leg. Cornel. de ſicar. *Et num. 74.* l. congruentius, C. de patr. poteſt. & l. vnica, C. de emend. prop. *Et num. 75.* l. 1. §. & ſi filius, D. de obſeq. parent. & pat. præſt. *cum aliis. Et num. 77.* l. Diuus, D. ad legem Pompei. de parricid.

78 Petrus Ærodius & D. Solorzan. *impugnantur.*

79 L. milites, §. deſertorem, D. de re milit. *intelligit.*

80 *Imperator* Alexander *patrum licentiam in occidendis filiis inauditis coercuit ante* Conſtantinum.

81 L. 4. D. de liber. agnoſc. *declar. Et nu. 95.*

82 L. 1. §. ſed ſi mater, D. ad leg. Pompei. de parricid. *intellig.*

84 *A dictis muneris præcedentibus, infert* Auctor, *quibus temporibus ius vitæ, neciſq; in filios patres habuerunt. Et num. 85. quid dicendum circa exponentes attenta* lege Romuli. *Et num. 86. quid temporibus inſequentibus obtinuerit. Et num. 87. quid imperante* Alexandro. *Et num. 88 quid attenta* lege Conſtantini.

89 *Exponentes homicidis æquiparandi. Et num. 90. hoc idem* lege Patria Fori *tenendum ait* Auctor.

91 Legem Hebræorum *in exponentes* Philon *inluſtrauit, & eius ſingularia verba referuntur.*

92 Lege Thebanorum *exponentes capite puniebantur.*

93 *Duplex erat expoſitionis ſpecies. Et nu. 94. quæ fiebat ad mortem adpellabatur* abiectio.

96 Ioannes Barclaius in Argenide *caſum expoſitionis Polyarchi patum aptè confinxit.*

97 *Mitius puniendi patres qui in expoſitione de filiorum ſalute excogitarunt.*

98 *Detegendæ turpitudinis cauſa exponentes lenius punienda. Et num. 99. hoc caſu quondam exponentem abſolutam dixit & probauit* Clarus, *ſed improbat* Auctor. *Et n. 102. declarat. Et n. 108.*

100 *Inopia rei familiaris erit excuſationi patribus exponentibus. Et n. 115. declaratur. Et n. 122.*

101 *Expoſitio inſtantis metus cauſa facta in totum excuſabit, vel ea quæ neceſſitate ineuitabili fit. Et n. 107.*

103 *Nullo defuerunt tempore in expoſitos miſericordes.*

104 Conſtantinus *Imperator eos de publico ali decreuit.*

105 *Magni alij Principes orphanorum & expoſitorum educationi intenderunt.*

106 *Apud nos nunquam charitas & miſericordia in recens natos defuit.*

109 Me-

109 Menoch. & Solorzan. (*qui Senatuſconſulto Plautiano expoſitiones coercitas exiſtimarunt*) *refelluntur.*
110 L. neque filium, C. de patr. poteſt. *declar.*
114 *Exponentes omnes, & eiſdem opem & auxilium præſtantes ſemper extra ordinem puniendi. Et num.*121.
116 *Filij expoſiti liberè cuius extraneo bona relinquere poterunt patre inſuperhabito. Et num.*117. *hoc* iure Patrio *non debere admitti notat* Auctor. *Et nu.*118. legem Partitæ, *de his loquutam, ampliat.*
119 *Matres exponentes iiſdem ſubiacent pœnis. Et num.*120. *maioribus.*
122 Ananiæ *opinio, qui inſontem putat patrem egenū exponentem, improbat.*
124 *Quæritur, An expoſitus patrem occidens* lege Pompeia de parricid. *teneatur?*
125 Oſuald. (*qui expoſitione patriam poteſtatem abſolutè adſerit non amitti*) *impugnatur.*
127 *Contra parentes adultum filium derelinquentes aliter agendum.*
128 *In foro poli patres exponentes ſi filios commodè alere poſſunt, grauiter peccant.*

SECTIO II.

129 *Athenis locus fuit, vbi exponebantur infantes.*
130 *Romæ erat columna Lactaria in foro Olitorio. Et* Ræuardus, Goltiúſque *ad hanc columnam nomiſma quoddam referentes notantur, idémque ab* Auctore *nouè inluſtratur.*
131 Traianus *domum ampliſſimam in monte Cœlio expoſitis fabricari curauit.*
132 *Varia brephotrophia varijs ciuitatibus inſtituta & dotata.*
133 *Et nunc ampliſſima ſunt domus & hoſpitalia huic operi pio deſtinata. Et num.*139.
134 *Vbique gentium innata velut videtur pietas in expoſitos.*
135 *Apud nos plures ſunt domus & hoſpitalia, vbi expoſiti poſt primam educationem inſtituuntur, & ad artes & opificia diriguntur. Et in re litteraria magni nominis expoſitos ætas noſtra vidit.*
136 *Expoſiti in ſubſidium à quibus alendi & educandi. Et num.*137. *latius quæſtionem reſoluit* Auctor.
138 *Quid in antiquitate de expoſitis factum oſtendit.*

SECTIO III.

140 *Educatores an ſumptus repetere poſſint, tractat, ad interpretationem* l. 1. C. de infantibus expoſ. *Et num.*141. *variæ referuntur interpretationes: & demum nouè inluſtratur, & ſimul* l. ex argento 13. D. de condict. furtiua, in 1. & 2. reſp. *Et num.* 142. *agitur de prædictis ſumptib. ante* legem Iuſtiniani. *Et num.*143. *poſt* legem Iuſtiniani 3. C. de infant. expoſ. *Et nu.* 144. *rem diſputat* Auctor *attento* iure Patrio.
145 *Quæritur, quando educator præſumatur voluiſſe ſumptus repetere?*
146 *In æſtimatione impenſarum multum tribuendum eſt iudicis arbitrio.*
147 *In dubio filius inſcio patre præſumitur expoſitus.*
148 *Pater ſimul ac notam filij expoſitionem habuerit, eum vindicare, & ſumptus exſoluere tenetur.*

SECTIO IV.

149 *Filij & ſerui expoſiti longè differunt a ſanguinolentis. Et num.* 150. *qui ſint iſti.*
151 L. 1. C. Theodoſ. de his qui ſanguinol. emptos, vel nut. adcip. *declaratur.*

152 *Cur* Iuſtinianus in titul. de infant. expoſ. *de emptis ſanguinolentis mentionem non fecerit.*

153 Iac. Cuiacij *labor ſuperuacaneus* (*in inquirendo qua parte tit.* C. de infan. expoſitis *actum fuerit de ſanguinolentis emptis*) *notatur.*

154 *Eiuſdem generalis doctrina de ingenua alimentorum cauſa educatori non addicenda, refellitur.*

ACTVM eſt ſuperiore capite de partu in genere, nunc eius, (quoad nos) ſpecies ſeu partes (quarumque cognitio Iuriſprudentibus adprimè neceſſaria eſt) tractandæ obcurrunt. Et primùm de partu expoſito ineundam diſputationem duxi, quam ſumma ope contendam perfectam, & omnibus (vt aiunt) numeris abſolutam reddere. Principio MORES, MODOSque exponendi, & expoſitorum CONDITIONEM proſequutus. Subinde in ſectionibus huius capitis de POENIS exponentibus irrogandis: de CVRA in expoſitos adhibenda: de SVMPTVVM in eoſdem erogatorum cauſa & repetitione: demum que de SANGVINOLENTIS tractaturus.

Eſt autem antiquiſſimus (vt ab
1 hoc incipiam) exponendi mos, † & apud omnes peræquè gentes vſitatiſſimus. Nulli quippè ignota eſt apud Hebræos Moſis coacta ab Edicto Pharaonis expoſitio, eiuſque abſoluta enarratio in ſacro Textu *Exodi cap.* 2. & latè in *Philone de vita Moſis lib* 1. & *Ioſepho lib.* 2. *Antiq. Iudaic. cap.* 5. & *ab Ezechielo* Iudaicarum Tragœdiarum Poëta apud *Clementem Alexandr. lib.* 1. *Stromat.* decantata. Cuius verſus, in actu, qui inſcribitur ἐξαγωγή, id eſt, *eductio*, ex perſona Moſis *Daniel Heinſius* in eodem *Clemēte* recenſito aptè Latinitati ita donauit:

Noſtrum videret nam genus cùm creſcere,
Eſt machinatus in nos plus ſatis doli
Rex Pharao, laterum acribus laboribus,
Aedificiorumque obprimens nos molibus,
Et ſtruendo turrium munimine.
Edicit inde, totum vt Hebræum genus,
Quos procrearat, fluminis immergat mares.
Ibi miſerta, caſta me abſcondit parens.
Quæ tertio poſt menſe prodita, adripuit
Me rurſus, atque inuoluit ornatu nouo,
Iuxtaque ripam ponit in paludibus.
Quod Maria noſtra vidit eminus ſoror,
Dein nata Regis, quæ carebat liberis,
Stipata famularum agmine ad flumen venit
Lotura corpus, protinusque ſuſtulit.
Vtque eſſe Hebræum me vidit, ſic incipit,
Maria ſoror celerem ad eam mouens pedem,
Tibi ex Hebrais viſne nutricem parem
Puero? puella nata Regis annuit.
Propheta matri dixit, ipſaque aduenit
Mox mater, & me ſuauiter complectitur.
Tum nata Regis dixit: Hunc, ô femina,
Tibi educandum eſt, poſce mercedem, feres.
Nomenque Moſes indidit, quòd ſcilicet
Ripa repertum ſuſtulit me fluminis.

Apud Græcos † verò quis non vi- 2
det expoſitiones frequentiſſimè fieri ſolitas Oedipi exemplo in *Diodoro Siculo lib.* 5. *cap.* 6. & *Seneca in Thebaid. act.* 1. *circa finem*, vbi Oedipus ipſe ita conqueritur:

- - - Illo teſte damnauit parens,
Calidoque teneros tranſtulit ferro pedes,
Et in alta nemora pabulum miſit feris
Auidis, ambuſque, quas Cithæron noxius
Cruore ſæpè Regio adtractas alit.
Sed quem Deus damnauit, abiecit pater:
Mors quoque refugit.

Sed & paſſim apud *Ariſtophanem*

in Ge-

in *βατράχ. actu* 5. *ſcena* 1. & alios *inferius* referendos expoſitionis iſtius mentio habetur.

3 Et ſubinde apud † Romanos (quorum primi Romulus & Remus expoſiti fuere, ex *Liuio decade* 1. *lib.* 1. *Plinio lib.* 15. *cap.* 18. *Plutarcho de Fortuna Romanorum*, & alijs *infra* citandis) expoſitiones (quæ in initio naſcentis Imperij ex *lege Romuli inferius* expendenda, prohibitæ fuerant) poſt ea vſitatiſſimæ eſſe cœperunt; inſigni illa obſeruantia & more (*vt nihil natum exponerent, ſed omnia tollerent, atque educarent, Romuli caſum*, vt ait *Plutarch. ſup. & ſimilitudinem venerantes*) antiquato.

Et demum apud omnes expoſitionis inmanem, ferum & impium vſum humana iniquitas conſeruauit tempora vſque noſtra.

ADHÆC præmitto, exponere filios idem eſſe quòd deponere, & alienæ miſericordiæ committere, quod Græci χυτρίζειν dicebant, quia in vaſis fictilibus filios exponere ſolebant, *Ariſtoph.* in βατράχ. d. *act.* 5. *ſc.* 1. de Oedipo expoſito:

...ὅτι δὴ πρῶτον μὲν αὐτὸν γενόμενον
χειμῶνος ὄντος ἐξέθεσαν ἐν ὀςάρχῳ.

...*Qui ſimul ac lucem vidit, ac editus eſt*
Vaſe fictili hiemis duro tẽpore exponitur.

Vbi antiquus Scholiaſtes, τὸ ἐν ὀςάρχῳ, interpretatur dicens, ἐπεὶ ἐν χύτραις ἐξετίθεσαν τὰ παιδία, διὸ καὶ χυτρίζειν ἔλεγον, *Ex quo infantes exponebantur in ollis, vaſiſve teſtaceis, quæ* χύτραι *adpellabantur*, χυτρίζειν, *pro exponere ſuit vſurpatum*. Et ab his facilè explodes,

4 quæ *Thomas Dempſterus* † *in Roſini lib.* 1. *Antiquitatum Romanarum cap.* 1. de modo exponendi ſecurè adſerit, dicens, fieri hoc conſueuiſſe in vaſculo ex papyro confecto, ac bitumine inlito: quod ſanè proprium fuit expoſitionis Moſis, ne ſubmergeretur, vt ex ſacro Textu d. *cap.* 2. *Exodi* colligitur; & clariùs expreſſit *Ioſephus* d. *ca.* 5. *Hoc conſilium* (exponendi) *poſt quam ſatis placuit, excogitarunt tale quiddam: lectulo è papyro contexto, quantulus infantulum commodè capere poterat, bitumineq́; inlito, ne aqua penetrare poſſet, indiderunt puerum: atque ita in flumen proiecti ſalutem diuinæ prouidentiæ commiſerunt.*

Præfatis addo, apud nos expoſitos † dici pueros paruulos *l.* 3. *C. de infant.* 5 *expoſitis*: vix ex vtero progreſſos, *Nouella* 153. *de infantib. expoſitis*: & recèns natos (*Ariſtophanes ſuprà*, πρῶτον γενόμενος) qui eo tempore quo magis à parentibus fouendi erant, ab ipſo abiiciuntur, ſpernuntur, vel exponũtur. Inter quos & eos qui grandiores eiiciuntur (vt Iſmaël à matre Agar, *Geneſeos cap.* 21.) diſertè diſtinguunt † *Cu-* 6 *iacius in commentariis ad titulum C. de infantibus expoſitis*, & *Rodulphus Fornelius lib.* 1. *rerum quotidianarum, cap.* 20. *ad finem*, vt illi non propriè *exponi* dicãtur, ſed *pro derelicto* haberi, *l. quod ſeruus* 36. *D. de ſtipulat. ſeruorum*, *l. vlt. D. pro derelicto*, *l.* 1. *D. qui ſine manumiſſ. ad libertatem proclam. l. vnica*, §. *ſed ſcimus, C. de Latina libertate tollenda*, dict. *Nouella* 153. *Iuſtiniani* quæ aliàs eſt *l.* 4. *C. de infantib. expoſitis*. Vt inde nominibus diſtinguantur etiam apud Græcos, quibus infantuli expoſiti ἐκθετοὶ adpellabantur, maiores verò relicti ἀπορριπτοί. Quam vocem malè alio in ſenſu vſurpatam ab *Harmenopulo* rectè notauit *Cuiacius ſuprà*. Subdens & magnam illam differentiam inter ſeruos † expoſitos, & pro derelicto 7 habitos, vt illi ſtatim liberi fiant, *l.* 3. *C. de infantibus expoſitis* (quod intelligendum eſt iuxta ea quæ trademus *infrà num.* 46.) hi verò non niſi vno tantùm caſu contento, ſcilicet in d. *l.* 2. *D. qui ſine manumiſſione*, d. *l. vnica*, §. *ſed ſcimus, C. de Latina libert. tollenda*,

Digitized by Google

id eſt, cùm ſeruum ægrotum dominus pro derelicto habuerit: idque ita factũ fuiſſe credẽdum eſt ob immanitatem domini tempore neceſſitatis ſeruum deſtituentis: qui alioquin obcupantis fit, d. *l. quod ſeruus, D. de ſtipulatione ſeruorum*, d. *l. fin. D. pro derelicto*, quas miror *Cuiacium ſupr.* prætteriiſſe.

Vt autem iſta penitiùs percipiantur, noto, languidorum velùt expoſitionem antiquiſſimam itidem fuiſſe, idque deprehendi ex *Ariſtophane in Pluto, act. 2. ſce. 3. ad fin. Plauto in Curculione actu 2. ſcena 1. Strabone lib. 8. Geographiæ*, qui loquũtur de Templo Epidauri, Æſculapio ſacrato, ęgrotantium multitudine referto, & fortè an languentium ibi derelictorum ſeruorum, vti eueniebat in conſimili (eius exemplo) Romæ conſtructo in inſula Tiberina (cuius meminere *Suetonius in Claudio cap. 25. & Ouidius lib. 15 Metamorphoſ.* latè hiſtoriam referens, & cauſam cur Æſculapius, Epidaurus in inſula Tiberina Templum adceperit) In eo enim ægroti & languidi ſerui exponi conſueuerunt. Id quod Claudius coërcere conatus, eos, ipſa eadem expoſitione edicto ſuo libertate donauit, vt vtrumque probat *Suetonius ſupra*, dicens: *Cum quidam ægra & adfecta mancipia in inſulam Aeſculapij tædio medendi exponerent, omnes qui exponerentur, liberos eſſe ſanxit, nec redire in ditionem domini, ſi conualuiſſent.* Ad quæ certè reducenda ſunt illa *Dionis: Quia multi ſeruos ægrotantes nulla cura dignabantur, ſed domibus eijciebant, legem tulit Princeps, vt qui ita exturbati ad ſanitatem rediſſent, liberi eſſent*: vt intelligas eos, qui ipſa expoſitione liberi euaſerant, meliore ſalute libertate frui. Ni mauis in textu Græco pro [illegible] legere [illegible], vt inde Dio in illis ([illegible]) *ab ipſa patrata* expoſitione, ſeu mauis derelictione *liberos euadere* ſenſerit Claudij Edicto: quod nobis apertè probat *Modeſtinus* in d. *l. 2. D. qui ſine manu. ad liber. perue.* dicens: *Seruo, quem pro derelicto dominus ob grauem infirmitatem habuit, ex Edicto Diui Claudij competit libertas.* Ex quibus clarè elicio verba *Suetonij* ad omnes ſeruos languidos à dominis vbique derelictos, ſeu expoſitos referenda cum *Modeſtino ſuprà*, & ſubinde *Iuſtiniano* (eiſdem pleniore libertate conſulente) in *l. vnica*, d. *§. ſed ſcimus, C. de Latina libertate tollenda*. Et demum ita teſtatus fuit *Dio* in verbis *ſupra* relatis, ſi emendationem noſtram admiſeris: quinimò & quo caſu lectionem communem retineas, iuxta *ſupra* tradita. In his enim ſeruis ægrotis eadem (vt iam innuimus) viget immanitatis ratio, quæ in expoſitione ſerui nuper editi, cùm vterque à domino deſtituatur, quo tempore eius ope & auxilio maximoperè indigebant.

Et verò Ius Canonicum iſthæc omnia adprobauit in *cap. vnico de infan. & languid. expoſ.* namque primò filios & ſeruos expoſitos æquè liberos ibi fecit *Gregorius IX.* ac *Iuſtinianus* in d. *l. 3. C. de infant. expoſ.* Subinde ſecundò languidos cuiuſque ætatis ſeruos ad imitationem *Claudiani Edicti* libertate donauit. Demum tertiò ſeruos infantiam egreſſos pro derelicto habitos obcupantis fecit (vti diſpoſitum erat in dicta *l. finali, D. pro derel.* cum aliis) vt clarè ſubponunt illa verba: *Quod & de prædictis* ſeruis *cuiuſque ætatis languidis, ſi expoſiti fuerint, eſt dicendum*: ab ſpeciali (vt aiunt) ſumpto argumento. Ita vt deciſione iſta Canonica omnia Iure Ciuili tunc vigentia comprehendantur. Quemadmodum in *l. 4. titul. 20. part. 4.* iuncta *l. 49. tit. 28. part. 3.* Quinimò d. *cap. vnico* inſuper nouè deciſum eſt, vt & ſerui, quibus impiè domini alimenta

denega-

Digitized by Google

denegauerint , libertatem conſe-
quantur.

His sic præhabitis, ad expoſi-
torum cauſam nobis propiùs adceſ-
ſuris. Principio ſeſe offert priorum
8 temporum mós † ille (cuius ſub ini-
tium præcedentis capitis mentionem
fecimus) adponendi ſcilicet recèns e-
ditum in terrá, quam (vt iam diximus
ibidem *num*.20.) Deam, ſeu Deorum
Almam matrem fingebat cæca Anti-
quitas : & ſubinde omnium viuentiū
(vnde Δημήτηρ adpellata eſt, vt ait *Phi-
lo de mundi opificio, compoſito è matre
& terra nomine.* Κοινὴ γὰρ ἅπασιν ὅπερ
ἐστὶν ἡ γῆ πατρίς , vt ait *Artemidorus
lib* 1.*Onerocriticorum cap*.14.*ad fin*. &
lib.3.*cap*.32. hoc eſt, *communis omnibus
ex æquo patria eſt terra*.) Hocque vano
& ſuperſtitioſo ritu , partu ad terram
9 † Matrem ab obſtetricibus relato,
eius opem eidem implorabant , teſte
Artemidoro ſupra d. *cap*.14. & 32. vbi
Ἐξάγει γὰρ (inquit iſte) τὸ παιδίον ἡ μαῖα ἀεὶ
τὸ παιδίον ἐχόμενον, καὶ δίδωσι τῇ γῇ , *Educit
obſtetrix ex continenti ſemper conten-
tum , cumq; terræ committit*. Idque i-
pſum denotauit *Ariſtophanes* in ver-
bis relatis *num*.3. & clariùs eius *Com-
mentator* antiquus ſuper illis: Χειμο-
νος ὄντος , ait , τοῦτο ἔχει διατεθλιμμένον
αὐτῷ τὸ , εἰμόνος οἴδε , quaſi diceret an-
tiquitùs expoſitionem in terra ob id
magno ornatu, & adparatu fieri con-
ſueuiſſe. Et certè prædictis adcinit
Plinius lib.2.*cap*.63. *Sequitur* (aiens)
Terra , *cui vni rerum naturæ par-
tium eximia propter merita cognomen
indidimus maternæ venerationis , ſic
hominum illa, vt cælum Dei , quæ nos
naſcentes excipit , natos alit , ſemelq;
editos ſuſtinet ſemper : nouiſſime com-
plexa gremio iam a reliqua natura ab-
dicatos, tum maximè vt Mater ope-
riens.*

At *M.Varro* (non prætermitten-
dus) *lib*.2.*de vita Pop.Rom*.apud *Mar-
cel c*.12. aliam huiuſce ritus non con-
temnendam auſpicatur cauſam , cùm
ita ait: *Natus ſi erat vitalis , ac ſublatus
ab obſtetrice, ſtatuebatur in terra,vt au-
ſpicaretur rectus eſſe.*

Et hinc ſanè recèns natorum con-
ſtitutio (in πελίνοις apud Græcos , † id 10
eſt in apio, ex traditis à *Cæſare Bulen-
gero de Imperatore Romano lib*.3.*c*.18. &
humi apud Romanos) Statinæ
† Deæ lacrata eſt, ex *Tertulliano lib.de* 11
anima,cap.39.(ab eruditiſſimo *Cuiacio*
omnium primo feliciter reſtituto *lib*.
11.*obſeruationum,cap*.30.) quæ inde no-
men ſumpſit, quòd natus infans ſi-
mul ac ſublatus erat ab obſtetrice,
ſtatuebatur in terra, *vt auſpicaretur re-
ctus eſſe ex Varrone ſupra*. Et hanc Deā
cum Leuana (vt hæc obiter dicam)
malè confundit *Fr.Gundiſaluus Cer-
uantes in* 7.*cap. Sapientiæ , verſu* 2.*fol*.
591. vt clarè patebit ex dicendis *infe-
riùs n*.35.& 36. Tum etiā, quia omnia
in parturitionibus humanis obuenie̅-
tia à conceptu pluribus ſcatebant ſu-
perſtitionibus , & nominibus eas de-
notantibus : *Cui enim hominum* (ait
Tertullianus ſupra) *non adhærebit ſpiri-
tus nequam ab ipſa etiam ianua natiui-
tatis animas aucupabundus, vel quia in-
uitatus tota illa puerperij ſuperſtitione,
ita omnes* Adolatria *obſtetrice naſ-
cūtur, dum ipſi adhuc vteri infulis, apud
idola confectis redimiti , geminaſua dæ-
moniorum candidata profitentur: dum in
partu* Lucinæ & Dianæ *eiulatur,
dum vltimo die fata ſcribunda aduocan-
tur*, &c. Idem eodem *lib. de anima, cap*.
37. *Hæc æſtimando etiam ſuperſtitio
Romana Deum finxit* Alcmonam *in
vtero fœtus, &* Nonam , Decimam
à ſollicitatoribus menſibus, & Partv-
lam, *quæ partum gubernet , &* Lvci-
nam, *quæ producat in lucem*: latiùs *D.
Auguſtin.lib*.4.*de Ciuit. Dei,cap*.2 . Et
conferunt tradita à *Roſino lib*. 1. *Anti-
quit.Roman.cap*.19. Vt inde facilè eli-

cias mirandam non eſſe differentiam inter Deas *Statinam* & *Leuanam*, de qua *inferiùs* agemus, d. *num.* 35.

Ad hæc prædictæ recèns natorum in terra adpoſitionis, quam proſequi-
12 mur, meminit † *D. Auguſt. lib. 4. de Ciu. Dei, c.* 15. Et ex noſtris (præter *Cuiacium ſupr.*) *Forcatulus in cupidine Iuriſperito c. 21. n. 7. Gothofred. in ſcholiis ad l. 3. Cod. de poſthum. heredib. inſtituendis*, nouiſſimè poſt alios *Edmundus Merillius in expoſitione ad* 50. *deciſiones Iuſtiniani* ſuper d. *l.* 3. Et inter plures litteraturæ (vt aiunt) politioris viros *Delecampius ad Plin. lib. 7. in proœmio, Turneb. lib. 4. aduerſarior. cap. 15. Thom. Dempſter. ad Roſini Antiq. Roman. lib. 2. cap. 19. Lel. Biſciola tom. 2. horar. ſubſecinar. lib. 15. cap. 17. Cæſar Bulenger.* d. *cap. 18. Ioan. Philippus Pareus in electis Plautini.* verbo *Natiuitatis*: qui nimij ſanè ſunt in iſtius ritus, moriſue antiqui elucidatione.

Ad quem *Cuiacius* ſubdubius, & ceteri ex noſtris *ſuprà* citati ſecuriores
13 referunt, d. *l.* 3. † *C. de poſthum. heredib. inſtituend.* in illis verbis: *Licèt illicò poſtquàm in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis deceſſit*: ſed non aptè quidē, cùm ibi *Iuſtinianus* (cuius temporibus mos ille in deſuetudinem abierat) de partu natura ſua in terram cadente loquatur, non de eo qui curioſa ſuperſtitione ſuper ea adponebatur (vt poſt iſta ſcripta video nouiſſimè adnotaſſe *Frāc. Raguel. in cōment. ad* d.
14 *l.* 3.) Sicuti *Plinius* † ad opera naturæ conſueta reſpexit in illis verbis *Proœmij lib. 7. natur. hiſtor. Hominem tantùm nudum, & in nuda humo natali die* natura *abijcit*: quæ malè *Delecampius* ibi mori prædicto tribuit; cùm aliud ſit *naturam recèns natum in terram abijce-*
15 *re*, aliud *ſuper ea ab obſtetricibus ſtatui.* Sed & illud *Sapientiæ c. 7.* † *v. 3. Et in ſimiliter factam decidi terram*, nō aptè *Pineda in lib. 1. de rebus Salomonis cap.* 12. *num.* 4. refert ad priſcum hunc ritum, quod & *Ceruantes* (eius aliàs acerrimus inſectator) adprobauit *ſuprà*; non adtendentes, verba illa prout iacent intelligenda, & ex præcedentibus illis pendēre: *Decem menſium tempore coagulatus ſum in ſanguine.* Quæ omnia ſimul iuncta perfectum partum Salomonis denotant, & ab vtero in terram tanquam maturum fructum decidiſſe.

Vt inde meritò iſti, † & quiuis ſi- 16
miles veniant notandi, qui ſacræ Paginæ verum & genuinum ſenſum in caſsùm ad Gentilitios ritus trahunt. Quin & ab iſta noſtra animaduerſione facilè erat plura alia ab Auctoribus *ſuprà* relatis tradita refellere, ſed negotij noſtri non ſunt. Sat ſit morem iſtum ad eorum quæ proſequimur, aptiorem cognitionem à prædictis comprobaſſe.

Infante inſuper in terra, vt prædiximus, conſtituto, parentibus liberum † erat Deæ illi omnium matri & 17
altrici relinquere, Iouémque imitari, de quo *Seneca* apud *Lactantium Firmianum lib. 1. Diuinar. inſtitut. cap. 16. Quid ergo eſt*, (inquit) *quare apud Poëtas Salaciſſimus Iupiter deſierit liberos tollere?* & inde Laius pater Oedipi in *Euripide notatur*:

ἄφιλον ἥρπαςας ὕιον.

At piis parentibus moris fuit (& quidem apud Græcos ſolemni ritu inluſtrati) liberos è terra tollendi, ſuſcipiendi & fouendi. Et certè morem iſtum Græcorum adtendit *Terent. in Andr. act. 1. ſce. 3.*

Quidquid peperiſſet, decreuerunt tollere.

Et iterum *act. 3. ſcena 1.*

Nam quod peperiſſet iuſſit tolli.

Et in *Heautontim. act. 4. ſcena 1.*

Meminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te magnoperè interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli.

Hæc

Hæc autem facultas liberos liberè
Terræ Deæ matri, altricique omnium
relinquendi eoſdémve tollendi &
ſuſcipiendi maior Romanis præ ce-
teris gentium eſſe videbatur: ex quo
18 eis liberos ſuos vendere, † donare &
obpignerare licebat, vt teſtatur *Dio-
nyſ. Halicarnaſ. lib. 2. Antiquit. Roma-
nar.* & innuit *textus* in *l. denique* 8.
D. de pignor. & *l. 2. titulo 27. de alimen-
tis, quæ inopes parentes de publ. petere
debent, lib. 11. Codicis Theodoſiani.*
Et clariùs colligitur ex *l. 1. Cod. de pa-
tribus qui filios diſtraxerunt* (vbi iſta
Imperatores *Diocletianus*, & *Maxi-
mianus* apertè emendarunt.) Olim
19 namque patri in filium vitæ † neciſ-
que poteſtas erat ex *lege Romuli* ordi-
ne 17. apud *Prateium*, & in collectis à
Balduino 18. & à *Iuſto Lipſio* 12. ita aien-
te: *In liberos ſuprema Patrum auctori-
tas eſto venundare, obcidere liceto.* Et
certè ad eam legem referenda ſunt
illa *Pauli* in *l. in ſuis, D. de liberis &
poſthumis*: *Quos & antea obcidere lice-
bat*; & illa *Conſtantini* in *l. finali, C.
de patria poteſtate*: *Cuius* VITÆ *&
in liberos*, NECISQVE *poteſtas o-
lim erat permiſſa.* Et diſertiùs eiuſ-
dem legis meminit *Dionyſius Hali-
carnaſeus d. lib. 2.* vbi maiorem Roma-
20 norum, † quàm Græcorum in liberos
poteſtatem expendens: *Romanorum*
(ait) *Legiſlator omnem, vt breuiter di-
cam, poteſtatem patri dedit in filium: id-
que toto vitæ tempore, ſiue in carcerem
eum detrudere, ſiue flagris cædere, ſiue
vinctum ablegare ad ruſtica opera*, ἐάν τε
ἀποκτείνειν προαιρῆται, *ſiue necare licet*,
& *lib. 8.* idem ita ait: Ῥωμαίοις, &c. τὰ
χρήματα καὶ τὰ σώματα τῶν παίδων, ὅτι
βούλονται, διατίθεσθαι τοῖς πατράσιν ἀποδί-
δοται. *Apud Romanos res & corpora
filiorum ad libitum ſunt parentum.* Et
paulò antè patrem in filium officio iu-
dicis ſimul & accuſatoris punitoriſ-
que (de quibus *infra*) fungi adſerit.

Et ab iſtis (quæ exactè proſequen-
da duco) idem *Halicarnaſeus* diſertè
elicit, & ait: *Maiorem* † *Legiſlator* 21
Romanus, *largitus eſt poteſtatem patri
in filiũ, quã hero in mancipium. Seruus e-
nim ſemel venditus, deinde libertatem
adeptus impoſterum ſui iuris eſt: filius
vero a patre venditus, ſi liber fieret,
rurſus ſub patris poteſtatem redigeba-
tur: iterum quoque venundatus & li-
beratus, ſeruus, vt antè, patris erat:
poſt tertiam demum venditionem exime-
batur è patris poteſtate.* In quo (vt
hæc obiter dicam) *lex Romuli* circa
patriam poteſtatem extenſa & am-
pliata fuit, vt ſenſit idem *Halicar-
naſeus*, mox dicens: τοῦτον δὲ τὸν νόμον ἐν
ἀρχαῖς μὲν οἱ βασιλεῖς ἐφύλαττον, εἴτε
γεγραμμένον, εἴτ' ἄγραφον. Quæ aptiùs
† quàm *Sylburgius* ſic Latinitati do- 22
nabis: *Hanc legem (ſiue ſcriptam, ſi-
ue non ſcriptam) Reges primi ſuis tem-
poribus obſeruarunt.* Et ibidem huius
ſingularis, & omnium potentioris pa-
triæ poteſtatis Romanæ illuſtria refert
exempla, aliaque plura congeſſerunt
*Liuius decade 1. lib. 2. Seneca lib. 1. de
Clement. cap. 15. Cicero lib. 1. de Finibus,
Valer. Maximus lib. 5. cap.* 8. *Paulus
Oroſius lib. 4. cap. 13. Salluſtius, Plu-
tarchus* & alij relati à *P. Ærodio lib. 4.
Decretorum, cap. 6.* & *lib. 6. rerum iu-
dicatarum, titulo 7. Buda. in annota-
tionib. poſterioribus ad leg. 2. D. ad le-
gem Corneliam de ſicariis, D. Solor-
zano in diſputatione de parricidio lib. 2.
cap. 7.* Vt ab his clarè percipias, quàm
aptè † *Iuſtinianus*, ni manus *Tribo-* 23
nianus, Theophilus, cæterique natio-
ne Græci *Inſtitutionum* Auctores, &
Codicis, Digeſtorúmque Compilato-
res, velùt Romanorum patriam po-
teſtatem demirantes, dixerunt in
§. 2. *inſtitution.* de patria poteſtate:
*Ius autem poteſtatis, quod in liberos
habemus, proprium eſt ciuium Roma-
norum: nulli enim ſunt homines, qui*

talem in liberos habeant poteſtatem, qualem nos habemus.

Et eò ſanè mihi tendunt illa *Sexti*
24 *Empyrici* † *lib.* 3. *Pyrrhoniarum Hypotypoſeωn, cap.* 24. *Quin etiam Athenienſibus legem* περὶ τῶν ἀκρίτων (*id eſt, de indemnatis*) *Solon ſtatuit, per quam vnicuique ſuum filium interficere permiſit; at vero apud nos filium obcidere vetant leges. Et Romanorum Legiſlatores liberos ſub parentum poteſtate, & eorum ſeruos eſſe iubent, & liberos ſuorum bonorum non eſſe dominos; ſed patris, donec in libertatem adſerti fuerint liberi, eodem modo quo hi, qui are comparantur, ſerui, alij verò hunc morem velùt tyrannum repudiarunt.*

25 Et eodem reſpexit *Tacitus*, † qui velùt imminutam, aut Romana minorem patriam poteſtatem Iudæorum notans, ait *lib.* 5. *Hiſtoriarum: Augenda tamen multitudini conſulitur. Nam & necare quemquam ex agnatis nefas.* Quo loci *Lipſius* (vt hæc non omittam) ignoratione Iuris Ciuilis *gnatis* loco dictionis *agnatis* incaſsùm reponi vult, & prædicta *Taciti* ad ſolam expoſitionem malè conatur reducere, vim illis manifeſtam inferens: & conſimilibus eiuſdem *Taciti in lib. de moribus Germanorum*, dicens: *Numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare, flagitium habetur: pluſq; ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges.*

Quæ omnia planè pleneque demonſtrant ius patriæ poteſtatis (quod Romanorum proprium eſt) ab ipſo ciuitatis Romanæ exordio originem traxiſſe, vt notauit *Rauard. ad leges xij. Tabul. cap.* 2. Qui ibidem diſertè probat patriam iſtam Romanorum poteſtatem ad Ius Ciuile referendam, quamuis aliàs obſequium parentibus debitum, & eorum in filios qualiſqualis ditio iuris ſit naturalis & gentium, *l.* 2. *D. de iuſtitia & iure, Plinius in Panegyrico: Intuitus, opinor, vim legemq; naturæ, quæ ſemper in ditione parentum eſſe liberos iuſſit.* Et ex *A Gellio lib.* 2. *Noctium Attic. cap.* 2. & 7. optimè confirmat *Pat. Ioann. Azor* (aliis pluribus huius propoſiti adductis) 2. *par. Inſtitution. Moral. lib.* 2. *cap.* 21. Sed hæc non vetant, quin alia atque alia apud diuerſas nationes parentum in liberos maior minórve fuerit poteſtas, & longiore breuioréve tempore perdurans, iuxta tradita ab *Hotmano in diſputat. de ritu nuptiar. cap.* 33. *Pet. Gregor. lib.* 11. *ſyntagmat* ex *cap.* 5. *Conti. lib.* 1. *lection. cap.* 4. & *lib.* 2. *cap.* 11. & *declandeſt. matr. cap.* 2. nouiſſimè *D. Franc. Hieron. Leo deciſione Valentina* 55. vbi notat in Regno Valentiæ filium matrimonio inito, etiam ante nuptiales benedictiones, à patria poteſtate liberari; quod ſecùs eſt in his Regnis, ex *l.* 47. *Tauri*, quæ eſt *l.* 8. *tit.* 1. *lib.* 5. *Recop.* iunctis his quæ tradit *Ant. Gomez* in d. *l. Tauri, nu.* 2. & alij.

Apud Romanos verò illa abſoluta patria poteſtas adeò inualuit, vt & media † adrogatione nouo fictoque patri eadem verè concederetur, 26
Cicer. in Oratione pro Domo ſua ad Pontifices: Credo enim quamquam in illa adoptione legitimè factum eſt, nihil tamen te eſſe interrogatum, auctórne eſſes, vt in te P. Fonteius VITÆ, NECISQVE *poteſtatem haberet, vt in filio*, A Gellius lib. 15. Noct. Atticarum cap. 19. *Adrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi rogationem fit. Eius rogationis verba hæc ſunt: Velitis, iubeatis, vti Lucius Valerius Lucio Titio, tam iure, quam lege filius ſiet, quàm ſi ex eo patre, matreq; familias eius natus eſſet. Vtique ei* VITÆ, NECISQVE *in eum poteſtas ſiet, vti pariendo filio eſt: hoc ita vt dixi, ita vos, Quirites, rogo.*

Ab his

A b h i s (ad noſtra deuenientes) factum, vt parentes, quorum licentia in obpignerandis, venundandis, & obcidendis liberis adeò excreue-
27 rat) liberos ad libitum † exponerent, vt colligitur ex *Seneca in controuerſiis*, & *Quintiliano* auo *in declamationibus* (*inferiùs* inter alia ſæpè referendis) Idq; temporibus etiam priorum Imperatorum adhuc viguiſſe facilè colliges ex *Suetonio in Claudio, cap.* 27. & clariùs *in Caligula, cap.* 5. vbi partus coniugum in morte Germanici præ triſtitia expoſitos enarrat. Et vſque ad tempora Imperatorum Chriſtianorum, parentibus licuiſſe filios & in necem exponere, firmat *Caſaubon. in not. ad Sueton. in Claudio, cap.* 25.

Quòd ſi obponas de alia notiſſima
28 *Romuli lege*, † expoſitiones compeſcente, ab *Halicarnaſſeo* relata d. *lib.* 2. (vbi *Romulus* inquit: *Primùm neceſſitatem colonis impoſuit educandi quidquid eſſet maſculum, & è filiabus primogenitas: nullam autem prolem necare permiſit minorem triennio, niſi ſi quid mutilum, aut aliquid monſtroſum in ipſo partu eſſet editum; tales enim fœtus exponi a parentibus non vetuit, ſed oſtenſos priùs quinque viris è vicinia proximis, ſi illi quoque exponendos eſſe cenſuiſſent: Si quis contra hanc legem committeret, præter alias multas, etiam dimidiam bonorum partem addixit Aerario publico*) Reſpondetur, prædictam *legem* in deſuetudinem abijſſe, & ampliſſima magniſque aucta fauoribus patria Romanorum poteſtate oblitteratam: vt quæ eidem magno eſſent præiudicio.

Ex quibus obiter planéque deprehendes, hanc *Romuli legem* expoſitionibus liberè faciendis in cauſa non fuiſſe, vt plures putant, cùm potiùs eas coarctauerit, & certis caſibus permiſerit, & in alijs veteris pœnas indixerit, vti à ſerie enarratorum, & in re communi nouè per nos notatorum apertè deducitur.

Id demum vnum dictis addimus, † 29
mirandum non eſſe, ſi Romulus (qui & ipſe expoſitus fuit immaniter & ad mortem, niſi vt ait *Manilius lib.* 4. *Aſtronomicon*,

--Lupa proiectos nutriſſet Martia fratres)

expoſitionem coërcuerit, eámque velut odio inſequutus fuerit, inſontes filios (ac ſunt minores triennio) à libera alioqui parentibus poteſtate in eos conceſſa meritò ſubtrahens. Filias verò præter primogenitas, ideò
† expoſitioni, & internicioni ſubpo- 30
ſuiſſe par eſt credere, quia prioribus Romanis, res bellicas apprimè attendentibus, fortè an impedimento erant, vt comprobari videtur ex traditis à *Pet. Gregor. lib.* 15. *de Republ. cap.* 1. *num.* 16.

Monſtroſorum verò & mutilorum, ſiue debilium expoſitionis à Romulo
permiſſæ rationem † adperit *Seneca* 31
lib. 1. *de Ira cap.* 15. dicens: *Liberos quoque, ſi debiles monſtroſiq; editi ſunt,* MERGIMVS *, *Non ira, ſed ratio eſt, à ſanis inutilia ſecernere:* proſequitur latiùs alter *Seneca* Pater *lib.* 4. *controuerſ.*
33 Et ante iſtos *Ariſtot. lib.* 7. *Polit. ca.* 16. legem illam huius propoſiti patrauerat: *De exponendis autem vel tollendis partubus lex eſto, ne quid mancum, aut debile alatur.*

* *Alij legunt* abijcimus, *Lipſius in notis* abijcimus.

Et de feminis (vt quid graue & moleſtum abiectis) exſtant (vt ad eas reuertar) illa *Menandri* apud *Stobæum in Florilegio tit.* 77.

Χαλεπὸν γε θυγάτηρ κτῆμα, καὶ δυσδιάθετον
υἱὸν τρέφει πᾶς κἂν πένης τις ὢν τύχῃ,
θυγατέρα δ' ἐκτίθησι, κἂν ᾖ πλούσιος.

Filia moleſtum, incommodúmque peculium,
Quantumuis inopes filios tollunt omnes,
At filias exponunt etiam diuites.

Vnde *Apuleius lib.10. Metamorph. ſiue de aſino aur. Maritum habuit, cuius pater peregrè proficiſcens mandauit vxori ſuæ matri eiuſdem iuuenis (quòd enim ſarcina prægnationis oneratam eam relinquebat) vt ſi ſexus ſequioris edidiſſet fœtum, protinus quod eſſet editum necaretur.*

32. Omnibus enim † temporibus (vt hæc noſtræ theſis propria per tranſennam notem) etiam parturientes ipſæ (quæ ex lege naturæ ſibi ſimilius exoptare debebāt) ſolitæ fuerunt filiū potiùs quàm filiam à Dijs petere, *Plaut. in Amphitr. act.2.ſcena 2.verſ.86.*

SO. Amphitruo, ſperaui ego iſtam tibi
parituram filium.
Verùm nō eſt puero grauida. AM. quid
igitur? SO. Infantia.
AL. Equidem ſana ſum, & Deos quæſo,
vt ſalua pariam filium.

A quo fiebat apud *Achmetem Oneirocriticorum c.126.* εἰ ἡ μὴ ἔγκυμος, καὶ ἔτεκεν ἄρρην, ἀφήσει θλῖψιν, καὶ λύπην μεγίστην: *Si qua marem peperiſſe ſomniaſſet, cum grauida non eſſet, magnum ſanè ex ſomno mœrorem ærumnámque percipiet.*

Sed cùm nullus ſit amor, qui non vincatur à paterno: & ſemper pro ſalute filiorum optimum conſilium parentes capiant, *l.fin. C. de curat. furioſi: Cunctis* enim *hominibus filij ſunt ipſa anima*, vt ait *Philoſtratus* ex *Euripide lib.2.cap.8.* quinimò patres magis illorum anguſtiis & doloribus terrentur & adficiuntur, quàm propriis, *l.iſti quidem, in fin. D. de eo quod met. cauſ. factum erit.* Hinc omni tēpore factum
33 † & apud omnes peræquè gentes obſeruatum eſt, vt parentes legi naturæ obſequentiores liberos omnes terra impoſitos ſuſciperēt, fouerent & ſinu ſuo ſuperimponerent. Quo ſanè ſigno Romani omnium præcipui ſpem familiæ, & heredem habere innuebant. Et ab hoc ritu ita ſe res apud eos habebat, vt non aliter liberi haberentur legitimi, niſi pater præſens, vel eo abſente procurator pro eo infantes è terra tolleret atque leuaret, *Donat. in Andria actu 3.ſcena 1. Lactan. lib.1. Diuinar. inſtit. d. cap.16.* vnde *Iuuenal.* de his qui natos tollunt, & *legis Papiæ Popeæ* pœnas vitare curant, ita ait *Satyra 9.verſ.84.*

Tollis enim & libris actorum ſpargere
audes,
Argumenta viri, foribus ſuſpende coronas,
Iam pater es, dedimus quod famæ opponere poſſis,
Iura parentis habes, propter me ſcriberis
heres,
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

Leuatione ergo filius familiæ ſucceſſor & velut heres omnium bonorum ſuſcipientis & tollentis declarabatur, *Plautus in Truculento actu 2. ſcena 4. verſ.5.*

Si quod peperiſſet, id educarem & tollerem,
Bona ſua me habiturum omnia.

Tacitus in vita Agricolæ: *Auctus eſt ibi filia in ſubſidium ſimul & ſolatium, filium ante ſublatum breui amiſit.* Quint. Curt. lib. 9. *Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, alúntque.* Seneca lib.2. controuerſ. cap.9. *Diues ſuſtulit vnum filium, non fuit contentus: quid enim erat diuiti vnus? tres ſuſtulit: poterat vnum in adoptionem dare. abdicabit vnum: alterum tertium: iam nihil dicunt: ſuperiſſe putatis. quartum abdicat.*

Dein leuatio iſta in cauſa erat, vt quis à captatoribus alienarum hereditatum (quos adpoſitè vultures cadauera exſpectantes vocauit *Seneca*) liberaretur, *Iuuenalis Satyra 6. verſ.38.*

Sed placet Vrſidio lex Iulia, tollere
dulcem.

Cogitate

Cogitat heredē cariturus turture magno,
Mullorúmque iubis & captatore Macello.

Sed & cœlibum & orborum notam hoc medio effugiebant, & ſimul pœnas.

Et ab his contrarium morem Crotonienſium ciuium notat *Petron. in Satyr.* cùm ait: *In hac vrbe nemo liberos tollit, quia quiſquis ſuos heredes habet: nec ad ſcenas, nec ad ſpectacula admittitur: ſed omnibus prohibetur commodis: inter ignominioſos latitat: qui verò nec vxores vnquam duxerunt, nec proximas neceſſitudines habent, ad ſummos honores perueniunt, id eſt ſoli militares, ſoli fortiſſimi atque etiam innocentes habentur.* Quaſi diceret iſtis, ſuſceptus filius dedecori damno & fraudi eſt, cùm apud Romanos nil præclarius, nil homine libero dignius ſit.

Ob idque in eorum legibus frequentiſſimum eſt nomen *ſuſcepti fily*, quo hereditatis neceſſariò deferendæ ſubceſſor denotatur. Et hinc
34 (præter omnes) † penitiùs intelliges *Modeſtini* illa verba *l. 25. D. de ritu nuptiarum: Filius emancipatus etiam ſine conſenſu patris vxorem ducere poteſt, &* SVSCEPTVS *filius ei heres erit*, & Gordianum in *l. ſi contra 6. C. de nuptys: Liberos* SVSCEPTOS, *natóſque ex iuſto matrimonio legitimos eſſe*, & Imp. *Probum* in *l. ſi vicinis 9. C. eodem: Non ideò minus veritas matrimony aut* SVSCEPTAE *filia ſuam habet poteſtatem.* Et ita euitabis correctionem inſulſam *Antony Conty* à *Gothofredo* relati in d. *l. 6. C. de nupt.* qui pro *ſuſceptos natóſque* legit *conceptos natóſque*, phraſi ſanè deuia, impropria, nec admittenda, ex traditis à *Cuiacio lib. 13. obſeruat. cap. 25. ad fin.* vbi nomen Συλληφθεῖσας (quo Græci vtuntur, & *Contius* fuit deceptus) interpretari poſſe ait, non minùs *ſuſceptos*, quàm *conceptos*: quod mihi mirè comprobat *Budæus in comment. linguæ Græcæ fol. 478. in princ.* vbi verba συλλαμβάνω, & συλλαμβάνομαι, non ſolùm pro *concipio*, καὶ κυῶ vſurpari, ſed & pro *ſuſcipio* adſerit, nixus auctoritate *Platonis lib. 2. de legib.* in verbis ibi per eum relatis.

Hoc verò vnum *Cuiacium* & ceteros latuit in d. *l. 6. C. de nuptys*, & alijs iuribus *ſupra adductis*, & in *l. ex facto 17. §. ex facto, D. ad Trebellian.* (quem ipſe allegat, & alibi) Conſultos & Imperatores vſos fuiſſe verbis illis, SVSCEPTVS FILIVS, SVSCEPTA FILIA, ſumpta metaphora à ritu prædicto leuandi, & è terra tollēdi recèns natos, vti *Cicero 5. in Verrem*, dū ait: SVSCEPERAT *enim liberos non ſolùm ſibi, ſed etiam patria*, & in Familiaribus: *Cum beatiſſimi ſint, qui liberos non* SVSCEPERVNT, & ad Atticum: *Atque vtinam* SVSCEPTVS *non eſſem.* Tacit. lib. 2. Annal. *Ducere vxorem,* SVSCIPERE *liberos, ne clariſſima familia extingueretur.* Virgil. 4. Æneid.

Saltem ſi qua mihi de te SVSCEPTA *fuiſſet*
Ante fugam ſoboles, ſi quis mihi paruulus aula
Luderet Aeneas, qui te tantùm ore referret.

Et omnium iſtorum melius noſtram ſententiam comprobat *Terent. in Andria*, vbi (pòſt quàm futuræ leuationis infantis, quem Glycerium erat enixura, mētionem feciſſet, vſus verbo prædicto *tollere*, in locis iam per nos relatis *num. 6.* eiuſdem dramatis) Pamphilum, *act. 2. ſcena 3.* ſic inducit loquentem:

Nam pollicitus ſum SVSCEPTVRVM.

quaſi diceret, ſeſe, ab ea naſciturum, agniturum filium.

Sed & prędictę leuationis olim vſitatiſſimæ varia † paſſim apud Antiquos inueniuntur teſtimonia, à Cultioris Notę Viris frequenter adducta; 55

vt illud *Statij lib.1.ſylu.1.*

—— raptum ſed protinus aluo
Suſtulit exultans, ac primus lucida voce
Aſtra ſalutatum dominus ſibi mente dicauit:
Amplexúſque ſinu tulit, & genuiſſe putauit.

Idem *lib.1.ſylua 2.* & iterum *lib.5.ſylua vlt.* & *lib.1.Thebaid.* Ita vt Poëta iſte præ ceteris multus ſit in hoc ritu, vt notat *Dempſerus* ad *Roſinum lib.2. cap.19.*

36 Demum hanc ſublationem† (quæ patri & matri communis erat, *Donat. in Andr. actu 3. ſcena 1. Paraus in elect. Plantinianis*, d. verbo *natiuitatis*, & clarè colligitur ex *Statio* & alijs iam relatis, & clariùs ex *Fabio Quintiliano declamat.306. Quod concepit, quòd ſuſtulit*) Deæ LEVANÆ Antiqui dicabant, quod media leuatione, terra ſtatuti vel expoſiti, fierent ſalui, vt poſt alios notat *Dempſerus ſupra, Bulenger.* d.*lib.3.de Imperat.Rom.cap.18.*

37 Qui verò à parentibus non ſublenabantur ἀπάτορες, † & veluti relicti reputabantur: & ab his, qui eos extollebant & educabant, detinebantur vſquedum parentes educatoribus alimenta integrè exſoluebant, *Seneca lib. 4. controuerſ. 26. Pete quantumuis pro diſciplinis, imputa quantumuis pro alimentis, licèt plus petas, dum ne minus reddas.* Idem *lib.9.controuerſ.3. Expoſitum qui agnouit, ſolutis alimentis recipiat*, & apud *M.Fab.Quintilianum* eundem *declamat.278.* patri filium expoſitum vendicanti educator obijciebat: *Recipere illum, niſi ſolutis alimentis non potuiſti.* & iterum *in fine declamationis*: *Hac fiducia alimenta ſoluiſti, computas mecum, vt expoſitum receperis & lucrum feceris.*

38 Dixi expoſitos ab educatoribus detinêri: quod velim intelligas † ita vt nuda tantùm detentio pro alimentis daretur, non verò dominium in expoſito, qui ante ſumptus ſolutos in ſacris remanebat patris; nec enim expoſitio inter modos liberandi filij à patria poteſtate refertur à *Iuſtiniano* in *lib.1. inſtitution. tit.12. quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluitur*: nec etiam vllibi in iure (vſque ad *Conſtantini legē 1. tit. 7. lib.5. Cod. Theodoſ. inferiùs* elucidandam) expoſitio adnumeratur inter modos inducendæ ſeruituris Hoc clarè comprobatur ex *l. 1. C. de ingen. manum.* vbi ita apertè decidit Imperator *Gordianus*: & poſt eum *Diocletianus* & *Maximianus* in *l.patrem 16. C. de nuptijs*, quò loci patris conſenſum in filia expoſita matrimonio coniungenda educatoris filio Imperatores iſti expoſcunt: quod nulla alia ex cauſa fieri potuit, niſi quòd filius patriæ poteſtatis nexibus ſubpoſitus matrimonium Iure illo Ciuili ſine conſenſu patris inire non poterat *l.Paulus*, cum ibi notatis, *D.de ſtatu homin.* Nam ſi expoſitus filius ſeruus fieret educatoris, nec matrimonium contrahere poſſet, *Vlpian.in fragm.tit.5.§.4.* cum alijs adductis *ſuprà* in *cap.2.§.1.à n.170.* circa interpretationem *textus* in *§.poſthumus*, verſ. *niſi in vtero, inſtitution. de legatis.* Neque enim credere par eſt, educatorem, de quo in d.*l.patrem*, filium ſuum ancillæ aut libertæ matrimonio conlocaturum.

Nec quidquam ages, ſi cum eruditiſſimo *Solorzano in diſput. de parricid. lib.2.cap.5.* dicas, abiectione & expoſitione filiam à patria poteſtate liberari, ſed tamen conſenſum patris ibi requiri attenta reuerentia ipſi iure naturæ debita: nam ſi filia expoſitione ſui iuris eſſet effecta, matrimonium dubio procul inſcio vel inuito patre contrahere poſſet, d. *l. filius 25. D. de ritu nuptiar.* d.*l.Paulus*, *D.de ſtatu homin.* cum ibi notatis. Subponunt ergo Imperatores in d. *l. patrem* expoſitione filium vel filium non liberari à pa-

tria po-

Digitized by Google

tria poteſtate. Id quod clariùs denotaſſe videtur *Quintilian.declamat.376.* (theſi dictæ *l. patrem* valdè conſimili) agit enim ibi de expoſito, qui educatori iuramento promiſit filiam ab eo relictam ducturum vxorem, qui de naturali patre, quòd orbam diuitem ducere nollet, abdicante, ira conqueritur: *Abdicat tam citò? ſi non eram idoneus, non eram recipiendus. Tam exiguo tempore quid peccare potui? etiam ſi quid peccaui, ignoſce. nondum noui mores tuos. Nouitijs etiam ſeruulis ignoſcitur. Sed quid obijcis. Vxorem, inquit, non ducis, quam volo. Quid tum? neſcis noſtri arbitrij eſſe matrimonia? adfectus noſtri vobis non ſeruiunt. Non potes efficere imperio, vt vel amem quem velis, vel oderim. Matrimonium verò tum perpetuum eſt, ſi mutua voluntate iungitur. Cur ergo quæratur mihi vxor, ſocia tori, vitæ conſors, in omni ſeculo mihi eligenda eſt. alioquin quid proficis inuitum cogendo? repudiabo. At enim, inquit, lege cogeris orbam ducere. Quid? tu illius patronus es? ſine me illi reſpondere. Si poteſt, lege illa cogat. interim noli mihi* PATRIAM MAIESTATEM *obponere. Sed nimirum non poteſt cogere, & ideò non cogit. Alioquin forſitan illi reſponderem, non habere orbæ priuilegium, ſed vacuis inducere nuptias non occupatis. Quid ergo, inquit, orbam non ducis? Gaudio, pater, quod miſereri fortunæ potes, & hæc orba eſt, & hæc patrem perdidit. Fortuna ſimilis, indulgentia proprior eſt. In eadem domo educati ſumus: noui mores, probo verecundiam, probo genus. Quid ſi mihi à patre commendata eſt? quia ſi rogatus ſum? quid ſi iuraui? vis me fidem non præſtare? & cui? qui me ſuſtulit, qui patrem egit, qui te mihi patrem dedit. quemadmodum rogauit, non eſt quod dicas. Ego coge, æquè tamen peiero. Et quales futuræ nuptiæ, quæ periurio iunguntur?* Quibus ſanè (alijſque ſimilibus ab iſto ediſertis *declamat.278.*) nihil adpoſitius dici potuit in propoſito, & ſententiæ, quam adſtruimus conuenientius.

Sed adhuc eâdem apertior fiet cõſideranti ex dicta *l. Conſtantini* (qui poſt iſtos rexit Imperium) nouè ſtaturum in pœnam immanis expoſitionis, quòd, expoſiti fierent educatoris, omni repetitione parentibus denegata, vt *inferiùs* laré notabimus.

Et hac veriſſima interpretatione attenta ad d. *l. patrem* facilè refelles quæ *Iacobus Cuiacius* & *Oſualdus inferiùs* referendi *num* 123. excogitarunt. Et demum eam facilè comprobabis ex *l.codicillis* 34. §. *qui Semproniam, D. de vſu, & vſufructu legato, l.11. C.de pactis conuentis, l. nutrioribus, C.communia de ſubceſſionib.* cum alijs iuribus poſtmodum referendis, quæ alumnos expoſitos clarè ſubponunt liberos & ingenuos eſſe, vt latiùs paulò *inferiùs* comprobabitur.

Sed à *textu* in d. *l. patrem*, non priùs diſcedam, quàm verba illa: *In hoc ſolummodo caſu* (quæ in aliquibus Codicibus non inueniuntur, & in emendatioribus, adpoſitis virgulis ſunt notata) parum aptè in *textum* irrepſiſſe adnotauerim: quod facilè ſuadebitur conſideranti ea quę ex *Seneca* & *Quintiliano* proximè expendimus; & phraſim illam, modumq́ue loquendi omnino alienum ab eleganti ſermone & contextu illius legis, & aliarum priorum Imperatorum.

Ar in ſeruis expoſitis diuerſa res
erat; †hi enim efficiebantur educa- 39
toris, ſi à domino ſcienter abijcerentur recèns nati. Cùm autem eo inuito vel ignorante partus ancillæ expoſitus fuiſſet, repetere eum dominus non prohibebatur, ſi ea quæ in alendo cõſumpta fuerunt, reſtitueret, vt ſtatuit *Alexander* Imperator in *l. 1. C.de infantib.expoſitis* Vt inde meritò diſtinguas cauſam filiorum & ſeruorum ex-

poſitorum, illo iure antiquo attento: ita vt illi nunquam fiant educatoris, qui ſumptibus à patre reſtitutis filios detinêre non poteſt: hi verò educatoris fiant omnino, ſi à domino ſciente fuerunt expoſiti: eo verò ignorante, vel inuito non ita, ſumptibus tamen perſolutis.

Nec dictis circa partum liberum expoſitum in ſeruitutem non redigēdum obſtabit *textus* in *l. obligatione*
40 *generali*, †ibi: *Vel quæ ad affectionem eius pertineant*, & in *l. denique* 8 ibi: *Alumnos conſtitit generali obligatione non contineri, D. de pignorib.* (quæ eundem habent Auctorem *Vlpianum*, & eodem loco) & in *l.* 1. ibi: *Alumnos tuos, & ceteras res, quas neminem credibile eſt pignori ſpecialiter daturum fuiſſe, C. quæ res pignori obligari poſſunt*, & in *l. in teſtamento* 38. ibi: *Alumnæ ſuæ libertatem & fideicommiſſa dedit, D. de fideicommiſſar. libertatib.* & in *l. ſi quis* 16. *C. de nuptijs*, ibi: *Alumnam ſuam libertate donauerit*, & in §. *fin. tit.* 6. *lib.* 5. *Sententiar. Pauli*, ibi: *Omnibus bonis quæ habet quæque habiturus eſt obligatis, nec concubina, nec filius naturalis, nec alumnus, nec quæ in vſu quotidiano habet, obligantur*, & in §. *iuſtè*, *inſtitution. quibus ex cauſis manumitt. non lic.* ibi: *Alumnum, alumnamve, aut collactaneum manumittat*: iuncta interpretatione *Gothofredi* in d. *l.* 1. & *Ioannis Parei in electis Plaut.* verbo *Vniuerſitatis*, qui exiſtimant alumnos in iure θρεπτοὺς eſſe, id eſt, qui liberè nati expoſiti ſunt (de quibus agit *Plinius Secundus*, *inferius* referendus) Nam iſtorum ſubauditio ad dicta iura ſuſtinêri non poteſt. Eſt enim longè verius verbum, ALVMNVS, latè patêre; nam *alumnos* (vt ait *Nonius Marcellus de proprietate ſermon. lib.* 4.) *conſuetudo, quos alas, vel educes, vel eos qui aluntur, dici vult. Virgil. lib.* 2. *Nec Romula quondam vllo ſe tantùm tellus iactabit alumno. Marc. Tull. in Verrem de ſupplicijs: Italia autem alumnum ſuum ſeruitutis extremo, ſummóque ſupplicio fixum videret*, Varr. *Sexquiuliſſe, niſi quòd lupam alumni feſellerunt olim*, &c. Adde *Q. Curtium lib.* 3. vbi Philippum Medicum, cuſtodem ſalutis Alexandro datum, eius *alumnum* adpellat Idemque ſentit *D. Iſidor. lib.* 10. *Etymolog. littera A.* & comprobatur varijs Iuris Ciuilis locis, maximè in d. *l. codicillis* 34. §. *qui Sempronium, D. de vſu, & vſuſfructu leg.* d. *l.* 1. *C. de pact. conuent.* d. *l. nutritoribus* 10. *C. commun. de ſucceſſionib. l. Nenſenſus* 31. §. *ſimilis, D. de excuſation. tutor. l. vxorem* 29. *D. de manumiſſ. teſtamento l.* 1. §. *ſed nec in alumno, D. ad Senatuſconſult. Syllanian. l. Lucius* 88. §. *Lucius, D. de legat.* 2. *l.* 3. §. *ſi eum, D. de libero homine exiben. l. iniquum* 17. *C. de his qui accuſ. non poſſunt*. Ex quibus iuribus (à me primo in vnum conlatis) & alijs à *Tiraquello* relatis in *l. ſi vnquam*, verbo *ſuſceperit liberos, nu.* 53. *C. de reuocand. donationib.* (iunctis cum d. *l.* 9. & 8. *D. de pignor. l.* 1. *C. quæ res pignori oblig. poſſ.* & alijs *ſuprà* citatis) planè deprehenditur, verbum *alumnus* adaptari poſſe tam liberis & ingenuis (quales ſunt ab educatore ſuſcepti, de quibus in d. *l. codicillis*, §. *qui Sempronium*, cum alijs proximè expenſis) quàm ſeruis domi natis (quales ſunt vernæ) A quibus in hoc tantùm differre video, quòd *vernæ* ex *M. Varrone* & *Sex. Pompeio Feſto*, hi erant qui in villis Vere (quod tempus, duce Natura, fœturæ eſt) naſcebantur: alumni verò erant, qui quoque anni tempore, ſiue in ciuitate, ſiue ruri. De his ergo intelligendi ſunt *textus* in d. *l.* 6. & 8. *D. de pignorib.* cum ſimilibus *ſuprà* in obiectionis principio expenſis: quæ ex dictis planè diluitur.

Et

Digitized by Google

Et multò euidentiùs, ſi conſideres, *Iuſtinianum* (qui expoſitis plenam libertatem conceſſit, & ingenuitatem conſeruauit in d. *l. 3. C. de infantib. expoſitis*, & in d. *Nouella* 153.) alumnæ libertatem propoſuiſſe donatam in d. *l. ſi quis, C. de nuptijs:* quod ſanè omnes coget noſtram ſententiam probare, dum alumnorum alios ingenuos, alios ſeruos eſſe adſtruimus contra *Cuiacium* d. §. *fin. lib. 5. tit. 6. Sentent. Pauli*, & *Gothofr.* in d. *l.* 1. *C. quæ res pignori.* Qui planè decepti ſunt vnam & eandem putantes cauſam omnium alumnorum, cùm poſſent & alumni ingenui diuidi in expoſitos & familiares, & alios quoſcunque à prima ætate pietatis ductu educatos, vt colligitur ex dictis iuribus.

Illud demum his quæ de alumnis dicta ſunt (vt in re omnium maximè huius propoſiti) addere liceat, ingenuos expoſitos (qui educatorum ſerui iure communi non fiebant) eiſdem reuerentiam debêre. Habebant enim Antiqui expoſitos liberorum loco, vt apertè colligitur ex *Seneca lib. 5. controuerſia* 33. & apertiſſimè deducitur ex *Quintiliano* suo *declamat.* 358. vbi nutritor *pater* adpellatur, & expoſitus *filij* loco habetur: & nutritorem pulſans eadem lege, qua filius patrē percutiens, tenetur, vt probatur in d. *l.* 3. §. *ſi eum, D. de libero homine exhiben.* d. *l. Lucius* 88. §. *Lucius, D. de legat.* 2, d. *l.* 1. §. *ſed nec in alumno, D. ad Senatuſcōſult. Syllanian.* Quorum iurium deciſiones hac ſola innituntur dubitandi (vt aiunt) ratione, vt ex eorum contextibus patet. Et inde erat, vt alumni iſti, vel expoſiti nutritoris nomine condecorarentur, vt ex d. *l. Lucius*, §. *Lucius* notat *Cuiacius* in d. §. *fin. lib.* 5. *tit.* 6. *Sentent. Pauli.* Et ab iiſdem fiebat, vt eum accuſare nequirent, d. *l. iniquum C. de his qui accuſare non poſſunt*, *l. 3. tit. 20. part. 4.* (quæ conſtitutionem *Arcadij* & *Honorij* in *l. ſi quis ex familiaribus* 20. *C. eod. tit.* immiſcens cum alumnorum cauſa) eos capitis pœna plectendos ait, quo caſu ex ſua accuſatione educator vitam, membrum, famam, aut maiorem partem bonorum amiſerit; quod menti tenendum dixit *Gregor. Lopez* in d. *l. 3. partita, gloſ.* 4. (vbi alia ſingularia in fauorem educatorum ſunt conſtituta) & meritò: cùm iſti omnia ferè in alumnis opera charitatis exerceant, vt piè notauit *Perez de Lara lib.* 1. *de anniuerſ. cap.* 21. *num.* 68. Et ſanè educatorum, patrumque in filios conſimilis adeò erat cauſa in iure, vt aptiſſimè *Diocletianus* & *Maximianus* ad tollendum omne dubium in d. *l. nutritoribus*, *C. commun. de ſucceſſionib.* nutritoribus (hoc nomine) nec Ciuili, nec Honorario Iure deferri hereditatem expreſsè ſtatuerint.

Non tamen probo *Cuiacij* ſententiam in d. §. *finali*, dum, alumnorum cauſam amplians, putat d. *l. Nenſenius* verſ. *ſimilis*, *D. de excuſation. tutor.* fauori educatorum ſpeciali proſpexiſſe: cùm potiùs *textus* ille clarè tantùm demonſtret, tutores à quibuſuis deſignatos alumnis, aut alijs, quibus bona ſua relinquunt, confirmari debêre.

Sed multò minus ſuſtinêri poteſt *Tiraquellus* in d. *l. ſi vnquam*, verb. *ſuſceperit liberos*, *num.* 53. vbi legatum alumno in minus ſolemni teſtamento relictum valêre ait. Et valdè notandi *Cuiac. ſupra*, & *Gothofredus* eum referens, transferenſque in d. *l.* 1. *C. quæ res pignori obli. poſſ.* exiſtimantes etiam hereditatem alumnis relinqui poſſe in teſtamento minus perfecto, ex d. *l. in teſtamento* 38. *D. de fid. icommiſſar. libertat.* vbi tale quid *Paulus* eius legis Auctor nec expreſſit, nec ſenſit. Loquitur enim tantùm de libertate (in iure val-

dè commendata, ex dictis per nos in *cap. præcedenti*) ex æquitate & reſcripto Imperatoris à legitimis heredibus alumnæ concedenda. Sed præ ceteris ſunt explodenda quæ de ſucceſſione nutritorum in bonis expoſitorum exiſtimauit *Perez de Lara lib. 1. de anniuer. cap. 21. num. 76.* contra *l. nutritoribus, C. commun. de ſucceſſion* & contra *gloſ.* ibi, & *Baldum* (quem allegat in *l. ſi qua illuſtris num. 6. C. ad Senatuſconſ. Orfitian.*) diuerſo in caſu loquentem: & contra *Vincent. de Franch.* (ab eodem relatum) *deciſ.* 198. qui totum contrarium tenet & reſoluit ibidem *num. 6. & 7.* & inſuper de ſucceſſione expoſitorum ab inteſtato morientium ag t: & fiſco deferendam, ſi pater notus non ſit, ſtrenuè ſentit *num.* 4.

Secundo loco, his quæ adſtruimus circa inlæſam expoſiti partus ingenuitatem ante *legem Conſtantini* (*inferiùs* expendendam) obſtare videtur
41 *Seneca* † *lib.* 5. d. *controuerſ.* 33. in illis verbis: *Expoſiti in nullo numero ſunt, ſerui ſunt: hoc Legumlatori viſum eſt.* Ex quibus *Lipſius epiſt. 81. ad Belgas, cent.* 1. & alij *inferiùs* referendi, intrepidè adſerunt, liberos expoſitos ſeruos effici educatoris, quòd ſi verba ciuilia calluiſſent, dubio procul & ſubſequẽtia illa eiuſdem controuerſiæ expendiſſent: *Reipublicæ læſa non poteſt agi eorum nomine, qui extra Rempublicam ſunt*: quæ themati controuerſiæ correſpondent. Proponebatur enim ibi quẽdã expoſitos debilitare ſolitum, & debilitatos coẽgiſſe mendicare, mercedem ab eis exigendo: quo caſu quærebatur à Seneca: *An Reipublicæ læſæ daretur actio?* & in verbis *ſup.* relatis eã Reipublicæ denegat eorum nomine, qui extra Rempublicam ſunt, id eſt, ſerui ſunt, & ἀκέφαλοι, & ἀπρόσωποι, vt memini me adnotaſſe in *capit.* 2. Id quod (poſt iſta noſtra) video perpendiſſe *Pat. And. Schottum in notis ad* dict. *controuerſ.* 33. vbi & illa eiuſdem controuerſiæ expendit: *Hæc nulla Reipub. pars eſt, non in* CENSV *illos inueniri, non in* TESTAMENTIS: & mox illa: *Nec lædi potuit* Reſpublica *in eis, quos non habebat.*

Sed hæc (quæ Grammaticis, & quibuſque cultioris litteraturæ amatoribus indiſſolubilia fuerunt) remorari nos non debent (qui iuris principia, eiuſque certas deciſiones omnino non ignoramus) à præpoſita reſolutione. Et *Seneca* facilè reſpondemus, conſiderantes, verba præallegata poſita ab eo fuiſſe in defenſione præhabita educatoris: quem tandem iudices magnis cruciatibus adfici iuſſerunt. Quin idem *Seneca* eadem *controuerſ.* 33. dum partes Reipublicæ læſæ ageret, debilitantis expoſitos ſcelus incuſat, dicens: *Quo ſcelere factum eſt, ne læſi patres liberos ſuos aut agnoſcant, aut recipiant:* & iterum: *Effecit ſceleſtus iſte, vt nouo more nihil eſſet miſerius expoſitis, quàm tolli: parentibus, quàm agnoſcere.* Quibus locis, & alijs expendendis in *num. ſeq. Seneca* patriam poteſtatem in patribus expoſitorum conſeruari indicat. Idem clariùs denotat idem *lib.* 4. d. *controuerſ.* 26. in verbis illis: *Si meos filios heredes facere non poſſum, tuos faciam.* Et illis inſuper eiuſd. *contron. ſupra* expenſis. *Pete quantum vis pro diſciplinis, imputa quantumuis pro alimentis*, &c. vbi *Hiſpo Romanus* inuehitur *in patrẽ crudeliter exponentem, & perfidè recuperantem*, & vnũ è gemellis expoſitis educatori contra legem & pactionem initam denegantẽ: clarè ſubponens patriæ poteſtatis nexibus expoſitos illos ſubeſſe. Hoc ipſum ſentit & repetit dictus *Seneca lib.* 9. *controuerſ.* 3. (quæ eadem ferè eſt cum d. *controuerſ.* 26. *lib.* 4.) & ſubinde illis verbis: *Pro educatore Galliæ hunc colorem ſequutus eſt, ſi miſeri-*

miſericordia motum: & illis: *Æquum eſt, vt cum alienis diuidamus liberos, quos non diuidimus cum matribus?* quaſi ſtrictum ius ſit pro patre vendicante.

Quid quòd *Seneca* his ſuis controuerſijs plura comminiſcitur, à iuris regulis & diſpoſitionibus deuia, à Græculis & Romanis (Iuris Ciuilis forſan inſcijs) deciſa (quæ certè non inuenies *in declarationibus Quintiliani* aut) vt inde à propoſitionibus prædictarum controuerſiarum non liceat iuris certas reſolutiones adſumere: maximè vbi iuris deciſiones apertè contrarium ſtatuunt, vt in theſi quam perſequimur.

Denique propoſitæ noſtræ adſertioni, quæ habet, expoſitione patriam poteſtatem non amitti ante *legem Conſtantini*, non obſtat reſponſum *Traja-*
42 *ni*† *ad Plinium Secundum*: quod in expoſitorum miſeram & ſeruilem conditionem expendit nouiſſimè poſt alios *Schottus in notis ad* d. *controuerſ.* 33. & nodum quidem velùt indiſſolubilem continêre videtur. Cùm enim Plinius Ponti & Bithyniæ Proconſul eſſet, magna ibi ſuper expoſitis conlectis, vel ſublatis, quos Græci θρεπτοὺς appellant orta quæſtione circa eorum conditionem, & alimentorum repetitionem, Imperatorem conſulit *Epiſt.* 70. *lib.* 10. vt deinceps in illa Prouincia obſeruandum ſtatueret: cui Trajanus *Epiſt ſeq.* ita reſpondit: *Quæſtio eſt, quæ pertinet ad eos, qui liberi nati expoſiti, deinde ſublati a quibuſdam, & in ſeruitute educati ſunt, ſæpè tractata eſt: nec quidquam inuenitur in commentarijs eorum Principum, qui ante me fuerunt, quod ad omnes prouincias ſit conſtitutum: Epiſtolæ ſane ſunt Domitiani ad Auidium Nigrinum, & Armenium Brocchum, quæ fortaſsè debebant obſeruari: ſed inter eas Prouincias, de quibus ſcripſit, non eſt Bithynia: & ideo nec adſertionem denegandam his qui ex huiuſmodi cauſa in libertatem vindicabuntur puto: nec ipſam libertatem redimendam pretio alimentorum.* ¶ Sed certè tam propoſita quæſtio, quàm eius reſolutio & deciſio velùt clarè demonſtrant Romæ (vbi ingenuorum ſtatus inſignibus erat priuilegijs cohoneſtatus: & patriæ poteſtatis maxima præ ceteris gentium vis ex dictis proximè) expoſitione eorum, qui liberi nati fuerunt, patriam poteſtatem non amitti ſimul cum libertate & ingenuitate, ac ceteri ſubponunt. Ex quo enim apud Romanos aliter ſeſe res illis temporibus habebat, quàm inſequentibus Cõſtantini, Plinius (quem legum morumque ſuæ patriæ nullus inſcium crederet) meritò hæſitauit, An idem ius in Bithynia, cui præſidebat, eſſet obſeruandum? Pòſt quàm quæſitis ſuper eadem re Edictis priorum Imperatorum nihil certi, quod ad illam ſuam Prouinciam adtinebat, diſpoſitum adinuenerit. Et hiſce Imperator reſpondit: *Adſertionem non eſſe denegandam his, qui ex huiuſmodi cauſa in libertatem vindicabuntur*, planè denotans, vindicata libertate hos expoſitos nec vnquàm fuiſſe omnino deſtitutos. ADSERTIONEM verò illis concedendam dixit, quia tunc proclamanti in libertatem opus erat ADSERTORE, qui ſuo periculo cauſam ageret, & ſatisdaret iudicioſiſti, *l.* 1. *tit.* 8. *de liberali cauſa lib.* 4. *Cod. Theodoſ.* Id quod perdurauit vſquedum *Iuſtinianus* profuſoriam & dicis cauſa inſtitutam adſertionem adrogauit in *l.* 1. *C. de adſertione tollenda.* Ecquis crederet cum in Prouincijs dubitabatur, An expoſitione libertas & ingenuitas deperderetur, Romę certum, firmumque fuiſſe contrarium eius quod Trajanus in Prouinciales Bithyniæ declarauerat, & ante eum Domitianus in reſcriptis (quorum meminêre *Plinius*

& *Trajanus ſuprà*) ad Anidium Nigrinum & Armenium Brocchum aliarum Prouinciarum Proconſules ſtatueta?

Et ab his ſanè facilè percipies, cur Marcus Antonius Gnipho (Scriptor admodum vetuſtus ex *Athenæo lib.* 12.) expoſitus quamuis in Gallia ingenuus natus, à nutritore manumiſſionem adceperit, Auctore *Tranquillo de illuſtribus Grammaticis cap.* 7. Etenim par eſt credere à primis Galliæ ſubactæ temporibus expoſitos ſeruilis fuiſſe conditionis.

Nec obſtabit, ſi ex eodem *Sueton. de illuſtrib. Grammat cap.* 21. obponas, Caium Meliſſum expoſitum Spoleti natum à matre ſua ADSERTVM poſteà fuiſſe, quaſi ſubponat expoſitione non fuiſſe amiſſam libertatem. Id enim duplici ex capite euenire potuit; primo, quia credere par eſt in Spoletio, vrbe Vmbriæ (ſextam Italiæ regionem conſtituentis, *Plin. lib.* 3. *cap.* 14.) Romanas leges, moreſve viguiſſe: erat namque Prouincia illa Romanis perquàm grata, & ab iiſdē magna ex parte poſſeſſa & culta, vt colligitur ex *Lucano lib.* 2. & clariùs ab *Scæuola* in *l. vxorem* 41. §. *codicillis, D. de legat.* 3. vt inde ex contrario mirè apteque noſtram ſententiam ab iſto *Suetonij* loco confirmemus. Secundo in cauſa illius Meliſſi Spoletani euenit, quòd mater (eum *adſerens*) expoſitionis impiæ criminis, ob diſcordiam cum viro patrati, expers innocenſque fuerit; & ideò nec ipſi *adſerenti*, nec filio, dirum damnum inculpatè paſſo, expoſitionem præiudicio eſſe debuiſſe. Et ſanè ab iſtis lucem adcipient illa *Suetonij* (Grammaticis de Grammatico Meliſſo incognita) *Caius Meliſſus Spoleti natus ingenuus, ſed ob diſcordiam parentum expoſitus, cura & induſtria educatoris ſui altiora ſtudia percepit, ac Mæcenati pro Grammatico munere datus. Cui cùm ſe gratum & adceptum in modum amici videret, quamquam ADSERENTE matre, permanſit tamen in ſtatu ſeruitutis: & præſentem conditionem VITÆ ORIGINI antepoſuit.*

Ex quibus ego omnium Iuriſprudentum & ceterorum iſta tractantiũ (quos viderim) primus nouè & ſecurè adſero, Iure Ciuili antiquo Romanorum inſpecto, ingenuos expoſitione libertatem neutiquam amiſiſſe: in quo ſanè primoris ex noſtris litteraturæ viri decepti fuerunt, & demum *Gulielmus Ranchin. lib.* 1. *variar. cap.* 2. *D. Ioan. Vela* (magni nominis vir, à quo prima iuris rudimenta adcepimus) *de delictis cap.* 9 *num.* 4. & ex Cultioribus *Lipſius* dict. *Epiſt.* 85. *ad Belgas, cent.* 1. & poſt eum *Pignorius de ſeruis*, paulò poſt initium, *Thom. Dempſterus ad Roſini lib.* 1. *cap.* 1. & nouiſſimè *Andreas Schottus in notis ad* dictam *controuerſ. Senecæ* 33. *lib.* 5. Qui pro ſuo, & ceterorum communi adſenſu malè expendebat *Plinium*, proximè relatum, & dict. *l.* 6. & 8. *D. de pignorib.* quarum aliis longè verior eſt ſenſus iam per nos demonſtratus *ſupr. nu.* 40.

Sanè vno caſu iſtorum & reliquorum opinio ſaluati fortè an poſſet, ſi expoſiti ἀπάτορες ſpurij, vel incognitorum parentum, generiſque eſſent: hos enim ita à natiuitate derelictos, velùt ſeruilis fuiſſe conditionis, facilè ſibi quiſque ſuadebunt, & vt tales reputatos, quo tempore ſine parentibus eſſent: patre verò aut matre ingenua adſerente & probante expoſitum filium ſuum eſſe (qua norma ex *Fabio Quintiliano* auo adnotabimus *ſuprà num.* 147.) expoſitus liber & ingenuus declarabitur. Id quod comprobari poſſe videtur ex *Senecæ* d. *controuerſ.* 33. verbis illis *ſuprà* notatis: *Quo factum eſt, ne laſi patres liberos ſuos aut* AGNOSCANT, *aut:*

RECIP-

RECIPIANT, &c. & *infrà: Non eſt quod timeas, nemo* AGNOSCET. Et certè moderamine iſto non inepto, prædicta omnia intelligi poſſe reor: etſi ſubdubius, enim nullibi expreſſim deciſum inueniam apud Romanos, expoſitos, quorum parentes erant ignoti, ante *legem Conſtantini* ſeruos fieri excipientis. Seruitus autem nec inducenda, nec præſumenda eſt extra caſus à iure expreſſos in *l. adeò 7. D. de acquir. rer. domin. §. item ea quæ ex hoſtibus, inſtitution. de rer. diuiſ. §. ſerui, inſtitut. de iure perſ. l. 3. & ſeqq. D. quib. ad liber. proclam. non licèt. l. 4. §. gratum, D. de re milit. l. penul. D. de operis libertor.* cum ſimilibus, quas renouauit & ampliauit maximus Imperator *Conſtantinus* (vt diſertè notauit *Laurent. Pignor. de ſeru.*) in *l. 2. C. de libertis & eorum liberis.* Hiſque demum ita admiſſis, adhuc dictam *legem Conſtantini 1. tit. 7. lib. 5. C. Theodoſiani*, correctoriam facies, ſi dixeris, agnitionem & repetitionem ſumptibus exſolutis anteà permiſſam, hunc Imperatorem apertè exterminaſſe illis prædictæ *legis* verbis: *Omni repetitionis inquietudine penitùs ſubmouenda eorum qui ſeruos aut liberos ſcientes propria voluntate domo recèns natos abiecerint.* ¶ Video te hæc noſtra poſtrema mobilitatis, ſeu inconſtantiæ nota inurentem: id ſanè facilè feremus, ſi locum vbi firmè pedem figere poſſimus prædemonſtraueris. Et verò interim in eam magis inclinamus ſententiam, vt exiſtimemus Iure Ciuili Romanorum ante *Conſtantinum* vigente expoſitionem, nec patriæ poteſtati, nec libertati, fraudi damnóve fuiſſe parentibus, aut aliis pro libertate expoſitorum adſerentibus.

CVM autem iſta Iure communi ex noſtra ſententia ita ſe haberent, 43 *Conſtantinus* Imperator † nouè ſtatuit in d. *l. 1. tit. 7. lib. 5. Cod. Theodoſiani*, vt *quicunque puerum, vel puellam, proiectam de domo patris vel domini voluntate, ſcientiaq́; collegerit, ac ſuis alimentis ad robur prouexerit, eundem retineat ſub eodem ſtatu, quem apud ſe recollectum voluerit agitare, hoc eſt, ſiue filium, ſiue ſeruum eum eſſe maluerit. omni repetitionis inquietudine penitùs, ſubmouenda eorum qui ſeruos aut liberos ſcientes propria voluntate domo recèns natos abiecerint*, ita vt hac lege (odio exponentium lata) duo iuris communis correctoria continerentur: primum, expoſitos filios ad libitum educatoris ſeruos eidem eſſe vel liberos aut filios adoptiuos: ſecundum, vendicandi facultatem ſumptibus reſtitutis (patri aliàs conceſſam) ſublatam omnino eſſe à *Conſtantino.* Idemque ſubinde ſtatuerunt Imperatores *Honorius* & *Theodoſius* in *l. 2.* dicti *tit. 7. C. Theodoſ.* & *Valentinianus* cum *Sociis* in *l. 2. C. de infantib. expoſ.* & ſenſit *Alexander* in *l. 1. Cod. eod. tit.* & conferunt quæ adnotauit *Ioſeph. Scaliger. in Auſonian. lection. lib. 1. cap. 14. ad fin.* Vt inde vites contrarium Interpretum communem adſenſum, quem ſequitur *D. Ioan. Vela* (magiſter meus nunquam pœnitendus) *in tract. de pœnis delictor. cap. 9. numer. 4.*

Nouiſſimè *Iuſtinianus* † (qui fauore libertatis multa alia ſanxerat) inſigni *l. 3. C. de infant. expoſ.* (cui concinit *l. nemini 24. C. de Epiſ. audien.*) ita nouè decernit: *Sancimus nemini licere ſiue ab ingenuis genitoribus puer paruulus procreatus, ſiue à libertina progenie, ſiue ſeruili conditione maculatus expoſitus ſit, eũ puerum in ſuum dominium vendicare, ſiue nomine dominij, ſiue adſcriptitiæ, ſiue colonariæ conditionis.* quam poſteà ampliauit in d. *Nou. 153.* quæ in aliquibus Codicibus eſt *l. 4. C. de infantibus expoſ.*) vbi expoſitos iſtos modis omnibus liberos facit, etſi mani- 44

Tt 2

feſta probatione ſeruilis conditionis
à principio fuiſſe poſteà demonſtren-
tur:quod adprobatum eſt à *Gregorio
IX.*in *cap. vnico de infant. & languidis
expoſitis.*

45 Sanè † ante *Iuſtinianum* expoſiti
etiam Iure Canonico (adcinenti Cō-
ſtitutioni Conſtantinianæ) obcupan-
tium fiebant, dum tamen á collecto-
re denuntiarentur forma & tempore
ſtatuto à *Concilio Arelatenſi II.* (quod
eſt in Generalibus *tom.1.p.1.*habito tē-
pore *Siricij* Pontificis, & eiuſdem *Cō-
ſtantini* Imperatoris, relato à *Gratiano*
in *cap. ſi expoſitus, 87. diſt.*) & à *Concilio
Vaſenſi*, aliàs *Vaſionenſi* habito tempo-
ribus *Theodoſij* Iunioris, cùm Eccleſiā
regeret *Leo I.* anno 3. ſui Pontificatus,
qui fuit ſalutis 442. vbi ita diſpoſitum
fuit in *cap. 1. canone 9. De expoſitis (quia
conclamatur ab omnibus) querela pro-
ceſſit, eos non miſericordiæ iam, ſed cani-
bus exponi, quos colligere calumniarum
metu quamuis inflexa præceptis miſeri-
cordiæ mens humana detrectet: id obſer-
uandum viſum eſt, vt ſecundùm ſtatuta
fideliſſimorum, piiſſimorumq; Auguſtorū
& Principum quiſquis expoſitum colli-
git Eccleſiam conteſtetur, conteſtationem
colligat, nihilominus de altario Domi-
nico die miniſter annuntiet, vt Eccleſia
ſciat expoſitum eſſe collectū, vt intra dies
decem ab expoſitionis die, expoſitum re-
cipiat, ſi quis probauerit ſe agnouiſſe: col-
lectori pro ipſorum decem dierum miſe-
ricordia, prout maluerit, aut præſens re-
tribuat, aut in perpetuum cum Dei gra-
tia, ſi voluerit poſſideat.* Verba autem
dicti Concilij (quod eſt inter Gene-
ralia *tomo 1. pag. 2.*) referre libuit, vt a-
pertiùs detegatur verus ſenſus *l. 2. C.
Theodoſ. de expoſitis*, d. *tit. 7. lib. 5.* in illis
verbis: *Si modo teſtes Epiſcopalis ſub-
ſcriptio fuerit ſubſequuta, de qua nulla
penitùs ad ſecuritatem poſſit eſſe cuncta-
tio*: ad quæ referuntur illa dictæ Sy-
nodi Vaſenſis: *Secundùm ſtatuta fide-
liſſimorum piiſſimorumq; Auguſtorum,*
&c. quod non latuit doctiſſimum
Cuiacium in commentariis ad dict. *titu-
lum. C. de infantibus expoſitis.* Vbi etiam
notat præfata verba d. *l. 2. C. Theodoſ.*
deeſſe in tranſcripta *l. 2. C. de infantibus
expoſitis*: in cuius principio alia fuerūt
à *Triboniano* (iuris arbitro & mode-
ratore) ſuperaddita, & ſimul inſcri-
ptio mutata. Eſt ergo prædicto-
rum Canonum, & *l. 2. C. Theodoſ.* ve-
rus ſenſus ex eod. *Cuiacio ſupra*: *Eum
qui expoſitum colligit, hoc conuocatis te-
ſtibus debere in conteſtationem redigere,
eamq; offerre Epiſcopo, & Eccleſiæ ſub-
ſcribendam, vt ab omni calumnia impo-
ſterum liberetur, nec a quoquam poſſit
inſimulari plagij vel furti: nam ex con-
ſtitutione ab Eccleſia ſubſcripta adpare-
bit eum collegiſſe expoſitum, non quæſiſſe
malo more, aut mala fide.*

Sed iam hæc omnia ceſſarunt † ex 46
d. *l. 3. Iuſtiniani, C. de infant. expoſit.* & d.
l. 24. C. de Epiſc. audient. & ex ſimili no-
ua illa *lege Canonica Gregorij IX.* in d.
cap. vnico de infantibus expoſitis, vbi
ipſa eadem immani expoſitione filius
fit ſui iuris, & ſeruus liber, ingenuuſ-
que euadit.

Dum tamen id fiat patre vel do-
mino ſciente, aut ratum habente, ex
dictis iuribus.

Quæ ius noſtrum † adprobauit in 47
d. *l. 4. tit. 20. part. 4.* vbi *Gregorius*, & in
l. 1. tit. 23. lib. 4. Fori, vbi *Montaluus*. Et
poſt antiquos & ordinarios, & ex Græ-
cis *Hermenopolum in lib. 1. tit. vltim. §.
finali*, iſta proſequuntur *Cuiacius lib. 9.
obſeruationum, cap. 38. & lib. 16. cap. 36.
Fornerius lib. 2. ſelectarum, cap. 14. Chop-
pi. de legibus And. lib. 1. cap. 10. nu. 5. Pa-
læotus de nothis, ſpuriiſq; filiis cap. 63. à n.
2.* & ex noſtris *D. Franciſcus Sarmient.
lib. 1. ſelectarum, cap. 10. à n. 1. Molina de
iuſtitia & iure, tractatu 2. diſputatione
39. poſt principium*, nouiſſimè *Auguſti-
nus Barboſa*, plures referens, *de officio*

Epiſ-

Epiſcopi, allegation. 51.*n.*145. & *Baſilius*
Legionenſis de matrimonio lib. 11. *cap.*9.
*n.*4. *Gratianus tomo* 2. *diſceptation. cap.*
267. à *num.*1 Qu *nu.*14. optimè reſol-
uit, patrem expoſitione amittentem
patriam poteſtatem non ideò eximi
ab onere dotandi filiam, qui ea tan-
tùm perdit, quæ bi ſunt vtilia, quæ
verò oneroſa ſunt ſuſtinere debet, ſe-
quitur *Auguſtinus Barboſa* d. *allega-*
tione 51. *n.*

48 Ab his fit † vt valdè mirer *Grego-*
rium Lopez, quem in dicta *l.*4. *tit.* 20.
*part.*4. *gloſſ.* .. latuit deciſio *Iuſtiniani*
in d. *l.* 3. *C. de infantibus expoſitis*, cum
aliis eiuſdem *ſupra* relatis plenam li-
bertatem expoſitis concedentibus.
Sed præ ceteris mirandus & notan-
dus eſt *Villadiego* in *l.*1. *tit.*5. *lib.*4. *Fori*
antiqui (quem *Fuero juzgo* adpella
mus) vbi exiſtimat poſt illam *legem*
3. *Iuſtiniani* licuiſſe parentibus filios
à ſeruitute redimere, ſolutis expenſis.
In quo *Auctor* iſte confundit expoſi-
tionem inſcio patre factam cum ea
quæ ex animo eius deliberato fit. Hiſ
ce addit *Quintilianum* (qui tempori-
bus priorum Imperatorum vixit) hu-
ius *Conſtitutionis Iuſtinianææ* mentio-
nem feciſſe, & *librum* cum *capite* ci-
tat, & verba expendit, quæ forſan in
aliquo apocrypho Codice adinuenit.
Quod notandum velim, vt inde eui-
dentius omnibus fiat quàm manife-
ſto ſe ſubponant periculo, qui ex
inanibus relationibus, aut enarra-
tionibus quiduis intrepidè adfirmant,
& ſuis ſcriptis in lucem dandis inſe-
runt.

Dubium ergo poſt *Iuſtinianum* in
eo tantùm verſatur, An expoſiti, quo-
rum parentes ignorantur, non ſolùm
49 liberi & ingenui, † verùm & legitimi
ſint cenſendi? In qua quæſtione parti
neganti adhærere videtur *Baldus* in *l.*
vulgò quaſitos, D. de ſtatu hominum, *in*
prima lectura, *in princip. in* verſiculo
in eadem gloſſa, dum ſpuriorum nume-
ro eos conſtituit: idque comprobari
videtur ex pluribus adductis à *Couar-*
ruuia in *Clementina ſi furioſus*, *parte* 1.
in principio, *n.*9. & à *Cardinali Palaoto*
de nothis, ſpuriiſq. filiis, d. *cap.* 63. *nu.*1. 2.
& 9. vbi iſtos expoſitos communi vo-
cabulo terræ filios adpellari ait, & no-
uos homines, & à ſe ortos. His adde
tradita ab *Stephano Gratiano tom.* 2.
diſceptation. d. *cap.*267. *num.*11. & 14.
cum pluribus ab his relatis ab *Auguſt.*
Barboſa de officio & poteſt. Epiſc. d. *alle-*
gat. 51. *n.*148.

Sed contraria ſententia adfirman-
tium, expoſitos pro legitimis haben-
dos & communior & verior eſt, ex his
quæ poſt alios optimè diſputat & re-
ſoluit *Paleotus* d. *c.*63. à *n.*3. eiuſque di-
cta (quibus non immoror & tranſcri-
bere ſuperuacaneum duco) proſequi-
tur *Baſil.* d. *cap.*9. *n.*4. & nouiſſimè poſt
*Gratian. ſupr. num.*22. & plures alios ita
tenet *Auguſtin. Barboſa* d. *allegat.*51. *nu.*
149. vbi pro iſta ſententia expendit
textum in *cap. lator*, & in *cap. peruenit*,
qui filij ſint legitimi: & faciunt latè tra-
dita à *Menoch.* (videndo) *lib.* 6. *præ-*
*ſumpt.*54. à *num.*20. Et ita tenendum
eſt, quidquid adſtruere conati fuerint
alterius ſententiæ adſertores, & cum
eis *Rebellus de obligation. iuſtitiæ*, 2. *par.*
*lib.*1. *quæſt.*2. *num.*15. *D. Ioan. del Caſtillo*
*lib.*2. *controuerſ. cap.*10. *num.*51. *Nicolaus*
Garcia de beneficiis 2. *tomo*, 7. *par. cap.*
2. *num.*10. Qui *numeris ſeqq.* plura ad-
ducit *Palaoti* ſententiæ fauentia: cu-
ius rationibus attentis facilè fit ſa-
tis omnibus ex aduerſo per iſtos ad-
ductis.

Hinc velle per conſequentiam
fit, vt expoſiti poſſint ad ſacros † or- 50
dines ſine vlla diſpenſatione promo-
ueri, vt ex *Felino* & *Barbatia* in *cap.*
cùm deputati, de iudiciis, firmat *Palao-*
tus vbi ſupra, & *Gregorius Lopez* in
d. *l.*4. *titul.*20. *part.*4. *gloſ.*6. *Bermond.*

Coneronius, poſt alios, *de irregularita. num.*126.

Nec obſtabit *text. in cap. quando*, 24. *diſtinct.* & in *Trident. ſeſſione* 24. *de reformatione, cap.* 5. & 7. vbi ſtatuitur de genere aut natalibus ordinandorum inter alia diligenter inquirendum, inueſtigandum, aut examinādum, quod in expoſitis fieri non poteſt: & ideò ad clericatum & ordines non eſſe admittendos, vt qui ſpurij ſint, & à patre ignoto habiti, vt in eodem *Tridentino ſeſſione* 7. *cap.* 1. & *ſeſſione* 24. *de reformatione cap.* 1. nam in dicto *cap. quando*, & ſimilibus, in quibus de genere ordinandorum agitur, ſolùm commendatur inquiſitio, aut inueſtigatio generis; cùm autem adparuerit quem expoſitum fuiſſe ex iuris præſumptione ſimul enaſcitur habēdum pro nato ex parentibus immaculati & puri (vt noſtri aiunt) ſanguinis, iuxta tradita poſt alios ab *Enriquez. lib.* 11. *cap.* 20. §. 2. *littera K. Perez de Lara de anniuerſariis & capellaniis lib.* 2. *ca.* 4. *num.* 39. *Nicolao Garcia de beneficiis*, 2. *tom.* 7. *par. cap.* 2. *num.* 26.

Illud verò vnum maximoperè debet adnotari, quòd licèt vnuſquiſque præſumatur ex bono genere & natalibus, & liber ab infecto ſemine Hebræorum vel Saracenorum, & iſta præſumptio ſtet pro expoſitis, iuxta ea quæ de aliorum ſententia reſoluit *Gratia. dict. cap.* 267. à *num.* 24. quando tamen leges particulares,
51 † aut ſtatuta (vt ſunt plura in Hiſpania Eccleſiarum Cathedralium, Collegiorum inſigniorum, & aliquarum Confraternitatum) expreſsè & diſertis verbis diſponunt, nullum admittendum, qui non ſit ex natalibus & aſcendentibus quibuſque, vel vſque ad quartam vel aliam generationem labe & nota prædicta liberis, expoſitis aditus ad iſta præcluderetur, vt qui probare non poſſunt præcisè & plenè qualitatem iſtam ac tenentur; nam vt ait *Papinian.* in *l.* 1. *D. de probat. Quoties quæreretur genus, vel gentem quis haberet necne? eum probare oportere*, facit *text.* in *l. ſi quis conſortium* 4. *Cod. de fabricenſ. lib.* 11. Et ita ex multorum ſententia reſoluunt *Lara de anniuerſariis lib.* 2. *dict. cap.* 4. ex *num.* 37. *Gironda de priuilegiorum explicatione*, à *n.* 1443. *Auguſtinus Barboſa dict. allegat.* 51. *num.* 151. Et omnium optimè ediſerit & reſoluit *Hieronym. Zenallos tom.* 4. *concl.* 900. à *num.* 110. Qui ex *num.* 135. rectè *contra Perez de Lara* & alios concludit, expoſitos iſtos non eſſe admittendos, ſiue ſtatuti verba negatiuè concipiantur (vt in caſu propoſito) ſiue adfirmatiuè admittātur *nati ex maioribus cum Maurorum, vel Iudæorum, vel aliter infectorum ſanguine nihil cōmune, & commixtum habentes*: quia in hiſce adfirmatiua comprehendit ſub ſe negatiuam, & è contra, ex latè adductis ibi per iſtum Auctorem. Quæ ſanè probabiliora in iure diiudico, quidquid in contrarium nouè reſoluerint *Stephan. Gratian. lib.* 2 *diſcept. d. c.* 267. *nu.* 41. *Nicol. Garc. d.* 7. *p. cap.* 2. *num.* 26. ab *Enriq.* adſerente ſe bullam Apoſtolicam vidiſſe à *Gregorio XIV.* emanatam anno 1591. in gratiam expoſitorum deinceps in quandam Confraternitatem ſtatutariam admittendorum, nam vt ipſe idem *Gratian.* ſentit *num. ſeq.* Bulla iſta particularis (vt quæ diſpenſationis) ad omnes alios caſus trahi non debet.

A dictis velut per neceſſariam conſequentiam inferri videtur, expoſitos non præſumi, nec iudicandos naturales horum Regnorum, attenta deciſione † *l.* 19. *dict. tit.* 3. *lib.* 1. *Recop.* in qua 52
ita diſpoſitum eſt: *I mandamos q̃ aquel ſe diga natural, que fuere nacido en eſtos Reinos, i hyo de padres que ambos à dos, alomenos el padre ſea anſimeſmo nacido*

en eſtos

en eſtos Reinos, ò aya contraido domicilio en ellos, i demas deſto aya viuido en ellos por tiempo de diez años. Ex quibus verbis clarè demonſtratur, naturalem in his Regnis dici non poſſe, qui natus in eis eſt, niſi pater ſimul, aut naturalis, aut domiciliarius horum Regnorum ſit, & incola decem annorum ante filij natiuitatem, quod nouè iſta lege ſtatuitur contra regulares iuris communis diſpoſitiones: quibus attentis ciuis & originarius quiuis dicitur loci vbi naſcitur, *l. ciues, C. de incolis lib.* 10. vbi DD. & nouiſſimè pluribus adductis firmat *Paulus Balzaranus ad Conſtitutiones vtriuſque Sicilia, tit. de aſſignation. litter. citatorialis. nu.* 25. Vt inde neceſſum videatur adſerenti ſe horum Regnorum oriundum, & naturalem probare prædictas qualitates in patre, ac in caſu præcedenti, probationis ſcilicet iniunctæ admittendo ad Eccleſias, Confraternitates, aut Collegia purum & immaculatum ſanguinem requirentia ex particularibus ordinationibus, & ſtatutis.

Quod nimis quidem durum videtur, & contrarium longè probabilius duco, tum quia dicta *l.* 19. *Recop.* loquitur in caſu ſingulari beneficiorum, ſcilicet Eccleſiaſticorum huius Regni, ad quæ obtinenda dominus PHILIPPVS II. cognomento PRVDENS, prudenter (auidam exterorum beneficiis prædictis, & Dignitatibus Eccleſiaſticis inhiantium cupiditatem compeſcere curans, & ne exteri negotiatores, aut ex quauis cauſa in his Regnis animo redeundi adſtantes filios ſibi in eis natos, vt naturales ad beneficia admittendos relinquerent, dum aurum, argentumque noſtrum adſportarent) dictam legem tulit, cuius hanc fuiſſe cauſam finalem patet ex procemialibus illis verbis (eam inducentibus, *Molina lib.* 1. *de primogeniis, cap.* 5. *num.* 6.) *Aunque por leyes deſtos nueſtros Reinos eſta proueido, que los que no fueren naturales dellos no puedan tener Prelacias, Dignidades, ni otros Beneficios: porque ſe ha dudado, i duda, quales ſe diran naturales para tener los dichos Beneficios: Ordenamos i mandamos*, &c. Quod miror nullum ex interpretibus eius legis adtendiſſe, nec *Barboſam*, qui eam ex profeſſo commentatus eſt in *l. heres abſens, §. proinde, D. de iudiciis:* vno excepto *Ignatio Maldonado*, qui in *ſua ſylua reſponſorum, reſponſo* 7. 4. *part. num.* 19. quaſi per indicem adnotauit hanc veriſſimam interpretationem illius legis. A qua malè deſtitit, cùm clarè & euidenter probetur verbis illis proximè expenſis: *Quales ſe diran naturales para tener los dichos Beneficios*, & comprobatur ex rubrica *de los Perlados i Clerigos*, ſub qua dict. *lex* ſita eſt.

Elicimus ergo ex his, infantes expoſitos pro naturalibus horum Regnorum habendos, & priuilegiis & immunitatibus naturalibus cōceſſis frui debere extra cauſam ſaltem Beneficiorum.

Sed & in ea idem † tenendum puto, non obſtante d. *l.* 19. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recopilat.* & eius ratione decidendi per nos *ſupra* expenſa: quæ in expoſitis re vera non militat, vt qui naturales illius ciuitatis, vel oppidi, in quo inuenti fuerint, ſemper ſint cenſendi, vt optimè ex *Bartolo*, *Ioanne de Platea*, & aliis notat *Gregorius Lopez* in dicta *l.* 4. *tit.* 20. *part.* 4. *gloſſa* 2. & nouiſſimè, poſt alios, *Auguſtinus Barboſa* dict. *allegatione* 151. *num.* 150. & paſſim hæc nos experientia & conniuentia Principum noſtrorum docet in pluribus expoſitis Beneficia, & Dignitates obtinentibus, & ſecurè poſſidentibus, & ita etiam ſecurè tenendum eſt, *l.* 4. §. 1. cum ibi notatis, *D. de manumiſſionibus.* Idémque dicendum 53

eſt de legatis, quæ pro maritãdis puellis naturalibus alicuius loci relinquũtur, quamuis ex fundatione, vel præcepto teſtatoris orphanæ tantùm debeant admitti, vt vtrumque optimè notat & reſoluit *Perez de Lara lib.2.de anniuerſ. cap.21.n.66. & 78.* poſt *Bart. Ioan. de Plat.* & *Greg. Lopez*, quos ibi refert.

Dum limites in Beneficijs patri-
54 monialibus † Diœceſum Burgenſis, Pallentinæ, & Calagurritanæ (de quibus in *l.21.* & duabus ſequentibus *illius tituli 3. lib.1. Recopilationis*) filijs parochianorum cuiuſque Eccleſiæ conferendis, iuxta antiquiſſimam (imò immemorialem, teſte *Gonçalez ad regulam 8. Cancellariæ, gloſ.* 5. §. 1. *num.* 49.) horum Epiſcopatuum conſuetudinem ab *Alexandro Sexto*, & alijs Summis Pontificibus adprobatam: nam cùm in eorum Conſtitutionibus (quarum meminit *Gonçalez ſupra à num.* 19. & ego ſæpiùs ad obcurrentes cauſas perlegi) filius patrimonialis is dicatur, qui parentes habuit decennio continuo ante natiuitatem incolas, & perſoluentes decimas, & primitias illi Eccleſiæ, in qua decantatur, & ſitum eſt beneficium conferendum, & expoſiti parentum incolatum cum prædictis qualitatibus probare non poſſint, inde planè fiet hoc caſu aditũ eiſdẽ ad patrimonialia beneficia præcluſum eſſe eadem cauſa & ratione, qua *ſupra* diximus, admitti eos non poſſe ad Eccleſias, Collegia, & Confraternitates, quæ in admittendis purũm & ab omni labe, notáque nataliũ ſanguinem expoſcunt. Et ita ferè in terminis (vt noſtri aiunt) deciſum fuit Rotæ in vna Calagurritana apud *Aemil. Verai.* Epiſcop. Caputaq. *deciſ.* 289. *nu.*1. *p.*1. quem refert & laudat *Gonçal. d. gloſ.*9. §.1. vbi optimè reſoluit, neminem agentem, & beneficium patrimoniale in communi concurſu petentem filium patrimonialem præſumi, niſi hoc plena probatione demonſtret, & cum adminiculis & qualitatibus requiſitis à dictis Conſtitutionibus Synodalibus. Quæ ad vnguem & inconcuſſè debent obſeruari, ex traditis ab eod. *Gonçal.* d. §.1. ex *n.*16. niſi Pontifex (cuius ſumma auctoritas & poteſtas, & hiſce præcipuè, ſemper cenſetur ſalua) eis derogauerit.

Nec enim his caſibus ſubficit, quem ſeſe naturalẽ probare (vt re vera probatur per baptiſmi librum, ex notatis à *Gonçal. ſupr. nu.*106.) niſi ſimul qualitates præfatas in ſuis parẽtibus oſtendat. Et ſanè ab his fiet vt expoſiti nobilium numero adcenſendi non ſint, nec tales præſumendi. Id quod facilè comprobatur à regula *l. non ignorat* 9. *C. de his qui accuſ. non poſ.* & nobis aperti is demonſtratur à generali diſpoſitione *l.7. & 8. tit.*10. *Recop.* cum traditis à *Garc. de nobil. gloſ.*10. *num.*1. & alibi.

At obſeruanda in expoſitis baptizandis, † vel pro baptizatis habendis 55
(vt hæc obiter dicam) inuenies in Catechiſmo Romano, relato à *S. Borromeo Concil. III. Mediolan. tit. de Bapt. infant. expoſ.* vbi ita ait: *Infans expoſitus licèt adpenſum collo ſcriptum habeat, quo ille baptizatus ſignificetur, ſi tamen re diligenter perquiſita, quemadmodum Catechiſmo Romano expreſſum eſt, adhuc dubium ſit eum baptizatum eſſe, ea conditionis formula baptizetur: Si tu es baptizatus, ego te iterum non baptizo, & ſi non baptizatus es, ego te baptizo*, &c. de qua in *c.2. de Baptiſmo.*

SECTIO I.

De pœnis exponentibus inrogandis.

Vidimus conditionem expoſitorum omni tẽpore: nũc de pœna, mulctáve exponentibus filios vel ſeruos antiquis temporibus impoſita, & im-

& impoſterum infligenda videndum eſt.

56 Dum præmittamus, immane † & crudele ſcelus (vt declamat *Seneca lib. 4. controu. 26.*) patrari à parentibus filios exponentibus. Peccant enim in naturam, nam vt ait Latinè *Plutar. in lib. de amore prol. In omnibus* animalibus *amor prolis eſt manifeſtus, in prouidendo, in tolerando, in continentia.* Et paulò *inferius* (cùm Leænæ, Vrſæ, & aliarum ferarum amorem, & curam in filios commendaret) ſubdit verba illa (per nos cum alijs *infra* expendenda in *cap. 16.*) *Verumenimuero, hæc tot, tantáque ad procreationem inſtrumẽta, tot adparatus, tantum ſtudium, tantáque prouidentia, nihil erant profutura, niſi parientibus natura amorem, procurationémque fœtus ſui ingeneraſſet*: facit *tex.* in *l. 2. §. ius naturale, D. de iuſt. & iur.* & in *§. 1. inſtit. eod. tit.* vbi liberorum procreatio & educatio iuri naturali tribuitur, & agnouit *Philo in lib. de ſpecial. legib. infra* referendus.

57 Quinimò expoſitio multo † crudelior eſt abdicatione (Græcis vſitata, à Romanis non admiſſa, *l. abdicatio 6. d. l. nec filium, C. de pat. pot.*) hæc enim filij miſſio ignominioſa eſt, fortè an imò ſemper, filij in patrem malè meriti, *Plato de legib. li. 11.* ac exheredatio (quas inde coniungit *Tertul. de præſcript.* dicens: *Quos exheredauerunt ſemper, & abdicauerunt, vt extraneos*) illa eſt propriæ ſobolis cura in ipſis vitæ primordijs (quando maior adhibenda erat, vt ex *Plutarcho ſuprà* adnotauimus) aliorum hominum pietati relicta, *l. 4. C. de infantib. expoſitis*, d. *Nouella* 153. §. 1. Seneca declamat. lib. 10. *Curatis quis ex ſolitudine infantes auferat, perituros niſi auferantur.* Tertullian. optimè in Apologetico: *Filios exponitis ſuſcipiendos ab aliqua prætereunte matre extranea.* Tu adde, & à canibus & ſuibus, & feris ſæpè interficiendos, *Philo in lib. de ſpec. legibus infra* referendus, *Arnobius lib. 8.* expendendus *infra num. 158. Lactant. lib. 6. Diuin. inſtit. cap. 20. non poſſunt innocentes exiſtimari, qui viſcera ſua in prædam canibus obijciunt, & quantum in ipſis eſt, crudelius necant, quam ſi ſtrangulaſſent.* Vnde *Calpurnius Flaccus declamat. 49.* de matre infido ſponſo ſubcenſa ita ait: *Venit ad nos praua mulier adcuſatura pietatem, infantem adhuc iuſſit feris, canibus, & diris alitibus exponi, &c.*

Eodemque modo interpretandus eſt *Liuius decade 1. lib. 1.* vbi de Romuli & Remi expoſitione loquutus: *Regis imperio* (ait) *in proxima illuuie pueros exponunt.* Maximè hiſce iungas illa *Conſtantini Manaſ. Annali. pag. 42.*

καὶ δίδωσι τὰ δύστηνα ῥιφῆναι καθ' ὑδάτων

ἐρρίπτο δὴ τὰ δυστυχῆ σκάφης ἔντος θεθέντα.

Et Rex Amulius *tradidit gemellos, vt aquis abiecti interirent,*

Et ita miſelli, quadam impoſiti ſcapha, abijciuntur.

Et illa *Ouidij Faſtorum lib. 3.*

Amne iubet mergi geminos, ſcelus vnda refugit

In ſicca pueri deſtituuntur humo.

Et alia conſimilia (circa eandem expoſitionem) *Iuſtini lib. 43.* & *Strabonis lib. 5. Geographiæ.* Et demum præ ceteris illa *Actuum Apoſt. cap. 7. verſu 19. Hic circumueniens genus noſtrum, adflixit patres noſtros, vt exponerent infantes ſuos, ne viuificarentur.*

Etenim apud bonos quoſque Auctores *exponere* & *perdere*, vel *occidere* pro eodem † vſurpantur, *Plautus in Ciſtellaria actu 1. ſcena 3.* 58

Dat eam puellã exponendam ad necem, Is eam proiecit.

Et *Donatus* (ſuper illis *Terentij in Heautontim. act. 4. ſcena 1.*

Vu

--*Hic profectò eſt annulus, quem ego ſuſpicor*
Is qui cum expoſita eſt gnata)
ait: *Exponere eſt morti tradere, & obijcere.* Et *Lactant. lib. 6. diuinarum inſtitut. d. cap 20. Tam nefarium* (inquit in propoſito) *eſt exponere, quam necar.* Eſt enim eadem ἐκτιθέντων κατακτεινόντων, id exponentium & obcidentium conditio, vt egregiè ſenſit *Athenagoras* in *Apologia pro Chriſtianis*, dicens: *Qua ratione iam natos & perfectos homines nos iugulabimus? Non enim eiuſdem eſt fœtus in vtero animal eſſe, ideoq; curam eius a Deo ſuſcipi exiſtimare, & poſt quam in lucem editus eſt, interficere: vt necnon exponere infantem, tanquam omnes qui exponunt parricidæ (aut, ſi ita dicere licet, infanticidæ) ſint: iam vero eundem alitum obcidere.*

Sed his clarius nobis *Paulus* Iuriſconſultus prædicta ſimplici & conciſſo ſermone expreſſit in *l. 4. D. de liber. agnoſ.* dicens: *Necare videtur non tantum qui partum perfocat, ſed & is qui abijcit*, cui concinit *l. 3. titul. 24. lib. 3. Fori, infra. num. 90.* iterum expendenda.

Demum iſta mirè confirmat illa conſideratio, quod vno & eodem verbo ἐγχυτρίζειν Græci expoſitionem & internecionem denotabant, vt ex *Heſychio* optimè notat in ſuo *Lexico Ioan. Scapula*, & pòſt alij nouiores.

Et ſanè prædictorum miram rationem adſignaſſe videtur *Quintil. decla. 306. Rarum eſt* (inquiens) *vt expoſiti viuant. Caducum circa initia animal homines ſumus. Nam ferarum pecudumq; fœtibus eſt ſtatim ingreſſus, & ad vbera impetus: nobis tollendus infans, & aduerſus frigora nutriendus. Sic quoque inter parentum manus, gremiumq; nutricis ſæpè labitur. Vnde nobis tantam felicitatem, vt ad infantem mors adcerſita non veniat? Vos ponite ante oculos puerum ſtatim neglectum, cui mori domi expediret: inde nudum corpus, ſub cælo inter feras & volucres.*

Sed & præfata omnia ampliauit *Iuſtinianus* d. *Nouella* 153. *de infant. expoſitis*, vbi peiores † homicidis expo- 59
nentes iudicat, quanto hi miſeriores ſunt, in quos crudelitatem exercent. Proſequuntur ordinarij in d. *l. 1. C. de infantib. expoſitis.* Quem titulum ideò
† in media homicidiorum diſputa- 60
tione conlocatum dixit *Forner. lib. 1. rer quotidianar. d. cap. 20.* Exornant *Clarus*, poſt alios, *lib. 5. ſententiar. §. fin. quæſt. 83. Palaotus de nothis ſpuriiſq; filiis, dict. cap. 63. in princ. Adam. Contzen lib. 5. Politic.* dict. *cap. 4. Gregorius* & *Villadiego* relati *ſupra*, *D. Ioan. Vela* (alios referens) *de delictis cap. 9. num. 3. & 7.*

Cùm ergo à natura inſitam pietatis rationem parentes filios exponentes, ceterique tale quid patrantes immaniter peſſundent, inde ratione, † 61
cauſaque naturali oblæſa planè innititur pœna ob tale ſcelus eis iniungenda. Maximè cùm τὰ οἴκοι γεννώμενα ἐκτιθέασι παιδία, τοὺς δὲ τῶν ὀρνίθων ὑπολαμβάνουσι νεοττούς: *Filios domi natos exponunt, alitum vero pullos excipiunt*, omnigenarum ferarum feraciores, vt diſertè in iſtos inuectus dixit *Clemens Alexand. lib. 3. de Pædagogo, cap. 4. prop. finem.*

At ex contrario † in cauſa expoſi- 62
tionis recèns natorum: *Venerandum eſt* (vt optimè conſulit *Pet. Gregor. de Repub. lib. 14. cap. 3. n. 6.*) *ſi ſeuerius inhibeatur, ne partus potius ſubfocentur, vel adſtrangulentur, quam patiantur venire in publicum metu pœna: & ideo ne id adcidat, detrahendum eſt ſeueritati pœnarum, & quandocunque inueniantur expoſiti infantes, procurandi erunt, relicta pœna in exponentes arbitrio iudicis.*

Quò fit, vt de expoſitione iſta va-

63 tiè † ſumatur ſupplicium, habita ratione euentus, modi & cauſæ, *Gregor. gloſ.*1.in *l.4.tit.20.part.4. Villadiego* in d.*l.1.n.3.tit.5.lib.4. Fori antiqui*, cum aliis illico referendis.

His sic præhabitis, ex ordine me facturum puto, ſi priùs ſeruorum recèns natorum expoſitionem damnandam (in qua non ita in naturam peccatur) deinde parentum proſequamur.

64 Et ſanè quod adtinet ad ſeruos † *Iacobus Cuiac.in tit.C.de infantib. expoſitis*, eandem ſentit pœnam domino imponi, quæ & patri filium exponenti; illi ſcilicet amiſſionis dominij ſerui; iſti patriæ poteſtatis. Sed hoc Iure Ciuili inſpecto verum non eſt, cùm pater eo attento in filio expoſito adhuc patriam poteſtatem retineret, d. *l.2.C. de ingen.manumiſ.* d.*l.patrem* 16. *C.de nuptiis*, cum aliis pluribus *ſuprà* adductis. Diuerſa ergo erat cauſa ſeruorum expoſitorum, qui excipientis, & educantis fiebant, vt prædiximus, hac velut multa, vel pœna iure communi antiquo indita in dominos exponentes, vel abiicientes ſeruiles partus.

Poſt dictam verò *legem Conſtan-*
65 *tini* † 1.*tit.7.°lib.5. C.Theodoſ.* dominus expoſitione dominiũ amittebat omni repetitionis actione deſtitutus, & recipienti, educantique expoſitus omnino adquirebatur. Quod poſteà cõprobarunt *Honorius* & *Theodoſius* in *l.2.* illius *tit.7.* quæ eſt 2. *C.de infantib. expoſitis*, in quibus illa verba: *Nullum dominus, vel patronus repetendi aditum relinquimus*, clarè præſeferunt, dominis exponentibus antiquitùs ius repetẽdi exſolutis ſumptibus non fuiſſe denegatum: & clariùs demonſtrat *Iuſtinianus* in *l.3.C.eodẽ tit.* his verbis: *Nec enim oportet eos, qui ab initio infantes abiecerunt, & mortis fortè ſpem circa eos habuerunt, incertos conſtitutos, ſi qui eos ſuſceperint, hos iterum ad ſe reuocare conari, & ſeruili neceſſitati ſubiugare*, & in *Nouella* 153.*cap.1.* (quæ in aliquibus Codicibus eſt *l. vltima, C. de infantib. expoſitis*) ibi: *Nam ſi noſtris præcipitur legibus, vt ægrotantes ſerui à dominis ſuis pro derelicto habiti, & quaſi deſperata iam valetudine cura dominica non digniati, prorſus ad libertatem rapiantur, quanto magis eos, qui in ipſo vitæ principio aliorum hominum pietati relicti, & ab ipſis nutriti fuerunt, non ſuſtinebimus in iniuſtam ſeruitutem pertrahi.* Quibus concinit d.*l. 4. tit. 20. part.4. E ſi por auentura el ſeñor quiſieſſe demandar el ſierno, que anſi ouieſſe echado, non puede, ca ſe torna libre por tal echamiento.*

At *Iuſtinianus* † ſeruo expoſito libertatem ipſa expoſitione conceſſit 66
in *l.3.& vltima.C.de infantib.expoſitis*, & in d. *Nouella* 153.*c.1.* ita vt præmium libertatis expoſito condonatæ eſſet pœna domini exponentis: ſimul cum facultate à *Iuſtiniano* eidem expoſito conceſſæ liberè de rebus ſuis diſponendi antiquo domino inſuperhabito.

Pœna ergo domino exponenti impoſita amiſſio eſt, & fuit dominij (quod in ſeruo recèns nato habebat) ex Iure Communi & à *lege Conſtantini.* Ex *conſtitutione* verò *Iuſtiniani* libertas ſeruo expoſito conceſſa fuit ſimul cum libera facultate ſua dandi, & relinquendi quibus voluerit. Ceteros verò ſeruum exponentes arbitraria & extraordinaria pœna puniendos fuiſſe omni æuo & generali diſpoſitione d.*l.necare.D.de liber. agnoſcendis* (vt qui rei inſcitæ & fraudulentæ punitione dignæ operam darent) firmiter tenendum eſt.

Sed & quo caſu dominus † ſeruum 67
expoſuerit, ſecurè adſero, iam nunc apud nos, qui veram Fidem profitemur, alia arbitraria extra ordinem

eum puniendum multa, ſi fortè ſeruum improuidè noctu abiecit in plateis, in vicis, ſeu in ſolitudine, & eum canibus, ſuibus & feris expoſuit: & tantò grauius puniendum, quantò peius expoſito ex inconſulta aut fera abiectione acciderit: quod mirè comprobabis ex dicendis *inferiùs* circa duplicem expoſitionis modũ. Quinimò & media Romanorum Iuriſprudentia attenta (de qua in *l. circumcidere, §. ſeruo, D. ad leg. Cornel. de ſicariis*) & in *conſtitutionibus Antonini* & *Diui Hadriani* (quarum meminere *Caius* & *Vlpianus* in *l. 1. D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris*, & *Iuſtinianus* in *§. 1. & 2. inſtitut. eod. tit.*) id ipſum dicendum erat de prædictis expoſitionibus à dominis immaniter ſeu temerè factis. Et hæc de dominis exponentibus.

Expositionis autem paternæ pœna latiorem ſanè, & exactiorem petit diſquiſitionem. Nam ſi primam Romanorum Iuriſprudentiam vſque ad priores Imperatores adtendas, eam, vtcunque factam, videbis im-
68 punitam, † ex his quæ ab inſignis patriæ Romanorum poteſtatis prætextu ſumus proſecuti *ſupra hoc capite ex num. 17.*

Temporibus verò inſequentibus *lex Romuli* (quæ patrem dominum vitæ necíſque fecit) admiſſa non fuit,
69 & velùt contrario † vſu (nullibi enim vſque ad *Conſtantinum legem* expreſſè obrogantem, aut derogantem videbis, quidquid dixerit *D. Solorzan. lib. 2. de parricidio, cap. 8.*) abolita remanſit, vt clarè colliges ex *Papiniano* in *l. fin. D. ſi a parente quis manumiſ. ſit*, *Vlpiano* in *l. 2. D. ad leg. Corneliam, de ſicariis*, & in *l. 1. in princip.* & in *§. ſi filius, D. de obſequiis parentib. & patronis præſtand.* & in *l. nec quidquam, § de plano, D. de officio Proconſ. & Legati*, & *Martiano* in *l. Diuus Hadrianus 5. D. ad leg. Pompeiam de parricidiis*, *Macro* in *l. milites 13. §. deſertorem, D. de re milit.* *Alexand.* Imp. in *l. 3.* & *Valeriano* & *Galieno* in *l. 4. C. de patria poteſtate*, & *Valentiniano* & *Valente* in *l vnica, C. de emendat. propinquorum.* Et *Seneca lib. 1. de clementia cap. 14.* Erixonem, qui filium flagellis occiderat à Populo Romano confoſſum teſtatur, idque pluribus exemplis optimè inluſtrat *D. Solorzan. d. lib. 2. cap. 8. & 9.*

A quibus factum eſt, vt eodem tẽpore & modo libera patrum exponentium licentia apud Romanos coërcita † fuerit variè quidem, ac arbi- 70
trariè ex dicendis *infra.*

Sed dictis à *Seneca ſuprà*, *Valerio Maximo*, *Paulo Oroſio*, & aliis à *D. Solorzano* relatis *d. c. 9.* ego addo (quod miror iſtum, quin & omnes latuiſſe) Ius Ciuile Romanorum nondum in patrem filium interimentem pœnam certam & expreſſam ſtatuiſſe ante *legem* † *Conſtantini vnicam tit. 15. lib.* 71
9. C. Theodoſ. (quæ eſt *l. vnica, C. de his, qui parentes, aut filios occiderunt*, de qua *inferius* erit ſermo) Etenim in legibus proximè relatis nullam patri in filium ſæuienti, aut eum interficienti pœnam inditam inuenies.

Nam *lex finalis*, † *D. ſi à parente quis* 72
manumiſſ. ſit, tantùm probat, Diuum Traianum Imperatoria innixum auctoritate (nec enim id cuique Magiſtratui concederetur, vt diſertè notat *Cuiacius* ad *lib. 11. quæſt. Papin.* ſuper illa lege) patrem, qui filium contra pietatem adficiebat, coëgiſſe emancipare: hæc autem Pijſſimi Imperatoris prouiſio in caſu ſingulari, & filio à patre ſæuiente indulta præcautio longè differt à mulcta, vel pœna patri indicenda, quin ſubponit contrarium, & filium à patre ideò abſtractum, ne fortè eum impunè occideret.

At *Vlpianus* in *d. l. 2.* † *D. ad legem* 73
Corne-

Corneliam, de ſicariis, dum ait, *Inauditum filium pater occidere non poteſt, ſed accuſare eum apud Præfectũ, Præſidemve Prouinciæ debet*, nullam in patrem filium inauditum punientem irrogandam pœnam à lege, Senatuſconſulto, aut Conſtitutione Imperatoria ait, ſed tantùm filium inauditum à patre enecari non poſſe. Quod ipſum de Principe aut Magiſtratu, cui maior demandata eſt à lege, vel Populo coërcitio, dicendum eſt iuxta *legem xij. Tabu.* cuius meminit *Saluianus lib. 8. de vero iudicio & prouidentia Dei*: *Interfici enim* (ait) *indemnatum quemcunque hominem etiam duodecim Tabularum decreta vetuerunt*. Idq́ue aliis pluribus auctoritatibus comprobat *Budæus* in notis poſterioribus ad d. *l. 2.* & ibi *Gothofredus*, & demum *D. Solorzan. d. cap. 8.* Et ſanè *textus* iſte, vel vt propriùs loquar, contemporanea *Alexandri* Imp. conſtitutio in d. *l. 3. C. de patria poteſtate*, velùt derogare voluit iuri antiquo paterno: cuius meminit *Seneca lib. 3. de Beneficiis, cap. 11* dicens: *Et quia vtile eſt iuuentuti regi, impoſuimus illis domeſticos Magiſtratus, ſub quorum cuſtodia continerentur.* Idem *lib. 1. de Clementia*, d. *cap. 14.* vbi refert, Tarſum quendã de cauſa filij cognouiſſe vocatis amicis in conſiliũ, & inter alios Imperatore Auguſto Cæſare: notat *Petrus Ærodius* d. *lib. 2. decret. tit. 6. c. 7.* & *lib. 6. rerũ iudicat. tit. 7. c. 9.* Et faciunt tradita *ſupra* ex *Halicarn. lib. 2.* (adſerente, patrem apud Romanos vice iudicis, accuſatoris & punitoris fungi) Voluit ergo *Alexander Seuerus* illa ſua noua Conſtitutione impoſterũ patris priuatum in filiũ iudicium exterminare: & hoc eſt quod *Vlpianus* edixit ex Cõſtitutione huius Imperatoris (cuius lateri adhærebat, vt memini me alibi adnotaſſe ex *Lampridio*) in d. *l. 3. C. de patria poteſtate.* Quam quidem adtendiſſe *Vlpianũ* in verbis *ſupr.* relatis, clarè demonſtrant illa Cõſtitutionis: *Eumq; Præſidi Prouinciæ oblaturus dicturo ſententiam, quam tu quoque dici volueris.* Quod vltimum (vt hæc obiter dicã) intelligi oportet in cauſa iniuriæ à filio irrogatæ, aliàs ſecùs. Quaſi voluerit Imperator patrum in filios iudicium, vt prædiximus, delere, cùm de vita, aut graniore pœna (denotata verbis illis dictæ Cõſtitutionis: *acriore remedio*) augẽdũ eſt.

Quod ipſum deciderunt *Valerianus & Galienus* in d. *l. congruentiùs*, † 74
C. de patria poteſtate, & *Valentinianus & Valens* in d. *l. vnica, C. de emendatio. propinquorum.*

Et eandem ſanè *Alexandri Seueri*
Conſtitutionem reſpiciunt d. *l. 1.* † & 75
§. ſi filius, D. de obſequiis parent. & patron. præſt. ibi: *Præfectus vrbis huiuſmodi delictum ad publicam pietatem pertinens, pro modo eius vindicat*, & d. *l. nec quidquam, §. de plano, D. de officio Proconſ.* ibi: *Terrere filium à patre oblatum, qui non vt oportet, conuerſari dicatur.* Et ab his (quæ plana, & valdè concinentia ſunt) veniũt explodendæ † va- 76
riæ Interpretũ Iuris interpretationes ad d. *l. 2. D. ad legem Cornel. de ſicariis*, cum receptiore *Budæi*, quam amplectuntur *Gothofredus* & *D. Solorzanus ſupr.* Si enim verbum *inauditum*, referamus (ac iſti voluerunt) ad *legem xij. Tabularum*, magnam certè ſubiungemus limitationẽ alteri illi *legi Romuli* pro patria poteſtate latæ, quam vſus ampliauit, vt ex *Halicarnaſeo*, & aliis adnotauimus *ſupr. n. 18. & ſeqq.*

At *tex.* in d. *l. Diuus*, † *D. ad legem* 77
Pompeiam, de parricid. tantum abeſt, vt contrariam ſententiam confirmet, quin potiùs eam penitùs euertat, & noſtram mirè comprobet, ait enim *Aelius Martianus*, ſiue *Matianus* (vti vult *Ioannes Bertrand. de Iuriſperit. fol. 115.* vel, vt ego fortè an verius puto, *Voluſius Matianus* eius pater, teſte

Vu 3

Forſtero lib.2. de Hiſtoria Iuris Ciuilis cap.64. qui vixit ſub Antoninis, & coætaneus fuit Hadriano, ex traditis à *Bertrando ſupr.fol.66.*) *Diuus Hadrianus fertur, cùm in venatione filium ſuum quidam necauerat, qui nouercam adulterabat, in inſulam eum deportaſſe, quod latronis magis, quam patris iure eum interfecit.* Quæ verba clarè denotant temporibus Hadriani (qui Alexandrum Seuerum præceſſit) liberam patriam poteſtatem, adhuc lege in contrarium lata coërcitam non fuiſſe. Patrem tamen ibi ideò damnatum video, quòd impio & ferino medio, & modo filium obciderit, vt vtrumque clarè probant illa verba: *Quod latronis magis, quàm patris iure eum interfecit.* Et hac pleniſſima interpretatione admiſſa (quam partim placuiſſe video *D. Pichard.* in §. *alia deinde, inſtitution. de public.iudiciis*) ceſſabit anxius labor Interpretum Iuris, & nouiſſimus *D.Solorzani* dict.*cap.9.* in ea lege enodanda.

Nec prædictis quidquam obſunt
78 adſertiones † *Pet. Ærody* d.*lib.4.decretorum,tit.7.cap.7.* & *D.Solorzani* d.*lib. 2. cap.9.ad fin.* ita aientis: *Nec mirùm, ſi Hadrianus inultum hoc patris facinus relinquere noluerit, qui Lampridio teſte in Hadriano, nedum filios a patribus, verùm & ſeruos a dominis obcidi vetuit.* Nam citatione iſta *Lamprydy* (ab aliquo fortè apocrypho Codice deſumpta) eruditiſſimus alioquin iſte vir deceptus fuit, cùm *Lampridius* vitã Hadriani non deſcripſerit: *Ælius verò Spartianus in Hadriano* ita tãtùm ait: *Seruos à dominis obcidi vetuit, eosq; iuſſit damnari per indices ſi digni eſſent.* Ex his autem non rectè infertur ad parentes: quorum ius durius, acrius, & potentius erat in filios ex *Halicarnaſſeo* relato *ſupra num.20.& 21.* cum aliis ibi latè adductis: quibus clarè adſentiuntur *Petrus Ærodius* d. *tit.6. cap.1.* & *lib.6. rerum iudicatarum tit.7. cap.1.* *D.Solorzan.* d.*lib.2. cap.7.* Et eis ſanè attentis verba præcitata *D. Solorzani* parum actè constructa ſunt, ibi: *Verùm & ſeruos*, quæ caſum implicãt faciliorem vice difficilioris. At *Ærodius* ipſe dicta *in lib.4. decretorum* d. *tit. 6. cap.7. verſ.ſed hoc ius*, exterminauit à d.*cap.9. lib.6. rerum iudicat.tit.7.* vt quæ agnouerit à Iure Romano, & eius vera Hiſtoria deuia omnino eſſe.

Demum non obſtat *Macri* reſponſum in d. *l.milites 13.* † §. *deſertorem*, 79
D. de re militari, quod alterius eſt propoſiti, & rem ex facto decidit: patriam verò poteſtatem oblatio paterna (de qua ibi) non imminuit.

Sed his nihilo ſeciùs à temporibus
† Imperatoris *Alexandri* patres obci 80
dentes filios inauditos arbitraria pœna ob contẽptum ſuæ Conſtitutionis punitos exiſtimo: & ſeueriùs eos, qui acriùs in filios, minuſque iuſtè ſæuiiſſent. Et hoc ipſum obſeruandum eſt in expoſitionibus filiorum. Et ſanè
† vtrumque mihi probat *Iulius Pau-* 81
lus in *l.4.D.de liber.agnoſcendis*, dicẽs: *Necare videtur non tantùm is, qui partũ perfocat, ſed & is, qui abijcit, & qui alimonia denegat, & is qui publicis locis miſericordiæ cauſa exponit, quam ipſe non habet.* Quæ verba, licèt generalia ſint, patris tamen perſonam præcipuè adficiũt, ibi: *Qui alimonia denegat*, & ibi: *Miſericordiæ cauſa exponit, quam ipſe non habet*, quaſi diceret Conſultus, patres partum perfocantes, & alimonia denegantes, vel exponentes, morte ſubſequuta, æquali pœna arbitraria puniendos, ceteros verò, imò & ma-
trem † ipſam ordinaria homicidij, iux- 82
ta *textum* in *l.1.* §. *ſed & mater, D.ad l. Pompeiam, de parricid.*

Hæc ita † ad tempora vſque Con- 83
ſtantini Imperatoris perdurarunt, qui in d.*l.vnica, tit.15. lib.9. Cod. Theodoſ.* (quæ eſt *l.vnica, C.de his qui parentes,*

aut

aut filios obciderunt) diſertis verbis ſtatuit, patrem interimentem filium pœna parricidij damnandum, quod comprobauit *Iuſtinianus* in *§. alia deinde, inſtitution. de public. iudic.* & nobis eſt *l.12.tit.8.part.7.*

Ex quibus omnibus, ſimul cum his quæ tradidimus *ſupra num.18.* clarè deſumes, quibus temporibus † apud Romanos ius vitæ, necíſque in filium liberum patribus fuerit; quibuſq; eorū exercita fuerit licentia; & quibus demum damnata & punita. Quæ magni nominis Iuriſconſultos latuiſſe video, & inter alios *Hartmanum Vulteium* qui in *princip. inſtitution. de patria poteſtate n.11.* parentum in liberos vitæ, necíſque conceſſam poteſtatem reſtringit, adſerens (& peſſimè quidem) ſine iuſta cauſa exercêri nō potuiſſe. Confundit namque tempora per nos proximè, & *ſup.* à d. *num.* 8. diſtincta. Nec tex. in *l. patri 20. cum ſeqq. D. de adulter.* (à *Vulteio* expenſis) quidquam obſunt: nam, vt ex eorum ſerie patet, alio longè diuerſo caſu loquuntur.

84

Et his ſanè præcognitis facilè quiuis dignoſcet pœnas exponentibus patribus Iure Romanorum impoſitas.

85 Nam ſi *legem Romuli* † adtendamus (expenſam *ſupra num.* 28. ex *Halicarnaſſeo lib.2.*) planum eſt, filias primogenitas, & quoſuis filios præter mutilos & monſtroſos (oſtenſos priùs quique viris ex vicinia) exponi non potuiſſe à parentibus, alioquin dimidiæ partis bonorum multa Ærario Publico adcidendæ damnandis.

86 Quòd ſi abſolutam † & ſingularem patriam poteſtatem Romanorum vitæ, necíſque in filios temporibus inſequentibus adtendas, cum traditis *ſupr. num.18.* liberam & impunitam fuiſſe expoſitionem fateri neceſsè habebis.

87 At ſi tempora *Alexandri* † Imperatoris, eiuſque conſtitutionem in d. *l.3. C. de patria poteſtate*, & concinentia Iuriſconſultorum reſponſa in d. *l.2. D. ad leg. Corneliam, d. ſicariis*, cum aliis adductis *ſupr.* perpendas, filij internicionem, & expoſitionem pœnæ arbitrariæ ſubeſſe videbis, ex dictis *ſupr.* argumento *textus* in d. *l. necare, D. de liber. agnoſc.*

Denique ſi ad Conſtitutionem *Conſtantini* † Imperatoris in d. *l. vnica, Cod. de his qui parentes, aut filios obciderunt*, animum vertas, exponentem patrem pœna parricidij damnandum morte expoſiti ſubſequuta, nemo inficias ibit. Licèt enim ex noſtris vnum, aut alterum tātùm inueniamus huius veriſſimæ ſententiæ adſertores (hi mihi ſunt *Petrus Gregor. lib.15. ſyntagmat. iuris cap. 28. num.6. D. Ioan. Vela* Magiſter meus *de delictis*, d. *cap.9. num.5. & 7.* & nouiſſimus *Franciſc. Pardilla in ſumma legum pœnalium 1. p. cap. 27.* qui expendere ſanè potuiſſent *textum* expreſſum huius propoſiti *in l.1. tit. 27. lib. 1. C. Theodoſ.*) hoc tamen ipſum velùt certum ceteri Iuris Interpretes ſubponunt, quando communiter adſerunt (& nouiſſimè *Stephanus Gratianus*, poſt alios *diſceptat. forenſ.* dict. *cap. 267. num. 2. 3. & 4.*) exponentes † homicidis æquiparandos. Idque mirè nobis probat aperta *l.* 3. † *titul. 23 lib. 3. Fori: Todo ome, que deſechare niño alguno, è no oviere quien le tome para criar, è murie re, el que lo echa muera por ello: ca pues el hizo coſa por que murieſſe, tanto es como ſi lo mataſſe.* Et ſanè huius legis veram rationem & cauſam mirè comprobabis ab his quæ in ſimilis altèrius inluſtratione diſertiſſimè ediſerit † *Philon in lib. de ſpecialibus legibus*, qui Latinè (Græciſare enim maniterquid prodeſt?) ita (ab abortus crimine, ad expoſitionem deſcendēs) ait: *Hac lex etiam grauiùs quidam prohibet expoſitionem infantium, quæ apud multas gentes propter natiuam inhumanitatem vulgaris eſt impietas, nam ſi pro-* 88 89 90 91

ſpiciendum eſt, ne ante præfinitum natiuitatis tempus vim patiantur in vtero, quanto magis conſeruadi ſunt iam editi, & quaſi nouelli coloni adſcripti ceteris hominibus, vt vna fruatur naturæ donis, quæ in terra, aqua, aëre, cœlo proueniunt, cœleſtia cõtemplationi & ſpectaculo, terreſtria verò vt vſibus ſeruiant, & expleant omniũ ſenſuũ deſideria: mẽti quoque famulẽtur tanquam Regi magno per eoſdem ſenſus, ceu ſatellites: aut etiam ſine horum miniſterio, dumtaxat in his quæcunque ſola ratione poſſunt percipi. Hæc tanta bona quiſquis adimit pueris, & alimẽta ſtatim a natiuitate denegat, ſciat ſe violare iura naturæ, & hoc modo incidere in maxima crimina, libidinoſus, immanis, homicida, atque adeò infanticida prolis propriæ; libidinoſus, vt qui non liberorum cauſa, conſeruandiq; generis cũ vxore cõgreditur, ſed voluptatẽ captans ex coitu more ſuũ, hircorumq; : immanis autem, quis potiùs cenſebitur, quam natorum ſuorum inimicus implacabilis? niſi quis eſt tam fatuus, vt credat non temeraturum fœdera inita cum exteris, eum qui cognationis iura, & communis generis ſocietatẽ, nodoſq; arctiſſimos ducit pro nihilo: certè homicidæ, infanticidæq; ſunt manifeſtarij, ſiue ſcelus id peragunt ſuis manibus, immaniter elidendo, præfocandóve recentem ſpiritum: aut in flumen, maréve proijciẽdo è ſublimi, quo celeriùs merganiur, ac profundiùs: ſiue in deſerta loca deportatos exponunt, vt ipſi aiunt, non deſperantes de ſalute, ſed re vera vt abiecti miſeriùs intereant; nam quæcũque feræ carnes humanas adpetunt, adcurrũt, & auidè fruuntur bellis epulis obiectis ſibi à parentibus, qui ſoli, aut præcipui curatores infantis eſſe debuerant; atque etiã reliquias eorũ carpunt alites carniuoræ, ſi ſeriùs veniant. Nam quoties maturè præſentiunt, decertant pro præda cũ terreſtribus beſtijs. Sed fac alicuius prætereuntis miſeratione colligi expoſititiũ, & alimenta, ceteramq; educationẽ conſequi, hoc beneficium quid aliud eſt, quàm parentum ipſorum condemnatio? Siquidem exteri faciunt horum officium, parentes verò ne eam quidem curam natis impendunt, quam exteri, immẽſum igitur quãto magis expoſitionẽ infantũ vetitam innuit, qui auctori abortus infligit pœnam capitis, ſi fœtus iam formatus erat in vtero: quamuis infantem tantiſper dum matrice clauditur, partẽ matris aiunt ſcrutatores naturalis Philoſophiæ, cumq; his Medicorum probatiſſimi, qui paraturam hominis inſpexerunt, non foris ſolùm, verumetiam diſſectis corporibus, ne quid eius ignoratum in curandis morbis adferret cauſam ingentis periculi, hanc cõcretionẽ partus ſecernit, abſoluens animal, ita vt nil ei deſi[illegible]orũ, quæ natura humana poſtulat: proinde ſine controuerſia homicida eſt, quiſquis infantem interimit, ætate non obſtante, cùm lex vindicet iniuriam illatam generi, attamen ſi ætatis quoque rationẽ haberi placet, maiorẽ indignationẽ infanticida mereri videtur: nam perfecta ætas multis modis irritat, offenditq;: infantibus vero tum recèns in lucem ac vitam editis, ne falſum quidem crimen licet obijcere propter ſummam eorum innocentiam: ideo ſæuiſſimi omniũ, & immaniſſimi iudicandi ſunt, qui his ſtruunt perniciem, meritò capitalem pœnam daturi legibus. Quæ & lege Thebanorũ † inrogabatur, teſte *Aeliano* 92
lib. 2. variæ hiſtor. cap. 7. ita intelligendo in illis prioribus verbis: *Lex Thebanorum rectiſſimè & humaniſſimè poſita eſt, ne ciui Thebano liceat infantes exponere, nec in ſolitudine abijcere capitis ſupplicio conſtituto.* Quæ omnia valdè miror latuiſſe, nec ſummis (vt aiunt) delibaſſe labiis *D. Solorzanum in* ſua perquàm eleganti *diſputatione de parricidio.* Et hæc de pœna parentibus infligẽda expoſiti morte ſubſequuta.

SIN AVTEM mors non ſequatur, patres exponentes extra ordinem pœna abitraria puniendi erant.

Vt

Vt autem Lector, qui iudicandi munere fungitur, functuúſve eſt, coæqualem immani huic ſceleri pœnam vbique imponat, notare debebit, du-
93 plicem † expoſitionis ſpeciem, quam prænotaſſe video *Iouianum Pontanum tomo 1. lib. de immanitate, cap. 7.* vt vni propoſita ſalus eſſe videatur, alij verò mors: prioris exempla erunt infantium expoſitiones, quæ parte & loco tuto fiunt, vtpotè in loco publico, in Hoſpitalibus, & βρεφοτροφείοις ad id deſtinatis (qua de re inferiùs agemus) vel infantibus ad valuas Domus Piæ, vel illuſtris in ciſta, ſimiliue inſtrumento adpenſis, aut alio quouis modo animum exponentis eum fuiſſe, præſeferenti, vt ſaluus fieret partus. Deque iſta expoſitione intelligendus eſt *Minutius Felix in Octauio*, dicens: *Saturnus filios ſuos non expoſuit, ſed vorauit*, hoc eſt, alienæ non committebat humanitati & miſericordiæ, ſed immaniter vorabat & deperdebat: & *Sueton. in Claudio cap. 25.* dicens: *Si quis necare quem mallet, quam exponere.* Alterius verò immanis expoſitionis erit præmeditata, vel inconſulta abiectio in ſolitudine, aut in flumine, aut nemore, vt Oedipi, & Paridis (relatæ à *Natali Comite* poſt alios *in Mythologia lib. 6. cap 23. & lib. 9. cap. 18.* & *Laurentio Rhodomano in epitome Troicorum*) aut Remi & Romuli enarratæ à *Liuio decade 1. d. lib. 1. Sed nec Dij, neque homines, aut ipſam, aut ſtipem crudelitate Regia vindicant, Sacerdos vincta in cuſtodiam datur, pueros in profluentem aquam mitti iubet.* Et omnium maximè Habidis, qui in Regno Hiſpaniarum ſubceſſit Gargori: *Huic* (ait *Iuſtinus lib. 44.*) *cùm ex filia ſtupro nepos proueniſſet, pudore flagitij variis generibus extingui paruulum voluit: ſed per omnes caſus fortuna quadam ſeruatus, ad poſtremum ad Regnum tot periculorum miſeratione peruenit. Primum omnium cùm eum exponi iuſſiſſet, & poſt dies ad corpus expoſiti requirendum miſiſſet, inuentus eſt vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum tramite anguſto (per quem armenta commeare conſueuerant) proijci iubet: crudelis prorſus qui proculcari nepotem, quàm ſimplici morte interfici maluit. Ibi quoque cùm inuiolatus eſſet, nec alimentis egeret, canibus primò ieiunis, & multorum dierum abſtinentia cruciatis, mox etiam ſuibus, obijci iubet. Itaque cùm non ſolùm non nocerent, verumetiam quarundam vberibus aleretur, ad vltimum in Oceanum abijci iuſſit*, &c. Ex quibus planum fit, hanc ſecundam expoſitionis ſpeciẽ nullo ſaluari poſſe prætextu aut excuſatione. Vt inde non abs re ſit, prædictas expoſitiones diuerſis nominibus † nuncupare, vt quę fit ad 94
mortem adpelletur, ABIECTIO: eam verò cui ex modo exponendi proponatur ſalus, EXPOSITIONEM, vocitemus. Quod quidem de mente *Iulij Pauli* fuiſſe videtur in d. *l. necare*, † *D. de liberis agnoſcendis*, in illis ver- 95
bis: *Sed & is qui abiecit*: & mox illis: *Et is qui publicis locis miſericordia cauſa exponit.*

Ab his, quin & à dictis *ſuprà* ex *Seneca*, *Tertulliano*, & alijs facilè deteges & refelles errorem *Ioannis Barclaij* † *lib. 4. ſuæ Argenidis*, vbi Polyar- 96
chi ſimulatam expoſitionem in biuio ſyluæ (ſolis paſtoribus, aut venatoribus agnito) enarrans, eum, *inhumana*, vel *miſera* poſitum manu confixit. Quibus verbis expoſitionem *inhumanam* diuerſam à *miſera* peſſimè facit, cùm ſæpè & in miſera & ærumnoſa egenorum parentum, vel matris (puta innuptæ notam vitare curantis) expoſitione, dira & inconſulta immanitas interueniat. Quò fit, vt parum aptè expoſitionem diuiſerit iſte in inhumanam & miſeram neſcius aptioris diuiſionis a *Pontano ſupra* adductæ.

Digitized by Google

Adhæc ſuperuacuè modos exponendi varios intermiſcuit, qui ſolius expoſitionis in loco non tuto (ac erat biuium illud, ex iam dictis) rationem inibat) à Cyri expoſitionis norma relatæ à *Iuſtino* d. *lib.* 1. & alijs, quam imitari deſtinarat inſciè deuians) Tales enim expoſitiones) ſimiles his quæ de Oedipo, Romulo & Remo enarrat antiquitas, iuxta proximè notata) nullo modo citra immanitatem patrari poſſunt. Parentes namque quantumuis miſeri & egeni, & re familiari indigentes in ipſa expoſitione filiorum ſalutem quærunt, cùm eos loco tuto ab incurſu ferarum libero conlocant, nec humi in ſylua ſæuè proijciunt, ac Barclaius ſuum fictum expoſitum. Videant ergo diſerti Lectores, iſtû melioris horum notitiæ quàm euidenter ignarum: vt inde clarè diſcant & percipiant longa interualla inter verborum fauſtus & veram eruditionem.

Sed ad noſtra redeuntes, Ego Iuris profeſſores maximoperè moneo, vt in inrogandis expoſitionis pœnis ſuper omnibus modum adtendant, & an expoſitio in quæſtioné deducta priori, ſecundæúe ſpeciei à *Pontano ſuprà* excogitatæ, ſit adtribuenda. Patres namque aut matres ea conditione, modo & forma liberos exponentes, vt facto ipſo quaſi dem̄ oſtient ſe velle partus ſaluos, ſoſpitéſque euadere,
97 mitiùs † ſanè puniendi ſunt, quamuis expoſitio quid aduerſi, imò plurimū reportauerit, vtpura mortem, aut mutilationem membrorum inlatam à percutiente noctu, & inconſultò expoſitum: vel à præcipitantia partus à loco excelſo, vbi po+ius erat, prouenientem. Lenioris etiam pœnæ exemplum ſit expoſitio facta detegendæ
98 proprię † turpitudinis cauſa ab ea, quę virgo reputabatur. Quod omni tempore eueniſſe facilè colliges ex *Plauto in Ciſtellaria actu* 1. *ſcena* 3. *& actu* 2. *ſcena vltima*, & ex *Ariſtophane*, qui de illa ſua Comœdia Νεφέλαι, ων (quæ multum negotij ei feciſſe anteà ratus fuerat) metaphoricè loquutus (vt ſtrenuè proſequitur & notat antiquus Scholiaſtes) ita ait:

Κἀγὼ παρθένος γὰρ ἔτ' ἦν, κοὐκ ἐξῆν πω μοὶ τεκεῖν

Ἐξέθηκα.

Et ego (namque adhuc eram virgo, nec licebat mihi parere)

Expoſui fœtum.

Quinimò caſus iſte adeò noſtris † 99
iuſtæ excuſationis fuit, vt *Iulius Clar. lib.* 5. *Sentent.* §. *final. qu.* 83. Palloſiam puellam nobilem abſolutam adſerat ex hoc capite. Quod & probauit *Menoch. d. caſu* 396. *num.* 6. *D. Ioan. Vela de delictis*, d. *cap.* 9. *num.* 10. Qui tamen dum abſolutionem illam Palloſiæ iuſtam ſubponunt, decepti ſanè ſunt, ex illico dicendis.

Erit etiam excuſationi, & mitiori
† pœnæ, vel multæ in cauſa rei fami- 100
liaris inopia eorum, qui liberis victui neceſſaria ſubpeditare non poſſunt, iuxta tradita à Cardinali *Palæoto de nothis, ſpuriisq; filijs*, d. *cap.* 63. *num.* 4. maximè ſi expoſitiones iſtæ fiant in loco apto & ſecuto, & libero ab incurſu canum, ſuum, & aliarum ferarum, vel alitum carniuorarum. Hos enim excuſans *Plutarch. in lib. de amore prolis*, ita ait: *Pauperiatem vltimum malorum cenſent, tanquam grauem & magnum morbum non ſuſtinent ſua proli tradere*, & ſenſit *Lactant. lib.* 6. *inſtitut.* d. *cap.* 20. Et idem dicendum videtur, ſi fortè calamitoſa tempora, velut fames, bellum, & ſimilia eos ad expoſitionem vrgeant. Aliter verò (vt hæc non omittam) parentes, qui educationi filiorum neceſſaria aptè ſubminiſtrare poſſunt, grauiter delinquunt. Quin & in foro animæ lethaliter peccant, & ad erogatorum reſtitutionem

Hoſpi-

Hoſpitali, Eccleſiæ aut cuiuis Operi Pio vel Publico obcurrentibus tenentur, vt optimè latéque notat & reſoluit *Pat. Ioan. Azorius 2. p. inſtitutio. Moral. lib. 2. cap. 5. quæſtion. 7. & cap. 26. quæſt. 2.*

Sed & prænotatæ cauſæ, aliæque
101 ſimiles (vnam aut alteram † excipio, velut metus inſtantis, imminentis, & impendentis, *l. 2. & 3.* cum ſimilibus, *D. de donationibus cauſa mortis*, quæ matrem Moiſis impulit, *Exodi*, d. *cap. 2.* & Semiramis, Paridis, Cyrique parentes: & conſimilem Iſmaëlis ab Agar in ſolitudine ineuitabili ſorte contingentem, *Geneſeos cap. 21.*) in totum à pœna iudiciali expoſitionis
102 reos non liberabunt. † Nam quæ virgo rei inlicitæ operam antea dedit, ab arbitraria pœna excuſari non debet ob expoſitionem (propriæ prætextu turpitudinis non detegendæ) ab ea in Deum, qui omnia videt, patratam Patribus itidem egenis inopia rei familiaris excuſationem omnino non præſtabit, præſertim inter Fideles, qui ſumma egeſtate laborantibus ſub reatus æterni pœna ſubuenire tenentur.

103 Nec vllo etiam † tempore defuerunt, qui operi tam pio (Deo & hominibus perquàm grato) adcurrerint in omnibus peræquè gentibus MISERICORDIA PVBLICA (vt ait *Seneca libro 5. dict. controuerſ. 33.*) expoſitis fauentibus, eóſque fouentibus. Thebanis enim (teſte *Æliano lib. 2. de var. hiſtor. cap. 7.*) lex erat præcipiens; *Parentibus in extrema neceſſitate poſitis filios ad Magiſtratus cum faſcijs deferre, qui eos curarent ali publico ſumptu ab alto; cum quo pactum & conſuetudines intercedebant, vt ex fide infantem aleret, adultúmque ſerui, vel ſerua loco haberet, ſic vt alimentum, & educatio ſeruituti compenſaretur.*

104 Tempore verò *Conſtantini*, † cùm Imperium Romanum tanto Imperatori Chriſtiano ſubeſſet, *lex* ab eo lata eſt (quæ in *Cod. Theodoſ.* eſt d. *l. 1. lib. 11. tit. 27. de alimentis, quæ inopes parentes de publico petere debent*) ita edicens: *Æreis tabulis, vel ceruſſatis, aut linteis mappis ſcripta per omnes ciuitates Italiæ proponatur lex, quæ parentum manus à parricidio arceat, votúmque vertat in melius: officiúmque tuum hæc cura præſtringat, vt ſi quis parens adſerat ſobolem, quam pro parte educare non poſſit, nec in alimentis, nec in veſte impertienda tardetur, cùm educatio naſcentis infantiæ moras ferre non poſſit, ad quam rem & fiſcum noſtrum, & rem priuatam indiſcreta iuſſimus præbere obſequia.* Quod alia lege (quæ eſt 2. d. *tit.* idem *Conſtantinus* ad Prouincias Imperio ſubiectas extendit, & Præſides & Rationales è Fiſco, eiúſque horreis neceſſaria miniſtrari his egenis iuſſit, notat optimè *Choppin. de legibus Andium lib. 1. cap. 10. num. 5. & 6.* Quamuis longè à vero errauerit, ſubponens d. *num. 5. Conſtantinum* mancipia Chriſtiana ſubſtuliſſe, quandoquidem, & in cautis expoſitorum cótrarium diſpoſuerit in d. *l. 1. lib. 5. C. Theodoſ. tit. 7. de expoſitis.*

Sed & alios magnos Principes † 105
ὀρφανοτρόφους eſſe voluiſſe ex *Zonora*, & *Cederno* teſtatur nouiſſimè *Adamus Contzen lib. 7. Politic. c. 29. §. 15. in fin.* Mihi verò omnium maximè ex hoc capite laudandus *Iuſtinianus* ab his quæ facilè conſtant, vel colliguntur ex *rubrica* & *l. illud*, *l. ſancimus*, *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & ex *Nouella 7. de non alienand. aut permut.* in præfat.

Et verò licèt apud nos, aliáſq; Prouincias Orbis Chriſtiani hodie ſimilis præuētio & prouiſio ſupremorum Principum non inueniatur, ſemper † 106
tamen in his plagis ardenti charitatis adfectione iſtis recèns natis ſubuen-

tum videbis è reditibus Hoſpitalium aliorúmve Piorum Operum vel Locorum: ſingulariúmve perſonarum eleemoſynis hiſce expoſitis ſedulò (quo vigent proximi amore) obcurrentium. Vltra quam quòd inopum parentum filij vbique ex publico, ſi opus fuerit, hodie ſunt alendi, ex dicendis *infr. nume.* 135. *& ſeq.*

Vt inde quàm liquidò adpareat, nullam expoſitionem infantũ recens natorum dari poſſe à pœna maiore,
107 vel minore immunem, excepta † illa quæ fit ineuitabili neceſſitatis vi, argumento d. *cap. 21. Geneſeos*: aut mortis inculpato timore exponenti, non vana ſuſpicione, ſed iuſta aut veroſimili cauſa incuſſo, vt prædiximus. Quæ fuit ſententia *Gloſſæ* in *capit. finali.* 87. *diſtinctione*, quam refert & ſequitur *Syluester in ſumma, tit. de expoſitis, numero* 3.

Dixi autem, exponentem inculpa-
108 tum eſſe debere; nam † mulier (vt hæc obiter dicam) quæ alienum à matrimonio partum timore mariti, vel filia innupta, quæ metu patris ſobolem inlegitimam exponunt, cùm rei inlicitæ à principio operam dederint, omnium inde ſubſequentium facinorum iuſta excuſatio eſſe nec vlla poteſt ex *Gloſſa* & *Sylueſtro* proximè relatis, & ex dictis *ſupr. num.* 112. Quibus adde *Hieronym. Llamas* ita expreſsè decidentem *in Methodo ſpirit. 3. parte.*

Adhaec parentes filios exponentes morte etiam non ſequuta diuerſimodè multabantur.

109 Et primò ex mente *Menochij* † (illico referendi) Senatuſconſultum Plautianum (cuius meminit *Vlpianus* in *l.* 1. *&* 3. §. 1. *D. de liberis agnoſcendis*, & nos *ſuprà cap.* 1. *num.* 35.) latum eſt, in cuius ſecunda ſpecie, vel parte, maritus partum non agnoſcens extra ordinem puniebatur, id eſt, arbitrio iudicis, vt optimè putauit idem *Menochius de arbitrarijs lib.* 2. *caſu* 396. *num.* 3. Qui *num.* eodem (iunctis his quæ propoſuerat *num.* 1) id non alia ratione fieri exiſtimauit, quàm quòd pater partum non agnoſcens deſpexiſſe, & abieciſſe, id eſt, expoſuiſſe, vel necaſſe eum videretur. Id quod placuiſſe video diſertiſſimo *D. Ioanni Solorzano in* ſua eleganti *diſputatione de parricidij crimine, lib.* 2. d. *cap.* 5. Sed mihi non probatur, qui conſidero, Senatuſconſultum illud Plautianum longè diuerſæ rei obcurriſſe, nec quidquam in exponentes ſtatuiſſe, ſed tantùm in patrem, qui poſtquam ab vxore diuerterat, filium ex ea natum non agnoſcebat: cuius perfidiam pœna extraordinaria id Senatuſconſultum inſequebatur. Qui enim dici, aut excogitari potuit, illud referri poſſe ad patrem exponentem, qui partui mulieris repudiatæ intereſſe noluit, vt ſubponit dicta *l.* 1. §. *pœna*, *D. de liberis agnoſcendis*. Faciunt quæ de iſto Senatuſconſulto Plautiano ſtrenuè adnotauit *Iacob. Raëardus lib.* 1. *variorum*, *cap.* 18. cum alijs per nos adductis *ſupr. cap.* 1. d. *num.* 35.

Nec his obſtat *l. Nec filium* 9. † *C.* 110
de patria poteſtate, cuius verba illa: *Senatuſconſulta de partu agnoſcendo, ac denunciata pœna*, referri non debent ad Senatuſconſultum Plautianũ, vt malè putabat *Menochius ſuprà num.* 5. ſed ad aliud ſimile factum temporibus Imperatoris *Hadriani*, relatum ab *Vlpiano* in dicta *l.* 3. §. 1. *D. de liberis agnoſcendis*, quo, de partu conſtante matrimonio edito, agnaſcendo, agebatur. Hoc verò (vt quod generalius) caſum quemcunque expoſitionis, vel abiectionis filij comprehendebat, & pœna denuntiata extra ordinem patrem puniebat, dict. *l. nec filium*, *l.* 2. *C. de infantibus expoſitis*: quæ ad prædictum Senatuſconſultum referen-

referen-

referenda eſt in illis verbis (ſuperadditis *legi 2. tit. 7. lib. 5. Codicis Theodoſiani*, à qua, reſtè *Cuiacio ſupra*, ſumpta eſt) *Vnuſquiſque ſobolem quam nutriat, quòd ſi exponendam putauerit, animaduerſioni, quæ conſtituta eſt, ſubiacebit*.

Deinde poſt iſtud Senatuſconſul-
111 tum Imperator *Conſtantinus* † in *l. 1. dicto titulo 7. lib. 5. Codicis Theodoſiani*, & Imperatores *Honorius* & *Theodoſius* in dicta *l. 2. eodem titulo* (quæ forſan eſt *l. 2. C. de infant. expoſit.*) nutritores & educatores voluntariè expoſitorum filiorum (velùt alterius cuiuſlibet rei pro derelicto habitæ) dominos fecerunt, facultatemque eiſdem conceſſerunt illos ſub eo retinêre ſtatu, quem apud ſe recollectos voluerint agitare. Quòd ſi illos vt ſeruos ſuſcepiſſent, patribus exponentibus omnis repetẽdi, & filios ab hac ſeruitute eximendi præcludebatur aditus. Idque i-
112 ta † ſtatutum his legibus rectè arbitratus fuit *Pet. Gregor. lib. 11. ſyntagmat. iur. cap. 10. num. 3.* vt filius expoſitus ſeruus effectus non tantùm parentibus eſſet contumeliæ, ſed & conſanguineis, quod impiè ob æs modicum permitterent filium vel cognatum mancipari ſeruituti: cautioreſque hoc probro fierent, ne tale quid imposterum ſuſtinêrent: cùm ignominia maxima ſit generis liberi aliquem in eo ſeruum inueniri, *l. 1. D. de liberi. cauſa.* Et hoc ferè ipſum apud nos ſtatuebant antiquæ Gothorum Regum Siſnandi & Eurici *leges 1. & 2. dict. tit. 5. lib. 4. Fori juzgo antiqui:* niſi quòd pater filium à ſeruitute redimere cogebatur.

Sed cùm iſta magno eſſet præiudicio, & pœna liberis recèns natis expoſitis, qui nihil commiſerant, vt ita miſerè in duram ſeruitutem redigerẽ-
113 tur, *Iuſtinianus* † ea attentiùs conſiderans in *l. nemini 24. C. de Epiſcop. aud.* & in *d. l. 3. & 4. C. de infant. expoſ.* & in *d. Nouel. 153.* ingenuos, & ſui iuris eos fecit: *Vt ſibi adquirant, & in poteſtatem ſuam, vel extraneos heredes omnia quæ habuerint, quomodo voluerint, tranſmittant:* & vt noua iſta filij expoſiti ingenuitas, & à patriæ poteſtatis nexibus liberatio ipſa, velùt in præmium & ſolatium eſſet abiectionis paternæ; patri verò, in fraudem, pœnamque ſuæ crudelitatis. Et hic veriſſimus ſenſus eſt prędictarum conſtitutionum *Iuſtiniani*, quem valdè miror non calluiſſe doctiſſimum *Petrum Gregorium d. c. 10. n. 5. verſ. quanquam:* iſque idem mirè adaptatur Decretali *Gregorij IX.* in *d. c. vnico de infant. expoſ.* & *d. l.* noſtræ Regiæ *4. tit. 20. part. 4.*

Cùm autem ex legibus *Conſtantini* & *Theodoſij*, & ex conſtitutionibus *Iuſtiniani* Iure Canonico & Patrio adprobatis, varias in patrem exponentem filios recèns natos enumera-
uerimus pœnas, extraordinariam † 114
& arbitrariam Senatuſconſulti temporibus *Hadriani* lati (& relati in dicta *l. 3. §. 1. D. de liberis agnoſcendis*) non excludimus: quin potiùs regulam generalem conſtituendam exiſtimamus, exponentes ſcilicet, & iiſdem opem, vel auxilium præſtantes ſemper extra ordinem puniendos pœna arbitraria, vt prædiximus cum *Menochio* dicto *caſu 396.* Qua plectendi veniunt non tantùm qui legitimum, verùm & qui naturalem, ſpuriúmve filium exponunt, *Aloyſius Riccius in praxi reſolut. 28. Auguſtinus Barboſa de officio & poteſtate Epiſcopi, allegatione 51. num. 44.*

Sed & illi qui legitimam ſobolem exponunt indigentiæ prætextu, aut cuiuſuis alterius ſimilis cauſæ patriam
poteſtatem † ſemper amittent ex *lege* 115
Iuſtiniani, & Canonica, velùt in pœnam expoſitionis: quidquid in contrarium adſeruerit *Gloſſa* verbo *expo-*

Digitized by Google

ſitus in dicto *cap. finali*, 87. *diſtinctione*, *Stephanus Gratianus* cum relatis dicto *cap.* 267. ex *num.* 6. Idemque nobis erit attenta *d. l.* 4. *tit.* 10. *par.* 4. eiuſque prioribus illis verbis: *Verguença, ò crueleza, ò maldad mueue à las vegadas al padre, ò la madre*, &c. quæ ad omnem expoſitionis cauſam ſeu prætextum ſunt referenda: *maldad* enim, id eſt, *malitia*, datur in patre egeno, qui de proximorum deſperans charitate & pietate partum vtcunque exponit.

116 Sic inſuper expoſiti liberè † poterunt bona ſua cuiuis extraneo relinquere, parentibus inſuperhabitis, ex d. *lege Iuſtiniani* 3. *C. de infantib. expoſitis*, quam ita intelligit *Choppinus de legibus Andium*, *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 6. ex pluribus ibi per eum adductis, & à *Gratiano* dicto *cap.* 267. ex *num* 34. à quibus clarè elicies, filium expoſitū patri ſuccedere, cùm tamen pater eidem heres non ſit neceſſarius. Quod ego admittendum puto etſi expoſitus à patre poſtea agnitus fuerit, quidquid adſtruxerit *Gratianus*, poſt alios, *ſupra num.* 14 *& ſeqq.* etenim *textus* in *l. vxorem* 29. *D. de manumiſ. teſtam.* cuius deciſione iſti & alij innituntur, contrarium apertè probat.

117 At omnia iſta iure noſtro attento admitti non debent, † cùm ex d. *l.* 4. *tit.* 10. *part.* 4. expoſitus à patre ſciente liber tantùm expoſitione euadat à patria poteſtate: at Iure itidem Patrio filij emancipati heredes etiam neceſſarij ſunt ſuis parentibus, & è contra, *l.* 6. *&* 29. *Tauri*, cum alijs.

118 Sed & eadem lege † Partitæ attenta, & eius pœna (quæ non eſt extendenda) expoſitum à patria poteſtate liberum pater reaſſumere, & alere tenebitur, & expoſitus ſubinde patrem.

Hæc ſunt, quæ mihi obcurrunt circa pœnas patri exponenti omnibus temporibus Iure Romanorum & Patrio imponendis.

Et eiſdem ſanè ſubiacebunt legibus matres † exponentes, ex iam dictis; niſi quod & iure antiquo Romanorum, & ante conſtitutionem *Conſtantini* in d. *l. vnica*, *C. de his qui filios, vel parentes obciderunt*, matres liberos (in quos vitæ & necis, ac patentes poteſtatem non habebant) exponentes morte ſequuta, vt homicidę eſſent puniendæ. Quin & vt parricidæ à tempore *legis Pompeiæ de parricidijs*, *l.* 1. d. §. *ſed mater*, *D. ad leg. Pompeiam, de parricid.* Quòd ſi ſoſpes euadat proles expoſita aliter atque aliter pro modo exponendi, & cauſis, mulieri pœna infligenda erit iuxta *ſupr.* tradita à *Quintiliano* ſuo *declamat.* 306. *Calpurnio Flacco* d. *declamat.* 49. 119

Dum tamen notes, matrem (cuius in abiectione & expoſitione recèns à viſceribus enodati maior eſt immanitas) maiore pœna † arbitraria (quàm quæ iam hodie patri extra amiſſionē patriæ poteſtatis imponenda eſt) damnari debêre: cùm æquè peccans aliàs æquè non puniretur, quod miror nullum ex Interpretibus Iuris adnotaſſe: ſimulque mulieres in hiſce ſæuiores impluſimum eſſe: *Maritus* enim (vt ait *Quintil.* d. *declam.* 306.) *nunquam mandat exponendum*. Et ſanè iſtis & conſimilibus cauſis inniti forſan potuit *Conſtitutio* in Synodali Congreſſione Conſtantinopolitana, lata & contenta *lib.* 2. *Iuris Orient tit.* Περὶ τῶν ἐκτιθεμένων τὰ οἰκεῖα βρέφη, *De exponentibus proprios partus*, ſtatuens, matres ſuos filios in templorum aditibus exponentes vt homicidas puniendas, etſi ſoſpites euadant, & ab alijs ſuſcipiantur & educentur, vt notat perquàm optimè *Petr. Gregorius lib.* 15. *ſyntagmat. iuris*, *cap.* 28. *num.* 6. 120

Demum extranei † quilibet exponentes, vel in expoſitione cooperantes, vel 121

tes vel eidem quoquo modo fauentes pœnas ſubibunt iuxta leges Ciuiles & Patrias prætelatas, & reſolutiones iam *ſupra* adductas.

Et hæc de pœnis expoſitioni inrogandis retuliſſe ſit ſatis, dum tamen ex dictis ſequentia inferamus.

PRIMVM, ſuſtinêri non poſſe ſententiam *Ioan. de Anan. in cap. vni. n. 14. de infant. & expoſ.* quem refert & ſequitur *Stephan. Gratian. 2. tom. diſcept. forenſ. d. c. 267. n. 6.* dum putat, nil imputandum patri egenti, † qui filium
122 expoſuit in Hoſpitali alendum: nam expoſitio tenellæ plantulæ periculis varijs ſubpoſitæ impunita remanêre non debet, niſi palam fiat, & bona fide Rectore forſan Hoſpitalis ſciente & conſentiente, & partum fouente. Nec *Gloſſa in l. necare*, verb. *exponit*, *D. de liber. agnoſc.* dixit aut ſenſit quod ei *Anania* & *Gratianus* imponunt.

SECVNDÒ, à prædicta reſolutione, impunitatem denegãte patri quomodolibet exponenti, facilè elides quæ nouè excogitauit *Iaco. Cuia.* circa d. *l.*
123 *patrem 16.* † *C. de nupt. in comm. ad tit. C. de infantib. expoſ.* qui cùm vidiſſet patrem exponentem, de quo ibi ius patriæ poteſtatis non amiſiſſe (vt cuius requiritur conſenſus in matrimonio filiæ expoſitæ, iuxta *tex.* in *l. Paulus, de ſtatu hom.*) coactus fuit ſubponere & adſerere, *textum* illum intelligendum de patre egeno, qui neceſſitate coactus filiam expoſuit, quaſi egeſtas eum liberaret à pœna, & in cauſa eſſet, vt patriam poteſtatem retinêret. In quo diſertiſſimus vir verum ſenſum illius *textus* per nos *ſupr. n. 38.* traditum non adtendit. Nec itidē, poſt illam *l. patrem* (cuius Auctores fuerunt *Diocletian.* & *Maximian.*) *Conſtantinum* nouè ſtatuiſſe in d. *l. 1. tit. 7. de expoſ. lib. C. Theodo.* expoſitos fieri educatoris, & patrem exponentem ius patriæ poteſtatis ipſa eadē expoſitione deinceps deperditurum. Sed infeliciùs ſanè *textum* in d. *l. patrem* intelligit *Oſuald. Hilliger. ad Donel. lib. 2. c. 26. lit. F.* dum contrarium deciſioni d. *l. 1. tit. 7. de expoſ. lib. 5. Cod. Theodoſ.* adſtruere conatur apertè.

Tertiò, à dictis circa pœnas expoſitioni à iure inflictas pendet vera reſolutio illius quæſtionis, An expoſitus patrem occidens, parricidij teneatur? † In qua communis eſt reſolutio non 124
tenêri, *Pet. Gerar. ſingul. 2. n. 9. Menoch.* cum relatis *de arbitr. lib. 2.* d. *caſu 396.* à *n. 14. Farinac.* poſt *Tiberium Decian. de homicid. q. 120. n. 164. & duob. ſeqq. Stephanus Gratian.* poſt *Plazam, Carrer.* & alios d. *diſput. 267. n. 1. & 3.* Sed mihi contraria opinio (quam video placuiſſe *D. Solorzano in* d. ſua *diſputat. de parricid. lib. 2. cap. 5.*) magis adridet. Sed altiore quidem cauſa à dictis enarãtcùm enim iure antiquo ante *Conſtantinum* patri exponenti indita non eſſet pœna amiſſionis patriæ poteſtatis, eamq́ue in expoſito retinêret, vt iam *ſupr.* adnotauimus, inde perquàm euidens fit, expoſitum iure illo, vt verum patricidam damnandū. Idemq́ue dubio procul dicendum eſt poſt nouam *legem Iuſtiniani*, quæ eſt 3. *C. de infant. expoſ.* & *Nou. ll. 153.* vbi expoſitos ſui iuris effecit: vnde eſt, vt eadem ſit ipſorum cauſa, quæ emancipatorum, qui licet à nexibus patriæ poteſtatis liberi ſint, parricidij tamen pœna à lege indita indubiè tenentur, *l. 1. D. ad leg. Pompei. de parricid.*

Stat ergo difficultas in expoſitis poſt dictam *legem Conſtantini* .. *tit. 7. lib. 5. C. Theod.* & ante d. *l. 3. Iuſtini.* & ſanè cùm Iure Romano nulla fuerit inducta fictio (Græcorum abdicationi ſimilis, de qua in *l abdicatio*, *C. de pat. poteſt.* cum adductis *ſup.*) quæ naturalia iura patris ademerit (vt latè adnotauimus & probauimus in *cap. 3. §. 3.* argũ. *tex.* in *l. 3. D. de interd. & releg.*

enim aliis) planè conſequimur, tunc etiam expoſitum *lege Pompeia de parricid.* damnandum, vt qui naturalis in partem pietatis oblitus, tantam tamque immanem patrauit feritatem, quam *lex* illa vindicat. Non eſt ergo neceſſum recurrere ad rationem *D. Solorzan.* cum ait, veroſimile non eſſe filium à patre ſine magna cauſa expoſitum fuiſſe: nam ea attenta ſequeretur expoſitum à patre extra cauſam egeſtatis, periculi imminentis, vel ſimilium, parricidij pœna non teneri, ita vt *lex Pompeia de parricidijs* adficiat expoſitos à parentibus ſine cauſa. ſecùs ea data, quod nullus dicet. Maximè cùm nulla cauſa ſit, quæ expoſitioni iuſtam excuſationem, & ab omni noxia liberam concedat; præter eam quæ ab inuitis, & vi maiore obpreſſis parentibus fit, vt prædiximus.

Quartò, ex prænotatis quod adtinet ad pœnas regulariter exponentibus iniungendas, deſtruitur error ma-
125 ximus *Oſualdi* † d. *c.* 26. *lit. A.* dum putat, expoſitione infantum patriam poteſtatem non amitti, ſed dominicam tantùm, & in iſta intelligi debêre *leges tit. C. de infan. expoſ.* non enim adtendit priora illa verba *l.* 3. dicti *tit. Siue ab ingenuis genitoribus puer paruulus procreatus*, quæ clarè præſeferunt, ante nouam illam conſtitutionem *Iuſtinia.* liberos & ingenuos expoſitos fieri excipientis & educantis, & à patria poteſtate liberati, quod verbis quidem diſertis ſtatuerat *Conſtantinus* in d. *l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *Cod. Theodoſ.* ibi: *De domo patris, vel domini*, & ibi: *Qui ſeruos, aut liberos ſcientes propria voluntate domo recèns natos abiecerint.*

Quinimò ex quo expoſitorum patriam poteſtatem à *lege Conſtantini* patres exponentes amittebant, factum eſt vt titulus ille *de infantibus expoſitis*
126 ſubcedaneus † aliis ſit, in quibus de eius amiſſione agitur, vt optimè adnotauit *Cuiacius in princip. comment. ad tit. C. de infant. expoſ.*

Quintò, ab hiſdem infero, quòd cùm exponentis culpa conſiſtat in deſertione propriæ prolis, quo tempore magis indiget parentum auxilio, & vitæ amittendæ maius verſatur periculum, ſi parentes † abijciant, vel pro 127
derelicto habeant puerum adultum, animaduerſioni vllæ non ſubiacebunt, quamuis ciuiliter compelli poſſent filios alere ex propria ſubſtantia: leges enim expoſitioni obcurrentes & eam punientes fauore tantùm recèns natorum latæ ſunt, d. *l.* 1. *C. Theod. lib.* 5. *tit.* 7. in illis verbis: *Ac ſuis alimentis ad robur pronexerit*, & *l.* 1. *C. de infant. expoſ. Si qua in alendo eo, vel forte ad diſcendum artificium iuſtè conſumpta fuerint*, & in *l.* 2. *Vnuſquiſque ſobolem ſuam nutriat*, & ibi: *Expoſitos quodammodo ad mortem*, & in *l.* 3. *Puer paruulus procreatus*, & ibi: *Qui eos nutriendos ſuſtulerint*, & ibi: *Eos qui ab initio infantes abiecerunt, & mortis fortè ſpem circa eos habuerunt*, *l.* 4. *In ipſis vitæ primordijs aliorum hominum pietati relictos*, & in *Nouella* 153. *de infantibus expoſitis*, ibi: *In ipſo vitæ principio aliorum hominum pietati relicti*: facit *textus* in *l. vnica*, *tit.* 8. *lib.* 5. *Cod. Theodoſ. Si quis à ſanguine quoquo modo legitimè comparauerit, vel nutriendum putauerit.* Quæ omnia clarè præſeferunt expoſitioni tantùm recèns natorum pœnam inditam fuiſſe in d. *l.* 2. *C. de infantib. expoſ.* vel ad ſummum paruulis ſeptennio minoribus expoſitis, vti præſenſiſſe videtur *Iuſtinian.* dum *rubr.* & *tit. de expoſ. lib.* 5. *Cod. Theodoſ.* addidit in ſuo *Cod.* & *tit.* 52. *de infantib. expoſ.* quaſi diceret, expoſitionem & abiectionem parentum pœnæ & animaduerſioni ſubiacêre, ſi proles abiecta minor eſſet ſeptennio, quo tempore primus tantùm gradus ætatis aduenit, quæ *infan-*

tia

tia dicitur,& puer *infans* nuncupatur. *l. ſi infanti* 18. *C. de iure deliber. l.* 1. *§. ſufficit, D. de adminiſtratio. tutor.* Quò reducenda ſunt quæ ait *Theophil.* in *§. pupillus, inſtitut. de inutil. ſtipulation.* vbi *infantis* nomen conuenire ait non ſolùm lactantibus, ſed & paulò maioribus; vocat enim infantes τοὺς ἔτι θηλάζοντας, καὶ μίκρῳ μείζονας. Et ita in terminis (vt noſtri aiunt) adnotauit & reſoluit *Petr. Gregor. lib.* 15. *ſyntag. iuris, cap.* 28. *num.* 25.

DICTIS ſuperius circa pœnas in foro (vt aiunt) fori exponentibus irrogandas, addimus, in foro poli pa-
128 tres exponentes grauiter peccare † ſi commodè expoſitos alere poſſunt, vt inſinuat *tex.* in *cap. vnico*, ibi: *Relegato pietatis officio, de infant. & languid. expoſ. Azor inſtit. Moral. lib.* 2. *cap.* 26. *quæſt.* 2. *Enriq. in Summa par.* 2. *lib.* 11. *cap.* 19. *§.* 3. Sed & vnum eſſe ex caſibus expoſitionem, quorum abſolutio Epiſcopis reſeruetur, optimè comprobauit nouiſſimus *Barboſa de officio & poteſtate Epiſcopi*, 3. *p. dict. alleg. at.* 51. *num.* 147. vbi diſertè adſtruit, tria debere concurrere, vt caſus iſte ſit de reſeruatis. Primum, quòd pater ipſe exponat, vel alius eius mandato, ſiue adſenſu. Secundum, quòd habeat vnde partum alat. Tertium, quòd ſumptus erogatos nolit exſoluere.

ILLVD inſuper valdè notandum, cẽſeo, nulli ob inopiam vel infamiam vitandam permiſſum filium exponere quantumuis prouido, præcautóque modo hoc patrauit, ex his quæ ſtrenuè adnotauit *P. Hieronymus de Llamas in ſua Methodo ſpirituali*, 3. *parte*, quamuis in foro iſtũ mitiùs eſſent puniendi ex dictis *ſupra num.* 97. alibíque, & iuxta ea quæ in cauſa abortus reſoluemus *infr. in c* 16.

* * *

SECTIO II.

De cura in expoſitos adhibenda.

SVB HÆC videamus de cura infantum expoſitionibus (quæ metu pœnarum arceri non potuerunt) adhibenda. Et ſanè hæc vbiq; † gentium 129
maxima ſemper fuit. Athenis locus erat, vt refert *Suidas* verbo Κυνόσαργες, vbi infantes adponebantur, ait enim: Κυνόσαργες, τόπος ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐν ᾧ τοὺς νόθους τῶν παίδων ἐτίθεσαν. Addidit & cauſam, quia templum ibi conſtructum erat Herculi, qui inter ſpurios reputabatur.

Romæ fuit *Ficus Ruminalis* in Comitio, de qua *Plinius lib.* 14. *cap.* 18. *Colitur ficus arbor in foro ipſo ac Comitio Romæ nata ſacra fulguribus ibi conditis: magiſque ob memoriam eius quæ nutrix fuit Romuli & Remi conditoris adpellata: quoniam ſub ea inuenta eſt Lupa infantibus præbens rumen, miraculo ex ære iuxta dicato, tanquam in Comitium ſpontè tranſiſſet*, Tacitus *lib.* 13. *Annal. in fine*.

Quæ ſanè ficus alia erat (vti ex præcitatis *Plinij* verbis patet apertè) à priore eiuſdem nominis, cuius meminit *Liuius decade lib.* 1. *Plutarchus in Romulo* (quidquid contra ſuppoſuiſſe videatur *idem Cheronenſis Plutarchus de fortuna Roman. infr.* expendendus) etenim prima *in proxima* erat Tiberis *alluuie*, vt diſertè ait *Liuius ſupr.* iſthæc verò in Comitio) à fluuio longè diſtanti) vbi nunc eſt templum DIVÆ MARIÆ NOVÆ, vt ex *Marliano in epitom. Topograph. antiq. Vrbis*, notat *Roſin. li.* 6. *Antiq. Roman. c.* 5. Atqui alteráque ficus ſic dictæ ſunt, quia Priſci *rumen*, ſeu *rumam* (vt ait *Plin. ſupr. Plutarch. de fortuna Roman. Varro lib.* 2. *de re ruſtica*,

c.11. *Sextus Pompei. Feſt.* eum referens *lib.17. fragm.* & *lib .o. verb. ruminalis)* *vocabant mammam.* Ab his ergo hanc Ruminalem Ficum Comitio exſtantem velùt expoſitionibus ſacratam quidam putarunt: & Romanos itidem filios ſuos ſub ea exponere conſueuiſſe. Sed ego apud eos, quibus iſtorum fides eſt, id ſcriptum nõ inuenio. quinimo Ruminalem iſtam ficũ (quæ Romanis magnę fuit venerationi ex pluribus quibus non immorot) impiis expoſitionibus eoſdem non inquinaſſe, argumento ſunt illa *Plutarchi de fortuna Roman. At Ficũ quidem Ruminalem adpellant a ruma, id eſt vbere quam Lupa ibi ſeſe demittens infantibus prebuit. Diu autem loci iſtius adcolæ hunc morem tenuerunt, vt nihil natum exponerent, ſed omnia tollerent atque educarent, Romuli caſum & ſimilitudinem venerantes.*

Cùm autem ea quæ de expoſitionibus ſub Ficu Ruminali fieri adſuetis, paſſim circunferuntur, non probamus. Simul vt certiſſimum in propoſito adnotamus Romæ LACTARIAM
130 † fuiſſe COLVMNAM in Foro Olitorio: ſic dictam, teſte *Sexto Pompeio Feſto in libris de verborum ſignificatione,* quòd *ibi infante lacte alendos deferebant.* Inde *P. Victor in deſcriptione Vrbis, regione 11. Forum Olitoriũ: in eo Columna lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt,* notat *Alexander ab Alexandro lib. 2. Dierum Genialium, c. 12.* & ab eo *Eſcobar de ratiociniis, ca. 29. n. 46. Gratianus diſceptation. forenſ. d. c. 267. n. 10.* Et forſan ad Columnam iſtã lactariam referenda ſunt illa *l. necare, D. de liberis agnoſcendis: Qui publicis locis miſericordia cauſa exponunt.* Niſi verba iſta generaliter intelligas, & ad quæuis loca publica in ciuitatibus, his expoſitionibus deſtinata, vel apta, referas cum diſertiſſimo *Rauardo in lib. coniect. c. 17.* Vbi perquàm acutè & veroſimili ſanè cõiectura *Goltzij* numiſma *in Faſtis (fol. mihi 208. in princip.)* ad Columnam iſtam lactariam refert. In eo enim columna depicta eſt media inter duas capras cum infantulo (vt iſte ait) & altera parte effigies Iunonis Soſpitæ matris Romanorum, cui commendari adſerit expoſitos infantuloa, lacte caprino ali ſolitos. Et hanc ſuam coniecturam adeò *Goltzio* placuiſſe refert, vt Indicem poſteà rerum in Faſtis memorabilium conglutinans, columnam illam *Lactariam* adpellare non dubitauerit. Mihi verò (qui ex antiquitate nõ pauca iam diù recognoueram) ex quo iſta in *Rauardo* perlegi, & à *Goltzio in ſuo Indice* comprobara vidi, ſuſpecta ſunt viſa, attenta numiſmatis inſcriptione.

Q. LVCRETIVS. Q. F. VESPILLO Ad quem (re curioſè penſata, & ſecuriore ductus coniectura) prædicta referenda exiſtimo. Id clarius eliciam, ſi primo loco adnotauerim è Veſpilliorum illuſtri familia (de qua *Stephan. Pighius Annalium Romanorum lib. 13. in Epigraphe* ita ait: *Aediles Curules Q. Lucretius, F. N. Flauius qui in hoc Mag.* VESPILLO *adpellatus eſt, quia cùm per ſeditionem occiſorum in Capitolio cadauera tanquam damnatorũ in Tiberim inſepulta protraherẽtur, Lucretius Aedilis ipſe ſua manu Ti. Gracchi cadauer eieciſſet, ſicut Auctor de Viris illuſtribus in Ti. Gracchi vita deſcribit. Nec puduit Lucretium cognominis, quod & liberis reliquit, & in ſtirpe diù poſtea remanſit)* Quintum Lucretium fuiſſe Quinti filium, quem, cùm à Triumuiris proſcriptus eſſet, *Vxor Turia inter cameram & tectum cubiculi abditũ vna cõſcia ancillula ab imminente exitio, non ſine magno periculo ſuo, tutum præſtitit,* vt iiſdem verbis enarrat *Valerius Maximus lib. 6. c. 7.* mox ſubdens: *Singulariq; fide id Turia egit, vt cùm ceteri proſcripti in alienis & hoſtilibus regionibus*

pro-

per ſummos animi & corporis cruciatus vix euaderent, ille in cubiculo, & in coniugis ſinu ſalutē retineret. Et hoc ipſum, vt memorabile, refert *Appianus Alexandrinus lib. 4. bellorum ciuilium*, & innuit *Dion Caſſius lib. 53.* Is ergo Lucretius (Auguſto poſteà adceptus) Conſul fuit cum Sentio Saturnino anno Vrbis conditæ 734. vt adſerunt *Dio ſupr. Velleius Paterculus lib. 2. Euſebius in Chronologia*, *Carolus Sigonius in Faſtis Conſularibus, Stephan. Pighius Annal. Rom. lib.* 18. Vel anno inſequenti 735. iuxta computationem *Onuphrij Panuini Faſtorum lib. 2.* Deque iſto Q. Lucretio ſunt aliquot Inſcriptiones inter plures Veſpillionum congeſtas à *Grutero*. Et is quidem cùm Conſul eſſet dubio procul, memoriæ ergò tanti facinoris à Turia vxore patrati, numiſma dicauit Iunoni Soſpitæ, hoc eſt, fidei coniugis, qua media ſoſpes, liberque à tanto periculo euaſit. Ideò autem numiſmate Iunonis imago inſculpta eſt, non tantùm reuerſa, ſed & priore parte (vbi nuda cum haſta & ſcutulo, vt in aliis pluribus *Goltzij* columna ſuperimpoſita inſpicitur) quia Iuno Dea Pronuba & coniugiorum fautrix erat, *Virg. lib. 4. Aeneidos*:

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ

Et eodem *libro* Veneri Iuno ipſa ait:

Speluncam Dido, Dux & Troianus eandem
Deuenient, adero, & tua ſi mihi certa voluntas,
Connubio iungam ſtabili, propriamq́; dicabo.

Ouidius *in Epiſt. Philidis*:

Iunonemq́; thoris, quæ præſidet Alma maritis.

Indeque matrimonio, IVNONIS THALAMI, nomen inditum in *Claudiano lib. 1. de raptu, in princ.* & *Statio lib. 4. Thebaidos, verſu* 527.

Cur autem dicatur *Soſpita*; & cur itidem capræ eidem fuerint dicatæ apertè nobis demonſtrat *Pauſanias* harum rerum diligens indagator, qui *lib. 3.* Μόνοι δ' Ἑλλήνων: *E Græcis* (ait) *Lacedæmonij ſolemne habent Iunonem colere, quam caprinivoram Aegophagami nominant, eidemq́; capras immolare: Herculem quidem produnt Templum dedicaſſe, & Deæ capram mactaſſe. Id illum feciſſe, quòd contra Hippocoontis filios pugnanti nihil Iuno aduerſi obiecerit, cùm proinde, atque in aliis certaminibus contra pugnaturam putaſſet: Capra verò feciſſe, quod alius generis victima non ſuppeterent*: faciunt tradita à *Pierio Valeriano lib. 10. Hieroglyphic. tit. Petulantia domita*, & à *Natali Comite lib. 2. Mythologiæ, cap. 4.* A quibus facilè elicies, quid fuerit in cauſa, vt Iuno exuuiis caprinis circũamicta (aceſt in dicto numiſmate) depingeretur.

Et ab iiſdem lucem adcipiunt illa *Ciceronis* (prædicta omnia mirè confirmantis) *lib. 1. de Natura Deorum: Tam herclè quàm tibi illam noſtram Soſpitam, quam tu nunquam ne in ſomniis quidem vides, niſi cum pelle caprina, cum haſta, cum ſcutulo, cum calceolis repandis.* Et plura de Iunone *Soſpita* à *Liuio*, *Cicerone*, *Feſto*, & aliis notauit *Roſinus lib. 2. Antiquitatum Romanar. cap. 6.* Vbi & Iunonis meminit *Caprotinæ*. Sed res alia eſt ex *Plutarcho* & *Macrobio* ab eo relatis. Quibus adde *Marcum Varronem* huius cognominis cauſam dilucidè demonſtrantem *lib. 5.* cùm ait: *Nonæ Caprotinæ, quòd eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres ſacrificant, & ſub ſacrificio faciunt, & è caprifico adhibent virgam.* Subtilis ergo conſideratio *Rauardi* quæ nobis ita diuagandi per loca deuia & incognita anſam præbuit) ex dictis facilè eliditur, & vera nouaque prædicti numiſmatis ratio ip- *Goltzio*, aliiſq́; numiſmatum Deſcriptoribus incognita impoſterũ retegitur, ob quæ Lectorē

prædicta non inutilia æſtimaturam ſperamus.

REDEVNTES ad curam publicam circa expoſitos, ſubaddo, inſequen-
131 tibus temporibus Pium † Traianum (vt ait *Sabellicus in eius vita*) domum ampliſſimam in monte Cælio fabricari iuſſiſſe, & inſigni donatione ditauiſſe, vbi expoſiti cum nutricibus integro quadriennio alerentur.

At ex quo tempore CHRISTI SALVATORIS noſtri vera Fides, verorum Petri ſucceſſorum cura in Italia præualuit, & piorum Imperatorum exemplo in Orientali Imperio
132 fuit ſtabilita, varia † Brephotrophia in ciuitatibus fuerunt inſtituta, & dotata infantibus pauperum nuper natis alendis, & præmaximè expoſitis, vt colligitur ex *l. illud 19. l. ſancimus 22. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & ex *rubrica tituli ſubſequentis*, & *Nouella Iuſtiniani 7.* notat optimè *Petrus Gregorius lib. 15. ſyntagmat. iuris, cap. 28. Gothofred. in ſcholiis ad rubricam C. de Epiſcop. & Cler.*

Temporibus demum ſubſequentibus, & his noſtris præcipuè, magnæ
133 fuerunt, & nunc † exiſtunt ampliſſimæ domus (quæ communiter Hoſpitalia nuncupantur) cum ingentibus dotationibus, obcurrentibuſve eleemoſynis pro his expoſitis alendis, vt de Gallia teſtatur *Choppin. de moribus Pariſiorum lib. 2. tit. 7. n. 19.* Et de Italia *Paleotus d. cap. 63. num. 2. Pontanus tomo 4. lib. 1. de liberalitate, cap. 19.* vbi Neapoli in Hoſpitali DIVÆ MARIÆ nongentos expoſitos vno tempore educari vidiſſe adſerit: & ſexdecim mille ducatos ibidem quotannis erogari in enutriendis pueris teſtatur *Andreas Molfeſius ad conſuetud. Neapol. tomo 1. par. 5. quæſt. 3. num. 25.* Quæ nos mirari non poſſumus, cùm decuplo ſumptus & numerus excedat expoſitorum, quos hodie fouet & alit in hac Mantua Carpetana Regia ſede Hoſpitale Beatæ MARIÆ DE LA INCLVSA. Eique alia ſimilia apud nos inueniantur: maximè in ciuitate Toletana inſigne exſtat Brephotrophium ſub inuocatione Sanctæ-Crucis ab illuſtriſſimo Cardinali & Archiepiſcopo Toletano D. Petro Gonçalez de Mendoça magnifica dotatione conſtructum. Sed præ omnibus Hiſpalenſis Eccleſia (omnium Orbis Chriſtiani in prouentibus, quos *Fabrica* dicimus, ditior) incredibili expoſitorum numero nutricum diſtenta vbera, ampliſſimo & perenni ſumptu ſubminiſtrat. Sed & multæ aliæ apud nos ſunt Domus Piæ & Confraternitates pro enutriendis expoſitis magnis dotationibus erectæ & in dies auctæ.

Quin vbique † gentium innata 134
velut videtur pietas & deuotio in expoſitos (quibus, omnium maximè, *Homo Deus eſt*, vt vetere Adagio fertur) vt inde *Theodotus in epitome* (poſt ſtromata *Clementis Alexandrini*) aptiſſimè dixerit: τὰ βρέφη τὰ ἐκτιθέντα τημελούχῳ παραδίδοσθαι ἀγγέλῳ, hoc eſt: *Expoſitos ſolicitis, & diligentibus (ſi fas eſt dicere) Angelis tradi.*

Vnde eſt, vt quibus locis Hoſpitalia, & βρεφοτροφεῖα iſta deſunt, pietas non defecerit vnquam.

Sed & poſt nos † multæ ſunt Piæ 135
Domus, & Hoſpitalia, vbi expoſiti iſtipoſt primos annos fouentur, educantur, inſtituuntur & diriguntur ad artes & opificia. Quin etiam in re litteraria magnos nominis viros & his noſtris temporibus vidimus. Quales & in bellica ſimul olim fuere: vel fortunatiſſimi, *Seneca lib. 5. d. controuerſ. 33. Quanti ex his fortes viri? quanti Tyrannicidæ? quanti futuri Sacerdotes? Ecce ex hac turba origo humana gentis adparuit*, cum dicendis *in cap. ſeq. num. 9.* &

poſt

poſt alios proſequitur *Palaotus* d.*cap.* 63.*n.* 3.*&* 8.

Sed & omni æuo plures fuerunt inſignes expoſiti, tam in pace, quàm in bello, vt poſt alios notat *Palaotus* d.*c.*63.*nu.* 4.*&* 8.*Rojas de ſubceſſion.c.*15.*n.*18 & alij:qui nimij ſunt in expoſitorum commendatione. Et præ ceteris *Italus* ille paradoxorum ſuo idiomate conſcriptorum *Auctor*, qui primores Orbis homines inlegitimos, expoſitóſve ſuo ductu fecit: ac noſter *Perez de Lara*, qui *Bartolum* ſine cauſa expoſuit, *lib.*1.*de anniuerſ.* d. *c.*21.*n.*70. malè percipiens, quæ iſte Iuris Ciuilis ſcientiæ Anteſignanus edixerat in *l. Quidam cùm filium* 132. *num.* 8. *D. de verb.oblig.* vbi ſe tantùm edoctum faſſus eſt primis literis (hoc eſt. Grammatica, Rhetorica & Dialectica, teſte *Forſtero lib.*3.*de Hiſtoria Iuris Ciuilis Romani, c.*27.) à Petro de Aſſiſio, qui poſteà Venetiis ſuis ſumptibus Domum Pietatis (à quo PETRVS PIETATIS nuncupatus) ad expoſitorum enutritionem erexit, in eaque inſignia charitatis opera in expoſitos exercuit.

Ad ea verò redeuntes, quæ de Domibus Piis & Hoſpitalibus expoſitorum adducebamus, pro coronide adnoto, ſuſtineri nec vllo modo poſſe, quæ in Loca iſta Pia minus piè, & omnium (quos viderim) ſolus excogitauit *Pater Llamas in ſua Methodo*, 3. *parte*, vbi omiſſam eorum reparationem, & deperitionē velùt adprobat: & ſimul ſubindicat ab eis cauſam, licentiamque peccandi & exponendi ſubminiſtrari. Nec enim ob id *pauciores erunt, qui exponent filios* (vt in propoſito videtur prænotaſſe *Seneca lib.* 5.d.*controu.*33.) cùm nullæ ſint in corpus peccātes ſpe futuræ expoſitionis. Sed & experiētia ipſa demonſtrat frequentes cōtingere expoſitiones, & in oppidis vbi non ſunt iſta Hoſpitalia ſiue brephotrophía, & plerunque fieri in locis parum tutis, magno periculo expoſitorum, qui in Hoſpitalibus prædictis ſecuriùs exponuntur, & aptiùs educantur. Et ſanè iſta omnia agnoſcit, vel vt firma certaque ſupponit Regia pragmatica, ſeu reformatio anni 1623. §.22. in illis verbis: *I anſimiſmo mandamos, que no pueda auer eſtudios de Gramatica en los Hoſpitales donde ſe crian los niños expoſitos i deſamparandos, i que los adminiſtradores i ſuperintendentes tengan obligacion de aplicarlos a otras artes, i particularmente al exercicio de la Marineria, en que ſeran mui vtiles, por la falta que ai en eſtos Reinos de Pilotos.* Quæ quidem clarè demonſtrant quantum DEO, hominibuſque grata & ácccepta ſient brephotrophia & Piæ Domus exponendis infantibus à feruenti, laudandaque aliquorum charitate & pietate deſt natæ & dotatæ.

Quòd ſi tanto Operi Pio patrando brephotrophia deficiant, nullúſve è Populo gratis & ſponè obcurrat, expoſitus à Republica † (quæ patris 130
vice fungitur, iuxta vulgare illud: *Cui pater eſt populus, pater eſt ſibi nullus & omnis*: & cui partus naſcitur, *l.* 1. §. *& generaliter, D.de vētre in poſſeſ.mitten.* & honori eſt, *l.ciuitatibus* 122. *D.de legat.*1.) ali debet, ex traditis à *Capola cautela* 2. *Bobadilla lib.*5.*ſua Politicæ, cap.*4.*num.*58. vel ab Eccleſia, eiúſve Rectore, vt ſenſit *Iacobin.de Sancto Georgio, Abbas*, & alij, quos referunt & ſequuntur *Molfeſ.ſupr.nu.*24.*Surd. de aliment. tit.*1.*quæſt.*81 *num.*1. quem & alios refert *Philip. Paſchal.de virib. patriæ poteſtatis* 2. *part. cap.* 3. *num.*56. Vel à Principe, vel ditionis domino, quæ fuit ſententia *Baldi* in *l. ſi qua illuſtris, C.ad Orfician.* Vel à communitate, ex eodem *Baldo* & *Boërio* relatis à *Surdo* d. *quæſt.*81. *num.*3. Vel ab his omnibus ſimul, vt voluit *Anton.*

Theſaur.deciſ. 118. motus ex d. *Nouella* 153.*ſ*.1. (cuius ſententiæ nouiſſimè fuit *Thomas Actius in tract. de infirmitate legali,cap.*48.*num.*30.) Vel arbitrio iudicum, vt decreuit *Pedemontanus Senatus*, reſte *Theſauro ſupra*: cuius deciſio valdè placuit *Eſcobar de ratiocinijs* d.*cap.*25.*num.*45.*ad fin.*

Quòd ſi me mea inter tot diuerſas ſententias non fallit opinio, ego rem
137 iſtam iuxta morem † regionis decidendam puto, ex regula *textus* in *l. ſemper in ſtipulationibus* 34.cum ibi notatis, D.*de diuerſ. regul.iur.* Quòd ſi mos, & obſeruantia ſubſequuta (vt aiunt Practici) non adpareat, valde probo ſententiam *Baldi* in dict. *l. ſi qua illuſtris*, vt iuxta naturæ legem (de qua in *l.nam hoc natura, D. de condictione indebiti*, cum aliis) expoſiti alantur à Regibus & dominis, qui bona vacantia aut deperdita ſuarum ditionum percipiunt, iuxta *textum* in *l.*1. *C. de bonis vacant.lib.*10.*& l.6. & 7. tit.*13. *lib.*6.*Recop.*

Sin autem deperditorum bonorum (quorũ dominus ignoratur) Summus Pontifex diſtributor eſt, ex communiore Theologorum & Canoniſtarũ opinione (quam reſoluunt, poſt alios, *Molina de iuſtitia & iure,tomo* 3.*diſput.* 746. *Rebellus de obligat. iuſtitiæ lib.*1.*q.* 12. *num.*3. *Valerius Reginald. in praxi fori pœnitent.tom.*1.*lib.*10. *cap.*14.*ſect.*3. *num.*211. *Leſſius de iuſtitia & iure lib.*2. *cap.*14.*dubitat.*7. *num.*49. ducti auctoritate *cap. cùm tu*, 5. *de vſuris, cap.ſicut dignum* 6.§.*eos,de homicidio, c.non ſanè* 15. §.*iſti* 14.*quæſt.*5. *cap. ſi quid inueniſti* 6.*quæſt.*1.) qui iſtorum bonorum curam gerunt auctoritate Apoſtolica (ſimul cum temporalibus dominis vacantia bona quoque titulo percipientibus) expoſitorum nutritioni & educationi (illis faciendę) prouidère iure tenebuntur. His verò deficientibus, Cõmunitates tam Eccleſiaſticę, quàm Seculares: ex dict. *Nouella* 153. *de infantibus expoſitis*, vbi *Iuſtinianus* vult his ſubueniri ab Archiepiſcopo, & à ſancta Dei ſub ipſo conſtituta Eccleſia; id eſt, omni (vt interpretatur *Theſaurus ſupr.nu.*4.) Fidelium congregatione, tam Laicorum quàm Clericorum: & ab ipſis etiam Secularibus Magiſtratibus, cùm ibidem *Iuſtinianus* Præfecto etiam Prætoriorum Illyrici præcipiat, vt hiſce ſimul opem ferat. Ex quo vno iſta vtrique ſtatui Eccleſiaſtico & Seculari aptiùs mihi incumbere videntur, quàm quòd nomine Eccleſiæ hoc in caſu omnes Fideles Laici & Eccleſiaſtici veniant, vt putauit *Theſaurus*.

His autem quæ de expoſitorũ cura & educatione *ſuprà* notauimus, addo, ſuperſtitioſam antiquitatem † longè 138
aliter iſta diſpoſuiſſe: nam vt notat *Ioan.Pareus*, eius diligens indagator, *ad electa Plautina*, verbo *natiuitatis*, plerumque expoſiti gladiatoribus cõmittebantur, qui ad artem ſuam eos adcommodabãt & dicabant, ſi forma eſſent vulgari. Quòd ſi venuſta, illis oculos eripiebãt, eunuchoſque alicui Reginæ tradebant: alij verò plures ſerui ſuſcipientium facti ſunt, d. *l.*1. *tit.*7.*de expoſitis lib.*5.*C.Theod.* Omniũ tamen immaniſſimum erat expoſitos in ſolitudinem abiici feris & auibus carniuoris in prædam, *Philo in lib. de ſpecialibus legibus*, loco *ſupra* citato, *Suidas* ἐκτίθενται τὰ βρέφη αὐτῇ ἢ εἰς ὄρη θηρίοις, ἢ καὶ ἄλλοις εἰς διαφθορὰ παραδίδοται ἐπ' ἐρημίαις, *Ouidius Epiſt.* 11. *Canac.ad Macar.*

Iámque dare paruum canibus, auibúſque nepotem

Iuſſerat, in ſolis deſtituiq́; locis.

*Fab.Quintil.declamat.*306.*Nudum corpus, ſub cælo, inter feras & volucres*: & anteà *declamat.* 278. *Illum feræ lacerauerunt, aut aues diripuerunt*. Vel in mare projici, idẽ *Quintilian* Declamator:

Velut

Velut expoſitos in aliqua ſolitudine, vel in mare proiectos. Vel ſtrangulari ſolebant, *Arnobius lib.8. Vos enim*(Romani)*video procreatos filios, nunc feris & auibus exponere,nunc adſtrangulatos miſero mortis genere inlidere.* Lactantius *lib.5. Diuin.inſtitut.cap.9. Qui natos ex ſe pueros, aut ſtrangulent; aut ſi nimium pij fuerint, exponant.* Vel demum in cloacas eiici, *Iuuenal.Satyra 6.ver.601.* iuncta interpretatione antiqui Interpretis:

Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votáque ſemper
Ad ſpurcos decepta lacus.

Ni mauis cũ nouiſſimo *Bernardo Autumno* iſta vltima verba referre ad Villabrenſem (vt ipſe ait) paludem, quæ iuxta Auentinum montem. Vel vt ego verius puto,referenda ſunt ad proiectos variis lacunis, lociſque ſpurcis, quibus Roma abundabat, ita vt *ſpurcum* (eodem *Autumno* adſeueratore) ſignificet *obſcœnum, obſcurum, lutulentum, fœtidum*, vbi deferebantur expoſiti partus,atque proiiciebantur.

At immanitas iſta in eos præſertim exercita eſt, qui mutili & debiles nati erant. Cùm enim antiqui maiorem corporum ad arma idoneorum, quàm animi, aut animæ curam haberent, inde ſtrangulationes, obiectiones & expoſitiones iſtas parentibus indulgebant. Et hac certè innitebatur ratione *lex* illa *Romuli* à *Dionyſio Halicarnaſeo* relata (cuius *ſupra* mentionem fecimus) illis verbis iam repetitis: *Niſi aliquid mutilum aut monſtroſum ſtatim a partu eſſet.* Et eam adtendit dictum illud *Seneca lib.1. de Ira: Portentoſos fœtus extinguimus, liberos quoque, ſi debiles, monſtroſique editi ſunt, abijcimus*, & in *Apuleio lib.5. de Aſino: Pater quidam peregrè proficiſcens mandauit vxori ſuæ, vt ſi ſexus ſequioris edidiſſet fœtus, protinùs quod eſſet editum,necaretur*,& *Seneca* Declamator ante iſtos *lib.5. controuerſ.33. Naſcuntur* (inquit) *quidam aliqua parte corporis mutilati, infirmi & in nullam ſpem idonei, quos parentes ſui proijciunt, magis quam exponunt. Aliqui etiam vernulas, aut omine infauſto editos, aut corpore inualidos abijciunt.* Et fortè omine infauſto edi in lucem dixit non tam mutilos & monſtroſos (quos iam in præcedentibus & ſubſequentibus verbis expreſſerat)quàm inlegitimam & vltra connubium habitam prolem, quæ odio & malo habebatur omini, ob idque exponebatur, vt innuit *Strabo lib.5.* vbi de Romuli & Remi expoſitione loquutus ita ait:*Pueros* RITV PATRIO *expoſuit in Tiberim.*

Sed ad partiones mutilas & monſtroſas redeuntes, notamus, à dictis facilè colligi,filios & ſeruos,mutilos & inutiles barbara impietate æquè à Romanis expoſitos & abiectos fuiſſe, vt in hoc eos ſimiles inuenias Indis Regni Sophitis(de quibus *Q. Curtius* dict.*lib.9.*ait:*Gens,vt Barbari credunt, ſapientia excellit, boniſque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt; aluntque, ſed eorum, quibus ſpectandi infantium habitum cura mandata eſt. Si quos ſegnes, aut aliqua membrorum parte inutiles notauerunt, necari iubent.*) Et Cathæis & Brachmanibus: qui editum infantem poſt duos menſes in publico conſilio exſpectandum exhibebant, vt cuius indoles probaretur, bonis inſtrueretur diſciplinis:ſi improbaretur,vel in ſyluas exponeretur,vel ſtatim in conſpectu adſtantium occideretur, vt narrat *Sabellic.lib.6. Eneadis, cap.4. Pet.Gregor.lib.15. de Repub.cap.1. num.16.* verſ. *vnde & moris.*

Sed, ô bone Deus! quantò rectiùs
expoſitis pietas † Chriſtiana obcur-
rit, ſemper & nunc fauet,eoſdemque 139
fouet: videmus enim quoſque recèns

natos Hoſpitalium & βρεφοτροφείων ſumptibus apud nos frequentiſſimè ali, deinde in alijs domibus pijs poſt primos annos, educari, inſtitui & dirigi ad artes & opificia, quin & ad rem litterariam, vt iam *ſupra* adnotauimus.

SECTIO III.

De ſumptuum in expoſitos erogatorum cauſa & repetitione.

CVM autem pietate, aut commiſeratione quis ductus expoſitum ſuſcipit & alit, & à parente vel domino, aut ab ipſo enutrito ſumptus repetere conatur, res diuerſimodè terminanda
140 eſt † vario iure ſuper expoſitorum conditione diuerſis vigente temporibus attento.

Ante *legem* enim *Conſtantini*, *tit.7. lib.5. Cod. Theodoſ* (quæ expoſitos omnes educatoris voluntati ſubiecit, & conceſſit eis liberè vti quaſi ſeruis, aut libertis aut filijs) ſumptus omnes facti in filio volente, vel inſcio patre, expoſito ante eius vendicationem ab eo exſoluendi & reſtituendi erant, vt iam diximus & probauimus ex *Seneca* d. *controuer.26.* & *Quintil.* auo *declam.* 278. alioquin educator interim expoſitum filium retinebat, & in eo velut quoddam ius dominij aut ſubiectionis habebat, vt colligitur ex eodem *Seneca lib.4. d. controuer.33.* ¶ Ab hoc autem nexu pater expoſiti, vel expoſitæ filiæ eximebatur, etiam ſumptibus non reſtitutis, ſi eius annuentis filium filiámve educator propriæ filiæ, aut filio matrimonio conlocauerit, d. *l. patrem, 16. C. de nuptiis.* Cuius rei ea mihi ratio eſt, quia cùm ex facto ſubſequuto declaretur animus præcedēs, *l. ſi ſeruus plurium, §. vlt. D. de legat.1. l. ſed Iulianus*, §. *proinde*, *D. ad Senatuſconſultum Macedonian. Menoch.* poſt *Tiraquel. lib.6. præſumpt.33. à num.23.* hinc fit, vt animum repetendi ſumptus in educatore iſto non conſideremus, quin potiùs eorumdem donationem ab eo (ſibi ipſi & filio, filiæúe forſan conſulenti) factam. Animo verò & ſpe eiuſdem defraudata ex tenitentia expoſiti, vel eius patris, actio vel exceptio ad ſumptuum repetitionem, vel nouè enaſcitur, ex d. *l. patrem*, attenta æquitate, *ſummáve ratione* Vel (vt voluit *Gregor. gloſ.5. in* d. *l.4. titul.20. part.4.*) ex capite ingratitudinis. Vel vtiliter, quaſi reuiuiſcat, vt pluries in iure accidit, *l. eleganter 24. D. de pignor. act. l. ſed reuocata 20. D. de iure fiſci.*

In ſeruo autem expoſito aliter res ſe habebat; nam ſi ſciente domino exponeretur, educatoris fiebat expoſitus, & ideò de ſumptibus nulla erat controuerſia, cùm rei vindicatio antiquo domino non daretur.

Cùm autem inſcio, aut inuito domino infans expoſitus eſſet, tunc ſanè dominium eius retinebat, & vendicatio ei concedebatur, reſtitutis ſumptibus nutritori, qui infantem bona fide extulit, vt probat expreſſa *Alexandri Seueri* conſtitutio in d. *l.1. C. de infant. expoſitis.*

Dixi, expoſitum ſeruum *bona fide* leuandum ab educatore, qui ſu[illegible] prius vult repetere: nam ſi inſcio, vel inuito domino eius ſeruus recèns natus expoſitus & ſubreptus fuerit, partum iſtum fur ſubreptor, aut malæ fidei detentor, liberè reſtituere tenebitur, nullis deductis expenſis & ſumptibus etiam neceſſariis, d. *l.1. C. de infant. expoſitis*, *l. ex argento 13. ſecundo reſponſo, D. de condict. furtiua.*

Sed tūc obcurrit difficultas magna à deciſione & regula *tex.* in *l. plane 8. cum ſeq. D. de pet. hered. l. dominus 5. C. de rei ven-*

rei vendicat. l. 44. *tit.* 28. *part.* 3. quibus cauetur, malæ fidei etiam poſſeſſoribus impenſarum neceſſariarum repetitionem dari. Et quidem poſt *Petri*, antiqui Iuris Interpretis, & *Accurſij in ſcholijs ad* dict. *l.* 1. varias ſolutiones (quarum quæque ſuos habet adſertores) ſubceſſiui Iuris Interpretes alias atque alias propoſitæ difficultati excogitarunt euaſiones, quarum omnium potioribus in medium adductis noſtram ſententiam ſubiungemus.

141 PRIMA fuit †interpretatio *Petri* (quem ſequitur *Salicet.* in d. *l. domum n.* 6.) differentiam conſtituentis inter impenſas neceſſarias in fundo, domo, ſimilibúſve rebus factas, & erogata in ſeruorum alimentis, quæ malæ fidei poſſeſſores non pereunt, vt iſti putant: nec diſſentit Dom. Præſes *Couarruu. in reg. peccatum*, 2. *par.* §. 6. *num.* 3. extrà *de regul. iur. in* 6. *D. Franciſc. Sarmiento lib.* 1. *ſelectar. interpret. cap.* 10. qui ſententiam iſtam noua fulcire conatur ratione, dicens, incrementum adoleſcentis naturæ non ſumptibus alimentorum adſcribi debêre. Sed eam ex multiplici capite impugnat *Ioan. Garcia de expenſ.* d. *cap.* 2. à *num.* 16. licèt in *num.* antecedenti *Sarmienti* ſententiam nec ſibi probari nec improbari dicat: & demum illam dextrè videtur refelliſſe *Fachin. lib.* 5. *controuerſ. iuris*, *cap.* 54. ex eleganti deciſione *tex.* in d. *l. patrem* 16. *C. de nuptijs*, in illis verbis: *Hanc adultam ſumptibus & labore tuo factam*, cui adde *l. inficiando* 67. §. *infans*, ibi: *Apud furem adoleuit*, *D. de furtis*, & d. *l. ſi ex argento*, ibi: *Si infans ſubreptus adoleuerit*, id eſt, *creuerit*: adoleſcere enim idem eſt quòd creſcere.

SECVNDA fuit opinio eiuſdem *Petri*, *Cyni*, *Pauli*, & aliorum, qui impenſarum quarumque repoſitionem furi denegant, vt quas iſte donaſſe videatur, ſed eam optimè improbat *Fachin.* d. *cap.* 54. qui in aliena ſubripiente donandi animum non poſſe conſiderari rectè deducit à *l. fuit quæſtionis* 24. cum alijs, *D. de adquir. heredit.*

TERTIA ſolutio fuit *Gloſſæ* intelligentis dictam *l.* 1. ſuo caſu, hoc eſt, in fure pactum auferente, qui ad æſtimationem rei quanti vnquam plurimi fuerit, tenetur, *l. in re furtiua* 8. d. *l. ex argento* 13. *D. de condict. furtiua*, *l. penult. D. rer. amotar. l. ſi quis vxori* 52. §. *ſi quis maſſam*, d. *l. inficiando* 67. §. *infans*, *D. de furtis*, eamque ex pluribus adſtruit *Pet. Gilken. de impen.* 2. *p. cap.* 7. à *num.* 14. poſt *Ioan. Garc.* d. *cap.* 2. *num.* 17. Sed improbat *Barboſa*, poſt alios in *l. diuortio*, §. *fin. num.* 6. *D. ſoluto matrim.* per *tex.* in d. *l. domum*, vbi agitur de domo per iniuriam obcupata, id eſt, per vim inuaſa, vt ibidem ſenſit *Gloſſa*, & tamen deductio impenſæ neceſſariæ non denegatur. Quod verò ad illum *textum Menoch. de recuper. poſſeſſ. remed.* 15. *num.* 616. ſubaudiebat de occupatione rei immobilis ſine violentia facta, iuxta §. *quod autem, inſtit. de vſucap.* explodit perquàm optimè *Barboſa ſupra.*

Nec ſuſtinêri poteſt differentia in ratione expenſarum à *Gilkenio* excogitata inter furem (de quo loquuntur *Alexander* Imperator & Iuriſcõſultus *Paulus* in d. *l.* 1. & *l. ex argento*) & prædonem, cuius mentio habetur in d. *l. planè*: nam etſi cum *Gilkenio* rati fuerimus, *prædonis* verbo Iuriſconſultos frequenter vſos, cùm rerum immobilium inuaſores, aut quoſuis iniuſtos occupatores denotare voluerũt (quibus *furis* nomen non æquè adaptatur) negari tamen non poteſt (quidquid *Gilkenius* adſtruxerit) verbum hoc PRAEDO latiùs patêre, quàm ipſe exiſtimauerat, & ad quemuis furem & rei alienæ detractorem ſeu detentorem propriè referri, *l. ſi pignore* 22. §. *ſi prædo*, *D. de pignorat. actione*, *l. non ſolùm*

ſimultanea furis iactura: vno namque iſtorum deficiente impenſarum deductio, ſeu imputatio ceſſat. Et ideò, ſi ab expenſis neceſſariis à fure, vel malæ fidei poſſeſſore factis lucrum dominus non ſentiat, earum ceſſabit deductio. Idemque erit ex contrario ſi res fructuoſior, pretioſiórve facta fuerit ſine iactura furis, alteriúſve malæ fidei poſſeſſoris. Et hi ſanè ſunt caſus dictæ *l.1.* & dictæ *l. ex argento, in 2. parte*. Ex alimentis namque datis ſeruo per dominum vindicato, nil pretioſius, aut fructuoſius ei obuenit cum iactura iniuſti detentoris, quæ ſimul cum lucro domini impenſarum deductioni cauſam præſtare ſolet dict. *l. planè*, cum proximis dictis.

Nec obiicias, expoſitum ſeruum, de quo in d. *l.1. C. de infantib. expoſitis*, & in d. *l. ex argento, D. de condict. furtiua*, alimentis & ſumptibus neceſſariis à fure ei ſubminiſtratis adoleuiſſe, maioriſque æſtimationis ob id effectum, & per conſequens ex dictis ſumptibus lucrum domino accidiſſe damno educatoris. Nam verius eſt nullum ab impenſis poſſeſſoris eius damno factis, lucrum domino obuenire quocunque tempore ſeruum (eo inuito vel inſcio expoſitum) vindicet. Si enim hoc fiat intra quinquennium, ſeruus infans (cuius in ea ætate nullæ ſunt operæ, *l. fin. §. ſi minor, D. de oper. ſeruorum*, cum aliis illicò referendis) pretioſior, fructuoſiórve dici non poteſt. Sicque lucrum hoc caſu & tempore dominus non habet ex ſumptibus & impenſis cum ſeruo ſuo factis. Quod ſi poſt eam primam ætatem vindicetur à domino, cùm iam operæ officiales, vel artificiales (de quibus in *l. 6. & 9.* & alibi ſæpè, *D. de oper. libertor.*) conſiderantur in ſeruo, dict. *l. fin. § ſi minor, l. vt iuſiurandi 7. §. dabitur, D. eod. tit. de operis libertor. l. fin. §. fin. D. de liberali cauſa, l. quòd ſi artificem 32. D. de rei vendicat.* iuxta felicem *Cuiacij* emendationem *lib. 9. obſeruation. cap. 38. ad finem*, qui pro *viceſimumquintum annum* legit *quintum annum* (ab iſta enim ætate ſeruus vel hiſtrio eſſe poteſt, vel nomenclator * d. §. *dabitur*, & d. *l. fin. §. fin. D. de liber. cauſa*) tunc duo ſunt caſus conſiderandi. Primus, cùm ſeruus nullas præſtitit operas ante rei vendicationem domini. Secundus, cùm operas exercuit ſeruiles in poteſtate furis, aut alterius malæ fidei poſſeſſoris. In primo caſu etſi ſeruus ſubripientis, vel iniuſtè poſſidentis impenſis adoleuerit, quin & ab ægritudinibus liber euaſerit, cùm tamen re vera fructus, id eſt, operas nullas dederit, fructuoſior non reputatur, ac fundus ſterilis qui ſumptibus ferax, fructuoſiorque redditur, aut nauis fracta, quæ impenſis nauigationi & naulis apta denuò efficitur. Etenim incrementum ſerui nullas operas præſtantis propriè & præcipuè ſumptibus tribuendum non eſt (vt accidit in fundo & naui) ſed naturæ, vt optimè dixit *Sarmient.* relatus *ſuprà*. Cuius dictum in caſu (quem perſequimur) veriſſimum diiudico. Nec quidquam obſtare dictam *l. patrem, C. de nuptiis*, d. *l. inficiando, § infans, D. de furtis*, d. *l. ex argento, D. de condict. furtiua*, in verbis *ſuprà* expenſis. Nam quod illis iuribus exprimitur, illud vnum eſt, ſumptibus ſeu impenſis furis infantem ab eo ſubreptum adoleſcere, id eſt, infantiam exuere, & adoleſcentiæ, vel prope annos contingere, natura, temporiſque curſu eam præcipuè ſubminiſtrante. Hoc autem fieri poteſt ſeruo fructuoſiore nō reddito. Quòd ſi mediis ſumptibus nō tãtùm adoleuerit, ſed & operas præſtiterit, quo ſolo caſu (qui ſecũdus ex propoſitis) fructuoſior efficitur, tunc ſanè res aliter

* *Is erat qui nomina tradiderit, ciuiam ſalutantiúmve domino ſubgerebat*, Seneca li. 2. epiſt. 19. & li. 3. epiſt. 27.

per-

peragenda eſt. Nam cùm fructus propriè hi in iure dicantur, & re vera ſint, qui ſuperſunt deductis expenſis, *l.fructus 7. D. ſoluto matrimon. l. quod in fructus 46. D.de vſuris, l.1. C.de fruct. & litium expenſis*, cum aliis (nulla enim ratio eſt, ſiue interuenire poteſt, quę hoc genus deductionis impediat, *l.fundus qui dotis 51. D. familiæ erciſc.*) hinc eſt, vt fur (qui cùm bonus poſſeſſor non ſit, & inde operas ſerui ſubrepti ſuas facere non poteſt, *l.adquiritur 10. in princip. l. liber homo 19. l.qui bona fide 25. D.de adquir. rerum domin. l.qui fundum 7. §. liber homo, D. de vſucap. pro emptore, l. liber homo 20. D. de ſtipul. ſeruor. l.1. C.de rei vendicat. princip. inſtitution. per quas perſonas cuique adquiritur. §.1. inſtitution. per quas perſ. nobis obligat. adquir.*) ab impenſis (per verum dominum omnino reſtituendis) ſumptus hoc caſu deducat; ex quo operæ ſeruorum fructus ſunt hominis, *l.fructus 4. D. de operis ſeruorum:* & ſemper intelliguntur, & reſtituuntur expenſis deductis, d. *l fructus in fin. l.fin. in fin.* ibi: *Deductis impenſis neceſſariis fiet æſtimatio, D. illo tit. de operis ſeruor.* d. *l.fin. §.fin. D.de operis libert.* vbi *Neratius* diſertè in propoſito ait: *Non ſolùm libertum, ſed etiam alium quemlibet operas edentem, alendum, aut ſatis temporis ad quæſtum alimentorum relinquendum.* Cùm ergo dominus ſeruum eo inuito vel inſcio expoſitum vindicat à fure, vel quouis iniuſto detentore, impenſarum ratio habenda eſt in reſtitutione operarum. Quòd ſi nullæ fuerint operæ aut impenſis minores, eas, quantumcunque neceſſarias dominus non reſtituet, d. *l.1. C.de infant. expoſ.* d. *l. ex argento in ſecundo reſponſo, D. de condict. furtiua.* Quorum quidem iurium deciſio in hoc differt à reſolutione & regula *l. planè, D. de petitione hereditatis l. domum, C. de rei vendicatione*, quod in illis citra rationem operarum nulla eſt deductio, ni mauis retentio impenſarum; in his verò agitur de ſumptibus citra cauſam fructuum factis aliàs deducendis, vt optimè hoc vltimum aduotauit *Gilkenius de impenſis*, 1. *parte*, dicto *cap.2. numero* 12.

Vtrarumque verò legum eadem eſt cauſa & decidendi ratio; nam expenſæ neceſſariæ (vt iam adnotauimus à d. *l. planè*) tunc tantùm deducũtur, cùm factæ fuerunt cum damno & iactura malæ fidei poſſeſſoris, & lucro domini: iactura verò nulla furis eſt in d. *l.1.* cùm ab operis (ſi quæ fuerunt ſerui) ſumptus deducit, vt prædiximus, nec lucrum eſt domini, cui in operarum reſtitutione ſumptus imputantur, d. *l.4. D de operis ſeruor.* cum aliis *ſupr.* adductis.

Adhæc impenſæ neceſſariæ eam ſemper rationem habendam fore exiſtimo, vt ſi ex ea plus pretij fundo acceſſerit, ſolùm quod impenſum eſt, reddatur, vulgari *l. in fundo 38. D. de rei vin.* Et inde eſt, vt ſi in vineto vel oliueto, aut plantatiis ex cura & cultura, inrigationeque apta, & ſuis temporibus commoda plus pretij accedat, ſolam expenſam poſſeſſor imputare poſſit. Hanc verò imputat fur in caſu dictæ *l.1.* & dictæ *l. ex argento*, cùm operas deductis prius ſumptibus neceſſariis reſtituit, iuxta d. *l. fructus*, cum ſimilibus. Non eſt ergo cur ratione expenſarum, quibus ſeruus coadiuuante natura creuit & adoleuit, idem aliquid exigere poſſit à vero domino, & hoc demum eſt quod *Alexand. Seuerus* denegat in d. *l.1.* & *Paulus* in d. *l. ex argento*, 2. *parte*.

Ex quibus omnibus quàm euidentiſſimum eſt, primam ſolutionem *Saliceti* poſt *Petrum ſupr.* relatam ad d. *l. 1. C.de infant. expoſ.* (quæ differentiam conſtituit inter ſumptus alimentorũ

*c.11.Sextus Pompei.Feſt.*eum referens *lib.17.fragm.& lib* ⊙. *verb. ruminalis) vocabant mammam.* Ab his ergo hanc Ruminalem Ficum Comitio exſtantem velùt expoſitionibus ſacratam quidam putarunt: & Romanos itidem filios ſuos ſub ea exponere conſueuiſſe. Sed ego apud eos, quibus iſtorum fides eſt, id ſcriptum nō inuenio. quinimo Ruminalem iſtam ficū (quæ Romanis magnę fuit venerationi ex pluribus quibus non immoror) impiis expoſitionibus eoſdem non inquinaſſe, argumento ſunt illa *Plutarchi de fortuna Roman. At Ficū quidem Ruminalem adpellant a ruma, id eſt vbere quam Lupa ibi ſeſe demittens infantibus præbuit. Diu autem loci iſtius adcolæ hunc morem tenuerunt, vt nihil natum exponerent, ſed omnia tollerent atque educarent, Romuli caſum & ſimilitudinem venerantes.*

Cùm autem ea quæ de expoſitionibus ſub Ficu Ruminali fieri adſuetis, paſſim circunferuntur, non probamus. Simul vt certiſſimum in propoſito adnotamus Romæ LACTARIAM
130 † fuiſſe COLVMNAM in Foro Olitorio: ſic dictam, teſte *Sexto Pompeio Feſto in libris de verborum ſignificatione,* quòd *ibi infante lacte alendos deferebant.* Inde *P.Victor in deſcriptione Vrbis, regione 11.Forum Olitoriū: in eo Columna lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt*, notat *Alexander ab Alexandro lib.2. Dierum Genialium, c. 12.* & ab eo *Eſcobar de ratiociniis, ca.29. n.46.Gratianus diſceptation. forenſ.*d.c. 267.*n.10.* Et forſan ad Columnam iſtā lactariam referenda ſunt illa *l.necare, D.de liberis agnoſcendis: Qui publicis locis miſericordia cauſa exponunt.* Niſi verba iſta generaliter intelligas, & ad quæuis loca publica in ciuitatibus, his expoſitionibus deſtinata, vel apta, referas cum diſertiſſimo *Rauardo in lib. coniect.c.17.* Vbi perquàm acutè & veroſimili ſanè cōiectura *Goltzij* numiſma *in Faſtis (fol.mihi 208. in princip.)* ad Columnam iſtam lactariam refert. In eo enim columna depicta eſt media inter duas capras cum infantulo (vt iſte ait) & altera parte effigies Iunonis Soſpitæ matris Romanorum, cui commendari adſerit expoſitos infantuloa, lacte caprino ali ſolitos. Et hanc ſuam coniecturam adeò *Goltzio* placuiſſe refert, vt Indicem poſteà rerum in Faſtis memorabilium conglutinans, columnam illam *Lactariam* adpellare non dubitauerit. Mihi verò (qui ex antiquitate nō pauca iam diù recognoueram) ex quo iſta in *Rauardo* perlegi, & à *Goltzio in ſuo Indice* comprobata vidi, ſuſpecta ſunt viſa, attenta numiſmatis inſcriptione.

Q.LVCRETIVS. Q.F.VESPILLO Ad quem (re curioſè penſata, & ſecuriore ductus coniectura) prædicta referenda exiſtimo. Id clarius eliciam, ſi primo loco adnotauerim è Veſpilliorum illuſtri familia (de qua *Stephan. Pighius Annalium Romanorum lib.13. in Epigraphe* ita ait: *Aediles Curules Q.Lucretius, F. N. Flauius qui in hoc Mag.* VESPILLO *adpellatus eſt, quia cùm per ſeditionem occiſorum in Capitolio cadauera tanquam damnatorū in Tiberim inſepulta protraherētur, Lucretius Aedilis ipſe ſua manu Ti.Gracchi cadauer eiecisſet, ſicut Auctor de Viris illuſtribus in Ti.Gracchi vita deſcribit. Nec puduit Lucretium cognominis, quod & liberis reliquit, & in ſtirpe diù poſtea remanſit*) Quintum Lucretium fuiſſe Quinti filium, quem, cùm à Triumuiris proſcriptus eſſet, *Vxor Turia inter cameram & tectum cubiculi abditū vna cōſcia ancillula ab imminente exitio, non ſine magno periculo ſuo, tutum præſtitit*, vt iiſdem verbis enarrat *Valerius Maximus lib.6.c.7.* mox ſubdens: *Singulariq; fide id Turia egit, vt cùm ceteri proſcripti in alienis & hoſtilibus regionibus*

per.

per ſummos animi & corporis cruciatus vix euaderent, ille in cubiculo, & in coniugis ſinu ſalutē retineret. Et hoc ipſum, vt memorabile, refert *Appianus Alexandrinus lib. 4. bellorum ciuilium*, & innuit *Dion Caßius lib.* 53. Is ergo Lucretius (Auguſto poſteà adceptus) Conſul fuit cum Sentio Saturnino anno Vrbis conditæ 734. vt adſerunt *Dio ſupr. Velleius Paterculus lib.* 2. *Euſebius in Chronologia*, *Carolus Sigonius in Faſtis Conſularibus*, *Stephan. Pighius Annal. Rom. lib.* 18. Vel anno inſequenti 735. iuxta computationem *Onuphrij Panuini Faſtorum lib.* 2. Deque iſto Q. Lucretio ſunt aliquot Inſcriptiones inter plures Veſpillionum congeſtas à *Grutero*. Et is quidem cùm Conſul eſſet dubio procul, memoriæ ergò tanti facinoris à Turia vxore patrati, numiſma dicauit Iunoni Soſpitæ, hoc eſt, fidei coniugis, qua media ſoſpes, liberque à tanto periculo euaſit. Ideò autem numiſmate Iunonis imago inſculpta eſt, non tantùm reuerſa, ſed & priore parte (vbi nuda cum haſta & ſcutulo, vt in aliis pluribus *Goltzij* columna ſuperimpoſita inſpicitur) quia Iuno Dea Pronuba & coniugiorum fautrix erat, *Virg. lib. 4. Aeneidos*:

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ

Et eodem *libro* Veneri Iuno ipſa ait:

Speluncam Dido, Dux & Troianus eandem
Deuenient, adero, & tua ſi mihi certa voluntas,
Connubio iungam ſtabili, propriamq; dicabo.

Ouidius *in Epiſt. Philidis*:

Iunonemq; thoris, quæ præſidet Alma maritis.

Indeque matrimonio, IVNONIS THALAMI, nomen inditum in *Claudiano lib. 1. de raptu, in princ.* & *Statio lib. 4. Thebaidos, verſu* 527.

Cur autem dicatur *Soſpita*; & cur itidem capræ eidem fuerint dicatæ apertè nobis demonſtrat *Pauſanias* harum rerum diligens indagator, qui *lib. 3.* Μόνοι ᾗ Ἑλλήνων: *E Græcis (ait) Lacedæmonij ſolemne habent Iunonem colere, quam caprinuoram Aegophagam nominant, eidemq; capras immolare: Herculem quidem produnt Templum dedicaſſe, & Deæ capram mactaſſe. Id illum feciſſe, quòd contra Hippocoontis filios pugnanti nihil Iuno aduerſi obiecerit, cùm proinde, atque in aliis certaminibus contra pugnaturam putaſſet: Capra verò feciſſe, quod alius generis victimæ non ſubpeterent*: faciunt tradita à *Pierio Valeriano lib. 10. Hieroglyphic. tit. Petulantia domita*, & à *Natali Comite lib. 2. Mythologia, cap.* 4. A quibus facilè elicies, quid fuerit in cauſa, vt Iuno exuuiis caprinis circũamicta (ac eſt in dicto numiſmate) depingeretur.

Et ab iiſdem lucem adcipiunt illa *Ciceronis* (prædicta omnia mirè confirmantis) *lib. 1. de Natura Deorum: Tam herclè quam tibi illam noſtram ſoſpitam, quam tu nunquam ne in ſomniis quidem vides, niſi cum pelle caprina, cum haſta, cum ſcutulo, cum calceolis repandis.* Et plura de Iunone *Soſpita* à *Liuio*, *Cicerone*, *Feſto*, & aliis notauit *Roſinus lib. 2. Antiquitatum Romanar. cap.* 6. Vbi & Iunonis meminit *Caprotinæ*. Sed res alia eſt ex *Plutarcho* & *Macrobio* ab eo relatis. Quibus adde *Marcum Varronem* huius cognominis cauſam dilucidè demonſtrantem *lib.* 5. cùm ait: *Nonæ Caprotinæ, quòd eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres ſacrificant, & ſub ſacrificio faciunt, & è caprifico adhibent virgam.* Subtilis ergo conſideratio *Rauardi* (quæ nobis ita diuagandi per loca deuia & incognita anſam præbuit) ex dictis facilè eliditur, & vera noui (que prędicti numiſmatis ratio ip[ſi] *Goltzio*, aliiſq; numiſmatum Deſcriptoribus incognita) impoſterũ retegitur, ob quæ Lectorē

prædicta non inutilia æſtimaturam ſperamus.

Redevntes ad curam publicam circa expoſitos, ſubaddo, inſequen-
131 tibus temporibus Pium † Traianum (vt ait *Sabellicus in eius vita*) domum ampliſſimam in monte Cælio fabricari iuſſiſſe, & inſigni donatione ditauiſſe, vbi expoſiti cum nutricibus integro quadriennio alerentur.

At ex quo tempore Christi Salvatoris noſtri vera Fides, verorum Petri ſucceſſorum cura in Italia præualuit, & piorum Imperatorum exemplo in Orientali Imperio
132 fuit ſtabilita, varia † Brephotrophia in ciuitatibus fuerunt inſtituta, & dotata infantibus pauperum nuper natis alendis, & præmaximè expoſitis, vt colligitur ex *l. illud* 19. *l. ſancimus* 22. *C. de ſacroſanct. Eccleſ.* & *ex rubrica tituli ſubſequentis*, & *Nouella Iuſtiniani* 7. norat optimè *Petrus Gregorius lib.* 15. *ſyntagmat. iuris, cap.* 28. *Gothofred. in ſcholiis ad rubricam C. de Epiſcop. & Cler.*

Temporibus demum ſubſequentibus, & his noſtris præcipuè, magnæ
133 fuerunt, & nunc † exiſtunt ampliſſimæ domus (quæ communiter Hoſpitalia nuncupantur) cum ingentibus dotationibus, obcurrentibúſve eleemoſynis pro his expoſitis alendis, vt de Gallia teſtatur *Choppin. de moribus Pariſiorum lib.* 2. *tit.* 7. *n.* 19. Et de Italia *Palæotus* d. *cap.* 63. *num.* 2. *Pontanus tomo* 4. *lib.* 1. *de liberalitate, cap.* 19. vbi Neapoli in Hoſpitali Divæ Mariæ nongentos expoſitos vno tempore educari vidiſſe adſerit: & ſexdecim mille ducatos ibidem quotannis erogari in enutriendis pueris teſtatur *Andreas Molfeſius ad conſuetud. Neapol. tomo* 1. *par.* 5. *quæſt.* 3. *num.* 25. Quæ nos mirari non poſſumus, cùm decuplo ſumptus & numerus excedat expoſitorum, quos hodie fouet & alit in hac Mantua Carpetana Regia ſede Hoſpitale Beatæ Mariæ de la Inclvsa. Eique alia ſimilia apud nos inueniantur: maximè in ciuitate Toletana inſigne exſtat Brephotrophium ſub inuocatione Sanctæ-Crucis ab illuſtriſſimo Cardinali & Archiepiſcopo Toletano D. Petro Gonçalez de Mendoça magnifica dotatione conſtructum. Sed præ omnibus Hiſpalenſis Eccleſia (omnium Orbis Chriſtiani in prouentibus, quos *Fabricæ* dicimus, ditior) incredibili expoſitorum numero nutricum diſtenta vbera, ampliſſimo & perenni ſumptu ſubminiſtrat. Sed & multæ aliæ apud nos ſunt Domus Piæ & Confraternitates pro enutriendis expoſitis magnis dotationibus erectæ & indies auctæ.

Quin vbique † gentium innata 134
velut videtur pietas & deuotio in expoſitos (quibus, omnium maximè, *Homo Deus eſt*, vt vetere Adagio fertur) vt inde *Theodotus in epitome* (poſt ſtromata *Clementis Alexandrini*) aptiſſimè dixerit: Τὰ βρέφη τὰ ἐκτιθέμενα τημελούχῳ παραδίδοται ἀγγέλῳ, hoc eſt: *Expoſitos ſolicitis, & diligentibus* (ſi fas eſt dicere) *Angelis tradi.*

Vnde eſt, vt quibus locis Hoſpitalia, & βρεφοτροφεῖα iſta deſunt, pietas non defecerit vnquam.

Sed & poſt nos † multæ ſunt Piæ 135
Domus, & Hoſpitalia, vbi expoſiti iſti poſt primos annos fouentur, educantur, inſtituuntur & diriguntur ad artes & opificia. Quin etiam in re litteraria magnos nominis viros & his noſtris temporibus vidimus. Quales & in bellica ſimul olim fuere: vel fortunatiſſimi, *Seneca lib.* 5. d. *controuerſ.* 33. *Quanti ex his fortes viri? quanti Tyrannicidæ? quanti futuri Sacerdotes? Ecce ex hac turba origo humanæ gentis adparuit*, cum dicendis *in cap. ſeq. num.* 9. &

poſt

poſt alios proſequitur *Palaetus* d. *cap. 63. n. 3. & 8.*

Sed & omni æuo plures fuerunt inſignes expoſiti, tam in pace, quàm in bello, vt poſt alios notat *Palaotus* d. *c. 63. nu. 4. & 8. Rojas de ſubceſſion. c. 15. n. 18* & alij: qui nimij ſunt in expoſitorum commendatione. Et præ ceteris *Italus* ille paradoxorum ſuo idiomate conſcriptorum *Auctor*, qui primores Orbis homines inlegitimos, expoſitóſve ſuo ductu fecit: ac noſter *Perez de Lara*, qui *Bartolum* ſine cauſa expoſuit, *lib. 1. de anniuerſ.* d. *c. 21. n. 70.* malè percipiens, quæ iſte Iuris Ciuilis ſcientiæ Anteſignanus edixerat in *l. Quidam cùm filium 132. num. 8. D. de verb. oblig.* vbi ſe tantùm edoctum faſſus eſt primis literis (hoc eſt, Grammatica, Rhetorica & Dialectica, teſte *Forſtero lib. 3. de Hiſtoria Iuris Ciuilis Romani, c. 27.*) à Petro de Aſſiſio, qui poſteà Venetiis ſuis ſumptibus Domum Pietatis (à quo PETRVS PIETATIS nuncupatus) ad expoſitorum enutritionem erexit, in eaque inſignia charitatis opera in expoſitos exercuit.

Ad ea verò redeuntes, quæ de Domibus Piis & Hoſpitalibus expoſitorum adducebamus, pro coronide adnoto, ſuſtineri nec vllo modo poſſe, quæ in Loca iſta Pia minus piè, & omnium (quos viderim) ſolus excogitauit *Pater Llamas in ſua Methodo, 3. parte*, vbi omiſſam eorum reparationem, & depetitionē velùt adprobat: & ſimul ſubindicat ab eis cauſam, li centiamque peccandi & exponendi ſubminiſtrari. Nec enim ob id *pauciores erunt, qui exponent filios* (vt in propoſito videtur prænotaſſe *Seneca lib. 5. d. controu. 33.*) cùm nullæ ſint in corpus peccātes ſpe futuræ expoſitionis. Sed & experiētia ipſa demonſtrat frequentes cōtingere expoſitiones, & in oppidis vbi non ſunt iſta Hoſpitalia ſiue brephotrophia, & plerunque fieri in locis parum tutis, magno periculo expoſitorum, qui in Hoſpitalibus prædictis ſecuriùs exponuntur, & aptiùs educantur. Et ſanè iſta omnia agnoſcit, vel vt firma certaque ſupponit Regia pragmatica, ſeu reformatio anni 162., §. 22. in illis verbis: *I anſimiſmo mandamos, que no pueda auer eſtudios de Gramatica en los Hoſpitales donde ſe crian los niños expoſitos i deſamparandos, i que los adminiſtradores i ſuperintendentes tengan obligacion de aplicarlos a otras artes, i particularmente al exercicio de la Marineria, en que ſeran mui vtiles, por la falta que ai en eſtos Reinos de Pilotos.* Quæ quidem clarè demonſtrant quantum DEO, hominibuſque grata & accepta ſient brephotrophia & Piæ Domus exponendis infantibus à feruenti, laudandaque aliquorum charitate & pietate deſtinatæ & dotatæ.

Quòd ſi tanto Operi Pio patrando brephotrophia deficiant, nullúſve è Populo gratis & ſponte obcurrat, expoſitus à Republica † (quæ patris vice fungitur, iuxta vulgate illud: *Cui pater eſt populus, pater eſt ſibi nullus & omnis*: & cui partus naſcitur, *l. 1. §. & generaliter, D. de vētre in poſſeſ. mitten.* & honori eſt, *l. ciuitatibus 122. D. de legat. 1.*) ali debet, ex traditis à *Capola caut. la 2. Bobadilla lib. 5. ſua Politica, cap. 4. num. 58.* vel ab Eccleſia, eiúſve Rectore, vt ſenſit *Iacobin. de Sancto Georgio, Abbas*, & alij, quos referunt & ſequuntur *Molfeſ. ſupr. nu. 24. Surd. de aliment. tit. 1. quæſt. 81 num. 1.* quem & alios refert *Philip. Paſchal. de virib. patriæ poteſtatis 2. part. cap. 3. num. 56.* Vel à Principe, vel ditionis domino, quæ fuit ſententia *Baldi* in *l. ſi qua illuſtris, C. ad Orfician.* Vel à communitare, ex eodem *Baldo & Boërio* relatis à *Surdo* d. *quæſt. 81. num. 3.* Vel ab his omnibus ſimul, vt voluit *Anton.* 130

*Theſaur.deciſ.*118. motus ex d. *Nouella* 153.§.1. (cuius ſententiæ nouiſſimè fuit *Thomas Actius in tract. de infirmitate legali,cap.*48.*num.*30.) Vel arbitrio iudicum, vt decreuit *Pedemontanus Senatus*, teſte *Theſauro ſupra*: cuius deciſio valdè placuit *Eſcobar de ratiociniis* d.*cap.*15.*num.*45.*ad fin.*

Quòd ſi me mea inter tot diuerſas ſententias non fallit opinio, ego rem
137 iſtam iuxta morem † regionis decidendam puto, ex regula *textus* in *l. ſemper in ſtipulationibus* 34.cum ibi notatis, D.*de diuerſ. regul.iur.* Quòd ſi mos, & obſeruantia ſubſequuta (vt aiunt Practici) non adpareat, valde probo ſententiam *Baldi* in dict. *l. ſi qua illuſtris*, vt iuxta naturæ legem (de qua in *l.nam hoc natura*, *D. de condictione indebiti*, cum aliis) expoſiti alantur à Regibus & dominis, qui bona vacantia aut deperdita ſuarum ditionum percipiunt, iuxta *textum* in *l.*1. *C. de bonis vacant.lib.*10.*& l.*6.*&* 7. *tit.*13. *lib.*6.*Recop.*

Sin autem deperditorum bonorum (quorũ dominus ignoratur) Summus Pontifex diſtributor eſt, ex communiore Theologorum & Canoniſtarũ opinione (quam reſoluunt, poſt alios, *Molina de iuſtitia & iure, tomo* 3.*diſput.* 746. *Rebellus de obligat. iuſtitiæ lib.*2.*q.* 12. *num.*3. *Valerius Reginald. in praxi fori pœnitent.tom.*1.*lib.*10. *cap.*14.*ſect.*3. *num.*211. *Leſſius de iuſtitia & iure lib.*2. *cap.*14.*dubitat.*7. *num.*49. ducti auctoritate *cap. cùm tu*, 5. *de vſuris*, *cap.ſicut dignum* 6.§.*eos,de homicidio*, *c.non ſanè* 15. §.*iſti* 14.*quæſt.*5. *cap. ſi quid inueniſti* 6. *quæſt.*14.) qui iſtorum bonorum curam gerunt auctoritate Apoſtolica (ſimul cum temporalibus dominis vacantia bona quoque titulo percipientibus) expoſitorum nutritioni & educationi (illis faciendę) prouidêre iure tenebuntur. His verò deficientibus, Cõmunitates tam Eccleſiaſticę, quàm Seculares: ex dict. *Nouella* 153. *de infantibus expoſitis*, vbi *Iuſtinianus* vult his ſubueniri ab Archiepiſcopo, & à ſancta Dei ſub ipſo conſtituta Eccleſia; id eſt, omni (vt interpretatur *Theſaurus ſupr.nu.*4.) Fidelium congregatione, tam Laicorum quàm Clericorum: & ab ipſis etiam Secularibus Magiſtratibus, cùm ibidem *Iuſtinianus* Præfecto etiam Prætoriorum Illyrici præcipiat, vt hiſce ſimul opem ferat. Ex quo vno iſta vtrique ſtatui Eccleſiaſtico & Seculari aptiùs mihi incumbere videntur, quàm quòd nomine Eccleſiæ hoc in caſu omnes Fideles Laici & Eccleſiaſtici veniant, vt putauit *Theſaurus.*

His autem quæ de expoſitorũ cura & educatione *ſupra* notauimus, addo,
ſuperſtitioſam antiquitatem † longè 138
aliter iſta diſpoſuiſſe: nam vt notat *Ioan.Pareus*, eius diligens indagator, *ad electa Plautina*, verbo *natiuitatis*, plerumque expoſiti gladiatoribus cõmittebantur, qui ad artem ſuam eos adcommodabãt & dicabant, ſi forma eſſent vulgari. Quòd ſi venuſta, illis oculos eripiebãt, eunuchoſque alicui Reginæ tradebant: alij verò plures ſerui ſuſcipientium facti ſunt, d. *l.*1. *tit.*7.*de expoſitis lib.*5.*C.Theod.* Omniũ tamen immaniſſimum erat expoſitos in ſolitudinem abiici feris & auibus carniuoris in prædam, *Philo in lib. de ſpecialibus legibus*, loco *ſupra* citato, *Suidas* ἐκτίθενται τὰ βρέφη αἱ ſὶ ſ᾽ εἰς βορὰν θηρίοις, ἢ καὶ ἄλλοις εἰς διαφθορὰ παραδίδοναι τὰ ἰχθύαις, *Ouidius Epiſt.* 11. *Canac.ad Macar.*

Iámque dare paruum canibus, auibúſque nepotem

Iuſſerat, in ſolis deſtituiq; locis.

*Fab.Quintil.declamat.*306.*Nudum corpus, ſub cælo, inter feras & volucres*: & anteà *declamat.* 278. *Illum feræ lacerauerunt, aut aues diripuerunt.* Vel in mare projici, idẽ *Quintilian* Declamator: *Velut*

Velut expoſitos in aliqua ſolitudine, vel in mare proiectos. Vel ſtrangulari ſolebant, *Arnobius lib.8. Vos enim*(Romani)*video procreatos filios, nunc feris & auibus exponere, nunc adſtrangulatos miſero mortis genere inlidere.* Lactantius *lib.5. Diuin. inſtitut. cap.9. Qui natos ex ſe pueros, aut ſtrangulent, aut ſi nimium pij fuerint, exponant.* Vel demum in cloacas eiici, *Iuuenal. Satyra 6. ver. 601.* iuncta interpretatione antiqui Interpretis:

Tranſeo ſubpoſitos, & gaudia, votáque ſemper
Ad ſpurcos decepta lacus.

Ni mauis cũ nouiſſimo *Bernardo Autumno* iſta vltima verba referre ad Villabrenſem (vt ipſe ait) paludem, quæ iuxta Auentinum montem. Vel vt ego verius puto, referenda ſunt ad proiectos variis lacunis, lociſque ſpurcis, quibus Roma abundabat, ita vt *ſpurcum* (eodem *Autumno* adſeueratore) ſignificet *obſcœnum, obſcurum, lutulentum, fœtidum,* vbi deferebantur expoſiti partus, atque proiiciebantur.

At immanitas iſta in eos præſertim exercita eſt, qui mutili & debiles nati erant. Cùm enim antiqui maiorem corporum ad arma idoneorum, quàm animi, aut animæ curam habuerint, inde ſtrangulationes, obiectiones & expoſitiones iſtas parentibus indulgebant. Et hac certè innitebatur ratione *lex* illa *Romuli* à *Dionyſio Halicarnaſeo* relata (cuius *ſupra* mentionem fecimus) illis verbis iam repetitis: *Niſi aliquid mutilum aut monſtroſum ſtatim a partu eſſet.* Et eam adtendit dictum illud *Seneca lib.1. de Ira: Portentoſos fœtus extinguimus, liberos quoque, ſi debiles, monſtroſíque editi ſunt, abijcimus,* & in *Apuleio lib.5. de Aſino: Pater quidam peregrè proficiſcens mandauit vxori ſuæ, vt ſi ſexus ſequioris edidiſſet fœtus, protinùs quod eſſet editum, necaretur,* & *Seneca* Declamator ante iſtos *lib.5. controuerſ.33. Naſcuntur* (inquit) *quidam aliqua parte corporis mutilati, infirmi & in nullam ſpem idonei, quos parentes ſui proyciunt, magis quam exponunt. Aliqui etiam vernulas, aut omine infauſto editos, aut corpore inualidos abijciunt.* Et fortè omine infauſto edi in lucem dixit non tam mutilos & monſtroſos (quos iam in præcedentibus & ſubſequentibus verbis expreſſerat) quàm inlegitimam & vltra connubium habitam prolem, quæ odio & malo habebatur omini, ob idque exponebatur, vt innuit *Strabo lib.5.* vbi de Romuli & Remi expoſitione loquutus ita ait: *Pueros* RITV PATRIO *expoſuit in Tiberim.*

Sed ad partiones mutilas & monſtroſas redeuntes, notamus, à dictis facilè colligi, filios & ſeruos, mutilos & inutiles barbara impietate æquè à Romanis expoſitos & abiectos fuiſſe, vt in hoc eos ſimiles inuenias Indis Regni Sophitis (de quibus *Q. Curtius* dict. *lib.9.* ait: *Gens, vt Barbari credunt, ſapientia excellit, boniſque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, alúntque, ſed eorum, quibus ſpectandi infantium habitum cura mandata eſt. Si quos ſegnes, aut aliqua membrorum parte inutiles notauerunt, necari iubent.*) Et Cathæis & Brachmanibus: qui editum infantem poſt duos menſes in publico conſilio exſpectandum exhibebant, vt cuius indoles probaretur, bonis inſtrueretur diſciplinis: ſi improbaretur, vel in ſyluas exponeretur, vel ſtatim in conſpectu adſtantium occideretur, vt narrat *Sabellic. lib.6. Eneadis, cap.4. Pet. Gregor. lib.35. de Repub. cap.1. num.16.* verſ. *vnde & moris.*

Sed, ô bone Deus! quantò rectiùs expoſitis pietas † Chriſtiana obcurrit, ſemper & nunc fauet, eoſdemque fouet: videmus enim quoſque recens 139

natos Hoſpitalium & βρεφοτροφείων ſumptibus apud nos frequentiſſimè ali, deinde in alijs domibus pijs poſt primos annos, educari, inſtitui & dirigi ad artes & opificia, quin & ad rem litterariam, vt iam *ſupra* adnotauimus.

SECTIO III.

De ſumptuum in expoſitos erogatorum cauſa & repetitione.

CVM autem pietate, aut commiſeratione quis ductus expoſitum
ſuſcipit & alit, & à parente vel domi-
no, aut ab ipſo enutrito ſumptus repe-
tere conatur, res diuerſimodè termi-
140 nanda eſt † vario iure ſuper expoſito-
rum conditione diuerſis vigente tem-
poribus attento.

Ante legem enim *Conſtantini tit.* 7. *lib.* 5. *Cod. Theodoſ* (quæ expoſitos omnes educatoris voluntati ſubiecit, & conceſſit eis liberè vti quaſi ſeruis, aut libertis aut filijs) ſumptus omnes facti in filio volente, vel inſcio patre, expoſito ante eius vendicationem ab eo exſoluendi & reſtituendi erant, vt iam diximus & probauimus ex *Seneca* d. *controuer.* 26. & *Quintil.* auo *declam.* 278. alioquin educator interim expoſitum filium retinebat, & in eo velut quoddam ius dominij aut ſubiectionis habebat, vt colligitur ex eodem *Seneca lib.* 4. d. *controuer.* 33. ¶ Ab hoc autem nexu pater expoſiti, vel expoſitæ filiæ eximebatur, etiam ſumptibus non reſtitutis, ſi eius annuentis filium filiámve educator propriæ filiæ, aut filio matrimonio conlocauerit, d. *l. patrem*, 16. *C. de nuptiis*. Cuius rei ea mihi ratio eſt, quia cùm ex facto ſubſequuto declaretur animus præcedẽs, *l. ſi ſeruus plurium*, §. *vlt. D. de legat.* 1. *l. ſed Iulianus*, §. *proinde*, *D. ad Senatuſconſultum Macedonian. Menoch.* poſt *Tiraquel. lib.* 6. *præſumpt.* 33. à *num.* 23. hinc fit, vt animum repetendi ſumptus in educatore iſto non conſideremus, quin potiùs eorumdem donationem ab eo (ſibi ipſi & filio, filiæúe forſan conſulenti) factam. Animo verò & ſpe eiuſdem defraudata ex renitentia expoſiti, vel eius patris, actio vel exceptio ad ſumptuum repetitionem, vel nouè enaſcitur, ex d. *l. patrem*, attenta æquitate, *ſummáve ratione* Vel (vt voluit *Gregor. gloſ.* 5. *in* d. *l.* 4. *titul.* 20. *part.* 4.) ex capite ingratitudinis. Vel vtiliter, quaſi reuiuiſcer, vt plures in iure adcidit, *l. eleganter* 24. *D. de pignor. act. l. ſed reuocata* 20. *D. de iure fiſci*.

In ſeruo autem expoſito aliter res ſe habebat; nam ſi ſciente domino exponeretur, educatoris fiebat expoſitus, & ideò de ſumptibus nulla erat controuerſia, cùm rei vindicatio antiquo domino non daretur.

Cùm autem inſcio, aut inuito domino infans expoſitus eſſet, tunc ſanè dominium eius retinebat, & vendicatio ei concedebatur, reſtitutis ſumptibus nutritori, qui infantem bona fide extulit, vt probat expreſſa *Alexandri Seueri* conſtitutio in d. *l.* 1. *C. de infant. expoſitis*.

Dixi, expoſitum ſeruum *bona fide* leuandum ab educatore, qui ſumptus vult repetere: nam ſi inſcio, vel inuito domino eius ſeruus recens natus expoſitus & ſubreptus fuerit, partum iſtum fur ſubreptor, aut malæ fidei detentor, liberè reſtituere tenebitur, nullis deductis expenſis & ſumptibus etiam neceſſariis, d. *l.* 1. *C. de infant. expoſitis*, *l. ex argento* 13. *ſecundo reſponſo*, *D. de condict. furtiua*.

Sed tũc obcurrit difficultas magna à deciſione & regula *tex.* in *l. plane* 8. & *cum ſeq. D. de pet. hered. l. dominum* 5. *C. de rei ven-*

rei ven-

rei vendicat. l. 44. *tit.* 28. *part.* 3. quibus cauetur, malæ fidei etiam poſſeſſoribus impenſarum neceſſariarum repetitionem dari. Et quidem poſt *Petri*, antiqui Iuris Interpretis, & *Accurſij in ſcholys ad* dict. *l.* 1. varias ſolutiones (quarum quæque ſuos habet adſertores) ſubceſſiui Iuris Interpretes alias atque alias propoſitæ difficultati excogitarunt euaſiones, quarum omnium potioribus in medium adductis noſtram ſententiam ſubiungemus.

141 PRIMA fuit † interpretatio *Petri* (quem ſequitur *Salicet.* in d. *l. domum n.* 6.) differentiam conſtituentis inter impenſas neceſſarias in fundo, domo, ſimilibúſve rebus factas, & erogata in ſeruorum alimentis, quæ malæ fidei poſſeſſores non petunt, vt iſti putant: nec diſſentit Dom. Præſes *Couarruu. in reg. peccatum*, 2. *par.* § 6. *num.* 3. extrà *de regul. iur. in* 6. *D. Franciſc. Sarmiento lib.* 1. *ſelectar. interpret. cap.* 10. qui ſententiam iſtam noua fulcire conatur ratione, dicens, incrementum adoleſcentis naturæ non ſumptibus alimentorum adſcribi debêre. Sed eam ex multiplici capite impugnat *Ioan. Garcia de expenſ.* d. *cap.* 2. à *num.* 16. licèt in *num.* antecedenti *Sarmienti* ſententiam nec ſibi probari nec improbari dicat: & demum illam dextrè videtur refelliſſe *Fachin. lib.* 5. *controuerſ. iuris*, *cap.* 54. ex eleganti deciſione *tex.* in d. *l. patrem* 16. *C. de nuptijs*, in illis verbis: *Hanc adultam ſumptibus & labore tuo factam*, cui adde *l. inficiando* 67. §. *infans*, ibi: *Apud furem adoleuit*, *D. de furtis*, & d. *l. ſi ex argento*, ibi: *Si infans ſubreptus adoleuerit*, id eſt, *creuerit*: adoleſcere enim idem eſt quòd creſcere.

SECVNDA fuit opinio eiuſdem *Petri*, *Cyni*, *Pauli*, & aliorum, qui impenſarum quarumque repoſitionem furi denegant, vt quas iſte donaſſe videatur, ſed eam optimè improbat *Fachin.* d. *cap.* 54. qui in aliena ſubripiente donandi animum non poſſe conſiderari rectè deducit à *l. fuit quæſtionis* 24. cum alijs, *D. de adquir. heredit.*

TERTIA ſolutio fuit *Gloſſæ* intelligentis dictam *l.* 1. ſuo caſu, hoc eſt, in fure partum auferente, qui ad æſtimationem rei quanti vnquam plurimi fuerit, tenetur, *l. in re furtiua* 8. d. *l. ex argento* 13. *D. de condict. furtiua*, *l. penult. D. rer. amotar. l. ſi quis vxori* 52. §. *ſi quis maſſam*, d. *l. inficiando* 67. §. *infans*, *D. de furtis*, eamque ex pluribus adſtruit *Pet. Gilken. de impen.* 2. *p. cap.* 7. à *num.* 14. poſt *Ioan. Garc.* d. *cap.* 2. *num.* 17. Sed improbat *Barboſa*, poſt alios in *l. diuortio*, §. *fin. num.* 6. *D. ſoluto matrim.* per *tex.* in d. *l. domum*, vbi agitur de domo per iniuriam obcupata, id eſt, per vim inuaſa, vt ibidem ſenſit *Gloſſa*, & tamen deductio impenſæ neceſſariæ non denegatur. Quod verò ad illum *textum Menoch. de recuper. poſſeſſ. remed.* 15. *num.* 616. ſubaudiebat de occupatione rei immobilis ſine violentia facta, iuxta §. *quod autem*, *inſtit. de vſucap.* explodit perquàm optimè *Barboſa ſupra*.

Nec ſuſtinêri poteſt differentia in ratione expenſarum à *Gilkenio* excogitata inter furem (de quo loquuntur *Alexander* Imperator & Iuriſcõſultus *Paulus* in d. *l.* 1. & *l. ex argento*) & prædonem, cuius mentio habetur in d. *l. planè*: nam etſi cum *Gilkenio* rati fuerimus, *prædonis* verbo Iuriſconſultos frequenter vſos, cùm rerum immobilium inuaſores, aut quoſuis iniuſtos occupatores denotare voluerũt (quibus *furis* nomen non æquè adaptatur) negari tamen non poteſt (quidquid *Gilkenius* adſtruxerit) verbum hoc PRAEDO latiùs patêre, quàm ipſe exiſtimauerat, & ad quemuis furem & rei alienæ detractorem ſeu detentorem propriè referri, *l. ſi pignore* 22. §. *ſi prædo*, *D. de pignorat. actione*, *l. non ſolùm*

13. *in fine*, *D. de noxal. action. l. ſi ex ſtipulatione* 5. *l. Pomponius* 13. §. *ex facto*, *D. de adquir. poſſeſ.* Cicero pro Domo: *Omnium temporum, atque tectorum, totiusq; Vrbis prædo*: facit *l. ſi pupilli* 6. §. *ſed ſi quis* ibi: *Prædandi cauſa adcidit*, *D. de negot. geſtis l. ſed ſi lege* 25. §. *de eo*, ibi: *Prædonio more*, *D. de petitio. heredit.* Demus *prædonis* nomen ad furem referri non poſſe, vt *Gilkenius* voluit, adhuc ſecurè tenendum eſt æquo lance in furibus ac prædonibus cauſam & rationem d. *l. planè ſupr.* expenſam procedere; maximè cùm nulla ſit Iuris Ciuilis diſpoſitio, quæ in materia impenſarum iſtos diſcernat: vt ex hoc ſolo capite idem in vtriſque ſit obſeruandum, *l. hoſtes* 118. ibi: *Ceteri latrones, aut prædones ſunt*, *D. de verbor. ſignific.* Sed & furem neceſſarios ſumptus deducere diſertis verbis adſeuerarunt *Mieres* & *Gutierrez*, quos refert *Barboſa ſupr. n.* 61. *Fachinæus lib.* 1. d. *cap.* 54.

QVARTA fuit eiuſdem *Accurſij* ſententia exiſtimantis, Imperatorem *Alexandrum* in d. *l.* 1. egiſſe de ſumptibus & expenſis, qui tolli, abradive nō poſſunt, & ideò nec repeti, *l. ſi autem* 27. §. *fin. verſ. ſed ſi pictura*, *D. de rei vend.* At iſta (quæ valdè placuiſſe video *Anton Fabro lib.* 2. *coniect. cap.* 1.) pluribus diſplicent, maximè verò *Ioanni Garcia de expenſis & meliorat. cap.* 2. *num.* 10. *Fachin.* d. *cap.* 54. qui rectè ea quæ de abraſione circunferuntur ad expenſas tantùm vtiles referunt.

QVINTA enodatio fuit *Menochij de recuper. poſſ. rem. d.* 15. *num.* 515. ſibi ſuadentis, differentiam conſtituendam inter rerum immobilium malæ fidei poſſeſſorem, & mobilium furem, qui cùm ad quadruplum rei ſubtractæ teneatur, meritò ſumptus repetere non poteſt. Sed improbat *Fachin.* qui prædoni repetitionem impenſæ neceſſariæ concedi ait in d. *l. planè*, *D. de petit. heredit.* & ſimilibus: vt inde furi non debeat denegari, iuxta proximè dicta.

SEXTA reſponſio fuit *Ioan. Garcia* d. *cap.* 2. *num.* 18. adſeuerantis, impenſas neceſſarias furi non conſeruari in d. *l.* 1. & d. *l. ex argento*, vt quæ factæ in re aliena, in infante ſcilicet recèns nato expoſito, quo caſu educator ſumptus amittit, ac ille qui in alieno ſolo ſcienter ædificat, *l. adeò*, §. *cùm in alieno ſolo*, iuncto §. *ex diuerſo*, *D. de adquir. rer. domin.* Sed hanc ſolutionem meritò vt inſulſam, & parum aptam impugnauit *Gilkenius de impenſ.* d. *cap.* 7. *n.* 9.

SEPTIMA fuit adnotatio *Barboſæ ſupr.* qui dictam *l.* 1. & *l. ex argento* intelligit in expenſis, quæ non ſunt in rerum natura, velùt factæ in puero enutriendo, vel quæ à re ſeparari non poſſunt, vt cælatura, de qua in d. *l. ex argento*: id quod medio quodam apto confirmaſſe videtur, dum ait, in his iuribus reſpectu furis cauſam impenſæ neceſſariæ & vtilis adæquari: at expenſa vtilis tunc deducitur, cùm abradi poteſt, dicta *l. domum*, *in fine*, *l. vtiles* 39. *D. de petit. heredit.* d. *l.* 44. *tit.* 28. *part.* 3. neceſſaria ergo impenſa alimentorum, quæ vel non extat, vel ſeparari non poteſt, à fure deduci nequit. Et ſubdit, in odium furum hæc ita ſtabilita, vt homines magis ab hoc delicto arceantur: ſicuti & pleraque alia inueniuntur ſpecialia in condictione furtiua, *l.* 2. *l. in re furtiua* 8. *in princ.* & in §. 1. *l. fin. D. de condict. furtiua*, & alibi. Sed nec iſta *Barboſæ* ſuſtineri poſſunt: eis namque admiſſis fieret, vt impenſæ neceſſariæ, quæ à re furtiua, aut inuaſa ſeparari nequirent (vt quæ fiunt in fulcienda naui, & reparanda domo vel inſula) deduci non poſſent à fure, vel prædone, contra dictam *l. planè*, & d. *l. v-*

tiles

Digitized by Google

tiles ſequent. d. *l.domum*, & d. *l.ſi autem*, §.*fin. D. de rei vendicat.* His adde, *Barboſa* ratione ſatis non fieri propoſitæ difficultati: ſi enim odio furis impenſæ illius, quæ à ſolo ſeparari non poteſt, deductio non datur, cur & eiuſdem odio non denegatur impenſæ, à re ſeparandæ, reſtitutio? Maximè ſi rei furtiuæ æſtimatio facienda eſt quanti plurimi res etiam facto & ſumptu poſſeſſoris quocunque tempore fuerit, iuxta deciſionem *tex.* in *l.in re furtiua* 8.§.1.*D.de condict.furtiua*, & probat quidem ipſe *Barboſa ſupr.*à d.*l.ex argento.*

OCTAVA demum conſideratio fuit *Fachinai* d.*lib.*1.*controu.iur.cap.*54. vbi à *Celſo* in d.*l.inficiando*, §. *infans*, *D. de furtis* (qui infantis furtum fieri docet, & quo tempore apud furem adoleuerit) deducit, ſumptus neceſſarios ei non deberi, cùm non poſſit actionem ex ea cauſa conſequi, ob quam alteri obligatur, *l ſiue hereditaria, D. de negot.geſt.* Sed hæc futilia ſunt, & ea meritò inridet, & ex pluribus impugnat *Gilkenius de impenſis* 2. *par.*d.*cap.*7.ex *n.*12.

VNDE ego iſta ſalebroſa, omniumque Iuris Ciuilis aſperiore via aliorſum rectiùs, ſecuriuſque (ni fallor) iter agendum exiſtimo, aliquibus concluſionibus, ſeu præmiſſis adhibitis.

PRIMVM ſit, quemcunque malæ fidei poſſeſſorem, ſiue fur, ſiue prædo, ſiue inuaſor, aut iniuſtus detentor is ſit, omnia ἐμπονήματα elaborata & impenſa in re aliena ſummo iure amittere, quamuis mediis ſumptibus ab eo factis res ſuſtineatur & conſeruetur (quo caſu, omnium maximè, expenſæ dicuntur neceſſariæ) Earum tamen ex æquitate deductio datur in dict.*l.planè* (quæ vtrumque mirè probat) ibi: *Planè in ceteris neceſſariis, & vtilibus impenſis poſſ ſeparari, vt bona fidei poſſeſſores has quoque imputent: prædo autem de ſe qu ri deb.at, qui ſciens in rem alienam im endit: ſed benignius eſt in huius quoque perſona haberi rationem impenſarum: non enim debet petitor ex aliena natura lucrum facere*, &c Quæ vltima verba & furi conueniunt comprehenſo, vel ſaltem denotato in prioribus ſub dictione *prædo*, ex traditis *ſupra* contra *Gilkenium.* Cùm autem fur ob dolum & culpã pœnis *lege xij.Tabular.* conſtitutis, & aliis ſequentibus temporibus in eum latis obnoxius eſſet, *l.*4.*D.ad leg. Aquiliam*, *l.ſi pignore*, §. *furem*, *D.de furt.l.ſi calluit* 233.§. *telum*, *D.de verb.ſign.cap.*3.*de homicid. l.*18. *tit.*14.*part.*7.*l.*7.& 9.*titul.*11.*lib.*8.*Recopil.* ſimiliſque modo aliorum prædonum, ſeu inuaſorum, aut raptorum audaciam vindicari videamus, *legibus titulorum, D.de vi bonorum raptorum*, & *de vi armata*, & *C. vnde vi*, & alibi, nil certè impedimento eſſe debet furi, raptori & ſimilibus, qui debitas, & à iure conſtitutas pœnas luunt, quominus ex ratione naturali d.*l.planè* neceſſarias impenſas damno ſuo, & domini lucro in re aliena factas ſubducant.

Sed & huic naturali æquitatis rationi aliam iuris ſtrictiorem facilè addere potes, ductam à diſpoſitione *l.ſi quid poſſeſſor*, §.*ſicut autẽ, D.de petit. heredit.* vbi malæ fidei poſſeſſori culpæ adnumeratur, ſi ſumptus neceſſarios iure non fecerit. Cùm ergo quod facere debuit, perficit, nil eſt quod ei imputetur, & per conſequens ſaluam ſemper habebit iſtorum ſumptuum deductionem, iuxta tradita à *Gilk nio de impenſis*, 1.*p.cap.*2.*n.*14.

SECVNDÒ conſtituo eam ceſſare, vbi ceſſat naturalis ratio d. *l. planè*, id eſt, vbi non datur domini lucrũ cum

ſimultanea furis iactura: vno namque iſtorum deficiente impenſarum deductio, ſeu imputatio ceſſat. Et ideò ſi ab expenſis neceſſariis à fure, vel malæ fidei poſſeſſore factis lucrum dominus non ſentiat, earum ceſſabit deductio. Idemque erit ex contrario ſi res fructuoſior, pretioſiórve facta fuerit ſine iactura furis, alteriúſve malæ fidei poſſeſſoris. Et hi ſanè ſunt caſus dictæ *l.1.* & dictæ *l.ex argento, in 2.parte.* Ex alimentis namque datis ſeruo per dominum vindicato, nil pretioſius, aut fructuoſius ei obuenit cum iactura iniuſti detentoris, quæ ſimul cùm lucro domini impenſarum deductioni cauſam præſtare ſolet dict. *l.planè*, cum proximis dictis.

Nec obiicias, expoſitum ſeruum, de quo in d.*l.1.C. de infantib. expoſitis*, & in d.*l.ex argento, D.de condict.furtiua*, alimentis & ſumptibus neceſſariis à fure ei ſubminiſtratis adoleuiſſe, maioriſque æſtimationis ob id effectum, & per conſequens ex dictis ſumptibus lucrum domino accidiſſe damno educatoris. Nam verius eſt nullum ab impenſis poſſeſſoris eius damno factis, lucrum domino obuenire quocunque tempore ſeruum (eo inuito vel inſcio expoſitum) vindicet. Si enim hoc fiat intra quinquennium, ſeruus infans (cuius in ea ætate nullæ ſunt operæ, *l.fin.§.ſi minor, D.de oper. ſeruorum*, cum aliis illicò referendis) pretioſior, fructuoſiórve dici non poteſt. Sicque lucrum hoc caſu & tempore dominus non habet ex ſumptibus & impenſis cum ſeruo ſuo factis. Quod ſi poſt eam primam ætatem vindicetur à domino, cùm iam operæ officiales, vel artificiales (de quibus in *l.6.& 9.* & alibi ſæpè, *D.de oper.libertor.*) conſiderantur in ſeruo, dict.*l. fin.§.ſi minor, l.vt iuſiurandi 7.§.dabitur, D.eod.tit.de operis libertor. l.fin. §. fin. D.de liberali cauſa, l. quòd ſi artificem 32. D.de rei vendicat.* iuxta felicem *Cuiacij* emendationem *lib. 9.obſeruation. cap. 38. ad finem*, qui pro *viceſimumquintum annum* legit *quintum annum* (ab iſta enim ætate ſeruus vel hiſtrio eſſe poteſt, vel nomenclator * d.§.*dabitur*, & d.*l.fin.§.fin. D.de liber.cauſa*) tunc duo ſunt caſus conſiderandi. Primus, cùm ſeruus nullas præſtitit operas ante rei vendicationem domini. Secundus, cùm operas exercuit ſeruiles in poteſtate furis, aut alterius malæ fidei poſſeſſoris. In primo caſu etſi ſeruus ſubripientis, vel iniuſtè poſſidentis impenſis adoleuerit, quin & ab ægritudinibus liber euaſerit, cùm tamen re vera fructus, id eſt, operas nullas dederit, fructuoſior non reputatur, ac fundus ſterilis qui ſumptibus ferax, fructuoſiorque redditur, aut nauis fracta, quæ impenſis nauigationi & naulis apta denuò efficitur. Etenim incrementum ſerui nullas operas præſtantis propriè & præcipuè ſumptibus tribuendum non eſt (vt accidit in fundo & naui) ſed naturæ, vt optimè dixit *Sarmient.* relatus *ſuprà*. Cuius dictum in caſu (quem perſequimur) veriſſimum diiudico. Nec quidquam obſtare dictam *l.patrem, C. de nuptiis*, d.*l.inficiando, §.infans, D.de furtis*, d.*l. ex argento, D. de condict.furtiua*, in verbis *ſuprà* expenſis. Nam quod illis iuribus exprimitur, illud vnum eſt, ſumptibus ſeu impenſis furis infantem ab eo ſubreptum adoleſcere, id eſt, infantiam exuere, & adoleſcentiæ, vel prope annos contingere, natura, temporiſque curſu eam præcipuè ſubminiſtrante. Hoc autem fieri poteſt ſeruo fructuoſiore nõ reddito. Quòd ſi mediis ſumptibus nõ tãtùm adoleuerit, ſed & operas præſtiterit, quo ſolo caſu (qui ſecũdus ex propoſitis) fructuoſior efficitur, tunc ſanè res aliter

* *Is erat qui nomina tranſeũtium ſalutantiúmve domino ſubgerebat*, Seneca li. 2. epiſt. 19. & li. 3. epiſt. 27.

peragenda eſt. Nam cùm fructus propriè hi in iure dicantur, & re vera ſint, qui ſuperſunt deductis expenſis, *l. fructus 7. D. ſoluto matrimon. l. quod in fructus 46. D. de vſuris, l. 1. C. de fruct. & litium expenſis*, cum aliis (nulla enim ratio eſt, quæ interueniente poteſt, quę hoc genus deductionis impediat, *l. fundus qui dotis 51. D. familiæ erciſc.*) hinc eſt, vt fur (qui cùm bonus poſſeſſor non ſit, & inde operas ſerui ſubrepti ſuas facere non poteſt, *l. adquiritur 10. in princip. l. liber homo 19. l. qui bona fide 25. D. de adquir. rerum domin. l. qui fundum 7. §. liber homo, D. de vſucap. pro emptore, l. liber homo 20. D. de ſtipul. ſeruor. l. 1. C. de rei vendicat. princip. inſtitution. per quas perſonas cuique adquiritur. §. 1. inſtitution. per quas perſ. nobis obligat. adquir.*) ab impenſis (per verum dominum omnino reſtituendis) ſumptus hoc caſu deducat; ex quo operæ ſeruorum fructus ſunt hominis, *l. fructus 4. D. de operis ſeruorum*: & ſemper intelliguntur, & reſtituuntur expenſis deductis, d. *l. fructus in fin. l. fin. in fin.* ibi: *Deductis impenſis neceſſariis fiet æſtimatio, D. illo tit. de operis ſeruor.* d. *l. fin. §. fin. D. de operis libert.* vbi *Neratius* diſertè in propoſito ait: *Non ſolùm libertum, ſed etiam alium quemlibet operas edentem, alendum, aut ſatis temporis ad quæſtum alimentorum relinquendum.* Cùm ergo dominus ſeruum eo inuito vel inſcio expoſitum vindicat à fure, vel quouis iniuſto detentore, impenſarum ratio habenda eſt in reſtitutione operarum. Quòd ſi nullæ fuerint operæ aut impenſis minores, eas, quantumcunque neceſſarias dominus non reſtituet, d. *l. 1. C. de infant. expoſ.* d. *l. ex argento in ſecundo reſponſo, D. de condict. furtiua.* Quorum quidem iurium deciſio in hoc differt à reſolutione & regula *l. planè, D. de petitione hereditatis l. domum, C. de rei vendicatione*, quod in illis citra rationem operarum nulla eſt deductio, ni mauis retentio impenſarum; in his verò agitur de ſumptibus citra cauſam fructuum factis aliàs deducendis, vt optimè hoc vltimum adnotauit *Gilkenius de impenſis, 1. parte,* dicto *cap. 2. numero 12.*

Vtrarumque verò legum eadem eſt cauſa & decidendi ratio; nam expenſæ neceſſariæ (vt iam adnotauimus à d. *l. planè*) tunc tantùm deducũtur, cùm factæ fuerunt cum damno & iactura malæ fidei poſſeſſoris, & lucro domini: iactura verò nulla furis eſt in d. *l. 1.* cùm ab operis (ſi quæ fuerunt ſerui) ſumptus deducit, vt prædiximus, nec lucrum eſt domini, cui in operarum reſtitutione ſumptus imputantur, d. *l. 4. D. de operis ſeruor.* cum aliis *ſupr.* adductis.

Adhæc impenſæ neceſſariæ eam ſemper rationem habendam fore exiſtimo, vt ſi ex ea plus pretij fundo acceſſerit, ſolùm quod impenſum eſt, reddatur, vulgari *l. in fundo 38. D. de rei vin.* Et inde eſt, vt ſi in vineto vel oliueto, aut plantariis ex cura & cultura, irrigationeque apta, & ſuis temporibus commoda plus pretij adcedat, ſolam expenſam poſſeſſor imputare poſſit. Hanc verò imputat fur in caſu dictæ *l. 1.* & dictæ *l. ex argento*, cùm operas deductis prius ſumptibus neceſſariis reſtituit, iuxta d. *l. fructus*, cum ſimilibus. Non eſt ergo cur ratione expenſarum, quibus ſeruus coadiuuante natura creuit & adoleuit, idem aliquid exigere poſſit à vero domino, & hoc demum eſt quod *Alexand. Seuerus* denegat in d. *l. 1.* & *Paulus* in d. *l. ex argento, 2. parte.*

Ex quibus omnibus quàm euidentiſſimum eſt, primam ſolutionem *Saliceti* poſt *Petrum ſupr.* relatam ad d. *l. 1. C. de infant. expoſ.* (quæ differentiam conſtituit inter ſumptus alimentorũ

penſas iſtas neceſſarias non deducet, ex generali diſpoſitione dictę *l.* 1. & *l. ex argento.* Quòd ſi ſeruus congrua ætate operas præſtiterit, & eas dominus à fure repetat, tunc certè neceſſarias impenſas in eo alendo & curando ſubducet, ex ratione dictæ *l. fundus qui dotis, D. familiæ erciſcundæ.* Sed hæc alia res eſt, & longè diſtans (iuxta tradita *ſupra*) à deductione impenſarum, de qua agitur in dicta *l. planè, cũ ſequenti, D. de petitione hereditatis*, & in dicta *l. domum, C. de rei vendic.* cum ſimilibus. Vt ab his clarè itidem elicias, *Paulum* in dict. *ex l. argento* (dum vtilium expenſarum inſeparabilium, & ſubinde neceſſariarum in infante à fure ſubrepto, eandem fecit cauſam) intelligendum de impenſis neceſſariis, citra cauſam operarum, non deducendis: non tamen inde negaſſe earum rationem habendam, cùm de operis ſerui quinquennio maioris reſtituendis dominus egerit.

Hæc proſequuti latè ſumus neceſſaria exiſtimantes, ad elucidationem & conciliationem dictę *l.* 1. *Cod. de infantibus expoſitis*, & dictæ *l. ex argento*, cum dicta *l. domum*, *C. de rei vendicatione*, & ſimilibus: amplius verò in materia iſta (quæ latiùs patet) vltráque metas vagari nobis non detur.

VIDIMVS de ſumptibus in expoſitis cuiuſque conditionis ante *legem Conſtantini* (quæ eſt *l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *Codicis Theodoſ.*) ab educatore factis: nunc ex ordine inquirendum eſt de ſumptibus in eoſdem poſt eam *legem* † ante nouiorem *Iuſtiniani* (quę eſt *l.* 3. *C. de infantib. expoſitis*, & d. *Nouella* 153.) conlatis. Et ſanè filio vel ſeruo, inſcio vel inuito patre, aut domino expoſitis id ipſum dicendum eſt, quod ante *legem Conſtantini* in ſolo ſeruo expoſito conſtituerat *Alexander* Imperator in d. *l.* 1. *C. de infantib. expoſitis*, iunctis his quę in eius elucidatione adnotata remanent, ſimul cum traditis à *Surdo de alimentis, tit.* 6. *quæſt.* 19. *n.* 1. & 2. Quòd ſi volente patre aut domino expoſitio fiat, cùm omnis eis aditus repetendi filij & ſerui ſit præcluſus, dicta *l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *Cod. Theodoſ.* & *l.* 2. *eodem tit.* cum *l.* 2. *C. de infantibus expoſitis*, non eſt cur de ſumptibus ab educatore in re propria factis diſputationem inutilem ineamus.

SVB HÆC oportet, vt ſumptuum cauſam poſt illam *l.* 3. *Iuſtiniani*, † *C. de infantibus expoſitis*, & dictam *Nouellam* 153. diſquiramus, & certè filio vel ſeruo infante expoſito, inſcio patre vel domino (quo caſu patria poteſtas & dominium conſeruatur poſt has etiam conſtitutiones, vt ex earum ſerie clarè patet) idem tenendum eſt & obſeruandum, quod ſtatuerat *Alexander* Imperator in dict. *l.* 1. *C. de infantib. expoſ.* cùm hoc caſu nihil innouauerit *Iuſtinianus* ſuis conſtitutionibus (quibus concordat *l.* 4. *tit.* 20. *part.* 4. vbi hoc ſuppletur, & apertè deciditur in verbis paulò *inferiùs* referendis) Si verò patris, dominive voluntate expoſitio fiat, nulla in eos educatori actio dabitur, nec in educatos ipſos, quamuis ad opulentam peruenerint fortunam, ex quo enim nutritori conſtare debeat expoſitum, ipſa expoſitione liberum & ingenuum omnibus modis fieri in odium & pœnam patris vel domini, dict. *l.* 3. *Cod. de infantibus expoſitis*, cum dicta *Nouella* 153. & traditis *ſupra*, conſequens fit, alimentornm præſtationem pietatis gratuitæ cauſa videri factam, & ſine vlla ſpe repetitionis ſumptuum: *Pietas* enim (vt egregiè ait *Cuiacius in commentariis ad titulum C. de infantib. expoſitis, ad finem*) *gratuita eſt, & officium ſequitur, non factum.* Et hæc de ſumptibus in expoſito factis attento Iure Ciuili & nouioribus Imperatorum conſtitutionibus. 143

DEMVM ſupereſt, videre quid Iure noſtro † circa ſumptus iſtos ſtatutum fuerit, & ſanè ex dicta *l.1.tit.5.libro 4. del Fu.ro juzgo*, pater qui expoſitum filium agnouit, educatori ſeruum loco filij dare tenentur, vel eius æſtimationem.

Ex *lege* verò *2.tit.23.lib.4.Fori*, ſi inſcio patre vel domino filius aut ſeruus expoſitus fuerit, educatori debentur ſumptus in expoſito facti vſque in decimum ætatis ſuæ annum, à qua Iure iſto, & antiquioris Fori juzgo in *l.3. tit.5. lib. 4.* operæ ſeruiles (quæ poſt quintum annum Iure Ciuili imputabantur, *l. final. D. de oper. ſeruorum*, cum aliis *ſuprà* traditis) incipiunt conſiderari, *Villadiego* in dicta *l.3. in fine.* Ab illo verò tempore reputat alimenta cum operis eidem ab expoſito præſtandis. Quod velim intelligas in nutritore, qui bona fide expoſitum excepit & educauit, non in fure: vt ita vites correctionem dicta *l.1. Cod. de infant. expoſ.* & dict. *l.ex argento 13. D. de condict. furtiua*: & ſanè in hoc ſenſu deciſio dict. *l.2. Fori* conuenit cum diſpoſitione dict. *l.4.tit.20.p.4.* in illis verbis: *Fueras ende ſi otro alguno los echaſſe ſin ſu mandado, è ſin ſu ſabiduria, cà ſi los demandaſſen luego que lo ſupieſſen, dezimos, que ge los deben dar, tornando le el padre, ò la madre las deſpenſas à aquel, ò aquellos que lo criaron, ſi las quiſieren demandar.*

Sed dubitant Iuris Interpretes, &
145 meritò, quando educator velle † videatur expenſas cum expoſito factas habere, vt earundem repetitioni locus ſit, iuxta præcitata verba *legis partita*: Et mihi certè in propoſito omniũ melius diſtinxiſſe videtur *Abbas* in *ca. vnico, num.2. de infantibus expoſitis*, dũ ait, vel alimenta fuiſſe præſtita ab Hoſpitali, vel Eccleſia, quæ expoſitos cõmuniter alit, & deduci non poſſe, *ſacrorum 10. quæſt.2. l. alimenta, C. de negotiis geſtis*, aut præſtita ſunt à conſanguineo, qui non fuit proteſtatus, & ait donationem præſumi, *l. Nenſenius*, cum ibi notatis, *D. de negot. geſtis*, aut non erat conſanguineus, & tunc ait, repetitioni impenſarum locum fore, ſi educator præuia proteſtatione indemnitati ſuæ prouiderit, d. *l. Nenſenius*: ſi verò non fuerit proteſtatus, & homo liber & liberalis ſit, aut ex aliis coniecturis adparet non habuiſſe animum imputandi, tunc deductio non dabitur. Quò reducenda ſunt quæ latè tractat *Surd.* poſt alios, *de alimen. tit. 6.* dict. *quæſt. 19. numer. 5. & 12. & ſeqq.* & iterum *num.17. Gregor.* in d. *l.4.tit. 20. part. 4. gloſ.5.*

At in æſtimatione harum impenſarum ineunda, † quibus caſibus ex- 146
ſoluenda ſunt, plurimum arbitrio iudicis tribuendum eſt. Quid enim ſi ob celandam turpitudinem parentum illuſtrium eis inſciis, aut nolentibus filius extra matrimonium habitus expoſitus ſit, & ex iniuncto cõſanguineorum mandato & ordine ab eo educatus, qui parentes non ignorabat, & vti eorum filium inſtruxit expoſitũ, & bonis diſciplinis erudiit, cùm dedecori eſſet eidem & parentibus alij inſeruire, & operas officiales, fabrileſve exercere? Et ſanè huic nutritori omnes ſumptus in alendo & erudiendo puero bonus iudex integrè reſtitui iubebit, ex doctr. *Gl.* in d. *c. fin. 87. diſt. Abb.* optimè in d. *c. vni. num. 2. de inf. exp.* iunctis his quæ poſt alios tradit *Surd. de alim.* d. *quæſt.19. num.8. Greg. gl.4* in d. *l.4. tit. 20. p.4.* quæ iſto in caſu intelligenda & admittenda ſunt iuxta tradita à *Bart.* in *l. de bonis, §. non ſolùm. D. de Carbo. edict.* Quid ſi ignotũ expoſitũ & infimæ (vt implurimum accidit) conditionis educator artibus liberalibus imbuit, aut Medicinam

dicinã, aliáſve ſcientias magnis ſumptibus diſcere curauit? Certè patri opifici miſero, vel ex ima plebe illos non imputabit, ſed impenſam tantùm in alendo filio neceſſario factam. Sumptuum enim illorum in erudiendo erogatorum donatio in educatore præſumenda potiùs eſt, cùm expoſitum (quo tempore fabroferrario, vel lignario, vel alij opifici tradere debebat, vt fabrile diſceret officium) bonis litteris erudijt, ex *Bartoli* doctrina in d. §. *non ſolùm*. Quid ſi educator nec ad artes liberales, nec mechanicas expoſitum prouexerit? Tunc ſanè ſi bona fide & pietate ductus eũ fouet & aluit animo repetendi alimenta à patre expoſitionis inſcio, ea certè omnia eidem integrè perſoluentur ob primæ quinque annorum ętatis expoſiti enutritionem iuxta ius commune, de quo in d. *l. fin. § . fin. D. de liber. cau.* cũ ſimilibus *ſupr.* adductis: vel [illegible] annorũ attento noſtro Regio d. *l.* 2 *tit.* 23 *lib.* 4. *Fori*, cum alijs *ſupr.* citatis. Dum tamē cum alimentis compenſet quæcunq; pretioſa, vel ſcilicet aurũ, gemmas & ſimilia, vaſe, ciſtáve expoſitionis iniecta. Vt moris fuiſſe apud Antiquos conſtat ex *Terēt. in Heautontim. act. 4. ſc. 1.*

-- *Cùm exponendam do illi de digito annulum*

Detraho, & eum dico, vt vnà cum puella exponeret,

Si moreretur, ne expers patris eſſet de noſtris bonis.

Et plura huius propoſiti cõgeſſit *Thomas Dempſter. ad Roſini lib.* 1. *d. c.* 1. quorum bonam partem deſumpſit ab *Heliodoro* diuerſis locis, & *Ezechielo* expoſitionem Moſis decantante. At ſubſequenti ætate iam operis præſtandis apta educator ab earum reſtitutione ſumptus deducet: & cetera peragentur, qua norma latè adnotauimus *ſupr. n.* 141.

Et ſanè ad iſta reducenda ſunt, quę latè ſermone proſequitur *Surd. de alimen. ti.* 6. *d. q.* 19. *Gratia. to.* 2. *d. diſcep.* 267. à *n.* 41. poſt *Gloſ.* in *d. c. ſi.* 87. *d. Abb.* in *d. c. vni. de inf. ex.* poſt alios ab iſtis relatos agentes de alimentorum expoſitis ſubminiſtratorum deductione, repetitione, & æſtimatione, vel quantitate.

Sed pro exactiore tractatione eorum, quæ de partu expoſito inſcio patre, & ſumptibus ab educatore in eo factis diximus, adnotandum cenſemus, in dubio † filium præſumendum ignaro patre expoſitum fuiſſe, & in hoc ſtandum eſſe eius adſertioni iuratæ, vt nobis probat expreſſa *l.* 2. *tit.* 23. *lib.* 4. *Fori*, & notat ibi *Montaluus* hanc præſumptam ignorantiam ex pluribus adſtruens. Sed vix hoc in praxi (quæ ad legum fori obſeruantiam præcisè requiritur) obtinêri poſſe puto, vel ſaltem reſolutionem *Montalui* ſuper *d. l.* 2. ego indiſtinctè nõ admitterem; nam ſi maritus tempore partus ſuæ vxoris cum ea cohabitaret, quis non videt partum eo inſcio exponi non poſſe? (vt enim in propoſito diſertè ait *Quintil.* auus *decla.* 278. *Si in ciuitate fuiſti, & præſens eras cùm honoraretur filius, vt nunc eſt res, tutus interrogo, cur non petieris? nam vt non adceperis, ſufficit hoc, quòd non petiſti*) Debet ergo maritus tunc temporis in loco diſtanti abeſſe, vel aliquid aliud ſimile præſubponi, quo inniti poſſit ſimilis præſumptio ignorantiæ: ita vt *Montalui* opinio terminos exigat habiles & aptos prædictæ præſumptioni inducendæ. Quibus datis mihi valdè adridet, cùm pro ea ſtet præſumptus naturalis amor paternus, & regula iuridica doli, ſeu delicti (qualis eſt expoſitio) præſumptionem quoad fieri poſſet ſemper vitans, *l. merito, D. pro ſocio, Menoch.* poſt alios, *libr.* 4. *præſumption.* 161. *numero* 26.

147

Digitized by Google

Quid autem pater (filium expoſitum vendicare conatus ab educatore, aut alio quouis detentore reluctante) probare debeat, eleganter deſcripſit idem *Quintilian. declamat.* 338. dicens: *Aduerſarius multa probare neceſſe habet, habuiſſe ſe vxorem: concepiſſe vxorem ſuam: peperiſſe marem eo tempore, quod ad ætatem eius, de quo litigamus congruat: peperiſſe: expoſuiſſe: vixiſſe expoſitum.*

Demum hoc caſu noto, patrem ſi-
348 mulatque † notam filij recèns nati expoſitionem habuerit, eum vindicare debêre, & expenſas educatori exſoluere, alioquin expoſitus liber erit à patriæ poteſtatis nexibus, ex dict. *l. 4. tit. 20. part. 4.* in verbis illis iam *ſupr.* relatis: *Ca ſi los demandaſſen luego que lo ſupieſſen, dezimos, que ge los debē dar, tornandole el padre, o la madre las deſpenſas a aquellos que lo criaron*, expenſa dictione illa, LVEGO, Latinè *illicò, ſtatim, continuò, mox, protinus, confeſtim, repentè, celerrimè, ocyſſimè, è veſtigio, ſine mora:* quæ omnes particulæ præciſæ ſunt, & natura ſua moram & dilationem excludunt, *l. 1. §. cùm adycietur, D. de verbor. obligat. l. litigatoribus, C. de appellat. l. fin. C. de bonis quæ liberis, gloſ.* verbo *ſtatim*, in *cap. cum excommunicato 11. q. 3. Tiraquel.* in *l. ſi vnquam*, verb. *reuertatur, num.* 109. *C. de reuocand. donation. Cened.* poſt alios, *quæſt. Canon. 36. num. 23.*

Sed non vſque adeò pater animo & facto rem iſtam illicò perſequi debet, vt incontinenti poſt habitam notitiā filium petat, & ſumptus in eo factos offerat: quid enim ſi diſtet à loco vbi educator cum expoſito degit? aut bellum, vel epidemialis morbus acceſſū impediat? Quid ſi patri deſint neceſſaria ad ſumptus perſoluendos, & in perquirendis mutuo pecuniis, vel rei familiaris diſtractione tempus aliquod impendit? Sanè his & ſimilibus caſibus ei indulgendum eſt tempus competens, boni viri, ſiue iudicis arbitrio, ex ſingulari deciſione *textus* in *l. continuus* 137. §. *cùm ita*, ibi: *Et magis eſt, vt totam eam rem ad iudicem, id eſt, ad virum bonum remittamus, qui æſtimet quanto tempore diligens paterfamilias conficere poſſit, quod facturum ſe promiſit*, & in dicta *l. ſi domus* 71. §. *in pecunia, D. de legatis* 1. cum traditis à *Cuiacio de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus & terminis, capit. vltimo.* Non obſtante illa dictione, *luego*, *legis partita*, quæ ex cauſa moram temporis aliquam intercapedinem recipit, *l. fin. C. de indic.* ibi: *Illicò autem, id eſt, intra triduum proximum, ſine vlla dilatione*, *l. 1. C. de relation.* iuncta *l. 1. tit. 30. de adpellation. lib. 11. Cod. Theodoſ.* quæ eundem habent Auctorem *Conſtantinum* Imperat. Is autem *conſultationis exemplum* (quod in dicta *l. 1. C. de relation. illico litigatoribus edi apud acta*, præcipit) in d. *l. 1. de adpellation. in Cod. Theodoſ. intra decem dies edi iubet:* vt inde quàm manifeſtiſſimum fiat, verbum *luego*, de quo in dicta *l. 4. partita*, ciuili (vt noſtri aiunt) modo intelligendum eſſe, dato aliquo interuallo iudicis arbitrio. Et ita reſoluit *Menochius de arbitrarijs lib. 2. caſu* 10. & facit *textus* in dicto §. *cùm ita*, in illis verbis: *Vt qui Epheſi daturum ſe ſpoponderit, neque duplomate diebus ac noctibus, & omni tempeſtate contempta iter continuari cogatur, nec tam delicatè progredi debeat, vt reprehenſione dignus adpareat, ſed habita ratione temporis, ætatis, valetudinis, &c.* Et ſanè congruum dilationis tempus implurimum erunt decem illi dies *Conſilij Vaſenſis*, cuius verba expendimus *ſupr. num.* 45.

*

SECTIO

SECTIO IV.

De ſanguinolentis.

VLtimo loco, & pro complemẽto dictorum de expoſitis noto, longè differre filios & ſeruos expoſi-
149 tos ab his † qui à ſanguine legitimè comparati, vel ad nutriendum ſuſcepti proponuntur in *l.* 1. *lib.* 5. *C. Theod. tit.* 8. *de his qui ſanguinolentos emptos vel nutriendos adceperint*: qui poſitus eſt poſt titulum de expoſitis, in quo agitur de his qui exponuntur voluntate patris vel domini: at in d. *tit.* 8. tractatio diuerſa initur, de his ſcilicet qui à ſanguine legitimè comparantur, vel nutriendi ſuſcipiuntur, quos rubrica illius *tituli* 8. *ſanguinolentos* adpellat, & *Iuſtinianus in* 2. *parte rubrica Cod. de infantibus expoſitis, liberis vel ſeruis, & de his qui ſanguinolentos nutriendos ſuſceperunt*, & *Conſtantinus* in *l.* 2. *C. de patribus qui filios diſtraxerunt: Si quis propter nimiam paupertatem, egeſtatémque victus cauſa filium, filiamve ſanguinolentos vendiderit.* Hi verò erant recèns nati, & vt ait *Iuuenalis Satyra* 7.

— — Modo primos incipientes
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentes.

Quos inde noſtri, alijque boni Auctores *ſanguinolentos* adpellant: vti *Iulius Capitolinus in Claudio Albino, poſt principium. Prudentius contra Symmachum*: *Quos ſanguinolentos edendi mos iuuat*, *Donatus in Andria*: *A matre ſanguinolentum non pulchrum, ſed ſcitum pronuntiat*: conferunt tradita à *Couarruu. lib.* 3. *variarum, cap.* 14. *num.* 4. & à *Reuardo lib.* 1. *coniectar. cap.* 17. poſt *Cuiacium*, quem refert, & malè putat huius veræ adceptionis primum demonſtratorem poſt nenias *Azonis*, & aliorum, quos referunt *Couarruu. ſupra*, & *Auguſt. Barboſa de officio & poteſt. Epiſc.* 3. *p. allegat.* 51. *num.* 141.

Dicuntur autem ſanguinolenti † 150
legitimè comparati in d. *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 5. *Cod. Theodoſ.* filij recèns nati à parentibus ob nimiam egeſtatem venditi. Quo ſolo caſu ex lege emptio & venditio procedebat, & filius emptoris efficiebatur ſeruus, d. *l.* 2. *C. de patrib. qui filios diſtraxer.* iunctis his quæ egregiè notat Domin. Præſes *Couar.* d. *cap.* 14. *num.* 4. *in princip.* Et id ipſum eueniebat, cùm filius extraneo tradebatur nutritori, qui inde etiam eius efficiebatur dominus, d. *l.* 1. *Cod. Theodoſ.* & *l.* 3. *verſ. ſed neque his*, *C. de infant. expoſ.* Et ideò pater, qui non ſponte, ſed neceſſitate coactus, vel filium vendidit, vel nutriendum tradidit, ſi poſt ſeriem annorum eum ad libertatem & ingenuitatem primam reduci deſideret, alio ſeruo præſtito, vel pretio exſoluto, audiendus erat, d. *l.* 1. & d. *l.* 2. *C. de patrib. qui fil. diſtrax.* quæ eũdem habent Auctorem Imp. *Conſtantinum*: ita vt egeſtas patris, de qua in illis iuribus, patri facultatem prædictam filij repetendi concederet, quę ſanè denegabatur patri filium voluntariè exponenti: etenim ſimili expoſitione ius omne, quod in filio habebat, tunc temporis amittebat, omñi repetendi aditu præcluſo, *l.* 1. & 2. *tit.* 7. *lib.* 5. *Cod. Theodoſ. l.* 2. *C. de infant. expoſ.*

Vt inde velùt euidens fiat, d. *l.* 1. † 151
Cod. Theodoſ. de his qui ſanguinolentos emptos, vel nutriendos adceperint (dum loquitur de ſeruo ſanguinolento vendito, eiuſque repetitione domino concedenda alio mancipio dato, vel pretio oblato) intelligendam de domino, qui inopia coactus ſeruum recèns natum vendidit, vel nutriendum dedit; alioquin dominus (ſeruo ſanguinolento vendito, vel expoſito) eum repetere non poterit, ex præcitatis legibus.

152 Sed cùm *Iuſtiniani* tẽporibus † miſeranda filiorum venditio ex cauſa etiam inopiæ in vſu non eſſet ex *conſtitutione Valentiniani, Theodoſij* & *Arcadij* (quæ eſt *l. vnica lib. 3. Cod. Theodoſ. tit. . de patribus qui filios diſtrax.*) inde effectum eſt, vt in 2. *p. tit.* 52. *lib.* 8. *ſui Cod. de infant. expoſ.* &c. demptum fuerit verbum *emptos*, quod poſitum erat in d *tit. 8. lib. 5. Cod. Theodoſ.*

Qua veriſſima ratione attenta, ceſ-
153 ſat anxius labor *Iacobi Cuiac.* † *in comment. ad* d. *tit. C. de infant. expoſ. ad fin.* in inquirendo, qua parte illius tituli actum fuerit de ſanguinolentis emptis; & euidenter conuincitur eius adſertio, dum putat de his agere *Iuſtinianum* in d. *l. 3. in princ.* vbi certè nihil tale excogitauit. Quinimò tractationem iſtam conſultò omiſit tam in rubro (vt noſtri aiunt) quàm in nigro, ex prædicta cauſa: quam mirum eſt *Cuiacium* diſertiſſimum virum non præuidiſſe. Et multò magis nec verba dictæ rubricæ *de infantibus expoſitis liber. & ſeruis & de his qui ſanguinolentos nutriendos acceperunt*, vbi deeſt (vti prædiximus) dictio *emptos*, poſita in *tit. 8. lib. 5. Cod. Theodoſ.* quia de emptis nullum eſt verbum in *titul. Iuſtiniani*, qui tempore promulgationis dictæ *l.* 3. inuenit ius in filiis à ſanguine ex cauſa inopiæ vendendis correctum per dictam conſtitutionem *Valentiniani & Sociorum*, vt proximè notauimus. Et ita animum tantùm adpulit ad emendandam & corrigendam *Conſtantini conſtitutionem*, & ſtatuta piorum Principum (ab eo relata in d. *l. 1. tit. 8. lib. 5. Cod. Theodoſ.*) quod adtinebat ad ſanguinolentos, qui nutriendi tradebantur, & ante eundem *Iuſtinianum* educatoris fiebant, dict. *l.* 3. § *ſed neque his*: eorum enim cauſam reduxit ibi ad terminos *l. 2. C. de ingenuis manumiſ.* cuius Auctor eſt *Gordianus*, qui imperauit ante *Diocletianum*, & multò ante *Conſtantinum*. Malè ergo *Cuiacius* cauſam emptorum à ſanguine *titul. C. de infantibus expoſitis* inſerit, & vtrorumque eandem eſſe putat.

Nec minus deceptus fuit idem *Cuiacius* † *in fin. comment. ar. ad tit. C. de in-* 154
fantibus expoſitis, dum generaliter definit, ingenuam alimentorum cauſa educatori addici non debere, hoc enim tantùm procedit iuxta tempora dictæ *legis 2. C. de ingen. manum.* à *Gordiano* multò antè latæ, quam *Conſtantinus* odio filios ſuos exponentium eos educatoris feciſſet in d. *l. 1. tit. 7. lib. 5. Codic. Theodoſ.* Id quod & poſteà *Iuſtinianus* emendauit, ad iuris anterioris terminos cauſam ingenuorum expoſitorum reducens in dict. *l. 3. C. de infantibus expoſitis*. Quæ clarè comprobabis ex his quæ *ſuperius* circa iſtorum expoſitorum conditionem latiùs diximus.

*

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

DE PARTV SVBPOSITO.

SYNOPSIS.

1 *Partus ſubpoſitione naturæ fraus ſit.*

2 *Subpoſitio eſt falſitas.*

3 Legi Corneliæ de falſis *plures inſuperadditi ſunt falſitatis caſus.*

4 *Et inter alios ſubpoſiti partus cauſa ex* lege Antonini.

5 *Sed & ante* conſtitutionem Antonini *partus ſubpoſitio puniebatur.*

6 *Ea antiquiſsimis temporibus vſitata fuit.*

7 *Ratio cur in Comicis adeò frequens ſit ſubpoſiti partus mentio.*

8 *Regna etiam & magna Imperia media ſubpoſitione adquiſita.*

9 *Ordinum dignitas, familiarúmque ex ſubpoſitione confunditur.*

10 *Facilitas peccandi magis coercenda.*

11 *Crimen ſubpoſitionis capitale fuit. Et nu.13. hodie deportationis eſt, quæ augetur & minuitur ex adcidentibus iudicis arbitrio terminandis. Et num.* 15. *&* 16. *&* 18. *Et idem de Iure Regio num.*17.

12 *Antiquitùs cuiuſuis falſi pœna capitalis erat.*

14 *Obſtetrices pretio corruptæ partus ſubponentes mortis pœna damnandæ.*

19 *Participes huius criminis eadem pœna puniuntur.*

20 *Quæ ſe grauidam adſeruit, cùm non eſſet, fraude etiam ad effectum non deducta, arbitrio iudicis punitur, & infamia notatur.*

21 Lex Romuli, *quæ vxorem partum ſubponentem dimittere permittebat, declaratur.*

22 *Subpoſitus hereditate priuatur.*

23 *Actio de ſubpoſito partu particularis eſt, non publica.*

24 *Filius matrem de partu ſubpoſito accuſare non poteſt.*

25 *Partus ſubpoſiti inſtitutio nulla eſt. Et diſtinctione demonſtratur, ad quē hereditas pertineat. Et n.*26.27.*&* 30.

28 *Subſtituti filio ſubpoſitò legitimis heredibus & fiſco ſunt præferendi. Et n.* 29. *hoc limitat in ſubſtitutione conditionali, vel ex die facta.*

31 *Heres legitimus ſubſtitutus inſtitutioni ſubpoſiti partus conſentiens, non remouetur ab hereditate ex ſententia* Signoroli, *ſed contrarium eſt verius.*

32 *Subpoſitus partus à poſſeſſore maioratus vocatus impedimento eſſe non poteſt alijs legitimis ſucceſſoribus.*

33 L. aufertur, D. de iure fiſci, *cum alijs à dictis in numeris præcedentibus declarantur.*

34 Cuiac. *indiſtinctè adſerens hereditatem à ſubpoſititio partu fiſco auferendam refellitur.*

SECTIO I.

35 *Partus accuſationem nulla temporis præſcriptione depelli qualiter intelligendum. Et num.* 36. *impugnatur* Fornerius.

37 *Accuſatio ſubpoſiti partus, quæ illicò poſt mortem mariti non inſtituitur, ſuſpicioſa efficitur.*

38 *Quamuis ſubpoſiti partus accuſatio vicennio concludatur, bona tamen, mala fide poſſeſſa, omni tempore legitimis ſubceſſoribus ſunt deferenda. Et n.*40. *hoc declaratur.*

39 *Accuſatio ſubpoſiti partus inſtitui poteſt poſt mortem matris in alios.*

41 *Partus ſubpoſiti accuſatio in tempus pubertatis non differtur. Et num.* 43. *& 44. declaratur.*

42 L. 1. §. fin. D. de Carbo. edicto, *declaratur, & interpungitur cum* Cuiacio.

45 *Partus ſubpoſitio an & quando probetur per teſtes commodum ex ſuis depoſitionibus reportantes?*

46 *Tractat, An probetur per complices?*

47 *An ſtetur ſecunda teſtis depoſitioni ſpreta prima? Et num.* 48. *limitat & declarat.*

49 *Filij contra parentes in partus ſubpoſitione legitimi teſtes ex aliquorum ſententia, ſed contrarium eſt verius.*

50 *Iudex in partus ſubpoſitione poteſt, vt quidam putant, informare animum ad ſententiam etiam extra proceſſum: ſed contrarium verius.*

51 *Partus ſubpoſitio coniecturis probatur. Et num.* 89. *in arbitrio iudicis reſidet, quanta fides coniecturis ſit adhibenda.*

52 *Partus ſubpoſitio regulariter non præſumitur.*

53 *Plenè probanda eſt partus ſubpoſitio in iudicio criminaliter intentato. Et num.* 55.

54 *In ciuili ſecùs ex ſententia* Boſſij *& aliorum, de qua dubitat* Auctor.

55 *Probatio ſubpoſiti partus regulanda eſt à diſpoſitione* l. vbi falſi, C. ad leg. Corneliam de falſis.

SECTIO II.

56 *Arbitraria eſt, & coniecturis ſubpoſita ſubpoſiti partus probatio.*

57 *Partus ſubpoſiti magna coniectura eſt extraiudicialis matris confeſſio. Et nume.* 58. *non plenè probat, niſi fiat in articulo mortis ad conſcientiæ exonerationem. Et num.* 59. *hanc limitationem impugnat. Et num.* 60. *eam ſublimitat, quo caſu alia concurrunt indicia.*

61 *Etiam in foro (quem aiunt) Poli filius qui ſubpoſitus arguitur, adſertioni matris ſtare non tenetur. Et num.* 62. *limitat, niſi quo caſu alia concurrunt coniectura.*

63 *An mulier partum ſubponens teneatur in foro conſcientiæ hoc propalare, marito decepto: tractat remiſſiue.*

64 *Quæ diù antea ſterilis fuit, partum ſubpoſuiſſe præſumitur, ex aliquorum ſententia, cui* Auctor *non adſentitur.*

65 *Si mulier grandioris ſit ætatis, vel maritus ſenio adfectus, an præſumatur ſubpoſitio. Et num.* 67. 68. *&* 69.

66 L. ſi pater, §. in adrogationibus, D. de adopt. *declaratur.*

70 *Cùm maritus impotens, vel ineptus eſt generationi, partus præſumitur ſubpoſitus.*

71 *Quæ pannos, vel culcitram geſtabat quo tempore ſe prægnantem adſerebat, ſuſpecta eſt de ſubpoſito partu.*

72 *Et quæ ſe inſpici, cuſtodirive paſſa non eſt.*

73 *Et quæ tempore partus honeſtas adhiberi matronas non ſiuit.*

74 *Et quæ eodē tempore ab vrbe receſſit, & rus ſe contulit, vbi peperiſſe adſirmat.*

75 *Et quando conſtat ex alia natum puerum adſerentes ſeſe pepeiſſe traditum.*

76 *Et quæ ſine obſtetrice peperit.*

77 *Et quæ diu poſt mortem viri tacuit. Sed hoc non probat* Auctor.

78 *Et cùm partus parentibus non adſimilatur. Quod alij improbant.*

79 *Et cùm fama ſtat contra partum, qui ſubpoſi-*

Digitized by Google

ſubpoſitus arguitur.

80 *Et cùm mulier tempore partus tria lumina adhiberi non permiſit. Et n.*81. *notat* Auctor *huic coniecturæ alias ſimiles elicitas ex* l. 1. §. de inſpiciendo, D. de inſpic. vent. *ſuperaddi poſſe.*

82 *Et cùm mulieri, quæ ſe peperiſſe ait, lac non ſuperuenerit.*

83 *Et cùm is, qui recèns natus dicitur, ſanguinolentus non eſt.*

84 *Et cùm mulieris induſium & reliqua tempore partus ſine ſanguine adparent.*

85 *Et cùm eodem tempore mulier trepidans & turbata eſt.*

86 *Et ab odio in adſertum filium ſuperuenientè ſubpoſitio arguitur.*

87 *Et cùm mulier tempore adſertæ ingrauidationis cum mulierculis & vilibus perſonis conuerſabatur.*

88 *Coniectura qualibet, vel indicium ſuo genere plenè probandum.*

90 *Plura iudici obcurrere poſſunt coniecturas ſubpoſiti partus elidentia.*

91 *Tractatus & quaſi poſſ. ſſio filiationis, & ſimilia non integrè excuſant eum, qui ſubpoſitus arguitur.*

92 *Subpoſiti partus præſumptio ceſſat, vbi nulla datur, aut inuenitur cauſa ſubponendi.*

93 *Sed & inculpata ante acta mulieris vita ſubpoſiti partus coniecturam extenuat.*

94 *Et cùm accuſata ſponte coram iudice venit.*

95 *Regulam conſtituit* Auctor *generalem ad excluſionem ſubpoſiti partus.*

96 *Probatio grauidationis coniecturas ſubpoſitionis excludit.*

SECTIO III.

97 *Matre de ſubpoſitione conuicta pupillus à ſucceſſione illicò excluditur. Et n.98. hoc declarat, &* l. 1. § fin. D. de Carbon. edict. *interpretatur.*

99 *Coheres, vel legitimus heres non probantes ſubpoſitionem, vt indigni multandi.*

100 *Antiquitùs non ſolùm tempore partus, ſed & in maiore ætate ſubpoſitiones fiebant.*

101 *Imperator* Antoninus *omnium primus apud Romanos natalium profeſſiones ad vitandas partuum ſubpoſitiones adinuenit.*

102 *Profeſſiones variæ fuerunt apud Romanos: & iura de his loquentia expenduntur & inluſtrantur.*

103 Enricum Salmaſium *refellit* Auctor, *& faſtū garrulitatemq; Grammaticorum notat.*

EXPOSITIONIS immanis ſcriptioni ſuperiori capite enodatæ, velut ſubcedanea eſt tractatio doloſæ ſubpoſitionis, ſimúlque deteſtandæ immanitatis veros partus à ſe abdicantium.

PARTVS ſubpoſitio fraus eſt naturæ † facta. Nam qui partum ſubiicit, 1
Δοκεῖ (vt aiunt Græci Interpretes in *l.* 1. *C. ad leg. Corneliam, de falſis*) τὴν φύσιν αὐτὴν παρασυγχέειν, id eſt, *naturam ipſam fallere videtur*, ita vt partus ſubpoſitus & falſus idem ſint. Ob idq; de terra ſpem agricolarum defraudante: dixit *Catullus carmine* 68. *in fine:*

Falſum mendaci ventre puerperium.

Et *Ouid. lib.* 3. *amor. Eleg.* 9.

Irrita decepti vota colentis erunt.

Et *Sex. Aur. Propert. lib.* 2. *Eleg.* 15.

Terra priùs falſo partu deludet arãtes.

CVMQVE ſubpoſitio partus falſitas † ſit, inde eſt, vt in generalem falſi 2
definitionem incidat, vt optimè notat *Cuiac. in comment. ad l.* 1. *C. ad leg. Corneliam, de falſis.* Vbi ex *Paulo lib.* 5. *Sententiarum, tit.* 25. definit falſum, *Quidquid in veritate non eſt, ſed pro vero adſeueratur.* & ex *Auguſtino: Quod ad ſimilitudinem alicuius eſt adcommodatum,*

Digitized by Google

neque id tamen eſt, cuius ſimile adparet. Et hoc eſt quod ex ſententia *Epicuri* dixerat *Sextus Empyricus aduerſus Mathematicos, tit. An ſit aliquod verum?* Ψεῦδος ἐστὶ τὸ οὐχ οὕτως ἔχον, ὡς λέγεται ἔχειν, *Falſum eſt, quod non ita ſe habet, ac dicitur.* Quibus omnibus partus ſubpoſitio, ac quæque alia falſitas, aptiſſimè conuenit. Nec enim in propoſito adtendi debet (ex *Cuiacio ſupra*) falſi deſcriptio adducta ab eodem *Paulo* in *l. quid ſit falſum 23. D. ad leg. Cornel. de falſis*, dum ait: *Falſum eſſe imitari alienum chirographum, vel libellum, vel rationes intercidere, aut deſcribere*: quibus verbis Conſultus non tam definit, quàm diſtinguit falſum à mendacio, cuius tractationem ibidem paulò pòſt iniuit.

Prædicta apertiora fient animaduertenti, duobus capitibus *legis Corneliæ de falſis* (quorum primum erat de falſis teſtamentis, *l. 1. D. ad leg. Cornel. de falſis*, ſecundum de falſa & adulterata moneta, *l. quicunque 8. cum ſeq.*
3 *D. illo tit.*) additos † fuiſſe alios plures falſitatis caſus, eadem legis pœna coërcendos ex varijs Senatuſconſultis, quorum mentio habetur in *l. ſi quis legatum 6. l. de eo 10. l. filius emancipatus 14. l. Diuus 15. §. item Senatus, l. cùm quidam 17. l. impuberam 22. §. 1. §. item, verſ. imò magis*, & §. *fin. ad leg. Cornel. de falſis.* Quæ congerit, & ad quatuor dexterrimè reducit *Cuiac. in comment. ad tit. C. ad leg. Cornel. de falſis*, verſ. *primum, & ſeqq.* Sed & alios varios caſus addiderunt Imperatores, contentos in 24. *legibus tituli, C. ad leg. Cornel. de falſis*, & in *tit. 19. lib. 9. C. Theodoſ.* & in *l. 4. §. inde Diuus*, & in *l. nullo modo 7. l. ſi pater 11. §. 1. l. Diuus Claudius 15. in princ.* & in §. *& quatenus, l. ſi quis obrepſerit 29. l. Diuus Pius 31. l. hodie 32. §. 1. D. ad legem Corneliam de falſis.*

4 At inter ceteros † eminet contentus *Conſtitutione Antonini* in d. *l. 1. C. ad leg. Cornel. de falſis*, qui (omnium primus) partus ſubpoſitionem *lege Cornelia* puniendam ſtatuit: id quod poſteà proſequuti ſunt Iuriſconſulti *Paulus* & *Modeſtinus*, ille in *l. qui falſam, §. accuſatio*, iſte in *l. lege Cornelia 30. §. de partu ſubpoſito, D. illo tit. ad leg. Cornel. de falſis*, & Imperatores *Diocletianus* & *Maximianus* in *l. cùm ſubpoſiti 10. C. eodem tit.* Et inde communiter noſtri Iuris Interpretes *inferiùs* referendi (quamuis iſtam temporum & rerum ſeriem non adtenderint) partum ſubpoſitum *falſitatem*, vel *ſpeciem falſitatis* rectè nuncuparunt.

Sed etſi nouè ex *conſtitutione Antonini* partus ſubpoſitioni indita fuerit pœna *legis Corneliæ*, non ideò intelligas † partum ſubpoſitum anteà inter 5
delicta nec cõnumerari, nec iſtud mali ſceleris committentes impunitos euadere: etenim totum contrarium vel probant, vel ſaltem ſubpõnunt Iuriſconſulti in reſponſis ſuper partus ſubpoſitione emiſſis, maximè *tex.* in *l. 1. D. de liber. agnoſcen.* & in *l. 1. §. de inſpiciendo*, verſ. *quæ intùs*, & verſ. *tria lumina*, & in §. *ſed etſi ſeruus, D. de ventre inſpiciendo*, & in *l. cùm tabulis 16. D. de his quæ vt indign. l. hi tamen 12. D. de accuſationib. l. quidam 15. D. de probat. l. idem fiet 26. §. autem, D. de teſtamentar. tutela, l. aufertur 16. D. de iure fiſci, l. extraneo 17. §. de quæſtione, l. vnius 18. §. index, D. de quæſtio.* d. *l. qui falſam*, §. 1. & d. *l. lege Cornelia 30. D. ad leg. Corneliam de falſis, l. 1. §. final.* cum *l. ſeq. l. 3. §. ſi mater. D. de Carboniano edicto.* Et Imperatores in *l. querela 12. C. ad legem Corneliam de falſis, l. ſuper ſtatu 7. C. de quæſtionibus, l. non nudis 16. C. de probationib.* & in *l. ſi pater 4. C. de heredibus inſtituendis, l. neque profeſſio 5. C. de teſtamentis.* Et Pontifices in *cap. officij 9. de pœnitent. & remiſſion.* & in *cap.*

affer-

afferte, de præſumption. Et nobis eſt *l.3. titul. 7. part. 7.* & *l.17. tit.6. part.6.* *l.final. titul.7. eadem part.* & *l.3. titul. 6. lib.3. Fori.*

NEC mireris, ſi tot, tantiſque legibus partus ſubpoſitioni obcurratur; ea quippe paſſim, & ab antiquiſſimis
6 † etiam temporibus vſitata fuit, & ſanè ipſam reſpiciunt illa *Sophoclis* apud *Stobæum in Florilegio tit.76.*

Παῦσαι, καταρκεῖ τοῦ δὲ κεκλῆσθαι πατρὸς,
εἴπερ πέφυκα γ᾽, εἰ δὲ μὴ, τίς ἂν βλάβη,
τὸ τοι νομισθὲν τῆς ἀληθείας κρατεῖ.

Tace, mihi illo patre cenſeri ſat eſt:
Siue ille pater eſt, ſiu minus, refert nihil.
Res credita & recepta plus vero valet.

Quibus adde pleraque ſimilia expendenda in *cap. finali.*

Ab his *Ariſtophanes* in Θεσμοφοριαζούσαις ſubpoſitiones iſtas inter delicta communia & paſſim obuia connumerat. ¶ Nec aliter in Comœdiis antiquorum (à quibus ritus, vſus & abuſus temporum deducuntur, ex traditis à *Diuo Auguſtino lib. 2. de Ciuitate Dei cap.9.*) frequens earum eſſet mentio, & technarum, quibus ſcelus illud patrantes vti ſolent; & præ ceteris *Ariſtophanes* in prædicta *Comœdia*, ita Latinè ait:

Alteram verò noui, quæ dicebat dolores
partus habere mulier
Per decem dies, donec emit infantem.
Maritus autem obibat vrbem medicamenta celerem partum facientia emens,
Intulit autem anus in olla infantem,
Vt ne clamaret cerula obturatum.
Deinde, vt annuit capite anus quæ ferebat, vxor ſtatim clamat,
Abi, abi iam enim, ò vir, mihi videor
Paritura eſſe: imum ventrem enim infans calcibus percuſſit.
Et hic quidem lætatus cucurrit, hæc verò traxit
Ex ore infantis cerulam, ille verò clamauit.
Deinde ſceleſta anus, quæ ferebat infantem,
Currit ridens ad maritum, & dicit:
Leo, leo tibi natus eſt, ipſa effigies tua,
Et reliqua omnia, &c.

Plautus verò *in Truculento actu 2. ſcena 5.* introducit Phroneſium meretricem lucri cauſa decipientem ſubpoſito partu Dinarchum adoleſcentem, & adſcito puero ſubponendo aientem:

-- Quæ auſa ſum tantum clàm dolum adgrediri.
Lucri cauſa, auara probum ſum executa, alienos dolores
Mihi ſubpoſui.

Et mox:

Quæ me grauidam eſſe adſimilaui Militi Babylonio,
Eam nunc malitiam accuratam miles inueniat volo.
Iſte hic haud multò poſt credo aderit; nunc prius præcaueo ſciens:
Eúmque gero ornatum, vt grauida quaſi puerperio cubem,
Date mihi huc ſtactam, atque ignem in aram, vt venerem Lucinam meam.
Hic apponite, atque abite ab oculis. Eho Piteh.cium?
Sol as mihi dato: pallium inijce in me hùc Archilis:
Face vt accumbam, accede, adiuta: ſic decet puerperam.
Vbi eſt Aſtaphium? fer hùc herbenam mihi, thus & bellaria.
Date aquam manibus. Nunc è Caſtor venerit miles velim.

Et ſcena ſequenti:

——————— ASTAPH. *Miles*
Tibi adeſt Stratophanes. nunc tibi opu'ſt ægram vt te aſſimules.
PH. O. *Face.*
Quur adhuc eho tu mala? me mones? ruſticare me maleficio vincere eſt?
ST. *Peperit mulier, vt ego opinor.*
AS *Vin adeas hominem?* PH. *Volo.*
ST. *Euge; Aſtaphium eccam: it mihi*

aduorſum ; ſalue ecaſtor , Strato-
phanes :
Venire ſaluum. St. *Scio , ſed peperit-*
ne , obſecro , Phroneſium?
As. *Peperit puerum nimium lepidum.*
St. *Ecquid mihi ſimil' ſt?* As. *Rogas.*
Quin vbi natu' ſt , iam macheram , &
clypeum poſcebat ſibi.
St. *Meus eſt : ſcio iam de argumentis:*
nimium quidem ſimil' ſt papæ?
Iam magnus eſt ? iam ne legtas legiones,
quas ſpoliare velit ?
As. *Heri nu ius quintus natus quidem*
eſt. St. *Quid tum poſtea ?*
Inter tot dies quidem hercle iam actum
aliquid oportuit.
Quid illi ex vtero exitio eſt, priùs quàm
poterat ire in prælium?
As. *Conſequere : atque illam ſaluta , &*
gratulare illi. St. *Sequor.*
Ph. *Vbi illa nam obſecro eſt ? quæ me hîc*
reliquit, atque a me abſtitit?
Aſſum: adduco tibi exoptatum Strato-
phanem. Ph. *Vbi is eſt, obſecro?*
St. *Mars peregrè aduenieus ſalutat*
Nerienem vxorem ſuam.
Cùm tu rectè prouenisti : cúmque eſt au-
cta liberis,
Gratulor , cùm mihi, tibíq; magnum de-
diſti decus.
Ph. *Salue, qui me interfeciſti penè vita,*
& lumine.
Quique vim magni doloris, mihi per vo-
luptatem tuam,
Condidiſti in corpus : quo nunc etiam
morbo miſera ſum.
St. *Eia haud ab re, mea voluptas, tibi*
obuenit iſtic labos:
Filium peperiſti , qui ædis ſpoliis obple-
bit tuas, &c.

Sed & *Terentius* multus eſt in partus ſubpoſititij deteſtatione , aut nota, vt vidêre eſt in *Andria actu 3 ſcena 1. & 2* variis locis. Et *actu 4. ſcena 5.* (vbi illa : *Verum vidi cantharum ſuffarcinatum* , intelligenda ſunt de ſubpoſitione iuxta modos ab *Ariſtophane* & *Plauto ſupra* adnotatos , aut ſimiles, non de expoſitione , vt malè ſentit *Tom. Dempſter. ad Roſini lib. 1. de Antiq. Roman. c. 1.*) & *actu 5. ſcena 1.* Et in *Hecyra actu 3. ſcena 3. & 4.* Et ſæpè *actu 4. ſcena 1.* & ſæpiùs *ſcena 4.* eiuſdem *actus*; & *actu 5. ſcena 1. & 2.*

Hæc autem Comici velut myſticè
† proponebant , vt quiuis ſubpoſiti 7
partus dolos & thecnas ſubterfu-
geret.

Quas certè non vitabit Lector ſubpoſitionis Reginæ Timandiæ à *Ioanne Barclaio lib. 4. ſuæ Argenidis* ſiccè nimis & inſulsè deſcriptæ; ſimul cum abductione veri partus : quam itidem valdè inconcinnè diſpoſuit. Cùm enim Sicambre montanæ mulieri infantem (morti aliàs obnoxium) inter tumultum adſportandi prouincia eſſet demandata , vt iſte ait , neſcio quo malo & inveroſimili fato motus confixerit Sicambrem à Regina detentam iterata madentis filij ſuauitatione , & colloquio inter eam & Reginam inito : & eiuſdem in filium exclamatione, ſimul cum præcedenti infantis nudi oblatione & ſignorum in ceruice & crure dextro rubentium oſtenſione , adtrectatione, vel tactu (cui ex dicendis *infra c. 9. ex n. 26.* cum *Iulio Scaligero* & aliis, velut à natura vagitus ineſt , quem præ parturitionis doloribus Timandiam præcauiſſe & timuiſſe paulò antè iſte adſeuerarat.) Quæ certè omnia à re celerrimè peragenda (ac iſte ſubpoſuerat) valdè aliena ſunt & à veri (quod fabula imitari debet) ſimilitudine omnino deuia.

Sed ad præallegatos Comicos redeuntes , dum fraudes ſubpoſiti partus prædemonſtrant , eos itidem puto Rempublicam velut monuiſſe , & Magiſtratus docuiſſe modos & dolos ſubpoſitarum parturitionum eruendi vt ita alienarum fa-

miliarum

Digitized by Google

miliarum vitarent intruſiones. Quas
8 etiam Regna † & magna Imperia hoc malo medio paſſa ſunt, vt de Perseo à Satrice quadam Argolica nomine *Gnatenia* ſublato ab vxore Philippi Macedoniæ Regis teſtatur *Plutarchus in Æmilio.* Quin & Commodvm à Fauſtina M. Antonino ſubpoſitum multi ferunt, vt teſtatur *Iulius Capitolinus in vita M. Antonini.* Et Eutropiam Syram vxorem Maximiani Herculij Imperatoris, cùm maritum ſibi deuinctum curaret, ſubieciſſe ſibi Maxentivm adſerunt *Sextus Aurelius*, & *Cuſpianus in Imperatoribus.* Et *Albertus Cranteius lib. 7. Metropoleos, cap. 38.* Federicvm II. Eccleſiæ perſecutorem ſubpoſitũ fuiſſe adfirmat. Idémque Stratoniæ Regis Deiotari vxori, eo non inſcio, accidiſſe ab aliis enarrat *Petr. Ærodius lib. 9. rer. indicatar. cap. 8 in fine.*

Sed & ex partus ſubpoſitione alia multa ſequuntur mala; nam ordinum
9 † dignitas familiarúmque confunditur, d. *l. 1. §. ſed ſi ſeruus, D. de ventre inſpic.* Et alienæ fortè, & ſordidæ ſtirpes natalibus ingenuis audent ſubrogari, dict. *l. ſuper ſtatu, Cod. de quæſtion.* ¶ Déque horum, & expoſitorum ſimul ſummâ fortunâ illuſtribus familiis inſertorum, *Iuuenalis Satyra 6. verſu 601.* ita adpoſitè ait:

Tranſeo ſubpoſitos, & gaudia, votáque ſæpè
Ad ſpurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices Salios, Scaurorúmque nomina falſo
Corpore laturos, ſtat fortuna improba noctu
Adridens nudis infantibus, hos fouet omneis
Inuoluitq; ſinu, domibus nunc porrigit altis.
Secretúmque ſibi mimimum parat, hos amat, his ſe
Ingerit, atque ſuos ridens producit alumnos.

Et nobis iſta notauit *Morotius*, poſt alios, *reſponſo 99. numer. 18. Et quantum* (vt ait *Petr. Gregor. lib. 14. de Republ. cap. 1. numer. 8.*) *turbata fuerit ſæpè Reſpublica ab his qui infimo loco nati clariſſimis familiis mendaciis ſe inſerere conati ſunt, longum eſſet recenſere, cùm etiam ſufficere poſſint exempla quæ retulit Valer. Maximus lib. 9. cap. 16. Cùm hoc aliud malum, vt per ſubpoſitionem partus, ſiue per adulterij generationem, ſiue per ſubpoſitionem infantis alieni adimantur filiis naturalibus & legitimis, vel aliis proximis defunctorum per ſubpoſititios hereditates & bona*, &c. repetit idem in *cap. ſequenti numer. 2.* proſequitur nouiſſimè *Pater Adam. Contzen lib. 4.* Politicor. *cap. 3. § 8.* vbi improbans atrociſſimum feminarum ſcelus (dum proprium ſanguinem contemnunt & vendunt, ſubpoſitioni anſam præbentes) ita ait: *Quam facile enim fuerit nutriculam ingentis mercedis præmio corrumpi, vt nobili partui ruſticanum ſubponat? & clariſſimis familiis ſeruiles ſordes inſerat? ita ſane Artabano Macedoni contingit, cuius filium infida nutrix permutauit, & deinde adulto, iam vero & ſubpoſititio filio ſceleratiùs furtum euulgauit, quam fecit, magna in Regni clade vterque concurrerunt, atque vna die obcubuerunt.* Facilitas ergo † peccan- 10
di, & tantum ſcelus committendi medijs & modis omnibus coërceri debet, ex *Petro Gregor.* d. *cap. 1. numer. 9.*

Ob hæc doloſum iſtud crimen Iuris Interpretes falſitati non ſolùm ex iuribus *ſupr.* adductis adduxerunt, & velùt eius ſpeciem † conſtituerunt, vt *Azo in ſumma tit. ad leg.* Cornel. *de falſ. nu. 5. Hoſtienſis in ſumma tit. de crimine falſi, Anton. Gomez* in *l. vltima Tauri, n. 12. Menoch.* poſt alios, *lib. 5. præſumpt.*

24.*num.1.Farinac. de falſitate & ſimulat quæſt.* 150. *part.*10. *num.*239. *Polydor. Ripa de nocturno tempore,cap.* 162.*num.* 1.*Petr. Aerodius lib.9.rer. iudicatar.* d. *cap. in princip.* verùm etiam capitale eſſe adſeruerunt ex dicta conſtitutione *Antonini* in *l.* 1. *Cod. ad leg. Cornel. de falſis*, id diſertis verbis comprobante, ibi : *Cauſa capitalis in tempus pubertatis pueri deferri non debuit*, & ibi : *Cùm periculum capitis ſubeat*, quæ fuit ſententia *Gloſſæ* verbo *capitalis*, *Angeli*, *Marſilij*, *Boßij*, *Afflictis*, *Petri Gregorij*, & aliorum, quos refert *Farinacius*. dict. *quæſt.* 150. *num.* 240. & *ſeq. Ioannis Griuelli deciſ. Dolana* 150. *num.*5. *Anton. Fabri in ſuo Codice lib.*9. *tit.*1.*definit.*6.

Quod Iure quidem antiquo procedebat, quo attento criminis falſi pœ-
12 na capitalis † erat, d.*l.*1. *l.falſi quidem* 5.*l.vbi falſi* 22. *Cod. ad leg. Cornel. de falſ. Cyprianus epiſt.* 2. *ad Donatum : Hic teſtamentum ſubijcit, ille falſum capitali fraude conſcribit* : poſteà verò deſiit capitalis eſſe, dict. *l. vbi falſi*. Temporibus verò Iuriſconſulti *Martiani* Auctoris *l.*1. *D. ad leg. Cornel. de falſis* (qui fuit poſt Imperatores *Antoninum* & *Alexandrum* Auctores dict. *l.*1. & 5. *Cod. de falſis*) & ſubſequentium Imperatorum *Diocletiani* & *Maximiani* in *l. tranſigere* 18. *Cod. de tranſactionib.* & *Iuſtiniani* in dict. *l. vbi falſi* 22. & in §. *item lex Cornelia de falſis inſtitution. de public. iudiciis*, capitalis eſſe deſiit in homine libero & ingenuo; qui ob crimen falſitatis deportabatur bonis publicatis, dict. *l.*1. §. *fin. D. ad leg. Cornel. de falſis*, *Iulius Paulus lib.* 2. *ſententiarum*. dict *tit.* 25. *in princip.* dict. §. *item lex Cornelia*, cum traditis à *Farinacio* poſt alios, d.q 150. *nu.*242. & nobis hoc ipſum probat *l.*3. *tit.*7. *p.*7. *in tla l.*26.*tit.* 1.& *l.fi. tit.*16.*p.*3. Vt inde meritò veniant notandi *Griuel. ſupr.* & *Ludouicus Peguera*, qui putant hodie in ſubpoſiti partus crimine pœnam mortis inrogandam; & multò magis idem *Peguera*, qui nec in arbitrio iudicis eſſe ait huic pœnæ temperamentum adhibêre.

Melius tamen dixiſſent deportationis regularem pœnam, de qua in dict. §. *fin. l.*1. *D. ad leg. Cornel. de falſis*, & in dict. §. *item lex Cornelia*, ex
cauſa augêri † vel minui arbitrio iu- 13
dicis, & ad mortem vſque in ſubpoſitione iſta extendi poſſe, ex *Paulo lib.*2. *ſentent. tit.* 24. §. *fin.* cuius illa verba: *Obſtetricem quæ partum alienum adtulit, vt ſubponi poßit, ſummo ſupplicio adfici placuit*, ad conſtitutionem Imperatoriam ſpecialem (denotatam pêr verbum *placuit*, iam alibi per nos expenſum) referri debent, vt ius ſingulare in obſtetricibus conſtituant, prout innuere videtur *Petrus Gregor. lib.* 36. *ſyntagma. iuris, cap.*3. *nu.*5. melius *Radulph. Fornier. lib.*1. *rerum quotidian. cap.*20. *ad fin.* Neque enim ad ius commune trahi poſſunt, vt voluit ibi *Cuiac.* qui malè velùt ſimilem allegat deciſionem *Martiani* in *l.*2. *D. de Carboniano edicto*, cùm is Iuriſconſultus (*Paulo* poſteriór) ille ipſe fuerit, à quo ſimul didicimus partus ſubpoſitioni inditam tantùm pœnam deportationis cum bonorum publicatione.

Nec nouum eſt in iure reſpectu adcedentium vel contingentium cauſam principalem (quæ *circunſtantias* noſtri adpellant) pœnas augêri: & ne multum in horum probatione diuagemur, exemplo ſit cauſa ipſa falſitatis, quæ adeò grauis eſſe poteſt, vt eius magnitudine attenta falſarius vltimo ſupplicio & capitali veniat puniendus, *l. vbi falſi*, ibi : *Supplicio capitali ſi id exigat magnitudo commißi*, *Cod. ad legem Cornel. de falſis*, vbi *Angelus num.* 2. *Baiard. ad Clarum* in §. *falſum*, *num.* 249. *Bernard. Diaz.* in

practica

Digitized by Google

practica Canonica, cap. 17. Afflictus deciſ. 1. num. 8. & 404. num. 17. Caballus caſu 206. Farinac. dict. quæſt. 150. num. 24. Anton. Faber in ſuo Codice, ſub tit. de falſis, definit. 13. & ego vltra omnes, quos viderim, expendo pro iſta ſententia Paul. lib. 5. ſententiar. tit. 25. §. vlt. ibi: Conuicti pro modo delicti, aut relegantur, aut capite puniuntur: loquitur autem Paulus de ſpecie illa falſitatis, quæ ex fucoſis ſubrogationibus reſultat, de qua Imperatores in l. quod explicandi 10. C. de accuſat. & Sidonius Apollinar. lib. 5. Hi (inquit) ſunt qui emunt lites, vendunt interceſſiones, deputant arbitros, iudicanda dictant, notat Cuiac. in dict. §. fi. Idque ipſum dicemus infr. c. 16. in §. fin. de abortu immaniter patrato ad terminos text. in l. Cicero, D. de pœnis.

Et fortè an conſtitutioni à Paulo denotatæ in d. §. fin. tit. 25. lib. 5. ſenten-
14 tiarum, cauſam præbuit obſtetricum magna † licentia & vſitata calliditas in partuum ſubpoſitionibus, iuxta tradita à Petro Gregorio de Republica lib. 14. cap. 2. num. 2. Et quia pretio vel præmio corruptæ peccabant, quod valdè grauat delictum, iuxta ea quæ de Meleſia relata in dict. l. Cicero adnotabimus in dict. cap. 16. Et quia hoc iniquo medio obſtetrices familijs ſplendidis cum maxima iactura proximorum, alioquin ſucceſſorum, alienas ſoboles inſerebant, Petrus Grego-
15 rius ſuprà.

Quòd ſi magnitudo ſceleris † adeò grauis non ſit, ſed maior quàm in occurrentibus & paſſim contingentibus falſitatibus aut ſubpoſitionibus, tunc mitior pœna quàm vltimi ſupplicij, maior autem deportatione irrogabitur, vt aquæ & ignis interdictio, de qua in l. fin. D. ad legem Cornel. de falſis: & in metallū dānatio, de qua in l. ſi quis aliquid 38. §. qui vini, D. de pœnis, Iulius Paul. lib. 5. ſententiar. tit. 25. §. 5.

Pœna demū augebitur vel minue-
tur pro perſonarum † conditione & 16
qualitate, dict. l. 1. § fin. D. ad leg. Corneliam, de falſis, Iulius Paulus dict. tit. 25. in princ. & in dict. §. 5. & 6. ſi quis inſtrumenta 6. § inſtrumenta 7. § qui falſis inſtrumentis 8. § qui inſignibus 10. adeò vt humiliores in crucem tolli conſueuerint, Iulius Paulus d. tit. 25. in princ. Iulius Firmicus lib. 3. Matheſeos: Facient in falſi crimine comprehenſos in crucem tolli.

Et inde facilè percipies (vt hæc obiter dicam) cur & Iure noſtro Regio
† falſum committentibus diuerſæ et- 17
iam imponantur pœnæ, l. 26. titul. 11. l. fin. tit. 6. l. fin. tit. 19. part. 3. l. 1. titul. 7. part. 7. l. 7. eodem tit. in qua litteras Regias vel Pontificias falſas fabricantes vltimo ſupplicio puniuntur.

Ergo in punitione ſubpoſiti partus conditio perſonarum, & magnitudo delicti (ex re ipſa, & eidem adcedentibus metienda) conſiderari debent Iure Communi attento & eius diſpoſitionibus relatis ſuprà. Quin & Iu-
re † Patrio, ex d. l. 3. tit. 7. part. 7. Quæ 18
cùm de partu ſubpoſito loquatur, poſita eſt ſub tit. de las falſedades, quarum & legibus partita diuerſæ ſunt pœnæ iuxta qualitatem delicti & perſonarum infligendæ, vt modò prædiximus ex legibus id comprobantibus, iam citatis.

Participes † verò huius criminis 19
(veluti parentes filium ſanguinolentum ſubpoſitioni patrandæ ſubminiſtrantes: mulierculæ adſportantes, obſtetrices in lectum alium inducentes: & aliæ perſonæ conſimilia committentes) puniuntur eadem pœna qua principales malefactores, Craneta conſ. 178. num. 2. Maſcard. concl. 1147. Menoch. dict. præſumptio. 24. cum aliis, quos refert & ſequitur Ioan. Bapt. Coſta de factiſcient. & ignorant.

centur. 1. *diſtinct.* 87. *numero* 15. & probatur apertè in d. *l.* 2. *D. de Carbon. edicto.*

Sed & illa quæ vt partum ſubpo-
20 neret prægnantem ſe adſeruit, † cùm re vera non fuiſſet, etiam ad effectum fraude non deducta, arbitrio iudicis punietur, & infamiam incurret, *l. notatur* 15. D. *de his qui notantur infam. Valençuela conſil.* 96. *num.* 25. & 26. iunctis his quæ latè diximus *cap.* 2. §. 2.

His omnibus pro complemẽto ad-
21 de † *legem Romuli* (ſilentio non prætermittendam) cuius meminit *Plutarchus in Romulo*, vbi ἔθηκε δε (ait) ἐγὼ νόμους τίνας, ὧν, σφοδρος μὲν ἐστὶ, ὁ γυναικὶ μὴ διδοὺς ἀπολείπειν ἄνδρα, γυναῖκα δὲ διδοὺς ἐκβάλλειν φαρμακεῖα, τίκτων ἢ κλειδῶν ὑποβολῇ, καὶ μοιχευθεῖσαν: quæ ſanè verba peſſimè vertit, & penitus euertit *Lapus Florentinus*; nec integrè Latinitati donauit *Hermanus Cruſerius*; nec aptè Latina fecit *Franciſc. Conan. lib.* 1. *commentar. Iur. Ciuil. cap.* 12. Ego verò ita ad verbum verum ſenſum elicio: *Leges autem nonnullas* Romulus *tulit*, *quarum illa dura eſt*, *quæ vxori maritum relinquere vetat*: *marito vero ab ea diuertere concedit ob veneficium*, *filiorum & clauium ſubpoſitionem*, & *adulterium*: ab his enim quattuor, VENEFICIO ſcilicet, PARTV SVBPOSITO, FVRTO, & ADVLTERIO, ex *lege Romuli* viro permiſſum erat vxorem dimittere (etenim clauium ſubpoſitio κλειδῶν ὑποβολῇ furtum denotat, vt ex Græcis Grammaticis optimè notat *Conan. ſupra.* Et horum ſanè tribus notatur à *Dinarcho* adoleſcente Phroneſium meretrix in *Truculento Plauti actu* 4. *ſcena* 2.

Iam herclè apud omnes Magiſtratus factum erit nomen tuum,
*Poſtidea ego te manum iniciam * quadrupli, venefica,*
Subpoſtrix puerûm.

* Quadrupla nomine notabatur adultera.

Demum in propoſito nota, eum
† qui ſubpoſitus fuerit excluſione & 22
priuatione tantùm multari hereditatis & bonorum eius cuius filius fictè & ſubdolè anteà dicebatur, *Socin. Iunior conſ.* 90. *volum.* 2. *Decius conſ.* 342. quos & alios refert *Coſta ſupra num.* 7. Et hæc de pœna huius falſæ ſubpoſitionis.

CVM AVTEM ex ſimili delicto familia in quam ſubpoſititius partus inductus eſt, & veri ſubceſſores patris conſicti principaliter lędantur, vt iam notauimus, hinc factum fuit, vt partus ſubpoſiti actio populica, ſiue publica † non fuerit, imò ſoli parenti 23
concedatur, illi ve cuius intereſt, cùm de eius ſubceſſione fuerit actum, *l. lege Cornelia* 30. §. *de partu ſubpoſito*, *D. ad leg. Corneliam de falſis*, vbi *Gloſſa* verb. *parentes*, & verb. *vt publicam*, *Cuiac.* optimè *in commentar. ad tit. Cod ad leg. Corneliam de falſis*, d. verſ. *etiam notandum*, *Farinac* poſt plures, dict. q. 150. *num.* 263: & nobis probatur in dict. *l.* 3. *tit.* 7. *part.* 7. in illis verbis: *E tal falſedad como eſta puede acuſar el marido à la muger, e ſi eſſe fueſſe muerto, pueden la acuſar ende todos los parientes mas propinquos, q ſincaren del finado, aquellos que oueſſen derecho de heredar lo ſuyo, ſi fijos non houieſſe.*

Sed hoc limitatur † in filio, qui li- 24
cèt prohibitus non ſit de facto matris queri, ſi dicat ſubpoſitum ab illa partum, vt iniuſtum coheredem haberet, eam tamen ream *lege Cornelia de falſis* facere nullo modo poteſt, *l. hi tamen* 11. §. 1. *D. de accuſ.* & probatur in dict. *l. part.* cuius verba illa: *Bien podrian acuſar a aquel que les dio la madre por hermano*, interpretari debent, ita vt ciuiliter tantùm contra ſubpoſitum agatur, vt clarè probatur ex verbis illis ſubſequentibus: *E probando lo que anſi fuera pueſto, non debe auer ninguna parte de la herencia del que dize que era*

era ſu padre, ò ſu madre. & ita verbum illud, *acuſar*, correſpondebit verbo, *quæri*, d. §. 1.

Ab his tamen non inferas à contrario (vt aiunt) ſenſu, filio vero & naturali in ſubpoſitum querelam non inſtituente, ambos ad hereditatem admittendos: ſi enim tale quid eueniat, ſucceſſio fiſco deferretur, quandoquide priuata perſona facere non poteſt, vt actus à iure prohibitus & deteſtandus (qualis eſt ſubpoſitio partus) efficiatur licitus.

Vt autem hæc penitùs percipiantur, præattenda eſt illa firma iuris concluſio, quæ docet partus ſubpoſiti
25 inſtitutionem nullam † eſſe ipſo iure, *l. aſſeritur*, iuncta *Gloſ. fin. D. de iur. fiſc. l. ſi pater*, cum ibi notatis, *C. de hered. inſtituend.* facit tex. in *l. neque profeſſio*, *C. de teſtam. l. nemo*, §. *fin. D. de heredib. inſtituen.* quas Doctores pro hac ſententia communiter expendunt. Quę ſanè mihi apertiùs probatur in *l. 1. §. fin. D. de Carbon. edicto*, in illis verbis: *Si ſubpoſitum partum apparuerit, actiones hereditariæ puero deneganda ſunt, omniaque perinde habenda, ac ſi heres ſcriptus non eſſet*, *l. neque*, ibi: *Quod patrem tuum voluiſſe facere, dicis irritum ſit*, *Cod. de hered. inſtitut.* & clariùs in *l. poſt legatum* §. 6. 1. *D. de his quæ vt indign.* in illis verbis: *Tamen ſi is eius conditionis fuerit vi ius, vt obtinere hereditatem non poſſit, & iure inteſtati ad eos cognatos pertinet portere hereditatem ipſo iure poterunt*, & ita tenet *Bald. conſ. 134. num. 2. volum. 1.* & iterum *conſ. 437. ad fin. lib. 5.* vbi ſentit, portionem quæ relinquitur filio ſubpoſito, haberi pro non ſcripta, ac ſi diceret, relictam cenſeri mortuo ante teſtamentum, iuxta terminos *l. vnica*, §. *& cum triplici*, *C. de caducis toll.* Etenim pro non ſcripto illud propriè dicitur, quod mortuis relinquitur, *l. ſi quod tempore 4. D. de his quæ pro non ſcriptis habentur*: idem tenent alij plures, quos refert & ſequitur *Surd. deciſ. Mantuana 83. num. 1. Cuiacius in comment. ad tit. Cod. de heredib. inſtituend. pag. 4. in princip.* Vbi enim in inſtitutione mentio fit filiationis (vt ita loquar) aut conſanguinitatis, ea videtur fuiſſe cauſa finalis, & ideò ea apparente falſa, inſtitutio viciatur, *l. nemo §. 1.* vbi *Gloſ. Bart. & alij*, *D. de heredib. inſtituend.* dicta *l. ſi pater*, *Cod. eodem tit. Lara*, poſt alios, in *l. ſi quis à liberis*, §. *ſi vel parens*, *num. 41. D. de liberis agnoſcendis*, cum aliis, quos refert & ſequitur *Surd. dict. deciſ. Mantua. 83. num. 1.*

Accedit his, quòd teſtator ignarus filium ſubpoſitum heredem inſtituēs errans hoc fac.t, nihil verò conſenſui tam contrarium eſt, quàm error, *l. nihil 116. D. de diuerſis regulis iuris*: & inde eſt, nihil filio ſubpoſito prodeſſe præſentem fuiſſe quo tempore eum teſtator inſtituit, vt notauit *Iacobin. de Sancto Georg.* in d. *l. ſi pater.* His enim omnibus fallitur teſtator, & cæco errore procedit. Et ab hoc etiam fit (vt ait *Ruynus conſ. 6. n. 8. vol. 2.*) quòd teſtatoris Iuriſperiti legitimis heredibus inſtitutio ſubpoſiti partus ab eo inſcio facta non obſtat, cùm legum & Iuris peritia differat à notitia qualitatis heredis inſtituti: quod initè comprobatur ex adductis ab *Angelo* in *l. eam quam*, *C. de fideicommiſſis*, & ab *Antonio Pitra* eum referente, *de fideicommiſ. q. 1. ex num. 197.* de Doctore adoptante aliquem vt filium, & adoptione nulla exiſtente, cum heredem tanquam filium poſteà inſtituente.

Nec mirum eſt inſtitutionem heredis ex capite erroris defuncti ad nihilum redigi, cùm hoc ipſum eueniat in contractibus, vt optimè notat *Alexander* in dict. *l. ſi pater*, *C. de inſtitutionib. & ſubſtitutionib. num. 1.* per

textum notabilem in *l. cùm hic ſtatus*, §.*fin. D.dé donat. inter virum & vxorem*, & in *l.ſi ea voluntate*, *Cod. eod.tit.* & notauerat antea Bald. in *l. l.eam quam, num.22. Cod.de fidcicom* & ex pluribus probat *Surd. decis. Mantuana* 144.*num*.4.

Quòd ſi obijcias, nec falſam demonſtrationem (vt in *l.demonſtratio* 17. *l.falſa* 23. *l.nominatim* 34. *l. quibus* 40. §. *qui dotalem*, *D.de condition. & demonſtration.*) nec falſam cauſam diſpoſitionem vitiare, dict. *l.demonſtratio*, §.*quod autem*, *l.cùm tale* 72. §. *falſam cauſam*, *D.de condition. & demonſtration.l.2.l.fin.in fine*, *D.de falſa cauſa adiect.leg.l.1. C.eod.tit.* quia vt ait *Conſultus* in d. §.*falſam*, ratio legandi legato non cohæret (omiſſa ſententia *Gilkenij* in dict. *l.ſi pater num*.11.qui ab hiſce malè putat validam eſſe inſtitutionem partus ſubpoſiti, ab eo tamen vt indigno auferri hereditatem, & fiſco applicari) Reſpondendum eſt, longè differre falſam demonſtrationem aut cauſam, ſiue rationem inſtitutionis aut legati, de qua loquuntur prædicta iura, ab errore in perſona heredis vel legatarij; nam quod dicitur in illis iuribus, cauſam non vitiare legatum, intelligendum eſt de cauſa impulſiua, vt patet ex exemplis adductis à Iuriſcōſulto *Gaio* in dict. *l. demonſtratio*, §. *quod autem*, vbi *Bart.num*.13. quem ceteri ſequuntur. Nos autem ſumus in cauſa finali diſpoſitioni cohærente, quæ ſi falſa ſit, diſpoſitionem vitiat, ex *Gloſ.Bart.* & aliis in d.*l.ſi pater*, idem *Bart.*in d.§. *quod autem*, dict. *num*.13. vbi malè putat, dictam *l.1. C.de falſa cauſa adiecta legato*, intelligendam de cauſa finali: conſtituens differentiam (quæ nulla eſt) inter dictam *l.1.* & *l. cùm tale* in dicto §. *falſam*: vtrobique enim non ſolùm requiritur probatio erroris in cauſa inſtitutionis, vel legati, ſed etiam teſtatorem aliàs non ita diſpoſiturum, vt patet ex dicto §. *falſam*, ibi: *Si probetur alias legaturus non fuiſſe*, & ex dicta *l.1.* ibi: *Niſi liquidò probari poſſit, eum non liberari debitorem voluiſſe, ſed errore lapſum ſolutam ſibi pecuniam exiſtimaſſe*, quæ clarè demonſtrant vtrumque *textum* intelligendum eſſe de cauſa impulſiua, niſi liquidò probetur eam pro finali teſtatorem habuiſſe, iuxta noſtram interpretationem & diſtinctionem cauſæ impulſiuæ à finali, pro qua facit *text.* in *l.cùm in corpus* 56. *D.de adquirend.rer.domin* cum ſimilibus.

Prædicta planè procedunt in teſtatore inſciè ſubpoſitum filium heredem inſtituenre, in eò verò qui inſti-
tuit quem ſubpoſitum ſciebat, † aliter 26
ſe res habet, ſiquidem inſtitutio, aut
legatum valet, & ſubpoſito defertur,
ex notandis *paulo inferiùs*.

Dum priùs conſtituamus in priore
caſu † inſtitutionis erroneæ ſubpoſiti 27
partus hereditatem ſubcedentibus ab inteſtato deferri, d.*l ſi pater* 4. *Cod. de inſtitut.& ſubſtitut*.quam ita intelligit dict.*l.finalis tit.7.part.6.*in illis verbis: *E aun dezimos, que ſi el teſtador eſtablecicre por ſu heredero à alguno cuidando ſin duda ninguna que era ſu fijo, que ſi deſpues de la muerte del teſtador fueſſe ſabido en verdad que no lo era, perderia por ende el heredero la heredad, porque non la merece auer, pues que ſabido es verdaderamente que non es ſu fijo del finado: pero tal herencia como ſta non ſeria de el Rey, mas de los parientes mas propinquos del teſtador, ſi los ouieſſe: mas ſi parientes non ouiſſe, entonces deve ſer del Rey*: notat *Azo in Rubrica*, *C. de his quæ vt indignis*, *num*.1. verſic. *tertius eſt*, & omnes in dicta *l. ſi pater*, vbi *Bartol.*ait: *licèt talis filius ſit indignus, non capit fiſcus, nec auferi ab eo hereditatem, ſed venientes ab inteſtato, quia non ſuo facto*

aut culpa

aut culpa, ſed ignorantia teſtatoris inſtitutus eſt: quod nota & tene menti perpetuò: idem *Bart.* in *l. neque profeſſio, C de teſtamentis*, & in *l. falſa, D. de condition. & demonſtration.* Et *Bald.* in dicta *l. ſi pater num.* 3. ait, nil teſtatori in putandum poſt cuius mortem detectus fuit error, qui prius erat occultus, *Corneus* ibidem *num. 6. & 7.* Et quòd iſto in caſu hereditas deferatur legitimis heredibus, tenet poſt alios *Afflictus in tit. quæ ſint Regalia*, verb. *& quæ, nu.* 12. & 13. *Peregrin. de iure fiſci, lib. 2. tit. 2. num. 4. in fin. Farinac. in fragmentis, tit. fiſco quando appl. num.* 22. *Pet. Gilken.* poſt alios plures in d. *l. ſi pater, num.* 10. notatur communiter per *textum* ibi in *l. cùm falſi*, iuncta *Gloſ. C. de falſis*: & facit *tex.* in *Authent. de mandat. Princ.* quæ eſt *Nouel.* 17. *cap.* 12. in illis notabilibus verbis: *Oportet autem te & in hoc omnem ponere prouidentiam, cùm aliquis dignus apparuerit pœna, illum quidem punire, res autem eius non contingere, ſed ſinere eas generi & legi*: & conferunt quæ in propoſito diſertè adnotauit *Caphal. conſ.* 410. *n.* 39. *& ſeqq. lib.* 2.

Sed cùm dicimus, hereditatem heredibus legitimis, & à lege vocatis deferri, ſubſtitutionem filio ſubpoſito ab ignaro patre factam non excludimus.

28 Quinimò ſubſtitutos † heredibus ab inteſtato dubio procul præferendos putamus, ita vt dum dicta *lex ſi pater* (iuxta communem intellectum) & d. *l. fin. tit. 7. part. 6.* diſertis verbis filio ſubpoſito excluſo heredes legitimos admittunt, intelligantur deficientibus ſubſtitutis, iuxta celebre conſilium *Signoroli de Homodeis* 11. & aliud *Capra* 2. *num.* 20. & *Socin. conſ.* 92. verſ. *ſubcedit autem tertia difficultas, lib.* 3. *Cardin. Pariſius conſ.* 44. *num.* 18. *lib.* 3. & *Cardin. Tuſch. tom* 6. *concl.* 109. *num.* 1. quorum ſententia mihi apertè comprobatur in *l.* 1. *D. de his quæ pro non ſcriptis hab.* facit *tex.* in *l. nec apud* 7. *C. de heredibus inſtituendis.*

Sed iſta limitanda ſunt cum *Baldo conſ.* 339. *num.* 2. *volum.* 2. quem refert & ſequitur *Cardinal. Mantica de coniectur. vltim. volunt. lib.* 4. *tit.* 7. *num.* 8. in ſubſtitutione poſt temporis interuallum † vel implementum alicuius conditionis vires ſortitura; nam medio tempore heredes legitimi videntur quaſi vocati, & grauati reſtituere conditione impleta, iuxta deciſionem *tex.* in *l. eam quam* 14. *C. de fideicom.* Et hæc de primo caſu ſubpoſiti filij heredis inſtituti à teſtatore inſcio. 29

In ſecundo verò caſu † *ſupr.* propoſito, teſtatoris ſcilicet filium ſubpoſitum ſcienter heredem inſtituentis, inſtitutio quidem mero iure valet, vt prædiximus, aufertur tamen hereditas inſtituto tanquam indigno, & fiſco applicatur, dicta *l. aufertur*, *D. de iure fiſci* (ita intelligenda iuxta titulum ſub quo poſita eſt, vt optimè notat *Gilkenius* in dicta *l. ſi pater, n.* 11. *in principio, & poſt medium*) ita vt nec ſubſtitutis, nec heredibus ab inteſtato ius aliquod in ſimili hereditate competat, vti in inſtitutione partus ſubpoſiti ab ignaro teſtatore facta, quæ pro non ſcripta habetur, ex traditis *ſupra*, & ſubſtitutorum & heredum ab inteſtato cauſam conſeruat, dicta *l.* 1. & *l.* 3. (quæ in propoſito eſt ſingularis) *D. de his quæ pro non ſcriptis habentur.* Eſt enim generalis & notiſſima illa Iuris regula, quæ habet, hereditatem vel legatum indigno delatum fiſco applicandum, *tot.* cum pluribus alijs, *D. de his quæ vt indig. Peregrin. lib.* 2. *de iure fiſci, tit.* 2. *per totum.* & *tit.* 5. Et ita in terminis partus ſubpoſiti à teſtatore non ignaro ad hereditatem inuitati tenet *Additio* ad *Gloſſam*, verbo *auferendam* in *l. ſi pater* 4. *C. de heredibus inſtituend.* vbi *Bartol.* & *Fulgoſ. num.* 2. *Corneus n.* 30

6. & 7. *Signorol.* d. *conſ.* 11. *nu.* 12. *Tuſch.* d. *concl.* 109. *nu.* 1. *Ioan. Bapt. Coſta de iur. & facti ignorant.* d. *diſtinct.* 87. *cent.* 1. *nu.* 10. & 11. Et quamuis ibidem ex *Albano conſ.* 787. *vol.* 4. contrarium in praxi præualere dicat, ego de ea valdè & meritò dubito attentis ſuis veris & certis reſolutionibus in contrarium.

Sed & iſta limitanda videntur ex ſententia *Signorolis* d. *conſ.* 11. *num.* 1. & 11. quem refert & ſequitur *Tuſchus.* d. *concl.* 109. *n.* 3. in ſubſtituto (aliàs
31 herede legitimo) † à teſtatore, ſubpoſitum filium inſtituente, qui eius fraudis particeps fuerit, non priuabitur ſubceſſione, errore detecto, cùm in his contra ſe ſolùm egerit: & quia pœna deportationis adficietur, *l.* 1. *D. ad legem Cornel. de falſis*, quæ longè differt à ſubceſſione. At ego limitationem iſtam non probo, qui regulariter ob partus ſubpoſitionem ſimul cum deportatione videam bonorum omnium publicationem in principales, & reos & participes inditam in d. *l.* 1. *in fine, D. ad leg. Cornel. de falſ.* cum aliis adductis *ſupra.*

Illud autem conſtitutiſſimum eſt, patrem ſcienter & ſubdolè filium ſubpoſitum inſtituentem & vocan-
32 tem ad bona maioratus † vel fideicommiſſi perpetui, aut temporarij (quem noſtri gradualem vocant) obeſſe non potuiſſe ceteris vocatis, & quoad eos nullam eſſe inſtitutionem & vocationem, & pro non ſcripta habendam, vt inde ad bona iſta vinculo vel fideicommiſſo obnoxia omnis fiſco aditus præcludatur, vt innuit *Ioannes Bapt. Coſta* d. *diſtinct.* 87. *nu.* 8. ita vt hoc ſolo caſu nulla ſit differentia inter inſtitutionem aut legatum in fauorem ſubpoſiti filij à teſtatore ignaro vel inſcio ſubpoſitionis factam, in aliis ſecùs ex præhabita diſtinctione.

Qui admiſſa ceſſit anxius labor Interpretum Iuris circa enodationem & conciliationem d. *l. aufertur* † cum 33
d. *l. ſi pater.* 4. *C. de hered. inſt.* & facilè refellitur opinio *Gloſſæ* in dictis iuribus (quam probant *Bart.* & alij relati à *Gilkemio* in d. *l. ſi pater, n.* 1. *in princ.*) dum putat, dictam *l. aufertur* eo caſu intelligendam cùm nullus heres ab inteſtato exiſteret, quam meritò vt diminatoriam & nimis coarctantem illius *textus* diſpoſitionem improbat *Fulgoſ.* in d. *l. ſi pater nu.* 2. Et vitantur plures aliæ allucinantes conciliationes illorum iurium, quas commniſcuntur *Cynus, Alberic. Salicet. Angel.* & *Fulgoſ.* relati à *Petro Gilkemio ſupra*: qui *Fulgoſio* tandem adſentit, dum prædicta non perpenderit.

Et demum deſtruitur generalis *Cuiacij* † ſententia *in commentariis ad ti-* 34
tulum C. de her. dib. inſtituend. vbi indiſtinctè adſerit, à ſubpoſititio partu quaſi indigno hereditatem fiſco auferendam, ſi à teſtatore ſubſtitutus datus non eſt: in quo ſanè confundit caſus diuerſos, quos *ſupr.* diſtinximus. Et contra omnes, qui & contra iura aperta, nulla omnino inſtitutione exiſtente, hereditatem à fiſco auferendam adſerit.

SECTIO I.

De ſpecialibus partus ſubpoſiti.

HIs vel ſit in genere præſubpoſitis, ex ordine nos facturos puto; ſi ea quæ huius criminis *idia propria*, ſeu ſpecialia dicuntur, diſquiramus: proſequentes & examinantes, quę in propoſito comminiſcuntur *Decius conſil.* 342. *in princ. Hippolyt. de Marſil. ad l.* 1. §. *accuſatio, D. ad leg. Corn. de falſ. Boſſius in praxi titul. de partu ſubpoſito, ex nu.*

ex *numer.*1. *Pet. Greg. lib.*36. *ſyntagm. iur. cap.*3. à *num.* 4. *Farin.* dict. *quæſt* 150. à *num.* 1. Ex quo enim partus ſubpoſitio tot mala infert, & facilè committitur, vt prædiximus, factum eſt vt in eius deteſtationem, & vt homines à ſimilibus confictionibus arceantur plura ſingularia à iure præcauta & diſpoſita fuerint, ex communi Interpretum adſenſu plures caſus dinumerantium ſpeciales. Quorum omnium nec vllus ſanè nobis probatur, & meritò, vti ſequentia attentè inſpicienti clarè demonſtrabunt.

Aiunt enim noſtri primo loco magnum & præcipuum ſubpoſitionis partus ſpeciale in eo verſari, quòd ſubpoſiti partus accuſatio *nulla temporis præſcriptione depellatur*, † *l. qui falſam* 19. §. *accuſatio*, *D. ad l. Corn. de falſ.* facit *l. Conſtantini* 2. *tit.* 19. *lib* 9. *C. Theodoſ.* ibi: *Nullis clauſa temporibus*, *l. cùm ſubpoſiti*, iuncta *Gloſ.* verb. *id proba*, *C. ad leg. Cornel. de falſ.* *Hippol. de Marſil.* poſt *Gloſ.* in d. §. *accuſatio nu.* 1. *Pet. Greg. lib.* 36. *ſyntag.* d. *cap.* 3. *num.* 5. *Renat. Chopp. in. ad leges And lib.* 1 *cap.* 44. *num.* 8. *Bapt. Coſta ſupr.* d. *diſt.* 87. *nu.* 4. Quod ſanè intelligendum eſt de præſcriptione ordinaria & temporaria, non tamen de ea quæ longioris eſt temporis, puta viginti annorum: omne enim crimen falſi vicennio finitur, id eſt, accuſatione intra viginti annos non inſtituta, vt diſertè ait *Cuiac.* illicò referendus: & ideò poſt id tempus accuſationem cuiuſlibet falſitatis inſtitui prohibuerunt *Diocletian.* & *Maximian.* in d. *l. querela* 12. vt inde verba illa dict. *l.* 2. *Cod. Theod.* *Nullis clauſa temporibus*, interpretari debeant, id eſt, *ordinariis*, & ad præſcribenda delicta regulariter ſubiicientibus, velùt crimen adulterij (quod quinque annorum præſcriptione clauditur) peculatus, & ſimilia, vt optimè notat *Cuiac. lib.* 4. *obſeru. cap.* 14. & in *comment. ad tit. C. ad leg. Corn. de falſ.* verſ. *etiam notandum*, *Gothofr. in ſchol. ad* d. *l. qui falſam*, & ad d. *l. querela*, *Pet. Ærod. lib.* 9. *rerum iudic.* d. *cap.* 8. vbi ex *Sueton. in Tiber. cap.* 49. & *Tacito lib.* 3. *Annal.* probat, P. Quirinium, quòd Læpidæ vxori repudiatæ infenſus poſt vigeſimum annum eam ex capite ſubpoſiti partus incuſauerit (quãdo omnis criminis accuſatio, vno excepto crimine perduellionis, finita eſt) repulſam ob id paſſum, quamuis aqua & igni Læpidæ interdictum fuerit, quia adulterij & veneficij rea declarata fuit.

Ab his etiam facilè reſolues quæſtionem *Choppini ſupr. nu.* 9. & deprehendes inaniter eum tempus & operam perdidiſſe, dum inſtabat accuſationem ſubpoſiti partus à patruo (cuius intererat) inſtitutam ante vigeſimum annum admittendam non fore ductus decreto Auguſti in fauorem Tectij infantis, cuius meminit *Valer. lib.* 7. *c.* 7. & exemplo defenſionis, quã Virginius in cauſa filiæ quam Marcus Claudius poſt quindecim annos natam ancillam ſuam adſerebat) fecit. Quæ certè ad deciſiones cauſarum trahi non debent, nec euertere poſſunt leges & conſtitutiones expreſsè rem generali diſpoſitione terminantes, qualis eſt d. *l. querela* 12. Vnde rectè Senatus cauſam illam agendam declarauit contra *Choppinum*, vt ipſe ibidem teſtatur.

Negari tamen non poteſt, quo caſu iſte loquitur (de eo ſcilicet qui à patre decem annis vt filius habitus & procreatus fuit) accuſationem ſubpoſiti partus poſt mortem patris inſtitutam doli præſumptionem ſecum adferre, quæ niſi plena ſubpoſitionis probatione excludi non poterit, iuxta ea quæ *Choppinus* adducit d. *num.* 9. ferè per totum, & nos *inferius* adnotabimus.

Ex dictis verò perquam euidens ſit, nil ſpeciale inueniri in ſubpoſito partu, cum vicennio, vt quælibet alia falſi querela, præcludatur, d.*l.querela:* eoque reducendam eſſe communem *Hippolyti* & aliorum *ſuprà* relatorum ſententiam ſecurè adſirmamus.

Quidquid nouè in *Cuiac.ſupr.* relatum adſtruere conatus fuerit *For-*
36 *ner.* † *lib.1.rerum quotidian.* vbi crimen ſubpoſiti partus perpetuum eſſe contendit, nullóque temporis ſpatio finiri, vel ſit læſæ Maieſtatis, nixus generali illâ ratione dictæ *l.qui falſam,* §.1.*D.de falſis: Accuſatio ſubpoſiti partus nulla penitus præſcriptione depellitur*, & addens in Græco quodam iuris vocum indice ſubpoſiti partus querelam in hoc ab alia quaque falſitate differre, quòd falſitatis accuſatio vicennio finiatur, partus verò ſubpoſiti perpetua eſt, quod clarè probant illa verba ab eo expenſa: ἐξείνυται τῇ εἰκοσαετίᾳ, οὐ κινεῖται δὲ παρὰ γυναικὸς, ἀλλὰ καὶ γυναικὸς, μάλιστα δὲ περὶ ὑποβολιμαία πουβλίκως καὶ ἀλλὰ παρὰ μόνον τῶν γονέων, καὶ οὐδὲ ἐκβάλλεται χρονίᾳ περιγραφῇ. Et ſubdit id denotaſſe Imperatores in dicta *l.querela* 12. C. *ad legem Corneliam de falſis*, in eáque ideò addidiſſe particulam *ferè*, vt exciperent à regula crimen ſubpoſiti partus, & Maieſtatis, quorum vtrumque perpetuam habêre cauſam contendit, & tandem concludit, quòd cùm publicè interſit non ſubjici partus, vt ordinum dignitas familiarúmque ſit ſalua, *l.1.* §.*ſed etſi ſeruus, D.de ventre inſpiciendo, l.1. cum ſequenti, D.de liberali cauſa: Æquum fuit huic rei diſcutiendæ longiorem* (melius ab his dixiſſet *nullum*) *præſcribi terminum.*

Ego enim iſta non probo, nec à propoſita interpretatione *Cuiacij* diſcedendum vllo modo puto: quæ (ni fallor) apertè comprobatur ex d.*l.2.* *tit.19. lib.9. Cod.Theodoſ.* in illis verbis: *Cùm in præterito is mos in iudiciis ſeruaretur, vt prolatis inſtrumentis, ſi ea falſa quis diceret, à ſententia iudex ciuilis controuerſiæ temperaret, eóque contingeret, vt imminens accuſatio nullis clauſa temporibus petitorem, poſſeſſorémve deluderet*, quę ſanè edicunt regularem falſi accuſationem nullis temporibus circumſcribi, & tamen vicennio finiri, nullus eſt qui negare audeat, contra dictam *l.querela.* Verba ergo illa: *Nullis clauſa temporibus*, intelligi debent cum *Cuiacio* de ordinariis, non de longioribus: vt inde quàm euidenter adpareat, dictam *l.qui falſam,* §.1.ibi: *Accuſatio ſubpoſiti partus nulla temporis præſcriptione depellitur*, nullam ſpecialitatem continêre, in dictáque recidere, ita vt ordinario temporis curſu, id eſt quinquennio, non excludatur.

Et hunc eundem ſenſum ex *Cuiacio ſupr.* neceſſariò reſpiciunt verba illa *l.fi.D.ad leg.Pomp.de parric.Semper accuſatio permittitur,* & *l.in cognitione 13. D.ad Senatuſc.Syllania.Namque eos qui parricidij pœna teneri poſſunt, ſemper accuſare permittitur.* Licèt enim *D.Ioannes Solorzanus in diſputatione de parricidio lib.2.quæſt.20.* (communiore perſiſtens opinione exiſtimantium parricidij accuſationem nullis temporum curriculis præcludi) pro ea expendat vocem illam, *ſemper*, quâ vſi ſunt *Paulus* & *Venuleius* in præcitatis iuribus, & continuitatem, perpetuitatémque accuſationis præſeferre dixerit, ex *l.1. D.ſoluto matrimonio*, & *l.Gaio Seio 13.* §.*Imperator Antoninus, D.de alimentis & cibariis legatis*, adhuc ego *Cuiacij* ſententiâ perſiſtendum reor: nec enim dictio *ſemper*, vbique ſumi debet ſine temporis præfinitione, vt probatur ex *Cicerone de Oratore: Semper ego à genere hoc toto ſermonis refugi*, & elicitur ex dicta *l.1. D. ſoluto matrim.*

cum

eum ibi notatis per omnes. Ad hæc in d.§. *Imperator* dictionis iſtius nulla eſt mentio, ſed alterius illius, *perpetuò*, quæ fortiùs omne tempus futurum adficit, idem *Cicer. in Famil. Statueram in perpetuum tacere*, & tamen apud Iuriſconſultos & Imperatores ſæpè & ſæpiùs tempore præcluditur, *l. Prætor ait* 20. §. 6. hoc interdictum perpetuò durat, *D. de noui oper. nunt.* & perpetuę vocantur actiones quæ triginta vel quadraginta annorum curriculo finiuntur ad differẽtiam temporalium, quæ breuiori termino excluduntur à *Iuſtini.* poſt alios, *in tit. inſtit. de perp. & temp. act.* & clarè comprobatur ex pluribus iuribus (ita intelligendis) vt in *l. miles*, 6. §. *in fin* iudicati actio perpetua eſt, *D. de re iud. l. ſi quis miſſum* 17. §. 3. Actio iſta, quæ in factum eſt, perpetuò dabitur, *D. de damno inf. l. fin.* §. *hæc iudicia*, *D. nautæ, caupon. & ſtabul. l.* 3. §. 1. *D. de vi & vi armata, l. itaque* 28. §. *ſed vtique* cum *l. ſeq. D. de dolo*, *l. Macedoniani*, *in fin. Cod. ad Senatuſconſ. Macedon. l ſicut* 3. C. *de præſcript. trig. vel quadrag. annor.* cum aliis.

At Græcus iuris index à *Fornerio* expenſus non debet tantæ eſſe auctoritatis, vt rationem vincat, & verum legum ſenſum, maximè cùm Græculorum proprium ſit in Iure Romanorum cæcutire.

Demum in *Fornerium* noto, dictionem *ferè* (quâ vſi ſunt Imperatores in d. *l. querela*) referendam ad illa priora, *temporalibus præſcriptionibus* (vt ſit ſenſus, falſi querelam non ac cetera ferè crimina temporalibus præſcriptionibus quibuſque, ſed vicennali tantùm excludi) non verò ad illa: *Viginti annorum exceptione*, vt volebat *Fornerius*. Idque euidentius fiet conſideranti plura eſſe delicta, quæ quinquennio vel breuiore tempore excluduntur, quàm quæ vicennio, vt patet ex legibus, quin & criminibus *ſuprà* relatis: & inde neceſſum eſſe fateri, verba illa generalia ſubſequentia d. *l. querela*: *Sicut cetera quoque ferè crimina*, ad ea quæ ordinariis præſcriptionibus finiuntur (de quibus in initio legis) referenda, non ad ea quæ vicennio terminantur: ſtructura autem verborum, quibus Imperatores vſi fuerunt, id effecit, vt prædicta (ad prima referenda) vltimo loco conlocarentur.

Ex quibus omnibus veriſſimam diiudico *Cuiacij*, *Gothofredi* & *Ærodij ſuprà* relatorum ſententiam, & partus ſubpoſiti accuſationem ſub diſpoſitione dictæ *l. querela* contineri.

Quinimò ex contrario hoc ſpeciale † dari videtur in hoc crimine, vt 37 accuſatio partus ſubpoſiti regulariter poſt mortem mariti illicò ſit inſtituenda, vt innuit d. *l.* 1. C. *ad leg. Cornel. de falſis*, & d. *l.* 1. §. *fin. D. de Carbon. edicto*, & probat *Farin. de falſit. q.* 150. *num.* 243. *in princ.* Alioquin ſi poſt multum temporis interuallum proponatur à vero filio defuncti, eiuſve fratre, aut alio proximiore & legitimo herede in filium (qui denuò ſubpoſitus arguitur) ego certè exactiores exigerem probationes ab eo qui magis doloſè verſari videretur: maximè ſi eum ſubpoſitum diceret, quem pater aluit, educauit & fouit vt ſuum, iuxta ea quæ adducit *Choppinus de legibus Andium* 1. *part. cap.* 44. *num.* 9. *in princip.* Quod ergo dicimus de querela ſubpoſiti partus intra vicennium liberè proſequendâ, intelligendum eſt cum ſua cauſa, ita vt ſimul ac detecta fraus fuerit intra prædictum tẽpus accuſatio proponi poſſit, & probatio regularis ſubpoſiti partus (de qua *infra* agemus) ſufficiat; ſecùs ſi fraude, vt creditur, patefactâ querelâ differatur, quo caſu plenioribus pro-

Digitized by Google

bationibus moroſus actor doli præſumptionem excludere tenebitur.

38 Illud demum in propoſito adnotandum † ſupereſt, quòd etſi ſubpoſiti partus accuſatio viginti annis concludatur, ex d. *l. querela*, hereditas verò, aut quæuis bona quin & cognationis, ſeu familiæ alterius fama à filio ſubpoſito ſcienter & iniuſtè obcupata, & iniuſtè poſſeſſa, his ad quos pertinent iudicio ciuiliter intentato ſint reſtituenda omni tempore, vt quæ res furtiuæ ſunt, vſucapionis regulis nullo modo ſubiectæ, *l. ſequitur* 4. *§. quod autem, cum ſeq. l. vbi lex* 24. *non ſolum* 3. D. *de vſucap. l. fin. D. de vi bonor. raptor. l. ſi partem* 5. *cum ſeq. Cod. de vſucap. pro empt. §. furtiuæ, inſtit. de vſucapion. l.* 4. *in fin cum ſeq. tit.* 29. *p.* 3. *l.* 5. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recop.* Dom. Præſes *Couarruu. in reg. poſſeſſor,* 2. *p.* §. 9. & in *reg. peccatum* 3. *p. in init. Conan. lib.* 3. *comm. et iur. c.* 5. *n.* 11. Id quod in alio quouis furto cum falſitate patrato dicendum eſt; nam etſi falſi querela finiatur vicennio, ex dict. *l. querela*, fur tamen vel eius heres poſt id temporis, vt iniuſtus poſſeſſor ad rei furtiuæ reſtitutionem cogi poterit. Et hoc (à nemine eorum quos viderim, excogitatum) magni faciendum exiſtimo, & notatu dignum in cauſa ſubpoſiti partus, vt quod pluries euenire poterit.

39 Secundum ſpeciale eſt, † ex mente Doctorum in accuſatione ſubpoſiti partus (vicennio finienda) quòd mira illud omnino duret, & poſſit inſtitui etiam poſt mortem matris, dict. *l. qui falſam*, §. *accuſatio*, in illis verbis: *nec int reſt, deceſſerit necne ea quæ partũ ſubdidiſſe contenditur*, & ibi omnes, *Salicetus* in d. *l.* 1. *C. de falſis*, *Beſſius in praxi crimin. tit. de partu ſubpoſito, num.* 2. *Pet. Gregor. lib.* 36. *ſyntagmat.* d. *cap.* 3. *num.* 5. verſ. *nec intereſt, Cuiac. in commentar. ad l.* 1. §. *fin.* cum *l. ſeq. D. de Carbon. edicto*, & *in comment. ad tit. C. ſi pendente appellat. mors interceſ.* poſt medium, *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *num.* 244. Sed hæc ita intelligi oportet, vt accuſatio quidem duret in complices & participes ſceleris, quod verò ad mulierem attinet morte extinguatur, velut quodlibet aliud crimen (excepto perduellionis, *l. fin. D. ad legem Iuliam Maieſt.*) quod clarè probatur in dict. *l.* 2. *D. de Carbon. edicto*, in illis verbis: *Licèt mulier, quæ partum ſubiecisse dicitur, deceſſerit, ſi tamen participes maleficij ſint, in præſenti cognoſcendum eſt:* notat *Boſſius in* d. *tit. de partu ſubpoſito, num.* 2. *Petrus Gregor.* d. *cap.* 3. *num.* 5. verſ. *nec intereſt*, *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *num.* 244. Vt inde facilè euincas, ſpecialitatem nullam dari iſto in caſu, quandoquidem omni iure, criminis conſortes, ſeu participes ex propria culpa veniant incarcerandi & damnandi, adeò vt pro abſentibus præſentium defenſio non admittatur, *Farinac.* latè *quæſt.* 99. *num.* 133. nouiſſimè *Hieronym. Buccaronius de differentiis inter iudicia ciuil. & crim. differ.* 13. *num.* 3.

Tertium ſpeciale ſit, † vt mota quæſtione in iudicio petitorio contra filium, qui ſubpoſitus arguitur, is præſcriptione triginta annorum & amplius ſeſe tueri non poſſit, quominus detecta ſubpoſitione eidem hereditas conficti patris auferatur, vt poſt *Benedictum Capram conſ.* 2. *num.* 20. reſoluit *Mantica de coniectur. vltimar. volunta. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 5. *in fin.* facit *text.* in d. *l.* 5. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recop.* vbi abſconditæ res nullo tempore præſcribuntur. Sed ego & de ſpecialitate iſta valdè dubito: nec video cur is, qui ſimul cum bona fide longiſſima filiationis & bonorum paternorum poſſeſſione iuuatur, poſſit in iudicium poſt triginta annos vocari, contra regulam *l. omnes*, cum ſimilibus, *Cod. de præſcript. triginta vel quadraginta annorum*: & poſt viginti annos iure 40

noſtro

Digitized by Google

noſtro attento in *l.60.Tauri*, quæ eſt *l.6.* dict. *tit.15. lib.4. Recopil.* Nec obſtabit rem furtiuam vel abſconditam vſucapioni vel præſcriptioni non ſubiacere, hoc enim intelligẽdum eſt data mala fide poſſeſſoris, & ſcientia iniuſtæ poſſeſſionis, vt diximus *ſupra num.38.*

41 Quartum ſpeciale † ex ſententia Doctorum in eo verſatur, vt non differatur partus ſubpoſiti accuſatio in tempus pubertatis pueri, *l.1.* dict. *§.fin. D. de Carboniano edicto*, d. *l.1. C.ad legem Corneliam, de falſis*, ex illis *textus* verbis: *Nec enim veroſimile eſt, eam quæ arguitur non ex fide cauſam ſuam defenſuram cùm periculum capitis ſubeat*, quaſi diceret *Antoninus* Imperator, cùm mater ſubpoſiti partus rea poſtulatur, cauſa (quæ filio præiudicio erit, ex dicendis *infra ad finem huius capitis*) illicò agenda eſt, cùm veroſimile ſit à matre totis viribus cauſam defendendam, ne periculum capitis ſubeat. Et his concinit ratio tradita ab *Vlpiano*

42 in d. *§.fin.* † ibi: *Cùm verò mater rea poſtulatur vtiquè integra fide, & maiore conſtantia cauſam defenſura recenti tempore dubium non eſt cognitionem fieri oportere*: quæ verba ita diſtinguenda & interpungenda dixit acutè *Cuiac. lib.20. obſeruat cap.24.* & *in commentariis ad tit. Cod. ad legem Cornel. de falſis*, verſ. *verùm exponere*, vt poſt dictionem *defenſura* interpunctio ponatur, & ſequentia illa, *Recenti tempore dubium non eſt cognitionem fieri oportere*, vno ductu & ſpiritu legantur. Et ibidem verba illa; *recenti tempore*, diſertè interpretatur, id eſt, *præſenti tempore*, vt in *l.2. D. de Carbon. edicto*, & in *l. ſi diutino 29. D. de pœnis*, *l. ſi creditores*, §. *planè. D. de bonis auctorit. iudic. poſſid.* aliàs *l.16. D. de priuileg. credit.*

Quæ verò *Gloſſa* & *Doctores* comminiſcuntur in d. *l.1.* eius deciſionem ampliantes & reſtringentes, vno verbo † comprehendes, & reſolues (quod attinet ad querelam partus ſubpoſiti illicò peragendam, vel in tempus pubertatis filij differendam) ſi adnotaueris, cùm ſubpoſiti partus accuſatio in mulierem inſtituitur, & ipſa principaliter arguitur cauſam illicò repræſentandam, inſtruendam & finiendam ex ratione dictæ *l.1. C. de falſis*, & dictæ *l.1. §.fin. D. de Carbon. edicto.* Cùm autem principaliter agitur de ſtatu pupilli, & illi in maioratus aut fideicommiſſi, hereditatiſue defuncti ſucceſſione obponatur eius verè filium non eſſe, tunc ſanè quæſtio differenda eſt in tempus pubertatis: quod mirè comprobatur ex *l. ſi ventris 8. D. de ventre in poſſeſſ. mitt. n.* vbi muliere ventris nomine in poſſeſſionem miſſa accuſatio adulterij differtur, *ne quod præiudicium fieret nato*: quod ideò factum ibi fuit, quia principalis quæſtio erat de bonis patris, in quæ mulier ventris nomine miſſa fuerat, vt poſt *Cuiacium* in *l.1. § fin. D de Carbon. edicto*, & in *comment. ad tit. Cod. de falſis*, verſ. *nec obſtat*, notauit *Gothofred. in ſchol. ad* d. *l. ſi ventris.* Alioquin enim accuſatio adulterij in mulierem principaliter inſtituta ob pupillarem ætatẽ vel infantiam filij non differetur, *l. Titia 15. D. de Carboniano edicto*, vbi *Paulus* Conſultus hac noſtra vtitur ratione in illis verbis: *Si ei pupillo, de qua quæritur, bonorum paternorum quæſtio non moueatur, ſine cauſa tutores deſiderare adulterij quoque quæſtionem in tempus pubertatis pupilli deferri*, *l. mulier 11. §. defuncto*, verſ. *quæ propter*, vbi rationem eandem in effectu expendit *Papinianus* illis verbis (mirè iſta comprobantibus) *Nã nõ vtique crimẽ adulterij quod mulieri obiicitur infanti præiudicat, cũ poſſit & illa adultera eſſe, & impubes defunctum patrem habuiſſe*, quaſi ſecùs ſit mota principaliter quæſtione ſuper bonis, & hereditate paterna in-

Digitized by Google

44 fanti aut pupillo † delata. Hæc vt obiter dicam) quæ de differenda accuſatione adulterij in tempus pubertatis filij, vel illicò peragenda dicta ſunt, iure noſtro attento (de quo in *l.1.tit.7.lib.4. Fori*, quæ eſt *l.1. tit.20. lib.8. Recop.* vbi ſola accuſatio adulterij marito datur) non procedunt, niſi quo caſu maritus accuſatione inſtituta, & lite conteſtata, imò adulterio probato deceſſerit, ex his quæ reſoluit *Barboſa* in *l. 2. in princip. 1. p. num. 116. D. ſoluto matrimon.* cuius reſolutionem admittit *Azeued.* in d. *l.1. Recop. num.9.* attento Iure Regni Portugalliæ, non ita in his Regnis Caſtellæ, ex præcitatis legibus, nec proſecutionem accuſationis permittentibus, ex *Gregorio Lopez*, quem refert & ſequitur *Azeued. ſupra.*

45 Quòd ſi æquè principaliter † cauſa inſtruatur in mulierem criminaliter & in filium ciuiliter, vt accidit in caſu diſcuſſo per *Choppin. ad leges Andium lib.1.* d. *cap.44. num.9.* tunc cauſa mulieris illicò agitabitur, cauſa verò filij differretur in tempus pubertatis eidem bonorum poſſeſſione Carboniana addicta, vt deciſum fuiſſe in ſuo Senatu teſtatur is *Auctor*. A dictis verò manifeſtum fit, nil in propoſito caſu ſpeciale eſſe.

46 Quintum ſpeciale erit † in crimine partus ſubpoſiti, vt probetur etiam per teſtes, qui ex depoſitionibus ſuis commodum in conſequentiam reportant, vt reſoluit *Maſcardus de probation. concl.1147. num.41.* vbi multa adducit, quæ ſanè huius propoſiti non ſunt, & tantùm procedunt in teſtibus deponentibus in fauorem vniuerſitatis, & modicum commodum ex depoſitionibus adepturis. Vnde ego hanc, quam noſtri putant, ſpecialitatem ſimili tantùm caſu admitterem, cùm ſcilicet teſtes deponentes in partum expoſitum, conſequenter commodum minimum reportarent: & ita expreſsè reſoluit *Decius conſ. 342. num.4.* vbi hoc ſolo caſu excepto ſtat (& rectè quidem) contra dicta à *Maſcardo ſuprà.* Non tamen inficior ſimiles depoſitiones aliis adminiculis adiutas plenam poſſe inducere probationem in re iſta arbitraria, & difficilis probationis, ex dicendis *infrà*: ita vt quique teſtes aliàs minùs idonei aliis concurrentibus plenè probent: & hoc caſu procedant quæ de ſententia aliorum reſoluit *Farinac. de teſtibus, quæſt. 62. num. 28.* & magis in terminis *Decius* dict. *conſ. 242. num. 1. & ſeqq.* exceptis his, quæ *inferiùs* refellemus. At hic nihil ſpeciale eſt in ſubpoſito partu, vt vidiſti.

Sextum ſpeciale ſit, † vt probetur 46 crimen iſtud ſubpoſiti partus per cōplices & ſocios criminis, vt ex pluribus latè probat *Decius* d. *conſ. 342. nu. 2. & 3.* vbi rationem illam reddit, quia iſte eſt de caſibus in quibus ex natura negotij & criminis veritas per alios veroſimiliter & regulariter probari non poteſt, & ideò ſocij criminis teſtes ſunt idonei, *l. conſenſu, C. de repud. cap. veniens in 2. de teſtib. cap. etſi Chriſtus, ad finem, de iureiurando*, ſequūtur *Socin. Iunior. conſ.90. lib.2. Aymon Craueta conſ.178. num.3. Maſcard.* d. *concl. 1147. ex num.30. Menoch. de arbitrariis lib.2. caſu 16. num. 7. & de præſumptio. lib.3. præſumpt. 24. num. 2. & conſ.996. num. 2. lib. 10. Baiard. ad Clarum in §. falſum à num. 192. additio ad Bertazol. conſ.172. littera B. volum. 1. Criminalium.* Sed iſta mihi in totum non probantur, dum conſidero, & memini vidiſſe ſubpoſitionem probatam per teſtes qui ei non interfuerunt, quorum alij de confeſſione extraiudiciali mulieris depoſuerunt: alij in maiore ætate conſtituendam quæ partum ſubpoſuit, declararunt: alij vberibus eius

eius lac poſt ſubpoſitionem non ſupernenille firmarent: alij vetulam infantem ſanguinolétum exportantem vidiſſe, & vagientem audiuiſſe adſeuerarunt: & plura ſimilia: quæ claré concludunt ex natura facti veritatem in partu ſubpoſito aliter quàm per complices probari poſſe. Fateor per iſtos probari regulariter, quin & aptiùs & faciliùs, vnde eorum depoſitiones magnifaciendas exiſtimo, cùm iudex ſubpoſitionis probationes perpenderit, ita vt ſocij huius criminis cum alia quauis coniectura aut præſumptione vehementi plenè illā probent. Sed hoc caſu nihil ſpeciale eſt in ſubpoſito partu, quod ceteris criminibus difficilis probationis non poſſit aptari.

47 Septimum ſpeciale eſt, † quòd ſtatur ſecundo dicto teſtis ſeſe corrigentis, & emendantis quod prius depoſuerat pro partu ſubpoſito, *Maſcard.* d.*concluſ.* 1147. *num* 42. Sed ego eius reſolutionem non admitto, cùm videam ab iſto tradita in eius comprobationem à propoſito aliena, & omnino deuia; nam quod ait ex *Baldo* in *l. de quibus, ad fin. D. de legibus* (& ſumpſit à *Decio* illicò citando) dicta teſtium eſſe adiuuanda, non calumnianda, vel admitti non debet, vel omni caſu euincit ſecundum dictum teſtis priori præferendum, quod dici non poteſt vt mox videbimus. Nec *Decius* d. *conſ.* 342. *num.* 4. & 5. dixit quod ei imponit *Maſcardus*, imò ex propoſito ibi ſaluare conatur teſtis contrariam depoſitionem, & conformem efficere, & tandem *num.* 6. ait ſuſtinendam, quia variatio in nouiſſima non fuit ſuper facto principali, ſed in acceſſorijs quibuſdam. Vno ſanè ca-
48 ſu † ego admitterem à *Maſcardo* tradita, is eſt, cùm teſtis primò extraiudicialiter ſe nihil circa ſubpoſitionem ſcire adſereret, poſteà verò ſuper ea in iudicio præſtito iuramento deponeret, tunc enim ſecundum dictum eſſet attendendum, hoc autem nil ſpeciale contineret, imò regulare eſt in iure, *cap. ſicut nobis, de teſtib. cap.* 1. *in princ.* verſ. *ſi enim lib.* 2. *feudor. tit.* 2. *Quid ſit inueſtitura*, *Gloſſa* in *capit. cùm cauſam, de teſtib.* vbi teſtem hunc liberum à pœna falſi eſſe ait *Bart.* in *l. eos, C. de falſis. Couarruu lib.* 2. *variar. cap.* 13. *num.* 7. & 8. *Farinac.* latè poſt alios, *de teſtibus, quæſtion.* 66. ex *num.* 193.

Octauum ſpeciale † partus ſubpo- 49
ſiti in eo (vt noſtri putant) verſatur, quòd filij (aliàs teſtes non idonei in ſuos parentes etiam ſpontè deponentes, *l. parentes, C. de teſtibus*, *Antonius Gomez tom.* 3. *variar. cap.* 12. *de probat. delict. num.* 12. verſ. *quod eſt verum*, *Farinac.* poſt alios, *de teſtib. quæſt.* 54. *num.* 170) plenè probent contra matrem & ſubpoſitum fratrem: quæ fuit ſententia *Philippi Decij* dict. *conſ.* 342. *num.* 1. verſ. *ſecunda ratione*, & ex multis probare conatur *Carol. Ruyn. conſ.* 158. ex *nu.* 13. *volum.* 5. *Maſcard.* (hos referens) d. *concl.* 1147. *num.* 24. Sed ego ſpecialitatem iſtam valdè dubiam, imò nec admittendam cenſeo, cùm non videam regulam *l. parentes* limitatam in his quæ difficilis ſunt probationis, ſed eo tantùm caſu, quo aliter veritas haberi non poteſt (à quo iſte differt, ex *ſuprà* traditis) *Farinac. vbi ſupra nu.* 171. & 172. & conferunt quæ à *l. hi tamen* 11. §. 1. & à *l.* 3. *tit.* 7. *p.* 7. tradidimus *ſupr. num.* 24.

Adhæc vix dari poterit caſus, in quo filius in matrem & fratrē ſubpoſitum deponat, ex quo commodum non reportet: quî ergo dici poterit, duo iſta ſimul inſuper trahenda teſtem filium, & ad commodum proprium deponētem admittendū in matrem? Et quamuis propria vtilitati renunciauerit, vel nihil comodi ex depoſitione laturus

ſit filius, eius depoſitionem non admittendam putarem, & admiſſam fidem non facere, ex d. *l. parentes*, & d. *l. hi tamen*, §. 1.

50 Nonum ſpeciale eſt † in partu ſubpoſito, quòd iudex (vt volunt *Abbas* & *Felinus* in *cap. adferte, de praeſumpt.*) poteſt informare animum ſuum ad ſententiam etiam ex præſumptionibus extra proceſſum ab illo *textu*. Sed ego iſta non probo, & tuo ſol im caſu admittenda exiſtimo, hoc eſt in iudicio Principis, vel ſuperioris Senatus, qui gerit eius perſonam, *l. quiſquis, C. ad leg. Iuliam Maieſt. Caſſador. lib. 11. epiſtola 9. Redin. de maieſt. Princip.* verſ. *ſed etiam legibus num.* 103. *Valençuela*, poſt alios, *conſ.* 70. à *num.* 60. & iudicat ſecundùm conſcientiam, iuxta tradita à *Surdo*, poſt alios, *deciſ. Mantuan.* 91. *num.* 4. Et ita in caſu noſtro ſentire videtur *Boſſius de partu ſubpoſito nu.* 37. ex *Bart.* in *l.* 1. *C. vt quæ deſunt aduocatis ſup. iud.*

51 Decimum denique ſpeciale † eſt in partu ſubpoſito, quòd coniecturis & præſumptionibus probatur, d. *c. adferte, de præſumpt.* cum ibi notatis, *Socin. Iun. conſ.* 90. *n.* 17. *vol.* 2. *Boſſius in tit. de partu ſubpoſito num.* 13. *Maſcard. de probation* d. *concluſ.* 1147. *num.* 2. & 3. *Menoch. de arbitrar. lib.* 2. *caſu* 116. *num.* 7. & *de præſumpt. lib.* 5. *præſumpt.* 24. *num.* 2. & *ſeqq.* & iterum ex *num.* 29. *Farin.* d. *quæſt.* 150. *num.* 245. *Ioan. Bonifacius in tract. de furtis*, §. *corporalis num.* 44. verſ. *quomodo autem*, *Polydor. Ripa de nocturno tempore*, *cap.* 162. *num.* 1. & 2. *Ioan. Baptiſt. Coſta in tract. de facti ſcientia & ignorant. cent.* 1. d. *caſu* 87. *nu.* 14. At *Farinac. ſuprà* poſt *Boſſium*, quem ibi refert, iſta intelligit, cùm de partu ſubpoſito ciuiliter agitur, ſecùs ſi criminaliter, tunc enim exactam probationem requirit, & eam quæ ex coniecturis non plenè concludentibus elicitur, reiicit.

Hæc vt exactius percipiamus, & quid in partus ſubpoſiti probatione tenendũ ſit, euidentiùs eruamus, præmittere oportet, partus ſubpoſitionẽ (vt quæ ſpecies eſt falſitatis) regulariter non præſumi, † quemadmodũ nec 52 quæuis alia falſitas confictióve in alterius detrimentum, *Menoc.* poſt alios, *de præſumption. lib.* 5. *præſumpt.* 20. *num.* 1. & d. *præſumpt.* 24. *num.* 1. *Farinac.* d. *qu.* 150. *num.* 265.

Inde eſt, quòd quamuis difficilis ſit probationis ſubpoſitio, vt quæ clàm & occultè fit, cùm tamen agitur criminaliter, plena † & exacta probatio 53 requiri videatur, *Boſſius in praxi tit. de partu ſubpoſito, num.* 13. & 14. & iterum *num.* 30. 31 & *ſeqq.* Qualem iudico eam, quæ fit teſtibus plenè & exactè deponentibus de ſubpoſitione partus, iuxta tradita à *Maſcardo concl.* 1147. *num.* 33. & à *Menoch.* poſt alios, *lib.* 5. *præſumpt.* 24. *num.* 3. Item & eam quæ ex coniecturis concludentibus, & à iure adprobatis elicitur, iuxta tradita à *Menochio* d. *præſumptione* 24. *numero* 2. & *de arbitrar. iudic. lib.* 2. *caſu* 116. *num.* 7. *Maſcard. de probation. concluſ.* 1147. *num.* 1. & 2. *Pacian. in eo. tract. volum.* 1. *cap.* 14. ex *num.* 8. Similes namque coniecturæ expreſſo & patenti æquiparantur in iure, *l. quamuis, C. de impuber. & alijs ſubſtitution. Bald.* poſt *Gloſſam* in *l. item quia, D. de pactis*, *l. final.* cum ibi notatis, *C. de nouation. Menoch. conſ.* 562. *lib.* 6. & 1141. *numero* 13. *libro* 12. & *lib.* 3. *præſumption.* 134. *numero* 36. *Antonius Faber lib.* 3. *coniect. iur. cap.* 5.

In ciuilibus autem † non adeò exa- 54 ctam requiri probationẽ ſubpoſitionis partus latiſſimo ſermone probare contendit *Boſſius vbi ſupr.* quẽ ſequitur *Farinacius*, vt prædixi, d. *quæſt.* 150. *num.* 245. *Menoch.* poſt alios *conſ.* 996. *num.* 2. *lib.* 10 Sed vix hoc in praxi obtinebis odio mulieris & ejus famæ, &

ple-

plerumque cum excluſione ſobolis à ſubceſſione paterna iam delata. Præmaximè ſi is qui ſubpoſitus eſſe dicitur, habitus & ſuſceptus eſt conſtante matrimonio, eúmque prædefunctus pater verum filiũ reputauit, & vti talem aluit, fouit & educauit; etenim præſumptio quæ ſtat pro matrimonio, extenuat probationẽ partus ſubpoſiti, ex indicijs & coniecturis non concludentibus reſultantem, *l. Imperatores* 19. *in fin:* (quæ ſingularis eſt) cũ *l. ſeq. D. de probation.* notat *Menoch.* d. *præſumpt.* 24. *num.* 29. verſ. *Quintò diluitur, Polydor. Ripa de nocturno tempore*, d. *cap.* 162. *nu.* 55. Qui *nu. ſeq.* ex *Angelo* in *l. liberorum, in princip. D. de his qui notantur infam.* *Palaeoto de nothis ſpurijsq; filijs, cap.* 22. *in fine, Maſcard. conſ.* 789. *num.* 11. & alijs hoc tunc maximè locum habere ait, quando poſt mortem patris habitus & tractatus quis fuerit à populo tanquam filius defuncti. Vel cùm filius eſſet in quaſi poſſeſſione filiationis, ex adductis ab eodem *Ripa* poſt *Bonifacium*, quem refert, *ſupra num.* 49.

Probatio ergo ſubpoſitionis partus (quæ falſitas eſt) regulis generalibus *l. fin. C. de probation.* & ſimilium non
55 ſubiacet, † vt voluerunt prædicti Practici, diſtinguentes, an agatur criminaliter, an ciuiliter, ſed indago in ea fieri debet (vt docuit *Conſtantin.* Imperator in d. *l. vbi falſi* 22. *C. ad leg. Corneliam de falſis*) argumentis, teſtibus, aliiſque veſtigijs veritatis: quæ iudex cautus præuidere debet, & obſeruare in hoc crimine comprobando & iudicando, d. *l. vbi falſi*, verſ. *ſed inter vtramque*, *Oldendorpius regula* 20. *de probation. Damhoudertus* in ſua eleganti *practica rerum criminal. cap.* 124. *num.* 12. Sicuti in quauis alia falſitatis ſpecie. Vt inde facilè elicias, nil itidem hoc caſu ſpeciale inueniri in cauſa ſubpoſiti partus, eiúſque probatione.

Hinc fiet, vt omnes probationes ſubpoſiti partus reſultantes ex coniecturis (quas dinumerant, & latè proſequuntur poſt *Socinum, Ruynum, Cranetam*, & alios *ſupra* relatos *Maſcard. concluſ.* 1147. *num.* 4. vſque ad 25. *Menoch.* d. *lib.* 5. *præſumpt.* 24. *per tot. Farinac.* d. *quæſt.* 150. ex *num.* 247. vſque ad *nu.* 261. *Polydor. Ripa* d. *cap.* 162. per totum) in arbitrio † iudicis reſideant; ſinúlque ſubiaceant diſpoſitioni generali dictæ *l. vbi falſi.* Et ſanè ab ea certam, firmámque recipiunt reſolutionem, quæ lato ſermone proſequuntur Iuris Interpretes in æſtimandis coniecturis partum ſubpoſitum inducentibus. 56

SECTIO II.

De coniecturis ſubpoſitionis partus.

SED cùm tractatio iſta coniecturarum partus ſubpoſiti noſtræ ſcriptionis proprior ſit, quã quæ propriiſſima, non aliter noſtris me facturum ſatis apertè video, niſi iſta ſigillatim (quo tamen præciſſiore fieri poſſit ſtylo) percurram. Tradita præcipuè à præcitatis Doctoribus proſequutus, & pro viribus ingenij cõiecturas ſubpoſitionis partus, quas ipſi maximè expendunt pen[illegible]tãs atque diiudicans.

Et quidem omnium prima † & potiſſima à mulieris confeſſione extraiudiciali prouenit, ex his quæ de aliorum ſententia notant *Maſcard.* d. *concluſ.* 1147. *num.* 21. *&* 22. *Menoch.* dict. *præſumpt.* 24. *num.* 23. *&* 24. *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *num.* 247. *Ripa* dict. *cap.* 162. *num.* 47. ab his enim, quæ quis extraiudicialiter dixerit, probatur animus, aut veritas animi, vt argumento *text.* in *l. Pamphilo*, §. *propoſitum. D. de lega.* 3. notat *Ruynus conſ.* 63. *lib.* 2. *Petra*

de fideicommiſ. quaſt. 11. *num.* 335. facit *text.* in *l. quoniam, C. de fideicom.* ita vt in iſtis, quæ pertinent ad expreſſionem animi quælibet confeſſio extraiudicialis ſufficere videatur, etiam abſente parte facta: in hoc limitata regula *tex.* in *l. certum*, §. *ſi quis abſente, D. de confeſſis.*

Quintino & teſtes ſuper diuerſis confeſſionibus extraiudicialibus deponentes videntur hoc caſu plenè probare: teſtes namque ſingulares ſingularitate, quam noſtri vocant *adminiculatiuam*, ſemper probant, *Guidon Papæ q.* 544. *Felin.* in *cap. cùm Ioannes, de fide inſtrument. n.* 49. *Afflictis deciſ.* 12. 36. & 375. *Crauetta de antiquit. tem.* 4. *par.* verſ. *ſed enim*, in parius, *Maſcardus de probation. q.* 9. *n.* 24. & 25. *vol.* 1. *Farin. de teſtib. q.* 64. ex *n.* 112. *Caualcan. deciſ.* 19. à *num.* 22. *p.* 1. & in *addition.* verb. *teſtes ſingulares*. Et in terminis partus ſuppoſiti ita tenent *Maſcard.* & *Farin. ſupra* relati poſt *Boſsium*, quem citant *Petra de fideicommiſ. quaſt.* 12. à *num.* 555. Quod in quorumcunque actuum ſingularium adminiculantium probatione (quod attinet ad partum ſuppoſitum) admittunt *Felin.* & *Crauetta ſuprà, Ioſeph. Ludouic. deciſ. Peruſina* 5. *n.* 14. diſtinguentes cum *Baldo* in *l. de quibus, D. de legib.* inter ſingularitates *obſtatiuam, diuerſificatiuam* & *adminiculatiuam*, vt iſta poſtrema in his quæ tractum habent ſucceſſiuum, plenè probet.

Sed his non obſtantibus verius dijudico, matris confeſſionem extraiu-
58 dicialem, nec plenè probare, † nec filio præiudicio eſſe poſſe, vt optimè declararunt *Bart.* & *Paulus* in *l. filium d. finimus, D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris*, ex *l.* 2. §. *ſi quis, D. de Carbon. edicto*, iunctis his quæ latè proſequitur *Menochius lib.* 6. *præſumpt.* 53. *num.* 6. cum ſeptem ſeqq. vbi ex pluribus optimè adſtruit, neque matris, neque patris (ut aſſeriti) neque vtriuſque confeſſionem filio domi ſuæ nato poſſe præiudicare.

Ab his noſtri communiter excipiunt matris confeſſionem ad exonerationem conſcientiæ factam, *capit. officij* 9. *de pœnitent. & remiſ.* cum ibi notatis: maximè in articulo mortis; nam regulariter credendum eſt morituro, *Mancinus*, ex pluribus, *de confeſ. cap.* 8. *num.* 35. præſertim in facto proprio, *Rota Aurenionenſ.* 91. *num.* 12. & cùm ex confeſſione nullum confitenti commodum reſultat, *l. hac conſultiſſima*, vbi *Romanus* & *Alexand.* vterque *num.* 6. *C. de teſtament.* Et in terminis (vt aiunt) ex ſententia *Felini* & aliorum ita tenet *Maſcard.* d. *concl.* 1147. *num.* 21.

Sed ego & de limitatione iſta valdè dubito † attenta generali diſpoſi- 59
tione *tex.* in *l. ſi quis grani*, § *ſi quis moriens*, *D. ad Senatuſconſult. Syllanianum*, & notanda deciſione *textus* in *l. qui teſtamentum* 27. *D. de probation.* cum ibi traditis per ordinarios, & à *Burſato conſ.* 32. *num.* 1. *volum.* 1. Cùm enim filio ex tali confeſſione reſultet præiudicium tam in legitima paterna, quàm materna (ſibi omni iure debitis) inde conſequens fit, ſimilem confeſſionem filio obeſſe non debere, *Alexand. conſ.* 18. *in fine, lib.* 4. *Burſat. ſupr. Menoch.* poſt alios, *conſ.* 39. *num.* 49. *lib.* 1. *Mancin. de confeſ. d. cap.* 8. *num.* 30. vbi ex *Maſcardo concl.* 359. *num.* 18. iſta procedere ait etiam in confeſſione iurata in præiudicium legitimæ filiorum emiſſa. Videant ergo quanto ſeſe animæ ſuæ periculo ſubijciant, quæ ex adultero grauidæ fiunt, vel vacuæ partum ſuppomunt: quos duos caſus tam in iuſtitia, quàm in conſcientia Doctores iiſdem definitionibus decidunt.

Prædicta tamen confeſſio matris, imò & quælibet alia extraiudicialis

ſufficien-

ſubſicientem præſtabit ſubpoſitionis
partus probationem, ſi cum ea con-
60 currat † fama, vel indicia, vt poſt *Bal-*
dum & alios notat *Surd. deciſ. Man-*
tuana 83. *num.*8. Qui *nu. antecedenti* ex
Ancharrano, Alciato & alijs id ipſum
tenet, quãdo cum confeſſione matris
coincidit adſertio veri patris. Et ge-
neraliter admittendum erit quando-
cunque cum matris confeſſione con-
ueniunt alia indicia, vel adminicula,
ex his quæ poſt *Alciatum* reſoluit
Maſcard. (in hoc demum pedem fi-
gens *ſupr. num.* 23. *&* 24. *Farinac.* d. *qu.*
150. *num.* 247. *Ioan. Gutierr. lib.* 1. *Canon.*
quæſt. cap. 38. *num.* 33.

Sed & quod prius generaliter reſol-
uimus, tenendum eſt in foro (quod
61 aiunt) Poli; † non enim filius fidem
adhibere tenetur matri adſerenti eum
ſubpoſitum, vel ex adulterio natum,
cùm talis adſertio elidatur contraria
præſumptione, reſultante ex educa-
tione, & quaſi poſſeſſione filiationis,
ex *Gloſſa* communiter recepta, verbo
deneganda, in d. *cap. officij, de pœnitent.*
& remiſ. vbi *Abbas num.* 4. & ceteri fe-
rè Canoniſtæ, *Gloſ.* in *l. etiam*, *D. de*
probation. Bart. in *l. filium*, *D. de his qui*
ſunt ſui vel alieni iuris, *Couarru. in reg.*
peccatum in 1. *parte relectionis, numer.* 6.
verſ. *ſecundo illud eſt obſeruandum Man-*
tica de coniectur. vltimar. voluntat. lib. 2.
tit. 14. *nu.* 8. *&* 27. *Petra de fideicommiſ.*
quæſt. 11. *num.* 355. *Gutierr. lib.* 1. *quæſtion.*
Canonicar. d. *cap.* 38. à *num.* 30. *Didacus*
Perez latè in *l.* 2. *titul.* 5 *lib.* 8. *Ordinam.*
verſ. *quibus coronidem*, cum pluribus a-
liis relatis à *Cenedo collectan.* 75. *ad De-*
cretales num. 3.

Quòd ſi matris adſertioni aliæ ad
62 cedant coniecturæ, † præſumptiones,
aut indicia, tunc filius in conſcientia
ei adſentiri tenetur, iuxta tradita à
Syluestro ſup. & à *Menochio* & *Domi-*
nico de Soto, Medina, Caſtro, cum aliis,
quos refert & ſequitur *Gutier.* d. *cap.*
38. *nu.* 3. cum *tribus ſeqq.* & in hoc ſen-
ſu & caſu iuſtè procedunt quæ dixit
Butrius in d. *cap. officij, num.* 5. quòd *fi-*
lius matri non adquieſcens habet con-
ſcientiam ſatis fortem. & *Abbas num.* 3.
quòd *habet fortem animum.*

Ceteræ quæ † Doctores in propo- 63
ſito paſſim & latè cõmiſcuntur de
vxore partum ſubponẽte, vel ex adul-
tero filium procreante, an teneatur
marito iſthæc propalare? prætermit-
tenda duxi, quamuis à propoſito no-
ſtro non aliena, vt quę exactè tractan-
tur ab Auctoribus *ſupra* relatis, præ-
maximè à *Gutierrez* d. *cap.* 38. qui cùm
caſus obcurrerit, conſulendus erit ſi-
mul cũ nouiſſima eorum (quos *Sum-*
miſtas vocant) turba.

SECVNDA partus ſubpoſiti conie-
ctura † eſt, quando mulier quæ pepe- 64
riſſe dicitur, anteà multis diebus fuiſ-
ſet ſterilis, *Boſſius*, poſt alios, *in tit. de*
partu ſubpoſito num. 12. verſ. *& ita vide-*
tur, *Maſcard.* d. *concl.* 1147. *num.* 9. *Fa-*
rinac. hos & alios referens, dict. *qu.* 150.
num. 149. *Polydor. Ripa.* d. *cap.* 162. *num.*
10. *& ſeqq.* Sed hanc coniecturam de-
bilem & nullius momenti eſſe ait *Me-*
noch. d. *lib.* 5 *præſumpt.* 24. *num.* 11. & re-
ctè quidem, cùm ſæpiſſimè eueniat, &
experientia quotidie doceat, mulie-
rem multis diebus, quin & annis (an-
teà generationi ineptam) inopinatò
& præter ſpem concipere, vt notauit
Plin. lib. 7 *natur. hiſtor.* d. *cap.* 13. pluri-
bus adductis exemplis mulierum, quę
cùm in iuuẽta ſteriles fuiſſent, fœcun-
dæ poſtea ſunt effectæ, vel à Natura,
vel à Medicina impedimẽto ſublato.
Et hoc ipſum dicendum eſt in ea quę
cum priore marito diu fuit ſterilis, &
ex ſecundo concepit; nam vt ait *Plin.*
d. *cap.* 3. in princ. *Eſt quædam priuatim*
diſſociatio corporum: & inter ſe ſteriles,
vbi cum alijs iunxere, gignunt. & ita te-
net *Polydor. Ripa* d. *cap.* 16 *num.* 18. Qui
numeris antecedentibus inaniter quærit

Digitized by Google

& diſputat, An partus ſubpoſitio poſſit præſumi in ea quæ diù ſterilis fuit cum primo viro, poſteà nupta filium habuit? niſi adeò grauidæ ſit ætatis, vt omnino inepta ſit generationi, ex dicendis *inferius*: malè ergo *Farinac*.d.*num*.245.hanc coniecturam magnificit: vnde ſe ipſum ſtatim corrigens, ait, eam coniecturam ſimul cum alijs aliquid operari, quod nec nos negare poſſumus.

65 TERTIA coniectura erit, † ſi maritus adeò ſenio confectus fuerit, vt generare non poſſit, vel mulier adeò grandioris ætatis, vt concipere non valeat, nam vt ait *Ariſtotel.in opuſculo de longitudine & breuitate vitæ, cap*.3. ſenectus frigida & ſicca eſt humidi & calidi (ad generationem apti) expers:

Sed meritò noſtri poſt Philoſophos & Medicos dubitant, à quo tempore maribus & feminis ineptitudo ad generandum & concipiendum contingat? Et communior eſt reſolutio, in maribus hoc contingere poſt ſexageſimum annum in feminis poſt quinquageſimum, ex *Ariſtot.lib*.7.*de hiſtor. animal. cap*. 6. *Plinio lib*.7.*cap*. 14. in principio, idque probari contendunt (quoad mares adtinet) in *l. ſi pater* 15. *§.in arrogationibus, D.de adoptionibus*, & quoad feminas in *l. ſi ſtertlis* 21. in princip. *D.de action.empti*.& in *l.ſi maior, C.de legitim.heredib*. Et in huius rei comprobationem multa adducit *Tiraquel. de legib. connubialib. l*. 6. *num*. 12. & alij, quos refert & ſequitur *Menoch. de arbitrar*. d. *caſu* 89. *num*.55. *& ſeqq*. idem *Menoch. lib*. 5. d. *præſumpt*. 24.*num*.4.*&* 5.*Farinac. de falſitate*, d. *quæſt*. 150. *num*.152. *Polydor. Ripa* d. *c*. 162. *nu*. 4. Sed profectò quod adtinet ad viros coniectura iſta admitti nequit, cùm ſexagenarios & vltra paſſim & vbique generare in comperto ſit, & ita ſentit *Philoſophus*, qui *lib*.7.*de hiſtor. animal*. d. *cap*. 6. inquit, mares etiam ad ſeptuageſimum vſque poſſe generare: & de Maſiniſſa Rege ait *Plin. lib*. 7. d. *cap*. 14. *poſt octuageſimumſextum annum generaſſe filium, quem Methymathnum appellauit: & Catonem Cenſorinum octogeſimo exacto è filia Salonij clientis ſui*: & ſubdit alios à maioribus ſexag nta annis genitos: & id ipſum de Maſiniſſa teſtantur *Valer. Maxim. lib*. 8. *cap*. 14. & *Lucius Florus cap*. 50. & de Catone *Plutarchus in eius vita*. Quinimò & nonagenarios filios habuiſſe ex veterum monimentis teſtatur *Federicus Bonauent. de octomeſtri partu lib*. 7. *cap*. 52. Ex quibus planum fit, admitti non debere communem Interpretum adſenſum exiſtimantium in ſexagenario partus ſubpoſiti præſumptionem ſubeſſe, ex his quæ poſt *Menoch. de arbitrar. lib*.2.*caſu* 89. à *num*. 55. notat *Farinac*.d.*quæſt*.150. *num*. 252. Nec communiter faueт d. *l. ſi pater* 15. § *in arrogationibus*, † *D. de adoption*. ibi e- 66 nim tantùm prohibetur arrogatio in ſexagenario, quia maiore iã ætate impeditus liberorũ procreationi ſtudere non poterit: hoc autem diuerſum eſt à vera & naturali generatione, de qua ibi nec vllum verbum. Quinimò dum *textus* ille ait, ſexagenariũ poſſe arrogare coniunctam ſibi perſonam ſubponit in eo facultatem generandi, quandoquidem adoptio naturã ſemper imitatur, §.*minorem, inſtitution.de adoption*. In dubio ergo generandi potentia in mari ſemper, & quacunque ætate præſumitur, ex traditis à *Surdo* d.*deciſ*.83.*num*. 5. quidquid ipſe poſteà reſoluerit *num*.9.& 22.

At in feminis ex euentibus rerum res aliter† notanda & definienda eſt, 67 cùm ferè nunquam accidat quinquagenariam concipere, aut ita rarò contingat, vt mirabilis is partus appelletur à *Iuſtiniano* in d.*l.ſi maior*, *C. de legitim*.

gitim.hered.Gloſ. & *Bart.* in d. *l.ſi ſterilis*:vt inde in ea quæ maior quinquaginta annis peperit, dubio procul detur præſumptio aut vehemens ſuſpicio ſubpoſiti partus,ex præſumptione iuris, de qua in d.*l.ſi ſterilis,D.de action. empti*,& ex miro & raro euentu d.*l.ſi maior*. Et hæc eſt Doctorum communis opinio, quam poſt *Boſſium tit. de partu ſubpoſito, num.* 15. reſoluit *Maſcard.* d.*concl.* 1147. à *num.* 14.*Menoch.* d.*caſu* 89. à *num.* 58. & d *præſumpt.*24. *num.* 10. *Farinac.* d. *quæſt.*150.*num.*252. *Ripa de nocturno tempore*, d. *cap.* 162. à *num.* 4.*D.Valençuela Velazquez* optimè d *conſ.* 96. à *num.* 15. Vt inde non immeritò dubitauerint noſtri, maximè *Ripa* in *l.* 1. *num.* 124. *D. ſoluto matrimon.Gama*, poſt alios, *deciſ.*321.an quinquagenaria denuò nubens dimidiam ſuperlucratorum bonorum con ſtante matrimonio partem adquirat? cùm ea videatur conceſſa ob partus, & eorum pericula, & liberorum educationem,argumento *tex.* in *l.aſſiduis, C. qui potior. in pign. hab.*

Hinc euenit, vt Henricus VI. Im-
68 perator † vxorem Conſtantiam quinquagenariam publicè parere Federicum ſucceſſorem in Imperio voluerit,vt omnem partus ſubpoſiti notam & ſuſpicionem dilueret,vt adſerit *Baptiſta Egnatius in vita huius Imperatoris*, & alij plures rerum Italicarum Hiſtorici,quos refert *D.Valençuela ſuprà num.* 16. & ex noſtris *Angel.* in d. *l.ſi maior*, *Tiraquel. in legibus connubial. l.* 6.*num.*31.*Menoch.ſupra*,cum al-js relatis à *Polyd.Ripa num.*7.

Qui *numeris antecedentibus* in ea fuit opinione (poſt *Menoch.* quem refert d.*præſumpt.*24.*num.*10.*in fine*) vt exiſtimauerit, ex ſola conceptione mulie-
69 ris, † partúve in quinquageſimo ætatis ſuæ anno contingente non induci præſumptionem, aut coniecturã ſubpoſiti partus, niſi aliæ concurrant, cùm fieri poſſit, quin & eueniat, vt mulier huius ętatis pariat, d.*l.ſi maior:* ſed limitatio iſta communem aliorum opinionem penitùs deſtruit, & præſumptionem quæ ſtat contra partum. Vnde ego rem iſtam componerem, vt quinquagenaria, quæ citatis his, quorũ intereſt,peperit,vel corã pluribus integræ fidei,omnem ſiniſtrę ſubpoſitionis præſumptionẽ eludat, quæ verò nulla adhibita diligentia, aut citatione facta,& forſan clàm,nullis aut domeſticis adhibitis teſtibus, tale quid patrauerit, ſuſpecta inde reddatur valdè, & in ea procedat communis opinio. Quòd ſi mulier adeò inculpatæ vitæ,& integræ famæ eſſet,vt de ea nil tale excogitari poſſet,iudicis arbitrium certè non ita arctarem,vt communi omnino eum opinioni adhærere debère putarem: ſanè in his omnibus coniecturis, quas proſequimur, ſaluum ſemper remanère debet boni viri,id eſt iudicis, arbitrium,d.*l. vbi falſi*, C. *ad leg. Cornel. de falſis*, *Boſſius in d. tit. de partu ſubpoſito, num.*37. cum dicendis *inferiùs*.

QVARTA coniectura erit ſubpoſiti partus, quando conſtat maritum impotentem † & ineptum omnino generationi eſſe ex cauſa infirmitatis, 70
aliòve naturali impedimento, quę clarè probatur in *l. filium* 6. *ad fin. D. de his quæ ſunt ſui, vel alieni iuris* in illis verbis: *Sed mihi videtur, quod & Scæuola probat, ſi conſtet maritũ aliquandiu cum vxore non concubuiſſe infirmitate interueniente, vel alia cauſa, vel ſi alia valetudine paterfamilias fuit, vt generare non poſſit: hunc qui in domo natus eſt,licèt vicinis ſcientibus, filium non eſſe: Boſſius in practic. tit. de partu ſubpoſito, num.* 12. *Cardinalis Pariſius conſ.* 29. *num.* 80. *lib.* 2. vbi reſoluit, filium abeo generatum non præſumi, qui calculum habebat in veſica, *Maſcardus concl.* 788. *num.* 42. *Menochius*

dicto *caſu* 89. *nume.* 53. *Farinac.* hos & alios referens, dict. *quæſt.* 150. *nu.* 251. At caſus iſte in impotentia naturali coëundi ex defectu teſticulorum; vel abſciſſi membri genitalis, aut qua ſimili in euidentem tranſit demonſtrationem: quòd ſi impedimentum perpetuum non fuerit, res iudicis arbitrio ſubiacebit.

71 QVINTA ſubinde erit coniectura, quando conſtaret teſtibus eo tempore quo ſe prægnantem mulier adſerebat, pannos † vel culcitram ventri adhibuiſſe, vel eius regione decidiſſe, *Azo* optimè *in ſumma ad titulũ Cod. legem Corneliam de falſis*, *Boſſius* dicto *titulo de partu ſubpoſito, nume.* 10. verſ. *quod eo maximè*, *Maſcardus* dicta *concluſ.* 1147. *num.* 15. *Menochius* dict. *præſumpt.* 24. *num.* 18. vbi optimè notat, hanc coniecturam faciliè excludi poſſe à muliere adſerenti ob ventris dolorem vitandum pannos, vel culcitram ſuperimpoſuiſſe. Eſſe tamen hanc coniecturam efficacem, ſi teſtes de his deponentes ſimul adderent, ventrem vacuum, & à tumore liberum (ex quo panni ceciderunt) adparuiſſe, & mulierem paulò pòſt enixam adſeruiſſe, ſequitur *Farinacius* dict. *quæſt.* 150. *num.* 248. *Polydor. Ripa* d. *cap.* 162. *num.* 30. Qui *num.* 32. diſertè notat pannorum qualitatem & quantitatem, & temporis ſtationem attendendam, ſi enim ſubtilis lintei tela decidat à ventre mulieris, præſertim tempore hyemis, nulla certè ex hoc inducetur coniectura, ſecùs ſi Vere decidiſſet culcitra ex pluribus linteis conſuta ad ſimilitudinem ventris prægnantis efformata: talis enim coniectura, vel in terminis à *Menochio* adnotatis parum à rei euidentia diſtaret.

SEXTA coniectura, & quidem ſatis concludens, ſubpoſiti partus erit, cùm mulier, quæ ſe prægnantem adſerit, nec cuſtodiri, † nec ventrem inſpici paſſa eſt, *l.* 1. & per totum *tit. D. de ventre inſpicien. l.* 1. *§. ſed et ſi maritus*, *D. de liber. agnoſcend. Socin. Iunior* optimè d. *conſ.* 90. *nu.* 21. *lib.* 1. *Crauetta* poſt *Paul.* & *Cornicum conſ.* 134. *num.* 29. *Maſcard.* d. *concluſ.* 1147. *num.* 12. *&* 13. *Menoch.* d. *præſumpt.* 24. *num.* 15. *Farinac.* d. *q.* 150. *num.* 250. *Polyd. Ripa ſupr. num.* 19. Qui *numeris ſeqq.* friuolè iſta ſublimitat, dum adnit qui vellet inſpicere & cuſtodire, & cuius id intereſit, fieri, quæ certè ſubpoſitiones per ſe ſtant, nec eſt eur debeant ab vllo ignorari. 72

Nec magis feliciter *Menoch.* d. *num.* 15. hanc coniecturam limitauit, vel interpretatus eſt, ita vt operetur tantùm quoad decernendam vel denegandam bonorum poſſeſſionem nato ex muliere quæ nec cuſtodiri, nec inſpici ventrem paſſa eſt, *l.* 1. *§. ſi cui*, iuncto d. *§. ſed ſi ſeruus*, *D. de ventre inſpic.* nam reſcriptum Imperatorum, de quo in d. *l.* 1. & *§§. ſeqq* & Edictum Prætoris de quo in *§. de inſpiciendo* eiuſdem *l.* 1. ex interpretatione *Vlpiani* non tantùm ventris cuſtodiam attendunt, in eóq; reuruntur cautel's, & præcautionibus ibidem adnotatis (quod adtinet ad cauſam bonorum poſſeſſionis defuncti) ſed & ad cuendam veritatem & vitandam ſubpoſitionem in partu, vt clarè probat d. *l.* 1. *§. ſed ſi ſeruus*, in illis verbis: *Publicè enim intereſt partus non ſubyci, vt ordinum dignitas, familiarúmque ſalua ſit.* Etenim quod ad bonorum poſſeſſionem defuncti adtinebat ſatis res præcauta erat Edicto Carboniano: & amplius ex Edicto *de ventre in poſſeſ. mitten.* (de quibus in *titulis* 9. *&* 10. *li.* 37. *Digeſtorum*) vt diſertè notauit *Gloſ.* verbo *omnium* per *textum* ibi in *l. ſed & is* 5. *§. an autem*, verſic. *nec nimirum*, *D. de Carboniano edicto*, *Boſſius de partu ſubpoſito*, *num.* 19. Stat ergo firma coniectu-

coniectura iſta in mulieres, quæ nec cuſtodiri, nec inſpici ventrem ſinunt; præcipuè conſiderantibus mulieres implurimum magnificare ſe prægnantes eſſe & videri, *l. quæritur* 14. §. 1. *D. de ædilitio edicto*, vbi *Vlpianus* diſertè notat, ***maximum, ac præcipuum munus feminarum eſſe concipere, & conceptum tueri.***

Septima coniectura præcedenti proxima erit, ſi mulier quæ peperiſſe adſerit, tempore partus adhibêri ho-
73 neſtas † matronas non permiſit, quæ de partus editione teſtatentur, vt colliges ex *Terentio in Andria act.* 3. d. *ſcena* 2. & *in Hecyra act.* 5. d. *ſcena* 2. & notauit *Boſſius* d. *tit. de partu ſubpoſito, nume.* 12. *Maſcard.* d. *concluſ.* 1147. *num.* 12. & 18. *Menoch.* d. *præſumpt.* 24. *nu.* 15. & 20. qui hanc præſumptionem debilem appellat, & meritò: ſequitur *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *num.* 254.

Octava erit coniectura, cùm
74 mulier partui proxima ab vrbe † receſſit, & rus ſe contulit, ſine obſtetrice & alijs rebus in partu adhibêri ſolitis, *Maſc.* poſt alios, d. *concl.* 1147. *nu.* 10. *Menoch.* d. *præſumpt.* 24. *n.* 16. vbi optimè coniecturam iſtam non multum vigêre ſubdit, & ſequitur *Farinac.* d. *q.* 150. *nu.* 253. *Polyd. Ripa* d. *cap.* 162. *num.* 22. & 23.

Nona coniectura ſubpoſiti partus datur, cùm conſtat pauló antè ex
75 alia natum † puerum, & hunc traditum alicui familiari perſonæ, vel coniunctæ illius mulieris, quæ ſe poſtmodùm peperiſſe adfirmauit *Boſſius* d. *tit. de partu ſubpoſito, num.* 16. *Maſcard.* poſt alios, d. *concl.* 1147. *nu.* 11. *Menoch.* d. *præſumpt.* 24. *num.* 17. *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *n.* 256. *Polydor. Ripa* d. *cap.* 162. *num.* 25. Nec enim nouum eſt mulieres filios ſuos alijs ad ſubpoſitionem vltrò vel pretio concedere, d. *l.* 1. § *de inſpiciendo*, verſ. *cuſtodes*, d. *l.* 3. *tit.* 7. *p.* 7. verſ. *E quando allegan.* Et licèt *Menoch.* hanc coniecturam & præſumptionem elidi facilè adſerat ex adſertione ſuſcipientis recèns natum, & dicentis illum expoſuiſſe in Hoſpitali, aut alio loco Pio ad contegendam infamiam matris: *Farinac.* ſanè mihi melius ſenſiſſe videtur, qui hanc excuſationem bono viro & iudici non probandam cenſet, maximè data amicitia & familiaritate ſeſe excuſantis cum adſerente ex ſe denuò filium natum. Vt inde partu illius, quæ prius enixa fuit non adparente, non rectè *Polydor. ſupr. num.* 26. & 27. adfirmauerit, varia requiri ad fundandam iſtam præſumptionem & coniecturam, & inter alia conſtare debêre, partum prioris mulieris ad domum ementientis & eum ſubponentis fuiſſe delatum & ibi detentum, vel neſciri vbi ſit tranſlatus: quod certè vehementiſſimam & ferè inſuperabilem generaret præſumptionem.

Decima coniectura ſit in muliere enixa ſine obſtetrice, † vel adhi- 76
bita muliercula vili & abiecta, *Boſſius* dict. *tit. de partu ſubpoſito num.* 12. *Maſcard.* d. *concl.* 1141. *num.* 1 . poſt *Socinum*, & alios, *Menoch.* d. *præſumpt.* 24. *n.* 20. *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *n.* 255. *Polyd. Ripa* d. *c.* 162. *n.* 36. Qui *num. ſeq.* ex *Menoch.* hanc coniecturam debilem eſſe ait, cùm multoties mulieres ſine obſtetricibus pariant ob celerem & improuiſum partum eis contingentem. Et addit *num.* 38. hoc tunc maximè procedere, cùm mulieri mota non fuerat quæſtio ſuper partu, & enixa fuiſſet nocturno tempore, quo omnes difficulter à domo extrahuntur. Quòd ſi intercapedine temporis data, vel omni detentionis cauſa in obſtetrice ceſſante, mulier ſeſe peperiſſe adſerat, tunc ſanè vrgens inſtat coniectura ſubpoſiti partus, ex *Farinacio ſuprà*, ita componendo cum *Menochio*, & *Polydoro Ripa*.

VNDECIMA coniectura erit, ſi mu-
77 lier diù poſt mortem viri tacuit, †nec dixit ſe prægnantem eſſe, etenim mulierum eſt omnia ſua dicere, & cõiunctis affinibus vel affectis cõmunicare, vt inde ex reticentia in hoc caſu præſumptio deſumatur ſubpoſiti partus, *Maſcardus*, poſt alios, dict. *concl.* 147. *num.* 17. *Menochius* d. *præſumpt.* 24. *num.* 19. *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *num.* 260. *Polydor. Ripa* d. *cap.* 162. *num.* 33. facit textus in *l.* 1. §. *ſi mulier*, cum §. *ſequenti, D. de liberis agnoſcend.* At *Menochius*, qui in harum coniecturarum examine præ ceteris perſiſtit, hanc coniecturam leuem indicat, & meritò, dum ait, & poſt eum *Valençuela* d. *conſ.* 96. *num.* 4. plures ex imprægnantibus quotidie falli, & inde cautas tẽpore ſuſpectæ, aut dubiæ grauidationis impunè ſubticêre. Quinimo vera in hac matris negligentia præiudicio non debet eſſe filio, maximè nulla ei ſuper dubio partu mota quæſtione, aut interpellatione. Addit *Polydorus Ripa ſupra*, partui adſuetas hoc negligere, vel obticêre ſolêre ob eius faſtidium & auerſionem; prima verò vice grauidas & ſtatui primo virginitatis proximiores erubeſcere, nec id palàm adſerere implurimum auſas, ne tempore rei aliter demonſtrante, deceptrices exiſtimentur, aut leues, quæ omnia & ſimul a hanc coniecturam nullius ferè ponderis faciunt. Præſertim ſi conſideres, veritatem ab iſtarum adſertione non pendere, & ideò inſpici, & cuſtodiri in *tit. de ventre inſpiciendo*, vt optimè notat *Valençuela* dicto *conſ.* 96. *num.* 4. faciunt in propoſito à nobis *ſuprà* tradita in *cap.* 1.

DVODECIMA coniectura proue-
78 nit à diſſimilitudine †recèns nati cum adſertis parentibus, *Maſcardus*, poſt alios, dict. *concluſ.* 1147. *num.* 19. Sed hanc reijcit *Menochius*, ex pluribus *de arbitrar.* d. *caſu* 89. *n.* 97. & d. *præſumptio.* 14. *num.* 9. quem ſequitur *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *nu.* 258. *Polydor. Ripa*, poſt *Ruynum*, & *Pariſ.* d. *cap.* 162. *num.* 39. & 40. & dictis à *Menoc.* alia addit *num.* 41. Sed de his videnda ſunt, quæ latiſſimo & exacto ſermone proſequimur in *cap.* 17. & *vltimo* ad hunc caſum, & alios in cauſa ſimilitudinis obcurrentes decidendos, & ab eis planè elicies, hanc coniecturam non eſſe omnino contemnendam.

DECIMAMTERTIAM coniecturam ſubpoſiti partus ſubminiſtrat fama † 79
iuxta tradita à *Socino* d. *conſ.* 90. *nu.* 16. *lib.* 2. *Ruyn. conſ.* 158. à *n.* 23. *lib.* 5. *Boſſius* d. *tit. de partu ſubpoſito, n.* 20. & 21. *Maſcard.* poſt alios, d. *concl.* 1147. *n.* 20. *Menoch. de arbitr.* d. *caſu* 89. *n.* 88. & d. *præſ.* 24. *n.* 22. *Farinac.* d. *q.* 150. *n.* 257. vbi ſe refert ad ea quæ in materia famæ latè pertractauit *q.* 47. à *n.* 91. *Polydor. Ripa* d. *cap.* 162. *n.* 42. Qui *numeris ſeqq.* ait, famam publicam eſſe debêre, & à fide dignis perſonis originem ducere, aliàs enim nullius eſt momenti, & opinio dicitur, etſi per mille perſonas probetur, ex traditis à *Socino* & *Ruyno ſupr.* iunctis his quæ de multorum ſententia in propoſito optimè notat & reſoluit *Ceuallos* 4. *p. commun. q.* 900. ex *n.* 9. Sed & fama legitimè probata vix eſt vt mihi perſuadêre poſſim ex ea plenam partus ſubpoſiti induci, ne dicam probationem (vt voluit *Farin. ſup.*) imò nec concludentem coniecturam, maximè ſi orta fuerit poſt motam quæſtionem: facilè enim eſſet cuicunque maledico famam notare cuiuſuis honeſtiſſimæ matronæ, & in vulgus ſpargere confictam ſubpoſitionem, eamque adſertionibus fide dignorum, & ad credendam facilium comprobare: faciunt tradita à *Polyd. Ripa ſupr. num.* 45. & 46. Sed ab his excipe caſum, quem diſertè adnotauit *Boſſius ſupr. n.* 21.

Decimaqvarta coniectura erit, quam *Polyd. Ripa ſupr. num.*52. deducit ex d.*l.*1.§.*de inſpiciendo*, verſ. *tria* † 80 *lumina*, *D. de ventre inſpiciendo*, quando mulier nocturno tempore enixa tria lumina non adhibuit ad normam illius *textus* diſpoſita, ſed hoc intelligendum eſt ſtantibus terminis d.verſ. *tria lumina*, hoc eſt, antea in mulierem prægnantem mota quęſtione, ex quo vel quinquagenaria, vel ſterilis arguebatur, vel alia ex adnumeratis, aut illico referendis coniecturis notabatur *Polydorus Ripa ſupr. num.* 53. & 54.

Et ſanè huic coniecturæ ita adceptæ & declaratæ plures aliæ addi poſſunt † eiuſdem generis ex defectu cuiuſuis ex requiſitis poſitis, & exactè enumeratis in dicto §. *de inſpiciendo*, 81 quem (vt prædiximus in *cap.*1.) tranſcripſit *l.*17.*tit.*6. *partita* 6. Ita vt quæ prægnans ante trigeſimum diem ſe parituram non denuntiauit. Vel quæ in conclaui, in quo peperiſſe ait, plures aditus habuit. Vel quæ cùm parturire incipit, non denuntianit his quorum intereſt, aut eorum procuratoribus, &c. partus ſubpoſiti ſuſpicionem & coniecturam ſubeat.

Decimaqvinta coniectura partus ſubpoſiti ſit, ſi mulieri quæ ſe peperiſſe adſerit, lac † non ſuperuenerit, 82 vt naturaliter omnibus parientibus adcidit, iuxta notata per noſtros in *L. alimenta*, *C. de negotijs geſtis*, & in *l. nec filium*, *C. de patria poteſtate*, iunctis his quæ adduximus in *cap.* 1. & quę tradunt *Peregrinus de iure fiſci lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 61. *Boſſius in tit. de partu ſubpoſ.* à *n.*8. Quibus & per nos dictis in d. *cap.* 1. nunc addo ex *Ariſtot. lib.* 4. *de animal. ortu. cap.* 8. his feminis, quæ animal intra ſe generant lac vtile ideò tempore tantùm partus fieri, quia natura id alimentis externi gratia animalibus recèns natis parauerit: ὡς ἐλλείπῃ (vt iſte ait) αὐτὸ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ θηλὴ, οὔθ' ὑπερβάλλειν θηλήν: quæ verba malè vertit *Theodorus*, dicens ſic: *Vt nec deeſſet tempore debito, nec vltra id tempus ſupereſſet*, cùm experientia videamus lac duobus, tribúſve annis, imò & plus nutricibus durare, melius ſanè vertit *Georgius Trapezuntius* poſt veterem Interpretem, *Vt in hoc tempore lac non deficiat, nec abundet*, ita vt natura prouida lac conueniens parturientibus illo tempore ſubminiſtret. Quę ergo tempore adſerti partus vbera diſtenta & lacte plena non habent, quin potiùs arida & ſicca, magnam quidem naturalem ſubpoſiti partus coniecturam præſtant.

Decimasexta coniectura præcedenti adfinis eſt, ſi is qui recèns natus dicitur, & in terra, vel manibus obſtetricis, cecidit, ſanguinolentus † non 83 eſt, id eſt, menſtruo ſanguine madens, ex his quæ argumento *tex.* in *l. fin. C. de pat. poteſt.* & ex *tit.*8.*lib.*5.*Cod. Theodoſ.* & alijs adnotauimus *ſuperiori capite*, *ſectione* 4. Etenim recèns natus (qui paulò antè matris, aut eius viſcerum portio dicebatur, dicta *l.* 1. §. *ex hoc reſcripto*, *D. de ventre inſpiciendo*, cum pluribus adductis in *cap.* 2.) ab vtero lautus & ſiccus nunquam exijt.

Decimaseptima coniectura eiuſdem generis erit, ſi mulieris indutium, & panni lintei lectuli mundi ſunt † & ſine ſanguine tempore 84 adſerti partus, ex dictis in ſuperiore coniectura.

Decimaoctava † ſit, ſi eodem 85 tempore mulier trepidans & turbata appareat, quando hilaris & bono animo eſſe debebat, maximè ſi maſculus ſit qui domi recèns natus dicitur, *Prapoſ.* in *cap. transmiſſa. num.* 9. *qui filij ſint legitimi*, vbi *Alexand. de Neuo nu.* 19. *Alexand. Raudenſ. de analogis lib.*1.*cap.*

30.*num.* 60. *Petra de fideicommiſ.* q. 11. quod hiſce mulierculis maximè adcidere ſolet in præſentia mariti, ex traditis à *Boſſio* d. *tit. de partu ſubpoſito*, facit *tex.* in *l. de minore*, §. *plurimum*, *D. de quæſtion.*

Decimanona coniectura reſultat ex odio † poſteà mulieri ſuperuenienti in filium, vel ex malo eiuſdem animo in matrem, argumento *text.* in *l. congruentius*, *C. de patria poteſtate*, *l. ſi ſuperſtite*, *C. de dolo*, cum traditis à Dom. Præſide *Couarru. in cap. Raynuntius*, *in princip. num.* 14. verſ. *Sextò filius, de teſtamentis*, poſt *Albericum* in *l. eum qui probabilem*, *C de Epiſcopis & Cleric. Felin. in cap. adferte*, *num.* 1. *in fin. de præſumption.*

86

Vigesima demum cōiectura erit, ſi tempore adſertæ grauidationis, & partus cum mulierculis † vilibus & abiectis, & malæ famæ ſecretò conuerſabatur quæ peperiſſe adſerit, ex notatis per *textum* ibi in *l. ædiles* 21. §. *hoc autem*, *D. de ædilitio edicto*, & in dicta *l. eum qui probabilem*, *C. de Epiſcopis & Clericis*, & in *cap. ex ſtudijs*, *de præſumptionibus*. iunctis his quę tradit *Tiraquellus* in *l.* 5. *connub. gloſſa* 1. *num.* 20. Sed iſtas, & duas proximas coniecturas, ſolas per ſe, niſi aliis adminiculis iuuentur, perfunctorias exiſtimo.

87

Vidimus coniecturas, quas noſtri Iuris Interpretes conſiderarūt in partus ſubpoſiti probatione inducenda, cum aliis per nos additis & adnotatis, nunc duo ſuper omnibus remanent notanda.

88 Primvm, quamcunque ex his in mulierem obpoſitam plenè † teſtibus probandam, iuxta tradita à *Maſcardo* concl. 894. *per totam*, & d. *concl* 1147. *numer.* 31. *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *numer.* 261. *Polydor. Ripa* d. *cap.* 162. *num.* 29. Quod intelligēdum eſt, dum agimus de probando indicio vel coniectura, ſecùs verò, ſi de probanda præſumptione agitur, quæ etiam ab vno ſolo teſte orin poteſt, *Maſcard.* d. *concl.* 1147. *nu.* 32. *Boſſius de partu ſubpoſito*, *nume.* 36. & ita diſtinguenda & intelligenda ſunt quæ intricato ſtylo tradidit *Farinac.* d. *quæſt.* 150. *num.* 245.

Secvndvm, in iudicis arbitrio reſidere † qualis quantáque fides adhibenda ſit probationi quæ ex dictis coniecturis reſultat, iuxta ea quæ adnotauimus *ſuprà* ante primam coniecturam à *num.* 51. & in tertia coniectura *ad finem*. 89

At iudici plura † obcurrere poſſunt, quæ coniecturam ſubpoſitionis partus vel elidant, vel penitùs excludant, vt puta, cùm quis diu perſeuerauerit in quaſi poſſeſſione filiationis, iuxta tradita à *Menochio* dicta *præſumpt.* 24. *num.* 29. *Polydorus Ripa* dicto *cap.* 181. *num.* 55. cum iam dictis *ſupr.* Quin idem *Ripa nu.* 56. ex *Angelo*, *Maſcardo*, *Menochio* & aliis idē eſſe ait, quando is qui denuò ſubpoſitus adſeritur, tractatus fuit vt filius prædefuncti. Et *nu.* 57. ex doctrina *Alexandri ad Bartol. Cardinal. Pariſ.* hoc extendit ad filios inlegitimos & ſpurios in ſimili quaſi poſſeſſione conſtitutos. Sed iſta mihi non probantur, & quod adtinet ad partum ſubpoſitum verius multò diiudico, nec poſſeſſionem, quam noſtri vocant, filiationis, nec nominationem, tractatum, aut educationem quidquam ei prodeſſe, † qui ſubpoſitus arguitur: quinimò ſubpoſiti partus querela, aut iudicium petitorium iſta omnia ferè ſemper diluit, & ſubceſſionem aufert ei, qui vt filius inſtitutus eſt heres, *l. aufertur*, *D. de iure fiſci*, *l. ſi pater* 4. *C. de heredibus inſtituendis*, *l. finali*, *tit.* 6. *partita* 6. Id ipſum adcidit ei, qui vti filius alimenta ſuſcepit, *l.* 1. *D. de liberis agnoſcend. l. fin. C. de Carboniano edicto*, vel vt filius habitus & tractatus eſt, *l. nec profeſſio* 5. *C. de* 90 91

Digitized by Google

C. de teſtamentis, vulgari *l. non nudis, C. de probationibus*: & ita ex aliorum plurium ſententia reſoluit *Petra de fideicommiſſis, quæſt.* 11. *num.* 478. *Surdus* poſt *Cynum, Baldum, Decium*, & plures *decif. Mantuana* 83. *num.* 21. & *conſ.* 423. *num.* 40. *lib.* 3. *Boſſius* d. *tit. de partu ſubpoſito, nu.* 22. & 27. *Mantica* ex ſententia *Capra, de coniecturis vltimarum voluntatum, lib.* 4. *cap.* 7 *nu.* 5. *in fin. Farinac.* d. *quæſt.* 150. *num.* 246. facit *text.* in *l.* 1. *C. ſi de momentan. poſſeſſ.* in illis verbis: *Vt integra omnis proprietatis cauſa ſeruetur*, & celebris *Gloſſa magna* in *l.* 1 *C. quorum bonorum*, cum traditis à *Natta conſilio* 473. à *numer.* 11. *Pariſio conſ.* 10. ex *n.* 30. *lib.* 2. Sed hæc intelligẽda ſunt, dum tamen de partus ſubpoſitione integrè & plenè conſtet, ex iam dictis *ſupra*.

Item ſubpoſiti partus præſumptio excluditur, cùm nulla datur, aut in-
92 uenitur cauſa † eum ſubponendi; ferè ſemper enim ſubpoſitio partus ob cauſam fit, eámque magnam, dict. *cap. officij, de pœnitent. & remiſſion.* in illis verbis: *Timens ne viri poſſeſſio deuolueretur ad alios*, vbi *Ioannes Andreas*, *Abbas* & *Cardinalis*, perquàm optimè notant *Boſſius* d. *titu. de partu ſubpoſito, numer.* 26. *Petrus Gregor. lib.* 36. *ſyntagmat. cap.* 6. *Maſcardus* dict. *concluſ.* 1147. *numer.* 28. *Menoch.* d. *præſumpt.* 24. *numer.* 25. Aut cùm magnum lucrum, ſpéſve eius ex ſubpoſitione reſultat, *Menoch. ſupr. num.* 26. Vix enim inuenies partus ſubpoſitionis technis pauperes vnquam vſos, ego verò nec vidi, nec audiui.

93 Sed & inculpata mulieris vita, † eiúſque integritate partus ſubpoſiti coniecturam extenuari dixit idem *Menoch. ſupr. num.* 27.

Qui *num.* 28. hoc ipſum adfirmat, quando mulier de crimine iſto accu-
94 ſata ſpontè coram iudice † cõparuit, vel in carcerem ſeſe ipſam coniicit, animo eluendi notam & querelam ſubpoſiti partus.

His autem addere poteris varias alias excuſationes falſi in genere † 95 præſumptionem elidentes, ex eodem *Menoch.* quæ & adſertæ partus ſubpoſitioni poſſunt adaptari.

Demum nota partus ſubpoſiti cõiecturas, pœnáſque omnino ceſſare, vbi grauidationis plena † probatio 96 eſt: probatio namque vera & directa omnes deſtruit cõiecturas, ex traditis à *Surdo* d. *deciſ.* 83. *n.* 21. Qualis eſt quæ inducitur ex depoſitione teſtium, qui viderunt mulierem pepeciſſe, vt diximus *ſuprà*. Vel cùm obſtetrices fidei & artis approbatæ ſuper hoc ante partum deponunt modo & forma quam adnotauimus in *cap.* 1. & proſequitur ex aliorum ſententia *Farinac.* (videndus cùm caſus obcurrat) dict. *quæſt.* 150. ex *num.* 267. vſque in finem quæſtionis.

SECTIO III.

Quibus noceat res iudicata ſuper partu ſubpoſito, & alia.

SVB HAC in materia iſta ſubpoſitionis illud ſummopere adnotari debet, mota quæſtione partus ſubpoſiti in matrem, eaque conuicta, & damnata *pupillum excludi † a bonis defuncti*, vt ait Conſultus in dicta *l.* 1. §. 97 *finali, D. de Carboniano edicto.* In quo certè §. iſte pugnare videtur cum illa iuris regula trita, quæ habet, rem inter alios actã alijs nec nocere, nec prodeſſe debere, *l. ſæpe*, cum aliis, *D. de re. iudicata*: quæ tãn fuit apud *Accurſium* & *Bartolum* in hoc *l.* 1. & in dicto §. *finali*, vt exiſtimauerint, rem

hoc caſu iudicatam cum matre filio præiudicio non eſſe, ſed falluntur & refelluntur apertè (cum alijs quos refert & ſequitur *Aloyſius Leo* in dicta *l. 1. num. 6.*) ex dicto §. *finali*. Vnde omiſſis his quæ in propoſito diſputant Doctores in dicta *l. 1.* & *Boſſius* in dicto *tit. de partu ſubpoſito, num. 7.* veritati propiùs adcedere videtur *Iacobus Cuiacius in commentar.* ad dictam *l. 1. C. ad legem Cornel. de falſis, ad fin.* cùm ait, dictam *l. ſæpè* varias diſtinctiones & limitationes recipere, & earum vnam eſſe rem iudicatam cum matre in iudicio ſubpoſiti partus nocêre etiam filio, quia ex eo palàm fit ſubpoſitum eum fuiſſe. Quę verò manifeſta fiunt, præiudicium generant, vt quæ nec effugere poſſumus. Sed hęc reſponſio rē dubiam reliquit, adhuc enim quærimus, cur iudicium cum alia perſona noceat filio non citato contra regulā d. *l. ſæpè?* Quòd ſi *Cuiacij* ratio tenêret, id eſt, quia manifeſtum fit ex iudicio cū muliere inito filio ſubpoſitum fuiſſe, & ideò ad defuncti hereditatē non admittendum, certè eadem ratione & cauſa re diſcuſſa cum quolibet ex litigantibus æquale ius habentibus ex victo; res iudicata manifeſtā rem faceret in alium, & præiudicium, ſiue rei iudicatæ emptionem pareret, quod dici non poteſt contra *l. 1.* cum alijs, *D. de except. rei iud.*

Vnde ego rem ita componendam
98 puto, † vt exiſtimem, rem iudicatam cum matre ſuper partu ſubpoſito filio nocêre in d. *l.* §. *fin. D. de Carbon. edicto*: quia cauſa ibi principaliter cum matre agitata fuit, à qua filij ius deriuatur: at ſententia lata contra eum, qui principale ius fouet, & ad quem litis defenſio primo loco ſpectat, ceteris ab eo cauſā habentibus præiudiciū generat, *l. fin. ad finem, C. de petitione hereditatis*: vbi ſententia lata contra heredem in cauſa falſi teſtamenti omnibus nocet, *l. Papinianus, § ſi ex cauſa, l. qui repudiantis 17. § ſi ſuſpecta, D. de inofficioſo teſtamento, l. ſi in fraudem, C. de legatis, l. à ſententia 5. l. ſi perluſorio 14. D. de appellation. l. ſi ſuperatus 3. D. de pignoribus.* Et inde eſt, vt ſententia lata contra poſſeſſorem maioratus ceteris ſubceſſoribus non vocatis præiudicet, ex traditis poſt *Tiraquellum in tract. de iure primogen. quæſtio. 35. num. 17. Molina lib. 4. cap. 8. nume. 3.* argumento *textus* in *l. 1. §. quæuis*, verſ. *denuntiari, D. de ventre inſpiciendo, l. ex contractu 44. D. de re iudicata, l. ſi patroni 55. §. finali, D. ad Senatuſconſultum Trebellianum.* Idemque adcidit in cauſa ingenuitatis, in qua ſententia lata contra eum, ad quem principaliter ſpectat cauſæ defenſio, ius facit quoad omnes, *l. ingenuum 25. D. de ſtatu hominum, l. Diui 27. §. 1. D. de liberali cauſa, l. 20. tit. 22. p. 3.* Et vt propiùs ad terminos noſtræ quæſtionis adcedamus, hoc ipſum videmus in cauſa filiationis in *l. 1. §. fi. cum l. 2. & 3. D. de liber. agnoſc.* vbi ſententia ſuper filiatione cum principali contradictore lata quoad omnes alios ius facit: agebatur enim in illis iuribus, cauſa inter patrem & filium, vnde res diſcuſſa cum patre legitimo, & principali contradictore (à quo cauſa filiationis in omnes deriuatur & procedit) ceteris etiam non vocatis meritò præiudicat, vt rectè notat *Gloſ.* in *cap. penult. de ſentent. & re iudicata*, vbi ceteri Canoniſtæ, *Alexand.* in d. *l. ſæpe, num. 60. D. de re iudic. Iaſon. in rubr. D. eodem tit. Decius* poſt *Bart.* & alios d. *conſ. 342. num. 7. Gregorius* verbo *contra el padre*, in d. *l. 20. tit. 22. part. 3. Couarruu. in pract. cap. 13. ex n. 3.* Cùm ergo cauſa ſubpoſiti partus cum matre diſceptatur, quæ omnium principalior & legitima cōtradictrix eſt, ad eamque primò loco ſpectet defenſio, vt de cuius capite & fama (bo-

nis omnibus anteponēda)agitur,hinc fit, vt res cum ea iudicata noceat & proſit filio, qui ab ea cauſam habet, quod certè innuit d. *l. 1. §. fin. D. de Carboniano edicto*, vbi *Vlpianus* diſtinguit cauſam ſtatus motam cōtra matrem & eius famam à cauſa ſtatus mota in filium & bona defuncti: hanc differens in tempus pubertatis, vt quæ principaliter cum filio ventilatur: illam (quæ matrem præcipuè reſpuit, conſequenter præiudicium filio generat) illicò decidendam ſtatuens: ex ratione à nobis tradita: quam etiam verè comprobabis ex d. *l. 1. C. ad leg. Corneliam, de falſis*, in illis verbis: *Cum periculum capitis ſubeat:*

99 Secundo loco noto, † coheredem filio dato, vel legitimum alias prædefuncti heredem cū de ſubpoſito partu arguentes, nec id probantes, & obtinentes, vt indignos hereditate priuandos; coheredem delata, legitimum, ex re iudicata ipſi aliàs deferenda, vel obuentura, vt probat apertus *textus* in *l. cum tabulis 16. D. de his quæ vt indignis*, & notauit *Petrus Gregorius lib. 36. ſyntagmatum iuris cap. 9. num. 6.*

TERTIÒ demum noto, ſubpoſitionem antiquitùs non ſolùm tempore
100 partus, ſed etiam in maiore ætate †
conſtitutis eueniſſe, dum ſeſe aliqui doloſa induſtria inſerebant illuſtrioribus familijs, vt pluribus exemplis comprobat *Valer. Maxim.* d. *lib. 9. cap. 16.* Ob hæc itaque & alia ſimilia vi-
101 tāda Imperator M. Antoninus † Phi-
loſophus omnium primus (teſte *Iulio Capitolino in eius vita*) profeſſiones parentum de origine & ſtatu liberorum adinuenit: ni mauis à Græcis mutuatum, iuxta ea quæ ex *Demoſthene, Heſychio & Harpocratione* notat *Ioan. Meurſius lib. 4. Atticar. cap. 32.* de conſimili profeſſione nominis & populi paterni. Verba autem *Capitolini* (ad varia *inferiùs* dicenda profutura) ſic ſe habent: *Inter hæc liberales cauſas ita muniuit, vt* PRIMVS *iuberet apud Præfectos Ærarij Saturnini vnumquemque ciuium natos liberos profiteri intra triceſimum diem nomine impoſito: per Prouincias tabulariorum publicorum vſum inſtituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud Præfectos Ærarij, vt ſi fortè aliquis in Prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde ferret: atque hanc totam legem de adſertionibus firmauit.* Quæ verba clarè præſeferunt, vel ſaltem innuunt, ſimiles profeſſiones ab *Anto[…]o* inuentas ad præcauendas filiorum ſubpoſitiones. Et clariùs probatur ex Impp. *Valerij & Galieni* conſtitutione quæ eſt *l. 6. C. de teſtam.* in illis verbis: *Neque profeſſio, nec adnumeratio nuncupantium filios, qui non ſunt, veritati præiudicat, & quæ vt filijs teſtamento relinquuntur, iuxta ea quæ a Principibus conſtituta ſunt, non deberi certi iuris eſt*, quaſi dicerent Imperatores, profeſſionem natalium (quæ aliàs aptam eorum ſolet probationem præſtare, *l. nec natales* 10. d. *l. non epiſtolis* 13. *C. de probation. l. ſtatum tuum, C. de fide inſtrument. l. omni 6. C. qui bonis cedere poſſ.*) dolo mulieris partum ſubponentis ſubiacēre, qui ſi probetur, hereditas vel legata ſubpoſito relicta pro non ſcriptis habenda ſunt, ex iam traditis & enucleatis *ſupr.* ex *num.* 25. & iuxta conſtitutiones (quæ non extant) Imperatoris *Antonini*) Auctoris prędictæ profeſſionis) & *Veri*, indubitabili ſigno demonſtratorum per illa verba: *Iuxta ea quæ a Principibus*, &c. (tēporibus enim *Valeriani & Galieni* eius filij, qui *Diocletiano & Maximiano, Valente & Valentiniano*, & reliquis ſimilib. Imperatoribus anteriores fuerūt, PRINCIPES tantùm adpellabantur *Antoninus & Verus* eorū anteceſſores) idem probatur in *l. non nudis* 16.

(ab iſtjs lucem adcipiens) *C. illo tit. de probation*, ibi: *Non nudis adſeuerationibus, nec ementita profeſſione (licèt vtrique conſentiant) ſed matrimonio legitimè concepti, vel adoptione ſolemni filij Ciuili Iure patri conſtituuntur*, id eſt, ſi à matre partu ſubpoſito profeſſio ex *lege Antonini* facta ementita fuerit, hæc veritati non nocebit, etſi ab vtroque coniuge fuerit confictè adſerta, vt adcidit Regi Deiotaro & eius vxori, iuxta notata *hoc cap. nu.* 8. Et inde concludunt Imperatores, ſubpoſitionibus & ementitis adſertionibus nataliũm nil probari, veritate detecta, ſed conceptione vera matrimonio legitimo, aut adoptione ſolemni: quæ, ni fallor, vera ratio eſt & interpreratio horum iurium, quam nec nouiores *Iacob. Cuiac. Hugo Donel. Dionyſ. Gotofred. Pet. Gilken.* & *Anton. Mornat.* ſunt adſequuti *in commentar.* ad dictas *leges*, vbi multa aliena immiſcent, ne addam futilia, velùt *Mornatij* animaduerſio in d. *l.* 16. ad nomen *filiatio*, ab Interpretibus Iuris dicendi gratia adinuentum.

Sed de his (quæ de profeſſione à *M. Antonino Pio* Philoſopho omniũ primò inuenta notauimus) obſtare videtur *Celſi* filij reſpõſum in *l. cùm de ætate* 13. *D. de probation.* in illis verbis: *Cùm de ſtatu ætatis alicuius quæreretur, & diuerſæ profeſſiones proferuntur*, &c. Quæ verba planè indicant, profeſſiones vſitatas fuiſſe tempore *Celſi*. qui fuit Cõſul ſub Hadriano (qui Antoninũ iſtum adoptauit anno Vrbis conditæ 865. vt poſt alios probat *Valentin. Forſter. lib. 2. de Hiſtor. Iur. Ciuil. Rom. cap. 66.*) Nec difficultatem effugiemus, dicentes, *Celſum* iſtum etiam temporibus *Antonini* iuris ſciẽtia polluiſſe, & Cõſulem iterum factum, ex *Forſtero ſupr.* anno Vrbis conditæ 881. qui fuit ſalutis noſtræ 140. in quo *Antoninus* imperare cœpit, vt deduces ex *Baronij Annalibus*: quo tempore, vel ſubſequenti (conſtitutionis *Antonianæ* conſcius) reſpondêre potuit, contenta in d. *l. cùm de ætate*. Quandoquidem ex contrario rectè adſeuerabitur, & obijcietur harum profeſſionum apud alios antiquiores Iuriſconſultos rationem habêri, maximè *Scæuolam in l. Imperatores* 29. *§. 1. D. de probation.* & in *Cicerone pro Archia Poëta*, *Virgilio* (qui *acta tabularia* vocat *lib. 2. Georgic.*) *Iuuenali Satyra* 9. (qui *libros actorum* adpellat) quibus addendus eſt *Capitolin. in Gordiano* (vbi hanc *profeſſionem vſitatam* ait apud Romanos & paſſim apud Iuriſconſultos & Cæſares eius mentio habetur, vt patet ex *l. 3. in princ. l. 4. §. in ſeruis D. de cenſibus, l. 2. §. 1. D. de excuſation. tutor. l. etiam* 16. *D. de probation. l. 1. C. ſi minor ſe maior dixer.*

Vnde ego, †vt iſta tectiùs compo- 102
nantur, animaduetto, plures apud Romanos fuiſſe profeſſiones. Quædam, & forſan antiquior, ea fuit, quæ pro vectigalibus fiebat, teſte *Tertul. in Apologetico, cap. 42. & lib. 5. aduerſ. Martion. in initio.* Et hæc vel ad tributum reale (*l. 2. D. de cenſib. l. fin. C. ſine cenſu vel reliquis fund. compa. non poſſe, l. cenſualis 7. C. de donation. l. fin. C. ne rei dom. vel templ. vend. temp. præſ. ſubmoueatur*) vel perſonale exſoluendum fiebat in dict. *l. 3. & 4. §. in ſeruis, D. de cenſib. l. vnica, C. de cap. ciuil. lib. 11. l. vnic. C. de colonis Thracenſib. eod. lib. l. 1. C. ne ruſticani ad vllum obſequium deuot. eod. libro.* Quæ vltima CAPITATIO dicebatur, quia capiti, ſiue perſonæ magis quàm rebus aut facultatibus imponebatur, *l. fin. § ſiue autem, D. de muner. & honorib. l. ſacroſancta 8. C. de ſacroſ. Eccleſ. l. in Eccleſijs 11. & l. quiſquis 16. C. de Epiſcop. & Cleric. l. vltima, C. de annon. & tribut. lib. 10. l. 2. tit. 12. de immunit. Eccleſ. lib. 11. Cod. Theodoſ. l. 1. tit. 9. de*

fugiti-

Digitized by Google

fugitiuis colonis lib. 5. *eiuſdem Codicis, Bodin.lib.6.cap.2. Paul. Montan. de tutel.cap.3.*ex *num.*14. *Iuſt. Lipſius lib.2.de magnitudine Roman.cap.3. Iacob. Bornitius* poſt *Briſſon. lib.6. de ærarij redit. cap.2.* & conferunt quæ in propoſito diſertiſſimè, nouéque adnotauit *D. Laurent. Ramirez de Prado in ſua felici Teſſera legum,fol.*19.

Et ad hanc profeſſionem referri debet illud *Lucæ cap.2.verſ.*3. *Et ibant omnes, vt profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatem*: quin & præcedentia illa *eiuſdem cap. Vt deſcriberetur vniuerſus orbis*, & illa: *Deſcriptio prima facta eſt à Præſide Syriæ Cyrino*: nam vt optimè notat diſertiſſimus *Franciſc. Lucas*, in his omnibus Græcum exemplar eodem vtitur verbo, ἀπογράφη vel ἀπογραφία.

Profeſſio namque iſta non tam varia curioſitate ab Auguſto facta fuit, vt quidam rētur, & innuit *Suidas* verbo Αὐγύςος, quam vt faciliùs & aptiùs tributum inditum, vel proximè indicendum exigeretur: nam *profiteri ſe aliquem & liberos* nil aliud erat quàm ſe & familiam nuntiare & teſtari ad tributum capitis pendendum. Quemadmodum *profiteri merces* apud Publicanos idē erat quòd edere ſpeciem & numerum mercium, pro quibus vectigal pendi deberet, *l. interdum, in principio*, & in *§. quoties, D. de publican. & vectigal.*

Dum autem doctiſſimus *Franc. Lucas* (vt hæc obiter dicam) in d. *verſ.* 3. exiſtimat, tributum, de quo ibi, pro familijs & earum facultate pendendum, ei non adſentior, nam contrarium Iudæorum lege ſtatutum erat, *Exodi cap.* 30. *verſ.*12. & *lib.2.Reg.c.*15. *verſ.*15. Sed & cùm tributum illud ab eis ex Imperatorum Romanorū edictis exigebatur, vniforme erat, vt colligitur ex *Appiano in Syriacos*, & ex *Dione in Veſpaſiano lib.*66. *in princip.* & *Ioſepho lib.* 7. *de bello Iudaico capit.* 28. *in principio.* Sed & rationem reddit *Appianus ſuprà*, dicens: καὶ διὰ ταῦτ᾽ ἐςὶ Ιυδαίοις ἅπασι ὁ φόρος τῶν σωμάτων βαρύτερος, *Iudæis grauius capitis tributum impoſitum à Romanis, quia ſæpiùs rebelles fuere.*

Et hoc ſanè tributum (vt diſertè notat *Bulengerus de Imper.Rom.lib.9. cap.17.*) à CHRISTO Rege Regum, & Domino Deo noſtro ob vitandum ſcandalum exſolutū videmus, *Matth. cap.* 17. *ad fin.* Apud Romanos itidem capitatio ex præcitatis legibus ſemper vniformis fuit, & ab omnibus viritim exſoluta: à viris ab anno decimoquarto, à feminis ab anno duodecimo vſq; ad ſexageſimumquintum, ex *Vlpiano* in d. *l.* 3. *D. de cenſibus.* Ex quibus velut per tranſennam dictis, iſta dignoſces & diſtingues, quæ nutans & hæſitans tractauit *Lipſius lib.2. de magnitud. Roman.cap.*3. vbi optimè notat capitationis vniformitatē manifeſtam iniuſtitiam continuiſſe.

Alia fuit profeſſio ætatis recèns natorum, quæ παιδογραφία, *natiuitatis ſcriptura* dicebatur, cuius meminit *Celſus* in d. *l. cùm de ætate* 13. *D. de probation. Modeſtinus* in dict. *l.2.§.1.D. de excuſat. tutor. Terentius Clemens* in *l. etiam* 16. *D. de probation.* Imperator *Alexand.* in *l.1. C. ſi minor ſe maior. dix. Aelius Lamprid. in Antonino Diadumeno, paulo poſt princip.* & hæc implurimum à parentibus fiebat ex dictis iuribus, aliquando verò & ab obſtetricibus, *l.3.§. quæ autem, D. de Carbon. edicto*: & notus eſt *Apulei* locus *Apolog.*2. Nec quemquam latet profeſſionem iſtam ætatis cauſam etiam fiſci reſpicere, & ea media notū fuiſſe, à quo tempore quiſque cenſum eſſet penſurus, d. *l.3.D. de cenſib.*

Alia demum fuit profeſſio ſtatus ab Imperio M. Antonini (qui primus eā Romanis cōſtituit, ex *Iulio Capitolino*

relato *ſuprà*) quæ ſtatum & conditionem cuiuſque ciuis continebat, d. *l. Imperatores* 29. §.1. *D. de probationib.* ibi: *Mulier grauida repudiata filium enixa abſente marito, vt ſpurium in actis profeſſa eſt, l. ſtatum, C. de fide instrum.* in illis verbis: *Statum tuum natali profeſſione perdita, mutilatum non eſſe certi iuris eſt, l. nec natales* 10. d. *l. non epiſtolis* 13. d. *l. non nudis, C. de probation* (quæ eoſdem habent Auctores *Diocletian.* & *Maximian.*) d. *l. nec probatio* 6. *C. de teſtam.* Et profeſſio iſta apud Præfectos Ærarij ad normam præcedentium fiebat, ex *Capitolino ſupra*, & notauit *Duaren. ad titul. D. de probationibus. poſt med.*

Ex his facilè dilues obicem *ſuprà* poſitum; nam quæ leges, aut bonorum Auctorum loca profeſſiones ad cenſum vel tributum pendendum inſtituta, vel profeſſionis ætatis mentionem faciunt, ad profeſſionem ſtatus nouè adinuentam ab *Antonino* (quæ res diuerſa eſt à nemine noſtrûm, quos viderim, adnotata) referri non poſſunt.

Quòd ſi replices, ex his non fieri ſatis dictæ *l. Imperatores* 29. §.1. *D. de proba.* quę loquitur de profeſſione ſtatus, & Auctorē habet *Scæuolam*, qui multo tempore præceſſit *Antoninum*. Facilè reſpondeo, quattuor fuiſſe inſignes Iuriſconſultos huius nominis, *P. Mutium Scæuolam* coætaneum & amicū Ciceronis, *P. Mutium Scæuolam* Augurē, & *P. Mutium Scæuolam* Sūmum Pont. (quos diſertè diſtingiut *Forſter. lib. 2. de Hiſtor. Iur. Ciuil. cap.* 32. & 33.) & demum *Cerbidium Scæuolam* (qui præfatorum gentilis fuiſſe dicitur, & forſan malè, ex dictis in initio *cap. 2. n.* 23.) & iſto quidem in ſanciendis legibus, & in conſilio Imperator *M. Antoninus Pius* vſus eſt, vt ex *Capitolino in Antonino* notat *Ioan. Bertrād. de Iuriſperitis tit. de Cerbidio Scæuola*, *Forſterus ſupr. cap.* 75. & is ipſe fuit Auctor d. *l. Imperatores*, vt patet ex illis prioribus *legis* verbis: *Imperatores Antoninus & Verus Auguſti Claudio Apollinari reſcripſerunt in hæc verba*, &c. quæ à nullo ex tribus alijs Scæuolis multò anterioribus proferri potuerūt. Ceteræ verò leges de profeſſione ſtatus loquentes poſteriores multò fuerunt profeſſione eadem ſtatus ab *Antonino* nouè inſtituta (& iam vſitata tempore *Gordiani* ex *Capitolino* relato *ſuprà in eius vita.*

Quod autem *Antoninus* in *Capitolini* præcitato loco, nouam profeſſionem, eamque natalium & ſtatus conſtituerit, probatur apertè in illis verbis iā expēſis: *Liberales cauſas muniuit*, & illis: *Legem de adſertionibus firmauit*, quin & illis: *Profiteri nomine impoſito*: quæ dubio procul referenda ſunt ad nomen familiæ in vnoquoque differendo excogitatum, quo gens cognoſcitur: vt inde *gentilitium* dici conſueuerit: plus enim nomen quàm prænomen, cognomen aut agnomen familiam adficit, clariuſque demonſtrat, quod facilè comprobabis ex traditis à Neotericis in § *ſi quis in nomine, inſtitution. de legat.* & in *l. 4. C. de teſtam.* & à *Conano lib. 2. commentar. iur. cap.* 11. *nu.* 3. & 4. Et ab his facilè refelles nouiſſimam emendationem *Hērici Salmaſij* † *in ſcholijs ad Capitolinum. fol.* 84. 103 qui putat delenda verba illa: *Nomine impoſito*, tanquam otioſa, vel legendū: *A nomine impoſito*: quæ omnia magnā iuris inſcitiam præſeferunt: & ſatis demonſtrant, eos qui tantùm humaniori (vt aiūt) litteraturæ operā nauāt (quos vulgus inſigniore vocabulo *Grammaticos* appellat) percipere aut callere eos ipſos Auctores, quos præ manibus habent, nō ſemper poſſe, nec veram Populi Romani hiſtoriam, ſanctiones, ritus, moreſve perfectè adſe-

qui.Horum enim omnia: ἀδόλεσχα καὶ γραμματικῆς ἀδολεσχίας πλήρη ἐστὶ, *inepta & grammaticæ garrulitatis plena ſunt*, vt diſertè ait *Sextus Empyricus aduerſus Grammaticos lib*. 1.*cap* 5. vbi & alibi in Grammaticorum faſtum, iactantiam, inſectationem, miſerámque inſcitiam plura notanda adducit. Qui ergo iſti docti & eruditi eſſe poſſunt, vt haberi volunt, cùm quiduis aliud potiùs ſint: vt qui in rebus ipſis minutis (quas ſolas profitentur) pluries cæcutiant, & ſæpè allucinentur.

CAPVT SEXTVM.

DE GENERALI PARTVS RAtione, & obiter de edito execto ventre.

SYNOPSIS.

1 *Partionum humanarum diuiſio: veráque inſuper earum traditur conſtitutio.*

2 *Partus naturalis plures adducũtur definitiones.*

3 *Quid partus* naturalis, *ſeu* legitimi *nomine intelligant Iuriſprudentes, & quid inſuper apud eos ſit* perfectus *partus.*

4 Maturus *&* perfectus *partus idem ſunt apud Iuris Profeſſores.*

5 *Maturitas eſt cauſa partus ex* Hippocrate, Ariſtotele, *& alijs pluribus.*

6 *Medici (qui maturitatis cauſam effugientes eam ab vteri anguſtia, aut alimenti defectu, & alijs huiuſmodi cauſis confingunt) ab* Auctore *refelluntur.*

7 L. quod certatum *interpret.*

8 L. quod dicitur 12. §. 1. D. de lib. & poſthum. *declar.*

9 D. Cornejo *exiſtimans, non integrum hominem a ſubceßione repelli, notatur.*

10 *Qui ſint partus maturi & immaturi demonſtratur.*

11 *In dubio partus maturus & perfectus præſumitur.*

SECTIO I.

12 *Execto ventre natus an ſit partus naturalis latè diſcutitur.*

13 *Cæſones ſemper ſubceſſionis capaces fuere.*

14 *Si execti fuerint tempore legitimo & ad naſcendum apto. Et num.* 17.

15 L. Anniculus, §. 1. D. de verb. ſign. *declar. cum alijs.*

16 Paulus *&* Vlpianus *contrarij fuerunt in cauſa partus execti.*

18 *Cùm duo maſculi execto ventre prodeunt, quid tenendũ in ſubceſſione primogenij. Et nu.* 19. *Et iterum num.* 21. *in ſubceßione Regni rem reſoluit* Auctor *contra* D. Molinam.

20 *In vna ſola lege Septem-partiti Iuris mentio habetur particularium Hiſpaniæ primogeniorum.*

OSTENDIMVS in duobus capitibus præcedentibus quid Ius Ciuile, Patriumque in EXPOSITI & SVBPOSITI partus ſpeciebus diſpoſuerit: quod itidem Antiquitas, & omnis ætas hiſce præordinarit. Vnde propoſito intenti omnia diſputandi, quæ in iure inueniuntur tractata, aut delibata in ceteris partus ſpeciebus ſeu cauſis: cumque in ea NATVRALIS, ſeu LEGITIMI partus frequens ſit præ ceteris ſermo, adpoſitè rem proſequendam exiſtimamus, ſi hoc *c.6.* NATVRALIS partus rationem in genere priùs dicuſſerimus: & in capitibus ſequentibus eius velùt ſpecies: poſtea à *cap.* 16. tractaturi de partu NON NATVRALI, id eſt, *abortiuo* & *monſtroſo*, deque NATVRALI INSOLITO, *multiplici* ſcilicet, & *ſuperfœtato.*

Principio conſtituo partionum, ſiue
1 partuum, quoſdam † naturales eſſe & vitales, vt editi à ſeptimo decimum vſque menſem, *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu hominum, l. inteſtato, §. fin. D. de ſuis & legitimis heredib.* quoſdam non naturales nec vitales, vt abortiui intempeſtiuo tempore editi, vel quicunque mortui naſcuntur, *l. qui mortui* 129. *D. de verbor. ſignific.* aut monſtroſi, vel prodigioſi, *l. non ſunt liberi* 14. *D. de ſtatu homin. l. quod certatum* 3. *C. de poſthumis heredib. inſtituend.* & notatur in *l. quod dicitur* 12. §. 1. *D. de liber. & poſthum.*

Ex triplici verò capite partus dicitur *naturalis*, ſiue *contra naturam.* Primo ex parte *parturientis.* Secundo ex parte *fœtus editi.* Tertio ex parte *modi.* Et ſanè primo ex his capitibus attento, nullus partus naturalis propriè dicitur, ex notandis *infr. cap.* 20. Secundo verò modo partus naturalis eſt, qui debita maturitate & perfectione ſuæ naturæ commoda, & ad exercendas actiones vitales debita conſtat; & certè ad iſtam perfectionem *non ſolùm requiritur partium delineatio* (vt ſtrenuè dixit *Andr. Laurent. lib.* 8. *de hiſtor. anatomica, cap.* 9. *quæſt.* 29.) *ſed etiam earundem robur, & παχύτης corpulentia, quam cùm ante ſeptimum menſem non adſequatur puellus, nullam ante ſeptimum menſem fœtus excluſionem partum appellare regulariter licebit, ſed aut abortum, aut effluxum.* Quæ ſanè declaranda & intelligenda ſunt iuxta tradita *infr. cap.* 9.

Quòd autem tertio loco diximus de partu naturali, vel contra naturam ex parte modi, multipliciter ſanè contingere poteſt, vt notant Philoſophi, Medici, & Diſſectores. Sed inter omnes idē *Andreas Laurentius ſupr.* tria requiſiſſe videtur. Primum, vt par ſit contentio fœtus, & fœtæ. Grandior enim, & calidior, copioſiore alimento & ſpiritu egens, manuum, pedumque crebra impulſione membranas diſrumpit: vterus verò nimium grauidatus (ſarcinam deponere exoptans) notus contrahitur ad fœtus excluſionem; itaque ex pari fœtus & fœtæ contentione partus editur κατὰ φύσιν. Quòd ſi vtriuſque, aut alterius deſideretur conatus, partus non erit naturalis. Nam ſi puerperæ totum opus relinquatur, laborioſus erit, & difficilis partus; id autem contingit, dum aut debilis eſt, aut exſolutus, aut mortuus puellus, vt ait *Hippocrat. lib.* 1. *de morbis mulieb.* ¶ Secunda conditio eſt, vt ea figura in lucem prodeat, quæ ſecundùm naturam eſt, *Hippocr.* d. *lib.* 1. *de morb. mulieb.* & *lib. de octomeſtri partu,* vbi *puerum ferri in caput*, ait, *ſi modò ſecundùm naturam prodeat:* & rationem illam (qua itidem vſus eſt *Ariſtot. lib.* 4. *de generat. animal. ca.* 9.) reddit, quia puelli grauiores ſunt partes ſuperiores ex vmbilico adpenſæ tanquam è ſtatera quadam, & ea quidē adamuſſim poſita, itaque celerius voluitur.

Addit

Addit idem *Hippocrates de octomeſtri partu*: *Flexiles corporis partes impedimento non ſunt puero in caput exeunti, ſed ſi in ped-s prodierit, obturamenta cõtingunt*, ideſt, ſi in caput prodeat puellus, cùm eius partes cereæ ſint, ac flexiles, eidẽ foras exeunti impedimento eſſe nequeunt, at ſi in pedes prodeat, extendi poſſunt brachia, & ita dilatari, vt reliquo corpori aditum intercludant. Et his alia addidit *A Gellius*, ex *Varrone, lib. 6. Noct. Attic. cap. 16.* Indeq; *Plinius lib. 7. c. 8. Antiquus* (inquit) *mos, fuit, vt mortui pedibus primis efferrentur, quia mors vitæ contraria eſt, vt ergo in lucem editur homo capite primo, ita debet etiam mortuus pedibus primis efferri.* Nati ergo alia quaque figura partus naturales non ſunt (omnes autem figuras expreſſit *Hippocrates lib. 1. de morb. mulieb. & lib. de natura pueri*) vbi ait: *Periculoſum eſt in pedes prodire, ſæpè enim eo partu, aut mater extinguitur, aut puellus, aut ambo ſimul.* Huius autẽ periculi deprecãdi gratia, *aræ olim ſtructæ ſunt Romæ duabus Carmentibus* (vt ait *A Gellius ſupra*) *quarum altera* POSTVERTA *nominata eſt*, PROSA *altera*: *à recti, peruerſique partus poteſtate & nomine.* Hos partus AGRIPPAS vocat vulgus, quaſi ægrè partos, vt ex *Plinio, Solino*, & eodem *A Gellio* latiùs ſuo loco adnotabimus. ¶ Tertia demum conditio eſt, vt partus ſit velox, facilis, & ſine ſymptomatum vehementia, ex dictis à *Laurentio ſupra.*)

Præhabitis partionum in genere diſtinctionibus ſubcedit naturalium

2 definitio. † Eſt autem *partus naturalis* (vti ex prædictis facilè elicitur) *fœtus perfecti a matrice emiſſio.* Vel: *Geniti in vtero infantis, atque iam perfecti editio,* vt notant *Bonauentura*, poſt alios, *de partu octomeſtri lib. 3. cap. 16. Andreas Laurent.* optimè *de hiſtoria anatomica, lib. 8. cap. 9. quæſt. 29.* Quas ſanè definitiones miror doctiſſimo *Petro Garſia* non placuiſſe, & alias illas *in lib. de locis affectis, diſputat. 75. cap. 1.* excogitaſſe; vt partus ſit *fœtus ab vtero quo exit localis motus* (quæ ſanè & abortiuo partui conuenit) Aut: *Egreſſio fœtus extra vterum ſecundùm conditiones requiſitas*, quas cùm non expreſſerit, rem ſanè obſcuram, indeciſamque reliquit.

His ſic conſtitutis circa partus diſtinctiones & definitiones (quorum omnium cognitio & proſequutio propria eſt Philoſophorum & Medicorum) adnotandum cenſeo, nos Iuris profeſſores in partus naturalis & legitimi conſtitutione (LEGITIMVM enim adpellamus qui ſuo tempore prodit, INLEGITIMVM qui ante, vel poſt diem vterum erumpit) ad ſecundum tantùm membrum propoſitæ diuiſionis attendere debêre. Etenim apud Iuriſconſultos & Imperatores (qui ſolos partus naturales, & legitimos ſubceſſionis capaces eſſe voluerunt) hoc nomine, *naturalis* & *legitimi partus* ille veniet cohoneſtandus, qui ſit † *perfectus, maturus, iuſto tẽpore editus, viuus totus prodiens, ad nullum monſtrum, vel prodigium declinans*: 3

quorum priora illa: *Perfectus, maturus, iuſto tempore editus*, ſynonima nobis ſunt. Licèt enim apud Philoſophos & Medicos verbũ, *perfectus partus* (aliàs tranſcendens, & aptum comprehendere ceteras omnes in præcitatis verbis partui legitimo adſignatas conditiones, vt patet ex traditis ab *Horat. Augen. lib. 1. de homin. part. cap. 12.*) propriè aliquam ſingularem perfectionem à reliquis partui naturali adcedentibus diſtinctam denotet; quo in ſenſu à maturo ſecerni poteſt, ſi perfectum intelligas in quantitate, vel perfectionem in actu naſcendi conſideres (aliud eſt enim perfectè naſci, quo caſu verbum *perfectè*, cadit ſuper-

actu naſcendi, aliud perfectè natum, in quo refertur ad editum & natum) tamen apud nos, vt prædixi, verba *perfectus, maturus, iuſtus partus*, idem omnino important, & ad naturalem & legitimum partus tempus referenda ſunt (inſuperhabita aliquorum ex noſtris ſubtilitate, qui partum perfectum à maturo diſtinguunt) *perfectus namque partus* Iuſtiniano (in d. *l. quod certatum* in illis verbis: *Si viuus perfectè natus eſt*) idem eſt quòd *maturus*: nam *perfectè natus non dicitur* (vt ait *Tiraquellus* in *l. ſi vnquam*, verb. *ſuſceperit liberos, num.* 168. *C. de reuocand. donation.*) *qui ita intempeſtiuè, atque immaturè natus eſt, vt viuere non poſſit*, quod iiſdem verbis dixit *Mantica lib.* 11. *de coniect. vltimar volunt. tit.* 6. *num.* 10. *Æmilius Gallus de exception.* 3. *par. tit.* 1. *except.* 2. *nu.* 9. nouiſſimè *Emundus Merillius in expoſitione ad deciſiones* 50. *Iuſtiniani, cap.* 28. *Hadrianus Neguſantius in ſylua reſponſorum, quæſt.* 400. *num.* 34. & probatur apertè in *l. ſeptimo menſe*, *D. de ſtatu hominum*, in illis verbis: *Septimo menſe naſci perfectum partum, iam receptum eſt.* Vt meritò veniant improbandi ordinarij Interpretes qui poſt *Gloſ.* in *l. quod dicitur, D. de liber. & poſthum.* verba illa *Iuſtiniani* deuiè interpretantur, & omnium maximè *Albericus*, qui *perfectè naſci*, idem eſſe ait quòd *matris corpus exire*. Et quod magis mirandum, nunc eodem perſiſtit errore *Franciſ. Linglois ad* 50. *deciſiones Iuſtiniani, deciſ.* 28. *quæſt.* 1. *num.* 1.

4 Quòd autem *maturus partus* † idem apud nos ſit quòd *perfectus*, & tempore apto natus (ſeptimo implurimũ nobis menſe cum tribus ſequentibus, ex dicendis in *capitib. ſubſequentibus*) vel ex eo facilè dignoſces, quòd ante natiuitatem (ſic liceat loqui doctrinæ gratia) cùm fœtus ab excrementis liber euaſit, & omnia à ſe expulit, quibus depoſitis perfectior in propria ſpecie redditur, inſignem quandam adquirit maturitatem, & ſimultaneam perfectionem, quibus medijs lucem adpetit, & alio externo alimento, velùt vti deſiderat. Ita vt ſola iſta perfectio in cauſa ſit naturali partus editioni, vt clarè & adpoſitè demonſtrãt *Hippocrates* (ſiue *Polybus* eius diſcipulus, vel coætaneus, vt vult *Clemens Alexandr. lib.* 6. *Stromatum*) *in libro de octomeſtri partu*, his verbis: *Vt autem fructus eorum, quæ naſcuntur è terra, cùm maturitatem ſunt adſequuti, ſecernuntur, ac decidunt ea parte, qua pediculo arbori adhærent: ſic etiam pueris maturis ac perfectis vmbilicus quidem coniuet, ac clauditur: reliqua verò aperiuntur, vt & ingredientia ſuſcipiant, & exortus habeãt ſecundùm naturam, quibus neceſſe eſt viuentes vti.* Hanc veritatem eodem ſimili adducto, acutè Stoici inſpexerũt, teſte *Plutarcho lib.* 5. *de placitis Philoſophorum, cap.* 15. (relato *ſuprà cap.* 2. *in princip.*) cùm infantem qui in vtero eſt, ventris eſſe partem, non animal, adſeuerarunt; & vt fructus, qui pars ſunt arboris, ſimul atque maturiunt, defluunt, ſic & fœtum cùm ſuam adeptus fuerit maturitatem in lucem prodire exiſtimarunt. Nec ab Stoicorum ſententia in his (ac alijs) diſſenſit Peripateticorũ Princeps *Ariſtoteles*, dũ *lib.* 4. *de generat. animal. cap.* 8. dixit, tẽporibus præſcriptam eſſe animalium generationẽ propterea quòd cùm præ magnitudine, non ſatis præterea fœtui eſt alimentum, quod per vmbilicũ miniſtratur, lac verò vtile ad alendum euadat, item per vmbilicũ alimentum non ſubeat, tum ſe venæ ipſæ comprimunt, circa quas tunica eſt, quæ *vmbilicus* vocatur, ac his de cauſis foris prodeat infans. Iſta enim Philoſophus à Præceptore *Hippocrate* deſumpſit in *lib. de natura pueri, circa fin.* ita dicente: *Cùm puer increuit, id eſt, mater ei ſubſiciens alimentum amplius ſubpeditare nõ poteſt,*

poteſt, plus itaque alimenti quàm quod adſit fœtus poſtulans ſeſe iactando membranas diſrumpit, ſimúlque vinculis ſolutus foras prodit. Cùm ergo *Ariſtoteles* alimentum quod per vmbilicum ſubminiſtratur fœtui ſatis nō eſſe præ magnitudine dixit, ſimul ſubpoſuit, & cum *Hippocrate* ſubintellexit tunc fœtum plenum, perfectum & matu-
5 rum eſſe, & maturitatem † partus editi in cauſa ſimul eſſe. Quæ fuit etiam ſententia *Galeni lib. 2. de ſymptomat. cauſis, cap. 3.* cuius illa verba Latini Interpretis: *Abſoluto in ipſis fœtu ad eius expulſionem ſe parant*, non planè conreſpondent originalibus: Τελεωθέντων ἐν αὐταῖς τῶν κυημάτων, &c. integram, & omnib. numeris abſolutā denotantibus perfectionē. ibi: Τελεωθέντων (à quo Τελείωσις) Vt in *Ptolemæo* (qui cùm eiuſdem eſſet ſententiæ, ita ait *lib. 3. de concept. cap. 1.* Τῆς φύσεως, μετὰ τὴν τελείωσιν πρὸς τὸ ὁμοιότυπον καταστήματι ᾧ κατ' ἀρχὰς διαμορφώσαντι, μετελκούσης τὴν ὁρμὴν τῆς ἐξόδου τελεσφορηθέντος, id eſt, *Natura* (*poſt quam fœtus maturus ac perfectus fuerit in ſimili ſitu, quem habuit conſtitutio, quæ a principio conformauit*) *peculiarem impetum exeundi tribuente.* Et demum huius ſententiæ fuit *Cicero libro 2. de Natura Deorum*, qui (cùm conaretur probare à Luna vim effluere, quâ & animantia aluntur, augeſcunt, & putreſcunt, maturitatémque adſequuntur) ita ait: *Adhibetur autem ad partus, quod hi matureſcunt, aut ſeptem nonnunquam, aut plerumque nouem Lunæ curſibus, qui quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur*, iunctis his quæ in horum elucidatione, & enodatione adnotabimus *infr. cap. 12. §. 5.* Maturitas ergo, & fœtus vltima perfectio in cauſa eſt, vt vitalis & naturalis ſit partus, ex dictis, & aliis adnotatis à *Laurentio Operario lib. 2. Anatom. cap. 16. q. 37. Federico Bonauent. de partu octomeſtri, lib. 9. cap. 12.*

Et ab his omnibus (vt hæc obiter dicam) facilè percipies, quàm longè aberrent a vero † Medici, qui maturi- 6
tatis vnicam cauſam partus effugientes, eam ab anguſtia vteri, aut alimenti defectu, aut grauitate, aut euentationis maioris indigentia prouenire contendunt, mentem *Hippocratis*, & *Ariſtotelis* non callentes, qui in locis *ſupra* relatis magnitudinem fœtus, alimenti inopiam, & cetera conſimilia, adcidentia tāntùm eſſe ſentiunt, eidem cum maturitate obuenientia. Vt enim de aliis taceam, qui dici, aut excogitari ab iſtis potuit, vteri anguſtiam partui eſſe in cauſa, quandoquidem qui iſta adſerit, neceſſe eſt fateatur hanc cauſam velut naturalem locum ſemper habere. At ſenſuum externorum fide experimur, & verè percipimus eandem mulierem eiſdem menſibus fœtus magnitudine diſſimiles, & modò grandiores, modò minores emittere. Idémque euenire menſibus diſparibus, vt quæ nono menſe corpulentiorem parit, ſeptimo poſt menſe diminutiorem fœtum reddat: dici verò non poteſt, vterum, qui capacior anteà fuerat, dein anguſtiorem factum fuiſſe. Adhæc, ſi magnitudo partui in cauſa eſſet, ſequeretur fœtum anguſtia vteri reprimi, ne maior & grandior fieret, & inde debitam magnitudinem, maturitatem, & perfectionem recipere nequiuiſſe, & per conſequens ante perfectionem edi, & præter naturam. Quid quod vteri anguſtia abortus cauſam præbet ex *Hippocrate in libello de ſuperfœtation.* vnde eſt, vt ab anguſtia partus naturalis procedere nequeat, qui tantùm à maturitate & perfectione pronenit, ex prædictis, & pluribus aliis in propoſito conſideratis à *Petro Garcia de locis affectis, diſput. 73. ex cap. 2.*

Quæ ſanè omnia clarè demonſtrant t

quid apud nos importet nomina illa: *Partus maturus & perfectus*, & quid denotare voluerit *Iuſtinianus* in d. *l. quod*
7 *certatum*, † in verbis illis: *Si viuus perfectè natus eſt*, quibus nouum ius conſtituit, vt probabimus *infr. cap. 9.*

At *partus legitimus* non ſolùm nobis, verùm & Medicis (iuxta tradita à *Petro Garſia ſupr. num.* 1.) dicitur ſuo tempore editus.

Illa verò verba: *Viuus totus prodiens*, actum ipſum naſcendi præſeferunt, & quantitatem (quam Logici appellant *continuam*) innuunt, & totius corporis ex vtero egreſſum tempore apto & commodo, vt *ſuprà* adnotauimus; ita vt abortionem excludant, quemadmodum & ſuperiora illa: *Maturus & perfectus* (ex dicendis etiam in *cap.* 17.) non tamen denotant fœtum aliqua parte mortua enatum naturalem non eſſe, vt dicemus paulò *inferiùs*, & adnotabimus in ſcholijs ad *l.* 13. *Tauri*, verbo *Nacio viuo todo.*

Demum illa: *Ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium*, ad figurã humanam referuntur; & partum ſimilitudinem habentem canis, vrſi, & aliorum animalium (iuxta tradita à *Lauino Lemnio de occultis naturæ miraculis, lib.* 1. *cap.* 15. cum aliis pluribus adnotandis in d. *cap.* 17.) excludunt.

Et ab his venit intelligendus *Vl-*
8 *pianus* in d. *l. quod dicitur*, † §. 1. *D. de liber. & poſthum.* vbi non integrũ animal editum cum ſpiritu teſtamentum rumpere ait; etenim per verba illa: *Non integrum animal*, mẽbra ipſa fœtus & partus denotare voluit, & diſcretam (vt aiunt Philoſophi & Medici) quantitatem, quaſi diceret non integrum animal, hoc eſt, vno tantùm pede, vel brachio, vel è contra tribus natum, ſucceſſionis capacem eſſe, cùm homo verus ſit corpore, & anima rationali conſtans, iuxta tradita per Canoniſtas per *textum* ibi in *cap. in quadam* 8. *de celebratione Miſſarum.* Errant ergo toto (vt aiunt) cælo, qui putant, *Iuſtinianum* in dicta *l. quod certatum, C. de poſthumis heredibus inſtituendis* correxiſſe deciſionem *Vlpiani* in dicta *l. quod dicitur*, §. 1. cùm idem ambo diſponant, vel ſaltem ſubponant & ſentiant: monſtroſum ſcilicet & prodigioſum partum à ſucceſſione arcendum, mutilum verò non ita: id quod diſertè firmauit *Iulius Paulus lib.* 4. *Sententiarum, tit.* 9. §. 3. & 4. vbi iſta diſtinguens ita ait in §. 3. *Mulier ſi monſtroſum aliquid, vel prodigioſum enixa ſit, nihil proficit: non ſunt enim liberi, qui contra formam humani generis conuerſo more procreantur*, & in §. 4. *Partum, qui membrorum humanorum officia ampliauit, quia aliquatenus videtur effectus, matri prodeſſe placuit.*

Sed omnium maximè à vero deuiauit tramite † *Doctor Cornejo, qui* 9
in additionibus ad Antonium Gomez auum ſuum ſuper *l.* 13. *Tauri ad numerum* 1. exiſtimauit, ea lege attenta non integrum hominem à ſucceſſione excludendum, quod quidem legi impoſuit, & *Matienço*, & *Velazquez de Auendaño* ibidem relatis, id tantùm adſerentibus, fœtum (ad ſucceſſionem admittendum) totum naſci debêre viuum; nam ſi capite & corpore forſan medio egreſſus priùs quã in mundum totus viuus, id eſt, totus cum vita prodiret, vagiens in anguſtiis matris exſpirauit, etſi baptizatus fuerit (vti fieri poteſt, & debet hoc imminente periculo, *Innoc. in cap. debitum, in fi. de Bapt. Lap. alleg.* 103. *Frãc. Marcus deciſ.* 752. *par.* 1. & 168. *par.* 2. *Marius Giurba* poſt *Thuſch. in conſuet. Meſſan* 1. *p. c.* 1. *gl.* 4. *num.* 13.) & viginti-quattuor horas vixerit, nec ſuccedet, nec teſtamentum rumpet, ex dicta *l.* 13. *Tauri*, in illis verbis: *Quando nacio viuo todo*, quæ reſpiciunt illa dictæ

legis

legis quod certatum: Si viuus ad orbem totus proceſsit. Quorum argumēto hoc ipſum tenet *Tiraquellus*, poſt alios, in *l. ſi vnquam*, verbo *ſuſceperit liberos, nu.* 138. C. *de reuocandis donationibus, Sfortia Oddus conſ.* 28. *num.* 17. & 18. *Horatius* Carpanus *ad ſtatuta Mediolan. cap.* 298. *n.* 47. *volum.* 1. cum aliis, quos refert *Marius Giurba in conſuetudin. Senatus Meſſanenſis, cap.* 1. d. *gloſ.* 4. *n.* 12.

Nil ergo noui hoc caſu (vt *Cornetro ſupra* putabat) nobis exſtat deciſum à dicta *l.* 13. *Tauri*, quæ id tantùm diſpoſitioni dictæ *legis quod certatum*, addidit, noueque requirit: vt partus (maturus perfecto tempore editus viuus totus prodiens, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium) ſimul viuat, & communem reſpiret aërem vigintiquatuor horas, & ſacro Baptiſmate ab originali culpa abluatur.

10 Ex quibus omnibus † ſatis in genere demonſtratur, qui partus nobis naturales & legitimi ſint, & ſucceſſionum capaces tam Iure Communi, quàm Patrio.

Et ab iiſdem dignoſcitur, qui partus perfecti & maturi non ſunt, quiue ad monſtrum, prodigiúmve declinent, & à ſucceſſionibus veniant excludendi, vt qui pro hominibus, vel filiis generantium reputari non poſſint, ex *Paulo* Iuriſconſulto in dict. §. à quo deſumpta eſt *lex non ſunt liberi* 14. *D. de ſtatu homin.*

Plura alia ad interpretationem *textus* in dicta *l. quod dicitur, in principio*, & in §. 1. & ad *l. quæret aliquis* 135. *D. de verborum ſignificatione*, cum aliis proſequimur *infra cap.* 9. & latiùs in *capit.* 17. & 18. vbi tractationis iſtius propria ſedes eſt, & non naturalem partum latè deſcribimus, eiúſque cauſas; nunc ſufficiat, vel ùt per indicem naturalem ab abortiuo, monſtroſo, vel prodigioſo ſecreuiſſe, & hunc ſucceſſioni ineptum oſtendiſſe, illum verò tantùm eius capacem demonſtraſſe.

Dum ſimul adnotemus, **partum in** dubio maturum, ſuóque tempore editum † præſumi, vt notauit *Socinus* 11 *Iunior conſilio* 35. *num* 24. *lib.* 2. cum aliis, quos refert & ſequitur *Menochius de præſumptionibus, lib.* 6. *præſumptione* 51. *num* 24. *Maſcardus*, poſt *Alciatum*, quem refert *in tractatu de probationibus tomo* 3. *concluſione* 1146. *numer.* 2. Vnde qui adſerit, partum vitalem non eſſe, id probare tenetur, vt optimè adſtruit *Decius conſilio* 723. *in fine*, cum aliis in propoſito adductis à *Menochio* dicta *præſumptione* 14. ex *numero* 2. & per nos adducendis *infra* d. *cap.* 17.

Probatio verò partus naturalis & non naturalis ab adſertionibus iuratis Medicorum & obſtetricum deſumenda eſt, & ab aliis quæ tradit *Maſcardus*, de multorum ſententia, *de probationibus, concluſione* 1084. ad quem in caſu occurrenti recurrere: & dictis ab eo adde notata ab *Horatio Augenio lib.* 1. *de hominis part. cap* 11. vbi partum maturum & perfectum tunc præmonſtrari ait, quando infans papillam mammæ ori eius inditam confeſtim ſuis labris conſtringit, & protinus buccis dilatatis ſuccum attrahit, dein curuata lingua in fauces propellit, perinde ac ſi multò antè tempore didiciſſet: & ſimul recurre ad tradita per nos *infra* d. *cap.* 17.

SECTIO I.

De partu qui execto ventre lucem vidit.

ILLVD autem valdè controuerſum † eſt inter Iuris Interpretes, 12 quin & inter ipſos Iuriſconſultos, An

is qui editus eſt matris execto ventre, reputetur partus naturalis, legitimus, & ſucceſſionis capax? Et quidem prima facie ſimilis partus naturalis dici nequit, dum lucem magis ope hominis, quàm naturæ videat, vt inde meritò dixiſſe videatur *Paulus* in *l. anniculus* 132. §. 1. *D. de verborum ſignificatione: Falſum eſſe, eam peperiſſe, cui mortuæ filius exectus eſt*: cuius *textus* deciſionem mirantur, & valdè commendant poſt *Gloſſam* in *l. etiam ea* 141. *D. de verborum ſignificatione*, *Angelus, Paulus, Alexander, & Iaſon* in dicta *l. quod dicitur, D. de liberis & poſthumis.* Et eius argumento tenent, legatum quo caſu mulier pepererit relictum, non deberi filio poſt mortem è ventre execto, quod anteà dixerat *Baldus* in *l. Arethuſa, D. de ſtat. homin.* idemque tenent *Angelus, Paulus*, & alij, quos refert *Tiraquell.* in *l. ſi vnquam*, verbo *ſuſceperit liberos, num.* 140. *C. de reuocandis donationibus*, *Mieres de maiorat.* 2. *parte, quæſtione* 9. *num.* 15. nouiſſimè *Hadrianus Negusantius in ſylua reſponſorum, quæſt.* 400. *num.* 37.

Iſta comprobari poſſe videntur ex notatis à *Ioanne Gutierrez lib.* 2. *practicarum quæſtionum, quæſtione* 101. *num.* 3. ita diſſerente: quando aliquis præter naturæ ordinem exit de ventre matris, hoc eſt, vbi conſtat non propria virtute, ſed violenter egreſſum abortiuus dicitur, & matrem abortum feciſſe, nulla habita diſtinctione, quanto tempore in vtero extitiſſet, *cap. Moyſes* 32. *quæſtione* 2. ibi: *Abortum fecerit, capit. ſicut ex litterarum, de homicidio*, ibi: *Abortiuit, l. ſi quis aliquid* 30. §. *qui abortionis, D. de pœnis, l. ſi mulierem, D. ad legem Corneliam, de ſicariis*, ibi: *Abigeret*. Ex quibus inferri videtur, fœtum etiam maturum & perfectum, qui à ventre matris in puerperio decedentis extrahitur, abortiuum dici debere, vt qui ope humana, non naturali editus eſt. Licèt enim cæſo matris vtero ab eius viſceribus euulſus viperæ inſtar in lucem proſerpat, ac quaſi ſimili naturali parricidio gignatur, ex *Apuleio Apolog.* 2. *Guilielmo Ranchino de ſucceſſionibus ab inteſtato*, §. 5. *num.* 8. *Oſualdo Hilligero in Donello enucleato lib.* 9. *cap.* 2. *in notis*, differunt tamen in eo, quòd viperæ partus naturalis eſt, & naturæ operibus tribuendus, exectio verò ventris opus eſt hominis, ad artem, non ad naturam referendum. Vt inde partem negantem propoſitæ quæſtionis meritò adſtruxiſſe videantur, *Paulus Caſtrenſis* in dicta *l. quod certatum*, vbi *Iaſon*, & *Iacobus de Sancto Georgio C. de poſthumis heredibus inſtituendis*, *Curtius Iunior conſil.* 329. *numer.* 6. & 7. *lib.* 3. *Socinus Iunior conſil.* 35. *lib.* 2. *Purpuratus conſil.* 158. *numer.* 4. *lib.* 1.

Sed contrariam ſententiam (quæ mihi probabilior eſt) probarunt magni nominis Auctores illicò referendi, & ante eos *Vlpianus* in dicta *l. etiam ea* 141. *D. de verborum ſignificatione*, ait: *Etiam eam mulierem credi filium habere, quæ exciſſo vtero edere poſſit*, & clariùs in *l.* 1. §. *ſed et ſi matris, D. ad Senatuſconſultum Tertullianum*, dixit, execto ventre editum ad legitimam matris hereditatem admittendum, & inſtitutum ſecundùm tabulas, & ab inteſtato *vnde cognati*, & multò magis *vnde legitimi* bonorum poſſeſſionem petere poſſe. Et hoc vltimum repetit idem *Vlpianus* in *l.* 1. § *ſi qua prægnans. D. vnde cognati*. Sed & in *l. poſthumus* 6. verſiculo *ſimili modo*, eum qui poſt teſtamentum matris factum execto ventre extractus eſt, poſſe queri dixit. Et demum is idem *Vlpianus* in dicta *l. quod dicitur, D. de liberis & poſthumis*, execto ventre editum teſtamentum rumpere.

adſcue-

adſueuerauit: ergo ex ſententia *Vlpiani* eadem ratio eius eſt, qui ab inciſſo ventre extractus eſt, quæ & partus legitimo & naturali tempore nati, & à natura producti, ita vt nihil ab eo differat. Quæ fuit etiam ſententia *Vlpij Marcelli* in *l.2. D.de mortuo inferendo*,& doctiſſimi Theologi *Tertulliani in libro de anima*, vbi, *Poſſumus* (inquit) *filios illos quoque recogitare, qui ab execto matris vtero viui aërem hauſerunt*. Et omnium deinde antiquorum Iuris Interpretum optimè comprobauit *Baldus* ſibi (vti adſolet) contrarius *conſilio* 128. paulò ante finem, *lib.* 1. & *conſilio* 113.*lib.*5.idem *in rubrica num.*10. extrà, *de cauſa poſſeſſionis & proprietatis*,& in *cap. continget, num.*2. *de dolo & contumacia*, & in *l.vltima, C. de ſuis & legitimis heredibus*, *Paulus* (qui hoc in quauis materia, quantumuis odioſa, locum habere ait, in d. *l.quod dicitur*: & poſt alios plures idem firmat *Tiraquellus* in d. *l.ſi vnquam*, verbo *ſuſceperit liberos, num.*141. *& duobus ſequentibus*, & alij plures relati ab *Hadriano Neguſantio* d.*quæſt.*400. *a num.*39. & ex noſtris ita tenent *Gregorius Lopez* in *l.2. tit.*15. *parti.*2. *gloſſa* 10. *quæſtione* 2. *Palacius Rubios* in *l.*13.*Tauri. num.* 4. vbi *Antonius Gomez num. etiam* 4. & *Caſtillo* verbo *naſcio viuo*, *Mieres de maioratibus*, 2.*parte*, *quæſtione* 9. *num.* 15. in nouiore editione, *Ioannes Gutierrez*, poſt *Pelaez & Matienço*, *lib.*2.*practicarum*, dicta *quæſt.*101.ex *nu.* 4.*Giurba*, poſt alios, *in conſuetudin. Senatus Meſſanenſis cap.*10. *gloſſa* 1.*num.* 10.*Chriſtophorus de Paz* (qui cum *Gregorio*, *Mieres* & aliis in cauſa maioratus loquitur) *de Tenuta, tractatu* 2.*cap.* 68.*nu.*33.

Et in *feudo* idem reſoluit *Iacobus Ardiz in rubrica tituli de ſubceſſione feudi*, *Curtius Iunior in tractatu feudorum*,2.*par.quæſt.*14.*n.*36.

Et in *emphyteuſi* pro ſe, & liberis naſcituris relicta hoc ipſum poſt *Ardiz* tenet *Baldus* in dicta *l.vltima*, C. *de ſuis & legitimis heredibus*, vbi adſerit, ita conſuluiſſe in ciuitate Lucana, eumque ſequuntur plures alij relati à *Tiraquello* dict. verbo *ſuſceperit liberos*, *n.*141.

Et ibidem ex mente *Socini* reſoluit natiuitatis conditionem (quæ vt quæuis alia adimpleri debet, vt aiunt noſtri, in ſpecifica forma) verificari in eo, qui execto ventre editus eſt.

Sed & in ſtatutaria ſocietate bona coniugum communicante, adquiſitiua, vt aiunt, filiorum natiuitate, iuxta tradita à *Raudenſi deciſione Piſana* 1.*num.*8. *Maſtrillo deciſione* 57. *num.* 10. idem firmarunt *Intrigliolus lib.*1.*ſingulari* 269.*Nepit.ad conſuetudines Caten.tit.*3.*num.*56. *Marius Giurba in conſuetudin. Mſe Janen.cap.*1.*gloſſa* 4. *num.*25.*par.*1. Quinimò & in omni ſubceſſione ſtatutaria natis deferenda, vel delata (quamuis ſtatuta ſint ſtrictè interpretanda, iuxta communem Doctorum adſenſum, quem memini me improbaſſe *ſupra cap.* 2.) adhuc exectus eſſet admittendus, iuxta tradita à *Galganeto*, poſt alios, *de conditionibus & demonſtrationib.*1.*par.cap.* 12.*num.*35.*Carpano ad ſtatuta Mediolani, ſtatuto* 298.*nu.* 41. *parte* 1. *Menochio de arbitrariis in additionibus ad caſum* 401.*num.*5. Quibus contrariam ſententiam malè imponit *Giurba in conſuetudin. Meſſanen.cap.*8.*gloſ.*2.*n.*1. *par.*1.

Etenim iam ferè apud omnes conſtitutiſſima reſolutio eſt, exectum ab vtero materno æquiparari in omnibus verè nato, & à natura producto, adeò vt quemadmodum iuris præſumptione omnis partus tempeſtiuus præſumitur, ex traditis *ſupra*, ita & extractus inciſſo ventre ſuperuicturus præſumatur, vt ex *Purpurato*, &

Ioſepho de Ruſticis reſoluit *Giurba in conſuetudines Meſſan.nſ.* d. *cap* 8. *gloſſa* 2. *num.* 1. & *cap.* 1. dict. *gloſ.* 4. *num.* 29. Niſi ſtatim vt lucem vidit, moreretur, quo caſu pro non nato, aut extracto haberi debere dixit *Giurba ſupra* ex *Mantica lib.* 11. *coniecturarum, titul.* 6. *num.* 1. cum aliis ibi per eum relatis & adductis. Quibus adde, quòd quemadmodum perfectus homo dicitur, qui ſine manibus, pedibúſve naſcitur, dum anima rationali, & reliquo corpore conſtet, ex dictis *ſupra* circa interpretationem dictæ *l. quod dicitur*, *D. de liberis & poſthumis*, ita & perfectus homo dicetur, qui extractus eſt aliquo membro inciſſo, quod fortè eruptioni impedimento erat, etſi moriatur illicò, vt ex *Corneo*, & aliis firmat *Tiraquel.* in d. *l. ſi vnquam*, verbo *ſuſceperit liberos, numer.* 160.

Sed quæ omnes iſti parum ſibi conſtantes & confusè reſoluunt, tu diſtingue, concilia, & reſolue ex notatis *inferius n.* 14.

Nunc autem ex iam dictis clarè colligo valdè deuiam à vero tramite fuiſſe contrariam ſententiam *Pauli* in dicta *l. quod certatum*, *Curtij Iunioris* & *Socini Iunioris* cum *Purpurato ſupra* relatorum, nec adtendentium eandem in execto admittendo militare rationem quæ in filio perfectè & legitimo tempore nato, ex his quæ de *Baldi*, & aliorum plurium ſententia optimè notat *Tiraquellus* dicto verbo *ſuſceperit liberos, num.* 141. Quibus adde mirandas & notandas infantum diſſectiones congeſtas paſſim ab Anatomicis, & aliis rerum Medicarum obſeruatoribus, maximè *Franciſ. Roſſet. in tractatu de partu Cæſareo* (quem *Gaſpar Bauhinus* Latinitati donauit) *Ioan. Schenk. li.* 4. *tit. de fœtibus, obſeru.* 12. *& ſeqq.*

Quod in cauſa eſſe debet (hæc obiter dicam) vt admittere non debeas (quod adtinet ad iura ſucceſſionis) *Baldi* à *Tiraquello ſupra* relati diſtinctionem inter filium aut extraneum ab vtero exectum: & intelligentis d. *l. anniculus §.* 1. in extraneo, quod manifeſta ſanè diuinatione laborat, & ſuperuacua ſimul ex dicendis *infra*.

Sed & ipſe *Baldus* apertè contrarium ſentit dicto *conſilio* 128. *ad finem, lib.* 1. (quem ſequitur *Lancellotus Politus in tractatu ſubſtitutionum in materia vulgaris*, 7. *quæſtione principali*) dum tenet & docet, exectum à ventre admittendum ad inſtitutionem, vel ſubſtitutionem de filio maſculo, quem aliqua peperêrit factam; & quidem rectè, nam quod adtinet ad teſtatoris adfectionem, vel realitatis (vt loquitur *Baldus*) effectum, eadem in vtrouis caſu militat ratio. Vnde eſt, vt habito effectu non curemus de modo, *l. ſi mater* 3. *C. de inſtitutionib. & ſubſtitution.*

Et ſanè effectum attendit *Vlpianus* in dicta *l. quod dicitur*, *D. de liberis & poſthumis*, quando exectum ab vtero materno *natum* appellat; & verborum ſolam proprietatem, cùm idem *Vlpianus* eum *non natum* dicit in d. *l. ſi ego*, §. *partus*, verſ. *idem eſt*: in quorum iurium conciliatione plus debito hæſitauit *Tiraquel.* (cùm iſta agnouiſſet) dicto verbo *ſuſceperit liberos, n.* 143.

Sit ergo omnium prædictorum firma concluſio, cauſam partus execto ventre editi ex iure etiam Digeſtorum eandem eſſe quæ & partus naturalis, etſi quod adtinet ad modum (attentis his quæ diximus in initio huius capitis) naturalis non eſſet.

Quinimò & ſemper æqualem fuiſſe cau-

ſe cauſam natura editi, & arte execti credendum eſt, ne concedamus cæ- 13 ſones † omnes (quos vidit & agnouit Antiquitas, & hoc nomine voluit cohoneſtare, quia cæſo matris ventre aërem hauriebant, & lucem videbant, *Plinius lib. 7. naturalis hiſtoriæ, cap. 9. Sextus Pompeius Feſtus de verborum ſignificatione*, verbo *cæſones*, *Seruius & Titus Probus*, eum referens) ſucceſſionis paternæ incapaces fuiſſe. Et inter eos primum Cæſarem: qui à cæſo matris ventre hoc nomen habuit, vt optimè notauit *Accurſius*, Iuris Ciuilis Interpretum κορυφαῖος in præfatione Digeſtorum, & Inſtitutionum ſuper verbo *Cæſar*. Quem inſulsè nec minus incautè aliqui incident, putantes Cæſarem dictum à *cæſarie*, vel ab Elephante obciſo, qui Phœnicibus *Cæſa* dicebatur. Nam etſi denominationes iſtas approbauerint aliqui boni Auctores, adlata tamen ab *Accurſio* damnanda non eſt, vt quæ inter alias probatur *Aelio Spartiano in Aelio Vero*, ita dicente: *Cæſarem vel ab Elephanto (qui lingua Maurorum* CÆSA *dicitur) in prælio cæſo eum qui primus ſic appellatus eſt, doctiſſimi & eruditiſſimi viri putant dictum: vel quia mortua matre cæſo ventre ſit natus: vel quòd cum magnis crinibus ſit vtero parentis effuſus: vel quòd oculis cæſiis, & vltra hominum morem viguerit.* Quin *Solinus in Polyhiſtor. cap. 4.* & diſertiùs *Plinius* dicto *cap. 9.* eius tantùm meminit, quam *Accurſius* adprobauit, cùm ait: *Scipio Africanus prior natus, primusque Cæſarum à cæſo matris vtero dictus*, *Diuus Iſidorus lib. 9. Etymolog. cap. 3. Cæſar* (inquit) *dictus quòd cæſo mortuæ matris ſuæ vtero prolatus, eductusque fuerit*: quamuis iſta paulò inferiùs ad Iulium Cæſarem contra *Plinium* in verbis *ſupra* relatis referat, ſicuti *Accurſius* ad Octauianum Cæſarem.

Sed nec feliciùs *Plinius* Scipioni Africano iſta tribuit, attentis his quæ eo loci adnotauit *Hermolaus Barbarus in caſtigationibus*, adſerens, ante bellum Samnitum fuiſſe quendam Claudium Cæſarem. Sed certè verba *Plinij* ita legi & intelligi poſſunt, vt ſalua Latini ſermonis & orationis ratione ad alium, & quidem priorem Cæſarem referantur, dum ea ita interpungas: *Scipio Africanus prior natus, primusque, Cæſarum à cæſo matris vtero dictus*, quaſi diceret, Scipionem maiorem natu, & omnium ſuæ familiæ primum, Cæſaris nomine cohoneſtatum à cæſo ventre, velut alij: indeque Cæſares dicti, vt diſertè notauit *Tiraquellus de iure primogenitur. cap. 18. num. 2.* Vtcunque verò ſit communior Cæſarum deriuatio à cæſo vtero prouenit, ita vt nomina *Cæſar*, & *Cæſo*, velut probro eos indicent, qui matres tanquam viperas enecant, vel mortem præmaturam infligunt.

Ab his etiam facilè dignoſces, reiicienda quæ prolixè circa denominationem iſtam enarrauit *Conſtantinus Manaſſes in Annalibus Politicis*, dum ita cecinit:

ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσι τὴν ... φαλῆς τὴν κόμην
Ῥωμαίας λέγειν καισάριην, κἀντεῦθεν οὕτω ἐπικληθῆναι
Γάϊος ὡς ἁπαλόκομος, ἢ μᾶλλον ὡς δασύθριξ
ἕτεροι δὲ Ῥωμαϊκὰς γραφόντες ἱστορίας,
Φασὶν ὡς τούτου προγονεὺς τοῦ Καίσαρος Γαΐου
Τετράποδας ἀναφαιρεῖς, ὅτι καρχηδονίοις
Ῥωμαῖοι συνεπλέκοντο, καὶ δόρατι χαιρίως
Βάλλων τὸν ἀντιγονιστὴν καὶ καταστρατιώτιδας
ἐλέφαντος ἐχθρὸν ἄνωθεν εὐρυστέρνου.

Αὐτῷ πρὸς γῆν, κατήνεγκεν ἐλέφαντι, κ᾽ ἀντοδῦθεν
ἔσχεν ἀρχὴν τοῦ Καίσαρος λαμπρὰν προσωνομίαν
Καίσαρις γὰρ ἐλέφαντες τοῖς Φοίνιξι καλοῦνται
ἐκ τοῦ προγόνου τοίγαρ οὖν τοῦ προηγηστεόντος
Καίσαρες ἀπεκλήθησαν τοὺς προγενεῖς ἐκείνῳ
Τιμὴν μεγίστην ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν προξενοῦντες.

Is enim Latinarum dictionum, *caſus, a, um*, & *caſo, onis*, vim & proprietatem non calluit, & ideò prædictam *Plinij* denominationem omiſit. Sed & illa, quam à *cæſarie Spartianus*, & alij deduxerunt, planè errauit, dum *comam*, & *cæſariem* pro eodem malè vſurpat, vt notat *Ioannes Meurſius in Gloſſario Græco-barbaro*, verbo Καισάρης. Et apertè demonſtrant illa Latina *Leunclauij* (præcitatis *Conſtantini* reſpondentia) *Alij volunt comam capitis apud Romanos cæſariem appellare, Caiumque Cæſaris nomen habuiſſe, quòd pulchra, denſáque cæſarie præditus eſſet. Denique nonnulli ſunt rerum Romanarum Scriptores, qui memoriæ prodiderunt fuiſſe quendam Caij Cæſaris Gentilem, qui præclaris honoribus editis eo tempore quo Romani & Carthaginienſes bellum inter ſe gerebant, etiam lethali haſta vulnere aduerſarium elephanto inſidentem vnà cum ipſa bellua in terram proſtraverit, indéque glorioſum Cæſaris cognomentum adceperit. Nam eo vocabulo Pœnis elephantos appellari. Ab hoc igitur ceteros Gentiles atque poſteros ipſius Cæſaris fuiſſe dictos, honores ab eodem non parum conſequutos.*

Hæc vltra notata à *Tiraquello de iure primogeniorum*, dicta *quæſt.* 18. & à nouioribus, maximè *D. Pichardo* 1. *tomo inſtitutionum*, in ea quam vocat *Epigraphes proœmij explicationem*, *num.* 7. nobis adnotaſſe liceat *Accurſij* ſententiam propugnantes, & quæ noſtri ſunt θέματος propria proſequuti.

PRÆDICTIS omnibus, quæ ex ſententia *Vlpiani* in dicta *l. etiam ea, D. de verborum ſignificatione*, cum aliis poſt plures Iuris interpretes reſoluimus, addo ea intelligi debêre, dum tamen † execto ventre editus 14
legitimi temporis fuerit, & apti partui naturali, ita vt naturaliter viuere poſſit (quis autem is ſit, dicemus in *ſequentibus capitibus*) alioquin ope hominis ab vtero diuulſus, melioris eſſet conditionis, quàm natus & productus à natura, quod dici nequit. Et hoc ſenſu ſunt percipienda, quæ tradunt *Alexander* in dict. *l. quod dicitur, num.* 6. *Decius* in *l. poſthumo, numer.* 4. *Cod. de bonorum poſſeſſione contra tabulas* (vt contradictionis notam, qua ſiniſtrè iſtos inurit *Neguſant.* dict. *quæſt.* 400. *num.* 39. omnino vites) *Purpuratus* optimè *conſil.* 481. à *num.* 11. *lib.* 2. *Alciatus conſil.* 23. *num.* 2. *lib.* 9. *Chaſſaneus conſ.* 19. *num.* 6. verſic. *& etiam iſto caſu*, quos & alios refert *Neguſantius* dicto *num.* 39. vbi iſta ſatis confuſo ſermone pertractauit.

Iure verò noſtro, & diſpoſitione dictæ *l.* 13. *Tauri* attenta ſimul requiritur, quòd extractus iſte vixerit vigintiquattuor horas illius legis, vt optimè notat *Antonius Gomez ſupra* relatus, & poſt eum reliqui, maximè *Gutterrez* d. *quæſt.* 101. *n.* 5. & 6. Sed hiſce adde quæ de partu ſucceſſionis capace dicturi ſumus in *cap.* 9.

Et ne huic veriori (pro nunc) reſolutioni obſtet *textus* in dict. *l. anniculus* † 132. §. 1. *D. de verborum ſignifica-* 15
tione. *Haloänder* in eius *notis* legit *mortuus* pro *mortua*, ita vt *Paulus* dixerit, falſum eſſe eam peperiſſe, cui *mortuus filius*

filius exectus eſt. Sed certè hac interpretatione admiſſa nulli dubio deciſio iſta deſeruiret. Vnde tu facilè *Paulum* ibi cum *Vlpiano* in dicta *l. etiam ea mulier*, 141. *eod. titulo*, & aliis iuribus *ſuprà* relatis ex communiori Interpretum adſenſu concilia, vt *Paulus* mulierem, de qua ibi, *non peperiſſe* tantùm dixerit, *Vlpianus* verò mulierem credi *filium habuiſſe*, & *ſubceſſionis capacem* eſſe adfirmauerit, quæ ſunt longè diuerſa, vt poſt alios optimè notat *Iacob. Cuiacius in commentar. ad* dictam *l. etiam ea.* Sed adhuc ſcrupulus ſubeſt, nam etiam attenta iſta interpretatione (quam veriſſimam reputat *Antonius Faber in Rationalibus ad legem ſiego*, §. *idem eſt*, *D. de Publiciana in rem actione*) *Paulus* propoſitum dubium aliter reſoluit. Vt inde ego, qui vanam Religionem exiſtimātium, & mordicùs tenentium nullam in Digeſtis & Conſtitutionibus Codicis dari antinomiam ſemper irriſi,
16 facilè mihi perſuadeā † *Paulum* & *Vlpianum* contrarios fuiſſe in cauſa partus execti, & his quæ *Vlpianus* pluribus locis *ſupra* relatis pro eo reſoluerat, *Paulum* eodem ferè tempore contrarium ſenſiſſe, ea motus cauſa, quod falſum ſit eam peperiſſe, cui mortuæ filius exectus eſt; & *falſum* ſanè dixit, dum ſeſe aliorum opinioni obponeret. Hæc autem diuerſitas vel ex eo dignoſcitur, quòd *Paulus* legem Iuliam & Papiam commentatus, vt patet ex inſcriptione dictæ *l. anniculus*, §. 1. falſum eſſe, ait, matrem filium ab eius vtero extractum peperiſſe, quaſi hac ratione vſus, vt filius iſte ad vitandas pœnas illius capitis, legis Iuliæ & Papiæ (cuius meminit *Sozomenus lib. 1. Hiſtoria Tripartita cap. 10. Duarenus lib. 1. diſputationum*, *cap. 40. D. Ioannes Pareja*, hos & alios referens, *in otto quadrim. 2. parte, num. 11.*) non prodeſſet: *Vlpianus* verò in interpretatione *eiuſdem legis* (vt patet ex inſcriptione dictæ *l. etiam ea mulier*) contrarium exiſtimauerit, ea innixus cauſa, quòd ea mulier creditur filium habêre à cuius vtero ſciſſo filius extractus fuit: *Tribonianus* ergo ſententiam *Pauli* abolêre conatus, eam à libris Digeſtorum alienam fecit, & *Vlpiani* contrariam diuerſis locis *ſuprà* expenſis inſeruit, rationes verò diſſidentium ſententiarum *Vlpiani* & *Pauli* inconſultò in Digeſtis, & vno eodem titulo, & parum diſtantibus capitibus introcluſit.

Quòd ſi prædictam *Pauli* rationem prætermitteret, vt debebat, qui *Iuſtiniano* nullam in Digeſtis antinomiam reliquiſſe pollicitus fuit, Interpretibus Iuris (vt credere par eſt) anſam non dediſſet dubitandi & adſerendi, quæ *ſuprà* ex *Gloſſa* in d. *l. etiam*, & ex *Angel.* & aliis adnotauimus: & indubia inconcuſſaque eſſet ſententia *Bald.* *Pauli*, & aliorum plurium *ſuprà* relatorum, vt quæ pluribus *Vlpiani* deciſionibus, & legitimis rationibus *ſuprà* expenſis innititur.

Quę clarè eludunt tradita ab *Angelo*, *Alexandro* & *Iaſone* in *l. quod dicitur D. de liberis & poſthum.* & à *Guilielmo Benedicto* in dict. *cap. Raynutius* relatis *ſupra*.

His autem quæ ex *Ioanne Gutierrez* anteà † expendebamus, reſpōdeo, cum 17
eodem d. *quaſt.* 101. *num.* 8. intelligenda eſſe ſuo caſu iam per nos *ſupr.* animaduerſo, is eſt cùm mulieri, ante editionem filij in puerperio iuſto, & naturali tempore obuenienti, filius extractus eſt; abortus namque (de procurato loquor) fit ex malo medicamine prægnanti adhibito, vel percuſſione, ictúve intempeſtiuo tempore incuſſo. Vnde vltra omnes (obiter) nota, quòd ſi mulieri naturalis partus doloribus obpreſſæ vis aliqua inferatur, quò celeriùs fœtū eiiciat, vel alia via id eue-

niat ex ictu vel percuſſione, ſi ſoſpes,
ſaluuſque euadat partus, iuſtus & na-
turalis dicendus ſit filius, non abor-
tiuus.

Demum, qui modos, formaſque
extrahendi fœtus viui vel mortui vi-
dere deſiderat, adeat *Ambroſ. Pareum*
iſta exactè tractantem *lib. 23. cap. 26.* &
Guillemaum per *28. capita in lib. de re-
gimine prægn.* & præ ceteris *Franciſ-
cum Roſetum* Regium Medicum do-
ctiſſimum, qui librum ſuper hiſce edi-
dit variis hiſtoriis & rationibus illu-
ſtratum, qui inſcribitur *de partu Cæſa-
reo*, iam *ſupr.* relatum, & præ omnibus
iſtis *Galen. in lib. de diſſectione vuluæ,
cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7.* vbi & de magni-
tudine, figura, venis, arteriis, tuni-
cis, ceruiceque vuluæ diſertiſſimè diſ-
putauit.

Svb hæc diſcutienda venit quæ-
18 ſtio † illa, quam mouit *Franciſc. Are-
tinus* in *l. ex duobus, D. de vulgari &
pupillari ſubſtitut.* cùm duo maſculi
exciſſo matris vtero ſimul ſunt editi,
quis præferendus in primogenio, vel
indiuiduo fideicommiſſo: Et quidem
Auctor iſte hoc ſortis iudicio diri-
mendum putat, vt accidit in rebus
dubiis, in *l. ſi quæ ſunt cautiones 5. D. fa-
miliæ erciſcundæ*, in *l. ſed cùm ambo 14.
D. de iudiciis l. generaliter 24. §. quid er-
go ſi plures, D. de fideicommiſſ. libertat. l.
fin. in principio, C. commun. de legat. l. 2.*
C. *quando & quibus quarta pars debea-
tur, lib. 10. §. optionis, inſtitution. de lega.
Nouella 162. c. 3 in fin.*, *Cicero lib 1. Offi-
cior. in princip* Proſequitur multa cu-
mulans *Tiraq. de iure primogenior. qu.
17. opin. 1 per 102. numeros, Mynſinger.
centuria 4. obſeru. 17. Martinus Delrius
Diſquiſitionum Magicar. lib. 4. c. 2. q. 7.
ſectione 3. & 4. & cap. 4 quæſt. 2. Thomas
Sanchez in Summa tom. 1. lib. 2. cap. 38. à
num. 57. Torreblanca lib. 1. de Magia,
cap. 32. per totum* Sed vix obtineri poſ-
ſet, vt primogeniorum Hiſpanorum
cauſæ ſorte dirimantur, quin potiùs
in ipſa incertitudine inquirendum
obnixè ſit vter ex exectis prius lucem
viderit, iuxta tradita à *Mieres de ma-
ioratibus 4. part. quæſt. 20. nu.* 195. vbi ad
ea quæ impius *Molinæus* reſoluit, ſeſe
refert.

Quòd ſi daremus gemellos (quos
Græci διδύμους adpellant) eodem ictu
† ex tempore lucem vidiſſe (vti poſſe 19
contingere, facilè comprobabis ex
dicendis in *cap. 13.*) tunc ſanè ex duo-
decim opinionibus (in caſu ſimili *re-
latis a Tiraquello de iure primogenio-
rum* dict. *quæſt. 17. per totam*) præfe-
renda eſſet quarta, quam ipſe elegit,
& bona maioratus inter vtrumque
æquè eſſent diuidenda, argumento
*tex. in l. ex duobus, D. de vulgari & pu-
pillari ſubſtitutione, l. qui duos, D. de reb.
dubiis*, quam nobis approbat expreſ-
ſus *textus* in *l. 12. tit. 33. pag. 7.* Cuius
deciſione attenta in his Regnis ceſ-
ſant omnino quæ latiſſimè Iuris com-
munis Interpretes anxiè diſquirunt,
vt ſtrenuè aduertit *Gregor. Lopez* in d.
l. 12. verb. *ambos*. *D. Molina*, poſt *Pa-
lacios Rubios*, *Gifuentes* & *Antonium
Gomez*, quos refert in *lib. 3. de Hiſpa-
norum progeniis, cap. 1. num.* 20. vbi di-
ſertiſſimè notat, ſolam † illam *legem* 20
12. in toto Septem-partito noſtro Iure
inueniri diſponentem circa particu-
larem primogeniorum ſubceſſionem,
cùm *lex 2. titul. 15. part. 2.* & ceteræ a-
liæ leges (ex quibus argui aut in-
ferri ſolet ad quæſtiones primogenio-
rum) de ſola Regni ſubceſſione diſ-
poſuerint.

Illud autem abſque nota præteriri
non poteſt, quod *D. Molina* † ex *Ti-* 21
raq. tenet *ſupr. nu.* 22. Regni ſcilicet in
caſu propoſito inter gemellos diuidē-
da, quod neutiquam admitti deberet,
ſi caſus obcurreret: eſt enim diuerſa
ratio Regni quæ primogenij (diuidē-
di ex proximè dictis) attenta inſigni
diſpo-

diſpoſitione dictæ *l.2.tit.15.part.2.* maximè ibi: *Los omes ſabios è entendidos catando el pro comunal de todos, è conociendo que eſta particion no ſe podia hazer en los Reinos, que deſtruidos no fueſſen (ſegun nueſtro Señor* IESV CHRISTO *dixo, que todo Reino partido ſeria eſtragado) tuuieron por bien, que el ſeñorio del Reino no lo huuieſſe ſino el fijo mayor.* Etenim ex omnibus Imperij generibus Monarchicum ſemper aptius, meliúſque viſum eſt *Ariſtotel. lib. 8. Ethicorum cap.10. Plutarch.* latè *in libello de Monarchia*, *Polybius* optimè *lib.6. in princip. Petr. Gregor. de Republica lib.5. cap.3. per totum, Adam. Contzen lib.1. Politic. cap.15. & ſequentibus:* vbi optimè & radicitùs euertit contrariam ſententiam improbi *Machiabelli.* Naturæ namque regulis Monarchia conuenientior eſt, vt pluribus admirandis exemplis demonſtrat *Ariſtotel. lib. 9. de hiſtoria animalium cap.8. per totum, Cicero lib.2. de Natura Deorum, in principio, Virgilius libro 4. Georgic. Seneca lib.1. de Clement. cap.4.* Qui & *in Epiſtolis* ita adpoſitè ait: *Mutis gregibus, aut maxima corpora præſunt, aut vehementiſſima: non præcedet armenta degener taurus: elephantorum gregem excelſiſſimus ducit:* quod & de gruibus adnotat *Cicero ſupra.* Monarchia itidem diſcordias vitat, *quas materia communionis* (vt diſertè ait *Papinianus* in *l. cùm pater 77. §. dulciſſimis, D. de legat.2.*) *ſolet excitare:* vnde *Tacitus lib.1. Hiſtor. Pacis intereſt omnem poteſtatem ad vnum conferri, & diſcordantis ſæpè patriæ non aliud remedium fuit, quàm ſi ab vno regeretur*, idem *Tacit. lib.1. Annal.* ita ait: *Suſpectum Senatus, populiq; Imperium ob certamina potentium, & auaritiam Magiſtratus:* quæ verba cùm eruditus *Lipſius* interpretaretur in Monitis & Exemplis ad *cap.1. lib.2. ſuæ Politicæ*, ita ait *Monito 4. in fine: En duas aſſiduas ibi peſtes certamina & factiones, & exitum, ſiue exitium, ciuilia deinde bella, auaritiam, & ſunt nudationes, rapinæ, corruptela in Magiſtratibus, in Prouincijs, in iudicijs.* Hæc autem omnia mirè perſtringit, & comprobat *D. Chryſoſto. homil.34. ad ca.13. epiſt.1. ad Corinthios*, dicens: *Quod eſt par honore ſolet pugnam inducere, vnde nec Deus ſiuit populare eſſe Imperium, ſed Regnum.* His adcinit illud *Homeri lib.2. Iliados*, quod refert *Stobæus ſermone 45.* poſt alia *Heſiodi, Euripidis, & Platonis:*

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔςω εἷς
βασιλεύς.

Polycratia peſſima: vnus enim dominus, vnicuſque Rex ſiue Imperator eſſe debet.

A quibus omnibus velut euidenter elici videtur, diuerſam in Regno ac in primogenio rationem propoſito caſu militare à verbis d. *legis 2. partitæ* eruendam. Idque adnouit ipſe *D. Molina* d. *cap.1. num.21.* etſi *num. ſeq.* deſtiterit, in contrariam inclinans ſententiam, debilibus quidē innixus medijs: nam quod ait in electione vtriuſuis è gemellis timendum ne ſcandala, tumultus, & alia inconuenientia ſuccedant Regno in diuerſas factiones diuiſo, facilè diluitur cōſideranti hoc caſu populum (à quo omnis poteſtas in Principem tranſlata fuit antiqua lege REGIA, teſte *Iuſtiniano* in *l. 1. §. ſed & hoc ſtudioſum, C. de vetere iure enuclean. §. ſed & quod Principi, inſtitut. de iure natur. gent. & ciuili*, cum traditis per nos latè *ſupra cap.2. §.1. numer. 246*) iuſto titulo, vel prætextu auctoritatem ceſſam reaſſumere; ita vt Regnum gubernandum tradi oporteat vni ex gemellis æqualibus, quem populus, eiúſque proceres elegerint hoc caſu inſolito, & omiſſo, & legibus non prouiſo. Neque eſt quòd queri poſſit frater poſthabitus, nec indignari in Populum velut ſuo iure vtentē. Quin

Digitized by Google

& contra *Molinæ* ſententiam ſcandala & tumultus præuenientis maximè vrget illa conſideratio, quòd electionē, prælationem.que Populus facere deberet è gemellis recèns natis, quo tēpore, æquè ac in ſorte (*Molinæ* poſt *Tiraquellum* probatæ) nullus inuidiæ locus eſt: nec in arma & diſcordias, tumultúſve proruptionis timor in Populo maiore ex parte in electum conueniente. Vt ab his potiùs inferamus Populi iudicium (quod iſto in caſu tantùm attendimus & exigimus) eius quieti & tumultibus, ſcandaliſq; ue vitandis commodius futurum.

Neque prædicta perturbat ſecundum medium, quo ſuam ſententiam obfirmare curauit *Molina* d. *cap.1. nu. 21.* vſus argumēto ab exemplo, quod à feudis deſumit, in quibus (aliàs natura ſua indiſſolubilibus) diuiſio admittitur, ob vitandum ſcandalum, iuxta tradita ab *Alexandro conſ.7. nu. 11. lib.5.* cum *Ruyno* & *Tiraquello* relatis à *Molina*. Nam quæ ratio in Regno datur hoc caſu (iam *ſuprà* per nos adſignata & illuſtrata) in feudo non militat, velut nec in primogeniis Hiſpaniæ, iuxta ea quæ iam reſoluimus.

Demum quod velut in terminis à Romanorum Imperatorum, quin & noſtrorum Regum hiſtoriis adducit, adſerens pluriès duos ſimul fuiſſe Imperatores (poſſet & tres dicere) & duos itidem in Hiſpania Reges, alia res eſt: nam illud eueniebat, cùm quis ſocium aut ſocios Imperio ſibi vnī debito adſumebat, aut charum filiū, aut amicum, quem ſucceſſorem exoptabat: aut ex cauſa dabatur, ſicuti nouiſſimè in Hiſpania accidit tempore veræ Reginæ & Dominæ noſtræ Ioannæ, cum qua ſimul regnauit eius filius inuictiſſimus Carolus V. Imperator nunquam pro meritis ſatis laudandus. At in caſu quem perſequimur coadiutor non petenti aut conſentienti, nec iuri ſuo expreſsè, vel ex cauſa renuntianti daretur in Imperio.

Reaſſumetur ergo à populo in caſu iſto ita dubio: illicò transferendum in vtrumuis gemellorum elegerit. Nō ita in alium quemque: quod ſanè fraudi eſſet iuri quæſito, & à patre vel matre, Principe & Regina, eiuſque prædeceſſoribus in gemellos iſtos deriuato, iuxta regulam *l. quoties, C. de donation. quæ ſub modo, l.7.* (quæ amplius omnibus impoſterum vocatis prouidit) *tit.4. part.5.* cum traditis à *Molina lib.3. cap.14. n.3. & 4.*

Demum his quæ de execto ventre ſum proſequutus, finem faciam cum *Franciſco Marco deciſ.950.1. par.* adſeuerante, ventris inciſſionem viua muliere neutiquam permittendam, etſi venter manifeſtè pereat & ſubfocetur, quod ex lege Catholica eſt, & praxis admittit, & certiſſimum eſt, quàm quod certius.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

DE BIMESTRIBVS.

SYNOPSIS.

1 *Argumentum ab enarratione partium frequens eſt in iure, firmum & validum.*

2 *Latè vagantur Philoſophi & Medici, quin & Iuris profeſſores in adſignandis terminis partus naturalis.*

3 *Cur* Auctor *à bimeſtribus diſputationem inierit?*

4 *Dubitari poteſt attento iure Digeſtorum an bimeſtris animatus ſubceſſionis capax ſit?*

PROPOSITA in initio capitis præcedentis proſequentes, & ab enumera-
1 tione † partium, vt aiunt Rhetorici, vel ab inductione ſecundùm Logicos argumentum deſumentes (quod in iure frequens eſt & validum, vt ex *l. patre furioſo*, *D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris*, cum aliis adnotauit *Euerardus in Topicis*, *loco* 51.) & per menſes diſcurrentes (in quibus partum obuenire poſſe quidam rentur) euicturi ſumus, quis ſit naturalis, maturus, perfectus & legitimus, quis verò abortiuus, & ſubceſſionum incapax.

Huius rei diſquiſitione latè vagan-
2 tur, † & variant Philoſophi, Medici (præſertim Neoterici) quin & Iuris aliqui Interpretes, qui non tantùm ſemeſtres, & quinquemeſtres, verùm & quadrimeſtres, & adhuc trimeſtres fœtus naturæ tribuunt, ex dicendis in capitibus ſequentibus: vt inde à gemino (vt aiunt) ouo deducenda videatur partus naturalis ratio.

DISPVTATIO ergo iſta, vt propoſitum argumentum vires obtineat, deſumenda & ineunda eſt, à quo † tem- 3
pore omnibus in confeſſo ſit, nullum partum vitalem & naturalé eſſe poſſe, vt inde per vlteriora tempora nobis procedentibus appareat, quis à natura partui naturali præfixus forſan fuerit terminus, & quibus menſibus, vel ocyùs, vel ſeriùs contingere poſſit; vt vltra metas temporis à natura conſtituti (eſt enim naturæ congruum tempus aliquod dari breuius, intra quod, & longius, vltra quod partiones vel incipiant, vel non progrediantur, vt adnotabimus in *capite 9.* ex *Sperone*, *Bonauentura*, & aliis ibi adducendis) partum quemque obuenientem poſſimus ſecurè abortiuum appellare, & à naturali diſcernere: ac fecit *Quintilianus lib. 3. inſtit. oratoriarum*, *cap.* 13. in ea quæ, cùm anno à morte mariti tranſacto pareret, adulterij rea facta eſt: quo caſu & tempore (extra omnem naturalium rerum fluxum poſito ex mente huius Oratoris) litem nullam eſſe poſſe, nec defendendi, negandiue locum dari ait: *Atqui quædam ſunt* (inquit) *quæ nec negari, nec defendi, nec transferri poſſunt; adulterij rea eſt, quæ cùm anno vidua fuiſſet, enixa eſt: lis non erit:*

quare illud ſtultiſſimè præcipitur, quod defendi non poſſit. Et prædicta certè in cauſa ſunt, vt caput iſtud bimeſtribus demus, qui ex mente omnium Iuriſprudentum, Philoſophorum & Medicorum partus naturales & vitales eſſe nequeunt, maximè ſi feminei ſint, vt qui tam exiguo tempore nec animati ſint, nec vltimam intra viſcera materna contingentem articulationem & perfectionem adcipere potuerint, ex iam dictis in *cap.1.*

Adhuc tamen dubium eſt, an viri-
4 lis † fœtus bimeſtris animatus ſubceſſionis capax ſit, attenta deciſione textus in *l. quod dicitur* 12. § 1. *D. de liberis & poſthumis*, & *Sabinianorum* ſententia relata à *Iuſtiniano* in *l. quod certatum* 3. *C. de poſthumis heredibus inſtituendis*, cuius quæſtionis reſolutionem trademus in *cap. 9.* vbi omnia huius propoſiti congeſta videbis. Sat nunc ſit dixiſſe bimeſtres partus naturales non eſſe, vt quos nunquam vitales vidimus, nec audiuimus: quod enim nunquam fuit, ſecundùm naturam eſſe non poteſt, ex *Ariſtotele*, & aliis adducendis & notandis in dicto *cap. 9.*

CAPVT OCTAVVM.

DE TRIMESTRIBVS, ET quadrimeſtribus.

SYNOPSIS.

1 *Cauſam adſignat* Auctor *cur de trimeſtribus & quadrimeſtribus tractationem incat.*

2 Iacob. Concenat. *trimeſtres ſubceſſionum capaces exiſtimauit. Et numer.3. contrarium clarè probatur ex* Eſdræ cap.2. lib.4. *Et num. 6. ab aliis.*

4 *Auguſtus* Cæſar *ab iniuſta nota vindicatur.*

5 *Leno quidam miſer irridetur.*

BREVITER adnotata in *capite præcedenti* iuſtam
1 dubitandi † cauſam subminiſtrant, & diſcutiendi, An partus trimeſtres & quadrimeſtres naturales ſint & vitales? Horum enim mentionem fecit, & rationem habuit (vt à noſtris incipiam) nouiſſimus † *Iacobus Concenatius lib. 2. ſingular. quæſtionum iuris, quæſt. 4. n. 4.* vbi intrepidè auſus fuit adſerere, trimeſtrium & quadrimeſtrium legitimum partum eſſe, & ſubceſſionis capacem, ea motus cauſa, quòd ex *Ariſtotele li. 7. de animalium hiſtoria, cap. 4.* & *Plinio lib. 7. natural. hiſtoriæ, cap. 5.* cum aliis per nos adductis in *Prolegomenis*, tempus naſcendi homini incertum eſt. Idque comprobari poſſe videtur ex traditis poſt *Auicennam lib. 1. de animalibus, cap. fin.* à *Cardano Contrad. Medic. lib. 1. tract. 3, contrad. 8.* *Horatio Augenio* 2

Augenio in tractatu, Quod homini non ſit certum tempus ad naſcendum, lib. 1. Et in ſpecie de quadrimeſtri ita firmat *Victor Trincanellius* in verbis expenſis à *Federico Bonauent. de octomeſtri partu lib.7.cap.*42.

Sed hæc futilia ſunt, & à natura, eiuſque ſucceſſibus deuia, & trimeſtres, quadrimeſtréſve partus abortiuos dici debere, non naturales, facilè (vt alia omittam) comprobatur
3 *Eſdra* † *lib.*4. (cuiuſque ſit auctoritatis) *cap.* 2. in illis verbis: *Prægnantes immaturos parient infantes trium & quattuor menſium, & viuent:* quod ibi miraculoſo prodigio tribuitur, & inter alia ſigna vniuerſalis iudicij enumeratur: à qua veriſſima conſideratione eludes ſumptam à *Concenatio ſupra* ex d.*cap.*2. quam irridet *Zacchias in Medico-legal.tit.*2.*quæſt.*2.*n.*7.

Et ſanè ab his irriſus eſt partus trimeſtris Liuiæ Druſillæ Auguſti vxoris, Græco illo verſiculo (qui in prouerbium abiit, teſte *Dione in Octauiano, lib.* 8. & *Conſtantino Manaſſe in Annal. lib.p.*40. id tamen improuidè Iulio Cæſari tribuenti:)

Τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τριμηνιαῖα παιδία.

Benè fortunatis ſunt etiam trimeſtres liberi.

Quem attendiſſe videtur *Suetonius in Auguſto cap.*63. dicens *immaturum* partum Auguſto *editum.*

4 At tu certiùs & veriùs (obiter) † dices cum *Dione lib.*48. Auguſtum Liuiam prægnantem Tiberij Neronis abduxiſſe, cùm de partu concepto conſtaret, & à Pontificibus reſponſo adcepto id ſibi licere: quod an iure factum, ex dictis in *ca.*13. facilè deduces.

Veriore autem, & certiore cauſa, &
5 velut leno † patientiſſimus notatus & deluſus eſt emptor ille cunnarum prouerbiali ſententia paſſim circumlatus, qui (vxore ſecundo vel tertio à nuptiis menſe bellum parienre infantulum) quinas vel ſenas coëmit cunnas in prouiſionem annuam pro totidem infantibus, ſi fortè eós deinceps bimeſtres, aut trimeſtres vxor parere pergeret, vt poſt alios notant *Boërius* *Epo in l.Gallus, in princip.n.*83. *D.de liberis & poſth. Henric. Salmut ad Panciro lum tomo* 2.*memorabil.tit.*10.

Partus ergo iſti trimeſtres, aut quadrimeſtres nullò † modo naturales 6 ſunt habendi, cùm ſint verè abortiui, & ita non ſuccedent, nec teſtamenta paterna rumpent, quamuis aliquo tépore vixerint, dum huius ætatis fuiſſe comprobetur, iuxta ea quæ reſoluit *Iaſon in l.quod dicitur, D.de liberis & poſthumis, Afflictis deciſione* 236.*nu.*4. *Socinus in eleganti conſ.*3. *nu.*12.*lib.*2. *Mantica de coniecturis vltimarum voluntatum, lib.*11.*tit.*6.*nu.*10. *Clarus in* §. *in teſtamentum, quæſt.*45.*n.*3. *M. nochius de arbitrariis caſu* 87. *n.*38. & *conſ.* 830. *n.*12. cum aliis pluribus, quos refert & ſequitur *Giurba in conſuetudin. Meſſanen. Senatus cap.*1.*gloſſa* 4 *n.*1. & nobis probatur apertè in *l.*13.*Tauri* (quæ eſt *l.*2.*tit.*8.*lib.*5.*Recop.*) in illis verbis: *Pero ſi por el auſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento claramente ſe probaſſe que naſcio en tiempo, que no podia viuir naturalmente, Mandamos, que aunque concurran en el hijo las calidades dichas* (id eſt, naſci totum viuum & perfectum, & viuere viginti quattuor horas, & ſacro fonte lauari) *que no ſea auido por natural i legitimo*, notant *Matienço* in dicta *l.* 2. *tit.*8. *lib.*5. *gloſ.* 5. *Azeu d. numer.*11. & 12. poſt Commentatores dict. *leg.*13. *Tauri.*

***

CAPVT NONVM.

DE QVINQVEMESTRIBVS, & ſemeſtribus.

SYNOPSIS.

1 *Expenduntur* Ferdinandus Mena, *&* Franciſcus Valleſius *inſignes Medici, exiſtimantes certo tempore non precludi pariendi actionem: & quinquemeſtres & ſemeſtres naturales eſſe poſſe. Et nu.2.pro iſta ſententia citatur* Baldus *cum aliis pluribus. Et num.7.ratio traditur. Et ex* Hippocratis *&* Ariſtotelis *ſimul dictis predictam ſententiam comprobat* Auctor *num.8.9.& 10.& iterum nu. 50.& 51.*

3 *Communis Philoſophorum, Medicorum & Iuriſconſultorum adſenſus ſtat contra quinquemeſtres & ſemeſtres. Et nu.4.probatur ex dictis ab* Speron Speroni. *Et nu.5.à pluribus adductis a* Bonauentura, *qua* Auctor *late & exactè refert & diſcutit. Et n.6.cauſam adducit. Et nu.48.eis ſatisfacit.*

11 *Circa tempora partus Iuris profeſſores diſtinguere debemus inter Ius Digeſtorum, & Codicis Iuſtinianei, & leges patrias Septem Partiti Iuris, & Tauri.*

12 *Digeſtorum Iure hac in re magna fuit controuerſia inter Proculianos & Sabinianos. Et n.36.*

13 *Sabinianorum attenta ſcientia, quilibet partus in lucem viuus prodiens reputatur ſubceſſionis capax.*

14 *Partus imperfectus & mutilus, cui ſpiritus ineſt, teſtamentum rumpit & ſubcedit.*

15 *Plura in laudem* Maſurij Sabini *cumulat.*

16 L. quod dicitur, D. de liberis & poſthum. *interp.*

17 L. inteſtato, §.fin. D.de ſuis & legitim. heredibus *&* l. ſeptimo menſe *declaratur. Et num.19. 20. & 22.*

18 L.2.C.de poſthum.hered.inſtituendis, *elucidatur.*

21 L. fin. C. de diuerſis reſcriptis, *interpr.*

23 L. quod certatum, C. de poſthum. hered.inſtituend. *intellig. Et nu.24. 25.37.& 38.*

26 *Proculianorum ſententiam à* Iuſtiniano *improbatam defendit, & ex pluribus comprobat* Auctor.

27 L. 17. & 18. titul. 2. de ſubceſ. libr. 4. legis Gothorum (*qua ſunt* l. 17. & 18. titul. 2. libri 4. Fori juzgo) *illuſtrat. Et numer. 32.*

28 L.3.titul.6.lib.3. Fori *expendit. Et nu.40.*

29 L.4.tit.23.part.4. *explicat. Et nu.33. 40.& 52.*

30 L.13. Tauri *interpr. Et num.31.34. & 40.*

35 *A di-*

35 *A dictis infert ad reſolutionem illius quaſtionis, An natus illicò decedens ſubcedat? Et plures refert Auctores.*

39 *Quinquemeſtres mero Iure Ciuili facient deficere conditionem, ſi ſine liberis.*

41 *Mulieres quinto, ſexto, & vndecimo menſe parientes tanquam adultera damnari non poſſunt: at filij legitimi non ſunt reputandi. Et num. 42. limitatur, quod attinet ad amißionem dotis marito ciuiliter accuſanti debita. Et num. 43. quod maritus ab his cauſis poterit ab vxore diuertere. Et nu. 44. hoc maximè locum habere adnotatur in pariente vndecimo menſe ab abſentia, vel infirmitate mariti. Et num. 45. quid dicendum de femina honeſtis moribus pradita tractatur remiſsiuè.*

46 *Iuris Interpretes diſtinctè excludentes quinquemeſtres & ſemeſtres improbat* Auctor. *Et num.* 47. *Torreblancam refellit.*

49 *Mulieribus (qua ex ſententia* Auicennæ *& aliorum quinquemeſtres & ſemeſtres filios ediderunt) lac vtile obueniſſe eodem tempore ſubponendum eſt & credendum.*

DICTIS in *cap. pracedenti* conſectaria eſt quinquemeſtrium & ſemeſtrium partionum tractatio & diſquiſitio, An partus iſti legitimis & naturalibus, an abortiuis ſint adcen-
1 ſendi? Et ſanè partem aientem † duorum ex noſtris inſignium Medicorum comprobat opinio, *Ferdinandi* ſcilicet *Mena*, & *Franciſci Valleſij*, quorum primus ſuper *libro de ſeptimeſtri partu Hippocratis* (quem refert & ſequitur *Delecamp. ad Plin. lib. 7. ca. 5.*) monet omnes, ne ſeducantur & putent numero certo, & conſtituto tempore præcludi hanc variam in homine Naturæ actionem, quæ poſt operationem abſolutam partum in lucem ſine præfinitione aliqua tẽporis profert. Dein *Valleſius in commentar. ſuper libris Epidem.* non diſſimili propoſitione adſerit, naturam in ſuis actionibus non præfiniri ex neceſſitate numeris quibuſdam determinatis. Quibus concinunt quæ de quinquemeſtri quodam partu idem tradit in *lib. de ſacr. Philoſ. cap.* 8. Et hoc ipſum ſenſit poſteà *Petrus Peremato in lib. do hominis procreat. cap.* 8. & poſt alios *Ioan. Schenkius tom. 2. obſeruation. Medicarum, lib. 4. tit. de partu vitali, obſeruat.* 152. Et in ſemeſtribus hoc vt indubium adſerunt *Speron Sperony* Italus in *Dialogo erudito de tempore partus* (à Medicis nouioribus non parum commendato) *Hieronym. Cardan. lib. 1. contradic. Medic. tract. 3. contradict. 8. Ioan. Brodæus* (qui & quinquemeſtres admiſit, ratos tamen agnoſcens) *lib. 10. cap. 11. Iacobus Segarra ad Galenum de facultatib. naturalib. lib. 3. cap. 3. Henricus Salmuth. ad Pancirol. tomo 2. rer. memorabil. cap. 10. Horat. Augen. de partu homin. lib. 1. cap. 14. & 21. Claudius Giardinus in libello de partu disr. 171. Schenkius lib. 4.* d *tit. de partu, obſeruat. 2. & 3.* Et ſanè iſtorum ſententia comprobari videtur *Auicennæ* auctoritate, qui *lib. 9. de nat. animal. cap. vltimo*, ſe vidiſſe teſtatur puerum ſexto menſe natum. Sed & nobis Hiſpanis quinquemeſtrium partionum in hac Mantua Carpetana, & in oppido de Guadalupe editarum, teſtes ſunt *Ferdinandus Mena*, & *Peram. ſupr.* qui ſimul cum *Valleſio* d. *cap.* 8. illuſtriſſimæ feminæ editionem naturalem & mirandam in initio menſis quinti à conceptu contingentem enarrant. Et ſanè iſtorum dicta reſpexit *D. Sancta Cruz de Hippocr. Philoſoph. ſuper textu* 71. illis verbis: *Quinto menſe editum in Hiſpania cognouimus.*

Adhæc (noſtraque tractantes) ſententiam iſtam amplexi videntur
2 † *Baldus conſil.* 113. *numer.* 5. *volum.* 5. *Angel.* in *l.quod certatum, C. de poſthum. hered. inſtituend.* dum adfirmant natos ſexto,vel octauo menſe, quamuis illicò decedant, teſtamentum rumpere:quibus adde *Philip.Corneum* & *Decium*, *Felin. Roland.Burſat. Sfortiam*, & *Cardin. Albanum* relatos à *Peregrino de fideicommiſ. art.* 43. *num.* 29. & *inferius* ſuo loco iterum referendos.

Sed diſertiùs quinquemeſtrium vitalem exiſtentiam, & ſucceſſionis capacitatem defendit *Renatus Choppinus* (arreſto Curiæ Pariſienſis pro quodam quinquemeſtri expenſo) *de priuilegiis ruſticorum,lib.3.cap.8.num.5.* quem refert & ſequitur *Gothofredus in ſcholiis ad* dictam *l.quod certatum*, & *ad Nouellam* 39. *de reſtitut. & ea qua parit*, *cap.* 1. & ante iſtos *D. Ferdinand. Menchaca de ſucceſſionum creatione lib.*1.*§.*20.*num.*115.idque intrepidè adfirmat *Torreblanca in ſua epitome, ſeu opere de Magia lib.* 2.*capit.* 43. *num.* 27. & 28. & in *num.* 39. improbans *Vlpianum* & *Paulum* Auctores *l.inteſtato* 3. *D. de ſuis & legitim. hered.*& *l.ſeptimo menſe*, *D. de ſtatu homin.*dum adſerunt, vel ſupponunt, à ſeptimo menſe partus naturales, legitimos & vitales incipere: *nam in his quæ ad naturam adtinent, aut naturales eius operationes, Iuriſperitos* (ait) *non ſequor, ſed Philoſophos ac Medicos, cùm omnia quæ ipſi Iuriſconſulti, hac in parte laude digna protulerint, ab ipſis Philoſophis & Medicis accepta palàm fateantur:* & idem (ab iſto multa mutuatus, & eius nomine ſuppreſſo) tenet nouiſſimè *Robles Salzedo de repræſentat. lib.*1. *cap.*12. *num.* 24. Demum *Ioan. Aloyſ. Riccius in additionib. ad Maſcard. ſuper numer.*1. *concluſ.*1146. refert *Rota deciſionem in cauſa Aximana alimentorum*, quæ anno 1620. partus quinquemeſtres & ſemeſtres naturales & vitales declarauit ex *Auicenna*, *Franciſco Valleſio*, & *Horatio Augenio ſuprà* relatis.

At contra iſta ſtat communior † & 3
receptior adſenſus Philoſophorum, Medicorum,Iuriſconſultorum, & Iuris Interpretum. Sed omnium primus, præcipuuſque huius ſententiæ adſertor (vt à Medicis incipiamus) fuit *Hippocr. in lib. de ſeptim. partu*, vbi à ſeptimo menſe initia partus vitalis & naturalis deſumit, & quintum, ſextúmque ei ineptos vt firmiſſimum ſupponit: & hoc ipſum teſtatur *Galen.* quiſve quis Auctor eſt, *comment. ſeu opuſc. de ſeptim. partu*, vbi ante 182. dies (qui ſex menſium ſpatium egrediuntur, ex dicendis latiùs in *cap.* 12.)partum non naſci vitalem adfirmat. Et *Auicen.lib.*3. *Fen.*21. *tract.*2. *cap.*1. in propoſito ita ait: *Et ſcias inde, quòd menſis ſeptimus eſt primus menſis, in quo parit ipſum*: quibus concinunt inſignes noſtri Medici *Franc. Valleſ.* & *Ludouic. Mercad.* ille *lib.*2. *controuerſ. cap.* 11. & 18. iſte *lib.* 4. *de morb. mulier. cap.*1. latiſſimè *Federic. Bonauent.lib.*7.*de octom.partu, cap.*24.*& ſeqq.*

His adde ex Philoſophis *Ariſtotelem* principem *lib.*7.*de hiſtoria animalium cap.* 4. ante ſeptimum menſem nullum fœtum vitæ compotem naſci adſeuerantem, *Plinium lib.* 7. *naturalis hiſtor. cap.*5. *Plutarchum* (ex *Polybio Hippocratis* diſcipulo) *lib.*5. *de placitis Philoſophorum,cap.*18.*Marcum Varronem lib.* 1. (qui inſcribitur *Hebdomades*)*cap.*10. (ab *A.Gellio* relatum *lib.*3. *Noct. Attic. capit.* 16.) ita dicentem: *Illum quoque vim numeri huius obſeruatam refert, quòd ante menſem ſeptimum maſculus nec femina ſalubriter, ac ſecundùm naturam naſci*

Digitized by Google

naſci poſſit) *Cælium Rhodigin.lib.22.lection.antiq.cap.13.*

Et verò ex Iuriſconſultis *Vlpianus* idem videtur ſenſiſſe in d.*l.inteſtato* 3. §.*fin. D.de ſuis & legitimis heredib.* dicens: *De eo autem qui centeſimo octogeſimo ſecundo natus eſt, Hippocrates ſcripſit, & Diuus Pius Pontificibus reſcripſit iuſto tempore videri natum, nec videri in ſeruitutem conceptum, cùm mater ipſius ante centeſimum octogeſimu ſecundum diem eſſet manumiſſa*: quę fuit etiã *Pauli* ſententia in *l. ſeptimo* 12. *D. de ſtatu hominum*, vbi ita ait: *Septimo menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt propter auctoritatem doctiſſimi viri Hippocratis, & ideò credendum eſt, eum qui ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filium eſſe.* Ex quibus verbis planè deprehenditur, *Vlpianum* & *Paulum* à iuſti & naturalis filij nòmine quinquemeſtrem & ſemeſtrem exclusiſſe: & ita eorum ſententiam percepêre *Bart. Bald. & Oroſc.* poſt alios, in d.*l.ſeptimo menſe, Paul. & Alexan.* in *l.quod certarum, C.de poſthum.heredibus inſtituend. Cumanus & Iaſon* in *l. quod dicitur, D.de liberis & poſthum. Socinus* in *l.cùm auus, num.*110. D.*de condition. & demonſtrat.* vbi in caſu contingenti ita conſuliſſe firmat, *Decius* in *l. poſthumo, num.*4. *Cod.de bonor. poſſeſſ.ſecundùm tabulas*, & in *cap. de cauſis, num.*42. *de officio Delegati*, *Mantica de coniect.vltimar.volunt.lib.*11. *titul.*6. *num.*10. *Raudenſ.de analogis cap.*30. *nu.*25. *Peregrin.de fideicommiſ.art.*43. *num.*29 verſ.*ſed contra, Clarus in* §.*teſtamentum, quæſt.*45. *num.*3. *Menoch.conſ.*288. *num.* 2. *lib.*3. *Paul. Zacchias in quæſt. Medico-leg. tit.* 2. *quæſt.* 2. à *num.* 12. (vbi ex *Ariſtotele, Plinio, Galeno, Curtio*, noſtroque *Tiraquello*, & aliis tenet, partus iſtos velùt abortiuos, vel non natos habendos) *Neguſantius in ſylua reſponſorum, quæſtion.* 400. *numer.* 31. *Azeuedo* in *l.*2. *titul.*8. *lib.*5. *Recopilationis, num.*2. cum pluribus aliis relatis à *Giurba in conſuetudin. Senatus Meſſanenſis*, 1.*part. cap.*1. *gloſ.*4. *numer.*35. Qui & ab eis citati plures poſſent paginas implêre, quod ſuperuacuum duco, cùm præter vnum aut alterum (ex *ſuprà* relatis, qui cauſæ quinquemeſtrium, aut ſemeſtrium fauent) ceteri Iuris Interpretes eam impugnent.

Huius autem communioris ſententiæ, Iuriſprudentibus, Philoſophis, & Medicis veram cauſam *Spero Sperony* (contrariæ propugnator in dicto ſuo *Dialogo*) † velùt adſignaſſe 4 videtur, dum ſubponit, rationi conſentaneum eſſe partionis tempora à Natura ita eſſe præfinita, vt detur terminus breuior INTRA QVEM & longior VLTRA QVEM partus egredi nequeat.

Rationem verò, vel elucidationem rationis, cùr terminus breuior *intra quem* à ſeptimo menſe incipiat, & ante eum partus non ſit naturalis & vitalis, expreſſit *Bonauentura* (qui omnia, licèt peruerſo & indigeſto ordine proſequitur) dum *lib.*7. *de octomeſtri partu, cap.* 27. ait, matureſcendi fœtus tempora pendêre à temperamento ſpeciei; & ſubdit, proprium eſſe ſpeciei humanæ (ob cauſas ab eo adſignatas *lib.*3. *&* 6. ex *Hippocrate & Ariſtotele*) vt diebus 182. annive dimidio exacto (in diem enim iſta recidunt) & ineunte ſeptimo menſe, non anteà, partus humani matureſcant, vt inde quotquot ante iſtud tempus lucem vident, illegitimi ſint cenſendi, & præter naturam geniti.

Huius cauſæ ipſe † *Bonauentura* 5 eodem *lib.*7. *cap.*34. *in principio*, duplicem rationem conſtituit. Primam à Natura ac temperamento ſub initium ſeptimi menſis humanæ ſpeciei contingente: aliam à cæleſtis periodi

poteſtate : ambáſque innuiſſe *Hippocratem* adſerit in initio *libri de ſeptimeſtri partu*. Nã cùm dixit, ſeptimo menſe naſci puerum vitalem (quod ſeptimeſtre ſpatium anni ſolaris dimidio conſtat:) rationem ſecundam apruiſſe ait à cæleſti ſumptam periodo : & apertiùs paulò infrà *eodem libro*, dicendo : *Ex quo menſe in corpore peculiarem habet poteſtatem, inde ſeptimum menſem, id eſt, anni ſolaris dimidium exactum fœtum in vtero conſtituto afferre perfectionem*. Idque confirmat iſte Auctor ex *Ariſtot. lib.2. de ortu & interitu, & lib. 4. de gener. anim.* edocente, res omnes ſublunares cæleſtium motu tanquam periodo menſurari. Primam verò rationem à Natura & temperamento humanæ ſpeciei prouenientem denotaſſe eod. *lib. Hippocr.* ait, cùm docuit, fœtum ad hoc tempus prouenientem in principio perfectionis conſtitui. Neque enim Naturæ lege fieri poteſt partum eſſe vitalem, niſi principium habeat perfectionis & maturitatis, humanę verò ſpeciei naturam ac temperamentum breuiore dierum ſpatio quàm 182. perfici non poſſe, ante ſeptimum ergo menſem ex *Bonauentura* ſententia natus non viuit, quia fœtus non eſt perfectus.

Cur autem perfectus ante tempus iſtud non ſit, tradiderat latè *lib.3 cap. 25.* ex *Ariſtotele lib.3. de animalium part. cap.2. & lib.1. de generatione animalium, cap.1.* vbi Philoſophus naturam ipſam conſiderandam eſſe reſpectu plurium, & quod magna ex parte fit, id eſſe ſecundùm naturam. Et cùm mox ibi triplicem perfectionem conſtituiſſet, priorem partui ſeptimeſtri tribuit, qui ſecundam & tertiam attingere nunquam poſſe ait, idque manifeſtum fieri in his qui narium, auriúmque meatibus inarticulatis naſcuntur, teſte *Ariſtotele lib.7. de animal. hiſtoria, cap.4.* Quem *lib.4. de generat. animalium, cap.8.* de iſta prima ſeptimeſtrium perfectione intelligit: agit enim ibi Philoſophus de lacte, quod ſeptimo menſe vtile inueniri ait, id eſt, quia hoc menſe partus (vt *Bonauentura* contendit) primam recipit perfectionem, & vitalis, rationaliſque eſſe incipit, & ita interpretatur *Ariſtotelis* illa verba: *Quaſi iam fœtus conſtet adeptus finem ſuum : eſt enim & conceptus perfectus : quamobrem exit, terminatque generationem*, & Iuriſconſultum *Paulum* in dicta *l. ſeptimo menſe*, in illis: *Septimo menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt*, &c.

Hæc ab Auctore iſto latiſſimo ſermone enarrata, vt qui in vnum vndequaque à Philoſophis & Medicis tractata congeſſit, nobis in medium attuliſſe liceat, vt omnibus ſint in promptu iſtorũ arcana, quemadmodum † & ipſis leges noſtræ, & 6
Iuris Interpretum reſponſa & ſententiæ, quas paſſim ſuis ſcriptis inſerunt, & tanquam vnici moderatores & arbitri examinant, improbant. & ſæpiùs irrident ſeſe Logicos, Philoſophos, Medicos gloriantes: nos Pythagorico exemplo clauſis oculis iſta ab eis delibare debêre contendentes, & ſimul edicentes noſtris anteſignanis *Domitio Vlpiano* & *Iulio Paulo* ita contigiſſe. Quæ ſanè nobis in cauſa erunt, vt *Bonauenturam* iſtum omnium nomine, aure accipientes in iudicium trahamus, *inferiùs*, dum noſtram priùs in re tam lubrica ſententiam protulerimus.

Principio ſubponentes adeò † varias, & à noſtro captu liberas eſſe naturæ operationes, quod attinet ad humanum partum, vt Philoſophus *lib.7. de animal. hiſtoria, c.3.* nil certi in perfectione, & motu fœtus ſtatui poſſe exiſtimauerit, & per conſequens nec in partu ab hiſce diiudicando : nec 7

aliquis.

Digitized by Google

aliquis vnquam fuit, qui ratione firma & certa tempus pariendi ſtatuerit, vt diſertè dixit *Spero* in ſuo non ſatis laudato *Dialogo de tempore part.* in princ: & ad finem, vbi ita concludit: *Si alle forze de la natura, & a caſi che le ſue opre accompagnano alcun ſano occhio riguardara conſiderando i miracoli que noi veggiamo ogni giorno, alla ſciẽza de quali il noſtro humano intelletto, non è poſſente di peruenire,* &c.

Quæ ergo Medici, & Philoſophi antiquiores circa tempus partus ediderunt (vt iſte *Spero* ibidem ait) non
8 conſiſtunt † in ſcientia, ſed in fide hiſtoriæ & ſubceſſuum variorum obſeruationę, quod fuit in cauſa vt Philoſophus libris, quibus iſta adprimè pertractat, nomen *Hiſtoriæ* indiderit, non *Doctrinæ*, dum præfixo titulo eos: *De animalium Hiſtoria*, non: *De animalium ſcientia*, nuncupauerit, vt fecit *Plinius* αὐτοῦ μιμητὴς iſt. & ſimilia proſequutus in ſui *libris de naturali hiſtoria*, vbi plura ſubpoſuit & vti indubitata ad eruit, quæ experientia ſubſequentium temporũ ab operibus naturæ omnino deuia demonſtrauit, & inde ea poſteriores Philoſophi & Medici iuſtè refellerunt, & irriſerunt quandoque. *Artes enim* (vt ſcribit *Ariſtot. in proœmio Metaphyſ.*) *fiunt per additamentum.* & in his quę ſolo euentu dignoſcũtur, nulla certior dari poteſt ſcientia, vel notitia (vt diſertè ait in propoſito *Hor. Augen. lib. 1. de hom. par. c. 6*) quam quæ ab ipſa ducitur obſeruatione, vel experientia. Imò prorſus nulla alia datur cognoſcendi via. *Artis* inſuper *eſt* (vt ait *ipſe ex Hippoc.*) *ea inuenire poſſe, quæ ante a inuenta non ſunt.* Et ſubinde *vera oratio* (vt ait Philoſophus) *ex eo pendet, quòd res eſt, vel non eſt*, non ab eo tantùm quòd *Hippocrati* & *Ariſtoteli* res incognita, notáve fuerit. Fatemur ipſos plura, præſertim quæ ad partum pertinent aliis ignota omnium primos elucidaſſe: at plura ipſos latuiſſe in cõperto eſt. Medicina enim omnis primis hominib. chirurgia tantùm erat, vt colligitur ex *Homero Iliad. 11.* id quod mirè comprobatur ex *Plin. lib. 25. c. 2.* & aptiùs à *Seneca epiſt. 95.* ita dicente: *Medicina quondam paucarum fuit ſcientia herbarum, quibus ſiſteretur fluens ſanguis, vulnera coirent paulatim, deinde in hanc peruenit tam multiplicem varietatem.* Cicero *lib. 3. de Orat. An tu exiſtimas cùm eſſet Hippocrates ille Cous, fuiſſe tum alios Medicos, qui morbis, alios qui vulneribus, alios qui oculis mederentur?* quaſi diceret, rerum experientiam inſequentibus temporibus multa, antiquitus occulta demonſtraſſe; & rerum ſubceſſus Medicinam ampliaſſe, & velut in claſſes diuiſiſſe.

Et ab his (vt hæc obiter dicam) lucem adcipit *Vlpian.* in *l. 1 §. 3 D. de varijs & extraordin. cognit.* dicens: *Medicos fortaſsis quis adcipiet, qui alicuius partis corporis, vel certi doloris ſanitatem pollicentur, vt puta, ſi auricul. rius, ſi fiſtulæ, vel dentium:* quò etiam tendunt quæ is ipſe ſcripſit in *l. ob quæ vitia, §. fin. D. de ædilit. edict.* Quibus omnibus mirè concinit *Galenus in lib.* Πότερον ἰατρικῆς ἢ γυμναστικῆς ἐστὶ τὸ ὑγιεινόν, *vbi ait*: Πάντες γοῦν ἰατροὺς αὐτοὺς ὀνομάζουσιν ὥσπερ οἶμαι, καὶ τοὺς ἀπὸ μορίων τινῶν ὀνομασθέντας, ὧν ἐξαιρέτως φροντίζουσι, καὶ γὰρ οὖν καὶ τούτους ὀφθαλμικούς τε καὶ ὠτικοὺς καὶ ὀδοντικοὺς ἰατροὺς ὀνομάζουσι: *Et ſanè* MEDICORVM *nomen apud omnes* (*vt exiſtimo*) *late patet: tam & Medici appellantur, membris & particulis quibuſdam corporis humani præcipuè conſulentes & proſpicientes, velut oculis, auribus, dentibuſue, qui omnes Medici nuncupantur.* Celſus lib. 6. *Euelpides autem qui ætate noſtra maximus fuit ocularius Medicus.* Sed omnium maximè hoc numero reponebantur Chirurgi, *Plinius: Et Archontio vulnerum*

Medico ſextertium centies Claudium ademiſſe. Greg. αὐτότομος ἰατρὸς ἐν τῦτο μόνον εἰδὼς τὴν καῦσιν καὶ τομήν: *Aegidius Medicus nihil præter vſtiones & ſectiones ſciens.* Quin eadem de mulomedicis, ſiue equariis (quos Græci ἱππιατροὺς, & κτηνιατροὺς inde vocant) ratio eſt: Valer. Maxim. *Herophilus equarius Medicus Caium Marium ſepties Conſulem.*

Sed ad noſtra redeuntes, propoſitam ratiocinationem (quam adſtruimus) facilè comprobabis ab ſcriptis *Hippocratis* & *Ariſtotelis*, quorum pri-
9 mus † (qui partum octomeſtrem vitalem nec vidit, nec forſan audiuit) octomeſtres omnino reſpuit, & abortiuos partus facit. At *Ariſtoteles*, qui hiſtoriæ rerum Ægypti & omnium Græciæ Prouinciarum dubio procul peritior fuit, octomeſtres viuere poſſe adſeruit, idque comprobat ab euentibus rerum in Græcia & Ægypto, ſicut & *Auicenna* ex his quę in Hiſpania noſtra obſeruauit, vti luculentiùs adnotabimus in *cap.* 11.

Vt inde par ſit credere, quòd ſi hodie *Hippocrates*, & *Ariſtoteles* ſcriberent, eadem norma & ratione cauſam quinquemeſtrium & ſemeſtrium propugnarent, qua ſeptimeſtrũ ipſe *Hippocrates* ſuis temporibus adſtruxit dicens *in libro de carnibus* (qui ad ipſum communiter refertur) *Ac ſi forte harum rerum quis imperitus miratur fœtum ſeptimo menſe naſci, atque id quidem certè & ſæpiùs vidi. Quod ſi quis volet, id facile deprebendet, obſtetrices (quæ parturientibus præſunt) adeundo & percontando.* Ex quibus duo notanda, & prædictis mirè adcinentia elicio. Primum *Hippocratis* ſententiam in hiſce ab experientia nuda, ſoláque proceſſiſſe. Secundum, eam haberi diſcive ab obſtetricibus, & aliis mulierculis è medio vulgo, partionibus humanis intendentibus.

Sed & *Galenus* eadem innititur cauſa, dum à ſeptimo menſe, nec ante partus legitimos dinumerat, quando in *lib. de ſeptim. partu* ita ait: *Quippè cùm nulla citra hoc* (id eſt, ſeptimeſtre tempus) *omnes vltra parere conſpiciantur, quod ſanè tempus centeſimo & octogeſimo ſecundo poſt conceptum die, & quindecim horas expletur.* Idem *eodem lib. Cùm enim ante dimidium anni, id eſt ante 182. dies & 15. horas, vel circiter naſci fœcundus partus vllo modo nequeat.* Quæ certè præſeferunt *Hippocratem*, *Ariſtotelem*, *Galenum*, & ceteros antiquos quinquemeſtres & ſemeſtres partiones naturales adſerturos fore, ſi rerum ſucceſſus veritatem iſtam illis præmonſtraſſent. I tu nunc, & dic, mordicúlque defende, oculatis ferè teſtibus *Auicenna, Ferdinando Mena, Valleſio, Augenio*, & aliis relatis *ſup. num. 1. & 2.* nõ eſſe deferendum. *Quid enim mirandum* (de *Hippocrate* dixit *Seneca ſupr.*) *maximum Medicorum ac Naturæ peritiſſimum mendacio prebendi, cùm tot feminæ podagricæ, caluæque ſint?* & omnium optimè *Galenus* in propoſito ita ait: *Ego non ſolùm in Hippocratis ſcriptis, ſed etiã in omnibus Antiquorum libris obſeruaui, vt non temerè quòd quiſque ipſorum dixerit probem. ſed experientia ac ratione verum an ſit, an falſum? examinem.* Et confert notiſſimum illud *Platonis* in Charmid. *Quid refert, ô Socrates, ex quo audiuerimus? nihil profectò: nec enim conſiderandum quis dixerit, ſed vtrum verè dicatur.* Nunquid fatebimur, *Hippocr.* & *Ariſtot.* ita omnem rerum Medicinalium & Naturalium ſcientiæ puteum exhauſiſſe, vt nihil poſteris hauriendum reliquerint? aut eorum auctoritatem adeò prçualere debere, vt *experientiæ*, nimiùm vis VERITATI eam anteponamus? At ſtudium veritatis (quæ Philoſophiæ & alterius cuiuſvis ſciẽtiæ anima eſt) non huius, aut illius quantũuis eminẽtis opinioni ſubiacet, ſed rationi & experientiæ.

A qui-

10 A quibus omnibus fit, † vt quinquemeſtris vel ſemeſtris partus (quem abortiuum cenſuerunt *Hippocr.* & *Ariſtot.* à ſeptimo menſe initium pariendi conſtituentes) non minus naturalis ſit, quàm ſeptimo menſe contingens, licèt rariùs id eueniat quandoquidem experientia diuerſis poſteà rerum ſucceſſibus (quos commemorant Auctores primæ opinionis *ſupr.* relati) nobis demonſtrauerit partus iſtos vitales eſſe. Id quod & pluribus aliis rationibus & auctoritatibus cõprobauit *Horat. Augen. lib.1. de homi. partu.c.21.* Non ergo objiciat nobis aliquis *Hippocr.& Ariſtot. partus quinquemeſtres & ſemeſtres in numero vitalium & naturalium non conſtituerunt, igitur naturales non ſunt*: conſequentia namque iſta non tenet, ex iam dictis: quæ planè & plenè euincunt in hiſce plus operari hiſtoriam & experientiam, quàm ſyllogiſmum: ita vt omnino iam ſtare cogamur adſertioni eminentiſſimi *Auicennæ* iam relati, qui ſemeſtrem vitalem vidit, & aliis Iuris profeſſoribus & Medicinæ artis *ſup.* relatis, quorum tẽporib. natura quinquemeſtres (vitales ſcriptis ſuis teſtatos) produxit. Nil enim iam nobis impedimento hodie eſſe poteſt, quominus quinquemeſtres & ſemeſtres partus vitales & naturales eſſe firmè adſeramus, ni forſan opera naturæ & eius miras formas notas negare & deſtruere velimus. Ex quibus fit, veram & tenendam eſſe Neotericorum Philoſophorum & Medicorum (de Iuriſprudentibus nunc non loquor) ſententiam poſt *Auicen.* qui fœtus prædictos naturæ tribuunt, & rectè quidem, vt quæ à fortitudine, ætate, complexione & imaginatione, vt ait *Speron ſupr.* præcociores, vel feriores partus producere potens eſt. *Quis enim* (ait *Augen.* d.c.21.) *natura hanc impoſuit legem, vt nec citius 182. diebus & 15. horis, nec tardiùs decem menſibus fœtum vitalem emittere poſſit?*

NVNC SVPEREST inueſtigare, quid † Iuriſprudentibus hoc caſu tenendum & ſequendum? in quo (vltra omnes, quos *ſupr.* citauimus, & alios ab eis relatos variis inſiſtentes opinionibus) ego ad quæſtionis iſtius perdifficilis congruam definitionem tempora diſtinguenda cenſeo, & ſecurè adſero aliud obſeruandum tempore Iuriſconſultorum, aliud ex *lege Iuſtinians* (quæ eſt *l.quod certatum 3. C.de poſthum. hered. inſt.*) aliudque attenta noſtra *l.13. Tauri*, & anteriore *l.4. tit. 23. par.4.* Quod ex ſequentibus clarè comprobatur. 11

12 Digeſtorum (vt aiunt) † & Iuriſconſultorum tempore hac in re contrarias *Proculianorum & Sabinianorum* ſectas inter ſe concertaſſe, teſtis eſt *Iuſtinianus* (nec enim in Digeſtis diſſenſionis iſtius veſtigium vllũ exſtat) in d.*l.quod certatum*, in eóque quæſtionis & difficultatis ſummam vtroſque cõſtituiſſe, an vocem recèns natus emittere deberet, vt ſuccederet vel teſtamentum paternum rumperet? *Proculianis* id ita adſeuerantibus & adtendentibus vocis emiſſionem velut indice certo denotantẽ partum à natura prouenientem, ſuóque tempore editum: nec enim vagitus (de iſtorum ſententia) datur in tenero & recèns formato & animato homine, ſed in eo tantùm, qui vltimam recepit perfectionem, & membra ſolida & aptè compacta nanctus eſt.

At *Sabiniani*, qui conſiderarunt (vt innuit *Iuſtinianus ſupr.*) mutũ hominẽ naſci poſſe vocem non emiſſurum, quamuis perfectus & vitalis ſit fœtus, qui, ob id, indebitè à ſucceſſione paterna arceretur, inconueniens iſtud vitare & effugere conati, docuerunt, ſi partus viuus natus ſit, etſi vocem non emiſerit, teſtamentum rumpere, vt

probant apertè *Iuſtiniani* illa verba: *Cùmque Sabiniani exiſtimabant, ſi viuus natus eſſet, etſi vocem non emiſiſſet, rumpi teſtamentum.* Hac autem generali & indiſtincta *Sabinianorum* ſententia ef-
13 fectum † fuit, vt quiuis partus in lucem viuus prodiens cuiuſcũque fuerit tempori, ſiue ſeptimeſtris, ſiue ſemeſtris, quinquemeſtris, quadrimeſtris, trimeſtris, quin & bimeſtris (vt fœtui maſculo accidere poteſt, iuxta notata *ſupr. in c.7.*) ſubceſſionis capax fuerit ex *Iuſtinian.* in verbis proximè relatis.

Nec tantùm fœtus perfectus, qui
14 viuus naſcitur, ſed & † imperfectus & mutilus, cui ſpiritus ineſt, teſtamentum rumpit ex ſententia *Vlpiani* (qui *Sabinianus* fuit) ita intelligendi in l. *quod dicitur, in fin. D. de liberis & poſthumis*, in illis verbis: *Quid tamen ſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamen, an adhuc teſtamentum rumpat?* &c.

Et hunc veriſſimũ iſtorum verborum ſenſum comprobo ex inſcriptione illius *tex.* ita ſe habente in *Pandect. Florẽt.* & alijs correctioribus, VLPIANVS *lib. 9. ad Sabinum*, quæ clarè demõſtrat *Vlpianũ* iſta edixiſſe *in cõment. super libris Maſſurij Sabini* huius ſentẽtiæ (vt par eſt credere) primi & præcipui adſertoris, vt qui ſectæ *Atei Capitonis* potiſſimus fuit propugnâtor, vt conſtat ex *Pomponio in l. 2. § hi duo,*
15 *D. de orig. iuris* Ad *Maſſurium* † enim iſtum *Vlpianus* libros ſcripſit, vt cõſtat apertè ex *Iuſtinia.* in *l. cùm in libris 14. C. de hered. inſt.* non ad *Sabinum Conſularem*, vt allucinatus fuit *Lamprid.* (ita diſertè nunc nouè adnotante doctiſſimo *Ioan. Bertrando de Iuriſper. lib. 1.*) Et ad eundẽ *Maſſurium* commentarios ſcripsêre *Iul. Paul.* vt clarè colligitur ex *Iuſtinia.* in *§. 1. inſt. de hered. inſt.* & *Pompon.* vt patet ex inſcriptione *l. 1. & 2. D. de annuis legat.* Quin & *legis ſeq.* inſcriptio apertè indicat non minus quàm 24. *libros Vlpianũ* ſcripſiſſe ad *Sabinum* iſtũ. Quòd ſi vera eſt inſcriptio *l. falſus. 44. D. de furt.* commentarii iſti *Vlpiani* ſuper *Sabini* ſententijs ad *libros* 41. adſcenderunt. Quod mirari non debemus attenta *Vlpiani* facundia & fœcunditate, qua par eſt credere eum vſum in illuſtrando tanto Iuriſcõſulto, qui (vt ait *Athenæ. lib. 14.*) erat ἅπαντα ἄριστος καὶ σοφὸς καὶ οὐδενὸς δεύτερος, *omnino bonus & ſapiens, & nulli ſecundus.* Et hoc vltimum, primas ſcilicet inter Iuriſconſultos *Sabinum* tenuiſſe ſenſit *A. Gel. lib. 13. Noct. Atti. c. 2.* & ſubpoſuiſſe videtur *Perſ. Sat. 5.* cum ait

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi,
Cur mihi non liceat iuſſit quodcumque voluntas,
Excepto ſi quid Maſſurij rubrica notauit.

Huius ergo inſignis *Maſſurij Sabini* ſcripta cùm *Vlpianus* cõmentaretur, & propoſitã ſententiam à *Iuſtinian.* laudatam in *d. l. quod certatum*, ampliaret. Non tantũ (ait) eum qui viuus natus eſt rumpere teſtamentum, ſed & qui execto ventre viuus editus eſt: quin & mutilum, dum tamen cum ſpiritu, id eſt, viuus edatur. Vt inde omnibus deinceps apertiſſimè conſtet priora
illa verba d. *l. 12.* † *D. de liber. & po-* 16
ſthum. Quod dicitur filium natum rumpere teſtamentum, referenda ad prædictam *Sabini* ſententiam: ſubſequentia verò illa: *Natum accipe, etſi execto ventre editus ſit*, ad primam extenſionem, vel ampliationem (vt noſtri loquuntur) ſententiæ *Sabini.* Et demum illa: *Quid tamen ſi non integrum animal editum ſit, cũ ſpiritu tamen, an adhuc teſtamentum rumpat? & hoc tamen rumpit*, ad ſecundam: quod & clarè præſefert, aduerbiũ illud, *adhuc*, quo vſus fuit *Vlpianus*, quaſi diceret, adhuc *Sabini* ſententiæ inhærendum, cùm animal non integrum, cum ſpiritu tamen naſcitur.

Nec prædictis obſtabit, ſi aliquis

17 obponat,† eundem *Vlpianum* in *l.inte-*
ſtato 3.§.fin.D.de ſuis & legit.hered. &
Paulum in *l.ſeptimo menſe*, *D. de ſtatu*
homin.& in *lib 4 Sentent.tit.9.§.5* do-
cuiſſe, iuſtum partum ſeptimo tãtùm
menſe edi, vt inde velut ſubponant,
ante tempus iſtud ſucceſſionis capa-
cem non fuiſſe, qui viuus editus fuit.
Nam reſpondetur, ſtante *Proculiano-*
rum & *Sabinianorum* concertatione
Diuum Antoninum à Põtificibus (quo-
rum officiũ & munia nouiſſime poſt
alios enarrat *Caſ. r Bulenger. de Impe-*
rat.Rom.cap.43.) conſultum, an ineun-
te ſeptimo menſe natus iuſtus filius
eſſet, & naturali tempore editus? re-
ſcripſiſſe iuſtum filium videri, qui di-
cto tempore in lucem prodijt, idque
Vlpianum (*Paulo* prouectiorem, & *An-*
tonini Imperio proximiorem, vt ex
Lampridio probabimus *cap.ſeq.*) in eiſ-
dem commentis ad *Sabinum* adnotaſ-
ſe, vt patet ex inſcriptione d. *l. inteſta-*
to §.fin. ſimúlque comprobaſſe ſen-
tentia *Hippocratis in libello de ſeptimeſt.*
partu.& ob id dixiſſe in d.*§ fin. De eo*
autem qui centeſimo octogeſimo ſecundo
die natus eſt Hippocrates ſcripſit, & Di-
uus Pius Pontificibus reſcripſit, iuſto tem-
pore videri natum, nec videri in ſeruitu-
tem conceptum, cùm mater ipſius ante
centeſimum octogeſimum ſecundum diem
eſſet manumiſſa. Et ad iſta ab *Vlpiano* i-
ta enodata reſpexit *Paulus* in d.*l.ſepti-*
mo menſe, dum ita ait: *Septimo menſe*
naſci perfectum partum iam receptum eſt
propter auctoritatem doctiſsimi viri Hip-
pocratis, & ideò credendum eſt, eum qui
ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt,
iuſtum filium fuiſſe, expẽſis verbis illis:
Iam receptum eſt propter auctoritatem
doctiſsimi viri Hippocratis, &c. quaſi di-
ceret, inſuperhabitis diuerſis opinio-
nibus *Proculianorum* & *Sabinianorum*
iam receptum eſſe ex reſcripto *Diui*
Antonini cognomento Pii, & auctori-
tate *Vlpiani*, ſententia & doctrina *Hip-*
pocratis innitentis, natum à ſeptimo
menſe iuſtum filium eſſe (d. *l. ſeptimo*
menſe) ad decimum vſque exactum, d.
l.inteſtato, §.fin.

Sed iſta nouè conſiderata ab *Vl-*
piano & *Paulo*, quæ ſingulari *Diui Pij*
reſcripto, & *Hippocratis* auctoritate
conſiſtebant, diſſidentes opiniones
Proculianorum & *Sabinianorum* non ſe-
darunt, vt clarè colligitur ex conſti-
tutione Imperatorum *Diocletian.* &
Maxim. quæ eſt *l.2.* † *Cod.de poſthum.* 18
hered. inſtit. vbi indiſtinctè dicitur,
poſthumi natiuitate, *quamuis natus*
illicò deceſſerit, teſtamentum rumpi:
quæ verba generaliter (prout ia-
cent) prolata *Sabinianorum* ſenten-
tiam comprobant: idque expreſsiùs
probatur in dict. *l. quod certatum 3.*
Cod. illo tit. vbi *Iuſtinianus* clarè de-
monſtrat temporibus adhuc ſuis rem
iſtam velut inextricabili dubio ſubia-
cuiſſe.

Etenim *Vlpiani* † & *Pauli* nouior 19
adſenſus ius conſtituere non potuit,
ex his quæ euidentiſſimè præ ceteris
comprobauimus *ſupr.in cap.2.*

Sed nec reſcriptum † illud D.Pij ab 20
Vlpiano relatum in d.*l.inteſtato, §.fin.*
Reſcripta namque ſingularia vim le-
gis, aut conſtitutionis non habebant,
id quod mihi (aliis omiſſis) apertiſſi-
mè probatur in *l.Diui Fratres 17.D.de*
iure patron. vbi *Vlpianus* refert reſcri-
ptum Diuorũ Veri & Antonini con-
tra nepotem patroni libertum capi-
tali iudicio accuſantis, quod poſteà re
pleniùs conſiderata illi reformarunt,
ea adducti ratione, *quòd nec verba nec*
ſententia legis, nec edicti Prætoris nepos
ille velit ius patroni à poſſeſſione bonorum
liberti (de qua ibi) *excluderetur*: quod
vtique non dixiſſent, ſi priùs reſcri-
ptum ad libellum Cæſidiæ Longinæ
(cuius mentio eſt in illo *textu*) vim le-
gis habêret: facit *tex.in l.ſed addes 19.*
§.cùm quidam, D.locati, & in *l.reſcripta*,

cum ſimilibus, *C. de precibus Imperatori offerendis*. & clariùs probatur in *l. 1. C. de diuerſis reſcript.* & in § *ſed & quod Principi.* verſ. *planè. inſtitution. de iure naturali gentium & ciuili.* Idque ipſum in *Senatuſconſultis* eueniebat: erant enim & Senatuſconſulta priuata caſibus, negotiiſque particularibus obcurrentia, in quibus non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales intererant, ſed Senatores acta excipiebant, ſcribarum officia complebant, ne quid fortè proderetur; vt Auctor eſt *Iulius Capitolinus in Gordianis.*

Dixi autem *ſingularia* reſcripta legis vim non habêre, quaſi ſecùs ſit de generalibus à Principe latis, aut emanatis, de quibus loquitur *tex.* in *l. 2.* ibi: *Cùm ea quæ ad nos reſcribuntur*, & in *l. fin. in fin. Cod. de diuerſ. reſcript.* & in d. §. *ſed & quod Principi*, cum traditis ibi à *Hermanno Vulteio*, poſt alios, *inſtit. de iure natur. gent. & ciuili.*

21 Quòd ſi inſtes ex d. *l. fin.* ✝ in illis verbis: *Pragmaticas præterea ſanctiones non ad ſingulorum preces ſuper priuatis negotiis proferri. Sed ſi quando corpus, aut ſchola, vel officium, vel curia, vel ciuitas, vel prouincia, vel quædam vniuerſitas hominum ob cauſam publicã fuderit preces, manere decernimus* & ſubaddas reſcriptum (cuius mentio habetur in d. *l. inteſtato*, *§. fin. D. de ſuis & legitimis heredib.*) ad Preces Pontificum collegij prolatum, & inde legem generalem conſtituere. Reſpondetur, nec reſcripta à corpore, aut ſchola, vel communitate obtenta legis generalis vim aut vicem habêre, niſi pro cauſa publica, & omnes reſpiciente preces fuſæ fuerint, vt probatur in d. *l. fin.* in vltimis verbis *ſuprà* relatis, & in *l. leges 3. l. humanum 8. C. de legib.* loquentibus de reſcripto & reſponſo ad interrogationem Senatus (qui cauſam tantùm publicam adtendebat) à Principe emiſſo.

At reſcriptum *Diui Pij* relatum in
dicta *l. inteſtato 3. §. fin.* ✝ *D. de ſuis &* 22
legitimis heredib. ſingulare fuiſſe vel ex eo colligitur, quòd *Vlpianus* ibi ſuam ſententiam primo loco cõprobat auctoritate *Hippocratis*, dein reſponſo *Diui Pij*, quod Iuris & Aulicæ rei peritiſſimus ille Iuriſconſultus dubio procul aliter ſtrueret, ſi pro ſua ſententia illa cõſtitutio Imperatoria generalis eſſet: quin *Paulus* eius dubio procul meminiſſet in d. *l. ſeptimo menſe*, nec ſola *Hippocratis* auctoritate ibi ſententiam ſuam obfirmaret. Et præ ceteris in huius rei comprobationem expendi poteſt d. *l. inteſtato*. § *fin.* qui in vltimis verbis apertè demonſtrat *Diuum Pium* à Pontificibus cõſultum in caſu ſingulari, illius ſcilicet qui à centeſimo octogeſimo ſecundo die poſt matris manumiſſionẽ natus eſt, quem Imperator reſcripſit vidêri poſt matris manumiſſionem conceptum, quæ ſanè particularis reſponſio fuit, nec vltra caſum trahenda, ex *inferiùs* dicendis. Quòd ſi iſta noſtra alicui non placuerint, is negare non poterit, ſaltem dubium eſſe, an reſcriptum illud generale fuerit, & Pontifices cauſæ publicæ, vel particulari illo Reſponſo prouidere conati fuerint; in dubio autem nil nobis impedimento eſſe debet, quominus intelligamus reſcriptum ibi relatum ſingulare fuiſſe, maximè attentis *ſuperiùs* traditis, & rerum ſerie & adſertione *Iuſtiniani* in d. *l. quod certatum*, id etiam velut clarè ſubponente.

Demus cuique rigido exactori *Diui Pij* reſcriptum ab *Vlpiano* relatum in d. *l. inteſtato*, *§. fin. D. de ſuis & legitimis heredib.* generale fuiſſe, & iuxta illud *Vlpianum* & *Paulum* Conſultos reſpondiſſe, adhuc vel fateri debet ipſum *Iuſtinianum* ✝ in promulgatione 23

d. l.

d.*l.quod certatum* non meminiſſe, vel ea inſuper habuiſſe, forſan quia ſuis temporib. experientia docuerat legitimum partum ante ſeptimum menſem poſſe obuenire: vnde his attentis, & naturæ variis ſucceſſibus regulam ipſe conſtituit, vt partus maturus & perfectus viuus totus prodiens, iuſtus & legitimus deinceps eſſet, ſine vlla temporis præfinitione.

Quid quòd *Sabinianorum*, & *Iuſtiniani* ſententia in d.*l.quod certatum* 24 diuerſa † videtur ab ea, quam *Vlpianus* & *Paulus* adſtruunt in d.*l.inteſtato*, *§.fin.* & in d.*l.ſeptimo menſe*, in quibus tantùm deciditur ſeptimo menſe natum puta à tempore nuptiarum, vel congreſſus coniugum, iuſtum filium eſſe: etenim *Proculiani* & *Sabiniani* in ſuis diſſidentibus ſententijs hoc vno conueniebant, vt partus legitimi tempora à die conceptionis more Philoſophorum & Medicorum non dinumerarent, ſed à vocis emiſſione, vel ex quo viuus natus eſſet, diiudicarent, Medicis & Naturalibus controuerſiis omiſſis. Cùm autem de tempore fœtus editi conſtabat, à die concubitus viri & mulieris ratione inita vtriuſque ſectæ Auctores credendum eſt, non negaſſe bimeſtrem aut trimeſtrem partum, aut vlterioris alterius temporis viuum editum, aut vocem (ſi pote eſt) emittentem, iuſtum filium non eſſe: is enim caſus manifeſtus & patens eſt, in quo coniecturæ *Sabinianorum* & *Proculianorum* admitti neutiquam poſſe videntur. Huic ergo partus naturalis conſtitutioni (cui nō conueniunt cauſæ & rationes, quibus moti fuerunt Iuriſconſulti ad decidendum, & aliter atque aliter ſentiendum) quæ noua egebat deciſione & definitione, obcurrerunt *Vlpianus* & *Paulus* in dictis legibus à reſcripto *Diui Pij*, & auctoritate *Hippocratis* eam adſtruentes.

Sed & *Vlpianum*, *Paulúmque* de hac ſola partus legitimi computatione loquutos apertè videtur comprobari ex d.*l.ſeptimo menſe*, ibi: *Et ideò credendum eſt, eum qui iuſtis nuptijs ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filium eſſe*, quaſi diceret *Paulus*, natum intra ſeptimum menſem à contractis nuptiis abortiuum ob celerem partum dici non poſſe, cùm ex ſententia doctiſſimi *Hippocratis* ſeptimo menſe perfectus partus naſcatur. Idémque innuit *Vlpian.* in d.*l.inteſtato*, *§ fin.* in illis verbis: *Nec videri in ſeruitutem conceptum, cùm mater ipſius ante centeſimum octogeſimum ſecundum diem eſſet manumiſſa*: etenim conſultatio à Pontificibus ad Imperatorem ibi remiſſa (vt iam diximus) id continebat, an natus à manumiſſa poſt centeſimum octogeſimum ſecundum diem à manumiſſione videretur natus & conceptus à matre libera? & *Diuus Pius* pro nato reſpondit, quia ſeptimo ineunte menſe partus ſit legitimus & naturalis, & fauore ingenuitatis & libertatis (pro qua multa contra iuris rigorem ſunt conſtituta, *l. generaliter 24. §. ſi quis ſeruo, D. de fideicommiſſ. liber. auth.*) præſumitur natus filius ille ſeptimo, & non vlteriore menſe. Agit ergo *Vlpianus* cum *Paulo* de computatione temporis naturalis partus, cùm de initio conceptionis, vel re, vel præſumptione iuris conſtat, non verò de filiis natis conſtante matrimonio, aut patrum congreſſu anteriore, à quo ratio temporis partus deſumi non poſſet: quo caſu procedunt & loquuntur diſſidentes ſententiæ *Proculianorum* & *Sabinianorum* frequentioribus dubiis ſuper hac re obcurrentes. Ex quibus propoſitæ obiectioni à deciſionibus *Vlpiani* & *Pauli* ex integro fit ſatis.

Hæc ita ſe habebant ex Iure Digeſtorum, cùm *Iuſtiniani* † ad *Sabinia-* 25

norum ſententiam magis inclinans in *d.l.quod certatum 3. C.de poſthum.heredib.inſtituend.* nouum ibidem ius conſtituit, vt apertè demõſtrant illa priora verba: *quod certatum eſt apud veteres, nos decidimus*, & verbum *ſancimus*, quo vtitur in deciſione: conſiderauit enim prouidus iſte Imperator generali & indiſtincta *Sabinianorum* ſententia admiſſa paſſim poſſe euenire, vt fœtus nondum maturi & imperfecti, nec ad viuendum apti (vt puta, bimeſtres & trimeſtres illicò deceſſuri) teſtamenta paterna rumperent & ſucceſſiones incaſſum verterent, & inde ſtatuit, congruo tempore in ventre adſportatum viuum perfectè natum. hoc eſt, maturum, & ſuo naturali tempore editum (vt latè demonſtrauimus & probauimus *ſuprà in cap.6.*) teſtamentum rumpere, hoc tantummodo ſupplens, & addens *Sabinianorum* ſententiæ. Nec enim nouè aliquid induxit poſterioribus *textu* illis verbis: *Hoc tantummodo requirendo: Si viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium*: nam idem anteà ſenſerant *Sabinus*, eiúſque ſequaces, & ſubpoſuit *Vlpianus* in *d.l.quod dicitur* dum mutilos, vel imperfectos (quales ſunt ſedigiti, vel tribus manibus, aut pedibus nati, & quicumque alij membrorum humanorum officia ampliarunt, denotati per verba illa: *Non integrum animal*, qui longè differunt à monſtroſis & prodigioſis, iuxta notata *infr. in cap.17.*) ad ſucceſſionem admiſit. Non tamen ideò dicas abs re *Iuſtinianum* iſta expreſſiſſe, nam cùm definiret partum ad ſucceſſionem admittendum, id pluribus (vt res ipſa exigebat) declarauit verbis illis: *Sancimus, ſi viuus perfectè natus eſt, licèt illicò poſt quàm in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis deceſſit, nihilominus teſtamentum rumpi: hoc tantummodo requirendo, ſi viuus totus ad orbem proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium.* Abeant ergo, qui putarint, *Iuſtiniani* & *Sabinianorum* eandem in omnibus fuiſſe ſententiam: nec agnoſcunt, quod is Imperator nouè ſtatuerit, & *Sabinianorũ* adſenſui inſuperaddiderit iuſtiſſima motus cauſa, quę noua indigebat præcautione, & prouiſione, ex proximè dictis.

Sed hæc (quæ ex præcitatis legibus deprompſi, & vti Iuriſconſultus adprobo) mihi altiùs, † vt Philoſophum decent, conſideranti omnino diſplicent, quin vera naturæ ratione attenta, *Proculianorum* ſententiam & regulam à vocis emiſſione deſumptam certiorem, & multò aptiorem diiudico, & inſuper *Sabinianorum* diſſenſus cauſam natura non ſubſiſtere verius exiſtimo. 26

Primum clarè probari videtur ex *Ariſtotele lib.7. de animal. hiſtor. cap.10.* vbi vocem ab his tantùm edi poſſe ſubponit, qui perfectè, temporéque congruo nati ſunt, de quibus ἐξελθόντα δ' ἀθὺς (inquit) φθέγγεται, id eſt, *egreſſi ſtatim vocem emittunt.* Vt enim ſermonem exprimere illi ſoli poſſunt, quibus (vt ait *Hippocrates in libello de carnibus*) toto corpore ſpiritum trahere datum eſt in ſuas concauitates, qui foras pulſus ſtrepitum facit: *Caput enim reſonat, lingua verò in faucibus interſeptum ſuo adpulſu firmat, & in palatum ac dentes impingens clarum reddit:* ita ad efformandã vocem, quæ infantium vagitui ineſt, opus eſt membris ſolidis & perfectis aërem percipientibus, & iterum percutientibus, firma gutturis motione: quod his tantùm euenire poteſt, qui apto & maturo tempore nati fuerint, vt *Proculiani* ſubponebant, ita quæſtionem propoſitam in dict. *l.quod certatum 3. Cod. de poſthumis heredibus inſtituendis*, mira ſubtilitate decidentes: quod proprium

proprium fuit *Labeonis* huius ſcholæ Principis, de quo *Pomponius* in *l.2. §. poſt hunc*, verſ. *hi duo*, *D. de orig. iur.* *Labeo* (inquit) *ingenij qualitate & fiducia doctrinæ, qui & ceteris operis ſapientiæ operam dederat, plurima innouare inſtituit.*

Sabinianorum verò diſſenſum (eo nixum fundamēto, vt colligitur ex d. *l. quod certatum*, quòd poſſet homo perfectus & maturus naſci, & vocem non emittere, vt puta, ſi mutus naſceretur) facilè improbabis ex *Hippocr. ſupr.* relato d. *libel. de carn.* in illis verbis: (præcedentia iam expenſa ſunt ſequentibus) *Quòd niſi lingua ſuo ſemper appulſu formauerit, non diſtinctè homo loqueretur, ſed ſingula vnam natura vocem ederent, cuius rei indicio ſunt muti à primo ortu, qui diſtinctè loqui nequeunt, ſed ſolam vocem edunt.* Ecce *Hippocratem* contra *Sabinianos* vocis emiſſionem à primo ortu mutis concedentem, id quod ego ab expertis conſtanter audiui.

Neque his obſtat *Ariſtot. ſectio. 11. problem. 2.* vbi ita ait: *Muti autem per nares vocem extendunt, eò namque ſpiritus illorum compellitur, quia ore compreſſi ſunt: quod compreſſum ideò eſt, quia lingua his ad vocem reddendam vſui nullatenus eſt.* Nam dictio illa, *vocem*, ſermonem articulatum denotat, vt in eadem *ſect. probl. 60.* (Etenim de voce iſta articulata clarè & ſonorè emittenda plura antiquitùs fuerunt præcepta, vt patet ab *Stobæo Eclog. Phyſi. lib. 1. tit. de voce*, *Galeno in libro de fœtuum formatione, cap. vlt.* ita dicente: *Nam qui de elemētaribus vocibus ſcribere adgreſſi ſunt, adeò proceſſere, vt definierint, quænam formata lingua ad dentes qui inciſorij vocantur, vel ſuperioris, vel inferioris maxillæ, quæ item ad palatum, aut ad aliquam aliam partem reflexa pronūtientur: quemadmodum etiam ſpiritum, qui è gutture aſcendit, interdum ad narium foramina peruenire inquiunt, interdū aperto ore efflari, atque eum modò copioſum atque vniuerſum, modò paucū paulatim exire.* Hincque percipies, quid *fuſcæ* vocis nomine innuerit *Sueton. in Nerone cap. 20.* vbi *Pulmanus* aptè ait: *Fuſca vox eſt, quam Græci μέλαιναν vocant, quæ nec candida, nec clara eſt*, & proſequitur *Turneb. lib. 24. cap. 6. & lib. 27. cap. 8.*) At nos loquimur de nuda, & inarticulata voce, diſſonóve ſono ab ore vagientis infantis procedēti: quo ſenſu *vocis* verbum vſurpauit idem Philoſophus *ſectio. 19. problem. 11.* & d. *problem. 2. ſect. 11.* dum vocem & per nares emitti ratus eſt in verbis *ſupr.* relatis. Et ob id omnibus ferè animantibus conceſſam ſupponit d. *ſect. 11. problem. 24. 40. & 57.* Et ab iiſdem ea in magniuoca & grauiuoca diuiſit idem *Philoſophus in libris de anima*, & latiùs *lib. 5. de generat. animal. cap. 7.* Qui *lib. 6. de hiſtor. animal. cap. 28.* ſues vocē emittere dixit. Cùm enim vox (vt ex *Platone in Timæo* definit *Plutarchus lib. 4. de placitis Philoſophorum cap. 19*) ſpiritus ſit ab animo eductus, & ictus aëris (id quod ex pluribus probat *Ariſtotel. lib. 2 de anima. cap. 8. ad finem*, *A. Gellius lib. 10. Noct. Atticar. cap. 26.* *Lactant. in libello de opificio Dei, cap. 15.* nouiſſimè *Pet. Garſia de locis affect. diſputat. 35 per totam.*) Et vt cecinit *Lucretius* (vocem corpoream eſſe contendens) dict. *lib. 4. de rerum natura*:

Corpoream quoque enim vocem conſtare fatendum eſt,
Et ſonitum, quoniam poſſunt impellere ſenſus
Præterradit enim vox fauces ſæpe: facitque
Aſperiora foras, gradiens arteria clamor,
Quippè per anguſtū turba maiore coorta
Ire foras, vbi cœperunt primordia vocum,

Scilicet expletis quoque ianua raditur oris.

planè conſequimur, mutos recèns natos vocem (nam de articulata non loquimur, quæ vocis illuſtrat conceptum) ac ceteros emittere, id eſt, vagitum, *Ouid. Epiſt.* 11.

Vagitus dedit ille miſer, ſenſiſſe putares
Quáque ſuum poterat voce rogabat auum.

Faciunt tradita à *Marſilio Ficino* (quattuor genera vocis deſignante) *in Platon. de Republ. lib.* 3.

Cùm autem in vagitus, ploratus, garritus, vlulatus, planctus, eiulatus, & ſingultus, muti ſemper & omni tempore natura ſint proniores ab aſſuefactiore gutturis motione nemo ſanè dicere poterit prioris ortus tempore mutos vocis expertes eſſe.

Et quis dicere audebit, mutum excipi ab illa mortalibus communi regula naturæ, quæ *eos vitam vagitu ſalutare coëgit*? vt ex *Tertulliano* memini me tradidiſſe *ſupr. capit.* 4. Cui concinunt illa *Plinij lib 7 in proœmio*, (alibi per me expenſa) *Natura nouerca etiam hominem natali die abijcit, ad vagitus ſtatim & ploratum: nullúmque tot animalium aliud ad lachrymas, & has protinus vita principio*, Iulius *Solinus in Polyhiſtore cap.* 4 *Naſcentium vox prima vagitus*, & Lucretius *lib.* 5. *de natura rerum*:

——— *Cùm primum in luminis oras*
Nixibus ex aluo matris natura profudit:
Vagitúque locum lugubri complet, vt æquum'ſt
Cui tantùm in vita reſtet tranſire malorum.

Statius *lib.* 2. *Syluarum in Genethliaco Lucani*:

Primo murmure dulce vagientem
Blando Caliope ſinu recepit.

Et inde *Vaticanum* Deum eum appellauit cæca Antiquitas (vt ait *A Gellius lib.* 16. *Noct. Attic. cap.* 17. & *D. Auguſt. lib.* 4. *de Ciuit.* Dei, *cap.* 8.) *penes quem eſſent vocis humanæ initia, quoniam pueri ſimulátque parti ſunt eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano ſyllaba eſt. Idcircò vagire dicitur exprimente verbo ſonum vocis recentis.*

Demum prædicta omnia inſigniter comprobantur *Sapient. cap.* 7. *verſ.* 3. *Primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans.*

Neque obſtabit, ſi dicas cum *Alexand. Aphrodiſ. Sorano.* & aliis (quos refert *Gundiſaluus Ceruantes ad dictum cap.* 7. *Sapient. verſ.* 3. verſic. *Tertia propoſitio*) & demum cum *Iulio Scaligero in commento ad dictum cap.* 10. *lib.* 7. *de animal. hiſtor.* hoc ἐπὶ πολλὺ *frequentiùs euenire, nam multi* (ait ille) *clamant, ratio eſt, quia vox data eſt animalibus ad animi interpretationem, vt de lingua ait Lucretius, ſed animi affectiones ex affecto corpore variantur, maxime autem mutationes fiunt in infante recèns edito è tenebris in lucem, è calido in frigidum: obſtetricis attrectatione. Poſtremò cùm vox ſit aëris percuſſio ex aëre prodeũte à pulmone animalis, neceſſe eſt poſt longam ſpiritus contentionem vocem emitti. Laborauit autem infans in veſtibulo illo, etiã nonnulli ſuffocãtur, aut atri exeunt.* His enim vltimis *Scaliger iſte* denotare contendit vagitui communi infantium ſanguinolentorum externas adeſſe cauſas, híſque ceſſantibus ceſſare vagitum: idque aliquando contingere (quæ ſi vera eſſent, & *Proculianorum* perfecti partus, & naturalis indiciũ à vocis emiſſione ſumptum omnino corrueret) Nam iſta mihi non probantur, qui video totum contrarium ſubpoſuiſſe naturalium rerum primores Auctores, dum naſcentes illicò ac lucem vident vagire: riſum verò in quadrageſimum diem differri adſeuerarunt *Ariſtoteles lib.* 7. *de hiſtor. animal.* d. *cap.* 10. & *Solinus cap.* 4. *Naſcentium vox prima vagitus eſt, lætitia enim ſenſus diſ-*

ſus differtur in quadrageſimum diem: quibus adcinit *Plinius in proœmio d. lib. 7* in verbis *ſuprà* relatis, & ſequentibus illis: *At Herculè riſus præcox illi, & ce r imus ante quadrageſimum diem nulli datur.*

Sed nec ipſe *Iulius Scaliger* ſibi ipſi conſtare videtur, dum in verbis iam relatis cauſas naturales & externas vagitus infantium ſimul immiſcet. Ad hæc naturalium cauſarum effectus ijdem ſemper ſunt, nec vnus, altérve caſus extra ordinem contingens ius naturæ mutat, nam & de Zoroaſtro referunt *Plinius lib. 7. cap. 16. & Solinus d. c. 4.* eodem die quo editus eſt riſiſſe: hoc autem quæ dicta manent de riſu quadrageſimo die infantibus obuenienti, non immutat.

Et ab hac conſideratione obicem illum alterum vitabis alicuius fortè an rigidi, dictis obponentis, contingere poſſe vt infantulus liuidus & contuſus ob labores in partu perpeſſos aliàs vitalis vocem non emitta, vt agnouit ex noſtris *Menochius f 284. num. 30.* quem poſt *Tuſchum* laudat & refert *Marius Gurba in conſuetudin. Senat. Meſſanenſ. cap. 10. l. f. 1. n. 10. & 11.* Facilè namque reſpõdetur, ſimilem partum vel plures dies viuere, quàm extra naturam natis datum eſt, & tunc nec *Proculianis* (intelligendis dubio procul de non emittente vocem,& illicò ab editione decedente) partus iſte abortiuus erit. Quòd ſi illicò decedat, cum abortiuum, ex quo vocem non emiſit, iſti cenſuerunt, hoc generaliori & obcurrentiori cauſę, ab immaturitate prouenient, tribuentes. Sicuti ex contrario robuſtiores regulariter ſtatim poſt exitum plorantes (vt prædiximus) alui & veſicæ ſimul excrementa ſtatim ab editione emittunt, mammas oblatas ſedulò ſuggũt, oculos ad lucẽ intrepidè aperiunt, & manum vtramque iactant, velut alacritatis ſigna exhibentes. Meritò ergo ad dignoſcendum maturum partum *Proculiani* vocis emiſſionem attendebãt, vt quæ perfectionem denotat, & robuſtitatem ſubponit. Quòd ſi inſtes, infantem liuidum & contuſum (in propoſito exemplo) iuſto tempore natum & illicò ante vocis emiſſionẽ decedentem ſecundùm naturam editum (quod *Proculiani* negant) Reſpond. hoc ipſos non negare, caſum tamen iſtum inſolitum, velut Choromandarum, qui ſine voce, Aſtomorum, qui ſine ore naſcuntur (de quibus *Plinius lib. 7. cap. 2.*) regula generali inuoluiſſe. *Nec enim nouum eſt* (vt ait *Tacitus in fine huius capitis* referendus) *legem aut diſpoſitionem generalem multitudini conſulentem aliquibus iniuriam inferre.*

A quibus omnibus clarè conſequimur, *Proculianorum* ſententiam in regulis naturæ veram fuiſſe, & contrariam *Sabinianorum* ſuſtinẽri non potuiſſe. At nos eam nihiloſeciùs amplecti debemus, quia *Iuſtiniano*, imò verius *Triboniano* placuit in *d. l. quod certatum 3. C. de poſthum. hæredib. inſtituend.* cum declaratione iam *ſupr.* adnotata.

Cùm autem iſta Iure Cõmuni † & Codicis ita eſſent compoſita, ac prædiximus, Iure noſtro Patrio aliter atque aliter diuerſis temporibus fuerunt deciſa: & quidem primis illis, in quibus Hiſpaniæ ſub Gothorum Imperio fuêre, latæ ſunt duæ inſignes *leges* (idem ferè decidentes) *17. Cindaſuinthi, & 18. Receſuinthi tit. 2. de ſucceſſionibus lib. 4. legis Gothorum* (quæ in *libro Fori* antiqui, quem nos *Fuero iuzgo* appellamus noſtro idiomate conſcripto ſunt etiam *17. & 18. tit. 2. lib. 4.*) quarum prima ita ait: *Interdum rem dubiam niſi ratiocinius diſceptatio deducat in lucem frequenter hanc ambiguitas præcipitat in errorem: conten-* 27

dant namque plurimi, ſi genitus infans non longe defunctus hereditatis parentum poſſit iura ſortiri? quorum litibus hos ponit ratio modos. Naturæ ratio ita condita manet, talique vſu decurrit, ne is qui naſcitur priùs aliud quàm ſe ſuſcipientem adſumat heredem: & de tenebris genitalibus prodiens illarum rerum ſentiat tactum, quarum hunc partibus conſtat eſſe concretum. Quo ergo ordine liberè capiat hereditatem terrenæ poſſeſſionis, qui vix extremæ capit primordia lucis? Quíque vix ſortitus eſt vſum elementorum, quibus concretus eſt, quomodo ſortietur bona rerum, ad quarum dominium natus non eſt? Quémque non hereditauit producta lux cæli, qualiter morte contractum improuiſa, ditabit portio mundi? Quaue etiam ratione adgredietur viuentium iura, cui vicinius fuit mortem adijſſe quàm vitam? Sicque naufragijs in medio lucis anguſtias mox genitales exijt, mox fatales relapſus eſt in tenebras. Vt ergo proximis arenubus ad ſubuerſionem huius aditus referetur, & ipſa defuncti vita comprobetur, ſi verè clara ſit vita, atque hanc ipſam, licet parui temporis vitam comitetur æternæ participatio vitæ, non aliter in vtroque ſexu hereditatem capiat, qui naſcitur, niſi poſt natiuitatis ortum, & ſacri Baptiſmatis gratiam conſequatur, & decem dierum ſpatij vixiſſe probetur, vt ſucceſſoris patris, vel matris perſona, quæ per hunc paruulum terrenæ cupit hereditatis adquirere commoda ante morituro æternæ manſionis præparet vitam, & ita demum adſequatur viuens cum rebus labentibus terrenam, ſicque ſalutari commercio, dum hereditat ille cælum, hereditet iſte ſeculũ: dum illi prouidentur cæleſtia, iſti permittatur adire terrena: dumque adſequitur ille vitalia, conquirat iſte caduca, vt etſi defunctus terrena huius nõ potuit poſſidere, terreno ſaltem comparato iure cæleſte lucrũ valeat obtinere. Lex verò ſequens ordine 18. ita ait: *Patre defuncto, ſi filius, filiáve decem, ſiue amplius, vel infra diebus viuens baptizatus ab hac vita deceſſerit, quidquid de facultate patris competere poterat, mater ſibi debeat vendicare. Itémque matre defuncta non aliter defuncti filij portionem pater obtineat, niſi natum filium, filiámve decem diebus, ſiue amplius, vel infra vixiſſe, fuiſſéque baptizatos edoceat*, &c. Harum legum verba retuliſſe liceat, vt quæ ſingulares: & quia Vviſogothorum, ſiue Gothorum noſtrorum Regum ſunt, qui Hiſpaniam tenuerunt, & à Toletana ciuitate eam gubernarunt: & vt omnibus innoteſcat, à legibus Hiſpanis ortum habuiſſe, quod Iuris Canonici Interpretes adnotarunt in *cap. nam & ego 3. de verbor. ſignific.* partum ſacro Baptiſmate renaſci debêre, vt ſucceſſionis & tranſmiſſionis hereditatis capax ſit.

Sub hæc † inueteratus noſtrorum mos & vſus expreſſus in *l. 3. tit. 6. lib. 3. Fori* ſtatuit, filium recèns natum ad bona parentum admittendum, dum tamen fuerit baptizatus, nullo alio adhibito requiſito, aut temporum interuallo, vt in prioribus Gothorum legibus proximè relatis. 28

A. Rex † Alphonſus XI. re & cognomento SAPIENS prædicta omnia interuertit in *l. 4. tit. 23. part. 4.* vbi regulam generalem conſtituit, & legitimum partum à principio ſeptimi menſis vſque in finem decimi circumſcribit, & vltra tempora iſta natum iuſtum filium nõ eſſe decernit, his verbis (à *d. l. ſeptimo menſe*, & à *d. l. anteſtato. §. 3.* & à *Nouella Iuſtinian.* 39 quæ eſt *Authent. de reſt. & ea quæ parit, collat.* 4.) deſumptis: *I porras fue vn Filoſofo en el arte de la fiſica, e dixo, que lo mas que la muger preñada puede traer la criatura en el vietre ſon diez meſes e porẽde ſi deſde el dia de la muerte de ſu marido faſta ſeis meſes pareſſe ſu muger, legitima ſeria la criatura que naſciere, ſe* 29

entiende

entiende que es de ſu marido, maguer en tal tiempo ſea nacida, ſolo que ella viuieſſe con ſu marido à la ſazon que ſino. Otroſi dixo eſte Filoſofo, que la criatura que naciere faſta en los ſiete meſes, que ſolo tenga ſu nacimiento vn dia del ſeteno mes q̃ es cumplida è viuidera, è deue ſer tenida tal criatura por legitima del padre, & de la madre, que eran caſados, è viuen en vno a la ſazon q̃ la concibio. Eſto miſmo debe ſer juzgado de la que naſce faſta en los nueue meſes: è eſte cuento es mas vſado que los otros. Mas ſi la naſcencia de la criatura tañe vn dia del onzeno deſpues de la muerte del padre, non debe ſer contado por ſu fijo. Non enim Legiſlator *Hippocratis* ſententiæ relatione contentus fuit, ſed vltra progreditur iuxta ea diſponens, & ad iuſti filij, ſubceſſioniſque capacis definitionem inferens in verſic. *E por ende*, & in verſic. *Otroſi*, ibi: *Es cumplida è viuidera, è debe ſer tenida tal criatura por legitima del padre è de la madre, que eran caſados*: & in verſic. *Eſſomiſmo*, ibi: *Non debe ſer contado por ſu fijo*: quæ omnia aperrè demonſtrant, in illa lege partus legitimi tempora præfinita fuiſſe à principio menſis ſeptimi vſque in finem decimi, & vltra terminos illos natum, vt abortiuum, & inlegitimum abieciſſe Legiſlatorem. Quod tamen limitandum & declarandũ duco iuxta *ſuprà* tradita *num.* 24. ita vt *lege* iſta *partita Iuſtinian.* deciſionem in dict. *l. 3. C. de poſthum. heredib. inſtit.* non excludamus.

30 Demum legum Taurinarum † conditores tempore Reginæ & dominæ noſtræ Ioannæ, velùt prædictæ *legis* 4. *partitæ* obliti conſtitutionem *Iuſtiniani* in d. *l. quod certatum* 4. *Cod. de poſthumis heredib. inſtituend.* (quæ vna eſt ex quinquaginta deciſionibus nouo Codice inſertis) amplexi videntur, hoc tantùm addentes, & ſimul requirentes, vt editus partus maturus & perfectus vigintiquattuor horas viuat, & ſacro Baptiſmate renaſcatur, vt legibus Gothorum & Regis Alphonſi IX. anteà diſpoſitum erat, ait namque *lex* 13. *Tauri*: *Por euitar muchas dudas, que ſuelen ocurrir cerca de los hijos que mueren rezien nacidos, ſobre ſi ſon naturalmente naſcidos, ò ſi ſon abortiuos: Ordenamos i mandamos, que el tal hijo ſe diga que naturalmente es naſcido, i que no es abortiuo quando naſcio viuo todo, i que alomenos deſpues de naſcido viuio veintiquatro horas naturales, i fue baptizado antes que murieſſe: i ſi de otra manera naſcido murio dentro del dicho termino, ò no fue baptizado, Mandamos que el tal hijo ſea auido por abortiuo, i que no pueda heredar ſus padres, ni a ſus madres, ni a ſus deſcendientes. Pero ſi por auſenſia del marido, o por el tiempo del caſamiento claramente ſe probaſſe que naſcio en tiempo que no podia viuir naturalmente, Mandamos, que aunque concurran en el dicho hijo las calidades ſuſodichas, que no ſea auido por natural ni legitimo.* Ea enim verba proœmialia: *Por euitar muchas dudas*, reſpiciunt illa d. *l. quod certatum*: *Quod certatum eſt apud veteres*, & illa: *Dubitabatur, ſi is poſthumus ruptum facere teſtamentum poſſit, & veterum animi turbati ſunt, quid de paterno elogio ſtatuendum ſit*: Illa verò deciſionis, quæ ſequuntur: *Ordenamos, que el tal hijo ſe diga que naturalmente es nacido, que naſcio viuo todo*, illis reſpõdent: *Sancimus, ſi viuus ad orbem totus proceſſit*: Sed & illis: *Pero ſi ſe probaſſe que naſcio en tiempo que no podia viuir naturalmente*, &c. concinunt illa: *Si viuus perfectè natus eſt*, iunctis his quæ in eorum interpretatione adnotauimus *ſupra in cap.* 6. In reliquis verò componenda & ſubplenda † videtur de- 31
ciſio dict. *l.* 13. *Tauri* à dict. *l. quod certatum*, præcipuè in his quæ *Iuſtinianus* diſertè ad finem *legis* requirit, dicens: *Hoc tantummodo requirendo*,

ſi viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium. Niſi mauis dicere hoc ipſum ſuppoſuiſſe d. *l.* 13. dum in recens nato, vt iuſtus filius dici poſſit, requirit Baptiſmum, quo tantùm homo ablui poteſt, non verò fœtus imperfectus humanam non habens formam, vt ſæpè & ſæpius adcidere ſolet, ex notatis in *cap.* 6. & latiùs adducendis in *cap.* 17.

His ergo præmiſſis & enatratis ita partus naturalis & legitimi conſtitutionem (quoad nos adtinet) componendam † cenſeo: vt Iure Digeſtorum 32 res diſſidio plena fuerit, *Proculianis* adſeuerantibus, partum legitimum cēſendum quemcunque vocem tempore editionis emittentem: *Sabinianis* verò contendentibus legitimum itidem partum eum eſſe, qui viuus natus eſt, licèt illicò deceſſerit, nulla habita ratione, an maturus eſſet, & diù viuere aptus.

Poſthæc *Vlpianus & Paulus* in d. *l. inteſtato* 3. §. *fin. D. de ſuis & legitimis heredib.* & in *l. ſeptimo menſe* 12. *D. de ſtatu homin.* in cauſis particularibus ex ſententia *Hippocratis*, & reſcripto *D. Pij* attento, partus legitimi initium à ſeptimo menſe deſumpſerunt.

At *Iuſtinianus* in d. *l. quod certatum* 3. *C. de poſthum. heredib. inſtituend.* rem hanc generaliore regula compoſuit, ſtatuens, partum legitimum iudicandum eum, qui viuus perfectè natus eſt, ad orbem totus procedens, & ad nullum declinans monſtrum vel prodigium: quæ verba aptè comprehendunt quinquemeſtrem, vt quem experientia & rerum ſucceſſus demonſtrarunt partum naturalem & vitalem eſſe, ex traditis per nos *ſuprà iſto cap.*

Eodem ſenſu ſunt adcipiendæ d. *ll.* 17. *&* 18. *tit.* 2. *lib.* 4. *legis Vviſogothorum* (quarum verba retulimus *ſuprà*.) ita vt quinquemeſtres & ſemeſtres in Baptiſmate renati, & decem dies (de quibus ibi fit mentio) viuentes, ſint iuſti filij, & ſucceſſionis capaces: leges enim contentæ *in libris* 12. quos appellamus *Legis Vviſogothorum* (Latino ſanè ſermone conſcriptæ) ad æmulationem & imitationem Codicis Iuſtinianæi editæ ſunt, & vti deptomptæ ex Iure Ciuili ſæpè allegantur ab his quæ dexteriùs illud fuerunt interpretati, vt optimè adnotauit *Iacob. Cuiacius lib.* 2. *de feudis, tit.* 11. vbi etiam notat (& cum eo *Anton. Auguſtinus lib.* 2. *dialog.* 10. *de emend. Gratian.*) ex dictis legibus planè colligi, gentem Gothorum inſigni fortitudine pollentem, quæ in Hiſpania conſedit, ceteris cultiorem fuiſſe: vt inde iuſtè gloriemur ab hiſce originem ducere.

At attento eodem Iure noſtro Patrio in dict. *l.* 4. *tit.* 2. *part.* 4. res iſta aliter † decidenda eſt, cùm enim 33 in ea lege partui naturali terminus certus præfiniatur ab initio ſeptimi menſis in finem vſque decimi, & ceteri partus vt inlegitimi excludantur & improbentur, iuxta *ſupra* tradita, nobis certè præcluſa via eſt aliter ſtatuendi: & conſequenter quinquemeſtres aut ſemeſtres partus, etſi diù vixerint, apud nos abortiui, inlegitimique erunt cenſendi: quemadmodum & vndecimeſtres, quorum rationem inibimus, & latè proſequemur in *cap.* 14. Id quod intelligendum duco cum moderamine iam per nos adducto & prænotato *ſuprà num.* 24. *&* 29.

Nec contrarium rectè adſtruet, qui *legis* 13. *Tauri* † auctoritate innixus il- 34 lis verbis: *Pero ſi claramente ſe probaſſe, que nacio en tiempo que no podia viuir naturalmente*, &c. dixerit quinquemeſtri aut ſemeſtri baptizato, & vigintiquartuor horas viuēti nil deeſſe quominus iuſtus filius ſit cenſendus (cùm expe-

experientia diuerſorum caſuum clariſſimè demonſtrauerit hiſce temporibus, & terminis partum naturalem & vitalem euadere, ex iam dictis *ſupr.*) Nam reſpondemus, verba iſta *l.* 13. *Tauri* (quidquid *ſupr.* adſtruxerimus in ea componenda cum *l. quod certatum, C. de poſthum. hered. inſt.* vt ἀντιλέγειν viderentur) potiùs referri debêre ad *legem* anteriorem Patriam *partita*, quàm ad exteram illam (qua non adſtringimur) *Iuſtiniani*; ita vt probatio clariſſima (de qua in d. *l.* 13. *Tauri*) eruatur ab editione conceptus & fœtus ante ſeptimum menſem, vel vltra decimum, computatione facta iuxta dicenda *infrà in cap.* 12. & conſiderato tempore nuptiarum, vel abſentiæ viri, vt in d. *l. Tauri.* Video iſta nimium vrgêre, & duritie non carêre fateor, duram legem, at ita ſcripta eſt, vt in ſimili aiebat *Vlpianus* in vulgari *l. proſpexerit, D. qui & à quibus manumiſſi liberi non fiant.*

35 His ſic conſtitutis, clariſſima † remanet illius apud Iuris Interpretes valdè agitatę quęſtionis reſolutio, An natus illicò decedens ſubcedat, & teſtamentum rumpat? In qua partem aientem defendit *Bald. conſ.* 128. *volum.* 1. *Corneus* in d. *l. quod certatum, C. de poſthum. hered. inſtit. Boer.* poſt alios, *deciſ.* 220. cum alijs relatis à *Peregrino de fideicommiſ. art.* 43. *num.* 19. Vbi in verſ. *ſed contra* plures negantes referr, maximè *Paulum* & *Alexandrum* in d. *l. quod certatum*, *Cumanum* & *Iaſonem* in d. *l. quod dicitur*, *Clarum* in §. *teſtamentum, quaſt.* 45. *Menoch. conſ.* 288. *n.* 2. Singulis namque concluſionibus (tempora diuerſa, & iura diſtinguentibus) facilè rem compones.

36 Earum prima ſit, tempore Digeſtorum ex *Proculianorum* † ſententia partum tantùm vocem emittentem ſubcedere & rumpere, d. *l. quod certatum.* At ex *Sabinianorum* placito quemcunque viuum editum (etſi vocem non emiſerit, nec maturo tempore lucem viderit) ſubceſſionis legitimæ capacem eſſe, d. *l. quod certatum*, *l. quod dicitur* 12. *D. de liber. & poſth.* cum adductis *ſupr.* & hoc caſu dubio procul admittenda eſt opinio *Baldi* & aliorum *ſup.* relatorum.

Secvnda concluſio, Iure nouiore *Iuſtinia.* in d. *l. quod certatũ* † *C. de poſth. hered. inſt.* non quilibet partus viuus editus admittẽdus venit, ſed qui perfectè natus fuerit, hoc eſt, maturo tẽpore, quo ſoſpes & ſuperſtes eſſe poſſit, vt latè demõſtrat *Iuſtinia.* illis verbis (iam per nos enodatis *ſupr. c.* 6.) *Si viuus perfectè natus eſt*: quibus ſeclũ trimeſtres aut quadrimeſtres (quos ſupereſſe non poſſe experientia ſemper demonſtrauit iuxta tradita *ſupr. in c.* 8.) nulli dubiũ eſt, nõ ſubcedere, teſtamentúmve rumpere. Et hoc caſu dubio procul procedit opinio *Pauli* & *Cumani ſupr.* relatorum cum alijs. 37

Sed dubium † maximum hîc incidit, de quinquemeſtribus & ſemeſtribus (qui viui editi ſunt) an veniant admittendi attenta deciſione d. *l. quod certatum*? Et ſanè hoc caſu ego probo *Baldi* & aliorum *ſupr.* citatorum ſententiam, cùm videam experientiam poſt tempora *Hippoc.* & *Ariſtot.* demonſtraſſe, iſtos naſci aliquando vitales, iuxta latè iam tradita, eos ergo vti perfectè natos amplectetur iſta *Iuſtiniani* conſtitutio, attenta regula *l. ſi maior* 12. *C. de legit. her.* *l. antiqui*, cum ibi notatis, *D. ſi pars her. pet.* Ea enim quæ ſecundùm naturam obueniunt, licèt rarò accidant, ſemper conſiderantur, vt probabimus in *cap.* 11. 38

Ab iſtis etiã reſultat certa reſolutio illius quæſtionis † à noſtris diſcuſſæ, An quinquemeſtres & ſemeſtres faciant deficere conditionem: *Si ſine liberis deceſſerit*? In qua diſſidentes videbis Auctores relatos à *Menochio.* 39

(quem pro multis allegatum volo) *de præſumpt.lib.4.præſ.89.nu.11.* vbi cum communiore peſſimè reſoluit, horum natiuitate conditionem non videri exſtitiſſe, quod Iure tantùm noſtro Regio attento, & quidem ſuis certis caſibus, locum habebit, ex dicendis illico.

TERTIA concluſiones iſta noſtris
40 legibus Patriis aliter † atque aliter decidenda venit, etenim attentis dictis legibus 17.& 18.*titul.2.lib.4.legis Gothor.* omnis fœtus viuus natus, qui baptizatus fuerit, & decem ſuperuixerit dies, admittendus venit ſine vlla diſtinctione ſeu portis ita vt quadrimeſtres & tri meſtres (ſi pote fuerit dies iſtos tanto tempore perdurare) ſuccedant, rumpantque teſtamenta: ideò enim Leg. ſlator. prouidè ſuperuiuentiam illam decem dierum requirunt, vt à prolixa & difficili temporum computatione partus quilibet editus liber eſſet.

Hoc autem ampliauit d.*l.3.titul.6. lib.3. Fori*, quæ in admiſſione partus recèns editi id tantùm exigit, vt viuus partus ſacro Baptiſmate ab originali culpa ſit liberatus. At attenta *l.4.titul. 23.p.4.* aliter res iſta terminabitur, nec vllus quinquemeſtris aut ſemeſtris, aut decimeſtris admittetur, etſi plures vixerint dies, cùm lex illa hos omnes à ſucceſſionibus & nomine filiorum excludat, illoſque tantùm admittat, qui à ſeptimo decimum vſque menſem nati fuerint. Quod tamen intellige iuxta tradita *ſupr. num.* 24. 29. & 34.

Demum ex *l.13. Tauri*, quæ eſt *l.2. tit.8.lib.5. Recop.* admittendi tantùm veniunt ſeptimo vſque ad decimum menſem nati iuxta d.*l. partit.* hoc addito, quòd à tempore natiuitatis 24. ſuperuiuentes horis ſimul fuerint baptizati: etenim huius legis deciſio reſtringi omnino debet) iuxta ea quæ notauimus *hoc cap.* & *ſupr. in cap.*8. cum *Matienzo* & *Azeuedo* ibi relatis) ad præcedentem *legem partitæ*, ita vt illa verba: *Pero ſi por el abſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento claramente ſe probaſſe, que nacio en tiempo que no podia viuir naturalmẽte*, &c. ſuppleantur à d.*l.4.partitæ*, quæ eos tantùm naturaliter viuere poſſe decidit, qui à ſeptimo decimum vſque menſem editi fuerint. Et hac ſanè regula & generali determinatione partus (qui confingi & ſubponi facilè poterant) vitabuntur, & alia ſimilia diſertè adnotata à *Bonauent.* in compendioſa diſputatione *de octome.partus natu.c.5.* Et ita quidem rem iſtam ſeriam & ſcitu dignam vltra omnes componendam exiſtimamus.

Sub hæc diſquirendum nobis nouè eſt, An mulieribus tertio, quarto, quinto vel ſexto menſibus parturientibus vel vndecimo à viri abſentia vel infirmitate permanente, tales filij cenſendi ſint inlegitimi & adulterini, vt ipſæ poſſint accuſari, † & *lege Iulia de adult.* damnari? Et ſanè ad huius quæ- 41
ſtionis reſolutionem (quam in his terminis nullibi inuenio tractatam) animaduerto, verba illa diſiunctiua d. *l.13.Tauri: O por el abſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento*, diuerſimodè operari circa probationem partus, qui legitimus eſſe nequit: nam ex computatione à tempore contracti matrimonij facta, probatur quis abortiuus, nec editus ſeptimeſtri tempore (*lege* illa *part.4.* requiſito) aut vlteriore. Ex abſentia verò mariti probatur partus inlegitimus, quia vndecimo, duodecimo, aut vlterioribus menſibus natus eſt, à prædicta abſentia vel infirmitate continua computandis iuxta ſententiam *Iuliani*, quem refert & laudat *Vlpian. in l. filium 6. verſ. ſed ſi fingamus, D. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.* & in *l.1.§. idem Iulianus.*

nu, D. de liber.agnoſc.iuncta emendatione *Lelij Taurel.* quam probat *Anton. Auguſtin.lib.1.emendat. iuris,cap. fin.*

His ſic præhabitis,tu dic,natos tertio aut quarto menſe à matrimonio inito, qui pluribus diebus vixerunt, & anniculi forſan euaſerunt, inlegitimos tantùm cenſendos, non verò adulterinos. Nec enim mulierem illam adulterij ream effici poſſe dices, quæ in matrimonium non peccauit, maximè ſi maritus imprægnationis conſcius eam duxit vxorem.

Sin autem quinto aut ſexto menſe poſt contractum matrimonium mulier pepererit, res ita decidenda erit, vt ex *lege Iuſtiniani* 3. *C.de poſthum. hered. inſtit.* partus legitimus cenſeatur, & mulier ab omni pœna ſit libera,iuxta tradita *ſupra.* Attenta verò *l.4.tit.* 23.*p.*4.& d.*l.*13. *Tauri* ſoboles ſit inlegitima,mulier verò *lege Iulia* damnari non poſſit, ex iam dictis circa quinquemeſtres & ſemeſtres parturitiones naturales.

Quòd ſi mulier vndecimo menſe, aut vlteriore tempore ab abſentia mariti pepererit, partus inlegitimus eſt,& mulier tanquam adultera poterit à marito accuſari, & à iudice damnari debet ſaltem pœna extraordinaria, iuxta tradita à *Farinac. de delict. carnis,quæſt.*142.*num.*111. & 112. vtpotè hac via & modo adulterio ad dictam pœnam plenè comprobato: quandoquidem omnibus incomperto eſt hoc delicti genus præſumptionibus & cõiecturis probari, *Gloſſa in cap. litteris, de præſumption.* cum pluribus adductis à *Marſcardo de probation. concl.* 57.à *num.*3.& *concl.*312.ex *n.*19. & *concl.* 452.*num.*10.*lib.*1.& *concl.*810.à *num.*1. & iterum *num.*22. *Menoch.de arbitr.lib.*2. *caſu* 116.*num.*11.& *de præſumption.lib.*1. *quæſt.*58.*nu.*3. *Azeued.in rubr. tit.*20.*lib.* 8. *Recop. num.*20. *Buccaren. de differen. inter iudicia ciuil. & crimin. differen.* 133.*nu.*1.

Sin autem maritus ciuiliter † ex- 42
periatur contra vxorem, ipſa quidem dotis amiſſione multabitur hoc caſu, ex *l.conſenſu, C.de repud.cap. plerumque de donatio. inter vir. & vxor.* iunctis his quæ ex *Farinac.* & aliis adnotauit *Buccaron.differ.*132.ex *num.* 12. ad *numer.* 15. vbi optimè & ſcitè diſtinguit inter actionem ciuilem & criminalem adulterij, cum *numeris antecedentibus* plura Iuriſconſulto indigna effudiſſet, maximè à *num.*1.

His adde,maritum cui partus prædicti quinquemeſtres, aut ſemeſtres adciderint, maximè ab vxore non integræ fidei & famæ poſſe tuta con-
ſcientia ab ea diuertere † ob violen- 43
tam præſumptionem conceptionis matrimonium præcedentis,ex his quæ adpoſitè adnotauit *P.Thom. Sanchez. lib.10.de matrim.diſput.12. num.*41. 43. & 45.*Ioan.Gutier.de matrim.quæſt.*129. *num.*19. *Farinac. de delict. carn. quæſt.* 143. *num.*10. à quibus ſupplenda ſunt quæ in propoſito tractant *Baſil. de Leon de matrim.lib.9.cap.16.Flamin.de Rubeis in tract. de adulter.cap.16.* verſ. *trigeſima ſecunda pœna.* Et iſta multo
magis † locum habebunt in partu vn- 44
decimo menſe poſt abſentiam, vel continuam infirmitatem mariti contingenti, ex iam dictis & dicendis in *cap.*14.

An autem adulterij præſumptio & pœna ceſſet in ea femina, † quæ cum 45
bonis & honeſtis moribus eſſet vndecimo menſe à morte mariti enixa eſt? diſquirimus *infr.* in d. *cap.*14. vbi dicta ab *A Gellio* in propoſito *lib.* 3. *Noct. Atticar.cap.*16. proſequemur & examinabimus.

Ab his quæ Iura Ciuilia & Regia
nobis ſubminiſtrarunt, clarè † patet, 46
eos Iuris Communis Auctores, qui

Digitized by Google

norum ſententiam magis inclinans in *d.l.quod certatum 3. C.de poſthum.heredib.inſtituend.* nouum ibidem ius conſtituit, vt apertè demõſtrant illa priora verba: *Quod certatum eſt apud veteres, nos decidimus*, & verbum *ſancimus*, quo vtitur in deciſione: conſiderauit enim prouidus iſte Imperator generali, & indiſtincta *Sabinianorum* ſententia admiſſa paſſim poſſe euenire, vt fœtus nondum maturi & imperfecti, nec ad viuendum apti (vt puta, bimeſtres & trimeſtres illicò deceſſuri) teſtamenta paterna rumperent & ſubceſſiones incaſſum verterent, & inde ſtatuit, congruo tempore in ventre adſportatum viuum perfectè natum, hoc eſt, maturum, & ſuo naturali tempore editum (vt latè demonſtrauimus & probauimus *ſuprà in cap.6.*) teſtamentum rumpere, hoc tantummodo ſubplens, & addens *Sabinianorum* ſententiæ. Nec enim nouè aliquid induxit poſterioribus *textu*, illis verbis: *Hoc tantummodo requirendo: Si viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium*: nam idem anteà ſenſerant *Sabinus*, eiúſque ſequaces, & ſubpoſuit *Vlpianus* in *d.l.quod dicitur* dum mutilos, vel imperfectos (quales ſunt ſedigiti, vel tribus manibus, aut pedibus nati, & quicumque alij membrorum humanorum officia ampliarunt, denotati per verba illa: *Non integrum animal*, qui longè differunt à monſtroſis & prodigioſis, iuxta notata *infr. in cap.17.*) ad ſubceſſionem admiſit. Non tamen ideò dicas abs re *Iuſtinianum* iſta expreſſiſſe, nam cùm definiret partum ad ſubceſſionem admittendum, id pluribus (vt res ipſa exigebat) declarauit verbis illis: *Sancimus, ſi viuus perfectè natus eſt, licèt illicò pòſt quàm in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis deceßit, nihilominus teſtamentum rumpi: hoc tantummodo requirendo, ſi viuus totus ad orbem proceßit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium.* Abeant ergo, qui putarint, *Iuſtiniani* & *Sabinianorum* eandem in omnibus fuiſſe ſentẽtiam: nec agnoſcunt, quod is Imperator nouè ſtatuerit, & *Sabinianorũ* adſenſui inſuperaddiderit iuſtiſſima motus cauſa, quę noua indigebat præcautione, & prouiſione, ex proximè dictis.

Sed hæc (quæ ex præcitatis legibus deprompſi, & vti Iuriſconſultus adprobo) mihi altiùs, † vt Philoſophum decent, conſideranti omnino 26
diſplicent, quin vera naturæ ratione attenta, *Proculianorum* ſententiam & regulam à vocis emiſſione deſumptam certiorem, & multò aptiorem diiudico, & inſuper *Sabinianorum* diſſenſus cauſam natura non ſubſiſtere verius exiſtimo.

Primum clarè probari videtur ex *Ariſtotele lib.7. de animal. hiſtor. cap. 10.* vbi vocem ab his tantùm edi poſſe ſubponit, qui perfectè, temporéque congruo nati ſunt, de quibus ἐξελθόντα δ' εὐθὺς (inquit) *φθέγγεται*, id eſt, *egreſſi ſtatim vocem emittunt*. Vt enim ſermonem exprimere illi ſoli poſſunt, quibus (vt ait *Hippocrates in libello de carnibus*) toto corpore ſpiritum trahere datum eſt in ſuas concauitates, qui foras pulſus ſtrepitum facit: *Caput enim reſonat, lingua verò in faucibus interſeptura ſuo adpulſu firmat, & in palatum ac dentes impingens clarum reddit*: ita ad efformandã vocem, quæ infantium vagitui ineſt, opus eſt membris ſolidis & perfectis aërem percipientibus, & iterum percutientibus, firma gutturis motione: quod his tantùm euenire poteſt, qui apto & maturo tempore nati fuerint, vt *Proculiani* ſubponebant, ita quæſtionem propoſitam in dict. *l.quod certatum 3. Cod. de poſthumis heredibus inſtituendis*, mira ſubtilitate decidentes: quod

proprium

proprium fuit *Labeonis* huius ſcholæ Principis, de quo Pomponius in *l.2. §. poſt hunc*, verſ. *hi duo*, *D. de orig. iur. Labeo* (inquit) *ingenij qualitate & fiducia doctrina, qui & ceteris operis ſapientia operam dederat, plurima innouare inſtituit.*

Sabinianorum verò diſſenſum (eo nixum fundamēto, vt colligitur ex d. *l. quod certatum*, quòd poſſet homo perfectus & maturus naſci, & vocem non emittere, vt puta, ſi mutus naſceretur) facilè improbabis ex Hippocr. *ſupr.* relato d. *libel. de carn.* in illis verbis: (præcedentia iam expenſa ſubſequentibus) *Quòd niſi lingua ſuo ſemper appulſu formauerit, non diſtinctè homo loqueretur, ſed ſingula vnam natura vocem ederent, cuius rei indicio ſunt muti à primo ortu, qui diſtinctè loqui nequeunt, ſed ſolam vocem edunt.* Ecce Hippocratem contra *Sabinianos* vocis emiſſionem à primo ortu mutis concedentem, id quod ego ab expertis conſtanter audiui.

Neque his obſtat *Ariſtot. ſectio. 11. problem. 2.* vbi ita ait: *Muti autem per nares vocem extendunt, eò namque ſpiritus illorum compellitur, quia ore compreſſi ſunt: quod compreſſum ideò eſt, quia lingua his ad vocem reddendam vſui nullatenus eſt.* Nam dictio illa, *vocem*, ſermonem articulatum denotat, vt in eadem *ſect. probl. 60.* (Etenim de voce iſta articulata clarè & ſonorè emittenda plura antiquitùs fuerunt præcepta, vt patet ab *Stobæo Eclog. Phyſi. lib. 1. tit. de voce*, *Galeno in libro de fœtuum formatione, cap. vlt.* ita dicente: *Nam qui de elemētaribus vocibus ſcribere adgreſſi ſunt, adeò proceſſere, vt definierint, quænam formata lingua ad dentes qui inciſorij vocantur, vel ſuperioris, vel inferioris maxillæ, quæ item ad palatum, aut ad aliquam aliam partem reflexa pronūtientur: quemadmodum etiam ſpiritum, qui è gutture aſcendit, interdum ad narium foramina peruenire inquiunt, interdū aperto ore efflari, atque eum modò copioſum atque vniuerſum, modò paucū paulatim exire.* Hincque percipies, quid *fuſca* vocis nomine innuerit *Sueton. in Nerone cap. 20.* vbi *Pulmanus* aptè ait: *Fuſca vox eſt, quam Græci μέλαιναν vocant, quæ nec candida, nec clara eſt*, & proſequitur *Turneb. lib. 24. cap. 6. & lib. 27. cap. 8.*) At nos loquimur de nuda, & inarticulata voce, diſſonóve ſono ab ore vagientis infantis procedēti: quo ſenſu *vocis* verbum vſurpauit idem Philoſophus *ſectio. 19. problem. 11.* & d. *problem. 2. ſect 11.* dum vocem & per nares emitti ratus eſt in verbis *ſupr.* relatis. Et ob id omnibus ferè animantibus conceſſam ſupponit d. *ſect. 11. problem. 24 40. & 57.* Et ab iiſdem ea in magniuoca & grauiuoca diuiſit idem *Philoſophus in libris de anima*, & latiùs *lib. 5. de generat. animal. cap. 7.* Qui *lib. 6. de hiſtor. animal. cap. 28.* ſues vocē emittere dixit. Cùm enim vox (vt ex *Platone in Timæo* definit *Plutarchus lib. 4. de placitis Philoſophorum cap. 19*) ſpiritus ſit ab animo eductus, & ictus aëris (id quod ex pluribus probat *Ariſtotel. lib. 2 de anima. cap. 8. ad finem*, *A. Gellius lib. 10. Noct. Atticar. cap. 26. Lactant. in libello de opificio Dei, cap. 15.* nouiſſimè *Pet. Garſia de locis affect. diſputat. 35 per totam.*) Et vt cecinit *Lucretius* (vocem corpoream eſſe contendens) dict. *lib. 4. de rerum natura*:

Corpoream quoque enim vocem conſtare fatendum eſt,
Et ſonitum, quoniam poſſunt impellere ſenſus
Præterradit enim vox fauces ſæpe: facitque
Aſperiora foras, gradiens arteria clamor,
Quippè per anguſtū turba maiore coorta
Ire foras, vbi cœperunt primordia vocum,

Scilicet expletis quoque ianua raditur oris.

planè conſequimur, mutos recèns natos vocem (nam de articulata non loquimur, quæ vocis illuſtrat conceptum) ac ceteros emittere, id eſt, vagitum, *Ouid. Epiſt.11.*

Vagitus dedit ille miſer, ſenſiſſe putares
Quáque ſuum poterat voce rogabat auum.

Faciunt tradita à *Marſilio Ficino* (quattuor genera vocis deſignante) *in Platon. de Republ. lib.3.*

Cùm autem in vagitus, ploratus, garritus, vlulatus, planctus, eiulatus, & ſingultus, muti ſemper & omni tempore natura ſint proniores ab aſſuefactiore gutturis motione nemo ſanè dicere poterit prioris ortus tempore mutos vocis expertes eſſe.

Et quis dicere audebit, mutum excipi ab illa mortalibus communi regula naturæ, quæ *eos vitam vagitu ſalutare coëgit?* vt ex *Tertulliano* memini me tradidiſſe *ſupr. capit.4.* Cui concinunt illa *Plinij lib 7 in proœmio,* (alibi per me expenſa). *Natura nouerca etiam hominem natali die abjicit, ad vagitus ſtatim & ploratum: nullúmque tot animalium aliud ad lachrymas, & has protinus vitæ principio,* Iulius *Solinus in Polyhiſtore cap.4 Naſcentium vox prima vagitus,* & Lucretius *lib.5. de natura rerum:*

——— *Cùm primum in luminis oras*
Nixibus ex aluo matris natura profudit:
Vagitúque locum lugubri complet, vt æquum'ſt
Cui tantùm in vita reſtet tranſire malorum.

Statius *lib.2. Syluarum in Genethliaco Lucani:*

Primo murmure dulce vagientem
Blando Caliope ſinu recepit.

Et inde *Vaticanum* Deum eum appellauit cæca Antiquitas (vt ait *A Gellius lib.16. Noct. Attic. cap.17.* & *D. Auguſt. lib.4. de Ciuit. Dei, cap.8.*) *penes quem eſſent vocis humanæ initia, quoniam pueri ſimulátque parti ſunt eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano ſyllaba eſt. Idcircò vagire dicitur exprimente verbo ſonum vocis recentis.*

Demum prædicta omnia inſigniter comprobantur *Sapient. cap.7. verſ.3. Primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans.*

Neque obſtabit, ſi dicas cum *Alexand. Aphrod. ſ. Sorano.* & aliis (quos refert *Gundiſaluus Ceruantes ad dictum cap.7. Sapient. verſ.3.* verſic. *Tertia propoſitio*) & demum cum *Iulio Scaligero in commento ad dictum cap.10. lib.7. de animal. hiſtor.* hoc ἐπὶ πολλὺ *frequentiùs euenire, nam multi (ait ille) clamant, ratio eſt, quia vox data eſt animalibus ad animi interpretationem, vt de lingua ait Lucretius, ſed animi affectiones ex affecto corpore variantur, maxime autem mutationes fiunt in infante recèns edito e tenebris in lucem, è calido in frigidum: obſtetricis attrectatione. Poſtremò cùm vox ſit aëris percuſſio ex aëre prodeūte à pulmone animalis, neceſſe eſt poſt longam ſpiritus contentionem vocem emitti. Laborauit autem infans in veſtibulo illo, etiā nonnulli ſuffocātur, aut atri exeunt.* His enim vltimis *Scaliger iſte* denotare contendit vagitui communi infantium ſanguinolentorum externas adeſſe cauſas, híſque ceſſantibus ceſſare vagitum: idque aliquando contingere (quæ ſi vera eſſent, & *Proculianorum* perfecti partus, & naturalis indiciū à vocis emiſſione ſumptum omnino corrueret) Nam iſta mihi non probantur, qui video totum contrarium ſubpoſuiſſe naturalium rerum primores Auctores, dum naſcentes illicò ac lucem vident vagire: riſum verò in quadrageſimum diem differri adſueuerunt *Ariſtoteles lib.7. de hiſtor. animal. d. cap.10.* & *Solinus cap.4. Naſcentium vox prima vagitus eſt, lætitiæ enim ſenſus diſ-*

ſus differtur in quadrageſimum diem: quibus adcinit *Plinius in proœmio d. lib.* 7 in verbis *ſuprà* relatis, & ſequentibus illis: *At Herculè riſus præcox illi, & ce. r imus ante quadrageſimum diem nulli datur.*

Sed nec ipſe *Iulius Scaliger* ſibi ipſi conſtare videtur, dum in verbis iam relatis cauſas naturales & externas vagitus infantium ſimul immiſcet. Ad hæc naturalium cauſarum effectus ijdem ſemper ſunt, nec vnus, altérve caſus extra ordinem contingens ius naturæ mutat, nam & de Zoroaſtro referunt *Plinius lib. 7. cap. 16. & Solinus d. a* 4. eodem die quo editus eſt riſiſſe: hoc autem quæ dicta manent (de riſu quadragefimo die infantibus cbuenienti) non immutat.

Et ab hac conſideratione obicem illum alterum vitabis alicuius fortè an rigidi, dictis obponentis, contingere poſſe vt infantulus liuidus & contuſus ob labores in partu perpeſſos aliàs vitalis vocem non emittat, vt agnouit ex noſtris *Menoch. co ſ* 284. *num.* 30. quem poſt *Tuſchum* laudat & refert *Marius Gurba in conſuetudin. Senat. Meſſanenſ cap.* 10 *l. ſ. num.* 10. & 11. Facilè namque reſpõdetur, ſimulem partum vel plures dies viuere, quàm extra naturam natis datum eſt. & tunc nec *Proculiani* (intelligendis dubio procul de non emittente vocem, & illicò ab editione decedente) partus iſte abortiuus erit. Quòd ſi illicò decedat, eum abortiuum, ex quo vocem non emiſit, iſti cenſuerunt, hoc generaliori & cbcurrentioni cauſę, ab immaturitate prouenientè, tribuentes. Sicuti ex contrario robuſtiores regulariter ſtatim poſt exitum plorantes (vt prædiximus) alui & veſicæ ſimul excrementa ſtatim ab editione emittunt, mammas oblatas ſedulò ſuggũt, oculos ad lucẽ intrepidè aperiunt, & manum vtramque iactant, velut alacritatis ſigna exhibentes. Meritò ergo ad dignoſcendum maturum partum *Proculiani* vocis emiſſionem attendebãt, vt quæ perfectionem denotat, & robuſtitatem ſubponit. Quòd ſi inſtes, infantem liuidum & contuſum (in propoſito exemplo) iuſto tempore natum & illicò ante vocis emiſſionẽ decedentem ſecundùm naturam editum (quod *Proculiani* negant) Reſpond. hoc ipſos non negare, caſum tamen iſtum inſolitum, velut Choromandarum, qui ſine voce, Aſtomorum, qui ſine ore naſcuntur (de quibus *Plinius lib. 7. cap.* 2.) regula generali inuoluiſſe. *Nec enim nouum eſt* (vt ait *Tacitus in fine huius capitis* referendus) *legem aut diſpoſitionem generalem multitudini conſulentem aliquibus iniuriam inferre.*

A quibus omnibus clarè conſequimur, *Proculianorum* ſententiam in regulis naturæ veram fuiſſe, & contrariam *Sabinianorum* ſuſtineri non potuiſſe. At nos eam nihiloſeciùs amplecti debemus, quia *Iuſtiniano*, imò verius *Triboniano* placuit in d. *l. quod certatum* 3. *C. de poſthum. hered. inſtituend* cum declaratione iam *ſupr.* adnotata.

Cùm autem iſta Iure Cõmuni † & Codicis ita eſſent compoſita, ac prædiximus, Iure noſtro Patrio aliter atque aliter diuerſis temporibus fuerunt deciſa: & quidem primis illis, in quibus Hiſpaniæ ſub Gothorum Imperio fuêre, latæ fuit duæ inſignes *leges* (idem ferè decidentes) 17. *Cindaſuinthi*, & 18. *Receſuinthi tit.* 2. *de ſucceſſionibus lib.* 4. *legis Gothorum* (quæ in *libro Fori* antiqui, quem nos *Fuero iuzgo* appellamus noſtro idiomate conſcripto ſunt etiam 17. & 18. *tit.* 2. *lib.* 4.) quarum prima ita ait: *Interdum rem dubiam niſi ratiocinius diſceptatio deducat in lucem frequenter hanc ambiguitas præcipitat in errorem: conten-* 27

dant namque plurimi, ſi genitus infans non longe defunctus hereditatis parentum poſſit iura ſortiri? quorum litibus hos ponit ratio modos. Naturæ ratio ita condita manet, talíque vſu decurrit, ne is qui naſcitur priùs aliud quàm ſe ſuſcipientem adſumat heredem: & de tenebris genitalibus prodiens illarum rerum ſentiat tactum, quarum hunc partibus conſtat eſſe concretum. Quo ergo ordine liberè capiat hereditatem terrenæ poſſeſſionis, qui vix extrema capit primordia lucis? Quíque vix ſortitus eſt vſum elementorum, quibus concretus eſt, quomodo ſortietur bona rerum, ad quarum dominium natus non eſt? Quéinque non hereditauit producta lex cæli, qualiter morte contractum improuiſa, ditabit portio mundi? Quaue etiam ratione adgredietur viuentium iura, cui vicinius fuit mortem adiiſſe quàm vitam? Sicque naufragiis in medio lucis anguſtias mox genitales exiit, mox fatales relapſus eſt in tenebras. Vt ergo proximis parentibus ad ſuceeſſionem huius aditus referetur, & ipſa defuncti vita comprobetur, ſi vere clara ſit vita, atque hanc ipſam, licèt parui temporis vitam comitetur æternæ participatio vitæ, non aliter in vtroque ſexu hereditatem capiat, qui naſcitur, niſi poſt natiuitatis ortum, & ſacri Baptiſmatis gratiam conſequatur, & decem dierum ſpatiis vixiſſe probetur, vt ſubceſſoris patris, vel matris perſona, quæ per hunc paruulum terrenæ cupit hereditatis adquirere commoda ante morituro æternæ manſionis præparet vitam, & ita demum adſequatur viuens cum rebus labentibus terrenam, ſicque ſalutari commercio, dum hereditat ille cælum, hereditet iſte ſeculũ: dum illi prouidentur cæleſtia, iſti permittatur adire terrena: dumque adſequitur ille vitalia, conquirat iſte caduca, vt etſi defunctus terrenæ huius nõ potuit poſſidere, terreno ſaltem comparato iure cæleſte lucrũ valeat obtinere. Lex verò ſequens ordine 18. ita ait: *Patre defuncto, ſi filius, filiáve decem, ſiue amplius, vel infra diebus viuens baptizatus ab hac vita deceſſerit, quidquid de facultate patris competere poterat, mater ſibi debeat vendicare. Itémque matre defuncta non aliter defuncti filii portionem pater obtineat, niſi natum filium, filiámve decem diebus, ſiue amplius, vel infra vixiſſe, fuiſſéque baptizatos edoceat,* &c. Harum legum verba retuliſſe liceat, vt quæ ſingulares: & quia Vviſogothorum, ſiue Gothorum noſtrorum Regum ſunt, qui Hiſpaniam tenuerunt, & à Toletana ciuitate eam gubernarunt: & vt omnibus innoteſcat, à legibus Hiſpanis ortum habuiſſe, quod Iuris Canonici Interpretes adnotarunt in *cap. nam & ego 3. de verbor. ſignific.* partum ſacro Baptiſmate renaſci debêre, vt ſubceſſionis & tranſmiſſionis hereditatis capax ſit.

Sub hæc † inueteratus noſtrorum 28
mos & vſus expreſſus in *l. 3. tit. 6. lib. 3. Fori* ſtatuit, filium recèns natum ad bona parentum admittendum, dum tamen fuerit baptizatus, nullo alio adhibito requiſito, aut temporum interuallo, vt in prioribus Gothorum legibus proximè relatis.

At Rex † Alphonſus XI. re & co- 29
gnomento SAPIENS prædicta omnia interuertit in *l. 4. tit. 23. part. 4.* vbi regulam generalem conſtituit, & legitimum partum à principio ſeptimi menſis vſque in finem decimi circumſcribit, & vltra tempora iſta natum iuſtum filium nõ eſſe decernit, his verbis (à d. *l. ſeptimo menſe*, & à d. *l. anteſtato. §. 3.* & à *Nouella Iuſtinian.* 39 quæ eſt *Authent. de reſt. & ea quæ parit. collat. 4.*) deſumptis: *Ipocras fue vn Filoſofo en el arte de la fiſica, é dixo, que lo mas que la muger preñada puede traer la criatura en el vietre ſon diez meſes: e porẽde ſi deſde el dia de la muerte de ſu marido faſta ſeis meſes pareſſe ſu muger, legitima ſeria la criatura que naſciere: e ſe entiende*

entiende que es de ſu marido, maguer en tal tiempo ſea nacida, ſolo que ella viuieſſe con ſu marido à la ſazon que ſinò. Otroſi dixo eſte Filoſoſo, que la criatura que naciere faſta en los ſiete meſes, que ſolo tenga ſu nacimiento vn dia del ſeteno mes q̃ es cumplida è viuidera, è deue ſer tenida tal criatura por legitima del padre, & de la madre, que eran caſados, è viuen en vno a la ſazon q̃ la concibio. Eſto mismo debe ſer juzgado de la que naſce faſta en los nueue meſes: è eſte cuento es mas vſado que los otros. Mas ſi la naſcencia de la criatura tañe vn dia del onzeno deſpues de la muerte del padre, non debe ſer contado por ſu fijo. Non enim Legiſlator *Hippocratis* ſententiæ relatione contentus fuit, ſed vltra progreditur iuxta ea diſponens, & ad iuſti filij, ſucceſſionisque capacis definitionem inferens in verſic. *E por ende*, & in verſic. *Otroſi*, ibi: *Es cumplida è viuidera, e debe ſer tenida tal criatura por legitima del padre è de la madre, que eran caſados*: & in verſic. *Eſſomiſmo*, ibi: *Non debe ſer contado por ſu fijo*: quæ omnia apertè demonſtrant, in illa lege partus legitimi tempora præfinita fuiſſe à principio menſis ſeptimi vſque in finem decimi, & vltra terminos illos natum, vt abortiuum, & illegitimum abieciſſe Legiſlatorem. Quod tamen limitandum & declarandū duco iuxta *ſupra* tradita *num.* 24. ita vt *lege* iſta *partita Iuſtinian* deciſionem in dict. *l.* 3. *C. de poſthum. heredib. inſtit.* non excludamus.

30 Demum legum Taurinarum † conditores tempore Reginæ & dominæ noſtræ Ioannæ, velùt prædictæ *legis partita* obliti conſtitutionem *Iuſtiniani* in d. *l. quod certatum* 4. *Cod. de poſthumis heredib. inſtituend.* (quæ vna eſt ex quinquaginta deciſionibus nouo Codice inſertis) amplexi videntur, hoc tantùm addentes, & ſimul requirentes, vt editus partus maturus & perfectus vigintiquattuor horas viuat, & ſacro Baptiſmate renaſcatur, vt legibus Gothorum & Regis Alphonſi IX. anteà diſpoſitum erat, ait namque *lex* 13. *Tauri*: *Por euitar muchas dudas, que ſuelen ocurrir cerca de los hijos que mueren rezien nacidos, ſobre ſi ſon naturalmente naſcidos, ò ſi ſon abortiuos: Ordenamos i mandamos, que el tal hijo ſe diga que naturalmente es naſcido, i que no es abortiuo quando naſcio viuo todo, i que alomenos deſpues de naſcido viuio veintiquatro horas naturales, i fue baptizado antes que murieſſe: i ſi de otra manera naſcido murio dentro del dicho termino, ò no fue baptizado, Mandamos que el tal hijo ſea auido por abortiuo, i que no pueda heredar ſus padres, ni a ſus madres, ni à ſus deſcendientes. Pero ſi por auſencia del marido, o por el tiempo del caſamiento claramente ſe probaſſe que naſcio en tiempo que no podia viuir naturalmente, Mandamos, que aunque concurran en el dicho hijo las calidades ſuſodichas, que no ſea auido por natural ni legitimo.* Ea enim verba proœmialia: *Por euitar muchas dudas*, reſpiciunt illa d. *l. quod certatum*: *Quod certatum eſt apud veteres*, & illa: *Dubitabatur, ſi is poſthumus ruptum facere teſtamentum poſſit, & veterum animi turbati ſunt, quid de paterno elogio ſtatuendum ſit*: Illa verò deciſionis, quæ ſequuntur: *Ordenamos, que el tal hijo ſe diga que naturalmente es nacido, que naſcio viuo todo*, illis reſpōdent: *Sancimus, ſi viuus ad orbem totus proceſſit*: Sed & illis: *Pero ſi ſe probaſſe que naſcio en tiempo que no podia viuir naturalmente*, &c. concinunt illa: *Si viuus perfectè natus eſt*, iunctis his quæ in eorum interpretatione adnotauimus *ſupra in cap.* 6. In reliquis verò componenda & ſubplenda † videtur deciſio dict. *l.* 13. *Tauri* à dict. *l. quod certatum*, præcipuè in his quæ *Iuſtinianus* diſertè ad finem *legis* requirit, 31
dicens: *Hoc tantummodo requirendo,*

Digitized by Google

ſi viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium. Niſi mauis dicere hoc ipſum ſuppoſuiſſe d.*l.*13. dum in recèns nato, vt iuſtus filius dici poſſit, requirit Baptiſmum, quo tantùm homo ablui poteſt, non verò fœtus imperfectus humanam non habens formam, vt ſæpè & ſæpius accidere ſolet, ex notatis in *cap.*6. & latiùs adducendis in *cap.*17.

His ergo præmiſſis & enarratis ita partus naturalis & legitimi conſtitutionem (quoad nos adtinet) compo-
32 nendam † cenſeo: vt Iure Digeſtorum res diſſidio plena fuerit, *Proculianis* adſeuerantibus, partum legitimum cēſendum quemcunque vocem tempore editionis emittentem: *Sabinianis* verò contendentibus legitimum itidem partum eum eſſe, qui viuus natus eſt, licèt illicò deceſſerit, nulla habita ratione, an maturus eſſet, & diù viuere aptus.

Poſthæc *Vlpianus & Paulus* in d. *l. inteſtato* 3. §. *fin. D. de ſuis & legitimis heredib.* & in *l. ſeptimo menſe* 12. *D. de ſtatu homin.* in cauſis particularibus ex ſententia *Hippocratis*, & reſcripto *D. Pij* attento, partus legitimi initium à ſeptimo menſe deſumpſerunt.

At *Iuſtinianus* in d. *l. quod certatum* 3. *C. de poſthum. heredib. inſtituend.* rem hanc generaliore regula compoſuit, ſtatuens, partum legitimum iudicandum eum, qui viuus perfectè natus eſt, ad orbem totus procedens, & ad nullum declinans monſtrum vel prodigium: quæ verba aptè comprehendunt quinquemeſtrem, vt quem experientia & rerum ſucceſſus demonſtrarunt partum naturalem & vitalem eſſe, ex traditis per nos *ſuprà iſto cap.*

Eodem ſenſu ſunt adcipiendæ d. *ll.* 17. & 18. *tit.*2. *lib.* 4. *legis Vviſogothorum* (quarum verba retulimus *ſuprà*.) ita vt quinquemeſtres & ſemeſtres in Baptiſmate tenati, & decem dies (de quibus ibi fit mentio) viuentes, ſint iuſti filij, & ſucceſſionis capaces: leges enim contentæ *in libris* 12. quos appellamus *Legis Vviſogothorum* (Latino ſanè ſermone conſcriptæ) ad æmulationem & imitationem Codicis Iuſtinianæi editæ ſunt, & vti depromptæ ex Iure Ciuili ſæpè allegantur ab his quæ dexteriùs illud fuerunt interpretati, vt optimè adnotauit *Iacob. Cuiacius lib.* 2. *de feudis, tit.*11. vbi etiam notat (& cum eo *Anton. Auguſtinus lib.*2. *dialog.*10. *de emend. Gratian.*) ex dictis legibus planè colligi, gentem Gothorum inſigni fortitudine pollentem, quæ in Hiſpania conſedit, ceteris cultiorem fuiſſe: vt inde iuſtè gloriemur ab hiſce originem ducere.

At attento eodem Iure noſtro Patrio in dict. *l.*4. *tit.* 2. *part.*4. res iſta aliter † decidenda eſt, cùm enim 33
in ea lege partui naturali terminus certus præfiniatur ab initio ſeptimi menſis in finem vſque decimi, & ceteri partus vt inlegitimi excludantur & improbentur, iuxta *ſuprà* tradita, nobis certè præcluſa via eſt aliter ſtatuendi: & conſequenter quinquemeſtres aut ſemeſtres partus, etſi diù vixerint, apud nos abortiui, inlegitimique erunt cenſendi: quemadmodum & vndecimeſtres, quorum rationem inibimus, & latè proſequemur in *cap.* 14. Id quod intelligendum duco cum moderamine iam per nos adducto & prænotato *ſuprà num.*24. & 29.

Nec contrarium rectè adſtruet, qui *legis* 13. *Tauri* † auctoritate innixus il- 34
lis verbis: *Pero ſi claramente ſe probaſſe, que nacio en tiempo que no podia viuir naturalmente*, &c. dixerit quinquemeſtri aut ſemeſtri baptizato, & vigintiquattuor horas viuēti nil deeſſe quominus iuſtus filius ſit cenſendus (cùm expe-

experientia diuetſorum caſuum clariſſimè demonſtrauerit hiſce temporibus, & terminis partum naturalem & vitalem euadere, ex iam dictis *ſupr.*) Nam reſpondemus, verba iſta *l.* 13. *Tauri* (quidquid *ſupr.* adſtruxerimus in ea componenda cum *l. quod certatum, C. de poſthum. hered. inſt.* vt ἐπάλληλαι viderentur) potiùs referri debêre ad *legem* anteriorem Patriam *partitæ*, quàm ad exteram illam (qua non adſtringimur) *Iuſtiniani*; ita vt probatio clariſſima (de qua in d. *l.* 13. *Tauri*) eruatur ab editione conceptus & fœtus ante ſeptimum menſem, vel vltra decimum, computatione facta iuxta dicenda *infrà in cap.* 12. & conſiderato tempore nuptiarum, vel abſentiæ viri, vt in d. *l. Tauri.* Video iſta nimium vrgêre, & duritie non carêre fateor, duram legem, at ita ſcripta eſt, vt in ſimili aiebat *Vlpianus* in vulgari *l. proſpexerit, D. qui & à quibus manumiſſi liberi non fiant.*

35 His ſic conſtitutis, clariſſima † remanet illius apud Iuris Interpretes valdè agitatę quęſtionis reſolutio, An natus illicò decedens ſubcedat, & teſtamentum rumpat? In qua partem aientem defendit *Bald. conſ.* 128. *volum.* 1. *Corneus* in d. *l. quod certatum, C. de poſthum. hered. inſtit. Boer.* poſt alios, *deciſ.* 220. cum alijs relatis à *Peregrino de fideicommiſ. art.* 43. *num.* 19. Vbi in verſ. *ſed contra* plures negantes refert, maximè *Paulum* & *Alexandrum* in d. *l. quod certatum*, *Cumanum* & *Iaſonem* in d. *l. quod dicitur*, *Clarum* in §. *teſtamentum, quæſt.* 45. *Menoch. conſ.* 288. *n.* 2. Singulis namque concluſionibus (tempora diuerſa, & iura diſtinguentibus) facilè rem compones.

Earum prima ſit, tempore Digeſto-
36 rum ex *Proculianorum* † ſententia partum tantùm vocem emittentem ſubcedere & rumpere, d. *l. quod certatum.* At ex *Sabinianorum* placito quemcunque viuum editum (etſi vocem non emiſerit, nec maturo tempore lucem viderit) ſubceſſionis legitimæ capacem eſſe, d. *l. quod certatum*, *l. quod dicitur* 12. *D. de liber. & poſth.* cum adductis *ſupr.* & hoc caſu dubio procul admittenda eſt opinio *Baldi* & aliorum *ſup.* relatorum.

SECVNDA concluſio, Iure nouiore *Iuſtinia.* in d. *l. quod certatū* † *C. de poſth.* 37
hered. inſt. non quilibet partus viuus editus admittēdus venit, ſed qui perfectè natus fuerit, hoc eſt, maturo tēpore, quo ſoſpes & ſuperſtes eſſe poſſit, vt latè demōſtrat *Iuſtinia.* illis verbis (iam per nos enodatis *ſupr. c.* 6.) *Si viuus perfectè natus eſt*: quibus arcētis trimeſtres aut quadrimeſtres (quos ſuperceſſe non poſſe experientia ſemper demonſtrauit iuxta tradita *ſupr. in c.* 8.) nulli dubiū eſt, nō ſubcedere, teſtamentúmve rumpere. Et hoc caſu dubio procul procedit opinio *Pauli* & *Cumani ſupr.* relatorum cum alijs.

Sed dubium † maximum hîc incidit, 38
de quinquemeſtribus & ſemeſtribus (qui viui editi ſunt) an veniant admittendi attenta deciſione d. *l. quod certatum*? Et ſanè hoc caſu ego probo *Baldi* & aliorum *ſupr.* citatorum ſententiam, cùm videam experientiam poſt tempora *Hippoc.* & *Ariſtot.* demonſtraſſe, iſtos naſci aliquando vitales, iuxta latè iam tradita, eos ergo vti perfectè natos amplectetur iſta *Iuſtiniani* conſtitutio, attenta regula *l. ſi maior* 12. *C. de legit. her. l. antiqui*, cum ibi notatis, *D. ſi pars her. pet.* Ea enim quæ ſecundùm naturam obueniunt, licèt rarò adcidant, ſemper conſiderantur, vt probabimus in *cap.* 11.

Ab iſtis etiā reſultat certa reſolutio illius quæſtionis † à noſtris diſcuſſæ, 39
An quinquemeſtres & ſemeſtres faciant deficere conditionem: *Si ſine liberis deceſſerit*? In qua diſſidentes videbis Auctores relatos à *Menochio.*

nus, D. de liber. agnoſc. iuncta emendatione *Laly Taurel.* quam probat *Anton. Auguſtin. lib. 1. emendat. iuris, cap. fin.*

His ſic præhabitis, tu dic, natos tertio aut quarto menſe à matrimonio inito, qui pluribus diebus vixerunt, & anniculi forſan euaſerunt, inlegitimos tantùm cenſendos, non verò adulterinos. Nec enim mulierem illam adulterij ream effici poſſe dices, quæ in matrimonium non peccauit, maximè ſi maritus imprægnationis conſcius eam duxit vxorem.

Sin autem quinto aut ſexto menſe poſt contractum matrimonium mulier pepererit, res ita decidenda erit, vt ex *lege Iuſtiniani 3. C. de poſthum. hered. inſtit.* partus legitimus cenſeatur, & mulier ab omni pœna ſit libera, iuxta tradita *ſuprà*. Attenta verò *l. 4. tit. 23. p. 4.* & *d. l. 13. Tauri* ſoboles ſit inlegitima, mulier verò *lege Iulia* damnari non poſſit, ex iam dictis circa quinquemeſtres & ſemeſtres parturitiones naturales.

Quòd ſi mulier vndecimo menſe, aut vlteriore tempore ab abſentia mariti pepererit, partus inlegitimus eſt, & mulier tanquam adultera poterit à marito accuſari, & à iudice damnari debet ſaltem pœna extraordinaria, iuxta tradita à *Farinac. de delict. carnis, quæſt. 142. num. 111. & 112.* vtporè hac via & modo adulterio ad dictam pœnam plenè comprobato: quandoquidem omnibus incompertum eſt hoc delicti genus præſumptionibus & cõiecturis probari, *Gloſſa in cap. litteris, de præſumption.* cum pluribus adductis à *Marſcardo de probation. concl. 57. à num. 3.* & *concl. 312. ex n. 19.* & *concl. 452. num. 10. lib. 1.* & *concl. 810. à num. 1.* & iterum *num. 22. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 116. num. 11.* & *de præſumption. lib. 1. quæſt. 58. nu. 3. Azeued. in rubr. tit. 20. lib. 8. Recop. num. 20. Buccaron. de differen. inter indicia ciuil. & crimin. differen. 133. nu. 1.*

Sin autem maritus ciuiliter † experiatur contra vxorem, ipſa quidem dotis amiſſione multabitur hoc caſu, ex *l. conſenſu, C. de repud. cap. plerumque de donatio. inter vir. & vxor.* iunctis his quæ ex *Farinac.* & aliis adnotauit *Buccaron. differ. 132. ex num. 12.* ad *numer. 15.* vbi optimè & ſeriè diſtinguit inter actionem ciuilem & criminalem adulterij, cum *numeris antecedentibus* plura Iuriſconſulto indigna effudiſſet, maximè à *num. 2.* 42

His adde, maritum cui partus prædicti quinquemeſtres, aut ſemeſtres acciderint, maximè ab vxore non integræ fidei & famæ poſſe tuta conſcientia ab ea diuertere † ob violentam præſumptionem conceptionis matrimonium præcedentis, ex his quę adpoſitè adnotauit *P. Thom. Sanchez lib. 10. de matrim. diſput. 12. num. 41. 43. & 45. Ioan. Gutier. de matrim. quæſt. 129. num. 19. Farinac. de delict. carn. quæſt. 143. num. 10.* à quibus ſupplenda ſunt quæ in propoſito tractant *Baſil. de Leon de matrim. lib. 9. cap. 16. Flamin. de Rubeis in tract. de adulter. cap. 16.* verſ. *trigeſima ſecunda pœna.* Et iſta multo magis † locum habebunt in partu vndecimo menſe poſt abſentiam, vel continuam infirmitatem mariti contingenti, ex iam dictis & dicendis in *cap. 14.* 43 44

An autem adulterij præſumptio & pœna ceſſet in ea femina, † quæ cum bonis & honeſtis moribus eſſet vndecimo menſe à morte mariti enixa eſt? diſquirimus *infr.* in *d. cap. 14.* vbi dicta ab *A Gellio* in propoſito *lib. 3. Noct. Atticar. cap. 16.* proſequemur & examinabimus. 45

Ab his quæ Iura Ciuilia & Regia nobis ſubminiſtrarunt, clarè † patet, eos Iuris Communis Auctores, qui 46

indiſtinctè partus quinquemeſtres &
ſemeſtres ſucceſſionibus excluſerunt,
à generali *Iuſtiniani* deciſione dict. *l.*
quod certatum deuiaſſe: eos verò noſtri
Iuris Patrij Interpretes *ſupra* relatos,
qui iſtos indiſtinctè admiſerunt, ge-
nerali deciſioni d. *l.* 4. *tit.* 24. *p.* 4. apertè
47 contrariari. † Et ſanè præ ceteris me-
ritò notandus eſt *Torreblanca* (ſub
initium *huius cap.* relatus) qui *Vlpianũ*
& *Paulum* (quorum ſententiam tranſ-
cripſit *lex* dicta *partita*) incõſultò im-
pugnat, dum non animaduertit Iuriſ-
conſultiſſimos hos viros *Hippocratis*
Medicorum Κορυφαῖα ſententiam tunc
vigentem, & *Ariſtotelis* ſimul Philo-
ſophorũ Anteſignani amplexos fuiſ-
ſe, & loquutos in particularibus cau-
ſis & caſibus *ſupra* per nos adnotatis.
Quòd ſi *legis partita* deciſionem ad-
tendiſſet, eam generaliùs diſponen-
tem contra quinquemeſtres & ſeme-
ſtres, impugnare debuiſſet ſua perſi-
ſtens ratione & cauſa in verbis ſuis
per nos iam expenſis contenta, quo
nomine valdè eſſet irridendus, præ-
maximè cùm generalis diſpoſitio *il-*
lius legis veram & propriam nunc vi-
gentem habeat decidendi rationem
inferiùs adſignandã. Debuit ergo *Tor-*
reblanca cùm partus quinquemeſtres
& ſemeſtres naturales & vitales ex
nouiorum Philoſophorum & Medi-
corum ſententia obſeruauit, eoſdem
attentis legibus *Vlpiani* & *Pauli* ex-
cludere in cauſis ab eis deciſis: & in
omnibus attento Iure Patrio partitæ,
quod Iuriſconſulto Hiſpano præ ocu-
lis eſſe debuit.

Cùm autem *ſupr.* reſoluerimus in-
ſpecta *Iuſtiniani* deciſione in dict. *l.*
quod certatum quinquemeſtres & ſe-
meſtres legitimos eſſe partus, reli-
quum eſt vt his (quæ ad eorum gene-
ralem excluſionem adſtruit *Bonauent.*
48 *lib.* 7. *cap.* 27.) faciamus † ſatis. Ait pri-
mo loco Auctor iſte poſt alios, par-
tum humanum ineunte ſeptimo mẽ-
ſe, & non antè, maturescere tam
temperamento à natura huic ſpeciei
humanæ contingenti, quàm à cæleſtis
periodi poteſtate ab anni ſolaris di-
midio exacto (ſeptimum attingente
menſem) dependenti. Sed adhuc diſ-
quirimus, cur initio menſis ſeptimi,
& non anteà partui temperamentum
illud obueniat? Et cur cæleſtis iſtius
tantùm periodi poteſtas in cauſa ſit,
vt eo tempore & non alio vltimam
perfectionem adcipiat? Ego enim
non inuenio quæ ſit maior ratio, cur
Sol poſt dimenſum ſuo curſu natura-
li cæli dimidium ſpatium fœtus natu-
rales, vitales & maturos efficiat, quàm
cum quinto aut ſexto Zodiaci ſigno
reſederit, nec eam adſignauit *Bona-*
uentura: vt inde quàm euidenter infe-
ras eius rationem non concludere.
Fatemur cum ipſo naturæ lege fieri
non poſſe partum eſſe vitalem, niſi
principium (vt ipſe ait) habeat perfe-
ctionis & maturitatis; humanæ verò
ſpeciei naturam ac temperamentum
breuiore dierum ſpatio, quàm 182. &
aliquot horis (quibus dies iſti dimi-
dium anni excedunt) perfici non poſ-
ſe negamus ab experientia (quæ ſola
attendi debet ex *Sperone* in ſuo *Dia-*
logo de partu) contrarium edocente,
aut velùt indice demonſtrante in ca-
ſibus enarratis ab *Auicenna*, *Valleſio*,
Peramato, *Henrico Salmuth*, *Choppi-*
no, *Menchaca*, *Torreblanca*, & aliis
ſupra.

Rationem verò illam rationis quæ
ex *Ariſtot.* eruit *lib.* 1. *de gener. anim. c.* 1.
dicens, naturam conſiderandam eſſe
reſpectu plurium, & quod magna ex
parte fit, id eſſe ſecundùm eam, facilè
dilues, ſi animaduertas ea attenta nec
partum ſeptimeſtrem aut octomeſtrẽ
naturalem & vitalem eſſe, quãdoqui-
dem magna ex parte mulieres nono,
aut decimo menſe fœtus ſuos edunt:

ex quo

ex quo enim partus rarò vel rariſſimè contingat, non ideò minus naturalis dicetur, niſi ea quæ rarò à natura obueniunt, ad naturam iniuſtè referri nolis, contra *l. ſi maior, C. de leg. hered.* cum aliis iam per nos ſuo loco adnotatis,

49 Quòd ſi aliquis inſtet,† lac vtile ex *Ariſtotele ſupra* relato imprægnantibus ſeptimo tantùm menſe obuenire, non anteà, indeque quinquemeſtres & ſemeſtres partus, quibus natura lac non ſubgerit, inutiles & abortiuos exiſtimandos. Reſpondeo, *Auicennam*, & ceteros, qui partiones iſtas viderũt, & naturales exiſtimarũt, id ab earum ſuperuinentia, & lacte maternis mammis à natura ſubminiſtrato deprehendiſſe; his enim, vel eorum quoquam deficientibus aliter ſanè rem deciderent, & à communi antiquorum Philoſophorum & Medicorum ipſos deceſſuros non fuiſſe par eſt credere.

50 Stat ergo firma † & irrefragabilis concluſio, quæ nos docet, partus humani tempora varia eſſe, vt ex *Ariſtotele*, *Plinio*, & aliis adnotauimus *in Prolegomenis*, & alibi, & ideò certam regulam non poſſe conſtitui, à qua partus iſte vltimam perfectionem & maturitatem recipiat. Imò nec motũ

51 † aut perfectam articulationem, vt demum poſt plura ratus fuit *Ariſtot. lib. 7. de animal. hiſtor. cap. 3.* Ex cauſis namque per nos iam *ſupr. hoc cap.* enumeratis partus ocyùs vel ſeriùs lucem vident. Sed tam præcoces, quàm tardi naturales & vitales ſunt legitimi Iure Digeſtorum, & Codicis Iuſtinianæi, vt inde quinquemeſtres & ſemeſtres, quos & ætas noſtra vidit, vitales & naturales fateri cogamur occulta naturæ ratione, & experientia magiſtra id clarè demonſtrante & vrgente.

Præter quàm in his Regnis attenta d. *l. 4.* † *tit. 23. p. 4.* quæ (vt notauimus 52
ſup.) ſeptimeſtres tantùm adprobat, & ſequentibus menſibus natos vſque in finem decimi, vlterioreſque ſimul excludit. Vel quia conditores legum Partirarum hoc ſenſu tranſcripſerunt d. *l. ſeptimo menſe 12. D. de ſtatu homin.* & *l. inteſtato 3. §. fin. D. de ſuis & legit. hered.* & *Nou. l. 39. Iuſtinia. de reſtit. & ea quæ parit in vndec. menſe.* Vel quia partus ſubpoſitos hac generali regula vitare voluerunt; ne fortè in poteſtate eſſet innuptæ (quæ virgo reputabatur, cùm prægnans eſſet trium aut quattuor menſium ab eo, cui vel nubere non poterat, vel ei maximo eſſet dedecori) ſubponendo fœtui patrem deſtinare, quem nouum elegerit coniugem, & quidem deceptum, dum putaret quinquemeſtrem & proprium quem natura decimo (vt frequentiùs accidit menſe, ex dicendis in *cap. 12.*) ediderat ab alio genitum viro. Vel vidua deperditi mariti bonis inhians vndecimo menſe natum, & à proco ſuo genitum ad virum, defunctum ante conceptionem, referret.

Quòd ſi adhuc inſtes, generalem regulam d. *l. 4. partita*, quinquemeſtribus & ſemeſtribus maturis, perfectis & vitalibus magno eſſe præiudicio, reſponderi poterit cum *Tacito* ſub Caſſij perſona dicente: *In omni lege neceſſarium eſt vt aliquibus iniuria fiat, & inſontes pro ſontibus habeantur: ſed legi ipſi ſubficit, vt multitudini benè conſulatur.* Adhæc d. *l. 4. partita* non debet intelligi generaliter, ſed ſuis aptis caſibus, cùm ſcilicet de conceptionis temporibus conſtat, iuxta ſuperius dicta *num. 24. 29. & 34.*

* * *

CAPVT DECIMVM.

DE SEPTIMESTRIBVS.

SYNOPSIS.

1 *Antiquitùs dubium inſigne fuit, An partus ſeptimeſtres eſſent naturales & legitimi.*
2 Hippocrates *controuerſiam ſedauit, & conſtanter pro ſeptimeſtribus ſtetit.*
3 Polybus Hippocrati *adcinit circa ſeptimeſtres.*
4 *Quaritur cur* Hippocratis *mentionem tantùm fecerint* Vlpianus & Paulus, & Ariſtotelis *non meminerint? Et n.5.reſpond.*
6 *Antiqui Mathematici ſeptimeſtres adprobarunt.*
7 *Omnes ferè Iuris Interpretes ſtant pro ſeptimeſtribus.*
8 *Rationem ex* Hippocrate *reddit, cur ſeptimeſtres partus ſint vitales? Et num.9. aliam ex eodem* Hippocrate *adducit rationem à numero ſeptenario, quam ex pluribus inluſtrat* Auctor. *Et num.11.declarat.*
10 *Rationem Aſtronomorum refert, & à* Gothofredo *eam refellit.*
12 *Duo ſunt limites ſeptimeſtris partus, &* Vlpianus in l.ſeptimo menſe, §. fin.D.de ſuis & legitim.heredib.& Paulus lib.4. Sentent. tit.9. §.ſeptimo menſe *declar.*
13 Iacob. Menoch. *exiſtimans partum ſeptimeſtrem vitalem eſſe, ſi in initio menſis contingat, refellitur.*
14 Ferdin. Mena *putans ſeptimeſtres vitales poſt dimidium menſis ſeptimi naſci, explodstur.*
15 Macrobius *adſerens ſeptimo menſe perfecto edi, impugnatur.*
16 *Totus ſeptimus menſis aptus eſt ſeptimeſtrium editioni. Et num.19.*
17 *Plinius exiſtimans ſeptimeſtres pridie, poſterove die pleniluny, aut interluny concepi, reprobatur. Et n.18. euaſiones* Cardani & Bonauent. *pro* Plinio *reyciuntur.*
20 *Quod dicitur ſeptimeſtres partiones naturales & legitimas eſſe, intelligendum eſt in ratione & terminis ſua naturæ.*
21 *Duplex eſt in partu perfectio.*
22 *Diſſidium quod* inter Hippoc. & Ariſtot. *circa ſeptimeſtres eſſe videbatur, componitur.*
23 *Imbecilles implurimum ſunt ſeptimeſtres. Et num.24. potiſſima imbecillitatis cauſa demonſtratur. Et nu.25.cur maiore ex parte ſint mares? & ſimilia remiſſiue tractat* Auctor.
26 *Qui fiat vt 182. dies ſeptimũ menſem adtingãt, & alia remiſſiuè tractãtur.*
27 Accurſius in l.ſeptimo menſe, D. de ſtatu homi. *partim laudatur, partim notatur.*
28 Paulus *Iuriſconſultus, &* Cuiacius *eius Interpres à nota & impugnatione* Horatij Augenij *vindicantur.*

SEPTIMESTRIVM partionum tractatio longè latéque vagatur: vnde præter ea quæ in *capit. præced.* adtigimus, alia conſimilia in ſubſequentibus

tibus capitibus rerum ſubpeditante materia erunt diſcutienda. Hîc autem, velùt in propria ſede, ſeptimeſtrium præcipua tãtùm proſequemur.

1 PRINCIPIO conſtituentes, antiquis temporibus dubium † inſigne fuiſſe, an ſeptimeſtris partus eſſet naturalis & legitimus? Adeò vt Apollinis Oraculum Lacedæmonij conſuluerint, contentione orta inter *Cleomenem* & *Demaratum* filium *Ariſtonis*, qui cùm de natiuitate filij per ſeruum in foro certior fieret pro tribunali cum Ephoris ſedens, iureiurando firmauit, non videri ex ſe eum natum eſſe qui legitimo decem menſium numero natus non erat, vt referunt *Herodotus lib.6.* ἱστοριῶν, & *Pauſanias lib.3.* Qui ſimul enarrat ab Apolline reſponſum fuiſſe: EVM DE QVO POSTVLABATVR, NON ESSE FILIVM ARISTONIS. Ob eaque *Demaratum* Regno pulſum fuiſſe: iniquè tamen, & fraudulento Oraculi reſponſo ex *Herodoto* & *Pauſania ſupr.* Quorum dicta proſequitur *Petr. Ærodius quæſtion. & decret. lib.* 1. *ad Thuanum tit.* 12. *cap.* 1. & *lib.* 2. *rerum iudicatarum, tit.* 4. *cap.* 10. Sed & *Euripho Gnidius* à *Cenſorino* relatus in *lib. de die natalium ad Q. Cerellium* ſeptimeſtres partus obnixè refutauit, & à natura alienos adſeruit.

2 At controuerſiam iſtam antiquorum ſedauit † *Hippocrates*, qui variis locis conſtanter docuit, ſeptimo menſe natos vitales eſſe, quinimò & editos in initio ſeptimi menſis, cẽteſimo ſcilicet octuageſimoſecundo die cum dimidio legitimos partus teſtatur in *lib. de ſeptimeſt. partu*: quem *Clemens Alexandrinus* (vt memini iam alibi adnotaſſe) ad *Polybum* retuliſſe videtur, *lib.* 6. *Strom.* in verbis *inferiùs* referendis *num.* 27. Sed & *Plutarch.* ſententiam iſtam *Polybo* tribuit *lib.* 5. *de placit. Philoſ. cap.* 18. dum ait: *Polybus centum & octoginta duos dies, dimidiatúmque natales efficere, quod ſemeſtre tempus eſſe, quanto tempore Sol ab vno ſolſtitio ad alterum perueniat, ſeptimeſtres vero dici quandoquidem ſexti menſis dies in ſeptimo implent.*

Domitius verò *Vlpian.* clarè iſthæc referre viſus eſt ad *Hippocratem*, quãdo in *l. inteſtato* 3. *§. fin. D. de ſuis & legit. heredib.* ita ait: *De eo autem qui centeſimo octogeſimo ſecundo die natus eſt, Hippocrates ſcribit, & iuſto tempore videri natum.*

Quin & *Paulus* in *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu hominum.* Sed † hoc diſſidium facilè compones, ſi dicas, *Hippocratem* ante *Polybum* iſta docuiſſe & adſeruiſſe *li. de ſeptimeſt. partu, in princip.* vbi ſeptimeſtres naſci centeſimo octuageſimo ſecundo die & reliqua inſuper particula diſertè adſeruit Sapientiſſimus Senex, & eiuſdem poſteà fuiſſe ſententiæ *Polybum in lib. de octomeſt. part.* Quem diuerſum fuiſſe ab eo, quem ſub eodem nomine edidit *Hippocrates*, vel ex eo quàm euidentiſſimè colliges, quòd in libello *Hippocratis de octomeſtri partu* nec vllum eſt verbum, aut mẽtio ſeptimeſtrium: & his ſanè attentis (quæ veriſſima ſunt & apertiſſima) ceſſat anxius labor *Horatij Augenij in lib.* 2. *de hominis partu, cap.* 23. circa dignoſcendos Auctores *lib. de ſeptimeſtri partu*, & *libelli de octomeſtri.* 3

Adeò autem *Hippocrati* ſemeſtris partus legitimus fuit & naturalis, atque perfectus citra omnem controuerſiam, vt in *lib. de carnibus*, ſiue *principiis* (qui communiter ad eum refertur) imperitiæ argueritt eos, qui ſeptimeſtres excludere conantur. Et eiuſdem fuit ſententiæ *Plato*, qui *lib.* 5. *de Republica*, ſeptimeſtrem pro legitimo admittit. *Et Ariſtoteles li.* 7. *de hiſtoria animalium, ca.* 4. & *lib.* 4. *de generatione animal. cap.* 6. & alij poſteriores pro-

pè infiniti, quorum aliquos *inferiùs* cenſebimus.

Sed hîc aptè quærendum & nobis
4 eſt † quid fuerit in cauſa *Vlpiano* in d. *l.inteſtato* 3.§.fi. & *Paulo* in d. *l.ſeptimo menſe*, ſuam obfirmandi ſententiam circa ſeptimeſtres partus auctoritate ſolius *Hippo. Ariſtotele* Philoſophorum facilè Principe ab vtroque prætermiſſo: & communis eſt reſolutio peritioribus in arte credendum, *Vlpianumq́;* cum *Paulo* exiſtimaſſe Medicos in dignoſcendo priore partus vitalis & naturalis tempore Philoſophos anteire. Sed improbat *Bonauent. lib. 9. de octomeſt. part. cap.* 37. vbi hoc longè magis munus Philoſophi eſſe ait, quàm Medici. Nec ſuſtineri poteſt reſponſio eiuſdem *Bonauenturæ*, qui cùm multa extra rem effudiſſet ex *Lampridio* de maiore auctoritate, dignitate & antiquitate *Vlpiani* quàm *Pauli*, tandem concludit, *Vlpianum* ſoliùs *Hippocratis* auctoritate vſum, quod iſte primus & ſolus inter veteres hoc ſcripſerit in initio *lib. de partu ſeptim.* Idq́ue tantùm viſus fuit *Ariſtot.* admittere, cùm non impugnauerit. Nam *Philoſophus* diſertis verbis ſeptimeſtres partus adpellat naturales & vitales in *lib.7. de animalium hiſtoria*, d. *cap.4.* & *lib.4. de generat. animalium* d. *cap. 6.* Quid quòd plures *Hippocrate* anteriores (relati à *Varrone* apud *A Gellium*, & à *Plutarcho* & *Cenſorino*) ſeptimeſtres partus probarunt? Demum non ſatisfacies, ſi cum *Edmundo Merillio lib.1. obſeruationum, cap.1.* dicas, Iuriſconſultos Philoſophis, & Philoſophos Iuriſconſultis viciſſim ſubæmulos fuiſſe, idq́ue clarè colligi ex *Vlpiano* in *l.1. D. de iuſtitia & iure*, illis verbis: *Veram, niſi fallor, non ſimulatam Philoſophiam adfectantes*: & ex *Craſſo* apud *Marcum Tullium*, qui vnum *xij. Tabularum* libellum Bibliothecis omnium Philoſophorum anteponit, *Quintiliano lib. 5. inſtitut. cap.11.* & *A Gellio lib.10. Noct. Atticar. cap.22.* aiente: *Non de illa ſcilicet Philoſophia, quæ virtutum omnium diſciplina eſt, quæq́; in publicis ſimul & priuatis officijs excellit, ciuitateſque & Rempublicam, ſi nihil prohibeat, conſtanter, & fortiter & peritè adminiſtrat: ſed de iſta futili ac puerili meditatione argutiarum, nihil ad vitam, neque tuendam, nec ordinandam promouente, qua id genus hominum conſeneſcunt malè feriati: quos Philoſophos eſſe & vulgus putat.* A quibus (vt hæc obiter dicam) facilè quiuis damnabit quæ longo, prolixo, ſolutoq́ue ſtylo in Iuriſprudentiam, eiuſq́ue amatores debacchatur, & inaniter adſtruere conatus fuit quidam *Petrus Andreas Canonherius* Medicus Romanus in turbidò *Aphoriſm. Hippocratis commento cap.1. Prolegomenωr.* Sed iſtius inanibus omiſſis (vt quæ nec rationibus refelli digna ſunt) *Merillij ſupr.* relati ſententiam valdè obfirmare videtur illa cōſideratio, quòd Iuriſcōſulti omnium maximè Stoicæ ſectæ imitatores fuerint, ex pluribus adductis ab eodem *Merillio* dicto *lib.1. obſeruat. cap. 8. & ſeqq.* præſertim *Proculiani*, vt is ipſe notat in *cap.26. & 27.* Vt inde mirum non fuerit, *Vlpianum* & *Paulum*, *Ariſtotelis* (cui doctrina *Magiſtri* & ceterorum Stoicorum odio fuit) non meminiſſe, eiuſq́ue memoriam & nomen ſuis ſcriptis velut deliberatò ſuſcitare noluiſſe. Sed hæc omnia parum vrgẽt, cùm videamus *Ariſtotelem* citatum à *Iuliano* in *l. ſi pater 36. D. de ſolutionibus* (& quidem in caſu malè ab ipſo perceptо, iuxta dicenda in *cap.18.*) & *Ciceronis* (Iuriſconſultis valdè infeſti) ſententia expenditur à *Triphonino* in *l. Cicero, D. de pœnis.*

Vnde tu dic *Hippocratis* tantùm
mentionem † feciſſe *Vlpianum* & *Paulum* in d. *l. inteſtato*, 3. *final.* & in dict. *l.* 5

ſeptimo

Digitized by Google

ſeptimo menſe, quia primus fuerit *Hippocrates* ſeptimeſtris partionis obſeruator, ex Auctoribus, qui omnibus erant obuij, & ob id meritò ſententiam iſtam Iuriſconſultos noſtros ad primum eius Auctorem retuliſſe. Quod nobis ſanè exemplo eſſe deberet, vt priores cuiuſque iuridicæ reſolutionis Auctores ſemper laudaremus, nec ea quæ legibus expreſsè deciduntur Interpretibus Iuris, & aliquando his qui infimæ notæ ſunt, ridiculi tribueremus.

Sed non ideò minus æſtimanda eſt *Ariſtot.* ſuper hiſce ſeptimeſtribus ſententia & auctoritas, qui eos in numero naturalium partionum maximè obfirmauit, vt conſtat ex *Plutarcho*, eum & alios Philoſophos antiquos laudante & referente *lib. 5. de placitis Philoſophor.* Quos cum expenſis ab *A Gellio* & *Cenſorino* congeſſit *Tiraquel.* in *l. ſi vnquam*, verbo *ſuſceperit liberos*, *num.* 210. Et relatis ab eo adde *Philonem* pluribus notandis, & ſingularibus ſeptimeſtrem partum adprobantem in *lib. de mundi opificio, poſt medium*, *D. Ambroſ. epiſt. 39. ad Horontianum*, & *Auſon. edyl.* 12. cuius verba expendemus in *cap. ſeq.*

Nec tantùm Medici & Philoſophi adprobarunt ſeptimeſtrem partitudinem, verùm & antiqui Mathematici,
6 † ex ſignorum obſeruationibus id comprobantes, vt notat *Tiraquel ſupr.*

Sed inter omnes qui *Hippocratis* ſententiam ſunt ſequuti, mirè emmēt & à noſtris, quin & à Philoſophis & Medicis nouioribus commendantur *Vlpianus* & *Paulus* Iuriſconſulti, argumento ab eius auctoritate vſi, ille in d. *l. inteſtato 3. §. fin. D. de ſuis & legit. heredibus*, iſte in illa vulgari *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* & *lib. 4. Sentēt. tit. 9. § ſeptimo menſe.* Horum que ſententiam (quæ nobis adprobata extat in *l. 4. tit. 23. p. 4.*) amplexi ſunt ferè omnes † Iuriſprudentes, maximè *Gloſ.* 7
Bart. Bald. Ioan. Oroſcius, Ceraſ. & ceteri in d. *l. ſeptimo menſe*, & poſt alios *Michael Graſſus* in *§. fideicommiſſum, quæſt. 33. in fine, Portius conſ. 13. num. 9.* & *conſ. 46. num. 5. Cardin. Pariſ. conſ. 56. num. 9. volum. 2.* & ex nouioribus *Menoch. de arbitrarijs, caſu 89. num. 35. Mantica de coniect. vltimar. voluntatū, lib. 11. tit. 6. num. 10. Alexand. Raudenſ. de analogis cap. 30. num. 25. Alexander Trentacinq. de ſubſtitution. par. 4. cap. 7. num. 77. Peregrin. de fideicommiſ. artic. 29. Polydor. Ripa de actis in mort. artic. cap. 3. num. 23. Ferrandus lib. 1. explicat. cap. 6.* Et mihi omnium melius *Iacobus Cuiac.* ad dictum *§. ſeptimo menſe*, & *in tract. de diuerſis tempor. præſcription. & terminis, cap. 19. Henricus Salmuth ad Pancirolum tomo 2. rerum memorab. tit. 10. Andreas Dalnerus de iure hominis, p. 6. num. 10. Marius Giurba in conſuetud. Senat. Meſſanenſ. 1. par. cap. 1. gloſ. 4. num. 35.* (vbi alios plures refert) *Franciſcus Linglois in commentar. 50. deciſionum Iuſtiniani, ad deciſ. 19. quæſt. 1. num. 2. Hadrian. Negnſant. in ſylua reſponſor. quæſt. 400. num. 70.* & ex noſtris *Ioan. Garcia de nobilitate, gloſ. 48. n. 3.* verſic. *Luna demum*, *Azeuedo* in *l. 2. tit. 8. lib. 5. Recop. num 9.* Vt meritò ſit refellendus *Sfortia Oddus in tract. de ſubſtitutionib. part. 6. quæſt. 2. art. 2. nume. 13.* vbi inconſultè ſeptimeſtrem partum in puncto Iuris illegitimum & abortiuum eſſe ait. Cùm enim lex caſum iſtum expreſsè deciderit, de eo amplius dubitandum non eſt. Nec ad Medicos confugere neceſſum eſt, vt ait *Linglois ſupra*, præſertim cùm & ipſi partum ſeptimeſtrem comprobent auctoritatibus Iuriſconſultorum *Vlpiani* & *Pauli*.

Quòd ſi rationem † diſquiras, cur 8
ſeptimeſtris partus naturalis, vitalis, legitimuſque ſit cenſendus, multiplicē certè adinuenies in Medicis, Phi-

loſophis & Mathematicis. Quin & in Theologis, maximè *Tertullian. lib. de anima, cap.* 37. vbi natiuitatem ſeptimeſtrem plenam agnoſcit in honorem Sabbati, *vt quoto die dedicata Dei conditio, toto menſe interdum producatur Dei imago.*

Sed his omiſſis, & alia nouiſſima cauſa, quam à Præceptore *Cynthio Clemente* adducit *Zacchias in Medico legali tit* 2. *quæſt.* 2. *nu.* 56. dicens: partum enim ſubiacere, & inde quemadmodū decimaquarta die in morbis acutis (quæ eſt medietas Lunæ) criſes ſunt ſaluæ, ita in partu euenire (hanc enim rationem facilè impugnabunt conſiderantes menſes lunares viginti nouem dierum & dimidij frequentiores, & perfectiores fuiſſe, ex dicendis in *cap.* 12. & inde quattuordecim dies medietatem menſis non efficere.) Et reiectis pluribus quæ in propoſito cumulauit *Horat. Augen. lib.* 3. *de part. homin. cap.* 3. Ego certè cum *Hippocrate* relato *ſupra* à ſeptimo menſe τὴν ἀρχὴν τῆς τελειώσεως, id eſt, perfectionis partus principiū regulariter (propter dicta in *cap. præcedēti*) conſtituo, ita vt perfectus tum fœtus eſſe incipiat, vbi dimidio exacto anno particulam alterius adtigerit, quod euenit principio ſeptimi menſis, quo tempore, vt ceterorum Medicorum Schola adfirmat, maturus iam fœtus pelliculas calcitratu diſrumpit, & partum fieri natura cogit: quod ex pluribus comprobauit *Federicus Bonauent.* relatus *ſupr. in cap.* 9. vbi eius dicta ſumus proſequuti. Sed & rationem iſtā eleganter comprobauit *Auſonius* d. *edyl.* 11. vbi primam partus perfectionem huic ſeptimo menſi tribuendam cenſuit verſibus non inelegantibus, referendis in *cap. ſeq.*

Prædictæ aliam addit rationem *Hippocrates in lib. de carnibus*, ſiue *de principiis*, vbi hominis naturam magna ex parte ſeptenario † numero gubernari ait, his verbis: τὸ παιδίον ἑπτάμηνον λόγῳ γεγένηται καὶ ζῇ, καὶ λόγον ἔχει τοιοῦτον, καὶ ἀριθμὸν ἀτρεκέα εἰς τὰς ἑβδομάδας, id eſt, *puer ſeptimo menſe natus certa ratione in lucem prodit, & vitalis eſt, cùm eius rationem & numerum exactè ad hebdomadas reſpondentem habeat.* Et ſanè ratio iſta Philoſophis præſertim Stoicis, qui virtutem ſeptenarij numeri maximè commēdarunt, vt conſtat ex *Artemidoro lib.* 2. *Oneiroc. cap.* 75. & omnium maximè Pythagoreis, qui ſuorum numerorum legibus omnia regi exiſtimabant, idque præcipuè præualere in partubus, & morborum criſibus contendebant) ſemper adriſit. Vnde *Philon.* d. *lib. de mundi opificio*, cùm plura ſingularia de numero ſeptenario enarraſſet, tam cæleſtia, quàm terreſtria percurrens, in propoſito ita ait: Πάλιν τε τοῦ γυναιξὶν ἡ καταφορὰ τῶν καταμηνίων εἰς ἑπτὰ τὰς πλείστας ἡμέρας χορηγεῖται, καὶ τὰ κατὰ γαστρὸς βρέφη μησὶν ἑπτὰ ζωογονεῖσθαι πέφυκεν ὡς παράδοξον τὸ συμβαῖνον, γίνεται γὰρ τὰ ἑπτάμηνα γόνιμα, τῶν ὀκταμήνων ὡς ἐπίπαν ζωογονεῖσθαι μὴ δυναμένων: quæ verba à *Sigiſmundo Galenio* deniaus ita Latina facio: *Rurſum mulierum fluxus menſtruus ad diem vt plurimum ſeptimum perdurat: & fœtus ab vtero mēſibus ſeptem viui producuntur; vt inde ſit valdè mirandum ſeptimeſtres partus vitales euadere cùm octomeſtres impoſſibile ſit viuere.* Nec enim *Philo* fœtum intra vterum nouem menſibus animari dixit iuxta communem verſionem malè percipientem naturam & proprietatem verbi ζωογονεῖν. Sed & *Marcus Varro in A Gellio lib.* 3. *Noctium Atticar. d. cap.* 16. cùm plura cæleſtia & terreſtria, in quibus ſeptenarius numerus præeminet, recenſuiſſet ad hominum generationem & editionem adcedens: *Ad homines quoque naſcendos vim numeri iſtius porrigi,*

perti-

pertinereq́; (ait) *nam cùm in vterum mulieris genitale ſemen datum eſt, primis ſeptem diebus conglobatur, coagulaturq́;, fitq́; ad capiendam figuram idoneum. Poſt deinde quarta hebdomade, quòd eius virile fœtus futurum eſt, caput & ſpina, quæ eſt in dorſo, informatur: ſeptima autem ferè hebdomade, id eſt, nono & quadrageſimo die, totus, inquit, homo in vtero abſoluitur. Illam quoque vim huius numeri obſeruatam refert, quòd ante menſem ſeptimum neque maſculus, neque fœmina ſalubriter, ac ſecundùm naturam naſci poteſt.* Idem ſenſit *Cenſorinus de die nat. cap.7. Iam primum quoto poſt conceptionem menſe infantes edi ſoleant frequenter inter veteres agitatum, nondum conuenit. Hippon. Metapontinus à ſeptimo ad decimum menſem naſci poſſe exiſtimauit: nam ſeptimo partum iam eſſe maturum, eò quòd in omnibus menſibus ſeptenarius plurimum poſſit: ſiquidem ſeptem formentur menſibus additisq́; alteris recti conſiſtere incipiamus: & poſt ſeptem menſes dentes nobis innaſcantur, iidemq́; & poſt ſeptimum cadant annum: quartodecimo autem pubeſcere ſoleamus. Sed hanc à ſeptem menſibus incipientem maturitatem vſque ad decimam perductam: ideò quod in aliis omnibus hæc eadem natura eſt, vt ſeptem menſibus, anniſue, tres aut menſes aut anni ad confirmationem accedant. Nam dentes ſeptem menſium infanti naſci, & maximè decimo perfici menſe: ſeptimo anno primos eorum excidere, decimo vltimos: poſt decimumquartum annum nonnullos, ſed omnes intra ſeptimum decimum annum pubeſcere.* Et iſta (quæ ab antiquis *Cenſorinus* deſumpſit) proſequuntur *Clemens Alexandrin. Strom. lib.6. Chalcidius* latè *in Timæum Platonis, Baſilius Magn. in Pſalm.114. Iuſtinus Martyr reſponſo ad Orthod. 69. Macrob. lib.1. in ſomnium Scipion. cap. 6. Alexand. Aphrodiſ. lib.11. problem. 47. Diuus Ambroſ.* d. *epiſt.39. ad* Horontianum, vt optimè notat *Iacob. Cuiacius in ſcholiis ad Paulum,* d. *lib. 4. Sententiar. tit.9. §. ſeptimo menſe,* quidquid alij (& præcipuus *Horatius Augenius* refellendus *infr. n.12.* qui Diuum hũc non viderunt, aut calluerunt) contra allegationem iſtam immeritò notauerint. Aſtruit enim ea Epiſtola ſanctiſſimus Eccleſię vniuerſalis Doctor, vim ſeptenarij numeri, qua norma *Philo, Varro, Cenſorinus,* & alij *ſupr.* relati, & demum in propoſito ait: *Quantum iſtud miraculi, quod ſeptimo menſe in pleriſque origo legitima formatur, & qui fuerit editus, vitalis generationis curricula ſortitur:* hoc ipſum notarunt *Matthæus Curtius in conſilio edito de ſeptim. partu, Anton. Faber in Rationalib. ad* d. *l. ſeptimo menſe:* & iſtis ſanè melius & exactius *Cuiacius ad librum 19. Reſponſ. in commentar. ſuper eadem illa l. ſeptimo menſe:* vbi iſta ab aliorum ſententia tribuit Pythagorei numeri, id eſt, ſeptenarij, perfectioni, qui vt ipſe ait, & ζώγονος dicitur, & rerum omnium modus. Vnde *Macrobius* d. *cap.6. Ita eſt natura fœcundus hic numerus* (ait) *vt primam humani partus perfectionem quaſi arbiter quidam maturitatis abſoluat.* Deque eiuſdem ſeptenarij numeri virtute, maximè in his quæ vtero geruntur, multa congeſſerunt *Petr. Garcia de locis affectis, diſput.6. cap.4. num.13.* & *Andr. Laurent. libr. 8. de hiſtor. anatom. cap. 9. quæſt. 30.* Quæ ſanè hîc repetere, hominis prorſus eſſet otio abutentis.

Nec tantùm Philoſophi editioni, & partioni à numero ſeptimo terminum conſtituerunt, ſed & reliquæ hominum ætati ſignum imprimere, dixit *Seneca lib.7. de benefic. cap.1. Cenſorinus de die natali,* d. *cap.7.* in verbis *ſupr.* relatis, & iterum *cap.14.* ait: *Fere enim poſt ſeptimum quemque annum articulos,*

& in his aliquid noui Natura oſtendit,
vt in Elegia Solonis cognoſcere datur:
ait enim in prima hebdomada dentes
homini cadere, in ſecunda pubem adpa-
rere, in tertia barbam naſci, &c. quæ
fuit præcipuè Stoicorum ſententia,
quam refert *Artemidorus lib. 2. O-*
neir. cap. 75. ἔχει ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα κατ᾽
ἐνίους μὲν ἔτη ἑπτά, *Macrobius lib. 1. in*
ſomnium Scipionis cap. 6. Eodem anno,
id eſt, ſeptimo, *abſoluitur integritas*
loquendi.

Ab hiſque Iuriſconſulti (qui ma-
iore ex parte Stoici fuerunt, vt diximus
ſupr. & notauimus in *cap. 2.*) in-
fantiam ſeptimo anno terminarunt,
vt fecit *Vlpianus* in *l. 1. §. ſubficit, D. de*
administrat. & periculo tutorum, & Im-
peratores *Arcadius*, *Honorius* &
Theodoſius in *l. 8. tit. 18. lib. 8. C. Theo-*
doſ. idem *Theodoſius* cum *Valentinia-*
no in *l. ſi infanti 18. C. de iure deliberan-*
di. Iidem Stoici pubertatem homini
alio ſeptenio addito deſignabãt, *Plu-*
tarchus lib. 5. de placitis Philoſophor. cap.
24. Ἡράκλειτος (inquit) καὶ οἱ Στωϊκοὶ ἄρ-
χεσθαι τοὺς ἀνθρώπους τελειότητος περὶ τὴν
δευτέραν ἑβδομάδα, *Seneca de conſol. ad*
Martiam, cap. 21. Intra quattuorde-
cim quædam animalia *annos defatigan-*
tur, & hæc illis longiſſima ætas eſt, quæ
hominis prima: primam verò ætatem
appellat pubertatem, quam hoc eo-
dem tempore Iuris Ciuilis Condito-
res diſtinguebant, vt videmus in *Vl-*
piano in *l. qua ætate, D. qui teſtamenta*
facere poſſunt, & in *l. 2. D. de vulgari,*
& in *fragmen. tituł. de tutel. §. fin. Paul.*
lib. 3. Sentent. tit. 4. de teſtam. in princi-
pio, & probauit Imperator *Diocletia-*
nus cum *Socio* in *l. ſi frater. 4. C. qui te-*
ſtamenta facere poſſunt, *Iuſtinianus* in *l.*
finali. C. quando tutores vel curatores eſ-
ſe deſinant, & in *princip. inſtitut. quibus*
mod. tutela finitur. Inde *Macrob. lib. 1.*
in Somnium Scipionis, cap. 5. Poſt annos
autem (ait) *bis ſeptem ipſa ætatis neceſſi-*
tate pubeſcit. Hinc enim moueri incipit
vis generationis in maſculo, & purgatio
feminarum. Ideò & tutela puerili quaſi
iure iam robur abſoluitur: de qua tamen
feminæ propter votorum feſtinationem
maturis biennio legibus liberantur: & in-
ſuper videndus eſt *Tertullianus*, iſta
mirè comprobans, *in lib. de anima, cap.*
38. & *lib. de veland. virgin. cap. 11. A-*
lexand. Aphrodiſ. lib. 1. problem. 47.
illud expendens: Δὶς ἑπτὰ δ᾽ ἡβάσκει, τρὶς
ἑπτὰ δ᾽ ἀνδροῦται: & conferunt tradita
à *Zach.* (ex *Hippocr. in lib. de natu-*
ra pueri, & aliis) *in Medico legal. tit.*
1. quæſt. 6.

Demvm ad noſtra redeuntes (à
quibus paululum digreſſi ſumus) A-
ſtronomi † (amplianteſ, quæ ex influ- 10
xu cæleſti ſeptimo menſi *Hippocrates*
ſupra relatus adcidere putauit †) ad-
dunt (maximè *Schornerus lib. 1. de*
iudiciis) Saturnum, vt qui ceteris an-
tiquior, fœtum primo menſe dirige-
re; Iouem ſecundo motum conferre;
Martem tertio ſanguinem; Solem ve-
rò quarto menſe calore ſuo membra
præcipua formare, eodemque menſe
rationalem animam inſtillare; quin-
to menſe Venerem figuram, ſexum
& venuſtatem; ſexto Mercurium ex-
tendere vocales arterias; ſeptimo Lu-
nam perficere conceptum propter
plenitudinem & perfectionem ſe-
ptem Planetarum concurrentem, id-
eoque partum fieri vitalem; quod la-
tè comprobat *Natalis Comes My-*
tholog. lib. 3. in princ. Et ad iſta redu-
cenda ferè ſunt, quæ tradit *Plu-*
tarch. lib. 5. de placit. Philoſoph. cap. 18.
Sed hæc omnia, & alia ab illo *Schor-*
nero circa partum excogitata meræ
ſunt nugæ, vt notauit *Gothofred. in*
ſcholiis ad l. inteſtato 3. §. fin. D. de ſuis &
legitimis heredib. eaque diſertè impu-
gnauit *Bonauentura de partu octome-*
ſtri lib. 7. cap. 14. ad fin. & facilè dilues
ex his quæ adnotauimus in *cap. 1.* cir-

eſt conceptum, & eius efformationem, articulationem, animæ infuſionem, & motum.

11 Sed nec priores rationes † *Hippocratis*, & *Philonis* plenè concludunt, cùm experientia demonſtrauerit partus naturales & vitales quinto etiam & ſexto menſe contingere, vt notauimus & reſoluimus in *cap. præcedenti.* Admittendæ tamen erunt, ſi cauſam diſquiras, cur à ſeptimo menſe in plurimum perfectio & maturitas partus proueniat? Quo medio iſta difficillima facilè modum recipiunt, & ſeptenarij numeri vim præeminentem (quam nobis omnium deſterrimè commendauit Rex Alphonsvs Sapiens *in prologo legum Septem partiti Iuris*) non impugnabis; nec cum *Cardano* (*inferiùs* referendo) neceſſum erit inſigni audacia adſerere, *Vlpianum in l. inteſtato, §. fin. D. de ſuis & legitim. heredibus* aliorum auctoritate deceptum fuiſſe. Et ceſſabunt itidem quæ *Angenius infr.* referendus in rationem illam à virtute ſeptenarij numeri ſumptam, & in *Cuiacium* adſtruere conatus fuit.

His conſequens eſt, vt cum *Hippocrate* omnium Anteſignano ſepti-
12 meſtribus partionibus duos † limites conſtituamus, breuiorem vnum, alium longiorem: breuior erit dictorum dierum 182. cum dimidio, cuius Auctor iſte meminit *in initio* dict. *lib. de ſeptimeſt. partu* (qui ſex menſibus & duobus diebus & dimidio ſeptimi, conſtat ex dicendis in *cap.* 12 §. 4. & 5.) longior verò ex eodem *Hippocrate ad finem libri de carnib.* dierum eſt 210. qui integros ſeptem menſes conſtituunt. Ex his ſeptimeſtres minores & maiores Medicis ſunt; & quidem maiores (vt qui perfectiores & maturiores) magis vitales adſerunt, vt colliges ex traditis à *Ludouico Mercado lib.* 4. *de mulier. adfectio. cap.* 1. & nobis probat diſertis verbis *Paulus lib.* 4. *Sententiar. tit.* 9. d. §. *ſeptimo menſe*, vbi ita ait: *Septimo menſe natus matri prodeſt: ratio enim Pythagorei numeri hoc videtur admittere, vt aut ſeptimo pleno, aut decimo menſe partus maturior videatur.* Vbi natum ſeptimo mēſe pleno & perfecto, hoc eſt 210. diebus Iuriſconſultus (more Medicorum loquutus) maturiorem appellat, ſubponens maturum & iuſtum partum eſſe, qui initio ſeptimi menſis editus eſt, vt apertis verbis adfirmauit ex eodem *Hippocrate Vlpianus* in d. *l. inteſtato, §. fin. D. de ſuis & legitim. heredib.* dicens: *De eo autem qui centeſimo ſecundo die natus eſt, Hippocrates ſcripſit, & Diuus Pius Pontificibus reſcripſit, iuſto tempore videri natum. Paulus* ergo in d. §. *ſeptimo menſe*, intelligendus eſt de ſeptimeſtris ſecundo limite & termino conſtante 210. diebus (de quo *Hippocrates in lib. de principijs ſupr.* relatus) quem comparatè Iuriſconſultus maturiorem appellat. *Vlpianus* verò de natis in primo limite & termino 182. dierum cum dimidio & aliquot horis (de quo idem *Hippocrates* in d. *lib. de ſeptimeſt. partu, ſub initium*) Sicque facillimo negotio dilues difficultatem horum iurium, quam noſtrorum quidam magnifaciunt, vt conſtat ex traditis à *Tiraqu.* in d. *l. ſi vnquam*, verb. *ſuſceperit liberos*, d. *num.* 210. *C. de reuoc. donat.* Nec magis feliciter enodauit doctiſſimus *Cuiacius in notis ad Paulum* in d. §. *ſeptimo menſe.*

Et ſecurè itidem à dictis erues eundem *Paulum lib.* 19. *reſponſor.* relatum in dict. *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* (dum ait, partum perfectum ſeptimo menſe naſci, ex *Hippocratis* ſententia) intelligendum de eo partu ſeptimeſtri, qui breuiori ſpacio lucem vidit; eò enim loci *Pauli*

Mmm 3

conſilium fuit, breuiſſimum partus humani terminum præfinire, quod illis temporibus ab initio ſeptimi menſis euenire tantùm putabatur, id eſt, centeſimo octogeſimo ſecundo die quindecim horis cum vigeſimaquatta alterius parte, vt ex *Hippocrate* & *Galeno* nouiores Medici (tempus exactè ſubputantes) obſeruant: ita intelligentes, quæ orationis conciſſioris cauſa tradunt iidem *Hippocrates*, *Polybus*, *Plutarchus*, & alij relati *ſupra*, dum ſeptimeſtrem edi dicunt centeſimo octogeſimo ſecundo die & dimidio, horas omittentes cum particula alterius: & quæ breuiore propoſitione decidit *Vlpianus* in d.*l. inteſtato*, §.*fin. D. de ſuis & legitim. heredib.* vbi nec dimidij diei mentionem facit, breuioris certè orationis cauſa (nec enim conſultò 15. illas horas detraxit, vt malè exiſtimauit *Horat. Augen. lib. 2. de homin. part. cap. 9.*) Et hæc de minutis iſtis, quæ tamen repetita velim vbicunque huius termini 182. dierum mentionem fecerimus.

Et verò ex dictis de ſeptimeſtribus editis in initio menſis ſeptimi, & eo perfecto vel completo, venit refellen-
13 dus † *Iacob. Menoch. lib. 2. de arbitrar.* d. *caſu* 89. *num*. 35. dum putat, *& Hippocrati* ſubponit, partum ſeptimeſtrē vitalem & legitimum eſſe, ſi tamen in initio ſeptimi menſis contingat: quandoquidem ex ſententia eiuſdem *Hippocratis* maturior & perfectior ſit qui in fine ſeptimi menſis editus fuerit.

14 Nec minus deceptus fuit † *Ferdinandus Mena in lib. de ſeptimeſtri partu*, vbi adſerit ſeptimeſtrem non minori quàm dimidij menſis ſeptimi ſpatio edi, quem optimè refellit *Bonaue nt. de partu octomeſtri, lib. 7. cap. 6.*

15 A vero itidem errauit † *Macrobius lib. 1. in ſomn. Scipion. cap. 8.* adſerens ſeptimeſtres naturales & vitales eſſe, ſi in lucem prodeant ſeptimo menſe perfecto, non anteà, cùm certiſſima & receptiſſima ſit *Hippocratis* ſententia de ſeptimeſtribus centeſimo octuageſimo ſecundo die editis, id eſt, in initio menſis ſeptimi.

Quin & totius † illius menſis ſpatio hos naſci clarè colligitur ex *Valleſio lib. 2. controuerſ. cap. 11.* vbi ait, partus hos ſeptimeſtres primo, aut vltimo edi termino, aut inter hos alio, prout concepti fuerint, aut in plenilunio, aut interlunio, aut medio tempore: quod mirè comprobatur ex traditis ab *Horatio Augenio de hominis partu lib. 1. cap. 9.* vbi diſertè elicit, non ſemper exactos ac plenos menſes requiri ad naturalem partus conſtitutionem. Id quod agnouiſſe videtur *Galenus in comment. ſupr. lib. Hippocratis de ſeptimeſt. partu*, etſi frequentiores ſubponat partiones in initio, ſineue ſeptimi menſis contingentes, in illis verbis (ab iſtis lucem adcipientibus) *Vnam ſolam mulierem noui, quæ centeſimo & octogeſimo die exacto, atque expleto partum edidit*. Sed nec iſta probantur *Mercado* noſtro, qui *lib. 4. de mulierum affectionibus cap. 1.* adſerit, in medio, intra prædictos duos limites temporis ſpatio, celeriùs aut tardiùs maximam ſeptimeſtrium edi partem, prout calida conſtitutione temporis, vteri calido temperamento, & victus ratione calida, citiùs matureſcit fœtus: idque ex pluribus latè fundârat *Franciſcus Valeriola lib. 3. enarrationum Medicinal. enarratione 7.* 16

Et ibidem † *Plinium* dicto *lib. 7. ca. 5.* improbat, & quidem diſertè, dum malè putauit, ſeptimeſtres pridie, poſteróue plenilunij die, aut interlunio tantùm concipi; cùm enim ſeptimeſtris partus naturalis ſit, nil impedimento eſſe poteſt, quominus omnibus anni temporibus gignatur & edatur; quandoquidem editionis in ſeptimo men- 17

mo menſe cauſa vnica ſit vuluæ expletio, & partus per id temporis conſummata perfectio, & membranarum inde ſuperueniens diſruptio. Quòd ſi ſeptimeſtris temporibus ſolùm à *Plinio* deſignatis conciperetur, id vt notabile, nec ignorarent, nec ſilêtio prætèrirent *Hippocrates* & *Ariſtoteles*, vt rectè notat *Valeriola*. Niſi velis dicere, *Galenum* id prænotaſſe in verbis proximè expenſis.

Neque à nota prædicta quiſquam
18 *Plinium* † vindicabit attenta lectione *Cardani lib.1.contradict. Medicin.contr.dict.8.* vbi pro illis: *Septimo menſe non niſi pridie, poſteróue plenilunij die, aut interlunio concepti naſcuntur*, reponit hæc: *In dimidio autem anni non niſi pridie, poſteroue plenilunij die*, &c. Quis enim non videt vim apertam Plinianis verbis inlatam?

Sed nec ſuſtinêri poſſunt quæ itidem pro *Plinio* adſtruit *Bonauentura lib.7. de octomeſtri partu, cap.123.* etenim generalem *Plinij* adſertionem nimis reſtringit. Quin & ipſe *Bonauentura lib.8.cap.52.* planè agnoſcit totum ſeptimum menſem vitalem eſſe, nec *Hippocratem*, aut *Ariſtotelem* verbum vllum feciſſe, quo aliqua ipſius pars vitalis nô ſit. Et hoc medio (quo quidem *Plinium ſupra* refellimus ex *Valeriola*) Auctor iſte aliorum ſententiam ab eo relatorum in *capite præcedenti* impugnat. Stat ergo firma *Valleſij*, *Mercadi*, & *Valeriolæ* propoſita ſententia. Quæ ſanè non latuit eruditiſ-
19 ſimum † *Iacobum Cuiacium in commentariis ad librum 9. Reſponſorum Pauli* ſuper dicta *l. ſeptimo menſe*, cuius verbis aptè iſta concludemus dicentes: *Ergo ſeptimo menſe natum, vel ſeptimeſtrem cum dicimus, qui natus eſt ſub finem, vel initium ſeptimi menſis: idem etſi medio ſeptimi menſis natus erit.*

Ab hiſdem inſuper venit impugnâdus *Galenus in commentariis ad librum de ſeptimeſtri partu*, vbi cômuni octomeſtriũ ſubpoſita infelicitate (de qua in *capite ſequenti*) de ſeptimeſtribus ita ait: *Sicut igitur nec citius præſcripto hoc termino (id eſt centum octoginta duobus diebus cum horis quindecim) ſic nec tardius ducentis & quattuor diebus naſci, qui ita conceptus fœtus eſt, poteſt*: etenim & ſeptimo menſe exacto vel completo iſti naſcuntur, ex ſententia Iuriſconſulti *Pauli* probata *Cuiacio*, itidemque Medicis *ſupra* relatis.

Demum præ omnibus à vero deuiatunt *Lalamantius in comment. ad Galenum, lib.2. de diebus decretoriis, cap.2.* & *Fortunatus Fidelis li.3. de relationibus Medicis cap.7.* & *Paulus Zacchias in Medico-legalibus tit.2.quæſt.3.* ex *n.3.* adhuc poſt *Hippocratem* & *Ariſtotelem* contendentes ſeptimeſtres partus ex natura non eſſe. Et maximè notandus eſt *Zacchias*, qui *ſupr.* ex *num. 30. & 63.* ſecurè concludit, naturam partus iſtos non intendere, ſed euenire à morbifica cauſa: quæ omnia erroribus plena ſunt, & facilè eluduntur ex iam dictis & reſolutis *ſupra* cum *Hippocrate*, *Ariſtotele*, & aliis. Et inſuper refelluntur ex traditis ab eodem *Zacchia dict. tit. 2. quæſt. 2. num. 37.* vbi perfectiores agnouit ſeptimeſtres maiores. Et clariùs ex dictis etiam ab eo *dict. quæſt. num. 64.* vbi ratus eſt, ſeptimeſtres viuêtes partus eſſe legitimos. Cùm autem quoto tempore viuere debeant, non deſignauerit, clarè infertur Iure Communi attento & Codicis, omnes ſeptimeſtres, qui lucem viderunt, quamuis nati illicò deceſſerint (& nobis viuentes vigintiquattuor horas, &c.) naturales & perfectos diiudicandos.

Vidimus vt ſeptimeſtres partus naturales, vitales, maturi, legitimi, & perfecti ſunt, quod velim intelligas † quod adtinet ad naturæ ſuæ rationê, 20
iuxta tradita ab *Ariſtot. lib.3. de gener.*

animal.cap.9. Vnde apud nos ex *Paulo* in d.*l.ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* partus iſti inter perfectos ſemper erunt enumerandi perfectione ſui generis, id eſt, ſeptimeſtribus competente.

21 Eſt enim duplex in partu † perfectio iuxta communem Medicorum adſenſum id deducentium ex *Hippocrate*, qui *in libr. de ſeptimeſt. partu* ſeptimo menſe natos initium perfectionis habere dixit, id eſt, primam vel incipientem, non autem abſolutam. Vnde facilè dignoſces ſecundam partus perfectionem, quam ſeptimeſtres non adtingunt ad natos nono aut decimo menſe referendam (de natis in octauo dicemus in *cap.ſeq.*) Perfectus ergo eſt partus ſeptimeſtris in ſe ipſo ac propriæ naturæ reſpectu, imperfectus verò aliorum perfectiorum cauſa attenta.

A qua conſideratione venit componendum

22 diſſidium † inter *Hippocratem* & *Ariſtot.* vt dum ILLE *in lib. de ſeptim. part.* ſeptimeſtribus perfectionem concedit (vti *Paul.* ab eo in d.*l.ſeptimo menſe*) & ſeptimo menſe natos omnia participare, quæ perfectiſſimi partus in ſe habent, edocuit, intelligatur de ſeptimeſtribus, prout in ſe ſunt, nulla ad alios perfectiores partus comparatione facta: dum verò ISTE d. *ct. lib. 4. de gener. anim. cap. 6.* eos imperfectos nominat, ſubaudire debemus relatione ad alios perfectiores partus habita. Quemadmodum (hæc obiter dicam) & quod *Hippocr.* eodem loco adſerit, dicens, ſeptimeſtrium pauciores viuere, & maxima ex parte perire, comparatè ſit intelligendum, attenta ſcilicet periclitantium multitudine. Et cùm *Ariſtot.* in loco relato plures ſuperſtites euadere dixit in originali Græco illis verbis: καὶ ζῶσι πολλὰ καὶ τῶν τοιούτων (quæ malè vertit *Theodorus* dicens: *Plerique ex his viuere atque adoleſcere poſſunt*) intelligatur habita ipſorum ſemeſtrium ratione, quaſi diceret, ſeptimeſtrium in ſe perfectorum (qui ſecundam abſolutam perfectionem nancti non fuerint) non vnum aut alterum tantùm ſoſpitem, vitalemque euadere, ſed & plures. Et ſanè hæc omnia mihi complexus videtur *Auicen.3. Fen.21. tract.2. cap.1.* illis verbis: *Et ſcias inde, quòd menſis ſeptimus eſt primus menſis, in quo parit ipſum: & eſt fœtus fortis creationis & complexionis, cuius creatio velocior fuit, & cuius motus feſtinauit, & cuius petitio ad exitum fit velocior: & plurimum quidem moritur natus in hoc tempore, quoniam tolerat motus vehementes in debilitate creationis, huiuſmodi natus namque licèt in radice ſit fortis, tamen eſt proximi ſpatij cum creatione.* Quòd ſi aliter quis iſta ſumere intendat, non ſolùm pugnam inter *Hippocratem* & *Ariſtotelem* fouebit, verùm & eoſdem diſſidentes in omnibus faciet, quando re vera concordes, & idem concinentes ſubponunt ſeptimeſtres partus vitales & perfectos eſſe: † imbecil- 23 les tamen & ob id perire plures, quamuis multi ſuperſint.

Idque nobis experientia harum rerum potiſſima magiſtra clarè demonſtrat quotidie: & ſemper ita fuiſſe obſeruatum nobis innuit *Homer. Ilia. li. 19.* vbi Euriſtheum ſeptimio menſe editum imbecillem & immaturum appellat, dum ait:

——— ὁ δ᾽ ἕβδομος ἑστήκει μεὶς
ἐκ δ᾽ ἄγαγε πρὸ φόως, καὶ ἠλιτόμηνον ἐοῦσα.

Et *Cicero lib.1. epiſt. ad Atticum* ita adpoſitè de ſeptimeſtri nepote eloquitur: *Tullia mea peperit xiv. Kal. Iun. puerum* ἑπταμηνιαῖον, *quod* εὐτεκνοῖ *gaudebam: quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt.* Cùm ergo *Hippocr.* d. *lib. de ſeptimeſt. partu* iſtos ἰσχυροτάτους, καὶ ἀνδρειοτάτους, *fortes & viriles* appellat, creden-

credendum ſanè eſt, eos vel in ſuæ naturæ ratione conſideraſſe, vel ad quinquemeſtres & ſemeſtres attendentem, & velut comparatè loquutum fuiſſe.

Multiplicem prædictæ ſeptimeſtriũ
24 imbecillitatis cauſam † Medici adſignant, ſed ne his plus debito vagemur, nos eam teneræ præcoci & recenti efformationi concedimus, prænotantes *Philoſophum* d.*lib.* 7. *de animal.hiſt.* ita adpoſitè dicentem: *Qui ſeptimo vitalis quidem, hic primus exit, ſed magna ex parte infirmior, quamobrem cunabulis ex lana eum obuoluunt & faſcijs adligant. Meatus etiam nonnulli infiſſi, vt aurium, aut narium ſæpenumerò generantur: ſed adcreſcenti articulantur infanti, & multi eorum viuunt:* & idem ferè repetit in *lib.* 4. *de generat.animal.* d.*cap.* 6.

Cur autem ſeptimeſtres generationem perfectam præueniant, & ocyùs
25 † matureſcant? & cur maiore ex parte mares ſint? & cur nati aliquorum dierum patiuntur adfectionem? & alia ſimilia, ex *Hippocrate*, & *Ariſtotele* in locis citatis percipies: & ab Auctoribus *hoc cap.* iam relatis plenè doceberis. Nobis ſat ſit propoſita reſoluiſſe ad clariorem intelligentiam & abſolutam exornationem eorum, quę de ſeptimeſtribus nobis *Vlpianus* & *Paulus* Iuriſconſulti iam ſæpiùs laudati edixerunt.

Reſtabat huius loci propria illa inueſtigatio, quî fiat vt centum octoginta & duos dies cum dimidio, vel quindecim horis (de quibus in *Hippoc.* d. *lib. de ſeptim. partu, in init.* iam
26 pluries relato) ſeptimum † adtingant menſem? & an menſis iſte *Hippocr.* ciuilis & communis ſit, an lunaris? quæ (ne tractationem ſcindamus) diſcuſſa inuenies in *c.* 12. §. 4. ex *nu.* 19. vbi de anni & menſis Græcorum computatione agemus.

Interim tamen adnotandũ cenſeo, menſes iſtos, & quoſlibet cõſtitutioni partus naturalis deſignatos ſolares eſſe, æqualeſque tricenos, ita vt 182. dies cum 15. horis ſex menſibus integris conſtent, duobúſque diebus cũ parte alterius, & inde 181. dies ſeptimum menſem adtingunt, vt agnouiſſe videtur *Accurſius* † noſter *in l. ſeptimo* 27
menſe, D. de ſtatu hom. At cùm 181. die partum legitimum contingere putauit, aduerſatur ſanè communiori noſtrorum reſolutioni traditæ in *capit. præced. n.* 3. & ſententiæ *Hyppocratis* & *Polybi*, eiúſque rationi potiſſimæ *ſup.* traditæ *hoc cap. n.* 8. Neque enim *Polybus* ſeptimeſtrem vitalem in 180. die conſtituit, vt malè putabat *Horat. Augen. lib.* 1. *de hom. par. cap.* 8. ſed 182. vt clarè probatur illis *Clem. Alexand.* verbis *Stromat. lib.* 6. Φασὶ δὲ καὶ τὸ ἔμβρυον ἀπαρτίζεσθαι πρὸς ἀκρίβειαν μηνὶ τῷ ἕκτῳ, τουτέστιν ἑκατὸν ἡμέραις καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς ταῖς δύο, καὶ ἡμίσει ὡς ἱστορεῖ Πόλυβος μὲν ὁ ἰατρὸς ἐν τῷ περὶ ὀκταμήνων. *Aiunt fœtum quoque perfectè abſolui menſe ſexto, hoc eſt centum & octoginta duobus diebus & dimidio, vt ſcribit Polyb. quidem Medicus in lib. de octomeſtribus.* Vnde eſt, vt longius à vero errauerit is *Auctor*, dum *lib.* 1. *de homin. partu, cap.* 16. exiſtimauit, partum 178. 179. & 180. dierum ſeptimeſtrem eſſe.

Demum vltimo loco diſcutienda ſupereſt tota *Cuiacij* ſententia circa ſeptimeſtres, & vindicandã † ſimul tan- 28
ti Auctoris, tamque de iure benemeriti ſententia ab impugnatione *Horatij Augen. lib.* 2. *de homin. part. c.* 9. quod facilè fiet expenſis *Cuiacij* verbis, is enim in *notis ad lib.* 4. *Sent. Pauli, tit.* 9. §. *ſeptimo menſe* ita ait: *Sed vt ad* ἐπταμήνους *redeamus, quem maturum partum eſſe diximus, cùm tamen* ὀκτάμηνος *ſit immaturus, ſi quæratur differentiæ ratio, tribuendum id erit occultæ rationi &*

virtuti ſeptenarij numeri: ac videnda hic omnino erit epiſtola Ambroſ. 39. ad Horontianum. Adhæc ſi quæratur, an & is ſit maturus, qui ad initia ſeptimi menſis natus eſt, dicam eſſe maturum, ex l. 3. §. vlt. D. de ſuis & legit. hered. vt puta ſi natus ſit 182. die. Etſi enim exactius dinumeratis omnibus menſium diebus, 182. dies, adcidere poſſit, vt ſextum menſem non impleant, v. g. à Calen. Martij vſque ante diem prid. Calen. Auguſti dinumeratione facta: tamen in hoc propoſito ex ſententia Græcorum Iuriſconſultorum ita ineunda eſt computatio, vt ſingulis menſibus 30. *dumtaxat dies tribuantur, qua ratione* 182. *dies ſeptimum menſem adtingunt. Et ita Hippocr. quoque lib. 2. epid. 3. ſect. 270. pro nouem menſibus putat. Noſque hanc putandi rationem ſemper ſequimur. At videtur huic noſtræ ſententiæ aduerſari Paul. dum ait, ſeptimo pleno, pleno autem, id eſt 210. diebus, qui numerus continet τρεῖς δεκάδας ἑβδομάδων, vt & Hippoc. περὶ ἑπταμήνου oſtendit. Non tamē ideò ſtatim conſequitur, non naſci partum legitimum circa initia ſeptimi menſis: nam 182. die partum naſci Hippocrates ſcripſit περὶ ἑπταμήνου, qui numerus dierum efficit dimidiam anni partem rotundato numero.*

Hæc autem (mihi tam veriſſima, quàm quæ veriora) *Augenius* (quà iſte ceterique Medici noſtra refellendi æſtuant deſiderio, dum quæ ſua ſolùm putant tractamus) ex pluribus impugnare contendit. Et primo loco id quod de numeri ſeptenarij virtute adducit *Cuiac.* notauit, dicens, inde inferri ſeptimeſtres partus præſtantiores eſſe & frequentiores nonomeſtribus & decimeſtribus, quod falſum eſſe omnino ait, & nos fatemur. Sed hæc obiectio (qua in ſuum *Hippocratem* priore loco, & in *Philonem*, ceteróſq; *ſupr.* relatos vti debuerat) nullius eſt momenti: nam ſubficit ad eruendam virtutem ſeptenarij numeri, quòd ab eo partus perfecti & maturi initium ſumatur. At nonomeſtris & decimeſtris maior perfectio, alia res eſt, quæ excellentem vim numeri ſeptenarij non excludit. Secundò ait, erraſſe *Cuiacium* menſium partus rationem ineuntem iuxta numerum 30. dierū pro quoquam menſe: & itidem *Paul.* Iuriſc. exiſtimantem *lib. 4. Sent. tit. 9.* ſeptimeſtrem partum completum 210. diebus conſtare. Sed in vtroque à vera longè (vt aiunt) aberrat via: nam computatio *Cuiac.* ad rationem menſium ſolarium, tricenorū æqualium verior eſt & tenenda, ex his quæ reſoluemus, & ſatis ſuperque probabimus *inf. c. 12. §. 4. & 5.* Quod verò adtinet ad *Paulum*, magis ac magis mirandus eſt *Augenius* tantum Iuriſconſ. impugnans, cùm eum (vt nota ipſa ſubdemōſtrat) nec legerit, nec vnquam forſan viderit, *d. tit. 9.* vbi id tantùm ait: *Septimo pleno aut decimo menſe partus maturior videtur:* an verò ſeptimus iſte menſis plenus 210. diebus (menſes ſeptem integros ſolares conficientibus) vel 206. & dimidiato (menſes ſeptem lunares *Augenij* integrantibus) conſtent, *Paulus* non adperit. Tertio demum loco *Cuiacium* (fidiſſimè aliorum ſcripta recitantem) notat, dicens, eum ſiniſtrè adlegaſſe *Epiſt. 39. D. Ambroſ. ad Horontianum*, ſed fallitur, vt iam *ſup.* adnotauimus *hoc cap.* Omnia ergo quæ *Augen.* in *Cuiac.* quin & *Paulum* Iuris Auctorem excogitauit friuola ſunt, & à vero deuia. Cetera ſeptimeſtrium partionem adtinētia tractabimus *inf. dict. c. 12. §. 4.* & alibi, partimque deſumenda ſunt à dictis in *cap. præced.* vbi etiam reſoluimus *nu. 29. 33. 34. & 40.* nullum nobis ante ſeptimum menſem partum legitimum eſſe attenta generali diſpoſitione *l. 4. tit. 23. p. 4.* & iuxta eam adcipiendam & intelligendam eſſe *l. 13. Tauri.*

CAP. VNDECIMVM.

DE OCTOMESTRIBVS.

SYNOPSIS.

1 *Inſignes Medici huius æui integros tractatus de partu octomeſtri ediderunt.*

2 *Retroactis temporibus, & nunc ingens fuit controuerſia inter Philoſophos, Medicos, & Aſtrologos, quin & inter Iuris Interpretes, an ſint partus naturales, quos natura octauo menſe producit.*

3 *Auctores Iuris contra octomeſtres refert.*

4 Baldus *octomeſtrium hoſtis auctoritatibus Medicorum eos impugnat.*

5 Hippocrates *citatur diuerſis locis cōtra octomeſtres. Et nu.* 75. *reſpondetur dictis ab eo. Et num.* 84. *&* 85.

6 *Sententia octomeſtribus inimica varijs rationibus obfirmatur, ſumptis a Philoſophia, Medicina, Aſtrologia, Arithmetica & Muſica.*

7 *Ratio quadam* Auicennæ *in octomeſtres expenditur. Et nu.* 86. *ei &* Alb. Gentili *reſpond.*

8 *Aſtronomica ratio adducitur. Alia n.* 10. *& illam euertit num.* 87. *&* 88.

9 *Alia ratio ab Aſtrologia deſumpta, & à* Plutarcho *expenſa adducitur.*

11 *Alia Arithmetica refertur. Et nu.* 12. *alia Muſica remiſſiuè, cum alijs, quas refellit num.* 89.

13 Socinus *in octomeſtres quattuor rationibus mouetur. Et numer.* 14. 15. *&* 16. *Et eis reſpondetur numer.* 80. *&* 81.

17 *Plures Iuris Auctores expenduntur pro octomeſtribus.*

18 *Et pro eis omnium primus citatur* Ariſtoteles, *& poſt eum alij plures Philoſophi & Medici.*

19 *Ex quo immobile eſt, quod naturale eſt, conſequenter fit octomeſtres naturales eſſe & vitales. Et num.* 20. *quòd in Aegypto ſunt vitales. Et num.* 21. *in Græcia, & in inſula Naxo. Et n.* 22. *in Italia. Et nu.* 23. *in regione* Hidekel. *Et nu.* 24. *in* Hiſpania.

25 Bonauentura *octomeſtres ſoſpites (cùm tractatum de octomeſtri partu componeret) vidit.*

26 *Quæ ſecundùm naturam ſunt, ordinem ſemper habent.*

27 *Natura non in corruptis, ſed in perfectis conſideranda eſt.*

28 *Octomeſtres partus, vt qui inter ſeptimeſtres & nonomeſtres mediāt, perfecti ſunt ex quadam doctrina* Ariſtot.

29 *Natura non tranſit de extremo ad extremum.*

30 Laurentius Operarius, *qui ratus eſt octomeſtrem partum perfectum eſſe, non verò vitalem, refellitur.*

31 *Ab abſurdo & inconuenienti ſuperfluitatis vitandæ* Auctor *probat octomeſtres eſſe naturales, perfectos & vitales.*

32 *A quadam* Hippocratis *doctrina probat octomeſtres partus naturales eſſe & vitales.*

33 Auctor *Iuriſprudentes à nota* Federici Bonauenturæ *vindicat.*

34 *Nulla lex eſt aut conſtitutio in octomeſtres.*

35 *Regula* l. qui in vtero 7. & 26. *octomeſtribus fauet.*

36 *Octomeſtribus Iuriſprudentes aliquot contrarij, eos qui proprijs, vt aiunt, viribus naſcuntur, ſuſtinent.*

37 *Octomeſtres naturaliter viuunt, & vitæ mortalis munia obeunt ſubceſſiuo vitæ ſuæ tractu.*

38 L. vxoris abortu, C. de poſthumis hered. *expenditur pro octomeſtribus. Et num.* 39. l. quod certatum 3. C. eod. tit. *Et num.* 40. l. quod dicitur, D. de liber. & poſth. *Et nu.* 41. l. Gallus, eod. tit. *Et n.* 42. 43. 44. *&* 46. *diuerſæ leges Hiſpanæ antiquæ & nouiores.*

45 L. 4. tit. 23. p. 3. *verſ.* Eſte cruento *declaratur.*

47 *Media fuit aliquorum ſententia, octomeſtrem partum certis ſtatiſque temporibus naturalem & perfectum exiſtimantium.*

48 Auctor *ſtat pro octomeſtribus fauente opinione, & eam in iure praxique ſeruandam contendit. Et num.* 57. *&* 00.

49 *Octomeſtres minus vitales agnoſcit.*

50 Hippocratem *&* Ariſtotelem *a* Plutarcho *relatos expendit & explicat.*

51 *Infelicitatis octomeſtrium rationem à* Bonauentura *adſignatam refert.*

52 *Partus octomeſtris per ſe perfectus eſt, maturus & naturalis.*

53 Lalamantius *agnoſcit* Ariſtoteli *octomeſtrem partum naturalem eſſe, ſi locus* Philoſophi *non eſt corruptus. Rariores tamen octomeſtres agnoſcit* Auctor *ex* Ariſtotele, *quem interpretatur.*

54 *Mulieres in computatione temporis partus ſæpiſſimè falluntur. Et num.* 55. *Adagium Hiſpanum in idex-pendit.*

56 *Partus naturales gradus certos à natura habere ex doctrina* Philoſophi *eruit.*

58 Baldi *error detegitur, qui vt notoria, certa, fixáque adæquat* mortem homini obuenturam, & naſci quem non poſſe octauo menſe.

59 Alciatus *impugnatur, dum generaliter adſerit octauo menſe natos naturaliter viuere non poſſe.*

60 *Deciſio* Afflictis *impugnatur, & Medici, quorum auctoritate innititur, apertè refelluntur.*

61 Sforcia *impugnatur, dum putat,* Hippocratis *ſententiam localem eſſe.*

62 Cagnolus *(malè* Ariſtotelem *percipiens) notatur.*

63 *Relati à* Tiraquel. *qui octomeſtres partus abortiuos dixerunt, exploduntur.*

64 Thom. Grammaticus, *qui octomeſtres ad ſummum octo dies viuere poſſe adſeruit, impugnatur.*

65 Iacob. Cuiac. *qui octomeſtrem partum inlegitimum dixit, reijcitur.*

66 Giuibo, *qui octomeſtres filiorum nomine in diſpoſitione ſtatutaria non comprehendi dixit, reprobatur.*

67 Polyd. Ripa, *qui octomeſtrem, numerum priuilegiarium duodecim librorum non implere dixit, refellitur.*

68 Pariſius, *qui octomeſtrem habendum pro non nato putauit, abijcitur.*

69 Tiraq. *qui octomeſtrem non reuocare donationē ad terminos* l. ſi vnquam, *adfirmauit, improbatur.*

70 Chriſtoph. de Paz *interpretum ſententiam octomeſtribus fauentem retorquens notatur. Et inſuper num.* 71. *in his quæ de octomeſtribus ad ſubceſſionem maioratus non admittendis reſoluit.*

72 Torreblanca *improuidè Iuriſconſultos notans, reijcitur.*

73 *Iuriſprudentes octomeſtres impugnātes hoc fecerunt à Medicis ſui temporis edocti.*

74 *Medici variè errarunt circa octomeſtres.*

76 *Octomeſtrium cauſam à doctrina* Hip-

Digitized by Google

Hippocratis *comprobat* Bonauentura *ab* Auctore *improbatus.*

77 Cicero *(qui contra octomeſtres expendi ſolet) intelligitur. Et nu. 78. ad alias auctoritates* Philonis, Plutarchi *&* Gellij *reſpond.*

79 Hieronymus Ceuallos *Iuriſconſultus Hiſpanus à nota* Patris Caroli Scribani *vindicatur.*

82 L. ſi maior, C. de legitimis hered. *interpr.*

83 L. antiqui, D. ſi pars heredit. petat. *declar.*

90 *Computatio octomeſtris parturitionis initur. Et num. 91.*

92 *In dubio partus viuus editus legitimo tempore natus eſt præſumendus. Et nume. 93. quod ſtandum non eſt dicto mulieris adſerentis octauo menſe enixam. Et n. 93. ait, non probari partum octomeſtrem ex quo viuit ſolos duos, quattuor aut ſex dies. Et nu. 95. hoc ipſum tenet etſi mors in puerperio contigerit.*

96 Marij Giurbæ *ſententiam adſerentis partum non eſſe præſumendum octomeſtrem, niſi probetur, partim probat* Auctor, *& partim etiam, alioſq; improbat. Et num. ſeq.*

98 *Quod attinet ad munia & effectus naturalium partionum ſuperuacuum eſt inquirere, an quis natus ſit octauo menſe, vel reliquis? Et num. 99. varios effectus huius diſquiſitionis quoad alia dinumerat.*

101 *In admiſſione octomeſtrium ceſſat periculum ſubponendi partus, quod in alijs eſt.*

102 *Exectus octauo menſe legitimus, & vitalis eſt cenſendus.*

ADCEDIMVS ad octomeſtrium partionum ſcriptionem, quæ excellentium virorum in Iuriſprudentia, Philoſophia & Medicina ingenia exercuit: adeoque longè & latè patet, vt de ea præter communes commentarios ad *lib. Hippocratis*, ſiue *Polybi de octomeſt. partu*) his temporibus abſolutos tractatus † ediderint 1
inſignes viri *Angelus Matthæacius*, & *Federicus Bonauentura*, qui poſtmodũ cõciſſiorem diſputationem ſuper eadem re edidit. Quin & Iuris Ciuilis, noſtrique Interpretes ex profeſſo (vt aiunt) tractationem iſtam diuerſis locis inierunt, etſi nullibi apud nos ſpecialis vlla mentio ſit huius partus. Nos autem ſtudium & operam in eo præcipuè conlocabimus, vt diffusè ab alijs tradita, ne dicam ordine peruerſo, ad methodum reducamus, & conciſſa diſputatione omnia ea percurramus, quorũm cognitio Iuriſconſulto neceſſaria viſa eſt ad deciſionem cauſarum; à Philoſophis & Medicis mutuantes aliqua, vt & ipſi à nobis (maximè in cauſa partus) non verentur multa deſumere, & iura noſtra pro libito interpretari, Iuriſque Auctores approbare & refellere, quin & ſæpiùs irridere.

PRINCIPIO præmittendum eſt, magnam retroactis temporibus, & nunc eſſe controuerſiam † inter Philo- 2
ſophos, Medicos, & Aſtrologos, & Iuris demum Interpretes, an octauo menſe nati (hi ſunt qui à 211. ad 240. diem naſcuntur, vt pleniſſimè comprobabitur in *cap. ſeq.*) ſint partus naturales & legitimi, vel violenti & abortiui? & ſanè prædictorum omnium tam Antiquorum, quàm Neotericorum communior ſententia ſtat contra octomeſtres eos à claſſe & numero naturalium partionum excludens: quæ fuit ſententia † *Cyni* vt à noſtris 3
incipiam) in *l. ſeptimo menſe*, vbi alij *D. de ſtatu hom. Bart. in l. Gallus in princ. n. 12. D. de liberis & poſthum.* (qui ſtare videtur contra octomeſtres, cùm triplex pariendi legitimum tempus conſtituat, ſeptimo, nono, & decimo men-

ſe, id quod *infrà* examinabimus *n.77.*) *Baldi in l. ea quidem, n. 17. C. de accuſa. Tiraq.* poſt plures, *in l. ſi vnquam*, verb. *ſuſceperit liberos, n. 205. & 206. C. de reuoc. donat. Alciati* in *l. qui mortui, D. de verb. ſignif. Guillel. Bened. in cap. Raynuntius*, verb. *& ſoboles*, à *n. 24. de teſtam.* Et in Conſilio Neapolitano ita deciſum teſtatur *Matth. de Afflict. deciſ. 236.* (conſultis prius eminentibus Medicis & Philoſophis) *Menoch. de arbit. caſu* 89. *n. 38.* & *lib. 4. præſumpt. 89. n. 111. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 6. n. 10. Clar. in §. teſtamentum q. 45. n. 3. Cuiac. in tract. de diuerſ. temp. præſcript. & term. c. 19.* & *in not. ad Iul. Paul. li. 4. ſent. tit. 9. §. ſeptimo menſe, Marc. Ant. Eugen.* (qui de mente omnium eſſe dixit) *cõſ. 28. n. 4. lib. 1.* & plures alios huius opinionis adſertores cumulauit *Mar. Giurba* (eos ſequutus) *in conſuet. Senat. Meſſan. 1. p. c. 1. gloſ. 4. n. 37.* Quibus adde nouiores *Ioannem Baptiſtam Coſtam*, cum relatis, *de rati. rata quæſt. 152. num. 13. Paulum Æmil. de except. 3. p. tit. 1. except. 2. n. 9. Polydorum Ripam de actis in mortis articulo, §. de poſthumo*, & *in tract. de noctur. temp. c. 68. num. 81. & 82. Thomam Actium in tractatu de infirmitate legali, 1. part. cap. 20. num. 13. Ruger.* latè *conſ. 1. ferè per tot. vol. 1. Hadrianum Neguſantium in ſylua reſponſor. quæſt. 400. num. 31. & ſeqq.* & à *n. 38.* & iterum *n. 48.* Et ex noſtris idem tenent ferè omnes commentatores *l. 13. Tauri*, maximè *Palat. Rub. n. 19. Anto. Gomez n. 4. Gom. z Arias n. 14. Tell. Fernand. n. 2. in fin. Ceruant.* à *n. 34. Velazquez de Auend. gloſ. vlt. Didac. Perez in l. 1. tit. 2. lib. 5. Ordinamenti, Matienço gloſ. 4. num. 4. in l. 2. tit. 8. lib. 5. Recop.* (vbi *Azeued. num. 10. & 11.* ita in caſu contingenti reſpondiſſe teſtatur) *Ioan. Oroſcius in l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* idem *Anton. Gomez lib. 1. variarum reſolutionum, cap. 5. num. 41. Gutier. in lib. 2. practicarum quæſtionum, quæſt. 100. num. 7. & quæſt. 101. Villadiego in l. 18. tit. 2. lib. 4. Fori juzgo, n. 6.* & ſentit *Mieres de maiorat. 2. par. q. 9.* à *num. 10.* & ſecurè demum adſerit *Chriſtophor. de Paz de tenuta, tract. 2. q. 68. n. 31. & 36.*

Sed inter omnes iuris profeſſores *Baldus* † octomeſtrium quandoque 4
acerrimus hoſtis in comprobationem ſuæ ſentẽtiæ Medicos inuocat in d. *l. ea quidem* d. *n. 17. & conſ. 128. ad finem, lib. 1.* & *conſ. 113. num. 3. lib. 5.* & demum *Tiraquellus* aliorum plurium auctoritatibus iſtam ſententiam adſtruit d. verbo *ſuſceperit liberos, num. 205. 206. 209. & 210.* vbi plura (inordinata tamen, & prout ipſi obueniebant) ſcripta reperies.

Ab his autẽ & alijs primus & principalis octomeſtrium impugnator citatur *Hippocrat.* † in diuerſis locis. Pri- 5
mo *in lib. de octomeſt. partu in princ.* vbi tam ratione, quàm experientia id probare contendit (vt optimè notat *Horat. Augen. lib. 2. de hom. partu, c. 14.*) Secundo expẽditur *in lib. de ſeptim. part.* & *in lib. de carnib.* ſiue *de principijs*, vbi Princeps iſte tei Medicæ ait: ὀκταμήνων δὲ γινομένων οὐδὲν βιοῖ πώποτε, id eſt, *natorum menſe octauo nullus vnquam vixit.* Et demum *in lib. de aliment.* ita ænigmaticôs ait: ἐς ἑκατὸν σμʹ, οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, id eſt, *partus ducentorum & quadraginta dierum* (talis eſt octomeſtris, vt innuimus *ſupr. n. 2.*) *eſt & non eſt*, quaſi dicat, naſci quidem octauo menſe hominem, ſed ita ac ſi non eſſet, quia vitalis eſſe nequit. Id quod mihi clariſſimè probant illa *Sabini* Medici expenſa ab *A. Gel. lib. 3. Noct. Attic. c. 16.* ΕΣΤΙ μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, ΟΥΚ ΕΣΤΙ δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι, id eſt, SVNT *quidem prima* (vt aiunt) *facie, ac abortiui partus*: NON SVNT, *vt qui illicò deficiunt, tanquam apparen-*

parenter exiſtentes,& re vera non exſtā-tes: niſi mauis illa ΟΥΚ ΕΣΤΙ, καὶ ΕΣΤΙ, NON EST,& EST ad omnia præcedē-tia referre, vt adnotauimus in *Prolegomenis.* Vtcunque verò ſit, admitti non poſſunt quæ in huius loci explicationem adduxit *Muretus lib.15.emendat.c.12.* vt qui infeliciter verba illa ὀκτάμηνος γόνοις ſuperaddit, & pro ἐκτρέφουσι reponit ἐπῆλθεν, nullam aliam ob cauſam, niſi quòd non calluerit quid ſibi velit nota illa arithmetica σμʹ, hoc eſt 240.

Et in eadem *Hippocratis* opinione fuerunt plures antiquiſſimi Philoſophi *Epicharmum* antiquiorem ſequuti, quos refert *Cenſorin.de die natali ad Q. Carel. cap.7.ſub fin. Antiquos itidem Romanos* dicit *Varro* apud *A Gel. lib.* 3. d. c. 16.) *non recepiſſe huiuſmodi quaſi monſtroſas raritates*, & in eodem *cap. ad fin.* ita ait: *Memini ego Romæ accuratè hoc ac ſolicitè quæſitum negotio tunc rei non parua poſtulante, an octauo menſe infans ex vtero viuus editus, & ſtatim mortuus, ius trium liberorum ſubpleuiſſet? Cùm abortio quibuſdam non partus videretur menſis octaui intempeſtiuitas.* Et pro iſta ſententia ab aliquibus citari ſolet *Cicer. in lib. 2. de natura Deorum.*

Sed & *Philo in lib. de mundi opificio* prædictis adcinens ita ait: Γίνεται γὰρ τὰ ἑπταμηνιαῖα γόνιμα, τῶν ὀκταμηνιαίων ὡς ἐπίπαν ζωογονεῖσθαι μὴ δυναμένων, *fiunt* (vertit *Gelenius*, meliùs dixiſſet *ſunt*) *ſeptimeſtres partus vitales, cùm octomeſtres omnino impoſſibile ſit viuere.* Et hac ipſa perſtiterunt ſententia *Plutarchus lib.5.de placit. Philoſophor.cap.18. Cenſorinus*, ex mente aliquorum *ſupra*, *Cælius Rhodigin. lib. 22. lection. antiquar. cap.14. Leuinus Lemnius de occultis naturæ miracul.lib.4.cap.23. Martin. Delrius lib.1.diſquiſit.Magic.cap.4.quæſt.2.* & ex Medicis (poſt *Galenum 9.Popul.* *parte 7. textu 27.* vbi ita ait: *De octauo certum eſt non edi in ipſo vitales partus,* *Auicennam*, & alios relatos *infr.nu.7.*) ita firmant *Michael Scot. in lib. phyſiognom. cap. 10. Franciſcus Valleſius lib. 2. controuerſiar.cap.10. Ludouicus Mercadus* (latè expenſus & examinatus à *Bonauentura lib.10.de octomeſt. partu, cap. 22.& ſeqq.* & maximè *cap.28.*) & plures demum Antiqui & Neoterici relati ab eodem *Federico Bonauentura in diſputatione de octomeſtris partus natura, capit.4.*

SENTENTIAM iſtam octomeſtribus inimicam Auctores *ſupra* relati varijs rationibus obfirmant ſumptis ex Philoſophia, Medicina, Aſtrologia, ſeu Aſtronomia, quin ab Arithmetica & Muſica. Singuli enim (vt diſertiſſimè ait *Lalamant. ad lib. 2. dier. decret. Gal. cap. 2. fol.151.*) ex eius diſciplinæ penetralibus, ad quam animum adiunxerunt, rationem huius rei depromunt; Medici ex media Philoſophia; Chaldæi ex Aſtrologia; Arithmetici ex ſua Arithmetica. Sed omnium prior & potiſſima ratio eſt quam adſignat *Hippocrates d. lib. de octomeſt. partu, in initio*, vbi ita ait: *At verò quod ad partum, qui octauo menſe editur, attinet fieri non poſſe adſeuero, vt duas continenter conſequentes afflictiones pueri perferant, ideòque eos qui octauo menſe naſcuntur, minimè ſupereſſe. His etenim adcidit, vt ea quæ in vtero eſt, & ea quæ in partu ſit afflictione conſequenter laborent; propterea que eorum qui octauo menſe eduntur, nullus eſt ſuperſtes:* & mox, *Puer autem cùm partus inſtat, laborare incipit, & in vita periculum venire, cùm in vtero vertitur*, &c. 6.

De hoc autem vitæ periculo in octomeſtribus egerat idē *Hippocr. in libello de ſeptim. partu*, cuius ſententiam optimè inluſtrat Hierony. *Capiuaccius lib. 4. de affectionibus vteri, cap. 8.* vbi-

aliam octomeſtrium deperditionis rationẽ ex eodem *Hippocrate* adſtruit, dicens: *Queritur etiam, quare ſeptimeſtris fœtus non ſit vitalis? Non poteſt cauſa transferri in ſolum motum, quòd fœtus menſe octauo moueatur, nam ſi ſeptimo eſt parturitio, ſexto eſt motus: ſi decimo, menſe nono eſt motus. Quare potiùs cum Hippocrate lib. de ſeptimeſtri partu ſtatuendum, cauſam eſſe quia octauus menſis facit vnum è quadragenarijs: tria enim ſunt quadragenaria, in quibus vitæ periculum ſubit fœtus, primum eſt in primo menſe, vnde tunc facilè fit abortus: alterum in octauo menſe: tertium poſt partum: cùm igitur in octauo menſe ſecundum ſit quadragenarium, & proinde ſit tempus, quod diſcrimen fœtui adferre poteſt, & eo tempore fœtus laboret, ſi tunc fœtus egrediatur, vitalis eſſe non poteſt, quia non poteſt pati periculum ſecundi quadragenarij: & etiam tertij.*

Alia m naturalem inſuper ratio-
7 nem excogitauit † *Auicenna lib. 3. Fen. 21. tract. 1. cap. 2.* teſte *Alb. Gentili* eius commentatore, qui ita ſcribit: *Quare natus in ſeptimo menſe viuat, & in octauo non, redditur cauſa ab Auicen. hic, & Halya, quia fœtus ſemper incipit moueri ad exitum, quando fœtus eſt completus, & deficit ſibi nutrimentum in ſeptimo menſe, ideò ſi non exit, debilitatur propter motum, & ideo reſumitur per totum menſem octauum vt plurimum, & ideò debet ire vſque ad nonum menſem*: ſequitur *Iacobus Cancerius lib. 2. quæſtionum, cap. 9. numer. 5.* vbi ait, ſeptimo menſe fœtum naturaliter lucem deſiderare, & naſciturum ad partum moueri, vt qui conſtet omnibus ſuis ſeptem numeris, *animo*, ſcilicet, *corpore, ſanguine, ingenio, deſiderio, cupiditate & humore (quibus humanum conſtat corpus) menſibus ſingulis ingeneratis: vnde eſt, vt ſi ſatis virium habeat, ad partum prodeat, ſin minus in alium ventris locum ſeſe transmouens, in eo maneat per duos menſes, donec conualuerit. Et quia in motu debilitatur, inde eſt, quòd ſi ſequenti octauo menſe ad partum procedat, viuere nequeat.* Et iſta, quod valdè mirandum, comprobaſſe videtur *Franciſcus Valleſ. lib. 2. controuerſ. c. 11.* quò loci Lectorem admandamus, ſi plura huius propoſiti videre velit. Sed & is ipſe d. *lib. 2. c. 10.* alias rationes adduxit; & demum ait, rationem deperditionis octomeſtrium ſolum Deum euidenter agnoſcere, id quod video placuiſſe *Amat. deciſ. 132. nu. 10.* vbi ait, hæc eſſe ſecreta naturæ hominibus plurimùm incerta. *Ioannes* itidem *Lalamant.* aliam adducit cauſam *in commentar. ad librum Hippocratis de homin. ætat.* Duas alias *Franciſcus Valeriola lib. 3. enarrat. Medicinal. enarrat. 7.* Quattuor *Ludouicus Mercadus* Optimi Maximique noſtri Regis Dominique Philippi III. ἀρχιάτρος, & à cubiculo *lib. 4. de mulier. adfection.* quas ſigillatim recenſet *Federic. Bonauent. de partu octomeſt. lib. 2. cap. 12.* Alias *Doctor Sorapan in Adag. Medic. Hiſpan. 2. p. adag. 1.* Alias itidem expendit *Iacob. Guillemaus in lib. de generat. tit. de ſemine, fol. 221. & ſeqq.* Alias *Andreas Laurent. lib. 8. de hiſtoria anatom. cap. 9.* Et demum alias nouiſſimè congeſſit *Pater Lelius Biſciola lib. 1. horar. ſubſeciuar. cap. 7.* Sed omnes cauſæ ab iſtis enumeratæ in iam relatas *Hippocratis* & aliorum certè recidunt, ideoque earum relatione non immoror.

Post rationes iſtorũ Naturales & Medicas ſequũtur Aſtronomicæ, qua-
rum prima fuit Chaldæorum † (gen 8
tes Aſſyriæ; quæ ex ſyderum obſeruatione hanc ſcientiam fecerunt, teſte *Cicerone lib. 1. de Diuinat. in princ.* & *pro L. Murena, Diodor. Sicul. lib. 17. Vitruu. lib. 9. cap. 7. A. Gel. lib. 14. Noct. Attic. cap. 1. Chalcid. in Timæum Platonis*, vbi Magos Christvm Dominum ado-

adorantes Chaldæos fuiſſe adſerit, *fol.* 219. *Diuus Hieronym. in cap.* II. *Daniel. D. Auguſt. lib.* II. *de Doctr. Chriſt. cap.* 21. *D. Iſidor.* ex *Lucano lib.* 4. *Origin.* ſeu *Etymolog. cap.* 9. *in princ.* vnde gentis vocabulum artis eſſe cœpit, *l. nemo.* 5. *Cod. de Malefic. & Math mat.*) Hi ergo rationem reddunt, cur homines menſe ſeptimo, nono & decimo naſcantur, non verò octauo, apud *Cenſorin. de die natali cap.* 8. ita dicentem: *Sed nunc Chaldæorum ratio breuiter tractanda eſt, explicandúmque cur ſeptimo menſe, & nono & decimo tantummodo poſſe naſci homines arbitrentur? Ante omnia dicunt, actum vitámque noſtram ſtellis tam vagis quàm ſtatis eſſe ſubiectam, earúmque vario & multiplici curſu genus humanum gubernari: ſed ipſarum motus, ſchematáque & effectus à Sole crebrò immutari: nam vt aliæ occaſum, nonnullæ ſtationem faciant, nóſque omnes diſparili ſua temperatura adficiunt, Solis fieri potentia. Itaque eum qui ſtellas ipſas, quibus mouemur, permouet, animam nobis dare, qua regamur: potentiſſimúmque in nos eſſe, moderarique, quando poſt conceptionem veniamus in lucem; ſed hoc per tres facere conſpectus. Quid autem ſit conſpectus, & quot eius genera, vt liquidò perſpici poſſit, pauca prædicam. Circulus eſt, quem ſignifer, quem Græci vocant* ζῳδιακὸν, *in quo Sol & Luna, ceteræque ſtellæ vagæ feruntur. Hic in duodecim partes totidem ſignis redditas æquabiliter diuiſus eſt. Eum Sol annuo ſpatio metitur: ita in vnoquoq; ſigno fermè vnum menſem moratur. Sed ſignum quodlibet cum ceteris ſingulis habet mutuum conſpectum, non tamen vniformem cum omnibus: nam validiores alij, infirmiores alij habentur. Igitur quo tempore partus concipitur, Sol in aliquo ſigno ſit neceſſè, & in aliqua eius particula, quem locum conceptionis propriè appellant. Sunt autem hæ particulæ in vnoquoque ſigno tricenæ, totius verò Zodiaci numero* CCCLX. *Has Græci* μοίρας *cognominarunt, eò videlicet quòd Deas fatales nuncupant* μοίρας: *& eæ particulæ nobis velùt fata ſunt: nam qua potiſſimum oriente naſcamur, plurimum refert.* SOL *ergo cùm in proximum ſignum tranſcendit, locum illum conceptionis aut imbecillo videt conſpectu, aut etiam nec conſpicit: nam plures proximantia ſibi inter Zodia inuicem ſibi videre negauerunt. At cùm in tertio eſt ſigno, hoc eſt, vno medio interpoſito tunc primum illum locum vnde profectus eſt, videre dicitur, ſed valde obliquo & inualido lumine, qui conſpectus vocatur* κατ' ἑξάγωνον, *qui ſextam partem circuli ſubtendit. Nam ſi vt à primo Zodio ad tertium, ſic à tertio ad quintum, inde porrò ad ſeptimum, ac deinde altera linea imitantur hexagoni æquilateralis forma in eodem circulo ſcriberetur. Hunc quidam conſpectum non vſquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videatur conferre. Cùm verò in quartum ſignum peruenit, & media duo ſunt, videt* κατὰ τετράγωνον, *quoniam illa linea, qua viſus pertendit, quartam partem orbis abſcidit. Cùm autē in quinto eſt, tribus interiacentibus medijs* κατὰ τρίγωνον *adſpicit: nam tertiam ſigniferi partem viſus ille metitur, quæ duæ viſiones* τετράγωνοι τρίγωνοι, *perquàm eſt accrementum partus multum adminiculant. Ceterùm à loco ſexto conſpectus omni caret efficientia, eius enim linea nullius polygoni adficit latus. At à ſeptimo Zodio, quod eſt contrarium, pleniſſimus, potentiſſimuſque conſpectus quoſdam iā maturos infantes educit, quē ſeptimeſtres appellantur, quia ſeptimo menſe naſcuntur. At ſi intra hoc ſpatium maturescere vterus non potuerit, octauo menſe non editur (ab octauo enim ſigno, vt à ſexto inefficax viſus) ſed vel nono menſe, vel decimo. Sol enim à nono Zodio particulam conceptionis rurſum conſpicit* κατὰ τρίγωνον, *& à decimo* κατὰ *τετράγωνον, qui conſpectus, vt ſuprà,*

iam dictum eſt, perquàm efficaces ſunt. Ceterùm vndecimo non putãt naſci, quia languido iam radio infirmum lumen καθ' ἑξάγωνον mittatur. Multominùs duodecimo, vnde conſpectus pro nullo habetur. Itaque ſecundùm rationem hanc ἑπταμήνοι naſcuntur κατὰ διάμετρον. ἐννεάμηνοι autem κατὰ τρίγωνον. δεκάμηνοι verò κατὰ τετράγωνον: Hactenus Cenſorinus: cuius Scholiaſtam Henricum Lindembrogium ad faciliorem Chaldæorum doctrinæ perceptionem, ſchemate quodam vſum inuenies non inepto: quod ab *Elia Vineto* (eius nomine ſuppreſſo) mutuatus fuit in notis *ad edyl.* 12. *Auſon. de ratione puerper*, vbi metricè à *Cenſorino* traditam rationem ita depinxit *Auſonius* ipſe:

Omnia quæ vario rerum metimur in actu,
Aſtrorum dominatus agit, terrenáque tantùm
Membra homini, è ſuperis fortuna, & ſpiritus auris
Septima moderanda choro: ſed præſidet Ollis
Sortitus regimen nitida Sol aureus æthra,
Nec Sol in nobis moderatur tempora vitæ,
Námque vbi conceptus genitali inſederit aluo
Haud dubium SOLEM *cuique inſiſtere ſigno,*
Qui cùm vicini ſtationem cœperit aſtri,
Contiguos nullum transfundit lumen in ortus.
Aſt vbi conuerſis poſt menſtrua tempora habetis
Scandit purpureo iam tertia ſydera curru
Obliqua exilem demittit linea lucem
Aſpirans tenues per inertia pondera motus.
Quarta in ſede viget primi indulgentia SOLIS
Suadet, & infuſos teneros coaleſcere fœtus
Fulgur tetragono aſpectu vitale coruſcat,
Clarum & lene micans. Quinti qui cardine ſigni
Incutit attonitum vegetato infante parentem:
Nam ſexto vis nulla loco, quia nulla tuendi
Æquati lateris ſignatur regula Phœbo:
Aſt vbi ſigniferi media in regione cohortes
Septimus accepit limes, rutilantia flammis
Recto caſtra ſitu, turgentis fœdera partus
Iam plena ſub luce videt, nec fulgura parci
Luminis intendens, toto fouet igne corona;
Hinc illud quod legitimos Lucina labores
Præuenit, & grauidos ſentit ſubrepere nixus
Ante ſpectatum feſtina puerpera votum.
Quod niſi ſeptena cum lumina fudit in aſtro
Impulerit tardi clauſtra obluctantia partus
Poſterior nequeat, poſſet prior, an quia ſexto
Æmulus Octaui conſpectus inutilis aſtri
Neſcit comparibus laterum formare figuras.
Sed Nono incumbens ſigno, cunctantia matrum
Vota leuat, trigono viris ſocians ſequenti.
At ſi difficilis trahit hilithi ſidera rurſum
Tetragono abſoluet dubiarum vincla morarum.

Plutarchus verò *lib. 5. de placitis Philoſophor. d. cap.* 18. aliam ab Aſtrologiæ † ſcientia huius rei rationem de- 9
ſumit, cùm Latinè in nouiore verſione ita ait: *Mathematici octo menſes ad quemuis partum inſociabiles aiunt. ſeptem ſociabiles: ſigna porrò cœli inſociabilia ſunt, quæ incidunt in ſtellas domibus cæleſtibus dominantes, & ſub ſe natis vitam infelicem, ac non longæuam portendunt. Sunt autem inſociabilia, quorum*

vnum

vnum ab altero octauum numeratur, vt Aries ad Scorpium, Taurus ad Sagittarium, Gemini ad Capricornum, Cancer ad Aquarium, Leo ad Piſces, Virgo ad Arietem, &c. hinc fieri, vt ſeptimo & decimo menſe edita in lucem vitalia ſint; octauo nata ob diſſidium mundi pereant.

10 ALIAM itidem Aſtronomicam † rationem deſignauit *Gentilis* in præcitato loco, vbi ita antecedentia à nobis iam expenſa proſequitur: *Secunda cauſa eſt Aſtronomica, quia in primo menſe dominatur Saturnus embryoni, in ſecundo Iupiter, in tertio Mars, in quarto Sol, & tunc eſt animal rationale, poſteà Venus, poſteà Mercurius, poſteà Luna, & tunc ſi naſcatur, viuit & completus eſt curſus, ſi tranſit & venit ad octauum, regnat Saturnus, qui ſua frigiditate & ſiccitate (quæ ſunt qualitates vitæ contrariæ) interficit fœtum, ſed in nono regnat Iupiter, qui dat vitam, & eſt benignus, & ideò tunc viuit, vndecimo etiam viuit, & regnat Mars:* quod latiùs proſequutus fuit *Schonerus lib. 1. de iudiciis*, cuius verba retulimus in *cap. præced.* Sed & hoc ipſum ferè ſenſit *Auſonius dicto adyllio 12.* verſibus illis proximè expenſis.

11 Aſt Arithmetici † illâ innituntur ratione, quòd octonarius numerus imperfectus eſt, & partui inde ineptus, vt notauit *Cuiacius ad Iulium Paulum lib. 4. Sententiar. tit. 9. d. § ſeptimo menſe*, & ex aliis *Sforcia co. ſ. 28. num. 8.* Arithmetici enim Pythagoram ſequuti numeris adeò tribuunt, vt eos ipſos & ſubſtantiam rerum & cauſam eſſe prædicent, quâ cuncta conſtant, & ſuum habent eſſe, *Lalamant. ad Galeni libr. 2. de dieb. decretor. cap. 2. fol. 308.*

12 Sed & varias cauſas à Muſica, aliiſque ſcientiis Mathematicis † cumulauit *Gothofredus in ſcholiis ad l. ſeptimo menſe. D. de ſtatu homin.* quas ipſe meras nugas agnoſcit, ob ídque inſuper habendas, & omittendas duxi. Aliam itidem à Theologia adducit *Tertullianus de anima, cap. 37.* quæ mihi parum certè adridet.

Nouiores autem Medici κορυφαῖον *Hippocratem* ſequuti multiplices alias rationes (præter adſignatas) aliunde petitas comminiſcuntur: maximè *Gorreus* Medicus Pariſienſis *in adnotationibus ad* Hippocr. *librum de natura pueri*, cum plura in propoſito diſeruiſſet, & refutaſſet, demum huius rei cauſam ad mutationes Lunę cum Solis mutationibus concurrentes refert, dum ait: *Quòd ſi ſimul, eodémque tempore mutatio tam in Luna, quàm in Sole contingerit, hæc quidem eſt aliarum omnium efficaciſſima: contingit autem tum ſeptimo, tum octauo, tum nono menſe lunari. Sed* τέλειμος *quidem eſt in ſeptimo, atque frugifera, quoniam non ab ea longè abſit Solis mutatio, quæ centeſimo octogeſimo ſecundo die contingit. Non eſt autem octauo, nonóque menſe lunari tanta, vt fœtum deijcere poſſit, & proferre in lucem: aut ſi tanta illi commotio adcidat, vt prodeat & naſcatur admodum imbecillem, neceſſariò putare oportet, qui tam leuem Lunæ mutationem ſuſtinere non potuerit, & idcircò minimè vitalem eſſe.* Sub hæc recidens in cauſam ab *Auicenna* adlatam, & à nobis relatam *ſuprà* ita ait: *Eſt autem illa imbecillitas vel natiua fœtui, vel ex aliquo adcidenti (quæ multorum fuit opinio) contracta: Aiunt enim, & rectè quidem, embryon ſeptimo menſe ab vteri conceptabulis exitum adfectare, atque in id conluctari plurimùm (tunc enim, vt oſtendimus, eodem ferè tempore Sol & Luna mutationem ſubeunt) verùm conatu aliquando excidere, atque interim fatigatum effici imbecillum. Quòd ſi nedum refectis viribus octauo rurſum eundem petat conatum) namque ad hoc mutatio quæ Lunæ ſingulis menſibus adcidit, irritare poteſt)*

oblaſum frequentiùs intermori. Ac de octauo quidẽ menſe genitis ſic ſcripſit Hippocrates in libello de alimento: Ad partum ducentes quadraginta dies non eſt & eſt: quibus verbis tam obſcuris, præciſis, atque aduerſis indicat, eum qui natus eſt menſe octauo (nam 240. dies menſes octo conſtituunt) aliquo quidem modo eſſe & natum videri, ſed re vera non eſſe, quoniam paulò pòſt intereat. Et hiſce plura conſimilia non tantùm à Medicis & Philoſophis edita, ſed etiam ab Aſtrologis & Arithmeticis deſumpta tradidit *Lalamant. ad Galeni lib. 2. de dieb. decretor. fol. 161 d. cap. 2.* & latiſſimè congerit *Bonauent.* in compendioſa *diſputat. de octomeſt. partus natura, cap. 2. & 3.* & diluit ex c. 13.

13 SVPEREST rationes, quibus moti fuerunt † Iuris Interpretes *ſuprà* citati, vt octomeſtrem partum damnarent, & inter abortiuos connumerarent, expendamus: & eas ſanè omnium exactiùs mihi proſequutus videtur *Socin. Iunior conſ. 35. volum. 2.* vbi quattuor adſignauit. Prima, quòd apud Iuris profeſſores orta diſputatione & controuerſia, illa opinio ſequenda eſt, quæ à pluribus & illuſtribus pro vera recipitur, indéque circa partum octomeſtrem tenenda eſt opinio negatiua, vt quàmplures & illuſtres Auctores adprobauerunt.

14 Secunda eſt, † lex in partus tempore definiendo *Hippocratis* ſummi Medicinæ parentis auctoritatem ſequitur: at *Hippocrates* partus octomeſtres vitales non eſſe adſeruit: ergo Iuriſconſulti hos partus probare nequeunt.

15 Tertia † ratio (inquit iſte) nititur auctoritate iuris noſtri Anteſignanorum *Bart. Bald. & Pauli de Caſtro*, hos partus octomeſtres non admittentium.

Ab his deſcendit *Socinus* ad quartam rationem, † & ſimul ad interpretationem *l. Vxoris abortu*, & *l. quod certatum C. de poſthum. heredib. inſtituend.* 16
vt quod in prima dicitur: *Natũ quamuis illicò deceſſerit teſtamẽtum paternum rumpere*: & in ſecunda: *Si viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium, &c.* intelligendum ſit *à communiter adcidentibus de his qui vt in plurimum naturaliter viuere poterant. Enimuerò* (ſubdit) *huiuſmodi tantùm, licèt paulò pòſt moriantur, præſumitur mortem ex aliquo adcidenti non naturali contigiſſe, cùm ſecundùm naturam ac vt plurimùm viuere potuiſſent: quemadmodum in ſeptimo & nono menſe editis contingere videmus. Non poteſt autem lex intelligi de his qui rariſſimè & quaſi per miraculum poſſent viuere, vt plurimùm verò nequeunt eſſe ſuperſtites, vt in his euenit, qui quinto, ſexto aut octauo menſe in lucẽ prodeunt. His enim menſibus ſi quis oriatur, ac ſtatim intereat, natus aliter quidem, non ex aliquo adcidenti obiiſſe creditur diẽ ſuum; eò quòd naturaliter viuere non poterat, cùm frequentiùs huiuſmodi tales moriantur: atque hoc ſenſu adcipienda eſſe verba Pomponij in l. nam & cæ. conſtitutiones, & Celſi in l. nam ad ea, D. de legib. nimirum vt dicamus iura in ſui præſcriptione aptanda eſſe ad ea quæ facile & frequenter adcidunt, nõ ad ea quæ rarò eueniunt.* Et ita eſſe de aliorum iuris profeſſorum mente teſtatur is Auctor, qui ex his multa deſumpſit à *Socino Seniore conſ. 65. nu. 1. & 2. volum. 3.* & eius dicta proſequuntur & exornant poſteriores Iuris Auctores, quorum bonam partem retulimus *ſup.* Sed & plures alias legales rationes interimiſcet *Bonau. in diſp. de octom. partu c. 2.* quæ vel ad præfatas referuntur, vel nullius ſunt ponderis.

SED CONTRARIA ſententia † octomeſtri partui fauens, cúmque 17
inter

inter naturales, vel ſaltem nobis legitimos connumerans omni ferè æuo placuit primæ notæ viris tam Philoſophis & Medicis, quàm Iuris profeſſoribus, à quibus incipiens *Baldum* primum, ſibíque re vera contrarium adſertorem video in d. *conſ.* 128. *numer.* 2. *lib.* 1. in illis verbis: *Licet natus fuerit octauo menſe, qui non poteſt viuere ſecundùm Philoſophos, tamen ſufficit momento vixiſſe, l. vxoris abortu, l. quod certatum, Cod. de poſthumis heredib. inſtituend.* idem *Bald.* (his ipſis verbis vſus) d. *conſ.* 113. *numer.* 5. *in fine lib.* 5. & *in cap.* 1. *tit. Epiſcopum, vel Abbatem in vſibus feudorum*, Angelus eius frater in *l. quod dicitur, D. de liberis & poſthum.* Bitiſpus Corneus in d. *l. quod certatum* B rtrand. *conſ.* 207. *num.* 5. *lib.* 1. *Felinus* in *cap. ſicut litterarum* 20. *num.* 5. *de homicid.* Boërius *deciſ.* 220. *numer* 2. *Capola conſ. ciuili* 50. *Pariſius conſ.* 146. *in fin. volum.* 4. *Burſat. conſ.* 63. *num.* 19. *lib.* 1. *Sfortia Oddus* (*Albericum & Petrum Iacobũ* referens) *conſ.* 28. *per* 44. *numero*, *Cardinalis Albanus ad Bart.* in *l. Centurio num.* 4. *D. de vulgari & pupillari ſubſtitut.* *Intrigliol. ſingul.* 268. *lib.* 1. *Amathis* cum relatis *deciſ.* 132. à *numer.* 6. *Petr. Ærodi. lib.* 2. *rer. iudicat. tit.* 4. *cap.* 2. & *tit.* 5. *cap.* 2. *Eguinar. Var.* ad *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* *Zacchias in Medico-legal. lib. tit.* 2. *quæſt.* 4. *Choppin. de priuileg. ruſticor. lib.* 3. *cap* 8. *numer.* 5. *Alexand. Turamin. lib. ſingulari epiſtolar. forenſium, epiſt.* 39. *Dominicus Arumæus lib* 2. *deciſ. vltima* ex *num.* 50. cum aliis relatis à *Menochio lib.* 4. *præſumpt.* 89 *num.* 111. *Peregrin. de fideicommiſſis art.* 43 *numer.* 29. & *conſ.* 11. *numer* 1 *lib.* 3. nec diſſentit *Claud. Berrazola in Additionib. ad conſ.* 452. patris *Berrazole lib.* 2. Et ex noſtris idem tenuit doctiſſimus *Gregor. Lopez* in *l.* 4 *tit.* 23. *p.* 4. verbo *ſeſta dotz dias*, *Ciſuentes in l.* 13. *Tauri*, *numer.* 2. *Ioannes Garcia de nobilitate d. gloſ.* 48. § 1. *numer.* 3. *Torreblanca in ſua Magia, ſiue Epitome delictorum, lib.* 2. *cap.* 43. *n.* 29. & 30.

Horum Auctorum, & aliorum ab eis relatorum adſertio pluribus rationibus innititur, quin & auctoritatibus antiquorum Philoſophorum & Medicorum, & aliorum inſignium Virorum, quorum aliquos recenſuit *Plutarchus lib.* 5. *de placitis Philoſophor.* d. *cap.* 18. vbi ita ait: *Polybus & Diocles Empirici etiam octauum menſem aptum partui agnoſcunt, ſed fœtum eſſe tum imbecilliorem, ideóque nonnullos perire, ac tametſi ferè in vniuerſum nemo octauo menſe natam prolem alendam cenſet, tamen multos ſic natos in viros euaſiſſe*: alios citauit *Cenſorinus de die natali ad Q. Carel. cap.* 7. vbi rem indeciſam reliquit.

SED OMNIVM præcipuus huius ſententiæ adſertor fuit † *Ariſtotel. lib.* 7. 18
de hiſtor. animal. cap. 4. vbi apertè ſtat pro octomeſtribus in illis verbis: καὶ γὰρ ἑπτάμηνα, καὶ ὀκτάμηνα, καὶ ἐννεάμηνα γίνονται, καὶ δεκάμηνα τὸ πλεῖστον, ἔνιαι δ' ἐπιλαμβάνουσι καὶ τοῦ ἑνδεκάτου μηνός: quæ male vertit *Theodorus* dicens: *Nam etſi ſeptimo menſe & octauo & nono parere poteſt, & quod plurimum decimo, nonnullæ etiam vndecimum tangunt*: melius *Vetus Interpres*, dum ait: *Etenim ſeptem menſium, & octo menſium, & nouem menſium fiunt*, &c. cui concinit *Trapezunt.* ita diſertè in propoſito prædicta verba Latina faciens: *Nam & ſeptem, & octo & nouem menſium gignuntur*: & diſertioribus verbis *Iulius Cæſar Scaliger* nouiſſimè editus: *Nam & homo ſeptimo, & octauo & nono menſe paret*: verbum namque illud γίνονται, quo vtitur *Ariſtotele.* (Latinè *gignuntur, oriuntur, ſunt*, vel *fiunt*) actum denotat, non potentiam, vt innuebat *Theodorus*; & cùm

pariformiter (vt cum noſtris loquar) determinet partum ſeptimeſtrem, octomeſtrem, nonomeſtrem, decimeſtrem, & vndecimeſtrem (de quo ibi *Ariſtoteles* agit) non eſt cur magis legitimus & naturalis *Philoſopho* fuerit partus ſeptimeſtris & nonomeſtris, quàm octauo menſe editus, ex vulgari regula *l. iam hoc iure. 2. D. de vulgari & pupillari ſubſtitut.* quæ habet determinationem vnicam plura (vt noſtri loquuntur) reſpicientem determinabilia debere æquo lance & modo determinare; idem ipſum docuit *Philoſophus in ſuis problematib. problem. 40. ſect. 10.* Et re vera ſenſit *Philo Iudæus in libr. de mundi opificio*, dicens: Γίνεται γὰρ τὰ ἑπτάμηνα γόνιμα, τῶν ὀκταμηνιαίων ὡς ἐπίπαν ζωογονεῖσθαι μὴ δυναμένων, id eſt, *Septimeſtres eduntur, & conſiſtunt, octomeſtres vero plerumque non viuunt*: etenim aduerbium illud ΕΠΙΠΑΝ, *vt plurimùm, plerumque, feréque* rectè interpretantur nouiores *Lexicographi* ex *Polybo* & *Theophraſto*: id quod video adnotaſſe *Bonauen. in compend. diſputat. de octom. partu cap. 35.* Adde *Plinium lib. 7. natural. hiſtor. cap. 5.* ita dicentem: *Homo toto anno, & incerto gignitur ſpatio, alius ſeptimo menſe, alius octauo, & vſque ad initia decimi, vndecimique*: & mox *Tranſlatitium in Ægypto eſt & octauo gigni.* His concinunt quæ ab antiquis protulit *A. Gellius lib. 3. Noct. Attic. cap. 16.* dicens: *Sed noſter Cæcilius cùm faceret eodem nomine, & eiuſdem argumenti comœdiam, ac pleraque à Menandro ſumeret, in menſibus tamen genitalibus nominandis non prætermiſit octauum, quem præterierat Menander: Cæcilij verſus hi ſunt:*

Inſoletne mulier decimo menſe parere?

Pol nono, etiam ſeptimo atque octauo.

Eam rem Cæcilium non inconſideratè dixiſſe, nec temerè à Menandro, atque à multorum opinionibus deſciuiſſe Marcus Varrò vti credamus, facit. Nam menſe nonnunquam octauo editum eſſe partum in lib. 14. rerum diuinarum ſcriptum reliquit. Quæ verba pro octomeſtribus expendunt *Sforcia Oddus* dict. *conſ. 28. num. 30.* & *Federicus Bonauentura de partu octomeſtri lib. 9. cap. 37. poſt princip.* Qui iſta exactiùs proſequitur *in compendioſa diſputatione de partu octomeſt. cap. 34.* dicens: *Poſthac Gellius vt doceret quæſtionem hanc non ab re eſſe controuerſam, ſubdit diſſenſionis huius de octauo menſe cauſam ex verbis Hippocratis libello de alimento cognoſci; quibus ait, octomeſtrem generationem eſſe, & non eſſe: ac Sabini recenſet interpretationem: quaſi dicat Gellius, ita loquutum diuinum Senem ſatis oſtendere hac præciſa, obſcura, ambigua, & contraria loquutione, octaui menſis naturam difficillimam eſſe cognitu, & iure controuerſam. Ad hæcque confirmanda veterum Romanorum addit teſtimonium Varrone referente, qui nonum & decimum menſem tantùm receperunt, octauum ac ſeptimum reiecerunt. Quibus in hunc modum explicatis, multa eleganter de menſe octauo, vndecimóque diſputans; ad dubitationem mox reuertit de octauo menſe, & ita loquitur:* Memini ego Romæ accuratè hoc, atque ſolicitè quæſitum; negotio non rei tunc paruæ poſtulante, an octauo menſe infans ex vtero viuus editus, & ſtatim mortuus, ius trium liberorum ſuppleuiſſet? c ìm abortio quibuſdam, non partus videretur menſis octaui intempeſtiuitas. *Hæc Gellius, qui dum quæſtionem refert, ſed ſolutionem tacet; dum quibuſdam non omnibus octauo genitum abortionem viſum fuiſſe ſcribit, ſatis apertè oſtendit eos, qui tunc Romæ decernendi habebant poteſtatem, nullo pacto definire voluiſſe, octauo menſe viuum editum, ſtatim etiam mortuum, eſſe abortionem; ita vt libentiſſime in contrariam opinionem inclinauerint. Quòd ſi hæc omnia animo verſemur, luce meri-*

diana

diana clarius erit, præcipuum Gellij conſilium in eo capite fuiſſe, vt pro vero receptam illam opinionem (octauo ſcilicet partum humanum nunquam edi vitalem) falſam eſſe, & grauiſsimorum Auctorum teſtimonio, & rei ipſius euentu demonſtraret. Quamobrem locus hic non oſcitanter, & tanquam in tranſcurſu acceptus ſed accuratè conſideratus mirificè aduerſarius videtur infenſus. Quæ mihi ſingularia ſunt, exceptis his quæ in interpretando *Hippocrate* inſumit, quæ ſuſtinêri certè non poſſunt, & apertè refelluntur ex iam dictis per nos *ſupra num* 5.

Sed & *Albertus Magnus lib. 9. de animalibus* de natis octauo menſe ita ſcribit: *Aliquando autem accidit, quòd quidam nati octauo menſe ſuprauiuunt:* & paulò poſt, *Dicunt tamen aliqui, quòd in partibus Ægypti, quæ ſunt partes calidæ & humidæ, & multum ſunt ibi mulieres viragines, & vigoroſæ, multæ in octauo menſe pariunt, & ſuperuiuunt, & hoc rarum & mirabile eſt valdè; ibi enim pariunt mulieres ad octo menſes, & viuunt filij. Dicitur autem, quòd in partibus regionis, quam vocant* Adekil, *ſaluantur nati in octauo menſe.*

Eiuſdem ſententiæ fuit *Auerroes*, (quem ab aliorum ſubauditionibus vindicat *Federic. Bonauentura lib. 9. de partu octomeſt. cap. 36.*) Sed & is *Auicenna* octomeſtribus fauentem citat *lib. 10. cap. 5.* & eius verba valdè mendoſa refert in *cap. 8.* quæ à vero originali Latino excerpta ita ſe habent *libro 3. Fen. 21. tract. 2. cap. 1. Verùm mortuus in octauo menſe eſt, qui plurimùm moritur de natis, & parum viuit. Quòd ſi aliquis viuat de natis in octo menſibus, tunc illud eſt rarum valdè, & parum viuit natus, qui eſt femina in hoc tempore: & in quibuſdam regionibus non viuit natus octo menſium omnino, quia non æquatur eius diſpoſitio, quin aut ſit retardatus in creatione & motione, & in deſiderio ad partum ſeu ad exilium vſque ad hanc horam, quare ſignificatur quod eius virtus non eſt fortis in radice: conatus eius ad motum exitus ad extra in principio temporis complementi magis & plus debilitat ipſum, quàm debilitet illum, cuius conatus eſt in principio temporis complementi, & eſt fortis in radice virtus eius ſicut nati in ſeptimo. Quod ſi non fuerit ita, imò fuerit creatio eius & motus ipſius, & voluntas deſiderans peruenire ad partum, iam fuerit completa ante illum, & fuerit huiuſmodi fœtus iam deſiderans, & exquirens ſeparationem & exitum à loco ſuo, & conuertatur & eius conuerſio, quæ non ſequitur intentionem ſuam, faciat adcidere laborem & fatigationem, & remanet ſic conuerſus vſquequo redit ad ipſum virtus ſua, & facit ipſum deficere debilitas virtutis ſuæ: tunc adcidit ei proculdubio illa laſsitudo aut defectio, quæ adcidit debili deſideranti aut exquirenti motum euaſionis ad locum optatum, quando aduenit ei talis motus, abſque quo perueniat vel applicet ad illum locum. Infirmatur ergo procul dubio & debilitatur, & reſoluitur virtus eius, & quando naſcitur in huiuſmodi diſpoſitione, eſt iudicium eius, iudicium nati infirmi debilis, & de iudicijs eius eſt, quòd non ſperatur ei vita.* Hæc verba horrida & obſcura (vitio Interpretis, vt ait *Bonauentura* dict. *cap. 8.* & forteàn ab ipſius Auctoris barbarie) pluribus verbis enodare anxiè conatus fuit & ipſe *ſupra* qui ab illa demum verborum inculta farragine vnum illud eruit, plures octomeſtres interire, ſeruarique pauciores. Quod mihi Iuris ſtudioſo à primo verborum adſpectu non innotuit, vt quod diſertiſſimis verbis prædicat *Auicenna*.

Quæ cùm ſubterfugere non po-

tuiſſet *Gentilis* eius commentator (octomeſtrium aliàs impugnator coactus fuit fateri & octauo menſe natos viuere: cùm ergo *Auicenna* octomeſtrium plurimos mori, & paucos viuere adfirmauerit in prioribus illis verbis: *Natus in octauo menſe eſt, qui plurimùm moritur de natis, & paràm viuit*, clarè concedit aliquos ſuperuiuere (quæ fuit ſententia *Ariſtotelis* & aliorũ, vt probabimus *infrà*) Idque ipſum probat *Sanctus Thomas in opuſculo de fato, art.4.* in verbis illis: *Similiter natus octauo menſe moritur, vt frequentiùs*, quaſi diceret, aliquando hoc menſe editos viuere, & ſoſpites euadere. Et huius ſententiæ fuit *Doctor Lemoſius in commentar. ad lib. de natur. facult. Galeni.*

Sed & *Federicus Bonauentura Vrbinas* (qui, vt prædiximus, integro tractatu cauſam octomeſtrium propugnauit) plures alios Medicos & Philoſophos ſuæ ſententiæ adſertores congeſſit *lib.1. cap.5.* & *lib.3. cap.59.* & *lib.9. cap.11.* & *lib.10. ca.31. 34 35. 37. & 39.* vbi ex multis probare contendit, octomeſtres partus *Hippocrati* & *Galeno* eius interpreti vitales fuiſſe. Et eodem *lib. cap.53. & ſeqq. vſque in finem tractationis*, Aſtrologicas rationes refellit, & *Ptolemæum* pro octomeſtribus citat. Et demum *Ioannem Picum lib.3. in Aſtrologiam, cap.18.* & *Horatium Augenium* Medicum præſtantiſſimum *lib.8. epiſtolar. epiſt.2. cap.11.* qui idem adſeruit *lib.2. de partu homin. cap.16.* & nouiſſimè poſt *Cardan. contrad. Medic. lib. 1. contrad. 8. tract. 3. in fin.* defendit *Paul. Zacchias in Medico-legalib. tit. 2, quæſt.2. numer.6.* & plures alios retulit *Bonauentu. in compendioſa diſputatione de octomeſtr. part. nat. cap.19. & ſeqq.*

19 SVPEREST vt rationes † partum octauo menſe editum vitalitium & naturalem comprobantes in medium adducamus.

ET PRIMO ſanè loco mihi ſeſe obfert *Ariſtotelis* doctrina *lib.5. Ethicorum cap.7.* dicentis, quod naturale eſt immobile eſſe, & vbique, quantum in ſe eſt, eandem habêre vim & poteſtatem, ídque docuerunt *Cicero lib.2. de Inuentione*, *Seneca lib.2. de Ira, cap. 20. in fine*: & nos de legibus naturalibus idem pronuntiauimus cum *Iuſtiniano in §. ſed naturalia, inſtit. de iure natur. gent. & ciuili*, ita dicente: *Naturalia iura, quæ apud omnes gentes peræquè obſeruantur, diuina quadam prouidentia inſtituta, ſemper firma, atque immutabilia permanent*: facit dictum illud apud nos ſæpè repetitum Iuriſconſulti *Alpheni* relatum in *l.3. D. de interdictis & relegatis*: *Quæ non à patre, ſed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuerentur, ea manere eis incolumia*: & quod de iuribus ſanguinis edixit *Pomponius in l. iura ſanguinis 8. D. de diu. regul. iuris*: vt inde velut euidens & apertum fiat, lege naturæ octomeſtrem partum reiici non poſſe, quandoquidem experientia ſemper docuerit, plures partus octauo menſe editos vitales euaſiſſe: præſertim aliquibus in locis, vt de Ægypto teſtatur *Ariſtoteles lib.7. de hiſt. animal. in dict. cap. 4* vbi ita ait τὰ δ' ὀκτάμηνα περὶ μὲν Αἴγυπτον, καὶ ἐν οἷς τόποις εὔφοροι αἱ γυναῖκες, καὶ φέρουσί τε πολλὰ ῥᾳδίως, καὶ τίκτουσι, καὶ δυνάμενα δύνανται ζῆν, κἂν τερατώδη γένηται, ἐνταῦθα μὲν οὖν ζῇ τὰ ὀκτάμηνα καὶ ἐκτρέφεται: quæ verba ita vertit Theodorus dicens: *Qui autem menſe octauo naſcuntur viuere ac adoleſcere in terra Ægypto † poſſunt*: non enim dixit *Ariſtoteles* octomeſtres poſſe viuere & adoleſcere in Ægypto, quaſi id rarò & difficulter eueniat, ſed abſolutè adſerit 20 in ea regione vitales euadere, & adoleſcere vti ceteri partus naturales. Et

les. Et eò referenda ſunt illa *Plinij lib.7.cap.5. Tranſlatitium in Ægypto eſt & octauo gigni*: idque clarè denotat verbum illud ἐκτρέφονται *Ariſtotelis*, quod ad vitam exactam referri debet, non ad ſolam educationem, vt malè putauit *Iulius Scaliger in ſua nouiſſima verſione*. Et apertiùs demonſtrat ſubſequens ab *Ariſtotele* facta contrapoſitio octomeſtrium in Græcia editorum (de quib. illicò erit ſermo) Dum prius notem cum *Bonauentura lib.3.de octom.partu,cap.8.* verba illa: καὶ ἐν ἐνίοις τόποις, id eſt, *nonnullis locis*, adiecta à *Philoſopho*, vt doceat quâ ratione octomeſtres in Ægypto viuunt & adoleſcunt, eadem vbique locorum, vbi vigeat, eos vitales eſſe. Cauſam verò deſignauit *Solin.cap.3. in fine*, dicens: *Fœtifero potu Nilus, non tantùm terrarum, ſed etiam hominum fœcundat arua.*

21 Sed & in Græcia † partus ſimiles accidere teſtis eſt idem *Ariſtoteles ſuprà* in illis verbis (præcedentia immediatè ſubſequentibus) ἐν δὲ τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις ὀλίγα πάμπαν σώζεται, τὰ δὲ πολλὰ ἀπόλλυται, καὶ διὰ τὴν ὑπόληψιν κἂν σωθῇ τι, νομίζουσιν οὐκ ὀκτάμηνον εἶναι τὸ γεγεννημένον, ἀλλὰ παθεῖν ἑαυτὰς, αἱ γυναῖκες συλλαβοῦσαι πρότερον: infeliciter quidem a *Theodoro* Latinitati donatis dum ait: *Sed locis Græciæ multi intereunt, nec niſi per paucos ſeruantur, vnde fit, vt ſi quis ſeruetur, non octauo menſe natus exiſtimetur, ſed mulierem ſui cōceptus initium latet.* Tranſtulit enim (ait *Cæſar Scaliger*) τὰς γυναῖκας *mulieres* in accuſandi caſu, eas innuens deceptas exiſtimantes octauo menſe partum ediđiſſe, cùm potiùs *Philoſophus* dicat ipſas aliquando malè arbitrari alio menſe præter octauum enixas. Id quod ab eodem *Ariſtotele* & ex *Bart.* inſuper cum aliis probamus *infr.num.54. & 55.* Longè ergo melius vetus *Interpres* ſic: *In locis autem circa Græciam pauca omnino ſaluantur, plurima autem pereunt, & propter ſuſpitionem, ſi ſaluetur aliquid, putant non octo menſium eſſe genitum, ſed latere ipſas mulieres concipientes priùs:* & in eodem ſenſu vertunt *Trapezuntius*, & *Iulius Cæſar Scaliger*. Sed & in inſula Naxo octomeſtres vitales adſerit *Ariſtoteles*, ex ratione fabuloſa, quòd Iuno Lucina, quę partubus pręeſſe credebatur, iſtud gratiæ Naxiis conceſſit in honorem, perpetuámque Bacchi memoriam, qui ſit natus octauo menſe in ea inſula, atque ibi magna veneratione coleretur: notat nouiſſimè *Rodulph. Magiſter in libello de limit. partus hum. ſect. 2. cap. 7. in fine.*

Idem in Italia † euenire firmat ipſe 22
idem *Ariſtoteles ſupr.* in illis iam expenſis verbis: ἐν δὲ τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις, id eſt, *non tantùm in Græcia, ſed & aliis ei vicinis locis*, qualis eſt Italia, quæ in eodem tractu & climate ſita eſt: & ita locum iſtum interpretatur *Victor Trincauel. lib.1.conſ.34.* dum teſtatur *Philoſophum* pręcitato loco docere octauo genitos in Græcia, & Italia aliquando vixiſſe deprehenſos: idque apertè adſerit *Plin. lib.7. natural. hiſtor.d.cap.5.*

Sed diſertiùs in diuerſis partibus Italiæ octomeſtres naſci teſtatur *Cardanus* (de Venetia deponens) *contr.8. tract.3.libr.1. Marſilius Ficinus* (de Florencia) *lib.3. de vita cælit comput. Petr. Ærodius* (de Sicilia) *lib.2.rerum iudicatarum.tit.4. cap.2.* & *Vincentius Boßius à Bonauentura* citatus *libro 5. de partu octomeſtri,cap.64.*

Et ante iſtos in regione Adckil † 23
octauo menſe editos ſuperuiuere firmauit *Albertus Magnus*, relatus *ſuprà, lib.9.de animalibus.* Quem (varia rerum & nominum monſtra ſcriptis ſuis ſæpè inſerentem) emendandum cenſeo, & eo loci reſcribendum Hi-

Adekil: & quidem non ineptè, cùm nulla vſquam fuerit regio aut prouincia, quæ nomine illo *Adekil* fuerit vocitata: *Hiddekel* verò ſit Tigris fluuius, ſic Hebraicè dictus, quòd eius aquæ acidæ & acuti ſint ſaporis, ſi *Dauid Kimhi* interpretationi & etymo fides adhibenda. Hic autem inſignes prouincias prælerlabitur, Suriam nempe, Mediam, Armeniam, & Perſiam, vt *Plinius*, *Strabo*, *Trogus*, & alij tradunt. Ad eius ripas poſitam ciuitatem Niniue (ſacris Litteris nobilitatam) prodidit *Beniamin Tudelenſis in ſuo Itinerario*. Ex quibus coniector, octomeſtrium in his prouinciis ſuperuiuentium notitiam *Alberto* illi *Magno* ab aliquali quali traditione, ſeu inſtrumento obueniſſe ſub nube illius corrupti vocabuli *Adikil* ei (vt omnibus) ignoti.

24 Adhæc in Hiſpania † octauo genitos vitales adſeuerauit *Auicenna* relatus *ſupr.* & in hanc ſententiam expenſus à *Franciſco Valleriola lib. 3. enarration. Medicinal. enarrat. 7.* & à *Bonauentura libr. 10. de partu octomeſtri, cap. 12.* Et in Cordubenſi præſertim ciuitate *Peramatus* (eius oriundus) *in libr. de homin. procreat. cap. 9.* Sed ego non inuenio *Auicennam* prædicta adſeuerantem sed tantùm edicentem & teſtantem *lib. 3. Fen. 12. tract. 2. cap. 1.* octimeſtres genitos in quibuſdam regionibus non viuere, quæ planè ſubponunt in prouinciis opimis, & feracioribus octomeſtres cõgruo & naturali tempore edi: neque enim *Auicenna* dixit: *In quibuſdam regionibus octomeſtres viuere* (quod eſſet minus) ſed, *in quibuſdam non viuere*, (quod latiùs patet) vt diſertè notat *Bonauent. libr. 10. cap. 9.* Quod ſi inſtes, *Auicennam* Hiſpanum & Cordubenſem contingentia in patrio ſolo attendiſſe. Reſpondeo, illum non Hiſpanum, ſed Perſam fuiſſe, vt optimè elicit & probat *Andreas Alpagus Vellunenſis ex Hiſtoria Arabica de vitis Philoſophorum & Medicorum Arabum & Græcorum*: & ab eodem *Auicenna lib. 2. Fen. 1. can. cap. 3.* Et *2. can. capit. de Tereniabin*, & variis aliis locis. *Auicenna* ergo cum octomeſtres ſoſpites euadere poſſe putauit non ſeſe reſtrinxit ad Hiſpaniam, aut aliquas ſingulares prouincias, quinimò omnes eius oratio complectitur, quibuſdam tantùm exceptis.

Prædictis adde *Hieronymum Corſertium* & *Horatium Angenium* relatos à
Bonauentura d. lib. 5. cap. 64. qui mul-
tos octomeſtres variis in locis vita-
les obſeruarunt: & tandem poſt alia
dictus *Bonauentura* † hæc ſubdit: *Dum* 25
*fere hic liber imprimitur, ecce Vrbini
(quaſi natura reipſa conatibus noſtris
voluerit opitulari) tres octomeſtres ex
diligenti mulierum parientium obſer-
uatione oriuntur: primus menſe Septem-
bri 1596. ſecundus gemino partu diſpa-
ri ſexu menſe Martio 1597. tertius men-
ſe Octobris in eodem anno, qui tametſi
imbecillitate donati quadam, ac tenuita-
te tanquam imperfectionis huius partus,
aliorum reſpectu & argumento, non ta-
men illicò morte deleti ſunt, vt ſtultorum
prædicat (quorum magnus eſt numerus)
opinio, ſed & ad multos dies vitam pro-
duxerunt, & adhuc viuunt.* Et plura de-
mum octomeſtrium vitalium exem-
pla refert *Ioan. Schenk. libr. 4. titul. de
partu obſeruation. 5.* poſt *Alexand. Be-
ned. Cardanum* & *Riolanum* ibi rela-
tos.

Hæc cùm ita ſe habeant, neceſſariò conſequimur, partus octomeſtres non poſſe dici abortiuos, & vitæ expertes, & à natura abhorrentes, cùm eos natura tempore congruo viuos & viuituros ſemper ediderit; quod enim abortiuum eſt, cõſiſtere nec vllo modo poteſt. Inde partus quinquagenariæ,

genatiæ, qui velut miraculoſus reputatur in *l. ſi maior. C. de legitim. heredib.* (cum dicendis *infrà* ad interpretationem *l. nam ad ea. D. de legibus*, & aliis adductis à *Socino ſuprà* relato) naturalis & legitimus eſt, *dict. l. ſi maior*, quamuis rarius contingùneqàsm octomeſtris partus.

SECVNDAM rationem naturalem pro octomeſtribus mihi ſubminiſtrat idem *Ariſtoteles libr. 3. de generat. animal. cap.* 10. vbi docet, ea quæ
26 ſecundùm naturam † ſunt, ordinem ſemper habere, vnde quæ naturaliora ſunt, magis ac magis ordinata eſſe oportet. At generationis opus eodem *Philoſopho* teſte *libr. 2. de generat. animal. cap.* 1. 4. 6. & alibi ſæpè, naturaliſſimum eſt, ergo & ordinatiſſimum eſſe debet. Quid autem inordinatius, & præpoſterius in generatione dari aut excogitari poteſt, quàm ſeptimeſtres naturales & vitales eſſe, octomeſtres verò abortiuos: & deinde nonomeſtres & decimeſtres naturales, vitales & legitimos? Et ſanè cauſam iſtam præſenſiſſe videtur *Petrus Ærodius libro* 2 *rerum iudicatarum, tit.* 4. *cap.* 2. in illis verbis: *Cùm eò ventum ſit, vt editus ſeptimo menſe pro iuſto habeatur, qui item altero menſe pronectior erit, vt pro non nato habeatur?* Quis autem dicere audebit, naturam in generatione ordinem & proportionem non ſeruare? contra ea quæ *Mercadus* ex *Hippocrate* diſertè adnotauit *libr. 4. de mulier. affect. cap.* 4.

His addo ab eodem *Philoſopho lib.* 4 *Politicorum. cap.* 5. naturam non in
27 corruptis & deprauatis † conſiderandam eſſe, ſed in perfectis, vt inde ſeptimeſtris partus, qui perfectus eſt (vt ex *Hippocrate* notauit *Paulus in l. ſeptimo menſe* 12. *D. de ſtatu homin.* cum aliis adnotatis in *cap. præcedenti*, & *Ariſtotele* proximè referendo) opus ſit naturæ, octomeſtris verò (qui perfectus non eſt, ex ſententia impugnantium natos octauo menſe) deſinat eſſe naturalis, vt antea fuerat, poſt illum verò menſem denuò naturalis eſſe incipiat: quis autem in operibus naturæ tales vnquam notauit mutationes, vt perfecto in ſe operi, & in poſterum perfectiori futuro inter primam & ſecundam perfectionem à natura innatam obueniat talis ac tanta imperfectio qualem in octomeſtribus contrariæ ſententiæ aſſertores adſtruunt, qui eos abortiuos, imperfectos & monſtroſos faciunt, vt *inferiùs* ſuo loco notabimus? Ex quo enim octomeſtris partus inter ſeptimeſtrem & nonomeſtrem mediat, † 28
qui perfecti ſunt, eorum perfectionis particeps eſſe debet: nam vt docet *Philoſophus* 3. *Topicor. cap.* 2. *Quod propius ad bonum accedit, quódque bono ſimilius eſt, id & optabilius & melius eſt.*

¶ A qua lege & ratione de Reipublicæ præſtantioribus formis iudicandum eſt, ex eodem *Ariſtotele lib. 4. Politicor. cap.* 2. Vt enim variis in locis idem *Philoſophus* repetit, medium ſemper participat de extremis: quod & noſtri deducunt à *l. 3 §. filius inter medias. D. de liber. & poſthum.* & medium trahere ſecum extrema à *l. qui ſella* 7. *D. de ſeruitutib. ruſticor. prædiorum*: & medium percipi & colligi ex extremis à *cap. quia ſint culpa.* 28. *diſtinct.* A quib. omnibus fit, vt partus octomeſtris perfectior ſit, & magis naturalis & vitalis, quàm vndecimeſtris: cuius propugnatores (vt adnotabimus in *c.* 14.) eâ potiſſimùm innituntur cauſa, quia decimi menſis perfectionis partus iſte particeps eſt, octomeſtris enim medius eſt inter tempora partui aptiora & perfectiora, vndecimeſtris verò non mediat, ſed tempus

diſeruiſſet, tandem *in fin. dicti cap.* 1. ait: *Ex eadem enim materia fit ſecundùm naturam cuiuſque incrementum: at quod ſecundùm naturam eſt, ſuaue eſt, ſequuntur autem omnium naturalem voluptatem.* Si ergo *continuatione* (vt ait *Philoſophus*) *confinia, mediáque latent, vtrius ſint*, & natura maturum, vitalem, & naturalem producit partum in ſeptimo menſe & nono, cur igitur non idem erit in octauo inter vtrumque conſtituto, & ab vnius, alteriuſque natura & extremis participante?

Hæc ſubinde mirè comprobabis ex eodem *Philoſopho lib. 3. de part. animalium, cap.* 1. vbi inanimantium, ac partium ipſorum productione medium particeps eſſe vtriuſque extremi prædicat. Et iterum *lib. 4. cap.* 13. vbi medium ipſum vtrumque extremum, & neutrum participare adſerit, id eſt, diuerſam ab vtroque habere rationem, octomeſtris ergo partus vtriuſque extremi, ſeptimeſtris ſcilicet & nonomeſtris particeps erit, quamuis diuerſam ab vtroque temperiem nanctus fuerit, vt *inferius* ſuo loco probabimus. Sat nunc ſit huius rationis (quam proſequimur) *Ariſtotelem* Auctorem conſtituiſſe, dùm extrema, aut intermedia octomeſtrium partionum facit ſeptimeſtres & nonomeſtres.

Nec ſatisfacient, qui cum *Laurentio Operario Anatom. lib. 2. cap. 16. quæſt. 36. 37. & 38.* agnouerit (hoc medio inter alia ineuitabili adducti) octomeſtrem partum perfectum, maturum, & iuſto tempore editum, nec
30 abortiuum eſſe, † addentes tamen vitalem non eſſe, ex ratione *Hippocratis in principio libelli de octomeſtri partu*, à nobis expenſa *ſupra* qua innixus *Operarius ſupra ita ait: cum itaque ſeptimo menſe perfectus ſit puer, ibique ad perfectionem partum in eo deſinatur, ſi eo menſe ſatis validus ſit, membranas diſrumpet, exitúmque ſibi parabit, erítque ſuperſtes, quia perfectus, præſertim ſi fuerit mas. At octauo menſe ſi prodeat, licèt perfectus ſit, vitalis non erit, quia duas adflictiones ſibi inuicem ſubcedentes ferre non poteſt: ſuperiore enim menſe plurimum conluctatus eſt, nunc eundem conatum repetit nondum refectis viribus, ſubcumbat ergo neceſſe eſt. Quin etiam octomeſtris vitalis non eſt, quia venit poſt diem partus, qui ſeptimeſtris eſſe debebat: ante diem verò illius qui nonimeſtris erat futurus: vnde ſiniſtri aliquid contigiſſe exiſtimandum eſt, quod vel ſeptimeſtrem partum tardarit, vel anteuerterit nonomeſtrem.* (quæ nouiſſimè adprobauit *Andr. Laurent. lib. 8. de hiſtor. anatom. cap. 8. quæſt. 29. in fin.*) Quis autem non videt iſta ſuſtineri non poſſe, vt octomeſtris partus natura ſua perfectus iuſto & maturo tempore ſit editus, vitalis tamen & naturalis dici nequeat, cùm hæc apertè inter ſe pugnent, & ab omni ratione naturali abhorreant? id quod *inferius* latiùs demonſtrabimus.

Ad hæc aliam huius rei rationem ſic compono, ſi octomeſtris abortiuus eſt, non naturalis, nec vitalis, neceſſe erit fateri in naturæ operibus
ſuperfluitatem † dari, quod ego ita 31
euinco: *Menſe ſeptimo, & non ante, lac vtile mulieribus datur*, teſte *Ariſtot. lib. 4. de generat. animal. ca.* 8. vt enim ipſe idem *Philoſophus* edicit *lib. 7. de animalium hiſtoria, cap.* 5. τὸ γάλα τὸ γινόμενον πρότερον τῶν ἑπταμηνιῶν ἄχρηστόν ἐστιν, *lac quod prouenit ante ſeptimum menſem inutile eſt.* Subdit & illico: ἀλλὰ ἅμα τά τε παιδία γόνιμα, καὶ τὸ γάλα χρήσιμον, *ſed ſimul ac infantes maturi ſunt, & ad naſcendum apti, lac vtile exſtat:* quod ipſum demonſtrauit illis verbis d. c. 8. *lib. 4. de generatione animalium:* πληθυνομένων δὲ καὶ τῶν κυημάτων,

id eſt. *fœtibus iam maturis & perfectis*: eſt enim τέλος (à quo τελέω) operæ cuiuſuis terminus, aliàs ὅρος: fœtus ergo ſeptimo menſe, & non ante (vno aut altero caſu quinquemeſtrium aut ſemeſtrium excepto, iuxta tradita *ſuprà in cap. 9.*) perfectionem, quæ editioni apta eſt, conſequitur: & ideò ante hoc tempus prægnanti inutile datur lac, eo verò ſuperueniente vtile, ex *Ariſtotele* in præcitatis locis. Cùm autem octauo menſe lac vtile & concoctum etiam duret, planè ſequitur, naturam quæ à principio apto & neceſſario tantùm tempore lac ſubpeditauit, ſeptimo ſcilicet ineunte menſe, illud ſuperuacuè ſubinde octauo menſe ſubminiſtrare partui, qui nec naturalis nec vitalis eſt, imò monſtroſus & abortiuus, vt contrariæ ſententiæ adſertores, tam Iuriſprudentes, quàm Philoſophi & Medici adſtruunt. Id autem admitti non debet, cùm natura nihil vſquam in vanum fecerit, vt adſerit *Ariſtoteles* in mille locis, ergo nec illud (vt in dicterio Logicorum eſt) ex quo ſequitur.

QVARTÒ, octomeſtres partus naturales & vitales eſſe facilè compro-
32 batur ex doctrina *Hippocratis* † (eos aliàs improbantis) *Epidem. 6. ſectione* 8. vbi generaliter naturam humani partus conſiderans, nil aliud in eo requiſiuiſſe videtur, vt vitalis prodeat, niſi quòd prægnantibus nihil incommodi adcidat intra conſtitutum, ac præuiſum à natura tempus pariendi: ait enim, *Quibus nihil intra conſtitutum tempus adciderit ſingulis, partus vitales fiunt*: quo fiet, vt cùm octauus menſis intra conſtituta tempora ad pariendum ſit recenſendus, ſi mulieribus eo menſe nil mali adcaderit, partus tunc editus vitalis & naturalis ſit. Quòd ſi obiicias, hanc adſertionem & inlationem illud ipſum continere, quod in controuerſia poſitum eſt (quod Logici vocant *principij repetitionem*) idque in dubium verti, an partus octomeſtris ſit vitalis, & adnumerandus intra partus, quibus à natura certum tempus conſtitutum eſt? vt ſeptimo, nono, & decimo menſe natis, quibus (ſi nihil adcidat, quod fœtum in vtero exiſtentem lædat, vt inſignes mutationes, animi adfectiones, corporis preſſura, & id genus alia) *Hippocratis* doctrina adaptanda ſit: certè obiectio facilè diluitur attentis verbis illis *Hippocratis* εἴσω τοῦ τεταγμένου χρόνου, *intra tempus ordinatum*, quia NATVRA tempus pariendi conſtituit & ordinauit (eſt enim natura ipſa ſenſibilium ordo, & ordinis cauſa omnibus natura ineſt, ex *Ariſtotele lib. 3. de cælo, textu* 24. & *lib. 8. naturalis auſcultat. textu* 5.) cùm ergo octauus menſis intra tempora pariendi ſit à natura conſtitutus, ex eodem *Philoſopho lib. 7. de animalium hiſtoria, cap. 4.* concludendum erit, octauum menſem per ſe ſumptum ex *Hippocratis* doctrina vel regula inter tempora ad pariendum conſtituta recenſendum eſſe, ita vt octomeſtres, quibus nihil noxij adciderit, per ſe & natura ſua ſint partus vitales, ac naturales, velut nonomeſtres & ceteri.

Hæc mihi vni † è numero Iuris 33
profeſſorum (quos omnes [illegible] *uent. libr. 2. cap. 2. & 63.* & alibi ſæpè latêre ait arcanum iſtud octomeſtris partus) ſeſe offerunt in comprobationem & propugnationem opinionis, quæ ſtat pro partu iſto ab *Ariſtotelis* doctrina eruta à *Bonauentura* Medico & Philoſopho, illo ſuo copioſiſſimo volumine *de octomeſtri partu* prætermiſſa, & inſuper in compendioſa diſputatione *de octom. partus natura*, vbi aliis leuioribus mediis rem

iſtam

iſtam ſui thematis ſtabiliuit in *capite* 17.

Nvnc nostra tractantes reſtat octomeſtrium cauſam iuridicis rationibus comprobemus, & demum auctoritatibus legitimis.

34 Primo loco ciuilis illa ratio † octomeſtribus fauet, quòd nulla lex eſt, aut conſtitutio in toto Iure Ciuili, quæ eos partus ineptos, inlegitimos, & ſucceſſionis incapaces declarauerit. Vnde eſt, vt ſucceſſionum & rerum ciuilium capaces ſint; ſat enim eſt eos exclusos non inuenire, vt ad illos ciedas, ex his quæ paſſim per Doctores adnorantur, maximè in *rubrica tituli inſtitutionum, quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum*. Is enim qui ciuis Romanus naſcitur, intentionem (vt aiunt noſtri) fundatam habet in ſucceſſione parentum & conſanguineorum, *l. Titius, cum ſequenti, D. de ſuis & legitimis hæredibus*: qui ergo eos excludere conabitur legali diſpoſitione adſertionem ſuam præmunire debebit. Erubeſcimus enim (paſſim inquiunt noſtri) cùm ſine lege loquimur, alioquin ſi octomeſtrium excluſionem paras à prætermiſſa eorum ratione, vel mentione in iure, neceſſe erit excludas & nonomeſtres, quorum nulla mentio eſt in Digeſtis. Quis autem iſta dicere audebit de hiſce, quos omnium legitimos, & ad iuris effectus admittendos vbique noſtri prædicant? Imò in dubio omnes nonomeſtres præſumunt, ex dicendis in *capite ſequent.* & ibidem enucleandis.

Secundo loco pro octomeſtribus
35 conſidero regulam † *l. qui in vtero 7. & 26. D. de ſtatu hominum*, cum aliis per nos adductis in *cap.2.* plenè comprobantibus, eum qui in vtero eſt, pro nato implurimùm quoad iuris effectus haberi, cùm de eius commodo agitur. Quid autem iuris regulis, & rationi diſſonantius dici, aut excogitari poteſt, quàm iuris fictione non natum haberi pro nato, in vtilibus, & in iiſdem verè natum haberi pro non nato? Quòd ſi his obcurras, & dicas, regulam à dictis iuribus deſumptam intelligendam eſſe, dum tamen is qui in vtero eſt, poſtea naſcatur, vt ex pluribus adnotauimus in dict. *cap.2.* hoc ipſum certè noſtra adſtruit, cùm enim ſubſequens natiuitas inchoatam fictionem (quo tempore in vtero exiſtens in rerum, vel hominum natura non eſt, ex latè adnotatis in d. *cap.2.* perficiat, nil impedimento eſſe debebit, quominus eadem natiuitas octomeſtribus proſit in his quæ poſt eam illis obueniunt.

Tertiò, communis eſt contrariæ opinionis Auctorum ſententia, octauo menſe genitos, qui propriis, vt aiunt, viribus † naſcuntur, & natu- 35
raliter viuunt, ſuccedere debêre: quæ fuit ſententia *Alexandri* in *l. quod certatum, Cod. de poſthumis heredibus inſtituendis*, & *Socini Iunioris* (qui octomeſtrium maximus fuit inſectator) dicto *conſilio* 3. *lib.2.* & aliorum plurium relatorum *infrà num.* 71. quos ego rogo quoto tempore octomeſtris iſte viuere debeat, vt propriis viribus natus, & naturaliter viuere dicatur? certè ipſi illud non adſignant, nec poſſent, ni vellent proprio Marte ius nouum inducere, vel condere. Vnde inſto, & ab eis iterum quæro, An octomeſtris viuens per tres annos partus naturalis ſit, & ſucceſſionis capax? Certè mihi perſuadeo, omnes id faſſuros: quin & de eo, qui per duos vixit: imò & de anniculo vita functo. Cur ergo & qui ſexto, quinto, quarto, tertio, ſecundo, & primo menſe mortuus eſt naturalis eſſe deſinet? cur is qui ſecundo,

vel primo natiuitatis die? nonne ex maiore vel breuiore vitæ ſpatio incũda eſt naturalis partus ratio? Quòd ſi ita ſe res haberet, terminus ſanè à natura & à lege conſtitutus eſſet, quo octomeſtris eſſet naturalis partus, & quo diiudicandus eſſet abortiuus, & inde eueniret, vt vno & eodem die diuerſis horis octomeſtri mortuo partus naturalis & non naturalis eſſet, imò vna & eadem hora viueret naturaliter, & abortiua, monſtroſaque vita. Quis autem iſta admiranda abſurda vnquam admiſit aut admittenda cenſebit?

Quartò, octomeſtris quàm bre-
37 uiſſimo † ſpatio viuens, puta vno aut duobus diebus, naturaliter viuit, & vt ceteri recèns nati ſeptimo, nono, aut decimo menſe; vitæ huius mortalis munia obit, eius commoda & incommoda ſentit, vagit, videt, mammas ſugit, animal eſt, homo eſt: ſi interficiatur à patre, parricidium committitur: ſi extraneus eum enecauerit, vel ſubfocauerit, *lege Cornelia* tenetur. Quis ergo deinceps audebit dicere, eum qui naturaliter viuit, ciuiliter non viuere? cùm Ius Ciuile nullum vnquam ciuem Romanum innoxium pro mortuo habuerit, quinimò nondum natum pro nato, dict. *l. qui in vtero*, cum aliis adductis *ſupra. Moliuntur* ſanè (vt diſertè ait *Alexander Turaminus lib. ſingulari epiſtolarum forenſium*, dict. *epiſt.* 34.) *contra naturæ rationem* (quod lex perhorreſcere ſolet, *l. maximum vitium, Cod. de liberis præteritis*) *qui octomeſtrem ita iudicant, ac ſi natus non eſſet.* Tandem & à pietate Chriſtiana clanculùm iſta ſententia recedit. Hic enim qui in octauo menſe naſcitur, ſacro fonte lauatur: traditur Eccleſiaſticæ ſepulturæ: & cælo potitur. Denegabimus igitur huic filio ſucceſſionem parentum in terris, cui ſummus omnium Parens concedit hereditatem in cælis? Par igitur eſt, vt quo momento viuit, ſecundùm naturam, & ſecundùm legem viuere credatur. Quòd diù viuere non poſſit, non efficit vt non viuat, & omni vitæ commodo potiri debeat. In ſuis non eſt neceſſaria aditio, quia ipſo iure heredes exiſtunt, & in his quæ momento implentur, vt rumpere teſtamentum, & ius ſui heredis tenere, & vitæ momentum ſat eſſe debet: id quod *Iuſtinianus* in *l. quod certatum* 3. & *Vlpianus* in *l. quod dicitur* 12. *D. de liberis & poſthumis*, manifeſtiſſimè ſentiunt, quibus plùs quàm communi ſententiæ deferendum eſt. His ergo ſufficit vitæ momentum in re quæ momento explicatur, & ita ſtricta non modò ratio, ſed æquitas & pietas ipſa coniungit, natos in octauo menſe ſuccedere, rumpere, tranſmittere, & omnia agere, quæ nati in nono agere poſſunt. His alias plures adiungere poteramus rationes à *Bonauentura* expenſas *in diſputatione compendioſa de octomeſtri partu, cap.* 18. (quas ipſe ex Iuriſconſultorum theſauris deprompſiſſe adſerit) eas tamen conſultò omittimus: nam quæ alicuius ſunt ponderis & momenti, ad propoſitas reducuntur. Quod verò ipſe *Bonauentura* incaſsùm anteà dixerat in dicta *diſputat. cap.* 10. mirè prædicta confirmat, & vti notandum hîc interſerendum duxi, his qui prædictam diſputationem ad manus non habuerint. Ait enim: *Præterea illud ex ſuperiore diſputatione omnibus compertiſſimum eſſe autumo, veteres illos Iuriſconſultos, ſeptimo menſe editos, quod minimum eſt, quod verò maximum, decimo, ac mediis inter hos menſibus, tanquam partus legitimos recepiſſe: ante*

ſepti-

ſeptimum, ac poſt decimum natos tanquam inlegitimos repudiaſſe. Qua recepta veritate ſtatim ſequitur neceſſario octomeſtrem partum à Iuris profeſſoribus, vt perfectum, ac legitimum eſſe recipiendum, niſi à Iuriſconſultorum mente turpiter recedere velint; tunc quia nulla lex illum reſpuit, ipſi verò erubeſcunt loqui ſine lege; tum quia intra terminos legitimi partus, ac intra limites menſium, qui à lege præfiniti ſunt, hic partus incidit: vt hac de cauſa, ſi non nominatim, ſaltim generali ſua diſpoſitione (quod acutè in Reſponſis clariſſimus Sfortia vidit) recipere lex illum videatur: tum quia intra hos terminos perfectè viuus, ac totus ad orbem procedit, ad nullum declinans monſtrum: tunc demum, quia non ſolùm viuus, ſed vitalis etiam natura egreditur, vt infrà planiùs elucebit. Qua in re illud quidem plurimum me mouet, feréque demonſtrationis vim habere mihi videtur, quòd cùm apud Veteres certatum fuerit Gellio, tertio Noctium Atticarum, referente, an octauo menſe genitus abortio eſſet? vt non ſemel partus hic temporibus illis editus digladiandi materiam, ac inter ſe litigandi hominibus dederit; nuſquam tamen lex condita, latáque aduerſus illum habeatur: quod quidem argumento eſt prudentiſſimos illos viros noluiſſe ſuis legibus naturæ leges violare. Quamquam enim fortaſſe cernerent maiorem octomeſtrium partem interire, tamen, quoniam hoc idē ſeptimeſtribus, teſte etiam Hippocrate, contingit, qui libello de ſeptimeſtri partu de eis loquens, ita apertè ſcripſit: Et plurimi ex his pereunt: & mox: Sunt autem ex his ſeptimeſtribus, qui etiam ſuperſtites manent, ex multis pauci; in fauorem naturæ, vt par erat, pronuntiantes, atque in obſcuris, ac naturæ arcanis, quæ ſolus Deus nouit euidenter, quod veriſimile magis eſt, ſequentes; non ſolum partum hunc inlegitimum eſſe decernere noluerunt, ſed è contra ſeptimum, ac decimum menſem, & tempora intermedia partui legitimo dedicantes, illum potiùs tanquam inter ſeptimum, & decimum interiectum videntur omnino recepiſſe: hoc tantummodo requirentes ad legitimum partum conſtituendum, & aliud præterea nihil, vt iuſto tempore totus viuus, ad nullum declinans monſtrum in lucem exeat. Quam quidem rationem cùm Socinus Iunior aduerſus ſemetipſum attuliſſet, vt primo libro à me longiùs fuit explicatum, fruſtra eam poſteà labefactare, mea ſententia, conatus eſt, vt liber nonus demonſtrauit. Quamobrem, vt liberè dicam quod ſentio, videri nonnullis poſſet, Iuris profeſſores Iuriſconſultis prudentiores eſſe voluiſſe, niſi fortaſſe veriùs dicamus audaciores; vt qui eam rem auſi ſunt decernere, de qua ipſi leges condere noluerunt: quod quidem verum eſſe luce meridiana clarius erit, vbi Ariſtotelis ſententiam de octomeſtris partus natura explicauerimus. Sed & idem *Bonauentura* in prædictorum confirmationem ita ait in d. *diſput. c. 16. in princ. At enimuerò hic Iuriſconſultorum in his condendis legibus, quæ de humani partus temporibus decernunt, prudentia animaduertenda eſt; cùm enim lex de occultis non iudicet, atque in obſcuris, quod veroſimilius eſt, ſequatur; videntes maximi illi viri nullo modo humana coniectura poſſe attingi, vtrùm partus ſeptimo editus menſe, natura fuerit octomeſtris, vel nonomeſtris, & è contra? Item vtrum fœtus proprijs etiam menſibus editi, propria aliqua de cauſa intereant? nimirum ſua, vel parentis imbecillitate, aut cæli intemperie: propterea totam temporis latitudinem receperunt, intra quam partum viuum editum, licèt illicò decedat, nec ad monſtrum vllum declinantem, tanquam legitimum admittendum eſſe decreuerūt.*

DEMVM Iuris Interpretes huius ſententiæ adſertores, eam legitimis

adſtruunt auctoritatibus. Et primò
38 pro ea expendunt *text.* † in *l. vxoris
abortu 2. C. de poſthum. heredib. inſtit.*
vbi Imperatores *Diocletianus* & *Ma-
ximianus* adfirmant vxoris abortu
teſtamentum non rumpi, at rumpi
ſi filius naſcatur viuus, quamuis illi-
cò deceſſerit: quæ generalis diſpoſi-
tio octomeſtres dubio procul com-
prehendit, & ſimul excludit eorum
commentitium abortum, ab Aucto-
ribus contrariæ opinionis excogita-
tum: clarè enim Legislatores edicunt,
abortum dari non poſſe in eo qui vi-
uus natus eſt.

Secundo loco pro hac ſententia
39 allegari ſolet † d. *l. quod certatum 3. C.
de poſthum. hered. inſti.* vbi in nato fi-
lio, parentibus, & aliis ſucceſſuro hoc
tantùm *Iuſtinianus* requirit, vt perfe-
ctè naſcatur, & ad orbem totus viuus
procedat, ad nullum declinans mon-
ſtrum, vel prodigium, quamuis illicò
in manibus obſtetricis vita defecerit,
Vnde eſt, vt attendi non debeat, an
viuere poſſit vlterius, dummodo vi-
uus naſcatur. Hoc enim ſubponunt &
confingunt contrariæ opinionis Au-
ctores, imò (vt dicemus *inferiùs*) na-
tum non fuiſſe octomeſtrem, qui illi-
cò moritur: contra expreſſam *Iuſtinia-
ni* diſpoſitionem, quam etſi è medio
iſti tollant, ſimilem fictionem indu-
cere non poſſent; fingere enim ad
Legiſlatorem pertinet, non ad Iuriſ-
conſultos, vt ait *Turaminus* in propo-
ſito *ſuprà*.

Tertiò pro octomeſtribus allega-
40 tur † d. *l. quod dicitur 12. D. de liber. &
poſthum.* vbi & is qui mutilus natus
eſt, vel execto ventre extractus, teſta-
mentum rumpit, dum tamen cum
ſpiritu editus fuerit: cur ergo & octa-
uo menſe natus non rumpet? Quòd
ſi dicas, intelligenda eſſe iura iſta de
his qui perfectè nati ſunt (dict. *l. quod
certatum*) quorum numero non ve-
niunt octomeſtres, qui perfectionẽ
carent, & extra tempus lucem vi-
dent, & vitales eſſe non poſſunt. Reſ-
pondeo, hanc ſimplicem aduerſario-
rum adſertionem nil obſtare debere,
cùm perfectè natos eos appellet *Iu-
ſtinian.* qui illicò moriuntur. Et ſi in-
ſtes, hunc *Iuſtinianum* intelligendũ de
his, qui etſi illicò deceſſerint, viuere
tamen poſſunt, quod octomeſtribus
non conceſſit natura, hoc firmè per-
negamus ex *Ariſtotele* & aliis *ſupr.* ad-
ductis clarè comprobantibus in Æ-
gypto, Græcia, Italia, Hiſpania, & aliis
locis multos octomeſtres ſoſpites &
ſuperſtites inueniri, & omni æuo id
eueniſſe, & noſtris hiſce temporibus.

Quartò, ſententia iſta mirificè mi-
hi comprobari videtur † in *l. Gallus* 41
29. D. de liber. & poſthum. in illis ver-
bis: *Intra decem menſes proximos mor-
tis mea natus, &c.* & in *l. fin. C. de poſth.
hered. inſti.* ibi: *Si filius, vel filia, qui in-
tra decem menſes proximos mortis mea
naſcetur, heredes ſunto*, iuncta notiſſi-
ma diſpoſitione *l. ſeptimo menſe 12. D.
de ſtatu homi.* & *l. anteſtato 3. §. fin. D. de
ſuis & legit. hered.* Quibus iuribus cla-
rè deprehenditur, tempus legitimi
partus Iure Ciuili computandum ab
ineunte ſeptimo menſe vſque in finẽ
decimi, ita vt Iuriſconſultis & Impe-
ratoribus, qui octauum menſem non
improbarunt, non minus legitimus &
naturalis ille ſit quàm nonus; quem
etiam (vt adnotauimus) nullibi diſer-
tis verbis expreſſerunt, ſed tantùm
prædicta generali verborum conce-
ptione innuerunt. Quòd ſi dicas in d.
l. Gallus, & in dict. *l. fin.* nil diſpoſitum
fuiſſe circa tempora partus, ſed exem-
pli tantùm gratia inſtitutionem pro-
poni factam intra decem menſium
ſpatium. Reſpondemus, formulam il-
lam inſtitutionis vniformiter decem
menſium numero præcluſam apertè
ſubponere Iure Ciuili tempus parien-
di ad-

Digitized by Google

dii ad menſem vſque decimum pro-
trahi, non amplius: quod etiam velut
ſubpoſuiſſe videtur *Iuſtinian. in Au-
thent. de reſtitu. & ea quæ parit, conlat.*
4. quæ eſt *Nouella* 39. Et cùm à princi-
pio menſis ſeptimi partus legitimi i-
nitium ſumant, d. *l. inteſtato* 3. §. *fin.* in-
de velut euidens fit, conceptiones il-
las verborum: *Intra decem menſes pro-
ximos mortis meæ*, omnem parturitio-
nem legitimam & naturalem præſe-
ferre, & velùt ſubponere à ſeptimo in
finem decimi menſis. Quin id clarè
denotat dictio *intra*, quæ propriè re-
fertur ad tempus deſignatum, & om-
nes eius partes adficit, *l. 1. §. quod dici-
mus, D. de ſubceſ. edict. l. intra illum* 41.
D. de pact. l. ſi quis ſic dixerit 133. *D. de
verb. ſignif. l. ſi teſtamentum* 7. *l. precibus*
8. *C. de impub. & aliis ſubſtit. l. ſi frater* 3.
*C. de iure delib. Cicero in Familiaribus:
Omnia commemorabuntur, quæ intra
decem annos poſteaquam iudicia ad Se-
natum tranſlata ſunt in rebus iudican-
dis nefariè & flagitioſè facta ſunt. Bart.*
in *l. 1. D. de officio Præfecti vrbi. Tiraqu.*
poſt alios, *de retractu lignagier*, §. 1. *gl.*
11. *nu.* 71.

SED ET IVS PATRIVM octome-
ſtrium cauſæ videtur clarè fauiſſe va-
riis legibus. Primò pro eis ſtat genera-
42 lis diſpoſitio † *l. 17. & 18. tit. 2. de ſub-
ceßionibus lib. 4. legis Gothorum* (quas
latè expendimus in *cap. 9.* & in Foro
iuzgo noſtro antiquo idiomate con-
ſcripto ſunt *l. 17. & 19. titul. 2. lib. 4.*)
his enim legibus generaliter filiis de-
cem dies à natiuitate viuentibus, &
baptizatis bonorum paternorum ſub-
ceſſio defertur ſublata omni contro-
uerſia, quo tempore, & an apto vel
inepro nati ſint: ſi enim octauo men-
ſe editi vltra ſeptem dies viuere non
potuiſſent (vt quidam *inferiùs* refel-
lendi autumarunt) eorũ excluſio in-
euitabilis eſſet à dictis legibus. Cùm
autem verius & certius ſit, octome-
ſtres plures dies & annos viuere poſſe,
vt notauimus *ſuprà*, inde fiet, vt harũ
legum diſpoſitio octomeſtres omnes
complectatur, qui decimum à natiui-
tate viderunt diem, dum ſimul ſacro
fuerint fonte lauati.

Secundò pro eis facit generalis diſ-
poſitio † *l. 3. tit. 6. lib. 3. Fori*, vbi cui- 43
que filio nato & baptizato legitima
parentum debetur hereditas, à qua
arceri non debet octauo menſe na-
tus & baptizatus, in quo omnia legis
requiſita concurrunt.

Tertiò iſta clarius comprobantur
in † *l. 4. tit. 23. part. 4.* vbi expreſsè par- 44
tus legitimi tempora præfiniuntur à
menſis ſeptimi initio vſque in finem
menſis decimi, ibi: *Porende ſi deſde el
dia de la muerte de ſu marido faſta diez
meſes pariesſe ſu muger, legitima ſeria la
criatura que naciere*, iunctis illis: *La
criatura q̃ naciere faſta en los ſeis meſes,
que ſolo que tenga ſu nacimiento vn dia
del ſeteno mes, que es cumplida è vinide-
ra:* quæ quidem verborum complexio
octomeſtres ita in ſe continet, velùt
& nonomeſtres ex diſpoſitione *l. ſi
quis ſic dixerit* 133. *D. de verb. ſign.* cum
aliis *ſupr.* adductis.

Nec obſtabit, ſi dicas, prædictam
legem partita ſeptimeſtrium & deci-
meſtrium meminiſſe in verbis *ſupr.* re-
latis: & nonomeſtrium, ibi: *Eſto miſmo
deue ſer juzgado de la que nace faſta en
los nueue meſes*: & alios videri excluſiſ-
ſe illis verbis immediatè ſequentibus:
Eſto cuento es mas vſado que los otros: nã
reſpondetur, tantùm abeſſe verba iſta
octomeſtres excludere, vt potiùs eo-
rum cauſam, & ſeptimeſtrium & no-
nomeſtrium eandem faciat, vt patet
ibi: *Faſta en los nueue meſes*, Latinè, *Vſ-
que in nouem menſes*: dictio verò illa, *fa-
ſta, vſque*, relationem habet ad præce-
dentia, *faſta en los ſiete meſes*, &c. & ſic
comprehendit totum tempus decur-
rens ab initio ſeptimi menſis ad finẽ

Digitized by Google

noni. Eſt enim proprium dictionis huius, *vſque*, includere tempus, numerum, vel actum cui adiicitur. *Geneſeos cap. fin. ad finem: Vidit etiam filios vſque ad tertiam generationem.* Cicero *in Familiaribus: Mihi quidem vſque cura erit quid agas, dum quidquid egeris, ſciero, l. 2. D. de his qui notantur infamia, l. id eſt. 10. D. de dolo malo, l. 1. D. an per alium cauſæ appel. cap. cùm dilecti, de fide inſtrumentorum, Bart. & Albericus* in *l. patronus, §. Sempronio, D. de legat. 3. Tiraquel. de retractu lignagier, §. 1. gloſ. 11. n. 6. Hieronym. Gonçalez ad regulam 8. Cancellar. gloſ. 12. §. 1. n. 21. & 29. Ioannes Brecchæus* in *l. hac adiectio, D. de verborum & rerum ſignificatione.* De-
45 nique illa verba: † *Eſte cuento es mas vſado que los otros*, eum ſenſum habent, vt computatio legitimi partus communiter fiat à menſe ſeptimo in decimum, vt probauimus *ſuprà* ex *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin. l. 3. §. finali, D. de ſuis & legitimis heredibus*, iuncta *l. Gallus, D. de liberis & poſthumis*, & *l. fin. C. de poſthum. hered. inſti.* Vel intelligi debent vt voluit *Greg. gl. 3.* ita vt magis quis præſumatur natus nono menſe, quàm ſeptimo per locum à communiter accidentibus, quod latè proſequemur in *cap. ſeq.*

Quarto & vltimo loco pro octo-
46 meſtribus expendo † *l. 13. Tauri*, quæ eſt *l. 2. tit. 8. lib. 5. Recop.* ibi: *Ordenamos i mandamos, que el tal hijo ſe diga que naturalmente es nacido, i que no es abortiuo, quando nacio viuo todo, i que alomenos deſpues de nacido viuio veinte i quatro horas naturales, i fue baptizado antes que murieſſe: i ſi de otra manera nacido murio dentro del dicho termino, ò no fue baptizado, Mandamos que el tal hijo ſea auido por abortiuo, i que no pueda heredar a ſus padres, ni a ſus madres, &c.* Quæ verba clarè præ ſe ferunt, quemcunque viuum totum natum ſacro ablutum fonte, viuentem vigintiquattuor horas legitimum partum & filium nobis eſſe. Nec generalis iſta diſpoſitio quoad octomeſtres reſtringitur ex ſubſequentibus illis prædictæ legis verbis. *Pero ſi por el auſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento claramente ſe probaſſe que nacio en tiempo que no podia viuir naturalmente, Mandamos, que aunque concurran en el dicho hijo las calidades ſuſodichas, q̄ no ſea auido por parto natural ni legitimo:* nam intelligi debent prout ſonant, ita vt partus illos tantùm excludant, qui naturaliter viuere non poſſunt, quales ſunt trimeſtres, quadrimeſtres, vndecimeſtres, & vlteriores: quin & quinquemeſtres & ſemeſtres, attenta regulari diſpoſitione dictæ *l. 4. titul. 23. part. 4.* (per nos expenſa *ſuprà cap. 9.*) non verò octomeſtres, qui naturaliter viuere, conſiſtere & ſupereſſe poſſunt, maximè in Hiſpania ex Auctoribus relatis *ſuprà*.

Sed & mea eò me fert ſuſpicio, vt exiſtimem à ſapientiſſimis legum Tauri conditoribus terminum illum vigintiquattuor horarum præfixum, vt partus octomeſtres naturales & congruo tempore obuenientes à violentis & abortiuis illo menſe contingentes ſecernerent, cumque de his regula certa dari non poſſet, nec à natura ſit conſtituta, rectiſſimè prouidos illos viros reuera ſtatuiſſe octomeſtrem naturalem & legitimum eum cenſendum, qui à natiuitate vigintiquattuor horis viuus & ſuperſtes fuerit, abortiuum verò, & inepto tempore editum, qui intra illum terminum è viuis deceſſerit. Et hæc de ſecunda opinione propugnantium octauo menſe natos.

HIS SVBCEDIT tertia ſententia † 47
exiſtimantium, partum octomeſtrem certis, ſtatiſque temporibus ab *Hippocrate in lib. de ſeptimeſtri partu* naturalem eſſe & vitalem, aliis autem mō-

ſtroſum

ſtroſum & abortiuum cenſendum, veluti ſi naſcatur intra ſecundum (quē alij vocant ſextum) quadragenarium: ſed horum ſententiam (qua immorādum non duxi) optimè & latè impugnat *Bonauent.lib.8. de octomeſt. partu* ex *cap.49* & *lib.3.cap.64.& 79.*

His ita præhabitis ego (etſi agnoſcam communiorem, magiſque apud omnes nationes receptam Iuris Interpretum ſententiam, quæ octomeſtres velùt monſtroſos & abortiuos excludit: & communi noſtrorum adſenſui, quoad fieri poſſim, ſemper inhęream)
48 veriorem tamen † in iure, praxique ſeruandam exiſtimo opinionem contrariam, quæ partus octomeſtres inter naturales & legitimos connumerat ex rationibus naturalibus & ciuilibus, quin ex legibus Iuris Communis & noſtri proximè expenſis, quæ inrefragabiliter (mea ſententia) pro natis in octauo menſe concludunt. Quorum cauſa fiet euidentior, cùm reſpōſum his omnibus dederimus, quę pro prima opinione contra octomeſtres *ſuprà* adduximus.

Id vt aptius fiat, aliqua in genere præmittenda ducimus.

Et primò octomeſtrem partum (quamuis naturalis & vitalis ſit, ex
49 proximè adductis) minus † tamen vitalem eſſe ſeptimeſtri, nonomeſtri & decimeſtri, quod ſanè ab incommodo labore, infelicitate, imbecillitate, & quadam velut imperfectione eidem contingenti prouenit, vt notauit *Plutarch.lib.5. de placitis Philoſophor. d.cap.18.* in verbis expenſis *ſupr. num.17.* Rationem verò imbecillitatis deſignat ibidem his verbis: *Ariſtoteles & Hippocrates dicunt, ſi expleatur matrix ſeptem menſibus, tunc fœtum deſcendere & naſci vitalem, ſi autem deſcenderit quidem, & non nutriatur laſo vmbilico propterea quòd fœtus factus ſit laborioſior, tunc quidem embryon non vitale oriri. At ſi maneat nouem menſes in matrice, quod iam deſcendit, tunc perfectum integrumque naſci.*

Si verò loca Hippocratis & *Ariſtotelis*, ad quæ *Plutarchus* ſeſe retulit, reuoluas, ea obſcuritatibus † & diffi- 50
cultatibus plena, & ferè inuia adinuenies. Ait enim *Hippocrates in libello de ſeptimeſtri partu: Cum ad ſeptimum mēſem ventum eſt, proindeque octauo percurrente, pelliculas quaſdam fœtum inuoluentes laxari & defringi, fœtum ipſum & vteri molem ac tumorem totum deſcēdere ad locos inferiores ad facilem partus tempore conuerſionem & progreſſionem; atque in hac inferiore parte ad ſeptimum vſque exactum quadragenariū commorari (quod tempus nonomeſtrium eſt, ac decemeſtrium) poſteà verò conuerti, & prodire in lucem:* quæ verba diſertè ſanè enodauit *Bonauentura lib.8. de octomeſt.partu*, poſt alios Medicos, quibus iſta relinquimus.

Subcedit locus *Ariſtotelis* à *Plutarcho* relatus, is eſt in *lib.7. de animalium hiſtoria, cap.4.* qui cùm huius negotij velut ſummam cōtineat, altiùs nobis repetendus eſt. Ait autem in Græco originali: ὅταν δὲ συλλάβῃ ἡ ὑστέρα τὸ σπέρμα εὐθὺς συμμύει ταῖς πολλαῖς μέχρι γίνονται ἑπτὰ μῆνες: τῷ δὲ ὀγδόῳ χαλᾷ, καὶ τὸ ἔμβρυον ἐὰν ᾖ γόνιμον προκαταβαίνει τῷ ὀγδόῳ μηνί, τὰ δὲ μὴ γόνιμα ἀλλ' ἀπηνθρωμένα ὀκτάμηνα ἐν τοῖς τόκοις οὐκ ἐκκαθαίρουσιν ὀκτάμηνα αἱ γυναῖκες, οὔτε προκαταβαίνει κάτω τὰ ἔμβρυα τῷ ὀγδόῳ μηνί, οὔτε αἱ ὑστέραι ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ κέχηνασι, ἀλλὰ σημεῖον ὅτι οὐ γόνιμον, ἐὰν γίνηται μὴ συμπεσόντων τῶν εἰρημένων. Horum autem verborum priora malè vertit *Theodorus*, dicens: *Cùm ſemen conceperit vterus, ſtatim ſe contrahit, donec ad ſeptimum menſem ventum ſit*, omittit namque illa, ταῖς πολλαῖς multis mulieribus (quæ *Georgium Trapezuntium*, & *Iulium Cæſarem Scaligerum*, illicò referendos, nō latuere) Vnde eſt, vt quodi

Philoſophus in plurimum aut pluribus contingere, ait *Theod.* oratione indefinita (quæ vniuerſali æquipollet, *l. ſi pluribus* 44. vbi *Bart. D. de legat. 2. l. ſi plures* 98. *D. de legat. 3. l. licèt transferatur* 20. *D. de adim. lega.*) ad omnes mulieres tranſtulerit: melius ergo *Trapezuntius: Concluditur in plurimis vſque ad ſeptimũ menſem:* & *Scaliger: Pleriſque ſtatim obcluditur quoad ſeptimus menſis exagitatur:* Totam verò verborum Græcorum *ſupra* relatorum ſeriẽ ita iſte nouiſſimè componit: *Cũ vterus ſemẽ genitale cõprehenderit, pleriſq; ſtatim obcluditur, quoad ſeptimus menſis exagitatur, octauo aperitur: qui autem maturi non ſunt, ſed ſubfocati menſe octauo pariundi, non edunt mulieres menſe octauo, nec obcupat deſcenſũ fœtus octauo menſe, nec vteri eo menſe aperiuntur, idque indicio eſt fœtum non eſſe maturũ, cùm & exit ipſe, & ea quæ diximus, non contingunt.* Sed certè verſio iſta non minus tenebroſa eſt, quàm præcedentes veteris Interpretis, & *Theodori* cum *Trapezuntiniana.* Aptius ergo *Bonauentura li. 3. cap. 63.* verbum è verbo exprimens locum iſtum aptiſſimè enodauit, dicens: *Cùm autẽ vterus conceperit ſemen, ſtatim mulieribus multis comprimitur, quouſque geſtando ad ſeptimum menſem peruenerint, octauo autem aperitur, & embryon, ſi vitale fuerit, octauo menſe deſcendit. Quæ autem vitalia non ſunt, ſed ſubfocantur octomeſtria in partubus, octomeſtres mulieres ad exactum, maturúmque tẽpus non perferunt, quin etiam & embrya non deſcendunt octauo menſe, nec vterus per id tempus aperitur, ſed ſignum eſt embryon non eſſe vitale, ſed his non contingentibus in lucem veniat.*

Hæc autem diſertiſſimè proſequitur, & interpretatur *Bonauent. in cap. ſequenti,* dicens, locum iſtum *Ariſtotelis* nonomeſtrium & decimeſtrium parturitionum modum ac rationem præcipuè declarare: quod apertè ex partium enumeratione argumento ſumpto demonſtrat, dum ait, ſermones iſtos ad ſeptimeſtrem partum, qui per abortum in menſe ſeptimo obuenit, referri non poſſe, cùm *Ariſtoteles* dixerit, mulierem geſtando ad octauum menſem peruenire, & in eo vterum illi dehiſcere, & fœtum deſcendere, quæ omnia in eo qui ſeptimo menſe vel naturaliter naſcitur, vel abortione deiicitur, locum habere nequeunt. Deinde ſubdit prædictam *Ariſtotelis* ſententiam intelligi non poſſe de octomeſtribus, idque mirè comprobat ex verbis illis: ἃς ἐκφέρουσιν ὀκτάμηνα αἱ γυναῖκες, quę planè pręſeferunt fœtus illos, qui in menſe octauo in ipſo partu pereunt, & ſubfocantur, vel mortui, ac ſubfocati eduntur ad exactum, maturúmque tempus non perueniſſe. Idemque ſenſit *Scaliger* in verbis *ſupra* relatis, & apertè indicat verbum ἐκφέρειν, quod vterum ad exactos menſes perferri ſignificat, vt ſcitè admodùm notauit noſter *Budæus in commentar. linguæ Græcæ, fol. 350.* id comprobans ex hoc *Ariſtotelis* loco, & alio illo euidentiore in *lib. 7. de hiſtor. animal. cap. 6.* εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γυναικῶν τινες αἳ μόλις μὲν συλλαμβάνουσι. ἐὰν δὲ συλλάβωσιν ἐκφέρουσιν· αἱ δὲ τοὐναντίον συλλαμβάνουσι μὲν ῥᾳδίως οὐκ δύνανται δ' ἐκφέρειν, id eſt, *Quaſdam eſſe mulieres, quæ vix queunt concipere, ſed tamen cùm conceperint* ἐκφέρειν (id eſt, iuſto pro natura fœtus tempore illum geſtare) *alias verò contrà, quæ facilè concipiunt, ſed poſt quàm conceperint* ἐκφέρειν *non poſſe:* idque aliis *Ariſtotelis* locis comprobat *Bonauentura* d. *cap. 74.* ita concludens: *Cùm igitur hoc ita ſit dicens Ariſtoteles (mulieres octomeſtres hos fœtus, quos ſubfocatos ac mortuos, vel certè morti quàm proximos octauo menſe pariunt, ad exactum maturúmque tempus non perferri) perſpicuè monſtrat*

huiuſ-

huiuſmodi fœtus de quibus loquitur) non eſſe ſua natura, ac per ſe octomeſtres neque ex materia tali conformatos, quæ octauo menſe maturitatem reciperent, ſed abortione potiùs eiectos, ac præter tempus ſuæ maturitatis in lucem venientes, quandoquidem etiam reſpectu temporis maturi fœtus alioquin mortui à mulieribus edantur, & abortus contingant. Id quod *Hippocratis* & *Ariſtotelis* auctoritatibus anteà comprobauerat. Et demum prædictum argumentum ab enumeratione partium proſequutus ſubdit: *Si Philoſophus de partu per ſe octomeſtri, vel præcipuè, vel tantùm loqueretur, non poſſet dicere, hos fœtus (quos ſubfocatos mulieres hoc menſe edunt) ad exactum tempus ab aliis non geſtari.* Sub hæc in *cap.75.* notat verbum illud, ἐκφέρειν in *Ariſtotele* idem importare quòd verbum διεκφέρειν, ita vt non tantùm referatur ad exactum geſtationis tempus, ſed & denotet vterum intra tempus geſtationis nil incommodi experiri, & demum, perfectum, maturum, vitalémque prodire partum; vt inde vox iſta non ſolam excludat abortionem, quæ prouenit ab editione fœtus præter tempus ſuæ maturitatis, ſiue tardiùs ſiue ocyùs id accidat (vt in eo qui natura ſeptimeſtris non eſt, aut octomeſtris, ſed per ſe nonomeſtris, aut decimeſtris, qui menſe octauo eiectus propter dehiſcentiam & ſubfocationem abortiuus eſt) verùm etiam eam quæ in partu aliàs per ſe octomeſtri contingit in ſuo maturitatis menſe ob incommodam & laboriosam geſtationem, idque probari ait verbis illis *Ariſtotelis*: *Quæ autem vitalia non ſunt, ſed ſubfocantur, octomeſtria in partubus, octomeſtres mulieres ad exactum, maturúmque tempus non perferunt*: quaſi voluerit dicere non perferre ad tempus maturum, vel ſi perferunt, non perferre commodè.

A quo vltimo euenit, vt octomeſtris per ſe, ſi abortiuus *per accidens*: quo termino vtuntur Medici, qui octauo menſe natos naturales eſſe rati ſunt. Iſtumque per accidens octomeſtrem *Ariſtotelem* in præcitatis verbis agnouiſſe contendit *Bonauentura* d. *cap.75.* Vbi demum ex dictis, & aliis ibidem ab eo adductis concludit, præcitatam *Ariſtotelis* ſententiam præcipuè intelligi debere de nonomeſtribus, & decimeſtribus, aut ſeptimeſtribus incommodo tempore eiectis, ac ſubinde de octomeſtribus per ſe tempore maturitatis incommoditatem per accidens ſentientibus.

Quòd ſi rationem adhuc diſquiras, quare octauo tantùm menſe, & non ſexto, ſeptimo, nono, aut decimo contingat vterum dehiſcere, fœtúmque ſi vitalis eſt deſcendere, ſi non eſt vitalis, vel eo ipſo octauo menſe in deſcenſu ſubfocatum eiici, aut mortuum? Reſpondet *Bonauentura lib.3. cap.76.* ex *Hippocrate in libello de ſeptimeſt. partu*, ſeptimo menſe cuicunque fœtui perfectionem quandam obuenire. Quod etiam agnouit *Ariſtot. lib.4. de generat. animal. cap.8.* (iam *ſuprà* citatus) cùm ſeptimo menſe, & non antè, lac vtile mulieribus gigni adſeuerauit: ſeptimus ergo menſis velùt tanto operi finem imponit non ſolùm his partubus, qui ſeptimo menſe eduntur, verùm & nonomeſtribus, reliquiſque ſuo tempore lucem viſuris. Et hoc ſanè denotat vniuerſalis *Hippocratis* propoſitio ſeptimum menſem partus perfectioni adſignantis: quamuis me non lateat, iſta de abſoluta perfectione intelligi non debere, ſed de prima aptitudine & perfectione nonomeſtribus, & aliis iſto menſe contingente.

Ab his fit, vt nonomeſtres & decimeſtres partus (qui ſua natura maiores, & corpulentiores aliis ſunt) au-

ctiores facti, & perfectionem (ſeptimo menſe omnibus contingentem) adepti, capaciorem neceſſariò requirant locum: nam ſi in ſuperiore vteri parte permanerent, cùm iam arctior eis eſt præ loci anguſtia dubio procul læderentur. *Atque hîc* (addit *Bonauentura* d. *lib. 3. cap. 77.*) *admirandum naturæ artificium oportet obſeruare, quæ cùm primùm hæc fœtui nonomeſtri neceſſitas adeſt, videlicet in ſeptimo menſe, illi etiam perfectionem dictam per id temporis impartit, cuius beneficio robuſtior factus, tutò hunc deſcenſum adgredi valeat & tentare. Atque hæc etiã cauſa eſt, cur currente ſeptimo hæc non fiant; ſeptimo namque adquirit partus nonomeſtris, non adquiſiuit perfectionẽ, quare nec ſexto, nec ſeptimo, neque poſt octauum, ac nono, ſed hoc ipſo currente octauo, monente natura & duce, locum ſibi quærens aptiorẽ, dehiſcente vtero, in partes deſcendere debuit inferiores. Quòd ſi natura octomeſtris ſit fœtus, & vitalis, ipſum deſcenſum eodẽ menſe petit, vt oriatur, ſicut & natura ſeptimeſtris menſe ſeptimo, veluti qui his, quæ præcurrant, auxiliis nõ indigeant.* Huiúſque rei is Auctor in *lib. 8.* cauſam adducit, & alia huius propoſiti latè proſequitur. Nobis ſat ſit ex eius ſcriptis (profuſis, & parum ordinatis) præfata præciſiora ſimul & clariora delibaſſe, verúmque ſenſum Ariſtotelicæ ſententię demonſtraſſe: & quid ſibi velint illa: *Vterum cùm ſemen ipſum conceperit multis mulieribus contrahi vſque ad ſeptimum menſem, poſt ſeptimum verò dehiſcere, & fœtum, ſi vitalis eſt, deſcendere.* Et cur multis non omnibus mulieribus: & cur non ante ſeptimum, nec in ſeptimo aut nono, ſed in octauo, hæc natura euenire voluerit? Ex quibus veniunt plenè intelligenda quæ *ſuprà* ex *Plutarcho* adduximus: & ſimul explicãda, quæ fautores octomeſtrium, & alij (maximè *Ioann. Colle in Coſmitore Medicæo, ex fol. 209.*) generali & confuſo ſtylo ſolent adnotare, dicentes, in menſe octauo varios dolores & ſymptomata præ ceteris menſibus euenire.

Adhæc ipſe *Bonauentura* (qui omnia huius propoſiti diligenter percurrit) aliam octomeſtris infelicitatis & imbecillitatis adducit cauſam ex † *Hip-* 51
pocrate in lib. de natura pueri, iuncta *Galeni* interpretatione, dicens: *Verùm dum hæc meditor & ſcribo, in mentẽ venit, hinc aliam cauſam laborum octomeſtriũ elici poſſe: cùm enim octauo menſe ingẽs fiat fluxus ſanguinis ad mammas, toto corpore ac natura conuerſa ad eum illicò expellẽdum ex vteri venis, in quibus toto geſtationis tẽpore (vt Galenus admonuit) ſenſim collectus erat: adeò vt iã fœtu minus attrahente, illiſq; magis exudantibus natura magno conatu ad mammas illum pellere laboret, vt grauedinem illarum partium tollat: non videtur valdè diſſonum a ratione in eo motu ſic venas vteri interdum exhauriri cuncto ſanguine ad mammas confluente, vt tunc fœtui parciùs quam ſit opus præbeant alimẽtũ, non ſecùs ac quò fluentis humoris caput erumpit, reliquus libenter eò labitur & cõfluit humor. Qua de cauſa redditus fœtus imbecillior, ſi tunc fortè oriatur, labores partus nequeat ſuſtinere: quod tamẽ quia magis & minus recipere poteſt, adeò vt non ſemper tantus fiat fluxus ad mãmas, vt neceſſarium fœtui deſit alimentum, nõ ob id ſunt octomeſtres reijciendi tanquam non vitales. His addo breui tẽpore hunc alimenti defectum aurare poſſe, quia fœtus cùm non adeſt in venis vteri alimentum è mammis illud trahit, ex quo, vt ſuprà ex Hippocrate dicebamus & Galeno, in prægnantibus, quæ ſanguinis inopia laborat, mammæ graciteſcunt, quia ſcilicet inde ad ſui nutritionem fœtus illum trahat.* Quæ omnia valde notãda duco pro infelicitate & deperditione octomeſtrium, & ſimul inſuperhabẽda quæ

quæ in propoſito cõminiſcitur *Zacchias in Medico-legali lib. tit. 2. quæſt. 4. ex num. 34.*

His ſic præhabitis (& neceſſariò diſcuſſis ad veram partus octomeſtris naturam eruendam) ex iiſdem planè deducimus partum octomeſtrem per
52 ſe, † id eſt, qui octauo menſe abſolutam recipit perfectionem, & maturitatem, naturaliter viuere (quod ſanè agnouiſſe videtur *Petr. Garſia de locis affectis diſputat. 76. cap. 1. nu. 2.* vbi ait, poſſe dari partum octomeſtrem vitalem, perfectum, maturúmque ſimul: nec diſſentit *Ambroſ. Paræus lib. 23. c. 15.* vbi octomeſtres vitales vegetis & validis mulieribus tribuit) vt enim homo ſolus multiparum, pauciparum, & vniparum eſt animal (ex notatis per nos ab *Ariſtotele*, & ſatis demonſtratis in *Prolegomenis*) ita & diuerſis mẽſibus partus illi à natura obueniunt, vt inde octauo geniti non minus naturales & vitales ſint, quàm ſeptimeſtres, nonomeſtres, & decimeſtres, quamuis (vt ait *Ariſtoteles d. cap. 4. lib. 7. de hiſtor. animal.*) minus viuant, comparatione facta ad nonomeſtres, & decimeſtres; id enim denotat vox, ἧττον, qua vtitur *Ariſtoteles*, cui obponitur altera illa μᾶλλον, quarum vſus in comparationibus frequentiſſimus eſt. Cùm ergo *Ariſtoteles* octomeſtres minus viuere dixit, clarè denotauit minus eſſe, naſcíque vitales quàm nonomeſtres, & ceteri perfecti partus; eſſe tamen vitales, non ſecus ac quòd minus album, aut minus dulce eſt, dulce tamen & album eſt: eſt enim conſtantiſſima regula ab eodem *Philoſopho* tradita *lib. 2. Topic. c. 4.* cùm aliquid magis & minus dicitur, ſimpliciter ineſſe: ait enim: *Rurſum ſi quid magis & minus dicitur, & ſimpliciter ineſt: quod enim bonum vel album non eſt, nec magis & minus bonum, vel album dicitur.*

Et his ſanè ſuperatus doctiſſimus *Ioannes Lalamantius* † Medicus *Heduus in comment. ſuper lib. Hippocratis, de hominis ætate, ſcholio 20.* à prædicto 53
Ariſtotelis loco agnoſcit, & ratus eſt probari partum octomeſtrem naturalem & vitalem (addit. *Si non eſt corruptus*, quod nec credere par eſt, cùm verborum ſeries hoc nõ patiatur, nec vllus tale quid vnquam dixerit) *Lalamantij* verò oratio ita ſe habet: *Ariſtoteles ſeptimum, octauum, & decimum (ſi modò ſanus eſt apud eum locus)* θεσμοὺς *facit, id eſt, ad pariendũ naturales. Quod ſi ab eo quæras, qui tandem menſes magis naturales ſunt? ſic ipſe reſpondet. plerique duos tantum, nonum & decimum: vnde à Latinis duabus Parcis nomen inditum, alteri* NONA *à noni menſis partu, alteri* DECIMA, *ab enixu decimi, vt Gellius etiam notat lib. 3. cap. 16.*

Cùm autem octauo menſe natos minus vitales remur, cõſequenter eos rariores non negamus: vt nec *Ariſtoteles*, qui in *lib. 7. de hiſt. animal. d. cap. 4. in princip. & circa finem*, hoc ſenſu octomeſtres partus appellat *monſtroſos* dicens, καὶ τερατώδη γίνονται, &c. non quia læſum aliquid, & ſimpliciter imperfectum, turpéve, aut tarò in natura contingens (quod proprium eſt monſtriferi, ex dicendis in *cap. 17.*) demonſtrent, ſed ob id tantùm, quòd rariùs in ea eueniat, aut minus intendatur. Quo ſenſu *eod. cap.* feminam *monſtrum* appellat: & geminorum partum *monſtroſum in lib. 4. de generat. animal. cap. 4.* dum ita ait: ἐὰν δὲ ποτὲ πλεῖον ἔλθῃ, διτοκεῖ δὲ τότε, διὸ καὶ δοκεῖ τερατώδη τὰ τοιαῦτ' εἶναι μᾶλλον, ὅτι γίνεται παρὰ τὸ ὡς ἐπὶ πολὺ καὶ τὸ εἰωθός, hoc eſt, *quod ſi interdum plus adceſſerit, tunc gemini naſcuntur: quare & videntur monſtroſi huiuſmodi partus eſſe magis, propterea quòd fiunt præter id quod vt plurimum euenit, & præter ſolitum.* Vt enim *Philoſophus eodem capit.* prædixerat:

Monſtroſum eſt res præter naturam: ſed & præter eam quæ magna ex parte fit (quod tamen lato modo dictum puta, vt notatur in d.c.17.) Ab his tamen non rectè ita argumentaberis: *Partus octomeſtris minus vitalis aliis eſt, rarior eſt, ergo abortiuus, aut à natura deuius.* Quòd ſi conſecutionem iſtam admittamus, neceſſum erit fateri geminorũ partum, vel editum à quinquagenaria (quod longè rarius adcidit) abortiuũ eſſe, contra conſtitutionem *Iuſtiniani* in *l. ſi quis maior* 12. *C. de legitim. hæredib.* de qua *inferius* erit ſermo. Eadem argumentatio nihil concludit, ſi velis inferre, octauo menſe editum abortiuum, quia imbecillis & debilis, vt implurimùm (quod & ſeptimeſtribus obuenire notauit *Ariſtoteles lib.7. de natura animal. cap.4.* vbi addit, imperfectos etiam naſci ſolere, & indiſcretis foraminibus aurium & narium) nec enim ob id deſinit eſſe vitalis & naturalis. Nec quòd plures ex his ſoſpites euadant, quàm ex octomeſtribus, ideò inter eos conſtituenda eſt diuerſa natura & ratio, alioquin & facienda: inter ſeptimo & nono menſe editos.

His adcedit, mulieres in menſium computatione ſæpiſſimè † falli, ex dictis *ſupr. num.* 21. & notauit *Bart.* in *l. Gallus, num.13. D. de liberis & poſthum.* vbi *Fortunius num.117. Galliaula num. 42. Marius Salam. n.64. Alciat. nu.64. Menochius conſ.284 nu. 42. lib.3.* cum aliis, quos refert & ſequitur *Giurba in conſuet. Senat. Meſſanen. 1. par. cap.1. gl. 4. n.46.* Cùm enim ab octo menſtruorum defectione partus edunt communiter exiſtimant poſt priorem mẽſem à conceptione menſtruum effluxiſſe. Sed & temporis quo conceptio contingit inſciæ, aliter atque aliter cõputationem ineunt, vt partum intra terminos ſeptimi & noni menſis conſtituãt (id quod euenire ſolebat Græcis mulieribus, teſte *Ariſtot. lib.7. de hiſt. animal. d.c.4.*) Et inde fit (vt ibidẽ ait *Ariſtoteles*) quòd cùm octauo mẽſe natus ſaluus ſit, ſuſpicentur editum anteriore vel ſubſequenti menſe. Et ab his effluxit Hiſpanum Prouerbiũ:
† *Bien cuenta la madre, mejor cuenta el* 55
infante, quaſi diceres (vt optimè notat *Doctor Sorapan in ſua Medicina Hiſpana, 2. parte, adagio 1. n.25.* & diximus *in Prolegomen.*) id eſſe verum & certũ pariendi tempus, in quo fœtui perfectio & maturitas contingit ſuæ conreſpondens conceptioni, articulationi & efformationi, quod omne matres ignorant: vt inde nulla cõputatio ab eis facta certa ſit, ac illa naturæ nobis occulta, quæ à dicta perfectione & maturitate dependet.

Mirum autem videri non debet hoc matres latere, in quo & diſertiſſimi Philoſophi & Medici facilè fallũtur, vt colliges ex his quæ in propoſito adnotarunt *Cardanus in commentar. ad lib. Hippocrat. de ſeptimeſt. partu*, & anxiè diſputat, & poſt multa reſoluit *Bonauentura de octomeſt. partu, lib.8. ca. 22. & 41.* Quæ ſi inueſtiganda, & enodanda fuiſſent exactè, multas ſanè paginas impleuiſſemus, nil demum præſtituri, ac illi qui in hiſce oleum & operam (vt eſt in vetere & trito prouerbio) perdiderunt. Ex quibus facilè in octomeſtrium inimicos retorquebis quod ipſi in eos adſtruunt, dicentes ſæpè mulieres falli, dum putant octauo menſe filios ediдiſſe, idque *Doctor Sorapan. in Medicina Hiſpana, 2. par. adag.1.* malè imponit *Hippocrati.* Et quamuis non inficier, mulieres etiam decipi iſto in caſu, nemo tamen inficias ibit lapſum imprægnantium implurimùm ad octomeſtrium extermanationem committi.

Vtcunque verò ſeſe res in natura, & vera computatione habeat, & quã-

uis

uis octauo menſe nati imbecilliores,
& imperfectiores ſint ſeptimeſtribus,
minuſque vitales,& rariores, hoc ni-
hil aliud euincit, niſi quod in ordine
56 † partuum naturalium primum lo-
cum obtineant nonomeſtres,& deci-
meſtres: ſecundum verò nati menſe
ſeptimo,tertium editi octauo: quar-
tum nati ſub principiũ vndecimi mẽ-
ſis, vt clarè colligitur ex *Ariſtotele*
(gradus iſtos parturitionum natura-
lium conſtituente) *lib.7. de hiſtoria a-
nimal.*d.*cap.*4.in verbis iam relatis. Et
ſanè in propoſito diſertiſſimè locutus
eſt *Bonauentura lib.3.de octomeſt.partu,
cap.6.*dicens: *Verùm quia conſilium e-
rat Ariſtotelis demonſtrare, non omnes
ab eo enumeratos menſes pariter homini
ad partum eſſe naturales, ſed alterum
magis, alterum minus, quemadmodum
& ipſa ratio docet, & comprobat expe-
rientia, idcircò illa omnia de eo rectiſſi-
mè addidit, vt doceret quem gradum hic
menſis in eorum ſerie poſſideret, quos tan-
quam partui naturales enumerauit,
quod etiam de ſeptimo fecit & vndeci-
mo. Hæc autem quam longè inter ſe diſ-
ferant (quod maximè lectores animad-
uertere cupio) nempè probare velle men-
ſem hunc nullo pacto naturalem eſſe, vel
naturalem quidem eſſe, ſed tamen minus
quàm alium aliquem, nemo eſt qui non
videat. Quod ſanè Philoſophi conſilium
cùm octomeſtrium hoſtes non attingerint,
videri debet, ſi ab ipſius mente longiſſi-
mè aberrauerint, &c.* ¶ Sed nec adeò
octomeſtrium propugnationi (vt hæc
obiter dicam) ſtudendum eſt, vt ad-
mittamus *Ioannem Lalamantium in
commentar. ad lib.2. c.2. Galeni de dieb.
decretor.*& *Paulum Zacchiam,*eum ſe-
quutum,*in Medico-legalib. tit.2.* d.*qu.
4.nu.6.* exiſtimantes, octomeſtres na-
turæ operibus ſeptimeſtribus aptio-
res,& viuaciores, vt qui magis accedũt
(vt iſti putant) maiori partus humani
perfectioni (quam in nonomeſtribus
malè conſtituebant, ex dicendis, la-
teque probandis in *cap.ſeq.*) hoc enim
& à veritate, & à gradibus perfectio-
rum partionum *ſuprà* cum *Ariſtotele*
conſtitutis apertè deuiat.

Sit ergo omnium prædictorum in
iure certa concluſio,† partum octauo 57
menſe editum legitimum eſſe,& ſub-
ceſſionis parentum & tranſuerſalium
capacem. Et à patre præteritum eius
rumpere teſtamentum. Et in omni-
bus & per omnia coæquandum ſepti-
meſtribus, nonomeſtribus, & deci-
meſtribus, ſi totus viuus perfectè na-
tus eſt, ad nullum declinans monſtrũ
vel prodigium, d.*l.quod certatum, C.de
poſthu.heredib.inſtit.* & prætetea nobis
Hiſpanis baptizatus, vigintiquattuor-
que horas viuens, ex d. *l.* 13. *Tauri,* in
ſua generali deciſione, ibi: *Mandamos,
que el tal hijo ſe diga que natural-
mente es nacido, i que no es abortiuo,
quando nacio viuo todo, i que alomenos
deſpues de nacido viuio veinte i quatro
horas naturales, i fue baptizado antes
que murieſſe.* Quin & idem probat
lex iſta in ſua limitatione, verſ. *Pero
ſi por el auſencia*, ex traditis per nos
ſupra.

Et ab iſta veriſſima reſolutione ſe-
curè affirmo erraſſe † *Baldum* (pro- 58
batum à *Pariſio conſ. 36. num.7.* verſic.
*accedat, volum.2. Polydor. Ripa de no-
cturno tempore, cap.68.num.81.*) dum in
l.ea quidem, num.17. C.de accuſation. ita
ait: *Notorium naturæ procedit in his quæ
diſpoſita ſunt ſecũdum naturam, vt puta
quod omnes debeamus mori, vt C.de con-
trahenda & committenda ſtipulatione, l.
non moriturum. Et quod ſi aliquis viuit,
ergo non fuit natus octauo mẽſe, quia im-
poſſibile eſt ſic natũ viuere ſecũdum Me-
dicos: & iſtud tale notorium in ſuo gene-
re eſt neceſſarium notorium, nec aliquo
modo poteſt ignorari:* vt enim propo-
ſitionis iſtorum verborum primum
exemplum certum & indubium eſt,

ita & ſecundum à veritate & natura deuium omnino.

59 Inde veniūt etiam refellendi † *Alciatus in l. qui mortui, D. de verb. ſignif. Mandoſius ad regulas Cancellariæ regula 19 quæſt. 7. nu. 8. Menochi. de arbitrar. lib. 2. caſu* 89. *n.* 38. & *lib. 6. præſumpt.* 52. *n. 6. & 7. Maſcard. de probationib. concl.* 1146. *n.* 30. *Ruger. conſ. 1. num.* 17. 18. 60. & 109. *vol.* 1. qui vnanimes reſoluunt octauo menſe natos viuere naturaliter non poſſe, ſed tantùm per miraculum. Quo ex capite venit etiam reiiciendus *Socin. Iunior* d. *conſ.* 35. *co.* 2. dum octauo menſe natum à matris ſubceſſione excludit, quia niſi per miraculum viuere non poteſt.

Ab iiſdem ſimul venit improbandum
60 dum iudicium Protomedici † *Ferdinandi Regis I.* Neapolis, & aliorum (quos *Afflictis deciſ. 236. n. 5.* valentiſſimos Philoſophos appellat, eorúmque ductu factum Conſilium Neapolitanum octauo menſe natum maternæ ſubceſſionis incapacem declaraſſe adſerit) vt meritò deciſionem iſtam, & prædictorum iudicium impugnauerit *Boër.* dict. *deciſ. 220. in fine.* Nec enim ita magnifaciēdum eſt iudicium illud Conſilij Philoſophorum & Medicorum relatorum ab *Afflictis ſuprà*, vt ab eo quiſque non malit diſcedere, quàm à veritate; maximè ſi adnotauerit quo tempore Conſiliū illud habitum fuit, Rempublicam Literariam nondum in Italia inualuiſſe, & Philoſophiæ puriorem cognitionem non vſque poſtliminio reuerſam, nec bonarum literarum & Græcarum notitiam (quæ multis abinde annis Barbarorum immani tyrannide procalcata exulabat) reſtitutam: *Hippocratis* enim, *Platonis*, *Ariſtotelis*, & aliorum ſimilium velut vmbra tantùm illis temporibus extabat.

Quidquòd *Afflictis* præſubponit conceptum octomeſtris, de quo agit, contigiſſe die ſancti Martini (qui vndecimus eſt menſis Nouemb.) & editum die duodecima menſis Iulij inſequentis, quod ſanè temporis ſpatium in anno biſſextili 245. diebus conflatur, in aliis verò communibus 244. qui nonum menſem clarè adtingunt, & partum ab *Afflictis* propoſitum nonomeſtrem fuiſſe manifeſtò demonſtrant: vt meritò inſignes Medicos (quorum illa deciſione fit mentio) irriſerit *Bonauentura in compend. diſputa. de octom. partus natura, num.* 37.

A dictis etiam fit, vt nec annuere
poſſimus his quæ exiſtimauit † *Sfortia* 61
conſ. 18. num. 31. dicens: *Hippocratis* ſententiam localem eſſe, ſubponens in Græcia octomeſtres partus non contingere contra adſertionem *Ariſtotelis lib. 7. de animal. hiſtor.* d. *cap.* 4.

Nec ſuſtineri poteſt *Cagnolus* † in 62
l. 1. num. 170. verſ. *octauo verò menſe, D. ſi certum petatur*, vbi malè interpretatur *Ariſtotelem* d. *cap. 4. lib. 7. de hiſtor. animal.* contra octomeſtres in illis verbis: *Octauo menſe nati non viuunt, niſi in Ægypto, &c.* quandoquidem variis locis illius capitis *Ariſtoteles* octauo menſe natos naturales & vitales, vel adſerit, vel ſubponit.

Neque itidem admittendi ſunt, qui octomeſtrem partum immaturum, aut abortiuum appellant, iuxta
ea quæ adnotauit † *Tiraqu. in l. ſi vn-* 63
quam, verbo *ſuſceperit liberos, num.* 210. *C. de reuocand. donation. Giurba in conſuetudin. Meſſanenſ. 1. p. cap. 1. gloſ. 4. num.* 37. & nos impugnabimus *infrà cap. 6. num.* 9. verſ. *Demum:* quamuis largo modo partus iſti dici poſſint abortiui, iuxta tradita ab *Sforcia* d. *conſ.* 28 ex *num.* 52. quemadmodum & monſtriferos appellauit *Ariſtoteles ſuprà* per nos relatus & interpretatus.

Adhæc reiiciendus eſt *Thom. Grammaticus*,

maticus, † qui dicteriis aliorum du-
64 ctus *in addition.ad deciſionem* 236. *Afflictis* exiſtimauit, octomeſtrem ad ſummũ octo dies viuere poſſe, quod placuiſſe video *Sforcia Oddo*, poſt alios, in d. *conſ.*28. (quod pro octomeſtribus dederat) *num.*67.& nouiſſimè *Chriſtophoro de Paz de tenuta* 2. *p. cap.*68. *num.*46. & *Mario Giurba in conſuetud. Meſſanen.*1. *p.cap.*1. d.*glo.* 4.*n.*48.

65 Sed & à prædicti reſpuendus eſt † *Iacobus Cuiacius*, qui *in ſcholiis ad lib.* 4. *Sententiar. Pauli, titul.*9. §.*ſeptimo menſe*, & in *tract. de diuerſis tempor. præſcript. & termin. cap.* 19. octomeſtrem partum inlegitimum indiſtinctè adſerit.

66 Et *Marius Giurba* † *in conſuetudin. Meſſanenſ.*d.*cap.*1.*gloſ.*4.*num.*38. vbi exiſtimanit octomeſtrem *filiorum* nomine in ſtatuto non comprehendi, quod certè impoſuit *Horatio Carpano* (quem pro iſta ſententia ſiniſtrè citat *in ſtatuta Mediolan. cap:* 298. *num.* 45. 1. *p.*) vbi nullum verbum de edito octauo menſe, ſed tantùm de abortiuo in genere, qui non multo pòſt tempore ab editione mortuus eſt.

67 Et *Polydorus Ripa*,† qui *in tract.de actis in mortis art.cap.*3.*n.*12. duodecim filiorum immunitate parentes non gaudere ait, ſi octomeſtris hunc numerum compleat: id quod nec aliis octomeſtrium partionum oſoribus placuiſſe video, maximè *Borrelo* (qui contrarium deciſum teſtatur) *conſ.*28. *n.*56. *Giurba ſupra nu.*40. (vbi ſubauditionem quandam iniungit eidẽ *Borrelo* omnino reſpuendam.) Nam ſi ad conſequendam prædictam immunitatem ſufficit numerum duodecim filiorum partu animato nondum edito iuxta depoſitiones peritarum obſtetricum adimpleri ex *Ioanne Baptiſta Coſta*, id ex pluribus comprobante, *in tract.de retrotract.c.*2.*in princip.n.* 4. *Alexand. de analogis cap.*12. *Ripa ſupra* d.*nu.*12.) de quo ego valdè dubito ex dictis in *cap.*2. *ſupra*) quantò magis conſtans erit numerus duodecim filiorum, quando vndecim ſuperſtitibus natura adiunxit octomeſtrẽ partum viuum totum, & in hominum rerumque natura exſtantem: quod de ventre dici non poteſt antè quàm edatur, ex latè per nos dictis & adnotatis in d.*cap.*2.

Inſuper improbandus eſt † *Pariſius* 68
d.*conſ.*56.*n.*6.*& ſeqq. duobus*, dum putauit, & ſecurè docuit, octauo menſe natum, quod attinet ad omnes iuris effectus habendum pro non nato.

Et *Tiraq.*† in d.*l.ſi vnquam*, verbo 69
ſuſceperit liberos, *nu.*105. quem & alios refert & ſequitur *Giurba in conſuet. Senat.Meſſan.c.cap.*1. *gl.*4.*n.*39. qui donationem, octomeſtris natiuitate non reuocari, adſeuerarunt.

Et *Socinus* cum reliquis, quos retulit *Menoch lib.* 4.*præſumpt.*89.*n.*111. exiſtimantibus ob partum octomeſtrem non deficere conditionem, *ſi ſine liberis*: cuius contrarium placuit *Balde*, *Angelo*, *Decio*, *Burſato*, & aliis, quos ibidem retulit *Menochius*.

Et præ omnibus à vero deuiauit
Chriſtophorus de Paz † *tractatu* 2.*de te-* 70
nuta, *c.*68. dum ex *n.*42. opinionem Iuriſprudentum, qui ſtant pro octomeſtribus (& præſertim dicta à *Philippo Corneo* in *l.quod certatum*, à *num.*1.*C.de poſth.heredib.inſtituen. Decio conſ.*626. *Boërio* d.*deciſ*, 220. *nu.*2.*& ab aliis*) reſtringit, & intelligit in natis & editis tempore opportuno, ſeptimo puta nono, aut decimo menſibus, non ſic in octauo, quo nil deuius à vero ſenſu ſententiæ prædictorum dici potuit.

Nec minori damnatione digna ſunt, quæ ipſe idem *Chriſtoph. de Paz*
† adſtruit vbi *ſupr.* dicens ſuam ſen- 71

Rrr 3

tentiam (octomeſtrium cauſam impugnantem) in ſubceſſione maioratuum Hiſpanorum, intelligendam eſſe, ſi paucos dies vixerit fœtus immaturus & imperfectus. *Si enim* (ait iſte) *tempus conſiderabile viuat, vltimus poſſeſſor dicitur: nec tunc credendum in mẽſibus intempeſtiuis puerum natum, ſed in eorum numero fuiſſe erratum.* Errat nãque toto cælo ipſe, dum putat, octomeſtris ſuperuiuentiam erroneę temporum computationi omnino tribuendam: natum namque puerum ab octauo menſe initi matrimonij à patre illicò mortuo, vel abſente, ſi cũ Auctore iſto in numero menſium erratũ dicas, nota ſimul illegitimitatis inures: quod nullus ſanè vnquam dicere auſus fuerit; quinimo communis Doctorum octomeſtribus infeſta eos legitimorum naturalium & vitalium in numero habet, ſi per aliquod temporis ſpatium vixerint, vt adnotauimus *ſuprà* ex *Alexandro* & probauerant anteà *Bald. conſ.* 128. *num.* 2. *volum.* 1. *& conſ.* 113. *in fine, volum.* 5. *Angelus* in *l. quod dicitur D. de liberis & poſthumis*: & ſentiunt *Corneus* in *l. quod certatum, C. de poſthumis heredibus inſtituendis*, *Pariſius conſ.* 146. *in fine, volumine* 4. *Matthaacius de legat. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 17. *Petrus Gregorius lib* 10. *ſyntagmat. iuris, cap.* 3. *num.* 14. cum pluribus aliis, quos refert & ſequitur *Marius Giurba in conſuetudin. Meſſanenſ.* 1. *parte, cap.* 1. *gloſ.* 4. *numero* 41. vbi improbat limitationem *Socini Iunioris* dicto *conſ.* 35. *numer.* 38. *volumine* 2. & *Cardinalis Tuſchi*, eum ſequentis, *littera P. concluſ.* 106. *num.* 5. qui hoc admittebant, quo caſu partus naſceretur robuſtus. Etenim vt *Giurba* optimè aduertit, limitatio iſta apertè contrariatur generali ſententiæ *ſupra* relatorum. Et ego addo, *Socinum* octomeſtrium maximum inſectatorem in his deprehendi edocentem, ſeu adſerentem octauo menſe partum legitimum & naturalem contingere poſſe: & per conſequens ſibi ipſi non conſtantem, ex dicendis & adnotandis *inferiùs* in reſponſionibus ad rationes illas quattuor *ſuprà* expenſas pro eius contraria ſententia.

Neque concedendum eſt, quod † *Torreblanca lib.* 2. *de Magia operatrice, cap* 42. *num.* 37. tam ſecurè, quàm improuidè in Iuriſconſultos adſerit, admittendos octomeſtres, quamuis eos ipſi reiecerint: nullibi enim in Iure Ciuili tale quid inuenitur ac iſte ſubponit, ob inſcitiæ propriæ labem, Iuriſconſultos, omni ſcientiarum genere eximios, peſſimè notans. 72

Demum inſuperhabenda ſunt quęque ſimilia, quæ Iuris noſtri profeſſores ſuis ſcriptis interſeruerunt in perniciem octomeſtrium: quos magno ſanè odio ſunt proſequuti, & exterminare maximo conatu curarunt, ac ſi animæ rationalis, & humanæ formæ expertes eſſent: idque tantùm à Medicis ſuorum temporum † edocti, & 73
cæci à cæcis ducti.

His adde, nec minores fuiſſe communis Scholæ Medicæ errores † dum 74
octauum menſem parturitioni natura inimicum falsò ſtatuunt: dum diſtinguunt inter natiuitatem & vitam fœtus: & inter partum perfectum vel maturum, & vitalem vel legitimum. Quæ omnia refellit *Bonacent. de part. octom. lib.* 3. ex *cap.* 6. *& lib.* 9. *a cap.* 11. & alibi: & hoc vltimum facilè conuincitur ex his quæ de partu perfecto adnotauimus *ſuprà in cap.* 6.

Nunc ſupereſt, vt his quæ contra natos in octauo menſe ex ſententia *Hippocratis* & aliorum adduximus *ſupra*, faciamus ſatis.

Et primò obiectã † *Hippocratis* au- 75
ctoritatem diuerſis locis *ſupra* relati contra octomeſtres facit dilucs, ſi caſum

caſum iſtum excipias à generali *Macroby* adſertione *in Somn. Scipion.* aientis *lib.1. cap.6.* ſapientiſſimum iſtum Senem, *nec falli, nec fallere.* Nec enim rectè cōſequatur *Hippocrates* octauo natos non agnouit, vel reſpuit; ergo non ſunt admittendi. Maximè cùm ex ſcriptis ab iſto id tantùm euincatur nuſquam eum hoſce vitales vidiſſe, vel obſeruaſſe, vti plura alia didicit ex parturitionibus ſuo tempore contingentibus (maximè ex vxoris Antigenis partu) quæ ipſum antea latebant, vt ipſe faſſus eſt, & noue ab obſtetricibus obſeruabat, vt colligitur ex dictis ab eo in *lib. de carnibus ad finem*, cuius verba, & alia huius propoſiti expendimus *ſup. cap. 9. nu. 10.*

Adde ex ſententia *Bonauent.* illicò

76 referēdi eundem *Hippocratem* † octomeſtrem partum non refutaſſe, quinimò inter alios doctrina ſua adprobaſſe, quando in opuſculo de alimento ita ait: *Ad figurationē triginta quinque Soles: ad motum ſeptuaginta: ad perfectionem ducenti decem. Aly dicunt: ad figurationem quadraginta quinque: ad motum ſeptuaginta ſex: ad exitum ducentos decem. Aly quinquaginta ad formam: ad primum ſaltum centum: ad perfectionem trecentos: ad diſtinctionē quadraginta: ad tranſitum octoginta: ad elapſum ducentos quadraginta, Non eſt & eſt. Generantur autem in hoc, & in pluribus & paucioribus.* Ecce *Hippocratem* adſerentem partus diſtinctionem triginta diebus contingere; tranſitum quadraginta: & ad elapſum ducentos & quadraginta dies (qui octo menſium ſpatium explent) conſummari. Vt inde velùt per neceſſarium conſequens ratus ſit, hominem octauo mē ſe gigni & naſci poſſe, & vitalem eſſe: & ita hunc *Hippocratis* locum interpretatur *Menardus lib. 16. epiſtolar. epiſtola 1. Bonauent.* eum referens, *de octomeſt. partu, lib. 8. cap. 79.* Sed reuera ſuſtineri non poteſt, & facilè exploditur ex iam dictis per nos *ſuprà num. 5.* pro elucidatione & enodatione dictorum verborum *Hippocr.* Quem pro octomeſtribus malè expendit idem *Bonauent. in compend. diſput. de octom. part. cap. 19.* diuerſis in locis, quibus certè vim manifeſtam illi infert, & ſimul vero ſenſui tradito à *Galeno*, & ceteris.

At *Cicero* † *in lib. 2. de natura Deorum* relatus *ſupra num. 5.* tantùm edixit partus matureſcere ſeptimo nonnunquā menſe, plerumque nonò: ab his tamē non rectè colligitur, octauo menſe natos reieciſſe, alioquin & decimeſtres (qui omnium frequētiores ſunt, ex dicendis in *cap. 13.* (*Ciceroni* naturales non eſſem. Et hoc ipſo fit ſatis ſiniſtræ *Bartoli* citationi in *l. Gallus, D. de liber. & poſthum.* (contra octomeſtres communiter expenſi) vt enim optimè in propoſito ait Medicus *Bonauentura* (*Bartolum* interpretatus *lib. 9. de partu octomeſtri; cap. 4.*) *difficile eſt de eius mente diuinare, cùm nihil loco illo habeamus de octomeſtri partu ab eo explicatum, quin potiùs vir tantus cùm erubeſceret ſine lege loqui, videns apud Iuriſconſultos nullam eſſe de hoc partu mentionem, prudenter illos imitatus, nihil de octauo menſe ſtatuere voluit, illúmque ſilentio præteriens, menſes tantùm eos recenſuit, quos fortaſſe exiſtimabat magis eſſe naturales, ac receptos ſine controuerſia: vt Bartoli auctoritas nihil Iuris profeſſoribus conducere videatur ad octomeſtres refellendos.*

Quod verò adtinet ad auctoritates ceterorum, † *Philonis* puta, *Plutarchi*, *A. Gelly*, & noſtrûm Iuris profeſſorum, & aliorum *ſupra* relatorum. 77

Reſpondemus cum *Iuſtinia.* in *l. 2. verſ. ſed neque ex multitudine, Cod. de vet. iur. enucl.* ex multitudine Auctorum, quod melius & æquius eſt iudicari non debêre, cùm poſſit for-

Digitized by Google

ſitan & deterioris ſententia, & multas & maiores in aliqua parte ſuperare: alioquin communes Doctorum opiniones infrefragabiles & inconcuſſæ ſemper eſſent, & tamen videmus quotidie explodi & impugnari: & ab impugnatione aliam contrariam conſurgere communem opinionem, quod multis euenit caſibus (his noſtris temporibus dexterrimè quattuor tomis *Communium contra communes* congeſtis à *Hieronymo de Ceuallos*, quem nec iuſtè quidem, liceat mihi iſta non prę-
79 termittere, notauit † *Pater Carolus Scribanius in Politica Christiana, cap. 9.*) Si enim hoc vitio dari deberet, omnes ſcientiarum profeſſores illo venirent notandi, non tantùm Iuriſprudentes, quos ſolos varietatis & inconſtantiæ nota Theologus (noſtra non callens) inurere incaſsùm fuit conatus. Quis enim non videt in omni diſciplinarum genere repugnantes ſententias omnis æui Auctores propugnaſſe *propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem*, vt ait noſter *Vlpian.* Nam vt diſertè inquit *Edmund. Meril.* (qui omnium, quos ego viderim, iſta optimè calluit *lib. 1. obſeruat. cap. 2.*) Notum quàm diuerſæ fuerint Philoſophorum familiæ, *Lucian. in Paraſ.* pòſt quàm diuerſas eorum ſententias retulit, ita ait: ἐμίχει γὰρ πᾶν ὅτι δι αὐτὶ γνώμης κρατοῦσιν, οὔτε αὐτῶν ἡ τέχνη μία φαίνεται, *Varro* ducentas octoginta octo ſectas Philoſophorum colligebat: apud *Auguſtinum lib. 19. de Ciuitate Dei, cap. 1. Themiſtius* Philoſophus cùm de diſſenſionibus Chriſtianorum apud *Socratem* ageret *lib. 4. hiſtor. Eccl. cap. 27.* μικρὰν (inquit) γὰρ εἶναι τὴν αὐτῶν διαφονίαν ὡς πρὸς τὸ πλῆθος, καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν παρ᾽ ἕλλησι δογμάτων εἶναι γὰρ ὑπὲρ τὰ τριακόσια δόγματα. Inter Theologos hæreſes primùm ſubortæ: neque inſignius aliud diſſenſionis exemplum, quàm cum Homouſiani aduerſus Arrianos tam ſæpè, tamque diù diuerſis & contrariis opinionibus decertatūt. De Medicis *Plin. lib. 29. cap. 1.* poſt relatas diſſidentes inuicem Medicorum ſectas: *Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes nullo idem cenſente, ne videatur acceſſio alterius.* Luc. Seneca epiſt. 95. *Itaque alia eſt Hippocratis ſecta, alia Aſclepiadis, alia Themiſonis.* Theod. Priſcian. in præfat. lib. 1. *Nam ſcire velim qui fieri poſſit, vt cùm quid rectum, aut contrarium, quid ſalubre, aut incommodum ſit; huiuſce artis profeſſores inter ſe diſſentiant, diuerſorumq́; ſententias ſinguli ſeruare conentur.* Rhetores quoque ſectas habuerunt, *Quintil. lib. 3. inſtit. c. 1. Eſt autem (vt præcedente libro patebit) infinita diſſenſio Auctorum, primò ad ea quæ rudia & imperfecta adhuc erant, adiicientibus quod inueniſſent Scriptoribus, mox vt aliquid ſui viderentur adferre recta mutantibus:* & poſteà: *Hi diuerſas opiniones tradiderunt, appellatiq́; inde Apollodorei, & Theodorei ad morem certas in Philoſophia ſectas ſequendi.* Inter Latinos alij Frontoniani, atque alius nominis, *Sidonius li. 1. epiſt. 1. Propter quod illum ceteri quique Frontonianorum, vtpote conſectaneum æmulati.* Sed & mirere magis iſtud diſſentiendi cacoëthes, Grammaticos Gręcos, & Latinos pertigiſſe, vt alij *Homerici* dicerētur, *Suidas* Κράτης ὃς ἐπεκλήθη Ὁμηρικὸς καὶ Κριτικός. Alij *Ariſtarchei*, *Suidas*, Διδύμος γραμματικὸς Ἀριστάρχειος. Alij *Ariſtophanei*, *Athenæus li. 5.* Δειπνοσ.] Διόδωρος ὁ Ἀριστοφάνειος. Inter Latinos, alij *Ennianiſtæ*, alij (vt videtur) *Virgiliani*, *A. Gellius lib. 18. cap. 5. Eamus* (inquit) *auditum, neſcio quem Ennianiſtam: hoc enim ſe ille nomine appellari volebat.* Quid igitur mirum, ſi Iuriſconſulti in diuerſas familias abierint, vt alij *Sabiniani* & *Caſsiani*, alij *Proculiani* & *Pegaſiani* dicerentur.

Demum

Demum, ne longiùs diuagemur, iſta quam aptiſſimè comprobantur ex noſtra diſputatione, in qua contra *ſupr.* relatos ſtat & pro octomeſtribus Philoſophiæ Princeps *Ariſtot.* dicto *lib.7.de hiſtoria animal.*& alibi in locis *ſuprà* adductis: exſtant & plures alij doctiſſimi Viri in Philoſophia & re Medica à nobis *ſuperius* laudati, quin & magni nominis Iuris Profeſſores: quorum omnium auctoritates non niſi rationibus quiſquam poterit euertere.

AT ILLÆ, quas aduerſarij comminiſcuntur, noſtram vetam ſententiam non perturbant.

Et primò, vt à noſtris incipiam, tres
80 priores † *Socino Iun.* conſideratæ d. *conſ.35. vol. 2.* (quarum prima nititur auctoritate plurium Auctorum. Et ſecunda, quæ in definiendo partus legitimo tēpote *Hippocratis* ſummi Medicinæ parentis ſententiam adſtruit. Et tertia, quæ firmitatis ſuæ robur conſtituit in opinione *Bart. Bald.* & *Pauli de Caſtro*) facilè diluuntur ex proximè dictis, cum re vera argumentum à ſola auctoritate ducant. Et ſanè *Bartol.* horum Coryphæus in *l. Gallus nume.12.* nil disertè dicit, & demum iſthæc (ſibi ignota) Medicis relinquenda concludit.

81 Quarta *Socini* ratio † (conſideratis partus octomeſtres implurimū perire, raroque ſoſpites euadere, & ideò non admittendos, ex regula *l. nam ad ea 5. D.de legib.* cum ſimilib.) omnium maxima eſt, & quæ iuris profeſſores omnes contrariæ ſententiæ adſertores valdè conſtrinxit, & ideò in ea aliquātulum ſiſtendū eſt. Aiunt enim (& adpoſitè quidem, vt ipſi exiſtimant) cum *Paulo* Iuriſconſulto in *l.antiqui 3. D.ſi pars hered.pet.* τὸ ἅπαξ ἢ δὶς (id eſt, quod ſemel aut bis exiſtit, vt ait *Theophraſt.*) παραβαίνουσι οἱ νομοθέται, id eſt, *prætereunt Legislatores.* Et ea quæ rarò accidūt non temerè in agendis negotijs cōputanda, vt conſuluit *Iulianus* in *l. ea quæ 64. D.de diuerſ.reg.iur.* Id quod nobis etiam edixit *lex 36. tit. 34. p. 7.* vbi *Gregor.gloſ.* 1. *l. 5. tit. 5. part. 6.* & innuit *Proœmium legum Tauri*, vbi *Didacus Caſtillo*, verbo *continuamente*, & ſæpè repetita *lex 13. Tauri*, ibi: *ſuelen ocurrir*, vbi idem *Caſtello*, & poſt alios notauit *Alciat.lib.2.diſpunction.cap.4. Petrus Faber, Gothofredus, Cuiacius,* & reliqui in dicta *l. 64. D.de diuerſ.reg. iur.* Et demum pro iſtis faciunt quæ in propoſito latiſſimè adnotauit *Speron Speroni* in diuerſis locis *Dialogi de tēpore partus*, ſæpiùs relatus *ſupr. cap. 9.* Sed his omnibus facilè ſatisfacies, ſi cum *Gothofredo ſupr.* diſtinxeris, & ea quæ à natura eueniunt, licèt rarò adcidant, ſemper adtendenda & conſideranda adſeueraueris, vt apertè probāt *tex.*in *l.hoc amplius 9. §. Alphenus, D.de damno infecto, §.quod ſi vis fluminis, inſtitution.de rerum diuiſione,* & aptiùs & apertiùs in *l. ſi maior 12. C.de legitimis heredibus*, Aduocatis Cæſareæ (quæ Metropolis erat Cappadociæ) reſcripta per *Iuſtinianum*, quibus etiam miſſæ ſunt *l. vltima, C. de pactis, l.optimam 14. C.de contrahenda & committenda ſtipulatione* (etenim vulgaris inſcriptio mendoſa eſt, vt apertè probatur in *§.item verborum, inſtitution.de inutilibus ſtipulationibus*) Et verò Aduocatorum officium antiqui Imperatores magnifaciebant, vt conſtat ex *Anaſtaſij l.1.C.de Aduocat.diuerſ.iudic.* & ex *l. cum aduocatio 8. l. memini 11. l. iubemus 17. l. nullus 18. C. de aduocatis diuerſorum iudiciorum*, quæ Auctores habent *Theodoſium, Leonem, Zenonem* & *Iuſtinum*. Sed ad dictam *l.ſi maior* † (à qua paululùm digreſſi ſumus) 82
redeuntes, notāda valdè eſt in propoſito eius deciſio, quandoquidē quinquagenariæ mulieris partum naturalem ibi appellat *Iuſtinianus* illis ver-

Digitized by Google

bis ſingularibus: *Sancimus, licèt mirabilis huiuſmodi partus inueniatur, & raro contingat, nihil tamen eorum, quæ probabiliter a natura noſcuntur eſſe producta reſpui: ſed omne ius quod ex quacunque lege liberis præſtitutum eſt hoc merum atque imminutum huiuſmodi filiis, vel filiabus ſeruari in omnibus ſucceſſionibus, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato, & ſummatim non abſimiles aliis fiant, quos ſimiles natura efficit.* Vides vt Imperator (qui quinquagenariæ partum miraculoſum appellauit cum *Ariſtotele lib.* 7. *de historia animalium, cap.* 4. & *Plin. lib.* 7. *natural. histor. cap.* 14. *Solino in Polyhistor. cap.* 4. eam ſolam ob cauſam quod rariſſimè contingat, (quam agnouit *Gloſſa* verbo *quinquaginta*, in *l. ſi ſterilis*, *D. de actionib. empti*, *Socinus* d. *conſ.* 35. à *num.* 26. *volu.* 2. *Pariſius conſ.* 29. *n.* 4. *lib.* 2. *Gregor. Lopez* in *l.* 68. *tit.* 4. *p.* 5. *gloſ.* 3. *Menochius lib.* 5. *præſumpt.* 24. *num.* 4.) eum tamen legitimum & naturalem quoad omnes iuris effectus agnoſcit, & diſertis verbis enuntiat.

85 His adde, ex d. *l. antiqui* † planè colligi, Legiſlatores id tantùm inſuperhabere ſolitos, quod ſemel, aut bis adcidit, non quod raro, vel rariſſimè: quid enim rarius, quàm tergeminos mulierem eniti, quia tamen id non ſemel aut bis adcidit in natura, ſed pluries, vt patet ex exemplis adductis à *Paulo in illa lege* (quam à *Plinio* maiore ex parte deſumpſit *lib.* 7. *natur. historiæ, cap.* 3.) ideò vnico filio relicto, & vxore prægnante quarta pars hereditatis paternæ ei adſignatur, & dodrans ventri reſeruatur tergeminos forſan edituro. Quòd ſi vnus tantùm (vt ferè ſemper adcidit) natus fuerit, quadrantem alium ſuperſtes, recèns verò editus ſemiſſem ex reſeruato dodrante cōſequetur. Quòd ſi quattuor vno partu fuerint editi (quod eueniſſe *Paulus* ibi teſtatur, & nos latiùs in *cap.* 18. demonſtrabimus) tunc ſanè quadrans ſuperſtiti à principio adſignatus, ad quintam aſſis partem reducetur, vt ex æquo omnes liberi prędefuncto patri heredes exiſtant. Cùm ergo *Paulus* inſolitam raro contingentibus diuiſionem temporariam conſtituat, ne præiudicium qualequale ex retentione hereditatis paternæ fiat his qui naſci poſſunt ſecundùm naturam (quod an rectè factum fuerit, alibi diſputamus) multo magis dicere, & conſtanter adſeuerare debemus editos octauo menſe (qui pluries ſoſpites & vitales euadunt, ex traditis *ſupr.*) fouendos à iure, nec penitùs exterminandos, & improbandos, vt volunt ſententiæ octomeſtribus inimicę propugnatores. Et ita magnum contra iſtos, & inſuperabile ducimus argumentum, à prædictis retorquentes irrefragabiliter hanc *l. antiqui* in *Socinum* eorum Anteſignanum. Ex ea namque ſimul cum d. *l. ſi maior. C. de legit. hered.* clarè conſequimur, partum octauo menſe editum, licèt raro viuat, adde, & quamuis id per miraculum contingeret (quod de octomeſtribus nullus dicet, attentis *ſuperiùs* traditis) nihilominus legitimum, vitalem & naturalem enuntiandum.

Demum vltimo loco noto, rationes Naturales, Medicas, Aſtronomicas, & alias in initio huius capitis expenſas nihil obſtare.

Vt enim incipiam à ratione *Hippocr.* † *in libello de octom. par. in init.* ſumpta ex duobus laboribus, quos partus octauo menſe editus patitur, facilè reſpōdetur, eos nō dari in his partionibus, quæ natura ſua octomeſtres ſunt, ſed in his tantùm, quæ nono & decimo menſe aliàs obuenturæ erant, ex dictis & notatis *ſupr.* cū *Ariſtot.* Quòd autē ſimiles labores, aut ægritudines nō naturaliter, ſed per adcidens con- 84

tingant

tingant in octauo menſe, vel ex eo clarè demonſtratur, quòd non omnes octomeſtres laborant & ægrotant, vt ex pluribus latè comprobauit *Bonauent. de octom. par. lib.* 8. *c.* 11. vbi in id citat mirabilem *Auerrois* locum, & clarè res ipſa demonſtrat: nam ſi ægrotatio iſta omni fœtui octomeſtri eſſet naturalis, nullus partus eſſet ab ea immunis, at octauo menſe editus, qui ſua natura octomeſtris eſt, nec ægrotat, nec laborat laboribus illis, quibus omnes octauo editos ſupprimi putat *Hippocrat.* cùm nihilo differat à ceteris partubus naturalibus & vitalibus, neceſſum ergo eſt, vt fateamur, eius rationem non omnibus octomeſtribus conuenire, quandoquidem non eſt omnium eadem cauſa & infelicitas. Quinimo prædictam rationem ex alijs cauſis fallacem eſſe, & nutabundam ex pluribus demonſtrauit *Sforcia* d. *conſ.* 28. à *n.* 41. & *Horat. Auge. lib.* 2. *de hom. part. c.* 15. ¶ Sed neque om-
85 nes octomeſtres ſubeunt periculum † ſecundi quadragenarij, & tertij ſimul, vt ait idē *Hippoc. in libel. de ſeptim. part.* (cuius ſententiam probauit *Capinaccus* in verbis per nos *ſupr.* relatis *n.* 6.) quibus ex iam dictis integrè ſit ſatis: illiſque adde quæ in impugnanda, & exterminanda iſta ſecunda ratione latè adnotauit *Bonauentur. lib.* 10. *de octomeſtri partu capit.* 47. *cum duobus ſeqq.*

Ab his etiam dilues tertiā rationem
86 † *Alberici Gentilis*, qui ex *Auicenna* adſtruebat, fœtū omnem ſeptimo menſe moueri ad exitum, quòd ſi eo tēpore lucem non videat, adeò debilitari ob motus cauſam, vt reſumatur per totum menſem octauum ſequentem, & in nonum menſem exitus producatur: hoc enim adaptari non poteſt fœtui, qui octauo menſe naturaliter exitum deſiderat, quales ſunt omnes octomeſtres natura ſua, qui dicto mēſe maturitatem & vltimam perfectionem recipiunt. Adhæc ratio iſta ceſſat in nato ſub finē octaui menſis: neque enim dici poteſt iſtum abortiuum; & natum die ſequenti (hoc eſt in initio noni menſis) eſſe naturalem & vitalē. Addo pronuntiata à *Gētile* ex *Auicenna* ſuſtinēri nō poſſe, dū putat ſeptimo menſe nutrimentū deficere, & octauo nonoque & decimo à natura ſubpeditari, ita vt defectus contingat intra tēpora media, quibus tale quid non obuenit, iuxta ea quæ ex ſententia *Ariſtot.* & de medio extrema habilia ſortiente, reſoluimus *ſupr. ho. cap.* Demū *Bonauent. lib.* 3. *de octom. par. c. fin. in prin.* & deinceps rationem iſtam ab alijs cauſis impugnat. Et is ipſe *lib.* 10. *c.* 15. 23. 40. 41. 44. 45. *&* 46. ceteras ferè rationes à Medicis relatis *ſupr. n.* 7. expenſas ſubuertit plenè & planè. Et iterum in *compend. diſput. de octom. par. nat. c.* 24. *& ſeqq.*

At quartam rationē Chaldæorū, † 87
ceteraſque Aſtronomicas, quas *ſupr.* deſignauimus ex *Cenſorino*, *Auſonio* & alijs penitùs euertit *Picus Mirandul.* in *lib.* quē *aduerſ. Aſtrologos* (*Sextum Empiricum* æmulatus) edidit. Et præ omnibus ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ, veræque doctrinæ Doctor inſignis, & ſanctiſſimus, ſemperque mirandus & imitandus *D. Thomas in opuſc. de Fato*, vbi quæ Aſtrologi, Soli planetarum Principi in conceptu tribuunt, ipſe ad Lunam amplutimùm diſertiſſimè refert: quam ex ſententia *Ariſto.* conceptus ac fœtus moderatricē dexterrimè cōſtituit. Eſt enim (vt doctiſſimus iſte, veræque doctrinæ lumē inextinguibile ait) Sol minor (à quo conceptus lumen recipit) & menſis domina, ita vt in eodem efficiat, quod Sol in anno, idque comprobat dicens, à nouilunio ad primum vſque quadrantem calidam eſſe & humidam, & Veri reſpondēre: abinde rurſus ad ple-

Digitized by Google

nilunium calidam eſſe & ſiccam, & Æſtati adſimilari: à plenilunio verò vſque ad ſecundum quadrantem frigidam & ſiccam eſſe velut Autumnus: inde demum ad interlunium frigidam, humidamque eſſe ſicuti Hyems. His addit humoris commouendi impetium penes Lunam reſidêre, vt adcidit in maris adceſſu & receſſu. Et inde poſt multa concludit, à Luna & eius menſtruis mutationibus fœtus efformationem, maturitatem & omnem perfectionem pendêre, nec iſta ad Solis curſus & mutationes in diuerſis ſignis eſſe referenda.

Rationem verò illam Aſtronomo-
88 rum† (relatam ab *Alberico Gẽtili ſupr.*) exiſtimantium partum octomeſtrem in Saturni domum poſt omnes planetas peragratos retrogradiri, eiuſque frigiditate & ſiccitate interfici fœtum, euertit ſtrenuè idem *Diuus in* d. *opuſc. de Fato*, dicens hoc falſum eſſe, idque clarè probari, *quia multi in Aſtronomia filij Saturni eſſe dicuntur, qui diù ſuperuiuunt*: & optimè ex alijs impugnat *Ludou. Mercad. lib. 4. de mulier. affection. c. 2.* poſt *Picum Mirandulan. lib. 3. aduerſ. Aſtrolog. c. 8.* relatum ab *Sfortia* d. *conſ. 28. n. 34.* vbi ab alia Aſtrologica cauſa iſtam explodit. ¶ Rationem verò ab Aſtrorum, mundive diffidentia (quam probati *ſupr.* à *Plutarcho num. 9.* ſomniarunt (facilè deſtrues, ſi conſideres ea attenta in Ægypto, Græcia, Hiſpania, & alijs Prouincijs octomeſtres viuere non potuiſſe vnquam contra *Ariſtotelem*, & alios: & contra *Plinium lib. 7. cap. 5.* vbi Cæſoniæ octomeſtris filiæ Veſtiliæ (quæ fuit Cai Caligulæ vxor à *Iunenali ſatyra 6.* verſu 615. notata) meminit. Sed & plura alia in prædictas Aſtrologicas rationes conſiderauit *Horat. Augen. lib. 2. de hom. partu, cap. 11.*

89 Subhæc Arithmeticam † cauſam, quam aliqui deſignarunt, & imperfectionem, quam octonario numero impoſuerunt, latè explodit *Sforcia* d. *conſ. 28.* à *n. 35. Horat. Augen. de homin. part. lib. 2. cap. 13.* & diſertiùs ſanè *Gorræus lib. 19. definit. Medicar.* & *in annotat. ad lib. Hippocratis de natura pueri*, vbi: *Sed quæſo* (inquit) *cur tam malè & ſiniſtrè de octonario ſentiunt, & loquuntur? cur enim imperfecti inſimulant cum ijſdem ipſis ductoribus ſolidum ex eo corpus, & verè perfectum componatur? Ergo ſingulariter quoque plenus, perfectuſque iure dicitur propter corporeæ ſoliditatis effectum. Eſt enim ille de his, vt ipſi dicunt, quæ nec generantur, nec generant, ſcilicet ex monade & ſeptem conſtitutus: aut ex eo quod tum generatur, tum generat, nempe quaternario duplato conſiſtit. Quin etiam octonarium Pythagorici iuſtitiam vocauerunt, quia primus omnium ita ſoluitur in numeros pariter pares, hoc eſt in bis quaterna, vt nihilominus in numeros æquè pariter pares, diuiſio quoque ipſa ſoluatur in bis bina. Eodem etiam modo contexitur, id eſt bis bina bis octo componunt. Quare cùm & contexio ipſius pari æqualitate procedat, & reſolutio æqualiter redeat vſque ad monadem, meritò propter æqualem diuiſionem iuſtitiæ nomen adcepit: qui ergo tam iuſtus eſt, non conuenit profectò fœtui iniquum eſſe. Sed ad ipſam cæli harmoniam conſtituendam, firmandámque hunc numerum magis aptum eſſe dubiũ non eſt, cùm ſphæræ ipſæ octo ſunt, quæ in cælo mouentur. Hæc quidem ſunt* (ait) *à me adducta, quò docerem ex numeri paritate non rectè imperfectum demonſtrari, & ineptum ad vitam fœtus tuendam atque conſeruandam. Quæ in re non exiſtimo me à Galeni ſententia diſcedere, qui paritatem, atque imparitatem à vi criticorum dierum ſimiliter reijcit, atque excludit.* Hactenus *Gorræus*, cuius verba ſingularia referre libuit, vt quæ maximè huius propoſiti: & quia ſimul quàm dexterrimè im-

perfe-

perfectionē huic numero impoſitam ſubuertunt. Quibus adde numerum per ſe nullam habêre vim agendi, ex *Ariſtot. in Metaphyſ.*

Denique immorandum non eſt in impugnatione rationis octomeſtribus inimicæ à Muſica deſumptæ, vt quæ meris nugis, & futilibus allucinationibus pullulet, vt ex *Gothofredo* adnotauimus *ſupra.*

PRÆDICTIS pauca addenda ſunt
90 circa cōputationem † editionis octauo menſe contingentem: quā etſi impoſſibilis probationis eſſe ſubponat *Sforcia d. conſ. 28. n. 32. & 62 cum ſeqq.* ſecurè tamen tenendū eſt varijs modis, med ipſve probari poſſe (pręter traditū ab *Afflict. deciſ.* 236. quod concludens mihi non eſt) vt pura ſi maritus poſt primos maritales complexus tribus, aut quattuor continuis menſibus abfuerit. Vel ſi primis diebus à matrimonio conſummato interficiatur. Aut ex nimio & immoderato matrimonij vſu moriatur, vt multories adcidit: qui ſanè certi ſunt modi probandi, quem octauo menſe natum, ſi illo eodem menſe à contracto matrimonio ratione inita editus fuerit, iuxta ea quę in propoſito reſoluit *Cagnol.* in *l. 1. n. 196. & 197. D. ſi cert. pet. Maſcard. 3. to. concl. 1146. n. 32. Mar. Giurba in conſuet. Meſſan. 1. p. c. 1. gloſ. 4. n. 47. Pet. Franc. Langlois* nouiſſimè *ad 50. deciſ. Imperat. deciſ. 17. q. 6. n. 5. & deciſ. 29. q. 1. n. 3.* Et nobis hoc apertè probatur in *d. l. 13. Taur.* in illis verbis: *Pero ſi por el auſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento claramente ſe probaſſe q nacio en tiempo, &c.* ¶ Et id ipſum dices, ſi vir poſt primos congreſſus lōga, graui, & continua infirmitate laborauerit: quòd mirè, argumento à contrario ſenſu ſumpto, confirmatur ex *l. filium 6. D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris*, in finalibus illis verbis: *Sed mihi videtur (quod & Scæuola probat) ſi conſtat maritum aliquandiu cum femina nō concubuiſſe infirmitate interueniente, vel alia cauſa: vel ſi ea valetudine pater familias fuit, vt generare non poſſet, hunc qui in domo natus eſt, licèt vicinis ſcientibus, filium non eſſe*, notat optimè *Langlois d. deciſ. 17. quæſt. 6. num. 5.*

His alios probandi partus octomeſtris modos † adiungere poteris ex *Mario Giurba*, omnia complectente, & ita dicente *d. num. 45. Peritis ſtandum eſt, argumento tex. in l. 1. §. 1. D. de ventre inſpiciendo, l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin. l. hac edictali, C. de ſecundis nuptys, Decius conſ. 623. num. 2. Sforcia d. conſ. 28. num. 67. &c. Tuſchus littera P. concluſ. 106. num. 14. Riminald. Iunior conſ. 547. num. 77. Et* mulieribus *idem conſ. 571. num. 3.* obſtetricibus *nempè &* Phyſicis *cum iuramento deponentibus. Pariſius conſil. 56. nu. 11. & 12. volum. 2. Sforcia d. num. 67. Menoc. conſ. 680. num. 12. Marcel. Cala de modo articul. & proban. §. 2. gloſ. 1. num. 130. &c. Tuſchus dicta concluſ. 106. Rota Auignonen. deciſ. 178. num. 24. Coſta de retrotract. cap. 2. num. 4.* Si electi ſunt à partibus, *Apoſtilla ad Roman. conſ. 20. Tuſchus littera A. concluſ. 536. num. 14.* Permittente iudice, *Rota Auignonen. d. deciſ. 178. numer. 25.* Siue per verbum *credo*, ſiue de eorum iudicio deponāt *Pariſius plenè d. conſ. 56. num. 13 & 14. volumine 2. Nepit. ad conſuetudin. Catin. tit. 3. num. 51. Cala. d. num. 1310. Ludouicus concluſ. 37. verſ. ampliatur, &c. quos nec à falſitate exulatos alias reſpondi, licèt per verbū* credo *depoſuerint, ex Ruſtico de fideicommiſſis lib. 4. cap. 8. nu. 66. Nec* ſolis obſtetricibus *ſtandum eſt, niſi alia concurrant, Burſatus conſ. 63. nume. 20. & cauſam allegent, quia mulier partus tempore paſſa ſit ſeua adcidentia, & inſolita, de quibus Pariſius d. conſ. 56. Franc. Marcus deciſ. 168. p. 2. Maſcar. de probation. concluſ. 805. num. 3. & 4. Borrel. conſ. 286. num. 8. Tuſchus d. concluſ.* 91

106.*num.*18.Neque eis credendum,*niſi ſeruata ſit forma,qua debent eligi periti, Menoch.de arbitrar.caſu* 114.*num.*27.*& conſ.*284.*num.* 26. *Tuſchus ibidem num.* 19.Chirurgis *verò multa in hoc adhibenda eſt fides,Ruſtic.d.cap.*8.*num.* 72. Hactenus *Giurba.*

Quòd ſi iſtæ aut aliæ ſimiles probationes deficiant prætextu octomeſtrium,quin & quinquemeſtrium,vel
92 ſemeſtrium,dicendum ſanè eſt † quélibet editum viuum & perfectum (& nobis inſuper vigintiquattuor horas viuentem, & baptizatum,ex ſæpè repetita *l.* 13. *Tauri*) legitimo & habili tempore natum præſumi, & iuxta adſuetum ordinem naturæ, *Bald. in l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin. Decius conſ.* 623. noſter *Fortun. Garcia* in *l. Gallus num.*12. *D de liberis & poſthum. Menoch.conſ.*284.*num.* 3. *lib.* 3. idem *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 52.*nume.* 4. latè *Marius Giurba*, alios referens, *in conſuetudin. Meſſanen.*1.*par.cap.*1. d.*glo.* 4.*num.*45.

Qui *num.ſeq.* ex pluribus rectè re-
93 ſoluit ſtandũ non eſſe † dicto mulieris adſerentis octomeſtrem enixam.

Et *num.* 48. optimè adſtruit (poſt *Grammatic.* & *Afflict.* dicta *deciſ.* 236. *Sforciam* d *conſ.*28.*num.* 67.) non probari partum octauo menſe editum,ex
94 quo † duos, quattuor, aut ſex tantùm dies ſuperuixerit, quod omni partui naturali frequentiſſimè contingit.

Et *duobus numeris ſequentibus* idem
95 eſſe ait, ſi matri † in puerperio mors obuenerit, vel extenuatus naſcatur puer,iuxta tradita à *Menochio* d. *conſil.* 284. & ab *Sforcia* dict. *conſ.* 28. vbi alia huius propoſiti ſubiungit.

Quæ omnia clarè euincunt, octomeſtrium parturitionum tractationẽ Iuriſconſulto ſuperuacuam eſſe, niſi conſtiterit priùs partum octauo menſe editum.

In hoc autem à *Mario Giurba*,& ab eo relatis *ſupr. n.* 45. diſſentimus, † 96
quòd illi putant partum octomeſtrẽ non præſumendum, niſi probetur, quia cùm non ſit maturus, & perfectus iuxta naturæ opera, probandus eſt ab adfirmante,quod nos non concedimus: & illam aliam huius rei rationem adſignamus, quòd partus octomeſtris rarior eſt adſuetis, & communiter contingentibus, nono, decimo, aut ſeptimo menſibus, ex dictis & inſuper notandis in capitibus ſtatim ſequentibus.

Quin & in eo (quòd longiùs à ſequendo tramite aberrat)diſcordes ſumus † quòd *Baldus*, & reliqui à *Giur-* 97
ba laudati ex probatione editionis octauo menſe euenientis eliciunt partum eijciendum & excludendũ à ſucceſſione parentum & aliorum. Nos è contrario à ſimili probatione conſequimur,partum legitimo tempore,licèt minus adſueto,editum,& naturalem,vitalemq́ue eſſe,ſi viuus perfectè editus eſt,ad nullum declinans monſtrum vel prodigium, *l. quod certatum* 3. *C. de poſthum. heredib. inſtituend.* vel ſi nobis(iuxta dicta in *l.*13. *Tauri*) fuerit baptizatus, & vigintiquattuor ſuperuixerit horas.

Quòd ſi inſtes, attenta opinione ſtantiũ pro octomeſtribus, & eos legitimos & naturales partus adſeuerãtium ad nihilum prodeſſe diſquiſitionem illam,An octauo menſe,vel reliquis parturitioni naturali aptis quis natus fuerit? Ego id quidem inge-
nuè fateor, † quòd adtinet ad munia 98
naturalium & legitimorum partuum, & illis obuenientia poſt editionem:
proderit † tamen ad dignoſcenda 99
tempora conceptionis ad effectus ſigillatim enumeratos per nos in *c.* 1.*ſect.*2. & ad diſtinguendum, & dignoſcendum partum,an prioris,vel ſecundi fuerit viri, & matrimonij: & alia ſimilia.

Vtcu-

Digitized by Google

Vtcunque autem ſit, ſi aliquo ex dicendis *ſupra* indicatis, vel aliis ſimilibus probetur octomeſtris natiuitas
100 & editio, eam conſtanter † adſeuerare debemus naturalem, vitalem, legitimámque & capacem ſubceſſionis aſcendentium & conlateralium, & Iure Ciuili paternum rumpere teſtamentum, ſi prætereatur.

Subhæc ad prædictorum omnium confirmationem addo in admiſſione octomeſtrium ceſſare inconueniens,
101 & cauſam ſubponendi † partus poſt mortẽ viri, quæ in quinquemeſtribus facilè obtingere poteſt, ex iam dictis per nos *ſuprà cap.9.* & *inferiùs* dicendis *in cap.14.*

Demum his finem facio, animad-
uertens, exectum † & videntem lu- 102
cem octauo menſe, eodem iure cenſendum, quo & ceteri partus octomeſtres vitales à natura producti, iuxta *ſupr.* tradita, & iam reſoluta in *cap. 6.* ex *nu.*12. Quidquid in contrarium adſtruere conati fuerint relati à *Franciſco Burſato conſ.*63. *numer.*18. *tom.*1. & à *Socino Iuniore* d. *conſ.*35. *vol.* 2. *Franc. Marco deciſ.*168. *num.*4. *p.*2. & ab alijs quos refert & ſequitur *Giurba* d. *gloſ.* 4. *num.*44.

CAP. DVODECIMVM.

DE EDITIS IN NONO MENSE, & obiter de computatione annorum, & menſium.

SYNOPSIS.

1 *Partus nono menſe editus naturalis, legitimus, & ſubceſſionis capax eſt.*

2 *Nonomeſtrem partum omnium maximè naturalem putauit* Valleſius *cum* alijs.

3 *Nonomeſtrium nomine veniunt nati quoque tempore illius menſis.*

4 *Auctores communiter ſecundum locum concedunt decimeſtribus in naturalibus partionibus.*

5 *Magna tamen fuit dubitatio inter Philoſophos, & alios, quis perfectior & frequentior partus ſit, nonomeſtris an decimeſtris?*

6 *In ea diſſidere videntur* Hippocrates *&* Ariſtoteles.

7 *Imò* Hippocrates *nonomeſtres tantùm videtur agnouiſſe.*

8 *Iuriſprudentes nullo excepto nonomeſtres frequentiores & perfectiores, & omnes nono menſe præſuminatos genent.*

9 Ariſtoteles *decemeſtres perfectiores & frequentiores exiſtimauit.*

Digitized by Google

10 *Declaratur* Ariſtot.lib.7.de hiſtoria animal.cap.4. *Et num.12.quòd nonomeſtris non meminit: & quare?*
11 Ioan.Picus Mirandulan.*notatur.*
13 *Decem-virorum reſponſum apud* A. Gellium *expenditur. Et num.*14. caput 7.Sapientiæ. *Et nu.*15. Iul.Paulus lib.5. Sentent.tit. 9. §.ſeptimo menſe.
16 CHRISTVS *Dominus & Deus noſter ex* MARIA *Virgine decimo menſe natus eſt.*
17 Pater Pineda *iuſtè notatus fuit à* Gonſaluo Ceruantes, *quia vnum à natalitijs* CHRISTI *diem ademit.*
18 *Sacratiſſimum* CHRISTI *corpus (quod in inſtanti fuit diſpoſitum) eodem fuit auctum modo quo & alia humana corpora.*
19 *Perfectius pariendi tempus computandum eſt à die ducenteſimo ſeptuageſimo vſque ad* 280.*ex* Tertulliano.
20 *An partus* 276. *dierum ſit nonomeſtris vel decimeſtris?* Auctor *in dubium reuocat.*
21 *Rationem adperit, cur menſium & annorum computationem & acceptionem inierit* hoc capite.

OMNIBVS Iuriſprudentibus, Philoſophis, & artis Medicæ profeſſoribus notiſſimum, & conſtitutiſſimum ſemper fuit, partus nono
1 menſe editos naturales,& † legitimos eſſe, nobiſque ſucceſſionum capaces, vt ratus eſt *Bartol.*in *l. Gallus in princi. D.de liber.& poſthum.nu.*12. qui in hoc reliquos firmare eſſe concordes, & nouiſſimè *Hadrianus Neguſant.* poſt alios,*in ſylua reſponſor.quæſt.*400.*n.*73.

Quinimo nonomeſtrem partum o-
2 mnium maximè † naturalem putauit *Franciſc.Valleſius*,& hoc ipſum rerum experientiam præmonſtraſſe adfirmat *in commentar.ſuper* 2. *Epidem.ſect.*3.& *de ſacra Philoſophia cap.*83. Eumque omnium perfectiſſimum appellauit *Mercadus lib.* 4. *de mulier. affection.* ex Hippocrate 6.*popular. morbor.* inferiùs referendo,cui concinit *Bonauent.lib.*3. *de octomeſt.partu,cap.*25. qui partui iſti omnes perfectionis gradus tribuit. Et nouiſſimè poſt *Lalamantium in commentar.ad Galenum de diebus decretor. lib.*2.*cap.*2.obnixè adſtruit *Paul. Zacchias in Medico-legalib.tit.*2.*q.*2. ex *nu.*14.Et de eo (vt qui naturaliſſimus & frequens) paſſim inde mentio eſt in *Hippocratis* & *Ariſtotelis* libris. Sed & in ſacra Pagina *lib.*2.*Machabæor.cap.*7. filium ſuum nouiſſimum,ita mater illa ſeptem filiorum fortiſſima adloquitur: *Fili mi, miſerere mei, qui te in vtero nouem menſibus portaui.*

Nonomeſtrium autem nomine † 3
veniunt nati quocunq; tẽpore illius menſis,ſub initium,puta medium,aut finem,& alio quouis eius termino, vt poſt alios probat *Bonauentura lib.*3.*de octomeſtri partu, cap.*43. Quò fit ſuſtineri non poſſe eorũ opinionem, qui exiſtimant, priores dies noni menſis non eſſe vitales,quos refert & optimè refellit dictus *Bonauent. lib.*8. *de octomeſtri partu cap.*51.& 52.

Sed Auctores præcitati (qui nono menſe natis priorem in perfectione, & naturæ frequentia locum obtinere putant) concordes, ſecundum † con- 4
cedunt decemeſtribus. Hinc illa Parcarum nomina, NONA, & DECIMA, vt iam alibi adnotauimus ex *A Gellio lib.*3. *Noctium Atticarum cap.* 16. & *Tertullian.de anima, cap.*37. *Hæc æſtimando etiam ſuperſtitio Romana finxit Alemonam alendi in vtero fætus. &* NONAM *&* DECIMAM *à ſolicitatoribus menſibus.*

HIS nonomeſtrium tractationem noſtri cõmuniter abſoluunt: mihi verò res latiùs patet,atque vagatur: adhuc enim exactiùs diſquirendum duco,quis perfectior & frequẽtior † par- 5
tus

tus ſit nonomeſtriſne, an decimeſtris? In qua quæſtione (omnibus tempori-
6 bus agitata) diſſidere † videntur Principes rei Medicæ & Philoſophicæ *Hippocrates* & *Ariſtoteles*, ille namque *6. popularium morbor. par. 7. tex. 29.* ita ait: *Dolores per circuitus fiunt: qui autem in ſeptuaginta mouetur, trinumero perficitur, qui verò in nonaginta, is etiam triplicato numero abſoluitur*, ac ſi diceret, dolores & tempora parturitionum demonſtrari per priores fœtus motiones contingentes, vel ſeptuageſimo, vel nonageſimo die, ita vt qui mouentur in ſeptuageſimo, hoc numero dierum triplicato naſcantur in ducenteſimo decimo, hoc eſt ſeptimo menſe pleno, qui verò in nonageſimo die moueri incipiunt eodem triplicato in duceteſimo ſeptuageſimo prodeant, hoc eſt nono menſe perfecto. Vt inde velut ſubponat *Hippocrates*; perfectiores & frequentiores partus ſeptimo & nono mēſibus con-
7 tingere. Imò hoc loco iſtos tantùm † naturales agnouit ex ſententia *Mercadi ſupr.* qui addere potuit *Timaum* apud *Plutarchum lib. 5. de placitis Philoſophorum*, ita dicentem: *Timæus non decem menſes, ſed nouem cenſeri ab inhibitione menſtruorum poſtquam conceptus eſt fœtus: ſic etiam ſeptimeſtria cenſeri, quæ non ſunt, cùm aliquando mulier poſt conceptum menſtruis purgetur*: quibus verbis Philoſophus iſte non tantùm nonomeſtres prætulit, verùm & decimeſtres exterminaſſe videtur. Quæ licèt communiter reijciantur à Neotericis Philoſophis & Medicis, in ea tamen multi perſiſtunt opinione, vt exiſtiment nonomeſtres frequētiores & perfectiores decimeſtribus eſſe, idque (poſt *Macrob. lib. 1. in Somn. Scipionis*, ita aientem: *Humano partui frequentiorem vſum nouem menſium certo numerorum modulamine natura conſtituit*, ſeſeque referentem in his vltimis verbis ad *Hippocratem* præcitatum) adſerunt *Valleſius* & *Mercad. ſuprà.* Et *Capiuaceus lib. 4. de affectib. vteri, cap. 8.* decimeſtres rariores nonomeſtribus firmans, & nouiſſimè *Andr. Laurent. de hiſtor. anatom. lib. 8. c. 9. & qu. 30.* & *Zacchias* latè *ſuprà.*

His certè conueniunt Iuris noſtri profeſſores, † qui in ea fuerūt ſenten- 8
tia (nemine eorum, quos ego viderim, excepto) vt exiſtimarent non tantùm nonomeſtres eſſe omnium frequētiores, iuxta tradita à *Ruger. conſ. 1. num. 14.* *Azeued.* in *l. 2. tit. 8. lib. 5. Recopilat. num. 9.* verùm in dubio omnes partus cenſendos nono menſe editos: quæ fuit ſententia *Baldi* in *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* *Socini Iunioris conſ. 35. numer. 25. volum. 2.* *Sforcia conſ. 28. num. 63.* *Burſati conſ. 63. numer. 21.* cum alijs pluribus, quos refert & ſequitur *Marius Giurba in conſuetudin. Senatus Meſſanenſ. 1. p. cap. 1. gloſ. 4. num. 31.* vbi (ex *Beroo conſ. 162. numer. 52. volum. 2.* *Maſcardo de probatio. concl. 805.* *Menochio de arbitrar. caſu 89. num. 37. & alijs*) tenet filium ex vxore natum, quæ aliquando abſuit à viro, præſumi potiùs nono, quàm alio in menſe editum. Et prædicta omnia comprobari vidētur in *l. 4. tit. 23. part. 4.* in illis verbis: *Eſſo miſmo deue ſer juzgado de la que naſce faſta en los nueue meſes, è eſte cuento es mas vſado que los otros*, iuncta *gloſ. 3.* *Gregorij* ibi.

Sed decemeſtrium partionem potiorem, & naturæ aptiorem, & in ſe perfectiorem & frequentiorem ſenſiſſe videtur † *Ariſtot. lib. 7. de hiſtoria* 9
animal. in ſæpè allegato *cap. 4.* vbi iuxta verſionem *Iulij Scaligeri* ita ait: *Soli ex animalibus homini multa praſcripta ſunt pariendi tempora, nam & ſeptimo, & octauo, & nono menſe parit, plurimumq; etiam decimo.* Etenim dictio illa *plurimum* (quæ Græci originalis illi reſpondet τὸ πλεῖστον) comparatiuè &

relatiuè ad præcedentia ſtare videtur, & decimeſtres partuitiones omnibus frequentiores denotare: quod clariùs demonſtrauit communis & vſitata illa lectio: *Septimo menſe, & octauo, & nono parere poteſt, & quod plurimum decimo:* ego verò facilioris negotij cauſa illa *Ariſtotelis* ὁ ϖλεῖμλωα τὸ ϖλεῖϛον, ita exprimerem: *Sapiſſimè hominem decimo menſe gigni.*

10 Nec probo eorum ſententiam, qui aduerbium † illud τὸ ϖλεῖϛον, ita interpretantur, vt eo loci idem ſignificet, & innuat quòd Latinis dictio *ad ſummum*: & ſubinde eam fuiſſe *Ariſtotelis* ſententiam, vt partus humanus ſeptimo, octauo & nono menſe edatur, ad ſummum verò decimo, quamquam nonnullæ mulieres vndecimum menſem (quod rariſſimè euenit) contingant. His enim reſiſtit vſitata *Ariſtot.* phraſis, qui quod nos dicimus *ad ſummum*, non verbis his, τὸ πλεῖϛον, ſed illis, τὰ πλεῖϛα ſignificat, id quod ex *eod. cap.* 4. paulò inferiùs comprobatur; vbi cùm dicere deſtinaſſet, mulieres naturaliter quinos ad ſummum fœtus concipere, ait: Πλεῖϛα ἢ τίκτεται πέντε τὸν ἀριθμόν. E contra cùm ſæpiſſimè vnum tantùm eas edere voluiſſet demonſtrare, non quidem dictione illa ϖλεῖϛα, vſus eſt, ſed altera illa ϖλεῖϛον, dicens: τὸ μὲν γὰρ ϖλεῖϛον ἓν καὶ ϖαρὰ τοῖς ϖλείϛοις. ἓν τίκτουσιν αἱ γυναῖκες. Adhæc idem *Ariſtoteles lib. 6. de hiſtor. animal. cap.* 12. de Balenæ partu loquutus, vt doceret ad ſummum duos poſſe edere fœtus, eadem loquendi formula vtitur, dicens: ἡ ἢ Βαλαίνα δύο τὰ ϖλεῖϛα, τὰ ϖλεονάκις ἢ ἕν, *Balena binos ad ſummum, in plurimum verò vnum procreat.* Et tandem *eodem lib. 6. cap.* 4. de partu canum ſermone inito, vt oſtenderet duodecim ad ſummum canem parere poſſe, δώδεκα τὰ πλεῖϛα, dixit. His adde, in præcitato *ca.* 4. aduerbium illud τὸ ϖλεῖϛον, neceſſe interpretandũ *in plurimùm*, vel *ſæpiùs*, aut *ſæpiſſimè*, non verò *ad ſummum*, alioquin non adderet *Philoſophus*, quaſdam mulieres vndecimo menſe parere, ſi partus ad ſummum eſſent decemeſtres. A qua conſideratione nemo eſt qui non videat penitùs euerti eorum opinionem, qui τὸ ϖλεῖϛον *ad ſummum* vertunt, & interpretantur contra mentem *Ariſtotelis*, & contra ea quæ *Auicenna* eidem adcinens docet *lib.* 3. *Fen.* 21. *tracta.* 2. *cap.* 1. ibi: *Et plurimum quidem naſcitur in decimo.*

A quibus obiter deprehenditur apertiſſimus error † *Ioannis Pici Mirandul. in exam. ver. doctrin. gentium lib.* 1. *cap.* 16. vbi cùm interpretaretur dicti *lib.* 7. *Ariſtot. cap.* 4. ab eo deuians ita ait: *Manere autem in dubio ſeptimum alij menſem, nonum plerique omnes, decimum non omnium pauci, vndecim quidam voluere*, in quo apertè contrariatur *Ariſtoteli*, qui decimeſtri nonomeſtrem partum inferiorem feciſſe videtur: adeò vt iſtius non meminerit † *ſect.* 10. *problem.* 40. vbi menſes natura partui adcommodatos retulit: nam etſi me non lateat *Petri Apponenſis* huius rei ratio à *Tiraquello* probata in *l. ſi vnquam*, verbo *ſuſceperis liberos*, *numer.* 210. (aientis, *Philoſophum* ibi nonum menſem vt notiſſimum præteriiſſe, vel vt melius notat *Bonauent. lib.* 3 *de octom. partu, c.* 29. decimi appellatione moris fuiſſe *Philoſopho* nonum ſubintelligere) negare tamen non poſſumus illum ibi ſubauditione contentum, & decimum diſertis verbis demonſtratum, vt inde velut clarè colligatur decimeſtres præ omnibus *Philoſophum* ſemper magnifeciſſe. Idque à *Platone* Magiſtro habuiſſe, qui in *lib.* 5. *de Republica* nullum alium legitimum pariendi tempus agnouiſſe viſus eſt. præter:

11 (margin, beside "apertiſſimus error † Ioannis Pici")
12 (margin, beside "meminerit † ſect.")

præter menſem ſeptimum & decimum: vti *Empedocles* & alij in *Plutarch. lib.5. de placitis Philoſophor.cap.18.*

Sed & *Philo* decimeſtrem partionem frequentiorem ſubponit, cùm ait: κύουσαι βαρυτάτοις ἄχθεσι δέκα που μῆνας βιάζονται, μέλλουσαι δ' ἀποτίκτειν πολλάκις ὠδῖσιν αὐταῖς ἀποθνήσκουσι, *Mulieres pragnantes decem fermè menſes grauiſſima ſarcina premuntur, cumq; ad partum ventum eſt, ſæpè inter ipſos dolores deficiunt*: & *Nonius Marcel.cap.4.* verbo *ſpiſſum*, dicens: *Vix duo homines decem menſibus edolatum vnum reddunt puerum.*

Et iſtis ſanè Decem-virorum re-
13 ſponſum † relatum ab *A Gellio lib.3. Noct. Atticar.* d.*cap.16.* adridere videtur, cum pluribus Iuris Ciuilis legibus itidemque ſententiis *Homeri, Euripidis, Plauti, Terentij*, & aliorum adducendis in *cap.ſequenti*. Sed præ omnibus expendendum duco Textum
14 ſacrum *Sapientiæ c.7.* † *verſu 2.* vbi ita ſcriptum eſt: *In ventre matris figuratus ſum caro, decem menſium tempore coagulatus ſum in ſanguine*, quò loci *Robertus* adterit *Rabanum in gloſ.* ad prædicta verba adnotaſſe, eos qui decimo menſe naſcuntur, magis vitales & perfectiores reliquis eſſe, tanquam maturiore, & perfectiſſimo tempore editos. Et demum addit, per ſynecdochē decimi menſis mētionem ibi factam, vt ſcilicet pars pro toto, & nouem menſes completi, cùm aliquibus inſuper diebus decimi menſis nomine denotentur.

Sed & *Ludouicus Mercadus ſupr.* ex *Hippocrate in lib. de alimentis*, & in *lib. de carnibus* adſtruit, frequentiores partus, & perfectiſſimos quatuor decadibus conſtare, quæ efficiunt ducentos & octuaginta dies: *Conſtituit enim hic* (ait) *dierum numerus nouem menſes ſolares, & decem dies, & ex communi ferè omnium ſententia, hoc eſt, frequentius pariendi tempus, quod in ipſo fœtus maturiores exiſtant, & numerus perfectior*: & ita demum placuiſſe video *Doctori Sancta-Cruz. de Hippocr. Philoſ.tex.71.*

Ab his veterum fabulæ Herculem minorem robuſtiſſimum fingentes, & optimè temperatum decimo menſe prodiiſſe enarrant, & præ ceteris *Theocritus Edyllio 25.* de eo ita ait:

Ἡρακλέα δεκάμηνον ἐόντα ποχ' ἁ Μιδεᾶτις
Ἀλκμήνα καὶ νυκτὶ νεώτερον Ἰφικλῆα.

Herculem decimo prognatum menſe quondam Mideatis
Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum.

Inde noſter † *Iulius Paulus lib.4.* 15
Sententiar. d.*tit.9. Septimo* (ait) *menſe natus matri prodeſt: ratio enim Pythagorei numeri hoc videtur admittere, vt aut ſeptimo pleno, aut decimo menſe partus maturior videatur*: quibus verbis Iuriſconſultus decimeſtri partui omnem proculdubio tribuit perfectionem. Subaudi quacunque parte decimi menſis in lucem editus fuerit, neque enim mentionem facit decimi pleni, ac ſeptimi, vt inde cum *Hippocrate* d. *lib. de aliment.* & in *lib. de carnibus*, ſeu *de principiis, ad fin.* & *in libris de ſeptimeſtri & octomeſtri partu* (quos ipſe reuoluerat) editum partum ſub initia decimi menſis (die puta 280. Hippocraticos quadragenarios, & hebdomadum decadas reſpiciente & complente) ceteris partionibus maturiorem & perfectiorem de veterum opinione demonſtraret: id quod *Raguel* nouiſſimè innuit *in commentar. ad leges Iuſtiniani ſuper l.fin.C.de poſthum. hered. inſt.*

HINC demum factum † (quod 16
valdè & præ reliquis notandum) vt CHRISTVS Dominus Deus noſter (omniū ſecundùm carnem perfectiſ-

ſimus,& optimæ temperaturæ ex *Diuo Thoma 3.part. Summa.quæſt.46.art.6.*) ne ſuæ naturali perfectioni quid deeſſet, decimo menſe natus fiet ex MARIA VIRGINE, vt ex recept.ſſima Eccleſiæ traditione(poſt *Diuum Chryſoſtomum in Sermone de S. Ioannis Baptiſtæ Natiuitate* aientem:*Subpletis nouem menſibus inſtante decimo* CHRISTVS *mundo natus eſt*) notat *D.Bonauentura in commenta.ſuper d.cap.7. Sapientiæ, Sanctus Damaſcenus lib. 4. Fidei, cap.15.* Etenim ab octauo Kalend. Aprilis (quo tempore Virginis viſceribus carnem, formamque hominum adſumpſit) vſque ad octauum Kalend.Ianuarij(quo nobis natus eſt) 276.dies excurrerunt, qui decem mẽſes lunares completos *ortiue*, ſiue apparitionis conficiunt, communes verò & Solares nouem & prætereà ſex dies, *vt poſt Gloſſam Ordinariam*, & alios in *d.cap.7.Sapientiæ, verſu 5.* noniſſimè ibidem animaduertit *F.Gonſaluus Ceruantes Auguſtinianus* diſertè

37 notans † *Patrem Pinedam lib.1. de rebus Salomonis,c.1.n.6.& 7.* qui ex Apologo dubiæ auctoritatis vnum à prædictis 276. ademit diem contra traditiones & ritus vniuerſalis Eccleſiæ,& quod magis mirandum, contra conſtitutionem *Eugenij IV. verſ. octauò cùm inter*, quæ eſt in *Bullario magno 29.tom.1.* Etenim ducenti ſeptuaginta & ſex dies ſunt à vigeſimaquinta die Martij, qua CHRISTVS Dominus Deus incarnatus eſt, vſque ad diem vigeſimamquintam Decembris incluſiuè,qua ſalutare Saluatoris noſtri natalitium maximo generis humani beneficio obuenit.

38 Ac licèt ſacratiſſimum † Domini Dei noſtri IESV CHRISTI corpus, vt ait *Angelicus Doctor d.3.p. Summa, quæ. 33. art. 2. ad 3. Propter infinitam virtutem agentis fuerit perfectiſſimè in inſtanti diſpoſitum: vnde ſtatim in primo inſtanti recepit formam perfectam, id eſt, animam rationalem*, tamen vt ipſe idem notat *art.1.præcedenti, ad* 4. eodẽ modo fuit auctum,quo & alia humana corpora: ita vt conſueto, complero & perfectiſſimo omnium tempore (decem menſes contingente) in ventre VIRGINIS & Reginæ Angelorum permanſerit.

Demum perfectius pariendi tempus computandum à die ducenteſimo ſeptuageſimo vſque in ducenteſimum octuageſimum mirè comprobabis ex † *Tertulliano in lib. de anima* 39 *d.cap.37.* vbi, *Legitima* (inquit) *natiuitas fermè decimi menſis ingreſſus eſt: qui numeros ratiocinantur decurialem numerum, vt exinde reliquorum parentum colunt, denique perfectiorem natiuitatis humanæ.* Et eòdem tẽdunt illa *A Gelly lib.3. Noctium Atticar.cap.10. Illam quoque vim numeri huius ſeptenatij obſeruatam refert* Marcus Varro, *quòd ante menſem ſeptimum neque maſculus, nec femina ſalubriter, ac ſecundùm naturam naſci poteſt, quod ij qui iuſtiſſimè in vtero ſunt poſt ducentos ſeptuaginta tres poſtquam ſunt concepti, quadrageſima denique hebdomade naſcuntur.* Sed & *Cenſorinus de die natali cap.11.* ita ait: *Hi igitur dies quadraginta* (quos antea inſignes appellauerat) *per ſeptem illos initiales multiplicati fiunt dies ducenti & octuaginta, id eſt, hebdomades quadraginta; ſed quoniam vltimæ illius hebdomadis primo die editur partus, ſex dies decedunt, & ducenteſimus ſeptuageſimus quartus obſeruatur: qui numerus dierum ad tetragonum illum Chaldæorum conſpectum ſubtiliter congruit. Nã cùm ſigniferum orbem diebus 365. & aliquot horis Sol circumeat, quarta neceſſe eſt parte dempta, id eſt, diebus 91.* * *cum aliquos horis tres quadras reliquis diebus ducentis ſeptuaginta quinque non plenis percurrat vſque dum perueniat ad id loci, vnde conceptionis initium quadratus...*

* Ita enim legendum eſt, vt Lindébrog. m...

natis optimè recenſuit: nã anno, qui 365. diebus & ¼. cõſtat, quadripartito reſultant inde 91. dies & 7. ¼. hora, quibus dempt is remanẽt dies 275. minus ſexquihora.

dratum adſpiciat.

At cvm mensivm diuerſæ ſint rationes & computationes, & nouem menſes efformati & dinumerati iuxta Christi Domini noſtri natalitium à 25. die menſis Martij ad 25. Decembris, ducentos & ſeptuaginta & ſex dies conficiant: adhuc ſupereſt inueſtigate, † an partus prædictis ſex vltimis diebus, aut quoque eorum contingentes inter nonomeſtres, aut decimeſtres ſint computandi? Cuius quæſtionis reſolutio dependet à vera notitia, dimenſione, ſeu computatione eorum menſium, qui in ſcriptis *Hippocratis*, *Ariſtotelis*, Iuriſconſultorum & aliorum plurium paſſim ob-
20 currunt; quin & in libris ſacris, quædam plurimos latuere, in varios errores fuerunt prolapſi.

In re autem iſta omnium dubia, & huius tractationis propria, cognituque valdè neceſſaria (qua viri etiam magni nominis cæcutierunt) liceat
21 nobis aliquantulum latiùs † euagari, vt nonomeſtres partus à decemeſtribus ſecernamus, imò vt omnium partionum verum & præciſum tempus demonſtremus: ita vt à dicendis & enodandis, lucem adcipiant dicta ex *cap.7.de bimeſtribus*, vſque ad dicenda *inferius cap.15. de his qui* 12. 13. *&* 14. *menſibus naſci quidam rentur.* Alioquin enim in parturitionibus humanis nihil certi ſtatui poſſet, vt optimè notat *Horat. Augen. lib. 1. de hominis partu, cap.7.* magnam huius rei vtilitatem ſimul cum difficultate commodans.

Principio conſidero, annos & menſes antiquis temporibus diuerſimodè variis mundi partibus fuiſſe adceptos & computatos.

***

§. I.

DE ANNI, ET menſium dimenſione.

SYNOPSIS.

1 *Anni & menſium apud diuerſas gentes varia fuerunt ſubputationes & diuiſiones.*

2 *Annus* maximus *ex* Ariſtot. *& aliis deſcribitur. Et nu.3.quis* magnus *ex* Cenſorino *notatur.*

4 *Anni vel caleſtes, vel ciuiles.*

5 *Vnus idemq; ſemper fuit annus ſolaris. Et n.6.cur dicitur* vertens.

7 *Explicatur annus lunaris.*

8 *De anno ciuili & eius ſpeciebus agitur.*

9 *Varia menſium ſpecies dinumerantur.*

10 *Anni & menſium ciuilium tractationem propriam eſſe huius ſcriptionis concludit* Auctor.

11 *Omiſſis aliis, Iudaorum, Aegyptiorum, Græcorum, & Romanorum annorum, menſiumq; rationem init.*

Et vt ab Anno incipiam, prænotandum eſt, eius varias fuiſſe apud gentes † diuiſiones, & ſubputationes, quas optimè & exactè proſequitur *Cenſorin. de die natali, cap.19. &* 1
20. vbi *Henricus Lindembrogius* plures in notis refert, *Solinus in Polyhiſtor. cap.3. A Gellius lib. 3. Noct. Attic. cap.48. Xenophon in libello de æquiuocis* (quiſvequis illius eſt Auctor) *Macrobius lib.1. Saturnalium, cap.9. 12. & 14. Diuus Auguſtinus lib.12. de Ciuit. Dei, cap. 10.* & *lib. 15. cap.10.* vbi *Ludouicus Viues*, & *Leonardus Coccaus in annotat. Ioann. Lucidus Samotheus de emendationibus tempor. lib.1.c.5. & 6.* Et ex nouioribus *Carolus Sigonius lib. 1. emendation. cap.6. Petrus Nanius lib.5. miſcellanear. cap.7. Florid. Sabin. lib. 2.*

ſubceſſiuorum, *cap.2.* *Thomas Dempſerus in paralipomenis ad Roſini librum 4. cap.4.antiquit. Romanar. Ioan.Paſſeratius in notis ad Albium Tibullum,fol.*125. & *in Sex. Aur.Propertium,Elegia* 5.*fol.* 431. *Frater Thom. Malueda Dominicanus lib.*1.*de Anti Chriſto,ca.*14.*& ſeqq.* *Baſilius Legionenſis Auguſtinianus*(*patris* etiam profeſſoribus, & mihi præ-ſertim viri colendus)in *eleganti lib.de Agno typico,cap.*2.*& ſeqq.* & 1.*par. variar. quæſt.* per diuerſa capita. *Pater Henricus Samerius in ſacra Chronologia*, paulò poſt principium,*in tit.de diuerſitate annorum*, *Ioſephus Scaliger in ſuo* totũdo *opere de emẽdatione temporum* (in quo ſupra nonaginta anni nomina varijs locis intermiſcuit)*Cardinal Baronius in notis ad Roman. Martyrolog. Tornel.Genebrardus,& Iacobus Gualterus in ſuis Chronologiis,Iacobus Salianus in Annal.Eccleſiaſt.& Iacobus Gordonus in opere Chronologico,tom.*2.*c.*3.*& ſeqq Gerardus Mercator in Chronolog. Vbbo Emmius Rer.Chronologic.tit.de annis & temporũ epochis*: nouiſſimè *Thomas Lydiatus de varijs annorũ formis,c.*1.*& ſeqq. Ioan. Temporarius* iuriſconſult. Bleſenſis ſectarius in opere cuititulum ſuperbum: *Chronologicarum demonſtrationum*,indidit *lib.*1.*Sethus Caluiſius in ſua Iſagoge Chronologica, Fũccius lib.*1. *Chronol. Barrada in ſummis prima & ſecunda ſtatu,Henricus Heruillæus in Iſagoge Chronolog.li.*1. in pluribus locis *infra* expendendis,*Leonardus Marius in Biblia ſacra ſuper Exodi c.*28.*Frater Merinus Merſennus* latè *ſuper Geneſeos cap.*1.*verſ.*1 *ratione* 19.& latiùs *cap.*5.*verſ.*4.*q.*61. & ceteri Theologi ſcriptores *ſuper* 7. *&* 8. *cap. Geneſeos*. Et ex noſtris *Marc.Mantua lib.*5. *obſeruat.*46.*Albertic.Gentilis de diuerſ. tempor.appellation.cap.*3. *&* 4. *Anton. Contius in ſuis ad ſancti Nicephori Epiſcopi Conſtantinopolit. Chronologiam notis,cap.*1. cum alijs *inferiùs* referendis.

Fuit enim annus, *quem* (vt ait *Cenſorinus de die natali cap.*18.) *Ariſtoteles* MAXIMVM † *potius quàm magnum* 2
appellat, *quem Solis & Lunæ,vagarũmque quinque ſtellarum orbes conficiunt, cùm ad idem ſignum,vbi quondam ſimul fuerũt,vna referũtur:cuius anni Hyems ſumma eſt* κατακλυσμὸς, *quam noſtri diluuionem vocant*, *Æſtas enim* ἐκπύρωσις, *exuſtio, quod eſt mundi incendium: nam his alternis temporibus mundus tum exignēſcere, tum exaquaſcere videtur. Hunc* (addit)*Ariſtarchus putauit eſſe annorum vertentium* 2484. *Aretes Dyrrachinus* 5552.*&c.* Huius anni ante *Ariſtot.lib.*1.*Meteor.cap.*14. (vbi iſta tractauit)meminit *Plato in Timæo*,cuius verba (aliam huius anni ſubputationem præſeferentia) ita diſertè commentatur *Chalcidius*: *Eſt tamen intellectu facile; quod perfectus temporis numerus perfectum annũ compleat, tum demum cum octo circumactionum curſus peracti, velut ad originem & caput circumactionis alterius reuertuntur, quam ſemper idem atque uniformis motus dimetitur*: & nouiſſimè huius anni *maximi* meminêre poſt alios *Bercaldus ad Suetonium in Caligula, Merinus Merſennus in Geneſeos cap.*1.*verſic.*1. *& cap.*16.

Fuit & annus MAGNVS,†quem *Democriti* appellabant,qui vt ait *Cenſorinus* d *cap.*18. *in med.* ex annis 82. conſtatur, quorum intercalares erant 28. non 32. vt malè percipiens *Cenſorini* verba, & confundẽs annos *Callippi* & *Democriti*) putauit *Scaliger lib* 2. *de emendat.tempor.tit.de Magno anno Democriti*.Deque iſto anno præter *Laërtium in vita Democriti* relatum ab *Scalig.ſupr.*agunt *Cicero lib.*2.*de nat.Deor. Apulei.de dogm.Plat. Theon.in Arat. Plin.lib.*10.*nat.hiſt.cap.*2. *Plutarch.lib.*11.*de placit.Philoſoph.cap.*32.*Ioſephus lib.*1.*antiquit.tum Iudaicarum,ca* 4.*Quintilianus in Dialogo de claris Oratoribus*, 3

ribus. Solinus c. 36. Stobæus Ecleg. Phyſic. lib. 1. cap. 11. Macrob. lib. 2. in Somnium Scipionis, cap. 11. Lælius Biſciola lib. 13. horar. ſubſeciuar. cap. 3. nu. 30. Natalis Comes in Mytholog. lib. 3. cap. 20. Vvetelius latè *in epiſtola ad Pyladem Brixienſem, Stephan. Pighius Annal. Roman. lib. 3.* nouiſſimè *Merſenius in Geneſ. cap. 1. verſic. 1. cap. 26.* & *in cap. 5. Geneſ. verſic. 4. quæſt. 61.* Hi autem, & alij relati à *Lindembrog. ſupr. d. cap. 18. Cenſorini*, multum diſtant in huius anni Magni computatione: quæ maximè difficilis cognitu, ex traditis à *Merſen. ſupra*: & præcipuæ noſtræ tractationis chronicæ non eſt propria: ob idque quamuis intra noſtrum eſſet captum, ab ea ſanè abſtineremus; nec enim obſcuritatem adfectamus, quinimo ab omnibus intelligi: nec itidem aliena à theſi propoſita ſcriptis noſtris inuoluere, ſed propria tantùm, & quæ ad ſuſceptam conducunt diſputationem.

Vnde omiſſis aliis multiplicis anni Magni variis rationibus (maximè *Metonici*, cuius meminêre *Cicero, Diodor. Ælian. & Cenſor.* Et inſuper habitis pluribus aliis annorum formulis ab Antiquis excogitatis & vſitatis (cùm ſat ſit ſcire tot eos habuiſſe annos, poſſeque connumerari quot ſunt ſyderum errantium periodi) iuxta tradita ab *Henrico Harualdo in Iſag. Chronolog. lib. 1. §. 2. difficult. 10.*

Et deuenientes ad vſitationem omnibus temporibus annorum rationes, & nomina frequentiora: eos ſanè vel
4 Cæleſtes, † vel ciuiles adinueniemus. Annus Cæleſtis ſolaris eſt & lunaris. Solaris (qui & naturalis *Cenſorino* dicitur *de die nat. cap. 20. in fi.*) tẽpus eſt, quo Sol ſuum peragit naturalem curſum, quem *Solis* ANFRACTVM & REDITVM appellauit *Macrobius* (à *Cicerone*) *lib. 1. in Somnium Scipionis, cap. 16. Anfractum*, propter Zodiaci ambitum: *Reditum*, quia eadem ſigna per annos ſingulos Sol certa lege metitur. Perficit autem Sol curſum ſuum iuxta exactam & veriorem computationem ab Eccleſia & omnibus eius regionibus receptam (vt ſubponit emendatio anni à *Gregorio XIII.* facta anno 1582. & nobis probata in *l. 11. tit. 15. lib. 5. Recop.*) 365. diebus, 5. horis, 49. minutis, & 12/60. Et iuxta communiorem omnibus adceptam, & nobis deinceps ſequendam dimenſionem 365. diebus cum quadrante. Vnde eſt, vt omni † æuo ab vniformi Solis annuo curſu vnus & idem annus fuerit ſolaris, conſtans prædictis diebus, vt optimè ex *Diuo Auguſtino*, & aliis *inferiùs* referendis §. 2. *nu. 25.* notat *Auguſtin. Torniellus in Annalibus ſacris, anno mundi 1656. nu. 24. & 25.* Reſpicit ergo annus iſte naturalem Solis motum, qui iſto dierum ſpatio conficitur.

Ex quo autem annus ſolaris ad curſum Solis refertur, annus † VERTENS etiam dicitur, *Roſin. lib. 4. Antiquit. Romanarum, cap. 1.* qui potuiſſet allegare *Cenſorinum de die natali, cap. 19. in principio* (ita aientem: *Annus vertens eſt natura, dum Sol percurrens duodecim ſigna, eôdem, vnde profectus eſt, redit*; & ad illud *Platonis in Timæo* alludentem, ἔςι δ' ἐνιαυτὸς ὁπόταν ἥλιος τὸν ἑαυτῦ περιέλθοι κύκλον) *annus perficitur, cùm ſui ipſius peragrauerit ambitum, ſiue circulum.* Eiuſque meminit *Macrobius li. 1. Saturnal. cap. 14. & Ammon in Categor. Ariſtot.* & pluries Poëtæ, maximè *Iuuenal. Satyra 7.*

——————*Et cùm ſe verterit annus.*

& alij expenſi à *Paſſeratio* illico referendo, *Suetonius* in Caligulà: *Immenſas opes non toto vertente anno abſumpſit.* Et ab his *vertens* menſis dicitur & efficitur ex permẽſione vnius ſigni, *Paſſeratius* ab aliis in *Propert. Eleg. 2. lib. 4.* Ni mauis eum ita appellare ab integro Lunæ curſu & progreſſu 29.

Digitized by Google

diebus & dimidio conſtante, ex dicendis *infr. n.9.*

Dum autem iſta adſtruo, non me latet annum vertentem, aliter etiam atque aliter apud antiquos dinumeratum, vt colligitur ex *Cenſorino de die nat. d. ca.18. in prin. & cap. 20. & Macrob. ſupr.* At præfata adceptio proprior eſt & frequentior, & comprobatur ex *Cicerone pro Quinctio & Vitruuio lib.9.* cum aliis adductis à *Beroardo ad Sueton. in Calig.*

7 Lunaris annus † ex vnico Lunæ circuitu primitùs conſtituebatur apud Ægyptios, cùm enim annus nihil aliud ſit quàm circus (nam quo ſenſu parui circuli appellantur annuli, maiores circi vel circites anni dicebantur, *Varro lib.5. de lingua Latina*) inde erat, vt motus Lunæ à dato cæli puncto ad idem punctum annum lunarem (qui vulgò menſis eſt) probè iſti nominauerint: & noſtris temporibus *Ioan. Iouianus Pontanus lib.10. Vrania:*

——— --- Septem ore figuras
Mutat agens circum, & paruum conuertitur annum.

Dein duobus menſibus annus iſte conſtare cœpit, vt mox idem *Pontan. eod. lib. Aegypti primi veteres facere bimeſtrem.* Poſt in tres, & quattuor etiam menſes illum ſecabant, *Solin. d. cap.3.* Quidquid nouè & inaniter excogitauerit *Thom. Lydiat. de var. annor. form. cap.1.* qui prædicta intelligit de anno in duas, tres, quattuórve partes diuiſo adinſtar horæ, quæ diuerſimodè antiquitùs tempora dimetiebatur: ſtat enim contra iſtum & ſimile genus hominum (ſingulares tantùm opiniones adſtruere curans) *Cenſorin. de die nat. cap. 19.* & plures alij. Quin & ex *Herodoto in Euterpe lib.2. ca.145.* apertè deprehenditur, Ægyptios, & alios, qui minores annos conſtituerunt, duorum puta aut trium menſium, id egiſſe vt annorum multiplicatione ſuæ antiquitatis auctoritatem in poſterùm apud imperitiores augerent & commendarent. Vtcunque verò ſit, iſtius Nouatoris noua conſideratio ſuſtineri non poteſt, ex prædictis.

Quibus, & his, quæ perſequimur, de antiqua annorum conſtitutione adde *Plutarchum in Numa*, vbi Cares & Arcanes ſex menſium ſpatio annum clauſiſſe firmat: & *Macrobium lib.1. Saturn. c.12.* vbi Arcadibus annũ trium menſium fuiſſe: Arcananibus ſex: Romuleis decem (conſtantium 304. diebus) notat. Hi enim omnes nec curſum Solis, nec Aſtrologiam adtendebant, maximè Arcades, qui ſe Luna antiquiores iactabant; *Lucian. de Aſtrolog. tom.1.*

Sub hæc, & alia ſimilia, duodecim Lunæ curſibus annus conſtare cœpit à 12. congreſſibus cum Sole (qui dies 354. cum ⅓. conficiunt) Et tandem annus variis modis ſubpletus fuit, & ad Solis curſum redactus ab antiquis *Cenſor. de die nat. c.18.* & à Iudæis omnium primis, vt poſt *Carol. Sigon. Genebr. & Turn. l. inferiùs* referendos nouiſſimè adnotauit *Morin. Merſen. in Geneſ. cap.1. verſic. 19. quæſt. 14. artic.4.* Et cum anno iſti lunarionibus conſtanti menſis alius interſereretur; hinc EMBOLYMEVS fuit appellatus.

DEMVM annus Ciuilis † dictus 8
eſt, quem (vt ait *Cenſorin. de die nat. ca. 19.*) diuerſæ ciuitates rudes etiam tum ſibi quæque ſtatuebant. Is autem & ſolaris fuit & lunaris: & ille fixus aut vagus, vti latè videre poteris apud *Vbbon Emmium* poſt alios *rer. Chron. li. 1. tit. de menſibus.*

HIS in genere de annorum computatione præhabitis, ſubcedit menſium

Digitized by Google

ſium ſimilis tractatio, quā difficilem ait *Theodorus Gaza in lib. περὶ μηνῶν, de menſibus in princ.* Ego verò (omiſſis his quæ nouiſſimè proſequitur *Henric. Harnil. in Iſagoge Chronolog. lib.* 1. §. 10. *difficult.* 9.) eam menſium ſummā diuiſionem ex *Cenſorino* & alijs conſti-
9 tuo, † vt alij ſint naturales, alij Ciuiles. Et naturalium quidem duæ ſunt ſpecies, nam partim ſunt Solis, partim Lunæ. Solaris menſis (omiſſis *medij* & *veri* rationibus, alijſque Aſtronomorum, nobis ſuperuacuis) duodecima anni Solaris parte conſtat, & tempore quo Sol 30. cuiuſvis ſigni Zodiaci percurrit gradus, conficitur: qui hodie apud omnes peræquè gentes Iulianus eſt. Lunaris autem (qui & olim vſitatiſſimus: nam vt ait *Varro lib.* 5. *Menſis à Luna motu dictus, dum ab Sole perfecta rurſus redit ad eum Luna, quòd Græcè olim dicta μήνη: unde illorum μῆνες, ab eo noſtri.* Manil. *lib.* 3. *Aſtron.*

Luna dabit menſes, peragit quod menſtrua curſum.

Et qui maximè in vſu itidē eſt Aſtronomis, & aliquādo Philoſophis, Mediciſque, & præcipuè *Galeno lib.* 2. *de dieb. decr. t. c.* 2. *& ſeqq.*) triplex eſt, vt ferè omnes Aſtronomi & Chronologici agnoſcūnt, Περιοδικὸς, Συνοδικὸς, & Φάσεως, *Periodicus, Synodicus & Illuminationis.* PERIODICVS eſt tēporis interuallum, quo Luna motu ſuo ad eūdem Zodiaci locū, vnde digreſſa fuerat, reuertitur, qui diebus 27. & horis 8 præterpropter (quidquid aliud excogitauerit *A. Gel. lib.* 3. *Noct. Attic. c.* 10. *Macrob. lib.* 1. *in Somn. Scip c.* 6.) perficitur: *Plin. lib.* 9. *c.* 9. cū pluribus alijs. SYNODICVS eſt tempus ab vna coniunctione Solis & Lunæ ad inſequentem inſumptum: quæ Lunæ à Sole deuiatio, & iteratus ad eum reditus *Cenſorino* 29. dierum eſt & dimidij: *Gemino* verò ἀκριβῶς iſta conſideranti (ac decebat Aſtronomum) $29.\frac{1}{2}.\frac{1}{33}$. & nouioribus inſuper Aſtronomis dierum 29. horarum 12. & 44. minut. 3. ſecundorum: 10. tertiorum: 58. quart. 10. quintorum. ILLVMINATIONIS demum, ſeu *Apparitionis* menſis eſt qui incipit à ſecundo die à συνόδω, ſeu coitu (qui primus eſt conſpectæ Lunæ) duràtque vſquedum deficiat, & ab oculis euaneſcat. Id quod vulgus diebus 28. contingere exiſtimat, cùm tamen perpetuum non ſit: aliàs enim tardius, aliàs citius inſpicitur, euaneſcitve Luna, velut cùm Auſtralis eſt, aut Septentrionalis, vel velocior aut tardior motu, vel in ſignis eſt rectè aut obliquè aſcendentibus, ſeu deſcendentibus. Ciuiles menſes ſunt in *Cenſorino cap.* 22. & apud quoſuis alios, numeri quidam dierum, quos quæque ciuitas proprio inſtituto obſeruat.

Ab his facilè dignoſces, naturales menſes antiquiſſimos fuiſſe, omniūmque gentium: Ciuiles verò poſtea inſtitutos, & cuiuſque ciuitatis, Reipublicæue fuiſſe proprios.

Naturales itidem, quos & *Cæleſtes* appellat *Cenſorin.* tum Solis, tum Lunæ inæquales ſunt inter ſe, nec *dies* (vt iſte ait) *totos habent*, id eſt integros, ſed dierum quoque partes, puta horas, & horarum ſcrupula, ſecunda, &c. quæ ſupra dierum integrorum numerum redundant, aut diebus integris deſunt. Etenim Sol non æquè in omnibus Zodiaci ſignis moratur, nec Luna eodem temporis ſpatio à ſynodo in ſynodum reuertitur, vt iam notauimus. Ciuiles verò non ſolùm diuerſarum ciuitatum varij fuerunt, ſed interdum & ſingularum. Omnes tamen & vbique dies habent totos, alij plures, alij pauciores. Sed communiores ciuiles aut Solares ſunt triceni æquales, aut Lunares 29. dierum &

dimidij, qui ab ἕνη καὶ νέα, de qua agemus *infrà in* §. 4. dies adhuc habent totos.

Demum intercalaris, ſiue interſtitij menſis aut mercedini paſſim mentio habetur, quem ſanè omnes gentes ſemper obſeruarunt: nam eo medio annus Solaris & Lunaris coæquabantur, de quo iſto ex profeſſo (vt aiunt) agemus *in-* *in* §. 5. ad interpretationem *l. cùm biſſextus 98. cum ſuis §§. D. de verb. ſignific.*

Hos verò omnes annos & menſes proſequi negotij noſtri non eſt: ſat
10 igitur † ſit, annorum & menſium ciuilium potiſſimorum elucidationem & rationem dare, ex quibus enodanda veniet menſium in partionibus humanis computatio.

Iſti verò (omiſſa multiplici Barbararum nationum dimenſione &
11 computatione), vel ſunt † *Hebræi*, vel *Ægyptij*, *Græcive*, aut *Romani*: quibus præcognitis facilè quiuis dignoſcet terminum & tempus menſium partus, quorum mentio eſt in *Libris ſacris*: in *Hippocrate*, & *Ariſtotele*, aliiſque Græcis: in *Iuriſconſultis* noſtris: in *Plinio*, *A. Gellio*, *Cenſorino*, aliiſque Latinis. Nec eſt quid nobis imputetur ſi re tam ſeria & perdifficili, & noſtræ tractationis exactiori & penitiori cognitioni apprimè neceſſaria, plùs ſolito fuerimus immorati: quibus enim iſta non placuerint, ἀγωνιστε, aut vltra captum fuerint (*nec enim, vt eſt in vetere prouerbio, omnis fert omnia tellus*) facilè erit ad huius capitis colophonem percurrere (vbi propoſitum thema proſequimur) & ſequentia (magno ſtudio à nobis partim congeſta & digeſta, partim inuenta) prætermittere.

***

§. II.

DE ANNO, ET menſib. Hebræor.

SYNOPSIS.

1 *Hebræi annum Lunarem perfectum maximè obſeruabant.*

2 *Iidem habebant annum communem duodecim tricenis menſibus æqualibus diſtinctum. Et n. 6.*

3 Ioſephi Scaligeri *glorioſam adſertionem irridet. Et n. 5. 7. 8. 9. & 10. eundem impugnat.*

4 *Vulgata lectio nobis, qui Orthodoxam Fidem ſequimur, omnibus præponenda.*

11 Ariæ Montani *computationem improbat. Et num. 12. & 13. alias* Tornielli. *Et num. 14. aliam* Baſilij Legionenſis. *Et remiſſiuè alias* Saliani, Genebrardi, *&* Gerardi Mercatoris.

15 Chryſoſtomum, Epiphanium, *& alios, communem ciuilem annum Hebræorum priſcorum 360. dierum conſtituentes, laudat. Et n. 31.*

16 Cap. 7. & 8. Geneſeos *declarat: & ab eis veram anni ſubputationem elicit. Et n. 17. ab ea tria deducit. Et n. 18. 19. 20. 21. 22. 25. & ſeqq. reſpondet obiectionibus.*

23 *Varios errores* Flauij Ioſephi *adperit. Et numer. 24. concludit, oleum & operam perdere eos, qui* Ioſephi *dicta Textui ſacro adaptari conantur.*

25 *A temporibus Adæ annus fuit Solaris, & perfectus, 365. diebus conſtans. Et nu. 26. prædicta adſertio comprobatur. Et nu. 27. quòd iſta non excludunt annum communem duodecim menſium tricenorum.*

28 *Quo tempore annus communis Solaris*

apud

apud Hebraos coæquaretur, nullibi conſtat.

29 Martin. Ant. Delrius, *qui omnes anni diluuij ſubputationes inſuperhabuit, reijcitur.*

30 *Paraphraſin ad clariorem perceptionem Tex. ſacri in* c. 7. & 8. Gen. *ſubiungit.*

31 *Ad intellectum* cap. 7. Sapient. *infert.*

32 *Nec Hebrai ſolùm, ſed & Aſſyrij, Medi, Perſæ, Armenij & Chaldæi eandem anni communis formam obſeruarunt ab antiquiſſimis temporibus.*

33 *De anno nouitio Hebraorum remiſſiuè agit.*

HEBRÆ: (vt ab his incipiam) an-
1 num Lunarem † perfectum, de quo *ſupr.* maximè obſeruabant, & reliquas anni Lunaris formas, vt colligitur ex traditis ab *Henr. Haruillao* nouiſſimè *in Iſag. Chron. lib. 1. §. 2. diſſie. 10. verſ. Prima ſententia* Nec minus Solarem vertentem 365. diebus & ¼. conſtantem attendebant: etſi nunc perfidè Hebraiſmo perſiſtentes annum corruperint & deformauerint, vt notat *Hieron. Vecchiettus de anno primit. cap. 1.* Habebant itidem anti-
2 quiores Hebræi annum † communem duodecim tricenis menſibus æqualibus diſtinctum, qui 360. diebus conſtabat, vt ex *Chryſoſt. Epiphan.* & aliis veteribus Patribus colligitur, maximè ex *Euſebio Pamphilo Chronicor. libro priore poſt princip.* vbi tertiam anni partem 120. diebus conſtare ait. Quibus parum aptè duos addit dies *Ioſeph Scaliger* in animaduerſion. ſuper illo loco, vt ex dicendis *inferiùs* quàm liquidò apparebit.

Abhis *Thomas Lydiatus in lib. de variis annor. formis c. 10.* annum Iſraëliticum, ait, partim ad Solis, partim ad Lunæ curſum conformatum, partim ciuili ratione, nonnihil diuerſum ab vtroque habere, quaſi elatiùs diceret iuxta diuerſos vſus, annos & menſes Hebræorum diuerſimodè adceptos (vt & apud Græcos, & Romanos & alios) ſicque colligi videtur ex *c. 7. & 8. Geneſ.* & *c. 19. Exodi,* & ex *Ioſepho 3. antiquitat. Iudaic. ca.* 10. alioquin iſta *Lydiati* ſomnia ſunt, & cōtra notiſſimas diſtinctiones, vel ſpecies annorum Hebræorum lunarium: ſed & ſolarium vertentium, & ſolarium communium 360. diebus conſtantium.

Et hos vltimos præter *Euſebium,* & ſanctos Patres *ſupra* relatos optimè adſtruit doctiſſimus *Baſilius Legionēſis in lib. de Agno typico c. 2.* vſque ad *6.* & *1. part. variar. diſputation. cap. 2. & ſeqq. Pererius lib. 13. ſuorum commentariorum ſuper Geneſ. parte 6.* vbi id ex pluribus confirmat, maximè ex Cardinali *Caietano,* ita atente apud eundem *Pererium ad c. 7. Geneſeos, verſ. 5. n. 51. Annus porrò apud veteres conſtabat trecētis ſexaginta diebus iuxta numerum graduum ſignorum Zodiaci, vnicuique gradui diē vnum adſignando, taliſq; fuit annus ſolaris apud Græcos, & Romanos, & vt creditur etiam apud Aegyptios: eundemq; fuiſſe tempore Moſis, & Noe, licet colligere ex hac Chronologia diluuij, &c.*

Etenim ferè omnibus annos ſolares & communes apud Hebræos adſtruentibus ſemper in animo fuit ſuam ſententiam obfirmare à dictis *capitibus 7. & 8. Geneſeos* diuerſimodè computatione inita. Adducta verò ſubputatio à *Caietano* diſplicuit *Pererio ſupr. num. 52.* Vbi ſimilem aliam ab eodem ductam principio deſcribit. Et nouiores alij alias diuerſas cōminiſcuntur: tenebras vt plurimùm palpantes, præſertim dum *Ioſephum cap. 4. lib. 1. antiquitatum Iudaicarum,* conciliare, & adaptari conantur Textui ſacro *Geneſeos* dict.

cap.7 & 8. in quo plures ſibi ipſis parum conſtantes, in meras nugas prolabuntur.

Sed omnium maximè reiiciendi ſunt qui à d. *cap.7. & 8. Geneſ.* calculatione intra annum conſtituunt ſolarem vertentem 365. diebus conſtantem vel propè.

Et præ ceteris ſanè irridendus, &
3 explodendus eſt † *Ioſeph. Scalig.* qui *lib. 3. de emendat. tempor. tit. de anno priſcorum Hebræor.* duo gloriatur quam euidentiſſimè demonſtraſſe ex dictis *capitib. 7. & 8. Gen.* Primum apud Hebræos menſes æquabiles tricenos exſtitiſſe. Secundum illis annum dictorum 365. dierum fuiſſe. Sed re vera in vtriuſque probatione defecit, & ſimul toto aberrauit cælo. In primo res eſt clara, & per ſe patens, adſerit enim in d. *cap.7. & 8. verſ.11.* vniuerſi terrarum orbis inundationem cœptam *anno ſexcenteſimo vitæ Noë, mēſe ſecundo, ſeptimodecimo die menſis,* & in *c.8. verſ.3. Aquas minui cœpiſſe poſt centum quinquaginta dies,* & *verſ. ſeq. Requieuiſſe arcam menſe ſeptimo, decimoſeptimo die menſis ſuper montes Armeniæ* (qui fuit dies centeſimus quinquageſimus primus *verſu præcedenti* denotatus) *quibus iungendi ſunt* (ait iſte) 46. *dies, qui ante diluuij initium effluxerant, vt omnes conſtituant 197. dies, qui ſanè per triginta diuiſi conſtituunt ſex menſes iam tranſactos cum decem & ſeptem diebus menſis ſeptimi.* Quo nihil clarius dici poſſe concludit: ſed malè, cùm ſupponat Moſem adſerentem requieuiſſe arcam menſe ſeptimo decimoſeptimo die menſis, quando iuxta lectionem Latinam correctiorem, receptiorem (& amplectendam, ex dicendis illicò) hoc eueniſſe enarrauerit menſe ſeptimo, die vigeſimo ſeptimo: additis autem decem diebus, quos *Scaliger* à receptiore dinumeratione detraxerat, quis non videt hanc ſubputationem reſpuēdam? Quidquid poſt iſtum inſtent eius admiratores (maximè *Ioannes Temporarius lib.3. Chronologicarum demonſtrationum in ſectione de temporum menſura*) defendēes Hebraicam & Chaldaicam lectionem, quæ habet: *Arcam requieuiſſe die decimaſeptima menſis ſeptimi.* Vt enim exactiſſimè notauit, & reſoluit *Henricus Haruillæus in Iſagog. Chronol. lib.1. §. 2. difficult.1.* nobis qui Orthodoxam ſequimur veritatē & Fidem, à vulgata † lectione ſancto- 4
rum Patrum *Hieronymi, Auguſtini, Damaſceni,* & aliorum, quæ habet *vigeſima ſeptima*, deuiare non licet hoc caſu & ſimilibus, quod ex *Concilio Trident.* & *Cardinalium declarat.* ſuper eo, & pluribus aliis is Auctor notè comprobat: & *difficult.3.* cauſas diuerſitatis vtriuſque lectionis adperit: & *difficult.4.* vulgatam lectionem *LXX. Interpr.* & omnium Græcorum Patrum auctoritate confirmat. Mihi verò præ omnibus eſt *Euſebius* harum rerum diligentiſſimus indagator *Chronolog. lib. priore* ibi: *Et ſedit arca in ſeptimo menſe, ſeptima & viceſima die menſis ſuper montes Arath.* Ac ſubinde *Haruil.* Latinam editionem vulgatam Neotericis communiter placuiſſe adſerit. Quin & pluribus ſectariis, maximè *Gerardo Mercatori*, & *Setho Caluiſio.*

Præterea calculator ille *Scaliger* deceptus † fuit, dum putauit eodem 5
centeſimo quinquageſimo primo die, quo aquæ imminui cœperunt, arcam ſimul in vno ex montibus Armeniæ reſediſſe: ſunt enim diuerſæ illæ orationes *cap.8. Geneſ.* (& vt tales diſpunctæ duobus verſiculis) *Reuerſaque ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui poſt centum quinquaginta dies: requieuit arca menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die menſis ſuper montes Armeniæ*: & clariùs pro-

batur ex *Flau. Ioſeph. lib.1. antiqu. Iud. cap.4.* in illis verbis: ἔπειτα τῆς λάρνακος περὶ ἀκρωρείαν ὄρους σταθείσης κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, συνεὶς ὁ Νῶχος ἀνοίγει ταύτην, quæ optimè vertit *Ruffinus* dicens: *Deſtituta deinde arca in vertice montis cuiuſdam in Armenia, ſentiens hoc Noë aperuit eam:* etenim dictio ἔπειτα (Latinè *deinde*, vel *poſtea*) temporis medium interuallum denotat. Sed quid opus iſtis, cùm ex Textu Sacro quam euidentiſſimè conſtet imminutionem aquarum centeſimo quinquageſimo die à diluuio eueniſſe, qui fuit anni ſexcenteſimi vitæ Noë decimus ſeptimus dies menſis ſeptimi (vt alibi clarè demonſtrabimus) Arca verò in montibus Armeniæ conſederit die vigeſimoſeptimo dicti menſis ſeptimi, vt diſertiſſimè exprimitur in verbis d.c.8. proximè relatis. Cùm autem
6 iſta *Scaligeri* improbamus, menſes † æquabiles & tricenos ciuiles Hebræorum cum eo concedimus, & firmiter quidem eos paulò *inferiùs* propugnabimus: ſolam enim menſium computationem (illi à Textu Sacro clariſſimum & inrefragabilem) nunc refellimus.

Quod verò ad ſecundum attinet,
7 *Scaliger* † calculum anni Hebraici 365. dierum iniens & adſtruens à dictis *capitibus* 7. *&* 8. *Geneſ.* ita ratiocinatur *ſupr. Die primo menſis decimi, hoc eſt, die* 271. *a capite anni iuga montium nudata ſunt, & ex aquis in emerſum prodierunt. Exſpectanis* 40. *dies Noah. Cumque iam* 311. *dies a capite anni fluxiſſent, mox immiſit coruum, quem liberè ire redire permiſit, donec aquæ omnino exuctæ fuiſſent. Non deſignat hoc longum ſpatium Moſes, ſed prudenti Lectori ex ſimili loco conijciendum relinquit, quantum interuallum illud fuerit. Nam eodē modo poſtquam exſpectaſſet ſeptem dies, tunc emiſit columbam, & reuerſam iterum poſt alteros ſeptem dies dimiſit: ſic ſanè alteri quadraginta dies ad illos priores addendi, & ſic fient dies* 351. *quibus adde* 14. *poſteriores, quibus bis columba emiſſa, & fient ſine dubio* 365. Et demum glorioſus iſte λογιστὴς concludit hac ſua interpretatione nihil verius eſſe poſſe, & eam amplis vlnis amplectitur, & probat *Vbbo Emnius* ἐπὶ μαντικῆς *rerum Chronologic. titul. de menſibus.*

Sed certè à vero tramire valdè deuiat *Scalig.* variiſque modis in hac anni Hebræi ſupputatione, quam, cùm ſuo ductu ſuperbo Marte, & ſoluto captu confixerit, † multa ſanè ex inge- 8
nio ſuo falſa permiſcuit. Primo dum 40. dies, quibus Noë diſtulit arcæ feneſtram aperire continuos facit 271. diebus nouem menſium cum altero die, quo cacumina montium apparuere: nam vt ſuo loco dicemus & euincemus, 40. illi dies iungendi ſunt decem menſibus exactis, iuxta veriorem ſenſum ſacri Textus. Dein adſerit, emiſſum coruum longo temporis ſpatio (id eſt 40. dieb.) Nohaum ante dimiſſionem columbæ exſpectaſſe: quod ad libitum certè ſubponit: cùm tale quid non inueniatur, nec eliciatur ex Textu ſacro: quin potiùs non multò pòſt columbam emiſſam, vt patet ibi: *Emiſit quoque columbam poſt eum, vt videret ſi iam ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ:* licèt enim ſententiam noſtri *Bened. Ariæ Montani* adſerentis *in libello Daniel,* ſiue *de ſeculis* (quem in ſuo inſigni *apparatu Bibliorum Regiorum* inſeruit) eodem die coruū primò, mox columbam à Nohao immiſſam probare non poſſimus (nam vt Textus ſacer innuit, corui detentio in cauſa fuit, vt Noë columbam emitteret) hoc tamen non multo pòſt tēpore cōtigiſſe indicant prædicta illa verba: *Emiſit quoque columbam poſt eum, &c.* vt inde (& ex dicendis *infr.* circa interpretationem illorum verborum

d.c.8. *Exſpectatis vltra ſeptem diebus aliis rurſum dimiſit columbam ex arca)* velùt clarè demonſtretur, ab immiſſione corui ad inlationem columbæ primitùs miſſæ in arcam, dies tantùm ſeptem tranſiiſſe. Id quod video ſenſiſſe *Thom. Lydiatum* (hanc *Scaligeri* cõputationem impugnãtem *)de variis annor.form.c.*10. Non eſt ergo cur iſti verioris & receptioris ſacræ Paginæ ſenſus turbatori fides adhibeatur, dũ ad fundandã anni ſolaris ſuam nouã opinionem (qua nec eum conſtitiſſe ex dicendis illico apparebit) 40. dies coruum à Moſe exſpectatũ male exiſtimauit: nouã ſubinde computationem & correctionẽ eliciens; cõtra veterũ Patrum & Sanctorũ communem adſenſum, & Neotericorũ ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ placitis ſecurè adhærentiũ: & contra ea quæ is iſte vniuerſali oratione priùs ſtatuerat *lib.*1.*de emend.temp.tit.de anno*: & inſuper cõtra ea, quæ is ipſe vno & altero loco in illo eodem *tit.de anno Priſc.Hebræor.* (phraſin *Theodori* ſui *Gazæ* in §.*ſeq.* referendi ſequutus) adſeuerarat, dicens: *In anno Hebræorũ etiam poſt Exodum appendices dies quinque in æquinoxio, aut proximè æquinoxium manſiſſe*: & demum contra ea quæ *in notis ad Euſeb lib.*3.*Iſagog.Chronolog.Can.cap.*2. apertiùs ratus eſt his verbis: *Menſem dierum*(de quo in d.*cap.*7. *&* 8.*Geneſ.*) *vocabant, qui nunquam maior, aut minor eſſet dierum triginta.*

His vt penitiùs iſtum euertas, ſubadde illi in ſuperiori loco, quẽ improbauimus incõfeſſò fuiſſe, nouẽ † prio-
9 res menſes (quorũ mentio fit d.*cap.* 8. *Geneſ.*) tricenos extitiſſe. Subponit ergo anni Hebraici trium vltimorum duos, 32. dierum, alterum 31: vel aliquem 35. aut 34. aut 33. & alium 31. vel 32. dierum fuiſſe: qua nouitate à nullo vnquam excogitata nihil abſurdius, nil à vero anni & temporum computo deuius dici potuit: nec aduerſantius illis, quæ is ipſe dict. *lib.*1. *tit. de menſibus*, in priore editione edixerat generalibus illis verbis (expenſis à *Patre Ludouico Alcaçar in Apocalypſ. cap.* 11.*verſ.*2. *notatione* 2.) *Omnes menſes anni priſci Hebraici fuerunt merè tricenarij, & omnes pleni*: quod ipſum pluries repetit dict.*lib.*5. *de anno priſco Hebræorum.* Et quod magis mirandum ſua ipſa commentitia interpretatione veritatem iſtam inuoluit illis verbis: *Annus igitur priſcorum Hebræorum merus Chaldaicus, aut quod idem eſt, Ægyptiacus fuit: eùmque Hebræi ipſi vocabant annum dierum, hoc eſt, æquabilem,* ὁμαλόν: *conſtabat enim ex æquabili tributione dierum ſine ſcrupulis: ſimiliter menſem æquabilem* τριακονθήμερον *vocabant, menſem dierum, vtpotè qui perpetuo ac conſtanter diebus tricenis diſtributus eſſet*, tu ſubaudi, *omnibus vno excepto vltimo ore*, contrarium apertè, & præcisè ſubponente in prædicta ſua computatione.

Quam ab impugnatione noſtra nihilo feciùs vindicabis, ſi dixeris, quinque vltimos anni ſolaris dies poſt peractos duodecim menſes æquabiles & tricenos anno ciuili addi conſueuiſſe: nam † (præter quam 10
quòd nullibi hoc ſcriptum reperitur) veriori computationi anni ſexcenteſimi Noë à tempore diluuij d.*cap.*7.*&* 8. *Geneſeos* à Moſe enarrati, *inferius* expendendæ, adaptari non poteſt. His demum adde alia plura, quæ in euerſionẽ huius computationis *Scaligeri* ab aliis optimè adſtruit *Haruillaus* (qui ad manus noſtras poſt iſta ſcripta peruenit) dict. *difficult.* 4. *num.*4.

Sed neque admitti debet doctiſſimi † *Benedicti Ariæ Montani* compu- 11
tatio, quam ex d.*cap.*7. *&* 8. *Geneſ.* deſcripſit in d.libello *Daniel*, ſiue *de ſeculis*,

culis, dum annum ſolarem, & vertentem ex ea deducere conatur : menſes verò illos lunares & præciſos eſſe putauit, non communes tricenarios. Horum enim impugnatione immorari ſuperuacuum eſt, cùm is ipſe agnouerit, ex ſua ſubputatione 370. dies conflari : nec demptis horis) quibus lunationes à Solis curſu integro deficiunt) trecentos ſexaginta quinque dies cum quadrante anni ſolaris ſine diminutione, aut ſuperfluitate integrari.

Sed nec felicius eodem themate
12 perſiſtit *Tornielus*, † qui vt annum iſtum ſolarem & vertentem efficeret varias computationes parum conſtãtes (quidquid adſtruat *Haruil. lib.* 1. §. 10. *difficult.* 9. *fol.* 65.) commentus fuit *in Annalibus ſacris*, d. dict. *anno* 1656. His enim omnibus conſtanter quoque ſubponit menſes, quorum mentio fit d. *cap.* 7. & 8. *Geneſ.* lunares fuiſſe. Quin & menſis ſeptimi, decimique (de quibus in dicto *cap.* 8. *verſ.* 4. & 5.) computationem incũdant à die diluuij, non à primo die & menſe anni ſexcenteſimi vitæ Noë. At quod de lunaribus menſibus ait, ſacro Textui adaptari nõ poteſt, cùm loquatur tam d. *cap.* 7. quàm 8. de menſibus dierum, qui Iudæis communes triceni erant, non præciſi aut lunares, vt optimè notauit *Arias Montanus* in d. *libello de ſeculis, ad fin. Haruil.* d. *difficult.* 9. & in ſe ipſum (vt prædiximus) *Scaliger* dict. *lib. de anno priſcorum Hebræorum*, & *in notis ad Euſeb.* Et ab his ſanè veniunt ſimul (vt hæc obiter dixerim) impugnandi *Africanus lib.* 5. *Annal. Zonar. tom.* 1. *Annal.* & alij relati ab *Haruillæo lib.* 1. *Iſagog. Chronolog.* d. *difficult.* 9. *ver. ſecunda ſententia*, & Neoterici *Genebrad. Pererius, Tornielus, Salianus*, & alij, quos ibidem refert, dum malè ſubponunt, menſes Hebræorum ſemper fuiſſe lunares, etenim media, quibus id probare iſti contendunt (quæ diligenter *Haruil. ſupr.* congeſſit, & ſimul diſſoluit) ſolùm euincunt, menſes lunares Iudæis in vſu fuiſſe, quod nec nos negamus.

Sub hæc computatio prædictorum menſium ſeptimi & decimi à *Torniello* inita ex die diluuij, planè contrariatur his quæ prędixerat *Moſes* in d. *cap.* 7. *ver.* 11. vbi primum & ſecundum menſem dinumerat ab exordio vitæ Nohai. Nec ſatisfacit *Tornielus* † di- 13
cens, in ſcriptura ſacra alibi inueniri annos præter cœptum ordinem ab alijs etiam principijs obiter computatam quæ exempla præſtantiſſimus iſte vir *in anno* 3095. *nu.* 3. (ad quem ſeſe refert d. *anno* 1656. *nu.* 24.) adduxit, id tantùm præſtant annorum ſcilicet cuiuſque Regis computationem aliter atque aliter ab inſigni aliqua cauſa, memorandóve caſu, aut facto deductam fuiſſe : quod longè differt à calculatione & computatione diuerſa variis & eiuſdem anni eodem orationis filo expreſſi. Vt enim apud nos in dictorio eſt, vna & eadem res non debet diuerſo iure cenſeri, *l. cùm qui ædes* 23. *D. de vſucapionib.* cum ſimilibus.

Sub hac veritati propiùs accedere viſus eſt *Baſilius* † *Legionẽſis*, d. ſuo per- 14
quàm erudito *lib. de Agno typico, c.* 3. & 6. & 1. *par. variar. diſput. cap.* 3. vbi annum iſtum *Moſis* 360. dierum ſubponit (quod nos *inferiùs* probabimus), & à Præcepti Dominici die (contenti in *cap.* 7. *Geneſ.*) initium mẽſium dinumerat; & diebus, quos iuxta ſuam cõputationem Moſes vel expreſſit, vel innuit, addit demum triginta nouem fluxos à principio anni ſexcenteſimi vitæ Noë vſque ad Præceptum. Ex quibus omnibus annum integrũ conficit. Sed cõputationem iſtam (quam à præſtãtiſſimo omni litteratura *Luiſio Legionenſi* gentilitio ſuo adcepiſſe

ait *Baſilius*) amplecti non poſſumus: primò dum numeri menſium principium mutat, illudque à die præcepii Moſi à Domino iniuncti init cum *Tornello*, quem iam refellimus. Secundò lectioni contrariatur Latinæ receptiori (ibi: *Requieuitque arca menſe ſeptimo vigeſimo ſeptimo die menſis*) quam *ſupra* confirmauimus, & veriſſimam agnoſcit *Baſilius ſupr.* dict. *cap.* 4. *ad fin.* & 1. *par. variar. diſputat. ca.* 4. illa verò retenta eius dinumeratio non conſtat: imò nec altera illa *decimoſeptimo* admiſſa, niſi aliquos ad libitum addamus dies, ac fecit *Scaliger* in ſua.

Sed nec felicius computationem inierunt *Salianus anno* 1656. *numer.* 7. quem refellit *Haruillæus* d. *difficult.* 9. verſic. *contra hanc ſententiam*, *Genebrard. anno* 1657. improbatus ab *Haruillæo difficultate* 10. verſ. *contra hanc ſententiam*, *Iacobus Gordonius in quæſtionib. Chronologic. cap.* 5. *Mercator*, & alij *infrà* referendi.

His ergo omnibus, & aliis ſimili-
15 bus inſuperhabitis. Ego † cum *Chryſoſtomo, Epiphanio, Euſebio*, & aliis veteribus Patribus, & cum *Caietano, Baſilio Legionenſi*, & *Pererio ſupr.* relatis, *Maſſæo, Gerad. Temporar.* & aliis quos refert & ſequitur *Haruillæus* dict. *difficult.* 9. *ad fin.* veriſſimum exiſtimo communem & ciuilem annum Hebræorum priſcorum 360. diebus conſtitiſſe, & duodecim menſibus tricenis æqualibus (nunc rationem quinque dierum appendicum omitto) id-
16 que mihi † ex illis duobus *capitibus* 7. & 8. *Geneſ.* ſimul iunctis apertiſſimè probatur. Ait enim *Moſes* dict. *cap.* 7. *verſic.* 11. *Anno ſexcenteſimo vitæ Noë menſe ſecundo, ſeptimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cæli apertæ ſunt*, id eſt, diluuium vniuerſale incepit agente Nohao anni ſexcenteſimi menſem primum cum 17. diebus menſis ſequentis, qui efficiunt 47. dies incipientis illius anni ſexcenteſimi. Poſthæc in *cap. ſeq.* ita ait *verſic.* 3. *Reuerſæq; ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes, & cœperunt minui poſt centum & quinquaginta dies* (quibus nulli dubium eſſe debuit ex iam dictis, & pluribus adductis per *Haruillæum* à *D. Ambroſio, Hugone Victore*, & aliis, *in Iſagog. Chronolog.* §. 19. *difficult.* 18. & dicendis illicò à *num.* 22. contineri 40. dies *cap. præcedentis* illis verbis expreſſos *verſu* 12. *Et facta eſt pluuia ſuper terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*: & iterum *verſ.* 17. *Factumq; eſt diluuium quadraginta diebus ſuper terram*) Illæ autem duæ ſummæ (46. ſcilicet dierum priorum anni 600. Nohai ante inceptum diluuium, & 151. dierum denotatorum per ſuprà dicta illa verba ſacri Textus: *Poſt centum & quinquaginta dies*) conficiunt 197. dies. Sub hæc ait Textus ſacer dict. *cap.* 8. *verſ.* 5. *At verò aquæ ibant, & decreſcebant vſque ad decimum menſem*, ſubaudi *completum*: ita vt ſuprà dictis illis 197. diebus (qui conſtituunt ſex menſes tricenos & 17. dies) ſubaddas alios 103. quibus decem menſes conſtantes 30. diebus complebũtur. Trecentis verò dictis diebus (ex quibus conflati fuerunt decem illi menſes) addendi ſunt alij quadraginta dies: quibus tranſactis Noë arcæ feneſtram aperuit, & coruum dimiſit, vt probatur in dict. *cap.* 8. *verſ.* 6. *Cúmque tranſiſſent quadraginta dies, aperiens Noë feneſtram arcæ, quam fecerat, dimiſit coruum.* Poſt deinde ait miſſam columbam, quæ ab eo poſt ſeptem dies à corui immiſſione reuerſa eſt ad arcam; idque clarè colligitur ex illis verbis *verſ.* 10. *Expectatis vltra ſeptem diebus aliis rurſum dimiſit columbam ex arca*, expenſa dictione illa *aliis*, quæ (vt aiunt noſtri) eſt repetitiua ſimi-

Digitized by Google

ſimilium, & facit poſitionem eiuſdem qualitatis ad præcedentia, *l. quidam relegatus*, & ibi *Bart.* & *Socinus* per illum textum *D. de rebus dubijs*, cum pluribus adductis à *Cenedo ſingulari 4. num. 1. & tribus ſeqq.* Vnde eſt, vt verba illa: *Exſpectatis vltra ſeptem diebus alijs*, 14. dies ſubponant. His demum adde alios ſeptem expreſſos illis verbis: *Exſpectauitque nihilominus ſeptem alios dies*, qui omnes ſimul iuncti efficiunt 361. annum conſtituentes 360. dierum, & vnum præterea diem anni ſequentis ſexcenteſimi primi vitæ Noë: quod diſertiſſimis verbis enuntiauit Moſes in verbis illis ſtatim ſequentib. *verſ. 13. Igitur ſexcenteſimoprimo anno, primo meſe, prima die menſis imminutæ ſunt aquæ ſuper terram*, iūctis illis *cap. 7.* iā relatis: *Anno ſexcenteſimo vitæ Noë menſe ſecundo, ſeptimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, &c.*

Ex quibus apertiſſimè tria colli-
17 guntur, † primum apud Iudæos annū in ciuili & communi computatione 360. diebus conſtitiſſe: ſecundum, annum hunc duodecim æqualibus mēſibus conficitertium (& hoc obiter) vniuerſi orbis inundationem (ſimul cum prioribus 40. diebus pluuiæ) 314. perduraſſe, vt diſertè notauit *Caietan.* Et ita tenendum, quidquid nouiores, & poſt ceteros *Haruil.* molitus fuerit *lib. 1. §. 27. difficult. 26.*

SVPEREST nūc, vt his quæ propoſitæ anni Hebraici dinumerationi aduerſari videntur, faciamus ſatis.

Et primò non obſtabit eorum ſententia, qui decimum menſem intelligunt ab initio diluuij incepti, non verò anni currentis: quæ fuit ſententia *Caietani in Geneſ. Torniell. anno 1656. nu. 22. & 24. Saliani eod. anno 1656. n. 40. & 50.* Nam contraria (quæ decimum menſem intelligit ab initio anni) communior & verior eſt: eamque ex multis (quibus non immoror) comprobat *Haruil. lib. 1. §. 21. difficult. 20.*

Secundò erunt, qui cum *Scaligero*, & *Haruillæo difficult. 4. §. 5. verſ. deinde* dicant, verba illa d. *cap. 8. Vſque ad decimum menſem* referri non poſſe † ad 18
decimum exactum, ſed incipientem: idque apertè demonſtrari ſubſequentibus illicò illis: *Decimo enim mēſe prima die menſis apparuerūt cacumina mōtiū.* Sed reſpondetur, proxima iſta verba orationem diſtinctā à præcedenti conſtituere, & ob id ſeiuncta & diſpuncta in correctioribus editionibus Sixtinianis, & alijs inueniri: vt inde percipiamus, aquas (quæ ibant, & decreſcebant vſque in finē decimi menſis) prima eius die eò decreuiſſe, vt cacumina montium tunc apparēre cœperint: dein paulisper aquas diminutas, & medios fortè an montes patefactos (etenim par eſt credere incremētum & receſſum aquarum ſimili temporum intercapedine contigiſſe) His adde, dictionem illam, *vſquead* (præcedentem & adficientem *decimū menſem*) regulariter includere tempus cui adijcitur, vt argumento *l. non putabam, D. de conditionib. & demonſtrationibus, l. 3. §. qui habebat, D. de ſeruitutib. ruſticor. prædior.* & ex alijs memini me alibi aduertiſſe.

Quòd ſi aliquis replicet & dicat, hoc admitti tantùm poſſe, ſi à decimo mēſe exacto aquæ omnino ceſſaſſent, & terra exſiccata manēret, quod ſacer Textus non admittit, cū abinde multis diebus columba fuerit immiſſa, nec inuenerit vbi requieſceret pes eius, vt exprimitur in d. *cap. 8. verſ. 9.* Reſpondemus, aquarum † maiorem & præci 19
puam vim, & inūdationē (quindecim cubitis altiorem excelſis montibus, *Geneſ. d. cap. verſ. 20.*) decreuiſſe vſque ad menſis decimi finem, adhuc terræ planitie humanæ habitationi inepta, à quo dubio procul intelligenda ſunt

Digitized by Google

illa verba *cap.8.d verſ.9. Quæ cùm non inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in arcam: aquæ enim erant ſuper vniuerſam terram,* ſubaudi à Nohao & ſuis habitandam, quandoquidem multò antea cacumina montium apparuerant, vt dictum fuerat d. *cap.8. verſu* 5. Demum & res ipſa hoc clarè demonſtrat, quis enim ſibi ſuadebit Nohaum iuſtum & prouidum diſpenſatorem generis humani, omniumque animantium, exquò prima excelſorum montium cacumina apparuêre coruum, & columbam terram habitandam requiſituros dimiſiſſe? Maximè cùm Textus taceat decrementum aquarum, & montes demõſtratos pluribus diebus ante corui immiſſionem Nohaum cum ſuis arca ſeſe continuiſſe apertè demonſtret d. *cap.8.verſ.6.*

20 Verba ergo illa: *Aquæ ibant† & decreſcebant vſq; ad decimum menſem,* κατακλυσμοῦ, & diluuij perſiſtẽtem vim, & impetum denotant, & à die 151. (qua aquæ minui cœperunt) eaſdem verſus abyſſum & centrum maris effluxiſſe & refluxiſſe, inque refluxu partim adeò defeciſſe, vt prima die menſis decimi, aquis (quæ centeſima quinquageſima die excelſiores montes quindecim cubitis ſuperabant) plurimum delapſis, montium cacumina apparêre cœperint: ab illo verò menſe exacto vndarum traſicationem, & refluxum aquarum ceſſaſſe; idque (quadraginta poſt diebus interiectis) Nohao cauſam præbuiſſe, vt ſpe iam meliore concepta coruum immitteret, & mox columbam terram incolendam requiſituros.

Quidquòd Moſes (alioquin paucis verbis ſuæ hiſtoriæ multa complectẽs, vel innuens) multiloquio † vſus videtur, ſi omnibus illis verbis: *At verò aquæ ibant & decreſcebant vſque ad decimum menſem, decimo enim menſe prima die menſis apparuerunt cacumina montium*, apparitionem montium à decremento aquarum prouenientem tantùm demonſtrare voluiſſet. Nil igitur eſt, quod prædictam decimi mẽſis exacti ſuppoſitionem interuertat, quæ alioqnin pluribus medijs obfirmata manet. 21

Subhæc noſtræ computationi, & dinumerationi non obſtabit, † ſi inſtes, in ea confundi quadraginta priores pluuiæ dies (de quibus in *cap. 7. verſu 12.*) cum 150. eiuſdem *cap verſ. vlt.* quod *Baſilius* dicto *lib. de Agno typico, cap.6.* alienum à ſacro Textu, ipſique non quadrare putauit, dicens: *Nã cum diluuiũ quadraginta diebus factum eſſe dixiſſet Moyſes, ſubiecit: Obtinueruntque aquæ terrã centum quinquaginta diebus, ſatis apertè oſtendens, quo tempore aquæ terris dominatæ fuerint, & in eodem ſtatu permanſerint.* His enim à *Baſilio* ſubtiliter expenſis reſpond. ex quo 40. diebus ac noctibus continuis pluere cœpit, vt exprimitur dict. *cap.7. verſ. 12.* verè dictum à Moſe terram aquis obcupatam 40. ſcilicet diebus pluuiæ, & 110. inundationis ab aquarum incremento prouenientis. Alioquin diceremus, terrã omnem & altiora montium cacumina aquis ſubmerſa fuiſſe priores poſt 40. dies pluuiæ, & mox centum & quinquaginta dierum ſpatio aquas ad quindecim illos cubitus, *cap.7. verſ.20.* aſcendiſſe: quod reliquæ incrementi, & diminutionis aquarum proportioni in Textu ſacro expreſſæ & obſeruatæ nemo adaptari poterit. 22

Dictis ſubinde addo, Moſem diſertis verbis priores tantùm ſex menſes & 17. dies expreſſiſſe, qua forma adnotauimus *ſupr. num.16.* Poſt verò ſub inuolucro verborum cataclyſmi perdurationem vſque ad exactum decimũ menſem ſubiungit, ex dictis *ſupr. d. num.16.* vt inde nos ibidem diebus à Mo-

à Mo-

à Moſe expreſſis, alios 103. ex eius mente & verbis addiderimus ad decē menſium perfectionem abſolutam. A quo fiet, vt adſerētibus adhuc quadraginta pluuiæ priores dies nō comprehendi ſub 150. inundationis: ex hoc capite nō liceat à noſtra deuiare ſententia, cùm quadraginta illi dies aptè aliàs comprehendi poſſint in 103. diebus ad exactam decem menſium perfectorum calculationem per nos additis.

Nec argumentum ab auctoritate
25 †*Flauij Ioſephi lib.* 1. *antiquitatum Iudaic. cap.* 4. (quo vtitur *Baſilius* d. *cap.* 6. *in fine*) impedimento nobis eſſe debet, ſi conſideremus, cum prædicto *cap.* 4. ab enarratione *Moſis* d. *cap.* 7. & 8. veriſſima, & omnino tenenda ſæpiùs aberraſſe. Primò dum ait, vim imbrium cœpiſſe vigeſimaſeptima menſis ſecundi anni ſexcenteſimi vitæ Noe, vbi cum *LXX. Interpretum* lectione communiter improbata (vt patet ex latè traditis ab *Auguſtino Torniello in Annalibus ſacris anno* 1656. *num.* 19. & 29. *Haruillao lib.* 1. §. 8.) addidit decem dies. Secundò plures illicò detraxit à plena inundatione, dum ait: *Ceterum Deus ſigno dato imbres emiſit, qui cùm nonaginta continuis diebus ruerent, ad quindecim cubitus aqua ſuper terrā extitit*, quæ ſanè cōtrariantur d. *cap.* 7. *verſ. vltimo: Obtinuerunt aquæ terram centū & quinquaginta diebus* (quæ *Sanctes Pagninus* ex Hebræo legit: *Et roborauerunt ſe aquæ ſuper terram quinquaginta & centum dies*: & LXX. Interpretes: *Et exaltata eſt aqua ſuper terram* 150. *dies* & Chaldaica Paraphraſis: *Et prævaluerunt aquæ ſuper terram* 150. *diebus*. Sed & adſertio *Ioſephi* conuincitur ex d. *cap.* 8. *verſ.* 3. *Et cœperunt minui poſt centū & quinquaginta dies*. Tertiò ſubſequentibus illis verbis ſui textus originalis: Παυσαμένου δὲ τοῦ ὑετοῦ, μόλις ἤρξατο ὑποβαίνειν τὸ ὕδωρ ἐφ' ἡμέρας ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ὡς μηνὶ ἑβδόμῳ ἱσταμένου δὲ τῶν ἑβδόμη, valdè aberrat à vero, & quadruplicitet quidem. Primò, dum adſeuerauit, aquas imminui cœpiſſe die ipſa centeſima quinquageſima, cùm hoc contigerit, vt patet ex d. *cap.* 8. *verſu* 3. poſt 150. dies, hoc eſt die centeſima quinquageſima prima. Secundò, dum putat, in principio menſis ſeptimi anni ſexcenteſimi vitæ Noe aquarum imminutionem adcidiſſe, cū id euenerit die 17. illius menſis ſeptimi, vt patet ex Textu ſacro in illis verbis dict. *cap.* 8. *verſ.* 3. *Reuerſæque ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes, & cœperunt minui poſt centum & quinquaginta dies*, id eſt, vt prædixi, centeſimo quinquageſimo primo ab initio diluuij. Additis autem his 151. diebus alijs 46. prioribus anni ſexcenteſimi vitæ Noe ante diluuium, efficies 197. dies: quos ſi per 30. diuidas, conflabis ſex menſes & 17. dies. Malè ergo *Ioſephus* ἱσταμένου μηνὸς ἑβδόμου, aquarum diminutionem adcidiſſe adſerit, cùm tunc temporis maior pars menſis ſeptimi tranſacta fuerit. Nec ſatisfacient, qui ἱσταμένου vertunt & interpretantur, *quo inſtante*: id enim inſcitè quidem dictum eſt ab his qui non calluerunt menſem in tres partes à Græcis diuiſum, & in priori appellari ἱστάμενον, ſiue ἀρχόμενον, in ſecunda μεσοῦντα, in tertia φθίνοντα, vt ex *Iulio Polluce, Plutarcho*, & antiquo *Ariſtophanis Interprete* facilè colliges. Superiora ergo verba Græca *Ioſephi* (quæ partim lacerata, partim addita ſunt à *Ruffino*, dū ait: *Centeſima autē & quinquageſima die poſtquā pluere deſijt, tandē cœperūt aquæ ſedere mēſe ſeptimo, vigeſimo die mēſis*) melius ita Latinitati donabis: *Quieſcente verò pluuia, dein aqua reſidere cœpit cēteſimo quinquageſimo die, in menſe ſeptimo, ſeptima eius die inſtante*. Adhæc apertiſſimus error

eſt in computatione & confuſione 150. dierum cum menſibus ſex, & ſeptima die menſis ſeptimi, quæ efficiunt dies 187. nam centū illi & quinquaginta dies *Ioſephi* (iuncti prioribus 46. incipientis anni ſexcenteſimi vitæ Noë ante diluuium) 196. conſtituunt. Quatrò *Ioſephus* aberrauit ſeparans priores pluuiæ dies à 150. inundationis, ex iam dictis.

Demum cùm menſe ſeptimo, viceſimo ſeptimo die arcam conſediſſe in vertice montis cuiuſdam in Armenia cum Textu ſacro ſenſiſſet, aut innuiſſet, ſubdit hęc: *Sentiens hoc Noë aperuit eam, & videns circa ipſam aliquantulum terræ, meliore ſpe concepta, paulisper quieuit, mox poſt paucos dies magis recedente aqua emiſit coruum*: quæ verba ſi attentè legis, & expendas, maximè aduerbium *paulisper*, & dictiones illas, *mox*, *poſt paucos dies*, clarè elicies, breuius tempus *Ioſephum* denotaſſe, quàm quadraginta dierum ſacri Textus d. *cap. 8. verſ. 6.* ibi: *Cùmque tranſiiſſent quadraginta dies, aperiens Noë feneſtram arcæ, quam fecerat, emiſit coruum*: maximè ſi eius originale Græcū adtendas: ἐπεὶ χρηστοτέρας ἤδη γέγονε ἐλπίδος ἠρέμει ὀλίγαις ἢ ὕστερον ἡμέραις μᾶλλον ὑποχωρήσαντος τοῦ ὕδατος μεθίησι κόρακα: nam aduerbium ἤδη idem eſt quòd *illico, confeſtim*, νῦν, *nunc*. *Demoſth. Philip. 2.* Ταῦτ' ἤδη λέξω, *Euſtachius in explicatione Iliados α*, αὐτὰρ ἐγὼ σὺ νῦν θεῶν καταλέξομαι ἤδη: ſed & adiectiuum ὀλίγος, η, ον, ſubadditum nomini χρόνος, ἦμαρ, vel ἡμέρα, breuiſſimū temporis ſpatium denotat, vt ex *Thucyd.* & alijs adnotarunt *Ioan. Scapula*, & ceteri Neoterici in ſuis *Lexicis*.

Ex quibus omnibus obiter quàm euidentiſſimum fit, oleum & operam
24 (vt aiūt) perdidiſſe † eos, qui *Ioſephum* Iudæum (verioris Scripturæ ſenſus, meliorisque CHRISTI doctrinæ ſuis temporibus iuualentis ignarum) conciliare conantur cum dictis à *Moſe in capitibus 7. & 8. Geneſeos*; quandoquidem, vt ex prędictis patet, vix aliquod veritatis veſtigium in eius ſcriptis appareat: ita vt nil minus curandum ſit in vera anni diluuij computatione, quàm quæ iſte à Textu ſacro deuians excogitauit in prænotatis. Quibus adde alia quæ in eum notarūt *Baronius* & *Salianus* relati ab *Haruilæo in Iſagoge Chronolog.* §. 8. *difficult. 7.* verſ. *ad fundamentum*.

Demum noſtræ adſertioni, & ſupputationi anni diluuij à *cap. 7. & 8. Geneſeos* deductæ non obſtabit, † ſi quis 25
dicat à temporibus Adæ annum fuiſſe ſolarem perfectum 365. diebus & quadrante conſtantem, vt ex pluribus latè comprobauit ſanctiſſimus & doctiſſimus *Auguſtinus lib. 15. de Ciuitate Dei* ex *cap. 10.* & maximè in *cap. 14.* *Pererir. Valentinus*, poſt aliōs, *ſuper Geneſ. lib. 7. cap. 1. diſputat. de longitudine vitæ priorum hominum ante Noë, quæſt. 2. Auguſt. Tornellus*, *infra* referendus, *Franc. Floridus lib. 2. ſubſecinar. lection. c. 3. Haruilæus* optimè *ſupr.* § 11. verſ. *Notandum eſt ſecundo*, latè & nouiſſimè *Hieronymus Vecchiettus de anno primit. cap. 13. & 14.* vbi adſerit, annum ſolarem duraſſe vſque ad vltimam Templi deſolationem. Id enim nos non negamus, quinimò expreſſè probari contendimus ex *cap. 1. Geneſ. verſ. 14.* *Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos*: quibus concinunt illa *D. Pſaltis Pſal. 103. verſ. 21.* *Fecit Lunam in tempora, Sol cognouit occaſum ſuum*, iunctis his quæ *Gilbertus Genebrardus* ibi perquam eruditè commentatur. Quis enim audebit dicere, aut excogitare à DEO OPT. MAX. perfectiſſimam anni dimenſionem conſtitutam non fuiſſe annuo Solis curſui reſpōdentem? Déque hoc anno ſolari & vertenti cum

Auguſtino ſupra, & receptiore Theologorum Schola,intelligēda ſanè profitemur,quæ *Moſes cap.5.verſ 3.4.& 5.* ait de an̄nis *Adæ* : & verſibus ſequentibus de annis *Seth,Enos,Cainan,Malaleel,Iared,Henoch,Mathuſalam, Lamech* & *Noe* (cuius ætatem poſteà ſacer Textus proſequitur d. *cap. 7.verſ. 6.& cap. 8.verſ.13.*) & ſimul quæ poſt diuiſionem gentium (*Geneſ. cap. 10. verſ. vlt.*) dixit *Moſes in cap. ſequenti* de annis *Sem* filij *Noe*, & deſcendentium ab eo, & in *cap.12.verſ. 4.* & *cap. 17. verſ. 1.* de annis *Abrahæ:* & eodem *cap. verſ 17.* de annis eiuſdem, & *Saræ* vxoris eius in illis verbis : *Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit dicens in corde ſuo : Putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Quæ ſanè verba, & illa *ſubſequentis capitis,verſ.11.& ſeqq.* (*Quo audito Sara riſit poſt oſtium Tabernaculi: erant autem ambo ſenes prouectæque ætatis, & deſierunt Saræ fieri muliebria, quæ riſit occultè dicens: Poſtquàm conſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo, &c.*) clarè demonſtrant temporibus Abrahæ homines longè minus viuaces fuiſſe, quàm prioribus Adæ ad Nohæum, & filios eius. Sed & poſterioribus Moſis ſenectus multò ante nonageſimum, & centeſimum annum obtingebat, vt clarè colligitur ex *Deuteronomij cap. vltimo, verſ. 7.* vbi (tanquam quid mirandum in Moſis ſenecta) ſubditur ; quòd cùm eſſet annorum 120. *non caligauit oculus eius, nec dentes eius moti ſunt.* Vnde *Ioſephus* in *Lalaman. ad dies decret. Gal. lib.2.c.2.fol. 303.* *Iam enim* (inquit) *paulatim ſubtrahebantur de vitæ ſpatijs vſque ad Moſis ætatem, poſtquàm in centum & viginti annorum terminus Deo finitore eſt ſtatutus, quantum temporis & ipſe Moſes vixit* idque confirmat *Lactantius lib. 2. diuinar. inſtitut. cap.13.* Subſequentibus verò temporibus Dauidis, homines eandem,quam nos,viuebant vitam,vt conſtat apertè ex *cap. 1. in initio lib. 3. Regum : Et Rex Dauid ſenuerat, habebatque ætatis plurimos dies,cumque operiretur veſtibus non calefaciebat*, iuncto *cap.5.lib.2.Regum,verſ.4.Filius triginta annorum erat Dauid cùm regnare cœpiſſet, & quadraginta annis regnauit:* & *cap.2.lib. 3. Regum : Dies autem quibus regnauit Dauid ſuper Iſrael,quadraginta ſunt:* quæ clarè demonſtrant, ſenem, & plurimorum ætatis dierum Dauid vocatum in ſacra Pagina, cùm ſeptuageſimum tantùm annum ageret. Quin obiter ex omnibus hiſce ſimul iunctis apertè colligitur Scripturam ſacram ſemper de annis vniformibus, & eorumdem dierum loqui, vti ex pluribus alijs adnotauit *D. Auguſtinus d. lib.15. de Ciuitate Dei,* ex *cap.10.*& maximè d.*cap.14.* nouiſſimè *Haruillæus dict. difficult. 9. Torniel.in Annalibus ſacris, anno mūdi* 131. vbi optimè irridet & refellit eos qui annos antiquorū Patrū aut trimeſtres faciebant (vt apud Arcadas in *Solin. Polyhiſtore cap.3.*) aut quadrimeſtres (vt olim apud Ægyptios, *Solin.ſupr. Plutarch.in vita Numæ.*)Et præ ceteris ſanè explodendus & notandus eſt *Scaliger lib.1. cap. de anno*, qui Ethnicum ſequutus placitum,ac alter *Ouidius*,generi humano agreſti & rudi paulatim manſuefacto, & ad ciuilē ſocietatem redacto, annos admiſſos ait generaliter à principio vnius menſis lunaris,deinde trium,&c. Quo nihil abſurdius, aut leuius dici potuit, adtendētibus ſacros libros *Geneſis* dicto *cap.1.*& dicto *Pſalmo* 103.(aliàs ad ſua paſſim & pro libito ab hoc hominum genere expenſos) & animaduertentibus Moſem auctorem dicti *cap. 1.* à Deo doctum ſcripſiſſe, & itidem inſigniter edoctum fuiſſe in Philoſophia, Geometria, Aſtrologia, & alijs

Mathematicis, liberalibuſque diſciplinis à prioribus Græciæ & Ægypti hominibus, vt teſtatur *Philo lib. 1. de vita Moſis.*

Adhæc, propoſita obiectio corroborabitur, ſi conſiderauerimus, annum ſacrum ſolarem fuiſſe, aut ſolari
26 coæqualem, alioquin † annus iſte (vt in Dei præcepto erat, *Deuteron. cap. 16. verſ. 1.*) non potuiſſet initium ſumere à menſe nouarum frugum, qui erat primus verni temporis, in quo Paſcha celebrabatur, ſiquidem illud tantum feſtum paulatim retrocedens, aliquando incidiſſet in Hyeme, aliiſque temporibus: quo argumento dexterrimè vſus fuit *Auguſtin. Torniel. in Annalibus ſacris, anno 1656. nu. 24. & anno 2544. nu 9.* dum Iudæos annos lunares certis ſtatiſque temporibus ad ſolares & æquales reduxiſſe firmat ex ſententia *Caroli Sigonij lib. 3. de Repub. Hebræorum, cap. 1.* (eius tamen calculatione improbata) & ex *Genebrardo in calce libri 2. ſuæ Chronolog.* cuius ſententiam & computationem laudat & probat.

Hæc autem omnia (quæ nos amplis vlnis amplectimur, nec parũ aptè, ni fallor, inluſtrauimus: cæcutientem *Plinium* ſimul irridẽtes, qui *lib. 7. cap. 48.* fabuloſas eſſe ait antiquorum lon-
27 giſſimas vitas) non excludunt † annum ciuilem & communem Hebræorum 360. diebus conſtantem: ab eis (vt credere par eſt) admiſſum facilioris & commodioris rerum vſus cauſa: velùt Ægyptijs, Græcis, Romaniſque obtigiſſe in ſequentibus §§. demonſtrabimus. Lunari enim anno Iudæi (vt diſertiſſimè ait *Baſilius de Agnotypico cap. 7.*) vſi ſunt ex *Moyſis* inſtituto ad obſeruanda feſta: ſolari verò in annorum computationibus: indeque menſes æquabiles & triceni fuerunt in communi vſu & computatione: nec nomine proprio, ſed numero tantùm diſtincti, vt optimè concludit *Arias Montanus d. libello de ſeculis*, dicens: *Menſium autem antiqua nomina nulla niſi ex numerorum ſerie obſeruauimus, vt Primus, Secundus, Tertius, Quartus, Quintus, Sextus, Septimus, Octauus, Nonus, Decimus, Vndecimus, & Duodecimus: quorum frequentiſſima exempla legũtur. Alia enim nomina, vt ſuo loco exponemus, Chaldaica ſunt*: & probatur apertè d. *cap. 7. & 8. Geneſ.* & alibi ſæpè. At anno prædicto Ciuili & cõmuni (& vt vno verbo dicam cum *Scaligero* à ſuo *Gaza*, vt prædiximus, edocto, d. *lib. 3. de emendat. tempor. tit. de anno priſcorum Hebræorum*) æquinoctio, vel id propè etiam poſt *Exodum* appendices erant dies quinque cum quadrante.

Quo autem tempore annus iſte Iudæorum † priſcorum communis rein- 28
tegraretur, & ſolari coæquaretur (ac Ægyptiorum ex *Diodoro*, & *Strabone* referendis in §. *ſequenti*) nullibi inuenio expreſſum ante vnum *Caietan.* illicò referendum.

Et verò quod *Vbbo Emnius*, duce *Scaligero*, ait *lib. 1. rer. Chronolog. tit. de annis* (antiquiſſimos Patres ab Adamo, & rerum omnium conditu annis ſolaribus fixis vſos, confectos ex menſibus 12. æqualibus tricenis & diebus inſuper quinque in exitu annorũ adiectis, reſeruata horarum 6. æquinoctialium appendice, quæ poſt certum annorum decurſum menſem integrũ conſtitueret) ab iſtis pro ſuo libero captu confictũ puto: velùt illud *Thomæ Lydiati*, qui decimum naturalem menſem (cum alij eſſent triceni) inæqualitati & intercalationi obnoxium ex proprio capite & ductu fecit in *lib. de diuerſ. anni formis, c. 10.* (& ſanè iſtorum opiniones à noſtra vera computatione anni diluuij apertè explodũtur.) At tamen neceſſum eſt adæquationem iſtam ſubponere, vt in anno

luna

lunari, cui (cùm minor eſſet ſolari vndecim diebus plus minúſve) menſis ve Adar (nobis *Embolismus*) addebatur ſtatutis temporibus, & deſignatis à *Genebrardo* & *Torniello ſupr.* Vt inde ſuſpicari poſſimus ex quinque diebus & ¼. menſem vnum poſt certum annorum numerũ conflari conſueuiſſe. Et id quidem par eſt credere contigiſſe ſexto quoque anno: cui menſem intercalarem ſuperadditum firmat *Caietanus in Geneſ.* nec diſplicuit *Hamil.* (poſt *Perer.*) §. 10. *difficult. 9.* verſ. *inſtabis*, ita vt hac medij intercalatione, vel alia ſimili annus ciuilis communis ſolaris, cæleſti verienti & naturali coæquaretur. Quòd verò in libris ſacris nulla ſit mentio prædictorum quinque dierum appendicum cum ¼. nil nos debet remorari: nam nec de numero menſium vltra 11. nec de numero dierum menſium vltra 27. vllibi mentio eſt, vt patet *Geneſ. cap. 7. &* 8. & 4. *Reg.* 25. & *Ierem.* 52. *Ezech.* 32. *Eſther* 2. 3. 8. 9. 13. *&* 16. & alibi: non tamen aliquis vnquam inficias ibit, menſes apud Iudæos ſaltem 29. dierum cum dimidio fuiſſe, & anno lunari menſem alterum eos intercalare conſuêſſe.

Hæc cùm ita ſe habeant, neceſſarium non erit ad aſylũ *Patris M. An-*
29 *tonij Delrij* † recurrere, qui (cùm omnia varia & obſcura inueniſſet) ſubputationibus omnibus anni diluuij inſuperhabitis Moſem plures dies præter expreſſos ſilẽtio inuoluiſſe nouiſſimè adſeuerauit *in commen. ſuper* d. c. 8. *Gen.* Vt enim egregiè adnotauit *Baſilius in lib. de Agnotypico*, d. *cap. 6.* Moyſi hoc vnum in propoſito fuit, *vt prudens Lector facilè intelliget) omnes ſigillatim, & pluuiæ, & inundationis dies commemorare, quo tempore minui cœpta ſunt aquæ, quoque terræ ſuperficiem detexerint: quibúſque terminis exſpectatis, quibúſque nuntijs id Noe cognouerit: vnde cùm ea omnia quæ diximus, ſigillatim enumeraſſet, vt oſtenderet ſe ſingulos expreſſiſſe dies, eos quaſi in ſummam redigens, concludit in cap. 8. dicens: Igitur ſexcenteſimo primo anno, primo menſe, prima die menſis imminutæ ſunt aquæ ſuper terram, aperiénſque Noe tectum arcæ adſpexit, viditque quòd exſiccata eſſet ſuperficies terræ:* quaſi dicas, Moſem argumento à partium numeratione vſum, vt oſtenderet à ſeptimo decimo die menſis ſecundi anni ſexcenteſimi vitæ Noe diluuium vniuerſale perduraſſe vſque ad principium anni ſexcenteſimi ſeptimi inſequentis.

Vt autem iſta apertiùs omnibus innoteſcant, nõ abs re me facturum putaui, ſi ſequentem Textui ſacro in d.
cap. 8. Geneſ. velùt paraphraſin † ſu- 30
peradderem: ait Textus *verſ. 3. Cœperunt aquæ minui poſt centum quinquaginta dies*, id eſt, menſe ſexto decima ſeptima die menſis, ita vt 40. poſt dies, vigeſima ſcilicet ſeptima die illius menſis ſeptimi arca Domini ſiſteret ſuper montes Armeniæ adhuc inundatos, & aqua coopertos, etſi altitudo prior quindecim cubitorũ ſuper excelſiores montes plurimum deflexiſſet. Dein aquę ad abyſſum Oceani decurrentes vſque id finem decimi menſis reuertebantur: ita tamen vt prima decimi menſis ab aquarum excurſione & defectione montium cacumina apparuerint. Cumque tranſiſſent quadraginta dies ab aquarum influxu & refluxu, eæque pacatiores terram adhuc inferiorem (ab hominibus ante diluuium cultã) obtinêrent, Noe animo concepit terram incolendam ſibi & ſuis (arca, & obſcuro illo carcere exire deſiderantibus) à Domino concedendam. Et hac ſpe ductus poſt illos dies quadraginta arcæ feneſtram aperuit, immiſitque coruum terram requiſiturum, qui hinc inde vagus reuertere recuſabat, vſque dum terram

exſiccatam Nohao nunciaret ex voto: qui poſt aliquantulum temporis, attenta corui detentione, emiſit & columbam, vt videret an faeies aliqua terræ inferioris, habitationi aptæ, ab aquis eſſet libera: ea verò non inueniente terræ ſuperficiem exſiccatam vbi pes eius ſiſtere & requieſcere poſſit (nam adhuc vniuerſa facies terræ ſubmerſa erat) ad Noe reuerſa eſt, qui eam intulit in arcam. Exſpectatis poſt hæc alijs ſeptem diebus (cùm ab immiſſione corui vſque ad reuerſionem columbæ alij ſeptem tranſiſſent) rurſum dimiſit columbam, at illa venit ad eum veſperi portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo: à quo ſigno Noe clarè percepit, ſuperficiei terræ ab hominibus antea excultæ, & impoſterùm habitandæ, plagam aliquam iam demonſtratam. Sed nihiloſeciùs exſpectauit & alios ſeptem dies, quibus exiſtimauit terram à diluuij inuaſione liberam euaſuram. Vt verò certior fieret, tertiùm immiſit columbam illicò reuerſuram: ea verò moram faciente, aliè & verè Noe animo concepit in terra requieuiſſe, ob idque aperuit arcæ tectum, & confeſtim terræ ſuperficiem vidit exſiccatam. Quod (vti ex prædicta dierum dinumeratione clarè deprehenditur) contingit annò vitæ Noe ſexcenteſimo primo, prima die menſis, id eſt anni inſequentis diluuium prima die. Cœpit namque pluere poſt priores 46. dies anni ſexcenteſimi vitæ Noe; pluuia verò 40. dies perdurauit, & inundatio 110. dein aquæ euntes, & à centro redeuntes terram 104. diebus infeſtarunt: demũ in abyſſum exeuntes alijs 61. diebus, qui omnes 361. dies efficiunt, id eſt annum integrum ſexcenteſimum vitæ Nohai cum prima die inſequentis & incipientis anni.

31 Stat † ergo firma, & à Textu ſacro *Geneſ.* d. *cap.* 7. & 8. comprobata communis ſententia *Euſebij*, *Chryſoſtomi*, *Epiphanij*, & aliorum veterum Patrum; *Caietani*, *Baſilij*, *Pererij*, & ceterorum Neotericorum aientium annum communem & popularem antiquorum Hebræorum 360. diebus, duodecimque menſibus τριακονθημέροις, id eſt, tricenis plenis conſtare. Deque his intelligenda illa præcitati *cap.* 7. *lib.* 2. *Machabæor.* verba: *Fili mi, miſerere mei, qui te in vtero nouem menſibus portaui*; & illa *Sapient. cap.* 7. *In ventre matris figuratus ſum caro, decem menſium tempore coagulatus ſum in ſanguine.*

Nec verò Hebræi ſolùm, ſed & aliæ pleræque gentes (vt ait *Vbbo Emmius lib.* 1. *rer. Chronol. tit. de annis*) in Oriente: † Aſſyrij puta, Medi, Perſæ, Ar- 32
menij, imprimis autẽ Chaldæi Aſtronomiæ ante omnes dediti & periti (ex quibus Abrahamus originẽ duxit) hãc anni formam ab antiquiſſimis temporibus tenuerunt, quamuis diuerſimodè anni initium obſeruarint. Vt inde velùt demonſtratione quadam euicerimus Hebræos annis communibus 360. dierum: & cæleſtibus vertentibus 365. dierum: & lunaribus 354. dierum minúſve: & menſibus itidem ſolaribus, & lunaribus vſos fuiſſe: Hoc enim clarè comprobatur ex prædictis, quin & latè nouiſſimeque traditis ab *Henrico Haruillæo* varijs in locis, maximè *lib.* 1. *Iſagog. Chronolog.* § 20. *difficult.* 9. *verſ. Reſpondet Temporarius*, & verſ. ſeqq. Vbi interpretatur *Exodi* præceptum *c.* 12. de celebratione Paſchali decimaquarta die menſis primi: & pluribus quæ ex aduerſo obijci ſolent latè noueque reſpondet: & ſuperuacuam interpretationem *Temporary* & *Funccij* ſectariorum (referentium illa d. *c.* 12. *Exodi*: *Menſis iſte vobis principium menſium, &c.* ad menſem Solarem, & illa: *Et ſeruabitis eum vſque ad*

quæ ad quartam decimam menſis huius, &c. ad menſem Lunarem) reiicit.

A quibus omnibus perquàm euidens ſit, explodendum omnino eſſe *P. Ioann. Bapt. Pozam*, qui *in Elucidar. Deiparæ, lib. 1. Iſagog. ad Chronolog. c. 5.* annum ciuilem Hebræorum Lunarem tantùm fuiſſe arbitratus eſt. Et ſubinde non ferendum, cùm ab iſtis, aliiſque conſimilibus in ſua inſcriptione Chronologica adductis: eáque exacta, ni mauis delibata, eò confidentiæ deuênit, vt in principio tractatus primi ſui Elucidarij *præcipites montes, horridáſque ſyluas peragraſſe* ratus fuerit.

Hæc de anno Hebræorum Antiquo dixiſſe ſat nobis ſit. Quòd ſi quis plura illius anni videre & ſcire cupit, adeat eorum ſcripta, quos in excurſu citauimus. Et de anno ſimul He-
33 bræorum nouitio † qui (noſtræ tractationis non eſt) perlegat, ſi lubet, plura ediſerentem *Scaligerum libr. 2. de emendatione temporum, titulo* ſpeciali *de anno Iudæorum nouitio*, & *Thomam Lydiatum*, cum pluribus impugnantem, *de variis annorum formis, cap. 19.*

§. III.

DE ANNO ET menſibus Ægyptiorum.

SYNOPSIS.

1 *Cur anni Ægyptiaci rationem ineat?* Auctor *aperit.*

2 *Ægyptiis præ ceteris annus varius & multiplex: & ratio redditur.*

3 *Ægyptiis fortè an annus fuit Lunaris. Et num. 4. quòd communi 360. dierum vſi fuerint. Et numer. 6. & 10.*

5 Herodotum *improbat, dum Ægyptios anni inuentores facit.*

7 *Ægyptij Thebani anno Solari vertenti vſi ſunt. Et num. 9. Alexandrini eundem habuerunt annum.*

11 *Annus communis Ægyptiorum ad Iulianum redactus fuit, & quo tempore.*

AB ISTIVS anni tractatione (quam ob id tantùm inimus, ne † anni & menſium Ægyptiorum 1
computationem omnium ferè præcipuam ſilentio inuoluere videamur) facile nos expediemus, quandoquidem neceſſaria non eſt ad menſium dimenſionis cognitionem, quam eruere & enodare curamus.

Et quidem inter alia primo loco illud adnotandum cenſemus, Ægy-
ptiis annum varium & multiplicem † 2
præ ceteris gentium fuiſſe, vt notant *Scaliger libr. 3. Pierius in Hieroglyphicis lib. 39. Theodorus Gaza de menſibus, tit.* περὶ ἑρμηνείας τῶν μηνῶν, vbi plura de menſibus Ægyptiorum adducit. Et ante iſtos *Cenſorinus de die natali, cap. 19.* Et quidem hoc à cauſa per nos *ſuprà* deſignata *in* § *1. num. 7.* eueniebat, quidquid aliud commentus fuerit *Scaliger ſupr.* Et inde menſtruus illis annus, vt à *Diodoro lib. 1. Biblioth. Hiſtoricæ*, & compluribus aliis ſcripſit *Lindembrogius ad Cenſorinum dict. c. 19.* & diximus in dict. §. 1. & proſequemur in *§. ſeq. num. 29.*

Et quidem cùm anni menſtrui bimeſtris, trimeſtris, & quadrimeſtris Ægyptiorum ratio nobis ſit, ex dictis *ſupr. §. 1. num. 7.* Lunaris certè integri
† duodecim menſibus in initio con- 3
ſtantis nec vllam ego inuenio.

¶ Cùm autem Ægyptij ab Hebræis (anni Lunaris ex dictis in *§. præcedenti* obſeruatoribus) plura deſumpſerint, ac clarè indicat inſignis cura *Ptolemæi in LXXII. Interpretum* verſio-

ne: multóque præſciór curioſitas libros quinque *Moſis* euoluendi in ſua natiua phraſi (de qua teſtatur *Genebr. r. l. lib. 2. Chronol.*) Cúmque hi idem Ægyptij à Chaldæis quibus annus itidem Lunaris in vſu, *Scalig. libr. 2.*) Arithmeticam & Aſtronomiam ab aduentu Abrahami didicerint, *Ioſeph. lib. 1. antiquit. cap. 9.* & demum cùm Ægyptij antiquiores duos Deos agnouerint omnium primos Solem & Lunam, *Diodor. d. lib. 1.* inde veroſimili adducor ſuſpicione, vt exiſtimem ipſis annum Lunarem à 12. menſes integratum in vſu fuiſſe.

Inter iſta dubia & fluitabunda hoc tamen certum eſt. Ægyptios ſcilicet anno communi 360. dierum conſtante, duodecimque menſibus æqualibus
4 † vſos, *Herodoto teſte libr. 2. ſeu in Euterpe*, ita dicente: *Quæ autem humanarum rerum ſunt, hæc ita referebant inter ſe conſtare: Omnium hominum primos Ægyptios annum comperiſſe, diſtinguentes eum in 12. temporum menſes: & hec comperiſſe ex aſtris. qui eò prudentiùs (vt mihi videtur) hoc agunt quàm Græci, quòd Græci quidem tertio quoque anno intercalarem menſem introducunt temporum gratia: Ægyptij verò numero tricenorum dierum, quibus duodecim menſes taxant, adijciunt quotannis quinos dies: vnde eis ratio circuli temporibus conſtat eodem redeuntis.* Et iuxta iſta intelligendus eſt *Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat.* dicens: *Primi Ægyptij annum in duodecim menſes diuiſerunt.*

Sed ille antiquus rerum enarrator (qui vana, futilia, & à vero aliena omnium maximè ſcriptis ſuis interſe-
5 rere conſueuit) damnandus, † & explodendus eſt, dum in prioribus propoſitis verbis adſerit, Ægyptios anni inuentores fuiſſe (quo miror Neotericos plures *Scaligeri μιμήτας*, & admiratores, & ante eos *Macrobium in Somni. Scipion. lib. 1.* adprobaſſe.) Eſt enim longè verius iſtos, ceteráſque gentes anni rationem, & dimenſionem ab Hebræis habuiſſe, vt clarè colligitur ex *Euſebio Chronicor. lib. priore, ſub princip.* & clariùs ex *Geneſ. cap. 1. verſu 14.* in præcitatis illis verbis §. ſuperiore: *Fiant luminaria in Firmamento Cæli, & diuidant diem ac noctem, & ſint in ſigna & tempora, &* DIES *&* ANNOS: & inſuper ex ratione & dinumeratione annorum Adæ, & ab eo deſcendentium per Moſem facta *Geneſ. cap. 5. & ſequentib.* iunctis his quæ tradidimus in *§. præcedenti* ex *numero 25.*

Cùm autem iſta adſerimus, ſimul concedimus, ab Ægyptiis Græcos anni menſiúmque rationem habuiſſe: quin & Solis, Lunæque & aliorum ſyderum motus didiciſſe, iuxta tradita ab *Strabone lib. vlt. Geographic. Ioſepho* diſertè *lib. 1. antiquit. cap. 6. Euſeb. lib. 10. de præpar. Euang. Clem. Alexand. d. libr. 1. Stromat. Diod. Siculo lib. 1. Biblioth. hiſtoricæ* (qui *Græcos ab AEgyptiis omnia cultiora ſacramenta mutuatos* adſerit, ob idque *Solonem* & *Draconem* multas itidem ab Ægyptiis leges deſumpſiſſe) Et poſt alios Neotericos notarunt *Natal. Comes lib. 4. Mythol. in princ. Theod. Gaza in lib. de menſibus, in tit. περὶ ἐνιαυτοῦ, e anno.* & huc & illuc ſuper hisce vagatus ac alter *Lucian. de Aſtrolog. tom. 2.*) demum quod attinet ad Aſtrologiam non negauit *Ioſeph. Scalig. in prioribus Prolegomenis ad M. Manilij Aſtronomica:* & diſertiùs ratus eſt *in notis ad eius librum* 1. Etenim AEgyptij omnium maximè Aſtrorum ſcientiæ dediti fuerunt, quia regione illa (teſte *Platone in Epinom.*) (*ſtellæ ſemper omnes clare cernuntur, & cæli adſpectum nubes & pluuiæ nō impediūt:* idémque notauit *Diodorus d. lib. 1.*

At opi-

6 At opinio *Herodoti* † (vt ad eum reuertamur) dum AEgyptiorum annum 360. diebus conſtitiſſe ait, & 12. menſibus tricenis æqualibus teſtatiſſima eſt, præſertim *Gemino in Apparentiis* & clariùs eam adſerit *Cenſorinus cap.* 18. & ſubinde *Macrobius libro* 1. *in Somn. Scip.* dicens: *AEgyptij tricenûm dierum omnes menſes habent, trecentorum ſexaginta tantùm dierum annum habent:* notat *Baſil. Legionen. de Agno ty. i. capit.* 7. *Vbbo Emmius rerum Chronologic. libro* 1. *titul. de menſibus.*

Dum autem idem *Herodotus* quinos dies quotannis additos adſeuerauit, nulla quadrantis mentione facta, clarè ſupponit eius AEgyptios rationem implurimùm non habuiſſe: & ita poſt multa deinde ſenſit *Scaliger de emendat. temporum, lib.* 3. *tit. de anno AEgyptiaco*, & *Pierius Valerian. in Hieroglyphic. libr.* 39. *Vbbo Emmius lib.* 1. *rerum Chronologic. tit. de annis.* & nouiſſimè *P. Poza in Elucid. libr.* 1. *in Iſagoge ad Chronolog. capite* 5. Sed hos omnes latuit huiuſce rei apertiſſima adſertio in *Gemino*, qui à prætermiſſione quadrantis annui feſta & ſacra AEgyptiorum per omnes anni tempeſtates aberraſſe adnotauit.

Dixi *implurimùm* AEgyptios quadrantis rationem non habuiſſe, vt 7 AEgyptios † Thebanos exciperem cum *Scaligero à Diodoro lib.* 1. *riore.* vbi priſcos Thebanos peculiari quodam modo annos & menſes compoſuiſſe ſcribit, diéſque non ad Lunæ, ſed ad Solis curſum diſpoſuiſſe, & tricenos cuique menſium adiudicaſſe, & duodecim exactis menſibus quinque dies cum quadrante ſuperaddidiſſe: & hac norma circulum anni Solis curſui reſpondentem abſoluiſſe.

Et ego addo *Strabonem* idipſum adſerentem *lib. vlt. Geograph. cap. vlt.* qui mihi †, explosſis *Heresbachio* & *Cauſabono*, ita Latiñè loquitur: *Thebani* 8 *AEgyptij Aſtronomia & Philoſophia dediti erant, maximè Sacerdotes. Et horum quidem proprium fuit anni dies non ad Lunam, ſed ad Solis motum æquare duodecim æqualibus tricenis menſibus, quinque deinde aliis diebus ad finem anni cuiuſque ſuperadditis. Cùm autem implemento totius anni aliquam integer particulam adcedere neceſſe eſſet, omnium dierum & annorum particulis ſimul iunctis, ſpatium quoddam temporis conflabant, quod vnum integrum vicentémque diem conſtituebat.*

Sed & illo eodem anno 365. diebus cum quadrante alterius conſtante, vſos fuiſſe AEgyptios Alexandrinos ego elicio à † *Dione Caſsio lib.* 43 ita 9 dicente: *Alexandrinus vnuſquiſque menſis triginta diebus conſtat. Deinde in ſingulos annos quinque dies adduntur. Cæſar verò & eos quinque dies, & duos inſuper alios, quos vni menſium detraxerat, reliquis menſibus coaptauit: diem quoque illam, quæ ex dierum quadrantibus efficitur, ad quartum quemque annum (ita vt in medio annis omiſſis) adpoſuit.* Idque clariùs indicant Græca illa originalia *Dionis* (quadrantis adiectionem aſſerentis) τὴν μὲν τοι μίαν τὴν ἐκ τῶν τεταρτημορίων συμπληρουμένην διὰ τεσσάρων καὶ αὐτὸς ἐτῶν ἐξήγαγεν, maximè expreſſa geminatione articuli τὴν, denotantis quadrantem tam in Alexandrino, quàm Iuliano anno exacto quadriennio ſuperaddi ſolitum vniformiter, cùm tamen intercalatio quinque dierum diuerſimodè fiat in Iuliano, vt *Dio* prædixerat. Cui addo *Theonem* inſignem Mathematicum, qui in ſuo commentario εἰς τοὺς προχείρους κανόνας ita diſertiſſimè *Dioni Caſsio* adcinit,

& præfata de quadrante Alexandrino comprobat: ἑξῆς λαμβάνεται ὁ τὸ μῆν καὶ ἡμέρα καθ' Αἰγυπτίους τὸν δὲ πάλιν τὸν τρόπον ἐπεὶ γὰρ ὁ καθ' Ἕλληνας, ἤτοι καθ' Ἀλεξανδρεῖς ἀναδιδόμενος ἡμῖν ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἐστὶ τξε δ´. ὁ δὲ καθ' Αἰγυπτίους, ὡς ἐφάμεν τξε μόνον. δῆλον ὡς ὅτι κατὰ τέσσαρα ἔτη ἡμέραν μίαν προσλαμβάνει ὁ καθ' Ἀλεξανδρείας, quæ ad ſenſum in Latina facio: *Deinceps menſes & dies hanc apud Ægyptios habent formam. Cùm enim apud Græcos & Alexandrinos ſimul annus ſit (vt nobis clare innoteſcit) 365. diebus & alterius quadrante conſtans, & Ægyptius communis annus 365. diebus tantùm integretur, inde manifeſtum fit quadriennio cuique exacto integrum naturalémque diem ex quadrantibus conflatam ab Alexandrinis adijci.* A quibus *Dionis* & *Theonis* nouè per nos expenſis firmè comprobabis quæ in propoſito *P. Poza dict. cap.* 5. ſua tantùm auctoritate, nudáque adſertione confirmat.

10 Annus ergo communis † & ciuilis Ægyptiacæ plagæ (Thebanis & Alexandrinis exceptis) 360. fuit dierum, additis inſuper aliis quinque, quo tempore & normâ retulerunt *Herodotus, Dio, Geminus, Macrob.* & alij *ſuprà* relati.

11 Et hic ſanè ad anni Solaris Iulianíque veram computationem † redactus ſubinde fuit poſt Actiacam victoriam, vt notabimus *infr.* §. 5. *numer.* 1.

Hæc de anno & menſibus Ægyptiorum dixiſſe ſit ſatis; & ſimul demonſtraſſe apud eos annum communem ciuilémque 360. dierum, menſes verò tricenarios fuiſſe, velut Hebræis, iuxta dicta in §. *præcedenti*: Græciſque & Romanis, ex dicendis in §§. *ſeqq.*

§. IV.

DE ANNO ET menſibus Græcorum.

SYNOPSIS.

1 *Apud Græcos annus Lunaris & Solaris in vſu fuit. Et num.* 30.

2 *Et communis* 360. *dierum, & tricenorum menſium.*

3 *Id probatur ex* Herodoto. *Et num.* 4. *ex* Heſiodo. *Et num.* 6. *ex* Plinio. *Et nu.* 7. *ex* Diogene Laërtio *in* Cleobulo: *& iterum & plenius in* Thalete. *Et nu.* 8. *in* Solone. *Et nu.* 9. *ex* Hippocrate *in diuerſi. locis. Et n.* 10. *ab aliis variis* Ariſtot. *Et n.* 11. *à* Polluce, Plutarcho, *&* Galeno. *Et num.* 12. *à* Gemino, Theone *&* Scholiaſte *antiquo* Ariſtophanis. *Et nu.* 13. *ab* Auguſtino *&* Epiph. Suida *&* Theod. Gaza. *Et n.* 14. *à* Cardinali Caietano, Scaligero, Bonauent. Petauio *&* Haruillæo.

5 Bonauentura *notatur.*

15 *Menſes triceni an Solares ſint? diſquiritur.*

16 Hippocrates, Ariſtoteles *& alij intelligendi ſunt de annis communibus, & menſibus tricenis.*

17 Doctor Sancta-Cruz *diuerſos menſes à* Galeno *parturitionibus accommodandos ſupponens, improbatur.*

18 Rodolphus Magiſter *impugnatur.*

9 Hippocrates *in lib. de ſeptimeſtr. partu illuſtratur. Et numero* 20. *&* 22.

21 Albericus Gentilis *refellitur.*

23 *Cauſa Hippocraticæ computationis à* Bonauentura *refertur & improbatur. Et num* 24. *alia adducitur.*

25 Hippocrates *menſibus communibus com-*

communiter fuit vſus.

26 *Cauſam cur* Hippocrat. *natos* 182. *die appellauerit ſeptimeſtres, adperitur.*

27 Solon, *qui trigeſimam diem menſis vltimam & primam eſſe voluit, declaratur. Et num.* 28.

29 *Græcanicorum menſium, maximè tricenorum progreſſus, aliáque traduntur.*

31 *Quomodo intelligendum quod dicitur, Græcos ad Lunam, Romanos ad Solem annum direxiſſe: & alia.*

32 Theodorus Gaza *Solem naturalem dominum anni & eius partium eſſe ait.*

33 Ioſephus Scaliger *impugnatur.*

34 *Concludit* Auctor *à præcedentibus annos communes Solares Græcorum 360. dierum fuiſſe, menſes verò 12. æquales tricenos.*

SI præfixo titulo exactã & reſpondentem ſcriptionem aptaremur, vix fieret, vt ab ea (integrum exigente tractatum) explicaremur. At percurrentes illa quæ noſtri propoſiti ſunt κὴ θήματος, & expromiſſum in fine §. præcedentis adimplentes. Primo
1 loco adnotamus, Græcis annum † Lunarem fuiſſe, vt ex Pythagora probat *Th. Lydiat. de var. annor. form. cap.* 12. & pleriſque itidem Solarem vertentem 365. dierũ cum ¼. vt innuit *Diog. Laert. in Thal.* expendendus *inf. n.* 7. Et mihi apertè probatur ex *Diod. lib.* 1. vbi, ab annorum forma Thebanorum antiquitatem commendans, ſimul cum illuſtri ſcientia Solis & Lunæ & aliorum ſyderum, vſúque tricenorum 12. menſium, & 5. dierum cum quadrante intercalatione, ſub ſit ἐμβολίμους ᾗ μῆνας οὐκ ἄγουσιν, οὐδ' ἡμέρας ὑφαιροῦσι, καθάπερ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων, *cuius intercalares Thebani non ducunt, nec dies aliquot ſubducunt, id quod Græcorum pleriſque in vſu eſt:* & ita ſentit *Hipp.* [Hippocrat.] *Augen.* licèt iſta non præuiderit, *libr.* 1. *de homin. partu, cap.* 7. Nec dicat aliquis, *Diodorum* annum menſéſque Iulianos in hiſce attẽdiſſe, cùm rem antiquiorem Thebanis, Græciſque pariter vſitatam deſcripſerit: qui ſi annorum & menſium ſui temporis rationem iniret, non *pleroſque*, ſed *omnes*, aut ferè vniuerſos Græcos annis illis & mẽſibus (præfatis Thebanorum conſimilibus) vſos adfirmaret. Demùm Græcis in vſu fuit annus Solaris communis 360. diebus tantùm conſtans. Et quidem hos annos à menſibus communibus tricenariis, adiectis ſubinde aliquibus appendicibus, & inſuper à Lunaribus medio menſe embolimo, integrabant, & tempeſtatibus æquabant, vt colligitur ex *Heſiodo*, qui *libr.* 1. *oper. ruſtic.* menſem Læneonem (qui poſtea apud *Plutarchum* Bœotis dictus eſt) circa brumæ Solſtitium ſemper contigiſſe ſubponit, quod niſi adhibita dierum intercalatione tempora peræquante fieri non potuiſſet; & probatur apertiùs ab *Herodoto*, *Cenſorino* & aliis inferiùs referendis.

Sed inter alia conſtitutiſſimum eſt 2
(vt prædiximus) annum † communem & ciuilem Græcorum 360. dierum, duodecimque menſibus æqualibus tricenis conſtare: quemadmodum apud Ægyptios, à quibus iſta ſumpſerunt (vt iam ex *Strabone* & aliis adnotauimus in §. *præced.*) quod
clarè probatur ex *Herodoto* † antiquiſ- 3
ſimo Hiſtoriæ parente in verbis expenſis in *d. §. præced.* & iterum, diſertiúſque *lib.* 1. ſiue *in Clio*, ita aiente: *Proponamus homini terminum vitæ ad ſeptuaginta annos, qui anni conſtant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, menſe intercalari non poſito; quòd ſi velis alternos iſtorum annorum addito menſe prolixiores fieri, vt tempora opportunè incidentia congruant, menſes quidem intercalares per annos ſeptua-*

Digitized by Google

probationem tricenorum æqualiúmque menſium à Thalete obſeruatorum: quem credere par eſt aliquo deſtinato tempore quinque dies ſuperſtites cum ¼. interſeri iuſſiſſe 360. diebus conflatis ex 12. illis menſibus æqualibus, ad implendum Solis vertentis integrum curſum.

At prædictam Thaletis menſium conſtitutionem, Solon eius ferè coętaneus (vt patet ex epiſtola Thaletis ad eum in *Diogene*) correxit ex cauſa adſignata à *Plutar. hom. infr. n.* 7 Etenim (... ἠξίωσε τ' Ἀθηναίοις τὰς ἡμέρας κατὰ σελήνην ἄγειν, ... *vt dies ſecundum Lunam agerent.* Quòd clarè ſubponit

8 † ante Solonis legem menſes alterius fuiſſe formæ, id eſt tricenarios æquales, ac eos inuenimus in *Heſiodo* & *Thalete* iam expenſis. Et huc certè reſpiciunt quotquot à lege Solonis in menſium conſtitutione ... ne deſignanda vſi ſunt plu... *Diogen.* κατὰ σελήνην *iuxta Lunam*, maximè antiquior *Thucydides* relatus ab *Scalig. lib.* 5. qui Athenienſis fuit, & legi Solonis vicinior. Non tamen probo *Lydiat* ſententiam d. c. 12. ſubponentis, à Solonis temporibus omnibus Græcis menſes ad Lunę curſum redactos: hoc enim longè aliter ſeſe habuit, vt videbimus *infr. num.* 29.

Subinde anni communis Græcorum prædicta computatio apertiſſimè comprobatur ex ſcriptis *Hippocratis* & *Ariſtotelis*, aliorúmque *inferius* referendorum.

¶ Et inſigniora ſanè inter alia *Hip-*

9 *pocratis* † loca veritatem iſtam præ ſe ferẽtia, aptioráque ſunt in *lib. de principiis*, vbi ſeptimeſtrem partum tres habere decades hebdomadum ait, ſeptuaginta id eſt diebus conſtantes, quæ 210. dies conficiunt. Si ergo ſeptimeſtris partus 210. dierum eſt, menſis quilibet 30. erit dierum: ſeptíes enim triginta prædictum 210. dierum numerum componunt, vt optimè arguit & infert *Horatius Augen. de homin. partu, lib.* 1. *cap.* 7. Præterea in *eod. lib.* id ipſum denotauit *Hippocrat.* verbis quibuſdam obſcuris à *Bonauentura* ſubtiliter explicatis & emendatis *lib.* 7. *de octomeſt. partu cap.* 70. Et demùm id clariùs expreſſit dicto *lib. de principiis, ad finem.* vbi partum 280. dierum nouem menſium eſſe ait, & decem inſuper dierum, quod menſibus tantùm tricenis conuenit: ait enim, *Nouem verò menſium & decem dierum partus fit, & viuit, & habet ad hebdomadas numerum exactum: quatuor enim denarij hebdomadum dies ſunt ducenti & octoginta: in denarium autem hebdomadum ſeptuaginta dies incurrunt.*

Secundò, idem *Hippocrates lib.* 2. *Epidem. ſect.* 3. nouem Gręcanicos menſes 270. diebus cõſtare ait, verbis quidem illis diſertis: *Et ad ſeptuaginta ac ducentos dies Græci menſes fiunt ſcilicet nouem.*

Tertiò, in *libro de ſeptimeſtri partu* ſexto quadragenario octauum menſem terminari ait, quod clarè ſubponit in quoque menſe tricenam dierum quantitatem.

Quartò, is ipſe *Hippocrates* varia partus tempora dinumerans in *libro de alimentis* pro ſeptem menſibus dies 210. poſuit, pro octo 240. adſignauit: decem demum menſibus dies 300. adcommodauit.

Quintò, eodem loci dies tres partem decimam menſis eſſe ſcribit, dicens: *Tres verò dies pars menſis decima ſunt*, quòd niſi menſes tricenarios facias, ſuſtineri nec vllo modo poſſet: & hoc inſuper ipſum apertè confirmatur ab aliis eiuſdem *Hippocratis* notatis *infr. n.* 25.

Prædicta etiam clarè comprobabis ex *Ariſtotele* † varius in locis idem 10

adſerente. Primò in *lib.6. de hiſtor. animal. cap.20.* hoc euidenter expreſſit dicens: *Gerunt Laconicæ vterum parte ſexta anni, hoc eſt ſexaginta diebus, aut vno vel altero, plus minúſve*: & mox: *Sunt quæ parte quinta anni vterum ferant, hoc eſt duobus & ſeptuaginta diebus, quarum catelli duodecim diebus luce carent: nonnullæ quarta parte anni, hoc eſt tribus menſibus ferunt.*

Quòd ſi dicas, verba illa *Ariſtotelis, Plus minúſve* denotare 60. diebus duos menſes perfectè & abſolutè non integrari, idémque dicendum de ceteris menſibus ab *Ariſtot.* relatis *d.c.* 20. iuxta regulam *tex. in l. Publia 26. §. fin. D. depoſiti. Menoch. de arbitrar. caſu 155. ex num.4.*) Reſpond. hanc conſiderationem, ſiue euaſionem nullius eſſe momenti; nam verba illa: *Plus minúſve*, non appellant, vt aiunt Logici, ſuper deſignatione quotæ partis menſium (quos 30. diebus tantùm, non plus minúſve conſtare iam clarè deſignauerat *Philoſophus*) ſed ſuper tempore partus canum Laconicarum, & aliarum; ac ſi dixiſſet, eas duobus menſibus integris & perfectis (60. diebus conſtantibus) plus minúſve vterum gerere, id eſt 59. aut 61. diebus: id quod euidentiùs patebit attendenti originale Græcum, καὶ ἄρα μιᾷ ἢ δυοῖν ἢ τρισὶ πλείονας ἡμέρας καὶ ἐλάττους μιᾷ, id eſt, *Vno, duobus, tribuſve plus diebus, aut vno minùs*, prædictorum ſcilicet dierum ſexaginta.

Secundò prædicta probantur ab eodem *Ariſt. lib. 7. eiuſdem hiſtor. cap. 3.* vbi cùm plura de articulatione diſſeruiſſet, tribus menſibus dies 90. tribuit.

Tertiò id expreſſiùs edixerat *lib. 2. dict. hiſtor. animal. c. 17.* ait enim: *Coſtæ totidem quot dies menſem integrum complent, ſingulis enim tricenæ.*

Iſtis ſubiunge noſtræ ſententiæ diſertiorem † fautorem *Iulium Pollucem* 11 (qui Athenis docuit ſub Commodo) is enim *lib. 1. Onomaſt. cap. 7.* annum 12. menſium tempus eſſe, & Solis reſolutione, ſeu circuitu perfici edocuit his verbis: ἐνιαυτὸς, ἔτος δωδεκάμηνος χρόνος, ἡλίου περίοδος. Et vltra progreſſus *eod. cap.* agens de diuiſione vniuſcuiuſque menſis inter alia ait: *Nouem dies menſi ſupereſſe poſt viceſimam primam*: & ſic ſimiliter à prima vſque ad triceſimam: & mox, *Diuidenti, inquit, menſem in tres partes, tertia eius pars* δεχήμερος *dicitur.* Quæ omnia planè pleneque concludunt, Græcis ferè in vniuerſum menſes tricenos fuiſſe, & diem vltimam (quam Attici ἕνην καὶ νέαν vocant, vt diximus *ſuprà ex numer. 4.* & notabimus *infrà à num. 27.*) *triceſimam* ab iiſdem appellari.

Præterea noſtris adſtipulatur *Plutarch. in Alexand.* & *in Camil.* expenſus ab *Scaligero*.

Nec minus *Galen. lib. 1. de morb. popularibus* ita ediſſerens: *Ceterùm non ſunt pro ratione Lunæ menſes ſubducendi, quod multis Græciæ ciuitatibus eſt ſolemne*: & mox aliis diuerſis illius *libri* 1. locis. Quòd ſi liber *Galeni de annuo tempore* extaret (cuius & ipſe meminit *lib. 3 prædict.* & paſſim *in lib. de morb. vagant.*) hoc certè nobis apertiùs conſtaret, ac innuunt eius verba proximè expenſa. Fateor *Galenum in comment. de ſeptimeſt. partu*, & *lib. 2. de diebus decret. cap. 2.* & alibi parturitiones humanas menſibus Lunaribus 29. dierum & dimidij dimenſum fuiſſe: at hoc nihil nobis obſtat, imò clarè prædicta comprobat, iſtúmque (Ἀρχιατρὸν ad imitationem *Hippocratis* communis Magiſtri) nunc menſibus Lunaribus, nunc Solaribus communibus, prout ſeſe res offerebat, aut exigebat, vſum: etſi ſemper frequentior fuerit ſupputatio per menſes tricenos

Sola-

Solares facta, qua ſola ceteri ferè deinceps fuerunt vſi, vt notat *Peramatus de hom:nis procreatione.* .43.

Prædictis adde melioris adhuc æui ſubſequentes Auctores, primùm *Geminum* † qui in *Apparentiis* Ægyptiorum & priſcorum omnium Græcorum ante Solonem menſes concinentes deſignans, ita ait de antiquis illis Græci- οἱ μὲν ἀρχαῖοι τοὺς μῆνας τριακονθημέρους ἦγον, τοὺς δ' ἐμβολίμους παρ' ἐνιαυτόν, *cetere. Græci menſes tricenarios agebant, & ſimul dies intercalares, vt annum Solis curſui coæquarent*: & idem alibi *eod. lib.* ita diſertiùs ait: τῶν μὲν μηνῶν λέγομαι τῶν ἡμέρων λ' τὸν δ' ἐνιαυτὸν ἡμέρων τξε ¼ ... *ſ as triginta dierum ... annum 365 cum quadrante.* Deinde *Theon* relatus & expenſus in § *praced. num.9.* hæc noſtra adſtruit, dum Græcorum & Alexandrinorum Ægyptiorum annos conſimiles facit. Sed & *Scholiaſtes* antiquus *Ariſtophanis* Græcis omnibus (Athenienſibus exceptis legem Solonis obſeruantibus) menſes tricenos fuiſſe clarè demonſtrat in verbis referendis *num.29.*

12

Noſtris itidem adcinunt inſignes Eccleſiæ Doctores *Auguſtin.*† *& Epiphan.* ille *lib.4. de Trinit. c.4. & lib.15. de ciuit. Dei, c.14.* iunctis ab eo traditis *lib.12. c.10.* vbi tricenorum menſium apud veteres vſum confirmat (quidquid aliàs de Lunæ curſus ſpatio ſubpoſuerit) iſte *lib.3. hæreſi 51.* vbi menſes Græcanicos communes & Athenienſes Romanis conſimiles facit. Et ſubinde clariùs denotauit *Suidas* in voce ...

13

Et demùm pro menſibus iſtis tricenis annóque communi Græcorum ſtant plures Neoterici iſta tractantes, maximè *Theod. Gaza in libr. de menſibus tit.* Περὶ ἑρμηνείας τῶν μηνῶν, ſiue *de menſium interpretatione* (vbi menſes iſtos tricenarios πλήρεις appellat, id eſt plenos, ad differentiam menſis tricenarij Solonis, in quo, vt prædiximus, tricesima dies ἕνη καὶ νέα appellabatur, ex cauſa *inferius num. 28.* adſignanda) Cardinalis † *Caietanus* (vir ſanè eruditionis eximiæ) in verbis per nos expenſis *su. rà ... § 2 Bonauentura* variis capitibus dict. *... 7. Scalig.* latè *lib.1. de emendat. temporum. Merſil. ... agnat. lib.4. variar. ... obſeruationum. caput.4.* & nouiſſimi *Dionyſius Petauius in notis ad hæreſ.51. Epiphany* & *Henricus Harnillaus in Iſagog. Chronolog. diffi- cult.10. in princip. verſi. Porro.* Vbi annum & menſes iſtos non *Lunare* ſed *Solare* † vocitandos ab aliis elicit: nos autem ſtrictè rem tractantes diiudicamus nec Solares, nec Lunares eſſe, ſed *ciuiles* & artificiales, iuxta notata *ſuprà hoc cap. § 1. num.9.* quamuis communem eloquutionem ſequuti *Solarium* nomine eos interdum inſigniuerimus, & Solaribus ſemper adcenſendos exiſtimamus, vt quibus propiùs adcedunt. 14 15

A dictis ergo quàm euidentiſſimum fit, *Hippocratem* & *Ariſtotelem*, † aliósque Græcos Medicos & Philoſophos (quorum ſcriptis omni & menſium ratio & mentio eſt) quod attinet ad cauſam grauidationis & humani partus communiter intelligendos eſſe de anno iſto communi 360. dierum, menſibúſque tricenis & æqualibus, vt poſt *Bonauenturam ſupr.* & alios nouè adnotauit *Andreas Laurentius de hiſtoria anatomica lib 8. cap. 9.* A quibus (vt hæc obiter dicam) venit refellendus † *Doctor Sancta-Cruz,* quiſ. *per text. 71. ... libr. de Hippocrat. Philoſoph.* ex præceptore *Galeno* putauit, menſ. s Lunares adcommodandos decimeſtri partui, Solares nonomeſtri, vt inde in idem recidant: quod ſanè longè deuiat à vera ſententia *Hippocratis*, *Ariſtotelis* & aliorum *ſuprà* relatorum. Velut conſimi- 16 17

18 lis conciliatio à *Rodolpho Magiſtro* † tradita *in libello de limitib. partus humani, ſect. 2. cap. 8.*

Sed dictis grauiter obſtare vide-
19 tur ille ipſe *Hippocrates* † in prioribus verbis *lib. de ſeptimeſtri partu*, dicens: *Porrò ſeptimeſtres ſiunt ex diebus 182. & parte quæ ſupereſt: ſi enim ex primo menſe quindecim dies computaueris, quinque verò menſium dies 247. cum dimidio (ſiquidem vnde ſexaginta diebus proximè duo menſes integrantur) his inquam ſic numeratis ad ſeptimum menſem conſtituendum ſuperſunt dies plures quàm viginti, cum adhuc diei parte parti quota addita adiungenda relinquatur. At hæc ſumma dimidium annum conficit.* Quę difficillima verba adeò quorumdam Medicorum ingenia torſerunt, vt exiſtimauerint, librum *de ſeptimeſtri partu* non fuiſſe *Hippocratis*: quod ſanè contrariatur *Galeni* ſententiæ eum commentantis, & Iuriſconſultorum *Pauli* & *Vlpiani* adſertionibus (eo tempore emiſſis, quo Romæ & Athenis litteræ adhuc florebant) in *l. ſeptimo menſe. D. de ſtatu hominum*, & in *l. inteſtato § fin. D. de ſuis & legitim. hered.*

Nec prædictæ difficultati (verbis illis præcipuè conſiſtenti: *Si enim ex primo menſe quindecim dies computaueris, &c.*) plenè obcurrit *Galenus in commentar.* ad dictum *librum de ſeptimeſt. partu* id tantùm concludens, quinque menſes integros, & duorum maiorem partem 182. diebus & 15. horis conſtare. Quis enim hoc negauit in Lunaribus, de quibus *Galenus* ibi poſt *Hippocratem* loquitur, quando & in tricenis hæc eadem propoſitio vera eſt?

Nec feliciùs eam diſſoluit *Andreas*
20 *Laurentius* † *lib. 8. de hiſtoria anatomica cap. 9.* ſi conſideraueris, *Hippocratem* perquàm manifeſtè in computatione dicto *lib. de ſeptimeſtri partu* facta menſibus Lunaribus vſum: ait enim, quinque menſes centum quadraginta quinque diebus & dimidio conſtare, quæ ſanè ſumma quinque menſes Lunares, 29. & 30. dierum alternorum, vel 29. cum dimidio facit.

Et hac ſanè motus cauſa † (vt hæc 21
noſtra non omittam) *Alberic. Gentil.* ſectarius *in libello de diuerſis temporum appellationibus, cap. 4.* magna audacia & fiducia (vt iſti adſolent) Medicos & Iuriſconſultos intelligendos ait de menſibus Lunaribus: & *Cuiacium* reprehendit, qui in *notis ad Iulium Paulum lib. 4. Sententiarum tit. 9.* menſes (de quibus *Paulus* ibi, & in d. *l. ſeptimo menſe. D. de ſtatu hominum*, & *Vlpianus* in d. *l. inteſtato. § fin. D. de ſuis & legitim. heredib.*) triginta dierum eſſe dixit: quod quàm falſum, ſit in *ſequenti §.* clariùs apparebit.

Sed age num, & *Hippocratis* verum illorum verborum ſenſum: *Si enim ex primo menſe, &c.* à multiloquio *Bonauenturæ* in dict. *libro 7. cap. 10. & ſequentib.* vindica, qui in ſumma *Hippocratem* de menſibus Lunaribus loquutum ſecurè & verè ratus † eſt: & ſi- 22
mul ſeptimeſtres (qui implurimùm circa plenilunium concipiuntur) maiorem inde illius menſis & ſeptimi partem inſumere diſertè adſerit; etiam ſi media anni parte tantùm, id eſt 182. diebus & 15. horis editi fuerint.

Et ſanè ab his ipſis planè colliges, valde aberraſſe eundem † *Bonauenturam*, dum dicto *libro 7. cap. 12.* ita ait: *Hinc verò cauſa elucet, cur ciuilem Lunarem menſem hoc loco ipſe recipiat. qui minor eſt quàm menſis tricenarius, id enim facit, tum quia huiuſmodi menſis in vſu erat apud Græcos, tum maximè, quia hac recepta menſis quantitate plures dies de primo, & ſeptimo veniunt in computationem dimidij anni ratione: ſi*

enim

eiuſmenſes tricenarios accepiſſe: , non ampliùs quàm ſexdecim dies de primo & ſeptimo ſumere potuiſſet; qui etſi ſatis fuiſſent ad ſeptimeſtrem conſtituendum, cùm maiorem illorum partem contineant, id tamen non adeò clarè probare videbantur. Sed horum verborum prima ratio nil concludit, cùm *Hippocrates* ferè ſemper vſus fuerit menſibus tricenis, vt clarè comprobant diuerſa eius loca per nos *ſuprà* expenſa. At ſecunda inanis eſt: quid enim certius & conſtantius dici, aut excogitari potuit, quà 15. dies primi menſis cum 150. quinque ſequentium, & 16 ſeptimi menſis 182. dies integrare: & ſimul prædictos 16 dies maiorem primi ſeptimique menſis partem inſumere?

24 Vide tu dic, † ex quo *Hippocrates* plenilunij ratione, vt prædiximus, habita tempus illud 182. dierum & 15. horarum (ſeptimeſtribus ſufficiens) dimenſus fuit, & conſequenter vſus eſt dinumeratione à decima quinta die menſis incipiente & continente maiorem menſis Lunaris partem, eum inde coactum fuiſſe Lunarium menſium ſequi rationem: velùt in *libro de octomeſtri partu prope finem*, vbi à ratione menſium Lunarium, edita [illegible] 280. die vndecimum menſem attigere ait, ex dicendis & enodandis latiùs in *cap. ſeq.* Et iiſdem ſanè motus cauſis (vt hæc obiter dicam) *Cicero libr. 2. de natura Deorum* menſium Lunarium in parturitionibus (Lunæ curſibus matureſcentibus) meminit.

25 Cùm autem præfata ceſſabant, † *Hippocratem* communium menſium tricenorum computatione vſum ex præcitatis eius verbis non ineptè elici puto conſideranti duo cum *Bonauentura ſupr. cap. 13.* quorum primum eſt, ſapientiſſimum iſtum Senem velut ſtylo inſolito aut nouo Lunarium menſium rationem iniiſſe: ait enim: *Si pro quinque menſibus computaueris dies* 147. non certè inquit ita ſemper computationem ineundam eſſe, *ſed ſi computaueris*, id eſt menſibus Lunaribus vſus fueris. Secundo loco valde notandum eſt in iiſdemmet verbis tricenorum menſium meminiſſe, quando ex 60. diebus vno deficiente quamproximè duos perfi[illegible] menſes aſſeuerauit dicen[illegible] ἐν γὰρ ἑξήκοντα μιῆς δεούσης ἡμέρας (ſubaudi [illegible] λογι-ζομεν [illegible] & i[n]fluens) ἐγγύτατα δύο μῆνες ἐκτελοῦνται. Atque [illegible] iiſdem [illegible] *ſupr.* ex, enim *Hippocratem* dimidium anni ex [illegible]. diebus & horis 15. conflari aſſeruiſſe, quod ad annum tantùm Solarem referri poteſt, vt notat *Augen. de homin. part. lib. 1. cap.* 7. Sed & paulò inferiùs in eod. *lib. de ſeptimeſt. par.* ſextum quadragenarium (quod 240. diebus conſtat) octauum menſem terminare ait *Hippocrates*, quod tricenariis menſibus tantùm aptari poteſt, vt notauimus *ſupr. num.* 9. quandoquidem 30. dies ducti per 40 efficiunt dictos 240. ſexti quadragenarij.

Quod autem in cauſa † fuerit, cur 26 tam anxio multiloquio *Hippocrates* ſeptimeſtres appellauerit natos 182. die cum 15. horis latè aperuit *Bonauent. ſupr. d. cap.* 14 Nobis autem ſat ſit ab ipſo velut per indicem demonſtraſſe verum ſenſum illorum verborum *Hippocratis*. & ſimul euiciſſe *eum* ferè ſemper intelligendum de menſibus tricenis. Deque Lunaribus eò loci loquutum ob ſpecialem cauſam *ſupr.* expenſam.

Subhæc à Nouatoribus quibuſdam, & impugnatoribus communis vſus menſis tricenarij apud Græcos expendi ſolet † illud *Plutarchi in S. Lune:* 27 *His igitur peractis, cùm animaduertiſſet*

Solon diſproportionem menſium, & commutationem, varietatémque Lunæ, quæ neque in Occaſu, neque in Ortu cum Sole conueniret, ſed eadem plerumque die & adſequeretur Solem, & præteriret eum, ſtatuit triceſimam & vltimam appellari: eiuſque partem ante congreſſum Lunæ cum Sole, finito menſi, & quæ ſupereſſet, venienti atque inſtanti menſi deberi arbitratus eſt. Quò tendunt & illa *Diogen. Laer. in lib.1. in Solone*, expenſa *ſup. n.*7 à quibus & aliis conſimilibus ex *Sol*[illegible] 30 apud *Præteum* ἔνην καὶ νέαν καλεῖσθαι.

Sed hæc omnia noſtram potiùs ſententiam obfirmant, vt euicimus *ſup. r. nū.*8. Et ibi dictis nunc adde, menſem ex lege *Solonis*, Athenienſibus indita, innouatum deinceps illis in vſu fuiſſe quo ad vſurarum præſtationes & terminos iudiciorum aliáque ciuilia, vti facilè quiſque colliget ex *Ariſtophane* in Νεφέλαις *actu* 4. *ſce.* 1. Qui eodem *actu ſce.*4. hanc nouam *Solonis* ſanctionem facetè irriſit, & ab ea enatam iudicum auaritiam notauit.

28 At hinc autem & poſt † legem *Solonis* menſis vltima dies *triceſima* appellabatur ex *Plutarcho* & *Ariſtoph. ſup. d. ſce.*1. & eius *Interprete* antiquo ibi dicente: οὕτω γὰρ Ἀθηναῖοι ἔλεγον, οὐ προσιθέντες, ἀλλ' ἀφαιροῦντες, καὶ ἀναλύοντες μέχρι τριακάδος. Licèt enim diminuta [illegible] à *Solone* dies ille triceſimus cùm idem vltimus eſſet menſis exacti, & primus ſimul inſequentis, vt denotant illa, ἔνη καὶ νέα (quæ pro eodem malè vſurpabat *Bonauent.* relatus & exploſus *ſupr. num.*5.) clarè tamen ab hiſdem demonſtratur τριακοστὴν [illegible] *ſi unam diem* ἔνην τε καὶ νέαν [illegible] ex ratione Scholiaſtis [illegible] vbi proximè: ἐπεὶ μετέχει τῆς τε παλαιᾶς καὶ τῆς νέου φωτός, [illegible] *componitur*: id quod mirè comprobat *Marcus Varro de re ruſtic. c.* 37. dicens: *Dies Lunares quoque obſeruandi: qui quodammodo bipartiti, quòd à noua Luna creſcit ad plenam, & inde rurſus ad nouam Lunam decreſcit, quòd venit ad intermenſtruum: e quo die dicitur Luna eſſe extrema & prima, à quo eum diem Athenis appellant* ἔνην καὶ νέαν τριακάδα. Et *Theodor. Gaz.* [illegible] *Ariſtophanis* & [illegible] *Interpretans* [illegible] *ſi* [illegible] ἐλθεῖν [illegible] τὰς τῆς μηνὸς ἡμέρας. [illegible] Νέαν δὲ τὴν ἀρχὴν [illegible] τῆς σελήνης [illegible] τὸ φῶς, [illegible] *ſemper inuenitur in Luna*. Et ab iiſdem facilè excludes quæ circa interpretationem dictorum verborum ἔνη καὶ νέα nouè comminiſcitur *Haruil. in Iſagoge Chronol. lib.1. artic.* 10. *difſic.*9. *ad finem.*

Vt autem præfata Solonis cum tota † ſimul Græcanici anni hiſtorica ſerie deinceps penitius percipiantur ſequentia ab Auctoribus iam relatis reſumenda & conſtituenda duco. Primùm antiquiſſimos omnium gentium (exceptis Iudæis) varios à ſyderum naturalibus curſibus annos obſeruaſſe, vt inde tot illis anni potuerint eſſe, quot ſunt ſyderum periodi, vt diximus in §.1. Cùmque Solis & Lunæ curſus omnium maximè attenderent, inde ab horum duorum præcipuorū ſyderum reuolutione annos ſuos. i. temporum dimenſiones præcipuè conſtituiſſe par eſt credere: idémque in cauſa fuiſſe anno Ægyptiorum vnius tantùm menſis in *Scalig. lib.1. emend.* & in noſtris *ſupr. d.* §.1. & 3. vti prædicta percurrens notat *Haruill. lib.1. Iſag. Chron. difficult.* 10. *in princ.* ſed & annum Solis Ægyptios omnium primos iiſdem illis temporibus obſeruaſſe argumento velut euidenti ſunt, quæ de anno 360. dierum & 12. menſibus tricenis edocuit *Herodotus* 29

*dotus lib.*1.*&* 2.relatus *ſupr.nu.*3.

Secundò conſtituo, primos Græcos in anni & menſium ὥραις, & temporibus deſignandis nutabundos valdè fuiſſe. eiſq; omnium priorem *Thaletem* (ab Ægyptiis forteàn edoctum, iuxta notata in §. *præced.*) anni periodum demonſtraſſe & præfiniiſſe, & menſes 12.tricenos æquales ei aptaſſe, vt ex *Diogene in eius vita* iam *ſup*.relato *nu*.7.videtur collig. Ni mauis anni Solaris communis 360 dierum cōſtitutioni eos deſeruiſſe. quod verius puto ex *Herodoto* relato *ſ. p.* 1.3. à quo planè colligo priſcis Græcis menſes iſtos tricenos ciuiles & communiores fuiſſe.

Tertiò animaduertendum duco, prædictos menſes tricenos æquales communes Solis & Lunæ curſibus perquam proximos Solonem, dum Athenis ageret, à Lunæ curſu deuios inueniſſe: & Lunam itidem non ſemper cum Sole concurrere, quinimò eadem ſæpè die Solem adſequi eúmque præterire: qua de cauſa (diſertis verbis expreſſa à *Plutarcho* relato *ſup. nu.*27.) idem *Solo* Atheniensium Archon menſium κατὰ σελήνην, i. Lunæ curſui adaptatorum ciuilem vſum hiſdem ſuaſit, vt clarè indicant illa *Diogenis in eius vita* expenſa *ſup.nu.*27. quæ ſimul præ ſe ferunt, Solonem (quod miror nullum eorum,quos viderim, adnotaſſe) nil noui ex voluntate in anno Solari Thaletis conſtituiſſe,quin potius ipſum,& alios deinceps menſes illos Lunares eidem coæquare mediis intercalationibus (de quibus illicò agemus) conatos fuiſſe: & quidem incaſſum, cùm nec menſis Lunaris exacta dimenſio ſit à Solone excogitata, & quædam adhuc quoquam menſe poſt 29.dies & ½. ſcrupula horæ ſuperſint à Mathematicis etiam antiquis obſeruata.

Quartò,his vnum valde notãdum, & maximè huius propoſiti ſubiicio, Græcis omnibus (*omnes* dico, vt Athenienſes ſimul comprehendam) & poſt legem Solonis annum 360. dierum adhuc communem popularem fuiſſe, vt clarè probatur ex *Diogene in Cleobulo*, & à *Plinio lib.*34. c.6. relatis *ſup.num* 6.*&* 7.ſi ibi contenta iterum expēderis & ſimul adnotaueris Cleobulum & Demetrium Athenienſes & Solone poſteriores fuiſſe.

Quintò noto, temporibus Thaletis ſimilque inſequentibus omnes Græcos (Athenienſibus exceptis) duodecim menſes tricenarios Solis curſui variis modis, media intercalatione. adæquare curaſſe, indéque in magnos prolapſos errores: nam vtaperrè ſubponit *Herodot. lib. priore* relatus *ſup. num.*3.alternis annis. i.biennio exacto,menſis tricenus ſolidus aliquando fuit interſertus, vt inde annus communis 360.dierum à duodenis menſibus tricenis cōflatus ipſo *Herodoto* teſte ad 375.dies, cum 15. dimidij menſis additij, ſcēderet(quid quid dixerit *Lydia*. *de* *var*. *annorum form.c.*12.vbi putat illum exundanti,vel ſubpoſititiè loquutum) etenim *Herodotus* Græcos hac intercalatione ad æquandas tempeſtates vſos fuiſſe expreſsè adſerit, & eodem loci: Ab his,in confictâ Solonis perſona (dum Lydiæ apud Creſſum Regem degeret) ab *Herodoto* enarratis, is ipſe *libr. ſ q.*ad aliam Grecorum deſcendit intercalationem,quam *tertio quoque anno* fieri dixit in verbis per nos expenſis in *præcedenti §.num.*4 id eſt exacto triennio vt clarè indicant illa Græca, διὰ τρίτου ἔτεος: etenim propoſitio illa διὰ regens genitiuum caſum rem tranſactam & exactam denotat vt διὰ χρόνου *poſt multum temporis*, διὰ πέντε ἐτῶν *poſt quinque annos*, & ſic διὰ τρίτου ἔτεος *tranſactum triennium* demonſtrat. ... t inde valde aberrauerint qui eandem

vtrobique intercalationem (alternis ſcilicet annis accommodatam) ab *Herodoto* deſignari rati fuerunt: etenim ſecunda διὰ τρίτου ἔτους ad reformationem primæ bienn[illegible] indubiè facta fuit: quæ cùm certa & apta verè non fuerit, ab annuo tamen curſu minùs certè aberrauit. At intercalationes iſtas *Herodoti* temporibus vigêtes cum ſubſequuti Græci immutarunt, & meliore Ægyptiorum quinque appendices dies in fine cuiuſq; anni adiiciente (adnotata in *§. præcedenti*, & ab *Herodoto* laudata d. *lib.* 2. ſeu *in Euterpe*) ipſos impoſterum vſos, imò & exactiore Alexandrinorum quinque dierum cum quadrante, clarè percipies à *Diodoro Biblioth. hiſtor. lib. priore* relato *ſupr. num.* 1. cuius generalia verba ibi expenſa Solarium & Lunarium menſium intercalationem planè reſpiciunt.

Quod verò ad menſes Lunares attinet eos Solonem Athenienſibus anno peræquare contendiſſe par eſt credere: & inde iſti, & ſi qui alij fuêre, qui menſes Lunares ciuiles habuerint (deſignati à *Cenſorini* verbis illis *cap.* 18 *Veteres in Græcia ciuitates*,) Trieteride prius (quę re vera Diëteris) poſtea Tetraëteride, & ſubinde maximéque Octaëteride, ſeu Encäteride vſi ſunt in menſium duodecim Lunarium prædictorum cum Solis curſu peræquationibus, teſte *Cenſorino ſupr.* & itidem *Gemino* conſimilium ferè intercalationum enarratore cum *Diodoro d. lib.* 1.

Ab his facilè dignoſces magnos *Scaligeri* & ceterorum lapſus, qui menſium Lunarium vnicam & firmam intercalationem omnibus Græcis eodem tempore vſitatam ſubpoſuerunt. in quo dupliciter ſanè aberrarunt. Primò, dum intercalationes aliquot diuerſis temporibus admiſſas, voluerunt fixas fuiſſe contra *Cenſorinum*: à quo tantas támque varias percipere potuerunt: & ſola Octaëteride Græcos diu perſtitiſſe. Secundò, dum vniuerſæ Græciæ vnam & eandem cauſam faciunt, quandoquidem apud ſolos Athenienſes inuenimus menſes Lunares ex *Solone* ciuiles fuiſſe, quo tempore ceteris Græcis triceni in vſu erant, vt clarè percipitur ex *Gemino*, *Theone* & aliis iam expenſis *ſupr. num.* 11. *&* 12. & omnium diſertius Auctor ignotus argumenti *orationis Demoſthenianæ aduerſus Androtionem* expreſſit dicens: ἴσιον ὅτι οὐκ ἐψήφιζον οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς μῆνας κατὰ τὸν ἡλιακὸν δρόμον, ὡς ἡμεῖς ἀλλὰ κατὰ τὸν σεληνιακόν, *Sciendum eſt, menſes ab Athenienſibus non ad Solis, vt à nobis, ſed ad Lunæ curſum ſubputari* (quamuis ipſe ἀγνώστος, vt qui rerum Atticarum ἀγνόητος, annos itidem Lunares ciuiles illi in Athenienſibus malè ibidem adcommodarit) Eius verò priora, quæ propoſita remanent, aptè confirmat vetus *Scholiaſtes* Ariſtophanis relatus *numero præcedenti* qui cùm ab ἕνη καὶ νέα induceret ad νουμηνίαν, ſub οὕτω γὰρ Ἀθηναῖοις ὃ παρὰ ἡμῖν τριακάς, quaſi diceret. *Dies menſis Athenienſium vltima* (quæ à vetere & noua ſimul Luna componitur) *à nobis eſt trigeſima tantùm menſis exacti*. Quò inſuper tendunt illa *Varronis* relati *num. præcedenti*. *A quo eum diem Athenis appellant* ἕνην καὶ νέαν τριακάδα, quaſi aliud eſſet in ceteris Græciæ plagis: in quibus Lunarium menſium vſus ad aſtrorum ſcientiam vigebat, vt colligitur ex ſcriptis *Ptolemæi*, & ſubſequentium Græcorum Aſtronomorum. Quin & Athenienſes poſt Solonem menſibus tricenis communiter vſos in rebus maximè Naturalibus, Medicíſque deſignandis comprobatur apertè ex *Hippocrate*, *Ariſtotele*, & aliis *ſuprà* relatis ex *num.* 9.

Et iſthæc, ni fallor, anni menſiúmque

quę formæ fuerunt apud Græcos, vſque dum Iulianum annum admiſerunt. Quin & eo admiſſo Lunarium & tricenorum ſubinde menſium ratio illis adhuc erat in aliis extra ciuilia, & maximè in concernentibus aſtrorum & rerum naturalium ſcientiam, vt prædiximus, & clarè colligitur ex *Polluce, Gemino*, & ceteris *ſup.* relatis tricenorum & ſimul Lunarium menſium rationem & mentionem ſæpè & ſæpiùs poſt annum & menſem Iulianum refricantibus.

Hæc nobis in re illa adeò obſcura, & vſque dum indiſcreta occurrunt, quæ fortè aliis eadem latiùs tractaturis in cauſa erunt exactiùs illa diſquirendi & illuſtrandi: cùm & ipſis noſtram diligentiam in tot melioris notæ perquirendis Auctoribus (annum Græcum communem 360. dierum & menſes 12. tricenos adſtruentibus) & in diſtinctione temporum, & Græciæ regionum (Græcanicorum menſium antiquorum veram dignoſin eruente) non diſplicituram ſperemus.

Demus igitur rigidis quibuſque, &
30 tenacioribus menſis Lunaris † Græcanici propugnatoribus eum magnopere Græcis in vſu fuiſſe (vt nouiſſimè poſt alios adſtruit *Vbbo Emn. rerum Chronol. lib. 1. tit. de menſib.*) certè inde nil contra nos inferunt, vt ex proximè dictis, & in initio huius §. præpoſitis clarè patet.

Nec quidquam agunt qui dicunt, Græcos ad Lunam, Romanos ad So-
31 lem annum † direxiſſe (vt poſt *Theodor. Gazam lib. de menſib. in tit.* περὶ ἐμμηνίας τῶν μηνῶν; notauit *Vbbo Emmen. ſup. n. 1.* Nam is ipſe reſpondet, hoc intelligendum eſſe, quod attinet ad cæleſtes dimenſiones, & Aſtrologicas obſeruationes & ſimilia, idque ex *Ptolemæo, Cenſorino* & aliis confirmat. At mihi verius & certius eſt, prædictam πρόθεσιν in ſe veram non eſſe, vt clarè demonſtrant vſque dum per nos hoc §. tradita. Quibus addimus, iſtam propoſitionem ab alia ſuperiore paſſimque vſurpata explodi, quæ teſte *Gemino, Gaza* & aliis *Græcos annum ad Solem, menſes ad Lunam* ἄγειν *dirigere* prædicat, id eſt, annos Solares illis in vſu fuiſſe, menſes vero ad Lunam accommodaſſe: ac re vera cum Athenienſibus fecit Solon, teſte *Plutarcho in eius vita*: & ab iſtis fortè an alii, maximè Aſtronomica, Medica & Naturalia tractantes. Nec quidem hoc ſemper: nam Græcos etiam Aſtronomos Solaribus cæleſtibúſve menſibus vſos probat *Vbbo ſupr.* à ſuo *Scaligero*.

Adhęc, quod *Theodorus Gaza in libro de menſibus, tit.* περὶ χρήσεως τῶν μηνῶν, ex Plethone ait † natura ita eſſe 32
comparatum, vt ad Solem deducatur annus, menſis verò ad Lunam, improbat is ipſe *Gaza* ibidem, & Solem naturalem dominum anni & eius partium, id eſt menſium, eſſe contendit.

Demum, quæ † *Scaliger lib. 1. c. de* 33
anno minore æquabili Græcorum, in noſtra (adducta *ſup. n.* 29.) adſerit, nullius certè ſunt momenti, & ea impugnauit. & quidem diſertè, *Thom. Lydiat. de variis annorum formis, cap.* 12.

Ab his ergo omnibus clarè conſequimur, † annos communes, ſeu ci- 34
uiles Græcis omnibus 360. dierum fuiſſe, & eoſdem (Athenienſibus exceptis) menſes æquales tricenos habuiſſe vſque ad anni Iuliani vbique ferè gentium admiſſionem. Déque menſibus iſtis intelligendos regulariter *Hippocratem* & *Ariſtotelem* noſtra tractantes, non de Lunaribus, vt communis Medicorum aſſenſus parum aptè ſubponit: & ex no-

ſtris malè putauit *Alberic. Gentilis* relatus *ſupr. num.* 21. & nouiſſimè *D. Laurent. Ramirez de Prado in Pentecont. cap.* 3.

§. V.

DE ANNO ET menſibus Romanorum.

SYNOPSIS.

1 *Anni Romani computatio difficilior eſt quàm qua difficillima.*

2 Ioſephus Scaliger *exiſtimans annum iſtum initio* 12. *fuiſſe menſium, &* 354 *dierum refellitur. Et num.* 3.

4 *Anni luctus dimenſio demonſtratur.*

5 Roſinus *triplicem annum Romanum conſtituit.*

6 *A Romuli primis temporibus vſque ad emendationem Cæſarianam annus multis, variiſque modis acceptus.*

7 *Communis tamen ſubputatio ſemper eadem fuit Romanis qua Hebræis & & Græcis.*

8 *Romani poſt Numam annis etiam & menſibus Lunaribus vſi ſunt: imò & poſt emendationem Iulianam.*

9 *Intercalationis cauſam apud Romanos aperit. Et num.* 10. *eam Pontificibus fuiſſe commendatam ex* Liuio *& aliis notat.*

11 *Annum Iulianum deſcribit, eiúſque inducendi cauſam.*

12 *Intercalationis & biſſexti tractationem init. Et nu.* 13. & 14. *vbi & numeris ſequentibus* 15, 16 17. & 18. l. cùm biſſextus. D. de verb. ſign. *cum ſui.* §§. *declarat.*

19 *Pontifices etiam poſt Cæſarianam emendationem intercalandi poteſtate abutebantur.*

20 *Id in cauſa fuit Auguſti Cæſaris vltima emendationi.*

21 *Non omnes prouinciæ Imperij Romani Iulianum illicò admiſerunt annum.*

22 *Æra computatio propria eſt Hiſpanorum. Et num.* 23. *quòd ea ſunt vſi in temporum dinumeratione.*

24 *Diſputationem Æræ ab* Schedilio *tradit. Et num.* 25. 26. 27. *&* 28. *etymologiam.*

29 *In Concilio Nicano. Æra* 363. *fit mentio. Et cauſa traditur.*

30 *Improbantur* Ambroſius Morales *&* Scaliger.

31 *Æra dicebatur nummi nota. Et nu.* 32. *inde tranſlatitiè temporis quantitas hoc indice demonſtrabatur.*

33 *Quo tempore Æra fuerit introducta. Et nu.* 34. *&* 35. *quid fuerit in cauſa eius introductionis ante* 38. *annis* Natalitij IESV CHRISTI.

36 *Æræ dinumeratio Caſtellæ immutata anno Domini* 1383. *Et num* 37. *in Regno Aragon. anno* 1359. *Et nu.* 38. *in Luſitan. anno* 1415.

39 *Hiſpania omnium Prouinciarum & Regionum prima* Plinio Italo *poſt Italiam. Et eius laudes.*

40 *Poſt annum Iulianum anni communes* 360. *& menſes* 30. *dierum perdurarunt.*

41 *Leges de menſibus partionum mentionem facientes intelligendæ de menſibus communibus.*

42 *Cùm in iure menſium fit mentio, de iiſdem intellig.*

43 Alberic. Gentilis *impugnatur.*

44 *Variæ limitationes à noſtris ad lecta examinantur. Et num.* 45. 46 47. 48. & 50. *vbi* Alberic. Gentil. & Menochius *multipliciter impugnantur.*

49 L. vbi Lex. D. de diuerſ. regul. iur. *intelligitur cum* Ræuardo: *& alter cum* Cuiacio.

51 *Annus ciuilis Romanorum poſt emendationem Cæſarianã* 365. *dierũ eſſe cœpit: & rationem tradit* Auctor.

52 *Anno-*

52 *Annorum omni æuo initium remiſſiuè notat.*

53 *A præcedentibus infert natos poſt* 270. *diem decimeſtres eſſe. Et nu.* 54. CHRISTVM *Dominum noſtrum decimo natum menſe.*

55 Henricum de Gandauo *(notantem* Diuum Auguſtinum*) refellit.*

56 Picum Mirandulanum *in carmine ad* VIRGINEM *ad prædicta reducendum ait.*

57 *Concludit, decimeſtres parturitiones cæteris frequentiores & perfectiores.*

1 ANNI Romani antiqui computatio difficilior eſt quàm quæ †difficillima, vt in qua nec primi Auctores, nec ſequentes conueniunt: & omnium maximè Neoterici diſſentiunt. Hanc difficultatem & diſſidentiam agnouit *Cenſorinus de die natali, cap.* 20. dum ait: *Sed vt hos annos mittam caligine iam profundæ vetuſtatis obductos, in his quoque qui ſunt recentioris memoriæ, & ad curſum Lunæ, vel Solis inſtituti, quanta ſit varietas facile eſt cognoſcere, ſi quis vel in vnius Italiæ gentibus, ne dicam peregrinis, velit anquirere:* & cùm dixiſſet, alium Ferentinis, alium Lauinijs, alium Albanis, alium denique Romanis annum fuiſſe, ſubaddit: *Annum vertentem Romæ Licinius quidam Macer, & poſtea Feneſtella ſtatim ab initio duodecim menſium fuiſſe ſcripſerunt: ſed magis Iulio Gracchano, & Fuluio, & Varroni, & Suetonio, aliiſque credendum, qui decem menſium putauerunt fuiſſe, vt tunc Albanis erat, vnde orti Romani.* Hoſque menſes diebus trecentis & quattuor conſtare ait. Poſthæc, ſiue à Numa, ſiue à Tarquinio duodecim menſium annum factum adſerit, qui dies habebat trecentos & quinquaginta quinque.

2 *Ioſephus* verò † *Scaliger*, quo ſemper æſtuauit nouitatis amore, & veris conficta permiſcendi, nouum ſe Licinij & Feneſtellæ adſertorem facit *lib. 2. de emendatione temporum tit. de veteri anno Roman.* annumque Romanis initio Lunarem fuiſſe 354. dierum cum triente, & paulò plùs quàm duorum horæ trientium, duodecimque menſium aſſerit: eumque Numam, ſiue quem alium immutaſſe ait, & 347. dierum feciſſe. Et ſubhæc *Varronis* decimeſtrem annum reijcit, aliaque ſuo libito in futurũ edicit: quę amplis velùt vlnis amplexus fuit pediſequa *Vbbo Emn. rer. Chronol. li. 1. tit. de menſibus*, & anteà adſeuerarunt *Aldus Manut. de quæſitis per epiſt. cap. 3. Alberic. Gentil. Bodinum* eiuſdem genij hominem in teſtem adeiſcens in *lib. de diuerſis temporum appellat. cap. 3.* vbi illud *Ouidij lib. 1. Faſtorum.*

Quod ſatis eſt vtero matris, dum prodeat infans,

Hoc anno ſtatuit tempore eſſe ſatis.

interpretatur de anno luctus, qui decem menſibus intercludebatur: at inde non ſequitur (ait iſte) annum indè vulgarem decem fuiſſe menſium. Et quod valdè notandum, eiuſdem ſententiæ fuit *Thomas Lydiatus* (aliàs diligens *Scaligeri* notator) *in lib. de varijs annorum formis, cap. 17.* Vbi ſubdit, *Plutarchum*, & alios (exiſtimantes Priſcorum annum Romanorum decem menſibus conſtitiſſe) ſimul ratos fuiſſe, illos decem menſes anni vertentis ſpatia integra continuiſſe, idque factum fuiſſe, adſignatis quibuſdam menſibus plurium dierum quàm 30. Et in iſtam ſuam nouam ſententiam *Lydiatus* teſtes vocat *Cenſorinum, Macrobium & Seruium Honoratum in Virgil.* At certè ſuſtinêri non poteſt. Nec enim *Cenſorinus de die natali, cap.* 20. dixit aut ſenſit quod ei *Lydiatus* imponit. At *Macrobius* apertè contrarium adſerit *lib. 1. Saturnal. cap. 12.*

vbi annos Romuli ex 304. diebus cõſtari dixit. *Seruius* verò *Honoratus* intercalationes ſolas admittit: quas etſi concederemus Romuli temporibus, impedimento tamen eſſe non debebant, quominus annus Romulæus ſua prima conſtitutione, quod attinet ad annum luctus (de quo agemus in *c.*13.) & alia quæque ſimul, reque vera decimeſtris eſſet. Adde ſubauditione iſta nobis opus non eſſe, qui ex *Macrobio* d. *lib.*1. *Saturnal.cap.*13. clarè diximus, intercalationes Numæ temporibus adinuentas (quod iſte *Lydiatus* concedit in *cap.*13.) & quinquaginta dies anno Romuli additos, ſex detractis à ſex prioribus menſibus illius anni. Ex quibus obiter quam apertiſſimè refellitur idem *Lydiatus* dict. *cap.*17. dum adſerit, Numam initium anni tantùm mutaſſe, & menſium numerum, non verò dierum anni: quo nihil à veritate deuius dici potuit.

Nouiſſimè demum *Hieronym. Vecchiettus de anno primitiuo mundi*, *cap.* 13. Romulæum annum decem menſium improbat à *Macri* & *Feneſtella* auctoritate: & ea ſatis debili innixus ratione, quòd par non ſit credere tot Reges Latinos anno adeò imperfecto vſos. Cumque hiſce *Liuius* multùm obſtaret in verbis illicò expendendis eum pro libito addit & dilacerat.

3 Sed certè † iſta omnia inania ſunt, & apertè aduerſantur generali orationi *Ouidij lib.*1.*Faſtorum:*

Tempora digereret, cùm conditor Vrbis in anno
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.

Et mox:

At Numa nec Ianum, nec auitas præterit vmbras,
Menſibus antiquis addidit ille duos.

Et *lib.*3.*Faſtorum:*

Annus erat, decimum cùm Luna receperat orbem,
Hic numerus magno tunc in honore fuit.

Sed & aliis (vltra captum *Scaligeri* & *Lydiati*) per nos adductis *inferiùs in cap.*13. ex *numer.*7. circa annum luctus, quam euidentiſſimè refellitur eorum opinio: & inſuper ex *Cicerone pro A. Cluentio*, & *Seneca de conſolatione ad Heluiam*, *cap.*16. *in principio*, & *lib.*8. *Epiſtolarum*, decem menſes & annum luctus pro eodem vſurpantibus. Et clariùs ex *l.* 2. *C. de ſecundis nuptiis* (quæ eſt *l.* 1. *titul.* 8.*lib.* 3. *Codicis Theodoſiani*) vbi anno antiquo & communi luctus alij duo menſes ſuperadduntur: quæ clarè demonſtrant, annum antiquum Romanorum decem tantùm menſibus conſtitiſſe. Id quod & video adſeruiſſe *S.P.Theophilum* (cuius meminit *Euſebius lib.*4. *de Eccleſiaſti. hiſtor. cap.*19. *&* 23.) *in lib.* 3. *ad Autolicum.*

Vt inde abiiciendi ſint renouatores iſti opinionis *Licinij Macri* & *Feneſtellæ*: præſertim cùm vltra relatos, huius decimeſtris anni inſignes habeamus adſertores, *Liuium decade* 1. vbi de Numa ita ait: *Atque omnium primum ad curſum Lunæ in duodecim menſibus deſcribit annum:* quibus verbis apertè demonſtrat hunc annum Romulo incognitum, & decimeſtrem tantùm illi in vſu fuiſſe, *A Gellium lib.*5. *Noctium Atticarum*, *cap.*16. *ante finem*, *Plutarchum in Numa Pompilio*, ita aientem: *Multi etiam ſunt, qui duos hoſce menſes additos à Numa inquiunt Ianuarium atque Februarium: ab initio enim decem menſium in vſu annum exſtitiſſe:* & paulò inferiùs: *Quòd autem Romani menſes decem in annum ordinauerint, & non duodecim, coniecturam adfert vltimi appellatio, eum enim Decembrem nunc etiam vocant.*

Quòd

Quòd autem Martius primus in ordine vocabatur, obſcurum non eſt: nam quintum ab eo Quintilem, ſextum Sextilem nominabant, ac reliquos deinceps ſingulos eodem modo: nam Ianuario, Februarioq́; ante Martium poſitis contingebat menſem illum Quintilem dici quidem, ſeptimum verò numerari. Praterea verò non erat à ratione alienum, Martium qui Marti à Romulo ſacratus ſit, primum nominari. Cenſotinus verò ita diſertiùs in propoſito loquitur *de die natali cap.22. Nomina decem menſibus antiquis Romulum feciſſe Fulnius & Iulius Auctores ſunt: & quidem duos primos a parentibus ſuis nominaſſe Martium a Marte patre, Aprilē ab Aphrodite, id eſt, Venere (vnde maiores eius oriundi dicebantur) proximos duos à Populo, Maium à maioribus natu, Iunium à iunioribus, ceteros ab ordine quo ſinguli erant: Quintilem vſque ad Decembrem perinde a numero, &c.* His adde *Macrobium lib.1. Saturnalium, cap.12.* qui ita ſcribit: *Romani, Auctore Romulo, annū ſuum decem menſibus ordinatum habuerunt, qui à Martio incipiebat, & conficiebatur diebus* 304. Et *Ioannem Roſinum antiquitatum Romanarum libro* 4. *cap.1. Stephanum Pighium lib.1. antiquitatum Romanarum, fol.16. &* 24. Quin & ex Iuriſprudentibus hoc ipſum firmant *Alciatus in l. cùm biſſextum, D. de verborum ſignificatione, Tiraquellus de vtroque retractu, tit.1. §.1. gloſſa* 10. *in principio, Iacobus Cuiacius lib.6. obſeruationum, cap.32. Barnabas Briſſonius lib. de iure connub. ad finem, Iacobus Reuardus lib.1. variorum, cap. finali, Franciſcus Hotmanus lib. 9. obſeruationum, cap.9.* Et ex noſtris *D. Ioannes Pareja in repetitione legis Papia, 2. part. nu. 32. Torreblanca de Magia, lib.2. cap.42. nu.49.*

Et ab iis (vt hæc nunc obiter dicam) annus luctus, † de quo in *l. liberorum, §.1. D. de his qui notantur infa-*
4
mia: cum aliis, venit dimetiendus, & ex notatis à *Cuiacio* & *Reuardo ſuprà*, & ſubinde ab his quæ in *capite ſequenti* latiùs proſequemur.

Vnde aliis omiſſis (ad annum Romanorum redeuntes) ego veriſſimam puto ſententiam † *Roſini* d. *cap.1. lib.4.* 5
triplicem ex communi aliorum adſenſu conſtituentis annum Romanū, & primum Romulo, ſecundum Numæ, tertium Iulio Cæſari tribuentis: & ſubinde adſerentis primum decem menſibus & diebus 304. ſecundum duodecim menſibus, & diebus 354. tertium duodecim etiam menſibus, & diebus 365. & ¼. integrari.

Dum tamen his addas, à Romuli † primis temporibus vſque ad emen- 6
dationem Cæſarianam multis aliis variiſque modis annum apud Romanos computatum, vt patet ex traditis ab *Vbbone Emnio lib.1. rerum Chronologic. tit. de annis*, vbi & de anno Lunari Romanorum latè agit.

Sed & communis † anni ſubpu- 7
tatio eadem fuit Romanis quæ Hebræis, Ægyptiis & Græcis, ita vt annus in peragendis negotiis, maximè ciuilibus: quin & in geſtatione fœtus (ex dicendis *inferiùs*) 360. diebus conſtaret. & duodecim menſibus tricenis æqualibus, vt clarè percipitur ex *Ciceronis lib. 6. epiſtolarum ad Atticum, epiſtola* 1. illis verbis (ante caſtigationem anni Iuliani planè emiſſis) *Pompeius autem cùm ob ceteras cauſas plus poteſt vnus, quàm ceteri omnes, tum quod putatur ad bellum Parthicum eſſe venturus, & tamen ſic nunc ſoluitur, triceſimo quoque die talenta Attica xxxiij. & hoc ex tributis, nec id ſatis efficitur in* VSVRAM MENSTRVAM. Si enim triginta dierum vſura *Ciceroni* menſtrua tunc erat, nemo negare poterit menſtruum ſpatium hoc dierum numero definiri ex eius ſententia. Et hoc ipſum innuunt illa *Plutarchi in*

Numa: Præterea cæleſtium rerum ſtudium Numa adtigit, non accuratè quidem, ſed nec omnino imperitè tamen: nam Romulo regnante præter & rationem & ordinem menſibus vtebantur, alios quidem neque dierum viginti, alios verò plurium ſubputantes: Lunæ autem, Solisq́ inæqualitatis cognitionem habebant nullam, ſed vnum dumtaxat obſeruabant, vt dies trecentos & ſexaginta annus contineret.

Quinimò & poſt Iulij Cæſaris annum (diebus 365.& ¼.conſtantem) anni & menſium Lunarium, communiumque tricenorum ſimul vſus Romæ non defuit, vt ſuo loco quam euidentiſſimè demonſtrabimus.

8 Demum poſt Numam † Romanos mēſibus Lunaribus, præcipuè ijs quos progreſſionis appellamus, vſos omnium apertiſſimè edocuit *Cenſorinus* d.c.22. dicens: *Maiores quoque noſtri idem ſunt æmulati, cùm annum dierum 355. haberent.* ¶ 355. dixit: nam anno Lunari (354. diebus conſtanti ab emendatione Numæ) diem vnum addiderunt, *Ea ſuperſtitione* (vt ait *Cenſorinus cap.* 20.) *qua impar numerus plenus; & magis fauſtus habebatur:* & ab his forſan magis ac magis commendatum à *Pythagora* annum iſtum videmus in eodem *Cenſorino cap* 10.

Sub hæc præpoſita proſequuti notamus, anni & menſium diuerſas dimenſiones & ſubputationes (quibus ab initio Vrbis conditæ Romani ſem-

9 per vſi fuerunt) in cauſa fuiſſe, † vt aliis vterentur ſubpletionibus & intercalationibus, quibus mediis anni communes aut Lunares Solaribus & vertentibus coæquarentur, *Liuius ſupra*, & *lib.*3 *decade* 5. *Plutarchus in Numa*, *Cenſorinus de die natali, cap.* 20. *Macrobius lib.*1. *Saturnalium, cap.*13. *Solinus cap.*3. & omnium latiſſimè *Ioſephus Scaliger lib.* 2. *de emendatione temporum, tit. de veteri anno Romanor.* & *Aldus Manut. de quæſit. per epiſt. c.*3.

Hoc autem negotij Pontificibus † 10 datum eſt, *Liuius lib.*9. *Cicer. lib.*5.6.15. & 16. *epiſt. ad Attic. Cenſorin.* d. *cap.*20. & probat apertè *lex* xij. *Tabular.* apud *Antonium Clarum Siluium* Aduocatum Pariſienſem *lib. ſingulari in leges Regias, c.*5. *Feriis iurgia admouento, eaſque in famulis operibus patratis habento: itaque vt cadat in annis anfractibus deſcriptum eſto.*

Cùm autem Pontifices auctoritate ſibi conceſſa abuterentur (*Sueton. in Iulio Cæſare, cap.*40. *Amianus Marcellinus lib.*26. *Solin.* d. *cap.*3. *Macrobius lib.* 1. *Saturnalium cap.*14. *Cenſorinus* d. *cap.*20. *Horum plerique*, ait, *ob odium, vel gratiam, quo quis Magiſtratu citius obiret, diutiùſve fungeretur, aut publici redemptor ex anni magnitudine in lucro, damnóve eſſet, plus minùſve ex libidine intercalando rem ſibi ad corrigendum mandatam vltrò deprauarunt*) hoc potiſſima de cauſa † *C. Cæſar Pontifex Maximus* (vt ait idem *Cenſorinus ſupra*) *ſuo tertio, & M. Æmilij Lepidi Conſulatu, quò retrò delictum corrigeret, duos menſes intercalarios dierum ſexaginta ſeptem in menſem Nouembrem & Decembrem interpoſuit, cùm iam menſe Februario dies tres & viginti intercalaſſet, &c. Nam intercalario menſe ſublato, annum ciuilem ad Solis curſum formauit, itaque diebus* 355. *addidit decem, quos per ſeptem menſes, qui dies vndetricenos habebant, ita diſtribuit, vt Ianuario & Sextili & Decembri bini adcederent, ceteris ſinguli: eoſq́ dies extremis partibus menſium adpoſuit, ne ſcilicet religiones ſui cuique menſis à loco ſubmouerentur. Quapropter nunc cùm in ſeptem menſibus dies ſinguli, & triceni ſint, quattuor tamen illi ita primitùs inſtituti eò dignoſcuntur, quod nonas habent ſeptemanas: ceteri quintanas. Præterea pro quadrante diei, qui annum verum ſubplere vis videbatur, inſtituit, vt*

pera-

peracto quadriennij circuitu, dies vnus, vbi menſis quondam ſolebat, poſt Terminalia intercalaretur, quod nunc biſſextum vocatur. Ex hoc anno ita à Iulio Cæſare ordinato, ceteri ad noſtram memoriam Iuliani appellantur. Deque iſta Cæſaris emendatione (quam *dum Alexandriæ verſaretur, addidicerat, Dio cas. lib.* 43.) plura ſunt in eodem ibidē, & in *Ouidio lib.* 3. *Faſtorum, Appiano lib.* 11. *de bello ciuili, in fine, Suetonio in Iulio Cæſare* d. *cap.* 40. *Plinio lib.* 18. *naturalis hiſtoriæ, cap.* 25. *Plutarcho in Cæſare, Solino* d. *cap.* 5. *Macrobio lib.* 1. *Saturnalium, cap.* 14. *Firmico lib.* 8. qui Cæſarem (aliàs in Mathematicis peritiſſimum) ope *M. Fuluij Scribæ*, & *Soſſigenis Aegyptij* peritiſſimi annum firmaſſe aiunt. Et his adde nouiores ferè omnes relatos *ſupr. in* §. 1. Et demum *Siluium Clarum* ita diſertè loquentem *in lib. ſingulari ad leges Regias*, d. *cap.* 5. *Melius Cæſar annum diſpoſuit, vt teſtatur Tranquillus & Plutarchus in Iulio, non ad Lunæ, ſed Solis curſum, vt duodecim menſes ex diebus* 365. *componerentur: quadrantis autem ratio tunc haberetur, quum integer dies eſſet perfectus, nimirum poſt quattuor annos; quia quadrans diei ſunt ſex horæ, quæ per quattuor multiplicatæ viginti quattuor efficiunt horas, ſeu diem vnum: qui biſſextus dicitur, quod quarto quoque anno ſexto Kalendas Martias interponeretur: ita fit, vt duo dies ſexti ſint, & pro vno computentur: qui ideò biſſextus appellatur, l. cùm biſſextum, §.* 1. *de verborum ſignificatione. Idq; à Græcis deſumptum eſt, apud quos vnaquæque Olympias quarto quoque anno (qui Romanis biſſextus eſt) celebratur, ea ſola ratione, quod tunc Solis curſus integretur. Diodorus lib.* 1. ἤδ' Ὀλυμπιάδος πληρῦται κατὰ τέτταρας χρόνους, ὅτε ὅπερ οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι βισέξτον. Libuit iſta huius inſignis Iuriſconſulti referre, quæ claram, & omnibus innoteſcendam in hac re lubrica demonſtrāt viam. Nec minus ea quæ latè in propoſito proſequuntur *Thom. Lydiatus de varijs annorum formis, cap.* 18. *Vbbo Emnius lib.* 1. *rerum Chronolog. tit. de menſibus, fol.* 28. *Hieron. Vecchiettus lib.* 1. *de anno primit. mundi, cap.* 9. Qui in *cap.* 2. D. Petrum, & ab eo vniuerſam Eccleſiam annum Iulianum ſequutum adſerit.

Cùm autem intercalationis † ſæpiùs, nunc verò biſſexti meminerimus: harumque rerum cognitio Iuriſconſulto apprimè conueniat (aliàs non percepturo deciſionem *Celſi* Iuriſconſulti in *l. cùm biſſextum* 98. *cum ſuis* §§. *D. de verbor. ſignificat.* cum aliis *inferiùs* expendendis) non abs re erit vtriuſque pauca hoc loco delibare. 12

Ab intercalatione, † Græcè ἐμβολισμὸς, incipiens (cuius etymon, definitionem, & progreſſum optimè poſt alios notauit *Horatius Augenius lib.* 1. *de hominis partu, cap.* 4. & nouiſſimè *Vecchiet. libr.* 1. *de anno primit. cap.* 15. & 16.) noto, ea media annum, maximè Lunarem (omitto alias plures intercalandi rationes Græcis, & aliis gentibus vſitatas) ſuppleri conſueuiſſe, & Solari, vertentique coæquari. Intercalare enim idem eſt quòd *interſerere, l.* 3. §. *minorem, D. de minorib.* vbi inſcitam *Accurſij* interpretationem notat *Budæus.* Cùm autem 12. menſes Lunares, quibus annus, ex *Liuio ſupr.* dict. *lib.* 1. deſcribebatur, dies 354. cum triente tantùm (Luna duodecies curſum ſuum conficiente) efficerent, & ob id vndecim dies Lunari anno deeſſent: inde vt Solari reſponderet Numa omnium primus, teſte *Plutarcho in eius vita*, 22. dies quoque biennio intercalabat & interſerebat: vel alternis annis binos & vicenos: alternisque trinos & vicenos ex ſententia *Cenſorini de die natali cap.* 20. 13

Macrob.lib.1.Saturnal.c.13. Idque ab eo factum fuit ſub finem duodecimi menſis, qui tunc erat Februarius, *Varro lib.5. de lingua Latina: Terminalia* (inquit) *quòd is dies anni poſtremus conſtitutus, duodecimus enim menſis fuit Februarius, & cùm intercalatur inferiores quinque dies duodecimo demuntur menſe.* Intercalaris autem is menſis (qui 22. aut 23. diebus conſtabat) *Merkedonius* itidem appellatus eſt à *Plutarcho in Numa*, & ab eodem *in Cæſare*, & à *Macrobio lib.1.Saturn.* dict. *cap.13. Solino* d. *cap.3.*

Inter alia verò, quæ intercalationis rationem dubiam & nutabundam, & ad Pontificum placitum fecerunt, fuit illa ſæpius agitata contentio, & diſquiſitio, quænam eſſet menſium reliquorum ad Februarium proportio? Et verò nodum iſtum optimè ſoluit *Cato* Iuriſconſultus, qui Auctore *Celſo* in *l.cùm biſſextum* 98. §. *Cato, D.de verborum ſignific. Menſem intercalarē additicium eſſe aiebat, omnéſque eius dies pro momento temporis obſeruarat. Eóſque extremo diei Februarij adtribuit Quintus Mutius.* Licèt adminus eſſent 22. dies, ita vt totus Merkedonius velùt extremo die Februarij interſereretur; idque iure factum fuit, nam cùm additio adceſſio ſit, inde eſt, vt partem in toto non faciat, *l.* [illegible] *adceſſionibus*, cum ſimilibus, *D.de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus.* Et hæc pro nunc de intercalatione dixiſſe ſat ſit: qui plura deſiderat, præallegatos legat, & *Scaligerum*, multa congerentem, *lib.2. de emendatione temporum, tit. de veteri anno Romanor.* Omnia enim perquirere negotij noſtri non eſt.

14 Ad Biſſextum † ergo deuenientes, prænoto, Iulium Cæſarem ex cauſis deſignatis annum emendaſſe, & 365. dierum cum quadrante, id eſt, horis 6. conſtituiſſe ex *Cenſorino*, & aliis *ſuprà* relatis, quibus concinunt *Paulus* in *l.cùm heres* 4. §. *Stichus, D.de ſtatu liberis, Iulianus*, in *l.ita vulneratus* 51. §. *æſtimatio, D.ad legem Aquiliam, Celſus* in *l.anniculus* 134. *D. verborum ſignificatione.* Vt autem dictarum ſex horarum ratio haberetur, quarto quoque anno ad 6. Kalend. Mart. Cæſar diem vnum intercalari iuſſit, vt poſt iam citatos diſertè notauit *Cuiacius* πολλυδιδάσκαλος ad *l.ideóque, D.de vſucapionibus.* Et hinc factum eſt, vt poſt *Iulij Cæſaris* emendationem menſes intercalares antiqui ceſſauerint, & dierum deinceps intercalatio ſubcederet: quę cùm vnius tantum eſſet diei, & 6. Kalend. Martias contingeret, appellari cœpit *Biſſextum*, de quo in dict. *l.cùm biſſextum, D.de verborum ſignificatione.* Quæ ab his, & à dictis *ſupra* circa dictum §. *Cato* eiuſdem legis, claram interpretationem recipit in illis verbis: *Cùm biſſextum Kalendis eſt, nihil refert, vtrùm priore, an poſteriore die quis natus ſit, & deinceps ſextum Kalendas eius natalis dies eſt: nam id biduum pro vno die habetur; ſed poſterior dies intercalatur, non prior. Idéo quo anno intercalatus non eſt, ſexto Kalendas natus cùm biſſextum Kalendis eſt, priorem diem naturalem habent.* Faciunt quæ poſt alios adnotarunt *Franciſcus Hotmanus*, & *Iacob. Cuiacius in commentar. ad illum textum.*

Demum nota (vt totum huius *l. cùm biſſextum* contextum proſequamur) verba illa finalia: † *Menſis autem intercalaris conſtat ex diebus viginti octo*, intelligi non poſſe vt Interpretes noſtri communiter putāt de menſe Februarij, qui nobis hodie poſt Cæſarianam emendationem in vſu eſt, qua attenta (vt prædiximus) iam non menſes, ſed dies intercalantur: intelligi ergo debent de menſe Februarij primo, cui merkedonius, vel embolymenus vigintiduorū, aut vigintitrium 15

dierum

dierum interſeritur, quidquid in con
trarium adſtruat *Scaliger ſupra.* Qui
tamen non malè ratiocinatur, dum
ait, *Tribonianum*, ſi verba illa intel-
lexiſſet, ea in Pandectis tranſcriptu-
rum non fuiſſe,

16 Niſi mauis dicere,† finalia illa *Celſi*
verba referenda ad priora *textus*, quæ
duos dies pro eodem adcipiunt, ita vt
mēſem intercalarem dicamus & eum
in quo poſt Cæſarem dies vnus inter-
ſeritur: adcipiens menſem intercala-
rē pro eo in quo fit intercalatio, vt ait
Andreas Alciatus ibi. Vt inde menſis
iſte intercalaris (qui 29. diebus natu-
ralibus conſtat) quod adtinet ad iuris
diſpoſitiones ex viginti & octo tan-
tùm conflatus videatur. Et iſta multò
magis locum habent attentá commu-
ni ferè omnium Codicum lectione
vltra Florentinos, quæ ita ſe habet:
*Quintus Mutius, menſis, ait, intercala-
ris conſtat ex diebus 29.* quaſi diceret,
etſi biduum, de quo in principio dict.
l. cùm biſſextum, pro vno tantùm die
regulariter habeatur, ſi tamen diſpo-
ſitio ſiue legis, ſiue hominis (vt noſtri
loquuntur) certum dierum numerum
deſignet biſſextilis dies (vt qui verus
& naturalis) inter ceteros computabi-
tur, *l. 2. D. de diuerſ. & tempor. præſcript.*
vbi *Marcellus: In tempore* (ait) *conſtitu-
to iudicatis, an intercalaris dies proficere
iudicato, necne debeat, quæritur. Item de
tempore quo lis perit? ſic ſine dubio æſti-
mandum eſt, vt auctū litis tempus inter-
calari die exiſtimetur, veluti ſi de vſuca-
pione ſit quæſtio, quæ tempore conſtitu-
to expleri ſolet: aut de actionibus, quæ
certo tempore finiuntur, vt ædilitiæ ple-
raque actiones: & ſi quis fundum ea lege
vendiderit, vt niſi in diebus triginta
pretium eſſet ſolutum, ineptus eſſet fun-
dus, dies intercalaris proficiet tempori:*
vel *emptori.* vt eſt in vulgaribus Codi-
cibus, &c.

Et ne obſtent illa verba finalia: *Mi-
hi* † *contra videtur*; tu, aliis omiſſis, 17
cum *Accurſio* ea refer ad immediata
illa: *Et ſi quis fundum, &c.* ita vt cùm
dilatio temporis indulgetur per ſpe-
cies, vt ipſe ait, puta per annua, vel
menſtrua ſpatia anni, vel menſis, dies
intercalaris non conſideretur: aliud
verò ſit, ſi in indiuiduo dierum men-
tio facta ſit, quo caſu dies intercala-
ris numerum faciet.

Quod ſi inſtes in dicto verſic.† *Et* 18
ſi quis fundum, dies expreſſim deſigna-
tos ibi: *In diebus triginta.* Reſpondeo,
communis Iuriſprudentium phraſi
(de qua *infra* agemus) menſes per dies
triginta ſignificari, vt ſint velùt ſyno-
noma. Hæc cùm ceſſent in præce-
dentibus exemplis d. *l. 2.* in ea vtique
non refluent illa verba: *Mihi contrà
videtur.* Quin potiùs totum contra-
rium intrepidè tenendum eſt cum
Marcello in prædictis prioribus illius
legis exemplis: & cum eo dicendum,
SINE DVBIO, intercalaris diei tempus
æſtimari debere. Et ſanè hac *Accurſij*
interpretatione attenta, admittenda,
vel reſpuenda ſunt, quæ ceteri inter-
pretes Iuris de die intercalari compu-
tando, vel ſubprimendo comminiſ-
cuntur, maximè *Bart.* & *Paul* in d. *l. 2.*
Alciat. Rebuf. & *Gœddæus* in dict. *l.
cùm biſſextum.*

19 Sed & poſt annum Cæſaris licen-
tia † illa Pontificum perdurauit, hi
enim inſuperhabita intercalandi diei
forma ab eo data (& facienda ſexto
Kalend. Martias quarti cuiuſque an-
ni, vt prædiximus cum *Ant. Saluio Cla-
ro ſupr.* ex *Suetonio* & *Plutarcho*) ac ſi
vage & imperfectè Cæſar dictam
quarto anno intercalationem fieri
ordinaſſet (vt malè putauit *Scalig.
de emendat. tempor. lib. 5. tit. de Biſſex-
to ab Auguſto correcto*) quarto anno
ineunte diem intercalabant, *Ma-
crobius libro 1. Saturnalium, cap. 4.* ita
vt duodecim annis (in quibus Cæſar

tria biſſexta intercalanda ſubpone-
bat) quartum interſereretur. Et inde
20 Cæſar Octauianus : † *Annum* (teſte
*Suetonio in eius vita, cap.31.) à Diuo Iu-
lio ordinatum, ſed poſteà negligentia
conturbatum, atque confuſum, rurſus ad
priſtinam rationem redegit: in cuius or-
dinatione* Auguſtus (non Iulius, vt
malè putabat *Hieronymus Vecchiettus
de anno primitiuo mundi ad Iulianum
lib.1.cap.9.) Sextilem menſem ex ſuo co-
gnomine nuncupauit, Solin.c.3.* & proſe-
quitur latè *Macrobius* d. *lib.1.* d. *cap.*
14. vbi Auguſtam emendationem
concludens, ait *: Et omnem hunc ordi-
nem ærea tabula ad æternam cuſtodiam
inciſſione mandauit.* Quo facto ceſſa-
uit error in intercalatione, qui ab e-
mendatione Iuliana 30. annis perdu-
rauerat.

Sed adhuc Cæſariana anni com-
putatio alia indiget ſubductione, vt
notant Mathematici, & agnouit *Dio
lib.* 43. ita dicens : *Iam ne horis quidem
annorum error niſi perquàm exiguus in-
cidere poteſt, qui tantus eſt, vt interca-
latione vnius diei* 1471. *quoque anno in-
digeat.* Sed nec iſta vltima vera ſunt,
attenta veriſſima emendatione anni
per *Gregorij XIII.* Kalendarium ex
plurium inſignium virorum totius
Orbis Chriſtiani concordi adſenſu
confectum, poſt excogitata ab *An-
tonio* quodam *Lilio*, & eius germano,
vt ipſe *Gregorius* atteſtatur *conſtit.* 74.
in Bullar. magn. tom.2.

Subhæc noto, non omnes Populi
Romani prouincias Iulianum annum
21 illicò † recepiſſe, ſed quaſdam citiùs,
quaſdam ſeriùs, vt cura, vel deuorio,
aut tenacior priſcorum annorum ob-
ſeruatio apud eas fuerat. Alij enim ni-
ſi victi illam anni formam non admi-
ſerunt : vt Ægyptiis adcidiſſe poſt vi-
ctoriam Actiacam (Regno in Prouin-
ciam redacto) ab aliis teſtatur *Vecchie-
tus ſupr. lib.1. cap.20. Scaliger de emen-
datione tempor. lib.5. tit. de Aera Hi-
ſpanica.* Vbi à debellatione (quam *Dio
refert lib.* 48. aliquibus interiectis pa-
ginis ante finem) hoc ipſum adcidiſſe
Hiſpanis ait ; à *Baronio* (cuius nomen
ſubpreſſit) edoctus, & aliquantulum
ab eo malè deuians, vt *infrà* notabi-
mus *num.*34.

Nunc autem iſta noſtra altiùs re-
petentes, primùm conſtituimus, Æ-
ram iſtam Hiſpanis (quidquid *Scali-
ger ſupr.* cõtra præfixum ſuæ tractatio-
nis titulum adſtruere conatus fuerit)
propriam, † peculiaremque fuiſſe in 22
deſignatione, & numeratione tempo-
rum, vt poſt alios notat *Genebrard.
lib. 3. Chronolog. Baronius in notis ad
Roman. Martyrol. ſub die 22. Octob. Pe-
trus Mexia in vita Cæſaris Auguſti,
cap.2.* Quòd ſi aliæ Prouinciæ hoc no-
mine ÆRA vſæ ſunt, id certè tranſla-
titiè, vel morem Hiſpaniæ imitatæ fe-
cerunt, vt dicemus *infrà*, & diſertè ad-
uertit *P. Lælius Biſciola tom.2. horar.
ſubſeciuar. lib.12. cap.10. num.26.* Et ſanè
huius Auctoris veriſſima conſidera-
tione attenta facilè dilues quæ *Io-
ſeph. Scaliger* in iſta obſeruare cona-
tur à Conciliorum Carthaginien-
ſium, & Arelatenſis IV. inſcriptioni-
bus per eum expenſis *lib.5. de emen-
dat. temporum, tit. de Aera Hiſpanica
prope finem.*

Hiſpani ergo in temporum dimen-
ſione & numeratione *Æræ* nomine
ſunt † vſi: vt *Luſtri* Romani & *Olym-* 23
piadis Græci.

Adhæc in gratiam gentis noſtræ,
non abs re erit inquirere Æræ defini-
tionem, ſiue deſcriptionem & ety-
mon, priorem vſum : & introductio-
nis rationem. Quę nec à propoſita an-
ni Iuliani explicatione aliena ſunt. Et
mihi ſanè præ ceteris adridet defini-
tio † *Hertm. Schedelij* qui *in initio* 24
vniuerſæ Eccleſiæ mundi (oratione
parum Latina, vera tamen & apta

vt ait

vt ait *Biſciola ſuprà*) ita ait : *AEra tempus eſt famoſum alicuius gentis vel ſectæ incipiens ab aliquo effectu, qui eſt notabilis bonitatis vel malitiæ*:quod etiã ex *Ptolemæo* Aſtrologorũ Principe(qui ſub Antoninis floruit)& ab alijs notat idem *Biſciola* d.c.10.*n.* 14. 29. *&* 32. Et inde Æræ frequens fuit vſus in temporum decurſorum quantitatibus deſignandis, vt clarè percipies ex *Proœmio Septem Partitarum*, & *Auguſt. Torniel.*(poſt ceteros)*in Annalib.ſacr.* ſæpè & ſæpiùs *AEra* (in hoc ſenſu ſumptæ) mentionem faciente:præſertim *AEra Hebræorum* ab exitu de Ægypto, ſub anno ab Orbe condito 2544.*nu.*1.*Chaldæorum*,ſub anno 3744. *num.*1.*Græcorum*, ſub anno 3473.*num.* 1.*Dionyſij*,ſub anno 3769.*num.* 2. (cuius etiam meminit doctiſſimus *Dionyſ.Petau.ad hæreſ.*51. *Epiphan.*) & demum *Hiſpanorum* ſub anno 4014. *num.*2.

Sed ad Æræ etymon deſcendens,
25 noto,plura paſſim†hac in re commiſcêri non ſolùm à Chronolographis, ſed & à ceterarum ſcientiarum profeſſoribus,vt facilè colliges ex *Couarru. lib.* 1. *variar.c.*12.*Scalig.d.tit.de AEra Hiſpanica, Baron. in not. ad Martyrol. ſub* d.*die* 22.*Octob.Biſciola* d.c.10.*a n.* 2. *Ioan. Gineſij de Sepulueda*, & aliorum etymologias improbantibus.Quin ex
26 *Baron.*clarè refellitur *Parladorius*†*lib.* 2. *rerum quotidian. c.* 22. dicens : *Eræ nomen principium trahere à verbo illo* ERAT, *quod in rerum geſtarum relatione, ac memoria paſſim in ſcriptorum monimentis obcurrere ſolet, vt cùm aliàs ſæpè* (ait) *obſeruare licebit, tum in illud Euangelij Ioannis, vbi Apoſtolus ipſe, &c. in altiſſima illa verba prorumpit: In principio erat Verbum: & Verbum erat apud Deum:& Deus erat Verbum:Geneſeos quoque*(dicere debuit *Geneſis*)*ad eundem modum inchoatur.* Et alia ſimilia adducit exempla, qui ſi plura perſequi vellet, facilè ei fuiſſet plures implêre paginas his inanibus; quæ facilè dilues, ſi cum *Baronio*(vt prænotaui)dicas in deſignandis cuiuſque actionis in præſens factæ temporibus ſcripto adponi ſolêre; *Annus eſt*,non *Annus erat*.

Vnde his ſuperuacaneis omiſſis, & alijs pluribus circa veram etymologiam huius nominis AERA adductis ab *Iſidoro*(quæ probat *Baroni.*& *Torniellus* dicto *anno* 4014. *num.* 2.) *Anton.Nebriſſenſ.*& *Bodino* (quos omnes refert & refellit *Biſciola* d.c.10.*nn.*16. 28.*&* 31.)Et demũ inſuperhabitis quæ adduxit Archiepiſcopus Toletanus *Garcia de Loaiſa in notis ad Concil. Illiberit.* verbo *AEra* (quem præ ceteris laudat & probat *D. Pichard. in Epigraphe proœmij inſtitutionum, n.*13. cum alijs relatis à *Seuerino Bimio* paulò *inferiùs* referendo. *Nonium*†*Marcellum* 27
audiamus ita dicentem in *cap.*2. *AEra numeri nota Lucilius lib.* 29. *Hac eſt ratio perverſa AEra ſumma & ſubducta improbè.* Ex quibus verbis planè deprehenditur in primo æreæ monetæ vſu ante argenteam & auream, vel in quibuſuis nummis æris nomine denotaris, moris fuiſſe (qui apud nos inualuit) vt ſimul inſculperetur numerus ſummã denotans.Demus *Couarruuiæ, Scaligero,* & *Biſciola*, poſt *Turnebum, Nonio AEra* in plurali dicta (vt *Ciceroni* in Hortenſio: *Quid tu, inquam, ſoles cùm rationem à diſpenſatore accipis, ſi æra ſingula probaſti, ſummam,quæ ex his confecta fuit non probare?*) nemo tamen inficias ibit, & in ſingulari femineo†antiquitùs eodem 28
ſenſu Æræ nomen vſurpatum *Ruffus Feſtus in breuiario rerum geſtarum Populi Romani. Parebo* (inquit) *libens præceptis, quippè cùm deſit facultas latius eloquendi, ac morem ſequutus calculorum, qui ingentes ſummas æris breuioribus exprimunt, res geſtas ſignabo,*

non eloquar. Sed & *in vetere breuiario*
Cod. Theodoſiani *Aera* 22. vocatur
titulorum numerus. Et multò ante in
29 inſcriptione † Concilij Niceni Primi
adpoſita exſtant verba iſta, *Aera* 363.
(qui fuit annus ſolutis 325.) vt notat
Seuerinus Binius in notis ad dictum
Concilium, quod eſt *in* 1. *tom*. 1. *part*.
Concilior. General. Et forſè an in hoc
magno Concilio (ſub Conſtantini &
Syluestri temporibus incepto) Æræ
fuit mentio, quia in eo interfuit notiſſimus
ille *Oſius* Epiſcopus Hiſpanus
Cordubenſis, qui propriam Hiſpanorum
numerandi rationem inſcriptione
Concilij interſeri curauit,
vt notat *Baronius in Annal*. dict. *anno*
CHRISTI 325. *Biſciola* d. *cap*. 10. *num*.
28. Et inde facilè refelles *Ambro-*
30 *ſium Moralis* † & *Scaligerum* eius
adprobatorem, exiſtimantes, Æræ
Hiſpanicæ antiquiores teſtes eſſe
Concilia Carthaginienſia, & alterum
Toletani Concilij librum, in
quo in peruetuſta membrana ita
ſcriptum eſt: *Incipiunt exemplaria*
profeßionum in Concilio Toletano contra
ſectam Priſciliani Aera 438. His
alias ſepulchrorum antiquorum inſcriptiones
ſubdit *Ambroſius Morales*
(à quo iſta mutuatus eſt *Scaliger*)
ſed omnes poſteriores ſunt præfatæ
Concilij Niceni Primi.

31 Æra ergo dicebatur nummi † nota,
quæ mutis numeris ſummam eius,
& valorem (quem Monetarij *extrinſecum*
appellant) deſignabat *Couarruuias*
optimè d. *c*. 12.

Et ab his per tranſlationem fa-
32 ctum, † vt hoc eodem nomine temporis
quantitas velut indice demonſtraretur,
vt cùm dicimus, *Aera Caſaris*
milleſima ſexcenteſima ſexageſima
quinta, annum ſalutis præſentem
1627. denotemus, ex *inferiùs* dicendis.
Et cùm noſtri iidem Hiſpani,
& ab his reliqui, dixerunt, *Aera*
Hebraeorum, *Graecorum*, aut *Romanorum*
(vt prænotauimus) iſtarum
gentium tempora & annos propria
nobis notula & indice denotari dicendum
eſt, vt apertiſſimè probat
prædictus Prolog. Partitarum, ibi:
Eſte libro fue començado à fazer, è à
componer viſpera de ſan Iuan Baptiſta,
a quatro años y quatro dias andados
del cominço de nueſtro Reynado,
que començo quando andaua la Aera
de Adan en 5021. *años Hebraicos*, *è*
287. *dias*. *En la Aera del diluuio en*
4353. *años Romanos*. *En la Aera de*
Nabuchodonoſor en 1998. *annos Romanos*.
En la Aera de Philippo el gran
Rey de Grecia en 1564. *años Romanos*.
En la del gran Alexandre de Macedonia
en 1562. *años Romanos*. *En la*
Aera de Caeſar en 1289. *años Romanos*.
En la Aera de la Encarnacion en 1251.
años.

Sub hæc illud reſtat ex propoſitis
diſquirendum, quo tempore, † & 33
quare introducta fuerit Æra Hiſpanica.
Et ſanè de tempore res eſt indubia
ex *Sancti Iuliani* Toletani Archiepiſcopi
patenti adſertione *lib*. 3.
contra Iudaeos ad Eurigium Regem,
ita aientis *in Baronio* ſuprà: *Aera inuenta*
eſt ante triginti & octo annos
quam CHRISTVS *naſceretur*. Et
hæc fuit antiquorum quaſi inconcuſſa
ſententia, & in ea iam hodie
omnes conſentiunt, teſte eodem *Baronio*.

Quid demum fuerit in cauſa, † vt 34
Æra noſtri Hiſpani 38. annis ante ſalutare
Dei Natalitium vſi fuerint?
valdè dubium eſt. Et ſanè varij varia
intermiſcent, quæ egregiè proſequitur
& refellit *Baronius ſuprà* (à
quo, vt prædiximus, *Scaliger* vel deſumpſit,
vel deſumere potuit dicta
ſupra num. 1.) quibus addit ipſe *Scaliger*
anno Iuliano octauo (poſt triumphum
de Hiſpanis actum in præce-

denti

denti anno à Domitio Caluino Proconſule) Æræ dinumerationem ab eis admiſſam. Sed veriùs *Baroni.* hoc ad cidiſſe ait ex *Dione* d. *lib.* 48. ipſo eodem anno triumphi de Ceretanis in Hiſpania rebellantibus acti (qui fuit quartus à Triumuiratu) Et quidem iſto anno partæ victoriæ ab Hiſpanis, adeò ingentia fuerunt ſpolia, & vis pecuniæ conlectæ, vt non tantùm ad triumphi impenſas (ex aliis ciuitatibus exigi ſolitas) neceſſaria ſubpeditauerit, ſed & reſtaurationi Palatij Vrbis incendio abſumpti affatim deſeruiret, vt ait *Dio ſuprà* (quamuis *Suetonius in Auguſto cap.* 57. non ſolùm ab Hiſpanis, ſed & ab aliis conlatam adſerat pecuniam huic reædificationi)

35 Vtcunque tamen ſit, ab hac inſigni † victoria Romanorum (qui in victos ritus, mores & linguam maximo conatu introducebant, vt præ aliis diſertè notauit *D. Auguſtinus lib.* 19. *de Ciuitate Dei, cap.* 7.) factum eſt, vt perdomiti Hiſpani annum Iulianum dicto quarto anno à Triumuiratu admiſerint, eumque ſua notula & proprio iudice futuris temporibus ſub nomine ÆRÆ CÆSARIS deſignauerint. Igitur à tanta victoria Aeræ Cæſaris initium deduco, tanquam *effectum notabilis bonitatis, vel malitiæ* (vt ita loquar cum *Schedelio ſuprà* relato) non à perſoluto ære, vt poſt *D. Iſidorum* putabat *Baronius ſuprà.*

Hanc tamen annorum computationem Aeræ nomine cohoneſtatam,

36 Rex IOANNES † huius nominis PRIMVS (imitatus temporum rationem Romæ introductam, & ab Abbate *Dionyſio Romano* ſub Imperio Iuſtiniani admiſſam) immutauit anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo tertio, & impoſterum à Natali die Domini noſtri IESV CHRISTI iniri iuſſit, vt ex eius Chronico conligitur, & adſerunt *Gregorius Lopez in l.* 54. *tit.* 18. *part.* 3. *verb. la Aera, Couarruu. lib.* 1. *variar.* d. *cap.* 12. *Parladorus lib.* 2. *rerum quotidianar.* d. *cap.* 20. *nu.* 3. *Ambroſ. de Morales lib.* 8. *cap.* 51. *Frater Hieronymus Roman. in ſuis Rebus public. par. lib.* 9. *cap.* 6. Id quod prius in Regno Aragonum † admiſſum fuit 26
anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo nono. Et in Luſitano † 27
multò pòſt, anno ſcilicet milleſimo quadringenteſimo decimoquinto. Quidquid in contrarium excogitauerit *Baronius ſuprà.*

Illud vltimo loco ſubnotare liceat, non omnino perdomitam Hiſpaniam † ab Aeræ vſu (quem dein- 28
ceps retinuit) ſicut Aegyptus, aliæque Prouinciæ ab anni Iuliani admiſſione. Hiſpania enim (cui primam laudem *Plinius lib. vltim. cap. vltim.* poſt Italiam Italus tribuit) robuſta, & magni nominis in patria fertili, vt (ex *Diodoro libr.* 5. *de vniuerſi Orbis Regionibus*) ait Epiſcopus *Gerundenſis libr.* 1. *Paralip. Hiſpaniæ*: & quæ fortiſſimos Romanorum ſæpiùs terga vertere coëgit, *Cæſar lib. de bello ciuili*, & alibi: vix tandem poſt diuturnum bellum ſubacta eſt à Romanis, vt ex *Dione, Floro, Iuſtino, Oroſio*, & aliis conſtat: *Ita enim Hiſpani Romanorum pacem ſemper oderunt, vt nullo tempore legiones deficerent Pop. Rom. in hac Prouincia haberi*, vt inquit *A. Hirtius lib.* 1. *de bello Hiſpani. in fine*) Sed & tanta adeò Hiſpanici belli moles fuit Populo Romano, vt aliquando Conſulari opus fuerit Imperatore, & exercitu. Imo tempore Numici belli contra Sertorium duo Conſules Duces, & exercitus nonnunquam tres fuerint miſſi, vt ex aliis obſeruauit *Ioann. Vaſæus in Chronolog. Hiſpaniæ, cap.* 8. Sed piæ

Bbbb 2

ceteris notanda ſunt illa *Iuſtini lib.* 44. *Poſtea cum ipſis Hiſpanis grania bella geſſerunt, nec priùs perdomitæ Prouinciæ iugum Hiſpaniæ accipere potuerunt, quàm Cæſar Auguſtus perdomito Orbe victricia ad eos arma tranſtulit.* Nec anteà Octauianus Auguſtus Cęſar (qui quattuor annis pugnauit in *Cantabros, Vaccæos, Auſtures,* & *Illiturgos*) Iani portas claudi iuſſit, quàm hoſce victos videret.

Et inde Hiſpaniæ AVDACIS nomen *Tibul. lib. 4. ad Meſſal.*

— *Nec latis audax Hiſpania terris:*

non aliunde, vt peſſimè excogitauit *Paſſerat.* & contra *Tibullum* ibidem:

Iam ſimul audacis veniant certamina Martis.

Et concinit *Manlius lib. 4. Aſtronom. Gallia per cenſus, Hiſpania maxima belli.* Et *Flauius Vegetius de re militari lib. 1. cap. 1.* vbi ita ait: *Hiſpanos quidem non tantùm numero, ſed etiam viribus corporum noſtris præſtitiſſe, manifeſtum eſt.* Hæç autem omnia & ſimilia (quæ ſtrenuam virtutem, tenaciorem adprehenſionem, & ſuperiores animos Hiſpanorum ſemper demonſtrarunt) in cauſa dubio procul fuere, vt ritum & rationem anni, nouè à Romanis inducti, ſeriùs admiſerint, & Æræ ſimul nomen tanto tempore retinuerint.

Demum hoc vnum iſto §. ſubad-
40 dam, & poſt annum Iulianum † Romanis ciuiles, & communes tricenos æquales fuiſſe, vt præmonſtraui *ſuprà n.* . & clarè probatur ex *Gaij* reſponſo in *l. ſi venditor* 28. *D. de ædilitio edicto,* ibi: *Intra duos menſes,* iuncta *l. quod ſi nolit* (quæ Auctorem habet *Vlpianũ*) § *ſi quid ita,* ibi: *Intra ſexaginta dies,* & iterum ibi: *Si tempus ſexaginta dierum præfinitum,* & in *l. ædiles aiunt* 38. (eiuſdem *Vlpiani*) *D. illo tit. Paulus* in *l. vbi lex* 102. *D. de diuerſis regulis iuris.* At *Gaius, Vlpianus* & *Paulus* multo tempore poſt annum Iulianum ſcriptis ſuis iſta commendarunt; quæ etiam placuerunt *Iuſtiniano* in *l. fin. §. ſimiliq; modo, cum ſeq. C. de iure deliber.* vbi tres menſes & nonaginta dies pro eodem vſurpat, & clariùs in *Nouella* 115. *vt cùm, de appellat. cognoſcitur, c. 2.* quæ eſt *Authentica iubemus, C. de iudiciis.* Et hac vnica cauſa (id eſt, vſurpatione menſis & triginta dierum pro eodem in iure) innititur ratio deciſionis *Marcelli* in finalibus illis verbis d. *l. 2. D. de diuerſis & temporal. præſcription. Et ſi quis fundum ea lege vendiderit, vt niſi in diebus triginta pretium eſſet ſolutum, inemptus eſſet fundus, dies intercalaris proficiet emptori, mihi contrà videtur:* vt iam *ſupra* ex *Gloſſa* ibi eruimus, & probauimus.

Et inde velut euidenter † inferri 41
videtur, leges de menſibus partus mentionem facientes (eæ ſunt *l. ſeptimo menſe* 12. *D. de ſtatu hominum, l. inteſtato* 3. §. *finali, D. de ſuis & legitimis heredibus, l. Gallus* 29. *D. de liberis & poſthumis, l. fin. C. de poſthumis heredib. inſtituend.*) intelligendas de menſibus communibus tricenis æqualibus, non de Iulianis, vt ſubponit *Menoch. lib. 2. de arbitrariis, caſu* 89. *nu.* 44. *&* 45. nec de Lunaribus, vt putauit *Alberic Gentilis*, iam relatus, & *inferiùs* refellendus.

Et hanc menſium computandi rationem in iure communem & ſequendam ſcribit *Ioannes Andreas* poſt additionem *Gloſſæ Accurſ.* verb. *ſecundo*, in *l. 3. §. fin. D. de ſuis & legitim. heredib.* & ab eod. *Ioan. Andr.* obſeruat *additio Gloſſæ* in *cap. quam ſit, §. 1. de electio. in 6.* vbi *Franc. num. 4. Decius* & *Cagnol.* in d. *l. vbi lex, D. de diuerſ. regul. iuris*: iſte *num. 1.* ille *num. 2. Menoch. de arbitrariis lib. 2. caſu* 50. *ex num. 12. Hieronym. Gonçalez*, poſt alios, *ad regul. 8. Cancellariæ gloſ. 11. num.* 8. *Maſcard. de ſtatutorum interpretat.*

con-

concluſ.3.num.17. *Marius Giurba*, plures referens, *in conſuetudin. Meſſan. cap.1. gloſ.15.num.13. par.1. Cuiac.* optimè *de diuerſ. & temporalib. præſcription. cap.10.*

Ab his fit, vt regulariter cùm in iu-
41 re † menſium fit mentio, de tricenariis intelligatur. Et hoc ſenſu adcipienda eſt *l.cùm biſſ.xtum 98. de verbo. ſignificat. Authent. ei qui, C. de temporibus appellat.* (quæ eſt *Nouella 49. in princ.*) cum ceteris, in quibus menſis mentio fit. Et *l.non tantum. 19. C. de legat.* quæ de duobus nuptiarum primis menſibus loquitur, quibus legare, vel inuicem heredes ſeſe inſtituere olim ſponſi non poterant. Et *l.vnica, C. de noui oper. nuntiat.* quæ loquitur de tribus menſibus intra quos debet terminari noui operis inhibiti nuntiatio. *l.2. C. de vſuris rei iudicatæ*, vbi cõdemnationis retardatæ ſolutio vltra quattuor menſes vſuras centeſimas patit. Et *l.properandum 13. §. ſiquidem, C. de iudiciis*, quæ de ſeptimeſtri litibus fiſcalibus finiendis præſtituto agit. Et *Authentica qua in prouincia, C. vbi de crimine agi oporteat* (quæ eſt *Nouella 69. §.1.*) quæ de nouem menſibus, citatis ex longiſſima Prouincia concedendis, tractat. Et *Authentica nouo iure, C. de pœna iudicis, qui malè iudi.* (quæ eſt *Nouella 124. cap.2.*) vbi decem menſes poſt latam ſententiam conceduntur ad accuſandum dantes, aut adcipientes pecunias, vt iudicem corrumpant: vel aduerſarium. Ita vt leges iſtæ, & plures aliæ menſium rationem habentes, intelligantur de menſibus ciuilibus communibus, id eſt, de tricenis æqualibus.

Huius autem rei ratio (exploſſa noua & irridenda *Alberici Gentilis in tractatu de diuerſis tempor. appellation. cap. 4.* ſumpta à vulgari regula *l. maiorem, D. de pactis*: & alia, quam refert & refellit *Menoch. d.caſu 50. à nu. 15.*) ea † mihi eſt, quòd ad commu- 43
nem gentium vſum tricenus menſis adcommodatior eſſet, vt qui ſemper vno æquali & rotundo numero conſtaret: & ita faciliùs conciperetur, *l. Labeo*, cum notatis, *D. de ſupellectili legata.* Quin ex eadem menſis dimenſione faciliùs negotia expediuntur dubia, liteſque ceſſant in maiore, minoréve parte dierum, aliàs menſibus adſignanda.

Sed hanc communem & regularem menſium computationem noſtri variis modis limitant. † Primò, in 44
menſibus ad proſequendam appellationem datis, qui 31. dierum ſunt in *l. 2. & vlt. C. de tempor. appellat.* Nam cùm terminus in fauorem appellantis datus fuerit, vt ex prædictis legibus, & aliis clarè patet, inde menſes plurium dierum, id eſt, 31. appellanti indulgentur in illis legibus: id clarè ita decidentibus hoc vnico caſu, *Cuiac.* in *d. vbi lex, D. de diuerſ. reg. iuris*: quaſi ſtandum eſſet communi regulæ menſium tricenorum, niſi aliud diſertis verbis prædicta iura ſtatuiſſent. Quod vltimum miror noſtros præteriiſſe, maximè *Menoch. de arbitrar. lib.2. d. caſu 50. Alberic. Gentil. d. cap. 4. Giurbam d. gloſ. 15.* qui ex profeſſo iſta tractarunt.

Ab his verò aliam conflauerunt limitationem *Menoch.* † *ſupr. num.* 45
2. Marius Giurba dict. gloſ. 15. num. 16. dicentes regulæ propoſitæ ſtandum non eſſe, quo caſu ex verbis, vel mente legis conſtiterit, de quo menſe actum fuerit: quod vltimum tantummodo verificatur in deciſionibus dict. *l. 2. & fin. C. de tempor. appellation.*

Tertiò limitari ſolet in menſe alicui præfixo ad aliquid agendum, quem noſtri eorumdem eſſe debere dierum dicunt, quos habet menſis

Digitized by Google

præfixionis: vt ſi die quinta Martij menſis terminus adſignetur, is die quinta Aprilis finiatur, quæ fuit ſen-
46 tentia † *Gloſſæ* verbo *menſem*, in d. *cap. quàm ſit, de elect. in 6.* & *Gloſſæ* in *l.2. D. de diuerſ. & tēporal. præſcriptionib. Bartoli* & *Alciati* in d. *l. cùm biſſextum, D. de verb. ſignif.* & aliorū plurium, quos referunt & ſequuntur *Menoch.* d. *caſu* 50. *num.* 21. *& ſeqq. Giurba* d. *Gloſ.* 15. *nu.* 15. Sed ego non video in iure rationem vllam, qua iſta cōmunis adſertio poſſit inniti, & caſum iſtum à communi regula excipere: id quod ſenſiſſe videtur *Bald.* in d. *l.2. §. fin autē C. de temporib. appellationum. Decius* in d. *l. vbi lex, D. de diuerſ. regul. iuris*, qui communem iſtum Doctorum adſenſum ex benignitate potiùs quàm iuris rigore procedere dicunt: & diſertè quidem, quidquid *Menochius* dixerit *ſup. num.* 22. Qui ſuo Marte ibidem ab hac communi reſolutione excipit mēſem Februarij. Hæc autem iuridicæ vetitatis amatoribus velim tantùm dicta: nam communem, & inueteratam Interpretum ſententiam quis non videt praxi tenendam & ſequendam?

47 Quartò limitat † *Menochius* in mēſe vtili, quem ad locupletandum ſuum de arbitrariis tractatum, arbitrarium fecit: & ideò nulla ductus ratione, vel lege communem improbauit Iuris Interpretum adſenſum, qui menſem iſtum tricenum adfirmāt: & rectè quidem iuxta *Vlpiani* inſignem deciſionem in *l. mariti* 29. *§. ſex menſium, D. ad leg. Iuliam, de adulter.*

48 Quintò limitat † *Albericus Gentilis* d. *cap.* 4. ſi plurium menſium mē tio facta fuerit, & de excuſanda contumacia, aut qualibet culpa agatur: *Tūc enim* (ait iſte) *iuxta rationem* d. *l. vbi lex, de regulis iuris procedemus, & benignè ex legis ſententia, quā poterit longiorem menſem ſuper includemus: ita vt ſi trium menſium dilatio data ſit, cum nos, & qui nonageſimo ſecundo die venerit, audiemus.* Sed generalis iſta propoſitio aptari non debet dictæ *l. vbi lex*, † quæ (vt acutè & plura adducens 49
tentat *Iacob. Rauard.* ibi) ſingularem decidendi rationem habet, quod & eius inſcriptio videtur innuere.

Niſi velis cum *Cuiacio* adſerere, nil noui in caſu illius *legis* ſtatuendum, vt in qua abundant verba illa, *primo die*, quod mirè comprobat *Cuiacius* in illa *lege*. Et anteà adnotauerat *in tractatu de diuerſis præſcription. cap.* 13. à *l. pater* 30. *§. ſexaginta, D. ad leg. Iuliā, de adulteriis*, vbi *Paulus* ait: *In diebus ſexaginta* (qui pro duobus menſibus reputantur) *& ipſe ſexageſimus eſt.* Addit *Cuiacius* in *lib.* περὶ χρονικῶν διαστημάτων (ab ipſo luce donato) *ſexageſimo* tantùm legi ibi: ἐὰν δύο μῆνας εἴπῃ ὁ νόμος, καὶ ἑξήκοντα ἡμέρας ἀντὶ τούτων προσδέχηται. Et idem in *Baſilικῶν* libris ſcriptum adnotauit *Petrus Faber* (*Cuiacium* ſequutus) in dict. *l. vbi lex*. Quæ ſi latiùs voluit adcipere menſes, cur, quæſo, (cum *Cuiacio*) non ait, & qui ſexageſimo ſecundo die venerit, cùm ampliores menſes fauorem perſonæ, cui terminus præfigitur, attendentes, 31. dierum ſint in d. *l.2. & fin. C. de temporib. appellationum*?

Adhæc communi lectione attenta d. *l. vbi lex* omnia quæ de menſe triceno dicta ſunt, ex iuribus *ſup.* adductis, corruunt: eſt enim generalis propoſitio huius *textus* omnes caſus comprehendens in legibus menſium mentionem facientibus contentos. Deinum mihi perſuadeo ab ignorante rationē dictæ *l. vbi lex*, attenta lectione *Cuiacij* (quā ipſe & *Faber vbi ſupr.* adſtruūt) additam dictionem, *primo*, vt eſt in vulgaribus Codicibus, vel *& in primo*, vt eſt in Pandectis Florentinis.

Dices, iſta contrariari omnium Codicum receptæ lectioni, & ideò non admittenda. Primum concedimus,

cor-

conſequentiam reſpuimus, ne omnes veterum librorum illuſtres caſtigationes inconſultò damnemus: quis enim ignorat in textus Digeſtorum multa inſciè paſſim irrep ſſe, quæ ineuitabiles emendationes *Cuiacij*, *Antonij Fabri*, & aliorum (non omnes inde probo) expoſcunt. Hoc autem veroſimilius eſt adcidiſſe, vbi cauſa vel color aliquis veri textus interuertendi deprehenditur. Nec adeò tenaces eſſe debemus in propugnatione communium lectionum, vt ab iſtis veras & irrefragabiles iuris rationes ſubprimi & deuinci ſinamus. Cui verò iſta non placuerint, adeat *Rauardum* citatum *ſupra*.

Sexto & vltimo loco propoſitam communem menſis communis rationem & computationem limitat † *Alber. Gentil. de diuerſ. tempor. appellat.* d. 50 *cap. 4. In caſibus* (ait) *qui vulgi non ſunt, nec noſtri, ſed artis alterius & exquiſitioris, in libris Aſtronomicis & Phyſicis, inque horum ſententiis non cum vulgo, ſed cum ipſis Aſtronomis & Phyſicis ſentiendum eſt. Ita menſes eos intelligemus apud ipſos, de quibus ipſi ſentiunt. Hoc moneo* (ſubdit) *propter l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu hominum, quam non de menſibus triginta dierum (vt Cuiacius vult ad* Paulum *lib. 4. Sententiar. tit. 9.) Nec de his qui ſurgunt à ratione, l. vbi lex (vt Albericus ſcripſit ad d. l. ſeptimo menſe) ſed de Lunaribus intelligemus. Nec tamen de ſeptem Lunaribus perfectis, quod Paulus d. tit. 9. notat, & Macrob. ad Somn. Scipion. lib. 1. cap. 8. Nec de centeſimo octuageſimo quarto die menſis ſeptimi ex Alberici calculo. Nec de centeſimo octuageſimo ſecundo, ſecundo ſeptimi ex ſubputatione Menochij & Cuiacij: ſed de exactis ſexto menſe quinque diebus & horis quindecim ſeptimi, id eſt, anno dimidio.* Sed iſta *Gentilis* (quæ aliquibus veris, aut veroſimilibus intermixtis pluribus ſcatent erroribus) in priori & principali propoſitione (quam nunc proſequimur) non procedunt, reiiciendaque ſunt, & exterminanda attentis per nos traditis in *iſto §. & ſuperioribus*, clarè demonſtrantibus communem & peræquè apud omnes gentes inueteratum vſum menſis triceni ab *Hippocrate* & *Ariſtotele* (principibus Medicæ artis, & Philoſophicæ ſcientiæ) præ ceteris admiſſum ſæpè & ſæpiùs in ſuis ſcriptis iam per nos *ſupr.* expenſis. Fatemur *Hippocratē in lib. de ſeptimeſt. par. in princ.* (quò loci reſpexerunt *Vlpian.* in *l. inteſtato. §. fin. D. de ſuis & legitim. hered.* & *Paulus* in *l. ſeptimo menſe 12. D. de ſtatu homin.*) menſibus Lunaribus in dimenſione illa 182. dierum ſeptimeſtris partus vſum fuiſſe: hoc tamen (quod ſingulari cauſa ita ab *Hippocrate* initū eſt ex adductis per nos in *§. praeceden.*) regulæ generali ab *Alberico Gentili* confictæ adaptari nec debet, nec poteſt. Longè ergò veriùs eſt d. *l. ſeptimo menſe*, & dict. *l. inteſtato* de menſibus communibus tricenis æqualibus intelligendas, cum d. *l. Gallus, D. de liber. & poſthum.* & dict. *l. fin. C. de poſthum. hered. inſtituend.* ex iam dictis & notatis per nos: ita vt 182. dies (de quibus *Hippocrates ſupr.* & *Vlpianus* in d. *§. fin. l. 3.*) ſecūdum diem menſis ſeptimi attingant, vt ſtrenuè adnotarunt *Cuiacius* & *Menochius* relati ab iſto *Alberico*.

Hæc cùm ita ſe habeant, quod adtinet ad menſium dimēſionem & cōputationem etiam poſt annum Iulianum, eo tamen attento, † ciuilis vſus 51 non admiſit in annorum computatione, vt clarè probat d. *l. anniculus 134. D. de verbor. ſignif. l. ita vulneratus 51. D. ad leg. Aquil.* cū aliis *ſupr.* adductis, in quibus clarè exprimitur, annum ex 365. diebus conflari: notat *Gouean. lib. 1. lection. variar. ca. 10. Cuiac. de diuerſis temp. praſcript. cap. 10.* & in *l. cum biſſex-*

Digitized by Google

tum 98. *ad fin. D. de verb. ſignificat.* Hoc
ideò forſan tam variè euenit (vti ego
vltra omnes exiſtimo) quia anni poſt
Cæſarem vna eademque ſemper di-
numeratio eſt, cùm & annus quo dies
intercalaretur, eodem numero die-
rum conſtaret, iuxta *textum* in dict.
l. cùm biſſextum 98 *in princ.* & in §. *fin.*
D. de verbor. ſignificat. At menſes diſ-
pares remanſerunt, & eorum vera ra-
tio & dinumeratio variis dubiis & li-
tigiis expoſita, ni ciuilis & commu-
nis vſus eos tricenos æquales face-
ret, vel (vt propriùs loquar) conſer-
uaret.

Hæc mihi de communium ciui-
lium annorum & menſium Hebræo-
rum, Ægyptiorum, Græcorum & Ro-
manorum computatione dicenda
obcurrerunt, quæ ad menſium partus
conſtitutionem Theologo, Iuriſcon-
ſulto, Philoſopho & Medico neceſſa-
ria duco. Qui plura ſcire cupit, adeat
præallegatos. Etſi forſan annorum o-
52 mni æuo initium † ſcire deſiderat
(poſt *Philonem in lib. de vita Moſis,*
Plin. lib. 18. *cap.* 18. *Solin. cap.* 45. *Firmi-*
cum Maternum lib. 8. *cap.* 3. & vltra *Sca-*
lig. relatum & impugnatum à *Thoma*
Lydiato de diuerſ. annor. form. cap. 2. &
præter nouiſſimos *Merin. Merſenium*
in Geneſ. cap. 5. *verſ.* 4. *qu.* 61. & *Dionyſ.*
Petauium in animaduerſion. ad Epipha-
nij lib. 1. *tom.* 1. *hæreſi* 27. *&* 51.) perlegat
ex noſtris *Albericum Gentilem de di-*
uerſis tempor. appellat. cap. 3. *Elber-*
tum Leoninum lib. 5. *de emendationum,*
cap. 12.

INLATIO AD priora capitis.

SIT IGITVR omnium prædictorum
53 veriſſima, & conſtans concluſio: †
& propoſitæ quæſtionis ſub initium
huius capitis certa reſolutio, editos
poſt ducenteſimum & ſeptuageſimũ
diem, ex quo decimum menſem cō-
munem tricenum adtingunt, & ab eo
quod noni menſis ſupereſt (vt loqua-
mur cum *Hippocrate in lib. de ſeptime-*
ſtri partu in princi. iam *ſupr.* relato) de-
cimo menſe natos videri, & decime-
ſtres appellandos. Vt inde Natalitium
† DOMINI (quod 276. diebus ab In- 54
carnatione ſacroſancta obuenit) deci-
mo menſe à virginea DEIPARÆ, Re-
ginæque Angelorum grauidatione
obtigiſſe dicamus: quod diſertiſſimis
quidem verbis, doctiſſimorum do-
ctior & ſanctiſſimus *Auguſtinus* ex-
preſſit *lib.* 4. *de Trinitate, cap.* 5. iam per
nos citato, cùm ait: *Et quadragies ſe-*
xies ſeni ſiunt ducenti ſeptuaginta ſex:
qui numerus dierum complet nouem mē-
ſes & ſex dies, qui tanquam decem men-
ſes parientibus feminis imputantur. Non
quia omnes ad ſextam diem poſt nonum
menſem perueniant, ſed quia ipſa perfe-
ctio corporis Domini tot diebus ad par-
tum producta comperitur, ſicuti a maio-
ribus traditum ſuſcipiens Eccleſia cuſto-
dit auctoritas.

Quæ cùm *Henricus de Gundauo* nō
percepiſſet, † nec menſium tricenorũ 55
æqualium rationem & dimenſionem
calleret, *D. Auguſtinum* miratur, & fe-
rè redarguit, *quod lib.* 15. *qu.* 13. dicens:
Sed ratione talis conceptionis ſecundum
vtrumque modum quæſtionis competen-
ter celebratur feſtum conceptionis CHRI-
STI, *quod vocatur feſtum Annuntiatio-*
nis, & celebratur 25. *die Martij, videlicet*
octauo Kalendas Aprilis: à quo vſque ad
diem Natiuitatis Domini, quod eſt die
25. *Decemb. videlicet octauo Kalen. Ian-*
uarij fluxerūt 39. *ſeptimanæ & duo dies,*
qui ſunt decem menſes vſuales præter
quatuor dies, cōputando 28 *dies pro mē-*
ſe cōputando vero menſes Lunares in vno
menſe 29. *dies, in alio vero* 3.. *ſunt nouem*
menſes & decē dies: cōputando verò men-
ſes Kalendarij ſunt nouem mēſes nec plus
nec

nec minus. Auguſtinus autem computans menſes breuiores, neſcio qualem computum dierum in menſe ſequutus, computat tantùm nouem menſes & ſex dies. Sed quis non videt tenebras iſtum palpaſſe, attētis omnibus prædictis? Ad quæ
56 reducendus eſt † *Ioan. Picus Mirandulanus in carmine ad Virginem*:

Voluitque nouem
Geſtari alueo
Menſibus integris.

Et ab eadem cauſa, & principiis ſecurè tenendum eſt cum nouiſſimo *Pat. Ioanne Baptiſta Poza in Elucidar. Deipara, tractat. 6. cap. 1. & ſeqq.* conceptum VIRGINIS & CHRISTI Præcurſoris decimum attigiſſe menſem, ita vt MARIA, & IOANNES Baptiſta decimeſtres fuerint, ac CHRISTVS Dominus. Quidquid in contrarium nouiſſimè excogitarit *Paul. Zacchias in Medico legalibus, tit. 2. quaſt. 2. num. 21.*

Demum prædictæ inlationis & reſolutionis ſit velut ſubalterna & neceſſaria ſequela, decimeſtres partus frequentiores † & perfectiores cete- 57
ris: & pro eis in dubio nobis ſemper præſumendum & iudicandum (quidquid Interpretes Iuris relati in initio huius capitis ſecutè & ſiniſtrè in contrarium exiſtimauerint, præmaximè nouiſſimus *Paulus Zacchias in Medicolegalib. tit. 2. d. quaſt. 2. verſ. ſed dubitatur*) Horum enim ſententia apertè refellitur ex *ſuprà* traditis, & dicendis in *cap. ſequenti*, maximè à *numer. 5.*

CAPVT XIII.

DE NATIS IN MENSE DECIMO, & obiter de anno luctus.

SYNOPSIS.

1 *Interpretes Iuris, vito aut altero excepto, decimeſtres partus probarunt, & legitimos agnouerunt.*

2 *Lex Decemuiralis & aliæ ſtant pro decimeſtribus. Et nu. 3. pro eis Formula Galli Aquilij, cum alijs expenditur.*

4 *Notatur & refellitur* Anton. Faber *decimeſtrium impugnator.*

5 *Inconcuſſa omni æuo Philoſophorum & Medicorum opinio decimeſtres partus perfectiores & frequentiores volait.*

6 *Menſis decimeſtris frequentiſſimus eſt apud bonos auctores.*

7 *Annus* Homeri *decimeſtris eſt.*

8 *Tempus decem menſium partionibus communiter conceſſum, ab Antiquis* annus *appellabatur.*

9 *Annus luctus decē erat menſium. Et n. 10. hoc probat* Auctor *ex* Cicerone *& alijs. Et n. 11. ex* lege Theodoſij.

12 *Hodie & poſt Ius Canonicum aliquas pœnas ſiue multas ſecundo nubentes incurrunt.*

11 *Cauſam interdicēdi nuptias intra annum luctus expreſsit* Vlpia. *in* l. liberorum, D. de his qui notan. infam.

Cccc

14 *Opinio* Mercerij *ad dictam* l.liberorum *impugnatur.*

15 Auctor *nouam & neceſſariam interpretationem ad d* l.liberorum *adſignat. Et nu.16. & 21. Et comprobat ex* Harmenopulo *num.17.*

18 Harmenopulus *exiſtimans viduam intra annum luctus nuptias nouas inire non poſſe, etſi peperit intra legitimum tempus) impugnatur. Et num. 19. reijcitur concordata ab eius Interprete adducta.*

20 *Improbatur iudicium Pontificum pro Auguſto, abducente Liuiam Druſillam vxorem Domitij Neronis.*

22 L. conſenſu, verſ. ſi verò, C.de repud.*interp. Et ratio ſecunda ad d.*l.liberorum *adſignatur.*

23 *Aliam ex* Accurſio *adducit rationem ad d.* l.liberorum.*Et num.24.aliam ex* Cuiacio.

25 *Cauſam incertitudinis prolis impugnat.*

26 Cuiac. *diſtinguens inter matrimoniũ ſolutum morte, vel diuortio refellitur. Et num.itidem 27. eius diſtinctionem impugnat a* l. conſenſu, §. hæc niſi, C.de repud.

28 *A Principe olim impetrari ſolebat, vt mulieri intra annum luctus nubere liceret. Et num.29. Iure Canonico, & nouioribus legibus prædicta immutata notatur.*

30 *Annus luctus continuus erat.*

31 Ræuardi *& aliorum diſtinctio inter verba* lugêre *&* elugêre *impugnatur.*

32 Ræuardus, *qui decretum citatum à* Gordiano *refert ad cladem Cannenſem, impugnatur. Et num.33.ad aliud Senatuſconſultum refertur.*

34 *Senatuſconſulta aliquando inſtante Principe fiebant.*

DE HIS actum plenè fuit *ſuperiore capite*, & inibi quàm euidenter demonſtratum omnium humanarum partionum perfectiorem, firmiorem, & frequentiorem eam eſſe, quam decimo menſe Natura edit in lucẽ: exploſſa Interpretum Iuris contraria ſententia, qui iſta nonomeſtri partui tribuebant.

At ibi dictis addendum eſt, nõ ideò † Doctores noſtros (qui editis nono 1
menſe maiorem perfectionem tribuebant) partus decimeſtres improbaſſe, & à Naturæ curſu alienos diiudicaſſe: omnes enim (vno aut altero excepto, ex dicendis *infra*) eos in naturalium, legitimorumq; numero cõſtituerunt, maximè *Bart.* & reliqui a *Gilkenio* relati in *l.Gallus n.52. D. de liber.& poſth.* vbi *Donel. in princ. Pichard.* ibidem, *cap.3. à numer.201. Menoch.de arbitrar. lib. 2.caſu 89.*ex *nu.40. Hotman. lib.9. obſeruationum cap. 9. Dalnerus de iure hominis,par.6.num.14. Hadrian.Negusant.in ſylua reſponſor.quæſt.400. nu. 37. Henricus Salmuth ad Pancirolum tom. 2.rer.memorabil.tit.10.* Idque euidentiſſimè probatur in lege † Decemuirali (quæ *Ricardo Vito* eſt 45.) ita aiente: *Si mulier poſt viri mortem in decem menſibus proximus parit, qui, quave ex ea naſcetur, ſuus, ſuáve in viri familia heres eſto*: & in illa altera ab *A Gellio lib.3.Noct.Attic.Prateio* & alijs vſque ad *Gothofred. in fragmentis legum xij. Tabul.* ſub *tit.de ſtatu homin.* ita concepta: *Decemviri in decimo menſe gigni hominem, non in vndecimo*: quibus concinunt *Vlpian.* in *l.3.§. poſt decem, D. de ſuis & legitim. heredib. Paulus lib.4.Sententiar. tit. 9.§. ſeptimo menſe,* cum aliis adductis ab *Hotmano lib.3. antiquit. Roman. cap.8.*

Sed præ ceteris hac eadem receptiſſima veritate innititur formula † 2
Galli Aquilij (relata in *l. Gallus 28. D. de lib. & poſth.* in illis verbis: *Intra decem menſes proximos mortis meæ natus, &c.*) & *Marcelli* in *l.fin. D.de fideicom. libert.* ibi: *Intra decem menſes natus,*

natave.

natáve erit: & *Iuſtinian.* in *l. vltim.* ibi: *Intra decem menſium ſpatium*: & mox ibi: *Intra decem menſes proximos mortis meæ naſcentur*, *C. de poſthum. heredib. inſtituendis*. Ex quibus planè deprehenditur, primis Iuris Ciuilis Romani conditoribus, & ſequentibus Iuriſconſultis, & poſterioribus Imperatoribus decimeſtres partus non ſolùm legitimos, verùm & frequentiores, maturioréſque fuiſſe.

Vt inde valdè ſit notandus *Ioannes Lalamantius*, qui *in commentar. ſup. ca. 2. lib. 1. de dieb. decretor. Galeni*, *fol.* 297. partiones decimeſtres velùt abortiuas
4 putauit. Nec minùs *Anton. Faber* † qui *in ſuo Cod. lib. 5. tit. 7. defin. 7. ſchol. vlt. in fin.* contra prædicta (omni tempore infragabilia) auſus fuit adſerere, præſumendum non eſſe parientem decimo menſe à morte mariti ex ſemine defuncti concepiſſe, quo nihil dici, aut excogitari potuit deuius à Iuris Ciuilis deciſionibus.

5 Quin & ab inconcuſſa omni † æuo ſententia Philoſophorum & Medicorum (quos expendimus in *cap. præcedenti*) expreſſè adfirmantium, decimeſtrem partũ perfectiorem & frequentiorem omnibus. Stetit enim omnis antiquitas pro decimeſtribus, vt diſertè à *lege xij. T abul.* & aliis elicit nouiſſimè eruditus *Rodolph. Magiſt. de limit. humani partus*. Id quod mihi vltra tradita in *capite præcedenti*, aptiſſimè probat *Tertullian. lib. de anima, cap. 37.* dicens: *Legitima natiuitas ferme decimi menſis ingreſſus eſt. Qui numeros ratiocinantur, & decurialem numerum, vt exinde reliquorum parentem colunt. Ego potiùs ad Deum argumentabor hunc modum temporis, vt decem menſes decalogo magis inaugurent hominem, vt tanto temporis numero naſcamur, quanto diſciplinæ numero renaſcimur.*

6 Et ſanè ab his frequẽtiſſimus † eſt hic menſis apud bonos Auctores, maximè *Plautum in Sticho actu 2. ſcena 1. verſu 6.*

Nam me illa in menſes geſtauit decem.

Et *in Trucul. actu 2. ſcena 4. verſ. 48.*

Quoniam iam decimus menſis aduentat
prope.

Et mox:

Amicam decimo menſe poſt Athenas
Atticas viſo,
Quam grauidam reliqui meo compreſſu.

Sed & *Terentius* ita in propoſito *in Adelphis* ſcribit *actu 3. ſcena 4.*

——— *Virgo ex eo*
Compreſſu grauida facta eſt; menſis hic
decimus eſt.

Et *in Hecyra actu 5. ſcena 3.*

Nam memini abhinc menſes decem ferè ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, &c.

Seneca *in Thebaide, actu 4.*

——— *Per decem menſes graues*
Vteri labores, perq. pietate inclytas
Precor ſorores.

Virgil. *Eclog. 4.*

Matri longa decem tulerunt faſtidia
menſes.

Ouidius *lib. 1. Faſtorum:*

Luna nouum decies implerat cornibus
orbem,
Quæ fuerat virgo credita, mater erat.

(quæ & ad menſes Lunares relata nouem communibus menſibus non includuntur: quandoquidem decem Lunæ impletæ ſeu perfectæ 270. dies, quibus nouem menſes communes conſtant, clarè prætergrediantur) Idem *Ouid. lib. 3.*

Seu quia bis quino femina menſe parit.

Et *lib. 5.*

Iámque decem menſes & puer ortus erat.

Statius *lib. 1. Syluarum* in Epithalam. Stellæ:

Adceleret partu decimum Bona Cynthia menſem.

Et *Cæcilius* ante illos relatus ab

A Gellio lib.3.Noct.Attic.cap.16.

Inſolétne mulier decimo menſe parere?

Ariſtophaues *in Cerealibus:*

Δέκα μῆνας αὐτ' ἐγὼ ἐκύησα:

Decem menſes ipſam ego geſtaui.

Menander relatus ab *A Gel. lib. 3. Noctium Atticar. d cap. 16.*

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος:

Mulier decimo menſe pariens.

Homer. citatus ab eodem *A Gel. ſuprà:*

Χαῖρε γυνὴ φιλότητι περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ

Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ

Ἀθανάτων.

Nunc gaude, dilecta, aſt cùm ſe euoluerit annus

Illuſtres (nec enim Diuum cubilia vana) Natos mixa dabis.

7 Hoc autẽ loci Homer. † illis verbis περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, vel denotare voluit temporis περίοδον. i. circulum (erat enim vulgaris ἐνιαυτῶν περιόδων denominatio) quo partus perficiebatur: vel annum appellauit tempus tantùm decem menſium, ex quibus Homeri ætate componebantur, vt adnotabimus in *cap.* c. vbi iſta Homeri proſequemur latiùs ſub *num.1. & 4.*

Vtcunque verò ſit decem menſium commune tempus humanis partionibus deſignatum, *annus* apud Antiquos

8 † appellari conſueuit, vt ex *Ouidio, Plutarcho*, & aliis probauimus in *cap. præcedenti*, § 5.

9 Et inde annus luctus † (de quo in *l. 1.* & in *l. genero 8. l. liberorum 11. D. de his qui not. infam. l. decreto 15. C. ex quibus cauſ. infam. irroget. l. 1. C. de ſecund. nupt.*) decem tantùm erat menſium ex *Ouid. lib. 1. Faſtor.* iam relato in *cap. præced.* §. . Id quod perquamoptimè notarunt *Iacobus Cuiac. lib. 6. obſeruat. cap. 32. Ranard. lib. . variar. cap. 20. Balduinus ad leges xij. Tabul. in l. 17. num. 12. Briſſon. Gothofred. Oſuald.* & alij, quos nouiſſimè recenſet & ſequitur *D. Amata lib. 1. obſeruation. cap. 2. numer. 11.*

Idque mihi probat † *Cicer. pro A.* 10
Cluent. Quæ mulier obteſtatione viri decem illos menſes, nec domum quidem vllam niſi ſocrus ſuæ noſſe debuit, hæc quinto menſe poſt viri mortem ipſi Oppianico nupſit: quæ nuptiæ non diuturnæ fuerunt: erant enim non matrimonij dignitate, ſed ſceleris ſocietate coniunctæ. Et *Seneca* cùm *epiſtola 63.* ſcripſiſſet: *Annum feminis ad lugendum conſtituere maiores*, & hoc ipſum repetiit *in libr. de conſolatione ad Heluiam cap. 16. in princip. Maiores* (inquit) *decem menſium ſpatium lugentibus viros dederunt.*

Nec admitti poteſt concordia *Antony Clari lib. ſingulari ad leges xij. Tabularum cap. 24.* intelligentis *Senecam ad Heluiam* in luctu viduarum, quem decem menſibus præfinit, & in dict. *epiſt. 63.* in luctu parentum, & aliorum, quem anno integro 12. menſibus conſtante concludi putat ex *Dionyſio Halicarnaſ. lib. 5.* Nam *Seneca* vno & altero loco iiſdem ferè vtitur verbis: *Et maiores lugendi tempus conſtituiſſe* ait, &c. nullibi autem inuenimus, annum integrum mulieribus conceſſum ad lugendos parentes & neceſſarios. Adhæc *Seneca d. epiſt. 63.* loquitur de luctu viduarum, vt clarè indicant verba illa ſubſequẽtia: *Quam tamen mihi ex illis mulierculis dabis, vix retractis a rogo, vix à cadauere reuulſis, cui lachryma in totum menſem durauerint?* Vt inde quàm euidẽtiſſimum ſit, *Senecam* & *Halicarnaſeum ſuprà*, & *Sidoniũ 4. epiſt.* & ceteros antiquos *anni luctus* mentionẽ facientes, intelligendos de anno decimeſtri. Nec ſubinde impedimento nobis eſſe poteſt *Clari* cõſideratio, qui (cùm à tempore Numæ annus duodecim eſſet menſium) putauit tẽporibus inſequentibus anni nomen ad decem tantùm menſes referri

ferri

ferri non potuiſſe. Nã luctus prædicti ſpatium ſemper & omni tẽpore anni
11 nomine indigerabatur, vſque dũ ex † *l. Theodoſij* (quæ eſt 2. *C. de ſecund. nupt.* & in *Cod. Theodoſiano* 1. *tit.* 8. *lib.* 3.) anno communi luctus decem menſium alij duo ſunt additi.

Quas quidem leges cùm ignoraſſet *Lipſius*, magno lapſus fuit errore *in ſcholijs ad* dictum *cap. 16. de conſolatione*, in conciliatione prædictorum locorum *Senecæ*, quem optimè refellit *D. Amaia lib. 1. obſeruationum, capit. 2. num. 11. à l. parentes, D. de his qui notantur infamia.* Eſt enim conſtitutiſſimi iuris (*Lipſio* ignoti) à tempore *Legis Theodoſianæ* prædictæ annum luctus vertentem, Solaremve eſſe cœpiſſe, cùm anteà decem tantùm menſibus conſtaret: & ita ab omnibus Iuriſprudentibus in hodiernum vſque vſum percipi notat *Cuiacius* (quaſi errorem notans Grammaticorum & aliorum, qui politioris litteraturæ nomine cohoneſtantur) in ἀπαγματίᾳ, ſiue *de diuerſis tempor. praſcript. cap.* 13. & ante eum *Balduinus ad leg. xij. Tabular. l. 17. num.* 12. & cum eo *Donellus, Gothofredus*, & alij, quos refert & ſequitur *D. Amaia* d. *cap. 2. num.* 11. Et probatur in *cap. 1. de ſecund. nupt.*

12 Quod ſummè neceſſarium † ſcitu eſt: nam licèt hodie Iure Pontificio *cap. penult. & vltim. de ſecund. nuptijs*, & *cap. de viduis* 27. *quæſt.* 1. cum pluribus alijs deciſionibus relatis ab *Ant. Auguſtin. in epito. Iur. Pontif. veter. lib.* 28. *tit.* 30. (quas praxis totius Reipublicæ Chriſtianæ in vtroque foro amplexa eſt, vt quę *Apoſtoli* auctoritate innitũtur, 1. *ad Corinth. cap.* 7.) pœnæ infamię & aliæ ſecundo nubentibus impoſitæ à legibus *ſupra* relatis & ſimilibus, abrogatæ fuerint: & nobis etiam eſt *tex.* in *l. 5. tit. 1. lib. 5. ordinam.* hodie *l. 3. tit. 1. lib. 5. Recopilat.* (correcta anteriore *l. 13. tit. 1. lib. 3. Fori*, & *l. 3. tit. 12. p. 4. l. 5. tit. 3. par. 6.* cum *l. 3. tit. 6. par.* 7.) ſunt tamen & hodie plures aliæ pœnæ, vel (vt propriùs loquar) incommoda iterantibus nuptias obuenientia, quæ non tam vindictã & punitionem, quàm amiſſionem lucri à primo coniuge prouenientis reſpiciunt: velùt amiſſio virilis partis proprietatis, lucrorum nuptialium, educationis, tutelæque liberorum, & alia plura contenta in l. *feminæ* 2. *cum ſeqq. C. de ſecun. nuptijs*, & in *Nouel.* 22. *de nupt. c.* 40. (à quo deſũpta eſt *Authen. eiſdem pœnis, C. illo tit. de ſecund. nuptijs*) & in legibus Patrijs relatis *ſupra*, vt notat *Gregorius* in d. *l. 3. tit. 12. part. 4. gloſ. 3. in fine, Couar. in 4. 1. p. c. 3. §. 9. n. 5. Coſta* in *cap. ſi pater*, 1. *p. verbo leganit. n. 54. de teſtam. in 6. Ceuallos quæſt.* 460. & 742. *Barboſa* in *l. 1. 7. par. num. 18. D. ſoluto matrimon. P. Sanchez de matrimon. lib. 7. diſputat. 87. à num. 21. & diſputat. ſeq. per totam*, nouiſſimè *Petr. Gudelin. lib. 1. de iure nouiſſimo, cap. 12. de ſecund. ſeu iterat. nupt.*

Sed ad propoſitum annum decimeſtrem luctus rediens noto, eius inducendi, & iteratas nuptias ſtato illo tẽpore interdicendi cauſam † expreſ- 13 ſiſſe *Vlpianum* in dicta *l. liberorum, D. de his qui notãtur infamia*, ibi: *Qui ſolet elugeri propter turbationem ſanguinis*, id eſt, vt ferè omnes interpretantur, ob vitandum vteri incertũ, vel dubiã prolem, vt diſertis verbis dixit Imperator *Theodoſ.* in *l. conſenſu* 8. §. *hæc niſi, verſ. ſi verò, C. de repudijs*, ibi: *Et nubendi poſt annum* (*ne quis de prole dubitet*) *permittimus facultatem.* At ratio iſta nõ videtur concludere, imò nec verificari in ea muliere, quæ prægnans citra dubium eſſet à marito defuncto, in qua nulla prolis dubitatio, aut confuſio inueniri poteſt.

Quid quòd turbatio ſanguinis alia res eſt longè differens à confuſione & incertitudine prolis, ex dicendis

illicò, maximè *num.16.in fine.*

14 Quare† *Ioannes Mercerius lib.2.opinion.& obſeruation.opin.* 20. vt difficultatem iſtam effugeret, nouè ait, *ſanguinem* in dicta *l.liberorum* pro cognatione adcipi, vt in *l.vel ſanguine, D.de manumiſ. vindict. l.dotem, §. hereditatem, D.de caſtrenſi pecul. l. iura ſanguinis, D. de diuerſ. regul.iur.* vt in *Horat. lib.2.carmin.Ode vlt.*

——— — Non ego pauperum
Sanguis parentum: non ego quem vocas,
Dilecte Mæcenas, obibo.

Vt inde *turbatio ſanguinis* idem ſit *Vlpiano*, quòd confuſio progeniei, cognationis nominis, familiæue: & hanc confuſionem obuenire poſſe, ait, & in vidua effœta, ſi in ſecundis nuptijs ſuperfœtare contigerit. Et ab his infert, *Vlpianum* in dicta *l. liberorum* in præcitatis verbis ad ſuperfœtationem reſpexiſſe, quam *Iulianus, Paulus*que agnouerunt in *l.ſi pater 37.D.de ſolut.* & in *l.antiqui, D. ſi pars hered. per.* (de qua nos *infrà in cap.* 19. acturi ſumus.)

Sed iſta *Mercerij* nimis reſtringunt generalia verba *Vlpiani*, & ad caſum valdè ſingularem, & vix contingentē ſuperfœtationis ea redigūt. Quinimò nec omni ſuperfœtationi cōueniunt (vt ipſe *Mercerius* agnouit d.*opin.*20. *in fine*) ſed ei tantùm, quæ intra quattuor menſes τὰ πλεῖςα, vel ad ſummū contigerit: nam ſi vidua à quattuor menſibus prægnationis ſecundo viro nupſerit, & ſuperfœtauerit, partum ſecundum, etiam ſeptimeſtrem minorē 182. dierum (de quo *ſupra in cap.*10.) tranſacto decimo menſe edit, quo tempore indubium erit à ſecundo marito genitum fuiſſe, iuxta *textum* in d. *l.inteſtato 3. §. poſt decem menſes, D. de ſuis & legitimis heredibus.* Quis autem ſibi ſuadebit, caſum adeò ſingularem & inſolitum anno luctus cauſam præſtitiſſe?

Adde, *ſanguinis* verbum ab *Vlpiano* prolatum cognationi adaptari non poſſe, quæ translatitiè *ſanguis* appellatur in legibus à *Mercerio* expenſis, vel ſaltem propriùs prolem denotat, vt in *l. conſenſu, verſ. ſi verò, C. de repud.*

Qvare ego † vltra omnes tentari 15
poſſe puto, *Vlpianum* in dicta *l.liberorum*, de turbatione ſanguinis intelligendum, quæ ex commixtione ſeminum prolificorum prioris & ſecundi viri euenire poſſet, ſi quæ effœta erat à primo viro, incubaret ſecundo: ita vt verbum *ſanguinis*, quo vſus fuit *Vlpianus*, τὸ σπέρμα, & ſemen hominis generationem (vt communiter fertur) producentem ibi denotet. Etenim ſemen, & lac, quæ à ſanguine proueniunt, appellatione lata, & propria quidem, *ſanguinis* cōtinentur, vt Philoſophis & Medicis incōfeſſo eſt, præcipuè *Galeno*, qui *lib. 14.de vſu part.c.* 4. & 8. de lacte ait, id menſtruo germanum eſſe. Sed & *Phauorinus* apud *A Gelliū lib.12.cap.1* lac SANGVINEM appellat ſæpè & ſæpiùs in verbis per nos expenſis in *cap.* 3.§.4.*nu.*29.ſimul cū *Plutarcho in lib.de amore prolis.* Deque eodē lacte dixit *Clemens Alexan. in Pædagogo lib.1.cap.6.prope fin. Quòd autē lac ex ſanguine fiat per mutationē, iam quidem clarum eſt. Verùm id etiā ex pecoribus & ex bobus licet cognoſcere. Hæc enim animalia tempore anni, quod Ver vocamus, cùm humidior ſit aer, herbaq; & paſcua ſint melioris ſucci, & magis roſcida, ſanguine prius implentur, vt ex venarum quæ incuruantur, vaſorum extenſione licet cognoſcere: ex ſanguine autem lac funditur vberius: contra autem æſtate ab æſtu aduſtus, & areſfactus ſiſtit ſanguis mutationem, & ideò minus mulgentur.* Vnde lac ſanguinem album rectè adpellauit *Peramatus de homin. procr.ca.* 15.& 16.

De ſe-

De ſemine verò, ſi *Ariſtotelis* ſcripta perlegeris *lib. 1. de gener. animal. c. 19.* & *lib. 4. cap. 1.* & iterum in *lib. de ſpiritu, c. 6. ſanguinem* id appellaſſe inuenies. Deque eo *Plutarch. lib. 5. de placit. Philoſ. c. 5. Pythagor.* (inquit) *ſpumam eſſe ſubtiliſſimi ſanguinis, & ſuperfluitatẽ alimenti, ſicut ſanguinem & medullam.* & hoc ipſum tenet *Clem. Alexand. ſupr. d. c. 6.* Demus ſemen ſuperfluitatem eſſe ſanguinis ex *Plutarcho*, aut eiuſdem excrementum ex *Ariſtot. d. lib. 1. de gener. animal. c. 19.* vel ex parte ſanguinis aërea, oleoſa, & pingui ſemẽ gigni, vt dixit *Peramat. in lib. de ſemine*, hoc ſanè impedimento eſſe non debet, quominus ſemen *ſanguinis* etiam nuncupetur: velùt ſanguis menſtruus, qui excrementalis eſt, & ſimul neceſſarius ad formationem partium, vt plures putant, & nouiſſimè *Iac. Guillemaus de gener. fol. 256.*

Prædicta mirè adprobat *Virgil. 2. Aeneidos:*

——— *Quo ſanguine cretus.*

Et *Cicer. pro Roſc. Amer. Magnam vim, magnam neceſſitatẽ, magnã poſſidet religionem paternus, maternuſque ſanguis.* Indeq; apud nos, & omnes *conſanguinitatis*, & *conſanguineorum* denominatio, quæ ab eodem ſcilicet ſemine & ſanguine venientes denotat. Et ſanè Antiquitas *conſanguinitatis* nomine fraternitatem (vt ita loquar) ſolam denotabat, etſi Canoniſtæ hoc nomine abuſi ſunt in ſignificanda omni cognatione, vt ait *Anton. Conti. in notis ad tit. 2. lib. 3. inſtitut.*

Sed & in prædictorũ comprobationem ita eleganter edifferit Ἀρχιατρὸς *Galen. lib. 1. de ſemi. c. 8. Vna verò cum ſpiritu per arterias ſubtilior quidam, ac calidior, quam is qui in venis eſt, ſanguis adtrahitur, ex quo videlicet calidiſſimum omnium viſcus fabricatur. &c.* idẽ *eod. lib. c. 12. Arteria & vena ad vtrumque teſtem deſcendere conſpiciuntur, non recto itinere, vt reliqua omnes, ſed inſtar capreoli, aut hederæ varijs modis inuoluta. Vnde, vt puto, à diſſectionis profeſſoribus partim hederaria, partim capreolaris natura ipſarum fuit appellata: in his verò capreolis, & anfractibus, quos faciunt antè quam ad teſtes proueniant, albeſcere paulatim ſanguinem videre licet: tum demum vbi iam ipſos teſtes adtigerint, ſeminis ſubſtãtia in ipſis manifeſtè adparet:* & mox ita ait: *Quòd ſi ita eſt, in ipſis proculdubio ſeminis generatrix natura inerit, at ex ſanguine in ipſis diutiùs immorante ipſum procrearunt; hunc enim vſum anfractus præſtant, atque ita alteratum ſanguinem in ſemen immutarunt:* & plura conſimilia ibidẽ paulò inferiùs ex *Ariſtot.* protulit. Et conferunt quæ *Plin.* edocuit in eleganti *c. 37. lib. 11.* circa ſanguinis per membra humana compartitionem, *Franc. Valleſ. lib. 2. contrauerſ. Medicin. cap. 7. Henric. Salmuth.* (ex *Ioan. Lagio*, & *Andr. Veſalio* inſigni diſſectore) ad *Pancirol. tom. 2. tit. 10.* egregiè noſter *Pet. Garc. in Auicen. diſpu. 35. c. 1. n. 2. ad fin.* vbi cur ſemen albeſcat, adperit: & *c. 3. & 4.* à ſanguine conflari ex pluribus probat.

Et ſanè ab his omnibus improbãda venit ſententia *Hippocr. in lib. 1. de genit. in prin. & paulò inferiùs*, exiſtimantis ſemen ab omnibus corporis partibus prouenire, quod & *Ariſtoteles* diſertè impugnauerat *lib. 1. de generat. animal. cap. 17. & 18.* & nouè pluribus adductis *Marſil. Cagnatus lib. 1. variar. reſolutionum, cap. 2.* Quibus adde *Platonem in Timæi dialogo ad finem*, ita dicentem: *Ipſum potus diſcurſum, quò per pulmones ſub renes in veſicam defluens, & ſpiritus mixtus, eliſuſque depromitur alij in fiſtulæ modum in cõpactam medullam à capite per ceruicem, & ſpinam deriuauerunt, quod quidem ſperma, id eſt ſemen, in ſuperioribus nuncupauimus.* Et cõferunt latè tradita

ſuprà à *Pet. Garc. d. c. 3. &* 4.

QVÆ omnia mirè comprobant noſtram nouam interpretationem ad illa verba: *Propter turbationem ſanguinis*, d. *l. liberorum*.

Et ſanè cuique attentè legenti cõtextum d. *l. liberorum*, velût euidens
16 fiet, ſi adnotauerit † *Vlpianum* ibi generaliter propoſuiſſe à morte prioris viri, etiam qui morte maiorum elugêri non oportuit, mulierem legitimo tẽpore nuptijs abſtinêre debêre: *Prator enim* (ait *Vlpianus*) *ad id tempus ſe retulit, quo vir elugeretur: qui ſolet elugeri propter turbationem ſanguinis*, quaſi diceret, turbationis ſanguinis inconueniens militare, & quo caſu vir ob delictũ, vel infamiam elugendus non eſſet, & ideò intra annũ luctus ſecundis nuptijs nullum ſuperfore locum. Ex contrario infert illicò *Vlpianus* ex ſententia *Pomponij*, viduam quæ legitimo tempore enixa eſt, ſtatim nubere poſſe; ait enim: *Pomponius eam quæ intra legitimũ tempus partum ediderit, putat ſtatim poſſe nuptijs ſe conlocare, quod verum puto*, id eſt, viduam, & ab eo viro qui elugêri debet partu legitimo edito, poſſe non exſpectato luctus anno, nubere, quia cauſa & ratio turbationis ſanguinis ceſſat iſto caſu. Tu his ſubadde ex ſententia *Põponij & Vlpiani* (cum referentis) viduam ſeptem & amplius menſibus effœtam (quo tempore nec vlla in prole incertitudo dari poteſt, etiam iuxta opinionem *Mercurij ſupra* relati) nuptũm conlocari non poſſe; poſſe verò eam quæ illicò à morte viri peperit. Ex quo facilè percipies, turbationem ſanguinis, de qua loquitur *Vlpianus*, non tantùm aptè & commodè, verùm & neceſſariò ad ſeminis prolifici concurſum & commixtionẽ referendam, non verò ad incertum tantùm prolis vitandum. Et enim hoc euidentius fiet cuique conſideranti proprium ſignificatum dictionis illius TVRBATIO, à verbo, *turbo, as*, quod admixtionem, ſiue concurſum infelicem, iniquum, vel parum aptum denotat, *Cicero de legibus: Omnia infima ſummis paria fecit*, TVRBAVIT, *miſcuit*: idem *d: Haruſpicum reſponſis: Miſcere, &* TVRBARE *omnia*. Inde *turba*: ſed & *turba* in *Nonio Marcello c.* 11. (ex *Plauto, Terentio, Cicerone*, & alijs, quos refert) ſeu *turbela* in *Sext. Pomp. Feſto*: & *turbulenta*, ſiue *turbida* res, *Cicero Philippic.* 2. *Verumtamen homines quãuis in turbidis rebus ſint, tamen ſi modò homines ſunt, interdum animis relaxantur*. Ergo turbatio ſanguinis in d. *l. liberorum* idem eſt quod diuerſorum ſeminum commixtio, vel concurſus. Qui re vera datur, etſi à primo viro conceptus, eſſet ſeptimeſtris, vel octomeſtris, quo tempore mulier ſecundo nubit. Et hunc demum vitare lex ciuilis voluit proculdubio, ob honorem priori viro debitum, qui inlæſus vtique non remanêret, ſi eius poſthumus (charum pignus) ſanguine, aut ſemine ſecundi viri madefieret, & conturbaretur.

Adhæc, noſtram prædictam interpretationem reſpexiſſe videtur † *Conſtant. Harmenop. in* Πρόχειρῳ, ſiue *Epitome Iur. li.* 4. *tit.* 6. *§.* 60. vbi turbationem ſanguinis interpretatur σύγχυσιν τ͂ γόνης. i. *confuſionem ſanguinis*: etenim γόνη nomen (quod ἀπὸ τοῦ γίνομαι deriuatur) & ſemen prolificum propriè denotat, vt ab illo *Heſiodi*: Μαδ᾽ αἰδοῖα γόνη πιπλαμένος, notat *Ioannes Scapula* poſt *Henricum Stephanum*. 17

Sed dum ipſe *Harmenopolus* † *ſuprà* exiſtimauit, prohibêri viduam intra annum nouas inire nuptias, etſi legitimo tempore pepererit, ſuſtinendus non eſt, vt qui expreſsè contrariatur *Pomponio & Vlpiano* proximè relatis.

A qui-

A quibus ſimul cum interpretatione per nos *ſuprà* tradita venit damnanda diſtinctio, vel conciliatio *Interpre-*
19 *tis* † eiuſdem *Harmenopoli*, qui rem iſtam componit, adſerens, τῶν ἀτιμῶν ἀνδρῶν, id eſt, infamium & ſontiũ (qui elugêri non ſolent) viduas legitimo tempore partus edentes poſſe ſtatim nubere: τῶν verò ἐντιμῶν, & integrę famæ (qui elugêri debent) non ita. Hæc namque diſtinctio nullibi in Iure Ciuili Romanorum inuenitur, & contra eam ſtant apertè dictæ *l. liberorum* rationes.

Quas iniuſtiſſimè quidem inſuper
20 habuerunt Pontifices † in *Dione lib.* 48. His enim ab Auguſto conſultis ſuper Liuia Druſilla vxore à Domitio Nerone abducta (cùm prægnans eſſet *Sueton. in Auguſto cap. 62. in fine*) & interrogatis, an nõdum edito partu rectè nuberet? *Dion Caſſius ſuprà*, eos ita reſpondiſſe ait: *Siquidem ex quo mulier concepiſſet, dubitaretur, opus eſſe vt nuptiæ differrentur; quia verò de eo conſtaret, nihil impedire, quin ſtatim fierent.* Quo ſanè nihil iniquius reſpondêri potuit, & potiſſimæ cauſæ anni luctus inducendi aduerſantius: & ita ſenſiſſe videtur ipſe *Dion* in verbis illis præinſerta ſtatim ſubſequẽtibus: *Id quidem, vt in Iure à Maioribus tradito inuenerint, fortaſsis fieri potuit; ſed profectò ſic reſponſuri fuere, vt maximè ita non inueniſſent*: quaſi ſentiat legem (qua Pontifices moti fuêre) ipſi ignotam: & ſimul eorum reſponſum rationi congruum ſibi non vidêri. Id quod apertiùs denotant originalia *Dionis* verba: τάχα μὲν πη καὶ οὕτως ἐν τοῖς πατρίοις ταῦτα εὑρόντες, πάντως δ' ἂν εἰ καὶ μὴ εὗρον, αὐτὸ εἰπόντες, quæ ita aptè Latinitati donabis: *Forſan in legibus patrijs ita diſpoſitum inuenientes, idque ipſum omnino, ſi non inuenerunt, edicturi.*

Sed & prædicta noſtra interpretatione admiſſa ad dict. *l. liberorum*, eius ratio † in illis verbis: *Et propter turbationem ſanguinis*, generalis eſt, & decem menſes, ſiue annum luctus (tempore *Vlpiani* vigentem) à prioris viri morte indiſtinctè complectitur, eis verò tranſactis ceſſat attenta lege Decemvirali in xij. Tabulis poſita, & relata *ſuprà*, quæ decem menſes, vt ſummum finem, hominis gignendi præfiniuit: & poſteà confirmauit *Vlpianus* in dicta *l. inteſtato* 3. §. *poſt decem*, *D. de ſuis & legitimis hæredibus*. Et ita euitabis mancas & parum concludentes rationes incertæ prolis, & ſuperfœtationis: quæ ſanè annui luctus inductioni in potiſſima cauſa eſſe non potuerunt, attentis *ſuprà traditis*. 21

Et ne obſtet dicta *l. conſenſu*, † verſ. *ſi verò*, *C. de repud.* Reſpond. rationẽ illis verbis expreſſam: *Ne quis de prole dubitet*, ſecundariam eſſe, & aptandam nuptijs illicò poſt mortem prioris viri contractis à muliere, quæ ignorat, vel detegit recentem defuncti fœtum, viuentis forte an diuitijs inhians. 22

Tertiam inſuper rationem † deduxit optimè *Accurſius* in dicta *l. liberorum*, ex *Nouella* 22. *de reſtitutione, & ea quæ parit, cap. finali*, dicens, mulierem quæ ad ſecundas feſtinauit nuptias, malignæ ſuſpicionis nota inuri, & facto iſto velut demonſtraſſe ſeſe mœcho nubere: imò non nubere, ſed fateri anteactam laſciuam vitam, vt in propoſito ait *Martialis lib. 6. Epigrammat.* 22. 23

Quod nubis, Proculina, concubino,
Et mœchum modo nunc facis maritũ,
Ne lex Iulia te notare poſsit:
Non nubis, Proculina, ſed fateris.

Et huc exſpectat aliud eiuſdem *Martialis*, quod ex venerandæ vetuſtatis exemplari reſtituit *Hadrian. Iun. lib. 5. animaduerſ. cap.* 17. id tamen prætereo,

vt quod caſtas non deceat aures.

Demum quartã † anno luctus Au-
24 ctores noſtri adſignant rationem ad tendentem mariti defuncti memoriã & reuerentiam (quam maximè placuiſſe video *Cuiacio in lib. de diuerſ. tẽpor. præſcription. c. 2. verſ. Quintum eſt*, & *Gudelino* d. c. 12. & *D. Amaia* d. c. 2. *n.* 13.) Sed facilè impugnatur ex dictis à *Pomponio* (quem refert & ſequitur *Vlpianus* in d. *l. liberorum verſ. Põponius*) reuerentiam iſtam planè inſuperhabente, & eam re vera tantùm admittente, quam conſiderabamus *ſupr. nu.* 16. *ad fin.*

Ab his refellendi † etiam veniunt
25 quotquot Interpretum turbationis, & commixtionis ſanguinis cauſam (de qua in *Vlpiano* in d. *l. liberorum*) confundunt cum ea quæ ab incertitudine prouenit prolis, de qua in d. *l. conſenſu*, verſ. *Si verò.* E quorum numero nouiſſimè ſunt *D. Laurent. Ramirez in Pentecontarcho c. 3.* & *D. Amaia* d. c. 2. *n.* 12. ab antiquis edocti, & demum à *Cuiacio lib. 21. obſeruat. c. 12.* quem ceteri ſequuntur.

Inſuper ex vero generalioris rationis ſenſu ab *Vlpiano* adſignatæ in d. *l. liberorũ*, & per nos inluſtratæ, deſtrui-
46 tur diſtinctio † *Iacobi Cuiacij ſuprà*, & *lib. 6. obſeruationum*, d. c. 32. inter matrimonium ſolutũ morte, aut diuortio; vt primo caſu nubere non concedatur, niſi ex indulgentia Principis, *l. ſolet*, *D. de his qui notantur infamia*: ſecundo verò liceat mulieri ſtatim alij nubere, niſi *prægnans* ſit. Eadem enim militat ratio, turbationis ſcilicet ſanguinis, ſiue matrimonium diſſoluatur morte viri prioris, ſiue diuortio. Nec quidquam iuuat *Cuiacij* diſtinctionẽ reſponſum Pontificum relatum à *Tacito* & *Dione ſupra* citatis, quo ipſe innititur, cùm longè alius ſit eius ſenſus ab eo, quem *Cuiacius* ſubponit iam per nos adſignatus.

Demum diſtinctionem iſtam penitùs euertit *Theodoſij* † conſtitutio in 47
l. conſenſu 8. §. *hac niſi*, verſ. *hæc vero*, *C. de repudiis*, & alia *Anaſtaſij* in *l. ſi conſtãte 9. C. cod. tit.* generalioribus illis verbis concepta: *Licebit mulieri non quinquennium exſpectare, ſed poſt annum ad ſecundas nuptias conuolare.*

Sub hæc in cauſa annui luctus (quã proſequimur) adnotandum eſt cum *Paulo* in *l. ſolet* 10. *D. de his qui notantur infamia*, à Principe † hoc imperari cõ-
ſueuiſſe, vt intra legitimum tempus 28
mulieri nubere liceret: addit *Cuiacius* in d. c. 36. ex *Plutarcho*, & à Senatu id ipſum peti ſolere: quæ gratia ex *Nouella Iuſtiniani 22 de nuptiis*, §. *primæ ſiquidem*, non aliter concedenda erat exiſtentibus ex priore toro liberis, niſi mediam partem ſubſtantiæ ſuę eis donaret. Quam Principi apud nos amittebat, ſi nupſiſſet licentia non obtenta ex lege antiquiſſima Patria *Gothorum 1. tit. 2. lib. 3. Fori juzgo*, & d. *l. 13. tit. 1. lib. 3. Fori.*

Hæc autem omnia iam hodie ceſ-
ſant attento Iure † Canonico, & no- 29
uioribus legibus huius Regni relatis *ſupra.*

Sed nec illud ſilentio prætermittendum duxi, annum iſtum luctus cõ-
tinuum † eſſe, & ignoranti currere, *l.* 30
genero 8. *D. de his qui notantur infamia*, *Sanchez*, poſt plures, dicto *lib. 7. de matrimonio*, d. *diſputat.* 87. *nu.* 2. A qua tamen regula excipiendus eſt caſus *Nouellæ vt liceat matri & auiæ* 117. *cap.* 11. verſ. *& poſtquam hæc geſta.*

Qui alia ſingularia circa annum luctus videre cupit, & inſigniorum locorum *Liuij*, *Lucij Apulei*, *Valerij Maximi*, & aliorum aliqualem inluſtrationem, perlegat diſertiſſimum *Iacob. Rauardum lib. 1. varior.* d. *cap.* 20.

A quo tamen & *Gutherio de iure Manium lib. 3. c. 28.* (relato & probato
à *D. Amaia* d. c. 7. *n.* 11.) diſſentimus † in 31
diſſe-

differentia, quam totis viribus in reſponſis Prudentũ, & conſtitutionibus Principum adſtruere iſti conantur inter verba *lugere* & *elugere*, vt primum referatur ad lugubria atræ, vel albæ veſtis, & ſimilia exterioris habitus, (quorum fit mentio in d.*l.genero* 8.*D. de his qui notau. infam.l.item apud Labeonem,§.generaliter,D.de iniur.*d.*l.decreto* 15.*C. ex quibus cauſ. infam. inrog. Paulo lib.*1.*Sentent.tit.* 21.§.3. *Plutarch.* qui *in quæſt. Roman.* de mulieribus in luctu albas veſtes, albaſque vittas gerentibus agit: & in *Lipſio* plura notãda adducente,& tempora diſtinguente in excurſibus ad *Tacit.lib.*2.*lit.M.* & *Pancirolo in Theſau. variar. lectio. lib.*2.*caſu* 208. & in aliis relatis ab *Amaia* d.c.2.n.17. *Anto.Silu.* Claro mihi ceteris diſertius,*lib.ſingul. ad leges xij. Tabul.*d.c.24.)Secundum verò ad annum luctus, ita vt lugeatur maritus lugubribus: elugeatur verò per annũ ad turbationem ſanguinis vitandam, *l.*1.d.*l.liberorum* 11. *D. de his qui not. infam.* Id quod euidentiſſimè probari ait *Reuard.*in d.*l.decreto* 15. vbi decreto ampliſſimi ordinis luctu fœminarum diminuto triſtior habitus,ceteraque hoc generis inſignia mulieribus remittuntur. A quibus elicit, cùm luctus diminuitur, lugendi, hoc eſt, à conuiuiis, ornamentis, & alba veſte abſtinendi, prohibitionem ceſſaſſe, non verò elugendi,hoc eſt, viduitatis annuo tempori derogari. Et alia demum ſimilia comminiſcitur,quæ ſubtilia ſunt, & ſimul inania. Nec enim probantur in d.*l.decreto*; quin potiùs totum contrarium,cùm *luctus* nomen ibi, & variis aliis iuris locis ad lugubrium geſtationem, & viduitatis annum promiſcuè referatur. Nullibi namque in iure inuenitur *eluctus* anni mentio: vt inde quàm euidẽtiſſimum ſit *lugere*,& *elugere* pro eodem (ſicuti *luceo,eluceo:doceo, edoceo:mundo,emundo*, & alia) à Iuriſprudentibus, ceteriſque Latinis vſurpari. Qui verborũ elegantiam, & ſonoram phraſin adtendentes,nunc iſto, nunc illo verbo vtebantur: ac *Cicero* qui in Familiaribus:*Eluxi* (ait) *obitum Reipublicæ,magis quam mater vnicum filium*:vbi *eluxi* dixit *Orator*, non *luxi*, quia non ita aptum, & auribus accommodum. Et ab his factum,vt Imperatores(ad ſenſum animi ſui exprimendum in ſuis conſtitutionibus apprimè adtendentes) in eis eleganti & perpolito illo verbo *elugere* nunquam vti fuerint.

Et ſanè ab iiſdem corruit alia conſimili differentia inter verba iſta, *lugere*, & *elugere*, excogitata à *Cuiacio ad lib.*1.*quæſt.Papinian. in comment.ad l.fin.D.de his qui notan. infam.* vbi verbum *elugere* refert ad luctum annuũ conſummatum,*lugere* verò ad inſtantem, nondumque completum. Sanè ſi *Iulianus* in *l.*1.§. *qui eam, D.illo titul. Liuius*, & *Vetus* quidam *Grammaticus* (is eſt *Agrætius*) quorum auctoritate iſte innititur,vti fuiſſent verbo *lugere* in locis à *Cuiacio* expenſis,idem dubio procul denotaſſent & expreſſiſſent. Adde, *Agrætium* de conſtituenda differentia inter verba *eluxit*, & *illuxit* egiſſe in loco illo à *Cuiacio* expenſo, dum ait:*Eluxit qui luctum deponit, illuxit cùm lumen apparuit*: in quo & Grammaticus iſte aberrauit ſupponens illud *eluxit* ab *eluceo* deductum. Vtcunque verò ſit,eius ſententia longè diuerſa eſt, & alterius propoſiti. Demum, quod *Cuiacius* ſubiungit de verbis *ago,exigo:vinco* & *euinco*, res alia eſt:nam in hiſce & ſimilibus (velùt *lego,eligo capio,excipio*) compoſita per metaphoram in aliud tranſeunt ſignificatum. Non tamen ob id nego, luctus adfectum efficaciùs demonſtrari per verbum *elugeo*, ſicuti lucis & doctrinæ, per verba *eluceo*, *edoceo*. Fateor plus debito hiſce grammati-

calibus nos immoratos, ſed non aliter euerti poſſent, quæ tanti Iuriſconſulti *Renardus* & *Cuiacius* nouè adſtruere ſunt conati in verba iſta ciuilia cognitu valdè neceſſaria.

Errat itidem *Renardus* (vt ad eum

32 reuertamur) † dum ſubponit, Senatuſconſultum ob cladem Canenſem latum, ne Matronæ vltra triginta dies luctus ſuos extenderent (cuius meminit *Liuius lib.22. Valer. Max. lib.1.*) perpetuum fuiſſe, & ad tempora *Gordiani* Auctoris d. *l. decreto* durasse: cùm tãtùm ad ſacra Cereris illius anni peragenda hoc decretum & indultũ fuerit à Senatu, propter multitudinem maritos ſuos illo bello conciſſos elugentium, vt patet ex *Feſto*, *Liuio*, & *Valerio*, quos iſte citat. Quin & ſubſequentibus temporibus lugubribus toto anno luctus vſas clarè probant illa *Pauli lib.1. Senten. §.3. Qui luget abſtinere debet à conuiuiis, ornamentis, & alba veſte*: & colligitur ex *Tacito* d. *lib. 2. Annal. Varrone lib. 3. de vita Populi Romani*, *Plutarcho*, & aliis relatis à *Lipſio ſupra*. Et à contrario ſenſu probatur ex *Feſto lib. 7. de verb ſignifi.* ita dicente: *Minuebatur populo luctus adis dedicatione, cùm a cenſoribus luſtrum concedebatur, cùm votum publicè ſuſceptum ſoluebatur*: quaſi aliud eſſet luctu ex dictis cauſis (quas optimè explicat *Renardus*) non diminuto. Erant enim Antiqui in luctus annui inconcuſſa adſeruatione nimij, vt patet ex relatis. Et reuera innuit *Paulus ad Theſſalonic. 1. cap. 4. verſ. 12. Nolumus vos ignorare, fratres, de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & ceteri qui ſpem nõ ha-

33 bent.* Vnde par eſt credere, † verba præcitata *Gordiani* in d. *l. decreto* (dum ait, decreto ampliſſimi ordinis feminarum luctum deminutum) referenda non eſſe ad decretum cui Canenſis clades cauſam dedit, ſed ad aliud pro bono forſan regimine, & ad compeſcendum lugubrium abuſum, poſteà latum (vt apud nos eſt *l. 2. titul. 5. de los lutos, i cera, lib. 5. Recopil.* cuius obſeruatio iterum commendata eſt in *l. 21. tit. 26. lib. 8. Recopil.*) his namque & ſimilibus decretis latis, prout caſus temporaque exigebant, ampliſſimus Senatus Romani ordo Populum continebat, *l. 2. D de his quæ vt indign. l. auffertur 2. §. 1. l. ſi decipiendi, D. ad Senatuſconſ. Velleian. l. 2. C. eod. tit. l. libertinum, C. de interdict. mat. l. Diuo Marco C. qui manumit. non poſſ.* cum aliis. Idque inſtante † Principe aliquando decerne- 34

bat, vt colligitur ex elegantibus Tiberij litteris ad Senatum in *lib. 3. Annal. Taciti* à pluribus optime notæ viris meritò commendatis alibi ſæpè.

Hæc non vulgaria in ſcriptione iſta perquàm trita, & paſſim Iuris Interpretibus obuia nobis percurriſſe liceat, & nouis adnotationibus inluſtraſſe.

Demum illud vnum, quod adtinet ad caput iſtud, & præcedentia inueſtigandum ſupereſſe videbatur (maximè hodie, quando ex permiſſione Canonica, & lege Patria nouiore, iteratæ nuptiæ intra annum luctus adeò ſunt frequentes) an partus ſeptimo, octauo, non & decimo menſe editus à morte prioris viri referendus ſit ad primum, vel ſecundum maritum, cui vidua ſtatim nupſit? Quam ſanè quæſtionem à noſtris variè & nutanter pertractatam veroſimiliore reſolutione Lector enodatam adinueniet *infrà in cap. 20.* vbi iſta, inter alia partus humani miſcellanea proſequimur.

CAPVT

CAPVT XIV.

DE VNDECIMESTRIBVS,

SYNOPSIS.

1 *Inſignis & agitata quæſtio eſt, an partus vndecimeſtris ſit naturalis, & legitimus?*

2 *Philoſophi antiqui, vno excepto* Ariſtotele, *vndecimeſtrem exploderunt. Et n.10. quod eum non agnouerunt.*

3 *Poſt* Ariſtotelem *plures Philoſophi pro vndecimeſtribus ſteterunt.*

4 *Medicorum communis Schola vndecimeſtres admiſit ab* Hippocrate *malè percepto in* lib. de octomeſt. par. *Et n.5. & 7.*

6 Hippocratem *optimè declarauit* Bonauentura.

8 Hippocratem *itidem ſtrennè calluit Rex noſter* Alphonſus in l. 4. tit. 23. part. 4.

9 Hotmani & D. Laurentij Ramirez *interpretatio ad* Hippocratem *ex pluribus impugnatur.*

11 Hippocrates *partum vndecimeſtrem non probauit.*

12 *Nec* lex xij. Tabul. *cum aliis.*

13 Accurſius, Bartolus, *& alij videntur ſtare pro vndecimeſtribus.*

14 *Decretum* Hadriani *vndecimeſtribus fauet. Et n.18. de eius intellectu.*

15 *Vndecimeſtris partus adprobari videtur* Nouella 39. Iuſtiniani, de reſtitut. & ea quæ parit in vndec. menſ. *Et nu.19. agitur latè de eius vero ſenſu, & ex variis cauſis ſuam interpretationem* Auctor *confirmat.*

16 Iacob. Cuiac. *& nouiſſimè* Franciſcus Raguellus *rem adhibita diſtinctione componere tentarunt. Et num. 24. ad certos terminos reducta adprobatur.*

17 *Opinio quæ ſtat contra vndecimeſtres* Auctori *magis placet. Et nu.23. eam declarat.*

20 *Parientem in vndecimo menſe pœnas non incurrere ſecundo nubentis, ſubceſſione tamen partum priuari contendit, & rationem adſignat. Et nu. 21. ad etiam* Iuſtiniano *placuiſſe demonſtrat.*

22 Alciat. lib. 5. paradox. cap. 7. *improbatur.*

25 *Deciſionem Senatus Luſitani in fauorem nati 303. diebus probat. Et n.26. rationem* Gamæ *improbat.*

INSIGNIS † & vexata (vti ait *Franciſc. Hotman. lib. 9. obſeruat. c. 9.*) quæſtio illa eſt, an vndecimo menſe editus partus ſit naturalis & legitimus? In qua (delibatis primo loco his quæ Philoſophi & Medici tradiderunt) deinde quæ noſtri variè tractarunt, diſſeremus: & demum rem apta reſolutione componemus.

Philoſophi antiqui, vno excepto
† *Ariſtotele*, vndecimeſtres explode- 2
runt, vt teſtatur *Cenſorinus de die na-
tali, cap. 7. in fin.* dicens: *Ceterùm vnde-
cimum menſem Ariſtoteles ſolus recepit,*

ceteri vniuerſi improbarunt. At ab *Ari-*
3 *ſtotele* plures † fuerunt partus vndecimeſtris adſertores, maximè *Plin. lib. 7. natur. hiſtor. ca. 5. A. Gellius*, poſt *Varronem, lib. 3. Noct. Atticar. ca. 16. Pontan.* poſt alios, *in lib. ſententiar. Ptolemai, ſentent. 51. Speron Sperony in Dialogo de tempore parturitionum, paulò poſt princ.*

Medicorum verò Schola commu-
4 nis † vndecimeſtres admiſit ex *Hippocrate*, id in *lib. de octomeſt. partu, ad fi.* (vt putant) adſerente illis verbis : ὥστε πολλάκις δοκεῖ ἐπιλαμβάνειν τοῦ ἑνδεκάτου μηνὸς τὰς ὀγδοήκοντα, καὶ διακοσίας, τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἑπτὰ τεσσαρακοντάδες : quæ ſic aptè Latina fecit *Lalamant.* relatus ab *Hotmano* ſuprà : *Itaque perſæpè vndecimum menſem adtingere, & dies ducentos octuaginta, hæ autem dierum ſeptem quadragenarius vterum ſibi gerere videntur.*

Quinimò *Auicenna lib. 9. de animal.* (citatus in *cap. ſeq.*) hoc vt certiſſimum ſubponit, & poſt alios firmat *Cardan. in commentar. ad Hippocrat. lib. de ſeptimeſt. partu*, vbi Iuriſprudentes irridet, qui propoſitionem illam : *Partus ex vndecimo menſe aliquid recipit*, à Medicis receptam, ignotaſſe teſtatur. Ex contrario verò (vt hæc obiter dicam) *Iacob. Guillemaus de generat. tit. de feminae fol.* 212. Iuriſprudentes vndecimeſtres partus adſtruentes falli adſerit. Vt inde Medicorum inconſtantiam, & in Iuris Interpretes ſuperbam, inconſultámque ἀντιπάθειαν, & repugnantiam facilè arguas.

Superioribus adde *Ludouic. Mercadũ*, qui poſt alios *lib. de mulier. affectio. cap. 1. Ex doctiſſimorum (inquit) decreto iudico, iuſtũ & maximè ſecundum naturam grauidationis limitem decimũ mẽſem, nec vltra illud tempus ob alimẽti penuriam, & loci anguſtiã conſiſtere fœtus in vtero poſſe, niſi fortè ad duos vel tres dies vltra decimum menſem partus ſeſe extendat. Nam totos vndecim menſes cõſiſtere in vtero fœtum naturæ ratio non admittit: & hoc eſt quod intelligũt Hippocrates lib. de octomeſt. partu, & Ariſtot. lib. 7. de hiſtor. animal. cap. 4. quaſdam nimirum mulieres vndecimum adtingere, hoc eſt, vndecimi menſis paucos dies inſumere, idque eſſe quam rariſſimum.* Nouiſſimè *Rodolphus Magiſter in tractatu de limitib. humani part. ſect. 2. cap. 8.* decimeſtrem fieri toto etiam percurſo decimi menſis ſpatio adſerit: quod idem eſt ac ſi diceret, & vndecimum menſem partum contingere poſſe; idque clariùs dixerat in *cap. 7.* vbi inquit, eos vndecimeſtres ſuſpicione non carere, qui octauum diem ſui menſis excedunt. Et demum *Paulus Zacchias in Medicolegal. lib. tit. 2. q. 6. num. 7.* partiones humanas vndecimum menſem attingere poſſe adſerit ex *Hippocrate*, & *Ariſtot.* & *Horatius Augen.* eas (poſt longam diſputationem in *lib. 2. de partu hominis, cap. 20. & 21.*) admiſit in *cap. 23.*

Idque maximè † adcidere quidam 5
ex iſtis putant in genitis poſt plenilunium, qui neceſſariò vndecimum vſq; menſem dicunt durare, per dies tamẽ perpauciſſimos: quod apertè probari contendunt in illis verbis *Hippocratis* in d. *lib. de octomeſt. partu propè fin.* ὅτι γὰρ ὑπὲρ ἔξω τῆς διχομηνίης ξυλλαμβάνει ἡ γυνή, τοῦτο πάντως ἀναγκαῖον ἐστὶ τοῦ ἑνδεκάτου μηνὸς ἐπιλαμβάνειν, quæ *Caluus* ita interpretatur : *Nam ſi mulier poſt medium menſem concipiat, partus ad vndecimum menſem neceſſario perueniet*, Cornatius ſic: *Nam cum vltra plenilunium mulier concipit, neceſſe eſt conceptum vndecimum menſem adtingere*, ac apprehendere, Lalamantius: *Nam ſi mulier poſt medium menſem concipiat, partus in vndecimum menſem neceſſitate quadam, & lege naturæ differtur.* Demum *Ferdinand. Mena in commentar. de partu ſeptimeſt.* ita : *Cùm vltra pleniluniam mulier concipit, neceſſe eſt enim*

Digitized by Google

eſt eum conceptum vndecimum adtingere pariter ac apprehendere.

Tu his omnibus adde cum *Bonauentura lib.7. de octomeſtri partu, c.192.*
6 prædicta verba † *Hippocratis* referenda ad immediata illa (iam *ſupra* expenſa (ὥςε πολλάκις, &c. in quæ refluit vniuerſalis illa τοῦτο πᾶν, *hoc omne*, vt ſit ſenſus, cùm mulier vltra plenilunium conceperit, hoc ipſum dierum interuallum (quod iam dixerat *Hippocrates* ſeptem conſtituere quadragenarios, ſcilicet dies 280.) vndecimum menſem apprehendere.

Hæc vt faciliùs quiuis percipiat ex eodem *Bonauent. ſupr. cap. 126. & ſeqq.* noto, *Hippocratem* ſæpiùs in illo *libro de octomeſt. partu*, & aliis locis relatis in *cap. præcedenti* adſeruiſſe, limitē perfectiſſimum geſtationis ſeptem quadragenariis, hoc eſt 280. diebus præfiniri. Dixerat itidem in *libro* proximè præcedenti *de natura pueri*, mulieres decipi, & allucinari putantes plures quàm decem menſes ſeſe fœtum geſtare. Demum dixerat in *li. de ſeptimeſtri partu* ex dimidio anni, centũ ſcilicet & octuaginta duobus diebus ſeptimeſtres fieri. His ergo omnibus obcurrunt præfata *Hippocratis* verba iũctis illis ſubſequentibus: οἱ δὲ δεκάμηνοι τῶν τόκων, καὶ ἑνδεκάμηνοι ἐκ τῶν ἑπτὰ τεσσαρακοντάδων, τὸν αὐτὸν τρόπον γίνονται *Sanè decimeſtres, & vndecimeſtres partus ex ſeptem quadragenariis eodem modo fiunt, veluti ex dimidio anno ſeptimeſtres.* *Hippocratis* ergo ſententia hoc loci ea eſt, mulieres non ſemper decipi, dum partũ putant vndecimo mēſe editum; nã perfectiſſimus 280. dierum (ſeptem conſtans quadragenariis ſi mulier vltra pleniluniũ concipit) vndecimũ menſem neceſſariò adtingit: & inde euenit, vt partus iſte vndecimeſtris adſimiletur ſeptimeſtribus cõſtantibus 182. diebus, de quibus latè egimus in *cap.* 10. & latiùs in *cap.* 12. §. 4.

Huius propoſitionis præcipuæ & prioris partis comprobationem ſic facilè erues: conceptione vltra plenilunium contingente, vt plurimùm 13. dies prioris menſis Lunaris ſupererunt, quibus ſi iungas 265. dies cum ½. nouem integrorum ſubſequentium menſium, 278. dies & ½. adſurgent, vt inde neceſſum omnino ſit partum iſtum perfectiſſimum 280. dierum vndecimum menſem Lunarem adtingere, & in eius die ſecundo quando minus perfici.

Comparationis autem ſeptimeſtris partus 182. dierum cum iſto vndecimeſtri ex ſeptem quadragenariis modo prædicto contingente, vis & ratio in eo conſiſtit, quòd quemadmodum in ſeptimeſtri 182. dierum deſumenda eſt pars primi menſis cum quinque ſequentibus integris, & parte alia mēſis ſeptimi ſequentis, ita in computatione iſtius vndecimi menſis Lunaris (ex 280. diebus conflati) prioris menſis portioni (non maiori 13. diebus) addēdi ſint nouem integri menſes & pars aliqua vndecimi ſubſequentis. In hoc verò ſeptimeſtris 182. dierum (de quo in *lib. de ſeptimeſt. partu Hippocratis*) differt ab vndecimeſtri (de quo in *lib. de octomeſt. partu*) quòd ille prioris & poſterioris menſis maiore parte perficitur, hic autem ex minore vtriuſque componitur.

Ab his autem quàm euidentiſſimũ fit; omnes *ſuprà* relatos † (ſimul cum 7
nouiſſimo *Andrea Laurentio lib. 8. de hiſtor. anatom. cap. 6. quæſt. 30*). valdè erraſſe, dum putarunt, partum vndecimeſtrem decem menſibus communibus æqualibus tricenis conſtantem & aliqua parte vndecimi *Hippocratē* adprobaſſe in *lib. de octomeſt. partu*, cùm eò loci contrarium apertè ſubponat, & maiori partui 280. dies præfiniat, quibus nec decem menſes communes integrantur. Quod ergo ibi *Hippocra-*

tes in menſium Lunatium dimenſione (ſic iniia ex particulari cauſa iam à nobis demonſtrata in *cap.* 12. d. §. 4. *ad finem*) docuit, trahi non debuit ad deciſionem propoſitæ quæſtionis, quo ſenſu Medici exiſtimarunt: cùm potiùs à prædicta *Hippocratis* ſententia totum contrarium eruatur: eumque vndecimeſtrem partum nec agnouiſſe, nec adprobaſſe. Quod diſertiſſimè adſeruit & docuit Sapientiſſimus Rex
8 noſter † ALPHONSVS XI. in *l.* 4. *tit.* 23. *p.* 4. in prioribus illis verbis, *Ippocras fue vn Philoſopho en arte de la Phyſica, è dixo, que lo mas que la muger preñada puede traer la criatura en el vientre ſon diez meſes.* Et ita ſecurè tenendum eſt, quidquid iſti in ſapientiſſimi Senis & Præceptoris vero ſenſu re vera euertendo adſtruere conati fuerunt, dum ipſum effodare & interpretari curabant, vt patet apertè ex variis interpretationibus *Cardani*, *Gorrai*, *Lalamantij*, *Ferdinandi Menæ*, *Valleſij*, *Mercadi*, & aliorum, quos refert & optimè refellit *Bonauent.* d. *lib.* 7. *cap.* 48. & pluribus ſequentibus.

A dictis inſuper facilè explodes quæ in enodando *Hippocrate* à *Theodoro Zuuingero*, & *Lalamantio* Medi-
9 cis ſuæ tempeſtatis adnotauit † *Hotman. lib.* 9. *obſeruat.* d. *cap.* 9. Et quæ ſimul de aliorum ſententia nouè tradidit *D. Laurent. Ramirez in Pentecontarcho cap.* 1. vbi 280. dies ſeptem quadragenariorum *Hippocratis* vndecim menſes lunares 27. dierum & horarum 8. (de quibus putat intelligendum) adtingere ait. Hanc enim propoſitionem (qua præcipuæ reſolutiones iſtius eruditiſſimi ſanè Auctoris, per totum ferè cap. adductæ, inniruntur) facilè dilues, ſi adnotaueris, *Hippocratem* magna præcautione, & verborum apparatu in dict. *lib. de octomeſtri partu* edocuiſſe, & demonſtraſſe conatum fuiſſe, quî fieri poſſet, vt 280. dies (quibus ſeptem quadragenarij conſtant) neceſſariò menſem vndecimum adtingant, idque adcidere ait, ſi conceptio poſt plenilunium adcidat. Quæ omnia certè ſupervacua, & indigna tanto eſſent Philoſopho & Medico, ſi de menſibus Lunaribus 27. dierum & aliquot horarum loqueretur, vt qui ſemper vndecimum menſem ineuitabili modo adtingant. Secundò, *Hippocrates* ex 280. diebus, vel ſeptem quadragenariis decimeſtres & vndecimeſtres partus fieri ait, quod nec vllo modo admitti poſſet, ſi de menſibus Lunaribus 27. dierum loqueretur, quandoquidem decem iſtis lunationibus menſis, quem vocant adparitionis, 27. diebus & horis 8. conſtantis, prædictus numerus 280. dierum non integratur. Tertiò, *Hippocrates* decimeſtres & vndecimeſtres partus ex ſeptem quadragenariis, id eſt 280. diebus, eodem modo fieri docet, ac ex dimidio anno fiunt ſeptimeſtres. Hi autem iuxta eiuſdem computationem initam in *lib. de ſeptimeſt. partu in princ.* (quam nos perſequuti ſumus in *cap.* 12. §. 4.) fiunt ex 282. diebus demptis 15. ex priore menſe Lunari pro maiore eius parte, & additis 147. diebus cum dimidio (omiſſo minuta & ſecunda) quinque menſium ſequentium, qui omnes 162. dies cum dimidio conſtituunt, ita vt reliquos 19. dies & dimidium ſeptimeſtres iſti deſumant à maiore etiam parte ſeptimi menſis. Quis ergo non videt *Hippocratem* ibi loquutum de menſibus lunaribus maioribus, quos vocant coniunctionis, deque eiſdem intelligendum in *lib. de octomeſt. partu*, vt ipſe clarè demonſtrat præcitatis illis verbis, τὸν αὐτὸν τρόπον γίνονται, &c. *Eodem modo fiunt veluti ex dimidio anno ſeptimeſtres.*

Quartò

Quartò *Hippocratem* nunquam in menſium & temporum partionum humanarum dimenſione, vſum videbis menſibus Lunaribus adparitionis 27. dierum, vt inde quàm euidens fiat illo loci de eis intelligi non debere: maximè cùm ſeſe referat ad ſimilem aliam computationem menſibus Lunaribus 29. dierum cum dimidio conſtantem.

Ex dictis vſquedum ego ad propoſitæ quæſtionis in *initio capitis* reſolutionem duo clara elicio.

10 Primum, omnes † Philoſophos *Ariſtotelis* anteceſſores partum vndecimeſtrem nec adprobaſſe, nec agnouiſſe, ipſum verò & reliquos poſt eum vndecimum menſem adtingere poſſe ratos fuiſſe.

11 Secundum, *Hippocrati* † partum iſtum nō probari, ac *Auicennæ*, & ceteris Medicis, qui rerum experiētia edocti, idem cum *Ariſtotele*, & aſſeclis tenent, & partum ſub initium mēſis vndecimi naturalem, legitimumque firmant. Vt ab his clarè inferas, *Ariſtotelem* iniuſta nota inuri ab *Andrea Laurentio ſupr. lib.* 8. *cap.* 6. d. *quæſt.* 30. dum illum ingratiſſimum adpellat, quòd ea quæ de vndecimeſtri partu ab *Hippocrate* didicerat (ac cetera ferè omnia quæ de natura animalium ſcriptis ſuis interſeruit) ſibi adrogarit, nec vnquam eius meminerit: quæ ſanè animaduerſio huius propoſiti non eſt, cùm *Ariſtoteles*, quod adtinet ad vndecimeſtres, diuerſus ſit ab *Hippocrate*.

His præcognitis, reſtat videndum,
12 quid Iuriſprudentes † in propoſita quæſtione ſequi & reſoluere debeamus? Et ſanè vndecimeſtres partiones apertè exploſſit *lex* illa *xij. Tabul.* ab *A Gellio* eruta, & relata in *cap præcedenti*, quæ *Decemuiris in decimo mēſe gigni hominem, non vndecimo*, ait. Quęque à Iuriſprudentibus ſemper probata videtur, *l.* 3. §. *poſt decem*, *D. de ſuis & legitimis heredib. l. Gallus* 28. *D. de liber. & poſthum.* cum alijs adductis ſub initium *cap. præced.* Quibus concinit *Agidis* reſponſum (relatum à *Xenophonte lib.* 3. Ελληνικῶν *Æmilio Probo*, & *Plutarcho in Ageſilao*, *Pauſania lib.* 3. *Athenæo lib.* 12. *P. Ærodio lib.* 2. *rer. iudicat. tit.* 4. *cap.* 3.) qui Leotychidem natum ex Timæa vxore poſt decem menſes filium ſuum negauit, & ob id præcipuè Regni Lacedæmoniorum ſubceſſione fuit priuatus, quia ſummum finem naſcendi veteres intra decem menſes conſtituerunt. Quod etiam *Cenſorino* placuiſſe videtur *de die natali*, *cap.* 7. *in fine*, Et nobis apertè probatur in d. *l.* 4. *tit.* 23. *part.* 4. in illis verbis iam relatis: *Lo mas que la muger preñada puede traer la criatura en el vientre, ſon diez meſes*: & idē ibi: *Mas ſi la naſcēcia de la criatura tañe vn dia del onzeno mes deſpues de la muerte del padre, no deue ſer contado por ſu hyo*: & ſentit *Gregorius* ibi *gloſſa* 4. *Accurſius in l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu hominum*: vbi *Ioan. Oroſcius* poſt alios hāc ſentētiam magis cōmunem & receptam adſerit, *Aretinus* in *l. Gallus*, *num.* 3. *D. de liberis & poſth.* vbi *Alexand. num.* 11. *Iaſon. nume.* 63. *Gilkenius*, alios referens, *nu.* 59. *Eguinar. Varo* perquamoptimè in *l. ſeptimo menſe*, *D. de ſtatu hominum*, & in *l. liberorum*, *D. de his qui notantur infamia*, *Torreblanca lib.* 2. *de Magia*, *cap.* 43. *nume.* 35. nouiſſimè *Robles Salzedo de repræſentat. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 4. Et in Gallia ita receptum teſtatur *Mainardus* (arreſtum referens) *lib.* 4. *quæſtion. cap.* 3. & 4. *Paponius lib.* 21. *tit.* 3. *in appendice*, §. *vltimo*.

A quibus planè venit notandus & inridendus Horat. *Augenius*, qui ceterorum communem interpretationem Hippocrati d. *lib. de octomeſt. partu* adſignatam proſequutus. *in lib.* 2. *de hom.*

partu, *cap* 25. & ibidem interpretationem adgreſſus, *l.* 3. §. *poſt decem*, *D. de ſuis & legitim. heredib.* legem illam tuliſſe *Vlpianum* cenſet magis ad terrorem mulierum, quàm quòd in omnibus obſeruare debere voluerit: *Atque hæc* (inquit) *mea ſententia eſt circa hanc legem.* Quæ certè non tantùm à vero Iuris tramite deuiat, & notiſſima *legis xij.* 7 *abul.* deciſione, verùm & in facto peccat: quis enim iſtum docuit leges ad libitum (ac ſupponit) Iuriſconſultos promulgaſſe? contra ea quæ plenè & planè reſoluimus in *cap.* 2 *num.* 246.

13 Sed pro vndecimeſtribus † ſtare videtur *Accurſius*, velut ſibi contrarius in d. *l. Gallus*, vbi *Bart.* ex *Gentili Medico* à *n.* 12. & reliqui ad *Salomoniũ*, exiſtimantes, natum vno aut duobus diebus poſt decem menſes illius *textus* admittendum: idque adprobarunt plures Iuris Interpretes, maximè *Tiraquellus*, variis adductis, in *l. ſi vnquam*, *verb. ſuſceperit liberos*, *nu.* 210. *in fine*, *C. de reuocand. donation.* *Minſynger. centur.* 6. *obſeruat.* 40. *Menchaca lib.* 2. *de ſucceſ. creat* § 20. *num.* 13. *Anton. Gama*, qui ita in Luſitano Senatu deciſum adſerit, *deciſ.* 326. vbi eius Additionator *Flores de Mena*, *Renat. Choppin. ad leges Andium lib.* 1. *cap.* 44. ex *num.* 6. *Petrus Gregor. lib.* 9. *Syntagmat. iur. cap.* 26. *num.* 22. vbi adſerit, *Iuſtinianum in Nouel.* 39. *de reſtitut. & ea qua par.* tantùm impugnaſſe partum poſt vndecim menſes editum. Quin & vltra progreditur *Cagnolus* (referendus in *cap. ſeq.* ſimul cum *Alciato*) & poſt *Cuiacium* & alios paulò *inferius* referendos, ita nouiſſimè tenent *Marius Giurba in conſuetudin. Meſſanenſ. cap.* 1. *gloſ.* 5. *num.* 53. *Ioannes Langlois ad* 50. *deciſiones Iuſtini. deciſ* 29. *qu.* 1. *nu.* 1. *Petrus Gudelinus de iure nouiſſimo lib.* 1. *cap.* 12. *poſt princip. verſ. Ac Decemviri*, *D. Amaia* (abſolutè vndecimeſtres adprobans, & *Tiraqu. Menoch.* & alios ſine delectu referens) *lib.* 3. *obſeruation. c.* 1. § 2. *nu.* 54.

Et ſanè horum ſententia adprobari videtur decreto *Hadriani* † relato 14
ab *A Gellio lib.* 3. *Noct. Atticar. cap.* 16. vbi Diuum *Hadrianum* cauſa cognita requiſitis veterum Philoſophorum & Medicorum ſententiis decreuiſſe ait, in vndecimo quoque menſe partum edi poſſe. Et idem probari videtur dicta nouiore *Iuſtiniani* † *Nouella* 15
39. *de reſtitutione, & ea qua parit, cap.* 2. in illis verbis (ducto argumento à contrario ſenſu) *Nondum enim completo anno vndecimo menſe perfecto peperit.* Quæ ſanè Græco originali (quidquid alij dixerint) concinunt, dum ait: ὑπο-ἐξήκοντες τοῦ ἔτους καὶ τὸν ἑνδεκάτερον μῆνα περαινόμενον ἔτεκε, quæ apertè menſem vndecimum tranſactum & exactum denotant: & apertiùs comprobant ſequentia: πρὸς τῷ πέρατι τοῦ ἔτους, &c. quæ in Latinis ſic ſe habent: *Et ante luctus tempus pepererit mulier circa terminum anni, vt indubitatum ſit ſobolem non ex priore conſiſtere matrimonio*, &c. quaſi clarè ſenſerit *Iuſtinianus*, natum ante completum vndecimum menſem legitimum & naturalem eſſe, idque comprobari poſſe videtur ex *Plauto in Ciſtellaria, actu* 1. *ſcena* 3.

——— *Tum illa, quam compreſſerat,*
Decimo poſt menſe exacto hic peperit filiam:

Et in *Amphitruone actu* 1. *ſce.* 2. *verſ.* 19.

Alter decimo poſt menſe naſcetur puer,
Quàm ſeminatus.

Et iterum:

---- *Ad quam, prabendam adueni domum*
Decimo poſt menſe.

Et in *Aulularia act.* 4. *ſce.* 10. *verſ.* 68.

Nam tua grata peperit decumo menſe poſt.

Et *Theocritus* de Alcmena Herculis matre:

Ipſa

Ipſa quidem longos menſes bis quinque peregi.

16 At † *Iacob. Cuiac. in tract. de diuerſ. tempor. præſcript. cap.*19. & in notis ad *Iulium Paulum lib.*4. *Sentent.tit.*9.*§. ſeptimo menſe*, *Menoch. de arbitrar.lib.*2.*caſu* 89. à *num.*45. & nouiſſimè *Franciſc. Raguellus ad deciſiones Iuſtiniani ſuper l. vltima in fine*, *C. de poſthum.heredib.inſtituend.* rem diſtinguunt, & natos ſub initium menſis vndecimi legitimos partus, & naturales appellant, pòſt deinde non ita: & iuxta hanc diſtinctionem intelligunt *Decretum Hadriani*, & *Nouellam Iuſtiniani.*

17 Sed harum opinionum priorem † *ſupra* propoſitam *num.* 12. nobis veriorem diiudico, vt quæ apertè probatur in *lege duodecim Tabul.* & aliis *ſuprà* relatis. Eamque mirè placuiſſe video *Lalamant. in commentar. ad dies decret. Galeni, lib.*2.*c.*2.

Nec obſtare poteſt Edictum *Diui*
18 *Hadriani*, † quod nec in conſtitutionibus Codicis *Iuſtinianei*, nec vllo alio inuenitur.

19 Minus obeſt † *Nouella Iuſtiniani* 39.*cap.*2. ibi enim proponitur facti ſeries eodem quo accidit modo ad *Iuſtiniani* deciſionem relata, vt contextus clarè indicat.

Sed nec argumentum à contrario ſenſu ex illo *textu* elicitum admitti debet, vt quod ad correctionem iuris eruitur contra tradita à *Socino regula* 28. *Bellono lib.*2.*ſubputat. cap.*17. *Cardinali Mantica lib.* 3. *de coniect. vltimar. volunt. tit.*17. *&* 18. *Euerard.* latè *in Topicis, loco* 4.*limit.*2.

His adde, ex verbis negatiuis (qualia ſunt d. *Nouellæ, inferius* referenda) argumentum à contrario ſenſu deſumi non poſſe, vbi non procedit diſpoſitio affirmatiua, vt firmat *Paul. de Caſtro* (exemplo iſta comprobans) in *l.*1. *§. huius rei, D. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict.* vbi *Alexand.* & *Decius n.*47. Qui rationem deducunt à *l. legata inutiliter*, *D. de adimend. legat.* Idque (vltra caſum *l. ſi quis ita libertatem* 13. *§. vlt. D. de ſtatu liberis*) tenendum duco, quidquid alij adſtruant ex *l. Titia* 39.*§. fin. D. de manum. teſtam.* cui (omiſſa *Emanuel. Coſta* interpretatione *lib.* 1. *ſelectar. cap.*25.) ex integro fecit ſatis *Bart.* in *l. actione nu.*1. *prope finem*, *C. de tranſact.* & in *l. ſi eum*, *§. qui iniuriarum*, *n.*4. *D. ſi quis caution. iudicio ſiſten. cauſ. fac. non obtemp.* vbi *Ioan. Oroſcius nu.*7. *Riminald.* in d. *§. huius rei, nu.* 456. cum traditis à *Couarru. in* 4. 2. *p. cap.*4. *§.*1. *num.*7.

Tertio loco adnoto ex verbis dictæ *Nouellæ*, nec vllo modo argumentum à contrario ſenſu poſſe deſumi: ſunt enim vaga, non præciſa, illa *Iuſtiniani*: *Nondum enim completo anno menſe vndecimo perfecto peperit: vt non eſſet poſſibile dicere, quia de defuncto fuiſſet partus, nec enim in tantùm tempus conceptionis extenſum eſt*: quin & illa: *Et ante luctus tempus pepererit mulier circa terminum anni: vt indubitatum ſit ſobolem non ex priore cõſiſtere matrimonio.* Quæ ſanè id ſolùm cõcludunt, natum poſt vndecimum menſem à morte mariti abſque vllo dubio inlegitimum eſſe, & arcendum ab eius ſubceſſione: non tamen inde quis rectè inferet, natum in vndecimo menſe à morte defuncti ad eum referendum. Sunt enim hæc ſeparata: alioquin quę *Iuſtinianus* protulit; vt indubia magnam parerent difficultatem. Quòd ſi ab his aliquid à contrario ſenſu liceret inferre; id tantùm eſſet, natum ſcilicet in vndecimo menſe, non adeò certam & indubitatam ſobolis inlegitimæ notam præſeferre, ac natus in duodecimo; cùm is citra omnem controuerſiam (ex dicendis in *cap. ſequenti*) inlegitimus ſit, ille verò non ita attentis his quæ ante *Iuſtinianum* edixerat *Diuus*

Digitized by Google

Hadrianus, & alij *ſuprà* per nos relati. Argumentum ergo à contrario ſenſu admitti non debet in dicta *Nouella*. Id quod video adnotaſſe (quamuis prædicta non præuiderit) *Gomez Arias in l.*11. aliâ 13. *Tauri n.*11.

Demum his omnibus adde, *Iuſtinianum* in d. *Nouella* 39. id tantùm principaliter egiſſe, & decidiſſe, vt mulier circa terminum anni luctus pariens priuetur antenuptiali donatione, & omnes ſecundo nubẽtis incurrat pœnas ob ſtuprum, hoc caſu abſque omni dubio commiſſum, vt probant illa verba: *Non eſſet poßibile dicere, quia de defuncto eſſet partus*: & mox ibi: *Indubitatum ſit ſobolem non ex priore conſiſtere matrimonio.*

Neque enim aliter pœnæ ſimiles infligi debuerunt, quàm concurrentibus apertiſſimis indiciis ad probationem indubitatis iuxta regulam *tex.* in *l. fin. C. de probation. l. quia ſententiam, C. de pœnis, l.* 2. *C. quorum appellationes non recipian. l. ſi confeſſus, C. de cuſtodia reorum*: quorum iurium argumento *Per. Caballus*, poſt alios, *centur.*3. *caſu* 288 *nu.*2. reſoluit, indicia ad condemnationem in cauſis pœnalibus talia eſſe debere, vt faciant præſumptionẽ iuris & de iure non admittentem probationem in contrarium, qualia ſunt (vt ego hiſce in cauſis adnotare ſoleo) *indubitata* & *euidentia*, de quibus in dicta *l. finali*, & in *l. qui adultery* 34. *C. ad leg. Iuliam, de adulter. l. planè* 34. §. *ſed non corpus, D. de legat.* 3. *Liquida*, de quibus in *l.* 2. *Cod. de in litem iurando*. *Certa*, de quibus in *l. indicia* 19. *Cod. de reiuindicat.* Vel *à iure prodita, l. cùm citra* 15. *C. de iure dot.* Vel *liquidißimas, manifeſtaq́ probationes continentia, l. optimam* 14. *in fine, C. de contrahen. & committen. ſtipulat.* Vel *manifeſtas rationes præſeferentia, l. libertas* 17. §. *fin. D. de manumiſ. teſtamen.* Vel *apertiſſima rerum argumenta, l.*3. §. *præterea, D. de ſuſpect. tutor.* Aliàs indicia, quantumuis vehementia non ſufficiunt, vt ex *Paulo de Caſtro* (poſt *Iacobum Butricarium, Albericum, Marſilium, Maſcardum*, & alios) notat *Caballus ſupr. n.*10. *Hector Felicius allegat.* 89. *nu.*10. Et ab his fit, vt vidua quæ enixa eſt menſe vndecimo completo, id eſt, duodecimo, pœnis ſecundo nubentis, & aliis (contentis in d. *Nouella* 39. quas proſequitur *Pater Sanchez*, poſt alios, *lib.*7. *de matrimon. diſput.* 90.) afficiatur, non ſic illa (ex mente *Iuſtiniani* ibidem) quæ ante finem menſis vndecimi peperit, cùm hoc natura euenire forſan poſſit, ex traditis per nos *ſupr.* & nullam hoc caſu à iure & *lege xij. Tabula*. inductam pœnam videamus, niſi quòd ſoboles poſt decimum mẽſem legitima non reputetur, ob vitanda abſurda iam per nos adnotata in *c.*9. Qui ſanè caſus longè differt ab eo quem *Iuſtinianus* nouè decidit in d. *Nouella* 39. Sed & iſto mulier de adulterio à marito accuſata extraordinariæ tantùm ſubiacebit pœnæ arbitrio iudicis infligendæ, iuxta d. *ſuprà c.*9. *n.* 41. *ad finem.*

Ex quibus omnibus conſequimur, † viduam in vndecimo menſe parientem (dũ tamen integræ ſit famæ, iuxta dicenda in *c. ſeq.*) antenuptiali donatione mariti non eſſe priuandam, nec pœnas ſecundo nubentis ob id tantùm incurrere, ex *Iuſtiniano*, loquente in ea quæ duodecimo menſe pepetit: filium tamẽ legitimum defuncto marito non videri ediddiſſe poſt decem menſes à *lege xij. Tabular.* & nobis à d. *l.*4. *tit.*23. *part.*4. præfinitos: vt iſtis hoc caſu peccandi præcludatur via, vti diſertè adnotauit *Bonauentura in compẽdioſa diſputat. de octomeſt. partus natura, c.*5. & 6. Id quod in quaque muliere ſine vlla diſtinctione procedet, quamuis bonis & honeſtis moribus fuerit prædita (qualem depinxit *A. Gellius* 20

Gellius lib.3.Noctium Atticarum, c.16.) nam adhuc prædictæ *l. xij. Tabular* generalem regulam obſeruari voluiſſe *Iuſtinianum* (quod adtinet ad partus legitimos) vel ex eo clarè patet, quòd in ſuo Codice reſcriptum, aut
21 conſtitutionem illam † *D. Hadriani* nec inſeruit, nec probauit, vt iam aduertimus: & multò clariùs, quia in *l. fin. C.de poſthu.heredib.inſtituend.* vſus eſt iterum atque iterum illa notiſſima & generali formula inſtituendi poſthumos naſcituros: *Intra decem* ſcilicet *menſes proximos à morte teſtatoris.* Quę vſitatiſſima ſemper fuit, ex his quæ de *Varronis* ſententia adducit *A Gel. lib. 3.Noct. Attic.* d.*cap.16.* Quinimò *Iuſtinianum* decimeſtres tantùm partus admiſiſſe apertiſſimè demonſtrant illa verba d.*l.fin.* (per nos iam expenſa in *cap.præcedenti*) *Sed ſiue viuo teſtatore, ſiue poſt mortem eius intra decem menſes à morte teſtatoris numerandos, filius, vel filia fuerint progeniti, maneat teſtatoris voluntas immutilata, &c.* Quis autem dicet, hæc omnia interuerſa per d.*Nouellam* 39? quæ longè diuerſam definiuit quæſtionem, ex iam traditis per nos, & à nullo (quod valdè mirandum animaduerſis. *Iuſtinianus* ergo vndecimeſtres excluſit abſolutè, quod video adnotaſſe (licèt perfunctoriè *Peramatum de homin. procreat. cap. 9.* Ibidem tamen iſte Iuris profeſſores temerè refellit, vt probatur ex dictis.

Et à præfata vera interpretatione d. *Nouellæ* 39. quàm euidentiſſimum
22 fit, longè à vero itidem aberraſſe † *Andream Alciatum lib.3. Paradoxor. c.7.* qui ab omnibus his deuians, & *legem xij.Tabular.* & Ius commune Romanorum euertens, & demum *Iuſtiniani* deciſionem in d.*Nouella c.2.* iniuſtè notans (vt optimè notauit *Duare.* ad *l.Gallus*, §.*nunc de lege Vellea, D. de liberis & poſth.*) partum vltra vndecimum menſem editum legitimum & naturalem adſeruit, contra ea quæ in *cap.ſequenti* reſoluemus, vbi iſtum cum adſeclis impugnabimus.

Cùm autem vndecimeſtres Iuris Noſtri & Ciuilis Romanorum diſpoſitionibus attentis non admittimus, non tamen ideò excludimus natum vno † aut duobus diebus, aut aliis vſ- 23
que ad ſeptimum poſt decem menſes mortis patris: nam cùm decem iſti menſes computandi ſint à tempore conceptionis, & iſta adcidat aliquibus diebus, ſeptimo implurimùm, poſt emiſſionem ſeminis (& cōtingere poſſit poſt mortem patris, ex his quæ ſatis ſuperque adduximus & probauimus *ſupra cap.1.in princ.*) inde fiet, vt à numero decem menſium detrahendi ſint priores illi dies conceptionis, in marito maximè, qui repentino caſu vel ictu vita functus eſt. Vt inde veriſſimam & ſequendam putemus ſententiam *Accurſij*, *Bartoli*, & reliquorum in *l.Gallus, ſuprà* relatam, quamuis ex alia cauſa longè diuerſa ab ea, quam iſti ſubponebant. Et ab his inſuper quam euidentiſſimè elicimus, falſam eſſe *Tornieli* ſententiam à *Menochio* relati *de arbitr.caſu* 89.*n.*48. ſi eam abſolutè, ac ipſe voluit, deſumamus.

Sed & diſtinctio † *Iacobi Cuiacij*, & 24
Menochij ſuprà adducta, ad hoſce terminos reducta certa erit, & admittenda.

Et ab hac eadem cauſa laudamus
† deciſionē Senatus Luſitani in cauſa 25
dictæ *deciſionis Gama* ¶5. cùm à die mortis infirmi mariti (quo etiam generationi aptus præſumitur, ex adductis ab iſto *Auctore*, & eius *Additionatore*) ad diem editi partus 303. tantùm ibi dies effluxerint, qui decem menſes tricenos conſtituunt, cum tribus aliis diebus, quaſi partus ille conceptus & editus fuerit intra decimum menſem. At rationem † *Gama* (iſta 26

Digitized by Google

tribuentis vndecimo menſi, in eoque partum legitimum edi adſeuerantis) improbamus, cum aliis quæ *iſte* & eius *Additionator Flores de Mena* adſtruunt, partuum decimeſtrium naturæ & conſtitutionis ignari.

Attenta igitur hac noſtra conſideratione, & nota (à dictis *ſuprà* d. *cap.* 1. deducta) ſuper hac re diſſidentes ſententiæ ad concordiam reduci facilè poſſunt.

* * *

CAPVT XV.

DE HIS QVOS DVODECIMO, 13. & 14. menſibus naſci nonnulli rati ſunt.

SYNOPSIS.

1 Homerus *duodecimum menſem humano partui aptum ſenſiſſe videtur. Et num. 4. intellig.*
2 Plinius *ſingularem in propoſito refert caſum.*
3 Varro, Auicenna, *& alij duodecimo menſe hominem naſci poſſe rentur.*
5 A. Gellius *& Phauorin. improbātur.*
6 Phauorinus *natione Gallus erat.*
7 *Apud Ethnicos quanto antiquiores, tanto minores erant anni.*
8 *Emendatio* Cuiacij *ad* Plinium *reijcitur.*
9 *Apud Iuriſconſultos conſtitutiſſimum eſt partum duodecim menſium non admitti.*
10 *Ratio Interpretum improbantium partus duodecim menſium, & deinceps, refellitur.*
11 *Conſilij Pariſienſis decretum à* Choppino, Gothofredo, *& alius adprobatum impugnatur, ſimul cum caſu à* Peramato *confičto, vel excogitato.*
12 Hotmanus *notatur.*
13 Dominicus Arumæus, *&* Paulus Zacchias *refelluntur.*
14 *Maleficio fieri poſſe, vt partus ad duodecimum & vltra menſem differatur, notat ex* M. Ant. Delrio.
15 Doctor Sorapan *improbatur.*
16 A. Gellius lib. 3. Noctium Attic. cap. 16. *interpret.*

MENSEM duodecimum πὸκιμον & humanis partionibus aptum agnouiſſe videtur † *Homerus* Οδυσ. λ. cùm de Neptuno loquens (qui Tyronem Salmonei filiam, & Cretheì vxorem ad Enipei fluuij oſtia ſopitam compreſſit) ita rem cecinit. 1

Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατ δ' ὕπνον ἔχευεν.
Αυτὰρ ἐπεὶ ῥ ἐτίλεσε Θέος φιλοτήσια ἔργα,
Εντ' ἄρα οἱ φῦ χειρὶ, ἔπος τ' ἔφατ', ἐκ τ' ὀνόμαζε.
Χαῖρε γῦναι φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τίξεις ἀγλαὰ τεκν' ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ Ἀθανάτων.

Quæ

Quę *Lalamantius* (*infrà* referendus ita aptè Latinitati donauit:

Virgineũ ſoluit ceſtũ, placidumq́ petiuit
Coniugis infuſus gremio per membra ſoporem.
At poſtquàm munus Numen perfecit amoris,
Et dedit amplexus, atque oſcula dulcia fixit.
Hic prenſare manu, & dictis compellat amicis,
Gaude hoc complexu: nam cùm ſe voluerit annus.
Illuſtres natos paries: haud irrita divûm
Connubia.

Quibus velùt clarè *Homerus* demonſtraſſe videtur mulierem περιπλομένȣ ἐνιαυτȣ (vt ipſe loquitur) id eſt, *reſoluto anno* parere poſſe. Et *Plinius*
2 † quidem *lib. 7. natur. hiſt. cap. 5.* hoc diſertioribus verbis expreſſit, & nobis quidem aptioribus, dum ait: *Maſſurius Auctor eſt, L. Papyrium Prætorem, ſecundo herede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cùm mater partum 13. menſibus diceret tuliſſe, quia nullum certum tempus pariendi ſtatutum videretur.*

Sed & *Chariſius Grammaticus lib.* 1. & *Cælius Rhodig. antiq. lect. lib.* 24. *c.* 4. poſt *Varronem*, duodecimo menſe natum adſerunt Gracchũ: & inde Gracchi nomen à gerẽdo vel geſtando deriuari. *Auicẽna* itidem *lib. de animalib.* 9. adfirmat, ſe pro certo accepiſſe mulierem 14. menſes vterum geſſiſſe, & dentes paulò poſt puero enatos. His addit *Nicolaus Florentinus*, relatus à *Bonauentura lib.* 7. *cap.* 33. ob varietatem formationis, & motus in fœtu nõ ſolùm vndecimo menſe partum gigni poſſe, ſed duodecimo, tertiodecimo & quartodecimo. Quod placuiſſe etiã *Cyno* à *Gentili* (inſigni Medico) teſtatur *Bart.* in *l. Gallus nu.* 12. *D. de liber. & poſth.* Adhæc *Petr. de Apono in Ariſtot. probl.* 41. *partic.* 10. & *in lib.* cui titulum fecit *Conciliator, differ.* 19. à fide digno audiuiſſe ait, *quandam puerum poſt* 14. *menſem enixam.* Et his concinunt illa *Pontani in lib. ſententiarum Ptolemæi, ſentent.* 51. *Ipſe* (inquit) *à grauiſſimis viris accepi, Nicolaum Picinum clariſſimum Ducem duodecimo menſe editum:* *Speron* itidem *Speroni in Dialogo de tempore partus, in principio*, & paulò pòſt, & iterum atque iterum in excurſu partum 13. imò & 14. menſe edi poſſe contendit.

Sed & *Peramat in lib. de homin. procreat. cap.* 9. *Gaudet* (inquit) *natura ſæpè huiuſmodi varietate quaſi nobiſcum ludens, & non ſolùm vndecimo menſe, verum &* 12. 13. *&* 14 *interdum partus profert: ſiue ob imbecillitatem fœtus perfici ante nequiuerit: ſiue ob frigiditatem temperaturæ aërem externum non ante poſtulauerit, nec reſpirare ſtatuerit: ſiue copia alimenti defuerit, ſeu ſibi ſubpetierit abundè. Quòd ſi cum his facultas vteri retentrix iungatur valida, & expultrix retentiua, ſeriùs quàm aliter edetur in lucem infans.* Addit *Hieronymus Cardanus lib.* 1. *contradiction. Medicin. tractatu* 3. *cap.* 8. patrem ſuum decimotertio menſe natum. Et *lib.* 9. *de natura animalium cap.* 5. ſcribit à fideli homine audiuiſſe quendam editum poſt decimumquartum menſem. Et ex nouioribus à *Cardano* tradita adprobauit *Ioannes Brodæus libro* 10. *Miſcellanear. cap.* 11. Et *Horatius* inſuper *Augenius* partus annui hiſtoriam ſui temporis prolixè enarrat *lib.* 2. *de partu hominis*, *cap.* 26. & vlterioris temporis alias hiſtorias in *cap.* 27. Demum decimoquarto menſe hominem poſſe naſci ex *Ariſtotele* (malè allegato) adſerit *Ioannes Schenkius lib.* 4. *obſeruationum, tit. de partu; obſeruatione* 8. Qui *obſeruatione* 9. meminit nati menſe vigeſimo. Et *obſeruatione decima*, biennio. Et *obſeruatione* 11. triennio. Et *obſeruatio-*

Digitized by Google

ne 12. quadriennio: vt mirum ſit, iſtum per omnes hominis ætates non percurriſſe.

3 Nec defuerunt ex noſtris † præfatæ ſententiæ adſertores (quorum præcipui *Cagnolus*, qui iſta *Ariſtoteli* improuidè adtribuit, in *l.* 1. *D. ſi certum petatur*, & nouè *Paulus Zacchias in Medico legal. lib. tit. 2. quæſt. 6. nu. 3.*) *Andreas Alciatus lib. 3. Paradoxωv, cap. 7.* (improbatus in *capite præcedenti*) *Tiraquellus* in *l. ſi vnquam, verbo, ſuſceperit liberos, n.* 210. *Petrus Gregorius*, ſibi parum conſtans, *lib. 9. Syntagmat. iuris, cap. 26. à n. 22. Neguſantius in Sylua reſponſorum, quæſt. 400. num. 74. & ſequentibus*, *Iacobus* Concenatius *quæſtionum iuris lib. 2. qu. 9. num.* 10. Et *Dionyſius Gothofredus in ſcholiis ad cap. 2. Nouella 39. de reſtitutione & ea quæ parit in vndecimo menſe: Audio* (inquit) *apud Pariſienſes arbitrio doctiſſimorum Aduocatorum, & inter eos Chappearum domini admiſſam fuiſſe viduam, quæ quartodecimo menſe peperiſſet. His autem circunſtantiis omnes mouebantur: quòd vidua apud heredes defuncti mariti diligentius ſemper exſpectata vixiſſet: quòd eorum vxoribus adſidua comes ſemper fuiſſet, nec ab earum latere quodammodo diſceſſiſſet: quòd heredes ipſius defuncti nihil eius honori, vel pudicitiæ detraherent: quin potiùs de ſolemni, continuoq; propter mortem mariti luctu teſtarentur. His ita propoſitis ſummi Iuris Antiſtites, ac Prudentes communis, vulgarisq; partus rationem tanti faciendam eſſe non putarunt, quin matrona moribus honeſtiſſimis prædita (cui nihil quidquam obyceretur aliud, quam quòd extra vulgarem mulierum morem pareret) audiretur.* Sequitur *Henricus Salmuth ad Pancirolum rerum memorabil. lib. 2. cap.* 10. vbi adſerit, prædictam mulierem ad bonorum poſſeſſionem ventris nomine admiſſam. Sed & is, rationi *Plinij ſuprà relati* (hoc tribuentis incerto partus tempori) hæc addit (ſumpta à *Pet. Aerodio lib. 2. rer. iudicat. tit. 4. cap. 5.* eiuſque nomine ſubpreſſo) *Sui iuris natura eſt, nec ad leges humanas componitur, aut ſemper ex formula reſpondet, modò properat, modò vota præcurrit, modò lenta eſt, & remoratur, vt ex Papyrio Fabiano ait Seneca. Nam vt arborum fructus, ex diuturno frigore, ſic fœtum ex acerbiſſimo dolore mariti defuncti ſiſti, ac ſuſtineri poſſe.* Quæ ſanè luculenter, & diſertiſſimè proſequutus fuit *Ioannes Lalamantius* (quem iſti non viderunt) *in commentar. ad Galen. lib. 2. de diebus decretoriis, cap. 2. poſt principium.* Et his demum concinunt quæ in propoſito adnotarunt *Angelus Matthaeacius de legatis & fideicommiſ. cap. 17. Minſyngcr. centur. 6. obſeruation. cap. 40. Franciſc. Duaren. ad tit. D. de legibus, cap. 4. & ad l. Gallus, §. nunc de lege Vellea*, vbi poſt duodecimum menſem partum edi ex Philoſophorum ſententia ratius eſt: niſi iſtum intelligas de Philoſophis ab Hadriano apud *A. Gel. lib. 3. Noctium Atticarum, cap. 16.* interrogatis.

Sed hæc & ſimilia duodenum menſem † τόκιμον, & partionibus aptum 4
nobis cõſtituere neutiquam poſſunt, contra ea quæ in *capite præcedenti* reſoluimus; & contra placitum *Ariſtotelis lib. 7. de hiſtor. animal. c. 4.* & *Hippocrat.* variis locis ſuperioribus capitibus expenſis.

Nec nos *Homeri* auctoritas debet remorari in verſibus *num.* 1. expenſis: quorum tres vltimos *A. Gellius lib. 3. Noctium Atticarum, cap. 16.* ad complures Grammaticos adtuliſſe refert, & in quæſtionem poſuiſſe an περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, id eſt, confecto, vel conuerſo anno mulier parere poſſet? & cùm aliqui dixiſſent *Homeri* ætate annũ fuiſſe decem tantùm menſium (ac notauimus in *cap.* 13.) & alij conueniſſent

Digitized by Google

venıſſent Neptuni maieſtati conceſſum, vt fœtus ex eo grandeſceret: & aiij alia nugalia proferrent. *Phauorinum* demum adijſſe ait, & ab eo didiciſſe περιπλομένον ἐνιαυτὸν, non confectum, ſed affectum annum eſſe, ac ſi per participiale præſens diceres, *vertentem annum*, quo nomine rem adhùc in motu conſiſtentem ſignificamus: *affecta enim* (ex *Marco Tullio*, & alijs veteribus elegantiſſimis) *ea propriè dicebantur* (ait *A Gellius* à *Phauorino*) *quæ non ad finem ipſum, ſed proximè finem*
5 *progreſſa, deductave erant*. At iſta † inter alia, quæ velùt nugalia *A Gellius* reiecit, connumeranda ſunt, vt quæ apertè contrariantur vero ſenſui illorum verborum *Homeri* περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, quæ anni completionem denotant, vt clarè probant illa de Plaiadibus *Heſiodi lib. 2. operum, & dierum in principio:*

Αἱ δή τοι νύκτας τε καὶ ἤματα τεσσαράκοντα
Κεκρύφαται, αὖτις δὲ περιπλομένου ἐνιαυτοῦ
Φαίνονται.
Hæq; quater decies latitant, noctesq; diesq;,
Tum rurſum apparent, confecto ſcilicet anno.

6 Etenim par eſt credere *Phauorinum* † (natione Gallum ex Arelate oppido prope Rhodanum, vt ſcribit *Cæl. Rhodigin. lib. 19. cap. 12.*) Romæ agentem à conſiſtenti & longo vſu obſeruato anno Solari Iuliano, exiſtimaſſe Homericum annum eidem coæqualem fuiſſe, cùm re vera non eſſet, ſed decē tantùm menſium, vt innuimus in *cap.* 11. §. 4. & in *cap. 13. num.* 7. Quanto e-
7 nim antiquiores tanto minores † erāt anni apud Ethnicos, vt clarè colligitur ex his quæ reſoluimus in dict. *cap.* 13. §. 3. Vt inde in regione Aeolorum (à qua ex communiore adſenſu *Homerus* oriundus erat) eius ſeculo antiquiſſimo (*A Gellius lib. 17. capit. 21.*) annus Græcus (ab Arcadibus deſumptus, *Macrobius lib. 1. Saturnalium, cap.* 8.) eſſet decimeſtris. Qui temporibus ſubſequētibus à Thalete Solis curſui fuit adæquatus, vt ex *Diogene Laertio in eius vita*, adnotauimus d. *cap.* 13. §. 4. Et ab his (veriſſimis quidem, ni fallor) facilè explodes, quæ nouè in enodando *Homero ſuprà*, excogitauit *Zacchias in Medico-legal. tit. 2. q. 2. num.* 10.

Ad id verò quod de *Plinij* loco obpoſuimus *num.* 2. † *Cuiacius in notis ad* 8
Nouellam 39. Iuſtiniani reſpondit dicens, corruptiſſimum eſſe, & pro *tredecim menſibus* legendū *decem*, vt ſcriptum adſerit in veteribus codicibus. Sed emendatio iſta ſuſtinêri non poteſt: nam vt diſertè adnotauit *Hotmanus lib. 9. obſeruationum, cap.* 9. (præterquàm quòd nulli tales exſtant Codices) ea attenta *Plinius* rem dubiam, & paſſim obuiam, & *lege xij. Tabularū* notiſſima definitam, vt memoratu dignam, & valdè ſingularem enarraret. Adde *A Gellio* (communem retinenti lectionem *lib. 3. cap. 16.*) hanc *Plinij* adſertionem ideò extra fidem viſam fuiſſe.

Demus igitur iſta *Plinij*, & alia ſimilia *Varronis, Auicennæ*, & aliorū *ſuprà* relatorum, ita accidiſſe ac ipſi cōmemorant, & per conſequens natura poſſe contingere, *l. ſi maior, C. de legitimis heredibus.* Demus itidem Philoſophis & Medicis liberè ſuper hiſce ſentiendi facultatem: nō tamen iſthæc probari nobis † poſſunt, qui termi- 9
nos partus legitimi & naturalis à lege *xij. Tabularum* Iure communi & Patrio in *l. 3. §. poſt decem, D. de ſuis & legitimis heredibus*, & in *l. 4. tit. 23. par. 4.* decem menſibus præfinitos habemus. Vt inde nullo modo in iure ſuſtinêri poſſit opinio *Cagnoli, Alciati*, & ceterorum, quam meritò impugnant, poſt

Ffff

ceps ad facti quæſtionem referendos, & in arbitrio iudicis reſidere, *l. quæſitum* 13. *D. de teſtibus, l. continuus* 137. §. *cùm ita, D. de verbor. obligationibus, l. penult. in fine, D. ad legem Falcid.* Etenim cùm notiſſima *lege xij. Tabularum*, & d. *l. inteſtato* 3. §. *poſt decem. D. de ſuis & legitimis heredibus*, & nobis dicta *l.* 4. *tit.* 23. *part.* 4. expreſſè deciſi ſint, clarè conſequimur, nullum arbitrio ſupereſſe locum. Et ex hoc capite facilè euertes ea omnia quæ his ca-
13 ſibus, & ſimilibus arbitrio † iudicis committunt *Dominicus Arumæus lib. 2. deciſione vltima, num.* 82. *Paul. Zacchias in ſuis Medico-legalibus lib. 2. quæſtione* 1.

Vnum tantùm caſum ego excipe-
14 rem, is eſt, ſi fortè maleficio † tempus grauidationis ad duodecimum menſem & vltra prolatum fuiſſe probetur: quod euenire poſſe firmat *Pater Martinus Delrius lib. 3. diſquiſition. Magicarum par. 1. quæſt. 4. ſect. 3.* ex *Apuleio lib. 1. de Aſino aureo*, ita dicente: *Eadem amatoris ſui vxorem, quod in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam prægnationis obſepto vtero, & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum miſella illo onere, & velut elephantum paritura diſtenditur*; & ex *Pauſania*, cuius Latina iſta refert, *Pharmacidas Thebani à Iunone miſſas aiunt, vt parturienti Alcmenæ impedimento eſſent, ſed eas dum Alcmenæ partum inhiberent, à Tireſiæ filia Hiſtoride tali commento deluſas: ex eo namque loco vnde illæ facilè audire poſſent, clamauit, peperiſſe iam Alcmenam: illas ea voce deceptas ſtatim abiiſſe. Alcmenam ilicò puerum enixam*: & conferunt alia à *Macrobio* tradita *lib. 1. Saturnalium, cap. 8.* Quæ omnia miror *Torreblancam* harum rerum diligentem diſquiſitorem aufugiſſe, cùm de partu iſto duodecim menſium, & vltra ſermonem iniiſſet *lib. 2. de Magia oper.* d. *cap.* 43. *nu.* 33. & *ſequentibus*. Niſi fortè ad iſta reſpexit dicto *lib. 2. cap.* 45. *num.* 9. vbi ex *Martino Delrio* in loco præcitato *Grilland.* & alijs tenet partum dæmonis arte & calliditate difficilem reddi.

Demum noto, valdè à vero aberraſſe † *Doctorem Sorapan in 2. part. ſuorum prouerbiorum Hiſpanorum*; dum 15
partus iſtos abortiuos, vel monſtroſos facit: & *Plinium*, ceteróſque in præcitatis locis de monſtroſis partionibus loquutos adſerit: & ideò ad conſequentiam (vt aiunt) trahendos non eſſe. Similes namque raritates abortui, monſtróve tribui non poſſunt, vt clarè demonſtrabunt dicenda in capitibus ſequentibus. Nec obſtabit *AGellium* ex *Varrone, ſuprà* relato, *in lib. 3. Noctium* † *Atticarum*, d. *cap.* 16. 16
has raritates *monſtroſas* adpellaſſe in verbis iam expenſis. Idenim dictum fuit *monſtroſi* lata ſignificatione attenta, quæ ad omnia præter naturæ ſolitum ordinem contingentia extenditur ex *Ariſtotele* (hoc ſenſu partum octomeſtrem monſtroſum adpellante) *lib. 7. de hiſtoria animalium*, dicto *cap.* 4. Qui & geminos monſtroſos ait *lib. 4. de generat. animalium, cap.* 4. iunctis his quæ adnotauimus *ſuprà cap.* 11. *num.* 53. & latiùs proſequimur *infrà cap.* 17. vbi monſtrorum varia genera diſtinguemus, & quis propriè partus monſtroſus ſit, demonſtrabimus.

35 *In quibuſdam prouincijs frequentiores ſunt abortus, & quare.*

36 *Abortus praſeruationes & præcautiones remiſſiuè traduntur. Et num.37. incantationes ad partum retinendum etiam remiſſiuè.*

38 *At in iudicio finali abortus ſuſcitabuntur? quærit, ex* Auguſtino, *& alijs.*

DICTIS, & enodatis in capitibus præcedentibus confectaria eſt abortiui partus tractatio; licèt enim demonſtratis partionibus, quas Natura & Ius Ciuile agnouit, regula generalis poſſet conſtitui, ceteras à Natura, & à Iuris diſpoſitionibus nobis excludens; non tamen factum me ſatis exiſtimo, niſi abortiui partus peculiaria hoc loci fuerim proſequutus, & ſimul *in capite ſequenti* mõſtroſarum, & prodigioſarum partionum iniuerim ſcriptionem ac Iuriſconſultum decet.

1 PRINCIPIO noto (vt à diuiſione † more Logicorum res iſta pertractetur) apud Medicos & Philoſophos, quin & apud Iuriſconſultos diuerſas inueniri huius nominis adceptiones: ſunt enim *Hippocrati* & *Ariſtoteli*, alijſque *inferiùs* referendis voces præcipuæ, infelicem hanc fœtus editionem denotantes, ἀπόλυσις, ſiue ἀποφθορὰ, *deperditio*: ἄμβλωσις, *imperfecta emiſſio*: ἔκτρωσις, *imperfecta genitura*: ἔκρυσις *effluxio*, vel *corru-*
2 *ptio*. At Latinis † *aborſus*, & *abortus*, ſiue *abortionis* nomina tantùm in vſu fuêre: abortiuum enim *Iſidoro lib* 10. *Etymolog. in prin.* dicitur, *quidquid non oritur, ſed aboritur & excidit*: & *Sextus Pompeius Feſtus de verborum ſignificat.* abortum dictum putat, *quòd non ſit tempeſtiuè ortum*. Vt indè verbum, *abortus*, propriè etiam ad plantas & arbores referatur, *Theophraſtus lib.* 4. *hiſtor. cap.* 4. *Plin. lib.* 12. *c.* 2. *Arborum etiam abortus inuenimus.* Fiunt enim & arte arbores pumiliones, *& coactæ breuitatis*, *Plinius* ibidem. At noſter ſermo de abortu tantùm erit circa generationem humanam contingente; cuius cauſa nomina prædicta *abortus* & *aborſus* omnes deperditiones, per verba ſuperiora Græca denotata, continebunt; niſi quòd aborſus (omitto ἐκρύσεις *effluxiones* ante conceptionem contingentes, de quibus egimus in *cap.* 1. *in princip. num.* 20. & in *eodem cap.* §. 2. *ſub initium*) in conceptus exordio, vel prioribus menſibus contingat, abortus verò prope tempus pariendi, vt notauit *Nonius Marcellus de proprietate ſermonum, cap.* 5. *de differentijs nonnullarum dictionum, in fin.* & ab eo *Cuiacius ſuper lib.* 19. *quæſtion. Papinian. in comment. ad l. in lege Falcidia* 9. *D. ad leg. Falcid.* Et ſanè ab his † communis Medicorum & Philoſophorum adſenſus ἔκτρωσιν cum aborſu, ἀπόλυσιν verò & cetera nomina cum abortu componit: deque priore certè locutus eſt *Hippocrates* 5. *ſect. aphoriſmo* 44. & 45. vbi bimeſtriũ, & trimeſtrium mulierum aborſum ſemper ἐκτρωσμὸν, ſiue ἔκτρωσιν adpellat. Ex diuerſo *in* 5. *Epidem.* cùm hiſtoriam mulieris Lariſſæ, & mortui fœtus editionem decimo menſe contingentem enarraſſet; ἀπολύσεος nomine fuit vſus. Etſi promiſcuè his & alijs nominibus Græcos aliquando vſos clarè demonſtrauerit *Bonauent. in compendioſa diſputat. de octomeſt. part. cap.* 7. 3

4 Sic & in Iure noſtro † (vt optimè adnotauit *Anton. Contius in lib. ſingulari de hered. & bon. poſſeſſor. paulò poſt princip.*) prioris aborſus, ſiue deperditionis habemus exemplum à *Tryphonino in l. Cicero, D. de pœnis*, in Mileſia illa, quæ accepta pecunia à ſecundis heredibus partum ſibi medicamentis

Digitized by Google

ipſa abegit, & viſceribus ſuis vim intulit: & in *l. ſi mulierem, D. ad leg. Corneliam de ſicarijs*, & in *l. ſi quis, §. qui abortionis, D. de pœnis*, cum alijs per nos *inferiùs* referendis. De poſteriore verò deperditionis ſpecie, cõtingente partui iam perfecto & maturo, loquitur Imperator *Diocletianus* cum *Socio* in *l. vxoris abortu 2. C de poſthum. heredib. inſtitu. nd.* Aliter enim *textus* ille dubitandi carêret ratione in illis verbis: *Vxoris abortu teſtamentum mariti non ſolui: poſthumo verò præterito, quamuis natus illicò deceſſerit, nõ reſtitui ruptum:* ſi de priore abortionis ſpecie prioribus menſibus contingente intelligerentur. Sed & ſecundam†iſtam abortionem agnouit *Iuſtinianus* in *l. quod certatum 3 C. eod. tit.* eamque innuit in illis verbis: *Hoc tantummodo requirendo, ſi viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium.* Quò loci vox illa, *tantummodo* (quæ poſita eſt ad excludendam vocis emiſſionem à Proculianis requiſitam in legitimo partu, ex dictis per nos *ſuprà in cap. 9.*) ſimul demonſtrat nil aliud requiri, vt partus naturalis, legitimuſque diiudicetur: niſi quòd perfectè naſcatur, ſiue viuus ad orbem totus procedat: quaſi *Iuſtinianus* clarè excludere voluerit partum perfectum, qui vel mortuus naſcitur, vel in ipſo ortu nondum totus vtero egreſſus mortuus fuit. Sed nihilociùs *aborſus, abortus, aborti*, & *abortionis* nominibus promiſcuè hoc cap. cæteros ſequuti) vtemur, ad denotandos partus immaturo tẽpore editos. Quos *Feſtus, exterricineos*, adpellauit (vt quos implurimùm mater exterrita aluo eiecerit) & Græcis communi nomine κλιτομλύοι vocantur tanquam fallentes, deficienteſque in tempore partionibus naturalibus requiſito.

Aſt notandum hîc illud eſt (quod à dictis elicitur) abortiones ſcilicet in initio, vel ſub finem grauidationis implurimùm contingere. †Primum manifeſtò cõprobabis ex iam dictis per nos in *cap. 1. in princip.* & in §. 2. Quibus adde *Hippocratem in lib. de partu ſeptimeſt.* (ab alijs) adſerentem abortiones plurimas in primis quadraginta dies contingere, proſequitur *Valleſius de ſacra Philoſophia, cap.* 8. Et ex noſtris *Couarru. in Clement. ſi furioſus, 2. part. §. 3. num. 1. de homicid. Menoch. de arbitrar. lib. 2. cent. 4. caſu 337. num. 3. Ant. Cont. ſuprà, Iuuenalis* (Iuliam & Domitianum Imperatorem patruum notans) *Satyra 2.*

Cùm tot abortiuis fœcundam Iulia vuluam
Solueret, & patruo ſimiles effunderet offas.

Sueton. in Domitiano, cap. 22. Secundũ comprobatur ex eodem *Hippocrate 3. aphoriſm. 12. & Ariſtotele problem. 9. ſectio. 1. & lib. 7. de hiſtor. animalium, cap. 4.* Nec ideò tamen negamus, abortus ſæpè & ſæpiùs cõtingere (iuxta tradita à *Petro Garcia de locis affectis diſput. 76. cap. 7.*) in tertio, quarto, quinto & ſexto menſibus ex multiplicibus cauſis *inferiùs* deſignãdis. At ſuprà dictis tẽporibus frequẽtiùs adcidunt ob proprias, naturaliſſimaſque rationes, quas proſequuntur Medici, maximè *Federic. Bonauent. lib. 3. de octomeſt. partu, cap. 71. & lib. 7. c. 106. & ſeqq. Petr. Garc. dict. diſputat. 76. à cap. 3.* & nouiſſimè *Ioann. Varandæus de morbis & affectibus mulierum, lib. 2. cap. 7. verſ. Videamus*, & *verſ. Cauſa.*

SVMMA verò abortiui partus conſtitutio ea erit, vt quicunque†immaturo tempore editi fuerint, vel maturo mortui fuerint eiecti, aut morientes, inter abortus connumerentur, vt optimè adnotarunt *Bonauent. de octomeſt. partu lib. 3. d. cap. 71. & lib. 9. cap. 9. in fine, Petr. Garc. de locis affect. d. diſputat. 76.*

tation.76.cap.1.num.1.

VIDIMVS diuerſos abortionis modos & tempora, nunc ex ordine definienda † eſt: & ſanè illa eſt Medicorum communis definitio ex *Galeno 6. lib. de morbis vulgarib.p.1.comment. 2.* (probata à *Hieronymo Mercuriali*, poſt alias, *lib. 2. de morb. mulier cap. 1.*) vt ſit *imperfecta fœtus eiectio.* Quæ certè definitio diminuta eſt, vt ex dicendis illicò apparebit. Vnde *Petrus Garcia de locis affectis, d. diſputat. 76. cap. 1. num. 1. in fine*, vt in definito comprehendatur fœtus deliteſcens vtero mortuus, abortum definiens ait: *Aborſus eſt fœtus imperfecti emiſſio, aut mortui.* Sed ex eodem capite iſta non placent, & multò minùs ex notandis *inferiùs*.
8

Nec admittendam cenſeo nouiſſimam definitionem traditam à *Ioanne Varandæo*, qui *lib. 2. de affectib. mulier. d. cap. 7. in princip.* Abortum (ait) *fœtus immaturi eſſe exclusionem cum inſigni matris noxa*, cũ aptari nõ poſſit abortui nono, aut decimo menſe contingenti, quo tempore fœtus maturus & perfectus, & ad viuendum eſt aptus. Adhæc is Auctor hac ſua definitione ſubponit, abortum dari nõ poſſe ſine excluſione, vel eiectione fœtus: & ſubinde ſentit eum in vtero ex poculo, vel percuſſione mortuum & putrefactum, vel induratum, paulatimque delitescentem, non priùs abortum dici poſſe, quàm prægnans damnum paſſa, onus illud eidem moleſtum, & iam à natura alienum eiecerit.

Sic velùt per tranſennam (vt aiunt) reſoluens arduum illud dubium Philoſophorum & Medicorum enixè diſquirentium, An fœtus in vtero mortuus ſub nomine *abortus* veniat? In qua quæſtione eos valdè laboraſſe, percipies, ex his quæ in propoſito iſto nouiſſimè adnotauit *Petrus Garcia de locis affectis. d. diſputat. 75. cap. 1. num. 1.* Vtcunque verò ſeſe iſta habeant, apud Philoſophos & Medicos, nobis tamen citra omne dubium eſt, fœtus procuratam deperditionem ante excluſionem, & ſine ea verè abortum dici, & vt talem debêre puniri. Nam cùm geſtari poſſit in vtero fœtus (quamuis mortuus) per plures annos, vt multorum exempla teſtantur, & inter cetera portentoſa illa lithopędij, ſeu putrefacti embryonis per viginti octo annos geſtatio (quam deſcripſit *Ioannes Alboſius* Regis Galliarum Medicus apud *Andream Laurentium lib. 8. de hiſtor. anatomica, cap. 9. q. 19.*) & latiſſimè enarrauit (eius naturales adſignans) *Horat. Augenius in hiſtoria fœtus petrificati*, poſt *libros de hominis partu* poſita: & cùm adcidere poſſit, vt ex percuſſione prægnans cum fœtu in vtero retento ſimul moriatur, nemo ſanè negabit, hiſce caſibus abortus crimen commiſſum, & per conſequens quibuſcunque alijs deperditionibus fœtus, quamuis eum mater non eiecerit. Quid quòd *Hippocrates in lib. de muliebribus* clarè docet mulierem aborire, & cùm puer non excluditur.

Vnde ego † abortionem ità aptiùs apud nos & omnes definiri poſſe puto, vt ſit: *Fœtus extinctio a cauſis efficientibus, vel commouentibus matri cum graui periculo, aut noxa præter naturam contingens.* 9

Dicitur FOETVS, vt diſtinguatur ab ἐκρυσει ſeptem prioribus diebus ab immiſſione ſeminis contingente, quæ abortio non † eſt, vt iam ex pluribus adnotauimus *ſuprà in cap. 1.* 10

Et ab his obiter liberabis † *Ariſtotelem in lib. 7. Politicor. cap. 16* à communi nota exiſtimantium, non ſolùm non improbaſſe abortiones, verùm & ſuaſiſſe: nam verba illa, πρὶν αἴσθησιν ἐγγενέσθαι καὶ ζωὴν, id eſt, *Priùs quã ſenſum & vitam nanciſcantur*, clarè 11

demonſtrant, Philoſophum non de abortu, ſed de abotſu rei inanimis, id eſt de ἐκρύσει, loquutum, vt optimè adnotauit *Iacob. Cuiac. lib. 19. obſeruati. cap. 9.* Sed nec nos iſta *Ariſtotelis*, vera CHRISTI lege attenta, admittimus: quæ & à ciuili ratione deuiant, & punitione digna ſunt, ex dicendis *infr. hoc cap. § vnico.*

Inſuper *fœtus* dicitur in definitione, vt diſtinguatur à molarum informium, grumorum ſanguinis, flatuum, aquarumq́ue copiæ confertim vtero retentarum eiectionibus, quæ aliquando veræ grauidationes reputabantur.

Dicitur A CAVSIS EFFICIENTIBVS AVT COMMOVENTIBVS, vt puta † à flatu vterum diuellente, aut quadam
12 agitatione præpoſtera matris tenuiſſimas adhùc fibras diſrumpente, implurimùm ob nimias humiditates, quæ vteri adceptabula relaxare ſolet, vel aeris inclementiores conſtitutiones ſeſe inuicem, & quaſi immediatè ſubſequentes, quæ cùm inæqualiter corpora infeſtant, abortiones etiam frequenter inducunt, ex *Hippocr. aphoriſ. 12. lib. 3. & in lib. de natura pueri.* Vel ob cibi, potuſque nimiam copiam, quæ fœtus ſæpè comprimit & ſubfocat: vel medijs vomitionibus violentis foràs intempeſtiuo tempore eijcit. Sunt & plures aliæ abortionis conſimiles cauſæ, velùt ictus, obcurſus, morſus, vulnera, animi conturbatio, tuſſis vehemens in partu ſuperueniens, oſcitatio, adfectus vel adpetitus nimius, eſculentorum præcipuè (quem nos *antojo* vocamus) Sed & tetri vapores, halitus, quin & extinctæ lucernæ odor abortibus cauſam præſtare ſolent. Deque iſta vltima cauſa (eam inter miſeras hominis ſortes connumerans) ita ait *Plinius lib. 7. natur. hiſtor. cap. 7. Miſeret, atque etiam pudet æſtimantem, quàm ſit friuola animalium ſuperbiſſimi origo, cùm plerumque abortus cauſa fiat odor à lucernarum extinctu.*

Sed & plures alias abortionis cauſas adducit idem *Plinius lib. 14. cap. 18. & lib. 21. cap. 18. & lib. 24. cap. 5. & 16. & lib. 25. cap. 9. & lib. 26. cap. 15. & lib. 27. cap. 12. & lib. 28. cap. 7. & lib. 30. cap. 14. & lib. 31. cap. 1. & lib. 32. cap. 10.* Et in hiſdem multus itidem eſt *Auicenna lib. 3. Fen. 21. tract. 2. cap. 8.* Qui *in cap. 9.* abortionis ſigna refert. Et *in cap. 10.* præcautiones enarrat. Et *in ſubſequentibus* de regimine abortum paſſæ latè agit. *Galenus in commentar. ad aphoriſmos Hippocr. lib. 5. aphoriſ. 30. 31. 34. 45. & 55. & lib. 3. de facultatib. naturalib. Soranus ad lib. Hippocr. de fœtu. Aetius lib. 16. cap. 12. Ioan. Schenkius tom. 2. obſeruation. Medicin. lib. 4. tit. de partu, & tit. de fœtib. put. Foreſt. tom. 1. obſeruat. lib. 28. obſeruat. 66. & ſeq. Hieronymus Mercurialis lib. 2. de morb. mulier. cap. 7. Eucharius Rhodio* (qui ſimul cum cauſis abortus eiuſdē plura ſigna, ſeu demonſtrationes adducit) *in lib. de partu homin. cap. 8. Ambroſius Paræus lib. 23. cap. 40. Varandæus* d. *cap. 7. Peramat. in lib. de homin. procreat. cap. 8. Ioan. Heurnius de morb. mulier. cap. 7. tom. 2. Bonauent. lib. 5. de octomeſt. partu, cap. 60.* nouiſſimè *Petr. Garcia* (de abortu ex adfectu proueniente multa ediſerens) *in lib. de locis affect.* d. *diſput. 76. cap. 3.* Et ex Philoſophis (citra *Plinium, ſupra relatum*) *Ariſtotel. ſectio. 1. problem. 9. A. Gel. lib. 3. Noctium Atticar. cap. 16. in fine.* Et ex noſtris *Iacob. Menochium* (plures cauſas & caſus aborſus dinumerans) *conſ. 248. num. 11. lib. 3. & lib. 6. præſumptio. 52. à num. 22. Peregrin. conſ. 11. n. 4. lib. 3. Marius Gyurba in conſuetud. Senat. Meſſanen. cap. 10. gloſ. 1. num. 6.*

Dicitur CVM INSIGNI PERICVLO ET NOXA: nam licèt partus naturalis dolo-

Digitized by Google

doloribus & periculis maximis ſit ſubpoſitus (vt memini me aliquando adnotaſſe, & latiùs proſequemur *in cap. fin.*) abortus tamen, ob violentiam diuulſionéque præcocis fructus, ma-
13 iore † ſanè periculo & damno mulierum fiunt, vt docet *Hippocrat. in lib. de natura pueri*, & *in lib. de morbis*, *Petrus Garcia*, poſt alios, *de locis affect.* d. *diſp.* 76. *cap.* 2. *nu.* 4. Maximè ſi à ſexto menſe, quando fœtus iam grandior eſt, abortus contingat, *Varandæus* d. *cap.* 7. *verſ. Ex his prognoſis.*

Vnde ab iſtis fit, vt inter omnia ſymptomata, quibus impprægnantes infeſtari ſolent, nullum ſit frequentius & periculoſius abortione, vt rectè notat idem *Varandæus* d. *cap.* 7. *in princip.*

Demũ dicitur in definitione, PRÆTER NATVRAM CONTINGENS, quia
14 abortus partui † naturali contrarius eſt, vt ex *Galeno* notat *Trincauel. lib.* 1. *conſilior. conſ.* 34. Et inde eſt, vt à contraria cauſa ortum ducat: quod acutè cognouit *Iacob. Cuiac. ad Pauli lib.* 4. *ſentent. tit.* 9. §. *ſeptimo menſe*, cùm ait: *Nati non videntur, qui mortui naſcuntur: & contra naturam ac leges naſci videntur, qui immaturo partu eduntur: & qui ante ſeptimum menſem.* Vt inde, obiter, ex hoc etiam capite facilè refellas *Pariſij*, & aliorum ſententiam (iam impugnatam *cap.* 11.) exiſtimantium
15 octomeſtrem partum † abortiuum eſſe, contra *Ariſtotelem lib.* 7. *de historia animal. cap.* 4. & eius Paraphraſten *Plinium lib.* 7. *natural. hiſtor. cap.* 5. Quibus locis (ſi ea attentè perlegeris: ſimul cum traditis à *Petro Garcia de locis affectis diſput.* 76. *cap.* 1. *num.* 2.) iſta noſtra apertè comprobabis: quæ video placuiſſe *Andr. Laurentio lib.* 8. *de hiſtor. anatom. cap.* 8. *quæſt.* 29.

Ex quo verò partus abortiuus inter naturales non adnumeratur, inde fit, vt in iure abortiuus & non editus pro
16 eodem † reputentur, vt noſtri paſſim notant, maximè *Socinus Sen.* in *l. cùm auus, num.* 110. *D. de condition. & demonſtrat. Alciatus reſponſ.* 13. *lib.* 9. *Marius Giurba in conſuetudin. Senat. Meſſanenſ. cap.* 10. *gloſ.* 1. *num.* 4. Et ex Medicis *Bonauent.* poſt *Cardanum*, *lib.* 3. *de octom. partu*, *cap.* 41. Paria namque ſunt, non naſci, vel ita editum fuiſſe partum, vt viuere non poſſit, *l. fin. C. de inſtitutionib. & ſubſtit. Philip. Corneus conſ.* 276. *num.* 16. *vol.* 3. *Philipp. Decius conſ.* 227. *nu.* 1. *Curtius, Caphalus. Menoch. Raudenſ.* & alij relati à *Giurba* d. *num.* 4.

Et inde etiam eſt, vt ob partũ abortiuum fideicommiſſum † ſi ſine liberis 17
non deficiat, iuxta notata à *Doctoribus* per *textum* ibi in *l. ex facto* 17. §. *ſi quis autem, D. ad Senatuſconſ. Trebellia. Socin. conſ.* 275. *num.* 20. *volum.* 2. *Card. Pariſius conſ.* 56. *num.* 8. *volum.* 2. Nec ſcriptis heredibus talis partio impedimento ſit, §. *poſthumi, verſ. ideòque, inſtitutio de exheredat. liberor. Paulus Caſtrenſ.* in *l. vxoris abortu*, *C. de poſthum. heredib. inſtituẽd. Peregrinus*, poſt alios, *conſ.* 11. *num.* 1. *volum.* 3. Nec teſtamentum rumpat, d. *l. vxoris abortu*, *Menochius conſ.* 284. *num.* 2. *lib.* 3. cum alijs, quos refert & ſequitur *Giurba* d. *gloſ.* 1. *num.* 3. Fateor abortum aliquando *partum* adpellari, vt in *Hippocra. lib. de natura mulier. Galen. lib.* 3. *de morb. vulgar. commen.* 7: cum alijs relatis à *Zacchia in Medicolegalib. tit.* 4. *quæſt.* 3. *nume.* 8. Quin & *filium*, vt in *l. Diuus* 4. *D. de extraordin. crimin.* Sed id impropriè dictum eſt, & addito verbo *abortiuus* in prædictis locis & alijs ſimilibus.

Cùm autem partus iſte abortiuus odio habeatur, & præter naturam ſit, inde fit, vt quamuis non ſolùm difficile, verùm & impoſſibile ſit probare partum maturo & legitimo tempore editum (cùm huius rei congruam rationem teſtes adſignare non poſſint, vt ab alijs diſertè notauit *Marc. Ant.*

Digitized by Google

18 *Eugen.conſ.*28.*n.*8.) in iure tamen † omnis partus naturalis,vitalis, & iuſto tempore editus præſumatur, ſcilicet à ſeptimo decimum vſque menſem editus,vt optimè conſiderat *Socin.Iun. conſ.*35.*num.*24.*&* 25.*vol.*2.cum aliis per nos relatis *ſupr. in cap.* 6. *poſt initium*, & poſt eum *Franciſc. Burſat. conſil.*63. *num.*20. *M. Anton. Eugen.*dict.*conſil.* 28.ex *nu.* 74 & inſuper citati à *Giurba* d.*gloſ.*1.*n.*5. Vbi adpoſitè ait (ex *Decio conſ.*623.*ad fin. M. noch.*dict.*conſ.*284. *num.* 2. *&* 9.) eum qui adſerit abortum,teneri illum probare ſaltem coniecturis.

Ad quas ſanè neceſſum eſt hoc caſu pluries recurrere, iuxta notata in *l. Gallus,in princip. D.de liber. & poſthu.* & à *Socino* d.*conſi.*35. *n.*31. *Burſato ſupr. Alciato* d. *reſpon.*23. *num.*4. *Pariſio* d. *conſil.* 56. *num.* 17. & quidem nouem adducit is Auctor, illicò proſequendas.

Dum primò cum *Varandæo* d. *cap.* 7. *verſ. Quod ad diagnoſin abortus*, ad-
19 notemus, ſigna † in duplici eſſe differentia, & quædam eſſe abortus iam facti & conſummati, quædam imminentis & futuri. Prioris differentiæ cognitio ad Iuriſconſultum maximè ſpectat, iuxta ea quæ de abortu procurato & incuſſo aduertimus *infrà* ſuo loco:ſecundæ verò tractatio propria eſt Philoſophorum, Medicorũ, & Anatomicorum, quorum etiam & obſtetricum iudicio prudens iudex vtetur in dignoſcendo abortu iam patrato, ex pluribus adductis à *Giurba* d.*c.*10.*nu.*21. idque fit (vt ait *Varandæus ſupra*) *exploratis diligenter locis muliebribus*, à quibus *facile erit pronuntiare de facto aborſu recenti:quia adhuc ſunt ita madentia & aperta. vt facile ſit tunc conÿcere aliquid obruptum violenter, & ex vtero depulſum fuiſſe. In aborſu autem inueterato* (ait iſte) *poſt vigeſimum diem, aut circiter, non eſt ita facile comprehendere, ſi quid aut violentia quadam reſciſſum fuerit, aut etiam deiectum ex vtero, quoniam huiuſmodi partes rurſus inuicem coëunt, atque coaleſcunt, & paulatim in integrum reſtituuntur.* Et mox diſertè proſequitur futuri aborſus indicia & ſigna, quæ ibi dilucidè notata inueniet curioſus rerum harum indagator. Nec minus in *Auicenna* relato *ſupr.n.*12.

SVPEREST vt noſtra tractantes per ſigna & coniecturas diſcurramus abortionis ſeriò patratæ, vel fato cõtingentis. Et (ſeriem *Menochÿ conſ.* 284. ſequuti cum *Mario Giurba,& Cardin. Tuſcho,inferius* referendis)priorem † 20 coniecturam ex *Menochio ſupr.nu.*15.& *Giurba* d.*c.*10.*n.*6.poſt *Galenum*& *Plinium* ab eis relatos, ab ea tantùm cauſa aliqui componunt, quòd mulier effœta graui & vehementi tuſſi tempore partus adfecta fuerit. At *Giurba* poſt *Menochium* d.*conſ.*284.*n.*18.*& ſeq.* agnouit (& rectè quidem) hanc coniecturam leuem eſſe, & paruipendendam, ſi partus præfinito à natura tempore editus fuerit, & ideò is, & ab eo relati ſubdunt, neceſſum eſſe aliquod immaturitatis ſignum apparere ad præſumendam abortionem ex tuſſi, aliòvé quouis motu. Quod certè idẽ eſt ac ſi dicas,ex hiſce tempore partus obuenientibus nihil induci: nam aut partus maturus eſt, & nullius ſunt momenti, etiam quoad præſumptionem, aut eſt immaturus, & citò mortuus,& per conſequens euidenter abortiuus: vt inde nullo in caſu neceſſe ſit recurrere ad leuiſſima iſta indicia & perfunctoria.

Secunda coniectura † partus ab- 21 ortiui erit iuxta *Pariſium*, & *Alciatum ſuprà* citatos, & *Menochium* d. *conſ.*284. *num.*1. cum aliis quos refert *Giurba* dict.*cap.*10.*num.*8.ſi mulier in ipſo puerperio, vel paulò pòſt deceſſerit, ſed eam à dictis in præcedenti impro-

improbat *Giurba* poſt *Menochium* d. *num.* 21. *Cardin. Tuſchus littera P. concl.* 106. ita vt neceſſum ſit probare mortem enixæ obueniſſe ex adcidentibus, quæ mulieres patiuntur, vbi partus eſt immaturus quæ à Medicis tradiderunt *Pariſius* dict. *conſil.* 56. *num.* 19. *Peregrin.* dict. *conſ.* 11. *nu.* 3. *ad finem.*

22 Tertia † erit, ſi pellis, qua partus inuoluitur, matura non adpareat, nec ſanguinem emittens, *Pariſ.* d. *conſ.* 56. *num.* 11. *Menoch.* d. *conſil.* 284. *num.* 25. & comprobari poſſe videtur ex traditis de diſruptione membranarum ab *Hippocrate in lib. de natura pueri*, & denuò à *Petro Garcia de locis affect. diſput.* 76. *cap.* 1. *num.* 4. Sed eam præſumptionem explodit idem *Menoch. num.* 29. & 30. Nam partus maturo tempore execto ventre & pelli illa extractus, non eſt abortiuus, ſed legitimus, iuxta ea quæ reſoluimus latè *ſuprà in cap.* 6. at matura tunc temporis pellis illa non eſt: alioquin mulier eniteretur ſine ventris ſectione, vt *Menochius* & *Giurba* conſiderant. In quo ſanè falluntur, cùm detentio partus ab aliis atque aliis cauſis, conſideratis à Medicis, & Philoſophis (quibus non immoror) prouenire poſſit.

23 Quartam † coniecturam elicit *Menochius* d. *conſ.* 284. *num.* 4. *Tuſch. littera P. concluſ.* 107. *num.* 4. & *concl.* 108. *nu.* 30. & *Giurba ſupr. num.* 11. à debili admodum & tenui voce vagientis partus. Sed ipſe *Menochius ſupr.* & *num.* 31. *Giurba nu.* 12. *Marc. Anton. Eugen.* d. *conſ.* 28. *num.* 10. eam reiiciunt, vt quæ nec lege, nec ratione probatur. Et certè quotidiana ſimul experientia demonſtrat permultos partus vitales, & naturales naſci, qui ob debilitatem, vel aliquod aliud impedimentum vagire, vel nequeant, vel debiliores & tenuiores vagitus emittunt, quod mirè comprobabis ex adductis per nos *ſupr. in c.* 9.

Quinta † coniectura ab eo enaſcitur, ex *Menoch. ſupr. n.* 31. *Giurba* d. *c.* 30. *n.* 13. quod editus partus nec lallat, aut lactat, vberáve ſugit: ſed hanc inlationem: *Non lactat, ergo immaturus eſt partus*, ipſi idem reiiciunt, cùm id euenire poſſet ab aliquo temporario, vel adcidentali impedimento, vt puta ſi menſtrua in os fœtus denuò effluxerint, vt notant *Menochius*, & *Giurba ſuprà*, ille *n.* 32. iſte *n.* 14. 24

Sextam † coniecturã deſumit idem *Menoch.* d. *n.* 32. à partus debili, tenuique adfectione, eiuſque liuido, atróve colore, & faciunt tradita à *M. Anton. Eugen.* d. *conſ.* 28. *n.* 18. Sed eam *Menochius* & *Giurba ſupr.* explodunt, & meritò quidem, cùm plures partus, maximè ſeptimeſtres, debiles naſcantur, ex latè per nos ab *Ariſtotele lib.* 7. *de hiſtor. animal. cap.* 4. adnotatis *ſupr. in cap.* 10. quæ in propoſito optimè proſequitur *Menoch.* d. *conſ.* 284. *nu.* 33. 34. & 35. & *lib.* 3. *de arbitrariis, caſu* 89. *num* 37. 25

Septimam † immaturi & abortiui partus coniecturam eruit *Menoch. ſupr. nu.* 38. poſt *Socin.* & *Chaſſan.* quos allegat, à morte ſtatim partui ſuperueniente: quæ fuit etiam ſententia *Ioſephi de Ruſticis de fideicommiſſ. lib.* 4. *c.* 9. *n.* 2. At *Menoch. ſupr. nu.* 39. nec iſtam vrgentem adſerit, maximè ſi editus aliquas vixerit horas, & baptizatus fuerit, id quod poſt alios plures referendos in *Scholiis* ad d. *l.* 13. *Tauri*, notarunt optimè *Marc. Anton. Eugen.* d. *conſ.* 28. *num.* 31. *Peregrin.* d. *conſil.* 11. *nu.* 29. 26

Octauam † adſtruit coniecturam *Menoch. ſupr. n.* 35 ex quo ſanguinolenti infantis aures adeò adhærent & conglutinatæ ſunt eius capiti, vt nec aqua calida diſiungi potuerint. Sed hæc coniectura nihil concludit, cùm 27

ſeptimeſtres, teſte *Ariſtot. lib. 7. de hiſtor. animal.* d. cap. 4. & *Plinio lib. 11. natural. hiſtor. cap. 37.* cum relatis à *Giurba ſupr. n.* 20. ſæpè obtuſis aurium, & narium foraminibus edantur, cùm tamen partus ſint verè naturales & legitimi iuxta tradita *ſupr. in c.* 10.

28 Nonam † demum coniecturam à declaratione Phyſicorum & obſtetricum pendentem faciunt, *Marc. Anton. Eugenius* d. *conſi.* 28. *num.* 25. *& ſeqq. Menoch.* dict. *conſil.* 184. *num.* 40. *Giurba ſupr. num.* 21. Sed eam ſolam aliis coniecturis non coadiunatam, ex pluribus refellit *Menoch.* d. *nu.* 40. *& ſeqq.*

Vbi optimè elicit, non tantùm ſingulis hiſce coniecturis (præcedentem excipio) abortum non probari, verùm
29 nec ſimul iunctis: † vt quæ nec à lege nec à Iuriſprudentibus optimæ notæ fuerint probatæ.

Vnde eſt, vt huius propoſiti non ſit
30 † quod communiter dici ſolet plures imperfectas probationes ſimul iungi ad conſtituendam perfectam probationem, *l. inſtrumenta* 5. vbi *Gloſ. C. de probationib. cap. cùm cauſam* 13. vbi *Gloſ.* & omnes, *extrà, eod. tit.* vt ſtrenuè notat *Giurba ſupr. num.* 23. poſt *Peregr.* & *Tuſch.* quos ibi refert.

At prædictis coniecturis, vel ſaltem
31 earum aliquibus, † ego multum iure communi attento tribuerem in caſu dubio, cùm liquidò non conſtiterit, an partus perfecto tempore editus fuerit, an immaturo? Nam prædicto caſu plurimum ſanè prædicta iuuabunt cauſam partum improbantis vt abortiuum, apud bonum virum, iudicémve iſta deciſurum.

32 Quem moneo, quattuor caſus † diſtinguam cum *M. Antonio Eugenio* iſta acutè diſcutiente d. *conſ.* 28. à *nu.* 1. Quorum primus ipſi eſt, quando clarè conſtat fœtum mortuum editum eum ſqualore fœtore id denotantibus; in quo nulli dubium eſſe poteſt, partum abortiuum diiudicandum quoad omnes iuris effectus, d. *l. vxoris abortu, C. de poſth. hered. inſtit.*

Secundus ſit, cùm ad ſenſum patet partum viuum eſſe, vt quia vagit, mẽbra diſtendit & mouet, & ſimilia, & tunc Auctor iſte ſubdiſtinguit: nam aut editus certè eſt immaturo tempore, puta ante ſeptimum menſem, vel in octauo; & abortiuus eſt; aut tempore perfecto natus eſt, ſeptimo ſcilicet, nono aut decimo menſe, & tunc vitalis & naturalis eſt. Quæ nos certè probamus, eo tantùm excepto, quod in octomeſtrem partum ſubponit cõtra ea quæ adduximus, & quàm euidenter comprobauimus in c. 11.

Tertius caſus eſt, quando omnino non appatet, an partus viuus editus fuerit? habet tamen membra ſua perfectè articulata & organizata, & ante vagitum emiſſum occubuit, in quo poſt *Franciſcum Marcum deciſ.* 68. *nu.* 15. *par.* 2. ad ſigna recurrendum eſt: nã ſi ſpirauerit, anhelauerit, membra diſtenderit, vel aliquantulam ſe mouerit, & alia ſigna, quantumuis minima vitæ dederit, & licèt illicò, paulóve poſt moriatur, tamen quoad iuris effectus vitalis, naturaliſque partus regulariter cenſendus eſt, *l. quod certatum* 3. *C. de poſthumis heredibus inſtituend.* cum aliis per nos adductis in *c.* 6. *& ſeq.*

Quartus demum caſus *M. Anton. Eugenio* eſt, quando in partu nec mortis nec vitæ (vt in præcedentibus) ſigna certa apparent, ſed moriens editus eſt, quem caſum vltra ſenſum & captum hominum eſſe dixit *nu.* 13. *& ſeqq.* vbi ex *D. Auguſtino lib.* 13. *de Ciuit. Dei, c.* 11. mortem in inſtanti obuenire ait, nec hominis viuentis & morientis ſtatum dari poſſe, quidquid in contrarium innuerit *Bart.* in *l. qui duos, §. hac conditio, D. de manumiſ. teſtam.* Vt inde

inde Iuriſprudentes caſum iſtum nun-
quam conſiderauerint, ſed partum vi-
uum aut mortuum edi, vt certiſſimum
ſemper ſubpoſuerint.

Ab his quæ latiore ſtylo proſequi-
tur *M. Ant. Eugenius* d. *conſ.* 28. à *nu.* 1.
vſque ad 19. facilè percipies comme-
33 moratis *ſupra* † coniecturis ex *Me-
nochio* & aliis, nec in primo, nec ſecū-
do, quartóve caſu locum eſſe; admit-
tendas verò fore in tertio, dum ta-
men iudicis prudentis arbitrio & ſcru-
tinationi ſubponantur.

Iure verò noſtro Regio *l.* 13. *Tauri*
34 attento omnia iſta ceſſare † videntur,
nec vllis partus abortiui coniecturis
iam locum ſuperfore, quādoquidem
à definitione generali illius legis, nul-
lus ſit partus maturus & vitalis, qui
vigintiquattuor horas ab editione nō
ſuperuixerit, & ſimul fuerit baptiza-
tus. Sed adhuc tu dic, coniecturas im-
minentis & futuri, vel patrati abortus
locum habere in caſu exceptionis il-
lius legis poſitæ in verſic. *Pero ſi*,
quem alibi ſumus proſequuti: ac ſub
inde tractabimus in ſcholiis ad præ-
dictam *l.* 13.

Vltimo loco in materia iſta conie-
35 cturarum nota, † in quibuſdam Pro-
uinciis frequentiores eſſe abortiones,
vt latè & optimè conſiderauit, & pro
ſequutus fuit *Federicus Bonauentura
lib. 5. de octomeſtri partu, cap.* 60. Et ſanè
in regionibus Auſtrinis plures quàm
in Septentrionalibus contingere fir-
mat *Aelianus de animalium hiſtoria,
lib.* 12. *c.* 17. his verbis: *In Auſtrinis (vel
regionibus, vel tempeſtatibus) partus ma-
gis relaxari, atque adeo excidere, Demo-
critus ait, quàm Septētrionalibus. Quod
quidem ipſum cur fiat, cauſam adfert:
quia ventrem ferentibus corpora Auſtro
laxentur & diſſoluantur. Idcirco rece-
ptaculo dilatato; & longè lateq; diffuſo,
& malè comparto, partus errare & va-
gari: eoſdemq; calefactos, hùc & illùc di-
labi & diffluere; ac iam locis diſcluſis, &
remiſſis, facilius excidere. Contrà, ſi tem-
peſtas ſit frigida, & Septentriones venti
ſint, locorum adſtrictione fœtus contrahi,
& comprimi, vt de locis dimoueri, & de-
pelli nequeant. Nec ſanè diſſolutione &
laxitate quaſi tempeſtate quati, præſer-
tim cùm à perturbatione conquieſcant,
& firmiſſima ſede diſtringantur, ita vt
facilè ad pariendi tempus durare poſ-
ſint. Quamobrem frigida conſtitutione
(inquit Abderita) fœtus manent, calore
vero vt plurimùm excidunt; hoc enim
ſuperante, fieri poſſe negat quin nerui
& artus laxentur & flaccſcant.* Cur
autem in humana ſpecie (vt hæc ob-
iter dicamus) crebriores ſint abortus?
optimè reſoluit *Bonauentura de octo-
meſtri partu lib.* 5. *cap.* 60. dicens: *In hu-
mana ſpecie frequentiùs ea fortaſſe de
cauſa contingunt abortus, quam in aliis
animalium ſpeciebus, quia cùm multi-
plex habeat tempus pariendi, & menſes
multos, vnicuique menſi tum propria,
tum aliorum menſium imminent incom-
moda & abortiones, vt lib.* 3. *expoſitum
fuit; exempli gratia, nono, ſeptimo, octa-
uo, decimo, & de reliquis idem iudicium:
quare & abortus fiunt crebriores. At a-
liis ſpeciebus vnicum eſt tempus præ-
finitum, ab vnico verò tempore difficì-
lius contingit naturam aberrare; itaque
meritò in illis non fiunt adeò frequentes
abortus.*

Quòd ſi præſeruationes † & præ- 36
cautiones abortionis obſeruare cu-
pis, recurre ad ea, quæ (citra Medicos,
maximè *Auicennam* relatum *ſuprà n.*
12. & nouiſſimum *Varandaum de mor-
bis & affectionibus mulierum, lib.* 2. dict.
cap. 17.) adnotarunt *Plinius lib.* 19.
cap. 6. *Plautus in Amphitr. actu* 1. *ſcena*
2. *verſ.* 91. *Petrus Gregorius* (qui de pu-
niendis incantationibus ad retinen-
dum partum adhibitis agit) *lib.* 14. *de
R. publica, cap.* 2. *num.* 5. Deque ipſis
† incantationibus *Bulengerus* (ex *Iulio* 37

Digitized by Google

*Polluce) lib.2.aduerſ.Magos, cap.*20. *in princip.*

Demum ſi diſquirere velis, an par-
38 tus abortiui in iudicio finali † ſuſcitabuntur? vide *Diuum Auguſtinum*, relatum à *Tiraquell* in *l.ſi vnquam,verbo ſuſceperit liberos,num.*209. *in fine, C. de reuocandis donationibus*, & *Athenagoram*, diſertiſſimè iſta tractantem, in *Apologia pro Chriſtianis,circa finem*,& *Diuum Gregorium*, eleganter, piè, ac doctè eadem proſequentem *lib.* 4. *Moral.expoſ.cap.*2.*in medio.*

§. VNICVS.

DE ABORTV procurato, & eius pœnis.

SYNOPSIS.

1 *Omnibus temporibus & gentibus magno ſemper odio habitum abortus crimen. Et num.* 2. *quid lex Exodi in eo ſtatuat, & lex Ciuilis & cetera proponit velut in genere.*

3 *Verba notanda conſtitutionis* Sixti V. *in deteſtationem huius criminis expendit.*

4 *Conſtitutio* Sixti V. *etiam poſt nouiorem* Gregorij XIV. *in pluribus adhuc viget,ac ſubſiſtit.*

5 *Cap.* 21. *Exodi expenditur & declaratur.*

6 *Iure Ciuili variæ ſunt abortionis pœnæ pro caſuum diuerſitate.*

7 *Poculum prægnanti propinans, à quo eius mors, vel fœtus vltimo ſupplicio damnandus.*

8 *Quæ viſceribus ſuis adcepto pretio vim intulit,morte punitur. Et num.*10. *Et num.*9.*aſſaſinatus tenetur,ſi fœtus fuerit animatus.*

11 *Interuentu pecuniæ delictum atrocius fit.*

12 Menochij *interpretatio ad* l. Cicero,D.de pœnis, *impugnatur, & vera adſignatur num.*14.*&* 20.

13 *Communem ſententiam diſtinguentium, ad pœnas aborſus, fœtum animatum ab exanimi aliquibus confirmat* Auctor. *Et numer.*15. *vbique receptam, & deinceps admittendam agnoſcit.*

14 Fulgoſij *opinionem refert,& iuribus confirmat. Et num.*16. *ſummo iure tenendam adſerit. Et num.*22.*rationem* Fulgoſij *expendit.*

17 L.ſi quid aliquid, §. qui abortionis.D,de pœnis *interpr.*

18 *Antiqui potiones,aut maleficia agnouerunt, quibus mariti ſubminiſtratis via ad vxoris,vel concubinæ abortum pararetur.*

19 *Homicidium, in quo maleficium interuenit,atrocius eſt.*

21 L.ſi quis, D.ad leg. Corn. de ſicar. *interpr.*

23 Anton. Theſaur. *cum aliis diſtinguentes inter abortum fœtus animati maturi & immaturi refellitur. Et n.* 24. *diſtinctionem iſtorum nec Iure Canonico aut Patrio admittendam* Auctor *notat.*

25 *Sententia* D. Solorzani *indiſtinctè adſerentis,matres fœtus animatos aborientes parricidij pœnis ſubijci, improbatur.*

29 *Iure Ciuili abortus pœna regulariter erat arbitraria. Et num.*29.*idem Iure canonico & noſtro attento dicendum.*

27 *Quæ viſceribus ſuis vim inferebat & partum proijciebat,mortis exilio multabatur.*

28 *Ob abortus crimen marito licebat ab vxore diuertere.*

30 *Quæ ſuaſionibus impiæ matris abortiuit puniendā,etſi minor* 25.*annis, maior tamen* 17.

31 *Etiam*

31 Etiam monſtroſi futuri hominis abortioni cauſam præbens puniendus eſt.

32 Percutiens prægnantem ſi animo abortus patrandi hoc faciat, punitur condigna pœna.

33 Si caſu, & præter intentionem abortio eueniat, mitior debet eſſe pœna. Et num. 62. idem reſoluitur in abortu ſine dolo à parentum quoquam patrato.

34 Velùt in muliere res familiares tractante, & impar onus ſuſtinente, vel alia ſimilia faciente.

35 Vel in ea quæ ludendo cauſam abortui præbuit.

36 Vel in ea quæ ad recuperandam ſalutem, vel vitandum dolorem poculum vel adceperit, vel dederit.

37 Pharmacopolæ ſimilia pocula præbentes grauiter puniendi, etſi ſine dolo id fecerint, & rationem reddit. Quæ militat in quouis Artifice num. 38. In Iudice num. 39. In Aduocato, vel Adſeſſore numer. 40. In Medico num. 41. In Obſtetrice numer. 42.

43 Stolidi homunciones, & viles mulierculæ imperitæ, & obſtetrices ſine conſilio Medicorum potiones præbentes, ex quibus abortus ſequitur, ſeueriſſimè ſunt puniendæ. Et num. 44. hoc tunc maximè locum habere, cùm ſimiles potiones in caſu non neceſſario ſubminiſtrantur, puta ad conceptionem vel quid ſimile. Et num. 46. morte ſequuta vltimo ſupplicio adficiuntur. Et num. 45. limitatur in mulieribus honeſtioribus id nulla ſpe lucri patrantibus.

47 Medici & obſtetrices ſaluti prægnantis conſulentes, ſi abortioni cauſam dederint aliqualiquali pœna tenentur. Sed limitatur ab aliquibus.

4 Limitationem Theſauri impugnat Auctor. Et num. 49. aliam Couarruuiæ, & aliorum ex ſententia Patris Baſilij Legionenſis.

50 L. ſi ſeruus, §. ſi mulier, D. ad leg. Aquil. declar.

51 Pecudes & ſerui adæquabantur in Iure Ciuili. Et quod vix caſus dari poteſt in abortione immunis a pœna.

52 Ad infligendam pœnam diſtinctio D. Auguſtini inter fœtum animatum & exanimem amplectenda eſt. Et nu. 53. redditur ratio. Et num. 54. abortus fœtus animati, & infanticidium æquiparantur.

55 Leges antiquas Gothorum in abortientes latas expendit. Et num. 56. l. 8. tit. 8. part. 7. Et num. 63. & 64. declarantur.

57 Ex lege noſtra Patria morte ſequuta abortioni cauſam præbens capitali pœna puiendus eſt. Et diſtinctio inter fœtum animatum & inanimatum eſt obſeruanda.

58 Quando dicatur fœtus animatus tractat Auctor ad prædictorum interpretationem. Et num. 59. quòd in dubio præſumitur exanimis.

60 Limitationem Nauarri & Auguſti Barboſæ improbat.

61 Abortus puniendus, etſi obtegendæ turpitudinis cauſa fuerit patratus.

62 Alias varias pœnas abortioni procuratæ adhibendas notat remiſſiue.

65 Generationem ex congreſſu coniugum impedientes puniuntur ſeuerè.

66 Pœna ceſſant in abortu citra dolum contingente, & in dubio non præſumitur, & ratio redditur.

67 Nunquam inuenies iudices ſolicitos in diſquirendis abortionis cauſis. Et num. 68. quòd in mulierculis deperditis & vagantibus curioſi eſſe deberēt. Et Petri Gregorij ſingularia verba in propoſito expenduntur.

HIs ſic in genere circa cauſam abortus prænotatis, ſubintrat tractatio (iam à nobis expromiſſa

in *c.2.§.4.in fin.*) quæ punitionem abortionis, ictibus, veneficio, aliiſque medicamentis procuratæ, reſpicit.

Et ante omnia in deteſtationem huius impij criminis adnotamus, om-
1 nibus † ferè temporibus & gentibus magno ſemper odio habitum maximè apud Hebræos, *Exod.c.21.* cum aliis *inferius* adducendis: & deinde apud Chriſtianos, vt colliges ex *Apologia Athenagoræ* Græci Oratoris *pro Chriſtianis* ad Imper. M. Aurelium Antoninum, & Lucium A. Commodum, vbi mulieres medicamentis abortiuis vtentes rationem Deo reddituras minatur, & ſubdit: *Qua ratione iam natos & perfectos homines nos iugulabimus? non enim eiuſdem eſt fœtum in vtero animal eſſe? Ideoq; curam eius à Deo ſuſcipi exiſtimare, & poſtquam in lucem editus eſt interficere, &c.* Quin & inanimati fœtus aborſum contra *Ariſtotelem lib.7. Politic.cap.16.* damnat *Tertullian.in Apologet.cap.9. Nobis* (inquit) *homicidio ſemper interdicto, etiam conceptum vtero dum adhuc ſanguis in homine delibatur, diſſoluere non licet: homicidij feſtinatio eſt prohibere naſci; nec refert natum quis eripiat, an naſcentem diſturbet; homo eſt & qui eſt futurus: etiam fructus omnis in ſemine eſt.* Quò tendit ratio quam adſignat *Orator in Cluentina*, verbis (immediatè ſequentibus his, quæ referuntur à *Thryphonino* Iuriſconſulto in *l.Cicero 39. D.de pœnis*, de Mileſia muliere capitali pœna damnata, quòd ſubſtitutis poſthumo ex ſe naſcituro adcepta pecunia partum medicamentis abegit) per nos expendendis *infra num.10.* Et ſubinde *Ouid.lib.2. Amorum Eleg.14.* adpoſitè ita ait:

Quæ prima inſtituit teneros auellere fœtus
Militia fuerat digna perire ſua:
Scilicet vt careat rugarum crimine venter,
Sternetur pugna triſtis arena tuæ
Si mos antiquus placuiſſet matribus idē,
Gens hominum vitio deperitura fuit.

Et mox idem:

Quid plenam fraudas vitem creſcentibus vuis?
Pomaq; crudeli vellis acerba manu?
Spontè fluent matura ſua, ſine creſcere nata:
Et pretium parua non leue vita mors.
Veſtra quid effoditis ſubiecta viſcera telis?
Et nondum natis dira venena datis?
Colchida reſperſa puerorum ſanguine culpant,
Atque ſua caſum matre queruntur Ityn.
Vtraque ſæua parens, ſed triſtibus vtraque cauſis,
Iactura ſocij ſanguinis vlta virum eſt.
Dicite quis Tereus, quis vos irridet Iaſon
Figere ſollicita corpora vera manu?
Hæc nec in Armenijs Tigres fecere latebris,
Perdere nec fœtus auſa leæna ſuos.
At teneræ faciunt, ſed non impunè, puellæ:
Sæpe ſuos vtero quæ necat, ipſa perit.
Ipſa perit, fertúrque rogo reſoluta capillos,
Et meritò clamant, qui modocunque vident.

Hinc lege diuina † *Exod. cap.21.* deli- 2
ctum culpabilis (vt ita loquar) aborſus indiſtinctè & ſeuerè punitur.

Eundem Iure Ciuili inuenies prohibitum & damnatum in *l.Cicero. D. de pœnis. l.ſi quis 38.§.qui abortionis, eodem tit.* (quæ deſumpta fuit à *Paulo lib.5.Sententia.tit.23.§.qui abortionis*) *l. necare, D.de liber.agnoſc. l.Diuus 4. D. de extraordin.crimin.l.ſi ſeruus, §.ſi mulierem, D.ad leg. Aquil. l.ſi mulierem, D.ad l.Corn.de ſicar.* & *in conſtit.31.Imper. Leonis: Quæ mulier mariti odio abortit, repudiari ab illo poteſt.* Sed & Ius Cano-

Canonicum crimen iſtud coercuit in *cap. ſi aliquis* 5. *cap. ſicut ex litterarum* 20. *de homicidio*, *cap. aliquando* 7. *cap. quod verò* 8. *cap. Moyſes* 32. *q.* 2. *cap. conſuluiſti* 20. 2. *q.* 5. Et *in Concilio Illerdenſi ſub Ioanne II.* §. 2. Et *in Conſtantinopol. VI. can.* 9. Et *in Moguntino ſub Leone IV. cap.* 21. Et *in Vvormatienſi ſub Hadriano II. cap.* 35. Et demum *Motu proprio Sixti V.* (quem maximè extollit *Ioan. Baptiſt. Siluaticus in cont. med. c.* 82.) is eſt 2. *p. Bullar. magni*, *conſt* 87. & *Gregor. XIV. conſtit.* 8. Et nobis eſt huius propoſiti *l.* 8. *tit.* 8. *p.* 7. Proſequuntúrque latè *Boſſius*, *Iul. Clarus*, & alij criminalium rerum Scriptores, quos refert *Farinac. de homicid. q.* 122. *p.* 5. & 6. *Nauar. in Manua. cap.* 27. *num.* 222. *Couar. lib.* 2. *variar. c.* 10. *n.* 10. Et *in Clemen. ſi furioſus*, 2. *p.* §. 3. ex *n.* 1. *Thom. Sanchez de matrimo. lib.* 9. *diſput.* 20. *num.* 9. *Petrus Aerodius lib.* 8. *rer. iudicatar. cap.* 5. *num.* 15. *Marquard. lib.* 1. *Parerg. cap.* 17. *Anton. Theſaurus deciſ.* 12. *Menoch. de arbitrar. caſu* 357. *Petr. Gregor. lib.* 7. *Syntagmat. iur. cap.* 1. *num.* 11. & *lib.* 36. *cap.* 15. *nu.* 17. & 18. & *lib.* 38. *c.* 3. *num.* 34. & *lib.* 14. *de Republ. cap.* 1. *num. fin.* vbi verba valdè ſingularia profert (per nos expendenda ad finem huius capitis) & multa congerit *Bulenger. lib.* 2. *aduerſus Magos*, *cap.* 20.

Sed præ omnibus valdè notanda ſunt, quæ in deteſtationem huius cri-
3 minis † *Sixtus V.* edixit in dicta ſua *conſtitutione* 87. cùm ait: QVIS *enim non deteſtetur tam execrandum facinus, per quod nedum corporum, ſed, quod grauius eſt, etiam animarum certa iactura ſequitur? Quis non grauiſſimis ſupplicijs damnet illius impietatem, qui animam Dei imagine inſignitam, pro qua redimenda* CHRISTVS *Dominus noſter pretioſum ſanguinem fudit, æternæ capacem beatitudinis, & ad conſortium Angelorum deſtinatam, a beata Dei viſione excluſit, reparationem cæleſtium ſedium, quantum in ipſum fuit, impediuit, Deo ſeruitium ſuæ creaturæ ademit, qui liberos prius vita priuauit, quàm illi a natura propriam lucem adcipere, aut ſe à materna cuſtodia corporis ab efferata ſæuitia tegere potuerunt? Quis non abhorreat libidinoſam impiorum hominum crudelitatem, vel crudelem libidinem, quæ eò vſque proceſſit, vt etiam venena procuret ad conceptos fœtus intra viſcera extinguendos, & fundendos, etiam ſuam prolem priùs interire quàm viuere, aut ſi iam viuebat obcidi antè quàm naſci, nefario ſcelere moliendo? Quis denique non damnet grauiſſimis ſupplicijs illorum ſcelera, qui venenis, potionibus ac maleficijs ſterilitatem inducunt: aut ne concipiant, nec pariant maleficis medicamētis impediunt? Maleficos (inquit Dominus ad Moyſem) non patieris viuere: nimis enim imprudenter contra Dei voluntatem ſe obponunt. Qui (vt S. Hieronym. ait) dum natura recipit ſemen, receptum confouet, confotum corporat, corporatum in membra diſtinguit, dum inter ventris anguſtias Dei manus ſemper operatur, idemque corporis Creator & animæ eſt, impiè deſpicit bonitatem figuli, id eſt Dei, qui hominem plaſmauit, fecit, & voluit: ſiquidem (vt ſanctus teſtatur Ambroſius) non mediocre munus eſt Dei dare liberos propagatores generis. Diuinum donum eſt fœcunditas parientis, eodémque tempore diro hoc flagitio priuantur liberis parentes qui generauerunt: vita filij qui generati ſunt: matres coniugij præmijs: terra quæ ab his coleretur: mundus qui ab eiſdem cognoſceretur: Eccleſia quæ deuoto numero plebis aucta gauderet.*

Et quamuis cōmuniter dici ſoleat conſtitutionem iſtam varias infligentem pœnas (præter excommunicationem, cuius abſolutio Sedi Apoſtolicę fuerat reſeruata) ad terminos iuris cōmunis reductam fuiſſe per *Gregorium XIV.* dicta ſua *conſtitutione* 8. (ad caſus etiam tempore Siſtinianæ conſti-

tutionis contingentes extendenda, vti ex verbis Gregorianæ optimè elicit *Leonard. Duard. in commentar. in Bullam cœnæ Domini lib. 1. cap. 3. quæſt. 5. num. 3.*) Hoc tamen
4 † intelligi tantùm debet, quòd abſolutionem prædictam Sedi Apoſtolicæ reſeruatam, (quam hodie hoc caſu inter alios Epiſcopi ſibi reſeruare ſolent, *Auguſtinus Barboſa de officio & poteſtate Epiſcopi, allegat. 51. cap. 9. num. 136.*) nam pœnæ priuationis, inhabilitatis, degradationis, traditionis curiæ ſeculari, & præuentionis impoſitæ à *Sixto V.* animati fœtus abortionem patrantibus, & hodie durant: etſi quo caſu fœtus nondum eſt animatus in totum ceſſet Sixtina conſtitutio, réſque ſit redacta per *Gregorium XIV.* ad terminos iuris communis, de quo in *cap. ſicut, in 2. de homicidio*, vt poſt *Quarantam in ſumma Bullarij*, verbo *abortus, nu. 3. Flauium Cherubinum in compendio Bullarij ſuper dicta conſtitutione 8. Gregorij XIV.* nouiſſimè notat *Auguſtinus Barboſa de officio Epiſcopi* dicta *allegat. 51. num. 136.* & *allegat. 110. num. 20.*

His ſic in genere ad veram dignoſin huius delicti præcognitis, ſubſequitur diſquiſitio particularis pœnarum in iure abortui doloſo infligendatum, & omiſſis regulis & concluſionibus à Doctoribus ſuper his excogitatis, maximè à *Menochio*, poſt alios, *de arbitrariis*, d. *caſu 357. Theſauro* d. *deciſ. 12. Farinac.* d. *quæſt. 122.*) ego, præter omnes quos viderim, quid quoque Iure ſtatutum ſit ſigillatim inueſtigandum cenſeo, vt exactior ſit huius rei reſolutio.

Constitvo ergo primo lo-
5 co, lege diuina † *Exod.* d. *cap. 21. verſ. 22.* abortum ita puniri, vt *Si rixati fuerint viri, & percuſſerit quis mulierem prægnantem, & abortiuum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit, ſubiacebit damno, quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint: ſin autem mors eius fuerit ſequuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore.* Ex quibus verbis planè deducitur, eum qui mulierem prægnantem percuſſerit, eius morte ſequuta, mortis pœna hac lege puniendum: ſi verò ipſa vixerit, marito in percutientem actionem dandam, ad quod intereſt arbitrio iudicantium conſequendum. Vnde *Ioſephus lib. 4. antiquitatum Iudaicarum, cap. 4.* ita ait: *Qui mulierem vterum gerentem calce percuſſerit, ſiquidem mulier abortiat, pecunia multetur à iudicibus, quòd corrupto fœtu populum vno ciue diminuerit, & aliam præterea pecuniam det marito mulieris. Quòd ſi illa moriatur, & ipſe det pœnas capite, quandoquidem vitam pro vita reponi iuſtum eſt.*

At iſta intelligunt *LXX. Interpretes* & *Philo in lib. de ſpecialibus legibus* (per nos relati & expenſi *in c. 1. §. 2. nu. 14. & 15.*) adhibita diſtinctione, an partus ſit animatus, vel exanimis? vt optimè (verba *LXX. Interpretum* expendens) notat *Cuiacius lib. 9. obſeruat. c. 9.* Et dictis ab eo adde per me latè notata *c. 1. d. §. 2. ex n. 14. vſque ad 17 à Philone, Auguſtino, Hieronymo, Gregorio Niſſeno, Chryſoſtomo, Anſelmo, Lactantio, & D. Thoma.* Quibus omnibus inſuper adde *Tertullianum* iſta comprobantem *de anima, ca. 37.* & ita egregiè apteque dicentem: *Moyſi lex tum aborſus reum talionibus iudicat, cùm iam hominis eſt cauſa, cùm iam illi vitæ & mortis ſtatus deputatur, cùm fato iam ſcribitur, etſi adhuc in matre viuendo cum matre plurimùm cõmunicat ſortẽ.* Mortis ergo pœna lege illa *Exodi* indicta tunc tantùm inſequebatur percutien-

tem,

tem, vel medicamenta noxia prægnāti ad abortionem præbenteͤ, cùm mors ſubſequebatur. Vt inde fiat, hoc caſu, extraneum percutientem tanquā homicidam, maritum verò tanquam vxoricidam puniendos; ſin autem mulier à percuſſione ſalua euaſiſſet, vel ipſa ſponte abortum paſſa ſoſpes eſſet, mitiùs illa *lege Exodi* res agebatur, vt patet ex d. *c.* 21.

Secvndo loco conſtituo, Iure 6 Ciuili varias † in præbentes abortioni cauſam ſtatutas fuiſſe pœnas pro caſuum diuerſitate.

Sed vt certa ab incertis ſeparemus, caſus aliquos diſtinguendos duco.

Primus ſit abortionis à qua mulie-7 ris mors ſubſequitur † ex poculo aliāve re cōſimili ei adhibita, in quo mortis pœna damnandus eſt is, qui cauſam præbuit, d. *l. ſi quis aliquod*, §. *quod abortionis*, *D. de pœnis*, in illis verbis: *Quòd ſi ex eo mulier, vel homo perierit, ſummo ſupplicio afficiuntur.* Vnde mulier tale quid paſſa à proprio viro ei tanquam vxoricidæ pœna *legis Pompeiæ de parricid.* venit imponenda, *l.* 1. *&* 3. *D. ad l. Pompeiam de parricidiis* iunctis iis quę in propoſito adnotauit *Ioannes de Solorzano in* ſua eleganti *diſputatione de parricidij crimine lib.* 2. *cap.* 13. Extraneus verò quiuis vt verus homicida puniendus erit.

Secundum caſum conſtituo in ea 8 quæ accepto pretio † viſceribus ſuis vim intulit, in quam certè mortis pœna ſtatuenda eſt cum *Tryphonino* ab auctoritate *Ciceronis* ita edocente & adſerente in d. *l. Cicero, D. pœnis.*

9 Quinimò ex ſententia † *Iod. Damhouderij in pract. rerum crimin. c.* 88. *n.* 10. *in fine*, aſſaſinatus crimen hoc caſu cōmittitur. Et ſanè eius ſententia mihi valdè adridet, dum tamen eam intelligamus in abortu fœtus animati pretio & præmio à matre procurato. Nec obſtabit, ſi dicas aſſaſinum eum dici, qui accepta pecunia, & mandato alterius hominem occidit; *ca.* 1. *de homic. in* 6. cum pluribus aliis congeſtis à *Farin. de homic. qu.* 123. *nu.* 19. *&* 20. *Pet. Cabal. in tract. de homic. n.* 2. *Hect. Felic.* 2. *p. alleg.* 117. *nu.* 3. cum verò qui in vtero eſt, hominem dici non poſſe, iuxta latè per nos notata in *cap.* 2. Nam vt ibidem aduertimus in §. 4. *num. fin.* ab illa regula Iuris Ciuilis, quæ adſtruit, nondum natum nec in rerum nec in hominum natura æſtimandum, velut excipitur fœtus animatus, quem mulier dolo, malitiaque propria, ſeu alterius abortiuit, vt clarè probatur in d. *l. ſi quis aliquid* 38. §. *qui abortionis*, *D. de pœn.* iuxta communem eius intellectum, quem inluſtrauimus in *cap.* 1. §. 2. *n.* 17. & lariùs *infr.* perſequemur.

Sed & quo caſu fœtus nondum † 10 animatus fuiſſet, adhuc in ſpecie d. *l. Cicero* iuſtè indicta videtur mortis pœna Mileſiæ illi, quæ vno tempore varia commiſit delicta atrocia, dum alienæ auida pecuniæ propriis non pepercit viſceribus, & graue damnum, furto proximum, ſubſtitutis inferre curauit, & *ſpem parentis* (vt præponderauit *Cicero in oratione pro A. Cluentio*, vnde lex iſta ſumpta eſt) *memoriam nominis, ſubſidium generis, hæredem familiæ, deſignatum Reipublicæ ciuem ſuſtulerit:* quæ omnia in cauſa fuerunt, vt mulier illa vltimo ſupplicio fuerit adfecta, vt præſenſit *Bart.* in *l. Diuus*, *D. de extraordin. crimin. Felinus in cap. ſi aliquis, de homicidio*, *Menochius*, hos referens, *lib.* 2. *de arbitrariis, caſu* 357. *num.* 12. *&* 14. Vbi rectè notat, delictum atrocius diiudicari ob interuentum † pecuniæ, *cap. pro humani*, 11 *de homicidio in* 6. Quod ipſum adnotauit *Cuiacius lib.* 19. *obſeruation. cap.* 9. & nouè confirmat *D. Solorzan. in diſputatione de parricidio, lib.* 2. *cap.* 12. Et ita aliud agens deducit *Capitius* ab eadem *l. Cicero*, & aliis iu-

Digitized by Google

ribus per eum expenſis, *deciſ.155.num. 11.in fine & ſequentibus*, quem & alios refert *Menochius ſupra*. Vt inde velut euidenter inferri videatur, pœnam capitalem dict. *l.Cicero*, locum itidem habere (vt præpoſuimus) in partu adhuc exanimi à muliere pecunia corrupta abacto: quod placuiſſe video pluribus iuris communis Interpretibus, maximè *Hippolyto de Marſiliis*, & aliis, quos refert & ſequitur *Farinacius* d *qu.122 par.6.nu.154.* & probat *D.Solorzan.* à *Couarruu.* & *Menochio* (malè tamen à *Budæo*) d. *cap.* 12. vt ita pretium tanto facinori adhibitum pœnam ibi adaugeat, vltimum vſque ſupplicium, & faciunt per nos iam notata in *cap.5.n.3.& 14.*

12 Et ab his planè venit improbandus *Menochius* † d. *caſu 57.num.13.* vbi conatur interpretari illa verba: *Rei capitalis fuiſſe damnatam* d. *l. Cicero*, vt intelligantur de pœna exilij, aut deportationis, quæ capitalis eſt, vt probant expreſſi *textus* (quos miror pro ſua ſententia non allegaſſe) in *l. 2. D. de pœnis* & in *l. ſed etſi quis 4. D. ſi quis caution.* Nam iſta interpretatio adaptari non poteſt menti *Ciceronis*, nec *Tryphonini* eum referentis: *Ciceronis*, planum fieri contextum Cluentianæ orationis expendenti: nec enim tantus Orator Oppianici damnandi cauſam ex capite interfectæ vxoris fratris grauidæ bene commendaret, ſi Mileſia illa, cuius meminit, vltimo ſupplicio non fuiſſet adfecta, ſed tantùm exilio, ita vt exempli (quo Rhetores omnium maximè vtuntur, *Ariſtot. lib. 1. Rhetor. cap. 9. Quintilian. lib. 5. inſtitut. Orator. cap. 10. ad fin.*) inductio imperfecta (ex *Ariſtot. ſupr. cap. 2.* & *lib. 2. cap. 20. Quintiliano lib.5. cap.11.*) imperfectior eſſet eo caſu, ſi Mileſia illa vltimo ſupplicio non fuiſſet damnata. Sed nec *Tryphonini* menti prædicta interpretatio conuenit: is enim in 2. *par. d. l. Cicero* diuerſum caſum conſtituit à verbis illis: *Sed ſi qua viſceribus ſuis vim intulerit, &c.* in quo mulierem exilio temporali coërcendam adſerit. Quòd ſi eadem, aut æquali, vel cõſimili pœna eſſet damnanda ob magnum illud facinus relatum in 1. *par. illius legis*, capitalis ſanè pœnæ mentionem ibi nõ feciſſet, ſed deportationis, ita vt priore caſu perpetuo, ſecundo verò temporali exilio mulier eſſet coërcenda. Adhæc, quid, quæſo, notandum haberet condemnatio Mileſiæ illi mulieri facta, ſi contra naturam (vt ait *Gaſp. Theſaur. in addition. ad* d. *deciſ.12.* patris *Antonij Theſauri*) peccantem, & viſceribus ſuis, & partui vim inferentem, & maritum ſpe ſubceſſionis, Rempublicam ciue defraudantem, & his omnibus pecuniam (qua corrupta fuit) plus æſtimantem, exilij vel ciuitatis amiſſionis pœna tãtùm ſubſequeretur? Debet ergo d. *l. Cicero* intelligi de pœna capitali vltimi ſupplicij, ita vt verba illa: *Rei capitalis damnatam*, maiorem capitis pœnam reſpiciant, vt *textus* illi ſinguli in facinore patrato ſingularis correſpondeat pœna.

TERTIVS caſus erit abortus procurati, in quo nec mors mulieris interuenit, vt in primo: nec pretium grauidæ repenſum eſt, vt in ſecundo. Et certè tunc communior eſt Interpretũ † conſenſio diſtinguens partum ani- 13 matum ab exanimi, & in animato pœna mortis delinquentem damnans, in exanimi verò pœna exilij, vel alterius mitioris: quæ fuit doctrina *Gloſſæ* in d. *Diuus 4. D. de extraordin. crimin. Bart.* ibidem ante *num.1.* & poſt alios ita tenet *Iul. Clar. in §. fin. quæſt.68. num. 2. Decian in tract. crimin. lib.9. cap.8. nu. 13. Petr. Gregor. d. lib.7. ſyntagm. iur. cap.1. nu.11.* & d. *lib.36. cap.15. num.17. & 18. Cuiac. lib.19. obſeruation.* d. *c.9. Fachin. conſ. 95. nu.*

Digitized by Google

95.*nu.*11.*lib.*1. cum pluribus alij, quos refert *Farin.d.qu.*122. *part.*6 à *num.*134. *Marius Muta*, alios adducẽs, *deciſ.*79. à *nu* 15.nouiſſimè *Hadrian.Negusant. in ſylua reſponſor.qu.*100.*nu.*93. *Auguſtinus Barboſa de officio Epiſcopi,allegat.* 51.*nu.*140. *Aloyſius Riccius*, pluribus adductis, & variis limitationibus interiectis, *in collectan. deciſ.*590.3. *par.*& 1336.*part.*4. Et ex noſtris *Anto.Gomez tom.*3.*variar. cap.*3.*nu.*32. *Couar.in Clement.ſi furioſus*,2 p.§.3.*Villadiego de irregularit.cap.*6.*n.*32. *Pet. Plaza in epitome delictor lib.*1.*c.*9.*num.*10.& *cap.*26. *nu.*8. *Azaued.in rubrica tit.*13.*lib.*8. *Recopilat.num.*6. *D. Solorzanus in diſput. de parricid.lib.* 2.*d.cap.*12.

Et ſanè horum ſententia apertè probari videtur in dict. *l. ſi quis aliquid*, §.*qui abortionis*,ibi; *Quod ſi eo poculo mulier, aut homo perierit, ſummo ſupplicio afficiuntur*, *D. de pœnis*, iunctis his quæ in huius *textus* interpretatione adnotauimus in *cap.* 1. §. 2.*num.*21.

Secundò pro iſta ſententia expendi poterit d. *l.Cicero* 39. *D. illo titul. de pœn.* ducto argumento (vt aiunt) ab ſpeciali, dum ob fœtus exanimis abortionem vltimi ſupplicij pœna ibi imponitur mulieri pecunia ſubſtitutorum corruptę,& viſceribus ſuis vim inferenti:quaſi aliud ſit in abortu non ita qualificato.

Tertiò huius ſententiæ irrefragabilem quidam putant *textum* in *l. ſi quis,C.ad leg.Corn.de ſicariis.*

Sed contraria ſententia non diſtin-
14 guentium † inter abortum inanimatum, & exanimem (quæ placuit *Fulgoſio* in d.*l.ſi mulierem*, *n.*1. *D.ad legem Cornel. de ſicar.* & *Alexandro* in *l.quod dicitur,D.de liber.& poſthum.* & anteà *Baldo* ibidem) etſi minus communis ſit,verior tamen viſa fuit *Menochio* d. *caſu* 35. *n.*2.7.& *ſeqq. Antonio Theſauro* d.*deciſ.*12.*n.*4.

Et quidem opinio iſthæc apertè probari videtur in d.*l.ſi mulierem* 8. *D. ad leg. Cornel. de ſicar.* & in d.*l.*4. *D de extraordinar. criminib.* & in d.*l. Cicero in ſecundo reſponſo, D.de pœn* in quibus abortienti, & vim viſceribus ſuis inferenti, temporalis exilij pœna indiſtinctè infligitur. Sed & iſtorum ſententiæ maximè fauet dicta *l.Cicero, in primo reſponſo*, ex quo enim ibi mulier morte damnatur, quia pretio fuit corrupta, & furtum commiſit in ſecundos heredes, apertè conligi videtur,vbi iſta abortus crimen grauantia non interueniunt, exilij temporalis pœnam imponendam, vt in d.*l.*4. cum aliis. Nec quidquam facies, ſi iuxta *ſuprà* tradita dixeris, *Tryphoninum* in d. *l.Cicero* loquutum de abortione fœtus exanimis: hoc enim merum figmentum eſt *Menoch.Couar.*& *Solorzani* relatorum *ſuprà num.* 11. & contrarium velùt innnunt *Ciceronis* verba expenſa *nu.*10.

His ſic præhabitis,ego (qui agnoſco † *Gloſſæ* ſententiam & diſtinctio- 15
nem inter partus anima conſtantis & exanimes praxi vbique gentium receptam, & deinceps admittendam) ſimul exiſtimo Iure Ciuili, eiuſque regulis & deciſionibus attentis † *Bal* 16
di & *Fulgoſij* ſententiam veriorem & tenendam eſſe ex d.*l.*4. *D.de extraord. crim.* cum aliis proximè expenſis.

Neque obſtat † dict. *l. ſi quis*, §. 17
qui abortionis, D.de pœnis: nam (vltra tradita in dict. *cap.* 1. §. 2. *numer.*2.) reſponderi poterit, verba illa, *homo perierit*, referri poſſe ad maritum prægnantis. Etenim Antiqui † po- 18
tiones, aut maleficia agnouerunt, quibus marito ſubminiſtratis via ad vxoris vel concubinæ abortum parateur: id quod inſinuaſſe videtur *Pat.Mart. Delrius lib.*3.*diſquiſit. Magicar.*2.*part.quæſt.*4.*ſect.*5. & faciunt ab eodem tradita ibidem *quæſt.*5. Sed

hac ſubtilitate ſuperuacua omiſſa, ſecundò ſecurè reſpondeo, dictum §.
19 *qui abortionis* loqui in abortu † maleficio patrato: eſt autem conſtitutiſſimi iuris poculum abortus, vel amatorium præbentes veros veneficos eſſe, & vt tales puniendos, prout delicti qualitas expoſtulauerit, ex *l.Conſtantini 3.tit. 16. de Malefic. & Mathematic. lib. 9. Cod. Theodoſ.* in illis verbis: *Eorum eſt ſcientia punienda, & ſeueriſſimis meritò legibus vindicanda, qui Magicis adcincti artibus, aut contra hominum moliri ſalutem, aut pudicos ad libidinem defixiſſe animos deteguntur.* Vt inde morte mulieris vel fœtus ſubſequuta tale quid patrantes, vltimi ſubplicij pœnis meritò adficiantur in d. §. *qui abortionis.* Vt enim ait Imperator *Antoninus* in *l.3.C.de Malef.& Mathematic. Plus eſt hominem extinguere veneno, quam occidere gladio,* proſequitur perquam optimè *Martinus Delrius lib.5. diſquiſition. Magicar. ſect.16. verſ. qui præbet poculum*, & *verſ. ſi mors ſit alicuius maleficiati ſubſequuta*, *Molina de iuſtitia & iure, tract.3.diſput.27. num.7. ad finem*, *Clarus* dicto §.*finali, quæſt.68. Stephan. Gratian. diſceptat. forenſ. cap.72.num.7.* nouiſſimè alios allegans *Auguſtin. Barboſa de officio Epiſcopi allegat.2.num.12.* & mihi omnium melius *Antonius Gomez*, varia iura huius propoſiti expendens, *lib.3. variar. cap.3. num.7. & 9. Iulius* ergo *Paulus* in d. §. *qui abortionis* in pœna vltimi ſubplicij non tam adtendit abortum, quàm modum & medium; & illis verbis, *homo perierit*, non tam verum hominem, quàm *ſpem* Iure Ciuili *hominis, l.2. D. de mortuo infer. l. cùm inter veteres* 14. *Cod. de fideicommiſſ. libertat.* aut *heredem familia, deſignatúmve Reipublica ciuem* (vt ait *Cicero* in dict. *oratione pro A.Cluentio*) demonſtrauit. Niſi velis expreſsè egiſſe de abortione fœtus animati, iuxta tradita in *cap.1. §.2.num.21.* vbi ad iſta noſmet retulimus.

Sub hæc dicta *l.Cicero* † quidquam 20
non obſtat iuxta iam notata *num.14.*

Inſuper non obeſt † d.*l.ſi quis*, *Cod.* 21
ad leg.Cornel.de ſicar. nam illius *textus* deciſio alterius eſt propoſiti; loquitur enim de infanticidio, hoc eſt, de homine vero, in rerumque natura exiſtẽti occiſo, & inde *lege Cornelia de ſicariis* iuſtè vindicando, *Hotman.conſ.96.* Id quod miror *Reuardum*, acutiſſimũ alioquin virum, latuiſſe, qui malè infanticidium cum abortione confundit, *lib.3. collectaneorum, cap.1.*

Denique prædictis non obſtabit, ſi obponas de *lege Solonis* expenſa à *Galeno in lib. an animal ſit id quod in vtero eſt? ad finem libri*, ita aiente: *Lycurgus & Solon firmum de fœtu, ac indubitabile argumentum præbuerunt; niſi enim animalia eſſent, non in ipſos abortus auctores legibus propoſita pœna animaduertiſſent: quoniam verò animalia eſſe dicebant, idcircò pœnam inſtituerunt:* & mox in fine ita ait: *Leges Cretenſibus Iupiter dedit, Lacedæmoniis Pythius ipſe, Pallas Athenienſibus: horum igitur diſcipuli legiſlatores Lycurgus & Solon per hæc quæ modò dixi capita duo, firmum nobis de fœtu ac indubitabile argumentum præbuerunt: niſi enim animalia eſſent, non in ipſos aborcus auctores legibus apertè propoſita pœna animaduertiſſent; quoniam verò animalia eſſe dicebant, idcircò pœnam inſtituerunt.* Hæc enim nullius ſunt momenti, vt quæ ab ignoto Græculo & garrulo prolata: liber namque ille *Galeni* non eſt, ſed inter alios adſcititios eius operibus inſertos, ad auctoritatem comparandam ſubpoſitus fuit. Id quod euidentiſſimè demonſtrabitur cuique conſideranti ſimilis *legis Solonis* mentionem non feciſſe *Demoſthenem, Diogenem Laërtium, Clemẽtem Alexandr. A.Gellium,* & alios, à quibus *Prateius* Veterẽ Iuriſpru-

Digitized by Google

Iuriſprudentiam conflauit, hoc eſt *leges Solonis* & *Draconis* compilauit. Demus *lege Lycurgi* aut *Solonis* puniti fœtus animati abortioni cauſam præbentes, certè adhuc Iure Romanorum diſtinctio inter fœtum animatum & inanimatum admitti non deberet: vt quæ nullibi expreſſa; & quia omnis partus ante editionem eodem iure apud Romanos cenſebatur, vt ſatis ſuperque probauimus *ſup. in cap.* 2.

Ex quibus omnibus clarè elicimus abortui ſolo, vel non qualificato Iure Ciuili pœnam mortis inditam non
22 fuiſſe, quod nulla alia † ex cauſa euenire potuit, niſi quia in vtero exiſtens homo aut animal Iure noſtro non dicitur, ſed *pars* tãtùm *viſcerum* matris, *l.* 1. *§. ex hoc reſcripto, D. de vētre inſpic.* aut *ſpes animantis*, dict. *l.* 2. *D. de mortuo inferendo*, cum aliis iam per nos latè adductis *in cap.* 2. Et video diſertè adnotaſſe ſubtilem *Raphaëlem Fulgoſ.* in dict. *l. ſi mulierem. num.* 1. *D. ad leg. Cornel. de ſicariis.*

Ab iſtis quæ in Iure Ciuili veriſſima adeò diiudico, quàm quæ veriora, varij reteguntur Interpretum Iuris Ciuilis, & aliorum lapſus circa pœnas abortui irrogandas.

Et ſanè omnium mihi maximus, &
23 præ ceteris notandus eſt error † *Antonij Theſauri* dict. *deciſ.* 12. *num.* 5. (quem adſtruit *Torreblanca*, alios referens, d. *cap.* 43. *num.* 13.) differentiam conſtituentis inter abortum fœtus animati immaturi, & eum qui (vt iſti loquuntur) formatus eſt, & partui proximus. Quod quidem Iure Ciuili (in vtero exiſtentem pro nato non habente) ſuſtineri non poteſt, ex iam di-
24 ctis. Sed nec Iure Canonico † aut Patrio (vt iſta hîc obiter interſeram) prædicta diſtinctio admitti debet, quandoquidem apta differentiæ ratio dari non poteſt inter fœtum tenellum, recenſue animatum, aut multis anteà diebus efformatum, iámque maturum. Alioquin & alia media pœna conſtituenda eſſet in eum qui abortionem curauit ventris animati tribus aut quatuor menſibus, quod nullus vnquam dicet. Vt inde diſtinctio iſta omnino veniat explodenda. Etſi *Bonauent. lib.* 9. *de partu octomeſt. cap.* 8. eam obfirmare conatus intrepidè adſeruerit, Iuriſconſultos & Imperatores ita ſtatuiſſe. Leges enim quas iſte expendit (& nos *ſupra* variis locis retulimus) tale quid non probant.

Secundò, ex eodẽ capite improbandus eſt † *D. Solorzanus* abſolutè exiſti- 25
mans dicto *lib.* 2. *cap.* 12. matres abortus facientes pœna parricidij damnãdas. Hoc enim Iure Ciuile attento nõ procedit, imò nec ab eo ordinaria mortis pœna mulieres iſtæ regulariter damnari poterant, ex iam dictis. Nec *Minutius Felix in Octauio* à *Solorzano vbi ſupr.* expenſus (qui parricidij nomen iſti abortui indidit) aliquid de pœna egit: quinimo futurum tantùm hominem deperdi ſenſit, & velùt deplorauit illis verbis: *Sunt quæ in ipſis viſceribus medicaminibus epotis originẽ futuri hominis extinguant, & parricidium faciunt antè quàm pariant.*

Tertiò, à dictis clarè infertur, ſuſtinêri non poſſe interpretationem *Pauli Zacchiæ in Medico-legal. tit.* 1. *quæſt.* 9. *num.* 2. ad dictam *l.* 4. *D. de extraordinar. criminib.* dict. *l. Cicero*, *D. de pœnis*, dict. *l. ſi mulierem*, *D. ad leg. Cornel. de ſicariis* d. *l. ſi quis, C. eod. tit.* dum putat, tres priores loqui de procurante abortum inanimatum, poſteriorem verò de interimente fœtum iam animatum: ſubdens & alia futilia in materia iſta, quam Medicus homo callêre non potuit.

SED ETSI ob delictum iſtud pœna mortis Iure Ciuili regulariter impoſita non fuerit, nec alia certa, aut ſpe-

Digitized by Google

cialis, delinquentes tamen puniri ar-
26 bitrio † iudicis debebant, qua quiſque pœna extraordinaria dignus fuiſſet, vt ex *Medices*, *Menoch.* & aliis optimè notat *Theſaurus* d. *deciſ.* 12. *num.* 2. *ad finem.*

27 Vnde eſt, vt mulier, † quæ ſuis viſceribus vim intulerit, & partum proiecerit, exilio debeat multari, dict. *l. ſi mulierem, D. ad leg. Cornel. de ſicar.* d. *l. Cicero, in ſecundo reſponſo, D. de pœnis,* d. *l. Diuus, D. de extraordin. crimin.*

Sed & viro (ita poſtulanti) ab ea
28 diuertere † licebit ex dicta *Nouella Leonis* 31. comprobante ſimilem *Iuſtiniani* deciſionem in *Nouella* 22. *de nuptiis, cap.* 16. *verſic. has itaque cauſas*, & improbante contrariam eiuſdem *Iuſtiniani* ſententiam in *Nouel.* 117. (quinque abinde annis lata) *Vt liceat matri & auiæ, cap.* 8.

Et ſimiles inſuper aut alias arbitra-
29 rias † non tantum Iure Ciuili, ſed & Canonico, Patrioque (vt iſta commixtim tractemus) ſubibunt pœnas delinquentes circa cauſam abortionis in caſibus ſequentibus.

Primò, ſi mulier prægnans ſuaſio-
30 nibus impiæ † matris, & ad detegendam propriam turpitudinem, etiam minor annis 25 (maior tamen 17. nobis ex *l.* 8. *tit.* 31. *part.* 7.) hoc ſcelus perpetrarit (quidquid in contrarium dixerit *Menoch.* d. *caſu.* 357. *num.* 20. *Theſaurus* d. *deciſ.* 12. *num.* 12. & 13. *D. Ioan. Vela*, Magiſter meus, *de delictis, cap.* 15. *num.* 6. *Farinac. quæſt.* 93. *nu.* 156. & *quæſt.* 97. *num.* 150. & d. *q.* 122. *num.* 128.) Etenim implurimum ab iſtis hoc mali maiore, & callidiore patratur dolo, vel ad ſecurius ſcortandum ſine prolis ſpe, vel eo iniquo animo, vt mulieres iſtæ à viris iam cognitæ tanquã intactæ deinceps nuptui tradantur, non ſine magna iniuria paſſim (proh dolor!) obuia. In quo ſanè obſtetricum, & perditorum hominum, vel mulierum calliditas & audacia ſeueriſſimè punienda erit, *Petr. Gregorius* (qui in hoc genus hominum iuſtè inuehitur) *lib.* 14. *de Repub.* d. *cap.* 1. *num. vltimo*, & *cap.* 2. *num.* 5.

Secundò idem dicas, quamuis abortioni cauſam præbens monſtroſum
† futurum hominem occiderit, *Bald.* 31
per *textum* ibi in *l. quod dicitur, D. de liber. & poſthum.* Dum tamen formam habeat humanam, non ſuinam, equinam, vel ſimilem, vt ex *Baldo, Angelo, Paulo, & Alexãdro de Imola* in d. *l. quod dicitur* notat *Anton. Gomez.* d. *lib.* 3. *ca.* 3. *num.* 32. *in fine*, vbi pro iſta ſententia optimè expedit *textus* in *l. non ſunt liberi, D. de ſtatu homi.* & in *l.* 3. *C. de poſthumis heredib. inſtituend.* & ſequitur *P. Molina* dict. *diſput.* 27. *num.* 3. Sed & in propoſitæ exceptionis ſpecie abortui cauſam præbens non debet omnino liber à pœna euadere.

Tertiò, condigna itidem omni Iure
punietur pœna percutiens † prægnan- 32
tem aborſu ex percuſſionibus ſubſequuto, ſi animo abortum patrandi tale quid commiſerit, iuxta tradita à *Farinac.* d. *quæſt.* 122. *num.* 151.

Quòd ſi caſu, & præter † intentio- 33
nem id acciderit, percutiens mitiùs erit puniendus, vt ex *Alberico*, & aliis notat *Menoch. ſupr. num.* 16. *Theſaurus* d. *deciſ.* 12. *num.* 2. *in fine.* & probatur in dict. *cap. lator*, cum ibi notatis, *de homicid.*

Et hoc ipſum dices, & reſolues in muliere prægnante res familiares tra-
ctante, vel curante, quæ pondus † im- 34
par ſuſtinens, vel aliam vim ſibi inconſultò faciens abortiuit, *Farinac.* cum relatis *ſupr.* d. *q.* 122. *nu.* 157.

Et in illa, quæ ludendo † aborſui 35
cauſam dedit, ex adductis à *Farinacio ſupr.* dict. *num.* 157.

Quartò, puniri is etiam debebit, qui
occultas † rerum naturalium igno- 36
rans cauſas ad recuperãdam ſalutem,

vel

vel vitandum dolorem, vel cauſa amotis liciti, vel ob bonum finem, puta conceptionem, poculum dederit, vel medicamenta applicuerit, fecerit, aut acceperit, ex quibus citra intentionem abortus fuit proſequutus, *Anton. Gom. lib. 3. variar. cap. 3. nu. 33. Molina, poſt Carrerium,* d. *diſput. 27. num. 8.* & probatur in *l. 6. tit. 8. part. 7.* Quæ ita rem componit, & caſus diſtinguit, vt Medicus vel Chirurgus inſcius medicamentorum, quæ infirmo adhibuit, morte ſubſequuta, in inſulam quinq; annis relegetur, & vlterius artis & officij vſu priuetur. Quòd ſi ſeruum incuria, aut inſcitia occiderit, domino eius quanti ſeruus æſtimatus fuerit, ab arbitris ab hoc electis rependat; ſi verò dolo id fecerit, vltimo adficiatur ſupplicio: ac Pharmacopolæ, qui potiones fortes ſine delectu, & Medicis inconſultis ſubminiſtrant, ex quibus mors infirmorum ſubſequitur.

Et licèt hoc vltimo caſu *Molina* d. *diſput. 27. in fine*, mitius agendum putet cum Pharmacopolis iſtis, quando dolus abfuerit, & benigna interpretatione ita in caſu obcurrenti res eſſet peragenda, indubium tamen eſt gra-
37 uiter iſtos † delinquere, & inſcitiam hiſce caſibus dolo comparari, præſertim cùm id agant pretio vel mercede accepta, & ignorantia (qua ſe damno ſequuto tutari volent) ſit adfectata: & ideò æquè punienda ac doloſa actio, *l. ita fidei 40. D. de iure fiſci*, quã optimè in propoſito expendit *Celſus Bargal. in tract. de dolo lib. 4. cap 6. num. 21.* Et conferunt quæ de ignorantia voluntaria, vel craſſa proſequitur *Ioan. Bapt. Coſta in tract. de factis ſcient. & ignorant. inſpect. 81. num. 9.* Et præ omnibus regula *textus* in *l. culpa 36.* & in *l. imperitia 132. D. de diuerſ. reg. iuris.*

Quæ maximè locum habet in quouis
38 ARTIFICE † terminos ſuos egrediente, *l. ſi quis fundum 10. §. Celſus, l. item quæritur 13. §. ſi gemma, D. locati.* Quin & in IVDICE † *l. 15. §. ſi index,* 39
D. de oblig. & action. l. ſi index 6. D. de var. & extraordinar. crimin. princip. inſtitution. de obligationib. quæ ex quaſi delicto naſc. In ADVOCATO; † vel 40
Aſſeſſore, l. 1. D. quod quiſque iuris, In † 41
MEDICO, *l. illicitas. §. ſicuti, D. de officio Præſid. §. imperitia, inſtitut. de lege Aquilia.* In OBSTETRICE
† *l. item obſtetrix 9. D. ad leg. Aquil.* 42

Vnde hæc animoſa inſcitia ſeueriſſimè venit punienda in quibuſdã ſtolidis homũculis † & imperitis mulier- 43
culis medicis rebus ſeſe immiſcentibus. Quin & in obſtetricibus ſine conſilio Medicorum potiones aut medicamenta noxia ſubminiſtrãtibus. Quę iudicem requirunt ſeuerum & attentum ſimilia corrigentem & punientẽ, prout delicti vel doli qualitas expoſtulauerit, iuxta tradita à *Theſauro* d. *deciſ. 12. num. 11. verſ. quòd ſi abſque Medicorum conſenſu, Petr. Gregor. de Repub. lib. 14.* d. *cap. 1. in fine, Anton. Gomez. lib. 3 cap. 3. num. 33.*

Et hoc tunc maximè locum habebit cùm potiones iſtæ, aut alia medicamenta ab his adhibentur in caſu † 44
non neceſſario, puta ad conceptionẽ vel quid ſimile, in quo *ex Senatuſconſulto relegari iuſſa eſt ea, quæ non quidem malo animo, ſed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ illud acceperat, deceſſerit,* vt ait *Martianus* in *l. eiuſdem 3. §. ſed ex Senatuſconſ. D. ad leg. Cornel. de ſicar.*

Quem *textum* † ego intelligerem in 45
muliere honeſtiore, quæ bono animo, & nullo pretio vel præmio tale quid patrauerit. Nam cum † mulierculis, 46
homuncionibúſve illis (qui quæſtus cauſa his rebus dant operam) ſeueriùs quidem res agenda eſſet, & vindicanda.

Quòd ſi abortioni, aut perpetuæ

ſterilitati ſuis potionibus & medicamentis inconſultis cauſam præſtiterint (ſicuti omni æuo adcidiſſe comprobatur ex pluribus traditis à *Bulengero lib.2. aduerſ. Magos*, d. *cap.20. Iuuenal. ſupra 6. verſ.594.*

Tantum artes huius, tantũ medicamina poſſunt,
Quæ ſterilem facit, atq; homines in ventre necandos.)

tunc ſanè mortis pœna in iſtos indicenda erit, ſi mors prægnanti, vel fœtui ex ſubminiſtratis potionibus obueniat, ex iam dictis *ſupra num.19. ad* dict. *l. ſi quis aliquid*, §. *qui abortionis*, *D. de pœnis*, vel ſaltem alia grauiſſima, iuxta tradita ab *Anton. Gom z lib.3. c.3. num.52. P. Molina d. diſput.2*7. *nu.* 7. Quidquid in caſu ſimili reſoluat *Barboſa de officio Epiſc. allegat.* 51. *num.* 13... *ad fin.* Imò & morte non ſequuta ſimiles curioſitates à iudice vellem curioſè exquiri, & pœna condigna animaduerti eos, eáſve quæ ſine delectu lucri ſolius cauſa herbas & alias res naturales, quarum virtutem, proprietatemque ignorant, quin & violentas, complicatáſque confectiones vteris adplicant mulierum, partus anxiè auidarum: & fortèan hoc medio inhiantium opibus mariti, vt ſuis poſteris conſulant, vel amaſijs, vel ſibi ipſis: non timentes ab his veneficis mulieribus venefica adcipere pocula, & ſubfumationes penitioribus vteri locis induci, quibus conceptioni ineptiores & deſperatiores redduntur: & (quod valdè dolendum) harum ſagarũ vanis promiſſionibus ineſcatæ, vel amentes, vel infirmæ valetudinis (vt in ſimili ait *Molina* dict. *diſput.27. num.7.*) ſolent euadere. Et quod plus eſt, vitam morte miſerè commutare febri lethali ſuperueniẽte à partium ad generationem aptarum adustione. Sed dũ hiſce immoror, verendum ſanè eſt, ne potior ſit eorum ratio, qui huiuſmodi detrimentis oblectantur, quàm mei, qui in his agnoſcendis abutor tempore & ingenio.

Sed etſi damnum nullum inferret iſtæ ἰατρεῖαι conceptum medicamentis adiuuantes, exterminandæ penitùs erunt, vel minis grauiſſimis à Magiſtratibus terrendæ, vt quæ magno Reipublicæ præiudicio vagantur. Eaſque ſemper odio habitas colliges ex *Iuuenalis ſatyra* 2. *Ouidio* 2. *Faſt.* & alibi, acutè illas inſequentibus: & his temporibus *Ormaſius de locorum affect. curat. cap.112. Nicol. Myrepſus ſect.7 cap.* 2.3. & 4.

Etenim ſi mulieres iſtæ (implurimùm infimæ plebis & notæ, quę dolis & inanibus promiſſionibus ſeſe cœtu matronarum & honeſtiſſimarum immiſcent) pœnis condignis punirentur, ſua dubio procul ſtarent claſſe: rebus familiaribus vacarent: & victum quærerent, qua norma matres & auiæ earum inculpatam vitam agentes ſibi pararunt: ſed de his ſatis.

A prædictis verò pœnis eximendi videntur Medici † & obſtetrices, qui 47 grauidæ mulieris ſaluti conſulentes abortioni cauſam dedêre, quos ideò excuſant *Marian. Socin. Ludouic. Carrerius*, & alij, quos refert *Menoch* d. *caſu* 357. *nu.* 18. Vbi & *num. ſeq.* in hoſce aliquam pœnam infligendam adſerit (& hoc maximè ſi ſua auctoritate, & inconſulto Magiſtratu rale quid fecerint) idem probat *Couarru. in Clement ſi furioſus*, 2. *par.* §. 3. *num.* 1. *in fine, verſ. hinc eſt, Farinac.* d. *quaſt.* 122. *par.5. num.*124. nouiſſimè *Tho. Actius*, poſt alios, *in tract. de infirmit. legali*, *cap.43. n.*47.

Sed hoc in duobus videtur poſſe limitari. Primò, cùm mulier ex puerperio moritura aliàs veroſimiliter ſperaretur, tunc enim impunè abortionis poculum ei ſubminiſtrari poſſe exiſtimarũt plures, maximè antiquus Gręcus *Ar-*

cus *Artius Amidenus*, & Arabes *Raſis* & *Auicenna*, & ex Latinis *Theodorus Priſcianus lib.3. ad Veſtoriam, cap.3.* vbi: *Sicut arboribus* (ait) *areſcentium ſalutaris adcommodatur abſciſſio, & naues preſſæ onere, cùm graui tempeſtate iactantur, ſolùm ex damno habent remedium, ita feminis, aut matricis vitio, aut ætatis impotentia (ſub qua præpropere partus eueniat) periclitantibus, & in vitæ diſcrimine conſtitutis, ſub vnius partus iacturam, ſalutem mercari certiſſimam conuenire.* Idque ex conſilio Medicorum probant *Felinus* & *Socinus*, & ſubinde *Antonius Theſaurus*, qui eos refert & ſequitur d. *deciſ. 12. num. 11.* Cùm enim in ſimili conflictu (inquiunt iſti) mors prægnanti & partui ſimul immineat, ex duobus malis minus eligendum eſt. Et humanius inſuper videri adſerunt vitam matris præcauere, quæ alios incolumes Reipubl. liberos forſan dabit. Sed contrariam ſententiam video placuiſſe *Syluestro in Summa, verb. Medicus, nu. 4. verſ. ſecundum.* Et ſanè eam ſtrenuè defendit *Ioann. Baptiſt. Siluaticus in controuerſ. Medicis, cap. 82.* vbi præcitatorum rationes & fundamenta euertiſſe videtur, dicens, nullum dati caſum in quo certum ſit prægnantem periclitantem, ſoſpitem ab abortu futuram, & partu violentia non eiecto morituram: & inde *Priſciani* medicinam methodicam eſſe ait, non verò rationalem: & idipſum dicendum puto de *Felini* & aliorum proximè relatorum ſententia. Et inde contrariam *Syluestri* omnino ſequendam.
48 † Quæ mihi mirè comprobatur ab his quæ poſt alios ſtrenuè notant doctiſſimus *Pet. Garcia de locis affectis, diſput. 73. cap. 4. verſ. ſed gradum, P. Baſil. de Leon lib. 10. de matrimon. cap. 13. n. 3.* Qui in *numeris ſeqq.* diſcutit alia huius propoſiti apud eum videnda, poſt tradita à *Sanchez de matrimon. diſput. 20. lib. 9.* Quibus omnibus adde, ſemper aborſum omnino vitandum adſeruiſſe *Platonem lib. 5. de legib.* vt inde improbes dicta ab eius *diſcipulo lib. 7. Politic. d. cap. 16.*

Secundò præpoſita concluſio limitatur, quo caſu dubium erat fœtũ non eſſe animatum, ex traditis à præcitatis Doctoribus, maximè *Couarruuias* & *Syluestro ſuprà, Sanchez*, poſt alios, *lib. 9. diſput. 20. num. 9.* Sed improbat, & rectè, † *Baſilius de Leon de matrimon. lib.* 49
19. d. cap. 13. nu. 2. ex *P. Vazquez* & *Nauarra*, ſi id directè fiat: at rectè ratus eſt licere medicamenta ad ſanitatem directè applicare, etſi inde ſequatur aborſus.

Nec his quæ remanent deciſa circa abortus pœnã & punitionẽ obſtat *tex. in l. ſi ſeruus 27. §. ſi mulier,* † *D. ad leg.* 50
Aquil. vbi prægnantem pugno vel ictu percutiens, ex quo ſequitur abortio, *lege Aquilia* quaſi rupto (de quo in *§. rupiſſe eiuſdem legis*) tenetur: nam, vt optimè poſt *Cuiacium* notat *Ant. Theſaur.* d. *deciſ. 12. num. 2. textus* ille loquitur de ancillæ prægnantis damno ex aborſu proueniente, æſtimando & reſarciendo, iuxta *textum* in d. *l. ſi ſeruus, §. tertio autem capite*, ita vt æſtimatio ineatur, habita conſideratione nõ tantùm temporis, quo obciſus, eiectúſve fuit partus, ſed etiam quanti domini interfuit obciſum, vel abactũ non fuiſſe, *l. ait lex, in fine, D. illo titulo.* Etenim ex ſola æſtimatione in illo §. facta clarè elicitur, ibi de ancilla prægnante agi, nõ de libera muliere, quæ æſtimari non poteſt, *l. liber homo 13. D. illo tit. ad leg. Aquil. l. cùm heredes, §. item quæro, D. de adquir. poſſeſſ. l. non ideo, C. de lib. cauſa.*

Adhæc *textus* ille referri debet ad propoſita in d. *§. rupiſſe*, à quo dimanat eius deciſio, & ad titulum ſub quo ſitus eſt; in quo de damnis, ſeruis, pecudibus, & alijs animalibus illatis agi-

5. tur. Pecudes † namque & ſerui adæquantur in d. §. *tertio autem capite*, & ideò eodem illo verbo, *eycio*, ad denotandum abortſum vtitur Iuriſcõſultus *Vlpianus*, quo & vſus fuit in æquè ſimili abortione *Pomponius* in *l. Quintus Mutius* 39. *D. illo eod. tit.* cùm tamen nullus vnquam eo vſus fuerit in exprimendo abortu mulieris ingenuæ.

Ex prædictis omnibus clarè conſequimur, nullum dari poſſe caſum in quo abortioni cauſam præbens immunis ſit ab omni pœna. Quin & in muliere abortum paſſa vix dabitur attentis *ſuperius* traditis. *Vix* dixi: nam ſi ob vitandum periculum mortis poculum adſumat, in foro fori puniri nõ debet: idem erit, ſi caſu, & abſque vlla culpa ſua abortus ſubſequatur: vel ipſa vi, metúve coacta illum curauerit. Ex quo capite Phroneſium meretrix excuſatur ab Aſtaphio ancilla apud *Plautum in Truculento*, cùm ait *actu* 1. *ſcena* 2. *verſ.* 97.

Celabat, metuebátque te illa, nec ſibi perſuaderes,
Vt abortioni operam daret, puerúmque vt enecaret.

Tertio loco videndũ eſt, quid ſtatuat Ius Canonicum cõtra eos, qui abortioni cauſam præbẽt. Et ſanè certiſſima eſt hoc iure attento (quod ſa-
52 lutem animarum reſpicit) diſtinctio † (qua vſus fuit *D. Auguſtin.* in *cap. quod verò* 8. & in d. *cap. Moyſes* 9. 32. *quæſt.* 2. & approbauit *Innocentius III.* in d. *cap. ſicut ex litterarum* 20. *de homicid.*) inter fœtum animatum & exanimem, vt primo caſu delinquens tanquam homicida puniatur, *cap. ſi aliquis* 5. *de homicidio, cap. conſuluiſti in fine* 2. *quæſt.* 5. Si verò fœtus nondum erat animatus, mitius agendum eſt cum eo qui abortum fecit, vt nec irregularitatem incurrat Clericus, d. *cap. ſicut ex litterarum, Gloſ.* in d. *cap. ſi aliquis, Farinac.* poſt relatos *ſupr.* à d. n. 11. *Pat. Molina d. diſput.* 27. *num.* 6. *Paul. Bonaſ. de irregularit. part.* 9. §. *de beneficijs, num.* 10. *Viladiego in eod. tract. cap.* 6. *num.* 36. *in additione*: & hanc diſtunctionem à d. *cap.* 21. *Exodi*, improbato *Fieno*, & pluribus adductis ex ſanctis Patribus & Summarum Scriptoribus, *Syluestro, Toleto* & alijs, probat *D. Sancta Cruz de Hippocr. Philoſ. ſuper tex.* 66.

Sed adhuc diſquiri oportet, quid ſibi velint illa *Concilij Guarmacienſis* relati in d. *cap.* 5. *de homicidio*: *Vt homicida teneatur*: & illa *Stephani V.* Summi Pontificis contenta in d. *cap. conſuluiſti*: *Qui conceptum in vtero per abortum deleuerit, homicida eſt.* Quibuſque pœnis Iure Canonico verè damnandi ſint, qui tale quid patrauerint? Et quidem *Anton. Theſaurus* d. *deciſ.* 12. *num.* 5. iſtos vt homicidas teneri ait, non tamen eſſe veros homicidas mortis pœna coercendos. Sed iſta reſponſio inanis eſt: nam teneri vt homicidam, & non puniri vt homicidã, nullo modo inter ſe conueniunt. Sed & prædicta verborum aucupatio contrariatur expreſſè verbis illis dictæ *Synodi VI. Conſtantinopolitanæ*, *cap.* 91. *Homicidæ pœnis ſubijcimus*, quæ in originali Græco efficacioribus illis: τῷ τοῦ φονέως ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλομεν, exprimunt eandem pœnam homicidis, & fœtum enecantibus, vel diſſipantibus fuiſſe impoſitam. Vnde ego tem facilè compono, & iiſdem pœnis (Iure Canonico homicidis inditis) hos delinquentes ſecurè teneri adfirmo: eæ autem ſunt irregularitas, *c.* 1. *c. lator*, cum ibi notatis, *de homicid. Couarru. in Clement. ſi furioſus*, 2. *par.* §. 3. *num.* 1. *de homicid. Farinac.* dicta *quæſt.* 122. *par.* 4. *num.* 119. & 120. & aliæ inſuper contentæ in *cap. ſi quis voluntaria*, 50. *diſtinct.*

Quòd ſi inſtes, & dictis obponas, textum in *cap. Moyſes* 32. *quæſt.* 2. Reſpon-

ponderetur, *eum* referendum ad inter-
pretationem *LXX. Interpretum* ſuper
dict. *cap.* 21. quod longè differt à diſ-
poſitionibus Iuris Canonici proximè
relatis. Et ita tenendum, quidquid
dixerit *Fachinæus*, iſta confundens,
*conſ.95.num.3.lib.*1.

53 Ideò autem † Ius Canonicum, &
eius Interpretum commune placitum
prędictam diſtinctionem adprobauit,
quia in vtero animatus capax eſt feli-
cium & æternorum bonorum. Vnde
iuſtè Iure iſto verus homo reputatur,
cap.in quadam 8.de celebrat. Miſſar. ibi:
*Nam ad eſſe hominis duo principaliter
requiruntur, videlicet corpus & anima,
ex quorum coniunctione verus homo ſub-
ſiſtit.cap.cum Chriſtus 7. de hæretic.* ibi:
*Sicut Chriſtus verus eſt Deus, ita verus
eſt homo, ex anima rationali, & humana
carne ſubſiſtens*: & hoc ipſum proba-
tur ex *cap.ſicuti 10.32. quæſt.* 2. & nota-
uit perquam optimè *Couarru.* d. *cap.*3.
*num.*1. *Pat. Molina de iuſtit. & iure* d.
*tract.*3. *diſp.*27.*num.*11. *Fachin.* d. *conſ.*
95.*n.*3.*lib.*1.

Vnde eſt, vt Iure iſto ſacrorum Ca-
54 nonum attento † eadem veniat pœna
quis puniendus ex homicidio, infan-
ticidio, vel abortu animato.

Qvarto demum loco aduerto,
plures leges ſuper abortionib. à prio-
55 ribus noſtris † Regibus fuiſſe latas,
quæ congeſtæ exſtant in *tit.*3.*lib.*6.*leg.
Viſogothorum*, & *Fori*(nobis) *juzgo*.
In quarum prima præbens prægnanti
poculum pro fœtu necando vltimo
punitur ſupplicio, & prægnans inge-
nua dignitate priuatur; ſerua verò fla-
gellis cæditur. In *l.*2. percutiens præ-
gnantem abortum inde facientem, &
ſubinde morientem morte damnatur.
Sin autem partus tantùm excutiatur,
& formatus, animatuſque fuerit, &
tale quid paſſa ingenua fuerit, 250.
(100. in *l. Fori* idiomate noſtro con-
ſcripta) ſolidis percuſſor mulctatur, ſi
informis 100. In *l.*3. eadem damnatur
pœna ingenua, quæ ingenuæ abortio-
nis cauſam præſtiterit. In *l.* inſuper 7. ſi
mulier concepto vim intulerit, eum-
que abegerit, morte capitali punitur,
ſenſuve viſus arbitrio iudicis priua-
tur: eademque pœna marito coope-
ranti, vel tale ſcelus permittenti infli-
gitur. At *ll.*4.5. & 6. de abortu ancillæ
loquuntur, vt iam adnotauimus *ſu-
prà num.*51.

Sub hac *lege Patria* Septem partiti
Iuris (veteris Teſtamenti, & Iuris Ci-
uilis, Canoniciique deciſiones reſpi-
ciẽte, & Canonicas itidẽ præpõderan-
te) † quæ eſt *l.*8. *tit.* 8. *p.*7. ita diſpoſi- 56
tum fuit: *Muger preñada, que beuiere
yeruas à ſabiendas, o otra coſa qualquie-
ra con que echaſſe de ſi la criatura, o ſe fe-
rieſſe con puños en el vientre, ò con otra
coſa, con intencion de perder la criatura,
è ſe perdieſſe porende: Dezimos, que ſi era
ya viua en el vientre, eſtonce quando
ella eſto ſiziere, q̃ deue morir por ello:
fueras ende ſi ge lo fizieſſen fazer por
fuerça, aſſi como fazen los Indios à ſus
Moras. Eſtonce el q̃ lo fizo fazer deue
auer la pena: è ſi por ventura no fueſſe aũ
viua, eſtonce no le deuen dar muerte por
ello, mas deue ſer deſterrada en alguna
inſula por cinco años. Eſſa miſma pena
dezimos què deue auer el ome que fiere à
ſu muger à ſabiendas ſiendo ella preñada,
de manera que ſe perdieſſe lo que tenia en
el vientre por la ferida. Mas ſi otro ome
eſtraño lo fizieſſe, deue auer pena de
homicida, ſi era viua la criatura quando
murio por culpa del, è ſi non era aũ viua
deue ſer deſterrado en alguna iſla por
cinco años.* Verba iſta ſingularia re-
ferre libuit, vt exteris, qui noſtra lege-
rint, innoteſcat ab ſpecimine iſto ſum-
ma legum Prvdentia & Pro-
videntia, quibus Regna iſta ab-
hinc pluribus annis reguntur. Et quia
mirabilis eſt huius legis deciſio in o-
mnibus ſuis partibus, vt quæ obcur-

rentes omnes in materia aborti quæſtiones prouida dexteritate reſoluit, nec enim quidquam euenire in ea poteſt, quod à lege iſta claram & dilucidam interpretationem non adcipiat.

57 A qua illam ego vniuerſalem † elicio regulam, vt nobis vltimo ſemper veniat ſubplicio puniendus, qui abortioni fœtus animati conſultè, vel culpa cauſam dederit, vt ſentit *P. Molina* d *diſp.* 24. *n.* 3. Et attenta huius legis Patriæ diſpoſitione, veriſſima nobis erit communis Interpretum reſolutio & diſtinctio, quam ex *Gloſ.* in *l. Diuus, D. de extraord. crim.* & pluribus alijs comprobauimus *ſupr. n.* 13. iunctis his quæ in propoſito optimè notat *Paul. Zacchi. in Medico legal. ti.* 2. *q.* 9. *n.* 10. vbi rationem reddit, cur procuranti abortum animatum mortis pœna fuerit indita.

58 Quando verò fœtus animatus † dici debeat, ab his percipies, quæ à ſententia Theologorum, Iuriſprudentum, Philoſophorum & Medicorum diximus in *cap.* 1. §. 2. tempus diſquirentes, in quo anima corpori infunditur: & ibid. *n.* 7. latè improbauimus quæ *Ferd. Mena in comm. de ſept. par.* circa abortionis dignoſin & pœnas malè excogitauit.

59 Cùm autem dubia † tes eſt, illa præſumptio, aut coniectura deſuméda eſt, vt fœtus exanimis abactus intelligatur, iuxta ea quæ de aliorum ſententia notarunt *Gregor. in* d. *l.* 8. *gloſ. fin. Ant. Gom.* d. *c.* 3. *n.* 32. *Azeued. in rubr. tit.* 23. *lib.* 8. *Recop. n.* 10. *Pat. Moli.* d. *diſp.* 27. *n.* 4. *Farin. de homicid.* d. *q.* 122. *n.* 138. Qui benignam iſtam interpretationem limitant in cauſa inregularitatis: quam incurri hoc caſu maximè firmat *Greg.* per *tex. in c. ſignificaſti*, vbi *Abb. us de offic. deleg.* cum alijs, quos iſte refert. Quibus adde *P. Emanuelem Sà in ſumma, tomo* 2. *cap.* 176. *num.* 4. *Barboſam de officio Epiſcopi, allegat.* 51. *nu.* 140. Sed & iſtorum ſententiam ſublimita in eo, qui abortum (de quo non apparet) conſuluit prægnanti, *Nouar. conſ.* 27. ſub *tit. de homicidio*, cum alijs adductis à *Barboſa ſupr. num.* 139.

Principalem verò reſolutionem, quæ ex Iuris regulis excludit præſumptionem abortus animati fœtus, limitant *Nauarrus* & alij, quos refert & ſequitur *Auguſtinus Barboſa* dicta *allegatione* 51. *num.* 138. in abortione poſt quadraginta dies contingente: nam etſi fœtui femineo poſt alios plures dies animatio obueniat ex his quæ cum communi Philoſophorum & Medicorum reſoluimus in *cap.* 1. §. 2. cùm tamen natus aut naſciturus præſumatur in dubio maſculus (cui animatio in quadrageſimo die contingere ſolet, ex dictis in d. §. 2.) inde eſt, vt hoc caſu contraria præſumptio ad euitandum delictum & pœnam adſumenda non ſit, ex ſententia horum Auctorum. Sed mihi † non probatur: 60
nam ſi poſt quadrageſimum diem fœtus efformatus adpareat, hoc planè argumento erit maſculum eſſe cóceptum. Si verò informis ſit, femineus erit, ex dictis per nos in d. *cap.* 1. §. 2. A quibus ſuperuacua redduntur quæ iſti excogitarunt ſimul cum his quæ nouiſſimè in propoſito adnotauit *Paulus Zacchias in Medico-legali b. tit.* 2. *quæſt.* 9. *num.* 25.

Sub hæc (quæ non tantùm generali *l.* 8. *tit.* 8. *part.* 7. deciſioni enodandæ deſeruiunt, ſed & alijs Iuris Ciuilis & Canonici *ſupr.* tractatis) eiuſdem *l.* 8. interpretationem, exornationemque proſequutus noto, & conſtanter adſero, prædictam ab ea capitalem inditam pœnam infligendam, quamuis † 61
abortioni propriæ turpitudinis obtectio in cauſa fuerit, ex iam dictis *ſupr.* quibus adde *P. Molinam* d. *diſput.* 27. *n.* 5. *in fine.*

Inſuper ſubaddo, prægnantem, vel eius ma-

eius maritum abortionem fœtus animati curantem pœna parricidij (etſi non expreſſa d. *l.* 8.) puniendos, iuxta tradita à *P. Molina tract.* 3. *diſput.* 3. *nu.* 1. & d. *diſput.* 27. *in princ.* Ita vt hoc caſu locum habeant quæ Iure communi attento reſoluit *D. Solorz.* relatus *ſupr. num.* 25.

62 Sed & de alijs † pœnis ob aborſum ſine dolo contingentem marito, aut vxori, aut vtrique infligendis tractat *Greg.* varijs *gloſſis* d. *l.* 8. quas cùm caſus contigerit, percurrere oportebit.

Abſolutis his, quæ ad generalem d. *l.* 8. *tit.* 8. *p.* 7. principalem concluſionem pertinent, operæpretium e-
63 rit adnotare illa † eius verba *ſuprà* relata: *Eſſa miſma pena deZimos que deue auer el ome que fiere à muger à ſabiendas ſeyendo ella preñada*, ea valdè indigere interpretatione, quam ibi adſignauit *gloſ.* 5. *Gregor.* & approbauit *P. Molina* dict. *diſputat.* 27. *num.* 3. ita vt referantur ad illa immediata: *Deſterrada en alguna iſla por cinco años*, non ad antecedentia pœnam mortis imponentia: ita vt maritus grauidationis conſcius vxorem percutiens pœna tantùm exilij damnetur, extraneus verò quilibet pœna mortis, vt probatur ibi: *Mas ſi otro ome eſtraño lo fizieſſe, deue auer pœna de homicida*: quod ideò diuerſimodè ſtatuit Sapientiſſimus Legiſlator, quia primo caſu (vt ait *Gregorius*) maritus cauſa diſciplinæ videretur percuſſiſſe: quia verò excedit limites modicæ coercitionis (ſibi in vxorem permiſſæ ex traditis à *Sanchez*, poſt alios, *lib.* 10. *de matrimon. diſputat.* 18. *num.* 16.) exilij pœnas morte exiſtentis in vtero ſequuta, ſubijt: extraneus verò mortis, cùm ei nullo modo mulieris coercitioni pateat aditus. Ni fortè pater, frater, aut maritus ſororis tale quid bono animo & cauſa ſubſiſtente perpetraſſent, quod diligens iudex in caſu obcurrenti perpendet, cum omnibus rebus rem ſimilem contingentibus, argument. *text. in l. bona fides, D. depoſiti.*

Vnum ego illud circa d. *l.* 8. adnoto, *Gregorium* ibi *gloſ.* 1. *Gomez* d. *cap.* 3. *num.* 32. *Couarruuiam in Clementina ſi furioſus*, 2. *parte*, d. §. 3. *num.* 1. *P. Molinam* d. *quæſt.* 27. *n.* 6. malè exiſtimaſſe, *tex.* illũ Iuris communis deciſionibus
iã *ſuprà* relatis conuenire; † cùm eas re 64
vera corrigat, & maiores deinceps, abortiones curantibus, pœnas inflixerit, quàm quæ ſtatutæ fuerant in *l. ſi mulierem, D. ad leg. Cornel. de ſicar.* & in *l. Diuus, D. de extraor. crim.* (quas *Greg.* in id *ſupr.* malè expendit ſimul cum alijs, quarũ verum ſenſũ *ſuprà* demonſtrauimus) Adeoq; lõgè auctior nobis eſt pœna ex d. *l.* 8. *partita*, vt ea attenta procedat opinio *D. Solorzani* pœna parricidij matres viſceribus ſuis vim inferentes plectens; vt *ſuprà* adnotauimus. In idque expendi poſſe videtur *l.* 7. *tit.* 3. *lib.* 6. *legis Vviſigothorum & Fori iuzgo.*

Sed omnibus prædictis in cauſa ab-
ortus addit † *P. Molina* d. *diſp.* 27. *n.* 6. 65
quod is, cáve, *qui impedimẽtũ adhibuit, ne ex congreſſu coniugum conceptio, generatiove ſequeretur, vt homicida teneatur, uti habetur in cap. ſi aliquis, de homicid. hoc eſt; tenetur inſtar homicidæ, quatenus vita hominis (ne ſequeretur) in ſuis naturalibus cauſis impediuit, quod graue eſt peccatũ ſicut qui hominẽ interficit, impedit ne vita illius vlterius progrediatur*: quod intellige Iure Canonico attẽto; nã Iure Ciuili vel Regio, vt homicida ſimilis patrator non punietur pœna mortis, ſed alia mitiori, ex circunſtantijs & perſonæ dignitate dimetienda.

Sub iſta aduerto, quæ dicta ſunt de abortu & eius pœnis procedere, vt ex dictis patet in eo, qui dolo fit; & is ſanè probari debet, aliàs in dubio † non
præſumitur, ex traditis ab *Anton. Go-* 66

Digitized by Google

mez tom.3.variar.d.cap.3.num. 32. Gregor.Lopez,P.Molina,&Farinac.ſuprà relatis. Quibus adde quæ in propoſito reſoluunt citati etiam ab eod. *Farina. d.q.22. n.160. Ioan.Griuell.*diſertè *deciſ.Dolana* 19. *num.* 13. *Hotman. conſil.* 96.*num.*7. quæ apertè comprobantur ex generali deciſione *l.dolum*, cũ vulgatis, *C. de dolo.* Adhæc præſumptio iſta alia firma ratione hoc caſu innititur, cùm non ſit par credere, grauidã viſceribus ſuis vim inferri paſſuram non ſine magno vitæ ſuæ diſcrimine, aut ſaltem maiore, vehementioréque dolore, quàm ſi filium maturum iuſto tempore ſecundùm naturam ederet.

Hinc fit, vt iudices nunquam inuenias ſolicitos † in diſquirendis abortionũ cauſis, quæ ferè ſemper caſu & ſine culpa eueniunt. Quod in nuptis & bonæ famæ nemo non probabit. In mulierculis † verò deperditis, & vagantibus ego iudices id ipſum conſulerem, quod *Petr.Gregor.lib.*14.*de Republica*, d. *cap.* 1. dum ad finem ita ait: *Non debet prætermittere Rector Reipublicæ curam inquirendi de prægnantium mulierum vtero, ne incuria hac tuti illegitimè concumbentes metu infamiæ partus intercipiant, ſubſocent, aut perdant. Et ſi quas ad hanc impietatem peruẽniſſe detexerit, exemplari pœna debet puniri, vt aliæ abſtineant: & ne piacula homicidiorum infantium committantur. Ex quibus non tantùm ſubtrahitur perſona Reipublicæ, ſed & ſæpè anima ipſa cælo, dum ſine Baptiſmo animati partus ſubfocantur, & ita vita æterna eis cum vita temporali adimitur.*

CAPVT XVII.

DE MONSTROSIS, ET PRODIgioſis partionibus.

SYNOPSIS.

1 *Monſtrum vnde dicatur.*
2 *Monſtri nomen & ad res inanimatas extenditur.*
3 *Et in plantis propriè datur.*
4 *Sed propriùs ad generationes animalium inſolitas refertur. Et nu. 5. quod propriſſimè mõnſtrum dicitur cum in generatione animalium peccatur.*
6 *Vt monſtrum aliquod dicatur, neceſſarium non eſt quod ſit præter omnem naturam.*
7 *Quidquid à ſolita generatione magis diſcedit, magis monſtroſum eſt.*
8 *A magis & minus deuiantibus à natura diuerſa monſtri genera conſtituuntur.*
9 *Oſtentum (generale nomen) diuiditur in oſtentum & monſtrum. Et num.* 20. *quid ſit monſtrum oſtenti ſpecies.*
11 *Monſtrum tribus modis contingere poteſt.*
12 *Triplex monſtri genus, prodigium & portentum appellant Iuriſprudentes & Grammatici.*

13 *Mon-*

Digitized by Google

13 *Monſtroſæ parturitiones apud Antiquos aliquid mali præſagiebant.*

14 *Antiqui partus monſtroſos enixis precationibus vitare curabant.*

15 *Harum diverſas cauſas ſuperiores* Catholici *agnouerunt.*

16 *Quid ſit oſtentum, ſpeciei nomen, demonſtrat.*

17 *Oſtentum tripliciter ſe habere poteſt.*

18 *Monſtri definitio traditur. Et num.* 19. *alia ſimilis* Labeonis *Iuriſconſulti.*

20 *Inter monſtrum & oſtentum magna eſt in iure differentia. Et num.* 21. *&* 24. *Et ab his num.* 22. *&* 23. *interpr.* L. xij. Tabul. *&* Cicer. lib. 3. de legibus.

25 *Si mulier canem, ſimiam, catum, & ſimilia pepererit, hæc ſub nomine filiorum non veniunt. Et nu.* 26. *idem in mola. Et nu.* 27. *le edito habente aſininum, caninumve caput, & cetera membra humanis ſimilia.*

28 *Partus formam & figuram hominis habens, & ab eo voce differēs, inter naturales reputandus. Et n.* 29. *idem ſi cum forma & capite humano habeat pedes caprinos, &c. Et nu.* 30. *idem in eo qui habet tres manus aut pedes, aut vnicam manum vel pedem. Et n.* 34. *id ampliat.*

31 *An partus monſtroſus debeat baptizari? Et n.* 39. *qua forma & modo.*

32 *Quærit, an occidens monſtrum de homicidio teneatur?*

33 *An ſit vitalis? diſputat.*

35 L. quæret aliquis. D. de verb. ſign. *interpr. &* l. non ſunt liberi. D. de ſtat. hom. *&* §. mulier, tit. 9. lib. 4. Sent. Pauli. *Et nu.* 36. 37. 38. *&* 39. *ex ſententia* Cuiacij *improbato* Merillio.

40 *Conciliatur* Paulus *in* l. ter enixa *cum ſeipſo* lib. 4. Sentent. tit. 9. §. quæ ſemel.

41 *A dictis infert, quid monſtri, quid oſtenti nomine comprehendatur.*

42 *Si vera fuiſſent quæ* Albert. Granz, *& alij fabulantur de infante gradiente & loquente ſimul ac editus fuit, & alia ſimilia, partus iſti monſtroſi non eſſent. Et nu.* 43. *idē dicendum de valgis, compernibus, & alijs. Et num.* 44. *de furioſis, ſtupidis, morionibus, &c. Et n.* 46. γελωτοποιοὺς *fuiſſe ait.*

45 *Antiqui Moriones & ſimiles habuerunt in delitijs.*

46 *Romæ quoſdam fuiſſe conquiſitores Morionum, magno pretio ementes notat.*

47 *Heliogabalus Moriones & ſimiles in delitijs habuit, eos autem Alexander Imperator ac alter Auguſtus reiecit.*

48 Plutarchum *&* Clem. Alexand. *interpretatur, vt illationi num.* 44. *propoſitæ non obſtent.*

49 *Gigantes & Pygmæi in numero mōſtroſorum non continentur. Et n.* 50. *dubitat, an Gigantes fuerint in rerū natura? Et nu.* 51. *hoc duplici concluſione componit* Auctor, *&* 57. *Et n.* 52. Hier. Vecchieti *ſententiā circa iſta adducit eiuſdem verbis. Et nu.* 53. *ab iiſdem interpretatur* D. Auguſt. *Et n.* 54. *homines magnæ molis, & proceræ ſtaturæ antiquitùs frequentiores notat. Et n.* 55. *hoc ipſum hodie euenire in quibuſdam prouincijs, & in omnibus Hiſpaniæ plagis. Et nu.* 56. *quod antiquitas plura de Gigantibus confixit. Et numer.* 58. *quòd Gigantes ab* Alchimo *&* Ouidio *depicti eſſent monſtroſi.*

59 *Dubitat de Pygmæorum exiſtentia, eóſque fabulis adſcribit. Et nu.* 60. *hoc confirmat. Et nu.* 61. *reſpond. ad* c. 17. Ezech. *Et nu.* 62. *Pygmæos ab* Strabone *fabuloſe depictos monſtroſos eſſe.*

63 *Multiplex partus monſtroſus non eſt.*

64 *Partus abortiuus non eſt monſtroſus. Et num.* 65. *aliter ſentit de his qui*

Digitized by Google

humana membra ampliarunt contra Alciatum.

66 Hermaphroditus inter monſtra adnumerandus. Et num.67.interpr.l. quæritur. D.de ſtatu homin. cum alijs.Et nu.68. lege antiquitùs cautum eſt, vt Hermaphroditus quem malit ſexum eligat.Et num.69.olim Hermaphroditos magno odio habitos probat.

70 Centauri & Hippocentauri,& ſimiles inter monſtra connumerandi. Et nu.41.dubitat, an iſti ſint in rerum natura?Et nu.72.& 77. nunquàm fuiſſe gregem Hippocentaurorum ſecure adfirmat Auctor.Et num.73. Plinium interpretatur.

74 A congreſſu hominis & bruti monſtra aliquando prouenire, ſed rariſſimè notat,& comprobat ex Ariſtot.& Neotericos cum eo conciliat,& al.a.

75 Reſpond.dictis à D.Hierony. in vita Pauli Eremitæ. Et nu.76. intellig.cap.40.Iſaiæ. Et num.79.quid in cauſa fuerit monſtrorum confictioni ab alijs Auctoribus adperit.

78 Monſtrorum latitudo maxima eſt.

80 Lemnij. Monoculi, & ſimiles inter monſtra connumerantur.

81 Syrenes,Tritones,Mereades,& ſimiles monſtra non ſunt.

82 Hyæna quadrupes.& piſcis vt quidam volunt.Et nu.83.non eſſe monſtrum probatur.Et nu.84 excipitur caſus quidam, in quo monſtris adnumerandus eſt eius partus.

85 Vlpianus monſtrorum productionem fato tribuit.Et nu.86. eam ad ſtranam imaginationem refert.Et nu. 87.& 88. vtrumque improbatur.

89 Monſtra diuerſis rebus coniunguntur.

90 Regulariter à læſa & deprauata generationis actione proueniunt.

91 Monſtrorum cauſa vel interna ſunt, vel externa: omnéque perſequitur Auctor.

92 Similitudinis ad parentes ſcriptionis notitia Iuriſprudentibus neceſſaria eſt.

93 Auctores refert,qui plura miranda & notanda monſtra & oſtenta omni æuo enarrarunt.

94 Monſtroſæ generationes rarius in homine accidunt. Et vnam ſemper, eandémque fuiſſe velut errantem naturam in monſtris ex Lactant. contra Lucret.defendit.

95 An monſtrum duplex habens caput ſit vnum vel duo? dubitat & reſoluit. Et nu. 96.qualiter Baptiſmi ſacramentum adhibendum.

97 Monſtroſus partus difficilior eſt, & periculoſior naturali.

AB ABORTV ad monſtroſam generationem velut ſymbolicus eſt tranſitus, in ea enim natura autodidocta(quæ aliàs propter finem agere ſolet,& ſui ſimile producere, vt ait Philoſophus lib.2. Phyſicorum,cap.8.) maximè oblæditur à fine quẽ intendebat deficiens, vel deuians, vt accidit in abortione.

Monſtri † nomen (quod à præmonſtrando, ſiue monſtrando deduxerũt Cicero in lib.1.diuinat. & Nonius Marcellus lib.5 de proprietate ſermonum,nu.34. & 54.& à monendo,velut moneſtrum, Sextus Pompeius de verborum ſignificatione, Diuus Iſidorus lib.11.origin. cap.3.) † 2 generale eſt,& ad res etiam inanimatas refertur. licèt impropriè; vt ait Ioannes Gœddæus in l.oſtentum,num.17. D.de verbor.ſignificat. Ni mauis dicere latè & tranſlatitiè, quo ſenſu furta 1.Verrina monſtra & prodigia appellauit Cicer.Et Petron.in Satyrico eâdem licentia: Mirari (ait) equidem tam diſcordem libidinem cœpi, atque inter monſtra numerare, quòd ancilla haberet matronæ ſuperbiam,& matrona ancillæ humilitatem. Qu. Curtius lib.9. Validiſſimam gentis vrbem cuniculo cepit,barbaris ſimile monſtri viſum eſt.

In.

3 In plantis † verò monſtrum propriè datur, *Ariſtoteles lib.2. Phyſicorum,* dicto *cap.8.* & *lib.4. de generat. animalium, cap.4. Plinius lib. 17. cap.22. Theophraſtus lib.2. de cauſis plant. Suetonius in Auguſto, cap.92. Bonauentura* latè *lib. 3. de octomeſtri partu, cap.64. & ſequentibus.* egregiè *Marſilius Cagnatus lib.3. var. ar. reſolutionum, cap.8. Petr. Garcia Complutenſis de locis affectis, diſput.73. cap.1. num. 4.* Vbi ex *Auerroë* plura in plantis quàm in animalibus monſtra contingere ait, quòd Natura maiorem habet curam & ſolicitudinem animalium quàm plantarum; quidquid in contrarium adſtruat *Albertus* ille cognomento *Magnus in 2. Phyſicorum tract. 2. cap.3.* eâ innixus ratione, quòd animalium ſemen mollius ſit. Omnes tamen concordant, in plantis monſtrum dari, & quidem propriè, vt prędixi: vidẽmus enim (vt ait *Theophraſt. ſuprà*) plantam ſponte aliquam in alia diuerſi generis naſci, vt quod viſum eſt aliquando terebinthum in olea, laurum in plantano & quercu: vel (vt notat *Plinius lib. 22. cap. 25.*) ficum in lauro: & *Ariſtoteles lib.9. de animalium hiſtoria* viretem herbam in cerui cornibus exortam adſerit. Pluráque conſimilia congeſſit *Cagnatus* dicto *capit. 8.*

Sed re vera *monſtri* nomen proprius
4 † ad generationes animalium vel inſolitas, vel imperfectas communiter refertur. A quo *Ariſtot. lib.7. de hiſtor. animal. cap.4.* octomeſtres: & *lib.4. de generat. animal. d. cap.4.* geminos, & feminas monſtra appellaſſe adnotauimus *ſupr. in c.11.*

5 Propriiſſimè † verò *monſtrum* dicitur quidquid in generatione animalium à natura peccatur, ex eodẽ *Philoſopho lib.2. Phyſicor. d. cap.8.* & *libr.4. de generat. animal. d. cap.4.* vel contra naturam producitur, vt ipſe idem ait eodem *libr. 4. de generat. animalium, cap.3.* & *Sextus Pompeius Feſtus, ſuprà,* his verbis: *Monſtra dicuntur naturæ modum egredientia, vt ſerpens cum pedibus, auis cum quattuor alis, homo duobus capitibus,* & Cornel Fronto *de propriet. & different. Lat. ſerm. Monſtrum eſt contra naturam, vt eſt Minotaurus. In monſtro rectus ordo naturæ vertitur.* Tertul. de corona milit. *Quod contra naturam eſt, monſtri meretur notam apud omnes* (hoc eſt penes Iuriſconſultos, Philoſophos, Medicos & Grammaticos, qui de monſtro ſolent quærere) & conferunt tradita ab eod. *Tertul. lib. aduerſ. Valent. 1.* & à *Iulio Obſequente de prodig. cap.1. 18. 19. 20* & aliis, *Firmico lib.3. Matheſ. c.6.* & nouiſſimè poſt alios ab *Andr. Laur.* (cuius dicta *inferiùs* expendemus) & à *Mercado lib. 3. de morbis mulier. cap.7. Ioanne Varandæo lib.2. affect. mul. cap.6.* & *Pet. Garcia diſput.73. d. c.1. num.3.* Etſi re altiùs conſiderata monſtrum non ſit † præter 6
omnem naturam, vt optimè adſtruit *Adamus Contzen lib.1. Politicor. cap.13. §.17.* ex illo *Ariſtotel. lib.4. de generat. animalium d. cap.4* ἐπὶ γὰρ τὸ τέρας παρὰ φύσιν τι, παρὰ φύσιν δ' οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐπὶ πολλὺ, περὶ γὰρ τὴν ἀεὶ, καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲν γίνεται παρὰ φύσιν, ἀλλὰ ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ πολλὺ μὲν οὕτω γινομένοις: *&c. Monſtrum eſt aliquid præter naturam, non tamen omnem, ſed eam quæ vt plurimum eſt viſitata: nam præter naturam quæ æterna eſt, & quæ ex neceßitate eſt, nihil vnquam fit: verùm in rebus iis quæ magna quidem ex parte ita fiũt, &c.* Et prædicta mirè confirmabis ex traditis à *D. Auguſtino libr.16. de Ciuitate Dei, cap.8.*

His demum velut proœmialibus ſubnotandum addo, quòd cùm monſtroſum id ſit, iuxta proximè dicta, quod extra naturæ ſolitam operationem, eiúſve facultatem (vt aiunt Medici) poſitum eſt, hinc fiat, vt quidquid ab hac ipſa facultate longius † 7

*mez tom.3.variar.*d.*cap.3.num.* 32. *Gregor.Lopez,P.Molina,*& *Farinac. ſuprà* relatis.Quibus adde quæ in propoſito reſoluunt citati etiam ab eod. *Farina.* d.*q.*122. *n.*160. *Ioan.Griuell.*diſertè *deciſ.Dolana* 19. *num.* 13. *Hotman. conſil.* 96.*num.*7. quæ apertè comprobantur ex generali deciſione *l.dolum*, cũ vulgatis, *C. de dolo.* Adhæc præſumptio iſta alia firma ratione hoc caſu innititur, cùm non ſit par credere, grauidã viſceribus ſuis vim inferri paſſuram non ſine magno vitæ ſuæ diſcrimine, aut ſaltem maiore, vehementioréque dolore, quàm ſi filium maturum iuſto tempore ſecundùm naturam ederet.

Hinc fit, vt iudices nunquam inue-
67 niãs ſolicitos † in diſquirendis abortionũ cauſis, quæ ferè ſemper caſu & ſine culpa eueniunt. Quod in nuptis & bonæ famæ nemo non probabit.In mulierculis † verò deperditis, & va- 68
gantibus ego iudices id ipſum conſulerem,quod *Petr.Gregor.lib.*14.*de Republica*, d. *cap.* 1. dum ad finem ita ait: *Non debet prætermittere Rector Reipublicæ curam inquirendi de prægnantium mulierum vtero,ne incuria hac tuti illegitimè concumbentes metu infamiæ partus intercipiant, ſubfocent, aut perdant. Et ſi quas ad hanc impietatem perueniſſe detexerit, exemplari pœna debet punire,vt aliæ abſtineant:& ne piacula homicidiorum infantium committantur. Ex quibus non tantum ſubtrahitur perſona Reipublicæ, ſed & ſæpè anima ipſa cælo, dum ſine Baptiſmo animati partus ſubfocantur, & ita vita æterna eis cum vita temporali adimitur.*

CAPVT XVII.

DE MONSTROSIS, ET PRODIGIOSIS PARTIONIBUS.

SYNOPSIS.

1 *Monſtrum vnde dicatur.*
2 *Monſtri nomen & ad res inanimatas extenditur.*
3 *Et in plantis propriè datur.*
4 *Sed propriùs ad generationes animalium inſolitas refertur. Et nu.* 5. *quod propriſſimè monſtrum dicitur cum in generatione animalium peccatur.*
6 *Vt monſtrum aliquod dicatur, neceſſarium non eſt quod ſit præter omnem naturam.*
7 *Quidquid à ſolita generatione magis diſcedit,magis monſtroſum eſt.*
8 *A magis & minus deuiantibus à natura diuerſa monſtri genera conſtituuntur.*
9 *Oſtentum (generale nomen) diuiditur in oſtentum & monſtrum. Et num.*20. *quid ſit monſtrum oſtenti ſpecies.*
11 *Monſtrum tribus modis contingere poteſt.*
12 *Triplex monſtri genus, prodigium & portentum appellant Iuriſprudentes & Grammatici.*

13 *Mon-*

Digitized by Google

13 *Monſtroſæ parturitiones apud Antiquos aliquid mali præſagiebant.*

14 *Antiqui partus monſtroſos enixis precationibus vitare curabant.*

15 *Harum diverſas cauſas ſuperiores Catholici agnouerunt.*

16 *Quid ſit oſtentum, ſpeciei nomen, demonſtrat.*

17 *Oſtentum tripliciter ſe habere poteſt.*

18 *Monſtri definitio traditur. Et num.* 19. *alia ſimilis* Labeonis *Iuriſconſulti.*

20 *Inter monſtrum & oſtentum magna eſt in iure differentia. Et num.* 21. *&* 24. *Et ab his num.* 22. *&* 23. *interpr.* L. xij. Tabul. *&* Cicer. lib. 3. de legibus.

25 *Si mulier canem, ſimiam, catum, & ſimilia pepererit, hæc ſub nomine filiorum non veniunt. Et nu.* 26. *idem in mola. Et nu.* 27. *le edito habente aſininum, caninum ve caput, & cetera membra humanis ſimilia.*

28 *Partus formam & figuram hominis habens, & ab eo voce differẽs, inter naturales reputandus. Et n.* 29. *idem ſi cum forma & capite humano habeat pedes caprinos, &c. Et nu.* 30. *idem in eo qui habet tres manus aut pedes, aut vnicam manum vel pedem. Et n.* 34. *id ampliat.*

31 *An partus monſtroſus debeat baptizari? Et n.* 39. *qua forma & modo.*

32 *Quærit, an occidens monſtrum de homicidio teneatur?*

33 *An ſit vitalis? diſputat.*

35 L. quæret aliquis. D. de verb. ſign. *interpr. &* l. non ſunt liberi. D. de ſtat. hom. *&* §. mulier, tit. 9. lib. 4. Sent. Pauli. *Et nu.* 36. 37. 38. *&* 39. *ex ſententia* Cuiacij *improbato* Merillio.

40 *Conciliatur* Paulus *in* l. ter enixa *cum ſeipſo* lib. 4. Sentent. tit. 9. §. quæ ſemel.

41 *A dictis infert, quid monſtri, quid oſtenti nomine comprehendatur.*

42 *Si vera fuiſſent quæ* Albert. Granz. *& alij fabulantur de infante gradiente & loquente ſimul ac editus fuit, & alia ſimilia, partus iſti monſtroſi non eſſent. Et nu.* 43. *idẽ dicendum de valgis, compernibus, & alijs. Et num.* 44. *de furioſis, ſtupidis, morionibus, &c. Et n.* 46. γελωτοποιοὺς *fuiſſe ait.*

45 *Antiqui Moriones & ſimiles habuerunt in delicijs.*

46 *Romæ quoſdam fuiſſe conquiſitores Morionum, magno pretio ementes notat.*

47 *Heliogabalus Moriones & ſimiles in delicijs habuit, eos autem Alexander Imperator ac alter Auguſtus reiecit.*

48 Plutarchum *&* Clem. Alexand. *interpretatur, vt illationi num.* 44. *propoſita non obſtent.*

49 *Gigantes & Pygmæi in numero mõſtroſorum non continentur. Et n.* 50. *dubitat, an Gigantes fuerint in rerũ natura? Et nu.* 51. *hoc duplici concluſione componit* Auctor, *&* 57. *Et n.* 52. Hier. Vecchieti *ſententiã circa iſta adducit eiuſdem verbis. Et nu.* 53. *ab iiſdem interpretatur* D. Auguſt. *Et n.* 54. *homines magnæ molis, & proceræ ſtaturæ antiquitùs frequentiores notat. Et n.* 55. *hoc ipſum hodie euenire in quibuſdam prouincijs, & in omnibus Hiſpaniæ plagis. Et nu.* 56. *quod antiquitas plura de Gigantibus confixit. Et numer.* 58. *quod Gigantes ab* Alchimo *&* Ouidio *depicti eſſent monſtroſi.*

59 *Dubitat de Pygmæorum exiſtentia, eóſque fabulis adſcribit. Et nu.* 60. *hoc confirmat. Et nu.* 61. *reſpond. ad* c. 17. Ezech. *Et nu.* 62. *Pygmæos ab* Strabone *fabuloſe depictos monſtroſos eſſe.*

63 *Multiplex partus monſtroſus non eſt.*

64 *Partus abortiuus non eſt monſtroſus. Et num.* 65. *aliter ſentit de his qui*

humana membra ampliarunt contra Alciatum.

66 *Hermaphroditus inter monſtra adnumerandus. Et num.67.interpr.l.* quæritur. D.de ſtatu homin. *cum alijs.Et nu.68. lege antiquitùs cautum eſt, vt Hermaphroditus quem malit ſexum eligat.Et num.69.olim Hermaphroditos magno odio habitos probat.*

70 *Centauri & Hippocentauri,& ſimiles inter monſtra connumerandi. Et nu.41.dubitat, an iſti ſint in rerum natura?Et nu.72.& 77.nunquàm fuiſſe gregem Hippocentaurorum ſecure adfirmat* Auctor.*Et num.73.* Plinium *interpretatur.*

74 *A congreſſu hominis & bruti monſtra aliquando prouenire, ſed rariſſime notat,& comprobat ex* Ariſtot.*& Neotericos cum eo conciliat,& al.a.*

75 *Reſpond.dictis à* D.Hierony. *in vita Pauli Eremitæ. Et nu.76.intellig.*cap.40.Iſaiæ. *Et num.79.quid in cauſa fuerit monſtrorum confictioni ab alijs Auctoribus adperit.*

78 *Monſtrorum latitudo maxima eſt.*

80 *Lemnij, Monoculi, & ſimiles inter monſtra connumerantur.*

81 *Syrenes,Tritones,Mereades,& ſimiles monſtra non ſunt.*

82 *Hyæna quadrupes,& piſcis vt quidam volunt.Et nu.83.non eſſe monſtrum probatur.Et nu.84 excipitur caſus quidam, in quo monſtris adnumerandus eſt eius partus.*

85 Vlpianus *monſtrorum productionem fato tribuit.Et nu.86. eam ad prauam imaginationem refert.Et nu.* 87.*&* 88.*vtrumque improbatur.*

89 *Monſtra diuerſis rebus coniunguntur.*

90 *Regulariter à læſa & deprauata generationis actione proueniunt.*

91 *Monſtrorum cauſa vel interna ſunt, vel externa: omnéque perſequitur* Auctor.

92 *Similitudinis ad parentes ſcriptionis notitia Iuriſprudentibus neceſſaria eſt.*

93 *Auctores refert,qui plura miranda & notanda monſtra & oſtenta omni æuo enarrarunt.*

94 *Monſtroſæ generationes rarius in homine adcidunt. Et vnam ſemper, eandémque fuiſſe velut errantem naturam in monſtris ex* Lactant. *contra* Lucret.*defendit.*

95 *An monſtrum duplex habens caput ſit vnum vel duo? dubitat & reſoluit. Et nu. 96.qualiter Baptiſmi ſacramentum adhibendum.*

97 *Monſtroſus partus difficilior eſt, & periculoſior naturali.*

AB ABORTV ad monſtroſam generationem velut ſymbolicum tranſitus, in ea enim natura autodidocta (quæ aliàs propter finem agere ſolet,& ſui ſimile producere, vt ait *Philoſophus lib.2. Phyſicorum,cap.8.*) maximè oblæditur à fine quē intendebat deficiens, vel deuians, vt adcidit in abortione.

Monſtri † nomen (quod à *præmonſtrando*, ſiue *monſtrando* deduxerũt *Cicero in lib.1.diuinat.* & *Nonius Marcellus lib.5 de proprietate ſermonum,nu.34. &* 54.& à *monendo*,velut *moneſtrum,Sextus Pompeius de verborum ſignificatione, Diuus Iſidorus lib.11.origin. cap.3.*) † 1 2
generale eſt,& ad res etiam inanimatas refertur, licèt impropriè, vt ait *Ioannes Gœddæus* in *l.oſtentum,num.17. D.de verbor.ſignificat.* Ni mauis dicere latè & tranſlatitiè, quo ſenſu *furta* 1.Verrina *monſtra* & *prodigia* appellauit Cicer.Et *Petron.in Satyrico* eâdem licentia: *Mirari* (ait) *equidem tam diſcordem libidinem cœpi, atque inter monſtra numerare, quòd ancilla haberet matronæ ſuperbiam, & matrona ancillæ humilitatem.* Qu. Curtius lib.9. *Validiſſimam gentis vrbem cuniculo cepit,barbaris ſimile monſtri viſum eſt.*

Digitized by Google

3 In plantis † verò monſtrum propriè datur, *Ariſtoteles lib.2. Phyſicorum,* dicto *cap.8.* & *lib.4. de generat. animalium, cap.4. Plinius lib. 17. cap.22. Theophraſtus lib.2. de cauſis plant. Suetonius in Auguſto, cap.92. Bonauentura* latè *lib. 3. de octomeſtri partu, cap.64. & ſequentibus.* egregiè *Marſilius Cagnatus lib.3. var. ar. reſolutionum, cap.8. Petr. Garcia Complutenſis de locis affectis, diſput.73. cap.1. num. 4.* Vbi ex *Auerroë* plura in plantis quàm in animalibus monſtra contingere ait, quòd Natura maiorem habet curam & ſolicitudinem animalium quàm plantarum; quidquid in contrarium adſtruat *Albertus* ille cognomento *Magnus in 2. Phyſicorum tract. 2. cap.3.* eâ innixus ratione, quòd animalium ſemen mollius ſit. Omnes tamen concordant, in plantis monſtrum dari, & quidem propriè, vt prędixi: videmus enim (vt ait *Theophraſt. ſuprà*) plantam ſponte aliquam in alia diuerſi generis naſci, vt quod viſum eſt aliquando terebinthum in olea, laurum in platano & quercu: vel (vt notat *Plinius lib. 22. cap. 25.*) ficum in lauro: & *Ariſtoteles lib.9. de animalium hiſtoria* viretem herbam in cerui cornibus exortam adſerit. Pluráque conſimilia congeſſit *Cagnatus* dicto *capit. 8.*

Sed re vera *monſtri* nomen propriùs
4 † ad generationes animalium vel inſolitas, vel imperfectas communiter refertur. A quo *Ariſtot. lib.7. de hiſtor. animal. cap 4.* octomeſtres: & *lib.4. de generat. animal. d. cap.4.* geminos, & feminas monſtra appellaſſe adnotauimus *ſupr. in c.11.*

5 Propriiſſimè † verò *monſtrum* dicitur quidquid in generatione animalium à natura peccatur, ex eodẽ *Philoſopho, his lib.2. Phyſicor. d. cap.8.* & *libr.4. de generat. animal. d. cap.4.* vel contra naturam producitur, vt ipſe idem ait eodem *libr. 4. de generat. animalium, cap.3.* & *Sextus Pompeius Feſtus, ſuprà,* his verbis: *Monſtra dicuntur naturæ modum egredientia, vt ſerpens cum pedibus, auis cum quattuor alis, homo duobus capitibus,* & Cornel Fronto *de propriet. & different. Lat. ſerm. Monſtrum eſt contra naturam, vt eſt Minotaurus. In monſtro rectus ordo naturæ vertitur.* Tertul. de corona milit. *Quod contra naturam eſt, monſtri meretur notam apud omnes* (hoc eſt penes Iuriſconſultos, Philoſophos, Medicos & Grammaticos, qui de monſtro ſolent quærere) & conferunt tradita ab eod. *Tertul. lib. aduerſ. Valent 1.* & à *Iulio Obſequente de prodig. cap.1.18.19.20* & aliis, *Firmico lib.3. Matheſ. c.6.* & nouiſſimè poſt alios ab *Andr. Laur.* (cuius dicta *inferiùs* expendemus) & à *Mercado lib. 3. de morbis mulier. cap.7. Ioanne Varandæo lib.2. affect. mul. cap.6.* & *Pet. Garcia diſput.73. d. c.1. nu.3.* Etſi re altiùs conſiderata monſtrum non ſit † præter 6
omnem naturam, vt optimè adſtruit *Adamus Contzen lib.1. Politicor. cap.13. §.17.* ex illo *Ariſtotel. lib.4. de generat. animalium d. cap.4* ἐστὶ γὰρ τὸ τέρας παρὰ φύσιν τι, παρὰ φύσιν δ' οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἐπὶ πολλὺ, παρὰ γὰρ τὴν ἀεὶ, καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲν γίνεται παρὰ φύσιν, ἀλλὰ ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ πολλὺ μὲν οὕτω γιγνομένοις: *&c. Monſtrum eſt aliquid præter naturam, non tamen omnem, ſed eam quæ vt plurimum eſt viſitata: nam præter naturam quæ æterna eſt, & quæ ex neceßitate eſt, nihil vnquam fit: verùm in rebus iis quæ magna quidem ex parte ita fiũt, &c.* Et prædicta mirè confirmabis ex traditis à *D. Auguſtino libr.16. de Ciuitate Dei, cap.8.*

His demum velut prooemialibus ſubnotandum addo, quòd cùm monſtroſum id ſit, iuxta proximè dicta, quod extra naturæ ſolitam operationem, eiúſve facultatem (vt aiunt Medici) poſitum eſt, hinc fiat, vt quidquid ab hac ipſa facultate longius † 7

diſcedit, magis monſtroſum dici debeat: ita vt monſtro velut adaptari commodè poſſimus, quod de miraculo dixit *Diuus Thomas*, Scholæ Theologicæ Princeps, *in prima parte Summæ, qu. 105. art 8. in corp.* vbi miraculum tripliciter excedere naturæ facultatem poſſe ait, vel quantum ad ſubſtantiam facti, & ad id quod fit, quod eſt maximum; vel quantum ad id in quo fit, quod longè eſt minùs, vel vltimo quantum ad modum & ordinem faciendi, quod minùs adhuc excedit. Id tamen velut per ſimilitudinem velim dictum, cùm alioquin monſtrum à miraculo, vel prodigio in genere (de quo *Iulius Obſequens in lib. de prodigijs*, & nouiſſimè *Cæſar Bulengerus in alio ſimili libro*) longè differant, quandoquidem, ex iam dictis, monſtra in generatione tantùm animalium, & plantarum concedamus. Prodigium verò latiùs pateat, & ad cæleſtia & terreſtria quoque referatur, ex *Obſequente*, & *Bulengero, ſuprà*, pluribus iſta comprobantibus, quæ non latuêre *Neguſantium in ſylua reſponſor. quæſtio. 400. ex num. 39.* & latè proſequitur *Iobus Fincelius in libr. de prodigijs* Germanico idiomate conſcriptus.

Ex quo verò magis à natura deuiās magis monſtroſum eſt (vt proximè diximus) inde fiet, vt in iſta inſpectio-
8 ne magis † & minus (vt aiunt Philoſophi & Medici) diuerſa monſtri genera conſtituant, & quidem ſeptem ab hoc capite dinumerat *Petr. Garcia d. cap. 1. num. 3.*

Nobis autem cum *Labeone* & *Vlpiano* (eum referente) in *d. l. oſtentum 38. de verborum ſignificat.* & eod. *Vlpiano in l. quæret aliquis 135. D. eod. tit.* & *Paulo lib. 4. Sententiarum, tit. 9. §. mulier* (à quo *l. non ſunt liberi 14. D. de ſtatu hominum.*) res ita componenda eſt, quod attinet ad generationem humanam, vt oſtentum † (generale nomen) ſe 9
ipſum in ſpecie, vt adcidit adoptioni, cuius ſpecies ſunt adoptio & adrogatio, *l. 1. §. 1. D. de adoption.* & cognationi, cuius partes ſunt cognatio & agnatio, *l. 4. §. 2. l. 10. §. 4. D. de gradib.*) & monſtrum ſeu prodigium, tanquam alterā ſpeciem comprehendat.

Monſtrum († oſtenti ſpecies) erit 10
cùm natura quid prodigioſum producit alteri diuerſæ ſpeciei adſimilans ex præcitatis iuribus.

Hoc verò tripliciter † poteſt con- 11
tingere. Primò, cùm natura humana ita ſui fuit oblita, vt diuerſam omnino formam, & nulli animalium ſimilem animatam adſumit, vt aliquando viſum eſt, vel inanimatam, qualis eſt mola (ſæpè & ſæpiùs cum morte mulieris grauidæ eius vtero eruta) Secūdò, cùm à natura humana alienæ ſpeciei perfectam formam producit, veluti vrſi, vituli, canis, & ſimilium, ex dicta *l. non ſunt liberi*, cum ceteris *ſup. relatis*. Tertiò, cùm equino, canino, vel ſuino, alteriúſve cuiuſlibet bruti capiti adiecit brachia, vel manus, aut alias humani corporis partes & membra. Et ſanè de his monſtroſis generationibus intelligenda eſt *l. 8. tit. 33. par. 7.* in illis verbis: *Los que nacen en figura de beſtia, ò contra la vſo da coſtumbre de la natura, que ſon como fantaſmas no ſon dichos fijos.*

Tripartitum hoc monſtrum noſtri ab *Vlpiano* in *d. l. oſtentum*, & ceteri à Grammaticis *prodigium*, † aut *porten-* 12
tum appellāt, vt ex pluribus comprobat *Hadrian. Neguſant. in ſylua reſponſ. d. quæſt. 400. num. 90.*

Et ſanè monſtroſæ iſtæ parturitiones antiquis ſemper aliquid mali † 13
præſagiebant, & velut iræ Deorum habebantur, tanquam res prodigioſæ, vt colliges ex *Tacito lib. 12. Annal. prope finem*, & notat *Cornel. Fronto ſupr.* & *Nonius Marcel. de propriet. ſermon. cap.*

5.ex illo *Virgil 3.Æneid.*

Sola nouum, ductúque nefas, Harpya Celæno
Prodigium canit.

Vel vt monita eorum minatoria: idem *Virgil.* ibidem.

- - - - - Primúmque parenti
Monſtra Deûm refero.

Lucilius lib.25 (ab eodem *Nonio* relatus) *Niſi portentis, anguéſque volucres, ac priuatos ſcribitis.* Vnde *Herodianus lib. 1. Sub Commodo Imperatore* (ait) *animalia, omne genus, minimè ſuam naturam ſeruantia, calamitatem præſagiebant.* Quinimò Prouinciarum & Vrbium excidium antiquis minabantur, vt facilè comprobabis ex *Bulengero de prodig. cap.1.* multa congerente: quibus adde tradita ab *Antonio Claro lib. ſingulari ad leges xij. Tabular. cap.2.* Et demum ab hiſce portentoſos fœtus antiquitùs extingui ſolere deduces ex *Seneca lib.1. de Ira, c.15.* Et Antiqui iidem partus iſtos portentoſos enixis
14 imprecationibus † vitare curabant, vt colligitur ex *Delecampio ad Plinium libro 7. cap.1.*

At Catholicæ Eccleſiæ filij harum rerum varias cauſas ſuperiores ſem-
15 per agnouerunt, † vt conſtat ex *Diuo Auguſtino*, eas diſertiſſimè proſequente, *lib.11. de Ciuit. Dei, cap.22. & lib.16. capit.8.* in verbis expenſis ab *Adamo Contzen lib.1. Politicor. c.13. §.17.* Nec illæ contemnendæ ſunt, quas adducit *Ambroſ. Paræus lib.24. c.1.* vbi quaſdam etiam enumerat cauſas altioris ordinis, & primam eſſe ait gloriam Dei, vt reſtitutis his, quæ contra naturam ſunt, eius magna vis hominibus innoteſcat: vti CHRISTVS reſpondit Diſcipulis cauſam cæci inquirentibus. Altera, vt Deus hominum ſcelera vel vlciſcatur, vel mox futuræ vltionis ſigna præmonſtret: *Quia enim* (ait is Auctor) *ſine modo, ſine lege, vel vago, vel nefando concubitu: vel quo tempore Dei, vel Eccleſiæ mandato abſtinere decet, miſcent ſe parentes, ideò nefanda ſæpè horrenda, & à natura communis regula deuia naſcuntur. Sic enim apud Eſdrã Prophetam legimus, mulieres quæ fluentibus menſibus viris ſeſe immiſcuerũt, monſtra peperiſſe.* Et quidem iſta latiſſimè proſequitur *Gaſpar. Bauhinus de hermaphroditis, lib.1. c.6. & 7.* vbi cæleſtibus influxibus, ventiſque & aliis conſimilibus ea tribuit. Et à *cap.18.* latiſſimè diſcutit cauſas inferiores & naturales, de quibus *infr.* ex *num.82.*

His de monſtro, prout oſtenti ſpecies eſt, delibatis, alia alterius illius ſpeciei, quæ generis nomen retinent proſequentes, adnotamus † oſten- 16
tum in ſpecie (ſic dictum ex Grammaticorum, & Lexicographorum ſententia, quia natura in eo ſe oſtendit efficacem, licèt peccantem in exceſſu, vel defectu) id eſſe cui naturali originis & generationis ſuæ forma minimè deſtructa, *vel augmentum* acceſſit, vel *delibatio* aut detractio ineſt.

Hoc etiam tripliciter † ſe nobis 17
habere poteſt. Primò, ſi in corpore & forma humana integra vox humana deficiat, & in vagitum vel hinnitum prorumpat, vt ex *Herodoto* adnotabimus paulò *inferiùs:* & inſinuaſſe videtur *Vlpiani* oratio diſiunctiua in illis verbis dict. *l. quæret aliquis: Qualem viſu vel vagitu nouum non humanæ figuræ, ſed alterius magis animalis quàm hominis partum,* & ſentit ibi *Accurſius,* & *Petr. Caballus,* poſt alios, *reſolut. criminal. cent.2. caſu 139. num.2.* Secundò, ſi formæ & capiti humano accedant pedes caprini, vel alterius cuiuſlibet animalis aliqua membra. Tertiò, ſi *natura humanorum membrorum* (vt ait *Paulus* in dict. *l. non ſunt liberi,* & in d. *§. mulier*) *officia ampliauit,* vt ſi quis naſcatur tres, pluréſve habens manus aut pedes, aut ſex digitos in qualibet

manu: vel *minuit*, vt ſi quis brachiis carentes producantur, quales vidiſſe teſtatur *Bauhinus de hermaphrodit. lib. 1. cap.* 8. Vel aliquis vno tantùm muſculo (vt Salmanticæ vidimus Luſitanum Iuriſprudentiæ nauantem, & pedi informi calamos ſcriptitios adaptantem) vel oculo vnico in fronte edatur: vti Romæ contigiſſe teſtatum reliquit *Iulius Capitolinus in Antonino Pio.* Deeſſe enim aut ſupereſſe quidquam *monſtrum, & præter naturam eſſe* dixit *Ariſtot. lib. 4. de generat. animal. cap. 4.*

His ſic præcognitis ſubintrat monſtri, ſi partus in genere definitio, quæ
18 † (ex dictis *ſupr. num 5.*) *Ariſtotelis lib. 4. de generat. animal. d. cap. 4. & lib. 2. Phyſicor. cap. 8.* eſt oblæſio quædam naturæ, ſiue eiuſdem defectus & error: vnde alibi idem *Philoſophus* monſtra metaphoricè adpellat παρεκβάσεις, vel ἁμάρτημα, *excuſſiones*, ſcilicet, *digreſſiones* naturæ, quaſi aberret itinere aliàs peragendo, vt accidit viatoribus ab inſtituto deuiantibus. In quæ omnia re vera coincidit *Labeonis* defi-
19 nitio † tradita ab *Vlpiano* in d. *l. 38. D. de verbor. ſignificat.* dum ait: *Oſtentum Labeo definit omne contra naturam cuiuſque rei genitum, factúmque.* Vt inde clarè percipias, tam oſtentum (quod vnam conſtituit ſpeciem) quàm monſtrum, quod alteri *Vlpianus* adcommodat, rem naturę contrariam denotare. Quod optimè agnouit *Vlpianus* in dict. *l. 38.* in verbis illis (præcedentia ſubſequentibus) *Duo ſunt genera oſtentorum, vnum quoties quid contra naturam naſcitur, tribus manibus forte aut pedibus, aut qua alia parte corporis, quæ naturæ contraria eſt, &c.*

Sed nihilo ſeciùs magna eſt in Iu-
20 re noſtro differentia † inter vtramque oſtenti ſpeciem: nam illa quæ eodem nomine perſiſtit, ad humanum refertur partum imperfectiorē, quàm communis naturæ fert conſuetudo, quod impedimento non eſt, quominus (dicatur homo ſic natus, & partus nobis legitimus ſubceſſioniſque capax, *l. quod dicitur 12.* (iuxta verum eius ſenſum per nos adſignatum *ſupr. cap. 6.*) *D. de liber. & poſthum.* dict. *l. non ſunt liberi*, vbi *Paulus in 2. par.* ita ait: *Partus autem qui membrorum humanorum officia ampliauit, aliquatenus videtur effectus* (ſic lego cum *Florentinis*, & rectius iuxta tradita à *Merillio lib. 1. obſeruation. cap. 33.*) & ideò inter liberos
connumerabitur. At monſtrum † ſub 21
humano & legitimo partu non continetur, quinimo in Iure talis reputatur ac apparet, puta ſus, canis, aut ſimilis bellua. Vnde ſub numero liberorum tales partus prodigioſi & monſtroſi non veniant, d. *l. non ſunt liberi, in princip.* vbi *Paulus* inquit: *Non ſunt liberi, qui contra formam humani generis conuerſo ordine procreantur, veluti ſi mulier monſtroſum aliquid, aut prodigioſum enixa ſit*, & in *l. quod certatum*, ibi: *Ad nullum declinant monſtrum vel prodigium. C. de poſthum. heredib. inſtituend. Cyprian. in præfat. de Cardinalibus operibus: Si originalis naturæ traductio à conſueto limite deuiaret, & à virtute patrum degenerans indigna ſubceſſio, monſtri non hominis ſpeciem exhiberet &c.*

Et ab his interpretationem recipit
lex xij. Tabul. † quæ monſtroſos par- 22
tus exponi permittit, vt vidimus in *cap. 4.* Imò & cædere, vt patet ex *Prateio in iuriſprud. vetere, l. 18.* ita verba legis concipiente: *Monſtroſos partus ſine fraude cedunto*, quod ideò eueniebat, quia liberorum nomine non habebantur, neque ſubceſſionum capaces erant. Quod mihi manifeſtè probatur ex † *Cicerone lib. 3 de legib. Deinde cùm eſſet citò legatus tanquam ex xij. Tabulis inſignis ad deformitatem puer*

breui

breui tempore neſcio quo pacto creatus, multóque tetrior & fœdior natus eſt: his enim verbis (vltra captum *Rauardi*, vt ipſe ingenuè fatetur *ad leg. xij. Tabul. c.28.*) *Cicero* legem, ſancientem Tribunitiam poteſtatem (cuius paulò antè meminerat) velut ſimilem ſupponit *legi xij. Tabul.* monſtroſos excludenti, quando poſt primos Tribuni inſequentes fuerunt ablegati: at, cùm reſtituta hac populi poteſtate, nouè admiſſi maiore licentia vſi, peiores euaſerint, ideò delendos & exterminandos velut tacitè ſuadet *Cicero*, quemadmodum & monſtroſus partus longè magis explodendus, quò tetrior & fœdior adparêret. Et hunc (ni fallor) prædictorum verborum *Ciceronis* ſenſum clarius comprobabis, ſi in præcitatis verbis pro *citò legatus* legas, *citò ablegatus*, vt eſt in aliquibus Codicibus. Et demum confirmabis ex ſubſequentibus, vbi monſtroſi retenta metaphora Tribunum (ſuppreſſo nomine notatum) impuram belluam adpellat. Id quod poſt iſta ſic ſcripta vidi aliqua ex parte adnotaſſe *Andream Schottum in notis ad declamat. Senecæ.*

At prædictam differentiam inter monſtrum & oſtentum agnouerunt
24 & probarunt omnes † Iuris Interpretes, quos ego viderim. Et præter antiquos Commentatores dict. *l. non ſunt liberi*, & *d. l. oſtentum*, & *d. l. quæret aliquis*, & *l. quod dicitur. D. de liberis & poſthum.* & in dict. *l. quod certatum, C. de poſthumis heredib. inſtituend.* (maximè *Gloſſam* in dict. *l. quæret aliquis, Angel. & Alexand.* in dict. *l. quod dicitur*, eundem *Angel. & Paul. num 4.* in *l. vxoris abortu, C. de poſthum. heredib. inſtituen.*) ex nouioribus ita tenent *Peregrinus*, poſt alios, *de fideicommiſſ. artic.* 43. ex *num.* 24. *Petr. Caballus cent.* 2. d. *caſu* 139. *per totum, Hadrian.* Neguſan. *in ſylua reſponſ.* d. q. 400. *num.* 83. *& ſeqq. Prateius* *ad leges Romuli fol.* 194. *Petr. Ærodius lib. 2. rerum iudicatar. tit. 4. cap. 6. Ioan. Linglois ad* 50. *deciſiones Iuſtinian. deciſ.* 28. dict. *quæſt.* 2. *Raguel.* optimè in d. *l. quod certatum. Edmundus Meril. libr. 1. obſeruationum*, dict. *cap. 33. in fine.* Eámque inſigniter comprobabimus, ſi omnes caſus *ſuprà* relatos percurrerimus.

Et ſanè certiſſimum eſt quàm quod certius, quòd ſi monſtra † ita à 25
natura & forma hominis degenerent, vt nihil cum ea commune habeant, velut ſi mulier canem, catum, ſimiam, aut alia ſimilia monſtra ediderit (quas rerum miras formas, & varias figuras quotidie in natura videmus, *Petr. Garcia*, cauſas adſignans, dict. *diſput. 73. cap. 2. & 3.*) hæc ſub nomine filiorum, aut liberorum, imò nec hominis veniant, dict. *l. oſtentum*, dict. *l. non ſunt liberi*, cum ibi notatis. Quod enim formam hominis non habet, ſed belluæ, animam rationalem habere non præſumitur, nec homo dici poteſt, *Bald. in d. l. non ſunt liberi, in lectura & additionibus.*

Hoc longè verius & euidentius eſt in mola, † quæ nec animalis nomen meretur, *Ariſtot. lib. 4. de generatione animalium, cap. 7.* & ouis gallinarum ſubuentaneis (quæ nullam habent generandi pullos vim, & ſine galli congreſſu producuntur) æquiparauit *Galenus lib. 14. de vſu partium*: vt inde *Auicenna, Paul. & Aëtius* (relati à *Varandæo lib. 2. de affectib. mul. cap. 5.*) exiſtimauerint, molam & carneam iſtam ſubſtantiam ex ſola effuſione ſanguinis in vtero generari poſſe, vel à ſolo vteri calore adſumente & coagulante maſſam iſtam & tumorem, vt accidit in aliis humani corporis partibus. Quæ ſanè diſertè improbauit *Varandæus ſuprà*, latè & optimè *Paul. Zacchias in Medico-legal. titul. 3. quæſtione 5. & 6.* ſtrenuè *Ioann. Heur-* 26

Digitized by Google

nius de morb.mulier.cap.6.tom.2. egregiè *Petr. Garcia de locis affect.* d.*diſput.* 73.*cap.*4. & 5. qui plura ad hanc rem pertinentia doctè proſequuntur, & tandem reſoluunt, molæ generationem ab imbecillitate vtriuſque ſeminis,præcipuè maris pendêre. Quæ obiter dicta velim,vt quę maximi momenti ad pudicitiam feminarum incuſandam, vel propugnandam: & vt nouiſſimum *Ioan.Schenkium*, exiſtimantem *lib.* 4. *tit. de molis,obſeruat.6.* virgines molam geſtare poſſe,omnes reiiciant.

Quòd ſi aſininum, ſuinum, caninúmve,aut ſimile caput † habeat partus, quamuis ei pectus, manus, brachia,aut alia membra humanis ſint ſimilia (vti ſæpiùs adcidiſſe ſimul cum cauſis enarrant *Valleſ.lib.2.Epidem.par.2.comment.20.Peramat.in libr.de hominis procreat.cap.17.Pet.Garc.d.diſputat.* 73. *cap.*4.) id ipſum dicendum eſt d. *l.non ſunt liberi*, d.*l. quod certatum*, ibi: *Ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium*,C.*de poſthum.heredib.inſtituen. Gloſ.*& reliqui in dict.*l.quaeret aliquis*, *Pet.Caballus* d.*caſu* 139.*num.*8.*&* 9. Et inde hoc caſu, & præcedentibus partus monſtroſus non faciet deficere conditionem: *Si ſine liberis*,vt optimè notat *Gregor.* in *l.*10.*tit.*4.*part.*6.*gloſ.* 8.*q.*4.

Adhæc oſtenti (prout nomen ſpeciei eſt)partes *iure* relatas proſequentes dicimus,quòd ſi partus formam & figuram † hominis habens ab eo in voce tantùm differat,& canis.equi.aſini,vel aliorum animalium imitetur, (quod adcidere poſſe probabimus *infrà* ex *Herodoto* & *Vlpiano* in d.*l.quaeret aliquis*) adhuc attenta forma inter liberos reputabitur,iuxta notata à *Gœddao* in *l.oſtentum*,*à num.*11 *D.de verborum ſignificationib. Petr.Garcia* d.*capit.* 4. cum aliis paulò *inferiùs* adducendis.

Et hoc dicendum etiam eſt, ſi partui habenti formam humanam, hoc eſt, caput † inſint pedes caprini, aut membra ceteris animalibus ſimilia, vt in Minotauro finxit Antiquitas, & exempla certa connumerant *M.Antonius Delrius, Leuin.Lemnius,Petr. Ærodius*,& alij *infr.* referendi: nam forma prædicta ſubponit animam rationalem ex Theologorum ſententia, iuxta tradita à *Bulengero de Theatro lib.*1. *cap.*45. quia in cerebro ἡγεμονικὸν, id eſt *animi mens*, ſita eſt: conferunt adducta à *Gœddao ſuprà, Gilkenio in l.*3. *Cod. de poſthumis heredib.inſtituend.numer.*4. Qui inde in ſequentibus optimè poſt *Ioan.de Imola*,& *Alexand.*notat *Angelum* in dict.*l.quod dicitur. D.de liberis & poſthum.* exiſtimantem, eum qui habet caput cum facie obuerſa verſus ſpatulas hominem non eſſe; nec *Angeli* opinionem iuuari *Gloſ.* in dict.*l.quaeret aliquis* optimè ibidem eruit.

Hi demum qui humanorum membrorum officia ampliata † habuerint, & nati ſint tribus manibus, aut pedibus,& ſimiles(de quibus in dict.*l.non ſunt liberi.D.de ſtatu homin.*) in numero liberorum citra omne dubium habentur ex illa *lege*, & d.*l.oſtentum*, d.*l. quod certatum*,cum aliis *ſup.* expenſis. Idémque ex eiſdem iuribus dicēdum eſt de his qui membris diminutis ſunt editi,vt vno tantùm pede,vel oculo, & ſimiles, qualéſque gigni in quibuſdam maximè regionibus firmat *Plinius lib.*6.*de natural.hiſtor.c.*30. & *lib.*7.*c.* 2. Et multò magis de varis, valgis, compernibus, brocchis, & ſimilibus, de quibus apud *Plaut.in Mili.act.*3.*ſce.*2.*verſ.*127.*Terent.in Adelph. act.*5 *ſce.*4.

Ab his lucem adcipiunt,& firmam reſolutionem cetera dubia circa cauſam monſtrorum à noſtris diſputata.

Et pri-

Et primò in illa ſeria quæſtione, an monſtroſus partus poſſit, debeátque baptizari? † Facilis eſt reſolutio, ſi à monſtroſis partionibus oſtentoſas diſtinguas, & dicas, iſtas formam humanam habentes, ſacro Baptiſmate ablui poſſe & debere: monſtroſas verò (vt quæ anima rationali carent) non ſic, & ita optimè reſoluit *Bald.* in d. *l. non ſunt liberi, in prima additione, ad ſi item, Ioan. de Imola* in d. *l. quod dicitur. D. de liberis & poſthum. ad finem*, *Petrus Caball.* dict. *caſu* 139. *num.* 10. *Petrus Gregor. libro* 1. *partit. on. Iur. Canon. capit.* 6. *num.* 2. *&* 3. vbi in dubio hominem monſtroſum baptizandum adſerit.

31

Secundò, in ea quæſtione, an occidens † monſtroſum partum teneatur de homicidio? Reſpondemus ſecurè, in oſtentoſo homicidium dari, in monſtroſo non ita, ex iam dictis, & ita reſoluunt *Bald.* in d. *l. quod dicitur*, & ibi *Alexand. Carrer. in tract. de homicidio*, §. 1. *num.* 23. *Gilken.* in dict. *l. quod certatum. num.* 5. *C. de poſthumis heredib. inſtit. Caballus* d. *caſu* 139. *num.* 4. Et ex noſtris *Gregor. gloſ.* 1. in *l.* 1. *titul.* 8. *part.* 7. *Azeued.* (poſt *Anton. Gomez.* & *Plazam*) *in rubr. tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil. numero* 4. Et ab his, & ſimul à traditis per *D. Auguſtin. in Enchirid. ad Lauren. cap.* 87. *&* 91. facilè dignoſces quæ monſtra nouiſſima die reſurrectura ſient.

32

Tertiò, à prædictis reſolutionem accipit illa Philoſophorum quæſtio, 33 an partus monſtroſus ſit vitalis? † In qua *Ariſtot. lib.* 4. *de generat. animal.* d. *cap.* 4 & in *lib. problem. ſect.* 10. *problem.* 48. nullo modo eſſe vitales ſenſit: cui concinit *Lucretius libr.* 5. *de rerum natura:*

Quæ neque floreſcunt pariter, nec robora ſumunt
Corporibus, neque proijciunt ætate ſenecta.

Adeò, vt ne quidem in principio conſiſtere poſſint, vt ait *Alexand. Aphrodiſæus in opuſc. de fato.* Sed hæc ab *Ariſtotele*, ceteráque generaliter deciſa explicanda ſunt & diſtinguenda, ita vt procedant in monſtro formæ humanæ penitùs experte, non ita in eo quod nos oſtentum appellamus, in eiúſque partibus aut ſpeciebus ſubalternis iam *ſupr.* relatis. Similes enim partus (forma humana conſtantes) videmus quotidie vitales. Et hoc eſt quod ex *Ariſtotele* & aliorum ſententia adſerit *Hieronym. Magius lib.* 2 *Miſcellan.* d. *cap.* 20. monſtra à ſua natura parum ſecedentia viuere poſſe, alioquin interire, videlicet cùm quid præter naturam partibus viuendi principibus accidit. Id quod Hippocentauris contingere ex *Plinio*, & Iuriſconſ. *Celſo*, & Imperat. *Iuſtiniano* adnotabimus *infr. nu.* 71. Et hiſce aptandum eſt quod *Alex. Aphrodiſæus problem.* 44. *lib.* 2. ſcriptum reliquit: *Monſtra viuere non poſſe ob inopiam, vel exſuperantem naturæ modum.*

Adde, eoſdem oſtentoſos partus ſucceſſionum † & reliquorum capaces, quamuis in ſui ortus initio deficerent, d. *l. quod dicitur, D. de lib. & poſthum.* d. *l. quod certatum. C. de poſthum. hered. inſtituend.* & nobis inſuper ſi viuant vigintiquattuor horas, & baptizentur ex d. *l.* 13. *Tauri.* 34

Sed ab his omnibus quæ *ſuprà* dicta ſunt, & exacte (ni fallor) enodata permanent, excipiendus eſt caſus † d. *l. quæret aliquis* 135 *D. de verborum ſignificat.* vbi *Vlpianus* legis Papiæ rigorem temperans, vt patet ex inſcriptione, quæ ſic ſe habet: *Vlpianus lib.* 4. *ad legem Iuliam & Papiam*, ita ait: *Quæret aliquis, ſi portentoſum, vel monſtroſum, vel debile mulier ediderit, vel qualem viſu, vel vagitu nouum, non humanæ figuræ, ſed alterius magis animalis, quàm hominis partum, an, quia enixa eſt, pro-* 35

LIII

Et primò in illa ſeria quæſtione, an monſtroſus partus poſſit, debeát-
31 que baptizari? † Facilis eſt reſolutio, ſi à monſtroſis partionibus oſtentoſas diſtinguas, & dicas, iſtas formam humanam habentes, ſacro Baptiſmate ablui poſſe & debere: monſtroſas verò (vt quæ anima rationali carent) non ſic, & ita optimè reſoluit *Bald.* in d. *l. non ſunt liberi, in prima additione, ad ſi iens, Ioan. de Imola* in d. *l. quod dicitur. D. de liberis & poſthum. ad finem, Petrus Caball.* dict. *caſu* 139. *num.* 10. *Petrus Gregor. libro* 1. *partit. on. Iur. Canon. capit.* 6. *num.* 2. & 3. vbi in dubio hominem monſtroſum baptizandum adſerit.

Secundò, in ea quæſtione, an occi-
32 dens † monſtroſum partum teneatur de homicidio? Reſpondemus ſecurè, in oſtentoſo homicidium dari, in monſtroſo non ita, ex iam dictis, & ita reſoluunt *Bald.* in d. *l. quod dicitur,* & ibi *Alexand. Carrer, in tract. de homicidio,* § 1. *num.* 23. *Gilken.* in dict. *l. quod certatum. num.* 5. *C. de poſthumis heredib. inſtit. Caballus* d. *caſu* 139. *num.* 4. Et ex noſtris *Gregor. gloſ.* 1. in *l.* 1. *titul.* 8. *part.* 7. *Azeued.* (poſt *Anton. Gomez.* & *Pl. gam*) *in rubr. tit.* 23. *lib.* 8. *Recopil. numero* 4. Et ab his, & ſimul à traditis per *D. Auguſtin. in Enchirid. ad Lauren. cap.* 87. & 91. facilè dignoſces quæ monſtra nouiſſima die reſurrectura ſient.

Tertiò, à prædictis reſolutionem adcipit illa Philoſophorum quæſtio,
33 an partus monſtroſus ſit vitalis? † In qua *Ariſtot. lib.* 4. *de generat. animal.* d. *cap.* 4 & in *lib. problem. ſect.* 10. *problem.* 48. nullo modo eſſe vitales ſenſit: cui concinit *Lucretius libr.* 5. *de rerum natura:*

Quæ neque floreſcunt pariter, nec robora ſumunt
Corporibus, neque proijciunt ætate ſenecta.

Adeò, vt ne quidem in principio conſiſtere poſſint, vt ait *Alexand. Aphrodiſæus in opuſc. de fato.* Sed hæc ab *Ariſtotele,* ceteráque generaliter deciſa explicanda ſunt & diſtinguenda, ita vt procedant in monſtro formæ humanæ penitùs experte, non ita in eo quod nos oſtentum appellamus, in eiúſque partibus aut ſpeciebus ſubalternis iam *ſupr.* relatis. Si nilis enim partus (forma humana conſtantes, videmus quotidie vitales. Et hoc eſt quod ex *Ariſtotele* & aliorum ſententia adſerit *Hieronym. Magius l.b.* 2 *Miſcellan.* d. *cap.* 20. monſtra à ſua natura parum ſecedentia viuere poſſe, alioquin interire, videlicet cùm quid præter naturam partibus viuendi principibus adcidit. Id quod Hippocentauris contingere ex *Plinio,* & Iuriſconſ. *Celſo,* & Imperat. *Iuſtiniano* adnotabimus *inſr. nu* 71. Et hiſce aptandum eſt quod *Alex. Aphrodiſæus problem.* 44. *lib.* 2. ſcriptum reliquit: *Monſtra viuere non poſſe ob inopiam, vel exſuperantem naturæ modum.*

Adde, eoſdem oſtentoſos partus ſucceſſionum † & reliquorum capaces, quamuis in ſui ortus initio deficerent, d. *l. quod dicitur, D. de lib. & poſthum.* d. *l. quod certatum. C. de poſthum. hered. inſtituend.* & nobis inſuper ſi viuant vigintiquattuor horas, & baptizentur ex d. *l.* 13. *Tauri.* 34

Sed ab his omnibus quæ *ſuprà* dicta ſunt, & exacte (ni fallor) enodata permanent, excipiendus eſt caſus † d. 35
l. quæret aliquis 135 *D. de verborum ſignificat.* vbi *Vlpianus legis Papiæ* rigorem temperans, vt patet ex inſcriptione, quæ ſic ſe habet: *Vlpianus lib.* 4. *ad legem Iuliam & Papiam,* ita ait: *Quæret aliquis, ſi portentoſum, vel monſtroſum, vel debile mulier ediderit, vel qualem viſu, vel vagitu nouum, non humanæ figuræ, ſed alterius magis animalis, quàm hominis partum, an, quia enixa eſt, pro-*

deſſe ei debeat? Et magis eſt vt hæc quo-
que parentibus proſint: neque enim eſt
quod eis imputetur, quæ qualiter potue-
runt ſtatutis obtemperauerunt, neque id
quod fataliter acceßit, matri damnum
imungere debet. Lex ergo Papia (quæ
orbos ſemiſſe multabat eorum quæ
in teſtamentis relinquebantur, vt ex
Nicephoro & alijs probat *Cuiac. libr. 4.*
Sentent. Pauli, tit. 9 d §. mulier) locum
non habet in muliere, de qua in hoc
textu: nam orba dici non poteſt. quæ
partum enixa eſt, etſi portentoſum,
cùm ſtatutis legis Papiæ obtempera-
uerit, quę iuſſit nuptias contrahi pro-
creandorum liberorum cauſa, & cœ-
libibus pœnas irrogauit, ita vt non
eſſent capaces ſolidi; nec enim paren-
tibus imputari debet, quod fataliter
accidit. vt iiſdem verbis diſertè adno-
tauit *Franciſc. Raguel. in commentar. ad*
deciſione. Iuſtiniani, in notis ſuper l. 3. C.
de poſthum. heredib. inſtituend. vbi in ca-
ſu *d. l. quæret aliquis* hoc ita receptum
eſſe ait odio *legis Papiæ* ex ſententia
æquiore & humaniore, & ita ante i-
ſtum adnotarunt *Gilkenius* in *dict. l. 3.*
num 3. & ſequentib. Petr. Ærod. libro 2.
rerum iudicatarum, tit. 4 cap. 8. Anton.
Fab. I. om. Rational. ad dict. l. non ſunt
liberi.

36 Quæ ſimul cum d. § *mulier* † ab hac
conſideratione venit cõcilianda cum
d. l. quæret aliquis, in qua (addit *Cuia-*
cius ſu. r.) agitur de damno vitando, &
in *d. §. mulier.* & *d. l. non ſun. liberi*, de
lucro captando, quorum ſanè diſ-
par ratio eſt & iuris diuerſa deciſio *l.*
fin. §. ſi verò creditores. C. de iure deli-
berand.

Sed hanc interpretationem & con-
37 ciliationem improbat † *Edmund. Me-*
rillius lib. 1. cap. 33 quia in vtroque lo-
co *Pauli* & *Vlpiani* quæritur, an pro-
ſit partus huiuſmodi ad ius libero-
rum? & inde ſi matri ad ius libero-
rum proſit, profuturum etiam ait ad
legitimam hereditatem ex Senatuſ-
conſulto Tertulliano capiendam, *§.*
poſtea autem. inſtitut. de Senatuſc. Ter-
tull. His ſubaddit, in Senatuſconſul-
to Tertulliano magis agi de damno
vitando quàm in lege Papia: *quia ma-*
ius damnum eſt, ſi non capiat mater ſoli-
dam hereditatem filiorum ex Senatuſcon-
ſulto Tertulliano, quàm ſi ex lege Papia
non poſſet aut dimidiam partem heredi-
tatis habere, aut decimam. Et demum
concludit dicens: *Putarem magis Pau-*
lum aut Vlpianum (vt ſæpè aliàs) in eo diſ-
ſenſiſſe; vterque ſuam habuit rationem,
Paulus monſtra non debere prodeſſe ad
ius liberorum, quia contra formam generis
humani edita liberorum appellatione
cenſeri non debeant: Vlpianus debere pro-
deſſe, quia quod fataliter accidit, dam-
num matri imungere non debeat.

Sed etſi ego de eorum non ſim nu-
mero, † qui in verba *Iuſtiniani*, vel 38
potiùs *Triboniani*, iurarunt, adſeren-
tes, in *l. 2. ibi: Nullo ſeditioſo relicto*, &
in *l. 3. verſ. contrariam autem. C. de ve-*
ter. iure enuclean. nullam in iure reli-
quiſſe antinomiam. A *Merillio* tamen
hoc caſu adinuentam non admitto,
quin potiùs ſolutionem *Cuiacij* & ce-
terorum amplis vlnis amplector cum
ratione differentiæ ab eo tradita. Cui
non obeſt conſideratio *Merillij* in ver-
bis *ſuprà* relatis: fallitur † enim dum 39
putat agi de damno vitando in *dict. l.*
non ſunt liberi. & *dict. §. mulier*: non
aduertens, ex Senatuſconſulti Tertul-
liani indulgentia matribus (aliàs filio-
rum ſucceſſionibus excluſis *lege xij.*
Tabul. vel eius interpretationibus v-
tentium vſu comprobatis) inteſtati
filij hereditatem deferri, ſi ingenua
tres liberos, libertina quattuor ha-
buiſſet, *l. 2. D. ad Senatuſconſult. Tertul-*
lian. Paul. lib. 4. Sentent. d. tit. 9. vbi *Cu-*
iac. & *Balduin. ad leges xij. Tabul. cap.*
28. num. 53. Petrus Gregor. lib. 45. ſyn-
tagmat. iur. cap. 9. num. 5. Hotman. Min-
ſynger.

Digitized by Google

ſynger.Vulteius,D.Pichard.& reliqui ad *tit. inſtitution. de Senatuſconſ. Tertull.* Matres ergo(quibus regulariter ad filiorum legitimam hereditatem aditus non patebat tempore *Iulij Pauli* Auctoris d.*l.non ſunt liberi*) tunc admittebãtur,cùm ius trium liberorum habebant, quo ſolo caſu nouum ius Senatuſconſul.Tertul (plenius indulgens Claudiano temporibus Claudij ſuper hac eadem re lato,vt ſcribit *Suetonius*)eis prouidit: vt inde propriè & verè dixerit doctiſſimus *Cuiacius*,matrem duorum legitimorum filiorum, qui trium numerum monſtroſo complere curat, agere de lucro captando, hoc eſt adquirenda hereditate aliàs ſibi non competente: eam verò quæ monſtroſi editione pœnas legis Papiæ euitare conatur, agere de damno vitando, hoc eſt de conſeruatione ſuarum facultatum, propriæque ſubſtantiæ Fiſco abſque vlla ipſius culpa non deferendæ.

40 Et ab his facilè conciliatur † *Paulus* Iuriſconſultus in *l.ter enixa* 137.*D. de verbor.ſignific.* cum ſeipſo *in libr*.4. *Sententiar. tit.* 9. *§. quæ ſemel.* vt latiùs adnotabimus *infra ea cap*.19. Quod autem *Merillus* obiicit de diuerſis rationibus ab *Vlpiano* & *Paulo* in præcitatis legibus expenſis, nil nos remorari debet videntes, Iuriſconſultos iſtos, non contrarias, ſed diuerſas tantùm rationes, & ſuis deciſionibus aptas perquam dextrè adcommodaſſe.

41 Ex prædictis † ad oſtentorum & monſtrorum dignoſin facilè colliges,quid monſtri,aut oſtenti nomine contineatur, quidque ſub his nominibus non veniat.

42 Et ſanè ab his primo loco † infertur, ſi vera fuiſſent quæ refert *Solinus in Polyſtore, cap*.4. de infante cum dentibus nato, & *Albert.Granz.*& *Auent.lib*.5.*Annal.Baior.* de Vendale vxore Ducis Baruch,biennio prægnante,& infantem gradientem &loquentem edente,& *Speron Speronij* de quadam quæ cùm virgo eſſet, grauida facta eſt(quod à veritate deuium exiſtimo in humanis operibus, ex dicendis in *cap. vlt.*) certè ſimiles partus *monſtroſos* propriè dici non potuiſſe,quidquid in contrarium ſubponat *D.Alberus de iure homin.par.*7.*num.*24. Quamuis inficias ire non poſſimus, has actiones inſolitas eſſe,velut illa reuerſi in vtero infantis eo anno quo Saguntus ab Annibale fuit deleta, de qua *Plinius lib.*7.*c*.3. *Pat.Martinus Delrius diſquiſition.Magicar.tom*.1. *lib* 2.*qu*. 23. vel mares ex feminis facti, de quibus *Plinius* d.*lib*.7.*c*.4. *A.Gel lib*.9. *ap*. 4.*Tiraquell.*latè in *l* 1.*connubial.*à *num*. 99.*Bulenger.* latiùs *de prodigiis. cap*.17. (etſi diſſentiat nouiſſimè *Petr. Garcia in Autcen.diſputat.*37.*cap*.7. *num*.r. 23. *verſ.etiam.*) Aſt omnia iſta, & ſimilia monſtroſa nobis non ſunt, imò nec vlli, ex *Herodoto in Melpomene libr.* 4. *cap*.23.vbi: *Concedamus*(ait de Scythis) *ab ipſo natali homines caluos, ſimus naribus, ingenti mento, & propriam quandam(id eſt ab alijs extraneam) vocem emittentes, adhuc iſti non ſunt excludedi.*

Secundò,à dictis infertur, † varos, ſeu valgos,comperenes,brocchos,diſtortos & ſimiles, de quibus *ſuprà numero* 30. monſtroſos dici non poſſe, quandoquidem omnibus ſuis conſtant membris,quamuis non aptè diſpoſitis: aliàs & Strabones, vel odoris expertes(de quibus *Plinius libr*.7. *cap*.2.) Chelenoſagos, id eſt, qui hirſuto ſunt corpore, facie tamen leni (de quibus *Plinius lib*.6. *cap*.24.) Nomades. Aſachæos & alios(de quibus in *Solino cap*. 43.) Troglodytas (quibus ſtridor non vox, *Plin. lib*.5. *cap*.8. *Mela lib*.1.*Solin.*latiùs *cap*.44.*Ælian.de* 43

animal. lib. 9. cap. 44) Himantopodes (quibus ſerpendo ingredi natura eſt, *Plinius ſupr.*) balbutientes, mutos ſurdos, cæcos, & ſimiles monſtroſos dicere mus, quod nullus vnquam admiſit.

44 Tertiò ab iiſdem fit, vt furioſi, † ſtupidi, fatui, ſtulti, itidémque Saniones, de quibus latè *Bulengerus de Theatro lib. 1. cap. 45.* Bardi Blini, Buccones, Moriones, ſiue Miriones (quos *Varro lib. 5 de ling. Latina* à *moris* rectè, à *monſtris* malè, appellatos eſſe vult) & alij conſimiles vitio animi elaborantes (& ob id ædilitiis actionibus contenti, *l. 4 §. item Pomponius. D. de ædilitio edicto*) non ſint oſtentoſi, vel monſtroſi.

Quinimò Moriones & ceteri eis adſimilantes adeò ab horrenda monſtroſitate longè diſtant, vt eos Anti-

45 qui potiùs habuerint in deliciis, † vt clarè conſtat ex *Seneca & Martiale* variis locis, *Plinio Iuniore libro 9. epiſtola 17. Suetonio & Lampridio*, illicò referendis, *Firmico lib 8. Matheſ.* Et inde γελωτοποιοὶ dicti, id eſt, *riduuli*, vel *riſus ... atores*, Lucian. *in Conuiuio*, è quorum numero ibi delineat quendam deformem ... capite, ὀλίγας ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τρίχας ὀρθὰς ἔχων, *... ca, ... in ... gigantem, vſque in criſtam conformatos* quos ideò *Martialis acuti capitis*, nuncupauit *lib. 6. epigr. 39* dicens:

Hunc verò acuto capite, & auribus longis
Quæ ſic mouentur, vt ſolent aſellorum
Quis Morionis filium neget Cyrthæ?

& *Clemens Alexandrinus in Pedagogo, lib. 3. c. 4.* mulierum faſtidium conqueſtus ita ait: ... τοῖς φέξεις παίζουσαι, ... τέρασι ... καὶ τὸν ... Θεράπων ἀκούσαι γελῶσι. ... ἀλλ' ἐν ἐκείνοις ... *... qui acuto ſunt capite ...* *ludentes, iniucundis illis monſtris delectantur: & quidem Therſitem audientes gaudent & rident. Quin & Therſitas magno pretio comparantes, iam non de viro ſuo. ſed de hiſce qui terræ ſunt pondus ſeſe iactant.* Quæ inſignis Theologi verba lucem præſtant † *Plutarcho in li. de curioſitate*, aienti: *Roma quoſdam fuiſſe monſtrorum conquiſitores, qui venalium formoſitatum odio habentes, forum Monſtrorum frequentarent.* Et *Martialis lib 8 Epigram 13* 46

Morio dictus erat: viginti millibus em,
Redde mihi nummos, Gargali ane: ſapit.

Hinc eſt, vt ab illis *Lampridij in Alex. Seuero (Nanos & Nanas, & Moriones, & Vocales exſoletos, & omnia acroamata & Pantomimos Populo donauit)* diſertiſſimè inferat † *Laurentius Pignorius in lib. de ſeruis*, hæc fuiſſe Heliogabali miniſteria. quæ Imperator Alexander auerſabatur, ad Auguſti fortaſſis æmulationem: *Qui* (vt ait *Suetonius in eius vita, cap. 83.*) *Pumilios atque diſtortos, & omnis generis eiuſdem, vt ludibria naturæ, maliíque ominis abhorrebat.* 47

Ad illationem verò *nu. 44.* propoſitam rediens, noto, eam non † conturbari à præpoſitis *Plutarchi & Clementis* auctoritatibus, in quibus Morionibus, & ſimilibus *monſtri* nomen fuit inditum: id enim latè ſumpto vocabulo dictum fuit; non ſtrictè & propria ſignificatione (quam *ſupr.* tradidimus) accepto. Et in eodem ſenſu accipiendus eſt *Bulenger. d. cap. 45. in princ.* alioquin eius dicta non ſubſiſtunt: ſicuti nec parum apta expenſio *l. non ſunt liberi, D. de ſtatu homin.* 48

Quartò ab eadem fit cauſa, vt Gigantes † & Pumiliones, Nani ſiue Pygmæi ſi qui forſã fuêre) in numero oſtentorum & monſtrorum nõ contineantur: nulla enim in hiſce offenſio 49

naturæ

naturæ peccatũ, errórve datur, quando ſuis (aliàs à Natura deſignatis) conſtant membris ſibi inuicem reſpondentibus, iuxta tradita in propoſito ab [illegible] Τίχνη, num. 85. tit. ἐκ τῆς ἐν μελλεταῖς ἀτεχνίας. Nec enim corporis [illegible] ut exiguitatem vitio monſtri ſubiacere rectè quis dixerit, is in conſequentiam concedat plures [illegible] ter homines monſtri ſpecies poſſe adſignari pro corporis maiori, minorive habitudine. Idque fortiùs vrgebit quemque conſiderantem, *Pumilionum genus in omnibus animalibus eſſe, atque etiam inter volucres*, vt ait *Plinius lib. 11. cap. 49* Quin & inter arbores, vel natura, vel arte: vnde chamæplatanos *coactæ breuitatis* appellat idem *Plin. lib. 12. cap. 2.* Vt ab his inſigni ſanè nota dig[n]us appareat *Alciatus* contrarium adfirmans in *l. quæret aliquis. D. de verbor. ſignif.*

Nec obſtabit, ſi obponas de verbis illis *Numer. cap. 13. Vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere Giganteo:* nam ibi *monſtri* nomen latè ſumitur, id eſt, pro re inſolita, quo ſenſu *Ariſtoteles* geminos monſtr[a] appellauit, vt iam diximus *ſupr.* & ita adcipiendus eſt *Nicephor. lib 10. c[a]p. 3.* qui procerem quemdam, breuem alium ſtatura *monſtra* & *prodigia* nominauit.

Sed obiter, nec ineptè hîc diſquirendum eſt, an hodie, olímve fuerint

50 in rerum natura † Gigantes? & ſimul Pygmæi? Et ſanè Gigantum exiſtentiam (vt ita dicam) clarè comprobare videtur Textus ſacer *Geneſeos cap. 6. Gigantes autem erant ſuper [terram] in t[er]ra*, & *Numer. d. c. 13. Populus, quem aſpeximus, proceræ ſtaturæ eſt, ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere Giganteo, quibus comp[arati] quaſi locuſtæ videbamur* & *Deuteronom. [c]. 2. 3. & 9* [...] *ſiue cap. 14.* & in hiſtoria *Iudith* Gigantum fit mentio: & *Regum 1. cap. 17. Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſthinorum, nomine Goliath de Geth, altitudinis ſex cubitorum & palmi:* & *Deuteronom. cap. 3. Solus quippe Og Rex Baſan reſtiterat de ſtirpe Gigantum. Monſtratur lectus eius ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quattuor latitudinis.* Sed & plura de Gigantibus ſiue hominibus proceræ & ſingularis magnitudinis adduxerunt *Plinius lib. 7. cap 17. Solinus cap. 5. Plutarchus in Sertorio, Nicephor. lib. 12. d. cap. 37. Herodot. lib. 1. Phil[o]ſtr. lib. 1. A. Gel. lib. 3. [c]. 10.* Quin & ſancti Patres *Auguſtinus lib. 3 de Ciuit. Dei. cap. 4* & *lib. 15. cap. 23 Iſidorus lib. 11. Origin.* ſiue *Etymolog. c. 3.* Et plura cumulat *Baptiſta Fulgoſius factorum & dictorum memorabil. lib. 1. cap. 6. tit. de Gigantibus, Angelus Politian. miſcellan. cap. 18. Ioann. Lucidus Samoth. de emendat. tempor. lib. 4. cap. 4* nouiſſimè *Torreblanca de Magia lib. 2 cap. 31.* Vbi hinc inde vagitus demum putat, vel ſaltem ſubponit, Gigantes certo, fixóque modo ante & poſt diluuium procreatos. Quæ fuit ſententia *Flauij Ioſephi antiquitat. Iudaicar. lib. 1. c. 10.* & *lib 5* [...] *2. Iacobi Grynæi ad Euſebium de præparat. Euangel. lib. 9. cap. 4. Scholio 4* & *Conſtantini Manaſſes in Annalibus, pag. 13.*

Hæc autem ego † duplici concluſione à ſanctiſſimo & doctiſſimo, & omni eruditione referto *Auguſtino* elicita *dict. lib. 15. cap. 23* ita compono. 51

Vt prima ſit. antiquioribus temporibus homines proceræ magnitudinis fuiſſe Gigantum nomine denotatos, *Geneſeos dict. cap. 6.* in verbis *ſuprà* relatis. Quorum dictionem illam, *Gigantes*, diſertiſſimè *D. Auguſtinus* ad magnam & inuſitatam corporum molem, & m[o]rum ſimul, animorúmque feroc[i]am & impro[bi]tatem refert. Quo ſenſu idem verbũ interpretantur *Gregor. lib. 7. Moral. cap. 11. Theo-*

do eius quæſt. 48. & *Caſsianus collatione* 8. *cap.* 21. Etſi *Ioſephus lib.* 1. *antiquitat. Iudaic. Gigantes*, interpretatur, *ſuperbos*, homines *crudeles* & *impios*: & in hoc propoſito *Philo in libr. de Gigantibus*, quoſdam TERRÆ eſſe dixit, *voluptatum ſcilicet corporis conquiſitore*, & *venatores, qui ipſis valde delectantur*, & *vndequaque earum vſum ſtudioſe curant*: & *ſum l diſpenſationem inter dimicantes pro eis* (ait enim originale, quod parum aptè Latinum fecit *Sigiſmundus Gelenius*, γῆς μὲν οἱ θηρευτικοὶ τῶν σώματος ἡδονῶν, ἀπόλαυσιν τε καὶ χρῆσιν ἐπιτηδεύοντες αὐτῶν, καὶ πορίσαι τῶν συντεινόντων εἰς ἑκάστην.) quoſdam DEI, id eſt, Sacerdotes & Prophetas, quorum maior eſt dignitas, quàm vt ceterorum hominum cœtui ſeſe immiſceant. Et inde *Symmachum*, *D. Hieronymum*, & *Cyrillum Alexandrinum* pro Gigantibus, *violentos*, adſumpſiſſe notat *Leonardus Coquæus ad d. cap.* 23. *D. Auguſtini, ſcholio vltimo*: vbi priori interpretationi *Doctoris Auguſtini* adhæret circa præfata verba.

Quorum præcedentia illa (*Videntes filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant*: & mox: *Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis, poſtquam enim ingreſsi ſunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, iſti ſunt potentes à ſeculo, viri famoſi*,) multum ſanè torſerunt Antiquorum & Neotericorum Theologorum ingenia varias immiſcentium interpretationes, quibus, & illis præcipuè quæ latè tractat *Gaſpar. Bauhinus de Hermaphrodit. lib.* 1. *cap.* 26. immorari ſuperuacuum duco: maximè attenta veriſſima interpretatione *Ruperti Abbatis libr.* 4. *commentar. in Geneſin, cap.* 12. *Cyrilli*, *Theodoreti*, *Chryſoſtomi*, *Caſsiani* & *D. Thomæ* (quos refert & ſequitur *Coquæus in notis ad d. cap.* 23. *lib.* 15. *de Ciuit. Dei* & demum *Genebrardi lib.* 1. *Chronolog. ſub anno mundi* 1056. vbi aliam *Ioſephi*, *Tertulliani*, *Iuſtini*, *Cypriani*, *Lactantij*, *Seuer. Sulpicij* & *Suidæ* optimè notat. Dum tamen ſimul nobis concedatur *Hieronymi Vecchietti* † *in opere ſuo ma-* 52 *gno de anno primitiuo mundi*, interpretationem (quæ noſtri propoſiti eſt) eiuſdem verbis adducere, & hiſce inſerere, cùm liber ille præ manibus non ſit. Is ergo *lib.* 3. *c.* 2. *ad fin.* ita ait: *Hinc* videntes filij Dei, *homines ſcilicet quantum ad animam, rationis participes, & qui ſecundùm rationem in cunctis operibus ſuis ſe dirigere & moderari debebant* filias hominum, *mulieres ſcilicet quantum ad corpus*, quod eſſent pulchræ, *gratioſæ, & placidæ, & delectabiles, ſenſui & carni minimè repugnantes, ſed ab eorum illecebris ſe voluntariè ſuperari permittentes.* Acceperunt ſibi vxores, *quæcunque fuerint ipſæ, quæ ſibi magis placuiſſent.* Ex omnibus quas elegerant, *abſque ſcilicet aliqua graduum diſtinctione. Hòc enim talia verè nobis innuunt: ſed propter libidinis horrorem, manifeſtiori modo non exprimitur. Adeò vt patres in filiabus ſibi commixti ſint, effrænatè cum illis ad ſe coniungendum irruerent: & filij cupidine matrum incenſi, abominabili luxuria in earum gremium iterum transfunderentur.* Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis: poſtquam enim ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerũt. *Nunc videre oportet, quomodo eſt, quòd ex monſtroſo illo concubitu Gigantes progeniti fuerint.* Sub hæc generationis Gigantum cauſam proſequutus is Auctor ita ait in capite ſequenti: *Ordo vniuerſalis eſt, vt quodlibet indiuiduum, iuxta virtutis proportionem creſcat ſeminis illius, à quo iam ipſum peruenire contigerit. Eiuſdem ſpeciei ſeminum, aliqua magna ſunt plus in ſe virtutis habentia, aliqua parua & minus: ex illis fructus naſcuntur maiores, minores ex iſtis. Experientia ipſa hoc perpetuò nobis demonſtrat*

monſtrat in Perſicis, in Granatis, in Prunis, in Cucumeribus, & in Peponibus, &c. Plantarum ſemina, talia in ſeipſis exiſtunt, qualia ſecundùm tempus caſu exiſtere reperiuntur: nec in maiorem veniunt amplitudinem, niſi cum ſubceſſiua cultura de vice in vicem in alterius rerum generationibus. Animalium ſemina hoc non habent: ſed maioris copia, vel minoris effluere ipſa ſentiuntur, ſecundùm quod maior, vel minor eſt delectatio illa, à qua educta protruduntur. In hoc genere delectatio maior eſt illa, quæ percipitur ex concubitu mulierum illarum, quæ magis amantur. At illæ magis amantur, quarum vltra pulchritudinem maior habetur cognitio; & cognitio maior eſt illa, quæ habetur de mulieribus magis coniunctis. Vnde cùm à Deo prohibiti ſint in contractu matrimonij. & ab Eccleſia gradus cognationis ratio quæ huiuſce rei communiter aſsignatur, tum à Theologis, tum à Canoniſtis alia non eſt præter quàm: Ne amor tam inter homines multiplicetur, ex quo ſcilicet conſequenter accidat, vt penitùs extinguetur poſteà amor diuinus. Delectatio igitur tam vehemens & vltra limites conceſſæ honeſtatis, in viro & in muliere, in agendo & patiendo, ex illo vberiorem effluentiam ſeminalis principij, & caloris generatiui producens, & ſimilem ex iſta concurſum menſtrualis humiditatis nutritiuæ ſubminiſtrans, in cauſa eſt, vt qui inde generatur fœtus grandis ſit, & magnorum membrorum, & compage vndique corporis excedens, ſpiritu plenus & robuſtus, & nimis vltra menſuram ordinariæ conditionis humanæ. Idque totum nobis Scriptura ſignificat in Goliath, qui ab ipſa vocatur, Vir ſpurius: non quòd dicere velit eum non fuiſſe natum ex marito & vxore, cùm tempore illo ancillæ etiam in concubinas tenerentur; vel à publicis editum feminis, cùm pariter iſtud parum ad rem faceret, ſed quòd ſignatè ex ſimili inceſtu verè progenitus fuerit, & tali compoſitus forma. Vnde cùm primùm perfectam attigerit ætatem, indomitus poſtea euaſerit, efferus, inſolens, ſuperbus, immanis, violentus & immitis; & talis omnino qualis ipſe deſcribitur. Et eiuſdē naturæ, cuius huiuſmodi Monſtra, perſpicientes ſe tam longè alios excedere, illóſque in nihilum ducentes, in confidentiam propriæ virtutis elati, omnia quæ in mentem eorum venerint, apertè præſumāt & moliūtur. Et communiter ceteræ multitudini terribiles effecti, etſi nō ſemper quantum ad corpus, quātum ad animā tamen, Dominos & Tyrannos ſe conſtituunt vniuerſis contribulibus ſuis. Et vt tandē concludamus, hæc eadem omnia manifeſtè nobis innuunt poſtrema verba illa: Iſti ſunt potentes à ſeculo, viri famoſi.

A dictis lucem adcipiūt illa notan-
da † D. Auguſt. d. lib. 15. de Ciuit. Dei, c. 53
23. Igitur ſecundum ſcripturas Canonicas Hebræas atque Chriſtianas, multos Gigantes ante diluuium fuiſſe, dubium non eſt, & hos fuiſſe ciues terrigenæ ſocietatis hominū. Dei autem filios, qui ſecundùm carnem de Seth propagati ſunt, in hāc ſocietatem deſerta iuſtitia declinaſſe. Nec mirandum eſt, quòd etiam de ipſis Gigantes naſci potuerunt. Neque enim omnes Gigantes fuerunt, ſed magis multi vtique tunc fuerunt, quàm poſt diluuiū temporibus ceteris. Quos propterea creare placuit Creatori: vt etiam hinc oſtenderetur non ſolùm pulchritudines, verùm etiā magnitudines, & fortitudines corporum nō magnipendendas eſſe ſapienti, qui ſpiritualibus, atque immortalib. longè melioribus, atque firmioribus, & bonorum propriis, nō bonorum malorúmque communibus beatificatur bonis. Quam rem alius Propheta commendans ait: Ibi fuerunt Gigātes illi nominati, qui ab initio fuerunt ſtaturoſi, ſcientes prælium. Non hos elegit Dominus, nec viam ſcientiæ dedit illis: ſed interierunt, quia non habuerunt ſapientiam, perierunt propter inconſiderātiam. Et ad iſta ſanè reducenda ſunt quę de

Digitized by Google

Gigantibus adnotauit *D. Iſidor. libr.* 11. *Origin.* d. *cap* 3. ita vt tantùm concedamus, aliquos homines olim & hodie, & ſemper magnæ molis & ſtaturæ proceres fuiſſe ab aliis conſimilis, diſſimiliſve magnitudinis hominibus procreatos, *Socin. c.* 5. *Auguſtin. ſupr.* & ibi *Leonard. Coquæus* (quin & ab eadem matre, vt ab *Eſdræ lib.* 4. *c.* 5. notat *Hieronym. Magius lib.* 2. *miſcell. c.* 4.) non à terra, vt fabulæ ferunt, nec à Dæmonibus incubis & ſubcubis, vt malè confingit *Valleſ. de ſac. Philoſoph. c.* 8. *ad fin.* quem meritò refellit *Torreblanca lib.* 2. *de Magia, cap.* 31. *num.* 20. Nec *Valleſ.* ſententię fauet *Ioſeph. lib.* 1. *antiquit. Iudaic. cap.* 5. vt malè putauit *Magius ſuprà.*

54 Et ſanè ſi antiqua tempora † reſpicias hoc extra irrefragibilem fidem ſacri Textus d. *c.* 6. *Geneſeos.* & *Numer.* d. *cap.* 13. clarè comprobabis ex *Plinio* ita in propoſito diſertè loquente *lib.* 7. dict. *cap.* 16. *In plenum autem cuncto mortalium generi minorem indies fieri* menſuram *propemodum obſeruatur, raróſque patribus proceriores conſumente vbertate ſeminum exuſtione, in cuius vices nunc vergat æuum* : & ſubinde : *Vates ille Homerus non ceſſauit minora corpora mortalium, quàm priſca conqueri:* à quo *Solin.* illa *capitu* 5 plura alia deſumpſit : *Quis enim æuo iſto non minor parentibus ſuis naſcitur, &c.* *A. Gell. lib* 3. dict. *cap.* 10. Quo reſpexit *Iuuenalis ſatyra* 15.

Nam genus hoc viuo iam deſcribebat Homero,
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.

Lucretius *lib.* 2.

Iámque adeò effœta eſt ætas, effœtáque tellus
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
Secla, dedítque ferarum ingentia corpora partu.

Virgil. 1. *Georg.*

Grandiáque effoſſis mirabitur oſſa ſepulchris.

Et is ipſe alibi:

Vix illum lecti, vix ſex ceruice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Et ab his Noahum Gigantem appellat *Genebrard.* ex *Beroſo libr.* 1. *Chronol. paulò poſt princ.*

Sed & feraciores † prouinciæ olim 55
& hodie proceriores producunt homines, vt clarè probatur d. *c.* 13. *Nume.* & ſubponit *Tertul. in libr. de reſurrect. carn. c.* 42 Idémque adcidit in regionibus frigidis, veluti Germania, *Tacit. lib.* 4. *hiſt. in princ.* & *lib. de morib. Germ. poſt princ.* *Veget. li.* 1. *de re milit. c.* 1. *Quid aduerſus Germanorum proceritatem breuitas* Romanorum *potuiſſet audere?* vbi plura *Stuuechius:* *Manil. li.* 4. *Aſtronomic.*

Flaua per ingentes ſurgit Germania partus.

Idem *ead. lib.*

Et ſtupefacta ſuos inter Germania partus.

D. Iſidor. lib. 9. *Etymolog. c.* 2. *Germanicæ gentes dictæ, quòd ſint immania corpora.* *Bonauentur* (de aliis regionibus Polo proximioribus poſt *Hippocratem* & *Ariſtotelem* loquutus) *lib.* 4. *de octomeſtri partu, cap.* 27. & 28. Vbi rationem reddens ita ait: *In frigidiſſimo tractu à frigoris vi hominis calor non ſuperatur, dum pellitur ad interiora, ſed potiùs coaceruatus & collectus redditur potentior, proindéque humori, qui & plurimus, & proprio calore, quem admixtum habet, non deſtituitus, eo loco in corporibus redundat adiunctus, proceritati illorum mire conducit.*

Et fortè an hoc in cauſa eſt, vt in pluribus Europę plagis homines proceriores ſint, in aliis breuiores, vt teſtatur *Hippocrates in libel. de aëre, aquis & locis:* vt iſtos ad terras calidiores & Auſtrinas, illos ad frigidiores & Septentrio-

Digitized by Google

tentrionales referamus. Id quod in Hiſpania omnium Europæ regionum prima aliter ſe habet, quandoquidem eius locis etiam calidioribus homines inſolita magnitudine inſignes paſſim viſantur; & certè vidimus hoc æuo iuuenem natione Valentinum in familia excellentis Ducis de Alba altiorem vniuerſo populo ab humero & ſurſum, ac alter Rex Saul, de quo 1. *Regum cap.10. verſ.3.* Et conferunt adducta à *Torreblanca* d. *cap.31. nu.13.* ſimul cum traditis per nos in *capite ſequenti, num.24.* A quibus huius rei rationem quilibet facilè deducet.

Sed ad inſólitos magnitudine partus (à quibus noſtra non immeritò commendantes, paululũ receſſimus) redeuntes, demum ſubnotamus, procerioris ſtaturæ homines fieri inſuper poſſe arte Dæmonum ſeligentium plurimum ſeminis craſſiſſimi, calidiſſimi, ſpiritibus adfluentis, & ſeri expertis, vt poſt *Valleſium* notauit *Martinus Delrius lib.2. diſquiſitionum Magic. cap.16. ad finem.*

Sit ſecunda concluſio (à *Diuo Auguſtino, ſuprà* citato) de Gigantibus plura Antiquitatem † confixiſſe: quorum præcipuum fuit, ab hominibus non fuiſſe procreatos: indeque nomẽ accepiſſe tanquam terræ filij. Gigas enim interpretatur γηγενής, id eſt, terrigena, *Diuus Iſidorus* d. *ca.3. Genebrard. in Pſalm.87. Ang. Politian. miſcellan.* d. *cap.18.* Quæ denominatio melior eſt ea, quam tradit *Philaſtrius* Epiſcopus Brixienſis antiquiſſimus Doctor in *lib. de hæreſibus, tit. de Gigantibus* tempore Noë. Eos enim è terra, cæliq; ue ſanguine natos fabulabãtur Antiqui, *Heſiodus in Theogenia. Sed & Homerus lib.2. Odyſ.* Gigantes Neptuni & Iphimedææ filios exiſtimauit, qui Oſſam & Olympum montes Pelio imponere ſunt conati, vt in cælum aſcenderent expugnaturi Iouem, ceteroſque Deos. Quibus audacia iſta metum adeò inſtantem & imminentem iniecit, vt omnes in Ægyptum formis mutatis aufugerint, *Ouid. lib.5. Metam.* Sed & alij melioris fidei bellum initum inter Deos & Gigantes ſimularunt, *Iſocrates in Helena laudatione, Cicero lib.1. de natura Deorum: Dij cum Titanis, & cum Gigantibus bellum geſſerunt: & de Aruſpicum reſponſis: Gigantes illi, quos Poetæ ferunt bellum Diis immortalibus intuliſſe. Plinius lib.36. cap.5. Manilius lib.1. Aſtronomicorum.* Sed & alia plura conſimilia adnotauit *Natalis Comes Mythologiæ lib.6. cap.21.*

Quæ omnia mirè complectitur *Philaſtrius* d. *titul. de Gigantibus*, vbi *ex Apollonio* ita ait: *Ego Gigantes fuiſſe dico, multiſque locis diruptis tumulis, eiuſmodi opera oſtendi, non tamen (vt fertur) cum Diis pugnaſſe credo, ſed forſan Deorum ædes, ac templa violaſſe:* & idem ferè inuenies in *Solino.* Sed omnium diſertiſſimè Gigantum fabulas refellũt *D. Auguſtinus lib.15. de Ciuit. Dei,* d. *ca.23. Philaſtrius de hæreſibus, tit. de nomin. linguæ, Euſebius lib.5. de præparat. Euangelica, cap.4.* & ante iſtos *Philo in lib. de Gigantibus,* & iterum, *in lib. de confuſione linguarum:* qui omnes enarrationis iſtius fabuloſæ cauſas ſimul adferũnt, & patrim agnouit *Cicero de ſenectute,* dum ait: *Nam quid eſt aliud Gigantum more bellare cum Diis, niſi naturæ repugnare?* *Pontanus* diſertè *lib.5. de obedientia, cap.3.* *Quòd ſi qui vnquam (ait) Gigantes fuerunt, ij mihi fuiſſe videntur, qui legibus rebellantes Reſpublicas occupare conati ſunt, hi Cyclopes, ac Laſtrygones, &c.* Id quod bellè decantauit *Alchimus Auitus de diluuio mundi, lib.4. cap.4.* dicens:

Tempore quin etiam peccatrix terra ſub ipſo
Nutribat ſanos immania monſtra Gigantes.

Nec tamen effari ſolitum, quo ſemine cretos,
Communi cunctis ortum de matre ferebant:
Qui genus, vnde patres, prohibent arcana fateri.
Si ſpeciem quæras humani corporis illis,
Plus vitij quam formæ fuit: ſic linea membris
Conueniens, hominum monſtrabat, diſſona molem.
Quapropter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum maßis informibus auxit:
Et portentoſis deſcripſit corpora membris:
Pube tenus quum forma viri, quum corporis ima
Supplerent vaſti mixto pro crure dracones,
Artus ſemihominum patulis qui faucibus, imò
Integros, viuóſque homines crudo ore vorarent.
Tunc etiam aiebant diro terrore tonanti
Blaſphemis cælo conuicia mittere plantis.
His ſimiles mendax Phlegræi fabula belli.
Excuſas finxit, iecisſe per aëra rupes:
Pro telis, ſpatioſa manus, quas turbine mentis
Sparſerit, & mißis cælum quaſſauerit aruis.
Hæc ſunt priſcorum, quæ de terrore Gigantum
Carmine mentito Graij cecinere Poetæ:
Qui cælum aduerſus prauis contendere factis
Inſtiterint, nec iam mißis confligere telis,
Quum poſſint, diris agitarint prælia votis.
Montibus impoſitos, nec enim fas credere montes,
Hoc tamen & deinceps illos tentaſſe putabo,
Qui coctos lateres, lentóque bitumine iunctos
In ſublime rati manibus ſic poſſe ſuperbis
Suſtolli, & celſas in ſydera ſurgere mōles:
Quum fureret mortale genus, caſſóque labore
Irrita conſcenſis commenta inferret in altum
Nubibus, & refugum ſequeretur machina cælum,
Non prius abſiſtens, ſubitas diſcordia linguas
Quam daret: & varius confunderet omnia ſermo,
Hinc ſparſum fœdus diuiſa lege loquēdi;
Quod ſcelerum aſſenſu turbata ſuperbia rupit.
Sic interruptæ perierunt culmina maſſæ
Effectúque carens ceſſauit in æthere turris.
Hæc poſt diluuium: nam quantas tempore priſco
Preſſa gigateas tellus produxerit arces,
Atque laceßitis contemptum immiſerit aſtris,
Abſtergēte Deo dira eluuione docemur.

Homines ergo quantumuis proceræ ſtaturæ omni æuo procreati mōſtroſi, aut oſtentoſi nobis dici † non 577
poſſunt, vt ſentit *Ioan. Lucidus de emendat. temp. lib. 1.* d. c. 4. non malè adſtruens Adamum protoplaſtum proceræ ſtaturæ fuiſſe: & expreſsè firmat *Torreblanca* d. *lib. 2. c. 31. n. 18.* Vbi peſſimè pro iſta ſententia expendit illa verba d. *l. non ſunt liberi, D. de ſtat. hom. Partus autem, qui membrorum humanorum officia ampliauit, aliquatenus videtur effectus, & ideò inter liberos connumerabitur.* Longè enim differt membrorum humanorum ampliationis mentio, de qua ibi, ab ea quam is Auctor ſubponit, vt vidimus *ſuprà num. 17.*

Quòd ſi Gigantes ea conſtarent forma,

forma, quam confiugebat *Alchimus*
58 *ſupr.* & † *Ouid. lib. 5. Faſt.* proculdubio
inter monſtra eſſent connumerandi;
ait enim:

Terra feros partus, immania monſtra, Gigantes
Edidit, auſuros in Iouis ire domum.
Mille manus eis dedit, & pro cruribus angues, &c.

Manilius *lib. 5. Aſtronomic.*

Anguipedem alatis humeris Typhona furentem,

Et anteà *lib. 1.*

——— Et nupta matre creatos
Diſcordes vultu, permixtáque corpora partus.

Et ego idem dicerem, & quo caſu membris eſſent diſparibus, vt puta cùm capiti giganteo ineſſent, brachia, & pedes ceteris hominibus conſimiles, iuxta dicenda cum *Andrea Laurentio infr. n. 89.*

Demum iſta concludo cum *Seneca epiſt. 58.* ita dicente: *Et hæc autem quæ non ſunt, rerum natura complectitur: quæ animo ſubcurrunt tanquam Centauri, Gigantes, & quidquid aliud falſa cogitatione formatum, habere aliquam imaginem cœpit, quamuis non habeat ſubſtantiam.*

Ad Pygmæos ſubinde deuenientes
ſanè pro eorum itidem exiſtentia ſta-
59 re videtur † *cap. 27. Ezechielis, verſu*
11. Sed &. Pygmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras ſuas ſuſpenderunt in muris tuis per gyrum: & ſanè *Ariſtoteles* eos admiſit *lib. 8. de hiſtoria animaliũ, c. 2. Plinius lib. 10. c. 23. Pomponius Mela de Orbis ſitu, lib. 3.* Nec diſſentit *Athenæus in Dipnoſoph. lib. 9.* Quinimò nec nouiſſimè *Biſciola lib. 4. horarum ſubſeciuarum, c. 1. tom. 2.*

Aſt hiſce nihiloſeciùs tenendum eſt, quæ de Pygmæis cubitalibus ab *Homero* & *Ariſtotele* comminiſcitur *Plinius lib. 2. c. 30. & lib. 7. c. 2. & lib. 10. c. 23. Strabo lib. 15. Geographiæ, A. Gellius lib. 9. Noctium Atticarum, cap. 4.* cum aliis, mera figmenta eſſe: idq; ie præcitatos Auctores agnouiſſe, dum nihil certi adſerunt, ſed aliorum referunt dicta, ac *Diuus Auguſtinus lib. 16. de Ciuitate Dei, cap. 8. Diuus Iſidorus lib. 11. Originum, d. c. 3.* Et ita ſecurè affirmat *Leonard. Coqueus in notis ad* d. *cap. 8. Auguſt. ſcholio* 1.

Adeò autem horum fabula increuit, † vt eos *Plinius* (ab aliis d. *lib. 7. c.* 60
2.) Spithamæos appellauerit, quia ternas ſpithamas longitudine non excederent, hoc eſt, 29. polluces (nimirum duos pedes & quinque polluces, vt interpretatur *Delecampius* ibidem, & aliter atque aliter *Biſciola* dict. *cap. 1. Pierius Valerianus Hieroglyphic. lib. 36.*) Et *Iuuenalis* eos ſola vnius pedis altitudine conſtituerit, vt à Gruibus (quibus cum fabuloſa erat concertatio in *Homero* & aliis, maximè in *Statio lib. 1. ſyluarum ad finem*) per aëra (vt *Poeta* ille confixit) ferri facilè poſſent, cùm ait *ſatyra 13.*

Ad ſubitas Thracum volucres, nubémque ſonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis,
Mox impar hoſti, raptúſque per aera curuis
Vnguibus à ſæua fertur Grue: ſi videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiere: ſed illic
Quanquam eadem aſſiduè ſpectentur prælia, ridet,
Nemo, vbi tota cohors pede non eſt altior vno.

Et ſanè hùc adludit *Ouidius li. 6. Metamorphoſ.* dicens:

---- Hanc Iuno iuſſit certamine victam
Eſſe Gruem, populíſque ſuis indicere bellum.

Vt inde valdè irridendus ſit *Plinius*, qui inter alia fabuloſa ab aliis tradita, & ſcriptis ſuis interſerta refert *in lib.*

10. *natur. hiſtor.* d.c.23. Pygmæam gentem abſceſſu Gruum cum his dimicantium inducias habere conſueuiſſe.

61 Et ne dictis obſtet dictum † *caput 27. Ezechielis.* Reſponde cum *Biſciola* (à *D. Hieronymo*) *lib.4. horarum ſubſeciuarum*, d. *cap.1.* Pygmæos ibi pro debellatoribus adſumi, ἀπὸ τῆς πυγμῆς, id eſt, *ab ipſa pugna.*

Cùm autem iſta adſtruimus, ſimul concedimus cum *Gaſparo Bauhino* pluribus mirandis exemplis iſta illuſtrante, *lib.1. de Hermaphr. cap.8.* Pumiliones & Nanos (quos paſſim videmus) omni exſtitiſſe tempore, eoſque inſuper notamus mente ſimul ac corpore deficere (vt ait *Ariſtoteles ſupra*) *propterea quòd pondus partis ſuperioris (quæ in pumilionibus magna eſt) tardiorem reddit mentem, ſenſumq; communem:* & inde *Nicephorus lib.12. Eccleſiaſt. hiſtor.* dict. *cap.37. ad finem*, de quodam pumilione παραπλάσιο πέρδικι, *coæquali perdici*, tanquam mirandum ait: *Porro quod mirabile dictu eſt, prudentia ei inerat qualis homini formoſo competit, quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademiſſet. Vox à Muſis non abhorrebat. Sermo mentis generoſitatem exſpectandam exhibebat.*

Adhæc arte Dæmonum, & maleficio pumiliones & nanos produci rectè & diſertè probat *Martinus Delrius lib. 2. diſquiſitionum Magic. qu.15.* At nemo dicet, iſtos & conſimiles monſtri nomine contineri, ex iam dictis & plenè comprobatis.

Quòd ſi Pygmæorum delineationem ab *Strabone* enarratam (& ſimul repulſam) admittere fas eſſet,
62 eos certè † monſtris adnumerare debebamus, ait enim (ex *Oroſcerno* d. *lib.15.* eos naſo carere, & duo tantùm ſpiramenta ſupra os habere: quod planè monſtriferum eſt. Sed his & ſimilibus fabulis prætermiſſis, alia huius propoſiti iam perſequi oportebit.

Vnde quinto loco à vera monſtri, & oſtenti conſtitutione deduco πολυτοκίαν, id eſt, multiplicem partum, ſub monſtri nomine † ab hac 63
ſola cauſa non venire. Nec enim in definitione, aut diuiſionibus oſtenti & monſtri contineri quis rectè dixerit. Vnde eſt, vt multiplex partus, etiam vltra quinos, dum tamen ſinguli ſuis ſoliis conſtent partibus & membris quantumuis minuſculis naturalis ſit, vel abortiuus, non verò monſtroſus. Et faciunt quæ in propoſito tradémus *infrà in cap. 18.* ex *numer. 15.* Non tamen negamus largo modo multiplicem partum (vt qui inſolitus) monſtrum appellari: quin & geminos hoc nomine (latè ſumpto) cohoneſtaſſe *Ariſtotelem* iam adnotauimus in *cap. 1. num. 53.* Et ab hoc capite eunuchum iterum atque iterum monſtrum appellauit *Terentius in Eunucho actu 4. ſce. 3. & 4.* vbi *Donatus* notat. Sed & hoc ſenſu *Solinus* hanc fœcunditatem *monſtroſam* appellauit *in cap. 3.* Quo fit, vt ſuſtineri non poſſit *Peramatus*, qui *in libro de hominis procreatione, cap.18.* trium, aut plurium partum impoſſibilem eſſe, aut monſtroſum adſeuerauit.

Et ab iiſdem etiam fit, vt partus † 64
abortiuus re vera non ſit monſtroſus (etſi Philoſophi & Medici his nominibus promiſcuè vtantur) vt optimè notauit *Bonauentura in lib. 9. de octomeſtri partu, cap. 9. & 11.* & faciunt tradita à *Patre Martino Delrio diſquiſitionum Magicarum tomo 1. lib.1. cap.15. quæſtione 1. ſectione 2. verſiculo verùm hic*, & à nobis in propoſito latè notata in *præcedenti capite.* Ex quibus omnibus meritò notandus venit ipſe idem *Bonauentura*, qui partum aptè *lib.7. c.27.* ſemeſtres monſtroſos appellat: & ineptiùs quidem ſi aduertas iuxta tradita *ſuprà in cap.9.* natu-

naturales & vitales eſſe poſſe. Et idem dicendum eſt de partu ſuperfœtato, quidquid in contrarium adſeruerit *Ioannes Schenkius lib. 4. obſeruationum, titulo de ſuperfœtatione, obſeruatione vltima.*

Ex contrariò à ſupra dictis cauſis ſexto loco fit, vt monſtri, ſeu oſtenti
65 nomine comprehendantur † ſex digitos vna manu habentes, & quilibet alij membrorum humanorum officia ampliantes, vel diminuentes, veluti duplicatos habentes dentes, vel vnū oculum, aut brachium à Natura habentes, iuxta tradita *ſupra num. 17. & 30.* iunctis his quæ latè adnotauit in propoſito *Bauhinus de Hermaphroditis lib. 1. cap. 8.* (ſimul cum fabulis centimani Triphæi, & alterius Gygis, & Geryone tricorpori, & aliis) A quibus clarè venit impugnandus *Alciatus*, qui in *l. quæret aliquis, ad fin. D. de verb. ſignificat.* contrarium adſeruit. Et ab iiſdem fit, vt monſtroſis adnumeremus eos, qui continui oſſis (vice dentium) firmantur ſoliditate (de quibus apud *Solinum* dict. *cap. 4.*) & qui concretis oſſibus nati ſunt, quorum mentio eſt in eodem *Solino ſupra.*

Septimò, ex prædictis conſequi-
66 mur, Hermaphroditum † ſiue Ἀνδρόγυνον, qui vtroque ſexu à natura donatus eſt, *Auicenna lib. 3. Fen. 20. tract. 2. cap. 43. Artemidor. lib. 1. Oneirocriticor.* (vbi eum Hyænæ ſimilem ait) propriè mõſtrum eſſe, ex proximè dictis: quidquid dixerit *Petr. Aerodius lib. 2. rerum iudicatarum, tit. 5. cap. 7. Ricardus Vitus ad leges Decemuirales, n. 90. fol. 211. & 212. Petrus Franciſcus Linglois in quinquaginta deciſiones Imperatoris Iuſtiniani, deciſ. 28. quæſt. 2. in fin.* Eſt enim peccatum in ſexu, vt ex Medicis, maximè ab *Andrea Laurentio*, adnotauimus *ſupra.* Et in ſpecie ita firmat *D. Auguſtinus lib. 16. de Ciuitate Dei, cap. 8. in principio*, iuncto verſ. *Androgyni.* Et poſt Epiſcopum Maiolum *Bauhinus de Hermaphroditis, lib. 1. cap. 34.* Nec enim ferenda eſt hæreſis orta ſub *Innocentio III.* quæ, vt atteſtatur *Martinus Polonus in eius vita*, adſeuerabat, ſexus ante peccatum primi Parentis non fuiſſe diuiſos, retorquentes illa *Geneſeos cap. 1. Maſculum & feminam creauit eos:* nam vt à *Diuo Auguſtino* notant *Maiolus & Bauhinus ſupra* poſt Cardinalem *Hugonem* inſignem Dominicanum, & alios ſuper dicto *cap. 1. Geneſeos*, eius præcitata verba diſtributiuè ſunt adcipienda, & ideò pluralis numerus continuò ſubiicitur: quaſi diceret *Moſes*, Deus plaſmauit non ſolùm vnum, verùm duos homines, & in duplici, diuerſóve ſexu, quare maſculum & feminam creauit eos. Exterminentur ergo iſta deliria, & conſimilia exiſtimantium, Adamum Androgynum fuiſſe, vt qui non multum deuient à fabuloſo antiquo errore *Protagoræ* apud *Platonem* fabulantis & adſerentis, hominem à natura fuiſſe factum Androgynum, & antica parte virum, poſtica feminam: & diuiſum poſteà à Prometheo, quia opifici commodius viſum eſt, vt deiunctæ partes vmbone vnirentur.

Dictis addimus (ad interpretationem *l. quæritur, D. de ſtatu hominum*, & *l. ſed etſi quæſitum 6. §. Hermaphroditus, D. de liberis & poſthumis*, *l. repetundarum 15. D. de teſtibus* in quibus de Hermaphroditis agitur) Hermaphro-
ditorum † quadruplicem eſſe diffe- 67
rentiam, vt præ ceteris diſertiſſimè adnotauit *Ambroſius Paræus lib. 24. cap. 4.* Prima eſt Hermaphroditi maſculi, qui virilem ſexum perfectum & potentem habet, in perineo autem exciſſam tantùm in vuluæ formam rimam, minimè tamen peruiam, vt à qua nihil nec vrinæ, nec ſeminalis

humoris procedat, & hic dubio procul inter viros connumerandus eſt, dicta *l. quæritur*, cum ſimilibus, *Baldus conſilio 237. in fine, lib. 3.* Secunda ſpecies eſt Hermaphroditi feminæ, quæ præter vuluam naturaliter conſtituram, & ſeminali, menſtruóque fluxu manantem, ſuprà ad os pectinis membri virilis carneam, & cutaceam quandam ſimilitudinem habet arrectionis, & profuſionis ſeminis imponentem, ſcroto & reſtibus carentem: & hæc abſque vllo dubio inter feminas adnumerabitur, dicta *l. quæritur*, cum aliis, *Baldus* dicto *conſilio 237.* Tertia eorum eſt, qui etſi vtriuſque ſexus expreſſam habeant imaginem, vna tamen aduerſo ſitu poſita, inefficax ad generationem, & ſeminis profuſionem, minctionémve inuenitur: quo caſu maximè locum habet deciſio *textus* in dicta *l. quæritur D. de ſtatu homin.* cum ſimilibus. Quarta demum eorum eſt, qui vtroque ſexu valent, mariſque, & feminæ munera potenter obeunt, quòd vtraque genitalia omnibus numeris (ad generationem neceſſariis) completa & perfecta habent: imò & mammam dextram mari, ſiniſtram feminæ ſimilem.

In hos ſeuera admodum lege anti-
68 quitus cautum †erat (vt notat *Pier. Valerianus*, poſt alios, *Hieroglyph. lib. 18.*) vt quem malint ſexum eligant, altero ſi abutantur capitali pœna puniendos. In lege verò Catholica tale quid patrantes reatus æterni pœnam incurrent, *Pater Sanchez de matrimon. lib. 7. diſputat. 106. Gutierrez in eod. tract. quæſt. 119.* Qui optimè tractant Hermaphroditi cauſam, quod attinet ad matrimonia contrahenda, & alia officia, muneráve obeunda: & inſuper *Bauhinus lib. 1. de Hermaphrodit. cap. 40.* & nouiſſimè *Baſil. Legionenſ. lib. 7. de matrimon. cap. 65. num. 8.* Vbi aptè dubitat & reſoluit, quid tenendum in Hermaphrodito viduo, qui nubere vult alteri vt femina? Id quod antea deciderat additio *Gloſſæ* è margine in dict. *l. repetundarum, D. de teſtib.*

Demum vt vno velut verbo rem abſoluam à prędicta diſtinctione *Ambroſ. Paræi* iuncta doctrina Iuriſconſultorum in d. *l. quæritur*, d. *l. ſed eſt quæſitum, § ei.* & d. *l. repetundarum*, veram, firmamque recipiunt reſolutionem omnes de Hermaphroditis quæſtiones diſcuſſæ a Doctoribus, maximè à *Baldo* in d. *l. quæritur*. Is enim in quo virilis præualent admitti certè debebit (iuxta *ſupr.* tradita) ad res & officia viris tantùm conceſſa, vt optimè notat *Gloſſa* in d. *l. quæritur*, ab omnibus recepta. Adde idem dicendum de eo Androgyno, qui cùm dubij eſſet ſexus, & in vtroque potentis virilem elegit, ex notatis à *Gloſſa* verbo *ad teſtimonium* in *cap. ſi teſtes omnes 4. q. 2.* & iam dictis ſimul *ſuprà*.

Et ab hiſdem ſanè clarè elicitur, an Hermaphroditus poſſit eſſe teſtis in teſtamento? Quod Hermaphrodito in quo virilis ſexus incaleſcit, apertè concedit *Conſultus* in d. *l. repetundarum*, & *Gratianus* in d. *cap. ſi teſtes omnes, §. Hermaphrodit. Gloſ. in §. teſtes autem*, verbo, *nec mulier, inſtitut. de teſtam.* & *Bauhinus* his non expenſis, & ſiccè admodum (vt cui Iura Ciuilia & Canonica ignota) d. *lib. 1. cap. 40.*

Et an poſſit eſſe Rector Vniuerſitatis, Iudex, Arbiter, Aduocatus? In quo tenendum eſt contra *Bauhinum*, & ab eo relatos *ſupr.* Et maximè in his quæ contra iſtos Hermaphroditos qualitate virili incaleſcentes reſoluit ex mente aliorum in cauſa beneficiaria. In quæ omnia nouè & verè ſtat *P. Vincentius Fillintius de ſtatu Clericorum, tract. 41. de benefic. Eccleſiaſtic. cap. 5. num. 3.* Qui *num. 11.* vt hæc obiter dicam

cam, agit de corpore vitiatis beneficiorum incapacibus, quod ab ſcriptione noſtra non parum enodatur. Etenim ratio, qua mouetur *Bauhinus*, ſubponens Hermaphroditos eſſe infames, deuia omnino eſt à Iure: nec *tex. in c. infames 3. q. 7.* quem in id expendit, tale quid probat. Quidquòd *Bauhinus* in hiſce ſui ipſius eſt oblitus, & eorum quæ de Androgyno teſte in teſtamentum legitimè ſuo caſu adhibendo paulò anteà reſoluerat. Omitto alia in Iure ab eius regulis deuia ab iſto tractata, & alia à fide aliena, vel conficta: vti lex Conſtantini in Androgynos, cuius teſtem vocat *Euſebium*, ſiniſtrè quidem.

Et an ſubcedat in feudo? Id quod iuxta *ſupra* dicta præceteris magiſtraliter (vt aiunt) reſoluit *Bald. in conſ. 237. per tot. lib. 3.* & in *l. quoties, D. de ſuis & legitim. hæredib.* cum aliis latè adductis à *Bauhino ſupr.* dum tamen eius vitioſas allegationes emendes. Vt ita omnia iſta tu Hiſpanus ad ſubceſſiones primogeniorum ex eorum inſtitutione, ſeu fundatione deferendas tantùm agnatis maſculis, ſeu maſculis quibuſque aptè adcommodes.

Ab his tamen non diſcedã, ni priùs adnotauerim, antiquitatem Herma-
69 phroditos magno velùt odio † proſequutã, vt colligitur ex *Liuio decade 1. lib. 3.* ita dicente: *Ante omnia abominati ſemimares iuſſique in mare extemplo reportari, ſicut proximè, C. Claudio M. Liuio* Coss. *deportatus eſt, &c.* & *4. decade lib. 7. Plinio lib. 7. cap. 3. A. Gellio lib. 9. c. 4. Iulio Obſequente* (quem ſolùm recognouit *Iacobus Durantius lib. 1. variar. cap. 3.*) *in lib. de prodigiis, c. 20.* vbi ita ait: *Luna Androgynus natus præcepto Aruſpicũ in mare deportatus*: quod repetit *cap. 32. & 34.* At poſteà deinit id prodigio adſcribi, quinimò in deliciis haberi cœpit, vt agnouit *Plin. d. cap. 3.* à quo *Rhenanus lib. 7. cap. 3. de prodig. partubus*: *Gignuntur* (inquit) *& vtriuſque ſexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, & in prodigiis habitos, nunc in deliciis*: & colligitur ex *Luciano to. 1. in dialogo Apollinis & Bacchi*, & in alio *Mercurij & Apollinis*, & *to. 2. in dialogo Muſcæ Encomium*, & *dialogo Clonarium & Leænæ*, quę (& pleraque alia inſignia à *Pierio Valeriano de Hermaphroditis lib. 18. Hieroglyphic.* adnotata) valdè miror *Bulengerum* (virum in omnigena lectione inſignem) prætermiſſe *in lib. de prodig. cap. 17. tit. de Adrogynis, & monſtris*, & multò magis *Bauhinum lib. 1. de Hermaphrodit. cap. 37.* vbi iſta tractat.

Sed præ ceteris mirandus eſt *Clemens Alexandrinus*, qui *in Pædagog. lib. 2. c. 10. paulo poſt princ.* ſecurè adſerit, Hermaphroditos nunquam in rerum inuentos natura, & merè figmenta eſſe, quæ de his ediſeruntur: in quo longè à vero & frequentibus rerum euentibus deuiauit. Etenim *Bauhinus lib. 1. c. 37. in fi.* (ſubponens, *Clemẽtẽ Alexan.* Hermaphroditos inconfeſſo fuiſſe *lib. 3. de Pædagogo c. ...*) deceptus fuit. ibi enim *Clemens* (inuectus in eos, qui formas maximè colũt) ita ait: *Quid de his dixerit quiſpiam, qui tanquam Metocoſpus ex figura diuinat, cùm eos viderit adulteros Androgynos atque effeminatos vtriq; Veneri deditos, pilus infeſtos, glabros florẽ virilem abhorrentes, comas autẽ non ſecùs ac mulieres ornãtes*: & mox: *Pilos tingere, & canos vngere, ac coloribus oblinire, quibus perditi Androgyni, effeminatique homines vtuntur*: vocitat enim *Androgynos* his locis comptos, cultos forma, effeminatos, & vtrique, ab his, Veneri deditos, quos ibîdem *ἀγυνεῖς degeneres* indigetauit: ac fecerat in *d. cap. 20. lib. 2.* Vbi Hermaphroditorum memoriam, ſeu naturam (cõfictam ac putabat) exterminare curauit, & Hiænam (quam cum aliis ani-

malibus Hermaphroditis adnumerat *Bauhinus*, poſt alios, *lib.2.cap.1.& ſeqq. vſque ad* 17.) ab eorum claſſe ablegare tentat.

Inſuper *Galenus*, naturæ humanæ, eiuſque partium diligens diſquiſitor, de Hermaphroditorum natura dubitauit *lib.2.de ſemine, cap.3.* imò ibîdem apertè negat adeò maris & feminæ diuulſa membra eſſe poſſe, vt alia in maris, alia in feminæ ſemine poſſint continêri.

Qui verò Hermaphroditorum cauſas Naturales & Mathematicas agnoſcere cupit, perlegat *Bauhinum* (plura felicius, quàm noſtra, congerentem & proſequentem) *lib.1. de Hermaphrodit. cap.30. & 31.* licèt nullam ex relatis cauſis eligat, & in adductam ab *Auicenna ſupr.* relato tantùm incliner. Id quod ex profeſſo iſta tractantibus latum diuagandi campum ſubminiſtrat. Nos autem ea latiùs perſequi nec adſtringimur, nec in voto habemus.

Octauò principaliter infertur Cẽtauros, Hippocentauros, Onocentau-
70 ros, Satyros, Faunos, & ſimiles † inter monſtra eſſe commemorandos, vt qui multis ſuorum corporum membris ab humanis longè diſtent.

Sed eadem de hiſce, quæ de Gigan-
71 tibus eſt dubia concertatio, † quibuſdam adſtruentibus, quibuſdam negantibus Hippocentauros, Satyros, & alia conſimilia. Et ſanè aientes expendunt illud *Iſaiæ cap.34. Et occurrent Dæmonia Onocentauris, & Piloſus clamauit alter ad alterum.* Id quod clariùs comprobari videtur ex *Plinio lib.7.d.cap.3.* ita aiente: *Claudius Cæſar ſcribit, Hippocentaurum in Theſſalia natum eodem die interiiſſe.* Et vt certum ſubpoſuiſſe videtur *Iſocrat. in laudatione Helenæ.*

At certè præ aliis iſta commendare videtur *D. Hieronymi* notiſſima auctoritas, & adſertio *in vita Pauli Eremitæ* (cuius meminit *D. Iſidorus lib.11. Orig.cap.3.* & *Couarruu.* poſt alios, *lib.4.variar.cap.2. Biſciola lib.12. horarum ſubſecinarum, cap.4.tom.2.*) qui Hippocentaurum D. Antonio Paulum quæritanti obcurriſſe ait his verbis: *Conſpicit hominem, equo mixtum, cui opinio Poëtarum Hippocentauro vocabulum indidit. Quo viſo ſalutaris impreſſione ſigni armat frontem, &: Heus tu, inquit, quanam in parte hic ſeruus Dei habitat? At ille: Barbarum neſcio quid infrendẽs, & frangens potiùs verba, quàm proloquens, inter horrentia ora ſenis blandum quæſiuit eloquium, & dextera protenſione manus cupitum indicat iter, & ſic patentes campos volucri tranſmittens fuga ex oculis mirantis euanuit*: & paulò inferiùs Satyrum Diuo conloquentem ita deſcribit: *Nec mora, inter ſaxoſam conuallem haud grandem homunculũ videt, aduncis naribus, fronte cornibus aſperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes deſinebat. Infractũque & hoc Antonius ſpectaculo ſcutum fidei, & loricam ſpei, vt bonus præliator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum quaſi pacis obſides adferebat. Quo cognito gradum preßit Antonius, & quiſnam eſſet interrogans, hoc ab eo reſponſum adcepit. Mortalis ego ſum, & vnus ex adcolis eremi, quos vario deluſa errore Gentilitas, Faunos, Satyróſque, & Incubos vocans, colit: legatione fungor gregis mei, precamur, vt pro nobis communem Deum preceris, quem pro ſalute mundi veniſſe cognouimus, & in vniuerſam terram exyt ſonus eius. Talia eo loquente, longæuus viator vbertim faciem lachrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Gaudebat quippè de* CHRISTI *gloria, & de interitu Sathanæ, ſimúlque admirans, quòd eius poſſet intelligere ſermonem, & baculo humum percutiens, aiebat:*

Væ tibi

Digitized by Google

Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portẽta venerariſ. Væ tibi ciuitas meretrix, in qua tanta totius Orbis Dæmonia confluxere. Quid nũc dictura es? Beſtiæ CHRISTVM *loquuntur, & tu pro Deo portenta veneraris. Necdum verba compleuerat, & quaſi pennigero volatu petulcum animal aufugit.* Hoc ne cuiquam ob incredulitatem ſcrupulum moueat, ſub Rege Conſtantino, vniuerſo mundo teſte, defenditur. Nam Alexandriam iſtiuſmodi homo viuus perductus, magnum populo ſpectaculum præbuit, & poſteà cadauer exanime, ne calore æſtatis diſſiparetur, ſale infuſo, Antiochiam, vt ab Imperatore videretur, allatum eſt.

71 Demum *Ælianus lib. 17. de animal. hiſtor. cap. 9.* licèt dubitet de Centauris, Onocentaurum tamen admittit. Et de Satyris commentum fabuloſum non eſſe, Auctores ſunt *Plinius lib. 5. cap. 8. & lib. 7. cap. 2. & lib. 8. cap. 54. Pompon. Mela lib. 3. cap. 19. Solinus cap. 40. Diodor. Siculus lib. 1. cap. 2. Plutarc. in vita Syllæ, Ælianus lib. 16. hiſtor. animal. c. 2.*

Ex contrario Hippocentauros, Satyros, & reliqua ſimilia fabulis adſcripſit *Ariſtot. lib. 2. Phyſicorum*, & iterum ex *Harmonio in lib.* περὶ ἑρμηνείας, *Lucretius de natura rerum lib. 5.* dicens:

Sed neque Centauri fuerunt: nec tempore in vllo
Eſſe queat duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas.

Et iterum *eod. libro:*

Ne fortè ex homine, & vterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe, nec eſſe.

Et alibi *eod. libro:*

Nam certè ex viuo Centauri nõ fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animai.

Martialis, ſiue quis alius (vt vult *Scriuerius*) in *lib. ſpectacul. Epigr. 1.*

Iunctam Paſiphaen Dictæo credite tauro
Vidimus, accepit fabula priſca fidem.

Similem ſub Nerone euentum enarrat Sueto. c. 12.

(fabulæ verò Minotauri in cauſa fuit, teſte *Philocoro*, virum fuiſſe, apud Minoëm potentia & viribus inſignem, quem Theſſalus certamine vicit, quo tempore rumor erat eum cum Paſiphaë concubare) Idemque ſecurè adfirmat *Strabo lib. 15. Geographiæ*, & *Cicero lib. 2. de natura Deorum* : *Videmus* (inquit) *ceteras opiniones fictas atque vanas diuturnitate extabuiſſe: quis enim Hippocentaurum fuiſſe, aut Chimæram putat?* idem *Cicer. 1. Tuſc. quæſt. Seneca epiſt. 58. Athenæ. in Dipnoſoph. lib. 1. Tertull. de Pallio c. 4. Lucian. in dialogo* Prometheus: & optimis argumentis euincit *Galen. lib. 3. de vſu partium corporis humani, ca. 1.* & ſomno demum tribuit *Artemidorus lib. 1. Oneirocriticor. c. 39.* & *lib. 2.* (de Satyris loquutus) *cap. 42.* & *lib. 4. cap. 26.* Quibus adde inſignes Orthodoxos *Clement. Alexand. lib. 4. Stromat. poſt principium, D. Auguſtinũ lib. 18. de Ciuit. Dei, c. 13. Chryſoſtomum homil. 7. ad cap. 13. Epiſt. ad Coloſſenſes.* Et ex nouioribus *Hieronymum Magium lib. 2. miſcellan. cap. 20. Biſciolam,* plura adducentem, *d. c. 4.*

Quæ omnia mirè comprobat *Celſus* Iuriſconſultus in *l. ſi ita ſtipulatus fuero 97. D. de verb. oblig.* & *Iuſtinianus in §. 1. inſtitution. de inutilib. ſtipulation.* vbi Hippocentauri promiſſio inutilis eſt quia impoſſibilis (vt quæ rei non exiſtentis) *l. 3. D. de conditionib. & demonſtration. l. impoſſibilium, D. de diuerſ. regul. iuris.*

Vides vt res iſta dubia, & implicita remanet? Ego † autem eam facilli- 72
mo negotio ita compono, vt ſecurè putem, affirmandum, neceſſe, nec vnquam fuiſſe gregem Hippocentaurorum, Satyrorum, Faunorum, & ſimilium: quæque de his enarrantur (maximè à Poëtis) de fabulis eſſe adſcribenda. Non ſecùs ac illud, quod de Chimæra animali paſſim circũfertur.

Digitized by Google

Cuius cauſam & originem eleganter deſcribit *Solinus in Polyſtore, cap.* 52. dicens: *Quod in Campania Veſuuius, in Sicilia Aetna, hoc in Lycia mons Chimæra. Hic mons nocturnis æſtibus fumidum exhalat. Vnde fabula triformis mõſtri in vulgum data eſt, quod Chimæram animal putauerunt.* At negandum non eſt poſſe naſci monſtrum aliquod Hippocentauro (quod confixit Antiquitas) Satyróve ſimile ex ſolo humano ſemine: ſicuti ex congreſſu mulieris cum viro naſcitur ſus, ſimia, canis, vrſus, & alia genera monſtrorum, nulli animalium (quæ Natura ordine aſſueto produxit) reſpondentia in totum, vel pro parte, ex iam dictis *ſuprà num.* 18. & iterum ex *num.* 25. Et hoc ſa-
73 nè caſu ego vltra † omnes intelligo *Plinium lib.* 7. d.c.3. id eſt, de muliere à viro concipiente, & edente monſtrũ Hippocentauri figuræ conſimile: velùt & ancilla ibidē à *Plinio* relata ſerpentem peperit. Et huic noſtræ Plinianæ interpretationi euidens præſtat argumentum Hippocentaurum, de quo in d. *c.* 3. die quo editus eſt interiiſſe, teſte eodem *Plinio*, quod ſimilibus monſtroſis partionibus ſemper adciditillicò enim ac eduntur, perire ſolent, vti ex *Ariſtotele*, & aliis notauimus *ſupr. nu.* 33. Et in hoc ſenſu adcipienda ſunt quæ *D. Hieronymus in vita Pauli, ſuprà* relatus, commemorat & enixè adfirmat de conſimili Satyro (ei qui cum Diuo Antonio fuerat cõloquutus) ad Imperatorem Conſtantinum, ſale infuſo, perlato.

Nimauis dicere, has monſtroſita-
74 tes à congreſſu † hominum cum brutis proceſſiſſe, iuxta dicenda *infr. n.* 91. verſ. *Quinta*.

Quod verò doctiſſimus *D. Hiero-*
75 *nymus* † de Centauro, deque Satyro enarrat in verbis *ſupr.* relatis, illuſionibus Dæmonum tribuendum eſt, iuxta tradita à *Conarru. lib.* 4. *variar.* d.c.2. *in fine*, & à *Biſciola ſupr.* Qui Satyrum illum adſerentem gregis ſui legatione fungi, & pro ipſis communem Deum velle deprecari, figuram adparentis Cacodæmonis (ad id confitendum adacti) fuiſſe ait.

Illud demum quod ab † *Iſaia* dict. 76
cap. 40. adducebamus *ſuprà*, Onocentaurorum exiſtentiam non confirmat: vtitur enim ibi *Propheta* illa voce ad Cacodæmones tantùm denotandos. Quæ verò *Plinius, Pompon. Mela, Aelianus*, & alij *ſupra* relati adſerunt de Satyris, referenda ſunt ad quoddam genus ſimiarum hoc nomine cohoneſtatum, vt ex eorum ſcriptis patet, & ex *Galeno*, & aliis, quos nouiſſimè refert & ſequitur *Gaſpar. Bauhinus de Hermaphrodit. lib.* 1. *c.* 13. Qui *in cap.* 16. ex *Plinio, Pomponio Mela*, & *Solino* idem ait de Ægyphanis, ſeu Semicapris.

Sit ergo omnium prædictorum
firma concluſio, † horum monſtro- 77
rum ſpecies, vel genera (ita Iuriſconſultorum more liceat loqui) nunquam fuiſſe diſtincta, certa, & conſtantia (ac finxit *Homerus Iliad.* 11. & ſæpè *in Odyſſea*) quo ſenſu intelligendi ſunt *textus* Iuris Ciuilis *ſupra* relati: & ſimul negantes Hippocentauros, Satyros, Faunos, Syluanos, & ſimilia figmenta. Quorum ſententiam optimè adſtruit pius *P. Comzen lib* 1. *Politic. cap.* 13. § 17. *Gaſpar. Bauhinus*, Faunorum, Syluanorum, & aliorum conſimilium latè fabulas proſequutus, *de Hermaphrod. lib.* 1. *cap.* 17. 18. *& ſeqq.*

Aliquando tamen ex congreſſu mulieris cum viro monſtrum Centauro, aut Satyro conſimile produci nemo negabit, ex iam dictis *ſupr. nu.* 11. & 25. Quin & ex commixtione hominum cum feris & brutis animantibus. Mõ-
ſtrorum namque latitudo maxima † 78
eſt, vt pluribus mirandis exẽplis confirmant.

Digitized by Google

firmant relati *infr. n.86.* & hoc frequē-
tiùs adcidit in Ægypti prouincia ex
dicendis *infr. n.85.* Quò tendere viden-
tur illa *Diui Hieronymi*, *ſuprà* citata:
*Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo por-
tenta venerariſ. Væ tibi ciuitas mere-
trix, in qua tanta totius orbis Dæmonia
confluxere.*

79 Quid autem in cauſa † fuerit Hip-
pocentauri confictioni & fabulæ, a-
liiſque Satyrorum, notarunt optimè,
poſt alios, *Natalis Comes in Mythelo-
gia lib.6.c.16. Biſciola* d.c 4.

Nonò, à præfatis diuiſionibus, &
definitione monſtrorũ elicitur, Lem-
80 nios † (ij ſunt qui capitis omnes par-
tes in pectore habent, *Iſidorus lib.11.
Originum*, d. *cap.* 3. *A. Gellius lib.9.* d.c.
4. quos vidiſſe atteſtatur *D. Auguſti-
nus Serm. 37. ad Fratres in eremo*) mon-
ſtra eſſe. Idemque dicendum de Mo-
noculis, Cynocephalis, Cynamolgis,
Gippopodibus, aliiſque diuerſis mõ-
ſtrorum generibus enarratis à *Plinio
lib.5.* d. *cap.8.* & *lib.6.* d. *cap.30.* & *lib.7.*
dict. *cap.2. Strabone* dict. *lib.15. Mela,
Solino, A. Gellio, Iſidoro,* & aliis *ſuprà*
relatis.

81 Decimò, à dictis infero, † Syrenes,
Tritones, Næreades, & alia hiſce ſi-
milia ſpeciem humanam præſeferen-
tia, nobis monſtra non eſſe, cùm non
generentur ab hominum congreſſu,
ſed ſpecies propriè ſint piſcium, *A-
thenæus in Dipnoſoph. lib. 7. Aelianus
de animalib. lib.13. cap.21.* & *lib.16. cap.
18. Alexand. ab Alexandro lib.3. dierum
Genial. c.8.* cum aliis adductis à *Tor-
reblanca lib.2. de Magia, c.34.* Vbi ma-
lè in principio capitis iſta monſtris
adnumerat.

Vndecimo & vltimo loco à dictis
82 elicio, HYÆNAM (ſiue quadrups † ſit,
vt voluit *Ariſtotel. lib.6. de hiſtor. a-
nim. cap.32.* ſiue piſcis, vt ſenſit *Athe-
næus lib.5. Dipnoſoph. cap.24. & 38.* ſiue
ſerpens, vti adſerunt *Geſnerus lib. de
ſerpentibus, cap. de Hyæna, Brodæus in
notis ad Oppiani lib. 3. de venat.* ſiue
vtramque naturam referat, vt eſt in
dicterio: vel annalis ſexus ſit, marem
& feminam alternans, vt voluit *Ter-
tullianus de Pallio, cap. 3.* poſt *Plinium
lib.8. cap.30.* & *lib.28. cap.8.* & alios plu-
res relatos à *Bauhino lib.2. de Herma-
phrodit. cap.3.* ſiue Hyæna mas ſit di-
ſtinctus à femina, vt docuit *Ariſtot.
ſupr.* quem ſequitur *Clemens Alexan-
drin.* diſertiſſimè iſta proſequutus *lib.
2. de Pædagogo* d. *cap. 10.*) monſtrum † 83
non eſſe, cùm propriam conſtituat
ſpeciem, & vniformem ab aliis ſeiun-
ctam animalium ſpeciebus. Idemque
dicendum eſt de AMPHISBÆNA (ge-
nus eſt ſerpentis) duo habente capi-
ta, apud *Aelianum lib. 9. de animal.
cap.23.* alterum in anteriore parte, al-
terum in poſteriore: *Cùm enim* (ait
iſte) *aliquo neceſſe habet progredi, caudæ
loco alterum ponit, altero pro capite vti-
tur: tum rurſus ſi ei retro ſit opus cedere,
capitibus contra quam prius vtitur.* Et
demum de Trocho & Rota piſcibus,
Lycanthropois. Ciuetta & Crocuta,
(de quibus multa in *Bauhino* d. *lib. 2.
c.7. & 8.*) habent enim iſthæc anima-
lia propriam, certam & conſiſtentem
ſpeciem, quamuis exquiſitam. Ob id
tamen monſtris non ſunt adnumerã-
da: ſicuti Rhynoceros (omni ſeculo,
quidquid dicat *Plinius lib. 8. cap. 20.*
velùt miraculo habitus, vt colligo
ex *Dione lib. 51.* & clarè teſtatur. *Qu.
Curtius lib.9. in princip.* & inde noſtris
temporibus PHILIPPO SECVNDO
PRVDENTI ab Americis delatus &
dono datus) inter monſtra non con-
numerabitur.

Sed vt ad Hyænam reuertamur (æ-
què ac quodlibet aliud animal è ſua
ſpecie concipientem) noto, quòd ſi
cum cane coierit, vt adcidit, teſte *Iu-
lio Scaligero exercit. 292. nu.2. in Card.*
vel cum lupo, vti euenire contendit

Nnnn 2

Bauhinus, pluribus adductis, *lib.2.de*
84 *Hermaphrodit.cap.3.* tunc † ſanè con-
ceptus & partus ab animalibus diuer-
ſæ ſpeciei proueniens monſtro adnu-
merabitur.

Svb hæc agendum eſt de infe-
rioribus monſtrorum cauſis (vltra ſu-
periores, quas iam attigimus *ſupr.nu.*
15.) Et vt à noſtris tractationem iſtam
85 ineam, *Domitius Vlpianus* † in *l.quæ-
ret aliquis* 135.*D.de verbor.ſignific.* mō-
ſtrorum productionem Fato tribuit.
86 † *Accurſius* verò ibi, & in *l.non ſunt li-
beri,gloſ.1.D.de ſtatu hominum*, eam ad
prauam imaginationem refert. Et ſa-
nè eius ſententiam comprobant no-
ſtri, vires imaginationis in conceptu
valdè adſtruentes, maximè *Cremenſis
in ſingularibus. Alciatus lib.3.præſumpt.
cap.37.nu.7. Marius Salomon. in l.Gal-
lus*, ſuper verbis illis: *In decem menſi-
bus,D.de liber.& poſthum. Coraſi.lib.2.
miſcel.cap. 22. Tiraquel.7.lege connub.
num.52. Menoch.lib.2.de arbitrar.caſu*
89 ex *num.97.* At iſta admitti non poſ-
87 ſunt. Et primò ſententia † *Vlpiani*
(etiam attento Ethnicorum adſenſu,
à ratione & veritate deuio, qui Fato
plura incaſsùm tribuerunt) ſuſtineri
non poteſt, quandoquidem videmus
dolo vel culpa monſtra ſæpè & ſæ-
piùs produci, velù à ſeminum diuer-
ſæ ſpeciei confuſione, vel à coniun-
ctione enormi, vel à nimia libidine,
vel à mala victus ratione, ab ictu, &
indecenti ſeſſione, & aliis *inferius* ex-
pendendis, cum adductis à *Hierony-
mo Magio lib. 2. miſcellan.cap. 20. Vl-
pianum* itidem improbante. Quæ o-
88 mnia & eodem modo excludunt †
Gloſſa ſententiam.

Aliò igitur peragenda res iſta erit:
& verè petenda à Philoſophis & Me-
dicis, quorum primi, *Ariſtoteles* ſcili-
cet & *Galenus*, & poſt eos reliqui
multa de monſtrorum cauſis commi-
niſcuntur. ¶ Vt autem iſta noſtri fa-
ciliùs percipiant, ea, qua potuerimus,
breuitate & facilitate proſequuti. Pri-
mo loco prænotamus cum *Andrea
Laurentio* (ab aliis) *lib.8. de hiſtor. ana-
tomica, cap.4.quæ.14.* monſtra † vel cō- 89
tingere in sexv incerto, velùt
Hermaphroditus, ſeu Androgynus,
de quo actum eſt *ſuprà:* vel in con-
formatione vitiata, *figura, ma-
gnitudine, ſitu, & numero*; figvra, vt ſi
humana generatio caninum os ha-
beat; magnitvdine, ſi deficiat pro-
portio, velùt cùm capiti ampliſſimo
Natura adhibet corpus puſillū; sitv,
vt ſi oculos medio fronti, aures occi-
piti aptauerit; nvmero, vt ſi mono-
culum, bicipitem, aut quattuor ha-
bentem brachia producat.

Secundò præſupponimus, monſtra
† regulariter prouenire à læſa & de- 90
prauata generationis actione, ex di-
ctis cum *Ariſtotele in principio huius
capitis*, & ab eodem *Philoſopho lib.4.
de generat.animal.cap.4. Aenea Gazæo
in ſuo Theophraſto, verſ. Egregiè tu qui-
dem.* Et cōtra *Capiuaccum* optimè fun-
dat noſter *Petr. Garcia de locis affectis
diſput.73.cap.1.* Et inſuper ſufficere
morbum eſſe intra viuentem, quam-
uis non ſit in eo, hoc eſt, in virtute
generatiua ſeminis, aut in materiali
(his enim duabus nobilis actio iſta
generationis indiget) ita vt cauſa, vel
ſit in *materia*, vel in *loco*, vt colligitur
ex *Philoſopho lib.2. Phyſicor.d.cap.8.* &
lib.4.de generat. animal.cap.3. A quo
præſtantiſſimus *D. Diuus Thomas qu.
16. de malo art.3.in corpore*, ait: *Defecti-
ua operatio ſemper procedit ex defectu a-
licuius principij, ſicut ex aliquo defectu
ſeminis procedit monſtroſitas partus, vt
dicitur in* 2. *Phyſicor. &c.* conferunt-
que tradita à *Plutarcho lib 5. de placit.
Philoſophor.cap.8.*

Huius autem oblæſionis naturæ
in generatione monſtroſa interueniē-
tis (vt ad propoſitæ quæſtionis reſolu-

tionem

Digitized by Google

tionẽ iam adcedamus) cauſæ vel ſunt
91 internæ † vel externæ.

Internæ triplices eſſe poſſunt: conſiſtereque vel in MATERIA, hoc eſt, in ſemine, vel ſanguine menſtruo (quod maximè in cauſa eſſe ſolet mõſtrorum & oſtentorum productioni) vel in VTERI MALA CONFORMATIONE: vel FACVLTATIS FORMATRICIS VITIO, aut *defectu*.

At prima interna cauſa ad materiã relata tripliciter ſubdiuiditur: nam aut procedit à REDVNDANTIA SEMINIS monſtra impluimùm producente, ratione illa firma & naturali, quę præſefert, à ſuperfluis ſuperflua fieri, vnde à maiore ſeminis vtriuſque, vel alterius copia pluries partes corporis duplicantur: quod ad monſtrum referri quidem debet, vt iam diximus *ſuprà num.*17. ex *Ariſtotele*, *Paulo* Iuriſconſulto & aliis. Et hoc numero mõſtroſorum adnumerantur fabuloſi Briareus centimanus Homero, Typhœus & Gyges inſuper centimani, & Geryon tricorpor, & qui

Centum luminibus cinctum caput ARGVS *habebat*

Et plura monſtrorum exempla hominum, & ceterorum animantium, in quibus natura humana membra amplìauit, retulit præ ceteris *Bauhin. lib. 1. de* Hermaphrodit. *c.*8.

Secundò, interna monſtrorum cauſa à materia proueniens, in eiuſdẽ defectu conſiſtit. Hic autem dupliciter conſiderari debet, aut reſpectu alicuius partis ad totum, vel reſpectu totius. Et primo caſu monſtro adnumerabitur ſimilis defectus, ex dictis *ſuprà n.*17. cum *Ariſtotele lib.*4. *de generat. animal. c.*4. ſecundo verò non ita, vt puta ſi à defectu materiæ Pumiliones, Nani ve omnibus corporis partibus conformes concepti fuerint, & editi, iuxta iam dicta & reſoluta *ſupr.* à *n.*59. Quidquid *Bauhinus* exiſtimauerit dicto *cap.*8.

Tertiò, ſemen morbidum monſtrũ producit, vt quod vitioſum, & bona qualitate carens, & multò magis mẽſtrui inepta retentione ſuperueniẽte. Hæc enim omnia vitioſum ſæpè partum producunt, adeoque mõſtroſum, vt mulieres plures viderimus enixas, bufones, lacertas, aliaque conſimilia adnotata *ſupr.* ex *n.*11. à *l. non ſunt liberi, D. de ſtatu hominum.*

Secunda interna cauſa monſtrorum *ab vteri mala conformatione* prouenit, vt prædiximus: idque dupliciter quidem fit, à *natura* ſcilicet & origine, vt ſi vterus anguſtus, aut incuruus ſit, inæqualiſve, hac & illac ſe cõtorquens: vel alterius deprauatæ figuræ. Vt enim ait *Bauhinus* d. *lib.*1. *cap.*9. (ex *Leuino Lemnio lib.*1. *de occult. nat. miracul. cap.*8.) in opere fuſili ſi vaſculum, aut receptaculum obliquum ſit, anfractuoſum, triulcum, anguloſum, diſtortum, rimoſum, diſſolutum, maleque cohærens, ridiculas imagines, abſurdaque ſimulacra produci videmus, ita vt ſi in protoplaſticen inæqualem plumbum, aliámve materiam fuſilem proiiciamus, numiſma deforme fit: ſic vtero malè conſtituto, & in alterutrum latus inclinante decentem, exactum & communi perfectioni reſpondentem partum Natura nõ producit. Eſt enim locus forma locati ex Phyſicorum ſententia, vt inde ea quæ ſtrictioribus, vel detortis locis concluſa tenentur, motionum ſuarũ libertate prohibita, diminuta ſint, manca & mutila. Et hanc quidem velùt monſtroſarum & mutilarum partionum præcipuam cauſam agnouit Hippocrat. *in lib. de genit. ad finem.* Secundò, mala vteri conformatio *à morbis vtero ſuperuenientibus* prouenit, de quibus poſt *Galenum*, *Auicennam*, & alios latiſſimè agit *Mercadus in libris de mulierum affect.* nouiſſimè

Ioannes Varandaus lib.2.de affect.ib.mulierum per diuerſa capita: & ſanè iſta in cauſa eadem dicenda ſunt, quæ de ſemine morbido proximè adnotauimus ſpecies proſequuti prioris internæ cauſæ.

Tertiam denique internam monſtrorum cauſam omnes Philoſophi & Medici, quos viderim, *in facultatis formatricis vitio* reponunt, idque euenire aiunt cum *non æqualiter* ab omnibus corporis partibus excitatur ad ſimile opus perficiendum, ex quo facultas iſta in corpore efformando ſingulis ſimulacris nõ ſufficienter applicatur. Et inde diſſimilitudinem nati ad parentes, eiuſque monſtroſum cõceptum eliciunt. Idq; frequentiùs adcidere aiunt, ſi vel parcior, vel copioſior, vel inæqualis ſit ſubſtantiæ materia facultatem formatricẽ impediens. At cauſa iſta mihi non probatur, qui in adſignanda cauſa formatricis longè diuerſus ſum ab his quę Philoſophi & Medici communiter comminiſcũtur, eamque ad DEVM ipſum OPT. MAXIMVMque retuli, ineuitabilibus (ni fallor) mediis, poſt *Galenum*, *Scotum*, & alios *in cap.1. §.1. num.15.* Sed & iſta adſtruentes, maximè *Bauhinus*, poſt reliquos, *lib.1. de Hermaphrodit.* d.*cap.9.* terminos confundunt, & ad formatricem referunt vitium in materia ipſa parentũ, quod ipſos tãrùm reſpicit, ex iam dictis & dicẽdis *inferiùs*.

Subinde externarum cauſarum monſtrorum rationem proſequutus prænotandum cenſeo, eas, vel *ab vtroque parente* ſimul deriuari, vel *à ſolo patre*, vel *à matre* tantùm.

Pronenientium ab vtroque parente triplex eſt ratio.

Prima & præcipua eſt congreſſus menſtruis fluentibus, eo enim tempore conceptum deforme eſt gibboſum, curuum, mutilum, & multis, vatiiſque modis imperfectum, neque id tantùm euenir in corpore, ſed & in potentiis: nam ſtulti ſunt, ſtupidi, hebetes à coniunctione iſta procreati, & inde eam videmus prohibitam *Leuit. c.12.* quo re vera prohibetur concubitus cum muliere, donec omnino à menſtruo fuerit purgata & libera, quaſi nihil promptius monſtroſo conceptui ſanguine menſtruo (quem Natura tanquam inutilem & ſuperfluum expellit) ſi cum ſemine ſimul (quæ aptior eſt materia genituræ) concurrat: faciunt tradita *ſupr.num.15.* ex ſententia *Ambroſ.Parai.*

Secunda ratio primæ cauſæ externæ prouenit ab enormi, ſeu inordinata & deteſtanda coniunctione, eorum qui voluptatibus ſeſe manciparunt brutorum inſtar ex *Pareo* relato *ſuprà* d.*num.15. Bauhino*, poſt alios quos refert, *de Hermaphrod.lib.1.cap.10.*

Tertia à nimia & inſatiabili libidine enaſcitur, ex citatis Auctoribus, maximè *Bauhino ſupr.* qui optimè notat, à profuſa libidine (quæ ſterilitatem impluri mùm inducit; videmus enim omnia ferè (contra infœcunda) conceptum aliquando ſubſequutum, debilem, imperfectum, monſtroſumque euadere, Idemque adcidit viris, mulieribuſque rei venereæ appetentioribus à cauſis deſignatis per *Læuinum Lemnium lib.1. de occult.naturæ mirac. cap.8.*

Quarta ratio à morbo vtriuſque parentis eſt petenda, ſiue hereditarius ſit, ſiue adcidentarius, à quo videmus gibboſos, claudos & mutilos à patribus hiſce adfectis produci, teſte *Hippocrate in lib. de genitura.*

Quinta (iſtarum omnium maxima) ſeminum diuerſæ ſpeciei confuſioni dabitur, id quod & in homine cũ brutis coëunte, & tale abominandum ſcelus committere adcidit, vt firmat *Accurſius* in *d.l.quaret aliquis, D.de verb. ſig. Petr.Caballus*, poſt alios d.*caſu* 159. *num.3.*

*num.*3. *Petr. Ærodius, lib.*2. *rerum indicat. tit.*4.*c.*8. *Biſciola lib.*12. *horar. ſubſeciuar.* d.c.4. *tom.*2. *Pater Martin. Delrius lib.* 2. *diſquiſition. Magicar. qu.* 14. verſ. *poſſunt*, *Petr. Garcia* Protomedicus Regius (qui vnus mihi pro multis eſt) *de locis affect.* d.q.73. ca 3. *Bauhinus*, poſt *Marolum* & alios, *lib.*1. *de Hermaphrodit.* d.c.10. Et ſanè iſtorum ſententia primorum rerum naturalium Scriptorum auctoritate nititur id ipſum adfirmantium, maximè *Plin. lib.*7. *c.*2. *Ælian. lib.*1. *c.*6. & *li.*6. *c.*42. & *li.*7. *ca.*19. Non me latet contraria ſententia deducta à traditis ab *Ariſtotele lib.* 5. *de hiſtor. animal. cap.*18. & clariùs *lib.* 4. *de generat. animal. cap.*3. vbi obiectioni velùt ab experientia ductæ, quòd monſtra quaſi ex homine & bruto conflata paſſim viſantur, reſpondet dicens: *Iam puerum capite arietis vel bouis referunt, quæ omnia adcidunt quidem cauſis ſupra dictis, ſed nihil ex his, quæ nominant eſt, quamuis ſimilitudo quædam generetur, &c.* proſequitur (alia plura adducens, & rerum euentibus noſtri æui reſpondêre conatus) *Martinus Delrius lib.* 2. *diſquiſition. Magic. q.*14. Idque anteà expreſsè firmauerat *Lucret.* variis locis expenſis *ſupra num.*71. & *Manlius lib.* 4. *Aſtronomic.* dicens:

——————Permiſcet ſæpè ferarum
Corpora cum membris hominum, non ſeminus ille
Partus erit, quid enim nobis commune ferijque?

Vt inde fabulis (conſimilibus Minotauri & Polyphontis) adnumeranda videantur exempla quæ paſſim circũferuntur, quorum bonam partem cõgerit *Bauhinus ſupr.* & noſter ſubtilis Doctor *Ioan. Huarte in exam. ingen. c.* 21. omnino perlegendo, vt noſtrorum ſententiæ, & aliorum *ſuprà* relatorum ſtandum ſit omnino. Idq; tantùm *Ariſtoteli, Lucretio, Manilio,* & *Martino Delrio* concedendum, vt naturæ frequentioribus euentibus adſcribãtur, quæ iſti exiſtimauerunt à ratione, per eundem *Philoſophum* adſignata *lib.*8. *de hiſtor. animal.* d.c. 18. & hanc fuiſſe iſtius mentem ego planè deprehendo à *dict. cap.*3. *lib.*4. *de generat. anim.*

Secvnda principalis cauſa externa mõſtrorũ à ſolo patre, vt prædiximus, procedit, idq; cõtingere poterit eo tãtùm peccante in aliquot ex rationibus prioris cauſæ *ſupra* adductis. Sed omnium maximè ad ſolum patrẽ mõſtrorum productio referri poterit ex capite imaginationis tempore immiſſionis ſeminis, ita vt eius phantaſia, ſeu imaginatio ſignet (vt aiunt Medici & Philoſophi Scholaſtici) ſicut & imaginatio matris: idque probari videtur *Geneſeos cap.*30. vbi virgæ decurtatæ ob oculos arietum ac ouium adponebantur, & ab *Ariſtot. ſect.*10. *problem.*12. vbi propoſito dubio, cur proles reliquorum animalium magis ſimiles ſint ſuis parentibus, quàm homines? rationem illam reddit, quia homines vario ſunt animo in conceptu, irrationalia verò animantia non ita; quibus apertè ſubponit tam patris quàm matris imaginationem ſignare. Et hoc ipſum auctoritate *Pliny lib.* 7. *cap.*12. & *Auicenna Fen.*21. *tract.*1. *c.*2. firmat: & pluribus inſuper comprobat rationibus *Thomas Fienus de viribus imaginationis*, *q.*19. *concl.*52. *per tot.* & illicò aptiùs ſuo loco enodabitur, & illuſtrabitur: & ſimul demonſtrabitur matris imaginationem aptiùs, efficaciúſque ſignare.

Tertia cauſa principalis externa monſtrorum à ſola matre originẽ ducit, & quidem variis modis, vt puta ab *imaginatione* (qui omniũ potiſſimus) à *terrore*, ſeu *deſiderio*: *caſu*, vel *ictu*: *indecenti ſeſſione*: *mala victus*, ſeu *appetitus ratione*, *aëre* prægnantem *ambiente*: *aqua mala qualitate*, & ſimilibus.

Digitized by Google

Primus imaginationis modus lariſſimum vagandi præſtabat campũ, quo Iuriſconſulto ſpaciari non detur, omnia verò huius tractationis (diſputationi noſtræ valdè adcinentis) prætermittere & aliorum fidei relinquere ignaui certè eſſet ingenij, & ideò vt inde rem iſtam (in Natura ſummè mirabilem) breuiter diſcutiam, primum noto, matris imaginationem non tantùm in conceptu, vt quidam voluerũt poſt *Ariſtot. Plin.* & *Auicen.* proximè celatos, vel ante eius articulationem & perfectionem, vt alij exiſtimarunt, ex traditis à *Bauhino* illicò referendo, ſed & toto tempore geſtationis ſignare: vt egregiè adnotauit *Angelic. Doctor 2.2.q.4.ar.8.ad 13. Bauhin.* poſt alios *de Hermaphr. li.1.c.11. in princ.* & *ad fi.* verſ. *nam nõ ſolũm. Tho. Fien.* latè *de virib. imagin. q.21. concl.54.* vbi iſtud probat ab *Hippocr. in lib. de ſuperfœtat.* dicente, quòd ſi mulier prægnãs carbones, aut quid ſimile comedere deſiderauerit, nigræ notæ in pueri capite adparebunt. Et hoc modo (ait *Bauhin. ſup.*) Laodice Antiochi vxor per quietem annulum ab Apolline anchora inſignitum adcepiſſe ibi viſa, Seleucum multis poſteà clarè geſtis celebrem cum iiſdem in fœmore inſigniis enixa eſt. & annulum in lecto repertum, diligentérque adſeruatum, filio de ſua origine edocto, in Aſiam cum Alexandro eunti dedit, ac deinceps filij, nepoteſque eius (licèt fabulam *Sabellicus* cenſeat *lib.7. Ennead. cap.4. & Alexand. ab Alexandro lib.2. cap.19.*) anchoram in fœmore velùt notam generis habuêre. Sicut Thebis habêre lanceam genitiuis notis Spartanorum nomini & familiæ datum erat; interque eos fertur in brachio Dacorum notã originis quarto quoque partu regenerati, vti refert *Lycoſthenes in libro de prodigiis.* Et ſanè huius miræ à Natura actionis paſſim exempla ſubpeditantur, partionum ſcilicet poſt nactam perfectionem in vtero ob vehementem matris imaginationem, ſeu affectum ſignatarum. Et nota ſunt loca *Ariſtotelis, Plinij, Galeni, Auicennæ, Quintiliani,* & *ſanctorum Hieronymi, Auguſtini, Iſidori,* & aliorum congeſta à noſtro *Petro Garcia ad Fen.1. Auicennæ diſputat.37. cap.8.* Quin ab hac poriſſimum cauſa maiores naturæ ablæſiones, monſtráque à Natura longiùs errantia (de quibus *ſuprà num.11.*) proueniunt, vt notat *Bauhinus dicto cap.11. ad finem,* qui anteà varia exempla noſtri æui iſthæc confirmantia adduxerat. Simúlque optimè notat ex *Lauino Lemnio lib.4. de occultis naturæ miraculis,* hoc tunc maximè euenire, vireſque imaginationem mulieris ſortiri, cùm humorum adeſt redundantia, & ſeminalis excrementi copia, ex pluribus per eum adductis.

Sed præcitati Auctores, & omnes quibus iſta placuerunt, vno excepto *Ioanne Argenterio,* vehementem exigunt imaginationem in muliere prægnante, vt partum ſignet, iuxta notata à *Petro Garcia d. diſput.37. cap.8.*

Sed non defuêre qui iſta interuertere curarint principio adſtruentes, vt colliges ex *Pet. Garcia ſuprà,* vim imaginationis ad mutationem tantùm coloris in fœtu extendi.

Poſthæc *Hier. Cardan. lib.2. contrad. tract.6. cap.6.* cauſam monſtrorum ad imaginationem relatam imaginariam putauit, & ab adulteris confictam: id quod in effectu ſentit *Petrus Garcia d. cap.8. nu.31.* & nouè defendit, euinceréque conatur *Thomas Fienus in integro li. de viribus imaginationis,* & abſolutiore propoſitione firmauit *Doct. Ioannes Huarte* (*Ariſtotelis* ſententiam *ſect.10. problemate 12.* inridens) ex quo & in arbore eadem fructibus diuite videmus quoſdam diſſimiles, non tantùm in

Digitized by Google

tùm in colore, ſed & in forma, qualitate & quantitate: & addit, generationem, conceptumque non illicò perfici, ac ſemen in vas femineū inijcitur, vt inde imaginatio nil operari poſſit in generatione, maximè cùm à diuerſa cauſa proueniat, referenda quidem ad animam vegetatiuam, non ad rationalem, vel ſenſitiuam, cùm equus generet ſine rationali, & planta ſine ſenſitiua. Et demū concludit, qui imaginationi diuerſas humanas figuras cōcedunt, fatêri ſimul debêre, ſegetes maiores, minoréſve produci, quia agricola ſationis tempore in varias diſtrahebatur phātaſias, ſeu imaginationes. Quæ verò communiter circunferuntur de partionibus ab imaginatione nigris, & ſimilia, Auctor iſte vel conficta putat, vel quæ nigrum peperit ab homine nigro concepiſſe. Et ſanè in id aptè expendere potuiſſet *Artemidorum lib.5. Oneirocriticorum, cap.* 44. qui nigrarum feminarum album partum ſomnio tribuit. Eſt denique imaginatio imperfectum quiddam, vt ait *Seuerinus Boetius in lib. Ariſtot. Perihermε.* ſiue *de interpretatione editionis ſecundæ*, vt inde productioni alterius ineptum eſſe videatur.

Subhæc ad *caput.*30. *Geneſeos* reſpōdet is Auctor (& adpoſitè quidem) illud gregis Iacob myſterijs plenum eſſe, & extra ordinem naturæ eueniſſe: id quod ſenſerant anteà *Chryſoſtomus homilia* 57. & *Theodoretus ſuper Geneſi, quaſtione* 78. & placuit *Petro Garcia* d. *diſputatione* 38. *cap.*8. *num.*33.

Verū iſta *Doctoris Huarte* indiſtinctè vera non ſunt, & omnino reducēda ad ea quæ maturo ſtudio, & inſigni iudicio reſoluit *Fienus in* dicto *lib. de virib. imaginationis*, per varias quæſtiones & concluſiones, & poſteà notauit *Petrus Garcia in Auicen.* dicta *diſputatione* 37. *cap.*8. ex *num.*31. Et dictorum ab iſtis velùt ſumma eſt, phātaſiam, ſiue imaginationem non eſſe primarium & principale agens monſtrorum, ſimilitudiniſve (quam Medici, Philoſophique nouiores vocant *ſignationem*) nec directè & formali alteratione vllum corpus poſſe alterare fœtúmve ſuo ſimplici actu, ita vt ſpecies phantaſtica per ſe ſit effectiua & productiua alicuius qualitatis realis in fœtu, vt ijſdemmet verbis adſerit *Fienus* (pluribus hoc adſtruens) *de virib. imaginat. q.*14. *concl.*41. *&* 42. qui in *concl. ſeq.* ita ait: *Phantaſia mediantibus animi paſſionibus, & humorum & ſpirituum motu poteſt aliquas circa fœtum facere mutationes*: id quod *Pet. Garcia ſupra, num.*32. per adcidens fieri ait. Dū tamen *Fienus* inter fœtus notas (quas ipſe vocat *ſignaturas cōmunes*) vt abortus, morbus, & mors fœtus, & peculiares, ſeu determinatas eius deformitates ad monſtrum referendas, diſtinguit ibidem, & concluſionibus ſequētibus perſiſtens, vel præſubponens, facultatem formatricem animæ tribuēdam (id quod poſteà per totum integrum tractatum *de format. hom.* ſuadêre conatus fuit) ſuſtinêri non poteſt, & nulla admiſſa diſtinctione adſerendum eſt cum *Pet. Garc. ſup.* ab imaginatione omnes mutationes & ſignaturas, ſiue communes ſiue monſtroſas prouenire, prout magis aut minus ipſa vehemens fuerit, & paſſiones humorū magis proportionales & aptiores mouêri actu imaginationis ad locum vbi fit generatio, vt ait *Garc.* Tu adde, vel vbi iam fœtus ad primam perfectionē vel abſolutionem tendit. Qui iſta exactiùs perſequi voluerit, perlegat prædictos *Fienum & P. Garciam*, & ſimul inrideat *Doctoris Huarte* audaciam, & ſine delectu dicta in dicto *capit.*21. maximè comparationem phantaſiæ agricolæ ſerentis cum viro generationi operam dante, aut muliere concipiente.

Digitized by Google

Hic ſeſe obſerebat ſimilitudinis partus ad parentes ſcriptio, quæ res
92 nobis cognitu perquàm neceſſaria † in trutinandis viribus probationis aut præſumptionis filiationis à ſimilitudine reſultantis, ſed de iſtis agemus *in cap.* 22. velùt in propria ſede, & ne inſuper iſtam monſtroſarum cauſarum tractationē, & tertiæ præcipuæ cauſæ principalis externæ primum modum plus debito grauemus.

Secundus modus in TERRORE erit, ſeu *deſiderio*, vt præpoſuimus & ex pluribus probat *Fienus de virib. imaginat. quaſt.* 18. *concl.* 51. latè *Bauhin. lib.* 1. *de Hermaphrod. cap.* 12.

Tertius à CASV, vel *ictu* procedet, *Hippocrat. in lib. de genit. Ambr. Pareus lib.* 24. *cap.* 10. *Bauhinus* (multa adducens) d. *cap.* 12.

Quartus ab INDECENTI SESSIONE, *adcubitu*, vel *decubitu* parum apto, quo fœtus vtero incluſus ſimul cum corpore prægnantis diſtorquetur, *Pareus* d. *lib.* 24. *cap.* 9.

Quintus ab AERE AMBIENTE, *victuum, aquarumq́; qualitatibus*, & alijs conſimilibus adductis à *Leuino Lemnio lib.* 1. *de occult. naturæ mirac. cap.* 9. *Bauhin.* d. *cap.* 12.

93 Qui verò plura † mōſtra & oſtenta miranda & notanda omni æuo cōtingentia agnoſcere voluerit, perlegat *Liuium* plura enarrantem ferè in ſingulis libris, *Ciceronem lib.* 1. *de diuinat.* & *in oratione de Haruſpicū reſponſis, Plinium lib.* 6. *natural. hiſtoria*, d. *cap.* 30. & *lib.* 7. d. *cap.* 3. & alijs locis, *Valerium Maximū lib.* 1. *cap.* 6. *Dionyſ. Halicarnaſ. lib.* 2. *Antiquitat. Romanar. Iulium Obſequentem* d. *lib. de prodigijs*, *Diuum Auguſtinum lib.* 16. *de Ciuit. Dei*, d. *cap.* 8. *Paulum Oroſium lib.* 5. *cap.* 6. *Nicephorum lib.* 18. *Eccleſiaſtic. Hiſtoria*, *cap.* 35. *Thade. Flor. in Ioannitij Iſagog. cap.* 18. *Hieronymum Maginum lib.* 1. *miſcellan.* dict. *cap.* 20. (ex *Volaterrano in commentarijs vrbanis*, plura itidem adducentem) *Leuinum Lemnium de occultis naturæ miraculis, lib.* 1. *cap.* 8. & 15. *Ambroſium Pareum* (exactè iſta proſequētem, & varijs exemplis illuſtrantem) *lib.* 24. *cap.* 1. *Ioannem Schenkium lib.* 9. *obſeruationum, tit. de partibus externis*, & *tit. de cubito, obſeruatio.* 1. & *tit. manus*, & *tit. digiti manum*, & *tit. de pede integro*, & *tit. de pede ipſo*, & *lib.* 9. §. *molæ vitales*, *P. Martinum Delrium* cum alijs *ſupra* relatis, & nouiſſimum *Lel. Biſciolam lib.* 12. *horar. ſubſeciu.* d. *c.* 4.

Ab his autem, & alijs iſta tractantibus facilè quiuis dignoſcet, monſtroſas generationes rariùs † in homine 94
adcidere, vt qui in plurimùm vniparum, frequentiùs verò in ceteris animalibus, vt quæ plura pariunt, indeque ſæpiùs monſtra generant, vt ab hac cauſa notat *Ariſtot. lib.* 4. *de gener. animal.* d. *c.* 4. & clarè comprobatur ex traditis à *Bulengero in lib. de prodig. cap.* 8. 9. 22. & alibi. Vnde *Manil. lib.* 2. *Aſtronom.*

Et ſæpè in pecudes errat Natura.

Et in auibus *Bauhin. de Herm. lib.* 1. *cap.* 6.

Eamque ob rem in regionibus in quibus mulieres perfœcundæ ſunt (vt in Ægypto) plura monſtra edi notat ex aliorum ſententia *Hieronym. Magius lib.* 2. *miſcellanear.* d. *cap.* 20.

Sed & aliam huiuſce rei deduces cauſam ab eodem *Philoſopho in proble. ſect.* 10. *probl.* 60. ita aiente: *Cur monſtra parua quadrupedes pariunt, homo autem, grandeſq́; animantes minus, vt equi & aſini? An quòd parua, vt canes, ſues, capræ, oues longè ſunt fœcundiores, quàm grandes? Illarum enim alia omnino ſingulos pariunt, alia magna ex parte. Monſtra autem tunc confici ſolent, cùm plura ſemina inter ſe cohæreſcunt, confunduntur q́; vel cùm prodeunt ex mare, vel cùm ſe in femina permiſcent: vnde aues*

monſtra

monſtra edere poſſunt, oua enim vitello pariunt geminato; monſtrum autem ex geminatis illis conſiſtit, quorum vitelli nulla interiecta membrana diſtinguuntur.

Demum à dictis quàm euidenter elicimus, vnam & eandem omni æuo fuiſſe velùt errantem naturam in mõſtrorum productione, & errore lapſum *Lucretium*(è grege Epicuri) cùm *lib. 4. de rerum natura* ait:

Multáque tunc tellus etiam portenta creare
Conata eſt mira facie, membriſque coorta.

Quam ſanè ſtultam ſententiam elegãter redarguit *Lactantius in lib. de officio Dei, cap. 6.*

Sub hæc nobis etiam cognitu neceſſaria eſt reſolutio illius quæſtionis, an monſtrum duplex caput, aut du-
95 plicata habens membra, ſit vnum † animal, vel duo? In qua *Ariſtoteles lib. 4. de generatione animal.* d. *cap. 4.* ait, ſi principium vitæ (quod eſt cor) ſit vnum, animal vnum eſſe; ſin duo, duo eſſe animalia. Sed improbat *Petrus Garcia ſupra.* Nam licèt cor ſit vitæ principium (vt quod finis & origo caloris vitalis) non eſt cur non poſſit eſſe duplex in vno animali, ſicut duplex iecur, aut caput; nec repugnantiam dari poſſe ait, propter quam influens calor non poſſit à duplici parte produci. Vnde iudicium adſumendum eſſe ait, ex actionibus appetendi, & ſentiendi diſcrepantibus, aut conſentientib. At nobis certior erit regula & præfinitio à forma deſumenda. Vt monſtrum (nobis oſtentum) vnum tantùm caput habens, quantumuis in eo Natura ceterorum membrorum officia ampliauerit, vnus homo reputetur: ſi verò biceps ſit, etſi alia membra non ſint duplicata, duos eſſe homines diiudicemus.

Et ideò ſeparatim † baptizandi, vt 96
notauit *Additionator Baldi* in d. *l. non ſunt liberi*, & *Summiſta*, quos refert & ſequitur *Petr. Caballus* d. *caſu* 139. *num.* 12. *Petrus Gregorius lib. 1 partition. Iuris Canonici, tit. 7. cap. 6. num.* 3. Vbi hãc formam ſeruandam ait, vt prior Sacramenti Baptiſmi aqua regeneretur notiſſimis & neceſſarijs illis verbis: *Ego te baptizo in nomine* PATRIS, *&* FILII, *&* SPIRITVS SANCTI: & poſteà alius his: *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* Sed & eadem forma & præcautione vtendum ait *Petrus Caballus ſuprà*, quando oſtentum vnum tantùm habet caput, cum quattuor manibus & totidem pedibus, & duabus ſpinis in dorſo. Tu adde, idem obſeruandum quandocunque dubium aliquod eſſe poteſt, an partus vnam, vel duas habeat animas, aut animos, vt aiunt cultiores.

Vltimo demum loco, & aptiſſimè ad theſin noſtram nota, monſtroſum partum difficiliorem † & periculoſio- 97
rem eſſe naturali, vt poſt alios optimè adſerit & probat *Archæus Cappadox de curatione diuturna, cap.* 76. & nouiores *Mercur. in lib.* cui titulus *la Comare, lib. 1. & 2. Perlinus in libello de morte cauſa partus, Vuirrich. de ortu monſtr. cap.* 40.

Hæc de monſtris (qua potuimus diligenti & exacta tractatione) ſumus proſequuti, vt ab eis (plures quæ nobis de monſtris monſtroſæ reſultant quæſtiones, *Gloſſa* verbo *ad teſtimoniũ* in *cap. ſi omnes teſtes 3. quæſt.* 4.) lucem & reſolutionem deinceps adcipiant.

***

Digitized by Google

CAPVT XVIII.

DE MVLTIPLICI PARTV, QVEM Græci Πολυτοκίαν appellant.

SYNOPSIS.

1 *Deciſiones Iuriſconſultorum, & Imperatorum de multiplici partu mentionem facientes adducit* Auctor.

2 *Geminorum partus naturalis eſt. Et n. 4. improbat opinionem exiſtimantium alienum eſſe à Natura.*

3 *Si diuerſis temporibus generentur, ſuperfœtatio eſt.*

5 *Trigeminorum parturitio naturalis eſt. Et nu.13. Et nu.6. attendendam in dubijs rerum futuris euentibus, puta in adquirendis hereditatibus, tenuit* Paulus Iuriſc. *Et n.7. contraria ſententia* Gai *&* Vlpiani *refertur. Et n. 8. concordia inter iſtos adſignari ſolita impugnatur. Et nu.9. Iuriſconſultos iſtos diſſidere adfirmat & probat cum* Ant. Fabro. *Et n.11.* Tribonianum *in ſententiam* Pauli *inclinaſſe demonſtrat. Et num. 12.* Gaium *&* Vlpianum *contra* Paulum *ſequitur.*

10 *Inſcriptionem* l. ſi pater 36. D. de ſolution. *ſuſpectam notat.*

14 *Quatrinos & quinos vno partu editos naturali partioni tribuendos oſtendit.*

15 *Numeroſiores quinis parturitiones* Bonauent. & Pet. Garcia *a numero naturalium excludunt. Et numer. 16.* A. Gellius *in quinorum editione finem puerperij conſtituit: quod in vniuerſum non eſt verum. Et probatur num. 19.*

17 Bonauentura *in adſignanda ratione, cur alij partus vltra quinos non ſint naturales, explodítur.*

18 *In vtero muliebri ſeptem eſſe cellulas quidam putarunt. Et num. 20. hoc merum figmentum eſſe probat auctoritate inſignium Medicorum, & Diſſectorum.*

21 *Improbatur Iuriſconſultus* Iulianus, *quiſve quis Auctor fuit* l. ſi pater 36. D. de ſolution.

22 *Multiplex fœtus abortiuus non eſt.*

23 *Multiplicis fœtus cauſas adperit.*

24 *Multiplex fœtus ab vno & eodẽ concubitu procedit. Et num. 25. id comprobat* Apoſtoli *inſigni loco. Et nu. 26. auctoritate* Auguſtini.

27 *Gemelli non ſolum vno concubitu concipiuntur, ſed etiam eduntur.*

28 Paul. lib. 4. Sentent. tit. 9. §. 2. *interpret. Et num. 38. 39. & ſeq.*

29 Tryphonini in l. Arethuſa, D. de ſtatu homin. *error detegitur.*

30 *Ex duobus gemellis quis natu maior præſumatur. Et nu 31. quid tenendum in ſubceſſionibus Regni & maioratus tractatur remiſſiuè.*

32 *Multiplicium partionum varij ſunt caſus, & natura ſubceſſus.*

33 *Numeroſiores & notabiliores aliquas refert. Et num. 34. Auctores alias plures commemorantes.*

35 *Multiplici partui in dubio fauendum eſt. Et num. 36. & 37. Et declarat numer. 43.*

40 Liter-

40 L. ter enixa 137. D. de verb. ſignific. *declaratur.*

41 *Improbat* Pauli *ſententiam* lib. 4. Sẽtent. tit. 9. §. 2. *Et num.* 42. *eundem refellit in deciſione* d. l. ter enixa.

44 *Sub ſimplicibus caſum mixtum non comprehendi* Auctor *demonſtrat.*

45 *Multiplex fœtus rarior eſt, & eius rei cauſam deſignat.*

46 *Cur gemini adeò ſimiles ſint, oſtendit.*

47 *A multiplicibus partionibus antiqui damna præſagire conſueuerunt.*

AMONSTOSÆ partitudinis tractatione aptè deſcendimus hoc capite ad multiplicem, vt quam *Ariſtot. lib. 4. de generat. animal. c. 4.* relatus *cap. 11. num. 53.* & *in cap. præcedenti num.* 63. ſub generaliori *monſtri* nomine comprehendit. Et ab his in *ſequenti capite* ſuperfœtationis (quæ velùt ſpecies eſt multiplicis partus) ſermonem inibimus.

Multiplicis partus (à noſtris in-
1 cipientes) meminêre † Iuriſconſulti *Paulus* in notiſſima *l. antiqui 3. D. ſi pars hered. pet.* & in *l. ſed etſi 28. §. fin. D. de iudic.* & in *l. ter enixa 137. D. de verb. ſignif.* & *lib. 4. Sent. tit. 9. §. 2. quæ ſemel*, *Vlpian.* in *l. 1. §. quare, D. de vent. in poſſ. mit.* & in *l. 1. §. fin. l. 4. D. ſi pars hered. pet.* & in *l. inteſtato 3. §. eſt autem, D. de ſuis & legit. hered.* & in *l. ſi fuerit 10. §. fin. D. de reb. dub.* & in *l. idem erit 16. D. de ſtatu homin.* & in *l. qui filiabus 17. §. 1. D. de legat. 1. Gaius* in *l. verùm 7. D. de rebus dub. Tryphonin.* in *l. Arethuſa 15. D. de ſtatu homin. Iulian.* in *l. ſi pater 38. D. de ſolution.* (cuius deciſio, vt notabimus *inferiùs*, refertur ad ea quæ docuit *Ariſtot. lib. 7. de hiſtor. animal cap. 4.*) *Iuſtinianus* in *l. cùm inter 14. ad fin. C. de fideicommiſſ. libert.*

A gemellorum verò partu (qui primus ſub multiplicis nomine venit, quemq; Deorũ beneuolentię, pietati, pudicitiæq; puerperæ antiqui tribuebant, *Plaut. in Amphit. act. 5. ſce. 1. verſ. 36.*) tractationem ineuntes, notandum
eſt, non ſolùm † nobis iuxta tradita à 2
Menoch. li. 6. præſumpt. 51. ex n. 1. ſed & Philoſophis & Medicis geminos editos & ſuperſtites; ſeu Vopiſcũ (is erat *Plinio lib. 7. c. 10.* & *Solino c. 4* qui, altero abortione fluxu excidente, remanebat) naturales vitaleſque partus eſſe, ex his quæ poſt alios reſoluit *Pet. Garc. de loc. affect. diſput. 72. c. 1. & 2.* vbi propriè geminos, vel gemellos (quos Græci δίδυμοι appellant) eos eſſe ait, qui vno tantùm actu concipiuntur, & producuntur. Vnde *Manil. lib. 2. Aſtron.*

Magnus erit geminis amor, & concordia duplex.

Aliàs enim ſi diuerſis temporibus † ge- 3
nerentur, ſuperfœtatio erit (de qua in *cap. ſeq.*) iuxta ea quæ diſertè reſoluit idem *Pet. Garc. d. c. 1. ſub initium.* Quæ ſanè mirè comprobabis ab his quæ ſanctiſſimus, & doctiſſimorum doctior *Auguſtinus* de geminis, qui vno concubitu generantur, adnotauit *lib. 5. de Ciuit. Dei, c. 6.* (in *cap. ſeq.* exactè explicanda) & proſequitur nouiſſimè *D. Sancta-Cruz* (cauſas generationis adſignans) *de Hippocr. diſcipl. ſuper tex. 77.*

Non tamen defuerunt, qui gemi-
norũ partum à Natura † alienum pu- 4
tarint ex *Ariſtot.* malè ab his percepto, *lib. 7. de hiſt. animal. c. 4.* & *ſect. 10. probl. 30.* ſed eorum inſcitiam apertiſſimè tetegunt Eſau & Iacob Iſaacis gemelli, *Geneſeos c. 25.* (de quibus *infr.* iterum agemus cum *D. Paulo*) & gemini à Thamar concepti ex Iuda ſocero, *Geneſ. c. 38.* & illi Aginæ Spartanorum Reginæ, quorum meminit *Herodot. lib. 6. c. 6.* & omnium maximè (ſi res

profanas adtendas) Romulus & Remus fratres ex Rhea Syluia à Marte compreſſa (vt ferunt *Liuius lib.1.dec.1.* & alij) vno partu editi. Quæ mirè exornabis ex traditis à *Iac. Guillem.* huius partus ſigna adnotāte, *tit. de ſemine, c.3.* & à *Peramat. infr.* referendo, eius cauſas conſiderante, quas & alias proſequutum anteà video *Auicen. lib. 3. Fen. 21. tract. 1. c. 17.* & *Ptolem. lib. 3. cap. περὶ διδυμογόνων*, vbi ſignis *διςώμοις*, id eſt *duplicibus*, cauſam tribuit.

5 Tergeminorum † itidem parturitionem naturalem diiudicat *Gaius* in *d. l. vtrum, D. de reb. dub.* & *Paul.* in *d. l. antiqui Tergeminos* (ait) *Senatores cinctos vidimus Horatios*, de quibus *Liuius d. decade 1.* & cum totidē Cutiatijs, *Plin. lib. 7. naturalis historia d. cap. 3.* Et ita tenendum, quidquid nouè in contrarium adſtruat *Paulus Zacchias* iam relatus & notatus *in cap. præcedenti*, & *Peramatus de homin. procreatione, capite 18.*

Et hanc trigeminorum partitudi-
6 nem in dubijs † rerum futuris euentibus hereditatum maximè adquirendarum ſolam adtendendā inſigni verborum apparatu adſeruit *Paulus* in *d. l. antiqui*, & in *l. ſed et ſi reſtituatur 28. §. fina.* (quæ ab eodem *Pauli libro 17. ad Plautium* deſumptæ fuerunt, ac indicant inſcriptiones) *D. de iudicijs*, vbi *Bart.* & alij. Et hoc ipſum decidiſſe videtur *Iulian.* in *l. ſi pater 36. D. de ſolu-*
7 *tionib.* Sed contrarium † innuit *Gaius* in *d. l. vtrum, D. de rebus dubijs*, *Vlpian.* in *l. 1. §. fin. D. ſi pars heredit. petatur*, & in *l. inteſtato 3. §. eſt autem tractatum, D. de ſuis & legitimis heredibus*, & clariùs idem *Vlpianus* (cum *Tertulliano* & *Pomponio*, quos refert) in *l. cùm quidā 30. §. ſuum heredem, D. de adquir. hered.* in quibus iuribus vnicus ſuperſtes filius (ſi venter vacuus poſteà apparuerit) ex aſſe ſe inuenit heredem, poſthumo verò nato ex ſemiſſe tantùm: quaſi ſentiant iſti Iuris Auctores, & cum eis inſuper *Papinianus* in *l. ventre præterito 84. D. de adquirenda hereditate*, dodrantem interim non eſſe reſeruandum, ac putarunt *Paulus* & *Iulianus* in legibus *ſuprà* relatis, ſed tantùm ſemiſſem.

Nec propoſitam difficultatem † re- 8
ctè diſſoluunt diſtinguēres ius ab eius affectibus, & adſeuerantes, *Vlpianum*, *Gaium*, & ceteros de iure tantùm, non de eius effectibus reſpondiſſe: nam vt optimè notat *Anton. Faber in rationali. ſuper d. l. ſed et ſi reſtituatur*, *§. final.* omnes *ſuprà* relati Iuriſconſulti id tātùm diſputarunt & quæſierunt, pro qua ſcilicet parte ſuperſtes interim (id eſt, dum mulier parit, vel vēter vacuus apparet, vel abortit) heres exiſtimetur? Quæ ſanè quæſtio nec ad ius abſolutum heredis, nec ad iuris effectum referri poteſt. Adhæc conciliatio iſta apertè refellitur ex dicto *§. ſuum heredem* in verbis illicò expendendis. Vnde verius diiudico † cum 9
Fabro, *ſuprà* relato, in hiſce diſſidentes fuiſſe Iuriſconſultorum *ſuprà* relatorum ſententias, quod mihi quamcuidentiſſimè probat *d. §. ſuum heredem*, in illis verbis: *Sicut cùm vacuo vtero ſuus ex aſſe heres eſt, ita & cùm vnum gerit, nec per naturam humanæ conditionis alium partum formare poteſt (quod quidem poſt certum tempus conceptionis eueniet) ex parte dimidia, & ignorantem fore heredem, non ex quarta, vt Iulianus putat.*

Quæ vltima verba ſuſpectam † red- 10
dunt inſcriptionem *d. l. ſi pater 36. D. de ſolutionib.* quin & illa: *Iulianus notat, &c.* quæ ſi referas ad præcedentia, apertè præſubponunt, ea alium habuiſſe Auctorem. Vtcunque verò ſeſe res habeat, *Vlpianus* cum *Pomponio* & *Tertulliano* ibi laudatis clarè contrariantur *Paulo* & *Iuliano*, quidquid Iuris Interpretes in eorum conciliatione

tione allucinari fuerint.

Sed vtra eorum reſolutio & deciſio ſit admittenda, videamus: & ſanè *Tri-*
11 *bonianus*†(vt diſertè notat *Anto. Fab. ſupr.* ex *l. 4. D. ſi pars heredit. petat.* & alijs) in *Pauli* ſententiam (quæ fuit *Sabini* & *Caßij*) inclinat, & contrariam *Pomponij*, & ceterorum ſupprimere, & euertere conatus fuit.

12 At mihi iſta† magis adrider, & contraria *Pauli* maximopere diſciplet: video enim inanibus eum vſum medijs ad ſuam ſententiam adſtruendam, vel (vt proprius loquar) eam euertētibus. Primò, dum air, Iuris Auctores (prudētiſſimè medietatē ſequutos) quartā partē ſuperſtiti adſignaſſe, cùm enim medietas iſta referri non debeat, nec poſſit ad rationem *Gothofredi* (dicentis, tres medium tenêre inter quinque & vnum, ex ſubſequentibus illicò verbis illis textus: *Vt quod fieri non raro admodum poteſt*, & ex ratione adſignata à *Paulo* in illis: τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς, &c.) clarè conſequimur, *Paulum* mediati (quam laudat & probat, hoc eſt frequentiori rerum euentui) non adhæſiſſe. Quis enim ignorat, frequentius vniparas eſſe mulieres, vt docuit *Conſultus* in d. §. *ſuum heredem*, & rariſſimè trigeminos eodem partu editos? Adde *Paulum* in verbis proximè expenſis à *Theophraſto* edoctum adnotaſſe: *Quod ſemel aut bis exiſtit præterire Legiſlatores.* At quis non videt omni æuo vix ſemel euenìſſe trigeminos eodem edi partu, idque ἐκ τῆς φύσεως, & quaſi portentoſum videri, ex dicendis *inferiùs*, vt inde rariſſimus hic caſus ſit, quàm qui rarior. Malè ergo ad eum, vt contingentiorem *Paul.* propoſitæ quæſtionis reſolutionem refert contra *l. 3.* & ſequentes, *D. de legib. l. ea quæ raro 65. D. de diuerſ. regul. iuris*, & *Iuſtinian. in Nouel. 94. vt ſine prohibit. mat. cap. 2.* ita dicentem: *Nam quod rarò ſit* (*ſicut etiam vetus Iuriſprudentia docet*) *non obſeruant Legiſlatores, ſed quod ſit plerumque, & reſpiciunt & medentur.* Demum iniuſtam & à ratione deuiam *Caßij* & *Sabini*, *Pauli*que (eos adprobantis ſententiam facilè elicient, qui adnotauerint, ſuperſtitem qui ſemiſſe integro, eiuſque fructibus ad alimenta indigêret (vt paſſim adeidit) à matre, vel auo interim (retento dodrante pro muliere prægnante) alendum, quod ſanè perquàm iniquum eſſet. Quòd ſi dicas, vno tantùm nato, matrem, aut auum, quod alimentorum nomine præſtiterunt repetituros, tribus verò natis id ſuperſtiti filio aut nepoti dediſſe, quod quotannis deinceps præſtare debent. Reſpondeo, negari non poſſe priore caſu rem propriam ſine facto ſuo eis aliqua tēporis intercapedine (quæ in Iure æſtimatur & conſideratur ex vulgatis) abeſſe & per conſequens ab eis indebitum verè exactum. Ob idque *Pauli* ſententia ſuſtinêri non poteſt. Quam poſt iſta ſcripta diſplicuiſſe video *Paul. Zacch. in M. dico-legal. tit. 2. quæſt. 8. num. 10.*

Cùm autem iſta in *Paulum* pro *Vlpiano* & alijs contrariæ ſententiæ adſertoribus adſtruimus, tergeminos nō † excludimus, nec à numero naturalium explodimus, ex iuribus citatis: & 13
alijs *inferius* per nos enodatis.

Adhæc, quatrinos, †vel quinos vno 14
partu editos naturales ſubponūt *Ariſtoteles lib. 7. de hiſtoria animal.* d. *cap. 4.* *Paulus*, *Gaius*, & *Iulianus* in d. *l. antiqui*, d. *l. vtrum*, d. *l. ſi pater meus.* Et quāuis *Gaius* in dict. *l. vtrum*, quòd vltra tres naſcitur ferè viderì portentoſum dixerit, nō tamen quinos à numero naturalium excludit, vt diſertè notauit *Gloſſa* ibi: dictio enim, *ferè*, aliorum excluſiua non eſt: & ideò idem *Gaius*, ne videretur maiorem numerum repudiaſſe, & ad tollendam iſtam dubitationem hiſtoriam de quinis ab vno

vtero editis ſubdit (quã refert *Ariſtot.*
ſupr. & *Iulius Capitolinus in Antonino*
Pio) vt ingenioſe adnotauit *Bonauent.*
lib. 9. de ottomeſt. partu, cap. 21. & con-
ferunt in propoſito tradita à *Pet. Garc.*
d. *diſputat. 72. cap. 3. num. 11. in fine*, vbi
optimè improbat *Plinium lib. 7. cap. 3.*
exiſtimantem tergeminorum partum
Naturæ tribuendum vltra vero oſten-
to. Et ab eodem capite ſecurè refello
Budæum, Plinio concinentem, *in notis*
ad dict. *l. antiqui*.

Sed & prædictus *Bonauentura* ex
Ariſtotele iam relato à partionum na-
15 turalium ratione ceteras † numero-
ſiores excludit, & portentoſas, ſiue
oſtentoſas eſſe ait Iuriſconſultis, idq;
ab omnibus probari conſtat, ex tradi-
tis à *Petro Garcia ſuprà*, vbi naturaliter
ſolùm quinque generari poſſe ait, &
iterum eadem *diſput. 72. cap. 4. num. 14.*
Ex dictis ab eo adde *A Gellium lib. 10.*
Noct. Atticar. cap. 2. qui in quinorum
editione finem puerperij ex *Ariſtotele*
16 conſtituit. Tu autem ad numerum †
iſtum opera mira & varia Naturæ ne
reſtringas, & inſuper caue, ne ceteras
parturitiones numeroſiores fabuloſas
generali propoſitione adfirmes cum
Cælio Rhodigino lib. 4. antiq. lection. cap.
23. & *Menoch.* d. *præſumpt.* 51. ex *n. 6.*
Imò tene contrarium ex iam dictis
in *cap. præcedenti*, vbi multiplicitatem
iſtam monſtro adſcribi non debêre
probauimus. Licèt enim multiplices
partus quinarium numerum exceden-
tes inter naturales non adſignemus,
connumerabuntur tamen inter oſten-
toſos, qui & ipſi ſubceſſionum capa-
ces erant in terminis *l. vxoris abortu* 2.
l. quod certatum 3. *C. de poſthum. heredib.*
inſtituend. & nobis attenta nouiſſima
diſpoſitione *l.* 13. *Tauri*, ſi vixerint vi-
gintiquatruor horas, & baptizati fue-
rint.
17 Cur † autẽ Iuriſconſultis quini tã-
tùm naturales ſint, numeroſiores ve-
rò nõ ita? latè diſputat & proſequitur
Bonauentura d. *lib. 9. cap.* 23. vbi multa
futilia ex ſuo capite conficta Medicus
homo Iuriſprudẽtibus edixit, ſubpo-
nens, & quidẽ erroneè numeroſiores
partus monſtroſos, & ſubceſſionum
incapaces, cùm oſtentoſi tantùm ſint,
vt prædiximus, & latiùs probauimus
in *cap. antecedenti*.

At prædictis duo † maximè obſtare 18
videntur. Primum ex d. *l. antiqui*, vbi
de ſeptenis vno vtero editis agit *Pau-
lus*, velùt ſubponẽs ſeptem vno partu
edi poſſe. Secundum, ex *Gloſſa* verbo
naſci in d. *l. ſed etſi*, §. *fin. D. de iudic.* &
cõmuni quorundam Medicorũ Ana-
tomicorum & Philoſophorum *infrà*
referendorum opinione (quibus no-
uiſſimè aſſentitur *Dalner. de iur. hom.*
part. 7. num. 2.) exiſtimantium in vtero
muliebri ſeptem eſſe cõcauitates, ſeu
receptacula, ex quibus tria in parte
dextra, tria in ſiniſtra, ſeptimũ in me-
dio exquiſitè ſitum eſt: vt inde dedu-
camus, naturam (quæ nihil vani ope-
ratur) partionibus naturalibus cellu-
las haſce præparaſſe.

Sed ad primũ † reſpondetur, quod 19
de ſeptenis dixit *Paulus* in d. *l. antiqui*
admirandæ naturæ actioni tribuen-
dũ: neque enim id vbique gentiũ con-
tingere inquit, ſed in Ægypto, de quo
Solinus ita ait: *Trogus Auctor adfirmat,*
in Ægypto ſeptenos vno vtero ſimul gig-
ni, quod ibi minus mirum, cùm fœtifero
potu Nilus non tantùm terrarum, ſed
& hominum fœcundet arua: confe-
runt tradita de iſta regione (omnium
ferace) ab *Ariſtotele lib. 7. de hiſtor.*
animal. d. *cap.* 4. *Strabone lib.* 15. *Geo-*
graphicor. A Gel. lib. 10. *Noct. At-*
tic. d. *cap.* 2. *Henrico Salmuth* latè *ad*
Pancirol. tom. 2. rer. memorabil. cap. 10.
fol. 512. & aptiùs à *Pet. Garcia* d. *diſput.*
72. *cap. 3. num. 11. in fine.*

Ad ſecundum † facilior eſt reſolu- 20
tio attenta veriore ſententia Medico-
rum &

rum '& diſertiorum diſſectotum ſecurè & à rei euidentia (vt noſtri dicunt) adfirmantium, metum figmentum eſſe quod de cellulis & receptaculis quidam adſueuetarunt, quos optimè refellunt *Gorræus* inſignis Medicus Pariſienſis *in commentar. ad libellũ Hippocratis de natura pueri*, *Bonauentura de partu octomeſtri, lib.3.ca. 29. & 33.* *Petr. Garcia* optimè d. *diſput.72. c.3. n.8. & 9.* *Paul. Zacchias in Medico-legal. lib. tit.2. qu. 8. nu.15.* *Bauhin. de Hermaphrod. lib.1. cap.30.* & inferunt excellentes Anatomiſtæ *Andreas Veſſalius lib. 5. de corporis humani fabrica, ca. 15. prope fin.* *Ambroſius Paræus lib.23. de hominis gener. c.16.* *Laurent. Operarius operum anatomic. lib.2. cap.32.* è quibus *Veſſalius* primus ita ait: *Ignoro vndenã natum ſit egregium illud commentum, quo in Iuriſconſultorum, & dein Scholaſticorum Theologorum libris, & Alberti illius Magni indoctiſſimi de virorum, mulierumq; ſecretis libro, & apud ineptiſſimum quendam Michaëlem Scothum, & Gentilem noſtrum, & Nicolaum & Mudinum, atque adeò apud innumeros etiam Anatomicos legitur, muliebrem vterum ſeptem cellulas ſeu loculos obtinere, tres quidẽ in dextera vteri ſede maſculis ſuſcipiendis aptos, tres autem in ſiniſtra feminis dicatos, ſeptimum vero in horũ medio exiſtere, Hermaphroditisq; conſecratum eſſe: cùm tamen muliebris vteri cauitas perinde ac ego illam deſcripſi, ſeſe habeat, nihilq; minus quam huiuſmodi loculos, ſeu ſinus oſtendat.* Adde, *Galenum* figmentum iſtud loculorum, ſeu cellularum omnium primum improbantem *in libello de anatomia virorum.*

Inque eius euerſionem ſubinde nota, quæ de gemellis vna & eadem pellicula, ſiue ſecundina contentis, docuit *Hippocrat. in lib. de ſuperfœtat.* illis verbis: *Habeat autem vtroſque pueros in vna ſecunda.* Quod ſæpè adcidere (licèt contrarium ſæpiùs) ex eodem *Hippocrate* notauit *Petr. Garcia* dict. *diſput.72. cap.3. num.12.* *Andreas Laurent.* qui *lib.8. de hiſtor. anatom. qu. 21.* hoc maximè in maribus gemellis euenire ait, alioquin marem in dextera, feminam in ſiniſtra ferri, ex *Hippocrate ſupr.* nouiſſimè *Doctor Sancta-Cruz de Hippocrat. Philoſoph. ſuper textu 7.* ab *Auicenna*, vt ipſe ait, edoctus Sed & ipſe *Petrus Garcia* ab eodem *Hippocrate*, *Ariſtotele*, *Galeno*, & alijs d. *cap.3. num.8.* & *Varandæus* d. *cap.6. in princip.* diſertiſſimè aiunt, vterum in mulieribus ita fuiſſe à Natura conſtructum, vt cauitatem habeat, media quadam linea diſtinctam, & ſuturæ (quæ in ſeroto virorum adparet) perſimilem, cuius beneficio vterus in duas partes ſcinditur, dextrã & ſiniſtram, hacque feminas, illa verò mares implurimùm contineri, & vtrique lateri vtramque mammam è directo poſitam reſpondere, quod ex pluribus comprobat *Andr. Laurentius lib.8. de hiſtor. anatomica, queſt.21.* vbi (*Auicenna* improbato, quem *D. Sancta Cruz* huius ſententiæ aliàs adſertorem *ſupr.* fecit) nullas in vtero partes eſſe diſcretas euincit, ſed linea tantùm quadam media (vt in ouis) quam *Ariſtotel.* appellat *δι-ρῶν*, id eſt, medianam, deſignatas. Et demum cõprobat *Ioan. Scchenk. lib.4. obſeru. tit. de vtero obſeruat.2.*

Et ab his omnibus veniunt impugnanda † quæ de huiuſmodi rece- 22
ptaculis tradidir *Iulianus*, quiſve quis (attentis *ſuperiùs* traditis *num.10.*) Auctor fuit d. *l. ſi pater 36. D. de ſolution.* quæ certè *Ariſtotelis lib.7. de hiſtor. animal. cap.4.* (à quo iſta deſumpſit, vti prædiximus) re vera impoſuit. Is enim contrarium potiùs ſenſit & docuit *lib.4. de generatione animal. cap.4.* in *Hippocratem*, qui *lib. de dieta.* & *lib. de natura pueri* cellulas, ſinuſque in

ventre muliebri ſubponebat, vt optimè notat *Petr. Garcia d. diſput. 72. c. 3. num. 9.* Quinimò cellulas iſtas & loculos *Ariſtot. in problem. ſectio. 10. problem. 16.* in aliis tantùm animalibus extra hominem inueniri ait: quod nunc non diſquiro.

A dictis velùt euidẽns fit, multiplicem fœtum (qui aliàs abortui in cauſa ſæpè eſſe adſolet, ex notatis in *cap. 16.* & frequentior aliàs humano partu periculoſior, ex traditis à *Mercer.* poſt alios, in ſuo *libro*, cui titulus, *la Comare lib. 1. cap. 23. & lib. 2. cap. 14.*)
22 in ſe nullo modo abortiuum † eſſe: nam quinarium vſque numerum nobis naturalis eſt, vltra verò oſtentoſus: ſed omnes hi partus ſucceſſionum capaces ſunt, & liberorum numero continentur ex iam dictis ſimul cum notatis in *cap. præcedenti.*

Subhæc non abs re facturum pu-
23 to, ſi cauſam † multiplicis fœtus *Seneca* (vt ipſe fatetur *lib. 7. de benefic. cap. 1.*) incognitam, ab aliis Auctoribus rerum naturalium deſignauero. Et ſanè *Empedocles* ad quantitatem, *Aſclepiades* ad excellentiam ſeminis, *Eraſiſtratus* ad ſuperfœtationem retulerunt in *Plutarcho de placitis Philoſophor. lib. 5. cap. 10.* At *Petrus Garcia Empedoclis* cauſam re vera adprobauit *d. diſput. 72. cap. 3. num. 8. & 9.* quam multiloquio non inepto depinxit *Varandæus d. cap. 6. in princ.* dicens: *Quotiens virile ſemen muliebri coniunctum ſemel, aut pluribus viribus in eodem congreſſu eiaculatum, ita in partes diuiditur, vt illæ ſufficiant ad perfectam generationem variorum fœtuum, delineationem ſcilicet partium principum & ſpermaticarum tunicarum, quibus inuoluuntur, conformationem, atque alimenti materni attractionem, vel adſimilationem, tunc oriuntur gemelli duo, vel plures eiuſdem, vel diuerſi ſexus eiſdem inuolucris contenti, ſed propriis ſinguli vaſis umbilicalibus donati, quibus nutriri valeant: vnde ſi vterus ſit ſatis capax, & validus ligamenta, quibus annectuntur, robuſta, & alimentum ſufficiens, vt ibi ad naturalem vſque partus terminum manere poßint, fit ſæpißimè de duobus, vt vitales & perfecti exiſtant: de pluribus aliquando ad prodigium vſque auctis, ſi hiſtoriæ fides ſit habenda.* Sed iſta quid aliud denotant, quàm multiplicis partus cauſam à ſeminis maiore copia & diuiſione prouenire? quod *Hippocrates in lib. de diæta* paucis illis docuit: ἔτω γὰρ ἀνάγκη σκίδναται ἐς ἀμφοτέρας τὰς μήτρας ὁμοίως, *ſic neceſſe eſt diſpergi ſemen in vtramque vteri partem ſimiliter.* Et ſanè ad iſta referenda ſunt, quæ de multiplicis fœtus cauſa latiſſimè proſequitur *Bauhinus de Hermaphrodit. lib. 1. c. 8.*

Sed his omnibus adde cum diſertiſſimo *Bonauentura lib. 3. de octomeſt. partu, cap. 86.* ſolam ſeminis redundantiam in cauſa eſſe non poſſe multiplici partioni, niſi cum quantitate qualitas itidem ſeminis & agentis concurrat, & vt ego puto aptum ſimul matris adceptabulum, vigorque. Vnde in Ægypto & Græcia frequentiores ſunt multiparæ (iuxta notata in *cap. 11.*) à fertili ſolo, & maiore mulierum virtute. Id quod in Hiſpania longè præpollet, tum quia mulieres præ ceteris aliarum gentium fortiores & perniciores, *Strab. lib. 3. Geograph.* tum, quia Hiſpaniæ ſolum (omnium natura inſignium rerum feraciſſimum; *Plin. lib. 3. cap. 3. & lib. 33. cap. 4. Strab. lib. 4.* & excellentium inſuper ingeniorum, *Ludouic. Noni.* poſt alios, in ſua ſatis erudita *Hiſpaniæ deſcriptione, cap. 6.*) ab ingenti & numeroſiore incolatum copia (quæ partim à πολυτοκία procedit) ſæpe commendatum fuit, *Cicer. orat. 30. de Haruſpicum reſponſis: Nec* NVMERO *Hiſpanos, nec robore Gallos, nec calliditate Pœnos, nec arti-*
bus

Digitized by Google

bus Græcos ſuperauimus: melius *Fl. Vegetius lib.1. de re militari, cap.1.* (iam per nos alibi expenſus) *Hiſpanos quidem* (ait) *non tantùm* NVMERO, *ſed etiam viribus corporum noſtris præſtitiſſe manifeſtum eſt.* Et conferunt quæ de ingenti Hiſpaniæ ciuitatum & oppidorum numero enarrant *Plinius* & *Strabo*, iſte d. *lib.3. poſt princip.* ille *lib 3.* d. *cap.3.* Nec aliter à ſola Hiſpania tot frequentes exercitus ſemper educi; tot nunc colonias apud Indos diduci; tot familias toto ferè Orbe (Hiſpanorum ditioni & deuotioni ſubmiſſo) incoli potuiſſe.

His intermiſcendum duco, quod de vectigali hominum Romæ ab Hiſpaniis rependi adſueto diſertè decantauit *Claudianus*, cùm ait:

Sola nouum Latiis vectigal IBERIA *rebus*
Contulit, Auguſtos; fruges æraria miles
Vndique conueniunt, totóque ex Orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant.

Idem præfata omnia amplectens ita cecinit *in lib. de laudibus Serenæ:*

Quid dignum memorare tuis, HISPANIA, *terris*
Vox humana valet? primo lauat æquore Solem
India: tu feſſos exacta luce iugales
Proluis, inq; tuo reſpirant ſydera fluctu
Diues equis, frugum facilis, pretioſa metallis,
Principibus FOECVNDA *Piis.*

His demum mirè adcinit *Latinus Pacatus Drepanius in Panegyrico ad Theodoſium Auguſt.* dicens: *Sint, vt ſcribitur, Gargara prouentu læta triticeo, Mauania memoretur armento, Campania cenſeatur monte Gaurano, Lydia prædicetur amne Pactolo, dum* HISPANIÆ *vni, quidquid vbique laudatur, aſſurgat.* HÆC *duriſſimos Milites:* HAEC *expertiſſimos Duces:* HAEC *facundiſſimos Oratores:* HAEC *clariſſimos Vates parit:* HAEC *Iudicum, mater* HAEC *Principum eſt.* Vt ab his meritò eliciaſ, Hiſpaniam frequentibus partionibus humanis, & quidem inſignibus omni æuo claré præfulgere.

Sub hæc multiplices fœtus humani tractationem proſequentes à dictis vſque dum planè inferimus, eum ab vno tantùm † maris & feminæ 24
congreſſu procedere, velùt canis, ſuis, cæterorumque animalium; aliàs enim ſuperfœtatio erit, vt diximus *ſuprà*, & latè comprobat *Petrus Garcia* d. *diſput.72. cap.1. Fernel. lib 7. de partu naturali, cap.12.* Idque mirè comprobatur ex *Apoſtolo* † *ad Romanos cap. 9.* 25
vbi (interpretatus illud *Geneſeos cap. 25. Deprecatuſq; eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eo quod eſſet ſterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ, &c. iam tempus pariendi aduenerat, & ecce gemini in vtero eius reperti ſunt*) ita ait verſ. 10. *Sed & Rebecca ex vno concubitu habens Iſaac patris noſtri*, quæ mirè concinunt Græco exemplari, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτης ἔχουσα Ἰσαὰκ, τοῦ πατρὸς ἡμῶν: & eò tendunt illa † *Auguſtini lib. 5.* 26
de Ciuitate Dei d. *cap.6.* (latiùs expendenda in *cap. ſequenti*) *Numquid & in conceptu, vbi vnum concubitum eſſe manifeſtum eſt, & tanta natura vis eſt, vt cum cõceperit femina, deinde alterũ concipere omnino non poſſit? Vnde neceſſe eſt, eadem eſſe in geminis momenta cõceptus.*

Et nõ ſolùm vno cõcubitu & cõceptu gemelli generantur, ſed etiam eduntur, † vt ait *Hippocrates in libello* 27
de ſuperfœtatione, iuxta lectionem cõmunem adfirmatiuam, ita aientem: *Quæ gemellos eadem die parit, velùt concipit:* non ignoro negatiuam, ἢ τὰ δίδυμα κυοῦσα οὐ τίκτει τῇ αὐτῇ ὥσπερ συνελάβετο; ſed ſubſequentia illa *Hippocratis* verba (*Habeat autẽ vtroſq; pueros in vna ſecundina*) vtcunque legas, apertè

demonſtrant ſententiæ Hippocraticæ verum ſenſum, id eſt, non omnes gemellos eodem tempore concipi & edi, ſed eos tantùm, quos habet mulier in eadem ſecunda, iuxta ea quæ ex *Pet. Garcia* dict. *cap.* 5. *num.* 13. adnotauimus *ſupra*. Sed præ ceteris iſthæc mirè comprobantur inſigni *Gregorij Magni* loco *hom.* 10. *in Euang.* vbi de Iacob & Eſau (quos *Paulus* vno concubitu conceptos docuerat) ita ait: *Cùm vno tempore, eodémq; momento vtrumque mater fuderit, non vna vtriuſque vitæ qualitas fuit*: id quod diſertis verbis comprobauit *Auguſtinus lib.* 5. *de Ciuitate Dei, cap.* 5. in verbis expendendis *in cap. ſequenti, num.* 8. Et ſanè prædicta omniá diſertè agnouit *D. Alchimus Auitus* Vienenſis Archiepiſcopus in ſuo eleganti Poëmate *de initio mundi, & priorum Parentum procreatione, lib.* 2. *cap.* 13. duobus tantùm illis verſibus:

Necnon & geminos vno ſub tempore fuſos
Quos indiſcretus luci ſubduxerit orbis.

Deque his dubio procul intelligendus
28 eſt † *Iulius Paulus lib.* 4. *Sententiar. tit.* 9. §. 2. in illis verbis: *Non enim ter peperiſſe, ſed ſemel partum fudiſſe videtur, niſi forte per interualla pariat*: quaſi clarè cum *Hippocrate* (cuius ſcripta reuoluerat, vt memini me iam alibi adnotaſſe) ſenſerit, duos, tréſve vno impetu ab vtero mulieris in lucem prodire poſſe.

Ex quibus clarè conſequimur, er-
29 raſſe † *Tryphoninum* Iuriſconſultum, qui in dict. *l. Arethuſa*, vel *Areſcuſa*, *D. de ſtatu homin.* ſe iure adſerit naturam non permittere *ſimul vno impetu duos infantes de vtero matris exedere*. Et per conſequens corruunt cetera ab iſto Iuriſconſulto ibidem tradita, ita vt in caſus per eum propoſiti deciſione neceſſum ſit recurrere ad tradita per *Iuſtinianum* in *l. cùm inter* 14. verſ. *ſin autem, C. de fideicommiſ. libertat.* de quibus ſub finem huius capitis agemus.

Sed cùm in gemellorum, vel numeroſioris fœtus editione regulariter Natura ordinem ſeruet, & vnus poſt alium videat lucem, meritò noſtri
hæſitarunt, † cùm dubium eſt, vter 30
prius natus fuerit? quis ex gemellis natus maior præſumatur? Quam quæſtionem latè diſputant ordinarij in *l. ſi fuerit* 10. §. *fin. D. de rebus dubiis*, per *textum* ibi. Tu rem compone, tres caſus cum *Menochio* diſtinguens *lib.* 6. d. *præſumpt.* 51. à *nu.* 13. vſque ad 27. Dictis enim ab iſto diligenti *Auctore* nil mihi addendum, vel detrahendum occurrit.

Niſi quod in ſucceſſione Regni † 31
& maioratus in cauſa iſta gemellorum iam adnotauimus, & exactè ſumus proſequuti *ſupra in cap.* 6. *ſub finem*, quod obſeruandum etiam cenſeo in duobus gemellis vno impetu editis, iuxta *ſupra* tradita, & *inferius* dicenda.

Hîc velùt ex ordine agendum erat de parturitionibus multiplicibus vbique gentium omnibus temporibus contingentibus, quarum adeò † 32
varij, multipliceſque ſunt caſus & Naturæ ſucceſſus, vt earum enarratione facilè fuiſſet plures implere paginas: ſat verò ſit velùt compendio adnotaſſe, in regionibus fœcundis, velùt Ægypto (ex traditis *ſupra* ab *Ariſtotele, Strabone* & aliis) πολυτοκίαν maximè præualuiſſe, & ſeptem vſque vno partu edi conſuetos, vt ex *Trogo, Solino*, & aliis poſt *Ariſtotelem* adnotauimus *ſupra*.

Numeroſiores verò partus porten-
to † vel oſtento ſunt ſanè tribuendi, 33
velùt ille *Plinij*, qui *lib.* 7. *c.* 11. exſtare in monumentis Medicorum adſerit vno abortu duodecim puerperia edita fuiſſe.

Digitized by Google

fuiſſe. Huic miro ſubceſſui ſequenies addit *Gothofred. in ſcholiis ad d. l. ſi pater, D. de ſolutionib. Tatianus aduerſus Græcos, Quid* (inquit) *ad me Periclymene opus mulieris, quæ vno partu triginta infantes peperit? Et Albertus refert, mulierem quandam in Germania conſignatis, conſeruatiſq; iam in vtero duorum & viginti infantium corpuſculis abortum feciſſe: aliam vero etiam ſeptuaginta. Imò, vt magis mireris, aliam etiam eiеciſſe in peluim embryunculorum articularis digiti magnitudine corpuſcula centum & quinquaginta: cuius rei facta fidis eſt tuniculis quibus obuoluebantur conciſſis. Addit quoque pluribus eorum adfuiſſe dilatationis & conſtructionis motum, & ſigna alia vitæ complura, oculis tamen imperfectioribus, manuum vero & pedum digitos fuiſſe veluti capillares.* Demum iſta *Gothofredus* leuia eſſe ait, ſi eis comparemus partum Margaritæ Hermani Comitis Hennebergiæ vxoris, quæ ſub Henrico Imperatore vna parturitione 365. liberos viuos edidit. Huiuſque memorandi oſtenti totam hiſtoriam (in tabula marmorea exſtantem) adſcripſerunt *Henricus Salmuth ad Pancirol. tomo 2. rer. memorabil. cap. 10. Dalnerus de iure homin. p. 7. num. 22.* quæ talis eſt:

EN TIBI MONSTROSVM NIMIS, ET MEMORABILE FACTVM, QVALE NEC A MVNDI CONDITIONE DATVM.

Margarita Hermani Comitis Hennebergiæ vxor, Quarti Florentij Comitis Holandiæ & Scelandiæ, filia Gulielmi Regis Romanorum, ac poſteà Cæſaris, ſeu Gubernatoris Imperij, atque Alitheia Comitis Hanoniæ ſoror, cuius patruus Epiſcopus Traiectenſis, auunculi autem filius Dux Brabantiæ & Comes Turingiæ, &c. Hæc autem illuſtriſſima Comitiſſa annos quadraginta circiter nata, ipſo die Paraſceves, nonam circiter horam, anno milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſexto, trecẽtos & ſexaginta quinque enixa eſt liberos, qui primum à Guidone ſuffraganeo Traiectenſi omnes in duas ex ære peluibus baptizati ſunt, quorum maſculi quotquot erant, IOANNES, puellæ autem omnes ELISABETHÆ vocatæ ſunt, qui ſimul omnes cum matre vno eodemq; die fatis conceſſerunt, atque in hoc LAVDVNENSI *Templo ſepulti iacent. Quod quidem accidit ob pauperculam quandam feminam, quæ ex vno partu gemellos in vlnis geſtabat pueros, quam rẽ ipſa admirata Comitiſſa dicebat, id per vnum virum fieri non poſſe, ipſamq; contumelioſe reiecit. Vnde hæc paupercula animo conturbata ac perculſa, mox tantum prolium numerum ac multitudinem ex vno partu imprecabatur, quot vel totius anni dies numerentur. Quod quidẽ præter natura curſum ſtupenda quadam ratione ita eſt factum ſicut in hac tabula in perpetuam huius rei memoriam, ex vetuſtis tam manuſcriptis, quàm typis excuſſis Chronicis breuiter poſitum & enarratum eſt.* DEVS *ille ter maximus hac de re ſuſpiciendus, honorandus, ac laudibus extollendus in ſempiterna ſecula. Amen.*

Qui plura alia huius propoſiti † 14
videre deſiderat, poſt *Plinium* & alios antiquiores iam relatos, adeat *A. Gellium lib. 10. Noct. Atticar. d. c. 2 Capitolinum in Antonino, Tatianum in orat. contra Græcos ad fin. Calium Rhodigin. lib. 4. lection. c. 23. Speron. Speronij in ſuo Dialogo de partu, Anton. Guibert. in* Polyſtore, c. 10. & 11. *Martinum Cromer. lib. 9. ſuæ hiſtoriæ, Ganguinum in vita Boleſlai V. Matthæ. Deſer. Iſagog.* Hiſtor. *Millen. 6. Auentin. lib. 5. & 7. Annalium Boior. Erneſtum Brotuſum hiſtoria Anhaltinenſis Princip. lib. 4. cap. 4. Georgium Loys in Pertug. Mercur. obſerua. 187. Theatrum humanæ vitæ vol. 2.*

Digitized by Google

lib.5. Philippum Camerar. meditat. hiſt. cent. cap.26. Andream Laurent. lib.8. de hiſtoria anatom. cap.26. Bulengerum lib. 11. hiſtoriæ ſui temporis, Lauinum Lemnium de occult. naturæ mirac. lib.4. c.23. Ioubertum de erroribus popularib. lib.3. cap.1. vbi nouem vno partu robuſtos edi poſſe contendit, *Scchenk.* latè *lib.4. obſeruationum, tit. de partu, obſeruat. 13. & 14. Gothofredum, Salmuth,* & *Dalnerum ſuprà* relatos. Et ex noſtris poſt ordinarios Iuris Interpretes in præcitatis legibus, *Alciatum lib.1. prætermiſſorum, Tiraquel. de legib. connubial. gloſ. 9. num.95. Cagnolum in l. ea quæ ratio, numer. 6. D. de diuerſ. regul. iur. Benedictum in capit. Raynutius, verbo & ſoboles, in principio, de teſtament. Boërium q.158. lib.4. Ioannem Coraſ.* in d.*l. Arethuſa, D. de ſtatu hominum, Menochium lib.6. præſumpt.51. D. Gregorium Lopez, Maderam in lib. animaduerſ. Iur. Ciuil. cap.11. num.4.*

Denique in propoſito nota, multi-
35 plici partu in dubio fauendum, † vt probat inſignis deciſio d.*l.1. §. quare, D. de ventre in poſſeſſ. mittendo*, vbi exheredatione ita concepta: *Si mihi filius vnus naſcetur, exheres eſto. Quia filia* (ait *Vlpianus*) *naſci poteſt, vel plures filij, vel filius & filia, venter in poſſeſſionem mittetur: ſatius eſt enim ſub incerto eius cui detur, ali etiam eum qui exheredatus ſit, quam eum qui non ſit exheredatus fame necari, ratùmque eſſe debet, quod deminutum eſt, quamuis is naſcatur qui repellitur*: proſequuntur ordinarij Interpretes, & poſt reliquos *D. Pichardus* in *l. Gallus, cap.4. num.147. D. de liberis & poſthum.*

Sed præ omnibus ab hoc *textu*
36 † notandum eſt, duobus pluribúſve filiis ſimul natis nullũ à formula prædicta, exheredationis notę ſubiacêre. At contrà tenendum eſt, vt prædiximus in fauorabilibus, d.*l. qui filiabus 17. §.1. D. de legat.1.* maximè in libertate, quæ ſi relicta fuerit ei qui in vtero portabatur, & plures vno partu editi fuerint, omnes ſimul liberi fient, ex noua *Iuſtiniani* conſtitutione in d. *l. cùm inter 14. verſ. ſin autem, C. de fideicommiſſ. libert.* Deleta enim veterum controuerſiâ aientium ex ratione d.*l. qui filiabus 17. §.1.* & *l. Labeo 21. §.1. D. de ſtatu liber.* & *l. in vſu 158. D. de verb. ſignific.* & negantium ex vulgari *l. duo ſunt, D. de teſtamen. tutela.* Primam adfirmatiuam (fauorem libertatem reſpicientem) ſequutus fuit † *Iuſtinianus*, 37
& meritò, ex his quæ in propoſito diſertè adnotauit *Edmundus Merillius ad 50. deciſiones Iuſtiniani ſupr.* d.*l. cùm inter, ad finem.*

Sed his obſtare videtur *Pauli* † reſ- 38
ponſum in *lib.4. Sententiar. tit.9.* in d. §.2. ita aientis: *Quæ ſemel vno partu tres filios edidit, ius liberorum non conſequitur: non enim ter peperiſſe, ſed ſemel partum fudiſſe videtur, niſi fortè per interualla pariat.* Quin & *Paulus* ſibi ipſi conſtare non videtur, dum in *l. 137. D. de verborum ſignific.* ex contrario inquit: *Ter enixa videtur etiam quæ trigeminos peperit*: ſed priori oppoſitioni elicitæ ex d §.2. reſpondeo ex iam dictis *ſuprà*, *Paulum* ſcilicet intelligendum ſuo caſu indubio: is eſt cùm mulier vno impetu trigeminos ediderit, quæ cùm vna ſit parturitio, matri ad Tertulliani commodum non proderat, ſin autem per interualla eos fuderit, Tertulliano locus erat, ex dicto §.2.

Ex quibus clarè adparet, quàm ridicula ſit *Cuiacij* † interpretatio in d. 39
§.2. (quem ſequitur *Gothofred.* in d *l. ter enixa*) is enim cùm exiſtimaret vno impetu duos, tréſve edi non poſſe, deciſionem illius §. reducit ad terminos ſolius exceptionis, & regulam generalem *Paulo* omnino contrariam ſtatuit, dicens, trigeminos matri ad commodum Tertulliani ſemper prodeſſe

deſſe, cùm vno partu edi non poſſent: quo nil deuius à *Pauli* ſenſu dici potuit, nec à ſententia *Hipppocratis*, ſupponentis, ex traditis à *Petro Garcia ſupra* d.c.3.*num.* 12: geminos & trigeminos vna ſecunda contentos (vt ſæpè accidit, licèt ſæpius contrarium) vno impetu in lucem prodire.

Quod verò attinet ad d.*l. ter enixa*
40 † reſpondeo, in ea *Paulum* quæſtionē prædictam tractaſſe iuxta terminos, & interpretationem *legis Iuliæ* & *Papiæ*, ad cuius pœnas vitandas matri non tantùm & tergeminos temporis interuallo fuſos, ſed & eodem impetu editos prodeſſe ait, cùm verum ſit eam peperiſſe, quæ tergeminos pepererit.

Quòd ſi meam in his *Pauli* reſponſis ſententiam requiras, ego ſanè con-
41 trarium indiſtinctè † reſoluerem contra d. §. 2. ita vt & trigemini vno impetu edi matri ad ſubceſſionem ex Tertulliano prodeſſent, cùm verum ſit eam tres filios ędidiſſe & pepeiſſe, conſequenterque matrem veram eſſe, quod ex Tertulliano tantùm requirebatur, *l.2.cum ſuis* §*ſ.D.ad Senatuſconſ. Tertul.* §.1.*inſtit.eod.* Deciſionem verò d.*l.*
42 *ter enixa* 137. † ſuperuacuam & dubitandi (vt noſtri aiunt) ratione carentem inuenio, cùm non tantùm ad vitandas pœnas & odia *legis Iuliæ* & *Papiæ*, ſed omni alio caſu odioſo, vel fauorabili, ſiue de damno vitando, ſiue de lucro (vt aiunt) captando agatur, verè, propriè & ſtrictè peperiſſe, & filios habuiſſe dicatur, quæ trigeminos, vel vno impetu, vel diuerſis temporum interuallis edidit. Quin & noſtra iſta fortius procedere inuenies, attento verbo *peperit* (quo vſus fuit *Paulus* in dict. *l. ter enixa*) ad partus naturales referendo, & abortiones excludente.

Sed quæ ſuperiùs reſoluimus de fauore multiplici partui in dubio impartiendo, intelligere † oportet in his 43
quæ facilè multiplicari poſſunt, velùt libertas, d. *l. cùm inter*, vel præſtatio, ſeu adſignatio certæ quantitatis, d.*l. quiſiliabus*, §.1. *D.de legat.*1. In his verò quæ ſingulis in ſolidum præſtari nō poſſunt, fœtus fœcunda multiplicitas velùt patres per concurſum faciet, ex benigna Iuris interpretatione, à veroſimili teſtantis & diſponentis voluntate deſumpta, ex ſingulari deciſione textus in *l. ſi ita ſcriptum* 13. *D.de lib. & poſth.* vbi *Iulianus* ita ait: *Si ita ſcriptum ſit: Si filius mihi natus fuerit, ex beſſe heres eſto, ex reliqua parte vxor mea heres eſto: ſi verò filia mihi nata fuerit, ex triente h.res eſto, ex reliqua parte vxor heres eſto: & ſi filius & filia nati eſſent, dicendum eſt, aſſem diſtribuendum eſſe in ſeptem partes, vt ex his filius quattuor, vxor duas, filia vnam partem habeat: ita enim ſecundùm voluntatem teſtantis filius altero tanto amplius habebit quam vxor; item vxor altero tanto amplius quam filia. Licèt enim ſubtili iuris regulæ conueniebat ruptum fieri teſtamentum, attamen cùm ex vtroque nato teſtator voluerit vxorem aliquid habere, ideò ad huiuſmodi ſententiam, humanitate ſubgerente, decurſum eſt: quod etiam Iuuentio Celſo apertiſſimè placuit.* Et in *l. Clemens Patronus* 81. *D. de heredib. inſtituend.* vbi *Paulus* ita ait: *Clemens Patronus teſtamento cauerat, vt ſi ſibi filius natus fuiſſet heres eſſet: ſi duo filij, ex æquis partibus heredes eſſent: ſi duæ filiæ, ſimiliter: ſi filius & filia, filio duas partes, filiæ tertiam dederat: duobus filiis & filia natis. Quærebatur, quemadmodum in propoſita ſpecie partes faciemus, cùm filij debeant pares eſſe, vel etiam ſinguli duplo plus quam ſoror accipere? Quinque igitur partes fieri oportet, vt ex his binas maſculi, vnam fœmina accipiat.* Propoſitione quadam Geometrica (de qua *Hotmanus* in d.*l. ſi ita ſcriptum*, *ad finem*) computatione & diſtributione inita.

Dixi iura iſta procedere ex benigna iuris interpretatione. Id namque clarè præſeferunt verba illa d. *l. ſi ita ſcriptum*: *Licèt enim ſubtili iuris regula conueniebat ruptum fieri teſtamentum, attamen cùm ex vtroque nato teſtator voluerit vxorem aliquid habere, ideò ad huiuſmodi ſententiam, humanitate ſubgerente, decurſum eſt*: quæ velùt repetenda ſunt in deciſione dictæ *l. Clemens*, ita vt vnam legem ab alia ſuppleamus & declaremus, iuxta regulam *textus* in *l. qui filiabus*, vbi *Iaſon. D. de legat.* 1. & *l. vxori*, §. *fin.* vbi *Bart. D. de legat.* 3. & *l. alimenta, D. de alimentis & cibariis legatis*, *Mantica* & *Peregrin.* poſt alios, ille *lib. 6. coniectur. cap.* 13. *num.* 3. iſte *in tractatu de fideicommiſ. art.* 16. *num.* 108. Et ita dictam *l. ſi ita ſcriptum* intelligit acutiſſimus *Raphaël Cumanus* ibi, & in *l.* 2. *D. de verborum oblig.* quem ſequuntur *Socin.* in dict. *l. ſi ita ſcriptum, nu.* 12. *Alciatus* 23. *Fortun.* in *l. Gallus*, §. *& quid ſi tantum, num.* 132. *D. de liberis & poſthumis*, *Hotmanus* in d. *l. ſi ita ſcriptum*, ſuper verbo: *Humanitate ſubgerente, in princip.* Et ſanè iſtorum veriſſimam interpretationem facilè vindicabis à nota *Croti* ibi *num.* 77. (expendentis verba illa: *Ruptum fieri teſtamentum*, & dicentis, mero iuris rigore non quidem rumpi, ſed nullum iudicari debuiſſe ob filij præteritionem, *l. inter cetera*, *D. de liberis & poſthum.*) Nam verius eſt, teſtamentum in quo filius nondum natus fuit præteritus mero iure tenêre, *l.* 3. §. *ex his*, *D. de iniuſto*, *rupto*, & ideò nato poſthumo rumpi, quod ſecùs eſt filio ſuperſtite præterito, d. *l. inter cetera*, vt latiùs iam ſuo loco adnotauimus *ſupr. in cap.* 2.

Ex quibus (vt hæc obiter dicam) quàm euidenter colligitur, deuiam eſſe Interpretum Iuris communem ſententiam à d. *l. ſi ita ſcriptum* eliciētium
44 caſum mixtum † ſub ſimplicibus continêri, & regulam à caſu ſingulari, & benignæ interpretationis peſſimè cōſtituentium, poſt *Gloſſam* in *l.* 2. *D. de verbor. obligation.* Vbi multò diſertiùs regulam negatiuam conſtituit *Bartolus* adſerens, caſum mixtum ſub ſimplicibus non comprehendi. Nec ſuſtinêri poteſt concordia exiſtimantium, *Gloſſæ* ſententiam in fauorabilibus intelligendam, *Bartoli* verò opinionem ad odioſa, quæve fauorabilia nō ſunt, referendam, vt quæ apertè refellitur ex *l. ſi ita facta* 14. *D. de iniuſto rupto, irritóque facto teſtamen.* & *l. quid ergo* 13. *in fin. princip.* iuncta *l.* 1. *D. de his qui notantur infam. l. is qui* 11. §. *hoc interdicto, D. quod vi aut clam*, cum aliis pluribus expenſis à *Pancirolo in theſauro variar. lib.* 3. *cap.* 1. verſ. *obpoſitum*: & ita omnium primum agnouiſſe video ſubtilem *Aretinum*, in d. *l. ſi ita ſcriptum*, & poſt eum *Socinum* & alios, quorum allegationibus non immoror, eas enim & alias huius propoſiti diligenter, vti ſolet, congeſſit *D. Caſtillo lib.* 4. *quotidianarum controuerſiar. cap.* 15. *ex num.* 35.

At regula *Bartoli* negatiua ſecutè limitanda eſt, cùm vtrumque ſimplex exprimitur, à quo mixtum prouenit, quo caſu tam in fauorabili, quàm odioſa diſpoſitione caſus ſimplex ad mixtum extendetur, vt optimè notauit *Pancirolus* d. ca. 1. verſ. *credo itaque*, & apertè probatur in d. *l. ſi ita facta*, à cuius deciſione elatè deduco, inſtitutionem ita conceptam: *Si filius natus, natáve ſit, heres eſto*; natis filio & filia ambos, non ex benigna interpretatione (ac in d. *l. ſi ita ſcriptum*) ſed mero iure heredes eſſe. Et inde etiam inferes, ad alios varios caſus, quos nouè conſiderauit *Nicolaus Vander Hooch ſingul.* 3. *per totum.*

Abeant ergo longiſſimè interpretum Iuris tædioſæ diſceptationes, ampliationes, & limitationes prædictæ pro-

propoſitionis, quæ vel falſæ ſunt, vel otioſæ, quod attento Lectori eorum (quæ præ ceteris diffuſe tractarunt *Camillus Gallin. lib. 9. de verborum ſignificatione, à cap. 19. D. Ioan. Caſtillo d. cap. 15. à dict. cap. 35.*) perquàm euidens fiet.

Demum ad noſtra, quibus paululùm digreſſi ſumus, redeuntes, & dictis hoc capite finem facientes, tria in calce adnotanda cenſemus. Primum,
45 † rariotis multiplicis fœtus humani cauſam, quam eleganter deſcripſiſſe & demonſtraſſe *Andream Laurent. lib. 5. de hiſtoria anatomica, ca. 5. quæſt. 21.* dicens, cetera animãtia implurimum multipara eſſe, quia breuioris ſunt vitæ, & non homini modò ad victum, veſtitumque inſeruiunt, ſed etiam ſibi ipſis ſunt præda: ideoque ne eorum ſpecies extinguerentur, vim multiplicis fœtus edendi cõceſſiſſe Naturam: hòmini verò omnium ferè temperatiſſimo & viuaciſſimo vnicum tãtùm, aut duos ad ſummum geſtare à Natura conceſſum: quòd ſi numeroſior interdum ederetur ſoboles eam Philoſophis παρὰ φύσιν, & quaſi portentoſam viſam ait iſte.

Secundum ſubpeditat † is ipſe Auctor *ſupr.* cauſam inquirens cur gemini adeò ſimiles ſint κατὰ πλεῖστοι: & diſertè ſimul ex *Hippocrate in libro de diæta* triplicem ſimilitudinis cauſam agnoſcit, *æqualitatem* ſcilicet *loci, conceptionem contemporaneam, vſum eorundem alimentorum*: eundem enim ſanguinẽ exſugunt, quinimò eodem materno ſpiritu per arterias vmbilicales hauſto fruuntur, vt iſte notat ſtrenuè. 46

Tertium denique erit à multiplicibus partitudinibus mala † & damna 47
Antiquos præſagire conſueuiſſe, vt colligitur ex *Capitolino in Antonino*, & *Solino cap. 3. ad finem*, ita dicente: *Flauia quædam ex plebe partu vno edidit quattuor geminos, mares duos, & feminas totidem, monſtroſa fœcunditate portendens indicium futuræ calamitatis.*

CAPVT XIX.

DE SVPERFOETATIONE.

SYNOPSIS.

1 *Quid ſit ſuperfœtatio, exprimit* Auctor.

2 *Librum de ea edidit* Hippocrates, *quidquid alij dixerint.*

3 *Iuriſconſulti* Paulus *&* Vlpianus *ſuperfœtationis meminere.*

4 Doctores Valuerde *&* Sorapan *negant ſuperfœtationem. Et num. 5.* Doctor Valuerde, *ab impugnatione communis rationis ſuperfœtationi adſignari ſolita, ſuam ſententiam adſtruit. Et n. 6. & 7. dicta prædictorum Doctorum refellit.*

8 Bonauentura Diuum Auguſtinum

optimè ab impoſtoribus vindicat, in his quæ de ſuperfœtatione ſenſit.

9 *Notatur* Budæus *malè notans* D.Auguſtinum.

10 *Diſcutit, an ſtatis, certiſque temporibus, ſuperfœtatio adcidat? & Bonauent. improbat ibi, & numer. ſeq.*

12 Ioannes Varandæus *à primo primi conceptus die vſque ad quadrageſimum ſuperfœtationem tantùm admittit: ita quod anteà placuerat* Accurſio *omnium Iuris Interpretum primo.*

13 *Doctiſſimus* Petrus Garcia *in initio prioris conceptus, & reliquo tempore contingere poſſe adfirmat. Et num.*14. *id declarat. Et* Auctor *inſuper num.* 16. *&* 17.

15 Vlpiani *deciſionem in* l. cùm quidam, §. ſuum heredem *erroneam demonſtrat. Et multò magis erraſſe* Alexandrum *eius Interpretem.*

18 *Varias ſuperfœtationis cauſas adducit. Et num.* 19. *deſignatam ab* Hippocrate & Ariſtotele *probat & inluſtrat.*

20 *Feminæ omnium animantium ſuperfœtatiores ſunt, exceptis leporibus, & ſuibus.*

21 *Rationem Phyſicam cur grauidæ viri congreſſum appetant, adſignauit* And.Laurentius.

22 *Auctores plures ſuperfœtationis ſingulares caſus enarrantes dinumerat.*

23 *Herculis & Iphicli exemplum fabulis dedit* Ariſtot. & Plinium *interpretatur.*

SVPERFOETATIO, Græcè ἐπικύησις (quæ † nihil aliud 1 eſt, quàm ſecunda quædam conceptio, quæ fit grauida exiſtente muliere, vt ex *Ariſtotele* definit *Petrus Garcia de loc. affectis diſput.*72. *cap.*4. *in princ. Paul. Zacchi. in Medico legal. titul.*3. *quæſt.* 4.) in eo tantùm differt à gemellorum, & cuiuſuis alterius multiplicis partus generatione, quòd illa vnico concubitu & ſemine perficitur (vt vidimus in *capite præcedenti*) iſta verò à variis congreſſibus diuerſis temporibus in eodem vtero contingit.

De ea librum edidit † *Hippocrates*, vt Medicorum fert adſenſus (etſi 2 ab *Erotiano* prætermiſſus ſit) & ſanè inter eius opera Θεραπευτικὰ, & *libros* περὶ γυναικείων ab antiquis temporibus adnumeratur & inuenitur. Et inſuper ſuperfœtationis nobile eſt exemplum in eodem *Hippocrate lib.*5. *Epidemior. de muliere Lariſſæa*, quæ quadrageſimo poſt partum die præposterè conceptum fœtum eiecit: de que illa egit *Philoſophus lib.*7. *de generat.animal.cap.*5. *Plinius* eius μιμητής, & ſectator *lib.*7. *cap.*11. *Solinus cap.*4. *Paulus in Amphitr. actu* 1. *ſcena* 2. *verſic.* 18. vbi ſuperfœtationem in Alcmena ſubponens ita Mercurius ait:

Hodie illa pariet filios geminos duos,
Alter decumo poſt menſe naſcitur puer,
Quam ſeminatus, alter menſe ſeptumo,
Eorum Amphitruonis alter eſt, alter Iouis.

Et apud nos † *Paulus* Iuriſconſul 3 tus in *l. antiqui* 3. *D. ſi pars hereditatis petatur*, à Lælio refert, in palatio Imperatoris Hadriani viſam Ægyptiam ab Alexandria perductam *cum quinque liberis, ex quibus quattuor eodem tempore enixa dicebatur, quintum, poſt quadrageſimum diem*: quod abſque ſuperfœtatione regulariter contingere non potuit, quidquid in contrarium adſtruat *Bonauentura, inferiùs* referendus & refellendus.

Quin ad ſuperfœtationem referenda ſunt illa *Vlpiani* in *l. cùm quidam*

30. §.

30. §. *ſuum heredem*, *D. de adquirenda hereditate*: *Et cùm vnum gerit, nec per naturam humanæ conditionis alium partum formare poteſt, quod quidem poſt certum tempus conceptionis eueniet, &c.* vbi *Gloſſa* verbo *poſt certum*, *Budæus* latè *in notis ad* d. *l. antiqui*, *Petrus Gilkenius* in *l. Gallus*, *n.64. D. de liberis & poſthumis*: eamque probarunt omnes Philoſophi & Medici (præter vnum aut alterum *inferiùs* referendos) maximè *Federicus Bonauentura* (qui iſta latiſſimè proſequitur) *lib.* 9. *de octomeſtri partu*, ex *cap.* 23. *ad* 33. *Petr. Garcia*, poſt plures, quos refert, d. *diſputatione* 72. *cap.* 4. & 5. *Varandæus de affectibus mulierum*, *tom.* 2. *cap.* 6. Quibus adde *Pierium Valerian. lib.* 3. *Hieroglyphic. tit. de lepore*. *Henricum Salmuth ad Pancirolum tomo* 2. *rerum memorabilium, tit.* 10. *Vuolfang. tomo* 1. *lectionum memorabil. & recond. cent.* 16. *Fernelium lib.* 7. *Phyſiolog. cap.* 12. *Schenkium* (varia referentem) *lib.* 4. *obſeruationum, tit. de ſuperfœtatione*, *Ioannem Baptiſtam Sylvaticum* latè *in controuerſ. Medicin. cap.* 81. *Paulum Zacchiam*, poſt alios, *in Medico-legalibus, tit.* 3. *quæſt.* 3. *nu.* 11. Qui *nu.* 13. eius (vt noſtri dicunt) exiſtentiam pluribus rationibus comprobat. Et *nu.* 19. quî fiat adperit. Et ex noſtris, poſt *Accurſium* in d. *l. antiqui*, idem adſtruunt ceteri ferè ordinarij in eadem *lege*, & in d. *l. cùm quidam*, §. *ſuum heredem*, cum aliis *inferiùs* referendis.

His nihiloſeciùs ſunt, qui ſuper-
4 fœtationem negant, † & figmentum adſerunt, maximè Anatomicus *Valuerde lib.* 2. *anatomiæ, cap.* 14. nouiſſimè *Doctor Sorapan.* 2. *parte ſuorum Adagiorum Medicinalium*, *adagio* 1. *ad finem*, ex *Hippocratis Aphoriſmi* 51. *ſectione* 5. verbis illis: *Quæ vtero gerunt, his vterus comprimitur*: & *Galeno in commentariis*, id comprobante obſtetricum experimento, quæ digitis immiſſis os vteri clauſum percipiunt. Et addit ex *Herophilo*, nec mucronem ſpecilli orificium, ſiue os matricis introire poſſe poſtquàm mulier conceperit.

Et verò prædicto *Valverde* (qui ſuam ſententiam nullo obfirmauit
medio) ſat viſum fuit † ad eam fun- 5
dandam elidere potiſſimam rationem, qua ſuperfœtationis adſeueratores innituntur à partionibus humanis diuerſis temporibus, menſibúſve deſumptam: ait ergo ab hoc nihil oſtendi, quia ſicut ex vno grano plures naſcuntur, & tamen non omnes ſimul, & eodem tempore ad maturitatem, & perfectionem perueniunt, ſic ex ſemine hominis poſſunt fœtus multiplices concipi, & diuerſis temporibus in lucem prodire, vnus anteà, vt præcox, alius poſteà, vt tardior, in maturitate & perfectione conſequenda. Et huius ſententiæ *Diuum Auguſtinum* fuiſſe *lib.* 5. *de Ciuitate Dei cap.* 6. quidam rati ſunt: & ex noſtris ſecurè reſtatur *Budæus in notis ad* dictam *l. antiqui*, adſerens animoſe, iſta *Auguſtinum* ignoraſſe; & *Sylburgius* (relatus cum *Ioanne Baptiſta Pio* à *Bonauentura* dict. *lib.* 9. *cap.* 25.) veritus non eſt adſerere tantum hominem hac in re apertè fuiſſe allucinatum.

Sed hæc omnia à vero tramite de-
uia † ſunt, & *Doctoris Sorapan* argu- 6
mento ſit ſatis ex illis *Ariſtotelis lib.* 4. *de generatione animalium, cap.* 5. *Sed ſi iam aucto conceptu coitus adhibetur, ſuperfœtari quidem poteſt, ſed rarò, quoniã vterus magna ex parte ad partum vſque ſe comprimat*: expenſis dictionibus illis, *rarò & magna ex parte*. Quod ipſum dixit *Hippocrates*, quiſue quis librum de ſuperfœtatione conſcripſit, ibi: *Superfœtant autem mulieres, quarum vteri os poſt primum conceptum non exquiſitè clauditur.*

7 At ratio *Valuerde* † id tantùm concludit, poſſe ex eodem ſemine diuerſos fœtus diuerſis temporibus in lucem edi, non tamen euincit, ſuperfœtationem impoſſibilem eſſe, vt recte notat *Petrus Garcia* dicto *cap.4. num.15.*

Vbi poſt *Bonauenturam* dicto *cap. 25. & ſequentibus*, ſanctiſſimum & doctiſſimum *Auguſtinum* à præcitaris impoſtoribus optimè defendit, & illa
8 † eius verba d. *cap.6. (Hoc quàm nihil ſit, iam ſatis diſſerui: ſed qualecunque ſit in ortu valere dicunt. Numquid & in conceptu, vbi & vnum concubitum eſſe manifeſtum eſt? Et tanta Naturæ vis eſt, vt cùm conceperit femina, deinde alterū concipere minimè poſſit, vnde neceſſe eſt eadem eſſe in geminis momenta cōceptus)* interpretanda eſſe ait contra Chaldæos & Ariolos, qui ab Aſtrorum influxu fortunam cuiuſque dimetiebātur. Quibus diſertiſſimus *Auguſtinus* obiicit geminos, qui licèt ſimul fuerint procreati, vita tamen & moribus ſint diuerſi. Et iſtorum inſuper habita euaſione ducta à natiuitate (de qua illicò erit ſermo) non eodem momento temporis contingente, redit ad geminorum conceptum eodem tempore obueniens. Et quia poterant inſtare dicentes, non vno conceptu, ſed ſuperfœtatione genitos: vt hanc tergiuerſationem labefactaret, vſus eſt propoſitis verbis, quibus non negat ſuperfœtationem, ſed non ſemper contingere: nam vt fiat neceſſum eſt poſt primum conceptum os vteri apertum manere, aut denuò aperiri ad nouum ſemen ſuſcipiendum; id autem fieri non poteſt prioribus conceptus diebus (vt dicemus *infrà*) propter vim claudentis naturæ, quæ apertionem tunc temporis non permittit, indeque fieri, vt in gemellorū conceptu non poſſit dari ſuperfœtatio ex ſententia *Diui Auguſtini*. Quam fortiſſimè comprobabis ex *Ariſtotele in lib.7. de hiſtoria animalium, cap.4.* ita clarè ſubponente in verbis *infrà* expendendis *num.10.* & *Hippocrate in libello de ſuperfœtatione* verbis illis (iam per nos expenſis *ſuperiore capite*) *Habeat autem vtroſque pueros in vna ſecundina*, quæ ad geminos (vt diximus) eodem tempore conceptos & editos referenda ſunt, qui ſi diuerſis actionibus, & moribus ſunt prædití, nullum Chaldæis ab *Auguſtino* impugnatis remanet ſubterfugium. Maximè ſi his adiungas, quæ ex *Sexto Empirico* adnotauimus *ſupra in c.1. in principio, nu. 16.* (quæ velim hîc repetas in euidentem comprobationem dictorum ab *Auguſtino*) & omnimodam excluſionem eorum quæ Chaldæi & Mathematici à diuerſo conceptu ſtatuût. Quæ ſanè (vt hæc obiter dicam) iſtorum aliquos coëgerunt, vt in diuerſo natalitio tantùm naſcentium diuerſitatem conſtituerint, adſerentes fata non eſſe dimetienda ab σπορᾶ *conceptione*, ſed ἀπὸ τῆς ἀποκυήσεως *natiuitate*, vt colligitur ex *Suetonio in Auguſto, cap. 94.* & *A Gellius lib. 14. cap. 1.* cum aliis, quæ diſertè adnotauit *Ludouicus Carrio lib. 2. emendat. cap.2.*

Sed & iſtorum ſubterfugium, ſtellarum influxum ad natalitium referentium, diſertiſſimè explodunt illuſtres Eccleſiæ Doctores *Auguſtin.* & *Gregor.* ille enim *lib.5. de Ciuitate Dei, cap.5.* ita ait: *Deinde quæro, ſi tanta diſtantia eſt temporis in natiuitate geminorum, vt per hanc oporteat eis conſtellationes fieri diuerſas propter diuerſum horoſcopum, & ob hoc diuerſos omnes cardines, vbi tanta vis ponitur, vt hinc etiā diuerſa ſint fata: vnde hoc accidere potuit, cùm eorum conceptus diuerſum tempus habere non poſſit? Aut ſi duorum vno momento temporis conceptorum potuerunt eſſe ad naſcendum fata diſparia, cur non*

Digitized by Google

non, & duorum vno momento temporis natorum poßint eſſe ad viuendum atque moriendum fata diſparia? Nam ſi vnum momentum, quo ambo concepti ſunt, non impediuit, vt alter prior, alter poſterior naſceretur, cur vno momento ſi duo naſcuntur, impediat aliquid, vt alter prior, alter poſterior moriatur? Si conceptio momenti vnius diuerſos caſus in vtero geminos habere permittit, cur natiuitas momenti vnius non etiam quoſlibet duos in terra diuerſos caſus habere permittat? Gregorius verò *homilia* 10. *in Matthæum* ſequentia ſtrenuè ſubiungit: *A Fidelium cordibus abſit, vt aliquid eſſe fatum dicant. Vitam quippè hominũ ſolus hanc Conditor, qui creauit, adminiſtrat. Nec enim propter ſtellas homo; ſed ſtellæ propter hominem factæ ſunt. Et ſi ſtella fatum hominis dicitur, ipſis ſuis miniſteriis ſubeſſe homo perhibetur. Certè cùm Iacob de vtero egrediens prioris fratris plantam teneret manu, prior perfectè nequaquam egredi potuit, niſi ſubſequens inchoaſſet: & tamen cùm vno tempore, eodemq; momento vtrumque mater fuderit, non vna vtriuſque vitæ qualitas fuit. Sed ad hoc ſolent Mathematici reſpondere, quia virtus cõſtellationis in ictu puncti eſt. Quibus è diuerſo nos dicimus, quia magna eſt mora natiuitatis. Si igitur in ictu pũcti conſtellatio permutatur, neceſſe iam erit, vt tot dicant fata, quot ſunt membra naſcentium.* Nec ineptè his addes illa *Perſij ſatyra* 6.

— — -Geminos horoſcope varo
Producis genio; ſolis natalibus eſt qui
Tingat olus ſiccum muria vafer in calice empta
Ipſe ſacrum irrorans patinæ piper, hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer.

Et ab hoc eodem capite *Phauorinus* Chaldæos irriſit apud *A. Gellium ſupra* & *Plinius lib.* 7. *cap.* 49. *in fine*, dicẽs: *Hoc etiam iiſdem horis naſcentibus in toto mundo quotidie euenit, pariterq; domini ac ſerui gignuntur Reges & inopes.* Gregorius *ſupra*: *Regũ filij vno eodemq; ſydere cum ſeruis nati ad Regnum proficiunt, cùm ſerui, qui ſecum fuerant geniti, in ſeruitute moriantur.*

Vnum demum illud huius propoſiti prætereundum non eſt, *Budæum* † 9
ſcilicet valdè deceptum fuiſſe in allegando, & interpretando *Ariſtotele* contra *Diuum Auguſtinum*, vt diſertè adnotauit, & quam euidentiſſimè probauit *Bonauent. lib.* 9. *de partu octomeſtri, c.* 31.

Sub hæc intrat illa ſingularis diſquiſitio, an ſuperfœtatio ſtatis, † cer- 10
tiſque temporibus accidat poſt primum conceptum? In qua *Vlpianus* (vt ab hoc incipiamus) in *d. l. cum quidã, §. ſuum heredem, D. de adquirenda hereditate*, quæſtionem adfirmatiuè (vt communiter dici ſolet) reſoluiſſe videtur in verbis illis iam *ſupr.* adductis: *Quod quidem poſt certum tempus conceptionis eueniet.* Sed variant Medici, & Philoſophi in deſignando iſto certo tempore.

Et quidem *Bonauentura* † d. *lib.* 9. 11
de octomeſt. partu, c. 32. & 33. (poſt *Andream Laurent.* quem non vidit, *lib. de hiſtor. anatomic. c.* 5. *qu.* 22.) exiſtimauit ſuperfœtationem, niſi poſt plures dies à priore conceptu contingere non poſſe, puta poſt quattuor, aut tres mẽſes, duóſve ad minus, & probare contendit ex *Ariſtotele lib.* 7. *de hiſtor. animalium, d. c.* 4. ita dicente: τὰ μ̃ οὖν ὕστερον πολλῷ χρόνῳ συλληφθέντα, οὐδὲν λαμβάνει τέλος: id eſt, *Qui longo poſt tempore* (vt vult *Theodorus*) vel *multò poſt tẽpore* (vt vertit *Iulius Scaliger*) *concepti ſunt, non perficiuntur.*

Idque *Bonauentura* illo exemplo comprobat, quo, eodem capite, *Ariſtoteles* vtitur mulieris illius, quæ cùm gemellos vtero geſtaret, tertium inſuper cõcepit, & priores ſuo tempore edidit, hunc autem quinquemeſtrem.

Digitized by Google

Et ab his infert, *Paulum* in dicta *l. anti-*
11 *qui* † intelligendum non eſſe de ſu-
perfœtatione (in illis verbis: *Ex qui-
bus quattuor eodem tempore enixa dice-
batur, quintū poſt quadrageſimum diem*)
vt quæ tam breui tempore continge-
re non potuerit, ſed ad conceptum
tardiùs perfectionem, & maturitatem
adcipientem, iuxta ea quæ de ſenten-
tia *Doctoris Valuerde* diſſectoris *ſuprà*
adducebamus. Et demum iſta confir-
mat dicens, quinque illos filios Ale-
xandrinæ à *Paulo* memoratæ in dicta
l. antiqui, velùt vno concubitu conce-
ptos ſubpoſuiſſe *Gaium* & *Iulianum*
eiuſdem hiſtoriæ deſcriptores, illum
in dicta *l. vtrùm, D. de rebus dubiis*, ibi:
*Et noſtra quidem ætate Serapias Ale-
xandrina mulier ad D. Hadrianum
perducta eſt cum quinque liberis, quos
vno fœtu enixa eſt*, iſtum in dicta *l. ſi
pater meus, D. de ſolutionibus*, ibi: *Et
eſſe mulierem Romæ Alexandrinam ab
Ægypto, quæ quinque ſimul peperit, &
tum habebat incolumes*. Ex quibus *Gloſ-
ſam*, ceteroſque ex d. *l. antiqui* ſuper-
fœtationem adſtruentes ſecurè im-
pugnat.

Ex contrario *Varandæus lib. 2. de af-
fectibus mulierum*, dicto *cap. 6.* (cùm à
ſuperfœtatione, ac à numeroſiore fœ
tu abortus ſæpè procedere adſeruiſ-
ſet) addit hæc: *Si tamen ſalutaris de-
beat eſſe iſta ſuperfœtatio, ſeu vitalis fœ-
tus, qui per illam concipitur, oportet*
12 *illam contingere à primo † primi con-
ceptus die ad quadrageſimum, aut circi-
ter, antè quàm ſcilicet prior fœtus mag-
num in vtero ſpatium obtineat, vel omnes
venarum, & arteriarum vteri propagi-
nes obcuparit: quandiu enim prior fœtus
exiguæ erit molis, & motus expers, faci-
lè erit ſuperuenientis ſeminis ſpatium
reperire idoneum, quemadmodum in
gemellis contingit, & ſua ſibi vaſa adi-
piſci, quibus ſimiliter nutriatur. Poſt
tertium verò, vel quartum menſem fie-
ri nequit, quoniam excitabitur abortus,
vel vtriuſque, vel certè illius, qui nouiſſi-
mè vterum ingreſſus fuerit.*

Sed & *Accurſius* noſtrorum pri-
mus in dicta *l. cùm quidam*, §. *ſuum
heredem*, verbo *poſt certum tempus*, ſu-
perfœtationem vſque ad quadrageſi-
mum diem à priore conceptu contin-
gere adſerit, & ſanè eius opinionem
communis Medicorum adſenſus pro-
bat apud *Marnellium de medic. mu-
lier. lib. 3. capit. 4.* vbi extra dictos qua-
draginta dies euenientem ſuperfœta-
tionem portentoſam exiſtimat. Et
demum *Paulus Zacchias in Medico-
legal. lib. tit. 3. quæſt. 4.* ex *num. 15.* ſenten-
tiam iſtam propugnat, & his quæ ad-
ſtruit *Alexander* (referendus *infra*) ex
num. 20. vſque in finem quæſtionis
reſpondet.

Demum doctiſſimus *Petrus Gar-
cia* dicta *diſputatione 72. cap. 5.* (poſt a-
lios relatos à *Zacchia* dict. *tit. 4. nu. 18.*)
aptiùs, † vtriuſque ſenſit ſuperfœta- 13
tionem in initio prioris conceptus, &
reliquo tempore poſſe contingere,
quod ſi proximè à primo conceptu
ſecundus obueniat, ſuperfœtatum
abſolui, & feliciter edi, longo verò
pòſt tempore conceptum non perfici
notat, vtriuſque autem eam reddit
cauſam, quia in priore materia ſubpe-
tit ad alterutrius formationem, &
augmentum, in poſteriore non ita,
cùm ferè conſumatur in nutritionem
& augmentum prioris conceptus, qui
quò maior eò pluris indiget, quæ
omnia clarè comprobat ex *Ariſtotele
lib. 7. de hiſtoria animalium*, dict. *cap. 4.*
ita aiente in *Iulij Scaligeri* terſiore
verſione: *Qui multò poſt tempore con-
cepti fuerint, non perficiuntur, ſed do-
lorem faciunt, & corrumpunt priorem
fœtum*, & paulò inferiùs: *Quòd ſi
ſtatim conceperint extulêre in lucem
eum, quo ſuperfœtarant, ſicque eos
edunt, quaſi qui gemellorum eduntur
lege.*

Digitized by Google

lege. Idque *Ariſtotelis* inluſtrat exemplis *ſupra* adductis, & expenſis à *Bonauentura.*

14 Sed nec † iſta perpetua ſunt: nam idem *Philoſophus* in loco citato ſubdit: *Nonnulla eſſe ſuperfœtantia, quæ longo etiam interpoſito tempore coëundi poſſunt enutrire fœtum, quem ſuperfœtarent, velut ea quarum genus ſemine genitali abundant, & corporis magnitudine carent, & multa generant, &c.* A quibus infert *Garcia ſupra*, fieri poſſe, vt licèt conceptus ſit magnus, ſuperfœtatus perficiatur, ex pluribus ab eo adductis, optimeque conſideratis. Ex quibus perquàm euidens ſit, *Ariſtotelem* longè abeſſe à ſententia quam ab eo adſtruit *Bonauentura ſupr.* eiuſque adſertionem, cum alia ſimul *Varandæ* iam relati, ſuſtinêri non poſſe.

Et inſuper conſequimur, erraſſe
15 † *Vlpianum* exiſtimantem in d. §. *ſuum heredem* poſt certum tempus conceptionis alium prægnantis vtero fœtum non poſſe formari, puta poſt duos, tréſue menſes, ex *Ariſtotele* (malè percepto) *in lib. 7. de hiſtor. animal.* d *cap. 4.* iu verbis *ſupr.* relatis.

Sed præ omnibus irridendus eſt *Alexander*, qui in d. §. *ſuum heredem*, varios & quidem inſignes ſibi perſuaſit errores. Primò, dum ſubponit, ſuperfœtationi ibi impedimento fuiſſe præcedentem mariti mortem; in quo dupliciter errat: primò in præſubpoſita mariti morte ante ſuperfœtationem, contra *textum* contrarium innuentem & ſubponentem: ſecundò, quia & poſt mortem viri potuit contingere ſecunda conceptio, iuxta ea quæ adnotauimus in *cap. 1. in princip. num. 22.* Secundò principaliter aberrauit *Alexander*, dum ſecurè putat, ex vna & eadem ſeminis permixtione poſſe diuerſos fœtus variis temporibus formari, quandoquidem id per rerum naturam euenire non poſſit ex iam dictis. Quibus adde, quæ in impugnãdo iſto *Alexãdro* adducit *Zacchias in Medico-legal. lib. tit. 3. quæ. 4. n. 9. & 10.* Qui *num. 14.* optimè contra eundem *Alexandrum* adſtruit, Iuriſconſultum *Vlpianum* in d. §. *ſuum heredem* loquutum non fuiſſe de muliere aliqua particulari, ſed quæſtionem in genere (vt aiunt) propoſuiſſe.

Sed prædictis, & notatis *ſupr.* à *Petro Garcia* dict. *diſputat. 72. cap. 5.* ego addo, ſuperfœtationem non adeò ſtatim † poſt primum conceptum con- 16
tingere poſſe, vt prioribus illius diebus eam admittat Natura, maximè ſeptem primoribus regulariter neceſſariis ad conceptionem, vt notauimus in *cap. 1.* ex *Hippocrate* & aliis. Si enim illis ſeptem diebus vteri os non comprimeretur exquiſitè, certè daretur *ἔκρυσις*, & effluxio prioris ſeminis, quod dictis diebus ex quauis minima cauſa adcidit, ex iam notatis in dicto *cap. 1.* Et ſanè iſto in caſu intelligenda ſunt illa verba *Diui Auguſtini* iam *ſupra* adducta: *Et tanta Natura vis eſt, vt cùm conceperit femina, deinde alterũ concipere minimè poſſit, &c.* Et ab his quàm euidentiſſimè inſuper refellitur *Alexander* in d. *l. cùm quidam, §. ſuum heredem, nu. 4. D. de adquirend. hereditate*, dum ſecurè exiſtimat, ſuperfœtationem tertio, aut quarto die à priore conceptu poſſe contingere.

Sit ergo omnium prædictorum ſumma, ſuperfœtationem prioribus
† diebus (quibus ad nouum conceptũ 17
perficiendum, vel firmandum, veluti neceſſitate quadam vterus exquiſitè clauditur ex lege Naturæ) contingere non poſſe, iuxta ſententiam *Diui Auguſtini*: at poſt iſtos priores dies quocunque grauidationis tempore euenire poſſe, ex *Pet. Garcia ſup. num. 13.* & nobis multò ante eum *Alexãder* in d. *l. cùm quidam, §. ſuum heredem, num. 4.*

Digitized by Google

niſi quòd ſecundo concubitu nō multum à priore diſtante ſuperfœtatus enutritur & perficitur, aucto verò fœtu ſuperfœtatio in plurimùm eliditur. Et hoc vltimum apertè probat *Ariſtoteles* in locis quæ pro ſua ſententia malè adducebat *Bonauentura ſuprà*. qui à dictis euidenter refellitur in violenta interpretatione, quam adſtruere conatus fuit ad d. *l. antiqui*, quę cum *Gloſſ.* & ceteris Iuris Interpretibus de ſuperfœtatione intelligenda eſt in verbis *ſuprà* relatis, quidquid iſte nouè excogitauerit.

18 Varias ſuperfœtationis cauſas † adducit *Plutarchus* ab antiquis Philoſophis *lib.5. de placitis Philoſophorum*, *ca.* 10. vbi Stoicorum videtur adhærēre rationi, hanc tribuentium locis, quæ ſunt in vtero, ita vt cùm in primum & ſecundum inciderit ſemen, tunc fiat ſuperfœtatio, & tergemini naſcantur. Sed hæc à falſa cellularum in matrice ſubpoſitiōne deducta, planè falſa ſūt, ex dictis in *capite præcedenti*. Vnde alij aliam adducunt rationem dicentes, certis, ſtatiſque temporibus vterum aperiri. Aliam alij contendentes vterum exquiſitè non claudi, ſed dehiſcere, quas disertè impugnat *Andreas Laurentius lib.8. de hiſtoria anatomica, cap.5. quæſt.22.* Alias inſuper naturales cauſas ſuperfœtationis dexterrimè depinxit *Ambroſ. Paræus lib.23. ca.32.* Alias denique plures excogitarunt Philoſophi & Medici nouiores ab *Hippocrate* & *Ariſtotele ſupr.* relatis, maximè *Petrus Garcia* dict. *diſputat. 72. cap.4. num.16. ante finem.* Et ante omnes iſtos *Auicenna lib.3. Fen.21. tract.1. cap.17.*

19 Sed mihi omnium proprior † eſt, quam deſignauit *Ariſtoteles* ipſe *lib.7. de hiſtoria animalium* dict. *c.4.* & ante eum *Hippocrates in lib. de ſuperfœtat.* in verbis illis iam expenſis: *Superfœtant mulieres, quarum vteri os poſt primum conceptum non exquiſitè clauditur.* Sed vnde hoc fiat, adperit *Ioannes Bodinus in Methodo hiſtorica, cap.5.* & *lib.5. de Republica, cap.1.* vbi ſuperfœtationem atræ bili, ac potiſſimum adradenti copiæ adſcribit, quæ cùm ſpumoſa ſit, libidinem pruritare ſoleat, hincque Venerem fingi ſpuma maris natam; atque id ipſum *Ariſtotelem* ſenſiſſe putat in *Problematibus*, vbi cauſas inquirit, cur qui atra bile laborant, ceteris ſint ſalaciores? Quod vidēre eſt in lepore, qui ex omnium animalium genere melancholico ſucco maximè abundat: eſt enim libidinoſiſſimum animal, & rei venereæ deditiſſimum, & inde omnium animalium ſuperfœtantius. Et idem ait de ſuibus *Andr. Laurentius* dict. *quæſt.22.*

Poſt iſtos verò † fœminæ omnium animantium ſuperfœtatiores ſunt, vt quæ ſolæ poſt conceptum maris congreſſum curent, aut patiantur, vt colligitur ex *Ariſtotele lib.4. de generatione animalium* dicto *cap.4. Plinio lib.7. cap.11.* ita dicente: *Præter mulierem pauca animalia coitum nouere grauida, vnum quidem omnino, vt alterum ſuperfœtat.* 21

Quid autem in cauſa ſit, vt mulieres adpetant † viri congreſſum, cùm grauidæ ſint? (abiecto lepido aliquibus Popiliæ Marci Agrippæ filiæ reſponſo, quæ bruta vbi conceperint, ideò non coire, reſpondet, quia beſtiæ ſunt) aliam ſanè phyſicam adducit *Laurentius* d. *quæſt. 21.* A cuius dictis facilè eludes ſuperfœtationis cauſam *Zacchiæ* placentem, dicto *tit.3. q.3.* ex *num.31.* & re vera tantùm innitentem dicto Popilię, quę clarè etiam improbatur à canum & aliorum animalium ſuperfœtationibus. Nam quod *Zacchias* ait, canes aliquando non integrè ſuo fine potitos, nec vnica conceptione complēri, aliis atque aliis animantibus conuenit. 22

Demum

22 Demum, qui plures † & ſingulares ſuperfœtationis caſus videre voluerit, perlegat Auctores *ſuprà* relatos *num.* 3 maximè *Hippocratem*, qui *li.* 5. *Epidemior.* nobile illud refert exemplũ mulieris Lariſſæ *ſuprà* memoratæ, quæ quadrageſimo poſt partum die præpoſterè conceptum fœtum eiecit: & *Ariſtotelem lib.* 4. *de generatione animalium*, dicto *cap.* 5. qui ante *Plantum* relatum *ſupra num* 2.) Alcmenæ partum Herculis & Iphicli fratrũ diuerſo tempore conceptorum, vno & eodem editorum refert, *& lib.* 7. *de hiſtoria animalium*, dicto *cap.* 4. adſerentem (& poſt eum *Solinum cap.* 4.) adulteram marito vnum ſimilem, alterum adultero edidiſſe. Quæ & alia congeſſit *Plinius Secundus lib.* 7. *naturalis hiſtoriæ*, dicto *cap.* 11. dicens: *Vbi paulum temporis inter duos conceptus interceſſit, vterque perfertur: vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea quæ gemino partu alterũ marito ſimilem, alterũ adultero genuit. Item in Proconeſia ancilla, quæ eiuſdem diei coitu alterũ domino ſimilem, alterũ procuratori eius.* Et *in alia, quæ vnum iuſto partu, quinque menſium alterum edidit. Rurſus in alia, quæ ſeptem mẽſium edito puerperio, inſequutis menſibus geminos enixa eſt.* At Herculis & Iphicli exemplũ fabulis † 23 dedit *Ariſtoteles* dicto *cap.* 4. Et inde fabuloſis puto ſimilia, quæ tanquam vera ſubiunxit *Plinius* poſt *Ariſtotelem*, ni mauis dicere παρὰ φύσιν *extra naturam* contigiſſe, ne impedimẽto ſint his quæ ex *Diuo Auguſtino lib.* 5. *de Ciuitate Dei, cap.* 6. reſoluimus *ſuprà* ex *numer.* 8.

*

CAPVT XX.

IN QVO MISCELLANEA quædam humanarum partionum conciſè pertractantur.

SYNOPSIS.

1 *De inſcriptione huius capitis cauſam improbat* Auctor.

2 *Vaſtum eſt humani partus diſputationis mare.*

3 *Quæris, an in generatione humana femina cum maſculo concurrat? Et n.* 4. Ariſtotelem *ſententiæ negantis Auctorem varijs locis refert. Et num.* 5. *contrariam ſententiam* Hippocratis *& aliorum. Et num.* 6. *apud Iuriſprudentes hoc indubitatum probat. Et nu.* 7. Ariſtotelem *non omnino diſſentire oſtendit.*

8 *Mulieri in operibus generationem præuenientibus, comitantibus & ſubſequentibus magis quàm viro tribuendum demonſtrat. Et nu.* 9. *partum non ſolùm à pueri potentia, ſed & à facultate vteri expultrice fieri notat.*

10 *Auctores agentes de vteri muliebris*

Digitized by Google

virtute & efficacia refert.

11 *Varia ſymptomata & morbi mulieribus a prægnationibus accidunt.*

12 *Quærit, an grauiditas mulieris morbus ſit?*

13 *Morbi definitio ab* Vlpiano *ex ſententia* Sabini *traditur.*

14 *Morbi nomine & temporarium vitium denotatur.*

15 *Medici varia congerunt remedia circa curationem prægnantium. Et n.16. id antiquos maximopere curaſſe demonſtrat ex* Plauto *& alijs.*

17 *Prægnantium mors præſcribus eſt.*

18 *Plura difficilia in partum præcauentia, & in eo obcurrentia notant Medici.*

19 *Solitus periculi in peruerſo ordine naſcendi deprecandi gratia aræ ſunt Romæ ſtatutæ duobus Carmentibus.*

20 *Pericula partus omniũ Legiſlatorum maximè conſiderauit* Iuſtinianus.

21 *Mulier prægnans non eſt habenda pro ſana ex ſententia* Vitruuij *& aliorum. Et num. 22 contrariam ſententiam in iure veriorem probat. Et n.23. 24. & 29.*

25 *Dolores qui in partu interueniunt, in commodum & vtilitatem naturæ cõmunis cedunt, & ideò præter naturam non ſunt.*

26 *Ex quo partus præpoſtero ordine accidens ægritudini adnumeratur, clarè colligitur, partum alias morbum dici non poſſe.*

27 *Nuliibi* Hippocrates, *aut ceteri Medici melioris notæ partum, aut grauidationem inter morbos adnumerarunt.*

28 Vitruuius *exiſtimans prægnationem morbum eſſe, contrarius eſt* Vlpiano, *quidquid* Philander *commentus fuerit.*

30 *Partus non ſolùm morbus non eſt; verùm & ſanitati tribuendus.*

31 *Sterilitas inter morbos adnumeratur: & alia.*

32 *Quærit, an mors a prægnatione, vel partu proueniens, ſit naturalis, vel violenta?*

33 *Partui certus pater per rerum naturam deſignari non poteſt. Et num. 39. ex pluribus comprobat. Et nume. 34. pro iſta ſententia expenditur.* l. Lucius, D de conditionib. & demonſtrat *& alijs.*

35 *Sententiam* Menchacæ *refert, dein aliorum remiſſiuè.*

36 L. Lucius D. de condit. & demonſt. *interpretatur ex ſententia* Decij *& aliorum. Et nume. 37. reſpondet adductis a* Menochio *in contrarium. Et nume. 38. alijs eiuſdem Auctoris, & aliorum.*

40 *Improbat* Beroum *exiſtimantem filiationis probationem difficilem tantùm eſſe, non impoſſibilem.*

41 *Exemplum* Bartoli *ad probandam plenè filiationem reijcit cum* Paleoto.

42 *Certinitas filiationis in iure à ſolis nuptijs prouenit.*

43 *Partus humani ſuis progenitoribus non ita ſimilis ac ceterorum animalium cauſa diſquiritur. Et num. 65 & 66. vltra* Ariſtotelem *congruens reſponſio datur.*

44 *A vera ſimilitudinis partus, & parentum dignoſci nobis cruitur vis præſumptionis filiationis ab ea reſultans.*

45 *In probatione filiationis ex ſimilitudine reſultante multum præualet arbitrium iudicis.*

46 *Triplicem ſimilitudinis ſpeciem deſignauit* Galenus.

47 *Omnis Iuris profeſſorum de ſimilitudine ſermo ad tertiam ſpeciẽ refertur.*

48 *Prima ſimilitudinis ſpecies conſiſtit in procreatione eiuſdem ſpeciei.*

49 *Secunda valdè præualet in materiali cauſa, quæ maximè in muliere datur. Et nu. 50 ad ſeminis virtutem, temperiem, & victoriam in permixtione refertur.*

51 Ter-

Digitized by Google

51 Tertia ſimilitudinis ſpecies, quæ conſiſtit in forma, diuiditur in internam & externam. Et num. 52. exempla ſimilitudinis internæ adducuntur.

53 Fœtus aliquando patris, aliquando matris, aliquando vtriuſque, aliquando neutrius, ſed extranei imaginem refert.

54 In deſignanda ſimilitudinis externæ cauſa plura commenti ſunt antiqui & nouiores Philoſophi & Medici, qui communiter ad imaginationem eam referunt. Et num. 55. iſta & alia improbantur. Et num. 61. cauſa ad excogitata à Thoma Fieno.

56 Similitudinem externam non ſemper ad imaginationem referendam probat ab experientia.

57 Similitudinis externæ triplicem cauſam Auctor adſignat. Et nu. 58 quòd prima regularis eſt frequentior & communis hominibus cum brutis. Et num. 59. ab iſta ſimilitudine prouenire, vt parentibus liberi ſimiles gignantur notat. Et num. 60. inde nobis & alijs à ſimilitudine magnum filiationis argumentum deſumi.

62 Secunda ſimilitudinis externæ cauſa à victu procedit & temperamento.

63 Tertia externæ ſimilitudinis cauſa ad phantaſiam, ſeu imaginationem refertur. Et num. 64. quòd imaginatio diſſimilibus in natura humana formis cauſam præſtat, ſed non vnicam, ac voluit Ariſtoteles.

67 Humana natura ſecundùm communes regulas operante fœtus parentibus ſimilis producitur.

68 Trium cauſarum ſimilitudinis externæ diuerſam rationem, ſeu ſcopum oſtendit.

69 Ariſtoteles lib. 4. de genorat. anim. cap. 3. intellig.

70 Cur fœtus ſimilitudinem auorum & maiorum ſæpiùs referat, tractatur remiſſiuè.

71 Muliere ad ſecundas nuptias conuolante illicò poſt mortem primi viri, & filium in ſecundo matrimonio edente, ad quem virorum partus referendus ſit? quærit. Et num. 72. plures ſententias refert. Et nu. 73. Bartolum veritati propius accedere adſerit. Et num. 74. quòd coniecturæ multum proderunt ad propoſitæ quæſtionis reſolutionem, maxime quæ ex ſimilitudine oriuntur. Et num. 75. deficientibus ſignis nouam init Auctor huius quæſtionis reſolutionem, & quidem naturali ratione fundatam. Et nu. 76. reſoluit, quid tenendum ſit muliere ſecundas ineunte nuptias die ſequenti poſt mortem prioris viri.

77 An per rerum naturam fieri poſſit, vt virgini prægnatio obueniat abſque viri congreſſu? quærit. Et num. 78. & 82. negatiuè reſoluit, & Cacodæmonum inuento contrarium tribuit. Et num. 79. miracula Veſpaſiani. Et num. 80. in eorum enarratione contrarios demonſtrat profanos Auctores. Et nume. 81. Imperatores ad fundandum Imperium plura diuina ipſis contingentia inſimulaſſe. Et num. 87. animantium in igne & niue generatio contrariam ſententiam non adſtruit.

83 Meræ ſunt nugæ & figmenta quod de equabus Hiſpanicis Zephyro flante concipientibus circunfertur. Et nu. 84. & 85.

86 Equi Hiſpani non ſolùm à multitudine, ſed & à laborum patientiſſima fortitudine, nobilique ſanguine commendantur.

88 Rei venereæ vſus ad ſalubritatem non confert.

89 Quæſtionem illam, An prioribus parentibus in ſtatu innocentiæ perſeuerantibus generis humani propagatio futura foret à mulieribus ſine corruptione ſuæ integritatis? ex D. Auguſtino reſoluit. Et num. 90. quid in illo ſtatu generationis propagatio abſque vllo libidinis morbo euentura erat.

Digitized by Google

Et num. 91. quod dolores in parturitionibus à peccato prouenere.

92 *Quarit* Auctor, *An ex congreſſu cũ dæmonibus incubis & ſubcubis partus produci poſſit?*

93 *Dæmones incubos & ſubcubos eſſe oſtendit.*

94 *A Dæmone ſubcubà partus produci non poteſt.*

95 *Dæmones vi ſua & ex propria ſubſtãtia more animantium generare non poſſunt.*

96 *Fabulis tribuendum eſt quod de Hercule, Sarpedone, Ænea & alijs paſſim circunfertur.*

97 *Ex concubitu mulieris cum incubo ſemen aliunde exportante prolem concipi, edique poſſe plures Theologi, Philoſophi & Medici exiſtimarunt. Et nu. 98. contrariam ſententiã defendit* Auctor. *Et num. 101. & 102. ab experientia & rerum ſubceſſibus comprobat.*

99 *Auerrois & aliorum ſententiam exiſtimantium mulierem in balneo grauidam factam refellit. Et num. 100. aliam ſimilem fabulam reſpuit.*

103 *Omnia hic diſputatione cõtenta* Auctor Ecclesiæ Catholicæ Romanæ *cenſuræ ex animo ſubmittit.*

SVPERBAM inſcriptionem
1 effugimus: nam ſi † variorum omnium in parturitionibus humanis contingentium tractationem abſolutam inirem us, vix eſſet, vt alio integriore volumine rem tantam à Philoſophis & Medicis diffuſe diſcuſſam ab-
2 ſolueremus. Vaſtum † eſt enim de humani partus natura, temporibus & cauſis generationem præuenientibus, conſtitutionem confirmantibus, editionem diſponentibus, (& eandem præcauentibus & conſeruantibus) diſputationis mare. In quo Philoſophorum & Medicorum diſſentientium opinionum immenſi fluctus, variæ Syrtes & ſcopuli, quos ipſi ſuis libris, & excurſibus præcauêre & prætergredi curarunt. Nobis vſquedum ſat fuerit, quæ Iuriſconſultum decent plenè inueſtigaſſe ſuperioribus capitibus huius diſputationis, & nunc ſub propoſita iſti capiti vltimo epigraphe miſcella (quorum maximè cognitio Iuriſprudentibus vtilis eſt) quibuſdam quæſtionibus percurrere. Hac enim re præſtita receptui canere, extremamque huicce negotio, magnæque moli manum dare conſilium eſt.

PRIMA QVAESTIO.

ET SANE primo loco illa prior obcurrit diſquiſitio, † An in 3
generatione hominis femina ſimul cum maſculo concurrat? In qua *Cenſorinus lib. 5. de die natali ad Q. Cærellium cap. 5. in fine* diuerſas antiquorum Philoſophorum refert ſententias his verbis: *Illud quoque ambiguam facit inter Auctores opinionem: Vtrúmne ex patris tantummodo ſemine partus naſcatur? vt Diogenes, & Hippon, Stoicique ſcripſerunt. An etiam ex matris? quod Anaxagoræ & Alcmeoni, necnon Parmenidi, Empedocli, & Epicuro viſum eſt. Quæ diſſerens, non definiens, non definitè, ſe ſcire Alcmæon confeſſus eſt, ratus neminem poſſe perſpicere.*

Et ſanè *Ariſtoteles* † *in lib. 1. de gene-* 4
rat. animal. cap. 19. 20. & 21. & *lib. 4. cap. 1.* maris ſemen tantùm genitale eſſe adſeruit, & ſimul femineum ad generationem non conducere: addit *Lucianus in amorib.* feminam *genituræ receptaculum* tantùm eſſe. Et iſta ex traditionibus Medicorum probat *Cælius Rhodig. in lib. 4 antiquar. lection. cap. 10.* Et ex noſtris *Panormitanus* in *cap. fraterni-*

ternitatis, ad fin. de frigid. & maleficiat. Nauarrus, Ledeſma, Enriquez, Vera-Cruz, & alij, quos refert *Pat. Thomas Sanchez de matrimon. lib. 2. diſput. 21. n.* 10. vbi ita tenêre ait *Diuum Thomam,* & cõmunem Theologorum poſt plures Medicos (quos ibi refert) & *lib. 7. diſputat. 92. nu. 9. Gutierrez in eodem tractatu, cap. 54. num. 23.* & *cap. 112. n.* 8. & ante à *lib. 1. Canonic. quæſtion. cap. 16. num. 17. Matienço* in *l. 1. tit. 1. lib. 5. Recopilat. in rubrica, gloſ. 1. nume. 198. Barboſa* in *l. 1. par. 1. num. 97. D. ſoluto matrimon.* Et nouiſſimè iſtam ſententiam ex pluribus adſtruit *Petr. Garcia in Auicen. diſputat. 36. cap. 5.* vbi ſemen femineum, vt quid diſtinctum à ſanguine menſtruo, non eſſe ſimpliciter neceſſarium ad generationem naturalem adfirmat; & inſuper *in cap. 6.* nõ eſſe itidem neceſſarium, vt materiam quarumdam partium.

5 Sed contrariam ſententiam † adfirmantium ex commixtione vtriuſque ſeminis (quod etiam mulier emittit, *Hippocrates in lib. de genitura*) cõceptũ fieri, generationem que hominis produci verior, receptior & ſecurior eſt, eamque Princeps rei Medicæ *Hippocrates* ſæpè firmauit & docuit, maximè *in lib. de genitura, in princ.* (in verbis iam per nos expenſis *in cap. 1. §. 2. n. 2.*) & *in lib. de natura pueri* varijs locis, & *lib. de diæta, textu 37. Galenus contra Erophilum, Ariſtotelem & Athenæum* (feminas ſemen non emittere contendentes) *lib. 2. de ſemine, cap. 1. & 4. Lucretius lib. 4. de natura rerum*:

Semper enim partus duplici de ſemine conſtat.

& alibi ſæpè *eod. lib. Plutarchus lib. 5. de placitis* Philoſophor. *cap. 5. Lactant. Firmian. de opificio Dei, cap. 12.* eleganter Epiſcopus *Nemeſius* ex *Galeno in lib. de natura hominis, cap. 25. Auicenna lib. 3. Fen. 20. tra. 2. c. 44. Leuinus Lemnius lib. 4. de occultis naturæ miraculis, capit. 23. verſ. conſtat autem homo*: & adprobarunt inſigniores Diſſectores, ſeu Anatomiſtæ *Ambroſius Pareus lib. 23. c. 1. Iacobus Guillemaus de generatione, fol. 205. in princip. Andreas Laurentius,* ex pluribus, *lib. 8. de hiſtoria anatomica, ca. 2. quæſt. 5.* & latiùs *cap. 4. quæſt. 11. Peramatus,* qui vim agendi ſemini mulieris ineſſe mirè probat contra præfatos *Ariſtotelem & Athenæum*) *in lib. de ſemine*: vbi vtrunque ſemen principium eſſe ait tam actiuum, quàm paſſiuum corporis humani. Sed & mentulã muliebrem (virili peni reſpondentem, & duplici neruo conſtantem, *Hippocrati* *xion*, id eſt *Collumella,* alijs *Clitoris,* alijs *Nympha* dicta) nouè obſeruauit *Scebẽkius* (à præceptore *Fallopio*) *lib. 4. obſeruation. tit. de mulier. genitalium partib. obſeruat. 5. & 10.* & ante iſtos *Auicen. lib. 3. Fen. 21. tract. 1. cap. 1.* his verbis rem iſtam proſequutus: *Dico, quod inſtrumẽtũ* generationis *mulieris eſt matrix: & eſt in radice creationis ſimilis inſtrumento generationis, quod eſt in viris, & eſt virga, & quæ cum ea ſunt, ſed vnum eorum eſt egrediens procedens ad exteriora, & alterum eſt imminutum & retentum in interioribus, & eſt quaſi conuerſum inſtrumentum virorum: eſt enim quaſi oſſeum ſiphac matricis, & quaſi virga collum matricis, & duo oua mulieribus ſicut viris.* Et ſubinde ſimilitudinem iſtam circa alia proſequitur per totum caput, in quo Arabs iſte mira adnotauit. Et propoſitam ſubinde ſententiam latè fundat & defendit *Ioan. Baptiſta Syluaticus in controuerſ. Medicin. cap. 79.* & nouiſſimè poſt alios *D. Sancta-Cruz* ab impugnationibus *Iul. Scaligeri, & Fabij Pacij* eam nouiſſimè eruit *de Hippocratica* Philoſophia, *ſuper d. textu 37. Hippocrat. de diæta.* Et demum P. Pozarationibus, quamuis parum aptis, rem adſtruens *in Elucidario Deiparæ, lib. 2. tract. 5. cap. 5. & 6.*

Digitized by Google

6 Et ſanè nobis † ita apertè adfirmauit *Iuſtinianus* (quod mirandum eſt latuiſſe Iuris Interpretes *ſupr.* relatos) *in Authentico de triente & ſemiſſe* (quę eſt *Nouella* 18.) cùm ait: *Neque enim masculus ipſe in ſe, nec femina ſolùm ad natiuitatis propagationem ſubficiens eſt, ſed vtrumque eorum cooptauit Deus ad generationis opus*: idem *Iuſtinianus in §. ſed hac, inſtitution. de exheredat. liberor. Ita vtraque perſona in hominum procreatione ſimili natura officio fungitur:* quod ipſum antea ſubpoſuerat in *l. lege xij. Tabularum* 14. *C. de legitimis heredibus.* Et ab his intelligendus eſt *Baldus*, qui filium quoddam *compoſitum* adpellat in *l. fin. in fin. C. de ſeruis fugitiuis*, ſequitur *Boer.* poſt alios, *deciſ.* 241. *num.* 7. & poſt *Georgiũ Robalg.* notat *Andr. Dalnerus de iure hominis, part.* 6. *num.* 5. nouiſſimè *Thomas Actius*, poſt *Syluam nuptialem, in tract. de infirmitate legali, c.* 20. *n.* 7. *Pat. Thomas Sanchez* optimè *lib* 2. *diſput.* 21. *num.* 11. qui ab hac vera reſolutione conſequenter infert contra plures alios (nec minus rectè quàm diſertè) femina ſemen non emittente matrimonium non conſummari. Et ita tenendum duco, quidquid in contrarium nouiſſimè ſubponat *Gutierrez ſupr.* quem puto dicta à *P. Sanchez* d. *num.* 11. non peruidiſſe, ideoque ei non adhæſiſſe.

7 His addo *Ariſtotelem* † (contrariæ ſententiæ præcipuum adſertorem) ab ea vidêri deceſſiſſe in illis verbis *lib.* 1. *de generat. animal. cap.* 2. *Rationis diſcrimen ita exultat, vt mas ſit, quod in altero generare poteſt, vt eſt: femina, quòd in ſe ipſo, & ex quo fit, quod generatur cõtentum in eo, quod generat.* & *lib.* 2. *cap.* 5. & *lib.* 4. *cap.* 1. & *lib.* 10. *de hiſtor. animal. cap.* 8. niſi iſta ſubterfugias cum *Petro Garcia ſupr. diſput.* 35. *c.* 6. Sed & præ omnibus notandum eſt Sacrum Textum noſtram veriorem reſolutionem quaſi clarè confirmaſſe in illis verbis *cap.* 10. *Iob. Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti?* quibus in conceptu ſeminum maris & feminæ concurſus, & cõmixtio diuerſorum ac in caſeo (ad generationem humanam neceſſarius) velùt exprimitur.

Quinimò mulieri in operibus generationem præuenientibus, comitãtibus & ſubſequentibus longè magis † tribuendum eſt quàm viro, ſi conſideres ipſi ſoli conceptionem adſcribẽdam, quæ ab vteri actione ſopitam ſeminis facultatem ſuſcitante prouenit. Adeò, vt muliebris vterus magnã habeat vim agendi in conformatione fœtus, & generatio ſine eo conſiſtere non poſſit, ſicuti nec xylum ſine ſtomacho *Andreas Laurent.* optimè, poſt alios, *lib.* 7. *de hiſtor. anatom. cap.* 12. *q.* 12. Adhæc vterus cauſa vnica efficiens eſt cõceptionis, vt ex acutiſſimo *Fernelio* notat *Petrus Garcia de locis affectis, diſputat.* 69. *cap.* 2. *num.* 3 *ad fin.* Qui *num. ſeq.* ex eodem *Fernelio*, & contra *Peramatum* optimè adſtruit principiũ generationis ab vtero muliebri procedere, illiuſque præcedere debêre aliquam actionem, vel qualitatem ſeminis ſopiti actiones excitantem. Et ſanè iſta potuit mihi cõfirmare ab *Ariſtotele lib.* 1. *de generat. animal. c.* 19. ortum (dicente) eius quod generatur in femina agi, & *lib.* 4. *cap.* 1. in vtero tanquam in fornace adponi ſemina adſerente. Mulier etiam fœtui dum in vtero eſt alimentum, actioneſque animales & vitales impartitur, *Petr. Garcia* plura adducens) *de locis affect. diſputat.* 71. *cap.* 1. 2. & 3. quibus adde *Plutarchum lib.* 5. *de placitis Philoſoph. cap.* 16. vbi diſputans, quomodo fœtus in vẽtre alatur? ait: *Democritus Epicurus fœtum in vtero per os ali, itaque ſtatim ac natus eſt ore ad mammam ferri: nam & in vtero eſſe vbera quædã, & oſcula, quibus alatur Stoici per ſecũdinas & vmbilicum,*

licum, itaque hanc ſtatim ab obſtetricibus à partu ligari, & os infanti aperiri, vt de alio cogitet alimento: Alcmæo als per totum corpus, quod ſpongiæ in morem recipiat, quæ alendo ſunt idonea.

9 Præterea partum fieri non ſolùm † à pueri potentia motiua, ſed & à facultate vteri expultrice, ex pluribus à *Galeno* adductis probat idem *Garcia ſupr. diſputat.* 75. *cap.* 1. & ante eum inſigniter *Ioannes Lalamantius*, qui in *commentario ad lib.* 2. *dier. decretor. Galen*, *cap.* 2. ita ait: *Ad partionem præter ſtatum, & legitimum pariendi tempus vterum etiam concurrere, & in eandem actionem conſpirare oportet: eſt enim partio cùm vteri, tum fœtus actio, quam præter vim magnam, & externam tres illæ cauſæ accelerant alimenti penuria, retentricis vteri imbecillitas expultricis eiuſdem, aut vtero fœtus robur, aut moles. Tria ergo ad partionem legitimam concurrere oportet, tempus ſcilicet ſtatum, & determinatum, vterum, vel fœtum. Et vterum quidem vt pote mole, ponderéque grauatum vi ſua expultrice ad propellendum fœtum inſurgere; fœtum exitum affectantem, valdè ſeſe agitare, & membranas, quibus inuoluitur, obrumpere oportet; alioquin ſi tempore legitimo inſtante, nec fœtus exitum affectauerit, ſeſe agitarit, aut verò membranas abruperit. &c. Sed cùm vterus mole ponderéque grauatus facultate expultrice protrudere ſat non egerit, tum partus ad aliquot dies, &c. protrahitur.* Et ab his (vt hæc obiter dicam) intelliges cum *Pet. Garcia* d. *diſput.* 75. *c.* 1. cur os vteri, in quo antè nec ſpecilegio acus aditus patebat, adeò tempore partus adaperiatur: primum namque actioni & facultati vteri retentrici tribuendum eſt, ſecundum expultrici: cuius magna virtus ex iſtis valdè dignoſcitur, & ſimul vera ratio huius tam diuerſi vterus ſtatus, quem ſummè miratur *Galenus lib.* 15. *de vſu partium c.* 7. ¶ Et ſanè tanta vteri virtus eſt in generatione, & conſeruatione concepti, eiuſque editione, vt non defuerint qui vterum animal eſſe adſeuerarint: hos tamen inſigniter refellit *Galenus lib.* 6. *de loc. affect. cap.* 5.

Demum, qui plura † alia miranda 10
de vteri muliebris virtute & efficacia in generatione vidêre voluerit (ab *Hippocrate*, *Platone*, & alijs melioris notæ deſumpta) perlegat *Andr. Laurentium in hiſtoria anatomica lib.* 7. *cap.* 11. & 12. & ibidem *quæſt.* 9. 10. & 11. & ſimul à nobis tradita *ſupr. cap.* 6.

Sed & prægnans varia ſymptomata, † morbos acutos à grauidatione 11
prouenientes frequenter patitur, & ingentia ſubinde pericula in editione partus ſubit, vti ex pluribus probat *Scchenkius lib.* 4. *tit. de grauidis, obſeru.* 7. & *ſeqq.* & maximè in actione pariendi, idem *Scchenkius* d. *lib.* 4. *tit. de partu* §. *partus difficiles.* Et ſimul à partu, idē *eodem lib. tit. de molis.* §. *de puerperis.* Id quod latiùs illicò proſequemur. Vt inde quã euidentiſſimũ fiat, quàm iuſta cauſa ductus *Iuſtinianus legem xij. Tabularũ* (benè humano generi proſpicientem, & vnã conſonantiam tam in maribus, quã in feminis legitimis, & in eorum ſucceſſionibus, necnon in liberis ſine vllo diſcrimine conſtituentẽ) renouarit in d. *l. lege xij. Tabular.* & ampliauerit in *l. maximũ vitiũ*, *C. de liberis præterit.* & in *Nouella* 156. *cap.* 1. & 162. *cap.* 3. vbi aptam noſtris rationem ſubinfert in finalibus illis verbis: *Oportet enim ipſam dignari maiore ſtudio, vt quæ & parturierit, & pepererit, & nutrierit, ſupra eũ, qui voluptatis ſuperfluum, pueri fecerit originem.* ¶ Vt inde nobis nec vllo modo à communiore Philoſophorũ & Medicorũ ſententia contra *Ariſtotelem* recedere liceat. Etſi hinc inde perpenſis Naturæ cauſis & rationibus res valdè ſit dubia, ex traditis à *Petro Garcia* dict.

diſp. 36. cap. 5. & 6. In eum tamẽ dum
adſtruit, ſemen femineum ad genera-
tionem nec vt materiam neceſſarium
(vt iam propoſuimus) ſtare apertè vi-
detur *Ariſtoteles lib. 4. de generat. anim.*
d. *cap.* 1. vbi ſemen viri à femineo di-
ſtinguens, illud ait principium in ſe
continêre, quo moueat, & alimentum
in animali vltimum concoquat, hoc
verò materiam præbêre.

SECVNDA QVÆSTIO.

SVB HÆC diſputanda ſeſe offert
12 illa ſingularis † quæſtio, An mu-
lieris grauidatio morbus ſit? Cu-
ius reſolutio nobis vtilis erit ad dig-
noſcendum, an prægnanti mulieri cõ-
petant priuilegia, quæ infirmis, vale-
tudinarijſve iura conceſſerunt, quæ
nouiſſimè compilauit *Thomas Actius*
in ſuo *tractatu de infirmitate legali.* Sed
& ad cauſæ redhibitionis ancillæ præ-
gnantis definitionem multum prode-
rit ex iuribus paulò *inferiùs* adducen-
dis. Et ſanè morbi definitio (omitto
alias *Hippocratis* & *Galeni lib. 2. Me-*
thod. cap. 1. & *in lib. de different. morb. c.*
2. *Auicennæ lib. 1. Fen. 2. doct. 1. cap. 2.*
Ciceronis Tuſcul. 4. Plinij lib. 25. cap. 3. &
13 ceterorum) tradita ab † *Vlpiano* ex ſen-
tentia *Sabini* grauidæ conuenire vide-
tur: at enim ita in *l. 1. §. 7. D. de ædilitio*
edicto: *Sed ſciendum eſt, morbum apud*
Sabinum ſic definitum: eſſe habitũ cuiuſ-
que corporis contra naturam, qui vſum
eius ad id facit deteriorẽ, cuius cauſa na-
tura nobis eius corporis ſanitatem dedit.
Etenim contra naturam eſſe videntur
plura mulieri obuenientia à concep-
tione vſq; ad partus editionem: nam
vt ait *Ariſtoteles* (in *Iulij Scaligeri* ver-
ſione) *lib. 7. de hiſtor. animal. cap. 4. Poſt*
quam concipiunt mulieres, earum totum
corpus aggrauatur, viſus obtenebratur,
capitis dolores oriuntur: atque hæc quidẽ
nonnullis citiùs, ac ferè die decimo eue-
niunt, alijs ſeriùs, vt quæ fortè ſuperfluo
humore plus, minuſve obcupata fuerint.
Prætereà nauſæ, & vomitu plurima corri-
piuntur, maximè verò ea quibus ceſſant
purgationes, neq; in mammas diuertunt.
Igitur per initia quædam plus laborant
mulieres: quædam procedente tempore
auctiore iam fœtu; multis ſæpè tandem
vrinam diſtillari contingit: & paulò in-
feriùs *eod. capite*: *Paucis euenit grauidis*
corpore melius habere: maximè infeſtan-
tur cùm fœtui incipiunt oriri pili; conge-
niti pili prægnantibus rareſcunt & de-
fluũt. Adhæc partitudines dolores ve-
hementiſſimi comitantur, & alia, quæ
rationem ſymptomatis habêre viden-
tur: at dolores, & alia huiuſcemodi
contra naturam eſſe nemo non agnoſ-
cit, iuxta tradita in propoſito à *Petro*
Garcia de locis affectis, diſp. 75. cap. 1. His
adde, ſpiritus in parturitionibus fre-
quenter diſſipari, ſanguinem in venis
inflammationem, & præternaturalem
calorem concipere, & ab ea commo-
tione facilè febrem acutam adcendi,
aliúdve excitari ſymptoma, mortem-
que ſæpè obuenire. Et iſta omnia ali-
quando procedere ex parte fœtus, ali-
quando ex parte matris, vteri, & pan-
niculorum fœtum inuoluẽtium: quin
& ex parte excrementorum cum fœtu
exire conſueſcentium, quæ latè pro-
ſequitur, & poſt alios declarat *Zacchi.*
in Med. leg. ti. 4. q. 4. ex n. 6. & q. 5. 6. & 7.

Nec ſatisfaciet, qui apud † nos di- 14
xerit, morbum & vitium perpetuam
adfectionem denotare, *l. ob quæ 3.* cum
ſuis §§. *D. de ædilitio edicto.* Nam vt ait
Vlpianus ex Pomponio in *l. 6. illius tit.*
Non tantùm ad perpetuos morbos, verùm
ad temporarios quoque Edictum Ædi-
lium Curulium pertinet, ita vt apud Iu-
riſconſultos eadem ratio morbi eſſe
videatur, quæ & apud Medicos. Qui
ab hiſce plura circa curationem præ-
gnantium

15 gnantium, vt infirmarum † valetudinariatúmve comminiſci ſolent, & varia congerere remedia, vel ad meliorem corporis habitudinem, vel fœtus conſeruationem, aut eius feliciorem editionem tendentia, quæ lato & eleganti ſermone proſequitur nouiſſimè poſt alios *Ioannes Varandæus lib. 2. de affectibus mulierum, cap. 2. 3. & 7. ante finem*, & *cap. ſequenti per totum*, & inſuper *Iacobus Guillemeau lib. 1. cap. 4. & ſeqq.* & *lib. 2. & 3.* Quin hæc magno
16 conatu Antiquos † etiam curaſſe colliges ex *Plauto in Amphitruo actu 2. ſcena 2. verſu 91. Petro Gregorio lib. 14. de Republica, cap. 2. num. 2. 4. & 5.* Vt qui prædicabant prægnantibus mor-
17 tem † πρὸ ἀποδὸς εἶναι, aut præ foribus conſiſtere, vt dixit Imperator *Leo Nouella 17.* Vnde à periculo partus liberam *Terentius in Hecyra actu 4. ſcena 4. ſaluam* dixit tanquam à naufragio ſoſpitem, aut à crudeliſſimo belli conflictu, iuxta illud *Euripidis in Medea*: ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον ἢ τίκτειν ἅπαξ, & illud *Plutarchi* ab *Homero in lib. de amore prolis*:

Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα
Δριμὺ, τό τε προϊᾶσι μογοστόκοι εἰλειθύιαι
Ἡρὲς θυγατέρες πικρὰς ὠδῖνας ἔχουσαι.

Ταῦτα οὐχ Ὅμηρον αἱ γυναῖκες ἀλλ' Ὁμηρίδα γράψαι λέγουσι τεκοῦσαν ἢ τίκτουσαν, καὶ τὸ μῖγμα τῆς ἀλγηδόνος ὁμοῦ πικρὸν, καὶ ὀξὺ γινόμενον ἐν τοῖς σπλάγχνοις ἔχουσαν.

Vt cùm parturiens mulier penetrante ſagitta
Quæ præſunt nata iaciunt Iunonis acerbam,
Et ſæuos partu cumulat vrgente dolores.

Hæc mulieres aiunt non ab Homero ſcripta fuiſſe, ſed ab aliqua Homeride quæ peperiſſet, aut etiam num pareret, mixtionémque doloris ſimul acerbi & acuti in viſceribus ſentiret. Tertullianus *de habitu mulíebri, cap. 1.* *In doloribus & anxietatibus pariet mulier.* Plautus *in Truculento actu 1. ſcena 2. verſ. 98.*

Horreſco miſera mentio quoties fit partionis.

Ouidius *lib. 2. Amorum, Elegia 13.*

Dum labefactat onus grauidi temeraria ventris,
In dubio vitæ laſſa Corina iacet.

Et ſanè à Natura prouida velùt prouiſum eſt mulieres ipſas neſcire, vel ſaltem attentè non præuidere quale, quantumque in ipſa (ita Medici vocant) *actione pariendi* periculum ſubeant. Nam quæ mulier adeò fortis, conſtanſque vnquam eſſet, quam à viri congreſſu ad conceptum apto non deterreret magnorum illorum oſſium matricem ſepientium tempore partus præuiſa luxatio? De qua *Petrus Pauu in lib. de humani corporis oſſibus, part. 4. cap. 3.* quaſi omnibus tremorem incutiens ita ait: *Hæc oſſa quo magis partus tempore dehiſcũt (quod tamen naturale, aut vſitatum ipſis non eſt) eo difficilius peragitur parturitio. In more obſtetricibus nonnullulis puellis primum natis, pollice hunc locum premere, ſicq́; harmoniam hanc diſſoluere. Tales mobile ſemper gerunt hoc os. Quòd autem non coaleſcant, ita ſoluta oſſa, cauſam puto, motum continuumq́; oſſium ad ſe inuicem attritum. Inſignia porro oſtendunt hæc oſſa foramina, de amplitudine cum occipitis oſſe certantia, &c.*

Et ab id plura difficilem partum,
vel præcauentia, † vel in eo obcur- 18
rentia notarunt & ſcripſerunt Medici *ſupr.* relati, & præ ceteris in propoſito ſunt perlegendi *Auicenna libro 3. Fen. 21. tractatu 2. cap. 21.* & antiqui *Arethæus Cappadox de curatione diuturna, lib. 2. cap. 76. Euchar. Rhodio de partu hominis, c. 3. Ioan. Heurnius de morb. muli. c. 8. tom. 2.*

Quinimmò *ſolius* † *periculi in per-* 19
uerſo naſcendi ordine deprecandi gra-

tia Ara ſtatutæ ſunt Romæ (vt ait *A Gellius lib.16.Noctium Atticarum,c.16.* & iam notauimus *ſupra cap.6.*)*duabus Carmentibus , quarum altera* POSTVERTA *nominata eſt*, PROSA *altera, à recti peruerſiq; partus, & poteſtate & nomine.* Indeque Romani *Agrippas* (teſte *Plinio lib.7. naturalis hiſtoriæ , c. 8.*)appellauere, vt ægrè partos. *Nam quorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant partus difficillimus , ægerrimusq; habetur* , vt ait *A Gellius ſuprà.* Eſt enim *contra naturam in pedes procedere naſcentem* , vt dixit *Solin.cap. 4.* iunctis his quæ iam adnotauimus *dict.cap.6.*

20 Et ſanè *Iuſtinianus* † (muliebris ſexus inſignis propugnator)hæc adtendit in ſingulari & notiſſima illa *l. aſſiduis, C. qui potiores in pignore habeantur,* & in *d.Nouella 162.cap.3.* vt mulierum cauſam adeò his locis & alibi proſpiceret, eidemque faueret.

A quibus omnibus facilè conſequi videmur, mulierem grauidam pro ſa-
21 na † non habendam, idque ſubpoſuiſſe videtur *Hippocrates in lib. de natura pueri* , & cum eo ceteri Medici, vt ait *Pater Lælius Biſciola lib. 18. horar. ſubſeciuarum, cap.8. Ludouicus Mercadus*, qui partum morbum lõgiſſimum appellat *lib.4. de mulier. affection.cap.1.* Et ex noſtris ita firmat *Florianus* in *l. inuiti, D. de teſtibus*, relatus à *Menochio lib.2. de arbitrar. caſu 60. num.6.* Et hinc *Vitruuius lib.2. de Architect.c.9.* vt certum & indubitatum inter alia ſubpoſuit, mangones in grauidarum ancillarum venditione nunquam cõſueuiſſe eas pro ſanis dare: ait enim: *Vt etiam corpora muliebria cùm conceperint, à fœtu ad partum non iudicantur integra, nec in venalibus, ea cùm ſunt pregnantia, indicantur ſana, ideo quòd in corpore præſeminatio creſcens, ex omnibus cibi poteſtatibus detrahit alimentum in ſe, & quo firmior efficitur ad maturitatem partus, eo minus patitur eſſe ſolidum id ipſum ex quo procreatur: itaque edito fœtu quod prius in aliud genus incrementi detrahebatur, cùm ad diſparationem procreationis eſt liberatum, inanibus & patentibus venis in ſe recipit, & lambendo ſuccum etiam ſolideſcit, & reddit in priſtinam naturæ firmitatem. Eadem ratione Autumnali tempore maturitate fructuum flaceſcente fronde ex terra recipientes radices arborum in ſe ſuccum recuperantur, & reſtituuntur in antiquam ſoliditatem.* Inde *Terentius in Andr.* cùm *actu 1. ſcena 5.* de Glycerio prægnante dixiſſet:

Laborat è dolore, atque ex hoc miſera ſolicita eſt.

Mox *ead. ſcena* grauidationem *morbum* appellat:.

—Verbum vnum caue de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam.

Idem *in Hecyra actu 3. ſcena 3.*

Poſtquam introij, extemplo eius morbum agnoui miſer.

Sed hiſce omnibus contraria † ſen- 22
tentia placuit noſtro *Felino* Iuris Canonici ſcientiſſimo in *cap. quoniam frequenter, n.6. vt lite non conteſt.* (quem refert & ſequitur *Menoch. ſupr. d.n.6.*) & *Tho. Actio in tract. de infirm. lega, c. 20. in prin.* Et ſanè nobis probatur apertè in *l. quæritur, §.1. D. de ædil. edict.* vbi *Vlpian.* ait: *Si mulier prægnans venierit , inter omnes conuenit ſanam eam eſſe.* Idem *Vlpian.* in *l. 2. §. 4. D. ſi quis caution. iud. ſiſt. cauſa fact. non obtemp. Si non propter valetudinem* (inquit) *mulier non ſteterit iudicio , ſed quòd grauida erat, exceptionem ei dandam Labeo ait: ſi tamen poſt partum decubuerit, probandũ erit quaſi valetudine impeditam.* Quaſi clarè ſubponat & dicat, grauidam exceptione impedimenti à valetudine prouenientis (de qua egerat in *§. præced.*) iuuandam, quamuis morbo non laboret, quia impedita eſt: ea enim poſt partum decubans quaſi valetudinaria.

Digitized by Google

dinaria cenſenda eſt. Quæ omnia manifeſtè demonſtrant morbo re vera mulierem prægnantem non laborare.

Nec obſtant quæ in contrarium de-
23 ducebamus à definitione morbi † cótenta in d. *l. 1. §. ſciendum, D. de ædilitio edicto.* Etenim grauidatio nō rectè dicetur habitus contra naturam, quinimò omnium maximè naturalis & neceſſarius: *Cùm mulieres* (vt ait *Iuſtinianus in l. 2. C. de indicta viduitate tollẽda*) *ad hoc Natura progenuerit, vt partus ederent, & maxima eis cupiditas in hoc conſtituta ſit.* Licèt enim grauidæ pluribus vt plurimùm adficiantur ſymptomatibus, hæc tamen omnia adcidentia ſunt, quæ adeſſe & abeſſe contingunt. Plures enim ſunt mulieres robuſtiores, & validiores, cùm prægnãtes ſunt: imò & multæ, quæ à morbis (frequẽter eas aliàs inſequentibus) media grauidatione liberantur, vt colligitur ex *Ariſtotele lib. 7. de hiſt. anim. c. 4.* vbi paucis grauidis euenire ait, vt βέλτιον, id eſt, *melius* ſe habeant, quaſi aliquibus id contingat: quod anteà in libris περὶ τῶν γυναικείων *Hippocrates* ſæpè adnotauerat.

Plures itidem videbis, quibus gra-
24 uidatio nulli vnquam rei agendæ † impedimento fuit ad partum vſque, & paulò pòſt inualeſcunt more Illiricarum, de quibus *Varro lib. 2. de re ruſtica c. 13. In Illirico hoc amplius* (inquit) *prægnantem ſæpè cùm venit pariendi tẽpus, non longè ab operis diſcedere, ibiq; enixam puerum referre, quem non peperiſſe, ſed inueniſſe putes.* Et plura ſimilia de Peruuianis & Mexicanis mulieribus referunt noſtri: & notanda exempla mulierum à partu ad opera conſueta illicò redeuntium enarrat *Ioan. Scebenkius lib. 4. obſeruat. tit. de partu, §. partus facilis.* Et his omnibus adde à facili parumque incommodi adferente parturitione Hiſpanas Antiquis in admiratione fuiſſe, *Strabo lib. 3. Geographicorum*, quò loci de quadam ita præcipuè ait: *Vt pariendi dolores eam vexare cœperunt non procul ab opere diſceſſiſſe, enixamq; confeſtim opus repetiſſe, ne mercedem amitteret.*

Et ſanè iſta paſſim obuia ſunt, & ſæpè ſæpiuſque adcidunt pauperculis: & omnium maximè ex furtiuis, ac illicitis amplexibus concipientibus, aliiſque deperditis mulierculis, quæ facillimo negotio parere ſolent, & (vt ait *Plautus in Ciſtellaria, actu 1. ſcena 1. verſu 20.*

Sine obſtetricis opera, & ſine doloribus.

Quod fortè an dixit, quia præ anguſtia & timore patrati ſceleris (amaſiis, aut aliis tegendi) dolores non ſentiunt ac aliæ.

Ex quo autem dolores in partu dãtur (qui præter naturam eſſe videntur) non ideo minus naturalis dicetur partus, cùm hoc eueniat in commodum
† & vtilitatẽ naturæ communis, & in- 25
diuiduæ, ſeu particularis ſecundùm conditiones præfixas & ſtatutas ab eadem Natura, vt optimè ex *Galeni* diuerſis locis notat *Petrus Garcia de locis affectus, diſputatione 75.* dicto *cap. 2.* Et dictis ab eo ego addo, partum ex triplici capite naturalem, vel contra naturam eſſe, vt prædixi *in cap. 6. in initio.* Primò, ex parte parientis. Secũdò, ex parte naſcentis. Tertiò, ex parte modi. Quòd ſi partũ ex parte matris parturientis conſideremus, & regulas Phyſicas, Medicaſque adtendamus, nullus partus in rigore naturalis eſt. Nam cùm mulier in dolore pariat, *Geneſeos cap. 3.* cum latè traditis *ſupra*, & dolor naturæ corruptionem ſupponat (vt aiunt Medici) & partus itidem cum corruptione naturæ matris eueniat, inde velut neceſſariò fit, vt non ſit naturalis: maximè cùm à dicto *cap. 3. Geneſeos* clarè conſtet ex peccato parturitionibus dolorem annexum. At ſat eſt partum ex parte

editi & modi naturalem eſſe, vt naturalis propriè dicatur.

Id autem quod de Agrippis ex *Plinio* & *A Gellio ſupra* adduximus noſtræ veriori adſertioni non inconue-
26 nit, † imò eam adſtruit: nam ſi partus præpoſtero, aut peruerſo naturæ communi ordine editus ægritudine adnumeratur, (quod ex pluribus ab *Hippocrate, Galeno, Auicenna,* & *Aëtio* deductis probat *Petrus Garcia* videndus *diſputatione* 75. *c.* 1. *nu.* 3. & *Pater Lælius Biſciola lib.* 13. *horar. ſubſeciuar. c.* 21. *tom.* 1.) planè conſequimur, partum cóſueto modo lucem videntem naturalem & morbi expertem eſſe. Vt inde meritò *Paul. Zacchias in Medico-legal. tit.* 4. *q.* 8. *num.* 32. nouiſſimum irriſerit *Perlinum* adſerentem, prægnationem oblæſionem operationũ eſſe; ex pluribus ſimul probans non eſſe morbum.

Cetera verò per nos *ſupra* expenſa parum obſtant, necenim vllibi *Hip-*
27 *pocrates*, † reliquíve Medici prioris notæ grauidationẽ aut partum morbum eſſe dixerunt. Et ſanè *Terentius* velùt à ſimili loquutus fuit.

28 Solus *Vitruuius* † ex diametro (vt aiunt) obſtat *Vlpiano* in d. *l. quæritur*, §. 1. *D. de ædilitio edicto*. Neque enim admitto conciliationem, quam in notis excogitauit *Philander* dicens: *Hoc volebat Vitruuius imbecillem eſſe prægnantem & ad munia obeunda minus aptam, quòd embryo detrahat in ſe alimentum, Vlpianus intellexit non morboſam, id eſt, non redhibendam.* Nam his apertè aduerſantur illa *Vitruuij* (iam expẽſa) *nec in venalibus ea quæ ſunt prægnãtia iudicantur ſana:* quibus *Vitruuius* velùt alluſiſſe videtur ad inſcriptionem, vel titulum qui ſeruis venundandis ex Edicto Ædilium Curuli adponebatur, vt notat apprimè *A. Gellius lib.* 4. *Noctium Atticarum, ca.* 2. vel ad formulam Ædilitiæ ſtipulationis ſimilibus mancipiorum venditionibus adhiberi ſolitam, quæ ita cócipiebatur: *Seruum rectè ſanum eſſe*, vt diſertiſſimè (à *Iaboleno in l. qui tertiana* 31. *D. de ædilitio edicto*) obſeruat *Cuiac. lib.* 9. *obſeruationum, ca.* 3. & ab iſto nouiſſimè *D. Amaia lib.* 2. *obſeruationum, c.* 13. *nu.* 3. Et ſanè ad ſtipulationem iſtã Ædilitiam reſpiciunt illa verba dict. *l. ſciendum*, §. 1. *Si mulier prægnans venierit, inter omnes conueniunt ſanam eam eſſe.* Vnde par eſt credere, *Vitruuium* ab aliquo Iuriſconſulto (*Vlpiano* antiquiore contrarium adſeuerante) iſta deſumpſiſſe.

Vtcunque verò ſeſe res iſta habeat apud Medicos & Philoſophos, ex Hippocrate, *Vitruuio* & aliis *ſupra* relatis, apud nos † tamen indubium eſt, 29
grauidationem ſub morbi nomine nõ venire attenta præfata definitione *Vlpiani*, cum exemplis ab eodem adductis in d. *l.* 1. § *ſed ſciẽdum*, *D. de ædilitio edicto*. Quæ ſanè non calluit *Biſciola* d. *lib.* 18. *cap.* 8. vbi Iuriſconſultos notat, & eodem gradu habendum putat cæcum, claudumque, quo balbum contra illa *Vlpiani*: *Totius corporis morbus eſt, puta* φθίσις, id eſt, *tabes, febris: partus veluti cæcitas, licèt homo itaque natus ſit. Vitiumq; à morbo multum differre, vt puta ſi quis balbus ſit, nam hunc vitioſum magis eſſe, quàm morboſum.* Nec attendit is Auctor virium corporis (poſitum in eo quòd res non ſit diſpoſita pro naturæ ſuæ conditione, id eſt, aptè & conuenienter ad eã, vt egregiè præfiniuit *D. Thomas* 1. 2. *q.* 71. *artic.* 1. *ad* 3. à *Cicerone* iſta deſumẽs, eiuſque verbis productis) in balbo adinueniri, in cæco verò non ita, vt qui partes omnes corporis apto & conuenienti loco diſpoſitas habet ſine actione, aut operatione adſuetis contraria; cæcitas namque actio non eſt, ſed priuatio.

Demum dictis addo, tantum abeſſe vt grauidatio & partus morbi nomine

30 mine contineantur, vt potiùs † ſanitati & bonę valetudini, & mulieris meliori fortunę fœcũditas iſta tribuatur: *Maximum enim* (vt ait *Vlpianus* in d. *l quæritur*, §.1. *D.de ædilitio edicto*) *ac præcipuum munus feminarum eſt concipere, ac tueri conceptum.*

Ab his tamen excipe caſum ſingularem (notandum ab *Scchenk.in tit.de conceptione, obſeru.2.*) honeſtiſſimę matronæ, quæ tanto coitus deſiderio flagrabat, vt ſæuiſſimis tremoribus, aliiſque teneretur, ſymptomatibus, quando vterum non geſtabat, aut lactabat. Aliàs autem regulariter fœcunditas ſanitati, & bonæ corporis habitudini tribuenda eſt.

31 QVIN ex contrario ſterilitas † inter morbos adnumeranda eſt, ex his quæ poſt alios Medicos & Diſſectores, & inſignem mihi, Philoſophum *Lucretium lib.4.de natura rerum*, de ſterilitate, eiuſque cauſis latè diſſerentem, & vltra *Heucher.in* ſuo *tract.de ſterilitate*, notarunt *Ambroſius Paræus lib.23. c.38. Petr: Garcia*, ex pluribus, *de locis affectis diſputat.74.c.1.* latius & elegãter *Ioan. Varandæus lib.2. de affectibus mulierum, c.1.* Nobis autem res iſta decidenda eſt adhibita diſtinctione *Vlpiani* in *l.quæritur 14.§. de ſterili, D de ædilitio edicto*, vbi ita ait: *De ſterili Cælius diſtinguere Trebatium dixit, vt ſi natura ſterilis ſit, ſana ſit; ſi vitio corporis, contra.* Neque his aduerſatur *Hippocr.* qui *lib.1.de mulier.morbis*, ſteriles natura libidinoſiores, & morbis valdè obnoxias adſerit: nam ab his iſtis ſupponit ſanis interim adcẽſendas; quod clarius ſenſit *eodem libro*, cùm eas *craſſas, benè coloratas, viriles, & partus immemores* ait. Vt inde meritò *A Gellius* præfatam diſtinctionem contra *Labeonem* obtinuiſſe teſtetur *lib.4. Noct. Atticarum, c.2.* his verbis: *De ſterili autem muliere, ſi natiua ſterilitate ſit, Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicũt. Nam cùm redhiberi eam Labeo quaſi minus ſanam putaſſet, non oportere aiunt) Trebatium ex Edicto appoſuiſſe, ſi ea mulier a principio genitali in ſterilitate eſſet. At ſi valetudo eius offendiſſet, exq; ea vitium factum eſſet, vt concipere fœtus non poſſet, tum ſanam non videri, & eſſe in cauſa redhibitionis.* Et fuiſſe itidem in cauſà primo diuortio in Vrbe patrato notauit *A Gellius lib.17. Noctium Atticarum, c.21.ad finem*, iuncta emendatione *Cuiacij* (à *Tertulliano*) *lib.1.obſeruationum, c.39.* cum traditis ab *Hotmano lib.3. Antiquitatum Romanarum, cap.* vel *l.8.* Et ab hoc exemplo ſteriles impoſterùm paſſim repudiabantur, iuxta tradita per *Muretum* (*Nonium* emendantem, *cap.2.* verb. *betere*) in *lib.15. variarum lectionum, cap.15.* quem refert & ſequitur *Ludouicus Carrio lib.2. de emendat.cap.9.* Et iſtorum dictis adde *Quintil. declamat.251.*

Sed redeuntes ad dictum §. *de ſterili*, ego ex verbis *ſupra* relatis clarè probari video ſterilitatem duplicem eſſe; perpetuam, inquam, & temporariam: id quod Medicis *ſupra* relatis placuit, & aliis: quibus adde *Solinus* hanc diſtinctionem comprobantem in *c.4.* diſertis illis verbis *Mulierum aliæ in æternum ſteriles ſunt, aliæ mutatis coniugiis exuunt ſterilitatem.* Et inſuper ſubiunge, vtramque ſterilitatem internam eſſe, vel externam *Hippocrati in lib.de ſterilib. Galeno lib.de ſemine*, & doctiſſimo *Petro Garciæ*, poſt alios, *de loc.affect. diſput.74.ca.2.* & ex variis naſci cauſis relatis à præcitatis Auctoribus. & *Plinio lib.20.natural. hiſtoriæ, c.11.* & *lib.24.c.10.* & *lib.25. cap.6.* & *lib.27.cap.9.* & demum *lib.28. cap.19. Plutarcho de placitis Philoſophor. lib.5.cap.13. Scchenkio lib.4. obſeruation. tit. de figura, obſeruat.11.* Cùm autem naturaliter & perpetuò ſterilis ſana ſit *Vlpiano* Iuriſconſulto in dicto §. *de ſterili*

Digitized by Google

planè cōſequimur,præcautiones,prę-ſeruationes, & remedia ſterilibus adhibêri ſolita (quorū meminêre *Hippocrates* & alij *ſupr.*relati,maximè *Plinius lib.*16.*c.fin.& lib.*28.*c.*4.*&* 8.)his tantùm mulieribus vtiliter applicari, qui adcidentaria ſterilitate laborant, non his quæ vel natura, vel ætate ſteriles ſunt, quas ſuperuacuo vexari labore paſſim videbis,& Antiquitas notauit,vt colliges ex *Iuuenali ſatyra* 2.

Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quòd nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quòd nil animis in corpore iuris
Natura indulget, ſteriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt condita pixide Lyde,
Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.

Demum in propoſito noto, quod apud nos dicitur natiua ſterilitate laborantem ſanam eſſe in d.§.*de ſterili*, intelligendum de ea quæ omnino ſterilis,& inepta eſt conceptioni;quòd ſi quæ concipiat, conceptum verò retinêre nequeat ob vitium fortè perpetuum vuluæ,aut ſimile,ſana certè non erit, non ſolùm Medicis (vt patet ex traditis ab *Hippocrate in lib.de ſterilib. Horat. Augen.lib.*1.*de homin.partu c.*1.) verùm nec Iuriſprudentibus ex *Vlpiano* in d.*l.quæritur, D.de ædilit.edict.*vbi ita in propoſito ait: *Quæritur de ea muliere, quæ ſemper mortuos parit, an morboſa ſit? Et ait Sabinus,ſi vulua vitio hoc cōtingit,morboſam eſſe*:notat & proſequitur optimè *Balduinus,in rubr.D. de ædilitio edicto*. Sed & modū dignoſcendæ,vel diiudicandæ perpetuæ ſterilitatis inſinuaſſe videtur *Quintil.* d. *declamat.* 251.vbi agit de iuſtè repudiata poſt quinquénium à die nuptiarū. Qui verò plura alia de ſterilitate & eius cauſis & ſignis ſcire cupit,adeat *Auicennam lib.*3.*Fen.*21.*tractat.*2.*c.*8.*&* 9.

QVÆSTIO TERTIA.

TErtio loco hîc aptè quęritur, † An mors ex partu proueniens 32
ſit naturalis,vel violenta?Et vt clariùs procedatur, & termini quæſtionis rectiùs percipiantur, noto non eſſe intelligendam de morte naturali ad differentiam ciuilis, velùt cùm dicimus: *Morte naturali confirmari teſtamentum,ciuili non item*: quo ſenſu ſub nomine mortis naturalis venit etiam procedens ex combuſtione, præcipitatione,ſtrangulatione,ſubmerſione, fame,bello,partu,& ſimilibus,vt poſt alios adnotauit *Cardinalis Seraphinus in voto ſuper ſocietate officiorum* edito, *Sylueſter Zacchias de ſociet.officior.nu.* 408. Ad hęc violēta mors in propoſita quæſtione non ſumitur largè, & quo ſenſu omnis mors dicitur violenta vltra contingentem in ſenio, natiuo calore extincto, *Plato in Timæo, prope finem, Ariſtotel. in lib.de iuuent.& ſenect.cap.*14. *Cicero de ſenectute, Galen. lib.*1.*de febrib.c.*8.*claſſe.*3. Verbum ergo, *mors naturalis*,contingentem ab infirmitate aliqua, & cauſa interna denotat, ſicut verbum, *mors violenta*, euenientem ab aliquo extrinſeco nocumento, *Bald.conſ.*8.*nu.*3.*lib.*4. Et ſanè mortem prægnantis cauſæ violentæ poſt alios adſcribit *Perlinus in libello de morte cauſa partus*. Idque à ratione non videtur deuium; nam etſi mulier in hoc nata ſit, vt pariat, d.*l.quæritur, D.de ædilitio edicto,l.*2. *verſ.cùm enim, C.de indicta viduit. tollenda, Galen.lib.* 3. *de cauſ.popul. cap.*2. *claſ.*4. *Cardin. Mantica*, poſt alios, *lib.*11. *conicct. vlt. volunt.tit.*19. *num.*15. cùm tamen prægnatio præcisè non reſpiciat indiuiduum,

duum,

duum, nec ſit neceſſaria naturaliter ad ſui conſeruationem, quin potiùs reſpiciat conſeruationem ſpeciei, ideò videtur quid foris aduenìens: & inde licèt mors à grauidatione procedens naturalis videatur, nihilominus dicendum videtur ab extrinſecis prouenire cauſis, & per conſequens inter violentas connumerandam. Sed verius eſt, mortē grauidæ naturalē eſſe, non violentam, vt ex noſtris notarunt *Caſtratius de ſocietate, cap. 8. num. 9. Syluester Zacchias de ſocietate officiorum, nu. 423.* latiſſimè *Paulus Zacchias* eius frater *in Medico-legalibus titulo* 4. per omnes quæſtiones. Cuius rei veram rationem (ab iſtis prætermiſſam) ego eam eſſe puto, quòd mors iſto in caſu nec à nocumento externo, nec à facto hominis violento (velùt bellum, incendium, ſtrangulatio, & ſimilia) prouenit, ſed ab infirmitate prægnanti obuenienti. Quòd ſi obiicias grauidationem actionem eſſe externam & voluntariam, & inde mortem ab ea obuenientem naturalem dici non poſſe. Reſpondeo, cauſam tãtùm mortis immediatam (quæ eſt infirmitas à prægnatione differens, ex dictis in quæſtione præcedenti) attendi debêre, velùt in quibuſuis actionibus: alioquin vix daremus mortem naturalem (vltra deſignatam *ſupra* cum *Ariſtotele, Cicerone* & *Galeno*) cùm infirmitates ſæpè & ſæpiùs procedant à factis hominis externis & voluntariis, velùt ex nimio eſu, vel potu, vel à calore & frigore, quod quis vitare potuit. Et ſi inſtes, ſæpiſſimè mulieres in ipſo actu pariēdi deficere, vel paulò poſt, vt accidit Racheli, *Geneſ. c. 35.* & vxori Phinees, *Regum lib. 1. c. 4.* ita vt prægnatio cauſa ſit immediata mortis, adhuc reſpondetur idem quod *ſupra*: grauidationē ſcilicet cauſam fuiſſe mediatam, non immediatam, maximè attēta opinione Medicorum, qui mortem abſque febri euenire non poſſe rati ſunt. Aliud verò eſt in morte à bello, fame, ſtrangulatione, velùt à cauſa immediata proueniente, quæ citra dubium violenta eſt.

Ab his fit, vt in contractibus ſocietatis officiorum (vel potiùs ſpōſionis) adprobatis Bulla *Pij IV.* (de quibus latiſſimè agunt Auctores *ſupra* relati, maximè vterque *Zacchias*: primus Iuris profeſſor *in tract. de ſocietate offic. n. 1. & ſeqq.* & ſecundus Medicus *in Medico-legalibus*, d. *tit.* 4. per omnes eius quæſtiones) initis cum muliere, vt morte naturali amittat ſortem in ſocietate collatam, apponatur illa clauſula: *Excepta morte ex partu, vel cauſa partus, & prægnantiæ*, vt mors ab iis cauſis obueniens (quæ aliàs erat naturalis) liberet mulieris capitale à ſocietate, vel ſponſione facta cum domino officij, illúdve exercente, acſi cauſa eſſet violenta. Et ſanè huic exceptioni in cauſa fuit, ita notante vtroque *Zacchia*, poſt alios, vt æqualitas eſſet in ſimili ſocietate, vel ſpōſione: quæ aliàs non daretur, quandoquidem mulieribus prægnatio frequens eſt, & mors itidē ab ea. Quando verò mors propriè à prægnatione, vel partu prouenire dicatur, notarunt latiſſimè & exactè *Syluest. Zacchi. de ſociet. offic.* à *num.* 425. & eius fratre *in Medico-legalib.* dict. *tit.* 5. ad quos recurrendum cùm caſus obcurrerit. Nobis ſat ſit euiciſſe, mortem à grauidatione, vel partu contingentem violentam dici non debêre, ſed naturalem ad varios caſus & iuris effectus.

QVÆSTIO QVARTA.

QVARTO loco examinãda nobis eſt illa noſtri θήματος propriiſſi-

ma quæſtio, An per rerum naturam
33 fieri poſſet, vt partui certus † deſignetur genitor, paterve? Quia noſtri latiſſimè tractarunt in *l. Lucius* 84. *D. de conditionib. & demonſtrat.* & in *l. filium* 6. *D. de his qui ſunt ſui vel alieni iur.* & aliis locis *inferiùs* deſignandis.

Et ſanè communior, imò omnium, vno aut altero excepto, adſenſus eſt, rebus in facto (vt noſtri aiunt) impoſſibilibus hanc filiationis (ſic doctrinæ cauſa loqui ac alibi liceat) probationem adnumerandam. Nam vt ait *Baldus* (quem ceteri ſequuntur) in *l. 1. Cod. qui accuſare non poſſunt, num. 52.* triplex eſt filiationis probatio: vna neceſſaria & concludens, quæ in matre tantùm datur: altera probabilis, quoad patrem, cùm quis ei ex vxore, vel concubina domi retenta, vicinis ſcientibus, natus eſt: alia coniecturalis, quæ ex aliis atque aliis elicitur præſumptionibus. Vt inde velùt neceſſariò inferri videatur, nullo modo patrem alicuius probari poſſe probatione neceſſaria & præciſa.

34 Idque noſtri communiter † probare contendunt ex d. *l. Lucius*, in qua conditionem illam: *Si filium meum ſe eſſe iudici probauerit*, ideò reſpuendam cenſet, quia impoſſibilis eſt eius probatio: & ita eum *textum* pro iſta ſententia induxit ibi *Bartolus*, & communis noſtrorum Schola, teſte *Decio in rubrica, extra. de probationibus, num.* 14. & ab aliorum illicò referendorum contraria ſententia videtur vindicaſſe *Menochius de arbitrariis, caſu* 89. *num.* 8. *& ſequentibus.*

35 *Ferdinandus* verò *Menchaca* † *controuerſ. illuſtr. lib.* 1. *cap.* 48. *num.* 22. à communi Interpretum adſenſu diſcedens aliter intellexit d. *l. Lucius*, dum ait, filium de quo ibi in domo teſtatoris editum, ſub ea conditione à patre inſtitutum, quia ſuſpicaretur ex adulterio natum, quam ſuſpicionem lex nec vllo modo admittit, iuxta *textum* in *l. miles*, §. *defuncto*, cum ibi notatis, *D. ad leg. Iuliam, de adulter.* Aſt interpretatio iſta ſubpoſitionem continet. Sed nec concludens eſt, adhuc enim diſquirimus, an pater certus deſignetur ex cohabitatione cum vxore, vel concubina tempore conceptus, & editi partus?

Vnde (his omnibus omiſſis cum aliis adductis à *Paleoto de nothis ſpuriiſque filiis, cap.* 21. *Maſcardo de probationib. concluſ.* 787. *num.* 3. *Fulvio Paciano in eodem tractatu, cap.* 12. *Alexand. Rauden. de analog. ca.* 30. *Forſter. de ſucceſſion. ab inteſtato, lib.* 4. *cap.* 7. *& ſeqq.* cum pluribus aliis relatis à *Bernardo Greuæo ad Gail. lib.* 2. *cap.* 97. *nu.* 2. *Menochio* d. *caſu* 89. & *de præſumption. lib.* 1. *quæſt.* 14. *num.* 50. *& quæſt. ſeq. num.* 24. *Simone de Pratis de interpretat. vltimar. volunt. lib.* 5. *dubitat.* 4. ex *nume.* 185. *Petra de fideicommiſ quæſt.* 11. ex *nu.* 241. *Fornerio lib.* 2. *ſelectarum, cap.* 6.)
ego adſentior †*Decio in rubrica, extra,* 36
de probationib. d. *num.* 14. & in *l. fin. Cod. eod. tit.* qui (poſt *Gloſſam* in *l.* 1. verbo *filium, C. quorum bonorum*, & *Baldum* in *l. ſi pater, C. de inſtitutioni. & ſubſtitutionib. num.* 10.) diſertè adnotauit in d. *l. Lucius* conditionem vt impoſſibilem à diſpoſitione non reiici, ac pro non ſcripta habêri (vt in *l. ſi Mæuia* 45. *D. de hered. inſtit.* & in *l.* 1. *l. ſi quis ita inſtitutus, l. mulier* 20. *D. de condit. inſtitution. l. ſi mihi & tibi* 12. §. 1. *l. ab omnibus* 104. §. *in teſtamento, D. de legat.* 1. *l. qui dotem* 12. *D. de dote prælegat. l. obtinuit* 5. *D. de condit. & demonſtration.* §. *impoſſibilis, inſtitut. de heredib. inſtituend.*) ſed diſpoſitionem ipſam vitiari apertis illis *text.* verbis. *Et ideo teſtamentum nullius eſſe momenti*, quod ideò fieri ibi ait, quia filius ſub ea fuerat conditione inſtitutus, quæ in ipſius non erat poteſtate, & à probationibus, quæ difficilem ſolent habêre exitum,

exitum, pendebat. Et demum, quia
vt ait *Cuiacius in commentar. ad lib.* 12.
reſponſorum Pauli, ad fin. in euentu pro-
bationis poſita erat hęc conditio, non
in arbitrio filij: idque magis fortunæ
& euentui ſubiici diſertè ex aliis fir-
mat, dum arbitrio iudicis cõmittitur:
vt inde neceſſum ſit conditionalem
iſtam inſtitutionem filij non tenere,
iuxta vulgarem regulam *text.* in *l. ſuus
quoque* 4. *in princ. D. de heredib. inſtit.* §.
purè, inſtitut. eod. tit. d. *l. ſi pater* 4. *C. de
inſtitutionib. & ſubſtitution.* Et ſanè hęc
veriſſima interpretatio clarè compro-
batur ab illis *textus* verbis: *Reſpondi, fi-
lium de quo quæreretur, non ſub ea condi-
tione inſtitutum videri, quæ in poteſtate
eius eſt, & ideò teſtamentum nullius eſſe
momenti.* Quod alioquin teneret,
quidquid dicat *Menoch.* d. *caſu* 89. *nu.* 8.
diſtinguens inter conditiones impoſ-
ſibiles de iure, & de facto: illa enim
omnia facilè dilues ex his quæ poſt a-
lios optimè notauit & docuit *D. Pi-
chardus* in d. § *impoßibilis, num.* 14.

Nec alicuius ſunt momenti quæ in
37 † hanc interpretationem adſtruit *Me-
noch.* d. *caſu* 89. *num.* 7. dicens, filium de
quo in d. *l. Lucius*, in quaſi poſſeſſione
filiationis non eſſe, idque innuiſſe Iu-
riſconſultum *Paulum* illa velut verbo-
rum formula: *Aurelius Claudius natus
ex illa muliere*: aliter enim (ait *Meno-
chius*) teſtator dixiſſet: *Aurelium Clau-
dium filium meum heredem inſtituo.* His
addit *Fornel.* d. *ca.* 6. ex diuerſitate no-
minum teſtatoris, & inſtituti quaſi ne-
ceſſariò induci filiũ illum, in ſuſpicio-
ne teſtantis, ex legitima vxore ſuſce-
ptum non fuiſſe. Sed iſta me nõ remo-
rantur, quominus exiſtimem, *Paulum*
Iuriſconſultum in d. *l. Lucius* pro con-
ſtãti habuiſſe, heredem ibi inſtitutum
teſtatoris filium ex legitima vxore ſuſ-
ceptum, heredemq́; neceſſarium fuiſ-
ſe, vt inſinuant illa verba: *filium de quo
quæritur*: & conuincitur aperta ratio-
ne, quia ea ſola cauſa ibi teſtamentum
nullius eſſe momenti edicitur, quòd
inſtitutio non fuit facta ſub conditio-
ne, quæ in filij eſſet poteſtate, quod
proprium eſt ſuorum heredum, d. *l.
ſuus quoque*: ius autem ſui heredis ſine
patria poteſtate conſiſtere non poteſt,
l. lege Cornelia 12. *D. de teſtament.* Quin
& patria poteſtas in his tantùm exer-
cetur, qui ex iuſtis nuptiis fuerunt pro-
creati, *l.* 3. & 4. *D. de his qui ſunt ſui, vel
alieni iuris.* Nec quidquam obſtat te-
ſtatorem illa faſtidioſa loquendi for-
ma vſum: *Natus ex illa muliere, &c.* ea
enim ideò forſan teſtator vſus eſt, quia
de moribus vxoris ſiniſtrè ſuſpicaba-
tur, non tamen ideò minùs filius legi-
timus cenſebitur, *l.* 3. *in princip. D. de
liber. & poſthum.*

Quòd ſi teſtator formula † à *Me-* 38
nochio præſcripta vſus eſſet, verba ſanè
omnino ſuæ intentioni contraria pro-
ferret. Quandoquidem nominatio ad
probandam filiationem multum pro-
ſit, ex Doctoribus *ſuprà* allegatis, &
ipſo eodem *Menochio* d. *caſu* 89. *num.*
77. *Ioanne Baptiſta Aſinio in praxi iu-
dicio.* §. 1. *cap.* 16. *cum ſeqq.* & aliis, quibus
non immoror.

Denique minus vrget diuerſitas
nominum: nam prętérquam quòd par
non eſt credere, teſtatorem nomine
Lucij Titij (quod *Paulus* exempli
cauſa poſuit) vocitari: ex diuerſitate
nominum non arguitur inſtitutum æ-
ſtimatum extraneum à teſtatore, vt
manifeſtè demonſtrat (retento *For-
nelij* adſenſu) *l. Titia* 34. §. *Lucius, D.
de legatis* 2.

Dicendum ergo eſt, teſtatorem in
d. *l. Lucius* probabilem & vndique ap-
tam iudiciique adridentem probatio-
nem filiationis deſideraſſe & pręcauiſ-
ſe, vt conceptam de vxoris adulterio
ſuſpicionem (cùm ipſe iam eſſet apud
Orcum) filius concludentiſſimè elue-
ret. At conditione iſta (quæ non erat

Digitized by Google

in filij poteſtate) vltimum ſanè ſuum elogium: Zelotypus iſte teſtator euertit, deficiente neceſſaria, & à iure requiſita heredis inſtitutione, *l.3. D.de his quæ in teſtamento delentur*. Quòd ſi de neceſſaria & concludendi filiationis probatione textum illum intelligas, vix erit vt dubitandi ratio in eo ſuperſit.

Sed etſi dict. *l. Lucius* principaliter intendat, quæ *ſupra* diximus, negari
39 non † poteſt ex eius deciſione elici patris certi nullam poſſe dari probationem neceſſariam, quod apertiùs docuit *Vlpianus* in d. *l. filium 6. D. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris*, & Imperator *Probus in l.ſi vicinis 9. C.de nuptiis*,& notatur communiter in dict. *l. miles*, §. *d.functo, D.ad leg.Iuliam, de adulter.* & probant *ſupra* relati, cum aliis, quos refert & ſequitur *Menochius* d. *caſu* 89. *num.*11. *Gregor.gloſ.*4.*in ſumma,tit.*2.*part.*4. Et hoc ipſum demonſtrat illud *Homeri in Odyſ.*

Μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ οἶδ', οὐ γάρ πώ τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω.
Mater me patris huius ait natum eſſe,ſed ipſe
Ignoro, nam nemo ſuum pote noſſe parentem.

Et *Menander* diſertiùs in *Stobai Florilegio,tit.*76.

Ἐστὶν δὲ μήτηρ φιλότεκνος μᾶλλον πατρός,
ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οἶδεν υἱόν, ὁ δ' οἴεται.
Mater tenerius liberos adamat patre,
Quia mater eſſe ſcit ſuos, pater autumat.

Et apud eundem d. *tit.* 76. idem *Menander* ita ait:

Οἷον τὸ κλήζεσθαι πατέρα παίδων, ἦν φόβος
Λύπη καὶ φροντίς, οὐδὲν δ' ἐστὶ πέρας.
Patrem vocari liberûm, quantum eſt metus,
Dolorq; & ægritudo,ſine fine ac modo.

Ab his quàm euidens fit, erraſſe
40 *Auguſtinum Beroum*, † qui in *c. in præſentia,nu.*142. *de probat.* filiationis neceſſariam probationem difficilem tantùm eſſe dixit,non impoſſibilem.

Nec enim eam inducit exemplum
† *Bartoli* in *l.*1. *C.quorum bonorum,n.*2. 41
puellæ ſcilicet in carcerem, arcem, ſimilémve munitiſſimum locum cum viro detruſæ, circumpoſitis cuſtodiis & vigiliis, vt omnibus aditus præcluderetur, quæ ſic cõcluſa poſt anni ſpatium partum edidiſſet. Nam vt facetè ait Cardinalis *Palæotus* d. *cap.*22. *ad finem*: *Hîc fortaſſe aërei quidam dæmones ſuſpecti eſſe poſſent, prout de Danaë & imbre aureo veteres Poetæ fabulati ſunt: fortè & magica quadam præſtigia, quorum vi clauſulas etiam, obſeratasq; valuas nonnulli furtim ingreſſi, cùm a nemine conſpici poſſent, nuncq; pueros faſcinaſſe, nunc cum alienis vxoribus congreſſi eſſe traduntur, ſi tamen his fides adhibenda eſt. Planè* (ſubdit idem) *& hoc caſu non video, quomodo hæc adeò certa ſumatur probatio, ſiquidem teſtes de eo tantùm fidem facient, neminem intra id tempus cóngreſſum eſſe, ex qua re ſequitur, id quidem neceſſariò eum eſſe filÿ parentem, qui cum puella moratus eſt. Sed tamen hæc ipſa probatio non principaliter natalium cauſam reſpicit: nihil enim illi de coitu, nihil de conceptione atteſtantur, ſed potiùs quibuſdam rebus extrinſecùs, & per obliquum id docent. Ita vt & hinc animaduertas, rem iſtam, & quod principaliter agitur, nunquam verè probari poſſe:* quod approbauit *Menochius ſupr.n.*18.

Certinitas igitur (ſic liceat loqui doctrinæ gratia) patris à nuptiis † cũ 42
cedente filium contractis deſumenda eſt, d. *l.filium, D.de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris*, d. *l ſi vicinis, C. de nuptiis*, non quidem à probatione inrefragabili, nulliq́ue ſubiecta tergiuerſationi, ſed à præſumptione quadam iuris & de iure nullam admittente probationem in contrarium, vt noſtri aiunt, & probauit *Ant.Faber in rationalib.ſuper d.l.fi-*

d.*l.filium*:& exactè anteà adnotauerat *Menchaca* d.*ca*.48.& latiùs proſequutus fuit *Menochius lib.3.præſumpt.1. nu.* 46.& *lib.6.præſumpt*.54.ferè per tot.

QVÆSTIO QVINTA.

43 QVINTO quęritur, Quid in † cauſa eſſe poſſit, vt partus humanus non ita ſimilis ſuis genitoribus, ac ceterorum animantium prodeat ? Id quod video *Ariſtotelem* in dubium reuocaſſe *ſect*. 10. *problem*. 12. Et ſanè certa & exacta huius quæſtionis reſolutio à vera ſimilitudinis partus & parentum dignoſi dependet, nobis co-
44 gnitu perquàm neceſſariæ † ad eruẽdam vim præſumptionis filiationis ab ea reſultantis, vt inde rei iſtius (ſummè difficilis quàm quæ difficilior in re Philoſophica & Medica, vt agnoſcit *Petrus Garcia ſuper Auicen.diſput*. 37. *cap*.2. & noſtræ diſputationis propriæ) tractationem effugere non poſſimus. Quamplures inſuper ex noſtris video latè proſequutos, maximè *Tiraq.in l.⁊ connubibial.gloſ.1.par.7.n*.52. & nouiſſimè poſt alios *Stephan. Gratian.diſceptation.forenſ.tom.3.c*.567. ex *n*.31. *Paulum Zacchiam in Medicolegalib.tit.5. q.4*.ex *n.5. Henricum Salmuth ad memorabilia Panciroli, tom*.2. *cap*.10.

Vt autem deinceps ſimilitudinis coniectura apud nos,& maximè apud
45 iudices (quorum arbitrium in hiſce † plurimum valet, *Menochius*, poſt alios, *de arbitrar.caſu* 89.*n*.97.& *de præſumption. lib. 6. præſumpt*. 53. *num*. 45.) eo quo licet reponatur loco & gradu, non abs re me facturum puto, ſi hoc loci rem velùt arte tractarem : & quæ ceteri maximè Auctores iam relati gregatim, & quaſi tumultuario ſermone proſequuntur, in ordinem redigerem, quantum ſimilitudini tribuendũ ſit à veris Philoſophię principiis eliciẽs, pręcognitis eius ſpeciebus, & cauſis, & ſubinde diſſimilitudinis.

Et quidem *Galenus lib.2.de ſemine, cap.2.& 5.*(quem ceteri ſuæ ſcholæ ſequuntur, maximè *Andr.Laurent.lib.8. de hiſtor.anatom.c.5.q.20.Fernelius lib.7. Phyſiolog.c.12.*) triplicem † notauit ſi- 46
militudinem : vnam SPECIEI:alteram SEXVS:& tertiam EFFIGIEI, ſiue FORMÆ (vt Medici & Philoſophi nouiores loquuntur) *indiuidualis.*

Et licèt Iuris Profeſſorum omnis de ſimilitudine ſermo ad tertiam iſtã vltimamq; ſpeciem referatur, † om- 47
nes tamen ſigillatim, & ſumma, qua potuerimus, breuitate percurrẽtes notamus, primã † conſiſtere in procrea- 48
tione eiuſdem ſpeciei, vt cùm ex determinato animalis ſemine aliud eiuſdem ſpeciei, non obſiſtente aliquo impedimento, procreatur, velut ex homine homo, ex leone leo, non vrſus, aut lupus : quò reducenda ſunt quæ docuit *Ariſtot. lib. 1. de partib.animal. cap.1*.dicens: *Non enim quodlibet vtcunque ſors tulit, neque ex corpore quolibet ſemen prodiit,&c.* Et quidẽ in hac prima ſimilitudinis ſpecie valde præualere materialem cauſam, eamq; in feminis † magis quàm in maribus conſi- 49
ſtere communiter Medici exiſtimarunt à *Galeno*, *ſuprà* relato, maximè *Fernel.d.li.7.Phyſiol.c.11.Andreas Laurentius ſupra* : qui ab his ex capra & ariete capram, ex oue & hirco arietem gigni adnotauit. Et ſanè eorum ſententiã, rerum experientia comprobatam, conturbare non debet contraria *Petri Garciæ in Auicenna* d.*diſputat*.37. *cap*.1. qui cum *Ariſtotele* (iam improbato *ſuprà q*.1.ſemen mulieris ad generationem nec aptum, nec neceſſarium putauerit, multa à communi & veriore ceterorum adſenſu deuia concedere fuit coactus.

Ad ſecundam ſimilitudinis ſpeciẽ in *ſexu* conſiſtentem deueniens, noto ex eodem *Galeno* & reliquis iam cita-
50 tis, in ea præualere † ſeminis virtutẽ,
temperiem, & victoriã in permixtione: ſi enim vtriuſque parentis calidiſſimum eſt, mares fiunt, ſin autẽ frigidum, feminæ producuntur: idemque euenit ex *Andrea Laurentio* & aliis *ſupra*. maximè *Petro Garcia* ab *Ariſtotele* d. *diſputat*. 37. c. 7. n. 25. ſi maſculinũ ſemen vincit femineum, vel è contra ab eo vincatur: nam viri ſemẽ victrix fœtum virilem producet ſecundùm hoſce, à vincente verò femineus procreabitur. Sed valdè miror iſtos *Galenum* contrarium adſerẽtem, & exactè probantem præteriiſſe: ait enim *lib*. 2. *de ſemine*, *cap*. 5. prædictæ ſententiæ *illud aduerſari, quod ſæpenumerò euenit, vt feminæ patri, mares matri quàm ſimillimi naſcantur: vnde melius fortaſſe erit, ſi dicamus, non abſolutè ex ſeminis prædominio, ſed ex diuerſarum partium præeminentia marem & feminam procreari*. Vt inde admittendi non ſint alias nonè ſimilitudinis in ſexu adſtruentes cauſas; eos enim optimè refellit *Sancta Cruz de Hippocr. Philoſoph. ſuper* d. *textu* 78.

Subinde in tertia ſimilitudinis ſpecie *Paulus Zacchias in Medico-legali lib. tit*. 5. *q*. 2. *nu*. 7. ex aliorum Medicorum
ſententia hac vtitur † diſtinctione, vt
51 alia ſit ſimilitudo interna, alia exter-
52 na. Et ad priorem † referatur, quid-
quid naſcitur progenitoribus, aut cuique alij ſimile in interno tẽperamẽto, ſiue in toto, ſiue in parte; veluti ſi ex patre temperatura calidiore filius eadẽ, ſimilive naſcatur, & ex matre temperatura frigidiore filius, vel filia frigidiore itidem tẽperatura producatur: vel ex patre morbo adfecto, vel ſano filius morboſus, aut ſanus prodeat. Et certè hæc ſimilitudo interna & ad mores ſeſe extẽdit, vt cùm à bono, iuſto, & miſericorde parente filius ſimilis procedit. Et inde animi ſplendorem, ac corporis fortitudinẽ à parentibus per ſemina calidiora cõmunicari docet *Hippocrates de diæta, tex*. 75. & ibi *Doctor Sancta Cruz*. Deque iſta ſimilitudine intelligẽdus eſt Neſtor in *Homeri Odyſſ. lib*. 3. laudans Telemachum; & Menelaus de Piſiſtrato apud eũdem *Homerum* ſermonem iniens *Odyſſ. lib*. 4. & *Horatius* egregiè *lib*. 4. *Carminum, Ode* 4. dicens:

Fortes creantur fortibus & bonis,
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et de ea inſuper loquutus fuit *Plato in Sympoſio*, cùm naturam in pluribus eandem eſſe dixit, id eſt, eiuſdẽ qualitatis (vt colliges ex *Ariſtotele lib*. 5. *Metaphyſicæ*, c. 9. & ſenſit *Albericus in dictionario*, verbo *ſimile*) non verò ſubſtantiæ: quo ſenſu *Gloſſa* & *Doctores* in *l. in duobus*, §. *vbi duo*, *D. de reb. dubiis*, & *Bart*. in *l. quod Nerua*, §. 1. *D. depoſiti*. ſimile non eſſe idem dixerunt.

In externa verò ſimilitudine (de qua præcipuus noſter eſt ſermo) *And.*
Laur. vbi ſupr. diſtinguit † & notat, fœ- 53
tũ aliquando patri, aliquando matri, aliquando vtrique, aliquando neutri, ſæpè auis & maioribus ſimilem euadere: interdũ amici, aliquando ignoti alicuius, puta Æthiopis, aut alterius ſimilis imaginẽ referre. Id quod aptis exemplis cõprobabis ab Auctoribus *ſupr*. adductis, & à *Tiraq*. *Henrico Salmuth*, & *Stephano Gratiano* iam relatis. qui plura in propoſito congeſſerunt, quæ (ni fallor) aptè enodantur à traditis iam per nos *c*. 17. *n*. 91.

Et quidem in deſignanda hac mira mireque varia hominũ ſimilitudine, eiuſque cauſis plura cõmenti ſunt antiqui & nouiores Philoſophi & Medici. Et primò *Empedocles* Pythagoreus totã vim ſimilitudinis filiorũ ad paren-

Digitized by Google

parentes, auos, vel proauos, alióſve nulla cõſanguinitate iunctos in ima-
54 ginatione † ponebat. Nec diſſentit, imò idẽ ſubponit *Ariſtoteles* relatus in principio huius quæſtionis. Et *Cicero* 1. *Tuſcu.* cauſam adſignans ob quã beſtiæ ſimillimæ naſcantur, rationem Ariſtotelicæ conſimilẽ reddit, dicens: *Quia rationis expertes hærentem habent imaginationem.* Et ante iſtos *Plato*, eãdem adtendens cauſam *lib. 7. de legib.* ſuadebat ſponſum & ſponſam in actu venereo inuicem ſe adtendere, vt in filiis eorum ſimilitudo eluceſceret. Ipſamque *Plinius* adſtruit *lib. 7. c. 12.* & *Galenus in lib. de Theriaca ad Piſonem* mirè confirmat, cum aliis pluribus relatis à *Petro Garcia* d. *diſput.* 37. c. 8. iam per nos expenſis *ſupr. c.* 17. d. *num.* 91. Et ſenſit *Accurſius* in *l. quæret aliquis, D. de verb. ſign.* & in *l. non ſunt liberi, D. de ſtatu homin.* cum aliis relatis à *Gratiano* d. c. 567. ex *n.* 32. & iterum *nu.* 37. & à *Zacchia in Medico legal. lib.* 1. *tit.* 5. *q.* 1. ex *nu.* 21.

Iſti ab imaginatione adſignatæ
55 cauſæ alias ſuperaddidit † *Petr. Garcia* d. *diſputat.* 38. *cap.* 5. & *ſeqq* vſque ad 8. à *Veiga*, & quibuſdam recẽtioribus *Auicennam* adprobantibus & à *Valleſio, Ludouico Mercado* & aliis, quæ in eam incidunt: & demum ipſe ibi imaginationi plura detrahit, quæ ad eam ferè omnes vnanimes anteà referebãt. Id quod & nos quidem laudauimus & adprobauimus, cauſas monſtrorum proſequuti d. *c.* 17. *n.* 91. Et nunc quod attinet ad ſimilitudinem comproba-
56 mus † euidẽtibus rerum ſucceſſibus, qui planè demonſtrant, recèns editos ſæpè & ſæpiùs quid incognitum referre: cùm tamen imaginatio velùt quælibet facultas, quæ in cognitione cõſiſtit, non operetur, niſi obiectum habeat à quo moueatur, vt ex pluribus latè comprobat *Zacchias ſuprà.*

Quare his omnibus prætermiſſis, & ſimul Aſtrologorum inanibus nugis, qui putant, externæ ſimilitudinis cauſam ab aſtris pendere, & demum eorum qui eam referunt ad ſeminis motum & vim formatiuam) ego triplicẽ
† huius ſimilitudinis cauſam conſti- 57
tuo, primam ordinariam, quæ regulariter agit & ſimile producit, niſi impediatur, in ſemine ipſo parentum conſiſtens. Aliam itidem ſecũdariam à temperamento procedentem, quam vnicam ſimilitudinis cauſam multi malè putarunt, & ſecurè adfirmauit *D. Huarte in exam. ingenior. c. 21.* Alteram denique extraordinariam & inſolitam ab imaginatione prouenientem, & tenello fœtui effigiem iuxta rem imaginatam imprimentem mediis adcidentibus & cauſis iam per nos cum *Fieno* & *Petro Garcia* expreſſis *ſupr. c. 17. d. n. 91.*

Priorem ſimilitudinis cauſam *ordinariã* † appellamus, quia regularis & 58
frequentior in generatione hominis, ac in plantis & animalibus brutis. Etenim Natura liberè agẽs ſemen emittentium ſimilitudinem perpetuò imprimit, vel patris, ſi virile ſemen præualet, vel matris, ſi femineum in commixtione vincit: vel in patre, ſi portio ſeminis ab alia vincatur, *Hippocrat. in lib. de genitura, ante fin. Lucret. lib. 4.*

Et commiſcendo cùm ſemen forte virile
Femina commulxit ſubita vi, corripitq́;
Tum ſimiles matrũ materno ſemine fiũt,
Vt patribus patruo.

Idem *eod. lib.*

Atque vni ſimile eſt magis id quodcunque creatur,
Eius habet plus parte æqua, quod cernere poſſis,
Siue virùm ſoboles, ſiue eſt muliebris origo.

Et his concinit *Stobæus Eclog. Phyſic. lib. 1. tit. de cauſa ſimilitud.* vbi eã à potentiore coëuntium ſemine deducit. Habet enim ſemen (licèt vnum totũ

ſit homogeneum) partes alias aliis craſſiores & tenuiores, quæ in commixtione vel vincunt, vel vincuntur.

Ab hac ergo ſimilitudinis cauſa regulari & ordinaria † fit, vt impluri-
59 mum filius parentibus adſimiletur. Et nobis hoc ipſum in cauſa eſt, vt à ſimilitudine magnum indicium, argumentumque filiationis † deſumamus, vti
60 ex pluribus optimè concludit *Gratianus* d. *cap.* 567. ex *num.* 60. Et hoc certè argumenti genere vſi ſunt *Theocritus*, *Heſiodus*, *Euripides*, *Homerus*, *Virgilius*, *Horatius*, *Catullus*, & *Ouidius* in locis relatis à *Tiraquello* d. *l. connub.* 7. *num.* 52. Quibus adde Mineruam ex vultu Telemachum Vlyſſis filium ita conіicientem in *Homeri Odyſ. lib.* 1.

Αἰνῶς γὰρ κεφαλήν τε καὶ ὄμματα καλὰ ἔοικας
Κείνῳ.

Vehementer enim & capite, & oculis pulchris ſimilis es
Illi.

Et *Ariſtotelem lib.* 2. *Politic. ad fin.* adferentem Populis quibuſdam ſuperioris Lybiæ (hi Garamantes erant ex *Pompon. Mela. lib.* 1.) communes inter ſe vxores fuiſſe, liberos autem ab iiſdem editos ex ſimilitudine parentum diuidi conſueuiſſe: τὰ μὲν (inquit) γεννώμενα τέκνα διαρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας, id eſt, *Natorum filiorum diuiſionem fieri à ſimilitudine cum genitoribus.* Quin ex quo filiationis præſumptio vehemens à ſimilitudine ſola exoriebatur, factũ fuit antiquitùs, vt mulieres curioſæ, ſuæ pudicitiæ proſpicientes liberorum ſuorum ſimilitudinem cum parentibus valdè prædicarent, *Athenæus in Dipnoſophiſt. lib.* 5.

Huius autem rei rationem ab eodẽ *Philoſopho* depromo *lib.* 1 *de generatione animal. cap.* 19. ita aiente: *Vtque filij ſimiles parẽtibus ſint ratio exigit. Simile eſt enim quod ad partes adceſſerit, ei quod remanet, itaque ſemen manus, aut faciei, aut totius animalis eſt manus indefinita, vt animal totum indefinitum. Et qualecumque illorum eſt actu, tale ſemen potentia eſt, aut corpulentia ſua, aut facultate, ſiue virtute, quam in ſe ipſo continet.* Id quod planiùs & ſimpliciùs anteà docuerat *Hippocrates in lib. de diæta* adſerens inſtrumentum ſeminale conſtare ſpiritu & calore mirè proportionato, & hæc operari ad generantis ſimilitudinem actione quadam merè naturali, ſcilicet calefaciendo exſiccando illas partes magis ac minus, prout reſpectu finis conueniebat, & prout materiæ expoſcebat diſpoſitio. Formæ namque naturales ſibi ſimiles poſſunt producere, & ideò habent virtutes, quas Philoſophi & Medici *ſeminales* communiter appellant.

Et ſanè ab his *Hippocratis* & *Ariſtotelis*, quæ omnes ferè Philoſophi, Mediciqué approbarunt, improbandus (vt hæc obiter dicam) venit † *Tho-* 61
mas Fienus, qui *in lib. de formatrice, q.* 8. *fol.* 187. animæ rationali formationis efficientem cauſam adtribuens (quod iam nos impugnauimus *in cap.* 1. §. 1. *n. vlt.*) ita ait: *Similitudo fit per hoc quòd in ſemine ſunt ſpécies intentionales, naturales, & aliqua ſimulacra impreſſa à parentibus ſecundùm quæ anima introducta organizat, non aliter quam pictor pingit ſecundùm figuram prototypi ſibi obiecti. Anima enim introducta inſtinctu quodam naturali verè diuino & admirando poteſt illa ſimulacra apprehẽdere & cognoſcere, & ſecundùm illa cõformare. Imprimuntur autem illa ſemini mediantibus ſpiritibus, tum vitalibus, tũ animalibus, à corde & cerebro teſtibus communicatis*: quibus verbis iſte nouè animæ rationali cauſam efficientem ſimilitudinis (ad ſemen cum *Ariſtotele* referendam) concedit: & peſſimè quidem ex *Ariſtotele ſuprà*, iunctis his quæ in horum impugnatione poſt *Ianinum in libro de natura cæli*, *cap.* 24. nouiſſimè adnota-

adnotauit *D. Sancta-Cruz de Hippocr. Philoſop. in comment. ſuper tex.* 43. *digr.* 4. Et noſtram communem ſententiam contra dictum *Fienum* cōprobat egregiè *Petr. Garcia in Auicen.* d. *diſput.* 37. *cap.* 1. verſ. *quibuſdam*: & faciunt latè ab iſto tradita in *Argenterium* d. *diſput. cap.* 4. & latiùs in *cap. ſeq.* vbi horum vetam cauſam ab *Ariſtotele* eruit: niſi quòd plura ſubinde, & *cap. ſeq.* comminiſcitur à communi adſenſu deuia, dum nouè cum eodem *Philoſopho* defendit, ſemen femineum generationi ineptum, quæ mihi non probantur *ſupra hoc cap.* & quod plus eſt, nec *Galeno*, nec *Dino Thomæ* ab iſto relatis *cap.* 5. *&* 6.

SVB HÆC ad ſecundam ſimilitudinis externæ cauſam deueniens noto, 62 eam procedere à victu † & temperamento, & tales, ſimiléſve filios ei ferè ſemper generari. Quinimò à diuerſa victus ratione diuerſæ hominum à ſuis parentibus formæ paſſim obcurrunt, vt vtrumque ſtrenuè adſtruit *D. Ioan. Huarte in ſuo lib. exam. ingen. c.* 21. vbi ab his reſpondet noſtræ propoſitæ quæſtioni, inſuperhabita omnino *Ariſtotelis* ſolutione (partim admittenda ex dicendis illicò.) Ergo præ ceteris ab iſto *Auctore* traditis obſeruo, ſimilitudinem gemellorum ab eodem præcipuè temperamento procedere, ex doctrina *Hippocratis in lib. de diata, textu* 78. in cuius commentariis hæc latè comprobat, & contrariis ex integro facit ſatis *Doctor Sancta-Cruz*, ita vt ſuperuacuum ſit hiſce amplius immorari.

TERTIA demum externæ ſimili- 63 tudinis cauſa ad phantaſiam † ſeu imaginationem per accidens operantem (vt ex *Fieno* & *Petro Garcia* adnotauimus *in cap.* 17. d. *num.* 91.) referenda eſt. Et iſto ſenſu ſunt percipienda & admittenda quæ de ſimilitudine ab imaginatione proueniente docuerunt *Plato in Sophiſta*, *Ariſtot. ſect.* 10. d. *problem.* 12. & alibi, *Cicero* dict. *lib.* 1. *Tuſculan. Plinius lib.* 7. *cap.* 12. *Galenus* d. *libel. de Theriaca ad Piſonem*, & plures citati à *Tiraquello*, *Salmuth*, & *Gratiano*, *ſuprà* relatis.

Hanc, diſſimilibus in natura humana formis in cauſa † eſſe probauimus 64 cum *Ariſtotele*: vnicam tamen, ac ipſe putabat, non concedimus, quandoquidem & à diuerſo victu & temperamento implurimum procedat, ex iam dictis. Quibus cum aptum † pro- 65 poſitæ ab *Ariſtotele* quæſtioni reſponſum damus. Et inſuper addimus, † in 66 brutis, in quibus diuerſa victus, temperamentíque ratio ceſſat, & imaginationis vis ferè nulla, marem, feminamque valdè ſimiles ſimile producere. At in natura humana maſculus & femina ſemper forma & corporis habitudine diſſimiles mixtum generant, vt totum quid vtrique parenti diſſimile, nam qua parte patri ſimile eſt, matri eſt diſſimile & è contra.

SIT ERGO omnium prædictorum circa cauſas ſimilitudinis concluſio. † Humana natura ordinariè, & iuxta 67 communes regulas operante fœtus parentibus ſimiles produci, ab eis tamen (quod adtinet ad ſimilitudinem) vel à temperamento, diuerſoque victu, vel ab imaginatione degenerare, ita vt ex tribus propoſitis cauſis prima † propriè ſit ad ſimilitudinem refe- 68 renda, ſecunda verò & tertia ad diſſimilitudinem extra communem naturæ ordinem contingentem.

Et ab iſtis ſanè inſignem recipit interpretationem illud † *Ariſtotelis* 69 *lib.* 4. *de generat. animal. cap.* 3. *Qui ſuis parentibus ſimilis non eſt, monſtrum quodammodo eſt*, quod latè proſequitur & exornat *Petr. Garcia in Auicen.* dict. *diſputat.* 37. *cap.* 7.

Vnum illud hîc diſcutiendū ſupererat, quî fieri in Natura poſſit, vt par-

tus editus ſæpè & ſæpiùs ſimilitudinē
70 † auorum referat, omiſſa parentum?
Sed hæc,quæ metam ſapiunt Philoſophiam, nobis nec vlli rei ſcitu neceſſaria, exactè perſequitur idem *Garcia* d.*diſput*.37. *cap*.6. & aliqua nouiſſimè adnotauit *D.Sancta Cruz de Hippocr. Philoſoph.ſuper textu* 40.*in fine*, & ante iſtos *Andr.Laurent*.optimè *de hiſtoria anatom. lib*.8.*cap*.5.d. *quæſt*.20. Vbi ex *Ariſtotele* adnotat, hanc ſimilitudinē ad quattuor vſque generationes extēdi, comparatione quadam magnetis, & aliorum ibi ab iſto adductorū.Quò reducēda ſunt illa *Theophraſti lib.*1.*de cauſis plantarum:Poſſumus ex longis generibus ſimilitudines petere.* Sed certè nullo modo velim admittas quæ *Petr. Garcia* (opinione *Ariſtotelis*,femineū ſemen in generatione non concurrere exiſtimantis,perſiſtens)ait dict *cap*.6. de menſtruo ſanguine maiores, auos ſcilicet & proauos feminarum in potentia continente: quod ſanè ridiculum videtur,& à ſanctiſſimi, doctiſſimique *Thomæ* ſententia,quem ibi refert,alienum.

QVÆSTIO SEXTA.

HIs ſubcedanea eſt ſexta inueſtigatio, ſi mulier priore marito mortuo ad ſecundas illicò cōuolauerit nuptias, & nono forſan, aliòue legitimo tempore pepererit,cuius ille fi-
71 lius † præſumatur & heres?Et ſanè Iure Ciuili(quo attento nuptię intra annum luctus vetitæ erant propter ſanguinis turbationem, vt latè probauimus *in c*.13.) capienda erat filio fauorabilior præſumptio, vt iure(id eſt ex nuptiis & matrimonio iam morte prioris viri diſſoluto) cenſeatur natus *Bald*.in *l.ſi matre, C.de ſuis & legitimis heredibus*. Idemque vtroque Iure dicemus in ea quæ poſt prioris viri mortem amaſium habuit: nam ab ea editus ex benigniore interpretatione ad maritum defunctum referemus, dum tamen computatione à morte viri facta partus in ſeptimo & vlterioribus menſibus contingat vſque ad decimū completum, iuxta ea quæ plenè & planè ſuis locis iam reſoluimus.

At cùm inſpecto Iure Canonico (nobis omnino amplectendo,*cap.penultimo & vltimo de ſecund.nuptiis*) recens vidua poſſit ſtatim alij ſecundo viro nubere, iamque ceſſet illegitimitatis inconueniens Iure Ciuili imminens ſecundas facto patrantibus nuptias,& eorum ſoboli (quidquid in cōtrarium ſentiat *Alciat.lib*.9.*Parerg.c*. 12. cuius ſententiam amplis vlnis amplectitur ſectatius *Salmuth.ad Pancir. tom*. 2. *rer. nou. inuent. cap*. 10.) ingens eſt difficultas,ad quem ex viris partus ſit referēdus?Et ſanè in eius reſolutione † varij varia dixerunt. Quidā enim 72
(inter quos præcipui *Alexander Imolenſis* in *l.Gallus in princip. D.de liberis & poſthum*.variè extendens; & rurſum conſtringens, *Aſinius in praxi*,2.*par.§*. 1.*cap*.66.*& ſeqq*. *Marius Giurba in cōſuetudin. Meſſanenſ*.1. *par.cap*.8.*gloſ*.2. *num*.3.)cenſent,partum huiuſmodi ſecundi viri præſumi, ita vt imputandū ei ſit, qui nimis properè vxorem duxerit,argumento *textus* in *l*.2. *§.ſi quis tamen*, *D.ſi quis cantion. iudic.ſiſt*. vbi *Vlpianus* omnem ſiniſtri caſus culpam ei adſcribit, qui cùm poſſet non incidere in tempeſtatē,vel vim fluminis,ſi opportuno tempore nauigaſſet, nulla neceſſitate cogente voluntati, & voluptati propriè obtemperans, imbribus & procellis ſeſe commiſit.His adde ſuſpicione non carēre intempeſtiuam illam nuptiarum feſtinationem, iuxta notata per Canoniſtas in *capcùm haberet,de eo qui duxit in matrimonium,quam polluit per adulteriū*.Vt non imme-

immeritò *Galiaula* in d. *l. Gallus*, *num.* 41. hanc ſententiam omnibus æquiorem adſeruiſſe videatur.

Angelus verò in *l. duoſocij* 8. *D. de heredib. inſtituend.* partum hunc ad vtriuſque mariti hereditatem admittendum ratus eſt: quod ſanè perquàm ridiculum viſum fuit (& meritò) *Alexandro* in d. *l. Gallus*.

His contrarius *Iacob. de Bellouiſo* in *l.* 1. *C. quorum bonor.* (quem ſequuntur *Bald.* & *Angel.* in *l. liberorum*, §. 1. *D. de his qui notan. infam. Alberic.* in *l. ſi vicinis*, *C. de nuptus*, & *Aretinus* in d. *l. Gallus*, *num.* 4.) hoc caſu neutri partum ſubcedere putat, ex *l. ſi fuerit*, *D. de rebus dub. l.* 3. §. *ſi duobus*, *D. de adimend. legat.*

Ceterùm *Ruynus* & *Salomonius* in d. *l. Gallus* alterutrius hereditatem partui deferunt, electione ipſi data, vt eius ſit, cuius eſſe velit: atque ita in re dubia interpretationem fieri in partem fauorabiliorem.

Nec defuêre, qui matris dicto, & profeſſioni ſtandum adſeruerint, quorum ſententiam (quæ poſteà placuit *Fortun. Garciæ* in d. *l. Gallus*) improbat ibi *Bart. num.* 13. & *Bolognet. n.* 187.

Alio autem diuerſo medio vſi ſunt qui rem iſtam ſorti committendam cenſuerunt, ſed eorum deuia opinione non eſt cur immoremur.

Aſt omnium proprius veritati mihi
73 acceſſiſſe videtur *Bart.* † qui in dicta *l. Gallus* d. *num.* 13. ſignorum conceptus tempora inſpicienda docet, vt his attentis partus ad priorem, vel ſecundum maritum referatur; & *Bartolum* ſequuntur *Bolognetus* ibi *nume.* 190. & alij relati à *Ruſtico de fideicommiſſ. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 40. cum *Giurba ſupr. num.* 4. Qui *numeris ſequentibus* ſigna iſta dinumerat, & nos exactè ea proſequuti fuimus *cap.*.. vbi Lectorē admādamus: nam in *Giurba*, & relatis ab eo aliqua ſunt perfunctoria, & inſuperhabenda, velùt illud conſuetudinis mulieris in partionibus emittendis (quod quàm debile, nulliuſq; ſit pōderis facilè colliges ex his quæ in *Prolegomenis* adnotauimus, & alibi) Et eodem certè leuitatis laborant vitio alia ſigna nouiſſimè congeſta à *Paulo Zacchia in Medico-legalib. tit.* 5 *quæſt. vltima*, vbi *nu.* 2. inter ſigna (*Bartoli* opinionem adſtruentia) cōnumerat (ex *Fernelio lib.* 6. *Pathol. cap.* 17.) prouenіens ſignum ab ægrotatione viri prioris per quadraginta dies ante mortem ſubſequutam. Et *num.* 6. (ex *Surdo deciſ. Mantua.* 84. *n.* 18.) à maiore innaſcens prioris mariti (puta ſexagenarij) ætate. Et n. 8. ab eius ineptitudine ad generandum. Et n. 9. à mulieris odio in priorem virum, cum alijs ab iſto adductis d *q. vlt. num.* 21. & 23. quæ maiore ex parte ſupetuacua duco.

Ex contrario conjecturæ in filiatione probanda (quas latè proſequuntur Iuris Interpretes, maximè *Maſcardus* & *Menochius*, iſte *lib.* 6. *præſumpt.* 53. *per totam*, ille *in tract. de probationibus*, *tomo* 2. *concluſione* 787. *vſque ad* 796.) multum † proderunt ad propoſi- 74
tæ quæſtionis reſolutionem: præſertim fortiores coniecturæ *inferius* referendæ.

Quin & illa quæ ex ſimilitudine reſultat: quæ licèt per ſe ſubficiens non ſit ad probationem filiationis, ex *Maſcardo* & *Menochio ſupra*, cum pluribus adductis à *Zacchia in Medico-legalibus tit.* 5. *quæſt.* 4. à *num.* 2. (ſicuti nec diſſimilitudo quidquam prodeſt ad probandum partus ſubpoſitionem, iuxta ea quæ reſoluimus *ſupr. cap.* 5. *num.* 78.) hoc tamen caſu adeò ancipiti valdè erit præponderanda & attendenda, ex iam dictis *ſupr. quæſt.* 5. à *num.* 43.

Vt inde in propoſita quæſtione de filio nato ab ea, quæ mortuo priore marito illicò ſecundas inijt nuptias, cùm ſigna conceptus deficiunt (iuxta

Digitized by Google

tradita à *Bartolo ſupr.*) vel coniecturæ rem quaſi apertè demonſtrantes deſunt (velut ea quæ reſultat ex longa & continua ægritudine prioris mariti, iuxta terminos *l. filium 6. D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris*, cum alijs ſimilibus, quas lariſſimo ſermone proſequitur *Henricus Salmuth ad Panciroli memorabilia, to 2. d. c. 10.*) recurrendum ſit ad ſimilitudinem, vt partus patrem diiudicemus eum, cui ſimilis apparuerit. Sed & pleraque alia hiſce concinentia ex *Euripide* & alijs adnotauit nunc nouè *Ant. Mornatius* in *l. 3. C. ſi minor maiorem ſe eſſe dixerit*.

Vbi autem ſigna conceptus, & ſuperiores coniecturæ deficiunt, & ſimul illa, quę ex ſimilitudine oritur. Ego vl-
75 tra omnes † rem iſtam componendam & decidendam exiſtimo à præſumptione perfectioris, & frequẽtioris partus, quã proſequuti ſumus in *c. 11.* vbi ex *Ariſtot. lib. 7. de hiſtor. animal. cap. 4.* & alijs probauimus, frequentiorem & perfectiorem partum ſub initium decimi menſis cõtingere: poſt hunc nono: ab hoc in ſeptimo editũ præſumi: & demum in octauo. Vnde fiet, vt qui primo viro decimeſtris eſt, & ſecundo nonomeſtris, aut ſeptimeſtris, ad priorem virũ referatur: & ſi primo nonomeſtris ſit, ſecundo verò ſeptimeſtris, aut octomeſtris idem ſit dicendum.

Quòd ſi editus in ſecũdo matrimonio primo viro ſeptimeſtris ſit 210. dierum plus, minúſve, ſecũdo verò 180. dierũ tantùm primi iam defuncti pręſumetur filius, iuxta ea quæ de nato ſeptimo menſe pleno, ex *Paulo* Iuriſconſulto *lib. 4. Sentent. tit. 9. §. 7.* adnotauimus in *cap. 11.* Secùs erit, ſi primo viro ſit decimeſtris 300. dierũ plus minúſve, & ſecundo 280. dierũ, aut duorũ triúmve plus aut minus, hoc enim perfectius & frequentius eſt pariendi tẽpus, vti ex *Cenſorino* & plurib. alijs, & quod magis eſt ex natalitio CHRISTI Domini noſtri latè comprobauimus in *d. cap. 11.* Quin & quo caſu primo viro octomeſtris eſt, ſecundo ſeptimeſtris idem erit iudicandum. Quòd ſi primo viro iam defuncto editus ſit vndecimeſtris, ſecundo verò decimeſtris, huius etiam indubiè filius reputabitur, ex latè dictis & notatis in *c. 14.* quidquid toto (vt aiunt) cęlo errantes in contrariũ adſtruere conati fuerint *Mynſinger.* (qui ita in Camera Imperiali deciſum teſtatur) *in obſeru. cent. 6. obſeru. 40.* & *Gama* (qui de ſimili Pretorij Luſitani decreto mentionem facit) *deciſ. 26.* cum alijs, quos refert & ſequitur *Giurba d. gloſ. 2. numer. vltim. in fine.*

Denique noto, quòd ſi mulier confeſtim † ſecundo nubat viro, puta die 76
inſequenti mortem prioris breui tempore decedẽris (quo caſu prędictę cõſiderationes, & ſubputationes ceſsãt) tunc deficiẽtibus etiã ſignis cõceptus & coniecturis filiationis, natus ſecundo viro imputabitur iuxta priorẽ opinionem *Imolæ*, *Galiaulæ* & aliorum *ſuprà* relatorum, & rationes ab eis repenſas. Quibus adde, filium eius patris præſumendum, qui diuturniore tempore in matrimonio perſeuerauerit, ex traditis à *Salmuth* (obſcœno licèt ſtylo, ac iſti ſolent alloqui) *in notis ad Pancirolum d. cap. 10.*

Sed quæ dicta ſunt de bigama, velim repetas in ea quæ ab amaſio relicta, & matrimonio illicò collocata (vt ſępè & ſæpiùs adcidit) filium procreauerit. Et inſuper in ea quæ vidua à legitimo viro cum amico iniuſto concubuit, & prolem intra tempora partus, vtrique congreſſui accommoda, ſuſceperit. Niſi quod fauore tam matrimonij, quàm editi filij eius conceptio ad tempora matrimonij quoad pote fuerit, ſit omnino referenda.

QVÆ-

QVÆSTIO
SEPTIMA.

77 SEptimam nobis quæſtionem † ſubminiſtrant illa *Pompony Mela* verba *lib. 3. de Orbis ſitu. Super eos* populos *grandis littoris flexus grandem inſulam includit, in qua tantùm fœminas eſſe narrant toto corpore hirſutas, & ſine coitu marium ſponte fœcundas.* Quorum prętextu dubitatur, An euenire poſſit, vt mulier abſque viri congreſſu concipere valeat, ita vt detur virgo prægnans? Et ſanè clauſas mulieres, & virgines grauidas fieri roris modo tracto humano ſemine ab vteri auiditate exiſtimauit *Speron Sperony de partu mulieris*, & *Peramatus in lib. de ſemine.* Sed re vera decepti ſunt iſti & quicunque alij tale quid exiſtimantes, aut ſomniantes, à Cacodæ-
78 mone†impulſi ſimilia confingente, & medio iſto quoad fieri poſſ[..]t ſubplãtante, vel ſubprimente veri virginei conceptus & partus DEIPARÆ magnum, & extra hominum captum ſacramentum miraculis plenum: quorum bonam partem congeſſit *Pater Baptiſta Poza in* ſuo *Elucidario*, mutuatus à *Peramato*(cuius nomen ſubticuit) *in appendic. ad librum de hominis procreatione.* ¶ Et ſanè hoc ipſum cõmunis attendit inimicus, qui opera & miracula CHRISTI extenuare
79 & eleuare contendens, †& ſimul humana ope potuiſſe patrari, Veſpaſianum induxit, vt ſimularet cæcum ſaliua, claudum contactu ab eo ſanatos; quod antiqui (inſignes ſuperſtitionum adfectatores) ſibi perſuaſerunt, & quod magis mirandum *) Suetonius in Veſpaſiano, cap. 7.* dicens: *E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudinis, demonſtratam à Serapide per quietem, reſtiturum oculos, ſi inſpuiſſet, cõfirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere. Cùm vix fides eſſet rem nullo modo ſucceſſurã, ideòque ne experiri quidem auderet: extremò hortantibus amicis, palam pro concione vtrumque tentauit, nec euentus defuit.* Quibus non tantùm *Dio Caßius lib. 66. in principio* non concinit (vt aliqui putarunt) quin potiùs eis in multis contrariatur; ait enim, καὶ Οὐεσπασιανὸς δὲ αὐτὸς τυφλόν τέ τινα, καὶ ἕτερον ἐκ ἀρτίχειρα προσελθόντας οἱ ἐξ ὄψεως ὀνειράτων, τὸν μὲν τὴν χεῖρα πατήσας, τοῦ δὲ τοῖν ὀφθαλμοῖν προσπτύσας ὑγιεῖς ἀπέφηνε. quæ ad verbum, fideliterque tranſlata (communi verſione prætermiſſa) ita ſonant: *Et Veſpaſianus cæcum quendam, aliúmque imbecilla manu laborantem (ad eum tempore quietis deuenientes) huius manum calcans, illius verò oculos expuens, ſanos dimiſit.*

Vides vt iſti in pluribus†differunt, 80
Suetonius enim in ſuo figmento claudum fecit, quem *Dio* mancum, vel imbecillæ manus. Secendò *Suetonius* diuerſus eſt à *Dione* in loco; ille hoc adcidiſſe Veſpaſiano ait pro tribunali ſedenti, & in concione ſtanti; *Dio* verò intra priuatos (vt aiunt) parietes. Tertiò differũt in modo, & quidẽ dupliciter: primò, nã *Suetonius* finxit velùt renuentẽ Veſpaſianũ illa patraſſe hortantibus amicis, *Dio* verò vltrò. Secundò, *Suetonius* claudum tantùm, tactúmve ſubponit, cùm *Dio* manci manum conculcatam adſerat verbo illo πατήσας. Sed & *Tacitus* (qui iſta latiùs commemorat *lib. 4. Hiſtoriarũ*) diuerſus eſt à *Suetonio*, & itidẽ à *Dione*, vt inde teſtibus his adeò varijs nulla ſit adhibenda fides ex vulgatis, & paſſim à noſtris adnotatis, maximè in *l. qui falſo*, per textum ibi, *D. de teſtibus.*

Adde Imperatores ad fundandum † Imperium plura diuina ipſis cõtin- 81
gẽtia inſimulaſſe, vti adcidit Auguſto, Tiberio & reliquis, quæ ſcripſêre *Sue-*

tonius & *Dio Caſſius.* Quin & Imperio potiti hiſce vtebantur figmentis, vt ſuis rebus aliquid diuini ineſſe ſuaderent, vt videmus in Claudio diem ſuę mortis velùt prædicente apud *Suetonium cap.* 46. & plura ſimilia ſimulanti (quæ dexterrimè irriſit *Seneca in Claudij* ἀποκολοκυντώσει, ſiue *ludo*, cuius meminit *Dio lib.* 60. *in fine*) Et præ ceteris ſanè hiſce præſtigiis, & obreptionibus vſus eſt Veſpaſianus, vt clarè colligitur ex *Suetonio* d. *cap.* 7. Et temporibus inſequentibus Hadrianus, vt facilè percipies ex *Aelio Spartian.* in eius vita, *ad fin.* ita dicente: *Ea tempeſtate ſuperuenit quædam mulier, quæ diceret, ſomnio ſe monitam, vt inſinuaret Hadriano, ne ſe occideret, quòd eſſet benè valiturus: quod quum non feciſſet, eſſe cæcatā. Iuſſam tamē iterū Hadriano eadem diceret, atque genua eius oſcularetur, receptura viſum, ſi id feciſſet. Quod cùm inſomnium impleſſet, oculos recepit, cùm aqua, quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluiſſet. Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Hadrianum, eúmque contigit: quo facto, & ipſe oculos recepit, & Hadrianum febris reliquit: quamuis Marius Maximus hæc per ſimulationem facta commemoret.* Sed & Domitianus ante Hadrianum plura alia ad ſui commendationem confixerat, vt obſeruarunt *Tacit.* d. *lib.* 4. *Hiſtoriar. Sueton. cap.* 2. Et verò hoc genus hominum egregiè inſectatur *D. Auguſtinus de Ciuitate Dei, lib.* 22. *cap.* 10. A cuius dictis ibi (& alijs locis *inferiùs* expendendis, & traditis per nos *ſupr.*) clarè demonſtratur nullam adhibendam fidem enarratoribus horum & ſimiliū miraculorum (quidquid *Fulgoſ.* adſtruere conatus fuerit *lib.* 1. *factor. & dictor. memor. c.* 6.) Non tamen negamus plura miranda, & vltra captum communem hominum prædicta Imperatoribus Romanis, alijſque contigiſſe; ſed horum pleraque ope dæmonum confecta, vel conficta ſunt (iuxta tradita à *D. Auguſtino lib.* 8. *de Ciu. Dei, cap.* 19. & *lib.* 18. *c.* 18. & *lib.* 22. d. *c.* 10.) alia magna calliditate & verſuria, qua & hodie pollent quidam ignauiæ ſectatores, maximè mulierculæ ficta ſanctimonia auram popularem adfectantes. Cùm ergo Lector diſerte audieris Veſpaſianum, Hadrianum cæcis oculos dediſſe, & ſimilia, firmiter crede, hoc dæmonum fuiſſe inuentum: quale diiudico exiſtimantiū, virginē poſſe concipere abſque viri congreſſu à præcitato *Pōp. Mela* loco; in quo plura alia ficta & cōmenta iſte congerit ab aliorū traditionibus. Sed nec conceptū ſimilē per rerū naturā euenire poſſe facilè comprobabis ex dicēdis *inf. q.* 10. cū *Ambr. Paræo* & alijs ibi referēdis. Vt inde iſta irridenda & explodenda ſint, ac reſurgentem vigeſimo die (poſtquàm fuit ſepultus) triſit *Lucian. in Philopſeude.*

Sit ergo propoſitæ quęſtionis (à qua paululum digreſſi ſumus) reſolutio † 82
mulierum nullam humanum partum ſine viri congreſſu concipere, ederéq; vnquam potuiſſe; & fabulis adſcribenda quæ *Pomponius Mela*, relatus *ſupr. num.* 50. enarrauit.

Et hoc ipſum dicas de ceteris animantibus à congreſſu maſculi, & feminæ naturaliter edi conſuetis.

VT INDE meræ ſint nugæ, † nu- 83
daque figmenta, quæ de equabus Hiſpanicis Zephyro flante concipientibus tradit *Virgilius* dicens *lib.* 3. *Georgicon.*

Ore omnes verſæ in Zephyrum ſtant rupibus altis,
Exceptántque leues auras, & ſæpè ſine vllis
Coniugijs, vento grauidæ (mirabile dictu)
Saxa per & ſcopulos, & depreſſas conualles
Diffugiunt.

Queis concinit *Sili. Italicus* illicò referen-

Google

referendus. Et (quod magis mirandū) *Plinius lib.8.cap.42.* Et *Solin.cap.26.* dicens: *Ibi oppidum Vlyſsipo ab Vlyſſe conditum, ibi Tagus flumen, Tagum ob arenas auriferas ceteris omnibus prætulerunt. In proximis Vlyſsiponis equæ laſciuiunt mira fœcunditate, nam ſpirante vēto Fauonio concipiunt, & ſitientes viros aurarum ſpiritu maritantur.* Inde *Martianus Capella* de Vlyſſipone agens *lib. 5. In eius* (inquit) *confinio equarum fœtura ventis maritantibus inoleſcit, volucres pulli curſus ipſo ſpirante Fauonio.* Sed & *Collumella de re ruſtica, lib.6 cap. 28.* ita (rem iſtam adſtruens) ait: *Cùm ſit notiſsimum etiam in ſacro monte Hiſpaniæ, qui procurrit ad Occidentem, iuxta Oceanum frequenter equas ſine coitu ventrem pertuliſſe, qui tamen inutilis eſt, quòd triennio priuſquam adoleſcat, morte abſumitur.* Et his vltimis conſonat *Plinius ſupra, Solinus cap. 47. Edunt equæ ex ventis conceptos, ſed hi nunquam triennium æuum trahunt. Sil. Italicus de bello Punico:*

Attonitus tum ſpe tāta, Genitore Pelore
Te Zephyro eductum nunc, nunc oſtendere tempus
Diſcant, qui pecudum ducunt ab origine nomen
Quantum diuini præcellat ſeminis ortus
Victor dona dabis, ſtatuéſque altaria Patri.

At idem *Italicus* longiorem triennio vitam pullis his à vento conceptis aliquando tribuit *lib.3.*

Hic adeò cùm Ver placidum, flatúſque tepeſcit,
Concubitus ſeruans tacitos grex præſtat equarum,
Et Venerem occultam genitali concipit aura,
Sed non multa dies generi, properátque ſenectus,
Septimáque his ſtabulis longiſsima ducitur ætas.

ſiue æ[t]as, vt diſertè legit *Ludouic. Cario lib.2. emēdat. c.4.* Qui & ipſe iſthæc non fabulis, ſed veræ hiſtoriæ tribuit.
Aſt ego † hos omnes, & quoſcunque 84
alios talia adſeuerantes deridēdos iudico cum *Trogo Pomp.* ſiue *Iuſtino, lib.*
44. qui & fabulæ iſtius cauſam † ad- 85
ſignans ait: *In Luſitanis iuxta fluuium Tagū, equas vento concipere multi Auctores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ ſunt, qui tanti in Gallæcia & Luſitania, ac tam pernices viſuntur, vt non immeritò ipſo vento concepti videantur.*
Abhis (vt hæc obiter dicam) equos 86
Hiſpanos valdè commendatos † inuenies, non ſolùm à multitudine (quo ex capite *Claudianus de laude Serenæ* Hiſpaniam *diuitem equis, frugúmque facilem* decantauit, itidemque *Symmachus lib. 4. epiſt. 59. Latinus Pacatus in Panegyrico*) verùm à laborum patientiſſima, & velùt infatigabili fortitudine, nobiliqúe ſanguine (quam nos idiomate proprio, nec mutuato ab Italis, vt malè putabat *Couarruuias in ſuo Theſauro linguæ Caſtel.* RAZA appellamus) de quo in *l. 1. C. de equis Curulibus, lib. 11. Codic. Theodoſ. tit.* 10. vbi *Theodoſius* Imperator equorū *Hiſpani ſanguinis* meminit. Et omniū ſanè multus eſt *Symmachus* in eorum generoſitate prædicanda (vt optimè notat *Franciſcus Iuretus* eius Scholiaſtes) maximè *lib.4. epiſt.61.* & *lib.7. epiſt.105. & 106.* & *lib.9. epiſt.12. 18. 19. 20. 22. & 23.* Sed præ ceteris Hiſpanorum equorum velocitatem extollunt *Plin. lib 8.* d. *cap.42.* verſ *in eadem Hiſpania. Iuſtinus* dict. *lib.44. Seruius ad Virg.* d. *lib.3. Georg Collumella de re ruſtica, lib.6. cap.* 27. & alij ex noſtris Neotericis, quos retulit *Petr. Pantoja in l. fin* ſcholio *deinceps verò ordines quinque ludos, C. de aleatorib. & alea luſu.*

Demum in propoſito noſtræ quæſtionis noto, *Pomponij Melæ, Plinij*, & aliorum principalem adſertionē (cir-

ca conceptum abſque cōgreſſu in mulieribus & equabus contingentē) neutiquam iuuari auctoritate *Ariſtotelis lib.5. de hiſtoria animalium, cap.32.* & eiuſdem *Plinij lib.11. cap.35. & 36.* *Seneca lib.5. naturalium quæſtionum, cap.6.* adfirmantium, animalia in niue & ig-
87 ne † generari: hæc namque diuerſa alia generatio eſt, vel potiùs creatio ſimilis tineæ in veſte, ficatio culici in caprifico, culici & pediculis in corpore humano. Quæ omnia & ſimilia à Natura obueniunt. Et quî fiant, & quamobrem diſputat egregiè *Marſilius Cagnatus lib.1. variarum reſolutionum, cap.23. & 24.*

cinalem, ex his quæ latiſſimo ſermone diſputat & reſoluit *Marſilius Cagnatus lib.1. variar. obſeruation. capit.1.* Ego tamen Medicos Chriſtianos moneo, ne tale quid conſulant his qui legitimo non fuerint matrimonio copulati: quin potiùs ſimiles infirmitates notiſſimo Apoſtoli remedio medeantur. Eos verò qui matrimonij nexibus ſubiungi non potuerint, mortē prius ſubeundam conſtanter doceāt, quàm ſimile remedium (animæ lethale) corpori adhibeant. Plures enim nouerunt antiqua & poſteriora tēpora magnificè vita functos, quia venereo non ſubcubuerunt vſui.

QVÆSTIO OCTAVA.

PRæpositis ſubnectendam duco illam quæſtionem. Verùm †
88 rei venereæ vſus (ad ſolius prolis propagationem à Natura inductus) ad ſalubritatem aliquando conferat? Quam ferè oratione negatiua reſoluit *Plinius lib. 28. capit. 6.* & diſertiùs *Galenus* ex *Epicuro lib. Artis Medicæ,* & 3. *Epidem. commen. 1. tex.4.* dicens: *Nullum eius ſalubrem vſum eſſe, præclarè agi, ſi non noceret.* Et ſanè *Plutarchus 3. Sympoſ.* Auctor eſt, Clyniam Pythagoricum dixiſſe: *Tunc Venerem exercendam, cùm quis damnum ſubire velit.* Meliùs *Hippocrates* (apud *A. Gellium lib. 19. Noctium Atticarum, cap.2. in fine*) *Diuina vir ſcientia de coitu venereo ita exiſtimabat: partem eſſe quandā morbi teterrimi, quem noſtri comitialem dixere, namque ipſius verba hæc tradūtur:* Τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν, *coitum paruum eſſe morbum comitialē.* Demus cum temperamento ſalubrem eſſe, & aliquibus morbis ex pituita prouenientibus, & maximè melancholicis viduis, virginibuſque velùt medi-

QVÆSTIO NONA.

HIs velut conſectaria eſt quæſtio, † An primoribus 89
parentibus in ſtatu innocentiæ perſeuerantibus, & Dei præcepto obtemperantibus generis humani propagatio futura foret à mulieribus ſine corruptione ſuæ integritatis, & virginitatis? Et ſanè *Diuus Auguſtinus* adfirmatiuè (vt noſtri loquuntur) quæſtionem iſtam reſoluit *lib. 14. de Ciuitate Dei, cap. 26.* in illis verbis: *In tanta facilitate rerū, & felicitate hominum, abſit vt ſuſpicemur, non potuiſſe prolē ſeri ſine libidinis morbo: ſed eo voluntatis nutu moueretur illa mēbra, quo cetera, & ſine ardoris illecebroſo ſtimulo cū tranquillitate animi & corporis, nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus vxoris. Neque enim quia experiētia probari nō poteſt, ideò credendū nō eſt: quādo illas corporis partes non ageret turbidus calor, ſed ſpōtanea poteſtas, ſicut opus eſſet, adhiberet: ita tūc potuiſſe vtero coniugis ſalua integritate feminei genitalis virile ſemen immitti: ſicut nunc poteſt, eadem integritate ſalua, ex vtero*

virginis

Digitized by Google

virginis fluxus menſtrui cruoris emitti. Sed dubitat de hiſce *Pererius lib. 5. in Geneſ.* tu pro reſolutione poſt *Ludouicum Viues in notis ad* dictum *cap. 26. Auguſtini*, vide *Leonardum Coquaum* ibidem.

Illud verò iam citra omnem con-
90 trouerſiam † poſitum eſt (quidquid olim excogitauerit *Philo lib. de mundi opificio prope finem*) generationis propagationem in prædicto innocentiæ ſtatu abſque vllo libidinis morſu euenire debuiſſe: *Vt enim* (ait *Auguſtinus* dict. *cap. 26.*) *ad pariendum non doloris gemitus, ſed maturitatis impulſus feminea viſcera relaxeret: ſic ad fœtandū & concipiendū nō libidinis appetitus, ſed voluntarius vſus naturam vtramque coniūgeret.* Idē ab *Auguſtino* docet *D. Thomas 1. par quæſt. 98. art. 2.* & nobis *Gloſ.* verbo, *ardore*, in *capit. ſicut 32. quæſt. 2.* Quod verò *D. Auguſtinus* ait de partionibus ſine dolore & gemitibus tūc euenturis, clarè demonſtrat, dolores
91 in parturitionibus † à peccato prouenniſſe vel it infirmitates & ſymptomata: & probatur apertè *Geneſeos cap. 3. verſ. 16. Multiplicabo arumnas tuas, & cōceptus tuos: in dolore paries filios:* quorum verborum inſignis eſt illa paraphraſis *D. Alchimi Auiti lib. 3. de Parentum à Paradiſo expulſione, cap. 7.*

Moxq; vbi concipiens fœtum perſenſerit aluus,
Ventris onus gemitu teſtaberis: ac tibi clauſum
Anxia creſcentem portabunt viſcera facem:
Donec tranſacto faſtidia tempore cōplens
Naturale malū partus ab vindice partu
Producas: vita vt prolis ſit pœna parētis.

Et altera *Claudy Mary Victoris in commentario ſuper Geneſ. lib. 1. ad finem:*

Et pariens crebris adeo torquebere natis,
Vt quos mortales facit tua culpa creari,
Mortis nonunnquam lacera ſint cauſa Parenti.

QVÆSTIO DECIMA.

DECIMO demum & vltimo loco non ineptè hîc quæri poteſt, † An ex congreſſu dæmo- 92
num incuborum & ſubcuborum cum ſtrigibus, leſtrigionibus, & alijs hominibus peſſimæ notæ, humanus, vel ſaltem monſtroſus partus poſſit produci? In qua quæſtione multa dixerunt Antiquiores, præſertim Veteres patres: & ſubinde plura comminiſcuntur Neoterici, maximè *Martinus Delrius lib. 2. diſquiſitionum Magicarum, quæſt. 15. Torreblanca*, poſt *Paulum Grillandum* & alios, *lib. 2. de Magia, capit. 30.* Ego verò in ea quædam ante reſolutionem prænotanda, & diſtinguenda † duco. Et omnium pri- 93
mum, conſtantiſſimum eſſe, maleficos & lamias cum dæmonibus rem venereā exercēre, illos quidē cū ſubcubis, iſtas verò cum incubis, *Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. Dei, c. 23. Torreblanca*, poſt *D. Thomam, Cajitū, Simancam*, & plures alios, d. *cap. 30. n. 9. & ſeqq. Martin. Delrius* d. *q. 15.* vbi optimè notat damnandos hæreticos (omnium rerū nouatores) contrarium adſerentes, quos recenſuit, & refellit ibi, *in princ.* ſimul cum *Philippo Brodæo*, & Italis *Hieron. Cardano, Ponzinibio*, & *Baptiſta a Porta*, & proſequitur latè *Bauhinus lib. 1. de Hermaphrod. cap. 20. 21. & 29.* & exēplis inluſtrat pluribus in *cap. 22.*

Secūdò prænoto, ex viro & dæmone ſubcuba † prolem nunquam ſuſceptā 94
fuiſſe. Vt enim iā probauimus *ſupr. hoc capite in quæſt. 1.* plura in partutitionibus matres ſubpeditant quàm patres, vterique virtutem præ ceteris magni faciendam probauimus ibidem *num. 8.* At dæmones corpus non habent organicum, quo ſemen commutetur, & confoueatur, & huma-

Digitized by Google

ni corporis architectura perficiatur, *Paul.Grillandus de ſortilegÿs, quæſt.7. à nu.9. Valleſius de ſacra Philoſophia, cap. 13.* Clarè ergo conſequimur, dæmones ſubcubas partui prorſus ineptas. Et ita eſt de mente omnium,& eorum itidem qui dæmones incubos prolificos faciunt, vt optimè notat *Martin. Delrius* d. *quæſt.* 15. *verſ. quid igitur*,& nouè lateq́ue *Bauhin.de Hermaphrod. lib.1.cap.28.*

Propoſitæ igitur quæſtionis difficultas in eo tantùm verſatur,an mulieres à dæmonibus incubis prægnantes fieri poſſint? In quo inſuper
95 prænotandum † eſt, dæmones vi ſua, & ex propria ſubſtantia more animâtium generare non poſſe, vt qui nec aëreum habent corpus, & per conſequens nequeunt commiſceri: nec itidem ſemen producere, quod eſt ſubſtantiæ corporeæ viuentis pars, & reſiduum cibi optimè concocti, vt aiũt Medici: & ita poſt alios diſertè adnotarunt *Martinus Delrius lib.2.diſquiſitionum Magicarum*, dict. *quæſt.15.verſ. axioma 3.*& *Bauhin.* illicò referendus. Etenim quod communiter de Hercu-
96 le † Sarpedone, Ænea & alijs paſſim circunfertur (maximè à *Delrio* dicta *quæſt.15.Torreblanca* dicto *cap.30.in appendice*, & alijs inſuper exemplis inluſtratur a *Bauhino lib.1.de Hermaphr.c.* 19. 25. 27. & 28.) meris nugis & fabulis tribuendum eſt:ſicut & tradita à *Liuio lib.1.Plinio lib.36.cap.27.* de natalitio Seruij Tulli.

Ab his demum conſequitur, illud vnum circa propoſitam quæſtionem
97 præcipuè, †vereq́ue in dubium reuocari, an ex concubitu mulieris cum incubo ſemen hominis, vel alterius animalis adſportante proles concipi, ediq́ue poſſit? In quo puncto communior eſt Theologorum, Philoſophorum & Medicorum adſenſus adfirmãtium id patrari poſſe, prolis tamen verum patrem dæmonem non eſſe,ſed illum cuius ſemine dæmon incubus abuſus fuerit. Quæ fuit ſententia antiquorum Ægyptiorũ, & Philoſophorum Scholaſticorum, quos refert & ſequitur *Martinus Delrius* dict. *quæſt.* 15.*verſ. dicimus*, *Valleſius de ſacra Philoſophia, cap. 8. ad finem*, *Sprengerus in mall. malefic. par. 2. quæſt.1.cap.4.Grilland.* dict. *quæſt.* 7. *ex num.* 12 *Niderus in Formicar. lib. 5. cap. 9. & 10. Petrus Biusfeldius in confeſ. malefic. membro* 1. *concluſ.* 5. *Bauhinus* latè & de plurium ſententia *lib.* 1. *de Hermaphrod.*d.*cap.* 21. 23. 24. & 28. Huiuſque rei rationem reddens *Delrius*, poſt alios (maximè *Valleſium* d. *cap.* 8.) ita ait d.*q.* 15.*verſ. axioma* 2. *Poteſt diabolus ſemen aliunde adceptum(v.g. in ea quæ ſomnianti viro contingit illuſione)deferre, & quæ eſt agilitate, & naturalium rerum peritia, calorem prolificum in ſemine, quantumuis ille ſubtilis & aëreus ſit, ac facile diſſipabilis, conſeruare: & illud denique, quo momento mulier ad concipiendũ optimè diſpoſita eſt, quod eũ non latet, tũc illud matrici ſic infundere, vel naturali vi adtrahendum exhibere, & muliebri ſemini cõmiſcere, vt inde conceptus ſubſequatur.* His ab *Sprengero* & alijs addit *Torreblanca* d.*cap.30. num.* 35. *Siue a corpore, ſiue à cerebro vis gignendi oriatur ſpiritum genitalem ipſi ſemini eſſe implantatum, in ipſa ſeminis ab humano corpore deciſione, nullo facto diſcrimine an ab homine ipſo, an dæmonis miniſterio infundatur, quia ex vero hominis & mulieris ſemine naſcitur homo.* Et his plura conſimilia ſubiungit *Bauhinus lib.* 1. dicto *cap.21.* Et tandem *Torreblanca* dicto *cap.30.num.41.*ait, ſemini aliunde deciſo diabolũ noſſe ſpiritus vitalis conſeruationem; & vim caloris putredinalis adhibere; adplicã [illegible] q[illegible]e tempus ipſi innoteſcere, [illegible] Naturę arcanis, quibus ſe [illegible] tuetur, & nõ euaporizetur, [illegible] & quo tempore

pore opus fuerit illud infundendo. Et ab his Auctor iſte ancipitem ſe eſſe ait, an ex tali congreſſu proles poſſit produci.

Nec his aduerſari putant *Delrius* d. *q.* 15. *Bauhinus* d.*cap.*23. quæ in contrarium adducit *Nicolaus Remigius* notâs. Primò, dæmonem & hominem ſpecie differre. Et inſuper dæmonem vitæ auctorem eſſe nequire. Et ſubinde ſemen ab eo infuſum ex ſagarum confeſſione frigidum eſſe. Et denique par non eſſe credere DEVM OPT. MAX. in ſimili generatione concurrere. Nam ad primum reſpondent, nil concludere, cùm ab animalibus diuerſæ ſpeciei prolem Natura producat: & addunt, ſemen non dæmoni, ſed homini, à quo deciſus fuit, tribuēdum. Secundo medio reſpondent, vitalem vim ſemini ineſſe, non dæmoni. Tertiò ſatisfaciunt ab *Sprengero in malleo maleſ.* 2.*p.q.*1.*c.*4. ſemine frigido in concubitu cum ſagis dæmones cōmuniter vti ſolêre: interrogātibus verò his ſubcubas an velint ipſi prægnari, ipſiſque adſentientibus, ſemen prolificum & aptum, aliunde actu carnali deciſum, conceptioni, & generationi patrandæ aptum adhibêri, & inde hoc caſu non tam quòd fieri ſoleat, quàm quòd fieri poſſit, conſiderandū fore. Ad vltimum denium reſpondēt, dæmonem in ſimili generatione inſtrumentum eſſe externum, & agens principale (quod eſt verum ſemen humanum) adplicare, & Deum ſubinde concurrere ad vltimam diſpoſitionem organici corporis ab humano ſemine nati, quemadmodum in conceptu ſpurij, inceſtuoſi, & adulterini.

Sed his omnibus exploſis, ego
98 † verius exiſtimo, ex concubitu dæmonis cum muliere, ſemine humano, aut alio aliunde adlato, prolem ſuſcipi non poſſe, id quod video præſenſiſſe *Diuum Auguſtinum lib.*15. *de Ciuitate Dei*, dict.*c.*31. & poſt *Plutarchum in Numa* ita expreſsè adfirmarunt *Vlr. Molitor. de pythonic. mulierib. cap. vlt. Nicol. Remig. lib.*1. *dæmonol. cap.*6. *Ambroſ. Paræus lib.*24.*c.*16. *Valeriol. tom.*1. *enarrat. Medicin. Peramat. de homin. procreat. cap.*1. Sed præ omnibus iſta mihi diſertè pertractauit *Paræus ſupr.* qui dum contrariam opinionem impugnaret, ita ait: *Eſt tamen abſurdiſſima, & falſitatis plena hæc opinio: ſemen enim virile ſeminali, ſeu ſanguinea materia, & ſpiritu multo conſtans, ſi alio à teſticulis quam in vterum, vel minima mora diuertat, euaneſcentibus è veſtigio calore, & ſpiritibus extinguitur. Nam vel ſola virilis membri longitudo maior inter ſterilitatis cauſas cenſetur, quod per illam viæ longitudinem refrigeretur ſemen. Si qui ſunt, qui inter concubandum poſt effuſum ſemen ſtatim à complexu muliebri ſe reuellant propter ſubeuntem inhiantem adhuc vterum aërem, qui ſemen corrumpere creditur, gignere non putantur*: & mox idem diſertiſſimus Auctor ita ait: *Agnoſcit equidem Eccleſia dæmones Dei ſcelerum noſtrorum vltores nutu, hominibus ad coitus quandam ſpeciem abuti poſſe, at quod inde humanus fœtus prodire poſſit, non modo falſum eſſe adſtruit, ſed tanquam impium deteſtatur, vt qua credat neminem vnquam ab Adamo* (*ſi* CHRISTVM *Saluatorem exceperis*) *hominem ſine ſemine virili genitum. Iam vero quæ confuſio, & creaturarum perturbatio hunc Orbē* (*vt dicebat Caßianus*) *occuparet, ſi liceret dæmonibus ex virorum coitu concipere, aut ſi poſſent mulieres dæmonū conſortio grauidæ fieri? Quot ea monſtra a condito mūdo nobis dæmones peperiſſēt? Quot prodigia protuliſſent immiſſo inferarū & brutorum animantium paßim vuluas ſemine ſuo? Philoſophorū enim ſententia, quoties facultas & voluntas idem concurrunt, effectus neceſſario proferri & prodire ſolēt. At dæmonibus nunquam deſuit voluntas*

humani generis,& mundani huius ordinis conturbandi. Eſt enim (vt aiunt) dæmon inimicus noſter ab initio,& vt Deus ordinis & pulchritudinis Auctor eſt, ſic dæmon,per ſuperbiam Deo aduerſus, cōfuſionis & turpitudinis. Ergo ſi ad malam illam mentem, malumq; animum, ſi ad nequitia & inuidia voluntatem pleniſſimam par poteſtas adcederet,quis dubitare poteſt, quin ſumma rerū omnium, & ſpecierum confuſio, quin ſumma deformitas mundi huius munditiem comptū, & ornatum monſtris vndiq; coorientibus ſit inuaſura? Iam verò quæ coeundi, quæ gignendi poteſt eſſe voluntas, vbi nulla voluptas eſt,nulla ſpeciei metuenda mortalitas? Cùm igitur dæmones incorporei ſint,venereis illecebris teneri,& tentari, quæ dabit ratio? cùm Dei nutus immortales ſint, vt in pœnam miſeri viuant, quid ſubceſſione per indiuiduorum generationem eſt opus? Quare ſi nec volunt, nec poſſunt, nefas eſt putare eos hominibus commiſceri.

Quæ ſanè valdè obfirmant propoſitum tertium & quartum argumentum *Nicolai Remig.* Et ſimul clarè demonſtrant à veritate prorſus alienam
99 ſententiam † *Auerrois lib.2.collectan.c.*10.& *Alberti lib.de format.homin.ca.*1. *de generat.embryon. Nider.in formicar. lib.*5. d.*cap.*10. aientium, quandam in balneo à ſemine ibidem deciſo grauidam factam; Natura enim ad generationem ſemen prolificum aptè muliebri immixtum expoſtulat, ex dictis *ſuprà* cum *Paræo*, clarè denotantibus virtutem matricis (quam vocant *adtractiuam*) tam longè à ſe vim exerere non poſſe:nec certè quid ineptius media aqua ſeminum immixtioni dari poſſe puto. Adhæc ſemen virile fœcūdum illicò dubio procul fundum balnei petiiſſet, vti, iſta diſertè improbãs, notauit *Andr.Laurent.lib.*8.*hiſtor.anatom.quæſt.*11. Addit,& quidem ſtrenuè, *Ioan.Baptiſt. Syluaticus controuerſ.*79. mulierem illam *Auerrois* vel agnouiſſe ſemen illud in balneo contentum, vel non.Si non,quomodo adſeuerare potuit,ſe ex illo cōcepiſſe. Si nouerat, cur tam infamis fuit, & impudica,vt exſpectaret ſemen illud ſpurcum ſuū ingredi, occupareque vterum in balneo, ad quod ſordium corporis abluendarum gratia deſcenderat?

Demum ſubiungit *Hieronym.Mercurialis lib.*1.*de morb.mulie. ca.*2. *Auerroem*.nimia ductum credulitate,quod à vicinia audiuit ſcripſiſſe, & ita illum impugnauit is Auctor, & poſt eum *Martinus Delrius lib.*2.*diſquiſitio.Magicar.*d.q.15.verſ.*his conſentaneum,Bauhin.de Hermaphro.lib.*1.*c.*8.*Torreblãca de Magia lib.*2.d.*c.*30.*n.*37. ¶ Et iidem
iſti poſt alios meritò irrident fabulā † 100
puellæ iam pubeſcētis, quam propter pudoris cuſtodiam in lecto ſuo pater habebat, quò in ſomnis pollutionem paſſo ſemen ad matricē filiæ peruenit, à quo puella grauida facta eſt. Hoc enim à *D.*itidē *Thoma* (qua animi ſinceritate & cãdore pollebat) enarratū *quodl.*6. *art.*18. à veroſimilitudine, & rerū naturaliū ſolito ordine abhorret; ſicut & partus à dæmone incubo, de quo noſter præcipuus eſt ſermo. Quē
re vera nullus vnquā † vidit. At certè 101
par eſt credere † in tot variis rerū ſub- 102
ceſſibus ſagam aliquā, ſeu ſubcubam deſignatam & notatā,proprioque nomine demonſtratā inuentamque fuiſſe,cui impraegnatio contigiſſet abſque humano congreſſu,ſolo dæmonis obſcœno, tremēdoque complexu interueniente. Ex quibus omnibus ſententia *Remig. Paræi* & aliorum *ſuprà* relatorum verior in Natura, ejuſque regulis videtur: & inſuper concinior ſanctis Patribus; veriſq; placitis ECCLESIÆ VERÆ CATHOLICÆ ROMANÆ. Cujus digniſſimæ cenſuræ ex
animo † ſubmittimus omnia hac no- 103
ſtra diſputatione contenta.

APPEND.

APPENDICES ANNOTATIONES, VT PLVRIMVM OBFIRMANTES, ALIQVANDO EMENDANTES CONTENTA in iſta Diſputatione.

Capvt Primvm.

SEct.2.pag.32.in fin.ibi,*qu.* 11.*adde*. Et ex noſtris perquamoptimè *Annæus Robertus lib.* 4. *rerum iudicatar.cap.*10.*poſt princip.*

§.1.pag.48.num.vltimo,verſ. *Nec quidquam*, ibi,vt voluit,*adde*. Et ſanè ab iſtis diſertè dixit *Cornel. Gemma de diuinis characteriſ. lib.*1.*cap.* 2. *Nil in Natura erratum, ſi cum* Christo *ſit philoſophandum.*

§.2.pag.61.num.31.ibi,ſect.2. *adde*, Et conferunt quæ ex ſententia *ſanctorum Ildephonſi, Cyrilli, Euſichy* & aliorum diſertè notat. *Pat. Ioan. Bapt. Poza in Elucidario Deiparæ, tract.*3.*cap.*6.

Capvt Secvndvm.

§.1.pag.96.n.89.ibi,aptioribus,*adde*. Poſt iſta ſcripta vidi nouiores Salmanticenſes interpunctionem *Taurel.* & *ſuprà* traditam interpretationẽ ex duplici capite improbantes.Primò (inquiunt)in d.§.*poſthumo*, & §.*poſthumus,inſtitutionum de legat.*id principaliter agi & quæri, an poſthumus ſit ſuus,vt valeat inſtitui , vel alienus,vt inſtitui non poſſit.Et ab his fieri,vt id tantùm inſpici debeat , an ſuus vel alienus ſit tempore conditi teſtamenti, non verò quo tempore natus eſt. Secundò arguunt dicentes,poſthumum ex filio in poteſtate alienum dici omnino non poſſe,cùm poſſit naſci in vita aui,filio ſubducto de medio, iuxta terminos *l.*1.§.*ſciendum*, *D. de ſuis & legit.hæred.* cum ſimilibus. Imò & natus poſt aui mortem ſuum eſſe poſſe in caſu *l.ſi quis filio exheredato* 6.*D. de iniuſto,rupto,irrito teſtam.*Et ab his eliciunt, poſthumum, etſi naſcatur alienus,poſſe ex poſt facto ſuum fieri : & ſimul(cùm is poſthumus in Galli formula citra omnem controuerſiam cõtineatur)ſubinferunt,vel Gallum loquutum non fuiſſe de poſthumo alieno,vel *Torniellum*, & præcitatos Auctores *num.* 76. erraſſe in eius definitione,à *Iuſtiniano* tradita , interpretãda. Sed ex quo iſta perlegi , ea nullius momenti diiudicaui. Primum enim facilè diluitur cuique attendenti verba definitionis poſthumi alieni à *Iuſtiniano* prolata , intelligenda de vero poſthumo,is eſt(iuxta *ſuprà* tradita ex *num.*51.) qui naſcitur poſt mortem teſtantis , ita vt verba illa definitionis: *Qui natus inter ſuos heres teſtatoris futurus non eſt*, excipiant à poſthumi alieni definitione , poſthumum ſuum primum locum in vita patris , aut poſt eius mortem intra decem menſes formulæ Galli obcupantem , & inſuper excludant nepotem viuo patre natum. Sed & ſecundus Salmanticenſiũ obex clarè mutat terminos diſputationis de vero poſthumo , nato ſcilicet poſt mortem teſtatoris , & nepotẽ viuo auo natum ſubmittunt impugnationi,quam à ſeparatis adſtruunt: qui caſus longè alius eſt à terminis definitionis alieni veri poſthumi à *Iuſtiniano* traditæ. Nec minus lapſi ſunt, dum ſubponunt,à d. *l.*6. *D.de iniuſto, rupt.*fieri poſſe , vt nepos à patre præceſſus poſt mortem aui in vita patris natus ſit ſuus heres auo , contrarium namque expreſsè docuit *Vlpian.*in illa ead.*lege.*

Quid quòd Salmanticenſes comprobantes definitionem poſthumi alieni traditã à *Paulo de Caſtro* in *l. Gallus, in princ. D. de liber. & poſthum.* (adſerente, poſthumum alienum eſſe qui ſi natus fuerit in vita patris, non eſſet in eius poteſtate, vt qui ipſe in aui ipſius poſthumi eſſet poteſtate: vel ſi natus eſſet, primum locum non occuparet) in id ipſum recidunt quod *Taurel.* & reliqui à *Iuſtiniani* definitione euuunt & ratiocinantur: ac adcidit *Antonio Fabro*, & eius adſertori *Schiforde ghero, ſupra* relatis.

Prædictis omnibus nunc denuò duo ſubaddẽda duco. Primum, interpunctionem *Taurel.* terſiorem, aptioremque reddi, ſi loco verbi, *heres*, legamus *heredes*, & dicamus: *Qui natus, inter ſuos heredes teſtatoris futurus non eſt*: id quod par eſt credere, vel à ſyncope literarum, breuiotibuſque notulis (quibus ſcriptores ante Typographiam vti ſolebant) proceſſiſſe, vel à facili lapſu verbi *heredes* in *heres*.

Secundum ſit, neutiquam *Iuſtiniano* in d. §. *poſthumo quoque alieno* in animo fuiſſe poſthumi definitionem genere & differentia (vt aiunt Logici) conſtantem proponere, imò nec deſcriptionem generalem, ſed tantùm voluiſſe demonſtrare poſthumi alieni quàm latiſſimam adceptionem, ac ſi diceret, non tantùm ad quemuis extraneum, ſeu collateralem poſthumi alieni nomen extendi, verùm & ad filios, & nepotes, ceteroſque deſcendentes teſtantis primum locum in ſucceſſione non occupantes. Qua veriſſima & litterali ſententia admiſſa, ceſſabunt anxij noſtrorum labores in adaptandis prædictis verbis Iuſtinianæis cuique poſthumi alieni adceptioni.

Dict. §. 1. num. 174. in fine, pag. 117. ibi, poſthumo, *adde*, Iunctis his quæ latiùs & altiùs diſcutiuntur in appendic. annotationibus ſuper *hoc cap.* §. 2. *num.* 32.

Dict. §. 1. n. 198. pag. 121. col. 1. lin. 45. ibi: *inueniatur, adde.*

Neque obſtabit, ſi obponas de *l. in tempus* 62. *D. de heredib. inſtituend.* ibi: *Beneuolentiæ eſt:* & de tribus temporibus in extraneorum inſtitutionibus requiſitis in *l. ſi alienum* 49. §. *in extraneis D. de heredib. inſtituend.* & in §. *in extraneis, inſtitution. eod. tit.* §. *in extraneis, inſtitution. de hered. qualit. & differ.* cum aliis adductis *infr. num.* 278. Nam reſpond. prædicta omnia intra loqui in prima diſpoſitione, hoc eſt, in inſtitutione primore, à qua perficitur teſtamentum: nos loquimur de ſubſtitutione, quæ eſt ſecunda inſtitutio, in qua ſufficit habilitas tempore delatæ ſucceſſionis ex ſubſtitutione. Vt adcidit in donatione, quæ facta Petro & liberis naſcituris tenet, *l. Diui* 5. verſ. *pactis, C. de natur. liber. l. quoties* 3. *C. de donation. quæ ſub modo, l.* 7. *tit.* 4. *part.* 5. vbi *Gregor. gloſ.* 3. *Molina*, poſt alios, *lib.* 1. *c.* 1. *num.* 18. non tamen valet facta poſthumo alieno priore loco, ex latè traditis *infr.* §. 3.

Vnde fier, vt ſi quo tempore inſtitutus noluit, aut non potuit adire, poſthumus alienus ſubſtitutus nondum natus fuiſſet, ſubſtitutio non teneat, deficiente extremo habili tempore deferendæ hereditatis, id eſt, perſona heredis, quæ tunc incerta eſt, nec in hominum rerúmve natura, iuris intellectu, inuenitur.

Dict. §. 1. nu. 246. pag. 146. col. 1. lin. 8. ibi, *adnotaſſe, adde.* Vtcunque verò ſit, *lex Imperij* & *Regia* idem apertè ſunt in præcitatis locis. Et inde meritò irridendi quotquot *legem Imperij* à *Regia* ſecernunt contra *Vlpianum* in d. *l.* 1. ibi: *Cum lege Regia quæ de eius Imperio lata eſt*, & *Iuſtinianum* iiſdẽ verbis vſum in d. §. *ſed quod Princeps.* Etſi vterque ſit deceptus (ni verbum *legis*, vt præ-

vt prędixi, ad Senatuſconſultum referas) dum ſubponunt, *legem Regiam* verè rogatam & latam. Et enim *Vlpianum* (aduenam è Phœnicia *l.1. D. de cenſibus*, natiua lingua Græcum, hiſtoriæ Romanæ ignarum) *legis Regiæ* initium latuiſſe par eſt credere; & ſubinde *Iuſtinianum*, vel veriùs *Tribonianum* ab *Vlpiano* edoctum.

Dict. §.1. num. 247. pag. 149. lin. 31. ibi: *nu. 277. adde*.

Quod verò à dictionis, *Tunc*, ſignificato eliciunt, dicentes cum *Antonio Fabro*, eam retrotractionem impedire, & ea attenta ad præteritum diſpoſitionem referri non poſſe, nil certè nobis obſtat, qui præexiſtenti, firmaque teſtantis diſpoſitione, non ficta, aut retroacta innitimur. Sed nec perpetuò verum eſt, dictionem, *Tūc*, retrotractioni impedimento eſſe, & contrarium expreſsè probatur in *l. 2. §. ſi pecuniam, D. de donation.* & in *l. 1. D. de vulg. & pupil. ſubſtit. l. ſed ſi plures, §. nemo inſtitutus, D. eod. tit. l. ei qui ſoluendo 88. Tunc Titius quoque heres eſto, D. de heredib. inſtituend.* iuncta *l. heres quandoq; 54. D. de adquir. heredit.*

§. 2. pag. 197. nu. vlt. in fine, ibi, *inducto, adde*.

Sed re altiùs, diligentiuſque diſcuſſa & penſitata, ab omnibus hoc *nu. 32.* contentis vltrò diſcedo, & legata poſthumo alieno facta nec Iure Prætorio regulariter ſuſtineri exiſtimo, iuxta adnotata *hoc cap. §. 1. n. 172.* Idque probari iterum contendo in *§. poſthumo, ſuſtitution. de legat.* expenſa dictione *inutiliter*, quæ & Ius Prætorium reſpicit, & adijcit, cùm verba *vtile*, & *inutile* eius iuris propria ſint, vt memini iam adnotaſſe.

Dixi *regulariter* alieno poſthumo nec Iure Prætorio legari potuiſſe; nā quemadmodum omni poſthumo (id eſt, ſiue ſuo, ſiue extraneo) inſtituto bonorum poſſeſſionis ſecundùm tabulas beneficium Prætor impartiebatur, *l. 3. D. de bonor. poſſeſ. ſecund. Tabul.* ita & cuiuis alieno poſthumo legatū relictum, bonorum poſſeſſione heredi inſtituto conceſſa, à Prætore ſuſtineri exiſtimo, ex regula illa quæ habet: *Illis legari poſſe, quos heredes inſtituere poſſumus, & è contra*, de qua egimus *ſupr. hoc cap. §. 1. n. 184.* Aliàs enim inutiliter & Iure Prętorio alieno poſthumo legabatur, hoc ſingulari caſu excepto, & regula generali *Iuſtiniani* non comprehenſo, vt quià fortuna, & alieno facto heredis inſtituti penderet, non à voluntate poſthumi alieni poſteà nati, eiúſve patris aut tutoris: vt quo caſu is ipſe poſthumus heres eſſet inſtitutus.

Neque iſtis obſtabit d. *l. 1. §. fin. D. de legat. præſt.* cum adductis per nos *ſupr. d. n. 32. in princ.* nam re benè perpenſa inuenimus, verba illa: *Poſthumus liberis*, intelligenda cum *Coſta* de poſthumis ſuis heredibus, quibus Iure Ciuili legari poterat, ex dictis *ſupr.* d. §. 1. *n. 184.* & alibi. Idque vltra *Coſtam* expendentem *l. 2. D. illo tit.* ego comprobo à *l. 3. §. fin. D. eod.* Vbi *Vlpianus* generali regula præcauit, ea tantùm legata liberis, parentibus, ceteriſque perſonis (duce æquitate exceptis, & contentis in *l. 1. illius tit.*) deberi, quæ vtiliter data eſſent, ſi filius bonorum poſſeſſionem cōtra Tabulas non petiiſſet: cùm autem Iure Ciuili legatum alienis poſthumis (quales ſunt liberi primum locum in ſucceſſione nō occupantes, iuxta dicta *ſupr. §. n. 86. & in appendice*) relinqui non poſſet, clarè conſequimur, verba illa dicti §. fin. *Poſthumus liberis*, præciſè intelligenda de poſthumis ſuis heredibus, quos ideò *Vlpianus* liberorum generali nomine cohoneſtauit, vt eos indubiè omnes admitterent, vt qui ſub nomine liberorum (à Prætore exceptorum illo titulo & Edicto) continerentur:

quò re vera tendunt illa *Vlpiani: Poſthumis liberis legata relicta vtique præſtabuntur*, expenſa dictione, *vtique*, quæ velut rem manifeſtam præſefert, *Cicero de diuinat. Faba Pythagoras vtique abſtinuerunt*, & *ad Atticum: Quid cenſeas mihi faciendum vtique ſcribo*, & iterum: *Ego vt conſtitui, adero, atque vtinam eadem die; ſin (quid enim multa?) vtique poſtridie.*

Ab his ergo (altiùs aliunde petitis) veram diiudico ſententiam *Coſtæ* exiſtimantis, legatum alieno poſthumo factum nec Iure Prætorio ſuſtinêri, niſi quo caſu heres inſtitutus bonorũ poſſeſſionis ſecundùm tabulas beneficio à Prætore adiutus ab eodem itidem velùt in conſequentiam ſimile legatum exſoluere cogeretur, ac cetera in teſtamento relicta.

Hæc difficillima iſta diſquiſitione nunc nobis ſe offerunt, alia meliora ab aliis diſcendi auidi, vel nobis obcurrentia in medium proferre parati. Nec enim protervè nobis (ac aliis adcidit) noſtra placent. Veritatem certè indagamus, & eam à quoquam prolatam, & vbique inuentam amplis ſemper, & ingenuis amplectemur vlnis.

Capvt Tertivm.

§.1 num. 40. in fine pag. 243. ibi: *captum vſu, adde.*

Quòd ſi inſtes, & cum *Galeno in opuſc.* [*Quòd animi mores corporis ſequuntur temperaturas*, dicas, ſeruum eſſe *inſtrumentum animatum* domini, & ideò ignorantiam iniuſtæ detentionis ancillæ domino prodeſſe non poſſe in d. *l. qui ob pactionẽ, cum ſeq.* Reſpond. iſta vel regulariter & implurimùm ita intelligenda: vel hyperbolicè dicta: nobis præſertim, qui inter ſcientiam domini & ſerui extra cauſam peculiarem iuſtè diſtinximus *ſupra.*

Capvt Qvartvm.

Num. 7. in fine, pag. 317. ibi: *conſequãtur, adde.* Sed & filium languidum derelictum à ſacris patris liberari, & ſui iuris effici ac ſeruum, notauit *Pat. Azor. 2. p. inſtit. moral. lib. 2. c. 26. q. 1. per totam.*

Sect. 1. nu. 118. pag. 350. ibi: *patrẽ, adde.* Sed hîc non ineptè vltra omnes, quos viderim, ſumma breuitate diſquirendum duxi, An filius naturalis expoſitus per ſubſequens matrimonium legitimatus ad terminos *tex.* in *c. 1. & c. tanta, qui filij ſint legit.* & *l. 1. tit. 13. p. 4.* & *l. 10. tit. 8. lib. 5. Recop.*) recidat ac ceteri in patris poteſtatem? Et ſanè præpoſitæ quæſtionis occaſione facile erat latiſſimo retrotractionum campo euagari, & plura ex congeſtis à repertoribus dictum *cap. tanta* in medium adducere, ſed hęc alij curabũt. Nobis ſat ſit reſolutiuè (vt aiunt noſtri) adſerere propoſitũ expoſitũ in patriã poteſtatẽ non recidere. Etenim retrotractio iſta (quæ Iuris Canonici propria eſt, *Præpoſit.* in d. *c. tanta, n. 5. Butrius* in *cap. per venerabilem n. 8. eod. tit.*) res reducit ad terminos prioris parentũ congreſſus, à quo generatio filij prouenit, imò & antè fingit, ſeu ſubponit matrimoniũ contractũ. Cùm autẽ terminũ *ad quem* retrotractionis ſubſequatur expoſitio, hinc fit legitimationẽ iuris fictione retroactã crimen expoſitionis ſubſequutũ, eiuſq; pœnã (in amiſſione patriæ poteſtatis, ex proximè dictis, pręcipuè conſiſtẽte) non compurgare. Vt indè velùt melior ſit naturaliũ expoſitũ cõditio in caſu & theſi d. *c. tanta*, quam aliorũ, quandoquidẽ matrimonio inter parentes ſubſequuto ſeſe legitimos, & ſui ſimul iuris adinueniũt.

Num. 128. ad fin. pag. 353. lin. 40. ibi: 3. *par. adde. Pat. Azor* (iſta optimè declarans) *2. p. inſtit. moral. lib. 2. c. 5. q. 7.* & d. *cap. 26. queſt. 2.*

Eodem nu. 128. in fin. ibi: *ca. 16. adde.* Sed an in foro poli delinquãt parẽtes filios exponẽtes? & nũ ipſis ob ſummã ino-

Digitized by Google

inopiã, iuſtáve ſuſpicionẽ, aut cõſimilẽ cauſã filios exponere liceat? Videãt Theologi & Sũmiſtę, perpẽſis his quę diſertè notauit *Azor ſup.* & d.*c.26. q.1.*

Num.141.pag.361.lin.42.ibi:*creſcere, adde. Feſtus de verbor. ſignif. in prin. Noni. Marcel. de propriet ſermon. c.4. D. Iſidor. lib.11. Etymol. cap.2.*

Num 146.pag.369. col.2. lin.6. ibi: *quantitate, adde.*

Plura alia de impenſis ab educatoribus in expoſitos factis: & parentibus earum reſtitutioni obnoxiis: & aliquando liberis, proſequitur *Pat. Ioan. Azor. 2. p. inſt. mor. lib.2.* d *c.5. q.7.* & d. *c.26. q.1. verſ. ſed quæſtio eſt.*

Nu.148.in fi.pag.370.ibi:*n.45.adde.* His omnibus, quæ de ſumptibus in expoſitos factis, & eorum repetitione fuimus proſequuti, illud vnũ vltimo loco addo, licère educatori expoſitũ deſerere, dũ tamẽ id faciat iudicis officio implorato, ſeu cõſulto, vt in Hoſpitali vel ex Publico, vel à Principe expoſitus alatur, iuxta *ſupr.* tradita à *nu. 136.* Quòd ſi iſta omnia deficerẽt, educator in caſu ſummæ neceſſitatis tenebitur in vtroq; foro (ac quilibet alius) expoſito alimẽta ſubminiſtrare, vſque dũ ipſe ſuis poſſet manibus aut induſtria victũ quærere, iuxta tradita *ſupr. num.141.* Nec eum poterit propria auctoritate deſerere, ni velit ſeſe ſubdere pœnæ arbitrio iudicis imponendæ.

CAPVT NONVM.

Num.26. pag.443. col.2. lin.14. ibi: *vſurpauit, adde. Virgil. lib.6. Æneid.*

Voce vocans Hecatem, Calóque Erebóque potentem.

Num.39. in fin. pag.450. ibi: *illico, adde.* Et ab iiſdem impugnãdus venit *Socin. Senior* in *l. cùm auus, nu.110. D. de condit. & demonſtr.* dum exiſtimat, natũ ante ſeptimũ mẽſem pro abortiuo, & nõ nato habendum. Id quod *Bonauentura* ſubinde poſt *Alciat.* malè placuiſſe video *lib.9. de octom. part. cap.47.*

CAPVT VNDECIMVM.

Num.8. pag.473. col.2. in princip. ibi:*cap.7. adde. Q. Curt. lib.5.*

Num.57. in fin. pag.540. lin.26. ibi: *ſupra, adde.* Ita vt nobis *octomeſtris per ſe*, de quo *ſupr. nu.52.* ſit quicunque vigintiquattuor vixerit horas, & ſacro Baptiſmate fuerit regeneratus. Quamuis exſecto ventre lucem viderit, quidquid in contrarium alibi adſtruere conatus fuerit *Socinus Iunior in conſ. 35. tomo 2.*

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Num.15.pag.586.col.1.lin.15. ibi:*ſenſu, adde. Vndecimo menſe perfecto peperit.* Quòd ſi dicas, iſthæc dubia eſſe in Græco originali, κατὰ τὸν ἐνδέκατον μῆνα περαιόμενον ἔτεκεν (cùm præpoſitio κατὰ, *iuxta*, ad menſem prope finiendum, vel iam finitum poſſit referri, vt ſubtiliter notauit *Tiraquel.* in *l. ſi vnquam*, verb. *ſuſceperit liberos, nu.210. pag.222. col.2.*) certè conſideratio iſta ceſſat omnino à verbis illis eiuſdẽ *Nouellæ.*

Num 18. in fine, d. pag.587. ibi: *inuenitur, adde.*

Et ſanè (vt hæc obiter dicam) inſulſa eſt conſiliatio *Peroti* (à *Bonauentura* relati & reprobati *lib.9. ca.49.*) dum exiſtimat *Hadrianum* vndecimeſtrem recipere, & *Iuſtinianũ* duodecimo mẽſe natum tantùm reiicere, hoc enim facilè refellitur ex dictis *ſupra num. 15.*

Num.19.pag.588. col.1.lin.6. ibi:*nu. 11. adde.* Et ab his certè notandus meritò venit *Federic. Bonauent.* qui *lib.9. de de octomeſt. partu cap.48.53. & 56.* exiſtimauit *Iuſtinianum* vndecimeſtres partus non reiecisse.

CAPVT DECIMVMNONVM.

Num. 21. pag.680. col.2. lin.35. ibi: *Phyſicam, adde* (poſt *Ariſtotelem* duplicem adſignantem *ſect.10. probl. 46.*)

SCHOLIA AD PRINCIPALES DIGESTORVM, ET CODICIS, PATRIIQVE IVRIS LEGES IN CAVSA PARTVS HVMANI,

cum remiſſionibus ad præcedentis Diſputationis Capita.

In gratiam eorum, qui noſtræ ſcriptionis velut ſummam præſentaneam habere voluerint,

NOTÆ ad l. inteſtato, 3.§.poſt decem, D.de ſuis & legitimis heredibus.

VLPIANVS [1] lib.13. ad Sabinum [2].

Poſt decem menſes [3] mortis natus, non admittitur ad legitimam hereditatem [4].

1 VLPIANVS Iuriſconſultus iſte (quem BONI VIRI nomine *Aelius Lampridius in Antonino Heliogabalo* inſigniuit) ex Phœnice ſplendidiſſima Tyriorum Colonia originem traxit, vt ipſe teſtatur in *l.1. D.de cenſibus*, Papinianum docentem audiuit, & ab eo edoctus eidem Præfecto Prætorio adſedit: & à loco illo & dignitate, quam ſibi priùs pararat prudentia, ab eodem Heliogabalo, non ſine periculo vitæ, niſi à militibus reſeruaretur, remotus eſt, *Lamprid. ſuprà.* Pòſt magno fuit in honore temporibus Alexandri Seueri & Antonini Baſſiani (quorum meminit in *l. licèt Imperator 74. D. de legat.2.* iuncta *l. ſi Titio 61. §. Iulianus, D. eodem titulo.*) Eum enim Alexander velùt pro tutore habuit, primùm repugnante matre, deinde gratias agente: & inde PARENTIS nomine illum condecorauit in *l.4.C.de locato:* & negotia, cauſaſque omnium primus apud eum tractauit, *Lamprid. in Alexandro.* Demum poſt alios dignitatis gradus, vt patet ex inſcriptione *l.4. C.de contrahenda ſtipul.* Præfecti Prætorio dignitatem (ab Heliogabalo acceptam & ſublatam) ſub iſto Imperatore rurſum fuit adeptus, d.*l.4. Dio Caßius lib.80. in princip. Aurelius Victor in lib. de Caſaribus* Et hoc tempore, quo forſan in Heliogabalũ æſtuabat odio, plura ab eo ordinata ſub Alexandro reuocauit, *Dio Caßius d.lib.80.* Adhæc ſecundum poſt Papinianum locum in Iuriſprudentia conſequutus fuit, quinimò κράτιστος, & Iuriſconſultorum ſimul CORYPHÆVM appel-

appellat eum *Modeſtinus* in *l. ſcire 13. §. illud, D. de excuſationib. tutor.* & Svmmi ingenii Virvm *Iuſtinianus* in *l. vnica, §. ne autem, C. de caducis tollendis*: Disertissimvm idem in *l. fin. C. de inſtitution. & ſubſtitution.* & Prvdentissimvm is ipſe *in Nouella 97.* & antea *Diocletianus* in *l. Diuo Marco, C. de quæſtionib. Dio Caſſius, & Lampridius in Alexandro.* Tandem nocturna inuaſione oppreſſus & occiſus fuit, *Dio Caßius ſupra*: ob iuſtitiæ amorem, vt quidam tentur, ac alter Papinianus: vel ob ſummam (vt par eſt credere) crudelitatem, qua nomen Chriſtianum inſequutus fuerat. Is libros quamplurimos ſcripſit, vt indicant variæ inſcriptiones legum in Digeſtis contentarum, quorum numerum in *Bijnomicis* inuenies, maximè in *Forſtero* & *Bertrando*.

2 Ad Sabinvm. Vlpianus præ ceteris operam nauauit in interpretandis Maſurij Sabini ſcriptis, vt qui Princeps Sabinianæ ſectæ, ab eo ſic nuncupatæ, quam iſte fuit amplexus, ex latè adnotatis ſuperiore diſputatione, *c. 9.* ex *n. 15.* Is ergo *lib. 13. ad Sabinum legem xij. Tabularum* (admittentem eos, qui in vtero ſunt, ad legitimã hereditatem) interpretatus à §. *vtique*, & in eiuſdẽ legis interpretatione perſiſtens dixit in hoc §. Poſt decem mẽſes mortis natum non admittendum ad hanc legitimam hereditatem. Et hoc quidem firma reſolutione ſtatuit, non minatoriè, vt malè putabat *Angenius* relatus & improbatus in *cap. 14. nu. 12.*

3 Post decem menses. Ab hoc enim tẽpore nullus partus legitimus reputatur ex *lege xij. Tabularum* (iam expenſa *cap. 13.* ex *nu. 2.* & *ca. 14.* d. *n. 12.*) qua decem menſes completos Romani vltimi pariendi tempus conſtituerunt: & inde verborum illa formula: *Intra decem menſes proximos mortis*, d. *c. 13. n. 3.* Et quoto tempore menſes iſti Romanis conſtarent, dictum eſt latè in *cap. 11. §. 5.* vbi ex pluribus adnotauimus & reſoluimus, hanc legem, & omnes menſium rationem habentes intelligendas de menſibus ſolaribus communibus æqualibus tricenis.

4 Legitimam hereditatem. Et cur conceptus, quamuis non ſuus viuo eo de cuius hereditate agitur, fuerit admiſſus ab eadem *lege xij. Tabularum* (vt probarunt *Iulianus* & *Celſus* in *l. Titius 6. l. vel ſi viuo 7. D. illo tit. de ſuis & legit. hered. Vlpian.* in d. *§. vtique*) tractauimus in *cap. 2. §. 1.* ex *nu. 263.* vbi rationem differentiæ, cur poſthumus in cauſa inteſtati pro nato habeatur, in cauſa verò teſtati ſecus, enodauimus.

AD §. DE EO AVTEM, qui eſt fin. d. l. 3. D. de ſuis & legitimis heredibus.

De eo autem, qui centeſimo octogeſimo ſecundo die [1] natus [2] eſt, Hippocrates [3] ſcripſit [4], & Diuus [5] Pius [6] Pontificibus [7] reſcripſit [8], iuſto [9] tempore [10] videri natum; nec videri in ſeruitutem conceptum [11], cùm mater ipſius ante centeſimum octogeſimum ſecundum diem eſſet manumiſſa.

A Matre editum partum poſt cẽteſimum octogeſimũ ſecundum diem *Vlpianus* iuſtum, id eſt, legitimũ & naturalem declarat ex ſententia

Hippocratis, & reſponſo Diui Pij ad Pontifices, qui ex matre ab hoc tempore manumiſſa natum à ſeruitute liberum itidem reſcripſit.

1 CENTESIMO *octogeſimo ſecundo die.* Adde *cum dimidio*, vel computatione exactiùs inita, *cum quindecim horis, & vigeſima alterius parte*, iuxta notata in *c.10.n.12.in princ. & fine.* Vlpianus enim breuioris orationis gratia quindecim horas prætermiſit, non verò detraxit, vt putabat *Horat. Augen.* d.c.10.n.12. relatus & notatus. Et quid dicẽdum de nato die centeſimo octogeſimo primo videbis in ſcholiis ad *l. ſeptimo menſe*, verbo *ſeptimo.* Quî autem fiat, dicive poſſit 181. dies cum parte alterius ſeptimum menſem attingere notauimus in *c.11.§.4.*

2 NATVS EST, Vel execto ventre editus, ex dictis in *c.6.n.16 & 17.*

3 HIPPOCRATES. Antiquiſſimus Medicus, Medicinæ parens, qui eam quingentis latentem annis à morte Æſculapij in lucem reuocauit, vt diximus in *Prolegomenis n.2. Qui tam fallere, quàm falli neſcit*, vt ait *Macrob.* Quẽque Æſculapio adæquauit *Cicero*: & *Galenus* Πάντων τῶν καλῶν ἡμῖν ἡγέμονα, omnium bonorum auctorem & ducem clamat.

4 SCRIPSIT. In *libro de ſeptimeſtri partu*, & *lib. de carnibus*, *Plato lib.5. de Republ. Ariſt. lib.7. de hiſto. animal. c.4.* & *lib.4. de generat animal. cap.6.* Et cur *Vlpianus, Paulusq́* in d. *l ſeptimo menſe* Philoſophorum non meminerint, ſed ſolius *Hippocratis*? ex aliorum ſententia notauimus in *c.10.n.4.* & ex noſtra *n.5.*

5 ET DIVVS. Hoc nomine, teſte *D. Iſidero in gloſſis*, condecorabantur Imperatores, qui poſt mortem nomẽ *Diui*, ſeu *Dei* accipiebant. Quin & in vita: primum C. Iul. Cæſarem imitati, qui ſeſe Deum vocitari permiſit, *Dioder. biblioth. hiſt. lib.4. & 5. Flau. Ioſeph. lib.2. de bello Iudaic. c.9. in principio*, vbi Petronium cum exercitu ad ſtatuas in templo collocandas Ieroſolymam ab eo miſſum teſtatur. Et quãuis *Seruius ad lib.5. Aeneid. Dij (ait) perpetui: Diui ex hominibus facti.* Suos tamẽ Imperatores Romani adeò adulati ſunt à primo Iulio Cæſare Imperij occupatore, vt eos *Diuos* & *Deos* ſimul tã in morte quàm in vita vocitarint: cõſecrationes; & plurima alia huic tendentia variis cæremoniis (relatis ab *Herodiano* latè *lib.4. ſuæ hiſtor. poſt princ.*) confingentes, quæ *Tertullianus, Lactantius*, & alij verioris doctrinæ amatores ſummè inſectati fuerint. Tu adi nouiſſimũ *Bulengerum*, iſta & alia adducentem, *de Imperatore Romano lib.1.c.5.*

6 PIVS. Is fuit Imperator Titus Aurelius Fuluius Baionius Antoninus, qui (vt ait *Capitolinus in eius vita*) *Hadriano* (patre adoptiuo) *apud Baias mortuo, reliquias eius Romam peruexit ſanctè, ac reuerenter, atque in hortis Domitiæ collocauit: etiam repugnantibus cunctis inter Diuos eum retulit. Vxorem Fauſtinam, Auguſtam appellari à Senatu permiſit: PII appellationem recepit*: vel, vt voluit *Xiphilinus in ſupplemento Dionis lib.70. Eum Antoninum Auguſtum, Piumq́ eſſe appellatum à Senatu propterea quòd initio principatus ſui multis reis factis, poſtulatisq́ nonnullis nominatim, ad ſupplicium neminem puniuit. Non enim, inquit, oportet ab his me rebus principatus exordium facere*: vel, vt ait *Capitolinus*: *Quòd ſocerum feſſũ iam ætate, manu præſente Senatu leuauerit: vel quòd eos, quos Hadrianus per malam valetudinem occidi iuſſerat, reſeruauit.* Vtcunque ſit, ab hoc Antonino ceteri Imperatores PII Romanis, Græcis εὐσεβεῖς ſunt appellati, *Iuſtiniano* teſte (vltra plures) *in Nouella 17.c.5. Antoninus Pius cognominatus, ex quo etiam ad Nos appellatio hæc peruenit.* Et hoc ſanè ita contigit, licèt anteà Caligula PIVS etiam fuerit appellatus,

Digitized by Google

appellatus, *Suetonius in Caligula c.22.* quod pietatis alicuius cauſa forſan euenit, cùm ſoli Antonino & ſubſequutis Imperatoribus hoc nomẽ fuerit cognomenti, teſte *Iuſtiniano ſuprà.*

7 Pontificibvs. De horũ dignitate & munere, deque nominis etymo *Bulenger.de Imperat. Romano lib.1.c.13.* iam per nos relatus in *c.9.n.17.*

8 Rescrips t. Id eſt, reſpondit, vt in §.*ſacræ res, inſtitu.de rer. diuiſ. Papinianus reſcripſit.* Princeps enim ad epiſtolas & interpretationes reſcribebat, libellis verò ſubſcribebat. Hoc autem reſcriptum, ſiue reſponſum in obcurrenti, & particulari caſu ab Imperatore fuit redditum, nec ius in genere conſtituit, vt probauimus *c.9.n.*10.22. & 32.

9 Ivsto. Nobis, Philoſophis, Medicis, Mathematicis & aliis, vt notauimus in *ca.10.nu.6.* & probant plures Iuris Profeſſores relati *n.*7. Et rationes cur ſeptimeſtris partus ſit iuſtus (id eſt legibus conformis & naturæ, *l. Stichũ, § naturalis, D. de ſolution. l. ait Prætor 7. §. ait, D. de pactis*) ab aliis ſcientiis repetitas tradidimus ibi *n.*8. Nota tamen, ſeptimo menſe editos iuſtos, id eſt, naturales, legitimos, maturos, perfectos & vitales eſſe in ſuo genere, vel quod attinet ad ſuæ naturę rationem, vt aduertimus in d. *cap.*10. *n.*20. Et ab hac conſideratione in *n.*22. compoſuimus diſſidium inter *Hippocratem* & *Ariſtotelem*, comparatione enim ad alios partus iſti imbecilles ſunt & imperfecti, vt probauimus d. *num.*22. ex *Homero, Ariſtotele, Cicerone,* & pluribus Medicis. Et rationes imbecillitatis demonſtrauimus ex *n.*24.

10 Tempore. Et primo in conſtitutione legitimi partus, cuius ocyorẽ & præcociorem editionem deſignare in animo habuit *Vlpianus* in his verbis, vt aduertimus in *c.*10.*n* 12. Eſt & alius ſeptimeſtris partus completior in *Hippocrate & Iulio Paulo* exactis ſeptem menſibus, id eſt, 210. diebus cõſtans, de quo in d. *c.*10.*n.*12. Sed & totius ſeptimi menſis ſpatio ſeptimeſtres partus contingunt, vt tenent *Valeriola, Mercadus,* & alij relati in d. *c.* 10. *nu.* 19. ſimul cum diſertiſſimo *Iacobo Cuiacio* : improbatis variis opinionibus contrariis *Plinij, Galeni, Macrobij, Ferdin. Mena, Lelamantij, Zacchia,* & *Menochij* relatis in d. c.10. ex *n.*13.

11 In *ſeruitute conceptum.* Optima illatio. Ex quo enim partus naturalis & legitimus eſt is, qui 182. die editus eſt, fauor libertatis (*l. generaliter 24. §. ſi quis, D. de fideicommiſſ. libertatib.*) fingit ſeptimeſtrem 182. dierum eum, quem mater ab illo tẽpore manumiſſa edidit. Quòd ſi obponas, & conceptum ab ancilla, quę libera facta peperit ingenuum naſci, *l. & ſeruorum* 5. §. *ingenui, D. de ſtatu hom. §. ſed et ſi quis, inſtitution. de ingenuis.* Reſpondet ibi *D. Pichardus,* & in *l.3. C. de muneri lig. lib.*11. *n.*92. mero Iuris rigore attento iſtum ingenuum non eſſe, ob idque Martianum vſum verbo *placuit*, in d. § *ingenui.* At mihi alius certè ſenſus eſt illius textus, in quo verbum *placuit* refertur ad eum, qui tempore cõceptionis & editionis matrem habuit ancillam, medio tamen tempore liberam. Vnde ego exiſtimo, nec *Vlpianum* (Martiani coætaneũ) quid ab eo diuersũ ſenſiſſe hîc, aut pręſuppoſuiſſe, prætextu & cauſa libertatis, ſed tantùm in propoſita illatione denotaſſe natum à matre manumiſſa poſt 182. diem non videri in ſeruitutem conceptum, quod attinet ad alios Iuris effectus, extra libertatẽ, putà honores, patriã & alia, quæ à patre, & nõ à matre in filium deriuari videmus in *l. filiũ* 9. *l. liberos* 10. *D. de Senatoribus, l. aſſumptio, § filius, D. ad municip. l. generaliter 3. §. ſpurios, D. de Decurionibus*, cũ aliis iam per nos latè adnotatis in *ca.*3. §. 3.

SCHOLIA AD LEGEM SEPTIMO MENSE XII. D. DE STATV HOMINVM.

PAVLVS [1] nonodecimo Reſponſorum [2].

Septimo menſe [3] naſci perfectum partum [4] iam receptum [5] eſt propter auctoritatem [6] doctiſsimi viri Hippocratis, & ideò [7] credendum [8] eſt, eum qui ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filium eſſe.

1 PAVLVS, Natione Patauinus fuit, vt adſerit *Bertachinus* ab ſtatua ſupra oſtium ædium Magiſtratus Patauini poſita: & ita cenſent alij, vno excepto nouiſſimo *Ioanne Bertrando de Iuriſperitis*, qui non leuibus ductus coniecturis, eum Tyrium fuiſſe putat natione Græcũ, idque clarè demonſtrare *l. nam quod liquida 4. D. de penu legata*, & *l. legata 9. D. de ſupellectili legata*, & legem iſtã, cum aliis ab iſto expenſis. Hic ab Heliogabolo remotus (ac Vlpianus) reuocatus itidem fuit ab Alexandro, teſte *Lampridio* relato *ſuprà in ſcholiis ad §. decem l. final. D. de ſuis & legitimis heredibus*.

2 RESPONSORVM. Inter plura, quæ Iuriſconſultus *Iulius Paulus* (qua Græci ſolent abundantia & facilitate) edidit in Iure, is ipſe occaſione diuerſorum reſponſorum ex Iure datorum (quod proprium interalia Iuriſconſultorum munium fuiſſe adnotauimus in *c.* 2. §. 1. ex *n.* 223.) Reſponſorum libros ſcripſit XXXIII. quorum meminit *Iuſtinianus in præfatione Digeſtorum, §. ſed quia*.

3 SEPTIMO MENSE. Id eſt in totius ſeptimi menſis ſpatio ab eius principio, dum tamen centeſimus octogeſimus ſecundus dies excurrerit cum parte alterius diei maiore, vt diximus *in ſcholiis ad l. 3. §. fin. D. de ſuis & legitim. hered.* Etenim editus die 181. (qui menſem ſeptimum Solarem tricenum attingit) partus legitimus non erit, vt contra *Accurſ.* hîc *gl.* 1. notauimus in *c.* 10. *n.* 27.

4 PERFECTVM PARTVM. Id eſt maturum, & ad viuendum aptum, *l. quod certatum, C. de poſthumis heredibus inſtituendis*, cum pluribus in horum verborum: *Perfectus & maturus partus*, adnotatis in *c.* 6. ex *n.* 3

5 IAM *receptum eſt*. Antiquorum concertatione (de qua in *c.* 10. *n.* 1.) ſopitam mauis his verbis *Paulum* adtendiſſe deciſionem *Vlpiani*, eo aliquantulum prouectioris, iam receptam, vt diximus in *c.* 9. *n.* 17.

6 AVCTORITATEM. Hinc clarè inferes, ad cauſarum deciſionem Prudentum hominum dictis, & ſententiis Iuris ipſius Conditores vſos, *l.* 1. *Iunius, & Trebatius, & Feneſtella ſcribunt, D. de officio Quæſtoris: l.* 1. *A quibuſdam Scriptoribus traditum eſt, D. de officio Praefect. Præto.* cum aliis: notat optimè *Gothofredus in ſcholiis ad l. 3. §. finali, D. de ſuis & legitimis heredibus*. Quinimò à dictis Sapientum, vltra Iuris Auctores, leges ſumptæ fuerunt,

l. 6. eit.

l.6.tit.1. part.1. vbi *Gregorius* verbo *Sabios* diſertè notat.

7 Et ideo. Hæcillatio ſimul cum interpretatione huius legis clarè demonſtrat, *Paulum* in caſu ſpeciali conſultum ita reſpondiſſe, vt aduertimus in *c.9.n.32.*

8 Credendum est, &c. Verba iſta ſubtiliter interpretata inuenies in dicto *c.9.n.24.*

SCHOLIA AD LEGEM QVOD CERTATVM III. C. DE POSTHVMIS HEREDIBVS INSTITVENDIS.

Imperator [1] Iuſtinianus [2] A. Ioanni (*vel* Iuliano, *vt alij volunt*) Præfecto Prætorio.

Quod certatum [3] eſt apud veteres [4], Nos decidimus [5]: cùm igitur [6] is qui in ventre portabatur præteritus fuerat, qui ſi ad lucem fuiſſet redactus, ſuus heres patri exiſteret, ſi non alius eum antecederet, & naſcendo ruptum teſtamentum faceret, ſi poſthumus in hunc quidem orbem deuolutus eſt, voce autem non emiſſa, ab hac luce ſubtractus eſt. Dubitabatur, ſi is poſthumus ruptum facere teſtamentum poſſet? Et veterum animi [7] turbati ſunt, quid de paterno elogio ſtatuendum ſit? Cumq; Sabiniani exiſtimabant, ſi viuus natus eſſet, etſi vocem non emiſit, rumpi teſtamentum: apparetq; [8] quòd etſi mutus fuerat, hoc ipſum faciebat: eorum [9] etiam nos laudamus [10] ſententiam [11] & ſancimus [12] ſi viuus [13] perfectè natus eſt, licèt [14] illico poſtquàm in terram [15] cecidit, vel in manibus obſtetricis [16] deceſſit, nihilominus teſtamentum rumpi: hoc tantummodo requirendo [17], ſi viuus [18] ad orbem totus proceſſit, ad nullum [19] declinans monſtrum, vel prodigium.

1 Imperator (quem Græci Στρατηγὸν, ſiue ἡγεμόνα vocāt) propriè appellabatur, qui exercitui præerat, & ſuis auſpiciis bellū gerebat. Et quidem primus omniū Iulius Cæſar perpetuus fuit Imperator: hanc enim dignitatem, & ceterorum ſimul Magiſtratuum ius, auctoritatemque ſibi adrogauit, *Bulenger.* poſt omnes, *de Imperatore Romano lib.1.c.1.*

2 Iustinianus. Is, vltra anteceſſores aliis, magnificis titulis inſignitus eſt in *Proœmio Digeſtorum*, & alibi, maximè in *Epigraphe Nouellæ* 17. *de mandatis Principum*, vbi inter alia SEMPER ADORANDVS præponitur. A quo forſan, vel ab adoratione Gelimeris Regis Vandalorum proni, & purpura exuti (de qua in *Procopio lib.* 2. *Vandal. Zonar. tom.* 3.) communiter circunfertur ſeſe immortalem exiſtimaſſe, & vti Deum adorari voluiſſe, ſed iniuſtè quidem: nam vt ipſe *Zonaras* ait *vbi ſuprà* : αὐτὸς δὲ Βελλισάριος προςτάδισεν ἑαυτὸν, ἐνδεικνύμενος τῷ Γελίμερι, ὅτι οὐ χ' ὡς αἰχμάλωτος ἐκεῖνος τοῦτο ποιῆσαι ἀπαιτῆται, ἀλλ' ὅτι οὕτω νενόμισται προσκυνεῖσθαι τοὺς Ῥωμαίων Βασιλεῖς, *Ipſe autẽ Belliſarius ad terram procidit, vt oſtenderet Gelimeri, nõ hoc ab ipſo exigi, quòd eſſet captiuus, ſed quòd ita moris eſſet adorari Romanos Imperatores.* Quinimò adeò Catholicæ, melioriſque doctrinæ adſertor fuit, vt omnem paganam ſuperſtitionem abolêre in animo habuerit, vt diſertè adnotauit *Annibal Fabrotus in notis ad leg.* 22. *Cod. Theodoſiani, De Paganis ſacrif. & templis*, motus Hiſtoriæ Miſcellæ *lib.* 16. verbis illis: *Tertio namque Imperij ſui anno Iuſtinianus Imperator promulgauit legem, vt non eſſent Pagani, nec Hæretici, niſi ſoli Orthodoxi* CHRISTIANI, *datis illis induciis vſque ad menſes tres ad conuerſionem.* Is demum Imperator opera Triboniani & aliorum Ius Ciuile in Pandectarum quinquaginta libros, & duodecim Codicis redegit, & Inſtitutionum quattuor inſignes compoſuit, qui velùt manuductionis vice fungerētur in difficilioris Iuris anfractibus. Nouellas demũ Conſtitutiones plures addidit, & omnium primæ & præcipuæ fuerunt quinquaginta pòſt ſuo Codici inſertæ, quas illuſtribus commentariis poſt alios exornarũt nouiſſimi *Edmundus Merillius*, & *Petrus Franciſcus Linglois.* Harumq; vna eſt *lex* iſta 3. *C. de poſthumis heredibus inſtituendis.* Qui plura de *Iuſtiniano* vidêre deſiderat, adeat Hiſtoricos ſui temporis, & poſt *Balduinum*, & alios, *Franciſcum Raguellum in commentariis ad conſtitutiones & deciſiones Iuſtiniani*: *Broeum* (optimè proſequentem quid iſte in compilatione Iuris præſtiterit, & quo tempore & ordine) *in Hiſtor. Chronolog. iur.* ante *commentar. inſtitutionum.*

3 Qvod *certatum eſt.* Rem adhuc dubiam, & inextricabili velût nodo obuolutam (vt notauimus in *cap.* 9. *num.* 18.) *Iuſtinianus* exactè decidit, quamuis nullum concertationis iſtius reliquerat veſtigium in Digeſtis, vt adnotauit *Balduinus.* Quod clarè demonſtrat *Tribonianum*, ceteroſque Iuris antiqui concinnatores, ni mauis conciſſores plura penitùs exterminaſſe, aut aboleuiſſe.

4 Apvd *veteres.* Id eſt, Proculianos & Sabinianos, vt *inferiùs* declarat.

5 Nos *decidimus.* Hæc planè demonſtrant vſque ad tempora *Iuſtiniani* rem (hac lege deciſam) in controuerſia fuiſſe, vt quæ vltra communem hominũ eſſet captũ: & diſertorum vtriuſque Scholæ Iuriſconſultorũ turbauerit animos, vt inferiùs ratus eſt Legiſlator. Quæſtio erat, An natus poſt mortẽ patris illicò decedens, nec vllam vocẽ emittẽs, teſtamentũ rumperet? Et Sabinianis eam reſoluentibus affirmatiuè, Proculianis (qui à Proculo Neruæ ſucceſſore, & Antiſtij Labeonis plurima innouantis, vel ìc ex oppoſito Iuris controuerſias decidebant) in hac ardua quæſtione vocis recèns nati emiſſionem attendebant; ſubtiliter quidem, & à veris Philoſophiæ principiis, vt latè vltra omnes pluribus confirmauimus in dicto *cap.* 9. *num.* 26. ¶ Sed tunc grauiter obſtat (quod miror nullum ex noſtris

quos

quos viderim, adnotaſſe) *l.2. Cod.* hoc titulo *de poſthumis heredibus instituendis*, vbi Imperatores *Diocletianus* & *Maximianus* (qui multo tempore *Iuſtinianum* præceſſerunt) vt indubitatum, & euidentiſſimum reſoluunt, natum illicò decedentem ſubceſſionis capacem eſſe. Et ſanè *Gothofredus* (qui in notis ad illam legem ſubponit idem ibi deciſum, quod à *Iuſtiniano* in iſta) apertè contrariatur prædictis verbis illis: *Nos decidimus*, quæ nullo modo ſtare poſſunt, niſi ſubaudias (& hæc mihi veriſſima reſolutio eſt propoſitæ difficultatis) in d. *l.* 2. actum de eo qui editus eſt viuus, vocémque emittens, vt ita theſin illius textus liberemus à concertatione Sabinianorum & Proculianorum à *Iuſtiniano* poſteà ſedatam.

6 Cvm igitvr, &c. Multiloquio ſanè minus apto vſus eſt hîc *Tribonianus*, qui clariùs, conciſſiùs, & aptiùs dicere potuit: *Cum poſthumus ſuus præteritus naſcendo teſtamentum rumpat, dubitarunt veteres, an is editus, & illicò voce non emiſſa decedens, teſtamentum ruptum facere poſſit?*

7 Veterum animi. *Raguellus* poſt *Cuiacium* legit, *veteres animi*, & ſimul in *l. cùm quæſtio* 23. *Cod. de legatis*, à *l. furioſum* 9. ibi: *Antiquos animos*, *Cod. qui teſtamenta facere poſſunt*. Sed ad quid iſta? ſi vtraque oratio conſtans eſt: & communis & recepta, *veterum animi*, aptior.

8 Apparet, *quòd ſi mutus fuerat, hoc ipſum faciebat*. Propoſitio iſta erronea eſt, & contrariatur his quæ ex *Hippocrate*, *Ariſtotele*, & aliis clarè probauimus in d. *cap.9. num.26.*

9 Eorvm. Sabinianorum.

10 Lavdamvs. Probamus, *Cicero contra Rul. Vt in omnibus meis factis, atque conſiliis veſtrum de me factum, conſiliumq; laudatur*, & alibi ſæpè.

11 Sententiam. Ego autem eam improbaueram, & contrariam Proculianorum adſtruxeram dicto *cap.* 9. *num.* 26.

12 Sancimvs. Sabinianorum ſententiam deinceps pro lege ſeruari voluit *Iuſtinianus* hac ſua noua Conſtitutione (vt notatur in *c.9. nu.25.* & 32.) aliqua addente, vt dicitur in gloſſa ſequenti: & pleniùs prouidente circa legitimi partus deſignationem, & conſtitutionem, quàm anteà fuerat deciſum per dictam *l. inteſtato*, §. *fin. D. de ſuis & legitimis heredibus*, *l. ſeptimo menſe*, *D. de ſtatu hominum*; ita vt hac noua Conſtitutione quinquemeſtres & ſemeſtres, ſi viui perfectè nati ſint (vti adcidere poſſe notauimus in *cap.9.*) venirent admittendi, & teſtamentum rumperent, iuxta notata in dicto *cap. 9. num.* 38. & 41. verſ. *ſin autem*, & *num.46*. Etenim *Iuſtinianus* alia longè diuerſa ratione motus fuit ab ea qua innituntur *Vlpianus* & *Paulus* in dicta *l.3.* §. *finali*, *D. de ſuis & legitimis heredibus*, & in *l. ſeptimo menſe*, *D. de ſtatu hominum*, ex dictis in dicto *cap.9. num.24.* & 25. Et ob id forſan (& ab aliis notatis *num.23.*) reſponſorum *Vlpiani* & *Pauli* non meminit. Sed & octomeſtres *Iuſtinianus* hac ſua Conſtitutione dubio procul admiſit, iuxta animaduerſa in *capite* 11. *num.39.*

13 Si vivvs *perfectè natus eſt*. Id eſt, tempore apto & congruo cũ debita perfectione & maturitate, vt ex *Tiraquello*, *Mantica*, & aliis nouioribus adnotauimus in *cap.6. num.3.* vbi & numeris ſequentibus verba iſta latè explicantur & illuſtrantur, & iterum in *cap.9. nu.25.* & 37. & illic clarè demonſtràmus nouum hîc Ius à *Iuſtiniano* inductum, & ſententiæ Sabinianorum ſuperadditum. Sed & aliqua non contemnenda circa horum verborum interpretationem adnotauit

Bonauentura in diſputatione compend. de octomeſtri partus natura, cap.9. Et demum adde, natum & eum dici, qui membris aliquibus aridis natus eſt, vel tribus manibus, aut vno pede, *Petrus Loriotus de iuris arte, lib. 2. tract. 2. axiom. 2.*

14 Licet illico, &c. Hæc ampliatio è ſententia Sabinianorum eſt.

15 In terram cecidit, hæc verba ad antiquum morem adponendi in terra recens natos (de quo egimus *cap. 4. num.* 8.) nouiores cultioris doctrinę cum *Gothofredo* hîc referunt, ſed malè, & vi manifeſta verbis ſimplicibus facta, quin & ſequentibus illis: *Vel in manibus obſtetricis*, vt notauimus in d. *cap. 4. num.* 13.

16 Manibus *obſtetricis*. De obſtetricum arte & antiquitate plura adduximus in *c. 1. n. 35. in fi. & ſequentibus.*

17 Hoc *tantummodo requirendo, &c.* His verbis *Iuſtinianus* nil noui ſententiæ Sabinianorum adiecit, vt clarè demonſtrauimus in *cap. 9. numer.* 25.

18 Si vivus *totus ad orbem proceſſit*. Id eſt, integrè editus fuerit, & viuus. Neque enim verba illa: *Viuus totus*, referri debent ad omnes partes corporis contra *Vlpianum* (Sabinianæ ſectæ tenacem adſertorem) in *l. quod dicitur, D. de liberis & poſthumis*, vt notatur in dict. *cap. 6.* ex *num. 7.*

19 Ab nullum *declinans monſtrum, vel prodigium.* Horum verborum interpretatio petenda eſt à dictis in *cap. 17.* ex *num.* 4. & priùs *in cap. 6. num. 7.* verſic. *Demum*, & concinit *l. non ſunt liberi* 14. *D. de ſtatu hominum*, & *l. quæret aliquis* 135. *D. de verborum ſignificatione.*

SCHO-

NESCIT LABI VIRTUS

SCHOLIA AD LEGEM IV.
TIT. XXIII. PARTITA. IV.

Ipocras fue vn Pholoſopho [1] en arte de la Phyſica, è dixo [2], que lo mas que la muger preñada puede traer la criatura en el vientre ſon diez meſes. E porende [3] ſi deſde el dia de la muerte de ſu marido faſta diez meſes [4] parieſſe ſu muger, legitima ſeria la criatura que naſciere, è ſe entiende que es de ſu marido, maguer [5] en tal tiempo ſea nacida, ſolo que ella viuieſſe con ſu marido [6] a la ſazon que finò. Otroſi dixo eſte Philoſopho [7] que la criatura que naſciere faſta en los ſiete meſes [8], que ſolo que tenga ſu nacimiento vn dia del ſeteno [9] mes, que es complida, è viuidera, è debe ſer tenida tal criatura por legitima del padre, è de la madre, que eran caſados, è viuen en vno a la ſazon [10] que la concibio [11]. Eſſo miſmo debe eſſer juzgado de la que naſce faſta en los nueue meſes [12]. E eſte cuento mas vſado [13] que los otros. Mas ſi la naſcencia de la criatura tañe vn dia [14] del onzeno deſpues de la muerte del padre, non debe ſer contado por ſuo fijo [15]. E en que manera deben guardar las mugeres que dizen que fincan preñadas deſpues de la muerte de ſus maridos, porque non vega yerro ninguno en la criatura que naſciere dellas diximos [16] en la ſexta partida deſte libro, en las leyes que fablan en eſta razon.

ALPHONSVS X. *cognomento* SAPIENS (huius legis Auctor) *Hiſpaniæ Rex, inſignis Philoſophus & Mathematicus, Septepartitum opus Iuris Ciuilis: Hiſpanorum Hiſtoriam generalem: librum Theſauri, & Tabulas Aſtronomicas conſcripſit: quaterdecies vniuerſa Biblia cum ſuis Gloſſis inter tot negotia legit. Imperator Romanorum electus fuit, ſed recuſauit Imperium contentus ſolo titulo, quem ob eligentium honorem ad tempus in litteris ſuis retinuit:* ita *Genebrardus lib. 4. Chronologiæ,* ex *Vaſæo, Trithemio* & alijs.

1 IPOCRAS FVE VN PHILOSOPHO. De eo diximus in Scholijs ad *l. 3. §. fin. D. de ſuis & legitim. hæred.*

2 E DIXO *que lo mas que la muger preñada puede traer la criatura en el vietre, ſon diez meſes.* In *lib. de octomeſt. partu* in verbis per nos expenſis *cap. 14. n. 6.*

& 7. à quibus ibidẽ *nu.*8. rectè loquutum hîc Regẽ Alphonſum elicimus.

3 E lorende, &c. Rectè infert Legiſlator ad partus nobis legitimos à ſententia *ἀρχαίας* *Hippocratis*, iuxta ea quæ diximus in ſcholijs ad *l.* 3. §. *fin. D. de ſuis & legit. hered.* & ad *l. ſeptimo menſe. D. de ſtatu homin.* & diſertiùs in elucidatione huius *legis* adnotauimus in *cap.* 9. *num.* 29.

4 Fasta *diez meſes.* Hunc terminum Decemuiri humanis partionibus cõſtituerũt, vt probauimus in *c.* 13. *n.* 2. Et adeò antiqua & vſitata eſt iſta cõputatio, vt in formula fuerit illa poſthumi inſtitutio: *Si intra decem menſes natus, natúue erit*, de qua in *l. Gallus, D. de liber. & poſthum.* & alijs expenſis in d. *cap.* 13. *n.* 3. & notauimus *ſupr.* in notis ad §. *poſt decem, ſchol.* 2.

5 Magver *en tal tiempo ſea nacida.* Id eſt, quamuis decimo menſe poſthumus natus fuerit.

6 Viviesse *con ſu marido, &c.* Quod intellige, niſi longa & graui infirmitate (à qua mors inſequuta) maritus fuiſſet affectus, vel ſenio, aliáue nota ineptitudine ad generationem præpeditus iuxta tradita in *cap.* 11. *nu.* 90. & alibi, argumento *textus* in *l. filium* 6. *D. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.*

7 Dixo *eſte Philoſopho.* In *lib. de ſept. partu*, *in prin.* & in *lib. de carnib.* ſiue *de princip. ad fin.* & notauimus in *cap.* 10. *num.* 3.

8 Siete *meſes.* Ab hoc tempore partum legitimum incipere Legiſlator deſignat, vt diximus in *cap.* 9. *num.* 29. (partiones ſemeſtres ſimul excludens) & *num.* 33. 40. 46. & 52. Quod tamen limitatur *num.* 23. & 34. quo caſu de initio conceptionis non conſtat: tunc enim huius *legis* deciſio recidit in *l.* 3. *C. de poſthum. hered.* Sed & *num.* 41. d. *c.* 9. alia limitatio ſingularis ſuperadditur.

9 Solo *que tenga ſu nacimiento vn dia del ſeteno, &c.* Idem tenuiſſe videtur *Accurſius gloſ.* 1. in *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu hom.* ſed indiſtinctè admitti non poteſt, nec intelligi de menſibus lunaribus, nec de ſolaribus communibus æqualibus tricenis, ſed tantùm de menſibus Iulianis, & non de quibuſque, ſed de conſtituentibus mediam ſaltem anni partem, & aliquid amplius, id eſt 182. dies & 15. horas. Alioquin partus non eſſet legitimus, vt puta natus centeſimo octogeſimo primo die, ex notatis in *cap.* 10. *num.* 27. contra *Accurſ. ſupr.* & diximus in notis ad §. *fin. l.* 3. *D. de ſuis & legitimis heredibus ſchol.* 1.

10 E viven *en vno à la ſazon.* Declara & limita vt in *ſchol.* 6. *ſupra.*

11 Concibio. Tempus enim conceptus ad plures Iuris effectus (congeſtos in *cap.* 1. ex *num.* 40.) maximè conſiderandum eſt.

12 Fasta *en los nueue meſes.* Id eſt à ſeptimo menſe ad nonum, vt expenſa dictione *faſta*, Latinè *vſque* notauimus in *c.* 11. *n.* 44. vbi à verbis iſtis elicimus octomeſtres parturitiones ab hac lege non fuiſſe excluſas, & ita agnouit *Gregor. Lopez* hîc *gloſ.* 2.

13 Este *cuente es mas vſado.* De vero horum verborum ſenſu (poſt *Gregor. gloſ.* 3. hîc) actum eſt per nos in *cap.* 11. *num.* 45.

14 Tañe *vn dia del onzeno.* Id eſt natus & editus fuerit poſt dies 300. (computatos à die conceptus) qui decem menſes ſolares communes æquales tricenos integrant.

15 Non *debe ſer contado por ſu fijo.* Concinit deciſio iſta ſententiæ *Hippocratis*, qui decem menſibus partionum humanarum terminũ præcluſit, vt notauimus in *c.* 14. *n.* 7. & 8. Et ſimul conuenit cum antiquiſſima *lege* XII. *Tab.* qua *Decemuiri* (teſte *A. Gel. lib.* 3. *Noct. Attic. c.* 16. *in decimo menſe* gigni-

gigni hominem, non in vndecimo, ſcripſerunt. Nec diſſentit à *Nouella Iuſtini. 39. de reſtitutione & ea quæ par. in vndecimo menſe, cap. 2.* vt notatur in *Prolegomenis num. 13.* & latiùs in *d. cap. 14. num. 19.* Quod tamen declarandum eſt iuxta tradita in dict. *cap. 14.* ex *num. 20.* vſque in finem capitis. Ad quæ reducenda ſunt quæ *Gregorius* adduxit hîc *gloſ. 4.*

16 Diximos. In *l. 17. tit. 6. part. 6.* & nos latiſſimè demonſtrauimus in *cap. 1. num. 35.* & *cap. 2. §. 2.* per varios numeros.

SCHOLIA AD LEGEM XIII.
Tauri, quæ eſt l. 2. tit. 8. lib. 5. Recopilat.

Por euitar [1] muchas dudas, q̃ ſuelen ocurrir [2] cerca de los hijos que mueren rezien naſcidos, ſobre ſi ſon naturalmente naſcidos, ò ſi ſon abortiuos [3]. Ordenamos i mandamos [4] que tal hijo ſe diga que naturalmente es naſcido [5] i que no es abortiuo [6], quando naſcio viuo todo [7], i que alomenos deſpues de naſcido viuio veinte i quatro horas [8] naturales [9], i fue baptizado [10] antes que murieſſe. I ſi de otra manera [11] naſcido murio dentro del dicho termino, ò no fue baptizado, Mandamos que el tal hijo ſea auido por abortiuo, i que no pueda heredar a ſus padres, ni a ſus madres, ni a ſus aſcendientes [12]. Pero ſi [13] por el auſencia del marido, o por el tiempo del caſamiento [14] claramente ſe probaſſe, que naſcio en tiempo que no podia viuir [15] naturalmente [16], Mandamos que aunque concurran en el dicho hijo las calidades ſuſodichas [17], que no ſea auido por parto natural, ni legitimo [18].

1 Por evitar *muchas dudas.* Leges dubijs enodandis principaliter debent inſeruire, *l. 3. cum ſeq. D. de legib. l. 3. C. eod.* & has ἐὺ κεῖσθαι, *rectè poſitas* dixit *Ariſtot. lib. 4. de Repub. cap. 8.* Sed & is præcipuus fuit ſcopus in promulgationem legum Tauri (ſtatarum tẽporibus Reginæ & dominæ noſtræ Ioannæ) vti ex earum prooœmio dilucidè conſtat, &

notat *Caſtillo* hîc. Et verba iſta correſpondent prioribus *Iuſtiniani* in *l.* 3. *C. de poſthum. hered. inſtit.* vt notatur in *cap.9.num.*30.

2 QVE *ſuelen ocurrir*, *&c.* Idem euênit temporibus D geſtorum & nouiorum *Iuſtiniani* Conſtitutionum, vt clarè colligitur ex *l. quod certatum* 3. *C. de poſthu. hered. inſtit.* & notatur in d. *cap.9.n.*30.

3 SI SON *naturalmente nacidos*, *ò ſi ſon abortiuos.* Longè enim diſtāt quod Iuris effectus naturales partus ab abortiuis, & pluribus demōſtrauimus in tota diſputatione, maximè in *cap. 6. & 16.*

4 ORDENAMOS *i mandamos.* Hæc verba nouæ Iuris promulgationem præſeferunt, vt illa, *Sancimus*, *Præcipimus*, & ſimilia, quibus *Iuſtinianus*, poſt alios Imperatores, paſſim vtitur in nouis Conſtitutionibus ſuo Codice inſertis.

5 QVE *el tal hijo ſe diga q̃ es naturalmente naſcido.* Lex iſta in deſignatione partus naturalis plura requirit, & Iuri Communi ſuperaddidit à legibus Hiſpaniæ antiquioribus, *infra* expendendis, deſumpta.

6 I QVE *no es abortiuo.* Iſta ſuperabundare videntur: ſed non ineptè quidem ſunt addita ad maiorem & clariorem ſubſequentis deciſionis intelligentiam.

7 QVANDO *naſcio viuo todo.* Id eſt, viuus, & totus à matre ſeiunctus, vt aduertimus in notis ad d. *l.3. C. d. poſthu. hered. inſtituen. ſchol.* 18. iunctis his quæ diximus in *cap.6.n.9.* & in d. *cap.9.n.*30. quibus adde *Caſtil.* hîc, verb. *viuo*, & verb. *todo.* Sed & idem dicendum de fœtu maturo à matris ventre execto, qui viginti quattuor vixerit horas, & ſacro fuerit Baptiſmate regeneratus, iuxta notata in *cap.6.nume.14. in fine.*

8 VIVIO *veinte i quatro horas.* Ad quas optimè lex iſta reduxit decē dies anteà hoc caſu requiſitos in *l.17. & 18. tit.2. de ſubceſſion. lib.4. leg. Gothor.* quæ ſunt *l.17. & 18. tit.2. lib.4. Fori iuzgo*, de quibus in *cap.9.num.*27.

9 NATVRALES. Diſertè ſanè & aptè additum eſt verbum hoc, *Naturales*, vt cōprehēderet tā horas diei, quā noctis, de quibus in *l. id quod* 7. *D. de vſucapion. & vſurpat. l. a qua ætate* 5. *D. de teſtam.* (quæ inde diurnæ & nocturnæ appellantur in *l. capite quinto* 25. *D. ad leg. Iul. de adulter. l.* 2. *D. de aqua quotid. & æſtiua*) ita vt vigintiquattuor horæ continuæ ſint ab editione partus ad ſubſequutam eius mortem.

10 I FVE *baptizado.* Hoc deſumptum fuit ab illis verbis *l.* 3. *tit.6. lib.5. Fori*: *Si deſpues naſciere fijo, ò fija, è fuere baptizado, aya todos los bienes del padre.* Sed & lex illa (ex compilatis à Rege noſtro Sapientiſſimo ALPHONSO XI. ante Septem partitum opus) attendiſſe videtur ſententiam *D. Hieronymi* relatam in *cap.* 3. *d. verb ſignific.* Conferunt adducta à *Burſato conſ.63. n.* 20. *Franc. Marc. deciſ.168. & ſeq. 2.p.* cū alijs pluribus, quos refert *Marius Giurba in conſuetud. Senat. Meſſan. c.* 1. *gloſ.* 1. *p.1. n.*18. Et ſanè verba iſta monſtroſū partum (vt qui baptizari non poteſt) excludunt, & re vera correſpondent finalibus illis verbis *l.3. C. de poſthum. hered. inſtituend. Hoc tantūmodo requirendo, ſi viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium*, vt diximus in *ca.9.n.*31. Nimiũ (vt ibi etiam aduertimus) ab illa legem iſtam ſupplendam, ſeu declarandam. Quod tamen limitandum eſt à traditis in d. *cap. 9. num.*34.

11 I SI DE *otra manera naſcido murio*, *&c.* Declara cum *Azeuedo* hîc *nume.*8. & adde, verba iſta, & immediatè præcedentia locum apertè facere partionibus octomeſtribus, & eas velut

velùt apertè admiſiſſe, vt notatur in *cap.11.nu.* 46. *&* 57. Quidquid in contrarium contendat *Azeved.* hîc *n.*10. & alij Patrij Iuris Auctores, relati & impugnati in d. *cap.* 11. Subinde circa verba iſta nota, eadem requiſita anteà propoſita affirmatiuè, hîc repeti negatiuè, ita vt oratio disiuncta pro coniuncta accipiatur, vt pluriès adcidit, *l. ſæpè, D. de verbor. ſignificat.* Et ab his, quæ facilia ſunt, ceſſat anxius labor *Ferdinandi Gomez Arias* hîc *num.* 9.

12 A SVS *padres, &c.* Hîc quærit *Azevedus num.*7. an è contrario parentes & aſcendentes non baptizatis, aut illicò mortuis ante 24. horas completas ſuccedant; & re hinc inde diſcuſſa, tandem cogitandum reliquit. Sed omnia iſta inania ſunt quandoquidem ita editi, & confeſtim mortui (paternæ, aut auitæ ſucceſſionis incapaces) nil aliunde adquirere poſſint. Etenim recèns natus (in quo præfata requiſita non concurrunt) ab omni adquiſitione & ſucceſſione arcetur per legem iſtam, & ita ſentit *Gomez Arias num.*1.

13 PERO SI. Stat aduerſatiuè, Latinè *Sed ſi*, notat *Gomez Arias* hîc *num.*10.

14 SI POR *el abſencia del marido, ò por el tiempo del caſamiento.* Nota ex his verbis (quorum interpretationem ſumus proſequuti in *cap.9.n.*41 & *c.*11. *num.*95.) modos probandi tempus recèns editorum, qua de re egimus in d. *c.*11. *nu.* 90. *&* 9 . & alibi in noſtra diſputatione.

15 SE PROBASSE *que naſcio en tiempo que no podia viuir.* Verba iſta reſpiciunt illa *l.3. C. de poſth. hered. inſtit. Si viuus perfectè natus eſt, &c.* iunctis his quæ ad eorum interpretationem notantur in *cap.* 6. *&* .. *nu.*30. *ad finem.* Adhæc impinge tatis illis verbis: *Qui no podia viuir*, compoſitores huius legis commune illud dicterium attenderunt: *Paria eſſe non viuere, vel viuere non poſſe, l. qui mortui, D. de verbor. ſignificat. Azevedus*, poſt alios hîc *num.*11.

16 NATVRALMENTE. Velùt quinquemeſtres, ſemeſtres, & quicunque alius natus vltra metas & terminos præfinitos à *l. 4. tit. 23. p.* 4. A qua iſta debet ſuppleri & declarari, iuxta tradita in *cap.8. num.6.* & *cap.9.n.* 34. 40. *&* 41. Nec enim par eſt credere hac lege admiſſos trimeſtres & quadrimeſtres baptizatos viuentes viginti quattuor horas, aut vndecimeſtres; alioquin via maximis fraudibus aperiretur, ex dictis in *cap.14.n.*20. Et ſanè hæc lex diſpoſitiones Iuris Communis & Patrij anteriores reſtrinxit, ita vt iam hodie non ſufficiat, quem perfectè & maturo tempore natum fuiſſe, niſi fuerit baptizatus, & ſimul ſuperuixerit vigintiquattuor horas, vt notatur in *Prolegomen.n.*16.

17 CALIDADES *ſuſodichas.* Id eſt, etiã ſi partus editus totus viuus vigintiquattuor horas vixerit, & fuerit baptizatus. Quattuor ergo hîc requirũtur, vt recèns editus legitimus ſit, & ſucceſſionis capax. *Primũ* quòd totus viuus prodeat. *Secundũ*, quòd viuat vigintiquattuor horas *Tertiũ*, quòd ſit baptizatus. *Quartum*, quòd maturo tẽpore ſit editus. Et hoc vltimũ (quod prætermiſit *Azevedus* hîc *nu.*3.) optimè conſiderarunt *Anton. Gomez* 1. *tom. cap.11.n.4. ad fin.* & in hac *l. n.* 4 *Tellus Fernandez* hîc *in princ.* & *n.*1. & demũ agnouit ipſe *Azevedus n.* 6. Et ab his ego dilucidè eliceo ex *lege* iſta *Tauri* correctas, vel declarandas eſſe *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* & *l.3. §. ſin. D. de ſuis & legitim. heredib.* vt dum in conſtitutione partus naturalis & legitimi ſolam requirunt editionem & ſeptimo menſe, ſubaddamus, hãc nobis ſufficientem non eſſe, niſi partus

vixerit vigintiquattuor horas, & fuerit baptizatus. Supplêri itidem, & eodem modo deber *l. vxoris abortu* 2. *l. quod certatum* 3. *C. de poſthum. heredibus inſtituend.* dum prima editionem tantùm exigebat viuẽtis, & ſecũda, quòd totus viuus partus editus ſit, ad nullũ declinans monſtrum, vel prodigium. Adhæc, legem iſtam video corrigentem omnes anteriores Iuris Patrij: nam vice decem dierum ſuperuiuentiæ (ſic liceat loqui) à tempore editionis à *l.* 17. & 18. *tit.* 2. *lib.* 4. *Fori juzgo* antea requiſitorum (vt notauimus *ſupra ſchol.* 8.) iã hodie ſubſicit dies vnus naturalis. Et dum in d. *l.* 3. *tit.* 6. *lib.* 3. *Fori* editus baptizatus quocũq; tempore decedés legitimus partus declaratur, hac nouiore lege illam generalem determinationem reſtrictam dicamus ad viuentes vigintiquattuor horas. Et demum dum in *l.* 4. *tit.* 23. *p.* 4. indiſtinctè prouiſum eſt, natũ quécunque à ſeptimi menſis initio vſque in finem decimi legitimum eſſe, non procedat, neque admittatur, niſi totus viuus prodeat partus, & baptizatus fuerit, & vigintiquattuor ſuperuixerit horas.

18 QVE *no ſea auido por parto natural, ni legitimo.* A propoſitis cõditionibus partui legitimo, & ſubceſſionis capaci, cõcluſionẽ generalẽ elicit lex iſta partus naturalis & abortiui conjecturas & præſumptiones deinceps excludens, vt diximus in *cap.* 16. *n.* 34. & video optimè adnotaſſe *Tellũ Fernandez* hîc *in principio.* Et certè ab his Scholijs, & alijs latiore ſtylo adnotatis in Diſputatione locis *ſupra* relatis maiores, quæ ab hac lege pullulabant difficultates (vt diximus in *Prolegomenis num.* 18.) iam hodie ceſſant. Faxit Deus, vt nos hęc inter alia ab iſta ſcriptione ſimus conſequuti.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM

ET VERBORVM INSIGNIORVM IN HAC DISPVTATIONE CONTENtorum,& in Scholijs ad d.l.§. poſt decem, D. de ſuis & legit.heredib.cum alijs.

Primus numerus paginam, ſecundus eius numerum denotat.

A

ABENZOR Arabs Medicus inſignis propriæ vxoris grauidationem ignorans ſolutiuum ei propinauit medicamentum,26.num.33.

ABORTVS intra ſeptimum diem à ſeminis eiaculatione non contingit, ſed effluxus, 20.num.18.& 19.

Abortus datur in efformato iuxta lectionem *LXX.Interpretum cap.21.Exodi*,56.num.5.

Abortus pœnæ grauiſſimæ ſunt in legibus Chriſtianorum,66.num.4.

Abortus infelicitatem denotantes plures ſunt voces apud Græcos,597.num.1.

Aborſus & abortus, ſeu abortio apud Latinos,ſupr.num.2.Et nomina iſta cum Græcis componuntur,num 3.

Aborſus ratio eſt in iure,ſup.num.4.& abortus pluries,num.5.pag.598.

Aborſus & abortus nomina pluries promiſcua,ſup.d.num.5.

Abortus in initio grauidationis,vel ſub finem implurimum contingunt, ſup.nu.6. ſed & ſæpe ſæpiúſque in 3.4.5.& 6. menſibus conueniunt,ibidem.

Abortiui partus qui dicantur,ibi.num.7.

Abortus definitiones referuntur & refelluntur,ſup.nu.8. & ſuam adducit *Auctor*, 559. num 9.eamque illuſtrat num.ſeqq.

Abortus non eſt ἔκρυσις, id eſt emiſſio ſeminis,intra ſeptem priores dies contingens, ſup.num.10.

Abortus indiſtinctè adprobaſſe *Ariſtotelem* malè quidam putant,ſup.num.11.

Abortus cauſæ plures,ſup.num.12.

Abortus maiore periculo & damno mulieris fiunt,quàm partus,601.num.14.

Abortus partui naturali contrarius eſt,ſup. num.14.

Abortiuus non eſt octomeſtris partus, 601. num. 15.

Abortiuus & non editus pro eodem in iure reputantur,ſup.num.16.

Abortiuus partus non facit deficere conditionem, *Si ſine liberis*,ſup.num.17.

Abortus ſigna duplicia,ſup.num.19.

Abortus coniectura tuſſis eſt aliquibus tempore partus ſuperueniens,ſed male,602. nu.20.

Abortus coniectura aliis eſt mors in puerperio eueniens,ſed malè,ſup.num.21.

Abortus coniectura eſt pellis immatura, vt alij volunt,ſed parum aptè,ſup.num.22.

Abortus coniectura quibuſdam eſt tenuis vox vagientis,ſed male,ſup.num.23.

Abortus coniecturam quidam putant,quòd partus non lallet,aut lactet,ſed malè,603. num. 24.

Abortus coniectura alijs liuidus partus color,ſed malè,ſup.num 25.

Abortus coniecturam ex morte partui ſtatim ſuperueniente quidam deſumunt,ſed malè,ſup num.26.

Abortus coniectura ſanguinolenti infantis aures capiti adhærentes, ſed malè, ſup. num.27.

Abortus coniectura à declaratione Medicorum & obſtetricum enaſcitur,ſup.n.28.

Abortus cõiecturæ ſuprà relatæ omnes iunctæ nihil operantur, ſup.nu.29. & 30. Sed declaratur, n.31.32.& 33.pag.605.

Aborſus per ſe patens eſt,cùm fœtus mortuus cum ſqualore editus eſt,ſup. nu.32.

Abortus coniecturæ ferè ceſſant attenta *l.13.Tauri*,561.num.34.

Abortus in quibuſdam prouinciis frequentiores ſunt,ſup.num.35.

Abortus præſeruationes remiſſiuè traduntur,num.36.

Abortiuus fœtus ictibus & medicamentis e-

Digitized by Google

- iectus quoad pœnam pro nato habetur, & quare?219.num.59.
Abortiui partus an in iudicio finali ſuſcitabuntur?n.38.remiſſiue.
Abortus procurati crimen deteſtandum, 608. n.1.& 4.& punitum lege *Exodi*, num.2. & Ciuili,ibidem.
Abortus criminis abſolutio ex Sextiniana conſtitutione Sedi Apoſt.reſeruata, 600. n.3. Poſt Epiſcopali reſeruari conſueuit, 610.nu.4.
Abortus pœna ex lege Diuina *Exodi*,ſup.nu. 5 & pag.610. quod Iure Ciuili variæ fuerint pœnæ abortus animati & exanimis ſup.n.6.& ſeqq.& pag.613. n.13. Sed in Iure contrarium eſt verius, & eandem eſſe pœnam vtriuſque abortus prob. 613. ex nu.14.& 614.n.25.etſi in praxi prima admittenda,ſupr.num.15.
Abortus aſſaſinatum in ſe continet,ſup.n.9.
Abortus accepta pecunia patratus capitalis eſt,ſup.nu.10.11.& 12.
Abortus maleficio patrati capitales ſunt, 614.num.19.
Abortus differt ab infanticidio,614.n.21.
Abortus ex lege Solonis punitus an fiet? ibid.verſ.*Denique*.
Abortui non calificato pœna mortis Iure Ciuili non improbatur,615.num.22.
Abortum fœtus immaturi & maturi conſtituentes falluntur,613.nu.23.& 24.
Abortus matres facientes pœna parricidij Iure Communi damnandas exiſtimauit *D.Solorzanus*,ſed malè,ſup.nu.25.
Abortus pœna Iure Ciuili arbitraria, 616.n. 26.29.30.& ſeqq.& condigna,n.27.
Abortum faciente muliere licet viro diuertere,ſup.num.28.
Abortum minor 17.an. paſſa ſuaſionibus impiæ matris non eſt punienda,ſupr.n.30.
Abortus monſtroſi partus puniendus, 616. num.31.
Abortus à percuſſione ex animo facta puniendus,ſup.num.32.Mitius ſi præter intentionem,n.33.34.& 35.
Abortus à poculo ſubminiſtrato puniendus, ſupr.n.36.& declaratur nu.ſeqq.vſque 50.
Abortus ex propinationibus homuncionum & mulierculárum prouenientes grauiter puniendi,617.ex n.43.
Abortus ex medicamentis ad ſalutem adhibitis proueniens, an & quando puniendus?619.num.47.48 & 49.
Abortum ſemper omnino vitandum ſuadebat *Plato*,ſup.d.num.48.
Abortui ancillæ cauſam præbens, *lege Aquilia* tenetur,619.num.50.
Abortus pœnę Iure Canonico diuerſę ſunt, aliæ fœtus animati,aliæ exanimis,ibi.nu. 52.& ratio 621.n.53.
Abortus animati & homicidij, aut infanticidij eadem eſt pœna Iure Canonico,ſupra nu.54.
Abortus plures leges in Hiſpania, & de antiquioribus, ſup.num.55.& de latis in Septem-partito opere, num.56.
Abortioni fœtus animati conſultè,ſiue culpa cauſam præbentes,ſemper vltimo ſupplicio puniendi,622. nu.57. & ampliatur 622.num.61.& pag.ſeq.
Abortionis pœnis quādo dicatur,aut præſumatur fœtus animatus,vel exanimis,622. n.58. & quòd in dubio præſumitur inanimatus,nu.59. & quòd præſumitur animatus qui poſt quadrageſimum diem fuerit eiectus,ſi efformatus appareat,nu.60.
Abortio fœtus animati à patre vel matre patrata pœna parricidij puniēda eſt. 622. num. 61. & de alijs pœnis parentibus infligendis, 623.num.62.
Abortio ex percuſſione mariti, vel extranei diuerſimodè punitur,ſup.num.63.
Abortionem curantibus maiores pœnæ legibus noſtris imponuntur, ſup.num.62.
Abortio ex iuris præſumptione ſine dolo fit, 623.num.66.
Abortionum cauſis diſquirendis iudices parum intendunt,ſup.num.67.& 68.
Qui circa mulieres deperditas & vagantes ſoliciti & curioſi eſſe deberent.ibi.
Abortiuus partus monſtroſus non eſt, 644. num.64.
Azeuedi quæſtio circa natorum ante 24. horas decedentiū ſucceſſionem irridetur in ſchol.ad *l.13.Tauri*,ſchol.12.pag.733.
ACTIO ex empto longè differt ab actione ex teſtamento,72.nu.17.Et in ea id quod intereſt æſtimatur,ibid.
Actio ex teſtamento perſonalis erat ante *Iuſtinianum*,ibid.
Actiones perpetuæ quæ dicantur. 388.verſi. *Et hunc*.
Adagium Hiſpanum : *Bien cuenta la madre, mejor cuenta el infante*, declaratur, 3. numero 2.
ADCESSIONIS nomen varias habet acceptiones,254 num.2.& 3. Vbi traditur deſcriptio adceſſionis ex re propria prouenientis. Et ibidem quod ſola non attenditur ſine re principali.
Adceſſionis iure noſtra ſunt ex animalibus noſtris nata.254. num 4. Et inde ancillæ partus ad dominum pertinent, ibid.& n. ſeq. Siue directum, ſiue vtile dominium habeat,254.255.num.6.& 7.
ADITIO hereditatis longe differt ab heredis inſtitutione, n.29. & ratio. 125.num. 230.& ſeqq.

Aditionis

Aditionis hereditatis infanti & ſimilibus prohibitæ ratio traditur 103. num. 121. & 122. Et quando rigor iſte fuerit temperatus,104.num.123.& ſeq.
Adiectionis in diem pacto appoſito fructus quæruntur emptori, 257.num.17.
Adrogatio ſexagenario non permittitur, & ratio traditur,398.num.66.
Adſertio & adſertor qualiter in iure accipienda,329.ad finem.
ADVLTERII accuſatio morte mariti nobis ceſſat,etiam eo decedente inſtituta accuſatione,& lite conteſtata, imò & adulterio probato,392.num.44.ad finem.
Adulterini cenſendi ſunt nati vndecimo menſe poſt mortem, vel abſentiam viri:& mulier extraordinariè punietur, & dote multabitur,450.n.41.in fin.& 451. n.42.
Adulterini non reputantur qui quarto, quinto, ſextóve mẽſibus à contracto matrimonio naſcuntur, 451.n.41. verſ. *His ſic*, & verſ. *Sin autem*.
ADVOCATORVM numerum coarctauit Imperator Leo,134.num.242.
Aduocatorum officium antiqui Imperatores magnifaciebant,505.nu.81.ad finem.
Ægidij verſus circa tempora partus refelluntur,63.num.41.
ÆGYPTIÆ mulieres ſeptenos vno vtero ſimul ferunt,664.num.19.
Ægyptij annos & mẽſes docuerunt Græcos, 538.n.5.Aſtrologię inuẽtores,ibi.Ægyptus ſtellis contemplandis accommoda,ibid.
Ægyptiorum animus in minoribus annis conſtituendis qualis fuerit,520.num.7.
Æquitatis prætextu partus ancillæ etiã ante moram editi reſtituuntur,273.nu.68.Et qualiter hoc intelligendum,ibi.& n.ſeq.
ÆRA Hiſpanis propria fuit, & peculiaris contra *Scaligerum*, 560.n.82.
Æræ nomine aliæ Prouinciæ exemplo Hiſpaniæ vſæ,ibidem.
Æræ nomine in temporum dimenſione & numeratione Hiſpani vſi ſunt,560.n.23.
Æræ definitio traditur,ibi num.24.
Æræ frequens fuit vſus in temporum decurſuum quantitatibus deſignandis, ſupra d.n.24.
Æræ ſuper etymo varij varia dixerunt,561. n.25.& 26. Et vera etymologia traditur, num.27.
Æræ nomen in ſingulari antiquum eſt,561. num.28.
Æræ nomen in Concilio Niceno I. inuenitur, 562.n. 29. & refelluntur *Ambroſius de Morales*,& *Scaliger* ibi num. 30.
Æra dicebatur nummi nota,quæ mutis numeris ſummam eius deſignabat, 561. n.31.
Æræ nomine temporis quantitas veluti indice demonſtratur, ſupr.num.34.
Æra inuenta 38.ann. ante CHRISTI Natalitium,ſupr.num.33.
Æra in Hiſpania quarto anno Triumviratus introducta,& quæ ex cauſa, ſupra numero 34.
Æra Cæſaris dicta eſt tanquã effectus alicuius bonitatis vel malitiæ,563.num.35.
Æræ vſum in Regnia Caſtellæ exterminauit Rex Ioan.I.563.n.36. Et ibi quòd à Natalitio Domini noſtri IESV CHRISTI annos dinumerari iuſſit Rex iſte, & hoc ipſum in Regno Aragonum anteà admiſſum,n. 37.Et in Luſitano poſteà, n.38.
Æræ introductę tempore,Hiſpania non fuit omnino perdomita,562.num.29.
Ætas non computatur à tempore conceptus:ſed editionis, 217. num.50. Et ratio traditur ibi.verſ. *Hæc enim*.
Agrippæ ægritudini adnumerantur, 692. in principio.
Agnationis & ſuitatis Iura Ciuilia ſunt, & modis ciuilibus amittuntur,281.n.25.
Agri effœti qui dicantur,222.num.14.Et qui ſteriles,ibid.
ALENDI filios obligatio Iure Ciuili tolli non poteſt ex ſententia *Baldi* & aliorum, 289.num.8. Et hoc in illegitimis & inceſtuoſis procedere ab aliis reſoluit *Cenall.* ibid.nu.9. Vbi non adſentit conſtitutioni *Pij V.* aduerſus ſpurios latæ. Sed *Tellus Fernandez* negat alimenta iſta iure naturæ deberi, ibidem num. 10. *Ferdinandus* verò *Menchaca* deberi ait liberis, qui ſibi victum parare non poſſunt, nu.11. *Antonius* demum *Fab.* educationem illam liberorum iuris eſſe naturalis putauit,quę cum ratione fit, & ideò ad natos ex damnato concubitu non eſſe extendendam,ibidem pag.290.n,12. At *Auctor* has omnes opiniones improbat,num.13.
Alimenta non debentur filiis ex complexibus nefariis procedentibus per plures leges,num. 13.
Alimentorum obligationi præponderat legitima filiis debita Vide, *Legitima*.
Alimẽta iure naturali deberi probatur pluribus legib.cõtra *Tellum Fernand.*291.n.21.
Alimenta tenetur pater ſubminiſtrare filio cuiuſuis ætatis non habenti vnde ſe alat, 292.num.22.
Alimenta debentur filiis naturalibus ex concubina domi retenta ſuſceptis, 293.in princ.
Alimenta denegauit *Iuſtinianus* procedentibus ex damnato congreſſu, 293. Nec aliquid alimentorum nomine eiſdem relinqui poterat à parentibus in ſuis vltimis elogiis,ibidem.

Alimenta priora cuiuſuis nati, & ex quouis complexu matrem reſpiciunt tribus prioribus annis, 294. numero 25. Et ratio ibidem traditur. Et num.26.improbatur Abbas, qui in prole illegitima tam patrem quàm matrem prædictis tribus annis ad alimenta æquè tenere adſerit. Imò mater filij illegitimi magis obſtricta eſt, ibidem.

Alendi liberos obligatio ex pluribus cauſis ceſſat in parentibus, 295 nu.27.

Alendi liberos obligatio tranſacto priore triennio patres reſpicit, ſiue filij ſint ſui, ſiue emancipati, ſiue ciues Romani, ſiue capite minuti, & deportati, 300. num.41. Et ibi de Senatuſconſulto Hadriani temporibus facto de alendis liberis. Et quòd pater inops ab iſta obligatione liberatur, & ex aliis cauſis, ibidem.

Alere tenetur mater, 301.num.42. Sed poteſt à patre contumace repetere, numero 43.

Alimenta debentur legitimatis per ſubſequẽs matrimonium, vel reſcriptum Principis, ibid.nu.43.verſ. *His ſubnectenda*.

Alere filium extra matrimonium habitum etiam naturalem mero iure pater non tenetur, ſup.n.44. Et ratio, ibid.

Alere tenetur mater quoſcunque filios illegitimos, 303.nu.51. Et ratio.

Alere non tenetur pater liberos ex damnato congreſſu procedentes, 304.nu.53. Imò ex lege *Iuſtiniani* prohibetur. Et ratio redditur ibid. Et quòd *l.5.tit.19. partita* 4. mitius cum iſtis agitur. Et vide num.54. Et principalis concluſio declaratur pag. 305. num.55. Et quid ex *l. Tauri* nobis tenendum, ibid.

Alimenta Iure Canonico adulterinis filiis, & quibuſuis aliis debentur, 305. nu. 56. & 57. Et id Athenis antiquitùs receptum, d.num.56 verſ. *Id quod*. Et Ius Canonicum ſeruandum eſt etiam in terris Imperij, 306. num. 58.& 59. Et limitatur num. 60. pag. 307. in filiis incurrentibus in cauſas exheredationis.

Alimentorum cauſa Patrio Iure diuerſimodè deciſa exſtat, 307.nu.61. Et quòd *leges Fori* idem ſanxerunt quòd ciuiles, ibidem. Et quòd *legibus Partitæ*, ibidem. Et quòd legibus Tauri omnia interuerſa, ibid.numer.62.

Alimenta non debentur parentibus, quibus caſibus ipſi filios non tenentur alere, 304. nu.63.

Alimenta ex iuſta cauſa, lege, vel ſtatuto denegari poſſunt, ceſſante verò cauſa non ita, ibid. num.64.

Alimenta renuntiari non poſſunt, niſi ex iuſta cauſa, 309.num.65.

Alimentorum petitione filium non excludit renuntiatio legitimæ ſine cauſa factæ, ibid.n.66.

Alimentis ſine iuſta cauſa donanti denegatis donatio reuocatur, ibid.num.67.

Alimentis à lege denegatis, adhuc patri, vel filio neceſſaria debentur, ſub reatus pœna, ad conſeruationem vitæ, 310.nu.68.

Alimenta debentur exheredato etiam Iure Ciuili, 189.nu.11.

Allegoricus ſacræ Paginæ ſenſus præcipuè debet attendi, 59.num.23.

Alphonſus XI. vel X. cognomẽto SAPIENS Septem Partitum opus, & alia plura edidit, in ſchol.ad *l.4.tit.23.part.4.* in princip. pag.729.

ALVMNI nomen latè patet, 326.num.40.& adaptatur tam liberis quàm ingenuis, ibi. & pag.327.

Alumno legatum in minus ſolemni teſtamento relictum valere malè exiſtimauit *Tiraquellus* 327. verſ. *Sed multo*, vbi & improbantur *Cuiacius* & *Gothofredus* idem exiſtimantes de hereditate in minus ſolemni teſtamento alumnis relicta.

D.Amaia, qui *Scæuolam* defendere propoſuerat in cauſa vſucapionis partus ab eo demum deuiat, 78.verſ. *Subbæt*. & pag 79. Et ſuæ ſententiæ adſertores malè facit *Bart.* & *Alciat.* ibidem.

Ambitus lex iam hodie ceſſat, & ratio traditur. 139. in fine.

ANCILLA furtiua ventris, ſeu fœtus ſui furtum facere videtur, 69.num.10.

Ancillæ vſucapionis partus bonum initium requiritur, 73.num.20.

Ancillæ partus apud malæ fidei poſſeſſorem concepti denegatæ vſucapionis ratio traditur, pag.73.numer.20. & verſ. *His Faber*.

Ancillæ furtiuæ partus in inſtanti conceptionis furtiuus eſt, 73.numer.20.ante finem.

Ancillæ partus vſucapio non incipit à die conceptionis, ibid.

Ancillæ partus contrectatio incipit à die conceptionis, ibid.

Ancillæ ſolius partus concepti & editi apud bonæ fidei poſſeſſorem non fit contrectatio, 74.num.21.

Ancillæ partus vſucapio licèt initium aſſumat ab editione, vires tamen recipit à bona fide tempore conceptionis, 74. nu.21. & 22.pag.75.

Ancillæ prægnantis venditor fœtum nec vt partem eius, nec alio modo vendere videtur, 76 num.25. & pag.86.in fin. num. 39. Vbi ratio traditur. Et alia Fabri refellitur.

litur, 87. num. 31.
Ancilla & vacca vendita, an partus videatur venditus, 79. num. 27.
Ancilla prægnante vendita, non venduntur duæ res, 87. num. 34.
Ancilla furtiua ab aliena differt, 246. num. 52 & ſeqq.
Ancilla pignori data, an partus pignori ſubiaceat, & alia, verbo, *Pignori adſecti*.
ANIMA ex ſententia *Hippocratis* maſculo in trigeſimo die infunditur, feminæ in 40. Ex *Ariſtot.* vero mari in 40 feminæ in 90. 59. 60. num. 26. *Auicenna, Auerroes, Leuinus Lemnius, Valleſius*, & *Mena* aliter atque aliter tempus aſſignarunt, ibi. num. 28, & 29. Aliter *Bonauent.* ibid. n. 30. Aliter Theologi, 61. num. 31. & 32. Aliter Iuriſperiti, ibid. num. 33.
Animationis præcocioris aut ſerioris cauſa à ſeminis & vteri maiore, minoreue virtute & fœcunditate pendet, 61. num. 34.
Animatio regulariter menſtruis aſſimilatur, ibidem.
Animationis tempus in Iuriſprudentia arbitrio iudicis committenda, ibid. num. 35.
Animationis tardioris feminæ, quàm maſculi cauſam aſſignant *Hippocr.* & *Ariſtot.* 62. num. 36.
Animationem & motum ſimul obuenire male putauit *Anſonius*, 63. num. 4.
Animarum concurſus in homine non datur, 51. num. 4.
Animam duplicem in homine falsò adſtruit *Lucianus* & alij 51. n. 4.
Anima & vita non conuertuntur, 51 n. 5.
Animæ poteſtas quid ſit in *Lucretio*. ibid.
Animam nullam in corpore ante rationalem introduci qualiter intelligendum, 51. num. 6.
Animax & animatum quid dicatur in iure, 53. num. 9 & 70. num. 13.
Animationem primam reſpexit *Vlpianus* in *l.* 1. *§. ſi quis proximior, D. unde cognati*, 53 numer. 9.
Anima ſenſitiua non eſt tempore prior, nec à rationali diuerſa. 54. num. 10.
Animam & in ſemine & in teſtibus conſtituentes improbantur, ibidem num. 11. & 59. num. 32.
Animam rationalem infundi quidam putãt ante corporis perfectionem, ſed malè, 55. num. 12. Et num. 13. corporis perfectam formationem ſubſequi probatur auctoritate plurium. Et num. 14. ab interpr. *LXX. Interpretum*.
Animã ante lineamenta corporis compacta in corpus non introduci docet *D. Auguſtinus*, 57. n. 18. Idque argumento neceſſario probare contendit *D. Sancta-Cruz* ibi relatus. Et ab *Hippocrate* & *Ariſtotele* probatur, 58. nu. 19. Et à *Iulio Paulo* ibi. numer. 21.
Animatio duplex eſt, 49. num. 1.
Animatio & efformatio à pari procedunt, 59. num. 24.
Animationem nono menſe contingere exiſtimauit communis tranſlatio *Philonis*, & malè, 458. num. 9.
ANIMAL non integrum *Vlpiano* dicitur quod vno tantùm pede conſtat, &c. 416. num. 8. & 442. num. 25. ante finem.
Animalia omnia, homine excepto, partus perfectionem vno modo efficiunt, 3. nu. 2.
Animalium peritia in educatione. Vide, *Peritia animalium*.
Annulo ſigillari vtebantur Antiqui, 134. nu. 242.
ANNI apud gentes diuerſę fuerunt diuiſiones & cõputationes, 517. n. 1. Et Auctores de anno tractantes referuntur, 518.
Annus *maximus* quis fuerit *Ariſt.* & alijs, ibi.
Annus *magnus* quis fuerit *Cenſorino*, & alijs, ibidem.
Anni cæleſtes ſunt, vel ciuiles 519. Et cæleſtis Solaris eſt aut Lunaris. Et cæleſtis 365. diebus & $\frac{1}{4}$ conſtat, ibidem.
Annus Solaris omni æuo idem fuit ab vniformi annuo curſu, 519. num. 5.
Annus ſolaris vertens dicitur, & quare, ibi. num. 6.
Annus vertens aliter atque aliter apud Antiquos dinumeratus, 520. in princip. verſ. *Dum autem*.
Annus Lunaris multiplex fuit, 482. num. 7.
Annus Lunaris ad Solis curſum à Iudæis primum redactus, ibidem numero 7. ad finem.
Annus ciuilis quis fiet, ibid. num. 8.
Anni præcipui aut ſunt Hebræi, aut Ægyptij, Græciue, aut Romani, 522. num. 11.
Annorum & menſium dignoſis maximè neceſſaria in cauſa partus, ſupr. d. num. 11.
Annum Lunarem perfectum Iudæi maximè obſeruabant, 523. num. 1. Nec minus Solarem, ibi. Nunc autem Hebraiſmo perſiſtentes annum deformant, ibid.
Annũ communem 360. diebus conſtantẽ habebant Hebræi, ſupr. num. 1. Vbi pluribus hoc comprobatur, & *Ioſephus Scaliger* notatur, & *Lydiatus* declaratur. Et nu 6. 16. & 17 Et quarẽ adinuentus, 534. num 27. & 536. num. 31. & 32.
Annum 365. dierum Hebræis fuiſſe ex *cap.* 7. & 8. *Geneſ.* deducit *Scaliger*, ſed in probatione defecit, 524. numero 3. & ſeqq. vſque ad 10. Et alia computatio à dictis *capit.* 7. & 8. adducta ab *Aria Montano* impugnatur, 526. numero 11. Aliæ *Tor-*

xiel. n. 12. & 13. Et alia *Baſilij Legionenſis* num. 14. Et aliæ *Saliani, Genebrardi, Gordonij,* & *Mercatoris*.528 n.14. ad finem. Aliam demum deducit *Auctor*, ſuprà ex num. 15. Et obicibus aliquibus ſatisfacit ex num. 17. verſical. *Supereſt*. Et demum paraphraſin adducit ad *cap. 7. & 8. Geneſ*.535. num.30.

Anni antiquorum & priorum hominum Solaris & vertens erat.532.num.25.

Annus Sacer Iudęorum Solari coæqualis erat 534.num.26.

Annus communis Hebræorū 360. dierū certo tempore ſolari æquabatur,534. nu.28.

Annum communem 360. dierum habuerūt Aſſyrij, Medi, Perſæ, Chaldæi, & alij, 536. num 32.

Annum ciuilem Hebræorum lunarem tantum fuiſſe arbitratus fuit *P. Ioan. Bapt. Peza* ſed malè, 537.n 32.verſ. *A quibus*.

Annus Hebræorum nouitius qualis fuerit? tractatur remiſſiuè, ibi.num.33.

Annus Ægyptiorum & computatio temporum ferè omnium præcipua,537.num.1.

Annus Ægypt. multiplex & varius, ibid. nu. 2 Et ratio num.3.

Annus Ægyptius duplex, Communis & Lunaris,538.num.4.6. & 10.

Anni inuentores facit Ægyptios *Herodotus*, ſed malè, ibi num.5.

Anni & mēſium rationem ab Ægyptijs Græci habuerunt, ibi.num.5.

Anno Ægyptiorum communi quinque dies adijciebantur,539. num.6 7.& 8

Anno etiam 365. dierum cum quadrante vſi ſunt Ægyptij Alexandrini, 539. num.9.

Annus Ægyptiacus ad Iulianum redactus, & quando 540.num.11.

Annus Græcis Lunaris fuit,541.n.1. Et communis 360. dierum, ibi n.2.& probatur ex *Herodoto*, n. 3. Et ab *Heſiodo*,542.num.4. à *Plinio Secundo* ſub num 6. à *Cleobuli* ænigmate num.7. Et, quòd ab vltima antiquitate, communis fuit,543.num.8. Et ab *Hippocr.* pluribus locis, n. 9. Et ab *Ariſtotele* varijs locis,543 num. 10. A Galeno, n. 11. A *Gemino* num. 12. A *Caietano*, num.14.

Annum communem 360. dierum Solari coæquabant Ægyptij & Græci, 545.n. 15.

Anni & menſes Græcis, quod attinet ad parturitiones, communes erant,16. Et improbatur *D. Sancta-Cruz*, n. 17. Et *Rodulph. Magiſter*. 546.n.18. Et vide iterum 551.n 34.

Annos & menſes communes Gręcis ignotos quidam dixerunt, & male, 546. nume.18.

Annum Græcos ad Lunam, Romanos ad Solem habuiſſe communiter dici ſolet, ſed malè, 551.num. 31.

Annos quo ſenſu Græcis antiquis diſpares fuiſſe ait *Ioſephus Scaliger*. Et refellitur.551. num. 33.

Annum ad Solem, menſem ad Lunam refert *Gaza* ex *Philemone*. Id quod ipſi non placuit,551.num.32.

Anni antiqui Romani computatio difficilior eſt quàm quæ difficillima,553.n.1.

Annum Romanis à principio Lunarem, & duodecim menſium putat *Ioſephus Scaliger*, ſed refellitur,553 num.2.

Annus apud Romanos antiquos decem erat menſium,554 num 3.

Annus luctus inde decem erat menſium,555. num 4.

Annus Romanorum triplex, Romuli, Numę & Iulij Cæſaris, ſupr num. 5.

Annus Romuli à primis temporibus vſq; ad emendationem Cæſarianam multis, varijſq; modis computatus fuit, ſupr. nu.6.

Annus Romanis in peragendis negotijs, & in geſtationis fœtus computatione communis fuit 360. dierum, ſupr.nu.7. Etiam ante Iulium Cæſarem.ibi.

Annis Lunaribus Romani à Numa vſi ſunt, 556. num. 8. Quin & poſt Iulium Cæſarem, ſupr.verſ. *Quinimò*.

Anni & menſium Roman. diuerſæ dimenſiones & ſubputationes in cauſa fuerunt intercalationib. & ſupletionib. ſup n.9.

Anni Iuliani cauſa & introductio,556.num. 11. Et à quibus, ibid.& 557.

Anni Iuliani cōputatio alia indiget ſubductione præter intercalationem & biſſextum,560.num. 20.verſ. *Sed adhuc*.

Annum Iulianū non illicò omnes Prouinciæ receperunt, ſed quædam citius, quædam ſerius, 560. num. 21. Et ibi quod alij niſi victi eum non receperunt, vt Ægyptij à victoria Actiaca. Et hoc ipſum in Hiſpania accidit, ibidem.

Anno Iuliano ceſſauit communis 360. dierum. Et cur non idem in menſibus, 567. num. 51.

Annorum initia remiſſiuè,568.n.52.

Annus δεκαπλόμηνος apud *Homerum*, vel eſt circulus dierum, quo partus perficitur, vel annus decem menſium, 577. nume.7.

Annus apud Antiquos appellabatur commune decem menſium tempus partionibus deſignatum,572.num.8.

Anni prope terminum mulier pariens priuatur antenuptiali donatione,588.verſic. *Demum*.

ANNVS LVCTVS decem tantùm erat menſium, ſupr.n.9. & id apertè ex *Seneca* & *Cicerone* probatur num.10.

Annum

Annum luctus decem, & 12. menſium fecit *Ant. Silvius Clarus*, ſed male, 572. in fin.

Annui luctus nomine ſemper indigetabatur ſpatium tẽporis ad lugendum conceſſum vſque ad conſtitutionem Theodoſij, 513. num. 11.

Anni luctus deſignatione errauit *Lipſius*, quia Iuris Ciuilis ignarus, ibid. verſ. *quar.*

Annus luctus iam hodie vertens eſt & Solaris, ibidem.

Anni luctus pœnę non omnino ceſſarũt 573. num. 12. Et plura ſunt hodie incommoda mulierum intra annum luctus nubentium, ibidem.

Anni luctus introducendi cauſam expreſſit *Vlpian. in l. liberorum. D. de his qui notan. infam.* ſupr. num. 13 Et ob vitandum veteri incertum, vt communiter omnes putant, 577. num. 21. & ſuprà d. num. 13. ſed improbatur ibidem. Et nu. 14. interpretatio *Mercerij* ad d. *l. liberorum.* Et nouam adducit *Auctor* num. 15. & comprobat n. 16. pag. 576. Et n 17. ab *Harmenop.* & 577. n. 21. Et aliam Interpretis *Harmenopoli* improbat num. 19.

Anno luctus non expectato vidua quæ legitimo tempore enixa eſt, ſtatim nubere poteſt. 576. num. 16. Et nu. 18. improbatur *Harmenopulus* contrarium adſerens.

Annum luctus iniuſtiſſimè interpretati ſunt Pontifices in cauſa Auguſti, 577. num. 20.

Anni luctus alia ratio traditur ab *Accurſio* ex *Nouella 32. cap fin.* & exornatur ſupr. nu. 23. Et 578. n 24. in prin. quarta adducitur ratio.

Anno luctus nubere non licet, ſiue matrimonium ſoluatur morte, ſiue diuortio, contra *Cuiacium* 578. num. 26 & 27.

Anno luctus Principes indulgebant, ſupr. n. 28. hodie Ius Canonicum & Patrium, ſupra, nu. 29.

Annus luctus continuus erat, ſupr. n. 30.

Anno luctus indultum fuit Senatuſcõſulto ob cladem Cannenſem, 579. 580. Et Senatuſconſultum illud nõ fuiſſe perpetuum probatur contra *Kenardum*, ibi. num. 32. Et quod anno luctus Romanæ vſæ fuerint etiam poſt cladem Cannenſem, ibid.

Anni luctus obſeruatione nimij fuerunt Antiqui, ibidem

Annus luctus. Vide 555. n. 4. & 572. ex n. 9. & 578. ex n. 28. & 579. n. 32.

Antinomiam in Iure nullam eſſe non dixit *Iuſtinianus* in *l. 1. § nulla itaque. C. de veter. iur. enucl.* 366. n. 56. verſ. *dicent.* Et in Iure plures ſunt antinomiæ, d. nume. 56.

Aræ Romæ conſtitutæ ſolius periculi in peruerſo pariẽdi ordine deprecandi cauſa, 690. num. 19.

Arbores benè maritatæ, quæ dicantur, 222. num. 11.

Argumentum à partium enumeratione frequens eſt & validum in iure, 162. n. 267.

Argumenti à ſimili vis expenditur, 57. n. 18.

Argumentum à ſola auctoritate, debile eſt, 565 num. 80.

Argumentum à cõtrario ſenſu ad correctionem Iuris non admittitur, 587. n. 19. verſ. *ſed nec.* Et ex verbis negatiuis elicitum non tenet, ibi.

Ariſtoteles partus incertitudinem ad naturam refert, 2. num. 2. Emendatur aptè à Valleſio, 62. num 38.

ARTES fiunt per additamentum, 435. n. 8.

Artis eſt ea inuenire, quæ ante inuenta non ſunt, ibid.

Aſpirationem in vocibus antiqui conſueuerunt omittere, & pro *homines* ſcribere *omines*, &c. 90. num. 49.

Aſſæ dicuntur nutrices, & quare? 186. num. 3. ad finem.

Auctores rerum priores ſemper primo loco laudandi & citandi, 457. num. 5.

Auctoritati in re dubia non eſt multum tribuendum, 58. num. 20.

Aucupationes verborum vitare debet Iuriſperitus. 117. num. 176.

Diu. Auguſtinus à quibuſdam impoſtoribus defenditur, 459. & 676. num. 5. 8. & ſeqq.

Auicenna non fuit natione Hiſpanus, ſed Perſa, 482.

B

DOctor Barreda Medicinæ Primarius in Cõpiutenſi Academia laudatur, 39. n 9.

Baptizari nõ poteſt exiſtens in maternis viſceribus, 32. n 42. & limitatur *n. 43.*

Bartolum *Perez de Lara* inconſultè expoſitum adſeruit, 357. num. 135.

Bimeſtres ex mente omnium vitales eſſe nequeunt, 428.

Bimeſtris fœtus virilis animatus prodiens, an ſubceſſionis ſit capax? tractatur remiſſiuè, 428. num 4.

Pater *Biſciola* circa diuiſiones & definitiones poſthumorum cæcus vagatur, & notatur 97. nu. 86.

Biſſextus ab emendatione Cæſaris initium habuit apud Romanos, 558. num. 14.

BONA fides per ſingula momenta in fructuũ adquiſitione neceſſaria eſt. Vide, *Fructuum compenſatio.*

Bona fides in vetiſgnoratione datur, 243.

Bona vel mala fides in facto, non in iure,

conſiſtit,239.
Bonæ fidei poſſeſſor eſſe non deſinit ex ſententia *Antonij Fabri*, qui ante impletam vſucapionem ſciuit rem alienã eſſe. 249. num. 66. Sed contrarium eſt verius ibid.
Fed. BONAVENTVRA *Vrbinas* animationi certum tempus à Natura conſtitutum adſerit, malè percipiens *Leuitici cap.* 12. pag. 60. num. 30.
Malè notat *Valleſium*, 62. num. 37.
Peruerſo & indigeſto ordine multa tractauit, 433. num. 4.
Bonorum poſſeſſio, & poſthumo ſuo non ſine effectu dabatur, 205. num. 9.
Bonorum poſſeſſor effectu conſiderato heres eſt 116. num. 169 & ſeq.
Budæus maximopere deceptus fuit in allegando & interpretando, *Ariſtotele* contra *Diuum Auguſtinum*, 677. num. 9.

C.

CÆſaris nomen vnde, & de cæſonibus plura, 421. num. 13.
Cæſarea Metropolis Cappadociæ, 708. num. 81.
Calumniam contra atrocior eſt conceptio quam in dolum & damnum tertij, 194. nume. 29.
Canes veterum vniformiter ferunt, 5. num. 7.
CAPACITAS inſpicitur tribus tẽporibus in herede extraneo, 173. num. 278. In ſuo verò herede ſufficit tempore delatæ ſucceſſionis ibi, & verſ. *Quæ verò.* Et ratio traditur ibidem, verſic. *Et hoc.*
Et hoc procedit tam in ſucceſſione teſtamẽtaria, quàm in legitima 173. verſ. *Vt inde.*
Capitalis pœna quæ, 612. num. 12.
CAPITATIO quæ ſit, & quotuplex & qualiter penderetur, 408. n. 102. Et apud Romanos Iudæos, & alios ſemper fuit vniformis, 409. Et quod à CHRISTO Domino tributum hoc capitationis ob vitandum ſcandalum fuerit exſolutum, ibi verſ. *Et hoc.* Vbi quòd capitationis vniformitas manifeſtam iniuſtitiam continet.
CASVS inſolitus in conſideratione non eſt, 445. num. 26. ad finem.
Caſus mixtus ſub ſimplicibus non continetur, 972. num. 44. Et limitatur ibidem in verſ. *At regula.*
CAVSA in Iure multipliciter ſumitur, & proprie denotat emolumentum & vtilitatem à ratione extranea, & velut in conſequentiam prouenientem, 271. num, 61.
Refertur ad omnes obuẽtiones & ad emolumenta ratione rei prouenientia, 272 n. 62.
Cauſa apud Conſultos id dicitur, quod Iuriſprudentes intereſſe vocant ibid. n. 63.
Cauſarum deciſiones Iuriſconſulti à dictis aliorum adſtruebant, in ſcholijs ad *l. ſeptimo menſe, D. de ſtatu homin.* ſchol. 6. pag. 725.
Celſus Iuriſconſultus Conſul fuit ſub Hadriano, 428.
CENTAVRI. Vide, *Monſtroſi ſunt Centauri.*
Centaurorum confictioni quid fuerit in cauſa tractatur remiſſiuè, 651. num. 79.
CERBIDIVM Scæuolam Iuris Coryphæũ appellat *Modeſtinus*, 226. Et quòd nullibi conſtat iſtum à gente P. Scæuolæ venire.
Cerbidius Scæuola dicens, partum non eſſe partem matris qualiter intelligendus, 226. num. 23. verſ. *Quod verò*, & verſ. *Quòd ſi inſtes*, & verſ. *Denique.*
Cerbidius Scæuola vixit ſub Antoninis, 227. num. 24.
CHALDÆI gentes Aſſyriæ ex ſignorum obſeruatione hanc ſcientiam fecerunt. 472. nu 8. Et quòd Magi Reges fuerunt Chaldæi. Et quod gentis vocabulum artis eſſe cœpit, ibidem. & 473.
Chaldæi & Arioli qui ab aſtrorum influxu fortunam cuiuſque dimetiebantur, egregiè refelluntur ab *Auguſtino* & *Gregorio*, 676. num. 8. per totum.
CHRISTVS omnium ſecũdùm carnem perfectiſſimus & optimæ temperaturæ decimeſtris fuit, 515. num. 16.
Sacratiſſimum eius corpus eodem modo fuit auctum, quo & alia humana corpora, 516. num, 18.
CIVILIA verba. Vide, *Verba ciuilia.*
Ciuilis actio, petitio, negotiũ, adminiculũ, annona, onus, quid ſint, pag 183. n. 293.
Circunſtantiæ grauant delictum & eius pœnam, 380. num. 13. verſ. *Nec nouum.*
CODICILLIS hereditas dari non poterat, 156. num. 259. & pag. 179. num. 283.
Codicillis fideicommiſſaria hereditas ab herede legitimo relinqui poteſt, ibidem.
Cognatio nullo Iure Ciuili dirimi poteſt, 232. num. 31.
Collatio non datur vtero exiſtente. Vide, *Vtero exiſtentis.*
Comediæ antiquorum ritus, vſus & abuſus illorum temporum demonſtraut, 377. n. 6. verſ. *Ab his.*
COMITIA cum Populo Iulius Cęſar partitus eſt, 131. verſ. *Dein.* Triumuiratus aboleuit, ibi. Auguſtus reuocauit, ibi. Et quid temporibus ſequentium Imperatorum euenerit, ibidem.
Comitia & temporibus Imperatorum circa res minores Populus habebat, 140. verſic. *Nec prædictis.*
CONCEPTIO hominis varia, & à ceteris

Digitized by Google

ieris animalibus diuerſa, 14. num. 1.

Conceptionis humanæ dignoſis Iuriſconſulto ad varia ſumme neceſſaria, ibi. nu. 2.

Conceptionis præcognitio à Philoſophis & Medicis petenda, ibidem.

Conceptionis nomen latiſſimè patet, ibidem num. 3.

Conceptionis definitio à *Mercado* tradita tefellitur, 15. n. 3.

Conceptionis definitiones adductæ à *Petro Garcia* impugnantur ibidem pag. 15.

Conceptionis deſcriptio adſignata à *Fernelio* probatur ibidem num. 4.

Conceptum vtero terráque fœcunda comparantur ibidem.

Conceptio non fit momento, quo ſemen in vterum prolabitur, 16. num. 5.

Sub *conceptionis* lato nomine duplex actio continetur, 16. num. 7.

Conceptio non ſemper eadem, imò diuerſis contingit temporibus, 17. nu. 8. & ſeqq. & pag. 21. num. 20.

Conceptio ſeptimum vſque in diem vt plurimum protrahitur, ibid. nu. 9. & pag. 20. num. 18.

Conceptionem fieri ex quo ſemen in vterum recipitur putauit *Ferdinandus Mena*, & malè, pag. 17. num. 10.

Conceptionis nomen malè à ſola comprehenſione ductam putant *Mercad. & Pet. Garcia* ibidem num. 12.

Conceptionis terminos infeliciter abſoluit *Galenus* 18. num. 13.

Conceptionis actiones in tempore fieri: cōceptionem vero ipſā momento cōtingere quidam tati ſunt, ſed male, ibid. nu. 14.

Conceptio prima ante animæ rationalis infuſionem contingit, 18. num. 14.

Conceptionis dies lege naturæ præfinitos exiſtimauit *Bonauentura* ab *Hippocrate* ſed malè, ibidem num. 15.

Conceptio, & menſtrua euacuatio longiſſimè diſtant & à diuerſis principijs proficiſcuntur, ibidem, verſ. *Sed iſta*.

Conceptionis nullus à Natura terminus cōſtitutus 19. nu. 16. Et ibidem comprobatur auctoritate *Sexti Empirici*.

Conceptio fixa cauſis ad agendum diſpoſitis, quam breuiſſimo tempore contingere poteſt, 19. num. 16 ad finem.

Conceptio tardior vel ocyor à purgatione paucis pluribuſue diebus facta pendet, 20. nume. 17.

Conceptio regulariter à ſeptimo eiaculationis die computanda, 21. num. 21.

Conceptio poſt mortem patris contingere poteſt, 22. num. 22.

Conceptionis ſigna qui Auctores adnotauerint 23. ante num. 23.

Conceptionis ſignum eſt, ſi genitura intus ſeptem dies permanſerit, d. nu. 23.

Conceptio adſertione mulieris non probatur, 23. num. 24.

Conceptionis ſignum menſtrui ceſſatio, 23. n. 26 Et ibidem quòd fallax eſt.

Conceptionis ſigna ſunt maculæ in facie, vertigines, oculorum pallores, &c. 24. nu. 27. ſed fallacia.

Conceptionis ſignū eſt, ſi venter intumeſcat in bona valetudine, ibid. n. 28. ſed fallax.

Conceptionis ſignum, ſi mulier fœtum moueri ſentiat, 24 num. 29. ſed fallax.

Conceptionis ſignum eſt, ſi mammillas tumidas, & lac in eis mulier habeat, 25. n. 30. ſed fallax.

Conceptionis nullum eſt præciſum ſignum, 26. num. 33.

Conceptionis coniecturæ & præſūptiones à prænarratis indicijs reſultant 27. n. 34.

Conceptionis coniecturæ ab aſſertione mulieris conſtante matrimonio, vel ſoluto pendent, ibidem, num. 35.

Conceptionis denuntiatio intra triginta dies à muliere facta multum operatur in iure, ibidem.

Cōceptionis notitia in iure vtilis in ineunda ratione partus naturalis & abortiui, 31. num. 40. Et 34 num. 53. in fine. Et ibi. num. 54.

In conditione lucem videntium præſumenda, 31. num. 41.

In effugiēda nota ſceleris à patre, vel matre poſt filij conceptionem patrati, 32. n. 42.

In probanda cauſa & qualitate filij naturalis, 32. num. 43. & 44.

In eruenda à ſeruitute illius natiuitate, qui matrem tempore conceptionis ingenuā, aut liberā habuit, ibid. 45. & 723. ſchol. 11.

In tranſmiſſione hereditatis defuncti concepto delatæ, 33. num. 46.

In ſuſtinenda vel explod [illegible] ſubſtitutione, 33. num. 47.

In adſignatione tutoris, ibidem.

In enodanda quæſtione de nato ab ea quæ repetito nuptiarum ſtatim fœdere peperit, 33 num. 48.

In retractu indulgendo, vel denegando exiſtenti in vtero, ibid. num. 49.

In concepto viuo vel mortuo ano, vt dignoſcatur, an in eius fuerit poteſtate, ibidem num. 50.

In danda vel deneganda bonorum poſſeſſione naſcituro, ibidem num. 51.

In bonorum poſſeſſione vnde cognati defara proximioribus, ibid. num. 52.

In vſucapione partus ancillę furtiuę, 34. n. 53

Conceptus ab ancilla apud debitorem vindicatur à creditore, non verò conceptus

apud emptorem,ibidem.

Conceptus in loco originis,& natus in ciuitate, qua eius parentes domicilium non habent,haberur pro nato à quo tempore conceptus eſt, 34.num.54.

Conceptus & quo tempore animal non eſt, habetur pro nato, 34.nu.55. Et quo tempore nondum embryo eſt,ſed tantùm genitura, ibid. Idque prænotaſſe Iuriſconſultos demonſtrat *Auctor*, ibid.num.55.

Conceptus aliquando melioris eſt conditionis quàm natus,ibidem,in fin.

Conceptionem ſubſequitur fœtus formatio, 35.num.1.

Conceptionis in materia tradita ab *Eguinario Barone* tenuſſiuè exploduntur, verſ. *Vt meritò*.

Conceptus plura ſigna perfunctoria ſunt in *Mar. Giurba*, & *Paul. Zacchia*. 705. numero 73.

Conceptum quodammodo in rerum natura eſſe dixit Iuriſconſ.*Celſus*,70.nu.14.

Condemnatio ceſſar, vbi deficit probatio, vel indicia indubitata,588.

Condere verbum quid propriè denotet, 131. num.232.

CONDITIONE pendente heres adire non poteſt: bonorum tamen poſſeſſionem adipiſcitur.164.num.272.

Conditionem matris ſequitur Partus. Vide, *Partus conditionem*.

CONSTITVTIO recèns natorum in πλίοις apud Græcos,317.num.10. Et Deæ Statinæ ſacrabatur, num. 11. Et ibi vnde dicta ſit Statina.

Conſtitutionis & appoſitionis iſtius in terra meminit *D.Auguſtinus*,318.num.12. & ibi plures alij.

Ad conſtitutionem iſtam malè referunt aliquot Iuriſprudētes, Philoſophi & Theologi varios locos,ibi.num.13.14.& 15.

Conſtituto in terra filio,liberum erat parētibus Deæ illi relinquere, ſupr.num.17.

Conſtitutos terra filios parentes ferè ſemper ſuſcipiunt. Vide,*Parentes*.

Conſtitutionis nomine leges ſuas Imperatores cohoneſtarunt,& quare,pag.138. verſ.*Proſternato*.

A conſtitutionis Imperialis forma non eſt deuiandum,215.num.45.

Conſulibus poteſtatem legis condendę malè tribuit *D. Amaia*. pag. 138. verſic. *Poſt Hæc*.

Conuenire verbi propria acceptio, 264. numero 43.

Cornelia lege, ſeu plebiſcito quid continetur,147.verſ.*Vt inde*.

CORPORI præcipuè inſunt ſubſtantia & qualitas,14.in princ.

Corporis ſubſtantia in conceptione, natalitio,ſexu,valetudine, ætate, & morte conſiſtit,ibidem.

Iacob.Cuiacius ab *Anton. Fabro* defenditur, nu. 203.

CVLPA eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. Et punienda eſt in quouis artifice terminos ſuæ profeſſionis egredienti, veluti in Aduocato,Medico,&c.617.n 38.

Culpa ſiniſtri caſus ei adſcribenda eſt, qui nullā cogente neceſſitate voluntati & voluptati obtemperauit, 704.nu.72.

Culturæ & curæ nomine (nobis *labrança i criança*) continentur prouenientia à labore & cura hominum,velùt tegulæ, lateres coctì, & ſimilia ex terræ venis conſtructa, 214.verſ.*Et verè*.

D.

DÆMONVM incuborum & ſubcuborum congreſſibus cum ſtrigibus & leſtrigonibus nec partus humanus, nec monſtroſus reſultare poteſt, c.20.q.10 per tot.

Decemviri,qui leges xij. Tabularum condiderunt, ſummum ius habuerunt, & vnde? 141. verſ.*Et cur Sp*.

Decima tutoribus debita partus non veniunt,371.num.60.

DECIMESTRES partus omnium perfectiores & frequentiores,4.num.2.

Decimeſtres partus omnibus perfectiores & frequentiores, 516. nu.9. Ex *Ariſtotele*, 515. num.12.verſ.*Sed &*. Ex *Philene* num.13. Ex *lege* 12.*Tabular*. num.14. Ex *Textu ſacro*,&c. Ex *Iulio Paulo*,num.15.& pag 569.num 57. & 570.in princ.

Decimeſtres ſunt nati poſt 270.dierm, 568.n. 53. Et inde CHRISTVS Dominus verus Deus & homo natus decimo menſe, ſupr. num. 54. Et *Henricus de Gandauo* (qui hiſce allucinatur) improbatur. Et *Diuus Auguſtinus* defenditur, ſupr.num.55. Et *Ioan. Picus Mirandulan.* declaratur 569. numer. 56. Vbi quod MARIA VIRGO & IOANNES CHRISTI Præcurſor decimo menſe fuerint nati.

Decimeſtres non impugnarunt Auctores Iuris, qui editis nono menſe maiorem perfectionem tribuerunt. Quin eos in numero naturalium conſtituerunt, 570. nū. 1. Et comprobatur num. 2. & 3.

Decimeſtres partiones velut abortiuas exiſtimauit *Lalamantius*, & peſſimè quidem, 572.num 4.

Decimo menſe parientem poſt mortem mariti ab alio quàm à marito grauidam eſſe effectam malè exiſtimauit *Anton. Faber*, ibidem.

Decime-

Decimeſtribus omnis Antiquitas fauit, ſup. num. 5.
Decimi menſis in ſcriptione de partu frequens eſt mentio apud bonos Auctores, ſupr. num. 6.
Decem menſium commune tempus partionibus deſignatum *annus* apud Antiquos appellabatur, 572. num. 8.
Decem menſes vt ſummum finem hominis gignendi *lex xij. Tabul.* præfiniuit, 577. numer. 11. Et in notis ad *l. 3. §. poſt decem. D. de ſuis & legitim. hered. ſchol. 3 pag. 721.*
Decem menſium terminus parturitionibus deſignatus in formulam euaſit in *l. Gallus. D. de liberis & poſthum.* & alibi, 730. ſchol. v.
Decreta temporaria eſſe ſolebant, 582. n. 33. & 34.
Delicta plura ſunt, quæ quinquennio, vel breuiore tempore excluduntur, quàm viceńnio 389. num. 36. ad fin.
Demonſtratio tantùm datur certa, in re quæ exſtat, 107. num. 129.
Determinatio vnica plura (vt aiunt) reſpiciens determinabilia, pariformiter determinat, 478.
DICTIO *dumtaxat* diſpoſitionem ad caſum expreſſum reſtringit, 91. numer. 54. & 92. num. 57.
Dictio *quaſi* diminutionem & impropriętatem denotat, 103. n. 110. verſ. *adhæc.*
Dictio *alius* eſt repetitiua ſimilium, 529. in fin.
Dictio *antea* diuerſimodè accipienda in *Iuſtiniano*, 196. n. 32. verſ. *Demum.*
Dictio *ferè*, 389 num. 36. verſ. *Demum.*
Dictio *fruſtra* interpretanda, id eſt, *inutiliter*, 184 verſ. *Demus.*
Dictio *omnis* nihil excludit, 186. n. 299.
Dictio *pene*, 203. num 3.
Dictio *plerunque* vt plurimùm, Græcè ἐπιπολύ.
Dictio *ſemper, perpetuò*, & ſimil. 388. verſic. *Et hunc.*
Dictio *fine* in iure, & vbique negationem denotat, 368.
Dictio *ſtatim*, Latinè *luego*, & ſimiles qualiter intelligendæ, 370. num. 148.
Dictiones iſtæ aduerbiales, τὸ πλεῖστον, & ὡς πλεῖστα in quo differunt, 514. n. 10.
Dictio *tunc* retrotractionem impedit, 149. verſ. *Nec ſuſtinebri*, & 151. num. 149. & 151. ad finem.
Vel exprimenda, vel ſubintelligenda in formula Galli.
Sed non ſemper impedit retrotractionem, in appendic. ad *cap. 2. §. 1.* ſuper num. 247. pag. 1717. n princ.
Præſcindit & taxat temporis extremitatem 151. num. 248.
Omiſſa in formula Galli inſtitutio non teneret ex ſententia *Ant. Fabri.* Sed contrarium eſt verius, 155. num. 249.
Dictio *vſque* includit tempus, numerum, & actum, 491. num. 44. & 492.
Dictum non eſt conſiderandum, ſed an verè dicatur, 436. num. 9. ad fin.
Dies pars dicitur obligationis, 70. num. 22.
Difficilia quæ pulchra 221. num. 7.
Diluuium quoto tempore durauerit, 529. num. 17.
Diui appellabantur Imperatores, & alii, in ſchol. ad *l. 3. § fin D. de ſuis & legit. heredib.* ſchol. 5. pag. 721.
Dolores partus. Vide, *Labore.*
DONARI non poterat poſthumo alieno etiam poſt *Iuſtinianum.* Vide, *Poſthumo alieno.*
Donatio à legato differt, 198. n. 5.
Donationis ſpecies eſt legatum, ibid. d. n. 5. verſ. *Nec his.*
Inter Donationem rei incertæ certæ perſonæ factam, & certæ rei in incertam perſonam collatam magna eſt differentia, 198 num. 5. verſ. *Quod autem.*
Donatio ante traditionem effectum perfectum non habet, ſuprà 199. verſ. *Nec huius.*
Donatio ex Iure Patrio ſola voluntate perficitur, 199. n. 6. Et ideò ventri facta apud nos illico ſortitur effectum, ibidem, verſ. *A quo*, & 201. in initio.
Donatio apud nos acceptatione non indiget, ſupt. & *Molina* improbatur ibi, & verſiculis ſeqq.
Donatio à contractu differt, 199. nu. 6. verſ. *Nam primo.*
Donatio Iure Canonico acceptationem requirit, 200 verſ. *Quod autem.*
Draconis leges referuntur, 160. verſ. *Neque* & verſ. *Sed & his.*
DVODECIMVM menſem τέλειον, & partionibus humanis aptum quidam rati ſunt, 590. num. 1. & 591. nu. 2. Et id tenuerunt aliqui Iuris profeſſores, 592. num. 3. Sed contrarium eſt verius, num. 4.
Duodecimo menſe nati admitti nullo modo poſſunt, ac malè cogitarunt *Gothofred. Salmuth.* & *Peramat.* 594. n. 11.
Duodecimeſtres partus, vt raros, ad facti quæſtionem referendos putauit *Hotman.* ſed malè, ſupr. n. 12. Et ex hoc capite damnandus *Arumæus* cum *Paulo Zacchia*, qui partus iſtius valorem arbitrio iudicis committit, 595. num. 13.
Duodecimum vſque menſem & vltra partus maleficio protendi poteſt, 595. n. 14.
Duodecimo menſe natos abortiuos vocat

Bbbbb

Serapan,& malè 595 num.15.

Duodecim Tabularum libellus Bibliothecis omnium Philoſophorum anteponendus,456.col.1.ad finem.

E

Ἐκφέρειν idem importat quòd verbum ἐνεκφέρειν, 494.

Edicti perpetui auctoritas ab Hadriano, 147. Non à lege Cornelia, vt malè putabat *Hotmanus*, ibi. verſ. *Vt inde.* Et ibi de Plebiſcito,ſeu lege Cornelia.

Edvcatio & perfectio ad normam partionum humanarum datur in rebus quas terra gignit,223.num.17.

Educatio ad morum directionem & vitæ inſtitutionem communiter referri ſolet, 231.num.1.

Educationis verbum nobis liberorum procreationem denotat,286. nu.2. Et quòd Iuris Naturalis eſt, & Iuris etiam Ciuilis,ſi ad obligationem & neceſſitatem reducatur.

Educatio victui,in quo plura veniunt,equiparatur, ib.n.3. Et quod educandi verbum latiùs eſt quàm alendi,ibid.

Educationis verbo continetur pręcauta parentum cura & ſolicitudo in liberos, ne damnum ſentiant,ibid. pag.286. Et quòd educatio iſta propria eſt nutricum,287.

Educare tenentur parẽtes liberos Iure Naturæ ex quo lucem vident,287. numer.4. Et hoc in ceteris etiam animalibus procedere notatur,ibid.num.5. Sed parentes ſtrictiore Naturę lege tenentur,ibid.165. num.7.

Educationis ratio ſemper habita eſt, 288. 289.n.7.verſ. *Hinc videmus.* Imò in parentum gratiam,& recens editorum miſeram conditionem ad artem redacta eſt, ibidem.

Educare tenentur parentes filios etiam extra matrimonium habitos,293.n.23.

Educatio apud quem facienda? orta quæſtione, ſeu diuortio facto inter parentes, 301.verſ.*Orta.*

Educatores expoſitos liberorum loco habebant,327.col 2.in princ. Et ideò eis reuerentiam expoſiti debebant,ibid. Et educatoris nomine condecorabantur. Eúmque accuſare non poterant.

Educatores in alumnis omnia ferè opera charitatis exercent,327.

Effluxiones impropriè dicuntur abortus,21. num.20.

Elugere Vide in *Lugere.*

Emendationes legum Digeſtorum nõ ſemper reſpuendæ,566.nu.49.in fin.

Emptio per prolepſin dicitur, quæ talis ſperatur,92.num.59.

Emptio omnium contractuum communior, 262.

Ἐν κὰι νέα quid in *Solone*, *Ariſtophane*, & aliis, 548 à num.27.

D. Gabr. Enriquez poſthumi alieni inſtitutionem Salmanticæ defendit, 301.n.105. Sed non omnium primus, vt putauit *D. Amaia*,ibid.num.108.

Eius interpretatio ad principium *inſtit.de bonorum poſſeſ.* refertur, 102. numer. 114. cum quattuor ſequentib. Et exploditur num. 119.

Epiſtola contrahentis voluntas in ſuſpenſo eſt,199.n.6.verſ.*Secundò.*

Equorum Hiſpanorum bonæ indolis educationi & conſeruationi Iura Patria multum indulſere,80.n.28.

Error diſpoſitionem vltimam,& inter viuos irritam reddit, 383.verſ.*Nec mirum.*

Eruditio vera, & verborum fauſtus longè diſtant,346.n.96.ad fin.

Excuſationes vel cauſationes communes libros edentium irridet *Auctor*, 18. numer.22.

Execto matris vtero editus habetur pro nato,119.numer.58. Et ibi quod admittitur ad bonorum poſſeſſionem ex omni parte Edicti; & ad legitimam matris hereditatem. Et quòd omnia iura verè nati plenè conſequitur:nec abortiuus dici poteſt.

Execto ventre editus prima facie non naturalis videtur,418.num.12. Sed contrarium eſt verius,ibid.verſ.*Sed contrarium.* Et ibi quòd matri ſuccedat,& teſtamentum rumpat: & in feudo, emphyteuſi, & aliis ſuccedit,& facit deficere conditionem *Si ſine liberis*:& in omnibus pro vere nato habetur Iure Digeſtorum, d.nu.12. per totum. Quin & omni æuo, ex notatis latè, 421.num.13.

Exectus ſuccedit, dum tamen legitimi temporis fuerit,422.num.14.& 423.nu. 17. Et nobis attenta *l.* 13. *Tauri* ſi viginti quattuor horas baptizatus vixerit,422. verſic. *Iure.*

Execti ventris cauſa contrarij inuicem fuerunt *Paulus* & *Vlpianus*, 423. numero 16.

Extrahendi fœtus modi, & formæ remiſſiuè notantur,424.n.17.verſ. *Demum.*

Execto ventre & duobus ſimul editis quis præferendus in maioratu, vel indiuiduo fideicommiſſo? quæritur numer.18. & 19. Et ibi quòd ſunt diuidenda. Et pag 425. contrarium reſoluitur in Regno contra *Molinam.*

Exilium

Exilium multa ſecum adfert incommoda, 210.n.30.

Experientia in partionibus humanis attendenda,452.n.48.

Experientia ſubſequentium temporum, plura quæ adſeuerunt antiqui Philoſophi & Medici ab operibus naturæ deuia demonſtrauit,435.n.8.

Experientia omnium certior magiſtra in his quæ ab euentu dignoſcuntur. 435. numer.8.

Experientia & rerum ſucceſſus Medicinam amplíarunt,ibid.

Experientia *Hippocrates* ſententias ſuas obfirmat,436.n.9.& *Galenus* ibidem.

Experientia & ratione, verum, an falſum quid ſit examinandum,436.n.9.

Experientiæ & veritati *Hippocratis* & *Ariſtotelis* ſententia præferenda non eſt, 436. nu. 9.in fine.

Experientia & hiſtoria plus operatur quàm ſyllogiſmus in his quæ ad parturitionum humanarum dignoſin ſpectant, 437. numer. 10.

Expositionis mos antiquiſſimus,314.in c.4.n.1.& ibi de expoſitionibus apud Hebræos:& n.2.apud Græcos:& 315 n.3.apud Romanos,quorum primores expoſiti fuere:& ibi quod mos iſte iniquus,& temporibus noſtris præualet.

Exponere filios idem eſt quod deponere, & alienæ miſericordiæ committere, 315.n.3. verſ. *Adhæc.*

Expoſitio in vaſis fictilibus fieri ſolebat, vbi ſuprà.

Expoſitio Moſis in vaſculo ex papyro confecto particularis fuit,ibi.

Expoſiti dicuntur pueri paruuli,315.c.4.n.5. minores ſeptenio,352.nu.127.& grandiores dicuntur electi. 315.nu.6.& ibi quòd nominibus diſtinguuntur apud Græcos: & de grandioribus impunè electis 352. nu.127.

Expoſitio languidorum antiquiſſima fuit, c.4.pag 316.num.7.verſ. *Vt autem*:& ibi de templo Epidauri, aliíque conſimili in inſula Tiberina.

Expoſiti ſerui Iure Canonico liberi fiunt, 316.n.7.verſ.*Et verò.* Infantiam verò egreſſi, & pro derelicto habiti occupantis fiebant,ibidem.

Expoſitio apud Romanos liberè patrabatur,321.n.27.

Expoſitiones lege Romulus compeſcuit, 321.nu.28.& ibi quod lex iſta in deſuetudinem abiit: & num. 29.cauſa adducitur, qua motus Romulus in legis ſuę promulgatione: & cur ex illa lege filias vltra primogenitas impunè exponere liceret, nu. 30. & 31. & cur monſtroſos & mutilos, d. num.31.

Expoſiti ab educatoribus retinebantur vſque dum ſumptus pater perſoluebat,324. nu.37.Sed educator nuda tantùm detentione gaudebat,ibi n.38.

Expoſiti etiam ante perſolutos ſumptus in ſacris erant patris,ibi.nu.38.

Expoſitio nullibi poſita eſt inter modos liberandi filium à patria poteſtate,d.nu.38. Nec modus eſt inducendæ ſeruitutis, d. n.38.pag.324 325.

Expoſiti ex *lege Conſtantini* ſerui ad libitum ſuſcipientis facti, 325. verſ. *Sed adhuc.*

Expoſitorum bonis ſubcedere nutritores putauit *Perez de Lara*,& malè,328.nu.40. ad finem.

Expoſitorum ab inteſtato decedentium ſucceſſio fiſco defertur, ſi pater notus non eſt,328.n.40.

Expoſiti nec apud *Senecam* Declamatorem, nec apud *Plinium*,aut *Suetonium*, & ſimiles expoſitione ſerui facti ſunt: & illis lux diuerſis in locis datur, 328.329. num.41. & 42.

Expoſitos quidam debilitabat,& mendicare cogebat,327.nu.41.

Expoſitioni filij mater tenens eum iuſtè adſerit,330.verſ.*Nec obſtabit.*

Expoſiti ſerui differunt ab his qui pro derelicto habentur,315.n.7.

Expoſiti ſerui educatoris fiebant, ſi ſcienter abijcerentur,325.n.39. Domino vero inſcio, vel inuito repeti poterant, ſumptibus perſolutis,326.

Expoſitionis materia Grammaticis incognita.

Expoſitione patriam poteſtatem non amitti Iure Ciuili antiquo Romanorum ante Conſtantinum *Auctor* omnium primus noue & ſecurè adſerit, & plures contrarium tenentes damnantur,33c.verſ. *ex quibus*,& pag.331.n.41.

Expoſiti ſpurij,& ἀπάτορες forte an educatoris ſerui efficiebantur,330.verſ.*Sanè*, & pag.331.

Expoſitos modis omnibus liberos fecit *Iuſtinianus*,331.n.44.

Expoſiti Iure Canonico ante *Iuſtinianum* vigenti occupantium fiebant,332. num.45. Aliquibus prauitis de quibus ibi. At ex *lege Iuſtiniani* aliter etiam Ius Canonicum circa expoſitos ſtatuit,& ſcienter expoſiti liberi fiunt,ibi nu.46. Quod & Iure Patrio procedit,ibid.n.47.

Exponens filiam, & ob id patriam poteſtatem amittens, non tamen inde eximitur ab onere eam dotandi.333.n.47

Expoſitos poſt *legem Iuſtiniani* ſolutis expenſis redimi exiſtimauit *Villadiego*,& malè,& tractationem iſtam confundit, 333. num.48.

Expoſiti quorum parentes ignorantur,legitimi ſunt cenſendi &ingenui,ibid.numero 49.

Expoſiti poſſunt ad ſacros ordines promoueri ibi.num.50.

Expoſiti ad Eccleſias, Confraternitates, & Collegia ſtatutaria non admittuntur, 334. num. 51. ſiue ſtatuti verbi negatiuè concipiantur,ſiue affirmatiuè, ibid.

Expoſiti præſumendi naturales horum Regnorum,334.numer. 52.Saltem vltra cauſam beneficiariam,335.num.52.in fin. Sed & in ea idem tenendum eſt. ibi.nume.53. Exceptis beneficiis patrimonialib. Diœceſum Burgenſis,Pallantinæ,& Calagurritanæ,386 numer.54. ex ratione ibi tradita.

Expoſitorum Baptiſmo quid obſeruandum.

Exponentium filios immane ſcelus perpenditur.337.numer.56.Et ibi quod expoſitio multò crudelior eſt abdicatione: & ratio tra[illegible]tur.

Exponere &perdere pro eodem vſurpantur, 337.num.58. Et ibi quod exponere eſt necare,vel morti tradere: & pag.343.nu. 89. & 90.

Expoſitionum & internicionem vno & eodem verbo ἐγχυτρίζειν enotabant,d.nu. 58.& ratio adducitur ex *Quintiliano* auo.

Exponentes peiores homicidis iudicauit *Iuſtinianus*, quanto hi miſeriores ſunt, in quos crudelitatem exercent 338,num.59. Et cur *titulus C. de infantib. expoſit.* in media homicidiorum diſputatione conlocatus fuerit,ibi,num.60.

Exponentium pœna ratione naturalis læſa innititur,num.61.

Exponunt quidam filios domi natos, alienum vero filios excipiunt,d num 61.

Expoſitionis pœna cautè infligenda,&quare? ibi num.62.

Expoſitio varie punitur,339.nu.63.

Exponentibus ſeruos eandem pœnam imponendam, quæ & his qui filios exponunt,exiſtimauit *Iacobus Cuiacius*, & male,339 num 64.

Expoſiti ſerui adquirebantur educatori, & quare,ibi.num.64.

Expoſitione ſerui dominus eum amittebat ex *legeConſtantini* omni repetitionis actione deſtituta,ibid.nu.65. & ibi quod antiquitùs ante dictam legem dominis exponentibus ius repetendi exſolutis ſumptibus non denegabatur.

Expoſito ſeruo ipſa expoſitione libertatem conceſſit *Iuſtinianus*,339.num 66.

Exponentes ſeruos omni quo arbitraria itidem, & extraordinaria pœna puniebantur, ibid. verſ. *Pœna:* & idem hodie apud nos dicẽdum, ſi expoſitio improuida fuerit,& inconſulta, ibid.num.67. Vbi quòd idem dicendum attenta media Iuriſprudentia pag.340.

Expoſitio filiorum apud Romanos impunita fuit,340.num.68.

Exponendi licentia apud Romanos inſequẽtibus temporibus variè coërcita fuit, ſup.num.70.& iterum pag 342.n 81.

Exponentis matris pœna,ibid.num.82.

Exponentium pœna ex *lege Romuli*,343.num. 85.Poſteà nulla,num.86.Poſt conſtitutionem *Alexand.in l. 3. C. de patria poteſt.* arbitraria,num.87. Poſt *Conſtantinum* grauior, & morte ſubſequuta capitalis,numer.88. Et Iure Regio,nu.90.Et lege Iudæorum, num.91.Et lege Thebanorum, pag. 344. num.92.

Expoſitio duplex eſt, vna immanis & ad mortem,quæ propriè dicitur *abiectio*: alia cui propoſita ſit ſalus,quę numine expoſitionis cohoneſtatur,345. num.93. Et 94. & diſtinctio iſta comprobatur ex *Iulio Paulo*,num.95.Et *Ioannis Barclai* diuiſio refellitur,num.96.

Expoſitionis pœnis irrogandis Iuris Profeſſores attendere debent, an expoſitio in quæſtionem deducta prioris ſit ſpeciei, ſiue ſecundæ.345.d.num.96.in fin.

Exponentes facto ipſo demonſtrantes partus velle ſoſpites fieri mitiùs puniendi ſunt, licèt aliquid aduerſi adciderit, 346. num.97.

Expoſitio facta propriæ turpitudinis detegendæ cauſa leniori pœnæ ſubiacet,ibid. num 98. Non tamen in totum excuſabitur mater exponens,num.99.& pag. 347. num.102.

Expoſitio ob inopiam facta mitiùs punienda,nu.100. & duobus ſeqq.& 348. n.106. verſ. *Vt inde:* & qualiter hoc intelligendum 349. num.115. & 351.numer. 122. & 123.

Expoſitio vi,metúve inſtante facta impunita eſſe debet,num.101.& pag.348. n.107. & limitatur n.108.

Expoſitos fouere,opus eſt Deo & hominib. perquàm gratum: & omnibus temporibus eis ſuccurſum. 347.n.103.

Expoſiti ex *lege Conſtantini* fiſci bonis alebantur,ibi.104.

Expoſitis fauerunt & alij magni Principes, num.105.

Expoſitis apud nos ardenti charitatis adfe-

ctione

ctione occurritur è redditibus Hoſpitalium & Piorum Locorum, & è Publico, 348.num.106.

Exponentes matres adulterinum filium, etſi timore mariti id faciant, puniendæ nihilominus ſunt,348.n.108.

Exponentes patres etiam morte nõ ſequuta diuerſimodè damnantur,ibi.num. 109. Sed non ex Senatuſconſulto Plautiano, ac exiſtimabat *Menochius,* ibid. & numer. 110.

Expoſitorum educatores, ſeu nutritores ex *lege Conſtantini* domini facti,349.num.111. omni patribus ſumptibus exſolutis repetitione denegata,ibid.& ratio n.112.

Expoſitus ſeruus ex *lege Conſtantini* factus, non tantùm parentibus, ſed & conſanguineis contumeliæ erat,349.dict.numer. 112.

Expoſitos *Iuſtinianus* libetos & ingenuos fecit,ſup.n.349.& cauſa ibid.

Exponentes extraordinaria pœna Senatuſconſulti Hadriani temporibus lati multabantur,ſupr.num.114.Siue legitimam, ſiue illegitimam prolem expoſuerint, ibid.

Exponentes indigentiæ cauſa patriam poteſtatem ex *lege Iuſtiniani* &*Canonica* amittunt,ibi.n. 115. & improbatur *Cuiacius*,351. num.123.

Expoſiti bona cuiq; liberè relinquere poſſunt,patribus inſuperhabitis,350.ibi.nu. 116.& quod expoſitus patri ſuccedit,ib. Sed iure noſtro Patrio iſta aliter ſe habent,350.num.117.

Expoſitum libetum factum patet iure Patrio alere tenetur,& filius patrem,ſupr.n. 118.

Exponentes matres qualiter puniendæ,ſup. nu.119.& quod maiore pœna arbitraria damnantur,n.ſeq.& ratio ibid.

Exponentium fautores, vel cooperatores qualiter damnandi, ibid. num.121.& p. 351

Expoſitus patrem occidens parricidij tenetur,351. nu.124. Etiam poſt *legem Conſtantini*,ibid.verſ.*Stat ergo.*

Expoſitione patriam poteſtatem nõ amitti, ſed tantùm dominicam exiſtimauit *Oſualdus*,& malè, 352.num.125.

Expoſitorum titulus in Codice Iuſtinianço ſuccedaneus eſt aliis, in quibus de amiſſione patriæ poteſtatis agitur, & quare? 352.num 126.

Exponentes in foro poli grauiter peccant, ſi filios alere poſſ nt,358.n.128.

Expoſitio in foro poli ob inopiam, vel infamiam vitandam non admittitur,d.nume. 130.verſ.*Item.*

Expoſitorum maxima cura vbique gentium fuit,353.num. 129. Et Athenis locus erat dictus *Κυνόσαργες*, vbi expoſiti adponebantur,ibidem: & Romæ *Ficus Ruminalis*, vt quidam putant,ſed malè. Erat autem his expoſitionibus *Columna Lactaria*,354. num.130.

Expoſitis domum amplam fabricari fecit Traianus in monte Cælio, 356. numero 131

Expoſitis in Orientali Imperio varia Brephotrophia conſtructa,ib.n.132.

Expoſitis apud nos inſignes domus & dotationes,ſeu eleemoſynæ,num.133.

Expoſitorum commiſeratio, & pia deuotio vbique gentium velut innata videtur, 356.num.134.

Expoſitorum poſt primos annos educationi & morum directioni multæ ſunt apud nos Piæ Domus & Hoſpitalia, ibid. nu. 135.

Expoſiti inſignes fuerunt omni æuo, 357. numero 135. Et ibi improbatur *Perez de Lara*,qui *Bartolum* ſine cauſa expoſuit.

Expoſitorum Domus & Loca Pia inſequitur *Pater Llamas*, & malè,dict. numer.135. verſic.*Ad ea.* Et noua Pragmatica,ſeu reformatio anni 1623. pro his expenditur ibidem.

Expoſiti,an à Republica,Principe,Eccleſiáve alendi ſint,357. num.136. Et 358. num. 137.quod mos regionis eſt attendendus. Sin autem is non appareat, à Regibus alendi ſunt, dominiſve bonorum vacantium ibid. Quæ ſi ad Pontificem pertineant, ad eum ſpectabit expoſitorum educatio. Hiſque omnibus deficientibus cura ad Communitates & Eccleſias pertinebit,ibid.

Expoſiti antiquitùs plerunque gladiatoribus committebantur.ibid.num.138.Quòd ſi venuſta eſſent facie,oculos illis eripiebant, & eunuchos alicui Reginæ tradebant,ibid.

Expoſiti frequentiſſimè in ſolitudine abiiciebantur, vel ſtrangulabantur, vel in cloacas eiiciebantur,351.col.1. Et 359 vet. *At immanitas*, quod in mund s & debiles præcipue patrabantur, & in illegitimos,ibi.& 360.

Expoſitis rectius pietas Chriſtiana occurrit quàm barbaræ gentes,359 num.1 9.

Expoſitorum ſumptus ante *legem Conſtantini* pater ante omnia exſoluere ten atur, 360.nu.140. Et ibi quod expoſiti,ſeu expoſitæ matrimonio inito cum filio, vel filia educatoris ſumptuum repetitio ceſſabat:& ratio & limitatio,ibid.

Expoſitus ſeruus ſciente domino educato-

Digitized by Google

ris ſit, & ideò in eo ceſſat cauſa ſumptuum, d.num.140 verſ. *In ſeruo.*

Expoſito ſeruo inſcio, vel inuito domino, educator qui eû bona fide extulit, ſumptus repetit, ibidem verſic. *Cùm autem*: educator verò fur, aut ſubreptor reſtituere tenetur, nullis deductis ſumptibus, ibid. verſ. *Dixi.*

Expoſitus in dubio cenſetur filius ignaro patre, 369.num.147. & ibi quòd ſtandum eſt eius adſertioni iuratæ: & declaratur, ſeu limitatur ibidem.

Expoſiti pater quid probare debeat? 370. verſ. *Quid autem.*

Expoſitum ſimulatque pater ſciuerit filium eum reiuindicare tenetur, & expenſas ſoluere. ibi nume. 148. & qualiter intelligendum, ibidem, & verſic. *Sed non vſque.*

Expoſitam ingenuam alimentorum cauſa educatori addici non debere, qualiter intelligendum contra *Cuiacium,* qui iſta generaliter adprobauit, 372.num.154.

Expoſitus per ſubſequens matrimonium legitimatus non recidit in patris poteſtatem, in appendicibus ſuper cap. 4. num. 118.pag.718.

Exponentes parentes an delinquant? & num ob ſummam inopiam, iuſtamve ſuſpicionem, aut ſimilem cauſam filios exponere liceat, in appendicibus ad cap.4. ſuper n. 128.pag.718.

Expoſitum deſerere an liceat educatori? in appendicib. ſuper cap.4. ad fin pag.718.

Expreſſum etiam dicitur, quod ex verbis generalibus colligitur, 162.n.268.

Euſebius *lib.4.de vita Conſtantini* malè Latinitati donatus 280.verſ. *Vt inde.*

F.

ANT. FABER exiſtimans partum non eſſe partem matris, refellitur, 76.n.25.

Qualitatem ſine ſubiecto ſubponit, 85. numer.23.

Laudatur ibid.num.25.

Falcidiæ ratione incunda partus augent hereditatem legatis & fideicommiſſis grauatam, 259.num.23.

FALSA adſertio quæ dicatur, 195.num.31.

Falſa cauſa, aut demonſtratio diſpoſitionem non vitiat, 388. verſ. *Quid ſi*: & ratio ibi traditur.

Falſitas & hodie adeò grauis eſſe poteſt, vt vltimo veniat ſubplicio punienda, 380. num.13.

Falſitatis plures caſus additi ſunt *legi Corneliæ*, num.3.

Falſum quid ſit, 375.num.2.

Falſi criminis pœna capitalis erat olim, 380. num.12. Et quando capitalis eſſe deſierit, ibidem.

Falſum committentibus diuerſæ imponuntur pœnæ Iure noſtro Pattio, 381.numer. 17.& 18.

FEMINÆ poſt 50. annum non concipiunt, 398.num.65.& n.67.& ſeq.

Femina in generatione hominis ſimul cum maſculo concurrit, 684. numer.3. & ſeqq. vſque ad num.9. vbi quod feminis inſtrumenta ad generationem ad ſimilitudinem virorum. Et num. 6. probatur auctoritatibus *Iuſtiniani.* Et numero 7. *Ariſtotelem* ab iſta ſententia non ſemper diſceſſiſſe demonſtratur, & ſacri Textus auctoritate comprobatur.

Feminei partus tardioris cauſam aperit *Lalamantius,* 62.num.39.

Fictione iuris opus eſt in his quæ ſunt facti, 239.

FIDEICOMMISSARIO vniuerſali dominiû adueniente die non quæritur, niſi reſtituta fuerit hereditas re vel verbo, 266. numer.48. Secùs in particulari, num 49. Et ampliatur numer. 50. Et hoc ipſum tenendum eſt in fideicommiſſario vniuerſali, cui ipſo iure reſtitutio fit ex præcautione teſtatoris, ibid.num.51. Et quid tenendum in partu, 267. ex num.52.

Fideicommiſſum per verba precaria relictum ex ſola voluntate relinquentis debetur, non ex iuris rigore, 184.

Fideicommiſſum relinquens etiam cum eo cui reliquit loqui poteſt, 185.num.296.

Fideicommiſſis ſola voluntas attenditur, 156.num.258.ad finem.

Thom. Fienus, qui figurationem & vltimam perfectionem in cauſa eſſe exiſtimauit grauiori & capitali pœnæ ob abortum inferendæ notatur, 56.num.16.

Fienus tumultuario ſermone *Hippocratis* & *Ariſtotelis* doctrinam inſuperhabuit, 58. num.20.

FILIATIONIS impoſſibilis probatio qualiter intelligenda, 276.nu.6.& latiùs 696. num.33 & ſeqq. In ea coniecturæ attendendæ, 705.num.74.

Filij legitimo tempore editi ad nullum declinantes monſtrum, vel prodigium, quãuis illicò ac nati ſint deceſſerint, teſtamentum iure noſtro Partitarum rumpebant, 8.n.15.

Filiarum nomen in poſthumam non cadit, 91.num.55.

Filij poſiti in conditione, an cenſeantur vocati? 122.num.201.

Filios plures habentium exemptionis cauſa

est cura

eſt cura rei familiaris,204.

Filium in iure ſolæ nuptiæ iuſtæ demonſtrant,276.num.5.

Filiorum fauori eſt diuturna parentum cohabitatio,& numerus,303.num.57.

Filij omnes illegitimi præter naturales eodem ſunt iure cenſendi,306.in princip.

Filium adulterinum pater verus in conſcietia tenetur alere, & putatiuo impenſas cum eo reſtituere,307.n.58.

Filius mauditus à patre necari non poterat, & quomodo intelligendum, 341. num.73.& ſeq.

Filiorum miſeranda venditio etiam ex capite inopiæ temporibus *Iuſtiniani* in vſu non erat,372.n.152.

Filiationis probatio à ſimilitudine. Vide, *Similitudo*.

Filius familias(qui incertum eſt,an ſui iuris futurus ſit tempore aditionis)inſtitui poteſt,597.verſ.*Iſta*.

Filius. Vide in verbo,*Educatio,Alimenta, Naturalis*,& *Pij V*.

Florentina lectio tenenda in *l penult. D. de legat.*1. & quid in cauſa fuerit vulgati erroneæ,157.n.262.

FOETVS. Vide,*Partus*, & maximè verſ. *Partus nondum editus*,& verb.*Venter*.

Fœtus ex ſententia *Galeni* animal eſt 66.nu. 3. Quin ex ſententia Theologorum,ibid. num.4.

Fœtus & ex ſententia Stoicorum animal non eſt,66.n.5.

Fœtus ex *Alexand. Aphrodiſ.* eſt vteri portio, 67.Vel mulieris, aut viſcerum ex ſententia Iuriſconſultorum, ibid. Quidquid dicat *Eguinar. Baro*,ibi.verſ. *Vt merito*.

Fœtus ſpes eſt animantis Iuriſconſulto *Marcello*,67. d.num.5. verſ. *Ab iſtis*,& numer.7.

Fœtus nec in hominum nec in rerum natura eſt ex ſententia Iuriſconſultorum,68. num.9.

Fœtus nobis non eſt animal, ſed pars tantùm matris accidentalis,69.nu.10.Et in hoc conuenibus cum Stoicis,61.num.11. Sed non in omnibus,ibid.

Fœtum Stoici partem matris faciunt ad modum fructus ab arbore pendentis, 69. num.11.

Fœtus Iuriſconſultis ante editionem in pretio, aut æſtimatione non eſt, 70.numer.12.

Fœtus re vera non venditur vendita ancilla,ibidem.

Fœtum partem matris eſſe,& in rerum hominumve natura non eſſe qualiter intelligendum,d.num.12.

Fœtus pars eſt matris accidentalis, non integralis &c.ibidem.& 73.num.18. verſic. *Quæ omnia*.

Fœtus in rerum natura eſſe intelligitur ad vitandas pœnas *legis Papiæ*,70.n.15.

Fœtus in duabus legibus Iuris Ciuilis non ſolum non eſt pars matris,imò res diuerſa,73.num.19.

Fœtus non eſſe partem mulieris prægnantis à *Paulo* & *Pomponio* malè adſerit *Ant. Faber* 76.n.25.

Fœtus pecorum ſtatim adquiritur bonæ fidei poſſeſſori,229.n.2.& 5.& 7.Et ratio ibidem. Etiam ſi fœtus inter fructus naturales connumeremus,229. n.7. verſ. *Cùm enim*.

FORMATIONEM ſeptimo die contingere putauit *Hippocrates*, ſiue *Auctor lib.de carnib.*& male 35.n.1.

Formatio duplex,vna partium interiorum, alia exteriorum,36.n.2.

Formationis triplex tempus conſtituit *Ant. Muſa Braſauol*.ibid.n.3.

Formationem vnicam agnouit *Valleſius* ibi. num.4.Et probat *Auctor*,38.n.7.

Formationis quadruplex tempus conſiderauit.*Lud.Mercad* 37.num.5.

Formationis & articulationis quadruplicis rationem init *Bonauent*.37.n.6.

Formationis tempora ex *Galeno* & aliis deſcribuntur,39 num.9.& 10.

Formationis duplicem ſpeciem conſtituit *Auctor*,40.n.11. Et ibidem formationem ab efformatione diſtinguit.

Formatione hominis quid ſit prius, quid poſterius plures dubitant, &c. 40. 41. num.14.

Formationem alij prius tempore, alij prius natura præcedere putant animæ rationalis infuſionem.57.num.17.

Formatio prima cum fixa conceptione, ſecunda cum ſecunda animatione coincidit.63.§.3 in princip.

FORMATRICIS variæ cauſæ ſolent adſignari,36.num.5.

Eius cauſa ad diuinam potentiam & Sapientiam referenda eſt, 47. verſ. *Cùm ergo*.

Formatrix ſopita,& iterum in adultioribus ſuſcitata vitanda eſt.48.

FRVCTVS,ſeu *fruges* dicuntur partus 222. n. 10.& 11.Et *fœtus* num.12.Et *tenuis* nu. 13. Et *falſus* 223.n.15.

Fructus dicuntur quæcunque iterato rerum ſucceſſu terra gignit,223.num.18. Vt metalla, &c.ibidem. Et quæque obuentio, vel redditus ex re perceptus, 224. verſic. *Sit ergo*.

Fructus dicitur emolumentum ex fundo perceptum,ſupr.d.n.19.ad finem.

Digitized by Google

Fructus non ſolùm induſtriales, verùm & naturales bonæ fidei poſſeſſor ſuos facit, 230.n.7.verſ.*Nam mero.*

Fructus naturales non adquirit maritus ex re ſibi ab vxore donata,ibidem verſ. *Nec obſtat.* Secus eſt in induſtrialibus, ibidem verſ *Quod verò.*

Fructuũ fructus prædo reſtituere tenetur, 229.num.7.verſ. *Non obſtat*,in fine, & ſequenti.

Fructus naturales non dixit *Pomponius* non eſſe bonæ fidei poſſeſſoris,ſed non cuiuſlibet,& qualiter intelligendum,231.

Fructus naturales ſuos non faciunt bonæ fidei poſſeſſores errantes in iure, ibid. verſ.*Qui ſint.*

Fructuum adquiſitio bonam fidem per ſingula momenta expoſtulat, ibidem verſ. *Quo autem.*

Fructuum vſucapio datur in caſu *l. 4. §. fructus,D.de vſucapion.*ibid.

Fructuum tractatio tam difficilis quàm trita 236.n.18.verſ.*His.*

Fructus quibus caſibus non habentibus dominium quæruntur, partus ad eos non pertinent,371.n.60.

Fructuum adquiſitio omni tempore bonam fidem exigit,250.num.69.Et ratio ibi traditur.

Fur ad æſtimationem rei quanti vnquam plurimi fuit,tenetur,361.verſ.*Tertia.*

Furem rerum mobilium à malæ fidei poſſeſſore diſtinguit *Menochius*, ſed improbatur,362.verſ.*Quinta.*

G.

GAI inſtitutiones ad Anianum ſunt referendæ,94.n.65.

Galeni operibus plura ad comparandam auctoritatem inſerta ſunt,614.col.2.

GALLVS AQVILIVS nouum ius induxit in *l.Gallus* ex ſententia *Socini*, & aliorum, 127.n.214. Sed contrarium eſt verius 129. ex n.222.

Auctor fuit *legis Aquiliæ* 128.n.215. Et *ſtipulationis Aquilianæ*,ibid.nu 116. Et variarum formularum,n.217. Et ratio traditur, 131. nn.229.

Galli formula ſemper fuit vſitatiſſima, 589. n.21.

Galli formula nouum ius non fuit inductum,vt Salmanticenſes putant,149.verſ. *Nec Suſtineri.*

Galli formula nepos nec in vita patris, nec poſt eius mortem inſtitutus fuit,ſed quo caſu filius in vita patris moreretur, 149. verſ.*Nec alicuius.*

Galli formula nepotes poſt mortem filij inſtituto teſtatorem ſine herede decedere Salmanticenſes putarunt, ſed male, 150. verſ.*Quid quod.*

Galli formula poſthumum nepotem mero iure inſtitui non potuiſſe Salmanticenſes putabant.ſed malè, 150.

Galli formulam non eſſe ex iure antiquo putant Salmanticenſes, ducto argumento à *legis Velleiæ primo capite*, quod aliàs ratione dubitandi & decidendi carere exiſtimarunt:ſed malè, 150.verſ. *Demum.*

Galli formulæ inducendæ cauſa, 151. num. 248.

Galli formula omitti poteſt dictio *tunc*, ſed ſubintelligetur, 151. n.249. Sicut & verbum,*morietur*,ibid.

Galli formula poſthumus Aquilianus inſtituitur qua parte ſuus eſt,152.n.251. Et ratio effectúſque inſtitutionis traditur ibidem.Et n.ſeq.improbantur tradita à *Mario Salomonio.*

Galli formula inductum putauit, *Bart.*vt fideicommiſſum poſthumo alieno relinqui poſſet,ſed male,152.n.253.

Galli alia ſententia refertur in *l.penultima, D.de legat.*1.155.verſ. *Vnde.* Sed & de eadem intelligi poſſe nouè conſideratur, 157. n.261.

Gallus de hereditatibus valdè ſingularia excogitauit,ibid.

Galli formula poſthumi alieni vetitam inſtitutionem clarè præſefert, 163. num. 269.

Galli cautionem aliò tendere putauit *D. Pichard.* pag.166.verſ.*Deinde.* Sed male quidem,ibid.à verſ.*Sed hæc.*

Galli cautionis ratio, 172. verſ. *Fatemur*, & verſ *Maneat.*

Galli formula mortuo filio nepos inuenitur inſtitutus,174.n.280.

Gallus non tam præuenit caſum in vita aui, quàm poſt eius mortem contingentem,ibidem,n.281.

Galli conſilium plenius prouidet naſcituro,quam ſubſtitutio vulgaris,quæ diuerſa res eſt,175.n.282.

Galli conſilium ſuperuacuum videtur attento Iure Prætorio. Sed reiecta euaſione Salmanticenſium reſpond. pag. 175. verſ. *Quartò*,& ſeqq. Et pag. 176. in princ. verſ. His ergo. Quin & remedium Prætorium ſuperuacuum non fuiſſe poſt Galli conſilium notatur,ibid & 177

Galli formulæ illa verba:*Si filius meus viuo me morietur*, inſtitutionem filij continent, 186.num.198.Etiam ſine ſubauditione, ibid. Et declaratur latius ibid. numer. 199.

Galli formula ſupponit tempus pariendi è

Digitized by Google

Iure Ciuili ad decimum vſque menſem vt plurimum protrahi,490.n.41.

Petrus Garcia, qui ſemen femineum ad generationem nec vt materiam neceſſariam exiſtimauit, refellitur, 688.numer.11. ad finem.

Geminus & gemini ſeu gemelli. Vide, *Multiplicis partus nomine*.

GEMELLI vna & eadem pellicula, ſiue ſecundina ſæpius continentur, 665. verſic. *Inq*.

Gemelli vno concubitu generantur, & eodem impetu ſæpè eduntur,667.num.27.& *Tryphoninus* contrarium ſentiens notatur n.19. Et *Cuiacius* num.30.

Gemellis natis quis maior præſumatur? 668.n.30. Et quid tenendum in ſucceſſione Regni?num.31.

GENERATIONIS opus naturaliſſimum eſt 442.num.16.

Generationis humanæ & fructuum comparatio,223.num.17.

Generationis animalium quorumdam in igne & niue cauſa traditur remiſſiuè,716. num 87.

Generis ignominia eſt habere aliquem ſeruum,349.n.112.

Genitura differt à ſemine & conceptu. Vide *Semen*.

Genere bono, & non infecto ſemine quilibet præſumitur ortus,420. numer.30. ad finem.

Gigantes.Vide,*Monſtri nomine*.

Ioannes Goeddæus, qui partum partem matris non eſſe, ſed acceſſionem putauit,notatur,;5.n.24.

Gorgias prius elatus fuit quàm natus, 68. num.7.

Gothi Reges Hiſpaniam à ciuitate Toletana gubernarunt,446.n.27.in fin.

GRAMMATICORVM diuerſæ fuerunt ſectæ & nomina,504.n.79.col.2.

Grammaticorum fauſtus, & inſitia inſcitia irridetur, 410. numer. 103 Et eos Auctores ipſos, quos præ manibus habent non ſemper callere, nec veram hiſtoriam Populi Romani, demonſtratur ibidem. & 411.

GRAVATVS ad diem de reſtituenda hereditate interim partus ſuos facit. 165. nu. 46. Et ratio ibidem. Et etiam poſt diem, dum tamen in mora non fuerit.num.47. Non enim tenetur reſtituere, niſi fuerit requiſitus,ibid.

Grauatus reſtituere, *ſine reditu*, & *exceptis reditibus*,ad diem tenetur, 267. 268. & numer.55.

Grex fructuum impropria loquutio, 267. numer.54.

H

HEREDITAS per procuratorem adiri non poterat,103.num.121.

Heres in omne ius defuncti ſubcedit, & qualiter intelligendum,239.num.28.

Henricus Sextus vxorem Conſtantiã quinquagenariam publicè Fœderatum ſubceſſorem in Imperio parere voluit, 399. numer.68.

Herculem Minorem robuſtiſſimum fingentes decimeſtrem fecerunt,483.in fi.

HERMAPHRODITVS quando poteſt poſthumum heredem inſtituere, 115. num. 160.

Hermaphroditus. Vide, *Monſtroſus partus non eſt Hermaphroditus &c.*

Hdekel rego,461.482.n.23.

HISPANIA non fuit omnino perdomita ab Ærę vſu, 563. num.39. Et ibidem eius laudes.

Hiſpania victa Auguſtus Iani portas claudi iuſſit,564.

Hiſpania *audax* dicta,& quare notatur,564. in princ.improbato *Aſſertatio*.

Hiſpaniarum legum ſumma eſt prudentia & prouidentia,621.n.16.in fin.

Hiſpanas equas à Zephyro concipere meræ ſunt nugæ,nudaque figmenta,705.num. 83.

Hiſpani equi omnibus temporibus valde commendati,709.n.86.

Hiſtoriæ titulo cur *Ariſtoteles* libros de animalibus cohoneſtauerit,435.n.8.

HIPPOCRATES & Ariſtoteles omniũ prius plura ad partum pertinentia aliis ignota elucidarunt:ſed & plura eos latuiſſe certum eſt,435.in princ.

Hippocrati male tribuitur liber de carnibus ex noua *Auctoris* conſideratione, 35. num.1.

Hippocrates Phœnaretis obſtetricis filius, 30.n.37.ad fin.

Hippocrates omnium quos præ manibus habemus, primus humanæ partiont terminos adſignauit.6.num.10.

Hippocrates ab obſtetricibus & mulieribus è media plebe multa circa parturitiones humanas obſeruauit,436 n.9.

Hippocrates Medicorum peritiſſimus aliquando mendacio prehenditur.436 n.9.

Hippocrates & Ariſtoteles non adeo rerum Medicinalium & Naturalium puteum exhauſerunt, vt nihil poſteris haurien dum reliquerint,436.n.9.in fin.

Hippocratis & Ariſtotelis auctoritas non adeò prævalere debet, vt experientiæ, & veritati eam anteponamus,ibid.

Cccc

Hippocrates multa ex parturitionibus didicit à mulieribus, ibid.
Hippocratem nec falli, nec fallere dixit *Macrobius*, ſed non ſemper verum, 503. in princ.
Hippocrates aliquando menſibus Lunaribus vſus eſt in cauſa partuum human. & quare, 546. num. 23. & ſeqq.
Hippocrates Medicinæ parens eam quingentis latentem annis à morte Æſculapij in lucem reuocauit, in Prolegomen. n. 2. & in ſchol. ad *l.* 3. 9 *fin. D. de iure & legit. hered.* ſchol. 3. pag. 722.
Hippocrates tam fallere quàm falli neſcit, 722. ſchol. 3.
Homero qualis fuerit annus, 592. n. 4.
Homo cum omnibus generibus in partu ambigit, 4. num. 3.
Homini ſolum datum omnibus anni temporibus coire, 14. num. 1.
Homo eſt qui animam rationalem habet, 56. num. 16.
Hominem appellat *Iulius Paulus* fœtum efformatum, 58. num. 11.
Hominis cauſa omnia facta, 225. num. 21. Et rationem reddit *Cuiacius* ibid.
Homo omnibus animalibus indigentior ex quo lucem videt, 288. n. 7. Et ibi in fin. nu. pag. 289. improbantur *Peramat.* & *And. Laurent.*
Homo nō integer *Vlpiano* quis dicatur, 416. num. 8. Et quod ſucceſſionis ſit capax ibi. num. 9.
Homini incertum eſt tempus naſcendi, 428. n. 2. & pag 429. num. 1.
Horæ naturales quæ dicantur, in ſchol. ad *l.* 13. *Tanti*, ſchol. 9. pag. 732.
Hyæna. Vide, *Monſtrum non eſt Hyæna.*
Hypotheca bonorum præſentium & futurorum partus & fructus includit, præſentium non ita ex *Antonio Fabro.* Sed contrarium verius, 265. numer. 43. verſ. *Sub hac.*

I

IMAGINATIO monſtri cauſa eſt. Vide, *Monſtrum ab imaginatione*, & ſeqq.
Impediens ne ex congreſſu viri & mulieris generatio ſubſequatur Iure Canonico tanquam homicida tenetur; Iure vero Ciuili arbitraria pœna condigna damnabitur, 623. num. 65.
IMPENSAS neceſſarias etiam malæ fidei poſſeſſor deducit, 361. in princ.
Impenſas neceſſarias in domo, vel fundo factas diſtinguit *Petrus* antiquus iuris Interpres ab erogatis in alimentis ſerui. Sed improbatur à *Ioan. Garcia*, ibid. num. 141. *Auctori* verò ex alio capite probatur, & defenditur, 365. verſ. *Ex quibus*, & alijs verſiculis antecedentibus.
Impenſarum quarumque repetitionem furi quidam denegant, ſed malè, d. n. 141. verſ. *Secunda.*
Impenſarum differentiam inter furem & prædonem excogitauit Gilken. ſed malè, d. pag. 361. ad fin. verſ. *Nec ſuſtineri.*
Impenſæ & ſumptus qui tolli, abradiue poteſt alia eſt ratio, 362. verſ. *Quarta.*
Impenſas neceſſarias furi non conſequari, vt quæ factæ in re aliena putauit *Ioan. Garcia.* & malè ſup. verſ. *Sexta.*
Impenſas quæ non ſunt in rerum natura, & quæ à ſolo ſeparari non poſſunt, vtilibus æquiparat *Barboſa*, ſupr. verſ. *Septima:* ſed male ex dictis ibid.
Impenſas neceſſarias furis in infante ſubrepto non deduci putauit *Fachin.* ex ratione quadam inſulſa, 363. verſ. *Octaua.*
Impenſarum cauſa difficilis valde in iure, ibi. verſ. *Vnde.*
Impenſas omnes fur, & quiuis iniuſtus detentor mero iure amittit, ibid. verſ. *Primum.* Neceſſariarum tamen ex æquitate deductio datur, ibidem. Et ex ratione iuridica, ibid. verſ. *Sed &.* Et ceſſante ratione, ſeu æquitate ceſſat deductio, ibi. verſ. *Secundò*, & vide pag. 365. verſic. *Vtrarumque.*
Impenſis à fure factis in ſeruo nullum domino lucrum obuenit cum eius damno & iactura, commodóque veri domini, 364. 365. Vbi latè & his quæ obſtare videbantur, reſpondetur.
Impenſæ neceſſariæ à malæ fidei poſſeſſore factæ illa ſemper ratio habenda eſt, vt ſi ex ea plus pretij fundo acceſſerit, id tantùm quod impenſum eſt, reddatur, 365. verſ. *Adhæc.*
Impenſas neceſſarias & vtiles in ſeruo expoſito à fure factas cur æquarit *Alexander* Imperator in *l.* 1. *C. de infant. expoſ.* demonſtratur, 369. verſ. *Ex dictis.*
Impenſæ & ſumptus neceſſarij in alendo ſeruo ſubrepto vi & effectu deduci videtur, 366. verſ. *Sed prædictis.* Reſpondetur tamen, ibid.
Impenſæ in filio aut ſeruo inſcio aut inuito patre vel domino expoſito factæ poſt *legem Conſtantini* eadem eſt ratio, quæ & factæ ante illam legem, 367. n. 142.
Impenſæ ratio in filio aut ſeruo inſcio patre vel domino expoſito qualiter ineunda poſt *legem Iuſtiniani*, 368. n. 143. Et quid tenendum attento iure Patrio, 368. num. 144.
Impenſas cum expoſito factas quando videatur

Digitized by Google

deatur educator velle repetere, queritur, 368. num. 145.

Impenſarum in expoſitis æſtimatione ineunda plurimum arbitrio iudicis tribuendum eſt, 368 num. 146

Imperator qu[illegible] s proprie diceretur, in ſchol. ad l. 3. C. de poſthum. heredib. inſtit. ſchol. 1. p. 725.

Incapax ſucceſſionis quis proprie ſit, 164. num. 272.

INCERTÆ perſonæ libertas relinqui non poteſt, 107. num. 130.

Incertis cum perſonis non eſt teſtamenti factio, 99 nu. 95 Nec cum eis certum eſt conſilium teſtantis, 100. nu. 98. [illegible] non poteſt, ibi. Nec incerti tutoris datio tenet ibid num 96. Nec incerta libertas. num 97.

Incerta perſona eſt, quæ certo iudicio demonſtrari non poteſt, 106. [illegible] n 128.

Incertæ rei legatū perſonæ certæ relictum differt à legato rei certæ in perſonam incertam collato, 86. nu. 29. & pag. 89. nu. 38. & 39.

Incertitudinis poſthumi aliam cauſam ex *Maſinio* adducit *D. Pichardus*, c. 8. nu. 264. Sed improbatur pag 166 ad fin & pag. 169. verſ. *Quam*, & ſeqq. Et hanc incertitudinem omnium primos ex [illegible] *Salomonium* & *Goueanum* notatur, 172. verſ. *Fatemur*.

Incertius nihil eſſe poteſt, quàm quod ſub incerta perſona non ſolùm verſatur, verum & ſuper non ente, 99 n 101.

Incertum iudicium ceſſat in legato incertæ perſonæ de certis facto, 107. n. 129

Indigno hereditas vel legatum relictum fiſco applicatur. 38. n. 30.

Induxit, Vide, *Verbum induxit*.

Ingenuus eſt poſt 182 diem à manumiſſione matris natus, in ſchol ad l. 3. § *fin. D. de ſuis & legit. hered.* ſchol. 11. p. 723.

Initium iuſtum & bonum poſſidendi tempore concepti partus, quando nu. la poſſeſſio eſt dari non poteſt, 246. in princ.

INSTITVTIO [illegible] fieri non poteſt per verba enunciatiua, vel conditionalia, iuxta communem Interpretum adſenſum, 177. n. 282. Sed contrarium eſt verius, ib. num. 283. & pag. 186. n. 299.

Nullibi in iure inueniuntur formulas in inſtitutione heredis obſeruari ſolitas, ibid.

Inſtitutio ex quibuſuis verbis animum teſtantis denotantibus inducitur, ibid & p. 177. nu. 284. Et ibi expenditur abſurdum à contrario prouenienis. Et vide p. 185 nu. 295. 297. & 298.

Inſtitutio illis verbis concepta, *Lucius heres*, vel *Lucius eſto*, tenet, ibid.

Inſtituebantur heredes diuerſis verborum notis, 177 n. 284.

In inſtitutione ſolemnia verba ſemper adhibenda exiſtimauit *Cuiacius*, & male, ibi. & pag. 179. num. 2[illegible]8.

Inſtitutio per verba obliqua fieri poteſt, 178 n. 285. Et quod nulla lege ciuili ſit prohibita, ibid. num. 286. in fin. & 179. 180. vſque ad num 289. & n. 290. & pag. 182. in initio. Et 185. verſ. *Quod ſi cui*, probatur pluribus leg. bus.

Inſtitutio & ſubſtitutio directa precariæ obponitur, & qualiter intelligendum, 179. num. 287 verſ *Minus*

Inſtitutio heredis palàm fieri debet, & qualiter intelligendum, 180 n. 289.

Inſtitutione heredum tempore *Conſtantini* obſeruantia quædam vſu verb[illegible] inaugurato inducta fuit, ib. Et ab eo ſublata, 181.

Inſtitutionibus heredum vſum libripen[illegible]is, & emācipationis ademit *Conſtantinus* cum ſolemnitatibus per æs & libram adhiberi ſolitis, 181 verſ. *Quibus autem*, & p. 183.

Inſtitutiones heredum ex lege *Conſtantini* per quæcunque verba, ſiue imperatiua, ſiue inflexa fieri poterant, ibid. Et pag. 182. in princ. & verſ. *Ego enim* declaratur contra *Cuiacium* & *Demoſthenem*.

Inſtitutionem heredis non reſpicit conſtitutio *Iuſtiniani* in *l. in teſtamentis* 26. *Cod de teſtam* ſed teſtamenti confectionem, ibid. num. 291.

Inſtitutionem verbis ciuilibus, id eſt à legibus introductis, faciendam exiſtimauit communis Interpretum, 183. n. 293.

Inſtitutio à contrario ſenſu ex diſpoſitione elici & induci poteſt, 186. n. 298.

Inſtitutio prioris gradus, à quo poſthumus præteritus eſt, mero iure tenet. 110. num. 142.

Inſtitutio, *Si intra decem menſes natus, &c.* in formulam euanit, in ſchol. ad l. 4. *iit* 23. *par.* 4. ſchol. 4. pag. 729. in fin.

INTERCALATIO. Vide, *Anni & menſium, &c.* Et quod Pontificibus commiſſa, 556. num. 10 Et quod authoritate ſibi conceſſa ſunt abuſi, ſupr nu. 11. Et ex quo capite, ſeu prætextu 558. num. 13 verſ. *Inter alia*. Et quod eorum licentiam Auguſtus coërcuerit, 559. 560. num. 19. & 20.

Intercalationis etymon, definitio, & progreſſus, 557. num. 13.

INTERPRETATIO ex verbis naſcitur, & concipitur, 130. num. 225. & 131. numer. 230.

Interpretatio Iuriſconſultis permiſſa longè diſtat à leg. 131. n. 230.

Interpretatio, & de iure reſpondere diuerſa ſunt, 131 num. 230.

Digitized by Google

Interuallum minimum temporis ceterorum animan ium vniformitem parturitionem non excludit,5.n.7.

Flau. Ioſephus in enarratione anni diluuij multipliciter errauit, 31. numer. 23. & 24

Iunonis thalami matrimonio nomen inditum, & quare, 3.5.

Iuno cur *Sospita* dicta, ibi. Et cur capræ ipſi ſacrarentur, ibid.

IVRISCONSVLTORVM tanta erat auctoritas vt ab eorum reſponſis recedere non liceret 128.n.218

Iuriſconſulti iuris & teſtamentorum conditores & legum auctores dicebantur, ibid. n.219. Et qualiter intelligendum, 1..nu. 232.233 & 234.

Iuriſconſultis magna cum Imperatoribus familiaritas, 128 n.220. Et ibi quod eos amicorum nomine cenſerent. Et nu. ſeq. reſpondet *Papiniano* qui contrarium aſſerere videbatur. Sed & Socij appellatione, 129.num.221.verſ. *Et Sane.*

Iuriſconſultos ius facere potuiſſe affirmauit *Anton. Faber*, 128.n.219.in fin.& n.245. Sed contrarium eſt verius, 129. ex num. 222.& pag. 1 8.

Iuriſconſulti munus verſatur in reſpondendo conſulentibus etiam de rebus familiaribus: & in interpretandis legibus : in cautionibus & formulis componendis, 129.n.223.

Iuriſconſulti legis duritiei indulgere non poterant, 130.n.226.

Iuriſconſultis ius ſupplere non erat conceſſum. ibid.n.220. Aliud enim eſt ſupplere, aliud interpretari ibid.

Iuriſconſultos deſpicit *Cicero*, 130.nu.224.& nu.228.in fine, & pag.132.n.233.& pag.133. n.239.& 240.

Iuriſconſulti de iure reſpondere poſſunt cum ſubauditione *Theophili*, 131. num. 23.

Iuriſconſultis auctoritas propriè tribuitur, 132.n.235.& 236. Et pag.133. n.240. quòd eorum auctoritas erat probabilis non neceſſaria: & declaratur 134. num. 241. & 243.

Iuriſconſultorum reſponſis recedere non licebat poſt *legem Theodoſij & Valentiniani*, 132.nu.137.& pag. 134.nu.243.& pag.135. n.244.

Iuriſconſultorum munia confuſe tractaſſe *Iuſtinianum* malè putat *Prateius*, ibid.

Iuriſconſultorum quintuplex differentia traditur, 133.n.238.

Iuriſconſulti temporibus Claudij exterminati, 134.n.243. Id quod antea comminatus fuerat Caligula, ibid.

Iuriſconſultorum auctoritates in *Cod. Iuſtiniani*, contentæ poſt *Iuſtinianum* vim legis habere cœperunt, 135. num. 244. Et contentæ itidem in Digeſtis, ſup. d. num. 244. pag. 135. verſic. *Poſthæc*, & 126. verſic. *Vocat.*

De Iuriſconſultorum auctoritate & poteſtate plures ab ignoratione hiſtoriæ Romanæ infeliciter tractarunt, 136.numer. 245.

Iuriſconſulti Philoſophis, & Philoſophi Iuriſconſultis inuicem ſubæmuli, 456.

Iuriſconſulti omnium maximè Stoicæ ſectæ imitatores, ibid.n. 4.ad finem.

Iuriſconſulti ſuis ſubtilitatibus aliquando iura deprauarunt, 160.n.265.

Iuris profeſſores conceptionis & partus materiam eiunè tractant, 14.n.1.

Iuriſprudentes qui diuinarum & humanarum rerum notitiam habere debent, non excuſantur à dignoſi conceptionis & partus, ibidem.

Iuriſprudentia Philoſophia vera, & omnium virtutum diſciplina, 456.

Ius omne quo vtimur ad perſonarum ſubſtantiam, qualitatem, rerum adquiſitiones actionúmque formulas, & nomina pertinet, pag.13 14.

Ius Ciuile quid à principio dictum fuerit, 132. nu.237.

Iuriſiurandi religione contempta alium decipiens grauius punitur 195. numer. 30.

IVSTINIANVS cur in Codice conſtitutionem poſthumi alieni inſtitutionem permittentem non interſeruerit, 104. n. 127.

In cauſis ventris iura antiqua ferè infracta reliquit, 197.n.2. Et ibi quod de libertate directa, ſeu fideicommiſſaria ventri relicta noue ſtatuit.

Poſthumum alienum ac ſuum inſtitui poſſe nouè decreuit.

Iuſtinianus nunquam percepit, imo nec legit, aut vidit Iuriſconſultorum libros, 269.

Iuſtinianus in adſignatione legitimi partus *Paulum* & *Vlpianum* cum reſcripto *D.Pij* ab eo expenſo non attendit, 440.441. num. 23.

Iuſtinianus nouum ius ſtatuit in *l. quod certatum.C. de poſthum. heredib. inſtit.* 442. num. 25.

Iuſtinianus non admittit quemlibet partum, ſed perfectè & maturo tempore natum, &c.449. n.37.

Iuſtinianus inſignis fuit muliebris ſexus propugnator, 690.n.20.

Iuſtiniano

Iuſtiniano iniuſtè imputatur ſeſe vt Deum adorari voluiſſe,in ſchol.ad *l.3. C.de poſthu. hered inſtit.*ſchol.2.pag.726.
Ius Ciuile digeſſit,& compoſuit,ibid.
Multiloquio vſus eſt in d. *l.* 3. ibid. ſchol.6. pag.727.
Pius fuit,& Paganos & Hæreticos à finibus Imperij poſt certum tempus lege quadam extermnauit,726 ſchol 2.
Iuſtinianus Sabinorum opinionem in cauſa partus pro lege obſeruari voluit, 727. ſchol.12.

L.

LABORE, aut dolore nimio res magnæ à natura comparantur, 221. num.6. A quo partus labores,ib., num.7. & pag.22. nu 9
Lac indicatur in mare edendo trigeſimo die,in femina quadrageſimo,62.n.38.
Lactatio Annæ naturalis fuit,44.n.31.
Lactatio MARIÆ miraculoſior fuit quàm Annæ,45.n.32.
Lactationis obligatione mater libera eſt ex variis cauſis,295 nu.27. Veluti ſi lac non habeat, ibid. Vel ſi adeo pauper eſt, vt dum victum manibus quærit educationi filij vacare non poteſt,ib.d.nu.28. Vel ſi adeo nobilis ſit, vt ei dedecori ſit filium lactare,n.29.Et ibi quod plures ex noſtris de hac limitatione dubitarunt,& ex multis comprobat *Auctor*. Et 298.nu.31.refert *Ioannem Garciam* exiſtimantem Hiſpaniæ Reginæ (quam nil maius videt Sol) dedecori non eſſe filium lactare. Et n.32.quod iſta *Garciæ* attento rerum præſenti ſtatu hyperbolem continent. Et quod hodie Ducſſis,Comitiſſis & Marchionſſis conceditur liberos nutricibus tradere.Et n.33. quod in iſtis ceſſant abſurda, & inconuenientia hoc caſu ab aliis excogitata
Lactandi ſunt filij illuſtrium ex bonis patris diuortio facto, vel matrimonio morte ſoluto,298 n.35.
Lactari non debet filius à matre infideli,vel hæretica 288. 289. num. 35. Et ratio ibi traditur,Et numer. 36. reſpond. obiici cuidam ex *cap final. de conuerſ. coniugat.* & alia.
Lactare non tenetur nobilis filium illegitimum,300.verſ.*Quo* *ad*.
Lactatione arceri debet mater filio ſuſpecta,ibi,nu.37.
Lactationis obligatione liberatur tranſiens ad ſecundas nuptias, ſed eius impenſas torum prius triennium ſubminiſtrare ex propriis bonis tenetur,ibi n.38.
Lactationis obligatione matre libera, ſubintrat obligatio patris,ibi,nu.39. Et ampliatur,n.40.
Lactationis nomine quid contineatur,300. n.38.
Lactaria columna Romæ erat expoſitionibus deſtinata,354.num.130. Et ad eam ſubiubiè *Auctor* refert quædam verba *l. ne aut, D. de liber agn.ſcend.* & *Renardus* numiſma quoddam. Sed improbatur ibid. Et pag.357.numiſmati lux datur.
Latina editio ſacræ Paginæ omnibus præferenda,56.n.14.
LEGATVM requirit exiſtentiam rei cum capacitate accipientis,89.n.40.
Legatum alieno poſthumo nec iure Prætorio regulariter tenet.in appendic.ad cap, 2.§.2.ſuper n.vlt pag.717.
Legatum. Vide *Donatio à legato.*
LEGIS crudelitas accuſari poſſet, ſi quos patere impunè non interet, inſtituere non permitteret,107.n 133.ad finem.
Legis condendæ poteſtas à principio Romani Imperij apud Romulum, Numam, & alios Reges fuit,136.n.146.
Leges Romulus & ſucceſſore. non ad libitum, ſed calatis comitiis ferebant, ibid.& in verſ. *Nec his.Halicarnaſ* noue interpretatur, quia hiſce aduerſari videbatur. Et pag.137. demonſtratur error *Sylburgij*. Et verſ. *A quibus*,alius *Alexand.ab Alexand.*
Legis condere poteſtatem Populus exactis Regibus ſibi reſeruauit,verſ *Exactis*.
Leges ad Populum ferebant Conſules ceterique Magiſtratus, pag.138. verſ. *Poſthec*.
Legum latio in Principes fuit tranſlata proſternato Populari imperio, ibidem. verſ. *Proſternato*.
Legis nomen in *conſtitutionem* tranſlatum eſt temporibus Imperatorum, ibidem. Et ratio.
Lege omni neceſſitium eſt, vt aliquibus iniuria fiat. & in iis pro fontibus habeantur,453.n.5.ad fin.
Leges a Populo nullo præuio Senatuſconſulto paſſim ferebantur,139 verſ. *Sed dum*.
Lex etiam dura ſeruanda, 449 num. 34. in fine.
Leges dubias enodandis principaliter debent inſeruire,in ſchol.ad *l.13. Tauri*,ſchol. 1.pag 731. 32.
LEGES XII Tabularum qua occaſione & temporibus latæ,137
Hæ ad tempora *A Gellij* & *D.Cypriani* perdurarunt,138.
Lege xij. Tabul.quibuſuis poſthumis legata & fideicommiſſa relinqui poterant, 159. n.265.& pag.160.verſ.*Neque*.

Digitized by Google

Leges xij. Tabul. compendio quoddam ius ſacrum, publicum & priuatum continebant, ibid. n. 266.

LEGE REGIA à Populo in Principem omnis poteſtas tranſlata, 141. verſ. *Demum.* Et quare, ibi.

Lex Regia & imperij dicitur, ibidem, & in appendicib. adnota. ſuper cap. 3. §. 1. num. 146.

Legis Regiæ dignoſi priores Iuris Interpretes, Hiſtoriæ Romanæ non ignari, inſudarunt, 142 verſ. *Cùm autem.*

Legem Regiam *Coraſius* & alij ad Romulum referunt, ſed male, ibid.

Lex Regia longe differt à legibus Regiis Romuli, & eius ſucceſſorum, ibid.

Legem Regiam ſub Imperio Auguſti, & decimo eius Conſulatu plures latam putant ex *Dione*, ſed male, 143. & verſ. *Nunc autem.*

Legem Regiam poſt vndecimum, eundémque vltimum Auguſti conſulatum latam nouè ex *Dione* probatur, 143 verſ. *Vnde.*

Lex Regia non fuit perpetua, pag. 144. Et renouatione indiguit. ibid.

Lege Regia mortuo Auguſto in Tiberium tranſlatum fuit imperium & poſtea in Caligulam, dein in Claudium, & alios vſque ad Veſpaſianum probatur ex *Suetonio*, pag. 144. verſ. *Et ob id.*

Legis Regiæ in Veſpaſianum tranſlatæ inſigne teſtimonium adducitur, ibid.

Lex Regia velut à Senatu fuit lata, 145. verſ. *Dixi.*

Lex Regia propriè lex non fuit, ſed ita impropriè, & ſimilitudinariè fuit appellata, ibidem.

Legem Regiam *Regimenta perpetua* adpellauit Iuriſconſ. *Arcadius*, & quare? ibidem.

Lex iſta ab *Vlpiano* omnium primo ex effectu *Regia* appellata eſt, 146. verſic. *Et ſanè.*

Lege Regia velùt lata Auguſtus maiorem quàm Reges exacti habere cœpit poteſtatem, & independens imperium, ibid. verſ. *Sed & lex.* Et legem ſolus ferre potuit, ibid. Sed tamẽ nullibi inuenimus feciſſe ibid. pag. 146. verſ. *Cùm autem.* Nec eius ſucceſſores, 147. verſ. *Demum.*

Leges ab Auguſto latæ fuerunt eo Conſule, & inde ab eo, eiuſque Patruo denominatæ, vt *Falcidia* à *Falcidio*, *&c.* ibidem.

Leges omnes ab Auguſto latæ, quarum mentio eſt in *Suetonio*, & alius ante vndecimum eius Conſulatum, & legem Regiam Senatus promulgatæ fuerunt.

Lege Regia velut lata Tribunitiæ poteſtatis titulus in nummis Auguſti, & ſucceſſorum & non anteà inſcriptus fuit, ibid. verſ. *Et ab his.* Et ab eo tempore *Æterni Imperatores, Perpetui Cæſares, &c.* appellati, 145.

Leges non ferebant Imperatores niſi conſulto Senatu, d. pag. 147. Vel de conſilio Iuriſconſultorum, & aliorum Sapientum. ibi, verſ. *Demum.* Idque durauit vſque ad tempora Leonis, ibid.

Lege Regia quid contineretur: quo tempore fuerit lata iam hodie ex ſententia *Auctoris* clarè conſtat, 148. verſ. *Ab his.*

LEGITIMA magis debita eſt filiis poſt mortem patris, quàm eo viuo alimentorum præſtatio 290. num 13. in fine.

Legitima filiis non debetur, vbi alia ſuperior naturalis ratio interuenit, 290. nu. 14. Et hac ratione cauſaque innititur Motus proprius *Pij V.* qui eſt 117. *in Bullario Magno, to.* 2. Vbi irritantur priuilegia Clericis conceſſa teſtandi vel diſponendi in fauorem filiorum illegitimorum, ibidem n. 15. Vide *Pij V.*

Legitimorum iura natis ex adulterio non ſunt facilè concedenda. 306. num. 57. in fine.

LEVANA quæ eſſet Dea, 317. cap. 4 num. 11.

Leuatione è terra filiusfamilias ſucceſſor & heres declarabatur, 322. n. 33.

Leuatione media pater à captatoribus liberabatur, ibid. Et cœlibum, orborumque notam effugiebat, ibid.

Leuationis olim vſitatiſſimæ varia paſſim apud Antiquos inueniuntur teſtimonia, 323. n. 35. ad fin.

Leuatio patri & matri communis erat 324. num. 36 Et à parentibus non leuati *ἀπάτορες*, & velùt reiecti reputabantur, ibid. num. 37.

Liberi Iure Prætorio dicuntur, ſiue ſui, ſiue extranei heredes, 196. n 32.

Libertatis fauore multa contra iuris rigorem conſtituta ſunt, 84. n. 20.

Libertus Latinus hereditatem adquirere non poterat, 162. n 268. ad fin.

Litis conteſtatio malã fidem nõ inducit, 232. verſ. *Nec obſtat.* Et quod aliud eſt omnes fructus reſtitui poſt conteſtationem, ibi verſ. *Denique.* Et quare id ita ſit diſpoſitum in iure?

Locupletiorem non eſſe qui libertum adquiſierit, qualiter intelligendum, 207. nu. 18.

Luctus annus decem menſium erat, 553. num. 2.

Lugere & elugere idem ſunt, quidquid *Renardus* & *Cuiacius* in contrarium diuerſimodè adſtruant, 579. per tot. Et ibi ad fi-

Digitized by Google

ad finem, quod verbum *elugeo* efficacioris eſt ſignificati.

Lugubrium abuſum exterminauit Gordianus decreto ſuo, 580. num. 33.

M

MAGI Reges Chaldæi fuerunt, 472. num. 8.

MAIORATVVM Hiſpaniæ vna ſola lex paritæ mentionem facit, 317. n. 20.

Maioratus poſſeſſori quando quærantur partus ancillarum, 257. nu. 15. Et idem in maioratus temporalis poſſeſſore, n. 16

Maioratus ſubceſſio vtero exiſtenti defertur. Vide, *Vtero exiſtenti*, & verbo, *Venter impugnat*

Mala fides tempore ceſſionis partus ſuperueniens, impedit vſucapionem, 245. numer. 49

MALEFICIA & incantationes ad retinendum partum punienda, 626. num. 37.

Maleficia Antiqui agnouerunt, quibus marito ſubminiſtrans via ad abortum mulieris pararetur, 613. n. 18.

Maleficio partus vltra decem menſes retineri poteſt. Vide, *Duodecimum*.

MANVMISSÆ poſt 182 diem filius liber eſt, 441. n. 24. verſ. *Sed &*.

Manumiſſio ex teſtamento libertas poſt mortem teſtatoris mero iure tantum competit, 150. verſ. *Ad hæc*.

Manumiſſionis futuræ ratio non habetur, 280. num. 21.

Maritus partus ancillarum ſuos facit: & ratio traditur: & diſtinctio adſignatur inter ancillam æſtimatam & inæſtimatam in dotem datam, 255. num. 8. 9. & 10. Et idem iure noſtro tenendum, 256. numer. 11. & tribus ſeqq. Vbi rationes variæ ſimul cum noua *Auctoris*. Et contrariæ opinionis Auctores Regnicolæ refelluntur. Et num. 15. confirmantur præcedentia

Maſcardus exiſtimans articulationem ſeptimo menſe contingere, improbatur, 40. num. 13.

MATER excecando ventri tutrix deſignari non poteſt. 83. num. 14. Et tenetur curatorem ventri petere, ibid.

Matres ex iure trium liberorum ad ſubceſſiones admittebantur: & qualiter intelligendum: & an agant de damno vitando, vel de lucro captando in ſubceſſione filij, 634. à num. 36.

Matris præteritio habetur pro exheredatione, 114. n. 158.

Mater tenetur filios illegitimos alere, 293. in princ. Omnes enim quoad matres iure Ciuili cogniti ſunt, ibi verſ. *His addo*. Et Prætoris auxilio iuuantur, ibid.

Matri non conceditur minus æſtimare nothum quàm legitimum filium 291.

Materni affectus ratio maximè attendenda, 115. n. 162.

Matrona quædam tanto coitus deſiderio flagrabat, vt ſæuiſſimis tremoribus, aliiſque teneretur ſymptomatibus, quando vterum non geſtabat, aut lactabat, 693. num. 30. verſ. *Ab his*.

Matureſcendi fœtus tempus pendet à temperamento ſpeciei. ex ſententia *Bonauenturæ* 433. verſ. *Rationem*, & n. 5.

MEDICINA primis hominibus Chirurgia tantum erat, 435.

Medicina quondam paucorum fuit ſcientia herbarum, ibid.

Medici & Philoſophi gregatim & ſine delectu quæ iuris ſunt ad partum attinentia pertractant, 14. num. 2. & 223. num. 18.

Medicinam experientia & rerum ſubceſſus ampliarunt, 435. in princ.

MEDICI ſunt qui alicuius partis corporis, vel certi doloris ſanitatem pollicentur, vt auricularius, &c. 435. verſ. *Et ab his*.

Medicorum variæ fuerunt ſectæ, 504 numer 79.

Medici ſuis ſcriptis noſtra ad partum attinentia paſſim inſerunt, & tanquam vnici moderatores & arbitri examinant, improbant & ſæpius irrident, 434. nu. 6. & 469. num. 1.

Medicos in dignoſcendo prioris partus vitalis & naturalis tempore Philoſophos anteire quidam male putarunt, 456. in princ.

Medici noſtra refellendi æſtuant deſiderio, 466. n. 23. verſ. *Hæc autem*.

Medici & Philoſophi ſæpè falluntur in cõputatione temporis partus. ibi.

Medicorum inconſtantia, & inconſulta in Iuriſprudentes antipathia refellitur, 582. num. 4.

Medici appellabantur Chirurgi, 436. num. 8. ad finem. Et mulomedici, ſeu equarij, ibid.

MEDIVM ſemper participat de extremis, 484. num. 29. & 498.

Medium in animantium, ac partium ipſorum productione princeps eſt vtriuſque extremi, 485 verſ. *Hæc inuinde*.

Medium vtrumque extremum & neutrum participat, ibid.

MENSES partionum ſunt Solares, & æquales tricenis, 465. n. 26.

Menſium diuerſę ſunt rationes & computationes, 516. n. 19. ad fi. Et 517. n. 20. earũ di-

Digitized by Google

gnoſis maximè neceſſaria, vt omnium partionum verum tempus deſignetur, 517.nu.21.

Menſis vertens quis ſit? 520.in princ.

Menſium tractatio difficilis eſt, 520.n.8.

Menſium alij ſunt naturales, alij ciuiles, 521.num.9. Et ibi quod naturales aut ſunt Solis, aut Lunæ.

Menſis Solaris quis? 521.

Menſis Lunaris duplex, vnus progreſſionis, alter apparitionis.ibid.

Menſes naturales antiquiſſimi ſunt, ibid. verſ. *Ab his*. Et quod tam Solis quam Lunæ impares ſunt, ibid.verſ. *Naturales*.

Menſis Iulianus quis? ibid.verſ. *Eſt &c*.

Menſis intercalaris, ſiue interititius, aut mercedinus quis? 522. verſ. *Demum*.

Menſes æquales tricenos Hebræis fuiſſe, à *cap*. 7. & 8. *Geneſ*. deducit *Scaliger*, ſed in probatione defecit, 524. numer. 3. & 525. num 6.

Menſem in tres partes diuidunt Græci, 531. ad fin.

Menſes æquabiles triceni non nomine, ſed numero apud Hebræos diſtinguebantur, 534.num 27.

Menſium vltra duodecim nulla eſt mentio in ſacra Pagina, 534.num.28. ad fin. Nec de numero dierum menſium vltra vigeſimum ſeptimum.

Menſes triceni & pleni Græcis fuere, 545. num.13.

Menſes Lunares Iuriſconſultis & Medicis fuiſſe ait, & malè, *Alber. Gentilis*, 546. numero 21.

Menſibus Lunaribus quando vſus fuerit *Hippocrates*, 546. n.22. Et quare? numer.23. & ſeqq.

Menſem emendare conatus fuit *Solon*, 549. Et quidem ita conſequutus eſt quoad vſurarum præſtationem, & terminos iudiciorum, ibid.

Menſes communes triceni æquales ante, & poſt *Legem Solonis* fuerunt, 551.n.29.

Menſis intercalaris quot diebus conſtet, 558 nu.15. Et eius ratio in Digeſtis, d.num. 15.& ſeqq.

Menſem & dies 30. pro eodem vſurpant Iuriſprudentes, 559.num.17.

Menſes communes triceni æquales & poſt annum Iulianum in vſu fuerunt Romanis, 564.num.40.

Menſium partionum leges mentionem facientes intelligendæ ſunt de tricenis, ibi. n.41.& p.565. n.42. Et hanc computationem menſium in iure ſequendam, 564. verſ. *Et hanc*. Et ratio traditur nu.43.pag. 565. Et *Albertus Gentilis* improbatur 567. num.50.

Menſes ad proſequendam appellationem non ſunt triceni, ſed maiores, & quare? ſup.n.44. Et quo caſu ex verbis, vel mente legis conſtiterit, de quo menſe actum fuerit, ſup. n.45. Et idem eſt in menſe alicui præfixo ad aliquid faciẽdum, qui eorumdem debet eſſe dierum, quos habuit mẽſis præfixionis, ſup.nu.46. Sed hoc ex benignitate potiùs quàm ex iuris rigore admittendum, ibid. Et in menſe vtili ex ſententia *Menoch*. Sed improbatur 566.n. 47. Et cùm plurium menſium mentio facta fuit. Et cùm de excùſanda contumacia, vel qualibet culpa agitur ex *Alber. Gentili*, ſup.n.48. Sed improbatur ibi, num. 49. Et in caſibus qui vulgi non ſunt, nec noſtri, ſed alterius artis exquiſitioris ex *Alber. Gentili*, 567.num.50. Sed improbatur latè, ibid.

Metalli nomine non tantùm veniunt aurum, argentum, & ſimilia, ſed & alumen, gypſum, creta, &c.

Metallum dicitur ἀπὸ τοῦ μεταλλᾶν, hoc eſt *fodere*, *Plinio* improbato, 223.n.18.

Miraculum tripliciter excedit Naturæ facultatem, 628.num.7.

Mola animal non eſt, & ouis gallinarum ſubuentaneis æquiparatur. Et ex ſola effuſione ſanguinis in vtero generari poteſt, 631.num.16.

Monarchicum Imperium omniũ optimum & aptius, 424.nu.21.per totum.

Monstra deformitati non ſunt in vniuerſitatis pulchritudine, 626.n.15.

Monſtri nomen vnde deducatur. 626.n.1.

Monſtrorum nomen generale eſt, & ad res etiam inanimatas refertur, etſi impropriè. ſuprà numer.2. Et quòd in plantis monſtrum propriè datur, num.3. Et frequentiùs: & cur? ibid. Et nu 4 quòd propriùs ad generationes animalium inſolitas & imperfectas refertur. Et nu.5 quòd propriiſſimè monſtrum dicitur quidquid in generatione animalium à Natura peccatur.

Monſtrum non eſt præter omnem naturam, 627.num.6.

Monſtroſum magis eſt quicquid à ſolita Naturæ operatione magis diſcedit, 628. nu.7.& nu.8. quòd magis & minus diuerſa monſtri genera conſtituunt.

Monſtrũ ſpecies eſt oſtenti, quod aliã ſpeciẽ ſub ſe eodẽ nomine retẽto continet, n.9. & monſtrum oſtẽti ſpecies deſignatur, n. 10. & quod poteſt tripliciter contingere, nu. 11. & quod Grammatici hoc tripartitum monſtri genus prodigium, aut portentum appellant, num 10. & quod antiquis ſemper aliquid mali monſtra præſagiebant,

giebant, & velut iræ Deorum habebantur, num. 13. & quòd Antiqui ſimiles partus enixis imprecationibus vitare curauerint, num. 14.

Monſtri cauſas ſuperiores aſſignant *D. Auguſtin.* & alij.

Monſtri definitio traditur, 630. num. 18. & alia *Labeonis*, num. 19.

Monſtrum ſub humano & legitimo partu non continetur, ſup. num. 21.

Monſtroſos partus *lex xij. Tabul.* exponi permiſit, ſup. num. 22.

Monſtris Tribunos plebis ſimiles fecit *Cicero*, 630. num. 23. in fine.

Monſtrum differt ab oſtento, 631. nu. 24.

Monſtrum à Natura & forma hominis degenerans ſub nomine filij non continetur, ſup. num. 25. & pag. 632. num. 27.

Monſtroſus partus formam humanam habens, & canis, aſini, aut alterius animalis vocem imitans, inter liberos reputabitur, 632 nu. 28. & hoc admittendum etiam ſi pedes habeat caprinos, aut membra aliis animalibus ſimilia, ſup. num. 29. & idem dicendum ſi humanorum membrorum officia ampliata habuerint, & nati ſint cum tribus manibus, aut pedibus, ſup. num 30.

Monſtroſæ partiones formam humanam habentes baptizari poſſunt & debent, 633. numer. 31. & eas occidens homicidij pœna tenetur, ibi. num. 32. & reputantur vitales, num. 33. & ſucceſſionum ſunt capaces, quamuis in ſui ortus initio deficiant, nu. 34.

Monſtroſa & portentoſa parturitio prodeſt ad euitandas pœnas *legis Papiæ*, ſuprà nu. 35. & ſequentibus.

Monſtroſus partus dici non poteſt natus cum dentibus, & ſimiles, 635. nu. 42.

Monſtroſi non ſunt Valgi, Compernes, Brocchi, Diſtorti, & ſimiles, ſupr. nu. 43. & idem dicendum de Furioſis, Stupidis, Fatuis, Stultis & ſimilibus, 636. num. 44. & de Motionibus & alijs eis adſimilantibus ſup. num. 45.

Monſtri nomine Gigantes & Pumiliones, Nani, ſiue Pygmæi non continentur, 636. 637. nu. 49. & 57. & an fuerint Gigantes in rerum natura diſquiritur, num. 50. vſque ad 54. Vbi quòd antiquitùs homines proceriores erant ſtaturæ: & nume. 55. quod feraciores prouinciæ olim & hodie maiores producunt homines, maxime frigidæ: quin & calidæ, & inter ceteras Hiſpania: & ibi quòd de Gigantibus multa confixit Antiquitas: & num. 58. quòd Gigantes confictì inter monſtra connumerandi eſſent.

Monſtroſi non ſunt Pygmæi, & quòd plura fabuloſa de his dicta, num. 59. & ſeqq. Et num. 61. Pumilionum exiſtentia comprobatur: & num. 62. delineati ab *Strabone* monſtris adnumerantur.

Monſtroſus non eſt multiplex partus, 644. num. 63.

Monſtroſus non eſt partus abortiuus, ſuprà num. 64.

Monſtroſus eſt habens ſex digitos in vna manu, & ſimiles, 645. num. 65.

Monſtroſus eſt Hermaphroditus 645. numero 66. eorum quæ triplex eſt differentia, ſup. num 67. & quòd ſexum eligere tenerentur antiquitus: & an poſſint eſſe teſtes in teſtamento, Rectores, Iudices, Aduocati, Arbitri, & ſuccedere in feudis, & alia, 646. numero 68. & quòd eos Antiquitas magno odio habuit: & poſteà in delicijs. 647. num. 69. Vbi notatur *Clemens Alexandrinus*, qui horum exiſtentiam negauit: & ibidem de cauſis Hermaphroditorum.

Monſtroſi ſunt Centauri, Hyppocentauri, Satyri, Fauni, & ſimiles. 648. n. 70. & de eorum exiſtentia dubitatur n. 71. & eorum ſpeciem aut gregem nunquam fuiſſe reſoluitur num. 72. & 77. & 649. n. 73. & ſeqq. intelliguntur *Plinius*, *D. Hieronymus*, & *Iſaiæ cap.* 40.

Monſtrum Centauro ſimile aliquando naſcitur ex congreſſu mulieris cum viro, d n. 72. & 77. Et ex commixtione hominum cum feris, ibidem.

Monſtrorum latitudo maxima eſt, 650. num. 78.

Monſtroſi ſunt Lemnij, 651. nu. 80.

Monſtra non ſunt Syrenes. Tritones, Nereades, & alia hiſce ſimilia ſpeciem humanam habentia, ſup. n. 81.

Monſtrum non eſt Hyęna, ſiue quadrupsſit, ſiue piſcis, ſiue ſerpens, ſup. nu. 32. & 83. niſi cum cane coierit, 652. n. 84.

Monſtrum fato tribuit *Vlpianus*, ſup. n. 85. Et imaginationi *Accurſius*, num. 86. Et *Vlpiani* ſententia improbatur num. 87.

Monſtra vel contingunt in ſexu incerto, vel in conformatione vitiata, ſup. n. 89.

Monſtra regulariter proueniunt à diuerſa & deprauata generationis actione, ſup. nu. 90. Et quòd huius obleſionis cauſæ internæ vel externæ: & internæ triplices 663. num. 91.

Monſtra á redundantia ſeminis impluriꝰmum producuntur, ſup. nume. 92. Aut à defectu ſeminis: aut à morbido ſemine: aut ab vteri mala conformatione: aut à congreſſu menſtruis fluentibus: aut ab enormi coniunctione: aut à nimia & in-

ſatiabili libidine: aut à morbo vtriuſque parentis: aut à congreſſu cum brutis, ſup. num 91. per totum vſque ad verſiculum *Secunda*, pag. 655.

Monſtrum ab imaginatione patris, aut matris prouenit, 655. d. verſ. *Secunda*.

Monſtrum ab imaginatione matris procedit, 656. verſ. *Primus*. Dum tamen vehemens ſit. ibid. verſ. *Sed praetitati*. Et improbantur *D. Huarte* & *Cardanus*, cum aliis, ibi. verſ. *Poſt*.

Monſtrorum primariũ & principale agens non eſt imaginatio, 657. verſ. *Verùm*.

Monſtrum a terrore, ſeu deſiderio procedit, 658. num. 92 verſ. *Secundus*. Et itidem à caſu, vel ictu, ibi verſ. *Tertius*. Et inſuper ab indecenti ſeſſione, ibid. verſ. *Quartus*. Et demum ab aëre ambiente, v. ctu um, aquarúmque qualitatibus, ibid. verſ. *Quintus*.

Monſtra & oſtenta miranda & notanda omni æuo viſa, 658. num. 93.

Monſtroſæ generationes rariùs in homine, quàm in ceteris animantibus adcidunt, & ratio traditur ſup. nu. 94.

Monſtra plura in Ægypto & alijs regionibus vbi mulieres perfœcundæ ſunt, d. nu. 94. verſ. *Eámque*.

Monſtrorum productione vna eadémque omni tempore fuit errans Natura, 659. nu. 94. verſ. *Demum*.

Monſtrum duplicis capitis duplex animal eſt, ſecùs ſi vnico capiti duplicata inſint membra, 659. num. 95.

Monſtrum humanum duplicis capitis qualiter bapti zandum, & alia num. 96.

Monſtroſus partus difficilior & periculoſior eſt naturali, ſup. num. 97.

Mora in cauſa eſt vt partus teſtituantur, 272. nu 64. Et qualiter intelligendum tractatur in numeris ſeqq.

Morbus an ſit grauidatio mulieris, 688. num. 12.

Morbi definitio ex *Vlpiano* traditur, & aliæ remiſſiues ſup. num. 13.

Morbi nomine & temporarius continetur, 688. num. 14.

Moriones antiquitùs in deliciis habiti, 636. num. 45. ad 47. Vbi quod Auguſtus & Alexander Seuerus Imperatores hoſce & ſimiles abhorruerunt. Et num. 48. intelligitur *Timarchus*, qui Morionibus & ſimilibus monſtri nomen indidit.

Mors à partu prouenions naturalis reputatur, 694. nu. 32. per totum.

Motus in ventre vltra prægnationem ſæpè contingere ſolet, 25. n. 29. ad fin.

In motu fœtui obuenienti differunt *Hippocrat.* & *Ariſtot.* 60. num. 27.

Motum & formationem malè confundit *Elias Venetus*, 63. nu. 42.

In motus fœtus iam efformati tractatione plura comminiſcuntur Philoſophi & Medici, 63. ſ. 3. n. 1.

Et refertur ſententia *Hippocr* 63. num. 2. Et ſententia *Ariſtot*. num. 3.

Motus tempora diuerſa adſignarunt *Hippocrat.* & *Ariſtot.* 64. nu 4.

Motus ocyoris, vel rardioris cauſa, ibid. n. 5.

Motus nulla ratio eſt ad dignoſcendum ſtatum fœtus, ibid.

Motus iſtius tractatio Iuriſconſultis ad nihilum prodeſt, 64.

Motus ocyoris in mare, & tardioris in femina cauſa traditur, ibid. nu. 6.

Motus iſtius nulla poteſt certa regula adſignari, 453. num. 51.

Mulieres cur appetant viri congreſſum poſtquàm grauidæ ſunt traditur remiſſiuè, 680. num. 21.

Mulieres plus præſtant quàm viri in generatione hominis, 686. n. 8. & ſeqq.

Mulieres in conceptionibus ſæpiſſimè falluntur, 23. num. 25. Et in temporibus partus, 498. num. 54. & 55.

Mulierum eſt omnia ſua dicere, 402. n. 77.

Mulieres in ſtatu innocentiæ genus humanum propagarent ſine corruptione ſuæ integritatis, & ſine voluptate, in cap. 20. q. 9. per totam.

Mvltiplex partus non eſt monſtroſus, 644. num. 63.

Multiplicis partus meminere Iuriſconſulti, 661. num. 1.

Multiplicis partus nomine venit geminus, quem Deorum beneuolentiæ, pudicitiæque puerperæ antiqui tribuerunt, ibid. Et geminorum partus naturalis & vitalis eſt, ſup. num. 2. Et quod diuerſis temporibus geniti ſuperfœtationi ſunt tribuendi, ſup. n. u. 3. Et improbantur nu. 4. qui geminorum partum à Natura alienum putarunt.

Multiplex partus tergeminorum naturalis eſt, 662. nu. 5. & 563. n. 13. Et trigeminorum partitudo in dubiis & futuris euentibus, velut hereditatum adquirendarum attenditur ex *Paulo* Iuriſconſulto, numer. 6. Et contrarium defenditur cum *Vlpiano*, & aliis num. 7. & ſeqq. Et nu. 11. improbatur *Paulus*.

Multiplex quatrinorum & quinorum partus vno tempore editorum naturalis eſt, 664. num. 14. Et parturitiones quinarium numerum excedentes naturales non reputantur, ſed portentoſæ & oſtentoſæ, 664. num. 15. & 19. Et ratio traditur, nu. 17. Sed contingere poſſunt, nu. 16. & 18. Vbi

ſeptem.

Digitized by Google

ſeptem cellularum, ſeu receptaculorum in vtero mulieris figmentum proponitur. Et ſubinde refellitur num.20. Et Iuriſconſultus *Iulianus*,665.num.21.

Multiplex fœtus ſæpè abortui in cauſa eſſe ſolet,666.num.31.verſ. *A dictis.*

Multiplex partus abortiuus non eſt, ſuprà num.22.

Multiplicis partus cauſæ traduntur, ſuprà num.23.

Multiplicis partus frequentiores in Ægypto, & in Hiſpania. 666. verſ. *Sed his*: vbi aliqua de laudibus Hiſpaniæ.

Multiplex fœtus humanus ab vno tantùm maris & feminæ congreſſu prouenit,667. numer. 24. Et comprobatur *Apoſtoli* auctoritate, numero 25. Et *Diui Auguſtini*, num.26.

Multiplicum partionum varij caſus & ſucceſſus omnibus temporibus fuere, 668. num. 32.

Multipliciores partus portento & oſtento tribuendi ſunt, ſup.nu.33.

Multiplicum partionum ſingularia admiranda exempla proponuntur,d.nu.33.

Multiplicis partus tractatores plures referuntur,669.num.34.

Multiplici partui in dubio fauendum eſt, 670.num. 35. Et declaratur num. 43.pag. 671.

Multiplex partus in inſtitutione vnius admittendus, & in datione libertatis libertate donandus,670.n.36 & ſeqq.

Multiplicis partus humani rationis cauſam aſſignat *And. Laurentius*,673.n.45.

Multiplicis partitudinis mala & damna Antiqui præſagiebant,ſup.num.47.

MVTI in vagitus,ploratus,garritus,&c.omnibus natura proniores, 444.

Muti à communi regula quæ vitam vagitu ſalutare cogit,liberi non ſunt,ibid.

N.

NASCITVRI ex Pamphila legatum tenet,71.num.16.

Natura extra hominum captum poſuit generationem humanam. 5.num.7.

Naturæ congruum eſt aliquod tempus dari breuius intra quod,& longius vltra quod partiones vel incipiant, vel non progrediantur,427.num.3.& 428.num.4.

Natura poſt operationem abſolutam partum in lucem ſine præfinitione aliqua temporis profert,431.num.1.

Natura in ſuis actionibus non præfinitur ex neceſſitate numeris quibuſdam determinatis,ibidem.

Naturæ lege fieri non poteſt partum eſſe vitalem, niſi initium habeat perfectionis & maturitatis,434.num.5.

Natura conſideranda eſt reſpectu plurium, ibid verſ. *Cur autem*,& 455.

Naturæ operationes quoad humanum partum maximè liberæ,434.num.7.

Natura à fortitudine, ætate,complexione & imaginatione præcociores, vel ſeriores partus producere potens eſt, 437. nu. 10. in fine.

Naturæ nullus legem poſuit, vt non citius 182. diebus, nec tardius decem menſibus fœtum vitalem emittat, ibid.

Natura nouerca hominem natali die abiicit,444.in princip.

Naturæ conformia ordinem ſemper habent, & naturaliora inde magis ordinata, 483. num. 26.

Natura non in corruptis & deprauatis, ſed in perfectis conſideranda,ibid.

Natura non tranſit de extremo ad extremum ſine medio,484. nu.29. Et probatur ex *Ariſtot.*

Natura nil vnquam agit in vanum, 486. nu. 31.ad finem.

Natura tempus pariendi conſtituit,& ordinauit,486.num. 32.

Natura prouida mulieribus præuidere non ſinit incommoda pregnationis, & pericula partus,639.num.17.

Naturæ varij ſunt ſucceſſus circa partus humanos,6.num 9.

Naturale quod eſt,immobile eſt,480. nu.19. verſ. *Et primò.* Et naturales leges immobiles,ibid.

Naturale eſt ſenſibilium ordo & ordinis cauſa omnibus natura ineſt,486.n.32.

Naturale ius præſtantius in homine reſidet, num.7.

Naturalis eſt hominum ad diſſentiendum facilitas.504.num.79.

Naturalis horum Regnorum quis dicatur? 3.4 num. 52.

Naturalis lex immutabilis eſt,480.n.19.

Naturalis eſt partus,ſi prægnantibus nil incommodi accidat intra conſtitutum à Natura tempus pariendi, 486.nu.32. Cetera vide verbo,*Partus naturalis.*

Naturalis filius iure communi à patre poterat inſtitui, 293. & ex *Iuſtiniano*, ibidem.

Naturalium filiorum nomen legibus Romanis ſtudio non fuit vſque ad Conſtantinum, 502.num 45. Nil tamen impedimento erat,quominus ipſis dari, aut legari poſſet titulo inſtitutionis aut legati ibidem. Poſt Conſtantinum prohibitum fuit ipſis relinquere, ibidem numer. 46.

Digitized by Google

Sed legum Conſtantini rigorem temperarunt primi Valentinianus & Valens, & poſt iſtos Arcadius & Honorius, & ſubinde Theodoſius & Anaſtaſius, & demum Iuſtinianus ibid.num.47.48. & 49. & pag. 304.num.52.

Naturales liberi in cauſis fideicommiſſorum Iure etiam Ciuili in conſideratione erant,& ratio,303.num.50.

Naturalis filius in Hiſpania nobilitatis paternæ ſucceſſor eſt,32.n.44. & 278.nu.18.

Et an natus ex concubina nobilis ſit? latè diſcutitur,278.ex n.18.

Natus illicò decedēs an teſtamentum rumpat? latè diſcutitur & reſoluitur in pag. 449.n.35. Et iterum num. 36 ex ſententia Proculianorum & Sabinianorum.

Negotiū vllū explicari non poteſt ſine perſona,re,& hominis actione,c3.in princ.

Nobilis an ſit filius natus ex nobili, & eius ancilla latè diſcutitur,278.ex nu. 18. Et refertur opinio *P.Sanchez* exiſtimantis adeptione libertatis nobilem fieri. Sed improbatur, & contrarium adſtruitur ex n. 19. Etiam reſtitutione Principis, n.34. Et declaratur num. ſeq.

Nobilis plebeio nubens pœna nobilium punienda eſt ex *Baldo*. Sed contrarium verius,281.num.28 ad fin.

Nobili legitimato obſcuritatis nota deletur.283.num.36.Et declaratur ibi.

Nobilitas non eſt ius ſanguinis immutabile, vt putabat *P.Sanchez*,281.num.25.

Nobilitas eſt dignitas,278.n.1.

Nobilitatem à matre plures leges concedunt,278 num.17.

Nobilitas & ſeruitus latè diſtant,279.n.19.

Nobilitas generis pactis priuatis non infirmatur,281.num.26.

Nobilitas diuerſimodè in filios & deſcendentes deriuatur,281.num.26.

Nobilitas ex diuerſis cauſis Iure Ciuili inductis deperditur, ibidem num. 27. & ſequentibus.

Nobilitas mutationi ſubiecta eſt, 282. numero 30.

Et ideo morte ciuili, qualis eſt ſeruitus, amittitur,ibidem.

Nobilitatem ſanguini adhærere, & comparandam cum his quæ proueniunt à Natura exiſtimauit *Pater Sanchez*, ſed malè,283.num.37. Et ibi quod non eſt ius ſanguinis.

Nobilitas à bono genere vel à virtute generis prouenit, ibidem.

Nomenclator quis antiquitùs diceretur, 36 c.

Νόμος vnde dicatur, c36.

Nonomestrium nulla mentio eſt in Digeſtis,487.num.34.

Nonomeſtres & decimeſtres auctiores facti, capaciorem requirunt locum, 493.verſic. *Ab his*.

Nonomeſtres partus omnibus Iuris Profeſſoribus,Philoſophis & Medicis naturales & legitimi ſunt,512.num.1.

Nonomeſtrem partum omnium maximè naturalem putant,& perfectiſſimum dicunt Medici,512.num. 2. Et dein decimeſtrem, ibi.num.4.

Nonomeſtrium nomine veniunt nati, quocunque tempore illius menſis,ſup.n.3.

Nonomeſtres an perfectiores ſint decimeſtribus omnibus temporibus dubitatum, & agitatum fuit, & in quæſtione diſſidentes videntur *Hippocrates* & *Ariſtoteles*, 513.num. 5.& 6.

Nonomeſtres & ſeptimeſtres ſolos agnouiſſe videtur *Hippocrates*,ſup.num.7.

Nonomeſtres decimeſtribus frequentiores putant Medici,ibidem.Et his conueniunt omnes Iuris Profeſſores, nullo excepto, 513 nume.8. Sed *Ariſtoteles* contrarium tenet,ibi num.9.

Nonomeſtrium non meminit *Ariſtoteles* in Problematibus, cùm ageret de temporibus partus,514.num.12.

Noua cauſa ſuperueniente diſpoſitio reſtantis infringitur & mutatur, 169. in principio.

Nouitatis amatores magnis ſe periculis exponunt 97.num. 8 c.

Nutritio & educatio vltra infantiam extenduntur,68.num 9.

Nutritoribus non ſunt tradendi filij parentum inferioris gradus, 298. numero 34. Et abſurda inde prouenientia notantur, ibidem.

Nutritor. Vide,*Educatores*.

O

OBSEQVIVM parentibus à filijs debitum iuris gentium eſt,310.num.25.verſ. *Quæ omnia*.

Obſeruationes in cauſa partus non conſiſtunt in ſcientia, ſed in fide hiſtoriæ, 435. nume.8.

OBSTETRICIBVS de conceptu,ſeu prægnatione deponentibus quanta ſit fides adhibenda,28.num.35.in fine.

Obſtetricum manus & oculi ſæpè falluntur, 29.num. 36.

Obſtetricum numerum cur iura expoſtulent,ibidem num.37.

Obſtetricum ars primis mundi exercita fuit temporibus,ibid.

Obſtetrices olim peritiores, ibi & pag 30.

Obſte-

Obſtetrices examini ſubdebentur apud nos non multis ab hinc annis, dicta pag. 30. num 37.
Obſtetrices in cauſa prægnationis, ſeu conceptionis deponere debent iuratæ inſtar teſtium, 30. num. 38.
Obſtetrices. Vide, *Subpoſitioni partus.*
OCTOMESTRES (*Hippocrati* ignotos) omnium primus adſtruit *Ariſtoteles*, 436. nume. 9.
Octomeſtrium integros tractatus his temporibus inſignes viri ediderunt, 469. numero 1.
Et plures ex noſtris diuerſis locis rem tractarunt, ibi.
Octomeſtrium nullibi in iure ſpecialis eſt mentio, ibidem.
Octomeſtrium tractatio apud nos ad ordinem redigitur ibi. & 470.
Octomeſtres an ſint partus naturales, an abortiui? magna eſt contentio inter Medicos, Aſtrologos, & Philoſophos & Iuriſprudentes. 469 num. 2.
Octomeſtres Antiquorum & Neotericorum opinio à numero naturalium excludit, ibi, & num. 3.
Octomeſtrium acerrimus hoſtis *Bald.* 470. num 4.
Octomeſtres impugnat *Tiraquel.* ex pluribus inordinate tractatis, ibid.
Octomeſtrium primus impugnator citatur *Hippocr.* ſup num. 5. Et varia eius loca expenduntur ibi.
Octomeſtres plures auctores Antiqui reiecerunt, 471. numero 5. verſiculo, *Et in eadem.*
Octomeſtribus ſententia inimica pluribus obfirmatur rationibus ſumptis à Philoſophia, Medicina, Aſtrologia, Arithmetica, & Muſica. Singuli enim ex eius diſciplinę penetralibus, ad quam animum adiunxerunt, rationem huius rei depromunt, 471. d. num. 5. verſ. *Sententiam*
Octomeſtrium excluſionis ratio adſignata ab *Hippocrate*. 471. num. 6. Et alia ab *Auicenna* traditur, numero 7. Et alias alij adducunt ibidem Et 438. alias tradiderunt Aſtrologi & Chaldæi, numero 8. 9 & 10. Aliam Arithmetici ab imperfectione numeri octonarij numero 11. Alias varias Muſici numero 12. Multiplices Medici 475. dicto nume. 12. verſic. *Nouiores.* Alias Iuriſprudentes, 476. numer. 13. 14. 15. & 16. Alias plures legales rationes intermiſcet *Bonauentura*, 476. numero 16. Quæ improbantur 505. numero 80. vſque ad 89.
Octomeſtribus ſententia fauens omni æuo placuit primæ notæ viris tam Philoſophis & Medicis, quàm Iuris Profeſſoribus, 477. numer. 17. Et quòd pluribus innititur rationibus, ibidem in verſiculo *Horum.*
Octomeſtrium præcipuus omnium propugnator *Ariſtoteles*, & expenditur ibi numero 18.
Octomeſtribus fauit *Plinius*, & *A. Gellius*, ibidem, & *Albertus Magnus* dict pag 481. in fine, *Auerroës* & *Auicenna*. 479. verſ. *Eiuſdem*, *Sanctus Thomas* ibi. verſ. *Quæ cùm*, & alij ibi relati. Et *Federicus Bonauentura* latè ibi, verſ. *Sed &c.* Vbi ex multis probare contendit, octomeſtres partus *Hippocrati* & *Galeno* vitales & naturales fuiſſe, & alios refert.
Octomeſtres plures vitales fuiſſe in Ægypto notatur 480. num. 19. & 20. Et in Græcia 481. & num. 21. Et in inſula Naxo ibi. Et in Ital. a num. 22. Et in regione Adekil, ſiue Hiuekel, num. 23. & in Hiſpania 482. num. 24.
Octomeſtres plures obſeruarunt *ConſorHus*, *Augenius*, *Bonauentura* & alij. 482. numero 25.
Octomeſtribus partionibus pluriès mulieres decipiuntur, 481.
Octomeſtris partus ex quo inter ſeptimeſtrem & nonomeſtrem mediat, qui perfecti ſunt, eorum perfectionis particeps eſſe debet, num. 28.
Octomeſtres quidam agnoſcunt, maturos & iuſto tempore editos, ſed addunt, vitales non eſſe, 485. num. 30.
Octomeſtris ſi non eſt vitalis & naturalis, neceſſum eſt fateri in Naturæ operibus aliquid ſuperfluum dari, 485. numero 31.
Octomeſtres, quibus nil noxi acciderit, per ſe, & natura ſua ſunt partus naturales & vitales, 486. num 32. in fine.
Octomeſtrium arcanum Iuris Profeſſores latere ait *Bonauentura*, 486. in principio.
Octomeſtribus fauentes naturales rationes prætermiſit *Bonauentura*, ibidem.
Octomeſtres nulla lex aut ſanctio ciuilis excludit, 487. num. 34.
Octomeſtribus fauet regula *l. qui in vtero, D. de ſtatu homin.* ibid.
Octomeſtres qui proprijs viribus naſcuntur, & naturaliter viuunt, ſuccedere debent, ibid. nu 36. Et inde fit, vt omnes ſint ſucceſſionis capaces.
Octomeſtris breuiſſimo ſpacio viuens, naturaliter viuit, 488. num 37
Octomeſtris baptizatur, Eccleſiaſticę ſepulturæ traditur, cælo potitur, &c. ibidem.

Octomeſtres legitimos & naturales eſſe Iuris profeſſoribus latè probat *Bonauentura*, 488, in fin. & pag. ſeq.
Octomeſtribus plures leges Iuris Ciuilis fauent, 490. numero 38. 39. 40. & 41. Et noſtræ Patriæ, pag. 491. num 42. 43. 44. 45. & 46.
Octomeſtres partus admiſit *lex Tauri* ex illatione & conſideratione *Auctoris*, pag. 492 nume. 46. verſic. *Sed & mea*, & in ſcholijs ad dictam *l. Tauri*, ſcholio 11. pagina 732.
Octomeſtres parturitiones certis temporibus eſſe vitales, alijs autem abortiuas quidam putarunt, ſed malè. 491. num. 47.
Octomeſtres legitimos, naturales & admittendos verius putat *Auctor*, ibi num. 48. & pag 499. num. 57.
Octomeſtris partus minus vitalis eſt ſeptimeſtri, nonomeſtri, & decimeſtri. ſup. nu. 49. Et ratio ibidem, & pag 493. & 497. nume. 52.
Octomeſtrium imbecillitates ab *Hippocrate* & *Ariſtotele* late expenduntur 493. n. 50. & 51. Et pag. 496. n. 51. alia ratio *Bonauentura* expenditur.
Octomeſtres qui in ipſo partu pereunt, & ſuffocantur, vel mortui eduntur, ad exactum maturúmque tempus non peruenerunt. 494. col. 2. in medio.
Octomeſtris per ſe, eſt abortiuus per adcidens. 495.
Octauo menſe cur vterus dehiſceat? ibid. verſ. *Quòd ſi*.
Octomeſtrium in tractatione omnia percurrit *Bonauent.* ibi in fine.
Octomeſtris partus per ſe naturaliter viuit, 497. num. 52.
Octomeſtres vitales & naturales agnouit *Lalamantius* ab *Ariſtotele*, ſi locus non eſt corruptus. 497. num. 53.
Octomeſtres rariores ſunt, 497. verſic. *Cùm autem*.
Octomeſtres *monſtroſos* appellauit *Ariſtoteles*, & quo ſenſu. 498.
Octomeſtres probantur naturales ducto argumento ab abſurdo, ibid.
Octomeſtrium computatione mulieres ſæpè falluntur. 498. num. 54.
Octomeſtres tertium gradū obtinent in ordine partionum naturalium. 499. num 56.
Octomeſtres ſeptimeſtribus aptiores in operibus naturæ exiſtimarunt *Lalamantius* & *Zacchias*, ſed malè, 499. num. 56. ad finem.
Octomeſtres notorium eſſe non poſſe viuere dixit *Baldus*, & malè 499. num 58.
Octomeſtres per miraculum tantum viuere poſſe exiſtimarunt *Alciatus*, & alij, malè quidem, 500. numero 59.
Octomeſtres ſucceſſionis incapaces declarauit Conſilium Neapolitanum apud *Matthæum de Afflictis*, ſed peſſimè quidem, ſup. n. 60. Et error maximus dicti Conſilij ibidem detegitur.
Octomeſtrium Hippocraticam impugnationem localem eſſe dixit *Sforcia*, ſupponens in Græcia octomeſtres non inueniri, 500. num. 62. Et impugnatur ibi.
Octomeſtrium Ariſtotelicam ſententiam malè detorſit *Cagnolus* ibi num. 62.
Octomeſtrem partum immaturum & abortiuum dicit *Tiraquellus* improbatus, 500. num. 63.
Octomeſtrem octo dies ad ſummum viuere poſſe male exiſtimauit *Grammaticus*, 501. nume. 64.
Octomeſtrem illegitimum partum indiſtinctè appellauit *Cuiacius*, & male, ibi numero 65.
Octomeſtres filiorum nomine in ſtatuto non contineri malè putauit *Giurba*, ſup. n. 66.
Octomeſtres duodecim liberorum immunitate parentibus conceſſa non comprehendi ratus eſt *Polydorus Ripa*, & male, ibi nume. 67.
Octomeſtrem quoad iuris effectus habendum pro nato voluit *Pariſius*, & malè, ſup. num. 68.
Octomeſtris natiuitate non reuocari donationem factam ad terminos *l. ſi vnquam, C. de reuocandis donationibus*, adſeruit *Tiraquellus*, & male ſuprà nu. 69.
Octomeſtrem non facere deficere conditionem, *Si ſine liberis*, adſeuerauit *Socinus*, & male. ſup. d. nu. 69
Octomeſtribus fauentes Auctores malè interpretatur *Chriſtophor. de Pez* ſup. n. 70.
Octomeſtres ad maioratus non admittendos, ſi paucos dies vixerint, dixit idem *Pez* & malè, 465. nu. 71. & pag. ſeq.
Octomeſtrium ſuperuenientium erroneæ computationi tribuendum putat *Pez*, & malè ſup.
Octomeſtribus Auctores infeſti eos admittunt, ſi per aliquod ſpatium vixerint. ibid.
Octomeſtres admittendos, quamuis iudicio fulti eos reiecerint, malè dixit *Torrebl.* 502. num. 72.
Octomeſtres noſtri magno odio communiter ſunt inſequuti, ac ſi animæ rationalis expertes eſſent, num. 73.
Octauum menſem Naturæ inimicum parturitioni communiter & malè dicunt Medici, ſup. num. 74.
Octomeſtres nunquam vitales vidit, nec obſeruauit *Hippocrates*, 503. in princ.

Digitized by Google

Octomeſtres partus ex ſententia *Bonauent.* non omnino refutauit *Hippocrates*, ſup. *Sed* refellitur ibid.

Octomeſtres non improbauit Cicero, ſupr. n. 77. Nec *Bart.* ibidem.

Octomeſtrium cauſa Philoſophiæ & Medicinæ Principes diſſentiunt, 505. in fine.

Octomeſtres à regula *l. nam ad ea* communiter reijciunt Interpretes, 505. numero 81.

Octomeſtres argumento *l. antiqui, D. ſi pars hereditatis petatur* fouendi ſunt; 506 n. 83.

Octomeſtrium labores ab *Hippocr.* conſiderati emendantur, nu 84.

Octomeſtres non ſubeunt periculum ſecundi quadiagenarij. 507 n. 85.

Octauo menſe debilitari, qui ſe primo menſe ad exitum moti ſunt, non eſt ſemper verum 507. num. 86.

Octonarius numerus commendatur ab *Augenio & Gorræo*, 508. n. 89.

Octomeſtris partus variæ computationes ineuntur 509 n. 90. & 91.

Octomeſtrem mulieri adſerenti ſtandum non eſt, 510. num. 93.

Octomeſtres non præſumuntur duos, quattuor aut ſex dies ſupervenientes, ibi n. 94.

Octomeſtris non præſumitur partus, ex quo mulier deceſſit in puerperio, vel extenuatus naſcitur, ibid. num. 95.

Octomeſtrium tractatio Iuriſconſulto ſuperuacua eſt, niſi prius conſtiterit partum octauo menſe editum, d. num. 95.

Octomeſtres non præſumuntur, ſed diuerſa cauſa ab ea quam excogitarunt communiter Iuris Interpretes, etc.

Octomeſtrium dignoſis ad quid proderit (quando eos legitimos & naturales adſeueramus) notatur, 510. num. 98. & 99.

Octomeſtrium admiſſione ceſſat inconueniens & cauſa ſubponendi partus poſt mortem viri, quæ in quinquemeſtribus facile obtingere poteſt, 511. num 101.

Octomeſtres exacti admittendi ſunt, ſup. nume. 102

Octomeſtris partus non eſt abortiuus. Vide, *Abortiuus*.

Octomeſtris per ſe apud nos erit, quicunque vixerit viginti quattuor horas, & ſacro Baptiſmate fuerit regeneratus, in appendicibus adnotation. ſuper caput 11. pagina 719.

Odίνη nomen (quo dolores corporis & animi denotantur) pariendi actionem omnium maxime demonſtrat, 221. n. 8.

Opinio illa ſequenda eſt, quæ plures & illuſtres habet Auctores. 476. num. 13. Sed limitatur 503. nume. 78. cum *Iuſtiniano* in *l. 2. verſic. Sed neque, C. de iure de liber.*

Opiniones communes alijs ſæpè communibus impugnantur, 514. in principio. Idq; in omnibus accidit ſcientijs, ibi. num. 79. per totum.

Ordinandi de genere & naturalibus perquirendi, 334. num. 50. verſ. *Nec obſtabit.*

Oſtentum, vt ſpecies eſt, deſcribitur in c. 17. pag. 629. num. 16. & quod tripliciter ſe habet, n 17.

Oſtenti ſpecies valdè differunt, 630. n. 20.

P

Papia lex quando fiſco locum faciat, 174 in princip

Papinianus & Vlpianus cõtrarij ſunt in partius reſtitutione facienda ab herede grauato. 168. in n. 56. Et cui adhærendum. 270. nu. 56. verſ. *Superest*, & n. 57. Et in quo conueniant, n. 58. Et ibid. de ratione qua quiſque innixus fuit.

Parentes communi omnium gentium vſu liberos terra impoſitos ſuſcipiebant, 312. n. 33.

Parentes etiam in bonis caſtrenſibus meliorem ceteris conſanguineis habent cauſam 206 n. 14.

Parricidij accuſatio tempore lõgiore præcluditur contra *D. Solorzan.* 388. verſ. *Et hunc.*

Pars vel eſt prædicamentalis, vel integralis, vel quotitatiua, vel numeralis, vel accidentalis. 70 num. 12.

Partitarum leges à Iure Ciuili Romanorum deſumptæ in paucis ab eo deuiant, 213. n. 37.

Partitæ leges poſt collectionem & promulgationem Decretalium latæ 308. n. 62. ad fin.

Parturientes & antiquitùs filiũ potiùs quàm filiam à Dijs petiebant, 322. n. 32.

Parturientes ob bonum publicum maximo ſe periculo exponunt. 115. n. 161.

Parturitionibus omnia obuenientia à conceptu pluribus ſcatebat ſuperſtitionibus, & nominibus eas denotantibus, 317. n. 11.

Partus. Vide verb *Fœtus*, & verb. *Venter.*

Partus omnis naturalis & vitalis, & legitimo tempore editus præſumitur, 602. nume. 18.

Partus quis ſit naturalis, quis legitimus? valde controuertitur, pag. 1. num. 1.

Partus materia dubia & obſcura omnium ingenia torſit, p. 2. num. 2.

Partus humani tempora varia, 453. n. 50.

Partus veritas ad mera opera Naturæ referenda, 4. num. 5.

Partus varietati in cauſa eſſe nõ poteſt varia fœtus proportio ad acceptabula, 5 n. 6.

Partus humani tempora variè præfinita

Digitized by Google

ſunt à Medicis, Philoſophis & aliis, 6.num.8.

Partus variæ deſignationi diuerſi naturæ ſucceſſus in cauſa fuere, 6.num.9.

Partus terminos omnium, quos præmanibus habemus, primi deſignarant *Hippocr.* & *Ariſtot.*6.n.10.

Partus terminos Iuriſconſulti ab occurrentibus caſibus deſumpſerunt, 7.nu.11. Et à ſeptimo in decimum menſem præfinierunt: & idem nobis conſtitutum *lege Patria 4.ti.23.part.4.* 7.num.12.

In partus temporibus deſignandis nil nouê *Iuſtinian.*ſtatuit in *Nouel.*39.8.nu.13.

In partus temporibus deſignandis nil ferè ex legibus Codicis & Patrij derogatum eſt Iuri Communi,9.num.17.

Partus tractatio Iuriſconſulto non ſolùm vtilis,verùm & neceſſaria videtur, 11.numer.10.

Partus tractatio omnium difficillimarum difficilior, 11.nu.1.

Partus, humanus nulli ceterorum animantium adſimilatur,14.num.1.

Partus materiam quoad Iuriſprudentiam attinet Medici & Philoſophi velut gregatim proſequuntur,14.num.2.

Partus materiam Iuris profeſſores ſummis velùt labris deguſtarunt,ibid.

Partum petit qui prægnantem petit ancillam,69.num.10.

Partus illius eſſe dicitur, qui tempore editionis dominus erat ancillæ,69.d.nu.10.

Partus ancillæ hereditariæ hereditarius eſt, ibidem.

Partus ancillæ legatæ legatarij eſt,ibid.

Partum emiſſe videtur emptor ancillæ prægnantis,ibid.

Partus ancillæ dotalis inæſtimatæ dotalis eſt,ibidem.

Partus ſimul cum ancilla in fraudem creditorum alienata reſtituitur,ibid.

Partus furtum facit ancilla fugitiua, ibidem.

Partus ancillæ pignori datæ editus apud creditorem eidem pignori ſubiacet, ibid.

Partus nondum editus cum matre ſepeliendus eſt,ibid.

Partu euicto actio ex empto competit,72.n.17. Ex ſtipulatu verò non ita,72.n.18.

Partus acceſſionis iure ad eum pertinet ad quem & mater,72.num 17.

Partum non eſſe partem matris dixit *Scæuola* relatus ab *Vlpiano* contrarium ſæpius alibi aſſerente,73.num.19.

Partus editus alia res eſt à matre, 74.numer.22.

Partum non eſſe partem mulieris malè exiſtimauit *Gaddaus*, 75.num.23.

Partum conceptum apud furem non vſucapi putauit *Gaddæus*, quia acceſſio eſt, ſed malè,75. numero 24. Et pag. 77. verſicu.*Sed in eodem*, notatur *Amaia* idem putans.

Partum partem eſſe ſubiectiuam aut integralem matris malè ſubponit *Ant. Fab.* 76.n.25.& 87.num.32.

Partus & fructuum differentia in Digeſtis paſſim inuenitur 76.n.25.verſ.*Deniq.*

Partus vſucapionem ex titulo *pro ſuo*,& ſimilibus admittunt Iuriſconſulti, 76. numer.25.

Partus vſucapionem admittit *Pompon.* iiſdem caſibus quibus *Vlpian. Paul.* & ceteri, ibidem.

Partus apud bonæ fidei poſſeſſorem conceptus & editus, & legitimo tempore poſſeſſus vſucapioni ſubiacet, 77. nume. 26. verſ.*Ecquis.*

Partus editi & non editi diuerſa ratio eſt, ibid.& pag.79.& 81.

Partus,vt pars accidentalis, adeſſe & abeſſe à matre poteſt,78.verſ.*Quæ verò.*

Partum iam editum matris partem eſſe nulli Iuris Conditorum vnquam in mentem venit, ibi verſ.*Adhæc.*

PARTVS *editi* cuſtodia ad commodatarium pertinet, 80. verſ. *Nec quidquam.* Et ratio traditur ibidem verſ.*Adhæc.* Non vero ad emptorem,vel heredem matris. Et ratio traditur,ibid.verſ. *Hæc autem.*

PARTVS *nondum editus* gradum non facit, 82. num.1.

Non eſt in patris poteſtate,ibid.n.2.

Ante natiuitatem teſtamentum paternum non rumpit,ibid.num.3.

Donationem ad terminos *l. ſi vnquam, C.de reuocand. donat.* factum non infirmat, ibid. num.4.

Ei non datur ius retractus,ibid.n.5.

Ad excuſationem tutelæ ex capite multitudinis filiorum non prodeſt, ibid. num.7. Nec ad excuſationem aliorum munerum ciuilium, ibid.n.8. Et improbatur *Maria* contrarium ſentiens,83.num.9.

Ei non datur tutor, ibid.n.10. Et ratio traditur,nu.11.& 12.

Ei non competit priuilegium côceſſum pupillis in bonis ſuorum tutorum,83.n.15.

Ei non datur tutor, ſed curator, & is ad certos effectus,ibid.n.16. Niſi curator ventri & bonis ſimul detur,ibid.num.17.

Reſtitutionis in integrum beneficio non iuuatur, 83.num.18. Sed intellige & declara vt ibi.

Libertas ei relinqui non poterat. Et ratio traditur,84.n.19. Et opus fuit Senatuſcôſulto *Orficiano*, num.20. Et conſtitutione *Iuſtiniani*

Iuſtiniani,85. num. 21. Et *Faber* contrarium ſentiens notatur ibid. numer.22.& 23. Et *Accurſius* impugnatur, 86. numer. 26. in fine.

Eius ex ancilla naſciturí legatum nō tenet, ibid.nu.27 Et ibi declaratur.Et leges hoc legatum admittentes intelligendæ ſunt in legato damnationis,ibid. nu.28.Et cur legatum iſtud per damnationem valeat, ibid.num.29.

Partus non editus nihil eſt, 216.nu.49.verſ. *Ita vt*.Et nec pro concepto haberi debet, ibid.

PARTVS apud Latinos *partitudo* & *partio* etiam appellabatur,220.n.1.

Apud Iuriſconſultos & Imperatores dicitur actus ipſe patiendi,& ipſa proles,ibid.& 221.num.2.

Partus proprie dicitur proles quorumque animalium,ibid.

Partus nomen Iuriſconſulti ad partionē humanam ferè ſemper referunt, 221. numer.4.

Pariendi actio omnium naturalium prima eſt,ibid.

Partu medio perpetuitas humani generis comparatur,ibid.

Pariendi actionis deſiderium homini à voluptate in actu generationis Natura poſuit,ibid.num.5.

Pariendi actionem pulcherrimam Natura magnis doloribus & periculis ſubpoſuit, ibid.num.7.

Partum dicitur quidquid labore quæritur, 222.n.9. Et ratio, quia partus nullus ſine labore & dolore.

Partus dicuntur ſegetes,& fructus terræ quilibet,222.num.10.

Partus maturus dicitur fructus tempore congruo editus,ibid.

Partus & fructus promiſcuè dicitur quidquid renaſcitur,224.n.18.

Partus humanus an ſit fructus? vetus fuit quæſtio inter Principes ciuitatis,224.nu. 19. Et in fructu eſſe videbatur ex dictis, 225. num 20. Sed contrarium eſt verius, ib.225.num.21. Et ratio traditur ibid. Et alia refellitur,num.22.

Partum recens editum obſtetrices terræ adponebant,ibid.num.20.

Partum in fructu non eſſe cùm dicimus, de edito loquimur,226.n.22.

Partum non eſſe in fructu nullibi dixit *Cerbidius Scæuola*,ibid.nu.23.Imo ſuis temporibus contraria ſententia iam erat inconcuſſa,vt notauit *Cuiacius*,227.nu.24. Et d. d.nu. 24. in fin. quod nullum eſt in Pandectis veſtigium diſſidij inter *Brutum* & *Scæuolam*.

Partus ex ſententia *Cerbidij Scæuolæ* ius fructuum ſequitur, & qualiter intelligendum,227.n.24.

Partus ancillæ qui in fructu non eſt,non aliter adquiritur quàm media vſucapione,229.num.1.& 3.Secùs in fœtibus,ib.n. 2. & ſeqq. latè. Et iſta malè Iure Partio confuſa ſunt in lege quadam Partitarum 250.num.70.

Partum eſſe partem matris nec dixit,nec ſubpoſuit *Marcellus* Iuriſconſultus, 239. n.25.verſ. *Nec ſilentio*.

Partum partem eſſe ancillæ venditæ putauit *Ant. Fab.*& malè,245.n.45.

Partus ius fructuum quoad adquiſitionem ſequitur,253.num.1.

Partum criſi ſubiacere exiſtimauit *Paulus Zacchias in Medico-legali lib*.458. n.8.

Partus perfectio duplex eſt,minor, vt ſeptimeſtrium,& maior vt decimeſtrium, 464. num.21.

Partus non pertinet ad emptorem tāquam pars matris,ſed tanquam adceſſio, 87.numer.32.

Partus cauſa Iure Prætorio fauorabilior erat quàm nati,189.num.2.

Partus non tantùm parenti, ſed & Reipublicæ naſcitur,ibid.

Partui nondum edito Prætor bonorum poſſeſſionem concedebat,ibid.n.3. Et eidem ſi inſtitutus nō eſſet bonorum poſſeſſionis remedium impertiebatur,ibid.n.4.Et bonorum itidem poſſeſſionem ab inteſtato ex capite *vnde liberi*,ibid.

Partus conceptus ante mortem teſtatoris mittitur in poſſeſſionem, 189. nu.5.Dum tamen non fuerit exheredatus, ib.n.6.

Partum legitimum 181.die contingere poſſe exiſtimarunt *Accurſ.*& alij contra communem reſolutionem,465.n 27.

Partum perfectum,legitimum, maturum & naturalem diſtinguunt communiter Medici,& malè,502.num.74.

Partus viuus & perfectus legitimo tempore editus præſumitur,510 n.92.

Partuum quidam naturales ſunt & vitales, quidam non naturales, vt abortiui & ſimiles,412 num.1.

Partus naturalis, vel contra naturam dicitur ex triplici capite,412.verſ. *Ex triplici*. Et ibi quę requirantur vt partus naturalis ſit:& de eius conditionibus per totum num.1.

Partus naturalis definitio,413.n.2.

Partus legitimus quis ſit apud Iuriſprudentes, ſup.num.3.& 416.n.7.

PARTVS *perfectus* quis dicetur,413.n.3

Partus maturus & perfectus idem ſunt,414. num.4.& 416.num.7. Et ibi quod matu-

ritas in cauſa eſt partus editioni, & 415. num.5.

Partus alias cauſas præter maturitatem malè excogitarunt Medici, ib.nu.6.

Partus in dubio maturus, & ſuo tempore editus præſumitur, 417.n.11.

Partus naturalis & non naturalis probatio à quibus pendeat, ibi.verſ. *Probatio*.

Partus perfectius tempus à 270.ad 280.diem computandum, 516.n.19.

Partus mulieris ad ſecundas poſt mortem prioris viri conuolantē nuptias, ad quem virum referendus? diſputatur, & noua conſideratione reſoluitur in cap.20. qu. 6.per totam.

PARTVS *ancillæ furtiuæ* an vſucapi poſſit? quæritur, 236.num.19.

Conceptus apud furem non vſucapitur, 236. n.20. Et ratio traditur nu.21. Et aliæ improbantur 237.à n.23.

Conceptus & editus apud bonæ fidei poſſeſſorem vſucapi poteſt, 239.nu.26. Fallit in herede furis, n.27. Et ratio ibi.& n.ſeq. Secundo fallit in caſu *l.4.§.de illo, de vſucapion.* de cuius intellectu latè agitur ibid. n.29.& ſeqq. vſque ad num.42. Et in nu. 43.pag.244. improbatur *Anton. Fabri* prædictæ fallentiæ impugnatio.

Partus ancillæ peculiari nomine à ſeruo poſſeſſæ cauſa alia eſt, à partu ancillæ ſubreptæ à ſeruo, 242. 243. verſ. *Sed quoniam.* Et diuerſitatis ratio ibid.

Partus apud bonæ fidei poſſeſſorem conceptus, & poſtquam cognouit ancillam à fure homine libero diſtractam editus vſu non capitur, 245 num.46. Et ratio ex *Donello* ibid. num. 47. Et alia verior adſignatur num.48. Et 245.numer. 50. refellitur *Donellus*.

Partus ancillæ furtiuæ furtiuus eſt, 245. numer.49.

Partus conceptus & editus apud bonæ fidei poſſeſſorem agnoſcentem poſtea intra tempora vſucapioni præſtituta ancillam ab eo emptam furtiuam eſſe vſu non capitur, niſi quo caſu neſcierit cuius eſſet, aut ſi ſcierit, non potuerit dominum certiorem facere, aut cùm potuerit, certiorem fecit, 147.n.57.

Partus vſucapio rectè inchoata non continuatur & impletur superueniente mala fide, 247.num.58 Et huius rei & differentiæ ab aliis ratio traditur, num.ſeq. Et iterum tractatur 248 num.60 Et num.61. *Auctor* nouam diſtinctionem in propoſito adſtruit.

Partus vſucapione completa mala fides ſuperueniens non nocet, 250.n.69.

Partum plura præcauentia, vel in eo obſcurentia notarunt & antiqui Medici, 689. num.18.

Partus ex triplici capite naturalis eſt, vel contra naturam, 691.n.25.

PARTVS conditionem matris ſequitur, 275. nu.1. Vbi quod id etiam procedit in pecoribus. Et ampliatur numer.1. in filio ex ancilla ſuſcepto. Limitatur 276. num.4. vt procedat in partu, ſeu filio ex matrimonio habito. Et ratio traditur num 4. & 5. Et aliæ refelluntur num.7.& 8. Et variæ limitationes propoſitæ regulæ adnotantur, 254.num.8.& ſeqq. Et tradita à *Coraſio* & *Mercerio* refelluntur, 277. numero 11.

Partus etiam legitimus matris cōditionem ſequitur, quod adtinet ad ſtatum libertatis vel ſeruitutis, ibid.num. 13. Secùs in dignitatibus & honoribus, ibid. latè, & nu.ſeq. Et in nobilitate, quæ dignitas eſt 278.nu.15. Nec contrarium (id eſt quoad nobilitatem filium matris ſequi conditionem) ſtatuto fieri poſſe n.17. Sed contrarium eſt verius, ibid.

PATER fit in inſtanti conceptionis, 276.numer.5.

Patris ſibi & filio teſtamentum facientis diſpoſitio quando & quomodo ſuſtineatur, 187.verſ. *Demum*.

Paternus amor quemuis alium vincit, 322. num.33.

PATRIA poteſtas. Vide verb. *Romani*.

Patria poteſtas maior, aut minor apud diuerſas nationes, 320 n.25.

Patria poteſtas Romanorum & in adrogatum dabatur, ſup.n.26.

Patriæ poteſtatis legi inſequentibus temporibus derogatum contrario vſu: & demum *Conſtantinus* eam abſtulit, 340. nu. 69.& 71. Pœnis inditis, quæ antea non erant 340.num.72.& ſeqq. Et iterum 342. ex num.80.& pag.343.n.83.

Patriæ poteſtatis ius in filios durius, acrius, & potentius erat, quàm dominorum in ſeruos, 342.num.78.

Patriam poteſtatem oblatio paterna non imminuit, ibid.num.79.

Patriæ poteſtatis vis & ius vitæ neciſque in filios quibus temporibus apud Romanos exercitum, quibus coërcitum magni nominis Iuriſconſultos latuit, & nouiorem *Vulteium*, 343.num.84.

PAVLVS Iuriſconſultus. Vide, *Vlpianus* & *Paulus* variis locis.

Paulus Iuriſconſ. peſſimè notatur ab *Horatio Augenio*, 446.col.2 in med.

Et vnde oriundus, in ſchol. ad *l. ſeptimo menſe. D. de ſtatu hominum*, ſchol. 1. pag. 714.

Reſpon-

Reſponſa plura edidit, ibid. ſchol. 2.

Peccanti in dubio in eam partem quæ ſibi commodior eſt nihil imputandum, 195. n. 31.

Pecuniæ interuentu delictum fit atrocius, 661. n. 11.

Peregrini nulla ſpeciali lege ab hereditatibus Quiritium remouentur, 162. num. 2n8.

Perfecte natus quis dicatur, 8. n. 14.

Perfectio partus triplex eſt ex *Bonauent.* 434.

Peritiam animalium in propriæ prolis educatione nullus ac *Iacob. Cuiac.* elucidauit, 287. nu 5. Et eius plura huius propoſiti, nu 6.

Perſona eius qui in vtero eſt, ſatis ſub tutela matris eſt, 83. nu. 12.

Peruenit verbum interpretatur *pertinet*, 263. n. 38 vel *accipere*, & *habere*. ibid.

Petitione hereditatis veniunt partus, 258. nu. 22.

Phauorinus natione Gallus ex Arelate oppido, 593. n. 6.

Philo Iudæus in Ægypto natus, educatus & edoctus, 209. n. 23.

Philoſophorum diuerſæ fuerunt ſectæ & familiæ, 504 n. 79.

Pia cauſa inſtitutioni propriæ prolis præponderare non debet, 112. n. 148.

D. Pichardo quid in cauſa fuerit, vt à ſententia *D. Gab. Henriquez* communis Magiſtri deuiauerit, 163 num. 269. In bonorum poſſeſſione ventri, aut poſthumo alieno concedenda ſibi non conſtat, 126. n. 213.

PIGNORI adiecti an maneant partus ancillæ obpigneratæ? latè diſcutitur 259. n. 25. Et *Paulus* Iuriſconſultus hac quæſtione diſtinguit. Et mox quod ſibi contrarius videtur ibidem nodo indiſſolubili *Anton. Fabro* n. 26. Et diſtinctione adhibita conciliatur num. 27. Et comprobatur num. ſeq. *Antonio Fabro* improbato num. 29. Et omnium ratio traditur 262. ex n. 34. *lege Patria* prædicta conciliatio comprobatur, 265. n. 45.

Pignori dari poſſunt fructus percipiendi, 264 n. 40. Et quando veniant verbo *hypotheca*.

Pignori obligati partus perſecutio datur creditori contra quemcunque poſſeſſorem, 264. num. 41. Siue generaliter, ſiue ſpecialiter pignori ſit obnoxius, ibid. & nu. ſeq.

Pignori dari poteſt res quæ in bonis eſt, & qualiter intelligendum, 265.

Pij V. Bulla contra illegitimos Clericorum lata non placet *Ceballos* 289 n. 9. Sed vera & iuridica innititur cauſa, 290. nu. 15. Et 291. n. 16. quòd iuris communis diſpoſitionibus adeinit. Et ibi improbatur *Barboſa*, qui Bullam iſtam rigoroſam appellauit. Et multo magis *Ceballos*, qui contrariam iuri naturali inconſultè adſeruit. Et num. 17. iterum iſti refelluntur. & demonſtratur legem nobis Hiſpanis conſimilem eſſe. Et omnes praxi ſeruari debere ſubponunt, ibid. num. 18. Et quod eius inconcuſſa obſeruantia in cauſa ſit relinquendi bona illegitimis per interpoſitas perſonas 292. num. 19. Et quod tuta conſcientia id non fiat eodem nu. 19. Et hanc Bullam. *Pij V.* iuſtiſſimam eſſe, & iuri naturali rationique conſentaneam concluditur, n 20.

Pius qui primus Imperatorum vocitatus in *l. 3. § fin. D. de ſuis & legit. hered.* ſchol. 6. pag. 722.

Plautiano Senatuſconſulto circa partum poſt diuortium editum ſimile aliud fuit Hadriani temporibus, 27. numer. 35. verſ. *Quæ verò.*

PLEBISCITVM vim legis habebat, & quare? 140. verſ. *Sed &c.* Et cur Plebiſcita in ſeceſſu plebis facta vim non habuerint ante *legem Publiam & Hortenſiam*, ibidem.

Plebiſcitum. Vide, *Edicti perpetui.*

PLINIVS Ariſtotelis *μιμητής*, 435. numer. 8.

Plinius, qui feminas celerius formari putauit, quàm mares notatur, 61. n. 40.

Plus eſſe in opinione quàm in veritate quoad heredis inſtitutionem malè putauit *Cuiac.* 123. n. 204.

Ang. Polițianus glorioſe *Accurſium* deſpiciens, interrogatus à *Socino*, quid eſſet lui tas, obmutuit. 98. n 86.

Polybum ſeptimeſtrem 180 dierum adprobaſſe malè quidam putant, 465. n. 27.

PONTIFICES annis prope centum ſummam in legibus interpretandis habuerunt poteſtatem 141. verſ. *Et cur.*

Pontificum officium & munia remiſſiuè, 439 n. 17.

POPVLARIS poteſtatis euerſio præ omnibus curæ fuit Imperatoribus, 139. verſ. *Dein.*

Populus Roman. belli ac pacis dominus erat, Ærarij curam habebat, 138 verſ. *Sed.*

Populus lege Regia omnem poteſtatem in Principem tranſtulit, 14 verſ. *Demum.*

Populi Rom. nerui & vires in multitudine ciuium, 203. n. 1.

Poſſeſſio pro ſuo. Vide, *Vſucapio pro ſuo.*

Poſiti in conditione cenſentur vocati contra communiorem Interpretum ſententiam, 18 n 300.

POSTHVMORVM tractatio omnium iuris

difficilior,187.n.300.

Poſthumus in poteſtate parentis non eſt, 67.verſ.*Ab iſtis*.

In rebus humanis non eſt,ibid.

Poſthumum in hominum non eſſe natura, eſſe tamen in rerum natura putauit *Anton. Faber*,ſed malè,67.num.6. & 68. num. 8.& 9.

Poſthumo ſuo tutor dari poteſt,83.n.13.

Poſthumus non eſt,ſed eſſe ſperatur, 88.numer.36.

Incerta perſona eſt,ibid.d.n.37.

Poſthumus & *Poſtumus* nomina ſunt Latina 90.num.48.& 49. Et diuerſa quidem 91. num.50.

Poſthumi nomen proprium eſt eorum, qui poſt mortem patris,aut alterius naſcuntur,ibid. num 51.& 94.num. 67. & 69.& pag.100.n.113.

Poſthumus nullibi adpellatur natus poſt mortem patris,91. num.52. Et vltimum quid, ſeu ſupremum denotat, ibidem, num.53.

Poſthumorum loco habentur nati in vita patris,91.n.55.

POSTHVMO ALIENO inutiliter legatur, 88. num.36. Vbi ratio redditur, & numer.37.

Alia *Anton Fabri* definitio in Iuſtinianæam concidit,ibid.num 79.& 80.& in appendicib.ſuper hoc numero. Salmanticenſes improbantur.

Poſthumi alieni veteris inſtitutionis ratio adſignatur, 98.n.83 91.92.93.95. & 101. Et ab impugnatione *D.Pichardi* defenditur,96.n.133 & 134.Et vide pag.169.num, 273.ad finem.

Eius inſtitutionem *Iuſtinianus* indulſit, 99. n.89.& 90.

Incerta perſona eſt, & quidem duplici incertitudine,ibid. n.93.& 94.

Poſthumum alienum incertæ perſonæ ſimilem dixit *Theophil.*100.nu.99. Et ibi intelligitur.

Poſthumi alieni inſtitutionem aliqui defendunt pluribus iuribus adductis 10 .num. 104 Eius inſtitutio antiquiſſima *xij.Tabul.* *lege* prohibita non erat 103.n.1 10.

Poſthumis alienis hereditates legitimæ, & poſt mediam Iuriſprudentiam deferebantur,ibid.

Poſthumi alieni tam inſtitui , quàm ab inteſtato bonorum poſſeſſionis Prætoriæ auxilio iuuabantur,ibid.

Eius veteris inſtitutionis ratio tradita à *Matthæo Gribaldo* impugnatur, 107.numer. 122.

Poſthumo alieno inutiliter anteà legari quomodo intelligendum,117.n.171.

Poſthumi alieni inſtitutionis & legatorum eidem facti diuerſæ ſunt cauſæ,ſup.num. 172.173.& 174.

Poſthumo alieno fideicommiſſa ab inteſtato relinqui poſſe exiſtimauit *Coſta* , ſed malè,153.n.255.

Poſthumus alienus heres legitimus fideicommiſſo grauari poteſt,154.n.256. Et ratio ibid.

Poſthumus alienus legitimus eſt heres : & ratio ibid.& n.257.& ſeq.per tot.& latiùs 158.n.263.

Poſthumi alieni propria, & ſimul latior adceptio demonſtratur,in appendicibus adnotationibus ſuper cap. 2. pag. 715. & ſeq.

Poſthumo alieno fideicommiſſum in teſtamento antiquo iure relinqui non poſſe, ab inteſtato poſſe exiſtimauit *Gifkenius*, ſed malè,155.n.258.Sed quodam caſu probatur,156 n.260.

Poſthumo alieno relinqui fideicommiſſum, vel ab eo relinqui diuerſa ſunt,ibidem.

A poſthumo alieno legitimo herede fideicommiſſum relinqui poteſt, 156. num. 259.

Poſthumo alieno ante *Iuſtinianum* fideicommiſſum relinqui poterat, 156.n.60.

Poſthumus alienus cur in cauſa inteſtati habeatur pro nato, in caſu vero teſtati non ita tractat *Anton. Faber.* 158. nu 264. Sed improbatur pag. 159. Et ratio traditur 159.in verſ.*Vnde ergo*,& ſeq.& 163.num. 271 ab his notatur *D.Pichardus*.

Poſthumi ex *lege Draconis* & *Solonis* inſtitui poterant,teſte *Galeno*, ſiue alio Græculo, 160.verſic.Neque.

Poſthumorum quod attinet ad inſtitutiones & legata quattuor fuerunt tempora, ibidem.

Poſthumi alieni inſtitutionem nulla lege prohibitam exiſtimauit *D.Pichard.*162.nu. 267.Sed malè ibid.n.268.

Poſthumi inſtitutionem anteà expreſsè vetitam clare colligitur ex *Vlpiano* & *Iuſtiniano*,163.n.269.

Poſthumus alienus non prohibetur inſtitui ex vitio & defectu perſonæ, 164 num. 272.

Poſthumum alienum incertæ perſonæ ſimilem dixit *Theoph.* & qualiter intelligendum,169 .n.274.

Poſthumo cuique legitima defertur ſucceſſio,171.verſ.*Cùm autem*.

Poſthumus *alienus* dicitur ad ſimilitudinem ſerui *alieni*,173.verſ.*Ab his*.

Poſthumo alieno legata & fideicommiſſa relicta Iure Prætorio ſuſtinebantur , 196. nu.32.Et *Coſta* contrarium adſerens notatur

tur ibid. vſque in finem numeri. Sed in appendicibus legata alieno poſthumo relicta regulariter non tenere probatur.

Poſthumus alienus Iure Patrio inſtitui poteſt ex praxi inconcuſſa bonorum Regnorum 197.n.4.

Poſthumo alieno & poſt *Iuſtinianum* donari non poterat, 98.nu.5.

Poſthumorum cauſam Ius Ciuile omnino non deſtruit, 197.n.1.

Poſthumi pro natis habentur. Vide, *Ventre exiſtentes.*

POSTHVMVS VELLEANVS alienus erat, & ideò eius inſtitutio lege inducta. Vide, *Vellea lex.*

Poſthumus Velleanus verè poſthumus non eſt, 170. in princip.

Poſthumi Velleani denegata inſtitutio ante *legem Iuniam Velleam* alia ratio diuerſa eſt ab excogitata à *D. Pichardo*, 170. verſ. *Concedamus.* Et ab *Anton. Fabro* defenditur, 171. in verſ. *Dum tamen.*

Poſthumorum cauſa propria eſt Iuriſprudentum, 89. n.41.

Eorum tractatio omnium Iuris difficilior, ibid.

Poſthumi etymologia traditur, 80. num.42. Et auctoritatibus comprobatur 90. num. 44

Poſthumi nomini aliud ſimile ſubſtantiuum non eſt in Græca lingua, 89.n.43.

Poſthumum & eum dici, qui viuo patre natus eſt, primus ex ſtimauit *Fortun. Garcia*, 90. nu. 45. & 92. nu. 56. Et poſt eum *Iacob. Cuiac.* ... n.46. *poſthumum* ... eſt, poſt natum, eſſe ... ſine aſpiratione ſcribendum, nu.47.

Poſthumi vel poſthumæ agnitione teſtamentum rumpitur 92.n.56.

Poſthumus per prolepſin dicitur, qui futurus erat poſthumus, ibid.n.59.

Poſthumi nomen ad natum in vita teſtatoris ex ... volunta te extenditur, ibidem & pag.93. num.60. & tribus ſequentibus.

Poſthumæ proles quid ſit in *Virgilio*, 94. num. 65.

Poſthumorum varia genera Interpretes Iuris communicantur, 94. nu.68. & 69. vbi improbantur. Sed docendi gratia admittuntur. 95.n.74.

Poſthumis ſimiles proprius dicemus, quos *Accurſius* & alij *poſthumos* appellant, 94.n.70. & 95 n.74.

Poſthumi mentionem faciens ſtatutum, de eo tantùm qui poſt mortem patris naſcitur, intelligendum eſt 94.n.71.

Poſthumorum tria ſunt genera, *ſui: alieni: ſui & alieni*: 95.n.72.

Poſthumus à Gallo inſtitutus an ſit ſuus, vel alienus? ſuperuacuè diſquiritur, 99. num.73.

Poſthumus dicitur	Arrogatus poſt teſtamentum.
	Velleanus primus.
	Secundus.
	Iulianus.
	Cornelianus. 95.n.74.

Poſthumus extraneus eſt ex emancipato filio conceptus nepos, 96.n.78. & 79.

Poſthumus ſuus quis ſit ab alieni dignoſi elicitur, ibid.n.81. & pag.97.n.84.

Poſthumi ſui deſcriptio ab *Ant. Fabro* adducta ibidem refellitur.

Poſthumus filij ante eius emancipationem concepti ſuus eſt heres auo, 97. nu.82.

Poſthumus ſuus ex proprio & alieno corpore datur, ibid.n.83.

Poſthumus ex alieno corpore ſuſceptus differt à poſthumo Galli, ibid.

Poſthumus ſuus dici non poteſt, qui in vtero eſt, ibid.n.83.

Poſthumus Aquilianus ſuus eſt & alienus, 97.n.65.

Poſthumi ſui & alieni dignoſis plures doctiſſimos viros latuit. 97.n.86.

Poſthumi vox naturalem perſonam non ſupponit, nec ciuilem, 99.n.92.

Poſthumus eſt quid incertum futurum, 100. n.100.

Poſthumum incertam perſonam dici non poſſe malè exiſtimauit *Spanochius* 101.nu. 109. Et ibidem *Matthæus Gribaldus*, ibid. nu.110

Poſthumum Iure Ciuili cognitum, quod admittat ad inſtitutionem malè putauit *D.Gab.Henriquez*, 103.n.119.

Poſthumum non eſſe incertam perſonam, poſſeque velùt indubitabili ſigno demonſtrari putauit *Spanochius*, 104. numer.128. Sed improbatur ibidem, & num. ſeq.

Poſthumi ſui inſtitutio mero iure non tenet. 108.n.134 & pag.151. verſ. *Sit ergo.* Admiſſa tamen fuit benigna quadam interpretatione, 108. num. 135. & d. pag. 151. Et quare, d.num.135. verſ. *Hæc autem*, & ſeq.

Poſthumi ſui inſtitutio omni iure permiſſa fuit, 109.n.136.

Poſthumorum ſuorum nobiliſſima exempla ab Antiquitate remiſſiuè repetuntur, d. num.136.

Poſthumus omni tempore ſuus inſtitui poteſt, 109.n.137. Nec bonorum poſſeſſionis auxilio indigebat, ibid.

Poſthumi agnatione ex interpretatione

Digitized by Google

Prudentum teſtamentum paternum, aut auitum rumpebatur, ibidem.

Poſthumus ſuus non actu, ſed potentia ex interpretatione Prudentum ſuus heres erat patri, vel auo, filio præmortuo, ibid. num. 138.

Poſthumi ſui præteritione teſtamentum à principio ſuſtinetur. ſupr. Et ratio ibidem. Et num. ſeq. improbatur tradita ab *Anton. Fabro.*

Poſthumi ſui natiuitate inſtitutio vires adſumit, ibidem.

Poſthumi ſui inſtitutionem, vel exheredationem fauorem patris, vel aui teſtã. ium reſpicere putauit *Anton. Faber*, non ipſius poſthumi. Sed contrarium eſt verius, 110. n. 140. & 143 & pag. 111.

Poſthumorum conditio aliquando melior eſt quàm natorum, 110.

Poſthumus ſuus natiuitate omnia iura ſuorum heredum conſequitur, 111. n. 142. & 113. num 151. & ſeqq.

Poſthumi inſtitutio quoſuis natos poſt teſtamentum comprehendit, 111. nu. 144. Et limitatur nu. ſeq. Et ampliatur nu. 146. in quocunque poſthumo, poſtea nato vltra eum de quo teſtator mulierem prægnantem ſuſpicabatur. Et iterum nu. 147. etiam ſi plures poſthumi naſcantur. Hoc tamen limitatur n. 148 in odioſis, vt puta ſubſtituto dato ventri.

Poſthumus ſuus inſtituendus, vel exheredandus eſt ad normam filij iam nati, 112. num. 149.

Poſthumi ſui inſtitutionis, vel exheredationis formulæ diuerſæ traduntur, ibid. numer 150.

Poſthumus, id eſt, vtero adhuc exiſtens ſub nomine filiorum venit, 113. n. 151.

Poſthumi ſui pupillaris ſubſtitutio ſimilis eſt factæ iam nato, ibid. n. 152. Et adſignatio tutoris, ibid. nu. 153. Et ſucceſſio ab inteſtato, ibid. nu. 154. Et declaratur numer. 155.

Poſthumum mater non poteſt inſtituere, 114. n. 156. Et ratio traditur n. 157. Et alia num. ſeq. Et contrarium tenentes recenſentur & refelluntur nu. 159.

Poſthumo querela competit inofficioſi teſtamenti, & quare, 115. n. 163.

Poſthumus ex *lege xij. Tab.* heres inſtitui poterat. 116. n. 168.

Poſthumus alienus ante *Iuſtinianum* inſtitui potuit attento Iure Prætorio, 116. n. 169.

Poſthumus ex ea muliere quam nefas eſt ducere inſtitui non poteſt, 118. n. 179. Et exemplum adducitur n. 180.

Ex quo poſthumum ſuum Iure Ciuili inſtituere licuit, effectum fuit vt eidem legari potuerit, 119. n. 184.

Poſthumo tam ſuo, quàm alieno fideicommiſſum relinqui poteſt, 119. num. 190. Et ratio numeris ſeqq.

Poſthumo alieno per damnationem legari poterat, 119. n. 193.

Poſthumus alienus forteàn ſubſtitui poterat, 120. n. 198.

Poſthumi inſtitutionis leges facientes mentionem de ſuo ſunt intelligendæ, 123. numer. 205.

Poſthumi ſeruus inſtitui poteſt, & ratio, 124. num 207. & 208.

Poſthumi vel ventris ſeruus dicitur attento futuro euentu, 125. n. 212.

POSTHVMVS Aquilianus ſi quæratur, an ſuus ſit, vel extraneus? neutrum dici poteſt ex ſententia *Ant. Fabri*, 151. num. 250.

Poſthumus Aquilianus inſtitutus fuit, non ſubſtiturus, 121. n. 199.

POSTHVMVM extraneum ab alieno diſtinguit *D. Pichard.* 169. n. 274. Sed male. pag. 170. 171.

Poſthumus namque extraneus & alienus idem ſunt ex *Iuſtiniano.* 167. verſ. *Et primò.*

Poſthumum extraneum interpretatur & ſumit pro alieno *D. Pichardus*. & e contra, vim iuris diſpoſitionibus inferens, 167. verſ. *Nihil demum.*

Poſthumus extraneus ex beneficio Prætoris bonorum poſſeſſionem conſequitur, & quare, 167. in fine.

P. POZA μιμητὴς *Thema Fieni*, 49. nu. 14.

P. Poz. *LXX. Interpr. textus* auctoritas nec vllo fuit impedimento, 56. n. 16.

P. Poza *D. Auguſtinum* non calluit, inque eum ſtant ſancti Patres Græci & Latini, & plures Theologi primæ notæ, 57. numer. 17.

PRÆDO quis in iure dicatur, 361. in fine. verſ. *Nec ſuſtineri.*

Prædonis nomen ignorantem, vel errantem in iure non comprehendit, 230. nu. 7. verſ. *Nec obſtat*, in fine.

PRÆGNATIONES primis & vltimis temporibus graui ſunt oneri, 24. nu. 29. Et earum plura damna, & ingentia incommoda referuntur, 688. n. 13.

Prægnanti ſeſe mortuo marito adſerenti quid incumbat, & curandum? 27. num. 35. verſ. *At in ſecunda.*

Prægnantes ſeruari tenentur contenta in *l. 1. § de inſpiciendo, D. de vent. inſpic.* ſi ab heredibus aliàs ab inteſtato mariti prædefuncti petatur, 28. verſic. *Hoc autem*,

In præ-

In prægnantem, ſeſe negantem, qualiter in iure ſubcurratur, 28. n. 36. verſ. *De tertia.*

Prægnans varia ſymptomata, morbos acutos, & ingẽtia pericula patitur, 687. n. 11.

Prægnans vltimo ſupplicio damnata ſeruatur indemnis, dum partum edit, 208. n. 21. Quod ab Ægyptijs initium habuit, ibidem num. 22. & 23. Et lege Hebræorum admiſſum fuerat, 209. num. 23. Et ab Ægyptijs acceperunt Romani, ibid.

Prægnantium ſupplicia Claudius non differebat, ibid. num. 24.

De prægnante nec quæſtio haberi debet, ibidem num. 25. Idque vbique gentium obſeruatur, ibid. Et quo ita procedunt in grauida vndecunque, ſiue à marito, ſiue ab amaſio. Nec ſolùm torqueri debet, imo nec terreri, 210. num. 26. Et confeſſio in tormento, vel eius comminatione à prægnante extorta illi non nocet, ibidem num 27. Et torqueri non poteſt intra quadraginta dies priores à partu, ibid. Sed nec interim dum nutrix inuenitur, ibidem, num. 28. Et maiore ex cauſa, ibidem

Prægnanti in pœnam membrum amputari non debet, 210. n. 29. Et ratio ibid.

Prægnans nõ debet relegari, 210. n. 30. Sed limitatur pag. 211. num 31. vt procedat quo caſu ex relegatione imminet partui periculum.

Prægnans ex communi Interpretum ſententia iurare non compellitur: ſed contrarium in iure verius eſt, 311. num 32. Et obiici cuidam reſpond. ibid n. 33.

Prægnans tanquam valetudinaria non tenetur ire ad iudicem, ibid. nu. 32. Etiamſi ab alio quam iuſto marito grauida ſit, ibidem num. 34. Sed contrarium in iure verius eſt, ibid num. 35.

Prægnans in iure ſana reputatur, ibid. Niſi vitio vuluæ laboret, 212. verſ. *Et hæc*, & 690. num. 22. & ſeqq. & num. 29.

Prægnantem bãnitam impunè occidi poſſe tenuit *M. Mantua*, ſed male, 212. n. 6.

Prægnans, & vtero gerens eum qui defuncto proximior eſt, ex bonis eius alenda eſt, 190. num. 13. Etiam ſi diues ſit, & aliunde habeat, ibid. Et quod alimenta iſta dantur à curatore ventri adſignando, ibid. n. 14.

Prægnans tria petere debet. Primum, ſe vẽtris nomine in poſſeſſionem mitti. Secundum, dari curatorem ventri. Tertium, quòd fiat inuentarium, ſeu deſcriptio bonorum, ibidem nu. 15. Et de pœna non petentis curatorem, ibid. Et quod excuſatur ex quauis cauſa, ibidem.

Prægnantium meliori habitudini, & faciliori & feliciori editioni plura præcauta, 689. ex num. 15.

Prægnantibus mors præ foribus, 689. num. 17.

Prægnatio non eſt habitus contra naturam, imo omnium maxime naturalis, & neceſſarius, 691. n. 23.

Prægnantes plures ſunt validiores & robuſtiores quàm antea, ibid. Et pluribus grauidatio nulli rei agendæ impedimento eſt, ſup. n. 24.

Prægnantes pauperculæ, & ex furtiuis & illicitis amplexibus cõcipientes facile pariunt, d. n. 24. Et ſine dolore, vt ait *Plautus* illuſtratus ibid.

Prægnatio ſaciетati & bonæ corporis habitudini tribuenda, 693 in princ.

Prægnans an præſumatur mulier à primo viro, vel à ſecundo, cui ſtatim poſt mortem primi nupſit, late diſputatur. 704. nu. 71. & ſeqq. per totam quæſt. 6. Et nouam reſolutionem propoſitæ quæſtioni vltra omnes adducit ibi *Auctor*.

Prægnatio in balneo, & à patre ſemẽ effundente in ſomniis adnumeranda fabulis, in cap. 20. quæſt. 10. num. 90. & 100. pag. 714

PRÆIVDICIVM non fieri ei qui natus non eſt, qualiter intelligendum, 191. n. 22.

Præiudiciorum origo & etymologia, 191. verſ. *Quæ ſanè.*

Præiudiciales dicuntur omnes cauſæ, quæ ante alias principaliores, vel altiorem requirentes indaginem terminantur. ibid. Et quod Prætor hac formula cauſam cõmittere ſolebat: *si illi præiudicium non fiat.* & pag. 192. in princ.

Præſcriptiones longiores ex verbis communibus præſcriptionem denegantibus non excluduntur, 388. verſ. *Ego*, & verſ. *Et hunc.*

PRÆTORIS officium non ſolùm in confortando, emendando, ſed & impugnando iure conſiſtebat, 103. n. 120.

Prætores quod attinet ad actiones ſummam legum interpretationem à Populo habuerunt, pag. 141. Et cur Prætorum & aliorum Magiſtratuum Edicta vim legis perpetuam non habebant, 141. verſ. *Et ex contrario.*

Prætor heredem nõ faciebat, nec dominum, 141. verſ. *Et ab hac.*

Prætor poſthumum quoad teſtamentarias ſubſtitutiones pro nato habuit, 164. n. 172.

Prætor bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas cuique ſcripto heredi concedebat, 176. verſ. *Sed iſta.*

Prætori liberi Romanorum magnæ erant curæ, 189. n. 1.

Digitized by Google

Prætor facilis eſt circa bonorum poſſeſſionem dandam,193 n.28.in fin.
PRINCIPIS amici in duplici erant differentia,129.num. 221. Et ibi de Principis comitibus.
Principes tantum appellati ſunt Antoninus & Verus 408.ad finem.
Priuilegij verbis ſtandum,215. num.45.verſ. *Demum.*
Proculianorum ſententiam in vera partus naturalis d gnoſi à vocis emiſſione probat *Auctor*, 442. num. 26. Et ibi quòd Proculiani mira ſubtilitate quæſtionem iſtam reſoluerunt,& iterum 445. num.26. in fin.
PROFESSIONIS Natalium, & ſtatus ab Imp.Antonino inductæ cauſa,407.num. 101. & pag. 409. verſ. *Alia demum,* & 410. verſ.*Quod autem.*
Profeſſiones plures fuerunt apud Romanos,408.num.102.
Profeſſio antiquior fuit, quæ pro vectigalibus fiebat,d.n.102.
Profeſſio Auguſti non vana curioſitate facta,409.verſ.*Profeſſio.*
Profeſſio alia fuit ætatis, & à quibus fiebat, & eius cauſa,409.verſ.*Alia fuit.*
Pro herede titulus quando proſit,239.n.28.
Proletariorum immunitas in quibus, & ob quam cauſam?200.n.1.
Proli amplıandæ plures leges proſpiciunt, ibidem.
Proximitas à tempore conceptionis conſiderata natiuitate verificatur, & demonſtratur,218.num.51.
Prudentes antiquitùs qui dicerentur, 133. num.238.
Ptolemæus Aſtrologorum Princeps ſub Antoninis floruit,571.num.24.
PVBLICIANA pro partu competit in omnibus caſibus in quibus vſucapio partus datur,250.nu.72. Sed & Publiciana aliquando datur etſi vſucapio partus non procedat, ibidem num. 73. Et num 74. quòd datur pro partu concepto & edito apud bonæ fidei poſſeſſorem.Et num.75. hoc procedere attento Iure noſtro. Sed omnia reducenda eſſe ad Ius Canonicum notatur num. ſeq. Et ratio quare Publiciana detur pro partu traditur, 271. num.59.
Pupillaris ſubſtitutio pars eſt paterni teſtamenti,70.n.12.
Pygmæi.Vide,*Monſtroſi non ſunt Pygmæi.*

Q

QVADRVPIS nomine notabatur adulteta antiquitùs,382.n.21.è margine.
Quatrini.Vide,*Multiplex partus quatrinus.*
Querela inofficioſi teſtamenti non ceſſat ob legatum, ſeu fideicommiſſum emancipato filio relictum,196. num. 32. verſ. *Neque prædicta.*
Quini. Vide, *Multiplex partus quatrinorum & quinorum.*
Quinquagenariæ partus naturalis eſt *Iuſtiniano*,506.n.82. Etſi miraculoſus,ibid.
QVINQVEMESTREM partum probant *Menæ* & *Valleſius*,431.num.1.
Quinquemeſtrem partum in hac Mantua Carpetanorum,& oppido de Guadalupe contigiſſe notatur d.n.1.in fine.
Quinquemeſtrem partum ex noſtris defendit *Rhenat.Choppin.* 432.n.2.Et alij plures, ibidem.
Quinquemeſtres partus communior Philoſophorum,Medicorum, & Iuriſconſultorum adſenſus excludit,432. n. 3. per tot. Et ratio redditur,num.4.
Quinquemeſtres partiones *Hippocrates*, & *Ariſtoteles*, cæterique antiqui adprobarent & defenderent,ſi rerum ſucceſſus, ut nobis, veritatem iſtam præmonſtraſſent, 436.
Quinquemeſtris & ſemeſtris partus non minus naturalis eſt quàm ſeptimo menſe contingens,licèt rarior,437.num 10.
Quinquemeſtres partus viui perfectè nati ad orbem toti procedentes,&c.naturales & vitales ſunt ex *lege Iuſtinia.* 448. verſic. *At Iuſtinianus*,& 449.n.38.
Quinquemeſtres ex *legibus Gothorum* eodem modo naturales erant,448. & 450. num. 40.Et multo magis ex *lege Fori*, ibid.verſ. *Hoc autem.*
Quinquemeſtres ex *lege Partitæ* abortiui & anlegitimi diiudicandi,448.n.33.& 450. n. 40.d.verſ.*Hoc autem.*
Quinquemeſtres faciunt deficere conditionem,*Si ſine liberis*,449.n.39.
Quinquemeſtres & ſemeſtres ex *l.* 13. *Tauri* nec legitimi,nec naturales cenſendi, 450. verſ.*Demum.*
Quinquemeſtrium natiuitas , aut ſemeſtrium iuſtam diuertendi ab vxore cauſam præſtat,451.n.43.
Quinquemeſtres & ſemeſtres generaliter excludentes à generali deciſione *Iuſtinian.* in *l.quod certatum* demirarunt. Doctores verò noſtri eos admittentes tem contra *leg.Partitæ* & *Tauri* reſoluunt, 452. num. 47. & 453. num. 51. Et ibi ratio traditur.
Quinquemeſtrium excludendorum ratio à *Bonauentura* excogitata impugnatur,451. num.48.
Quinquemeſtribus & ſemeſtribus (quando

ſunt legitimi & naturales partus) lac aptum à Natura ſubminiſtrari par eſt credere, ibid.

Quinquemeſtres & ſemeſtres quos ætas noſtra vidit, naturales fuerunt & vitales, 453. num. 51.

Quinquemeſtres & ſemeſtres à *l. Tauri* 13. non admittuntur, etſi viuant 24. horas, & baptizentur, in notis ad d. *l.* 13. *Tauri*, ſchol. 16. pag. 733.

R

RARITATES monſtroſæ quæ 159. numer. 16.

Raro accidentia in iure non conſiderantur, 503 nu. 81. Et ibi quod raro à Natura obuenientia ſemper conſideranda, 594. nu. 10.

Ratione & experientia an aliquid verum, vel falſum ſit? examinandum, 436. nu. 9.

Redhibitione ancillæ partus veniunt retroactis omnibus, 257. nu. 18. Et qualiter intelligendum, 258 nu 19. Et ratio nu. 20. Et alia 260. num. 29.

REDITVS nomen nullibi in iure partus cõtinet, 273. num. 71. & 74. Et contrarium tenentes improbantur 274 n. 75.

Redditus & à verbo *reddo* deriuatur, ibidem.

Reditus eſt fructus & obuentio ex re quotannis proueniens, ibid. Vnde eſt, vt reditus & fructus implurimum eadem ſignificatione vſurpentur: & in quo differant, 274. n. 72.

Reditus nomen aliquãdo latius patet quàm *fructus*, ibid. num. 73.

Regia lex. Vide in verbo, *Lege Regia.*

Reſcripta ſingularia vim legis, aut conſtitutionis non habebant, 436. num. 20. Secus dicendum eſt de generalibus à Principe latis, 440. verſ. *Dixi.* Et declaratur ibid. n. 21. & 22.

Reſcribebant Imperatores, & ſubſcribebant 723 ſchol 8.

Reſcribere & ſcribere quæ dicerentur Principes, in ſchol. ad *l.* 3. *§. fin. D. de ſuis & legis.* ſchol. 8. pag. 723.

RES iudicata cum matre ſuper poſſeſſione partus filio nocet, 405. n. 97. & 98.

Res iudicata cum poſſeſſore maioratus ſucceſſoribus nocet, 466. n. 98.

Reſponſa prudentum non legis, ſed ſententiæ ſeu opinionis nomen meruere, 130. num. 225.

Conſenſu vtētium comprobata legem imitantur, vt contra *Antonium Fabrum* notatur, 241. num. 239.

Retractus competit exiſtenti in vtero. Vide, *Vtero exiſtenti.*

Retrouenditione partus non veniunt, & ratio, 258. n. 19. & 20. Et diſtinctio adducitur num. 21.

Rhetores ſectas habuerunt, 504. numer. 79. col. 2.

Riſus in quadrageſimum diem naſcentibus differtur, 444. col. 2. in fin.

ROMANI liberos donare & obpignerare poterant, 319 num. 18. Habebant enim in liberos vitæ, necisque poteſtatem, ibid. n. 19. Maiorem quàm Græci, nu. 20. Et maiorem quàm dominus in ſeruum, num. 21. & 22. Et inde Græci Inſtitutionum Auctores, Codicisque & Digeſtorum Compilatores eam admirati ſunt. num. 23. Et *Sextus Empiricus*, 320. num. 24. Et *Tacitus*, num. 25.

Romanorum in filios poteſtas ab ipſo ciuitatis Romanæ exordio initium trahit, 320. verſ. *Quæ omnia.*

S

M. SABINI laudes, 438 num. 15.

Sacræ Paginæ verum ſenſum incaſſum ad Gentilitios ritus trahentes refelluntur, cap. 4. num. 16.

SANGVINIS nomen malè percipit *Mercerius*, 574. num. 14.

Sanguinis iura per Ius Ciuile corrumpuntur, 282. n. 32. Et declaratur ibid.

Sanguinolenti differunt ab expoſitis. Et qui ſint? 371. n. 149. 150. & 153.

Sanguinolentorum nulla ratio eſt in tit. *C. de infant. expoſ.* & quare? 372. n. 153.

Sanguis dicitur lac, & ſemen, ſupr. num. 150. Vbi pluribus auctoritatibus comprobatur.

SALVIANO interdicto an veniat partus? 260. n. 28 29. & 30. Vbi de Saluiano directo & vtili.

Saluianum in quem detur, & alia 261. n. 31. & ſeqq. Et differt à Seruiana, ibid. nu. 33.

Saluiani & actionum in rem eandem cauſam male ſupponit *Donellus*, 261. num. 33. in fine.

SCÆVOLA male argumentatur in *l. ſi aliena. §. ſcæuola. D. de vſucap.* 74. n. 22.

Errat itidem dum partum apud furem, vel furis heredem conceptum & editum matris partem non eſſe affirmat, 74. nu 22. verſ. *Secundus.*

Errat inſuper dum putat partum, ſi eſſet pars ancillæ, vſucapi non poſſe, ibid. verſ. *Tertiò.*

Errat etiam dum eãdem peſſimè facit cauſam & caſum partus editi & non editi, 75. verſ. *Quartò.*

Eum fugit regula & ratio *l. qui in vtero. D. de ſtatu homin.* ibid. verſ. *Quintò.*

Demum errat nullam conſtituens differentiam inter bonæ & malæ fidei poſſeſſorem tempore conceptus, ibidem, verſic. *Sextò.*

Eius ſententia ſubauditiones Interpretum, maxime *Ant. Fabri*, non admittit, ibid. nu. 23.

Scæuolæ quattuor fuere, 410. verſiculo *Quòd ſi.*

Scientia rei alienæ duplex eſt, 339.

SEMEN à conceptu & genitura differt, 15. num. 4.

Semen ſpuma eſt ſubtiliſſimi ſanguinis, 575. verſ. *De ſemine.*

Seminis contractio & diffuſio qualiter fiat, ibid. verſ. *Sed &*, & verſ. *Et ſanè.*

Semen ab omnibus partibus corporis prouenire exiſtimauit *Hippocrates*, & male, 575. verſ. *Et ſanè.*

SEMESTREM partum vidiſſe teſtatur *Auicenna*, 431. num. 1.

Semeſtres abortiuos, & pro nō natis habendos malè putauit *Socinus Senior*, in appendicib. ad cap. 9. pag. 519.

SENATVSCONSVLTVM ad Populum referebatur, & ratio, 138. verſ. *Hac ſumma.*

Senatuſconſulta à principio minoris erant auctoritatis, & annalia, pag. 138. verſ. *Sed vt iſta.* Et ideò paſſim ſubpreſſa, ibid. maximè à Tribunis. Sed poſteà maior fuit auctoritas, 139. verſ. *Subhæc.* Sed non perpetua, ni ad Populum referrentur, ibid. verſ. *Sed nec.*

Senatuſconſulta priuata quæ? & legis vim non habebant, 440 num. 20.

Senatus in locum Populi ſubceſſit, 140. verſ. *Et ſanè.* Et ratio traditur cum *Pompon.* & *Iuſtiniano*, ibid. Et ab impugnatione *Broei* defenditur, verſ. ſeq.

Senatus auctoritatem omnium primus Leo Imperator funditùs euertit, 147. verſ. *Demum.*

Senatuſconſulta Imperatores permittébant: quin & Prætorum Edicta, 147. in princ.

Seneca Declamator in ſuis controuerſiis plura comminiſcitur à Iuris regulis & diſpoſitionibus deuia: non ita *Quintilianus* auus, 329. verſ. *Quid quòd.*

Separationis vitandæ ratio partus commodo cedit, 236. n. 52.

Septennium primus gradus ætatis eſt, 138. num. 127.

SEPTIMESTRIVM partionum tractatio longe, latéque vagatur, 454. in fin.

Septimeſtres an eſſent vitales & naturales? valde dubitatum antiquis temporibus, 455. n. 1. Et num. ſeq. quòd *Hippocrates* ſedauit controuerſiam.

Septimeſtres 182. dierum adprobarunt *Hippocrates*, aut *Polybus*, dict. num. 2. Et quod *Vlpianus* ſententiam iſtam refert ad *Hippocratem*: & *Paulus* num. ſeq. Sed vtrumque eiuſdem fuiſſe ſententię notatur dict. numero 3.

Septimeſtris partus libri Auctores deſignantur ibid.

Septimeſtres adeò naturales & vitales putauit securè *Hippocrates*, vt imperitiæ arguat contrarium exiſtimantes, d. n. 3. verſ. *Adeò.*

Septimeſtres adprobarunt *Plato*, *Ariſtot.* & alij propè infiniti, ibidem, & 457. in princip.

Septimeſtres *Ariſtoteles* diſertis verbis naturales & vitales adpellat, 456. numer. 4. & 5.

Septimeſtres adprobarunt antiqui Mathematici, 457. n. 6.

Septimeſtres adprobarunt ferè omnes Iuris Interpretes, ibid. num. 7.

Septimeſtrem in puncto iuris inlegitimum & abortiuum malè exiſtimauit *Sforcia*, ibid.

Septimeſtris cur naturalis & legitimus multiplex eſt ratio, ibid. num. 8. Et declaratur 461. num. 11.

Septimo à menſe regulariter partus perfectionem recipiunt, 458. in princ.

Septenario à numero hominis natura implurimùm gubernatur, ibid. n. 9.

Septenarij numeri plura ſingularia traduntur, ibid.

Septenarius numerus non ſolùm partioni, ſed & reliquæ hominis ætati ſignum imprimit, 459 verſ. *Nec tantùm.*

Septimo anno infantia terminatur, 460. verſ. *Ab his.* Et pubertas ibid. Vbi alia.

Septenario numero plura adtribuunt Aſtrologi, 460. n. 10.

Septimeſtrium duo ſunt limites, breuior & longior, 461. num. 12. Et ibidem quòd ſeptimeſtres ſunt minores & maiores. A quo veniunt intelligendi *Vlpian.* & *Paulus*, ibid.

Septimeſtres vitales tantùm putauit *Menochius*, ſi in initio menſis naſcantur, & male, 462. num. 13.

Septimeſtres non minori quàm dimidij ſeptimi menſis ſpatio edi exiſtimauit *Ferdin. Mena*, ſed malè, ibid. n. 14.

Septimeſtres vitales rarus eſt *Macrobius*, ſi in lucem prodeant ſeptimo menſe perfecto, & male, ibid. num. 15.

Septimeſtres toto ſeptimi menſis ſpatio gignuntur, ibid. n. 16. & 463. n. 19.

Septi-

Digitized by Google

Septimeſtres frequentiores ſunt in initio, vel fine menſis, vt docet *Galenus*, 462. in princip. cuius doctrina non placuit *Mercado*, ibi.

Septimeſtres pridie, poſterove plenilunij die, aut interlunio tantùm concipi malè putauit *Plinius*, 462. n. 17. Quem peius defendit *Cardanus*, 463. nu. 18. & *Bonauentura* ibi, verſ. *Sed nec*.

Septimeſtrium naturam optimè calluit *Iac. Cuiac.* ibi num. 19. Et à nota *Horat. Augenij* vindicatur, 465. n. 28.

Septimeſtres vſque ad 204. diem naſci poſſe exiſtimauit *Galenus*, & male, ſup. verſ. *Ab hiſdem*.

Septimeſtres partus ex natura non eſſe, ſed à morbifica cauſa prouenire putarunt *Lalamant. Fortunat. Fidelis*, & *Paul. Zacchias*, ſed malè, 463.

Septimeſtres naturales, vitales, maturi, legitimi, & perfecti ſunt in ſuo genere, ſuprà num. 20.

Septimeſtrium perfectione deſignanda varij videntur *Hippocr.* & *Ariſtot.* & conciliantur, 464. num. 22.

Septimeſtrium pauciores viuere qualiter intelligendum, ibid.

Septimus menſis primus eſt perfectionis *Auicennæ*, ibid.

Septimeſtres imbecilles implurimùm, & plures pereunt, 464 num 23. Et imbecillitatis iſtius plures à Medicis deſignantur cauſæ, 465. n. 24.

Septimeſtres generationem perfectam præueniunt, & maiore ex parte mares ſunt, & vnde iſta & ſimilia, ſup. n. 25.

Septimeſtres *Hippocratis* ex 182. diebus qualiter intelligendi, 546. ex n. 19.

Septimo tantùm menſe partus legitimus editur ex ſententia *Vlpiani*, 439. n. 17.

Septuaginta interpretum tranſlatio magnę eſt auctoritatis, 56. n. 15.

Sermonem illi tantum exprimere poſſunt, quibus toto corpore ſpiritum trahere datum eſt, 442. n. 26.

SERVI capacitas à prædefuncti domini perſona metienda, 124. n. 208. & 125. n. 212. per totum.

Seruus hereditarius ſine domini iuſſu hereditatem adire non poteſt, 124. & numer. 209.

Seruus inſtitui poteſt. Vide, *Filius familias*.

Serui dolum domino nocere qualiter intelligendum, 245. in princ. & n. 44.

Seruus ἀπρόσωπος eſt, 279. nu. 19. Et capite minui non poteſt, ibid. Et eius conditio infirma, ibidem.

Serui exæquantur quadrupedibus, 279. numer. 20.

Seruitus morti adſimilatur, 279. n. 21.

Serui cognationis ius non habebant, 280. num. 22. Et ibi quid ſit ſeruilis cognatio. Et quod nuptiis contrahendis inter libertos impedimento ſit, ibidem. Et poſt *Iuſtinianum* manumiſſi cognationis iura habent.

Seruus effectus, quia ſeſe venundari paſſus eſt, ſi manumittatur, libertinus fit, 281. numer. 24. Et ibi quòd ſeruus manumiſſus in ſeruitutem redactus nonus homo appelletur.

Serui pecudibus æquiparantur in iure, 620. num. 51.

Seruus eſt inſtrumentum animatum domini, in appendicibus ad cap. 3. §. 1. ſuper n. 40. pag. 718.

Seruitus nec inducenda, nec præſumenda vltra caſus à iure expreſſos, 331. in principio.

Signare quid ſit? 534. n. 242.

SIMILITVDINIS ad parentes primarium, & principale agens non eſt imaginatio, 657. verſ. *Verùm*.

Similitudo præſumptionem filiationis inducit, 699. n. 44. & pag. 702. n. 60. Et ratio ibi in verſ. *Huius*.

Similitudinis coniectura in arbitrio iudicis reſidet, ſup. n. 45. pag. 699.

Similitudinis triplex eſt, ſpeciei, ſexus & formæ, ſeu effigiei, ſup. n. 46. Et de omnibus ſigillatim in numeris ſeqq.

Similitudinis formæ tantùm ratio apud Iuris Profeſſores, ibi.

Similitudo etiam interna filiorum ad parentes datur, 700. n. 52.

Similitudinis externæ exempla, cauſæ, & plura alia, 700. n. 53. ad 68.

Similitudinis regularis & ordinariæ cauſæ 702. num. 58. Et improbatur *Fienus* numero 61.

Similitudinem auorum referunt aliquando partus, 704. num. 70. Et cauſa traditur ibi remiſſiue.

Similitudo ſufficiens non eſt ad probandam partus ſubpoſitionem, in cap. 5. n. 78. & in cap. 20. n. 74. pag. 705.

Similitudo licet ſufficiens non ſit ad probandam filiationem, conducit multum in deciſione quæſtionis, an ad primum, vel ſecundum virum partus ſit referendus? ibi.

Sol, naturalis anni, & eius partium dominus, 551. n. 32.

Solemnibus à verbis recedere non licebat, 178. n. 284.

Ioan. Spanochius malè interpretatur *princ. inſtit. de bon. poſſ.* 101. num. 111. & refellitur pag. 105. n. 112.

Spoletium vrbs eſt Vmbriæ.330.
Statina Dea. Vide, *Conſtitutio.*
STATVTA ſtricti iuris putauit communis ſententia, ſed contrarium eſt verius, 215. 44. & n. ſeq. Et ratione probatur nu. 197. Et quid in cauſa fuerit communi Interpretum ſententiæ, 216. n. 47.
Statuta implurimùm Iuri Communi derogant, ibid.
Statutum mentionem de poſthumo faciens. Vide, *Poſthumi.*
STERILES plures ſunt in iuuenta, & poſteà fœcundæ, 397. n. 64.
Sterilitas à propinationibus proueniens grauiter punienda, 519. n. 46. in fine.
Sterilitas inter morbos connumeranda, adhibita declaratione & diſtinctione, 693. n. 31. Et ibi de præcautionibus, & curationibus ſterilibus adhiberi ſolitis.
Stylus rebus iudicialibus irrefragabile præſtat robur, 211. n. 34.
Summa ratio quæ ſit in Iure, 71. n. 16.
Sumptus. Vide, *Impenſæ.*
SVPERFOETATIO quid ſit, 674. nu. 1. Et ibi in quo differat à multiplici partu.
Superfœtationis librum ſcripſit *Hippocrates*, ſup. n. 2.
Superfœtationis meminere Iuriſconſulti *Paulus* & *Vlpian.* 627. n. 3.
Superfœtationem negarunt, & figmentum putarunt aliqui, maximè *Valuerde*, nu. 4. Qui n. 5 rationem, qua ſuperfœtatio innititur, deſtruere conatur. Et n. 6. & 7. improbantur quæ iſte Doctor, & *Sorapan* in contrarium adducunt. Et à nu. 8. defenditur ſanctiſſimus & doctiſſimus *Auguſtinus* à quibuſdam impoſtoribus aſſerentibus eum ſuperfœtationem non admiſiſſe.
Superfœtatio ſtatis, certiſque temporibus fit ex ſententia *Vlpiani*, 629. n. 10. Sed improbatur n. 1. Et quòd ſuperfœtatio contingere non poſſit niſi poſt plures dies à priore cōceptu exiſtimauit *Bonauent.* 677. n. 11. improbatus num. 14. Et paulò poſt priorem conceptum contingere exiſtimauit *Varandæus*, & ex noſtris *Accurſius*, n. 12. improbat n. 14. Et quòd poſſit quocunque tempore prægnationis contingere, n. 13. & 14.
Superfœtationis materia plura erronea dixit *Alex.* 679. num. 15. verſ. *Sed præ omnibus.*
Superfœtationem non admittit natura ſeptem primis diebus neceſſarijs ad conceptionem, 679. n. 16. & 17.
Superfœtationis, plures cauſæ adducuntur remiſſiuè, 680. n. 18. Et tradita ab *Ariſtot.* probatur n. 19.
Superfœtatiores ſunt feminæ ceteris animantibus, exceptis lepore & ſue, ſup. num. 20.
Superfœtationis plures caſus remiſſiuè traduntur ſup. n. 22. Et fabulis aliquot adſcribuntur 681. n. 23.
SVBPOSITIO PARTVS fraus eſt naturæ facta, 375. cap. 5. num. 1.
Subpoſitio partus falſitas eſt, & in generalē falſi definitionem incidit, ibid. nu. 2. Vel ſpecies eſt falſitatis, 379. n. 11.
Subpoſitio partus *lege Cornelia* punitur, 376. num. 4.
Subpoſitio partus ante conſtitutionem *Antonini* in *l. 1. C. de falſ.* puniebatur, ibi numer. 5.
Subpoſitioni partus plures leges obcurrunt, 377. nu. 6. Et ibid. quod partus ſubpoſitio ab antiquiſſimis temporibus vſitata eſt.
Subpoſitio partus inter delicta communia, & paſſim obuia connumeratur, 377. nu. 6. verſ. *Ab his*: & comprobatur ex *Ariſtophane*, *Plauto*, & *Terentio*.
Subpoſitionis partus deſcriptiones Poëtarum Comicorum quò tendant, 378. n. 7. in princip.
Subpoſitionis partus Timandræ conficta deſcriptio à *Ioanne Barclaio*, inſulſa, & à veroſimilitudine aliena, d. n. 7
Subpoſitiones partionum in cauſa ſunt familiarum intruſionibus 379. n. 8. Vbi quòd malo illo medio Imperia & Regna inuſtè aliquando fuerunt occupata.
Subpoſitione partus ordinum dignitas, familiarumque confunditur, ibi num. 9.
Subpoſiti plures illuſtribus familiis inſertiſunt, 379. n. 9.
Subpoſitiones parturitionum magnis ſæpè Reipublicæ turbationibus in cauſa fuere, ibid. & pag. 380.
Subpoſitionis partus facilitas mediis & modis omnibus coercenda, 379. n. 10.
Subpoſitio partus crimen capitale eſt, nu. 11.
Subpoſiti partus pœnam capitalem hodie putant *Peguera* & *Grinel.* Sed falluntur 380. num. 12.
Subpoſitionis partus pœna hodie deportatio eſt, & arbitrio iudicis augetur, ſeu minuitur, & vſque ad mortem extenditur, 380. nu. 13. Et vide iterum 381. num. 15. & ſequenti.
Subpoſitioni partus obſtetrices intendentes vltimo ſupplicio adficiuntur, d. num. 13. Et ratio redditur n. 14.
Supoſitionis partus pœna augebitur, vel minuetur pro perſonarum conditione & qualitate 381. n. 16. Et pro magnitudine delicti

delicti,& ei adcedentibus,381.num.18. Et hoc ipſum dicendum eſt attento Iure Patrio,ibidem,

Subpoſitionis participes eadem puniuntur pœna qua principales, ibidem numer.16.

Subpoſitura partum, quæ ideò prægnantem ſe aſſeruit, etiam ad effectum fraude non deducta punitur arbitrio iudicis, & infamiam incurrit, 382. numer.20.

Subpoſitio partus iuſta cauſa erat diuertendi ab vxore ex *lege Romuli*, ibi num. 21.

Subpoſitus excluſione & priuatione tantùm mulctatur hereditatis & bonorum eius cuius filius fictè & ſubdole antea dicebatur,382.n.22.

Subpoſiti partus actio Popularis,ſiue Publica non eſt, & ei tantum datur, cuius intereſt, ibi numer.23 Vbi ratio redditur. Sed limitatur in filio, qui cùm prohibitus non ſit de facto matris queri, ſi dicat ſubpoſitum ab illa partum, vt iniuſtum coheredem haberet, eam tamen ream *lege Cornelia de falſis* facere non poteſt,382.n.24.

Subpoſito partu à vero filio quæſtione non mota ſucceſſio defertur fiſco, d. num. 24. verſ. *Ab his*.

Subpoſiti partus inſtitutio nulla eſt ipſo iure,383.num.25. Et ratio redditur ibi, & in verſic. *Accedit*, & pag. 384.verſ. *Quòd ſi*. Et limitatur num. 26. in eo qui ſubpoſitum in inſtè inſtituit heredem, quod ſi conſultò id faciat, inſtitutio tenet, ibid. Et num.27. quod in primo caſu inſtitutionis erroneæ ſubpoſiti partus hereditas ſuccedentibus ab inteſtato defertur. Niſi datus fuerit ſubſtitutus ab ignorante patre,385. num 28. Et ſublimitatur in ſubſtitutione poſt temporis internallum, vel implementum alicuius conditionis vires ſortitura:nam medio tempore ſuccedent legitimi, num.29. Quod ſi ſcienter ſubpoſitus partus inſtituatur, inſtitutio mero iure tenet: aufertur tamen ei hereditas,& fiſco applicatur, ſup. num.30. Et ita praxi tenendum, quidquid alij dicant,ibid. Et pag 386. num 31. limitatio *Signoroli* in ſubſtituto (aliàs herede legitimo) à teſtatore ſubpoſitum filium ſcienter inſtituente improbatur, num.31.

Subpoſitum partum maioratus poſſeſſor inſtituens, & vocans ad bona maioratus, obeſſe non poteſt ceteris vocatis, ibid.

Subpoſiti partus inſtitutione nutantes ſuerunt Iuris Interpretes,386.n.33.

A ſubpoſititio partu tanquam indigno hereditatem fiſco auferendam generaliter putauit *Cuiac*. & malè, 386. num. 34.

Subpoſitio partus plura mala infert,386. ſectione 1.

Subpoſiti partus accuſatio nulla temporis præſcriptione depellitur, 387. num.35. & 36.

Subpoſiti partus accuſatio regulariter poſt mortem matris inſtituenda eſt,389.n.37. Alioquin exactiores requiruntur probationes,ibid.

Subpoſiti partus accuſatio vicennio præcluditur, at bona occupata à ſubpoſito omni tempore ſunt reſtituenda, 390. nu.38.

Subpoſiti partus accuſatio inſtitui poteſt poſt mortem matris,390.num.39 Quod intellige in complices & participes ſceleris,ibid.

Subpoſitus partus præſcriptione triginta annorum tueri ſe non poteſt, ſed contrarium verius,ibi n.40.

Subpoſiti partus accuſatio in tempus pubertatis non differtur 391. num. 41. & 42. Sed diſtinguendum eſt vt in num. 43 & 44. inter accuſationem directam in mulierem (quæ illico eſt peragenda) & actionem directam in eum qui ſubpoſitus arguitur, quæ differtur in tempus pubertatis. Et n.45.idem dicendum ſi vtraque cauſa ſimul inſtituatur.

Subpoſitus partus probatur etiam teſtibus qui ex depoſitionibus commodum reportant,ibi num.46. Vbi limitatur,& intelligitur.

Subpoſitus partus probatur per ſocios criminis,392.n.46.

Subpoſitus partus ſecundùm aliquos probatur: dicto ſecundo contigentis dictatu primo, 393. num. 47. Sed improbatur ibi, & vno tit caſu admittitur,num. 48.

Subpoſiti partus idoneus teſtis eſt filius in matrem ſecundum aliquos,393.n.49. Sed improbatur ibidem.

Subpoſiti partus diſquiſitione & probatione iudex poteſt informare animum ſuum ad ſententiam ex præſumptionibus extra proceſſum ſecundùm aliquos, 394.nu.50. Sed improbatur ibi.

Subpoſitus partus conjectus & præſumptionibus probatur,n.51.Et declaratur num. ſequentibus.

Subpoſitio partus regulariter non præſumitur,ibid.n.52.

Subpoſitionis partus probatio difficilis eſt,

364.num.53.

Subpoſitionis partus plena & exacta probatio requiritur, quando de ea criminaliter agitur, d. num. 53. Et quæ dicatur hoc caſu probatio concludens, ibidem.

Et quòd in ciuilibus plena itidem requiratur probatio reſoluitur contra *Boſſium, Menochium*, & alios, num.54. & 395. numer. 55.

Subpoſiti partus probatio regulis & diſpoſitionibus iuris circa falſi probationem ſubiacet, d.n.55.

Subpoſiti partus probatio in arbitrio iudicis reſidet, ſup.n.56.

Subpoſiti partus coniectura à confeſſione extraiudiciali mulieris inducitur, 396.nu. 57. Vbi verſ. *Quinimò* ampliatur, ſi teſtes ſuper diuerſis confeſſionibus extraiudicialibus deponant. Sed num. 58. concluditur matris confeſſionem non plenè probare. Et num. 59. etiamſi in mortis articulo fuerit emiſſa. Et ratio ibi traditur. Et num. 60. limitatur quo caſu cum tali confeſſione concurrit fama vel indicia. Et num. 61. quòd filius adſentiri matris adſertioni non tenetur, nec in foro poli. Et num. 62. limitatur niſi cum confeſſione concurrant præſumptiones & coniecturæ.

Subponens mulier partum an in conſcientia teneatur propalare tractatur remiſſiuè, 397.n.63.

Subpoſiti partus coniectura erit, ſi mulier quæ peperiſſe dicitur anteà erat ſterilis ſecundùm aliquos, ibi num. 64. Sed coniectura iſta debilis eſt, & nullius momenti. ibid.

Subpoſiti partus coniectura eſt, maritus ſenio confectus, & generationi ineptus, 396. Sed improbatur ibid. verſ. *Sed profectò.*

Subpoſiti partus coniectura non inducitur ex ſola conceptione mulieris quinquagenariæ 398.n.69. Et ibi declaratur & limitatur.

Subpoſiti partus coniectura erit impotentia, ſeu ineptitudo mariti ad generationem ex cauſa infirmitatis, vel alio naturali impedimento, ibi n.70. Et declaratur pag.400. in princip.

Subpoſiti partus cõiectura eſt culcitra ventre ſuperimpoſita quo tempore mulier ſeſe prægnantem adſerit, ib.n.71. Et qualiter intelligendum ibid.

Subpoſiti partus coniectura eſt, non pati mulierem ſeſe cuſtodiri, aut inſpici, ib.n. 72. Et qualiter intelligendum ibi, & verſ. *Nec magis.* Idem dicendum eſt, ſi honeſtas matronas tempore parturitionis adhiberi non ſinit, 401.num.73.

Subpoſiti partus coniectura eſt receſſus ab vrbe ſine obſtetrice, cùm partus proximus eſt, ibi nu. 74. Et ibi quòd coniectura iſta parum vrget.

Subpoſiti partus coniectura eſt traditio pueri recens nati familiari, vel coniunctæ perſonæ illius mulieris quæ ſe poſtmodùm peperiſſe affirmauit, ibi nu.75. Et ibi declaratur.

Subpoſitioni mulieres plura vltrò filios concedunt, ibid.

Subpoſiti partus coniectura eſt, ſi mulier ſine obſtetrice enitatur, vel adhibita muliercula vili & abiecta, ibi nu.76. Et quòd coniectura iſta debilis eſt.

Subpoſiti partus coniectura eſt, ſi mulier poſt viri mortem tacuit, nec dixit ſe prægnantem, 402. numer.77. Sed reiicitur ibid.

Subpoſiti partus coniectura eſt diſſimilitudo recèns nati cum adſertis parentibus, ibi n.78.

Subpoſiti partus coniecturam fama præſtat, ibi num. 79. Et ibidem declaratur & limitatur.

Subpoſiti partus coniectura eſt, ſi mulier nocturno tempore enixa tria lumina non adhibuit, 403. num.80. Idem dicendum de ea, quæ prægnans ante trigeſimum diem ſe parituram non denuntiauit, & aliis caſibus contentis in *l.* 1. *§. de inſpiciendo, D. de vent. inſpic.* 403.n 81.

Subpoſiti partus coniectura eſt, ſi mulieri quæ ſe peperiſſe dicit, lac non ſuperueniat, n.82.

Subpoſiti partus coniectura eſt, ſi is qui recens natus dicitur, ſanguinolentus non eſt ibi n.83.

Subpoſitionis coniectura eſt, ſi tempore adſerti partus induſium mulieris, & panni lintei lectuli mundi ſint, ibi n.84.

Subpoſitionis coniectura eſt, ſi tempore adſertæ parturitionis mulier trepidans & turbata adpareat, ibi n.85.

Subpoſiti partus coniectura eſt in natum poſteà mulieri in adſertum filium odium, vel è contra, ibi n.86.

Subpoſitionis coniectura erit, ſi tempore adſertæ grauidationis mulier cum aliis mulierculis vilibus & abiectis & malæ famæ ſecretò conuerſatur, ibid. numer. 87.

Subpoſiti partus coniecturæ quælibet plenè in ſuo genere probandæ, ibi n.88.

Subpoſiti partus coniecturis quanta ſit fides adhibenda in arbitrio iudicis reſidet, ibi nu.89. Et plura occurrere poſſunt, quæ vel elidant, vel excludant coniecturas, num.90.

Digitized by Google

Subpoſiti partus actionem, ſeu querelam non excludit tractatus & nominatio diutina, ibidem, & num.91.

Subpoſiti partus præſumptio ceſſat, vbi nulla eſt cauſa ſubponendi,405.n.92.

Subpoſitionis præſumptionem excludit inculpata mulieris vita, ibi nu.93. Et ſpontanea coram iudice comparatio, & in carcerem ſui ipſius coniectio,n.94.

Subpoſitionis excuſationes remiſſiuè tractantur,n.95.

Subpoſitionis coniecturæ, aut præſumptiones ceſſant, vbi grauidationis plena probatio eſt & qualiter intelligendum,n.96.

Subpoſitionis partus in mulierem mota quæſtione, eáque conuicta & damnata, filius excluditur à bonis defuncti,n.97. Et ratio redditur ibi, reſque latè explicatur 406.num.98.

Subpoſitum partum coheredem, vel legitimum heredem arguentem, & in probatione ſubcubentem, vt indignum heredem priuandum notatur,407.n.99.

Subpoſitio antiquitùs non ſolùm tempore partus, ſed & maiore ætate conſtitutis contingebat,407.n.100.

Ad ſubpoſitiones partuum vitandas Imperator Antoninus omnium primus profeſſiones parentum de origine & ſtatu liberorum adinuenit, ibi. num.101.

Subpoſitionem partus mulieres inculpatæ alias vitæ curare ſolent, 28. num.35. verſ. *Quæ & mulieres.*

Suſcepti filij nomen vſitatiſſimum in legibus Iuris Communis, 323.num 34. Et hoc verbum à leuationis filiorum ritu originem trahit ex mente *Auctoris*, qui inde varia loca interpretatur ibidem, & ſeqq.

Svvs heres appellari non poteſt, qui non eſt in poteſtate,108.num.135.

Suus in ſubceſſionibus Prætoriis dicitur, qui potiorem locum tenet,189.n.12.in fi.

Syllaba cadens cadebat à cauſa, & qualiter intelligendum,177.num 284.

T

TAvri l. 13. ius antiquum moderamine quodam adhibito confirmat.9.n.16.

Tauri l. 13. quæ ad tollenda dubia & deſignandum legitimum partum lata eſt, maiores peperit difficultates,9.n.18.

Tauri l.13.referenda potiùs eſt in verſ. *Poſt claramente*, ad *legem partitæ*, quàm ad *legem Iuſtiniani*,443.n.34.

Tauri l. 13.quinquemeſtres & ſemeſtres non admiſit,733.ſchol.16.

Tauri l. 13. quattuor requirit, vt partus ſit legitimus,ſup.ſchol.17.

Tauri l.13. omnes antecedentes Iuris Ciuilis & Patrij vel corrigit, vel moderatur, ſupr.d.ſchol.17.

Tauri l. 13. abortus coniecturas & præſumptiones excludit,734.ſchol.18.

Tempus pariendi nullus vnquam ſtatuit firma & certa ratione,137.n.7.in princ.

Tergemini vno partu editi ad ſubceſſionem ex *Tertulliano* proderunt,671.num. 41. & 42.

Tergemini. Vide verbo *Multiplex partus tergeminus.*

Terra integra 223.in prin.

Terræ recens mortui apponebantur, & quare 225.num.20. Et ibi quod terra non ſolùm hominum, ſed & Deorum matrem exiſtimauerit cæca Antiquitas.

Terra recèns natū adponere mos antiquus fuit, cap.4.num.8. Et ibi cauſa. Et num.9. vbi quod terra mater hominum. Et alia inſuper cauſa adducitur à *Marco Varrone.* Et quòd leuatione è terra filius familiæ ſucceſſor & heres declarabatur,322. num.33.

Testamentvm ſuſtinetur, cùm ſpes eſt valiturum,109.n.138.

Teſtamenti fauor in cauſa eſt, vt teſtamentum aliàs nullum teneat,111.num 143.

Teſtamenta in quarunque inſtrumenti materia ex *lege Conſtantini* ordinare licebat, 181.verſ. *Quibus autem.* Et qualiter intelligendum, 182. verſ. *Ad hæc*, & verſ. *Demum.*

Teſtamenti per æs & libram ſolemnitates ſublatæ ſunt,183.n.292.

Theologorum diſſenſus primores expenduntur,504.num.79.

Titvlo, aut iuſta cauſa deficiente vſucapio non procedit,248.n.59 & 60.

Tituli pro ſuo ratio,248.n.61 & ſeqq.

Titulo etiam pro ſuo poſſidere poteſt, qui bona fide emit ancillam,258.n.64.

Tribonianvs à mala diſpoſitione *§. poſthumo quoque alieno, inſtit de legat.* notatur, 118.n.177. Et eius ſententia, & §§. antecedentium aliter contexitur,n.ſeq.

Tribonianus variè in compilatione Digeſtorum peccauit,270.

Tribonianus & Socij plura ad libitum exterminarunt.726.ſchol.3.

Trimestres & quadrimeſtres partus naturales putauit *Iacob.Concenatius.* & malè, 429.n.2.3 *&* 6.

Trimeſtris partus Liuiæ Druſillæ Auguſti vxoris irritus eſt dicto num.3.verſ. *Et ſanè.* Sed num.4. ſaluatur hic partus.

Tegʹerus in *Euſebio* formulas non denotare: vel ipſum erraſſe in iure notatur, 181. verſ. *Quòd ſi.*

Tumores etiam vltra prægnationem ſæpè contingere ſolent, 24. num. 19.

TVRBATIO *ſanguinis* quid ſit? 576 n. 16.

Turbatio ſanguinis, & incertitudo prolis differunt, 578. num. 15.

Tutor perſonæ datur, 83. n. 11.

V

VAGITVS non datur in tenero, & recèns formato homine, ſed in eo tantùm qui vltimam recepit perfectionem, 437. n. 12.

Vaſtum eſt de humani partus natura temporibus & cauſis diſputationis mare, 684. num. 2.

Vaticanus Deus dictus penes quem eſſent vocis initia.

VELLEA lege opus fuit, vt quæ Iuri Communi derogat, & poſthumi alieni inſtitutionem admittit, 152. num. 253.

Velleæ legis effectus, & commoda remiſſiuè, ibidem.

Venereus vſus ad ſalubritatem non conducit. in cap. 20. quæſt. 8. per tot.

VENTER Iuriſprudentibus mulierem prægnantem denotat, 66. n. 1.

Venter Iuriſperitis dicitur, quî Philoſophis & Medicis fœtus, ibid. n. 2.

Venter primum locum in ſucceſſione obtinens mittendus eſt in poſſeſſionem ex omnibus partibus ſucceſſorij Edicti, & qualiter intelligendum, 189. num. 4. & ſequentibus.

Venter (qui nullam ingratitudinis cauſam committere poteſt) hodie exheredari non poteſt, 189. num. 7.

Venter non tantum futurus ſuus, verùm & emancipati filius naſciturus mittitur in poſſeſſionem, ibidem num. 8. Et non tantùm legitimus, verùm & naturalis, ibid. num. 9. Et adoptiuus, ibid. num. 10. Et incertus num. 11. Et extraneus num. 12. Et ibidem quis dicatur *extraneus venter*. Et in quo differat extraneus venter à ſuo, 190. num. 13.

Ventri & bonis ſolet ſimul dari curator, 190. num. 16. Et ventris curator diſtinguitur à curatore furioſi, prodigi, & ſimilium, ibidem num. 16. Vbi & num. ſeq. de officio curatoris ventris: & differentia à ventris miſſione in poſſeſſionem, à qua naſcitur alimentorum præſtatio, ibidem num. 18.

Ventris miſſionis in poſſeſſionem effectus dinumerantur, 190. ex num. 20.

Ventris in poſſeſſionem miſſio alterius heredis inſtitutionem impedit, ibid.

Ventris miſſio non tribuit ius in proprietate, ſed quandam velùt detentionem, 191. num. 21.

Ventri bonorum poſſeſſio ex qualiquali informatione concedenda, 191. num. 22. Et notatur *Valençuela* contrarium tenens, 192. & num. 23. verſ. *Valençuelam*. Vbi expenditur *l. 7. tit. 22. part. 3.* Sed adſertio ſola prægnantis non ſufficit, 193. num. 25.

Ventri primum locum in ſucceſſione occupanti bonorum poſſeſſio datur dilata ſtatus cauſa in tempus pubertatis, 162. num. 22. in fine, & num. 23.

Ventris miſſione in poſſeſſionem iudicium ſtatus regulariter non finitur, 192. num. 23. in fine. Et quòd iudicio principali quidquā non obeſt deciſum in cauſa ſummaria miſſionis in poſſeſſionem, 193. num. 24.

Ventris nomine in poſſeſſionem miſſæ, & poſteà vacuam apparentis, dolus non præſumitur, quin potiùs falſa exiſtimatione deceptam fuiſſe, 193. num. 26. Et quòd illa per calumniam dicetur miſſa, quæ ſciens, prudénſque ſe prægnantem non eſſe voluit in poſſeſſionem mitti, ibid. & iterum pag. 195. num. 31.

Ventris nomine mulier in poſſeſſionem non mittitur, ſi de manifeſta calumnia adpareat, hoc eſt, non eſſe prægnantem, vel ab alio grauidam, 193. nu. 27. Et quòd detecto dolo, aut calumnia læſis per miſſionem diuerſimodè cōſulatur, 193. n. 28. & mulier diuerſimodè damnatur, ſi ipſa miſſa ſit in poſſeſſionem, vel alius eius dolo, ibi. Et datur hæc actio in patrem, & alios doli participes, ibi. Et in quemcunque ad quem bona defuncti peruenerunt, ibi. Et ideò rei perſecutoria dicitur, ibi. Et 194. n. 29. conſideratur magna differentia inter titulos *D. ſi vent. nomine mulier*, & *D. ſi mulier vent. nom.* & latiùs diſcutitur ibi numero 30.

Ventri ex iure noſtro donari poteſt. Vide, *Donatio ex iure.*

Ventre exiſtentes pro natis habentur, 203. num. 2. Sed hoc abſolutè intelligendum non eſt, ibi num. 3. Sed cum de commodo naſcituri agitur, ibi. Sed in hoc nec vlla regula firma eſt, ibi num. 4. Ne noſtri rem iſtam definierunt, aut terminarunt, 204.

Ventrem præteritum teſtamentum rumpere qualiter intelligendum, 218. n. 52.

Venter reuocat donationem ad terminos *l. ſi vnquam, C. de reuocand. donat.* factam, & qualiter intelligendum ſup. n. 53.

Venter reſtituitur, cap. 2. §. 1. illat. 8. & pag. 219. num. 54.

Venter impugnat fundationem maioratus ad quem vocatus non eſt loco deſignato in *l.27.Tauri*, ibid.num.55.

Legitimatio per ſubſequens matrimonium, & per indultũ Principis datur in ventre, ſup.numer..56. Vbi qualiter hoc intelligendum.

Venter. Vide in verbo, *Fœtus*, & in verbo, *Partus*, maximè verſ. *Partus nondum editus*, & verbo, *Prætor*, & verbis, *Poſthumus*, & *Iuſtinianus*.

Vera oratio ex eo pendet, quòd res eſt, vel non eſt, 435.num.8.

Veritas Philoſophiæ & cuiuſuis ſciẽtiæ anima eſt, 436. n.9.in fine.

VERBVM, *induxit*, quid denotet, 148.numero 247.

Verbum, *volo*, inflexum eſt, & precarium, 178. num.285.

Verbum, *eris*, directum non eſt, ibid.

Verba, *peto*, *volo*, *mando*, *fidei tuæ committo*, *rogo*, *deprecor*, *cupio*, *iniungo*, *deſidero*, *impero*, obliqua ſunt & inflexa, 178.numero 285. Sed hoc intelligendum eſt cùm diriguntur in fideicommiſſarium, qui de manu heredis perceptiuus eſt: quando verò diriguntur in heredem inſtitutioni apta ſunt pag.178.nume.286. Dum tamen illis denotetur voluntas teſtantis hereditatem ſuam alicui relinquere volentis, ibidem.

Verba, *perueniat*, *ſuccedat*, *pertineat*, *redeat*, *remaneat*, *deferatur*, *deuoluatur*, *reuertatur*, & ſimilia Interpretes Iuris communiter faciunt communia, 179. n. 287. Sed malè, ibid.& 185.n.295.

Verba ciuilia ex communi Interpretum dicuntur quædam legibus introducta. Sed tu dic, *verba ciuilia*, dici à vulgi ſermone ſeparata, 183. n.293. Et quæ vigorem & effectum habent, & obligationem, vel præceptum omnino ſeruandum inducunt, ibid. verſ. *Ab his*.

Verbis ciuilibus & fideicommiſſa relinqui poterant, 184. in princip.

Verbis ciuilibus ſubſtitutionem vltra decimum quartum annum fieri non poſſe, qualiter intelligendum, ibidem verſ. *Quod ergo*, & verſ. *Demus*, & pag. 185. in initio.

Verborum directorum & obliquorum differentiam *Auctor* admittit, 179.nu.187.verſ. *Nec minus*, & 184.n.294.

Verba eadem obliqua & directa dixerunt *Scæuola*, *Paulus*, & *Iuſtinianus*: qui ad concordiam reducuntur, 185.n.295.

Verba directa cum obliquis *Iuſtinianus* confundit, ibid.num.296.

Verba, *naſcuntur*, *oriuntur*, *ſunt*, vel *fiunt* actum denotant, non potentiam, 477. nume.18.

Verba *ſancimus*, *præcipimus*, & nobis *ordenamos*, ius nouum præſeferunt, 732. ſcholio 4.

Veſpaſiani, & aliorum Imperatorum miracula figmentis fabuloſis tribuenda, 707. ex num.79.

Veſpillionum familia illuſtris vnde dicta, & alia pag.354.

VIRGINIS conceptus, geſtatio, partus, editio, & lactatio à communi natura omnino fuerunt aliena, ſtupendis, hominibus, quin & Angelis ignotis, miraculis plena, 45.num 32.

Virgo nulla per rerum naturam concipere poteſt, in cap.20.quæſt. 7.per totam.

Viri omni tempore generant, 398.n.65.

VITA & anima nõ conuertuntur, 51.n.5. Vita plantæ viuit homo ex ſententia *Ariſtot.* 49.num.2.

Vita plantæ hominem viuere qualiter ſit intelligendum, num.3.

Vitam plantæ in homine denegantes impugnantur, 52. n. 7. vbi *D.Sancta-Cruz* malè expendens *Auguſtinum* notatur, 53. verſ. *Nec quidquam*.

Vitam in moriente conſiderantes Ius Ciuile non admittit, 149.verſ. *Nec*.

VITALIS eſt partus, cùm nihil incommodi accidit intra præuiſum ac conſtitutum à natura tempus pariendi, 486.n.32.

Vitalis partus eſſe nequit, niſi principium habeat perfectionis & maturitatis, 452. nume.48.

Vitales & robuſtiores partus ſtatim poſt exitum plorantes, alui & veſicæ ſimul excrementa ſtatim ab editione emittunt, mammas oblatas ſedulo ſugunt, oculos ad lucem intrepidè aperiunt, & manum vtranque iactant, velùt alacritatis ſigna exhibentes, 445.

Vitalis & naturalis partus quis nobis eſſet ex prioribus Gothorum legibus, 445.nu. 27. Ex lege verò Fori baptizatus naturalis & vitalis reputabatur, 446.nu.28. Ex lege verò Alphonſi XI. partus à ſeptimo in decimum menſem legitimus & naturalis reputabatur, & vltra illegitimus declaratur, 446. numero 29. Demum ex *l.* 13. *Tauri* partus viuens vigintiquattuor horas, & baptizatus ſimul reputatur legitimus & vitalis, 447. numero 30. Et quod iſtius legis deciſio ſubplenda eſt à *l. quod certatum, C.de poſtum.* ibi num.31.

Vitalis partus deſignatione iura ſunt diſtin-

guenda 448.num.32. Et ibi verſ. *At Iuſtinianus*, quis partus vitalis ſit ex *lege Iuſtiniani* oſtenditur.

Vittuuio prægnans ſana non erat, 692. nume.28.

Viuus quiuis partus in lucem prodiens ex ſententia Sabinianorum ſucceſſionis erat capax, & teſtamentum rumpebat, 437.numero 12.verſ. *At Sabiniani*.& num. ſeq. & 442. nume. 25. Et non tantum perfectus, ſed & imperfectus partus viuus prodiens, cui ſpiritus ineſt, 438. numero 14.

VLPIANVS breuioris orationis cauſa in computatione 182. dierum & dimidij ſeptimeſtrium dimidij diei non meminit, & 15.horarum, 461.n. 12.in fin. & in ſcholijs ad *legem 3.§.fin.D.de ſuis & legit.hered.* ſchol. 1.pag.722.

Vlpianus antiquitate, auctoritate & dignitate *Iulium Paulum* excedit, 456.

Vlpianus & Paulus cur ab auctoritate *Hippocratis*, & non alterius ſeptimeſtres partus adprobauerint, 456.n.4.& 5.

Vlpianus & Paulus id tantùm adſtruunt, vt ſeptimo menſe natus à tempore nuptiarum vel congreſſus legitimus ſit partus, qui caſus alius eſt à ſententia Proculianorum & Sabinianorum, 441.num.24.

Domit.Vlpianus iuris & rei Aulicę ſcientiſſimus, 440.num.22.

Vlpianus Scæuolæ ſententiam exiſtimantis partum non eſſe matris partem retulit, ſed non probauit, 73 num.19.Et *D. Amaia* contrarium adſerens, refellitur, 77. nume.26.

Vlpianus ad Sabinum plures libros ſcripſit, & alij, 438. num. 15.& in appendic.pag. 721.

Vlpiani & Pauli ſententia circa ſeptimeſtres diſſidentes opiniones Proculianorum & Sabinianorum non ſedauit, 439.n 19. Et quòd eorum nouus adſenſus ius conſtituere non potuit, ibid.num.19.

Vlpiani ſcientia, laudes & exitus, in notis ad *l.3.§.poſt decem*, ſchol.1.pag.720.

Vmbria ſexta Italiæ Regio, 330. verſ. *Nec obſtabit.*

VNDECIMESTRIS abortiuus diiudicandus 448.num.33.

Vndecimeſtris partus iuſtam diuertēdi cauſam præſtat, 451.num.44.

Vndecimo mēſe muliere pariēte poſt abſentiā, vel infirmitatē viri, an ceſſet præſumptio adulterij, ſi honeſtis & bonis moribus ſit tractatus remiſſiuè, 451.n.45.

Vndecimeſtris partus an ſit legitimus, & naturalis quæritur, 581.num.1.

Vndecimeſtres exploderunt Philoſophi antiqui, vno excepto *Ariſtotele*, ſup.numer.2. & 10. Et num.3. quòd ab *Ariſtotele* plures fuerunt vndecimeſtrium adſertores, ſupr. num.3.pag.582.

Vndecimeſtres Schola communis Medicorum admiſit, 582 num.9. Et *Auicenna* tanquam indubitatum ſubponit, ibidem verſ. *Quinimò*, & plures citantur in verſic. *Superioribus*.

Vndecimeſtri partui contrarij ſunt Medici in impugnandis Iuris Profeſſoribus, ibidem.

Vndecimeſtres poſt pleniluniū maximè naſci quidam putant, ſup.num.5,& 583.nu.6. ex *Hippocrate* ibi allegato, ſed malè quidem percepto, d.n.6.7 & 8. Vbi quòd Rex noſter Alphonſus Sapiens *Hippocratem* calluit. Et num. 9. impugnantur aliæ *Hippocratis* interpretationes maximè tradita à *D.Laurentio Ramirez*.

Vndecimeſtres non probauit *Hippocrates*, 585. n.11.& in antecedentibus.

Vndecimeſtres Iuriſconſulti non admittunt 585.numero 12. Et iſta opinio verior eſt, 587. numero 17. Et contrarijs reſpondetur ex numero 18. Et *Horatius Augenius*, Vlpianum malè interpretatus, refellitur ibi verſicul. *A quibus*.

Vndecimeſtres videntur defendere *Accurſ. Bartolus*, & ceteri, 586. num. 13. Et eorum ſententia comprobatur Edicto Diui Hadriani, num.14 Et probari videtur *Nouella Iuſtiniani* 39.num.15. Et natos ſub initium vndecimi menſis admittunt *Cuiac*.& alij, num.16.

Vndecimo menſe completo vidua pariens pœnis ſecundò nubentis ſubijcitur, 587. numero 19. Pariens vero in vndecimo menſe antenuptiali donatione non priuatur, nec pœnas ſecundo nubentis incurrit, ibi n.20.

Vndecimum menſem partus egredientes legitimos putauit *Alciat*.& malè, 589.numero 22.

Vndecimeſtres, qui vnum, duoſue die de vndecimo ſumunt, legitimi ſunt, & naturales partus, & qualiter intelligendum, 589. num 23.& ſeqq.

Vndecimeſtrium, & reliquorum excluſionis vera ratio traditur, 594.num.10.

Vndecimeſtrem ab *Hadriano* & *Iuſtiniano* æquè admiſſum malè putauit *Fede.Bonauentura*, in appendic.b.ſuper cap.14. numero 9 pag.719.

Vndecimeſtres viuentes vigintiquattuor horas, & baptizati à *lege* 13. *Tauri* non admit-

admittuntur, in ſchol. ad d. *l.* 13. *Tauri*, ſchol. 16. pag 733.
Vndecimi menſis ſub initium partus legitimus eſt, 21. num 20.
Vopiſcus erat, qui altero abortionis fluxu excidente remanebat. 661. num. 2.
Votum captandæ mortis in poſthumo exiſtente in vtero dari non poteſt, 102. numero 112.
Vocis emiſſionem Proculiani attendebant in dignoſi partus naturalis, vitalis & legitimi. 437. num. 12. Sabiniani contrà, ibid. & quod eorum diſſenſionis nullum extſtet veſtigium in Digeſtis.
Vocem ab illis tantum emitti poſſe, qui perfectè, congruóque tempore nati ſunt, probatur ex *Ariſtot.* 442. num. 26. verſ. *Primum.*
Vocem aut ſermonem exprimere qui poſſint, ibidem.
Vocem mutos edere contra Sabinianos probatur ex *Hippocrate*, 443. & 444.
Vocis nomine ſermonem articulatum intellexit *Ariſtot. ſect.* 11. *problem.* 2. *p.* 433. verſ. *Neque his obſtat.* Alibi autem pro ſono vocem accepit, ibid.
Vocis articulatæ clarè & ſonorè emittendæ plura antiquitùs fuerunt præcepta, 433.
Vocis *fuſcæ* nomine quid innuerit *Suetonius*, ibid.
Vocem omnibus ferè animantibus conceſſam ſupponit *Ariſtoteles*, & ab his in magniuoca & grauiuoca diuiſio, ibid.
Vox ſpiritus eſt ab animo eductus, & ictus aëris, ibid.
Vocem corpoream contendit *Lucretius*, ibidem.
Vox omnibus ſimilis, 444. verſ. *Demum.*
Vocem cur recèns nati emittunt? 444. verſ. *Neque obſtabit.*
Vox prima naſcentium vagitus, d. verſ. *Nec obſtabit* ad finem. Et eius cauſas naturales & externas malè immiſcuiſſe *Iulium Scalig.* 446. verſ. *Sed nec.*
Vocem non emittere, & partum vitalem eſſe, contingere poteſt, 445.
VSVCAPIONI bonum debet ineſſe initium, num. 20. Maximè in vſucapione partus ancillæ, ibid.
Vſucapio pro ſuo, & poſſeſſio pro ſuo differunt, 233. nu. 9. verſ. *Vnde licèt ſint connexæ*, & d. n. 9. in fine.
Vſucapio ſolo titulo non ſuſtinetur, ſi alio laborat vitio, 242. in fine.
Vſucapio, ſeu præſcriptio Iure Canonico omni tempore bonam fidem exigit, 247. num. 56.
Vſucapio rei emptæ differt ab adquiſitione fructuum ex ea perceptorum, 249. num. 66. Et ratio ſeq. num. 67.
Vſuſfructus & vſucapio longè differunt, 226. num. 13. in fine.
VTERO exiſtens pro nato habetur in his quæ conferri poſſunt in tempus naſcendi, non in his quæ tempore actus abſolutam requirunt perfectionem, 204. num. 5. Et limitatur in poſthumo ſuo, 205. num. 7. Et legitimo herede, ibid. num. 8. Et vtero exiſtens non prodeſt ad excuſationem munerum, puta tutelæ, &c. ibid.
Vtero exiſtens non eſt *pupillus*, & qualiter intelligendum, 205. num. 6.
Vteri exiſtens in cauſa aditionis pro nato non habetur, ibid. verſ. *Demum.*
Vtero exiſtentes Iure Prætorio indiſtinctè habentur pro natis, 205. num. 9.
Vtero exiſtens antè quàm naſcatur aliis non prodeſt, 205. num. 10. Hoc fallit in damno tertio ſine culpa contingenti vitando, ibid. nu. 11.
Vtero exiſtens pro nato in vtilibus habetur in omnibus diſpoſitionibus legis & hominis, quarum effectus differri poteſt in tempore natiuitatis, 206. num 12.
Vtero exiſtens habetur pro nato fictione legis, iuſta & neceſſaria cauſa inducta, ibi. Et quòd potiſſimè fuerit inducta propter legitimas hereditates, ſup. nu. 14.
Vtero exiſtens in ſucceſſionibus teſtamentariis non habetur pro nato ex alia diuerſa cauſa à tradita per *Antonium Fabrum*, 206 num. 15.
Vtero exiſtens habetur pro nato in cauſa poſtliminij 207. num. 16.
Vtero exiſtens in fauorem ancillæ prægnantis habetur pro nato, ſup. num. 17. & num. 19.
Vtero exiſtens patronus in fauorabilibus habetur pro nato, 207. num. 18.
Vtero exiſtens qualiter quoad matrem habeatur pro nato in caſu *l. Paulus, D. de ſtatu homin.* 208. num. 20.
Vtero exiſtentis cauſa ex Iure noſtro Patrio eadem eſt quæ & Iure Ciuili: & intelligenda iuxta regulas antea propoſitas, 212. nu. 37. & pag. 213. vnde vtero exiſtens ad collationem non admittetur, 211. nu. 34. vbi quòd imò hodie ex *L.* 13. *Tauri* durior eſt cauſa poſthumi. Et idem dicendum in excuſationibus à muneribus ex iure noſtro, 213. num. 39.
Vtero exiſtenti retractus ius competit, & quomodo intelligendum, 213. num. 40.
Vtero exiſtenti maioratus ſucceſſio iure noſtro defertur, & qualiter intelligen-

dum,214.n.41. Et quid agendum ſi ad ſucceſſiones maioratus vocatur tantùm maſculus ibidem. Et quomodo ſuccedat, 218. nu.51. per totum.

Vtero exiſtens Iure Canonico habetur pro nato, qualiterque intelligendum, 214 nu. 42. & 219. n.57. Et duobus caſibus etiam non natus habetur pro nato, 219. nu.58. & 59.

Vtero exiſtens non habetur pro nato in his quæ ſtricti iuris ſunt ex ſententia *Alberici*. Sed contrarium eſt verius, 214. n. 44 & 216. num. 47. & 48.

Vtero exiſtens habetur pro nato, ſi poſteà naſcatur, 216. num. 49. Et quare? 217. nu. 50. & pag. 238. num. 25. verſ. *Adhæc*.

Vtero exiſtentium ſæpè & ſæpiùs intereſt dominum non mutare, 237. num. 22. verſ. *Demum*.

Vteri facultas expultrix ſimul cum pueri potentia motiua partui in cauſa eſt 687. n. 9.

Vteri muliebris virtus & efficacia in generatione traditur remiſſiue, ſup. num. 10.

VTILIS datio tutoris dicitur, quando ex æquitate ſuſtinetur, 93. num. 62. Et ibi de vtili perſecutione, & vtili vindicatione.

Vtilitatis cauſa in iure introducta, eius regulis & rigori non conueniunt, 258. nume. 20.

Vulgata lectio ſacræ Paginæ omnibus præualet, 503.

Vulgò quæſitus quis dicatur? 304. in princ.

FINIS INDICIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAROLI

Digitized by Google